FR. IOANNIS DVNS SCOTI

ORDINIS MINORVM, SACRAE THEOLOGIAE DOCTORIS SVBTILIS,

In quatuor Libros Sententiarum

PERVTILES QVÆSTIONES, PLVRIMIS Annotationibus exornatæ, in opus Quolibetorum, Collationum, ac Epitomatum eiusdem Doctoris,

NVNCQVE NOVITER IMPRESSAE, atque fidelissimè recognitæ, summaq; diligentia castigatæ, & Generali Indice auctæ, locorum positiones, expositiones, & solutiones continentes.

Ad Reuerendiss. Patrem, Magistrum Philippum Gesualdum, Ordinis Min. Conuentualium Generalem Ministrum.

Apud Io. Baptistã, et Io. Bernardũ Sessam

VENETIIS, MDXCVII.

~~Seminarij S. Pauli~~
~~Carmel. Discal. Rom.~~

REVERENDISS. PATRI

MAGISTRO PHILIPPO GESVALDO

A CASTROVILLARVM THEOLOGO PRÆSTANTISS. & Franciscanæ Conuent. familiæ Gen. minist. vigilantiss.

Ioan. Bernardus Sessa. S. P. D.

SAEPENVMERO mecum cogitanti, ac dies, noctesq; animo voluenti, cui nam scripta Oxoniensia, in quatuor sentent. libros, summa cura, parique studio, ac diligentia à Fratre Ioanne Duns Scoto multis ab hinc annis elucubrata, mirave subtilitate referta, ac propè diuino dicendi eloquio decorata, & quorundam ferè incuria obliuioni tradita, mea tamen, ac antea maiorum meorum solicitudine, in lucem à tenebris reuocata, nuperque, quæ mea semper fuit in Franciscanorum familiam, maximis, & reuera, innumeris sumptibus, multis abhinc mensibus prælo commissa, & ad extremum tandem redacta, mecum, inquam, in ancipiti cura versanti, cui dicāda essent, cui etiā aliquid cōmune esset tibi perspicacitatis, & ingenij, Tu vnus præ cæteris occurristi, qui inter Francisca nos, vt à R. P. Magistro Guido Bartoluccio, tui omnium studiosissimo, ac tibi deuinctissimo accepimus, & ex quibusdam libellis, annis iam elapsis abs te vulgari stylo conscriptis, & in publicum, ante piorum oculos vtilitate proposita, deductis, probè cognouimus, adeò in enodādis Doctoris subtilis sensis, ac eiusdem animi cogitationibus explicandis, excelluisti, vt nullus ferè (pace aliorum dixerim) tua tempestate exstiterit, qui tibi æquari nedum comparari possit. Id enim apertè testatum reliquerunt lectiones, non solum in Patauino Gymnasio singulari ordine distributæ, & incredibili facilitate, super eundem Doctorem interpretatæ, & publicè his dictatæ, qui te eo tempore audierunt, quo patres tuę Religionis conscripti hoc tibi legendi munus imposuere: vt, & vitæ sanctitate, qua vti Sol syderibus præluxisti, & doctrina, atq; eruditione studiosis opem pręstares: Verumetiam libellus quidam de arte dicendi inscriptus, qui eam, ac tantam ijs, qui se peri

tos

tos in dicendi exercitatione cupiunt euadere, vtilitatem affert, adeoq; faci lem inueniendi modum, & numerosam efficiendi præbet orationem, vt pa rum quis, etiam in dicendo exercitatus, numerorum regulis obseruatis, & locis communibus diligenter perspectis, quæ sibi dicenda proposuerit, bre ui etiam tempore, & memoriæ tradere, sicque tradita ingenti omnium ad-mirationc valuerit pronuntiare. Quamobrem non solum tibi plurimum debere profiteor, verumetiam totam literatorum cateruam, astrictos sempiterno testimonio non inficior. Quantos labores in excolenda memoria veteres susceperint, quantum insudauerint, quantaq; excogitauerint, quot libros composuerint, quot volumina referserint, & puerilibus fabulis repleuerint, econtra verò, quàm parum emolumenti præstiterint, nemo est adeò ignarus, adeò vecors, quin illud seipso cognoscat. Tu verò Reuerendissime Pater, illius dicti, quod in Diui Francisci laudem canitur ab Ecclesia, non immemor effectus: Non solum sibi viuere, sed alijs proficere, vult Dei zelo ductus; diuino accensus studio, tam accuratè librum de arte memoriæ in lucem prodeundum esse curasti, vt quæ antea multis obscuritatũ inuolucris tegebantur, ita clara, atque conspicua reddisti, quo, etsi studiosi a dicẽdo animum ferè abduxerunt, tua ope affecti, sese ad maiora studia applicarunt. Quibus ad præfecturam Generalatus totius ordinis Minorum Conuent. maxima cum tui laude in duobus comitijs Generalibus, & Romæ, & Viterbij celebratis euocatus, negotijs grauissimis, quibus assiduè discruciaris, cum ex animi tui sententia prodesse non posis, cum illud tibi Aristoteleum dictum contigerit fortius sensibile corrumpit sensum, & fortius intelligibile corrũpit intellectum, vt Scoti vniuersa opera, & quę olim impressa, & in posterum prælo committenda, excitarentur, communi patrum conscriptorum sententia decreuisti, vt id, ita solicitante Reuer. Patre Magistro Guido Bartoluccio, qui nulli labori parcit, fieri curaretur. Quare equidem singulari in te, tuamque familiam beneuolentia motus, & ab eodem ad hoc faciundum maximis precibus adhortatus, in animum indu xi meum, cuncta tanti Doctoris opera in publicum proferre, vt cum homi nes in hoc terrarum orbe perpetuitate donari non posint, viuis tamen Doctoris subtilis Commentarijs in quatuor sentent. libros, Logicam, Physicam, Metaphysicam, & in Epistolas Diui Pauli, & quàmplurima alia ad perennem eius memoriam commisis, posteritas alatur, foueatur, & nutriatur. Tu igitur Reuerendisime Pater, cum quicquid ingenij, & doctrinæ in te sit, id totum Deo Opt. Max. qui dat sapientibus sapientiam, & intellectum, & Scoto Doctori omnium subtilisimo, acceptum referas, vince offi cijs tuis cogitationes meas, præstaque te talem virum, qualis vbiuis gentiũ prædicaris, meis inceptis faue, & Deum pro me orare, ne graueris. Vale.

Datum Venetijs Die 9. mensis Ianuar. 1598.

A Probatio primę partis minoris: quia termini primorũ principiorum sunt communissimi: ergo istos possumus naturaliter intelligere: quia ex 1. Physicorum, cõmunissima à nobis primò intelliguntur. Principia autem cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. 1. Posterio. ergo principia prima possumus naturaliter cognoscere. Probatio secundæ partis minoris: Quia termini primorum principiorum sunt communissimi: ergo quando distribuuntur, distribuuntur pro omnibus conceptibus inferioribus. Accipiuntur autem tales termini vniuersaliter in primis principijs, & ita extendunt se ad omnes conceptus particulares, & per consequens ad extrenta omnium specialium conclusionum. Quare &c.

T.c.2. & 4

T.c.6.

B Nota, quod nullum supernaturale potest ratione naturali ostẽdi inesse viatori, vel necessario requiri ad pfectionem eius. Nec etiã habens põt cognoscere illud sibi inesse: igitur impossibile est hoc probare contra philosophum ratione naturali. Si autem arguatur ex creditis, non est uia contra philosophum: quia præmissam creditam non concederet. Vnde rationes hic factæ contra eum alteram præmissarum habent creditam, vel probatam ex creditis. Et ideo non sunt sibi nisi persuasiones Theologicæ ex creditis ad creditum.

R E S O L V T I O.

Impugnat Scotus tria argumenta in fauorem philosophorum superius allata triplici ratione. Prima sumitur a cognitione finis. Secunda ex necessaria cognitione mediorum ad finem. Tertia ex cognitione substantiarum separatarum.

Primum argumentum principale.

1. Phy. t.c. 49. 61. & 75.

CONTRA istam positionem potest argui tripliciter. Primo sic. Omni agenti per cognitionem necessaria est distincta cognitio sui finis. Hanc probo: quia omne agens propter finem agit ex appetitu finis, & omne per se agens agit propter finem: ergo omne per se agens suo modo appetit finem: ergo sicut agenti naturali est necessarius appetitus finis, propter quem debet agere: ita agenti per cognitionem (quod etiam est per se agens ex secundo Physic.) necessarius est appetitus sui finis, propter quem debet agere, qui sequitur cognitionem. Patet ergo maior. Sed homo non potest scire ex naturalibus finem suum distinctè: ergo necessaria est sibi de hoc tradi aliqua cognitio supernaturalis. Minor probatur. Primo, quia philosophus sequens naturalem rationẽ, aut ponit fęlicitatem esse perfectam in cognitione substantiarum separatarum acquisita: sicut uidetur dicere 1. Ethic. & 10. aut si non determinatè asserit istam esse supremam nobis possibilem, aliam tamen ratione naturali non concludit, ita quod soli rationi naturali initendo, vel errabit circa finem in particulari, vel dubius remanebit. Vnde. 1. Ethi. c. 13. dubitando ait: Siquidem igitur & aliud aliquod deorum est donum hominibus, rationabile & fælicitatem Dei datum esse, & maximè humanorum quanto optimum.

T.c.6.50.

Cap. 7. Cap. 13.

Secundo probatur eadem minor per rationem, quia nullius substantiæ finis proprius cognoscitur à nobis, nisi ex actibus eius nobis manifestis, ex quibus ostenditur, quod talis finis sit conueniens tali naturæ: nullos autem actus experimur, nec cognoscimus inesse naturæ nostræ in statu isto, ex quibus cognoscamus visionẽ substantiarum separatarum esse conuenientem nobis: ergo non possumus naturaliter cognoscere distinctè, quòd iste finis sit conueniens naturæ nostræ. Hoc saltem certum est, quod quædam conditiones finis, propter quas est appetibilior & feruentius inquirendus, non possunt determinatè concludi ratione naturali. Etsi enim daretur, quod ratio naturalis sufficeret ad probandum, quod visio nuda & fruitio Dei est finis hominis: tamen non concluderetur, quod illa perpetuo conuenit homini perfecto in corpore & anima: sicut

Ex vno cõcesso non concludere tur intentum.

Scotus Super Primum Sent.

A dicetur in 4. dist. 43. Et tamen perpetuitas huius boni est conditio reddens finem appetibiliorem, quàm si esset transitorium. Consequi etiam hoc bonum in natura perfecta appetibilius est, quàm in anima separata, sicut patet per August. 12. super Genesim. Istas ergo & similes conditiones finis necessarium est noscere ad efficaciter inquirendum finem: & tamen ad eas non sufficit ratio naturalis: ergo requiritur doctrina supernaturaliter tradita.

Vide ibid. dist 49. q 6

Quod reddat finem appetibiliorem.

Secundo sic. Omni cognoscenti agenti propter finem necessaria est triplex cognitio. Primo quomodo & qualiter finis acquiratur. Secundo cognitio omnium, quæ sunt necessaria ad finem. Tertio est necessarium cognoscere, quod omnia ista sufficiant ad talem finem. Primum patet, quia si nesciat, quomodo finis acquiratur, nesciet, qualiter ad consecutionem illius se B disponat. Secundum probatur, quia si nesciat omnia necessaria ad ipsum finem propter ignorantiam alicuius necessarij, poterit à fine deficere. Et etiam quantum ad tertium si nesciat ista necessaria sufficere dubitando se ignorare aliquod necessarium, non efficaciter prosequetur illud, quod est necessarium. Sed hæc tria non potest viator ratione naturali cognoscere. Probatio primi: quia beatitudo confertur tamquam præmium pro meritis eius, quem Deus acceptat tanquam dignum tali præmio: & per consequens nulla naturali necessitate sequitur ad actus nostros qualescunque, sed contingenter datur a Deo actus aliquos in ordine ad ipsam tanquàm meritorios acceptante. Hoc autem non est naturaliter scibile, vt uidetur, quia in hoc errabant philosoC phi ponentes omnia, quæ sunt a Deo immediatè, esse ab eo necessariò. Saltem alia duo membra sunt immanifesta. Non enim potest sciri naturaliter acceptatio voluntatis diuinæ, vt puta tanquam contingenter acceptantis talia vel talia digna uita æterna. Et quod etiam illa sufficiant, dependet merè ex voluntate diuina circa, ea, ad quæ contingenter se habet; ergo &c.

Secundum argumentum Principale.

R E S O L V T I O.

Impugnatio duarum rationum allatarum. Prima ratio cõcludit oppositum minoris primæ rationis, quod probat dupl i ratione Prima ratione dependentia essentialis effectus ad causam Secunda ex ordine ad finem. Tertia ex adæquatione obiecti ad potentiam.

D CONTRA istas duas rationes instatur: & primò contra primam sic. Omnis natura creata essentialiter dependet à qualibet per se causa: & propter talem dependentiam ex causato cognito potest Demonstratione Quia quælibet eius per se causa cognosci: ergo cũ natura hominis sit homini naturaliter cognoscibilis, quia non est potentiæ cognitiuæ improportionalis: sequitur, quod ex ista natura cognita possit naturaliter cognosci finis illius naturæ. Confirmatur ratio, quia si ex natura inferiori cognita cognoscitur eius finis, non minus hoc est possibile in proposito: quia nec minor dependentia est finiti in proposito ad suum finem, quàm in alijs. Ex hac etiam ratione videtur, quod falsa sit ista propositio finis substantiæ non cognoscitur nisi ex actibus eE ius quæ assumebatur in probatione minoris, quia ex cognitione naturæ in se potest finis eius cognosci Demõstratione Quia. Si autem dicatur, quod ratio concludit hominem naturaliter posse cognoscere suum finem naturalem, non autem supernaturalem. Contrà. Aug. primo de Prædestinatione sanctorum cap. 4. Proinde, inquit, posse habere fidem, sicut posse habere charitatem naturæ est hominum: habere autem fidem quem admodum habere charitatem gratiæ est fidelium. Si igitur natura hominis est naturaliter cognoscibilis homini, naturaliter etiã erit cognoscibilis ista potẽtia, vt est talis naturæ, & p cõsequẽs ordinabilitas talis naturæ ad finem, ad quẽ fides & charitas disponit. Item homo naturaliter

Confirmatio rationis.

Falsitas illius prop. prædictæ.

Euasio Thomistarum.

Secũda rõ.

appetit finem istum, quem dicit supernaturalem, igitur ad istum naturaliter ordinatur: ergo ex tali ordine potest concludi istæ finis ex cognitione naturæ ordinatæ ad ipsum. Item naturaliter cognoscibile est primũ obiectum intellectus esse ens, secundum Auic. Et naturaliter est cognoscibile in Deo perfectissime saluari rationem entis. Finis autem cuiuscunque potentiæ est optimum eorum, quæ continentur sub eius obiecto primo, quia in illo solo est perfecta quietatio, & delectatio. ex 10. Ethi. igitur naturaliter cognoscibile est hominem ordinari secundum intellectum ad Deum tanquàm ad finem. Confirmatur ratio, quia, cui naturaliter est cognoscibilis potentia aliqua, sibi naturaliter est cognoscibile, quid sit eius obiectum primum. Et vlterius potest cognoscere, in quo saluatur ratio illius primi obiecti: & in quo perfectissime: tale autem est finis potentiæ, mens autem nota est sibi secundum August. 14. de Trini. cap. 4. vel 15. igitur notum est sibi, quid sit eius primum obiectum. Et nouit Deum non excedere rationem illius primi obiecti, quia tunc nullo modò esset ab ipsa mente intelligibilis, ergo nouit Deum esse optimum, in quo saluatur ratio sui primi obiecti Et ita nouit ipsum esse finem potentiæ. Contra secundam rationem arguitur sic. Si per vnum extremum cognoscitur aliud extremum: ergo & medium, sed necessaria ad consequendum finem sunt media inter naturam & finem suum consequẽdũ: igitur cùm ex cognitione naturæ possit cognosci finis naturæ secundum prius probata, videtur, quod similiter possint cognosci media necessaria ad finem. Confirmatur ratio. Ita enim in proposito entium ad finem videtur esse necessaria connexio ad ipsum finem sicut in alijs: sed propter talem connexionem in alijs ex fine cognoscuntur illa, quæ sunt ad finem necessaria: sicut per rationem sanitatis concluditur talia, & talia requiri ad sanitatem: ergo &c.

[margin: 1. Met c. 5. 4. Met. t. c. 4. — Cap. 4. — Confirmatio rationis. — Argum. cõtra secundam rationem. — Confirmatio rõnis.]

R E S O L V T I O.

Respondet ad argumenta. Primo respondet ad materiam. Secundo ad formam.

AD PRIMVM, licet procedat de fine, qui est causa finalis, non de fine attingendo per operationem, quorum finium distinctio dicetur infra: Potest tamen ad illud & ad sequens de Aug. & ad tertium de potentia, & primo obiecto dici vnica responsione, quod omnia accipiunt nostram naturam vel potentiam intellectiuam esse a nobis cognoscibilem naturaliter, quod falsum est sub illa ratione propria, & speciali, sub qua ad talem finem ordinatur, & sub qua capax est gratię consumatę, & sub qua habet Deum pro perfectissimo obiecto. Non enim cognoscitur anima a nobis, nec natura nostra pro statu isto, nisi sub ratione aliqua generali abstrahibili a sensibilibus, sicut patebit infra dist. 3. Et secundum talem rationem generalem non conuenit sibi ordinari ad talem finem, nec posse capere gratiam; nec habere sic Deum pro obiecto perfectissimo. Tunc ad formam argumenti, cũ dicitur, quod ex ente ad finem potest cognosci finis Demõstratione Quia, dicendum quod non est verum, nisi cognito illo ente ad finẽ sub illa propria ratione, sub qua habet finem istum. Et tunc minor est falsa. Et cum probatur per proportionalitatẽ, dico, quòd licet mens sit eadem sibi, non tamen pro statu isto est proportionalis sibi tanquam obiectum nisi secundum rationes generales, quæ possunt abstrahi ab imaginabilibus.

[margin: q. de subiecto, & q de praxi & distin. 1. q 2. & in 4 dis. 43. q 2. & 49 q. 8. & I theorematibus. — Negat consequentia. cognoscit natura nostra pro statu isto sub ratione generali, sed non ppria. — Minor est neganda Verum est in ratione entis, nego in rõne obiecti.]

Ad confirmationem dico, quod nec aliarum substantiarum fines proprij cognoscuntur, qui. s. sunt earum secundum rationes proprias nisi aliqui sint actus manifesti ex quibus concludatur ordo earum ad talem finem. Et ex hoc patet ad illud, quod adducitur contra probationem minoris, quod ista propositio nõ est falsa. Non

[margin: Respon. ad confirm.]

F cognoscitur a nobis finis proprius substantię nisi per actus eius nobis manifestos. Non enim accipit propositio illa, quod nõ possit aliter cognosci finis. Bene. n. est verum, quod si substantia sub propria ratione cognosceretur, ex natura sic cognita posset eius causa per se cognosci Demonstratione Quia; sed non sic cognoscitur a nobis aliqua substantia nunc: ideo nullum finem possumus nunc concludere proprium substantiæ nisi per actum euidentem de illa substantia, vt nota in vniuersali, & confuse. In proposito autem deficit vtraque via. Sed probatio minoris tetigit vnam viam de ignorantia actus, supponendo aliam de ignorantia naturę in se.

[margin: Apparet veritas prop. Non cõcludit atq cõtra allatũ.]

Ad secundum de Augustino dico, quod illa potentia habendi charitatem, vt ipsa est dispositio respectu Dei in se sub propria ratione amandi, conuenit naturæ hoG minis secũdum rationem specialem non communem sibi & sensibus, & ideo non est illa potentia sua naturaliter cognoscibilis de homine: sicut nec homo cognoscitur sub illa ratione, sub qua est eius hæc potentia. Et ita respondeo ad illud, inquantum potest adduci contra conclusionem principalem. s. oppositam minori primæ rationis. Sed inquantum adducitur contra illam responsionem de fine naturali & supernaturali, concedo Deum esse finem naturalem hominis, licet non naturaliter adipiscendum, sed supernaturaliter. Et hoc probat ratio sequens de desiderio naturali, quam concedo.

[margin: Respon. ad secundũ argumẽtum. verũ est de potẽtia, nõ autem de actu.]

Ad aliud negãdum est illud, quod assumitur. s. quod naturaliter cognoscimus [illegible] ns esse primum obiectum intellectus nostri, & hoc secundum totã indifferentiam entis ad sensibilia, & insensibilia. Et sic, quod dicit AH uicenna, non concludit, quod sit naturaliter notum. Mitcu t enim sectam suam, quæ fuit secta Mahometi, philosophicis. Et quædam dixit, vt philosophica, & ratione probata, alia, vt consona suæ sectæ. Vnde ipse expresse ponit 9. Metaphy. suæ, animam separatam cognoscere substantiam immaterialem in se. Et ideo sub obiecto primo intellectus habet ponere substantiam immaterialem contineri: Non sic Arist. sed secundum ipsum videtur esse primũ obiectum intellectus nostri quidditas rei sensibilis, & hoc vel in se sensibilis, vel in suo inferiori, hoc est quidditas abstrahibilis a sensibilibus.

[margin: Respon. ad arg. de obiecto adæquato, s. ens, quod nõ est obiectũ attingibile. Commentator 4 Metaph. c. 3. Cap 7. & supra. Error Auicen. Discrepat Aristot ab Auic.]

R E S O L V T I O.

Arguit & probat quidditatem rei materialis non esse obiectum adæquatum intellectus nostri.

[margin: Quid sit obiectũ primum intellectus nostri pro statu isto. Idem d. 3. q. 7. & quolib q 14.]

I ARGVITVR contra hoc sic: quia si quidditas rei materialis sit obiectum adequatum intellectus, tunc intellectus non poterit intelligere aliquid de substantijs separatis, quia obiectum adæquatum, vel formaliter, vel virtualiter continet omne illud, in quod potentia potest ferri, sed quidditas materialis, nec formaliter, nec virtualiter continet substantias separatas: ergo &c. Respondeo, assumptum non esse verum, quia quinque communia sensibilia scilicet numerus, figura, motus, magnitudo, & quies, sentiuntur a visu per se, & tamen neutro modo continentur sub luce, vel colore. Sufficit enim aliqua conuenientia, vel concomitantia vnius ad alterum. Quod autem additur de K Augustino in confirmatione illius rationis. Respondeo, & dico, quod dictum Augustini debet intelligi de actu primo sufficiente ex se ad actum suum secundum, sed tamen nunc impeditur, propter quod impedimentum actus secundus non elicitur a primo. De hoc autem amplius dicetur infra. Si verò obijciatur contra ista: Homo in statu naturæ institutæ potuit cognoscere naturam suam: igitur finem naturæ ex deductione primæ rationis: igitur ista cognitio non est supernaturalis. Item contra responsionem ad vltimam rationem: si ideo non cognoscitur, quid sit obiectum primum intellectus, quia non cognoscitur intellectus sub ratione propria, sub qua

[margin: Quæ sunt sẽsibilia cõmunia. Auctoritas d. Aug. 14. de Ciu c. 4. quõ sit intelligenda. Distin 3. q. 1 & 3. dist. 2. q. 8. & 4. q. Obiectio contra respõsionem vltimæ rationis.]

respicit

respicit tale obiectum: ergo non potest cognosci de quocunque, quòd ipsum sit intelligibile, quia non cognoscitur potētia sub illa ratione sub qua respicit quodcunque, vt obiectum intelligibile.

Respondeo, ad primum. Requireretur dici, qualis fuerit cognitio hominis instituti, quod vsque alias differatur; saltem respectu viatoris pro statu isto est dicta cognitio supernaturalis, quia facultatem eius naturalem excedens. Naturalem dico secundum statum naturæ lapsæ.

Scot. in 4. dist. 1 q. 1. ar. § ex aliquo actus intellectus non possumus pro statu isto intelligere, quod fruitio, & visio Dei perfecta, seu intuitiua sit finis noster.

Ad secundum concedo, quòd non habetur modo cognitio de anima vel de aliqua eius potentia ita distincta, quòd ex ipsa possit cognosci, quòd aliquod obiectum tale sibi correspondeat; sed ex ipso actu, quem experimur, concludimus potentiam & naturam, cuius iste actus est illud respicere pro obiecto, quod percipimus attingi per actum: ita quòd obiectum potentiæ non concluditur ex cognitione potentiæ, sed ex cognitione actus, quem experimur. Sed de obiecto supernaturali neutram cognitionem possumus habere: ideo ibi deficit vtraque via cognoscendi finem proprium illius naturæ.

Vide in 2. dist. 3. q. 9. & dist. 23. q. 3 & in 3. dist. 14 q. 3 & in 4. distin. 10. q. 5. & super lib. de anima. q. 15. optime.

AD ARGVMENTVM contra secundam rationem patet; quia supponit quoddam iam negatum, Ad confirmationem illius rationis dico, quod quando finis sequitur naturaliter ea, quæ sunt ad finem, & naturaliter præexigit illa, tunc ex fine possunt concludi ea, quæ sunt ad finem. hic autem non est consecutio naturalis, sed tantùm acceptatio diuinæ voluntatis compensantis ista merita tanquam digna tali fine.

RESOLVTIO.

Duabus solutis rationibus, tertiam propositam rationem dupliciter probat, primo authoritate philosophi 6 Metap. t. 2. qua probat uia naturali non posse includi primam substantiam esse finem nostrum sub illis rationibus, quæ sibi tantum conueniunt Secundo uero ratione posterioristica.

Tertiū argumentum principale. Tex. 2. Scientia dicitur nobilissima interdū a nobilitate obiecti, interdum a nobilitate modi considerandi. In proœm. Metaph. dicitur scientia nobilissima: quia est de nobilissi contentis sub ente.

TERTIO arguitur principaliter contra opi. philosophorum 6. Metaph Cognitio substantiarum separatarum est nobilissima, quia est circa nobilissimum genus: ergo cognitio eorum, quæ sunt propria eis est maxime nobilis & necessaria. Nam illa propria eis sunt nobiliora, & perfectiora cognoscibilia, quàm illa, in quibus conueniunt cum sensibilibus. Sed illa propria D non possumus cognoscere ex puris naturalibus. Probo: quia si in aliqua scientia naturaliter possibili traderentur hæc propria. Hoc esset in Metaphysica; sed ipsa non est possibilis naturaliter à nobis haberi de proprijs passionibus istarum substantiarum separatarum, vt patet dupliciter, & primo sic. Quia illa non includuntur virtualiter in primo subiecto Metaphysicæ scilicet in ente. Hoc etiam est quod dicit Philosophus 1. Metaphy. quòd oportet sapientem omnia cognoscere aliqualiter scilicet in vniuersali, & non in particulari. Et subdit: Qui enim nouit vniuersalia, nouit aliqualiter omnia subiecta. Sapientem autem vocat metaphysicum, sicut metaphysicam probat ibi esse sapientiam.

Secundò probo ratione; quia non cognoscuntur talia cognitione propter quid, nisi cognoscantur propria E subiecta, quę subiecta includunt talia propter quid. Sed propria subiecta eorum non sunt à nobis naturaliter cognoscibilia: ergo &c. Nec cognoscuntur illa propria eorum Demonstratione. Quia, videlicet ex effectibus, quod probatur. Nam effectus, vel relinquunt intellectum dubium, quo ad ista, vel adducunt in errorem. Quod apparet ex proprietatibus primę substantiæ immaterialis in se. Proprietas enim naturę eius est, quod sit communicabilis tribus: sed effectus non ostendunt istam proprietatem: quia non sunt ab ipso inquantū trinus. Et si ab effectib. arguatur ad causā, magis ducūt in oppositum, & in errore; quia in nullo effectu inuenitur vna natura numero, nisi in vno supposito. Proprietas

Ly inquantū tenetur specificatiuè, & non reduplicatiuè Deus ad extra cō tingenter omnia causat.

A etiā istius naturæ ad extra est causare contingenter, & positū huius magis deducunt effectus in errorem, sicut patet per opiniones philosophorum ponentium primum necessario causare. De proprietatibus etiam aliarum substantiarum patet hoc idem, quia effectus magis ducunt in sempiternitatem, & æternitatem, & necessitatem earum, quam in contingentiam & nouitatem. Similiter videntur philosophi ex motibus concludere, quod numerus istarum substantiarum separatarum sit secundum numerum motuum cælestium. Similiter quod illæ substantiæ sunt naturaliter beatæ, & impeccabiles, sicut philosophi posuerunt, quæ omnia absurdissima sunt.

Vide d. 8. q. 5. & 7. q. Quolib. 12. Metaphy t. c. 42. Ex numero motuū cœlestium colligitur numerus substantiarum separatarū secundum Auic.

RESOLVTIO.

B *Adhuc Scotus arguit contra prædicta, & intendit probare, quod quæcūque necessaria cognoscuntur a nobis modo per fidē, siue per communem reuelationem possunt etiam cognosci cognitione naturali de substantijs separatis. Nam superius ostendit, quod uia naturali distinctè non possumus cognoscere aliquam proprietatem de prima substantia, scilicet quod sit ens et una: nunc arguit oppositum argumento Henrici, & suum probat intentum ex cognitione terminorum.*

Henricus in sū. sua.

CONTRA istam rationē arguo, & probo, quod quæcunque necessaria de substantijs separatis cognoscuntur a nobis nunc per fidem, siue per communē reuelationem, possunt cognosci cognitione naturali. Et hoc sic. Quoruncunque necessariorum reuelatorum terminos naturaliter cognoscimus, & illa possumus naturaliter comprehendere, sed omnium necessario- C rum reuelatorum terminos naturaliter cognoscimus, ergo &c. Probatio maioris. Illa necessaria aut sunt mediata, aut immediata. Si immediata, ergo cognoscuntur cognitis terminis. 1. Posteriorum. Si mediata: ergo cùm possumus cognoscere extrema, possumus concipere medium inter ea: & tunc coniungendo illud medium cum vtroque extremo, aut habentur præmissæ mediate, aut immediatè. Si immediatè, idem quod prius. Si mediatè, procedemus concipiendo medium inter extrema, & coniungendo cum extremis, quousque veniamus ad immediata, igitur tandem veniemus ad necessaria immediata, quæ intelligemus ex terminis, ex quibus sequuntur omnia necessaria mediata: ergo ista mediata per immediata scire poterimus naturaliter. Probatio minoris principalis, quia ha- D bent fidem & non habens fidem contradicentes sibi inuicem, non contendunt de nominibus tantum, sed de conceptibus: sicut cum philosophus & theologus contradicunt de ista: Deus est trinus: vbi non tantum idem nomen, sed eundem conceptum vnus negat, & alius affirmat, ergo omnem cōceptum simplicem, quem iste habet, & ille habet.

Probatio min. T. c. 6.

Probatio min. principalis.

Ad istud respondeo. De substantijs separatis sunt aliquæ veritates immediatæ, accipio tunc aliquam veritatem talem primam & immediatam, & sit A. In ista includuntur multæ veritates mediatę, puta omnes, quæ particulariter enunciāt communia ad prędicatum de communibus ad subiectum, dicantur. B. C. Ista vera mediata non habent euidentiam nisi ex illa immediata. ergo non sunt nata sciri, nisi ex ista immediata E intellecta. Si igitur aliquis intellectus possit intelligere terminos. B. C. & componere eos adinuicem, non autem posset intelligere terminos A. nec per consequens ipsum. A. B. sed tunc erit intellectui suo propositio neutra. Ita est de nobis, quia conceptus quosdam communes habemus de substantijs immaterialibus, & materialibus, & istos possumus adinuicem componere. Sed istæ complexiones non habent euidentiam nisi ex veris immediatis, quę sunt de illis quidditatibus sub ratione propria & speciali, sub qua ratione non concipimus istas quidditates, & ideo nec scimus illas veritates generales de conceptibus generalibus. Exemplum, si impossibile, est alicui concipere triangulum sub propria ratione, potest tamen abstrahere

Responsio ad argumētum.

Scimus cō plexionem terminorū ignoramus tamen euidentiā eorum.

a. l. specie.

ratione figuræ à quadrangulo, & eam concipere, impossibile est etiam sibi concipere primitatem; vt est propria passio trianguli, quia sic non concipitur, nisi vt abstrahitur à triangulo: tamen potest primitatem abstrahere ab alijs primitatibus, puta in numeris. Iste intellectus licet posset formare hanc complexionem: Aliqua figura est prima, quia terminos eius potest apprehendere, tamen illa compositio formata erit sibi neutra; quia ista est mediata inclusa in ista immediata: triãgulus est sic primus, & hanc immediatam non potest intelligere, quia nec terminos eius: ideo mediatam non potest scire, quæ ex hac immediata tantum habet euidẽtiam.

Ar. 1. Post. t. 13. 35. & 36.

Ad formã negat maior.

Per hoc ad argumentum nego maiorem. Ad probationem dico, quod illa necessaria sunt mediata. Et cum dicis: Igitur cum possumus cognoscere extrema, possumus concipere mediũ inter extrema, nego consequentiam: quia medium inter extrema quandoque est essentialiter ordinatum; puta quod quid est alterius extremi, vel passio prior respectu posterioris passionis, & tale est medium ad concludendum vniuersaliter extremum de extremo.

Negatio consequentiæ.

Medium duplex.

Essentialiter ordinatum, & particulare cõtentum.

Concedo igitur, quòd quicunq; potest intelligere extrema, potest intelligere tale mediũ inter talia extrema; quia intellectus eius includitur in altero extremo, si est passio, vel est idem alteri, si est q̃d quid est alterius extremi. Si autem medium sit particulare contentum sub altero extremo, & non essentialiter ordinatum inter extrema, tunc non oportet, quòd potens concipere extrema generalia, possit concipere medium particulare ad illa extrema generalia. Ita est hic, nam ista quidditas sub ratione propria & particulari habens passionem aliquam sibi immediate inhærẽtem est medium inferius ad conceptum sibi communem, de quo dicitur illa passio in communi accepta, & ideo non est medium vniuersaliter inferẽs passionem de communi, sed tantum particulariter. Hoc patet in exemplo illo, quia non oportet, quòd potens concipere figuram in communi & primitatem in communi possit concipere triãgulum in particulari, quia triangulus est medium contentum sub figura, medium inquam ad concludendum primitatem particulariter de figura.

A cõceptione extremorum generaliũ nõ sequitur cõceptio medij particularis.

De quo cõcludat hęc tertia ratio.

Hæc ratio tertia potissime concludit de prima substantia immateriali, quia eius tanquam obiecti beatifici potissimum est cognitio necessaria. Et tunc responsio ista ad obiectionẽ contra ipsam supponit, quod nũc naturaliter non concipimus Deum nisi in conceptu generali communi sibi & sensibilib. quod inferius dist. 3. q. 1. exponetur. Si etiam negetur illud suppositũ, adhuc oportet dicere conceptum, qui potest fieri de Deo virtute creaturę esse imperfectum, qui autem fieret virtute ipsius essentiæ esse perfectum. Sicut ergo dictum est de conceptu generali, & speciali. ita dicatur secundum aliam viam de imperfecto, & perfecto, conceptu.

Quomodo Deus a nobis concipiatur pro statu isto.

Conceptus Dei duplex est.

☞ CONTRA autem conclusionẽ principalem posset sic argui. Pono, quod sit aliquis adultus non baptizatus, & quòd non habeat aliquem docentem, habeat tamen bonos motus, quales potest habere, conformes, scilicet rationi rectæ naturali, & caueat ea, quę naturalis ratio ostendit sibi esse mala, licet Deus de communi lege talem visitaret, docendo per hominem, sicut Cornelium visitauit. Pono tamen, quòd non doceatur ab aliquo, ille saluabitur. Similiter licet postea doceatur, tamen prius est iustus, & ita tunc dignus vita æterna; quia per bona velle pręcedentia doctrinam meretur gratiam, qua est iustus, non tamen habet theologiam, etiam quantum ad prima credibilia, sed tantum cognitionem naturalem: ergo nihil theologię est simpliciter necessarium ad salutem.

Vide inferius. d. 3. q. 3.

Casus pulcherrimus.

Act. 10.

Posset dici, quod iste per bona velle ex genere de cõgruo meretur iustificari ab originali: & Deus non subtrahit liberalitatis suæ munus ab eo, sed dat sibi primã gratiam sine sacramento, quia non est alligatus sacramentis. Et tunc gratia nõ datur sine habitu fidei theologię, ita quod habet habitum theologiæ, licet non possit exire in actum, sicut nec baptizatus, nisi instruatur, &

Deus non est alligat⁹ sacramentis.

F licet non sit contradictio gratiam dare sine fide, cùm sint habitus distincti & in diuersis potentijs; tamen sicut in baptismo ponitur simultas in infusione; ita in proposito potest poni simultas in casu isto. Non enim minus gratiosus est Deus illi, quem propter meritum de congruo iustificat sine sacramento, quàm illi, quem sine omni merito proprio iustificat in susceptione sacramenti: sed possibile est Deo de potentia absoluta quemlibet saluare, & etiam facere, quod mereatur gloriam sine fide infusa, si sine illa det gratiam, quam habens bene vtatur ea quantum ad velle, quod potest habere secũdum naturalem cognitionem & fidem acquisitã, vel sine omni fide acquisita, si doctor desit: sed de potẽtia ordinata non tenetur sine fidei habitu præcedente, quia sine illa non ponitur gratia mundus, nõ tamen

Gratia, & fides sunt habitus distincti.

Deus de potentia absoluta potest quemlibet saluare.

G propter indigentiam, quasi sine illa non sufficeret, sed propter liberalitatem diuinam, quę totum reformat intus hominem. Minus etiam perfectę esset homo dispositus quantum ad assensum, quorundam verorum sine fide infusa. Et sicut in hoc, ita proportionabiliter de habitu theologiæ, qui perfectus existens, includit fidem infusam & acquisitam articulorum, & aliorum reuelatorum à Deo in scripturã, ita quòd nõn est tantũm hic infusa, nec acquisita tantum, sed simul ambę. Est igitur theologia necessaria, loquendo de potentia ordinata, & loquendo de principali habitu siue priori pertinente ad theologiam, quæ est fides infusa, & hoc generaliter quantum ad omnes, non sic autem quantum ad secundum habitum, quem includit, qui est fides acquisita, sed forte de potentia ordinata est necessaria in aliquo

Sine fidei habitu præcedente potentia ordinata Deus nulli gratiã cõfert.

Quomodo Theologia dicatur necessaria.

H potente habere doctorem, & eum intelligere, & hoc quantũ ad aliquorum generalium fidem acquisitam.

QVARTO principaliter arguitur sic. Ordinatum ad aliquem finem, ad quem est ex se indispositum, necesse est paulatim promoueri ad dispositionem respectu illius finis, sed homo ordinatur ad finem supernaturalem, ad quem ex se est indispositus; ergo indiget paulatim disponi ad habendum illum finem. Hoc autem fit per cognitionem aliquam supernaturalem: ergo &c. Si instetur, quod agens perfectum potest statim remouere imperfectionem, & statim agere, Respondetur, quod si posset de potentia absoluta: tamen perfectionis est communicare homini aliquã actiuitatem respectu suę perfectionis consequendæ, quàm nõ communicare. Potest autem homo habere actiuitatem aliquam

Tho. 1. p. sũ q. 1. art. 1. solutione prin.

Minor propositio est tantũ credita, & ideo Philosophi eam negaret.

I respectu suę perfectionis finalis: ergo perfectius est, quod hoc sibi communicetur, quod non potest fieri sine aliqua cognitione imperfecta præcedente istam perfectam, ad quàm ordinatur finaliter.

QVINTO arguitur sic. Omne agens vtens instrumento in agendo, non potest per illud instrumentum in aliquam actionem, quæ excedit naturam illius instrumenti: lumen autem intellectus agentis est instrumentum, quo anima nunc vtitur in intelligendo naturaliter: ergo non potest per illud lumen in aliquam actionem, quæ excedat illud; sed illud de se est limitatum ad cognitionem habitam per viam sensuũ: ergo anima non potest in aliquam actionem, quę non potest haberi per viam sensus, sed multorum aliorum cognitio est necessaria pro statu isto: igitur &c. Hæc ratio uidetur concludere contra eum, qui fecit eam.

Hent. in sum. sua. & Guil. Var. lib. 1. q. 1.

K Secundum enim deductionem istam lux increata non poterit vti intellectu agente ut instrumento ad cognitionem alicuius sincerę veritatis; quia talis secundum eum non potest haberi via sensuum sine speciali illustratione. Et ita sequitur, quod in cognitione veritatis sinceræ lumen intellectus agentis nullo modo habeat aliquam actionem. Quod videtur inconueniens; quia ista actio perfectior est communi intellectione: & per consequẽs illud, quod perfectius est in anima in quantũ intellectiua oportet cõcurrere aliquo mõ ad istã actionẽ. Istæ duę rõnes non videntur plurimi efficaces, prima. n. esset efficax si esset probatũ, q̃ homo ordinatur finaliter ad cognitionẽ supernaturalẽ, cuius probatio

a. Lomni.

per-

pertinet ad quæstiones de beatitudine. Et si cum hoc ostenderetur cognitionem non sufficienter disponere pro statu isto ad cognitionem supernaturalem consequendam. Secundam ratio petit duo.s. aliquotum cognitionem esse necessariam, quæ non possunt cognosci per viam sensuum. Et quod lumen intellectus agentis est ad talia cognoscibilia limitatum. Tres ergo primæ rationes probabiliores apparent.

Quomodo aliquid dicatur super naturale.

AD QVÆSTIONEM igitur respondeo, distinguendo primò, qualiter aliquid dicitur supernaturale. Potentia enim receptiua comparatur ad actum quem recipit, vel ad agens, a quo recipit. Priori modo ipsa est potentia naturalis, vel violenta, vel neutra: naturalis, si naturaliter inclinetur; violenta, si sit contra inclinationem naturalē: neutra, si neque inclinatur ad istam formam neque ad oppositam. In hac autē cōparatione nulla est supernaturalitas. Sed comparando receptiuum ad agens, à quo recipit formam est naturalitas quando receptiuum comparatur ad tale agens, quod natum est naturaliter imprimere talem formam in tali passo. Supernaturalitas autem, quando comparatur ad tale agens, quod non est naturaliter impressiuum illius formæ in illud passum.

☞ ANTEQVAM Hæc distinctio ad propositum applicetur, contra istud arguitur multipliciter, tā quod distinctio naturalis & violenti sumatur ex cōparatione passi ad agens, nō tantum ex comparatione eius ad formam, quàm quod distinctio naturalis & supernaturalis sumatur ex comparatione passi ad formam, non tantum ex comparatione eius ad agens, quæ argumenta non ponūtur hic. Solutio rationis apparet, quia illud est præcisè causa alterius, quo posito circum scripto vel variato quocunque alio, sequitur effectus: núc aūt licet forma, contra quam inclinatur receptiuū, nō inducatur nisi per agens violentans passum, nec agēs supernaturale supernaturaliter agat, nisi inducēdo formā; tā per se ratio violenti est ex habitudine passi ad formam, & non ad agens; & per se ratio supernaturalis est ex habitudine passi ad agens, & non ad formā. Probatur, quia passo & forma manentibus in sua ratione: puta, quod forma sit receptibilis, contra tamen inclinationem passi, qūocunque varietur agens, passū violenter recipit, similiter passo & agente sic se habentibus, quod solum agens non naturaliter, sed supernaturaliter actiuum, trāsmutat passum: solum inquam: ita quod agens naturale non disponat, quamcunque formā inducet, erit supernaturalis respectu passi. Hoc probatur secundo, quia non tantum in induci, sed in permanere aliqua forma violenter permanet in passo sine actione extrinseca, licet non diu, aliqua naturaliter etiam diu: aliqua supernaturaliter propter agens tantum; ita quod circunscribendo agēs, a quo fit, non posset dici supernaturalis. Potest autem dici naturalis, quia perficit naturaliter comparando formam ad receptiuum tantum.

Intellect' possibilis ad duo cōparati potest.

Ad propositum dico, quod comparādo intellectum possibilem ad notitiam actualem in se nulla est sibi cognitio supernaturalis; quia intellectus possibilis quacunque cognitione naturaliter perficitur, & ad quacūque naturaliter inclinatur: sed secundo modo loquēdo, sic est supernaturalis, quę generatur ab aliquo agēte, quod non est natum mouere intellectum possibilē ad talem cognitionem naturaliter. Pro statu autē isto secūdum philosophum intellectus possibilis natus est moueri ad cognitionem ab intellectu agente, & phantasmate: igitur sola illa cognitio naturalis est, quæ ab istis agentibus potest imprimi, virtute autem istorum potest haberi omnis cognitio incomplexa, quæ secundum legem communē habetur a viatore: sicut pate in instantia contra tertiam rationem principalem. Et ideo licet Deus possit per reuelationem specialem cognitionem alicuius incomplexi causare, sicut in raptu; non tamen talis cognitio supernaturalis est necessaria de communi lege. De complexis autem veritatibus secus

F est; quia sicut ostensum est per tres rationes primas contra primam opinionē adductas, posita tota actione intellectus agentis & phantasmatum, multæ complexiones remanebunt ignotæ, & nobis neutre, quarum cognitio est nobis necessaria. Istarum igitur notitiam est necesse nobis supernaturaliter tradi; quia nullus earum notitiam potuit naturaliter inuenire, & eam alijs docendo tradere: quia sicut vni, ita cuilibet ex naturalibus erunt neutre.

Quæstio collateralis.

Vtrum autē post primam traditionem doctrinæ de talibus possit aliquis assentire naturaliter doctrinæ traditę, de hoc in 3. lib. dist. 23. Hęc autem prima traditio talis doctrinæ dicitur reuelatio, quæ ideo est supernaturalis, quia est ab agente, quod non est naturaliter motiuum intellectus nostri pro statu isto. Aliter etiam

Quomodo reuelatio sacræ scripturæ dicatur supernaturalis.

G posset dici super naturalis, quia est ab agente supplente vicem obiecti supernaturalis. Nam obiectum natum causare notitiam huius: Deus est trinus & vnus. vel similium, est essentia sub propria ratione cognita: ipsa autem sub tali ratione cognoscibilis, est obiectum nobis supernaturale. Quodcunque igitur agens causat notitiam aliquarum veritatum, quæ per tale obiectū sic cognitum natę sunt esse euidentes, illud agēs ī hoc supplet vicem illius obiecti, quod si ipsum agens causaret notitiam perfectam istarum veritatum, qualem ipsum obiectum in se cognitum causaret, tunc perfectè suppleret vicem obiecti: sed si agens non ita perfectam notitiam causat, sicut obiectum in se causaret, tunc imperfectè supplet vicem obiecti, pro quanto.s. imperfecta notitia, quam facit virtualiter continetur

H in illa perfecta, cuius obiectum in se cognitū esset causa. Ita in proposito: nam reuelans hanc: Deus est trinus. causat in mente aliqualem notitiam huius veritatis, licet obscuram, quia causat de obiecto non sub propria ratione cognito, quod obiectum si cognitū esset, natum esset causare notitiam perfectam & claram veritatis illius. Pro quanto igitur hæc notitia obscura in illa clara includitur eminēter sicut imperfectum in perfecto, pro tāto reuelans hanc obscuram, & causās supplet vicem obiecti illius clarę notitiæ causatiui; præcipue cùm non possit notitiam alicuius veritatis causare, nisi vt supplens vicem alicuius obiecti, nec veritatum talium de illo obiecto notitiam causare posset vt supplens vicem obiecti alicuius inferioris naturaliter motiui intellectus nostri, quia nullū tale virtualiter

I includit aliquam notitiam istarum veritatū etiam nec obscuram. igitur oportet, quod in causando etiam istā obscuram aliqualiter suppleat vicem obiecti supernaturalis. Differentiā istorum duorum modorum ponendi supernaturalitatē notitiæ, reuelatæ patet separando vnum ab alio, puta si agens supernaturale causaret notitiam obiecti naturalis; vt si infunderet Geometriam alicui, illa esset supernaturalis primo modo, & non secundo modo: si antē infunderet notitiam huius: Deus est trinus. vel similium, hæc supernaturalis esset vtroque modo, quia secundus infert primum, licet non ē conuerso. vbi autem est primus tantūm, ibi non est necesse, quod sit sic supernaturalis, quin naturaliter possit haberi: vbi verò est secundus modus est necessitas, vt supernaturaliter habeatur, quia naturaliter haberi

K non potest.

TRES rationes primæ, quibus innititur ista solutio, confirmantur per auctoritates. Primò per auctoritatem August. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 41. Philosophi, inquit, nescientes ad quē finē referēda ista essent inter falsa, quæ locuti sunt, verum videre potuerunt. Secunda ratio confirmatur p Aug. 2. de Ciui. c. 2. Quid prodest nosse, quò eundum sit, si ignoratur via, qua eundum sit? In hoc enim errabant philosophi, quia & si aliqua de virtutibus vera tradiderunt: tamen falsa miscuerunt secundum auctoritatem præcedentem. Aug. & patet ex eorum libris. Improbat enim Arist. politias dispositas a multis alijs. 2. Politicorū, sed nec illa Arist. est irreprehensibilis. 7. Polit. vbi docet Deos esse ho-

e.7. vel 5. e.10. vel 15.

norandos. Decet, inquit, cultum exibere dijs. Et ibidē. A. Lex nullum orbatum tradit nutriri. Et in eodem lib. & c. 15. dicit, quod oportet fieri aborsum in casu. Tertia ratio confirmatur per Aug. 11. de Ciui. c. 3. Quæ remota sunt à sensibus nostris, quoniam testimonio nostro scire non possumus, de his alios testes requirimus. Et hoc confirmat totam solutionem principalē. Quia enim complexiones illę, de quibus argutum est, nobis ex se sunt neutræ, nullus potest suo testimonio credere de ipsis, sed oportet testimonium supernaturale requirere alicuius superioris tota specie humana. Qualiter autem prima reuelatio siue traditio talis doctrinæ fieri potuerit, & facta sit, est dubiū, an s. locutione interiore, an exteriore, an cum aliquibus signis adhibitis sufficientibus ad causandum assensum. Ad propositū sufficit, quod vtroque modo potuit supernaturaliter B reuelari talis doctrina, sed neutro modo potuit ab homine sine errore primo tradi.

Quære i. re portatin. num. q. 2. prolo. & in 2. d. 9. & 11

CONTRA istas tres rationes instatur simul, quod seipsas destruant, quia quod ostenditur esse necessariū cognoscendum hoc ostenditur esse verum; quia nihil scitur nisi verum: ergo quidquid illę rationes ostendūt esse necessarium cognosci (puta quod fruitio Dei in se est finis hominis, quo ad primam rationem. Quòd via deueniendi ad ipsam est per merita, quæ Deus acceptat vt digna tali præmio, quo ad secundam. Quòd Deus est trinus & contingenter causans; & huiusmodi, quo ad tertiam) totum illud ostenditur esse verum. Vel ergo illę rationes non sunt nisi ex fide, vel ex ipsis concluditur oppositum eius, quod probant.

5. Post. t. c. 5. & alibi.

Respondeo. Naturali ratione ostenditur, necessarium esse scire alteram partem determinatè huius cōtradictionis. Fruitio est finis. Fruitio non est finis. Hoc est, quod intellectus non sit mere dubius, vel neuter in hoc problemate: An fruitio sit finis, q talis dubitatio, vel ignorantia impediret inquisitionem finis. Non autem ostenditur ratione naturali, quod hæc pars sit necessario cognoscenda. Et hoc modo rationes prædictę, vt sunt naturales, concludunt de altera parte contradictionis hac vel illa, non determinate; de hac, nisi ex creditis tantum.

AD ARGVMENTA pro opinione Arist. Ad primum dico, quod cognitio dependet ab anima cognoscente, & obiecto cognito: quia secundum Aug. 9. de Trin. c. vlt. a cognoscente & cognito paritur notitia. Licet ergo anima habeat sufficiens actiuum & passi- D uum intra se, pro quāto actio respectu cognitionis cōuenit animæ; non tamen habet intra se sufficiens actiuum, pro quanto actio conuenit obiecto; quia sic est vt tabula nuda, vt dicitur 3. de Anima. Est igitur intellectus agens, quo est omnia facere. Verum est inquantū actio competit animæ respectu cognitionis, & non inquantum obiectum est actiuum. Ad confirmationem rationis dico ad maiorem, quod natura quandoque accipitur pro principio intrinseco motus vel quietis, prout describitur secundo Physicorum. Quandoque pro principio actiuo naturaliter, prout natura distinguitur contra artem siue propositum propter oppositum modum principiandi. Primo modo non est verā maior, quia non correspondet omni passiuo naturaliter principium actiuum, quòd sic sit naturale, quia multa sunt naturaliter receptiua alicuius perfectionis, cuius non habēt principium intrinsecum actiuum. Secundo modo etiā propositio maior est falsa in quibusdam; quando scilicet natura propter sui excellentiam ordinatur naturaliter ad recipiēdam perfectionem ita eminentem, q non possit subesse causalitati agentis naturalis secundo modo dicti; & ita est in proposito. Cum probatur maior, dico, q potentia passiua non est frustra in natura: quia licet per agens naturale non possit principaliter, reduci ad actum, tamen potest per tale agens dispositio ad ipsam induci, & potest per aliquod aliud agens in natura. i. in tota coordinatione entium, puta per agens supernaturale complete reduci ad actum.

Anima quomodo habeat sufficiens actiuum, & passiuum. Tex c. 14.

Tex. c. 6. 3 Physi. & alibi.

Est vera in tota coordinatione est mīā, nō autē in natura creata

Potentia si frustratur in aliquo indiuiduo, non tamen in specie.

Si autem obijciatur, q illud vilificat naturam, quod ipsa non possit consequi perfectionem suam ex naturalibus, cum natura minus deficiat in nobilioribus, ex secundo Cœli & mundi. Respondeo si fęlicitas nostra consisteret in speculatione illa suprema, ad qualē possumus nunc naturaliter attingere, non diceret Philosophus naturam deficere in necessarijs; nunc autem concedo illam posse naturaliter haberi, & vltra hoc dico aliam eminentiorem posse naturaliter recipi; ergo in hoc magis dignificatur natura, quam si suprema sibi possibilis poneretur solū esse ista naturalis. Nec etiam est mirum, quod ad maiorem perfectionem sit capacitas passiua in aliqua natura, quàm eius causalitas actiua se extendat. Illud autem, quod additur de secundo Cœli & mundi, non est ad propositū; quia philosophus loquitur ibidem de organis correspondentibus potentiæ motiuæ, si loesset stellis, q natura dedisset eis organa, & concedo vniuersaliter, q cui datur potentia; quę nata est esse organica, et datur à natura organū, in non orbatis dico; sed in proposito dico; q data est potentia, sed non organica: non tamē sunt naturaliter data omnia alia præter potentiam concurrentia ad actum. A Philosopho igitur ibi haberi potest, quòd naturaliter ordinabile ad aliquem actum, vel obiectum naturaliter habet potentiam ad illud & organum, si potētia est organica; sed non sic est de posterioribus requisitis ad actum. Aliter tamen posset dici ad maiorem; q ipsa est vera; loquendo de potentia passiua naturali, vt passiua comparatur ad actiuam, non autem, vt passiua comparatur ad actum receptum. Differentia membrorum pa- H ret in principio solutionis quæstionis. Minor verò est vera secundo modo, nō primo. Posset autem tertio modo facilius dici ad minorem, negando, quòd licet absolutè intellectus possibilis sit naturaliter receptiuus talis intellectionis, non tamen pro statu isto, causa cuius dicetur inferius distinctione tertia.

Tex. c. 50. & 59.

Natura nō deficit I necessarijs, vbi potest, a l ita.

Auctoritas adducta de cęlo, & mūdo non est ad proposi tum.

Quomodo maior propositio sit vera.

AD SECVNDVM dicitur, q diuersa ratio scibilis diuersitatem scientiarum inducit: eandē enim cōclusionem demonstrat astrologus, & naturalis: puta, q terra est rotunda, sed astrologus per medium mathematicum, idest à materia abstractum: naturalis autem per medium circa materiam consideratum. Vnde nihil prohibet de eisdem rebus, de quibus philosophicæ scientiæ tractant, secundum q sunt cognoscibilia lumine naturalis rationis, etiam aliam scientiam tractare, se- D cundum q cognoscuntur lumine diuinæ reuelationis. Contra hoc. Si de cognoscibilibus in theologia est possibilis tradi cognitio in alijs scientijs, licet in alio lumine, ergo non est de eis necessaria cognitio theologica. Consequentia patet in exemplo eius, quia per medium physicum cognoscens terram esse rotundam, non indiget cognitione eius per medium mathematicum, tāquam simpliciter necessarium. Dicta autem responsio ad secundū exponitur sic. Habitus, & est habitus, & est forma: inquantum est habitus habet distinctionē ab obiecto: inquantum est forma potest distingui à principio actiuo: respectu autem habitus sciētifici principia sunt causæ effectiuæ. Licet igitur, vbi est idem scibile, puta, quòd terra est rotunda, non sit distinctio per obiecta, tamen est ibi distinctio per principia, quibus mathema- E ticus & physicus hoc ostendunt: & ita est distinctio habituum, inquantum sunt formæ.

q. 1. & 2. Tho. 1. par. sum. q. 1. ar 1. Ar. 1. Post. t. 43.

Th. prima parte 2. q. 54. 2. 2. maxime sol. ar tic. 2.

Godfre, quol. 4. q. 4. seu ca. 9.

Contra istud. Forma est communis ad habitum quia omnis habitus est forma, & non è conuerso: impossibile est autem aliqua esse distincta in ratione superioris, & non esse distincta in ratione inferioris: ergo impossibile est aliqua esse distincta in ratione formæ, & tamē esse indistincta in ratione habituum: hoc enim esset, ac si aliqua essent distincta in ratione animalis & indistincta in ratione hominis. Præterea supponit, quòd principia sunt distinctiua habitus conclusionis in alio genere causæ, quam vt principia effectiua, quod falsum est; quia si aliquam rationem causæ distinctiuæ habent ad habitus istos, non habent nisi rationē causæ effectiuæ

Li. 6. Principiorum in prin.

Præterea semper stat ratio: quia quantumcunque possent poni habitus cognoscitiui distincti, non tamen saluatur necessitas vnius habitus, quasi alias cognitio sit impossibilis, ponendo possibilitatem alterius habitus vndecunque distincti. Ideo ad argumentum respondeo, quòd in illis scientijs speculatiuis, est tractatur de omnibus speculabilibus, non tamen quantum ad omnia cognoscibilia: sicut patuit prius in tertia ratione principali contra opinionem philosophorum.

(Henri. de Gan. in sũ.) AD TERTIVM respondetur sic, quòd prima principia non possunt applicari ad conclusiones aliquas nisi sensibiles; tum quia termini eorum sunt abstracti à sensibilibus, & ita sapiunt naturam eorum: tum quia intellectus agens, per quem debet fieri applicatio, limitatur ad sensibilia. Contra, certum est intellectui, quòd illa principia prima sunt vera non tantum in sensibilibus, sed in insensibilibus: non enim magis dubitatur, quòd contradictoria non sunt simul vera de eodem immateriali, quàm materiali: quare responsio nulla. Et ideo (a.l. Et quòd dicitur.) aliter dicitur, quòd terminus primi principij est ens quod diuiditur in decem genera, & illud non extendit se ad obiectum theologicum. Hoc nihil valet, quia nõ (Præpositinus parte prima sũ.) magis dubitamus, quòd contradictoria non sunt simul vera de Deo, quàm de altero, vt quòd Deus est beatus (Guil. Var. li.1.q.5. soluendo 1.ar.) & non beatus. Alia datur responsio, quòd ex maioribus solum non sequuntur conclusiones, sed cum minoribus adiunctis: nunc autem minores non sunt naturaliter manifestæ, quæ debent illis adiungi. Contra, minores sumendæ sub primis principijs prædicant de sumptis sub terminos subiectos primorum principiorum, sed notum est terminos primorum principiorum dici de quolibet, quia sunt communissimi: ergo. Ideo respondeo, quòd secunda pars minoris est falsa, hæc. s. quod in primis principijs includuntur virtualiter omnes conclusiones scibiles. (Scoti respõsio.) Ad probationem dico, quòd sicut termini subiecti sunt communes, ita & termini prædicati: quando igitur termini subiecti sic distributi accipiũtur pro omnibus, non accipiuntur nisi respectu terminorũ prædicatorum; qui sunt communissimi, & per consequens virtute talium principiorũ non sciuntur de inferioribus nisi prædicata communissima. Hoc patet ratione, quia medium non potest esse propter quid respectu passionis, nisi quæ includitur virtualiter in ratione illius medij: in ratione autem subiecti principij communissimi non includitur propter quid aliqua passio (a.l. alicuius passionis.) particularis, sed tantum communissima, ergo illud subiectum non potest esse ratio cognoscendi aliquas passiones nisi communissimas. Sed præter passiones communissimas sunt multæ aliæ passiones scibiles, ad quas nõ possunt rationes primorum principiorum esse media, quia non includunt illas, ergo sunt multæ veritates scibiles, quæ non includuntur in primis principijs. Hoc patet ex hoc exemplo, quia istud: Omne totum est maius sua parte, & si includat istam: Quaternarius est maior binario, & alias similes de eodem prædicato; non (Exẽplum de toto.) tamen includit istas, scilicet. Quaternarius est duplus ad binariũ, & ternarius se habet in proportione sexquialtera ad dualitatem. Nam ad ista prædicata oportet habere media specialia concludentia ipsa. Secunda ratio logica est: quia licet contingat descendere sub subiecto vniuersalis affirmatiuæ, non tamen sub prædicato, multa autem prædicata contenta sub prædicatis primorum principiorum sunt scibilia de inferioribus ad subiectã illorũ, igitur illa prædicata per prima principia non sciuntur de illis subiectis.

Contra istud obijcitur. De quolibet affirmatio vel negatio est de necessitate vera; sequitur ergo de necessitate hoc esse album vel non album, ita quòd licet ibi descendere sub prædicato, & sub subiecto. Respondeo illi principio: De quolibet, affirmatio vel negatio &c. valet istam: de quolibet cuiuslibet contradictionis altera pars est vera, altera falsa. Vbi duplex est distributio ex parte subiecti. s. de quolibet & cuiuslibet, & sub vtroque distributo licet descendere igitur de hoc. Huius contradictionis altera pars est vera, altera falsa. Sed sub prædicato stante confuse tantum, non licet descendere, quia non sequitur: De quolibet cuiuslibet altera pars &c. ergo hæc pars, & ita in alijs principijs semper prædicatum vniuersalis affirmatiuæ stat confuse tantum, siue sint ibi duæ distributiones in subiecto, siue vna. Et in proposito exemplo adhuc patet propositum, quia de homine verum est, quòd sit risibilis, nunquàm tamen per hoc principium. s. De quolibet &c. potest plus inferri, nisi: Ergo de homine risibile, vel non risibile. Altera igitur pars prædicati disiuncti nunquàm scietur de subiecto per hoc principium commune, sed requiritur aliquod principium speciale tanquam medium determinatum, & ratio sciendi risibile de homine.

G AD ARGVMENTA principalia. Ad primum distinguo de obiecto naturali, quod potest accipi, vel pro eo, ad quod naturaliter siue ex actione causarum naturaliter actiuarum potest potentia attingere, vel (Guil. Var. lib. 1. q. 2. fol. 2 arg.) pro illo, ad quod potentia naturaliter inclinatur, siue possit illud naturaliter attingere, siue non. Potest ergo (a.l. distinguitur.) maior negari intelligendo naturale primo modo: quia obiectum primum est adæquatum potentiæ, & ideo abstractum ab omnibus illis, circa quæ potest potentia operari, non autem oportet, si intellectus possit naturaliter intelligere tale commune, quòd possit intelligere quodcunque contentum sub illo: quia intellectio alicuius contenti multo excellentior est intellectione confusa talis communis. Et sic, concessa minore in vtroque sensu, conclusio intenta non habetur, scilicet (Non ualet intellectus, intelligit obiectum cõmune, ergo quodlibet contentũ sub illo.)

H de naturaliter attingibili: quia sic maior fuit falsa.

Contra hanc responsionem arguo, quia destruit se ipsam. Primum. n. obiectum est adæquatum potentiæ; hoc est, quod nihil respicit potentia pro obiecto, nisi in quo est ratio illius primi, & in quocunque est ratio illius primi illud respicit potentia pro obiecto, ergo impossibile est aliquid esse obiectum primum naturaliter quin quodlibet contentum sub illo sit per se obiectum naturaliter. Ita enim oppositum, & tunc non est adæquatum naturaliter, sed excedens, & aliquid eo inferius est adæquatum, & ita primum. Ratio autem, quæ adducitur pro responsione, fallit secundum fallaciam figuræ dictionis. Licet. n. ens, vt est quoddam intelligibile vno actu (sicut homo est intelligibilis vna intellectione) sit naturaliter attingibile, illa enim vnica intel

I lectio entis (vt vnius obiecti) est naturalis, non tamen ens vt primum obiectum. i. adæquatum potest poni naturaliter attingibile, nisi quodlibet sub eo contentum sit naturaliter attingibile: quia est primum obiectum, vt includitur in omnibus per se obiectis. Committitur (Committitur fallacia figuræ dictionis.) igitur hoc aliquid in quale quid cum arguit, ens est naturaliter attingibile: ergo ens, vt primum obiectum hoc est adæquatum, est naturaliter attingibile, falsum est, quia antecedens est verum, vt ens est vnum intelligibile singulare, sicut album, sed consequens concludit de ente, vt includitur in omni intelligibili, non vt secretum ab illis intellectum. Ad argumentum igitur est alia responsio realis, quòd minor est falsa de obiecto naturali. i. naturaliter attingibili: vera alio modo de obiecto, ad quod naturaliter inclinatur potentia. &

K ita debet intelligi auctoritas Auicennæ. Quid autem sit ponendum obiectum primum naturaliter attingibile, de hoc infra dist. 3. Confirmatur responsio per Ansel. (Quæst. 3.) de lib. arb. c. 3. Nullam, inquit, vt puto habemus potestatem, quæ sola sufficiat ad actum. Potestatem autem vocat, quod nos communiter dicimus potentiam, sicut patet per exemplum eius de sensu visus. Non est igitur inconueniens potentiam esse naturaliter ordinatam ad obiectum, ad quod non potest naturaliter attingere, sicut qualibet ex se sola ordinatur ad actum, & tamen non potest ex se sola attingere. (Potẽtia naturaliter licet incline tur ad obiectum, nõ tamen naturaliter attingit obiectum.)

Ad secundum argumentum nego consequentiam. (a.l. Ex dictis in respon-) Ad probationem patet ex dictis in responsione ad confirmationem primi argumenti pro opi. philosophi, quòd supe-

sione ad primum ar.

superiora ordinantur ad perfectionem maiorem passiuè recipiendam, quàm ipsa possint actiuè producere, & per consequens istorum perfectio non potest produci nisi ab aliquo agente supernaturali: non sic est de perfectione inferiorum, quorum perfectio vltima potest subesse actioni agentium inferiorum.

Quomodo sit intelligẽda illa propositione natura non deficit ĩ necessarijs.

Et ideo natura non deficit in necessarijs in potentijs superioribus, quia perfectione, ad quas ordinantur, ex causis naturalibus non possunt habere, quia non possũt subesse alicui causalitati agentis naturalis. Quia verò perfectiones inferiorũ entium tali causalitati subsunt deficeret natura, si non daret vnde possent.

Ad tertiũ dico, φ veritati cõplexæ alicui firmiter tenẽdæ intellectus possibilis est ĩproportionatus, hoc est nõ est proportionaliter mobile respectu taliũ agẽtium quę ex phãtasmatib. & ex lumine naturali intellectus agentis nõ possunt cognosci. Cùm aũt argeis: Igitur fit proportionatus per aliquid aliud, concedo, sed per aliud in ratione mouentis, quia per mouens supernaturale reuelans assentit illi veritati, & per aliud in ratione formæ, quia per istum assensum factum in ipso, qui est quasi quædã inclinatio in intellectu ad illud obiectum proportionans illud isti. Cum vltra de illo alio quæris, an sit naturale vel supernaturale, dico quòd supernaturale, siue intelligas de agente siue de forma. Cũ infers: Ergo intellectus est improportionatus ad illud, & per aliud proportionatur, dico quòd ex se est in potentia obedientiali ad agens, & ita sufficienter proportionatur illi ad hoc, vt ab ipso moueatur. Similiter ex se est capax illius assensus causati a tali agente, etiam est naturaliter capax. Non oportet ergo ipsum per aliud proportionari illi assensui in recipiẽdo. Statur igitur in secundo non in primo, quia veritas ista reuelata non est sufficienter inclinatiua intellectus ad assentiẽdum sibi, & ita est improportionale agens & passum sibi improportionale. Sed agens supernaturale est sufficienter inclinatiuum intellectus ad istam veritatem, causando in ipso assẽsum, quo proportionatur huic veritati, ita quòd non oportet intellectum per aliud proportionari talli agenti, nec formæ ab ipso impressæ, sicut oportet ipsum proportionari tali obiecto per aliud duplici modo prædicto.

Intellectus quomodo p aliud proportionet.

Negatur consequentia: quia intellectus est in potentia obedientiali.

QVÆSTIO II.

Vtrum cognitio supernaturalis necessaria viatori sit sufficienter tradita in sacra scriptura.

Declarata prima quæstione, quæ spectat ad genus causæ efficientis, aggreditur Scotus secundam quæstionem, quæ pertinet ad genus causæ formalis, & quærit sufficientiam cognitionis sacræ scripturæ. & primo proparte falsa arguit Scotus tribus rationibus.

Prima sumitur a necessitate eorum, quæ nunquam generi humano defuerunt.

Secunda ab euitatione superfluitatum.

Tertia ex cognitione eorum, quæ certitudinaliter in sacra scriptura minime sciuntur.

VOD non. Quia cognitio necessaria nunquàm defuit generi humano; sed sacra scriptura non erat in lege naturæ; quia Moyses primo scripsit Pentateuchum; nec tota erat in lege Mosayca, sed tantũ vetus testamentum: ergo &c.

Item quicunque auctor scientiarum humanarum quanto acutior intellectu, tanto plus vitat superfluitatem in tradendo, sed in sacra scriptura videntur contineri superflua, vt cæremoniæ & historiæ multæ, quarum cognitio non videtur necessaria ad salutem: ergo &c.

Item multa sunt de quibus non cognoscitur certitudinaliter ex sacra scriptura, vtrum sint peccata mortalia vel non, quorum tamen cognitio est necessaria ad salutem, quia nesciens illud esse peccatum mortale non sufficienter vitabit illud: ergo &c.

RESOLVTIO.

Cognitio supernaturalis necessaria homini creatori, est sufficienter tradita in sacra scriptura.

CONTRA Aug. 2. de Ciuitate. c. 3. loquens de scriptura canonica ait: Cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nosipsos nosse idonei sumus.

RESOLVTIO.

Recensentur hæreses damnantes totam sacram scripturam.

B IN ISTA quęstione sunt hæreses innumeræ damnantes sacram scripturam vel partem eius, sicut patet in libris Damasceni & Augustini de Hæresibus. Quidam verò hæretici nihil de scriptura recipiũt. Quidam non vetus testamẽtum, vt Manichæi, sicut in lib. Aug. de vtilitate credendi patet, dicentes vetus testamentum esse a malo principio. Quidam vero tantum testamentum vetus accipiunt, vt Iudęi. Quidam autem aliquid vtriusq; vt Saraceni, quibus Mahometus immundus alias immunditias innumeras immiscuit. Quidam aliquid dictum in nouo testamento, puta hęretici diuersi, qui diuersas sententias scripturarum male intellectas habentes pro fundamento, alias neglexerunt: verbi gratia ad Ro. 14. Qui infirmus est olera mãducet. Item Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra.

C Ex hoc errarunt circa sacramentum penitentiæ quidam, dicendo illud posse dispensari a quocunque non sacerdote, vel alijs huiusmodi auctoritatibus innitendo malè intellectis.

RESOLVTIO.

Impugnatio hæresum sacram scripturam damnantium, quæ ... male sentientes de sacra scriptura.

CONTRA omnes istos in communi octo sunt vię eos rationabiliter conuincendi, quę sunt pronunciatio prophetica, scripturarum concordia, auctoritas scribentium, diligentia recipientium, rationabilitas cõtentorum, irrationabilitas singulorum errorum, ecclesiæ stabilitas, miraculorum claritas.

D DE PRIMO patet, quia solus Deus potest naturaliter non ab alio futura contingentia certitudinaliter præuidere: ergo solus ille vel ab illo instructus potest ea certitudinaliter prædicere. Talia autem multa pręnunciata in scriptura impleta sunt, vt patet considerantibus libros prophetales, ex quibus non est dubiũ, quin sequantur pauca, quę restant secundum Gregorium in homilia de aduentu. Istam viam tangit August. 18. de Ciui. cap. 40. vbi ait. Vera se narrasse præterita ex his, quæ futura prænunciauit cum tanta veritate implentur, ostendit.

Prima via sumit a pronũciatione prophetica

Primæ dominicæ.

DE SECVNDO s. scripturarum concordia sic. In non euidentibus ex terminis nec ex principijs euidentiam habentibus non consonant firmiter & infallibiliter multi diuersimodè dispositi, nisi a causa superiori ipsorum intellectus inclinẽtur ad assensum, sed scriptores sacri canonis variè dispositi & diuersis temporibus existentes in talibus non euidentibus omnino consonabant. Hanc viam pertractat Aug. 18. de Ciui. c. 41. Auctores nostri sanè pauci esse debuerunt, ne multitudine vilesceret quod earum religione esse oporteret, nec tñ ita pauci, vt eorum non miranda sit consensio. Neque enim in multitudine philosophorum, qui labore etiam literario monumenta suorum dogmatum reliquerunt, facile quis inuenerit, quod inter cuncta, quę sensere, conueniant. Et hoc Aug. probat in exemplis ibi. Maior etiam assumpta non tantum probatur per exemplum de philosophis, vt videtur probare Aug. sed etiam per rationem, quia cum intellectus quantum ad assensum

Secunda via a cõcordia scripturarum.

assensum sit natus moueri ab obiecto euidente in se vel in alio, nihil aliud ab obiecto videtur talem assensum posse causare, nisi virtualiter includat euidentiam obiecti. Nam si nihil tale moueat intellectum, remanebit sibi theologia neutra, nihil autem est tale de non euidentibus ex terminis nisi intellectus superior nostro, nihil autem intelligens superius homine potest hominem effectiuè docere nisi Deus. Si autem dicatur hic, quòd posteriores, licet aliter dispositi quàm priores, & alijs temporibus existentes, tamen habuerunt doctrinas præcedentium in scripturis, & acquieuerunt credendo, sicut discipuli doctrinę magistrorum, & ita nihil scripserunt dissonum à prioribus, licet Deus non doceret hos, & illos. Contra hoc videtur Aug. obijcere vbi prius, dicẽs de philosophis, Qui labore literario monumẽta suorũ dogmatum reliquerũt &c. Quæ discipuli legentes licet in aliquibus essent assentientes prioribus vt discipuli, aliqua tamen improbauerunt, vt patet ibidem de Aristippo & Antistone, qui ambo Socratici, tamen in quibusdam sibi contradixerunt. Et quandoque discipuli magistro, vt Arist. Platoni. Quomodo igitur non contradixissent posteriores nostri prioribus in aliquibus, si non habuissent doctorem communem eorum intellectus inclinantem ad eadẽ non euidentia? Respondeo, quia non euidentia tradiderunt priores, ideo posteriores non potuerunt eos per rationes improbare, & noluerunt eis discredere, nisi possent rationem cogentem pro se habere reuerentes eos vt magistros veraces, sed philosophi discipuli per rationem potuerunt magistros improbare, quia materia, circa quam altercabantur, potuit habere rationes sumptas ex terminis. Exemplum: non ita contradicit discipulus historiographus magistro historiographo, sicut philosophus philosopho, quia historiæ de præterito non possunt esse euidentes, vt auerant discipulum à magistro, sicut possunt esse philosophicæ rationes. Contra illud: saltem Ezechiel prophetans in Babylone eo tempore quo Ieremias in Iudæa prophetauit, cùm non solum illa dicerent, quæ à Moyse quasi communi eorum magistro habuerunt, sed & alia multa in illis potuissent discordare aut dissentire, cum non essent euidentia ex terminis, nisi habuissent aliquem communem doctorem supra intellectum humanum.

Tertia via ab auctoritate scribẽtium.

DE TERTIO, scilicet auctoritate scribẽtium, sic. Aut libri scripturæ sunt istorum authorum, quorum esse dicuntur, aut non: si sic, cùm damnent mendacium præcipuè in fide & moribus, quo modo est verisimile eos fuisse mentitos, dicendo: Hæc dicit Dominus, si Dominus non fuisset locutus? Aut si dicas eos fuisse deceptos non mentitos, vel propter lucrum mentiti voluisse. Primum improbatur ex dicto Pauli 2. Corin. 12. Scio hominem in Christo &c. & subdit ibi. Verba arcana audisse, quæ non licet homini loqui. Quę assertiones non videntur fuisse sine mendacio, si asserẽs non fuit certus: quia asserere dubium, vel est mendacium, vel non longe est à mendacio. Ex ista reuelatione Pauli & multis alijs reuelationibus factis diuersis Sanctis concluditur, quòd intellectus eorum non potuerunt induci ad assentiendum ità firmiter illis, quorum notitiam non potuerunt habere ex naturalibus; sicut assenserunt, nisi ab agente supernaturali. Secundum improbatur, scilicet quòd non fuerunt propter lucrum mentiti: quia pro illis, ad quæ voluerunt homines inducere ad credendum, tribulationes maximas sustinuerunt. Si autem libri non sunt illorum, sed aliorum, hoc videtur inconueniens dicere: quia ita negabitur quicunq; liber esse illius auctoris, cuius dicitur esse. Quare ergo soli isti falsò ascripti sunt auctoribus, quorum nõ erant? Præterea, aut illi, qui ascripserunt libros istos eis fuerunt Christiani, aut non. Si non, nõ videtur, quòd voluerunt tales libros conscribere & alijs ascribere, & ex hoc magnificare sectam, cuius contrarium tenuerunt. Si fuerunt Christiani, quomodo illi Christiani mendaciter tales eis ascripserunt, cum lex

A eorum damnet mendacium, sicut prius? Et propter idem quo modo assererent Deum locutum esse multa, quæ ibi narrantur, & hoc personis, quibus libri intitulãtur, si talia non acciderunt illis personis? Quomodo etiam libri isti fuissent ita authentici & diuulgati esse talium auctorum, nisi fuissent eorum, & ipsi auctores eorum authentici fuissent? De quo Ricar. primo de Trin. c. 2. Certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita. De hoc etiam Aug. 2. de Ciui. Dei cap. 2. loquens de Christo, dicit sic. Hic inquit prius per prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit, locutus scripturam condidit, quę canonica nominatur eminentissimę auctoritatis &c. Et Aug. in epistola ad Hieronymum, & habetur in canone dist. 9. Si ad sacras scripturas admissa fuerint vel officiosa menda- — Epist. 9. di. 9. c. si ad.
B cia: quid in eis remanebit auctoritatis. Et idem ad eundem in eadem epistola. Solis eis scripturarũ libris &c.

Quarta via a diligẽtia recipiẽtiũ.

QVARTVM scilicet recipiẽtium diligentia sic patet. Aut nulli credis de contingenti, quod non vidisti, & ita non credes mundum fuisse ante, nec locum esse in mundo, vbi non fueris, nec istum esse patrem tuum, & illam esse matrem tuam: & talis incredulitas destrueret omnem vitam politicam. Si igitur vis alicui credere de contingenti, quod tibi nõ est nec fuit euidens, maximè credendum est communitati, siue illis, quæ tota communitas approbat, & maximè quæ communitas famosa, & honesta cum maxima diligẽtia approbata recipit. Talis est canon diuinæ scripturæ: tanta enim apud Iudæos sollicitudo fuit de libris habendis in canone, & tanta apud Christianos de libris recipiendis
C tanquam authenticis, quòd de nulla alia scriptura habenda pro authentica tanta sollicitudo fuit inuẽta, præcipuè cùm tam solennes communitates de scripturis istis curauerunt, tanquam de continentibus necessaria ad salutem. De hoc Aug. de Ciuit. Dei 18. c. 38. Quomodo scriptura Enoch, de qua Iudas in Epistola sua facit mentionem, non recipitur in canone, & multæ aliæ scripturæ, de quibus fit mentio in lib. Regũ. vbi innuit, quòd sola illa recepta sunt in canone, quæ authores nõ sicut homines, sed sicut prophetę diuina inspiratione scripserunt. Et ibidem c. 41. Illi Israelitę, quibus tradita sunt eloquia Dei, nullo modo pseudoprophetas cum veris prophetis parilitate licentiæ confundebant, sed concordes inter se, atque in nullo dissentientes, sacrarum litterarum veraces ab eis agnoscebantur & tene-
D bantur auctores.

Quinta via à rõnabilitate contentorum.

DE QVINTO, scilicet rationabilitate contentorum patet sic. Quid rationabilius, quàm Deum tanquam finem vltimum super omnia diligi, & proximũ sicut seipsum? idest ad idem, ad quod se, secundùm Grego. in quibus duobus præceptis vniuersa lex pendet, & prophetę. Matth. 22. Item Matt. 7. Omnia ergo quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Ex istis quasi ex principijs practicis alia practica consequuntur in scriptura tradita honesta, & rationi consona, sicut de eorum rationabilitate patere potest singillatim cuilibet pertractanti de præceptis consilijs sacramentis, quia in omnibus videtur esse quasi quædam explicatio legis naturæ, quę secundum Apostolum ad Roman. 2. scripta est in cordibus nostris. Hoc de moribus.
E Et de hoc Aug. de Ciu. Dei lib. 2. 28. cap. Nihil turpe ac flagitiosum spectandum, imitandumque proponitur vbi veri Dei, aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur. De credibilibus patet: quia nihil credimus, de Deo quod aliquam imperfectionem importet: imò quidquid credimus verum esse, magis attestatur perfectioni diuinæ quàm eius oppositum. Patet de Trinitate personarũ, & incarnatione verbi, & huiusmodi. Nihil enim credimus incredibile: quia tunc incredibile esset mundum ea credere: sicut deducit August. de Ciuit. Dei 22. cap. 5. mundum tamen ea credere non est incredibile, quia hoc videmus. De hac autẽ lege & honestate Christianorum patet per Augustinum de Vtilitate credendi.

di,lib.6.c.8. Vulgus marium & fœminarum &c.

Sextū ab irrōnabilitate singulorum.

DE SEXTO scilicet de irrationabilitate singulorum errorum patet sic. Quid Pagani pro idolatria sua adducent colentes opera manuum suarum? in quibus nihil est numinis sicut satis ostendunt philosophi. Quid Saraceni vilissimi porci Mahometi discipuli pro suis scripturis allegabunt? expectātes pro beatitudine, quod porcis conuenit.s. gulam & coitum, quam promissionem despiciens philosophus, qui fuit quasi illius sectę Auic.9. Meta.c.7. alium finem quasi perfectiorem & homini magis congruentem asserit, dicens: Lex nostra quam dedit Mahometh ostendit dispositionem fælicitatis & miseriæ, quæ sunt secundum corpus, & est alia promissio, quæ apprehenditur intellectu. Et sequitur ibi: Sapientibus verò theologis multo maior cupiditas fuit ad consequendum hanc felicitatem, quam G corporum; quę quamuis daretur eis, non tamen attenderunt eam, nec appreciati sunt eam comparatione fælicitatis, quæ est coniunctio primæ veritati. Quid Iudæi, qui nouum testamentum damnant, quod in suo veteri promittitur, vt ostendit Apostolus ad Heb. etiā quàm insipide sunt eorum cæremoniæ sine Christo, Christū etiam aduenisse, & ita nouum testamentum ab eo principaliter promulgatum sicut authenticum fore recipiendum prophetiæ eorum ostendunt. Non auferetur, ait Iacob Gen.49. sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius &c. Et similiter illud Daniel.9. Cùm venerit sanctus sanctorum. Quid alij Manichæi fabulantur primum malum cum ipsi, & si non primi, tamen valde mali essent? Nonne vident omne ens inquantum ens bonum esse? Nonne etiam in nouo testamento potuerunt videre esse vetus authenticum, & approbatum? H Quid singuli alij hæretici, qui vnum verbum scripturę male intellexerunt secundum Aug. in lib.83. quæstionum.q.69. Non potest, inquit, error oriri palliatus nomine christiano nisi de scripturis nō intellectis. Et hoc ideo, quia pręcedentia, & sequentia non contulerunt. Vnde ibidem infra: Solet circumstantia scripturarum illuminare sententiam, nec etiam alia loca scripturarū contulerunt, vnde hęreses ortæ sunt per se legendo, quæ conferendo repulsæ sunt: quia conferentes diuersas sententias adduxerunt, quæ ex se inuicem mutuo videri poterant quomodo & qualiter essent intelligendæ. Contra istos est illud verbum Aug. contra epistolā fundamenti. Non crederem, inquit, euāgelio, nisi quia ecclesię catholicæ credo. Igitur irrationabile est aliquid I canonis recipere, & aliquid non, cum ecclesia catholica, cui credendo canonem recipio, recipiat totum ęqualiter. Item doctrinæ philosophorum aliquid continet irrationale, prout de politij diuersis ordinatis à diuersis philosophis probat Arist.2. Polit. sed & sua in quibusdam est irrationabilis: sicut patuit ex solutione quæstionis præcedentis.

Ier. 31. Cap. 38.

Septima à stabilitate ecclesiæ.

DE SEPTIMO scilicet de ecclesiæ stabilitate pater quo ad caput per illud August. de Vtilitate credendi quasi in fine.

Cum igitur tantum auxilium, tantum profectum, fructumque videamus, dubitamus nos eius ecclesiæ credere gremio, quæ vsque ad consumationem generis humani ab apostolica sede per successiones episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus. Et partim K ipsius iudicio plebis, partim consiliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate damnantis, culmen authoritatis obtinuit. Et parum post: Quid est aliud, quod tam ingratum potest esse, opinio, atque auxilio diuino, quàm tanto labore prædictę authoritati velle resistere? vnde Gamaliel Actuum 5. Si est ex hominibus consiliū hoc opus, dissoluetur. Si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere, ne forte & Deo videamini repugnare. Et Lucæ.22. ait Dominus Petro: Ego rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Firmitas enim Ecclesiæ in membris patet per illud Aug. de Vtilitate credendi.c. 8. Vulgus marium & fœminarum &c. Simi- F lem sententiam dicit contra epistolam fundamenti. Quis enim tantam multitudinem ad peccata pronam ad legem contrariam carni & sanguini seruandam induceret, nisi Deus? Et confirmatur, quia secta Iudæorum non manet in vigore, sicut contra eos obijcit Aug. in primo sermone de aduentu. Vos inquam conuenio, ò Iudæi. Si obijcitur de permanentia sectæ Mahometi, Respon. illa incæpit plus quam sexcentum annis post legem Christi, & in breui Deo cooperante finietur, quæ multum debilitata est anno Christi. 1300. & eius cultores multi mortui, & plurimi sunt fugati & prophetia dicitur esse apud eos, quòd cito finienda est secta illa.

Dominica. 4.

Octaua à miraculorum claritate.

DE OCTAVO, scilicet de miraculorum claritate sic patet. Non potest esse testis falsus Deus, sed G Deus inuocatus à prædicante scripturam, vt ostenderet doctrinam eius esse veram, fecit aliquod opus sibi proprium vtpote miracula, ac per hoc testificatus est illud esse verum, quod iste prædicauit. Confirmatur hoc per Ricar. s. de Trin.cap.2. vbi supra. Domine, si est error, à te decepti sumus: nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te fieri possent. Quòd si dicatur miracula non fuisse facta, aut etiam quòd ipsa non testantur veritatem, quia Antichristus faciet miracula, Contra primum dici potest illa sententia Aug. de Ciui. lib.22. c. 5. Si ista miracula facta esse non credunt, hoc nobis vnum grande miraculum sufficit, quòd iam terrarum orbis sine vllis miraculis credidit. Nota valde illud capitulum, quia si quicquid quod credimus dicatur incredibile esse, nō minus est incredibile homines, H inquit, ignobiles infimos, paucissimos, imperitos, rem tam incredibilem tam efficaciter, mundo & in illo etiam doctis persuadere potuisse, vt mundus illud credat, sicut iam credidisse videtur, nisi per illos aliqua miracula fierent, per quæ mundus ad credendum induceretur. Vnde subdit: Qui propterea exiguo numero ignobilium, infimorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multo mirabilius diuinitas seipsa persuasit. Quid enim incredibilius quàm vt ad legem contrariam carni & sanguini docto res pauci, & rudes, & pauperes possent plurimos potētes ac sapientes conuertere? Quod specialiter patet de multis sapientib. primo fidei rebellibus, postea conuersis, vt de Paulo prius persecutore, postea Gentium Doctore, & de Augustino prius per Manichæos seducto, I postea Doctore catholico, de Dionysio prius philosopho, postea Pauli discipulo, & de Cypriano prius mago, postea Christianissimo episcopo, & de innumeris alijs conuersis.

Haimonus frater regis Armeniæ ad Philippū regem Franciæ. Calixtus in viagio sancti Iacobi.

Contra idem secundo dici potest illud Aug. de Ciui. Dei.lib.10.cap.18. An dicet aliquis ista falsa esse miracula, nec fuisse facta, sed mendaciter scripta? Quisquis hoc dicit, si de his rebus negat omnino vllis literis esse credendum, potest etiam dicere nec Deos vllos curare mortalia &c. Et ibidem de eodem; Si libris magicis siue (quod honestius, putār) theurgicis, credunt, quid causæ est cur illis literis nolunt credere ista facta esse?

Contra idem tertio: quia quędam facta non nisi à nimis proteruientibus negari possunt, vt sunt miracula facta a Syluestro corā Constantino tam in curatione K lepræ eius, quàm in disputatione eius contra Iudæos, quę facta tanquam celeberrima mundum non latuerunt. Contra secundum dici potest, quod si quis inuocatus in testem signum consuetum testificationis permittat adduci, & pręsens non contradicat, talis taciturnitas non stat cum veritate perfecta, miraculum autem est tale signum Dei, vt testis, igitur si permittat miracula fieri à dæmonibus non contradicens, enuncians scilicet illa non esse testimonia sua, non videt esse perfectè veram, quod est impossibile. Et per hoc dicitur ad illud de Antichristo, quod prædixit illa miracula facienda non esse testimonia veritatis, sicut patet Matth. 24. & 2. ad Thessalo. 2.

Item contra idem est differentia miraculorum, quæ

huius

fiunt à Deo, & quę fiunt à diabolo, de qua differentia A tractat Aug. de Vtilitate credendi propè finem. Miraculum, inquit, voco quicquid arduum aut insolidum supra spem, vel facultatem mirantis apparet, quędam solum faciunt admirationem, quædam magnam gratiã, beneuolentiamque conciliant, qualia fuerunt Christi miracula, ut pertractat ibi diffuse.

Item contra vtrumque potest dici, quod sunt aliqua miracula facta in lege christiana, in quibus non potest esse deceptio, quin sint facta, nec quin sint testimonia veritatis: quia à Deo facta scilicet raptus Pauli & reuelatio contingentium futurorum. Primum patet: quia impossibile est aliquem decipi credendo circa se videre essentiam Dei, ergo impossibile fuit Paulum se credere illam videre, nisi eam videret, sed hoc asserit de se ad Corinth. 2. capit. 12. secundum expositionem B sanctorum, illud igitur fuit verè factum, & non tantum apparenter. Probatio primi antecedentis: quia nullus potest decipi circa aliquod principium primum credendo se intelligere illud, eum non intelligat tale principium: quia tunc non cõstaret ex terminis appræhẽsis, quod esset principium, & quod non: ergo multo magis non potest decipi circa Deum visum. Consequẽtia ista patet: quia plus distat visio Dei ab intellectione cuiuslibet subiecti, etiam quantum ad præceptionẽ intellectus iudicantis, quam distet intellectio principij complexi ab intellectione cuiuscunque non principij. Itẽ qualiter intellectus crederet se quietari, si nõ quietaretur, nonne poterit cognoscere inclinationẽ suam ad uerum quod non uidet? Si crederet se uidere Deum, crederet se quietari in Deo: si nõ videt, non quietatur. C Stultius, ait Augustin[9], nihil dici potest quam quod falsa opinione anima sit beata. 2. de Ciui. c. 4. Secũdum scilicet, quòd à solo Deo fieri potuit est manifestum: quia nulla creatura potest animam beatificare, nec simpliciter, nec ad tempus. Secundum patet ex multis prophetis in vtroque testamento. Vnde contra falsa miracula Antichristi posset sibi obijci saltem de istis duobus hoc modo. Si tu es Deus, fac me videre essentiam diuinam nudè, & post uisionem memoriam certam habere uisionis, & certitudinem, quod illa fuit visio essentię diuinę, & tunc credam tibi. Item, si tu es Deus, dic mihi, quid faciam, vel quid cogitabo, vel appetam pro tali hora. Et huiusmodi vię efficaciã ex miraculis innuit Saluator Io. 5. Opera, quę ego facio, ipsa testimoniũ perhibent de me, si mihi non vultis credere, operibus sal- D tem credite.

Sufficiẽtia sacrarũ scripturarum sumitur & ab his, qui foris sunt.

NONO quoq; loco potest adduci testimonium eorum, qui foris sunt. Iosephus in lib. 18. Antiquitatum pulcherrimum testimonium ponit de Christo, vbi inter alia de Iesu ait, Christus hic erat, vbi eius veram doctrinam & resurrectionem ex mortuis cõfitetur. Item de prophetia Sybillæ nota illud de Ciuit. 18. c. 23. Iesus Christus Dei filius Saluator. Item cõtra epistolam Fundamenti nota quomodo singuli hæretici de catholicis inquisiti non ad suos mittunt, sed ad veros catholicos, quasi etiam illi soli ab omnibus etiam hæreticis catholici nominentur.

Deus non deest quærentibus toto corde salutem.

DECIMO, & vltimò potest adduci, quòd Deus non deest quærentibus toto corde salutem, multi autem diligentissimè inquirentes salutem ad hanc se- E ctam conuersi sunt: & quanto feruentiores facti sunt in inquirendo, tanto in hac secta amplius confirmati subitoque in ea pęnitentes de malitia ad bonam vitam mutati sunt, tormenta quoque pro ea plures in magna exultatione spiritus perpessi sunt. Quæ non videntur probabilia nisi Deus hanc sectam sacræ scripturæ innitentem irrefragabiliter approbaret, & ordinaret ad salutem.

R E S O L V T I O.

Ostensa veritate sacri Canonis octo vijs superius enumeratis, modo quærit, an doctrina sacri Canonis sit necessaria, & sufficiens viatori ad assecutionem sui finis.

A HABITO igitur contra hæreticos quòd doctrina canonis est vera, videndum est secundò, an sit necessaria, & sufficiens viatori ad consequendum finem suum.

R E S O L V T I O.

Doctrina sacri Canonis est necessaria, & sufficienter tradita homini viatori: quia ipsa sola docet, quid sit finis hominis in particulari, quæ sint media ad finem, quæ sint circumstantia reddentes finem appetibiliorem.

DICO igitur, quòd ista tradit, quid sit finis hominis in particulari, quia visio & fruitio Dei, & hoc quantum ad circumstantias eius appetibiles; puta quod ipsa B habetur post resurrectionem ab homine immortali, & in corpore, & in anima simul sine fine. Ipsa etiam determinat, quæ sunt necessaria ad finem, & quod illa sufficiant; quia decem mandata Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata, de quibus habetur in Exod. Horum etiam explicatio, & quantum Exo. 20. 23 ad credenda, & quantum ad speranda, & quantum ad operanda explicatur ex diuersis locis scripturæ. Proprietates, quoque substantiarum immaterialium in ea traduntur, quantum possibile est & vtile viatori nosse. Illa ergo conferendo ad tres rationes, quibus innititur solutio, quæ præcedenti patet, quòd sacra scriptura sufficienter continet doctrinam necessariam viatori.

Ad primũ. In lege naturæ, quare modica doctrina inspirata fuit

AD PRIMVM argumentum principale, ad mi- C norem respondeo, quod lex naturæ paucioribus fuit contenta, quæ memorialiter ad filios per patres deuenerunt. Illi etiam homines magis erant præditi in naturalibus, & ideo modica doctrina inspirata potuit eis sufficere. Vel aliter ad illud, & ad aliud de lege Moysi potest dici, quòd ordinatus processus scripturæ ostendit eius doctorem secundum August. 83. quæstionum. quæst. 53.

Ad secundum.

AD SECVNDVM dico, quod dulcius capitur, quod latet sub aliqua sententia literali, quàm si esset expresse dictum, & ideo ad deuotionem conferunt illa, quæ expressa sunt in nouo testamento sub figura velata fuisse in ueteri. Hæc quo ad cæremonias: sed quo ad historias, in quibus exempla sunt legis declaratiua, similiter ex toto processu scripturę patet or- D dinata Dei gubernatio respectu hominis, & totius creaturæ.

Ad tertiũ.

AD TERTIVM Origenes in homilia de Arca Noe dicit: Nulla scientia omnia scienda explicauit, sed illa, ex quibus possunt alia sufficienter elici, vnde multæ veritates necessariæ non exprimuntur in scriptura, & si ibi virtualiter contineantur sicut conclusiones in principijs, circa quarum inuestigationem vtilis fuit labor expositorum & doctorum. Et si obijcias multa in actibus humanis sunt dubia, vtrum sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis doctorum, & expositorum. Respondeo, non est dubia via salutis simpliciter, quia a talibus tanquam a periculosis debet homo sibi cauere, & custodire se, ne homo, dum se exponit periculo, incidat in pecca- E tum. Quod si noluerit quærere salutem, sed non curando exponat se periculo, vbi forte de genere actus non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter se tali periculo exponendo.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum theologia sit de Deo tanquam de subiecto primo.

Bonau. q. 1. prologi ar. 2.
Alexander de Alex. 1. p. 5. q. 1. memb. 3.
D. Thomas p. p. 5. q. 1. ar. 7.
Riccardus p. sent. q. 6. prologi.
Durandus p. sent. q. 5. prologi.

RESOLVTIO.

Hæc quæstio spectat ad genus causæ materialis, & quærit subiectum totale sacræ Theologiæ. & pro parte falsa triplici ratione probat Scotus subiectum in sacra Theologia non esse Deum. Prima sumitur a similitudine formæ, & ab incompossibilitate materiæ cum fine. Secunda ab aliquo alio a Deo, puta res vel signa. Secunda a multiplicitate sensuum sacræ scripturæ. Et cum quadruplex sit sensus, quatuor etiam probat esse statuenda subiecta. Tertia sumitur ab eo, cui acquiritur finis.

QVOD non arguitur duabus vijs. Prima est ostendere istam negatiuam in se, quæ probatur primo per auctoritatem Boetij primo de Trin. Forma, inquit, simplex subiectum esse non potest.

Item secundò materia non coincidit cum alijs causis, neque in idem numero, neque in idem specie ex secundo Physicorum, Deus autem est finis huius scientiæ & efficiens: non igitur materia. *(Tex. c. 43.)* Item tertiò, ex primo Posteriorum, subiectum scientiæ habet partes, principia, & passiones: Deus autem non habet partes integrales, cùm sit simplex: neque partes subiectiuas, cùm sit singulare ex se: neque habet principia, cùm sit primum principium: neque passiones, quæ passio inest subiecto, ita quod est extra eius essentiam, nihil autem sic inest Deo. H

Secunda uia est ostendere, quod aliud est hic subiectum: non ergo istud. Antecedens probatur multipliciter. Primò per Augustinum de Doctrina christiana 1. lib. cap. 1. Omnis doctrina vel rerum est, uel signorum: igitur res vel signa sunt subiectum.

Item secundò scriptura habet quatuor sensus, scilicet anagogicum, tropologicum, allegoricum, & literalem: sed cuilibet sensui correspondet aliquod subiectum primum, sicut alij scientiæ habenti vnum sensum correspondet subiectum secundù illum sensum: igitur hic sunt quatuor subiecta. I

(Eustratij, & quē doc. vbique allegat in moralibus.) Item tertio, quod homo sit subiectum, probatur auctoritate Commentatoris 1. Ethic. in prologo, quia secundum eum scientia moralis est de homine, quo ad animam: medicinalis est de homine, quo ad corpus. Ex hoc ergo accipitur ista propositio, quod omnis scientia practica habet pro subiecto primo illud, cui acquiritur finis practicæ, & non ipsum finem, finis autē illius scientiæ acquiritur homini, & non Deo: ergo &c. Item aliter, & quasi in idem redit: finis scientiæ est per actum suum attingere obiectum primum, inducendo in ipsum formam principaliter intentam a sciētia: puta in speculatiua inducere in illud esse cognitum: quia cognitio ibi intenditur, & in practica inducere formam, ad quam ordinatur eius praxis: finis autem hic intentus est bonitas moralis, quæ non intenditur induci in Deo, sed in homine: igitur homo est obiectum primum eius. Contra Aug. 8. de Ciuitate Dei cap. 1. Theologia est sermo, vel ratio de Deo. K

QVÆSTIO PRIMA LATERALIS.

Vtrum theologia sit de Deo sub aliqua ratione speciali.

Hic recenset Scotus aliorum opiniones. Prima ponit Deum esse subiectum sub ratione restauratoris. F *Secunda Christum sub ratione incarnationis & capitis. Tertia sub ratione finis.*

QVOD sic arguitur. Hugo de sacramentis in principio vult, quod opera restaurationis sint hic subiectum: ergo, si Deus est hic subiectum, hoc erit sub speciali ratione, scilicet inquantum restaurator. *(Prima opinio Hugonis.)*

Item Cassiodorus super Psalmistā vult, quòd Christus caput cum mēbris est hic subiectum: igitur specialiter vt incarnatus, & caput ecclesiæ erit hic subiectū. *(Secunda Cassiodori.)*

Item Deus absolutè est subiectum Metaphysicę: igitur si hic est subiectum, hoc erit sub aliqua ratione speciali. Consequentia probatur: quia non sub eadem ratione omnino hic, & ibi est subiectum. Antecedens probatur per phylosophum 6. Metaphy. Honorabilissimam sciētiam oportet esse circa nobilissimum genus, illa secundum ipsum est huiusmodi. *(G. Tex. c. 2.)* Hoc etiam confirmatur, quia ibi vocat Metaphysicam Theologiā. Item Commentator primo Physicorum commento vltimo dicit, quòd Auic. multū peccauit, ponendo Metaphysicam probare primam causam esse cum genus substātiarum separatarum sit ibi subiectum, & nulla scientia probat suum subiectum esse, ratio autem non valeret, nisi intelligeret, quòd ipsa esset ibi primum subiectum: ergo &c. *(Opinio Auicennę circa subiectū.)* Itē ista scientia est honorabilissima, ergo est de honorabilissimo subiecto sub ratione honorabilissima. Huiusmodi autem ratio est ratio finis & boni: de fine autem probatur per Auic. 6. Metaphy. dicentem. Si scientia esset de omnibus causis, illa, quæ esset de fine, esset nobilissima. *(Cap. vlt.)* Ex hoc concluditur de bono: quia secūdum phylosophū 2. Metaph. qui ponit infinitatem in finibus destruit naturam boni: quia destruit naturam finis. Ex hoc ergo accipitur quod ratio boni est ratio finis. *(H. Tex. c. 8.)*

Cōtrà, cognitio cōtracta præsupponit cognitionem absoluta, & absoluta est certior ex 1. Metaphy. si ergo ista est de Deo sub aliquā ratione speciali, alia est prior & certior de Deo absolutè: talis non ponitur ergo &c. *(In Prolog. Id. in text. 39. 1. Post.)*

QVÆSTIO SECVNDA LATERALIS.

Vtrum ista scientia sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum eius subiectum.

RESOLVTIO.

I *Deus in sacra Theologia non est subiectum sub ratione restauratoris, nec sub ratione capitis propria ratione absoluta.*

QVOD sic. 4. Metaph. Eadem est scientia de aliquo, & de attributis ad ipsum, & exemplificat ibi de sano, sed omnia alia attribuūtur essentialiter ad subiectum primum huius: ergo &c. Contra Aug. 14. de Trini. cap. 1. Neque huic scientiæ tribuendum est &c. *(Text. 2.)*

CIRCA solutionem istarum quæstionum sic procedo. Primò distinguo de theologia in se, & de theologia in nobis. Secundò assignabo rationem primi subiecti. Tertiò distinguam de theologia quantum ad partes eius.

DE PRIMO dico, quod cognitio qualibet in se est illa, quæ nata est haberi de obiecto eius, secundum quod natū est manifestare se intellectui proportionato. *(2. Met. tex. 4.)* K Cognitio autem eadem in nobis est illa, quæ nata est haberi in intellectu nostro de obiecto illo intellecto. Theologia ergo in se talis est cognitio qualem natum est facere obiectum theologicum in intellectu sibi proportionato. Theologia verò in nobis talis est cognitio qualē intellectus noster natus est habere de illo obiecto. *(Quid sit theologia in se, & in nobis.)* Exemplum, si aliquis intellectus non posset intelligere geometricalia, posset autem alicui credere de geometricalibus, geometria esset sibi fides non scientia: esset tamen in se scientia: quia obiectum geometriæ natum est facere de se scientiam in intellectu proportionato. *(Hoc idem dicit Arist. 1. Post. text. 44.)*

DE

DE SECVNDO dico, quod ratio primi subiecti est continere in se primo virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est. Quod probo primò sic: quia obiectum primum continet propositiones immediatas: quia subiectum istarum continet prędicatum, & ita euidentiam totius propositionis. Propositiones autem immediatæ continent conclusiones: ergo subiectum propositionum immediatarum continet omnes veritates illius habitus. Probo idem secundò, quia primitas hic accipitur ex primo Posteriorum ex diffinitione Vniuersalis, secundum quod dicit adæquationem: obiectum autem se habet ad habitum, sicut causa ad effectum: non est enim causa adæquata, nisi contineat primò virtualiter totum effectum: ergo &c. Expono quod dixi (primò virtualiter) quia sicut illud est primum ens, quod non dependet ab alio, sed alia ab illo: ita ergo primò continere est ab alijs non dependere in continendo, sed alia ab ipso, hoc est, quod per impossibile circumscripto omni alio manente intellectu eius adhuc contineret, & nihil aliud continet. nisi per rationem eius.

a Nota quod quælibet essentia cognita habitualiter continet virtualiter primò notitiam omnium veritatũ illius habitus: & habitus ille, qui dicitur scientia est species intelligibilis primi obiecti & ille respicit primò veritates immediatas & mediatas non formaliter, sed ex consequenti; & suum obiectum adæquatum formaliter est quidditas, cuius est species. Quid igitur mirum, si primum obiectum vt cognitum continet notitiam illorum, ad quæ consideranda sua species intelligibilis, licet mediate, mouet? Immo idem est speciem A. continere primo virtualiter notitiam B. & ipsum A. vt cognitum habitualiter continere B. quod est speciem intelligibilem ipsius A. in memoria posse generare notitiam B. in intelligentia. Secũdum hoc igitur idem est obiectum primum intellectus, & scientiæ: & tunc primum obiectum non distinguit illa, sed proximum, quod est verum immediatum, & verum mediatum, & illud primum obiectum vtriusque ordine quodam se habet ad obiecta proxima, & habitus ipsorum secundum hoc impossibile est vti habitu scientiæ, nisi prius natura & simul tempore, vtendo habitu intellectus, quia nunquam speculor sciendo, nisi considerando hoc vt verũ euidens mihi propter aliud verum. Vel igitur sunt idẽ habitus & prius vtor illo circa illud obiectum, ad quod prius inclinat: immo secundum Henricum quolibeto 9. Ambo sunt idem illi habitus quo est quidditatis primi obiecti simpliciter, quem habitum intẽdit vocari sciẽtiam apud Arist. In diuisione sciẽtiarum. Vel sunt multi ibi: immo quodlibet verum habet proprium habitũ, & principaliter præter hoc est habitus quidditatis, vel quidditatiuus primi obiecti, quem dicit speciem intelligibilem. Et ille includit omnes veritates virtualiter. Et tunc vtentem posteriori semper oportet simul vti omnibus prioribus. Nunquid igitur ad multos actus, vel vnum, comparãs habet proprium actum circa verum, que comparatum, & præter hoc actum comparandi? Et ad illum maxime discurendo ponatur proprius habitus, quo inclinor demonstrare, & inferre hoc ex hoc, ad quæ extrema habeo duos habitus, quære quolibeto 6. prima q. Henr. Si proponeretur pluritas paucitas esset preeligenda.

Quid sit de ratione subiecti.

Secunda probatio. 1. T. c. 14. & 15.

Quid sit primũ ens.

a Continentia virtualis multiplex: essentialis; qua aliquid cõtinet aliud in primo modo dicẽdi per se, & ista est duplex. Metaph. & sic diffinitum continet diffinitionẽ. Phy. & sic totũ cõtinet partes. Secũda est potẽtialis, siue permissiua, qua aliqid pmittit se stare cum pluribus, & ita ẽ duplex. s. Physica, vt materia cõtinet formam, Met. vt superius cõtinet infe rius, & superius continet passionem suam. Iferiorum. Tertia virtutiua, & ista reperitur 3 tribus. Primò in diuinis, & sic essentia cõtinet attributa. Secũdò in naturalibus, & sic anima cõtinet suas potentias. Tertio in Metaphysica, & sic subiectum cõtinet passionẽ [illegible], & sic essentia cõtinet creaturas cõtinentia realis. Tertia effectiua, & hæc di-

RESOLVTIO.

Arguit Scotus cõtra duas rationes superius allatas, quibus probauit, quod de ratione primi subiecti est virtualiter in se primo continere omnes veritates illius habitus, scilicet scientia, cuius est subiectũ. Et in hoc dissentit a D. Thoma quippe qui voluit subiectũ virtualiter continere scientiã partialiter primo Post. lect. 41. supra textum Scotus vero, quod contineat virtualiter totaliter obiectiue, non autem simpliciter quod etiam est contra Caietanum p. p. q. 1. ar. 7. in secunda ratione. Prima ratio sumebatur a continentia obiecti, secunda ab adæquatione obiecti. Nunc impugnat illas duas rationes duplici ratione prima sumitur a proportione obiecti ad potentiam, secunda a cõmunitate subiecti. Prima est contra primam rationem, secunda contra secundam.

A CONTRA istud arguit dupliciter, primo sic: Sicut se habet obiectum primum potentię ad potentiam, ita obiectum primum habitus se habet ad habitum, sed obiectum primum potentię est aliquod commune ad omnia per se obiecta illius potentiæ, ergo primum obiectum habitus est aliquid commune ad omnia per se obiecta eius, & non aliquid virtualiter continens alia.

Item secundo: quia in scientijs assignatur communiter pro subiecto primo aliquid, quod est commune ad omnia illa; quæ considerantur in illa scientia, sicut in Geometria linea: in Arithmetica, numerus; in Metaphysica ens.

b Ad primum respondeo, quòd proportio obiecti ad potentiam est proportio motiui ad mobile vel actiui ad passiuum. proportio subiecti ad habitum est sicut proportio causæ ad effectum. B Quandocunque autem aliquod agens agit in aliquod passum, potest quodlibet agens eiusdem rationis in quodlibet passum eiusdem rationis agere; ergo prima extrema proportionis actiui ad passiuum sunt communia ad omnia per se extrema illius proportionis. Nam inter illa communissima est adæquatio: quia vtrumcunque est ratio vnius, illud respicit quodlibet, quod est ratio alterius, sed prima extrema proportionis causæ ad effectum non sunt communissima: quia inter illa nõ est adæquatio. Non enim sequitur, si commune potest causare habitum, quod speciale possit & e conuerso. Non enim quodlibet contentum sub illo communi respicit habitum illum, vt effectum eius; sed tantùm aliquod primum obiectum contentum, quod virtualiter continet omnia, ad quæ C habitus se extendit.

Ad secundum dico, quòd multorum habituum specie differentium potest esse aliquod obiectum commune, sicut ab obiectis eorum potest abstrahi obiectum commune, & hoc modo in scientijs assignatur obiectum commune, à quo non est habitus vnus secundũ speciem, sed tantum secundum genus.

RESOLVTIO.

Tria proposuit Scotus examinanda. Primum desumebatur a diuisione Theologiæ in se, & in nobis, nam Theologia Dei dicitur Theologia in se, quæ est in intellectu sibi proportionato: nam tanta intellectiuitatis est intellectus, quanta intelligibilitatis est obiectũ. Hinc colligimus, quod licet Deus intelligat physicalia & geometricalia, nõ tamen dicitur physicus & geometra, quia obiectum istorum habituum non est tanta intelligibilitatis quanta intellectiuitatis est intellectus diuinus. Secunda ratio sumebatur a ratione primi obiecti. Tertia a distinctione Theologiæ quantum ad partes eius, et hanc tertiam partem modo examinat. Et hæc diuisio Theologiæ in necessariam, & contingentem est diuisio totius integralis in suas partes integrales capiendo Theologiam pro veritate Theologica, non autem pro veritate Theologica cognita, quia tunc uocatur diuisio totius in modo in suas partes in modo.

DE TERTIO dico, quod theologia essentialiter non tantum continet necessaria, sed etiam contingentia. Quod patet, quia omnes veritates de Deo siue vt trino, siue de aliqua persona diuina, vt comparatur ad intra, sunt necessarię, vt quòd Deus est trinus, & quod filius dicitur generari à patre & huiusmodi. Illa vero, E in quibus comparatur ad extrà, sunt contingentes, vt quod Deus creat, & quod filius est incarnatus, & huiusmodi. Omnes autem veritates de Deo vt trino, siue de persona determinata, sunt theologicæ. Similiter veritates contingentes: quia ad nullam cognitionem naturalem spectant, ita quod primæ partes integrales theologiæ sunt duæ, scilicet veritates necessarię, & veritates contingentes.

RESOLVTIO.

Conclusio Theologia in se quantum ad veritates necessarias ipsius primum subiectum est Deus, tum quia virtualiter continet omnes veritates huius scientiæ per modum causa per modum effectus, & per modum attributionis. Et nulla istarum

etiam

plex. Prima quãtũ ad actũ primum, & sic Deus cõtinet creaturas. Secũda quãtũ ad actũ secundum, & sic anima intellectiua continet vegetatiuã, & sensitiuam.

Hæc maxima Scoti habetur ab eodem dist. 3. q. 3. p. & in 2. d. 9. & in 3. dist. 13. & in 4. dist. 18.

Non sequitur cõmune pôt causare habitum, & speciale.

Multorum habituum specie differentium potest esse aliquod obiectum commune.

Theologia virtualis est vna vnitate speciei specialissimæ, & Theologia formales est vna vnitate generis propinqui, & si subiectũ est aliquod cõe, sciẽtia est vna vnitate generis remoti.

Veritates sunt duplices, quædã necessaria, vt ad intra, quædã contingentes, vt ad extra.

trium continentiarum potest alijs a Deo conuenire. Hanc conclusionem probat Scotus triplici ratione, et quadruplici persuasione: prima sumitur a virtuali continentia obiecti, secunda ab his, quæ solum intellectui diuino sunt naturaliter cognita, tertia a distincta cognitione tradita de Deo in hac scientia. Prima persuasio sumitur a denominatione huius scientiæ, secunda a perfectione propria superiori portioni correspondente, tertia ab ijs, de quibus hæc scientia est, quarta a nobilitate scientiæ.

EX DICTIS patet respõsio ad primam Quæ. Et primo loquendo de theologia in se quantum ad veritates necessarias ipsius, dico, quod primum subiectum theologiæ in se non potest esse nisi Deus, quod probo per tres rationes. Prima accipitur ex ratione primi obiecti, & arguo sic. Primum obiectum continet virtualiter omnes veritates illius habitus cuius est primũ obiectum, sed nihil continet virtualiter oẽs veritates theologicas nisi Deus: ergo &c. Probatio minoris. Nihil aliud continet eas vt causa, siue vt illud, ad quod habeât attributionem, nisi Deus: quia Deus nulli attribuitur, nec aliquid continet eas, vt effectus demonstratione quia. Nam nullus effectus demonstrat Deum trinum, quæ est potissima veritas theologica & subtilis.

Prima rõ

Secundo sic. Theologia est de his, quæ sunt soli intellectui diuino naturaliter cognita: ergo est de aliquo soli Deo naturaliter noto: sed solus Deus est sibi soli naturaliter notus, ergo &c. Probatio primi, s. antecedẽtis. Si ista sciẽtia est de aliquibus alicui alij intellectui naturaliter notis: ergo præter ista aliqua alia sunt cognoscibilia naturaliter soli intellectu diuino, quia infinitus est, & ideo plurimum cognoscitiuus quam intellectus finitus, igitur adhuc alia sciẽtia est superior, quam illa, quæ erit de naturaliter notis intellectui creato. Probatio minoris. Quia omnis essentia creata alicui intellectui creato potest esse naturaliter nota.

Secunda ratio.

Tertio sic. In nulla scientia traditur ita distincta cognitio de aliquo alio, quod non est subiectum eius primum, sicut traditur in illa, quę esset de illo, vt de subiecto eius primo. Quia in nulla scientia traditur ita distincta cognitio de non per se subiecto, sicut de per se eius subiecto. Tunc enim non esset ratio, quare illud subiectum esset magis subiectum eius quam aliud: igitur si Deus non sit hic subiectum, tunc non traditur ita distincta cognitio de Deo, sicut traderetur de eo in aliqua alia, in qua posset esse subiectum, sed potest esse subiectum in alia scientia, igitur illa potest esse prior ista.

Tertia rõ.

Præter autem istas tres rationes sunt aliquæ persuasiones. Prima talis est. theologia secundum Aug. 15. de Trini c. 19. pro aliqua parte sui est sapientia, pro aliqua parte sui est scientia, si autem esset tantum de aliquo non æterno formaliter, de illo esset formaliter scientia & non sapientia aliquo modo, quia nec ex primo subiecto, nec ex attributione, quia æterna non attribuuntur temporalibus. Secunda persuasio, quia superior portio rationis habet aliquam perfectionem propriam sibi correspondentem: ista autem si est de subiecto nõ æterno, vt de primo subiecto, cum æternum non attribuatur ad non æternum; sequitur, quod nullo modo est de æternis, & ita nullo modo perficit portionem superiorẽ rationis, & ita esset aliquis habitus intellectus omnino nobilior illo perficiens illam portionem, quod est inconueniens. Tertia persuasio est, quia secundum beatum Aug. 14. de Tri. cap. 1. & 4. ista scientia est de illis, quibus fides gignitur, defenditur, & roboratur, ergo est de illo eodem subiecto, quod est primum subiectũ fidei, sed fides est de veritate prima: ergo. Quarta persuasio est, quia nobilissima scientia est circa nobilissimum genus. ex 6. Metaphysicæ. & primo de Anima: hęc autem conceditur nobilissima: ergo oportet, quod sit de Deo, vt de subiecto.

Prima persuasio ex creditis.

Secunda persuasio.

Tertia persuasio.

Quarta persuasio.

Text. 1.

Text. 2.

RESOLVTIO.

Responsio ad secundam quæstionem, scilicet an Deus sit sub aliqua ratione speciali subiectum. Resolutio: Deus non est subiectum sub aliqua ratione respectiua, quia respectiuum præsupponit absolutum, vt censuit Egidius Romanus, nec sub ratione reparatoris, vt censuit Lingo, nec sub ratione capitis existimationis, vt Cassiodorus.

F

EX HIS DICTIS respondeo ad secundã, quæ. ad intellectum cuius pono exemplum. Homo intelligitur, vt animal rationale, vt substantia, vt mansuetum natura, vt nobilissimum animalium. In primo intellectu intelligitur secundum rationem quidditatiuam propriam, in secundo in communi, in tertio per accidens. i. in propria passione, in quarto in respectu ad aliud. Sed perfectissima notitia de homine non potest esse in respectu ad aliud; quia ista pręsupponit notitiam absoluti, nec de homine sub ratione passionis: quia notitia passionis præsupponit notitiam subiecti: nec de homine in vniuersali: quia illa est confusa: ergo nobilissima cognitio de homine est secundum rationem quidditatiuam. Ita etiam posset poni aliqua scientia de Deo sub ratione respectus ad extra vt aliqui ponunt sub ratione reparatoris, vel gubernatoris, vel capitis ecclesiæ. Vel posset poni de Deo sub aliqua ratione attributali, quę est, quasi passio, sicut aliqui ponunt de Deo hanc scientiam esse sub ratione boni. Vel posset poni de Deo sub ratione communi & vniuersali, vt entis vel entis infiniti, vel necesse esse, vel alicuius talis.

G

Exemplũ de homine qui quatuor modis intelligitur. Exẽplo posito facit minorem, & probat singulas partes.

Egi. Rom. quolib. 5. q. 2.

Guil. lib. 1. in prolo. q. 6.

Henri. in summa.

RESOLVTIO.

Aliarum rationibus patefactis, aggreditur modo singulas ad impugnandum, & vititur ordine retrogrado. Et primo impugnat rationem Hen. duplici ratione. Prima ratio sumitur a negatione conceptus communis, secunda a negatione notitiæ eorundem. secundo impugnat rationẽ Varronis tripli ratione: prima sumitur a cognitione perfectissima, secunda ex hypotesi proprietatum realiter ab essentia differentium. Tertia ex maiori repugnantia communicabilitatis ad extra. Tertio impugnat rationem Egidij triplici argumento. Primum sumitur a respectu ad extra qui est rationis, secundum ex aggregatione absoluti, & respectiui, qui non faciunt vnum conceptum per se, tertium ab inconuenientia respectus ad extra.

H

CONTRA istas omnes positiones arguitur, & primo arguitur cõtra istam de ratione communi. Nullus conceptus communis de Deo continet virtualiter omnes veritates propriè theologicas pertinentes ad pluralitatem personarum. Nam si sic cum illi cõceptus communes naturaliter concipiantur a nobis: ergo propositiones immediatæ de illis conceptibus possent a nobis naturaliter concipi, vel intelligi. Et per illas propositiones immediatas possemus scire conclusiones, & ita totam theologiam naturaliter acquirere. Secũdo quia ex quo conceptus communes non sunt soli Deo naturaliter noti, ergo nec veritates inclusæ in illis communibus conceptibus, de quibus est theologia, ergo si esset de Deo sub ratione tali communi non esset soli Deo naturaliter nota. Cuius oppositum ostensum est in prima quæstione.

I

Impugnatio rationis Henrici. Ratio formalis subiecti cõtinet virtualiter.

Contra aliam positionem de ratione attributali posset argui per easdem rationes. Sed adhuc arguo per alias speciales, primo, quia cognitio eius quod quid est, est perfectissima, vt dicit philosophus. 7. Met. ergo cognitio illius essentię est perfectior cognitio, quam cognitio proprietatis attributalis, quæ se habet, quasi passio huius naturæ secundum Dam. lib. 1. cap. 5. Secundo, quia si illæ proprietates realiter different ab essentia, essentia esset realiter causa ipsarum, ergo sicut differunt ratione, ita essentia de sua ratione habet rationem incausati, illæ autem licet per identitatem cum essentia sint incausatæ, non tamẽ secundum suam rationem formalem primo includunt incausationem sui. Tertio, quia illud secundum suam propriam rationem videtur esse actualius in se, cui magis repugnat communicabilitas ad plura ad extra, sed essentię repugnat communicabilitas ad plura ad extra, & nulli proprietati attributali nisi quatenus

K

Impugnatio rationis Varronis. Text. c. 4. & inde. Ratio subiecti scientiæ simpliciter primę debet esse simpliciter prima, & perfectissima.

Respondet tacitae obiectioni Henrici, & impugnat modum Aegidii. Logica est scientia realis subiectiue, non autem formaliter.

tenus est illius essentiae vel idem illi essentiae inquantũ infinitę. Si vero dicatur, quod quaelibet proprietas est infinita, & ideo incommunicabilis propter infinitatem. Contrà, infinitas ista est in eis propter identitatem earũ cum essentia sicut ex radice & fundamento omnis perfectionis intrinsecae. Contra viam etiam de respectibus ad extra potest argui, sicut contra alias duas vias. Sed facio rationes speciales. Primo, quia respectus ad extra est respectus rationis, sed scientia non considerans subiectum suum sub ratione reali non est realis, sicut nec Logica est realis, licet consideret de rebus, vt eis attribuuntur intentiones secundae: ergo theologia non esset realis. Secundó, quia absolutũ & respectiuũ nõ faciunt aliquem vnum conceptum per se, ergo conceptus aggregans illa duo in se est conceptus vnus per accidens, nulla autem scientia prima est de conceptu vno per accidens: quia talis praesupponit scientiam de vtraque parte, & ideo si scientia subalternata sit de aliquo vno per accidens, praesupponit duas tractantes partibus illius totius separatim. Si igitur theologia esset de tali vno per accidens, posset esse alia prior ea, quae esset de conceptu vno per se. Tertio nullus respectus ad extra videtur Deo necessario conuenire: ergo nihil theologicum necessario conueniret Deo, vt est subiectum theologiae. Probatio consequentiae. Quod conuenit alicui sub ratione, non sibi necessario inhaerentis non conuenit illi necessario: sed respectus ad extra est huiusmodi: ergo &c. Et ita nulla veritas theologica necessaria esset. Et haec conclusio probatur per primã & secundam rationes positas ad primam quęstionem, scilicet de ratione primi obiecti, & de notis soli Deo naturaliter. Concedo igitur quartum membrum. s. quod Theologia est de Deo sub ista ratione, qua est haec essentia, sicut perfectissima scientia esset de homine si esset secundum, quod homo, non autẽ sub aliqua ratione vniuersali, vel accidentali.

Concludit Scotus q. sit pro veritate teuenda.

R E S O L V T I O.

Visa solutione duarum primarum conclusionum quantum ad Theologiam in se, & hoc quo ad veritates necessarias, nunc respondet de Theologia nostra, quantum etiam ad veritates necessarias.

AD PRIMAM quęstionem de theologia nostra dico, quod quando habitus est in aliquo intellectu habens euidentiam ex obiecto: tunc primum obiectum illius habitus, vt est illius non tantum continet virtualiter illum habitum, sed vt notum illi intellectui continet ipsum habitum, ita quod notitia obiecti in illo intellectu continet euidẽtiam habitus, vt in illo intellectu: quia intellectus cognoscens tale obiectum potest elicere omnem conclusionem huius habitus. In habitu vero non habente euidentiam ex obiecto sed causatã aliunde quam ab obiecto noto, non oportet dare primum obiectum eius habens duas dictas conditiones, immo neutram oportet dare, quia perinde est habitui, vt in hoc, ac si esset de contingentibus, quae neutro modo habent obiectum primum. Tali ergo habitui nõ euidenti ex obiecto datur subiectum primum, de quo primo noto, idest perfectissimo primo idest immediate cognoscuntur primę veritates habitus illius. Theologia autem nostra est habitus nõ habens euidentiam ex obiecto: etiam illa, quę est in nobis de Theologicis necessarijs non magis vt in nobis habet euidentiam ex obiecto cognito quam illa, quae est de contingentibus: ergo Theologiae nostrae, vt nostra est, non oportet dari obiectum primum, nisi primum notum, de quo noto immediate cognoscantur primae veritates. Illud primum notum est ens infinitum: quia iste est conceptus perfectissimus, quem possumus habere de illo, quod est in se primum subiectum, quod tamen neutram praedictarum conditionum habet: quia non continet habitum nostrum virtualiter in se, nec multo magis vt nobis notũ continet ipsum habitum, tamen quia Theologia nostra de necessarijs est de eisdem de quibus est Theologia in se, ideo sibi assignatur subiectum primum, quo ad hoc,

Duae sunt conditiones primi obiecti, prima, est virtualis cõtinentia, altera euidentia obiecti.

Quid sit Theologia nostra.

Theologię nostrae, vt nostra est non oportet dari obiectum primum, nisi primũ notũ, & illud est ens infinitum aliquid

A quod est veritates continere in se, & hoc idem est subiectum Theologiae nostrae, quod est primum subiectũ Theologiae in se: sed quia illud non est nobis euidens, ideo non continet istas vt nobis notum, immo non est nobis notum.

conceptus ab ente ĩ finito sunt perfectiões, ñ tamẽ copulatiuè sunt pfectiões, & sĩplices.

Si arguis ergo non est primum obiectum nostri habitus. Respondeo verum est non est primum subiectum dans euidentiam, sed subiectum primum continẽs omnes ueritates natum dare euidentiam si ipsum cognosceretur. Et haec dicta sunt ad duas quęstiones de Theologia necessariorum.

R E S O L V T I O.

Cum Scotus duabus primis quaestionibus ad veritates necessarias pertinentibus satisfecerit, nunc recto ordine uidendum proponit, quid sit sentiendum de veritatibus Theologicis contingentibus, & quid sit illarum primum subiectum.

B NVNC AVTEM videndum est de veritatibus cõtingentibus theologicis, quid sit primum subiectum theologiae. Et quo ad istas dico, quod nullũ subiectum virtualiter continet veritates, nisi necessarias de ipso: quia ad contingentes de ipso aequaliter se habet ex se, & ad oppositas. Tamen contingentium est ordo, quia aliqua est prima uera contingens, & ita subiectum primum multarum ueritatum contingentium potest poni illud, de quo primò .i. immediate dicitur prędicatum primae contingentis, quae est quasi primum principium in ordine contingentium, vel praedicata plurium primarum contingentium, si plures sunt primae. Dicitur autem primum subiectum primae veritatis contingentis, quod visum vt tale natum est primò videri coniungi cum praedicato illo: quia primum notum in contingentibus non est nisi per intuitionem extremorum: ergo primum intuibile, cui insit primum praedicatum primae ueritatis contingentis est primum subiectum omnium veritatum contingentium ordinatarum. Ex his ad propositum dico, quod essentia diuina est primum subiectũ theologiae contingentis, & hoc modo sumpta, quo praedictum est ipsam esse subiectum primum theologię necessariae, & hoc tam huius theologiae contingentis in se, quam ut est in intellectu diuino et beatorum. Totius igitur theologiae in se & Dei & beatorum primum subiectum est essentia diuina, ut haec. Cuius uisio a beatis est sicut in Metaphysica cognitio entis, & ideo beata uisio non est theologia, sed est quasi perfecta incomplexa apprehensio subiecti praecedens naturaliter scientiam theologię. Subiectum uero theologiae nostrae cõtingentis uidetur idem subiectum primum, quod & necessariae, et hoc modo supra exposito: quia non ut continens virtualiter in se habitum, etiam si intuitiue uideretur, sed ut cognoscibile a nobis proximum illi, cui intuitiue noto natum esset praedicatum primae contingentis euidenter inesse.

In veritatibus contingentib' nõ datur subiectũ virtualiter cõtentiuũ, quia subiectũ talium contingentium se habet indifferenter ad praedicata opposita.

Quid sit primũ subiectũ Theologiae contingentis.

Quid sit subiectum Theologię in se Dei, & beatorũ.

Quod idem subiectum primum sit Theologię nostrae contingentis, & necessariae.

C Contra, videtur quòd verbum sit subiectum adaequatum theologiae contingentium tam illis contingentis in se quam, vt est in intellectu diuino, quia est primũ subiectum omnium articulorum reparationis nostrę.

Respondeo, aliquod contingens potest primo dici de Verbo, & aliquod de Spiritu sancto, et aliquod de Deo trino, ut creare, erunt igitur personę quasi partes subiecti, sicut etiam aliqua necessaria sunt primo uera de diuersis personis.

Personae sunt quasi partes subiecti.

R E S O L V T I O.

Colligit ex dictis falsitatem illius opinionis asserentis Christum esse primum subiectum adaequatum Theologiae contingentium, quod si esset verum, veritates necessariae de Patre, & Spiritu sancto non essent Theologicae: puta Pater generat, Spiritus sanctus procedit, & alia sequerentur absurda. Probatio omnium consequentium, quas facit Scotus, desumitur a quadam suorum vniuersalium. q. 3. & est ista. Ad nullam scientiam per se pertinet aliqua veritas, nisi sit de subiecto primo, vel de eius parte subiectiua essentiali, integrali, vel de aliquo essentialiter attributo, quae regula habet veritatem, ubi subiectum habet huiusmodi partes, quales non habet Deus, sed Christus non praedicatur de Patre, & de Spiritu sancto, et de Trinitate, ergo non potest esse subiectum primum veritatum contingentium.

Bon. in prologo 1. q. 1.

EX prædictis apparet improbatio illius opinionis, quæ ponit Christum esse primum subiectum, quia tunc veritates necessariæ de Patre & Spiritu sancto non essent theologicæ, puta Pater generat, Spūs sāctus procedit, nec veritates cōtingentes de eis, puta Pater creat p filiū. Spiritus sanctus tēporaliter missus est visibiliter, et inuisibiliter, nec veritates necessariæ de Deo trino, vt quod est omnipotens, immensus: nec contingentes, vt Deus creat, gubernat mundum, remittit peccata, punit, premiat. Et huiusmodi consequentiæ omnes probantur: quia ad nullam scientiam per se pertinet aliqua veritas, nisi sit de subiecto primo, vel de eius parte subiectiua, vel integrali, vel essentiali, vel de aliquo essentialiter ad subiectum attributo. Sed patet quod pater, vel Spiritus sanctus vel Trinitas non est Christus, nec pars aliqua aliquo dictorum modorum, nec attributum ad Christum essentialiter. Tum quia Christus cum dicat duas naturas, & hoc inquantum est subiectum, secundum ponentes illud, sequitur, quod vt habens naturam creatam erit essentialiter prior Patre, vel Spiritu sancto vel Trinitate: quia essentialis attributio non est nisi ad essentialiter prius. Tum quia Christus secundum diuinitatem, etiam non habet aliquam talem prioritatem, secundum quam posset Pater vel Trinitas ad Christum attribui.

Quid sequeretur si Christ⁹ esset primū subiectum

Contra istam etiam opin. sunt duæ rationes vltimæ positæ supra in solutione secundę q. contra opin. de respectu ad extra. Contra idem est prima ratio posita ad solutionem primæ q. quia veritates necessariæ de Patre & de Spiritu sancto, & de Trinitate impossibile est contineri virtualiter primò in Christo: quia si Verbum incarnatum non fuisset, illæ veritates necessariæ, nihil minus fuissent. Tertia etiam ibidem valet ad hoc, quia non esset tradenda hic aliqua notitia de Deo, nisi vt includitur in Christo, hoc est, vt de verbo tantum, & ita non esset distinctissima notitia de Deo, quę tradi posset igitur esset alia prior requirenda. Ad hoc etiam faciunt aliquæ persuasiones ibi positæ, quia iste unitas, quæ est Christi, vt est suppositum vnum in duabus naturis, non est vnitas æterna: istam autem oportet ponere formalem vnitatem primi subiecti, ergo primum subiectum, vt primum, non est aliquid ęteroum. Illa etiam persuasio de fide videtur concludere, non enim est creditum uel verum Theologicum, hunc hominem esse crucifixum, non implicando Verbum in subiecto, quia hunc hoīem in cruce potuerunt Iudæi naturaliter videre. Sed creditū est, & verū theologicū Verbū esse hominē de Virgine natū: Verbū esse hominē crucifixū: Verbū esse hoīem resurgentem, & sic de alijs articulis pertinentibus ad humanitatē, ptinētes aūt ad diuinitatem patet, q nō cōueniūt primò Christo, vt Chrs est, sed aliqui alijs psonis, aliqui Trinitati: ergo obiectum adęquatū Theologiæ non est Christus, sed aliquid quasi cōe Verbo, de quo primò traduntur articuli pertinentes ad reparationē & Patri, & Spiritui sancto. s. de quibus sunt aliquæ Theologicę veritates. Videtur igitur dicēdum, q sicut si in medicina corpus humanum sit primum subiectū, de quo consideratur ibi passio, vt sanitas & infirmitas si species corporis humani essent corpus sic mixtū, et sic, puta corpus sanguineum, & corpus phlegmaticū &c. hoc totum, corpus sanguineū sanum, nō esset primum subiectū. Tū quia nimis particolare. Tū quia includit passionē considerandā de subiecto, quæ non potest esse ratio subiecti, quia subiectū, vt subiectū est prius natura passione, & ita passio esset prior seipsa. Et breuiter quidquid diceretur de aliqua medicina tradita. s. q eēt de tali particulari, vt de ente p accidens, saltem impossibile esset primam scientiā de corpore hominis esse de corpore hoīs sanguineo sano: immo, si qua esset de ipso, alia posset esse prior, siue de corpore hominis in cōi: quia ipsum in cōi habet aliquas passiones cognoscibiles de ipso per rōnem cōem, vt est prior, inferioribus, siue de corpore sanguineo, cuius ratio est naturaliter prior corpore sanguineo sano, & ista ratio prior continet virtualiter aliquas passiones de corpore hominis sanguineo sano: quia & eius ratio præcedit corpus sanguineum sanū. Ita in proposito Christus dicit uerbum hominem secundum Damas. li. 3. Ante igitur notitiam quę esset de Christo, vt de primo subiecto nata esset alia esse prior de verbo, si qua in sit per rationem, qua verbum, & ante istam alia de Deo quantum ad illa, quę insunt per rationem Dei, vt est communis tribus personis. Si igitur theologiam tenemus secundum se esse primam notitiā, ipsa non erit primo de Christo, & si æque est de ueritatibus communibus & proprijs tribus personis, ipsa non erit de aliqua persona, vt de subiecto adæquato, sed de Deo, vt est communis tribus personis. Et tunc saluabitur, quod omnis veritas theologica vel est de primo subiecto, puta, quæ inest Deo per rationē Dei vel quasi de parte subiectiua primi subiecti: puta, quæ est propria alicui personæ, aut de aliquo quod attribuitur ad subiectum primum, vel quasi parte subiecti: vt puta de creatura quantum ad respectum, quem habet ad Deum vt Deus, & de natura assumpta quantum ad respectum, quem habet ad verbum substentificans.

Colligitur per similitudinem quid sit dicendum.

Contra d. Bonau qui voluit vnitatem suppositi in Christo cē ratonē formalem subiecti.

Hæc oīa sunt credita, & vera Theologica.

F

Ca. 2. & 6.

G

H

I

K

RESOLVTIO.

Hic veritat opinionem Linconiensis, asserentis Christum esse subiectum primum, vt vnum triplici vnitate.

ALITER tamen ponitur Christū esse subiectum primum secūdum Linco. in Examerон, & hoc vt Christus est vnum triplici vnitate, quarum prima est ad Patrem & ad Spiritum sanctū. Secunda verbi ad naturam assumptam. Tertia Christi capitis ad membra. Et pro ista opi. de Christo videtur esse prima ratio posita ad primam. q. & penultima, quia septem articulos fidei pertinentes ad humanitatem non continet Deus, vt subiectū, quia per naturam diuinitatis non conueniunt Deo. Illud autem subiectum primò continet passionem per cuius formam passio sibi inest; Christus autem & istos continet: quia secundum humanitatem sibi insunt, & præter hoc Christus continet realiter alios pertinentes ad deitatem, quia secundum diuinitatem illa dicuntur inesse sibi. Item subiecta partium doctrinæ debent contineri sub subiecto totius, vel vt partes subiectiuæ, vel vt quasi integrales, non autem continentur sub Deo sic subiecta partium sacrę scripturę. Quod probatur per glosas multas in principijs librorum assignantes causas materiales aliquas, quæ non sunt aliquid Dei, vnde super Osæam dicit glosa, quòd materia libri Oseæ est decem tribus. Præterea in aliquo libro scripturę nihil proprium de Deo narratur: quia nullum factum ibi narratur vbi requiratur ex parte Dei aliquid, nisi influentia tantum generalis: ergo talis liber non est de Deo.

Quorupliei vnitate Christ⁹ dicatur esse vnus.

Quid sit materia libri Osææ.

Ad primum dico, quòd veritates enunciatæ contingenter de Christo in nullo subiecto continentur virtualiter, sicut subiectum dicitur cōtinere passionem: quia tunc inessent necessario, tamen habent aliquod subiectum, de quo immediate enunciantur & primò, illud est uerbum. Nā veritates theologicæ de Incarnatione, passione, natiuitate, &c. sunt istę. Verbum est factum homo. Verbum est homo natus. Verbum est homo passus, &c. Cum dicis passio inhæret secundum naturam humanitatis. Respondeo humanitas non est ratio primi subiecti, ad quod stet resolutio, sed est quasi passio prior medians inter primum subiectum istarum veritatum, quod est verbum, & alias posteriores passiones, vt natus &c. Patet enim, quòd humanitas non potest esse ratio subiecti respectu passionis primæ, quæ est esse incarnatum, quia illud dicitur de uerbo, non præintellecta humanitate in ipso ut in subiecto.

Responsio ad argum.

Quæ sint vnitates Theologicæ de Incarnatione.

Humanitas non est ratio primi subiecti, ad quod stet resolutio, sed est quasi passio prior.

Ad secundum dico, quod sufficit scientiæ subiectorum partialium attributio ad primum subiectum, qualis attributio ad Deum potest saluari cuiuscunque materiæ assignatę per glosas adductas.

Resp. ad secundū arg. subiecta partialia debent habere attributionē ad primum subiectū.

Aliter tamen potest dici, quod materia cuiuslibet libri est Deus, de quo ibi narratur, quomodo genus humanum gubernauerit: sed gens, vel persona

gu-

gubernata est materia remota, & ita intelligendæ sunt glossæ tales.

Per hoc patet ad tertium, quia licet esset aliquis liber nullum Dei miraculum continens, tamen quilibet continet prouidentiam & gubernationem Dei circa hominem in communi, uel determinatam gentem, uel personam, in tantum quod si eandem historiam de Pharaone scribat Moyses in Exodo, & aliquis Ægyptius in Chronicis Ægyptiorum, subiectum historiæ Moysi est Deus, de quo traditur ibi gubernatio hominum misericorditer liberando Iudæos oppressos, iuste puniendo Ægyptios oppressores, sapienter ordinando formam liberandi congruam, ad hoc vt populus liberatus legem gratanter acciperet, potenter tot, sibi proprio signa faciendo. Subiectum vero historiæ Historiographi esset regnum, uel rex, vel populus Ægyptiacus, cuius actiones & casus circa ipsos contingentes ipse intendit scribere, ita quod incidens est sibi, quid Deus fecerat, sed principale quid agens ibi fecerit, uel passa sit. Principale autem est Moysi, quid Deus egerit, vel permiserit, sed quasi incidens est sibi circa quam materiam hoc contigerit. Et dato quod alicubi nullum miraculum enarretur, tamen quid Deus permiserit assistendo secundum communem influentiam, & non impediendo, hoc principaliter intenditur in libro illo, inquantum est pars scripturæ, & qualiter illud conuenienter ordinatum sit ad bonum aliorum, si fuit ordinabile, vel iuste punitum, si fuit malum. Hoc frequenter additur in libro eodem, vel alio, aut si permissum fuit, nec hoc punitum, non tacet scriptura alibi de illo in generali, quod alibi punietur.

Quid subiectũ Historiæ Moysi.

RESOLVTIO.

Aliorum enarratis opinionibus, & rationibus eorundem solutis, & supposita intentione, & ostenso quid sit pro veritate tenendum, singulis argumentis ad primam quæstionem spectantibus modo suas prabet responsiones.

AD PRIMVM argumentum primæ quæstionis ad Boetium dico, quod loquitur ibi de subiecto accidentis & non de subiecto considerationis. Ad aliud de secundo Phy. dico, quod intelligit de materia, ex qua, nõ in qua, vel circa quam. Vel melius, quod subiectũ scientiæ secundum ueritatem non pertinet ad genus causæ materialis, sed ad genus causæ efficientis, dicitur tamẽ subiectum scientiæ materia per quandam similitudinem ad factionem, ubi simul concurrunt ratio obiecti, circa quod, & ratio materiæ susceptiuæ, quia factio est actus transiens extra. Non sic est de actu proprio scientiæ, tamen intelligitur transire, quia non terminatur in se, sed ad aliud, circa quod est, licet non recipiatur in illo, circa quod est, sed manet in sciẽte. Et propter hanc proprietatem materiæ, i. esse circa quod subiectum dicitur materia respectu scientiæ, & actus eius.

Responsio primi arg. 1. q.
Resp. Physica quotuplex sit materia.
Quomodo subiectum scientiæ dicatur materia.

Ad illud de primo Poster. Dico, quod subiectũ cuiuslibet scientiæ naturaliter inuentæ est aliquod vniuersale, ideo subiectum talis scientiæ, oportet quod habeat partes subiectiuas. Istius autem scientiæ subiectum est essentia hæc, vt singularis, quia imperfectionis est in natura creata vniuersali, quod in multis singularibus diuidatur, illa igitur imperfectione ablata, remanet, quod ista essentia est scibilis sine diuisibilitate eius in partes subiectiuas. Tamen posset dici, quod personæ diuinæ sunt quasi partes subiectiuæ ipsius essentiæ diuinæ, sed essentia in eis non numeratur. Quod autem additur de passionibus, dicunt aliqui, quod attributa sunt quasi passiones huius essentiæ. Sed hoc non valet: quia consideratio attributorum naturaliter a nobis intelligibilium, est consideratio Metaphysica, nisi sint aliqua attributa per se tantum conuenientia huic essentiæ, vt hæc, & nõ vt a nobis nunc naturaliter intelligitur confuse. Quod autẽ accipitur, quod passio est extra essentiam subiecti hæc est vera, ubi passio est realiter causata subiecto, sed in diuinis illud, quod habet rationem passionis non est causatum: quia per identitatem transit in essen-

Responsio posteriostica.
Guil. Var. li. 1 dist. 2. ar. 1. & 2.
Personæ sunt quasi partes.
Attributa sunt quasi passiones.
Quõ intelligitur passio ẽ extra essentiam subiecti.

A tiam: tamen quantum ad scibilitatem scitur per essentiæ rationem, ac si esset realiter distincta ab essentia. Quod tertio, dicitur de principio subiecti, dico, quod non oportet principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti: quia entis inquantum ens, quod ponitur subiectum Metaphysicæ, nulla sunt principia: quia tunc essent cuiuslibet entis, sed oportet cuiuslibet subiecti esse principia, per quæ demonstrentur eius passiones de eo, ex quibus principijs tanquam ex medijs demonstrationis formantur principia complexa, sicut propositiones per se notæ, hoc modo cuiuslibet subiecti possunt esse principia quantumcunque in principiati respectu statum passionum.

Ad alia secundæ viæ, ad primum dico, quod illa auctoritas exprimit materiam huius scientiæ in communi, nõ subiectum primum formale. B Ad aliud dico, quod quicunque sensus in vna parte scripturæ non est literalis, in alia parte est literalis, & ideo licet aliqua pars scripturæ habeat diuersos sensus, tamen tota scriptura habet omnes sensus illos pro sensu literali.

Responsio ad arg.
Sacra scriptura habet quatuor sẽsus.

Ad tertium dico, quod argumentũ est ad oppositum dupliciter, primo, quia homo ponitur subiectum moralis scientiæ, uel medicinæ pro eo quod continet virtualiter omnes veritates illius scientiæ. Nam corpus humanum continet virtualiter rationem sanitatis: ideo enim sanitas hominis est talis: quia corpus humanum est sic complexionatum. Similiter anima hominis continet virtualiter rationem fœlicitatis naturalis, sicut patet ex primo Ethico. vbi ex ratione animæ concluditur ratio fœlicitatis naturalis hominis. Non sic homo continet C rationem finis huius scientiæ: quia finis supernaturalis, vel obiectum, eius non includitur in ratione hominis, & ideo non potest esse subiectum huius scientiæ primum. Secundo sic. Homo est finis ultimus istarum scientiarum, ad quem tam sanitas, quàm fœlicitas naturalis ordinatur. Probatio quia omnis amor concupiscentiæ præsupponit amorem amicitiæ: sanitas autem vel fœlicitas amatur amore concupiscentiæ, ideo illud, quod amatur amore amicitiæ, est vlterior finis, quam aliquod illorum, sed istud est corpus, ex una parte, & anima ex alia, igitur, si homo secundũ corpus, uel animam, est subiectum huius scientiæ, sequitur, quod finis est subiectum huius scientiæ.

Igitur quatuor habet subiecta: non tamen primo.
Quare homo nõ possit esse subiectũ huius scientiæ.
Ideo homo dicitur esse subiectum medicinæ, & moralis, quia est finis, & quia sanitas, fœlicitas naturalis ordinantur ad hominem, nõ quod finis acquiratur homini.

Ad quartum dico, quod prima propositio est falsa: quia nihil aliud est finis scientiæ, quam attingere per aD ctum proprium obiectum illius scientiæ, non quod inducat aliquam formam per actum suum in obiectum: quia scientia non est aliqua qualitas factiua.

RESOLVTIO.

Satisfecit obiectionibus contra primam quæstionem adductis, hic vero solas rationes secundæ quæstionis, adductas ab Hugone, & Cassiodoro.

AD PRIMVM argumentum secũdæ quæstionis, quando arguitur per Hugonem, & Cassiodorum, dicitur, quod loquuntur hic, non de formali subiecto, sed de materia proxima, de qua diffusius tractatur in scriptura propter ordinem immediatiorem, quem habet ad finem.

E Ad secundum dico, quod Metaphysica non est de Deo tanquam de primo subiecto, quod probatur, quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus, igitur præter scientias speciales oportet esse aliam communem de ente, in qua tradatur cognitio passionum de ente, quæ supponuntur in alijs scientijs specialibus. Si igitur aliqua est naturaliter de Deo, præter illam est alia de ente naturaliter scita in quantum ens. Cum vero probatur quod est scientia de Deo per Philoso. 6. Metaph. text. com. 2. dico, quod ratio eius sic concludit. Nobilissima sciẽtia est circa nobilissimum genus, vel ut primum obiectum, vel vt consideratum in illa scientia perfectissimo modo,

Metaphysica non est de Deo, tãquã de primo subiecto.
Nobilissima sciẽtia est circa nobilissimum genus, quo hoc debeat intelligi.

quo potest considerari in aliqua scientia naturaliter acquisita: Deus verò, & si non est subiectum primum in Metaphysica, est tamen cōsideratum in illa scientia nobilissimo modo, quo potest in aliqua scientia considerari naturaliter acquisita.

Passiones entis sunt duplices.

Quia passiones entis conuertibiles cognoscuntur in summo de aliquo ente, & passionum entis disiunctarum nobilius diuidens eidem competere in summo est cognitio nobilissima naturaliter possibilis de Deo. Hæc autem est cognitio Metaphysica: quia cuius est considerare passionem in communi de subiecto in communi vniuersaliter, eiusdem est cognoscere eandem passionem in summo de eodem subiecto particulariter.

Responsio ad Cō 33 Rationem Auic quæstio Metaphysica est prior Metaph. ordine doctrinæ non tamē simpliciter.

Ad Commentatorem primo Phys. dico, quod Auic. cui contradicit, bene dixit, & Commentator male. Quod probatur primò: quia si aliquas substantias separatas esse esset suppositum in scientia Metaphysicæ, & conclusum in naturali scientia, ergo scientia naturalis esset simpliciter prior tota Metaphysica: quia philosophia naturalis ostenderet de subiecto Metaphy. si est, quod supponitur toti cognitioni scientiæ Metaphy. Secundò, quia per omnem conditionem effectus potest demonstrari de causa quia est, quam impossibile est inesse effectui, nisi causa sit: sed multæ passiones considerantur in Metaphysica, quas impossibile est inesse, nisi ab aliqua causa prima talium entium: ergo ex illis passionibus Metaphysicis potest demonstrari aliquam primam causam illorum entium esse. Minor probatur: quia multitudo entium, dependentia, & compositio, & huiusmodi, quæ sunt passiones Metaphysicæ, ostendunt aliquod esse actu simplex independens, & necesse esse, multo etiam perfectius ostenditur primam causam esse ex passionibus causatorū consideratis in Metaphysica, quam ex passionibus naturalibus, vbi ostenditur primum mouens esse. Perfectior enim cognitio, & immediatior est de primo ente cognoscere ipsum, vt primum ens, vel vt necesse esse, quam cognoscere ipsum, vt primum mouens.

Quid sit perfectior, & immediatior cognitio primi entis.

Ad aliud dico, quod rō finis non est ratio nobilissima cognitionis: sed illud, quod est finis sicut ratio fundamentalis illius respectus: deitas autem est ratio fundamentalis respectu finis vt finis ad creaturas: igitur Deus est primum obiectum, quod concedo, & ita argumentum est in oppositum. Cum autem ostenditur de bonitate ex 2. Metaph. dico, quod si per aliquam appropriationem bonitas sit fundamentum finis, tamen deitas est radicale & primum fundamentum ipsius: bene autem sequitur, si non est finis vltimus, quod non est bonū: quia etsi nullum est perfectum bonum, nullum est bonū: nullum autem bonum est simpliciter perfectum quod ordinatur ad aliud: quia quod est tale habet bonitatem diminutam. Si ergo quodlibet ordinatur ad aliud nihil est bonum. Non oportet autem bonitatem esse propriā rationem finis, sed essentia magis erit propria & fundamentalis ratio. Et per hęc patet ad dictum Auic. 6. Metaph. quod nō debet intelligi de fine, sed de ratione fundamentali ipsius finis.

Bonitas nō est propria ratio finis, sed essentia. Resp. ad dictū Auic.

RESOLVTIO.

Respondet Scotus ad tertiam quæstionem dupliciter, Primò ad mentem Henrici, secundo ad mentem propriam. Quærebat enim illa quæstio, vtrum Theologia sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum eius obiectum. Henricus dicit, quod Theologia non est de omnibus scibilibus. Scotus autem dicit, quod Theologia est de omnibus scibilibus, & propterea antequam iuxta eius sententiam respondeat, infringit responsionem Henrici ipsius argumento. Nam Henricus dicebat, quod quidditates relucentes in essentia mouent intellectum diuinum virtute propria ad notitiam veritatem in ipsis virtualiter contentarum, quod impugnat Scotus tripliciter, vt diximus argumento. Primum sumitur [illegible] ex ipsa intellectus diuini secundum ab adequatione obiecti intellectus diuini, quod Scotus præsupponit esse essentiam diuinam: tertium a primitate obiecti.

Hen. q. 20. 3. q. 9.

AD TERTIAM quæstionem videtur probabiliter posse dici, quod theologia non est de omnibus scibi- F libus: quia quiditates distinctæ ab essentia diuina, ut est hęc essentia singularis, continent primo multas veritates de se, quod probatur, quia per impossibile, circumscripto omni alio ab illæ, quidditates essent increatæ, adhuc continerent tales veritates, sicut patet de linea & de numero quantum ad propositiones immediatas de eis. Et secundum hoc posset poni, quod in intellectu diuino essent habitus distincti scientiales secundum rationem, vt porę theologia esset, quam causaret essentia diuina, ut hic in intellectus eius. Geometria autem in intellectu eius esset, quæ uirtute lineæ esset in intellectu eius, & sic de Arithmetica virtute numeri, & sic de aliis.

Impugnatio responsiones Hērici.

CONTRA illud arguitur tripliciter: primò, quia vilesceret intellectus diuinus pro eo quod pateretur ab G aliquo alio ab essentia sua. Nam in illo instanti naturæ in quo intelligit lineam adhuc esset quasi in potentia ad veritates cognoscendas existentes in linea, & uirtute illius quidditatis cognosceret eas: ergo linea quasi effectiuè imprimeret cognitionē istarū veritatū in intellectu diuino: & ita linea esset motiua intellectus diuini.

Secundo.

Secundo sic: Omnis potentia actuabilis à diuersis obiectis per se virtute propria eorum primum obiectū est aliquod commune eis, sed si linea virtute sui causaret veritatem in intellectu diuino, pari ratione & aliæ res causabunt veritatem in intellectu eius, & ita primum obiectum intellectus diuini esset commune eis, & non essentia diuina singularis, nec obstat quod obiecta alia attribuuntur ad essentiam suam, ita enim alia entia attribuuntur ad substantiam, & tamen obiectum H intellectus nostri est ens. Tertio quia si essentia sua est primum obiectum, patet quod non communitate prædicationis: ergo est primum secundum virtutem, non autem esset primum obiectum virtualiter, si quodlibet aliud virtute propria immutaret intellectum eius. Ideo dico aliter, quod diuina theologia est de omnibus cognoscibilibus, quia obiectum primum theologiæ suę facit omnia alia actu cognitam in intellectū suo, ita quod in primo signo naturæ est essentia sua primo cognita in intellectu suo, & in secūdo signo naturę quidditates virtualiter continentes veritates proprias, in tertio autem signo sunt istæ veritates virtualiter contentę in illis quidditatibus sibi notæ, & nō est ordo secundi ad tertium secūdum causalitatem, quasi illæ quidditates causent aliquid in intellectu eius, sed est tantum ordo ef- I fectuum essentialiter ordinatorum respectu eiusdem causæ, puta quod essentia sua quasi prius natura causat illas quidditates sibi notas, quā ueritates de eis fiant notę. Exemplum, si sol illuminaret aliquam partem propinquam sibi, & alia pars remotior non esset illuminabilis, nisi a sole propter eius opacitatem, sol illuminaret partem aliam remotam non autem pars illuminata primo esset causa illuminationis secundæ: esset tamen ordo inter partem propinquam & remotam, sicut ordo effectuum eiusdem causę, & tamen non esset ordo causæ, ad effectum, quia pars illuminata, nihil agit in partē opacam remotam. Ita in proposito hęc essentia Dei in intellectu suo facit alias quidditates actu notas, & quasi posterius naturaliter facit ueritates illas in istis contentas notas intellectui illi tamen illæ quidditates fini- K tæ nullam uirtutem habent respectu intellectus diuini immutandi, quia intellectus diuinus non est natus perfici ab illis quidditatibus, quia ille est infinitus, & illæ quidditates finitæ, & infinitum a finito nullo modo perficitur: ita quod si in tertio instanti naturæ diuina natura non moueret ad vlteriorem notitiam ueritatum, nūquā intellectus intelligeret eas: quia a nullo alio motiuo illam notitiā posset habere. Sic ergo Deus de omnibus cognoscibilibus solum habet cognitionē theologicam, quia tantum uirtute primi obiecti theologici actuantis intellectum eius, ita quod theologia Dei nō est tantū de oib. sed, est etiā omnis cognitio possibilis habere a Deo d eis, et absolute ipsa est de quocūq; omnis cognitio nō includēs aliq̄ imperfectionē ex se, quia ipsa sola d quocūq;

co-

cognoscibili non includit limitationem, quælibet autē alia, quia est a causa limitata includit necessario limitationem. Sed de intellectibus creatis beatorum aliter est, quia intellectus eorū nati sunt immutari à qdditatibus creatis ad cognitionem veritatum inclusarū in eis: & ideo preter istam veritatem theologicam, quā habent de illis quidditatibus, vt ostensis in essentia Dei, possunt habere naturalem cognitionē de eis ex propria motione earum. Theologia igitur beatorū de quibuscunque creatis non est omnis cognitio possibilis de ipsis tali intellectui.

Aliter dicēdum est de intellectu beatorum.

RESOLVTIO.

B *Dubitat hic Scotus an Theologia sit de omnibus licet aliqua alia sit de quibusdā cognoscibilibus. Et aduerte, quod ista duo differūt. Scibile, est respectu quidditatum tantum, qua necessariò sunt finita. Cognoscibile vero est de quidditatibus, & de omnibus consequentibus quidditatem. Theologia ergo nostra potest esse de omnibus scibilibus, quia scibilia sunt finita, non tamen de omnibus cognoscibilibus quia talia sunt infinita.*

Hic habentur tres cōclus. prima Theolog. iure est de oībus, quia virtute obiecti beatifici. Secūda Theologia beatorum non est de omnib⁹ de facto, sed de possibili potest de omnib. esse vt patet de ala Christi d. 14. 3. q. 2.

SED DVBIVM est, an sit de omnibus licet, aliqua alia sit de quibusdam cognoscibilibus. Hic distinguendum est de Theologia in se, & vt est habitus perficiens intellectum creatum beatum; primo modo est de omnibus scibilibus; quia omnia alia nata sunt sciri virtute primi obiecti Theologici. Secūdo modo dico, quod possibile est eam esse de quocunque, immo & de omnibus scibilibus; quia scibilia non sunt infinita. De facto
C autem non habet limitationem, nisi ex uoluntate Dei ostēdētis aliquid in essentia sua, & ideo actualiter theologia eorum, est de tot quot uoluntarie Deus ostendit eis in essentia sua. De theologia autē nostra dico, quod ipsa non est actualiter omnium scibilium pro statu isto, quia sicut Theologica beatorum habet terminum, ita & nostra ex voluntate Dei reuelantis. Terminus autē præfixus à voluntate diuina, quantum ad reuelationē generalem est eorum, quæ sunt in sacra scriptura, quia sicut habetur in Apoc. ultimo. Qui apposuerit ad hæc, apponet ei Deus plagas, quæ apponūtur in libro isto. Igitur. Theologia nostra de facto non est nisi de his, quæ continentur in scriptura, & de his, quæ possunt elici ex ipsis. De possibilitate Theologiæ nostræ dico, quod non potest esse de omnibus, tum propter de-
D fectum intellectus nostri non potentis in speciali concipere multas quidditates, reuelatio autem secundum communem legem non est nisi de his, quorum termini naturaliter possunt concipi à nobis. Tum propter defectum Theologiæ nostræ, quia non potest esse cum cognitione euidenti de eisdem cognoscibilibus secundum aliquos, & per consequens de naturaliter nobis cognitis non potest stare Theologia nostra reuelata. Tamen omnis Theologia siue nostra, siue beatorum, siue Dei est de omnibus entibus quantum ad aliqua de eis cognoscibilia, scilicet quantum ad respectus, quos habent ad essentiam diuinam, ut est hæc essentia; quia respectus non potest cognosci sine cognitione amborum extremorum: & ita respectus, qui est ad hanc essentiam, ut hæc non potest cognosci sine cognitione
E huius essētiæ, ut hæc. Sic ergo (ut verè dicatur) Theolo. est de omnibus, & est omnis cognitio non includens imperfectionē. Et ideo in intellectu Dei, qui nō potest habere aliquam cognitionem imperfectam est omnis cognitio: non tamen est omnis cognitio simpliciter respectu intellectus creati, quia præter eam potest haberi alia cognitio de aliqua quidditate speciali mouente intellectum creatum. Ipsa etiā sola est cognitio de omnibus quantum ad aliqua cognoscibilia, scilicet quantū ad respectum eorum ad hanc essentiam, ut hæc: si tamē essentia, ut hæc terminet respectum creaturæ, & non sub ratione alicuius attributi naturaliter à nobis intelligibilis. Et ista est forte ratio vna, quare non possumus scire de intellectu creato, quòd ordinatur ad hunc fi-

Tertia Theologia nostra non est de omnib. de quibus possit esse reuelatio.

Quomodo Theologia siue nostra siue beatorum possit esse de omnibus.

Cum in intellectu diuino nulla includi possit imperfectio, ei⁹ cognitio dicetur esse de omnib. quę nam sic ratio, vt scire non possimus intellectū creatū ordinari ad hunc finem beatificatiuū.

A nem, ut hunc; quia non possumus cognoscere respectū fundatum in natura intellectuali ad istam essentiam, tanquam ad finem proprium: quia nec extremum, ad quod est respectus. Ideo nec ratione imaginis respectu illius naturæ in se, sicut sancti loquuntur de imagine. Ad primum argumentū dico, quod concludit de Theologia non in se, sed prout traditur in sacra scripura, & de hac loquitur Augustinus.

QVÆSTIO IIII. ET V. LATERALIS.

Vtrum Theologia in se sit scientia, & vtrum sit scientia subalternans, vel subalternata.

B *Alex. de Ales p. p. 5. q. 1 nu. 8.*
D. Thomas prima summa. q 1. art. 2.
Ricardus primo sent. q. 2 Prologi.
Durandus primo sent. q. 7. Prologi.
Franciscus de May q. 14. Prologi.

Vxta hoc quæro: vtrum Theol. in se sit scientia. Et vtrū ad aliquā scientiā habeat habitudinem aliquam subalternātis, vel subalternatæ. Ad primum dico, quod quatuor includit scientiā strictè sumpta, scilicet ꝙ sit cognitio certa, hoc est absque deceptione & dubitatione de cognito necessario, causata à causa euidente intellectui, applicata ad cognitum per discursum syllogisticum. Hæc apparent ex diffinitione
C Scire primo Posteriorum, vltimum, scilicet causatio scientiæ per discursum à causa ad scitum includit imperfectionem ex parte scientiæ, scilicet quod sit effectus æquiuocus, & etiam potentialitatem ex parte intellectus recipientis: ergo Theologia in se nō est scientia, quantum ad ultimam conditionem scientiæ, sed quantum ad alias tres conditiones est scientia in se, & in intellectu diuino.

Quatuor sunt cōditiones scientiæ strictè sumptæ.

Hic quandam excitat dubitationem, & eam soluit.

TRVM autem scientia sit quantum ad quartam conditionem in intellectu beatorum, dubium est. Et videtur, quòd non
D per Augu. decimoquinto de Trin. cap. 16. vel 41. Fortasse, inquit, non erunt ibi volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alia euntes, atque redeuntes. sed scientiam nostram vnico intuitu videbimus: ergo intellectus beatorum non discurret, & ita non habent scientiam, quantum ad istam quartam conditionem. Sed oppositum videtur, quia quidditas subiecti in quocumque lumine videtur, continet virtualiter veritates, quas potest facere notas intellectui passiuo a tali obiecto. Si igitur quidditas lineę visa in lumine naturali, potest notas facere veritates in se inclusas intellectui nostro, pari ratione & vt visa in essentia diuina: sed omnis veritas causata in intellectu nostro per aliquid prius naturaliter notum, causatur
E per discursum, quia discursus non requirit successionem temporis, nec ordinem ipsius, sed ordinem naturæ, scilicet quod principiū discursus sit naturaliter prius notum, & ut sic sit causatiuum alterius extremi discursus. Hoc potest concedi, uidelicet quòd beatus verè potest habere scientiam Theologicam, quantum ad omnes conditiones scientiæ, quia omnes conditiones scientię uere concurrunt in cognitione beatorum. Auctoritas August. non cogit, quia loquitur dubitatiue, & cùm Forte: nec illud intendit asserere, sed quòd verbum nostrum non sit æquale verbo Dei, quantumcunque uerbum nostrum sit perfectum. Similiter potest exponi auctoritas Aug. de visione beata, quæ respicit tantum essentialia in Deo.

Apparens oppositum.

Quomodo sit intelligēda auctoritas D. Aug.

Dubium secundum.

SED ALIVD dubium est in ista quæstione, quia sicut ad theologiam pertinent necessaria, sic & contingentia: quod patet de theologia nostra, quia omnes articuli de incarnatione sunt de contingentibus. In theologia etiam beatorum patet, quia omnia cognoscibilia de Deo in respectu ad creaturas extra sunt de contingentibus, de contigentibus autem non videtur posse esse scientia ex diffinitione scientiæ: ergo non videtur, quod theologia, vt extendit se ad omnia ista contenta, posset habere rationem scientiæ siue cum discursu, siue non. Hic dico quod in scientia perfectionis est quod sit euidens & certa. Nam scientia est habitus necessario uerus, ita quod idem manens non potest esse quandoque verus, quandoque falsus, sicut nec quandoque scientia quandoque non scientia. 7. Metaph. ergo necessario est obiecti necessarij, ita quod necessitas non tantum est conditio obiecti, immo intrinseca ipsi habitui, non quidem quod ille non possit corrumpi per obliuionem, sed quod non potest esse verus, & falsus, sicut & oratio potest esse falsa manēs eadem, quæ prius fuit uera: igitur absolutè contingentis non est scientia, sed perfectissima cognitio est, quia determinatè veridica est visio, quia de veritate est uisio veridica, quæ non manet, obiecto non præsente in se sicut scientia nostra nel nostra Metaphysica manet, non præsente obiecto, quia est per abstractionem ab existentia obiecti: quare patet huius habitus præeminentia.

Et ex 7. Meta. text. c. 53.

Quid sit perfectionis in scientia.

Tex. 53.

Quomodo oratio possit esse falsa eadem manens.

F tam ab alijs prioribus: vnde notitia contingentium (ut habetur in ea) magis assimilatur intellectui principiorum quam scientiæ conclusionum.

RESOLVTIO.

Respondet Scotus secunda q. in principio positæ, & dicit hanc scientiam non subalternari Theologia beatorum, tum quia utraque est de ijsdem conclusionibus, tum quia de Deo non potest esse scientia nisi unica, tum quia scientia subalternans, & subalternata sunt incompossibiles simul. Hinc 3. cond. colligimus esse requisitas ad subalternationem. Prima quod subiectum subalternatæ contineatur sub subiecto subalternantis. Secunda, quod subalternata sumat principia a subalternante. Tertia, quod addat cond. accidentalem subiecto subalternantis.

G

AD SECVNDAM quæstionē dico, quod hæc scientia nulli subalternatur, quia licet subiectum eius possit aliquo modo contineri sub subiecto Metaphysicę nulla tamen principia accipit à Metaphysica, quia nulla passio Theologica demonbilis est in ea per principia entis, vel per rationem sumptam ex ratione entis. Nec ipsa aliam sibi subalternat: quia nulla alia scientia accipit principia ab ipsa. Nam quælibet alia in genere cognitionis naturalis habet resolutionem suam vltimo ad aliqua principia immediata naturaliter nota.

Subiectum Theol. nostræ aliquo modo continetur sub subiecto Met. & hoc pro materiali loquendo, non tamen pro formali.

Hic statuit ad mentem propriã de quibus sit theologia.

Dico ergo Theologiam esse de necessarijs. De possibili puta quod Deus est creatiuus, vel susceptiuus naturæ nostræ, sic intelligendo, quod vt sumuntur secundum potentiam sic sunt necessaria, quamuis ea poni in effectu non sit necessarium, nō enim est necessariū Deum H creare, sed est necessario creatiuus. Similiter de practicis deo est credendum de promissa expectatione, Deus est amandus, Deus est colendus: sed illarum practicarum necessariarum præter tertiam sunt merè theologicę conditiones. Tertia quodammodo est naturaliter nota sicut quædam speculabilia necessaria sunt mere theologica, vt, Deus est trinus, quædam naturaliter nota, vt Deus est omnisciēs. Quod autem sit de necessario obiecto hæc est conditio obiecti, nō cognitionis, quia quantumcunque sciētia sit de necessario, ipsa in se potest esse contingens & per obliuionem deleri. Si igitur aliqua alia cognitio est certa & euidens, & quantū est de se perpetua ipsa uidetur in se formaliter perfectior, quā scientia, quæ requirit necessitatem obiecti. Sed cōtingentia vt pertinent ad Theologiam nata sunt habere cognitionem certam & euidentem, & quantum est ex parte sui euidentiam perpetuam. Hoc patet quia omnia contingentia Theologica sunt nata videri in primo obiecto Theologico, & in eodem nata est videri coniunctio istarum veritatum contingentium. Visio autem extremorum veritatis contingentis, & vnionis eorū necessario causet euidētem certitudinem de tali veritate euidente, quantum est etiam ex parte obiecti Theologici ostendentis talia uera, nata sunt videri in tali obiecto perpetuo, quārum ex se est. Igitur contingentia vt pertinent ad Theologiam nata sunt habere perfectiorem cognitionem, quam scientia de necessarijs acquisita.

Quæ sint proportiones practicæ.

Tertia propositio est quodãmodo naturaliter nota.

Contingentia, vt pertinent ad Theologiã quam nam cognitionē nata sint habere.

Contingentia, vt pertinent ad Theologiã nata sunt habere perfectiorem cognitionē quām scientia de necessarijs acquisita.

RESOLVTIO.

Obiectio cōtra prædicta, qua Scotus probat Theologiā subalternare sibi alias scientias, argumento sumpto a resolutione cognoscibilium ad aliquod perfectissimum cognoscibile.

Contra resolutio non stat in cognoscibilibus nisi ad perfectissimum cognoscibile, nec de eodem nisi ad ipsum, vt perfectissime cognitum; linea autē perfectius cognoscitur in verbo, quam per motionem sui ipsius: ergo resolutio conclusionū de linea non stat ad quidditatem lineæ, uel ad principia de ipsa, nisi vt videntur in verbo, illa autem habetur per verbum visum, ergo resolutio vltima quarumcunque conclusionum & principiorum stat ad visionem verbi: igitur illa subalternat alias notitias, quibus omnibus dat euidentiam. Ad hoc respondeo, quod & si Metaphysicus cognoscens distincte quidditatem lineæ vel totius perfectius cognosceret aliquod principium immediatum de linea vel de toto, quam geometer tantum confuse cognoscens lineā vel totum: tamen geometræ est illa propositio immediata per se nota, nec probatur per istam Metaphysici, sed ex conceptu confuso terminorū sit complexio euidenter vera, sed tamen Metaphysicus eandem per se notam perfectius cognoscit, & hoc magis esset euidēs si tantum per diuersia motiua vel media cognosceretur linea à diuersis, & ęque distincte ex parte obiecti, licet non æque clare. Ita in proposito, principium immediatum de linea potest esse euidens intellectui moto a linea, & clarius euidens intellectui moto à verbo ad notitiam lineæ, sicut linea clarius videtur: tamen principium vno modo cognitum non demōstrat se alio modo notū, sed utroque modo est per se notum, licet clarius sic vel sic, subalternatio autem requirit, quód notitia principiorum scientię superioris sit causa notitiæ principiorum inferioris scientię. Hoc de Theologia in se,

I

K

Metaphysicus differt a Geometria in cognitione lineæ.

Hic superius dicta suo applicat instituto.

Quid requirat subalternatio.

Sed nunquid eorum cognitio est sciēna? Dico, quod secundum illam rationem scientiæ positam in primo Posteriorum, quæ requirit necessitatem obiecti, nō potest de eis esse scientia, quia cognoscere contingens ut necessarium non est cognoscere contingens, tamen secundum quod accipit Phylosophus scientiam 7. Eth. ut diuiditur contra opinionem & suspicionē, bene potest esse scientia: quia est habitus, quo determinatè verum dicimus. Magis tamen propriè potest dici, quod Theologia secundum se est sapientia: quia de necessarijs contentis in ea ipsa habet euidentiam, & necessitatem & certitudinem, & obiectum altissimum, & perfectissimum. Quantum autem ad contingentia habet euidentiam manifestam de contingentibus in obiecto Theologico vt in se visis, & non habet euidentiam mendicatam

Ca. 4. & 7.

RESOLVTIO.

Hæc est secunda particula huius q. Tenent Thomistæ, quod Theologia nostra subalternatur Theologia Dei, & beatorum, quia Theologia nostra accipit sua principia a scientia Dei, & beatorum. Scotus insurgit quadruplici rone. Prima sumitur a cōtrad. Secunda ab unitate scientiæ. Tertia a scientia irrationabili causa. Quarta a diuersitate utriusque scilicet subalternantis, & subalternatæ. Quinta ab impossibilitate utriusque.

SED

A SED QVID de theologia nostra? Esset ne subalterna si talis notitia daretur alicui, vel si est data?

D. Th. 1. p. q. 1. a. 2. & 2. 2. q. 1. a. 5.

Ad hoc dicunt quidam, quod est subalternata, subalternatur enim scientiæ Dei, & beatorum.

Contra hoc arguitur sic. Isti alibi ponũt, quod scientia non potest stare cum fide: sed nunc dicunt, quod quæ est subalternata stat cum fide: ergo stat secundum eos, & non stat, igitur contradicunt sibi.

Præterea scientia de Deo non potest esse nisi vna, igitur nulla est subalternata.

In primo reportationum. q. 2. prolo. & in 3. dist. 24. habet hæc omnia cla rius. 1. 3. & 4. ex 3. 2. & 5 ex reprobationibus.

Præterea scientia secundum rationem causæ non dependet nisi ab obiecto, vel subiecto, vel lumine, sed respectu intellectus viatoris visio beatorum nullam habet rationem causæ: ergo &c.

B Præterea scientia subalternans & subalternata non sunt primo de eisdem veritatibus vel prædicatis scitis. Hoc patet, quia vbi subalternata incipit, ibi subalternans desinit, sed hęc potest esse de eisdem, de quibus est scientia beatorum, ergo &c.

Præterea habens scientiam subalternatam potest habere scientiam subalternantem, & è conuerso, sed in proposito est impossibile vtrunque, ergo &c Maior patet quo ad vtrunque primo, quia habens principia de conclusione potest scire conclusionem. Similiter patet secundum, quia principia subalternantis sunt vniuersaliora, & sic ordine cognitionis intellectualis prius nota, quia ibi secundum quod huius non proceditur a magis notis sed a sensu, minor etiam patet quo ad vtrunq; membrum, quia sicut viator non potest clare videre, sic beatus non potest habere fidem.

C

QVÆSTIO IIII.

Vtrum Theologia sit practica.

Diuus Thom. p. p. summa q. 1. ar. 2.
Riccardus 1. sent. q. 2. prologi.
Durandus 1. sent. q. 2. prologo.
Franciscus de May in prologo p. sent q. 14.

RESOLVTIO.

Arguit Scotus pro parte falsa quadruplici ratione. Prima sumitur ab actu intellectus. Secunda ab habitu siue obiecto practica, quod est contingens. Tertia a nobilitate habitus speculatiui. Quarta ab intentione huius scientia.

Prima rõ.

VOD non arguitur, Io. 2. Hæc autem scripta sunt, vt credatis: sed credere est speculatiuũ, quia ei succedit visio, ergo &c.

D

T. c. 46. & 51 idem 6. Ethic. li 1. c. 2.

Præterea practica ponitur esse circa contingẽs. Tertio de anima, & 3. Eth. in proœmio, sed obiectum huius scientiæ non est contingens, sed necessarium, ergo &c. Item Boetius de Trinit. assignat tres partes speculatiuæ, quarum vna est theologia secundum eum, & quod loquatur de ista videtur, quia subdit ibi de subiecto illius, quod subiectum eius est prima substantia, de qua dicit, quod substantia Dei materia caret. Item omni practica aliqua speculatiua est nobilior, nulla autem est nobilior ista: ergo &c. Probatio primæ, tum quia speculatiua est sui gratia, practica vero gratia vsus, tum quia speculatiua est certior, primo Metaphysicę. Item hæc inuẽta est omnibus necessarijs

In proœm.

E existentibus propter fugam ignorantiæ, quod apparet, quia sollicitudo circa necessaria impedit ab inquisitione huius doctrinę: ergo ipsa est speculatiua. Sic enim arguit phylosophus 1. Metaphysicæ, quod Metaphysi. est speculatiua.

In proœm

RESOLVTIO.

Oppositam probat Scotus triplici auctoritate. Prima est d. Pauli ad Rom c. 13. Secunda est Matt. c. 22. Tertia est d. Augustini in libro de Laude charitatis. Prima sumitur à fine. Secunda a præceptis Tertia a charitate. Horum omnium obiectu est voluntas

CONTRA ad Roma. 13. Finis legis est dilectio. Item Matthæ. 22. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Item Aug. de laude charitatis. Ille tenet quidquid latet, & quidquid patet in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus. Hæ autem auctoritates probant, quod ista scientia non est præcise propter speculari, speculatiua autem vltra speculari, nihil requirit secundum Auic. primo Metaph. Cap. 1.

RESOLVTIO.

Cum superius quæsiuerit Scotus an Theologia sit practica, et supposito illam esse practicam, quærit modo, a quo dicitur practica a fine, an ex obiecto? & primo arguit, quod a fine dicatur practica duplici ratione, prima ratio sumitur ab extensione intellectus, & a fine habituum scilicet practici, & speculatiui. Secunda a nobilitate speculatiua scientia. Tertia a fine intrinseco

B SECVNDO quæro, vtrum ex ordine ad praxim vt ad finem dicatur per se scientia practica. Arguitur, quod sic. Tertio de Anima dicit phylosophus: Intellectus extensione fit practicus, & differt a speculatiuo fine. Item primo Metaphysicæ. Practica est minus nobilis, quam speculatiua, quia est gratia vsus. Hoc argumẽtum non teneret, nisi vsus esset per se finis illius habitus. Item secundo Metaphy. Finis speculatiuæ veritas, practicæ autem opus.

a. l. Quinto. T. c. 49. Io proœm.

Tex. c. 9.

CONTRA Metaphy. distinguit phylosophus practicas a speculatiuis penes obiecta, & non penes fines, sicut patet ibi, distinguit enim scientiam tam actiuam, quam factiuam a speculatiua penes obiectum. Item 6. Eth. distinguit ratiocinatiuum a scientifico penes obiectum necessarium, & contingens. Et tertio de animas assignat obiectum practicæ bonum non quodcunque, sed agibile, & contingens, ergo scientia est practica per se ex obiecto, non igitur ex praxi, vt a fine.

T. c. 2. 9. Prima diuisio. Cap. 2. T. c. 51.

C

RESOLVTIO.

Incipit hic Scotus singulis respondere quæstionibus, & pro faciliori solutione ante responsionem præmittit quædam ex quibus facilior est responsio. & ideo inquit ante istas quæstiones soluendas accipio vnum generale ab omnibus concessum, scilicet quod intellectus extensione fit practicus. Deinde quod in speciali tria sunt uidenda. Primo quid sit praxis Secundo qualiter cognitio practica extendatur ad ipsam praxim Tertio a quo modo cognitio habet talẽ extẽsionem. Et hæc tria proponũtur a Scoto iuxta tria quæsita propositionum, scilicet: qua qualis, & quanta. Et aduerte, quod Scotus loquitur de praxi strictissime sumpta.

D ADISTAS quæstiones soluendas accipio vnum generale, quod ab omnibus, conceditur, quod habitus practicus aliquo modo extenditur ad praxim. In speciali igitur primo videndũ est, quid sit praxis, ad quam dicitur cognitio practica extendi. Secundo qualiter cognitio practica extendatur ad ipsam praxim. Tertio a quo cognitio habet talem extensionem.

RESOLVTIO.

Ignotum cum sit triplex, scilicet diffinitio, diuisio, & regula, quando aliquid ignoratur quantum ad eius entitatem & quidditatem, nobis innotescit per differentiã. Si vero est ignotum quantum ad eius multiplicitatem, fit nobis notum per diuisionem. & hæc de incomplexis Si vero fuerit complexum, fit nobis conspicuum per argumentationem. At quia praxis quantum ad eius quidditatem est nobis ignota, properea, vt fiat clara & manifesta, eam diffinitione aperit.

E DICO IGITVR primo, quod praxis, ad quam cognitio practica extenditur, est actus alterius potentię quam intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectę, ad hoc vt sit actus rectus. Prima conditio apparet, quia stando præcise in actibus intellectus, nulla est praxis, quia nulla est extẽsio intellectus, quia non extra se extendit, nisi ut actus eius respicit actum alterius potentiæ. Et si dicas vnum actum intellectus extendi ad alium directum per illum, non propter hoc secundus est praxis, vt modo loquimur, nec primus est cognitio practica quia tunc logica esset practica, quia dirigit in actibus discurrendi. Secunda conditio patet, quia actus non habentes ordinem ad intellectum, cuiusmodi sunt actus

Quid sit praxis.

Prima conditio praxis.

Secũda cõditio.

vegetatiui, aut actus naturaliter præcedentes intellectionem, vt actus sensitiui, non dicuntur praxes, nec dicitur ad eos extendi notitia practica, vt sunt priores intellectione Similiter actus appetitus potentiæ sensitiuæ, quatenus præcedunt actum intellectus, non sunt praxes, hoc enim modo communes sunt uobis & brutis, nec respectu istorum actuum est cognitio practica, nisi vt aliquo modo est moderatiua istorum actuum, & isti actus sequuntur intellectionem moderatiuam, vt sunt per ipsum moderati. Ex his duabus conditionibus sequitur corrolarium, quod praxis, ad quam extenditur habitus practicus, non est nisi actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Quod patet, nam nullus alius actus ab actu voluntatis elicito, vel imperato, est essentialiter posterior intellectione, quia quicũque alius detur aliquis eiusdem rationis cum illo posset esse prior, sicut patet discurrendo per omnes actus aliarum potentiarum. Hoc patet secundo sic, quia praxis est actus, qui est in potestate cognoscentis, quod probatur ex 6. Ethi. quia artifex eget virtute. i. arte ad rectè agendum, non autem indiget virtute respectu illius, quod non est in potestate sua: ergo artifex in potestate sua habet factionem, & multo magis prudẽs habet in potestate sua actionem, qua est formaliter virtuosus. Et hoc vltra, si omnis praxis est in potestate cognoscentis, & nihil est in potestate eius, nisi actus voluntatis elicitus, vel imperatus, sequitur propositum, vt prius.

Act⁹ potẽtiæ appetitiuæ non sũt praxes. Cuius potentiæ sit praxis. Cap. 5. Quid indigeat artifex, & q̃d habeat ĩ potestate sua.

F G

Contra istam conclusionem videtur sequi, ꝙ tunc aliqua intellectio erit praxis, quia aliqua intellectio potest esse actus imperatus volũtatis, sicut actus alterius potẽtiæ imperatur ab ipsa. Et tunc vltra, ergo prima conditio est falsa. s. quod praxis est operatio alterius potentiæ ab intellectu.

Arguit contra positam conclusionem, & primam cõditionem.

H

Respondeo, licet speculatio sit quædam operatio, & ita praxis sic extendendo nomen, tum vt praxis dicitur sola operatio, ad quam intellectus potest extendi, nulla intellectio est praxis, & hoc modo accipitur, quando ad praxim cognitio practica dicitur extendi. Cum igitur dicitur intellectio est imperata a volũtate, ergo est praxis, non sequitur, sed sequitur, ergo est praxis, vel practica: ipsa enim nata est denominari quasi accidentaliter a praxi, ad quam extensibilis est, non autem est terminus talis extensionis, tamen è conuerso bene conceditur, quòd omnis praxis est actus elicitus voluntatis, vel imperatus, vnde ex ista secunda conditione inferre oppositum primæ est facere fallaciam consequentis, ponendo consequens.

I

RESOLVTIO.

Electio duplex est procedens. & consequens syllogismum practicum. Prima potest esse impossibilium, non autem secũda.

TERTIA conditio probatur ex dicto philosophi. 6. Eth. quod electio recta necessario requirit rationem rectam, quod non tantum verum est de electione strictè sumpta, sed pari ratione de qualibet volitione recta quia ipsa requirit rationem rectam cui conformiter eliciatur. Omnis autem praxis, vel est volitio, vel sequẽs volitionem ex corrolario præcedente; ergo omnis praxis (ad hoc, vt si recta) nata est conformiter elici rationi rectæ. Item ex dicto Aug. 15. de Tri. c. 7. Intellectus intelligit sibi, & alijs: ergo sicut potest iudicare de actu suo, ita potest iudicare de actibus aliarum potentiarum ergo de actu naturaliter posteriore actu suo, potest iudicare prius naturaliter, antequam actus ille eliciatur, & per consequens si rectè iudicet, oportet illum actũ conformiter elici, si debeat esse rectus. Ex duabus conditionibus vltimis praxis, sequitur quo actus ĩperatus à voluntate non est primo praxis, sed quasi per accidens, quia nec primo est posterior intellectione, nec primo natus elici conformiter rationi rectæ, oportet igitur aliquem alium actum esse primo praxim. Ille non est, nisi volitio, quia per istã habet actus imperatus dictas conditiones, ergo prima ratio praxis saluatur in actu elicito voluntatis. Tunc vltra, quandocunque aliquid est primo tale coniunctum cum alio posteriore, si potest separari ab illo, adhuc esset tale. Si igitur actus voluntatis potest separari ab actu alterius potentiæ separatus ab illo posteriori, ille est praxis: separatur autẽ circa quodcunque obiectum circa, quod potest esse actus voluntatis, circa quod non potest esse actus inferioris potentiæ, cuiusmodi sunt omnia immaterialia, ergo circa omne tale est actus voluntatis, & iste solus est praxis. Secundo hoc idem probatur ex intentione phylosophi. 3. de Anima. vbi inquirens principium motiuum, postquã cõclusit duo esse motiua videlicet appetitum & rationẽ, subdit: Intellectus non mouet sine appetitu, voluntas autem appetitus est. Et consequenter ostendit, ꝙ appetitus duo quandoque sunt sibi contrarij. Ideo est ponere quasi unum mouens specie, quia duobus appetitibus communis est ratio speciei intermediæ: videlicet ratio appetitus. Vult ergo expressè quod sicut appetitus sensitiuus habet rationem principij motiui cum sensu, & phantasia, ita voluntas habet rationem principij motiui cum intellectu & ratione: igitur sicut actus appetitus sensitiui sine quocunque transitu ad extera est vera praxis, quando sequitur actum intellectus, ita & actus voluntatis, qui ponitur æque principium motiuũ est uere praxis: quia semper sequitur actũ intellectus. Et hoc etiam si sit solus sine actu imperato, immo cum actu in appetitu sensitiuo opposito illi quem imperaret: quia ipsa vt habens appetitum sensitiuum quandoque contrarium est principium motiuum, & operatiuum, cuius operatio sit praxis.

Tertia conditio praxis. Cap 5. Omnis praxis vel est volitio, vel sequens volitionem. Idem 14. Tri. c. 8. & 3. de anima & 4. Topi. Quid sequatur ex duabus primus conditionibus.

K

Regula Scoti. T. c. 50. Intellectus non mouet sine appetitu. T. c. 52. T. c. 54. Voluntas quo habet rationem principij.

RESOLVTIO.

In hoc articulo consistit tota difficultas. & propterea nota, quod scientia tripliciter potest dici practica. Primo a priori extrinsecè. & effectiuè. & sic est practica ab obiecto. Secundo a priori formaliter, & intrinsece: & sic est practica per suam vltimam differentiam ignotam nobis. Tertio a posteriori. & manifestatiuè & sic scientia nobis manifestatur practica per duplicem respectum Et aduerte, quod respectus prioritatis & conformitatis naturalis, dupliciter insunt Primum inest ex ordine potentiarum. Secundus inest ex obiecto. Nota etiam, quod scientia practica, et speculatiua tripliciter possunt accipi uno modo pro illis respectibus, siue primationibus, et sic sunt passiones, & diuisio scientia per illas est diuisio per suas passiones Secundo pro illis vltimis differentijs essentialibus illarũ scientiarum, quæ sunt aliquo modo principia illarum passionum. & isto modo diuisio illa est per differentias essentiales. Tertio pro ipsis notitijs. & tunc talis diuisio est generis in species.

EX HOC articulo patet secundus: nam illa extensio consistit in duplici relatione aptitudinali, scilicet conformitatis & prioritatis naturalis. De prioritate patet per illud; quod iam adductum est in primo articulo de 6. Ethi. De conformitate autem habetur ibidem, vbi dicit, quod veritas considerationis practicæ est confessę se habens appetitui recto.

Cap. 5.

RESOLVTIO.

Recitatur argumentum Gregorij de Arimino, quod habetur in 3. q. prologi, qui voluit praxim virtualiter continere nostram practica, & dicit Scotus, quod verum est, quod praxi correspondet non practica directiua, non tamen continet virtualiter, & duo illam adducuntur argumenta. Primum sumitur a qualibet cognitione, secundum lex aptitudine.

CONTRA de necessiate actus intellectus prior est actu uoluntatis actualiter, quem ponis primam praxim. Verum est, sed noo sequitur necessatio ad ipsum de necessitate actualiter actus volũtatis, qui est praxis. Contrà: tunc quælibet cognitio esset practica, quia ad quamcunque actualiter apta est sequi volitio recta ei conformis in bonitate, quam ponis primam praxim. Præterea aptitudo, que conuenit vni naturæ, & repugnat

gnat alteri, non videtur nisi propter aliquid intrinsecū in ea: ergo oportet dare aliquid, propter quod ista conformitas ad praxim conuenit isti habitui, & repugnat alteri. Ad primum dicendum, quòd non est uerum de uolitione cognoscibilis, sed cognitionis: & hæc est ratio praxis. Ad secundum dicendum, quòd hic est tantū ex obiecto. A

Dixi aptitudinali, quia neutra relatio requiritur actualis. Quod autem praxis actualiter sequatur considerationem, quę conformis sit ipsi considerationi, hoc omnino est accidentale ipsi considerationi, & contingens, si igitur ab actuali extensione diceretur practica, nulla esset necessario practica: sed eadem quandoque practica, & quandoque speculatiua, quod nihil est: ergo sufficit duplex aptitudinalis extensio, siue aptitudo ad extensionem. Hoc declaratur, quia communiter cōceditur cognitionem practicam extendi ad praxim vt directiuam ad directum, siue vt regulatiuam ad regulatum. Cognitionem autem esse priorem naturaliter praxim, & conformem non est esse conformatam praxi quasi priori, sed esse conformatiuam praxis quasi posterioris, siue esse cui praxis sit conformanda, quod est cognitionē dirigere & regulare in praxim. Vtrū autē sic dirigere vel cōformare sibi praxim sit aliqua efficientia in cognitione respectu praxis, de hoc. 25. distr. secundi libri. Ex isto secundo patet, quòd practicum & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales scientię vel notitię in communi, quæ est quoddam absolutum, quia practicum dicit duplicem respectum notitiæ aptitudinalem ad praxim, vt ad terminum. Speculatiuum autem priuat illum respectum duplicē, nec respectus, nec priuatio eius est de essentia absoluti, sed est quasi diuisio generis per proprias passiones specierum, sicut si diuidatur numerus per par & impar, vel linea per rectum & curuum, alicui autem notitiæ conuenit practicum per se. Secundo modo, ex causa intrinseca prædicati in subiecto, alicui speculatiuum. B

Nota quòd inconuenit aliquā sciētiam simpliciter esse speculatiuā, & secundum quid practicam, vt Theologia contingentium ratione obiecti, simpliciter speculatiua, ratione diuinæ volūtates practicam.

Practicum & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales.

Cōfirmatur ista ratio: quia aliqua practica magis cōuenit conuenientia essentiali cum scientia aliqua speculatiua, quam vna speculatiua cum alia, sicut magis conuenit speculatiua medicina, cum practica medicina, quam musica cum geometria. Contrà; diuisio vel distinctio notitiarum ab obiectis est essentialis. Respōdeo verum est, prima distinctio, quæ est secundum essentialem differentiam, est essentialis, & ab obiectis, vt a causis extrinsecis, sed ab eisdem potest esse aliqua distinctio posterior non essentialis. C D

RESOLVTIO.

Hic ponit Scotū petitionem Goff. quippe qui volebat idem obiectum posse esse practicum & speculatiuum. Secundo adūc. & habitum penes speciales formales differentias obiectorū. Et aduerte, quod Scotus in præcedenti articulo ostendit, a quo scientia dicatur practica intrinsecè, & formaliter. Hic vero uult docere, a quo dicatur practica extrinsecè, & effectiuè.

CIRCA TERTIVM articulum sunt opin. Vna est talis, quòd ab alio dicitur intellectus practicus & ab alio habitus, vel actus, sic ostēditur, quia verum operabile & non operabile sunt obiecta specialia formaliter diuersa: ideo per se distinguunt illa, quæ per se respiciunt ipsa, puta habitus & actus, qui dicuntur practici: quia circa operabile, sed intellectus non dicitur practicus, nisi sit operatiuus. qualis non est nisi illud, quod apprehēdit, ordinerad opus, quod non fit nisi motus ex appetitu finis. Ita quòd practicus intellectus includit in suo actu (non formaliter, vt aliquid de essentia actus, sed connotando) ordinem necessario ad desiderium finis explicitè, & eorum, quę sunt ad finem implicitè. Quapropter cum speculabile ordinari ad opus accidat speculabili, licet non accidat ei ordinabile esse, differentia inter intellectum speculatiuū & practicum inde prouenientes, erit accidentalis, & per respectum ad aliquid extra intellectum, licet differentia habituum, E

Goff. de sū ibus, quol. 10. q. 12.

Differētia inter intellectum specul. uū, & practicum

& actuum sit formalis secundum differentiam formalem obiecti operabilis, & non operabilis. Vnde in tertio de Anima dicitur, quod intellectus speculatiuus & & practicus differunt fine. & ex 6. Eth. Bonum intellectus practici est verum confessē se habens appetitui recto. Exemplum, intellectus speculatiuus apprehendit sanitatem vt bonum conueniens, appetitus verò appetit illam, & sequitur aliquo modo consiliū intellectus practici, quòd sanitas est acquirenda. Stante itaque desiderio finis, intellectus practicus ex hoc principio (illud, per quod melius potest acquiri est procurādū) procedit discurrendo, & terminatur discursus in vltima conclusione consilij. Et totus ille discursus, sicut sumit principium ex apprehensione finis desiderati, qui est primum obiectum intellectus practici, ita est, vt ista inuenta ad finem operetur, & ideo voluntatem finis præsupponit, & ad electionem sequentem consilium ordinatur.

Verum est a posterio-n. Tex 41. Cap. 5.

Intellectus practicus quō procedat.

Primū obiectum intellect⁹ practici.

Consilium ad quid ordinetur.

RESOLVTIO.

Arguit Scotus contra Goff quippe qui duo ponebat in quorum uno conueniebat cum Scoto, scilicet quod habitus, & actus sunt ab obiectis. in altero vero discrepat, scilicet quod intellectus est speculatiuus, aut practicus a fine.

CONTRA hanc opi. quæ, vt breuiter dicam, in hoc consistit, quod distinctionem intellectus practici, & speculatiui ponit penes finem, qui accidit obiecto. Sed habitus speculatiui & practici differunt penes obiectorum specialium differentiam formalem, arguitur. Quia de habitibus dicitur secundo Met. Finis speculatiuē est veritas, practicæ aūt opus. Similiter tunc habitus practicus erit in intellectu speculatiuo, nec intellectus illo habitu dicetur practicus, quod videtur inconueniens, quia omni habitu denominatur habens secundum naturam habitus.

Respondet ad primum, quod scientiæ practicæ finis est opus in potentia & aptitudine, inquantum eius obiectum est operabile per se, sed obiectum operabile cōsideratur secundum illum habitum in uniuersali, quæ consideratio non sufficit ad hoc quod subsequatur operatio in actu & in particulari, & quia actus est melior potentia in bonis: ideo requiritur talis consideratio particularis & in actu, ista autem est per alium habitū a scientia practica, & ille habitus alius solum est in intellectu practico.

Respondet Scotus pro Goffredo.

Ad secundum dicitur, quod denominatiuè potest dici practicus nō simpliciter, sed secundum quid, scilicet intelligendo denominationem fieri ab habitu. Contra: igitur habitus & actus practicus possunt esse in intellectu speculatiuo: quia habitus uel actus ex natura sua practicus potest esse in intellectu sine tali relatione ad actum uoluntatis, qualem ponit. Consequens concederet, sed alium habitum poneret posse haberi in intellectu practico ex actibus non tantum practicus, sed ex actibus intellectus practicus, generati m.

Ad secūdū argumentum ibidē denominari practicū dupliciter.

Contra: habitus practicus generatus ex actibus practicis sufficeret ad ea, ad quæ ille habitus generatus ex actibus intellectus practici, dirigeret, quia uoluntas imperans considerationi propter talem finem, nō dat aliā rationem considerationi in dirigendo, nec per consequens habitui generato ex cōsiderationibus. Item tūc multa accidentia eiusdem speciei essent in eodem: nō enim propter ordinem uoluntatis, & non ordinem potest poni distinctio specifica actus huius & illius, similiter nec habitus.

Impugnatio responsionis Goffredi.

Duplex in intellectu habitus.

Item tertio contra opinionem in se, subiectum magis denominatur à per se conditione sui accidentis & essentiali, quam à conditione eiusdem accidentali: ergo si intellectus potest dici practicus ex conditione accidentali sui habitus, puta ex ordine voluntatis ordinātis actum eius ad alium, multo magis potest dici practicus ex ordine essentiali actus, quo actus dicitur esse essentialiter practicus. Ideo ab eodē videtur intellectus dici

Hēr. quol. q. 1. 8.

dici practicus, à quo habitus, & actus licet non ita accidentaliter dicatur illud de habitu & actu, sicut de intellectu respectu cuius est accidens per accidens.

RESOLVTIO.

Affert Scotus aliam respectionem, quæ est Henrici, qui volnit, quod habitus, actus, & intellectus dicuntur practici a fine, & nota, quod in ultima ratione vult, quod actus practicus sit bonus, aut malus moraliter, quod falsum est, quoniam in via Scoto praxis est tātum conformiter elicita rationi recta & ita actus practicus non potest esse malus moraliter. & arguit pro Henrico triplici argumento.

Primum sumitur a denominatione habitus practici

Secundum a diuisione Medicina in speculatiuam & practicam.

Tertium a bonitate, vel malitia actus practici.

ALITER dicitur, quòd illud, a quo habitus & actus dicuntur practici est finis & extensio cognitionis practicæ ad praxim, quæ est extensio ad finem. Pro hac opin. sunt auctoritates positæ prius. Arguitur etiam per

Prima rō. 3. de Aīa. tex. 49.

rationes sic. Primo, quia aut habitus dicitur practicus ab obiecto, aut a fine. Quod non ab obiecto probo, quia intellectus extensione fit practicus, quod non est verum, nisi de eodem intellectu prius speculatiuo & postea practico extensio ad opus, igitur circa idem obiectū

Secūda rō.

potest esse consideratio practica & speculatiua. Secundo sic, quia medicina diuiditur in speculatiuam & practicam, & tam ipsa est de aliquo eodem subiecto, vt de

Tertia rō.

sanitate, uel de corpore sanabili. Item actus dicitur practicus, quia bonus uel malus moraliter: bonitas et malitia moris competunt actui ex circunstantijs: inter circunstantias autem prima & præcipua est circunstantia finis.

RESOLVTIO.

Impugnat Scotus rationes Henrici ratione sumpta a diuisione habitus: & probat, quod non dicatur practicus per extensionem actualem ad opus, sed per extensionem aptitudinalem.

CONTRA istā positionem quæro, an habitus, & actus dicantur practici propter extensionem actualem ad opus, vel tantum propter extensionem aptitudinalem: non propter actualem, vt habetur in 2. art. & ipsi concedunt: quia tunc faber non actu operans non haberet cognitionem practicam, ergo propter extensionem aptitudinalem: sed aptitudo non conuenit vni naturæ, quę repugnat alteri, nisi propter aliquod absolutū in tali natura: quia enim hæc natura est talis, ideo sibi

Regula Scoti.

conuenit talis aptitudo, igitur pręsupponit in ista consideratione aliquam cōditionem intrinsecam, per quam sibi conueniat aptitudo talis: ista conditio considerationis in se est ab aliquam causa eius priore, causæ autem

Hic probat Scotus qđ scientia dicat practica ab obiecto.

eius priores sunt intellectus, & obiectū, ergo sibi conuenit ab aliquo obiecto, vel intellectu, non ab intellectu, quia tunc omnis consideratio esset practica, cum oēs sint in intellectu, & omnium sit unus intellectus.

Cap. vlt.

Si dicatur quod etiam finis est causa prior, immo prima inter omnes secundum Auic. 6. Metaphy. & ita ab ipso potest esse conditio talis naturæ, vt ei conueniat talis aptitudo.

Contra, finis non est causa nisi inquantum amatus & desideratus mouet efficiens ad efficiendum: sed aptitudo dicta conuenit considerationi, siue sit finis amatus, siue non, potest enim in intellectu esse talis cognitio, qualitercunque uoluntas se habeat, immo etiam si voluntas non esset coniuncta intellectui & ita a fine, tanquam a finali causa non conuenit aptitudo ista cognitioni, nihil enim inest ab aliqua causa, quod inest illa causa nō causante. Si dicas finis aptus natus est amari antequam aptitudo ista insit cognitioni. Contra: hoc non saluat propositum, quia effectus nihil habet ab ali-

F quo causante, quia illud natum esset causare nisi actu causet, ergo cognitio non habet aptitudinem, sine natura istam, quam consequitur talis aptitudo a fine aptitudinaliter causante, nisi actu causet, non autem causat actu, vt causa finalis nisi, vt actu amatus, & desideratus moueat efficiens ad agendum. Prętérea, aut finis vt

Secūda rō.

elicitus, & habitus extrà facit habitum esse practicum, aut finis consideratus, aut intentus. Non ut elicitus & habitus extrà, quia sic est posterior habitus, & effectus aliquod modo, effectus autem non distinguit causam. Si ut cognitus, sic habet rationem obiecti: ergo obie-

Finis tripliciter consideratur.

ctum distinguit. Si autem ut intentus, hoc iam est improbatum: quia naturaliter antequam intendatur est cognitio talis. Præterea si scientiam esse practicam, &

Tertia rō.

ordinari ad praxim, ut ad finem conuertantur, ergo mo

G ralis scientia non est practica. Consequens est contra

Cap. 3. Cap. c. 11. Cap. c. 10.

phylosophum primo Ethi. & 10. Consequentia arguitur, quia finis eius est fęlicitas, quæ secūdum ipsum 10. Ethic. consistit in speculatione non in praxi. Si dicatur, quod fęlicitas est finis remotus, sed finis propinquus est praxis, scilicet dirigere in actum uirtutis propter fęlicitatem. Contra ad dirigere non ordinat necessario

Impugnatio.

nisi aptitudinaliter: necessario autem est practica, ergo hoc erit (secundum dictam responsionem), quia aptitudinaliter ordinatur ad dirigere; hoc est idem, quod directiuum esse; igitur est practica, quia directiua; sed esse directiuam, & esse practicam idem sunt ex secundo arti. Ex dicta igitur responsione sequitur, quod ipsa est practica, quia est practica, hoc nihil est. Item dirigere

Tertia rō.

est actus intellectus, quia eius est habitus, scilicet pru-

H dentia, à quo est iste actus elicitus: nullus autem actus intellectus est praxis, ex primo artic.

Henri. in summa.

Ideo dicitur aliter, quod finis scientię moralis, sicut et prudentiæ est actus virtutis moralis, ad quem ordinatur, & ille actus est praxis.

Contrà, non omnis cognitionis practicæ finis est praxis: aliqua.n. est intellectio practica respectu praxis potentiæ inferioris, puta appetitus sensitiui, vel motiuæ potentiæ: nullus autem actus potentię inferioris est finis actus intellectus: quia nihil ignobilius est per se finis nobilioris: actus intelligendi est nobilior, & perfectior quocunque actu cuiuscunque potentię inferioris sensitiuæ.

Dicitur, quod licet intellectio sit nobilior in esse na-

I turę, quàm operatio potentię inferioris, non tamen in genere moris, quia melius moraliter est fortiter agere, quàm cogitare fortiter agere.

Hoc argumētum est ad hominem.

Contra hoc dupliciter, primò quia falsum supponitur. Nam actus potentię inferioris non est bonus moraliter, nisi quia conformatur rationi rectæ ut regulæ suæ: ergo rectitudo rationis est causa bonitatis talis in actu isto, & non ē conuerso, sed actum rationis esse sic regulam, est ipsum esse bonum moraliter, sicut intellectio potest esse bona moraliter.

Vide 1. Ethic. c. 10.

Confirmatur, quia prudentia est simpliciter nobilior virtute morali, vt est in appetitu sensitiuo, igitur & actus eius, vt eius, est melior actu illius, vt illius, igi

Regula Aristot.

tur iste vt practicus (sic potest intellectio esse practica) est melior illo vt practico siue bono moraliter. Ex hoc patet, quod probatio de cogitare fortiter agere non va-

K let, quando enim, quæritur excellentia vnius ad alte-

3. Top. c. 4. Melius est dictare secūdum prudētiam fortiter agere, quam fortiter agere.

rum, non debet comparari optimum ad infimum, sed optimum ad optimum, vel simpliciter ad simpliciter, sicut ergo est accipere optimum ibi, puta fortiter agere, ita est accipere in intellectu dictare secundum prudentiam fortiter agere. Hoc secundum est melius etiam moraliter illo etiam formaliter, quia vt regula habet bonitatem formalem moralem, quæ est rectitudo propria, aliud est tantum bonum materialiter, quia ex se non est bonum moraliter circumscribendo ordinem ad regulam istam, & ad voluntatem imperantem. Secundo: responsio illa, non videtur ad propositum. Quæritur enim vnde intellectio sit practica, non iam supponendo eam esse practicam, potissimè cum nec suppona

tur

Distinctio Hērici nō est ad quę situm, & ad propositū.

tur de ipsa prima circunstantia, quæ est finis, sed inquiratur: igitur cum quęritur de intellectione practica, & prima circunstantia, a qua foret practica, ipsa tātum accipitur, vt est illud, quod est in esse naturæ. Igitur sic distinguere de ipsa secundum bonitatem moris, & naturæ nihil aliud est quam præsupponere, quod quæritur, & distinguere aliquid, prout consideratur præcise sub altero membro distinctionis. Ideo corrigitur ista opin. ab alijs, & dicitur, quod habitus dicitur practicus a fine qui est consideratio practica, proprius enim finis cuiuscunque habitus est actus eius. Sed contra illud, si consideratio illa, quæ est finis habitus est practica, ergo ipsa habet causam, ex qua dicatur practica, aut ergo finem illius considerationis, & hoc iam improbatum est, aut obiectum, & tunc sequitur, quod ipsum obiectum est prior causa, a qua tam habitus dicitur practicus, quàm consideratio ipsa, & tunc habe ur propositum, quod ab obiecto tam habitus (licet mediatè) quam actus dicitur practicus.

Ioan Rodicon in prologo primi. q. 6. art 2. sequit hāc correctionem.

R E S O L V T I O.

Hic doctor intendit quærere a quo scientia sit practica, vt a causa priori, & non ab aliqua posteriore, quia quærit a quo effectiuè sit practica, et habet tres propositiones scilicet duas negatiuas & vnam affirmatiuam. Prima negatiua est contra Ioannem Rodicon in prologo primi q. 6. ar. 2. quod scientia nō dicitur practica a suo actu. Secunda est negatiua contra Henricum scilicet, quod scientia non dicitur practica a praxi, vt a fine eius. Tertia propositio est affirmatiua, scilicet quod scientia, & si dicatur practica a fine, non tamen sub ratione finis, sed a fine, vt habet rationem obiecti.

CONCEDO ergo, quod habitus non dicitur primò practicus ab actu proprio, quia ille est practicus a causa priore, nec cognitio aliqua habitualis vel actualis est per se practica, quia ordinatur ad praxim, vt ad finem, potest tamen quandoque habere primam extensionem. s. conformitatem ad praxim a fine ipsius praxis, non tamen inquantum est finis, sed inquantum est primum obiectum.

Hic dicit Scotus, q notitia hēt quidditatē & aptitudinē ab illo fine, infra vero d. 3 q. 7. & 17. primi, qđ subiectū efficit, & causat passionē. Primo notitia causat suā aptitudinem, & non recipit eam a fine, vt ab obiecto. Solue, quod debet intelligi, quando ambo sunt ab obiecto notitia immediatè, & aptitudo mediatè.

Primum patet, quandoque enim prima principia practica sumūtur a fine praxis, & ita ille finis vt causa prima in genere isto includit virtualiter totam notitiam, & ita ipsa notitia habet quidditatem, suam & aptitudinem ab illo fine. Secundum patet, ideo enim finis praxis dat talem aptitudinem siue naturam habentem talem aptitudinem, quia vt obiectum primum includit principia, & mediantibus illis conclusiones, & ita totā notitiam practicam, non autem inquantum finis.

Tum quia à fine, ut finis est, nulla natura uel aptitudo naturalis habetur, nisi vt amato & desiderato, & sic mouente efficiens. Prius autem natura quam ametur, includit talia principia & conclusiones, veritas enim principij practici necessarij non dependet a voluntate magis quam speculatiui, nec conclusiones necessario illatæ ex tali principio.

Tum quia quodcunque aliud includeret uirtualiter talem notitiam, eodem modo daret notitiæ conformitatem talem; puta si ipsa praxis includeret primo in genere isto talem notitiam vel illud, circa quod est talis operatio, sicut quandoque contingit, sicut fuit tactum in responsione ad tertium argumentum in quæstione prima de subiecto theologiæ. Homo enim forte est subiectum tam moralis scientiæ quam medicinæ: non autem fælicitas vel sanitas, quia vtriusque finis ratio includitur in ratione illius, circa quod est praxis. Si dicatur, quòd principia prima practica semper sumuntur à fine: ergo semper finis primò includit virtualiter notitiam, eorum. Si concederetur consequens, tamen staret quod non inquantum finis, sed inquantum est obiectum. Et tunc posset dici, quod homo est finis, tam sanitatis, quam fęlicitatis naturalis, vt tangitur in responsione prędicta, sed taliter non est finis proximus praxis. Quod si negaretur consequēs, negādum esset ante-

Homo est subiectum moralis Philos. quo ad animā, & est subie-

A cedens, virtualiter sumptum, quod particulariter est uerum, vbi scilicet ratio finis non concluditur ex aliquo pertinente ad cognitionem practicam. Vel aliter posset exponi accidens sic prima principia &c. verum est inter illa, quæ sumuntur ex circunstantijs moralibus præsupposito actu bono secundum genus, quia sic obiectum non est circunstantia: alio modo accipiendo actum nude, & sic etiam obiectum est circunstantia. Et ex isto videtur antecedens improbatum: a quo enim sumitur prima circunstantia actus nude considerati, videtur esse prius quocunque alio, & ita obiectum, a quo specificatur primo actus, vt dicatur bonus ex genere circunstantionabilis vlterius alijs circunstantijs, vt sit plene moralis, videtur omnino primum in cognitione practica, de hoc non oportet modo prosequi, an concludat, vel non: quia in tertio libro habet locum. B Breuiter ergo ad hunc articulum dico, quòd scientia practica non habet primam extensionem sibi competentem à fine, inquantum finis, propter rationes primo adductas.

ctum medicinę quoad corpus, est etiā finis, quia amat amore amicitiæ, & cōcupiscētiæ.

Actus triplex.

In materia de virtutibus, & 1 2. distin. 9 & 40. & I quo lib q. 18. & īfra distin. 17. huius. & alibi.

R E S O L V T I O.

Nunc soluendam aggreditur secundā q principalem, quæ est modus sciendi ad primā q. Verum quia iuxta dictum Arist. 2. Metap 15 absurdum est quærere scientiam, & modum sciendi, ideo prius debuit solui secunda q quam prima, & in hac tenet Scotus partem negatiuam.

EX HOC patet solutio secundę quæstionis pro- C positæ, cuius teneo partem negatiuam, sed primam relationem. s. cōformitatē habet per se ab obiecto quod vel est rectitudo praxis, vel aliquid virtualiter includens ipsam rectitudinem: & ideo cognitioni illi praxis est conformabilis, vt sit recta, quia cognitio est talis cogniti. Sed de alia relatione scilicet de prioritate est dubium, unde conueniat cognitioni, dico quòd praxim necessario naturaliter præcedit aliqua cognitio, sicut patet ex 1. art. & secundum hoc praxi conuenit posterioritas, & cognitioni prioritas, ex ratione potentiarum ordinatarum naturaliter in agendo scilicet intellectus & voluntatis, sed non semper ista intellectio prior est practica, sed tantum, quando est determinatiua rectitudinis respectu ipsius praxis, & hoc vel formaliter, vel virtualiter, quando autem in appræhensione præuia D nulla est determinatio formalis, vel virtualis de rectitudine praxis, licet ibi sit prioritas, tamen tunc deficit conformitas, quia ipsa non est cui debeat praxis conformari, vt sit recta, quia nihil determinate ostendit de rectitudine praxis.

Relatio duplex prauitatis, & cōformitatis. Quando in tellectio dicatur practica.

Quando etiam in appræhensione præuia est determinatio de rectitudine praxis, sed potētia, cuius est praxis, non est aliquo modo determinabilis aliunde, tunc illa cognitio, licet determinatiua, non est conformatiua praxis, & ideo non habet conformitatem prioris in ratione regulæ dirigentis, nec sic est plene practica. Potest igitur, dici quod licet absolute ex natura intellectus & voluntatis sit cognitio prior, tamen quod cognitio conformis sit prior, hoc est simul ex obiecto, & ordine potentiarum, & ratione potentiæ sic practicanE tis, scilicet voluntatis, quæ sit aliquo modo regulabilis aliunde. Nam si obiectum determinat intellectum ad cognitionem rectitudinis prius naturaliter, quàm voluntas velit, & voluntas sit aliquo modo regulabilis aliunde, non tantum appræhensio præcedit praxim, sed apprælıensio conformis, hoc autem accidit quandocunque determinata rectitudo praxis est cognoscibile necessarium, siue vt principium per intellectum, siue vt conclusio per scientiam.

Loquit de volūtate diuina, quæ nō est aliūde regulabilis, capiēdo intellectū, & voluntatem in cōi, licet cognitio semper pcedat volitionem, nō tamen semper, vt conformis.

Hæc autem, quæ iam dicta sunt, de hoc videlicet, vnde duplex relatio, scilicet conformitatis, & prioritatis conueniat notitiæ practicæ, intelligantur generaliter nisi oporteat pro intellectu diuino aliquid addere, videlicet, quod potentia practicans, cuius praxi notitia conformis

Nota, φ licet diuina voluntas non sit regulabilis est tamē cōformabilis.

formis est, prior sit aliquo modo determinabilis aliunde, siue alijs tanquam regulæ conformabilis in agendo, quod an requiratur ad talem notitiam vel non, tangetur in responsione ad quartam obiectionem, quæ sit contra solutionem quæstionis principalis.

Quando autem rectitudo determinata contingenter conuenit praxi, tunc non est obiectum aliquod determinans intellectum ad cognitionem rectitudinis determinatæ antequam voluntas velit, & hoc loquendo de intellectu, & voluntate in communi. Nam illud cõtingens non determinatur ad alteram partem ante omnem actum voluntatis: comparando tamen in speciali ad intellectum hunc, & voluntatem hanc, istam praxim potest præcedere cognitio conformis, quam præcedit primo cognitio determinatiua rectitudinis, & quã non, non. Non potest autem præcedere in omni intelli G gente, sed in illo solo, cuius voluntas non est primo determinans rectitudinem illi praxi. Exemplum prædictorum, rectitudo huius praxis amare Deum, recta est, & necessaria, & includitur virtualiter in ratione Dei hanc praxim in quocunque, non tantum nata, est præcedere simpliciter appræhensio, sed etiam conformis appræhensio, cui scilicet praxis est conformanda, vt sit recta. Ex obiecto igitur, quod est primo ex se determinatiuum intellectus ad notitiam rectitudinis determinatæ ipsius praxis, & ex ordine intellectus & voluntatis in operando, habetur hæc notitia prior praxi & conformis, & ita in qualibet alia, cui conuenit necessario rectitudo determinata, sed rectitudo huius praxis, f. colere Deũ in sacrificio altaris, est contingens, q̃n que. n. est actus rectus, vt modo: q̃nque non, vt in veteri testamé H to, ideo non est aliquod obiectum determinatiuum intellectus ad notitiam huius rectitudinis ante omnem actum uoluntatis, & ideo nec ista præcedit, vt conformis, omnem actum voluntatis: alicuius tamen præcedit, puta illius solus, quę non primo determinat rectitudinem huic praxi, qualis est uoluntas humana. Hæc enim rectitudo determinatur a voluntate diuina acceptante nunc talem cultum, & alias non.

RESOLVTIO.

Soluta secunda quæstione, quæ erat ad primam accessoria, nunc uult primæ q. assignare solutionẽ, & diuiditur in duas partes. Prima est litigiosa. Secunda est determinatiua. q. ad mentem propriam, quæ incipit ibi Ad q. igitur respondeo. In I *parte litigiosa Scotus recitat quinque opiniones.*

Henri. in sum ar 9 q 2 in fi. ad 1. ar. & quol. 8. q 9.

HIS VISIS respondendum est ad primam quæstionem, vbi sunt quinque vię tenentes partem negatiuam quęstionis. Vna dicit sic declarando: duplex est actus voluntatis, vnus perficiens volũtatem, alius qui perficitur à voluntate. Primus actus est respectu finis, & est operatio perfecta, quam intra se voluntas elicit, & qua fini vltimo se vnit. Secundus actus est respectu eorum, quę sunt ad finem, vnde est actio bona, qua voluntas extra se in aliud tendit, sicut est quęlibet actio directiua in finem. In primo actu non indiget volũtas directiuo, sed sola obiecti ostensio sufficit, talis autem actus ad scientiam simpliciter speculatiuam pertinet. In ipso enim est speculatio solummodo, vt voluntati K obiectum sitæ operationis perfecte ostendat, vt in ipsum statim perfecta operatione tendat. In alio autem actu voluntas indiget directiuo, & hic ad sciẽtiam practicam pertinet, quia in ipso est speculatio, vt actionem dirigat, quod est proprium practicæ: actus autem, qui perficitur a voluntate, non est finis huius scientiæ, nisi finis sub fine, sed alius, qui perficit voluntatem. Et ex hoc habet ista scientia quod perfectissime sit speculatiua, quia actus principaliter intentus in ista scientia, est actus voluntatis circa finem, in quo non indiget directiuo, sed tantum ostensione obiecti, ergo non est practica, sed speculatiua, cum in actu suo principali nõ indiget directione. Pro hac uia est auctoritas Augustini

Hic dimisit doctor spaciũ vacuũ in original. suo.

Vide Aug.

F in sermone de Iacob, & Esau. Omnia, inquit, opera nostra sunt, vt mũdetur oculus, quo videatur Deus. Item potest argui sic non requiritur directiuum vbi non potest esse error, scientia practica est directiua, igitur sciẽtia beatorum non est practica: quia beati errare non possunt, ergo nec nostra est practica, quia est eadem cum illa beatorum. Item potest argui sic, secundum intellectum istius alibi, quia Deus non habet scientiam practicam, maxime autem habet istam, uel solus, ergo &c.

de verbis Domini. Hom. 18. Hẽr. quol. 5. q. 2. & quol. 8. q. 2.

RESOLVTIO.

Arguit contra Henricum ducens eius rationes ad oppositum.

G CONTRA hoc sic arguitur, primo rationem positionis eorum duco ad oppositum quadrupliciter. Primo sic. Et si voluntas non potest errare circa finem in vniuersali ostensum, potest tamen secundum eos errare circa finem in particulari ostensum, ergo ad hoc, vt recte agat circa finem particulariter ostensam, requiritur directiua ostensio, ostensio autem finis theologia est finis non in vniuersali, sed in particulari, quia ad metaphysicum pertinet illa ostensio in vniuersali. Vnde si beati errare non possunt circa obiectum theologicum absolute, in aliquo actu tamen possunt, ergo necessario habent cognitionem directiuam respectu alicuius actus circa obiectum theologicum.

Prima rõ Henr. quo li. 4. q. 11.

Præterea, habitus directiuus non ponitur, propter substantiam actus, sed propter circunstantiam, sicut tẽ H perantia non ponitur propter substantiam actus comedendi, vel alterius huiusmodi, sed propter circunstantias, ergo licet voluntas esset determinata ad substantiam actus tendentis in finem in particulari, requiretur tamen directio quantum ad circunstantiam illius actus, ad quem non extenditur directio, quæ est circa substantiam actus. Ex istis duabus rationibus arguitur, quia vbicunque contingit in praxi errare, & recte agere, ibi est notitia practica necessaria ad dirigendum, in ista autem praxi, quæ est dilectio finis, vt pertinet ad theologiam, contingit errare dupliciter, vt ostendunt rationes istæ, tum ratione obiecti ostensi in particulari tum rationem circunstantiarum actus, ergo &c.

Secũda rõ. Temperantia cur ponitur.

Prętereà, tertio sic, cuius dilectio principaliter intenditur extra genus cognitionis, eius cognitio principali I ter intenditur intra genus cognitionis, dilectio vero finis per eos principaliter intenditur extra genus cognitionis, ergo cognitio finis principaliter intenditus in genere cognitionis, sed in qualibet scientia intenditur principaliter cognitio sui subiecti primi, ergo finis est principale subiectum istius scientiæ, a fine autem sumuntur principia practica, principia practica concludunt conclusiones practicas: igitur ista scientia, quæ primo intendit dilectionem finis extra genus cognitionis, est practica.

Tertia rõ. Henr. quo li. 13. q. 2. Minor.

Præterea ad idem genus secondum praxim, vel speculationem, pertinent principia, & conclusiones, conclusiones enim practicę resoluuntur in principia practica, non speculatiua, ergo cum cognitio finis sit directiua in actibus circa ea, quæ sunt ad finem, & cogni K tio eorum, quæ sunt ad finem, sit quasi inclusa in cognitione finis quasi principij, si cognitio eorum, quę sunt ad finem sit cognitio conclusionum practicarum: ergo cognitio finis erit cognitio practica, quia de principio practico. Sic patet responsio ad rationem eius primam quia falsum accipit, quasi uoluntas esset determinata ex se, quod improbant duæ rationes primę. Similiter si voluntas esset determinata, adhuc tamen cognitio esset practica, sicut probant vltimę duæ rationes.

Quarta rõ.

Ad auctoritatem eorum dico, quod videtur concludere, quod visio Dei est finis huius scientiæ, quod ipsi non concedunt. Respondeo igitur, quod auctoritas loquitur de illis operationibus exterioribus, quæ sunt ieiunia, vigilię, & orationes, quia actus quicunque exterior

Henr. quo li. 1. q. 9. & 14.

rior

rior natus est conformari alicui actui interiori, a quo habet suam bonitatem, & etiam ad aliquem interiorẽ ordinari, & finaliter ad velle. Ad tertium respondeo, quod sicut agens per se intendit inducere formam, nec intendit remotionem contrarij nisi per accidens, ita habitus per se dirigit, per accidens autem excludit errorem. Et si habitus est perfectus non compatitur secum errorem, immo si compatitur est imperfectus: beati igitur, licet non possint errare, non sequitur, quod nõ habeant habitum etiam directiuum. Quia eo per impossibile circumscripto, errare possẽt, sed eo opposito, propter perfectionẽ eius, excluditur omnis error. Ad quartum dicetur infra post solutionem huius quæstionis primæ, soluendo quartam obiectionem contra eam.

RESOLVTIO.

Gulielmus Varro conuenit in conclusione cum Henrico licet alio fundamento utatur, scilicet quod Theologia sit pure speculatiua. Et in sententia habet duo dicta, unum motiuum, & unum corollarium, adiecta postea conclusione inuenta. Primum dictum, in quo dissentit ab Henrico, est quod dilectio finis in particulari obscurè, nisi in uia rectè possit elici, & non elici patet. & c. Secundum dictum improbat descriptionẽ praxis, & probat suam conclusionem sic. Nulla notitia est practica, quæ extenditur, ad volitionem ultimi finis tantum. Sed Theologia est huiusmodi, ergo non est practica.

SECVNDA via ponit quod licet dilectio finis recte possit elici, & non recte, negat tamen dilectionem finis esse praxim, quia non est circa obiectum contingens. Dicit autem Commen. 1. Ethicor. quod praxis est operatio secundum electionem, electio autem est tantum circa contingens ex 3. Ethicor. quia est appetitus consiliatiuus, consilium vero non est nisi de contingente. Ex hoc etiam probatur descriptio praxis posita in primo arti. quæstionis, esse insufficiens, quia omittit obiectum precisum. Cõsequenter dicit hęc via nullam notitiam esse practicam, quæ extenditur ad volitionem vltimi finis tantum. quia non est verum contingens.

Guil. Var. lib. 1. q. 4.
In principio, primi li. c. 5. idem 6. Ethic. c. 2.

RESOLVTIO.

Doctor instat contra Varronem. & primo per quartam rationem adductam contra Henricum, & sumitur a virtute appetitiua.

CONTRA istam viam est quarta ratio posita contra præcedentem. Item vera praxis est illa operatio ad quam inclinat virtus appetitiua, quia quęlibet talis virtus est habitus electiuus, ex 2. Ethico. electio autem est praxis, vt ostendetur contra tertiam viam statim, sed ad dilectione finis inclinat non tantum charitas, sed amor acquisitus habitualis, qui est virtus appetitiua, quia habitus appetitiuus consonus rationi rectæ. Motiuum vero huius viæ soluetur in solutione secundæ rationis principalis ad primam quæstionem.

Cap. 5.

RESOLVTIO.

Hic Scotus ponit opinionem Herueı Britonis, qui tenet cum præcedentibus, quod Theologia sit pure speculatiua. Doctor hoc modo procedit, ponit primo motiuum opinionis Secundo illud probat trib. medijs Tertio instat quadrupliciter Vltimo soluit rationes pro opinione adductas prima ratio sumitur a praxi sequente electionem Nam omnis praxis sequitur electionem, sed dilectio finis non sequitur electionem ergo non est praxis Secunda sumitur ab habitu practico, qui generatur ex praxibus, sed electiones non sunt praxes, et dilectio finis est electio, ergo non erit praxis. Tertia sumitur ab operatione praxis, quæ sequitur electionem, at volitio finis non præcedit electionẽ, imo est ipsa electio, ergo volitio finis nõ est praxis.

TERTIA via ponit quod vel volitio nõ est proprie praxis: sed tantum actus ea posterior, vel si ipsa, est praxis, hoc non est nisi in ordine ad actum aliquem imperatorum potentiæ inferioris, puta appetitus sensitiui, vel potentiæ motiuæ, vel huiusmodi. Pro hac via tertia arguitur, quia omnis praxis sequitur electionem quod probatur per Philosophum 6. Ethicor.

Herueus quol. 1. q. 3 ar. 4
Cap. 3.

ACTVS principium est electio, non cuius gratia, sed vnde motus, idest non finale, sed effectiuum, principium autem effectiuum naturaliter præcedit effectum ergo &c.

Præterea habitus practicus generatur ex praxibus, sed habitus practicus generatur ex actibus sequentibus electionem, igitur illi sunt praxes. Item Commentator super primo Eth. Praxis est operatio secundum electionem, ergo praxis sequitur electionem.

In prin.
In prin.

RESOLVTIO.

Scotus hic dicit citando Arist. 6. Ethic. c. 2. quod actus moralis requirit rationem rectam, & habitum uirtutis. Et hanc sententiam habet in secundo d. 41. Huius oppositum ha et in primo d. 17. q. 2. soluendo arg. quem a opinionis, voluit, quod actus moralis dicitur dupliciter scilicet ab habitu. & videlicet & quod hic loquitur de actu morali primo modo, non autem secundo modo.

CONTRA istud, scilicet quod nõ tantum actus sequens electionem sit praxis, probatur: quia 6. Eth. dicit philosophus, quod non est electio recta sine ratione recta, & habitu virtutis: ergo virtus per se requiritur, ad electionem rectam, non requireretur autem, si esset habitus generatus ex actibus posterioribus electione, quia tunc inclinaret per se, nisi actus illos posteriores electione. Præterea, & alia forma arguitur idẽ, quia habitus ex eisdem actibus generatur, ad quos inclinat ex secundo Eth. sed virtus moralis per se inclinat ad electionem rectam, quia vt apparet per diffinitionem eius, secundo Ethic. virtus est habitus electiuus, &c. igitur ex electionibus per se generatur virtus moralis, & per consequens non tantum actus electionem sequentes sunt praxes. Præterea non solum, falsum est negare electionem esse praxim, quod arguitur ratione iam facta, sed sicut probatum fuit in primo articulo, actus voluntaris elicitus est primo praxis, & imperatus non nisi propter ipsum: ergo si electio sit sola sine ordine ad actum imperatum, puta propter defectum materię actus exterioris, ipsa sola vere erit praxis. Hoc declaratur, sic non habens pecunias, cui tamen in phantasmate præsentantur pecuniæ, antequam alicuius actus electio sit principium effectiuum, vel ordinetur ad aliquid imperandum, si eligat illas liberaliter distribuere, si haberet quantum ad actum, & habitum virtutis, non requiritur vlterior prosecutio, quia obiecto pręsentato in phantasmate, circa quod potest esse actus liberalitatis complete habetur electio, ex qua generatur liberalitas vel quæ elicitur ex liberalitate, & non requiritur vlterior prosecutio exterius, nec ordo ad exterius, si materia actus exterioris deficiat. Præterea ordo iste electionis ad actum imperatum, non potest esse, nisi vt causæ ad causandum effectum, sed quod causa non sit in se talis ex se (vt prior, effectu est) sed tantum quia actualiter ordinatur ad efficiendum, videtur, inconueniens, cum nihil habeat causa ab effectu, nec ex ordine ad ipsum. Tunc ad auctoritatem. 6. Ethicor. dico, quod ibidem philosophus statim subdit, electionis autem appetitus & ratio, quæ gratia alicuius, idest practica, sunt, supple principium. Ad hoc enim ut electio sit recta, requiritur virtus in appetito, unde sequitur, Neque sine habitu morali est electio, scilicet recta, igitur virtus habet actum elicitum immediatiorem sibi, quam sit ille, cuius electio est principium vt imperans. Primus enim actus voluntatis elicitus, qui est electio, est actio bona, quam actus exterior imperatus ab electione bona, sit bonus. Quod probatur per philosophum, ibi enim statim post illud. Neque sine habitu est electio, subdit. Bona actio enim sine more non est. Sed si illa sit maior ad probandum, quod prędixit de electione, sumetur ista minor

Cap. 2.
Ca. 2. & 3.
Cap. 5.
Quis actus voluntatis sit primo praxis.
Quomodo generetur liberalitas.
Qualis sit ordo electionis ad actum.
Quid requiritur, ut electio sit recta.
Quem actum habet uirtus.
Primus actus volũtatis elicitus.

minor sub Bona electio est bona actio. Concedo igitur auctoritatem affirmatiuã, quod electio est principium actus vnde motus; quia actus ab ipsa imperatus est actus moralis: sed ex hoc nõ sequitur, quod solus iste sit actus siue praxis, immo est electio prior praxis, propter quam etiam ista est bona praxis.

Ad secundum. Ad secundum, si maior est vera, dico quod habitus practicus generatur ex electionibus, sicut prædictum est de eligente frequenter liberaliter dare, etiam sine actu imperato, si facultas non adsit, posset in ipso generari liberalitas; quia tamen quando illi actus imperati sunt impossibiles, voluntas non communiter eligit frequenter recte circa materiam istorum actuum, quia quod non creditur alicui possibile, aut ipsum non vult, aut remittit vult secundum Augu. Ideo communiter non generatur habitus practicus, qui est uirtus sine praxibus imperatis sequentibus electionem, non tamẽ generatur ex illis sequentibus, sed ex electionibus, in quibus est formaliter bonitas moralis: in praxibus autem imperari est tantum materialiter.

Ad tertium de Commentatore, oportet quod ly, Secundum, non sit ibi nota causæ efficientis, si descriptio debet esse conuertibilis cum descripto, vt probatum est per Aristo. 6. Ethi. sed debet intelligi ly, Secundum, effectiuè, vel formaliter. Vel electio accipitur ibi pro libertate, siue potestate denominatiua, vel accipitur electio pro electione actus uolendi, quæ non est electio, vel volitio aliqua, sed actio de genere actionis, secundum istam electionem, quasi secundum principium effectiuum est omnis praxis, siue sit electio, siue sequens electionem, quia actio de genere actionis reducitur ad principium effectiuum.

Quomodo accipiatur electio posita ab Aristote. in 6. Eth.

RESOLVTIO.

Hic recenset positionem Henrici, Guilelmi Varrensis, & Britonis.

ISTÆ tres viæ ponunt theologiam esse purè speculatiuam, non obstante, quod extẽdatur ad dilectionem finis. Siue ad illam quasi voluntas naturaliter determinetur præcedente ostensione. Siue libere & contingenter ad illam se habeat, non tamen circa obiectum contingens, & agibile. Siue tertio circa quodcunque obiectum, quomodocunque se habeat, non tamen operando siue in ordine ad actum imperatum, sed sistendo in proprio actu elicito. Quod autẽ talis extensio non concludat practicam, persuadetur, quia tunc quælibet notitia esset practica, quia quamlibet sequitur aliqua dilectio vel delectatio. Similiter 10. Eth. Felix est Dei amantissimus, & tamen istam felicitatem ponit Philosophus speculatiuam, non practicam.

Cap. 10.

RESOLVTIO.

Tota ista litera diuiditur in tres partes. In primis duabus rationibus instat contra illam conclusionem communem. In secunda soluit rationes adductas & resoluit dubium, & docet quid sit tenendum. Tertia parte prætermissa auctoritate. Secunda parte ibi Quod additur de delectatione.

Prima rõ. CONTRA hanc conclusionem communem istis tribus vijs instatur. Videtur sequi, quod aliqua operatio est in potestate hominis, ita quod vere sit actus humanus, & tamen, nec sit proprie speculatio, nec praxis, puta amor finis, consequens uidetur incõueniens.

Secunda ratio. Præterea, quod cognitio directiua in uolitione quacunq; non sit practica, cũ sit ueritas cõsesse se habẽs appetitui recto, vt inconueniens, quia talis ueritas est proprium opus mẽtis practicæ ex 6. Eth. Qd additur de delectatione, nihil est ad propositum: quia delectatio est passio cõsequens naturaliter operationem perfectam, & siue sit delectatio de speculatione, siue de speculato, propter extensionem ad illam, nulla ex isto ponitur cognitio practica: quia nec ista est praxis proprie loquendo. Hoc

Cap. 5.

F tangetur dist. 15. tertij lib. Amare autem vel desiderare obiectum cognitum, & hoc sic, vel sic circunstantionabile est vere praxis; nec naturaliter consequens apprehensionem, sed liberè, recte, vel non recte elicibilis. Quod autem additur de fœlicitate, quod sit speculatiua, quia fælix est Dei amantissimus, dico quod auctoritas non cogit: quia loquitur passiue, quasi maxime amatus à Deo, non actiue, sicut pater ibi. Subdit enim: Siquidem enim humanorũ à dijs sit rationabile, & gaudere ipsos, (supple Deos, optimo & cognatissimo, hoc autem est intellectus &c. Diligentes igitur hoc, intellectum, rationabile erit Deos rebeneficiare, vt amicos &c. Sed præmissa authoritate illa, nunquid fœlix speculatiuus secundum Aris. amat finem, vt amare distinguitur contra dilectari, siue de obiecto speculato, siue de speculatione? Respondeo. t. 2. Meta. vult philosophus, quod primum mouens mouet vt amatum, igitur

Ar. 1. amor est uere praxis qua est actus elicitus uoluntatis.

Dubitatio subsulti ma.

Tex. 36.

G intelligentia inferior amat primum, & tamen ipsius fœlicitatem poneret in speculatione, sicut patet in. 10 Ethi. igitur ipse sub speculatione comprehendit, non tantum delectationem, sed amare, igitur nec propter extensionem, ad illud, erit notitia practica secundum ipsum; sed speculatiua. Sed quare non tenetur in hoc, cum ratio scientię practicæ & speculatiuę accipiatur ab ipso? Et ita duæ primæ viæ istam negantes ponentes theologiam esse speculatiuam, benè ponunt, & præcipuè secundum philosophum? Respõdeo, illud amare, quod poneret in intelligentia, poneret necessitate naturali, voluntati inesse, ita quod non contingeret ibi eam esse rare, & rectè agere, ita quod respectu illius notitia esset tantum modo ostensiua, non directiua, nec quantum ad obiectum in particulari, nec quantum ad aliquam eius conditionem, vel aliquam circunstantiam

Prima mouens, quo mouet. Cap. 10.

Duę primæ uiæ sũt magis ad mentẽ philosophi, quam tertia, nisi Theologi dicere debẽt ab Aristo.

H actus volendi. Hoc modo non dicerent theologi de amare creaturarum intellectualium, respectu Dei in particulari, & quantum ad circunstantias actus, sicut argutum est contra primam uiam in primis duabus rationibus. Si igitur cõuenisset nobiscum, ponendo amare respectu finis libere rectè & non rectè posse elici, nec rectè elici, nisi eliciatur conformiter rationi rectę, non tantum ostendenti obiectum, sed etiam dicanti, sic esset eliciendum, forte posuisset respectu talis notiam practicam, quia confessus se habentem appetitui recto, igitur melius, est theologo, qui habet ab eo discordare in minori, consequenter, dicendo discordare

Melius est Theologo discordare a philo. in cõclusione eius discordare i principio, quã conuenire secũ in principio, & discordare in cõclusione

I conclusione, quàm conuenire cum eo in conclusione, quam ipse non poneret, si minorem cum theologo teneret. Cum igitur dicis, quod ab ipso accipimus rationem speculatiui, & practici, verum est, & in maiori conuenimus, quod illa est speculatiua, quæ licet ad dilectionem extenderetur, ut ostendens obiectum, si nullo tamen modo esset directiua in actu, vt circunstantionabilis est, & vt huius obiecta in particulari, sed minorem, quam ipse assumeret, sub habemus negare, in proposito. Sed dato, quod talis necessitas ponatur in intelligentia ex natura voluntatis amandi Deum, nunquid ita poneret in voluntate hominis sapientis, quem ipse non ponit naturaliter fœlicem? Si non, igitur iste potest dirigi in tali actu. Respondeo, practicam à tali non negaret, nisi quia fœlicitatem eius dixit esse

Vide 3 d. 1. q. 7. & alibi contra philosophos fidei repugnantes.

Maior. s. notitia intelligentiaũ. est tantum ostensiua.

K speculatiuam.

RESOLVTIO.

Hic Scotus laudare uidetur quartã uiam asserentem Theologiam dicendam esse affectiuam, prout affectiua scientia concedit cum practica, non tamen, ut est unum membrum distinctum a practica, & speculatiua, sine ut est quoddam medium inter practicam, & speculatiuam, ut annuit D. Bonau. in 3. q. Prologi.

QVARTA via dicit Theologiam esse affectiuam quod bene intelligi potest si affectiua ponatur esse quędam practica, si autẽ affectiua ponatur tertium membrum

Bonau. lib. 1 in prologo q. 3.

Aeg. lib. 1. vide Aug. 8. d Ciu. c. 4. & Aug. 3. Met. in prin. & Cō men. t. Ethic. c. 1. & Aristot. 11 Met. c. illo Omnis au tem scia. Hanc reci tat. Guili Var. lib. 1. q. 4.

brum distinctum contra practicum & speculatiuum, sic est contradicta in primo artic. vbi ostensum dilectio nem esse veram praxim, & etiam, contra auctoritates multas, quæ sentiunt præcise scientias distingui in speculatiuam, & practicam, & nullum esse tertiū mēbrū.

QVINTA via dicit theologiam esse contemplatiuam, pro qua via adducit Augu. 12. de Tri. c. 14. vbi vult, quod sapientia est respectu contemplationis, scientia verò respectu actionis, Cùm igitur theologia sit propriè sapientia, & non scientia, ipsa non erit practica, sed contemplatiua. Respōdeo. Augu. 12. de Trinit. c. 4. dicit, quod istæ duę portiones animæ, superior, & inferior non distinguuntur, nisi penes officia, & in vtraque tam in superiori, quàm in inferiori, est Trinitas; in superiori autem imago Trinitatis increatæ, & tamen sola superior portio est contemplatiua, quia respicit ęterna; igitur ista contemplatio, de qua loquitur, non determinatur ad speculationem intra genus scientiæ. Continet enim illud contemplatiuum memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & ita in contemplatiuo illo potest esse extensio extra genus scientiæ, sicut potest esse in actiuo, hoc est in portione inferiori, respiciente temporalia, quæ etiam habet Trinitatem. Si igitur ista est contemplatiua, vt loquitur ibi Aug. non probibetur propter hoc esse practica, si extenditur ad praxim in portione superiori.

Portio superior & inferior non distinguū tur, nisi pe nes officia. Respondet ad argum. Varronis.

Nota q Theologia non solum est contem platiua, scilicet speculatiua, sed etiam practica, quia est de consideratione æternorū.

RESOLVTIO.

Hic recitat Scotus opinionem Goff. & Sancti Thomæ a præcedētibus, hoc est ab Henrico, a Guilielmo Varrone, & ab Herueo discrepantis, quorum quidam posuerunt Theologiam esse pure speculatiuam, ut Henricus, & Varro, & Herueus Brito, quidam contemplatiuam ut Varro, quidam affectiuam, ut D. Bonau. & Aegidius Diuus vero Thomas, & Goff. ponunt Theologiam esse duos habitus, scilicet speculatiuum, & practicum. Nota quatuor proposit. Prima Sciētia, quā habemus de Deo in uia, est practica. Secunda Scientia, quam habent beati in patria de Deo, est practica. Tertia Sciētia, quam habet Deus de essentia sua, est practica. Quarta Theologia, quam habet Deus de futuris cōtingentibus, ut de Incarnatione uerbi, non est practica.

Gof. quoli. 13. q. 1. Prima rō.

ALIA est opinio discordans à præcedentibus, in conclusione, quę dicit, quod ista scientia est speculatiua, & practica, quod probatur dupliciter. Vno modo sic, sicut doctrina illa, in qua scribentur aliqua de iure, & aliqua de philosophia, esse speculatiua practica, siue scribentur in distinctis libris, siue capitulis, siue interscalariter, & commixtim, ita in ista doctrina simul speculatiuum, & practicum tractatur, non in diuersis libris, & capitulis, sed interscalariter, & commixtim; ergo ipsa est speculatiua, & practica. Secundo sic probatur, nulla speculatiua cognitio distinctius tractat de operabilibus, quàm eorum cognitio sit necessaria ad speculationem, nec practica distinctius tractat de speculabilibus, quā eorum requiratur cognitio propter praxim, ad quam extenditur. Ista autem tractat de operabilibus distinctius, quàm cognitio eorum requiratur ad speculationem, & distinctius de speculabilibus, quam cognitio eorum requiratur ad cognitionē practicam, igitur ipsa est speculatiua, & practica. Maior probatur: quia speculabilia non considerantur in scientia practica, nisi propter considerationem practicam, nec operabilia in speculatiua, nisi propter considerationem speculatiuam. Minor patet, quia hic tractatur de operabilibus ita distinctè, ac si esset de eis pracisè, & etiam de speculabilibus, ac si esset de eis præcisè.

s. l. interscalariter.

Secūda rō.

RESOLVTIO.

Doctor improbat istam opinionem, & dat modum tenendi, quod tota Theologia necessario non sit practica. Et nota quod duplex est habitus, quidam habet euidentiam ex obiecto, ut notitia, quæ causatur ex istis naturalibus: quidam non habet euidentiam ab obiecto, ut notitia, quæ causatur a supernaturalibus, quia de illis tātum habemus fidem cum sit de obiecto tātum obscure cognito. Quare Scotus arguit contra Goff. tribus præsuppositis Primo duos esse habitus Secundo eorū quendam habere euidentiam ex obiecto, quendam uero non Tertio an sit una fides infusa, & a quo habet unitatem, & dicit, quod no ab obiecto. & arguit quarto quadruplici ratione. Prima sumitur ab habitu non habente euidentiam ex obiecto. Secūda ratio sumitur ab unitate obiecti Tertia a multiplicitate scientiarum. Quarta ratio deducit ad oppositum, et sumitur a modo tractandi distinctiue.

Prima rō.

CONTRA istam opinionem arguitur sic. Habitus non habens euidentiā ex obiecto, non distinguitur secundum distinctionem obiectorum, tunc. n. oportere ponere duas fides infusas, iste autem habitus non habet euidentiam ex obiecto, igitur non distinguitur secundum distinctionem obiectorum; igitur non est duo habitus propter distinctionem operabilium, & speculabilium. Prętereà, illa opinio de duobus habitibus quamuis possit probabilitatem aliquam habere de theologia, vt tradita est in scriptura, tamen de theologia in se, cuius subiectum primum est essentia diuina, vt hæc essentia, sicut dictum est de subiecto theologiæ, non videtur probabilis. Nam de isto subiecto, cùm sit verissime vnum cognoscibile, nata est haberi primo aliqua notitia verè vna. Si verò detur aliqua, quæ non sit de ipsa essentia, sed de aliquo alio primo, ista alia non erit Theologia in se. Est igitur vnus habitus simpliciter, licet fortè cum ipsa possit in scriptura esse aliqua alia notitia, quæ sit de alio subiecto. Item patet, quod ordo scientiarum secundum eminentiam, stat ad aliquod vnum tantum quia non possunt duæ esse scientiæ simpliciter primæ. Istam vnam eminēntissimam, & solam dico esse Theologiā, quæ sola est primo de primo subiecto theologiæ. Præterea deduco rationem eius ad oppositum. Illa cognitio est practica, in qua non determinatur de speculabilibus magis quàm cognitio eorum pertineat ad praxim, vel ad cognitionem practicam, sed cognitio ista non tractat de speculabilibus distinctius, quam cognitio eorum requiratur ad cognitionem practicā, vel praxim dirigenda, ergo &c. Probatio minoris, quælibet cognitio de conditionibus appetibilitatis finis, & de conditionibus eorum, quæ sunt ad finem, quatenus sunt ad finem, & tertio de conditionibus quibuscunq; huius vel illorum, circa quas contingit potentiam operatiuam errare, nisi dirigatur, est necessaria ad practicam cognitionem, nulla autem est cognitio hic tradita de fine, nec de his, quæ sunt ad finem, quin sit talis, ergo &c. Vel saltem circa ista contingit voluntatem ignorantem errare, sicut dicentur in solutione tertiæ obiectionis contra solutionem, quæ principalis. Licet enim Trinitas personarum non ostendat finem appetibiliorem, quam si esset non trinus, quia est finis inquantum vnus Deus, non inquantum trinus: tamen volūtatem ignorantem Trinitatem contingit errare in amando, vel desiderando finem, desiderando frui una persona sola. Similiter ignorantem Deum fecisse mundum contingit errare, non rependendo amorem, qualem gratitudo requireret propter tantam communicationem bonitatis suę, ad vtilitatem nostram factam. Ita ignorando articulos pertinentes ad nostram reparationem contingit ignorantem errare, etiam non rependendo amorem debitum pro tanto beneficio, & ità, de alijs Theologicis. Assumptum patet, quia quęcunque conditiones tradunntur de fine, magis natę sunt ostendere appetibilitatem finis, & conditiones eorum, quæ sunt ad finem magis natæ sunt ostendere ea, quæ sunt ordinata ad finem. Ad argumentum eorum patet, quod minor est falsa. Ad probantur eam dico, quod non potest ita distinctè tractari de fine cognito, & de his, quæ sunt ad finē, quin tota illa cognitio esset practica intellectui creato: quia tota illa cognitio nata est ostendere finem sub ratione appetibilis, & ea quæ sunt ad finem sub ratione ordinis

Secūda rō.

Tertia rō.

Quarta rō.

Nā infinita bonitas radicaliter cō petit Deo rōne suæ essentiæ, & nō ratione pluralitatis personarū.

ordinis eorum ad finem, vel circa quæcunque posset voluntas non directa errare.

RESOLVTIO.

Hic recitat opinionem D. Thomæ, qui tenet eandem conclusionem, & ponit cum hoc Theologiam esse unum simpliciter habitum. & tenet cum Henrico, quod Theologia sit partim practica & partim speculatiua, quam opinionem statim impugnat per quandam pulcherrimam regulam.

Th. 1. par. sum. q. 1. ar. 2. in sol. prin.

ALIA opinio tenet eandem conclusionem. Sed ponit cum hoc Theologiam esse simpliciter vnũ habitũ. Et hoc propter subiectum eius vnum, quod est Deus in quo conueniunt omnia, de quibus in scientia determinatur, omnia enim cadunt sub consideratione huius scientię inquantum participant aliquod diuinum. Et ideo, siue consideret de his per extensionẽ ad opus, siue non, sed purè speculatiuè propter vnitatem formalem subiecti, tamen hæc scientia est una. Contra istam opinionem arguo sic. Quandocunque aliquod commune diuiditur primo per differentias oppositas; impossibile est utramque differentiam inueniri in aliquo vno contento sub communi, sed scientia in communi diuiditur primo in practicam, & speculatiuam, ergo impossibile est illas differentias simul inueniri in aliqua scientia una. Maior est manifesta, quia si differentiæ condiuidentes aliquod commune possent se compati in aliquo cõtento sub communi, tunc idem corpus posset esse corporeum & incorporeum, & idem animal sensibile & insensibile, & idẽ homo rationalis & irrationalis. Quę sunt absurda. Minor patet per Auic. 1. Met. in principio. & per Commentatorem. 1. Eth. Comm. 1. & per Gondisaluum de diuisione scientiarum. Item sequuntur de eodem duo contradictoria, videlicet extendi & non extendi, & multa alia inconuenientia: quare &c.

Additio.

Regula.

RESOLVTIO.

Iste est secundus articulus principalis. & quia dictum est in q. de subiecto Theologiæ, quod Theologia essentialiter non tantum continet necessaria, sed etiam & contingentia. Ideo in prima parte determinat qualis sit Theologia necessariorum, an speculatiua, seu practica, in secundo art. determinat de Theologia contingentium.

AD quæstionem igitur respondeo, quod cum actus voluntatis elicitus sit uerissime praxis, etiam si nõ concomitetur aliquis actus imperatus (vt patet ex primo articulo) Et extensio cognitionis practicæ cõsistat in conformitate ad praxim & prioritate aptitudinali (vt habetur ex secundo articulo) sequitur, quod illa est cognitio practica, quæ est aptitudinaliter conformis volitioni rectæ, & naturaliter prior ipsa, sed tota theologia necessaria in intellectu creato est sic conformis actui uoluntatis creatæ, & prior ea; ergo &c. Probatio minoris; quia primum subiectum theologię est uirtualiter conforme volitioni rectę, quia à ratione eius sumuntur principia prima rectitudinis in volitione, ipsum etiam determinat intellectum creatum ad notitiam rectitudinis determinatæ ipsius praxis, quoad omnia theologicalia necessaria, prius naturaliter, quam aliqua volũtas creata velit (alias non esset necessaria) ergo ex primo subiecto sequitur tã conformitas, quam prioritas Theologiæ ad uolitionẽ. & ita extensio ad praxim, à qua extensione cognitio dicenda sit practica. Confirmatur ratio ista, quia cum primum obiectum theologiæ sit vltimus finis, & principia in intellectu creato sumpta à fine vltimo sint principia practica, igitur principia Theologiæ sunt practica: ergo & conclusiones sunt practicę. Sed obijcitur, quia (ex quæstione præcedente) Deus non est hic primum subiectum, inquantum finis, sed vt hęc essentia, principia autẽ sumpta à fine, vt finis est, sunt practica. Item cognitio finis vltimi non est immediatè conformis, nec nata est esse conformis, immediate praxi eliciendæ, ergo non est propinque practica. Item primum

Cõtra Henricum.

Quid requiratur ex parte primi subiecti.

Confirmatio rõnis.

Finis duplex.

Hic obijcit contra prædicta.

F obiectũ includit virtualiter conformitatem ad praxim rectam, non tamen solam cognitionem sic conformẽ, alioquin non posset de ipso esse cognitio speculatiua, quod videtur inconueniens. Qualiter enim est ista veritas practica? Deus est trinus? Vel Pater generat filiũ? Ergo primum obiectum includit aliquam notitiam speculatiuã, igitur ex conformitate illa virtuali primi obiecti ad praxim, non sequitur theologiam esse practicam cũ multę veritates, quæ sunt maximę theologiæ, inquãtum Theologia distinguitur a Metaphysica, sint speculatiuæ.

Item tunc scientia Dei esset practica, quæ est de eodem subiecto primo, & etiam videtur, quod ratio solutionis quæstionis possit applicari ad intellectum diuinum, sicut ad creatum.

G Ad primum dico, quod respectus finis non est illud a quo principia sumuntur in aliqua scientia, sed illud absolutum, in quo fundatur respectus, & illud est essentia hæc.

Responsio primi arg.

Ad secundum dico, quod virtualiter cõtinens cognitionem conformem est virtualiter conforme, & ita cognitio eius, est practica: quia conclusiones practicæ, habent principia practica, proxima autẽ cognitio illi, quæ est de fine, est cognitio fruitionis finis, & ista nata est esse conformis formaliter praxi fruitionis.

Responsio secũdi arg.

Ad tertium dico, quod primum obiectum solummodo includit notitiam conformem volitioni rectę, quia virtute eius nihil de ipso cognoscitur, quod non sit uel rectitudo volitionis alicuius, vel virtualiter includens notitiam talis rectitudinis. Et concedo, quod infertur

H in consequente, quod de ipso nulla potest esse scientia speculatiua, necessario enim notitia eius, & cuiuscunque intrinseci per ipsum cogniti cõformis est praxi aptitudinaliter, & priori, si cognitum est necessariũ. Cum instatur de illis veritatib. quæ videntur maximæ Theologicæ, & non Metaphysicę, vt Deus trinus, & pater generat filiũ, dico, quod istę sunt practicæ. Prima enim includit virtualiter notitiam rectitudinis dilectionis, tendẽtis in tres persona, ita quod si actus eliceretur circa vnam solam excludendo alias (sicut infidelis eliceret) esset actus non rectus. Secunda includit notitiam rectitudinis, secundum, quod actus est circa duas personas, quarum vna est sic ab alia.

Responsio tertij arg. quid mendat primũ obiectum.

Quid cõcedat Scotus.

Ad instantiam.

RESOLVTIO.

I *Hic instat Scotus probando, quod istæ propositiones Deus est Trinus, Pater generat non sunt practicæ ex virtuali continentia notitiæ rectitudinis dilectionis diuinæ, et ex consequenti, quod Theologia, ut distinguitur a Metaphysica, quod maxime fit per considerationem notionalium, quia plura essentialia possunt a nobis in Metaphysica cognosci, quantum ad propriissima sibi non est practica, sed speculatiua, & arguit ea quæ sumpta sub essentiali, quod est ratio terminandi actum dilectionis.*

SI obijciatur cõtra hoc sic. Quia nihil nisi essentiale est ratio terminandi actum illius dilectionis, Theologia autem est magis propriè de personalibus, quam de essentialibus, quia essentialia plurima possunt a nobis in Metaphysica cognosci, igitur Theologia, ut distinguitur à Metaphysica, quantum ad propriissima sibi nõ

K est practica. Prima propositio probatur, quia alias esset aliqua ratio diligibilitatis in vna persona, quæ non esset in alia; quod falsum est, quia tunc nulla beatificaretur in se ipsa.

Si actus dilecti d. eretur circa vnam personam solam excludẽdo alias sicut Infidelis eliceret, esset actus non rectus.

Respondeo, essentiale est ratio formaliter terminandi actum amandi, vt propter quam: sed personæ terminant, vt quę amantur, non autem sufficit ad rectitudinem actus, quod habeat rationem formalem conuenientem in obiecto, sed etiã requiritur, quod habeat obiectum conueniens, in quo sit talis ratio formalis; propter igitur istam notitiam rectitudinis, quam includit essentiale in actu amandi Deum, personalia includunt propriam notitiam vlteriorem rectitudinis requisitæ.

Ad

Ad quartum posset concedi, quòd Theologia Dei de necessarijs sit practica, quia in intellectu suo natum est principium obiectum Theologicum quasi gignere notitiam conformem volitioni rectę priorem naturaliter ipsa volitione. Quod conformem, patet. Quod priorem, probatur, quia prius naturaliter intellectus intelligit obiectū primum, quā voluntas velit illud, igitur prius naturaliter volitione potest habere omnem notitiam sufficienter virtualiter inclusam in intellectione primi obiecti, talis est quęcunque notitia necessaria de primo obiecto. Consequentia supposita patet, tum quia per impossibile exclusa omni volitione posset intellectus habere omnem notitiam sufficiēter virtualiter inclusam in intellectione primi obiecti, cum illa intellectio pręcedat omnem volitionem, tum quia intellectus diuinus non discurrit, igitur non prius naturaliter intelligit primum obiectum, quam aliquid virtualiter in illo inclusum, quo ad notitiam: ergo si prius intelligit primum obiectum, quam voluntas velit aliquid, prius intelligit, quodlibet inclusum, quo ad notitiam in primo obiecto, quam voluntas velit. Hęc secunda probatio consequentiæ minus valet.

Instat contra responsionem. Arg. 1.

SI OBIICIATVR, quia tunc voluntas diuina non erit prima regula sui in actibus suis, si eius actum pręcedat notitia, cui in agendo debet conformari ad hoc, vt recte agat. Consequens autem videtur incōueniens, quia tollit summā libertatē voluntatis diuinæ, si ab alio determinetur, & nō ex se primo, quo ad primum actum suū. Si autē præcedit omnem actum suum cognitio practica, ab intellectu determinabitur ad primum actum, quia nō potest ei dissentire, tunc enim posset peccare.

Arg. 2.

Item supra dictum est Philosophum benedicere, consequenter, si intelligentia naturaliter amat Deū visum, ergo notitia ostendens Deum non est practica, fiat autem similis consequentia de Deo naturaliter amante se.

Arg. 3. Confirmatio maioris.

Item dirigens, aliqua cā est respectu directi, igitur est distinctio realis inter ipsa non est autē talis distinctio intellectionis Dei ad velle. Et confirmatur, quia intelligendo iā velle esse elicitum intellectus non dirigit, tantum. n. dirigit circa actum eliciendum, quasi prior ipso, sed in Deo velle suum non sequitur voluntatem inesse, igitur nunq̄ est ibi quasi eliciēdū, sed semper quasi elicitū, ergo, etc.

Hic videtur consequenter dictis. Dicendum, quod accipiendo regulam pro rectificante, in praxi, prima regula est finis vltimus, qui virtualiter includit primo notitiam omnis rectitudinis necessariæ cuiuscunque praxis, sicut primum subiectum scientiæ speculatiuæ primo virtualiter includit notitiam omniū veritatum speculabilium.

Vltimus finis Deus.

Hæc autē prima regula, quæ est finis ordinate rectificat intellectum, & voluntatem, sicut ipsæ potentiæ natæ sunt agere ordinate, ita quod prius quasi gignit notitiam conformem rectę praxi, quam rectificet praxim, & ita potentia practicante, alia erit potentia prior, & prius recta, ita quod primum consequens, illatum in prima ratione, videtur concedendum.

Cum vero improbatur, posset dici, quòd sicut vniuersaliter, libertas stat cum appræhēsione pręuia, ita summa libertas, stat cum summa appræhensione præuia, appræhēsio autem praxis perfectissima includit notitiam conformitatis, quādo ipsa necessario conuenit praxi. Cum vlterius additur, quod determinata sit aliunde, hoc negandū est loquendo de determinatione, quę fit per agens sufficiens, licet. n. non possit dissentire, a notitia rectificatiua praxis, & priori praxi, hoc tamen nō est quasi intellectus per notitiam sit causa sufficienter actiua determinans ipsam ad actum, sed ex perfectione voluntatis est, quod ipsa tantum nata est conformiter agere potentiæ priori in agendo, quando illa prior prius perfecte agit circa obiectum. Hoc est, tantum nouit prius, quantum posset nosse. Quòd dico per contingentibus, quorū intellectus diuinus non habet omnem notitiam sibi compossibilem ante omne actū voluntatis, ideo circa illa non oportet, quod conformiter agat potentiæ priori in agendo, quia ipsa non prius conformiter nouit tale obiectum, sed semper aliter accidit circa cognoscibilia necessaria ex se, quia ista perfectissimam sui notitiam habēt absq; actu voluntatis.

Addi.

Ad secundū potest dici, q nō est simile, quia ibi est simplex cōplacentia, hic vero efficax circūstātionata volitio, similiter non solum intellectus diuinus est ostensiuus, sed æquiualenter saltem regulatiuus, quod non posuit Philos. Vel aliter, q est regulatio, & determinatio obiectalis, & si non potentialis, quod nō posuit Philosophus.

Ad tertium dico, q si concluderet, sequeretur, q nec intellectio, nec volitio aliqua esset in Deo, cum essentia diuina sit obiectum motiuum ad vtrumq;, & ita cū parte, concurrente potentia vitali, vt concausa. Dico igitur, q est tantum ordo, quasi effectuum eiusdem quasi causę, in proposito, quæ tamen non distinguitur à quasi effectibus, quia nec propriè causantur, nec producūtur, nec principiantur, nec eliciuntur, sed simpliciter emanant. Est igitur metaphorica causalitas, sicut cōiter conuenit in diuinis, vel aliter sustinendo intellectum quoquo modo dirigere, negatur assumptum proprie loquendo de causa.

Ad confirmationem dico, q sufficit ordo naturæ, qui stat cum simultate durationis cognitionis ad praxim, & voluntatis ad velle, & sic patet ad argumenta sustinendo primam viam.

In diuinis est ordo naturæ non temporis.

Licet hæc responsio videatur euadere argumentum, & per eam etiam sequentia argumenta possent euadi, tamen aliter posset dici, q Theologia necessaria in intellectu diuino, non est practica, quia nō est prioritas naturalis intellectionis ad volitionem, quasi conformatiui ad ipsum conformandum, siue directiui ad dirigendū aliquid. Quia posita notitia quacunque rectitudinis ipsius praxis, quamuis ista ex se possit conformare potentiam conformabilem seu rectificabilem aliunde, non tamen voluntatem diuinam respectu sui primi obiecti, quæ ex se sola rectificatur respectu illius obiecti, ita q vel talis naturaliter tendit in illud, vel si libere, nullo modo est de se quasi indifferens ad rectitudinem, & quasi aliunde aliquo mō habens eam, ita quod notitia determinatiua rectitudinis non est necessario prior volitione, quasi volitio illam requirat, vt recte eliciatur, sed tantum pręexigit ostensionē obiecti. Et istam notitiam ex se directiuam non pręexigit vt directiuam, sed tantum vt ostensiuam, ita quod si posset præcedere volitionem sola ostensio obiecti, & sequi notitia rectitudinis necessariæ ipsius praxis, sicut dicetur de praxi circa contingētia, æque recte eliceretur volitio, tunc sicut nunc. Nullo ergo modo intellectio est prior, vt conformatiua, seu regulatiua volitionis.

Secundus modus dicendi.

Ad argumentum, igitur probans prioritatem rectitudinis ad praxim rectam, responderi potest, quòd licet sit aliqua prioritas intellectionis ad volitionem, non tamen est sic prior, vt requirat rationem rectam esse priorē praxi, quia talis prioritas est regulę ad regulatum, qualis esse non potest, quando voluntas est omnimoda regula sui in agendo. Huius controuersiæ de scientia Dei respectu sui, an sit practica, summa in hoc consistit, si notitia, quæ de se esset directiua in praxi, dato quod potentia practicans in sciente non esset dirigibilis in agendo, sit practica, ex hoc solo, quod esset sic ex se directiua, vel non practica, ex hoc, quod potentia practicans in sciente, non est dirigibilis. Qui alteram partem tenet, dicat consequenter.

Locus difficillimus hactenus: in quo tot laborauerunt nullū sensum litterę ob textus prioris corruptionem. Nunc vero est sentētia clarissima doct. qui in hac difficili materia subtilissime disputando problematice se habuit. Tu verò determinate discute, si potes instātius cudendo.

SECVNDVS articulus. q. est de Theologia cōtingentium, an sit practica, dico q tantummò in illo intellectu Theologia contingentium practica potest esse, qui habere potest determinatiuam notitiam rectitudinis ipsius praxis ante ipsam praxim elicitam, quia solummodo ibi Theologia contingentium potest esse conformis praxi, & prior ea, talis est tantum intellectus creatus, quia nullius intelligentis creati voluntas primo determinat rectitudinem contingentem conuenientem praxi.

In intellectu igitur diuino non potest esse Theologia contingentium practica, tenendo ista duo. Primum, q cognitio practica, & praxis, ad quam extenditur, debent esse necessario respectu eiusdem suppositi. Secundum, q Dei, vt operatiui nulla sit praxis, nisi volitio, non ponendo in ipso potentiam tertiam aliam ab intellectu, & voluntate, nam nulla cognitio conformis volitioni contingenti rectę pręcedit ipsam volitionem Dei, quia primo volitione determinatur praxi illi talis rectitudo.

Illud primū est dubiū, probatur dupliciter. Nā si cognitio q̄cūq; de praxi alterius est practica, ergo cognitio mea de hoc,

de hoc, quod est Deum creare mundum, vel de hoc, quod est intelligentiam mouere cœlum, erit practica, quod videtur falsum saltem hoc videtur concludere, quod cognitio practica non potest esse intelligentis inferioris operante superiore secundum illam praxim, si nihil secundum illam inferius operatur, pari ratione nec superioris, vel æqualis, si nihil facit ad praxim operantis, si autem aliquid facit iam superior habet praxim propriam, respectu cuius sua cognitio sit practica.

Item si cognitio practica habet aliquam causalitatem respectu praxis, ad quam extenditur, & non est nata habere talem causalitatem primo, nisi respectu praxis, quæ sit in intelligente, videtur sequi propositum. Contra igitur de eodem vnus intellectus haberet notitiam practicam alius speculatiuam, si praxis esset possibilis vni intelligenti, et non alij.

G Ad hoc potest dici, quod perfecta rectitudo praxis includit circunstantiam operantis, sicut & alias circunstantias, ita quod sine illa non est rectitudo. Si .n. accipiatur, Deus est amandus, nisi addatur à quo, puta à voluntate, non est vere practica complete, quia Deus à bruto non est amandus. Itaque hoc verum perfectum, Deus est amandus a voluntate, etiam in quocunque intellectu est practicum. Ita, & istud, homini quandoque est ieiunandum, non est tantum practicum homini cognoscenti, sed etiam angelo, & Deo, & et homini, & Deo est hoc practicum: Ab angelo cœlum est mouendum. Et concedo illud, quod prima probatio infert tanquam inconueniens.

Et si obijciatur, quod non saluatur prioritas practicæ cognitionis ad praxim, prius .n. dilectio Dei respectu sui est recta, quam homo vel angelus possit intelligere, quod Deus est amandus a voluntate. Respondeo, ista prioritas debet esse ex obiecto, & intellectus, hoc est quod obiectum natum sit determinare intellectum ad notitiam determinatæ rectitudinis praxis. Quantum est ex se, ante praxim istam ita obiectum hoc natum est, quæcunque intellectum determinare ad notitiam istam: Deus est amandus à voluntate, quantum est ex se ante praxim, licet aliquis intellectus ex imperfectione sui non prius determinetur, quam potentia operans ex perfectione sui operetur. Ad aliam obiectionem dico, quod sicut voluntas potest esse causa superior respectu praxis potentiæ motiuæ, nec quæcunque respectu cuiuscunque, puta non mea respectu potentiæ motiuæ angeli, sed quando sunt in eodem. Ita si cognitio practica sit causa respectu praxis, hoc est in eodem intelligente, & operante, nec oportet, quod in alio sit non practica, nisi accipiendo stricte practicum pro immediate applicabili ad opus quantum est ex identitate suppositi cognoscentis, & operantis, qualem denominationem denotat infinitiuus significans praxim constructus cum scire. Sic .n. conceditur, quod solus Deus scit se infinite diligere, licet angelus sciat ipsum infinite à se diligendum. Qui sic respondit à principio habet concedere omnes veritates de praxibus agentium causatorum cognosci a quocunque intellectu practice, quia omnes istæ siue ab obiecto, vt necessariæ, siue aliunde, vt contingentes, natæ sunt prius esse conformes praxibus siue prius determinate rectitudinem praxibus. Quam ipsæ praxes, eliciantur. Omnes autem veritates de volitione diuina necessariæ sunt practicæ, contingentes autem non, quia ante istam praxim elicitam, ad quam extenduntur, non habent conformitatem, quia nullam determinationem rectitudinis. Verbi gratia, Deus practice cognoscit homini esse pœnitendum, & angelo esse mouendum cœlum, sed non practice cognoscit, quod est Deo volendum hominem sanctum pœnitere, vel angelum cœlum mouere.

A l. immediationem.

I

K

An theologia contingentium sit practica.

SI quæris, qualis est Theologia contingentium in se, non comparata huic, vel illi intellectui. Dici potest quod ipsa talis est in se, qualis est ex obiecto, non est autem ex obiecto conformis praxi ante omnem praxim, quia ex obiecto nulla nata est haberi notitia determinatæ rectitudinis contingentis, ideo ex obiecto non est practica, igitur speculatiua si sufficienter dicunt notitiam. Huic congruit, quod in intellectu diuino negatur esse practica, talis autem videtur esse in se, qualis est in perfecto genere illo, non inter imperfecto.

Speculatio subtilissima.

Si obijciatur, quod tunc cognitio in se speculatiua est alicui practica, puta intellectui creato, ergo practicum non repugnat speculatiuo.

F Rñdeo, quod sicut esse ex obiecto speculatiuum, est esse per se speculatiuum, ita esse practicum ex obiecto sufficienter determinare intellectum ad notitiam rectitudinis, etsi sufficienter, ergo ante omnem volitionem est esse per se practicum, & sic opponuntur ista duo, practicum, & speculatiuum, vt ista, non extensibilis ad praxim, & extensibilis ad praxim. Sed esse practicum aliunde, quam ex obiecto, puta à causa extrinseca, vt à voluntate determinante intellectum ad notitiam praxis, est esse accidentaliter practicum, & ita concedo Theologiam contingentium esse practicam nobis, licet in se sit speculatiua.

Impugnatur resp. aliam.

Contra hoc, cui conuenit vnum oppositorum per se, ei aliud oppositum nec per se, nec per accidens conuenit: igitur notitia per se speculatiua, nec per se, nec per accidens est practica. Respondeo, licet antecedens posset exponi de per se primo modo, vel secundo modo, non autem tertio modo, prout dicit idem, quod solitarie. Tamen concedo, quod nullo modo inhærendi inhæret oppositum prædicati huius, quod est per se esse speculatiuum, quia Theologia contingens per se secundo modo, est per se speculatiua; ita quod inhærentia sit per se, & prædicatum determinetur propter se. Sed per accidens esse practicum, per accidens non opponitur illi, sicut esse nigrum simpliciter, & esse album secundum quid, non opponuntur. Secundum quid .n. & simpliciter determinant prædicata, vt denominantia.

Theologia contingentium per se practica non est sed per accidens.

Si arguitur per se est speculatiua per se, ergo per se est speculatiua, conceditur, nec huic prædicato repugnat hoc prædicatum, per accidens practica. Si vero alterum istorum duorum, quæ tenet ista responsio, non teneatur, tunc potest concedi, quod Theologia contingens, licet non in se, H quia non ex obiecto, tamen in omni intellectu creato, & increato esset practica per accidens, quia vt ipsa est in intellectu diuino potest esse conformis praxi prius, quam praxis illa eliciatur a voluntate creata. Prius enim intellectus Dei nouit peccatorem adultum in noua lege debere conteri, quam peccator conteratur, & sic non tenendo primum istorum, cognitio Dei de praxi alterius operantis est practica, non tenendo etiam secundum, puta ponendo agere Dei ad extra esse praxim eius aliam a volitione formaliter, licet intellectus Dei non prius nouit. A. Esse creandum, quam voluntas sua velit, tamen prius nouit. A. Quam creet, ita praxim ad extra præcedit notitia conformis, licet non ex obiecto, sed aliunde conformis.

Auctoris mens circa superius disputata.

Hoc saltem teneo, quod Theologia contingentium non est per se practica, siue ex obiecto: potest tamen in I intellectu creato esse practica per accidens, & hoc in illo intellectu, cuius est operari secundum praxim, cui determinatur rectitudo à voluntate diuina. An vero intellectui diuino sit practica, patet, tenendo illa duo, vel opposita quid dicendum est consequenter.

A. l. cognoscentis.

Probabilia tamen videntur hæc tria. Primum, quod practica est rectificatiua in praxi contingentium. Secundum, quod est rectificatiua potentiæ practicantis aliunde, quam a se rectificabilis. Et tertium, quod in Deo non est potentia practicans alia, nisi volūtas. Ex primo, & tertio sequitur, quod si diuina notitia esset practica, ipsa esset rectificatiua in volitione diuina hoc autem falsum est ex secundo istorum, quia voluntas diuina ex se primo recte elicit velle, respectu primi obiecti, respectu autem illorum quorum est contingenter, ex se sola determinatur non per K aliquam notitiam determinatiuam rectitudinis præcedentem.

Voluntas diuina ex se primo elicit velle.

Ad arg. s.

AD argumenta principalia primæ quæstionis. Ad primum respondeo, quod fides non est habitus speculatiuus, nec credere est actus speculatiuus, nec visio sequens credere est visio speculatiua, sed practica. Nata est .n. ista visio conformis esse fruitioni, & prius naturaliter haberi in intellectu creato, vt fruitio recta illi conformiter eliciatur.

Ad 2. Cap. 5. Idē 7 Polit. c. 2 & 9. Met. t. cō. 16. & 2. Phys. tex. com. 25. Tex. cō. 5. Cap. 2.

Ad secundum dico, quod contingens, circa quod est scientia practica, est finis, vel ens ad finem in agibilibus, autem actio est finis vltimus secundum Phil. 6. Ethi. ergo contingentia actionis sufficit ad scientiam practicam, vel obiectum, scire practice. Contra hoc arguitur primo, quia scientia est necessariorum: ergo circa contingentia non est scientia. Antecedens patet ex diffinitione scire, 1. Poster. Similiter, 7. Ethi. scientificum distinguitur à ratiocinatiuo penes necessarium, & contingens: ergo omnes habitus partis scientificæ sunt circa ne-

cessa-

cessarium, scientia autē est habitus istius partis, ergo, &c.

Præterea. Si Theologia est circa contingens agibile, ergo est habitus actiuus, cum ratione vera, hæc diffinitio est prudentiæ, vt dicitur 6. Ethi. ergo Theo. est prudentia, & non scientia. Cap. 6.

Ad primum rn̄deo, de contingentibus sunt multæ veritates necessariæ, quia actus, qui contingenter elicitur concluditur necessario debere esse talis ad hoc, vt sit rectus. De ipso ergo est scientia quantum ad conclusionē demonstratam necessario, licet in se sit contingens, inquantum elicitur a potentia propria. Tunc patet ad auctoritatem, 1. Posterio. scientia est necessarij dicti de contingente, & ita veritates necessariç includuntur in veritate contingentis, vel concluduntur de aliquo, quod est contingens per rationem alicuius prioris necessarij.

B Per idem ad auctoritatē 6. Ethi. quia habitus partis rōcinatiuæ est circa actū, inquantum contingenter elicitur, sed habitus scientificus, vel scientia est circa idē, inquantum de eo aliquid necessario concludimr.

Si obijcitur, ꝙ non est idē obiectum habitus scientifici, & ratiocinatiui, de hoc dicetur inferius, qūo idem obiectum potest esse plurium habituum, licet non idem habitus plurium obiectorum.

q. sententi & j. & 13. q. quo libe. & alibi. Ad secundum dico, quòd eodem modo concluderet scientiam moralem esse prudentiam. Nam scientia moralis est habitus actiuus cum vera ratione.

Ideo dico, quòd diffinitio prudentiæ debet intelligi de habitu actiuo proximo, qualis est habitus acquisitus, ex actibus, vnde sicut circa factibilia ars se habet ad habitum experti, ita circa agibilia se habet scientia moralis ad habitum prudentiæ, quia habitus artis, et scientiæ moralis qua C si sūt remoti ad dirigēdū, qa vniuersales, sed habitus prudentiæ, & experti, quia generati sunt ex actibus, sunt particulares, & propinqui ad dirigendum.

Ista expositio est necessaria, alioquin nulla esset sciētia practica, quia quçcunq; est habitus actiuus, vel factiuus cum ratione vera, conclusio autem est inconueniens, & contra Philosophum, 6. Meta. & contra Auic. 1. Metaph. cap. 1. Et contra auctoritates alias.

Tex. 1. & 2. Ad tertiam rationem dico, quòd Boetius intelligit per Theologiam Metaphysicā, & quòd dicit de subiecta Dei, dico, quòd Deus consideratur in illa scientia quantū possibile est ipsum considerari in scientijs acquisitis.

Cap. 14. vel 9. Ad aliud dico, quòd nobilitatis est inferiori attingere suum superius secundum Philosophum, 7. Polit. vnde sensitiua hominis est nobilior, quia ordinatur ad intellectiuā D quam sensitiua brut. Nobilitatis igitur est in scientia ordinari ad actum nobilioris potentiæ, sed Philosophus nō ponit aliquam scientiam esse conformem praxi voluntatis circa finem, quia non ponit voluntatem circa finem, habere praxim, sed quandam motionem simplicem naturalem, ideo nullam posuit posse esse nobiliorem per conformitatem ad finem. Si tamen posuisset aliquam praxim circa finem, non negasset (vt videtur) scientiam practicā respectu istius praxis, esse nobiliorem speculatiua sciētia circa idem puta si aliqua esset speculatiua circa illa, circa quæ est scientia moralis, non diceret istam speculatiuam esse nobiliorem moralis scientia. Nos autem ponimus esse veram praxim circa finem, cui nata est esse cognitio cōformis, & ideo ponimus cognitionem practicam circa finem nobiliorem esse omni speculatiua, igitur prima pro- E positio rationis, quæ videtur posse sumi ex primo Metap. quamuis eam expresse non dicit Philosophus negāda est. Quid nobilitatis sit in inferiori.

Quæ scientia sit aliis nobilior. Ad primā probationē eius dico, ꝙ scientia illa est nobilior, quç est sui gratia, q̄ quæ est gratia alicui⁹ actus inferioris se: quælibet aūt sciētia, q̄ ipse posuit practicā, est gratia alicuius inferioris se, q̄ sit consideratio speculatiua, qa saltem circa obiectum aliquod inferius, quam quod ponit esse obiectum speculatiuç, & ideo quælibet practica, quā ipse ponit est nobilior aliqua speculatiua. Quæ autem est gratia alterius actus nobilioris suo proprio actu, non est ignobilior propter talem ordinem, sic enim sensitiua natura esset ignobilior sensitiua bruti.

Quo cogni tio scientifica dicatur æque certa. Ad tertiam probationem propositionis negatæ cum dicitur de certitudine, dico, quod quælibet cognitio scientifica respectu sui obiecti, est æque certa secundum propor- A tionem, quia vtraque resoluitur in sua principia immediata, sed non æque certa secundum quantitatem, quia hæc sunt cognoscibilia certiora illis, sicut obiecta, de quibus ponit Philosophus scientias practicas, sunt minus perfectæ cognoscibilia in se, quam de quibus ponit aliquam speculatiuam: ideo aliqua speculatiua, secundum Philosophum, ponit certior omni practica, secundum quantitatē nos autem ponimus cognoscibile operabile. Hoc est attingibile per oppositionem, quæ est vere praxis, in se esse maxime cognoscibile, & ideo ponimus sciētiam de ipso, nec secundum quantitatem certitudinis, sicut nec secundum proportionem ab aliqua alia excedi.

Ad aliam rationem de necessarijs existentibus, dico ꝙ hæc non est inuenta propter necessaria extrinseca, sed ꝑꝑ necessaria intrinseca. s. moderantiam passionum, & ope- B rationum, sicut moralis scientia (si esset inuenta omnibus necessarijs extrinsecis habitis) non minus esset practica, non est aut hęc inuenta ad fugam ignorantię, quia multo plura scibilia possent poni, vel tradi in tanta quantitate doctrinç, quam hic tradita sint. Sed hæc eadem replicantur frequenter, vt efficacius inducatur auditor ad operationem eorum, quç ibi persuadetur.

AD argumenta secundæ q.

Ad auctoritatem. 3. de Anima, dico, quòd loquitur de fine, vt cognito, nam intellectus propter aliquid ratiocinans ratiocinatur propter finem cognitum, vt est principium demonstrationis.

Ad secundum de primo Metaph. dico, quod pratica nō est gratia vsus, vt per se finis, tamen aliquam habitudinē habet ad vsum, sic, quòd vsus est per se obiectum eius, vel C aliquid virtualiter includens vsum, quale Philosophus non posuit esse aliquod ens, nisi ens ad finem. Et omne tale obiectum est ignobilius obiecto speculabili. Et ideo talis ordo ad praxim concludit ignobilitatem practicæ respectu speculatiuæ.

Ad tertium de secundo Metaph. dicitur, quòd speculatiua, & practica habent diuersos fines loquendo de per se finibus infra genus cognitionis, sed illi fines non distinguunt primo, sed prior est distinctio ex obiectis, sicut dictum est.

AD rationes pro opinione opposita.

Cum arguitur contra distinctionem per obiecta.

Ad primam dico, quod non potest esse circa idem obiectum habitus speculatiuus, & practicus. Cum probatur, quia intellectus extensione fit practicus dico, quod Ari. D nunquam dixit, quod intellectus speculatiuus extensione quacunque fit practicus. Sed Arist. ponens tres gradus intellectus, quorum primus est considerare speculabilia tantum. Secundus cōsiderare agibilia, non dictando prosequi, vel fugere. Tertius vt dicit, quando amplius extendendo se iubet prosequi, vel fugere, ita quod illa extensio est intellectus, imperfecte practici ad considerationem perfecte practicam, puta ab apprehensione terribilium ad dictamen completum de eis præcipiendo fugam, vel prosecutionem.

Concesso tamen, quòd intellectus speculatiuus extēsione fiat practicus, non est ad propositum, quia speculatiuum, & practicum sunt differentiæ accidentales intellectus, licet sint essentiales habituum, & actuū, & ideo actus, & habitus non extenduntur.

E Ad illud de medicina dicitur a quodam, quod habitus vniuersalis est speculatiuus, sed quādo ex ea acquirit habitus particularis, tunc fit practicus. Contra tunc ex principijs speculatiuis sequeretur conclusio practica. Hēri. quo. 6. q. 2. & quo. 12. q. 22.

Ideo aliter dicendum est, quod quādo sunt aliqua duo extrema opposita, quanto aliquid recedit ab vno oppositorum, tanto accedit ad aliud, modo actualissimam rationem practici habet consideratio, quæ nata est immediate esse conformis formaliter praxi eliciendç, & quanto aliquid magis recedit ab isto tanto magis accedit ad speculatiuum, igitur habitus vniuersalis, quæ non est immediate natus esse conformis praxi eliciendæ, potest dici speculatiu⁹ respectu alicuius habitus, qui immediatæ natus est esse conformis praxi elicīedæ. Ita pōt dici ars speculatiua respectu habitus experti, quia ars tanq̄ vniuersalior habit⁹ nō est ita immediate directiua, sicut appeteret. 1. Meta. 5. Phi. t. c. 52.

Es hoc sunt duę conclusiones.

Prima sic. Actus voluntatis magis est in potestate voluntatis quam aliquis alius actus.

Secunda conclusio. Actus ille est in potestate voluntatis non tantum mediate, sed immediate. Ex prima vltra sic. Actus intellectus circa finem est in potestate voluntatis. Ergo, & actus voluntatis. Ex secunda vltra sic, ergo si actus voluntatis.

Si igitur actus voluntatis circa finem est in potestate voluntatis mediante actu alicuius alterius potētię multo fortius est in potestate voluntatis immediate, sed in potestate voluntatis est velle, vel non velle finem mediante actu intellectus, ergo hoc est in potestate eius immediate. Minor patet: quia in potestate uoluntatis est auertere intellectum a consideratione finis, quo facto volontas non volet finem, quia non potest habere actum circa ignotum.

Vide 3. distin. huius q. 2.

Arguitur sic. Visione posita, necessario ponitur fruitio: ipsa non posita, tollitur: ergo visio est causa totalis fruitionis, ergo simpliciter nobilior. Probatio primæ consequentiæ. Alias tollitur omnis notitia, quòd sit eius causa, sine qua non, quodlibet aget in se. Probatio secundæ consequentiæ, quia causa ęquiuoca totalis est perfectior.

Confirmatur ista ratio, & potest esse secunda ratio.

Quia quodcumque agens non impeditum, quòd necessitatur ad agendum de necessitate remouet omne prohibens actionem si potest, ergo si uoluntas non impedita necessitetur ex natura sua ad uolendum ultimum finem necessario remouet omne prohibens illam uolitionem, si potest remouere: Prohibens autem hanc uolitionem C est non consideratio finis, & hanc potest uoluntas remouere faciendo intellectum stare in consideratione finis: ergo uolendo finem necessario faciet intellectum stare in consideratione finis. Maior patet, quia quòd est se necessitatum est ad agendum, nunquam prohibetur nisi per aliquid repugnans uincens uirtutem eius actiuam: sicut patet de graui. Prohibetur, n. a descensu pp aliquid repugnans vincens eius inclinationem, & pari necessitate remouet impedimentum prohibens si potest, quo amoto non impeditum descendit, quia ita necessario remouet repugnās effectui, sicut ponit effectum, cui illud repugnat.

Obiectio. in contra. respon.

SI TENENDO conclusionem oppositam quis instet huic rationi dicendo uoluntatem non necessario simpliciter frui fine, sed necessitate conditionata, scilicet si ostēdatur. Et maior dicatur esse uera de simpliciter ne- D cessario agente.

Respondeo. Ratio non soluitur, quia impedibilia non simpliciter necessario agunt, sed tantum necessitate conditionata, scilicet si non impediantur, & in illis est maior uera, & ideo in maiori non accipitur, quod quidquid necessario agit necessario remouet prohibens si potest, sed quidquid non impeditum necessario agit, &c. Vbi specificatur in maiori de necessitate conditionata.

Si autem aliter instetur, quòd maior est uera de illis quæ similem necessitatem habent respectu principaliter intenti, & respectu illorum, quæ sunt necessaria ad illud cuius sunt agentia mere naturalia, quæ in toto processu usque ad ultimum intentum agunt mere necessitate naturali. Voluntas autem alio modo respicit finem, in quo bonitas omnis est: quia necessario, & alio modo entia ci E tra finem, in quibus est defectus boni: quia illa respicit contingenter.

Voluntas quomodo respiciat finem.

Contra istam responsionem arguitur sic. Impossibile est aliquod extremum respicere aliud extremum quacūque necessitate quin tanta necessitate respiciat quodcunque medium necessario requisitum inter illa extrema: alioquin necessarium dependeret necessario a non necessario: ergo qua necessitate uoluntas tendit in finem ea necessitate tendit in ostensionem finis, sine qua impossibile est ipsam tendere in finem.

Si tertio instetur ad minorem, quòd non consideratio finis non proprie prohibet uoluntatem a fruendo.

Vnde potest aliter argui, & concludi, quòd uoluntas tenebit intellectum in consideratione finis sic. Quidquid necessario quiescit in aliquo sibi præsente necessario tenet illud sibi pñs si pōt: uoluntas partem necessario

A quiescit in fine sibi præsente, ergo necessario tenet illum semel præsentatum, vt sit semper sibi præsens. Probatio maioris inductiue, si graue necessario quiescit in centro, necessaria se facit præsens centro si potest & centrum sibi, & necessario tenet illam pręsentiam quantum potest. Istud apparet in appetitu sensitiuo, si necessario scilicet qe scit in appetibili sibi præsente, necessario, quantum potest, tenet sensum in isto appetibili vt sit sibi præsens ad delectandum. Probatur etiam maior ratione, quia quòd aliquid necessario quiescat in aliquo sibi præsente, est ꝓpter conuenientiam perfectam huius ad illud, & propter eandem conuenientiam videtur necessario appetere sibi coniungi quantum potest, hæc autem coniunctio fit in pręsentia huius ad illud.

Probatur aliter, quia quòd necessario quiescit in præ- B sente necessario quantum est ex se, mouetur ad absens: saltem aptum natum est, licet impediatur per aliquid, igitur sicut ex illa necessitate actualiter moueretur, si non impediretur, ita si est superius mouens, mouet quæcunq; inferiora, per quæ potest soluere impedimenta, tale mobile inferius uoluntate est hoc intellectus mobilis ad cōsiderationem finis.

Aliter respondetur ab alijs, & probabilius, dicendo ꝙ maior primæ rationis ueritatem habet de agente necessario proprie impedito, cuius est agens quod prohibetur agere propter aliud uincens eius uirtutē actiuam, in proposito autem non sic est, sed est quoddam aliud agens cuius actio necessario est præuia actioni voluntatis, & ideo illius actionis præuiæ cessatio a considerando large dicitur C impedire voluntem a volendo, & loquendo de tali impedimēto, negatur maior. Licet enim agens præsupponens actioni suæ actionem alterius, possit illud alterum mouere ad agendum, & illo primo agente, ipsum necessario agat necessitate conditionata siue concomitantiæ, non tñ necessario mouet illud ꝓuiū ad agēdū: quia nō simpliciter necessario agit, sicut illud, qđ dr̄ proprie impeditū simpliciter necessario ageret quantum est de se, sed istud tantum de necessitate conditionata scilicet posita actione agentis præuij, sicut patet in exemplo, licet enim posito actu potentiæ contingenter agentis, necessario generetur habitus, necessitate concomitantiæ, tamen potentia contingenter agens non necessario ponit actum.

Contra illud arguitur sic. Necessitas agendi non inest nisi per aliquid intrinsecum principio actiuo principali, D sed actio illa prima non est aliquid intrinsecum actiuo principali, s. uoluntati, ergo illa est necessitas agendi, & ita absoluta, & tunc reducitur ratio ut prius. Si est simpliciter necessitas ad agendum, ergo ad faciendum illud, sine quo non potest agere, si tamen illud sit in potestate eius, sicut est hic, ergo, &c.

Impugnatio responsionis. A. l. preuia.

Confirmatur istud sic. Si hoc non est necessitas actionis ad actionē, quia una non est ratio actiua respectu alterius, ergo hęc necessitas est propter inclinationem potētiæ ad actionem, ergo & ad media requisita erit necessario inclinata, quia non est necessaria conexio inter extrema, nisi etiam sit necessaria connexio mediorum omniū necessario requisitorū ad connexionē extremorū.

A. l. impedito.

Respondetur ad ista argumenta & ad argumentum principale sic. Hęc est necessitas cōditionata scilicet alio E præsupposito, & conceditur ꝙ hæc necessitas est per intrinsecum principali agenti, & quòd hæc necessitas est ad media sicut extremorum inter se, sed totum est conditionatum scilicet posita ostensione obiecti.

Contra, agens impedibile non simpliciter necessario agit, & conditionaliter scilicet si non sit impeditum, & tamen necessario remouet impedimentum, si potest, ergo ita est in proposito, & sic non valet responsio prima de proprio impedimento: uoluntas enim non est proprie impedita per non intelligere.

Confirmatur ratio. Vbicunque est necessaria connexio extremorum, etiam est necessaria cōnexio oīum mediorū necessario requisitorū ad unionē extremorū, alioquin necessariū depēderet a cōtingēte, sed si uolūtas necessario fruitur fine ostēso, erit necessaria cōnexio extremorum inter se, & ex natura ipsorum extremorum: igitur & omnium mediorum, sed unum medium necessario

tio requisitum ad vnionem illorum extremorum est ostẽ fio finis, igitur. Probatio minoris, si sit necessaria connexio voluntatis ad finem est sicut principaliter agentis ad ipsum obiectum circa, quòd agit, sed virtus ad agendum non potest esse principali agente nisi per illud, quo formaliter agit. Voluntas autem seipsa agit. Ergo in ipsamet est ipsa necessitas ad agendum circa obiectum. Patet ergo prima minor.

Probatur minor pro simili sic. Agens principale principaliter nullo necessario agit nisi quo principaliter agit, alioquin illo necessario ageret quo impossibile est ipsum agere: non autem agit nisi illo, quòd est sibi ratio formalis agendi.

Hæc confirmatio videtur excludere quandam responsionem principalem de necessitate simpliciter, & conditionata. Nam illa probat, quod si voluntas etiam sine G ostenso fruitur necessario, quod hoc est propter proprias rationes illorum extremorum, quæ ex se habent connexionem necessariam, ergo illa non dependet ab aliquo alio ab extremis, & ita est absoluta, & si extremorum inter se, & omniũ in suo ordine est cõnexio necessaria.

Respondetur, quod minor prima est falsa nisi intelligatur de necessitate conditionata: hoc est, quod supposita intellectione necessitas fruendi sequatur, quæ est necessitas secundum quid, quia dependens ab illa ostensione, illa inquam est ex natura extremorum, quòd est breuiter dicere: extremorum est necessaria connexio, si ostẽsio præcedat. Sed illa minor probatur de necessitate absoluta ex natura extremorum.

Ideo ad probationem illius respondeo. Ad minorem dico, quòd in agente principali simpliciter necessario agẽ H te nihil est, quo necessario agit nec etiam requisitum ad necessario agere nisi tantum illud, quo principaliter agit: quia in simpliciter necessario agente tota ratio necessitatis est in ipso per illud secundum, quod est agens: sed in agente principaliter necessario secũdum quid sine conditionaliter non est illud sufficiens ratio necessario agendi, quòd est ratio agendi, sed requiritur aliud, a quo dependet ista necessitas, quia non est a sola ratione agentis. Negatur igitur minor secunda: quia non per illud solum quo agens principaliter agit per hoc est necessitas conditionata in agendo, sed illud cum alio præsupposito. Ad probationem secundæ minoris dico, quòd in hoc, quòd est necessario, duo includuntur, & respectu agẽte est dare unum quo, scilicet rationem formalem agendi in I principali agente. Respectu autem necessitatis, non est illa sola ratio, sed cum hoc aliud præsuppositum.

Ad formam ergo dico, quod non est concedendum, quod aliquid sit quo necessario agit: sed ad necessitatem illam requiritur, & illud quo agit, & illud aliud præsuppositum, quo non agit: sed quia in proposito, a quo dependet necessitas ab eo dependet & actio, & quo agit eo agit aliquo modo agendi necessario, vel contingenter.

Ideo ad probationem secundæ minoris aliter dici potest, quòd illud, quo est actiuum non est illud, quo ipsum necessario agit nisi alio præsupposito, & tunc est quo necessario agit alio præsupposito.

Contra istam responsionem arguitur sic. In primo instanti naturæ est actio præuia. In secundo est actio principalis agenti, quæro tunc in illo secundo instanti qualiter principale agens agit. Si contingenter, habet propo- K situm. Si necessario, cum tunc præcise per propriam formam agat, & quia principaliter, & quia ipsum primum, nullo modo libero est ratio agendi: sequitur tunc, quod forma sua sit tunc necessaria ratio agendi, sed hoc non est nisi ex determinatione formæ ad obiectum, & actionẽ in obiectum. Ergo extrema ex natura sua habent necessariam connexionem, igitur & ad media necessaria.

Item nihil facit ad agere illud, quod ponitur sub conditione, ergo nec ad necessario agere, ergo si ista necessitas est ex ista conditione, erit æque simpliciter.

Respondetur ad primum istorum, quod in secundo signo naturæ principali agens agit necessario non simpliciter: sed secundum quid, scilicet alio præsupposito.

Contra, quod quãdo agit necessario, actio simpliciter necessario agit, quia cõtingenter, & necessario determi-

F. nat agere pro tunc quando causa agit, generans necessario generat, licet præsupponat alterationem quantum est ex sua forma actiua. Et tunc vltra sic. Simpliciter necessario quantum est ex sua forma determinatur ad omne medium necessarium, & in illud necessario tendit quantum potest, & quando potest, necessario ergo vult intellectionem esse sibi præsentialiter ut obiectum cognitum.

Pro conclusione negatiua primi articuli. Vel sic. Item, contra primum articulum arguitur sic. Omne agens necessario de necessitate agit secundum ultimum suæ potentiæ, quia sicut non est in potestate eius actio ita nec intentio eius, ergo nec modus agendi scilicet intense uel non intense agere, ergo uoluntas de necessitate uolet finem intensissime, & quantum potest, cuius oppositum experimur.

Conceditur conclusio quando est æqualis apprehensio & nihil retrahens.

Item potentia libera per participationem non magis tendit in obiectum perfectum quam in aliud obiectum, ergo nec potentia libera per essentiã, non autem est differentia inter finem uolitum & alia uolita nisi ex parte perfectionis obiecti. Ancedẽs patet, quia uisus, qui est potẽtia libera per participationem, quatenus actus eius subest imperio uoluntatis, non necessario magis videt pulcherrimum quam minus pulchrum, ideo ab utroque æqualiter auertitur, & utrumque æque contingenter videt.

AD istam rationem respondetur, quod maior est uera de potentia cognitiua libera per participationem, quia talis non magis tendit in obiectum perfectum quam in aliud, sed non est vera de appetitiua tendente in obiectũ apprehensum a sua cognitiua, magis enim necessario pulcherrimum visum delectat appetitum visiuum quam minus pulchrum, & si ille appetitus aliquo actu elicito posset se in illud visum ferre, magis necessario ferretur quã in minus pulchrum visum.

Item ad principale. Quæcunque potentia circa obiectũ perfectissimum præsentatum, quod si circa illud necessario operatur necessario circa idem continuat operationẽ quantum potest cuius contrarium experimur, quia uoluntas auertit intellectum a consideratione finis vltimi sicut aliorum. Maior probatur, & primo sic. Eadem est ratio operandi, & necessario continuandi operationem, si simpliciter, simpliciter, si quando potest, quando potest.

Secundo sic. In appetitu sensitiuo hoc uidemus & in intellectu, in uoluntate autem videtur verissima, quia ipsa non cessat ex se agere circa aliquod obiectum, nisi uertendo se ad aliud, uel perfectius vel magis conueniens, uel ad quod magis determinatur, uel inclinatur, quod in ipsa illud operari simul circa aliud, sed finis est omnium perfectissimum & conuenientissimum, ad ipsum solum necessitatur, ad ipsum solum inclinatur, & in ipso maxime delectatur, & volitio eius stat cum uolitione cuiuscũque alterius.

Item quidquid necessario agit, posita aliqua actione præuia, necessario determinat ad illam si potest, sed uoluntas posita actione intellectus præuia circa vltimum finem necessario tendit in illum, ergo necessario determinat intellectum sicut ad eius apprehensionem, uis huius rationis est, quia eadem est necessitas ad medium & ad extremum.

Quidquid non impeditum necessario agit, necessario tollit impedimentum.

Quidquid necessario agit posita aliquam præuia actio ne necessario determinat se ad illam præuia si potest.

Agens principale quocunque posito in secundario necessario agens ex principio actiuo principium necessitatur.

Quidquid circa obiectum præsens necessario agit, necessario determinat se ad eius præsentiam si potest.

Si potentia principaliter necessario operatur circa obiectum præsens, in ipsa potentia est ratio, quantum est ex se, si potest uel quandocunque potest necessario agendi circa illud.

Quicunque appetitus necessario tendit in oppositum cognitum necessario se determinat ad cognitionẽ eius si potest.

Alia est tanquã epilogus.

Speculare diligenter hos peripateticos subtilissime collectos a doctore.

Qui-

Quicunque appetitus in solum obiectum summum, & perfectissimum appræhensum necessario tendit necessario determinat se ad eius appræhensionem, si potest.

Quæcunque potentia circa obiectum perfectissimum sibi præsentatum, & non circa aliud necessario operatur necessario circa idem continuat operationem quantum potest.

Quæcunque potentia circa obiectum præsens necessario quiescit, ad illud habens necessario mouetur quantum est de se. Causa enim communis est.

Si extremi est simpliciter necessitas, vel quantum est de se, ad extremum, similis erit eius necessitas ad quodcunque medium simpliciter necessarium.

Ex. C. Facta maiore sequitur. A. Sequitur. B. & D. & F. Quælibet potest esse maior ad conclusionem negatiuã primi articuli. Ex. I. Sequitur. C. G. Inferr intelligere, & velle iam posita necessario continuari, prima ex. B. Secunda ex. H. Inferunt, non posita necessario esse ponenda. H. Inter istas verior apparet, quia vniuersaliter videtur eadem ratio necessario agẽdi, vel operandi, & necessario continuandi, si simpliciter, simpliciter si qñ põt, qñ potest. G. Apparet, quia in appetitu sensitiuo in sensu, & intellectu hoc videmus, tamen in voluntate verissima videtur, quia ipsa nõ cessat ex se agere circa aliquod obiectum nisi conuertendo se ad aliud, vel magis conueniẽs vel perfectius, vel ad quod magis inclinatur, vel determinatur, quod impedit operari simul. Sed vltimus finis est obiectum perfectissimum conuenientissimum, ad ipsũ solum necessitatur, ad ipsum maxime inclinatur, in ipso maxime quietatur, & in ipso maxime delectatur. Volitio illius stat cum volitione cuiuslibet alterius. Dicitur ad illam rationem, quę est de continuatione velle.

Pro conclusione primi articuli, dicitur ad rationem quæ est de necessario continuando velle quantum potest voluntas. Conceditur conclusio, & dicitur, quòd nunquam cessat nisi intellectus, saltem prius natura, cessat considerare finem.

Et si arguat, quòd voluntas cõtinuabit necessario, vel continebit illud quantum potest imperando. Dicitur, ꝙ non sequitur, quia non necessario vult illam intellectionem, sicut vult finem.

Quomodo voluntas auertat intellectum a consideratione finis.

Et ideo potest aliter argui, quòd saltem voluntas nunquam auertet intellectum ab hac intellectione, uel cõsideratione, quia voluntas necessario continuans, & ex se etiam illud dependens non destruit illud imperando, a quo dependet. Dicitur, quòd dum stat consideratio finis stat eius velle, sed cum offertur aliud confuse, eius consideratio imperatur a voluntate: & sic indirecte auertit intellectum a consideratione finis, & pro tunc, pro quo auertitur, cessat prius natura, consideratio, & posterius natura volitio. Contra primam responsionem, quæ est necessitas extremi ad extremum, eadem est ad medium.

Ad hoc dicitur, vt supra quod non est similis habitudo voluntatis ad intellectum, qualis est ad finem.

Contra secundam responsionem arguitur, quia nihil aliud est perfectius, nec ad quod est æque vel magis necessario inclinetur, quam ad istud, & etiam tunc vltima volitio perfectior, & necessaria, & perfectioris, & conuenientioris obiecti magis impedit volitionem obiecti minus talis, quam è conuerso.

Item si obiectum est necessario volitum, ergo eius velle est determinatius uolendum quam quodcunque aliud velle, igitur, & eius intelligere. Vtraque consequẽtia probatur: quia voluntas vult velle propter obiectum & intelligere propter uelle.

Item ad quòd obiectum voluntas est pronior, ad eius intelligere magis impellit. Ideo dicitur, quòd voluntas nunquam auertit intellectum: sed tantum phantasma occurrens, quod non est in potestate uoluntatis, & ideo dicitur, quod bene voluntas continuat quantum potest, sed non potest quando occurrit aliud phantasma, quod non subest sibi nec eius motio.

Confirmatur. Intellectus separatus semper stabit in consideratione finis vltimi, & volitione, licet sit quandoque alterius, quia bene stant simul. Contra. Experimur, quòd ita libere voluntas auertit intellectum a consideratione finis ad aliud obiectũ sicut de alijs obiectis.

A Item enim vltimus finis sit obiectum maxime motiuũ & perfectiuum intellectus, semper staret in consideratione eius, si ergo non stet hoc videtur propter imperium uoluntatis auertentis. Dicitur (& bene in hoc) quòd si finis esset obiectum in se mouens, vel etiam in propria specie, quod verum est, quia maxime moueret, nunc autem secundum aliquos, mouet tantum in alio, quod magis natum est mouere ad se in se quam ad alterum. Vel secũdum se multa phantasmata simul mouent ad conceptũ descriptionis eius ex communibus, ideo minus mouet q̃ alia obiecta propter duo. Primum quia difficile est stare in consideratione vniuersalis transcendentis, phantasma enim mouet magis ad speciem specialissimam, ideo dicit Aug. 8. de Tri. cum cęperis cogitare quid veritas, statim obijcient se phantasmata. Secundum est, quia difficilius est simul uti illis multis ad descriptionem quam singulis separatim. Cap. 2. vel 3.

B Contra istam responsionem arguitur, quia saltem intellectus separatus semper consideraret, similiter ista responsio non ualet secundum. Hen. qui ponit, quòd possumus habere proprium conceptum de Deo.

Item pro conclusione negatiua primi articuli arguitur sic. Damnatus appræhendit finem ultimum si necessario velit eum, aut igitur amore amicitiæ aut concupiscentiæ non secundo modo, quia appræhendit eum, ut impossibile sibi, nec primo modo, quia talis fruitio est summe recta.

C Item si diligere necessario ponitur posita intellectione practica, & tamen est ibi summa ratio recta & meriti de congruo, quia omnis alius actus uoluntatis est acceptabilis sicut & laudabilis non nisi virtute eius, igitur cũ merito quocunque staret, quòd voluntas necessario sequeretur intellectionem practicam, quod est contra Ansel. de conceptu virgi. c. 4.

Item in necessitato ad agendum ex se, & sine quocunque potest agere non potest inesse aliquis habitus, sic. n. posset inesse lapidi, qui non simpliciter necessitatur ad descendere, sed quantum est ex se, ergo in uoluntate respectu finis nullus potest esse habitus, nec acquisitus, nec etiam supernaturalis.

Confirmatur de acquisito, quia ille non generaretur ex actu, sed tunc quando agit est necessitata ad agendũ in sensu diuisionis.

D Conceditur conclusio de habitu acquisito, sed hoc nõ concordat cum Philosopho: quia sapientia est habitus supremus. Probatur etiam de habitu supernaturali, quia ad quem actum necessitatur respectu eius non est capax alicuius habitus. Dicitur, quòd non necessitatur nunc ad dilectionem finis in particulari, nec etiam clare uisi in patria nisi prius eleuetur: primum improbatur in secundo articulo, secundum in tertio.

Contra rationem positam instatur, quia si ratio valeret non poneretur habitus in intellectu.

Dico, quòd non debet poni habitus inclinans, sed bene requiritur habitus ostendens, qui habitus nõ põt poni in voluntate, nisi ut tantum inclinans, ideo ratio bona est de uoluntate, non de intellectu. Teneo igitur, quod potest uoluntas non uelle finem ultimum quocunque

E modo apprehẽsũ obscure, siue clare: in vniuersali, siue in particulari.

Contra secundum articulum, quem concedo esse uerum sed videtur, quòd rationes primi articuli destruant secundum articulum. Nam illa ratio de fine, ꝙ in fine vltimo non est defectus aliquis boni nec aliqua malitia, uidetur æque efficaciter concludere de fine in particulari appræhenso sicut de fine in vniuersali apprehenso, uel efficacius: quia in fine ultimo in particulari apprehenditur tota ratio finis in uniuersali, & ita nullus defectus boni, nulla etiã malitia: immo videtũr & quòd in solo illo ostenditur posse esse perfectio finis in uniuersali. Ostẽdit 2. conc. cõtra dicere primæ.

Similiter illa ratio secunda pro primo membro de participatione plus concludit de fine in particulari apprehenso. Nam bona creata & si sint bona per participationem verius sunt bona per participationem ultimi finis in particulari, quam per participationem eius in uniuersali: non

enim

enim participant illum in vniuersali, nisi quia participāt F ipsum in particulari, cum participās habeat participatum pro causa, vel mensura a qua dependet essentialiter, & dependentia entitatis realis non est nisi ad ens reale, & ita ad aliquod singulare.

Reprobat 3 con. Henr.

Contra tertium articulum, quando principium elicitiuum non necessario elicit, habens principium illud nō necessario agit, sed principium elicitiuum eodem modo se habens, quod prius eliciebat contingenter actum, modo non elicit necessario. Ergo nec agens habēs illud principiū necessario aget. Voluntas aūt habens eandem charitatem prius quam modo habet, prius contingenter eliciebat illum actum fruendi: modo ergo non necessario elicit actum illum, cum nulla sit facta mutatio ex parte eius. Hoc patet in raptu Pauli, si prius habuit eandem, vel æqualem charitatem cum ea, quam habuit in raptu illo, G nulla esset mutatio ex parte voluntatis, nec principij elicitiui. Nulla ergo necessitas eliciendi nunc magis, quam nunc nec per consequens necessitas agendi cum saltem potuerit esse æqualis charitas ante raptum, & in raptu.

Exemplū de raptu D. Pauli.

A.I.

Itē saltem potuit esse æqualis charitas ante raptum, & in raptu, ergo æqualis libertas.

A.I Vel sic formetur ratio: necessitas agēdi.

Ratio prima alio rum.

NEGATIVA illius articuli tertij potest sic confirmari. Necessitas agendi non potest esse nisi per aliquod intrinsecum principio actiuo, per hoc autem quod intellectus nunc videt obiectū nihil nouum est intrinsecum principio actiuo in fruitione, ergo nec noua necessitas agendi maior probatur. Alioquin necessitas agendi non esset per rationem principij actiui, & ita per nihil, vel per extrinsecum, & si per extrinsecum, per illud esset agere: quia per quod est necessitas agendi, per illud est agere. H Minor patet: quia visio (secundum eum) nulla habet rationem principij actiui respectu fruitionis, nec intellectus, nec aliquid in intellectu.

Si etiam (secundum aliam viam) visio habet aliquam rationem principij actiui: non tamen principalis, sed secundarij, & tunc accipiatur maior sic. Necessitas agendi non est nisi per aliquid intrinsecum principio actiuo principali. Nam secundarium non dat necessitatem principali: sicut nec determinat ipsum ad agendum: sed ē conuerso principale agens ex se secundum modum sui vtitur secundario: ita quod si nihil in principali excludat contingentiam, tota actio erit contingens. Minor est plana, quia per visionem nihil est intrinsecum principali actiuo, ergo, &c.

Secundarium non dat necessitatē principali.

Item a priori sic. Omnis potentia vna sicut habet vnū I primum obiectum sic vnum modum respectu primi obiecti: ergo eundem respectu cuiuslibet, in quo per se includitur eius primum obiectum.

Dicitur ad illud, quod voluntas habet aliquem modū vnum qui, est per se, sed modi posteriores sunt varij, qui conueniunt potentiæ in agendo respectu spiritualium obiectorum, tales sunt necessario, & contingenter, sed per se modus est libere.

Contra, naturaliter, & contingenter non inferunt libere sicut inferiora suum superius, ergo non sunt modi speciales contenti sub primo modo, qui est libere. Dicitur quod sicut comparantur ad voluntatem: licet simpliciter loquendo se habeant necessario, & libere sicut excedentia, & excessa.

Præterea Diuersa approximatio passi ad agens nō cau- K sat necessitatem, sed tantum intēsiorem actionem sicut apparet de calore respectu calefactibilium plus, & minus approximatorum. Diuersa autem præsentia obiecti cogniti, puta visi, & non visi non videtur esse nisi quasi diuersa approximatio eius, circa quod debet esse actus voluntatis ad voluntatem, ergo non diuersificat necessitatem, & non necessitatem, sed tantum faciet intensiorem, & minus intensum actum.

Ratio Scoti. 2. contra artic 3.

Itē aut finis mouet ad actum istū, aut potentia mouet. Si finis, patet, quod non est necessitas, quia ille finis ad nullum actum creatum necessario mouet. Si voluntas, & illa non habet differentiam ex parte obiecti nisi approximationem maiorem, vel minorem, tunc arguo sic. Diuersa approximatio passi ad agens, non causat necessitatem, sed intensiorem actionem, sicut patet de capitulo respectu calefactibilium plus, & minus approximatorum. Diuersa autem præsentia obiecti cogniti, puta visi & non visi, non videtur esse nisi quædam approximatio diuersa eius, circa quod debet esse actus voluntatis ad voluntatem, ergo illud non diuersificat necessitatem & non necessitatem, sed tantum facit intensiorem & minus intensum actum.

Item quod dicit in isto articulo, quod impossibile est omnino actum visionis esse sine fruitione in tali agente. Hoc non videtur verum, quia quæcunque naturæ distinctæ absolutæ sic se habent quod prior essentialiter non dependet a posteriori, tale potest esse sine posteriori absq; contradictione. Actus autem isti scilicet visio & fruitio, sunt duæ naturæ absolutæ, ergo sine contradictione visio, quia est prior naturaliter, potest esse sine fruitione, quæ est posterior.

Impugnat cōc. 4. Hē. Enasio Hēric. quilib. 12. q. 5.

Respondetur quod maior est vera de illis absolutis, quorum neutrum dependet ab altero, nec ambo a tertio. In proposito autem ambo dependent a tertio, vt ab obiecto causante & mouente.

Reprobatio euasionis.

Contra, si non dependent a tertio necessario causante ambo, nec etiam necessario causante vtrumque vel vnū, licet causet alterum, adhuc maior erit vera, quia sine contradictione poterit esse prior sine posteriore.

Vel sic arguitur. Quidquid est prius essentialiter alio potest fieri ab illo agente, a quo non ambo producuntur necessario, nec necessario posterius, & si prius. Ista autem non dependent, &c.

Ista autem non dependent a tertio necessario simpliciter causante ambo patet nec necessario causante posterius si causa & prius.

Quia quidquid absolutum potest non necessario causare immediate, potest non necessario causare per causā mediam etiam causatam, quia illa causa media causata non necessitat ipsum ad causandum effectum illius causæ mediæ absolutum, ut patet de sole, igitur si non causat immediate necessario absolutum posterius, non causat necessario illud posita causa priore, si qua sit causa.

Nam hoc quod dico, absolutum, excludit hanc instantiam. Deus potest non causare album, & ita non causare simile, ergo potest causare album, & album non causando simile. Et istam: Potest non causare corpus, ergo corpus sine figura, si figura tantum dicit multos respectus linearum terminantium superficiem vel superficierum terminantium corpus, sicut sanitas dicit multas proportiones.

Refellitur conc. 4 Henric.

Contra quartum articulum, qui dicit ꝙ voluntas non eleuata per habitum supernaturalem non potest frui fine vltimo clare viso Arguo sic. Illud quo aliquid potest simpliciter agere illud est potentia, ergo si voluntas circa finem visum nullum potest habere actum ex naturalibus suis, habens autem charitatem potest charitas uel erit simpliciter potentia volitiua circa obiectum illud, uel pars potentiæ volitiuæ, quorum vtrumque est falsum.

Item si obiectum volibile minus sufficienter approximatum uoluntati sufficienter potest terminare actum uoluntatis. Multo magis si illud est sufficienter approximatum siue perfectius præsentatum uoluntati, ergo si aliquod bonum sub ratione obscura apprehensum potest esse uolitum a uoluntate non eleuata per habitum supernaturale, multo magis idem obiectum clarius uisum potest esse aliquo mō actu volitum a tali uoluntate.

Concedo igitur conclusiones istarum rationum.

Mens propria auctoris in hac quæst.

QVANTVM ad primum articulum, dico, quod voluntas, sicut non necessario fruitur his, quæ sunt ad finem, sic nec fine obscure apprehenso, & in vniuersali.

Quantum ad secundum articulum, concordo cum prima opi. quod non necessario fruitur fine apprehenso in particulari & obscure, nec quantū ad conclusione argui contra illam, sed quia rationes positę in primo articulo concludunt contra secundum si ualent, quas tamen nō reputo ualere nec simpliciter concludere, sed innitens eis in primo articulo non uideo, quomodo soluet easdē in secundo articulo.

Quantum ad tertium articulum de fine clare uiso, dico, quod uoluntas eleuata non necessario fruitur quan-

tum

tum est ex parte sua. Quantum ad quartum dico, quod voluntas non eleuata supernaturaliter potest frui illo fine.

Resp. ad Arg. Henrici.

AD ARGVMENTA pro opi. Dico ad primum quod illud simile concluderet multa falsa, quia concluderet, quod sicut assentimus necessario conclusioni propter principalia, sic necessario assentiremus illis, quæ sunt ad finem propter finem, quod est falsum, ideo dico, quod simile est. Quod ad duo. s. quo ad ordinem istorum, & illorum inter se, & etiam quo ad ordinem illorum comparando potentias ordinate tendentes in illa, & intelligo sic. Quod sicut est ordo inter ista uera sic, & inter illa bona, & sicut illa uera sunt sic ordinate cognita, ita & illa bona sunt, sic ordinate uolita, sed non est simile quantũ ad ordinem necessitatis in uno, & in alio comparando ad potentias absolute. Non enim oportet, quod uoluntas seruet illum ordinem in actibus suis qualem nata sunt uolibilia habere ex natura sua, nec est assensus similis hincinde, quia necessitas est in intellectu ex euidentia obiecti necessario causante istum assensum in intellectu, non autem bonitas aliqua obiecti causat necessario assensum uoluntatis, sed uoluntas libere assentit cuilibet bono, & ita libere assentit maiori bono sicut minori.

Ad 2. Ad secundum cũ dicitur de participatione, dico, quod maior est falsa, quia nihil uoluntas necessario uult, & ideo non oportet, quod necessario, uelit illud, ratione cuius omnia alia uult, siquid esset tale. Minor etiam est falsa, quod scilicet uirtute, & participatione ultimi finis uult quidquid uult: quia uirtute, & participatione alicuius uoluntatem uelle aliqua potest intelligi dupliciter, uel C uirtute seu participatione eius, ut efficientis siue continẽtis uirtualiter, uel uirtute seu participatione eius, ut primi obiecti, propter quod uolitum uult alia. Si primo modo intelligatur, non est ad propositum minor assumpta cum maiori: quia illud, cuius uirtute ut efficientis est aliquid uolitum, non oportet esse uolitum, sic illud, quod, est efficiens alicuius uisi non oportet esse uisum: nõ enim oportet, quod primo uideam Deum oculo corporali, si uideam colorem, qui est quædã participatio Dei, ut causæ efficientis. Si intelligatur secundo modo de participatione, ut primi obiecti uoliti, tunc minor est falsa: non enim uirtute Dei uoliti uolo, quodcunque uolitum, quia tunc omnis actus uoluntatis esset actualis usus referendo illud ad primum obiectum uolitum.

☞ Cũ probas, sunt participatione bona. Dico, quod æquiD uocatio est de participatione, scilicet effectiue, & sic uerum est: uel formaliter, & non est uerum.

Ad 3. Ad tertium, dicitur uno modo, quod licet non sit ibi aliquis defectus alicuius boni, uel aliqua malitia, & ideo non posset forte uoluntas nolle illud, quia obiectũ actus nolendi est malum, uel defectiuum, põt tamẽ illud bonũ perfectum non uelle, quia in potestate uoluntatis est nõ tantum sic, uel sic uelle, sed uelle, uel non uelle: quia libertas eius est ad agendum, uel non agendum. Si enim potest alias potentias imperando mouere ad agendũ, nõ tantum sic, & sic sed ad determinate agendum, uel non agendum: non uidetur, quod minor sit libertas sui respectu sui quantum ad actus determinationem, & hoc posset ostendi per illud. August. 2. Retractationum, ut supra E contra primum articulum, ubi uult, quod nihil est: tamen in potestate uoluntatis, quam ipsa uoluntas, quod non intelligitur nisi quantum ad actum eliciẽdum. Ideo dico, quod libertas est sui respectu sui sic, quantum ad actus determinationem.

Cap. 9. 1. 22. Auctoritas D. Aug. intelligitur Quantum ad actum. 2.

2. Sent. D. 7. q. 1.

☞ Aliter dicitur, quod non est probatum, quin uoluntas possit bonum nolle, in quo nulla inuenitur ratio mali, uel defectus boni, sicut non est probatum, quin possit, uelle illud, in quo nõ inuenitur aliqua ratio boni, & hoc, uel prius in re, uel in appræhensione quã illud terminet actum uolendi, de hoc forte alias erit sermo.

Dist. 41. 2. & dist. 6. q. 2. In aliquibus originalibus obiectio, & responsio sequentes non reperiuntur hãc responsionem.

POSSET tamen dici, quod ipsa per aliquod uelle elicitum imperat actiones potentiæ inferioris, uel prohibet, non autem potest sic suspendere omne uelle, quia tunc simul nihil uellet, & aliquid vellet, sed quidquid sit de suspensione omnis uelle, saltem potest suspendere omnem

A actum circa illud obiectum per aliquod non uelle eius elicitum. Hoc modo non volo nunc aliquid elicere circa istud obiectum, quousque distinctus ostendatur mihi, & illud nolle, non velle esset quidam actus elicitus quasi reflexus super velle obiecti, nõ quod inest, vel infuit: sed quod posset inesse, quod, & si in se non ostendatur, ostenditur tamen in sua causa, scilicet in obiecto ostenso, quod natum est esse principium actus in aliquo genere principij. Vide. 25.

Contra istam responsionem probo, quod si potest non velle, põt nolle: quia si non põt nolle, hoc est, quia necessario in se haber aliquid, cui repugnat illud nolle: sed illud non potest esse, nisi actuale velle. Primo quia nulla inclinatio habitualis, vel aptitudinalis, ad volẽdum repugnat ipsi nolle. Si etiam detur, quod illud sit non nolle. B Hoc non euadit, quia negatio nulli positiuo necessario conuenit nisi propter aliquam positionem necessario conuenientem illi positiuo: quam sequitur illa negatio, & tunc illa positio in proposito non potest esse habitualis, vel aptitudinalis inclinatio aliqua: quia illam non sequitur non nolle, sicut nec illi repugnat nolle, ergo illud positiuum necessario conueniens voluntati, propter quod repugnat sibi nolle, erit actuale velle, ergo si non potest nolle necessario vult, & ista ratio generaliter ostendit, quod nulli susceptiuo contrariorum, & mediorum si habeat media repugnat aliqua forma illius generis: siue quod impossibile sit eam inesse nisi alia forma illius generis necessario insit eidem, vel aliquid aliud, alicui virtualiter repugnat illa, quam impossibile est inesse. Tale autem positiuum virtualiter repugnans ipsi nolle non potest in proposito reperiri aliud, quam ipsum velle. A. 1. probatio.

Respondeo. Illud repugnans illi nolle est voluntas, quia ipsa nõ est capax nisi uelle, & nolle possibilis, nolle finem est includens contradictionem, quia istud non est obiectum possibile huius actus. Exemplum. Videre sonũ includit contradictionem ex respectu actus, & obiecti: ideo repugnat visui, vel visus sibi, & determinat sibi non videre hoc: quia visus est, ita in se, vel respectu huius. Nec est inconueniens negare finem posse esse obiectum odij, & beatitudinem fugæ: sicut nec miseria põt esse obiectũ concupiscentiæ secundum Aug. in Ench. Miseri non solum esse nolumus, sed nequaquam velle possumus, & ponitur dist. 25. Secundi, & hic dist. 10. Cap. 73. re latiorum. Vide. 12. dist. 1. q. 2. & dist. 43. q. 2. & 1. 4. dist. 49. d. 9

Ad auctoritatem Aug. Dico, quod non intelligit de volitione actuali. Vult enim, quod minus ille, de quo loD quitur ibi, uerum dixisset quid omnes concurrentes voluere, si dixisset omnibus. Beati omnes vultis esse. Non omnes autem concurrentes ad illud spectaculum habuerunt tunc actualiter, velle beatitudinis, quia non actualem cognitionem de hoc loquitur, ergo de volitione habituali, & aptitudinali, quia videlicet ipsa voluntas prona est, vt statim inclinetur ad actum volendi beatitudinem, si actualiter offerat sibi ab intellectu.

Similiter auctoritas nõ est ad propositum: quia si certũ est omnes velle beatitudinem, hoc non est actu amicitiæ volendo, scilicet bono beatifico illud; scilicet beatificari siue beatum esse: sed actu concupiscentiæ volendo illud bonum sibi, vt sufficiens sibi bonum, quia non est certũ voluntates inordinatas habere dilectionem ordinatam primi obiecti in se: sed omnes voluntates siue ordinate E siue inordinate habent voluntatem concupiscentiæ volendo sibi bonum. Actus autem concupiscentiæ non potest esse actus fruitionis: quia omnis concupiscens cõcupiscit alij, quem amat amore amicitiæ, & ita actus cõcupiscentiæ non est actu fruitionis: sed solus actus amicitiæ. Si ergo loquatur Augustinus de actu volendi beatitudinem, non tamen de actu amicitiæ: sed concupiscentiæ, & ita non de fruitione, & ita non est ad propositum. Actus cõcupiscentiæ non est actus fruitionis.

Ad argumentum pro quarto articulo eorum cum dicitur de agere, & de esse: dico, quod ille actus non esset supernaturalis, sed naturalis: quia actum aliquem potest voluntas elicere naturaliter circa obiectum qualitercũque ab intellectu ostensum, & quia ille actus non excedit facultatem potentiæ, ideo nec obiectum, vt terminans actum illius potentiæ.

F Cum dicitur secundo, quod voluntas esset beata sine charitate. Dico, quod nō sequitur, quia secūdū Aug. de Tri. lib. 13. c. 5. vel 15. Beatus igit nō est nisi q, & habet oīa, q̄ vult, & nihil mali vult, ita intelligenda est hæc diffinitio, quod beatus est, qui habet quidquid ordinate potest velle, non tantum quidquid nunc actu vult: tunc enim aliquis viator posset esse beatus pro tunc quando de vno tantum ordinate habito cogitat. Potest autem voluntas ordinate velle habere charitatem, quia potest velle non non tantum habere subiectam actus fruendi, sed potest, velle habere fruitionem Deo acceptam: ergo si nō habet illud, non habet quidquid ordinate potest velle.

Qualiter etiam charitas requiratur, non tantum propter gratificationem actus, sed propter aliquem gradū perfectionis intrinsecum actui: de hoc inferius distin. 17.

Ad arg. 1. in initio quæ. G AD PRINCIPALIA argumenta respondetur.

Ad primum dico, quod aliquid est conueniens alicui aptitudinaliter, vel actualiter, conueniens aptitudinaliter est, quod conuenit alicui ex se, & quantum ex natura rei, & tale conuenit actualiter omni ei in cuius potestate non est, quod ei aliquid actualiter conueniat, vel disconueniat, & ideo quidquid conuenit aptitudinaliter appetitui naturali: vel appetitui sensitiuo, conuenit esse ei actualiter si non sit defectus ex parte alterius extra: sed in potestate voluntatis est, vt aliquid ei actualiter, conueniat, vel non conueniat: nihil enim actualiter conuenit sibi, nisi, quod actu placet. Propter hoc nego minorem. Cum dicitur: finis necessario conuenit voluntati, hoc non est verum de conuenientia actuali, sed aptitudinali. A. l. extremi vel act⁹ extra.

Aliter dico, quod etsi aptitudinalis sola sufficiat ad delectationem: non tamen ad fruitionem: immo in fruitione oportet, quod sit conueniens actualiter siue aptitudinaliter conueniat siue non. Si primum suppositum in hac responsione est verum, neganda est consequentia. Delectatio, ergo fruitio.

Ad 2. Ad secundum dico, quod alius modus agendi in agere proprie, & metaphorice destruit similitudinem quantum ad necessitatem.

Vel aliter, sicut aliquod agens proprie necessario mouet, aliquod contingēter: sic aliquod agens metaphorice necessario: aliquod contingenter. Ille enim finis, qui mouet necessario efficiēs, puta agens naturale, mouet necessario metaphorice, quia necessario amatur, vel appetitur naturaliter, qui autem mouet efficiens contingenter, mouet contingenter metaphorice. Hic autem efficiens contingenter efficit, & finis contingenter metaphorice mouet.

Ad 3. Ad tertium dico, quod illud immobile non oportet esse aliquem actum elicitum, non enim plures calefactiones variæ, & mobiles præsupponunt aliquam vnam calefactionem immobilem, sed præsupponunt actum primū puta caliditatem, quæ sit principium eliciendi omnes istos actus varios. Ita hic, volitiones non præsupponunt aliquam volitionem unam immobilē, quia tunc voluntas volens aliquid: ad finē esset semper sub duobus actibus: aut saltem sub vno actu referente hoc ad illud: sed præsupponunt actum primum: puta voluntatem, quæ est principium sufficiens, vel ratio eliciendi omnes illas varias volitiones.

QVÆSTIO V.

De fruentibus.

VLTIMO circa distinctionem istam primā quæritur de fruente cui, scilicet, vt subiecto conueniat fruitio. Et primo, Vtrū Deo conueniat frui. Videtur. Quod non quia fruitio est respectu finis: sed Deus non habet finem, ergo non competit sibi frui.

Contra, Deus amat se, & non amat se propter aliud: quia tunc vteretur se, ergo fruitur se. Consequentia plana, quia si amat se, aut vtendo, aut fruendo.

QVAERO secūdo. Vtrū viator fruatur. Quòd nō videtur, quia viator tantum habet actum desiderij respectu boni absentis: sed actus desiderij nō est actus fruitionis, cuius probatio est, quia desiderium est actus concupiscentiæ; fruitio autem est actus amicitiæ, ergo, &c.

Contra August. & habetur in litera, frui est amore inhærere alicui rei propter se, sed sic viator inhæret Deo, ergo, &c. 1. de Doct. christiana. c. 5.

QVAERITVR tertio. Vtrum peccator fruatur. Et videtur, quòd non, quia non innititur alicui bono immobili, sed mobili ergo non quiescit, & per consequens non fruitur. Antecedens ostenditur, quia innititur, creaturæ, quæ est mobilis, quia omnis creatura varietati subiecta est.

Item qui vult alium vti actu suo, non fruitur eo, sed peccator vult Deum vti actu suo, ergo non fruitur eo. Maior ostenditur, quia qui vult alium uti actu suo iam non appreciatur illum ut summum bonum ergo non fruitur illo. Minor ostenditur: quia peccator vult esse actum suum, igitur vult ipsum esse a Deo, cum nihil possit esse nisi a Deo. Et si hoc igitur vult Deum vti illo, quia Deus vtitur omni eo, quod est ab eo.

Contra August. 83. quæstionum. q. 30. Omnis itaque humana peruersio est, quod vitium vocatur, fruendis vti velle, atque vtendis frui, ergo possibile est peccatorem frui vtendis.

QVAERITVR quarto. Vtrum bruta fruantur. Et videtur, quod sic per August. vbi prius. 83. quæstionū quæst. 30. frui qualibet corporali voluptate non absurde H existimantur & bestiæ.

Contra, frui est alicui rei amore inhærere propter se, sed bruta non habent amorem, quia non voluntatem: nec inhærerent alicui rei propter se, sed propter bonum eorum, ergo, &c.

QVINTO quæritur: Vtrum omnia fruantur. Quod sic, quia omnia bonum appetunt amore naturali. Primo Ethicorum, & aliquod bonum: non propter aliud. In proœm. 10. Tri. c. 10.

Contra, Fruimur cognitis, sed non omnia cognoscunt, ergo.

AD SOLVTIONEM istarum quæstionum præmitto quoddam exemplum, quomodo videlicet corpora diuersimode quietantur. Vltimus terminus quietis grauium corporum est centrum. Huic autem cen- 8 Phisica. & 2. & alibi sæpe apud Phil. I tro tanquam termino vltimo adhæret aliquod corpus graue per se, & primo, puta terra, quæ non per naturam alterius corporis adhæret, a quo participet grauitatem, & istam adhæsionem. Aliquod autem corpus adhæret centro per se, sed non primo, quia adhæret per grauitatē, & adhæsionem participatam a terra, per se tamen adhæret, quia per formam intrinsecam, & firmiter, quia est quasi intrinsecum terræ, quæ primo quiescit, vtpote lapides & metalla in visceribus terræ, & talia licet non primo tamen perfecte quiescunt, quia perfecte coniuncta sunt centro mediante primo quiescente, cui sunt perfecte coniuncta.

Aliquod corpus tertio modo adhæret centro mediante terra, cui vnitur, sed mobiliter, & non firmiter, ut graue aliquod existens in superficie terræ: & tale licet quie- A. l. vnitur. K scat ad aliquod tempus, non tamen ita determinatur ad quietem, sicut corpus quiescens secundo modo.

Quarto modo potest aliquod corpus adhærere vniformiter corpori proximo & respectu illius quiescere, & tamen non quiescere respectu vniuersi, si illud, cui proximo adhæret non uniformiter adhæreat centro. Verbi gratia, de homine iacente in naui, & si in potestate corporis esset seipsum quietare, illud corpus graue, quod seipsum finaliter quietaret in aliquo tali, mobili. Non autem in centro, nec mediate, nec immediate, inordinate se quietaret, quia & si quantum est ex se quietaret se propter suam firmam adhæsionem ab corpori mobili, tamen non adhæret illi, cui secundum naturam suam adhærere deberet vt quietaretur.

Ad propositum applicando corporis ponderi correspōdet volūtas in spūalibus, quia sic vt corpus pōdere, sic anima

A & voluntas amore fertur quocunque fertur, vt ait Aug. 11.de Ciui.Dei,cap.28. Centrum, quod ex natura sui est vltima requietatiuum est finis vltimus secundum veritatem, huic centro voluntas diuina primo, & per se: quia non participatione alicuius alterius a se impossibiliter, & necessario adhæret, quia ipsa voluntas non per habitum, nec per actum differentem a se, nec in virtute alicuius causæ superioris perfectissime amat illud summum bonum, & necessario.

☞ Vnde ait ille sapiens, quòd Deus est sphæra intellectualis cuius centrum vbique est, & circunferentia nusquam.

Hic sapiens fuit Hermes Trismegist. & Empedocles, vel secundum Philos. secundum diuersos Doc. vide Alani in maximis.

In secundo gradu est voluntas creata beata, quæ non primo, sed participando a Deo, per se, tamen quia per formam suam intrinsecam adhæret firmiter huic bono, & hoc quia facta est quasi intrinseca voluntati primo quiescenti: quia in eius beneplacito semper manés. B

In tertio gradu est voluntas iusti viatoris, qui licet innitatur diuinæ voluntati, & mediante illa, summo bono in quo quiescit ipsa voluntas: tamē non firmiter adhæret illi bono, vel beneplacito istius voluntatis. Vnde nunc adhæret illi, nunc auertitur ab illo, sed hoc est quoddam dissimile in corporibus tertij membri: quia ibi manente forma, qua corpus quiescit potest ipsum non quiescere. Hic oportet formam, qua quiescit destrui simul cū auersione voluntatis a centro suo.

A.l. ponit.

In quarto gradu est peccans mortaliter, qui licet quantum est ex parte actus voluntatis se quietantis vehementer inhæreat alicui alij a Deo: ita quòd nec mediante illo: nec immediate inhæret Deo, tamen ex parte obiecti non potest simpliciter quietari, immo sicut quiescēs respectu nauis, & non respectu centri, non quiescit simpliciter: C quia non quiescit respectu vltimi quietantis in vniuerso, ita voluntas quietans se quantum potest in aliquo obiecto alio a Deo, non simpliciter quietatur: quia non respectu huius, quod vltimate, & perfectissime est in vniuerso quietatiuum voluntatis. Quòd etiam patet, quia ibi voluntas nunquam satiatur quātuncunque firmiter se immergat in illud propter se amando illud.

Loquitur de fine in communi

EX HIS AD propositas quæstiones dico, quod frui nihil dicitur nisi actum inhærendi obiecto propter se quam concomitatur.

☞ Vel dicit delectationem, vel actum inhærēdi propter se obiecto, quem concomitatur, &c.

A.l. quietat.

Delectationis quietatio, siue qui est ipsa quietatio: hoc est actus vltimate terminans potentiam inquantum potentia seipsa terminat actu suo: ita quod de ratione fruitionis, D si dicit actum, non videtur esse, quod ipsa quietet potentiam quantum est ex parte obiecti: sed quantum est ex parte potentiæ obiecto propter se inhærentis.

Dico ergo, quod voluntas diuina fruitur simpliciter, & necessario, & per se primo. Voluntas creata beata fruitur simpliciter, & perpetuo, & per se sed non primo. Voluntas viatoris iusti fruitur simpliciter, & per se: sed non immobiliter, neq; primo. Voluntas peccantis mortaliter fruitur simpliciter, quantum est ex parte voluntatis quietantis seipsam: quoniam quietatur in obiecto, quòd propter se amat: sed non simpliciter quietatur quantum est ex parte obiecti: nec frui illud requirit, sed quia obiectū non est de se quietatiuum: sicut potentia actu suo se quietat in ipso: ideo est fruitio inordinata.

Sic in antiquo originali.

Sed tunc est dubitatio, quo obiecto peccans mortaliter fruitur: an.s. actu suo, an obiecto sui actus.

Respondeo, quod communiter fruitur seipso: quia obiectum actus sui amat amore concupiscentiæ, & per consequēs aliquid aliud amat amore amicitiæ, quia omnē amorem concupiscentiæ præcedit amor amicitiæ. Illud autem aliud est ipsemet: cui vt amato amore amicitiæ appetit illud obiectum. Vnde non fruitur obiecto sui actus, nec per consequens ipso actu, super quem non oportet primo reflecti. Hæc est sententia Aug. de Ciui.Dei, lib. 14. cap.28. & super Gen.lib. 11. & cap.22. Quòd duas Ciuitates fecerunt duo amores. Ciuitatē Diaboli, amor sui vsq; ad contēptum Dei. Ciuitatem Dei amor Dei vsque ad contemptum sui, ergo prima radix ibi est, quòd peccans fruitur se.

AD QVÆSTIONEM penultimam dici potest, quod appetitus sensitiu⁹, licet aliqualiter alicui inhæreat propter se idest non propter alterum negatiue, quia non est eius referre ad aliud, non tamen contrarie, quia non appretiatur obiectum, ut nō referibile ad aliud, ideo abusiue dicitur frui propter non relationem, non tamen proprie, quia non irreferibiliter inheret. Similiter nec amore inhæret, quia eius proprie non est amare. Similiter nec proprie inhæret, quia non se applicat obiecto, sed quasi infigitur vi obiecti, quia non ducit se, sed ducitur secundum Damas. libro secundo, cap.24

A.l. similitudinem.

Et in sequendo dictam parabolā de quietatione corporum, posset dici, quod appetitus sensitiuus assimilatur ferro quasi adamanti infixo vi adamātis attracto, & sic nec B in centro mediate nec immediate quietatur, nec in aliquo alio vi illa, quæ esset quietatiua in centro, vel intrinseca quietatiua quasi in centro, sed tantum quasi vi extrinseci quietantis, ita hic, vis obiecti quietat, non autem illa intrinseca quietatiua in centro, vel quasi in centro, quæ est sola libertas, quæ appetitui sensitiuo non conuenit.

Ad quæst. an omnia fruantur, quæ est proxima.

EX HIS PATET ad vltimam quæstionem, quia si ab appetitu sensitiuo negetur frui proprie, qui tamen magis conuenit cum uoluntate, cuius proprie est frui, q̄ appetitus naturalis, quia actus appetitus sensitiui sequitur actum cognoscendi sicut actus uoluntatis, non sic autem actus appetitus naturalis, si quis sit actus eius, sequitur, quòd habenti solum appetitum naturalem non conuenit frui proprie, immo nec sic abusiue, sicut competit appetitui sensitiuo. C *

AD ARGVMENTA. Ad illud primæ quæstionis dico, sicut dictum est quæstione prima huius distinctionis, art.4. Quia ratio finis non est proprie ratio fruibilis, sed ratio illius boni absoluti, cui conuenit ratio finis: licet igitur Deus non sit finis sui, tamen respectu uoluntatis suæ est illud obiectum, cui nata est competere ratio finis, quia est summum bonum: non tamen potest sibi competere ratio finis respectu sui, sicut nec respectu sui est finis, sed respectu omnium finibilium, qualia sunt bona ordinabilia ad aliud.

Si obijciatur, quomodo ergo Deus dicitur agere propter finem, & etiam quòd superioris agentis est superior finis.

Responsio respectu nullius est causa finalis aliqua, nisi D respectu cuius est causa efficiens, quia causalitas causæ finalis est mouere efficiens ad agendum. Dei igitur ineffectibilis, nihil est causa finalis, sed illud primum dictum vulgatum debet intelligi, quòd agit propter finem effectus: non propter finem sui, quia non est agens sui.

Similiter secundum dictum debet intelligi de fine effectus, quia agens superius ordinat, non se, sed effectum, ad finem vniuersaliorem, uel superiorem, & ita ille finis superior est agentis, non vt finis eius, sed ad quem ordinat illud, quod agit.

AD ARGVMENTVM secundæ quæstionis dico, quòd præter actum desiderij, qui est respectu non habiti, quo viator iustus appetit Deum actu concupiscentiæ, habet iustus alium actum amicitiæ uolendo Deo in se bene esse, & hic actus amicitiæ est fruitio, non autem E ille, qui est desiderij, & iste secundus proprie est charitatis, non autem primus, qui est desiderandi, sicut dicetur libro tertio.

Dist. 17. & 18.

AD PRIMVM argumentum tertiæ quæstionis potest exponi maior, quia inhærens mobili non quiescit simpliciter: licet quantum est ex parte sui sic quietet se in illo: & ita concedenda est hæc conclusio, quòd peccans mortaliter non simpliciter quietatur: licet quantum est ex parte ipsius, sic actu suo se quietate uolentis, ultimate se quietet in mobili. Si addatur, quòd nihil fruitur nisi simpliciter quietetur, negandum est: sed oportet addere, nisi simpliciter quietetur, quantum est ex ipsius actus, quo.s. inhæret obiecto, & ēt quantum est ex parte parte obiecti, in fruitione ordinata. Nec hic debet intelligi quietatio summa: quia omnem quietationem viæ sequitur maior patriæ:

ſed propter actum irreferibilem in acceptãtem obiectũ. F

Ad ſecundum poteſt maior negari, quia licet amore ordinato nullus fruatur aliquo, niſi quo non vult aliquẽ vti ſed frui: tamẽ amore inordinato bene poteſt quis frui quo non vult alium frui: ſed tantum vti, vel illud nullo modo amare, ſicut patet de zelotypia inordinata.

Ad probationem maioris poteſt dici, quod licet fruens appretietur fruibile tanquam ſummum bonum, non tamen vult illud ab omnibus ſic appretiari, quando inordinate ſic fruitur, non igitur ſequitur, vult illud eſſe ſummum bonum, vel amat illud quaſi ſummum bonum, ergo vult alios ſic amare illud.

Aliter poteſt reſponderi negando minorem. Ad probationem. Non ſequitur, vult fruibile eſſe, ergo vult illud eſſe a Deo. Nec ſequitur etiam, vult illud eſſe a Deo, ergo vult Deum vti illo. Et cauſa defectus vtriuſque conſequentiæ eſt, quia non oportet volẽtem antecedens velle conſequens, quando conſequens non includitur per ſe in antecedente, ſed tantum ſequitur per locum extrinſecum: ita eſt in propoſito. G

A.I. nomẽ frui. Alia litera. Ad omnẽ actum nõ referibilẽ: quod aliquo modo poteſt conuenire appetitui ſenſitiuo; puta negatiue tantum nõ contrarię: vt dictum eſt, quia nõ inhęret obiecto tãquam irreferibili, quia hoc eſt impoſſibile in ipſo niſi ratio bonitatis obiecti vere: vel in acceptatione ſu noia potentia, licet irreferibili a ſe hoc eſt ratio impotentia naturalis in ipſo: non tamen ratione bonitatis obiecti, &c.

- AD AVCTORITATEM Auguſtini.

Ad 4. q. patet, quia exponenda eſt auctoritas eius de fruitione abuſiue extendendo fruitionem, quia appetitus ſenſitiuus non refert intelligendo negatiue, non contrarię, quia nõ inhæret obiecto tanquam irreferibili, quia licet irreferibili a ſe, hoc eſt rõne impotẽtiæ naturalis in ipſo, nõ ratione bonitatis obiecti vere, vel in acceptatione potentiæ. De differentia iſtorum non referri negatiue cõtrarie, & priuatiue dicetur ſecũdo lib. diſt. n. 41.

- AD ARGVMENTVM quęſtionis vltimæ patet, quòd licet appetitus naturalis alicui inhęreat propter ſe negatiue, nõ tamẽ contrarie, vt in pluribus, & ſi quandoque contrarie, non tamen amore inhęret, ſed nec etiã proprie inhęret: ſed ab ipſo dãte naturam, quaſi infigitur illi obiecto, non quidem per actum elicitum alium a natura: ſicut eſt in appetitu etiam ſenſitiuo, ſed per inclinationem habitualem naturę. Vnde (ſicut prædictum eſt) minus conuenit ſibi frui, quam appetitui ſenſitiuo, qui per actum elicitum quaſi obiecto iam cognito inhæret, licet non libere. Appetitus autem naturalis ſine omni cognitione perpetuo inclinatur. H

Ex dictis de frui, & ſpecialiter in quęſtione tertia huius diſtinctionis, patere poteſt de vti, qui eſt actus quidam voluntatis imperfectior, ad frui, ſicut ad actum perfectiorem eiuſdem potentiæ, ordinatus.

DISTINCTIO II.

Hoc itaque vera, ac pia fide tenendum eſt, quod Trinitas ſit vnus, & ſolus verus Deus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum in entibus ſit aliquod actu exiſtens infinitum.

Circa iſtã ſecundam diſt. i. qua Magiſter agit de eſſentia Dei & eius vnitate, & perſonarum pluralitate quæruntur. 7. Nã circa primam partem quęrũtur tria, & duo de eius eſſentia, & vnũ de eius vnitate. primo quęritur vtrum &c.

IRCA diſtinctionem ſecundam quæro: Primo de his quę pertinẽt ad vnitatem Dei, & primo: Vtrũ in entibus ſit aliquid actu exiſtens infinitum. Quod nõ ſic arguitur. Si vnum contrarium eſſet in natura actu infinitum, nihil ſibi cõtrarium eſſet in natura, ergo ſi aliquód bonum ſit actu infinitum, nihil mali eſſet in vniuerſo.

Reſpondetur, quod maior eſt vera de contrarijs formaliter. Nullum malum contrariatur Deo formaliter.

Contra, ſiue formaliter, ſiue virtualiter contrarietur (ſi eſt infinitum) nihil patitur cõtrarium ſui effectus: quia propter infinitam virtutem deſtruet omne incompoſſibile ſuo effectui, ergo maior eſt ita vera de contrario virtualiter ſicut formaliter, & eſt exemplum, ſi Sol eſſet infinite calidus virtualiter, nihil relinqueret frigidum in vniuerſo, ſicut nec ſi eſſet infinite calidus formaliter.

Item corpus infinitum nullum aliud corpus ſecum compatitur, ergo nec ens infinitum aliud ens cum eo. Probatio cõſequẽtiæ: tũ quia ſicut repugnat dimenſio dimenſioni, ita videtur actualitas actualitati repugnare. Tum quia ſicut ſi eſſet aliud corpus ab infinito faceret cum illo aliquid maius infinito: ita ſi eſſet ens aliud ab infinito facere aliquid maius infinito.

De hac re Franc. de May. d. 2. q. 8. D. Th. p. 1. q. 7. ar. 2. D. Bonau. lib. 1. d. 2. ar. 1. q. 1.

Præterea. Quod ita eſt hic, quód non alibi, eſt finitum reſpectu Vbi, & quod ita eſt nunc, quód non alias, eſt finitum reſpectu Quando. & ita de alijs, & quod ita agit hoc, quod non aliud, eſt finitum ſecundum actionem, ergo quod eſt ita hoc aliquid, quod non aliud, eſt finitum ſecundum entitatem. Deus eſt ſumme hoc, quia ex ſe eſt quædam ſingularitas, ergo non eſt infinitus.

Tex. 79. Tex. 78.

Item 8. Phyſi. Virtus infinita, ſi eſſet, moueret in non tempore, nulla virtus poteſt mouere in non tempore, ergo, &c.

Contra, ibidem. Phil. 8. Phyſi. probat primũ mouens eẽ potentiæ infinitæ, quia mouet motu infinito, ſed hæc cõcluſio non poteſt intelligi tantum de infinitate durationis, quia propter infinitatem potentiæ probat, quód non poſſit eſſe in magnitudine, nõ repugnat autem magnitudini ſecundum, eum quód in ea ſit potentia infinita ſecũdum durationem ſicut pouit in cęlo.

Ratio ad opp.

Item Pſal. magnus dominus & laudabilis nimis Item Damaſc. c. 4. Eſt pelagus infinita continens.

47 & 144. A.l. 10. vel 12.

QVÆSTIO II.

An aliquod infinitum, ſiue an Deum eſſe ſit per ſe notum.

VOD ſic, probo. Damaſc. lib. 1. cap. 1. & 3. eius quod eſt Deum eſſe, cognitio omnibus eſt naturaliter inſerta, ſed illud eſt per ſe notum cuius notitia omnibus inſerta eſt, ſicut patet ex. 2. Metaph. quòd prima principalia, quæ ſunt quaſi ianua, ſunt per ſe nota, ergo &c.

D. Th. p. 1. q. 2. art. 1. Ocham p. ſen d. 3. q. 4. Tex. cõ. 1, & 4. Arg. 2.

Præterea Illud, quo nihil maius cogitari poteſt eſſe, eſt per ſe notum: Deus autẽ eſt huiuſmodi ſecundũ Anſel. Proſol. ſecundo. Illud autem non eſt aliquod finitum, ergo infinitum. Prima probatur, quia oppoſitum prædicati repugnat ſubiecto. Si enim non eſt in re, non eſt quo maius cogitari non poteſt, quia ſi eſſet in re maius eſſet quã ſi non eſſet in re, ſed tantum in intellectu. I

Arg. 3. Hie. 10. Io. 3. 14. & 18. Apoc. 15. Arg. 4.

Item veritatem eſſe eſt per ſe notum, Deus autem eſt veritas, ergo Deum eſſe eſt per ſe notum probatio maioris, quia ſequitur ex ſuo oppoſito, ſi enim nulla veritas eſt, ergo verum eſt nullam veritatem eſſe, ergo veritas, &c.

Item propoſitiones habentes neceſſitatem ſecundum quid ex terminis habentibus entitatem ſecundum quid, ſunt per ſe notæ, ſicut prima principia, quæ ſunt per ſe nota ex terminis habentibus eſſe in intellectu, ergo multo magis erit illa per ſe nota, quæ habet neceſſitatem ex terminis ſimpliciter neceſſarijs qualis eſt iſta, Deus eſt.

Aſſumptum patet, quia neceſſitas primorũ principiorum & noſcibilitas eorum nõ eſt pp exiſtentiã terminorum in re, ſed tantum propter connexionem extremorũ, vt ſunt in intellectu concipiente. K

Contra; per ſe notum non poteſt ab aliquo negari, ſed Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.

Rõ ad op. Pſal. 13. & 52.

Item Auic. 1. Metaphy. Deum eſſe non eſt per ſe notũ, nec deſperatum cognoſci,

QVONIAM ſecundum Phil. 2. Metaph. abſurdum eſt ſimul quęrere ſcientiam & modum ſciendi, ideo primo reſpondeo ad ſecundam quæſtionem, quæ quęrit de modo cognoſcendi iſtam: Deus eſt, & quantum ad iſtam, primo aſſigno rationem propoſitionis per ſe notę, & dico ſic, quód cum dicitur propoſitio per ſe nota, ly, per ſe, non excludit quamlibet cauſam, quia non excludit terminos propoſitiones. Nulla enim propoſitio per ſe nota eſt excluſa a notitia terminorum, quia principia prima cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus: ſed excluditur quęcunque cauſa & ratio: quę

Vide cum 8 Metaph. optime. Tex. 15. Ratio propoſitionis per ſe notæ. 1 Poſterio rũ. tex. 6.

eſt

est extra per se conceptum terminorum propositiones per se notæ.

Idem sen. Arist. 1 Posterio. c. 15.

Dicitur igitur propositio per se nota, quę ex terminis propriis, qui sunt aliquid eius, vt sunt eius, habet veritatem euidentem.

Et non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios habet euidentiam, sed ex se tantum, vt omne totum est maius sua parte.

Vlterius, qui sunt illi termini proprij, ex quibus debet esse euidens. Dico, quòd quo ad hoc, alius terminus est diffinitio alius diffinitum, & hoc siue accipiantur termini propositionis pro vocibus significantibus siue pro cóceptibus significatis, quod probo ex primo Posteriorum, quia quòd quid est alterius extremi est medium in demóstratione: ergo altera præmissarum non differt a conclusione, nisi sicut diffinitum a diffinitione, & tamen præmissa est principium per se notum. Conclusio autem nó est per se nota sed demonstratá, ergo quantum ad rationem propositionis per se notæ, alius terminus est diffinitio a diffinito. Quia si esset idem conceptus diffinitionis, & diffiniti in demonstratione potissima esset petitio principij. Item tunc essent ibi duo termini tantum, quòd est falsum.

Tex. 10. & 10 & expedius in 2 habetur. t. 8.

Cóstantio aduersariorum proposi capum, qui nullam ex natura rei ponunt distinctioné inter diffinitioné, & diffinitum cótra Philos. & Auerr. 1. Phy. t.c. 18. Tex. 5.

Hoc probatur secundo sic per Arist. 1. Phys. Quod nomina sustinent ad diffinitionem hoc, quòd totum ad partes. i. quod nomen est prius notum diffinitione. Ex hoc arguitur impossibile est eundem conceptum esse priorem, & posteriorem haberi, & nó haberi de eadem re. Sed idé potest prius, concipi secundum nomen, quam secundú diffinitioné. Nomen autem confuse importat, quod diffinitio distincté, quia diffinitio diuidit in singularia. Ergo conceptus quidditatis prout importatur per nomen cófuse est prius notus naturaliter, quam conceptus eius, vt importatur distincté per diffinitionem, & ita alius conceptus, & aliud extremum.

Ex duobus declaratis infero propositioné sic. Cú propositio sit per se nota, q̄ ex proprijs terminis habet euidétem veritatem, & alij termini sunt conceptus quidditatis distincté, vt importatur per diffinitione, & conceptus quidditatis confuse, vt importatur per nomen, sequitur, quod propositio non est per se nota quidditate confuse accepta, quæ non est nota nisi eadem distincté concipiatur per diffinitionem.

Hęc etiam eadem conclusio probatur, quia alias quælibet propositio, quę est vera in primo modo, vt homo est animal, & corpus, vsque ad substantiam esset per se nota: quod tamen non est verum. Nam si ratio vtriusque extremi assignatur ex rationibus extremorum distincté cóceptis apparet manifestú, q̄ vnum extremum includit aliud. Similiter alias quælibet propositio esset per se nota in scientijs specialibus, quam Metaphys. posset habere per se notam ex diffinitionibus extremorum, quod non est uerum, quia Geometer nó utitur aliquibus principijs tanquam per se notis, nisi quę habent euidentem veritatem ex terminis confuse cognitis, puta concipiendo lineam confuse, euidens est, quod linea est longitudo sine latitudine, non concipiendo adhuc distincté: ad quód genus pertineat linea, sicut considerat Metaphys. Alias autem propositiones, quas Metaphys. Potest cognoscere, puta, quod linea est species quantitatis continuæ distincta contra superficiem, & corpus, & huius, tales propositiones non habet, geometer propter se notas.

Al pro p se notis.

Patet hoc tertio. Quia bene stat demonstratio alicuius prædicati de diffinito cum hoc, quód illud prædicatum sit per se notum de diffinitione, sicut habere tres, est demonstrabile de triangulo: cum tamen notum sit per se de eius diffinitione, quod omnis figura plana, &c. Est igitur omnis, & sola illa propositio per se nota, quæ ex terminis sic conceptis, ut sunt eius termini, nata est habere euidentem ueritatem complexionis.

Tho. prima parte sua quæst. 2 ar. 1. in solutione principali. Vide Alex. de Ales, 1. par. 5 q. 3

Ex hoc patet, quod non est distinguere inter propositionem esse per se notam, & per se noscibilem, quia idem sunt. Nam propositio non dicitur per se nota, quia ab aliquo intellectu cognoscatur per se, tunc enim si nullus intellectus actus cognosceret nulla propositio esset per se nota: sed dicitur per se nota, quia quantum est de natura terminorum nata est habere euidentem ueritatem contentam in terminis, etiam in quocunque intellectu concipiente terminos si tamen aliquis intellectus non concipiat terminos, & ita non concipiat propositionem, non minus est per se nota quátum est de se, & sic loquimur de propositione per se nota.

Ex his patet, quód nulla est distinctio de per se nota in se & in nobis, quia quæcunque est in se & per se nota, cuicunque intellectui est per se nota, licet non actu cognita, tamen quantum est ex terminis est euidenter nota, si termini concipiantur. Th. vbi su.

Sicut patet de syllogismo perfecto, qui nullius indiget, vt appareat necessarius. Primo prio. c. 1.

Item propter idem non valet illa distinctio, quòd aliquid est per se notum sapientibus vel insipientibus, quia hoc totum pertinet ad conceptionem terminorum, quæ præsupponit ad intellectum propositionis per se notæ. Tho. vbi sup. & 1 2. q 94. ar. 2. & Alex. 1. par. q. 3.

Licet sic distinguat Boetius in Hebdomadibus communem conceptionem. Sed vel non est idem propositio per se nota, & communis animi conceptio, uel ipse intelligit de concepta non de conceptibilia sub ratione terminorum distincte.

Nec illa distinctio valet, quod aliquæ sunt per se notę primi ordinis, aliquæ secundi, quia quæcunque per se notæ propositiones conceptis terminis proprijs, sicut sunt termini eius, habent euidentem veritatem in ordine suo. Guil. var. li. 1. dist. 2. q. 8.

EX HIS ad quæstionem dico, quód propositio illa est per se nota quæ contingit ista extrema, esse & essentiam diuinam, vt est hæc, siue Deum & esse sibi proprium. Declaratio mentis propriæ.

Quo modo Deus videt illam essentiam & esse sub proprijssima ratione qua est in Deo, hoc esse, quo modo nunc a nobis nec esse intelligitur, nec essentia, sed ab ipso Deo & a beatis.

Speculare verba hæc subtilissima diligéter quæ mult. Scotistarum titubant

Quia illa ex terminis suis habet euidentem veritatem, intantum quód illa propositio non est per se secundo modo, quasi prædicatum sit extra rationem subiecti, sed per septimo modo & immediata & ex terminis euidés; quia est immediatissima, ad quam resoluuntur omnes propositiones enunciantes aliquid de Deo qualitercunque concepto.

Est igitur ista, Deus est, vel hæc, essentia est, per se nota, quia ista extrema nata sunt facere euidentiam de ista complexione cuilibet apprehendenti perfecte extrema istius complexionis, quia esse nulli perfectius conuenit quam huic essentiæ, Sic ergo intelligendo per nomen Dei aliquid, quod nos non perfecte cognoscimus, nec concipimus, vt hanc essentiam diuinam, sic hæc est per se nota: Deus est.

Sed si quęritur, an esse insit alicui conceptui, quem nos concipimus de Deo, ita quòd sit propositio per se nota, in qua enuntiatur esse de tali conceptu: puta in tali propositione, cuius extrema possunt a nobis concipi. Potest enim in intellectu nostro esse aliquis conceptus de Deo dictus, non communis sibi & creaturæ, puta necessario ens, uel ens infinitum, uel summum bonum, & de tali conceptu possumus prædicare esse, eo modo, quo a nobis concipitur.

Dico, quód nulla talis est per se nota propter tria. Primo: quia quælibet talis est conclusio demonstrabilis etiam propter quid. Probatio. Quidquid primo & immediate conuenit alicui, de quolibet, quod est in eo, siue sibi superiori, siue inferiori, uel de passione. Potest demonstrari propter quid per illud, cui primo conuenit tanquam per medium. Exemplum. Si triangulus primo habet tres angulos æquales duobus rectis, de quolibet contento in triangulo potest demostrari, quod habeat tres angulos demonstratione propter quid, per medium, quod est triangulus, puta quód aliqua figura habet tres &c. De qualibet etiam specie trianguli, quod habeat tres: licet non primo: esse autem primo conuenit huic essentiæ, ut hæc, quo modo uidetur a beatis: ergo de quolibet, quod est in hac essentia, quod potest a nobis concipi siue sit quasi superius, siue quasi passio. Potest demonstrari esse per hanc essentiam sicut per

Quæ propositio sit p se nota.

medium demonstratione propter quid, sicut per hanc triangulus habet tres: determinatur, quod aliqua figura habet tres.

Et per consequens non est per se nota ex terminus, quia tunc non demonstraretur propter quid.

Ratio. 2. Secundo sic. Propositio per se nota cuilibet intellectui ex terminis cognitis est euidens. Sed hæc propositio, ens infinitum est non est nota siue euidens nostro intellectui ex terminis. Probatio: tales enim terminos prius concipimus, quam eam credamus, vel per demonstrationem sciamus, & in isto priori non est nobis euidens. Nō enim certitudinaliter eam tenemus ex terminis, nisi per fidem vel demonstrationem.

Ratio. 3. Tertio, quia nihil est per se notum de conceptu simpliciter simplici, nisi sit per se notum partes illius conceptus vniri. Nullus autem conceptus, quem habemus G de Deo proprius sibi, & non conueniens creaturæ est simpliciter simplex. Vel saltem nullus, quem nos distinctè percipiamus esse proprium Deo est simpliciter simplex: ergo nihil est per se notum de tali conceptu, nisi per se notum sit partes illius conceptus vniri, sed hoc non est per se notum, quia vnio illarum partium demonstratur per duas rationes.

HÆC MINOR pendet ex opinione de vniuocatione conceptus cōis Deo creaturæ, qua opposito mutata, minor talis sumetur hęc, multi conceptus in quibus concipimus Deum non sunt simpliciter simplices, & cōcludit conclusio particularis non vniuersalis, sicut patet per duas primas rationes. Minor aliter potest sumi, nullus conceptus noster proprius Deo, vel quem concipimus esse proprium Deo est simpliciter simplex, quia licet H conceptus entis factus per creaturam sit simpliciter simplex, & proprius Deo, secundum aliam opinionem, non tamen est conceptus proprius perceptus, quia secundū Hen. In summa articulo 2. q. 2. videtur, quod in isto conceptu propter similitudinem, & simplicitatem, & propinquitatem non distinguimus Deum ab alijs, intellige, nō distinguimus perceptibiliter, quia licet sit conceptus distinctus, non tamen percipitur a nobis, vt distinctus, ergo nihil est per se notum de tali conceptu nisi per se notum sit partes illius conceptus vniri, sed hoc non est per se notū, quia vnio illarū partiū demōstratur p duas rationes.

Clarius vide 8. dist. huius. q. 3. A. l. 12.

Tex. 34. Quid sit ratio in se falsa.

Maior manifesta est per Phil. 5. Met. cap. de falso: quia ratio in se falsa est de omni falsa. Ergo nulla ratio est de aliqua vera: nisi sit in se vera: ergo ad hoc, quod cognoscatur aliquid esse verum de aliqua ratione, vel ipsam esse veram de aliquo oportet cognoscere ipsam esse veram in se, non est autem ratio in se vera, nisi partes illius rationis sint vnitę, & sicut oportet scire quantum ad prædicationes quidditatiuas, quód partes illius rationis possint vniri quidditatiue, puta, quód altera contrahat alteram formaliter, ita quātum ad veritatem propositionis enuntiantis esse oportet cognoscere partes rationis subiecti, vel prędicati vniri actualiter. Exemplum. Quęadmodum ista. Homo irrationalis est animal, nō est per se nota, loquendo de prædicatione quidditatiua, quia subiectum in se includit falsum, quia propositione includentem in se contradictoria. Ita ista. Homo albus est. Nō est per se nota nisi per se notum sit hominem, & album actu coniungi: quia si non coniunguntur actu: hæc est vera: Nihil est homo albus, & p consequens sua cōuersa K est vera. Nullus homo albus est aliquid. Ergo sua contradictoria falsa. Homo albus est aliquid.

A. l. continuat.

Probatio minoris. Quęcunq; cōceptum concipimus siue boni, siue veri, si non contrahatur per aliquid vt non sit conceptus simpliciter simplex, vt dicendo. Summum bonum, vel infinitum bonum, vel increatum, uel immēsum, & sic de alijs, nullus talis est proprius Deo. Voco autem conceptum simpliciter simplicem qui non est resolubilis in aliquos conceptus simplices, quorum quilibet possit actu simplici distincte cognosci.

Quid sit conceptus simpliciter simplex.

EX ISTA RATIONE vltima patet ad quasdā instantias cum arguitur: hęc est per se nota, necesse esse est. Probatio, quia oppositum prædicati repugnat subiecto. Si enim non est, non est necesse esse. Hæc etiam est per se nota, Deus est, quia secundum cōmunem expositionem F quam ponit Damasc. lib. 1. cap. 12. Deus dicitur ab operatione actuali, fouere vel ardere, vel considerare. Ergo secundum communem acceptionem idem est, Deus est, sicut operans actu est, quæ videtur per se nota, quia ut prius oppositum prædicati repugnat subiecto, scilicet quód sit actu operans, & quód non sit.

A. Lomb. 12. Met. cap. 39. & inde.

Rui. var. li. 1. ista 2. in prin.

Dicitur, quód hæc, propositio operans actu est, potest prædicare esse tertium adiacens vel secundum, & ita prędicari esse ut nunc, uel esse habituale primo modo non est per se nota, secundo modo est per se nota.

Sed hoc non est logice dictum, quia secundum Philos. 2. Perher. esse non prædicat tertium, nisi quando tertiū adiacet sibi tanquam prædicatum, quando autem nullū adiacet sibi tertium, prædicat esse proprium, quod est prædicari secundum adiacens, hic nihil adiacet sibi, igitur G prædicat præcisę quod in se est, & ita prædicatur esse secundum.

In princ.

Ideo aliter respondeo ad instantias, quód nulla istarum propositionum est per se nota, necesse esse est, uel operans actu est, quia non est per se notum partes, quæ sunt in subiecto vniri actualiter. Cum dicit oppositum prædicati repugnat subiecto, dico, quód non sequitur ex hoc propositionem esse per se notam, nisi illa repugnantia sit euidens, & etiam cum hoc sit euidens vtrūque extremum habere conceptum simpliciter simplicē, vel conceptus partium vniri, si non sit conceptus simpliciter simplex.

Responsio Scoti.

Contra istud. Si oppositum prædicati repugnat subiecto, ut si, non animal, repugnat homini, sequitur, quód si homo est, animal est, ergo consequentia est bona ponendo subiectum in aliquo antecedente, & prædicatum in aliquo consequente, inferendo consequens ex tali antecedente, puta. A. est necesse esse ergo. A. est quia oppositum consequentis repugnat antecedenti, sed omnis consequentia necessaria tenet virtute alicuius cathegoricæ necessariæ, illa categorica est, quæ vnit extrema, ratione quorum tenet consequentia, ergo talis propositio est necessaria, puta illa, necesse esse est, uel operans actu est.

Hic duæ regulæ colliguntur.

Responsio, quando in antecedente includuntur Duo opposita, & refertur consequens, non refertur rationem alicuius totius extremi, quia totum extremum nullum unum conceptum facit, sed tantum ratione alterius partis extremi, puta sequitur, homo irrationalis est, ergo animal est, ratio consequentiæ non est homo irrationalis, quia nullum unum conceptum facit, sed homo in antecedente infert animal in consequente, & ideo Categorica per se vera debet formari ex illis extremis, quæ erit ista: homo est animal. Ita in proposito, si propositio habeat extremum non simpliciter simplex, cuius partes non sunt per se notæ vniri, & aliquid infertur ratione talis extremi, non simpliciter simplicis, infertur ratione alterius partis quæ includit illud, quod infertur in consequente, & ideo tenet in virtute categoricæ coniungentis illa duo, alteram scilicet partem extremi antecedentis, & alteram partem consequentis, ita est, hic, esse est, non autem, necesse esse est.

Per idem patet ad aliud, si non est actu non est operans, ergo per oppositum, si est operans, est ens actu.

Respondeo, in subiecto includuntur plura, quorum alterum est præcise ratio consequentiæ: non autem totum: & ideo non est propositio necessaria uniendo totum extremum antecedentis cum extremo consequentis.

AD ARGVMENTA principalia.

Ad arg. 1. Ad primum scilicet ad Damasc. potest exponi de potentia cognitiua naturaliter nobis data, per quam statim ex creaturis possumus cognoscere Deum esse, saltem in rationibus generalibus, & ibi subdit qualiter cognoscitur ex creaturis. Vel de cognitione Dei sub rationib. communibus conuenientibus sibi & creaturis, quæ cognita perfectius, & eminentius sunt in Deo quam in alijs. Quia autem non loquatur de cognitione actuali & distincta Dei, patet per hoc, quod dicit ibi: Nemo nouit eum, nisi quantum ipse reuelauit.

Ad

A. I. Vers. Ad 2.

Ad secundum dico, quòd Ansel. non dicit illam propositionem esse per se notam, quod apparet, quia non potest inferri ex deductione eius, quòd ita propositio sit uera, nisi ad minus per duos syllogismos, quorum alter iste est, omni non ente ens est maius: summo nihil est maius, ergo nullum summum est non ens, ex obliquis in secundo secundæ. Alius syllogismus est iste, quod nõ est non ens, est ens, summum non est non ens, ergo est ens. Quomodo autem ratio eius valeat, dicetur in sequẽti quæstione, articulo 6. Quòd fiet ad infinitatem probandam.

A. I. Articulo. 4

Ad probationem maioris dico, quòd maior non est per se nota. Cum probatur: quia oppositum prædicati repugnat subiecto, dico quod non est per se euidens oppositum prędicati repugnare subiecto, nec per se euidens est subiectum habere conceptum simpliciter simplicem. B vel quòd partes illius vniantur in effectu. Et ambo ista requirũtur ad hoc, quòd propositio ista esset per se nota.

Ad 3. D. Tho. vbi supra prima par te soluẽdo 3. princip.

Ad tertium dico, quod ueritatem in communi esse est per se notum: ergo Deum esse: non sequitur, sed est fallacia consequentis.

Aliter potest negari maior. Cum probatur, si nulla ueritas est, ergo nullam ueritatem esse, est uerum. Consequentia nõ valet, quia ueritas aut accipitur pro fundamẽto ueritatis in re, aut pro ueritate in actu intellectus cõponente, aut diuidente. Si autem nulla ueritas est, nec uerum est aliquam ueritatem esse, quia nec ueritatem rei quia nulla res est, nec ueritatem intellectus componentis, & diuidentis: quia nullus est bene, tamen sequitur: Si nulla ueritas est, ergo non est uerum, aliquam ueritatem esse: quia nulla est: sed non sequitur vltra, ergo uerum est C aliquam ueritatem non esse: est enim fallacia consequentis a negatiua habente duas causas ueritatis ad affirmatiuam, quæ est vna illarum.

A. I. componentis &c.

Ad 4.

Ad vltimum dico, quod propositiones non dicuntur per se notæ: quia extrema habent maiorem necessitatem in se, vel maiorem in re extra intellectum: quia extrema, vt sunt extrema talis propositionis, ostendunt euidenter compositionem esse conformem rationibus terminorũ, & habitudini eorum, & hoc qualecunque esse termini habeant, siue in re, siue in intellectu. Euidentia enim huius conformitatis est euidentia ueritatis in propositione, quod est propositionem esse per se notam. Nunc autem ista: Ens infinitum est in intellectu nostro, non nata est habere euidentiam ex terminis, sed bene ista: Omne totum est maius sua parte, vel aliqua consimilis, in quocun D que intellectu concipiente terminos nata est habere talem euidentiam ex terminis, quia ex terminis est euidẽs, quod ista complexio est conformis habitudini, & rationibus terminorum, qualecunque esse termini habeant, & ideo licet minor sit necessitas terminorum, non sequitur, quòd sit minor euidentia propositionum.

Declarato primi quæst. Ordo singula. procedendi.

AD PRIMAM quæstionem sic proceditur, quia de ente infinito non potest demonstrari esse propter quid quantum ad nos, licet ex natura terminorum propositio esset demonstrabilis propter quid, sed quantum ad nos propositio est demonstrabilis demõstratione quia ex creaturis. Proprietates autem infiniti entis relatiuæ ad creaturas immediatius se habent ad illa, quæ sunt media in demonstratione. Quia, quam proprietates absolutæ. Ita, quòd de illis proprietatibus relatiuis immediatius potest con- E cludi esse per illa, quæ sunt media in tali demonstratione, quam de proprietatibus absolutis. Nam immediate ex esse vnius relatiui sequitur esse sui correlatiui, ideo primo declarabo esse de proprietatibus relatiuis entis infiniti. Et secundo ex his declarabo esse de ente infinito, quia iste proprietates relatiuæ soli enti infinito conueniunt, & ita erunt duo articuli principales.

De proprietatibus relatiuis entis ad crea.

QVANTVM ad primum articulum dico, quod proprietates relatiuæ infiniti entis ad creaturas, aut sunt proprietates causalitatis, aut eminentiæ. Causalitatis duplicis, aut efficientis, aut finis, quod additur de causa exẽplari, non est aliud genus causę ab efficiente, quia tunc essent quinque genera causarum. Vnde causa exemplaris est quoddam efficiens: quia agens per intellectum distinctum contra agens per naturam. De quo alias.

A In primo ergo articulo principali tria principaliter ostendam.

Primo quòd aliquid est in effectu inter entia, quod est simpliciter primum secundum efficientiam: & aliquid est simpliciter primum secundum rationem finis, & aliquid est simpliciter primum secundum eminentiam.

Secundo principaliter ostendam quòd illud, quod est primum secundum unã rationem primitatis, idem est primum secundum alias primitates.

Tertio ostendam, quòd ista triplex primitas uni soli naturæ conuenit, ita quòd non pluribus naturis differentibus specie, uel quidditatiue: Et ita in primo articulo erũt tres articuli minus principales.

Primus articulus istorum includit tres conclusiones principales secundum triplicem primitatem, quælibet autem istarum trium conclusionum habet tres, ex quibus dependet. Prima est, quòd est aliquod primum sic, secunda quòd illud est incausabile, tertia quòd illud actu existit in entibus.

Itaque in primo articulo sunt nouem conclusiones, sed tres principales.

Concl. 1. de efficiẽte.

Prima conclusio istarum est ista. Quia aliquod effectiuum sit primum simpliciter, ita. s. quòd sit effectibile nec effectiuum uirtute alterius a se, quod probo sic. Aliquod ens est effectibile, aut igitur a se, aut a nullo, aut ab aliquo alio. Non a nullo, quia nullius est causa illud, quod nihil est. Nec a se, quia nulla res est, quæ seipsam faciat uel gignat. Aug. 1. de Tri. c. 1. ergo ab alio effectiuo, illud aliud sit. A. si. A. est primum modo expositũ, habeo propositũ. Si non est primum, ergo est posterius effectiuum, quia effectibile ab alio uel uirtute alterius effectiuum. Si enim negetur, negatio, ponitur affirmatio. Detur illud alterũ, & sit. B. de quo arguitur sicut de. A. argutum est: & ita aut procederetur in infinitum, quorum quodlibet respectu prioris erit secundum, aut stabitur in aliquo non habente prius. Infinitas autem est impossibilis in ascendendo, ergo primitas necessaria: quia non habens prius nullo priore se est posterius. Nam circulum in causis esse est inconueniens.

Secũdo de Aĩa tex. 47.

A. I. quòd istud sit primum detur &c.

1. Posteriorum. 1. Phi. 2. 2. 12. Metaphy. & alibi.

Contra istam rationem instatur dupliciter: Primo quia secundum Philosophantes infinitas est possibilis in ascẽdendo, sicut ponunt exemplum de generationibus infinitis, ubi nullum est primum, sed quodlibet secundum, & tamen hoc ab eis sine circulo ponitur.

A. I. posteriore.

8. Phys. & 2. de Gen. t. 56. 58. & 68.

Secundo uidetur, quòd procedat ex contingentibus, D & ita non sit demonstratio. Antecedẽs probatur, quia pręmissæ assumunt esse de aliquo causato, omne autem tale contingenter est.

Ad primam instantiam excludendam dico, quòd Philosophi non posuerunt infinitatem possibilem in causis essentialiter ordinatis, sed tantummodo in accidentaliter ordinatis, sicut patet per Auic. 6. Meta. c. 5. ubi loquitur de infinitate indiuiduorum in specie.

Et ad propositum melius ostendendum est sciendum, quæ sunt causæ essentialiter ordinatæ, & quæ accidentaliter ordinatę.

2. Physi. & 5. Metaphysicæ.

Vbi notandum, quòd aliud est loqui de causis per se & per accidens, & aliud est loqui de causis essentialiter siue accidentaliter ordinatis. Nam in primo tantum & comparatio unius ad unũ, causę videlicet ad cau- E satum, & est causa per se, quæ secundum naturam propriam, & non secundum aliquid sibi accidens causat, & causa per accidens e conuerso. In secundo est comparatio duarum causarum inter se inquantum ab eis est aliquid causatum. Et differunt causæ per se siue essentialiter ordinatæ a causis, per accidens siue accidentaliter ordinatis in tribus. Prima differentia est, quòd in causis per se ordinatis causa secunda inquantum causa dependet a prima in per accidens non, licet in esse, uel in aliquo alio dependet.

Secunda est, quòd in per se ordinatis est causalitas alterius rationis & alterius ordinis, quia superior est perfectior, in accidentaliter ordinatis non, hæc sequitur ex prima. Natura nulla causa a causa eiusdem rationis dependet essentialiter in causando: quia in causatione alicuius sufficit unum unius rationis.

Cõmentator 8. Phy. c. 46.

Tertia est, quòd omnes causæ per se & essentialiter ordinatæ simul necessario requiruntur ad causandum, alioquin aliqua per se causalitas deesset effectui, in accidentaliter autem ordinatis non sic est, quia non requiritur simultas earum in causando.

Sic in antiquis originalibus. In hac additione ponitur subtilissime sequentium resolutio probationum.

Ex tribus differentijs causarum tres rationes eliciuntur, ex prima vniuersitas causatorum dependet in causando, ergo ab aliquo, quod non est aliquid vniuersitatis, Ex secunda, in infinitum superior erit in infinitum perfectior. Ex tertia, infinita simul actu. Additur quarta quæ probat, possibile, quod non includit imperfectionem ostẽdere esse. Quia si negatur ordo essentialis, quia accidentalis sufficit ad sensum. Contra probo, quòd causatue ab aliquo: natura producibilis in vno supposito est producibilis in quolibet, qua ratione igitur nunc in isto & prius in illo & in illo, nulla autem successio continuatur nisi in G virtute alicuius permanentis. Illud vero nihil est sic successiui, ergo præter indiuiduum in specie generans, erit aliud superius agens.

Tex. 49. & inde.

Ex isto infero, quòd illud est primum eminens, quia cã æquiuoca actualior & independens, & a qua alia dependent. Primus finis, quia aliquis est finis primus, propter quem se agens agit, Secundo Physico. aliquod aliud effectorum a se quia minus bonum. Similiter nihil aliud dirigit, maxime naturaliter nec ratione.

Quarto primum exemplar, quia per se agens. Vel igitur propter finem cognitum, vel inquantum dirigitur, a cognoscente, cognoscit autem sensibilia, quia ordinat ea in finem, & vult propter finem. Solutio. q. 2. est non esse duo eminentia. Item quot coordinationes tot semper essentialia hinc & inde, & tamẽ altera spẽ, quia nec vnius H rationis hic & ibi, nec hic aliud primum ubi sunt secundo prima totalia.

Vide in opere alio huc ad hoc.

A. l. nisi sint.

Ex his ostenditur propositum sic. Infinitas essentialiter ordinatorum est impossibilis, similiter secundo. Infinitas accidentaliter ordinatorum est impossibilis nisi ponatur status in essentialiter ordinatis, ergo omni modo est impossibilis infinitas in essentialiter ordinatis, tertio si etiam negetur ordo essentialis, adhuc infinitas est impossibilis, ergo omni modo est aliquod simpliciter primũ effectiuum.

Infinitatẽ in essentialiter ordinatis esse impossibilem.

Istarum trium propositionum assumptarum propter breuitatem prima dicatur. A. secunda. B. tertia. C.

Tex. 16.

Probatio istarũ, primo. A. scilicet quòd infinitas essentialiter ordinatorum est impossibilis. Probatio: tum quia vniuersitas causatorum essentialiter ordinatorum est causata, ergo ab aliqua causa, quæ non est aliquid illius vniuersitatis, quia tunc esset causa sui, tota enim vniuersitas dependentium dependet, & a nullo illius vniuersitatis. Tum secundo, quia causæ infinitæ essent simul in actu ex tertia differentia, sed consequens nullus Philosophus ponit. Tum tertio quia prius est, quod est primo propinquius ex 5. Meta. ergo ubi nullum primum nihil essẽtialiter prius. Tum quarto quia superior causa est perfectior in causando ex secunda differentia, ergo in infinitũ superior est in infinitum perfectior, & ita infinitæ perfectionis in causando, & per consequens non causans in virtute alterius, quia quælibet talis in virtute alterius causans est imperfecte causans, quia est dependens ab alia in causando. Tum quinto quia effectiuum nullam imperfectionem ponit necessario, ergo potest esse in aliquo sine imperfectione, sed si in nullo est sine dependentia ad aliquid prius, in nullo est sine imperfectione, ergo effectiuitas independens potest inesse alicui naturæ, & illa est simpliciter prima: ergo effectiuitas simpliciter prima est possibilis, & hoc sufficit, quia inferius ex hoc concluderur ꝙ tale efficiens primum, si est possibile est in re, & sic patet. A. quinque rationibus.

Prob. 2. propositio.

Probatur sic scilicet, quòd infinitas in accidentaliter ordinatis sit impossibilis, nisi ponatur status essentialiter ordinatorum, quia infinitas accidentalis, si ponitur hoc non est simul, patet, sed successiue tantum ut alterum post alterum, ita quòd si secundum fluat aliquo modo a priore, non tamen dependet ab ipso in causando, Potest enim causare ipso non existente, sicut filius ita generat patre mortuo, sicut ipso viuo, talis infinitas successionis est impossibilis, nisi continuetur, vel perpetuetur ab aliqua natura infinite durante, a qua tota successio, & quodlibet eius dependeat. Nulla. n. difformitas perpetuatur nisi in virtute alicuius permanentis, quod nihil est illius successionis, quia omnia successiua sũt eiusdẽ rationis, sed est aliquid prius essentialiter, quia quodlibet successionis dependet ab ipso, & hoc in alio ordine, quàm à causa proxima, quæ est aliquid illius successionis. Patet ergo. B.

8. Physi. t. 46. 53. & 78. & 12. Meta. t. 29 & inde, & 1. Cœ. & 2. de Gene.

Probatur etiam. C. q. s. si negetur ordo essentialis adhuc infinitas est impossibilis: Probatio, quia cum ex prima ratione hic adducta. s. quod a nihilo non potest esse aliquid, sequitur, quod aliqua natura sit effectiua. Si negetur ordo essentialis actiuorum, igitur illa in nullius alterius virtute causat, & licet ipsa in aliquo singulari ponatur causata, tamen in aliquo erit non causata, quod est propositum de natura. Si enim in quolibet ponatur causata, statim implicatur contradictio negando ordinem essentialem, quia nulla natura potest poni in quolibet causata, ita quod sit ordo accidentalis, sub ipsa sine ordine essentiali ad aliam naturam: sic patet ex. B.

Respondet ad instantiam.

Ad secundam instantiam supra, quæ dicit, ꝙ ratio procedit ex contingentibus, & ita non est demõstratio. Respondeo, quod posset sic argui. Aliqua natura est effecta, quia aliquod subiectum est mutatũ, & ita terminus mutationis incipit esse in subiecto, & ita ille terminus, vel compositum producitur siue efficitur, ergo aliquod est efficiens per naturam correlatiuorum, & tunc præmissa esset secundum veritatem contingens, tamen non sic arguitur probando primam conclusionem, sed hoc modo. Aliqua natura est effectibilis, ergo aliqua est effectiua. Antecedens probatur, quia aliquod subiectum est mutabile, & aliquod entium est possibile, accipiendo possibile, vt diuiditur contra necessarium, & sic procedendo est ex necessarijs: Et tunc probatio primæ conclusionis procedit, vel concludit de esse quidditatiuo siue de esse possibili, non autem de existentia actuali, sed de quo nunc ostenditur possibilitas vltra in tertia conclusione actualis existentia ostenditur.

Conclusio secunda de causa effectiua.

Secunda conclusio de primo effectiuo est ista, ꝙ simpliciter primum effectiuum est incausabile. Hoc probatur, quia est ineffectibile, & independens effectiuum, & hæc patet prius, quia si sit virtute alterius causatiuum, vel ab alio effectibile, ergo vel procedetur in infinitum, vel I erit circulus, vel status in aliquo ineffectibili, & independente effectiuo, illud dico primum, & aliud patet, quod non est primum ex datis tuis.

Et vlterius concluditur, si illud primum est ineffectibile, ergo erit incausabile, quia non finibile, nec materiabile, nec formabile. Probatur prima consequentia, valet ꝙ si est ineffectibile, ergo non est finibile, quia causa finalis non causat, nisi quia metaphorice mouet ipsum efficiens ad efficiendum. Nam non alio modo dependet ab ipso essentialiter entitas finiti, vt a priore, nihil autem est causa per se nisi, vt ab ipso tanquam a priore essentialiter dependet causatum, duæ autem aliæ consequentiæ, valet, quod si est ineffectibile, ergo materiabile, & non formabile. Probantur simul, quia cuius non est causa extrinseca, eius non est causa intrinseca.

K Quia causalitas causæ extrinsecæ dicit perfectione sine imperfectione. Causalitas autem causæ intrinsecæ necessario requirit imperfectionem annexam, quia causa intrinseca est pars causati, ergo ratio causæ extrinsecæ est naturaliter prior ratione causæ intrinsecæ: negato ergo priore negatur posterius.

Aliter probantur eædem consequentiæ.

Concl. 3. de cã effe.

Quia causæ intrinsecæ sunt causatæ ab extrinseca, vel secundum esse earum, vel inquantum causant compositum, vel vtroque modo, quia causæ intrinsecæ non seipsis sine agente causant compositum, vel constituunt: ex dictis secunda conclusio proposita satis patet.

Tertia conclusio de primo effectiuo est ista. Primum effectiuum est in actu existens, & aliqua natura existens actu, sic est effectiua. Probatio: cuius rationi repugnat simpliciter esse ab alio, illud, si potest esse a se, sed rationi

primi

primi effectiui repugnat esse ab alio: sicut patet ex secunda conclusione, & ipsum potest esse, sicut patet ex quinta ratione posita ad. A. quæ videtur minus concludere: tamen hoc concludit. A

☞ Aliæ autem probationes ipsius. A. Possunt tractari de existentia, quam ponit hæc tertia conclusio, & sunt istæ probationes ex contingentibus: tamen manifestis, vel si accipiantur de natura, & quidditate, & possibilitate, sunt ex necessarijs. Ergo effectiuum simpliciter primum potest esse a se, ergo est a se, quia, quod non est a se non pôt esse a se, quia tûc nô ens produceret aliquid ad esse, quod est impossibile, & adhuc idem causaret se, & ita non erit incausabile omnino. Istud vltimum, scilicet de existentia primi effectiui aliter declaratur, quia inconueniens est vniuerso deesse supræmum gradum possibilem in essendo. Item iuxta illud nota quoddam corollarium, quasi continet tres conclusiones probatas, quod est istud .s. quod primum effectiuum hoc modo nô tantû est prius alijs, sed aliquid esse prius eo includit contradictionê, sic inquantum primum existit. Probatur vt præcedens. Nam in ratione illius maxime includitur incausabile, vt probatur ex secunda. Ergo si potest, quia non contradicit entitati, vt probatur ex prima, sequitur, quod potest esse a se; & ita est a se. B

Quia in æternis nô differt posse ab esse. 3. Physi. t. 32. — Concl. 1. de causa fin. — IVXTA TRES conclusiones primas de causa effectiua, ppono tres similes conclusiones de causa finali.

Prima conclusio est. Aliquod finitiuum est simpliciter primum hoc est non est ad aliud ordinabile, nec in virtute alterius natum finire alia. Et probatur quinque rationibus similibus illis quę ponebantur ad primam conclusionem de primo effectiuo. C

Concl. 2. — Secunda conclusio est hæc: Primum finitum est incausabile. Probatur, quia est infinibile, alias non esset primum, & vltra, ergo ineffectibile. Hęc consequentia probatur, quia omne per se agens agit propter finem. Ex secundo Physi. Vbi etiam vult hoc Philo. de natura, de qua minus videtur, quam de agente a proposito, sed cuius nô est aliquod per se efficiens, illud non est effectibile, quia in nullo genere potest per accidens esse primum, sicut patet in proposito specialiter de causis agentibus per accidens, quæ sunt casus, & fortuna, quæ secundum intentionem Philos. secundo Physi. reducuntur ad causas necessario per se agentes vt priores, scilicet ad naturam, & intellectum, vel propositum: cuius ergo nullum est per se agens, eius nullum erit agens, sed cuius non est finis eius nô est aliquod per se agens, ergo ipsum est ineffectibile, & tunc vltra, vt supra ostensum est de causa prima effectiua. D

Tex. 49. 61. & 75. — 2. Phys. tex. 66. — Tex. 66. & 67.

Conc. 3 de causa fina. — Tertia conclusio est. Quòd primum finitiuum est actu existens, & alicui naturæ necessario actui existenti conuenit ista primitas. Probatur sicut tertia conclusio de primo effectiuo in prima via.

Corollarium, sequitur, quod primum finitiuum est, ita primum, quod impossibile est, aliquid esse coprius, & probatur, vt corollarium in via priore de efficiente.

CONCLVSIONIBVS tribus de vtroq; ordine causalitatis extrinsecæ iam positis propono tres similes de ordine eminentiæ.

Côc. 1. de primitate eminétiæ. — Prima côclusio est ista. Aliqua natura eminens est simpliciter prima secundum perfectionem. Hoc patet in ordine essentiali, quia secundum Arist. formæ se habent sicut numeri, 8. Meta. in hoc ordine statur, quod probatur ilis quinque rationibus, quæ de statu in effectiuis sunt superius adductæ. E

Tex. 10.

Conc. 2. — Secunda conclusio est ista. Suprema natura est incausabilis. Probatur, quia est infinibilis. Nam ita finibile excellitur a fine in bonitate, & per consequens in perfectione. Et vltra igitur est ineffectibilis, & vltra, ergo incausabilis. Consequentiæ vltimæ probatæ sunt in secunda consequentia de primo effectiuo.

Item, quòd supræma natura sit ineffectibilis probatur. Nam omne effectibile habet aliquam causam essentialiter ordinatam, sicut patet ex probatione ipsius. B. in conclusione prima de primo effectiuo. Causa autem essentialiter ordinata excellit effectum, igitur si esset effectibilis non esset suprema.

Conc. 3. — Tertia conclusio. Suprema natura est aliquid actu existens. Probatur ex præcedentibus, vt tertia de effectiuo.

Corollarium. Aliqua esse naturam eminentiorem, vel superiorem ipsa prima includit côtradictionem, quod probatur, vt corollarium de efficiente fine.

Sic in originali collectio resolutissima quęstionis. — Nota processum huius solutionis, qui talis est prima conclusio est, quòd aliquod primum effectiuum est, quæ primo probatur confuse, secundo distincte per tres probationes, quarum prima quinque modis probatur, & contra eam duę instantiæ excluduntur. Secunda conclusio est, quod illud primum est incausabile. Tertia conclusio, quod est primum actu existens, inde tres conclusiones similes de fine primo, inde tres similes de primo eminente; inde primum efficiens est duobus alijs modis primum, secundæ conclusiones inde, sic primû est vna natura, quadrupliciter ostditur. s. quia necesse esse, quia summû, quia finis vltimus, quia terminus dependentiæ. Inde secundo articulo principali, primo probantur præambula. Et sunt tres conclusiones. Inde primum intelligens, & volens est, tres rationes, inde intelligere se, idem est essentiæ primi, inde nullum intelligere est sibi accidens quatuor rationes, inde probatur principale intentum. s. infinitas primo per efficientiam pertractando rationem Aristo. 8. Phys. & 12. Meta. 2. Per cognitionem actualem infinitorum, & iuxta hoc ratio intuitiua effectus. Tertio per rationem finis. Quarto per rationem eminentiæ. B

Tex. 41.

Primitates efficiê. eminen et finis esse simul. — QVANTVM ad secundum articulum dico, quod ista triplex primitas, quæ est sparsim probata de ista quidditate, competit eidem quidditati, quod ostenditur duabus côclusionibus sequentibus. C

Prima est ista quod primum efficiens est vltimus finis.

secûdo Phisico tex. 49. Secundo Topicorû cap. 29. — Secunda est. Quod primû efficiens est primû eminêtia ita, quod iste articulus habet duas conclusiones. Prima probatur sic: quia omne per se efficiens agit propter finê, & prius efficiens agit propter finem priorem, ergo primum efficiens agit propter vltimum finem: sed propter nihil aliud a se principaliter, & vltimate agit: quia nihil aliud a se potest esse finis eius, ergo agit propter se sicut propter vltimum finem, ergo primum efficiês est vltimus finis.

Secunda conclusio huius articuli probatur sic. Primû efficiens non est vniuocum respectu illarum naturarum effectarum, sed ęquiuocum, ergo eminêtius, & nobilius eis, ergo primum efficiens est eminentissimum.

QVANTVM ad tertium articulum dico, quod nô tantum ista triplex primitas sic inest eidem naturæ, quod cui vna inest, insunt aliæ, sed etiam est ibi talis identitas, quod primum efficiens est tâtum vnum secundum quidditatem, & naturam. D

Ad quòd ostendendum ostendo, primo quandam conclusionem pręambulam, secundo principale.

Præambula est, quod efficiens, quod est primum triplici primitate ostêsa est ex se necesse esse. Probatio, quia est penitus incausabile. Nam contradictionem includit aliquid esse prius eo in genere causæ efficientis, vel finis, & per consequens in genere cuiuscunque causæ, ergo est omnino incausabile.

Ex hoc arguo sic. Nihil potest non esse, nisi cui aliquid incompossibile positiue, vel priuatiuæ potest inesse, sed ei, quod est a se, & penitus incausabile, non potest aliquid inesse, quod sit ei, incompossibile positiuæ, vel priuatiuę, ergo, &c. Maior patet, quia nullum ens potest destrui nisi per incôpossibile sibi positiue, vel priuatiuæ. Minor probatur, quia illud incompossibile, aut potest esse, a se, aut ab alio: si a se, ergo est a se, ergo duo incompossibilia sunt simul, vel neutrum erit, quia vtrunque destruit alterius. Si ab alio, côtra, nulla causa potest destruere aliquod ens propter repugnantiam sui effectus ad illud nisi suo effectui det perfectius, & intensius esse, quam sit esse alterius destructibilis, nullius autem entis ab alio est nobilius esse a sua causa, quam sit esse entis a se, quia omne causatum habet esse dependens, sed quod est ex se habet esse independens. E

Vnitas naturæ primę probatur. — Ex hoc vltra ad propositum, probatur vnitas naturę primæ, quod est principale intentum in isto tertio articulo, & ad hoc adduco tres rationes. Prima est talis, quia si duæ naturę sint necessarię esse aliquibus rationibus pro-

prijs

prijs realibus distinguuntur, & dicantur .A.&.B. istæ rationes, aut sunt rationes formaliter necessario esse di, aut non. Si sic, & præter hæc illa duo per illud, in quo conueniunt sunt formaliter necessaria; ergo vtrumque duabus rationibus formalibus erit necesse, esse quod est impossibile, quia cum neutra illarum rationum per se includat aliam, vtraque illarum circumscripta esset necesse esse per alteram, & ita esset aliquid necesse esse per illud, quo circumscripto, non minus esset necesse. Si vero per illas rōnes, quib' formaliter distinguūtur neutrū formaliter, sit necesse esse, ergo ille rōnes nō sunt formaliter rōnes necessario essendi, & ita sequitur, quod neutrum includitur in necesse esse, quia necesse esse nihil includit. Quod nō, sit necesse esse, vel ratio necessario essendi, quia quęcun que entitas, quæ non est de se necesse esse est possibilis sed nihil possibile includitur in necesse esse, ergo, &c.

Secundo probatur idem, quia duæ naturæ eminentissime non possunt esse in vniuerso, ergo nec duo prima effectiua. Probatio antecedentis, quia species sic habens sicut numeri ex 8. Meta. Et per consequens si duę non possunt esse in eodem ordine, multo magis nec duę possunt esse primæ, vel duæ eminentissime.

Tex. 10.

Hoc patet tertio per rationem de ratione finis quia duo fines vltimi, si essent habentes duas coordinationes entium ad se, ita quod ista entia ad illa nullum ordinem haberent, quia nec ad finem illorum. Nam quæ ordinarentur ad vnū finem vltimum non possunt ordinari ad aliū, quia eiusdem causati duas esse causas totales, vel perfectas in eodē ordine, est impossibile. Tunc.n. esset aliquid in aliquo ordine per se causā, quo non posito nihil minus esse id perfecte causatum, ordinata ergo ad vnum finem nullo modo ordinantur ad alium, nec per consequens ad illa, quæ ordinantur ad alium, & ita ex his, & illis non fieret vnum vniuersum.

12. Meta. tex. vlt.

Hoc etiam quarto confirmatur in communi, quia nulla duo possunt esse terminantia totaliter dependentiam alicuius eiusdem, quia tunc illud terminaret dependentiam, quo subtracto non minus terminaretur illa dependentia, & ita non esset dependentia ad illud. Sed ad efficiens eminens, & ad finem dependent a essentialiter, ergo nullę duæ naturę possunt esse primo terminantia alia entia secundum istam triplicem, dependentiam præcise, est ergo aliqua vna natura terminans entia secundum istam triplicem dependentiam, & ita habens istam triplicem primitatem, ergo, &c.

Ens infinitū in actu existere.

OSTENSO esse de proprietatibus relatiuis primi I entis. Vlterius ad ostendendum infinitatem illius primi, ac per consequens esse de ente infinito procedo sic.

Cum triplici primitate ostensa, quę erit triplex mediū ad ostendendum infinitatem, supposito quoddam vsque ad 25. dist. Quod erit quartum medium, & est illud.

Primo ostendo, quòd primum efficiens est intelligēs, & volens, ita quòd sua intellectio est infinitorum distincte, & ipsa est sua essentia, & quod sua essentia est repræsentatiua infinitorum distincto, & ex hoc secundo tanquam ex quodam medio adiuncto tamen cum alijs medijs, concludetur sua infinitas. Quòd autem sit intelligēs, & volens, arguo sic.

Circa primum quatuor ostendētur. Primum quod primū efficiens sit intelligens, & volens, quòd sic ostenditur.

Ratio. 1. Tex. 66. tex 49 61. & 75.

Primum agens est per se agens, quia omni causa per ac K cidens prior est aliqua causa per se 2. Phy. Sed omne agēs per se agit propter finem. Ex 2. Physi. vbi hoc Philosoph. vult de natura, de qua minus videtur, ergo primum agēs agit propter finem.

Et ex hoc arguitur dupliciter. Primo sic. Omne agens naturale præcise consideratum ex necessitate, & æque ageret si ad nullum finem ageret, sicut si esset independenter agens, si ergo non agit nisi propter finem, hoc est, quia dependet ab agente amante finem, tale autem, a quo dependet tota natura in agendo, non videtur esse nisi primum efficiens, ergo, &c.

12 Met. in fine.

Secundo principaliter arguitur sic. Si primum agens agit propter finem, aut ergo finis ille mouet primum efficiens, vt amatus actu voluntatis, aut vt tantum naturaliter amatus. Si amatus actu voluntatis, habetur propositum, si tantum amatus naturaliter, hoc est falsū, quia non amat naturaliter alium finem a se, vt graue cētrū, & materia formam, tunc enim esset aliquo modo ad finem, quia inclinatus ad illum. Si autem tantum amat naturaliter finem, qui est ipse, hoc nihil est nisi ipsum esse ipsum, hoc.n. non videtur saluare rationem causæ in ipso.

Item arguitur, quasi confirmando rationem iam factam. Primum efficiens dirigit effectum suum ad finem, ergo vel naturaliter dirigit, vel cognoscendo, & amando illum finem. Non naturaliter, quia non cognoscens nihil dirigit nisi in virtute cognoscentis: sapientis enim est prima ordinatio, 1. Meta. sed primum efficiens in nullius virtute dirigit, sicut nec causat, tunc enim non esset primum, ergo &c.

procem.

Item tertio arguitur sic. Aliquid causatur contingen- G ter, ergo prima causa contingenter causat, ergo volens causat. Probatio primæ consequentiæ, quælibet causa secunda causat in quantum mouetur a prima, ergo si prima necessario mouet, quęlibet alia necessario mouetur, & quælibet necessario causat, ergo si aliqua secunda causa contingenter mouet, & prima contingenter mouebit, quia non causat secunda causa nisi in virtute primæ causæ in quantum mouetur ab ipsa. Probatio secundæ consequentiæ. Nullum est principium operandi contingenter nisi voluntas, vel aliquid concomitans voluntatem, quia quodlibet aliud agit ex necessitate naturę, & ita nō contingenter, ergo.

Contra istam responsionem instatur. Et primo contra primam consequentiam arguitur sic: quia nostrum velle posset adhuc aliquid contingenter causare, & ita non H requiritur, quod prima causa illud contingenter causet.

Impugnatio. primæ conseq.

Item Phil. antecedens concessit.s. quod aliquid contingēter causatur, & negauit consequens intelligendo de velle Dei.s. quod prima causa contingenter causet, posuit.n. non propter contingenter Deum velle contingentiam in inferioribus, sed ex motu, qui necessario causatur in quātum vniformis, sed difformitas sequitur in partibus eius, & ita contingentia.

2. & 8. Phy. 2. de Gener. 12. Meta. & in de Bona fortuna.

Contra secundam consequentiam si causat contingenter, ergo volens illa consequentia non videtur tenere, quia aliqua naturaliter mota possunt impediri, & ita oppositum contingenter, & violenter potest euenire.

Ad primum dicendum est, quod si Deus est primum mouens, vel efficiens respectu voluntatis nostræ, idem sequitur de ipsa quod de alijs, quia siue immediate necessario moueat eam, siue aliud immediate, & illud necessario motum necessario mouet volūtatem, quia mouet ex hoc, quod mouetur, sequitur tandem, quod proximum voluntati necessario moueat voluntatem, etiam si illud proximum sit ipsamet voluntas, & erit volens necessario, & ita necessario volet. Et sequitur vlterius, impossibile, quod necessario causat quodlibet causatum, & non est aliquid contingens.

Ad rationes primi.

Ad secundum dico, quod non voco hic contingenter causatum quodcunque non necessarium, vel non sempiternum, sed cuius oppositum posset fieri, quando illud fit: ideo dixi, aliquid contingenter causatur, & non dixi, aliquid est contingens. Nunc dico, quòd Philosophus non potest negare consequens saluando antecedens per motum, quia si iste totus motus necessario est a causa sua, quęlibet pars eius necessario causatur, quando causatur, & ineuitabiliter, ita quod oppositum nō posset tunc, nec aliter causari, & vlterius, quod causatur per quancunque partem motus, necessario causatur, & ineuitabiliter. Vel igitur nihil fit contingenter, i. euitabiliter causatur, vel primum sic causat immediate, quod posset et non causare.

Ad 2.

Ad tertium dico, quod si aliqua potest impedire istam, hoc non potest nisi in virtute superioris causę, & ista superior in virtute superioris, & sic vsque ad primam causam, quæ si immediatam causam sibi necessario mouet, vsque ad istam, erit necessitas: ergo necessario impediet, & per cōsequens non potest alia causa nunc causare.

Ad 3.

Sic ergo videtur triplici via ostensum, quod primum agēs est intelligēs, & volens, quarum prima est, quod naturalia agit propter finem, & non nisi quia dependens, & directa a cognoscente finem.

A. I. naturaliter.

Secun-

Secunda est, quòd ipsum primũ agens agit pp finem.

Tertia, q aliquis effectus cõtingenter fit qñ causatur.

Resolutio canonum Concl. 1. Cap. vlt.

Nũc vlterius, quo ad cõclusiones pambulas ad infinitatem, probo secundo q eius intellectio, & volitio nõ est aliud ab essentia eius, & primo de volitione sui ipsius, vt obiecti sic, Causalitas, & causatio causæ finalis est simpliciter prima secundum Aris. 6. Meta. dicentem, quòd si de qualibet causa esset scientia, illa, quæ esset de causa finali, esset nobilissima. Ipsa enim quantum ad causalitatem præcedit causam efficientẽ, quia mouet eam ad agendũ, & ideo causalitas primi finis, & eius causatio est penitus incausabilis secundum quamlibet causationem in quolibet genere causæ: causalitas autem primi finis est mouere efficiens primum sicut amatum ab ipso, quod est idem, q primum efficiẽs amare primũ finẽ, quia nihil aliud est obiectum amari a voluntate, quam voluntatem amare obiectum, ergo primum efficiens amare primum finem est pœnitus incausabile, & ita ex se necesse esse, & ita esset idem naturæ primæ, & quasi conuertitur ratio ex opposito conclusionis. Quia si primum amare est aliud a natura prima, ergo est causabile, & per consequens effectibile, ergo ab aliquo per se efficiente amante finem, ergo primum amare se esset causatum ab aliquo amore finis priore isto causato, quod est impossibile. Hoc ostendit Aristo. 12. Meta. De intelligere primi. Primo, quia aliter primum non erit optima substantia, quia per intelligere est honorabile. Secundo quia alias esset laboriosa eius cõtinuatio, quia si non est idem illi, erit in potentia contradictionis ad illud, ad illam autem potentiam sequitur labor secundum ipsum.

Tex. 51. Nota rõnẽ Phil. de potentia contradictionis tã propinqua q remota cõ ipsa potentiam.

C Istę rationes Philosophi possunt declarari. Prima sic. Cum omnis entis in actu primo perfectio vltima sit in actu secundo, quo coniungitur optimo maxime si sit actiuum, & non tantum factiuum, omne autem intellectuale est actiuum, & prima natura est intellectualis ex præmissa sequitur, quod vltima eius perfectio sit in actu secundo, ergo si ille actus non sit eius substantia, substãtia eius non erit optima, quia aliud est suum optimum.

A 1. & mis. fa.

Secunda ratio potest declarari sic. Potentia solum modo receptiua est potentia contradictionis, cum ergo hęc non sit huius, ergo, &c. Sed secundum Aristo. nec ista est ratio demonstratiua, sed tantum probabilis.

9. Meta. t. 17. Tho. 1. parte sum. q. 14. ar. 4. & 1. scrip. dist. 35. q. 1. soluendo. 3. artic. & Aegidius quol. 3. q. 10.

Aliter ostenditur propositum ex identitate potentiæ, et obiecti in se sic. Potentia, & obiectum sunt idem, ergo actus est eis idem.

D Sed consequentia nõ valet. Instantia, angelus intelligit se, & amat se, & tamen actus angeli amandi, & intelligendi non sunt idem substantiæ eius.

Hæc conclusio secunda, videlicet, quòd essentia Dei eadem sit, quòd volitio sui ipsius secunda est ex corollarijs. Nam sequitur primo, quod voluntas est idem primæ naturæ, quia velle non est nisi voluntatis. Ergo illa voluntas cuius est velle incausabile est incausabilis, ergo, &c.

Similiter velle intelligitur quasi posterius voluntate, si igitur, velle est idem illi naturæ multomagis voluntas.

Secundo sequitur, quòd intelligere se est idem illi naturæ, quia nihil amatur nisi cognitum, ergo si amare se est ex se necesse esse, sequitur, q intelligere se est ex se necesse esse. Et similiter intellectio est quasi propinquior illi naturæ quam velle.

E Tertio sequitur, quod intellectus est idem illi naturæ, sicut prius de voluntate, & velle argutum est.

Quarto sequitur, quòd ipsa ratio intelligendi se sit idẽ sibi, quia necesse esse, est rationem intelligendi esse ex se necesse esse si intelligere sit necesse esse. Ratio enim intelligendi se quasi pręintelligitur ipsi intelligere.

Ostenso de intelligere se, & velle se, quòd sint idem essentiæ primi, ostendo propositum generalius s. de omni intelligere, & velle ipsius respectu aliorum, quod sint essentię primi idẽ, & sit cõclusio ista tertia ad infinitatẽ pambula. Nullum intelligere potest esse accidens primę naturæ. Probatio, quia de ista natura primo ostensum est, quòd ipsa est primum effectiuum, ergo ex se habet, vnde possit quodcũque causabile causare circunscripto quocũque alio, saltẽ, vt prima causa illius causabilis, sed circunscripta cognitione illius nõ habet, vñ possit illud causabi-

12. Meta. tc. 15. Concl. 3.

A le causare, ergo cognitio cuiuscũq; alterius nõ est aliud a natura sua. Probatio vltimi assũpti, q a nihil põt causare nisi ex amore vltimi finis velit illud, quia non põt aliter esse per se agens, quia nec ageret propter finem, ipsi autẽ velle alicuius propter finem præintelligitur intelligere illud, ergo ante primum signum, in quo intelligitur causans siue volens .A. necessario præintelligitur intelligẽs .A. & ita sine hoc non potest per se efficere, & ita de alijs.

Secundo probatur idem, quia oẽs intellectiones eiusdem intellectus habent similem habitudinem ad intellectum secundum identitatem essentialem, vel accidentalem, sicut patet de omni intellectu causato, & eius intellectionibus, quia videntur perfectiones eiusdem generis, ideo si aliquæ habent receptiuum, & omnes, & si aliqua est accidens, & quælibet, sed aliqua non potest esse accidens in primo, ex præcedente conclusione, quia non intellectio sui ipsius, ergo nulla est sibi accidens.

In originali est, vacat.

B Tertio sic. Intelligere, si potest esse accidens, reciperetur in intellectu, vt in subiecto, ergo & in illo intelligere, quod est idem intellectui, & ita perfectius intelligere erit in potentia receptiua respectu imperfectioris, quod est absurdum.

Quarto sic. Idem intelligere potest esse plurium obiectorum ordinatorum, ergo quanto perfectius tanto plurium, ergo perfectissimum quo impossibile est perfectius intelligi, erit idem omnium intelligibilium. Intelligere primi sic est perfectissimum, ergo idem est omnium intelligibilium, & illud, quod est sui, est idem sibi, ex propositione præcedente, ergo & intelligere omnium est idem sibi.

C Quinto posset sic argui. Iste intellectus non est nisi quoddam intelligere, sed iste intellectus est idem omniũ, ita q non potest esse alius alicuius alterius obiecti, ergo nec intelligere aliud, ergo idem est intelligere omnium.

Sophisma est accidentis ex identitate aliquorum inter se absolute concludere identitatem respectu tertij, respectu cuius extraneantur, vt patet a simili. Intelligere est idem, q velle, si ergo intelligere ipsum est alicuius, ergo ipsum velle erit eiusdem, non sequitur, sed tantum modo sequitur, quod velle est aliquid, quod est eiusdem, quia intelligere est aliquid eiusdem, ita quod diuisim inferri potest, non coniunctim propter accidens.

Alex. de Alexan. lib. 1. dist. 35. q. 2. soluẽdo artic. 2. Sophisma accidentis quid.

Item intellectus primi habet vnum actum adęquatum sibi, & coæternum, quia intelligere se, qui actus est idem sibi, igitur non potest habere alium. Sed consequentia

D non valet. Exemplum de beato, qui simul videt Deum, & alia, etiam si videat Deum secundum vltimum capacitatis suæ, sicut de anima Christi ponitur, adhuc potest videre aliud.

Item arguitur, intellectus iste habet in se per identitatem perfectionem maximam intelligendi, ergo & omnẽ aliam. Respondetur, non sequitur, quia alia, quæ minor est prima potest esse causabilis, & ideo differre ab incausabili, maxima autem non potest.

Quarta cõclusio principalis præambula de intellectu, & voluntate Dei ad infinitatem probandam sit ista. Intellectus primi intelligit, semper, & distincto actu, & necessario, quodcunq; intelligibile, prius naturaliter quã illud sit in se. Prima pars probatur. s. q possit intelligere quodcunq; intelligibile sic. Hoc enim est perfectionis in

Concl. 4.

E intellectu posse distincte, & actu cognoscere quodcunque intelligibile. Immo hoc posse est necessarium ad intellectus rationem, quia omnis intellectus est totius entis communissime sumpti, vt declarabitur in distinct. 3. Nullam autem intellectionem potest habere intellectus primi non eandem sibi ex proxima conclusione, ergo cuiuslibet intelligibilis habet intelligere actuale, & distinctum, & hoc idem sibi, & ita semper, & necessario.

Quæst. 3.

Secunda pars, videlicet de prioritate probatur sic. Quia quidquid est idẽ primo est necesse esse, sicut patuit prius, sed esse aliorum intelligibilium non est necesse esse, necesse autem esse ex se, est prius natura oĩ nõ necessario.

Aliter probatur, quia esse cuiuslibet alterius a se depẽdet ab ipso sicut a causa, & vt causa est alicuius causabilis necessario includitur cognitio eius ex parte causæ: ergo illa cognitio illius prius est naturaliter ipso esse cogniti.

Vtra-

Arg. a cognitione artificis.

Vtraque etiam pars conclusionis probatur aliter, quia **F** artifex distincte cognoscit omnia agenda, antequã fiant, aliter non perfecte operaretur, quia cognitio est mensura, iuxta quam operatur, ergo Deus omnium producibilium a se habet notitiam distinctam actualem, vel saltẽ habitualem priorem eis.

Contra istam instatur de arte, quia ars vniuersalis sufficit ad vniuersalia, vel singularia producenda, ergo &c.

Responsio aliorum.

Potest dici, ꝙ hoc est propter imperfectionem cognitionis artificis creata. Vide in Theolo. propositione 3. & super 7. Metaph. q. 15.

Probat infinitatẽ primi entis.

OSTENSIS igitur his præambulis arguo infinitatem quatuor vijs.

Primo per viam efficientiæ, vbi probatur propositum dupliciter. Primo quia ipsum est primum efficiens oĩum.

Secundo quia est sic efficiens, puta distincte cognoscẽs **G** omnia factibilia.

Tertio ostenditur infinitas per viam finis.

Quarto per viam eminentiæ.

Tex. 78. & vlt. Tex. 41. & 42. Hen. quol. 10. 4. q. 3.

Primam viam ex parte efficientis tangit Phil. 8. Physi. & 12. Meta. & arguit sic. Primum mouet motu infinito, ergo habet potentiam infinitã, hęc ratio coloratur quantum ad antecedens sic, quia æque concluditur propositũ si possit mouere per infinitum sicut si moueret per infinitum, quia æque oportet ipsum esse in actu, sed illud posse patet de primo quantum est ex se, licet ergo primum non moueat motu infinito, sicut Arist. probat, tamen si accipiatur antecedens illud, quod quantum est ex parte sua potest sic mouere habetur antecedens verum, & æque sufficiens ad inferendum propositum. Consequẽtia probatur sic. Quia si ex se, & non virtute alterius mouet mo **H** tu infinito: ergo non ab alio accipit sic mouere, sed in virtute sua actiua habet totum effectum suum simul, quia independenter, sed quod simul habet in virtute infinitum effectum est infinitum, ergo.

§ Aristot.

Aliter probatur prima consequentia sic. Primum mouens simul habet in virtute sua omnes effectus possibiles produci per motum, sed illi sunt infiniti, si potest motus esse infinitus, ergo si mouet in infinitum, est infinitum.

2. Ethic. c. 7.

Contra istas declarationes rationis Arist. instatur quidquid sit de antecedente. Consequentia prima non videtur bene probari, non primo modo, quia duratio maior nihil perfectionis addit. Nam albedo, quæ vno anno manet, non est perfectior quam si tantum vno die maneret, ergo motus quantæcunq; durationis non est perfectior, quam motus vnius diei, igitur ex hoc, quod agens habet **I** in virtute sua actiua simul mouere motu infinito, non concluditur maior perfectio hic, quam ibi, nisi quod agẽs diutius mouet & ex se, & ita esset ostendendum, ꝙ æternitas agentis concluderet eius infinitatem, alias ex infinitate motus non posset concludi eius infinitas.

A I. declarationis.

Tunc ad formam illius argumenti, vltima propositio illius colorationis negatur, nisi de infinitate durationis.

Inquiratur ergo quomodo ratio Philosophi prædicta concludit, si via efficientiæ est potior alijs, patet supra vbi comparantur, quia ipsa inferi alias si per illam non concluditur infinitas, quomodo per alias includitur.

A. I. 2. coloris abiectus.

Secunda declaratio consequentiæ etiam improbatur, quia non maior perfectio intensiua concluditur ex hoc, ꝙ agens eiusdem speciei quotcunq; plura potest producere successiue quandiu manet, quam si tantum vnum, **K** vel duo produceret, quia quod potest in tempore vno in vnum tale, potest eadem virtute in mille talia, si in mille temporibus maneat. Non est autem possibilis apud Philosophos infinitas nisi numeralis effectuum producibilium per motum. s. generabilium, & corruptibilium, quia in speciebus finitatem ponebant, ergo non magis sequitur infinitas intensiua in agente ex hoc, quod potest in infinita numero successiue, quam ex hoc, quod in duo tantum posset, quia est possibilis infinitas numeralis secundum Philosophos.

Si quis autem alius probet infinitatem specierum possibilem, probando aliquos motus cœlestes esse incommẽsurabiles, & ita nunquam posse redire ad vniformitatẽ et si in infinitum durarent, & quod infinite coniunctiones specie, causarent infinita generabilia specie, de hoc, quidquid sit in se, nihil tamen ad intentionem Philosophi, qui infinitatem specierum negaret.

Vltima probabilitas, quæ occurrit pro consequentia Arist. declaranda est illa, quidquid potest in aliqua multa simul ita perfecte sicut in quodlibet eorũ seorsum, quorum quodlibet in causa requirit aliquam perfectionem sibi propriam. Illud concluditur esse perfectius ex pluralitate talium ex hoc, quod potest in plura, & per consequẽs infinitum si simul põt in infinita, & vlterius. Si natura effectus non permittat simultatem eorum, tamen causa quantum est ex se posset simul in infinita, adhuc sequitur, quod sit infinitum ex infinita pluralitate taliũ, & ita videtur de primo agente esse concedendum, quod si posset causare infinita simul, quod esset virtus eius infinita; & per consequens si simul haberet virtutẽ causandi infinita, ita quod quantum est ex se posset simul producere, licet natura effectus non permittat. Adhuc sequitur infinitas virtutis eiusdem. Hæc consequentia vltima probatur, quia potens causare simul, album, & nigrum non est minus perfectum, si non potest ea simul causare, quia ista non sunt simul causabilia, quia hæc non simultas est ex repugnantia eorum, & non ex defectu agentis, quia agens simul habet virtutem respectu amborum si illa ex se essent compossibilia. Sit igitur illa maior, quodcunque agens habet virtutem, quæ quantum est de se posset in infinita simul, licet incompossibilitas effectuum impediat ista simul poni, tale agens est infinitæ virtutis. Primũ est huiusmodi, ergo maior est declarata iam, quia pluralitas talium concludit maiorem perfectionem in causa, quæ quantum est ex se potest simul in illa, ergo infinitas illorum, in quæ potest quantum ex se simul, concludit infinitam eius virtutem.

A. I mi. probatur si primum.

Ex istis potest propositum sic ostendi. Si primum haberet omnem causalitatem omnis causæ possibilis formaliter, & simul, licet non possent causabilia simul poni in esse, esset infinitum, quia simul, quantum est ex se, posset infinita producere, & posse simul plura, concludit maiorem potentiam intensiue, ergo si habet perfectius quam si haberet omnem causalitatem formaliter magis sequitur infinitas intensiua, sed habet omnem causalitatem cuiuscunq; rei, secundum totum quod est in ipsa, & hoc eminentius, quàm si esset in ipso formaliter, ergo est infinite potentię intensiue.

A. I. credi.

Licet ergo omnipotentiam propriæ dictam secundum intentionem Theologorum, tantummodo creditam esse, & non naturali ratione cuidam posse probari, sicut dicetur dist. 42. Probatur tamẽ infinita potentia, quę simul quantum est ex se, habet eminenter omnem causalitatẽ, qua simul posset in infinita si simul essent factibilia.

Si obijcitur, primum non posse ex se simul in infinita, quia licet habeat eminentius omnem causalitatem causę secundæ, quam sit in causa secunda, tamen non potest ex se in effectus omnium causarum secundarum, quia non est probatum, quod sit totalis causa infinitorum.

Quia per illum modum eminenter habendi non patet, ꝙ possit esse causa totalis, & proxima omnium effectuũ sine causis secundis, & ita non habetur minor. s. ꝙ primum ex se simul potest in infinita.

Hoc nihil obstat, quia si causa primo haberet simul vnde esset totalis causa, hoc est vnde esset formaliter causa **K** sicut est prima, nihil perfectius esset, quam nunc sit, quando habet vnde sit prima causa tantum. Tum etiam, quia illæ secundæ non requiruntur propter perfectionem addendam in causando, quia tunc remotius a prima causa esset perfectius, quia perfectiorem requireret causam; sed si requiruntur causæ secundæ cum prima secundum Philosophos, hoc est propter imperfectionem effectus, vt prima cum alia causa imperfecta possit causare imperfectum, quod secundum ipsos non potest immediate causare. Tum etiam quia totæ perfectiones causarum secundarum eminentius sunt in primo, quam si ipse formaliter sibi inessent si possent inesse, quod probatur, quia causa secunda proxima primę totam perfectionem causatiuam habet a sola prima, ergo totam perfectionem illam eminentius habet prima causa, quam causa secunda habens formaliter ipsam. Cõsequentia patet, quia prima respectu

12. Meta. t. 41.

A. I. formalitatem.

illius

illius causae secundae est totaliter causa, & aequiuoca. Similiter arguitur de tertia causa respectu secundae, vel respectu primae, si respectu primae, habetur propositum, si respectu secundae, sequitur secundam eminenter continere totalem perfectionem, quae est formaliter in tertia. Sed secunda habet a prima, quòd sic continet perfectionē tertiae ex praeostensis, ergo prima eminentius habet continere eminenter perfectionem tertię, quam secunda habeat, & sic de omnibus causis, vsq; ad vltimam concluditur primam habere eminenter totalem perfectionem causatiuam omnium, & perfectius quam si haberet causalitatem omnium formaliter si esset possibile, & sic videtur dicto modo posse concludere ratio Arist. de potentia infinita, quae fuit supra in principio huius viae posita, quae accipitur ex 8. Physi. & 1 2. Meta.

z.c.78. & 79.

Iuxta dictam probationem, qua ex infinitate effectuū, in quos simul potest ipsum primum quantum est ex se concluditur infinitas virtutis primi, vel virtutem eius infinitam potest accipi similis de infinitate causatum secundarum sic, quod si primum haberet in se formaliter causalitates omnes secundas cum causalitate prima esset infinitę virtutis aliquo modo, quia quantum est ex se posset in infinita, ergo multo magis est infinita si habet illas causalitates secundas eminentius, quam formaliter.

Sed ad istas duas probationes consequentiae Arist. potest responderi. Ad primam concedo, q vbi quodlibet plurium requirit aliquam perfectionem propriam formaliter, vel virtualiter in causa, potens in plura est perfectius, quam potēs in pauciora, quia ad minus plures perfectiones formales, quae forent propriae illis pluribus habentur virtualiter in tali, & quod plures perfectiones virtualiter habet, est perfectius simpliciter, & quod infinitas est infinitum. Sed si siue simul, siue successiue posset eam in plura, quorum non quodlibet requireret propriā perfectionem formalem, vel virtualem in illa causa, non ibi ex pluralitate posset concludi maior perfectio, sic diceret Philosophus in proposito, quia infinita, in quae potest primum, quantum est ex se, tantum poneret infinita numeraliter, finita autem secundum specificas differētias, & naturas, nunc autem sola distinctio naturae specifice in effectu requirit aliquam perfectionem formalem, vel virtualem in causa, non autem distinctio numeralis.

Potens in plura perfectius, quā potens in pauciora,

Per idem ad secundam probationem, quia causę secundae non sunt infinitę specie secundum Arist. ideo habens virtutem omnium illarum non concluditur esse infinitum intensiue.

Contra primum potentius est, q potest in plura simul, quam quod in pauciora etiam si sint eiusdem speciei, ergo quod simul potest ex se in infinita est infinitae potentiae.

Impugnatio dicti primi, & secundi.

Contra secundum, si omnes causalitates secundae essent formaliter in prima erit in ea aliqua infinitas virtualiter saltem extensiua, ergo si sunt eminentius in ea, erit ibi aliqua infinitas, sed non extensiua, quia hoc tollitur per eminentiam, propter quam sunt vnitiue sine distinctione, ergo tunc esset alia infinitas, quam extensiua, & ita infinitas intensiua.

Ad primum oportet negare antecedēs, & q simultas nihil facit ad maioritatem potentiae, sicut si circa hunc ignem essent specifice infinita corpora in debita approximatione, in omnia simul ageret, sicut modo agit in infinitas partes vnius corporis specifice circundantis.

Ad secundum: concluderet, q Sol esset infinitus, immo quaecunq; causa perpetua, quę potest in infinita indiuidua successiue, ideo argumentatio, licet videtur probabilis, necessario est sophistica. Respondeo ergo sic, q ista propositio, cui innititur ratio, est falsa, quaecunq; ponerēt in se infinitatem extensiuam, ipsa vbi habentur eminentius ponunt aliquam infinitatem intensiuam, falsa est, ratio, quia eminentius possunt haberi in causa aequiuoca. Nec illa potest probari per istam, quia vbi sunt sine omni infinitate non sunt eminenter respectu suorum infinitorum, hęc. n. est falsa, quia eminentia facit vnitatem, & iō non tollit infinitatem materialem extensiuam, quę fuit, nec tamen in causa ponit infinitatem intensiuam formalem, quia finita formalitas, sufficienter continet eminēter infinita materialiter, & extensiue.

Al nato. nalem. A. l. naturaliter.

A Inxta istam viam efficientiae arguitur, quòd primum habeat potentiam infinitam, quia creatiuam. Nam inter creationis extrema infinita est distantia.

Hē. quol. 4 q. vltima & Ric. de Media villa in 2. dist. 1. ar. 4. q. 4.

Sed hoc antecedens ponitur tantum creditum, vt non esse quasi duratione praecedit esse, vt tamen quasi natura secundum viam Aui. Non esse praecedit esse. Antecedens ostenditur, quia saltem prima natura post Deum est ab ipso, & non a se, nec accipit esse aliquo praesupposito, ergo illud creatur, sed sic accipiendo prius natura tam non esse, quam esse non sunt ibi extrema mutationis, quā causet illa virtus, nec illud effici requirit mutari.

6. Met. ca. 2.

Sed quidquid sit de antecedente, consequentia non probatur, quia qñ inter extrema nulla est distantia, media sed ipsa dicuntur praecise distare ratione extremorū inter se, tanta est distantia quantum est maius extremum. Exē-
B plum Deus distat in infinitum a creatura etiam supręma possibili, si qua daretur, non propter aliquam distantiam mediam inter extrema, sed propter infinitatem vnius extremi, ita contradictoria non distant per aliqua media, quia contradictoria sunt immediata: ita, quòd quantuncunque parum recedit aliquid ab vno extremo statim est sub altero, sed distant propter ipsa extrema inter se. Tanta est igitur ista distantia quantum est illud extremū, quod est perfectius, illud est finitum ergo.

Confirmatur: quia posse totaliter super terminum positiuum huius distantię est posse supra distantiam siue super transitum ab vno extremo in aliud extremum, ergo ex posse super illum transitum, nō sequitur infinitas nisi sequatur ex posse totaliter super terminum eius positiuum, talis terminus est finitus: ergo.

C Quód autem dicitur communiter contradictoria distare in infinitum, potest sic intelligi. i. indeterminate, quia sicut nulla est ita parua distantia, quae non sufficiat ad contradictoria, ita nulla est ita magna, etiam si esset maior maxima possibili, quin ad illa contradictoria se extendāt. Est igitur eorum distantia infinita. i. indeterminata ad quamcunque magnam, vel paruam. Ex tali enim infinitate distantię non sequitur consequens de infinita potentia intensiua, sicut nec sequitur ad minimam distantiam in qua saluatur sic infinita distantia, quod enim nō sequitur ad antecedens, non sequitur ad cōsequens.

OSTENSO proposito per viam primae efficientiae per rationem Philosophi, quia illa prima efficientia infert infinitatem.

Demonstrat infinitatem Dei intensiuam.

Viso de ratione Philosophi ad ostendendum infinita-
D tem primi per viam primae efficientiae. Sequitur, &c.

Sequitur secunda via, ex hoc, quod est intelligens distincte omnia factibilia, vel intelligibilia, ubi arguo sic. Intelligibilia sunt infinita, & hoc actu, in intellectu omnia intelligente, ergo intellectus illa simul actu intelligens est infinitus: talis est intellectus diuinus, vt sup. probatū est in conclusionibus de intelligere primi.

Huius enthymematis probo antecedens & consequētiam. Antecedens sic. Quaecunque sunt infinita in potentia: ita q accipiendo alterum post alterum nullum possunt habere finem, illa omnia si simul actu sunt, sunt infinita actu, intelligibilia sunt infinita in potentia respectu intellectus creati. Satis patet, & in intellectu increato sunt simul omnia intellecta actu, quae a creato sunt successiue intelligibilia, ergo sunt ibi actu infinita intel-
E lecta. Huius syllogismi maiorem sic probo, licet satis euidens videatur, quia omnia tali acceptibilia quando sunt simul existentia, aut sunt actu finita, aut sunt actu infinita. Si actu finita, ergo accipiendo alterum post alterum tandem possunt omnia esse accepta actu, ergo si non possunt omnia actu esse accepta, si actu simul sunt, sunt actu infinita. Consequentiam primi enthymematis sic probo, quia ubicunque pluralitas requirit, vel concludit maiorem perfectionem quam paucitas, ibi infinitas numeralis concludit infinitam perfectionem.

Responsio, differentia numeralis non infert aliam perfectionem. Exemplum, posse ferre. 10. maiorem perfectionem requirit virtutis motiuae, quā posse ferre. 5. ideo posse ferre infinita concludit infinitam virtutem motiuam, ergo in proposito, cum intelligere. A. sic aliqua perfectio, & intelligere. B. sit alia perfectio, nunquam idem

intelli-

intelligere erit ipsius. A. & B. æque distinctæ, vt duo intelligere essent, nisi perfectiones duorum intelligere in illo vno eminenter includantur, & sic de tribus, & sic vltra de infinitis.

☞ Consimiliter etiam de ipsa ratione intelligendi arguetur sicut de intellectu, & actu argutum est, quia maior perfectio concluditur in ratione intelligendi ex pluralitate illorum quorum est ratio intelligendi distincte, quia oportet, quod includat eminenter perfectiones omnium propriarũ rationum intelligendi, quarũ quælibet secũdũ propriam rationem aliquam perfectionem ponit: ergo infinitatem concludunt infinita.

Secundo iuxta istam viam de intelligere primi propositum sic ostendo, causæ primæ, cui secundum vltimum suæ causalitatis causa secunda aliquid perfectionis addit in causando, non videtur sola posse sine secunda ita perfectum effectum causare sicut ipsa cum secũda, quia causalitas sola primæ causæ diminuta est respectu causalitatis ambarum, ergo si illud, quod natum est esse a causa secunda, & prima simul, sit multo perfectius a sola prima, causa secunda nihil perfectionis addit primæ, sed omne finitum omni finito additum addit aliquam perfectionẽ, ergo talis prima causa est infinita.

Ad propositum notitia cuiuscunq; obiecti nata est gigni ab ipso sicut a causa proxima, & maxime illa, quæ est visio siue intellectio intuitiua, ergo si illa alicui intellectui inest sine actione quacunq; talis obiecti, sed tãtummodo ex virtute alterius obiecti prioris, quod natum est esse causa superior respectu talis cognitionis. Sequitur, ꝙ illud obiectum superius est infinitum in cognoscibilitate, quia inferius nihil sibi addit in cognoscibilitate. Tale obiectum superius est natura prima, quia ex sola præsentia eius apud intellectum primi nullo alio obiecto cõcausante est notitia cuiuscunq; obiecti in intellectu eius, sicut probabatur supra in conclusionibus de intelligere primi: igitur nullum aliud intelligibile aliquid sibi addit in cognoscibilitate, ergo est infinitum sic, ergo & in entitate, quia vnumquodq; sicut ad esse se habet, sic ad cognoscibilitatem, ex 2. Metaph.

Tex. 4.

Tertio mõ ostendit infinitũ in actu.

TERTIA via ex parte finis arguitur sic. Voluntas nostra omni finito aliquid maius potest appetere, & amare sicut intellectus intelligere, & quod plus est, videtur inclinatio naturalis ad summe amandum bonum infinitum, nam inde arguitur inclinatio naturalis ad aliquid in voluntate, quia ex se sine habitu prompte, & delectabiliter vult illud volũtas libera, ita videtur, quod experimur de actu amandi bonum infinitum: immo non videtur voluntas in alio perfecte quietari, & quomodo illud non naturaliter odiret si esset oppositum sui obiecti, sicut naturaliter odit non esse secundum Aug. de Libe. arbi. cap. 2. Videtur. n. ꝙ si in infinitum repugnaret bono, quod nullo modo voluntas quietaretur in bono sub ratione infiniti, nec in illud faciliter tenderet, sicut nec in repugnans suo obiecto.

Confirmatur ista ratio in sequenti via per simile de intellectu.

Quarta via ab eminentia.

QVARTA via ex parte eminentiæ arguo sic. Eminentissimo incomposibile est aliquid esse perfectius, sicut prius patuit: finito autem non est incompossibile aliquid esse perfectius, quare &c. Minor probatur, quia infinitas non repugnat enti, omni finito maius est infinitum, quare &c.

Aliter arguitur, & est idem. Cui non repugnat infinitas intensiue, illud non est summe perfectum, nisi sit infinitum, quia si est finitum potest excedi, vel excelli, si infinitas sibi non repugnat, enti autem non repugnat infinitas, ergo perfectissimum ens est infinitum. Minor huius consequentiæ, quæ etiam in præcedenti argumento accipitur, non videtur a priori posse probari, vel ostendi; quia sicut contradictoria ex rationibus proprijs contradicunt, nec potest per aliquid manifestius hoc probari, ita non repugnantia ex rationibus proprijs non repugnant, nec videtur posse ostendi nisi explicando rationes ipsorum, ens autem per nihil notius explicatur, infinitum intelligimus per finitum, & hoc vulgariter sic expono. Infinitum est, quod aliquod finitum datum secundum nullam habitudinem finitam præcise excedit, sed vltra omnem habitudinem assignabilem excedit adhuc. Sic tamẽ propositum suadetur, sicut quodlibet ponendum est possibile, cuius non apparet impossibilitas, ita & compossibile cuius non apparet incompossibilitas, hoc nulla apparet incompossibilitas, quia de ratione entis non est finitas, nec apparet ex ratione entis, quod sit passio conuertibilis cum ente. Alterum enim istorum requiritur ad repugnantiam prædictam, passiones vero primæ entis, & conuertibiles, satis videntur sibi notæ inesse.

Contradictor a quo contradicunt.

3. Phys. t. 63.

Quid sit infinitum.

Infinitas non est de ratione entis.

☞ Secunda persuasio Scoti.

Item sic suadetur. Infinitum suo modo non repugnat quantitati .i. in accipiendo partem post partem, ergo nec infinitum suo modo repugnat entitati .i. in perfectione simul essendo.

Item si quantitas virtutis est simpliciter perfectior quã quantitas molis, quare erit possibilis infinitas in mole, & non in virtute, sed si est possibilis, est & actu, sicut patet ex tertia conclusione supra, de primitate effectiui. 3. Phys. t. 32.

Item quare intellectus, cuius obiectum est ens, nullã inuenit repugnantiam intelligendo aliquod infinitum: immo videtur perfectissimum intelligibile, mirum est autem, si nulli intellectui talis contradictio patens fiat circa eius primum obiectum, cum discordia in sono ita faciliter offendat auditum. Si enim disconueniens statim percipitur, & offendit, cur nullus intellectus ab intelligibili infinito naturaliter refugit sicut a non conueniente, immo suum obiectum primum destruente.

Summum cogitabile est, summum cogitabile est infinitum, ergo infinitum est. Maior probatur. Summum cogitabile potest cogitari in re esse, & non potest cogitari esse ab alio, ergo a se, ergo intelligendum quod omni eo, quod tãtum est in intellectu potest cogitari maius, quod est in re non de eodem, sed quia tantum cogitabile est possibile tantum, omni possibili est maius aliquid necessarium ex se, aliter sic. Summum cogitabile est intuibile non in alio, ergo in se.

Per illud potest colorari illa ratio Ansel. de summo cogitabili. Pros. sol. 2. & intelligenda est eius descriptio sic. Deus est, quo cogitato sine contradictione, maius cogitari non potest, sine contradictione. Et quod addendum sit, sine contradictione, patet. Nam in cuius cogitatione includitur contradictio, illud dicitur non cogitabile, quia tunc sunt duo cogitabilia apposita nullo modo faciendo vnum cogitabile, quia neutrum determinat alterum.

Incogitabile quid dicatur.

Summum cogitabile prędictum sine contradictione esse in re probatur primo de esse quidditatiuo, quia in tali cogitabili summo summe quiescit intelligens, ergo in ipso summe est ratio primi obiecti intellectus. s. entis, & hoc in summo, & arguitur vltra, quod illud sit loquendo de esse existentiæ: quia summe cogitabile non est tãtum in intellectu cogitante, quia tunc posset esse, quia est cogitabile possibile, & non posset esse: quia repugnat rationi eius esse ab alia causa, sicut patuit prius in secunda conclusione de primo effectiuo. Maius igitur cogitabile est, quod est in re, quam quod est tantum in intellectu. Non est autem hoc sic intelligendum, quod idem si cogitetur per hoc sit maius cogitabile si existat, sed omni, quod est in intellectu tantum, maius est aliquod cogitabile, quod est in re, vel, quod existit.

Vel aliter coloratur sic, maius cogitabile est, quod existit. i. perfectius cognoscibile, quia visibile siue intelligibile intellectione intuitiua, quod autem non existit, nec in se, nec in nobiliori, cui nihil addit, non est intellectualiter visibile. Visibile autem est perfectius cognoscibile non visibili, sed tantum intelligibili abstractiue, ergo perfectissimum cognoscibile existit. De differentia intellectionis intuitiuæ, & abstractiuæ, & quomodo intuitiua est perfectior, tangetur dis. 3. & alias quando locum habebit.

Quest. 3. & 4. vide in 2. di. 3. q. 9. & in 3. di. 14 q. 3. & in quol q. 6.

VLTIMO ostenditur propositum ex negatione causę intrinsecæ: quia forma finitur per materiam, ergo quæ non est nata esse in materia, est infinita.

Hæc ratio nihil valet, quia secundum ipsos, angelus est immaterialis, ergo in natura erit infinitus. Nec possunt dicere, quod esse angeli finit eius essentiam: quia (secundum eos) esse est accidens essentiæ, & posterius natu-

Thom. 1. parte sum. q. 7. art. 1.

naturaliter: & sic in primo signo naturæ essentia secundum se, vt prior, videtur esse intensiue infinita, & per consequens in secundo signo naturæ non erit finibilis p esse.

A. liquod quælibet.

Breuiter respondeo ad argumentum. Nam quælibet entitas habet intrinsecum sibi gradum suæ perfectionis, in quo est finitum, si est finitum, vel infinitum, si est infinitum. Si ergo sit finitum non per aliud ens finitatur.

Et cum arguitur. Si forma finitur ad materiam, ergo si non est ad illam non finitur, fallacia est consequentis, corpus finitur ad corpus, ergo si non est ad corpus est infinitum, vltimum cœlum ergo erit infinitum. Sophisma est tertij Physi. Quia sicut prius, corpus in se finitur, quàm finiatur per aliud corpus, ita forma finita in se prius finitur, quia est talis natura in entibus, quæ finitur, quam finiatur per materiam. Nam secunda finitas præsupponit primam, & non causat eam, ergo in primo signo naturæ, est essentia angeli finita, ergo non finibilis per esse, ergo in secundo signo non finitur per esse.

Tex. 31. & 74.

Breuiter dico vnam propositionem, q quæcunq; essentia absolute finita, in se est finita, vt præintelligitur omni comparatione sui ad aliam essentiam.

Epilogus, & resolutio quæst.

EX PRAEDICTIS patet solutio quæstionis: nã ex primo articulo habetur, q aliquod ens est simpliciter primum triplici primitate. s. efficientiæ, finis, & eminentiæ, & ita simpliciter primũ, quod est impossibile aliquid esse prius, & in hoc probatum est esse de Deo quantum ad proprietates respectiuas Dei ad creaturam, vel inquantum terminat respectus, & dependentias creaturarum ad ipsum.

Ex secundo articulo habetur quadruplici via, quod illud primum est infinitum.

Primo, videlicet, quia primum efficiens.

Secundo quia primum cognoscens omnia cognoscibilia, & propter secundam viam præmittebantur conclusiones quatuor de intelligere primi.

Tertio, quia finis vltimus.

Quarto, quia eminentissimum.

Iuxta primam viam exclusa est quædam via inutilis de creatione.

Iuxta secundam tangitur alia via de perfectione primi obiecti in intelligibilitate.

Iuxta quartam exponitur ratio Ansel. Prosologion 2. quæ stat in hac propositione, quo maius cogitari non potest, illud est.

Vltimo excluditur via inutilis ex immaterialitate inferens infinitatem. Itaq; iunge conclusiones duorum articulorum principalium sic. Aliquod ens tripliciter primum in entibus existit in actu, istud tripliciter primum in entibus est infinitum, ergo aliquod infinitum ens actu existit, & in hoc probatum est esse de Deo quantum ad illud absolutum quod est primum perfectione omnium a nobis conceptibilium de Deo, sicut dicetur 3. distin. & per consequens probatum est esse Deum, quantum ad conceptum perfectissimum conceptibilem, vel possibilẽ a nobis haberi de Deo.

Quæst. 1.

Ad arg. 1. in princ. q.

AD PRIMVM argumentum huius quæstionis principale dico, q causa infinita agens ex necessitate naturæ, non compatitur sibi aliquod contrarium, siue sit ei contrarium formaliter. s. secundum aliquod, quod conuenit sibi essentialiter, siue virtualiter. s. secundum rationem effectus sui, quem virtualiter includit. Vtroque. n. modo impediret quodlibet incompossibile suo effectui, sicut argutum est prius, Deus autem est libere, & voluntarie agens respectu omnium, quæ sunt extra ipsum, & ideo compatitur malum.

Contra. Nunquid Philosophi ponentes Deum agere ex necessitate naturæ non ponebant esse aliquid malum in vniuerso?

Respondeo, sicut patuit probando Deum esse agẽs per cognitionem, non potuerunt saluare aliquod malum posse fieri contingenter in vniuerso, sed tantum quod vnus ordo causarum procederet aliquod, quod esset receptiuũ alicuius perfectionis, alius autẽ ordo de necessitate produceret oppositum illius perfectionis, ita quod illa perfectio, quę posset tunc induci cõcurrentibus omnibus causis, licet absolute productum ab aliquibus, consideratum

Aliter.

A secundum rationem suę speciei, esset receptiuum illius perfectionis, cuius oppositum necessario euenit: quid autem Philosophi possunt dicere de libero arbitrio nostro, & malitia motis, dicendum est alias.

Ad secundum dico, q consequentia nõ valet. Ad probationem consequentiæ. Dico, q non est similis incompossibilitas dimensionum in replendo locum, & essentiarum insimul essendo: non enim vna entitas sic replet totam naturam entitatis, quin cum ista alia entitas possit stare, hoc autem non debet intelligi de repletione locali, sed quasi commensuratione essentiali, sed vna dimensio replet eundem locum secundum vltimum capacitatis suæ, & ideo aliud non potest esse cum eo replens locum, sed bene posset esse cum eo aliud corpus non replens locum, itaq; vna entitas simul potest esse cum alia sicut posset
B respectu loci cum corpore replente locum aliud corpus esse non replens locum. Similiter alia consequentia non valet, quia corpus infinitum, si esset cum alio, fieret totum maius vtroq; ratione dimensionum, quia dimensiones alterius corporis essent aliæ a dimensionibus corporis infiniti, & eiusdem rationis cum eis, & ideo totum maius esset, propter diuersitatem dimensionum, & totũ non maius, quia dimensio infinita non potest excedi. Hic autem tota quantitas infinitæ perfectionis nullam recipit additionem in ratione talis quantitatis ex coexistẽtia alicuius finiti secundum talem quantitatem.

* Quære in ordinationibus, & in quol. q. 7. & vlt. & infra, di. 8. q. finali, & di. 39. & in 2. dist 14. & 25 & 28 & alibi, vt locis.

s. in 2. probatione cõsequentiæ principalis formata.

Ad 3.

Ad tertium argumentum dico, q consequentia non valet, nisi illud, quod demonstratur in antecedente, a quo alia separantur, sit finitum. Exemplum: si esset aliquod vbi infinitum per impossibile, & corpus infinitum reple-
C ret illud vbi, non sequeretur, hoc corpus est hic, ita quòd non alibi, ergo est finitum secundum vbi, quia ly, hic, nõ demonstrat nisi infinitum, ita secundum Philosophum, si motus esset infinitus, & tempus infinitum, nõ sequitur: ille motus est in hoc tempore, & nõ in alio: ergo est finitus secundum tempus. Ita ad propositum, oportet probare illud, quod demonstratur per hoc esse finitum, quod si assumatur, petitur conclusio in premissa.

Ad vltimum dico, q Philosophus infert moueri in nõ tempore ex hoc antecedente, quod potentia infinita est in magnitudine, & intelligit in consequente moueri proprie, vt distinguitur contra mutationem, & hoc modo cõsequens includit contradictionem, & etiam antecedens secundum eum. Qualiter autem teneat hæc consequentia, sic declaro, si est infinita potentia, & agit ex necessi-
D tate naturæ, ergo agit in non tempore, quia si agat in tempore, sit illud tempus. A. & accipiatur alia virtus finita, quæ agat in tempore finito, & sit illud tempus. B. augmẽtetur autem virtus finita secundum proportionem illam, quæ est. B. ad. A. puta si. A. est centuplum, vel millecuplũ ad. B. accipiatur virtus, quæ sit centupla, vel millecupla ad illam virtutem finitam datam, igitur illa virtus sic augmentata mouebit in. A. tempore, & ita illa, & infinita mouebunt in æquali tempore, quod est impossibile, si virtus infinita mouet secundum vltimum potentiæ suæ, & necessario.

Vide 4. Phy. t. 75. & 8. Phys. t. 79. & ad finem. 7. Phys.

Ex hoc igitur, q virtus illa est infinita, sequitur, quòd si agat ex necessitate naturę, agit in non tempore. Ex hoc autem, quod ponitur in antecedente, quod est in magnitudine, sequitur, quod si agat circa corpus, quod proprie
E moueat illud corpus, quia virtutem in magnitudine vocat Philosophus virtutem extensam per accidens. Talis autem si ageret circa corpus habet partes illius corporis diuersimode distantes respectu eius: puta vnam partem corporis propinquiorem, & aliam remotiorem, habet etiam resistentiam aliquam in corpore, circa quod agit, quę duę causæ. s. resistentia, & diuersa approximatio partium mobilis ad ipsum mouens faciunt successionem esse in motu, & corpus proprius moueri, ergo ex hoc quod in antecedente illo ponitur, virtus in magnitudine, sequitur q proprie mouebit, & ita iungendo ista duo simul, quod est infinitum, & in magnitudine, sequitur quod proprie mouebit, & in non tempore, quod est contradictio, sed illud non sequitur de virtute infinita, quæ non est in magnitudine. Ipsa enim licet in non tempore agat, si necessario agat, quia hoc sequitur ad infinitatem, tamen nõ proprie

mouo-

mouebit: quia non habebit in passo illas duas rationes F successionis: non igitur vult Philosophus, quod infinita potentia proprie moueat in non tempore, sicut argumentum prætendit: sed quod infinita potentia in magnitudine proprie moueat, & in non tempore, quæ sunt contradictoria. Et ex hoc sequitur, quod antecedens includit contradictoria, s. quòd virtus infinita sit in magnitudine.

Sed tunc est dubitatio, cum potentiam motiuam primi ponat infinitam, & naturaliter agentem, videtur sequi, quod necessario ageret in non tempore: licet non moueat in non tempore: immo tunc nihil mouebit proprie loquendo. Et quod hoc sequatur patet: quia istud prius probatum fuit per rationem potentiæ infinitæ necessario agentis. Respondet Comm. 12. Meta. Quod præter primum mouens, quod est infinitæ potentię, requiritur mouens coniunctum potentiæ finitę, ita quod ex primo mo G uēte sit infinitas motus. Et ex secundo sit successio, quasi aliter non posset esse successio nisi concurreret illud mouens finitum, quia si solum infinitum ageret, ageret in non tempore.

Istud improbabitur di. 8. q. vl. Vbi in hoc arguetur contra Philosophos, qui ponunt primum agere ex necessitate quodlibet, quod immediate agit. Sed Christianis non est argumentum difficile, quia dicunt Deum contingenter agere, ipsi enim possunt faciliter respondere, quia si virtus infinita necessario agens agat secundum vltimum sui, & ita non tempore, quidquid immediate agit, non tamen virtus infinita contingenter, & libere agens. Sicut enim in potestate eius est agere, & non agere; ita in potestate eius est agere in tempore, & agere in non tempore, & ita facile est saluare primū mouere corpus in tempo- H re: licet sit infinitæ potentiæ: quia non necessario agit secundum vltimum potentiæ suæ quantum, scilicet posse agere, nec in tam breui tempore, in quo breui posset agere.

QVÆSTIO III.

De vnitate Dei.

Arg. 1. VAERITVR tertio an sit tantum vnus Deus. Et quod non arguitur, prima ad Corin. 8. Si quidem sunt domini multi; & dij multi.

Arg. 2. Item sic. Deus est, ergo dij sunt. Probatur consequentia, quia singulare & plurale idem signi- I ficant, licet differant in modo significandi, ergo includunt idem prædicatum proportionaliter acceptum, ergo sicut singulare includit singulare, ita plurale includit plurale.

Arg. 3. A. 1. Probatur secūdo cōsequens. Præterea secundo, quia sicut Deus est, quo maius cogitari non potest, ita dij sunt, quibus maiores excogitari non possunt, illa autem quibus maiora cogitari non possunt, sunt in effectu, quia videtur, quòd si non essent in effectu, maiora possunt eis cogitari.

Arg. 4. A. 1. aliqd. Præterea. Omne ens per participationem reducitur ad ens tale per essentiam, sed indiuidua in quacunque speciem creata sunt entia per participationem, alioquin non essent multa, ergo reducuntur ad aliquid tale per essentiā, ergo est aliquis homo per essentiam, & aliquis bos per essentiam: sed quidquid est per essentiam, & non per participationem, est Deus, ergo, &c. K

Arg. 5. Præterea. Plura bona sunt meliora paucioribus bonis, sed quęcunque meliora sunt ponenda in vniuerso, ergo, &c.

Arg. 6. Item quidquid si est, est necesse esse, illud simpliciter est necesse esse, sed alius Deus si est, est necesse esse, ergo, &c. Maior probatur. Da oppositum prædicati, nō est necesse esse simpliciter, sequitur oppositum subiecti. s. quod si est possibile esse, & ita non necesse esse. Responsio deberet inferri oppositum subiecti sic. Non necesse esse si est, vt negetur habitudo non autem consequens affirmando consequentiam.

Tex. conc. 94. CONTRA Deuter. 6. Audi Israel dominus Deus tuus vnus est. Et Isaię. 45. Extra me non est Deus.

Arguitur ad hoc per Phil. 12. Metap. Si duo, alter haberet materiam. Et ibidem in fine. Non bonum pluralitas in principio, est vnus ergo princeps. Et Damasce. c. 5. ponit tres rōnes: Ille Deus caret illo, ille differt ab isto.

Secunda Neuter vbique.

Tertia Male regerent, & hæc concordat cum 2. Phil.

Item magister. Alter superflueret. Item vnitas est principium qualitatis & omnis multitudinis propositione prima Proclus. Item quomodo conuenirent simul genere, vel specie, vtroque modo sequitur compositio. Et hæc cōcordat cum prima ratione Philosophi. In 6. 16 Met.

In ista quęstione ponendo hunc conceptum Dei. Necesse esse a se, vel independens secundum esse, vel ens increatum, vel primum mouens immobile poterit tractari opinio Arist. de intelligentijs si sic sunt dij. De quo habetur dist. 8. q. 5. De quarto conceptu affirmatiuo non demonstratur, si secundum Arist. vnus mouet motu diurno, & alius codiacum, & vterque a se. Sed hoc soluitur ponendo hunc conceptum vel descriptionem Dei. Ens infinitæ intellectualitatis vel voluntatis bonitatis & potentiæ. Ens necessarium a se. Vnde ante istam quæstionē probanda essent hæc omnia de Deo sic. Aliquod ens esse primum omnino, triplici primitate ostensa quæstione pręcedente, & illud esse necesse esse, infinitū. Et idem de intellectu & voluntate & potentia ibidem, sic hic non petitur. 12. Metap. tex. c6. 49. A. I. volibilitatis. A. I. Poten.

IN ISTA quæstione conclusio est certa, sed dicunt aliqui, quòd hæc conclusio non est demonstrabilis, sed tātum accepta per fidem, & ad hoc auctoritas Rabbi Moysi lib. 3. c. 6. quòd vnitas Dei accepta est a lege. Guiliel. Var. lib. 1. dist. 2. q. 1. Deum esse unum non posse demōstrari.

Hoc etiam arguitur per rationem, quia si per rationem naturalem posset cognosci Deum esse unicum, ergo posset naturaliter cognosci Deum ex se esse singularem, ergo posset cognosci naturaliter singularitas Dei & essentia Dei vt singularis, quod falsum est, & contra prædicta in quæstione de subiecto theologię. A. I. vnitat.

Videtur tamen, quòd ista veritas possit ratione naturali ondi: & hoc sumēdo viā. Primo ex infinito intellectu.

Secundo ex infinita voluntate.

Tertio ex infinita bonitate.

Quarto ex ratione infinitæ potentiæ.

Quinto ex ratione infiniti absolute.

Sexto ex ratione necesse esse.

Septimo ex ratione omnipotentię.

Prima via ex parte intellectus infiniti arguitur primo sic. Intellectus infinitus cognoscit qd cūq; intelligibile perfectissime quātū est intelligibile in se, quia totū ens. Nā intellectus finitus hoc potest, licet nō perfectissime, nec simul, ergo si sint duo dij sint. A. & B. A. ergo cognoscet. B. perfectissime quantum. s. B. est cognoscibile, sed hoc est impossibile. Probatio, quia aut cognoscit. B. per essentiam. B. aut non. Si non, & B. est cognoscibile per essentiam, ergo A. non cognoscit. B. perfectissime, quantum, scilicet. B. est cognoscibile. Nihil enim cognoscibile per essentiam perfectissime cognoscitur, nisi cognoscatur per essentiam suam, vel per aliquid perfectius includens essentiam suam, quam ipsa sit in se. Essentia autem. B. in nullo perfectius includitur, quam in B. quia tunc. B. non esset Deus. Si autem cognosceret. B. per essētiam ipsius. B. ergo actus ipsius. A. est posterior naturaliter essentia ipsius. B, & ita A. non est Deus. Quod autem actus ipsius. A. sit posterior ipso. B. probo, quia omnis actus cognoscendi, qui non est idem obiecto est posterior obiecto. Neque enim prior neque simul natura est actus, cū obiecto alio ab actu, quia tunc actus posset intelligi sine obiectu, sicut è conuerso. Impugnat Guil. Var.

Si dicas, quòd A. intelligit. B. per essentiam ipsius. A. quæ simillima est ipsi. B. Aut quòd A. intelligit. B. in ratione speciei communis ipsi. A. & ipsi. B.

Contra. Neutra responsio saluat, quòd. A. intelligat. B. perfectissime, & per consequens non est Deus, quia cognitio alicuius in simili tantum, siue in vniuersali non est cognitio perfectissima & intuitiua ipsius rei in se, & ita non cognoscit. B. intuitiue & perfectissime, quod est propositum.

Secundo ex parte intellectus arguitur sic. Actus alicuius non potest habere simul duo obiecta adæquata. A. est obiectum adæquatum sue intellectionis, & B. esset adæ-

adæquatum eidem, si posset intelligere simul perfecte. A. & B. ergo impossibile est quòd. A. intelligat unica intellectione simul perfecte. A. & B. Si. A. habet duas intellectiones realiter distinctas, ergo non est Deus. Maior patet, quia alioquin actus adequaretur alicui obiecto, quo subtracto non minus quietaretur potentia, & adequaretur, & ita frustra esset tale obiectum.

Quantum ad secundam viam arguitur sic.

Voluntas infinita est recta, ergo diligit quodlibet diligibile quantum est diligibile, si igitur. B. est alius Deus, est diligibilis in infinitum, cum sit bonum infinitum, & infinite a voluntate potentiæ sic diligere: ergo voluntas. A. diligit. B. infinite, sed hoc est impossibile, quia. A. naturaliter plus diligit se quam. B. Probatio. Quodlibet enim naturaliter plus diligit esse suum, quam esse alterius, cuius nihil est, vt pars, vel effectus. A. autem nihil est ipsius. B. nec vt pars, nec vt effectus, ergo plus diligit. A. se naturaliter, quàm ipsum. B. sed voluntas libera quando est recta conformatur voluntati naturali, alioquin voluntas naturalis non esset semper recta: ergo. A. si habet voluntatem liberam rectam, actu elicito plus diligit se, quam. B. ergo non. B. infinite.

Secundo sic de voluntate.

Aut. A. fruitur. B. aut vtitur, si vtitur eo, ergo. A. habet voluntatem inordinatam, si fruitur. B. & fruitur. A. ergo. A. est beatus in duobus obiectis, quorum neutrum dependet ab alio, quia sicut. A. est beatus in se, sic & in B. sed consequens est impossibile, quia nihil potest esse beatum actu in duobus obiectis beatificantibus totalibus. Probatio, quia vtroque eorum destructo nihilominus esset beatus, ergo in neutro est beatus, videtur etiam rationabile, quòd quietatum in uno obiecto adequato non possit in obiecto alio quietari.

De tertia via, scilicet, de ratione infiniti boni, arguo sic. Voluntas ordinata potest appetere maius bonum, & magis amare maius bonum, sed plura bona infinita, si sint posibilia, plus bonitatis includunt quam vnum infinitum, ergo voluntas ordinate posset plus amare plura bona infinita quam vnum, & per consequens in nullo vno bono infinito quietaretur, sed hoc est contra rõnẽ boni, ꝙ sit infinitũ, & nõ quietatiuũ cuiuslibet uolũtatis.

Quantum ad quartam viam. s. de infinita potentia arguo sic. Non possunt esse duæ causæ totales eiusdem effectus in eodem ordine causæ, sed infinita potentia est causa totalis respectu cuiuslibet effectus in ratione primę causæ, ergo nulla alia potentia potest esse causa in ratione causæ primæ respectu alicuius effectus, & ita nulla alia est causa infinita in potentia. Primam propositionem probo, quia tunc aliquid esset causa alicuius a quo illud non dependeret. Probatio: A nullo aliquid dependet essentialiter, quo non existente nihilominus esset, sed si C. habet duas causas totales. A. & B. & in eodem ordine causæ: vtrolibet eorum non existente nihilominus esset ipsum. C. ab altero eorum: quia non existente. A. nihilominus erit. C. ab ipso. B. & non existente. B. nihilominus erit ipsum. C. quia ab ipso. A.

Iuxta idem arguitur de vnitate cuiuscunque primi in quacunque primitate prædicta. Nihil enim excessum exceditur a duobus primo ipsum excedentibus: & nihil finitum essentialiter ordinatur ad duos primos fines: esset. n. aliquid ad finem: quo non existente nihilominus esset finitum, vt prius argutum est: & esset aliquid excessum essentialiter ab aliquo, quo non existente nihilominus haberet essentiale excedens quo mensuraretur essentialiter: & a quo acciperet suam perfectionem essentialiter: quod est impossibile, ergo impossibile est alicuius finiti Duos fines primos esse: vel alicuius excessi duo prima eminentia esse.

Sic in originali doc. exigitur.

De quinta via dico, ꝙ infinitum absolute non potest excedi, & arguo sic. Quæcunque perfectio potest numerari in diuersis plures perfectionis habet in pluribus quã in vno: sicut dicitur. 8 de Tri c. 1. ergo infinitum in pluribus omnino numerari non potest.

Commutatur extensio in intensionem quot in quantum discretum in continuum.

De sexta via primo arguo sic. Species plurificabilis in

individuis non determinatur ex se ad certum numerum indiuiduorum: sed quantum est ex se compatitur infinitatem indiuiduorum, sicut patet in speciebus omnibus corruptibilibus, ergo si ratio necesse esse sit plurificabilis in indiuiduis, non determinat se ad certum numerum, sed compatitur infinitatem quantum ex se est, sed si possent esse infinita necesse esse, sunt infinita necesse esse: cõsequens est falsum, ergo antecedens ex quo sequit.

Secundo arguo sic iuxta istam viam. Si sunt plura necesse esse aliquibus perfectionibus realibus distinguuntur: sint perfectiones iste. A. & B. tunc sic, aut ista duo distincta per. A. & B. sunt formaliter necesse esse per. A. & B. aut non, si non, ergo. A. non est formalis ratio necessario essendi: nec. B. ergo per consequens nec includens. A. est necesse esse, probatio, quia includit aliquam entitatem, quæ non est necessitas formaliter essendi nec necessaria ex se. Si autem illa sint formaliter necesse esse per. A. & B. & præter hæc utrumque est necesse per illud in quo conuenit vnum cum alio: ergo utrumque habet in se duas rationes, quarum vtraque formaliter est necesse esse: sed hoc est impossibile, quia neutra illarum includit alteram, vtralibet igitur illarum circunscripta esset tale necesse esse per reliquam, & ita esset aliquid formaliter necesse esse per rationem aliquam, qua circunscripta nihilominus esset necesse esse, quod est impossibile.

De septima via scilicet de omnipotentia videtur, ꝙ illa non sit per rationem naturalem demonstrabilis, quia omnipotentia (ut alias patebit) non potest concludi ratione naturali, vt catholici credunt omnipotentiam, nec concluditur ex ratione infinitæ potentiæ, tamen ex omnipotentia credita arguitur sic propositum. Si. A. est omnipotens, ergo potest facere circa quodcunque aliud ipsum esse vel non esse, & ita posset destruere. B. & ita fieret. B. nulli potens, ergo. B. non est Deus.

A. l. 6. 42. d. huius primi & in quol qu 7. & in theorematibus tractata, propositioni creditur.

Ista ratio non valet, quia. B. non est obiectum omnipotentiæ ipsius. A. quia omnipotentia pro obiecto respicit possibile. B. autem ponebatur necessarium sicut. A.

Ideo ex omnipotentia credita arguitur aliter sic declarando rationem Ric. 2. de Trin. c. vlt. Omnipotens sicut suo velle potest producere oẽ possibile: ita suo nolle põt impedire vel destruere omne possibile, si iam habet esse. A. ergo omnia possibilia põt suo velle in esse producere: non aũt est necesse, ꝙ. B. velit omnia illa esse, sed potest nolle illa esse quæ. A. vult: quia voluntas. B. se hẽt cõtingenter ad illa, quæ vult. A. sicut voluntas. A. ad illa quæ. B. vult, si est Deus. Si aũt. B. nolit illa esse, ergo nullũ eorum est, igitur si sint duo oĩpotẽtes, vterq; illorũ faceret alterũ nullipotentem, non destruendo illũ, sed faciendo vel prohibendo per suum nolle esse volitorum ab alio.

Quod si dicas somniando, ꝙ concordant in uoluntate sua, quamuis de hoc nulla sit necessitas, sed quasi fecerunt pacta.

A. l. Supponendo.

Adhuc probo, ꝙ neuter eorum erit oĩpotens. Nã si. A. est omnipotens põt producere suo velle quodcunq; aliud possibile volitum a se, ex hoc sequitur, ꝙ. B. nullum eorum potest producere suo velle, & ita non est oĩpotens.

Quod hoc sequatur, patet ex quarta via: quia impossibile est duas causas esse totales vnius effectus: quia ex quo causatus est ab una, impossibile est, ꝙ sit ab alia.

Argumenta quædam aliorũ ad conclusionẽ prędictã nolo hic adducere, quib. nõ oportet inniti: quia sunt solubilia, & æque forsan cõcludentia unũ esse angelũ in una specie, si angelus est simplex in essentia sua, aut si cõcludunt, non tamen ex naturaliter nobis notis: nec oportet illa adducere ut soluenda: quia non sunt contra conclusionem, quam teneo.

AD illa, quæ sunt pro alia opinione respondeo ad auctoritatem Rabbi Moysi. dico, quòd populus Iudaicus fuit rudis & pronus ad Idolatriam. Ideo indiguit instrui per leges de vnitate Dei: licet per rationem naturalem poterat demonstrari: ita etiam acceptũ est a lege, ꝙ Deus sit. Exodi tertio. Ego sum qui sum. Et Apostolus ad Hebræos dicit, ꝙ oportet accedentem ad Deum credere; quia est, & tamen non negatur Deum esse, esse demonstrabile, ergo pari ratione negandum non est posse demonstrari

s. Damasc. Proculi Magistri sententiarum Aug. c. Philosophi. 8. phys. t. 1 2. Met. Thomæ, & alio rum theologorum. Rõnes pro Guil Var. dissoluuntur. 11. capital.

monstrari Deum esse vnum, licet acceptum sit a lege. Illa etiam, quæ possunt demonstrari vtile est cõicari tradi per viam auctoritatis, & pp negligentiam cõtrarijs in inquirendo veritatem, & pp impotentiam intellectus, & pp errores inquirentium per demonstrationem, quia veritatibus suis multa falsa permiscent, vt dicit Aug. 18. de Ciuit. Dei, & ideo quia simplices sequentes tales demonstrationes bene possent dubitare, cui esset assistendum, ideo tuta est via & facilis & communis, auctoritas certa, quæ non potest fallere nec falli. Cap. 41.

Ad secundam rationem de singulari, dico, quod aliud est singularitatem esse conceptam vt obiectum, uel vt partẽ obiecti, aliud est singularitatem esse præcisę modum concipiendi, siue sub quo concipitur obiectum.

Exemplum, cum dico, plurale est singulare, obiectum conceptum est pluralitas, sed modus concipiendi. i. modus, sub quo concipitur est singularitas, ita in intentionibus logicis: cum dico singulare est vniuersale, quod concipitur est singularitas, sed modus concipiendi, sub quo concipitur est vniuersalitas, quia quod concipitur vt concipitur habet indifferentiam ad plura. Ita dico in proposito, quod essentia diuina potest concipi vt singularis, ita quod singularitas sit concepta, uel vt obiectũ vel vt pars obiecti, nec tñ sequitur, quod essentia possit cognosci vt singularis: ita quod singularitas si modus cõcepti, cognoscere. n. sic aliquid vt singulare, est cognoscere illud vt hoc, sicut albũ vt vt hoc & hoc mõ (vt pdictum est) nõ cognoscitur essentia diuina sub ratione singularis, & ideo in argumẽto est fallacia figurę dictionis commutando rẽ in modũ.

Ad conci- piendi.

ADRATIONES principales. Ad primam dico, quod Apostolus loquitur de idolis, & ideo de Dijs nuncupatiue, & subdit ibi. Nobis autem unus est Deus: quia omnes dij gentium demonia. Ad secundam dico, quod consequentia non valet, quia numerus non est talis modus significandi grammaticaliter quales alij modi grammaticales, qui præcise dicunt modum concipiendi rem abiq; aliquo reali correspondenti tali modo concipiendi: nec dicunt aliquid in re, a quo moueri possit intellectus ad talem modum concipiendum: sed numerus uere includit rem substratam, vnde sequitur: homines currunt, ergo plures homines currunt, sed non est sic de alijs consignificatiuis nominis uel uerbi, quia non sequitur, Deus est generis masculini, ergo Deus est masculus, quia ad masculinitatem sufficit aliquid in re, a quo iste modus concipiendi possit accipi, puta actiuitas.

Ad arg. 1. Psal. 95.

Ad 1. li. uel cus.

Ad 1. sed.

Dico igitur, quod illud subiectum, dij, conceptum sub mõ plurali includit contradictionem, quia modus concipiendi repugnat ei, quod concipitur sub modo, cum igitur probatur consequentia, quia idem includit singulare & plurale, dico, quod singulare includit illud sub modo concipiendi conuenienti ipsi concepto, sed plurale includit illud sub modo incompossibili illi concepto, & ideo illud singulare includit rationem quasi in se ueram, prout includit conceptum & modum concipiendi, plurale autem prout includit illa includit rationem quasi in se falsam, & ideo non sequitur quod plurale sit uerum de plurali, sicut singulare de singulari, quia de eo cuius rõ est in se falsa, nihil est uerum.

Per idem patet ad aliam probationem, quo maius cogitari non potest, quia non sunt dij cogitabiles sine contradictione, quia modus repugnat rei conceptę, & ideo maior est glosanda sicut prius in questione præcedenti.

Ad 2. 5. Metaph. t. 34.

Ad veritatem autem propositionis requiritur, quod ratio subiecti sit in se vera & non includat contradictionem sicut dictũ est in quæstione secunda huius distinctionis.

Ad tertium dico, quod maior propositio non est prima, sed reducitur ad istam, omne imperfectum reducitur ad istam, omne imperfectum reducitur ad perfectum, & quia omne ens per participationem est imperfectum, & tñ illud ens est perfectum, quod est ens per essentiam, ideo sequitur propositio illa maior de participatione.

Hæc autem maior, de imperfecto, sic habet intelligi, aliquid est imperfectum secundum perfectionem simpliciter, quæ non necessario habet imperfectionem concomitantem, quia non includit in se limitationem ut hoc bonum, hoc verum hoc ens, & huiusmodi imperfectum

F reducitur ad perfectum eiusdem rationis, scilicet bonum ens, verum, quæ important perfectiones simpliciter. Aliquid autem est imperfectum secundum perfectionem nõ simpliciter, sed secundum perfectionem, quæ de ratione sui includit limitationem, & ideo necessario habet imperfectionem annexam, vt hic homo, & hic asinus, quod igitur imperfectum est primo modo, reducitur ad perfectum simpliciter secundum perfectionem illius rationis quia aliquid secundum illam rationem potest esse simpliciter perfectum. Quod autem est imperfectum secundo modo nõ reducitur ad aliquid perfectum simpliciter secundum perfectionem eiusdem rationis, scilicet ad rationem specificam: quia enim ista imperfectionem includit, ideo secundum illam non potest esse aliquid perfectũ simpliciter propter limitationẽ, sed reducitur ad aliquid

G perfectum simpliciter ęquiuocum eminenter includens illam perfectionem, & ideo bonum imperfectum reducitur ad perfectum bonum, sed sic lapis, qui est imperfectus, non reducitur ad lapidem perfectum simpliciter, sed ad summum ens, & ad summum bonum quæ includũt virtualiter illam perfectionem.

Ad vltimum dicitur, quod plura bona finita sunt meliora paucioribus bonis finitis, non autem plura bona infinita. Ad 4.

Sed hoc non videtur respondere ad argumentũ, quia quæcunque si essent meliora, videntur ponenda in entibus esse, & maxime in ente supremo, quod est necesse esse, quia ibi quidquid posset esse bonum est, & necesse est ibi esse, sed plura bona infinita si essent, essent meliora. Videtur igitur, quod plura bona infinita sunt ponẽda

Bonauentura d. 1 præsen. q. 1. & vt. eadem distin. q. 2 soluendo. 3. arg.

H in natura summi boni.

Ad illud respondeo. Quod cum dicitur in maiori, illa q̃ si essent, essent meliora sunt ponenda ibi, dico, quod aut p ly si implicatur positio possibilium, aut positio incompossibilium. Si primo modo dico, quod maior est vera, & minor falsa, quia implicatio illa in minori non est possibilium, sed incompossibilium, si aũt ly si, implicet positionem incompossibilium, minor est vera, & maior falsa. quę enim non essent meliora nisi ex positione incompossibilium non essent meliora, nec etiam sunt bona, sicut illud, quod non est nisi ex positione incompossibilium omnino nõ est: sicut nec illud est a quo illud nõ depẽdet. Ad 5.

QVAESTIO. IIII.

De pluralitate personarum.

Circa secundam partem huius di. in qua Magister agit de pluralitate personarum, productione earum quæruntur. 4 primum est: vtrum cum vnitate diuinę essentiæ simpliciter stet pluralitas psonarũ.

I CIRCA Secũdam partem huius dist. Quæritur primo. Vtrum possibile sit cum vnitate essentiæ diuinę stare pluralitatem personarum.

Quod nõ, quia quæcũq; vni, & eidẽ simpliciter, sunt simpliciter eadẽ, inter se sunt eadẽ simpliciter, dicitur, simpliciter ad excludendũ identitatem secundum quid: quia si sunt eadem eidem nõ simpliciter, sed secundum quid, vel si idem simpliciter sunt eadem solum secundum quid: nõ oportet illa esse simpliciter eadem: sed personæ diuinæ sunt simpliciter, & omnino idem essentiæ diuinæ, quæ in se & omnino est simpliciter eadem, ergo &c. Maior patet, tum quia per eam tenet omnis forma syllogismi perfecti, quę forma de se est euidens: quia in præmissis notantur extrema in medio coniungi, & Arguitur, quod non sic. Quęcunq; &c.

K ex hoc solum concluditur identitas extremorum inter se in conclusione, tum quia oppositum prædicati destruit subiectum, quia si non sunt eadem omnino inter se, non sunt simpliciter eadem alicui eidem simpliciter. Minor probatur, quia essentia diuina propter summam simplicitatem est quidquid habet, secundum Magistrum. di. 8. & secundum Augustinum. 11. de Ciu. c. 10. Similiter alia pars minoris patet: quia ipsa est in se omnino simplex & indiuisibilis, ergo &c.

7. Topi. c. 3. & 1. Elenchorũ. cap 4 & 1. Physi. tex. 17. & 4. Met. t. c 3. & 5. primo priorũ implicite habetur, seũiter allegatur.

Secundo sic. Essentiale & accidentale diuidũt totum ens, quidquid ergo est in aliquo aut est idem sibi essentialiter aut accidentaliter: sed quod distinguit personas non est accidentale essentiæ: quia nihil sibi accidit, ergo est sibi idem essentialiter, sed quod essentialiter est idem essentiæ, multiplicato illo multiplicatur essentia, ergo si sunt plures personæ, sunt plures essentiæ. Arg. 2.

Arg. 3.

A Tertio sic. Nihil est ponendum in entibus, & maxime in summo bono, quo non posito, nihil perfectionis deficit in vniuerso: sed aliqua persona diuina nõ existente in diuina essentia nihil perfectionis deesset in vniuerso, ergo pluralitas talium non est ponenda in Deo. Probatio minoris: si secunda persona nõ esset, quidquid perfectionis esset in ea esset in persona alia, & ita nihil perfectionis deesset in vniuerso, si ipsa non esset: quia quid perfectionis simpliciter est in vna est in alia, ergo subtracta vna & manente alia, nihil perfectionis tollitur ab vniuerso.

Instantia. Dices ꝙ non sub omni modo, quidquid perfectionis est in vna est in alia.

Contra, iste modus habendi vel essendi, aut est perfectio, aut non: si sic, erit in Deo, & per consequens persona prima non erit simpliciter perfecta, quæ non habebit B illum modum. Si nõ, ergo stat argumentum, quòd non manente secunda persona manet tota eius perfectio in persona prima, ergo nihil perfectionis deperditur ab vniuerso amota persona secunda.

Arg. 4. Item quarto. Si sunt plura necesse esse, quæro quibus formaliter distinguuntur. Sint A. & B. sed quod plura sint necesse esse, includit contradictionem, quia aut illæ rationes, quibus distinguuntur, sunt necesse esse, & necessitates essendi, & tunc erunt duo necesse esse, quæ etiam conueniunt in necesse esse. & per consequens per necesse esse non distinguuntur. Si autem illæ rationes sunt possibiles, ergo illa quæ istis distinguuntur nõ sunt necesse esse.

Rõ ad opp. Ad oppositum, illud est possibile, quod non includit contradictionem; sed non includit contradictionem, C quòd sit vna essentia in trib. personis: quia contradictio est secundum idem. hic autem non est contradictio secundum idem: quia hic est unitas essentiæ, & trinitas personarum relatiuarum. ergo &c.

QVÆSTIO V.

De trinitate personarum.

Alium ordinem harũ q̃onum tenuit in Reportationibus vide & pondera.

IVXTA hoc quæro. Vtrum sint tãtum tres personæ in essentia diuina. Et arguo quòd non.

Primo sic. Relationes oppositæ sunt æqualis dignitatis: ergo si relatio primi producentis tantum constituit vnam perso- D nam, correspondebit sibi alia relatio tantum cõstituens personam vnam productam, & ita tantum erit una persona producta.

Arg. 2. Præterea. Duabus relationibus productorum correspondent duæ producentium, & æque distinguitur ista extrema inter se sicut illa inter se, ergo si istæ duæ relationes constituunt duas personas, & aliæ duæ constituent alias duas, & ita erunt quatuor personæ diuinæ.

Arg. 3. Tex. 56. & sequen. Præterea. Potentia finita durans in infinitum posset habere effectus infinitos, sicut patet de sole secundum viam Philosophi secundo de Generatione: ergo potentia infinita potest habere infinita producta simul. Consequentia probatur, quia quòd potentia finita simul nõ potest in tot in quot successiuè: hoc est propter finitatem, propter, quam pro nunc adæquatur sibi iste effectus, ergo potentia infinita in quot potest E successiue in tot potest simul.

Rõ ad opp. Oppositum, videtur Matth. vltim. In nomine patris & filij & spiritus sancti. & prima Io. quinto. Tres sunt qui testimonium, &c. & Augustinus de Fide ad Petrum. capitulo secundo, & ponitur in litera.

b. Scotus super Primum Sent.

QVÆSTIO VI.

De productione in diuinis.

ET QVIA pluralitas diuinarum personarum declaratur ex productione, ideo quæro de productione in natura diuina.

Circa productione psonarum diuinarum p q̃ declarat pluralitas ipsarũ Quęrũtur duo: primum. Vtrum in diuinis possit esse aliqua productio intrinseca, uel vtrũ cum essentia diuina possit stare in aliquo ipsum esse productum.

Primo in communi: Vtrum essentia diuina possit stare in aliquo & ipsum esse productum. Arguo, quod non primo sic. Nullum productũ est ex se necessarium, sed quidquid subsistit in essentia diuina est ex se necessarium, ergo &c. probatio maioris per quinque vias.

Prima quia nihil simul est ex se necessariũ & ab alio, sed quod est productum, si est necessarium, est necessariũ B ab alio, ergo non a se. Maiorem huius prosyllogismi probo: quia si est necessarium ex se, ergo est necessarium circunscripto omni alio, si autem est necessarium ab alio non est necessarium illo circunscripto.

Secundo probatur prima maior, quia omne ꝓductum possibile fuit produci, alioquin impossibile produci esset productum, ergo omne productum aliquam possibilitatem includit, & omnis possibilitas repugnat necessario ex se ergo &c.

Tertio sic. Terminus productus est aliquo modo posterior producente, quia non põt intelligi productio sine aliquo ordine priori & posteriori, in illo priori, in quo producẽs intelligitur nõ intelligitur productũ, quia tũc nõ esset prius, ergo intelligitur in illo priori productũ non esse & in signo posteriori intelligitur esse, ergo mutatio.

C Quarto probatur: quia essentia diuina circunscripta productione, non habet illud productum, habet enim illud productum per productionem, ergo per illam fit essentia diuina de, non habente illud habens illud, & ita mutatio.

Quinto quia generatio videtur esse essentialiter mutatio sicut species essentialiter includit genus, productio autem ad esse per modum naturæ est generatio, igitur illa non potest intelligi sine mutatione.

Secundo ad principale sic. Si est productum, ergo dependet. Consequens est falsum, ergo antecedens. Probatio consequentiæ, quia si nullo modo dependet productum a producente. ergo utrumque ex æquo haberet naturam, & ex hoc vltra non magis ꝑexigeret productum ad sui productionem, & esse quòd producens præhaberet suam naturam quam econuerso, quod est contra naturam productionis. Arg. 2.

Tertio principaliter sic. Quia aliæ mutationes, quæ non ponunt de ratione sui tantam imperfectionem quãtam ponit generatio nõ possunt esse in diuinis, ergo nec generatio. Consequentia patet, quia remouetur a Deo quidquid est imperfectionis, probatio antecedentis, quia latio & alteratio secundum Arist. 8. Physi. non ponunt tantam imperfectionem quantam ponit generatio, quia multa entia perfecta possunt alterari vel localiter ferri, quę non possunt generari, sed non conceditur in Deo loci mutatio uel alteratio, ergo nec generatio. Arg. 3.

Vbi ꝓbat motum ęqli esse localem & alibi.

Ad oppositum est Aug. 4 de Trini. cap. 21 vel 54. pater est principium totius diuinitatis, non nisi per productionem, ergo &c. Ratio ad opp.

QVÆSTIO VII.

De productionum numero.

IVXTA hoc quæro in speciali: Vtrum sint ibi tñ duæ productiones intrinsecæ? Quod nõ arguo sic: qa vnius naturę vr̃ esse vnus modus cõicandi secundum Auerroim. 8. Physi. cõ. 46. quod probatur per rõnes suas ibidem. Prima, quia .s. alterius materiæ est altera forma alioquin non esset forma propria huius materię, & tunc quodlibet generaret ex quolibet, & tunc vltra, materiæ vniuersaliter essent otiosę, & superfluæ, sed materię correspondentes diuersis agentibus & producentibus sunt alterius & alterius rõnis, qđ patet in generatione p ꝓpaginem & putrefactionẽ, quia propagatum generatur ex semine, aliud non, sed ex alio corpore putrefacto. Arg. 1.

Secundo arguitur ex opposito inferendo, ꝙ eadẽ species tunc esset a natura & a casu, ex quo infertur, ꝙ homo posset generari a semine asini & ex ĩfinitis materijs. Probatur aũt primum consequens esse inconueniens: quia quod fit a casu, est oppositum ei, ꝙ fit a natura.

Et præterea secundo nulla species est a casu, quia quæ eueniunt a casu, sunt monstruosa. Hoc totum est manifestum per se, sed si natura haberet diuersos modos communicandi: tunc secundum vnum modum communicandi posset aliqua species esse a natura: & secundum alium modum communicandi posset esse a casu.

Arg. 2. Præterea arguitur sic: ex cõmẽto illo. Generabile hoc generatur æquiuoce non ex semine: aut ergo de necessitate: aut vt in pluribus: aut vt raro. Si de necessitate æquiuocè generatur, igitur nunquã ex semine, ꝙ est falsum. Si aũt vt in plurib. æquiuocè de putrefactione generatur, ergo naturaliter: quia quęcũque vt in pluribus accidunt naturaliter accidũt, ergo naturaliter generatur æquiuocè, & vlterius sequitur, ꝙ vt raro propagetur ex semine, quod falsum est, si autem vt raro generatur æquiuoce, sed quæ raro eueniunt, casu eueniunt, & casualiter, & quæ casualia sunt, monstruosa sunt, & quę sunt huiusmodi, non sunt eiusdem speciei, & hoc & illud, ergo natura non est communicabilis nisi vno modo.

Vide. 4. de Generatione aĩalĩũ.

Arg 3. Item arguitur pro cõclusione Commentatoris: quia diuersorum motuum specie sunt diuersi termini specie. 5. Physicor. ergo si communicationes vel productiones sunt alterius rationis. ergo & termini.

Tex. 31. & inde, & specialiter t. 48. & infra.

Quod non tãtum sint duæ probo: quia Philosophus. 2. Physic. distingnit naturam & intellectum tanquã diuersa principia actiua, vtriusq; aũt ratio est vere inuenitur in Deo: quia neutrum includit imperfectionẽ, & ad intra: quia neutrum est productiuum ad extrà: ergo præter productionem voluntatis erunt duæ aliæ productiones ad intra.

Tex. 49.

Tex. 3. Hoc etiam confirmatur per Philosophum. 9. Met. c. 2. vbi videtur expresse dicere, ꝙ potentia rationalis valet ad opposita: quia scientia est oppositorum: sed si intellectus ex natura sui est indeterminatus ad opposita, & natura est determinata ad vnum: ergo intellectus habebit aliam rationem principij quam natura.

Arg. 4. Præterea. Potentia voluntatis est libera, ergo & productio eius est libera: ergo non determinatur ad vnum: sed ex libertate sua potest esse ad opposita: sed tantum creatura est possibilis esse & non esse: non autem persona diuina, ergo voluntas est tantum principium producendi creaturam non personam diuinam.

Rõ ad opp. Ad oppositum, si non sunt tantum duæ personę productæ: ergo erũt plures personæ quam tres, vel pauciores quam tres, ꝙ est falsum, illę ergo auctoritates, quæ ostendunt tantum tres esse personas in diuinis, ostendunt, ꝙ sunt tantum duæ personæ productæ.

Ad quæ. 6. QVIA sicut dixi pluralitas declaratur ex ꝓductione, ideo primo respondeo ad quæstionem de productione, quę est tertia in ordine. Et dico, ꝙ in diuinis est, & potest esse productio, quod probo sic. Quidquid de ratione sua formali est principium productiuum sufficiẽs, illud in quocũque est a se & sine imperfectione in eo est principium productiuum, istud totum. s. intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens ex ratione sua formali, est principium productiuum notitiæ genitæ: ergo in quocunque est istud, scilicet intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens, ibi erit principium productiuum notitiæ genitæ, & hoc secundũ proportionem suæ perfectionis: sed in Deo est illud secundum veram rationem sui, ergo vere est ibi productio notitiæ genitæ.

Nota ꝙ istam rõnẽ cancellauit doctor in l. suo, loco cuius manu sua scripsit extra illã, quę sequitur s. aliter ☞ põt argui, & melius, &c.

Aliter põt argui & melius sic. Quidquid de rõne sua formali est principium producendi, illud in quocunque est a se in eo est principium perfectæ producendi, sed memoria perfecta, siue ꝙ idem est explicãdo, intellectus habens obiectum intelligibile sibi præsens, ex rõne sua formali est principium productiuũ notitiæ genitę. Et patet, ꝙ memoria talis est in aliqua persona diuina & a se: ga aliqua est in producta, ergo illa persona poterit per tale principium perfectum perfectè producere,

Sed instando arguit cõtra illã, quam cancellauit.

F Vel sic potest argui. Omne suppositũ habens a se quodcunque sufficiens principium producendi, potest producere productum adæquatum illi principio, aliquod suppositum diuinum habet a se principium quodcunque sufficiens producendi, quod est memoria pfecta, igitur &c. maior & minor declarantur consequenter.

Vlterius consequenter arguo nulla productio, perfecta per memoriam perfectam potest esse perfecta, nisi sit notitię adæquatę illi memoriæ, siue illi intellectui respectu talis obiecti. Memoriæ autem siue intellectui personę diuinæ, cum sit infinita, nulla notitia adæquatur respectu diuinæ essentiæ infinitæ, vt intelligibilis nisi infinita quia intellectus ille est comprehensiuus illius obiecti infiniti, igitur aliq̃ua persona diuina per memoriã põt producere notitiam infinitam. Sed illa erit in natura diuina

G quia nihil aliud est infinitum, ergo in diuinis per memoriam põt esse productio ad intra. Sed si potest esse, igitur est, tum quia ibi oẽ possibile est necessarium, tum quia illud principium est productiuum per modum naturæ, igitur necessario agit, consequentia patet. Quia non põt impediri, nec ab aliquo alio dependet in agendo. Oẽ n. agẽs ex necessitate naturæ necessario agit nisi impediatur, vel ab alio dependeat in agendo. Maior primi syllogismi apparet, quia quod principio productiuo ex se non conuenit quod in illo sit productiuum, non põt esse nisi propter alterum duorum, vel ꝑ imperfectionem eius in illo, vel quia vt in illo acceptum est per productionem adæquatam illi principio. Sicut est de potentia generatiua si sit in filio, & vi spiratiua, si sit in Spiritu sancto. Vtrũque aũt istorum excluditur, per hoc quod dr̃ in maiori a se,

Assignatio cãę singularis quali ter habens principiũ agendi nõ agit.

H quia nihil habet a se principium productiuum, nisi hẽat illud sine imperfectione, & etiam non cõceatum per productionem competentem tali principio. Maior secundi syllogismi, quæ fuit minor primi syllogismi, probat, quia omni memoriæ creatæ hoc competit, non aũt vnde creata siue imperfecta quia imperfectio nunq̃ est ratio producendi siue cõicãdi esse, quia hoc competit ex perfectione non ex imperfectione, conclusio absoluere illata. s. ꝙ memoria in prima persona diuina est principium cõicandi sibi, concludit propositum, quia non est principiũ nisi ꝑ modũ naturę Talis aũt productio non est nisi ad intra.

Alio modo concludit magis propositum, quia est principium productiuũ notitię genitę, igitur ad intra. Et tunc debet maior sic accipi. Quidquid de rõne sua formali est principium alicuius, secundũ rõnẽ eius formalẽ, in quocunq; illud est a se illud est principium productiuũ talis.

I Tertio mõ maxime concludit propositum maior secundi syllogismi, quia declaratur sic. Sicut non est perfecta memoria respectu alicuius intelligibilis, nisi illud obiectum sit p̃sens in rõne actu intelligibilis quantũ põt esse præsens vt intelligibile illi. Ita non est perfecta proles talis memoriæ, nisi sit actualis notitia tãta illius obiecti quanto põt cõpetere tali intellectui respectu obiecti. Et illã voco adęquatã intellectui respectu talis obiecti, igitur in quocunq; est istud qđ est, intellectus hẽns obiectum actu intelligibile sibi præsens. Ibi est productiuum notitiæ genitę, sed in Deo est istud secundum veram rõnem sui, igitur illi conuenit productiuum notitię genitę.

Secundus articulus tantum oportet rationes ad istam qõnem soluendam non esse demonstrationes. Itaque

A. l. tamen vel modũ.

K prima minor est immanifesta secundum rõnem naturalem, cum probatur. Rñdeo, ꝙ esse principium producendi conuenit memoriæ, non vnde memoria, prout memoria habet unitatem analogię ad finitatem & infinitatem. Sed memorię finitę tñ, non tñ ꝙ finitas sit ratio formalis producendi, sed natura illa, quam specifice circumloquimur per memoriam finita. Concedo ergo, quód imperfectio non est rõ producendi, sed pfectio, non tñ cõis finitę & infinitę, sed perfectio talis q̃ necessario concomitatur imperfectio aliqua. Rõ est, quia habere habitudinem naturaliter causæ productiuę secũdum rationẽ naturalem competit soli tali imperfecto, quia imperfectum non est producibile immediate naturaliter, nisi ab imperfecto, & non patet quin tale producibile sit imperfectum. Itaq; prima instantia contra glossam: minoris est concedenda, quia non ideo non actiuum, quia non receptiuum.

Sed

A Sed ad secundam instantiam de agente liberali. Responsio, hoc principium productiuum non potest quin necessario sit imperfectum & perfectibile a producto, licet perfectibilitas illa non sit ratio agendi.

Ad tertiam instantiam, videlicet de producto & improducto. Respõsio non oportet perfectam memoriam esse principium producendi.

A. l. specie. Ad quartam de agere & facere. Ad maiorem non valet responsio per glossam, quod intelligitur de principio producendi in quocunq; vniuoce non analogice: quia contra hoc: nã vbi est analogice magis est principiũ producẽdi. Exẽplũ de calore in sole respectu caloris in igne.

Idem potest argui de voluntate: quia volũtas habens obiectum actu cognitum sibi præsentiatum ex ratione sua est productiua amoris perfecti producti.

B Contra istam rationem insto, vt declaretur, & maiorem quidem rationis concedo, sed ad minorem diceretur, quod illud totum non est ex se principium productiuum sed tantum quando intellectus potest habere ex se notitiam productam. Hoc autem est, quñ potest habere notitiam aliam a se, qua perficiatur. Intellectus aũt diuinus nõ potest hẽre notitiam distinctam a se, qua perficiatur, & ideo non vr, quod ibi debeat poni principiũ productiuum.

A. l. extra se.

Et confirmatur ista ratio. Primo: quia notitia genita frustra poneretur. Secundo quia impossibile est eam poni.

A. l. mño.

Primum probatur. In nobis est necessaria notitia genita: quia per causam intellectus pficitur, qui sine ea esset imperfectus, intellectus autẽ infinitus, licet habeat obiectum sibi præsens, tamen non formaliter proficitur per notitiam genitam; sed per notitiam ingenitam eandem sibi realiter, qua etiam formaliter intelligit.

C Secundum. s. impossibilitatẽ probo dupliciter. Primo, quia productiuum vel producens habens productũ adæquatum non pt aliud producere, ergo cum totum illud, intellectus habens obiectum actualiter sibi pñs hẽat in intellectu paterno notitiã ingenitã sibi adæquatã quasi productam ex se, quia aliquo mõ secundum rõnem intelligendi posterior est tali pñtia obiecti, vr quod nullã virtutẽ vlteriorẽ hẽat ad producẽdã notitiã distinctã aliã ab ista.

Tex. 16. Secundo probatur: quia intellectus est potẽtia actiua non factiua, vt dr. 9. Met. igitur si põt producere productum põt producere in se illud & non extra se, alioquin non hẽret rõnem actiui, vt distinguitur contra rationem factiui. Iste igitur intellectus, qui non potest producere notitiam in se nõ potest producere aliq̃ notitiam, vt vr.

D Istas rõnes excludendo, confirmo rõnẽ, & ad excludendũ rñsionem ad minorem in sedico, quod intellectus nr respectu genitæ notitiæ hẽt potentiã receptiuã, & ista potentialitas est imperfectionis: quia est potẽtialis passiua. Nihil aũt facit hoc ad rationem principij productiui, quia nulla imperfectio formaliter est de rõne principij productiui, & maxime qñ principium productiuum põt in se esse perfectum. Habet ẽt intellectus noster rõnem principij productiui respectu notitiæ genitæ, & hoc est ex perfectione eius, quatenus actus primus uirtualiter continet illum actum secundum. Primum istorum. s. recipere intellectionem patet, quia cõuenit intellectui possibili. De secundo non est ita certum an conueniat possibili vel agenti. De hoc alias inquiretur, nunc autẽ hoc

In quol. q. 15. & 2. reportatio. nũ d. 35. & in q. collationum. A. l. q. 7. vel 9.

E indistincte acceptum de intellectu, quod est principiũ productiuum notitiæ genitæ, satis pñio verum. Et declarabitur d. 3. par. 3. q. 2. & intellectus sic est in Deo: quia habet intellectum secundum omnẽ rationem intellectus, quæ non ponit imperfectionem, tunc arguo sic. Quandocunq; in aliquo concurrunt duo per accidens. i. ratio agendi & patiẽdi, vbi illud, quod est ratio agendi, est per se, si separetur a rõne patiẽdi, & ponatur per se, nihil minus est ratio agendi, quod patet ex 2. Phys. de medico sanãte se, si separetur medicina ab infirmitate, nihil minus erit ratio sanandi, igitur si separẽtur prædicta duo in intellectu abinuicem, remanente eo, quod erat per se rõ principij productiui, adhuc erit ratio producendi quantumcunque non sit ibi potentialitas passiua receptiua.

Text. 3. & 16. Hẽr. quol. 9. q. 15. Varro li. 1. dist. 1. q. 11 c 7 & c 12. A. l. abditra.

Exemplum huius patet. Quia si in intellectu nostro esset concreata uel substantialis notitia sui, secundum quod quidam intelligunt Augustinum de notitia condita, 14. de Tri. tunc licet intellectus non possit habere notitiam genitam qua cognoscat se formaliter.

Tñ in alio intellectu puta angelico, vel humano beato in patria, posset gignere notitiã sui ĩ rõne obiecti, quia sic gignere cõpetit sibi vt est ĩ actu licet nõ sit receptiuus.

Tñ si pt hẽre aliquod obiectum actu intelligibile sibi præsens pt aliq̃ notitiam gignere in passo approximato, si qd tale sit aut p se stantem, si haberet virtutem gignendi aliquid per se stans, ergo ab intellectu diuino circunscripta ratione receptiui notitiæ si remaneat ratio productiui notitiæ, & hoc p se stãtis poterit talis notitia gigni: licet non recipiatur in intellectu qui est principiũ gignẽdi.

Resolutio subtilissima ex vera entium abstractione.

Ex hoc patet, quod glossa illius minoris nulla est. Ad confirmationem illius glossæ per frustra, dico quod in oĩ ordine agentium, præcipue ubi principium actiuum de se non est imperfectum, est status ad aliqd principium actiuum simpliciter perfectum, quod. s. agens agit ex plenitudine perfectionis, & dr agens ca liberalitate secundum Auic. 6. Metaph. c. vlt. Nullum aũt agens agit liberaliter pp hoc, quod ex actione sua expectat perfici. Sicut. n. ĩ actibus humanis liberalis est ille, qui agit non expectans redditionem, ita simpliciter agẽs dicitur liberale, eo quod nullo modo perficitur a productione vel producto.

Hoc maxime verũ est secũdũ theologos nõ autem Philosophos, ut patet. 12. Meta. secũdũ Aristo. A. l. similiter.

Ex hoc arguitur sic. In omni genere principij productiui non includentis imperfectionem, possibile est stare ad aliquod primum simpliciter perfectum, sed intellectus est tale principium & voluntas similiter, ergo in isto genere potest stari ad aliquod simpliciter perfectum, sed nihil est simpliciter perfectum agens, quod non agit liberaliter, secundum prædictum modum.

C Ergo hic est aliquod agens liberaliter modo prædicto. Igitur in genere principij productiui est aliquod principiũ tale, quod nullo modo perficitur per suam productionẽ, talis est intellectus habens obiectum sic sibi præsens, & nullus alius est nisi ille, qui non recipit nec pficitur per intellectionem, q̃ gignit, siue quæ virtute eius gignitur, ergo non oportet intellectum omnẽ producere notitiã, vt ea perficiatur, sed oportet esse aliquem priorem producentem non pfectibile per productum. Et cum dicitur, tunc erit frustra, nõ sequitur. Nã est summum bonum, sed non est productum a producente, ut producens p ipsum perficiat, sed ex plenitudine pfectionis pducentis.

Tum autem arguitur post de impossibilitate, duco ad oppositum: quia & si aliquod obiectum præsens memoriæ patris habeat ibi aliq̃ notitiam actualem patris quasi

D productam, non tñ habet notitiam adæquatam in patre productam. Nulli autem principio productiuo ex se tollitur producere vt est in aliquo nisi intelligatur illud principium producere uel produxisse aliqua productione adæquata uirtuti talis principij productiui. Et ideo quantumcunq; memoria vt in patre habeat quasi productum, adhuc pt pducere pductum, sed verum est quod cum habuerit productum adæquatum non poterit aliud producere.

Cum arguit ulterius de actiuo & factiuo, dico quod istæ differentiæ sunt accidentales potentiæ productiuæ. s. actiua vel factiua. Vniuersaliter. n. oĩs potentia ex se productiua alicuius receptibilis in aliquo in quolibet receptiuo proportionato & approximato producit vel põt producere illud producibile, quod si producibile non sit natũ in aliquo recipi, potentia productiua producit illud, & non in

E aliquo, sed per se subsistens, si ista sit potentia productiua sufficiens ad producendum nullo alio præsupposito. Ita est in proposito, quod patet habet notitiam genitam non agẽdo. i. non producendo aliquid in se: nec faciendo. i. producendo aliquid distinctum essentialiter extra se, sed quia productum in nullo natum est recipi & intellectus est principiũ productiuum sufficiens, quia infinitum, ideo pducit notitiã genitam in se subsistentem, quæ est psona.

Et ita in tõne ad instantias, sunt declarationes primæ rationis, & per consequens etiam propositi principalis.

Instãtia quare intellectus meus agens nõ põt in se cãre spẽm intelligibilẽ saltẽ in patria. Alia forte responsio ad instantiam, quòd ubi gignitur in eodem intellectu secundum essentiam hoc sufficit sine identitate suppositi ad actionẽ distinctam contra factionem. Exemplum. Si intellectio in nobis esset consubstantialis.

Secundo principaliter ad conclusionem principalem arguo sic. Obiectu vt est in memoria producit seipsum, vt est in intelligentia: vel est ratio producendi seipsum, vt est in intelligentia, quod autem obiectum habeat esse vtrobique secundum quid vel ab eis differens, hoc est imperfectionis: quia si memoria esset perfecta & intelligentia perfecta obiectum esset simpliciter, vtrobique idem vtrique: ergo ablata omni imperfectione reseruando illud quod est perfectionis simpliciter, obiectum idem simpliciter memoriæ gignet aliquid in intelligentia, cui est simpliciter idem, quod est propositum.

Præterea tertio sic. In qualibet conditione entis, quæ non est ex ratione sua imperfecta necessitas est simpliciter perfectionis. Igitur in productiuo: quia illud non dicit ex se imperfectionem.

A. Necessitas.

Responsio, quæ non est imperfecta, nec dicit respe- G ctum ad imperfectum: quia necessarium in tali respectiuo requirit necessitatem in imperfecto ad quod est.

Probatio antecedentis, quia sicut necessarium est conditio perfectionis in ente inquantum ens: ita etiam est perfectionis in quolibet, diuidente ens, quod non est ex se necessario imperfectum siue limitatum: sicut enim quando ens diuiditur per opposita, alterum diuidentium est perfectionis in ente alterum imperfectionis: ita in quolibet, quod est imperfectionis cuiuslibet diuisionis illud mebrum est possibile, quod est perfectionis est necessarium, sic actualitas in necessitate: producens autem, inquantum tale, nõ includit imperfectionem, ergo non est producens perfectum in ratione producentis, nisi sit necessario producens: producens autem primum non potest esse necessario producens aliud a se & ad extra, sicut dicetur distinctione. 8. q. vltima. ergo ad intra.

Similiter arguitur de productione naturali: quia productio naturalis est prima productio, ergo competit primo producenti: non autem competit primo producenti ad extra, vt patebit alias. ergo ad intra.

Dist. 8. q. vltima & di. 30. & 29. huius & alibi sæpe.

Negatur antecedens, vt naturalis distinguitur contra artificialem siue natura contra propositum conceditur a philosophis, vt naturalis concomittatur intellectualem & voluntariam, sic ponitur ad extra per eos.

Præterea quarto sic. Relationes oppositæ de secundo modo relatiuorum possunt competere eidem naturæ illimitatæ, sicut eidem uoluntati competit ratio motiui & mobilis quãdo voluntas mouet se, sed relationes producentis & producti, licet magis repugnent quã relationes mouentis & moti, tamẽ sunt relationes eiusdem modi, I secundum Philosophũ. 5. Meta. c. de ad aliquid. ibi. n. pro exẽplo ponit, calefactiuum & calefactibile, pro primis: patrem & filium siue genitum, & eum, qui genuit pro secundis: ergo relationes producentis & producti sunt compossibiles in eadem natura.

Tex. 20.

Cõfirmatur rõ: quia sicut voluntas est quodãmodo illimitata quatenus fundat relationes oppositas ex hoc. s. quod virtualiter continet illud, ad quod formaliter habendum est in potẽtia: ita multo magis essentia simpliciter illimitata potest simpliciter fundare relationes oppositas eiusdẽ modi, licet magis repugnãtes: quales sunt relationes producẽtis, & producti. Plus. n. excedit infinitas diuinæ essentiæ illimitationem qualemcunq; cuiuscunq; creati quam repugnantia quarumcunq; relationum secundi modi excedat repugnantiam, quarumcunque aliarum K eiusdem modi.

Confirmatur etiam ratio: quia omnia relatiue opposita equaliter includunt contradictionem, sed aliqua secundi modi nõ includunt cõtradictionẽ. igitur nec alia.

Arguitur aliter quidam doctor sic. Prima persona constituitur per relationem ad secundã, & non nisi per relationem originis, ergo oportet ponere in diuinis diuersa supposita, quorum vnum sit ab alio. Prima propositio probatur, quia prima persona est relatiua ad secũdum. Et si non constitueretur per illam relatione, ergo accideret sibi relatio illa: quia adueniret illi personæ constitutæ, quod est inconueniens.

A. l. tunc Hẽr. quol. 6. q. 1.

Secundo arguit sic. Virtus summæ actiua summe se diffundit, sed non diffunderet se summæ, nisi produceret aliquod summum, quod non fuit nisi communicando F alicui summam naturam, ergo. &c.

Arguunt alij per rõnem boni, quia bonũ est de se cõicatiuum, ergo summæ bonum summe cõicatiuum, nõ nisi ad intra, quia nihil aliud põt esse summum bonum. Similiter arguitur de rõne perfecti, quia perfectum est quod põt producere sibi simile. ex. 5. Meta. & 4. Meth. ergo primum agens, quod est perfectissimum, põt producere sibi simile, sed perfectius quod potest producere sibi simile vniuoce quam æquiuoce, quia productio æquiuoca est imperfecta, ergo, &c.

A. l. facit. Ric. 5. tri. & Bonau. di. præsenti q. 2. In prohemio. Tex. cõ. 54.

Istæ rationes non declarãt propositum per manifestius neq; fideli neq; infideli. Prima, quando accipit, quod prima persona constituitur per relationem, si vult persuadere infideli accipit minus notum principali proposito. Minus enim notum esset tali. s. infideli p se subsistens constitui per G relationem quam productionem in diuinis esse. Si etiam vult persuadere fideli adhuc procedit ex minus noto, quia quod productio sit in diuinis est, euidens, quod sit articulus fidei non autem est ita euidens hoc esse articulum fidei, quod prima persona constituatur per relationem. Et cum probatur, quia aliter illa relatio adueniret personæ constitutæ, & ita illa relatio esset accidens. Probatio non vr valere, quia similimodo posset argui de spiratione actiua, de qua oẽs tenent quod non constituit personam; nec tamen est accidens, quia perfecte est eadem fundamento, quod est essentia in persona.

Reijciuntur rationes D. Pan. & Henrici.

Improbatio subtilissima.

Et cum arguitur vltra, quod distinctio non est ibi nisi per relationes originis, hæc non est ita manifesta statim ex fide sicut conclusio, quam intendit ostenderet, nec etiam est necessaria ad propositum in communi, quia & si alter esset H ibi distinctio: posset tamen saluari origo.

Vt p. ante 26. dist. 1.

Et cum secundo arguitur, quod summe actiuum est summe diffusiuum sui.

Rñsio, quod verum est quantum possibile est aliquid diffundi. Sed oporteret probare, quod possibile esset aliquid diffundi siue communicari in vnitate naturæ.

Per idem ad tertium de rõne boni, quia oporteret probare, quód communicatio eiusdem rei vel naturæ esset possibilis, quia ad impossibile includens contradictionem, non est potentia nec communicatio bonitatis.

Similiter ad quartum perfectum est natum producere summum sibi simile. Verum est ita summum sibi simile sicut potest produci. Oportet igitur probare, quod summe simile vniuoce, idest in unitate naturæ esset producibile.

Arg. 1. q. 6

TENENDO quatuor igitur rationes primas, & præcipue duas primas pro conclusione affirmatiua. q. respondeo ad argumenta in oppositum.

Ad primum negando maiorem: cum probatur primo per necessarium ex se, & ex alio. Dico, quod si idem genus causæ importetur per hæc duo ex se & ex alio, verũ est quód nihil sic est necessarium ex se & ex alio, si autem aliud genus causę importetur, puta per illud, ex se, causa formalis, & per illud ab alio, causa effectiua vel productiua, non est inconueniens idem esse necessariũ ex se vno modo, & ab alio, alio mõ: Cũ probatur maior prosyllogismi, dico, quód necessarium ex se formaliter non potest non esse circumscripto quocunq; alio, cuius circumscriptio non includit incompossibilitatem ponen- K do illud esse, sed ex se necessarium formaliter sequitur posse non esse circunscripto quocunque alio per impossibile, sicut ex vno incompossibili posito, sequitur aliud incompossibile, ita de filio hoc declaratur per exemplum Philosophi ponentes creaturas.

Doctrina singularis & aristotelica resolutio de intelligentia

Sed dubium est tunc, quæ sit differentia inter necessitatem filij secundum Theologos. Et creaturæ necessario productę secundũ Phil. Rñsio Philoso. ponentes creaturas, necessario produci habent dicere, quód ipsæ haberent entitatem, qua formaliter essent necessarię, licet in illa entitate dependerent a cã necessario producente, filius aũt habet entitatẽ formaliter necessariã & eãdem cum producente, creatura igitur si esset ex se necessaria, non posset non esse circũscripto omni alio: cuius circumscriptio non implicat contradictionem, tamen circumscripta causa alia a se per incompossibile, posset non esse filius

rũ dependẽtia & productione, de quo uide Auerroim, 7. Met. cõ. 31.

A. l. quæ non, &c.

lius aũt non posset non esse circumscripto quocũq; alio A secundum entitatẽ a producto, quia non potest non esse nisi circumscripta persona producente, & producẽs non est aliud secundum entitatem a producto. Vnde si pater creaturam naturalite produceret & necessario, produceret eam formaliter necessariã: tamen nõ esset tunc necessaria tãta necessitate quãta est nũc filius necessarius.

Stat ergo de filio ꝙ sit a se formaliter necessarius, & tamen ab alio producente, cum quo habet eandem entitatem necessariam.

Ad prob. 2 arg. Tex. c. 17 — Ad secundam probationem maioris dico, ꝙ possibile logicum differt a possibili reali, sicut patet per Phylosophum. 5. Meta. capitulo de potentia. Possibile logicum est modus compositionis formatæ ab intellectu, illius quidem cuius termini non includunt contradictionem: & ita hoc modo possibilis est hæc propositio, Deũ posse B produci. & Deum esse Deũ: sed possibile reale est, quod accipitur ab aliqua potẽtia in re sicut a potentia inhærenrese alicui, vel terminata ad illud, sicut ad terminũ: filius autem non est possibilis possibilitate reali: nec possibilitate inhærentem: nec terminata ad ipsum: quia possibilitas siue activa siue passiua est ad aliud in natura: sicut patet per diffinitionem potentiæ activæ & passiuæ. 5. & 9. Metaph. quod est principium transmutandi aliud, vel ab alio inquantum aliud: tamen filius est terminus potentiæ productiuæ, quæ abstrahit a ratione potentiæ effectiuæ. Et si illa potentia dicatur simpliciter potentia, terminus illius potẽtiæ potest dici simpliciter possibile: sed possibilitas illa non repugnat formaliter necessario, licet possibilitas, de qua Philosophi loquuntur de potentia activa & passiua proprie, repugnat necessitati ex se. C

Sed hic est dubiũ de activa & passiua, si poneretur aliquod necessarium habere principium productiuum.

Ad prob. 3. — Ad tertiam probationem cum dicitur, ibi est ordo, ergo intelligitur prima persona non intellecta secunda.

Responsio, ꝙ non necessario prima intellecta intelligitur secunda persona cum prima persona, si illa prima persona est absoluta, sed nõ sequitur, ꝙ cum prima persona intelligitur esse, secunda persona intelligatur nõ esse sicut non sequitur, illud aĩal ꝙ est in hoĩe intelligitur nõ intellecto rationali, igitur intelligitur nõ esse rationale.

2. Physic. t. c. 18. — Cum autẽ infers mutationem ex terminis oppositis, accipis, ac si intelligeretur productum non esse quando producens est, abstractionem igitur sine mendacio, quæ est non considerando illud, a quo fit abstractio, commutas in abstractionem mendacem, quæ est considerando D illud non esse a quo fit abstractio.

Ad prob. 4. A. Lessentiam. — Ad quartã probationem dico, ꝙ illa persona nõ esset in essentia sine productione: habet. n. illam per productionem: non sequitur. ergo essentia de se non hẽt personam, ergo essentia de non habẽte fit habens: sed sequitur, ergo essentia de ratione sua nõ habet illam vel non includit illam personam, quod patet, si persona est relatiua. Probatio: quia nũc est aliquid excepto relatiuo. secundum Aug. 7. de Tri. c. 1. vel 6. Quia relatio nõ est de rõne absoluti. Ipsa autem inquantum essentia habet illã productionem, siue per productionem habet personam, in qua subsistit, quæ tamen persona vel productio non est de ratione essentiæ, nõ autem sequitur mutatio ex hoc, ꝙ aliquid inest alicui, quod non est de ratione eius: sed mutatio requirit, ꝙ aliquid in sit alicui, cui prius in suit oppositum, quod non habetur in proposito.

A. l. ipsa in quã essentia. De hoc vide clarius prima d. 2. q. 2.

Ad prob. 5. — Ad quintã probationẽ dico, ꝙ in generatione in creaturis cõcurrunt duæ rationes. s. ꝙ ipsa est mutatio & est productio, vt est mutatio est forma subiecti mutati, vt est productio est termini producti ut uia. Istę rõnes non includunt se essẽtialiter ẽt in creaturis. Diuersa. n. respiciunt primo. ergo sine contradictione potest intelligi ratio productionis sine ratione mutationis, ita generatio transfertur ad diuina sub ratione productionis: licet non sub ratione mutationis.

Abstractio notabilis.

Ad arg. 2. quæ 6. — Ad secundum principale dico, ꝙ non sequitur est ab alio, ergo dependens. Cum probatur, concedo, ꝙ æque independenter est natura in producente & producto. Cũ arguitur ex independentia, ꝙ non est præexigentia, nego consequentiam, quia dependentia sequitur entitatem for- A malem dependentis ab illo, a quo dependet, Quando igit habet eandem entitatem non est ibi dependentia, põt tñ ibi ẽe p̃exigentia si unũ suppositũ habeat illud ab altero.

Ad ult. — Ad vltimum dico, ꝙ mutationes alię a generatione ex rõne sua formali sunt imperfectiores generatione, quia termini inducti sunt imperfectiores ex rõne terminorũ inductorum imperfectorum habẽt maiores imperfectionis q̃ termini generationis, tamen alię mutationes quantum ad illud, quod præsupponunt non requirunt tantam imperfectionem in subiecto quãtam requirit generatio, & hoc vt est mutatio, quia generatio requirit in subiecto entitatem in potentia, & hoc ad esse simpliciter, aliæ mutationes non.

Ad propositum applicando dico, ꝙ generatio non trãsfertur ad diuina secundum illud, quod præsupponit gene B ratio, puta subiectum mutabile, quod est imperfectionis: quia vt est mutatio non est in diuinis, sed transfertur ad diuina inquantum generatio est productio sub ratione, qua est productio termini: quia terminus eius est perfectior terminis aliarum mutationum, & sic bene põt per generationem accipi essentia tanq̃ terminus perfectissimus in diuinis, licet non possit per aliquam aliam mutationem accipi aliquis alius terminus aliarum mutationum, quia hoc concluderet compositionem & imperfectionem, quia terminus cuiuslibet alterius mutationis esset accidens componibile cum subiecto.

Ad q. 7. Opinio. Hẽri. quoli. 6. q. 1. & quoli. 2. q. 6. & in sum. art. 54. — AD QVAESTIONEM quartam de numero productionum patet veritas, quia sunt tm̃ duæ productiones. Sed hoc declaratur ab aliquibus sic. Actus notionales fundantur super actus essentiales immanentes, C sed tantum sunt duo actus essentiales manentes intra, qui sunt intelligere & velle ergo tantum sunt duo actus notionales, qui sunt productiui intra.

Confirmatur ratio, quia actus notionales fundati sup actus essentiales æquantur eis, & ideo non possunt plurificari actus notionales fundati super eundem actum essentialem. Et modus ponitur iste, & colligitur ex multis dictis opinantis sparsim in pluribus locis, ꝙ tam intellectus q̃ voluntas in quocunque habent esse pp separationem illorum a materia: postq̃ habuerint esse in actu suo primo simplicis intelligentiæ, aut volitionis, sunt supra se conuersiui, & super actus eorum simplices & super obiecta eorum per actus conuersiuos intelligendi & volendi. Intellectus. n. non solum intelligit verum simplici intelligentia, sed ẽt intelligentia cõuersiua intelligendo D se intelligere, & cõuertendo se super obiectum intellectum, & sup actum simplicem intelligendi, & super se intelligentem p actum suum conuersiuum, quia intellectus notitia secunda, quę est in verbo non solum scit & intelligit rẽ, sed sic scit & intelligit eam, vt sciat se scire, & intelligere eam. Similiter voluntas nõ solum vult bonum simplici volitione, sed ẽt volitione conuersiua volẽdo se velle, conuertendo se sup obiectum volitum & sup actum uolendi simplicem & sup se uolẽtem p actum suum conuersiuum, sed ista conuersio partim uno & eodem mõ cõuenit intellectui & voluntati, & partim alio & alio mõ, ꝙ. n. ambę se cõuertunt, ut sunt nudæ, puræ, & solæ potentiæ, hoc uno & eodem mõ cõuenit eis quãtũ est ex parte ipsarum sę cõuertentium. Ambæ. n. se solas cõuertũt sua vi actiua, q̃ æqualiter eis cõuenit, sed E alio, & alio mõ q̃tũ est ex parte obiectorũ, ad q̃ se cõuertunt. Intellectus. n postq̃ est conuersus ad illa, ad quæ cõuersus est se habet, ut potentiale qddam & purum potentiale. Et hoc quia intellectus nudus & purus natus est recipere ab illis, sicut proprium passiuum a suo proprio actiuo naturali: quod quidem actiuum est idem intellectus informatus notitia simplici, informationem notitię genitę declaratiue. Voluntas ãt postq̃ est cõuersa ad illa ad q̃ cõuersa est, se hẽt ut actiuum qddã, & hoc ut uoluntas nuda & pura nata exprimere de illis (sicut ꝓpriũ actiuũ de ꝓprio passiuo, cuiusmodi est eadẽ uoluntas informata amore simplici) amorẽ quẽdã incẽtiuum, q est Spiritus sanctus in diuinis, qui hẽt esse a producentibus ipsum nõ p informationẽ eius, de quo est quasi subiectiue: nec p aliq̃ impressionẽ factam eidẽ secundum modum, quo verbum siue filius procedit a patre per quandam quasi infor-

mationem siue impressionem factam intellectui paterno conuerso, vt sit sicut notitia declaratiua de notitia simplici: sed per quandam quasi excussionem vel expulsionem aut progressum: aut magis propriè loquendo, per quandam expressionem producti de eo, de quo subiectiue producitur. Ex parte ergo intellectus causatur actus dicendi a notitia simplici in intellectu nudo conuerso supra se & supra notitiam suam simplicem: ita quòd intellectus informatus notitia simplici est principiū actiuum & elicitiuum actus notionalis intellectus. Ipse autem nudus intellectus conuersus non est nisi quasi principium passiuum, de quo quasi de materiali producitur verbum quasi per impressionem. Ex parte autem voluntatis causatur actus notionalis ab ipsa voluntate nuda cōuersa supra se, & super amorem suum simplicem & super ipsam voluntatem informatam amore simplici: ita quòd volū-
G tas nuda conuersa est principium actiuum & elicitiuum actus notionalis voluntatis. Ipsa vero voluntas informata amore simplici est principium quasi passiuum, de quo quasi de materiali producitur spiritus sanctus secundum quandam expressionem. Et hinc apparet differentia intellectus vt intellectus, & intellectus vt natura, quia intellectus vt in patre existens in actu intelligēdi suam essentiā; quem actum ipsa essentia operatur in ipso intellectu suo vt est quasi in potētia ad notitiam essentialem secundum rationem intelligendi fecundus est fecunditate naturali ad producendum de seipso sibi simile ad quod est quasi in potentia per hoc quod est actu sub illa notitia essentiali. Intellectus enim, vt est quædam notitia essentialis secundum actum est natura et principium actiuū, quo pater de eodē intellectu vt est intellectus purus, & tan-
H tum intellectus vt de puro passiuo format notitiam, quæ est verbum, quæ secundum rem est eadem notitia cum illa, de qua formatur, differens solum ab ea inquantum procedit ab ea vt manifestatiua & declaratiua ipsius. Et per omnem eundem modū debemus intelligere verbum formari in nobis. Cognitum enim primo sui simplicem notitia imprimit intellectui nostro repræsentando se illi vt puro passiuo, & sub illa ratione qua est intellectus. Intellectus autem sic perfectus simplici notitia per obiectum cognitum, quod in se cōtinet expressiuè factus est fecundus & principium actiuum vt natura imprimēs in seipsum vt intellectus tantum & principium passiuū ad formandum in se notitiam declaratiuam de notitia simplici, & secundum hoc quando dicitur verbum formari per intellectum, & quòd intellectus sit in formatione eius
I actiuus, hoc intelligitur de intellectu actu informato simplici notitia. Per hanc enim vt per rationem formalem agendi intellectus est principium actiuum, & necessario prior est ratio eius vt intellectus est passiuus respectu notitiæ simplicis, quā recipit ab obiecto, quam ratio eius secundum quam est natura & actiuus per notitiam simplicem inhærentem: & ideo ordine rationis prius habet esse vt est intellectus quam vt est natura, & fundatur actus notionalis quem agit vt natura super actum essentialem quem patitur, vt intellectus. s. super notitiam simplicem obiecti, quam recipit vt est nudus.

Ad maiorē expressionem opin. Hen. ponitur hęc additio a doc. licet videatur eadem fere prior.

☞ Modus ponitur iste, & colligitur ex multis dictis illius doctoris, sparsim in plurib. locis. Formatur. n. verbum secundum eum sic in nobis, quòd cognitum primo sui, simplicem notitiā imprimit intellectui nostro repræsentādo se
K illi, vt puro passiuo, & sub illa rōne qua est intellectus. Intellectus aūt perfectus simplici notitia per obiectū cognitū quod in se continet expressiuè, factus est fecundus & principium actiuum vt natura in seipso vt intellectus tm̄ & principium passiuū ad formandum in se notitiam declaratiuam de notitia simplici. Et secundum hoc, qn̄ dr̄ verbum formari per intellectū, & quòd intellectus sit in formatione eius actiuus, hoc intelligitur de intellectu actu informato simplici notitia. per hanc. n. vt per rationē formalem agendi. Intellectus est principiū actiuum, & necessario prior est rō eius ut intellectus est passiuus respectu notitiæ simplicis: q̄ recipit ab obiecto, q̄ rō eius secundum q̄ est natura, & actiuus per notitiā simplicē inhęrentē. Et io ordine rōnis prius hēt esse, vt est intellectus, q̄ vt est natura, & fundat actus notionalis, quem agit ut natu-
F ra super actū essentialē, quē patitur, ut intellectus. s. super notitiam simplicem obiecti quam recipit vt est nudus.

Qualiter āt intellectus vt natura sit principium actiuum respectu intellectus, vt puri, & nudi ad producendum, declarat sic. Quia iā intellectus q̄ voluntas, in quocunq; hēnt esse pp̄ separationem illius a materia, postq̄ habuerint esse in actu suo primo simplicis intelligentiæ aut volitionis sunt supra se conuersiui & super actus eorum simplices, & super obiecta eorum, per actus conuersiuos intelligendi & volendi. Intellectus enim non solum intelligit verum simplici intelligentia, sed etiam intelligentia conuersiua intelligendo se intelligere. Et cōuertendo se sup obiectum intellectum, & sup actum simplicē intelligendi, & super se intelligentem, p actum suum conuersiuum. Quia intellectus notitia illa secun-
G da, q̄ est in verbo, non solum scit & intelligit rē, sed sic scit & intelligit eam: vt sciat se scire & intelligere eā. Similiter voluntas non solum vult bonum simplici volitione, sed ēt volitione conuersiua, volendo se velle, conuertendo se super obiectum volitum & super actum volendi simplicem & super se volentem per actum suum conuersiuum. Sed ista conuersio partim vno & eodem modo conuenit intellectui & voluntati & partim alio & alio modo, quod enim ambæ se conuertunt vt sunt nudæ puræ, & solæ potentiæ. Hoc vno & eodē modo conuenit eis quantum est ex parte ipsarum se conuertentium. Ambæ enim se solas conuertunt sua vi actiua, quæ æqualiter eis conuenit, sed alio & alio modo quātum est ex parte obiectorum, ad quæ se conuertunt. Intellectus enim postquam est conuersus ad illa, ad quæ cō-
H uersus est se habet vt potentiale quoddam & purum potentiale, & hoc quia intellectus nudus & purus natus est recipere ab illis, sicut proprium passiuum a suo proprio actiuo naturali. Quod quidē actiuum est idē intellectus informatus notitia simplici, informationē notitię genitę.

Voluntas autem postquam est conuersa ad illa, ad quæ conuersa est, se habet vt actiuum quoddam & hoc vt voluntas nuda & pura nata exprimere de illis, sicut propriū actiuum de suo proprio passiuo, cuiusmodi est eadem voluntas informata amore simplici, amorē quendam intentiuam, applicando ad propositum in diuinis. Intellectus vt in patre existens in actu intelligendi suam essentiā, quem actum ipsa essentia operatur in ipso intellectu suo vt est quasi in potentia ad notitiam essentialem secundū rationem intelligendi, fecundus est fecunditate naturali
I ad producendum de seipso sibi simile, ad quod est quasi in potentia, per hoc quòd est actu sub illa notitia essentiali. Intellectus enim vt est quædam notitia essentialis secundum actum est natura & principium actiuum, quo pater de eodem intellectu vt est intellectus purus, & tantum intellectus, vt de principio passiuo, format notitiam quæ est verbum, quæ secundum rem est eadem notitia cum illa, de qua formatur differens solum ab ea inquantum procedit ab ea vt manifestatiua & declaratiua ipsius. Ex parte ergo intellectus causatur actus dicendi notitia simplici in intellectu nudo conuerso supra se & supra notitiam suam simplicem. Itaque intellectus informatus notitia simplici est principium actiuum & elicitiuum actus notionalis intellectus. Ipse autem nudus intellectus conuersus non est nisi quasi principium passiuum, de quo
K quasi de materiali producitur verbum quasi per impressionem. Ex parte autem voluntatis causatur actus notionalis ab ipsa voluntate nuda conuersa supra se, & supra amorem suum simplicem. Et supra ipsam voluntatem informatam amore simplici. Ita quòd voluntas nuda conuersa est principium actiuum & elicitiuum actus notionalis voluntatis. Ipsa vero voluntas informata amore simplici est principium quasi passiuum, de quo quasi de materiali producitur Spiritus sanctus, non per informationem eius de quo est quasi subiectiue, neque per aliam impressionem factam eidem secundum modum, quo verbo siue filius procedit a patre per quandam quasi informationem siue impressionem factam intellectui paterno conuerso, vt sit sicut notitia declaratiua de notitia simplici, sed per quandam quasi excussionem, vel expulsionem aut progressum, aut magis propriæ

loquen-

loquendo per quandam expræssionem producti, de eo, A de quo subiectiue producitur. Sic itaque patet modus, quo secundum istam opinionem fundatur actus notionalis super actum essentialem, & quomodo diuersimode in intellectu, & voluntate.

Impugnat Henricum.

ISTA OPINIO ponit tres articulos, quos non credo esse veros.

Primus est, quod intellectus, vt nudus, conuersus supra intellectum formatum notitia simplici, formatur ab eo notitia genita.

Sic in originali, & melius litteram continuabis.

Hoc improbo sic.

Primus est, quod verbum diuinum generatur per impræssionem. Secundus est quod etiam per impressionem in intellectum, vt conuersum supra rem.

Tertius est, quod notitia essentialis est ratio formalis gignendi notitiam declaratiuam.

Quartus est, quod generatur per impræssionem in intellectum, vt nudum. Improbationem primi articuli dimitto, vsque ad dist. 5. Vbi proprie habet locum.

Contra secundum articulum arguo tripliciter. Primo, quod in intellectu sic conuersum non imprimatur uerbum. Secundo, quod non sit necessaria talis conuersio ad gignitionem verbi. Tertio, quod nulla sit talis cõuersio. Primum arguo sic. Intellectus, &c.

In primis Metaphys.

Intellectus non conuertitur, nisi vt est in aliquo supposito, quia conuersio ponitur actio, & actiones sunt suppositorum. Tunc quæro cuius suppositi, vel cuius personæ est, vt cõuertitur super intellectum formatum, quia si vt conuertitur est personæ filij, & præcedit per te illa conuersio generationem verbi, ergo ante generationem verbi sunt duæ personę, quod est hæreticum. Si autem, vt C conuertitur super intellectum formatum est ipsius primis. Tunc arguo sic. Cuius est, ut conuertitur, eius est, vt notitia genita formatur, vt probabo. Igitur intellectus, vt est patris formatur notitia genita. Ergo notitia genita est ipsius personæ patris, quia cuius personæ est intellectus vt formatus, eiusdem est notitia qua formatur.

Assumptum probandum probo sic. Cuius est, vt conuertitur super intellectum formatum, eius est vt habet intellectum formatum pro obiecto actu præsente, ergo eius est, vt ab illo obiecto formatur. Probatio huius consequentiæ. Passiuũ proportionatum, dispositum, & approximatum actiuo sufficienti, proportionato, natũ est immediate perfici ab illo actiuo, per Phil. 9. Meta. cap. 4.

Tex. 10. & 12. A. l.

Quoniam autem possibile, &c. Tunc enim est aliquid in potentia proxima, quando nihil oportet addi, subtrahi D vel minui, ad hoc, quod actus insit. Intellectus autem nudus vt conuersus, & habens intellectum formatum, vt obiectum præsens est passiuum dispositum proportionatum, & approximatum intellectui formato, vt obiecto sufficienter actiuo, ergo intellectus nudus, vt conuersus nulla facta variatione circa ipsum esse subsistentiæ, vel cuiuscunque entitatis, vt sic formatur notitia genita, & sic probatur prima consequentia.

Quãdo aliquid in potentia est vnum quodque, &c.

Hic posset poni vna respõsio, quod intellectus nudus, videlicet de quo formatur notitia genita communicatur filio per actum producẽdi notitiam genitam per hoc, quod de seipso actualiter formatur illa notitia, siue ex hoc, quod est quasi materia informata notitia genita, habet esse in persona genita.

Sed contra illam responsionem sunt duo argumenta E prima, quæ ponentur distinctione 5. q. vltima cõtra opin. de quasi materia, quę ibi specialiter improbabitur.

Secundũ arguo sic. Intellectus patris habens obiectũ sibi præsens est principium, non solum operatiuum respectu intellectionis primis, sed etiam productiuum respectu notitiæ genitę. Igitur circunscripta illa reflexione esset principium productiuum.

Tertium probo sic. Si per conuersionem nihil intelligitur esse in intellectu, quod non intelligeretur ibi esse non intellecta conuersione. Igitur conuersio nihil est ibi. Si autem aliquid intelligitur esse in intellectu, quod sine ipsa non intelligeretur, quæro quid, non præsentia obiecti, non perfectio potentiæ, non tandem determinatio potentiæ ad actum, vel exercitium actus, sicut aliqui ponunt voluntatem in nobis, conuertere intelligentiam ad memoriam, patet quòd voluntas non conuertit ad gignitionem verbi diuini.

Item conuersio ista non est actio, quę est operatio: quia non intellectio nec volitio, nec est actio productiua alicuius.

Secundus articulus est, quòd intellectus informatus notitia actuali essentiali est principium actiuum & elicitiuum notitiæ genitæ. A. l. Tert. Reprobat art. 2. Hen.

Hoc improbo sic. Verbum non gignitur ab intelligentia, sed a memoria secundum Aug. 15. de Tri. cap. 7. vel. 15. ergo licet in patre concurrant memoria intelligentia, & voluntas, pater non gignet verbum formaliter intelligẽtia vt quo, sed memoria. Vt autem habet notitiam actualem quasi elicitam, & vt actum secundum est in actu intelligentiæ, cuius est omne intelligere actuale, er- B go vt sic non gignet verbum, sed vt est in actu memoriæ idest vt habet obiectum intelligibile præsens intellectui suo. In hoc enim intelligitur actus primus quasi præcedens actum secundum, qui est actu intelligere.

Secundo sic. Productio magis conuenit actui primo, vt principio productiuo, quàm actui secundo, quia operationes perfectæ de ratione sui sunt fines, & non sunt gratia aliorum finium, ergo intellectio, vt est operatio patris non est ratio formalis productiua alicuius termini, sed tantum actus primus, cuius virtute elicitur illa operatio, erit principium productiuum. 9. met. t. c. 16.

Tertio sic. Si intellectio patris actualis est ratio formalis producendi verbum, adhuc obiectum, vt pręsens intellectu patris, vt habenti rationem memoriæ, erit principium prius productiuum notitiæ genitę, quia in no C bis apparet, quòd illud est natum immediatius gignere, quàm actu intelligendi, ergo aliquod verbum prius erit genitum a patre, vt a memoria, quàm vt ab ipsa intelligentia noscente.

Confirmatur, quia per te, essentia quasi operatur actũ intelligendi essentialem in intellectu paterno. Ipsa igitur vt præsens intellectui est sufficiens principium quo, respectu intellectionis actualis. Sed quòd non sit quasi principium respectu eius, vt in patre, hoc est quia illa intellectio patris est improducibilis, igitur respectu notitiæ actualis producibilis est ipsa simpliciter principium quo, & ita primum verbum non producetur per notitiã actualem, vel intellectionem actualem patris, vt per rationem formalem productiuam sed per ipsam memoria. A. l. ipsum.

Propterea omnis intellectio, cũ eius esse sit in fieri, habet principium, vel quasi principiũ, cuius esse non sit in fieri, D quia alias esset processus in infinitũ, alicuius igitur intellectionis. A. obiecti, puta primæ, necesse est principiũ, vel quasi principium, esse tantum memoriam. Ita quòd non hoc totum, intellectus intelligens. Alias illa non esset prima intellectio. Sed omnes intellectiones. A. & in intellectu eiusdem rationis, sunt eiusdẽ rationis, quidquid autem est perfectum principium, primum in specie potest esse principium cuiuscunque & immediate. igitur memoria perfecta potest esse immediatum principium, vel quasi principium omnis intellectionis. A. igitur memoria patris potest esse principium immediatum verbi, igitur necessario est. A. l. præterea.

Contra igitur non sic memoria filij ad intelligentiam filij, sicut memoria patris ad intelligentiam patris. A. l. quare.

E Præterea. Verbum est illius immediatius verbum a quo immediatius exprimitur, ergo si ratio elicitiua verbi sit actualis notitia, vt in intellectu patris formato, sequitur, quòd verbum sit immediatius verbum intellectionis patris, quàm essentiæ patris, quod videtur inconueniens, quia tunc esset aliud primus verbum, quod esset declaratiuum essentiæ patris immediate.

Vel oporteret dicere, quòd illa essentia non posset declarari immediate per aliquod verbum, quod videtur inconueniens. Cum secundum Aug. 15. Tri. notitia formata ab ea re, quam memoria continemus est verbum, primum obiectum memoriæ diuinę est essentia, vt essentia. Cap. 10. vel 14.

Præterea. Si actualis intellectio patris esset genita, vel producta, produceretur virtute essentiæ, non vt iam cognita, sed vt prior omni cognitione. Hoc patet, tum secundum veritatem, quia alias esset processus in infinitũ

actus

actus intellectus ante actum intelligendi, tum secundũ istum, qui supra dixit, quòd in patre actum intelligendi essentiam operatur ipsa essentia in intellectu ipsius.

Ex hoc arguo sic. Actualis notitia essentiæ non potest esse formaliter alterius rationis per hoc, quòd est ab alio communicata, & nõ ab alio sic communicata, quia tunc deitas esset formaliter alterius rationis in personis, quia illam vna habet a se, & non alia, ergo & actualis notitia essentiæ est eiusdem rationis in patre & filio, quod igitur natum est esse principium quo respectu vnius, si esset principiabile, idem erit principium respectu alterius si principiatur.

Refellit tertium dictũ Henrici.

Tertius articulus est, quòd conuersio intellectus nudi super se formatũ est necessaria ad hoc vt intellectus nudus formetur ab intellectu formato.

Hoc non video, quia intellectus patris habens obiectũ sibi præsens est naturale principium, non solum operatiuum respectu intellectionis patris, sed ẽt productiuum respectu notitię genitę, adhuc ergo circumscripta illa reflexione esset principium productiuum.

☞ De quarto articulo transeo, nisi quòd in hoc videtur sibijpsi contradicere sic opinans, quod probatur sic. Quia si de intellectu vt nudo formetur verbum, & tamen vt imprimatur intellectui vt habenti notitiam essentialem, non videntur simul stare, quia sub qua ratione est proximum, de quo & in quo. Sed prius dixit, quod est quasi in potentia ad verbum per hoc quòd est in actu sub notitia essentiali.

Secundus etiam articulus est falsus in nobis, tum quia notitia confusa non potest esse principium elicitiuum notitiæ distinctæ sicut nec imperfectum potest esse principium elicitiui productionis alicuius perfecti. Tum quia illa notitia actualis confusa esset simul cum notitia actuali distincta, & ita duo actus eliciti simul, vel actus confusus quando non esset, generaret actum distinctum. Tum quia omnis actus intelligendi secundus est genitus a memoria, vt memoria est in actu primo proportionali sibi, puta perfectus a perfecto, imperfectus ab imperfecto, sicut distintione tertia patebit.

Quæst. 5. & inde idẽ dist. 27. Cap. 16.

Tertius articulus etiam est falsus in nobis, quia verbũ perfectissimum erit in patria secundum Aug. 15. de Tri. & tamen non erit illud verbum genitum per actum reflexum siue conuersiuum super actum primum; vt iste dicit, vt per illud sciat, quis se scire vel intelligere. Quod autem non erit notitia reflexa probatur, quia verbũ perfectissimum creatum non habet pro obiecto suo primo aliquod creatum sed increatum.

Scoti opinio ppria. A l. Huius causalis ꝓbus antecedens, & cõsequentiã, antecedens sic, omnis, &c.

DICO TVNC Ad quæstionem, quòd tantũ sunt ibi duæ productiones distinctæ secundum rationes formales productionum, & hoc quia sunt tantum duo principia productiua habentia formales rationes producendi distinctas. Quod probo sic. Omnis pluralitas reducitur ad vnitatem, vel ad paucitatem tantam, ad quantam reduci potest, ergo pluralitas principiorum actiuorum, vel productiuorum reducetur ad vnitatem, vel ad tantã paucitatem, ad quantam potest reduci, sed non potest reduci ad aliquod principium vnum productiuum aliud ab istis. Probatio, quia principia productiua, quæ sunt natura, & voluntas, habent oppositos modos principiandi, quia alterum inclinatur ex se ad agẽdum naturaliter. Alterum libere, & in potestate sua habet producere, ita ꝙ ad hoc ex se naturaliter non inclinatur. Si autem reduceretur ad aliquod vnum principium productiuum, illud haberet determinate alterum modum principiandi alterius istorũ principiorum. Vel enim esset productiuum ex se determinate, & tunc per modum naturæ, vel non ex se determinate sed libere, & ita per modum voluntatis. Ergo nõ possunt reduci ad aliquod principium, quasi tertium ab istis, quod scilicet in producẽdo neutrius istorum habeat rationem. Nec vnum istorum reducitur ad alterũ, quia tunc alterum secundum totum genus suum esset imperfectum, quod falsum est, quia cum ex eadem perfectione conueniat vtrique esse principium operatiuum, & productiuum, & neutrum sit ex se imperfectum inquantum est operatiuum, quia tunc non esset formaliter in deo, ergo nec inquantum est productiuum est imperfectum, ergo non possunt reduci ad paucitatem minorem, quam ad dualitatem principij, scilicet productiui per modum naturæ, & principij productiui per modum voluntatis. Hæc autem duo principia secundum rationes suas principiandi debẽt poni in primo, quia in ipso est omnis ratio principij, quòd non reducitur ad aliud principium prius, igitur sunt tantum duo principia productiua alterius rationis in primo productiuo. Hęc autẽ sunt productiua ad intra. Probatio. Memoria perfecta est productiua ad intra per modum naturæ ex solutione præcedente, quia in intellectus perfectus, sicut inquãtum est potẽtia operatiua natus est intelligere obiectum, quãtum est ipsum noscibile, ita inquantum est potentia productiua notitiæ genitæ natus est esse principium tantę notitiæ, quanta potest esse obiecti. Intellectus autem in **G** primo etiam, vt est principium productiuum, est simpliciter perfectus.

Quod patet, quia non reducitur ad aliud principium prius, & omne imperfectum reducitur ad perfectum prius se.

Hoc ẽt obiectũ primũ intellectus est infinitũ intelligibile, ergo intellectus, vt est principiũ ꝓductiuũ, natus est esse principium producendi notitiam infinitam. Similiter arguitur de voluntate respectu amoris obiecti infiniti.

Aliter arguitur, & redit quasi in idem sic, quia quodlibet principium productiuum, quod non reducitur ad aliud principium prius natum est habere productionem sibi adæquatam, igitur principium productiuum, quod est voluntas, natum est hẽre productum sibi adęquatum: & principiũ productiuũ ꝙ est natura, natum est habere sibi **H** ꝓductum adæquatũ. Hæc principia productiua sunt infinita, igitur producta eis adęquata non possunt esse non infinita. Omnipotentia autem in primo, nõ potest habere obiectum possibile infinitum, quia tunc creatura posset esse infinita: nihil autẽ infinitũ est formaliter nisi Deus ex quæstione illa, vtrum Deus sit infinitus, ergo ista principia sunt productiua aliquorum in natura diuina.

Vlterius sequitur, si non sunt ibi nisi duo principia ꝓductiua alterius rationis, ergo tantum sunt duæ productiones numero. Probatio, quia vtrumque principium productiuum habet productionem sibi adęquatam, & coæternam, ergo stante illa non potest habere aliam.

Consequẽtia potẽtię causalis probatur hic.

Mi notandum, quod tota materia dis. 13. versatur circa antecedens huius causalis. Ideo alteratio circa antecedens differatur vsque illuc, uel hic tota tangatur.

Quia vtrũque, &c.

I Secundum melius fiet sic hic mouetur quęst. An productiones pręcise distinguuntur secundum distinctionẽ principiorum formalium producendi.

Solutio huius quæstionis dependet ex his, an essentia, vt essentia, sit principium formale communicandi essentiam.

Ordo Doctrinalis in illa additione ponitur, & est aliorum.

Item, an idem principium formale producendi possit esse respectu distinctarum productionum.

Item tertio qualis sit distinctio principiorum producendi, quod pertinet ad quæstionem de distinctione attributorum.

Nota pro solutione huius quæstionis, sit hæc propositio: Quidquid, rationis eiusdem existẽs ad plura eiusdem rationis se extendit, non determinatur ex se ad quot talia se extendit. Probatur, in habitudine naturæ communis **K** ad supposita, & causæ, & effectus, ex hoc sequitur, quod nec natura diuina inquãtum communis determinat sibi numerum suppositorum, nec inquantum principium ꝓducendi, si est tale principium determinabit sibi numerum principiatorum, igitur si est certus numerus personarum, erit, quia principium productiuum distinguitur. Sic soluitur ad duo prima dubia. Tertium requirit probationem per adæquationem vnicę productionis principio vnus rationis. Quomodo in prima productione est duplex principium quo. Quomodo essentia sola non est sufficiens quo communicandi se. Quomodo aliquid quasi posterius potest esse principium quo cõmunicandi quasi prius imperfectione. Quomodo non est ęque essentia in quolibet quasi radix omnium: sed filius est prima notitia & Spiritus sanctus primus amor, & quasi concomitatur essentia dist. 13.

Diffusius vide in. 2. q. q. de his.

OBII-

Obiect. 4.

OBIICITVR cõtra istã deductionem sic. Natura ex se est principium determinatum ad agẽdum. In diuinis autem intellectus vnde intellectus, non tantum videtur esse principium determinatum ad agendum, sed ẽt natura, vt est quodammodo prior intellectu quasi radix, & fundamentum sicut essentia quęlibet videtur esse fundamentum potentiæ, ergo non tantum intellectus, sed etiam ipsa essentia debet poni habere rationem principij, illius, quod est natura, vt distinguitur contra voluntate.

Obiect. 2. Tex. c6. 34.

Secundo dubium est de istis actibus productiuis, quomodo situ istorum principiorum productiuorum, quorum sunt actus essentiales, cum enim actus distinguans potentias. Secundo de anima, videtur, quod istis potentijs quibus conueniunt actus essentiales non competant actus notionales siue productiui.

Obiect. 3.

Tertio probatio illa non videtur valere, quę adducitur ad ostendendum dualitate in principijs productiuis, non posse reduci ad vnitatem. Nam principiare necessario, &. principiare contingenter sunt oppositi modi principiandi, & diuersi, & tamen hæc dualitas reducitur ad vnitatem, & concedo, quod illud vnum habet determinate alterum istorum duorum modorum illum, s. qui est perfectior, & prior, ita diceretur in proposito, quod ad principium quod est natura, quia illud est prius in ratione principiandi, reducitur voluntas, licet habeat oppositum modum principiandi.

Obiect. 4.

Quarto. Contra vltimam propositionem prædictę deductionis arguo. Quæro enim vnde probatur illa propositio, quæ dicit, quod stante vno actu adæquato potentiæ ipsa non potest simul habere alium: si intelligat, adæquatum secundum extensionem, petitur principium: si C secundum intensionem videtur falsum. Nam licet visio verbi adæquetur potentię intellectiuę animę Christi, tamen potest noscere etiam actu elicito aliud intelligibile a se. Patet etiam quod Deus nouit se notitia adæquata intellectui suo secundũ intensionem, & tamen nouit alia a se, si igitur ita est de actu adæquato potentiæ operatiuæ quòd compatitur alium, multo magis videtur de potentia productiua: qui eius productum, vel productio non est in potentia productiua, sicut operatio est in potentia operatiua.

Obiect. 5.

Quinto sic. Principium non est principium inquantũ principiatum iam intelligitur positum in esse, sed inquantum est prius principiato, vt autem est prius principiato non aliter se habet per hoc, quod principiatum ponitur in esse Ergo si isto non posito posset esse principium alte- D rius, pari ratione videtur, quod isto posito simul potest esse principium alterius: quia isto posito principium inquantum principium, hoc est inquantum prius principiato, nullo modo aliter se habet.

Solutio obiectionum. Quęre primo reportationum dist. 2. & 7 q. illam, & in quolibeto. q. 2. & in collationibus, & alibi.

Solutio istarum duarum rationum vltimarum, & declaratio rationis illius, cõtra quam fiunt, & probatio cõclusionis, ad quam illa ratio adducitur, videlicet, quod sunt tantum duæ productiones dimittantur vsque ad dis. 7. q. illa. An possent esse plures filij in diuinis.

Ad primum respondeo, quòd hoc totum, intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens, habet rationem memorię perfectę in actu primo, quæ, scilicet est immediatum principium actus secundi, & notitię genitæ. In hoc autem principio, quod est memoria, concurrunt duo, quæ constituunt vnum principium totale, videlicet essentia in ratione obiecti, & intellectus, vt potẽtia, quorum vtrumque per se est, quasi partiale respectu productionis adæquate huic totali principio.

Cum igitur arguitur, quod ratio naturæ non tantum competit intellectui sed essentiæ.

Responsio, quod totale principium includens naturam, vt obiectum, & intellectum, vt potentiam habentẽ obiectum sibi præsens est principium productiuũ, quod est natura, & principium completum producẽdi per modum naturæ. Si enim essentia, vt obiectum non haberet rationem principij in productione verbi, quare magis diceretur verbum essentiæ, quam lapidis, si ex sola infinitate intellectus, vt principij productiui posset produci verbum infinitum quocunque alio obiecto præsente.

Ad obiect. 2.

Ad secundum dubium dico, quod memoria in patre A est principium operatiuum patris, quo scilicet, vt actu primo pater formaliter intelligit, vt in actu secundo, est ẽt eadẽ memoria patri principium productiuum, quo pater existens in actu primo, producit vt in actu secũdo notitiã genitã, & actus primus prior est prioritate originis actu secundo, non fundatur igitur actus productiuus super actum essentialem, qui consistit in actu secundo, videlicet, qui est operatio quasi super rationem formalem eliciendi illum actum secundũ, sed quodammodo præexigit illum actum, quia actus primus, qui est operatiuus, & productiuus est ratio perficiendi suppositum in actu secundo, qui est operatio suppositi, in quo est quodam ordine prius antequàm intelligatur produci illud quod producitur: operãs enim, & producens per idem principium prius est operans, quàm producens. Exemplum, si lucere B poneretur aliqua operatio in luminoso, & illuminare poneretur productio luminis a luminoso, lux in luminoso esset principium quo, & respectu operationis, quæ est lucere, & respectu productionis, quæ est illuminare. Nec tamen lucere, quod est operatio esse ratio formalis illuminationis, quæ est productio, sed esset ibi ordo quasi effectuum ordinatorum ad eandem causam communem amborum, a qua immediatius procedit vnus effectus, quàm alius. Ita in proposito, ad eundem actum primum, qui est memoria patris ordinem quendam intelliguntur habere intelligere, quod est operatio patris, & dicere, quod est producere patris respectu notitiæ genitæ, non talem tamen ordinem, quòd intelligere patris sit causa, vel principium elicitiuum dicere verbi, sed quòd immediatius intelligere sit quasi productum a memoria patris C quàm dicere, vel quàm verbum sit productũ ab eodem. Non igitur est ibi talis ordo qualem ponit opinio prior, in ratione obiecti presuppositi, vel in ratione principij formalis agendi, sed tantum ordo prior quasi producti ad productum, respectu eiusdem principij communis, ad quasi productum, & vere productum.

A. I. eadem.

Et tunc ad illud secundi de Anima de distinctione potentiarum per actus, potest dici, quòd quasi producere, & producere sunt actus eiusdem rationis, si enim illud quod non producitur sed quasi producitur, esset realiter distinctum a producente esset vere productum, igitur quomodo sine productione, insit tamen virtute principij, quod esset productiuum eius si posset distingui, & pro tanto dicatur quasi productum, non variat formaliter actum ab illo, quo produceretur si esset producibile.

Dist. 3. q. 2 vel. 9. & quolibeto. q. 1. & in q. collationum, & libro de anima, & alibi.

D Alia responsio esset de intellectu agente, & possibili, sed modo transeo, quia non dixi adhuc cui intellectui cõuenit producere notitiã, vt principio partiali, hoc dicetur infra, sed nunc de intellectu indistincte locutus sum.

Ad obiec. 3

Ad tertium dico, quòd quando duo principia habent modos oppositos principiandi, quorum neuter importat aliquam imperfectionem, neuter reducitur ad alterum, vt ad prius natura, licet posset ibi esse aliqua prioritas quasi originis, nunc autem neutrum istorum principiorum includit aliquam imperfectionem, non magis inquantũ productiuum, quàm inquantum operatiuum, nec ergo vnum ad alterum reducetur, vt ad prius natura, nec ambo ad tertium propter idem, quia neutrum est imperfectum, & etiam quia illud tertium esset principium secundum rationem alterius istorum, quia inter ista nó est me E dium in principiando, & ita si ambo reducerentur ad tertium, vnum reduceretur ad aliud, & idem ad seipsum.

In aliquibus originalibus iste quatuor instantiæ ponuntur supra ibi. Tertius articulus, &c. cõtra Henri. arguendo.

CONTRA ista instatur, & primo sic. Intelligentia est in patre sub propria ratione intelligentiæ. Et propria perfectio intelligentiæ, vt intelligentia, est verbum, ergo verbum est in intelligentia patris, vt patris est, quód est negatum.

Præterea. Aug. 15. de Tri. c. 13. vel. 37. verbum est visio de visione, ergo actualis notitia est ratio gignendi verbum.

Præterea. Non videtur differentia inter memoriam, & intelligentiam in patre, ergo non videtur aliud esse, improbare patrem, vt intelligentiam esse principium verbi, & patrem vt memoriam, idem igitur approbas, & improbas.

Quarta instantia est, quare pater isto actu producit no

titiam genitam, & non illo, non videtur ratio, cum vterque sit actus secundus, & principietur virtute eiusdem actus primi.

Ad inst. 1. Ad primum dico, quòd pater formaliter est memoria intelligentia, & voluntas. Aug. 15. de Tri. cap. 7. siue. 15. de paruis. In illa Trinitate quis audeat dicere patrem, nec seipsum, nec filium, nec Spiritum sanctum intelligere, nisi per filium, vel diligere nisi per Spiritum sanctum, Per se autem meminisse tantummodo vel sui vel filij vel Spiritus sancti. Sequitur: quis hęc in illa trinitate vel opinari vel affirmare præsumat? Si enim solus ibi filius intelligat vt intelligentia sit & sibi & patri & Spiritui sancto, ad illam absurditatem reditur, quòd pater non sit sapiens de se sed de filio. Hæc ille.

Intelligit igitur, quòd pater formaliter est memoria sibi, intelligentia sibi, & voluntas sibi, & in hoc est dissimi**G**litudo inter personas, & partes imaginis in nobis secundum ipsum. Cum igitur dicitur, proprius actus intelligentiæ est verbum, nego, immo de ratione verbi est quòd sit notitia genita. Dices, sufficit, quòd sit notitia declara-

A. 1. quæst. tiua, nego, intelligendo per declaratiuum relationem rationis, vt est intelligibile ad intellectum: talis enim relatio est notitiæ declaratiuæ actualis patris, qua pater formaliter intelligit ad notitiam habitualem patris, vt est memoria, ita quòd obiectum præsens intellectui patris declaratur æque perfecte per notitiam actualem patris, sicut per notitiam actualem, quę est filius, & tamen notitia actualis patris non est verbum, quia nihil potest esse formaliter in patre nisi non genitum.

Ad inst. 2 Cum vero dicitur secundo, quòd est notitia de no**H**titia.

Responsio, quòd ipsemet Aug. exponit se. 15. de Tri. c. 11. vel. 28. simillima est visio cogitationis visioni scientię, & eodem. c. 12. siue. 32. de paruis: Tunc enim est verbum simillimum rei notę, de qua gignitur & imago eius quando de visione scientiæ visio cogitationis exoritur. Istæ constructiones sunt intransitiuæ. Nam sicut visio cogitationis nihil aliud est quàm cogitatio, ita visio scientiæ nihil aliud est quàm scientia. Idem est igitur dicere, de visione scientiæ nasci visionem cogitationis, quod de scientia nasci cogitationem, scientia autem est forma habitualis perficiens memoriam secundum eundem. 15. de Tri. cap. 15. siue. 38. vbi dicit, si potest esse in anima scientia sempiterna, sempiterna non potest esse eiusdem scientię cogitatio, illud sempiternum secundum eum pertinet ad memoriam, non sempiternum ad intelligentiam, ni**I**hil igitur aliud vult dicere visionem de visione notitiam de notitia, nisi actum secundum, qui est visio vel cogitatio in intelligentia nasci de actu primo, qui est in memoria, quæ est visio habitualis, vel scientia, secundum eum.

Ad inst. 3. Ad tertiam instantiam, cum dicitur de differentia memoriæ, & intelligentiæ, dico, quòd illi aduersarij non ponunt differentiam realem inter intellectum, & voluntatem patris, & tamen habent concedere tantam differentiam, quòd alterum potest esse principium elicitiuum alicuius productionis, cuius alterum non potest esse principium elicitiuum formale. Filius enim producitur formaliter per modum naturæ, sed non producitur formaliter per modum voluntatis. Igitur licet non differant realiter memoria, & intelligentia patris, est tamen tanta differentia inter illa, quòd alterum posset poni principium **K** elicitiuum alicuius productionis, cuius reliquum non ponatur principium elicitiuum formale. Talis differentia patet secundum August. 15. de Tri. cap. 8. & vbi prius, talis est enim, quòd si pater esset memorialiter noscens, non autem intelligens, non esset perfectus, secundum

Tex. cō. 51 Philosophum 12. Meta. Non obstante illa identitate memoriæ ad intelligentiam, siue recordationis ad intellectionem.

Ad inst. 4. Ad quartam instantiam dico, quod hæc est immediata contingens calor calefacit, & ista & immediata necessaria, calor est calefactiuus, quia inter extrema neutrius istorum inuenitur aliquod medium. Ita dico,

9. met. t. c. 16. quod ista est per se, operatio inquantum operatio, est non productiua, quia operationes, vt operationes, sunt fines, & perfectiones operantis. Productio autem, vt produ**F**ctio est, non est perfectio producentis, sed habens terminum productum extra essentiam producentis, vel saltem non includitur formaliter in persona producentis.

Quare igitur actus secundus quo pater intelligit, vel operatur formaliter non producit.

Responsio. Quia illud intelligere ex ratione sua est operari primus, & non est producere. Productione autem siue dictione producit, sicut aliquid calefactione calefacit formaliter, cuius non est alia causa prior. Quod autem dicis, idem esse principium istorum duorum actuum: nō altercando modo de intellectu agente, & possibili, potest concedi, quod ex plenitudine perfectionis potest competere alicui, quod operetur, & producat aliquid aliud a se, magis tamen hoc patebit quando dicetur, quod dicere non est aliquis actus intelligendi formaliter, est tamen aliquis actus intellectus: nullus autem actus intelligendi formaliter est productiuus, sed aliquis alius actus formaliter naturaliter præcedens, vel subsequens potest esse productiuus, qualis est actus dicendi. Vide Clar. infra dist. 5. 12. & 27. & quod. q. 2. 14 & 15.

AD PRIMVM argumentum principale dico, quòd Auer. In Comment. 46. 8. Physi. Cuius tex. incipit. Vtrū autem vnumquodque. Non loquitur expresse nisi de homine. Et quo ad hoc contradicit Auic. Sicut ipse dicit ibidem. Imposuit autem Auic. Quod posuerit, quod homo potuerit generari æquiuoce, & tunc cōclusio Auer. vera est. Nihil enim generabile vniuoce potest generari ęquiuoce, nisi sit ita imperfectum, quod causa æquiuoca siue vniuoca sufficiat ad generationem eius, & ideo imperfecta entia possunt generari æquiuoce, & vniuoce perfecta autem non, tamen rationes Auer. Videntur conclu**H**dere non tantum de homine, sed de quacunque specie naturaliter generabilium, & si hoc intendat, conclusio eius est falsa, & rationes non concludunt. Ad arg. 1. quæst. 7. A. L. Vni. quodque gitur, &c. Quære Aui. 45. de Animalib. & in tracta. de diluuijs ad hoc. A. L. naturalium.

Quod conclusio sua sit falsa, patet per Aug. 3. de Tri. cap. 4. vel 10. Et ratio Aug. Ibidem est, quia generatum per putrefactionem propagat alia iterum propaganda: propagantia autem sunt vniuoca generatis a se, ergo propagata, & generata per putrefactionem sunt vniuoca, quod si negat Auer. Assumptum de apibus, & de animalibus, non potest negare de plantis, quia æquiuoce genitę, hoc est non ex semine: postea producunt vniuoce semen ex quo generantur plantę alię eiusdem speciei. A. L. consimilibus.

Contradicit etiam ei Aug. In Epistola ad Deo gratias. Vbi dicit. Multa genera animalium sine parētibus ex terra procreantur, quæ tamen pariunt coeundo ipsa etiā **I** sui similia: nec propter diuersitatem natiuitatis interfit aliud ad naturam eorum, quæ procreata sunt ex terra, & eorum, quæ ex illis coeuntibus orta sunt: similiter enim viuunt, & moriuntur quamuis dissimiliter nata sunt. EX Soluendo primam quæstionem

Et Ambro. De Incarnationem verbi in fi. Sed, & ipsemet contradicit sibi ipsi in alijs locis de hac conclusione. Nam de generatione accidentium ęquiuoca patet per ipsum secundo de Cę. & mun. Cō. 42. Vbi concedit, quod in accidentibus non semper est generatio ab vniuoco, & ponit exemplum de calore. Patet enim, quod calor generatur æquiuoce ex motu, & concursu radiorum, & etiā a calore vniuoce.

In substantijs etiam patet, quia ignis generatur æquiuoce, & vniuoce. quod æquiuoce patet tertio Cę. & mū. Et Auer. cō. 56. Exitus ignis a lapide non est de capitulo **K** translationis: sed de capitulo alterationis, hoc est non generatur per lationem, sed p alterationem, generatur etiā per motum localem, ex 12. Meta. Cōm. 18. & primo Meteororum de generatione impræssionum ignitarum.

Item patet de animalibus, quod multa generātur ęquiuoce. 12. Meta. cō. 18. Vespæ videntur fieri de corporibus ęquorum mortuorum, & apes de corporibus vacarum. Doctrina subtilissima de generatione æquiuoca.

Quod autem omnia prædicta generata ęquiuoce sint eiusdem speciei cum generatis vniuoce, probatur, quia habent operationes easdem: & circa eadem obiecta, & ab eisdem conseruantur, & ab eisdem corrumpuntur. Eosdē. n. habent motus siue quantum ad sursum, siue q̄tum ad deorsum, siue quantum ad motum progressiuū, & eadem organa motus progressiui. Ex vnitate autem motus cōcludit Arist. 1. de Cę. & mun. vnitatem naturæ. & Commentator ibidem, Cō. 8. Motus vnus non proue-

nit

nit bisex vnitate naturæ. Habent et hæc, & illa mébra eiusdem speciei, & membra leonis non differunt a membris cerui, nisi quia anima ab anima. Primo de anima.

Com. 53.

Et generaliter quæcunque media possunt concludere vnitatem specificam siue sumpta ex accidentibus, siue sumpta ex operibus, concludunt propositum de vniuoca tione generatorum sic, & sic in vnitate specifica.

A. l. vnitate specifica.

Contradicit etiam sibi Magister suus 7. Meta. vbi vult quod sicut aliqua eadem fiunt ab arte, & a casu, quando principium est simile in materia illi, quod esset principiu motus factionis, si idem fieret ab arte, ita vult, quod quędam naturalia fiunt a natura, & a casu, & quędam non & ibidem Auer. & incipit tex. Ergo sicut dictum est vult ibi, quod illa possunt generari sine semine æquiuoce in quorum materia potest induci virtute cœlesti aliqua virtus similis virtuti seminis in ppagatis. Patet igitur multipliciter oppositum conclusionis Auer. Si generaliter, & virtualiter intelligatur. Rationes etiam suæ non concludunt.

Tex. cō. 22. 23. & 31.

Com. 31. Quęre quē admodum in syllogismis.

Ad primam respondeo, quod materia secundum Philosophum primo Phy. & 5. Meta. Est ex qua fit res cum insit: additur, cum insit, ad differētia oppositi, ex quo trāsmutato, & corrupto fit res, non autem inest rei factę. Si ergo accipit, q forma eiusdem rationis, est materiæ eiusdem rationis, proprie loquendo de materia, quę est pars rei inexistens, concedo, sed si accipiat materiam pro opposito, ex quo corrupto generatur oppositum, nego. Ignis enim eiusdem speciei generatur siue ex terra corrupta, siue ex aere corrupto, in propagatis autem, & putrefactis est materia eiusdem rationis primo modo, sed non secundo modo.

Tex. cō. 82. Tex. 2. & 4.

Ad arg. 2.

Ad secundam dico, quod non dicitur aliquid fieri raro, vel vt in pluribus, quia ipsum in se contingat frequenter, vel raro, frequentius enim lapis cadens frangit caput quam Luna eclipsetur: sed ista differentia debet intelligi per comparationē alicuius effectus ad suam causam, & dicitur ille effectus eueniens in maiori parte, qui habet causam determinatam ad suum euentum, quæ vt in pluribus producit effectum. Raro dicitur euenire, quando non habet certam suam determinatam ad suum euentum, sed tantum prouenit ex aliqua causa ordinata ad alium effectum, impedita tamen ab illo effectu, ad quem ordinatur, & tamen ex tali impeditione prouenit istud raro. Accipitur etiam raro, vel vt in pluribus, prout disiungit inter opposita contradictoria, non prout inter disperata disiungit.

Hæc intellige pro mente Philo. 2 Phys. de casualibus, & fortuit. effectibus cap. 48. & inde.

Cum igitur arguitur: generabile hoc si generatur æquiuoce, vel non ex semine, aut igitur ex necessitate, aut in pluribus, vel raro ex necessitate. Concedo, quod non. Aut in maiori parte, vel raro. Concedo, quod in maiori parte comparando ad causam determinatam: & etiā vt est disiunctio inter contradictoria cōparando, scilicet effectum æquiuocum ad causam æquiuocam sub disiunctione ad contradictoria, licet rarius eueniat hoc, quod generetur non ex semine, quam, quod generetur ex semine, vt videlicet, comparantur adinuicē duo disperata.

Quod autem primo modo eueniat vt in pluribus probatur. Ita enim per se est sol causa ordinata ad generandum non ex semine sicut propagans est causa ordinata ad generandum illud ex semine. Similiter hic, quod si secundo modo raro euenit, ergo casu. Non sequitur, & tamen ista arguit vlterius de casualitate prout casualia dicuntur illa, quæ eueniunt tantum ex causa alterius effectus impedita, & ideo vt dicit casualia sunt mōstruosa, & non perfecta in aliqua specie: quia proprie loquendo casualia eueniunt ab aliqua causa ordinata, sed causa ordinata ad pductionē alterius impedita producit casuale.

A. l. infra.

Ad 3.

Cum arguitur tertio de motu, & termino.

Responsio, quod ista propositio motuum differentium specie sunt termini specie differentes, non est immediata sed dependet ex aliis duabus.

Prima est, motuum differentium specie sunt fluxus differentes specie, vel formæ, secundum quas sunt fluxus differunt specie.

Secunda est, forma fluens, vel forma, secundum quā est fluxus est eiusdem rationis cum forma terminante.

A Vbi autem altera istarum duarum est falsa, propositio assumpta est falsa, ita est in proposito, quód forma inducta per productionem cuiusmodi est essentia, non est eiusdē rationis cum forma, quæ est fluens, vel secundum quam est flusus, cuiusmodi est productio.

A. l. putrefactionem.

Quod autem sit falsa quando alterum illorum est falsum, patet, quia idem vbi potest acquiri per motum circularem, & rectum, qui etiam motus sunt alterius speciei, & incomparabiles secundum Philosophum. 7. Phy. Hoc autem est, quia forma, quæ est terminus fluxus non habet distinctionem specificam sicut illa forma, quæ est fluens, vel secundum quam est fluxus. Qualitercunque sit de exemplo, forsan oportet ibi exponere Philosophum, & tenere, quód vbi fluens secundum circulum, & lineam rectam sint eiusdem rationis inquantum vbi

Tex. 24.

B fluens, licet rectum & circulare, quæ accidunt lineæ seu magnitudini, super quam mouetur, non sint eiusdem rationis, & ideo quo ad illa sit incomparabilitas, nō autem quo ad vbi & vbi fluens per se, & ideo nec quo ad motus per se, saltem illud, ad quod hoc exemplum adducitur, verum est, quód forma fluente existente alterius rationis a forma terminante, non oportet ex distinctione motuum distinctione concludere terminorum. In proposito autem productio est alterius rationis ab essentia terminante, vt a termino formali accepto per eam, quia productio est relatio, essentia autem ad se, & ideo pluralitas productionum non concludit distinctionem formalem terminorum ipsarum.

A. l. sit motus.

Sed adhuc videtur remanere difficultas istorum argumentorum Auer. licet enim eadem natura possit communicari vniuoce, & æquiuoce, non tamen ab aliquo eiusdem speciei, sed ab indiuiduo vnius speciei tantum vniuoce communicatur, æquiuoce autem a causa superiore. Natura autem diuina non communicatur ab aliqua causa superiore, sed tantum ab aliquo in eadem natura, ergo videtur quód natura illa non habeat communicationem nisi vnius rationis.

Instantia subtilis.

C

Responsio natura creata non potest communicari nisi communicatione vnius rationis a supposito illius naturæ. Et ratio est, quia effectus non excedit causam, effectus autem communicatus tali supposito est natura, ergo oportet quód principium communicandi sit natura, quia nihil perfectius ipsa natura est in tali supposito communicante, nec aliquid æque perfectum naturæ. Natura autem est principium communicatiuum vnius rationis, ergo supposito agenti virtute naturę competit cōmunicatio tantum vnius rationis.

Causa nobilis communicationis naturæ.

D

Oppositum est in proposito, quia suppositum istius naturæ potest habere principalia alterius rationis in producendo, quorum vtrunque sit æque perfectum cum natura, & ideo vtrunque potest esse principium communicandi naturam, & ita hic potest esse duplex communicatio ab illis suppositis, quæ sunt huius naturæ.

Si instetur hic, quód duplex est principium operandi in nobis, scilicet intellectus, & voluntas, æque perfectum ipsi naturæ, quia idem formæ secundum vnam opinionem de potentiis animæ.

Responsio. Vlterior ratio eius, quod supponitur hic de duplici principio communicandi naturam in diuinis, nō autem in creaturis, & potest esse talis. Licet in nobis sit duplex principium operatiuum voluntas, & intellectus, & ambo sint perfecta, & possint habere perfectas operationes sibi adęquatas in ratione operationis, non tamen habēt operationes adæquatas sibi inesse, hoc est licet per intellectum nostrum possumus habere intellectionem ita perfectam sicut aliqua potest naturæ nostræ competere, non tamen intellectio ista erit perfectum ens vt natura, quia intellectio adæquata intellectui vt potentiæ, vel obiecto in ratione operationis non erit adæquata intellectui, vel obiecto in esse. Intellectus igitur, & voluntas in creatura, & si sint principia producendi operationes adæquatas sibi in ratione operationis, non tamen in esse, & per consequens multo magis nec realiter adæquatas naturæ, cuius sunt intellectus, & voluntas, ita potest argui de quibuscunque principiis productiuis in creaturis, quorum disiunctio stat in ead. m supposito alicuius naturæ.

Secundo senten. dist. 16.

E

In

In diuinis autem quia principium operatiuum non tantum æquatur naturæ in ratione principij operatiui, sed etiam in essendo, operatio etiam æquatur principio operatiuo, & hoc in essendo, & per consequens æquatur naturæ, similiter ergo quia principium productiuum æquatur naturæ in essendo, & ideo per ipsum potest communicari terminus formalis productionis adęquatus sibi & naturæ in essendo.

Ad arg. 3. in initio q. AD ARGVMENTA Quæ probant, quòd non sunt tantum in deo duo principia productiua.

Cum primo arguitur de natura & intellectu, quod sunt duo principia productiua distincta per Philosophũ secundo Phys.

Responsio, quòd Philosophus parum locutus est de voluntate vt distinguitur contra intellectum, sed communiter in ratione principij actiui cõiunxit intellectum G ad voluntatem, & ideo in secundo Phys. vbi distinguit (Tex. 40.) ista principia actiua in naturam & intellectum non debet intelligi, vt intellectus distinguitur contra voluntatem, vt patebit statim. Sic enim concurrit cum voluntate constituendo idem principium respectu artificialium. Hoc patebit respondendo ad instantiam Philosophi de 9. Metaph. Ad quam dico, quòd intellectus comparatur ad suam naturam & ad suam propriam operationem cuius est principium elicitiuum, & productiuum aliquo modo, & comparatur ad operationes aliarum potentiarum, respectu quarum est potentia directiua, vel regulatiua. Si primo modo accipiatur, dico, quòd est mere natura & in eliciendo & in producendo, quemcunq; enim actum intelligendi producit cum obiecto præsente, in memoria, mere naturaliter producit, & quamcunque operatio H nem operatur, mere naturaliter operatur. Voluntas autem respectu operationis proprie vt productiua habet oppositum modum producendi. Et hoc satis apparet per (Tex. 10.) Philosophum 9. Metaph. cap. 4. vbi tractat quomodo potentia rationalis, & irrationalis reducuntur ad actum. Et arguit, quòd potentia rationalis; quæ ex se est ad opposita, non potest ex se exire in actum, tunc enim simul exiret in opposita, quia simul est oppositorum, & ex hoc concludit, quòd præter illam potentiam rationalem oportet ponere aliam potentiam rationalem determinatiuam, per quam determinetur, & illa determinata potest exire in actum, & ex hoc sequitur, ꝙ intellectus si est oppositorũ sic est oppositorũ per modum naturæ, ꝙ quãtum est de se necessario est oppositorum. Nec potest se determinare ad alterum illorum, sed requirit alterum determinãs quod I libere potest exire in alterum oppositorum, hoc est appetitus, (Vbi supra) secundum eundem vel proheresia. Exemplum, sol habet virtutem producendi opposita, s. liquefactionem, & coagulationem, vnde si essent duo passa approximata, quorum alterum esset liquefactibile, & alterum coagulabile, sol de necessitate naturę haberet elicere illos duos actus in illis, & si idem esset approximatum, quod simul natum esset recipere opposita ista. Sol de necessitate simul produceret opposita, vel neutrum. Est ergo potentia solis mere naturalis, licet oppositorum, quia est illorum mere ex se ita quòd non potest determinare se ad alterũ tantum. Talis potentia est intellectus, vt intellectus est præcise respectu oppositorum intellectorum, & non est ibi aliqua determinatio ad alterum tantum illorum, & non ad reliquum, nisi quatenus voluntas concurrit. Phi K losophus autem communiter loquitur de intellectu, secundum, quòd cum voluntatem constituit vnum principium respectu artificialium, & non vt est naturaliter elicitiuus suę operationis, & ideo est quòd aliquando contra naturam distinguit intellectum, aliquando artem, aliquando propositum, idem intelligens per omnia.

Cum vltimo dicitur de voluntate, quòd est principiũ respectum creaturarum, dico, quod per prius naturaliter voluntas dei est principium productiuum alicuius producti sibi adequati, quàm sit productiuum non adequati, adequatum infinito est infinitum, & ita creatura est secundarium volitum, & productum a voluntate dei.

(De hoc vide prima dist. 2. q. 1.) AD SECVNDAM Quæstionem, cum quæritur de Trinitate personarum in diuinis.

Respondeo, quod sunt tantum tres personæ in essen F tia diuina. Quod probatur sic. Sunt tantum duæ productæ, & tantum vna improducta, ergo tantum tres sunt personæ.

Circa primam propositionem probo primo, quòd sint duæ productæ: secundo ꝙ non plures. Ad probandum quòd sunt duæ personæ productæ, primo probo, ꝙ est aliqua persona producta actu intellectus, & hoc sic. Intellectus vt est perfecta memoria. i. habens obiectum actu intelligibile sibi præsens per aliquem actum sui est productiuus termini adęquati. s. infiniti. ex præcedenti quęstione. Nihil autem seipsum producit, primo de Trin. ergo (Cap. 1.) quod producitur actu intellectus aliquo modo distinguitur a producente, essentialiter non distinguitur: quia essentia diuina, & quæcunq; essentialis perfectio intrinseca sibi, est indistinguibilis, ex quæstione de vnitate Dei, G igitur distinguitur personaliter productum a producente: ergo est aliqua persona producta actu intellectus. Consimiliter arguitur de producto actu voluntatis.

Quod autem persona producta actu isto, & illo sit alia & alia, probo: quia non potest eadem persona produci duabus productionibus totalibus sufficientibus. Hæc autem productio alia est ab illa, ex quæstione præcedenti, ergo hac & illa non producitur eadem persona, sed duæ. Probatio maioris: si eadem produceretur duab. productionibus totalibus, vtraque acciperet esse sufficienter, sed si sufficienter acciperet esse a producente hac productione, haberet suũ esse perfectè, nulla alia productione posita. igitur non potest accipere esse per aliã productionem: quia tunc non esset sine illa.

Vlterius, ꝙ non possunt esse plures personæ produ H ctæ quam istæ duæ, probo sic. Non possunt esse plures productiones intra, quod aliqualiter suadebatur in quęstione pręcedenti, sed differebatur vsque ad dist. 7. finaliter declarandum. Hoc igitur sit certum nunc quod tantum sunt duæ productiones intra. Nulla autem istarum potest terminari, nisi ad vnam personam: quia persona producta, est terminus adæquatus illi productioni: ergo &c.

Nunc restat probare, ꝙ vna tantum sit non producta vbi dicit vnus doctor, quod illud ostenditur sicut ostenditur vnitas Dei. Hoc etiam probat per Hylarium. ca. 5. de synodis. Vbi vult ꝙ qui dicit quos innascibiles confitetur duos Deos.

Item art. 55. q. 2. vbi arguit ad oppositum, innascibilitates essent eiusdem rationis & plures proprietates eius I dem rationis in eadem natura singulari. s. deitate quod (Hen. quol. 6. q. 1.) est impossibile siue fuerint absolutè siue relatiuè, patet in creaturis. Item persona improducta est primum principium, ergo non plura prima principia. Item in solutione facit argumentum Ricardi. 5. de tri. c. 4. prima nõ ab alia est potens per essentiã: quia habet in se omne posse.

Ad primum negationes eiusdem rationis sunt tot in isto quot sunt possibilia eiusdem. Innascibilitas est negatio. Aliter relationes plures in eodem. 3. lib. d. 8.

Ad secundum nunc tres personæ sunt vnum principium omnium aliorum. (A. l posito.)

Ad tertium omne possibile respectu cuiuscunq; possibilis: nec potest ista ratio colorari sicut coloratur illa de omnipotentia. q. de vnitate Dei. patet quare non &c. (A. l posse.)

Præte ea arguit sic. Plura supposita absoluta non pos K sunt esse in hac natura, quia natura non est in pluribus suppositis absolutis sine diuisione naturæ. erunt igitur plura supposita relatiua, aut igitur relatione mutua inter se, aut ad alia, sed si plura essent supposita non producta non distinguerentur relatiuè ad alia supposita: quia non relatione ad alia supposita producentia, quia nulla sunt ex hypothesi, nec ad producta: quia ad illa haberẽt relationem eandem, sicut modo pater & filius habent eandem relationem spirationis actiuæ ad Spiritumsanctum, ergo relatione inter se distinguerentur, et hoc relatione originis, quod est propositum.

Contra, istę probationes non uidentur sufficientes. Prima non, quia unitas Dei probatur ex hoc, quod diuina infinitas non diuiditur in plures essentias. Non autem ita manifestum est, quod ratio ingeniti, vel innascibilis non sit in pluribus suppositis. Tum quia ratio innascibilis

scibilis non dicit aliquam perfectionem simpliciter ex qua perfectione simpliciter posset concludi vnitas innascibilis, sicut ex perfectione infinita concluditur vnitas diuinę essentiæ. Similiter auctoritas Hylarij, quã adducit dicit, quod ita est, non tamen probat esse ita.

Et cum accipit in ratione sua, quod plures personæ absolute non possunt esse in eadem natura.

Qualiter est hoc notius conclusione? Qui enim poneret plures personas ingenitas, non diceret eas formaliter constitui aliquibus relationibus, ergo accipere contra eũ quod non possunt esse plures personæ absolutę, videtur non accipere manifestius conclusione. Cum vltra dicitur, quod non distinguuntur relationibus inter se, quia hoc non esset nisi per relationes originis. Hanc consequẽtiam oportet probare. Concesso enim illo, quod non sit distinctio nisi per relationes originis cito habeteretur propositum. B

Quia in generis actus, & potentia finiti sunt 3. Phy. 32. A.Lonne. Aliter persuadeo conclusionem intentã sic. Quidquid potest esse in pluribus suppositis, & non determinatur ad certum numerum suppositorum per aliud a se, quantum est de se potest esse in infinitis, & si est necesse esse, est in infinitis, quia quidquid potest ibi esse, est, sed ingenitum si potest esse in pluribus suppositis non determinatur ab aliquo in quot suppositis sit, quia determinari ab alio ad esse in supposito, vel in suppositis est contra rationem ingeniti, igitur de ratione sua potest esse in infinitis. Et si potest esse, est: quia esse ingenitum est ex se necesse esse. Consequens est impossibile, ergo illud, ex quo sequitur.

Secundo sic. Nunquam pluralitas ponenda est sine necessitate. Nulla autem necessitas: nec ad se, nec ad extra cogit plures esse innascibiles, ergo est tantum vnus. C

Tertio, quia essentia vna actu existens non videtur ex se immediate habere plures modos essendi: oppositũ sequitur si plura essent supposita ingenita, non autem sequitur modo, quia essentia diuina non habet plures modos essendi immediate sine productione, sed tantũ vnũ modum essendi sine productione, & alios duos, mediantibus productionibus.

Ad arg. 1. quæst. 5. AD ARGVMENTA principalia. Ad primum cum arguitur, ęque nobiles sunt, ergo tot fallacia est figuræ dictionis commutando quale in quot. Et ratio defectus consequentiæ est ista. Non.n. est pp nobilitatẽ, vel ignobilitatem relationis, vel rationis principij, vel principiati, quod multiplicetur, vel non multiplicetur, sed de ratione principij est vnitas, licet in principiatis possit esse pluralitas, quia semper est reductio pluralitatis ad vnitatem, & ideo stante æquali nobilitate potest esse multiplicatio, vel distinctio in relationibus productorum, licet non in relationibus producentium a se. D

Alia est responsio, quia licet ibi quælibet relatio vnius rationis sit de se, hęc tamen a pluribus relationibus productiui potest forsan abstrahi vnum commune, puta productiuum, & ita a pluribus relationibus producti potest abstrahi vnum commune, puta productum. Etsi igitur est vna relatio in communi, si est commune abstrahibile, quę dicitur in communi relatio personæ producentis, sunt tamen duæ relationes producentis sic, & sic. Sicut duæ correspondentes eis, producti sic, & sic.

Ad 5. Ad secundam rationem concedo, quod relationibus ex parte producentium, vel productiui correspondent relationes ex parte productorum, & tot, sed non sequitur, si relationes producti distinguunt, sic, vt sint in distinctis suppositis, ergo, & relationes producentis. Cuius ratio assignatur, quia relationes producti possunt distingui propter distinctas rationes producendi, quæ sunt in producente, licet sit idem suppositum producens, sicut productio artificialis, & naturalis distinguuntur per principia productiua, scilicet per artem, & naturam, licet ista concurrant in eodem supposito, relationes autem producti non possunt ita cõcurrere in eodem supposito, & vna persona, sed sunt distinctæ personaliter, quia productum est per se subsistens, & suppositum. E

A.l perso. naliter igitur. Alia ratio patet ex superiori ratione, quia non potest idem produci duabus productionibus totalibus, licet idẽ possit producere duabus productionibus totalibus, & ideo relationes producti non plurificantur in eodem, licet relationes producentis possint plurificari.

Ad tertium. Potentia finita non potest habere simul duos terminos adæquatos in produci, licet possit habere vnum in produci, & alium in producto esse. Potentia autem infinita habet terminum suum intra se semper in produci, & iste est adæquatus, & ideo non non potest habere plures terminos. Ad 3.

AD PRIMAM quæstionem dico, quod simul stãt vnitas essentię, & pluralitas personarum, quod apparet ex solutione quæstionis præcedentis, quia simul est ibi pluralitas cum ista vnitate. Ad quæst. 4. superiorem.

Ad hoc autem aliqualiter declarandum notandum est, quod sicut repugnantia repugnãt ex suis proprijs rationibus, ita non repugnantia siue compossibilitas est ex proprijs rationibus compossibilium. A.Ista non repugnantia sunt cõpossibilia ex pprijs rationib[9]. &c.

Ad videndum autem istam compossibilitatem videnda est ratio extremorum, scilicet naturæ, & suppositi. Vbi notandum, quod natura non se habet ad suppositum sicut vniuersale ad singulare, quia in accidentibus inuenitur singularitas sine ratione suppositi, in subiecta etiam nostra enim natura alboma assumpta est a verbo secundum Damasc. Non tamen suppositum nostræ, neque se habet natura ad suppositum sicut quo ad quod. Nam cuicunque quo correspondet proprium, quod, vel quis, & ita sicut natura est quo, ita habet proprium, quod, vel quis, quod non contrahitur ad suppositum, & sicut suppositum est, quod, vel quis, ita habet suum quo proprium quo subsistit, & tamen suppositum concomitanter de necessitate est singulare, & etiam non potest esse quo respectu alterius, quia est subsistens non potens esse actus alicuius subsistẽtis. Consistit ergo ratio suppositi in duplici incommunicabilitate. Lib. 3. c. 2. Doctrina subtilissima ex intẽtione Phy.

Vbi sciendum, quod communicabile dicitur aliquid, vel per identitatem, ita quòd illud cui communicatur sic ipsum, vel per informationem, ita quod illud cui communicatur sit ipso nõ ipsum. Primo modo vniuersale communicatur singulari. Et secundo modo forma materię. Natura igitur quæcunque, & quantũ est ex se, & de ratione naturæ est communicabilis vtroque modo, videlicet pluribus suppositis, quorum quodlibet sit ipsum, & etiam, vt quo tanquam forma singulare, vel suppositum sit ens quidditatiue, vel habens naturam. Suppositum autem est incommunicabile duplici incommunicabilitate sibi opposita.

Ex his declaratur propositum, & primo sic. Natura quęcunque est communicabilis pluribus per identitatem igitur natura diuina est communicabilis. Hoc etiã patet ex quæstione pręposita. Non est autẽ diuisibilis, ex quæstione de vnitate Dei, igitur communicabiliter sine diuisione.

Hoc etiam arguitur sic. Natura diuina & quidquid inest naturæ, vt natura est, est perfectio simpliciter, omnis perfectio simpliciter est communicabilis pluribus, ergo &c. minorem probo, perfectio simpliciter est quæ melius est ipsum esse quàm non ipsum. Ansel. Monol. c. 15. quod sic intelligitur, quòd perfectio simpliciter est melius quocunque sibi incompossibili in quolibet supposito absolute considerato, hoc est non determinando in qua natura sit illud subsistens. Sed si natura diuina determinaret se ad subsistentiam incommunicabilem, ipsa in nullo esset melior quocunque sibi incompossibili, nisi in illa subsistentia ad quam se determinaret, quia cuilibet alij subsistentiæ esset incompossibilis, igitur non esset perfectio simpliciter. Sic in origin. de.

Item perfectio simpliciter est, quantum est ex se, quolibet sibi incompossibili melior cuilibet supposito, absolute sumpto secundum rationem suppositi natura diuina non est sic melior ex hypothesi, igitur &c. Minorem probo, ipsa ex se determinat sibi vnicam subsistentiam, igitur ipsa in se est incommunicabilis cuilibet alteri subsistentiæ etiam pręcise acceptę, vt est subsistentia altera, non concernendo, scilicet quòd sit in altera natura, & vltra, igitur ipsa ex se non est melior alteri vt est altera subsistentia, probatur prima consequentia, quia sicut ex se determinat sibi vnicum, ita repugnat sibi quodlibet al-

terum

terum incompossibile illi, ex hypothesi, natura diuina determinat sic, non tantum subsistentiam, quia sit in vna natura, quia cum hoc staret trinitas, sed subsistentiam hanc vnicam, & vt hanc in ratione subsistentiæ, non concernendo tantum, quia in hac natura.

Secunda consequentia probatur, quia sicut est incompossibile huic, ita non est melius huic quàm quodcunque sibi incompossibile.

Hoc etiam arguitur ex parte rationis suppositi, quia enim suppositum de ratione sui est incommunicabile simpliciter, & ideo ratio suppositi non est perfectio simpliciter, modo prædicto, non oportet illam rationem includere quamlibet rationem entis per identitatem, & ita potest stare alia ratio distincta suppositi: si autem possunt stare duæ rationes distincta suppositi, igitur & duo supposita distincta, etiam sine diuisione naturæ, ergo &c.

A I. Secundo propositum declaratur &c.

Hoc quarto declaratur ex infinitate, quæ est conditio naturæ, & hoc sic. Forma, quæ est aliquo modo illimitata in perficiendo materiam sine sui distinctione & extensione qualicunque potest perficere plures partes materiæ. Exemplum: anima intellectiua, quæ non est limitata ad perficiendum hanc partem corporis organici sine sui diuisione & extensione qualicunque, vel per se, vel per accidens, potest perficere aliam partem corporis organici. Illa enim proprietas, videlicet quòd forma nō distinguatur, & tamē perficiat plures partes corporis, vel materiæ non competit animæ ratione imperfectionis: quia ipsa ponitur forma perfectissima inter omnes formas naturales: omnes autem aliæ imperfectiores carēt isto gradu in perficiendo: omnes enim limitantur ad perficiēdum, nec perficiunt plures partes materiæ sine extensione per accidens: ex hoc arguo sic. Si talis vnitas sit cum pluralitate & non ex imperfectione illius, quod est vnum. Igitur subtracto, omni eo, quod est imperfectionis ex vtraque parte, potest stare perfecta vnitas cū pluralitate: sed quòd anima perficiat materiā, hoc est imperfectionis in ea: quòd etiam illa plura perfecta sint partes eiusdem totius, hoc etiam est imperfectionis.

A I. materiales.

Speculatio subtilissima pluribus applicanda.

Si igitur tollatur ab anima hoc, quod est perficere materiam: & a pluribus illis distinctis, hoc est quod esse partes vnius totius: remanebit forma habens perfectā vnitatem: sed non informans materiam sed dans totale esse: & hoc pluribus distinctis, quæ non erunt partes vnius totius sed erunt per se subsistentes: & tunc erit vna natura dans totale esse pluribus suppositis distinctis, ergo essentia diuina quæ est penitus illimitata: a qua auferuntur quicquid est imperfectionis: potest dare totale esse pluribus suppositis distinctis.

SED HIC RESTAT vlterior difficultas: non enim videtur intelligibile, quòd essentia non plurificetur & supposita sint plura: nisi aliqua distinctio ponatur inter rationem essentiæ, & rationem suppositi: & ideo ad saluandum istam compossibilitatem prædictam oportet videre de illa distinctione.

Et dico sine assertione, & præiudicio sententiæ melioris, quòd ratio, qua formaliter suppositum est incommunicabile: & ratio essentiæ, vt essentia, habent aliquam distinctionem præcedentem omnem actum intellectus creati & increati.

Et probo sic, primum suppositum habet realiter entitatem communicabilem: alioquin non posset eam communicare: habet etiam realiter entitatem incommunicabilem: alioquin non esset positiuè, & in entitate reali suppositum. Et intelligo sic realiter, quòd nullo modo per actum intellectus considerātis: immo quòd talis entitas esset ibi si nullus intellectus consideraret: & sic esse ibi si nullus intellectus consideraret, dico esse ante omnem actum intellectus: nō est autem aliqua entitas ante omnem actum intellectus: ita quòd non per actum intellectus communicabilis: & aliqua entitas sic de se incommunicabilis ita, quòd sibi contradicat communicari nisi ante actum intellectus.

Ita quòd non per actum intellectus sic est illa entitas communicabilis. Et alia entitas sic est per se incommunicabilis: ita scilicet quòd sibi contradicat communicari ante actum intellectus hoc est quòd non &c.

F Hoc est quod non præcise per intelligere sit aliqua distinctio inter hanc entitatem, & illam. Ergo, &c.

Respondetur aduersariorum.

Si dicas, quod ante omnem actum intellectus primis non est aliqua distinctio, sed est entitas omnino vnius, & eiusdem rationis.

Confutatio.

Contra. Igitur entitatem istam vnius rationis totam communicat pater, & ita nullam entitatem positiuam in se habet pater quam non communicat filio. Ergo communicat ei paternitatem sicut essentiam.

Secundo arguitur sic. Distinctio vna in intellectu est penes diuersum modum concipiēdi idem obiectum formale, & hoc siue concipiendo grammatice, vt homo, & hominis, siue logice, vt homo, & humanitas. Alia maior distinctio est in intellectu concipiendo duobus actibus duo obiecta formalia, & hoc siue illis correspondeant G diuersæ res, vt intelligēdo hominem, & asinum siue vna res extra, vt intelligendo colorem, & disgregatiuum.

Hic decipitur Burlifer in suis formalitatibus opinatus distinctionem ex natura rei non dari aliam a formali.

Ex hoc arguo sic. Pater intelligēs se in illo primo signo originis, aut intelligit essentiam, & .A. proprietatem, vt diuersa obiecta formalia, aut præcise, vt idem obiectū sub alio, & alio modo concipiendi. Secundo modo non, quia tunc non esset maior differentia inter Deum, & relationem quam concipiendo Deum, & deitatem, & ita non conciperet. A. proprietatem magis incommunicabilem, quam deitatem incommunicabilem. Nam homo non est incommunicabilis, si humanitas est communicabilis nec è conuerso, ita in proposito, similiter tunc nō magis esset intellectus primis in essentia diuina beatus, quam in. A. quæ dicitur proprietas patris: nec magis in .A. quam in proprietate filij, & ita in duobus obiectis, vt H in proprietatibus patris, & filij primo esset beatus.

Et si detur primus modus, quòd paternus intellectus habeat essentiam, & .A. tanquam duo obiecta formalia. Tunc arguo sic. Intellectus ille nihil intelligit nisi intuitiue, quia vt patebit di. 3. q. 3. Omnis intellectio abstractiua, & non intuitiua est aliquo modo imperfecta, cognitio autem intuitiua est obiecti, vt obiectum est præsens in existentia actuali, & hoc in se vel in alio eminenter continente totam entitatem ipsius, ergo quæ cognoscuntur intuitiue, vt obiecta formalia distincta, vel vtrum eminenter continetur in alio, vel vtrumque secundum propriam existentiam terminat actum, vt est eius. Nihil autem intrinsecum personæ diuinæ, propriè continetur in aliquo eminenter, quia tunc esset ens per participationem illius continentis, I igitur quæcunque intrinseca sunt diuersa obiecta formalia intuibilia, secundum propriam existentiam actualem terminat intuitionem, vt obiecta, & ita habent aliquam distinctionem ante actum intelligendi.

Hanc literam ponderabis propter notitiam intuitiuam Dei respectu eorum olim creabilium ab æterno ante ipsarum existentiam.

Si dicas, quod essentia de se facit vnum conceptum in intellectu patris, sed circa illam potest intellectus paternus facere diuersas rationes, & præcise secundo modo distinguuntur essentia & .A. in intellectu paterno & nō primo modo.

Contra. Quidquid intellectus causat sine actione obiecti circa obiectum præcise, hoc est virtute propria intellectus, & hoc loquendo de obiecto vt habet esse cognitū in intellectu præcise, & de intellectu vt considerans est, illud est præcise relatio rationis, nunc autem illa ratio, quam facit essentia de se, pater quòd est absoluta: aliter non beatificaret intellectum patris, ergo præter istam rationem absolutam K nulla est alia in se ante actum intellectus, alias haberetur propositum. Nulla etiam est alia per te in intellectu patris nisi per actum intellectus negociātis: & non per impressionem factam ab obiecto, quia nō imprimit per te nisi vnum conceptum, ergo quælibet ratio alia a ratione absolute essentiæ erit præcise relatio rationis, ergo proprietas patris, quæ est incommunicabilis erit relatio rationis, quod est inconueniens.

Secundo oportet videre qualis sit ista differentia, quæ ponitur præcedere omnem actum intellectus.

Dico, quòd tam in rebus quam in intellectu differentia maior manifesta est: & ex illa frequenter concluditur differentia minor, quæ est immanifesta sicut ex differentia creaturarum concluditur differentia idearum in intellectu diuino, sicut patet per Aug. 83. quæstionū. q. 46.

In re autem manifesta est distinctio rerum, & hæc duplex.

plex, suppositorum.s. & naturarum, in intellectu mani- A festa est differentia duplex, modorum, scilicet concipiendi & obiectorum formalium.

Ex his concluditur differentia hic intenta, quæ est immanifesta, & nimirum, quia minima in suo ordine.i. inter omnes, quæ præcedunt intellectionem, concluditur autem ex differentia reali sic. Distinctio diuinorum suppositorum est realis, cum igitur non possit idem eodem formaliter conuenire realiter & differre realiter, concluditur aliqua differentia essentiæ, in qua supposita conueniunt, ab illis rationibus, quibus supposita distinguuntur. Similiter ex differentia obiectorum formaliũ, quorum neutrum continetur in aliquo eminenter, & hoc in intellectu intuitiuè considerante concluditur aliqua differentia ante actum intellectus eorum, quæ cognoscuntur intuitiue.

Quod est aliquid suitã tum, sic q non illo distingui etiã sic q nõ illo conueni re, quia si est omnino idẽ re quare hoc tm principiũ identitatis & nõ distinctionis, & illud tantũ principiũ distinctionis, & non identitatis. Var. li. 1. d. 3. q. 2. Bonau. l. 2. d. 5. q. 1.

B

Sed nunquid hęc distinctio dicetur realis?

Respondeo non est propriè realis actualis intelligendo, sicut communiter dicitur realis actualis illa, quæ est differentia rerum & in actu, quia in una persona non est aliqua differentia rerum propter simplicitatem diuinam, & sicut non est realis actualis, ita non est realis potentialis: quia nihil est ibi in potentia, quod non est in actu, potest autem vocari differentia rationis, sicut dicit doctor quidam, non quod ratio accipiatur pro differentia formata ab intellectu, sed vt ratio accipitur pro quidditate rei secundum quod quidditas est obiectum intellectus, vel alio modo potest vocari differentia virtualis: quia illud quod habet talem distinctionem in se nõ habet rem & rem, sed est una res habens virtualiter, siue eminenter quasi duas realitates: quia vtrique realitati, vt est in illa re competit illud proprium, quod inest tali realitati ac si ipsa esset res distincta, ita enim hæc realitas distinguit & illa non distinguit, sicut si ista esset una res & illa alia. C

Vel vt proprijssime dicatur, sicut possumus inuenire multos gradus in unitate.

In primo minima vnitas est vnitas aggregationis.

In secundo gradu est unitas ordinis quæ aliquid supra vnitatem aggregationis.

In tertio est unitas per accidens, vbi vltra ordinem est informatio licet accidentalis vnius ab altero eorum, quę sunt sic vnum.

In quarto est unitas per se compositi ex principijs essentialibus per se actu & per se potentia.

In quinto est vnitas simplicitatis, quæ est verè identi- D tas. Quidquid enim est ibi est realiter idem cuilibet, & non tantum est vnum illi vnitate vnionis, sicut in alijs modis, ita adhuc ultra omnes est identitas formalis. Voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui sic est idem, in ratione sua formali, & per cõsequens per se primo modo. In proposito autem essentia non includit in ratione sua formali proprietatẽ suppositi, nec e conuerso, & ideo potest concedi, quod ante omnem actum intellectus est realitas essentiæ, quæ est communicabilis, & realitas suppositi, qua suppositum est incommunicabile, & ante actum intellectus hæc realitas formaliter non est illa, vel non est eadẽ formaliter illi, sicut prius expositum est, quid est formaliter esse idem.

Nunquid igitur debet concedi aliqua distinctio? E

Respondeo melius est uti ista negatiua hoc non est formaliter idem, quam hoc est sic, & sic distinctum.

Sed nonne sequitur. A. & B. non sunt idem formaliter, ergo sunt formaliter distincta?

Respondeo, quod non oportet sequi: quia formalitas in antecedente negatur, & in consequente affirmatur.

Breuiter igitur dico omittendo illa verba de distinctione & rationis & de distinctione virtuali: non quia sint maledicta, sed quia non oportet eis vti dico, quòd in essentia diuina ante actum intellectus est entitas. A. & est entitas. B. & hæc non est formaliter illa, ita quod intellectus paternus considerans. A. & considerans. B. habet ex natura rei. vnde ista conpositio sit vera. A. non est formaliter. B. non autem præcise ex aliquo actu intellectus circa. A. & B.

Ista differentia manifestatur per exempla, primo si ponatur albedo species simplex non habens in se duas naturas, est tamen in albedine aliquid realiter. Vnde habet rationem coloris & aliquid vnde habet rationem differentiæ, & hæc realitas formaliter non est illa realitas, nec è conuerso formaliter, immo vna est extra realitatem alterius formaliter loquendo, sicut si essent duę res, licet modo per identitatem istę duę realitates sint vna res. Hoc exemplum licet aliqualiter sit simile ad propositum quãtum ad hoc scilicet quòd identitas realis non necessario concludit identitatem formalem cuiuslibet, quod est in subiecto eodem ad quodlibet quod est in ipso: non tamẽ est omnino simile, quia aliqua compositio est in albedine, licet non rei & rei, tamen talis qualis non conceditur in Deo propter non identitatem formalem, vbi autem non identitas formalis aliquorum in eodem requirat aliquam compositionem & potentialitatem, & vbi non, dicetur dist. 8. q. de attributis, & in quæstione illa, an Deus sit in genere.

A. l. in sic.

Quæstio. 3.

Posset etiam poni exemplum de toto quantitatiuo subtrahendo illa, quæ sunt imperfectionis & ponendo illa, quæ sunt perfectionis, sed in pluribus esset dissimile quam simile, ideo omittatur.

Ista autem distinctio, siue non formalis identitas, quæ probata est prius per duas vel tres rationes potest etiam probari per duas vel tres auctoritates August. 7. de Trinit. capitulo primo, vel sexto. Omnis essentia, quæ relatiue dicitur est aliquid excepto relatiuo, & capitulo tertio, Si pater non est aliquid ad se non est omnino qui relatiue dicatur ad aliquid. Est igitur essentia in re ad se, & non ad aliquid, & in re pater inquantum pater relatiue dicitur, non est autem formalis eadem entitas ad se & non ad se, igitur &c.

Item in eodem cap. secundo, vel 12. non eo verbum quo sapientia, quia verbum non ad se dicitur, sed tantũ relatiue ad eum cuius verbum dicitur, sicut filius ad patrem, sapientia vero eo quo essentia.

Intelligit ergo Aug. quòd sicut pater non eo quo est pater est sapientia & essentia, ita non eodem est pater & Deus.

Et ex hoc cõcluditur. capitulo decimoquarto, de minoribus, quapropter non quia pater non est filius, & filius non est pater, aut ille ingenitus, ille autem genitus ideo non est vna essentia, quia his nominibus relatiua eorũ ostenduntur. Vterque autem simul vna sapientia & vna essentia. Est igitur secundum ipsum talis non identitas relationis ad absolutum in diuinis, quòd si vnũ erit quo respectu alicuius, alterum non erit, quo respectu eiusdem, esse autem quo conuenit alicui secundum eius rationem formalem, ergo vnum eorum non est de ratione formali alterius sed extra eam, & per consequẽs non est idem formaliter alteri, quia sic supra exposita est ratio eius, quod est non esse formaliter idem.

Idem ibidem, capitulo octauo, & trigesimoprimo. Iam substantia non erit subiecta, quia regulari erit, & sequitur absurdum est vt subiecta relatiue dicatur, deduc igitur & e conuerso est absurdum. Hic potest introduci illud dictum doctoris illius in diuinis de duplici portione formali, videlicet & per identitatem quod bene exponit ista via.

Bonauentura vbi sub

Et tamen ex hoc non sequitur simpliciter diuersitas vel non identitas realis essentiæ & relationis, non enim illud quo pater est pater est aliud ab essentia, sed idem secundum Aug. 11. lib. de Ciuitate Dei capitulo decimo. Ideo simplex dicitur Deus, quoniam quod habet hoc est excepto quòd relatiue quæcunque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa, sicut pater habet filium & non est filius, sed quidquid habet pater in se, ad quod per consequens non dicitur relatiue, illud est ipse vera identitate, licet non formali.

AD Primum argumentum principale dico, q maior sic est intelligenda, quæcunque aliqua identitate sunt eadem alicui, illa tali identitate inter se sic sunt ea-

Ad arg. 1. quæst. 4.

dem: quia non potest concludi aliqua identitas extremorum inter se nisi secundum illam identitatẽ, qua sunt eadem medio, & medium in se sic sit idem, & per hanc propositionem, sic intellectam, tenet omnis forma syllogistica. Omissa enim altera conditione, vel vnitatis medij in se, vel extremorum ad medium, nõ est sylogismus, sed paralogismus accidentis: enim accipitur in minori, quod quidquid est in essentia diuina, est idem illi essentiæ, non est verum intelligendo de identitate formali, & ideo non potest concludi formalis identitas extremorum inter se, quandiu autem stat formalis distinctio relationum suppositi, stat formalis distinctio suppositorum.

Et si dicas, ꝙ saltem ex identitate reali eorum ad essentiam concludatur identitatem realem eorum inter se.

Dico, ꝙ essentia non habet identitatem realem vnicã. s. subsistentiæ proprij personæ vel personalia, vt extrema, vniuntur in essentia, & ideo non potest concludi identitas subsistentis vel subsistentiæ, per rationem identitatis eorum in essentia vt in medio.

Per hoc patet ad talia sophismata: hic Deus est pater, filius est hic Deus, ergo filius est pater. Quod confirmatur, quia medio existente hoc aliquid, necesse est extrema coniungi.

1. Priorũ. Respondeo, quòd sicut in creaturis commune se habet, vt quale quid, singulare, vt hoc aliquid, ita hoc essentia communis personis habet rationem qualis cuius, & persona habet rationem huius alicuius. Medium ergo hic est quale quid, & non hoc aliquid. Concluditur autem identitas extremorum in cõclusione, ac si medium fuisset hoc aliquid. Similiter ibi videtur esse fallacia accidentis & consequentis: quia ly Deus accipitur in præmissis pro alio & alio supposito.

Et similiter fallacia est figuræ dictionis commutando quale quid in hoc aliquid.

A. l. vbi. Alia responsio, vt vnitas medij est illimitata respectu vnitas extremorum. Exemplum de vbitatis, & quantitatis limitatis, quæ sunt simul secundum vbi, & quando cum illimitato sic vel sic, non tamen sunt sic simul inter se. Aliud exemplum familiarius de anima intellectiua, & de hac parte carnis, & illa. Hæc responsio euadit, quando idem illimitatum est cum quo vel in quo, non quando hoc est hoc, nisi deficiat medio vnitas requisita in se. Sic dicit responsio logica, quæ hic intra habetur.

Quod si arguas: deitas est pater, filius est deitas, ergo &c.

Quid sit cõmutare quale quid in hoc aliquid. Respondeo, licet deitas non supponat pro alio supposito in maiori & in minori, tamen est ibi fallacia figuræ dictionis commutando quale quid in hoc aliquid, nihil autem aliud est sic commutare, quam ex vi illationis interpretari, illud habere rationem huius alicuius, quod habet rationem qualis cuius, ita sic inferens suppositum de supposito interpretatur medium commune esse idem secundum rationem existentiæ, vel subsistentiæ, quod falsum est.

Quod si saltem arguas, extrema realiter esse idem inter se, quia etiam in medio sunt idem.

Concedo, quòd potest inferri identitas essentialis non formalis, vel supposita, & ideo non debet inferri, quod filius est pater, quia ibi denotatur, ex vi illationis & sermonis, identitas formalis vel hypostatica, sed sic debet inferri, filius est idem cum eo, quod est pater. Vel, filius est id, quod est pater.

Quod si adhuc cõfirmetur illa maior argumenti principalis per hoc, quòd negare eam videtur destruere primum principium, ponendo. s. affirmationem & negationem esse veras de eodem.

Respondeo de aliquo habente veram identitatem, sed non tantum vnicam realitatẽ formalem, necesse est idẽ ratione vnius realitatis vere prædicari formaliter de illa realitate, & de alia realitate formali formaliter non prædicari, sicut albedo ratione alicuius realitatis, quam habet in se conuenit cum nigredine, & rõne alterius non realiter cõuenit, sed differt, nec affirmatio, & negatio de eodẽ ratione eiusdem realitatis formaliter dicuntur: ita

F hoc, pater ratione essentiæ est idem quidditatiue filio, & ratione proprietatis non est idem formaliter nec hypostatice filio: nec dicuntur affirmatio & negatio de eodem respectu eiusdem.

Et licet daretur affirmatio & negatio eiusdem identitatis de eodem, non tamen ratione eiusdem prædicati. Si daretur, ꝙ pater non est idem quidditatiue filio ratione paternitatis, sed ratione essentiæ.

Si contra hoc arguas, quòd affirmatio differt ab affirmatione, cuius vnius negatio dicitur de alia, vel stat cum alia: quia neutrum est verum de affirmatione contradicente illi negationi, ergo si deitas stat cum non paternitate, puta in alia persona scilicet filij, ipsa deitas differt a paternitate, quæ nunquam stat in eodem cum non paternitate.

G Responsio, maior posset concedi de non identitate formali, vel de non adæquata, quia vnum illorum non determinatur ad alterum, ex quo stat cum eius opposito, vel sub alijs verbis, de non identitate conuertibili & præcisa, sed si maior accipiat distinctionem realem, simpliciter neganda est, sicut patet in albedine, accipiendo propriam realitatem vnde sumitur genus, illi ex se non repugnat differentia opposita scilicet nigredinis, tamen realitati vnde sumitur differentia specifica albedinis, differentia nigredinis repugnat, & ista responsio debet intelligi quantum ad secundam partem maioris, quæ dicit, ꝙ altera affirmatio stat cum negatione, sed prima pars maioris, quę accipit, negationem de affirmatione dici, posset illa maior concedi, quo ad illam partem. Si intelligatur dici necessario & vniuersaliter & per rationem

H propriam huius, de quo dicitur, & hoc quando contradictio illa, de qua est sermo, est realis siue rei ad non rem, non autem rationis ad non rationem. Nã tunc nõ sequitur nisi distinctio rationis affirmationis ab affirmatione. Applicando primam partem maioris, vt vera est, ad propositum, sequitur ꝙ filius realiter distinguitur a patre, non autem secundum quòd Deus vel deitas: quia de Deo non dicitur, non pater necessario & vniuersaliter: nec per rationem subiecti: licet secundum aliquos dicatur particulariter ratione suppositi illius subiecti.

Quod si arguas, illud, quo pater distinguitur à filio sit. A: A. inquantum. A. aut est idem essentiæ, aut aliud, si aliud, hoc est inconueniens, si inquantum. A. est idem igitur inquantum distinguit est idem, & per consequẽs

I essentia distinguit. Discussio doctrinalis excludens sophisticas instantias.

Responsio & dico, quòd nec verum est. A. inquantum. A. est idem essentię, nec. A. inquantum. A. est aliud ab essentia, & hoc intelligendo illud, quod sequitur reduplicationem, inquantum, accipi secundum rationem suam formalem: & cum hoc etiam esse rationem formalem inhærentiæ prædicati, sicut distinxi superius in talibus sermonibus in quæstione de vnitate obiecti fruibilis. Hoc etiam patet in exemplo. Hoc enim, & non homo sunt opposita immediata, & tamen formaliter de aliqua cum reduplicatione neutrum dicitur, sicut album, nec inquantum album est homo, nec inquantũ album est non homo. Dist. 1. q. 2. soluenda 3. principale.

Et si dicas, idem & aliud circa ens sunt immediate opposita. 10. Metap. tex. 12.

K Dico, quòd non sequitur, sunt immediate opposita, ergo alterum prædicatur de quolibet, cum inquantum, ita quòd ratio subiecti sit formalis ratio inhærentiæ alterius partis contradictionis, sed sufficit quòd alterum contradictoriorũ vere insit cuilibet subiecto, licet non per se ratione subiecti. De nota reduplicationis vide subtilissime 3. q. 4.

Si autem accipiatur ly, inquantum, primo modo: vt tantum notet, A. accipi secundum suam rationem formalem.

Dico, quòd. A. quocunque modo formaliter acceptũ, est idem essentiæ, licet non sit formaliter idem essentiæ sed tunc non sequitur. A. formaliter acceptum est idem essentiæ. A. formaliter distinguit, ergo essentia distinguit, sed est fallacia figurę dictionis, commutando hoc aliquid in quale quid.

Si

A Si adhuc insies, quia A. inquantum A. est ens uel res quærò quæ res, vel quod ens, si essentia, habetur propositum, si res & non essentia, ergo alia res.

Respondeo concedo, quod est ens & res, & hoc vtroque modo accipiendo inquantum, quia si aliquod prędicatū per se primo modo inest alicui, inerit sibi eodē modo per se, siue illud subiectum sit res distincta a quocunque, quod est extra rationem eius, siue contineatur per identitatem in aliquo, quod est extra rationem eius: continentia enim talis non tollit rationem formalem: nec ea, quę insunt primo modo per se.

Sed cum quæris, quod ens. Dico, quod ens quod est. A. sicut si subiecta est per se ens. Si quęras, quod ens, descendendo sub ente est per se subiecta, non aliud.

Vltra si quæras, est ne per se essentia? Dictum est, quòd non.

B Si infers, ergo est alia res, fallacia est consequentis. Non est per se hæc res, & est per se res, ergo est alia res: quia in antecedente negatur per se identitas, & in consequente identitas simpliciter sumpta, & ita destruitur antecedens.

Si obijcitur, est per se res & nō per se essentia, ergo per se alia res. Et vltra, ergo alia res. Probatur prima consequentia. Nam circa ens idem, & aliud sunt immediatè opposita, ergo si est per se res, est per se res eadem essentiæ, & ita per se essentia. Vel per se alia res. Secunda consequentia probatur, quia per se non est determinatio distrahens.

Præterea. Probatur prima consequentia, & est ad principale, si enim est per se res: aut per se res, quæ est essentia. aut per se res, quæ non est essentia. Si est per se res, quæ est essentia, ergo est per se essentia. Si est per se res, quæ non est essentia, ergo est per se res alia ab essentia.

C Præterea tertio. Essentia est per se res, & proprietas est per se res, & non sunt per se eadem res, ergo sunt per se duæ res, & ita vtrumque est per se res alia ab altera.

Ad primum, licet posset conclusio primi argumenti distingui, quòd ibi esset alietas perseitatis, vel perseitas alietatis, & primo modo negaretur ly, per se, per negationem inclusam in alietate: Secundo modo affirmaretur: quia præcederet vim negationis, & per consequens primo modo conclusio primę consequentiæ concederetur: sed tunc secunda consequentia peccaret secundum consequens a destructione antecedentis. Secundo modo prima consequentia peccaret secundum consequens.

D Tamen quia non videtur bene logice dictum, quòd negatio, si qua includatur in alietate posset aliquid attingere præter terminum respectus & formam, in qua, vel secundum quam notatur esse alietas, nec videtur bene logice dictum, quòd ly per se, quod dicit modum inhęrentiæ, & per consequens determinat compositionem, possit negari per negationem aliquam in prædicato.

Ideo potest dici aliter, quod in consequente primę consequentiæ tantum potest haberi de vi sermonis vnus sensus, scilicet quòd hoc prędicatum esse rem aliam ab essentia per se insit proprietati, & iste sensus est falsus: quia sic bene sequitur falsum illud, quod infertur in secunda consequentia: ideo simpliciter nego primam consequētiam,

E cum duæ propositiones in antecedente sint veræ, & consequens falsum.

Ad probationem consequentiæ dico, quod idem & aliud non sunt immediata circa quodcunque prædicatum, vt per se dictum de subiecto, immo nec contradictoria, sic sunt immediata. Nec enim homo per se est albus, nec per se est non albus, tamen inter contradictoria absolutè sumpta vel absolute dicta de quocunque non est medium, ita si proprietas est res, est res eadem vel alia. Verum est quòd eadem, sed tunc non valet consequentia, quod sit per se eadem vel alia.

Ad secundum antecedens potest distingui secundum compositionem, & diuisionem, & in sensu compositionis neutrum dandum est, sicut enim non est dandum, quod sit per se essentia, vel per se non essentia: ita nec alterum membrum illius disiunctiuæ cum accipitur in sensu compositionis, nec ex hoc negantur ambo contradictoria: quia si accipias de incomplexis habetur, quòd neutrum illorum dicitur per se de subiecto, hoc concedo. Si vis habere contradictoria complexa, dico, quod erunt ista aut proprietas est per se res, quæ est essentia: aut non est per se res, quæ est essentia, & hæc negatiua est vera, sed non infertur, ergo est per se res, quę non est essentia, sicut non sequitur, homo non est per se albus, igitur per se est non albus. In sensu diuisionis danda est affirmatiua pars disiunctiuæ. s. proprietas est per se res, quæ est essentia, sed non sequitur vltra, ergo est per se essentia, quia ex identitate reali infertur identitas formalis. Nam antecedens in sensu diuisionis tantum notat identitatem realem per ly, quę est.

B Aliter potest distingui antecedens prædictum vt per implicationem illam, quæ est, intelligatur inhærentia formalis, vel tantum identica, primo modo neutra pars est danda, quia neutrum oppositorum per se inest illi rei, quę per se dicitur de proprietate. Secundo modo est danda pars affirmatiua, sed non sequitur vlterius propositum propter positionem consequentis.

Hæc secunda distinctio non habetur ex vi sermonis, quia illa compositio implicata non determinatur per aliquid quod notet eam dicere formalem inhærentiam, sed tantum identicam.

Prima distinctio habetur ex vi sermonis, & licet ly, quæ est, non notet in sensu compositionis formalem inhærentiam, tamen ex vnitate extremi, vbi est quasi specificatiua & determinatiua constructio, habet essentiam denominari per se inesse subiecto.

C Ad tertium patet. A.l. esse de

Dicitur quòd nec per se sunt eadem res, nec per se duę notari.

res, sed bene amoto illo syncategoremate scilicet ly per se, affirmatiua est vera, scilicet sunt eadem res.

Aliter potest dici distinguendo de re & sensu vt prius.

Ad secundum principale, dico quòd accidentale aut accipitur pro extraneo, aut accipitur pro eo, quod quasi perficit aliquid accidentaliter, quod præexistit in se perfectū. Ad arg. 2. q. 4. super.

Si secundo modo, dico, quod non omne ens omni enti, in quo est, est essentiale vel accidentale. Est enim medium inter essentiale & accidentale, vt contrahens, sicut differentia contrahit genus, quæ nec est essentiale nec accidentale, accipiendo hoc modo. Et sic in diuinis nihil est accidentale, sed pręter essentiam est aliquid non essentiale. Si autem accipitur accidentale primo modo, quidquid

D non est de ratione eius formali, sed extraneum, licet non proprie sic dicatur accidentale, sic differentia esset accidētalia respectu generis: & hoc modo accipit Philosophus accidentale pro extraneo in fallacia accidentis, sic potest dici accidentale alicui quidquid est ei extraneum, vt illud comparatur ad aliquod tertium. Et isto modo non est inconueniens distinctiua personarum accidere essentiæ, quia sunt extra rationem eius. Eccl. 2.

Ad tertium dico, quòd si in maiori per illud, si intelligatur conditio possibilis, maior est vera & minor falsa. Ad 3.

Nulla enim positione possibili posita potest deesse secunda persona in diuinis, quin summum bonum, & summa pfectio deesset si ipsa deesset. Et si probes, quòd si illa deesset, summa perfectio esset in parte. Dico, quòd si illa deesset summa perfectio deesset, & si illa deesset & pater

E non deesset summa perfectio adesset, & ita ipsam deesse & patrem esse includit contradictionem. Si autem in maiori per ly si, ponatur positio incompossibilis. Dico, quod maior est falsa. Illud enim ponendum est in summo bono, quod non potest poni nō esse sine positione incompossibilis.

Ad vltimum dico, quòd illa ratio de necesse esse debet sic intelligi, quidquid est ex se necesse esse habet ex se esse actualissimum, ita quòd per nihil qualecūque aliud a se expectat aliquam actualitatem essendi: & ideo ex se est indiuisibile, quia si posset diuidi tunc, ab illis, per quę diuideretur expectare aliquam actualitatem essendi, quam haberet in illis diuisis, & oporteret illa distinguentia necesse esse, quòd essēt formaliter necessitates essendi, quia essent vltimæ actualitates, & necessitates in illis diuersis necesse esse, siue qui- Ad arg. vlt.

bus illa non haberent actualissimam entitatem: quia diuisibile non habet actualissimam entitatē, siue existentiam actualissimam antequam intelligatur in aliquibus illorum, in quæ diuiditur. F

Et per hoc tenet illa ratio superius posita in quæstione de vnitate Dei ex ratione necesse esse, quę tacta fuit quęstione prima huius secundæ distinctio. quòd necesse esse non diuiditur in plura: quia. A. & B. si non essent formaliter necessitates essendi antequam intelligerētur in aliquo illorum, in quibus necesse esse diuiditur, cum sint vltimæ actualitates, sine quibus illa actualitas communis non esset, illa actualitas communis non esset necessa esse: quia requireret aliquo modo aliquid aliud a se per quod esset. Sed hoc non concludit de diuersis personis in eadem entitate necessaria. Nam illa entitas ex se necessaria, non expectat aliquam actualitatem ab ipsis distinguentibus personas: quia non diuiditur per illa distinguentia personas, & ita distinguentia personas non sunt quasi vltimæ actualitates, quibus tale entia existunt. G

Cum ergo arguitur. A. & B. intelligendo hoc per ipsa, duas proprietates personales, aut sunt formaliter necessitates essendi, aut non.

Concedi potest, quòd non sunt formaliter necessitates essendi; nec sequitur, igitur sunt possibiles: quia per identitatem sunt illa vna necessitas essendi: sed si. A. & B. essent in diuersis, oporteret dicere quòd. A. & B. essent formaliter necessitates, vel entitates possibiles: quia non possent esse eędem alicui entitati ex se necessariæ. Illa enim entitas communis, cui essent eędem, esset quasi potētialis ad existendum, vt præintelligitur ante illam rationem contrahentem, vel diuidentem. H

Additio a liorum. Contra hoc, ipsi. A. inquantum. A. aut repugnat posse deficere, aut non. Si sic. A. ergo inquantum. A. est necessarium, & ita cui inest formaliter est ei ratio necessario essendi. si non. igitur per nihil aliud potest ipsi. A. præcisè inquantū. A. repugnare: igitur per nihil tollitur, quin ipsi. A. præcisè inquantum. A. sit compossibile deficere; ergo semper præcisè sumptum est possibile deficere, ergo repugnat necessario ex se.

Quære solutionem ad hanc obiectionem.

Respondetur, quòd nec repugnat, nec non repugnat cum ly inquantum: sed sine ly inquantum, dico, quòd non sunt possibiles ipse relationes: sed sunt necesse esse, & hoc per identitatem: sed non formaliter, nec non formaliter sunt possibiles. Relationes enim diuinæ abstrahunt a necesse esse, & possibili. Vel aliter posset dici, ꝙ vnicum est necesse esse radicale, & a se, de quo supra. q prædicta fuit sermo. Plura autem sunt necesse esse formaliter ex se, licet ab alio: quia quodlibet reale ad intra, & sic pluribus conuenit formalis necessitas essendi, quā formalis infinitas. Vide. quæst. septima, & octaua, quolibetti. & octaua distinctio. huius primi, & alibi sæpe in doctrina huius bene ponderando, quia singularis difficultas.

F. distinctio. octaua. primi. Confla. quæstio. tertia, contradictione. decima. & 42. distinctio. eiusdem. quæstio. quarta, artic. primo, parte tertia, tenet expresè proprietates positiuas, & si non formaliter infinitas: sic tamen esse necesse esse, cum quo videtur sentire Doctor. iste in tract. de primo principio. capitu. quarto, vide bene ibi, & ea, quæ notaui ad hæc. Sed pro alia via videtur facere illud, quod habet 18. distinctio. huius & alibi, quòd scilicet necessitas est conditio existentiæ. Cum igitur in diuinis non plurificatur existentia, quare plurificaretur necessitas? Pondera ordinem illorum modorum in diuinis: & cogita bene masticando pro & contra. non ab re Doctor. omisit instantiæ solutionem, licet posuit, vacat, super argumento in originali correcto. M.

DISTINTIO III.

Apostolus namque ait, &c.

QVAESTIO I.

De cognoscibilitate Dei.

CIRCA tertiā dist. Quæro primo de cognoscibilitate Dei. Et quæro primo. Vtrum Deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu viatoris. Circa primam partem. 3. d. in qua magister agit de cognoscibilitate Dei quærunt. 3 primo quęro, utrum &c.

Arguo quòd non. Philosophus tertio de Anima. Phantasmata se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum: igitur intellectus nihil intelligit nisi G cuius phantasma potest per sensus apprehendere, Deus autem non habet phantasma, ergo &c.

Item secundo Meta. Sicut se habet oculus noctuæ ad lucem solis: sic intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima naturæ: sed ibi est impossibilitas, ergo & hic. Tex. 30.

Item primo Physicorum infinitum inquantum infinitum est ignotum. Cap. 30. Tex. 1.

Et secundo Meta. infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitū: quia eadem videtur esse proportio intellectus ad infinitum & ad infinita, quia æqualis excessus, vel non minor quia vtrobiq; est infinitas. Item Grego. super Ezechielem. Quantumcunque mens nostra in contemplatione Dei profecerit nō ad illud, quod ipse est: sed ad illud, quod sub ipso est attingit. Arg. 2. Arg. 3. Tex 33 & met. t. 11. 12. Vide lib. 1. Homel. 8.

H Contra. 6. Metaphysic. Metaphysica est theologia de Deo, ergo &c. Tex. 2. Rō ad opp.

Similiter in actu eius, scilicet in consideratione actuali subiectarum separatarum ponit fęlicitatem humanam 10. Ethicorum. Cap. 10.

QVÆSTIO II.

De primo cognito int. nostri.

IVXTA hoc quęro. Vtrū Deus sit primum cognitum a nobis naturaliter pro statu isto. A. l. 2. q̄to.

Et arguitur quòd sic. Vnumquodque sicut se habet ad esse, sic ad cognitionem. Secundo Meta. sed Deus est primum ens, ergo primum cognitum. Tex. 4. I

Item nihil perfectè cognoscitur nisi Deo perfectè cognito. ergo nihil simpliciter cognoscitur nisi eo simpliciter cognito. Consequentia apparet, quia in his, quæ sunt per se, sicut maximum ad maximum, sic simpliciter ad simpliciter, & ē contra ex 2. Topi. Arg. 2.

Item perfectissimus actus potentię est circa obiectum simpliciter primum, perfectissimus autem actus. i. speculatio, in qua consistit fęlicitas est circa Deum 10. Eth. ergo Deus est simpliciter primum obiectum cognoscibile. Cap. 19. Arg. 3.

CONTRA omnis nostra cognitio oritur a sensu 1. Met. & 2. Poste. in fine, ergo Deus, qui est a sensibus remotissimus, non est primo cognitus ab intellectu nostro. Ca. 10. In probe.

IN prima quæstione non est distinguendum, ꝙ Deus possit cognosci negatiuè non affirmatiuè: quia negatio K non cognoscitur nisi per affirmationē secundo Periherm. in fi. & 4. Met. patet etiam ꝙ nullas negationes cognoscimus de Deo nisi per affirmationes, per quas remouemus incompossibilia aliqua ab illis affirmationibus, sicut non remouemur compositionem, nisi quia attribuimus simplicitatem uel aliquid aliud. Tho. 1 par. sum qu. 3. a 3. & Diony. de ang. hierar. T. 2. & 16.

Negationes etiam tantum, nō summæ amamus. Similiter etiā, aut negatio concipitur precisè, aut vt dicta de aliquo. Si præcise concipitur negatio, vt non lapis. Hoc æque conuenit nihilo sicut Deo, quia pura negatio dicitur de ente, & non ente, igitur in hoc non intelligitur Deus magis, quam nihil, vel chymera. Si intelligitur non lapis de aliquo, tunc quæro, ille conceptus substractus, de quo intelligitur illa negatio esse vera, aut est cōceptus affirmatiuus, aut negatiuus. Si est affirmatiuus habetur propositum. Si negatiuus, quæro vt prius, aut

ne-

negatio concipitur præcise, aut vt dicta de aliquo. Si A primo modo hoc æque conuenit nihil sicut Deo. Si vt dicta de aliquo, tunc sicut prius.

Dam.1. fen tentiarũ sic distinguit. Et quantuncunque procederetur in negationibus: vel non intelligeretur Deus magis quam nihil, vel stabitur in aliquo conceptu affirmatiuo, qui est primus.

vide vt.q.2 huius dist. Nec est distinguẽdum de cognitione si est, & quia est: quia in proposito quæro cõceptum simplicem, de quo cognoscatur esse per actum intellectus componentis & diuidentis. Nunquam enim cognosco de aliquo, si est, nisi habeam aliquem conceptum illius extremi, de quo cognosco esse, & de isto quæritur hic.

Sic in originali doc. Tex.18. Notandũ hic ꝙ quidquid dicitur per nomen est quid rei & est includens si est: quia quarto Metaphysicæ ratio cuius nomen est signum, est diffinitio, tamẽ esse quid nominis est communius quam esse quid rei: quia plurib. B conuenit hæc ratio significari nomine quam esse, vbi tamen coniunguntur, idem sunt, sicut non omnis color est albedo, tamen ille color, qui est albedo, est idem albedini. Exemplum tamen non est omnino simile: quia color

A.l. rõsef. sumitur ab aliqua partiali perfectione, non sic hic: sed to tũ qd habet relationem ad nomẽ, vt ad signum, ꝙ totum habet relationem ad rem, vt quidditas ad suppositum. Sed prius cognosco de eodem quid relationem primam, quam secundam. Nec est in hoc solum ordo cognitionum istarum de eodem conceptu simplici, concipiendo prius relationem vnam quã aliam: sed in hoc, quòd conceptus vnus simplex est quodã modo alius, puta in multis diffinibus, quia primus est confusus, secundus di-

A.l.fine. stinctus.

Nam primus, vel non exprimit partes conceptus, C vel si explicat, non tamen distinctam, sed sub compossibilitate vel incompossibilitate. Secundus explicat, & cognoscit compossibilitatem, & in hoc rationem in se

Rectiliĝ ter conside ra. esse veram, & hoc quid quod sic exprimit, est quid rei possibilis.

Nota secundo de subiecto primæ scientiæ, simul præcognoscitur quidquid dicitur per nomẽ, & si est, & quid est, quia nulla scientia de suo subiecto quærit si est, vel quid est, ergo vel omnino non est quæribile, vel tantum in sciẽtia priori. Prima nulla est pr or, igitur de eius subiecto primo nullo modo est quærere si est, vel quid est, igitur est conceptus simpliciter simplex, ergo ens: quia ens per se potest dubitari de compossibilitate partium conceptus. Probatur etiam, ꝙ non Deus: quia nulla ratio simpliciter simplex habetur de Deo, quę distinguat ipsum ab D ab alijs entibus: igitur de quocunque tali est quæstio, si est, & demum, quòd ratio in se non sit falsa: ergo Deus secundum nullum concept um viatori possibilem est primum subiectum Metaphysicæ.

Item quidquid probatur de ipso continetur virtualiter primo in ratione entis: quia sicut passio simpliciter conuertibilis includitur primo in subiecto, sic etiam & disiuncta, igitur in subiecto primo includitur primo, quia aliqua pars disiunctæ alicui enti conuenit, igitur ens primo virtualiter includit hanc, aliquod ens est primum, igitur, si est, & quid est, de ista ratione, ens primum, includitur primo in ente, ergo & quidquid concluditur

T.4. & inde. primo de ente per rationem huius totius, vel per rationem entis, igitur Metaphysica est theologia finaliter, & principaliter: quia sicut est principalius de subiecta quam E de accidente. 7. Metaph. ita vlteriori analogia, principalius, est de Deo: quia semper prius ordine perfectionis, includitur in ratione primi subiecti particulariter, pars passionis disiunctæ, quæ est perfectior simpliciter.

A.l.ii. Contra. Nulla cognitio simpliciter perfectior includitur virtualiter in minus perfecta, sed econuerso: ergo nulla cognitio possibilis viatori de Deo naturaliter, est perfectior conceptu entis: igitur in qua speculatione felicitas. Si hæc ratio concludit, ergo illud quod rationes ad primam partem supponunt de conceptu non simplici, negatur secundum Henricum, immo proprius conceptus de Deo est simplex per motionem effectus: sed tunc ens non commune, sed analogum. Et tunc prima scientia de ente, erit de primo ad quod omnia attribuuntur.

Nec oportet distinguere de si est, vt est quæstio de veritate propositionis, vel vt est quæstio de esse Dei, quia si potest esse quæstio de veritate propositionis, in qua esse tanquam prædicatum quæritur de subiecto, ad concipiendum veritatem illius quæstionis oportet præconcipere terminos illius quæstionis, & de conceptu simplici illius subiecti, si est possibilis naturaliter, nunc est quæstio. Tho.1.par. 16.q.3.a.4

Nec valet distinguere de conceptu naturali & supernaturali: quia quęritur de naturali.

Nec valet distinguere de naturali, loquendo de natura absolute vel de natura pro statu isto, quia quęritur ꝑcise de cognitione pro statu isto.

Nec valet distinguere de cognitione Dei in creatura vel in se, quia si cognitio habeatur per creaturam, ita ꝙ cognitio discursiua incipiat a creatura, quæro in quo termino sistitur ista cognitio. Si in Deo in se, habeo propositum, quia illum conceptum Dei in se quæro. Si non sistitur in Deo in se, sed in creatura, tunc idem erit terminus & principium discursus, & ita nulla notitia habetur de Deo.

Est igitur mens quæstionis ista. Vtrum aliquem conceptum simplicem, possit intellectus viatoris naturaliter habere, in quo conceptu simplici concipiatur Deus. Declaratio quæsiti ꝑ scutis.

AD HOC dicit quiddam doctor sic, ꝙ loquendo de cognitione alicuius, distingui potest ex parte obiecti, per se, vel per accidens. In particulari, vel in vniuersali. Hen.in sũ. art.22.q.1.2.& 3.

Realiter per accidens, non cognoscitur Deus, quia quidquid de ipso cognoscitur, est ipse Deus: tamẽ cognoscendo aliquod attributum eius cognoscimus quasi per accidens quid est: vnde de attributis dicit Dam. libro primo, cap. quarto, quòd non naturam d cunt Dei: sed quæ circa naturam.

In vniuersali etiam, puta in generali attributo cognoscitur, non quidem vniuersali secundum prædicationẽ, quod dicatur de ipso: in quo nullum est vniuersale, quid diuis illa est de se singularis. Sed in vniuersali, quod sibi analogice commune est & creaturæ, tamen quasi vnũ nobis concipitur propter proximitatem conceptuum, licet sint diuersi conceptus.

In particulari non cognoscitur ex creaturis, quia creatura est peregrina similitudo eius, quia tantum ei conformis est quo ad aliqua attributa quæ non sunt illa natura in particulari, igitur cum nihil ducat in cognitionẽ alterius nisi sub ratione similitudinis, sequitur, quòd Deus non cognoscitur in particulari ex creaturis.

Item in vniuersali tripliciter cognoscitur, generalissime, generalius, generaliter.

Generalissime, habet tres gradus. Cognoscendo enim quodcunque ens, vt hoc ens est, indistinctissime concipitur Deus, quia concipitur ens quasi pars conceptus, & est primus gradus. Amoto hoc, & concipiendo ens est secundus gradus. Iam enim ens, vt conceptum, nõ vt pars conceptus concipitur commune analogum Deo & creaturæ. Quod si distinguatur conceptus entis, qui Deo conuenit, puta concipiendo ens indeterminatum negatiue.i. non determinabile, a conceptu entis, qui conuenit creaturæ analogice, quod est ens indeterminatum priuatiue, iam est tertius gradus, primo modo indeterminatum abstrahitur, vt forma ab omni materia vt in se subsistens & imparticipabilis. Secundo modo indeterminatum est vniuersale abstractum a particularibus, quod non est actu participatum in illis. Post istos tres gradus concipiendi generalissime, concipitur Deus generalius, concipiendo quodcunque attributum, non simpliciter sicut prius, sed cum præeminentia summa. Generaliter autem concipitur, concipiendo quodcunque attributum esse idem suo primo proprio attributo scilicet eius esse, propter simplicitatem, nec per speciem propriam cognoscitur Deus, quia nihil est eo simplicius, sed ad modum æstimatiuę. Sicut enim æstimatiua in brutis sub intentionibus sensatis subfodiendo, cognoscit intentiones non sensatas, vt nociui & proficui: sic intellectus sub specie creaturæ, q̃ non repræsentat nisi creaturã, ex suo acumine subfodit ad cognoscendum ea, quę sunt, dicuntur de Deo, per A.l.amou do. QuęreHẽ. q.4. quoli. 7.& 9.

speciē alienam ex creaturis, & hoc omnibus tribus modis prædictis.

Vide D. Tho. super Boetio de Hebdomad. & Hē. in sum. art. 14. q. 1.

QVO ad secundam quæstionem, secundum istā opinionem distinguendum est de modo concipiendi naturaliter, & rationaliter. Primo modo Deus est primum obiectum intelligibile a nobis ex creaturis: quia naturalis cognitio procedit ab indeterminato ad determinatū. Indeterminatum negatiuè est magis indeterminatum, quam priuatiuè indeterminatum: ergo præconcipitur illi, & illud indeterminatum priuatiuè, secundum cognitionem nostram, præconcipitur determinato: quia ens & res prima impressione imprimuntur in anima nostra secundum Auicennā primo Metaph. capitulo quinto, ergo indeterminatum negatiuè, omnino primū est obiectum nostro intellectui.

G Rationaliter autem, est Deus posterius creatura obiectum cognitum secundum tres gradus. Primo generalissime: deinde generalius, & vltimo generaliter: quia primo cōcipitur hoc bonum, deinde bonum vniuersale abstractum secunda abstractione, puta quod est indeterminatum priuatiue, deinde bonum prima abstractione abstractum, quod. s. est indeterminatum negatiue, quia via ratiocinatiuę deductionis, prius oportet cognoscere illud, a quo fit abstractio quam abstractum. Exponitur primum membrum. s. naturaliter, quomodo est sic cognitum primo, quia Deus, vt est sic primum cognitum non distinguitur ab alijs propter simplicitatem. Et quia non est primum cognitum nisi tantum quo ad duos primos modos gradus generalissime concipiendi, quorum neuter pertingit ad aliquam rationem determinantem illud attributū Deo. Qualiter autem posset esse primum cognitum & non distingui ab alijs per intellectum cognoscentem, exemplificatur, sicut oculus primo videt lucem, licet non distinctè discernat de ipsa, propter subtilitatem, sicut discernit de colore per lucem.

Imaginatio similis picturę.

Respōdet auctor ad q. primam.

RESPONDEO aliter ad primam. q. Et in quibusdam contradicam positioni prædictæ. Rationes. n. meæ positionis ostendunt oppositum illius positionis.

Dico primo, quod non tantum haberi potest cōceptus naturaliter, in quo quasi per accidens concipitur Deus: puta in aliquo attributo, sed etiam aliquis conceptus, in quo per se & quidditatiue concipiatur Deus. Probo, quia concipiendo sapientem concipitur proprietas secundū eum, vel quasi proprietas in actu secundo perficiens naturam, ergo intelligendo sapientem oportet præintelligere aliquid quasi subiectum, cui intelligo illud quasi proprietatem inesse, & ita ante conceptus omnium passionum, vel quasi passionum, oportet inquirere conceptum aliquem quidditatiuum, cui intelligantur ista attributa, & ille conceptus alius erit quidditatiuus de Deo; quia in nullo alio potest esse status.

SECVNDO non asserendo, quia non consonat opinioni communi, potest dici, quòd non tantum in conceptu analogo conceptui creaturæ concipitur Deus, qui. s. sit omnino alius ab illo, qui de creatura dicitur: sed in conceptu aliquo vniuoco sibi & creaturæ.

Et ne fiat contentio de nomine vniuocationis conceptum vniuocum dico, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem, affirmando & negando ipsum de eodem. Sufficit etiam pro medio syllogistico, vt extrema vnita in medio sic vno sine fallacia æquiuocationis concludantur inter se vnum.

A. l. quatuor. Vide hoc originaliter in Algazele in Metaph. sua A. l. & Deo.

Et vniuocationem sic intellectam probo tripliciter. Primo sic. Omnis intellectus certus de vno conceptu & dubius de diuersis, habet conceptum de quo est certus, alium a conceptibus, de quibus est dubius, subiectum includit prædicatum; sed intellectus viatoris potest esse certus de aliquo, quòd sit ens, dubitando de ente finito, vel infinito, creato vel increato.

Ergo conceptus entis de aliquo est alius a conceptu isto vel illo, & ita neuter ex se, sed in vtroque illorum includitur: ergo vniuocus. Probatio maioris, quia nullus idem conceptus, est certus, & dubius, igitur vel alius, quod est propositum, vel nullus, & tunc non erit certitudo de aliquo conceptu. Probo minorem. Quilibet Philosophus fuit certus illud, quod posuit esse primum principium, esse ens, puta vnus de igne, alius de aqua, certus erat, quòd erat ens: non autem fuit certus, quòd esset ens creatum, vel increatum: primum, vel non primum. Non enim erat certus, quòd erat ens primum: quia tunc fuisset certus de falso, & falsum non est scibile. Nec quòd erat ens non primum, quia tunc non posuisset oppositum.

1. Post. t. c. 5.

Confirmatur etiam ratio. Nam aliquis videns Philosophos discordare potest esse certus de quocunque eorum, quod quilibet posuit primum principium, esse ens, & tamen propter contrarietatem opinionum eorum, potuit simul dubitare, vtrum sit hoc ens, vel illud, & tali dubitanti si fieret demonstratio concludens, vel destruens aliquem cōceptum inferiorem, puta, quòd ignis non erat ens primum, sed aliquod ens posterius primo ente. Non destrueretur ille cōceptus primus sibi certus, quem habuit de ente, sed saluaretur in illo conceptu particulari probato de igne. Et per hoc probatur illa propositio sumpta in vltima consequentia rationis, quæ fuit, quod ille conceptus certus, quia est ex se neuter dubiorum, in vtroque illorum saluatur.

A. l. supposita.

Quod si non cures de auctoritate ista accepta ex diuersitate opinionum philosophantium, sed dicas, quod quilibet habet duos cōceptus in intellectu suo propinquos, qui propter propinquitatem analogię videntur esse vnus conceptus.

Contra hoc videtur esse, quia ex ista euasione videretur destructa omnis via probandi vnitatem alicuius conceptus vniuocam. Si enim dicis, hominem habere vnum conceptum ad Sortem & Platonem, negabitur & dicetur, quod sunt duo; sed videntur vnus propter magnam similitudinem.

Idem ponitur. 8 di. huius. q. 3. cōtra Hē.

PRÆTEREA illi duo conceptus sunt simpliciter simplices, igitur non intelligibiles nisi distinctè & totaliter, igitur si nunc non videntur duo, nec post.

Item aut concipiuntur, vt omnino disperati, & tunc mirum quomodo videtur vnus, aut vt comparati secundum analogiam, vel similitudinem, vel dissimilitudinē, & tunc aliqualiter simul, vel prius concipiuntur, vt distincti, igitur non videntur vnus.

Item ponendo illos duos conceptus, ponit duo obiecta formalia cognita, quomodo duo obiecta formalia cognita, & vt non distincta?

Primo. Si intellectus intelligeret singularia sub proprijs rationibus, quamuis conceptus duorū eiusdem speciei essent simillimi, non dubium quin multo similiores quàm isti duo, in proposito: quia isti duo differunt specie, adhuc intellectus bene distingueret inter tales conceptus singularium. Hæc etiam responsio improbatur distinct. 8. quæstio. tertia, & alia responsio, quæ negat maiorem.

Secundo principaliter arguo sic.

Nullus conceptus realis causatur in intellectu viatoris naturaliter nisi ab his, quæ sunt naturaliter motiua intellectus nostri, sed illa sunt phantasma, vel obiectum relucens in phantasmate, & intellectus agens, ergo nullus conceptus simplex fit modo naturaliter in intellectu nostro, nisi qui potest fieri virtute istorum, sed cōceptus, qui non esset vniuocus alicui obiecto relucenti in phantasmate, sed omnino alius, & prior ad quem iste haberet analogiam, non posset fieri virtute intellectus agentis, & phantasmatis, vt probabo. Ergo talis conceptus alius analogus, qui ponitur naturaliter in intellectu viatoris, nunquam erit, & ita non poterit naturaliter haberi aliquis conceptus de Deo, quod est falsum. Probatio assumpti, obiectum quodcunque siue relucens in phantasmate, siue in specie intelligibili cum intellectu agenti, vel possibili cooperante, secundum vltimum suæ virtutis facit in intellectu, sicut effectum sibi adæquatum, conceptum suum proprium, & conceptum omnium essentialiter, vel virtualiter inclusorum in eo, sed ille alius cōceptus, qui ponitur analogus, non est essentialiter, vel virtualiter inclusus in isto, nec est iste, ergo iste non fiet ab aliquo tali mouente.

Vt formetur sic ratio, obiectum quodcunque siue relucens in phantasmate, siue in specie intelligibili cum

intel-

intellectu agente, vel possibili cooperante secundum vltimum virtutis suæ facit, sicut effectum sibi adæquatum, suum conceptum proprium & quidditatiuum. Ille enim est proles adæquata sibi in esse cognoscibili, sicut proles similis in natura esset sibi adæquata in esse naturali, igitur in cuiuscunque alterius cognitionem potest, illa est imperfectior scientia, & per consequens non per se attribuitur ad illam. A

al. sic. Et confirmatur ratio, quia præter conceptum suũ proprium adæquatum & inclusa in ipso, altero prædictorum duorum modorum, nihil potest cognosci ex isto obiecto nisi per discursum, sed discursus præsupponit cognitionem istius simplicis ad quod discurritur.

Formetur ergo breuiter ratio sic, videlicet. Nullũ obiectum facit conceptum simplicem, & proprium sui in aliquo intellectu, & cõceptum simplicẽ & propriũ alterius obiecti, nisi contineat illud aliud obiectum essentialiter, vel virtualiter. obiectum autem creatum non continet increatum essentialiter vel virtualiter, ergo &c. B

Secunda pars minoris. s. quod obiectum creatum non contineat virtualiter increatũ, & hoc sub ea ratione, sub qua sibi attribuitur, vt posterius essentialiter attribuitur priori essentialiter. Probatur, quia est contra rationem posterioris essentialiter includere virtualiter suum prius, & etiam patet, quod non continet essentialiter increatum secundum aliquid omnino sibi proprium & nõ commune, ergo nõ facit conceptum simplicem & proprium enti increato. (A. l. concipere.)

Tertiò arguo sic. Conceptus proprius alicuius subiecti est sufficiens ratio cognoscendi de illo subiecto omnia conceptibilia, quæ sibi necessario insunt. Nullum autem conceptum habemus de Deo, per quem sufficienter possimus cognoscere omnia conceptibilia, quæ sibi necessario insunt: patet de Trinitate, & alijs creditis necessarijs: igitur &c. Maior probatur: quia immediatam quãlibet cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus: igitur patet maior de omni illo conceptibili, quod immediate inest conceptu subiecti, quod si insit mediate, fiet idem argumentum de medio comparato ad idem subiectum, & vbicunque stabitur, habetur propositum de immediatis, & vltra per illas scientur mediate. C

Quartò potest sic argui. Aut aliqua perfectio simpliciter habet rationem communem Deo & creaturæ, & habetur propositum: aut non, sed tantum propriam creaturæ, & tunc ratio eius nõ conuenit formaliter Deo, quod est inconueniens. Aut habet rationem omnino propriam Deo, & tunc sequitur, quod nihil attribuẽdum est Deo, quia est perfectio simpliciter. Nam hoc nihil aliud est dicere, nisi quod quia ratio eius vt cõuenit Deo, dicit perfectionem simpliciter, ideo ipsum ponitur in Deo. Et ita peribit doctrina Ansel. Mono. c. 15. vbi vult, quod prætermissis relationibus, in omnibus alijs, quidquid melius est simpliciter ipsum quam non ipsum attribuendum est Deo, sicut quodcunq; non tale est amouẽdum ab ipso. Primo ergo, secundum ipsum, aliquid cognoscitur esse tale, & secundo attribuitur Deo, ergo non est tale præcise vt est in Deo. D

Hoc etiam confirmatur, quia tunc illa perfectio simpliciter nõ esset in creatura. Cõsequẽs patet: quia nullius talis perfectionis &c. Conceptus aliquis conuenit creaturę, nisi conceptus analogicus ex hypothesi, talis secundũ se, quia analogicus, est imperfectus, & in nullo est ratio eius melior nõ ipso: quia alias secundum illam rationem analogicam poneretur in Deo. E

Confirmatur etiam tertia ratio. Tertio arguendo sic. Omnis inquisitio Metaph. &c.

Tertio sic. Omnis inquisitio Metaphysica de Deo procedit sic. s. considerando formalem rationem alicuius, & auferẽdo ab illa ratione formali imperfectionem, quam habet in creaturis, & reseruando illam rationẽ formalẽ, & attribuẽdo sibi omnino summam perfectionem, & sic attribuendo illud Deo. Exemplum de formali ratione sapientię vel intellectus vel voluntatis. Cõsideratur. n. primo in se, & secundum se. Et ex hoc, quod ratio istorum non includit formaliter imperfectionem aliquam, nec limitationem, remouentur ab ipsis imperfectiones, quæ concomitantur eam in creaturis, & reseruata eadem ratione sapientiæ & voluntatis, attribuuntur ista Deo perfectissime, ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

Quòd si dicas, non, sed alia est formalis ratio eorum, quæ conueniunt Deo. Ex hoc sequitur inconueniens. s. quod ex nulla ratione propria eorum, prout sunt in creaturis potest concludi aliquid de Deo, quia omnino alia & alia ratio est istorum & illorum: immo non magis concluderetur, quòd Deus est sapiens formaliter ex ratione sapientiæ, quam appræhendimus ex creaturis, quam quod Deus est formaliter lapis. Potest enim conceptus aliquis alius a conceptu lapidis creati formari, ad quem conceptum lapidis, ut est idea in Deo, habet lapis iste attributionem, & ita formaliter, & dicetur Deus est lapis secundum istum conceptum analogicum, sicut sapiens, secundum illum conceptum analogicum. Qualis autem sit vniuocatio entis, & ad quanta & ad quæ: dicetur magis inferius in quæstio de primo obiecto intellectus. Dist. præsenti. q. 3.

AD ISTVD etiam sunt alia media dist. 8. q. 3. contra primam opinionem.

Arguitur etiam quinto ad hoc sic. Perfectior creatura potest mouere ad perfectiorem conceptum de Deo, igitur cum aliqua visio Dei, puta infima: non tantum differat ab aliqua intellectione abstractiua data ipsius, quantum suprema creatura distat ab infima, videtur sequi quod si infima potest mouere ad aliquam abstractiuam, quòd suprema, vel alia citra eam, poterit mouere ad intuitiuã, quod est impossibile.

Quod si dicas tot gradus esse in intellectione abstractiua de Deo, quot sunt species creaturę: licet extremę intellectiones non tantum distent quantum extremę species, quod bene est possibile, quia quilibet gradus in intellectionibus minus distat a proximo quam species creata, mouens ad istum, distet a specie mouente ad alium.

Contra. Differentia intellectionum abstractiuarum non est tantum numeralis, quia istę causantur a causis alterius speciei, & per proprias rationes earum, non inquantum includunt aliquid commune, sicut dicit via de vniuocatione. Ergo sequitur, quòd inter infimam intellectionem abstractiuam & infimam intuitiuam sint plures species medię quam inter infimam speciem entium & supremam vel tot. Quòd si est incõueniens, & per cõsequens antecedens, ergo pauciores sunt species intellectionis abstractiuę quam entium, ergo incipiendo ab infima hinc inde, restat entitas superior illa, quę causat supremam abstractiuam, igitur ista superior causabit intuitiuam de Deo.

Item quare ponerentur tot species intellectionum de eodem obiecto, si nulla mouet ad propriam.

Itẽ ad conclusionem principalem videtur esse, quòd omnis multitudo reducitur ad vnum, ergo ita in conceptibus.

Contra istas rationes obijcitur, contra primam instatur de toto diiuncto. Cuius responsio ponitur dist. 8: & debilius improbatur quam alię.

Ad secundam vt formatur breuiter, negatur maior, quia propter connexionem, effectus potest aliquem conceptum facere de causa, licet non ita perfectum sicut causa de se. Conceditur enim quòd conclusio facit notitiam de principio demonstratione quia, sed illa non est perfectissima notitia principij, sed illa, quia cognoscitur ex terminis perfecte cognitis, quare enim non similiter in conceptibus simplicibus, effectus simpliciter apprehensus causabit aliquam notitiam habitualem simplicem de causa?

Ad probationem maioris dico, quòd licet non possit effectus in causam ęquiuocam existentem: sicut in aliquid eiusdem rationis cum causa, potest tamen in notitiam aliquam eius quę est imperfectior, non solum ipsa in se causa, sed etiam effectu ęquiuoco causę, sicut perfecto conceptu eius.

Sed accipiatur maior sic. Nullum obiectum potest in conceptum perfectum alicuius, nisi contineat illud obiectum virtualiter & essentialiter, hęc A l sic non. A. l vel.

videtur manifesta per rationẽ causæ & effectus æquiuoci, & licet attribuatur, secundum aliquos, actio intellectui, non tota, quomodocunque obiectum requiritur, sic non potest in conceptum perfectiorem cõceptu sibi adæquato: talis est proprius quidditatiuus. ergo &c. Probatur minor: quia effectuum æquiuocorum eiusdem causæ ille est perfectior, qui est simillimus causæ: talis est proles intellectualis siue verbum perfectum huius obiecti. Maior probatur: quia tunc perfectio intelligentiæ excederet totam virtutem memoriæ.

F

Vt dictum est, absolute videtur concedendum, quod nullus de Deo potest fieri in nobis conceptus per actum obiecti creati, qui sit perfectior cõceptu perfecto proprio illius obiecti, nec per consequens ad quem attribuatur iste proprius illius obiecti mouentis: immo ille conceptus de Deo est imperfectior verbo huius: quia effectus æquiuocus dissimilior causæ: oportet ergo ab opin. hac recedere.

G

Si ponatur conceptum lapidis attribui ad conceptum, quẽ causat de Deo lapis: præcise saluari potest, quod obiectum conceptum attribuitur ad obiectum non cõceptus ad conceptum. Et hoc est bene possibile: quia de obiecto perfectiore habetur conceptus imperfectior quã de obiecto imperfectiore. Et quomodo est rationabile in eodem intellectu conceptu proprium de Deo esse simpliciter im perfectiorem conceptu lapidis vel albi, quod necessario, sequitur ad hanc opinionem. Et quomodo erit beatitudo nostra naturalis in cognitione Dei? ex 10. Eth.

Cap. 10.

A. l. Verius contra responsionem esset eadem difficultas.

Sed videtur contra vniuocationem esse difficultas: quia omnis conceptus de Deo erit minus perfectus conceptu proprio perfecto albi: quia omnis talis cõtinetur in albedine vt conceptus communis in speciali, & communis est simpliciter minus perfectus quam specialis: quia potentialis & pars respectu conceptus specialis, quomodo, ergo secundum istam erit beatitudo in cognitione naturali Dei.

H

Respondeo, quilibet cõceptus simpliciter simplex, secundum viam vniuocationis, est imperfectior positiuè, quam verbum albi, hoc est non tantam perfectionem ponit: tamen est perfectior permissiue: quia abstrahit a limitatione, & ita est cõceptibilis sub infinitate, & tunc ille conceptus simplex quidem non tamen simpliciter simplex, s. ens infinitum, erit perfectior verbo albi, & ille est proprius Deo, non autem ille prior communis abstractus ab albedine. Vnde via vniuocationis tenet, quod omnis conceptus proprius Deo est perfectior verbo cuiuscunque creati: sed alia non sic.

I

Instant' subtilis.

Sed instatur contra hanc respõsionem dupliciter. Primo arguo, quod difficultas remanet contra viam vniuocationis: quia ex duobus conceptibus, quorum vterque est imperfectior verbo albi, non videtur fieri conceptus perfectior illo verbo, sed conceptus entis, vt conceditur, est imperfectior quam albi vel lapidis, & conceptus infiniti similiter. Probatio, quia infinitum concipitur a nobis per finitum, vt per lineam, vel aliquod tale obiectum mouens ad conceptum passionis suæ: igitur conceptus infiniti est imperfectior conceptu lineæ.

Confirmatur ratio, quia conceptus includens affirmationem & negationem non est perfectior propter negationem, aut saltem non est perfectior quam cõcipiendo affirmationem illius negationis: hoc, ens infinitum, non est aliquis conceptus alicuius positiui, nisi entis, ergo infinitas non facit conceptum perfectum, aut saltem, non erit perfectior conceptus entis infiniti, quam finiti.

K

A. l. sic per Henr.

Secundo instatur respõdendo similiter pro Hen. quia licet conceptus simpliciter simplex sit imperfectior verbo creaturæ, vt arguunt: tamen multi tales possunt coniungi & vnus determinabit alium, & ille conceptus totus erit perfectior. Nec est hæc maior difficultas quam ibi, nisi in duobus.

Primo, quia hoc, quilibet conceptus siue determinãs, siue determinabilis ponitur proprius Deo, ibi vnus communis & alius proprius.

Secundo quod hoc, aliquis proprius Deo conceditur imperfectior verbo creaturæ, ibi nullus.

Istorum autem primum non est inconueniens, quia passio bene determinat obiectum, ut homo risibilis, & tamen vtrumque est æque commune.

Secundum oportet omnino concedere propter istam secundam rationem loquendo de conceptu. i. de actu cõcipiendi: non autem de obiecto concepto.

Quo ad istas instantias videtur satis congrue responderi, quia vtraque opinio conceptum non simpliciter simplicem ponit perfectiorem, verbo illius, quod mouet ad perfectum.

A. l. quomodocunque.

Sed instantiæ arguendo factæ videntur contra vtramque opin. quia quandocunq; coniungantur quilibet istorum conceptuum imprimitur a creaturę mouente, igitur est imperfectior verbo illius creaturę. Aggregatio imperfectorum quomodo faceret conceptum perfectiorem intensiue.

Confirmatio etiam bene instat contra illud de infinito, non ergo propter illam rationem dimittatur opi. quia est communis difficultas vtrique & æque, si analogia cõceptuum exponitur de conceptus, fortè enim instantiæ bene probant, quod actus circa Deum non est perfectissimus intensiue, nec hoc requiritur, ut sit ibi beatitudo naturalis: sed quod coniungat obiecto perfectissimo, quem tuncunque sit perfectus siue imperfectus. 2. de Animalibus parum nosse de immaterialibus excedit notitiã aliorum. Forte enim intensius amari potest creatum aliqd quam Deus: nec tamen illud amatum nunc beatificat sicut Deus De hoc quarto lib. dist. 49. quomodo beatificantur in obiecto. Illud de infinito verum esset, si infinitum esset præcise modus, sub quo obiectum conciperetur: & non pars conceptus, vel modus sic, quod conceptus in se, sicut distinguitur in quæstione de vnitate Dei de singularitate, ut concipitur, & vt modus præcise, sub quo concipi potest, quemadmodum etiam certus gradus intensionis est præcise modus, sub quo videtur hæc albedo, sic autem non intelligimus ens infinitum, sed vt includens duos conceptus, licet alter determinet alterum. Et forte ille priuatiuus finiti, nihil ponit, quamuis det intelligere positiuum. Itaquod si habemus conceptum positiuum de necessario, magis perfecte positiue intelligitur Deus hic, ens simpliciter necessarium, sed nec forte per necessarium, nec æternum concipimus nisi negationem imperfectionis: puta potentia aliter se habendi vel fluibilis, seu principij seu finis, æternum dicit quoddam infinitũ, quia in duratione, minime perfectior est finitas quam in quantitate perfectionis, sicut infinita magnitudo, si esset, perfectior esset infinito tempore.

Primo de partibus animaliũ c. 5.

A. l. beatificantur.

TERTIO dico, quod non cognoscitur Deus naturaliter a viatore in particulari & proprie, hoc est sub ratione huius essentiæ ut hæc & in se, sed ratio illic posita ad hoc in præcedenti opi. non concludit.

Cum enim arguitur, quod non cognoscitur aliquid nisi per simile, aut intelligitur de similitudine vniuocationis, aut imitationis, si primo modo, igitur nihil cognoscitur de Deo, quia secundum opi. illam, in nullo habet Deus similitudinem vniuocationis cum creatura, per quam deberet a nobis cognosci. Si secundo modo, etiam creaturæ non tantum imitantur illam essentiam sub ratione generalis attributi, sed etiam hanc essentiam, vt est hæc essentia, siue vt nuda, & ut in se est existens, ergo secundum eum, propter talem similitudinem posset creatura esse principium cognoscendi essentiam diuinam in se & in particulari.

Est igitur alia ratio huius conclusionis: quod Deus (vt hæc essentia in se) non cognoscitur naturaliter a nobis, quia sub ratione talis cognoscibilis est obiectum voluntarium & non naturale, nisi respectu sui intellectus tantum. Et ideo a nullo intellectu creato potest sub ratione huius essentiæ (vt hæc) naturaliter cognosci, nec aliqua essentia naturaliter cognoscibilis a nobis ostendit sufficienter hanc essentiam, vt hæc, nec per similitudinem vniuocationis nec imitationis. Vniuocatio enim non est nisi in generalibus rationibus, imitatio etiam deficit, quia imperfecta est, quia creaturę imperfecte eũ imitantur.

A. l. Impossibilitatis huius cognitionis.

Vtrum autem sit alia ratio huius impossibilitatis, scilicet propter rationem primi obiecti, vt alij ponunt illud

D. Thoma 4. parte summæ q. 12. art. 4.

esse

esse quidditatẽ rei materialis. De hoc in q. de primo obiecto intellectus.

QVARTO dico, quod ad multos conceptus proprios de Deo possumus peruenire, qui nõ conueniũt creaturis: cuiusmodi sunt conceptus omnium perfectionum simpliciter in summo, & perfectissimus cõceptus, in quo quasi in quadã descriptione perfectissime cognoscimus Deum esse concipiendo omnes perfectiones simpliciter, & in summo. Tamen conceptus perfectior, & simplicior nobis possibilis est conceptus entis simpliciter infiniti. Iste enim est simplicior, quam conceptus entis boni, vel entis veri, vel aliquorum similium: quia infinitum nõ est quasi attributum, vel passio entis siue eius, de quo dicitur. Sed dicit modum intrinsecum illius entitatis: ita quod cum dico, ens infinitum, nõ habeo cõceptum quasi per accidens ex subiecto, & passione, sed conceptum per se subiecti in certo gradu perfectionis, scilicet infinitatis, sicut albedo intensa non dicit conceptum per accidens, sicut albedo visibilis, immo intensio dicit gradum intrinsecum albedinis in se, & ita patet simplicitas huius conceptus, scilicet ens infinitum. Vide. 8. dist. q. 4. de hoc.

Perfectio autem istius conceptus multipliciter probatur, tum quia iste conceptus inter omnes a nobis conceptibiles virtualiter plura includit, sicut enim ens includit virtualiter bonum, & verum in se, ita ens infinitum includit verum infinitum, & bonum infinitum, & omnẽ perfectionem simpliciter sub ratione infiniti. Tum quia demonstratione quia. Vltimo concluditur esse de ente infinito, vel esse infinitum de aliquo ente, sicut, apparet ex q. 1. a. di. Illa autem sunt perfectiora, quæ vltimo cognoscuntur demonstratione quia ex creaturis, quia propter eorum remotionem a creaturis difficillimum est ea ex creaturis cognoscere. includere.

Si autem dicis de summo bono, vel de summo ente, quod illud dicit modum intrinsecum entis, & includit virtualiter alios conceptus.

Respondeo, quod si summum intelligatur comparatione, sic dicit respectum ad extra, sed infinitum dicit conceptum ad se, si autem intelligatur absolute summum hoc est, quod ex natura rei non possit excedi: perfectio illa expræssius concipitur in ratione infiniti entis. Non enim summum bonum indicat in se vtrum sit infinitum, vel infinitum.

Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in præcedenti opin. Quod perfectissimum, quod possumus cognoscere de Deo est cognoscere attributa reducendo illa in esse diuinum, propter simplicitatem diuinam. Cognitio enim esse diuini sub ratione infiniti est perfectior cognitione eius sub ratione simplicitatis, quia simplicitas communicatur creaturis, infinitas autem non secundũ modum quo conuenit Deo.

QVINTO dico, quod ista, quæ cognoscuntur de Deo cognoscuntur per species creaturarum, quia, siue vniuersalius, & minus vniuersale cognoscantur per eandem speciem minus vniuersalis, siue vtrumque habeat speciem intelligibilem sibi propriam, saltem illud, quod potest imprimere, vel causare speciem minus vniuersalis in intellectu, potest etiam causare speciem cuiuscunque vniuersalioris, & ita creaturæ, quę imprimunt proprias species in intellectu, possunt etiam imprimere species trãscendentium, quæ communiter conueniunt eis, & Deo. Et tunc intellectus propria virtute potest vti multis speciebus simul ad concipiendum illa simul, quorum, sunt illæ species, puta specie boni, specie summi, specie actus, ad concipiendum summum bonum, & actualissimum, quod apparet sic per locum a minori. Imaginatiua enim potest vti speciebus diuersorum sensibilium ad imaginandum compositum ex illis diuersis, sicut apparet imaginando montem aureum.

Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in præcedenti opin. de illa suffossione: quia suffodiendo nunquã illud, quod non subest suffossioni inuenitur per suffossionem, non autem subest conceptui creaturæ aliquis conceptus vel species repræsentans aliquid propriũ Deo, quia sit omnino alterius rationis ab eo, quod conuenit creaturæ, vt probatum est per secundam rationem in se-

A cundo arti. ergo per suffossionem nullus talis conceptus inuenitur. Et quod adducitur simile de extimatiua.

Dico, ꝙ videtur adduci falsum ad confirmationem alterius falsi, quia si maneret ouis in propria natura & in eodem affectu naturali ad agnum, mutaretur tamẽ ouis, vt esset similis lupo, per miraculum, in omnibus accidentibus sensibilibus, puta colore, figura, sono, motu, & huiusmodi agnus fugeret ouem sic mutatam, sicut fugeret lupum, & tamen in oue sic mutata non esset intẽtio nociui: sed proficui & conuenientis, & ita ęstimatiua agni non suffoderet ad inueniendum intentionem cõuenientis sub speciebus sensibilibus, sed præcise ita moueretur secundum appetitum sensitiuum, sicut accidentia sensibilia mouerent.

Si dicas, ꝙ intentio ibi conuenientis non multiplicat
B se, quia non sunt talia accidentia conuenientia tali intentioni, & intentio conueniẽtis non multiplicatur sine accidentibus sibi cõuenientibus. Hoc nihil est, quia si agnus hic fugeret lupum propter perceptionem nociui conceptam ab æstimatiua, & illa non multiplicatur cum accidentibus illis sensibilibus, quia non est cum eis talis intentio stante isto casu, ergo aut hoc non est suffosio agni A. l. non. ad intentionem nociui, quæ nulla est, aut si hoc non fugeret per suffosionem, ergo nec alias.

AD ARGVMENTA principalia illius quæstionis. Ad primum dico, ꝙ illa comparatio Philosophi debet intelligi inquantum ad primam motionẽ intellectus ab obiecto. Ibi enim phãtasmata cum intellectu agente habent vicem primi obiecti mouentis, sed non debet intelligi quantum ad omnem actum sequentem motionem Respon ad arg. q. 1.
C primam. Potest enim intellectus abstrahere obiectũ inclusum in aliquo primo mouente, & considerare illud abstractum non considerando illud, a quo abstrahit, & considerando illud sic abstractum considerat cõmune sensibili & insensibili, & in illo cõsiderat insensibile in vniuersali, sicut & sensibile. Et potest considerare istud abstractum & aliud abstractum, cum quo fit proprium alteri, scilicet insensibili, sed sensus nõ est abstractiuus, & ideo in omni actu tam primo quam secundo requirit aliquod obiectum primum mouens, quomodo non se habet phantasma ad intellectum.

Ad secundum dico, ꝙ Commentator exponit illud simile Philosophi de difficili, & non de impossibili, & ratio sua est, quia tunc natura fecisset ociose illas substantias abstractas intelligibiles & non possibiles intelligi ab ali- Ad secundum. Cap. 1.
D quo intellectu.

Sed ista ratio eius non valet, tum quia non est finis illarum substantiarum inquantũ intelligibiles sunt, vt intelligantur ab intellectu nostro, & ideo si hoc non conueniret eis, non propter hoc essent frustra intelligibiles. Tum quia non sequitur, non sunt intelligibiles ab intellectu nostro, ergo a nullo. Possunt enim intelligi a seipsis, & ideo est fallacia consequentis. Vnde licet multipliciter posset exponi auctoritas Philosophi. dico tamen, ꝙ oculus noctuę non habet cognitionem nisi intuitiuam, & naturalem, & quantum ad istas duas conditiones potest exponi auctoritas Philosophi de impossibili: quia sicut impossibile est illi oculo naturaliter & intuitiue considerare obiectum illud, sic intellectui nostro est impossibile naturaliter & intuitiue cognoscere Deum. Cõfutatio Commentatoris.

E Ad tertium dico, ꝙ infinitum potentiale est ignotum, quia vnumquodque est cognoscibile inquantum est in actu, non tamen ita est ignotum, quòd repugnat sibi intelligi ab intellectu infinito, sed non potest infinitum cognosci ab aliquo intellectu cognoscente ipsum secundũ modum suæ infinitatis. Modus enim suæ infinitatis est accipiendo alterum post alterum, & intellectus qui cognosceret hoc modo alterum post alterum, cognosceret semper aliquod finitum & nunquam infinitum, intellectus tamen infinitus potest cognoscere totũ illud simul, non partem post partem. Ad tertiũ. 3. Physic. tex. cõ. 63.

Et cum arguitur de secundo Meta. de infinitis & infinito. Dico, quòd nõ est simile, quia cognitio obiectorum infinitorum numeraliter cõcluderet infinitatem potentiæ cognoscentis, sicut patuit in q. 1. 2. di. art. 2. ad infinitatem, videlicet, quia ibi pluralitas ex parte obiecti con- Vbi supra.

cludit

cludit maioritatem virtutis in intellectu, sed intellectio alicuius infiniti intensiuè non concludit infinitatem actus, quia non oportet actum habere talem modum qualem habet obiectum, quia actus sub ratione finiti potest esse ad obiectum sub ratione infiniti, nisi esset actus comprehensiuus, & concedo, quod tale actum circa obiectum infinitum non habemus, nec est possibile.

Resolutio notabilis. Ad Greg. dico, quod non debet intelligi, quod contemplatio sistat sub Deo in aliqua creatura, quia hoc esset fruiendis, quod esset summa peruersio secundum Aug. 83. q. q. 30. sed conceptus illius essentiæ sub ratione entis est imperfectior conceptu illiusmet essentiæ, vt hæc essentia est, & quia imperfectior est, ideo est inferior in intelligibilitate, contemplatio autem de lege communi, stat in tali conceptu communi, & ideo stat in aliquo conceptu, qui est minoris intelligibilitatis quam Deus in se, vt hæc essentia, & ideo debet intelligi ad aliquid, quod est sub Deo, hoc est, ad aliquid in ratione intelligibilis, cuius intelligibilitas est inferior intelligibilitate Dei in se, vt hæc essentia singularis.

Ad Henricum. AD ARGVMENTA pro prima opinio. cum arguit, quod Deus non potest intelligi in aliquo conceptu vniuersali communi vniuoco sibi & creaturis, quia est singularitas quædam.

Respondeo, consequentia non valet. Sortes enim inquantum Sor. est singularis, & tamen a Sorte plura possunt abstrahi prædicata, & ideo singularitas alicuius non impedit quin ab eo, quod singulare est possit abstrahi aliquis conceptus communis, & licet quidquid est ibi in re sit singulare ex se in existendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem, tamen illud idem potest concipi, vt hoc in re, vel quodammodo indistincte, & ita vt singulare, vel vt commune. Quod dicit de cognitione per accidens non oportet improbare, quia quasi per accidens cognoscitur in attributo, sed non præcise sic, sicut supra probatum est.

H

Decisio præsentis q. AD SECVNDAM quæstionem dico, quod triplex est ordo intelligibilium in proposito. Vnus est ordo originis, vel secundum generationem. Alius est ordo perfectionis. Tertius est ordo adæquationis, vel causalitatis præcisè. De duobus primis primitatibus habetur. 9 Meta. c. 7. quæ sunt priora secundum generationem sunt posteriora secundum substantiam. De tertia autem primitate habetur primo Posteriorum, in diffinitione vniuersalis, quia primo dicit ibi præcisionem & adæquationem.

Tex. com. 13.

Tex. com. 11.

LOQVENDO igitur de primo ordine, scilicet originis, videndum est primo de cognitione actuali. Secundo de cognitione habituali. Tertio de virtuali.

Quantum ad primum præmitto duo, quorum primum est, quod alius est conceptus simpliciter simplex, & alius est conceptus simplex, qui non est simpliciter simplex. Conceptum simpliciter simplicem voco, qui non est resolubilis in plures conceptus, vt conceptus entis, vel vltimæ differentiæ. Conceptus simplex, sed non tamen simpliciter simplex, est quicunque potest concipi ab intellectu actu simplicis intelligentiæ, licet possit resolui in plures conceptus seorsum conceptibiles, sicut est conceptus diffiniti, vel speciei.

Secundo præmitto, quod aliud est confusè intelligere, & aliud confusum intelligere. Confusum enim idem est, quod indistinctum: & sicut est duplex indistinguibilitas ad propositum, scilicet totius essentialis in partes essentiales, & totius vniuersalis in partes subiectiuas: ita est duplex distinctio duplicis totius prædicti ad suas partes. Confusum igitur intelligitur, quando intelligitur aliquid indistinctum altero prædictorum modorum. Sed confuse dicitur aliquid concipi, quando concipitur sicut exprimitur per nomen. Distincte verò quando concipitur, sicut exprimitur per diffinitionem.

K

His præintellectis primo pono ordinem originis in cognitione eorum actuali, quæ concipiuntur confuse, &c. quo ad hoc dico, quod primum actualiter cognitum confuse est species specialissima: cuius singulare efficacius & fortius primo mouet sensum, siue sit audibile, siue visibile, siue tangibile. Quodcunque enim indiuiduum fortius mouet sensum eius species primo cognita est cognitione

F confusa. Et hoc supposito, quod singulare sit in debita proportione præsens sensui. Vnde si ponas aliquem casum, in quo sensus non primo sentit naturam specificam, ibi non statim patet si est rubeus, vel viridis color, & per consequens intellectus per illam sensationem non statim apprehendet naturam specificam, semper pono debitam proportionem singularis ad sensum. Vel propter imperfectionem virtutis, quam excedit hæc visibilitas naturæ talis, vt naturæ, vel propter defectum in medio habens, vel huius, vel propter nimiam distantiam.

Doctor in originali suo hanc litteram correxit.

Per hoc patet ad hanc instantiam duo oculi in eadem distantia ad rubeum: vnus statim percipit ruborem, alius confusè, igitur in proportione debita non statim sentitur natura specifica.

Respondeo: debita vni non est debita alteri propter improportionem in illo passu.

G

Contra, si vsque ad A. gignit speciem ruboris, & vltra A. speciem coloris, vel confuse repræsentantem, sint illi oculi vltra A. neuter videbit ruborem distinctè.

Responsio, quidquid sit de medio, siue vbique species propria, siue vltra aliquam distantiam species confusa, talem in oculo minus disposito, cæteris paribus, confusior, saltem vltra determinatam distantiam, non possit sub propria ratione intelligi, de quo alias. Loquor enim modo de illis, quæ certum est posse intelligi secundum communem opinionem. Et probo conclusionem propositam sic.

Causa naturalis agit ad effectum suum secundum vltimum potentiæ suæ, quando non est impedita, igitur ad effectum perfectissimum, quem primo potest producere primo agit. Omnia autem concurrentia ad istum actum primum intellectus sunt causæ mere naturales, quia præcedunt omnem actum voluntatis, & non sunt impeditæ, vt patet, ergo primo producunt perfectissimum conceptum, in quem possunt, ille autem non est nisi conceptus speciei specialissimæ. Si enim aliquis alius esset, puta conceptus alicuius communioris, ille esset perfectissimus, in quem illa possent, & cum conceptus illius communioris sit imperfectior conceptu speciei specialissimæ, sicut pars est imperfectior toto, sequeretur, quod illa non possent in conceptum illius speciei, & ita nunquam causarent conceptum illum. Ordo in generationibus respondet hic per imperfectum vt medium, alioquin primo causaretur ab obiecto conceptus diffinitiuus, quia in illum potest obiectum vel nunquam causabit.

Aug. Doct. efficacissimum contra aduersarios, quod aliqui reflectere conantur contra Doc. quia non intelligunt efficaciam rationis.

I Quare non primo causatur conceptus diffinitiuus? Quid perfectionis acquiritur alicui causæ illius conceptus per discursum diuidendo &c.

Responsio conceptus diffinitiuus est conceptus explicitus plurium partialium: ideo oportet vtrumque præintelligi, & saltem natura, & in nobis tempore: quia nobis vnus conceptus, nobis es partialibus.

A. l. explicatus.

Secundo sic. Quia secundum Auic. 1. Met. cap. 3. Metaphysica est vltima in ordine doctrinæ, ergo principia omnium aliarum scientiarum possunt concipi, & termini illarum ante principia Metaphysicæ: sed hoc non esset si oporteret, primo concipi actualiter conceptus communiorem, quam conceptus specierum specialissimarum. Tunc enim oporteret ens & huiusmodi primo concipi, & ita magis sequitur Metaphysicam esse primam in ordine doctrinæ. ergo, &c.

Tertio quia si oporteret præconcipere conceptus vniuersaliores ante conceptum talis speciei, tunc supposito casu de singulari mouente sensum & intellectum existente soluto, oporteret ponere magnum tempus antequam conciperetur species illius singularis primo sensati, quia prius oporteret intelligere omnia prædicata communia dicam in quid de illa specie secundum ordinem.

A. l. Sensu posito actu de &c.

A. l. & intellectu. Non est in originali doc.

Ex hoc apparet causa quare intellectus intelligit prius vnum intelligibile quam aliud, licet species plurium sint ibi præsentes. Hoc enim non est a voluntate, cum tunc non habeat intellectus actum intelligendi, sed huius causa est, quia singulare vnius fortius mouet quam singulare alterius. Hoc dictum est de cognitione confusa.

Secundo dico de cognitione actuali distinctè conceptorum, & dico, quod est e conuerso, quia primum sic conceptum est communissimum, & quæ sunt propinquiora sibi, sunt

bi, sunt

bi, sunt priora, & quæ sunt remotiora, posteriora sunt. Hoc sic probo, quia, ex secundo præmisso, nihil concipitur distinctè nisi quando concipiuntur omnia, quę includuntur in ratione eius essentiali. Ens includitur quidditatiue in omnibus conceptibus quidditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior distinctè concipitur nisi concepto ente. Ens autem non potest concipi nisi distinctè, quia habet conceptum simpliciter simplicem, ergo potest concipi distinctè sine alijs, & alij non sine eo distinctè concepto, ergo ens est primus conceptus distinctè cōceptibilis. Ex hoc sequitur, ꝙ ea, quæ sunt sibi propinquiora sunt priora, quia cognoscere distinctè habetur ꝑ diffinitionem, quæ inquiritur per viam diuisionis incipiēdo ab ente vsque ad conceptum diffiniti. In diuisione autem prius occurrunt conceptus communiores, deinde genera & differentię, in quibus concipitur distinctè conceptus inferior.

9. Metaph. in fine.
Vt inquit Ar. 2. Post. te. 17.
A l. Diffinitiuum.

Secundo probo idem, quia Metaph. secundum Auic. vbi prius, est prima secundum ordinem sciendi distinctè, quia ipsa habet certificare principia aliarum scientiarum, ergo eius cognoscibilia sunt prima distinctè cognoscibilia, nec in hoc contradicit sibi Auic. qui ponit eam in ordine doctrinæ vltimam & primam in sciendo distinctè quia sicut patuit ex quæstione illa de propositione per se nota, principia aliarum scientiarum sunt per se nota ex conceptu confuso terminorum, sed ex Metaphysica scita, postea est possibilitas inquirendi, quidditatem terminorum distinctè, & hoc modo termini scientiarum specialium non concipiuntur, nec principia earum intelliguntur ante Metaphysicam. Sic enim multa possunt patere Metaphysico Geometriæ, quæ nō erant nota prius Geometræ ex conceptu confuso. Exemplum. Geometer inquantum Geometer non vtitur pro principijs per se notis, nisi illis, quæ statim sunt euidentia ex confuso conceptu terminorum, qualis occurrit primo ex sensibilibus, puta linea est longitudo &c. Non curans ad quod genus pertineat linea, puta vtrum sit substantia vel quantitas, sed modo cognita Geometria & alijs scientijs specialibus, sequitur Metaphysica de conceptibus communibus, ex quibus potest fieri reditio per viam diuisionis ad inquirendum quidditates terminorum in scientijs specialibus, & tunc ex illis quidditatibus sic cognitis distinctius cognoscuntur principia specialium scientiarum q̄ prius cognoscebantur. Cognoscuntur etiam multa principia, quæ non erant prius nota ex terminis confuse cognitis. Et hoc modo patet quomodo Metaphysica est prima, & quomodo non prima.

Dist. 2. q. 2.
Probat vi. Auer. 6. Met. 2.

Sed comparando totum ordinem confuse concipiendi ad totum ordinem distinctè concipiendi quis prior est? Dico, quòd totus ordo confuse concipiendi prior est, & ideo primum in illo ordine est simpliciter primū, & hoc probatur ex auctoritate prędicta Auic. est ordine Metaphysicę ad alias scientias speciales.

Et per consequens totum essentiale notius erit quā totum vniuersale vt inquit Auer. 1. Phys. 3. contra Thomistas, qa est magis confusum.

CONTRA ISTVD obijcitur, quia primo Phisicorum dicitur, quòd confusa, idest magis vniuersalia sunt prius nota nobis, quod probat, quia pueri primo appellant omnes homines patres, & omnes fęminas matres, postea discernunt vnumquodque: ergo prius cognoscunt patrem sub ratione hominis quam sub ratione huius hominis, hoc est actualiter concipi conceptus priores seu communiores.

Tex. 3.
Tex. 5.

Hoc idem probat Auic. de eo, quod videtur a remotis, quia prius cognoscitur aliquid sub ratione corporis quā animalis, & prius sub ratione animalis quam hominis, & prius hominis quam huius hominis.

Hoc etiam videtur, quia in arguendo, via compositiua est ante resolutiuam, ergo ita est in intelligibilibus simplicibus.

Ad primum dico, ꝙ sicut est duplex confusum scilicet totum vniuersale, & totum essentiale, ita vtrumque in suo ordine est primum, sed simpliciter primum est illud, quod est primum in ordine confuse cognoscendi, quia ꝓcessus naturalis ab imperfecto ad perfectum est per medium. Confuse autem cognoscere est quasi medium inter ignorare & distinctè cognoscere, & ideo confuse cognoscere est ante quodcunque distinctè intelligere. Et

quod dicit de puero, concedo, quòd species prius intelligitur ante singulare, quia dixi, ꝙ species est primum intelligibile, sed ratio non concludit de genere, sed de specie. Prius enim naturaliter actualiter concipitur albedo, quā color in ordine cognitionis confuse, quia color sub ratione coloris non cognoscit' nisi sub maiori abstractione q̄ sit abstractio albedinis ab hac albedine & illa. Abstractio autem maior est difficilior: quia est a minus similibus.

Ad Auic. dico, ꝙ quando obiectum non est debite approximatum non mouet ad cognoscendum se sub perfectissima ratione: sed sub alia imperfecta: & tunc intellectus sequens sensum talis obiecti, oportet quòd sit talis obiecti vniuersalis: cuius sensus erat sub ratione singularis, sed quando obiectum est in debita proportione, vt possit mouere sensum sub ratione sua propria, & perfecta, tunc intellectus sequens sensum talem, habet notitiam talis naturæ, prius sub ratione specifica confuse q̄ sub ratione generis confuse. Non quòd ratio realis imperfectior, a qua sumitur genus sit ratio mouendi, quando plus distat, & perfectior a qua sumitur differentia sit ratio mouendi quando minus distat: immo ratio actiua efficacior est ratio agendi a distantiore. Sed forma specifica est imperfecta ratio assimilandi a magna distantia, & est ratio perfectior assimilandi a distantia proportionata. Igitur color nullam sui gignit speciem, non sequitur, sed tantum non hoc, sed hæc albedo, vel hæc nigredo.

A l. sensibilibus.

Et tunc quæstio esset de specie intelligibili vniuersaliori & minus vniuersalis.

Dici potest, quòd vtraque gignitur ab eodem Phantasmate, aliter nullius vt virtualiter contenti in inferiori se est gignitiuum speciei intelligibilis, quia per se est intelligibile, sic non speciei sensibilis, quia nec sic est sensibile, quia sensus est existentis vt existens.

A. l. co.

Contra per te, sensus non est singularis, licet naturæ in singulari.

Item si ponatur propria species sensibilis & proprium phantasma albedinis, & aliud proprium coloris: sed non potest poni proprium quantitati, nec entis: quia hæc sub ista indifferentia excedunt genus sensibilium, nec possunt vt huius, relucere in phantasmate, & tamen ipsorum causantur propriè species intelligibiles, non igitur a diuersis phantasmatibus nec ab ipsismet vt distinctis ibi virtualiter existentibus: quia sub istis rationibus non sunt ibi repręsentatiue, nec aliter quam repræsentatiue, patet. Conceditur illud quod vtraque gignitur ab eodem phantasmate, vt prius.

Ad tertium dico, ꝙ vtrobique proceditur ab includente ad inclusum: ita in simplicibus sicut in complexis: sed in simplicibus includens est inferius, in complexis vero includens est principium respectu conclusionis.

Subtilissima solutio

QVANTVM ad notitiam habitualem siue virtualem, primo expono quid intelligo per terminos. Habitualem notitiam voco quando obiectum sic est præsens intellectui in ratione intelligibilis actu, vt intellectus statim possit habere actum elicitum circa illud obiectum. Voco virtualem quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, non autem vt primum intellectum, siue vt totale terminās intellectionem, sicut cum intelligitur homo intelligitur animal in homine vt pars intellecti, non vt intellectum primum, siue totale terminans intellectionem. Hoc satis propriè vocatur intellectum virtualiter, quia est satis proximū intellecto in actu, nō.n. posset esse actualius intellectum nisi esset propria intellectione intellectum, quæ esset ipsius primi vt termini totalis.

Quantum ad istam notitiam habitualem per virtualē, dico, quod cōmuniora sunt prius nota via originis generationis, quod probatur: quia sicut diuersæ formæ perficientes idem perfectibile ordine quodam natę sunt mediatius & immediatius informare illud, vel perficere, ita si eadem forma contineat in se virtualiter perfectionem illarum formarum ordinatarum quasi consimili ordine naturę perficiet illud perfectibile, sicut si forma corporis substantiæ &c. Essent aliæ formæ in aliquo, per prius informaret forma substantiæ, & deinde forma corporis &c. Ita si vna forma includat virtualiter omnes illas

Auc. 7 Meta. com. 17. materia primo recipit formas vniuersales, & sic deinceps.

ipsa

ipsa quasi prius perficiet materiã sub ratione substantiæ, quàm sub ratione corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius: quia proceditur a potentia ad actum, ergo sicut conceptus plures communiores, & minus cõmunes habituales, vel virtuales nati sunt perficere intellectum via generationis, vel originis, ita quòd imperfectior semper prius, ita si vnus conceptus virtualiter includat omnes istos, prius perficiet sub ratione conceptus prioris, & vniuersalioris, quàm sub ratione conceptus particularis.

☞ Contra, quare non simpliciter in actuali cognitione? Respondeo hic ordinata secundum naturam simul duratione, non sic ibi, sed successiuè, & potentius fortius mouet impedit alia, tunc mouere ibi, non sic hic.

A. l. mouens. Hoc de ordine originis siue generationis.

G NVNC de ordine perfectionis, distinguo, quòd perfectius intelligibile a nobis potest intelligi dupliciter, aut simpliciter, aut secundum proportionẽ. Exemplum, visio aquilæ de Sole est simpliciter perfectior respectu solis, quàm visio nostra, videlicet, respectu candelæ, & tamen visio nostra perfectior est proportionaliter, hoc est, plus habet ipsa de ratione visionis secundum proportionem ad visibilitatem candelæ, quàm visio aquilæ habeat de ratione visionis respectu visibilitatis solis. Ista distinctio habetur

Primo de Par. animalium, c. 5. a Philos. 2. de Animalibus, vbi vult, quòd licet de immaterialibus habeamus minimam cognitionem, quod est intelligendum proportionaliter: tamen illa est desiderabilior cognitione magna, quæ potest haberi de materialibus, quę est magna in comparatione ad illa cognoscibilia. Loquendo ergo de ordine perfectionis simpliciter, dico quòd perfectissimum cognoscibile a nobis etiam naturaliter est Deus. Vnde in hoc etiam ponit Philosophus.

Cap. 10. fœlicitatem naturalem. 10. Ethicor. & post ipsum species specialissima perfectior in vniuerso, & deinde species proxima illi, & sic vsque ad vltimam speciẽ, & post omnes species specialissimas genus proximum abstrahibile a specie perfectissima, & sic semper resoluendo: & ratio omnium istorum est, quia attingere actualius obiectum est intellectio perfectior simpliciter, quia habet ęqualem perfectionem ex parte intellectus cum quacunque alia intellectione, vel non minorem, & habet perfectionem multo maiorem ex parte obiecti, quæ duo, scilicet perfectio potentiæ, & perfectio obiecti sunt causa perfectissimè cognitionis siue intellectionis.

Si loquamur de notitia perfectiore secundum proportionem ad cognoscibile: dico quòd perfectiora sensibilia, & sensus efficacius mouẽtia sunt perfectius cognoscibilia secundum proportionem: quia intellectus noster plus attingit ad illa secundum gradus cognoscibilitatis eorũ, & quæ sunt remotiora ab illis sunt minus cognoscibilia secundum proportionem suæ cognoscibilitatis.

De tertia primitate, scilicet adæquationis, dicetur in sequenti quæstione.

Ad arg. 1. fi. initio huius q. AD ARGVMENTA huius quæstionis. Ad primum dico, quòd consequentia non valet, scilicet est primum ens: ergo est primum cognitum a nobis, licet sequatur, igitur est primum cognoscibile quantum est de se, & ita debet intelligi veritas de qua loquitur Philosophus 2. Meta. sicut res se habent ad entitatem ita ad veritatem, pro euidentia rei in se, siue pro intelligibilitate rei ex parte sui: non oportet autem, quòd res sicut se habet ad entitatem, sic se habeat ad cognosci: nisi intelligatur cognosci ab illo intellectu, qui respicit intelligibilia omnia secundum gradum propriũ cognoscibilitatis eorum, qualis non est noster intellectus, sed maximè cognoscit sensibilia.

Ad secundum. Ad secũdũ dico, quòd consequẽtia nõ valet nisi in causis præcisis, quod patet in exẽplo, si eclipsis est cognoscibilis ex duplici causa per duas potentias. s. per sensum & intellectũ habentẽ demonstrationẽ, nũquã cognoscitur perfectissime nisi cognito principio demonstrationis perfectissimè, non tamen sequitur, ergo nunquam cognoscitur nisi cognito principio demonstrationis. Habet enim aliam causam, qua cognosci potest: quia ista non est præcisa causa, tamen per aliam non potest ita perfectè cognosci, sicut per istam: quia ista causa, scilicet demonstratio,

F qua potest cognosci ab intellectu, est perfectior causa cognitionis suæ, quã alia, qua potest cognosci per sensum: ita est in proposito, quælibet creatura præter causam cognitionis suæ, quæ est essentia diuina, habet aliã causam illius cognitionis, scilicet essentiam propriam, quæ nata est gignere notitiam sui. Nũquam tamen per notionem suam ita perfectè cognoscitur res sicut per essentiam diuinã. Non igitur sequitur, ab effectu ad causam arguendo, si perfectissimè, perfectissimè: ergo si simpliciter, simpliciter: quia illud, quod perfectissimè sumptum potest esse causa præcisa perfectissimè, in genere sumptum, siue simpliciter, non est causa præcisa effectus in genere.

Ad tertium dico, quòd maior est vera loquendo de primitate perfectionis: sed non de primitate adæquationis. Exemplum, nunquam est visio circa aliquid sub ratione Ad tertiũ.

G coloris præcisè, ita quòd non sub ratione huius, vel illius coloris, puta albi, vel nigri, nisi illud videatur a remotis, vel imperfectè. Visio autem alicuius sub ratione coloris præcise non est perfectissima, sed imperfectissima.

Cum dicitur, perfectissima operatio potentiæ est circa primum obiectum eius: verum est, non primum adæquatione, sed primum perfectione, quod videlicet est perfectissimum contentum sub primo obiecto adæquato. Et ideo dicit Philosophus. 10. Ethic. quòd delectatio perfectissima est in operatione circa optimum omnium eorum, quæ sunt sub potentia hoc est circa optimum contentum sub obiecto adæquato illius potentię. Probat igitur ista ratio, quòd Deus est primum cognitum, hoc est, perfectissimum, quod concedo, sed non primum adęquatum, de quo in sequenti q.

H QVOD autem dicit ista opin. recitata, & hoc quantum ad secundam. q. de indeterminato negatiuę & priuatiuę, si intelligat de primitate originis contradixi in primo membro secundę quæstionis. Et cum arguitur, quod indeterminatum negatiuè est magis indeterminatum, quam indeterminatum priuatiuè, nego de indeterminatione ad propositum loquendo, qualis. s. est in primo intellecto: quia indeterminatum negatiuè est singulare, & tale non est magis indeterminatum quam indeterminatum priuatiuè. Indeterminatio autem negatiua. s. repugnãtia ad determinari, & si sit aliquo modo maior quam indeterminatio priuatiua: non tamen tale indeterminatum prius occurrit intellectui: quia tale non est confusum obiectum sed distinctum cognoscibile, sicut prius dictum est.

I Quod arguit etiam in secundo membro, quòd notitia rationali Deus sit vltimum cognitum, quia prius cognoscitur illud, a quo fit abstractio quam abstractũ. Hoc non est verum nisi ponendo abstractionem quendam discursum a notiori ad aliud, ita quod illud, a quo fit abstractio est primo cognitum, & aliud cognitum per ipsum. Et si ita intelligat abstractionem, talis cognitio per abstractionem non est prima cognitio abstracti, si enim ita cognoscatur Deus per creaturam, oportet aliquem conceptum pręhabere de Deo, ad quem discurritur: quia discursus præsupponit aliquem conceptum de termino, ad quẽ est. Vel igitur propositio, quam accipit est falsa, vel si sit vera concludit Deum esse prius cognitum antequam cognoscatur rationabiliter, quod forte concederet. Quod etiam addit, quòd Deus vt est primum cognitum a nobis

K naturaliter non distinguitur ab alijs: quia non concipitur in aliquo, in quo distinguatur a creatura. In hoc videtur contradicere sibiipsi, prædixit enim quod est primum cognitum ab intellectu naturaliter, vt est indeterminatum negatiuè, & dicit, quòd in hoc conceptu distinguitur a creatura, quia iste non conuenit creaturę.

QVAESTIO. III.

De obiecto intellectus viatoris.

VXTA illud quod tactum est in tertio articulo secundę quæstionis de obiecto adequato intellectus & pręcise, quęritur. Vtrũ Deus sit obiectum naturale primum, hoc est adęquatõ respectu intellectus viatoris.

Arguitur quòd sic, quia ex præcedenti quæstione Deus est Arg. 1.

est primum hoc est perfectissimum, inter omnia cognoscibilia. Primum autem in quocunque genere est causa essendi alijs in illo genere, ex 2. Meta. sicut primum calidum est causa caloris in omnibus alijs, ergo Deus est causa cognoscendi omnium aliorum, igitur est primum obiectum intellectus.

Tex. 4.

Secundo sic. Vnumquodque sicut se habet ad esse, sic se habet ad cognitionem, sed nihil est ens per participationem, nisi ab ente imparticipato, igitur non cognoscitur nisi prius cognito ente imparticipato.

A. l. Nisi p ronē entis imparticipati prius cogniti. Nō est in originali. docto.

Hoc confirmatur per Aug. 8. de Trin. cap. 3. de magnis vel. 8. de paruis. Non diceremus aliquid esse melius alio, cum vere iudicamus, nisi esset impressa nobis notio ipsius boni. Videtur autem ibidem loqui de bono indeterminato negatiue, de quo in eodem. c. dicit. Vide ipsum bonum si potes & Deum vtique videbis, quod non videtur verum nisi de bono indeterminato negatiue, quod scilicet non est determinabile, quale est primum bonum.

Contra primum obiectum primitate adæquationis recipit prędicationem omnium contentorum sub eo, Deus autem non, ergo &c.

Opinio D. Tho. 1. p. rā. q. 5. ar. 2. & q. 12. art. 4. & q. 85. ar. 1. vi. de 3. d. a. sa. m. 9. 10. & 11.

IN ISTA quæstione est una opinio, quæ dicit, quod primum obiectum intellectus nostri est quidditas rei materialis. Ratio ponitur ad hoc, quia potentia proportionatur obiecto: triplex autem est potentia cognitiua. Quædam omnino separata a materia, & in essendo, & in operando, vt intellectus separatus. Alia coniuncta materię & in essendo & in operando vt potentia organica, quæ perficit materiam, & non operatur, nisi mediante organo, a quo in operando non separatur, sicut nec in essendo. Alia est coniuncta materiæ in essendo, sed non vtitur organo materiali in operando: vt intellectus noster. Istis correspondent obiecta proportionata. Nam potentiæ omnino separatæ vt primæ correspondere debet quidditas omnino separata a materia. Secundę singulare omnino materiale. Tertiæ ergo correspondet quidditas rei materialis, quę & si sit in materia, tamen cognoscitur non vt in materia singulari.

Vide D. Tho. 1 par. te. sum. q. 77. & 78. est hæc.

Impugnatio opin. D. Tho.

CONTRA ISTVD non potest sustineri a theologo, quia intellectus, existens eadem potentia, cognoscet quidditatem substantiæ materialis, sicut patet secundum fidem de anima beata. Potentia autem manens eadem non potest habere actum circa aliquid, quod non cōtinetur sub suo primo obiecto.

Quòd si dicas, eleuabitur per lumen glorię ad hoc, quod cognoscat illas substantias immateriales.

Contra. Obiectum primum habitus continetur sub primo obiecto potentiæ, uel saltem non excedit, quia si habitus respicit aliquod obiectum, quod non continetur sub primo obiecto potentiæ, sed excedit, tunc ille habitus non esset habitus illius potentiæ, sed faceret eam non esse illam potentiam sed aliam.

Confirmatur ratio, quia cum potentia in primo signo naturæ, in quo est potentia habeat tale obiectum primū per nihil posterius natura prę supponens rationem potentię potest fieri aliud primum obiectum eius, omnis autē habitus naturaliter prę supponit potentiam.

Vide 2. de Anima t. 150. & 161.

Si dicas, quod hęc etiam opi. poneretur a Philosopho, puta si poneret, quod intellectus noster propter sui infirmitatem inter intellectus, & propter coniunctionem eius cū virtute phantastica in supposito cognoscente habet ordinē mediatum ad phantasiam, sicut phantasia habet ordinem immediatum ad sensum communem, & ideo sicut virtus phantastica non mouetur ab aliquo, nisi quod est obiectum sensus communis: licet alio modo idem obiectum cognoscat, ita diceret, quod intellectus noster non tantum propter statum aliquem, sed ex natura potentię non posset aliquid intelligere nisi abstrahibile a phantasmate.

Contra hoc arguitur tripliciter primo sic, quia desiderium naturale est in intellectu cognoscente effectum ad cognoscendum causam, & in cognoscente causam in vniuersali est desiderium naturale ad cognoscendum illam in particulari & distinctæ. Desiderium autem naturale non est ad impossibile, ex natura desiderantis: quia tunc esset frustra, ergo non est impossibile intellectui ex parte intellectus cognoscere substantiam immaterialē

3. Cę. 10. 32. & 2. Cę. 10. 50. & 59. & 3. de anima to. 40 & 2. Me. c. 1.

A in particulari, ex quo cognoscit materiale, quod est effectus eius, & ita primum obiectum intellectus non excludit illud immateriale.

Secundo sic. Nulla potentia potest cognoscere obiectum aliquod sub ratione communiori quam sit ratio sui primi obiecti. Quòd patet primo per rationem, quia tunc illa ratio primi obiecti non esset adęquata. Etiam patet per exemplum. Visus non cognoscit aliquid sub ratione communiori quam sit ratio coloris, vel lucis, nec imaginatio aliquid sub ratione communiori quam sit ratio imaginabilis, quod est primum obiectum eius, sed intellectus cognoscit aliquid sub ratione communiori quam sit ratio entis materialis, quia cognoscit aliquid sub ratione entis in communi, alioquin Metaphysica nulla esset scientia intellectui nostro.

B Prętere a tertio, & redit in idem quasi cum secundo. Quidquid per se cognoscitur a potentia cognitiua vel est eius obiectum primum, vel continetur sub illo obiecto, ens autem, vt est communius sensibili, per se intelligitur ab intellectu nostro: alias Metaphysica non esset magis scientia transcendens quam Physica, ergo non potest aliquid esse primum obiectum intellectus nostri, quod sit particularius ente. quia tunc ens in se nullo modo intelligeretur a nobis. Videtur igitur, quòd falsum supponitur in dicta opinione de obiecto primo, & hoc loquendo de potentia ex natura potentiæ.

A. l. non.

Ex hoc apparet, quòd si per visum istius opi. soluatur prima quæstio dicendo, quòd quidditas sensibilis est primum obiectū intellectus, & ideo nō intelligitur Deus, vel ens immateriale, solutio innititur falso fundamēto.

C CONGRVENTIA etiā illa, quæ adducitur pro illa opin. nulla est. Potentia enim & obiectum non oportet assimilari in modo essendi, se habent enim, vt motiuum, & mobile, & ita se habent, vt dissimilia: quia vt actus, & potentia: sunt tamen proportionata: quia ista proportio requirit dissimilitudinem proportionatorum: sicut communiter dicitur in omni proportione: sicut patet de materia & forma, parte & toto, causa & causato, & cæteris proportionalibus: igitur ex modo essendi talis potentiæ non potest concludi similis modus essendi in obiecto.

Contra hoc obijcitur: quia licet agens factiuum possit esse difficile obiecto, quod est ibi passum, tamen operans in cognitiua operatione oportet assimilari obiecto, circa quod operatur: quia non est passum: sed magis agens, &

D assimilans. Omnes enim antiqui concordant in hoc, quod cognitio fit per assimilationem, nec Aristot. in hoc eis contradixit: igitur hoc requiritur: non tamen proportio sed similitudo.

2. de anima. to. 62.

Respondeo aliud est loqui de modo essendi ipsius potentiæ in se, & aliud est loqui de ipsa inquantum est sub actu secundo, vel dispositione proxima ad actum secundum, quæ sit aliud a natura potentiæ. Nunc autē, quod potentia cognoscens assimilatur cognito: verum est per actum suum cognoscendi, qui est quædam obiecti similitudo, vel per speciem disponentem de proximo ad cognoscendum: sed ex hoc concludere ipsum intellectum in se habere naturaliter modum essendi similem modo essendi obiecti, vel è conuerso, est facere fallaciam accidentis, & figuræ dictionis. Sicut non sequitur: æs assimi-

2. de anima ... & 3. & 1. de generatione in simili habetur.

E latur Cæsari: quia per figuram inductam: igitur æs in se habet similem modū essendi modo essendi Cæsaris. Vel magis ad propositum: oculus videns per speciem obiecti assimilatur obiecto: ergo visus habet similem modū essendi modo essendi obiecti: & ita vlterius, sicut quædam visibilia habēt materiā, quę est causa corruptionis & contradictionis, vt mixta, quædam carent tali materia vt corpora cœlestia, ita erit quidam visus in materia tali, quidam sine materia tali, vel quoddam organum tale, & quoddam non tale. Vel adhuc magis ad propositū, idea in mente diuina, quæ est similitudo obiecti est immaterialis, igitur & lapis, cuius est idea est immaterialis, igitur propter illam congruentiam non uidetur congruum arctare intellectum ex natura potentiæ ad obiectum sensibile, ut non excedat sensum, nisi tantum in modo cognoscendi.

ALIA

Henri. quo lib. 15. q. 9. & quol. 13. q. 9. ALIA est opinio quæ ponit Deum esse primum obiectum intellectus, cuius rationes fundamentales sunt illæ, quæ adductæ sunt ad primam partem quæstionis arguendo ad principale. Et propter easdem ponit Deum esse primum obiectum voluntatis: quia habet rationem volendi omnia alia, sicut adduxit auctoritatem Aug. 8. de Trinit. cap. 6 de magnis. vel. 17. de paruis. Cur ergo alium diligimus &c. Et sequitur: Nisi formam, vbi videmus quid sit iustus animus diligeremus, nullo modo eum diligeremus, quem ex ista diligimus.

Impugnat Henricum. CONTRA istam opinionē arguitur sic. Primum obiectum naturale alicuius potentiæ habet naturalem ordinem ad illam potētiam: Deus non habet naturalem ordinem ad intellectum nostrum sub ratione motiui: nisi forte sub ratione alicuius generalis attributi: sicut ponit illa opinio, ergo non est obiectum primum nisi sub ratione illius attributi, vel secundum illam opinionem, quam prius tenui; quòd Deus non intelligitur, nisi sub ratione entis, non habebit naturalem ordinem, nisi sub tali conceptu vniuersali, sed particulare, quod non intelligitur nisi in aliquo cōmuni, non est primum obiectum intellectus, sed magis illud commune, ergo, &c.

Præterea. Certum est, quòd Deus non habet primitatem adæquationis propter communitatem, ita quòd dicatur de omni obiecto per se intelligibilia a nobis, ergo si aliquam habet primitatē adæquationis, hoc erit propter virtualitatem: quia, scilicet virtualiter continet omnia in se, per se intelligibilia: sed propter hoc non erit obiectum primum adæquatum intellectui nostro: quia alia entia mouent intellectum nostrum propria virtute: ita quòd essentia diuina non mouet intellectum nostrum: H

A. I. secundo. Quæst. 3. primo ad se, & ad omnia alia cognoscibilia cognoscēda. Sicut autē prædictum est in quæstione de subiecto Theologiæ, essentia diuina, ideo est primum obiectum intellectus diuini: quia ipsa sola mouet intellectum diuinum, & ad cognoscendum se, & omnia alia cognoscibilia ab

A. I. eandē. ipso intellectu. Per easdem rationes probatur, quod non potest poni primum obiectum intellectus nostri substantia in communi propter attributionem omniū accidentium ad substantiam: quia accidentia habent propriam virtutem motiuam intellectus. ergo substantia non mouet ad se, & ad omnia alia cognoscibilia.

Mēs auctoris. AD quæstionem igitur. Respondeo, quòd nullum potest poni primum obiectum intellectus nostri naturale propter adæquationem talem virtualem, propter rationem tactam cōtra primitatem obiecti virtualis in Deo, I vel in substantia. Vel igitur nullum ponetur primū obiectum, vel oportet ponere primum adæquatum propter communitatem in ipso, quod si ens ponatur æquiuocum creato, & increato substantiæ, & accidenti cum omnia ista sint per se intelligibilia a nobis: nullum videtur posse poni primum obiectum intellectus nostri, nec propter virtualitatem nec propter communitatem: sed ponendo illam positionem, quam posui in prima quæstione huius distinctionis de vniuocatione entis, potest aliquo modo saluari aliquod esse primum obiectū intellectus nostri. Ad quod intelligendum primo declaro, qualis sit vniuocatio entis, & ad quæ est, & secūdo ex hoc ad propositū.

Qualis sit vniuocatio entis. Quantum ad primum dico, quòd ens non est vniuocum dictum in quid de omnibus per se intelligibilibus: quia non de differentijs vltimis, nec proprijs passionibus K entis.

☞ A. I. qualitatiuum. Nam differentia vltima dicitur, quia non habet differentiam, quia non resoluitur in conceptum quidditatiuum, & qualificatiuū, determinabilem, & determinantem: sed est tantum conceptus eius qualificatiuus, sicut vltimum genus habet tantum conceptum quidditatiuū.

Tex. nō habente commen. Tex. c. 12. Primum, videlicet, de differentijs vltimis dupliciter probo. Primo sic. Si differentiæ includant ens vniuoce dictum de eis, & non sunt omnino idem, ergo sunt diuersa aliquid idem entia, talia sunt propriæ differentiæ ex. 5. & 10. Meta. ergo differentiæ illæ vltimæ propriè erunt differentes: ergo alijs differentijs differunt, quod illæ aliæ includant ens quidditatiuē, arguitur de eis sicut de prioribus, & ita erit processus in infinitum in differētijs, vel stabitur ad aliquas omnino non includentes ens quiddi- F tatiuē, quod est propositum: quia illæ solæ erūt vltimæ.

Secundo sic. Sicut ens compositum in re componitur ex actu, & potentia in re, ita conceptus compositus per se vnus componitur ex conceptu potentiali, & actuali, siue ex conceptu determinabili, & determinante. Sicut igitur resolutio entium cōpositorum stat vltimo ad simpliciter simplicia, scilicet ad actum vltimum, & potentiam vltimam, quæ sunt primo diuersa, ita quod nihil vnius includit aliquid alterius, alioquin hoc non esset primo actus, nec illud primo esset potentia, quod enim includit aliquid potentialitatis: non primo est actus, ita oportet in conceptibus, omnem conceptum non simpliciter simplicem, & tamen per se vnum, resolui in conceptum determinabilem, & determinantem, ita quòd ista resolutio stet ad conceptus simpliciter simplices, scilicet ad con- G ceptum determinabilem tantum, ita quòd nihil determinans includat, & ad conceptum determinantem, qui scilicet non includit aliquem conceptum determinabilem, ille conceptus tantum determinabilis est cōceptus entis, & determinans tantum est conceptus vltimæ differentiæ. ergo isti erunt primo diuersi: ita, quod vnum nihil includit alterius.

Secundum, scilicet propositum de passionibus entis. Probo dupliciter, primo sic. Passio per se secundo modo prædicatur de subiecto, primo Posteriorum, ergo subiectum ponitur in diffinitione passionis sicut additum. Ex eodem primo. Et ex 7 Meta. Ens igitur in ratione suæ passionis cadit, vt additum. Habet enim passiones proprias, vt patet per Phil. 4. Meta. cap. 3. Vbi vult, quod sicut linea inquātū linea habent proprias passiones, & numerus inquātū numerus, ita sunt aliquæ passiones entis inquantū ens, sed si ens cadit in ratione earū vt additum, ergo non est per se primo modo in ratione quidditatiua earum. Tex. 9. Tex. 4. 17. & 19. Tex. 5. Efficacissima ratio contra aduersarios ex textu Philo. Tex. 35.

Hoc etiam confirmatur per Philosophum primo Posteriorum, cap. de statu principiorum, vbi vult, quod prædicationes per se non conuertuntur, ita quod si prædicatum dicatur de subiecto per se non ē conuersim dicetur subiectum de prædicato per se, sed per accidens, ergo si ista est per se secundo modo ens est vnum. Hæc, vnum est ens, non est per se secundo modo, sed quasi per accidens, sicut ista propositio est per accidēs, risibile est homo.

A. I. Quidquid sit de ista. Secundo sic ens insufficienter diuiditur tanquam in illa quæ includunt quidditatiue ipsum, in ens increatum, & in decima genera, & in partes, essentiales decimum generum. Saltem non videtur habere plura diuidentia quidditatiue, quin sint in istis, igitur si vnum, vt verum includat quidditatiue ens, continebitur sub aliquo istorum. sed non est aliquid 10. generum: nec ex se est ens increatum quia conuenit entibus creatis, igitur esset species in aliquo genere, vel principium essentiale alicuius generis: sed hoc est falsum: quia omnis pars essentialis in quocunque genere, & omnis species cuiuscunque generis includit limitationem, & ita quodcunque transcendens esset de se finitum, & per consequens repugnaret enti infinito, nec posset dici de ipso formaliter, quod est falsum, quia omnia transcendentia dicuntur perfectiones simpliciter, & conueniunt Deo in summo.

A. I. illud. Tertio argui potest, & in hoc etiam confirmatur prima ratio ad conclusionem istam: quia si vnum includit ens quidditatiue non includit præcise ens: quia idem tūc esset passio sui ipsius, ergo includit ens, & aliquid aliud. Sit illud. A. aut igitur illud. A. includit ens: aut non. Si sic, vnum bis includeret ens, & esset processus in infinitum, vel vbicunque stabitur, illud vltimum, quod est de ratione vnius, & non includit ens, vocetur. A. vnum ratione entis inclusi non est passio, & per consequēs illud aliud inclusum, quòd est. A. est primo passio, & est tale, quod non includit ens quidditatiue, & ita quidquid est primo passio entis, ex hoc non includit ens quidditatiue.

Determinatio quid sit obiectū intellectus nostri. QVANTVM ad secundum articulum principalē, dico, quod ex istis quatuor rationibus sequitur, cū nihil possit esse cōmunius ente, & ens non possit esse commune vniuocum dictum in quid de omnibus per se intelligibilibus, quia non de differentijs vltimis, nec de passionibus sui: sequitur, quod nihil est primū obiectum intellectus nostri propter cōmunitatē in quid ipsius ad omne

per

per se intelligibile, & tamen hoc non obstante, dico, ꝙ A ens est primum obiectum intellectus nostri: quia in ipso concurrit duplex primitas, scilicet communitatis, & virtualitatis. Nam omne per se intelligibile, aut includit essentialiter rationem entis, vel cōtinetur virtualiter, vel essentialiter in includente essentialiter rationem entis. Omnia enim genera, & species, & indiuidua, & omnes partes essentiales generum, & ens increatum, includūt ens quidditatiuè. Omnes differentiæ vltimæ includūtur in aliquibus istorum essentialiter, vel quidditatiuè: omnes passiones entis includuntur in ente, & in suis inferioribus virtualiter: igitur illa, quibus ens non est vniuocum in quid, includūtur in illis, quibus ens est sic vniuocum. Et ita patet, quòd ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc est ad conceptus quidditatiuos generum specierum indiuiduorum, & partium B essentialium omnium istorum, & entis increati, & habet primitatē virtualitatis ad intelligibilia inclusa in primis intelligibilibus. Hoc est ad cōceptus qualitatiuos differentiarum vltimarum, & passionum propriarum.

Quod autem supposui, communitatem entis in quid ad omnes conceptus quidditatiuos prædictos. Hoc probatur de omnibus illis, duabus rationibus positis in prima quæstione huius distinctionis ad probandum cōmunitatem entis ad ens creatum, & ens increatum, quod vt pateat pertracto eas aliqualiter.

Primam sic. De quocunque enim prædictorum conceptuum quidditatiuorum, contingit intellectū certum esse, ipsum esse ens, dubitando de differentijs contrahentibus ens ad talem conceptū, vtrum sit tale ens, vel non, & ita conceptus entis, vt cōuenit illi conceptui, est alius C ab illis cōceptibus inferioribus, de quibus intellectus est dubius, & inclusus in vtroque inferiori conceptu. Nam differentiæ illę cōtrahentes præsupponunt eundem conceptum entis communem, quem contrahunt.

Secundam rationem pertracto sic. Sicut est argutum, quòd Deus non est a nobis cognoscibilis naturaliter, nisi ens sit vniuocum creato, & increato: ita potest argui de substantia accidente. Cum enim substantia non immutet immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed tantum accidens sensibile, sequitur, ꝙ nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea: nisi sit aliquis talis, qui possit abstrahi a conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis nisi conceptus entis, ergo &c. Hoc autem, quod suppositum est in ratione ista de substantia, D quòd non immutat intellectum nostrum immediatè ad actum circa se, probatur sic: quia quidquid præsentia sua immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu.

In eius absentia non sic potest immutari sic verum est A l. immutare. de sensu, quod nō mouetur in absentia obiecti. Sed quod additur potest cognosci absens, verum quidem est de intellectu, qui est reflexiuus super actum propriū, quando inest, & carentium, quando non inest, sed tunc exemplum de visu exponendum est. Prima maior sufficit ad propositum. Secunda concludit, manifestius est quidem secunda vera: sed non per exemplum probata.

T.c.104. Quando non immutatur: sic apparet secundo de anima, quòd visus est tenebrę perceptiuus: quando, scilicet lux non est præsens, & ideo tunc visus non immutatur. E igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam: sequeretur, ꝙ quando substantia non esset præsens posset naturaliter cognosci non esse pręsens, & ita naturaliter posset cognosci in hostia altaris consecrata non esse substantiam panis, quod est manifestè falsum. Nullus igitur conceptus quidditatiuus habetur naturaliter de substantia immediate causatus a substantia: sed tantum causatus, vel abstractus primo de accidente, & illud non est nisi conceptus entis.

Respondeo probatio improbat cognitionem substantiæ intuitiuam, quia de illa est maior vera, non de abstractiua, quæ non deficit propter absentiam realem obiecti: nec igitur absentia percipitur.

Item, quòd accipitur de sensu, dubium est quomodo sensus, cum nō retineat speciem in absentia obiecti, nec recipiat speciem tenebrę, poterit tenebram cognoscere.

Contra primum cognitio abstractiua necessario præsupponit aliquando habere realem præsentiam illius, a quo ipsa derelinquitur, vel speciem, quæ est eius principium, qui tantum vidit Eucharistiam nunquam realem præsentiam obiecti causati mediatè intellectionis abstractiuè habuit. Alius qui vidit alium panem, habuit, igitur primus non habebit cognitionem abstractiuam panis. Secundus habebit, quòd statim contra experientiam est, quia vterque potest similem actum intelligendi panem experiri in se. Si proterue negetur, esto ille primus postea vidit alium panem, igitur poterit postea in cognitionem abstractiuam panis, in quam prius non potuit, oppositum experitur iste in se. Similiter enim se habet nūc, vt prius.

Item qui potest obiectum absens cognoscere abstractiuè potest illud pręsens in existentia cognoscere intuitiuè, igitur si substantia cognoscitur abstractiuè: igitur præsens intuitiuè, & tunc absentia.

Ad instantiam de sensu dic, tenebra cognoscitur arguitiue, non a visu. Sed sic a potentia arguente, oculus respicit, & non est cæcus, nec tamen videt: igitur tenebra, est. Patet, aliqua trium præmissarū prætermissa, non sequitur conclusio, nulla trium propositionum est nota visui, vt cognoscenti ipsam, vel coniunctionem, vel diuisionem extremorum, quia nec tertia, de qua plus videtur, quia non cognoscit actum suum, quando inest, nec priuationem, quando actus non inest, exponitur Arist. Visus est tenebræ perceptiuus, quia priuatio sui obiecti est causa non immutationis visus, & sic percipitur tenebra, non ab visu: sed ab aliqua potentia vtente priuatione actus in visu pro præsentia, scilicet tenebræ.

Per idem concluditur etiam propositum de partibus essentialibus ipsius substantiæ, si enim materia nō immutat intellectum ad actum circa ipsam, nec forma substantialis, quæro quis conceptus simplex in intellectu habetur de materia vel forma. Si dicas, ꝙ aliquis conceptus relatiuus, puta partis, vel conceptus per accidens, puta alicuius proprietatis materiæ, vel formæ, quæro quis est conceptus quidditatiuus, cui iste per accidens, vel relatiuus, attribuitur, & si nullus quidditatiuus habetur, nihil erit, cui attribuetur iste conceptus per accidens. nullus autem quidditatiuus potest haberi nisi impressus vel abstractus ab illo quod mouet intellectum, puta ab accidente, & ille erit conceptus entis, & ita nihil cognosceretur de partibus essentialibus substātiæ, nisi ens sit commune vniuocum eis & accidentibus.

Istæ rationes non concludunt vniuocationem entis in quid ad differentias vltimas, & passiones. De prima ostenditur.

Quia licet intellectus sit certus de aliquo tali quod sit ens dubitando vtrum sit hoc vel illud, tamen non est certus quod sit ens quidditatiuè: sed quasi prædicatione per accidens.

Vel aliter & melius.

Quilibet talis cōceptus est simpliciter simplex, & ideo non potest secundum aliquid concipi, & secundum aliquid ignorari, sicut patet per Phylosophum. 9. Metaphysicę in fine, de conceptibus simpliciter simplicibus, quod Tex. vlt. non est circa eos deceptio, sicut est circa quidditatē complexorum, quod non est intelligendum quasi intellectus simplex formaliter decipiatur circa intellectionē quidditatis, quia in intellectione simplici non est verum vel falsum, sed circa quidditatem compositā potest intellectus simplex virtualiter decipi. Si enim ista ratio est in se falsa, tunc includeret virtualiter propositionem falsam, quod autem est simpliciter simplex non includit virtualiter nec formaliter propositionem falsam, & ideo circa ipsum non est deceptio. Vel enim totaliter attingitur, vel non attingitur, & tunc totaliter ignoratur. De nullo igitur simpliciter simplici conceptu potest esse certitudo secundum aliquid eius, & dubitatio secundum aliud.

Per hoc etiam patet ad secundam rationem supra positam, quia tale simpliciter simplex, ignotum est omnino, nisi secundum se totum concipiatur.

Tertio etiam modo potest responderi ad primam ratio

nem, φ ille conceptus, de quo est certitudo est alius ab illis, de quibus est dubius, & si ille conceptus certus saluatur in alterutro illorum dubiorum, vere est vniuocus, vt cum alterutro illorum concipitur, sed non oportet, φ insit vtrique illorum in quid, sed vel sic, vel est vniuocus eis, vt determinabilis ad determinantes, vel vt denominabilis ad denominantes. Vnde breuiter, ens est vniuocum omnibus: sed conceptibus non simpliciter simplicibus est vniuocum in quid dictum de eis: sed simpliciter simplicibus est vniuocus, vt determinabilis, vel vt denominabilis: non autem, vt dictum est de eis in quid: quia hoc includit contradictionem.

Ex his apparet quomodo in ente concurrat duplex primitas, scilicet primitas communitatis in quid ad omnes conceptus non simpliciter simplices, & primitas virtualitatis in se, vel in suis inferioribus, ad omnes conceptus in se simpliciter simplices, & quod illa duplex primitas concurrens sufficiat ad hoc, φ ipsum sit primum, obiectum intellectus, licet neutram habeat præcisè ad omnia per se intelligibilia.

Hoc declaro per exemplum: quia si visus esset per se cognoscitiuus omnis coloris, & omnium passionum, & differentiarum coloris in communi, & omnium specierum, & indiuiduorum, & tamen color nō includeretur quidditatiuè in differentijs, & passionibus coloris: adhuc visus haberet idem obiectum primum, quod modo habet: quia discurrendo per omnia, nihil aliud esset sibi adæquatū, igitur tunc non includeret primum obiectum in omnibus per se obiectis quidditatiuè: sed quodlibet per se obiectum, vel includeret ipsum essentialiter, vel includeretur in aliquo essentialiter, vel virtualiter includente ipsum, & ita in ipso concurreret duplex primitas, scilicet, communitatis ex parte sui, & primitas virtutis in se, vel in suis inferioribus, & ista duplex primitas sufficiet ad rationem primi obiecti talis potentiæ.

Cōtra vniuocationē entis. CONTRA istam vniuocationem entis arguitur multipliciter.

T. c. 10. Arg 1. Primo per Philosophum 3. Meta. quia secūdum ipsum ibi, ens nō est genus: quia tunc secundum ipsum ibidem, differentia non esset ens, si autem esset cōmune dictum in quid de pluribus specie differentibus, videretur esse genus.

T. c. 2. Arg 2. Idem etiam in 4. Meta. in principio, vbi vult, quòd ens dicitur de entibus, sicut sanum de sanis, & quòd Metaphysica est vna scientia, non quia omnia illa de quibus Metaphy. est, dicantur secundum vnum: sed ad vnum, scilicet non vniuocè: sed analogicè, ergo subiectum Metaphysicæ non est vniuocum, sed analogum.

Tex. c 14. Tex. c. 15. Arg 3. Idem septimo Metaphysicæ dicit, φ accidentia sunt entia, sicut logici dicunt non ens esse non ens, & non scibile esse scibile, & sicut vas dicitur salubre. in omnibus istis exemplis non est vniuocatio eius, quod dicitur de pluribus.

Cap. de Specie. Item Porphyrius, si quis omnia entia vocet, æquiuocè inquit nuncupabit.

Tex. c. 15. Arg. 4. Arg. 5. Item primo Physicorum principium est contra Parmenidem, & Melissum, quòd ens multipliciter dicitur, & arguit, quòd si omnia sint vnum ens, ergo omnia sunt, vel hoc vnum ens, vel illud, quod non sequeretur si ens esset vniuocum, sicut nō sequitur, omnis homo est vnus homo, ergo ille vnus homo, vel ille vnus homo.

Arg. 6. Item per rationem, si ens esset vniuocum ad decem genera, ergo descenderet in ista per aliquas differentias, sint igitur duæ tales differentiæ. A. & B. aut igitur istæ includunt ens quidditatiuè, & tunc in conceptu cuiuslibet generis generalissimi includitur negatio, aut ista non sunt entia, & tunc non ens erit de conceptu entis.

Ad arg. 1. Ad primum argumentum tertij Metaphysicæ, quāuis non oportet dicere, φ argumenta illa concludant: quia Philosophus intendit ibi arguere ad opposita partes quæstionum: quas disputat, sicut ipsemet præmittit in proœmio, duo autem opposita non possunt concludi: nisi alterum argumentum sit sophisticum, vnde Commentator

Scilicet tertio Meta. Cōmen. 3. eius dicit in primo argumento ad primam quæstionē ibi disputatam, esse fallaciam cōsequentis, si contraria pertinent ad eandem scientiam, ergo non contraria nō per-

F tinent ad eandem scientiam, quamuis etiam illud argumentum specialiter non oportet tenere, φ concludat: infert enim ibidem, quare si vnum est genus, aut ens nulla differentia, neque vnum, neque ens erit. Quærim, aut intendit inferre, quòd non per se primo modo erit differentia ens, vel vnum, & sic conclusio non est inconueniens de vno: aut intendit inferre negatiuam absolutè, & tunc non valet consequentia. Non enim si rationale est differentia respectu animalis, sequitur, quòd rationale non est animal, sed quòd non est per se primo modo animal. Tamen tenendo, quod argumentum valeat, concludit oppositum magis, quàm propositum. Remouet enim ab ente rationem generis: non propter æquiuocationem: imò si esset æquiuocum ad decem genera, esset decem

G genera: quia idem conceptus (quocunque nomine significetur) habet eandem rationem generis, sed remouet rationem generis ab ente propter nimiam cōmunitatem: quia videlicet prædicatur per se primo modo de differentia aliqua, & per hoc potest concludi, quòd ens non sit genus.

Ad videndum autem, quomodo hoc sit uerum, cum tamen prædictum sit, quod ens non prædicatur per se primo modo de differentijs vltimis, distinguo de differentijs, quod aliqua potest sumi a parte essentiali vltima, quæ est res & natura alia ab illo, a quo sumitur conceptus generalis, sicut si ponatur formarum pluralitas, & genus dicatur sumi a parte essentiali priori, & differentia specifica a forma vltima, tunc sicut ens dicitur in quid de illa parte essentiali, a qua sumitur differentia talis specifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abstracto, ita quod sicut

H hæc est in quid, anima intellectiua est ens, accipiendo eundem conceptum entis secundum quem dicitur de homine vel de albedine, ita hæc est in quid rationalitas est ens, si rationalitas sit talis differentia, sed nulla talis differentia est vltima, quia in talī conueniunt plures realitates aliquo modo distinctæ tali distinctione, vel non identitate qualem dixi in q. 1. de Trinitate. 2. d. esse inter essentiam, & proprietatem personalem, vel maiori, sicut alias explanabitur, & tunc talis natura potest concipi secundum aliquid, hoc est secundum aliquam realitatem et perfectionem, & secundum aliquam ignorari, & ideo talis naturæ conceptus non est simpliciter simplex, sed vltima realitas seu perfectio realitatis naturæ, a qua sumitur vltima differentia est omnino simpliciter simplex. Ista realitas non includit ens quidditatiuè, sed habet conceptum sim-

I pliciter simplicem. Vnde si talis realitas sit. A. hæc non est in quid. A. est ens, sed est quasi per accidens, & hoc siue. A. dicat illam realitatem, seu differentiam in abstracto sumptam a tali realitate. Dixi igitur prius, φ nulla differentia simpliciter vltima includit ens quidditatiuè: quia est simpliciter simplex, sed aliqua differentia sumpta a parte essentiali, quæ pars est una in re, alia a naturam, a qua sumitur genus, illa differentia nō est simpliciter simplex, & includit ens in quid. Et ex hoc, quòd talis differētia est ens in quid, sequitur, quod ens non est genus propter nimiam communitatem entis. Nullum enim genus dicitur de aliqua differētia inferiori in quid, nec de illa, quæ sumitur a forma: nec de illa, quæ sumitur ab vltima realitate formæ, sicut patebit dist. 8. φ semper illud, a quo sumitur conceptus generis, secundum se est potentiale

K ad illam realitatem, a qua sumitur conceptus differentiæ, siue ad illam formam, si differentia sumatur a forma.

Et si arguas contra illud, quòd si rationale includit ens quidditatiuè, & quælibet differentia consimilis, quæ s. sumitur a parte essentiali, non ab vltima realitate eius, ergo addendo talem differentiam generi, erit nugatio, eo quòd ens bis dicetur.

Dico, φ quando duo inferiora ad tertium sic se habēt φ vnum denominat alterum, illud commune particulariter denominat seipsum sine nugatione, sicut albedo, quæ est inferior ad ens denominat animal, quod est inferius etiam ad ens sine nugatione: & ideo sicut est denominatiua ista, animal est album, ita ens, quod est superius ad album, potest denominare animal, siue ens particulariter sumptum pro animali, puta si illud ens denominatiuum esset, entale, hęc esset vera, aliquod ens est entale.

Sicut

Hinc patet error argument. contra Doct. quia nō intelligit tar. Philosophi, quia ens non est genus, quia differentia p se p[...] dic genus autem de nulla. De his vide 8 dist. q. 3. clarius.

Quæst. 3.

Instantia subtilissima.

Sicut enim ibi concedo denominationem accidentalem sine nugatione, nec tamen idem omnino denominat seipsum, eodem modo conceptum: ita hic, animal rationale est sine nugatione. Nā in animali includitur ens quidditatiue, & in rationali denominatiue, & sicut rationalitas est ens quidditatiue, ita rationale denominatur ab ente, igitur hic esset nugatio, animal rationalitas, non autem hic, animal rationale, sicut esset hic, animal albedo: non autem est nugatio hic, animal album.

Tex. 1. & inde. Ad arg. 2. proxime solutum.

Ad aliud, quod dicitur de 4. Meta. dico, ꝙ Phil. 10. Meta. Concedit ordinem essentialem inter species eiusdem generis, quia ibi vult, ꝙ in quolibet genere est vnum primum, quod est mensura aliorum, mensurata autem habent essentialem ordinem ad mensuram, & tamen non obstante attributione, quilibet concederet, vnū esse conceptum generis: alias genus non prædicaretur in quid de B pluribus differentibus specie. Si .n. genus non haberet conceptum alium a conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur de pluribus in quid, sed tantum quilibet de seipso, & tunc nihil prædicaretur, vt genus de specie, sed vt idem de eodem.

Tex. 31.

Consimiliter Philos. dicit in 7. Physi. ꝙ in genere latēt æquiuocationes, pp quas non potest fieri comparatio secundum genus. Non .n. est æquiuocatio quantum ad logicum, qui ponit diuersos conceptus, sed quātum ad realem Philo. est æquiuocatio, quia nō est ibi vnitas naturæ: ita igitur omnes auctoritates, quæ sunt in Metaphysica, & physica, quę essent de hac materia, possent exponi propter diuersitatem realē illorum, in quibus est attributio, cum qua tamen stat vnitas cōceptus abstrahibilis ab eis, sicut patuit in exemplo, cōcedo tamen, quod totum illud, C quod accidens est, attributionem essentialem habet ad substantiam, et tamen ab hoc, et ab illo, potest conceptus

Ad arg. 3.

vnus communis abstrahi. Ad illa, quæ dicūtur de 7. Met. Dico, quod litera vltimi .§. de illa materia, soluit omnes auctoritates Philosophi præhabitas, quæ incipit. Palā autem illud, &c. Ibi .n. dicit Philo. quod primo, & simpliciter diffinitio, & quod quid erat esse substātiarū est, &

Tex. 16. A l simpliciter.

non solum, sed aliorum simpliciter est: non tñ primo, & probatur hoc ibi, quia ratio significans idē nomini est diffinitio, si illud, cuius est rō, est per se vnum. Vnū vero dr sicut, & ens, & intellige per se ens: ens autem, hoc quidē hoc aliquid, aliud quantitatem. aliud qualitatem signifi-

4. Meta. Tex. 18. Tex. 14.

cat, quod verum est de ente per se, quia ens per se in 5. lib. diuisit in decē genera, igitur quodlibet illorum est vnum per se, et ita ratio istorum est diffinitio, & hoc conclu- D dit ibi: quapropter erit hominis albi ratio, & diffinitio. Alio vero mō albi, & substantię, quia substātiæ per se, & primo. Albi simpliciter, & per se, sed non primo. Albi hominis secundum quid, & per accidens. Vnde & in illo capitulo tractat principaliter de tali ente per accidens: cuiusmodi est, homo albus, quod eius non sit diffinitio. Ens igitur, vel quid, vel diffinitionem habere, quodcunque istorum simpliciter dicitur de accidente sicut de substantia, sed non ęque primo, & non obstante ordine potest bene esse vniuocatio.

A.l. de attributione sic Doc.

Ad 4. Nam in 4. Meta. c. 2. oppositum dicit Phil. quòd ens nō dicitur æquiuoce sed analogice. Quia loquitur Porph. de æquiuocatione simpliciter: quia eum opposita si ita esse daret, tūc substātia nō esset genus.

Ad Porphyrium, ipse allegat Arist. dicendo, æquiuoce inquit, scilicet Arist. de quo ibi loquitur, non inuenitur autem vbi hoc dixerit in logica, in Metaphysica aūt dicit hoc, sicut iam allegatum est & expositū. Siquis aūt vellet pertractare auctoritatem Porphyrij, quomodo ratio E eius, ex auctoritate Arist. Valet ad oppositum suum, posset exponi, sed nolo immorari.

Ad illud, ꝙ arguitur de primo Physi. Dico ꝙ ad opin. illam Parmenidis, & Melissi destruendam principium est accipere, quòd ens dicitur multipliciter. Non æquiuoce: sed multipliciter, hoc est de multis ad inquirendum de quo illorum intelligant. Sicut si diceret omnia esse vnū animal, contra eos esset distinguere animal, & quærere: de quo animali intelligunt, aut omnia esse vnum hominem, aut vnum æquum.

Cum dicitur, quód argumentum Philosophi non valet contra eos si ens esset vniuocum.

Respondeo, quod consequentia ista (descendendo sub prædicato stante confuse tantum) non tenet formaliter, sed est fallacia figuræ dictionis, & fallacia conse- A quentis, tamen si ipsi intellexerunt, sicut Philosophus imponit eis, quod omnia sunt vnum, non loquendo de vno confuse, sed de aliquo vno determinato: bene sequitur ad antecedens sic intellectum, quod omnia sunt hoc vnum, vel illud vnum.

QVÆSTIO. VII.

An aliud transcendens sit obiectum intellectus nostri.

His visis de ente, restat vlterior dubitatio: Vtrum posset poni aliquid aliud trāscendēs primum obiectum intellectus nostri: quod videtur habere æqualem cōmunitatē cum ente. Et videtur, ꝙ sic, & hoc vno mō quod verū sit obiectum adæquatum, & pmū intellectus nři hic, & non ens, quod tripliciter probatur.

Hic assignatur 4 q. in aliquib9 antiquis originalib9 sed hæc supputatio magis placet.

B Primo sic. Distinctę potentiæ habent distincta obiecta formalia. Ex 2. de Anima. Sed intellectus, & voluntas sunt distinctæ potentiæ, ergo habent distincta obiecta, formalia, quod non videtur posse sustineri, si ens ponatur primum obiectum intellectus. Sed si verum ponatur, bene possunt assignari distincta obiecta formalia.

Aegidius quol. 4. q. 10. Tex. 33. & 38. Arg. 2.

Secundo sic. Ens est commune de se ad sensibile, & intelligibile, obiectum autem proprium alicuius potētiæ est obiectum eius sub aliqua propria ratione: ergo ad hoc, quod ens sit proprium obiectum intellectus oportet, ꝙ determinet, & cōtrahatur ad ens intelligibile p aliquid, per ꝙ excludat ens sēsibile, sed tale cōtrahēs videt esse verum, ꝙ dicit de se rōnem manifestatiui, vel intelligibilis.

Item tertio sic. Obiectum non est proprium alicuius potentiæ nisi secundum quód est proprium motiuum il- C lius potentiæ: non mouet autem aliquid potentiam, nisi secundum, quod habet aliquam habitudinem ad eā. Ens autem secundum, quod absolutum, & non habens aliquā habitudinē ad intellectū, non est primum, & immediatū obiectum. Illud aūt secundū, ꝙ ens formaliter hēt habitudinē ad intellectū est veritas, quia secūdū Ansel. de Veritate, veritas est rectitudo sola mēte perceptibilis.

Arg. 3. Cap. 11.

SED contra istā conclusionem de veritate arguo sic. Primū obiectum, hoc est adæquatum, vel adęquat secundum cōmunitatē, vel secundum virtutem: vel secundū istam duplicem primitatem cōcurrentem. Verum autē nullo istorum modorum adęquat intellectui: ens autem adæquat; vt patuit, ergo, &c. pbatio primę partis minoris. Verum non dicit in quid de oībus per se intelligibilibus, quia non dicit in quid de ente, nec de aliquo per se inferio D ri ad ens. Secunda pars minoris pbatur cum tertia, quia inferiora ad verum, licet includant ipsum essentialiter, non tñ includūt omnia alia intelligibilia virtualiter, vel essentialiter, quia hoc verum, ꝙ est in lapide, non includit essentialiter, vel virtualiter lapidem, sed ēconuerso ens quod est in lapide includit veritatē, & ita de quibuscunque alijs entibus, & eorum veritatibus.

A.l. Illud ens, quod est pis.

Item verum est passio entis, & cuiuslibet inferioris ad ens, ergo intelligendo ens, & qdcunque inferius ad ens, præcise sub ratione veri, non intelligitur nisi per accidēs, & non secundum rationem quidditatiuam, sed cognitio cuiuscunque secundum rationem quidditatiuam est prima, & perfectior cognitio de eo. Ex 7. Meta. c. 1. Ergo nulla cognitio de aliquo præcise sub ratione veri est prima cognitio obiecti, & ita nec veritas est prima ratio pre- E cise cognoscēdi obiectum. Confirmatur ratio ex 2. Priorum. Cum scientia mulę, vt mula, stat ignorantia huius mulæ, vt hæc. Sicut ergo comparando obiectum ad habitum inferius extraneatur a suo superiori, de quo superiori est primo ille habitus, ita multo magis extraneabitur subiectum sue passioni, comparando ipsum ad habitum siue ad potentiam. Item obiectum habitus naturaliter non præcedit obiectum potentiæ, sed primum obiectum Meta. quæ est habitus intellectus, est ens, quod est prius naturaliter vero. Et non verum quod est passio entis est subiectum Metaphysicæ: ergo, &c.

Tex 4. & inde. Cap. 10.

AD rationes in oppositum, respondeo, ducendo illas ad oppositum. Primam sic, quia sicut voluntas non pōt hēre actū circa ignotum, ita non pōt hēre actū circa obiectum sub rōne formali aliqua obiecti, quę rō est pœnitus ignota. Ergo oīs rō secundū quā aliquid obijcit volūtati

est cognoscibilis ab intellectu, & ita non potest esse prima ratio obiecti intellectus illa, quæ distinguitur contra rationem volibilis, si qua sit talis.

2.de Anima. t. 146. Item intellectus ponit differentiam inter bonũ, & verum: & etiam conuenientiam, ergo, &c. Hoc etiam probatur, quia de quibuscunque passionibus entis habetur æque distincta notitia: ita de bono sub ratione boni, sicut de verum sub ratione veri: quia secundum Arist. 6. Meta. cap. vltimo. Si aliqua scientia esset de omnibus causis, illa esset nobilissima, quæ esset de causa finali: cuius ratio, secundum multos, est bonitas. Non ergo omnia obijciuntur intellectui sub ratione veri.

Si bonum ponitur primum obiectum voluntatis, quomodo virtus est per se volibilis cum ipsa non habeat bonum pro primo prædicabili, nec virtuali respectu sui: nec ẽt eius inferius cõtinens ipsũ essentialiter, vel virtualiter. G

Ad illud, q̃ accipitur in argumẽto de dist. obiectorum.

Respondeo, quod potentiæ disperatæ tripliciter se habent adinuicem: aut sunt omnino disperatæ, vel subordinatæ, & tunc vel in eodem genere, sicut cognitiua superior, & inferior, vel in alio genere potentiarum sicut cognitiua ad suam appetitiuam.

Primo modo potentiæ disperatę habent omnino obiecta disperata: quia nulla earum, ex quo, sunt disperatę, est per se operatiua circa obiectum circa quod alia. Tales sunt sensus exteriores inter se: vt visus auditus, &c.

Secundo modo potentiæ disperatæ habẽt obiecta prima subordinata: ita quod sicut potentia superior potest habere per se actum circa quodcunque, circa quod potest potentia inferior, ita obiectum primum potentiæ superioris cõtinet sub se primũ obiectũ potentiæ inferioris, alioquin non esset illud obiectũ adæquatũ potẽtiæ superiori. H Vnde primũ obiectum visus secundum suã cõmunitatẽ cõtinetur, vt inferius sub primo obiecto sẽsus cõmunis.

Tertio modo potentiæ sic se habẽt, q̃ si appetitiua adæquaretur cognitiuę in operando circa quęcũque obiecta, idem esset obiectum primum vtriusque, & sub eadem ratione formali ex parte obiecti. Si autem appetitiua habeat actum circa aliqua cognoscibilia, & circa aliqua nõ, tũc obiectũ appetitiuæ erit inferius ad obiectũ cognitiuę.

Ad arg. 1. Ad propositum, intellectus, & voluntas cadunt sub tertio membro, & si voluntas ponatur habere actum circa omne intelligibile, ponetur idem esse obiectum tam voluntatis, quam intellectus, & sub ratione eadem formali. Si vero non: sed quod voluntas tantũ habeat actũ circa intelligibilia, quæ sunt finis, vel entia ad finem, & non I circa merè speculabilia: tunc ponetur obiectum voluntatis aliquo modo particulare respectu obiecti intellect⁹, sed semper stabit, quòd ens est obiectum intellectus.

Secundam rationem etiam duco ad oppositum: quia obiectum proportionatum potentiæ superiori est cõmune ad obiectum proportionatum potentiæ inferiori ex prędicta distinctione, & ita ens secundũ, quòd abstrahẽ a sensibili, & insensibili, est vere proprium obiectum intellectus: quia intellectus, tanquam potentia superior, potest habere actum, tam circa sensibile, quam circa insẽsibile. Vnde ista abstractio: quæ videtur esse non appropriatio: est sufficienter appropriatio respectu potentię superioris. Per hoc respõdeo ad rationem. Quòd communitas entis ad sensibile, & insensibile est ratio appropriandi ipsum potẽtiæ operatiuæ circa vtrumq; obiectũ per se. K

Qualis est intellectus, & licet sub ente, sic in communi, contineatur sensibile, nõ tamen ipsum in cõmuni est sensibile: hoc est obiectum sensus, sed tantum intelligibile adæquatum intellectui: quia non oportet relatiuum

A.l. respectum. proprium inferioris esse proprium superioris talem dicit

A.l. tale. hoc, quod est sensibile, quæ conuenit qualitati alicui, &

A.l. quod. omni, & soli, sed intelligibile. Et si conueniat alicui enti, ita, quòd non sensibile, non tamen omni, & soli immo nulli soli nisi enti in communi, non vt est hoc aliquid, vt quodam intelligibile singulare, sed vt est commune ad omne intelligibile, & hoc secundum modum aliquem communitatis prædictum, &c.

Tertiam deduco ad oppositum, quia rationem obiecti dico esse illam formam, secundum quam obiectum est motiuum potentiæ, sicut ratio actiui, vel agendi, dicitur F esse illa forma secundum quam agens agit. Talis autem ratio obiecti non potest esse respectus ad potentiam, & illo modo loquitur Philosophus, 2. de Anima. Vbi assignãs primũ obiectum visus dicit, quod illud cuius est visus, vt obiecti est visibile, nõ p se primo modo, sed secondo mõ, ita q̃ ipsum ponit in ratione visibilis. Si autẽ formalis rõ obiecti potẽtiæ esset respectus ad talẽ potentiã, tunc obiectum primum visus esset visibile per se primo mõ, q̃a tũc ipsa visibilitas esset rõ formalis obiecti, & tũc facile esset assignare prima obiecti, quia obiectum primum cuiuscũque potẽtiæ esset correlatiuum ad talẽ potẽtiã, puta visua visibile, auditus audibile: quomodo Phil. non assignauit prima obiecta potentiarũ, sed sicut aliqua absoluta, puta, visus colorẽ: auditus sonũ, &c. Vnde si verum dicat formalẽ respectũ obiecti ad intellectum, de quo alias sequitur oppositum propositi. Ex hoc enim sequitur, quod ratio illa non sit ratio formalis obiecti, sed aliqua alia ab ea. Patet igitur ex dictis, quod nihil potest poni, ita conuenienter primum obiectum intellectus sicut ens. Neque aliquid virtuale primum, neque aliquod aliud transcendens, quia de quolibet alio trascendente probatur per eadem media, per quæ probatum est de vero.

T. cap. 66.

6. Meta.

SED restat vnũ dubiũ: si ens secundum rõnem suã cõmunissimam sit primũ obiectũ intellectus, quare non potest quodcunque contentum sub ente naturaliter mouere intellectum, sicut fuit argutum in prima ratione ad primam quęstionem in prologo, & tunc videtur, q̃ Deus naturaliter posset cognosci a nobis, & substãtiæ oẽs immateriales, q̃ negatum est: immo negatum est de oĩbus substantijs, & de omnibus substantiarum partibus essentialibus, quia dictum est, quod non concipiuntur in aliquo conceptu quidditatiuo, nisi in conceptu entis.

q. præced. & q. 1. prologi.

Rñdeo, obiectũ primũ potentiæ assignatur illud, q̃ adæquatur potẽtiæ in rõne potẽtiæ, nõ aũt, q̃ adæquatur potẽtiæ, vt in aliquo statu. Quemadmodũ primũ obiectũ visus nõ ponitur illud, q̃ adæquatur visui existenti in medio illuminato lumine cãdelæ præcise, sed q̃ natum est adæquari visui ex se quantum est ex natura sui. Nũc aũt, vt pbatum est prius contra primam opinionem ad quæstionẽ de primo obiecto intellectus hoc est adæquato, quæ ponit quidditatem rei materialis esse primũ obiectum, nihil potest adæquari intellectui ex natura potentiæ in ratione primi obiecti nisi cõmunissimũ, tñ p statu isto ei adęquatur in rõne motiui quidditas rei sẽsibilis. Et iõ p statu isto nõ naturaliter intelliget alia, q̃ nõ cõtinentur sub illo primo motiuo.

De hoc vide Clarum t. 4. q. 4.

Si quæritur, quæ est ratio istius status.

Respondeo. Status non videtur esse nisi stabilis permanentia legibus diuinæ sapientiæ firmata. Stabilitum est autem illis legibus sapientiæ, q̃ intellectus nr̃ non intelligat p statu isto nisi illa quorum species relucẽt in phãtasmate, & hoc siue propter pœnã originalis peccati, siue pp naturalẽ concordiã potẽtiarum animæ in operãdo, secundum quod videmus q̃ potentia superior operatur circa idem, circa q̃ inferior, si vtraque habeat operationem perfectã, & de facto ita est in nobis, quod quodcunq; vniuersale intelligimus eius singulare actu phãtasiamur. Ista tñ concordia, quæ est de facto pro statu isto, non est ex natura nostri intellectus, vñ intellectus est, nec etiam vnde in corpore est. Tunc enim in corpore glorioso necessario haberet similem concordiam, quod falsum est. Vtcunque igitur sit iste status, siue ex mera voluntate Dei, siue ex mera iustitia punitiua, siue ex infirmitate, quam causam Augustinus tonuit 15. de Trin. cap. vlt. Quæ causa, inquit, cur ipsam lucem acie fixa videre non possis, nisi utique infirmitas? & quis eam tibi fecit, nisi vtique iniquitas, siue inquam hæc sit tota causa, siue aliqua alia, saltem non est primum obiectum intellectus. Vnde potẽtiæ est quidditas rei materialis, sed est aliquid cõmune ad oĩa intelligibilia, licet primũ obiectũ adæquatum sibi in mouendo pro statu isto sit quidditas rei sensibilis.

Doctrina singularis.

Et si dicas, dato q̃ ens commune sit ei obiectum adæquatum pro statu isto, non tamen mouerent substantiæ separatæ pro statu isto, nisi in maiori lumine, quàm sit lumen naturale intellectus agentis.

Ista ratio nulla videtur: tum quia si tale lumen requiritur, non est ratio ex parte intellectus nostri, vnde talis

potentia,

potentia, quare modo non possit habere tale lumen. Est enim de se receptiuus talis luminis, alioquin manens idem nunquam posset illud idem recipere, tum quia quando aliqua duo agentia concurrunt ad aliquem effectum, quanto vnum illorum plus potest supplere vicem alterius: tanto minor perfectio requiritur in alio. Quandoque autem nulla, si illud supplet totam vicem eius: sed ad immutationem intellectus possibilis concurrit obiectum, & lux, ergo quāto obiectum est perfectius, & magis potest supplere vicem luminis, tanto sufficit minus lumen, saltem non requiritur maius: sed primum intelligibile est maximè lux, ergo maximè potest supplere vicem luminis obiecti intelligibilis, ergo quantum est ex parte illa, si contineatur sub primo obiecto adæquato intellectus nostro pro statu isto, non est defectus ex parte luminis, quin possit mouere intellectum nostrum.

A. l. intellectus' lu. A. l. sua.

Ad arg. 1. quæst. superioris.

A D argumenta principalia istius quæstionis, dico ad primum, quòd non semper perfectissimum est causa respectu imperfectorum, cōparando imperfecta ad quodcunque tertium, sicut perfectum album non est causa visibilitatis omnibus visibilibus, aut si est causa, non tamen præcisa, & adæquata. Et si maximè motiuum, nō tamen præcisum, & adæquatum. Primum autem obiectum intellectus, de quo loquimur in ista quæstione, debet esse primum, & adæquatum potentiæ.

Ad 2.

Ad secundam rationem dico, quòd si rectè arguitur, debet inferri, quod nullum eius participatum potest cognosci nisi sit ens ab ente imparticipato, & nō debet inferri, quod non potest cognosci, nisi per rationem entis imparticipati cogniti. Tunc enim sunt quatuor termini: quia ponitur in cōclusione, esse cognitum per ens imparticipatum: qui terminus non fuit in propositione secunda. Et ratio realis istius defectus assignati in forma dicta est prius in respondendo ad primum argumentum secun. de quæstio. huius distinct. quia & si cognoscibilitas sequatur proportionaliter entitatem: non tamen ita est de cognosci, nisi comparando ad illum intellectū, qui cognoscit quodlibet secundum gradum suæ cognoscibilitatis. Ita dico hic, quod si entitas participata cōcludat de necessitate cognoscibilitatem participatam, & ita participatū habeat cognoscibilitatem per cognoscibile imparticipatum: non tamen habet cognosci per cognoscibile imparticipatum, vt cognitum: sed vt causam dantem sibi esse. Et hoc tactū est in argumēto quodā de frui. q. 4. primę di.

S. in 2. pri. in op. Hē. & sol. eiusdem.

Ad illud, 8. de Tri. dico quòd loquitur ibi de notitia boni in communi: quæ naturaliter impressa est. Hoc est de facili imprimitur in intellectu a singularibus: quia in quolibet, intentiones vniuersales facilius occurrunt primo.

Ad arg. 3.

Hoc probo per ipsum, qui eodē lib. cap. 4. de magnis. Vel 18. de paruis dicit. Habemus enim regulariter infixā humanæ naturæ notitiam secundum, quā statim quidquid tale aspicimus hominem esse cognoscimus, vel hominis formam, & sicut secundum istam notitiam hominis, quam dicit infixam nobis, regulariter, hoc est faciliter a sensibilibus abstractam iudicamus de quocunque, vtrum sit homo, vel non. Ita etiam per idem possemus iudicare eminentiam in humanitate, si illa esset in occurrentibus sicut iudicamus de occurrentibus hoc esse melius alio, quod apparet de notitia impressa albedinis, per quam nō tantum iudicamus occurrens esse album: sed hoc esse albius altero: ita dico hic, quòd illud bonum, de quo loquitur, cap. 3. Cuius notitia impressa est naturaliter intellectui, est bonum in communi, & per illud iudicamus de occurrentibus, hoc illo esse melius. Et quod loquatur de bono indeterminato priuatiue, & non de bono indeterminato negatiue: in quo bono indeterminato intelligitur Deus: videtur per hoc quod ibi, enumeratis multis particularibus bonis, dicit. Bonum hoc: bonum illud. Tolle hoc, & tolle illud. Et vide ipsum bonum si potes: hoc est tolle illa contrahentia rationem boni ad creaturas, & vide rationem boni in communi. Et in hoc videbis Deū, sicut in concepto communi, in quo potest naturaliter a nobis videri, & non in particulari vt hæc essentia.

Consimiliter intelligendum est illud, quòd præmittur, cap. 2. vel 3. Vbi dicit: Cum audis, Deus est veritas, noli quærere quid est veritas, statim obijciunt se phantasmata, hoc intelligo sic, quando conceptus vniuersalis abstrahitur a singulari quanto est vniuersalior, tanto difficilius potest intellectus diu sistere in tali cōceptu: quia, vt prædictum est, quandocunque intelligimus vniuersale phātasiamur eius singulare, & illud vniuersale diutius, & facilius possumus intelligere, quòd est similius singulari relucenti in phantasmate, & quia vniuersalissima sunt remotiora ab ipso singulari, ideo difficilius est stare in cōceptu illorum vniuersalissimorum.

Concipiendo ergo Deum in conceptu vniuersalissimo noli quærere, quid hoc est, noli descendere in aliquē conceptum particularem, in quo ille vniuersalior saluatur, qui particularior propinquior est phantasmati. Descēdendo enim ad talem, qui magis relucet in phantasmate occurrenti statim amittitur illa serenitas veritatis, vel sinceritas veritatis, in qua intelligebatur Deus, quia statim intelligitur veritas contracta, quę nō conuenit Deo, cui cōueniebat vt ueritas cōmuni concepta, nō cōtracta.

Speculatio notabilis.

Contra, cap. 4. vel 10. Si poteris per se perspicere bonū, perspexeris Deum, & si amore inhæseris, continuo beatificaberis, beatitudo non est in bono vniuersali siue indeterminato priuatiue.

Vide infra di. 3. q. 3. ad has obiectiones.

Item, cap. 6. 10. vel 26. Vnde iusti esse potuerunt nisi inhęrendo ipsi formæ, quā intuentur, vt informētur. Formari autē forma iustitię non est ab vniuersali intellecto.

Per idem etiam dico ad illud, 8. de Trinit. cap. 3. de bono, & voluntate. Pudeat cum alia non amentur, nisi quia bona sunt, eis inhærendo, non amare bonum ipsum vnde bona sunt. Vnde ratio bene probat, quod ipsum summum bonum magis est amandum quam bona participata: non tamen probat, quod sit primum amatum primitate adæquationis, quia & si ipsum sit ratio bonitatis in alijs. Et ideo ratio amabilitatis eorum: non tamen ipsum vt amatum, est ratio aliorum amatorum. Potest enim aliquid aliud amari non ipso amato: sicut in fruendo vtendis patet, & vtendo fruendis. Et ista intētio Aug. Colligitur ex c. 6. vel 16. 9. Tri. vbi tractans de dilectione alicuius, qui creditur esse iustus, si potest inueniatur non esse iustus, statim inquit amor ille, quo in eum ferebar: offensus, & quasi repercussus: atque ab indigno homine ablatus in ea forma permanet: ex qua eum talem credēs amaueram. Hoc est, si dilexi iustitiam: & ipsum, quia credidi in ipso esse iustitiam, si inueniam eum iniustum, resilit voluntas ab eo. Sed adhuc stat dilectio ipsius iustitiæ, vt obiecti. Istud intelligendum non est de iustitia aliqua particulari: sed de communi ratione iustitiæ quæ amatur propter se, & qđcūq; in quo est ista propter illā.

Cap. 1.

CONTRA. Voluntas non est vniuersalium. Tum quia tendit in rem, vt in se, tum quia tam amor amicitiæ, quam amor concupiscentiæ est alicuius secundum existentiam realem præsentem, vel possibilem.

Responsio primis principijs practicis in intellectu correspondet in voluntate aliqua volitio, quæ est principium bonitatis moralis sicut illa principia sunt principia veritatis practice in intellectu.

Patet etiam, quod quæcunque ratio boni, vel appetibilis potest ostendi in vniuersali, & si sic ostendatur voluntati non video quare voluntas non possit habere actum circa proprium obiectum sibi ostensum.

Tertio. Appetitiua singularis, vt singularis non habet cognitiuam propriam sibi. Ad illam metaphoram, quod dilectio est motus animę ad res dico, quod verum est causaliter, quia voluntas imperat coniungi rei desideratę in se, non autem formaliter, nisi quia voluntas est actiua respectu sui actus, sed non circa rem sub maiori ratione existentem quam appræhendatur ab intellectu: immo desiderium, & intellectio abstractiua sunt rei æque existentis sicut, & non existentis ex parte obiecti, ita visio, & fruitio præsentis: sed desiderium mouet effectiue ad rem quæ est in fieri, non sic intellectio abstractiua.

Ad secundum dico, quod homo in vniuersali ostēsus amatur amore amicitiæ, & propter illud amatur hic homo, sicut etiam iustitia in vniuersali concupiscitur, & ita hæc iustitia huius.

Ita ēt patet expositio illius auctoritatis, 8. de Tri. c. 6. vel 27. Cur ergo aliū diligimus, &c. In illa auctoritate for-

ma vbi videbimus quid sit iustus animus, debet intelligi iustitia ipsa in communi, sicut forma hominis in communi est illa vbi siue per quam videmus quid requiritur ad esse hominis, vel ad esse hominem, & propter quam formam iudicamus illud, quod occurrit esse, vel non esse hominem secundum ipsum in eodem, c. 4. vel 10. nisi ergo hanc formam iustitiæ in communi diligeremus, non diligeremus illum, quem credimus esse iustũ, quem ex ista forma diligimus, sicut si non diligas formam hominis in communi nunquam occurrens propter formam hominis dilectum diliges. Est igitur hæc iustitia indeterminata priuatiue secundum quam de mente iusta iudicamus, & propter quam dilectam diligimus mentem, quam credimus iustam esse.

G Et dum non sumus iusti minus diligimus iustitiam in communi, quàm oportet: quia diligimus quadam volitione siue complacentia simplici, quæ non sufficit ad esse iustum, sed oportet eam diligere volitione, & amore efficaci, qua videlicet volens eam eligit in se eam obseruans tanquam vitæ suæ regulam.

QVÆSTIO V.

De cognoscibilitate intellectus nostri.

LTIMO quantum ad materiam istam de cognoscibilitate quæro: Vtrum aliqua veritas, certa & sincera, possit naturaliter cognosci ab intellectu viatoris, absque lucis increatæ speciali illustratione. Et arguo, quod non. Aug. 9. de Trinit. c. 6. vel 15. Sed intueamur inquit inuiolabilem veritatem ex qua perfectè, quantum possumus, diffiniamus non qualis sit vniuscuiusque mens hominis, sed qualis esse sempiternis rationibus debeat, & ibidem. c. 6. vel 16. Alijs omnino regulis supra mẽtem nostram incommutabiliter manentibus, vel approbare apud nosmetipsos, vel improbare conuincimur, cum aliquid rectè approbamus, vel improbamus. & ibidem. c. 6. artemq; ineffabiliter pulchram talium figurarum super aciem mentis simplici intelligentia capientes, & ibidem. c. 7. vel 18. in illa igitur æterna veritate ex qua temporalia facta sunt omnia formam secundum quã sumus, &c. aspicimus atque inde conceptam rerum veracem notitiam tanquam verbum apud nos habemus. Item lib. 12. c. 2. vel 3. sed sublimioris rationis est iudicare de istis corporalibus secũdum rationes incorporales, & sempiternas. I Item eodem lib. c. 14. vel 32. non autẽ solum rerum sensibilium in locis positarum, sine spatijs localibus, manẽt intelligibiles incorporalesque rationes &c.

Et quod intelligat ibi de rationibus æternis verè in Deo, & non de primis principijs videtur per hoc, quod ibi uenit dixit, quòd paucorum est ad illas peruenire, si autem intelligeret de primis principijs, non est paucorum ad illa peruenire, sed multorum: quia omnibus sunt nota. Item lib. 14. c. 15. vel 34. loquens de iniusto, qui rectè multa laudat, & vituperat in moribus hominum, ait, quibus ea tandem regulis iudicant &c. & in fine subdit, vbi ergo scriptæ sunt nisi in libro illo lucis illius, quæ veritas dicitur, liber ille lucis, vel intellectus diuinus, igitur vult, quod in illa luce iniustus videat, quæ sunt iustè agenda. Et quod per aliquid impressum ab illa videtur: quia ibidem dicit, K vnde omnis lex iusta describitur, & in cor hominis, qui operatur iustitiam non migrando, sed tanquã imprimendo transfertur. Sicut imago ex anulo, & in ceram trãsit, & anulũ non relinquit, igitur in illa luce videmus a qua imprimitur in cor hominis iustitia, illa autem est lux increata. Item. 12. confessionum, si ambo videmus verum, nec tu in me: nec ego in te: sed ambo in ea, quæ supra mẽtem est incommutabili veritate. Multæ autem aliæ sunt auctoritates August. in multis locis ad probandum hanc conclusionem.

1. Posterio. tex. 5. & 25 & 2. Meta. to. 1.

In oppositũ ad Roma. 1. Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sed istę rationes ęternæ sunt inuisibilia Dei, ergo cognoscuntur ex creaturis, ergo aute visionem istarum habetur certa cognitio creaturarum.

F IN ISTA quæstione est opi. vna talis, quòd inter intentiones generales est per se ordo naturalis. *Opinio Henri in sum art. 1. q. 2.*

De duabus, quæ sunt ad propositum loquamur scilicet de intentione entis & veri. Intẽtio prima est entis, quod probatur per illud de causis propositione quarta, prima rerum creatarum est esse, & in commento primæ propositionis esse est vehementioris adhærentie.

Etiã probatur ratione, quia entitas est absoluta: veritas dicit respectum ad exẽplar, ex hoc sequitur, quod ens possit cognosci sub rõne entitatis, licet nõ sub rõne veritatis.

Hæc etiam conclusio probatur ex parte intellectus, quia ens potest concipi simplic intelligentia, & tunc cõcipitur illud, quod verum est: sed ratio veritatis non concipitur nisi intelligentia componente vel diuidente. Compositionem autem & diuisionem præcedit simplex intelligentia. Si igitur in in quæstione proposita quæratur de notitia entis siue eius, quod est verum. Dicitur quòd intellectus ex puris naturalibus potest sic cognoscere verum, quod probatur. Quia inconueniens est naturam esse expartem propriæ operationis secundum Damas. & hoc magis est inconueniens in natura perfectiori & superiori secundum Philosophum in 2. de Cę. & Mun. de stellis, quia magnum inconueniens esset stellas habere virtutẽ progressiua, & non habere instrumenta naturalia ad progrediendum, igitur cum propria operatio intellectus sit intelligere verum, videtur inconueniens quòd natura non concessit intellectui illa, quæ sufficiunt ad hanc operationem. *Tex. 50. & 59.*

Sed si loquamur de cognitione veritatis, respondetur, H quod sicut est duplex exemplar, creatum & increatum, secũdum Platonem in Thimæo. Exemplar creatum est species vniuersalis causata a re. Exemplar increatũ est idea in mente diuina, ita est duplex cõformitas ad exemplar, & duplex veritas. Vna est conformitas ad exemplar creatum, & isto modo posuit Arist. Veritates rerum cognosci per conformitatem earum ad speciem intelligibilem, & ita videtur. Aug. ponere. 9. de Trini. ca. 6. vel 16. vbi vult, quod rerum notitiam specialem & generalem ex sensibilibus collectam habemus, secundum quam de quocunq; occurrente veritatem iudicamus, quod ipsum sit tale vel tale. Sed quòd per tale exemplar acquisitum in nobis habeatur omnino certa & infallibilis notitia veritatis de re.

Hoc dicitur esse omnino impossibile, & probatur triplici ratione secundum istos. Prima ratio sumitur ex parte rei de qua exemplar est extractum. Secunda ex parte subiecti in quo est. Tertia ex parte exemplaris in se.

Prima rõ est talis. Obiectum illud, a quo abstrahitur exẽplar est mutabile, ergo non põt esse cã alicuius immutabilis, sed certa notitia alicuius veritatis de aliquo habetur de eo sub rõne immutabilis, ergo nõ habetur per tale exemplar. Hæc dicitur esse ratio August. 83. q. q. 9. vbi vult quod a sensibilibus non est expectanda sincera veritas, quia sensibilia sine intermissione mutantur.

Secunda rõ talis est. Anima de se est mutabilis, & passiua erroris, ergo per nihil mutabilius ea potest rectificari, ne erret, sed tale exẽplar tu ea est mutabilius, quam sit ipsa anima, ergo illud exemplar non perfecte regulat animam, ne erret. Hęc dicitur esse ratio Aug. de vera religione, lex omnium artificum, &c.

Tertia ratio. Notitiam veritatis certam, & infallibilem nullus habet nisi habeat vnde possit discernere verum a verisimili, quia si non potest discernere verum a falso, vel verisimili, potest dubitare se falli. Sed per exemplar prædictum creatum non potest discernere verum a verisimili, ergo, &c. Probatio minoris, talis species potest representare se tanquam se, vel alio modo se tanquã obiectum, sicut est in somnijs, si representat se tanquam obiectum, falsitas est, si se tanquam se, veritas est, igitur per talem speciem non habetur sufficiens distinctiuum, quando representat se vt & quando se vt obiectũ, & ita nec sufficiens distinctiuum veri a falso. *A. I. artiũ*

Ex istis cõcluditur, quod certam scientiã, & infallibilem veritatem, si contingat hominẽ cognoscere, hoc nõ contingit ei aspiciẽdo ad exẽplar a re per sensum acceptũ, quãtũcunque sit depuratũ, & vniuersale factũ: sed requiritur quod aspiciat ad exẽplar increatum. Et tunc modus ponitur iste,

iste, Deus, non vt cognitum habet rationem exemplaris, A ad quod aspiciẽdo sincera veritas est, est enim cognitum in generali attributo, sed est ratio cognoscẽdi, vt nudum exemplar, & propria ratio essentiæ creatæ: qualiter autem possit esse ratio cognoscendi, & non cognitum. Ponitur exemplum, quia sicut radius solis deriuatur quandoque obliquato aspectu a suo fonte, quãdoque directo, & eius quod videtur in radio primo modo deriuato, licet sol sit ratio videndi, non tamen vt in se est visus, eius autem quod videtur secundo modo in radio, sol est, ita ratio cognoscendi, quòd etiam est cognitus. Ita igitur lux increata angelicum intellectum, quasi directo aspectu illustrat, & tũc vt visa est ratio videndi alia in ipsa, intellectũ aũt nostrũ, pro statu viæ, quasi obliquato aspectu illustrat, ideo est intellectui nostro ratio vidẽdi, & non visa.

Imaginatio Henrici nullũ apparens.

Ponitur autem qualiter habet triplicem rationem re- B spectu actus videndi, scilicet lucis acuentis, & speciei immutantis, & caracteris siue exemplaris configurantis.

Et ex hoc concluditur vltimo, ꝙ requiritur specialis influentia: quia sicut illa essentia non videtur a nobis naturaliter in se, ita etiam, vt illa essentia est exemplar respectu alicuius creaturæ, non videtur naturaliter, secũdum Aug. de videndo Deum, in eius enim potestate est videri, si vult videtur, si non vult non videtur.

Vltimo additur, ꝙ perfecta notitia veritatis est, quando duæ species exemplares concurrũt in mente, vna inhærens, scilicet causata, alia illapsa, scilicet non causata in mente lucendo. De istis autem duabus speciebus rei, confecta vna ratione ad intelligendum rem, cuius est, mens concipit verbum perfectè veritatis.

☞ CONTRA istam opinionem arguo contra eam in C se. Secunda contra rationes fundamentales adductas.

Primum includit quartum articulum, qui est quasi ad hominem, & secundum qui est ad rem.

Secundũ includit primũ articulũ, & tertiũ, & sextũ.

Quintus ergo articulus est solutio quæstionis.

Ostendo primo, quòd istæ rationes non sunt rationes fundamentales alicuius opinionis vere, nec secundũ intentionem Aug. sed pro opinione achademicorum.

Secundo ostendo quomodo illa opinio Academicorũ (quæ videtur concludi per istas rationes) falsa sit.

Tertio respondeo ad illas rationes, quatenus minus concludunt.

Quarto arguo contra conclusionem istius opinionis.

Quinto soluo quæstionem.

Sexto ostendo quomodo istæ rationes (quatenus sunt D Augustini) concludunt illam intentionem Augustini, non autem illam ad quam hic inducuntur.

Efficacissima confutatio ad rationem Henrici.

PRIMO istæ rationes videntur concludere impossibilitatem certæ cognitionis naturalis prima, quia si obiectum continue mutatur non potest haberi aliqua certitudo de ipso sub ratione immutabilis, imò nec in quocũque lumine posset certitudo haberi: quia certitudo non est, quando obiectum alio modo cognoscitur, quã se habet, ergo nõ est certitudo cognoscendo mutabile, vt immutabile. Patet etiam ꝙ accidens huius rationis, scilicet, ꝙ sensibilia continuè mutãtur, falsum est. Hęc enim est opinio, quæ imponitur Heraclito. 4. Metaphysicæ.

T. c. 22.

Similiter, si propter mutabilitatẽ exemplaris, quod est in anima nostra, non posset esse certitudo, cum quidquid ponatur in anima subiectiuè sit mutabile, etiã ipse actus E intelligendi erit mutabilis, & ita sequitur, ꝙ per nihil in anima rectificatur anima, ne erret.

☞ Sequeretur etiam, quod ipse actus intelligendi, cum sit mutabilior ipsa anima, in qua est, nũquam erit verus, nec veritatem continebit, quod est falsum.

Similiter secundum opinionem istam, species causata inhęreos concurrit cum specie illa illabente: sed quando aliquid concurrit, quod repugnat certitudini, non potest certitudo haberi: sicut enim ex altera de necessario, & altera de contingenti, non sequitur conclusio nisi de contingenti, ita ex certo & incerto concurrentibus ad aliquam cognitionem non sequitur conclusio certa.

1. Poster. c. 31.

Idem etiam patet de tertia ratione, quia si species illa abstracta a re cõcurrat ad omnem cognitionem, & non potest iudicari, quando illa repræsentat se tanquam se, & A quando se tanquã obiectum, ergo quantumcũque aliud concurrat, non potest haberi certitudo per quam decernatur verum a verisimili.

Illæ igitur rationes videntur concludere omnẽ incertitudinem, & ita opinionẽ achademicorũ. Quòd autem ista conclusio non sit secundum mentem Augu. probo. Aug. 2. Soliloquorum. Spectamina disciplinarũ quisque verissima esse nulla dubitatione concedit. Et Boetius de Hebdomadibus. Communis animi conceptio est, quam quisque probat auditam. Et Philosophus 2. Metaphysicæ. *T. c. 5.* Prima principia sunt omnibus nota, sicut ianua in domo: quia ianua neminem latet, licet interiora domus lateãt. Ex his tribus auctoritatibus arguitur sic. Quod cõuenit omnibus alicuius speciei, sequitur naturam specificam, igitur cum quisque habeat certitudinem infallibi- B lem de principijs primis, & vlterius, cuilibet est naturaliter euidens forma syllogismi perfecti, sicut patet ex diffinitione syllogismi perfecti. Scientia autem conclusionis *Cap. 5.* non dependet nisi ex euidentia principiorum, & ex euidentia syllogisticæ illationis, igitur cuilibet naturaliter scita potest esse quæcunque conclusio demonstrabilis ex præmissis per se notis.

Secundo apparet, quòd Aug. etiam concedit certitudinem eorum, quæ cognoscuntur per experientiam sensuum. Vnde dicit. 15. de Trinit. c. 12. vel 32. Absit a nobis vt ea, quę didicimus per sensus corporis vera esse dubitemus, per eos quippe didicimus cęlum terram, & ea, quæ in eis nota sunt nobis, quantum ille, qui nos & ipsa condidit, innotescere nobis voluit, si igitur non dubitamus de veritate eorum, & non fallimur, vt patet, ergo certi su- C mus de cognitis per viam sensus. Nam certitudo habetur, quando excluditur dubitatio, & deceptio.

Tertio etiam patet, quòd Aug. concedit ibidem certitudinem de actibus nostris. 15. lib. c. eodem, vel 31. siue dormiat, siue vigilet, viuit: quia etiam dormire, & in somnijs videre, viuentis est.

Quòd si dicas viuere non esse actum secundũ sed primum, sequitur ibidem, si aliquis dicat scio me viuere, falli non potest, etiã quotienscunque reflectendo supra primum scitum, & ibidem, si quispiam dicat, volo esse beatus, quomodo non impudenter respondetur, forte falleris. Et si dicat, scio me hoc velle, & hoc me scire scio, iã his duobus, & tertium potest addere, quòd hęc duo sciat, & quartum quòd hæc duo se scire sciat, & similiter in infinitum numerum pergere. Et ibidem, si quispiam di- D cat errare nolo, nonne siue erret, siue non erret eum errare nolle verum erit? Et alia inquit reperiũtur, quæ contra Academicos valent, qui nihil sciri ab homine posse contendunt. Et sequitur ibidem, sunt inde libri tres nostri, primo nostræ conuersionis tempore scripti, quos qui poterit, & voluerit legere, lectosq; intellexerit, nihil eũ profecto, quæ ab eis contra perceptionem veritatis argumenta multa inuenta sunt, permouebunt. Item eodem 15. c. 15. vel 38. illa, quæ sciuntur, vt nunquam etiam excidere possint, quoniam præsentia sunt, & ad naturam ipsius animæ pertinent, cuiusmodi est illud, quòd nos viuere scimus. Et sic patet primum.

Quomodo rationes illæ non concludunt, & quod falsum est, & contra Augustinum &c.

Nota igitur, ꝙ quattuor sunt cõditiones, de quibus est E nobis necessaria certitudo scilicet de scibilibus simpliciter, de scibilibus per experientiã, de actibus nostris, & de cognitis, vt nũc a nobis per sensus. Exemplum de primo triangulus habet tres &c. Exemplum de secundo luna eclipsatur. Exemplum de tertio, vigilo. Exemplũ de quarto, illud est album. Primum et tertium tantum egent sensu, vt occasione, quia simpliciter est certitudo, si omnes sensus errarent. Secundum & quartum tenẽt per idem, scilicet, quod frequenter euenit a non libero, habet illud pro causa naturali. Ex hoc sequitur propositũ, tam in secundo, quam in quarto, aliquãdo additur propositio necessaria. Itaque auctoritates Aug. dimittas vsque ad articulũ secundũ, qui est ad rẽ, vel qui est solutio, primũ est manifestũ. Tertium est per se notũ, alias non iudicaretur quod esset per se notũ. Secundũ & quartũ habẽt infinitas p se notas, quibus inde gerunt alias ex pluribus sensibus.

A 4. cognitiones.

Sic in antiquo originali.

QVANTVM ad secundum articulum, vt in nullis cognoscibilibus locum habeat error Achademicorũ, videndum est qualiter de tribus cognoscibilibus prędictus scilicet de principijs per se notis, & de conclusionib.

Secundo de cognitis per experientiam.

Tertio de actibus nostris, an possit naturaliter haberi titudo infallibilis.

Quantum ad certitudinem de principijs, dico sic, ꝙ termini principiorum per se notorum talem habent identitatem, vt alter euidenter necessario alterum includat. Et ideo intellectus componens illos terminos, ex quo apprehendit eos, habet apud se necessariam causam conformitatis illius actus ad ipsos terminos, quorum est compositio: & etiam causam euidentem illius conformitatis. Et ideo necessario patet sibi conformitas illa, cuius causam necessariam, & euidentem apprehendit in terminis, igi- G tur non potest esse in intellectu apprehensio terminorũ & compositio eorum, quin stet conformitas illius compositionis ad terminos, sicut non potest stare albedo, & albedo, quin stet similitudo. Hæc autem conformitas cõpositionis ad terminos est veritas compositionis, ergo nõ potest stare cõpositio talium terminorum, quin sit vera, & ita non potest stare perceptio illius compositionis, & perceptio terminorum, quin stet perceptio conformitatis compositionis ad terminos, & ita perceptio veritatis, quia prima percepta euidenter includunt perceptionem illius veritatis.

Tex. 8. & 9. Confirmatur ratio ista per simile per Philosophum. 4. Met. vbi vult, quòd oppositum primi principij scilicet huiusmodi, impossibile est idem esse & non esse, non potest venire in intellectu alicuius: quia tunc essent opiniones H contrariæ simul in mente, quod vtique verum est, de opinionibus contrarijs idest repugnantibus formaliter, quia opinio opinans esse de aliquo: & opinio opinans non esse de eodem, sunt formaliter repugnantes. Ita arguam in proposito repugnantiam aliquam intellectionum in mente: licet non formalem. Si enim stat in intellectu notitia totius & partis: & compositio eorum, cum ista includant (sicut causa necessaria) conformitatem compositionis ad terminos, si stat in intellectu hæc opinio. Quòd ista compositio sit falsa, stabunt notitiæ repugnantes, non formaliter, sed notitia vna stabit cum alia, & tamen vna erit causa necessaria oppositæ notitiæ ad illam, quod est impossibile. Sicut enim impossibile est album & nigrum stare simul, quia sunt contraria formaliter, ita impossibile I est simul stare album, & illud, quod est præcisa causa nigredinis, ita necessaria, quòd non potest esse sine ea absque contradictione.

1. Post. te. 5. Habita euidentia, vel certitudine de principijs primis, patet quomodo habetur de conclusionibus illatis ex eis, propter euidentiam formæ syllogismi perfecti, cum certitudo conclusionis tantum modo dependeat ex certitudine principiorum, & ex euidentia illationis.

Sed nunquid in ista notitia principiorum & conclusionum non errabit intellectus, si sensus decipiatur omnes circa terminos?

Responsio, quòd quantum ad istam notitiam, intellectus non habet sensus pro causa, sed tantum pro occasione: quia intellectus non potest habere notitiam simplicium, nisi acceptam a sensibus, illa tamen accepta potest simplicia virtute sua componere, & si ex ratione talium K simplicium sit complexio euidenter vera, intellectus virtute propria & terminorum assentiet illi complexioni, non virtute sensus, a quo accipit terminos exterius. Exẽplum, si ratio totius & ratio maioritatis accipiantur a sensu, & intellectus componat istam: Omne totum est maius sua parte, intellectus virtute sui & istorum terminorum assentiet indubitanter isti complexioni, & non tantum quia vidit terminos coniunctos in re, sicut assentit isti. Sortes est albus, quia vidit terminos in re vniri. Immo dico, quòd si omnes sensus essent falsi, a quibus accipiuntur tales termini, vel quod plus est ad deceptionem, aliqui sensus essent falsi, aliqui sensus veri, intellectus circa talia principia non deciperetur, quia semper haberet apud se terminos, qui essent causa veritatis, vtpote si alicui cęco nato essent impressę miraculose in somnijs F species albedinis & nigredinis: & illa remanerent post in vigilia, intellectus abstrahens ab eis componeret istam, Album non est nigrum, & circa istam non deciperetur intellectus, licet termini accipiantur a sensu errante: quia ratio formalis terminorum, ad quam deuentum est, est necessaria causa veritatis huius negatiuæ.

DE SECVNDIS cognoscibilibus. s. de cognitis per experientiam.

Dico, ꝙ licet experientia non habeatur de omnibus singularibus, sed de pluribus, nec quòd semper sed ꝙ pluries, tamen expertus infallibiliter nouit, ꝙ ita est, & ꝙ sẽper & in omnibus, & hoc per istam propositionem quiescentem in anima, quidquid euenit, vt in pluribus ab aliqua causa non libera, est effectus naturalis illius causæ, quæ propositio nota est intellectui, licet accepisset terminos eius a sensu errante: quia causa non libera non põt producere vt in pluribus effectum, ad cuius oppositum ordinatur, vel ad quem ex forma sua non ordinatur, sed cã casualis ordinatur ad producendum oppositum effectus casualis, vel non ad illum producendum, ergo nihil est cã casualis respectu effectus frequenter producti ab eo, & ita si non est libera, est naturalis. Quòd autem iste effectus 2. Phi. te 48. euenit a tali cã producente, vt in pluribus, hoc acceptum est per experientiam, quia inueniendo nunc talem naturam cum tali accidente, nunc cum tali, inuentum est, ꝙ quãtuncunque esset diuersitas accidentium talium, semper istam naturam sequebatur talis effectus, ergo nõ per aliquod accidens per accidens illius naturæ, sed per naturam ipsam in se consequitur talis effectus.

Sed vlterius notandum, ꝙ quandoque accipitur experientia de conclusione, puta, ꝙ luna frequenter eclipsatur, & tunc supposita conclusione, quia ita est, inquiritur cã talis conclusionis per viam diuisionis, & qñq; deuenitur ex conclusione experta ad principia nota ex terminis & tunc ex tali principio nota ex terminis potest conclusio, prius tantum per experientiam nota, certius cognosci. s. primo genere cognitionis, quia vt deducta ex principio per se noto, sicut illud est per se notũ, ꝙ opacum interpositum inter luminosum videlicet & perspicuum, impedit luminis multiplicationem ad tale pspicuum, & si inuentum fuerit per diuisionẽ, ꝙ terra est tale corpus interpositum inter solem & lunã, scietur certissime demostratione pp quid, & non tm̃ per experiẽtiã, sicut sciebatur illa conclusio ante inuentionẽ principij. Vt inquit Arist. 2. Post. to. 1.

Qñq; aũt est experientia de principio, ita ꝙ non contingit amplius per viam diuisionis vlterius inuenire principium notum ex terminis, sed statur in aliquo vero vt in pluribus, cuius extrema experimentatum est frequenter vniri, puta ꝙ herba talis speciei est calida, nec inuenitur aliquod medium aliud prius per quod demonstretur passio de subiecto propter quid, sed statur in isto, sicut in primo noto, propter experientiam, tunc licet incertitudo & fallibilitas remoueantur per illam propositionẽ, effectus vt in pluribus alicuius causæ non liberæ est naturalis effectus eius, tamen iste est vltimus gradus cognitionis sciẽtificæ, & forte ibi non habetur necessaria cognitio actualis vnionis extremorum sed aptitudinalis, si enim passio est res alia absoluta a subiecto, posset sine contradictione separari a subiecto, & expertus nõ haberet cognitionem quia ita est, sed quia aptum natum est ita esse.

K DE TERTIIS cognoscibilibus scilicet de actibus nostris. Dico, quòd est certitudo de multis eorum sicut de principijs per se notis: vt patet 4. Met. vbi dicit Philosophus de rationibus dicentium omnia apparentia esse uera, quòd istæ rationes quærunt, vtrum nũc dormiamus an vigilemus. Possunt autem idem omnes dubitationes tales, omnium enim rationem hi dignificant esse. Et subdit: Rationem quærunt, quorum non est ratio. Demonstrationis enim principij non est demonstratio, igitur per ipsum ibidem, ne vigilare, est per se notum, sicut principium demonstrationis. Tex. 26. A.1. dubitationibus.

1 q. 3. prolo & 4. Meta q. 2. & 1 Quolibeto. q 7. & infr. dist. 8 ad finem.

Nec obstat, quòd est contingens, quia (sicut dictum fuit alias) ordo est in contingentibus, quòd aliqua est prima & immediata, alioquin vel esset processus in infinitũ in cõtingẽtibus, vel aliqd cõtingens sequeretᷣ ex cã necessaria, quorũ vtrũq; est impossibile. Et sicut est

certitudo

certitudo de vigilare: sicut de per se noto: ita etiam de A multis alijs actibus, qui sunt in potestate nostra, vt de me intelligere, de me audire, & sic de alijs, qui sunt actus perfecti, licet enim non sit certitudo, q videam album extra positum, vel in tali subiecto, vel in tali distantia: quia potest fieri illusio in medio, vel in organo, & multis alijs vijs, tamen certitudo est, quòd video, etiam si illusio fiat in organo, quæ illusio in organo maxima illusio videtur esse, puta quando actus fit in organo ipso, non ab obiecto præsente, qualis natus est fieri ab obiecto præsente, & ita si potentia haberet actum suum posita tali illusione, vel passione, & verè esset illud ibi, quod visio dicitur, siue sit actio, siue passio, siue vtrunque. Si autem illusio fieret non in organo proprio: sed in aliquo proximo, quod videtur organum, sicut si non fieret illusio in concursu neruorum: sed in ipso oculo fieret impressio B speciei, qualis nata est fieri ab obiecto, adhuc visus videret: quia talis species, vel quod natum est videri in ea, videretur: quia haberet sufficientem distantiam respectu organi visus, quod est in concursu istorum neruorum, sicut patet per Augustinum. 11. de Trinit. quòd reliquiæ visorum remanentes in oculo, oculis clausis videntur, & per Philosophum, de sensu, & sensato, quòd ignis, qui generatur ex eleuatione oculi violenta, & multiplicatur vsque ad palpebram clausam, videtur, istæ sunt veræ visiones, licet non perfectissimè: quia hic sunt sufficientes distantiæ specierum ad organum principale visus.

Cap. 1.

Cap. 2.

Sed quomodo habetur certitudo eorum, quæ subsunt actibus sensus: puta, quòd aliquod extra est album, vel calidum, quale apparet.

Respondeo, aut circa tale cognitum opposita apparent C diuersis sensibus, aut non, sed omnes sensus cognoscentes illud habent idem iudicium de eo. Si secundo modo, tunc certitudo habetur de veritate talis cogniti per sensus, & per illam propositionem præcedentem, quod euenit, vt in pluribus ab aliquo, est effectus naturalis eius, si non sit causa libera, ergo cum ab isto præsente euenit, vt in pluribus, talis immutatio sensus, sequitur, quòd immutatio, vel species genita sit effectus naturalis talis causæ, & ita tale extra erit album, vel calidum, vel tale quale natum est repræsentari per speciem genitam ab ipso, vt in pluribus. Si autem diuersi sensus habent diuersa iudicia de aliquo viso extra, puta visus dicit baculum esse fractum, cuius pars est in aqua, & pars in aere, & tactus potest experiri contrarium. Visus etiam semper dicit solem esse quantitatis minoris, quam est, & omne visum a re- D motis esse minus, quàm sit, in talibus est certitudo, quid verum sit, & quis sensus erret per propositionem quiescentem in anima certiorem omni iudicio sensus, & per actus plurium sensuum concurrentes, ita quòd semper aliqua propositio rectificat intellectum de actibus sensus, quis sit verus, & quis fallat, in qua propositione intellectus non dependet a sensu sicut a causa: sed sicut ab occasione. Exemplum. Intellectus habet hanc propositionem quiescentem: Nullum durius frangitur ad tactum alicuius mollis sibi cedentis. Hęc est ita per se nota ex terminis, quòd etiam si essent accepti a sensibus errantibus non potest intellectus dubitare de illa propositione: immo oppositum includit contradictionem, sed quòd baculus sit durior aqua, & quòd aqua sibi cedit, hoc dicit vterque sensus tam visus, quam tactus, sequitur igitur quòd E baculus non est fractus sicut sensus visus iudicat ipsum fractum, & ita quis sensus errat, & quis non, circa fracturam baculi, intellectus iudicat per certius omni actu sensus.

Similiter ex alia parte, quòd idem quantum applicatum quanto, omnino, est æquale sibi, hoc est notum intellectui quantumcunque notitia terminorum accipiatur a sensu errante, sed quòd idem quantum possit applicari viso propinquo, & remoto, hoc dicit tam visus, quam tactus, ergo quantum visum siue prope siue a remotis est æquale, igitur visus dicens hoc esse minus, errat. Hæc conclusio concluditur ex principijs per se notis, & ex actibus duorum sensuum cognoscentium, vt in pluribus ita esse, & ita vbicunque ratio iudicat sensum errare hoc iudicat non per aliquam notitiam præcise ac- A quisitam a sensibus vt a causa, sed per aliquam notitiam occasionatam a sensu in qua non fallitur, etiam si omnes sensus fallantur, & per aliquam aliam notitiam acquisitam a sensu vel a sensibus, vt in pluribus, quæ sciuntur esse vera per propositionem sæpe allegatam, scilicet q euenit vt in pluribus &c.

Nota ergo q notitia principij est immutabilis a veritate in falsitatem, non aliter, quia simpliciter est corruptibilis, sic species intelligibilis est delebilis vt phantasma, sed immutabilis a vera repræsentatione in falsam. Sed oppositum, licet corruptibile, tamen est immutabile a vera entitate in falsam, & ideo est conformatiuum notitiæ sibi seu causatiuum notitiæ veritatis suæ in essendo, quia entitas vera immutabilis in falsam, virtualiter continet notitiam veram immutabiliter conformem entitati suæ.

Additio subtilissima plurib. applicāda.

B Notitia etiam secundum Augustinum, verum necessarium, vel immutabile est supra mentem. Intellige in ratione veritatis euidentis, quia hanc de se causat immediate, non autem secundum eius euidentiam subest menti, vt posset sibi apparere vera vel falsa, sicut verum probabile menti subest, vt ipsa possit facere illud apparere verum vel falsum, quærendo rationes hincinde per quas probetur & improbetur.

Sic intelligendum est, q mens non iudicat de vero immutabili, sed de alijs, quia dicā, quòd hoc sit verū: hic est actus iudicandi, & est in potestate mentis respectu probabilis non autem respectu necessarij, nec tamen minus perfecte asserit de necessario, q ipsum sit verum, & hęc assertio apud Aristotelem, potest dici iudicium. Sic patet q̄ de conclusione necessaria mens iudicat, quia non C est statim euidens ex se. Ideo non determinat euidentiam sui ipsius menti, potest etiam mens rationes sophisticas adducere contra eam, per quas dissentiat, non sic contra primum notum, quarto Metaphysicæ, in mente venire. Sed Augustinus vult in tantum esse in potestate iudicantis, q non necessario determinetur ab alio.

Vt inquit Arist. 1. to. & 1. Post. to. 27.

Hic habes qualiter dialecticus interrogat non autem demonstrator. to. 8.

QVANTVM ad tertium articulum, ex istis respōdendum ad illas tres rationes.

Ad primam, ad illud de mutatione obiecti, antecedens est falsum, nec est opi. Aug. sed Heracliti & discipuli sui Trachili, qui nolebant loqui, sed mouere digitum, vt dicitur. 4. Metaph. Et etiam consequentia non valet, dato q antecedens esset verum, quia adhuc secundum Arist. posset haberi certa cognitio de hoc, quòd omnia continue mouentur. Non sequitur etiam, si obiectum est muta- D bile, ergo quod gignitur ab eo non est repræsentatiuum alicuius sub ratione immutabilis, q̄a mutabilitas in obiecto non est ratio gignendi, sed natura ipsius obiecti, quod est mutabile, genitum igitur ab ipso repræsentat naturā, per se, igitur si natura, vnde natura, habeat aliquam immutabilem habitudinem ad aliud, illud aliud per suum exemplar: & illa natura per suum exemplar, repræsentātur, vt immutabiliter vnita. Et ita per duo exemplaria genita a duobus mutabilibus, non inquantū mutabilia, sed inquantum naturæ, potest haberi notitia immutabilis vnionis eorum.

A. l. Crachili. Tex. 22.

Contra, quamuis obiectum non inquantum mutabile gignat, si tamen est mutabile, quomodo eius ad aliquid est habitudo immutabilis?

Responsio, habitudo est immutabilis sic, quia inter ex- E trema non potest esse habitudo opposita, nec nō esse ista, positis extremis, sed per destructionem extremi vel extremorum destruitur.

Contra, quomodo est propositio affirmatiua necessaria si identitas extremorum potest destrui.

Respondeo, quando res non est, identitas eius realis, sed tunc si est in intellectu, est identitas vt est obiectum intellectum, & necessaria secundum quid, quia in tali esse extrema non possunt esse sine identitate, tamen illa potest non esse, sicut extrema possunt non esse intellecta, igitur propositio est necessaria in intellectu nostro secundum quid, quia immutabilis in falsam, sed simpliciter necessaria non, nisi in intellectu diuino. Sicut nec extrema habent identitatem simpliciter necessario in aliquo esse nisi in illo esse intellecto.

Patet etiam quòd per repræsentatiuum in se mutabile, potest repræsentari aliquid sub ratione immutabilis: quia essentia Dei sub ratione immutabilis, repræsentatur intellectui per aliquid omnino mutabile, siue illud sit species, siue actus. Hoc patet per simile: quia finitum potest repræsentare aliquid sub ratione infiniti.

Ad secundam dico, quòd in anima potest intelligi duplex mutabilitas, vna ab affirmatione in negationem, & e conuerso: puta ab ignorantia ad scientiam, vel a non intellectione ad intellectionem. Alia, quasi a contrario in contrarium: puta a rectitudine ad deceptionem, & e conuerso, anima autem (quoad quæcunque obiecta) est mutabilis prima mutabilitate, & per nihil formaliter in ea existens tollitur ab ea talis mutabilitas: sed non est mutabilis secūda mutabilitate: nisi circa illa complexa, quæ non habent euidentiam ex terminis. Circa illa vero, quę sunt ex terminis euidentia mutari non potest secunda mutabilitate: quia ipsi termini appręhensi sunt causa necessaria conformitatis compositionis ad ipsos terminos, igitur si anima est mutabilis a rectitudine in errorem absolute: non sequitur quòd per nihil aliud a se potest rectificari: quia saltem rectificari potest circa illa obiecta, circa quæ non potest intellectus errare appręhensis terminis.

Henri. quo lib. 5. q. 14.

Ad tertiam si aliquam apparētiam haberet, magis concluderet contra opinionem illam, quæ negat speciem intelligibilem: quia illa species, quæ potest repræsentare se tanquam obiectum in somnis est phantasma non species intelligibilis: igitur si intellectus solo phantasmate vtatur, per quod obiectum est sibi præsens, & non alia specie intelligibili non videtur, quòd per aliquid, in quo obiectum sibi relucet, possit discernere verum a verisimili: sed ponendo speciem intelligibilem in intellectu, nō valet ratio: quia intellectus non potest vti illa, vt per se obiecto: quia non contingit vti illa in dormiendo.

A. l. pro se vt pro obiecto.

Si obiicias, quòd phantasma potest repræsentare se, vt obiectum, igitur intellectus propter illum errorem virtutis phantasticæ potest errare, vel saltem ligari, ne possit operari, vt patet in somnis, & freneticis.

Potest dici, quòd si ligetur, quando est talis error in virtute phantastica, non tamen errat intellectus: quia tunc non habet aliquem actum.

Sed quomodo sciet intellectus, vel erit intellectus certus, quando non errat virtus phantastica, quam tamen non errare requiritur ad hoc, vt intellectus non erret.

Respondeo, ista veritas quiescit in intellectu, quod potentia non errat circa obiectum proportionatū nisi indisposita sit, & notum est intellectui virtutem phantasticam non esse indispositam in vigilia, tali indispositione, quę facit phantasma repræsentare se tanquam obiectum: quia per se notum est intellectui, quòd intelligens vigilat, & ita quòd virtus phantastica non est ligata in vigilia sicut in somnis.

Sed adhuc instatur contra istam certitudinem dictam de actibus hoc modo, videtur mihi, quòd videam, vel audiam, vbi tamen non video, vel audio, ergo de hoc non est certitudo.

Respondeo, quòd aliud est contra negantem aliquam propositionem ostēdere eam esse veram. Aliud est alicui admittendi eam ostēdere, quomodo sit vera. Exemplum quarto Metaphysicæ, vbi contra negantes primum principium, non inducit Philosophus illud inconueniens, quod opiniones contrariæ simul essent in animo: quia hoc ipsi concederent sicut præmissam, sed inducit eis alia inconuenientia manifesta eis: licet non in se, sed recipientibus primum principiū ostendit, quomodo sit notum primum principium: quia ita notum est, quod oppositum eius nō possit euenire in mente, quod probat: quia tunc possent opiniones contrariæ simul inesse. Talis cōclusio est magis ibi inconueniens, quàm hypothesis: ita hic, si contendis mecum nullam propositionem esse per se notam, nolo disputare tecum. Constat enim, quod tu es proteruus: quia nō es persuasus: sicut patet in actibus tuis, quomodo obiicit Philosophus quarto Metaphysicæ: somnians enim de aliquo quasi de proximo obtinendo, & postea euigilans nō prosequitur illud sicut prosequeretur, si ita esset proximus

T. c. 9.

T. c. 10. 18. & 24.

F vigilando ad illud consequendum. Si autem admittas aliquam propositionem esse per se notam, oportet quod possit cognosci, & circa quodcunque potest potentia indisposita errare, sicut patet in somnus. Igitur ad hoc, quod aliqua cognoscāt esse per se nota, oportet quod possit cognosci quādo potentia est disposita & quando non, & per consequens potest haberi notitia de actibus nostris, quod potentia est ita disposita, quod illa sunt per se nota, quæ apparent sibi per se nota.

Dico tunc ad formam illius cauillationis, quod sicut appareret somnianti se videre, ita posset sibi apparere oppositum vnius principij per se noti speculabilis, & tamen non sequitur, quin illud principium sit per se notum, ita non sequitur, quin illud sit per se notū audienti, quod nō sequitur, quin vtrumque pōt potentia indisposita errare, non autem **G** potentia disposita, & quando sit disposita & quando nō, hoc est per se notum, alias non posset cognosci aliquam aliam esse per se notam, quia non posset cognosci, quæ esset per se nota, vtrum illa cui intellectus sic dispositus, vel sic assentiret.

CIRCA quartum articulum contra conclusionem opin. arguo sic.

Quæro quid intelligit per veritatem certam & sinceram, aut veritatem infallibilem absque s. dubitatione & deceptione, & est probatum prius & declaratum in secūdo & tertio articulis, quòd illa potest haberi ex puris naturalibus, aut intelligit de veritate, quæ est passio entis, & tunc cum ens possit naturaliter cognosci, ergo & verum cum sit passio eius. Et si verum, ergo & veritas per abstractionem, quia quæcunque forma potest intelligi **H** vt in subiecto, potest etiam intelligi vt in abstracto in se & in abstracto a subiecto. Aut tertio intelligit per veritatem conformitatem ad exemplar, & si ad creatum, patet propositum, si autem ad exemplar increatum, conformitas ad illud non potest intelligi, nisi illo exemplari cognito, quia relatio non est cognoscibilis nisi cognito extremo, ergo falsum est quod ponitur in opin. s. exemplar æternum esse rationem cognoscendi, non cognitum.

Præterea secundo sic. Intellectus simplex, quod intelligit confuse potest cognoscere diffinitiue, inquirendo diffinitionē illius cogniti per viam diuisionis. Hæc cognitio diffinitiua videtur perfectissima pertinens ad intellectum simplicem, ex tali cognitione perfectissima terminorum potest intellectus perfectissime cognoscere principium, & ex principio conclusionem, & in hoc comple- **I** to videtur notitia intellectualis, ita quod non videtur cognitio veritatis necessaria haberi, vltra veritates prædictas.

7. Met. to. 4.

Item Tertio. Aut lux æterna causat aliquid prius naturaliter actu, aut non, si sic, aut ergo in obiecto, aut in intellectu. Non in obiecto, quia obiectum, inquantum habet esse in intellectu, non habet esse reale sed intentionale, igitur non est capax alicuius accidentis realis. Si in intellectu, igitur lux increata non immutat ad cognoscēdum sinceram veritatem nisi mediante effectu suo, & ita æque perfecte videtur opin. communis ponere notitiam in lumine increato sicut ista opinio, quia ponit eam videri in intellectu agente, qui est effectus lucis increatæ, & perfectior, quam esset illud lumen accidentale causatū. Si autem nihil causat ante actum, aut ergo sola lux causat actum, aut lux cum intellectu & obiecto. Si sola lux, **K** ergo intellectus agens nullam habet operationem in cognitione sinceræ veritatis, quod videtur inconueniens, quia illa operatio est nobilissima intellectus nostri, ergo intellectus agens, qui est nobilissimus in animo, concurret aliquo modo ad istam actionem.

Quia est scientia perfecta primo Poste. to. 5.

Vide D. Tho. 1. parte summæ q. 44. art. 5

Item actus intelligendi non magis determinatur esse vnius hominis quam alterius, & sic superflueret intellectus agens, quod non est dicendum cum eius sit omnia facere, sicut possibilis omnia fieri, tertio de Anima.

Similiter etiam secūdum Phil. 3. de Anima intellectus agens correspondet in ratione actiui, possibilis in ratione passiui, ergo quidquid recipit possibilis ad illud aliquo modo se habet actiue intellectus agens.

Tex. 17. & 18.

Hoc etiam inconueniens, quod illatum est concluditur ex opin. prædicta, per aliam viam, quia (secundum sic opinantem) agens vtens instrumento non potest habere

actio-

actionẽ excedentem actionem instrumenti, igitur cũ uirtus intellectus agẽtis nõ possit in cognitionẽ sincerę veritatis, lux æterna vtens intellectu agente, non poterit in cognitionem, vel in actionem istius cognitionis sincere veritatis, ita quod intellectus agens habeat ibi rationem instrumenti. Si dicas, ꝙ lux increata cum intellectu, & obiecto causet istam veritatem sinceram, hæc est cõmunis opinio, quæ ponit lucem ęternam, sicut causam remotam, causare omnem certam cognitionem vel veritatẽ, vel igitur erit ista opinio inconueniens, vel non discordat a communi opi.

Decisio quæstionis.

AD QVÆSTIONEM igitur, dico, quòd propter verba Aug. oportet concedere, ꝙ veritates infallibiles videntur in regulis æternis.

Vbi primo nota, ꝙ potest ly, in accipi obiectiuè, & hoc quadrupliciter, vel sicut in obiecto proximo, vel sicut in continente obiectum proximum, vel sicut in eo virtute cuius obiectum proximum mouet, vel sicut in obiecto remoto.

Ad intellectum primi dico, quòd omnia intelligibilia actu intellectus diuini habent esse intelligibile, & in eis omnes veritates de se relucent, ita quod intellectus intelligens ea, & virtute eorum intelligens necessarias veritates de eis, videt in eis, sicut in obiectis, istas veritates necessarias. Illa autem, inquantum sunt obiecta secundaria intellectus diuini, sunt veritates; quia cõformes suo exemplari intellectui. s. diuino, & sunt lux, quia manifestatiuę, & sunt immutabiles ibi & necessariæ, sed æternæ sunt secundum quid; quia ęternitas est conditio existentis, & illa non habent existentiam, nisi secundum quid, sic ergo primo possumus dici videre ea in luce ęterna, hoc est in obiecto secũdario intellectus diuini, quod est veritas vel lux æterna, modo exposito.

Secundus modus patet similiter: quia intellectus diuinus continet istas veritates quasi liber, sicut dicit illa auctoritas Aug. de Trin. 14. ca. 15. vel 34. quòd istæ regulæ scriptæ sunt in libro lucis æternæ. i. in intellectu diuino, inquantum continet veritates istas. Et licet ille liber non videatur, videntur tamen illæ quidditates vel veritates, quæ sunt scriptæ in illo libro. Et eatenus posset dici intellectus noster videre veritates in luce ęterna; hoc est in illo libro, sicut in continente obiectum. Et hoc secundum alũ modum, vel & in illis veritatibus; quæ sunt lux æterna secundum quid, sicut in obiectis videmus. Et hoc secundum primum modum, & alter istorum modorũ videtur esse de intellectu Aug. 12. de Trin. c. 14. ꝙ ratio quadrati corporis manet incorruptibilis et immutabilis &c. nõ autem manet talis nisi vt est obiectum secundarium intellectus diuini.

A.I. incorporalis.

Contra tamen primum modum est dubium. Si enim nõ videmus istas veritates, vt intellectu diuino: quia non videmus intellectum diuinum, quomodo dicemur videre in luce increata, ex hoc, quod videmus in tali luce ęterna secundum quid, quæ habet esse in luce increata sicut in intellectu cognoscente?

Subtilissima instantia.

Huic respondet tertium membrum, quod illa vt sunt obiectum secundarium intellectus diuini non habent esse nisi secundum quid: operatio autem vere realis nõ competit præcisè alicui enti secundum quid virtute sui, sed si aliquo modo competit sibi, hoc oportet esse virtute alicuius, cui competit esse simpliciter, igitur istis obiectis secundarijs non competit mouere intellectum præcisè nisi in virtute esse intellectus diuini, quod est esse simpliciter, & per quod ista habent esse secundum quid, sic igitur in luce æterna secundum quid sicut in obiecto proximo videmus, sed in luce increata videmus secũdum tertium modum, sicut. s. in causa proxima, cuius virtute obiectum proximum mouet.

De his vide inf. d. st. 35. contra Her.

Iuxta hoc etiam posset dici, quòd quãtum ad tertium modum videmus in luce æterna sicut in causa proxima obiectum sic: nam intellectus diuinus producit ista actu suo in esse intelligibili, & actu suo dat huic obiecto esse tale & illi tale, & per cõsequens dat eis talem rationem obiecti, per quam rationem primo mouent intellectum ad cognitionem talem certam. Et quod propriè posset dici intellectum nostrum videre in luce æterna, quia lux est causa obiecti. Apparet per simile, quia ꝓpriè dicimur intelligere in lumine intellectus agentis, cum tamen illud lumẽ nõ sit nisi causa actiua. s. vel faciens obiectum in actu, vel virtute cuius obiectum mouet, vel vtrumque. Ista igitur duplex causalitas intellectus diuini, qui est uera lux increata, videlicet, quòd producit obiecta secundaria in esse intelligibili, & quod est illud uirtute cuius obiecta secundaria, etiam producta, mouent actualiter intellectum, potest quasi integrare unum tertium membrum de causa, propter quam dicamur vere uidere in luce æterna.

Dubitatio notabilis.

Et si obijcias contra istos duos modos integrantes tertium membrum de causa, quia tunc magis videtur, quod diceremur uidere in Deo uolente, vel in Deo ut uoluntas est, quam in Deo vt lux est: quia uoluntas diuina est principium immediatum cuiuslibet actus ad extra.

Respondeo intellectus diuinus inquantum aliquo modo prior est actu uoluntatis diuinæ, producit ista obiecta in esse intelligibili, & ita respectu istorũ uidetur esse causa mere naturalis: quia Deus non est causa libera respectu alicuius, nisi quod pręsupponit ante se aliquo modo uoluntatem seu actum uoluntatis, & sicut intellectus, ut prior actu uoluntatis, producit obiecta in esse intelligibili: ita ut prior causa uidetur cooperari illis intelligibilibus ad eorum effectum naturalem, ut. s. appræhensa, & composita causent appręhensionis conformitatem ad se, ut igitur ꝙ cõtradictionẽ includat, aliquem intellectum talem compositionem formare, & compositionẽ nõ esse conformem terminis: licet possibile sit illos terminos nõ concipere, quia licet Deus uoluntarie coagat ad hoc, ꝙ intellectus terminos componat, uel non: tamen cum composuerit, ut illa compositio sit conformis terminis: hoc videtur necessario sequi rationem terminorum, quã habent ex intellectu Dei causante illos terminos in esse intelligibili.

Nota quæ intelligis.

Et ex isto apparet qualiter non est necessaria specialis illustratio ad videndum in regulis æternis, quia August. non ponit in eis videri nisi vera, quæ sunt necessaria ex vi terminorum, & in talibus est maxima necessitas, tam causæ remotæ, quam proxime, respectu effectus: puta, tam intellectus diuini ad obiecta mouentia, quam illorũ obiectorum ad veritatem complexionis de eis, & licet & non sit tanta necessitas ad perceptionem illius veritatis, quod oppositum includat contradictionem, tamẽ necessitas est ex parte causæ proximæ coassistente sibi causa remota, quia termini appræhensi, & compositi nati sunt naturaliter causare euidentiam conformitatis compositionis ad terminos, etiam si ponatur, quod Deus coagat terminis ad istum effectum influentia generali, non tamẽ necessitate naturali.

Sed, siue sit influentia generalis, siue (quòd plus est) necessitas naturalis influendi terminis ad hunc effectũ, patet quod non requiritur illustratio specialis.

Assumptum de intentione Aug. patet per ipsum, 4. de Trin. ca. 15. vel 35. vbi loquitur de Philosophis infidelibus, nonnulli eorum potuerunt aciem mentis vltra omnem creaturam transmittere, & lucem incommutabilis veritatis quantulacunq; ex parte attingere, quod Christianos multos ex fide interim sola viuentes nondum potuisse derident, igitur vult quod Christiani credita non vident in regulis æterni, sed Philosophi vident in illis necessaria multa, idem 9. de Trin. 6. cap. vel 15. non qualis sit vnuscuiusq; hominis mens &c. q. d. contingentia non videntur ibi, sed necessaria, & in eodem, 4. lib. ca. 16: vel 36. arguit contra istos Philosophos, nunquid quia verissime disputant, & documentis certissimis persuadent æternis rationibus omnia temporalia fieri, propterea potuerunt in ipsis rationibus perspicere; vel ex ipsis colligere, quot sũt animalium genera, q̃ semina singulorũ in exordijs &c. Nonne ista omnia non per illam incommutabilem sapientiam, sed per locorum, ac temporum historiam quæsierunt, & ab alijs experta, atq; conscripta crediderunt? Ergo intelligit, ꝙ per regulas ęternas non cognoscuntur illa contingentia, quæ tantum per sensus cognoscuntur, vel per historias creduntur, & tamen specialis illustratio magis requiritur in credendis contingentibus, quam in cognitis

A I. cognoscendis.

cognitis necessarijs: immo ibi maxime remouetur illustratio specialis, & sufficit sola generalis.

Contra, quid igitur dicit Aug. 12. de Tri. c. 14. vel 32. q paucorum est peruenire mentis acie ad rationes intelligibiles, & 83. quæst. q. 4. 6. non nisi puræ animæ ad illas pertingunt.

Respondeo ista puritas nõ debet intelligi a vitijs: quia 15. de Trinit. c. 15. vel 34. vult, quòd iniustus videt in regulis æternis, quid in his sentiendum sit, & 4. li. c. prælegato, vult, quòd Philosophi viderunt veritatem in regulis æternis sine fide, & quæstione eadem vult, quòd nullus potest esse sapiens sine cognitione idearũ, eo modo quo Platonem, forsan, concederet esse sapiẽtem. Sed ista puritas debet intelligi eleuando intellectum ad considerandum veritates, vt relucent in se, non tantum vt relucent in phantasmate.

G Vbi considerandum, quòd res sensibilis extra, causat phantasma confusum, & vnum per accidens in virtute phantastica repræsentans, scilicet rem secundum quantitatem, figuram, colorem, & alia accidentia sensibilia; & sicut phantasma repræsentat tantum confuse, & per accidens, ita multi percipiunt tantum ens per accidens, veritas autem purè, præcise sunt tales ex propria ratione terminorum, inquantũ illi termini abstrahuntur ab omnibus per accidens coniunctis cum eis. Non enim hæc propositio. Omne totum est maius sua parte, primo vera est, vt totum est in lapide, vel ligno, sed vt totum abstrahitur ab omnibus quibus coniungitur per accidẽs, & ideo intellectus, qui nunquam intelligit totalitatem nisi in conceptu per accidens, puta in totalitate lapidis, vel ligni, nunquã intelligit sinceram veritatẽ huius principij:

H quia nunquã intelligit præcisam rationẽ termini, per quã est veritas. Paucorũ igitur est pertingere ad rationes æternas: qa paucorũ est habere intellectiones per se, & multorũ est habere conceptus tales per accidens; sed isti non dicuntur distingui ab alijs per specialem illustrationem, sed per meliora naturalia, quia habent intellectum magis abstrahentem & perspicatiorẽ, uel propter maiorem inquisitionem, per quam ęquè ingeniosus peruenit ad cognoscendum illas quidditates, quas alius non inquirens, non cognouit. Et isto modo intelligitur illud Aug. de uidente in monte, & uidente inferius aerem nebulosum et superius aerem sincerum. 9. de Trin. c. 6. uel 46. qui enim tantum intelligit se per conceptus per accidens, ipse est quasi in valle positus circuudatus aere nebuloso: sed qui

I separat quidditates intelligendo præcisè eas cũceptu per se, quæ tamen relucent in phantasmate cum multis alijs accidentibus adiunctis, ipse habet phantasma inferius, & uerem nebulosum, & ipse est in monte inquãtum cognoscit illam ueritatem & uidet uerum supra, ut illam ueritatem superiorem in uirtute intellectus increati, quæ est lux æterna.

Vltimo modo potest concedi, quòd cognoscuntur ueritates sincere in luce æterna sicut in obiecto remoto cognito: quia lux increata est primum principium entitatũ speculabilium, et ultimus finis rerum practicarũ, & ideo ab ipsa sumuntur principia, tã speculabilia quam practica. Et ideo cognitio omnium, tam speculabilium, quam practicabilium, per principia sumpta a luce æterna, vt cognita, est perfectior & purior cognitione sumpta per principia in genere proprio, sicut in dictum est in quæstione de

K theologiæ subiecto, & est eminentior alia quacunque. Et hoc modo cognitio omnium pertinet ad Theologum. Cognoscere enim triãgulum habere tres, vt est quędam participatio Dei, & habens talem ordinem in vniuerso, quòd quasi exprimit perfectionem Dei, hoc est nobiliori modo cognoscere triangulum habere tres quam per rationem trianguli, & ita cognoscere, quòd temperate viuendum sit propter beatitudinem vltimam consequendam, quæ est attingẽdo Dei essentiam in se, est perfectius cognoscere istud cognoscibile practicum, quam per principium aliquod in genere moris. puta per hoc, q honeste viuendum sit, & isto modo loquitur Aug. de luce increata vt cognita. 15. de Trinit. c. 27. vel 82. vbi seipsum alloquens ait: tempe ergo multa vera vidisti eaque discreuisti ab illa luce, qua tibi lucente vidisti, attolle oculos ad ipsam lucem & eos in eam fige si potes. Sic enim videbis, quid distet natiuitas verbi Dei a processione doni Dei. Et paulo post. Hæc & alia similiter certa oculis tuis interioribus lux ista monstrauit, quæ igitur est causa cur acie fixa ipsam videre non possis, nisi vtique infirmitas &c.

A.l. per conceptus.

A.l. vel.

A.l. Existo vit.

Ex dictis patet ad omnes auctoritates August. in oppositum, & secundum aliquem dictorum modorum videndi, exponi possunt auctoritates Aug. quæ occurrunt de ista materia.

DE SEXTO articulo videndum est quomodo illæ tres rationes factæ pro prima opinione aliquid veri concludunt inquantum accipiuntur ab Aug. licet non concludant illam conclusionem falsam ad quã inducuntur.

Sic in antiquis originalibus.

Vbi sciendum est, quod a sensibilibus, sicut a causa per se & principali, non est expectanda sincera veritas: quia notitia sensus, est circa aliquid per accidens, vt dictum fuit, licet actus sensuum aliqui sint certi & veri, sed virtute intellectus agentis, qui est participatio lucis increatæ illustrantis super phantasmata, cognoscitur quidditas rei, & ex hoc habetur sinceritas vera, & per hoc soluitur primum argumentum Henrici. & secundum intentionem Aug. non plus concludit.

Ad secundam rationem Henrici dico, quod anima mutabilis est ab vno actu disperato ad alium, secundum diuersitatem obiectorum & suam illimitationem, & immaterialitatem: quia est respectu cuiuslibet entis, similiter ab actu in non actum: quia nõ semper est in actu, sed respectu primorum principiorum, quorum veritas nota, est ex terminis, & conclusionum euidenter deductarum ex terminis, non est mutabilis a contrario in cõtrarium, scilicet a vero in falsum.

Regulę enim in lumine intellectus agentis intellectũ rectificant, & ipsa species intelligibilis terminorũ; licet in essendo sit mutabilis, in repræsentando tamen in lumine intellectus agentis immutabiliter repræsentat, & per duas species intelligibiles cognoscuntur termini primi principij. & ita illa vnio est vera & certa euidenter. A.l. in.

Ad tertium dicendum, quod concludit contra eum, quia non ponit nisi speciem sensibilem, vel phantasma, non autem concludit de specie intelligibili repræsentante quidditatem.

Dicendum autem, q si potentiæ sensitiuæ non sunt impeditæ, species sensibilis veraciter repræsentant rem, sed in somno potentiæ sensuum exteriorum sunt ligatę, ideo virtus imaginatiua, conseruans species sensibiles, secundum diuersitatem fluxus humorum capitis apprehendit eas tanquam res, quæ non sunt similitudines, quia rerum rerum habent, secundum Philosophum de motibus animalium non plus concludit tertia ratio. Vide 4. de Aialibus.

QVÆSTIO VI.

De vestigio.

DE VESTIGIO. Quæro vtrum in omni creatura sit vestigium trinitatis. Quod non, quia per vestigium potest inuestigari naturaliter, illud cuius est vestigium, ergo per creaturam posset naturaliter inuestigari trinitas, quod est falsum, quia hoc excedit naturalem rationem.

Circa secũdã partem, huius 3. di. in qua Magister agit de cognoscibilitate Dei per uestigiũ Quæro utrum, &c. Aug. 3.

Item si in natura intellectuali est imago Trinitatis; igitur non vestigium. Consequentia patet, quia ista habent oppositas, & distinctas rationes repræsentandi; igitur non conueniunt eidem.

Item natura intellectualis, quia nobilior est, habet aliã rationem representandi, quàm aliæ naturæ inferiores, vt rationem imaginis, sed citra naturam intellectualẽ sunt naturæ multæ habentes ordinem in perfectione, sicut sunt animata supra inanimata, & mixta supra simplicia, ergo in eis erit alia ratio repræsentandi, ita quòd ratio vestigij non erit communis omnibus.

Contra 6. de Trin. c. vltimo, vel 28. Oportet igitur, vt & creatorẽ, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicientes intelligamus trinitatem cuius in creatura, quomodo dignum est, apparet vestigium. Rõ ad opp.

IN

IN ista quæstione tria sunt videnda, primo quia secundum Philosophum, omnes transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt. A

Videndum primo est de ratione vestigij in corporalibus, vnde translatum est nomen eius ad propositum.

Doc. in originali posuit. vacat super hoc tertio membro.

Secundo videndum est, quæ sit ratio vestigij secúdum quam transfertur ad propositum, & in quo consistat, & respectu cuius in Deo sit ratio vestigij in creatura.

Tertiò videndum est, in quibus fundatur respectus vestigij siue creaturæ ad Deum siue econuerso, cuius dicitur vestigium.

D. Tho. in 1. scrip. d. 3. q. 2. ar. 1. & in prima par. q. 45. ar. 7.

QVANTVM ad primum dicitur, quòd vestigium est impressio derelicta ex trásitu alicuius super uacuum, vel plenum, ipsum imperfectè representans, & ideo imperfectè: quia vestigium representat aliquid confusè, & sub ratione speciei, imago perfectè, quia sub ratione indiuidui, sicut per vestigium distinguitur equus a boue, & cognoscitur, quòd transiens est equus, non bos, non autem distinguitur hic equus ab illo, sed imago distinguit sub ratione indiuidui: quia imago Iouis non representat Cęsarem. B

Hér. quol. 9. q. 1. & 2.

Quantum ad secundum articulum dicitur, ꝙ creatura habet ad Deum triplicem relationé sicut ad triplicem causam, & hoc secúdum tres modos relatiuorum, quos ponit Philosophus 5. Metaphysicæ.

Tex. c. 20.

Quantum ad primum modum refertur ad Deum relatione fundata super vnum, scilicet relatione similitudinis, & hoc inquántum creatura est exemplata, & refertur ad Deum inquantum est causa exemplaris.

Quantum ad secundum modum, scilicet potentiæ, refertur creatura ad Deum, vt productum ad producétem. C

Quantum ad tertium modum, scilicet modum mensurę refertur ad Deum, vt ordinata ad ipsum sicut ad causam finalem.

Isti igitur tres respectus integrant rationem vestigij: quia vnus non sufficit sine alijs, vt colligitur ab August. 83. q. q. 74. De duobus otiis &c. habetur hic igitur in quo consistit ratio vestigij in creatura. Sed respectu cuius est ex parte Dei.

A. l. exemplantem.

Respondeo respectu appropriatorum tribus personis diuinis: nam creatura per primum respectum, scilicet similitudinis representat artem exemplantis, quæ appropriatur filio, per secundum representat potentiam producentis, quæ appropriatur patri, per tertium representat bonitatem finientis, quæ appropriatur Spiritui sancto.

Contra illud quod dicitur in primo membro, si tátum esset vnum animal, ita quòd non esset aliud possibile in vniuerso, adhuc eius vestigium nó esset eius imago, quia adhuc non esset eius vestigium similitudo totius, sed partis, imago auté est totius similitudo, & tamen tunc non representaret ipsum confusè, idest, secúdum aliquam rationem communem sibi & alijs. D

☞ Dicetur quòd sic, sicut modo sol est uniuersale, licet impossibile sit esse plures soles, & scientia, quæ est de sole est de ipso sub ratione uniuersalis, non de hoc sole, & ita species intellectibilis repræsentat vniuersale, non autem hoc, licet vniuersale non posset esse nisi in hoc.

Contra, si respectu alicuius inquantum est hoc, vestigium non est imago, habetur propositum. Et hoc posito, ꝙ per quamcunque potentiam, ab hoc nihil abstrahi possit, sed hoc posito, adhuc posset repræsentare totum hoc vt hoc, aut partem huius vt huius. E

Item si partes animalium diuersorum specie, quæ imprimunt in molle cedens, essent similes in quantitate & figura, vestigium non duceret in cognitionem sub ratione speciei: sed tantum sub ratione generis. Similiter, si in eadem specie essent partes dissimiles in quantitate & figura, vestigium duceret in cognitionem indiuidui vt hoc licet non totius, vt repræsentati totaliter, ergo accidentalis differentia est species, vel non species.

A. l. impressa.

QVANTVM ad hoc igitur dico, quòd vestigium, est similitudo illius partis animalis, a qua imprimitur in aliquid sibi cedens: sed similitudo expressa partis non est similitudo totius: quia neque secúdum rationem totius in se, nec etiam qua totum immediatè cognoscitur: sed arguitiue tantum ex hoc, quod cognoscitur illud repræsentatum esse aliquid illius, & ideo si illud suppositú sit falsum, puta quod illud imprimens est separatum a toto, vt si pes amputatus a copore imprimeret vestigium, erraret quis circa totú, cuius nata est esse talis pars impressiua vestigij. Patet etiam, quòd si totum corpus esset ita impressum pulueri, sicut modo pes est impressus, illa impressio derelicta vere esset imago, & similitudo totius sicut modo vestigium est similitudo partis. Hoc etiam ad propositum applicando non videtur, quòd prima differentia posita inter vestigium & imaginem sit vera, quia nulla creatura repræsentat Deum nisi secundum conceptus communes & non secundum conceptus speciales, scilicet speciei specialissimę, ergo non est differentia creaturę ad creaturam in repræsentando Deum in ratione communi & non communi.

Quod etiam dicitur in secundo membro, ꝙ vestigium consistit in illis tribus relationibus, non videtur verum: quia licet ratio vestigij dicat respectum, quemadmodum similitudo, realiter tamen non est respectus tantum, sicut non dicitur similitudo esse in respectu præcisè: sed in aliquo absoluto, in quo fundetur relatio similitudinis. Ita videtur etiam ratio vestigij non esse in respectu præcisè: sed in aliquo, in quo fundatur ille respectus, & hoc probatur sic: quia vestigium est similitudo vestigiati, ex quo cognito cognoscitur illud, ergo vestigium potest præcognosci naturaliter illi, cuius est vestigiú: sed relatio non potest præcognosci termino naturaliter.

Item quod dicitur, quòd illi tres respectus pertinent ad illos tres modos relatiuorú, hoc videtur falsum: quia Philosophus. 5. Metaph. ponens differétiam duorum modorum, ad tertium vult, quod in duobus primis modis sit mutua relatio, in tertio autem non, sed tantum vnum dicitur ad aliud: quia aliquid est eius, omnis autem relatio creaturæ ad Deum est non mutua, sed tantum dicimus Deus ad creaturam: quia creatura ad ipsum, ergo omnis respectus creaturę ad Deum est secundum tertiú modú. A. l. illo. Tex. 20. A. l. alius.

Quod autem adducit de primo modo, de similitudine, non valet: quia illa similitudo, quæ est exéplati ad exemplar, non est de primo modo: quia non est similitudo vniuocationis sed imitationis, immo pertinet ad tertiú modum, sicut manifestè patet per Philosophum, qui in tertio modo ponit relationem scientiæ ad scibile, & vniuersaliter mensurati ad mensuram. Exemplar autem habet relationem mensuræ respectu mensurati, vel exemplati, ergo &c. Vbi supra.

QVANTVM ergo ad secundum articulum concedo, quod omnis respectus creaturæ ad Deum pertinet ad illum tertium modum relatiuorum, nec in solis respectibus consistit vestigium, sed in aliquibus absolutis, & forte in aliquo respectu, sicut in tertia fui parte, secúdum quod assignat Aug. partes vestigij. 6. de Trin. cap. 10. vel 28. vbi dicit de creaturis. Hæc igitur omnia, quæ arte diuina facta sunt, & vnitatem quandam in se ostendunt, & speciem, & ordinem, vnitas autem est perfectio absoluta, sicut patet per exempla sua ibi. Vnum aliquid est, sicut sunt naturæ corporum, ingeniaque animarum &c. species etiam seu forma, absolutum aliquid est, sicut patet per exempla sua ibidem, sicut sunt qualitates corporum, & doctrinæ animarú. Ordo autem aliquem respectum dicit, sed nó ad finem vltimum, sed ad operationem. Vnde dicit. aliquem ordinem tenet sicut sunt pondera, & collocationes corporum, & amores aut delectationes animarum, quare &c. A. l. artes.

Hæc tria sic sumpta repræsentant sub ratione similitudinis tria correspondentia eis in Deo: quia vnitas repræsentat summam vnitatem primi principij, a quo est origo, & quo ad hoc ait. In illa trinitate summa origo est rerum omnium. Species in creatura repræsentat summam pulchritudinem in Deo. Vnde & subdit, & summa pulchritudo. Ordo siue operatio in creatura repræsentat operationem perfectissimam in Deo, & quo ad hoc subdit, & beatissima delectatio. A. l. perfectissima.

Possunt & alia multa in creaturis assignari, quæ velut similia repræsentant in diuinis aliqua appropriata personis: puta vnum, verum, bonum. Vnum in creatura repręsentat vnitatem appropriatam patri. Verum veritatem appro-

appropriatam filio. Bonum, bonitatem appropriatam Spiritui sancto. Et istæ omnes perfectiones substantiæ sunt absolutæ; & repræsentat absolutas Dei perfectiones personis appropriatas.

Aliter multipliciter assignatur vestigium, siue in illis, quæ per rationem similitudinis repræsentant aliqua appropriata personis, siue per rationem proportionalitatis. Deo autem proportionaliter repræsentare, quando ratio illius repræsentantis non est formaliter in Deo, sed aliquid proportionale illi rationi, sicut de illa assignatione. Modus, species, & ordo, cum qua videtur esse eadem illa assignatio. Sapientiæ. ij. In numero pondere, & mensura.

☞ Augustinus super Gen. lib. 4. Mensura omni rei, modum præfigit. Numerus omni rei, speciem præbet. & pondus, ad quietem ac stabilitatem trahit. Et post fateamur ergo dictum esse omnia in mensura, & numero, & pondere disposita, tanquam dictum esset, ita disposita vt haberent proprias mensuras suas, & proprios numeros, & proprium pondus, quę in eis pro sui cuiusque generis mutabilitate mutarentur augmentis & diminutionib. multitudine & paucitate, leuitate & grauitate.

Modus, accipitur pro limitatione. & pro eodem accipitur, mensura in illa assignatione. Sapientiæ. j. Pondus autem accipitur ibi pro ordine, & numerus pro specie. Numerus siue species, & pondus siue ordo, exponantur sicut in prima assignatione. Sed mensura, quę est idem, quod modus, non repręsentat aliquid sub ratione similitudinis, sed sub ratione proportionabilitatis: quia limitatio producti repręsentat potentiam illimitatam producentis, Et sic patet quibus in creatura consistit vestigium, & respectu, quorum in diuinis: quia respectu appropriatorum personis diuinis.

A. l. dux.

Sed quomodo accipitur ratio vestigij in diuinis, cum sit similitudo partis, cum in diuinis non sit pars?

Respondeo, vt trinitas est quasi quoddam totum numerale, saltem in conceptu intellectus nostri, persona est ibi, quasi pars huius totius ita etiam appropriatum personę, inquantum appropriatum, est ibi quasi pars eiusdem: quia accipitur pro illo, cui appropriatur. Nec tantum hoc, sed etiam appropriabile, licet non acceptum vt appropriatum, adhuc est ibi quasi pars eiusdem, quia eius ratio, vt est, & vt concipitur complete saluatur in vna persona, & per consequens ratio eius non ponit trinitatē, sed ponit concomitanter vnitatem alicuius personę in qua sit. Licet igitur creatura communiter non repręsentet, nec personam vt persona, quę est in intellectu nostro quasi pars trinitatis, nec appropriatum vt appropriatū. Nunquam sic cognoscitur appropriatum, nisi cognoscatur illud, cui appropriatur: repræsentat tamen appropriabile, in quo saluatur quasi ratio partis, modo prædicto, respectus Trin.

Opinio Henrici quol. 3 q. 9 & quol. 5. 9. 2. & quol. 4 q 7 & 8. & quol. 1. 2. q. 5.

QVANTVM ad tertium articulum dicitur secundum Boetium de Hebdomadibus, quod diuersum est esse. Et id quod est, quia illud, quo aliquid est, dicitur ratitudo eius. Quo autem ipsum est quod est, vel aliquid dicitur aliquitas eius.

Hoc intellecto, dicitur, quod respectus vestigialis in creatura non fundatur in ratitudine rei, sed in aliquitate tantum, & est formaliter ratitudo eius.

Ratio 1. Cap. 1. 2.

Modus ponitur iste secundum Auic. 5. Meta. Humanitas est tantum humanitas, ergo ratio humanitatis non est res rata, ergo oportet, quod aliquo alio extra rationem formalem humanitatis, sit ens ratum.

Ratio 2.

Arguitur etiam, quod illud, quo formaliter est ratitudo eius sit respectus vestigialis, & hoc primo sic:

Quidquid includitur in per se intellectu alicuius inquantum tale, est illud, quo ipsum formaliter est tale, sed respectus vestigialis includitur in ratione cuiuslibet entis rati, ergo, &c. Probatio minoris, quia quodam ens est quod est ipsum esse, sicut Deus: quodam, quod non est ipsum esse, sed cui contingit esse, sicut omne aliud extra a Deo, quod non est de se esse, sed tantum est ens cui contingit esse, ex hoc arguitur sic. Quodcunque ens, quod non est de se esse, sed tantum cui contingit esse, non est ens ratum, nisi participando ipsum esse, vel inquantum participat ipsum esse, sed omne aliud a Deo est, cui contingit esse, & non est ipsum esse, ergo non est ratum nisi

A. l. Quidquid nō est, &c.

F

inquantum participat esse, ergo illa participatione formaliter est ratum

Ratio. 2. Tex. 1.

Secundo sic. Nihil aliud a Deo potest perfectè cognosci sine cognitione omnium causarum intrinsecarum, & extrinsecarum. Primo Physicorum. Tunc vnumquodque. Sed si essentia alicuius talis esset absoluta, & nō includeret essentialiter respectum ad causam extrinsecam posset perfecte cognosci sine cognitione causæ extrinsecæ, ergo oportet, quod includat talem respectum.

Cōfirmatio.

Adducitur ad hoc Aug. 8. de Tri. cap. 3. vel 8. Videbis bonum omnis boni, &c.

Item Boetius de Hebdomadibus: Si paulisper per intellectum amoueas ipsum primum bonum, tunc licet sint bona, non tamen in eo, quod sunt, erunt bona, ergo aufertur ratio boni ab eis ablato per intellectum primo bono, & per consequens bonitas formaliter in eis dicit respectum, quia participationem summi boni.

G

Cō. 19. super. 12. Aristo.

Si arguitur contra istam opinionem per Auerroim. 12. Meta. Quod relatio habet debilissimum esse, ergo nō est, nec potest esse formaliter ratitudo entis formaliter rati,

A. l. Aliqui in. A. l. Sicut alia.

Dicitur, quod duplex est relatio: quædam accidentalis, & quædam substantialis, & accipitur ista distinctio relationis a Simplicio super Prædicamenta vbi vult, quod esse in. Non constituunt prædicamenta, sicut esse ad, propter eo, quod aliqui respectus sunt essentiales siue substantiales, aliqui non. Dicunt igitur, quod dictum Commentatoris verum est de relatione accidentali non de substantiali.

H

Si autem objicitur, quod omnis relatio præsupponit fundamentum in esse rato, igitur non est ipsa ratitudo fundamenti.

Dicitur, quod verum est de relatione adueniente fundamento, non autem de constituente fundamentum, & huiusmodi est ista, &c.

CONTRA istam (vt intelligantur verba illa) distinguo tria secundum opinionem illius Doctoris, in cuius dictis videtur fundari ista opi. Quia secundum ipsum, res dicitur vno modo a reor, reris, quod est opinari, & sic est communis secundum ipsum figmentis, & non figmentis. Secundo modo res dicitur a ratitudine. Loco istorum verborum accipio verba planiora, pro re dicta a reor reris, accipio realitatem opinabilem, quę communis est, secundum ipsum, figmento, & non figmento, pro re autem dicta a ratitudine, accipio, secundum intentionē suam realitatem, quidditatiuam, quia ponit rem quidditatiuam esse ratam per hoc, quod est exemplata, quod non conuenit figmentis, vltra ista non restat nisi realitas existentię actualis.

K

Habemus ergo tria per ordinem, realitatē opinabilem, quidditatiuam & existentiæ. Quæro tunc, quid intelligit per aliquitatem. Si realitatem opinabilem, cum illa sit cōmunis alicui, & nihilo, illa de se nihil est, igitur si ratitudo fundetur in qualitate sic sumpta, sicut quidditas, vel essentia in supposito, fundatur in nihilo, & quod fundatur in nihilo, nihil est, quia quod nihil est ad se, nihil est ad aliud 7. de Trin. c. 3. ergo ratitudo nihil est, igitur tota res composita ex ratitudine, & aliquitate erunt duo nihila. Si aliquitas dicatur realitas quidditatiua. Quæro ergo quid intelligit per ratitudinem, aut realitatem quidditatiuam, aut realitatem existentię. Si quidditatiuam, igitur dicere ratitudinem fundari in aliquitate est dicere realitatem quidditatiuam fundari in realitate quidditatiua; quod nihil est. Si realitatem existētię, cōtra: igitur illi realitati existentię præsupponitur ratitudo, quia res secundum istam opinionem habet vere esse ratum ante esse existentiæ, & ita non potest esse prima ratitudo eius esse existentiæ.

Si dicas, quod aliquitas, quæ est realitas opinabilis est quid commune alicui, & nihilo. Sed alia est aliquitas, quæ est propria figmentis, & alia, quæ est propria rei possibili esse, quę non competit figmentis, ex qua componitur res habens aliquitatem, & ipso esse sicut ea ratitudine sua.

Contra hoc est dicere, quod duplex est aliquitas, alia alicuius & nihili, alia uero alicuius tantum, sicut si diceretur duplex est albedo, alia albi et nigri, et alia albi tantum.

Et

Et præterea de illa aliquitate propria entitati possibili A quæro, aut illa est respectus tantum, & fundatur in aliquitate communi: quia illa sola præcedit eam, & tūc fun dabitur in nihilo, vt dictum est, & tunc erit nihil, aut illa aliquitas propria est absolutum, & per eam distinguitur res habens eam a figmentis per te, igitur ista est prima ratitudo rei & absoluta, & ita respectus non erit prima ratitudo rei.

Præterea secundo sic. Humanitas aut habet de se conceptum, cui non repugnat aliquid subesse in effectu, aut cui repugnat de se aliquid subesse in effectu, aut cui de se aliquid subest in effectu, non tertio modo, secundum omnem opinionem: quia hoc est proprium soli Deo.

Si detur, quòd de se repugnet sibi aliqd subesse illi conceptui, igitur per illum respectum aduenientem non potest ei competere, φ aliquid possit sibi subesse, quia quòd B repugnat alicui ex parte sui non potest ei non repugnare stante natura eius, & ita non sit sibi nō repugnans per aliquem respectum aduenientem, ergo conceptus humanitatis est talis cui de se non repugnat aliquid subesse in effectu, sed talis est conceptus entis rati, secundum opinionem istius Magistri: quia cōceptui figmenti repugnat aliquid subesse in effectu.

Tex. 16. & 37. Præterea. Philosophus 4. Metaphysicę ex opinione dicentium omnia apparentia esse vera amfert istud impossibile, quòd omnia erunt ad aliquid, quod non intelligit tantum denominatiuè: quia sic omnia esse ad aliquid verum est, saltem omnia alia a Deo, ergo intendit inferre pro maximo inconuenienti omnia esse essentialiter ad aliquid. Hæc autem opinio ponit omnia esse essentialiter C ad aliqu:d, ergo ista opinio videtur ponere quod apud Philosophum est magis incōueniens, quam omnia apparentia esse vera: quia hæc conclusio omnia esse ad aliquid, apud Philosophum est magis inconueniens quam ista, omnia apparentia sunt vera.

Respondetur, φ Philosophus dicit φ omnia erunt ad aliquid, scilicet ad opinionem & sensum.

Contra in argumento ducente ad impossibile, conclusio debet æque vel magis esse impossibilis quam præmissa, ista conclusio illata, quatenus sic illata, non differt a præmissa, quæ ponit omnia esse vera propter apparētiam eorum sensui, vel opinioni, nisi in hoc φ infert omnia esse ad aliquid, ergo si in aliquo habet maiorem impossibilitatem, quam præmissa, est ista impossibilitas, omnia sunt ad aliquid simpliciter.

Primo Fo. ster. tex. 41. Quarto sic. Humanitas inquantum humanitas aut habet tantum quod nominis, aut habet quid rei, quod repugnat figmentis. Si primo modo, igitur de humanitate inquantum humanitas non plus est scientia quam de chimęra, & per consequens Metaphysica, quæ est de quidditatibus, non magis est scientia, quam si esset de figmentis non intelligibilibus propter contradictionem inclusam in eis. Si vero humanitas inquantum humanitas habet quid rei, quod repugnat figmentis, ergo humanitas vnde humanitas est quid ratum.

Quia en. tium & nō casuum est quid nomi nis. 2. Post. tex. 20.

Respondetur, φ humanitas vnde humanitas habet aliquam diffinitionem, sed illa non indicat ens ratum, quia figmenta possunt habere genus & differentias, & ita diffinitionem: sed ad habendum rationem completam entis rati, oportet addere respectum ad ens impartīcipatū. E

Istud non respondet ad argumentum, quin Metaphysica nulla sit scientia. Similiter quod dicit de figmentis, φ figmenta habent genus & differētiam falsum est: quia omne tale habet rationem in se falsam & includentem contradictionem, quia vna pars repugnat alteri, sed tales partes nunquam sunt genus & differentia: quia differentia est per se determinatiua generis, & per consequens non repugnat ei.

Porr°. c. de differentia & 2. 2. Pos. t. 18. & Me ta. c. 43 & infra

SECVNDO contra opinionem arguitur ex dictis eius. Primo sic. Quodlibet ens est formaliter actiuum sua ratitudine, quod probatur, quia ratitudine est formaliter in actu. Sed nihil secundū ipsum, est formaliter actiuum relatione: quia relatio non est principium agendi: ergo ratitudo non est relatio.

Impugnat Henricum.

Item secundum ipsum, nulla creatura, inquantum rata, differt specie ab illo esse, quod est Deus: sed ipsum esse quod est Deus, secundum communem opinionem, est absolutum, quomodo igitur illud, quod est formaliter relatio, non differt specie ab eo, quod est absolutum.

Item secundum ipsum, ens rationis participat ens ratum, non tamen formaliter est res rata, ergo participatio talis non est formaliter ipsa ratitudo, quare & c. A Lprimū

Auctoris sententia.

QVANTVM ad istum articulum dico, quod nullus respectus est ratitudo, siue quo aliquid est firmū ens, vel verum ens, vel certum ens in quacunque entitate, quia omnis respectus aliquid habet, in quo fundatur, φ secundum se non est ad aliud, & in illo priori, in quo est essentialiter ens ad se, si non est essentialiter ens certum aut ens firmum, non erit capax alicuius respectus, per quem fiat ens ratum: quia ens non ratum si fiat ratum, aut fiet ratum ex se, quod includit cōtradictionem, quia quidquid est ex se aliquale est necessario tale, aut ab aliquo causante fiet ratum, & si hoc, prius naturaliter absolutum aliquod potest terminare illam causatione quam respectus: quia formalis ratio cuiuslibet termini primi producti non est necessario respectus.

Rōnes Henrici soluuntur.

AD rationes pro opi. opposita quantum ad istum tertium articulum. Ad illud Auic. de humanitate, dico, φ per hoc dicit, φ equinitas est tantum equinitas, ly tantū, non excludit illa, quæ sunt de per se ratione equinitatis, cuiusmodi est entitas rata, sed excludit illa, quæ sunt per se passiones entis, vt vnum actus, & c. sicut patet ibi per literam suam.

Ad rationem 2.

Ad secundum tam maior est falsa, quam minor maior: quia animal inest per se homini, & essentialiter inquantū homo, non tamen animalitas est qua formaliter homo est homo. Sed si addatur in maiori, quidquid per se includitur in intellectu alicuius tāquam vltimum in eo, vera est, & sic minor est falsa. Cum probatur per alium prosyllogismum creatura est, cui cōtingit esse & c. Dico, φ maior illius prosyllogismi falsa est, si per ly, inquantū, intelligatur reduplicari aliquid p se primo mō. Vel si accipiatur in maiore participādo gerūdiuū, et ꝓut exponitur p quia. Nā si per ly, quia intelligatur caualitas pertinens ad primum modum per se, maior est falsa eodē modo: quia per se primo modo participatio ipsa non est, quo ens est formaliter ratum, si autē intelligatur per ly inquantum, causalitatis pertinens ad secundum modum per se, qua: lis est in subiecto respectu propriè passionis, sic concedo, quòd tale ens inquantum tale ens, puta lapis inquantum D lapis participat esse, non tamen est propriè vera e conuerso, scilicet, quòd inquantū participat est ens. Exemplum, hæc est falsa, proprie loquendo, homo inquantum risibilis est homo, etiam intelligendo per se secundo modo, & multo magis per se primo modo, tamen hæc est vera, homo inquantum homo est risibilis secundo modo. Sic in proposito, ista non est concedenda, lapis inquantum participat esse, est ens, sumendo, inquātum, vt supra dictum est, secundo tamen modo potest concedi aliquo modo illa prima, quòd lapis inquantum lapis participat ipsum esse, ita quòd lapis positus in entitate rata de necessitate, & per se secundo modo, habet respectū participationis, sine qua ipsum esse includit contradict onē, sicut subiectum esse sine propria passione, vel fundamētum necessarium relationis esse sine relatione posito termino illius relationis. Tunc intelligo sic, quòd in primo instanti naturæ est ens, quod est ipsum esse, scilicet, Deus. In secundo, lapis est ens tatum absolutum, quod nec intelligitur tunc, vt participans nec, vt non participans. In tertio est ipsa participatio, & respectus quidam consequens ad ipsum lapidem.

Speculatio notabilis quam non penetrat ad uersariorū acies intellectus.

Ad argumētum de primo Physicorum de causis dico, quòd aliud est relationem esse priorem cognitione causati cogniti per causam, & aliud ipsam includi in cognitione causati, licet enim prius lapis habeat respectum ad Deum, quàm lapis cognoscatur, & ideo nō cognoscitur perfectè, nisi cognito Deo, tamen lapis cognoscitur, non cognito respectu ad Deum, & ex hoc sequitur, quòd ille respectus non est de essentia lapidis: quia nihil perfectè cognoscitur, nisi cognito eo, quod est de essentia sua.

Ad confirmationē.

Ad August. dico, & concedo, quòd quodcunque aliud bonum

bonum est per participationem bonum: sed non vult auctoritas, quod participatio sit de essentia illius boni.

Ad Boetium dicendum est, quod auctoritas concludi oppositum, quia ibi ponit substractionem primi boni per intellectum: & hoc posito, loquendo de creaturis, dicit, quod loquendo de esse earum: licet sint & bona sunt: nō tamen inquantum sunt, bona sunt: sic igitur ipse subtrahens: secundum intellectum primum bonum loquitur de creaturis secundum esse creaturarum: sed si esse creaturarum esset respectus ad summum bonum: non solū esset contradictio subtrahere primum bonum, & loqui de esse creaturarum: sed etiam nō esset intelligibile, quia non est intelligibile ponere respectum subtrahendo terminum respectus. Igitur intelligit, quod esse creaturarū sit absolutum, sed bonitas apud eum dicit quendam fluxum a primo bono, & verum est, quòd iste terminus, G fluxus, dicit respectum: & ideo non potest cōpetere rei absolutæ, si ergo res secundum esse suum nō essent a primo bono: non essent bonæ inquantum sunt: quia inquantū sunt non fluerent a primo bono: essent tamen bonæ per accidens. Si secundum esse aliud fluerent a primo bono: sicut lapis si non esset secundum se a voluntate primi boni: sed tantum secūdum duritiem, inquantum durus, esset bonus, quia a voluntate primi boni esset inquantum durus, licet non inquantum lapis, vel inquantum ens. Patet igitur, quod accipit bonum pro respectu fluxus a primo bono, & hoc etiam modo bonitas in alijs entibus a Deo non est, nisi quia sunt a volūtate primi boni: sed ista non est perfectio absoluta, & intrinseca creaturę, & ideo bonitas secundum aliam rationem absolutam nō dicitur respectum ad creatorē: licet bonitas: vt accipit ibi, dicat. H

Ad arg. in initio quæst. AD primum argumentum principale dico, quod per vestigium distincte inuestigatur illud, cuius est imago: scilicet pars totius, sed totum non inuestigatur nisi indistinctè, & arguitiue: sicut totum cognoscitur ex parte: ita in proposito per creaturam inuestigatur appropriatū: non tamen inquantum appropriatum: sed ipsum, quod est appropriabile cuicunque personæ: sed non propria personarum: & ideo Trinitas, cuius cōceptus est in intellectu quasi totalis inuestigatur quasi per similitudinem partis.

Ad secundum dico, quod quælibet essentia creata inquantum talis essentia, creata est secundum determinatum exemplar, & ideo quælibet repræsentat Deum sub ratione vestigij. Natura autem intellectualis, inquantum habet in se essentiam vnam, & operationes multas, inter quas est ordo originis: repræsentat Trinitatem rationem I omnium istorum concurrentium in tali natura: ita quod natura intellectualis non eodem modo est vestigium, & imago: sicut patebit magis in quæstione de imagine.

Ad vltimum dico, quòd non est in essentijs creaturarum propter ordinem ipsarum alia ratio repræsentandi, quam ratio vestigij: sed quia in aliqua natura concurrūt multa repręsentantia vnitatem, & Trinitatem: ideo illa natura talis habet rationem imaginis, sicut natura intellectualis, talis autem concursus non est in aliqua natura inferiori natura intellectuali, & ideo omnes naturæ aliæ inferiores habent præcise rationem vestigij.

QVÆSTIO. VII.

De Imagine. K

CIRCA tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de Imagine, quæro primo de memoria: Vtrum in parte intellectiua propriè sumpta sit memoria propriè, idest intellectus habens speciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi.

Arg. 1. Et videtur quod non: quia omnis species impressa ab obiecto repręsentat illud sub illa ratione, qua imprimitur ab eo, & si imprimitur ab alio, adhuc repręsentat sub eadem ratione, sub qua repræsentaret si imprimeretur ab obiecto, alioquin nō esset vera species eius: sed species, quando imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, vt singulare est: quia actio est singularis: ergo species impressa quocunque non potest repræsentare vniuersale, quale (1. Meta. in proœmio.) F repræsentatur intellectui: ergo nulla species impressa repræsentat intelligibile sub ratione intelligibilis, vel vniuersalis.

Secundo sic. Præsentia obiecti est causa præsentiæ speciei: & non è contra: non enim quia species est in oculo, ideo obiectum est præsens: sed è conuerso. Ergo prima repræsentatio obiecti non est per speciem: ergo superflue ponitur species propter præsentiam obiecti. Arg. 2.

Tertio sic. Quælibet species, si esset in intellectu, esset forma naturaliter agens ad intellectionem, sed multæ possunt esse in intellectu simul, si vna ponitur: ergo oēs illæ naturaliter agerent ad intellectiones sibi correspondentes, ergo simul essent plures intellectiones in intellectu correspondentes illis pluribus speciebus. Si enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen non esset intel- Arg. 3. G lectio secundum eam, sequeretur, quòd nunquam posset esse intellectio secūdum eam: quia causa naturaliter agens quando agit: agit secundum vltimum potētiæ suę: sed si tunc non potest habere effectum, nunquam habebit. Pluralitas autem ista specierum, quæ sequitur ex hypothesi improbatur per illam rationem Algazelis 4. Meta. Quia sicut vnum corpus non potest simul figurari diuersis figuris: ita non videtur idem intellectus posse figurari simul diuersis obiectis: quòd tamen sequeretur, ponendo simul plures species intelligibiles. (1. Cę tat 6)

Quartu sic. Quia tunc videtur sequi, quod intellectus non patietur ab intelligibili inquantum intelligibile, sed tantum patietur passione reali, recipiendo quandam formam, quæ erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, vt subiectum recipit accidens reale, & ita nō H patitur intellectus inquantum intellectus ab intelligibili inquantum intelligibile, & ex hoc sequitur, quod intelligere non erit motus rei ad animā, immo omnis intellectio erit actio eius absoluta: sicut forma stans non habens aliquem terminum extra. Arg. 4.

Item posset conseruari species illa sine actu: & ita nō necessaria conuersio ad phantasmata.

Item voluntas habet obiectum sufficienter sibi præsens vt circa illud possit agere: licet nihil recipiat in se ab obiecto: igitur ita potest esse in proposito inquantū obiectum est terminatiuum actus.

Confirmatur: sicut est pręsens voluntati: quia in intellectu: quare non ita de intellectu, & phantasmate.

Ad oppositum. Intellectus quandoque est in potentia propinqua, & accidentali ad intelligēdum, qui prius fuit I in potentia essentiali, & remota: istud autem non est in intellectu, nisi per aliquam mutationem: non obiecti. Patet, quia in obiecto tantum est relatio rationis, ergo ipsius intellectus. Igitur illa mutatio, quæ fit ad talem potentiam propinquam, videtur esse ad aliquam formam, per quam obiectum intelligibile est præsens intellectui, quę forma, erit prior naturaliter actu intelligendi: quia prior est natura potentia propinqua, qua quis est potens intelligere quam sit actus intelligendi: illa autem forma per quam obiectum est sic pręsens, vocatur species, ergo in intellectu est ponere speciem intelligibilem. Ratio ad Opp.

Aliter deducitur argumentum præcedens sic. Quia aliter se habet intellectus quando est in potentia essentiali, ante addiscere, & aliter quando se habet in potentia accidentali, ante intelligere. Obiectum autem se non K habet aliter: sed eodem modo: intellectus igitur se habet aliter per hoc, quòd est mutatus, sed omnis mutatio terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma pręcedit actum intellectionis, istam non voco nisi speciem.

IN ISTA quæstione negatur omnis species intelligibilis præcedēs naturaliter actum intelligendi propter rationes positas ad primam partem quæstionis. (Hē. quoli. 4 q. 7. 8. & 23 & quo'. 5. q. 14)

Modus autē ponendi est iste. Habita impressione speciei sensibilis in organum sensus, & toto illo processu, vsque ad virtutem phantasticam, intellectus agens abstrahit ab ipso obiecto in phantasmate, & immutat intellectum possibilem ad simplicem appręhensionem essentię, ita tamen, quod intellectus possibilis nullam speciem impræsentam recipit a phantasmate: nec est obiectū pręsens intellectui, nisi quia species pręsens est in imaginatione. Et hoc probatur ex ista deductione. Sēsus enim re-

cipit

cipit speciem aliam ab actu, vel quia organum est eiusdē rationis cum medio: vel quia species illa recepta est dispositio propinqua ad actum sentiendi recipiendum, neutrū istorum concurrit in intellectu: est enim intellectus virtus non organica, & de se summe disposita ad actum intelligendi: igitur intellectus nullam speciem recipit priorem actu.

Tex. cō. 6. Hæc dicitur esse intentio Arist. 3. de Anima. Vbi commendat antiquos dicentes animam esse locum specierū nō totam, sed intellectiuam. hęc autem distinctio Arist. non videtur esse bona, intelligendo, quòd aliæ partes nō habent species: sunt enim species in parte sensitiua, sed quia aliæ partes non habēt species: vt loca: sed vt subiecta habēt accidentia, intellectus autem habet eas: vt locus, quia vt formam expressam non impressam.

Tex. 2. & 31. T. c. 30 & 39. Hoc etiam accipitur ex eo quod dicitur tertio de Anima, quod speculamur quod quid est in phantasmatibus, & quod phantasmata se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum, & quod nihil intelligimus sine phantasmate, & plura similia dicit Philosophus.

Ex his concludit, quod nullam ponit speciem intelligibilem, quia si ipsa poneretur: intellectus non specularetur, quod quid est in phantasmatibus, sed in specie intelligibili: similiter non oporteret intellectum conuerti ad phantasmata, sed sufficeret species intelligibilis: in qua haberet obiectum præsens ad quam conuerteretur.

Tex. 38. Si arguitur contra hoc, quia per Philosophum ibidem necessarie est, quod aut res sint in anima: aut species earum: & res non sunt: ergo species.

Dicit, quod ex parte intellectus est species impręssa q̄ est habitus, vel actus, vel species expressa, quæ est species in phantasmate, vel quidditas, quæ quidditas relucens in phantasmate est species respectu singularis. Nō enim hic lapis est in anima, sed quidditas, quæ est species respectu huius lapidis.

Hæc etiam ponitur intentio Aug. Qui vult, quòd verbum gignitur non ex specie intelligibili: sed ex habitu. Dicit enim, 15. de Tri. cap. 10. & 24. Quod ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascitur verbum, & eodem lib. cap. 2. & 18. Gignitur verbum de scientia: quæ manet in animo.

Confer. quol. 9. q. 13. & quo. 15 q. 1. Item ad quod aliquid per se, & primo est in potentia per se, illud & non aliud recipit ab agente proportionabili: sed virtus apprehensiua per se solum est in potentia ad cognitionem Aug. 2. de Tri. cap. 2. ipsa forma: quæ visui imprimitur visio vocatur.

Idem ponit Doctor quidam negando speciem intelligibilem, & pertractat illam rationem de organo: quæ tacta est in positione ista.

Ponit etiam aliam rationem talem, quia quæcunque potentia est in potentia primo ordinata ad aliquem actū primo perficitur secundum talem actum ab agente proportionato præsente, sed potentia appræhensiua est potētia primo ordinata ad hunc actum, scilicet appræhensionem: ergo ab agente proportionato primo potentia perficitur secundum actum illum, qui est appræhendere, & per consequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non speciem.

3. de Anima Tex. cō. 1. Reprobat Opin. super. CONTRA istam opinionem arguo sic siue intelligatur singulare, siue non, non est cura ad propositum: certū est enim, quòd vniuersale potest ab intellectu intelligi, & magis ponitur a Philosophis, quòd intellectus est potentia distincta a potentia sensitiua propter intellectionem vniuersalis, & propter compositionem, & diuisionem: & propter syllogizationem, quam propter cognitionem singularis, si posset intelligere singulare.

Ex hoc igitur manifesto, quod intellectus potest intelligere vniuersale, accipio hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectū actu vniuersale perfecte sibi præsens in ratione obiecti prius naturaliter quā actu intelligat. Ex hoc sequitur propositum, quod in illo priori habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili, & ita habet speciem intelligibilem priorem actu. Antecedens assumptum videtur satis manifestum, quia obiectū in ratione obiecti est prius naturaliter actu, igitur vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti inquantum obiectum

A ctum præcedit actum intelligendi, & sub illa ratione oportet obiectum esse præsens, quia præsentia obiecti, præcedit naturaliter actum intelligendi. Consequentia probo. Primo ex parte vniuersalitatis obiecti, secūdo ex parte præsentię, ex parte vniuersalitatis obiecti arguo sex vijs, quarum duę primæ sumuntur ex parte phantasmatis representantis, & duæ ex parte intellectus agentis, & duę ex parte communioris, & minus communis.

Primo arguo sic. Species ex hoc, quod talis species, habet talem rationem representandi, & hoc respectu obiecti sub tali ratione representabilis, ergo eadem species manens non habet duas rationes representatiuas, nec est respectu duarum rationum representabilium, sed repræsentare obiectum sub ratione vniuersalis, & singularis requirit duplicem rationem representatiuam, & est respectu duplicis rationis representabilis formaliter, igitur

B idem manens non representat sic, & ergo phantasma, quod de se representat obiectum sub ratione singularis, non potest ipsum representare sub ratione vniuersalis.

Vel potest sic formari ratio. Eadem species, & eiusdē rationis non est per se representatiua obiecti sub oppositis rationibus representabilis: ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositæ rationes in cognoscibili, & representabili, ergo nulla eadem species, & vnius rationis, potest esse representatiua alicuius obiecti sub ratione vniuersalis, & singularis. Species in phantasmate representat singulare sub ratione singularis: ergo non potest representare sub ratione vniuersalis idem obiectum. Maior probatur, quia species sub illa ratione representat obiectum: qua mensuratur ab obiecto, sed idem non potest

C mensurari duabus mensuris oppositis: nec e conuerso: sunc enim idem bis diceretur secūdum Philosophum, 5. Metaphysicæ. ergo eadem species non potest representare duo obiecta opposita: nec idem sub diuersis rationibus obiectiuis oppositis. Tex. cō. 10.

Respondetur, quòd species eadem sub alio, & alio lumine representat obiectum sub alia, & alia ratione, sicut nocte lucentia in lumine diei representant se sub ratione coloratorum: in lumine autem noctis sub ratione lucentium. Sic in proposito per lumen intellectus, & phantasie eadē specie potest representare opposita in obiecto.

Contra. Representatiuum prius naturaliter est aliquid in se quam in tali lumine, vel tali representet: quia enim est talis species: ideo congruit sibi lumen in quo representet vnum, & non aliud: alioquin posset poni, quòd eadē

D species representaret colorem, & sonum, quia species illa: vt in aere tremulo representaret sonum: quæ secundū quòd concurrit medium extrinsecum medio con naturali coniungitur organo auditus: vt in aere illuminato, & perspicuo, & secundum, quòd est conueniens organo visus representaret colorem, & ita non posset ostendi aliqua distinctio representatiuorum: in illo igitur priori oportet intelligere vnitatem speciei in se, quia o consequitur vnitas representationis, & obiecti representabilis per ipsam, inquantum per ipsam representatur: & ita aliquid, quòd est idem in isto priori non potest habere diuersam rationem representandi, nec potest representare idē sub alia, & alia ratione representabilis.

Vel forma sic rationem. Lumen non representat, quia lumen in medio est eiusdem rationis, siue videam nigrū:

E quid ergo distinguit essentialiter representatiuum a representatiuo? Altera est tamen species, & representatiuum albi, & nigri: & per consequens distinctio luminis non causat distinctam rationem representandi, vel representati: sed manente eadem natura representatiui semper representat idem representabile, & eiusdem rationis, non est ergo eadem sub diuersis rationibus.

Confirmatur ratio, quia representatiuum in lumine perfectiori non representat aliud, sed representat idem, clarius tamen, vt patet in lumine Solis quam Lunæ, ergo licet species in organo phantastico in lumine intellectus agentis clarius representet singulare, vt intellectus possit melius illud intelligere quam in lumine proprio, scilicet phantasmate, nunquam tamen representabit obiectum vniuersale sub ratione vniuersali per quodcunque lumen. Exemplum eorum de nocte lucentibus non valet,

ler, sed concludit oppositum. Nam quęro, an eodem repre- F sentatiuo representat illa diuersimode de die, & de nocte: an alio, & alio representatiuo. Non eodem, quia illa non representaret tam de die sicut de nocte: quia representatiuum prius est aliquid in se, quam in tali, vel tali lumine representet. Si in alio, & alio representatiuo representantur diuersa in nocte lucentia, habetur propositum siue idem sit lumen siue diuersum.

Confirmatur, quia lumen non representatur formaliter, nec est ratio formalis representandi: sed tantum est illud, in quo aliquid representatur. Videtur ergo, quod quanto lumen est perfectius, tanto in ipso præcisius, & distinctius relucet illud, quod representatiuum representat.

Nec exẽplum valet ad propositum, immo est ad oppositum: quia, vel duę qualitates sunt in tali corpore, vt lux & color quarum altera multiplicat se in lumine maiori G presente alia in minori, quando nihil aliud efficacius mouens mouet, vel vtraque multiplicat se simul in luce maiori: sed efficacius mouens tantum percipitur, & minus efficaciter mouẽs non percipitur: sicut stellæ de die multiplicant radios suos, sed non videntur: quia aliud luminosius efficacius mouet visum. Vel si vna est qualitas sensibilis in tali corpore, ipsa virtualiter continet duo representatiua. Color enim quodammodo continet lucem, cũ

De sensu, & sensato.

sit lux in corpore terminato, & ideo in alio, & alio lumine causat diuersa representatiua: aliud, scilicet in maiore, & aliud in minore, & ita semper stat, quòd non sit idẽ representatiuum obiecti sub diuersa ratione representabilis, quantumcunque aliud lumen, & aliud concurrat.

Si respondeatur, quòd idem secundum eandem qualitatẽ pôt esse simile diuersis sicut vnum album, secundum eãdem albedinem, est simile diuersis, albis. Hoc nihil est ad H propositum, quia in relationibus ordinis essentialis, nõ potest esse alia, & alia dependentia in aliquo ad duo in eodẽ ordine, vt puta eiusdem mensurati ad duas mensuras in eodem ordine, nec eiusdem participantis ad duo participata, nec eiusdem effectus ad duas causas totales in eodem ordine, sicut probatum est in quęstione de vnitate Dei, ergo in ista relatione, vbi non est tantum modo similitudo, sed imitatio, & exemplatio passiua, impossibile est idẽ absolutum referri ad diuersa, & ita non pôt esse eadẽ spẽs in rõne representatiui diuersorum sub rõne diuersorũ.

Secundo ad istud primum membrum arguit sic, quia representatiuum secundum totam virtutem suam representans obiectum aliquod sub vna ratione, non potest simul represẽtare idem, vel aliud sub alia ratione obie- I cti, sed phantasma, in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam virtutem suam representat obiectum, vt singulare, virtuti phantasticę, quia tunc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari, & patet, quod secundum totam virtutẽ phantasmatis, quia alias virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natũ est representari per illud phantasma, igitur tunc non posset representare obiectũ sub alia ratione represẽtabilis.

☞ Item quare non potest in imaginatiua esse actio respectu obiecti actu vniuersalis, si potest esse ibi species respectu talis obiecti, cum actus sit quędam species?

3. de Anima t.c. 18. 3 de Anima t.c. 17.

Ex alio membro arguitur sic. Intellectus agens est potentia mere actiua secundum Philosophos, quia est illud quo est oĩa facere, sicut possibilis est, quo est omnia fieri, K & secundum Philosophum est sicut ars ad materiã, idest ita comparatur ad intellectum possibilem sicut ars ad materiam, omnis autem actio realis habet aliquem terminum realem, & vnum, ille autem terminus realis nõ est in phantasmate, quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus. Quia illud receptum esset extensum, & ita intellectus agens non transferret obiectum ab ordine in ordinem, nec illud esset magis proportionatum in-

Vt inquit Auic. 3 de Anima t. 19.

tellectui possibili, quam phãtasma. Ergo est in intellectu possibili, quia nihil recipitur in intellectu agente, illud autem primum causatum non potest poni actus intelligendi, quia primus terminus actionis intellectus agentis est vniuersale in actu, vniuersale autem in actu pręcedit actum intelligendi, sicut prædictum est in antecedẽte, quia obiectum sub ratione obiecti præcedit actum.

F Non arguitur hic, quod phantasma cũ intellectu agente non possit causare intellectione. Sed non intentionẽ vniuersalis nisi prius speciem, & in illa sola est actu vniuersale, & actu vniuersale pręcedit natura intellectionẽ sui, & vniuersale est primus terminus eius.

Et confirmatur ratio, quia intellectus agentis est facere de non vniuersali vniuersale, vel de intellecto in potentia intellectum in actu, sicut dicunt auctoritates Philosophi, & Commẽt. 3. de Anima, dicit, quòd si essentiæ

Cõmẽ. 18.

rerum essent vniuersales, sicut posuit Plato, non indigeremus secundum ipsum, intellectu agente, cum autem vniuersale inquantum vniuersale, nihil sit in existentia, sed tantum sit in aliquo, vt representante ipsum obiectũ sub tali ratione. Ista verba nullum intellectum habent, nisi quia intellectus agens facit aliquid representatiuum G vniuersalis de eo, quòd fuit representatiuum singularis, quocunque illud, de intelligatur materialiter, vel virtualiter, hoc realiter est facere representatiuum sub ratione

A. l. casie.

vniuersalis, quia actio talis non terminatur nisi ad representatiuũ obiecti sub ratione vniuersalis, ergo talis actio intellectus agentis terminatur ad formam aliquam realem in existentia, quæ formaliter representat vniuersale inquantum vniuersale, quia aliter non posset terminari actio eius ad vniuersale sub ratione vniuersalis.

☞ DICETVR quòd terminus actionis intellectus agentis, est obiectum vniuersale sub ratione vniuersalis lucens in phantasmate.

Contra. Vniuersale obiectum sub ratione vniuersalis lucens in phantasmate non habet nisi esse diminutum, quia esse representatum in imagine, sed si aliquod esse ha- H bet, hoc est inquantum in aliquo, vt in representante ipsum sub illa ratione vniuersalis, ita .s. quòd intellectus agens sicut dictum est facere aliquod representatiuum vniuersalis de eo, quòd fuit representatiuum singularis, cum terminus actionis realis non sit obiectum habens esse diminutum, vt esse cognitum, vel representatũ, sed quid reale, sequitur quod talis actio intellectus agẽtis terminatur ad formam realem in existẽtia, qua formaliter representatur vniuersale, vt vniuersale, & quam formã realem concomitatur terminus intentionalis, vt obiectum vniuersale secundum esse representatum, quod habet in specie.

Item secundo, secundum istam viam sic. Intellectus agens in ratione actiui non excedit possibilem in ratione passiui, ergo quidquid causatur ab intellectu agente, reci- I pitur in possibili, ergo primus terminus actionis intellectus agentis recipitur in possibili, & ita cum prima actio intellectus agentis sit ad vniuersale in actu, illud vniuersale, vel illud, quod ipsum habet esse tale, recipietur in intellectu possibili.

☞ Hic dicitur quod actione intellectus agentis solummodo remouetur prohibens, sequestrando quidditatem a singularitate, non in essendo, sed in immutando, nec agit in phantasma, nec in intellectum possibilem, sed cõ- singit phantasma virtualiter, hoc sic exponitur, in phantasmate est, quid: & hoc, in lumine concreato possibili, ipsum autem quid, est motiuum possibilis sic illuminatum, hoc, non. Exemplum. Si Sol illuminaret album, & dulce, album mouet medium illuminatum: dulce sibi coniunctum, non, ergo lumen abstrahit colorem a dul- K cedine, & sequestrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens non immutatiuum.

D. hac opinione vide infra q. 7. huius dist.

Contra, aut quid in phantasmate habet sufficiẽtem virtutem actiuam immutandi possibilem ad intellectionẽ vniuersalis, & sequitur, quod vniuersale non est terminus actionis intellectus agentis, aut non, & requiritur aliud agens proprie agens eo modo, quo ipsi quid deest virtus actiua proprie.

Item hoc coniunctum quid, non prohibet, sicut nec quid esse, ita nec esse motiuum intellectus.

Item remouens prohibens habet actionem præuiam actioni illius, a quo prohibetur: Da illam, hoc, & in quid, & ad quem terminum terminatur. Sed hoc soluitur per illud, hoc sic exponitur, quia arguit contra proprie remouens, non contra disponens passum ad recipiendum.

Secundum tertiam viam, arguitur primo sic. Habitus

minus

minus vniuersalis, & magis vniuersalis sunt distincti habitus proprij, alioquin Metaphysica, vt Metaphysica non esset habitus distinctus intellectus, quia esset de vniuersalissimo obiecto ad omnia alia obiecta, habitu autẽ vniuersaliori cõtingit vti non vtendo aliquo alio habitu minus vniuersali, ergo contingit habere actum circa vniuersalius, eo modo, quo respicitur ab habitu illo vniuersaliori, non habendo actum circa minus vniuersale, sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi ipsum sub tali ratione sit præsens intellectui sub ratione præsentis, sed nõ habetur actus intelligendi circa ipsum in ratione præsentis, nisi sub ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectui absque præsentia alicuius minus vniuersalis, sed si præcise intelligeretur obiectum in phantasmate, nunquam esset magis vniuersale præsens nisi in minus vniuersali, quia nunquam B nisi in singulari phantasiabili, ergo est præsens in specie intelligibili existente in intellectu.

A.l. p aliud quam per quod est, apud intellectũ præsentia alicuius minus vniuersalis, sed si &c.

Item vltimo quo ad hanc viam arguo sic. Vniuersalius nunquam apprehenditur quantum ad suam indifferentiam totam, quando apprehenditur in suo inferiori, tota enim indifferentia vniuersalioris est, secundum quod ipsum, vt cõceptum, est idem cuilibet inferiori, nunquam autem communius, vt conceptum tantum in inferiori aliquo, est idem cuilibet inferiori suo, sed præcise illi, in quo concipitur, ergo quodcunque vniuersale conceptũ in singulari, vel communius in minus communi non cõcipitur secundum totam suam indifferentiam, potest autem intellectus concipere illud secundum totam suam indifferentiam. Ergo non concipitur præcise communius in minus communi, vel vniuersale in singulari, & ita C non præcise concipitur vniuersale in phantasmate, phantasma enim non est proprie nisi ipsius singularis, & hoc inquantum est singulare speciei specialissimæ, & hoc si phãtasma sit sibi impressũ ab aliquo debite propinquato.

De secundo membro, s. præsentia obiecti probatur illa consequentia prima primo sic. Aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quód sit præsens alicui potentiæ inferiori, aut non. Si non, igitur non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentijs inferioribus, quia si nõ potest habere obiectum suum sibi præsens sine eis, non potest habere operationẽ sine eis, igitur nec esse sine eis secũdum argumentum Philosophi in primo libro de Anima. Vnde non contingere intellectum separari a corpore, sicut perpetuum a corruptibili, nisi posset habere D operationem propriã nõ dependentem a parte sensitiua.

Tex. c. 12. & 13. 2. de Anima. 20. 21.

Si autem potest habere obiectum præsens absq; eius præsentia potentiæ inferiori, ergo habet. Hæc consequentia probatur, quia agentia talis præsentiæ obiecti, s. phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter appropinquata intellectui possibili, & agunt per modũ naturæ, & ita causant necessario in illo pñtiã cuius est receptiuus, modo obiectũ non est præsens intellectui possibili in cognitione abstractiua ante actum elicitum, nisi per aliquod repræsentatiuum, quod voco speciem, & sic habeo propositũ.

Secundo sic. Aliæ potentiæ cognitiuæ habent obiectũ præsens eis nõ solũ præsentialitate secundaria, s. quia illa sunt præsentia alijs potentijs inferioribus, sed propria præsentialitate, sicut sensus cõis habet colorẽ sibi præsentẽ, non tñ inquãtum est præsens visui, sed quia hẽt speciem E eius præsentẽ in organo sensus cõis, ergo cũ hoc sit perfectionis in potentia cognitiua, s. posse hẽre obiectũ sibi præsens sub rõne, qua est obiectũ talis potẽtię, sequitur, quod intellectus nõ tñ põt hẽre obiectũ sibi pñs, qa præsens est virtuti phantasticę, sed propria præsentialitate, inquantũ, s. relucet intellectui per aliquod, qđ est in intellectu. Itẽ potentia non potens hẽre actum nisi circa obiectũ sibi pręsens, si non põt hẽre illud præsens, nisi per aliquã aliã potentiam, cui coniungitur cõtingenter, dependet in operatione sua a tali potẽtia sibi cõtingenter coniuncta, & ita est imperfecta, intellectus certũ est, quod non põt hẽre operationẽ nisi circa obiectũ sibi præsens, & per te nõ põt hẽre obiectũ præsens sibi nisi in virtute phantastica, virtus aũt phãtastica contingenter coniungitur intellectui, inquantũ potentia est, igitur intellectus in operatione sua dependet

A ab illa potẽtia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc positio ponit in ea imperfectionem potentiæ cognitiuæ, nulla autem imperfectio est ponenda in aliqua natura, nisi necessitas appareat in tali natura, ergo imperfectio talis non est ponenda in intellectu.

8. Physi. t. 56. & 2. de Generatione.

Si obijcias, pluralitas non est ponenda, nisi vbi est necessitas. Hoc autem non est necessitas, cum ita bene possit poni intellectum habere actum sine specie, sicut cum specie, ergo non est ponenda talis species. Respondeo, necessitas est, quando perfectio naturæ hoc requirit, licet autẽ hoc suppositum, quód est homo, posset habere obiectum sibi præsens in phantasmate, quia homo est, tñ natura intellectualis hominis, vt intellectualis est nõ habet obiectum sufficienter sibi præsens, si non habet ipsũ, nisi præsentia mẽdicata a virtute phantastica. Hoc igitur multũ vilificat naturã intellectiuã, vt intellectiua est: quia B remouetur ab ea illud, quod est pfectionis in potentia cognitiua, & inuenitur in potẽtia sensitiua, vt in virtute phantastica, ponitur igitur hæc pluralitas ppter necessitatẽ, quia ppter pfectionem naturæ perfectioris saluandam, maiorem quam sit naturæ imperfectioris, vel saltem æqualem.

Tex. 59. 1. Physi. t. 35. & 50.

AD QVÆSTIONEM ergo dico, quod est necesse ponere in intellectu speciem intelligibilem, priorem naturaliter actu intelligendi propter rationes iam positas ex parte obiecti inquantum vniuersale, & inquantum præsens intellectui, quæ duæ conditiones, vniuersalitas, scilicet, & præsentia præcedunt naturaliter intellectionẽ. Hæc etiam videtur intentio Arist. qui tertio de Anima volens, quód anima sit quodam modo omnia, quasi probãdo exponit se, quod est per sensus sensibilia, & per intellectum, C vel scientiam scibilia: quod aliqui exponunt, quod non loquitur vniformiter hic, & ibi, quia de sensu loquitur quantum ad speciem impressam: de intellectu autem quantum ad habitum scientiæ.

Auctoris determinatio.

Tex. 37.

Henricus, & Goffre.

Sed hæc expositio non videtur esse ad intentionem Philosophi, quia sicut antiqui posuerunt animam esse oĩa realiter, vt omnia cognosceret: sic Philosophus ponit eã esse omnia non realiter, sed per quandam similitudinem. Si autem per sensus esset sensibilia propter similitudines impressas, & per intellectum esset intelligibilia, aut hoc esset propter scientiam, quæ est in intellectu, & ita non esset scibilia propter similitudinem, quia scientia de se nõ est similitudo intelligibilis circumscripta omni alia specie obiectum repræsentante, aut propter aliquod phantasma repræsentans obiectum intelligibile, & tunc non esset D anima intelligibilia omnia per intellectũ, sed anima per phantasma, nihil enim esset ibi repræsentans intelligibile nisi phantasma tantum secundum positionem istam.

1. de Anima t. 25. & inde.

Item Arist. 8. Physicorum ponit, quod acquisita scientia reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem, quæro quid intelligat per scientiam, non habitum sequentem actum, quia quando intellectus egit non fuit in potentia essentiali. Manifestum est igitur, quod formã præcedentem actum, ergo speciem intelligibilem. Probatio, tum quia phantasma non reducit intellectum de potẽtia essentiali ad potentiã accidentalem: tum quia oĩs illa scientia, quæ dr habitus quidditatis primi obiecti esset in phantasia, ergo ibi esset oĩs habitus de eodẽ, quia secundum Phil. 9 Metap. idem habitus intellectus, &, scientia.

Tex. 32.

Expressiꝰ tñ est ad istud intẽtio Aug. Quód deduco sic, E Nihil. n. sufficienter natũ est gignere notitiã actualẽ, nisi ipsum habeat obiectũ prius naturaliter, quam actũ, pñs sibi in se, vel in aliquo repñtãte ipsum: sed negãdo speciem intelligibilẽ, tota pars intellectiua nõ habet ante actũ intelligẽdi, obiectũ sibi præsens in se, nec in aliquo repñtãte, ergo negando speciẽ intelligibilẽ, nihil in intellectiua parte erit sufficiẽter natũ gignere actũ intelligẽdi. Et ita nihil in parte intellectiua erit sufficienter memoria respectu talium intellectionum, vel gignitionũ, quod negat Aug. 12. de Tri. c. 14. Si respõdeas, quod memoria est in parte intellectiua pprie sumpta p hoc, quod intellectus factus est in actu primo intelligẽdi, & sic est actiuus respectu secũdi actus intelligendi, ita, quod habens notitiam primam confusam actiuus est respectu notitiæ secundæ notitię.

Contra, hoc est cõtra opinionem illam, & cõtra Aug.

Contra opi. Quia ponit, quód vniuersale vt in phantasmate:

tasmate est ibi quasi in memoria, vt autem mouens ad actum intelligendi, est ibi presens quasi in intelligentia, ergo per istam opinionem nulllus actus intelligendi est memorię, sed intelligentiæ. F

Est etiam hoc contra Aug. Vt apparet de Tri. 15. c. 21. Memoriæ, inquit, tribuentes omne, quòd scimus, & si non inde cogitemus. Intelligétiæ vero proprio modo quodam, tribuétes cogitationis informationem, & lib. eodé. 15. & 7. Nihil intelligimus nisi per intelligentiam. Similiter arguitur ratione, quia actus ille, quo memoria est in actu primo, aut est idem cum illo actu intelligentiæ, & tunc idem erit ratio gignendi se: aut erit alius, & túc, vel erit simul cum actu intelligentiæ, & tunc duo actus erút simul. Aut nó, & tunc memoria formaliter gignet, quando non erit: est enim memoria formaliter per te per illud quod non est, quando gignitur actus secundus. G

Si etiam dicas, quod memoria est memoria per habitú scientialem. Hoc non stat cum opi. Quia dicit, quod per habitum non est obiectum præsens nisi in phantasmate, & ideo habentem habitum oportet recurrere ad phantasma, ad hoc, vt actu intelligat, ergo non est obiectum pręsens per habitum scientialem præcise, sed per phantasma, quòd non est in parte intellectiua, & hoc magis patebit respondendo ad auctoritates Aug. Ponentis scientiam in memoria, & non speciem impressam in intellectu, sicut arguitur ex verbis eius.

Et confirmatur hoc, quia habitus scientiæ, per quem reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem respectu actuum, de quibus loquitur Philoso. 2. de Anima. & 8. Physicorum. Præcedit actum intelligendi, sed scientia, quæ est habitus, sequitur actus, quia ex eis generatur, vnde illa scientia prima est species quædam, & habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, non tamen omnis habitus est species. Et secundum istos non videtur aliquis habitus ponendus io intellectu, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcunque modum est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum sunt omnia, quæ virtualiter continentur in subiecto. Igitur si obiectum vniuersale non sit per suú representatiuum in intellectu, sed in virtute phantastica omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus maxime si phantasmata ordinate concurrant. Et erit explicás oés veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit ibi fundamentaliter, & perfectio eius non erit perfectio intellectus, quod est contra Philosophum, & cum illa species phantastica virtualiter contineat actum intellectus, sequitur, quod actus ille erit in phantasia.

Tex. 25. & 55.
Tex. 32.

Ad quæstionem ergo dico, quod oportet ponere in intellectu, vt habet rationem memoriæ speciem intelligibilem representantem vniuersale priorem actu intelligendi naturaliter, & huius necessitas est duplex. Vna ex códitione per se obiecti, quæ est vniuersalitas, quæ vt per se ratio obiecti semper pręcedit actum, quòd non esset nisi esset species impressa in intellectu. Alia est conditio, & dignitas potentię superioris, ne ipsa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur, dictum est in præcedenti quæstione.

In reportationibus primi aliter dicit in corpore quæstionis dicię enim sic.

Ad euidentiam ergo quæstionis sciendum, quod memoria potest accipi tripliciter, vel intellectus sub ratione memorię. Vno modo, vt est conseruatiua specierum pręteritorum: vt præterita sunt, & isto modo loquitur Philosophus in de Memoria, & reminiscentia. Alio modo, vt est conseruatiua specierum representantium obiecta in se; siue sint realiter, siue non. Et hoc modo loquendo de memoria, dico, quod oportet ponere speciem in intellectu, vt habet rationem memoriæ, tú propter vniuersalitatem, tum propter dignitatem potentiæ. Tertio modo accipitur prout habet aliquod principium eliciendi aliquá notitiam actualem, quod tamen non manet sine actu secundo, quo posuit Auic. Specié in intellectu nostro, & de ista dicet in qóne sequéti. Hęc, q̃ supra ꝓbaui videtur esse intétio Philo. 3. de Ani. Vbi dicit, ꝙ anima est quodámodo omnia intelligibilia p intellectum, sicut sensibilia per sensum, quod non potest intelligi per habitum, quia non est similitudo representatiua obiecti: quia sequitur actum aliquem habitus omnis. K

F Et cófirmatur hoc quia habitus scientię, per quá reducitur intellectus de potentia essentiali ad potentiá accidétalé respectu actuú, de quo loquit Philo. 2. de Anima. Et 8. Physi. Necessario ꝑcedit actú intelligédi. Scientia auté quę habitus est sequitur actú, eo ꝙ generatur ex actibus. Vnde ista sciétia, q̃ reducit intellectú de poténtia essentiali ad potentiá accidentalé est species, quę vere est habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, sed tñ nó oís habitus est species, quia habitus actualiter radicatus, & firmatus non est species, quę præcedit actú nata radicari, & firmari: quia ista postea firmat᷑ p actú. Item secundú istos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu nostro, sed tñ in virtute phátastica, quia secúdú quécúq; modú essendi est obiectú in aliqua potétia, secúdú eundé modú essendi sunt oía, q̃ continentur in ipso, obiecta virtualiter: igitur si obiectum nó sit p suum representatiuú in intellectu: sed io virtute phantastica, oía explicáda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidé, & ita nó erit nisi habitus phantasticus, præcipue si phantasmata ordinate, concurrant, explicás omnes veritates scibile de illo obiecto, & omnis scientia erit in phantasia, & perfectio eius, & non erit perfectio intellectus contra Philosophum. Et sic cum ista species in phantasia virtute sua cótineat actú intellectus, ergo actus ille erit in phantasia. G

Tex. 55. & 55.
Tex 32.

Item Aug. 13. de Trin. c. 4. & 15. c. 3. inuestigat Trinitatem, vbi dicit, quòd impossibile est accipere imaginem Trinitatis ex Anima nostra, vel in mente, nisi per hoc, ꝙ aliquid est in memoria, ex quo exprimitur aliud, tunc arguo sic. Si in mente est aliquid exprimens verbum oportet, ꝙ hoc sit per aliquid intrinsecum, siue existens in memoria, sed non est exprimens verbum nisi memoria habens obiectum menti præsens intra se, alias non erit exprimens, ergo cum obiectum non sit præsens in memoria quidditatiue, & realiter, nec vt est in phantasmate, necessario erit pręsens per speciem intelligibilem. H

A l parens verbi.

AD ARGVMENTA in oppositum principalia primo apparet, quòd illud argumentum primum non cogit, quia si valeret, concluderet contra omnem opinioné, quòd nullo modo possit intelligi vniuersale, quidquid enim sit illud, per quod vniuersale representatur, similiter representabit, sicut si esset impressum ab obiecto, sed si imprimeretur ab obiecto imprimeret᷑ a singulari, quia actus est singularis, sicut argumentum dicit. Ideo respondeo, quòd alia potest esse ratio agendi, & alia ratio agentis. Singularitas est conditio agentis non ratio agendi, sed ratio agendi est ipsa forma existens in singulari, secundú quam singulare agit. Cum ergo accipitur, quòd quæcunque species gignitur ab aliquo, representat ipsum secundum illam rationem, secundum quam gignitur ab eo, si intelligatur de ratione gignentis, falsa est, si de ratione gignendi, concedi potest, & tunc non sequitur, quòd representat eum sub ratione singularis, sed sub ratione naturę, quia ratio naturę est ratio gignendi. J

Ad arg. 1.

Sed ista responsio non videtur sufficere, quia ita videretur, quòd species in sensu repręsentaret vniuersale, & non singulare, quia ratio gignendi speciem in sensu non est singularitas sed ratio naturę.

Ideo generaliter respondeo, quòd quando species gignitur ab aliquo, sicut a totali causa, representat ipsum sub illa ratione, sub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam representat ipsum concomitanter sub ratione gignentis, aut saltem non sub ratione opposita rationi gignentis, & ideo species in sensu non repręsentat obiectum sub ratione vniuersalis, quę est conditio opposita rationi gignentis singularis, sed in proposito obiectum non est causa totalis gignens respectu speciei intelligibilis, quia cum ipso agit intellectus agens sicut partialis causa, & ideo genitum ab istis duabus causis potest representare obiectum sub opposita ratione singularitatis, quę est ratio gignentis. K

Ad secundum de pręsentia ista, dico ꝙ obiectum respectu potentię habet primo pręsentiam realem, scilicet approximationem talem, vt possit gignere speciem talem in intellectu, quę est forma intellectus: Secundo per istá speciem genitam, quę est imago gignentis, est obiectum pręsens sub ratione cognoscibilis, siue repręsentati.

Ad arg. 2.

A. I. ratio formaliter intellectionis.

cti. Prima præsentia præcedit naturaliter secũdam, quia præcedit naturaliter impressionem speciei, per quam est formaliter secunda præsentia, quando igitur accipitur, quod species in intellectu non est causa præsentiæ obiecti: dico quod falsum est de præsentia sub ratione cognoscibilis saltem in cognitione abstractiua, de qua modo loquimur. Et cum probatur, quia prius est obiectum præsens, quam species ibi, hoc est verum de præsentia reali, qua agens est præsens passo, & intelligo sic, quod in primo signo naturæ est obiectum in se, vel in phantasmate præsens intellectui agenti: in secundo signo naturæ, in quo illa sunt præsentia intellectui possibili, vt agentia passo, gignitur species in intellectu possibili, & tũc in tertio per speciem est obiectum præsens sub ratione cognoscibilis.

Idem 10. Trin. 5. 6. & 14. Trin. 6. B Ad tertiũ Aug. 6. de Tri. Ponit memoriã esse multorũ simul cognitorum habitualiter, sicut patet ibi de perito multarum disciplinarum, ergo oportet secundum omnẽ opinionem ponere multa cognita in memoria habitualiter, & illa vt sunt ibi, sunt aliquo modo causa notitię genitę secundum Aug. Et non nisi causa naturaliter, quatenus præcedunt actum voluntatis, igitur si argumentũ valet secundum omnem opinionem concluderet actualem cognitionem similiter plurium.

Ideo respondeo, sicut dictum est de primo cognito secunda quæstione huius tertiæ dis. Quia cuiuscunque speciei singulare fortius primo mouet sensum, eius phantasma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectum, & quo ad istum primum actum non est in potestate nostra, quin intelligamus secundum Aug. 3. de Libero arbitrio. Non est in potestate nostra, quin visis tangamur. C Sed isto posito actu in potestate nostra est cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti. De hoc dis. 6. dicetur. Cũ igitur dicit, aut potest mouere ista species ad intellectionem, aut non. Dico, quod potest. Sed si alia species fortius mouet, ista impeditur ne modo moueat: potest autem postea per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionem istius, & cuiuslibet alterius obiecti habitualiter cogniti.

Ad Algazelem dico, quòd similitudo nihil valet: quia hic tollitur illud, quod est ibi ratio impossibilitatis, Tex. 23. quod probatur per Aristo. & Commẽta. 7. Metaphy. Vbi volunt, quod rationes oppositorum non sunt oppositæ in intellectu.

Ad quartum dico, ꝙ non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem speciem realem, sed D ab illo obiecto, vt in specie intelligibili, patitur passione intentionali, & illa passio est receptio intellectionis, quæ est ab intelligibili, inquãtum intelligibile est, relucens in specie intelligibili, & istud pati est intelligere, sicut patebit in quæstione proxima.

Cum vltra deducis, quod tunc intellectio nõ est motus rei ad animam, non sequitur, quia impressio speciei est quidam motus rei ad animam, quatenus res habet esse in illa specie, intellectio etiam sequens speciem impressam est motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectum habet esse in anima actualiter cognitum, quod prius tantum habuit esse habitualiter cognitũ, &c.

Reprobat rationes Henrici. AD rationes alterius opinionis. Cum primo arguitur in prima opinione, quod recipere speciem conuenit sensui præcise, quia potentia est organica, dico, quod hoc est E falsum, quia illud non est præcisa causa, sed præcisa causa cuiuscunq; potentiæ habendi speciẽ præsentẽ repræsentãtem obiectum suum, est, quia ipsa est cognitiua, & natura dedit sibi, vt possit habere obiectũ prius naturaliter sibi præsens, q̃ cognoscat. Sed potentiæ organicæ dedit, vt obiectum sit præsens, nõ in potẽtia ipsa, sed in organo, hoc est in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa præsentia sufficit, quia totum compositum ex parte corporis sic mixta, & ex potentia habet speciem, & hinc toti sufficiẽter obiectum est præsens, quãdo species est in illa parte corporis. Cum igitur intellectui nihil perfectioni auferatur, inquantum potentia cognitiua est: ex hoc, ꝙ non est organicus, immo magis additur sibi perfectio, sequitur, ꝙ sibi possit esse obiectũ præsens ante actum sicut alijs potẽtijs, sed illa p̃sentia nõ erit p aliquid impressum

A organo, quia non habet organum, ergo erit de aliquid impressum illi potentiæ, tale autẽ impressum repræsentans, præcedens in potentia intellectiua actum intelligendi, voco speciem intelligibilem. Breuiter igitur dico, quod sensus habet obiectum præsens in illa parte corporis, quę dicitur organum illius sensus, sed intellectus tam illam præsentiam priorem actu, quam ipsum actum habet ratione eiusdem receptiui, & ideo falsum accipitur, quod species talis non est nisi præcise propter organum. Natura enim causat talem partẽ talis corporis, sic mixtam, vt sit perfectibilis a tali potentia animæ, & congruat operationi eius, quia materia est propter formam, & non è cõuerso, ex 2. Physi. Et Commẽtator primo de Anima. Mẽbra leonis non differunt a mẽbris cerui, nisi q̃a anima differt ab anima. Non igitur forma est propter materiam, sed Tex. 23. Com. 53. B è conuerso, & ideo talis pars facta est talis speciei receptiua, vt per talem speciem sit obiectum præsens toti cõposito, quod est totum organum, vnde prima causa præsentię obiecti in specie non est talis dispositio corporis, sed prior causa est, vt potentia appræhensiua habeat obiectum actu cognoscibile sibi præsens: vel in se ipsa vel in aliquo, quòd est pars ipsius organi in tali operatione.

Ad aliud de Philosopho 3. de Anima, ꝙ intellectus est locus specierum, potest exponi, quòd intellectus dicitur locus specierum, quia saluans, sicut dicitur, quòd ipsius loci est seruare locatum, & organa sensitiuæ potentiæ 4. Physic. & in Porphyrij isagogis. non sunt loca, quia non ita saluãt species receptas in eis: species quippe intelligibiles non videntur deleri, sicut species sensibiles ita est in organo, quòd potest corrumpi per contrarium formaliter, vel per dispositionem in susceptiuo C disconuenientem tali potentiæ, sicut patet per Philosophum de Memoria, & reminiscentia. Senes & iuuenes. i. Cap. 1. pueri sunt male reminiscitiui propter abundantiam humorum nimiam, & etiam propter indispositionem, & læsionem organi, isto vtroque modo non est species intelligibilis in intellectu, vt per se deleatur per aliquod contrarium ad ipsam, seu per indispositionem receptiui. Aliæ Vide Clarius in 4. dist. 45. de hoc. multæ congruentiæ possent assignari circa illud vocabulum, locus, circa quod non oportet multum immorari.

Quod additur de Philosopho, quòd speculamur, quod quid est in phantasmatibus, &c. pro omnibus talibus auctoritatibus, dico, quòd talis est connexio istarum potentiarum. s. phantasiæ, & intellectus pro statu isto, quòd nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasiamur, nec est alia conuersio ad phãtasmata, nisi quòd D intelligens vniuersale imaginatur singulare eius, nec intellectus videt, quod quid est in phantasmatibus, sicut in ratione videndi, sed intelligens, quod quid est relucens in specie intelligibili, videt illud in suo singulari viso per virtutem phantasticam in phantasmate.

Quod adducitur de Aug. quod non ponit speciem intelligibilem in memoria sed scientiam.

Respondeo, dico, quòd vbi ponit scientiam statim ponit aliquid, quod includit speciem intelligibilem, licet nõ vtatur isto vocabulo, quia 15. de Trin. cap. 10. cum præmisisset ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum. Subdit, quòd formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est. Et idem de Trin. 15. cap. 11. Cum præmisisset, simillima est visio cogitationis visioni scientiæ, subdit. Quando ergo est in notitia, hoc est in verbo, tunc E est verum verbum, & eodem cap. 12. Tunc enim est verbum simillimum rei notæ, de qua gignitur, & imago eius, quando de visione scientiæ visio cogitationis exoritur, subdit. Nec interest, quando id didicerit, qui quod scit loquitur, similiter cap. 22. Quando ad memoriam meam aciem cogitationis meæ aduerto, ac si in corde meo dico, quòd scio, &c.

Item 15. de Trin. 27. Quando loquitur de luce, in qua videntur vera ipsa inquit, ostendit verbum verum esse in te, quando de scientia tua gignitur, idest quando, quod scimus dicimus. Hæc ille.

Ex illis omnibus apparet, quòd illud, quod Aug. tribuit memoriæ ratione scientię, vt gignenti, exponit se semper de obiecto præsente in memoria. Non erit autem obiectum præsens in memoria, vt memoria intellectiua est p scientiam, vt est habitus distinctus a spẽ, ergo oportet, ꝙ

illam præsentiam esse intelligentia per speciem intelligibilem, & sub illa ratione, sub qua distinguitur ab habitu scientiæ proprie sumptæ, & hoc modo etiam debet accipi illud verbum Philosophi tertio de Anima, qui cũ præmisisset, quod anima est quodammodo omnia: subdit, quod per sensum est sensibilia, & per sciẽtiam scibilia. Scientia quippe ibi tam apud Philosophum, quam apud Aug. in locis prædictis accipitur pro ipsa præsentia habituali obiecti in memoria intellectiua, quæ præsentia habitualis est virtualiter scientia, quia in obiecto sic præsente concipitur virtualiter tota scientia de tali obiecto.

Tex 37.

Hæc species est illa scientia, quę reducit intellectum de potentia essentiali ad accidentalem secundum Arist. 8. Physicorum, & 2. de Anima. Non autem illa, quæ proprie dicitur scientia, quæ est habilitas quędam derelicta ab actibus. Nã ante istam ad primum actum considerandi G requiritur, quod sit iam reductus intellectus de potentia essentiali ad accidentalem, alioquin non operaretur tunc magis, quam prius: vnde in cognitione species, in qua relucet quidditas dicitur scientia, non tantum virtualiter: quia totam continet, sed formaliter potest dici habitus cognitiuus, quia est qualitas mansiua in intellectu disponens ipsum ad actum.

Tex. 32. Tex. 25. & 55.

Et ex hoc habetur argumẽtum pro specie intelligibili, quia non videtur, quomodo aliqua scientia tota dici possit vna ratione primi obiecti, nisi quatenus illa scientia continetur virtualiter in illo primo obiecto inteligibili, non enim tota illa scientia dicitur vna ab obiecto, quatenus reluce in phantasmate, quia illa non esset vnitas alicuius habitus intellectualis, sed alicuius imaginabilis.

A. l. Ex prima conditione.

Quod arguitur post in secunda opi. Quod potentia, H quę est ad aliquem actum ordinata actuatur primo per illum actum. Dico, quod quælibet potentia appræhensiua, vt appræhensiua est, est in potentia ad apprehendere primo primitate perfectionis, licet non primo primitate via generationis, & quandoque primo primitate generationis: quando, scilicet obiectum in se est præsens tali potentiæ, vt actu cognoscibile ab ea, tunc enim non oportet ante actum in potentia aliquid aliud fieri, in quo ipsum obiectum sit præsens, sed primũ, quod fit ab eo est actus: quando autem obiectum non est natum in se esse pręsẽs sub ratione actu cognoscibilis a tali potentia, tunc quælibet potentia apprehensiua est in potentia ad appræhensionem, & ad illud, in quo cognoscibile erit pręsens, & prius ordine originis est in potentia ad habendum illam præsentiam, quam ad habendum actum, & ita est in proposito. Sensibilia enim non sunt nata in se esse præsentia I intellectui sub ratione actu intelligibilium, sed tantũ in specie intelligibili possunt sic esse præsentia, & hoc quãtum ad intellectionem abstractiuam, de qua est sermo in proposito, & ideo potentia appręhensiua respectu talium est in potentia ad duplicem actum, & ab agente approximato prius ordine originis recipiet priorem actum, quam posteriorem, nec tamen intelligo ita illos actus esse ordinatos, quod prior sit ratio recipiendi respectu posterioris: sicut, scilicet superficies est ratio recipiendi albedinem: tunc enim intellectus respectu nullius intelligibilis recipere posset actum secundum, qui est intellectio, nisi prius haberet actum primum: vt speciem eiusdem obiecti, sed intelligo, quod intellectus de se est ratio immediata recipiendi vtrumque actum, ipsi actus tamen inter se sunt or K dinati, quando obiectum non est natum esse præsens in se, quia tunc oportet prius naturaliter esse illum actum, quo obiectum est præsens, vt intelligibile, quam illum, qui elicitur circa obiectum intelligibile, vt præsens.

Si inferatur contra istam solutionem: quia nunquam pluralitas est ponenda nisi propter necessitatem primo Physicorum. Hoc autem non videtur necessitas, quia obiectum videtur sufficienter præsens in phantasmate, ergo non est ponenda ista species in intellectu. Respondeo, quod necessitas est semper dignificare naturã nobilem, quãdo non apparet aliquid manifeste repugnans, sed magna vilificatio naturę intellectiuæ, vt intellectiua est, videtur esse, quod nõ possit habere obiectũ suũ sibi pręsens in se absq; mendicata pręsentia a potẽtijs inferioribus, cũ quibus cõiungẽtur coniungit in rõne potentiæ, & tñ, quod potẽtiæ aliæ

Tex. 50.

Doctor cancellarii totam hãc literam, super quã est vacat in libro suo.

inferiores possint habere obiectum sibi præsens vt in se, & si intellectus possit habere obiectum sibi præsens in potentia inferiori, non tamen summa præsentialitate possibili præcedere actum intelligendi, & sicut alijs potentijs cognitiuis, ita multo magis illi potentiæ debet concedi obiectum esse summe præsens, quantum potest esse præsens, ante actum cognoscendi, & hic non saluatur nisi in specie intelligibili. Non etiam ponitur perfectio summa possibilis potentiæ cognitiuæ, nisi ponatur eam posse conseruare speciem intelligibilem præter actum, & ita habere obiectum suum præsens conseruatum sine actu, quia hoc conceditur sensitiuæ, & perfectionis est in cognitiua, quod non depẽdeat ab aliquo in cognitione sua, sed quod possit habere obiectum præsens sine dependentia ad aliam potentiam.

SECVNDO QVAERO Vtrum memoria intellectiua sit conseruatiua speciei intelligibilis cessante actu intelligendi. Videtur quod non, quia si conseruaret vnam speciem, pari ratione & aliam speciem alterius obiecti, & sic multas simul. Consequens est falsum, ergo & antecedens. Probatio falsitatis consequentis, quia species non est nisi quædam configuratio intelligibilis in intellectu, sed in corporalibus est impossibile idẽ corpus figurari diuersis figuris, ergo similiter impossibile est intellectum simul sic configurari diuersis obiectis per diuersas species, & hæc est ratio Algacęlis.

Hæ duæ q. sequentes ponuntur cõmuniter tanquã additiones ex reportationibus, sed debẽt poni in textu, & legi de scripto Aglico, vt patet ex frequenti remissione.

Secundo sic. Omnis qualitas disponens intellectum ad operandum, vel ad operationem, & mansiua in eo est habitus intellectualis, sed species est qualitas quædam disponens intellectum ad operationem. Igitur si est mansiua post actum intelligendi, sequitur, quod esset habitus intellectualis, sed hoc est falsum, quia species intelligibilis præcedit actum naturaliter, & habitus sequitur, nam generatur ex actibus, ergo &c.

Doc. ad eas in eodem scripto. 4. Met. A. l intellectiuus.

Contra. Intellectus est in potentia accidentali, non nisi quando habet speciem intelligibilem. Patet ex Philosopho 2. de Anima. & 8. Physicorum.

Hic est vna opinio, quæ ponitur Auic. 6. naturalium parte. 5. cap. 6. vel. 7. quod ipse senserit speciem intelligibilem non habere esse mansiuum in anima post actualem considerationem, & dicunt ipsum hoc probare per hoc, quod in organo sensus (quia non est virtus cognitiua) potest esse species repræsentatiua obiecti, hoc est, quia organum non est natum cognoscere obiectum sensibiliter, sed in intellectu, ex quo est virtus naturaliter cognitiua, nõ erit aliqua species repræsentans obiectum, nisi ipsum obiectum sit ibi intellectualiter, & secundum actualem considerationem, vel intellectionem, hanc rationem dicunt ipsum innuere, c. 5. post medium, cum dicit, impossibile est formam esse in anima in effectu perfecte, & nõ intelligi ab ea in effectu perfecte.

Tex. 25. & 55. Tex. 32.

Dicunt quidam quod hæc opinio fuit Auic. quod nulla species manet in parte intellectiua post actum intelligendi, quod videtur, quia. 6. Naturalium parte, 5. c. 6. dicit, quod in organo sensus cõseruatur species post recessum sensibilis, & hoc solum, quia organum non est natum cognoscere obiectum, sed intellectus nõ est potentia organica, & ideo de se est dispositus ad recipiendum, non autem ad conseruandum, quia in ipso non potest fieri talis impressio aliqua, sed tantum intellectualis immutatio.

Respon. D. Th. prima parte sum. q. 79. ar. 6. Quęre Ma. & alios, & præcipue Hent.

Modus suus est, quod posuit ordinem in intelligentijs & dixit vltimam intelligentiam influere speciem in intellectum nostrum, ita quod sicut Plato posuit, quod per cõuersionem intellectus nostri ad ideam alicuius rei habeamus scientiam alicuius rei, ita Auic. posuit quod per conuersionem intellectus nostri ad illam intelligentiam naturaliter influentem habemus notitiam, & sciẽtiam rei, quam ad sensum eramus dispositi cognitare.

In hac q. & sequẽte plura addit doctor in primo Paris. Declaratio resolutissima positionis Aug.

Quod si contra eum tunc diceretur, quod secundum hoc nunquam haberemus habitum scientiæ, ex quo species non manebant in intellectu nostro, nisi in actuali cõsideratione, quod tantum erat in actuali conuersione ad illam intelligentiam.

Respondebat (secũdum quod sibi imponitur) quod ex frequenti conuersione ad illã intelligentiam generatur

quædam

quædam habilitas in homine, quæ habitus potest dici, per quam erat facilis, & habilis ad se conuertendum, & per consequens ad actum considerari secundum scientiam.

A AN hoc senserit Auic. An non, non curo, tamen posset bene excusari. Nam ipse dicit ibidem cap. 6. Quod aliquis de quæstione sibi proposita potest habere certitudinem, quod scit eam intuere, & tamen non habet to prôpriu solutionem, quod non esset nisi apud se haberet speciem intelligibilem.

Item, cap. 5. vult, quod singularia non faciunt aliquã diuersitatem ad intelligendum. Vnde vult, quod facta abstractione quidditatis ab vno singulari, non oportet, quod fiat ab alijs eiusdem speciei concurrentibus, ipse expresse ibi ponit abstractionem speciei a singulari.

1. 6. scur-tur.

B Item parte, 4. cap. 1. Dicit, quod thesaurus intellectus est memoria, quod nihil est dictu, nisi species ibi conseruarentur. Et 5. Meta. dicit, quod species in intellectu respectu intellectus est singularis, sed respectu obiecti est vniuersalis.

Qui ergo vellet saluare Auic. Dicere, vt videtur esse eius intentio, quod duplex est species in intellectu, vna, quę abstrahitur a sensibilibus, & hæc manet actu intellectus transeunte, alia, quæ habetur ex influxu intelligentiæ ad quam conuertitur, & hæc non manet, actu intellectus non manẽte, nec est necesse, quòd maneat illa: quia semper intelligentia illa naturaliter influit species in intellectum ad se conuersum per modum, quo alij dicũt intellectum separatum intelligere, sed per influxum specierum a Deo non ab intelligentia.

D. Tho. vbi supra.

C Contra illam opinionem, quæ diceret, quod non manent species, sicut imponitur Auic. arguo sic. Intellectus habens habitum scientiæ, & non considerans actu, est in potentia accidentali ex secundo de Anima, sed supposita hypotesi non considerans actu est in potentia essentiali respectu illius, & vocatur potentia essentialis, quando ad hoc, quod exeat in actu necessario præexigitur, quod acquirat aliquam formam per quam exeat in actum.

Tex. 5. & 55.

Secundo sic. Nihil præcedens actionem magis requirit actionem coexistentem, quam principium illius actionis, ex quo est prius actione, sicut & principium agendi, sed principium agendi non necessario requirit coexistentiam actionis; quia omnia principia naturalium possunt impediri ab actionibus suis, vt propter indispositionem subiecti, instrumenti, vel organi, & tamen stabunt principia, ergo cum species sit naturaliter prior actione intelligẽ D di, vt patet ex prædictis, non coexigit existentiam actionis: & sic transeunte, vel non existente actu intellectionis, manebit species intelligibilis.

Tertio sic. Prius natura pôt esse sine posteriori, nisi in priori sit necessitas respectu posterioris, vt est in subiecto respectu proprij accidentis, sed species est prior actu intelligendi, & non facit necessitatem respectu actus intelligendi, tum quia intellectio est voluntaria per participationem, quia intelligimus, cum volumus: tertio de Anima. Tum quia non obstante, quod intellectus habeat speciem intelligibilem, potest impediri ab actione, sicut dictum est: ergo, &c.

Tex. 60

Quarto sic. Quod est perfectionis in inferiori est eminentius in superiori eiusdem rationis, & generis, sed trã-E seunte actu imaginationis siue sensitiuæ partis: retinere species est perfectionis: ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua. Est enim intellectiua eiusdem generis cum sensitiua pro tanto, quia cognitiua sicut sensitiua, eminentior tamen. Minor probatur: nam in quolibet perfectionis est quãto minus indiget aliquo extrinseco in sua operatione, sed cæteris paribus, retinendo species sensus minus indiget extrinsecis in operatione sua, ergo hoc est perfectionis in eo.

Probatur etiam ex alio: quia omne illud, quod arguit independentiam est perfectionis, sed habere speciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit, quod intellectus non dependet ab actu intelligendi, ergo, &c.

Aliqui adducunt vnam rationem ad propositum, quæ magis congruentia est, quam ratio, & est talis, vniuscuiusque permanentia attenditur pœnes nobilitatem

D. Tho. vbi supra.

A vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit siue recipientis. Nam omne, quod recipitur, recipitur per modum rei recipientis, non per modum rei receptæ. Cum igitur species sit res nobilis, & recipiatur in intellectu, qui est incorruptibilis, ergo ipsa manebit actu non manente.

Boetius Themist. & Au. 3 de Anima. cõmen. 5.

Respondeo, non valet, nã actus est res nobilior, quam species, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu seipso non manente, non sequitur.

AD QVAESTIONEM igitur dicendum, quòd manent species in memoria, actu intelligendi non manẽte, cuius ratio est, quia vt habetur tertio de Anima. intellectus inquantum intellectus potest esse sapiens de se, sed de se nullo modo esset sapiens de aliquo obiecto, nisi inquantum esset sibi præsens in ratione cognoscibilis, sed hoc non contingit nisi per speciem intelligibilem, ergo.

Vide text. 18, & 37. & 38 & alibi sepe.

B Sed tunc restat vna difficultas, cum ex quo habet speciem in qua relucet obiectum, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phantasmata, & quòd oporteat conuerti dicit Philosophus 3. de Anima. dicit enim, quòd quidquid intelligimus necesse est simul phãtasmata speculari, hoc etiam ostenditur experientia, alias, leso organo phantasie posset esse intellectus in actu recto intelligendi, ex quo species habuisset, cuius contrarium videmus.

Text. 12. 30. & 39.

Ad hoc respondent quidam, quòd pro tanto oportet fieri conuersionem ad phantasmata, quia proprium obiectum intellectus coniuncti est quidditas rei materialis, quæ non est nisi in hoc singulari, vel in illo, ideo non cognoscitur perfecte nisi existens in hoc vel in illo particulari, vel singulari, singularium autem est phantasma, C & ideo oportet, quòd ad hoc, quòd intellectus intelligit obiectum suum, quòd conuertat se ad phantasma, vt speculetur naturam vniuersalem existentem in particulari.

D Th. vbi supra q. 3. huius dis. quottatur.

Sed hæc responsio nulla est, quia aut cognoscit primo singulare, vel vniuersale, non singulare, quia tantum cognouit singulare per reflexionem, secundum eos. Si vniuersale, tunc arguo sic. Nunquam secundum totam suã indifferẽtiam potest vniuersale cognosci in inferiori, nec tanquam in obiecto, nec tanquam in repræsentatiuo.

Præterea. Dato ꝙ verum esset, ꝙ quidditas rei materialis esset proprium obiectum intellectus coniuncti, ꝙ tamen falsum est, vt supra est ostensum, tamen ratio sua non est vera. Nam secundum suam rationem, angelus cum cognoscat perfecte quidditatem rei materialis, oporD tet ꝙ ipsam aspiciat in phantasmate, quod est falsum.

di. præsenti. q. 3. & 4

Præterea. Species angeli siue quidditas angelica, non minus existit in supposito suæ speciei quam quidditas rei materialis in indiuiduo eius, si ergo angelus non abstrahit, nullo modo intelligit quidditatem suæ speciei sub ratione vniuersalis.

Licet ergo quidditas non existat nisi in supposito, vel singulari, potest tamen intelligi ab intellectu, non intelligendo, ꝙ existat in eo, & sic falsum est: quod assumit, scilicet, ꝙ non possit intelligi quidditas nisi, vt existens in singulari intelligatur, non enim est de ratione quidditatis, vt quidditas est, ꝙ in singulari existat, licet non nisi in eo existat realiter.

admirationis.

Ideo dicendum, ꝙ duplex est necessitas conuersionis intellectus ad phantasmata. Vna est conformitas actio-E num potentiæ intellectiuæ, & phantasie, quia quicquid intelligimus in vniuersali, illud idem phantasiamur in suo singulari, & simul necessario, ex quo accidit, ꝙ impedita operatione phantasie impeditur intellectus: sicut simul operatio sensus communis, & particularis, & impedita operatione sensus particularis, impeditur operatio sensus communis.

Vide D. Thomam 1. parte. q. 89. art. 1. & alibi, & alios.

Quo ad causam secundam, vel necessitatem, est intelligendum, ꝙ species intelligibilis abstrahitur a phantasmate, vt actu per ipsum phantasiatur obiectum particulare phantasia. Antequam igitur intellectus habeat speciẽ, necessario oportet ipsum conuerti ad phantasmata, sicut proprium passiuum conuertitur ad suum proprium actiuum, a quo simul, & ab intellectu agente recipit spẽm intelligibilem, & si eam habet, recipit intẽtionem actus, quia clarius videt obiectum. Stante enim voluntate ad

hoc, & phantasia non fatigata, quanto ipsa est magis in actu ordinato, intellectus intensius videt obiectum suum proprium.

Infantia remouet. Sed dices, si actus est intensior, quanto plus phantasia est in actu, ergo videtur quòd non habeat terminum, cuius falsitas patet in patria.

Dicendum, quòd generaliter in his, quæ suscipiunt magis, & minus, sicut in habitibus non quilibet actus auget habitum, vel saltem ille actus, qui non virtualiter continet ipsum generatum. Vnde aquam calidam non facit caliditatem modicus ignis, vel modicus calor, puta tepidum, sed calor intensior puta calor, qui virtute est talis, si autem formæ tales habent terminum, non amplius illis actus intenduntur habitum, ita est in proposito.

Ad arg. 1. quæst. tib. Tex. 23. Ad argumentum primum dicendum, quod sunt ibi plures simul. Ad probationem dicendum, quod secundum Philosophum 7. Meta. & Commentatorem, ea, quæ oppositionem habent in re non habent oppositionem in mente, nam species contrariorum simul sunt in anima, cum tamen contraria simul esse non possint in eodem subiecto, possunt tamen aliqualiter esse in idem in esse cognito, imm vnum est ratio cognoscendi alterum, sicut rectum est iudex sui, & obliqui, 1. de An.

Tex 85. Ad 2. Ad secundum dicitur, quòd illa species dicitur, & est habitus, non tamen eiusdem rationis cum illo, qui per actus acquiritur, natura ex actibus non acquiritur nisi habilitas ad actus consimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præsens, per habitû autem, qui est species, fit præsens.

Quæst. 3. An in int. sit actualis notitia genita, vel producta. QVAERITVR vtrum in intellectu nostro sit actualis notitia genita, vel producta. Arguo, quod non actionis non est actio, nec vt termini, nec vt subiecti, nec passionis est passio 5. Phys. Sed notitia actualis est actio, vel passio, ergo ipsa non est genita, vel producta, quia hoc esset alia passione, vel actione, & ita esset terminus actionis, vel passionis. Minorem probo primo sic. Notitia est actus secundus, sed omnis actus secûdus, est actio, vel passio: ergo. Secundo sic. Nullum enim consistit præcise in fieri, & successione nisi sit actio, vel passio, notitia nô est permanentium, ergo, &c.

Tex. c. 10. & inde.

Tex. 16. Tertio sic. Philoso. 9. Meta. distinguit actionem in Immanentem, & transeuntem, sed notitia est operatio immanens, ergo est actio, quia continetur sub vna specie actionis, scilicet immanentis.

Arg. 2. Secundo sic ad principale. Aug. 4. super Gen. cap. 8. dicit q aer præsente lumine nô est factus lucidus, sed fit: quia si factus esset lucidus, & non fieret absente corpore lumi noso maneret lucidus. Ex his habeo, quod illud quod factum est intranec, & de se manet, sed illa notitia non manet, ergo non est facta, nec est genita.

Arg. 3. Tex. c6. 22. 27 & 32. Tertio sic. Philosophus 7. Meta. probat, quod formæ non est generatio, sed tantum compositi, sed notitia non dicitur compositum, sed tantum forma, ergo, &c.

Ratio ad Opp. Contra. Aug. 9. de Tri. cap. 12. & 13. Liquido tenendû est, quod omnis res quancunque cognoscimus, cum generat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim notitia paritur, & a cognoscente, & a cognito, & aliquantulum infra, partum mentis antecedit appetitus quidam quo id, q nosce volumus quærendo, & inueniendo, nascitur proles notitia ipsa.

De natura & essentia operatio. nû immanentium. HIC SVNT tres breues quæstiones. Prima cuiusmodi entitas sit intellectio, & volitio, & huiusmodi operationes immanentes.

Vbi intelligendum est, quòd vt ex diuisione entis patet, non sunt subiectæ, quia intellectio adest, & abest præter subiecti corruptionem, nec quantitas, quia non est nisi in corporibus, vel in pluribus tealiter distinctis, vt numerus, nec sunt habitus, nec positio, nec quando, nec vbi, quia hic dicunt habitudinem ad corpora, vel sunt passiones corporalium, nec aliquid aliorum, vt actio, vel passio, aut relatio, ergo qualitas, quod autem dico de intellectio ne hoc idem dico de volitione, visione, auditione, & sic de alijs operationibus immanentibus.

10 Ethic. 9 Meta. Et primo probo, quod non sit relatio, nec actio, nec passio, quia operatio immanens est vltima perfectio naturæ absolutæ operantis, sed nulla relatio actio, vel passio est huiusmodi, ergo, &c. Tamen bene potest importare relationem. Minor patet, q. s. vltima perfectio naturæ, non sit relatio, relatio enim perfectionem, non importat inquantum huiusmodi, & quod vltima perfectio esset relatio repugnantiam includit, nec est actio, quia actio non perficit agentem, sed passum.

Præterea. Actionis est aliqualis terminus realis. Hic autem præter intellectionem non est aliqualis terminus, nec est passio, quia iâ nô esset vltima perfectio: quare, &c.

A. I. excepta relatione. Secundo probo specialiter de quolibet. Primo quod intellectio non sit relatio sic. Aug. 7. de Tri. cap. 1. omnis essentia, quæ relatiue dicitur, est aliquid excepto eo quod relatiue dicitur, &c.

Tex. c6. 20. Sed intellectio subest relationi, quia dicitur relatiue ad obiectum. Sicut enim scientia refertur ad scibile, vt mensuratum ad mensurâ 5. Meta. ita & intellectio, ergo secundum rem, & absolutum suum siue positiuum suû non est relatio. Quod autem non sit actio, vel passio, probo sic. Actio, & passio sunt alicuius termini accipientis esse per ipsas, sed operationes immanentes sunt vltimi termini, quibus nihil accipit esse, non anima, nec obiectû nec enim obiectum accipit esse per ipsas.

Nota, q plures latet. Quod si dicas, quod cum per actus habitus generâtur: habitus est terminus dictarum operationum, & sic sunt actio, vel passio.

A. I. respon sio. Dicendum, quod dicta absoluta magis est ad oppositû. Nam quòd non est forma actiua, non est principium formale inducendi aliquam formam, sed per operationes immanentes inducunt habitus, qui est aliqua forma, ergo operationes immanentes non sunt relatio actio, vel passio, actus ergo quia virtualiter continent habitum, ipsum generant, & intendunt.

Ad argumentum tamen (licet sit ad oppositum) dicendum, quod actio illa, quæ proprie est ad terminum, non potest intelligi sine termino: sed operationes huiusmodi possunt intelligi sine habitu, & esse, vt patet in habentibus habitum intensissimum: vt in beatis, ergo proprie non dicitur terminus quasi intrinsecus, sed quasi consequens, & accidentalis. Cum ergo huiusmodi operationes aliquid sint, & probatum est, quod non sunt subiecta nec relatio, nec actio, aut passio, neque quantitas, vel aliquid extrinsecus aduenientium, tel inquitur, quod sint in genere qualitatis. Et constat, quod nôn sunt in tertia, vel quarta specie, quia talia solum sunt corporalia, nec in secunda, quia illa sunt naturalis potentia, vel impotêtia. Sunt ergo in prima, in qua credo esse omnis perfectio substantiæ spiritualis, quæ non est Deus, vel quæ non est de eius substantia, ergo qualitates.

De his vide. c. 13. & 15. q. 4. quæst. 2. de oper. immanen. Tex. cap. 32. & 73. Tex. 6. 22. 27. & 35. quæst. 3. de oper. imman. SECVNDA quæstio est, an huiusmodi operationes sit aliqua per se mutatio. Et est dicendû breuiter, quod sic. Quod patet: Nam secundum Philo. 6. Physic. mutari est aliter se habere nunc, quam prius, sed intellectus actu intelligens, se habet aliter nunc, quam prius, ergo vere est mutatio p se, ergo pprie mutatio ad huiusmodi operationes terminatur.

TERTIA quæstio est, an huiusmodi operationum sit productio, vel generatio. Vbi intelligendum, quod secundum Philosophum 7. Meta. forma per se non generatur, sed compositum tam in generatione subiectali, quam secundum quid, & sua ratio est, quia omne, quod fit, fit ex materia tanquâ ex eo, quod est pars ipsius, quod fit, cum igitur materia non sit pars nisi compositi, generatio per se solius erit compositi.

Primo. Generatio cum sit via de non esse ad esse, illius per se est generatio, cuius per se est esse, compositi autê siue suppositi per se est esse, ergo, &c. Secundum ergo intentionê Philof. Quod p se generatur, est diuisibile in duo. s. in materiâ, & formâ. Et ideo dixerût quidâ, q forma accidentalis habet suum potentialem ex quo fit, & suum formale tanquam intrinseca sui generis. Quod non videtur, quia accidentia non habent materiam, ex qua, sed in qua. Nec est ad intentionem Philosophi, quia ipse intelligit, quod compositum in generatione per accidens per se generatur. Compositum dico ex subiecto, & accidente, sicut sua exempla ostendunt, & ratio sua est, quod generatur, ex eo generatur, quod præexistebat. 8. Meta. c. 12.

Ergo

[12. Met.] Ergo dicendum, quod etsi notitia possit esse terminus mutationis: non tamen generatur nec producitur, sed per se intellectus noscens, vel potius homo noscēs, quia actiones sunt suppositorum, quare, &c.

Contra hoc arguo, quòd intellectus noscens non per se generatur, quia non est ens per se, sed per accidens, ergo non est per se terminus generationis.

Item notitia est per se terminus productionis, quia mutationis, sed omne tale producitur, ergo notitia producitur, & generatur.

Ad primum dicendum, quòd ens secundum quid, & per accidens est simpliciter per accidens, & secundum quid, sicut homo mortuus est homo secundum quid, simpliciter autē dicitur homo mortuus, generatio ergo simpliciter est in substantia, secundum quid vero in accidentibus primo de generatione, generatio ergo entis per accidens, & secundum quid est generatio simpliciter per accidens, & secundum quid. [Tex. 11. & etiam idē 3. Phy. t. 7.]

B Ad secundum dicendum, quod est terminus alterationis, & mutationis, terminus autem alterationis est forma, & similiter mutationis, nō tamen productionis, vbi intelligendum, quòd mutatio est per se mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis. Illud autem dicitur proprie alterari, & mutari, quod de non tali fit tale, puta de non albo album, de non noscente noscens: forma ergo, qua fit tale proprie est terminus mutationis, non tamen mutatur, sed tantum mutabile mutatur. Productio autem proprie est solius termini, cui per productionem acquiritur esse, cum ergo forma, quæ est mutationis terminus non habeant esse proprie, sed sit illud, quo compositū habet esse, ideo ipsa non dicitur produci, nec esset terminus productionis, sed tantum compositum, siue illud cōpositū sit ens per se siue p accidens. Et huiusmodi differētia patet, quia de termino mutationis, vel de forma non dicitur, quod mutetur, vel alteretur, sed est terminus mutationis tantum, de termino autem generationis, & productionis dicitur, quod est generatus, & productus, siue generatur, & producitur. C

Ex his corollarie potest concludi, quòd intelligere, & velle in Deo non sunt actus productiui, nec per consequens principia actuum notionalium, qui sunt generare, & spirare, intelligere .n. & velle in Deo actus operatiui sunt quibus ipse beatus quasi perficitur, non autem sunt productiui. Ex quo patet, quod nec notitia simplex, nec amor simplex sunt rōnes pductiuæ, sine quibus personæ

[Hē. vbi supra di. 2. parte. 2.] non producuntur, vt quidam dicit, & superius est improbatum. Vnde intelligere, et velle in nobis nō sunt actiones, vel passiones, vt dictum est. Dicere autem sine intellectionem, producere. & spirare seu amorem elicere, sūt actiones in nobis, & de genere actionis, vel quasi de genere actionis, quare, &c. D

[Ad arg. 1.] AD ARGVMENTA principalia. Ad primū dicendum quod maior est vera, sed minor est falsa. Ad euidentiam autem eius, & argumentorum, quibus ipsa minor probatur. Intelligendum, quod actio proprie sumpta tres habet proprietates, vna est, quod est in cōtinuo fieri: æque.n. dependet ab agente in secundo, & vltimo instanti, & in primo: immo in quolibet quantum durat.

[Circa q est vt subiectū & oppositum.] Secunda proprietas est, quod est circa aliquod receptiuum, in quo est vt in subiecto, nam actio non est in agente, sed in passo. Tertia proprietas est, quod est circa aliquē terminum, ad quem terminatur, qui esse accipit per eam. Idem intellige de passione, operationes ergo immanentes assimilantur actioni, & passioni in prima conditione, & secunda, non autem in tertia, quæ est completiua. Ad argumentum ergo primum quo prædicta minor probatur, concedo quod est actus secundus, nego tamen, quod omnis act⁹ secūdus, sit actio vel passio, imo est qualitas. E

[Ad 2.] Ad secundum dicendum, quòd assimilatur in secunda conditione, vnde lumen, & si fit etiam continue, non tamen est actio, sed actionis terminus.

[Ad 3.] Ad tertium dicendum: quòd diuisio actionis quædam est immanens, quædam transiens. Vno modo est æquiuoci siue vocis in sua significata. Alio modo vniuoci siue generis in suas species. Si enim accipiatur actio transiens, & operatio immanens, quę est intelligere, velle, videre,

A & huiusmodi, significata sunt vnius vocis tantū. s. actionis, & nullius vniuoci. Si autem dicatur actio quædā est transiens quædam immanens, vt elicitio intellectionis, [A l. elicio.] quæ immanet, sicut, & ipsa intellectio, tunc est diuisio vniuoci in suas species.

Ad secundum principale dicendum, quòd non intendit Aug. negare lumen esse, vt fieri ab agente, & factum esse simul, sed non permanet sine presentia agentis, sicut nec creatura rationalis conseruatur in gratia sine diuina præsentia, nam ad hoc ipse eam inducit. [Ad arg. 2 principa le]

Ad tertium patet per prædicta in tertia quęstione, quare, &c.

QVAESTIO. VIII.

De causa notitia genita.

B SECVNDO quæro de notitia genita, quę sit causa gignens vel ratio gignendi eam. Et quęro vtrum pars intellectiua proprie sumpta, vel aliquid eius, sit causa totalis gignēs notitiam actualem, vel ratio gignendi. Et arguitur, quòd non: quia secundo de Anima probat Philosophus sensum esse passiuum, non actiuum, per hoc quòd si esset actiuus semper ageret, sicut si combustibile esset combustiuum, semper comburreret, ita arguitur in proposito, si pars intellectiua esset actiua respectu intellectionis, semper intelligeret, & ita sine obiecto, quod est falsum. Confirmatur ratio ex secundo de Anima: sensibilis, & sensus est vnus actus puta sonatio, & auditio est idem actus: ergo a simili motio actiua obiecti, & motio passiua intellectus, quæ est intellectio, est idem actus, ergo intellectio est ab obiecto. C [A. l. quarto quæro.] [Tex. cō. 52 Arg. 1.] [Tex. cō. 138. et inde.]

Secundo sic, tertio de Anima. Intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, sicut intellectus agens est, quo est omnia facere, ergo intellectus possibilis saltem non erit causa actiua respectu cognitionis, sicut potentia passiua non est actiua respectu actus. [Tex. cō. 18. Arg. 2.]

Tertio sic. Actiones distinguuntur penes distinctionē principiorum actiuorum, si igitur intellectus, qui est indistinctus sit principium actiuum omnis intellectionis, tūc omnes intellectiones essent eiusdem speciei, & si omnes intellectiones, ergo, & omnes habitus, & ita consequenter omnes scientię essent eiusdem speciei. [Arg. 3.]

Ad oppositum Auic. 9. Meta. Immaterialitas est ratio intellectiui sicut intelligibilis: igitur intellectus siue pars intellectiua ex immaterialitate sua se sola est actiua respectu intellectionis sicut receptiua. D [T. 3. & inde. Ratio ad opp. 1.]

Item si obiectum, vel aliquid eius esset ratio formalis agendi: ergo intellectiones obiectorum diuersorum specie essent diuersæ specie, quod est falsum. Consequentia probatur, quia actus differunt specie, qui sunt a causis diuersis specie, falsitas consequentis probatur, quia tunc de qualibet specie specialissima esset propria scientia, & ita de pluribus speciebus specialissimis, non posset esse vna scientia. [Ratio 2.] [2. de Ani. t. c. 33.]

Probatur etiam idem per Philosophum primo Ethico: vbi vult, quòd intelligere est propria operatio hominis, secundum quod homo, vnius autem speciei est operatio vna secundum speciem. [Cap. 9. Ratio 3.]

IN ISTA QVÆSTIONE est vna opinio, q̃ attribuit totam actiuitatem respectu intellectionis ipsi animæ. Et imponitur Aug. qui dicit 12. super Gene. cap. 28. E Quòd quia imago corporis est in spiritu, qui est prestantior corpore, ideo est præstantior imago corporis in spiritum, quā ipsum corpus in sua substantia, & sequitur, nec sane putandum est facere aliquod corpus in spiritum, tanquam spiritus corpori facienti materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa re, de qua facit, nec vllo modo prestantius est corpus spiritu: imo spiritus corpore. Quamuis ergo incipiat imago corporis esse in spiritu, tamen eadem imagine, non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili, & sequitur. Cuius imago mox, vt oculis visum fuerit in spiritu videntis, sine vllius puncti temporalis interpositione formatur. [Opinio Henr. quo. 4. q. 7. & Prepositiuus.] [c. 29.] [1. de Ani. Tex. 19.]

Item 10. de Tri. c. 5. Anima conuoluit, & rapit imagines corporum factas in semetipsa, & de semetipsa: dat

enim eis formandis quiddam substantiæ suæ: seruat autē aliquid, quo libere de talium imaginum specie iudicet: hoc est mens. i. rationalis intelligentia, quæ seruatur, vt iudicet. Nam illas animæ partes, quæ informantur corporum similitudinibus etiam cum bestijs communes nos habere sentimus: igitur ipsa anima in se format imagines ipsorum cognitorum; vt dicit ista auctoritas, & expressius præallegata.

Hēr. quol. 5.q. 5. Pro ista opi. arguit per rationes sic. Effectus non excedit causam in perfectione: melius est autē omne viuum non viuente secundum Aug. de Ciuit. ergo operatio vitalis non potest esse nisi a principio agendi vitali, vel vitæ: istæ operationes cognoscendi sunt operationes vitales, ergo sunt ab ipsa anima sicut a ratione gignendi.

Lib 2.c.16 Idem 15. Tri. c.4. & 2. de Gene. anima. in prin. Secundo sic. Quanto forma est perfectior, tanto est actualior, & per consequens actiuior, quia actiuum esse conuenit alicui inquantum est in actu, sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima, ergo maxime actiua, igitur se habet in ratione actiui, & se sola seipsam mouet in operatione sua, cum etiam hoc possint formæ imperfectiores, sicut patet de formis elementorum, & quorundam mixtorum.

Tex 25. Cap 5. Tex. 16. Tertio sic. Philo. 2. Phyfi. & 6. Ethic. & 9. Meta. distinguit inter actionem, & factionem, & vult, q̄ actio prædicta manet in agente, sicut exemplificat ibi de speculatione: intellectio igitur proprie est operatio manens in agente: manet autem in parte intellectiua, vt dicit Phil. 9. Meta. ergo erit ab ea, vt ab agente.

vbi supra. Quarto, & est quasi idem. Actio proprie dicta, vt distinguitur contra factionem, denominat agens: intelligere autem denominat hominem secundum partem intellectiuam, ergo est actiue a parte intellectiua, vel ab homine secundum partem intellectiuam.

Impugnatur Henr. CONTRA istam opi. quòd non sit Intentio Aug. Apparet 9. de Tri. c. vlt. & 30. de paruis. Liquido tenēdum est, q̄ omnis res, quam cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui, ab vtroq; enim pariter notitia a cognoscente. s. & cognito. Idem 2. de Tri. c. 2. vel 5. Ex visibili, & vidente gignitur visio.

Item 15. de Trin. c. 10. & 24. vt prædictum est. Formata quippe cogitatio ab ipsa re, quam scimus: verbum est, ergo intendit attribuere aliquam causalitatem obiecto.

Tex 28. Tex. 2. Hoc etiam arguitur ratione sic. Quia tātum sunt quatuor genera causarum per se, sicut apparet ex 2. Physi. & 5. Meta. ergo illis existentibus, in se perfectis, & non impeditis, & sufficienter approximatis, sequetur effectus ex illis, si sint causæ naturales, vel poterit saltem esse, si sint causæ libere agentes, & quia forma habet esse aliquo modo per productionem, & finis sequitur productionem rei in esse, aut si præcedit, hoc est, inquantum mouet efficiēs ad agendum. Ideo quando duæ causæ priores ipsa re. s. efficiens, & materia sunt in se perfectæ, & approximatæ, & non impeditæ, sequitur effectus, vel saltem potest sequi: ergo si anima est totalis causa actiua notitiæ genitę, & ipsa est materia disposita sine subiectum receptiuum, vel susceptiuum respectu eiusdē, & ipsa est semper actu præsens, cum sit causa naturalis, semper erit actualis intellectio quæcunq; in ea, cuius ipsa est causa, & eius ipsa est causa de se, vel saltem aliqua, in quam potissime ipsa potest. Non. n. potest poni imperfectio alicuius causæ in se retenta prima hypothesi, necnon approximatio, nec impeditio, quia nihil videtur tunc impediens.

Instantia de causis accidentis comparatis ad substantiam excluditur, quia substantia est materia in qua. De responsione etiam per impedimentum quære vbi de virtutibus, si actiuæ. Fugere autem ad causam sine qua nō, quæ requiritur ad hoc, vt notitia gignatur, hoc est dicere, quod omnes per se causę non sunt sufficientes causæ, sed requiritur aliquid aliud, a quo res causanda dependet essentialiter: ergo non erunt tantum quatuor causæ, siue quatuor genera causarum, sed plura, vel aliquid dependebit essentialiter ab aliquo, quod non est causa eius.

Item omnes causæ præter quatuor dicta, sunt accidentales rei, igitur non simpliciter res dependet ab eis, nec in esse, nec in fieri. Antecedens dicit expresse Commen. 2. Physic. comm. 30. & 31. Item probat, quod non sunt nisi quatuor causæ cuiuslibet rei, vel aliqua istarum, 2. Physi. comm. 68. 69. & 70. per demonstratiuam sufficientiam.

Per hoc etiam improbantur diuersi modi ponendi tenentium istam opinionem: siue. n. ponatur obiectum necessarium in ratione causæ siue qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis, si non detur sibi aliqua per se causalitas, cum ipse per se causæ sint perfectæ in se, & approximatæ, & omne impedimentum remotum, quomodo saluabitur, quod ipsum necessario requiratur, nisi ponendo quinque genera causarum?

Specialiter etiam illud de excitatione non videtur valere. Quæro. n. quid sit excitare, si aliquid causare in intellectiua potentia: ergo obiectum aliquid causat antequam intellectiua de se agat: ergo intellectiua non est tota causa prima respectu cuiuslibet in se causati, sed etiā obiectum. Si excitare non sit aliquid causare in potentia intellectiua, non aliter se habet in se post excitationem, quam ante, & ita nō magis excitatur nunc, quam prius. Hæc tamen ratio concluderet simili modo, vt videtur, contra actionem voluntatis. Vnde ad ipsam responderi potest, q̄ quando aliquę formę habent essentialem ordinem, ita quod vna recipitur mediante altera in eodem siue sit natura, siue potentia, & hoc, siue ab eodem agente, siue ab alio. Dato etiam quod neutra sit ratio recipiendi alteram, nunquam secunda potest induci ab agēte in suo receptiuo, nisi prima sit prius inducta. Exemplum de volitione, & delectatione, ponendo illa esse diuersa realiter, nunquam tamen secunda recipitur, nisi prius prima recipiatur, cum tamen secunda habeat causam actiuam naturalem præcedentem etiam antequam sit volitio, & in huiusmodi ordinatis negatur maior: similiter de specie intelligibili ad intellectionem, ponendo speciem intelligibilem nō esse causam effectiuam, nec receptiuam intellectionis. Similiter de lumine, & si non sit actiuum, neque receptiuum respectu speciei coloris. Resolutio notabilis.

Aliter dicitur, quòd quandocunq; aliquam formam recipi in suo potentiali de necessitate præexigit aliam formam recipi in suo receptiuo, falsa est illa maior, agēs perfectum approximatum passo, & non impeditum potest agere, intelligendo de potentia proxima. Et hoc siue receptiuum formæ prioris sit eadem potentia cum receptiuo formæ posterioris. Exemplum, volitio, & delectatio in voluntate, siue sint eadem realiter. Exemplum, in anima intellectio, & volitio, ponendo totaliter voluntatem actiuam respectu velle, siue in eodem supposito recipiantur, non in vna natura, nec potentia. Exemplum de phātasmate, & intellectione, si negetur species intelligibilis, & actio tota detur intellectui, siue in alio, & alio supposito recipiatur forma prior, & posterior. Exemplum, lumen in aere, & in aqua a sole.

Nec hic saluatur propositio, quod forma prior sit actiua respectu posterioris, vel ratio recipiendi, sicut lumen in medio respectu speciei coloris: quia si in talibus instetur nihil valet instantia: quia ibi actiuum proximum deficeret, vel passiuum proximum. In quatuor autem instantijs positis neutra conditio accidit. Nam nec volitio est causa actiua delectationis: sed obiectum, nec receptiua, sed voluntas, sic in alijs secundum illas opiniones.

Nec est dicendum, quod maior illa est vera, nisi ab eodem sint duo effectus necessarij secundum ordinem producibiles, quia etiam non est vera, si necessario est ordo inter formas a diuersis agentibus inducibiles, sicut patet instantijs positis. Vniuersaliter ergo quæcunque forma, ad hoc vt recipiatur in suo passiuo, requirit aliam prius recipi in quocunque. Nunquam actiuum formæ secundæ est in potentia accidentali ad agēdum in receptiuum illius, nisi forma prior iam sit inducta, ergo potest dici, q̄ pro instanti, pro quo est causabilis, dependet ab alijs: quia non est causabilis nisi naturaliter post aliam, quę præexigitur. Igitur forma posterior, quo ad fieri, dependet essentialiter ab alio, quam a suis per se causis in fieri, quæ sunt agens, & materia. Concedi potest igitur hęc conclusio, quod prius essentialiter non tantum conuenit esse, vt effectus sit, sed etiam posterius. Patet in tractatu de primo principio. Tamen non probabiliter negatur illa maior, nisi ostendatur prioritas alterius formæ veluti actiuę A.l. oppositiones. Cap. 1 & 2.

respe-

respectu secundæ, vel vt rationis recipiendi, vel vt effectus propinquioris causæ communi, vel causę necessario prius causanti,

Goffre. quol. 6. q. 7 & quol. 8 q. 2 & quol. 9. q. 19 & quol. 13. q. 2.

ALIA est opinio, quæ totaliter est in alio extremo, quæ dicit, sicut colligitur ex diuersis locis sic opinatis, quod anima intellectiua, vt intellectiua est nihil habet actiuitatis, vel causalitatis respectu intellectionis. Non enim habet talem causalitatem intellectus possibilis, siue informatus specie intelligibili, quam ipsi negant, siue nudus, quia secundum eos nihil idem potest agere in seipsum, quod probant, quia cum agens sit tale in actu, quale passum est in potentia, vt apparet tertio Phys. Et primo de Generatione, sequitur, tunc quod idem esset in potentia, & in actu. Quod primo videtur esse oppositum primi principij Meta. non per rationem actus, & potentię, & tunc etiā idem esset efficiens, & materia, quod videtur esse contra **B** Philos. 2. Phys. Materia & efficiens non coincidunt. Túc etiam idem referretur ad se relatione reali, quod videtur impossibile. 5. Metaphy. Propter oppositionem talium relationum, tandem ad hęc deducunt, quod poneret quodlibet in se agere, & mouere se, vt pote, quod aer ad pręsentiam solis illuminaret se, & non Sol, & lignum ad præsentiam ignis calefaceret se, & non ignis. Nec esset ratio quare nō esset aliquid naturaliter sic causatiuum cuiuscū que noui in se, quia nō esset vnde probaretur, quin quodlibet esset causatiuum cuiuscunque noui in se.

Tex. 17. Tex. 38. Tex. 70. Tex. 17. & 20.

Cancellat in origina- li.

Ex istis propositionibus dicunt, quod agens, & patiens distincta sunt subiecto, & dicunt, quód quæcunque difficultates accidunt in aliqua materia, non sunt propter eas neganda ista principia, quia tunc tollitur omnis inquisitio veritatis per talia principia negata, qua enim ratio- **C** ne negantur in vna materia, & in alia.

A. l. p confirmatione additur, quod, &c.

Propter idem dicunt, quod intellectus agens non potest aliquid causare effectiue in intellectu possibili, quia non distinguitur ab eo subiecto, sed quasi formaliter ipsum lumine suo perfundendo, vel perficiendo, huius illustrationem facit, sicut cum producitur aliquod corpus luminosum, in quo sunt istæ duæ perfectiones, scilicet diaphaneitas, & ipsa lux: dicit, quod lux hoc corpus perspicuum facit luminosum non transmutando ipsum a potentia præcedente actum ad talem actum, sed totum simul factum est secundum rationem causæ efficientia ab agente extrinseco producente corpus tale, aut tale ad esse tale. Sed ideo dicitur lux facere illud corpus luminosum, quia est formaliter perficiens illud corpus. Ita est in proposito, intellectus agens in ratione causæ efficientis **D** nihil agit in intellectum possibilem, sed qui creauit animam per modum causæ efficientis, ipse in ea hanc illustrationem fecit, istas potentias simul in eadem subiecta producendo.

Similiter ponunt, quòd intellectus agens nullā operationem habet respectu intellectionis, nisi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus, scilicet agit ad hoc, vt illud habeat rationem mouentis, & obiecti in actu, ergo ad ipsam intellectionem præter ista duo intellectus agens nullam actionem immediate habebit. Quid igitur causabit effectiue intellectionem?

Respondent, quód obiectum idem secundum rem efficit intellectionem, & volitionem, & hoc inquantum relucet in phantasmate illustrato ab intellectu agente, non effectiue, sed quasi formaliter concurrente, respe- **E** ctu intelligibilis.

Qualiter autem sit possibile phantasma mouere intellectum possibilem, cum tamen virtus phantastica, & intellectus possibilis sint in eadem subiecti animæ, & phātasma non distinguitur subiecto ab intellectu possibili. Dicunt, quod aīa pōt cōsiderari dupliciter, vel secūdū essentiā vel secundum potētias. Primo mō est totum in qualibet parte corporis, nec est principiū alicuius operationis. Secundo modo, aliqua potentia determinat aliquam partem corporis, vt organica, aliqua nō: vt intellectiua: quia ipsa sub ratione talis potentiæ non est in ista parte corporis, nec in illa, quia in nulla est, quia per se nec in toto nec in aliqua parte, sicut nec operationes, quæ per eam exercentur, sicut ergo potentia, quæ esset in alia parte corporis, quam est phantasia, posset immutari ab eo, quod est **A** in phantasia, ita potentia, quæ non est determinata ad partem, in qua est phantasia, sed est extra illam, sic quod nō est ibi plus, quam in pede, poterit immutari ab eo, quod est in phantasia, ita est in proposito, quia illæ potentiæ nō sunt alligatæ, & immersæ materiæ sicut aliæ.

Confutat Opin. Goffr.

CONTRA istam opinionem. Intellectus agens secundum eum, nihil causat, quod sit formaliter in phantasmate, sed solum fit remotio prohibentium per quendā contactum spiritualem huius lucis ad phantasmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis fit informatio intellectus possibilis. Et ex hoc sequitur, quod nihil, quod est in intellectiua parte, vt intellectiua comprehendit intellectum agentem, & possibilem, habebit aliquam rōnem actiui, siue agētis, siue vt rationis agendi respectu cuiuscunq; intellectionis, & ita tantū phantasma effectiue se habet ad intellectionē, vel si sit ibi efficientia aliqua, per quam effectiue fiat irradiatio, vel illustratio super phantasmata, illa efficiētia erit precise ipsius Dei qui creauit tale lumen in intellectu possibili. Vel ergo Deus agit immediate ad intellectionem quamcunque, vel tantum phantasma erit causa omnium actionum intellectiuę partis, tam intellectionum, quam volitionum. Nihil ergo aliud a Deo se haber actiue respectu intellectionis cuiuscunque nisi phantasma solum. Hoc videtur valde inconueniens, quia vilificat valde naturam animæ. Nullam enim videtur perfectionem phantasma causare posse in intellectu, quæ excedit nobilitatem eius, quia effectus æquiuocus non potest excedere causam suam, sed deficit, igitur nihil causatum præcise a phantasmate, sicut a tota causa actiua, sicut ponit ista opinio de intellectione, potest esse perfectius phantasmate, sed necessario imperfectius: & ita nulla operatio siue intellectio erit in homine perfectior phantasmate, quod est absurdum.

Iuxta secundam rationem contra Goffredum videtur contra ipsum, quomodo animal phantasiant absque sensatione exteriori, quid .n. ibi mouet organum ad actum? Nil certe videtur ibi distinctum subiecto, nisi ponat memoriam sensitiuam in alio organo a phantasia, & illam moueret phantasiam ad imaginandum.

Item secundo ex ista opinione sequitur, quod angelus in quo non potest poni talis distinctio in subiecto, nullā intellectionem posset habere nouam: quantumcunque habeat obiecta multa præsentia habitualiter, immo nullam potest habere effectiue, nisi a Deo, quia opposito posito, intellectus mouebitur a se, vel agens, & patiēs erūt indistincta subiecto. Hoc videtur ipse concedere, quia ponit, quod angelum posse habere nouam intellectionem, est mere creditum.

Hæc responsio non videtur Christiani, sed pure Philosophi pagani, cum angelus multa noua sciat, & sit beatus in operatione sua.

Quia veritas fidei nō repugnat naturali veritati.

Hoc etiam non euadit. Nullum enim creditum repugnat conclusioni sequenti ex veris principijs. Ex isto autem principio necessario. Agens, et patiens sunt distincta subiecto, sequitur, quod intellectus non potest habere ex se aliquam intellectionem actiue: ergo si oppositum huius conclusionis est creditum, principium illud, ex quo sequitur ista cōclusio, est falsum: hoc magis patet de velle. Constat enim, quód primum velle malum angelus immediate non habuit a Deo: patet igitur, quod ibi agēs fuit indistinctum subiecto a passo.

Tertio sequitur, quod non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinate intelligendum requiritur, & sufficit, secundum istam opinionem, quod phantasmata ordinate occurrant, quæ occurrentia ordinate mouent intellectum, sed quod ipsa ordinate occurrant: non potest fieri per habitum in intellectu, quia nihil in passo dat mouenti ordinate mouere, aut saltem per habitum in phantasia possunt ordinate occurrere, absq; omni habitu in intellectu, ergo &c.

Confirmatur, quia ideo secundum istos negatur habitus in voluntate, quia ipsa faciliter mouetur conformiter intellectui, ergo a simili, cum mouetur intellectus a phantasmatibus, eo modo, quo occurrunt, sufficit habitus in phantasia ad hoc, quod ordinate occurrant. Hæc

tria

tria argumenta pondero. Fiunt talia argumenta contra eos, primo sic.

Prima Ratio. Tertio si phantasma causat omnem intellectionem effectiue, & causa naturalis non agit nisi secundum naturam, illam, qua est actu, phantasma nunquam causabit aliquam intellectionem in intellectu, nisi conformem phantasmati, & ita nunquam causabit compositione falsam repugnantem rationi terminorum, quorum phantasmata sunt in virtute phantastica, aut si quodammodo potest, sicut respondet, quod per vnum oppositum cognitum potest suum oppositum cognosci; hoc non est, nisi quia per vnam compositionem veram potest cognoscere oppositam esse falsam. Sed nunquam idem phantasma causabit aliquam intellectionem falsam tanquam verã, vel è conuerso.

Doctor fecit tres rationes speciales hic, quas ponderauit, & alias sex cõmunes adiunxit: quarum prima incipit ibi Tertio si phantasma, &c. & secũdũ hoc variè cõputabis argumẽta.

Et si dicas quod phantasma falsè representat obiectũ, ideo causat intellectionem falsam in intellectu. Sequitur, quod idem phantasma manens idem nunquam potest causare assensum oppositum, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falsam.

Item quando dicitur, quod intellectio secundum Philosophum est actio manens intra.

Respondent, quod intelligere, secundum modum significandi grammaticalem, significat actiue, & intelligi passiue: tamen secundum rem, intelligere est passio; & quod intelligitur est agens: Intelligere enim non significat aliquid, vt habet esse in subiecto in se, & absolute, sed quasi tendens in alterum, vt in obiectum, siue vt in terminum: & quia actionis est procedere ab agente, & tendere in passum: ideo tales perfectiones, quæ in re sũt passiones, hoc est manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur esse actiones immanẽtes. Contra. Philosophus distinguens actionem a factione 2. Physicorum, & 6. Etic. cap. 5. & 9. Metaphys. Assignat diuersa principia propria actioni, & factioni, quod non oporteret si intelligeret, quod illud, quod assignat esse actionem, esset passio: quia tunc non oporteret assignare sibi principium actiuum proprium, nõ enim oporteret prudentiam esse actiuam, sicut ars est habitus factiuus, si actio nihil esset: nisi quędam forma recepta in alio, vt in eo quod dicitur agens.

2 Ratio. Tex. 25. Tex. 16.

3. Ratio. Item habitus non ponitur precisè ad patiendum, & maxime in passiuo sũme disposito ad formam, nõ enim oportet illud facilitari ad recipiendum, quod in se est sũme dispositum ad recipiendum; sed intellectus est sũme dispositus ad quamcunque intellectionem, quia nihil habet contrarium, ergo non oporteret ponere aliquem habitum in intellectu, si præcise esset passiuus respectu intellectionis. Probatur prima propositio, quia habitus est, quo vtimur cum volumus, & habitus habentẽ perficit, & opus eius bonum reddit, ex secundo Ethicorum. Omnia ista attribuunt aliquam actiuitatem habitui.

Cap. 5.

Ratio. 4. Item quomodo intellectus discurret syllogizãdo, vel argumentando, si phantasma causat omnem intellectionem. Non enim videtur intelligibile quomodo phantasmata decurrentia causant omnem discursum.

☞ Confirmatur quia intellectus conferens. A. Ad. B. Secundum talem habitudinem qualis est ipsorum ex natura rei, non causat relationes rationis. Puta quando comparat ea, vt differentia: vt contraria: vt totum, & partem & huiusmodi. Ergo sola illa collatione causatur relatio rationis: quæ nec in esse nec in cognosci cõsequitur extrema ex natura eorum: ergo extrema non sunt causa illius actus collatiui.

Ratio. 5. A. I. intentionem. Item quomodo causabuntur Intentiones logicæ, vel relationes rationis? Si enim phãtasma causat omnem intellectionem, quæcunque causata ab eo erit realis, quia illa dicitur esse realis intellectio, quę causatur immediate a re, vel a specie representante rem in re: ergo nulla intellectio causabit intentiones logicas, vel relationes rationis, quia intellectus nullo actu suo poterit conferre obiectum ad aliud, quę collatio causat relationem rationis, vel intentionem secundam in obiecto.

Ratio. 6. Item quomodo reflectetur intellectus supra actũ suũ, & hoc quomodo erit in potestate potentiæ reflectentis. Si enim phantasma causans aliquam intellectionem habet naturaliter causare reflectionẽ super istam actionem: pari ratione, & reflexionem reflexionis, & sic in infinitum, vt dicit Aug. 15. de Trin. Si autem non habet causare reflexionem sed tantum actum absolutum, & postea occurrat aliud phantasma, non videtur posse assignari, quomodo posset esse aliqua reflexio super aliquem actum. Item quomodo illud non vilificat animam, quod omnem actionem suam naturalem, quæ est perfectio naturalis: tam perfecti entis: effectiue causet phantasma. Nullam enim perfectionem videtur posse causare phantasma in intellectu, quæ excedat nobilitatem eius, quia effectus æquiuocus non potest excedere causam æquiuocam, sed deficit: igitur nihil precisè causatum a phantasmate, sicut a tota causa actiua potest esse perfectius phantasmate, sed imperfectius eo, & ita nulla perfectio erit in homine maior ipso phantasmate; quod est absurdissimum, &c.

Cap. 12.

Istarum sex rationum factarum contra opinionem Thomę, & Gofredi.

In aliquibus originalibus ponitur vacat.

Prima non cogit contra eos. Quærit enim difficultatem communem omni opinioni, siue enim phantasma ponitur causa actiua intellectionis, siue species intelligibilis, siue intellectus, cum quodcunque istorum sit principium naturaliter agendi non libere: semper ęque potest quæri: quomodo opposita possunt causari in intellectu, vt nunc opinio vera, vel scientia de aliquo, nunc opinio falsa, vel error de eodem.

☞ sup tota litera præcedẽte, scilicet opinionis & impugnationis eius: sed totum legatur, & diligenter.

Secunda non cogit, quia prudentia ponitur principiũ actiuum propter actum aliũ, qui est actio, ad quam suus proprius extenditur, vt regula ad regulatum, sicut proprius actus artis extenditur ad alium, qui est factio, licet tamen neuter habitus sit proprie principium actiuum respectu sui actus.

Item illud secundi Ethicorum. Habitus est, qui habentem perficit, &c. Debet intelligi non effectiue, quia non sic bonum reddit, sed tantum inclinatiue.

Quarto concedit cum tertio ponderato; scilicet quomodo habitus discurrit, vt phantasmata ordinate in discursu occurrant: nisi ponatur ille habitus in virtute phãtastica, non in intellectu, quod forte concederet.

Sextum vero quærit, quo in potestate nostra est quam intellectionem habeamus post alteram: & per quid cognoscimus actus, super quem reflectimus? Primum quidem est propter voluntatem. Secundum est per vestigiũ derelictum ab actu illo; igitur illo derelicto potest haberi actus reflexus per illud eliciue, voluntate imperante & pôt nõ fieri, voluntate imperante aliã intellectionẽ.

Aliter potest dici, quod cognoscitur per phantasma, quod primo ostendit obiectum secundo causatum ab obiecto. Tamen non erit necesse ipsum causare intellectionem intellectionis, nisi quando voluntas imperat.

Secundum videtur ponderandum. Si nulla comparatio est relatio rationis, quam extrema nata sunt causare in intellectu. Si enim ista propositio est vera, tunc licet intellectiones simplicium comparatorum causantur ab illis, non tamen comparatio illa, quę est in actu collatiuo quo causatur in extremo relatio rationis.

Posset dici, quod aliqua habitudo consequitur extrema in re, & illa cognitione consequitur extrema cognita, puta qualitas ista est realis, alia non consequitur extrema in re, nec necessario in cognitione: possunt tamen ipsa extrema causare actum collatiuum eliciue, quia voluntas imperat, causato autem actu collatiuo secundum talem respectum, qui non consequitur extrema in re, causatur relatio rationis.

Opinio Hen. quol. 5. q. 14. TERTIA opinio ponit, quod intelligibile, vt simpliciter præsens intellectui, non per speciem intelligibilem, sed per phantasma, vt illustratur ab intellectu agente: est in intellectu possibili, vt in memoria, vt autem immutat ad actum intelligendi, est in eo, vt in intelligentia cuius notitia terminatur in ipsum obiectum. Et quantũ ad ista duo intellectus est passiuus, videlicet inquantum est memoria habens obiectum simpliciter pręsens, & inquantum intelligentia est, ab obiecto sic præsente mota, ad primum actum intelligendi.

Sed intellectus factus in actu primo naturali acumine suo potest suffodere, & discurrere in vnoquoq; quid sit componendo, diuidendo differentias conuenientes eum diuiso, & ratiocinando, & sic inquirere quid respectu intellectus simplicis, & propter quid, respectu complexi, vt respectu conclusionis scibilis. Et in isto discursu intellectus, inquantum discurrit est actiuus, inquantum tamen concipit est passiuus.

Iste idem istam positionem de passione respectu notitiæ primæ simplicis, & confusæ, & actione respectu notitiæ distinctæ inuestigatæ, videtur retractare, & corrigere alibi, vbi inquirens de principio actiuo actionum vitalium, scilicet sensationis, & intellectionis, ponit quòd illud principium est aliquid in ipso animato, & non solum obiectum extra, sicut & in sensu ponit quòd species impressa in organo tantum inclinat, & inclinando excitat potentiam, & quasi euocat ipsam ad propriam operationem. Ita phantasma in virtute phantastica inclinat intellectum, ita quòd intellectus inclinatus fit in vltima dispositione ad eliciendum intellectionem tanquam suã propriam operationem. Et pro ista opinione adducit ibi vnam rationem pro istis actionibus, quia sunt vitales, & nulla actio transcendit perfectionem agentis, & aliam de actione manente in agente, & istę sunt propriæ actiones, & denominant proprie ipsum agens, sicut lucere se habet ad ipsum lucens, non illuminare.

Hen. quodlib. 5. q. 6.

B

.Ad hoc cõcordat ratio Augustini, quòd anima format in se imagines cognitorum, quæ tres rationes adductę fuerunt prius pro prima opi.

CONTRA. Neutra istarum opinionum, nec retractata, nec retractans, videtur esse vera. Non retractata, quia aut intellectus factus in actu secundum notitiam primam confusam est actiuus virtute sui respectu intellectionis secundæ, aut virtute illius notitiæ primę confusæ. Si virtute sui, non videtur rationabile, quòd aliqua causa possit esse actiua respectu perfectioris in aliqua specie, & nullo modo possit esse causa actiua respectu imperfectioris eiusdem rationis. Intellectio autem cõfusa, & distincta albi videntur esse intellectiones eiusdem rationis, quia eiusdem obiecti, ergo videtur inconueniens, quod intellectus de se possit esse causatiuus respectu secundæ intellectionis, quæ est perfectior, & non respectu primæ. Si autem dicas, quòd respectu secundæ est actiuus virtute actus primi.

C

Contra, actus imperfectior nõ potest esse ratio formalis causandi actum perfectiorem, quia tunc non esset vnde posset probari deum esse perfectissimum ens, si effectus posset excedere causam suam totalem in perfectione, cognitio autem distincta est nobilior cognitione confusa, ergo illa confusa non est formalis ratio eliciendi, vel causandi illam distinctam.

D

Opinio etiam retractans non videtur esse vera, quia quęro quid intelligitur per inclinationem, aut aliqua forma, quæ fit in intellectu, per quã inclinetur, aut nihil. Si nihil non magis inclinatur nunc quàm prius inclinabatur. Si aliqua forma, aut actus intelligendi, & tunc oppositum opi. eorum, quia obiectum causabit actum, aut aliquis prius actu intelligendi, vt species, quã ipsi negant.

Item in causis essentialiter ordinatis inferior non inclinat superiorem, sed ė conuerso: respectu autem intellectionis pars intellectiua est causa superior, quam species alicuius obiecti, vt patebit in sequenti quæstione, ergo obiectum non inclinat intellectum.

E

☞ Respondeo non est habitus, nec actus, nec species: sed quoddam quartum.

Contra quamuis hoc statim videatur inconueniens: tamen arguitur sic. Sit illud quartum A. tunc sic. Aut sine illo A. est in intellectu tota virtus actiua respectu intellectionis huius, aut non. Si sic, ergo sine illo potest intellectus in hanc intellectionem: & ita in determinationem omnem requisitam: quia hæc: vt hæc est determinatissima: & ita A. propter nihil erit necessarium. Si non: ergo dat A. virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipsi intellectui, & ita actio non erit ab intra: vt a totali principio actiuo.

Opinio D. Tho. I par. ma parte sum. q. 85. ar. 2.

QVINTA OPINIO ponit, ꝙ species obiecti in intellectu, vel ipsum obiectum in se præsens est gignens: vel est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu. Et ipse intellectus tantummodo se habet tanquam materiale, vel informatus illa specie: vel per obiectum supplẽs vicem speciei.

Ad hoc arguitur sic. Commentator tertio de Anima com. 5. Intellectus se habet ad formas vniuersales sicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi, anima nostra est infinitum in genere intelligibilium: sicut materia in genere entium. Et tertio de Anima. & octauo Physic. Intellectus ante habitum est in potentia essentiali sicut materia ante formam. Et tertio de anima intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Ex omnibus istis concluditur potentiam intellectiuam respectu intelligibilis esse pure potentialem: sed quod est pure potentiale, non potest esse principium actiuum alicuius actus: nisi informatum aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.

Comm 18 tex. cõ. 8 2. de Anima tex. cõ. 2. expressius habetur tex. 52. Tex. 5.

Arguitur vlterius, ꝙ ipsa forma, quæ est principiũ agẽdi, sit similitudo obiecti: quia sicut factio est formaliter per formam: qua faciens assimilatur facto: ita actio videtur esse formaliter per illam formam, qua agens assimilatur obiecto: & ita illa similitudo erit formalis rõ agẽdi.

Ad hoc etiam adducitur, ꝙ agens indeterminatum non potest in actionem determinatam: vel circa obiectũ determinatum: nisi determinetur: intellectus de se est indeterminatus ad omne intelligibile: & ad omnem intellectionem, ergo ad hoc ꝙ intelligat aliquid: requiritur determinatio aliqua: illa non est nisi per speciem intelligibilem: igitur illa species intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

SEXTA OPINIO quæ redit in idem quantum ad conclusionem huius quintæ opinionis est, ꝙ ipsa notitia actualis genita siue in sensu, siue in intellectu est species. Et tunc sicut ratio formalis gignendi speciem actualem, quæ dicitur notitia actualis est ratio obiecti, vel species obiecti in memoria: ita sequitur quo ad propositum, ꝙ ratio formalis gignendi notitiam actualem est primũ obiectum, vel aliqua species in virtute obiecti.

Opinio Aegidij quoli. 5 q. 12. & 13.

Et hoc ita, ꝙ quando obiectum est in se præsens ab eo egreditur, vel generatur species, quæ est intellectio: cum autem non est in se pręsens, sed per speciem in memoria: tunc per illam speciem, vel virtute illius speciei gignetur alia species, quæ est intellectio.

A. Lipsum.

Pro ista opinione quatenus dicit speciem intelligibilem esse notitiam actualem adducitur Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4. vbi inquit. illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur: a solo imprimitur corpore, quod videtur, quod autem imprimitur, vel gignitur a solo corpore est species, ergo illa species est visio secũdum Augustinum. Hoc idem secundo probatur per Philosophum 2. de Anima, qui vult, ꝙ idem sit sonatio, & auditio: quia idem est actus actiui, & passiui, & per Philosophum tertio Physicorum: sed sonatio in actu causat speciem soni in aure, ergo illa species causata est idem cum auditione, & ita species intelligibilis, & intellectio idem sunt.

Tex. 138

Tex. 18.

CONCLVSIO istarum duarum opi. vltimarum improbatur per quædam argumenta facta contra opinionem secundam. Nam effectus æquiuocus non potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed deficit necessario ab ea. Intellectio esset effectus æquiuocus speciei intelligibilis: si ab ea sola causaretur. & ita simpliciter esset imperfectior specie intelligibili, quod nõ ė verũ.

Reprobatio opi. D. Tho. & Aegid.

Ista ratio, quæ fuit prima contra secundam opinionem minus est euidens contra istas, quia species intelligibilis est nobilior phantasmate. ☜

Secunda etiam ratio, & tertia contra secundam opinionem non sunt contra istas. Aliæ sex rationes, quas nõ posuerat, possunt hic fieri. Nam primo habitus, &c.

Similiter habitus non videtur necessarius, sicut argutum est ibi in quinta ratione. Similiter quomodo fieret discursus. Similiter quomodo reflexio, quomodo causarentur relationes rationis, siue intentiones logicæ. Quomodo complexio falsa, cui assentiretur tanquam vere, si sola species intelligibilis genita a phantasmate esset ratio formalis omnis intellectionis,

Similiter tunc species esset magis potētia intellectiua quam intellectus, & ita ipsa separata haberet eundem actum, sicut calor separatos calefaceret. Similiter. 2. tunc intelligere non videretur propria perfectio ipsius intellectus, quia nihil videtur essentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium se habet in potentia contradictionis, sicut ad accidens per accidens, sicut calefieri non videtur propria perfectio ligni, ex quo lignum se habet ad calorem sicut ad accidens per accidens, sed ita se haberet intellectus, secundum istam opinionem, ad speciem intelligibilem, quę esset principium intellectionis, igitur &c. Similiter. 3. tam in sensu quam in intellectu posito eodem repraesentante, maior attentio, vel conatus facit actum perfectiorem. Idem enim habens eandem speciem intelligibilem, vel phantasma, perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus, quando minus. Ita etiam in sensu, eodem obiecto praesente, & in eodem lumine, & in eadem distantia, perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in videndo. Patet etiam ex hoc quòd magis quandoque leditur visus propter maiorem attentionem, immo caeteris paribus vnus oculus magis attentus posset multum offendi in visione alicuios, in qua minus alius offenditur, sicut patet per experientiam. Patet etiam secundum Aug. 2. de Trin. cap. 2. quòd in attento multum remanent species post visionem, quę non remanent in oculo non attendentis.

Ad ista tria media potest responderi. Ad primum, quòd potentia intellectiua est, qua intelligimus, intelligimus autem ea inquantum ipsa habet formaliter intellectionem, species autem non est nata habere eam, nec esse ratio habendi illam. Quod adducitur, quod etiam separata haberet actum, si intelligatur habere subiectiue, patet quòd non, videlicet, si effectiue Responsio, non habet passum in quod agat, praecipue si non est nata esse principium agendi in aliud, quia non est factionis principium, sed tantum actionis immanentis in eodem subiecto cum ipsa.

Ad secundum potest dici, quòd maior ista, scilicet nihil videtur essentialiter ordinari &c. Falsa est in his, quae non possunt ex se consequi finem, ad quem ordinantur, sed tantum actione extrinseci dantis sibi aliquod accidēs per quod operatur, & attingat finem suum, sic est hic.

Ad tertium, illa attestatio est voluntatis qua vehementius applicat se ad obiectum, potentia cognitiua inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoscit, licet non agat ad illum secundum actum.

Sed contra secundam opinionem arguitur specialiter, quòd ipsa sit falsa tam in sensu, quam in intellectu. In sensu, quia si species ista, quę est visio, sit eiusdem rationis cum illa, quae est in medio, illa in medio erit formaliter visio, ergo medium formaliter habens eam, erit formaliter videns. Si autem praeter hanc speciem in visu, quae ponitur visio, sit alia alterius rationis ab ea, & alia eiusdem rationis cum illa, quae est in medio, habetur propositum, scilicet quòd licet illud, quod est visio, dicatur species, tamen est aliquid aliud prius eo in oculo, & alterius rationis, & illud vt communiter dicitur, est species. Et ita species proprie dicta differret ab actione.

Si dicas, quòd species in medio differt a specie in oculo propter diuersa recipiētia, hoc nihil est, quia sicut albedo est eiusdem rationis in lapide, & equo, & ideo vtrunque est formaliter album secundum eandem rationem albi, ita si illa qualitas, quae dicitur species sit eiusdem rationis in oculo, & in medio, si illa de se sit visio formaliter, visio formaliter erit in vtroque, & in quocunque est formaliter visio illud formaliter est videns. Principale etiam propositum patet, quia in oculo cęco, manente tamen sic mixio, vt prius, causatur species. Similiter in oculo dormientis, alias non excitaretur ab excellenti sensibili pręsente. Non etiam aliter aliquis excitaretur a sono excellenti, nisi species esset in aure, tamen in istis non est visio. Ita etiam in oculo bene disposito recipitur aliqua species eiusdem rationis cum illa, quae est in medio, ex hoc quòd ipsum organum est similis dispositionis cum medio propter perspicuitatem vtriusq; & diaphaneitatem,

F ex secundo de Anima, & ista non erit formaliter visio sed prior visione.

Quod etiam hoc de intellectu sit falsum, patet, coniungendo aliqua dicta sic opinantis, posuit enim nullam esse aliam speciem ab essentia diuina in visione beata, & beatitudinem essentialiter consistere in sola visione. Coniunge istud dictum, quòd visio formaliter est species, & sequitur, quòd beatitudo nostra erit formaliter essentia diuina. Probatio beatitudo formaliter est visio secundum eos, visio formaliter est species secundum eos, species est formaliter essentia diuina, ergo essentia diuina est formaliter beatitudo nostra. Sed haec conclusio est inconueniens, aut negent istam praemissam, quòd visio est species, aut ponant, quòd essentia diuina habet aliam speciem a se, aut beatitudinem essentialiter in alio, quàm

G in actu visionis.

Si dicatur, vbi est species intelligibilis alia ab obiecto, illa est intellectio, sed vbi non est alia species ab obiecto, ibi intellectio non est obiectum in beatitudinem, igitur negarent speciem aliam ab obiecto, & actu, sed non negatur esse alia ab obiecto.

Contra. Nullius obiecti est alia species intelligibilis nisi sola intellectio, secundum istos, igitur cuius obiecti est intellectio alia ab ipso: eius est species intelligibilis: igitur ita debet concedi species in visione Dei, sicut in intellectione cuiuscunque alterius obiecti.

Nota, quòd intellectionis ad obiectum, inquantū est motiuum intellectus, siue magis proprie inquantum est causatiuum intellectionis, est relatio pertinens ad secūdum modum relatiuorum, sicut filij ad patrem, vel coloris geniti ad gignentem. Resolutio etiam intellectus ad obie- H ctum, vt mobilis ad motiuum pertinet ad secundum modum, sicut relatio calefactibilis ad calefactiuum, sed praeter istas resolutiones secundi modi. Est alia relatio intellectionis ad obiectum, vt terminati ad terminans. Non enim tantum intellectio est ab obiecto, vt a causa efficiente totali, vel partiali, sed est ad ipsum, vt ad terminans, siue vt circa quod ipsa est differentia istarum relationum. Patet quia vtraque est sine alia. Prima sine secūda in calore genito, secunda sine prima in intellectione lapidis, si fieret immediate a Deo in me. Prima non est identica, quia idem absolutum posset fieri ab alia causa. Secunda videtur identica, quia nullus actus, natus esse circa obiectum posset esse idem, & non terminari ad idē obiectum. Secunda non est ad aliquam causam, quia positis omnibus causis, praeter hoc requiritur in tali actu ali- I quid terminans. Patet etiam diuidendo, non est forma, nec efficiens. Patet. Non finis, quia obiectum, vt est primum circa, quod est actus non est propter quod amatum elicitur actus, nec est materia circa, siue in, siue ex qua. Documentum singulare. De hoc vide 13.q.4.

Secunda potest poni tertij modi, non quia sit relatio mensurati, sed quia similis illi, quia non mutua. Actus enim requirit esse circa quod fit, non econuerso, nec sola relatio mensurati est tertij modi, sed omnis similis, scilicet non mutua qualis est terminati ad terminans modo praedicto: tamen & hic concurrit inter eadem absoluta relatio mensurati ad mensuram, sed potest poni formaliter alia ab ista relatione terminati.

Contra secundum, & quartum, quomodo est alicui identica relatio ad non causam, nisi dependeat essentia- K liter a non causa, & ita quatuor causae non sufficient ad esse rei. A.L.tertij: Quid de relatione.

Item obiectum potest non esse actu existente: quomodo tunc identica relatio, vel etiam realis, cum terminus non sit.

Hae duae rationes videntur concludere, quòd intellectio est ita forma absoluta, sicut albedo. Patet enim, quòd ipsa est causabilis a Deo immediate: ergo ab ipso solo dependet essentialiter, quando etiam obiectum causat, non dependet identice, quia posset eadem aliunde causari: frequenter etiam est circa non ens. Et si dicas, est ens in specie, quòd sic sit forma absoluta, vel procedemus in infinitū, & ipsa non est obiectum terminans, sed illud cuius est, quomodo ergo Philosophus septimo Physic. & alia dicta de habitibus. A.l processus. Lex. 17.& inde.

Item differentia istarum relationum ponit, quia intelle-

tellectus quandoque terminatur in intelligendo ad aliquid, a quo non mouetur, puta Deus ad creaturam, vel ad relationes intrinsecas, vel attributa, cum tamen sola essentia moueat ad intellectionem, alioquin quod esset eius obiectum primum?

Contra, tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad creaturam, vel ad aliud obiectum.

Item secundo quare magis vnum motiuum, quam terminans requiritur ad vnitatem actus?

Ad primum istorum duorum, quare non potest aliqua relatio tertij modi esse rationis tantum, sicut & illa secundi, qua essentia diuina dicitur mouere ad intellectionem eius, & econuerso, sic quia non sit differentia modorum Aristotelis penes esse rei, & rationis, sed penes mutuum, & non mutuum, quia fit mutuum penes quantū & quale, substantiale, vel accidentale, in actu primo, vel secundo, ita quòd quilibet modus possit esse quandoque realis, quandoque rationis.

A. l. q.

Auctoris opinio.

AD QVAESTIONEM respondeo, & dico, ꝙ intellectio actualis est aliquid in nobis, non perpetuum: sed habens esse post non esse, sicut experimur. Istius ergo oportet ponere aliquam causam actiuam, & aliquo modo in nobis, alioquin non esset in potestate nostra intelligere, cum volumus, quod est contra Philosophum 2. de Anima. Apparet etiam hic, ꝙ oportet concurrere animā, & obiectum præsens, & hoc in specie intelligibili, sicut dictum est in præcedenti quæstione, quia alio modo non est præsens, vt actu intelligibile, loquendo de sensibili obiecto, & materiali. Dico ergo tunc, quòd istius intellectionis non est totalis causa actiua obiectum, nec in se, nec in sua specie, sicut apparet per rationes contra secun- C dam, quintam, & sextam opinionem. Et etiam quia tunc non posset saluari imago in mente, vt mens est, quia nihil ipsius mentis haberet rationem parentis. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua, vel aliquid eius formaliter, propter rationes factas contra primam opinionem.

Tex. 55. & 60.

A. l. rationem de quatuor causis factam, &c.

Quæ ratio explicat rationem Philosophi in 2. de Anima, de qua tangitur arguendo ad principale ad primam partem, adduntur etiam aliæ probabilitates ad hoc, prima, quia tunc actus, &c.

Et etiam, quia tunc actus non esset similitudo obiecti, nec distingueretur essentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa, nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, posito æquali conatu hincinde ex D parte intellectus. Probatio, quia posita causa totali efficacius operante sequitur perfectior actio, & ita si anima esset causa totalis vbicunque ipsa ex parte sui perfectius ageret: ex maiori conatu perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, quod est contra Philosophum 10. Eth. c. 1. ponentem felicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. Videtur etiam, quòd tunc esset Infinita actiuitas in intellectu inquantum est actiuus respectu omnium intellectionum, quia ad vnam intellectionem vnius rationis requiritur aliqua perfectio in causa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem alterius rationis requiritur tanta perfectio, vel maior: ergo habens hanc, & illam ē perfectius, quam habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, vt totalis causa, est infinitum in perfectione. E

Consimiliter videtur posse argui de partiali causalitate respectu infinitorū, quære in collatione parisien.

Similiter non videretur quomodo aliqua tota scientia contineretur virtualiter in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus.

Istarum 5. probabilitatum 3. & 4. possunt ponderari.

Ex istis soluitur qō sic. Si ergo, nec anima sola, nec obiectum solum sit causa totalis intellectionis actualis, & ista sola videntur requiri ad intellectionem, sequitur, ꝙ ista duo sunt vna causa integra respectu notitiæ genitæ.

Et ista est sententia Aug. 9. de Trin. c. vlt. Sicut allegatum fuit arguendo contra primam opinionem. Liquido tenendum est, &c.

Qualiter autem hoc sit intelligendum, distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum. Quædam enim ex æquo concurrunt, sicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus. Quædam vero non ex æquo: sed habentes ordinem essentialem, & hoc dupliciter, vel sic, quòd superior moueat inferiorem, ita quod inferior non agat, nisi quia mouetur a superiore, & tunc inferior habet a superiore virtutem illam, qua mouet.

A. l. Ex quādoque tamen prius Iferior &c.

Quandoque non, sed formam ab alio, & a causa superiori solam motionem virtualem ad producēdū effectū.

Quandoque autem superior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, qua mouet, sed superior dē se habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agēdi, nec tamen recipit virtutem istā imperfectiorem a superiori, quæ est perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius secundæ diuisionis, de potentia motiua, quæ est in manu, & baculo, & pila. Exēplum secundi membri, si mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, vt duæ causæ partiales, ordinatæ qui- B dem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suam causalitatem a causa perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori: sed aliquid addit causa imperfectior, intātum quòd effectus non solum non potest esse perfectior a causa perfectiori, plusquam ab imperfectiori, imo non potest plus esse a perfectiori tantum, quàm ab imperfectiori tantum.

A. l. potest esse perfectiori, & Iperfectiori simile, quàm a cā sola perfectiore.

Ad propositum, obiectum intelligibile præsens in se, vel in specie intelligibili, & pars intellectiua, non concurrunt, vt causæ ex æquo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquū suppleret eam, & si alterum esset perfectum, posse habere in se vno existente, totam causalitatem amborum, sicut si virtus motiua vnius esset perfecta suppleret virtutē alterius, & tunc species esset quasi quidam gradus intel- C lectualitatis supplens gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tunc si fieret perfectior intellectus, secundum gradum talem, posset sine specie, & sine obiecto habere actum intelligendi, quod est falsum.

Concurrunt ergo ista duo, vt habentia ordinem essentialem, non tamen primo modo, quia nec intellectus dat obiecto, vel speciei rationem suæ causalitatis. Non enim obiectum natum est in se, vel in specie sui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua, nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut probatum est cōtra quintam, & sextam opinionem in ista quæstione.

Sunt igitur causæ essentialiter ordinatæ vltimo modo, scilicet, quòd vna est simpliciter perfectior altera, ita tamen, quòd vtraque in sua partiali causalitate est perfecta D non dependens ab alia.

Si arguitur contra istud, quòd in causis talibus essentialiter ordinatis neutra est perfectio alterius, ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus.

Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & totum hoc sit ratio agendi, ergo vna operatio vtpote intellectio, non habebit vnam formalem rationem agendi, sed erit ab ente per accidens, quale est hoc totum, intellectus habens speciem, quod est inconueniens, quia quidquid non est per se ens, non per se est ratio formalis agendi.

Respondeo ad primam, accidit speciei, inquantum est causa partialis respectu actus intelligēdi, cum intellectu, vt cum alia causa partiali, quòd ipsa perficiat intellectū, quia & si perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquā actualitatem pertinentem ad causalitatem intellectus. E Exemplum, potentia motiua in manu potest vti cultello, inquantum acutum est, ad diuidendum aliquod corpus, ista acuties, si esset in manu, vt in subiecto, posset manus vti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui, inquantum in ea est potentia motiua, quòd in ea acuties esset, & econuerso, quia acuties nullam perfectionē daret manui, pertinentem ad potentiam motiuam, quod apparet, quia æque perfecta est potentia motiua sine tali acutie, & ita eodem modo vtitur ea, quando est in alio coniuncto manui, vt cultello, sicut vteretur ea si esset in manu. Ita in proposito, si species posset esse inexistens intellectui absque inherentia per modum formæ, si isto modo inexistens esset sufficienter coniuncta intellectui, possent istæ duæ causæ partiales, intellectus & species, coniunctæ sibi inuicem, in eandem operationem, in quam modo possunt, quando species informat intellectū, quod

etiam

etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile præsens sine specie, illud enim obiectum est causa partialis, & non informat intellectum, qui est altera causa partialis, sed istæ duæ causæ partiales approximatæ, absque informatione alterius ab altera, per solam approximationem debitam, causant vnum effectum communem.

Per idem patet ad secundum, quia in vnoquoque ordine causæ oportet ponere respectu vnius effectus vnam per se causam, & vnam per se rationem causandi, ita intellectus in suo ordine causalitatis est vnus, & habet vnam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causandi est vna causa, & habet vnam rationem causandi, sed non oportet talem causam, prout complectitur omnes causas partiales habere vnam rationem causandi, nisi vnitatem ordinis, quia si cum vnitate ordinis concurrat vnitas per accidens, hoc accidit, sed vnitas ordinis est per se. Exemplum sol in suo ordine causandi habet vnam rationem causandi respectu prolis, & pater A in suo ordine causandi est vna causa vnius rationis, sed causa totalis, quæ complectitur patrem, & solem, non habet aliquam vnam rationem formalem causandi, sicut non est vna causa, n[illegible] vnitate ordinis. Et si contingat causas sic ordinatas præter vnitatem ordinis habere vnitatem per accidens, inquantum .s. vna accidit alteri, hoc non conuenit eis per se inquantum causæ sic ordinatæ.

Hoc secundum si ponitur, non sine causa ponitur, forte impossibile est accidens, quod est principium immanentis, & non transeuntis, esse sufficienter coniunctum passo, nisi sit in illo subiectiue, qualiter dicitur accidens. Nonne essentia diuina in intellectu beati est principium intuitionis, quæ non immanet illi essentiæ, nec alicui cuius ipsa sit forma? Sicut charitas in patria est principium intuitionis sui, tamen non est in intellectu intuente: igitur intellectio est [illegible]io immanens, accipiendo actionem pro operatione.

Contra, sic non est aliqua actio immanens, & aliqua transiens.

Respondeo tunc est diuisio vocis in significata, aliter actio de genere actionis immanet alteri causæ .s. intellectui, & respectu eius est immanens, non autem respectu reliquæ, scilicet obiecti, &c.

AD ARGVMENTA opinionum per ordinem. Primo ad auctoritates Aug. dico, quod imago, quæ ponitur ab eo esse in spiritu, oportet, quod intelligatur esse in anima, vel in aliquo animæ, vt in subiecto, & non præcise in corpore sic mixto: aliter non concluderetur illam imaginē esse nobiliorē omni corpore, sicut dicit ipse. 12. sup. Ge. quod autem est in anima, vel in aliquo animæ, vt in subiecto, non est illa species, quæ communiter dicitur species, sed illa recipitur in parte organi, quæ est corpus sic mixtum, sed illud, quod recipitur in anima, vel potentia animæ, est actus cognoscendi, ergo per imaginem intelligit ipse talem actum. Ita glo. arguitur ex dicto eius 11. de Trin c. 2. & 5. vbi vult, quod informatio sensus, quæ fit a solo corpore, visio dicitur. Illa autem informatio est propria species, quæ recipitur in parte organi, scilicet in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quod gignitur a solo corpore, quod videtur. Sicut ergo illud, quod est proprie imago, dicitur visio: ita econuerso, visio potest dici imago, & multo verius, quia visio, secundum veritatem est quædam qualitas, & talis qualitas est quædam similitudo obiecti, & forte perfectior, quam illa similitudo prior, quæ dicitur vsitate species.

Hoc intellecto faciliter patet ad auctoritates eius, concedo enim, quod istam imaginem, quæ est sensatio, non causat corpus in spiritu, vt totalis causa, sed anima causat in se mira celeritate, non tamen vt tota causa, sed ipsa, & obiectum. Vnde dicit ibid. 12 super Gen. quod mox, vt visum fuerit, &c. Innuens, quod præsentia obiecti requiritur in ratione visibilis, & anima faciat in se visionem, & non requiritur, nisi vt aliquo modo causa partialis, sicut ipsemet exprimit. 11. de Trin. c. 2. & 5. quod a vidente, & visibili gignitur visio.

Istam cōclusionem sic intellectam probat ratio sua in auctoritate præallegata, quia illa propositio, scilicet quod agens est præstantius patiente, non est immediata, sed de- F pendet ex istis tribus, scilicet agens est præstantius effectu, & effectus agentis est actus & forma patientis, & actus est nobilior potentia, ergo agens inducēs huiusmodi formā est nobilius patiēte. Vbi igitur istæ propositiones sunt veræ, ibi propositio Aug. quā accipit, est vera. Ista autem, quod agens est præstantius effectu non est vera, nisi de causa æquiuoca totali. Potest enim aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectum nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum cęlestium potest agere ad generationem mixti, quod est nobilius ipso elemento agente, vt partiali causa. Per istud patet ad secundam auctoritatem Aug. 10. de Trin. c. 5. Format enim anima in se imaginem, hoc est sensationem, & de se, hoc est, ipsa est in potentia naturali ad sensationem, & non in potentia neutra, sicut superficies ad albedinem est in poten G tia neutra, & non naturali, & istam naturalitatem ostendit, cum dicitur, de se. Et loquitur ibi tantum de sensationibus, vt apparet, quia dicit ibidem, quod illas partes animæ, quæ corporum similitudinibus informantur, habemus communes cum bestijs. Hoc verum est de illis, quę informantur imaginibus, hoc est sensationibus, extendendo nomen imaginis ad sensationem.

Ad rationem primam pro illa opinione dico, quod concludit pro me, quia cognitio, cum sit operatio vitalis, non est a non viuo, sicut a totali causa, potest tamen non viuū esse causa partialis alicuius viui, vel effectus vitalis, sicut sol non viuus est causa partialis cum patre ad generandum filium viuum, & multo magis in proposito est possibile, quia hic causa principalior est viua, sicut patebit in sequenti quęstione.

H Cum arguitur post de forma perfecta, hoc concludit, quod aliqua actiuitatem habeat respectu proprie operationis.

Sed quia videtur concludere totalem causalitatem in ea respectu suę proprię operationis.

Responsio quod ista forma ex perfectione sua ordinatur ad habendum aliquam operationem circa totum ens, vt dicitur tertia quęstione huius distinctionis: quia vero non est simpliciter perfecta, quia non est infinita, ideo nō potest in se habere totum ens, ex eius ergo perfectione cum sua imperfectione cōcluditur, quod aliquam actiuitatem habeat, non tamen sufficientem, quia non posset habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens: & ideo dico, quod formę imperfectiores bene possunt esse causę totales respe I ctu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitatę ad res, respectu quarum habere totalem actiuitatem non concludit aliquam perfectionem actiuam nisi limitatam. Sed in ista forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitas respectu cognitionis totius entis, tunc enim poneretur in ea virtus actiua illimitata. Sed tamen potest poni causalitas partialis in ea, & partialis in obiecto, vt sic ipsa possit cooperari perfectioni suę circa quodcunque obiectum, & obiectum etiam quodcunque cooperari sibi, magnum obiectum ad magnam perfectionē eius, & paruum ad paruā.

Alia duo argumenta de actione, vt distinguitur contra factionem, & quod actio denominat agens. Concedo, pono enim actum intelligendi vere manere in agente, nō tantum in supposito agente, ita quod non transeat extra K suppositum, sed nec transit extra partem intellectiuam in sensitiuam, nec extra intellectiuam in appetitiuā, nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam, sed manet in parte intellectiua, quæ est causa partialis eius. Non autem oportet actionem proprie dictam manere in sua causa totali, sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

AD ARGVMENTA pro secunda opinione quā nis posset ibi tangi, vtrum ista causalitas, quæ attribuitur parti intellectiuæ, conueniat proprie intellectui agenti, vel possibili? tamen illam difficultatem dimitto vsque alias.

Vide com. 3. de Anima. c. 18. Quære, in quolibeto. q. 15 & in collationibus Paris. q 3.

Cum probatur, quod possibilis nō potest habere illam causalitatem, quia nihil idem agit in se. Responsio, quod illa propositio non est vera, nisi de aliquo agente vniuoco, nec ista probatio eius, quod tunc idem esset in actu,

&in

& in potentia, concludit nisi quando agens agit vniuoce, hoc est inducit in passum formam eiusdem rationis cum illa per quam agit. Si enim aliquid sic ageret in se, sequeretur, quòd simul baberet formam eiusdem rationis, ad quam mouetur, & dum moueretur ad illam careret illa, gignitur simul haberet illam, & nō haberet. Saltem hoc sequitur de duabus formis eiusdem speciei, vel de eadem. In agentibus autem æquiuoce, idest in illis agentibus, quę non agunt per formam eiusdem rationis cum illa, ad quam agunt, propositio illa, quòd nihil mouet se, non habet necessitatem nec probatio eius, ꝙ aliquid sit in potentia, & in actu respectu eiusdē, aliquid concludit non enim ibi agens est tale formaliter in actu, quale passum est formaliter in potentia, sed agens virtualiter est tale in actu quale formaliter est in potentia patiens, & quòd idem sit virtualiter tale in actu, & forma-

3. Phys. t. c. 9 & seq. liter tale in potentia, nulla est contradictio. Ista glos. de agentibus vniuocis, & æquiuocis necessaria est, quia philosophus posuit motum nō tantum in genere qualitatis,

Doctrina singularis. sed quantitatis, & vbi. In quantitate autem, & vbi nullum est agens vniuocum, quia in genere quantitatis, & vbi nulla est forma, quæ sit principium inducendi similē formam, immo (vt generaliter dicatur) quicunque motus est ad formam non actiuam, non est ab agente vniuoco, quia ex quo forma talis terminās non est actiua, nulla eiusdem rationis est principium agendi. Sunt igitur apud philosophum multi motus ab agente non vniuoco, sed æquiuoco, & ibi agens est virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia.

Si arguas, ergo in omnibus posset idem esse in actu virtuali, & in potētia ad actum formalem, & sic quodlibet potest mouere se.

Responsio, quòd in ista illatione est non causa, vt causa, natura ex generali ratione actus virtualis, & potentiæ ad actum formalem, nulla est repugnantia, quia si ex ista ratione esset repugnantia, tunc & in quolibet esset repugnantia, tamen in aliquo, cum actu virtuali, concurrit

Hic patet aduersariorum, qui militare credunt cō tra doctorem. aliquid aliud, propter quod repugnat sibi quandoque esse in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum, esse calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de se non includit contradictionem, vel repugnātiam, & ideo in nullo subiecto includunt repugnantiam, quòd propter hoc non possint esse simul, nec alterum esse ibi, quia alterum. Tamen sol, qui est calidus virtualiter non potest esse calidus formaliter, tamen hoc non est propter repugnantiam istorum. Probo, quia Saturnus est frigidus virtualiter, & tamen non potest esse calidus formaliter ergo actus virtualis non erat in eo causa repugnātiæ, sed

Vide t. Cę. t. c. 1 1. aliquid aliud, quod est commune soli, & Saturno, puta, ꝙ ista sunt corpora incorruptibilia, & caliditas est qualitas corporis corruptibilis.

Sed si obijcias, quòd talia principia Metaphysica, ex quo sunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates speciales.

Responsio, quòd nulla sunt principia Metaphysica, quæ habent multa singularia falsa, intelligendum autem, quòd nihil est in actu virtualiter, & in potētia ad actum formalem, & quòd ista repugnantia accipiatur ex parte, vel ratione actus, & potentia. Non est principium Metaphysicum, quia multa singularia satis patenter sunt falsa, ex quo patet, quòd illud non est principium Metaphysicum, sed quòd nihil est in actu formali, & in potentia respectu eiusdem actus formalis, verum est, quòd hoc sic nihil est in actu, & in potentia.

Sic in originali doc. Et si omnino contendas, quòd etiam loquēdo de actu virtuali, & potentia ad formalem actum sit principium Metaphysicum. Quomodo alij erant ita cęci, & iste solus videns, vt rationem communium terminorum Metaphysicorum non possent concipere, & ex eis apprehendere veritatem talis complexi, quod ipse ponit principiū Metaphysicum? quod non tantum ab alijs non ponitur principium, immo in multis falsum & nunquam necessarium in ratione terminorum.

Cum arguitur secundo, ex secundo Physicorum, de causa materiali, & efficiente, quòd nō concidunt verum est de materia, quæ est in potentia pura, sed non de mate-

A ria secundum quid, qualis est subiectum respectu accidētis. Necesse est enim aliquid idem quandoque esse materiam, & efficiens respectu eiusdem, quod apparet, quia alias passio non prædicaretur per se secundo modo de subiecto, quia si prædicetur per se secundo modo de eo, est eius causa materialis, sicut materia est in accidentibus, quia ponitur in diffinitione eius, vt additum, si etiam est prædicatio per se, igitur & necessaria, sed quod est sola causa materialis respectu alicuius, non habet necessitatem respectu eius, ergo oportet præter causalitatem materiæ ponere in subiecto causalitatem efficientis ad saluandum necessitatem. Tes. c. 70.

Quod arguitur postea de relationibus realibus oppositis. Dico, quòd aliquæ relationes oppositæ sunt incompossibiles in eadem natura, & in eodem supposito, aliquę 9. Met. t. c. 17. A. I. efficiētie.

B in eodem supposito, sed non in eadem natura, aliquæ nec in eadem natura, nec in eodem supposito. Vnde ex ratione relationum realium in communi, non potest concludi repugnantia earum in eodem.

Exempla prædictorum, causa & causatum in eadem natura siue supposito repugnat, quia si non, tūc idem dependeret a se, producens & productum non repugnant in eadem natura, quia natura potest communicari sine diuisione sui, qualis est natura diuina, repugnant tamen in eodem supposito. Mouens autem, & motum nec in eadem natura, nec in eodem supposito repugnant, quia hic non ponitur dependentia essentialis, qualem ponunt relationes causæ, & causati, nec per idem ponitur, ꝙ idem sit antequam sit, quod ponere videtur ratio producti, & producentis, sed tantum ponitur hic, quòd idem depen-

C det a se, quantum ad actum accidentalem, sicut motum a mouente dependet quantum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Incompossibilitatem igitur aliquarum relationem oportet reducere ad aliquam incompossibilitatem priorem, & vbi ista prior non inuenitur, ibi nec illa incompossibilitas relationum oppositarum concludetur.

Hoc etiam amplius declarat, quia sicut istæ relationes producentis, & producti, quæ sunt repugnantes in eodē supposito, possunt fundari in eadem natura illimitata, sicut in essentia diuina, ita istæ relationes mouentis, & moti, quæ multo minorem habent repugnantiam, fundari possunt in eadē natura aliqualiter illimitata. Quidquid autem est in potentia ad aliquem actum formaliter, & cū hoc habet eandem actualitatem virtualiter, sicut cum

D idem mouet se, est aliqualiter illimitatum. Ponitur enim non tantum capax illius perfectionis, sed vt causans eā, ibi igitur propter illimitationem aliqualem bene compatiuntur se istæ relationes oppositæ.

Contra omnia relatiua sunt eodem modo opposita, ergo eodem modo incompossibilia.

Ad achillem eorū, quòd quodlibet moueret se. Dico, quòd sicut argutum est contra primam opinionem in excludendo causam, sine qua non, quòd nihil est causa, totalis, & perfecta, & naturalis effectiua alicuius, quin ipsum approximatum totali receptiuo, & non impeditum causet illud, lignum autem semper est approximatum sibi ipsi, & sufficienter, & non potest poni aliquod perpetuum impedimentum, quando ignis non est pręsens sibi, quia si ponatur hoc impediens, amoueatur illud, & non

E erit impeditum, si aliud, amoueatur illud. Et sic discurrendo per singula, habebitur sibi præsens lignum, & nullo modo impeditum: igitur si ipsum esset causa actiua totalis respectu caloris, & ipsum est etiam totalis causa receptiua: igitur semper esset calidum. Non autem semper est calidum, ergo cum non possit poni non causalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationem, nec propter receptiuum concludetur, quòd in ligno non est causalitas actiua totalis, quod est propositū. Sic igitur non omnia mouebunt se vt causæ totales, quia nullæ tales naturæ, quæ non habent semper actum, sunt causæ naturales totales illius actus.

Sed dices, saltem dicam lignum esse causam partialē, vt præsente igne coagat ad calefactionem sui, in ratione effectiui, vel actiui partialis. Nec illa cauillatio valet, quia causæ duæ partiales non ponuntur respectu eiusdem effectus,

fectus, quando altera præcise habet totum effectum in virtute sua vniuoce, vel æquiuoce. Probo, si enim altera haberet in virtute sua totum effectum, sequitur, quòd totum potest producere, igitur alia causa partialis nihil potest producere, vel idem bis produceretur: ignis autem, qui ex præcedenti argumento, conclusus fuit habere actiuitatem respectu calefacere in ligno, habet in se virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hic nullam habet causalitatem partialem.

Ad propositum igitur, quia anima non semper est in actu respectu cuiuscunque intellectionis, cum tamen ipsa sit receptiua respectum cuiuscunque intellectionis, & ipsa sit sibijpsi approximata, & non semper impeditur, concluditur ipsam nō esse causam actiuam totalem, sed aliquid aliud requiritur, illud autem aliud concluditur esse obiectum, quia eo præsente, sequitur effectus, eo non G præsente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo, causalitas aliqualis in obiecto, nec totalis, quia obiectum propter suam imperfectionem non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem, & ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia causa actiua partialis, non autem alia ab intellectiua, quia ipsa concurrente cum obiecto sequitur intellectio. Sic ergo concluditur hic duas esse causas partiales actiuas, & in alijs multas, non qui nihil mouet se, nec totaliter, nec partialiter. Istud etiam (quod habetur pro Achille) non videtur multum efficax argumentum, hæc enim videtur esse cautela quædam diuertendo a parte opponentis ad partem respondentis, quia propter defectum argumentorum induunt tales, formam respondentium, vt respondentes, faciant argumenta ad probādum H vnum necessarium, scilicet, quod lignū nō calefaciat se. *a.l. quo nihil &c.*

Ad responsionem achillis, videtur sequi, quòd lignum non calefaciet se nisi præsente alio, sine quo non, sicut per se voluntas non volificat se, nisi præsente obiecto per cognitionem.

a.l. quòd. Si etiam dicas, quòd semper calefacit alterum, qui habet virtutem calefaciendi.

Respondetur, quòd prius calefaciet se, quàm aliud, & hoc primum non est nisi præsente causa, sine qua non. Vel forte nunquam calefacit aliud, sicut nec voluntas volificat aliam voluntatem. Nam concesso, quòd aliquis actus de genere actionis sit immanens dicetur, quòd quælibet, vel qualiter non?

a. l. quare. Aliter contra achillem, quòd præsentibus diuersis lignis, ignibus similiter dispositis omnia calefiunt, præsente autem eodem obiecto, diuersis voluntatibus, non omnes similiter volificantur. 12. Trin. c. 6. Augus. igitur hic agit ignis, & non ibi obiectum, quia tunc æque ageret in omnes voluntates. I

Contra hoc instatur, quia si voluntates non similiter patiuntur præsente causa sine qua non, hoc est, quia ágér libere per se, lignum præsente causa, sine qua non, agit naturaliter. Ita probatur hic, quòd ignis sit causa hic, aliter quam sine qua non. Sed dicitur tantum lignum est naturale, voluntas vero non.

Tertio modo contra achillem, quòd quidquid patitur ab aliquo patitur, vbi ergo aliquid non potest a se pati, oportet ponere, quòd patiatur ab alio, & vbi non potest ab alio, oportet ponere, quòd a se. Voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo, tum quia tunc volitio K non esset in potestate eius, tum quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo se habens, & respectu eiusdem passi posset indifferenter in vtrumque oppositorum, quia voluntas potest velle, & nolle eodem modo præsentatū. Itaque necessarium est attribuere voluntati principaliter motionem sui ad velle, quia ipsa sola habet indifferentiā in agendo proportionatam tali passo, sed lignum non habet in agendo indifferentiam proportionatam sibi in ratione passi. Est enim receptiuum qualitatum disparatarum, & contrariarum etiam, quarum aliqua intensa facta corrumpit ipsum, nec habet principia tot vniuoca. Patet etiam, quia nihil vniuoce mouet se, nec vnum principium vniuocum, quia quomodo esset ita illimitatū, nisi dicendo quodlibet posse in omnes qualitates susceptibiles in ipso, etiam corruptiuas sui. In voluntate autem

F quælibet, in quam potest, est operatio eius, & aliqualis perfectio.

PRO TERTIA, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad quæ oporteat respondere.

Qui vult credere de actu primo simplici, & de secūdo distincte cognoscendi, vel illud dictum quartæ opinionis, quòd species inclinat, credat, non credenti tamen, non sit articulus fidei, nisi per rationem ostendatur.

Istę tamen duæ opiniones, scilicet tertia, & quarta, quę videntur inter se oppositæ, concordantur adinuicem, & confirmantur, & hoc sic. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi; & ratio agentis, agens est suppositum, ratio agendi est forma elicitiua actionis. In prima igitur actione in intellectum possibilem agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate est ratio agēdi in ipsum, & hoc inquantum illud, quod quid est, stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agente, & hac ratione agendi primum impressum in intellectum possibile est incohatio habitus scientialis, quæ incohatio non est species intelligibilis, nec forma mouens ad actum intelligendi, quia obiectum est in se præsens quatenus relucet in phantasmate, quia phantasma præsens est intellectui, qui vbique est in corpore: igitur non requiritur aliqua alia species, per quam obiectum sic sit præsens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræsentans ipsum, cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod, respectu intellectionis, quo, quia per ipsam est intellectus in potentia propinqua, & accidentali ad actum intelligendi, sicut per grauitatem est corpus in potentia ad vbi, & etiam est H quo, quantum ad hoc, quòd remouet an intellectu impedito ab actuali intellectione, est etiam quod, quia sibi primo occurrit, sicut secundum Auic. Primum sensatum est species non vt obiectum terminans, sed vt quod, quasi deducens, non per collationem, sed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio, & secunda, quo ad hoc, quod prima negat speciem, & secunda concedit inclinationem præcedentem actum. Quoad hoc autem quòd prima opinio ponit intellectum esse passiuum respectu primi actus, & actiuum respectu secundi actus, & secunda opinio videtur ponere, quod anima seipsa eliciat actum. Hoc concordatur sic, quia facta tali impressione prima in intellectum possibilem, ipse intellectus occurrit tali passioni, quia omne passum occurrit agēti, inquantum passum nititur saluare suum esse, hoc etiā I vult Aug. 6. Musicę, vbi loquitur de illis numeris occursorijs, & de alijs. In isto occursu intellectus imbibit illam intellectionem confusam, & transmittit ad intima sua, & tunc recipit eam a seipsis, quàm possit eam recipere ab obiecto. Illi etiam impressioni sic intimate occurrit intellectus secundo, & in illo secundo occursu immergit se illi penetrando illam, & in hoc est distincta, & perfecta cognitio intellectus. *Henr. quol. li. 4. q. 8.* *a.l. accursoribus.*

QVIDQVID sit de opinionibus illis, quas iste medius nititur exponere; arguitur contra multa hic dicta. Quod primo ponit, scilicet, quod quid est relucens in phātasmate esse rationem agendi formalem phantasmati.

Contra, quomodo aliquid est ratio agēdi alicui, in quo non est formaliter? Aut si quoquo modo, quod quid est, ponatur in phantasmate, cum istud sit esse eius secūdum K quid, quia secundum esse repræsentati, & nō secundum aliquod esse existentiæ, quomodo ipsum, quod quid est, secundum istud esse erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem, & ita cum istud phantasma, per quod conuenit sibi istud esse, non sit principalis causa agendi, secundum eos, nec quod quid est, secundum quòd existit in eo est principalis ratio agendi, quod est contra eos.

Præterea præter hæc, quæro quid est, quod quid est, stare in lumine intellectus agentis? Si nihil aliud est nisi intellectum agentem esse in anima, & in phantasia eiusdē animæ esse phantasma, ergo perpetuo, quando phantasma est in virtute phantastica fit ista penetratio, & ambitio, & ita erit in frenetico, & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur, si aliquid aliud est quam illa duo esse simul, & sit aliqua actio noua, detur igitur eius terminus nouus, non erit in phantasmate, igitur erit in intellectu

tellectu

tellectu possibili, ergo quod quid est, non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem, quod quid est, sed tantummodo quod quid est cum intellectu agente coagit causando aliquam impressionem nouam in intellectu possibili. Hoc dicit opinio. Illa prima.

Alia opinio. Si dices alia opin. ponit speciem intelligibilem impressam, ista non ponit speciem talem sed inchoationem habitus scientialis.

Contra, ista opi. ponit istam impressionem esse primum, quo intellectus est in potentia accidentali: cum sit prius esse in potentia essentiali, sed si per istam impressionem non est obiectum intelligibile præsens nūc magis quàm prius, non magis est nunc in potentia accidentali quàm prius, si est præsens aliquo modo nunc, quomodo non fuit prius præsens, illud quo nunc est præsens est species intelligibilis. Hoc etiam magis apparet, ex hoc, quod primo ei occurrit tanquam ostendenti obiectum propter naturalem continuationem ad ipsum: hoc non posset esse, nisi obiectum reluceret in eo, & its haberet rationem speciei.

Cap. 1. & seq. Similiter hoc, quod dicitur, Inchoationē habitus scientialis præcedere actum non est verum, quia habitus proprie loquendo, vt Philosophus loquitur secundo Ethicorū generatur ex aliquo actu elicito, & sicut vltimus gradus habitus generatur ex vltimo actu, ita primus ex primo. Ita quòd quicumque gradus habitus est posterior aliquo actu ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibili, non est aliquid ipsius habitus.

Henr. quol. 5. q. 19. Hoc confirmatur secundum opinionem illius doctoris, qui exponitur, quia ponit istam inchoationem esse essentiam habitus totam.

2. & 3. de Anima. Quod vlterius dicitur de occursu illo, ratio occursus non bene assignatur: nec ad intentionem Aug. patiens enim occurrens agenti nititur saluare se & contra agere agenti corrumpenti se. Hic illud agens agit ad perfectionem & salutem passi, ergo non occurrit, et propter illam rationem, vt saluet se, nec ista est intentio August. vult enim, quòd anima occurrens passioni factæ ab aere in aure, vehementius agitat illum aerem, & causat magis auditionem quàm solus sonus causaret, hoc igitur occurrere est ei coagere.

al. Tangenti. Et tunc respondeo breuiter ad Augustinum, impressione speciei sensibilis facta in organo vel speciei intelligibilis facta in intellectu anima per potentiam talem occurrit, id est cum illa specie impressa coagit ad actum aliquem perfectiorem: quàm posset illa species de se sola causare.

Et cum vltra additur de illo duplici occursu: primo occurrit passioni quasi coagēti post, passioni inbibitæ, quæro quid significet ista verba metaphorica: si significent, quòd per secundū occursum causatur aliquid perfectius quàm per primum, & illud intimius perficit, sicut dicitur materia intimius perfici a forma perfectiori, quæ magis actuat eam. ergo in secundo occursu non trahit intimius passio illa ad intima magis quàm prius, sed anima coagens illi passioni causat aliquid perfectius, quod est intimius in anima quàm illa passio prius causata. al. Transumitur.

Opinio est quòd intellectus est principium intellectionis quantum ad substantiam actus, sed obiectum est principium quantum ad actus specificationem seu modificationem.

Contra, nihil. nullum est principium: intellectio, circumscripta modificatione seu specificatione nihil est. ergo &c. Maior intelligitur de nihilo, quòd includit contradictionem. Minor probatur, quia prius natura intellectum præcise est aliquid possibile esse, sed intellectio sine hoc, quòd in eodem instanti naturæ sit alicuius obiecti: est contradictio, alioquin esset forma mere absoluta.

AD AVCTORITATEM Philosophi 3. de Anima, quòd intelligere est pati, quæ adducitur pro quinta opin. Hic tamen non determinando, dico, quòd Philosophus locutus est communiter de potentijs animæ, inquantum sunt quibus formaliter sumus in actu secundo puta de sensu inquantum est, quo formaliter sentimus.

A De intellectu inquantum est, quo formaliter intelligimus: formaliter autem intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem, quia si causet eam actiue, non tamen dicor intelligere intellectu inquātum, causat, sed inquantum habet intellectionem vt formam: habere enim qualitatem est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem siue recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligentem, nos igitur intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem.

Ideo Philosophus loquens, sic de intellectu, necessarie habuit dicere eum esse passiuum, & quod intelligere est quoddam pati, hoc est quod intellectio inquantum est quoddam, quo formaliter intelligimus, est forma quoddam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea inquantum est, quid causatum ab intellectu si causatur ab eo. Natura si Deus eam causaret, B & eam in intellectu nostro imprimeret, non minus ea intelligeremus sicut dixi de intelligentia actualiter. Ita dico de scire habitualiter, quod intellectus est, quo scimus habitualiter, inquantum recipit habitum, non inquantum istum causat, si illum causat, dico igitur, quod omnes auctoritates, quæ sonant passibilitatem intellectus possibilis possunt exponi de eo, inquantum eo cognoscimus habitualiter, vel inquantum cognoscimus actualiter. Et isto modo concedo, quod est passiuus, & si sit actiuus, non tamen secundum istam rationem, sed accidit ei, quòd sit actiuus secundum istam rationem, affirmant ergo istæ auctoritates de intellectu, quòd verum est, quòd sit passiuus, non loquentes de intellectu sub ratione actiui, sed afferentes ipsum habere rationem receptiui, licet ipsum non dicant non esse actiuum, locus autem ab auctoritate non tenet negatiue. C

Locus ab auctoritate non tenet negatiue. Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali, nō enim intellectus est in potentia essentiali, quia deficiat sibi aliqua ratio causalitatis, quantum est ex parte sui, sed intellectus est in potentia essentiali, quando alia causa partialis non est sibi præsens, quam oportet esse præsentem, ad hoc, quod sequatur actio. Et quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali siue propinqua ad agendum.

D. Tho. 1. parte summe q. 87. ar. 1. & Aegidius quolibeto. 1. q. 3. & quoli. 2. q. 13 Vide. v. in 2. q. 1. de cognitione angeli soluendo 1. principale. Sed illa auctoritas, quę dicit, quòd intellectus possibilis nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere, requirit aliam expositionem, quam intantum pertractant aliqui, vt dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in D genere intelligibilium, sicut materiam primam in genere corporalium, quæ non est intentio Philosophi, quia potentia ad accidens nunquam fundatur nisi in substantia in actu: intellectio autem, siue species intelligibilis nō est forma substantialis sed accidentalis, igitur, quòd est immediatum receptiuum illius, est aliquid in actu substantiali, aut saltem, quòd est mediate receptiuum. Et tunc, quod immediate recipit, erit aliquis actus accidentalis, sicut se habet superficies ad albedinem, intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud in quo recipit species intelligibili, vel intellectio, vel illud secundum, quod species recipitur in anima non erit purum potentiale, sed erit aliquid in actu primo, licet ipse respectus potentię, non sit aliquid in actu. Cum enim loquor de potentia receptiua albedinis, non loquor de potentia, quæ E dicit respectum ad albedinem. Ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia, est aliquid in actu, vt superficies, quia est receptiua albedinis. Ita hic, dicere ante intellectionem potentia ante actum quæ est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, sicut nec intellectio ad quam est, tamen illud in quo est ista potentia, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis. Non est igitur apud Philosophum intellectus possibilis nihil in actu, sicut isti accipiunt, sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo naturaliter intelligimus primo illa, quæ primo occurrunt ex phantasmatibus, sicut dictum est in quæstione secunda huius distinctionis.

Nihil igitur possumus potentia propinqua intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis, ideo non possumus

possumus intelligere intellectũ ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nec intellectus potest intelligi a nobis ante intelligere alterius intelligibilis, ergo non est intelligibilis ante intellectionẽ alicuius alterius: sicut primum antecedens est verum, sic & consequens: ideo sic intelligendum est ipsum non esse aliquid eorum, quæ sunt ante intelligere. s. intelligibilium: non quia antequàm intelligat nihil sit in actu: sed quia non est aliquid, quod possit potentia propinqua intelligi a nobis, ante intelligere alterius, propter intellectionem nostram naturalem incipientem a phantasmatibus.

Et cum post arguitur de illa similitudine, quòd sit ratio, tam faciendi, quàm agendi. Dico, quòd in faciente, bene forma est ratio faciendi, in qua forma faciens assimilat sibi factum, sed in agente nihil est productum nisi ipsa actio. Actio enim est vltimus terminus, nec habet alium terminum, & ideo nõ oportet quòd in agente ratio agendi sit aliquid in quo assimiletur agens alicui alteri producto. Sed dices, saltem illa est ratio agendi, in qua agens assimilat sibi productum. s. actionem ipsam. Bene concedo, quòd species illa, quæ est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ, est aliqua ratio agendi, sed non totalis ratio: nec etiam nũ principalis, sicut patebit in sequẽti quæstione, sed quãdo duæ causæ concurrunt sufficit in propinquiore similitudo formalis, & in remotiore virtualis, siue similitudo æquiuoca, & ita intellectus quasi causa superior æquiuoce & virtualiter assimilatur cognitioni & intellectioni: species autem quasi causa propinquior, quasi vniuoce & formaliter assimilatur ei.

Margin (F, G): 9. Meta. t. c. 16. & alibi, vbi sup.

Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diuersos actus & obiecta. Respondeo, quòd alia est indeterminatio materialis propter defectum actus, alia est indeterminatio agentis propter illimitationem virtutis actiuæ, sicut sol est indeterminatus ad multa generãdum. Primo modo indeterminatum, non agit nisi determinetur per aliquem actum, quia alias nõ est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo indeterminatum, nulla forma alia a se determinatur, sed ex se determinatur ad producendum quemcunque effectum, ad quem ex se est indeterminatum. Et hoc præsente passo receptiuo, sicut sol, præsente passo, generat quodlibet generabile, ex quo ipsum natum est generari: ita in proposito, indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passiuæ in ordine causalitatis, sed est indeterminatio actualitatis, quasi illimitate, & ideo non determinatur per formam, quæ sibi sit ratio determinate agendi, sed tantummodo per præsentiam obiecti, circa quod determinatum nata est esse determinata intellectio.

Vel aliter posset dici, quòd sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrente aliqua particulari causa inferiori: sicut sol ad generandum hominem, concurrente homine agente, & bouem, concurrente boue: non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus, qui est causa superior, & causa illimitata determinatur ad hoc obiectũ concurrẽte causa particulari determinata: puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie. Non enim istud determinans, determinat effectiuæ causam indeterminatam superiorem: neque formaliter: sicut ratio agendi, sed sic determinat, hoc est virtus actiua superior indeterminata, potest in determinatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Margin: Ad argumenta q.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, quòd argumentum Philosophi secundo de Anima, bene concludit, quòd sensus non est causa totalis respectu sensationis, quod concedo, & ita argutum est supra contra primam opinionem, quòd anima non est causa totalis actiua ad intellectionem, & hoc concedo, sed non concludit, quin sit partialis causa, sed non, sequitur ex hoc, quòd semper sit in actu: nisi quando reliqua causa partialis concurrit.

Ad secundum, non tractãdo illam difficultatem: vtrũ actiuitas illa competat intellectui agenti, vel possibili: dico, quòd intellectus possibilis, secundum quòd Philosophus loquitur de eo, est illud quo formaliter sumus intelligentes, & eo modo præcise est quo est omnia fieri: quia, F vt dicebatur prius, sumus eo formaliter intelligentes, inquantum recipit, non inquantum agit, licet agat: quia hoc accidit sibi, inquantum est quo intelligimus.

Ad tertium, licet consequentia non sit necessaria: quia sol potest esse causa multorum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, quæ sufficiunt, in ratione causæ effectiuæ, ad distinguendum effectus: tamen ad propositum potest concedi consequentia: concludit enĩ, quod anima non est causa totalis omnium intellectionum, quod concessum est.

AD PRIMVM in oppositum concedo, quòd anima, quia immaterialis est, est receptiua cuiuslibet intellectionis, ipsa etiam est actiua cuiuscumque intellectionis obiecti alterius a se vt causa partialis, & actiua intellectionis de se, vt totalis causa: quia vt cognoscens & vt G cognita secundum August. 9. de Trin. c. vlt. sed talem intellectionem non habemus pro statu isto: sed ex immaterialitate eius, non sequitur quòd ipsa sit totalis causa cuiuscumque intellectionis obiecti alterius ab ipsa.

Margin: Ad rõnem in opp. — a.l. Gignẽs & vt genita,

Ad secundum concedo conclusionem, quòd cognitiones diuersarum specierum propriæ. s. virtute ipsarum habitæ, differunt specie. Quod probo, quia ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur totalis causa diuersa specie, vel aliquid in totali causa, diuersum specie ab eo, quod est in totali causa alterius indiuidui: nunc autem ad intellectionem albi, & nigri, necessario requiruntur aliqua diuersa specie: puta album & nigrum, vel aliqua includentia ipsa, ergo ista duo magis differunt quàm indiuidua vnius speciei. ergo differunt specie.

Ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur necessa- H rio causa alterius speciei, probatur: quia forma est principium agendi, & est formalis terminus actionis, igitur forma vnius rationis perfecta, est quo, eiusdem rationis respectu termini formalis eiusdem rationis, igitur respectu talis termini non requiritur aliud quo.

Cum arguis vltra, quòd tunc omnes habitus talium differrent specie, concedo de habitibus qui habentur virtute propria talium obiectorum, & probatur hæc conclusio, sicut præcedens per causas.

Et cum dicis, quomodo tunc esset vna scientia de pluribus speciebus specialissimis.

Respondeo, quòd vna species specialissima potest includere multas alias species virtualiter, siue passiones earum, siue per modum causæ, siue per alium ordinem essentialem, & tunc habitus, ille qui est formaliter illius I obiecti primi includentis alia, est virtualiter aliorum obiectorum, licet non formaliter & primo, est igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter continens omnia, quæ continentur in illo, non est autem proprius cuicunque virtualiter contento in primo obiecto, sed qui essent proprij illis, essent distincti, sicut illa sunt distincta.

Margin: a.l. actualitate.

Hic quæri potest, an intellectus agens sit principium actiuum respectu intellectionis, & ibi tangatur quomodo se habet ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit quid sit perfecta memoria: sicut Aug. loquitur de ea. Restant tamen duo alia difficilia hic & alibi determinanda. s. de conseruatione speciei post actũ, contra Auic. quæ difficultas bene potest tangi in vno argumento quæst. præcedente de specie, & aliud difficile, K de memoria propriæ dicta respectu præteritorum, potest esse quæstio per se, tam hic quàm in 4.

Margin: Sic doc. in originali.

QVÆSTIO IX.

De causa principaliori notitiæ.

VAERO de comparatione istarũ duarum causarum partialiũ, quæ causant notitiam genitam. Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens, vel ipsa pars intellectiua animæ. Quòd obiectum, probo. Quia illud est principalius mouens, quod mouet non motũ quàm quod mouet motum,

Margin: a.l. Tertio vel quinto quæsto. — Arg. 1.

motum, sicut apparet in omnibus causis essentialiter ordinatis obiectum autem mouet non motum, sicut habe-
Tex. 54. tur a Philosopho tertio de Anima: intellectus autem non mouet nisi motus. ergo &c.

Arg. 2. Item agens assimilat sibi effectum quantum pôt, ergo illud est principalius agens, quod magis assimilat, vel cui magis assimilatur effectus: actus autem magis assimilatur obiecto quàm intellectui. ergo.

Arg. 3. Item vnitas scientiæ assignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam: non autem attribuitur intellectui talis continentia virtualis respectu habitus: continere autem virtualiter conuenit causæ actiuæ: ergo principalior causa illius habitus erit obiectum quàm intellectus: & si causa habitus, igitur & actus.

Ratio ad opp. Ad oppositum arguitur sic. Quanto aliquid est actualius, tãto formalius & perfectius, tanto & actiuius, ergo anima, quæ est forma actualior, multis alijs causis cõcurrentibus erit actiuior: & ita quando concurrit cum eis in agendo erit principalius agens, sed in intellectione concurrit cum obiecto, tãquam causa partialis, igitur in intellectione erit causa principalior quàm obiectum.

Item enti secundum quid, non conuenit actus simpliciter, sed quando habet esse tale secundum quid per aliud simpliciter ens: tunc principalius conuenit illi enti simpliciter, si illud aliquo modo sit actiuum respectu eiusdem, obiectum autem a nobis modo naturaliter intellectum, habet esse secundum quid tantum in intellectu nostro, propter esse simpliciter ipsius partis intellectiue: quia obiectum in ea est sicut cognitum in cognoscente. ergo illius actionis, ad quam ista duo concurrunt non erit obiectum habẽs tale esse principalis causa, sed pars intellectiua propter quam obiectum habet tale esse.

RESPONDEO quòd pars intellectiua habet principaliorem causalitatẽ respectu cognitionum, modo nobis naturaliter conuenientium. Probo primo, quia quãdo causarum ordinatarum altera est indeterminata ad multos effectus, & quasi illimitata: altera autem quasi secundum vltimum virtutis suę determinata ad certum effectum: illa, quæ est illimitatior & vniuersalior videtur esse principalior & perfectior. Exemplum de sole, & de particularibus generantibus, intellectus autem habet virtutem quasi illimitatam & indeterminatam respectu omnium intellectionum: obiecta autem a nobis naturaliter cognita, habent virtutem determinatam respectu determinatarum intellectionum, quæ sunt ab ipsis, & hoc secundum vltimum suæ virtutis, sicut quodlibet ad intellectionẽ sui, ergo intellectus est causa vniuersalior & principalior intellectionis, quam obiectum pro statu isto.

Secundo, quia illa est principalior causa, qua agente, alia causa coagit, & non e conuerso. intellectu autem nostro agente ad intellectionem, obiectum in se, vel in sua specie, coagit. Est enim in potestate nostra intelligere,
Tex. 55. & 60. quia intelligimus cum volumus. 2. de Anima. Hoc autem non est propter speciem principaliter, quæ est forma naturalis, sed propter intellectum, quo vti possumus cum volumus. Principalem autem actionem intellectus, sequitur actio speciei, quæ nata est esse semper vniformis ex parte speciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiuę: puta obiectum beatificum, vt clare visum, posset poni habere totam causalitatem respectu visionis, aut principaliorem quàm pars intellectiua, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter
Dist. 49. & inde, & in quolt. qu. 14. & 15. & 13. di. 3. defectum partis intellectiuę. Sed de hoc in quarto libro. De obiectis autem, quæ modo naturaliter cognoscimus prima pars solutionis videtur esse vera. Videtur enim intelligibilium naturaliter a nobis intellectorum species in intellectu esse, quasi instrumẽtum ipsius intellectus, non motum ab intellectu vt agat quasi. i. aliquid recipiat ab intellectu, sed quo intellectus vtitur ad suam actionẽ: vtputa quando intellectus agit, species illa, tanquam minus principale agens, coagit ad idem, vt ad effectum communem.

☞ Contra ita possumus vti specie, saltem post primum actum, sed non ante: sic nec intellectu in primo nisi sicut fontis phantasma mouet. Dico, quòd non ita immediate, etiam intellectus est magis indeterminatus, vt ostendit prima ratio. Vnde probatur, quòd magis sit in potestate voluntatis vti intellectu quàm specie intelligibili, vtrumque enim ex se est naturale agens: & quare non vtrumque liberum per participationem? Respondeo nihil est participatione primo liberum nisi quod est in eadem essentia cum voluntate.

Contra, potentiæ organicæ, & organa & extrinseca etiam sunt participatione liberę. Similiter in potestate nostra non est aliquis actus vegetatiuæ, hoc medium est obscurum: quia dubium est, quæ in nobis subsunt voluntati, & quæ non.

AD PRIMVM argumentum, dico, quòd duplex est actus intellectus respectu obiectorum, quæ non sunt Ad arg. 1.
pręsentia in se, qualia sunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus est species, qua obiectum est præsens, vt obiectum actu intelligibile. Secundus actus est ipsa intellectio actualis, & ad vtrumque agit intellectus, non motus ab eo, quod est causa partialis secum cõcurrẽs ad illam actionem, licet vnum actum intellectus præcedat motio eius ad alium actum.

Ad primum autem actum agit intellectus agens, cum phantasmate, & ibi intellectus agens est principalior causa quam phantasma, & ambo integrant vnam totalẽ causam respectu speciei intelligibilis.

Ad secundum autem actum agit pars intellectiua: siue intellectus agens siue possibilis, non curo modo, & species intelligibilis, sicut duę partiales causæ, & ibi agit pars intellectiua non mota a specie, sed prius mouens. i. agens vt species sibi coagat. Cum igitur dicitur obiectum mouet non motum. Dico, quòd in vtraque motione obiectũ est mouens secundarium, licet non sit motum. i. aliquid recipiens in se a principali siue priori mouente. Cum dicis, quòd intellectus non mouet nisi motus. Dico, quòd non mouet secunda motione nisi motus priori motione, hæc igitur est comparatio duarũ motionum intellectus: non autem duarum causarum partialium concurrẽtium in vna motione. Si autem compares causas partiales in vtraque motione. Dico, quòd intellectus vtrobique mouet non motus a causa partiali concurrente in eadem motione.

Ad 2. Ad secundum argumẽtum dico, quòd effectus formaliter magis assimilatur causæ proximæ inferiori quàm remote & principali & perfectiori, sicut apparet de filio respectu patris & solis. Vnde illud argumentum est ad oppositum, quia probat quòd actus intelligendi sit ab obiecto, vt a causa proxima: quia magis sibi assimilatur formaliter: ita etiam species intelligibilis magis formaliter assimilatur phantasmati quam intellectui agenti, & tamen minus principaliter est a phantasmate, quàm ab intellectu agente.

Contra, cum agens intendat assimilare sibi passum: Dubitatio notabilis.
quomodo principale agens non magis assimilat sibi formaliter?

Respondeo principalius agens communiter est ęquiuocum & eminẽtius habet in se perfectionem effectus quã causa vniuoca, & ideo non magis assimilatur sibi formaliter: quia hoc esset imperfectionis in causa, sic assimilari effectui, sed assimilat magis, hoc est dat magis formã effectui, per quam sibi assimilatur ęquiuoce, quàm det agens particulare, & ista assimilatio actiua est ex pfectione causæ, licet nõ sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilat effectum ei, cui est assimilabilis quàm imperfectior. Magis enim causat effectũ qualis est causabilis, & assimilabilis. Assimilabilis autem Et hoc est,
est effectus formaliter causæ propinquę: ideo ipsa causa re quod plu-
motior magis assimilat effectiuæ ipsum effectum causæ res latet
proximæ, quàm ipsamet causa proxima sibi. Quod enim philos.
formaliter filius est similis patri hoc magis est a causa remota assimilante filium patri effectiuæ, quàm ab ista causa propinqua: quia quæ plus dat formam, qua assimilatur, plus dat effectiuæ assimilationem.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ vnitas scientiæ assignatur penes
Vt inquit obiectum, quia illud est penes quod sciẽtiæ distinguũtur,
Arist. pri- non penes intellectum: quia intellectus vnus est respectu
mo Post. t. omnium sciẽtiarum, & hoc mõ, distinguẽdo sciẽtias, illa
c 43. est vna, quæ est vnius subiecti primi, quatenus obiectum

primum habet continere scientiam illam virtualiter, sed hoc non est nisi, vt causa partialis. Præter enim hæc, intellectus est alia causa partialis continens illam, non est igitur aliud reducere scientiam ad obiectũ primũ, q̃ in altera cã partiali habente in suo genere ordinẽ essentialẽ, reducere ad primũ ibi simpliciter, & ab ipso assignare vnitatẽ effectus inquantũ effectus est ab eo, sed cũ hoc stat, quod multo perfectius contineatur in reliqua cã partiali.

QVÆSTIO IX.

De Imagine Trinitatis.

VLTIMO circa istam partem dist. Quæro Vtrum in mente sit distinctè imago Trinitatis. Quòd non arguo. Quia imago repræsentat illud distinctè, cuius est imago. Igit. mẽs distinctè repræsentat Trinitatem, hoc est falsum. Probatio. Tum quia tunc naturali ratione posset concludi Trinitas ex mente naturaliter nota. Tum quia nulla creatura in repræsentando excedit perfectionẽ suæ ideæ, idea autem mentis non repræsentat Deũ inquãtum trinus: quia idea est Dei, inquantum est causa, & est causa inquantum vnus. (G; Arg. 1.)

Arg. 2. Item nihil in mente plus repræsentat vnam personam quam aliam personam, ergo nec tota mens repræsentat totam Trinitatem. Probatio antecedẽtis, 15. de Trin. cap. 7. vel 14. Pater est memoria, intelligentia, & voluntas, &c. Ergo pater ita formaliter est intelligentia, & voluntas sicut memoria, & filius similiter, igitur memoria non magis distinctè repræsentat patrem, quam filium.

Arg. 3. Item tertio, in Trinitate duæ personæ sunt productæ: in imagine autem nihil est productum, vt probabo, ergo non est repræsentatiua productionis. Probatio assumpti: in anima non sunt nisi actus primi, vel secundi, actus primi non sunt originati a se inuicem, quia sunt concreati ipsi animæ, nec actus secũdi sunt originati. Probatio, quia actionis non est actio, nec vt subiecti, nec vt termini. 5. Physicorum. (Tex. 10.) Quia tunc esset processus in infinitum, istorum igitur actuum, vt terminorum, non est actio, quia sunt formaliter actiones. Probatio. Sunt enim actus secundi, & non primi, sed si non essent actiones essent actus primi.

Item ex ipsis generatur habitus, actio, qua generatur aliqua forma est actio de genere actionis. Igitur illi act⁹ secundi sunt actiones de genere actionis.

Ratio ad Opp. Ad oppositum Aug. 14. de Tri. cap. 8. Ibi quærenda est imago, & est inuenienda, quo etiam natura nostra nihil habet melius.

HIC PRIMO videndum est, quid sit ratio imaginis in corporalibus, vnde translatum est vocabulum ad propositum.

Secundo respectu cuius in Trinitate sit imago.

Tertio in quo in nobis est imago:

Vestigium ab imagine differt. QVANTVM ad primum, sicut dictum est in quæstione de vestigio, dico, quòd imago est repræsentatiuum totius, & in hoc differt a vestigio, quod est repræsentatiuũ partis, si enim totũ corpus esset impressum pulueri sicut pes est impressus, illud derelictum esset imago toti⁹, sicut istud est imago partis, & vestigium totius, sed ista conformitas expressiua totius non sufficit, sed requiritur imitatio, quia secundum Aug. 83. q. q. 74. Quantumcunque duo oua sunt similia, vnum non est imago alterius, quia non est natum imitari ipsum, & ideo requiritur, quod imago nata sit imitari ipsum cuius est imago, & exprimere illud. (K)

DE SECVNDO sciendum, q̃ cũ conceptus vni⁹ personę in intellectu nostro sit partialis respectu conceptus Trinitatis, illa creatura, quæ ducet nos in cognitionem Trinitatis per modum imaginis repræsentabit Trinitatem quantum ad illum conceptum, quem intellectus noster potest habere de ea. Repræsentabit igitur distinctionem trium personarum, vnitatem essentiæ, & ordinem originis, quia illa distinctio realis in diuinis est per originem, habebit etiam imitationem essentialem ad ipsam Trinitatem, quam repræsentat.

F DE TERTIO. Primo videndum est de illis, quæ sunt manifesta esse in mẽte. Secundo in quibus non consistit imago. Tertio in quibus consistit. Quantum ad primũ, experimur in nobis esse actũ intellectionis, & actũ volitionis, illos actus aliquo modo esse in ptãte nostra, qñ obiectũ est præsens, ergo oportet in nobis ponere aliquo modo principia actuũ ad istos actus & potentias, quibus sumus potentes respectum istorum actuum. Non potest autem idem (sub eadem ratione formali) esse principium istorum duorum actuum secundorum: quia isti actus secundi requirunt oppositam rationem principiandi in suis principijs: ergo oportet habere aliquã distinctionẽ actuũ primorum, & hoc proportionaliter correspondentem distinctioni actuum secundorum.

G De secundo in isto articulo, dico, q̃ nec in actibus primis solũ: nec in actibus secundis solum, est imago. Quod apparet dupliciter. Primo quia hi sunt duo tantum, & illi duo tantum, ergo tantum esset imago dualitatis, non trinitatis. Secundo quia in primis actibus, licet sit ibi cõsubstantialitas: non tñ est ibi distinctio realis rei & rei, nec ordo originis. In actibus secundis etiam: licet sit distinctio & origo aliquo modo, non cõsubstãtialitas. Ex his sequitur tertium, quòd imago consistit in actibus primis & secundis simul, & hoc intelligo sic: aĩa habet in se aliquam perfectionem secundum quã formaliter est actus primus respectu notitię genitę, & habet in se aliam perfectionem secundum quam recipit formaliter notitiam genitam, & habet in se aliam perfectionem secundum quam recipit formaliter volitionẽ. Istæ tres perfectiones dicuntur memoria, intelligẽtia & voluntas, vel anima inquantum habet ipsas. (Vide dist. 13. de potentijs ası pro hoc & dist. 56. 2.)

H Anima igitur inquãtum habens actum primum totalem respectu intellectionis. s. anima vel aliquid animę: & obiectum sibi præsens in ratione intelligibilis, dicitur memoria, & hoc memoria perfecta includendo tam intellectum quã illud, quo obiectum est sibi præsens ipsa etiam eadem anima inquãtum recipit notitiam genitã, dicitur intelligentia, & intelligentia perfecta, vt est sub illa notitia genita. Volũtas etiam dicitur perfecta inquãtum est sub illo actu perfecto volendi. Accipiendo igitur ista tria ex parte animæ, vt sunt sub tribus actibus suis, in istis inquam tribus, est consubstantialitas, ratione illarũ trium realitatum, quæ sunt ex parte animæ: sed est distinctio, & origo, ratione istarum actualitatũ receptarum in anima secundum istas realitates in anima. (De his vide 15. qu. quol.)

I SED HIC occurrunt duo dubia. Primum, quia tũc vr̃ esse quaternitas in imagine. Nã actus primus respectu volitionis nõ concurrit cum aliquo trium in imagine nõ cum tertia parte patet: quia idem non est principium sui: nec cum secunda, manifestũ est: quia actualis notitia non est voluntas: non etiã cum prima: quia memoria dicit proprie principium productiuum notitiæ genitæ non volitionis, ergo voluntas erit quartum cum istis. Secundum dubium, quia non vr̃ hic saluari ordo originis sicut est in diuinis: ibi. n. prima persona originat secundam, & duæ tertiam. Hæc prima pars imaginis nostræ est causa secundæ, sed nec prima, nec secunda, est causa tertiæ, ergo.

Ad primum dico, quòd imago potest dupliciter assignari, secundum quòd eam dupliciter assignat Aug. vno modo. 9. de Tri. c. 4. & deinceps, mens, notitia & amor. Alio modo, sicut eã assignat. 10. de Trin. c. 10. & deinceps, memoria, intelligentia & voluntas, & de ista duplici assignatione imaginis loquens Aug. 15. de Trin. ca. 2. dicit q̃ illa quæ posita est in 10. est euidentior. Dico igitur primo pertractando primam assignationem, quòd per mentem possumus intelligere actũ primũ perfectũ respectu vtriusq; actus secundi. s. fęcunditatem ad gignendum, & ad spirandum, & hoc modo mens habet rationem perfectæ parentis: quia includit perfectè vtramq; fęcunditatem, & tunc illa alia duo. s. amor & notitia sunt duo producta ab anima: licet ordine quodã, & tunc nõ erit quaternitas: quia in parente habente perfectam rationem parentis concurrit actus primus duplex, & isto modo est in diuinis: quia in pr̃e non solũ est fęcunditas ad generandũ, sed ad spirandum, & hoc a se: quia si pr̃ non haberet fęcunditatem a se ad spirandum, sed haberet eam derelictam sibi ex productione filij: sicut quidam dicunt. Sequitur (vt videtur) (Resolutio subtilissima.)

hoc

Hen. quol. 6. q. 2. hoc impossibile, quod pater nunquam haberet illam fœcunditatem. Nullam enim realitatem siue absolutam, siue relatiuam habet pater aliquo modo per productionem, quā ante non habuit, & ideo quamcunque realitatem nō habet in primo signo originis, inquantum, scilicet præintelligitur ordine originis filio, illam nunquam habebit, igitur si illam fœcunditatem duplicem nō habet in se in isto primo signo originis, nūquam habebit illam. Si autē mēs accipiatur præcise, vt actus primus, habens solummodo fœcunditatem respectu notitiæ genitę, hoc modo imperfecte assignatur imago, quia hoc modo mens non habet rationem parentis perfecte. Ita dico de alia assignatione, quòd si memoria accipiatur præcise pro parente respectu notitiæ genitæ, est imperfecte parens, parens autem perfecte non tantum habet rationem vnde generet, sed vnde spiret, quia non potest illud habere ab alio. Et oportet illud habere in toto, & ideo oportet, vt habeatur in parente a se, si autem accipiatur memoria pro tota anima, vt habet habitualiter in actu primo fœcunditatem istam duplicem. Hoc modo habet perfecte rationem parentis. Sed licet memoria sit euidentior parens sicut oportet concedere propter verba Aug. 15. de Tri. cap. 3. Quatenus, scilicet magis exprimit habitudinem g gnentis ad genitum, q̄ mens: tamen mens nostra videtur perfectius importare rationem parentis, si accipiatur, vt includit vtramque fœcunditatem. Breuiter ergo quomodocunque assignatur Trinitas in imagine, vel sic, vel sic: non est quaternitas, quia duplex concurrit habitudo fœcunditatis in parente si est perfecte parens.

Experimur duos actus, & originatos ordine quodam esse in potestate nostra, ergo & eorum principia sunt in nobis, vel idem, vel vnita in eodem, illud erit fœcundum duplici fœcunditate, & a se, status, & duo producta distincta, & quodammodo eadem primo fœcundo, præcipue accipiendo potentias sub actibus, & ostendunt primum suppositum ex se fœcundum vtraque fœcunditate, & duo producta adæquata illi fœcundo distincta, & originata: igitur imago.

Contra. Secundo pars non producit tertiam. Respondeo hic deficit imago in nobis.

Ad secundum dico, q̄ in nobis in hoc non potest esse similitudo imaginis ad prothotypum. Notitia enim genita in imagine creata accidens quoddam, est cui nō cōmunicatur fœcunditas illa ad producendum amorem, qua formaliter est aliquid productiuum dilectionis. Accidens enim tale non est natū esse formaliter intelligēs, vel volens, & ideo memoria gignens notitiam actualem accipiendo memoriā, vt est perfecte gignens, non potest communicare genito illam perfectam fœcunditatem, quam prius habuit: quia non communicat sibi eandem naturam, sed producit eam æquiuoce in alia natura. Pater autem generans filium communicat ei eandem naturam, & eandem fœcunditatem spirandi amorē, quæ non intelligitur in generatione filij habere terminum adæquatum, & ideo filius eandem fœcunditatem habens, potest producere sicut pater. Patet igitur ratio, quare non potest ista productio saluari in partibus imaginis creatę sicut in personis Trinitatis, quia non potest esse eadem fœcunditas in duabus primis partibus imaginis, potest esse autē, & est in duabus personis respectu tertiæ. Similiter si notitia genita esset alicuius productiua aliquo modo, hoc non esset nisi per modum naturæ, & non libere. Est tamē hic aliquis ordo inter secundam partem imaginis, & tertiam, quia tertia præsupponit secundam naturaliter, licet non sit ab ea. Etiam illud exprimit Aug. 15. de Tri. c. 27. Velut parentem, & prolem tertia voluntate siue dilectione iungēte, quam quidem voluntatem dicit de cognitione ꝓcedere, nullus ambigit, & subdit statim, & exponit quō intelligat. Nemo. n. vult, q̄ oino quid, vel quale sit nesciat, nō tñ esse cognitionis imaginē, &c. Patet igit̃, q̄ istum ordinem originis ꝑcise ponit propter naturalem ordinem volitionis ad intellectionem, non autem, quod intellectio sit causa respectu volitionis. Patet igitur secū dum intentionem August. Quòd voluntatem, secundum quod est tertia pars imaginis, accipit ibi pro actu volendi, sicut hic accipit eum subdit, quam voluntatem procedere, &c. Quod non est verum de voluntate, vt est potentia, sed si verum sit, hoc est de actu volendi.

Vlterius in speciali, cum omnia ista prædicta reperiantur in intellectu, vel in mente respectu cuiuscunq; obiecti, notandum est, quód perfectissima, & vltima rō imaginis est, quando ista concurrunt in mente respectu Dei, vt obiecti, quia tunc aīa non habet tantum similitudinē expressiuam, quantum ad prædicta ex ratione eorum in se, sed ea etiam ratione, qua actus ipsi conformātur obiecto. Est enim actus vere similitudo obiecti sicut dictum est in præcedenti quęstione, & ideo quando isti actus sic sunt in mente, quód non tantum habent substantialitarem, & similitudinem, distinctionem, & originē, sed etiā habent vlteriorem assimilationem ad Deum, ex ratione obiecti circa q̄ sunt, est perfectior similitudo, minus autē perfecta, quando anima habet se pro obiecto, quia, licet tunc non habeatur similitudo ab ipso Deo immediate tanquam ab ipso obiecto proximo, habetur tamē aliqualiter inquantum in manente, vt in imagine cognoscitur Deus. Et istam duplicem Trinitatem assignat Aug. illam quæ est respectu Dei. 12. de Tri. cap. 4. Dicens. In eo solo, quod ad cōtemplationem pertinet æternorum, non solū est Trinitas, sed etiam imago Dei. In hoc autem, quod deriuatum est in actione temporalium etiam si Trinitas possit, non tamen imago Dei inueniri potest. Hoc intelligēdum est de expressiua imagine, quantum ad summā expressionem siue similitudinem. De eadem etiam 15. de Tri. 20. Vnde potest sempiterna atque immutabilis natura recoli, conspici, cōcupisci, &c. Profecto reperit summę Tri. imaginem, ad quam reminiscendam, videndam, diligendam totum debet referri, quod viuit. De alia imagine loquitur. 14. de Tri. cap. 8. & 16. Ecce, inquit, mēs meminit sui, intelligit se, diligit se. Hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem Deum, sed iam imaginem Dei. — A. l. expressissima. — al. quisquis.

Ista autem secunda auctoritas videtur contradicere primę, nisi intelligatur modo prædicto, & tunc patet quo modo respectu omnium obiectorum inferiorum a mēte non ponit imaginem in mente, quia nullum aliud obiectum est imago Dei, respectu cuius potissime, & respectu imitationis eius secundario, est imago in mente, quātum ad illam similitudinem, quæ habetur ab obiecto.

Ex istis apparet correlatiue, quare in parte sensitiua nō est imago, primo quia ibi non est consubstantialitas operantium, siue totorum illorum sumptorum cum suis operationibus, quia principium sentiendi non tantum est aliquid animæ, sed totum compositum ex anima, & parte corporis sic mixta, quód est totum organum. Similiter principium appetendi appetitus sensitiui non est aliquid animæ tantum, sed similiter est compositum. Ista autem duo, quorum sunt istę operationes non sunt consubstātialia, quia licet istę potentię animæ sint in eadem essentia, & fortasse idem essentiæ animę, non tamen totales causæ operationis, puta tota ipsa organa, quia partes corporis non sunt consubstantiales nec inter se nec potentijs aīę. Similiter in parte sensitiua non est duplex modus originādi, quia sicut sensus naturaliter sentit, ita appetitus sensitiuus naturaliter appetit. Vnde secundū Io. Dama. lib. 2 bruta in suis actionibus non agunt, sed aguntur. — A. l. assignatorum. — Cap. 39.

Nota, quód proxima ratio recipiendi sensationem nō est aliqua entitas simplex, neque scilicet aliquid animæ, neque etiam corpus sic mixtum, sed forma totius organi, quæ dicitur forma, sicut quidditas est forma suppositi, nō autem, vt forma informans, &c. — S. c. in antiqs origina lib. quod considera diligenter.

AD PRIMVM argumentū principale, concedo, q̄ quælibet essentia creata, inquantū hæc essentia ꝓducta, secundū talē ideam, non repñtat Deum ratione trini, sed sub ratione vnius, quia vnius non causat, nec ideatur a Deo sub rōne trini, sed sub rōne vnius, sed tñ aliqua natura rōne essentiæ suę, & multorū cōcurrētium in ea, tanquam vnū totum aggregatū, pōt esse repñtatiuum Trin. & totū, q̄ appræhenduntur in Trin. tale quid est mēs accepta in se, & cū operib. suis, q. a ibi est vnitas, & distinctio, & ordo originalis, tale autem ēt, quantum ad talem concursum, nihil est, quód sit inferius mente, sicut patuit in parte sensitiua. Sed cum arguitur, quod si esset imago, posset Trinitas cognosci per cognitionem mentis. — Arg. 1.

Respondeo ista concurrentia in mente valent credenti Trinitaté ad perscrutandum, & per persuadédum, quomodo possit esse, non autem non credenti concludunt eam esse, quia tota ista aggeratio plurium in mente, in quibus consistit imago, posset esse, & est in vna persona, & ideo ex ipsa non potest demonstratiue concludi ipsam esse imaginem Trinitatis. De hoc Aug. 15. de Tri. cap. 24. vel. 70. Qui vident suam mentem, & in ea Trinitaté istam, nec tamen credunt eam esse imaginem Dei, speculum quidem vident, sed non vident per speculum, cum nec ipsum, quòd vident sciant esse speculum, qualiter autem valeat deductio ad ostendendum tres personas ex ratione intellectus, & voluntatis in diuinis, dictum fuit di. 2. q. de duabus productionibus. (A.1. ad vna.)

Ad 2. Ad secundum dico, quòd illud argumentum videretur efficax si poneretur patrem gignere inquantum intelligit, sicut ponit vna opi. Superius improbata secunda di. q. Prædicta, quæ ponit actualem notitiam patris habere aliquo modo rationem producentis respectu gignitionis filij. Et rationem formalem principij productiui, sed secundum aliam viam, quam ibi tenui, quod pater inquantum habet essentiam sibi præsentem sub ratione actu intelligibilis, quod cõuenit patri inquantum est memoria. Hoc modo pater gignit, non autem inquantum intelligens; sicut ibi fuit declaratum, tunc falsum est antecedés, quia memoria magis repræsentat patrem, quam filium, non quo ad hoc, quòd sola memoria sit in patre, & sola intelligentia sit in filio, sed quo ad hoc, quod pater gignit filium inquantum pater habet rationem memoriæ non autem, vt pater habet rationé intelligentiæ, vel volitatis. (G) (Hé. quoli. 6. q. 2.)

Ad 3. Ad tertium dico, quòd actus secundi sunt producti, cũ probas per Philos. 5. Physi. Argumentum est pro me. Cũ enim actio non sit terminus actionis, & ista vere terminat actionem: sicut Aug. dicit, 9. de Tri. cap. vlti. Quod notitia gignitur vere, & volitio procedit, vt dicit. 15. de Tri. cap. 27. Ergo ista non sunt actiones de genere actionis, sed sunt formæ absolutæ de genere qualitatis. Cum probas, quod sunt actiones propriæ, quia sunt actus secundi. Dico, quòd quædam formæ habent esse fixum non dependens continue a sua causa quasi in fieri, sicut calor in ligno. Quædam habent quasi continuam dependentiam ad suam causam, sicut lumen in medio ad Solem. Et hoc dicit Aug. 8. super Gen. Ad literam dicens, quod aer non est factus lucidus, sed fit lucidus. (H) (Cap. 19.)

Primæ formæ propter suam independentiam in esse nõ habent rationem actionis nec motus.

Primæ propter continuam suam dependentiam, magis videntur habere esse in fieri, quam in facto esse. Et ita habent esse, quia semper dum sunt æque causant sicut in primo instanti, quando incipiunt esse, & ideo causa cessante causare, istæ formæ cessant esse, non tamen ex hoc sequitur, quòd sunt actiones de genere actionis, sed oppositum, quia sunt termini talium actionum. (I)

☞ Correctio Doc. Licet secundum veritatem non sit in eis actio, & passio, quia sunt totæ simul in esse, & non pars post partem acquiritur. Actio autem proprie non est ad aliquam formam, nisi cuius pars partem acquiritur.

Hoc secundo modo se habet intellectio, quia ipsa est in continua dependentia ad præsentiã suæ causæ, quia aliter non haberet esse, sicut patet per Aug. 11. de Tri. c. 3. Cum autem cogitantis acies auersa inde fuerit, nihil formæ, quæ impressa erat in eadem acie remanebit. Non enim manet actus intelligentiæ absque tali pñsentia causæ, quasi continue influentis. Sed istud solum nõ concludit ipsam esse actum secundum. Ita enim poneretur lumẽ in medio esse actus secundus, & ideo (cum ista) est alia conditio vlterior, videlicet, & quod istæ formæ de ratione sui transeant in aliquid, vt in terminum, & hoc siue illud aliud sit intra operans, siue extra, non curo. Nõ est enim intelligibile, quòd sit intellectio, & volitio, & quod non sit alicuius termini, hoc autem conuenit actioni proprie dictæ vt trãseat in aliqd, vt in terminũ, propter igitur istas duas conditiones concurrẽtes in istis formis, dicũtur istæ formæ esse actus secundi, cum vere sint formæ, manẽtes. (K)

Ad aliam probationem, cum dicitur, quod actus talis est generatiuus habitus. Respondeo, argumentum est in oppositum, quia actio de genere actionis non potest esse eiusdem rationis, nisi termini sint eiusdem rationis, sicut calefactio non est eiusdem rationis nisi calor terminans sit eiusdem rationis, ergo si actus generaret habitum, vt actio de genere actionis terminata ad habitum, vt ad terminum, non posset esse actio eiusdem rationis, cũ altera nisi illa alia esset per se generatiua habitus: immo contradictio videretur, quòd esset actus eiusdem rõnis, & non alicuius termini, quia non potest esse actio de genere actionis, nisi sit alicuius termini, nunc autem aliquis actus intellectionis, vel volitionis potest esse eiusdem rationis, licet non sit alicuius termini productiui, ergo actus iste non est generatiuus, vt actio, sed vt forma, qua formaliter, generatur iste habitus. Tunc dico breuiter, quòd actus est generatiuus habitus, sicut forma aliqua est causa, vel rõ causandi aliam formam. Sicut lumen solis in medio, est rõ gignendi ibi calorem, nõ est autẽ talis actus gignitiuus, vt actio, sed tali actione, gignitur, tam actus, quam proprius habitus, vt terminus talis actionis, & ad significandum gignitionem talem, quæ est actio de genere actionis dicimus potentiã elicere actum intelligendi. (F) (G)

DISTINCTIO IIII.

Hic oritur quæstio satis necessaria, &c.

QVÆSTIO I.

De veritate huius propositionis: Deus generauit aliũ Deum.

CIRCA Quartam dist. Quæro, vtrum ista sit vera, Deus generauit aliũ Deũ. Videtur, quòd sic. Deus generauit Deum aut ergo se Deum, aut alium Deũ, nõ se. Primo de Tri. Ergo alium. (H)

Secundo sic. Generãs distinguitur a generato, sed Deus genuit Deũ, ergo Deus genitus distinguitur a Deo generante; & per consequens Deus genuit alium Deum.

Tertio sic. Deus generat alium, aut igitur Deũ, & sic habetur propositum, aut non Deũ, quòd falsum est, quia sic genitus non esset Deus.

Quarto sic. Deus generauit aliũ habentẽ deitatẽ, quia aliã personam subsistentem in deitate, ergo genuit alium Deum. Cõsequẽtia patet per Dama. 5. c. Deus est diuinam habens naturam, homo humanam.

Contra, nõ est alius Deus, ergo nõ genuit aliũ Deum. Antecedens patet Deutero. 6. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est.

(Ista quæstio non est de scripto Anglicõ, sed ex reportationibus parisiensibus diffsenti, & est varietas literæ hinc, inde plerumque possit tamen satis competenter intelligi litera, vt hic habet. Ratio ad Opp.)

RESPONDEO ad quæstionem, quod nõ genuit alium Deum, quia cuilibet entitati formali correspõdet adæquate aliquod ens, vel aliquid ens, entitate tali, ista autem, deitas, quæ est entitas formalis, quia se tota est forma, non habet sic sibi adæquate correspondens, quod nisi Deum; quia ipsum includit: Deitas autem est de se hoc, ergo Deus est de se hoc: illi autem, quod est de se hoc, repugnat non identitas, ergo, & alietas, quæ includit non identitatem, ergo non potest esse alius Deus. Ergo Deus non genuit alium Deum, quia non genuit, quòd non potest esse, & hoc quantum ad rem. (A.1. patet inducendo.)

Quantum ad logicam dico, quòd hæc tria differunt. A. est alius a Deo. A. est alius deitate. A. est alius in deitate. Sicut hæc tria differunt: Sortes est alius ab homine: Sortes est alius humanitate: Sortes est alius in humanitate. In prima cum dicitur, Sortes est alius ab homine, negatur vniuersaliter Sortem habere identitatem cum termino, per negationem importatam in ly alius, quia aliud includit non identitatem, igitur terminus ibi prædicatus negatur pro quolibet sui, sed non negatur, nisi negetur respectum cuiuslibet termini, ideo terminus alteratus cõfundit cõfuse, & distributiue, ideo sequitur, Sortes est alius ab hoie, igitur est alius ab isto homine, & ab isto, & sic de oibus alijs. Sic etiam sequitur, A. est alius a Deo, igitur est alius a qualibet persona diuina. In secũda cũ dicitur, Sortes est alius humanitate, humanitas significat esse formalis rõ differẽtiæ. Sic nõ est in prima, quia in ipsa, hõ significatur esse terminus differẽtiæ. In hac autẽ secũda, notatur esse formalis ratio differentiæ vniuersaliter, sic, quòd in nullo indiuiduo illius naturæ conuenit, quia est aliud indiuiduum alterius naturæ, per illam formam, per quam hoc differt ab illo. (K) (Sicut dist. alietatem, ita alietas non identitatem infert, vt alibi notaui.) (A.1. Negatur etiã ratio formalis differentiæ.)

Vnde non quòd licet ratio formalis alietatis stet vniuersaliter quantum ad negationem inclusam. Vnde sequitur, Sortes est humanitate alius ab Brunello, igitur in nullo indiuiduo sunt idem, nec conueniont in humanitate, tamen illa ratio formalis differentiæ non stat vniuersaliter, quantum ad illam affirmationem ibi inclusam. Vnde non sequitur, Sortes differt a Brunello humanitate, ergo differt ab illo hac humanitate, scilicet Plat. quia antecedens est verum, & consequens falsum, quia in consequente significatur, quòd humanitas Platonis sit formalis ratio differentiæ, quæ Sortes a Brunello differt. In tertia cum dicitur, Sortes est alius in humanitate, alietas ibi ponit suum determinabile esse commune vtrique extremo, & distingui, siue diuidi in ipsis extremis, & ideo, hæc non est vera, Sortes in humanitate est alius a Brunello, quia non diuiditur humanitas in eis, nec est communis eis, sed hæc est vera: Sortes in animalitate est alius a Brunello, quia animal commune est eis, & diuiditur in eis. Vnde in hac tertia propositione, alietas connotat aliquam conuenientiam extremorum in suo determinabili, & tamen notat aliquam non identitatem eorum in eodem determinabili.

Ad propositum igitur, quam istarum trium significat hæc locutio, filius est alius Deus? Dico, quòd nec primã, nec secundam, non primam, quia non sequitur, Sortes est alius homo, ergo est alius ab homine. Antecedens est verum, & consequens falsum, nec secundam, quia si Sortes est alius homo a Platone non tamen sequitur, ergo est alius humanitate a Platone, quia humanitas non est ratio formalis differentiæ Sortes a Platone, sed significat tertiam. Vnde bene sequitur, Sortes est alius homo a Platonis, ergo Sortes est alius a Platone in humanitate, & econuerso, & idẽ est cum dicitur, filius est alius Deus a patre, quod filius genitus est alius Deus a patre generante, ita quòd ly, alius, ponit suum per se significatum circa per se significatum extremorum, & sui determinabilis, denotans ipsa inter se esse distincta, & illud determinabile esse commune vtrique extremo alietatis, & tamen distingui in eis, quod non conuenit Deo, & hoc etiam significatur in tertia propositione prædicta, propter quod idem sunt, ex quo sequitur, cũ hic sit falsa, filius est alius Deus genitus, vt nunc declaratum est, erit hæc falsa, Deus genuit alium Deum.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd hoc antecedens est verum, Deus genuit Deum, quia termini in concreto possunt supponere pro suppositis respectu prædicatorum, respectu quorum non extraneantur supposita-liter, & ideo sicut hæc est vera, Deus pater genuit Deũ filium, ita hæc, Deus genuit Deum, sed consequentia nõ valet, vnde non sequitur, ergo Deus genuit se Deum, aut alium Deum. Primum non sequitur, quia non est intelligibile, quòd idem producat se. Nec secundum sequitur, quia (sicut dictum est) cum dicitur Deus genuit aliũ Deũ alietas notat suum determinabile distingui in extremis, quod non significatur in antecedente. Vnde sicut propositio est falsa, vbi alietas additur determinabili, quod nõ est commune suise extremis. Sicut hæc est falsa, sol est alius mus. Et ideo non sequitur, si sol generat murem, igitur se murem, aut alium murem, sed alium, qui est mus, ita in proposito, illa propositio est falsa, in qua alietas additur determinabili, quod non distinguitur in extremis. Sic hæc est falsa: Pater in deitate est alius a filio, & ideo non sequitur: Deus pater genuit Deũ, ergo igitur se Deũ, aut alium Deum, sed sequitur, quòd genuit alium, qui est Deus, sicut exponit Magister in littera. Quod si probetur illa consequentia sic, si generat Deum, aut igitur eundẽ Deum, aut diuersum Deum, quia idem, & diuersum immediate diuidunt quodlibet ens, ex 10. Metaphysicæ, si eundem, vel diuersum, igitur se Deum, vel alium Deũ.

Respondeo põt concedi, q̃ genuit eundem Deũ, quia sicut alietas ponit suum significatum circa suum determinabile denotans ipsum alietate, & distingui, & diuidi in extremis, quibus est cõe, ita per oppositum, identitas ponit suum significatum circa suum determinabile cõe extremis, denotans ipsum non distingui, nec diuidi in eis, & iõ hæc est vera, Deus pater genuit eundem Deum, quia filium, qui est idem Deus, sed non sequitur, ergo genuit se Deum, quia pronomen reciprocum denotat actũ terminari ad idem suppositum, a quo procedit ille actus, aliter non esset reciprocum. Ans aũt noo est reciprocum, Vnde cũs non solum refert eundem in essentia deitatis, sed eundem in rõne suppositi, non tantum autem ponitur per antecedens, sed solum, q̃ genuit eundem Deum, & ideo est fallacia consequentis, & figuræ dictionis.

Ad secundum dicendum, q̃ ista deductio reducẽda est ad duos syllogismos, quorum primus est iste, generãs distinguitur a genito, Deus est generans, ergo Deus distinguitur a genito. Alius est iste, genitum est Deus, Deus distinguitur a genito, ergo Deus distinguitur a Deo. In vtroque syllogismo est fallacia accidentis. Nã in primo syllogismo maior est vera pp formalem oppositionẽ extremorum. Sic aũt extraneatur medium vtrique extremo, in quo extrema sunt vnum, siue idem. Vnde fallacia est accidentis nisi maior extremitas dicatur de medio secundum illam rõnem, secundum quam medium dicatur de extremis, vt patet. Si sic arguitur, album distinguitur a dulci, hæc est album, ergo hæc distinguitur a dulci, & eodem mõ peccat alius paralogismus. Vnde in vtroque syllogismo ex distinctione formali, quæ est inter ista relatiue opposita, generatis, & genitum, cõcluditur distinctio essentialis, & ideo non sequitur conclusio.

Ad tertium, cum dicitur, Deus genuit alium, igitur aliũ Deum, vel alium non Deum. Dico, q̃ neutrum cõcederetur. Et cum probatur per rõnẽ contradictionis, dicendũ, q̃ cõtradictio est tam in complexis, q̃ in incomplexis, & loquendo de contradictoriis cõplexis, semper verum est, q̃ altera est vera, & altera falsa. Et sic est in proposito, hæc est falsa, Deus genuit alium Deũ, & hæc vera, Deus non genuit aliũ Deũ, q̃ est sua contradictoria, & non ista, Deus genuit alium non Deum. Et si arguitur Deus non genuit alium Deũ, ergo genuit alium non Deum, quia ex negatiua de prædicato finito sequitur affirmatiua de prædicato infinito, sicut sequitur homo non est iustus, ergo est non iustus.

Respondeo dicendum, q̃ quis illa regula sit vera, sicut põt probari per natura contradictionis, nunq̃ tñ tenet in prædicatis cõpositis. Non .n. sequitur lapis non est lignũ album, ergo lapis est lignũ non album, q̃ affirmatur lignũ in secunda, q̃ non affirmabatur in prima. Et sic arguitur in contradictoriis in cõplexis, dico, q̃ licet de quolibet dicat alterum illorum, nõ tñ dr̃ de quolibet quodcunq; prædicatũ determinatũ p alterũ illorũ, quia nec ipsum determinabile dr̃ de quolibet, & iõ licet Deus, vel non Deus dicatur de quolibet, non tameo aliud, siue aliũ, sic determinatũ per Deũ, vel per nõ Deũ, & iõ q̃uis Deus genuit aliũ, non tñ alium Deum, nec alium non Deum. Nec est hæc contradictio, quia non sequitur, cum hoc contradictorio vel illo, & hoc in sensu cõpõitis, quia nõ ex oĩbus diuisis sequitur coniunctum. Concedo igitur, q̃ sequit, genuit alium, ergo Deum vel non Deum, sed non sequitur, genuit alium, & Deum, ergo genuit alium Deum, pp variationem alietatis. Ad quartum dicendum, q̃ nõ sequitur, genuit alium hñtẽ naturam diuinam, ergo genuit alium Deum, quia in añte subintelligitur substantiuum huius adiectiui, hñs, qd substantiuum idem significat, qd personam, & circa illud ly alius, ponit suum significatum. In consequente autem ponit ly alius, suum significatum circa significatum Dei, & sic commutatur hoc aliquid in quale quid, & arguitur ab inferiori ad suum superius, cum negatione, quam importat alius.

Ad probationẽ per Dam. dico, q̃ descriptio sua est quædam explicatio nominis, non autẽ expressio per se significati, q̃a nomen concretum de per se significato nõ importat hoc, quod est habens sine habere, sed iñ de mõ significandi, in quo distinguitur ab abstracto. Solum .n. concretum importat ipsam formã, quia album sola qualitatẽ significat. Vnde importat hoc, quod est hñs, quia cõcernit suppositum habens suum significatum, tamen idẽ significat concretum, & abstractum, licet modus significãdi sit alius, & ideo in huiusmodi ethymologiis, & descriptionibus, non oportet, q̃ quidquid potest vere coniungi cum descriptionibus, & descriptis,

A. l. Negatiua universaliter non formalis differentiæ vniuersaliter, quantum ad negationem in illa affirmatione... quia in quarum hoc distin...

A. l. personalem.

A. l. Vnde vniuersaliter est falsa accidentis, vbi maior extremitas dicitur de medio secundum illam rationem, secundum quam medium & eius oppositum æquali ter se habent ad extremũ suum primum sub.

A. l. personali.

A. l. est concedendum

Tex. 12.

In præsenti c. 8 substantia.

Aue 5. Meta. com. 14.

QVAESTIO. II.

An hec propositio sit vera: Deus est Pater, Filius, Spiritus Sanctus.

Arg. 1. IRCA secundam partem quartę distinct. quæro de veritate huius. Deus est, pater, filius, & Spiritus sanctus. Videtur, quòd nō sit vera, quia eius cōtradictoria videtur esse vera, nullus Deus est pater, filius, & Spiritus sanctus, quia quælibet singularis est vera, quia nec pater, nec filius, nec Spiritus sanctus.

Arg. 2. Præterea. Cuiuslibet propositionis veræ indefinitæ aliqua singularis est vera, sed nullam est dare veram singularem huius indefinitæ, igitur ipsa non est vera.

Vide de fide ad Petrū c. 1. & 5. de. Tri. cap. 6. Contra, hęc, Pater, filius, & Spiritus sanctus sunt vnus Deus, est vera, ergo & eius conuertens. Antecedens patet per Aug. de Trin. multis in locis.

RESPONDEO, quòd propositio est vera, quia terminus subiectus, quod primo significat hoc primo ponit in oratione, & si illi aliud extremum, quod prædicatur, sit idem, propositio affirmatiua denotans talem identitatem, vera est. Deus autem significat naturam diuinā, vt est nata prędicari de supposito, & illud significatum est idem tribus personis, igitur propositio, hoc significans est vera.

Verum est tamen, quòd in eius conuersa est magis prędicatio formalis, quia ibi intelligitur quasi superius, vel quasi commune prædicari de per se suis suppositis. Prædicatio autem formalior est quando commune prædicatur de minus communi, vel quasi minus communi, quàm è contra.

Sed nunquid eadem est veritas illius, & huius, deitas est pater, filius, & Spiritus sanctus?

Respondeo sicut prædicatio in diuinis distinguitur in veram formaliter, & veram per identitatem, hoc est, quòd illa sit formalis quando prædicatum conuenit formaliter subiecto, per identitatem vero quando propter infinitatem diuinam prædicatum est idem subiecto, licet non formaliter: ita hæc pater, filius, & Spiritus sanctus sunt Deus, vera est formaliter, & hæc per identitatem pater, filius, & Spiritus sanctus sunt deitas, non autem formaliter, ergo & ista, Deus est pater, &c. habet aliquam veritatem, loquendo de prædicatione formali, quam non habet ista, deitas est pater, &c.

Sed pro quo supponit Deus, intelligendo istam esse veram, quasi prædicatione formali?

Respondeo, vnicuique quo, correspondet proprium, quod, vel quis. Et ideo deitati, vt deitas est, correspondet quod, vel quis, quia illud, quod vel quis, est primo deitate ens, vt deitas est, & sicut deitas est de se hęc, ita Deus qui Deus est deitate, est de se hic, & in isto conceptu non includitur incommunicabilitas, nec ratio personæ, quia deitas cōmunicabilis est, & ideo Deus, vt deitate est Deus non includit aliquid incommunicabile formaliter. Isti termino sic intellectu absque conceptu personarum, seu personalium proprietatum vere possunt cōpetere aliqua pdicata realia: quæ, videlicet non, competunt naturæ, vt existenti in ratione suppositi, sed existenti in hac natura, inquantum existens in ea. Hoc modo forte est ista vera: Deus creat, & similes. Intelligendo subiectum pro hoc Deo existente in natura diuina, non intelligēdo aliquod suppositum, vel aliquod incommunicabile in illa natura, quia incommunicabilitas non est ratio talium actuum, & ita potest poni, quòd ista Deus est pater, & filius, & Spiritus sanctus est vera, quatenus Deus stat pro hoc Deo inquantum est per se ens deitate, non autem pro aliquo supposito propriedicto, in quo est natura diuina, quia quādo est veritas pro primis significatis terminorum, non oportet quærere veritatem in alijs, in quibus includūtur ista significata, sicut quando consequens habet propriam veritatem, non oportet quærere veritatem eius præcisa pro aliquo antecedente.

Exemplū huius, color hic singularis existens, non determinat sibi rationem suppositi, quia ratio suppositi proprie non reperitur in accidentibus, & licet sit in suppo-
F sito subiectę: tamen inquantum intelligitur absque vlla subsistentia in supposito, vt hic color existens, potest esse principiū operationis realis, sic si eadem albedo esset existens in tribus suppositis, vel superficiebus, haberet actū realem, scilicet vnam rationem disgregandi. Et si quęras a me de veritate huius propositionis, hic color disgregat, pro quo supponit ibi ly color? Dico, quòd supponit pro primo significato suo, puta pro hoc colore existente, nō aūt pro aliquo colore inferiori ad hunc colorem, puta pro hoc colore in hac superficie, vel in illa. Quia ista contrahentia colorem, non sunt causa veritatis huius propositionis sed est vera propter prima extrema. Multo magis esset hoc verum, si hic color, vt hic, esset per se existens: deitas autem est per se ens, & ideo Deus inquantum est Deus deitate est per se ens, quia. 7. de Tri. Aug. dicit. Pater eodē Cap. 4. (Nota qui intelligis, & applica ... iusta.)
G est, quo Deus est, licet non eodem sit, & pater sit, & ideo huic Deo non intelligendo aliquam rationem suppositi, siue personę imo rationi hui⁹ Dei potest attribui. Patri, & filio, & Spiritui sancto.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum in oppositum. Dico, quod illa non est eius contradictoria, si præcise fiat distributio pro personis, quia tunc non negatur, quod primo affirmatur in affirmatiua, si autē illa neget pdicatum a primo significato Dei, ab hoc Deo falsa est illa, & hoc est, quod vsitate dicitur, quòd talis vniuersalis negatiua non contradicit termino habenti suppositionem simplicem, licet contradicat termino habenti suppositionem personalem, hoc autem videtur probabile, et illa maxima sophistarum est vera, quando in aliqua dictione officiali, vel syncategorica includuntur duo, ad nihil refertur
H vnum, ad quod non alterum. In hoc autem signo nullus includuntur duo, scilicet negatio, & distributio, ergo cum distributio præcise respiciat supposita talis naturæ, negatio precise erit pro eisdem, & tunc illa negatio vniuersalis est vera, sed non est contradictoria primę sed ista Deus non est pater filius, & Spiritus sanctus vbi idē negatur, quod prius affirmabatur, & ista est falsa pro eodem subiecto, pro quo affirmatiua est vera.

Ad euidentiam secundi argumenti est sciendū, quod sicut dictum est in quæstione præcedenti, cuilibet vnicæ naturę, adæquate correspondet vnum singulare, quod singulare, vel est incommunicabile, sicut in creaturis: vel communicabile, sicut in Deo. Natura autem diuina, vnica est, omnino impluriticabilis, & innumerabilis, ergo ei adęquate correspondet vnum singulare, quod expri-
I mitur nomine Dei, quòd naturali intelligentia intelligitur ante quamcunque proprietatem personalem, & si consideretur illud singulare, vt quoddam ens ad se, cui conueniunt omnes proprietates essentiales, & perfectiones, ante omnem proprietatem personarum, quod quidem est ad se ens, & per se, nullo modo plurificabile, vel numerabile, licet communicabile sit in suppositis pluribus, quæ communicatio intelligitur per proprietates notionales. Et sicut est illa vera: Deus est pater filius, & spiritus sanctus ita ista, hic Deus est pater, & filius, & Spiritus sanctus. Exemplum iam tactum est, quia si esset vnus color in tribus superficiebus, ille color, puta albedo, disgregaret, & haberet omnes perfectiones albedini cōpetetentes, sed non, vt primo est in illa, vel in illa superficie, sed secundum se, licet illas haberet existens in illis
K superficiebus, non tamen primo, sic autem est hic.

DISTINCTIO V.

Post hac quæritur, &c.

QVÆSTIO I.

De generatione in diuinis.

IRCA istam quintam distinctionē in qua Magister agit, de generatione in compositione ad essentiam, quæro duo, primo Vtrum essentia diuina generet, vel generet. Quòd sic Aug. 7. de Tri. cap. 2. vel 12. Idem dici accipiamus, cum dicitur verbum, ac si dicatur nata sapientia: vt in vno eorum, eo quòd nata est, Arg. 1.

& ver-

& verbum, & filius accipiatur, & in his omnibus nominibus non ostendatur essentia, quæ ad se dicitur, ac in altero, quod est sapientia: demonstretur essentia, ac per hoc ad se dicitur, ergo expresse vult, quòd sapientia, vt est sapientia, & ad se dicit, dicatur nata, vt natũ est proprium filij.

Secundo sic. Ricar. 6. de Tri. cap. 22. Videtur expresse loqui contra Magistrũ sententiarũ. Multi, inqt, tẽporibus nostris surrexere, qui nõ audẽt dicere subiectã genitã quin potius, quod est periculosius, & cõtra sanctorũ auctoritates, audent negare, & modis omnibus conantur refellere, quod substantia gignat substantiã, pertinaciter negantes, quod omnes sancti affirmant. Ad illud, quod ipsi dicunt, auctoritatem inuenire non possunt. Ad hoc quod dicimus auctoritates multas etiam ipsi adducunt, in morem Goliæ &c. Et quia Magister exponit illas auctoritates, quas adducit contra se, ideo Ricar. subdit ibidem de eo. Bene

1. Regum, cap. 22.

B dicunt patres; quòd substantia substantiam gignit, vestra autem expositio ad hoc contendit, quòd credamus, quòd substantia substantiam non gignat, fidelis expositio, & omni acceptione digna, quia hoc quòd sancti patres clamant, contendit falsum esse, & quod nemo sanctorum asserit, contendit verum esse. Hæc ille. Videtur deridere Magistrum, qui contra intentionem patrum exponit auctoritates, quas adducit contra se, & videtur asserere oppositum illius, quod tenet magister, esse de intentione sanctorum.

Item per rationem, essentia communicatur, ergo producitur, antecedens patet per Aug. 15. de Tri. c. 26. Essentiam præstat filio sine initio generatio. Probatio consequentiæ, tum quia communicare, & communicari sunt relatiue opposita, & non dicunt nisi relationes originis. C Non enim dicunt relationes communes. Patet, igitur dicunt relationes originis oppositas, igitur idem, quod producere, & produci, tum quia si sint aliqua duo correlatiua, si vnum extremum vnius sit idem vni extremo alterius, & reliquum reliquo.

Exemplum, si. A. & B. essent duo correlatiua, & C. & D. correlatiua, si. A. & C. sit idem. B. & D. erunt idem. Probatio, quia alioquin diceretur idem ad plura correlatiua sicut. A. quod idem est, quod ipsum. C. diceretur correlatiue ad. B. & D. quæ per te sunt diuersa. Hæc est vna combinatio relatiuorum, producens, & productum, & hæc alia, communicans, & communicatum, sed communicans, & producens idem sunt, ergo & extrema eis correspondentia sunt eadem.

D Item per argumenta logica, quando prædicatum prędicatur per se de subiecto, potest supponere pro eo, patet de superioribus, & inferioribus, sed essentia prædicatur per se de patre, quia patre est essentia, ergo potest supponere pro eo, igitur sicut illa est vera, pater generat, ita ista videtur esse vera, essentia generat, prout supponit pro patre. Probatio minoris, quia non per accidens, quia nec vnum accidit reliquo, nec ambo tertio, & isti sunt duo modi vnitatis per accidens, qui ponuntur 5. Metaphysicæ. c. de vno.

Tex. 7.

Item essentia est pater, ergo essentia generat. Antecedens patet per conuersionem simplicem. Probatio consequentiæ. De quocunque prædicatur subiectum, & propria passio. Et hoc probatur, quia subiectum est medium ad demonstrandum propriam passionem suam de eo, cui non primo conuenit illa passio, generatio autem videtur E propria operatio, vel passio patris, ergo consequentia est bona. Item essentia est pater filij, ergo essentia generat. Probatio accidentis per conuersionem. Pater filij est essentia: igitur essentia est pater filij. Probatio consequentiæ, essentia est pater filij, ergo filius est filius essentię. Probatio istius consequentiæ, quia in relatiuis est consequentia mutua: si. A. est pater. B. ergo. B. Est filius. A. ergo si essentia est pater alicuius, ille erit filius essentiæ.

Item vltimo, genitum inquãtum genitum, est aliquid, quia generatio non terminatur ad nihil, & inter nihil, & aliquid non est medium, sed nihil in diuinis est aliquid, nisi sit essentia, ergo filius inquantum genitus est essentia, ergo essentia generatur.

Contra est Magister in litera.

A. L. Sui' ratio est tentata supra, &c.

IN ISTA quæstione errauit Abbas Ioachim, vt ha- A betur extra de Sum. Tri. Et. fi. c. Damnamus. Dixit enim Magistrum Petrum esse hæreticum, quia dixit rem esse in diuinis, quæ, nec producit, nec producitur. Ex hoc enim intulit Ioachim, quòd Petrus poneret quaternitatem in diuinis. Posuit .n. tres res: rem generantem, rem genitam, rem spiratam, & posuit rem nec generantem, nec genitam, nec speratam: ergo quatuor res. Hoc igitur inconueniens, quod sequi videbatur vitando, posuit Ioachim, quòd nulla res vna est pater filius, & Spiritus sanctus, sed tantum dixit personas illas esse vnam rem, sicut multi fideles dicuntur vna Ecclesia propter vnam fidem, & charitatem. Et istud probauit per illud Saluatoris in Io. Orantis patrem pro suis fidelibus, vt sint vnum, inquit, sicut, & nos. Intulit igitur Ioachim, cum fideles nõ sint vnum vnitate naturæ, ergo nec filius est vna res B cum patre.

Cap. 7.

ISTVD secũdũ in opinione Ioachim est hereticũ, scilicet, quòd pater, & filius, & Spiritus sanctus non sint aliqua vna res, quia sicut arguitur cap. præallegato, pater gignendo, dedit essentiam suam filio. Nullam enim aliam potuit dare, qua filius esset Deus, & simili ratione ambo eam dederunt Spiritui sancto, non autem erat ista communicatio patris essentiæ, quia essentia est simplex, & indiuisibilis, ergo totius essentiæ, ergo tota eadem essentia, quæ est in patre est in filio, & Spiritu sancto, & propter simplicitatem diuinam, quælibet persona est illa res, & tres personæ sunt illa res.

Vide in 4. d. 5. q. 1. vbi dicit Ioachim esse hæreticũ.

Quod autem arguit de Euangelio, soluitur ibi. Nam Saluator intelligit in oratione sua, quòd scilicet illi fideles sint vnum vnitate sibi proportionabili, sicut pater, & C filius sunt vnum vnitate sibi proportionabili, hoc est, quod sicut pater, & filius sunt vnum vnitate charitatis, quæ est natura eorum, ita fideles sint vnum charitate participata.

Et ista expositio probatur ibi per simile dictum Saluatoris Mat. 5. dicentis discipulis suis. Estote perfecti, sicut, & pater vester cœlestis perfectus est. Vbi non monuit, quòd simus perfecti naturaliter ex nobis, sicut pater ex se naturaliter est beatus, vel perfectus, sed vt essemus perfecti perfectione nobis competente, scilicet gratiæ, & virtutum.

QVANTVM autem ad primum articulum, in quo Ioachim dixit magistrum Petrum esse hæreticum contradicit sibi Papa. Nos autem sacro approbante Concilio credimus, & confitemur cum Petro, scilicet, quòd vna summa res est essentia, vel natura diuina, quæ nec gene- D rat, nec generatur, & tamen non sequitur, quòd sit quaternitas, quia illæ tres res, pater, filius, & Spiritus sanctus sunt illa vna res, quaternitas autem esse non posset, nisi esset quartum realiter a tribus distinctum.

Extra de sũma Tri. vbi supra.

Pro ista igitur opinio Magistri sic solenniter approbata, adducitur talis ratio. Res generans generat aliam rẽ, & realiter distinctam, quia nulla res seipsam gignit, vt sit, primo de Trin. cap. j. essentia autem in diuinis est penitus indistincta, ergo nec generans, nec genita, quia qua ratione generans, & genita.

Vide Alex. de Ales prima parte q. 42. mẽbro 3. art. 2. & v. q. præsenti, & fratrem Adã lib. 2. dist. 32. q. 4. & alios.

Ad hoc adducuntur rationes magistri in litera, quia essentia refertur ad se, & distingueretur a se.

Tertia ratio est, quia pater est formaliter eo, quod generat, quia pater est formaliter ipsa essentia, quæ est in filio propter indistinctionem ipsius essentiæ. & si ipsam ge- E neraret non esset formaliter ipsa essentia, quia illa esset distincta realiter ab eo, vt posterior origine.

Adducitur etiam alia ratio, quia in creaturis forma nõ generat, nec generatur, sed compositum. Deitas autem, se habet quasi forma in persona, ergo ipsa non generat, nec generatur. Ista ratio minorem habet euidentiam hic, quàm in creaturis, quia ibi forma non est aliquid per se existens, vt possit esse operans. Hic autem, deitas, non cointelligẽdo proprietates personales, est de se ens in actu.

1. Phys. to. 50.

Tamen confirmatur ratio sic, quia operatio, quæ est necessario distincti operantis non potest esse eius, quòd hic est vt forma, quia ipsa est per se indistincta in tribus, talis autem operatio est personalis, quæ est generare.

Hæc quantum ad realitatem huius quæstiones dicta sint.

SED LOQVENDO de logica ratione, quare non

non potest hæc esse vera, essentia generat. Vt essentia supponit ibi pro persona, sicut ista est vera: Deus generat, quia Deus supponit pro patre, & tamen Deus non distinguitur a se, nec Deus est formaliter is qui generatur licet, Deus generet Deum.

Respondeo. Quandcunque est subiectum abstractum vltimata abstractione, & prædicatum ex ratione sua nō potest prædicari nisi formaliter: non potest propositio esse vera, nisi sit per se primo modo, subiectum hoc est abstractum vltimata abstractione, & prædicatum hoc, de ratione sua non est natum prædicari nisi formaliter, ergo propositio non posset esse vera nisi per se primo modo. Sic autem non est vera hæc, quia prædicatum non est de per se intellectu subiecti. Omne enim, quod dicitur ad aliquid est aliquid præter relationem. 7. de Tri. 2. cap. Ita quod relatio non est intra conceptum absoluti. Huius
G syllogismi maiorem declaro sic.

Abstractio vltimata est quando formalis ratio alicuius consideratur secundum se præter quidlibet, quod nō includitur per se in illa, & ideo si ratio alicuius præcisissime accipitur, nihil illi formaliter inest, nisi, quod per se includitur in illa ratione.

In substantijs, quamuis in eadem re simplici possint esse perfectiones multæ subiectales formaliter distinctæ, & ibi vna ratio formalis possit abstrahi ab alia remanente adhuc cōcretione vtriusque formalitatis ad sua propria supposita: verbi gratia, licet hæc sit vera, subiecta intellectiua est volitiua, vbi est prædicatio concretiua vnius perfectionis de altera, tamen hęc negatur: intellectus est voluntas, quia illa significant perfectiones illas, vt abstractas a se inuicem, & secūdum proprias formalitates, tamen adhuc sic abstracta concernunt propria supposita, vt hic intellectus est intellectus, & hæc voluntas est voluntas. Accipiendo tamen substantiam, siue simplicem, siue compositam præcise secundum rationem suam formalem quidditatiuam, tantum est abstractio a supposito propriæ naturæ, quia communiter non sunt natæ concernere aliquid alterius naturæ: ideo ibi ista abstractio est maxima, abstrahendo enim naturam humanam a suppositis, quæ sunt illius naturę, sicut abstrahitur cum concipitur humanitas, non remanet vlterius abstractio alia, & ideo illud, vt sic conceptum præcise, est ipsummet præcise, quia cuilibet alij extraneum, sicut dicit Auic. 5. Meta
Cap. 1. & quod equinitas est tantum equinitas, & nihil aliud. Sed in accidentibus quanto plura possunt concernere, tanto plures possunt fieri abstractiones, concernunt quidem accidentia supposita alterius naturæ, & licet ab his abstrahantur, concernunt tamen indiuidua propriæ naturæ, sicut albū cōcernit lignū, & licet ab hoc abstrahatur albedo, tamen adhuc concernit albedinem hanc, & illam, quæ sunt indiuidua sua, sed vlterius est abstractio quidditatis a supposito, qualis dicta est fieri in substantijs, & illam circumloquimur per hoc, quod dicimus quidditas albedinis, & illa non concernit aliquod suppositum, nec eiusdem naturæ, nec alterius.

In relationibus etiam (quæ plura concernunt) adhuc plures possunt esse abstractiones. Concernit enim relatio suum proprium indiuiduum fundamentum, & subiectum, & licet abstrahatur a posteriori, non tamen a priori.

Exemplum hoc concretum, quod est causa, dicitur de ignę, qui causat calorem in ligno, vt de subiecto, sed abstrahendo a subiecto remanet adhuc cōcretio ad fundamentum, puta si dicatur potentia causandi. Calor enim est potentia causandi calorem, non tamen ignis est potētia causandi illum. Adhuc potest fieri vlterior abstractio ad proprium genus, vt puta si dicatur causalitas, & tunc nec ignis nec calor recipit prædicationem huius, tamen adhuc hæc causalitas est causalitatis. Vltima abstractio qualis est in substantijs, est per hoc, quod dicimus, quidditas causalitatis, & hæc, de nullo prędicatur alio. Ex istis narratis apparet, quę sit vltima abstractio, quia quidditatis absolutissime sumpta ab omni eo, quod est quocunque modo extra rationem quidditatis.

Circa alium terminum maioris, scilicet quod prædicatum de quocunque dicitur, de necessitate formaliter prædicatur.
F Notandum est, quod sustantiua possunt dupliciter prædicari in diuinis, quandoque formaliter, quandoque per identitatem, sed adiectiua, si prędicātur de necessitate formaliter prędicantur, & hoc quia sunt adiectiua. Nam ex hoc quod sunt adiectiua, significant formam per modum informantis, & ideo de nullo dicūtur vere, nisi ad quod se habent per modum informantis, de quo, videlicet. Formaliter dicuntur, talia sunt, non tantum nomina adiectiua, sed oīa participia, & verba. His intellectis, patet illa maior assumpta, quando aliquid est abstractum vltimata abstractione, ita quod est abstractum ab omni eo, quod est extra rationem eius, & prędicatum eius non prædicatur de aliquo nisi formaliter, non est vnio vera taliū extremorū, nisi sit formalis, & per se primo modo, quia istud predicatum pręcise, natum est prædicari formaliter, ideo non potest saluari veritas per identitatem tantum, & quia subiectum est summa abstractione abstractum, non potest stare pro aliquo qualitercunque alio a se, sed præcise pro se formaliter. Et ideo oporteret, quod sua ratio præcisa formalis esset idem illi prædicato, quod non posset esse, nisi ista ratio præcisa includeret illud prædicatum, patet igitur illa maior.

Patet etiam illa minor, quod talia sunt ista extrema, Essentia generat. Vel deitas generat, quia deitas est abstractum vltimata abstractione, generat autem est verbum, ideo non potest prædicari nisi formaliter, non sic autem abstrahitur vltimata abstractione hoc nomen Deus, & ideo potest supponere pro persona, vt cum dicitur. Deus creat, Deus generat.

Istud tamen, quod dictum est de multiplici abstractione
H quid valet, vā hæc humanitas est humanitas, hęc albedinitas est albedinitas. Et vniuersaliter nulla potest esse abstractio, quantumcunque vltima, dum tamen conceptus abstractus sit communis, sicut semper oportet quin abstractum dicatur de suo singulari, & per se: sed illud singulare non est suppositum, quando abstrahitur quidditas ab habente quidditatem. Ita in accidentibus, nūquam abstractum habet pro singulari suppositum. Itaque in accidentibus licet ponatur multiplex abstractio a subiecto remotiori, & propinquiori, sicut relatio a supposito, siue subiecto, & fundamento, & in subiecta vnica, scilicet a supposito, sed non a singulari, non tamen oportet quod in aliqua abstractione abstractum non prædicetur de aliquo, nec aliquid de ipso, quia hoc est impossibile, sed sufficit ad propositum hoc, quod vltimate abstractū,
I hoc est ab omni alterius naturæ, & a supposito proprio, non a singulari, de illo non prędicetur aliquid formaliter nisi prędicetur per se primo modo, igitur nunquid humanitas est animalitas. Humanitas enim non est singulare animalitatis, sed hęc animalitas, homo autem est quasi quoddam suppositum animalis.

AD ARGVMENTA in oppositum. Ad primam auctoritatem Aug. respondeo, quod sapientia licet abstrahatur a sapiēte, quod est operans, tamen adhuc significat potentiam operatiuam, vel principium operatiuum, & ideo non abstrahitur summa abstractione, quia potentia operatiua aliquo modo concernit aliquid, & propter talem concretionem aliqualem, aliqualiter conceditur, quod sapientia est nata, nullo autem modo, quod essentia sit nata. Quod autem Aug. Dicit aliquando, filium esse
K essentiam de essentia, hoc exponetur in se. Quæstione quod hoc non probat essentiam esse genitam, vel generantem, sed esse illud, de quo filius generetur.

Vel dicendum, secundum, quod Magister dicit. 28. di. quod sapientia stat ibi pro supposito siue hypostasi, sicut quin dicitur verbum, vel filius, in eo vero, quod dicit nata, intelligitur necessaria, quod dicit verbum, vel imago, & sic intelligitur, quod filius est essentia, quia terminus essentialis stans pro persona, indicat, quod illud sit in essentia, sed quomodo sapientia potest stare pro supposito, non autem essentia. Ratio iam dicta est quia sapientia non est quid abstractū vltima abstractione sicut essētia. Siqui in originali Doctoris.

Addictum Ric. Si intendit reprehendere Magistrum ibi, sicut ex verbis eius apparet, cum Doctrina Magistri, & præcipue ista, authenticetur per concilium generale in cap. Preallegato, nego Ric. Tenendo Magistrum, &

quod

quòd dicit Magistrum addocere multas auctoritates cōtra se, magister bene exponit eas, sicut patebit in se.q. nullam autem habet pro se auctoritatem, sed habet illam vniuersalis Ecclesiæ cap. prææallegato, quæ maxima est, quia dicit Aug. in libello contra epistolam Fundamenti. Euangelio non crederem, nisi Ecclesiæ Catholicæ crederem, quæ Ecclesia sicut determinauit, qui libri habendi sunt in canone Bibliæ, ita etiam determinat qui libri habendi sunt authentici in libris doctorum, sicut patet in canone, & post istam auctoritatem canonis non inuenitur in corpore iuris scriptum aliquod ita authenticum, sicut scriptum magistri, prææallegato capitulo.

Manichæ. 1.

Ad rationem illam de communicare dico, quòd productio habet productum pro termino suo primo, & dico hic primum terminum, terminum adæquatum, & hoc modo dicit Philosophus 7. Metaphysicæ, quòd compositum B primo generatur, quia est quod primo habet esse per productionem, hoc est adæquate. in composito tamen forma est formalis terminus generationis, non autem terminus per accidens, sicut apparet per Philosophum. 2. Physicorum, vbi probat formam esse naturam, per hoc, quòd generatio est naturalis, quia est via in naturam: est autem via in formam, ergo &c. quæ ratio nulla esset, si forma esset tantum terminus per accidens generationis, & in eodem etiam vult, quòd forma, & finis coincidunt in idem, quod non est verum de fine geniti, sed generationis, ergo terminus formalis generationis vere est ipsa forma, ipsum igitur generans vnam habet habitudinem ad primum terminum, qui dicitur productus, siue genitus, & aliam habitudinem habet ad formalem terminum, & in creaturis vtraque habitudo est realis, quia vtraque ha- C bitudo habet terminos realiter distinctos, & realis dependentia est vtriusque producti ad ipsum producens. In proposito autem producens ad primum productum habet relationem realem, quia distinctionem realem, & realem originem. Ad terminum autem formalem in producto, non habet relationem realem, quia non distinctionem realem, sine qua non est relatio realis. Producere igitur in diuinis dicit relationem realem, communicare autem dicit relationem originis, & quasi rationis, concomitantem illam realem. Cum igitur dicitur, quòd istæ sunt relationes oppositæ, scilicet communicare, & communicari. Dico, quòd sunt relationes rationis oppositæ, secūdū proprias rationes suas, licet necessario concomitentur aliquas relationes reales oppositas, scilicet producere, & produci, sed istæ relationes, & illæ non sunt eorundem D relatorum formaliter.

d. 15. cap. scripturas, vel sancta m. Ecclesia

T. c. 26. 27. & 32.

Tex. 14.

Tex. 70.

Exemplum huius de principio quo in creaturis, refertur realiter ad productum, sicut quòd, ad idem enim genus causæ pertinet ars, & ædificator. 5. Meta. Sed hic quo, quia non est distinctum, non habet relationem realem ad productum dist. 7. Ita nec e conuerso terminus formalis ad producens.

T. cap. 2. A. infra.

Per idem ad secundum dico, quòd nullum extremum vnius correlationis est idem formaliter cum extremo alterius correlationis. Communicans enim, & producēs licet concurrant in eodem supposito, quia natura non dicitur proprie communicās se, sicut dicitur communicata, tamen communicās non dicit formaliter eandem relationem, quam dicit producens, vt producens: communicari autem, & produci, nec eandem dicunt relationem, E nec idem primo denominant.

AD ARGVMENTA logica; cū primo arguitur de prædicatione per se, dico quòd essentia non prędicatur per se primo modo de patre, neque formaliter. Cum probas, quia non per accidens, dico, quòd (sicut in creaturis) non omnis prædicatio est per se, vel per accidens, accipiēdo accidens proprie, vt quando accidens prædicatur de subiecto. Non enim genus per se prædicatur de differentia, nec sic per accidens, quia neutrum neutri accidit, nec ambo tertio, sed est ibi medium extraneum siue inferius, contrahēs aliud, quod inferius potest dici accidens superiori idest extraneum, sed non proprie accidens, in diuinis autem non omnia sunt per se eadem, idest formaliter, nec tamen inest aliquid alicui per accidens proprie, sed aliquid est idem alicui absoluta identitate, absque forma- A li identitate, & ita est in proposito.

Prædicationes per se sunt formales, de identicis non tradidit Arist. Aliter dictum per se, & formaliter stat pro supposito.

Quinto. Tri. cap. 5. in Deo medium inter secūdū subiectam, & secundum accidens.

Contra. Pater est, qui generat, pater est essentia. Igitur, &c. Respondeo variatur prædicatio.

Ad aliud dico, quòd ista, essentia est pater, potest distingui, quia pater potest summi adiectiue, vel substantiue. Secundo modo significat personam, cuius est paternitas, & concedo eam esse veram per identitatem, quia substātiuum potest prædicari de aliquo per identitatem. Primo modo significat ipsam proprietatem denominatiue, & hoc modo exponit Magister dist. 27. Quia idem est patrē B esse, & genuisse. Hoc modo ista est falsa, essentia est pater, quia significat patrem formaliter prædicari de essentia, quando igitur arguis, de subiecto, & passione. Dico, quòd quando passio potest prædicari prædicatione eiusdē rationis cum illa, qua prædicatur subiectum, vel quando habet similem modum prædicandi, potest ex subiecto inferri passio, quādo non, non. Hoc subiectum, si sit substantiuum, potest prædicari per identitatem, passio autē, si est passio, non potest, sed tantum formaliter, quia est adiectiuum.

Ad aliud essentia est pater filij, quidam Doctor repetit opiniones aliorum, primam magistri Alexandri, qui distinguit istam, essentia est pater filij. Sicut iam distincta est illa pręcedens, scilicet essentia est pater, quod pater potest sumi adiectiue, vel substantiue. Primo modo dicit ipsam C esse falsam, & consequentiam non valere. Secundo modo veram.

A l. subiectum. Hē. prima parte summæ. q. 20. mēbro. 3. art. 1. in responsione ad. 5. argumentum.

Aliam Magistri Præpositiui, qui dicit eam simpliciter esse veram, ad quòd habet duas rationes. Vnam per cōuersionem, quia si conuertens est vera, conuersa erit similiter vera, sed hæc est vera, pater filij est essentia. Ergo essentia est pater filij.

Ratio Præpositiui. 1.

Aliam habet rationem, quia hæc est simpliciter vera, essentia est pater, aut igitur alicuius aut nullius si nullius ergo omnino non est pater. Si alicuius, & non nisi filij, ergo essentia est pater filij.

Ratio. 2.

Contra Magistrum Alexandrum arguit sic, & probat quod ly pater, tantum tenetur adiectiue: quoniam nomina, quæ imponuntur a potentia actiua, & passiua, vt sūt Magister, & discipulus, pater, & filius, edificator, &c. D summuntur tantum in significatione adiectiua, & hoc in respectu, quem habent ad aliud, quod respicit potentia, a qua imponuntur. Sed quandocunque aliquid habet rationem adiacentis, vel adiectiui ex respectu ad aliud quāto magis est determinatus eius respectus, tanto magis habet rationem adiacentis, vel adiectiui, & tanto minus quanto magis est indeterminatus. Sicut patet de respectu modi infinitiui, quem grammatici dicunt posse supponere magis, quam alios, quia illi dicunt finitam inclinationem ad suppositum, ille vero infinitam inclinationē ad suppositum. Infinitiuus autem, & adiectiuum in neutro genere potius substantiuātur, quam in genere masculino vel fœmino, ergo cum ly pater filij, habeat finitā, & expressam habitudinem. Nō sic autē cum per se ponitur ly pater, ideo licet posset teneri substantiue dicendo, essentia est pater, non tñ nisi adiectiue, dicendo essētia est pa- E ter filij. Et sic simpliciter ista est falsa, essētia est pater filij.

Et si obijcıatur, essentia est pater, & non est pater nisi filij. Ergo est pater filij aut non est pater.

Respondeo, patet, quòd est fallacia figure dictionis quia in prima propositione pater per se supponit pro tota persona. in secunda autem cum dicitur, quòd est pater filij, copulat proprietatem tantum circa subiectum.

Patet etiam, quòd non valet argumentum primum Præpositiui pater filij est essentia, ergo essentia est pater filij. Per conuersionem, quia debet sic conuerti, ergo aliquid, quòd est essentia est pater filij, sicut ista. Indiuiduū est homo. Non sic conuertitur, ergo homo est indiuiduū sed sequitur, ergo aliquid, quod est homo est indiuiduū.

Similiter secunda ratio non valet, cum arguitur, essentia est pater, aut igitur alicuius, aut nullius. Dicendū, quòd

non

non sequitur propter fallaciam figuræ distinctionis, quia statim cum additur, alicuius, vel nullius, aliter copulat, quam prius supponebat. Et dicendum est, quod nullius est pater, idest non alicuius est pater. Et non sequitur ex hoc, quòd non sit pater, propter figuram dictionis, sed sequitur tantũ, ergo non conuenit ei proprietas paternitatis.

Ideo respondet tertio modo, quod hæc est simpliciter falsa, essentia est pater filij, quia ly pater, tantum tenetur adiectiue propter rationem præmissam.

Contra modum eius dicendi arguo sic, quod includitur essentialiter in conceptu alicuius, sicut pars cõceptus non potest ab eo excludi sub quocunque modo concipiatur. Si enim sub aliquo modo concipiatur, & illud excludatur, tunc ille modus repugnat rationi conceptus qui concipitur: cum ergo in conceptu relatiui es hoc, quod conceptus relatiuus, non vt hoc modo conceptus vel illo, necessario includatur correlatiuum, vt terminus eius quia non potest esse, nec intelligi sine eo, sicut nec sine termino, hoc est enim esse eius, ergo quocunque modo concipiatur, siue adiectiue, siue substantiue, semper includeretur correllatiuum, vt terminus, & ita nullo modo potest intelligi, vt absolutum.

A l. Confirmatur de filiatione, tunc enim ista erit, &c. — Item tunc ista esset incongrua, pater filij est essentia, quia adiectiuum non substantiuatum, non supponit congrue pro subiecto, nisi in subiecto sit determinato ibi quippe in subiecto determinatur pater per filium, ad quem habet determinatum respectum, ergo, &c.

Ideo teneo opi. Alexandri distinguendo (sicut ipse distinguit) quòd substantiue est vera, adiectiue falsa.

Ad præpositiuum. — Ad rationes Præpositiui, dico quòd conuersa est vera substantiue, adiectiue incongrua, quia masculinum non potest substantiuari.

Ad 2. — Ad secundam eius rationem dico, quòd essentia est pater, igitur alicuius, & concedo, quòd est filij, sed cum arguitur in ratione principali. Si essentia est pater filij, ergo filius est filius essentiæ. Nego consequentiam. Cum probatur per illam consequentiam mutuã in relatiuis: dico, quod illa consequentia mutua tenet in illis relatiuis, quę sunt primo relatiua. Tenet etiam in his quæ referuntur per relationes. Si tamen dicantur formaliter relationes de eis, sicut si formaliter Sortes est pater Platonis è conuerso, formaliter Platonis est filius Sortis in his tamen, quæ non referuntur primo, nec etiam denominãtur formaliter ab ipsis relationibus, sed relatio prædicatur de altero eorum per identitatem, non valet consequentia, sed est consequens a positione consequentis, quia ibi in consequente plus significatur, quam in antecedente. In antecedente enim notatur identitas ad aliquid, de quo dicitur, sed in consequente significatur illud aliud referri ad illud formaliter. Cum enim dicitur, filius est filius essentiæ, ex vi constructionis, significatur essentiam esse proprium correlatiuum eius, quòd est filius, & ita filium esse formaliter filium essentiæ. Antecedẽs autẽ nõ significat relationem paternitatis formaliter conuenire essentiæ, sed tantum per identitatem.

Ad vltimum dico, cum accipis genitum inquantum genitum est aliquid, nego nisi aliquid, vt extendit se ad aliquid, & tunc minor est falsa. Et cum dicis, non est nihil: dico, vt sæpe prædictum est, quod inter contradictoria est medium cum ly inquantum, ita, quod neutrum inest cum inquantum, sicut nec homo inquãtum homo est albus: neque inquantum homo est non albus, tamen non sunt duo contradictoria complexa simul falsa, ista enim contradictoria est vera, homo non inquãtũ homo est albus. Ita hic, genitum non inquantum genitum est aliquid, quia ratio genitionis non est formalis ratio inhærentiæ prædicati, ita, scilicet quod ly inquantum, dicat rationem formalem geniti, licet genitum in se formaliter sumptum sit per identitatem essentia.

Quid igitur dicetur de genito inquantum genitum? Potest concedi, quod genitum inquantum genitum est persona, vel subsistens, sed non sequitur vlterius. Ergo inquantum genitum est aliquid, accipiendo aliquid, pro essentia, propter non identitatem formalem rationis personalis cum essentia.

☞ Vtrum essentia sit communicans, vel communicata.

F Quod non, quia tunc producta, probatur dupliciter, vt supra. Contra. 15. Tri. 26. & Ioãnis 10. pater meus, quod dedit mihi. — Sic in originali.

Solutio de duplici termino primo, & formali. Simile de duplici principio primo, & formali.

Ad argumenta, &c.

QVÆSTIO II.

De generatione filij.

SECVNDO quæro de secunda parte dist. Vtrum filius generetur de subiecta patris. Quòd non: quia 7. de Tri. cap. 6. & 12. Tres personas ex eadem essentia non dicimus, subiecta autem videtur vniformiter se habere ad quamlibet personam, ergo nulla persona est de alterius subiecta. — Arg. 1.

G

Item constructio alicuius cum suo genitiuo nõ notat maiorem distinctionem constructibilium, quam præpositio cum suo casuali, quando adsunt eadẽ constructibilia ergo non maior distinctio notatur hoc: filius essentię patris, quam filius de essentia patris, sed non conceditur, quod sit filius essentiæ patris, quia tunc essentia generaret filium, ergo. — Arg. 2.

Item cum dicitur, filius est de substãtia patris, aut ly de notat distinctionem, aut non, si sic, propositio falsa est, quia essentia non distinguitur realiter a filio, si non, igitur hęc est vera: Pater est de essentia filij, vel de essentia patris, quòd non conceditur. — Arg. 3.

H Oppositum. 15. de Trin. cap. 19. Aug. tractans illud ad Collo. Trãstulit nos in regnum filij charitatis suæ, quòd dictum est ait. Filij charitatis suæ, nihil aliud est, quam filij substantiæ suæ, ergo est de substantia patris. — Opposit. ratio. Cap. 1.

Præterea. Ad hoc est auctoritas Aug. Contra Maximinum, & ponitur in litera, nullo modo verum filium Dei cogitatis, si hunc de substantia patris esse negatis.

Item filius in creaturis non est nisi gignatur de substãtia patris, ideo in inanimatis non est paternitas, nec filiatio, quia generatum est de materia aliena, sicut ignis generat ignem de materia aeris, ergo non est vera filiatio nisi vbi vera substãtia patris, vel aliqd de substãtia patris, est materia respectu filij, sed filius in diuinis est vere filius patris, ergo de substantia patris est tanquam de materia.

I IN ISTA quæstione dicitur, quòd sicut in substãtia creata generabili, aliquid est potentiale, quod supponitur generationi, vt materia: & aliquid inductum per generationem, vt forma; & ex eis est productum, quod est genitum, ita correspondent proportionaliter quasi tria in diuinis consimilia. Persona quippe est quasi compositum, & relatio quasi forma, & essentia quasi materia, est igitur filius genitus de substantia patris: sicut quasi de materia. — Opinio Henr. In sũ. ar. 54. q. [illegible] quoli. 8. q. 9. vide etiã quoli. 6. q. 1. & [illegible] & Ochã.

Istud probatur per rationem Aug. Contra Maximinũ quæ ponitur in litera. Filius enim nullo modo est de nihilo, neque negatiue, vt aliquis dicitur loqui de nihilo, quando non loquitur, neque affirmando ly de nihilo, vt ly, de, sit nota materialitatis, vel quasi materialitatis, quia nihil non potest esse materia alicuius, neque affirmando ly, de originaliter siue ordinaliter, idest post nihil, quos K tres modos intelligendi aliquid esse de nihilo ponit Ans. Monologio. cap. 8. Si nullo modo filius est de nihilo, ergo de aliquo, ergo cum nõ de alio, quam de substãtia patris: patet, quod est de substantia patris. — Ratio. 1.

Et si respondeatur (sicut videtur Magister respondere in litera) quod est de substantia patris, idest de patre, qui est substantia.

Arguitur, quòd ista expositio non sit sufficiens, quia, tantum exponit, de, vt notet rationem principij originãtis, vel efficientis. Et posito, quod hoc modo sit de patre, adhuc restat quæstio, vtrum de aliquo, vel de nihilo, sicut de materia, vel de quasi materia. Et cum non sit de nihilo sic, quia hoc homo creatura est de nihilo. Ergo aliquo. Et stat argumentum.

Ad hoc etiam adducitur auctoritas Aug. 7. de Tri. cap. 3. & 4. Quòd filius est sapientia genita, vel nata, — Ratio. 2.

Si arguitur contra ista positionem, quòd actus purus non potest esse quasi materia respectu generationis, quia nullo modo est in potentia.

Præterea. Per rationem Magistri, cum sit vna essentia trium personarum, generaretur filius de essentia trium.

Respondent ad primum distinguendo, quòd aliquid est in potentia ad aliquid duobus modis. Vno modo ad aliquid, quod est absolutum, & differt ab ipso re, vel intentione, & vadit de potentia ad actum per motum, & per transmutationem rei, vel rationis. Aliomodo aliquid est in potentia ad aliquid, quod est rationis tantum, & differt ab ipso sola ratione, nunquam vadens per transmutationem quamcunque de potentia ad actum, sed semper naturaliter est coniunctum actui. Primo modo in creaturis, materia est in potentia ad formam tanquam ad differens re ab ipsa, & transiens de potentia in actum per realem transmutationem, & similiter forma generis est in potentia ad formam differentiæ, tanquam ad aliquid differens ratione, vel intentione ab ipso, & transiēs de potentia ad actum per trāsmutationem rationis, nullo tali modo diuina essentia est in potentia ad aliquid, & de ista potentia habet veritatem medium in argumento; quia illa repugnat actui puro. Non sic est de potentia secundo modo, quia de natura formæ diuinę, inquantum est actus purus, est etiam, quòd sit secundo modo in potentia ad plures respectus. Breuiter igitur productio diuina summe differt a productione naturali, quia in ista itur per transmutationem ad perfectionem, & ibi distat potentia ab actu, in ista autem nequaquam. Differt etiam ista specialiter a productione naturali, quæ est generatio, quia illa est de imperfectu substantialiter, ista vero est de perfecta substantia, in quo plus conuenit cum productione, quæ est alteratio, quia in illa subiectum, quod est in potentia secundum quid, est aliquid existēs in actu, sed differt in hoc, quia subiectum in alteratione est in potentia ad aliquid reale absolutum, realiter differens ab ipsa, in productione autem diuina nequaquam, & in hoc diuina productio conuenit plus cum productione speciei ex genere, sed differt, quia in hac productione genus est sicut subiectum, & materia, & est in potentia ad aliquid absolutum, vt ad differentiam: quæ tamen sola intentione differt ab ipso, hic autem subiectum est in potentia ad aliquid respectiuum, quòd differt ab ipso sola ratione. Et ita licet ista productio speciei ex genere sit magis similis

Quare in summa vsque ibi Ad secundum.

diuinę, quā alia, in multis tñ differt, quia productio speciei ex genere procedit ab esse incompleto ad esse completū, D assumendo complementum determinationem per differentiam, vt secundum aliud, & aliud reale descendat in aliā, & aliam speciem, & erit tantum genus vnum commune secundū rationem. In productione autē diuina subiectum non est aliquid incompletum determinatum per assumptam proprietatem, sed vnum, & idem re singulare totaliter habet esse per productionem in diuersis proprietatibus relatiuis, quòd est commune non secundum rationem, sed secundum communicationem.

Ad secundum dicitur, quòd est de substantia inquantū est trium, sed vt est patris substantia.

Opinio. Gotfre. quol. 9. Tex. 8.

Huic opinioni additur ab alijs, quod essentia diuina dicitur generari subiectiue, quod enim subijcitur generationi, potest dici subiectiue generari per Philosophum, 5. Physi. Vbi arguit, quòd generatio non est motus. Per hoc argumentum, quod mouetur est, quòd generatur non est, E ergo, quòd generatur non mouetur. Accipit autem, quod mouetur pro subiecto motus, non pro termino. Si enim acciperet, quòd generatur, pro termino generationis nō pro subiecto, argumentum nō valeret, quia dum motus est, terminus motus non est, ergo oportet, quòd accipiat ibi, quòd generatur pro eo, quòd subijcitur generationi. Idem probatur per Commentatorem ibidem commento. 8. & 9.

Pro ista opinione adducuntur rationes tales. Illud vere dicitur generari subiectiue, siue esse subiectum generationis, quod manet idem sub vtroque termino generationis. Essentia autem diuina manet eadem in patre, & filio. Ergo ipsa erit vere subiectum ipsius.

Confirmatur ratio, quia in eodem est terminus, & A transmutatio, sicut dispositio, & forma, ad quam disponit ergo cum in essentia sit relatio, quę est quasi terminus generationis, in ipsa etiam erit ipsa generatio.

Præterea. Omnipotentiæ actiuę correspondet aliqua potentia passiua, ergo fęcunditati patris, quasi actiuæ correspondet aliqua potentia quasi passiue, de qua potest producere. t. Cœ. cōtra Pia & 3. de Aia.

Vltimo arguitur sic. Si ignis generaret ignem de substantia sua, adhuc substantia ignis generantis ita esset in potentia ad formam ignis generandi, sicut modo est materia aliena, de qua generatur, sic igitur in proposito, essētia patris, de qua pater generat, erit quasi materia respectu generationis.

CONTRA Istā opin. arguo primo sic. Essentia est formalis terminus productionis, igitur non quasi materia. Reprobat Oopin. Gotfr. B Probatio antecedentis. Io. 10. Pater, quod dedit mihi, maius est omnibus. Maius autem omnibus non est nisi aliquid infinitum, hoc non est nisi essentia, ergo illam dedit. Hoc etiam vult Aug. 15. de Tri. cap. 26. Sicut filio, inquit, præstat essentiam sine initio temporis, sine vlla mutabilitate naturę, de patre generatio, ita Spiritui sancto præstat essentiam sine vllo initio temporis, sine vlla mutabilitate naturæ de vtroque processio, non autē cōceditur formam aliquam dari producto siue communicari, vel præstari per generationem, nisi illa forma communicata sit formalis terminus talis productionis. Probatur etiam illud antecedens per rationem.

Primo. Quia nulla entitas formaliter infinita simpliciter perfectior termino formali productionis habetur per productionem, essentia est formaliter infinita, relatio autē non, C ergo si relatio esset formalis terminus productionis, persona non haberet essentiam per productionem.

Secundo, quia in creaturis natura est terminus formalis generationis, non autem proprietas indiuidualis, vel hypostatica, sicut patet secundo Physicorum. Vbi dicitur, T. cap. 14. quòd generatio, quia est via in naturam, scilicet in formam. Natura igitur siue essentia est per se terminus generationis, & non nisi terminus formalis.

Tertio, quia alias ista generatio nō esset vniuoca, quia ratio formalis termini eius non esset ratio conuenientiæ generantis cum genito. Consequens est inconueniēs sicut tangetur dist. 7.

Similiter alias non esset ista productio generatio, sed magis esset mutatio ad relationem, quia productio ponitur in genere, vel in specie ex suo termino formali. Sicut Tex. c. 4. inde. D patet ex 5. Physicorum. Sicut alteratio ponitur in genere qualitatis, quia ibi est forma accidentalis, quæ est formalis terminus alterationis, ergo si formalis terminus huius productionis esset relatio, ista productio poneretur in genere relationis, & non esset generatio. Probo consequētiam primi enthymematis primo, quia illud, quod est materia in generatione, est in potentia ad terminum formalem, & quòd est quasi materia est quasi potētia. Essētia, nec vere, nec quasi est in potentia ad seipsā, ergo, &c. Similiter probatur eadem consequentia, quia vna persona tantum vno modo habendi habet essentiam. Saltem istis duobus modis non habet eam, scilicet vt terminum formalem productionis, & cum hoc vt quasi materiam, & subiectum generationis. Probatio istius, quia si haberet eam ex vi productionis, vt terminum formalem, haberet eam circumscripto omni alio modo, ergo non habet eam, E vt quasi materiam subiectam generationi. Non enim habet deitatem aliquo modo, quo circūscripto haberet eam perfecte, & esset verus Deus. Videtur etiam sequi, quòd haberet bis essentiam, & per consequens, quod sit bis Deus, quia habere essentiam est esse Deū, & quod habeat prius eā naturaliter, quam habeat eam, si rō quasi materiæ præcedit, aliquo modo rationem formalem termini generationis.

Item secundo essentiæ, vt de ea generatur filius, necessarie est assignare aliquod esse, quia prīcipiare aliquod verum ens in quocunque genere principij non conuenit alicui, nisi realiter enti, quæro, quòd esse conuenit essentiæ, vt ipsa est, de quo per impræssionem generatur filius, aut præcise esse ad se esse, scilicet, quod est essentiæ, vt essentia, & tunc filius est de essentia, vt essentia: & hoc

modo

modo est trium personarum, aut vt conuenit sibi esse in aliqua subsistentia, & tunc quæro in qua; aut in ingenita, & sic cum in intellectu eius, quòd est esse, de quo aliquid producitur, includatur hoc, quod est esse illud, in quo forma inducitur: & in intellectu eius, quod est esse in quo, includatur habere illud, quòd est in eo, & per consequens esse formaliter per ipsum, ergo si essentia, vt est in patre, sit, de qua filius generatur, & per impressionem, secundum eos sequitur, quòd ipsa, vt in patre erit illud, in quo notitia genita imprimitur, & ita essentia, vt in patre erit formaliter verbum, siue noscens notitia genita, quòd est inconueniens. Si autem essentia, vt in alia subsistentia a patre est, de qua generatur filius, & inquantū est de qua, præcedit aliquo modo terminum generationis, ergo ante terminum generationis sunt duæ subsistentiæ: quod est inconueniens.

Si autem dicas, vt est de qua generatur filius, nullam habet existentia in persona sicut, & materia inquantum est, de qua generatur genitum, non habet esse in aliquo supposito, sed tantum habet esse in potentia in supposito generando. Hoc nihil est, quia (vt dictum est) principianti realiter aliquod ens in quocunque genere princip j oportet tribuere aliquod reale esse, & ideo materiæ, vt principiat compositum, licet sibi non competat esse compositi, quod est eius participatiue, tamē conuenit sibi esse suum proprium, quod esse est prius naturaliter, quam sit pars compositi. Ita igitur hic oportet essentiæ, inquantum est, de qua generatur filius, dare esse, vel in supposito, vel esse essentiæ secundum se, & sic stat argumentum.

Si dicatur aliter, quod inquantum est patris, est illud, de quo generatur filius, & tamen per generationem, inquantum quasi actu informatur notitia genita, est actu alterius suppositi, hoc impobatum est in argumento, quia in intellectu eius, quod est esse de quo per impressionem includitur esse in quo, & ita esse formaliter tale secundū impressum illud.

Similiter, tunc communicatio essentiæ alteri supposito præcederet secundum intellectum productionem, ita quod communicatio non fieret per productionem, sed fieret quasi ante terminū productionis, sicut illud, quod est quasi materia generationis: præintelligitur aliquo modo ipsi termino. Similiter, licet aliquid, quod non est de se alicuius suppositi in actu, per generationem fiat actu alicuius suppositi, sicut materia, quæ non est alicuius suppositi, fit per generationem aliquid suppositi, tamē, quod illud, quod est vnius suppositi, fiat alterius suppositi præcise, per hoc, quod est materia, videtur impossibile absq; actione, quæ fit ad ipsum.

Præterea tertio. Quando ad productionem effectus concurrunt actiuum, & passiuum: prior est naturaliter respectus actiui ad passiuum, quam vtriusque ad productum. Probatio huius, quia oportet causas diuersas eiusdem prius naturaliter approximari adinuicem, quam producant effectum, & patet per exemplum de igne calefactiuo, & ligno calefactibili, & calore genito.

Sic in originali sed non manu propria.

Item isti respectus actiui ad passiuum, & eiusdem ad productum, non omnino ex æquo conueniunt actiuo, nec ille respectus ad productum est prior, ergo est posterior. Antecedens huius enthymematis quantum ad vtrāque partem simul probatur, quia actiuum agit in passiuū se solo in ratione causæ, nec producit productum, nisi alio concurrente in ratione concausantis.

Et si omnino neges prioritatem respectus ad respectū, non potes negare, quin necessario sit respectus actiui ad passiuum, non posterior respectu vtriusque ad productū. Igitur si in patre est fœcunditas actiua, & aliquid quasi materia concurrens ad productum, prior est respectus patris, vt productiui ad illud quasi materiam, quam sit vtriusque eorum ad filium, aut saltem erit necessario cōcomitans. Et ex hoc vltra, cum res nō præexigat naturaliter, nec necessario similiter requirat illud, quòd est præcise ens rationis, sequitur, quod ista relatio, quæ naturaliter præexigitur, quasi actiui ad passiuum sit realis, & ita in patre erit relatio realis prior relatione eius ad filium, vel saltem alia ab illa, quod videtur inconueniens.

Item quarto ad principale. Potētia prima causatiua effectiua se sola effectiue causat, excludendo omnem aliā causam eiusdem generis, & alterius generis in ratione causæ materialis. Et ratio est, quia causalitas causæ materialis non dicit perfectionem simpliciter, & ideo licet reductio fiat ad aliquod principium, in illo genere, illud tamen non est simpliciter primum, sed totum illud genus reducitur ad aliquod primum in alio genere, quod non includit imperfectionem, puta ad aliquid in genere efficientis. Patet etiam hoc antecedens per hoc, quod potentia creatiua per se sine alio principio materiali producit productum. Ex hoc infertur a simili, quod productiua potentia prima seipsa sola producit, & sine alio principio productiuo concurrente, & ita sine alio quasi materia: similis enim ratio videtur de principio productiuo, & creatiuo, quia si poneretur aliquod principium quasi materiale, non esset inquātum tale est summe perfectionis, & ita videretur reducendum in ratione principij ad principium productiuum actiue.

Sic in aliquo originali.

Si arguatur, quod omnis causalitas secundæ causæ reducitur ad consimilem causalitatem in prima causa, sicut efficiens ad Deum, vt ad primum efficiens, & finis etiā ad Deum, vt ad vltimum finem, & forma ad exemplar sine ideam in Deo, ergo ita erit de causa materiali.

Respondeo, quod non est simile, quia materia includit imperfectionem, quia semper est ei annexa priuatio, & ideo per se a nullo ponebatur principium, vnde theologia, quæ est de Deo siue naturalis, siue supernaturalis, non determinat de causa materiali secundum Commentatorem primo Physicorum com. primo.

Item 5. secundum Aug. Contra Maximinum lib. 3. ca. 15. Spiritus sanctus non est de nihilo, sed inde est vnde procedit, ita igitur concedit Spiritum sanctum non esse de substantia patris, & filij: sicut concedit filium esse de substantia patris, & simili modo relatio Spiritus sancti est in deitate, sicut relatio filij, sed essentia non se habet respectu relationis Spiritus sancti, quasi materia receptiua eius, vt videtur secundum istam opinionem, quia ponit verbum generari per impressionem in illud, de quo gignitur: Spiritum sanctum autem quasi per expressionē, vel ex sufflatione sui de voluntate formata, de qua producitur. Quòd enim producitur per expulsionem de aliquo: non habet illud, de quo pro materia, in productione sui, quia omnis materia cuiuscunque productionis, & producti est, in qua recipitur forma producti, quod non est in expulsione de illo, igitur Spiritus sanctus non est de nihilo, nec tamen de aliquo sicut de quasi materia suæ productionis, igitur propter hoc, quod est filium non esse de nihilo, vel relationem eius fundari in essentia, non oportet essentiam, vt est de qua filius generatur, esse quasi materiam respectu generationis filij.

Hen. quol. 6. q. 1.

Item ad idem, filium esse de substantia patris necessario requiritur ad hanc generationem, quantum ad existētiam realem generationis, sed ad istam existentiam non necessario requiritur substantiam patris esse quasi materiam, ergo, &c. Patet maior per Augustinum contra Maximinum. Nullo modo verum Dei filium cogitatis, si hūc esse de substantia patris negatis. Probatur minor. Nullū ens præcise rationis necessario requiritur ad hanc generationem, vt existentem substantiam patris esse quasi materiam præcise dicit ens rationis circa substantiam, alioquin circumscripta negotiatione intellectus, erit ex se quasi materia, ergo vel materia realiter, vel similitudo realis ad materiam.

Item nihil conuenit illi essentiæ, in quo materia distinguitur a forma, sed quodlibet conueniens sibi, vel est proprium formæ, vel commune formæ, & materiæ, ergo in nullo erit ita quasi materia, sicut quasi forma. Antecedens patet, quia esse idem in generante, & genito nō est proprium materiæ, immo anima est eadem in corde generante, & parte genita. Materia nunquam est eadem in causatis, quia sufficienter actuatur per vnicam formam, in propagante materia geniti fuit aliquid, sed non fuit materia sub forma propagantis. Non enim quia eadem est materia generati, & corrupti, ideo est eadem generantis, & geniti.

Item incomposibilia simpliciter non possunt esse

actus

Ad hoc eſt dempto quia eadē eſt materia corrupti, & geniti quaſi id ſit generantis & geniti eadem.

actus ſimpliciter eiuſdem, bene tamen poteſt eſſe idem actus incompoſsibilium, ſicut anima partium organicarum, hoc eſt contra relationem accidentem eſſentiæ.

Item compoſitum per hoc conſtituitur, quod potentiale actuatur actu compoſiti, & determinatur, igitur eſſentia referetur, & determinabitur.

Confirmatur, quia ſicut qualitas non eſt actus alicui⁹ niſi ſecundum, quòd actuatum eſt quale, ita relatio nullius eſt actus, niſi ſecundum, quòd aliquid ipſa refertur, eſſentia non refertur.

Item illa ratio, quæ eſt in tertia dubitatione in fine, ꝙ ſuppoſitum diceretur relatum ſecundum illud fundamētum, ſicut ſecundum deitatē pater eſt ſimilis filio, tamē hæc relatio non eſt actus fundamenti, vt eſt formaliter diſtinctè ſecundum te.

Deciſio quæſt.

IDEO TENENDO cum Doctoribus antiquis, qui omnes a tempore Auguſtini, vſque ad iſtum non ſunt auſi in diuinis nominare materiam, nec quaſi materiam, cum tamen omnes concorditer dicant cum Auguſtino, quod filius generatur de ſubſtantia patris. Dico primo, ꝙ filius nō generatur de eſſentia patris, ſicut de materia, vel quaſi materia. Secundo, quòd ſine gloſſa vere, & propriæ filius eſt de ſubſtantia patris.

Primum declarari poteſt ſic. Generatio in creaturis duo dicit, productionem, & mutationem, & iſtorum rationes formales aliæ ſunt; & ſine contradictiones ſeparabiles adinuicem. Productio autem formaliter eſt ipſius producti, quòd eſt compoſitum 7. Meta. & accidit ſibi, quod fiat cum mutatione alicuius partis cōpoſiti. Mutatio formaliter eſt actus mutabilis, quod quidem de priuatione tranſit ad formam: concomitatur autem mutatio productionem in creaturis propter imperfectionem potentiæ productiuæ, quæ non poteſt dare eſſe totale termino productionis, ſed aliquid eius præſuppoſitū tranſmutat ad aliam partem ipſius, & ſic producit compoſitum. Si enim generans creatum eſſet perfectum agens, & nō exigeret materiam, de qua, vel in quam ageret, ſed poſſet producere effectum per ſe, & ex ſe, tunc eſſet productio ſine mutatione, igitur ſine contradictione poſſunt ſeparari, & realiter ſeparantur, comparando ad potentiam productiuam perfectam. Hoc apparet etiam in creatione, vbi propter perfectionem potentiæ productiuæ potentis primo totum in eſſe, vere eſt ratio productionis, inquantum per eam terminus productus accipit eſſe: ſed non eſt ibi ratio mutationis, inquantum mutatio dicit aliquid ſubſtratum aliter nunc ſe habere, quam prius, ex 6. Phyſ. in creatione autem non eſt aliquid ſubſtratum.

Tex. com. 26. Vi ſepta. q ꝑacc. Tex. cap. 31. & 73.

Ad propoſitum cum in diuinis nihil imperfectionis ſit ponendum, ſed totum perfectionis, & mutatio (de ratione ſui) dicat imperfectionem, quia potentialem, & hoc immutabili, & concomitanter etiam dicit imperfectionem potētiæ actiuæ immutante, quia talis neceſſario requirit cauſam concauſantem ad hoc, vt producat, cum igitur non ſit ibi aliqua imperfectio, nec qualis eſt potentiæ paſsiuæ, nec etiam aliqua imperfectio potentię actiuę, ſed ſumma perfectio, nullo modo ponetur ibi generatio ſ. b ratione mutationis, nec quaſi mutationis, ſed tantum generatio, vt eſt productio, inquantum, ſcilicet aliquid per eam capit eſſe, ponetur in diuinis, & ideo generationi, vt eſt in diuinis; non aſsignabitur materia, nec quaſi materia, ſed tantum terminus, & hoc vel totalis ſiue primus, id eſt adæquatus, qui primo producitur in eſſe, vel terminus formalis, ſecundum quē terminus primus formaliter accipit eſſe,

Secundo dico, ꝙ negata omni materialitate, & quaſi materialitate, vere tamen filius eſt de ſubſtantia patris, ſicut dicunt auctoritates adductę in litera, vbi per ly, de, non tantum notatur efficientia, vel origo. Si enim tantū efficientia, tunc creaturæ eſſent de ſubſtantia Dei, nec notatur per illud, de, tantum conſubſtantialitas, quia tunc pater eſſet de ſubſtantia filij, ſed notatur ſimul originatio, & conſubſtantialitas, vt, ſcilicet in cauſali huius præpoſitionis, de, denotetur conſubſtantialitas ſic, quod filius habet eandem ſubſtantiam, & quaſi formam cum patre: de quo eſt originaliter, & per illud, quod conſtruitur in genitiuo cum iſto cauſali notetur principium originans, ita, quòd totalis intellectus huius ſermonis, filius eſt de ſubſtantia patris, eſt iſte, filius eſt originatus a patre, vt cōſubſtantialis ei. Et iſto modo exponit Magiſter auctoritates in litera adductas, non præciſe per ſubſtantialitatem, nec per originem præciſe, ſed per vtrumque, ſicut communiter apparet, de patris ſubſtantia, hoc eſt, de patre, qui eſt eadem ſubſtantia. Per primum originatio, per ſecundum conſubſtantialitas habetur. Et, quod iſta ſit intentio Aug. In auctoritatibus eius contra Maximinum, quæ ponuntur in litera, apparet ex fine auctoritatum. Nam in vna auctoritate ponit Aug. Si aliam non inuenis patris agnoſce ſubſtantiam, & filium cum patre homouſion confitere. Hoc igitur intelligit per filium eſſe de ſubſtantia patris: filium ſic eſſe de ſubſtātia patris, vt ſit homouſion cum patre.

B Item in alia auctoritate dicit. Si vero de patris ſubſtantia, tunc eſt eadem ſubſtantia patris, & filij.

Ad intellectum ergo huius affirmatiuæ, qua dicitur: filius eſt de ſubſtantia patris, ſecundum intellectum prædictum, dico, quod intellectus iſte vere ſaluat, ꝙ filius non ſit de nihilo, vere etiā ſaluat, quod filius eſt de ſubſtantia patris, ſicut requiritur ad filiationem.

Plures aduerſariorū decipiūtur non percipientes ſcoticā diſciplinam.

Primum declaro, quia creatura genita non eſt de nihilo, quia aliquid eius præexiſtit, vt materia, igitur cum forma ſit aliquid compoſiti, & aliquid eius perfectius, quā ſit materia, ſi forma alicuius præexiſteret, & materia de nouo adueniret, & informaretur illa forma prçexiſtente, ipſum productū non eſſet de nihilo, quia aliquid eius præextitiſſet, immo aliquid eius perfectius, quā materia, quæ præexiſtit communiter, igitur ſi filius non diceretur eſſe de nihilo, quia eſſentia eius, ſecundum ordinem originis præfuit in patre, & hoc ſi illa eſſentia eſſet quaſi materia generationis filij, multo magis nec filius eſſet de nihilo, ſi illa eſſentia prius origine exiſtens in patre, ſit quaſi forma communicata filio.

Secundum declaro, ſcilicet quod iſtud, de ſufficiat ad rationem filiationis, quia in animatis, vbi eſt paternitas, & filiatio, videamus, quis ſit ille actus, per quem generans dicitur formaliter pater. Ille vtique eſt actus decidēdi ſemen, & ſi eſſet perfectum agens, ita quod tunc quādo decidit ſemen, poſſit immediate decidere prolem, vere eſſet pater, & multo perfectius, quam modo ſit vbi requirunt tot mutationes intermedię, ſed nunc in iſto actu decidendi ſemen, illud, quòd erat ſubſtantia eius, vel aliquo modo aliquid eius, non eſt materia, ſed eſt quaſi terminus formalis productus, ſiue communicatus per iſtū actum, ſicut eſſet proles, ſi immediate decideretur a patrę igitur, quod aliquid ſubſtantiæ generantis ſit terminus actionis ſuæ qua eſt pater, hoc vere ſaluat productum ſimile in natura eſſe de ſubſtantia eius, ſic quod ipſum, de vere ſufficit ad rationem patris, & filij, & quod illud deciſum, vt terminus ſit materia ſequentium tranſmutationum. Hoc accidit ipſi, de, vt conuenit patri, & filio, igitur pater ęternus non dicendo aliquid ſui, ſed totam eſſentiā ſuam communicando, & hoc, vt formalem terminum illius productionis, veriſsime producit filium de ſe eo, modo quo eſſe de pertinet ad patrem, & filium, & licet eſſet ibi eſſentia, de qua, ſicut de quaſi materia, illud, de non faceret ad rationem patris, ſicut nec in creaturis, ſi generans haberet ſuum ſemen pro termino formali, & pro materia ſuæ actionis, non eſſet pater inquantum ſuū ſemen eſſet materia ſubiecta ſuæ generationi, vel actioni, ſed inquantum eſſet terminus illius actionis, quēadmodum etiam, ſi pater creatus immediate decideret a ſe filium, vere eſſet pater, quia illud quòd eſſet de ſe, vere eſſet terminus actionis, nullo autem modo materia.

TERTIO principaliter ad ſolutionem difficultatis huius quæſtionis, videndum eſt, quomodo relatio, & eſſentia poſſunt eſſe in eadem perſona, quin eſſentia ſit materiale reſpectu relationis, cum nullo modo relatio ſit materiale reſpectu eius. Et ſunt hic quatuor difficultates.

Prima difficultas, qualiter perſona diuina erit vna niſi hoc ſit actus, illud vero potentia.

Ad quod dico primo ſic. Quod ſicut quidditas creata eſt quo aliquid eſt ens quidditatiue, & hoc nō eſt imperfectionis,

fectionis, competit .n. quidditati ex ratione quidditatis.

Secundo ipsa quidditas puta humanitas, quia est imperfecte actualitatis, ideo diuisibilis est per illud, quod contrahit ipsam ad indiuiduum, puta per proprietatẽ indiuidualem, quæcunque sit, dicatur .A. Et recipit ab .A. aliquam actualitatem sicut, & vnitatem siue indiuisibilitatem, quam habet in indiuiduo, & non habet ex se, ita quòd illud contrahens, vt .A. Non tantum est formaliter in Sorte quo Sortes formaliter est Sortes, sed est aliquo modo formale respectu naturæ, & natura est aliquo modo potentiale respectu eius: vnde natura contrahitur, & determinatur per ipsum .A.

Tertio humanitas in Sorte est aliquis actus, & præcise accipiendo humanitatem & .A. distinguendo contra se: humanitas est perfectior actus, quam sit ipsum .A. licet .A. Sit magis proprius actus: & aliquo modo actus naturæ G inquantum determinat naturam. Applicãdo hæc tria ad diuina, relinquatur illud, quòd est imperfectionis.

Quo ad primum, deitas de se est, qua Deus est Deus, & qua subsistens sine persona, cuius proprium est .A. est formaliter Deus, quia esse quo, hoc modo, non est imperfectionis in creatura, sed competit quidditati vnde quidditas est.

Quo ad secundum est dissimile, quia deitas ipsa per proprietatem personalem, non determinatur, nec contrahitur, nec aliquo modo actuatur, quia hoc erat imperfectionis, & potentialitatis in natura creata. Similiter deitas de se est hæc, & ita sicut habet vltimam vnitatem de se ita, & actualitatẽ. Est igitur proprietas personalis ita proprius actus personę, quòd tamen non est actus ipsius naturæ diuinæ, aliquo modo perficiens, vel informans eam. H

Quo ad tertium est aliquo modo simile, quia relatio, & si sit proprius actu personę, & essentia nõ sit proprius actus personæ, sed aliquis actus, tamen essentia est formaliter actus infinitus. Relatio autem non est actus infinitus ex ratione sua formali, ergo relatio, licet sit propri' actus personæ, non tamen actuat essentiam, cuius contrarium est in creaturis, vbi .A. Quod est in Sorte actus, actuat aliquo modo naturam, quæ est actus perfectior.

Sed quomodo possunt isti duo actus cõcurrere ad cõstitutionem vnius, si neutrum sit actus alterius?

Opottet enim vnum esse in alio, quia si non, igitur vtrumque est per se subsistens, & ita non erunt in eodẽ per se subsistense. Similiter vnitas, qualitercunque distinctorum non videtur, secundum Arist. Esse nisi per rationem actus, & potentiæ. I

8. Meta c. 11 & alibi sæpe. Respondeo, vnitas compositi necessario est ex ratione actus, & potentiæ, sicut assignat Phil. 7. & 8. Meta. c. vlti.

Tex. 54. Tex. 15. Sed persona in diuinis non est composita, nec quasi composita, sed est simpliciter simplex, & ita vere simplex, sicut est essentia ipsa secundum se considerata, nullam habens compositionem, nec quasi compositionem in se: & tamen formalis ratio essentiæ diuinæ non est formalis ratio relationis nec è conuerso, sicut dictum est supra dis. 2. q. 1. de Tri. in solutione quæstionis.

Qualiter autem stat, quod ratio relationis in re non sit formaliter eadem rationi essentię, & tamen in eodẽ cõcurrentes non constituunt compositum, vel compositionem. Hoc est, quia ista ratio est eadem perfecte, illi. Propter enim infinitatem vnius rationis, quidquid potest esse cum ea, est idem perfecte sibi. Perfectio enim identitatis K excludit omnem compositionem, & quasi compositionem, quæ identitas est propter infinitatem, & tamen infinitas non tollit formaliter rationes, quia hęc formaliter non sit illa. Non est igitur ex istis quasi compositum, & ideo nihil est ex eis quasi compositum ex actu, & potentia, sed est vnum simplicissimum ex istis, quia vna rõ est perfecte, immo perfectissime, eadem alteri, & tamen non est formaliter eadem, non enim sequitur, sunt perfecte eadem, etiam identitate simplicitatis, ergo sunt formaliter eadem, sicut tactum est distin. 2. in q. de q. 4. palle. Et tãgetur inferius distin. 8. Et eadem perfecta identitas excludit omnem aggregationem, quia idem non aggregatur cum seipso.

☞ Et, quòd additur, quod vnum oportet esse in alio, concedo, vt relatio est in fundamẽto suo siue radice, sed hoc F non est, vt actus in potentia, sed vt identice contẽtum in pelago infinito.

Alter potest dici, quòd omnes istæ sunt vere: Deitas est in patre: Paternitas est in patre. Pater est in deitate siue in natura diuina: Paternitas est in deitate. Et tamen nullum inest ibi, vt actus in potentia. Natura prima est vera, vt natura est in supposito habente esse quidditatiuum ea, quia hoc contenit quidditati, vnde quidditas est, sed non propter hoc est forma informans suppositum, etiam in creaturis.

Secunda est verã, vt forma hypostatica est in hypostasi nec informat ipsam. Tam enim quidditas, quam forma hypostatica, etiam in creaturis, licet sit forma suppositi, non tamen forma informans, sed ibi quasi pars. Hic autẽ quasi vna ratio formalis concurrens cum alia formaliter ad idem simplex; sed habens in se plures formales rationes. Tertia est vera, vt suppositum est in natura, quod patet, licet non vt informans.

Quarta est vera eodem modo in, quia quomodo totũ est in primo aliquo, eodem modo pars est per se, sed non primo in eodem, patet exemplum de esse in loco, igitur si pater est primo in natura, vt suppositum naturæ, paternitas per se erit in eadem natura, eodem modo essendi in, licet non primo. Vltra hoc, prior responsio dat modũ in, qui est relationis in fundamento, qui non reducitur ad esse formæ in materia, nisi vbi fundamentum est limitatum, intantum, quod non habet perfecte per identitatem in seipsam relationem.

Secũda difficultas est, quomodo relatio posset esse distinguens personam, & essentia non distinguens, quin H relatio habeat rationem actus, quia actus est distinguere. 7. Meta. Dubitatio notabilis. Tex. com. 49.

Respondeo, concedo relationem esse actum personalem, non actum quidditatiuum, quia personaliter distinguit, & non quidditatiue. Essentia autem est actus quidditatiuus, & quidditatiue distinguens. Actus autẽ quidditatiuus est simpliciter perfectus, quia infinitus, non sic autem est actus personalis de se formaliter infinitus.

Et si dicitur, quod actus distinguens est actus eius, quod non distinguit, falsum est, nisi illud, quod non distinguit distinguatur per actum distinguentem, sicut in creaturis humanitas distinguitur in Sorte, & Platone per .A. & .B. Et ideo ibi actus distinguens etiam indiuidualiter est actus eius, quod non distinguit, quia actus ille distinguẽs distinguit illam naturam, quæ non distinguit, non ita est I hic, quia proprietas personalis non distinguit essentiam, nec contrahit, nec determinat.

Tertia difficultas est, quomodo potest esse relatio nisi requirat propriam rationem fundamenti. Fundamentum enim videtur esse prius relatione, & quasi perfectibile per eam, non è conuerso. Relatio enim non videtur perfici a suo fundamento, quia tunc prę supponeretur suo fundamento, ergo cum essentia sit fundamentum istarum relationum, videtur esse quasi materia illarum.

Respondeo, quod in creaturis ordo generationis, & ordo perfectionis sunt contrarij, sicut patet 9. Meta. Quòd illa, quæ sunt priora generatione sunt posteriora perfectione. Et ratio est, quia creaturę procedunt de potentia ad actum, & ideo de imperfecto ad perfectum; & ideo prius peruenitur via generationis ad imperfectum, quã K ad perfectum, sed eundo ad simpliciter primum, oportet, quod ipse sit simpliciter primum, & originẽ & perfectione, etiam secundum Philosophum ibidem, quia totus ordo originis, & perfectionis reducitur ad aliquid primum perfectionis, sicut ad primum originis totalis, in diuinis igitur simul debent intelligi concurrere, ordo generationis, & ordo perfectionis, sicut igitur in creaturis, si concurrerent isti duo ordines semper vniformiter, non quæreremus primo materiam, quæ substaret formæ, & secundo formam, sed quæreremus primo formam, quæ nata esset dare actum materiæ, & secundo quęreremus materiam, quæ nata esset recipere esse per illam formã: vel suppositum, quod natum esset subsistere per illam formam. Ita in diuinis incipiendo a primo signo naturæ, omnino primo occurrit essentia diuina, vt est esse per se, & de se, quod non competit alicui naturæ creatę, quia, Tex. 15.

nulla

nulla natura creata habet esse prius naturaliter, quàm in supposito. (Cap. 6.) Ista autem essentia secundum Aug. 7. de Trin. Est qua pater est, & qua filius est, licet non sit qua pater est pater, & qua filius est filius. Isti igitur essentiæ abstractissime consideratæ, vt priori omnibus personalibus, cõuenit esse per se, & in isto priori occurrit, non vt aliquid receptiuũ alicuius perfectionis, sed vt infinita perfectio, potens in secundo signo naturæ communicari alicui, nõ vt forma informans materiam, sed vt quidditas communicatur supposito tanquam formaliter existenti per eam, & ita pullulant (vt quidam dicunt) relationes ex ea, & personæ in ea, & ex ea, non quasi quædam formę dantes esse sibi, vel quasi quędam supposita, in quibus recipiat esse, cum sit simpliciter ens, sed quibus suppositis dat esse, vt quo formaliter illa supposita sunt, & quo sunt Deus: (Speculare diligenter, quod latet.) B & ita relatio illa pullulans, cum sit per se subsistens, ipsa pullulat, non vt forma essentiæ, sed vt nata esse Deus ipsa deitate formaliter, licet non vt informante ipsam, sed vt existente eadem sibi perfectissima identitate. Nullo autẽ modo è conuerso, relatio est essentiæ, vt quo formaliter essentia est determinata, vel contracta, vel aliquo modo actuata per ipsam, quia hæc omnia repugnant infinitati essentiæ, vt primo occurrit sub ratione actus infiniti. Cõcedo tunc, ꝙ essentia est fundamentum istarum relationum, sed non fundamentum quasi potentiale recipiens istas, sed fundamentum quasi per modum formæ, in qua istæ formæ natę sunt subsistere, non quidem per informationem, sicut similitudo est in albedine, sed sicut subsistens dicitur esse in natura, sicut sortes dicitur subsistere in humanitate, quia fortes humanitate est homo. Non.n. C ex ratione fundamenti habebit rationem potentiæ, vel quasi potentialitatis essentia diuina, sed præcise habebit rationem formæ, vt qua relatio fundata in ea simpliciter est Deus.

(Exemplũ declaratiuum.) Exemplum huius potest accipi in creaturis, ponẽdo ibi quędam per impossibile. Augmentatio enim modo fit per hoc, quod alimentum adueniens corpori corrumpitur, et materia eius recepit formam carnis, & sic informatur ab anima: ponatur quod eadem materia manens nata sit recipere aliam partem formę, sicut ponitur in rarefactione, tunc materia remanet vna, quę prius fuit formata, & nũc noua forma informatur, ipsa tamen formaliter est verè mutata, quia de priuatione transit ad formam. (Exẽplũ 2.) Ponamus ex alia parte, quod anima eadem primo perficeret vnam partem corporis, vt cor. Postea adueniret alia pars corporis organici perfectibilis ab anima, ipsa perficeret istã par- D tem aduenientem de nouo, & tamẽ non mutaretur, quia non esset in ea primo priuatio, & postmodum forma. (5. & 10. Met.) Priuatio.n. est carentia in apto nato recipere, anima enim primo non informans, & postea informans, non est nata aliquid recipere, sed dare, in vtroq; igitur istorum exemplorum vere esset productio alicuius producti, sed in primo mutatio, in secundo non.

(Exemp. 3.) Aptius exemplum videtur, si ponamus materiam cordis animati posse eandem communicari diuersis formis, puta manus, & pedis, & hoc virtute actiua cordis animati producentis composita ista ex materia sua communicata, & ex formis istis. Hic vere esset productio totorum habentium eandem materiam, & esset cum mutatione illius materiæ. Sed si ex alia parte ponamus animã propter sui illimitationem in ratione actus, & formæ posse communicari multis, & virtute animæ in corde ipsam communicari manui, & pedi productis a corde animato, hoc esset productio multorum consubstantialium in forma, absq; mutatione illius formæ. In vtroq; exemplo, ponãtur producta esse per se subsistentia, & non partes eiusdẽ, quia partem esse est imperfectionis. Hoc posito secundus modus in vtroq; exẽplo, qui est de communicatione formæ ipsi producto perfecte repræsentat productionem in Deo, non primus modus in vtroq; exemplo, qui est de cõmunicatione materiæ, & adhuc hoc addendo in positione, ꝙ anima in corde, & manu, & pede, non sit forma informans, quia componibilitas includit imperfectionẽ, sed sit forma totalis, qua ista subsistentia sint, & aĩata sint. Ita intelligitur deitas non cõicari quasi materia, sed relationibus subsistentibus, si personæ ponantur relatiue, cõicas

A deitas per modum formę non informantis, sed qua relatio, vel relatiuum subsistens est Deus, nec igitur essentia informat relationem, nec è conuerso, sed est perfecta idẽtitas, sed essentia habet modũ formę respectu relationis, sicut natura respectu suppositi inquantum ipsa est qua relatio subsistens est Deus: è conuerso autem nullo modo relatio est actus essentię, quia sicut dicit Dam. relatio nõ determinat naturam, sed hypostasim, ita non est actus naturę, sed hypostasis. (Cap. 5. vel 10. lib. 1. & c. 6. lib. 2.) Similiter quãdo relatio informat fundamentum suppositum dicitur relatũ per se secundo modo secundum illud fundamentum, sicut Sortes est similis secundum albedinem, vel albedine. Pater autem non est pater deitate, secundum Aug. 7. de Tri. c. 4. & 6. Igitur hic non est talis modus relationis ad fundamentum, qualis est in alijs, quia hic fundamentum non actuatur per rela- B tionem, sed illa est tantum actus suppositi, vel est suppositum. Dico igitur breuiter, ꝙ relatio, & essentia ita sunt in persona, ꝙ neutra est forma informans alterum, sed sunt perfecte idem, licet non formaliter, vt tamen non sunt formaliter eadem, relatio nullo modo perficit essentiam, nec est terminus formalis receptus in essentia, sed essentia hoc modo est forma relationis, quia est qua relatio est, & similiter qua est Deus, essentia etiam est formalis terminus generationis, sicut in creaturis, nã est formalis terminus generationis, non autem actus indiuidualis.

Contra istud obijcitur, quia terminus formalis generationis communicatur, igitur præsupponit illud, cui communicatur, essentia autem non præsupponit relationem, sed è conuerso: ergo essentia non cõmunicatur relationi.

Et potest esse quarta difficultas, quia aliquid ibi com- C municatur, & illud erit ibi formalis terminus, & illud præsupponit illud, cui communicatur: essentia autem nõ potest præsupponere relationem, cui communicetur: ergo è conuerso, & ita relatio communicatur essentiæ, & tũc relatio erit terminus formalis productionis, & essentia quasi materia.

Respondeo productio, quia est alicuius termini primi.i. adęquati includentis aliquid in ratione formalis termini ipsius productionis, & aliquid in ratione subsistentiæ in tali termino: ideo contradictio est respectu productionis hęc separari.s. terminum formalem, & rationem subsistẽtiæ, inquantum.s. productione habent esse, licet absolute prioritas esset vnius ad alterum, ẽt quantum ad separari sine contradictione, considerando ipsa absolute, non inquantum per productionem habent esse, licet ẽt esset ibi D prioritas perfectionis, qua alterum esset altero perfecti⁹, quia natura perfectior est ratione subsistentiæ, ẽt in creaturis, & ex hoc sequitur, ꝙ natura est terminus formalis productionis, quia nulla entitas simpliciter perfectior formali termino productionis potest esse per productionẽ.

Tunc ad formam argumenti dico, ꝙ communicatum, inquantum productione communicatur, non præsupponit illud, cui communicetur, nec è cõuerso, quia ista cõicatio non est alicui iam existenti sicut est in alteratione, sed est alicui vt sit, ideo nec natura communicatur ante productionem suppositi, quia tunc communicaretur non producto, nec etiam è conuerso, suppositum est antequã natura communicetur, licet absolute communicatum sit prius ratione proprie suppositi, prioritate perfectionis, & etiam prioritate essendi siue inuicem in creaturis, primæ E proritati correspõdet hic, quia in Deo essentia est formaliter infinita, relatio autem non.

AD ARGVMENTA pro opi. Ad primũ de Aug. contra Maximinum, patet quomodo filius nullo modo est de nihilo, sed est vere de substantia patris. (Resp. ad rationes Hẽr.) Sed si quæras: posita originatione, & consubstantialitate, adhuc quæritur sicut de materia, vel de quasi materia, de quo est filius.

Respondeo, ꝙ non est ibi materia, & ideo non est ibi de aliquo sic, & cum dicitur vltra, igitur de nihilo, nõ sequitur, sed sequitur ergo de nulla materia.

Sed dices, tũc est creatura, dico ꝙ falsum est, quia creatura est post nihil.i. post non esse sui, & cuiuscunq; in ea, non ita filius, non tantum quia suum esse est ęternum, sed etiam, quia sicut est secunda persona, sic prius origine est suum esse formale in prima persona.

Ad 2. Ad aliud Aug. de Trin. 7. c. 4. hoc nihil valet ad propositum, sicut in quæstione præcedente expositum est. Quod vero alij arguunt essentiam subiectiue generari, ex falso inferunt falsum. Ad argumenta eorum. Ad primum dico, q hic non sunt termini aliqui correspondentes generationi, vt mutatio est, quia nihil est hic, quasi alt quo modo prius sub priuatione, & postea sub forma. Generationis vero termini sunt priuatio, & forma, vt generatio est mutatio. Generatio autem vt est productio, tantum habet ipsum productum, non autem generatio, vt sic habet terminum a quo, nisi loquendo de principio productiuo, & sic termini generationis sunt producens, & productum, & ex hoc non sequitur, quòd aliquid sit quasi subiectum, sed sequitur ex hoc, significatio est vnitoca, quòd aliquid sit commune gignenti, & genito, & hoc concedo, sed non commune vt materia, sed vt forma, vel actus in vtroque. Cum arguitur post de generatione, & termino, patet responsio, quòd relatio non est in essentia sicut forma in materia, sed si persona est ibi relatiua, tunc relatio est in essentia sicut proprietas suppositi est in natura. Esse autem in aliquo, vt suppositum, vel ratio suppositi in natura, nihil infert deesse in, vt forma in materia, licet quando natura est imperfecta, proprietas indiuidualis aliquo modo informet naturam, sicut dictum fuit in tertio articulo solutionis in prima difficultate.

SED OBIICITVR eo modo quo generatio præcedit filium secundum modum intelligendi, in quo est, non in essentia vt in patre, quia vt in ipso est, non habetur per generationem, non vt in filio, quia præcedit filium aliquo modo, & est in aliquo, quia non est per se subsistēs, quia tunc esset persona. non prima, igitur secunda persona præcederet filium. Respondeo in quo est creatio passio? est eadem quæstio, immo difficilior, quia hoc potest dari quòd est in essentia dupliciter, & tanquam in fundamento, & tanquam proprietas personæ in natura in qua est illa persona, & vtrumque sine potentialitate essentiæ, nec secundus modus est difficilior, quam de relatione, quia generatio passiua est proprietas eadem cum filiatione, tantum alio modo grammaticaliter concepta.

Cum tertio arguitur, quòd omni potentiæ actiuæ correspondet potentia passiua &c. Responsio primæ potentiæ actiuæ non correspondet aliqua potentia passiua, sicut patet de potentia creandi, & hoc loquendo propriè de potentia passiua, vt in quam, vel de qua, aliquid propriè producitur: potentiæ tamen actiuæ correspondet aliqua passiua, quam ipsi vocant potentiam obiectiuam, quæ est potentia producibilis, & hoc modo concedo, si pater est fecundus actiuæ, quòd filius est producibilis, sed ex hoc non sequitur aliqua potentia quasi materiæ, sicut nec sequitur in creatione.

I Cum vltimo arguitur de igne, dico, quòd si ignis generaret de se, & communicaret genito suam formā, vt formalem terminum generationis, non autem esset substantia sua in potentia ad formā ignis generandi, sed ipse ignis esset perfectè productiuum: tunc enim non requireret aliquam causam concausantem, ita est in proposito. Primum principium, nec aliud principium in eodem genere principij, nec in alio, requirit concausans secum ad principiandum. Cum arguitur ad principale per Aug. 7. de Trin.

Ad arg 1. in principio qõnis. ca. 6. Respondeo quòd August. subdit ibidem, quasi aliud sit ibi essentia, & aliud persona. Similiter concedo quòd non propriè dicitur aliquam personam esse de essentia, absolute, sed addendo cum substātia aliquam personam originantem, bene dicitur quòd aliqua persona originata est de substantia illius personæ, ita quòd hæc: filius est de essentia diuina, non est ita concedenda, sicut hęc: filius est de substantia patris: quia per secundam exprimitur consubstantialitas, & originatio, propter genitiuum constructum cum casuali, & præpositionis, per primam autem non notatur aliquid originans.

D Bonau. hęc dist. Ad 2. Ad aliud dicēdum, q licet Aug. dicat filium esse filium substantiæ patris. 15. de Trin. c. 19. vel 40. & Doctor quidam dicat illam esse propriam, tamē videtur probabilius, q quandocunq; relatiuum construitur cum aliquo in tali habitudine casuali, in qua aliquid natum est terminare illam relationem, vt correlatiuum, tūc construitur cum

F illo præcisè, vt cum correlatiuo. Exemplum. Pater construitur cum suo correlatiuo in habitudine genitiui, similiter in habitudine datiui, maius in habitudine ablatiui, secūdum cōem sermonem, & ideo videtur, q cum quocunq; construitur tale relatiuum expresso in tali habitudine casuali, illud notatur esse correlatiuum huius relatiui, non enim dicimus, iste canis est filius hominis, quia est filius, & est hominis, vt domini, ita quòd ly hominis, construatur cum ly canis, ex vi possessoris, vel possessionis, sed vt significare, q construatur cum ly canis, in ratione relatiui, vt patris, ita igitur ista. filius essentiæ, videtur accipi essentia, vt correlatiuum eius relatiui, cum quo construitur, & tunc auctoritas Aug. de Tri. 15. c. 19. debet exponi sicut ipse exponit, filij charitatis suæ, id est, filij sui dilecti. Et tunc ad argumentum istud, cum arguitur, q ad illam.

G Est de essentia, sequitur ista, q est essentiæ. Nego consequentiam, quia consequens notat relationem esse inter filium, & essentiam sicut suum correlatiuum, quod non notat antecedens, sed tantum consubstantialitatem in essentia, cum origine notata in illo, quod construitur cum essentia.

Ad vltimum dico, quòd, de, non tantum notat identitatem, sed notat identitatem sui casualis, & hoc in ratione formæ, cum distinctione illius, quod additur suo casuali, vt principij originantis, sicut dictum est prius. Ad argumenta in oppositum, ad illud de 15. de Tri. responsum est. Ad illud contra Maximum, patet etiam ex dictis. Ad vltimum de filio in creaturis, q est de substātia patris, patet responsio ex dictis in solutione quæstionis, quia illud de, quod pertinet ad rationem filiationis, non dicit circū-

H stantiam causæ materialis, sed magis sufficit, si illud, de, quo est filius, sit vt forma cōmunis patri & filio, & sic nō subiectum generationis, sed terminus formalis eiusdem. Ad 3. Ad rões in opp.

DISTINCTIO VI.

Præterea quæri solet &c.

QVÆSTIO I.

De generatione in diuinis.

CIRCA istam distinctionem sextā quæro. Vtrum Deus pater, genuit Deum filium voluntate. Quòd sic. Ric. 6. de Trin. cap. 17. post alia tractata de productione personarum dicit vltimo. Vultis super his, quæ superius iam diximus audire verbum abbreuiatum ingenitum velle habere de se sibi conformem æque condignum, idem mihi videtur, q gignere filium, & tam genitum, quam ingenitum velle habere condilectum, idem videtur, quod producere Spiritum Sanctum. Sed si patrem velle habere conformem est gignere, ergo sicut voluntate vult hēse conformē, ita volūtate genuit.

Ex eadem auctoritate arguitur aliter sic. Eodem modo concedit, quòd velle patris se habet ad gignere, sicut velle, vt est patris, & filij, se habet ad spirare. nunc autem Spiritus Sanctus spiratur voluntate formaliter, vt est patris, & filij, ergo &c.

K Item August. contra Maximinum lib. 3. c. 1. & ponitur dist. 20. Pater si non genuit sibi filium æqualem, aut non voluit, aut non potuit. Si non voluit, igitur inuidus fuit. Ex hoc sic, inuidia non pertinet nisi ad illa, quæ voluntate subtrahuntur, & voluntate possunt communicari, sicut non sum inuidus, si non facio te sapientem, quia non possum facere sapientiā in anima tua, igitur pater voluntate generat filium sibi æqualem, quia secundum auctoritatē prædictam, esset inuidus, si non generaret filium æqualē.

Item 5. Metaph. c. de necessario, omne inuoluntarium est triste, sed nihil est triste in diuinis, ergo nihil inuoluntarium, ergo filius voluntate generatur.

Item verbū est amor. pater, & est productus, quia nihil nisi natum secundum Hylarium, habet filius. principium aūt amoris producti est voluntas, igitur &c. Si dicatur q cōconnitanter est amor, quia primo est notitia producta.

Contra,

Contra, quia idem est principium respectu primi termini formalis, & cuiuscunque concomitantis illum terminum.

Ratio ad opp. Contra. Damas. lib. 3. ca. 8. Generatio est opus naturæ, & Magister in litera, & est August. ad Orosium. Præter scientiam voluntas non potest, ergo cum filius sit scientia, vel sapientia patris, non generatur voluntate.

IN ISTA QVÆSTIONE videtur esse duæ difficultates. Vna qualiter pater generat filium volens. Alia quomodo saluetur, quòd pater non generat filium voluntate, vt principio productiuo.

Opi. Hen. in sum. art. 58. quæst. 2. Quolib. quo lib. 5. q. 4. Quantum ad primum dicitur, quod generat volens, sed tantum necessitate naturali, sicut ignis calefacit, licet actu generandi, quasi iam posito, voluntas patris quasi complaceat in illo. Hoc arguitur sic. Intellectio patris præcedit aliquo modo volitionem patris, sed intellectio patris, B vt patris, videtur esse gignitio verbi, vel filij, ergo gignitio filij, vel filij præcedit quamcunque volitionem patris. Prima propositio est euidens ex 15. de Trin. ca. 27. Probo secundam, quia eiusdem potentiæ non sunt duo actus, quia Tex. 33. potentiæ distinguuntur per actus 2. de Anima. Gignere autem filium, siue dicere verbum, quod idem est in Deo, est potentiæ intellectiuæ, & intelligere similiter, ergo dicere est formaliter aliquod intelligere, & non nisi patris, vt patris: ergo intellectio patris, vt patris est gignitio.

Improbat hæc opin. Ista ratio innititur minori falsæ, scilicet, de identitate, intelligere, & gignere, vel dicere, & ex ipsa sequitur conclusio falsa, scilicet, quòd pater non propriæ volens dicit. Primo ergo ostendo falsitatem minoris. Secundo, quod illud consequens falsum sequatur. Tertio respondebo ad probationem minoris falsæ. Quarto quomodo debeat vitari C illud consequens falsum, & oppositum teneri, quod est principale in isto articulo.

De primo contra illam opinionem de identitate intelligere, & dicere arguo sic. Intelligere est perfectio simpliciter, dicere non, ergo non sunt idem formaliter. Probatio primæ. Pater quantum ad intellectum est formaliter beatus intellectione, & quantum ad voluntatem volitione, non est autem beatus nisi perfectione simpliciter, ergo intelligere est perfectio simpliciter. Probatio secundæ, quia si dicere esset perfectio simpliciter, tunc filius, & Spiritus Sanctus non essent simpliciter perfecti, quia nõ dicunt, accipiendo hoc modo dicere, quod est exprimere verbum. Secundo sic, quia sicut in creaturis ratio actionis, & ratio factionis formaliter distinguũtur, quia actio est vltimus terminus. factionis autem est alius terminus D 9. Metaph. & 6. Ethic. productus per ipsam factionem, ita in diuinis operatio, qua formaliter pater operatur, videtur distingui a productione, qua formaliter producit, & hoc videtur, quia operatio habet obiectum quasi præsuppositum. productio autem habet terminum productum per ipsam, ergo intelligere, quod est operatio patris, non est formaliter dicere, quod est productio filij a patre.

De secundo, quod est confirmatio primi, scilicet, quòd illud consequens falsum sequatur ex illa falsa minori, arguo sic. Sicut in intellectu nostro habente naturaliter primam intellectionem, quæ non est in potestate nostra, potest postea voluntas nostra complacere in illa intellectione iam posita, sed propriè loquendo non elicimus illam actionem volentes, sed eam elicitam volumus esse, A. l. voluntate. ita sequeretur, si formaliter dicere esset intelligere, quòd pater non gigneret formaliter volens, licet patri ipsa gignitio quasi aliquo modo posterius complaceret.

De tertio ad argumentum illud de distinctione potentiarum per actus. Dici posset quòd illud verum est de actibus adequatis, & aliter non, quia potentia illimitata eadem manens potest habere plures actus.

Opi. Tho. 1. par. sum. q. 34. ar. 1. Henr. quolib. 6. q. 2. Aliter dicit quidam Doctor, quòd intellectus, vt intellectus habet illum actum, qui est intelligere. Secundo autem habet istum actum, qui est dicere, secundum quòd iam factus est in actu per intelligere, sed illud est improbatum distinct. 2. vbi argutum est, quòd ille actus intelligendi primus, non est ratio formalis gignendi verbum.

Authoris sententia. Aliter respondeo sic, quòd actio in creaturis vno modo accipitur pro actione de genere actionis. Alio A modo pro actu secundo, qui est qualitas absoluta, sicut expositum est prius dist. 3. q. vlt. in responsione ad tertium argumentum principale. Vnius ergo potentiæ tantum est vnus actus, loquendo de hoc actu tantum, vel illo tantũ, vnius tamen potentię potest bene esse duplex actus, quorum vnus fit de genere actionis: alius de genere qualitatis, sicut intellectus noster pro actione de genere actionis habet gignere verbum, habet tamen alium actum de genere qualitatis. s. illam notitiam genitam, ita in proposito intellectus diuinus habet vnum actum correspondentẽ intellectioni nostræ, quæ est qualitas, quo. s. actu intellectus patris formaliter intelligit. Habet etiam actum correspondentem actui de genere actionis, quo. s. exprimit verbum. Vide Clarius 28. di. huius ad hoc.

De quarto dico, quòd pater hoc modo gignit filium vo- B lens, quia pater in primo signo originis intelligit formaliter, & tunc ẽt potest habere actum volendi formaliter.

Verum est quidquid est tunc cognitum, gignitio filij non est præcognita suæ existentiæ in re.

Respondeo. Essentia est cognita, ergo ipsa potest esse volita: non tantùm in se, sed ut communicanda. Itaque uolens essentiam cõicare generat filium, & ita volens, nõ generare, ut generare, sed ut est quoddam cõmunicare.

In secundo signo originis gignit filium, nec tantũ vult illam genitionem volitione sequente illam genitionem, sed volitione habita in primo signo originis, qua volitione pater formaliter vult, præsupposita aliquo modo intellectione, qua pater intelligit, non autem genitione verbi; A. l. gignitionem. sic ergo dico, quod pater volens generat non tantum voluntate consequente, sed voluntate antecedente.

C Quod sic intelligo, quòd memoria perfecta est principium producendi patris, & principium operandi inquantum memoria formaliter intelligit: hoc est, ab ea habet formaliter, quo intelligit: aliter non esset memoria perfecta. Non solum autem est principium operandi intra, sicut perfectionem suam, sed etiam potest extra se intelligere, siue producere, quia fęcunditas paterni intellectus non est exhausta, vsq; ad terminum productum. In primo autem instanti pater habet perfectum intelligere cuiuscunq; intelligibilis, & volibilis a se: ergo in illo signo intelligit generationem filij, & in secundo signo instantis habet terminum productum. Nam & in primo signo, & si nulla persona procederet ab eo, habet intelligere, & velle, & in illo priori intelligit actum dicẽdi, qui est quasi posterior respectu actus intelligendi, & volendi. Non igi- D tur pater tantum complacet voluntate in productione filij, sicut dicebat ille, sed volens præcedit actum generationis filij, quia pater quidquid intelligit, per essentiam suam intelligit, & quidquid vult, per essentiã suam vult. Vnde licet intelligere patris præcedat velle, velle tamen patris præcedit dicere: ita quod prius pater est perfectus in se, & beatus, per intelligere, & velle, quam ista alteri personæ communicet per productionem, quia quod nõ cõuenit ei in primo instanti, quo est pater, nunquam conuenit, eo quòd nulla perfectio potest sibi addi productione cuiuscunque personę, quia nulla persona habet nisi, quod est sibi communicatum ab illo, velle igitur sicut intelligere præcedit dicere, sic spirare sequitur dicere aliquo modo, scilicet ordine originis. A. l. sed.

QVANTVM ad secundum articulum videtur, E quòd pater non producat filium voluntate tanquam principio productiuo; quia principiũ productiuum unius rõnis in diuinis, non potest habere duas productiones unius rationis. Nulla enim productio ibi est unius rationis nisi unica, quia adæquata, ergo cum Spiritus Sanctus producatur per modum uoluntatis, ut principij productiui, filius non sic producetur. Pater quõ non generat volũtate, ut prin: productiuo.

Sed in isto articulo uidetur esse difficultas propter uerba Augustinus, qui uidetur attribuere genitionem uoluntati in nobis, ut principio productiuo 9. de Trinitate capitulo 7. uel 19. Verbum amorè concipitur, & eo. lib. capit. 2. uel 27. notitia placita dignæque amata uerbum est. & 11. de Trinitate, capit. 3. uel 9. Voluntasque ipsa quomodo foris corpori obiecto formandum sensum admouebat, formatumque iungebat, sic aciem recordantis animi ad memoriam conuertit, & in eodem lib. cap. 4.

vel 1 c. Voluntas vero illa, quæ hac atq; illac fert, atq; refert aciem formandam, coniungitq; formatam, & dicit multa consimilia. Ergo vult, ꝙ voluntas habeat ratione conuertentis aciem ante genitionem, & retinentis eam in actu. Ita igitur videtur in Trinitate, cuius imago est in anima, quod voluntas habeat ibi aliquam rationem principij respectu productionis, vel genitionis, vel rationem alicuius superioris applicantis principium proximum ad actum suum, sicut in nobis.

Hoc etiam arguitur in nobis, quia si genitio nostra esset mere naturalis, nullo modo esset in potestate voluntatis, & ita semper haberemus idem verbum de eodem obiecto fortius mouente intellectum.

Ioan. Rodiston, li. 1. di. 6 quæst. vnica, sequitur hanc responsionem.

Quantum ad istum articulum, & si aliqui distinguant, ꝙ ly voluntate, potest teneri aduerbialiter, vt sit sensus, voluntate genuit .i. voluntarie genuit: & tunc est vera. G Aut potest teneri ablatiue, & tunc notat causam, & principium elicitiuum respectu genitionis, & tunc est falsa.

Quidquid sit de ista distinctione, non videtur dicendũ, ꝙ pater filium genuerit voluntate, ita quod voluntas sit principium proximum, vel remotum. Quod non proximum probatum est, quia principium vnius rationis non est nisi principium vnius productionis. Quod etiam non remotum, patet, quia sicut voluntas, vt est principium operatiuum, aliquo modo posterius operatur, quam intellectus: ita vt est principium productiuum, aliquo modo posterius producit, quam intellectus, & ita non erit causa superior, neque prior in productione, quæ est propria intellectus.

Propter istas tamen auctoritates Aug. intelligendum est, quod in nobis non est tantum vnicus actus intelligẽ- H di, accipiendo actum de genere qualitatis, neque vnicus actus gignendi, accipiendo actum pro actione de genere actionis, quia si esset tantum vnicus actus iste, & tãtum vnicus ille, & ille, & iste essent idem, tunc voluntas nostra nullam causalitatem haberet in ratione actus intelligendi, qui est de genere qualitatis, neq; in ratione actus gignẽdi, qui est de genere actionis. In diuinis igitur, cum non sit in patre nisi vnicus actus intelligendi, respectu illius actus, voluntas patris nõ habebit aliquam rationem principij, vel causæ. Cum etiam non sit nisi vnicus actus dicendi, respectu illius voluntas non habebit rationem principij, quia voluntas sicut operando, ita & producẽdo, vel principiando, sequitur aliquo modo intellectũ. Actus igitur dicendi præcedit omnem principationem voluntatis, potest tamen voluntas, vt complacens: non vt principians, habere actum respectu illius genitionis: ex hoc, ꝙ voluntas, vt operans in patre non præsupponit genitionẽ, sed tantummodo intellectionem illam, qua pater formaliter intelligit, in nobis autem vere sunt auctoritates Aug. quod voluntas mouet aciem ad actum cognoscendi, & tenet eam in cognitione, quia posito primo actu nostro, siue de genere qualitatis, siue de genere actionis, possumus habere alios actus posteriores ex imperio voluntatis, in patre autem voluntas non admouet intelligentiã patris, vt formandam a memoria patris, quia in patre nõ est nisi vnica intellectio formaliter, quæ præcedit aliquo modo productionem verbi, neque admouet memoriam ipsi obiecto, vt gignatur verbum.

Contra istud arguitur, ꝙ Aug. non tantum intelligit in nobis, sed etiam in Deo, quia Aug. nunquam videtur K assignare actum volendi voluntati, vt est tertia pars imaginis, nisi illum, qui est coniungere parentem cũ prole, et hoc modo habet causalitatem aliquam respectu genitionis prolis, ergo ista pars, vt est pars imaginis, nihil repræsentabit in prototypo, nisi uoluntas diuina habeat aliquo modo sic coniungere. Respõdeo, & si frequẽter assignet uoluntati actum illum, ut est pars imaginis, tñ aliqñ sibi assignat alium, uidelicet dilectionem eiusdem obiecti, ꝙ est obiectum memoriæ, & intelligentiæ, sicut apparet 15. de Trin. c. 20. uel 22. Vnde potest, inquit, sempiterna immutabilisq; natura recoli, conspici, concupisci, quæ auctoritas posita est supra dist. 3. q. ult. ibi. n. expresse ponit trinitatem in memoria, intelligentia, & uoluntate, ut habẽt actum circa obiectum idem. s. ueritatem increatam, similiter lib. 14. c. 8. Ponit Trinitatem in mente, inquantum F meminit sui, intelligit se, & diligit se, vtrumq; etiam actũ tangit simul 15. de Trinit. cap. 3. mens, & notitia, qua se nouit, & amor quo se, notitiamque suam, diligit, & bene concurrunt isti duo actus in voluntate nostra, quia ipsa amans obiectum, amat etiam notitiam obiecti eiusdem, & ex amore obiecti mouet intelligentiam ad intelligendum illud, copulans ipsam memoriæ, de qua ipsa formetur, & tenens eam in tali coniunctione, & per hoc in actuali intellectione vnius obiecti. Istorum autem duorum actuum voluntatis, in nobis principalior est ille, qui est dilectio obiecti, quia ille est causa quandoq; dilectionis actus, actus tamen alius, scilicet dilectio actus, est vniuersalior, quia respectu ẽt obiecti mali diligimus actũ cognoscendi, licet non obiectum, sicut dicit August. 9. de Trinit. Neque enim vitiorum notitia nobis displicet. Capit. 10.

Sed vitia ipsa nobis displicent, diffinio intemperantiam, & hoc est verbum eius, placet mihi diffinire, licet non placeat mihi incontinentia, voluntas igitur in nobis, vt est pars imaginis, repræsentat voluntatem in Deo, non quantum ad istum actum copulandi, qui est voluntatis nostræ, sed quantum ad alium actum, inquantum, scilicet voluntas nostra est principium producendi actum, circa idem obiectum, quod fuit memoriæ, & intelligentiæ nostræ, quia voluntas in diuinis est principium producendi amorem adæquatum essentiæ diuinæ, quæ est obiectum primum memoriæ diuinæ, intelligentiæ, & voluntatis, & ille amor productus est Spiritus Sanctus, cui correspondet in nobis dilectio producta, quæ dilectio frequenter ab August. vocatur voluntas, sed voluntas propria in nobis, quæ est potentia, nõ correspondet Spiritui Sancto, sed vi spiratiuæ, quæ est in patre, & filio: & hoc secũdum illum actum, quo voluntas in nobis est principium producendi amorem obiecti intellecti, non autem primo inquantum habet producere amore notitiæ genitæ. nullo autem modo inquantum est causa superior notitiæ genitæ, siquidem vis spiratiua est principium producendi Spiritum Sanctum in diuinis, qui est amor essentiæ diuinæ, & ẽt amor notitiæ genitæ, licet forte secundum aliquem ordinem, sed non est vis illa spiratiua aliquo modo principium productiuum notitiæ genitæ, quia & si pater in primo signo originis sit volens, & in secundo gignat, tñ voluntas patris non habet rationem principij respectu illius gignitionis verbi, sic igitur patet, quo modo pater volens generat filium, & tñ non voluntate, vt principio formali elicitiuo generationis. Tñ quantum ad intẽtionem Aug.

I de dilectione copulante parentem cum prole, dicit qđdã Doctor, ꝙ illa dilectio copulans, loquẽdo respectu actus sentiendi, est inclinatio facta in potentia per speciem sensibilem. vnde ista quinq; quę ponit ille Doctor, videlicet, obiectum sensibile, speciem, inclinationẽ factam, potentiam sentiendi, & actum sentiendi. Probat per vnam auctoritatem Aug. 11. de Trin. c. 2. vel 4. cũ enumerat Aug. quædam ad suum propositum facientia in fine sic. Sensum inquiens detinet oculorum animi intentio: ecce, ait ille, tertium, quod enim detinet sensum non est nisi illa excitatio per dictam inclinationem. vocat autem eam Augu. secundum eum, intentionem animi causantis, quia per ipsam sit sensus animi intentus ad percipiẽdum obiectum. Sed istud non est ibi ad intentionem August. quia ibidem distinguens ea ab inuicem, de intentione dicit, ꝙ tertium K solius animæ est, igitur, secundum eum, illa intentio, quę erat tertium, non est illa inclinatio, vel excitatio per speciem. Similiter illud tertium attribuitur voluntati illi, de qua dicit inferius, ꝙ voluntas hac, atq; illac refert aciem Lib. 11. c. 4 mentis & c. quod non videtur verum de inclinatione, sed tantummodo de voluntate, & potentia animæ.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum Ad arg. 1. cum dicit Ricar. hoc mihi videtur & c. non hoc videtur Augustin. quòd velle patris sit formaliter gignere, quia dicit 5. de Trinitat. cap. 14. vel 32. quod Spiritus Sanctus procedit, quomodo datus, non quomodo natus, idest, per modum voluntatis liberæ, non per modum naturæ: & ideo oportet exponere Ricardus, quòd ipse intelligat con comitanter.

Ad aliud dico, ꝙ inuidia non solum est in subtrahen- Ad 2. do illa bona, quæ possunt communicari actu voluntatis immo-

immediatè, sed quæcumq; volens potest communicare, & non communicat. pater autem volens, licet non sicut principio elicitiuo, vel productiuo, generat: vt dictum est, & ideo tenet argumentum August. de inuidia.

Ad 3. Ad tertium dico, quod nihil est ibi inuoluntarium, & ideo generatio filij non est inuoluntaria. concedo, sed tamen non sequitur vltra. ergo est voluntate, vt principio elicitiuo. Multa enim facimus, siue voluntate præcedente, siue concomitante: quorum principium immediatum, non est voluntas.

DISTINCTIO VII.

Hic solet quæri a quibusdam, &c.

QVÆSTIO I.

De potentia generandi in patre.

CIRCA istam distinctionem septimam quæro, vtrum potentia generandi in patre sit aliquid absolutum, vel proprietas patris. Quod proprietas patris probo. August. 5. de Trin. c. 6. eo pater est, quo est ei filius: ergo eo est pater, quo generat. Probatio consequentiæ, quia generatione est ei filius, sed paternitate est pater, ergo paternitate generat, vel si deitate generat, ergo deitate est pater.

RESPONDEO. Neutra cõsequentia valet: quia ablatiuus cum verbo significat principium agendi: cum adiecto nomine, vel cõcreto, significat principium formale concernens, nunc autem nõ oportet idem esse quo aliquid est formaliter tale, & quo elicitiue agit, licet esse tale, & agere, conterminentur respectu suppositi agentis. (Scilicet a. ctiuo con. sequentis.) nec etiam illud additum est idem, quia ablatiuus non potest construi cum hoc, & illo vniformiter propter fallaciã figuræ dictionis primo modo. Similis terminatio ostendit identitatem conceptus cum hoc, & cum illo, cum sit alius. (Scilicet illius fallaciæ.)

Item per rationem, actus proprius est a propria forma agentis, sed generare est proprius actus patris, ergo &c. Probatio maioris, tum quia propria forma dat esse, igitur & agere. Tum quia si forma communis, & effectus communis, quia causa, & effectus correspondent sibi inuicẽ, vniuersalis vniuersali, particularis particulari. 2. Physic. & 5. Metaph. t. de causa. Item medium est eiusdem generis cum extremis, sed supposita, quæ sunt extrema, sunt relatiua, igitur illud quo suppositum agit, quod est medium inter ea, est relatiuum. (Tex. 38. Tex. 2. 10. Metaphysic. Tex. 22.)

Item potentia est eiusdem generis cum actu: immo in diuinis sunt idem, sed actus generandi est relatiuo, vel relatiuum. ergo & principium erit relatiuo, vel relatiuum.

Cap. 8. Contra Damasc. generatio est opus naturæ, sed non est opus naturæ, vt generantis, quia natura non generat, ergo est opus naturæ, vt principij generandi. Item Hylarius de Trin. lib. 5. Ex virtute naturæ in eandem naturam, natiuitate subsistit filius. (Circa finẽ.)

Item Magister in litera. Pater non est potens nisi natura, & loquitur de potentia generandi, ergo.

Opinio D. Th. 1. par. quæst. 41. art. 5. HIC EST opinio talis, quod illud quo pater generat, est essentia, propter hanc rationem, quia generans assimilat sibi genitum in forma, qua agit: filius autem assimilatur patri in essentia, non in proprietate, ergo &c. Et declaratur ratio, quia sicut in creaturis: proprietas indiuidualis non est ratio agendi, sed natura, in qua indiuidua conueniunt: ita in diuinis, proprietas personalis, quę correspondet proprietati indiuiduali in creaturis, non erit ratio agendi, vel gignendi.

CONTRA istud arguitur multipliciter. Primo sic: Omnis forma sufficienter elicitiua alicuius actionis, si per se est, per se agit illa actione. Exemplum. Si calor est sufficiens causa calefactiua, calor separatus calefaceret. Albedo etiam per se habet disgregare, & ideo cum per se habet esse, vt in sacramento altaris, per se habet disgregare, ergo si deitas sit potentia generatiua, & constat, quod sufficiens, sequitur quòd si per se sit deitas, quòd per se generabit. Deitas autem prius est in se aliquo modo, quam intelligatur esse in persona, quia deitas vt deitas, est per se esse, ita quòd tres personæ ipsa deitate per se sunt, non è conuerso 7. de Trinit. cap. 4. omnis creatura ad se, subsistit, quanto magis Deus. Et infra, hoc est Deo esse, quod subsistere, ergo in isto primo signo naturæ in quo intelligitur deitas in se, antequam intelligatur in persona, generabit, & ita deitas, sic considerata, distinguetur a genito. (Hæc argumenta efficaciam habent cõtra opi. D. Th.) (sed quia aliqualiter videntur sententiæ Doctor. repugnare, ideo inferius secundum ipsius principia soluuntur, sed ad aliud propositum. c. 3. in fine.)

Si dicatur, quòd deitas non habet per se esse nisi in persona, & ideo non per se agit, sed persona per se agit. Contra argumentum probat oppositum, quia si calor habens per se esse participatum, per miraculum esset per se, posset operari per se illa operatione, cuius est principium quo elicitiuum in supposito, ergo ipsa diuina essentia, quæ est per se esse ex se: non autem per se participat esse, poterit per se esse agens illa operatione, cuius est principium quo elicitiuum in supposito, & ita stat argumentum.

Arg. 2. Item secundo sic. Producentis, & formæ qua producens producit eadem, est relatio ad productum. Hoc accipitur a Philosopho 2. Physicorum, & 5. Metaph. vbi vult, quòd ad idem genus causæ, & principij pertinent ars, & ædificator. ergo ad idem genus principij pertinent producens, & illud quo producens producit, & ita si essentia sit qua pater generat, habebit essentia relationem realem ad genitum. Hoc falsum est, ergo &c. (Tex. 38. & 50. Tex. 2. & 1.)

Arg. 3. Item tertio, forma inquantum est, in qua assimilantur generans, & genitum, non habet vnitatem nisi rationis, sicut accipitur a Dama. lib. 1. cap. 8. ergo nec entitatem nisi rationis, ergo secundum hoc, non est principium elicitiuum actionis realis.

Arg. 4. Item quarto, forma non est principium agendi nisi inquantum agens est in actu per eam, nõ est autem in actu per ipsam nisi inquantum est in ipso, non est autem in ipso, nisi vt est hæc, ergo vt est hæc, est principium. (2. de Aĩa, to. 2. & alibi habetur.)

Arg. 5. Item quinto, productio per prius est distinctiua quam assimilatiua, quod patet: quia omnis productio est distinctiua, non autem omnis est assimilatiua, ergo forma, quę est principium productionis, prius est principium eius inquantum forma est distinctiua, quam inquantum est assimilatiua, ipsa autem est distinctiua inquantum hæc: assimilatiua inquãtum forma. ergo prius est principium productiuum inquantum hęc, quam inquantum forma.

Arg. 6. Item instatur contra probationem argumenti positionis, tum quia brutum generans brutum assimilatur ei in specie, & tamen forma specifica bruti non est principium generandi, sed potentia vegetatiua, igitur maior videtur esse falsa, tum quia in augmentatione carnis, calor est principium actiuum secundum Philosophum, secundo de anima, & tamen illo generatur caro animata similis generanti in forma vegetatiua. (A. l. generatiua Tex. 50 & circiter.)

ALITER DICITVR, quòd generationis in diuinis oportet dare aliquod principium positiuum, quia actio est positiua, non sunt autem positiua in diuinis personis nisi essentia, & relatio; relatio autem non potest esse principium illius productionis, quia relatio non est principium nec terminus motus ex quinto Physicorum, ergo essentia, sed essentia, secundum se considerata, est indeterminata ad plures personas, & ad actiones plurium personarum, ergo oportet, quòd ad hoc, quòd ipsa sit principium determinatæ actionis, quòd determinetur. Determinatur autem per relationem, & ideo relatio ponitur principium, non elicitiuum, sed determinatiuum. Ad hoc etiam adducitur confirmatio ex creaturis, vbi eadem forma dat actum primum, & secundum, sed determinatur ad hunc, & illum ex diuersis respectibus, quia ad primum determinatur ex respectu ad subiectum, & ad secundum ex respectu ad obiectum. (Henr. quodli. 3. q. 3. & in sum. art. 57 q. 7. Tex. 10.)

CONTRA. Indeterminatio est duplex. Quædam est potentiæ passiuæ, vt indeterminatio materiæ, & quędam potentiæ actiuæ illimitatæ ad plures effectus. Exemplum, sicut Sol est indeterminatus ad producendum multa animalia, non quòd aliquam formam recipiat, vt agat, sed quia habet virtutem productiuam illimitatam,

mitatam, quòd autem est indeterminatum, indetermina tione materiæ, oportet quod recipiat aliquam formam ad hoc, vt agat, quia non est in actu sufficiente ad agendum, sed quod est indeterminatum, indeterminatione potẽtiæ actiuæ est ex se sufficienter determinatum ad producendum quemcunque istorum effectum, & hoc si passum dispositum sit approximatum, vbi requiritur passum, vel ex seipso, vbi non requiritur passum. Probatio, si tale actiuum esset de se determinatum ad vnum effectum, posset de se sufficienter producere illum, sed si est indeterminatum ad hoc, & ad illud, ex tali illimitatione nulla tollitur perfectio causalitatis eius respectu talis effectus, sed tantum causalitas additur respectu alterius, igitur ita potest producere istud, & illud sicut si esset tantum istius, & ita nõ requiritur aliquod determinans. Ad ꝓpositum, essentia diuina non est principium indeterminatũ indeterminatione materiæ, igitur sine determinatione alterius, quasi principij actiui, erit simpliciter determinatum determinatione, quæ requiritur ad agendum, ita ꝙ non requiritur aliquid aliud.

☞ Vnde potest sic formari ratio. Quod est indeterminatum ad plura, indeterminatione potentiæ actiuę, ex se est sufficiens ad quodlibet illorum producendum, nec indiget aliquo determinãte, vel actuante, sed essentia diuina tantum habet indeterminationem potentiæ actiuæ, alias esset imperfecta, ergo, &c. Minor patet ex dictis.

Cõfirmatur, quia talis indeterminatio principij actiui: licet sit ad disparata, non tamen est ad contradictoria, sed determinate ad alteram partem contradictionis respectu cuiuslibet istorum disparatorum. Nulla autem indeterminatio probibet ex se determinate agere, nisi quæ aliquo modo esset ad contradictoria, vt ad agere, & non agere, ergo, &c.

☞ Hic nota, quod indeterminatum determinatur seipso, alioquin esset processus in infinitum, quia, & illa quibus determinaretur per alia, & illa alia per alia.

Contra. Quod ex se determinatur ad vnum oppositorum est incompossibile alteri. Item, ergo in quolibet determinatur ad aliud.

A. l. illud. Respondeo de contradictorijs tenet.

Ad secundum in quolibet est determinatum.

Item Secundo quando aliquod principium actiuum est indeterminatum ad aliquos duos effectus non ex æquo, sed secundum ordinem naturalem, ex se sufficienter determinatum est ad principium illorum. Et posito primo est determinatum ad secundum. Essentia autem diuina non est indeterminata ad istas duas productiones ex ęquo, sed per prius se habet ad generationem, igitur est ex se sufficienter determinata ad vtrumque, quia ex se primo ordine originis ad primam, & illa posita, est determinata ad secundam, & ita in nullo signo originis est indeterminata ad vtranque quasi tunc eliciendam.

☞ Item tertio potentia generandi significat principium actus eliciendi a supposito habente, igitur duplicem relationem connotat, vnam principij ad actum, aliam connotat actus ad suppositum, quod est dicere. Connotat relationem princip j quo, ad actum, & connotat ad relationem actus ad principium quod: & forte tertio connotat relationem principij quo, ad principium quod, siue sint duæ, vel tres relationes, nulla tamen est nisi rationis ꝓpter indistinctionem extremorum. Prima competit naturæ principianti, vt fundamento proximo. Quòd ergo A. l. relatio. dicit Boetius, quòd ad intra est ratio principij originalis. Verum est respectu personæ originatæ, sed non respectu originationis, siue actus originandi, nisi secundum rationem tantum.

Item tertio relatio est ratio', & forma suppositi agentis, igitur si est determinatiua principij quo, habebit duplicem rationem principij respectu generationis, vnã inquantum est ratio agentis, & aliam inquantum est ratio determinatiua principij agendi, & sic ipsa mediabit inter seipsam, & actionem.

Item quarto sic. Natura, vt natura, ponitur principiũ elicitiuum istius actionis. Ipsa autẽ, vt natura, nõ est de- Idem li. c. 10. terminabilis: secundum Damasc. lib. 3. cap. 6. Proprietates determinant hypostases non materiam, vt natura, igi- F tur nihil est determinatiuũ principij quo, vt est principiũ quo, sed tantum princip j agentis.

Item quinto, relatio, secundum istum Magistrum tãtum ratione differt a fundamento. ergo non potest esse principium determinatiuum ad actum realem, aliquo modo distinctum ab essentia, qoia nihil concurrit ad rationẽ alicuius principij respectu actionis realis, nisi reale.

Item sexto, quòd dicitur de relatione determinatiua in creaturis, videtur esse falsum, quia calor ex se, non per aliquem respectum medium, est fundamentum huius respectus potentiæ calefactiuę. Non oportet etiam, quod determinatio ad actum primum, & secundum fiat per respectus, quia eadem forma absoluta dat actum principium absolutum, & secundum, & non respectiuum, & etiam principiũ agendi est absolutum, & non respectiuũ.

G AD QVAESTIONEM igitur respondeo, distinguendo de potentia. Vno modo dicitur potentia logica, (Decisio quæst.) quæ dicit modum compositionis factę ab intellectu, & ista notat non repugnantiam extremorum, de qua dicit Philosophus 5. Meta. cap. de potentia. (Tex. c. 17.) Illud est possibile cuius contrarium non est de necessitate verum, & si hoc modo quæratur de potentia generandi in diuinis, dico, ꝙ ipsa est possibilis, comparando generationem ad quẽcunque actum non repugnantem generationi, (A. l. quodcunque actiuum.) & tunc possibilitas est patris, vel Dei ad hoc prædicatum, quod est generare, quia isti termini nõ repugnãt. Impossibilitas autẽ est, quod filius, vel Spiritus sanctus generent: quia isti termini repugnant.

Et si quæritur, quid est potentia generandi in diuinis isto modo?

H Respondeo, non oportet dare aliquod principium quo aliquis sit potens generare. Sufficit enim sola non repugnantia terminorum, sicut si, ante mundi creationem, mundus non solum non fuisset, sed per impossibile Deus non fuisset, & incepisset a se esse, & tunc fuisset potens creare mundum, si fuisset intellectus aliquis ante mundi (Exemplũ singulare.) creationem componens hanc: mundus erit, hæc fuisset possibilis, quia termini non repugnarent, non tamen propter aliquod principium in re possibili, nec propter (A. l. vel actiuum.) actiuum sibi correspondens, nec etiam modo illa. Mundus erit fuit possibilis formaliter, loquendo de potentia Dei, sed potentia, quæ erat nõ repugnantia istorum terminorum isti termini non repugnarent, licet istam nõ repugnantiam concomitaretur potentia actiua respectu huius possibilis.

Alio modo dicitur potentia diuisa cõtra actum: ista nõ est in Deo. Relinquitur igitur potentia realis, quę dicitur principium agendi, vel patiendi, vt proximum fundamentum relationum: quia hoc nomen potentia, non est abstractum vltimata abstractione, sed est concretũ concretione ad fundamentum, licet non cõcretione ad subiectum, de qua multiplici abstractione in relatiuis, dictum est supra dis. 5. q. 1. art. 2. Hic autem tantummodo quæritur de potentia agendi, & tũc distinguitur, quod hoc nomen potentia, potest sumi, vel pro eo, quod per se significat, vel pro eo, quod connotat, quod est proximum fundamentum talis relationis. Primo modo accipiendo dico, quod potentia significat relationem, sicut potentialitas, vel principiatio, & hoc modo qõ non habet difficultatẽ, ꝗa potẽtia generãdi in diuinis dicit essẽtialiter relationẽ.

K Secundo modo est difficultas quęstionis quęrendo qd sit illud absolutum, quod est fundamentum proximum istius relationis: & tunc, loquendo semper præcise de potentia actiua, siue productiua, de qua est modo sermo, distinguo vlterius de potentia denominatiue sumpta, ꝙ aliquando sumitur pro suo fundamento ꝑcise, aliquãdo autem pro ipso cum omnibus alijs, quæ concurrunt ad hoc, vt possit elicere actum, quæ. s. requiruntur ad rõnẽ potentiæ propinquæ: cuiusmodi sunt (in creaturis) approximatio passi, & impedimenti remotio.

Ista distinctio vltima, potentiæ acceptæ pro fundamẽto præcise, vel pro ipso cum alijs omnibus concurrẽtib', (Tex. 10. & circiter.) accipitur a Philosopho 9. Meta. (Tex 17.) diffinitio autem potentię actiuę, quam ponit 5. & 9. Meta. (Tex. 1. & inde.) Est potentiæ actiuę primo modo sumptę. Potentiam autem secũdo modo sumptam, exprimit ipse manifeste 9. Meta. c. 4. (Tex. 10.)

Quantum

Quantum inquit possibile aliquid possibile, & quando & quomodo, & quæcũque alia necesse est adesse in diffinitione, & subdit. Tales potentias, scilicet irrationales necesse est, vt possint quando passiuum, & actiuum appropinquatur, hoc quidem facere, illud vero pati.

Et si obijciatur contra eum, quod iste irrationales possint impediri, hoc excludendũ dicit, nullo namque exteriorum prohibente adiungere nihil adhuc oportet, Potẽtiam enim habet, vt est potentia faciendi. Est autem non omnino, sed habentium aliquo modo, in quibus excluduntur quæ externis prohibentur. Remouent enim, hoc eorum, quæ in determinatione apponuntur quædam, vult dicere, quod quædam pertinentia ad diffinitionem potentiæ actiuæ, vt potentię, excludunt impedimentum, ergo potentia actiua ibi secundum eum, accipitur cum omnibus cõcurrentibus ad possibilitatẽ ꝓpinquã agẽdi.

A.l. auferunt. A.l. possibilis.

B LOQVENDO nunc de potentia, id est de proximo fundamento istius relationis præcise sumpto: dico, quod potentia generandi patris non est relatio, sed aliquid absolutum. Partem negatiuam probo. Primo, quia omnis relatio videtur æque naturaliter respicere suum propriũ correlatiuum, ergo relatio spirantis suum proprium correlatiuum sicut relatio generãtis suum: non distinguuntur autem in diuinis productiones per modum naturæ, & voluntatis, nisi quia principium quo producens producit, aliter, & aliter se habet ad productionem, & productum: quia hæc naturaliter, hæc libere: ergo non essent tunc due productiones formaliter distinctę per modum naturę, & voluntatis.

A.l. hoc.

C Secundo, quia tunc eadem relatio esset principium sui ipsius, quia in patre non est nisi vnica relatio ad filium, & illa est per se, quo respectu generationis, quę, scilicet generatio est eadẽ relatio, licet aliter nominata ergo, &c.

Tertio, quia tunc paternitas esset simpliciter pfectior filiatione. Probatio consequentię dupliciter. Primo, quia illud, quo producens producit, si non est eiusdem rationis cum producti forma: continet eam virtualiter, & est perfectior ea, ergo si paternitas est quo pater agit, & nõ eiusdem rationis cum filiatione, continet filiationem virtualiter, & est perfectior ea.

Secũdo, quia filiatio nõ dat filio, quòd agat. Nihil enim nec ad intra nec ad extra producit filius filiatione. Ergo si pater paternitate agit formaliter, paternitas erit aliquid perfectius filiatione.

D Partẽ affirmatiuam solutionis probo: primo sic. Quòd est perfectionis in principio productiuo non tollit ab illo rationem principij ꝓductiui: sed cõmunicare se in identitate, numerali, & adęquata communicatione sibi, ponit perfectionem in principio productiuo, ergo hoc non tollit ab aliquo rationem principij productiui, sed si Deus (per impossibile) generaret aliũ Deũ, & ille alius tertiũ, deitas poneretur principium productiuum alterius, & nõ relatio, & tunc deitas nõ cõmunicaret se in idẽtitate numerali, nec cõmunicaret se communicatione adæquata sibi in rõne principij ꝓductiui, quia deitas posset esse principium alterius communicationis, puta factæ per impossibile, a secundo Deo: ergo cum modo deitas communicetur in identitate numerali, & communicatione adæquata sibi, ita quod deitate non potest esse alia communicatio numero eiusdem rationis cum ista, sequitur, quod multo magis modo ponetur absolutum esse principium productiuum, quam tunc poneretur.

E ☞ Breuiter si forma communicaretur, non eadem numero, nec adequate, ipsa poneretur principium communicãdi, igitur si modo perfectiori communicetur ipsa, vel aliquid perfectius, erit principium cõmunicandi illo modo.

Exemplum istius est si calor in igne communicaret se eundem numero ligno, & communicatione adęquata, ita, quod iste calor non posset esse principium alterius calefactionis, non negaretur calorem ignis esse principium productiuum caloris in ligno: cum modo de facto ponatur calor esse principium illius, & hoc cum duplici imperfectione opposita duplici perfectioni hic supposite, quia nunc est ibi diuersitas caloris communicati, & communicatio non est adequata. Hic aũt esset identitas caloris, & cõmunicatio adęquata, & tamen illa hypotesi po-

A sita, lignum calore non posset calefacere. Non enim se, quia accipit calorem calefactione, quæ est ab hoc calore, & tunc prius haberet calorem, quam haberet calorem, nec aliud: quia ista calefactio ligni ponitur adæquata illi calori in ratione principij actiui.

Ita intelligendum est in proposito, quòd illud, quod poneretur esse principium alterius communicationis, si communicatio fieret in diuersitate numeralis, & nõ adæquata, illud idem debet modo poni principium quando fit communicatio eiusdem, & adæquata principio productiuo.

Secũdo ꝓbo idẽ sic. Aliquid absolutum est terminus formalis generationis. Ergo aliquid absolutum est ratio formalis, qua agens agit. Antecedens probatum est distinctione. 5. q. 2. Prima ratione contra primam opinionem.

B Probo consequentiam, quia impossibile est agens communicare terminum formalem productionis, nisi agat forma æque perfecta, si agit vniuoce, vel perfectiori, si æquiuoce. In diuinis autem nihil est perfectius absoluto, quia absolutum est formaliter infinitum, relatio autem non: ergo &c.

HVIC RATIONI instatur, quod consequentia tantum valet in generatione vniuoca. Hæc autem probatur esse ęquiuoca, tum ex parte personarũ, tum ex productionibus. Tum ex ratione differentiæ specificę. Instantię cõtra prædicta

Prima via sic. Paternitas, & filiatio differunt specie, ergo personæ constitutæ per eas, Antecedens probatur, quia differunt secundum quidditates, & talis est differẽtia specifica, tum quia sunt puri actus, differentia autem actus, & formæ est specifica. Consequentia probatur. Primo, Prima via.

C quia non maior distinctio est in principijs, quam principiatis. Secundo quia eadem est differentia formalium constituentium, & constitutorum.

Tertio quia eadem est differentia eorum, secundum quæ præcise aliqua differunt, & ipsorum differunt.

Quarto quia relationes sunt idẽ essentiæ diuinæ sicut personę. Igitur propter istud non negabitur differentia specifica personarum sicut nec relationum.

Secunda via de productionibus arguitur sic. In diuinis productiones differunt specie, ergo & producta. Antecedens patet, quia in diuinis non est productio nisi vnica vnius rationis. Consequentia probatur, tum quia aliter non esset proportio productionum ad producta, tũ Secundo, quia productiones sunt eiusdem rationis cum productis. Tum tertio. Quia potentiæ alterius rationis re- Secunda via.

D quirunt obiecta alterius rationis, ergo si producerent sua obiecta: producerent ea alterius rationis, ergo sicut intellectus, & voluntas pręsupponunt bonum, & verum formaliter distincta, ita producerent terminos formaliter distinctos, vel erũt quibus termini, sic distincti, ꝓducuntur.

Tertia via de differentia specifica arguitur sic. Differentia specifica videtur esse perfectior, quam differentia numeralis: quod probatur, quia distinctio specierum est de perfectione vniuersi, non autem distinctio indiuiduorũ: Ergo differentia specifica, sicut perfectior, videtur esse ponenda in diuinis. Tertia via.

Ad ista. Siue generatio ponatur ęquiuoca siue vniuoca ratio non infringitur, quia in ęquiuoca generatione oportet principium productiuum esse perfectius forma terminante. Nihil autem in Deo est perfectius absoluto, &

E specialiter nulla relatio perfectior. Absurdissimum. enim videtur dicere, quod relatio contineat virtualiter essentiam diuinam. Conclusio tamen ad quam inducunt istę rationes, scilicet de generationem ęquiuoca, videtur esse falsa, quia cum in primo termino generationis, scilicet in ipso producto concurrant duo, scilicet natura, & relatio propria ipsius producti, qua est hic, aut generatio dicitur æquiuoca, vel vniuoca a termino formali generationis, aut a formali proprio ipsi supposito producto. Si primo modo, cum natura, quæ est terminus formalis huius productionis, sic eadem in producente, & producto, sequitur vniuocatio: quia perfectissima similitudo. Si secundo modo ergo nulla generatio est vniuoca, quia nullum genitum in sua forma indiuiduali assimilatur gignenti.

Hoc etiã arguit alio modo, & est idẽ quasi, q̃a generatiuo,

tio, & est distinctiua, & est assimilatiua. Perfectior autē ratio in ea est quod sit assimilatiua, quam distinctiua, quod apparet: quia sic est a forma sub ratione formę non sub ratione qua hęc, & ratio formæ est perfectior in supposito ista differentia indiuiduali. Si enim perfectius est in generatione ipsam esse assimilatiuam, ergo secundum hoc generatio dicitur esse vniuoca, vel æquiuoca. Si n. diceretur talis, vel talis, inquantum est distinctiua, quælibet esset æquiuoca, quia quælibet distinguit, & hæc est imperfectior ratio in generatione, quia cōuenit imperfectissime generationi, ergo per hanc non distinguitur vniuoca ab æquiuoca, ergo ad propositum cum generatio sit assimilatiua, quatenus eadem natura communicatur, distinctiua, quatenus est geniti distincti a generante distincto. Sequitur, quòd pœnes naturam gignentis, & geniti sit vniuocatio: & non pœnes distinctionem eorum, scilicet gignentis, & geniti.

Tertio applicatur ad propositum, quia si illę duę differentiæ indiuiduales, quæ sunt primo diuersæ constituūt producta non primo diuersa, sed inter quæ est generatio vniuoca propter similitudinem in natura. Si istæ differentiæ indiuiduales essent species alterius generis, adhuc nō constituerent distincta, tanta distinctione, quanta esset earum in suo genere, quia tunc differentiæ indiuiduales constituerent primo diuersa. Quod autem constituta modo non sunt primo diuersa, hoc est propter naturam in qua natura indiuidua conueniunt, ita etiam tunc conuenirent in eadem natura, licet differentiæ constituentes essent species alterius generis, igitur tunc constituta essent eiusdem speciei, sicut modo.

AD ARGVMENTA igitur in oppositum.

Ad primum dicendum, quod non est ibi proprie genus: nec species, nec differentia specifica, sed bene concedo, quod paternitas, & filiatio sunt relationes quasi alterius speciei, & alterius rationis, quia sunt oppositæ, & non fundatæ supra vnitatem immediate: sicut similitudo, vel ęqualitas. Magis etiam distinguitur paternitas a filiatione, quā paternitas a paternitate. Sed cum infers. Ergo constituta sunt alterius rōnis quasi specifice. Nego consequentiam.

Et propter probationem consequentię, notandum est quod aliqua dicuntur aliquando magis distingui propter eorum minorem conuenientiam in aliquo genere, aliqua propter maiorem repugnantiam, vel incompossibilitatem eorum, sicut contraria magis dicūtur distingui vt album, & nigrum, quam disparata, vt homo, & albū; sed hoc modo non est proprie dictum aliqua magis distingui. Plus enim proprie distinguuntur, quæ minus cōueniunt in aliquo genere, & ita distincta genere generalissimo plus distinguuntur, quam contraria, quæ sunt eiusdem generis, licet contraria magis repugnent. Vnde vniuersaliter quanta est distinctio, idest repugnātia constituentium, vel formaliter distinguentium, tanta est, & constitutorum: quia si albedo, & nigredo sunt incompossibilia, & constituta per ea sunt incompossibilia, & ita est in proposito, quanta enim est incompossibilitas paternitatis, & filiationis: propter quam paternitas non est filiatio, tāta est, & patris, & filij, ita quod pater non est filius. Sed primo modo accipiendo, nunquam distinguentia cōueniunt tantum quantum conueniunt, quæ per illa distinguuntur, sicut patet per omnia distinguentia discurrendo. Differentiæ enim specificæ non includunt genus, in quo conueniant. Species autem distinctæ per eas, includunt genus, in quo conueniunt. Et ratio est, quia distinguentia aliquid pręsupponūt in ipsis distinctis, quod ipsa distinguentia nō includunt in suo intellectu, distincta tamen per ea includunt illud, ideo distincta conueniunt in illo, distinguentia autem ea non conueniunt in illo.

Vnde dicit Commentator 1. Physi. Commento. 52. Quòd aliqua sunt contraria secundum formam, nō autē secundum subiectum, vt singularia quæ in subiecto conueniunt, idem enim substantiam subsistat vtrique. — A.L. simplicia.

Et per hoc patet ad argumenta, & ad probationes, cum dicitur de principijs, & principiatis. Dico, quod maior distinctio, idest maior non conuenientia, hoc est in paucioribus conuenientia, potest esse principiorum, quam prin-

F cipiatorum, sicut differentiæ specifice, quę sunt principia specierum, non conueniunt in genere, in quo conueniūt ipse species, & ita etiam est de differentijs indiuidualibus, & indiuiduis respectu naturæ specificæ.

Per idem patet ad illud de formalibus constitutiuis, & de pręcise distinctiuis. In omnibus enim est falsū, quòd quanta est distinctio, vel differentia formalium cōstituētium, tanta sit differentia constitutorum.

Sed adhuc pondero argumentum: quia istæ relationes in proposito, sunt subsistentes, igitur tantam differentiā habent inquantum subsistentes, quantam habēt in rationibus proprijs. Subsistentes autem sunt personę. Igitur tātā differentiam habent personæ quantā habēt relationes.

Præterea, aliqua differentia formali differunt personæ, & non nisi differentia illa, quæ est relationum, quia nul-

G lam aliam habent, quam istam, quæ est relationum, ista autem, quæ est relationum, est specifica, ergo ista erit specifica, vel nulla.

Ad ista respondeo. Ad primum, quod licet relationes sint subsistentes, tamen personæ non tantum includunt relationes, licet ipsam, in qua subsistunt, relationes autē non includunt formaliter ipsam Naturam. In aliquo igitur formaliter conueniunt personæ, in quo non conueniunt relationes formaliter, & ideo hic non est tanta distinctio sicut ibi. — Ad instam

Ad secundum dico, quòd non sequitur, istis precise personę distinguuntur, & ista distinguuntur specie, ergo personæ distinguuntur specie, sicut nec de differentijs indiuidualibus respectu indiuiduorum. Et cū dicis; tunc nulla erit differentia distinctorum, cum non sit illorum illa, quæ

H est distinctiuorum, nec aliqua alia per illa. Dico, quòd per ista potest esse distinctio distinctorum, & aliqua alia, quā sit illa distinctiuorum, vel distinguentio, & minor, sicut per differentias indiuiduales est aliqua distinctio ipsorum indiuiduorum alia, quam ipsorum differentiarum: quia differentiæ sunt primo diuersa, sed distincta non sunt primo diuersa, sed tantum sunt distincta numero in eadem specie. Ita hic in proposito, per relationes distinctas in specie, vel quasi genere, quibus tamen inquantum sunt distinctiuę accidit distingui specie, possunt alia distingui personaliter tantū, in eadem specie, sine in edem natura.

Ad secundam viam de productionibus. Nego consequentiam, quia hic, ex perfectione istius naturæ, possunt esse aliqua principia propria alterius rationis, communicatiua tamen ipsius essentiæ, quod non contingit in ali- — Ad instantiam 2.

I qua natura imperfecta, & propter distinctionem istorum principiorum formalium, possunt esse productiones alterius rationis, & tamen producta vnius rationis, propter vnitatem termini formalis, scilicet naturæ, quæ communicatur.

Cum probatur illa consequentia prima per proportionem. Dico, quòd proportio illa productionis ad terminū formalem, est quòd per ipsam communicatur terminus formalis, sed non requiritur talis proportio, quòd productio sit vnius rationis, si terminus formalis sit vnius rationis, quia productiones possunt distingui per rationes suas formales aliter, quam ex terminis formalibus, sicut hoc, ex principijs formalibus.

Exemplum huius est, quia quandoque forma eadem potest acquiri mutationibus alterius rationis, sicut idem

K vbi per motum localem super magnitudinem rectam, & circularem, qui motus ita sunt alterius rationis, quod nō sunt comparabiles secundum Philosophum 8. Physi. Ita esset si eadem sanitas posset induci immediate ab arte, & immediate a natura. — Tex. 25. & inde.

Cum probatur illa consequentia. Secundo per hoc, quod productiones sunt eiusdem rationis cum productis. Dico quod quo ad hoc sunt eiusdem rationis, quia sicut productiones sunt relationes, ita producta sunt relatiua, sed producta sunt subsistentia in aliqua vna natura, & productiones formaliter non sunt supposita subsistentia in illa natura, ideo producta possunt habere vnitatem aliquam in natura formaliter communicata eis per productiones, quam non habent formaliter productiones.

Cum arguitur tertio de potentiarum distinctione, & obiectorū distinctorum, quod similis est distinctio obie-

ctorum

ctorum ad potentias: patuit responsio dist. 2. parte 2. q. 4. Vtrum in diuinis fiot tantum duæ productiooes &c.

Ad instantiam 3.

De tertia via. s. de perfectione differentiæ specificæ: dico, quòd differentia specifica non est perfectior identitate specifica in diuinis, sed in creaturis est perfectionis. Posita enim limitatione creaturarum: non potest esse tota perfectio in creaturis absque distinctione specifica, sed si in aliqua vna natura esset perfectio infinita, ibi distinctio specifica non requireretur ad perfectionem simpliciter in creaturis: igitur differentia specifica est perfectio supplens imperfectionem. In diuinis autem, vbi vna natura est simpliciter perfecta: non oportet ponere ad talem perfectionem supplentem imperfectionem, quia nulla est ibi imperfectio, quę suppleatur. Exemplum: generatio in creaturis est perfectio supplés imperfectionem in corruptibilibus, quæ sine generatione non possent conseruari: nec idem numeraliter, nec idem specie in diuinis autem non oportet ponere talem perfectionem supplentem imperfectionem aliquam, quæ sit ibi, nec in aliquo æterno.

Vt inquit Aug. 2. de Aia. c. 34.

AD FORMAM autem quæstionis, qua quæritur de potentia generandi, an sit aliquid absolutum. Respondeo gerundinum coustructum cum potétia notat actum vt egredientem ab eodem supposito, cui attribuitur potentia: similiter est de scieutia & voluntate: qñ construútur cum gerundiuo, notant actum vt egredientem, vel potentem egredi ab illo supposito, cui attribuitur scié tia, vel voluntas, propter quod non ita concederetur ista: filius habet scientiam vel voluntatem generandi, quo modo concederetur illa, filius scit generationem patris vel vult causa: immo videntur illę negandæ sicut iste. Filius scit generare, & vult generare, quia idem videtur velle agere C & habere voluotatem agendi, sed non idem istis videtur esse, velle actionem: quia hæc non iocludit eam velle vt actionem voluntatis, quod alia videntur significare.

Ad arg. 1. cótra opi. D. Thomæ.

AD ARGVMENTA. Primo ad principalia. Primo ad Aug. dico, quòd intelligit eo, formaliter nõ, eo fundamentaliter seu causaliter.

Exemplum, dicimus, quòd Sortes est simili similitudine formaliter, sed dicitur similis albedine fundamentaliter, seu causaliter: ita in proposito, pater generat, generatione formaliter, sed hoc modo non quærimus hic, quo generat, sed quærimus hoc, quo generatio elicitur, vt principio formali elicitiuo, quod. s. sit fundamẽtum proximũ istius relationis. Intendit igitur Aug. quòd eo est pater, quo est ei filius, idest illa notione, hoc est, quòd pater non dicitur ad se pater, sed ad filium: non autem intelligit ibi, D quo pater sit pater siue generet vt principio elicitiuo generationis: sicut patet ibi ex litera sua.

Ad arg. 2. A. l. cõitas.

Ad secundum dico, quod duplex potest intelligi cõmunicabilitas formæ. Vna, quæ est vniuersalis, quæ est per identitatem ad multa inferiora, quorum quodlibet est ipsum: sicut vniuersale communicatur singularibus. Alia, quæ est ad molta quorum quodlibet est ipso, sicut forma communicatur materiæ, sed non est ipsum, sicut dictũ est de duplici communicatione formæ dist. 2. q. 4. Tunc dico, quòd a forma communi primo modo est operatio cõmunis: quia si formam aliquam, in vniuersali acceptam, consequatur aliqua operaiio in vniuersali: quamlibet formã singularem sub illa consequitur operatio singularis eiusdem rationis, nisi aliqua forma singularis sit imperfecta. Si aotem loquamur de secunda communitate, quæ est for E mæ respectu participantium ipsam, dico, quòd non oportet, quòd forma cõmunis sit principium operationis communis: & maximè quando habetur a pluralibus suppositis secundum ordinem: ita quòd vni communicatur ab alio: & hoc communicatione adæquata, sicut fuit declaratum in exemplo adducto in prima ratione ad partẽ affirmatiuam quæstionis.

A. l. parte. 2. q. 1.

Ad propositum dico, quòd maior est falsa: operatio propria est a forma propria, loquẽdo de appropriatione secundo modo: qualis est appropriatio ista, vel saltem non alia potest intelligi in proposito. Et cum probatur prima propositio primo, quia propria forma dat esse, ergo dat agere, nego consequentiam. Multæ enim sunt formæ dantes esse, quæ non sunt actiuæ, & ita nullo modo dant actum secundum, & talis est paternitas sicut & filiatio. Quæ au- A tem sit ratio, quare quædam formæ sunt actiuæ, & quædam non, difficile est assignare rationem communẽ: quia aliquæ formæ substantiales sunt actiuæ, aliquæ autẽ formæ substantiales non sunt actiuæ, & aliquæ qualitatea non sunt actiuæ: & tamen plus cõueniunt qualitates & qualitates in aliquo conceptu communi quàm qualitatea & substantiæ. Similiter aliquæ formæ substantiales imperfectiores sunt actiuæ: sicut elementares, & perfectiores non sunt actiuæ, sicut mixtorum, sicut forma lapidis & aliorum inanimatorum, aliquæ etiam mixtorum perfectorum sunt cõmunicatiuę sicut animatorum: aliquæ tamen perfectiores non sunt communicatiuæ sui: sicut formæ corporum cœlestium & formæ Angelicæ. Non igitur videtur ratio, quare aliquæ formæ in cõmuni sunt actiuæ & aliquæ non. Sicut in speciali non videtur aliqua B ratio, quare calor est calefactiuos: nisi quia calor est calor, & ita videtur quòd hæc sit immediata, calor est caloris effectiuus: ita etiam videtur quòd omnes formæ de genere quantitatis & omnes relationes, de quibus est modo sermo non sunt actiuæ, & de omnibus talibus nõ valet, si dant actum primum. ergo & secũdum. Cum probatur secundo consequentia per Philosophum 2. Physicorum, & quinto Metaphysicæ dico, quòd loquitur de vniuersali & particulari, loquendo primo modo de cõmuni: non autem accipiendo secundo modo, scilicet prout eadẽ forma numero est communis participantibus eam. Ista enim communitas non est in creaturis, nec communitas vniuersalis ad participantia siue communitate vniuersalis primo modo dicta.

Ad 3.

Ad tertiom cum arguitur de medio & extremis dico, C quòd quoddam est medium per participationem vtriusq; extremi, sicut fuscum, quod est medium inter album & nigrum, quod est medium ex natura rei: & de tali verum est q est in eodem genere cum extremis: sicut probat Philosophus 10. Meta. Aliud est medium aliquo alio modo accidentaliter somptum, sicut operatio inter operans & terminum, istud non oportet esse eiusdem generis cum extremis: quia quando anima intelligit se: intellectio eius est qualitas, & tamen operans & obiectum sunt substantiæ: tale autem medium accipitur in proposito, videlicet ipsum quo inter suppositum generans & generatum. Vel potest dici, quòd ipsum quo non est medium proprię, sed tenet se ex parte alterius extremi. s. generantis, proprium autem medium (si quod detur) potest dici generatio, & de illa verũ est, quòd est eiusdem rationis cum extremis: D quia ipsa est relatio, sicut extrema sunt relatiua.

Tex. 22.

Ad 4.

Ad quartum de potentia & actu: dico quòd æquiuocatur de potentia vera: est enim maior vt potentia est differentia entis cõdiuidens ens contra actum: quia sic ens in communi nõ tantum diuiditur per actum & potentiam, sed etiam quodcunque genus entis & quæcũque species & indiuiduum: quia sic eadem albedo est in potentia, & postea in actu. Et hoc modo ad idẽ genus pertinent actus & potentia. Hoc modo proprię loquendo non est potentia generandi in diuinis. Proprię. s. quæ opponatur actui, quia illa generatio est simpliciter in actu & necessaria. Et ideo non est in potentia, vt potentia repugnat actui, sed hic est sermo de potentia, vt est principium, & hoc modo ista propositio est falsa, quæ dicit, quòd potentia est eiusdem generis cum actu. Potest enim forma substantialis E esse principium actionis de genere actionis, & actionis de genere qualitatis. Sicut tactum est supra dist. 3. q. de notitia genita, quòd subiectum est per se causa propriæ passionis.

A. l. sempj.

Soluendo arg. 2. opp.

D. Thomæ.

QVIA AVTEM Aliqua argumenta contra primam opinionem sunt contra me. Respondeo ad illa. Ad primum dico, quòd illa propositio maior habet hic maiorem probabilitatem quam in creaturis: quia ista forma sic per se est, quòd illi correspondet propriũ quod potens agere: puta hoc Deus: qui quodammodo pręcedit relationes, & sic agit. Patet quia sic primo intelligit & vult igitur videtur quòd posset in omnem actionem: cuius suum quo est proprium principium formale. Et ita hoc Deus generat primo, & ideo illa maior de principio elicitiuo falsa est, quando principium elicitiuum, si per se existat, non potest esse propinqua ratio ad operandum. Exemplũ: species

cies

cies si ponatur principium elicitiuum operationis videndi F in oculo, si per se existeret, non posset esse principium illius operationis, & ratio esset: quia non posset esse potentia propinqua ad agendum: quia nõ posset habere passum approximatum, quia approximatio, vt dictum est prius, requiritur ad rationem potentiæ propinquæ, sicut autem approximatio requiritur in creaturis, vel amotio impedimẽtorum, ita dicitur in proposito, quòd requiritur suppositũ conueniens ad agendum, ergo forma, quæ esset principium actionis in supposito distincto, si esset per se existẽs, non esset suppositum, nec principium distinctum: nec in supposito distincto conuenienti generationi, & ex quo illud suppositum requiritur ad potentiam propinquã agendi, non poterit talis forma per se agere. Essentia autem si per se existat in aliquo instanti naturæ antequam intelligatur esse in supposito, vel persona in illo priori nõ est sup G positum agens in potentia propinqua ad agendum. Ista.n. actio distinctionem requirit aliquorũ in ista natura: quæ non potest esse nisi suppositorum: ergo suppositum conueniens huic actioni est suppositum distinctum existens in ista natura: in nullo tali est natura inquantum intelligitur per se esse, si per se sit, aliquo modo antequam in persona, & ideo non poterit per se agere ista actione.

NOTA quòd tripliciter potest intelligi forma per se esse: vno modo quòd per ly per se, excludatur inesse formæ ipsi materiæ, siue formæ accidentalis siue essentialis vel substantialis: alio modo inesse quidditatis, siue naturæ ipsi supposito, & hoc actuale. Tertio modo aptitudinale & potentiale & vtrunque inesse. Tertius modus ponit illud, quod sic est per se, esse completè suppositum, & ideo sic accipere in maiori, est accipere contradictoria: quia for H ma, quæ habenti est principium, quo agit: nõ potest sic per se esse: igitur intelligitur, per se, in maiori duobus primis modis. Et sic probo maiorem, quia ad agere non requiritur nisi actualitas, & per se esse. Primum habetur æque in forma inhærente, & per se existente. Secundum habetur sufficienter, si duobus primis modis per se sit: alioquin anima separata non esset agens. Confirmatur etiam, quia si natura assumpta a verbo dimitteretur, absq; omni actione positiua circa ipsam, ipsa non esset per se tertio modo, quia tunc esset inassumptibilis, vt sic, & tamen hic homo posset agere omnem actum, quem habet modo verbũ mediante ista natura: immo secundum tertium artic. 1. q. distin. 1. tertij libri, nihil positiuum constituit suppositũ creatum. Et certum est, quòd ratio suppositi nihil dat alicui

a. l. licet. Cõ. 18. & 31.

positiuum ad agendum. Sed nec ordinem ad alia passa fundat sine illa: sicut patet per Auer. 7. Meta. quia idea non posset mouere corpus: nec materiam propter defectum ordinis.

Contra hoc, quia ordo agentis ad patiens consequitur hoc existens, accidit quòd incommunicabiliter. Ideo responderi potest aliter, quòd maior est vera, quãdo forma est actiua respectu termini distincti a se: non autem quando respectu termini indistincti: quia tunc licet possit esse quo suppositum producat: non tamen potest esse producens, quia nec distinguitur a termino, sicut requiritur ad hoc, vt sit producens. Non autem hoc requiritur ad hoc vt sit quo. Planius dicitur, quòd maior est vera de actione immanente & factione, & vniuersaliter productione termini distincti a forma productiua: hic terminus est indistinctus a forma qua producitur.

Cõtra, si deitas vel hic Deus creat. ergo agit illa actione, quæ necessario ꝑcedit creare, huiusmodi est generare, probatio consequentiæ primæ. Quia quod est omnino primum non requirit aliquod posterius agere ad hoc vt ipsum possit in actione sibi propria: hic Deus est, aliquo modo, prius prima persona relatiua. ergo &c. Hoc argumentũ requirit, quòd ponatur ordo, quomodo hic Deus, prius est in personis quàm possit, potentia propinqua, creare: non propter impotentiam huius Dei ad creandum. etiam si secundum imaginationem Gentilium non esset in personis, sed propter maiorem propinquitatem personarũ ad

A. Lantiquam.

essentiam quàm creationis, secundum illam regulam realem, de quibuscunque duobus, comparatis secundum ordinem ad idem primum: potentia propinqua nõ est ad secundum nisi primo posito. Itaque hic Deus primo intelligitur, etiam non præcisè, vt in personis: quia actio essentialis est quasi prius relatione, & ita immediatior omnino primo. Secundo hic Deus est per se existens illimitatum, & in illo signo naturæ est primo in tribus personis, illud tamen habet signa originis. In tertio signo naturæ hic Deus habet potentiam propinquam ad extra. Itaque negatur minor, quia nunquàm deitas per se est: ita quòd non in supposito, nisi apud intellectum. Contra, quod conuenit primo ex se formaliter alicui, est aliquo modo prius extra intellectum illo, quod non conuenit sibi ex se formaliter, deitas est omnino prima: quia pelagus, & illi conuenit ex se formaliter per se esse, non autem ex se formaliter est in hoc supposito relatiuo: igitur per prius per se est, quàm sit in aliquo. B. probatur, quia idẽ est per se esse trium personarum quasi nihil sit commune tribus nisi qđ G est primo essentiale. C. probatur quia fundamentũ aliquo modo præcedit relationem: saltem nõ ex ratione sua formali habet relationem: quia est aliquid præter eam. 7. de Trin. c. 1. & tertio, probatur etiam, quia aliter in quolibet haberet illam relationem, quia vbique habét illud quod conuenit sibi ex ratione sua formali.

Scilicet principalis primi arg. contra D. Thomam sup.

A. l. in isto.

A. l. essentiæ.

Ad aliud de quod, & quo dico, quòd illud dictum Philosophi est verum in causa & causato: quia ibi est distinctio realis causæ, & principij quo causat ab ipso causato: Dependentia etiam essentialis est causati ad principiũ causatiuum sicut & ad causam, & ratio est ibi, quia principiũ causatiuum non est nisi vnicum in vno supposito. In proposito autem est oppositum: quia suppositum producẽs est distinctum, quo autem producit est indistinctum, & ideo productum non realiter refertur ad principium quo, sicut H refertur ad principium quod producit. Et ideo in proposito non est relatio realis principij productiui ad productũ, sed producentis est relatio realis. Principij autem productiui est relatio rationis, sicut prius dictum est de natura communicante & communicata dist. 5. q. 1.

A. l. cõmunicãs & cõmunicata.

Ad tertium dico, quòd forma secundum quòd est illud in quo assimilatur generans generato, non est tantũ ens rationis, sed habet aliquam vnitatem præcedentem omnem actum intellectus, quia nullo actu intellectus existente ignis generaret ignem & corrumperet aquam, & hoc propter sui similitudinem naturalem hic, & contrarietatem ibi. Hoc autem magis patebit in quæstione de indiuiduatione.

Ad Dam. dico, quòd intelligit de communicabilitate alicuius vnius secundum naturam, & secundum numerum, sicut essentia diuina est communis tribus personis, sed hoc modo nulla est communitas realis in creaturis, est tamẽ cõmunitas alicuius vnius vnitate minori quàm sit vnitas numeralis.

In secundo dist. 3. q. 1.

I

Ad aliud cum dicitur, forma est principium agendi inquantum est in hoc, concludit pro me, quia illud absolutum quod est patri potentia generandi, non est potentia generandi filio.

Cum arguitur, quòd generatio prius est distinctiua quàm assimilatiua, & quod ex hoc forma sit prius essentia vt hæc, quàm vt forma. Respondeo, quòd prius secundum consequentiam non semper est prius secundũ causalitatem. Exemplum, sequitur, ignis igitur calidus, & nõ è conuerso, igitur calidum est prius secũdum consequentiam, & tamen ignis est prius secundum causalitate ipso K calore, & ita concedo, quòd distinguere est prius in generatione quàm assimilare id est communius, quia multa distinguunt quæ nõ assimilant, sed distinguere non est perfectius in generatione quàm assimilare, quia cõuenit generationi etiam imperfectissime inquantum est a forma, vt hæc, & assimilare conuenit sibi inquantum est a forma absolutè, & perfectior est ratio formæ quàm ratio singularitatis. Concedo tamen argumentum contra opinionem ponentem tantum distinctionem rationis, & nõ concludit contra me: sicut patebit in sequenti dist. Instantia prima de calore & vegetatiua, non valet: quia ibi communicatur vtraque forma, & forma principalis actiua & immediata. Est enim caro genita animata, & habens calorem genitum aliqualem naturale, vtraque etiam forma est principium generationis, licet vnum immediatum aliud immediatum. Sed illa alia instantia, de generatione bruti,

Sed est secũda in ordine.

difici-

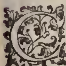
difficilior videtur si sensitiua non habeat ibi aliquã operationem, sed vegetatiua tantum, & de hoc in secundo libro, quando fiet sermo de rationibus seminalibus quo- Dist. 18. modo potest esse generatio vniuoca in animalibus. Vtrũ in diuinis possint esse plures filij.

DISTINCTIO VIII.

Nunc de veritate siue proprietate & incommutabilitate atque simplicitate diuinæ naturæ, vel subiecta siue essentia agendum est &c.

QVÆSTIO I.

De simplicitate Dei.

CIRCA istam distinctionẽ octauam quæruntur quinque, videlicet quatuor pertinentia ad tertiam partem distinctionis, & vnum quod pertinet ad secundam partem distinctionis. Et primo quæro. Vtrum Deus sit summe simplex & perfecte talis. Quòd non.

Arg. 1. Quia simplicitas non est simpliciter perfectionis, ergo non est ponenda in Deo vt essentiale. Probo antecedens, quia si esset simpliciter perfectionis, ergo quælibet res habens eam esset simpliciter perfectior non habente, & ita materia prima esset perfectior homine: immo generaliter in corruptibilibus, & generabilibus cõpositiora sunt perfectiora.

Arg. 2. Item perfectionis est formæ posse dare esse, licet imperfectionis sit dependere a materia, ergo si prima ratio separetur a secunda, quia non videtur esse contradictio in tali separatione, potest esse deitas forma dans esse, licet ipsa non dependeat ab ipso cui dat esse, & ita potest ibi poni sine imperfectione compositio materiæ & formæ, vel saltem componibilitas Dei vt formæ.

Arg 3. Tex. 26. & inde. Item quod vni est non subiecta, nulli est subiecta, ex primo Physic. sed sapientia in nobis est accidens, ergo in nullo est subiecta, vel non accidens, sed in Deo est sapientia, secundum eandem rationem, secundum quam est in nobis: igitur est ibi accidens, & ita compositio subiecti & accidentis.

R 6 ad op. Contra sexto de Trin. c. 6. vel 22. Deus veræ & summæ simplex est.

AD QVAESTIONEM respondeo, & primo probo simplicitatem diuinam per media quædam particularia. Secundo ex medijs communibus. s. ex infinitate & necessitate essendi. Primo modo procedendo, ostendo primo simplicitatem oppositam compositioni ex partibus essentialibus. Secundo oppositam compositioni ex partibus quantitatiuis. Tertio oppositam compositioni ex subiecto & accidente.

Primum sic. Causalitas materiæ & formæ non est simpliciter prima, necessario enim præsupponit causalitatem efficientis priorẽ, ergo si primum esset compositũ ex materia, & forma præsupponeret causalitatẽ causæ efficientis, non autem huius: quia idem non efficit se coniungendo materiam suam cum forma, ergo alicuius efficientis prioris: ergo Deus non esset primum efficiens, cuius oppositum probatum est dist. 2. q. 1. probatio primæ propositionis, causalitas materiæ & formæ includit imperfectionem: quia rationem partis, causalitas efficientis, & finis, nullam imperfectionem includit, sed perfectionẽ: omne autem imperfectum reducitur ad perfectũ sicut ad prius se essentialiter, ergo causalitas materiæ, & formæ nõ est simpliciter prima. Idem probo sic. Materia de se est in potentia ad formam, & hoc passiua & cõtradictionis, quantum est de se, ergo non est ex se sub forma, sed fit sub forma per aliquam aliam causam reducentem ipsam materiam ad actum formæ. Ista autem causa reducens nõ po-

Aue. 8. Meta. com. 15. & 12. Met. com. 16. test tantum dici forma inquantum forma, quia sic non reducit materiam nisi actuando formaliter ipsam materiã, ergo oportet ponere aliquid reducens effectiuè ipsam materiam ad istam actualitatem, ergo si primum esset com-

A positum ex materia & forma, esset aliquod efficiens, per cuius efficiẽtiã esset materia eius sub forma, & ita ipsum non esset primum efficiens vt prius.

Tertio sic. Omnis entitas vna causata habet aliquam vnam causam, a qua est eius vnitas: quia non potest poni vnitas in causato sine vnitate in causa, vnitas igitur compositi, cum sit causata requirit aliquam vnam causam a qua sit illa entitas causata. illa causa non est entitas materiæ nec formæ, quia vtraque est entitas diminuta respectu entitatis compositi: igitur præter illas. s. materiæ, & formæ oportet ponere aliquam aliam: illa erit efficiens, & ita redit idem quod prius, quia omni cõposito ex materia & forma erit aliquid prius. Secundam videlicet, carentiam compositionis quantitatiuæ, videtur. Philosophus probare 8. Physic. & 12. Meta. quia primum est po- Text com. 78. & inde.

B tentiæ infinitæ, potentia autem infinita non est in magnitudine, & hoc probat: quia maior potentia est in maiori Tex. com. 41 & inde. magnitudine, & ita infinita potentia non potest esse in magnitudine finita. Nulla est autem magnitudo infinita, ergo nec aliqua infinita potentia in magnitudine. Sed istud argumentum videtur deficere, quia qui poneret potẽtiam infinitam esse in magnitudine, diceret ipsam esse eiusdem rationis in qualibet parte magnitudinis, & in tota magnitudine, & ita in maiori & in minori: sicut anima intellectiua est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, nec maior in maiori, & minor in minori corpore, nec maior in toto corpore quàm in parte, & si animã illam cõsequeretur infinita potentia intelligendi, ipsa potentia esset in magnitudine finita, & ita in parte sicut in toto, & in parua parte sicut in magna. Ita diceretur in

C proposito, quòd potentia infinita in magnitudine finita esset eiusdem rationis in toto & in parte. Declarãdo ergo rationem Arist. dico, quòd conclusio sua est ista, quòd potentia infinita non est in magnitudine finita extensa per accidens ad extensionem magnitudinis, & hoc probat ratio sua hoc modo, quæcunque potentia est extensa per accidens, cæteris paribus, maior est & efficacior in maiori magnitudine, licet nõ sit maior. i. formaliter intensior, quia paruus ignis potest plus habere intensiuè de calore, quàm magnus si sit multum rarus, & alius densus: ideo additur in maiori, cæteris paribus. Exemplum de calore in igne, qui licet sit ęqualis intensionis in parte, & in toto, tamen maior ignis maioris est potentiæ. i. efficacioris est potentiæ in toto quam in parte, & ex hoc sequitur, quòd omnis talis potentia extensa per accidens quamdiu est in

D magnitudine finita potest intelligi crescere in efficacia per augmentum magnitudinis, sed quamdiu intelligitur posse crescere in efficacia non est infinita secundum efficaciam, & ex hoc sequitur, quòd omnis talis potentia extensa per accidens quamdiu est in magnitudine finita est intensiue finita & non infinita, quia infinitas intensiuè nõ potest esse sine infinitate in efficacia, & ex hoc sequitur, quòd potentia infinita in efficacia non est in magnitudine finita: nec etiam potentia infinita intensiuæ. Et tunc vltra, cum non sit aliqua magnitudo infinita, patet quòd non est aliqua talis potentia infinita in magnitudine. Sed quid hoc ad propositum, quòd omnino talis potẽtia non sit in magnitudine? Respondeo coniungendo huic illam conclusionem, quam prius probauit Philosophus quòd. s. 12. Metap. Tex. com. 30. tale potens est sine materia, sequitur propositum: quia

E omni extensione aliquid extenditur, vel si extensio erit aliquid per se existẽs, aliquid esset forma informãs extensionem, extensa per accidens, ergo si potentia ista infinita ponatur in magnitudine, quęro quid est illud, quod est Vide 7. q. quolibet. extensum ipsa magnitudine, vel ipsa extensione magnitudinis: non ipsa potentia infinita, sicut probatum est: nec ipsa perficit ipsam, sicut forma materiam: quia non est in materia, ex conclusione præostensa, ergo oportet ponere materiam extensam ista magnitudine: quia materia perficeretur potentia infinita sicut materia nostra, vel corpus nostrum extenditur magnitudine per se extensa, & perficitur per animam intellectiuam non extensam: sed nulla materia est in habente talem potentiã ex præostensa conclusione a Philosopho, ex illa igitur immaterialitate præostensa per Philosophum, & modo ostensa in ista conclusione, habet ista ratio efficaciam. Tertia conclusio specialis

cialis probatur ex istis. Quia enim Deus non est materialis, nec quantus, ideo non est capax accidentis alicuius materialis convenientis rei materiali. Sicut est qualitas rei materialis, ergo tantum est capax illorum, quae conveniunt Spiritualibus, puta intellectionis, & volitionis, & habituum illis correspondentium, sed talia non possunt esse accidentia illi naturae. Sicut probatum est di. 2. Quòd intelligere eius, & velle sunt substantia eius, & habitus, & potentia.

SECVNDO probo generaliter propositum.

Primo ex ratione necesse esse, quia si primo sit compositum, sint componentia .A. & .B. quaero de .A. si sit formaliter ex se necesse esse, aut non, licet possibile esse. Alterum enim horum oportet dare in quacunque re sive natura, ex qua aliquid componitur. Si est ex se possibile esse. Ergo necesse esse ex se componitur ex possibili esse, **G** & ita non erit necesse esse ex se. Si autem .A. est ex se necesse esse. Igitur est ex se in vltima actualitate. Et ita cum nullo facere per se vnum. Similiter si .A. est ex se necesse esse, compositum erit necesse esse per .A. & pari ratione erit necesse esse per .B. & ita erit bis necesse esse. Erit etiam compositum necesse esse per aliquid, quo sublato nihil minus erit necesse esse, quòd est impossibile.

Secundo ostendo generaliter propositum per rationē infinitatis. Et primo, quòd Deus nō sit componibilis per hoc, quod omne componibile potest esse pars alicuius totius compositi, quòd est ex ipso, & alio componibili. Oīs autem pars potest excedi. Contra rationem autem infiniti est posse excedi. Ergo infinitum non est componibile, sed Deus est infinitus. Ergo non est componibilis.

Et confirmatur ratio, & quasi idem est, quia omne cō- **H** ponibile caret perfectione illius, cum quo componitur, ita, quod illud aliud componibile non habet in se omnē perfectionem, & omnimodam identitatem cum illo, quia tunc non posset cum illo componi. Nullum autem infinitum caret eo, cum quo potest aliquo modo esse idem: immo omne tale habet in se secundum perfectam identitatem: quia alias posset intelligi perfectius: puta si haberet illud in se, sicut compositum habet, & istud infinitum non habet: contra rationem autem infiniti est simpliciter, quod ipsum possit intelligi perfectius, vel aliquid perfectius eo. Et ex hoc sequitur vlterius, quod sit omnino incompositus, quia si sit compositus, aut ex finitis, aut ex infinitis, si ex infinitis, nullum tale est componibile. Ex probatis. Si ex finitis ipsum non erit infinitum: quod finita non reddunt aliquid infinitum in imperfe- **I** ctione sicut modo loquimur.

AD PRIMVM argumentum, dico, quòd simplicitas est simpliciter perfectionis, secundum, quod excludit componibilitatem, vel compositionem ex actu, & potētia, vel ex perfectione, & imperfectione. Sicut dicetur in sequenti quaestione, non tamen sequitur, quod omnis creatura simplex sit perfectior creatura non simplici, quia aliquid quod est simpliciter perfectionis, potest repugnare alicui naturae limitatae, & ita illa non esse simpliciter, & perfecte talis natura, si haberet illud quod repugnat sibi: sicut canis non esset simpliciter canis perfectus, si esset sapiens, quia repugnat sibi sapiētia. Similiter alicui naturę limitatę potest repugnare aliqua perfectio simpliciter, & aliqua non. Et tunc non sequitur illam naturam esse perfectiorem, cui competit talis perfectio, q̄ **K** cui repugnant, maxime quando illi cui ista repugnat cōvenit alia perfectio simpliciter, quę forte est simpliciter perfectior illa alia repugnante.

Exemplum. Actualitas est perfectior simpliciter, & simplicitas est perfectio simpliciter. Composito aut convenit maior actualitas licet non maior simplicitas, materię autem, licet conveniat simplicitas, non tamen tanta actualitas, quāta competit composito. Simpliciter autem actualitas est perfectior simplicitate, & ita simpliciter perfectius potest esse illud, cui convenit actualitas sine simplicitate, quam illud, cui convenit simplicitas sine actualitate.

Sed hic videntur duo dubia. Vnum quo modo perfectio simpliciter erit, quae non erit perfectio vbicunque sit, cum de ratione simpliciter perfectionis sit, quod ipsū **F** sit simpliciter melius, quam non ipsum in vnoquoque secundum Ansel. Monol. 15.

Secundum dubium est, quo modo vna perfectio simpliciter est perfectior alia absolute.

Ad primū dico, quòd illa descriptio debet sic intelligi, quòd perfectio simpliciter est melius, non tantum suo contradictorio, ita enim quodcunque positivum est melius, & simpliciter perfectius sua negatione, immo nulla negatio est perfectio aliqua formaliter, sed intelligitur sic esse melius ipsum, quam non ipsum, idest quolibet suo incompossibili: & tunc debet intelligi hoc, quod dicitur, in quolibet est melius, considerando quolibet praecise inquantum suppositum, non considerando, in qua natura illud suppositum subsistit. Cōsiderando enim aliquod inquantum subsistit in aliqua natura, potest aliqua **G** perfectio simpliciter esse non melior sibi: quia incōpossibilis, vt est in tali natura, quia repugnat tali naturę, tamen ei inquantum praecise subsistens non repugnat, sed si hoc modo consideretur illam habere, erit simpliciter perfectius ens, quam si haberet quodcunque sibi incompossibile.

Ad secundum dubium dico, quod requirit declarationem quis sit ordo perfectionum simpliciter, & mō breviter supponatur, quòd aliquis ordo perfectionis sit inter eas, ita, quod vna ex ratione sui est perfectio alia, praecise sumpta, licet quando quaelibet est in summo, sint tunc omnes ęque perfectae, quia infinitae, & quaelibet tunc est infinita. De hoc alias dicetur.

Ad secundum principale dico, quod dare alicui esse formaliter necessario ponit limitationem, quia sic dans **H** esse, non includit per identitatem illud, cui dat esse, nec potest separari a sic dante esse imperfectio, quia nec limitatio, nec etiam dependentia omnimoda, licet enim separaretur ab eo dependentia ad materiam, semper tamen manet dependentia ad efficiens, virtute cuius forma informat materiam. — q. 4. huius dist. Vide. q. quol. 1. & infra dist. 10. & seq. alterius. 1. atque 35. dist. eiusdē. & 12. & 49. dist. 4. q. 2. & in t. de 1. principio, & alibi sępe. q. 1. & 5.

I. Et si instetur de verbo, quod dat esse naturae humanę?

Dico, quod hoc non est dare esse formaliter sicut patebit libro tertio distin. prima.

Ad tertium dico, quod sapientia secundum illam rationem secundum quam est species qualitatis, & accidēs in nobis, non est eiusdem rationis in Deo, sicut melius patebit in quaestione illa. Vtrum Deus sit in genere, distinctione ista 8.

I QVAESTIO. II.

De creaturarum compositione.

SECVNDO quaero. Vtrum aliqua creatura sit simplex. Et arguitur, quod sic. Cōpositum componitur ex partibus, & illae nō ex alijs. Igitur partes illae in se sunt simplices.

Oppositum huius est 6. de Tri. cap. 5. vel 18. & 19. Vbi dicit Aug. Quòd nulla creatura est in se simplex. — Opin. D. Tho. 1. parte sum. q. 3. art. 4. & q. 50. art. 2. soluendo tertium, & quartū argumentū, & lib. 2. cōtra Gent. c. 49.

HIC DICITVR quòd quaelibet creatura est cōposita ex actu, & potentia, quia nulla est pura potentia; quia tunc nō esset nec purus actus, quia tunc esset Deus: ergo quaelibet creatura est composita ex actu, & potētia.

K Praeterea. Quaelibet creatura est ens per participationem, ergo est composita ex participante, & participato.

Contra istam conclusionem arguo sic. Quia si in quolibet sit compositio ex re, & re accipio illam rem componentem, & quaero si est simplex aut composita, si simplex habetur propositum, si composita, erit processus in infinitum in rebus.

CONCEDO igitur, quod aliqua creatura est simplex, hoc est non composita ex rebus, tamen nulla creatura est perfecte simplex, quin aliquo modo sit composita, vel componibilis. — Hoc mō sensit Aug. 3. de Ani. cō. 14. nullā intelligibilem [illegible] a potentia praeter primam,

Et quo modo composita declaro sic: quia habet entitatem cū privatione alicuius gradus entitatis. Nulla enim creatura habet entitatem secundum totam perfectionē, quae nata est esse entitatis in se, & ideo caret aliqua perfectione, quę est nata competere entitati in se, & ideo privatur,

natur, sicut talpa dicitur esse cæca: quia nata est habere A visum secundum rationem animalis, non secundum rationem talpę, secundum Philos. 5. Meta. c. de priuatione. Tex. 27. Componitur igitur, non ex re, & re positiuis: sed ex re positiua, & priuatione, idest ex entitate aliqua, quam habet, & ex carentia alicuius gradus perfectionis entitatis, cuius ipsum non est capax, tamen ipsum ens est capax, sicut talpa secundum se non est nata videre, sed secundũ quòd animal nata est videre, nec tamen ista compositio ex positiuo, & priuatiuo est in essentia rei, quia priuatio non est de essentia alicuius positiui.

Ad istam etiã sequitur compositio actus, & potentiæ obiectiue. Quidquid enim est ens, & caret aliqua perfectione entis, est simpliciter possibile, & terminus potentiæ simpliciter, cuius terminus non potest esse ens infinitum, quod est necessarie esse. Est etiam qualibet creatu- B ra componibilis, quod patet de accidente, quod est componibile cum subiecto, in substantia etiam patet tam de forma, quam de materia. De substantia etiam per se generabili, & corruptibili patet, quod est receptiua accidentis. Nulla igitur substantia esset non receptiua, nisi propter perfectionem sui, sed perfectissima intelligentia est receptiua accidentis, quia capax est suę intellectionis, & volitionis, quæ non est substantia sua. Probatio, quia tunc esset formaliter beata seipsa: cuius oppositum probatum est dist. 1. q. 1. Tum quia quęlibet intelligentia potest intelligere infinita, quia omne intelligibile, ergo si intellectio sua esset sua essentia, posset habere essentiam infinitã; quia haberet vnam intellectionem infinitorum. Tũ quia intellectio sua non dependeret ab aliquo obiecto nisi a quo dependet suum esse, & ita nihil inferius se, nec etiã C se, posset intelligere in genere proprio, sed tãtum in obiecto superiore mouente, immo nihil posset aliqua intelligentia intelligere nisi in Deo.

Hoc est Theologicum cõtra Philos.

Ad arg. Ad argumentum principale Aug. Concedo quòd nulla creatura est vere simplex, quia composita modo prædicatio ex positione, & priuatione, actu, & potentia obiectiua, & componibilis alij creaturæ.

Et per idem patet ad argumenta pro opin. prima. Non enim est actus purus, qui caret aliquo gradu actualitatis: sicut non est lux pura quæ caret aliquo gradu lucis, licet cum illa luce impura non misceatur aliqua alia entitas positiua, sed tantum carentia perfectioris gradus lucis.

Ad secundum de participare dico, quod participare est idem, quod partem capere, ita, quod duplicem relationem importat, & partis ad totum, & capientis ad captum: pri- D ma est realis, nec tamen sumitur ibi pars proprie pro eo, quod est aliquid rei, sed extensiue, prout omne minus dicitur pars maioris, omne autem finitum tale est simpliciter minus tale, si aliquod tale est natum esse infinitum, quælibet autem perfectio simpliciter nata est esse infinita, ergo vbicunque est finita, ipsa est minor alia perfectione simili, & ita pars extensiue.

Secunda vero relatio, scilicet capientis ad captum est relatio rationis sicut inter dans, & datum.

Tripliciter tamen pars capitur, aut pars capitur sic, quod totum captum est pars capientis, sicut species participat genus, quantum ad partes essentiales generis, non subiectiuas. Aut sic, quod pars capti est pars capientis. Aut tertio modo sic, quod pars capti sit ipsum totum capiens. Primis duobus modis relatio capientis, & capti pōt con- E cedi esse realis. Tertio modo non. Iste autem tertius modus est in proposito, quia omnis perfectio limitata, quæ tamen non determinatur ex se ad limitationem, quæ est pars capta, est ipsa tota limitata. Bene autem ibi distingui potest suppositum capiens, & natura capta, sed non est sic distinctio realis.

QVÆSTIO. III.

An Deus sit in genere.

ERTIO quæro, scilicet vtrum cum simplicitate diuina stet, quod De⁹, vel aliquid formaliter dictum de Deo sit in genere.

Arg. 1. Quòd sic. Quia Deus formaliter est ens: ens autem dicit conceptum dictum de Deo in quid, & iste conceptus non est proprius Deo, sed com- A munis sibi, et creaturis: sicut dictum fuit distinctione tertia, ergo oportet ad hoc, quod fiat proprius, quod determinetur per aliquem conceptum determinantem, ille determinans se habet ad conceptum entis sicut conceptus qualis ad conceptum quid, & per consequens, vt conceptus differentiæ ad conceptum generis. q. 1. & 3.

Arg. 2. Præterea Aui. 2. Meta. c. 1. Ens in subiecto, & ens non in subiecto non habent medium, & videtur loqui, secundum, quod ens non in subiecto est ratio subiectæ, & ens in subiecto est ratio accidentis, Deus igitur cum sit ens formaliter, & non ens in subiecto: ergo est ens formaliter non in subiecto, ergo subiecta, subiecta autem, vt subiecta est genus.

Arg. 3. Cap. de specie. Præterea Vbi est species, ibi est genus secundum Porphy. quia sunt correlatiua, sed natura diuina est species re- B spectu diuinarum personarum, secundum Dam. c. 5. Ergo Deus est in genere.

Arg. 4. Item sapientia formaliter dicitur de Deo, & hoc secundum eandem rationem, secundum quam dicitur de nobis: quia ille rationes, quæ dictæ sunt distin. 3. q. 1. De vniuocatione entis concludunt de vniuocatione sapientię, igitur secundum illam rationem secundum quam sapientia dicitur de Deo, est species generis, et hoc probatur per dictum antiquorum Doctorum, qui dicunt, quod species transfertur ad diuina, quia dicit perfectionem, licet non genus, quia dicit imperfectionem, vt sapientia transfertur ad diuina, licet non qualitas. A. l. poste.

Contra est Magister in litera, & adducit Aug. & ostẽdit per eum, quod remouẽtur a Deo illa prędicamenta artis Dialecticæ. Quære Boetium de Tri. & alios.

C HIC SVNT duæ opi. extremæ, vna negatiua, quæ dicit, quod, cum simplicitate diuina non stat, quod aliquis sit conceptus communis vniuocus Deo, & creaturæ: de qua dictum est supra distin. 3. q. 1. Opinio. Hen. in sũ. ar. 22. q. 1. 2. & 3. & arti. 26.

Ad hoc ponuntur quædam rationes prius non tactę. Prima est ista. Illis, quæ sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, nihil est commune vniuocum, Deus, & creatura sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, scilicet dependere, non dependere: causatum, & non causatum, esse ab alio, & non ab alio, ergo nihil est eis commune vniuocum.

Item secundo sic, et est confirmatio illius rationis. Omnis conceptus communis est neuter respectu illorum, quibus est communis, sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum, quia est alter eorum, er- D go, &c.

Item tertio sic. Quia primo diuersa in nullo conueniũt sed Deus est primo diuersus a quacunque creatura: alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita non esset simpliciter simplex, ergo Deus in nullo conuenit cũ creatura, & ita nec in aliquo conceptu communi.

Item quarto sic. Vbi tantum est vnitas attributionis nõ potest esse vnitas vniuocationis, sed oportet ponere vnitatem attributionis creaturæ ad Deum in ratione entis, ergo in hoc non est vniuocatio.

Ad hoc etiam adducitur intentio Diony. de Di. no. qui ponit tres gradus cognoscendi Deum. s. per eminentiam, per casualitatem, & per abnegationem, & ponit illam cognitionem per abnegationem, esse vltimam, quando remouentur a Deo omnia illa, quæ sunt communia creatu- E ris, ergo non intelligit ipse, quod aliquis conceptus qui est abstractus a creaturis, remaneat in Deo secundũ, quod fuit communis creaturæ.

Ad hoc etiam est Aug. 8. de Trini. c. 4. vel 10. Cũm itaque inquit audis, bonum hoc, & bonum illud quæ possunt alius dici ẽt bona, nõ si potueris sine illis, que participatione boni bona sunt perspicere ipsum bonum, cuius participatione bona sunt. Simul enim, & ipsum intelligis, cum audis, hoc, aut illud bonum. Si ergo potueris illis detractis perspicere per se bonum, perspexeris Deum, & si amore adhęseris cõtinuo beatificaberis. Hęc ille. Igit᷑ vult dicere, quod intelligendo hoc bonum, & illud bonum, intelligo illud bonum, cuius participatione illa sunt bona, hoc autem est bonum infinitum, ergo non habeo tantum ibi conceptum boni in communi, sed etiam boni per essentiam.

CON-

Impug. opin. Henrici.

CONTRA istam positionem sunt duæ rationes, quæ tactæ sunt superius dist. 3. q. 1. vna quia tunc non posset conceptus ille proprius Deo causari in intellectu nostro. Quidquid enim est naturaliter mouens intellectum nostrum pro statu isto, siue intellectus agens, siue phantasma, siue species rei intelligibilis, habet pro effectu adæquato causare in nobis conceptum illius quidditatis, & eorum, quæ continentur in tali quidditate essentialiter, vel virtualiter, conceptus autem ille proprius Deo neutro modo continetur in ista quidditate, nec essentialiter nec virtualiter. Quod non essentialiter, patet, quia negas vniuocationem. Quod non virtualiter probo, quia perfectius nunquam continetur in minus perfecto, ergo nunquam habetur in via conceptus proprius Deo, quod falsum est: ergo conceptus vniuocus Deo, & creaturę potest haberi.

Hen. quodl. 10. q. 7.

G Responsio aliquorum ad hanc rationem est, quod ens ratum facit notitiam de se, inquantum ens ratum est, hoc est, inquantum est relatum ad primum ens, ita concipere illud sub ratione ista non est concipere illud sub ratione absoluta; sed sub ratione relata ad primum ens. Relatio autem habet causare in intellectu conceptum correlatiui siue relationis correspondentis, & cum non concipiatur, vt in se subsistens, relatio correspondens, concipietur aliquo modo virtute istius, fundamentum illius relationis.

a. l. aliud ab.

Contra; istud argumentum videtur stare; quia si est dare aliquod adæquatum obiecto a nobis naturaliter cognoscibili, & intelligibili, qualitercunque sit præsens intellectui nostro posse facere conceptum de se, & de his, quæ includit essentialiter, vel virtualiter, & secundum iam dicta, nullo modo includunt illud absolutum, quod est fundamentum relationis in Deo, vt probabo, ergo sequitur, quod nullo modo fiat in nobis conceptus illius absoluti; & ita nullum conceptum alicuius absoluti poterimus de Deo habere naturaliter. Probatio assumpti, quia licet dicta responsio supponat, quod relatio in creaturis prius naturaliter concipiatur quam relatio sibi correspondens, vel fundamentum relationis correspondentis, quod credo esse falsum, quia terminus relationis naturaliter præintelligitur relationi, sicut fundamentum, licet etiam supponat, quod res creata relata non intelligitur a nobis nisi inquantum relata, quod improbatum est distinctione 3. q. de Vestigio, & videtur esse contra Aug. 7. de Trin. c. 4. vel 32. omnis res ad se subsistit quanto magis Deus. Loquitur autem ibi de subsistentia, vt qua naturaliter est res creata, & naturaliter in se subsistit, alioquin non esset argumentum, si omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus si idem accipiatur in præmissa, & in conclusione.

a. l. posset vel pós.

His inquam omissis, quæ forte ab aduersario negarentur, arguo sic. Relatio in creatura, licet habeat in virtute sua causare conceptum relationis sibi correspondentis, tamen illa relatio correspondens sibi non includit in se aliquem conceptum absolutum, in quo fundetur, quia relatio Dei ad creaturam, quæ est tantum rationis, non includit in se essentiam diuinam, vel aliquam perfectionem absolutam in Deo, quæ perfectio realiter est ipsa essentia. Quam tamen essentiam vel perfectionem absolutam oportet ponere esse fundamentum relationis Dei ad creaturam, & ita non posset per relationes istas causari in nobis aliquis conceptus de perfectionibus absolutis, nisi relatio altera haberet in se virtualiter illud absolutum, quod est propria perfectio Dei, quod est impossibile.

Illud etiam probatur, quia, secundum eos, essentia diuina non est nata facere de se nisi conceptum vnicum in intellectu: ergo non est natus haberi de ea nisi vnicus conceptus realis. Hæc consequentia probatur, quia omnem conceptum realem natum haberi de ea quantum ad intelligentiam simplicem, ipsa nata est facere in intellectu, hoc enim competit obiectis imperfectioribus. Vlterius infero, ergo quodcunque obiectum natum est facere de illa essentia aliquem conceptum realem, natum est facere illum vnicum, qui natus est haberi de ea, quia si non illum, tunc nullum de ea, sed nulla creatura potest illum vnicum causare, quia tunc ex creatura posset cognosci sub ratione, qua est hæc essentia singularis, ergo per nullam creaturam, secundum illam opinionem, potest haberi aliquis conceptus singularis de essentia diuina.

F Hæc consequentia negatur, & etiam propria propositio probans eam: quia effectus natus est facere de causa aliquem conceptum imperfectum, quem illud obiectum, si in se moueat, nullo modo causabit sed perfectiorem, quia imperfectionis est in mouente causare conceptum ita imperfectum de obiecto, ad quod mouet.

A. l. probatio.

Secunda ratio tacta in quæstione prædicta erat de conceptu vno certo, & duobus dubijs, qui certus est communis illis.

Hen. vbi supra, & ar. 24 q. 6. & 7.

Respondetur ibi tripliciter. Primo, quod aliquis conceptus idem est certus, & dubius, vt conceptus Sortis, & Platone dubius est, conceptus alicuius hominis est certus, & tamen iste, & ille est idem.

Hoc nihil est, quia licet conceptus idem posset diuersificari penes modos grammaticales, & logicales, grammaticales, vt penes quoscunque modos significandi: logicales, vt penes quoscunque modos considerandi diuersos, sicut penes vniuersale, & particulare, vel penes explicite, & implicite, explicite sicut diffinitio exprimit, implicite sicut diffinitum exprimit. Et per istas differentias possunt poni non tantum certitudo, & incertitudo, sed etiam veritas, & falsitas, congruitas, & incongruitas, tamen, quod idem conceptus eodem modo conceptus, quantum ad istos modos, sit certus, & dubius, hoc est idem omnino affirmare, & negare, ergo si conceptus de ente est certus, & conceptus de ente creato, & increato est dubius non est hoc propter modos significandi diuersos grammaticales, nec penes diuersos modos concipiendi logicales, vel igitur erit simpliciter alius conceptus, & alius, quod est propositum, vel conceptus diuersificatur penes modum concipiendi particularis, & communis, quod est etiam propositum.

H

Aliter dicitur, quod sunt duo conceptus, sunt propinqui tamen, & propter istam propinquitatem videntur esse vnus.

Aliud dictum Hen. in sum. ar. 22. q. 1. & 3.

Et est certus de vno hoc, est de illis duobus confuse conceptis, vel certus est de illis sub vnitate conceptis. Dubius est autem de illis duobus distincte conceptis.

A. l. dubie.

Contra, quando non possunt aliqui conceptus concipi sub vnitate, nisi simul, vel prius naturaliter concipiantur sub distinctione propria sibi: quæ præsupponitur illi vnitati; non potest intellectus esse certus de eis, inquantum habent illam vnitatem, & dubius de eis inquantum sunt distincti.

Vel sic. Non potest intellectus esse certus de illa vnitate eorum, & dubius de distinctione eorum. Vel sic non potest intellectus esse certus de eis sub ratione alicuius vnitatis, & dubius de eis sub ratione alicuius distinctionis.

I

Sed intellectus concipiens ens dictum de Deo, & creatura, si sint duo conceptus, non potest habere conceptus istos secundum aliquam vnitatem: nisi prius naturaliter habeat eos, vel simul sub ratione distinctorum, ergo non posset esse certus de eis sub ratione vnius, dubitando de eis sub ratione multorum. Probatio maioris, quia si certitudo esset de aliquo conceptu, vel de aliquibus conceptibus dubitando de. A. & . B. Vel cum dubitatione de. A. & . B. Ille vnus, vel isti duo conceptus conciperentur prius naturaliter sub ea ratione, sub qua esset certitudo de illo, vel de istis, quam concipiantur. A. & . B. Ergo per oppositum, si non potest concipi aliquid de. A. & . B. Nisi sub distinctione sibi propria concipiantur, non potest intellectus esse certus de eis sub ratione alicuius vnius, & dubius sub ratione distinctionis. Probatio minoris, ens in Deo, & ens in creatura, si sunt duo conceptus habentes attributionem, non possunt concipi inquantum habent vnitatem attributionis, nisi prius natura, vel saltem simul concipiatur iste, & ille inquantum distincti: puta iste sub propria ratione, & ille sub propria ratione, quia isti sub proprijs rationibus sunt fundamenta vnitatis ordinis, & attributionis.

K

Præterea. Intellectus habens conceptum distinctum potest illo distinguere obiectum cognitum ab alio conceptu, quem habet: sed hic non potest distinguere, ergo non habet conceptum distinctum, ergo nec proprium, quia conceptus proprius est conceptus alij repugnans: ergo concipiens per hunc habet conceptum repugnantem

alteri

alterii verbi gratia, visus non videt aliquid repugnans ni- A gro, quin per illud distinguat a nigro. Conceptus autem voco obiecta formalia, quæ duo obiecta sub proprijs rationibus, quarum vna est primo diuersa ab alia, sic considerantur intellecta a me, & non possum taliter distincte cognoscere, quid est hoc, igitur proprias rationes nō intelligo, ergo nihil, vel aliquid aliud commune.

Item breuius arguitur sic. Intellectus quando est certus, aut est certus de conceptu simpliciter vno aut non, sed vno vnitate analogię. Si primo modo, & non de hoc, quia non de illo, quia de vtroque particulari est dubius, ergo est certus de aliquo tertio simpliciter vno, quod est propositum. Si secundo modo arguo sic. Non potest intellectus esse certus de vno inquantum sit vnum, scilicet de illo, qui est sic vnus vnitate analogię nisi sit certus de duobus, vt duo sunt, ergo duo illi non videntur intelle- B ctui esse vnus: quia, scilicet concipiuntur, vt distincti cōceptus. Probatio antecedentis, quia analogia siue attributio includit essentialiter comparationem vnius ad alterū. Cognitio autem comparationis præsupponit necessario distinctam cognitionem comparatorum: ergo, &c.

A. l. melius arguitur sic. Contra illud videntur vnus, &c. duo conceptus, &c. Tex. com 12. Diuersimode inchoatur hęc rō in originalibus. Tex 46. & circiter.

Contra arguitur sic. Duo conceptus simpliciter simplices non sunt in intellectu, nisi vterque fuerit distincte ibi, quia talis aut omnino ignoratur, aut totaliter attingitur 9. Meta. cap. vltimo. Igitur de illo non est intellectus certus secundum aliquid, & incertus, vel dubius, vel deceptus secundum aliud. Sic igitur formetur ratio. Si intellectus duos habet conceptus, ergo aliquid patet sibi de vtroque conceptu, si videntur vnus. Aliquid non patet. Constat, alioquin semper viderentur vnus, ergo neuter conceptus est simpliciter simplex, ergo nō primo diuersi C & abstractissimi.

Confirmatur per istud argumentum Philosophi secūdo de Anima. De sensu communi, quem concludit esse communem per cognitionem differentiæ albi, & dulcis, ea cuius differentiæ cognitione concludit, quod cognoscit extrema. Si enim posset cognoscere ista sub ratione huius respectus, qui est differentia absque hoc, quod ea cognosceret sub propria ratione, tunc argumentum suū non valeret, ergo similiter in proposito non possunt simul cognosci. A. & B. sub ratione illius vnitatis ordinis, nisi cognoscatur. A. sub propria ratione, & B. sub ꝓpria ratione, cum per te nihil sit eis commune, & ita quicunque intellectus concipit istos duos sub vnitate ordinis, concipit eos disiunctè, vt distinctos in se.

Ian. Rodi. lib. 1. di. 1 r. q 6. sequit hunc modum dicendi: quęte antiquiores.

Tertio modo respondetur, quod non est certitudo de D conceptu aliquo vno, & dubitatio de duobus, sed est certitudo de duobus disiunctis, & dubitatio de alterutro illorum: vt puta certus sum, quod hoc ens est substātia, vel accidens: dubitando tamen determinate, vtrum sit hoc ens, vt substantia, vel illud ens: quod est accidens.

Contra ista certitudo præcedit omnem apprehensionē quorumcunque diuidentium ipsum ens, ergo præcedit certitudinem de toto disiuncto. Antecedens probatur, quia non oportet in prima apprehensione, qua scitur hoc esse aliquid, vel ens; apprehendere a se, vel ab alio, per se vel in alio, & sic de alijs disiunctis.

scilicet op. Hen. f. di. 3. q. 1.

Contra istud etiam est tertium argumentum superius dictum: quod erat de inquisitione intellectus, quam habemus de Deo per naturalem inuestigationem, in qua illas rationes creaturę, quæ dicunt perfectionem de se, separamus ab imperfectione, cum qua sunt in creaturis, & E eas secundum se acceptas consideramus, vt indifferētes: & eis attribuimus perfectionem summam, & sic acceptas in summo attribuimus eas creatori, vt proprias sibi, & ita arguit Aug. 15. de Tri. cap. 4. vel. 6. Ac per hoc, quoniam rebus creatis creatorem summ sine dubitatione ꝑponimus, oportet eū, & summe viuere, & cūcta sentire atque intelligere, hoc probat ipse ex hoc, quod dixit aute

Idem. 15. ca. cap. 16. Vide. 12. Meta te. com 12 & circiter.

capitolo eodem, quod viuentia non viuentibus: sensu prædita non sentientibus: intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus, bona malis incorruptibilia corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, inuisibilia visibilibus, incorporalia corporalibus, beata miseris, præferenda iudicamus. Quod argumentum non videtur valere, si talia, vt reperiuntur in creaturis, non essent eiusdē A rationis cum illis, quę talia in summo attribuuntur Deo.

Consimiliar agumenta frequenter habentur a Doctoribus, & sanctis, ita. n. formaliter ponitur in Deo intellectus, & voluntas, & non tantum absolute, sed cum infinitate, ita, & potentia, sapientia, & liberum arbitrium ponitur in Deo. Et Anselmus de libero arbitrio cap. primo repræhendit illam diffinitionem de libero arbitrio, quę, quod est potestas peccandis, quia secundum eum, tunc secundum hoc non esset in Deo liberum arbitrium, quod est falsum, quæ improbatio nulla esset, si secundum aliam rationem omnino diceretur liberum arbitrium de Deo, & creatura.

scilicet supradictam opinione Henr.

Hæc est ēt viā Diony. quia quando in tertio grado peruenitur ad istam cognitionem per remotionem, quæro an præcise cognoscatur ibi illa negatio, & tunc non plus B cognoscitur Deus quam chimera, quia illa negatio est communis enti, & non enti, aut etiam ibi cognoscitur aliquid positiuum, cui attribuitur illa negatio, & tūc de illo positiuo quæro quomodo conceptus eius habetur in intellectu. Si enim non habetur in intellectu per viam causalitatis, & eminentiæ aliquis conceptus prius causatos in intellectu, nihil omnino positiuum cognoscetur, cui attribuatur ista negatio.

Confirmatur etiam ista ratio, quia non dicimus Deū formaliter lapidem, sed formaliter sapientem, & tamen si præcise consideretur attributio conceptus ad conceptum, ita potest formaliter lapis attribui ad aliquid in Deo vt ad ideam suam, sicut sapientia.

RESPONDETVR Deus non dicitur sapiens, quia est in ipso idea sapientię, sed quia est in ipso perfectio C simpliciter talis, sed alterius rationis a sapientia creata.

Contra. Illius sapientiæ est sapientia creata nostra quędam participatio, similiter, & ideæ, idem autem non participat essentialiter nisi vnicam perfectionem.

Item relatio ideati ad ideam est mensurati ad mensurā vnicum mensuratum non nisi ad vnam mensuram refertur, idea autem est mensura eius, ergo sapientia qua Deus dicitur sapiens, cum sit mensura eiusdem, non distinguitur ab idea.

Respondeo, idea est mensura propria, & participiatum proprium, vel magis, relatio mensuræ, & participati, sapientia non sic, sed est magis fundamentum relationis mensuræ, & participati, & commune, non proprium, quia ita participat vna creatura illam perfectionem, sicut alia.

D Et si dicas, quod de Deo concludimus aliquid per rationem effectus, vbi sufficit tantum proportio, & non similitudo.

Hoc non respondet, sed confirmat argumentum, quia considerando Deum sub ratione causæ ex creaturis, bene cognoscitur proportionaliter, sed hoc modo non cognoscitur aliqua perfectio de Deo, quæ est in creatura formaliter, sed causaliter. s. quod Deus sit causa talis perfectionis, attributa autem sunt perfectiones simpliciter dictæ de Deo formaliter. ergo talia cognoscuntur de Deo, non solum per viam proportionis, sed etiam per viam similitudinis, ita quod oportet ponere aliquem conceptum communem in talibus Deo, & creaturæ, qualis non est communis in prima via, cognoscendo Deum per viam causalitatis.

E Ad istud est auctoritas Phi. 2. Meta. qui arguit principia sempiternorū esse verissima, & probat hoc per istam maiorem, quia vnum, quodque est maxime tale per quod alijs inest vniuocatio, & exemplificat de igne, & ex hoc cōcludit, quod sempiternorum principia necesse est esse verissima. Ista consequentia non valet nisi virtute istius minoris, quod principia illa sempiterna sunt causa vniuoca veritatis in alijs. Si enim accipitur in minori, quod illa principia sunt principia æquiuoca vel analoga, erunt quatuor termini in syllogismo. Phi. quod non est verisimile. Tex. 4.

Respondeo verum est si deberet reduci in vnum syllogismum, sed non sic reducetur, sed primo arguetur per locum a minori sic. Illud est maxime tale propter quod vniuocatio est. Ergo multo magis est eminenter tale in perfectione simpliciter: per quod est effectus æquiuocus: sed principia sempiternorum sunt huiusdi. Ergo, &c.

AD

AD ARGVMENTA opinio. oppositæ. Ad primum, aut intelligit in minori, quod illa sunt sub extremis contradictionis totaliter, hoc est, quòd præcise sunt illa extrema contradictionis: & sic minor est falsa. Deus enim non est præcise hoc, scilicet non ab alio, quia ista negatio dicitur de chimęra nec creatura est præcise ista negatio, scilicet non necesse esse, quia hoc etiam conuenit chimærę, sed tam Deus, quam creaturæ est aliquid cui conuenit alterum extremum cõtradictionis. Accipe tunc maiorem, quod quæcunque sunt talia quibus conueniunt extrema contradictionis ipsa non vniuocantur in aliquo: ista maior est falsa. Nam omnia per se diuidentia aliquod commune sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipso diuiso, ita in proposito, possunt ista secundum se tota, recipere prædicationem contradictionis, & tamen possunt habere aliquid substratum illis extremis illius contradictionis, quòd est commune ambobus.

Ad confirmationem de neutro, dico quod conceptus communis duobus est neuter formaliter, & ita concedo conclusionem, quod conceptus entis non est formaliter concept⁹ creati nec increati. Si autem intelligatur, quod iste conceptus est ita neuter, quod neutrum contradictoriorum dicatur de eo, falsum est, ita est in rationali, & irrationali, quod conceptus animalis neuter est formaliter, & tamẽ illud quòd concipitur, non est neutrum, sed vere est alterum istorum. Alterum enim contradictoriorum dicitur de quolibet, & tamen non oportet quemlibet conceptum esse formaliter alterum conceptum cõtradictoriorum.

Soluendo. 1. principale.

Ad secundum patebit in secundo articulo, quod Deus & creatura non sunt primo diuersa in conceptibus, tamen sunt primo diuersa in realitate, quia in nulla realitate conueniunt: & quomodo esse possit conceptus communis sine conuenientia in re, vel in realitate in sequenti dicetur.

Ad aliud de attributione dico, quod attributio sola nõ ponit vnitatem vniuocationis, quia vnitas attributionis minor est vnitate vniuocationis, & minor vnitas nõ cõcludit maiorem: m̃ minor vnitas potest stare cũ maiore vnitate, sicut quæ sunt vnum genere, sunt vnum specie, licet vnitas generis sit minor, quam vnitas speciei. Ita hic concedo, quod vnitas attributionis non ponit vnitatem vniuocationis. Potest tamen stare cum ea, licet hæc formaliter non sit illa. Exemplum: species eiusdem generis habent essentialem ordinem siue attributionem ad primum illius generis ex. 10. Meta. Et tamen cum hoc stat vnitas vniuocationis rationis generis in ipsis speciebus. Ita, & multo magis, oportet esse in proposito, quod in ratione entis, in qua est vnitas attributionis, attributa habeant vnitatem vniuocationis, quia nunquam aliqua comparantur, vt mensurata ad mensuram, vel excessa ad excedens, nisi in aliquo vno conueniant. Sicut enim cõparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco. 7. Physi. Ita omnis comparatio est in aliqualiter vniuoco. Quando enim dicitur. Hoc est perfectius illo, si quæratur, quid perfectius, oportet ibi assignare aliquid commune vtrique: ita q̃ oĩs cõparatiui determinabile, cõmune est vtrique extremo comparationis. Non enim homo est perfectior homo, quam asinus, sed perfectius Animal. Et ita si aliqua comparant͏̃ in entitate, in qua est attributio vnius ad alteram, hoc perfectius est illo. Quid perfectius: ens perfectius. Ergo oportet entitatem esse aliquo modo cõmunem vtrique extremo, ita etiam posset argui de numero, vel de distinctione, quia omnia numerata, vel discreta habent aliquid commune, sicut vult. Aug. 7. de Tri. ca. 4. vel 26. Si tres personæ, commune est eis illud, quod est persona, ita quod determinabile termini numeralis, semper est commune omnibus numeratis, secundum Aug.

Tex. 2. & inde.

Tex. 24. & inde.

A. l. distincta.

Et si instet, q̃ nõ est ꝓprie numerus Dei, & creaturæ, art. de diuerso, vel distincto, vel de alio, sic. Deus, & creatura sunt diuersa, vel distincta: vel Deus est alius, vel aliud a creatura, in omnibus istis determinabile distinctionis siue expressum singulariter siue pluraliter oportet esse commune vtrique extremo. Patet in exemplis q̃a homo non est alius homo ab asino, sed aliud animal,

F probatur idem ratione, quia in relationibus ęquiparantię extrema sũt eiusdem rationis, alietas est talis relatio, ergo in quibuscunque alijs est alietas unius rationis mutua; & per consequens determinabile alietatis erit vnius rationis, huic non innitaris. quia concluderet, quod fundamentum sit eiusdem rationis. Vnde minor est contra articulum de alio.

a. l. determinationis.

Et cum arguitur de Diony. patet prius in tertio articulo, quod intentio Diony. est ad oppositum, quia in tertio gradu non statur in sola negatione, sed in aliquo positiuo conceptu a cretura accepto, cui attribuit illa negatio.

A. l. maior a. l. argumento.

Ad Aug. Respondeo quòd illud bonum, cuius participatione alia bona sunt, quod intelligitur intelligẽdo hoc bonum, vel illud, vel potest poni vniuersalè ad omnia bona, & tunc eius participatione sunt alia bona, sicut species G participant genus, vel aliquod inferius participat superius, vel potest intelligi bonum per essentiam cuius, vt causę, participatione alia bona sunt, et tunc verũ est quod intelligendo illud bonum, intelligo bonum per essentiã in vniuersal, sicut intelligendo hoc ens intelligo ens, vt partẽ cõceptus, & in ente intelligo quodcunq; ens in vniuersali. Et cum subdit, si potes illud per se nosse, dico q̃ hy per se, si refertur nõ ad actum cognoscendi, sed ad obiectum puta quod cognoscatur illud bonum, quod cognosco in vniuersali cum ista determinatione per se .s. quod conciperem bonum cum tali determinatione, quod sit bonum non dependens, & bonum per essentiam, intelligo Deum, non tantum in conceptu communi, sed in conceptu proprio. Et tunc per hoc, quod dicitur, per se contrahitur bonum, quod erat commune, & fit proprium H Deo, & isti inhærendo per fruitionem est beatitudo, loquendo de beatitudine uię, quia istæ, conceptus est perfectissimus, quem possumus habere in uia, concipiẽdo Deũ naturaliter. Et ista apparet esse intentio Aug. 8. de Tri. ca. 3. vel 7. Vbi dicitur. Noli quærere quid sit veritas. Statim enim se opponunt caligines imaginum corporalium, & nubila phantasmatum, & perturbant serenitatem, quæ primo ictu diluxit tibi, cum dicerem, veritas, quod non esset uerum si omnino esset alius conceptus entis, uel boni in Deo a conceptu illorum in creatura. Tunc enim bene esset quærendum quid ueritas, quia tunc esset ueritas quærenda, quę est propria Deo, nec obijcerent se illi phantasmata perturbantia cõceptum veritatis, vt est propria Deo quia iste conceptus non habet phantasmata sibi correspondentia. Perturbant enim conceptum veritatis, vt conuenit I Deo, loquendo de veritate in communi, sicut alias expositum est.

Si autem aliqui proteruiant, vnum esse conceptum entis: & tamen nullum esse vniuocum isti, & illi. Illud non est ad intentionem istius quæstionis, quia quantumcunque illud, quod concipitur sit secundum attributionem, vel ordinem in diuersis, si tamen de se conceptus vnus est ita, quod non habet aliam rationem secundum quam dicitur de hoc, & de illo: ille conceptus est vniuocus. di. 3. q. 3.

Si etiam alio modo proteruiat aliquis quod conceptus denominatiuus non est vniuocus, quia ratio subiecti non est ratio prędicati.

Hæc videtur instantia puerilis, quia vno modo prædicatum denominatiuum est medium inter prædicatum vniuocum, & ęquiuocum. Alio modo vniuocum, & æquiuocum sunt immediata apud logicum. K

Primum verum est accipiendo prædicatum vniuocum & quod vniuoce prædicatur. Hoc est scilicet, quod ratio eius sit ratio subiecti, & isto modo denominatiuum non est vniuocum.

Secũdum etiam uerum est: intelligendo de unitate rationis eius, quod prædicatur. sic uniuocum est, cuius ratio est in se vna, siue illa ratio sit ratio subiecti siue denominet subiectum, siue per accidens dicatur de subiecto. Æquiuocum autem, cuius ratio est alia, quomodocũque illa ratio se habeat ad subiectum. Exemplum animal est uniuocum non tantum ut dicitur de speciebus suis, sed vt determinatur per differentias, quia habet unum conceptum determinabilem per eas, & tamen non dicitur de differentijs uniuoce, hoc est in quid, ita quod ratio eius

sit ratio

sit ratio differentiarum, quomodo vniuoce dicitur de speciebus. Ista etiam altercatio nihil est ad propositum, quia si ens dicatur secundum vnum conceptum sui de Deo, & creatura, oportet dicere, quod ratio entis sit ratio subiecti. Dicetur. n. de vtroq; in q̃d, & ita erit vniuocũ vtroq; mõ.

Opinio Albertus de Saxonia. Robertus Olchot. li. 1. q. 5. quę res antiquiores.

ALIA est opinio affirmatiua in alio extremo, q̃ ponit Deum in genere, & habẽt pro se auctoritatem. Dam. in Elementario, ca. 8. Subiecta, &c. Item Boetij in libello suo de Tri. vbi videtur dicere, quod duo genera manẽt in diuinis, hoc non põt intelligi tantũ secundũ modum aliquẽ similem prædicandi, quia 15. de Tri. c. 5. dicit Aug. sic. Si dicam, ęternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, viuus, sapiens, potens, speciosus, iustus, bonus, beatus, spiritus, horum omnium nouissimũ, ꝙ posui quasi tantũ videtur significare substãtiã, cetera vero huius substãtię qualitates. Item idẽ 5. de Tri. c. 8. vel 22. Videtur dicere, quod B actio proprijssime conueniat Deo, ergo non tantum manẽt modi prædicandi similes duobus istis generibus, & ita videtur quod oporteat intelligere Boe. de illis duobus generibus in se, quod maneant.

Ad hoc videtur auctoritas Auer. 10. Met. com. 7. Et incipit tex. Dicũtur autẽ ęqualiter ens, & vnum, vbi Philo. dicit aliquam esse vnam primam substãtiam, quæ sit mẽsura aliarum. Cõmentator vult, ꝙ ille sit primus motor, ergo sicut in alijs generibus primum est aliquid illius generis, ita primus motor est aliquid de genere substãtiæ. Ad hoc ratio prima ponitur talis, quia potest concipi substãtia creata, & substãtia increata, & neuter conceptus est simpliciter simplex, ergo resoluẽdo remanebit ratio substãtię indifferens ad vtrumq; contrahens, & sic indifferẽter accepta videtur esse ratio generis. Secũda ratio est, quia mul C ta entia simplicia ponuntur in genere, sicut angeli secundum ponentes eos esse immateriales. Accidentia etiam secundum ponentes ea esse simplicia, ergo simplicitas Dei non excludit ab eo rationem generis.

TENEO opinionem meam mediam, quod cũ simplicitate Dei stat, quod aliquis sit cõceptus communis sibi, & creaturæ, nõ tamẽ cõmunis vt generis. Prima pars probata est arguendo cõtra primam opinionem. Secundã partem probo per Aug. 7. de Tri. c. 5. uel 32. Manifestũ est Deũ abusiue substãtiam vocari, ratio sua ibi est, quia substantia dicitur, quod substat accidentibus. Absurdum uero est quod Deus alicui accidenti substet, hæc rõ sic tenet. Non. n. intelligit, quod rõ substãtię sit substare accidentibꝰ sed ut substãtia est genus, quia præmisit ibi quod absurdũ est quod substãtia relatiue dicatur. Sed substãtia vt est genꝰ est limitata, sicut statim postea probabit, omnis autẽ substantia limitata capax est accidentis, ergo substãtia, quæ- D cunque quę est in genere potest substare alicui accidentis Deus non, ergo, &c. Itẽ arguitur Auic. 8. Meta. c. 4. quod Deus nõ est in genere, quia genus est pars. Deus autẽ simplex est non habens partem, & partem, ergo Deus non est in genere. Istę duæ probationes sunt similiter per auctoritatem, & per rationẽ. Nunc ostendo propositum duobus medijs. Et declarantur ex his, quæ sunt propria Deo. Primo ex rõne infinitatis. Secundo ex ratione necesse esse.

Ex primo arguo dupliciter. Primo sic conceptus habẽs indifferentiam ad aliqua, ad quæ non potest conceptus generis esse indifferens: non põt esse conceptus generis. Sed quidquid dicitur communiter de Deo, & creatura est indifferens ad finitum, & infinitum, loquendo de essentialibus, vel saltem ad finitum, & non finitum, loquendo de quibuscũq; quia relatio diuina, nec est finita, nec infinita, nullum aũt genus potest esse indifferẽs ad finitum, & infinitũ, ergo, &c. Prima pars maioris patet, quia quidquid est in Deo perfectio essentialis, est formaliter infinitum, in creatura vero finitum.

Secunda partẽ minoris probo, quia genus sumitᵘʳ ab aliqua realitate, quæ secundũ se, est potentialis ad realitatẽ, a qua accipitur differentia, sed nullũ infinitũ est potentiale ad aliquid, vt patet ex dictis in quęstione præcedenti. Assumptum hoc patet auctoritate Ari. 8. Met. cap. 5. oportet terminum. i. diffinitionem esse rationem longam, quia significat aliquid de aliquo: ita quod oportet illud esse materiam, & illud formam. Apparet ẽt per rationem, quia si illa realitas, a qua accipitur genus esset vere tota quiddi- A tas rei, solum genus complete diffiniret. Genus etiam, & differentia non diffinirent, quia ratio ex eis non indicaret primo idem diffinito, vnaquæque. n. res est semel ipsa. Et ideo illa ratio, quæ his exprimeret eam, non indicaret primo idem diffinito, vel quidditati illius rei.

Hanc rationem aliqualiter pertractando intelligo sic, ꝙ in aliquibus creaturis genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, sicut ponendo plures formas in homine, animal accipitur a sensitiua, & rationale ab intellectiua. Et tunc illa res a qua accipitur genus vere est potentialis, & perfectibilis ab illa re, a qua accipitur differentia.

Aliquando ibi non sunt res, & res, sicut in accidẽtibus, saltem in vna re est aliqua prima realitas, a qua sumitur genus, & alia realitas, a qua sumitur differentia. Dicatur prima. A. secunda. B. secundum se est potentiale ad. B. ita B ꝙ p̃cise intelligẽdo. A. & p̃cise intelligẽdo. B. A. vt intelligitᵘʳ in primo instãti naturæ, in quo p̃cise est ipsũ, est perfectibile per. B. sicut si esset res alia. Sed, ꝙ non perficitur realiter per. B. hoc est ꝓp identitatem. A. & B. ad aliquod totum cui realiter primo sunt eadẽ, quod quidem totum primo producitur, & in ipso toto ambæ istæ realitates ꝓducuntur. Si tamen altera istarum sine altera produceretur, vere esset potentialis ad eam, & vere esset imperfecta sine alia. Ista autem compositio realitatum potentialis, & actualis, minima est, quæ sufficit ad rationem generis, & differentiæ. Et ista non stat cum hoc, ꝙ quælibet realitas in aliquo sit infinita. Realitas. n. si esset de se infinita, quãtumcunq; præcise sumpta, non esset in potentia ad aliquã realitatem, igitur cum in Deo quæcunque realitas essentialis sit formaliter infinita, nulla est, a qua formaliter C possit accipi ratio generis.

Secundo ex eodem medio sic. Conceptus speciei non est tantum conceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdem realitatis, quia tunc albedo posset esse genus, & gradus intrinseci albedinis possent esse differentię specificę: illa autem, per quæ cõe aliquod contrahitur ad Deum, & creaturam sunt finitum, & infinitum, quæ dicunt gradus intrinsecos ipsius. Ergo ista contrahentia nõ possunt esse verẽ differentiæ, nec cum contracto constituunt ita compositum conceptum sicut oportet conceptum speciei esse compositum, immo conceptus ex tali contracto, & contrahẽte est simplicior, q̃ possit esse conceptus speciei.

Ex istis medijs de infinitate habet euidentiam rõ Aug. superius tacta de substare accidenti. Habet etiam euidentiam ratio Auic. 8. Meta. de partialitate generis, supra tacta: quia nunquam est genus sine aliqua partiali realitate in specie, quæ non potest esse in vere simplici.

D Arguo tertio, ex secundo medio, s. ex ratione necesse esse. Et est argumentum Auic. 8. Meta. c. 4. Si necesse esse habet genus: ergo intentio generis, vel erit ex se necesse esse, vel non. Si primo modo, tunc non cessabit quousque sit ibi differentia. Hoc intelligo sic, quòd genus tunc includeret differentiam, quia sine illa non est in actu ultimo, & necesse esse ex se est in actu vltimo. Si autem genus includat differentiã tunc non est genus. Si detur secũdum membrum, sequitur quod necesse esse, esset constitutum ex eo, quod non est necesse esse.

Sed hęc ratio probatur, quod necesse esse nihil commune habet cum alio, quia illa intẽtio communis est nõ necesse esse. Vnde respondeo, intentio intellecta nõ includit necessitatem, nec possibilitatem, sed est indifferẽs. Illud autem in re, quod correspondet intẽtioni in hoc est E necesse esse, in illo vero possibile. Hoc improbatur, si intentioni generis correspondet propria realitas, & non sic alij intentioni communi, sicut dicetur infra, quando respondebitur ad dubium adductum contra solutionem primi argumenti principalis.

Quo aũt ad illud, ꝙ additur in quæstione, de quocunq; formaliter dicto de Deo, dico quod nihil tale est in genere, propter idem, quia nihil dicitur de Deo formaliter, qđ est limitatum. Quidquid autem est alicuius generis, quocunq; sit illius generis, est necessario limitatum.

Prędicata quæ de Deo formaliter dicuntur, qualia sint.

Sed tunc est dubium, qualia sunt illa prædicata, quæ dicuntur de Deo formaliter, vt sapiens, bonus, &c. Respondeo, ꝙ ens prius diuiditur in infinitum, & finitum, quã in decem genera, quia alterum istorum. s. ens finitum est

commune ad decem genera, ergo quæcunque conueniunt enti, vt indifferens ad finitum, & infinitum, vel vt est proprium enti infinito, conueniunt sibi, nō vt determinatur ad genus, sed vt prius, & per consequens vt est trāscendens, & exit a omne genus, quæcunque sunt communia Deo, & creaturæ sunt talia, quæ conueniunt enti, vt est indifferens ad finitum, & infinitum, vt.n. conueniunt Deo, sunt infinita, vt creaturæ, sūt finita, ergo illa per prius conueniunt enti quam ens diuidatur to decem genera, & per consequens quodcunque tale est transcendens.

Sed tunc est aliud dubium, quomodo ponitur sapientia transcendens, cum non sit communis omnibus entibus, & transcendentia videntur communia omnibus.

Respondeo, sicut de ratione generis generalissimi non est in se habere possibile sub se species, sed non habere aliud superueniens genus, sicut hoc præsentum quando, quia non habet superueniens genus, est generalissimum, licet paucas habeat species aut nulla, ita transcendens qdcunque, nullum habet genus sub quo contineatur. Sed quod ipsum sit commune ad multa inferiora, hoc accidit. Hoc patet ex alio, quia ens non tantum habet passiones conuertibiles simplices, sicut vnum, verum, bonum, &c. Sed habet aliquas passiones vbi opposita distinguuntur, contra se, sicut necesse esse vel possibile, actus vel potentia, & huiusmodi. Sicut autē passiones conuertibiles sūt transcendentes, quia consequuntur ens non inquantum determinatur ad aliquod genus, ita, et passiones disiunctę sunt transcendentes, & vtrumque membrum illius disiuncti est transcendens, quia neutrum determinat suum determinabile ad certum genus, & tamen vnum membrū illius disiuncti est speciale formaliter non conueniens nisi vni enti, sicut necesse est in ista diuisione, necesse vel possibile, & similiter infinitum in ista diuisione finitum, vel infinitum, &c.

A.l. esse.

Ita etiam potest sapientia esse transcendēs, & quodcūque aliud quando est commune, & Deo, & creaturæ, licet aliquod tale dicatur de solo Deo, & de nulla creatura. Aliquod autem de Deo, & creatura aliqua. Non oportet, ergo transcendens, vt transcendens, dici de quocūque ente, nisi sit conuertibile cum primo transcendente, scilicet cum ente.

D. Tho. 1. parte q. 3 ar. 5. in sol. princi palis. vide vv. q. præ sentis, quæ habet hæc &. D. Tho. 1. scripti dist. 6 q. præsentibus.

ALII probant quarto modo Deum non esse in genere, quia continet in se perfectiones omnium generum Sed illud argumentum non valet, quia continens aliquid continet illud per modum sui. Substantia enim, quæ modo est genus generalissimum, vt accipitur pro omnibus speciebus inferioribus continet virtualiter omnia accidentia, ita, quod si Deus sola indiuidua subiectarū causaret, illa haberent in se virtutem vnde causarent omnia accidentia. Et tamen nō propter hoc negantur substātiæ creatæ esse in genere, quia continent virtualiter accidentia per modum sui, non per modum accidentium, igitur ex hoc solo quod Deus continet perfectiones omnium generum nō sequitur ipsum non esse in genere. Quia sic continere nō excludit finitatem. Illa enim continere virtualiter nō est esse infinitum. Sed ex absoluta infinitate Dei hoc sequitur, sicut prius dictum est.

Sed contra hoc instantur, quod infinitas simpliciter nō concludit propositum, quia philosophus, 6. Topicorum increpat diffinitionem lineę rectæ. Hanc .s. linea recta est, cuius mediū nō exit extrema. Per hoc, q si infinita linea esset recta esse posset, nō aūt haberet tūc mediū nec extrema, nō est autē aliqua diffinitio increpanda, quia nō conuenit illi q impossibile est esse in genere, ergo non est impossibile lineā infinita esse in genere. Et per consequēs infinitas nō necessario excluditur a genere. Respōdeo primo ad intentionē Arist. q linea recta est quoddā totū per accidens. Et si hoc totū diffiniat, assignabit vna diffinitio correspōdens lineæ, & alia correspondens rectę, illud, q correspōdebit recto loco diffinitionis, non cōtradicet formaliter infinito: quia rectū non contradicit formaliter infinito, & e niciung; repugnat formaliter diffinitio eidē repugnabit, & diffinitum. Quod autem in diffinitione illa, quā increpat Philoso. assignatur tanquam diffinitio recti est hoc, habere medium intra extrema, istud formaliter repugnat infinito, ergo oportet, q si diffinitio illa esset bo

F na quod rectum formaliter repugnaret infinito.

Sed hoc est falsum, licet virtualiter repugnet infinito, quatenus subiectum suum .s. linea formaliter repugnat infinito, non ergo intendit dicere Philosophus, q linea infinita potest esse in genere, sed quod rationi recti non repugnat formaliter infinitas.

Et ideo illa diffinitio, cui repugnat formaliter infinitas, non est recti inquantum rectum. Non.n. increpasset istā. Linea recta est longitudo sine latitudine, cuius extrema sunt duo puncta æque protensa, quia hic esset aliquid sepugnans infinitati, sed illud assignaretur tanquam ratio lineæ, non tanquam ratio recti, & tunc bene assignaretur, quia cum ipsi lineę repugnet infinitas bene assignaretur diffinitio, sibi correspondens, cui repugnat infinitas.

G Sed alia est difficultas ad rem, vtrum linea infinita possit esse in genere quantitatis, & si sic, non videntur valere duæ rationes sumptæ ex infinitate.

Respondeo, nunquam ad summum in inferiori sequitur summum in superiori, nisi illud inferius sit nobilissimum contentum sub illo superiori. Sicut non sequitur, perfectissimus asinus, ergo perfectissimum animal, sed gratia materiæ sequitur, perfectissimus homo, ergo perfectissimum animal, quia homo est perfectissimum animal, igitur non sequitur, optimum siue perfectissimum ens, ad perfectissimum aliquid eorum, quæ continentur sub ente, nisi illud sit simpliciter perfectissimum sub ente: quantitas autem non est tale, nec aliquid alicuius generis, quia quodlibet est limitatum, immo nihil est tale, nisi quod est perfectio simpliciter, quod ex se potest esse infinitum: & ideo non sequitur, perfectissima quantitas: ergo

H perfectissimum ens, nec etiam sequitur de aliqua re alicuius generis, sed tamen sequitur, perfectissima veritas, vel bonitas, ergo perfectissimum ens. Ita ergo, cum infinitum ens non tantum dicat perfectionem summam, sed etiam non possibilem excedi, non sequitur infinitū ens, nisi præcise ad infinitum tale, quod est perfectissimum, in quo est ratio entis, quod .s. dicit perfectionem simpliciter. Et ideo licet esset quantitas infinita in ratione quantitatis, cum tamen quantitas non sit perfectio simpliciter, nō sequitur, quod sit infinitum ens, quia non sequitur, q sit ens, quod nō potest excedi in perfectione. Esset igitur infinita linea in genere quātitatis, quia esset limitatum ens simpliciter, & excessum simpliciter a perfectiori ente, sed infinitum ens simpliciter, nō potest esse in genere. Et hoc est, quia prima infinitas non tollit omnem potentialitatē,

I quam requirit ratio generis, sed tantum ponit infinitatē secundum quid alicuius imperfectę entitatis, in qua, vt illa est, bene potest esse compositio, in quocunq; gradu illa ponatur, sed secūnda necessario tollit omnem potentialitatem, sicut prius declaratum est.

Contra ista obijcitur, quia tunc ponuntur contradictoria, concedendo conceptum cōem dictū in quid de Deo, & creatura, & negando Deū esse in genere. Ois.n. conceptus dictus in quid, si est conceptus cōis, vel est cōceptus generis, vel diffinitionis, alioquin erunt plura prædicata, q docuit Aris. in 1. Tops. Ad illud dico, q non sunt cōtradictoria, quod patet auctoritatibus Aug. 7. de Trin. c. vbi prius, vbi negat Deum esse substantiam, & tū concedit, q proprie, & vere est essentia, sed si esset conceptus aliquis æquiuocus essentię, vt conuenit Deo, & creaturæ, ita posset esse cōceptus æquiuocus subiectę, & posset dici subiecta sicut essentia. Similiter Aui. 8. Met. c. 4. vbi negat Deū

K esse in genere concedit ipsum ibi esse subiectū .s. ens non alio. Et q accipiat ens nō æquiuoce, ab illo cōceptu, secūdum quem df de creatura, vt per ipsum 1. Meta. vbi dicit, q ens in se non hēt principium. Quapp scia non inquiret principia entis absolute, sed alicuius entis. Si autem ens haberet aliū conceptū in Deo, & creatura, bene entis esset principium secundum se, quia entis secundū vnū conceptum esset ipsum ens principiū secundū aliū conceptum. Cū aūt arguis, si est dictū in quid, igitur est genus, vel diffinitio. Respondeo, Aris. 8. Meta. docet quale prædicatum dictum in quid sit diffinitio. Includit enim ibi contra ideas Platonis dicta Antisthenicorum, quos in hoc approbat, dicentes terminum esse rationem longam. Et post subdit: quare subiectę est cuius contingit esse terminum, et rationem,

Regula Doctoris.

T. 9.

A. l subiectas.

rationem: puta compositæ, siue sensibilis fuerit siue intellectualis. Primorum autem, ex quibus hoc non est, suppledi ffinitio. Et subdit rationem. Si quidem aliquid de aliquo significat ratio diffinitiua. Hoc debet intelligi vt materialiter non formaliter, sicut alias dictum est. Et subdit, oportet hoc quidem esse, vt materiam, illud vero vt formam. Ex quo videtur ibi arguere, quod idea si poneretur non esset diffinibilis, & si ratio sua aliquo modo valeret propter simplicitatem ideæ, multo magis negaret ipse diffinitionem a Deo, cuius est summa simplicitas, sequitur igitur ex auctoritate eius, quod nihil est dictum in quid de Deo, vt diffinitio. Ex eodem sequitur, quod nihil omnino dicitur de Deo in quid, vt genus. Quidquid. n. habet genus, potest habere differentiam, & diffinitionem, quia 7. Met. c. 23. aut genus nihil est præter species. Aut si est, est quidem, vt materia, & tunc cuius est genus oportet ipsum ponere posse habere differentiam tanquam formam. Si igitur aliquid est dictum de Deo in quid, arguendo ex auctoritate Arist. constructiue non destructiue, sequitur, quod illud non sit genus, nec diffinitio, sed cū infers, est genus, vel diffinitio, quia Arist. non dixit esse alia prædicata in quid dicta, ergo non sunt alia. Arguis ab auctoritate destructiue, & est fallacia consequentis.

Vide sup. dist. 3. q. 3. art. 1. & alibi.

B

Sed dices, tunc Arist. non tradidit sufficienter omnia prædicata in quid dicta.

Respondeo, Philo. in 1. Topic. distinxit prædicata propter distinctionem problematum, quia diuersa problemata habent diuersum modum terminandi ex diuersitate prædicatorum, non ergo enumerat ibi omnia prædicata, quia non differentiam specificam, licet differentiam generalē collocauerit sub genere, & tamen differentia specifica habet propriam rationem prædicati. Species etiam hēt propriam rationem prædicati aliam a diffinitione, alioquin male poneret Porphyrius quinque vniuersalia. Nō igitur sufficienter distinxit ibi Arist. prædicata, quia distinxit omnia, de quibus problemata quærenda requirūt specialem, artem terminandi, quam ibi intendebat tradere. Transcēdentia autem non sunt talia prædicata, quia non sunt de eis specialia problemata. Problema. n. præsupponit aliqd certum, & quærit dubium, ex 7. Meta. c. vlt.

C

De his vide diffusius in 1. q. vniuersalium Doct.

Tex. 39.

Ens autem, & res imprimuntur in anima prima impressione, secundum Aui. 1. Meta. c. 5. & ideo de conceptibus illis communissimis non sunt problemata per se terminabilia. Non. n. igitur oportuit ea numerari inter prædicata problematum. Sed nunquid Arist. ista prædicata generalia nusquam docuit?

I in princ. & contra Hen.

Respondeo, ex 8. Meta. docuit nihil dici de Deo, vt genus, ex auctoritate præallegata. Et tamen docuit vniuoce dici de Deo, & creatura, quia subdit ibi, 2. Meta. quod sicut vnumquodq; se habet ad esse sic ad veritatem. Patet etiā secundum eū, quòd si ens dicatur de Deo, quod hoc erit in quid, ergo in illis docuit impliecte aliquod prædicatum transcendens dici in quid, & non esse genus, nec diffinitionem, & aliqua prædicata transcendentia dici in quale, vt verum, & non esse propria, nec tamen accidentia, secundum quod ista vniuersalia competunt speciebus aliquorum generum, quia nihil quod est alicuius generis conuenit Deo aliquo modo.

Tex. 4.

D

Docuit etiam idem aliquo modo, 4. Topic. in fine, si sequitur aliquid semper, & non conuertitur, difficile est separare, quod non sit genus, & subdit. Potest vti eo, vt genere, quod semper est consequens cum non conuertatur, quasi dicat, hoc expedit opponenti, & subdit deinde. Alio autem protendente non in omnibus obedire. Quasi dicat, hoc expedit respondenti non concedere oē consequens non conuertibile esse prædicatum, vt genus.

E

Et si non loqueretur de prædicato dicto in quid, non haberet apparentiam illud, quod ipse docet opponentem vti tali vt genere, ergo innuit ibi, quod aliquid est cōe prædicatum dictum in quid, quod non est genus.

Et quod loquitur de prædicatione in quid, videtur per exempla sua, tranquillitas est quies. Prædicatio. n. in abstractis, non est prædicatio in quale, vel denuminatiua, ergo &c.

Ad rões Alber. & Ruperti.

AD ARGVMENTA pro secunda opi.

Ad Dam. respōdeo, licet multa verba dicat in diuersis locis, quę videntur dicere Deum esse in genere, vnum tamen verbum quod dicit in Elemētario, c. 8. soluit omnia: ibi. n. dicit sic. Subiecta, quæ continet super substantialiter increatam deitatem, cognoscibiliter autem, & continue omnem creaturam, generalissimum est genus nō igitur dicit substantia, quæ est generalissimum continere cōtentiue deitatem sicut continet creaturam, sed super substantialiter, hoc est accipiendo illud, quod est perfectionis in substantia, quæ est genus, & relinquendo illud, quod est imperfectionis, quomodo dicit Auic. 9. Meta. Deum esse ens per se.

Ad Boetium dico, quod nusquam inuenitur dicere in libello illo, quod duo genera manent in diuinis, nec breuiter, genera, nec differentię generum, nec ēt modi eorum, nec rationes superstantialiter manent ibi, quia sicut genera, & ea, quæ in eis sunt limitata sunt, ita, & modi, & rationes eorum, loquendo de rationibus primæ intentionis, quæ fundatur in istis, quia in limitato non potest aliquid fundari nisi limitatum: dicit tamen Boetius in libello suo de Tri. c. 6. enumeratis prædicamentis, hæc si quis in diuinam prædicationem conuertit omnia mutātur, quæ mutari possūt. Ad aliquid vero omnino non mutatur ibi. Et infra essentia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem. Et ex istis accipitur, quod innuat subiectam, & relationem manere in diuinis. Sed expresse dicit ibi, quod nec subiecta, quæ est genus, nec aliquid eius manet ibi. Dicit enim, cum dicimus Deus, subiectam significare videmur. Sed eam, quæ sit vltra subiectam, quomodo Dam. subiectam dixit superstantialiter. Intendit ergo, quod duo modi prædicādi sunt in diuinis. s. prædicati relatiui, & essentialis, quos modos Aug. magis exprimit. 5. de Tri. c. 6. vel 10. Ad se, & ad aliud, & omnia prædicata formaliter dicta de Deo sub altero istorum membrorum continentur. Sed sub primo membro continetur multa prædicata, quæ habent similem modum pdicandi qualitati, & quātitati, nō autem sola illa, quæ habent similem modum prædicandi illis, quæ sunt de prædicamento subiectę, sub secundo autem membro continetur omnia, quæ habent similem modum prędicandi quibuscunque relatiuis, siue sint relatiua propria, siue non.

Lib. 1.

Cap. 12.

Cap. 6.

Clarius vide in fine q. sequentis ad hoc.

Sed quare oīa essentialia dicantur pręcise prædicari secundum substantiā, & contra ea distinguantur prędicata dicta ad aliquid, cum tamen illa prædicata dicta ad aliquid transeant per identitatem in substantiam sicut, & alia. Ratio assignabitur in sequenti quæstione de attributis, dubitatione secunda contra solutionem principalem.

Essentialia cur dicantur prædicari secundum substantiam.

Ad Auer. dico, quod non videtur habere intentionem Magistri sui Arist. quia Arist. in cap. 3. Illius decimi quærit, an in substātijs sit aliquid vnum quod sit mensura aliorum, an hoc ipsum vnum.

T. 8.

Et probat ex intentione contra Platonem, quod non sit ipsum vnum: ex aliquid conuenit ipsum vnum, sicut est de omnibus alijs generibus loquendo de vno, & de omnibus alijs mensuratis in illis generibus. Et concludit in fine, quare si quidem in passionibus, & qualitatibus, & q̄titatibus ipsum vnum aliquid vnum, sed non hoc ipsius substātia, sed in substantijs necesse est similiter se habere, similiter. n. se habet in omnibus. Super quā literam ponit Commentator verba præallegata. Sed si primus motor poneretur mensura ipsius generis subiectæ, hoc ipsum vnū poneretur mensura, quia primus motor, propter simplicitatem suam, multo verius esset hoc ipsum vnum quā idea Platonis.

Quid igitur est mensura prima illius generis?

Respondeo aliqua subiecta illius generis prima cui cōuenit vnitas. Non est autem primus motor mensura intrinseca illius generis sicut nec aliorum, quatenus tamen etiam est mensura extrinseca omnium, aliquo modo est immediatius mensura substātiatum, quæ sunt perfectiora entia quam accidentium, quæ sunt remotiora ab ipsa, nullius tamen generis est mensura intrinseca.

Ad primam rationem dico, quod si substantias abstrahas a creata, & increata, non accipitur ibi substantia, vt est conceptus generis generalissimi, quia increata repugnat substantia hoc modo quia substātia hoc mō includit limitationē. Sed accipit ibi substātia p ente in se, et nō en-

te in alio, cuius conceptus prior est, & communior conceptu subiectæ, vt est genus, sicut patuit per Auic. vbi supra.

Ad aliam rationem concedo, quod compositio rei, & rei non requiritur in ente in genere, sed requiritur compositio realitatis, & realitatis, quarum altera præcise sumpta, in primo signo naturæ est in potentia ad alteram, & perfectibilis per alteram. Talis autem compositio non potest esse realitatis infinitæ ad realitatem infinitam, omnis autem realitas in Deo est infinita formaliter, sicut supra declaratum est: ergo &c.

Ad arg. in initio q̃st.

AD PRIMVM argumentum principale, cõcedo, quod iste conceptus dictus de Deo, & de creatura in quid cõtrahitur per aliquos conceptus dicentes quale contrahentes. Sed ipse conceptus dictus in quid non est conceptus generis, nec illi conceptus dicẽtes quale sunt conceptus differentiarum, quia iste conceptus quidditatiuus est cõis ad finitum, & infinitum, quæ communitas non potest esse in conceptu generis. Isti etiam conceptus contrahẽtes dicunt modum intrinsecum ipsius contracti, & non aliquam realitatem perficientem illam. Differentiæ autem non dicunt modum intrinsecum realitatis alicuius generis, quia in quocunq; gradu intelligatur animalitas non propter hoc inuenitur rationalitas, vel irrationalitas esse modus intrinsecus animalitatis, sed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu, vt perfectibilis a rationalitate, vel irrationalitate.

Finitũ, & infinitum non sunt in eodem genere.

Sed hic est vnum dubium. Quomodo potest cõceptus communis Deo, & creaturæ realis accipi, nisi ab aliqua realitate eiusdem generis. Et tunc videtur, quod sit potentialis ad illam realitatem a qua accipitur conceptus distinguens tanquã differentiæ: sicut prius argutum est de conceptu generis, & differentiæ, & tunc stat argumentum superius factum pro prima opi. quod si esset aliqua realitas distinguens in re, & alia distincta, videtur quod res sit composita, quia habet aliquid quo conueniat, & quo differat.

Respondeo, quod quando intelliguntur aliqua realitas cũ modo intrinseco suo, ille conceptus non est ita simpliciter simplex quin possit concipi illa realitas, absq; modo illo, sed tunc est conceptus imperfectus illius rei. Potest ẽt concipi sub illo modo, & tunc est conceptus perfectus illius rei. Exemplum, si esset albedo sub decimo gradu intentionis, quantumcunq; esset simplex omnino in re: posset tamen concipi sub ratione albedinis tantæ, & tũc perfecte conciperetur conceptu adæquato illi rei, vel posset concipi præcise sub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente a perfectione rei; conceptus autem imperfectus posset esse communis illi albedini, & alij, & conceptus perfectus proprius esset, requiritur igitur distinctio inter illud a quo accipitur conceptus communis, & illud a quo accipitur conceptus proprius, non vt distinctio realitatis, & realitas, sed vt distinctio realitatis, & modi proprij, & intrinseci eiusdem, quæ distinctio sufficit ad habendum perfectum conceptum, vel imperfectum de eodem quorum imperfectus sit communis, & perfectus sit proprius, sed conceptus generis, et differentiæ requirunt distinctionem realitatum, non tantum eiusdem realitatis perfecte, & imperfecte conceptæ.

Doctrina Aristot. & Auer. vbi supra.

Istud potest sic declarari: si ponamus aliquem intellectum perfecte moueri a colore ad intelligendum realitatem coloris, & realitatem differentiæ, quantumcunque habeat perfectum conceptum adæquatum primæ realitati, non tamen habet in hoc conceptum realitatis, a quo accipitur differentia, nec ẽ conuerso, sed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata sunt terminare cõceptus proprios distinctos. Si autem tantum esset distinctio in re sicut realitatis, & sui modi intrinseci, non posset intellectus habere proprium conceptum illius realitatis, & non habere conceptum illius modi intrinseci rei, saltem vt modi sub quo conciperetur, licet ille modus nõ conciperetur, sicut de singularitate concepta, & modo, sub quo dicitur concipi, vt patet alibi. Sed in illo perfecto conceptu haberet vnũ obiectum adæquatum illi. s. rem sub modo.

Dis 2.q.3.

Et si dicas, saltem cõceptus cõis est indeterminatus, & potentialis, ad specialẽ conceptũ, vt realitas ad realitatẽ, vel saltẽ nõ erit infinitus, quia nullũ infinitũ est potẽtiale ad aliquid. Cõcedo, quod cõceptus ille cõis Deo, & creaturæ

A.l.vt.

F est finitus, hoc est, nõ est de se infinitus positiue, ita quod de se includat infinitatẽ, quia si esset infinitus non esset communis de se finito, & infinito, nec est de se finitus positiue, ita quod de se includat finitatem, quia tunc non competeret infinito, sed est de se indifferens ad finitum, & infinitum, & ideo est finitus negatiue, idest non ponens infinitatem, & tali finitate est determinabilis per aliquem cõceptum.

CONTRA. Conceptus ille non est infinitus actus, sed est obiectum formale, si est determinabile, igitur formaliter finitum, & potentiale, igitur non est communis rei infinitæ.

A.l.finitum.

Vltima consequentia est neganda, quia res infinita imperfecte intelligitur in obiecto formali finito, pro quanto illud obiectum infinitum natum esset facere in intellectu

G tale obiectum formale si diminute moueret sicut, et obiectum creatum diminute mouens, natum est facere idem, & ideo est commune vtrique quasi similitudo communis, & imperfecta.

Contra res infinita non est aliquid finitum, Deus est illud obiectum, si illud prædicatur in quid de Deo, sicut homo est animal. Similiter Deus non est aliquid potentiale.

Respondeo quamuis compositio apud intellectum sit conceptuum, tamen est pro re extra, sicut signa accipiunt pro significatis, & sicut plures conceptus possunt esse signa eiusdem rei, licet vnum commune, aliud propriũ, ita compositio illorum conceptuum est signum identitatis signatorum per ipsos conceptus, quia ergo significatum per conceptum finitum, vt per signum commune, est id ipsũ quod significatur per conceptum Dei, ideo hæc est vera;

Signa accipiuntur pro significatis

H Deus est ens, componendo conceptum finitum, apud intellectum, conceptui Dei, sed non est pro finito significato, sed pro infinito communiter signato. Tunc ad istam propositionem Deus est hoc obiectum ens. Respondeo, Deus est illud, quod per hoc signum, ens, vt per signũ cõmune signatur, & ideo apud intellectum hæc compositio est vera, Deus est ens, quæ compositio est signum illius identitatis. Cum dicis Deus non est aliquod finitum, verum est loquendo de identitate in re, quæ. s. est significata, & significatorum, loquendo autem de esse, vt est compositio apud intellectum, quòd de Deo in compositione nihil potest prædicari, quod est apud intellectum signum finitũ, falsum est. Exemplum huius, homo est animal, animal apud intellectum, vt est ibi obiectum formale, est ens diminutum.

A.l.significato.

I Contra nullum ens diminutũ est verum de Sorte existente in re, igitur hæc est falsa. Sorte existens est animal.

Respondeo compositio semper fit conceptuum, & est signum, & signatorum, sed est pro obiectis materialibus, quæ significantur per conceptus, & pro identitate, quæ signatur per compositionẽ, ita quod si identitas est signatorum, idest obiectorum materialium compositio est vera conceptuum, qui sunt formalia obiecta.

Obiectio remouetur.

Sed si arguas, ergo realitas, a qua accipitur, est finita, nõ sequitur: non. n. accipitur ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus realitati, siue, vt perfectus conceptus illi realitati adæquatus, sed vt diminutus, vel imperfectus, intantũ etiam, quod si illa realitas, a qua accipitur videt perfecte, & intuitiue, intuens ibi non haberet distincta obiecta formalia. s. realitatem, & modũ, sed idẽ obiectum formale, tamen intelligens intellectione abstractiua, propter

K intellectionis illius imperfectionem potest vnũ habere pro obiecto formali, licet non habeat alterum. Istud etiam potest vlterius declarari, si cuiuslibet vniuersalis ponitur esse proprium indiuiduum, puta in re proprium indiuiduum animalis, proprium indiuiduum hominis, &c. Tunc non tantum conceptus generis est potentialis ad conceptũ differentiæ, sed proprium indiuiduum generis est potentiale ad proprium indiuiduum differentiæ, si autem accipiamus proprium indiuiduum huius conceptus ens, quod indiuiduũ est in Deo, & proprium indiuiduum huius quod est infinitum, idem indiuiduum est, nec est potẽtiale ad seipsum.

Sed saltem quæres: quare entitas non habet proprium indiuiduum in re, quod sit in potentia ad indiuiduum determinatis, vt primo intelligatur hoc ens, quam infinitum?

Respon-

Respondeo, ꝙ quãdo aliquid est de se esse, & non tantũ capax illius esse, tunc etiam est de se habens quamlibet cõditionem necessario requisitam ad esse: ens aũt, vt conuenit Deo. s. ens per essentiã est ipsum esse infinitũ, et non aliquid, cui tñ conuenit ipsum esse, & ideo ex se est hoc, & ex se infinitũ, vt quasi per prius intelligatur aliquo modo infinitas esse modus entitatis per essentiam, q̃ ipsum intelligatur esse hoc, & ideo non oportet quærere quomodo, hoc ens sit infinitum, quasi prius conueniat sibi singularitas quã infinitas, & ita est vniuersaliter in his, quæ possunt esse entia per essentiam, non per participationem, tale primo determinatur ex se vt sit tale per essentiam, & vt sit infinitum tale, & vt sit, hoc de se.

Et si arguis, indiuiduum includit indiuiduum, ergo cõmune includit cõe, ergo si hoc ens includit infinitatẽ hãc, & ens in communi includet infinitatem in communi.

Respõdeo, consequẽtia non valet, quia indiuiduum includit perfectionem aliquam, quã non includit commune, & per illam perfectionem potest formaliter includere infinitum, & tamen commune, ex ratione conceptus communis, non includit illum, vt conceptum inclusum, sed est aliquo modo determinabile per ipsum.

Ad Auic. 2. Meta. patet per ipsum, 8. Met. vt dictum est.

Ad Dam. 5. cap. patet per Magistrũ dist. 19. quia ponit ibi speciem pro aliqua similitudine speciei ad indiuidua: est tamen maior dissimilitudo secundum Aug. & ideo Aug. de Tri. negat ibi speciem sicut & genus. Vnde illa diffinitio Porphyrij, spẽs dicitur, quæ prædicatur de pluribus in quid, debet intelligi, quod in illis pluribus plurificetur species secũdum naturam, in personis autem diuinis non plurificatur natura diuina.

Lib. 7. c. 4. Def. speciei a Por tradita explicatur.

Species etiam secundũm se habet realitatem correspõdentẽ sibi potentialem ad propriam realitatem indiuidui, essentia diuina nullo modo est potentialis ad relationem sicut dictum fuit supra di. 5. q. 2.

Ad vltimum de sapientia, dico, quod non est species generis vt transfertur ad diuina, nec secundũ illam rationẽ transfertur, sed secundum rõnem sapientiæ, vt est transcendens, quomodo autem tale potest transcendens dictum est superius in sol. principali art. 3.

Sapientia in nobis an sit indiuiduũ sapiẽtię transcẽdentis.

Dubium tñ est de hac sapientia, q̃ est in nobis, vtrum sit indiuiduum sapientiæ transcendentis, & qualitatis, an alterius tantum, quod non vtriusque videtur, quia nihil idem continetur sub diuersis prædicatis dictis in quid de eo non subalternis, sapientia autem transcendẽs, & qualitas non subalterna sunt, ergo, &c. Item sapientia trãscẽdens, & est passio entis, ergo ens non dicitur de ea in quid nec ẽ conuerso, ex di. 3. igitur nec aliquid in quo includitur sapientia transcendens includit ens in quid, quia tunc illud esset ens per accidens: includeret. n. essentialiter rationem subiecti, & passionis, quę nõ faciunt aliquid vnũ per se, sed tantum per accidens. Si hęc argumenta valent, vnum videtur dandum. s. quod sapientia in nobis, vel sit tãtum indiuiduum sapientiæ transcendentis, vel tantum generis qualitatis.

☞ Non videtur dandum secundum, quia tunc non esset in nobis perfectio simpliciter, quod uidetur dandum contra Aug. 15. de Tri. cap. 4. Omnis circa nos creatura clamat, &c. Si primum detur, ergo non omnis habitus formaliter est in genere qualitatis, sed omnes sunt transcendentes, quæ important perfectionem simpliciter.

QVÆSTIO. IIII.

De perfectionibus in diuinis.

VARTO quærum utrum cum simplicitate Dei possit stare aliquo modo distinctio perfectionum essentialium, præcedens aliquo modo omnem actum intellectus. Arguo, ꝙ non. Aug. 15. de Tri. cap. 5. Non sicut creatura sapientia, & iustitia sunt duæ qualitates ita in Deo, sed quæ iustitia ipsa est, & bonitas. Ex hoc arguo prædicatio in abstractis non est uera nisi sit per se primo modo, ergo ista sapientia est ueritas, est per se primo modo. Et ita nullo modo est distinctio inter subiectum, & prædicatum, sed subiectum per se includit prædicatum, quia hoc pertinet per se primo modo, ergo, &c.

Arg. 1. 7. met. t. c. 4].

A Contra Damasc. lib. 1. c. 4. si iustum si bonum, si quid tale dixeris, non naturam dicis Dei, sed quę circa naturã. dicis autem aliquid quod præcedit omnem actum intellectus, ergo ante opus, & actum intellectus est aliquid in Deo, quod non est formaliter natura.

IN ISTA QVAESTIONE sunt multæ opiniones, quas non omnes intendo recitare, sed duæ sunt tenẽtes conclusionem negatiuã, quę tamen inter se differunt, vel contradicunt, quarum vtraque ponit, quod cum simplicitate Dei non stat distinctio attributorum aliqua nisi tantum rationis.

Sed prima ponit, ꝙ nec illa põt hẽri nisi per respectũ ad extra. Secunda ponit istã distinctionem rõnis posse haberi, absque respectu ad extra. Prima innititur illi rationi, quandocunque in vno extremo est differentia rationis, B cui correspondet in alio extremo differentia reali, distinctio, vel differentia rationis sumitur per comparationem ad distincta realiter.

Exemplum de distinctione secundum rationem dextri, & sinistri in columna, quæ sumitur per respectum ad distinctionem realem eorum in animali, similiter de distinctione rationis in puncto, vt est principium, & finis, quæ distinctio sumitur per respectum ad lineas realiter diuersas. Sed attributa diuina habent in creaturis aliqua re distincta sibi correspondentia, vt bonitas bonitatem, sapientia sapientiam, & alia, quæ vere dicuntur attributa per quæ excluduntur quædam proprietates diuinæ: vt sempiternitas, & æternitas, quæ proprie nõ sunt attributa. Ergo, &c. Adherentes huic rationi tenẽt, quod sic distinguuntur attributa per respectum ad intellectum noC strum, intantum, quod illis correspondentibus in creaturis circumscriptis, non nisi vnicus conceptus, & simplex posset formari de essentia diuina, quæ vnico nomine exprimeretur. Nam alia nomina si imponerentur, aut essẽt nomina synonima, quia idem re, & ratione esset eis correspondens, aut vana, quia nihil eis corresponderet.

Herueus natalis. q̃re alios antiquiores, & specialiter Hen. quol. 5. q. 1. & 3.

Modus eorum ponendi est talis, omnibus rationibus attributorum, quæ. s. dicunt perfectionem in Deo, & in creaturis, correspondet in Deo vnitas essentię, non scdm esse, quod absolute habet, vt dictum est, sed secundum respectum, quem habet ad creaturam, non in genere causæ efficientis, sic enim nullum sumitur attributum, vt sapiẽtia, quia sapientiam facit, nec etiam ad remouendum aliquid a Deo, quos duos modos videtur dicere Auicen. & Rabbi Moyses. Sed inquantum essentia diuina comparatur ad creaturas secundum rationem causæ formalis integritatem omnis perfectionis in se continens, quæ diD spersè, & imperfecte est in creaturis, & per hoc est essentia illa ab omnibus diuersimode imitabilis.

Vltra, ista opi. dicit, ꝙ pluralitas perfectionum attributalium, vt est in essentia diuina, est quasi in potentia, vt autem est in conceptu intellectus est quasi in actu. Exemplum de vniuersali in re, & in intellectu, sed diuersimode habent esse ista plura in diuersis intellectibus. In diuino quidem, & beato creato ex plenitudine perfectionis illius essentiæ simplicis, ipsa concipitur secundum diuersas rationes, & ex hoc prouenit multitudo conceptuum secundum actum in intelligentia, sed ab intellectu lumine naturali intelligente, concipiuntur a posteriori inquãtum ex perfectionibus realiter diuersis in creaturis format conceptiones, et perfectione correspõdentes in Deo proportionales, nullus tamẽ intellectus sine respectu ad E illa proportionalia eas actu intelligit, siue ab illis proportionalibus intelligat eas, vt tertius intellectus, siue non, sed ex essentia, vt primus intellectus, & secũdus. limitate autẽ perfectiones inquantum actu in intelligentia sunt, dicuntur rationes, et dicitur hic ratio, conceptio perfectionis determinate ex respectu ad determinatam sibi in creatura correspondentem.

Alij declarant illam positionem sic, quod sicut intellectus diuinus appręhendens suam essentiam secundum rẽ vnam, & simplicem, virtualiter tamen omniũ perfectiones quantuncunque limitatas, & determinatas absque limitatione, & defectu continentem, propter, quod est imitabilis a quibuscunque rebus quæcunque perfectiones limitatas importãtibus, intelligendo illam essentiam,

Non est in originali, tamen legatur. vt vnam secundum rem, intelligit tamen illam aliquo modo multiplicem secundum rationem, vel intelligit, in vna re multa secundum rationem inquantum apprehendit eam sub alia ratione imitabilem a leone, & sub alia ratione ab asino, & hoc inquantum asinus, & leo secundum diuersas perfectiones diuersorum graduum ipsam perfectionem diuinam sunt participantes, & imitantes, vel apti imitari. Ita intellectus diuinus suam essentiam secundum rem simplicem, virtute tamen omnium entium perfectiones simplices, & absolutas absque limitatione, & defectu continentem apprehendens, vt propter eminentiam suae perfectionis eisdem perfectionibus eminentius est perfecta: intelligit illam essentiam, vt vnum secundum rem, & multiplici perfectione secundum rationem differente perfectam. Et si non apprehenderet, quod creatura diuersis perfectionibus realiter differentibus perficeretur inquantum est bona, & sapiens, siue quod istae diuersae perfectiones importantur in creatura, non apprehenderet se sub alia ratione perfectum sapientia, & sub alia ratione perfectum bonitate. Nec apprehenderet differentiam rationis inter suam sapientiam, & suam bonitatem, nisi apprehenderet differentiam, secundum rem sapientiae, & bonitatis in creatura, alioquin ab vno eodem modo se habente secundum rem, & secundum conceptum, sumeretur vnitas, & pluralitas. Cum igitur essentia diuina, vt in se consideratur non sit nisi aliquid indistinctum omnino simplex re, & ratione, non potest dici, quod absque comparatione eius ad aliqua, in quibus inuenitur diuersitas rei vel rationis, talis distinctio esse possit, quia cum apprehenditur illud quod est omnino simplex, & vnicum sub ratione, qua sibi competit secundum se, & absque habitudine ad aliquid, in quo sit aliqua distinctio, sicut apprehensum non est nisi vnum secundum rem, ita non potest apprehendi nisi secundum vnam simplicem rationem. Nec etiam illa. s. intelligibile, & intelligens, potest circa essentia suam apprehendere vt differentiam quaedam ex comparatione eorum adinuicem. Vel vt mutuo se respicientia, nisi iam in sua differentia existere supponantur, siue quandam differentiam importantia. Quae. n. apprehenduntur, vt quaedam differentia mutuo se respicientia, & quae etiam operatione intellectus, vt differentia ad inuicem comparantur: iam in sua differentia existere supponuntur. Quae autem ex operatione rationis, vel intellectus habent, quod sint quaedam entia secundum rationem, & adinuicem ratione differentiae non possunt dici constitui in tali suo esse, & habere differentiam hanc secundum rationem ex comparatione eorum inter se per operationem rationis vel intellectus, immo ista secunda operatio primam necessario praesupponit, ita quod primo per operationem vnam rationis, in tali esse distincto constituuntur, & secundo per aliam operationem intellectus sic distincta adinuicem comparantur. Sicut. n. cum res vere absolute comparantur ad inuicem, supponuntur habere esse distinctum secundum rem, sic etiam cum res rationis adinuicem comparantur, praesupponuntur habere distinctum esse secundum rationem igitur si intellectus diuinus apprehendit essentiam suam, vt differentem secundum rationem ab attributis, & etiam apprehendat ipsa attributa vt differentia secundum rationem, & sub hac differentia ista adinuicem comparat, in ipsa secundum se actualiter sunt illa, vt sic differentia, & sub sua actuali distinctione quam sic habent secundum: se mouent intellectum diuinum, K vt ipsa sic distincta concipiat, et adinuicem comparet, hoc autem non videtur conueniens.

Respondeo ista confirmatur, quaecunque. n. differunt aut habent differentiam secundum se vel ex seipsis formaliter per illud, quod sunt secundum seipsa absque comparatione ad aliqua realiter differentia, & ista differunt secundum rem, aut habent pluralitatem siue differentiam ex comparatione ad aliqua realiter differentia, et ista differunt ratione. Et hoc patet in creaturis. Nam supposita vnitate formae specificae secundum rem in illa distinguit intellectus rationem generis, & differentiae, quae dicuntur non diuersae res, sed diuersae rationes. Sed haec diuersitas non posset accipi in illa re vna, & simplici nisi per intellectum compararetur ad aliqua realiter differentia, & secundum quendam ordinem illi vnice rei conuenientia. Vnum, et idem etiam non haberet diuersas rationes veri, & boni nisi F intelligere, & velle illud vnum, & idem subiecto, essent alicubi actus realiter diuersi, & adinuicem ordinati.

Hoc etiam patet in Deo, quia circumscripta comparatione omnimoda ad diuersas essentias creaturarum realem diuersitatem importantium, essentia diuina non apprehenderetur ab intellectu diuino sub ratione diuersarum idearum, vel formarum sola ratione differentium, sed sub vna ratione simplici omnino indistincta. Et haec est intentio Comm. 12. Meta. com. 39. vbi loquens de materia hac dicit, quod vita sapientia &c. dicuntur proprie de Deo, quia Deus dicitur proprie, & vere viuens, & sapiens &c. talia autem, & consimilia, quae significantur per modum dispositionis, & dispositi in rebus immaterialibus reducuntur ad vnum in esse, & ad duo in consideratione. Intellectus enim natus est diuidere adunata in esse, sed in rebus compositis, cum disponit compositum per G formam, aut cum disponit habentem formam, per formam, intelligit vtraque adunata aliquo modo, & differentia aliquo modo, cum autem fuerit considerata dispositio, & dispositum in rebus immaterialibus, tunc reducuntur ad vnam intentionem omnibus modis, & nullus modus erit, quo praedicatum distinguatur a subiecto extra intellectum, s. in esse rei, sed nullam differentiam intelligit intellectus inter ea in essendo nisi secundum acceptionem, s. quia idem accepit dispositum, & dispositionem, vt duo, quorum proportio est ad inuicem sicut proportio praedicati ad subiectum. Intellectus enim potest intelligere idem his duobus modis secundum similitudinem ad propositionem categoricam in rebus compositis, sicut intelligit multa per similitudinem. *Vide Comment. ibi originaliter, quia doct. minute recitat dicta eius.*

CONTRA istam positionem primo arguitur sic. *Impugnatur opi. D. Tho.* H Quicquid est perfectionis simpliciter in creaturis, principalius est in Deo ex se, & non ex respectu aliquo ad extra, attributum est simpliciter perfectionis in creatura, ita quod simpliciter est melius ipsum quam non ipsum, ergo &c. probatio maioris. perfectum semper est independens ab imperfecto, sicut imperfectum dependens a perfecto, attributalis autem perfectio in Deo est perfecte, in creatura imperfecte. Similiter non esset infinitae perfectionis simpliciter, nisi esset continens omnem perfectionem simpliciter sine respectu ad extra. Minor declaratur sic, quia. n. quodlibet creatum in esse quidditatiuo est limitatum, & quaelibet perfectio eius sibi essentialis, ideo a nulla tali sumitur attributum. Pari. n. ratione a qualibet essentia creata assumeretur attributum, sed ab illo quod est perfectio accidentalis creaturae, siue in bene esse eius, sumitur attribu- I tum, quod dicit perfectionem simpliciter in subiecta substantia, quia licet, vt natura quaedam habeat gradum limitatum, tamen vt perficiens aliud in bene esse eius, nullam limitationem importat, & sic est attributum. Sic etiam in Deo, non notat perfectionem primam, sed quasi accidentalem in bene esse, vnde Aug. 15. de Tri. c. 5. Si dicimus, sapiens, speciosus, potens, spiritus, horum quod nouissimum posui significare substantiam, caetera vero huius subiectae qualitates.

Item secundo sic. Illa non distinguuntur per respectum ad extra, quorum quodlibet continet essentiam diuinam secundum omnem rationem perfectionis idealis, sed quodlibet attributum continet essentiam diuinam secundum omnem rationem perfectionis idealis, ergo &c. Minor probatur, quia ratio idealis correspondet perfectioni creaturae, inquantum ea perficitur in esse quidditatiuo, & per conse- K quens sub ratione illa qua essentia illa est limitata. Vnde & secundum diuersos gradus non limitationis creaturarum distinguuntur ideae: non autem inquantum ista essentia est perfecta simpliciter, quia sic correspondet omnibus vnum attributum in Deo, vt bonitas, aut perfectio simpliciter. Ex hoc apparet probatio minoris, quia. n. quodlibet attributum est perfectio simpliciter. Ex declaratione minoris probationis primae, sequitur, quod quodlibet est imitabile ab omni gradu limitato. Probatio maioris: tum quia continens omnem idaeam aequaliter videtur respicere omne ideatum, & ita per respectum ad nullum potest distingui ab alio, quia similiter respicit quodlibet: vnde sapientiae attributum, non magis respicit sapientiam ideatam quam colorem ideatum, quia vtrunque aeque est limitatum, nec ab vno magis sumitur attributum quam ab alio. *Vide 36. dist. huius ad hoc.*

Item tertio sic. Distinctio attributorum fundamentum

est

est respectu distinctionis emanationum personaliũ, quia filius procedit naturaliter nascendo, tanquam verbũ conceptum in intellectu. Spiritus sanctus procedit libere spirando, tanquam amor conceptus in voluntate, & non verbum, quod non potest esse nisi esset aliqua distinctio intellectus, & voluntatis ad intra, sed productio personarum ad nihil extra necessario comparatur: ergo &c.

Item quarto sic. Deus intelligit essentiam suam inquantum vera, non inquantum bona, & vult eam inquantum bona, non inquantum vera, ab æterno etiam intellexit se intelligere essentiam, & velle eam, similiter sine respectu ad extra, quia iste actus consequitur immaterialitatẽ naturalem, ergo sine tali respectu includit essentia sua rõnẽ veri, & boni, & similiter rationem intelligentis, & intellecti, volentis, & voliti, formaliter distinctas, ergo &c.

f. la opin. sequente. Item quinto sic. Beatitudo diuina consistit in eius acti- B bus perfectis intellectus, & voluntatis, sed omnia attributa diuina sese mutuo respiciunt in perficiẽdo actus illos, vt patebit, beatitudo autem Dei a nullo respectu dependet ad extra, ergo &c.

Contra rationem eius, maior est falsa. Tum quia ita distinguitur essentia diuina ratione ab attributo, sicut vnũ attributum ab alio. Nunquid sequitur, ergo essentia vt essentia non est ibi nisi ex respectu ad extra? Tum, quia bonum, & verum in creatura distinguuntur distinctione rationis. A quibus igitur re distinctis sumit hęc distinctio? A nullis, sed a vero, & bono in Deo, quę ratione differũt. Tum tertio, quia vbi est mera distinctio rationis non requiritur respectus ad aliquid extra, sicut est in diffinitione, & diffinito, & talis est distinctio in attributis, qualia sunt obiecta intelligentię diuinæ differentia ratione, licet C sint vnius actus intelligendi in Deo. Quando .n. requiritur respectus ad extra, tunc distinctio partim est ab intellectu, partim aliunde. Et hoc vel a diuersis circũstantibus extra diuersimode, vt patet in exemplis adductis de columna, & puncto, vel ab eodem diuersimode circũstante, vt in secunda instantia patet contra maiorem.

Item contra minorem illius rationis arguitur sic. Cũ omnia attributa pertineant ad intellectum, & voluntatem, quæ sunt principia emanationum, ad personas distinctas realiter potest reduci distinctio attributorum, ita q́ illa, quæ pertinent ad intellectum, habent respectum ad gignitionem verbi, quæ autẽ ad voluntatem habent respectum ad spirationem, vt sicut intellectus creaturæ naturalis non distinguit hæc, & illa nisi ex respectu ad aliqua in creaturis, ad quas reflectit omnem suum intellectum, D sic intellectus diuinus, & beatus ex respectu ad personas, ad quas dirigit omnem suum intellectum.

☞ a.l. Arcelli nus. c.39. Arguitur aliter, prima propositio, vnum in re est multa in intellectu, 12. Meta. Comm. Intellectus natus est diuidere, quæ sunt vnita in re, ratio est. Causa vna potest habere multos effectus æquiuocos, quia nullus adęquat virtutem causæ conceptio, siue intellectio est effectus æquiuocus respectu obiecti.

Secunda propositio, duæ intellectiones habent duo obiecta formalia, scilicet, in esse cognito, licet habeant idẽ obiectum materiale in re, vel habent idem obiectum sub alia, & alia ratione, & tunc est differentia rationis tantum, non autem obiectorum formalium. Ex istis sic suppositi ex dist. 3. Quia creatura potest aliquem conceptum proprium Dei absolutum causare in intellectu nostro, E A. l. econtra. vel ille erit vnicus tantum ratione differens, siue sit comparatio intellectus secundum rationes logicas, siue ad extra, vel est contra absolutum conceptũ aliud, & aliud, vbi tantum relatio rationis, vel erunt multi conceptus habentes plura obiecta formalia, quæ sunt diminutæ idem obiectum in esse cognito. Quia relationes eius, ve excedentis. Primo modo facile est saluare distinctionem attributorum in omni intellectu, etiam diuino, quia omnis potest idem absolutum sub alia, & alia relatione rationis intelligere ad extra, patet, & non minus ad intra ad personas, siquidem essentia intelligitur a Deo differre ratione a persona. Sed tunc sciendo omnia attributa de Deo, non est scientia realis, quia idem obiectum formale de se non scitur, sed est probatio primę vbi A.l. primi. euidenter est sub ratione, si habet rationem tertiam de A se non est propter rationem, sub qua intelligitur, quæ aliquo modo distinguit ipsum a se absolute intelligendo, vel sub alia ratione. Secundo modo possunt poni plures A.l. hic. cõceptus absoluti. Sed hoc videtur difficile ista distingui in intellectu beato, quia non est nisi vnicum, vt existens intuitum ab illo. Item vnũ obiectum per se habet in intellectu, cui est præsens in se, vnum conceptum adęquatum sic secundum virtutem illius intellectus, alioquin non potest se ostendere illi, sicut est intelligibile. Contra, omnem conceptum haberi possibilẽ de ista, istud potest cau- A.l. ista. sare, & si aliud puta effectus eius, potest causare imperfecte, non potest causare perfecte. Item alias aliquid nunc cognoscetur de Deo, quod in patria non videretur. Itẽ theologia nulli intellectui erit scientia, non nostro propter fidem: non beato, propter vnicum conceptum. Theo B logia est cognitio de Deo eorum, quæ sibi in esse, solum intellectui diuino est naturaliter notum: igitur eorum quæ huic essentię, vt hæc est per se, insunt, cuius sunt proprietates personales, actus notionales, attributa sub rationibus, quę hic sunt, si tamen tenetur distinctio realis aliqua vel obiectorum formalium. Et tertio aliqui respectus aptitudinales ad creaturam, vt creatiuus, & resuscitatiuus, remissiuus peccatorum retributiuus.

A. l. personæ. Contra primum, nihil ibi inest per se, vt videtur ratione essentiæ, quia tunc commune tribus.

Cõtra secũdum, qualiter Metaphysicus cognoscit ista. Contra tertium, sunt respectus rationis in potentia.

De hoc. 2. sen dist. 3. q. 9. Contra primam propositionem omnium. Angelus naturaliter nouit eam, vt hanc licet non vidit hanc, vt hanc ergo potuit habere theologiam. Item quilibet conceptus C de ea est proprius illi, quia non communis. Quære de ea, vt est hic.

Hen quol. 5. q. 1. & quol. 13. q. 1. Cõ. 39. ALIA EST POSITIO quæ dicit, q́ essentia diuina absolute considerata, inquantum natura aliqua, vel essentia, nullam habet distinctionem rationis, nisi quasi in potentia. Commen. 12. Meta. Multiplicitas rationum in Deo non est nisi in intellectu tantum non in re. Considerata autem non in se sed inquantum veritas prout. s. habet esse in intelligentia, potest dupliciter accipi, aut inquantum mouet intellectum quasi simplici intelligentia, et sic adhuc cõcipitur per rationẽ suę simplicitatis nec habet aliquã pluralitatem, nisi quasi in potentia. Aut inquantũ intellectus post istam appræhensionem negociatur circa ipsam pluralitatẽ attributorũ, quasi reducendo ipsã de potentia ad actum. Primo modo intellectus naturalis D ad ipsam non pertingit, sed concipit ipsam particulariter in attributis conceptis ex creaturis, secundum istam opinionem. Secũdo modo intellectus beatus quasi prima actiones intelligendi capit eam. Tertio modo, quasi intellectus idem componens, & diuidens, & intellectus diuinus vnico, et simplici intuitu distinguit rationes cõtentas in essentia, q̃ ex sua perfectione summa omnes perfectiones simpliciter, sola ratione vel operatione intellectus distinctas, continet.

Istę rationes attributorum, quas intellectus de simplici essentia secundũ diuersos conceptus format non sunt nisi respectus fundati in essentia, quia conceptum pluriũ absolutorum intra eam impedit simplicitas, & sunt conceptus plures, ne conceptus sint synonimi, et in essentia, ne A. l. conceptus. sint vani, sed nõ sunt respectus ad extra, vt probatum est, E sed ad intra. Sic ergo omnia attributa diuina pertinet ad intellectum vel voluntatem, quæ ad intellectum, mutuo ad intra se respiciunt. Similiter quæ ad voluntatẽ, mutuo se respiciunt, inquãtum hæc, & illa cadunt sub appræhensione intellectus, qui intellectus primo simplici intelligẽtia concipit essentiam, vt essentia est: deinde negociando circa eam concipit, videlicet, eam vt intellecta est, & vt intelligens, & rõ intelligendi. Ita q́ essentia inquantum essentia, respicit alia, vt in qua sunt fundata, vt vero est cõcepta, & mouens intellectũ ad intelligendũ, dicitur, veritas, cuius propria ratio est vt respiciat essentiam, vt essentia est, sicut illud, cuius est declaratiua, & intellectũ vt cui hẽt declarare, ei actũ intelligẽdi, vt quo hẽt declarare, & sapiẽtiã, vt habitũ quo intellectus habilis est vt sibi declaratio fiat. Ipsa vero essẽtia vt p actũ intelligẽdi est cõceptiua sui ipsi⁹, est intellect⁹, et respicit verũ, vt p q̃ ma-

nifestatur essentia, quę concipitur, similiter de actu &c. Et sic etiam de pertinentibus ad voluntatem. A summa ergo vnitate essentiæ ordinatæ, secundum modum concipiendi, primo concipiuntur diuersæ rationes attributorum, et inter illa adhuc est ordo, secundum quem mediatius, vel immediatius ordinantur ad emanationes deinde eo concipiuntur emanationes, & ibi est status ad intra. Deinde sequuntur omnes respectus ad extra, qui sunt per accidens: sicut autem distinctio relationum realium ad sua correspondentia, sic relationum rationalium ad sua correspondentia, & totum ad intra, secundum illud argumentum, quod fuit pro hac parte.

CONTRA istam opinionē arguitur per rationes illas quas adduxi contra primam opinionem. Primo per tertiam quia, secundum eos, distinctio perfectionum attributalium est fundamentum respectu distinctionis emanationum, sed distinctio emanationum est realis, patet, nulla autem distinctio realis præexigit necessario distinctionem, quæ tantum est rationis, sicut nec aliquid, quod est pure reale praeexigit aliud, quod est mere ens rationis, et ista distinctio attributorum non est tantum rationis, sed aliquo modo ex natura rei. Assumptum probatur, quia ens reale, quod distinguitur contra ens rationis, est illud, quod ex se habet esse circunscripto omni opere intellectus, vt intellectus est. Quidquid autē dependet ab ente rationis, vel necessario præexigit illud, non potest habere suum esse circunscripto omni opere intellectus, vt intellectus est, ergo, nihil, quod præexigit ens rationis est vere ens reale.

Confirmatur ista ratio, quia quod est posterius naturaliter, non potest esse perfectius ens ente priori naturaliter, sed ens reale est perfectius ens, quam ens, quod est tantum rationis, & distinctio emanationum est realis, & posterior, ergo non fundatur nisi in ente reali, & distinctio, sed per te fundatur in distinctione attributorum, igitur distinctio attributorum, non est tantum rationis.

Hen quol. 3. q. 3. & in su art. 37. quęst. 7. Hæc licet sufficiat contra opinantem, tamen oportet eā confirmare propter conclusionem in se. Dicitur ad eam quod attributa non sunt fundamenta emanationum distinctarum, immo essentia sola cum relationibus, principiat diuersas emanationes, tamen intellectus postea potest considerare ipsam essentiam, vt cum relationibus principiat hanc, & illam, & tunc potest considerare rationem naturæ, & voluntatis, & tamen non præcedunt ex natura rei.

Contra in illo instanti originis, in quo generatur filius quæro, an principium productiuum eius alio modo se habet ad ipsum quam principium productiuum spiritus sancti, se habet ad ipsum, aut non alio modo, ergo non magis est filius, filius nec imago patris ea vi productionis suæ, quam Spiritus sanctus. Si sic igitur in illis signis originis, ante omnem actum intellectus, habetur aliqua distinctio, & non identitas formalis.

Nec valet attribuere illam distinctionem relationibus quia omnis relatio æque naturaliter respicit suum correlatiuum, ergo essentia vt sub ratione spirationis æque naturaliter respicit suum spiritatum, sicut sub ratione generatiui respicit generatum, vel genitum. Non igitur posset ibi saluari alius, & alius modus producendi naturaliter, & & libere propter relationes, sed tantum si illud absolutū quo producens producit sit alterius rationis.

Hic etiam arguitur contra istam positionem, & ex alia ratione eorum de obiectis veri, & boni, quia si ab æterno Deus ex sui immaterialitate intelligit, & vult se, & hoc sub ratione boni, & veri, ergo, ibi est distinctio veri, et boni rationum formalium in obiectis ante omnem actum circa talia obiecta.

Hoc etiam confirmatur per argumentum eorum de beatitudine, quæ conuenit Deo ex natura rei ante omnē actum intellectus negociatiui, quia actus negociandi nō est formaliter beatificus. Illa autem beatitudo, vt dicitur, requirit propriam rationē obiecti, & potentiæ, & operationis, ergo, &c.

Henr. vbi supra fol. secundo arg. principalis. ISTA TAMEN positio exponitur sic, quod possumus loqui de ratione, quam obiectum facit in intellectu de se, vel de illa, quam intellectus potest facere circa obiectum negociando. Si loquamur de prima, illa est vnica, sicut & vnica essentia. Et hoc dicunt in ista opin. quod vt est intellecta per actum intelligentiæ simplicis, habet omnino rationem indistinctā. Si secundo modo, sic intellectus potest formare circa illam vnam rationem obiecti multas rationes distinctas conferendo hoc ad illud, & hoc similiter dixit illa op. n. quod obiectum vt est in intellectu negociante habet distinctas rationes quasi formatas circa ipsum.

Addit tamen ista expositio, quod opinio in se non videtur dicere, quod illa vna ratio in se est formaliter bonitas, & veritas, & quælibet perfectio simpliciter. Et quod illa vna ratio, quæ sit in intellectu virtute obiecti, est etiam ratio formaliter bonitatis, & veritatis &c. Opinio tamen in se videtur dicere, quod ista dicunt diuersos respectus fundatos in essentia.

Quia igitur diuersimodè potest intelligi dicta opi. præter argumenta iam facta, appono alias rationes speciales, & primo ostendo, quod formaliter veritas, & bonitas sunt in re, & quælibet perfectio simpliciter ante omne opus intellect[9]. Quia quælibet perfectio simpliciter est formaliter in ente perfecto ex natura rei, veritas formaliter est perfectio simpliciter, & bonitas similiter, ergo &c. Maior patet. Tum quia aliter non esset Deus simpliciter perfectum, quia non esset quo maius excogitari nō posset. Cogitaretur enim maius si esset sic, & non sic perfectum. Tū quia aliter perfectio simpliciter in nullo esset perfectæ. Non enim est aliqua perfectio in creatura perfecte, quia ibi est finite, nec in Deo est perfecte, si non sit in ipso, vt existens, sed tantum, vt quid cognitum, quia esse cognitum est esse diminutum, vt distinguitur contra existens. Tum tertio, quia tunc perfectio simpliciter in aliquo esset formaliter per participationem, & non formaliter in eo, a quo participaret eam, immo perfectio talis in participante non esset per participationem illius perfectionis in causa, quia nihil est, a quo sit participatio existentis, nisi existens, quæ omnia videntur absurda. Minor apparet, quia aliter Anselmus non poneret talia esse in Deo, quod nō est melius ipsum, quam non ipsum, ac per hoc perfectio simpliciter. Patet etiam eadem minor, quia quodlibet tale potest esse formaliter infinitū, infinitas repugnat cuicunque quod non est perfectio simpliciter, ergo &c.

Sic arguitur, intellectus secundum suam rationē propriam, & formalem, vt distinguitur a voluntate, est perfectio simpliciter. Similiter quodlibet aliud attributum, sed intellectus secundum propriam rationem formalem est in Deo ex natura rei, vt existens est. Intellectus autem non includit per se aliquam relationem, igitur &c. Probatur prima propositio, quia secundum Anselmum quodlibet, quod est melius ipsum quam non ipsum, est ponendum ibi. Aliter enim non erit ibi nisi vnica perfectio simpliciter, scilicet diuinitas, nisi intellectus esset realis formaliter, quia si tantum materialiter inquantum includit diuinitatem, vnica esset perfectio simpliciter multipliciter comparata. Al. Atcelius in quendo sic proced. 1. intell. ectus &c. Monolo. 15.

Secundo sic. Idea dat intelligere perfectionem illam, quæ est essentia, licet formalis ratio eius non sit simpliciter perfectio, ita nec attributi per te, nec valet de alio, & alio genere causæ, quia idea necessario in fundamento, quod est perfectio simpliciter, dicit eminentiam respectu ideati.

Tertio, quia nulla perfectio simpliciter esset possibilis attributi, quia non erit perfectio secunda in bene esse, quia nihil est perfectio simpliciter nisi perfectio illa prima in Deo.

Quarto, quia potest esse infinitas.

Quinto, quia secundum rationem communem Deo, & creaturis habetur perfectio simpliciter.

Secunda propositio probatur per cognitionem intuitiuam cuiuslibet, vt obiecti intuiti in primo obiecto.

Item est beatus ea natura rei.

Tertio quia est principium realis productionis.

Item si non est ibi ea natura rei, non est ibi per actum intellectus increati, nisi sit processus in infinitum.

Item scientia de illis non erit realis, quia non scitur de Deo nisi habitudo alterius ad ipsum vel ē conuerso.

Item

A Item non denominaret ipsum, vel non denominaret per eminentiam. Ergo Deus sic est lapis, quod est contra Aug. 15. Tri.

Tertia propositio probatur ex prima: quia nulla relatio est perfectio simpliciter: patet de diuina, igitur nec includitur in perfectione simpliciter. Hęc consequentia patet. Quia perfectio simpliciter nihil includit, cui repugnat ratio perfectionis simpliciter, quia tunc ipsum erit in quolibet melius, & aliquid inclusum in eo, non erit in quolibet melius, tum quia perfectio simpliciter est per se vna, relatio non facit per se vnum cum absoluto. Item tertia probatur ex secunda. Nam ex secunda sequitur, quod nõ potest includi aliqua relatio rationis in perfecto simpliciter, quia tunc non esset in re ex natura rei. Relatio autẽ realis, nulla ponitur communis tribus personis. Ex his sequitur, quod quodlibet attributum, vt distinctum ab B alio est in Deo, vt existens est, & vt ad se, & ad hanc cõclusionem illatam sunt aliquæ rationes factæ, alias quære, patet hic infra.

Vlterius probo, quod tales perfectiones ex natura rei ante opus intellectus non habent identitatem formalẽ: quia intellectus actu suo non potest causare nisi relationem rationis. Ex hoc, scilicet quod est virtus collatiua, potens conferre hoc, vt cognitum ad illud. Quęro igitur, vtrum veritas dicat præcise illam perfectionem, quæ est in re formaliter, aut præcise illam relationem factum ab intellectu, aut vtrumque. Si præcise relationem rationis, ergo non est perfectio simpliciter, quia nulla relatio rationis potest esse infinita. Si enim relatio realis, vt paternitas, non est formaliter infinita quanto magis illa relatio rationis? Si ambo cum illa non sunt vnum nisi C per accidens, quia relatio rationis cum ente reali nunquã facit vnum per se: quod patet quia multo minus facit vnum cum ente reali ens rationis, quam passio cũ subiecto. Passio enim consequitur subiectum ex ratione subiecti, nullum autem ens rationis consequitur ens reale, ex ratione sui. Separa igitur ista duo, quæ concurrunt in isto ente per accidens, & sequitur tunc, quod veritas semper dicat præcise illam perfectionem in re, & bonitas similiter, & tunc vltra, cum nulla sit distinctio in re, siue secundum opi. siue secundum expositionem opi. quia dicerent eandem perfectionem, vt perfectio in re est, vt probatum est, & sine omni distinctione rei, & rationis, sequit, quod bonitas, & veritas sint formaliter synonyma, quod ipse negant.

Præterea intellectus intuitiuus nullam habet distin- D ctionem in obiecto nisi secundũ, quod existens est, quia sicut non cognoscit aliquod obiectum nisi secundum, quod existens, ita non cognoscit aliqua distincta formaliter in obiecto: nisi vt existens. Cum igitur intellectus diuinus non cognoscat essentiam suam nisi intuitiua intellectione, quæcunque distinctio ponatur ibi in obiecto siue sit distinctorum obiectorum formalium, siue vt rationum causatarum per actum intellectus, sequitur, q ista distinctio erit in obiecto, vt actu existens est, & ita si ista est obiectorum formalium distinctorum, in obiecto erunt ista formaliter distincta, & habetur tunc propositum, quod distinctio talis obiectorum formalium pręcedit actum intellectus. Si autem sit rationum causatarum per actum intelligendi, igitur intellectus diuinus causabit aliquam intentionem in essentia, vt relationem rationis, E vt existens est, quod est absurdum.

Item arguitur contra illam expositionem, quia si de aliquo obiecto tantum natus est haberi vnus conceptus realis, nihil facit aliquem conceptum realem illius obiecti, nisi faciat illum vnum. De essentia autem diuina secundum eos, tantum natus est haberi vnus conceptus realis quia illa tantum nata est facere vnum conceptum realem. Nata est autem facere omnem realem, qui de ipsa haberi potest, alioquin esset imperfectius intelligibile quam sit aliquod intelligibile creatum, quod quidem est causatiuum omnis conceptus realis possibilis haberi de eo, igitur nihil faciet in intellectu aliquem conceptũ de Deo, nisi faciat illum vnicum, & ita cum creatura non possit causare in intellectu illum conceptum, quia ille conceptus est essentiæ, vt est hæc in se sub propria ratio- A ne, sequitur, quod per nullam actionem creaturæ possit haberi aliquis conceptus naturalis de Deo in ista vita.

Præterea. Contra conclusionem in se, quia sic ista, qualitercunq; distinguantur ratione, non distinguuntur ex natura rei sine actu intellectus, vel voluntatis. Ex hoc arguo, distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum, sed distinctio naturæ, & intellectus, vel volitionis, & intellectionis, præcedit intellectionem, quæ est principium distinctiuum eorum, quæ distinguuntur secundum rationem, ergo illa distinctio naturæ, & intellectionis, vel volitionis, & intellectionis, non erit per intellectum. Assumptum patet. Si enim nulla distinctio eorum præcederet, non magis ista distinguerentur ista intellectione quam natura, vel volitione. Quidquid autem distinguitur intellectione, vt est B omnino indistincta a natura, etiam distinguitur natura. Et si dicitur quasi contemnendo istud argumentum forte ad cautelam propter defectum responsionis, quòd si per impossibile esset sola intellectio per se, ipsa distingueret, non autem natura, vel voluntas. Hæc responsio non sufficit, quia quantumcunque aliqua per impossibile separentur, si eis separatis aliquid competat vni, & non alteri, hoc non potest esse nisi per aliquam distinctionem formalem rationis istius a ratione illius; si igitur istis separatis, competeret distinctio intellectioni, & nõ naturæ, aliqua est distinctio huius, & illius, etiam quando non sunt separata. Separa enim per impossibile album ab albo, non poteris habere, q album sit causa alicuius, quin album sit causa eiusdem, quia nulla est distinctio inter album, & album, vnde nunquam esset hic fallacia accidentis. Ista C intellectione distinguuntur, ista intellectio est natura, ergo natura distinguuntur, nisi ratio intellectionis extraneatetur rationi naturæ, inquantum comparantur ad tertium, ergo illa extraneatio præuenit aliquam distinctionem rationis ab illa, inquantum comparatur ad tertium, & ista præuenit distinctionem rationum inter se.

Quidquid conuenit A. vt est omni modo indistinctũ. A. B. idem cõuenit ipsi. B oppositũ vt includere cõtradictoria.

Omnis opinio in quæstione ista, præter istam videtur euacuare quasi omnes difficultates primi libri circa productiones, & personas, sicut tangitur dist. 13.

A. Lita.

Decisio authoris.

AD QVÆSTIONEM respondeo, & dico, quòd inter perfectiones essentiales non est tantum differentia rationis, hoc est diuersorum modorum cõcipiendi idem obiectum formale. Talis enim distinctio est inter sapiẽs, & sapientiam, & vtique maior inter sapientiam, & veritatem, nec est ibi tantum distinctio obiectorum forma- D lium in intellectu, quia vt argutum est prius, illa nunquã est in cognitione intuitiua nisi sit in obiecto intuitiuę cognito. Ista etiam duo membra probantur per rationes factas contra pręcedentem opi. Est ergo ibi distinctio tertia præcedens intellectum omni modo. Et est ista, quòd sapientia est in re ex natura rei, & bonitas est in re, ex natura rei Sapientia autem in re formaliter non est bonitas in re, quod probatur, quia si infinita sapientia esset formaliter infinita bonitas, & sapientia in communi esset formaliter bonitas in communi. Infinitas enim non destruit formaliter rationem illius, cui additur, quia in quocunq; gradu intelligatur esse aliqua perfectio, qui tamen gradus est gradus illius perfectionis, non tollitur ratio formalis illius perfectionis propter istum gradum, & ita si non includit formaliter, vt in communi, nec vt infinitum E infinitum. Quia autem non includat formaliter, vt in communi, hoc declaro, quia includere formaliter est includere aliquid in ratione sua essentiali, ita quòd si diffinitio includentis assignaretur, inclusum esset diffinitio, vel pars diffinitionis. Sicut autem diffinitio bonitatis in communi non habet sapientiam in se, ita nec infinita infinitam. Est igitur aliqua non identitas formalis sapientię, & bonitatis, inquantum earum essent distinctę diffinitiones, si essent diffinibiles. Diffinitio autem non tantum indicat rationem causatam ab intellectu, sed quidditatem rei, ergo non est identitas formalis ex parte rei. Et intelligo sic, quòd intellectus componens istam, sapientia non est bonitas formaliter, non causat actu suo collatiuo veritatem istius compositionis, sed in obiecto inuenit extrema: ex quorum compositione fit actus verus. Et istud argumentum de non formali identitate di-

xerunt antiqui Doctores ponentes in diuinis aliquam esse prædicationem veram per identitatem, quæ tamen non esset formalis, ita concedo per identitatem veritatem esse bonitatem in re, non tamen formaliter veritatem esse bonitatem.

☞ Secundum regulam Ansel. in Monol. 15. ideo necesse est, vt sit quidquid omnino melius est ipsum quam non ipsum. nulla relatio rationis est huiusmodi. nihil est enim omnino idem re, & re circumscriptis relationibus rationis. igitur nihil aliud est regula sua, scilicet Ansel. nisi quod A.Lilla. Deus est Deus. Contra. cap. 16. si quæritur, quid sit illius A.I.vnicus. natura. Quid verius respondetur quam iustitia? Igitur quodlibet dicitur in quid. Conceptus quidditatiuus perfectus est tantum vnus, vel saltem non est distinctio formalis in re inter quid, & quid. Item cap. 17. Summa ipsa natura est vera vno modo, & vna consideratione quidquid est essentialiter.

Ad primum dico, quod est quid per identitatem, & nõ formaliter. Probatio Glo. c. 17. Dicit, iustitia idem significat, quod alia, vel omnia simul, vel singula. hoc non intelligitur idem formaliter, & primo significare, quia tunc essent synonyma. igitur connotare, vel idem realiter non formaliter.

Ad secundum subdit exemplum de homine, qui non vno modo, nec vna consideratione dicitur hæc tria, corpus, rationale, homo: quare ponit duas rationes: quia secundum aliquid aliud est corpus: secundum aliud est rationalis. Alia ratio, singulum horum non est totum hoc, quod est homo. per oppositum istis duobus modis dicitur Deus vno modo, & vna consideratione. (A. I. quasi potest.)

H Ista etiam opinio confirmatur auctoritate Damas. 4. c. præallegato, & c. 9. vbi ipse vult, quod inter omnia nomina de Deo dicta proprijssimum est qui est, quia esse dicit quoddam pelagus infinitæ substantiæ, cætera autem, vt dixit c. 4. sunt illa quæ circumstant naturam.

☞ Nota pro dicto Damas. quod pelagus perfectionum, vno modo potest intelligi pro continente actu, & formaliter in se omnes perfectiones sub proprijs rationibus formalibus, sic, nihil vnum formaliter est pelagus, quia contradictio est vnicam rationem formalem continere actu tot res. Ergo hoc modo nihil est pelagus nisi vnum identice quod est Deus, sapiens, bonus, beatus, &c. hoc modo non accipit Dam. pelagus. Alio modo potest intelligi aliquid vnum formaliter continens omnem perfectionẽ modo eminentiori, quo possibile est omnes in vno contineri. Iste autem est, quod non tantum contineantur

I in eodem identice propter infinitatem formalem continentis, sic enim quælibet continet omnes, sed vltra, quod contineantur virtualiter quasi in causa, & adhuc in aliquo, vt prima causa a se continente, & vtilissima, quia omnes continente, hoc modo hæc essentia est pelagus, quia in quacumque multitudine contingit stare ad aliquod omnino primum. In hac nihil est primum nisi hæc essentia, ideo ipsa non est tantum formaliter infinita, sed virtualiter continens alias, nec tantum aliquas, sicut forte intellectus continet sapientiam, & intelligere, & voluntas charitatem, & diligere: sed omnes, nec ab alio, vel virtute alterius continens, sed a se. Itaque habet infinitatem formaliter primariam, tam scilicet a se, quam respectu omnium vtiliter causalem, & virtualiter contentiuam, & ideo pelagus ita continens omnes sicut possunt

K eminenter in vno aliquo formaliter contineri, omnia flumina intrant mare, & vnde exeunt, reuertuntur. Est igitur ista magis per se. Deus est sapiens, quam ista, sapiens est bonus. Aliæ habent infinitatem formalem, & sic causalem, vel virtualem propter ordinem propinquiorem ad essentiam, & remotiorem saluandum, sed non respectu omnium habent talem, nec respectu aliquorum habent a se, scilicet ab essentia. Hæc omnia patent in exemplo de ente, & passionibus eius, si ponantur eædem, vt necesse est, si vitetur infinitas. (Eccles. c. 1.)

A I. vnitas. Contra. verissima veritas ponenda est in Deo, formalis est verior quam identica tantum.

Respondeo, illa ponitur, sed non cuiuscumq; ad quodcumque. Si sic accipiatur. Maior est falsa, de persona, & persona, & glosanda, esse verior, quæ est possibilis. Nunc

F autem non est possibilis formalis identitas cuiuscunque ad quodcunque, sed tantum realis. Ex hoc medio arguit ex opposito, quia omnis vnitas simpliciter perfectionis est ibi ponenda: talis est identica sine formali, quia est simplex, & illimitata: formalis autem non ponit illimitationem. (A I. causalis.)

Illud non videtur nisi esset aliqua distinctio ex parte rei. Non enim est pelagus infinitæ substantię propter hoc quod multæ relationes rationis possunt circa ipsum causari. Ista enim possunt per actum intellectus circa quodlibet causari.

Confirmatur per Aug. 8. de Tri. cap. 2. Vbi probat, quod non sunt aliquid maius duæ personæ, quam vna, quia nõ aliquid verius, quæ consequentia esset ista. Si tantum esset distinctio rationis inter sapientiam veritatem, & ma-

G gnitudinem, non videretur aliud argumentum quam si probaretur, sapientia. Ergo sapiens, vel è conuerso.

Ad quid etiam Doc. Qui tenent oppositam opi. implent tot quinternos ostendendo vnum attributum ex alio, si non est inter ea nisi differentia relationum rationis tantummodo? Ita enim perfecte videretur Deus cognosci quantum ad omnem cognitionem realem, vel cõceptum realem, vt cognoscitur sub attributo vno sicut si cognoscatur sub ratione omnium attributorum, quia cognitio plurium relationum rationis non facit ad perfectiorem cognitionem realem habendam de aliquo.

Similiter iuxta auctoritatẽ Damasc. Prædictã ad quid assignãt ipsi ordinem attributorum quasi essentia sit fundamentum, & quædam sunt propinquiora essentię quædam propinquiora emanationibus. Si tãtum sunt relationes rationis quis etiam ordo per comparationem ad emanationes.

Similiter Aug. Contra Maximinum, si potes Deum patrem concedere simplicem, & tamen esse sapientem bonum, & numerat ibi multas tales perfectiones, quanto magis vnus Deus potest esse simplex: & tamen Trinitas ita, quod tres personæ non sunt partes vnius Dei. Arguit enim ibi, quod si in eodem sine compositione, & partialitate possunt esse multæ perfectiones simpliciter, ergo multo magis possunt esse tres personę in deitate sine cõpositione, & partialitate. Quod argumentum esset istud, si attributa tantum differrent per relationes rationis, & personæ distinguerentur realiter. Non enim sequitur, si relationes rationis non faciunt compositionẽ in aliquo, ergo nec relationes reales. (A I. esse.)

I Idem etiam August. 15. de Trin. cap. 3. dicit omnia ista esse æqualia. Nihil enim est proprie sibi ipsi æquale. Nihil autem est dicere, quod aliquid sub vna relatione rationis sit sibi æquale sub alia relatione rationis. Hyl. etiam 12. de Tri. cap. 5. Alloquens Deum patrem, ait sic. Perfecti Dei, qui, & verbum tuum, & sapientia, & veritas, absoluta generatio est, qui in his æternarum proprietatum nominibus natus est. Dicit igitur, quod istę proprietates sunt æternæ, & in his natus est filius de patre, quasi pater præhabens ista communicet ea filio. Si autem essent tantum distincta ratione, non videretur prius esse in patre origine, quam produceretur filius. Quidquid est enim ibi productum in esse rationis per actum intellectus, videtur esse productum a tota Trinitate, & ita non esset in patre, vt præcedens origine filium, quasi necessa-

K rio præcedens origine.

Ista autem non identitas formalis stat cum simplicitate Dei, quia hanc differentiam necesse est ponere inter essẽtiam, & proprietatem, sicut supra dist. 2. q. vlt. Ostensum est. Et tamen propter hoc non ponitur compositio in persona: similiter ista distinctio formalis ponitur inter duas proprietates in patre, innascibilitatem, scilicet & paternitatem: quæ secundum Aug. 5. de Tri. cap. 6. non sunt eadem proprietas, quia non est eo pater, quo ingenitus, ergo si in vna persona possunt esse duę proprietates sine compositione, multo magis, vel saltem æqualiter, possunt esse plures perfectiones essentiales in Deo, non formaliter eędem, sine compositione, quia illę proprietates in patre non sunt formaliter infinitæ. Essentiales autem perfectiones sunt infinitæ formaliter, ergo quælibet eadẽ cuilibet.

CON-

CONTRA ISTAM solutionē sunt tria dubia. Primo enim videtur, quod nō soluetur simplicitas diuina, quia ex quo ponitur essentia quasi fundamentum, & ista quasi circunstantia essentiā, videtur, quod ista se habent, vt actus, & formæ respectu essentiæ diuinæ.

Obiectio ultima.

Secundum dubium: quia Aug. 7. de Tri. cap. 5. Vbi negat identitatem deitatis, & paternitatis. Non eo inquiens pater, quo Deus, sicut nec eo verbum, quo sapientia, ita concedit identitatem magnitudinis: & bonitatis, & perfectionum essentialium, quia dicit, quòd eo magnus, quo Deus, &c. Ergo sicut ibi identatem negat: ita concedit hic. Non autem negat ibi nisi identitatem formalem, ergo illam concedit hoc.

Tertium. Quia sicut non esset bonitas realiter infinita, nisi esset realiter eadem sapientiæ, ita videtur, quod ratio bonitatis non sit infinita formaliter, nisi sit formaliter eadem rationi sapientiæ, ergo propter eandem rationem, propter quam ponis realem idētitatem inter ista deberes ponere identitatem formalem rationis ad rationem.

Ad ista. Ad primam respondeo, quòd forma in creaturis habet aliquid imperfectionis, scilicet quia est forma informans aliquid, & pars compositi. Aliquid etiam habet, quod non est imperfectionis, sed consequitur eam secundum suam rationem essentialem siue formalem, scilicet quod ipsa sit quo aliquid est tale. Exemplum sapiētia in nobis est accidens, hoc est imperfectionis, sed quod ipsa sit, quo aliquid est sapiens, hoc non est imperfectionis, sed essentialis rationis sapientiæ. In diuinis autem nihil est forma secundum illam duplicem rationem imperfectionis, quia nec informans, nec pars, est tamen ibi sapientia inquantum est quo illud, in quo ipsa est, est sapiens, & hoc non per aliquam compositionem sapientiæ ad aliquid quasi subiectum, nec quod sapientia illa sit pars alicuius compositi, sed per veram identitatem qua sapientia, propter suam infinitatem perfectam, perfecte est idem cuilibet cum quo nata est esse.

Sed obiicies quomodo est aliquid formaliter sapiens sapientia, si sapientia non est forma eius?

Respondeo corpus est animatum quasi denominatiue quia anima est forma eius, homo dicitur animatus non denominatiue, sed essentialiter, quia anima est pars eius, & aliquid eius. Non igitur requiritur aliquid esse formā informātem aliquid, vt ipsum sit tale per ipsum, quia forma non est forma informans totum, quod tamen dicitur formaliter tale per ipsam, si igitur veriori identitate esset aliqua forma idem alicui, quam sit identitas eius ad informatum, vel ad totum cuius est pars: sufficeret illa identitas ad hoc, quod illud tali forma esset tale, ita est in proposito.

Et tunc si quæras vtrum ab isto actu posset esse aliqua abstractio formæ. Dico, quod nō est ibi abstractio formę, vt informantis, vel, vt partis ab informāto, vel a toto, sed est ibi abstractio formæ inquantum per eam aliquid est tale præcise acceptæ, non considerando identitatem eius ad illud, quod est tale per ipsam.

Ad secundum dubium quod videtur habere difficultatem ex verbis Aug. Dico, quod dupliciter, vel tripliciter eodem Deus est sapiens, & magnus, & tamen non sic eodem est Deus, & pater. Vno modo, quia sapientia, & magnitudo sunt perfectiones eiusdem rationis hoc est quidditatiue, quia quidquid perficitur istis perfectionibus, perficitur, non vt rationibus suppositi, sed vt rationibus quidditatiuis, non sic autem paternitas, & deitas sunt eiusdem rationis. Sunt etiam alio modo eiusdem rationis sapientia, & bonitas, quia perfectiones simpliciter. Non sic autem paternitas, & deitas. Secundo modo, quia magnitudo est eadem deitati in quolibet, paternitas nō, sed tantum in vno supposito. Tertio modo, quia bonitas & magnitudo, &c. Huiusmodi sunt eadem quasi identitate mutua, quia vtrumque est formaliter infinitum propter quam infinitatem vtrumque est idem alteri, sed paternitas, & deitas non sunt eadem sic mutuo, quia vnum eorum non est formaliter infinitum, sed tantum deitas est formaliter infinita, & propter istam infinitatem paternitas est sibi idem, non e conuerso sic.

Et ex hoc quinto eodem est bonus, & sapiens, eadem

A inquam identitate secundum perfectionem, quia vtrūq; infinitum. Non sic paternitas habet ad deitatem identitatem adæquatam, quia non est infinita. *

Ad formam ergo concedo, quòd eo modo eodem est bonus, & sapiens, quomodo non eodem est Deus, & pater, quia eodem est bonus, & sapiens, eodem scilicet in quolibet supposito, & eodem quasi identitate mutua. Non sunt autem sic eadem in quolibet, paternitas, & deitas, eodem similiter, idest, perfectione eiusdem rationis est bonus, & sapiens, quia quidditatiue est bonus, & sapiens. Non sic eodem est Deus, & pater, quia non est vtrumq; quo ibi essentialis perfectio illius cuius est, quia licet quidditas paternitatis maneat ibi, tamen illa quidditas non est ratio quidditatiua simpliciter suppositi alicuius, sed ratio personalis eiusdem.

Non est in originali.

B Ad tertium concedo, quòd ratio sapientiæ est infinita, & ratio bonitatis, & ideo hæc ratio est illa per identitatem, quia oppositum non stat cum infinitate alterius extremi, tamen hęc ratio non est formaliter illa. Non enim sequitur, est vere idem alteri, ergo formaliter idem eidē, est enim vera identitas. A. & B. absq; hoc quòd. A. includat formaliter rationem ipsius. B.

AD ARGVMENTVM principale quod sumitur de auctoritate August. 15. de Tri. Respondeo, quòd in creaturis non est aliqua vera prædicatio in abstracto per identitatem, quæ nō sit formalis, & ideo numquam fuit tradita logica in creaturis de prædicatione alia formaliter vera, & alia per identitatem.

Ad arg. in principio quæst.

Contra. Entitas est vnitas, vel veritas, quę sunt passiones abstractæ entis, & eædem sibi.

C In diuinis autem est vera prædicatio per identitatem in abstracto, & tamen non est formalis. Ratio huius differentiæ est ista, vt puto, quia concipiendo abstractum vltima abstractione, concipitur quidditas absque habitudine ad quodcumque, quod est extra propriam rationem quidditatis. Sic igitur concipiendo extrema nulla erit veritas vniendo ea, nisi præcise quidditas vnius extremi sit eadem quidditati alterius extremi. Hoc autem non contingit in creaturis, quia ibi abstrahendo illas realitates, quæ sunt in eodem, puta realitatem generis, & differentiæ, & considerando eas præcisissime, vtraque est finita, & neutra est perfectè eadem alteri. Non enim sunt modo eadem inter se, nisi propter tertium, cui sunt eadem, & ideo si abstrahantur a tertio, non remanet causa identitatis eorum, & ideo nec causa veritatis propositionis

D vnientis extrema illa. Hæc igitur est falsa. Animalitas est rationalitas, & è conuerso, & hoc quacumque prędicatione, quia non tantum extrema non sunt formaliter eadem, sed nec verè eadem, quidditas enim hæc præcise est potentialis ad quidditatem illam, & non est eadem illi nisi propter identitatem ad tertium, a quo abstrahuntur, ergo abstractio illa tollit causam veritatis affirmatiue vnientis ea.

Oppositum est in Deo, quia abstrahendo sapientiam a quocumque quod est extra rationem sapientiæ, & bonitatem, similiter abstrahendo a quocumque, quod est extra eius rationem formaliter, remanet vtraque quidditas præcisè sumpta formaliter infinita, & ex quo infinitas est ratio identitatis eorum, facta tali abstractione præcisissima, remanet ratio identitatis extremorum. Non enim

A. l. formalem.

E hæc erant eadem præcisè propter identitatem eorum ad tertium a quo abstrahuntur, sed propter infinitatem formalem vtriusque. Et quod ista sit ratio prædicationis per identitatem, signum est ex hoc, ꝙ non conceditur ista. Paternitas in diuinis est spiratio actiua, neque vt vera formaliter, neque vt vera per identitatem, neque paternitas est innascibilitas, & è conuerso, sicut ista conceditur: paternitas est Deitas, & è conuerso, & ratio videtur, quia abstrahendo paternitatem, & innascibilitatem ab essentia, siue a supposito, neutrum est formaliter infinitum, & ideo neutrum in sua ratione sic abstractum includit rationem identitatis eius ad alterum, & ideo neutrum sic abstractum de altero vere prædicatur. Sed sic abstrahendo deitatem, & paternitatem quantumcumque, remanet adhuc alterum extremum formaliter infinitum, quam infinitas est ratio sufficiens identitatis extremorum, &

ideo

ideo remanet ratio identitatis eorum, & per consequens ratio veritatis compositionis affirmatiue. In ista autem: deitas est bonitas, remanet infinitas, non tantum in vno extremo, sed in vtroque: ideo est hic veritas propter identitatem inclusam virtualiter in vtroque extremo.

Ex isto, & responsione ad dictum Aug. Prius adductū in secunda dubitatione, patet illud, quod supponebatur prius in q. de genere, in responsione ad argumenta secundæ opi. Quomodo, scilicet maneant tantum duo modi prædicandi in diuinis, quia & si per identitatem relationalia transeat in essentiam sine subiectam, tamen non ita sicut prædicata essentialia, quia omnia essentialia magis dicunt perfectiones simpliciter quidditatiuas, ratio autē personalis non dicit perfectionem quidditatiuam, & ideo omnia essentialia magis reducuntur ad vnum modum prædicandi inter se, quam personalia reducantur ad vnum modum prædicandi cum eis. Et secundū hoc possunt dici duo modi prædicandi manere in diuinis, nō tantum propter modos concipiēdi ipsa prædicata, sed aliquo modo: propter realitatem eorum, quæ prędicantur.

QVÆSTIO. V.

De immutabilitate Dei.

DE immutabilitate Dei, de qua tractat Magister in secunda parte distinctionis, q̄ tamen videtur posse concludi ex simplicitate Dei, de quasi quæsitum est supra.

Quæro vtrū solus Deus sit immutabilis.

Arg. 1. Quod non, quia si est immutabilis, ergo immutabiliter se habet ad illud, ad quod immediate se habet, ergo illud aliud est immutabile. Probatio primæ consequentiæ: quia immutabile, quod est ex se primum agens, non potest diuersimode se habere ad effectum suum, quia si qn̄que agat, quandoque non, videtur esse ex mutatione sui. non enim hoc potest poni propter nouam approximationem passi, vel amotionem passi, vel amotionem impedimentorum, quia actio primi agentis non requirit ista. ꝓbatio secundę consequentiæ, ad quodcunque necessariū necessario se habet illud est necessarium.

Ratio ad Opp. Oppo. Aug. 7. de Tri. cap. 6. Omnis creatura mutabilis, solus Deus immutabilis. Et ad Timo. vlti. Solus Deus habet immortalitatem, quod Aug. Exponens de Tri. lib. 1. cap. 1. Dicit, quód vera immortalitas immutabilitas est.

HVIVS EXCLVSIVÆ de qua quæritur pars affirmatiua probatur a Philo. 7. Physi. Per hoc, quod oē quod mouetur, mouetur ab alio. Quód probatur, quia quiescente parte, quiescit totum, & non est procedere in infinitum in motis ab alio, quia tunc posset fieri ex eis vnum infinitum mobile, quod moueretur tempore finito, quod est improbatum, 6. Physicorum: & prius di. 2. q. 1. in responsione ad vltimum argumentum. Oportet igitur stare ad aliquod mouens, quód non mouetur ab alio, & per consequens omnino non mouetur.

Tex. c. 1. & inde.

T. c. 62. & circiter.

Probatur etiam ab eo, 8. Physicorum illa conclusio ꝑ diuisionem mouentium, & motorum naturaliter, vel violenter, & quod vltimo oportet stare ad aliquod mouens, quod non mouetur ex se, & primo. Et vlterius etiā oportet stare ad aliquid simpliciter immobile. Sed processus isti, qui sunt principales in duobus ll. s. 7. & 8. Physi. indigent maiori expositione, ad hoc, vt rationes ille ostēdantur valere, & si forte valeant tamen diminute concludunt, sicut alias ostendetur, forte non plus concludunt, nisi quod primum non mouetur, vt corpus, vel vt virtus in corpore, sicut anima mouetur per accidens in corpore moto. Ideo non insistendo modo circa declarationem illatum rationum, ostendo breuiter istam partē esse veram ex simplicitate Dei, quia si Deus est perfecte simplex, vt probatum est ex infinitate, ideo non potest mutari ad aliquam formam, quę in ipso recipiatur, quia etiam est necesse esse, vt probatum est ex primitate efficientiæ. di. 2. q. 1. ideo non potest mutari ab esse in non esse: vel non esse in esse, quæ mutatio dicitur vera a Dama. Omni igitur in mutatione siue substantiali, siue accidentali dicitur Deus simpliciter immutabilis.

Tex cap. 31. & inde.

Diffusius vide in 2. di. 2 q. 10. de motu angelorū Et di. 25. & in 9. Meta & supra dist. 3. q. 7. vel 9. & alibi.

F SED PARS negatiua illius exclusiue, s. quód nihil aliud a Deo habeat immutabilitatem, habet maiorem difficultatem.

Circa istam partem Philosophi a Theologis discordāt, & è conuerso. Ad quod considerandum primo oportet videre quę fuerit intentio Philosophorum, & quæ motiua pro eis, & quæ sunt rationes contra eos.

Quantum ad primum specialiter de intentione Arist. & Auic. dicitur, ꝙ decem modis potest aliquid se habere ad esse, sed ad propositum sufficiant tres modi. Potest. n. aliquid aliud a Deo, puta intelligentia alia a prima tripliciter poni esse. Vno modo ꝙ ex se formaliter sit necesse esse, sed ab alio causaliter.

Hen. quodli. 8. q. 9. vide eā quodli. 6. q. vlt. vbi 4. modos tātum modo ponit, quære ipsum quodlibe. 1. q. 7. & 8.

Secundo modo, ꝙ ex se formaliter sit necesse, sed ab alio dependenter, sic ꝙ propter ordinem essentialem contradictio esset secundum esse sine primo, & non è conuerso, & similiter tertium sine secundo, sed non è conuerso, & est ordo inter perfectius, & minus perfectum, non inter causam, & causatum.

G

Tertio modo aliquid habet esse ex se formaliter possibile, necessario autem ab alio est, quia illud aliud necessario causat.

Istorum trium modorum primus modus includit contradictionem, vt dicitur, & ideo illum non posuit Philosophus, quia non videtur verisimile contradictoria posuisse, ꝙ includat contradictionem, patet, quia quod est causaliter ab alio est ex se non ens, & de se est possibile, aliter impossibile causaretur. Sed quod est necesse esse, nullo modo est possibile. Ergo inconueniens est dicere Arist. hunc modum posuisse de substantijs separatis propter contradictionem inclusam, ꝙ etiam negauerit tertium modum probatur, quia etiam includit contradictionem.

H

Confirmatur etiam hoc, quia Comment. 12. Metaph. in qustæ. Ioannis Grammatici vult, ꝙ motus cum sit de se possibilis potest ab alio perpetuari, quia habet esse ab alio: substantia autem possibilis non potest perpetuari, ergo substantia perpetua non est necessaria ab alio. Com. 41.

Item vt dicit Comment. 1. Cæ. & Mun. super illud impossibile est, vt non generabile cadat sub corruptione, exponens illud dicit, quód si inueniretur aliquod generabile æternum, possibile esset vt natura possibilia transmutaretur in necessariam. Com. 138.

Vlterius imponitur Philosopho, quod voluit ibi 1. Cę. & Mun. quód quælibet substantia habet suum esse ex natura sua, hæc semper, hæc quandoq;, ita ꝙ hæc necessario semper est, hęc necessario quandoque non est, nec aliter posset esse, nisi vna natura mutaretur in aliam, vel quód duę naturę contrarię sunt simul in eodem, vt in eodem libro 1. de Cæ. & Mun. & 12. Metaph. deducit Arist. & Commenta. Item ex istis, s. 1. Cę. & Mun. & 12. Metaph. ostenditur, quód negant primum modum supra, quia esse substantię separatę, vel necessarię, attribuitur naturę eius intrinsecæ, & ita nihil perpetuum ponit causatum nisi motum in cœlo, & mediate illo indiuidua generabilia, & corruptibilia fieri, quæ non sunt necessaria, licet species eorum sint necessariæ. Et ex quo posuit aliquem ordinem rerum, concluditur, quód hoc est secūdum secundum membrum, vel secundū modum secundum, sed in incorruptibilibus dixit species necessario esse in vno indiuiduo, sed in corruptibilibus species dixit necessario esse in pluribus indiuiduis, & diuersis, ita quód species de se sunt necessario incorruptibiles, tamen per accidens corruptibiles, sicut elementa secundum se tota ponit incorruptibilia, sed secundum partes corruptibilia.

Tex. 138.

I

Vbi supra.

K

Quemadmodum in specieb' figurarum, & numerorum.

1. Cę. t. 98. Auer. 2. de Anima cō. 34.

CONTRA ISTAM opin. quę imponit ista Arist. arguitur primo, quód non negauerit primū modum, hoc videtur ex intentione eius. 2. Metaph. sempiternorū principia verissima esse necesse est, quia alijs sunt causa veritatis. Vnumquodque autem sic se habet ad esse, sicut ad veritatem. Patet etiam secundum ipsum, quód omne sempiternū est necessariū ex 1. Cæ. & Mun. & 9. Meta. ca. penul. Item 5. Metaph. nihil prohibet quorundam necessariorum esse alteras causas, c. de necessario, si tamen de ratione causati esset possibilitas repugnans necessitati, sicut arguit dicta opin. contradictio esset alienus ne-

Tex. 4.

cessarij

Tex.c.51.

cessarij esse aliquam causam. Item 12. Metaph. concludit vnitatem vniuersi ex vnitate finis, ergo omne aliud ab isto fine est ad ipsum, vt ad finem, sed cuiuscumq; est causa finalis eius est causa efficiens, ergo &c. Probatio vltimæ propositionis, finis non est causa nisi inquantum mouet efficiens ad dádum esse. Mouet inquam, vt amatum, & desideratum. Hoc patet ex ratione finis 5. Metap. c. 2. propter quem finem agens agit, & propter quem, s. finem amatum agens dat esse alij ad ipsum ordinando.

Idem sensit Auer. in de substan. ór. c. 2. T. c. 2. & 3. Com. 16.

Item Commen. 12. Metaph. concedit, quòd est ibi causa, & causarum sicut intellectum est causa intellectionis, & Aristot. dicit, quod mouet sicut amatum, & desideratum, balneum, vt in mente mouet secundum Commentatorem effectiue. Item saltem obiectum quantum ad intelligere mouet effectiue, ergo & ad esse, quia imponitur Philosopho, quod posuit vnamquamque substantiarum istarum esse suum intelligere.

Tex. c. 36. Ibidé 3. de Ala. t. c. 25.

Item Auic. expresse ponit necessarium ab alio causaliter. ergo si non in hoc vidit contradictionem, quare debet negari ab Aristot. propter contradictionem, quam tu ponis?

9. Metaph. cap. 4.

Item Commen. de substantia orbis, c. 3. corpus cęleste non indiget virtute mouente in loco tantum, sed etiam virtute largiente io se, & in sua substãtia permanentiam æternam &c. & sequitur post de opin. Aristo. Dixerunt quidam ipsum non dicere causam agentem cœlum, sed causam mouentem tantum, & illud fuit valde absurdum eis.

Respondetur ab eis, quod qui ponút fundamenta falsa ex rationibus verisimilibus, contingit, quod postmodum contradicant eisdem ex rationibus veris.

C

Contra, ostendisti Arist. negare primum modum, quia videtur includere contradictionem, & nunc concedis ipsum sibiipsi contradicere, sed rationabilius videtur sibi non imponere contradictoria, sed quod dicat consequenter ad antecedens falsum; concedendo consequens falsum. Item, quòd non posuerit, secundum modum, quem imponis ei, videtur propter irrationabilitatem illius modi. Probo, nihil dependet ab alio in essendo, a quo non habet esse, & ita nec in permanendo ab alio a quo non habet permanentiam, quia ab eodem habet esse, & permanentiam. Nec est simile de figuris, & numeris, quia ibi prior, licet non sit causa effectiua posterioris, est tamen causa materialis, sicut pars, quæ est potentia in toto. In proposito autem non potest poni causalitas nisi efficientiæ, & finis secundum Arist.. Quod etiam imponitur Aristot. de necessitate specierum in corruptibilibus in diuersis indiuiduis, non est verum: nisi quia intellexit necessitatem motus Cœli esse, & ita productionem indiuiduorum, quæ esset talis, vel talis approximatio agentis ad passum. Necessitas enim est conditio existentiæ, non igitur conuenit speciei nisi in indiuiduis, nec est simile de elemento secundum totum, & secundum partem. Nam elemẽtum totum est singulare per se existens, & principalis pars vniuersi.

D

Secũdo de generatione in fine.

Quod etiam imponitur sibi, quòd nulla substantia est ab alio effectiue, videtur manifeste falsum de generabilibus, generatio enim est ad substantiam, ergo ipsa generatione substantia accipit esse, quæ prius non fuit, & ita eius, quod producatur est causa efficiens, nihil enim seipsum producit ad esse.

Item si corruptibile ex causa intrinseca quandoque necessario non sit, vt sibi imponitur, ergo a se corrumpetur sine corrumpente exteriori. Imponitur etiam Auic. Tertius modus & probatur ex. 6. Meta. Vbi dicit, quod causatum, quam ex se, inest ei, vt non sit. Quantum vero ad suam causam est ei, vt sit. Quod autem est ei ex se apud intellectum prius est, non duratione, eo, quod est ei ex alio. Et hoc apud sapientes vocatur creatio dare, scilicet esse rei post non esse absolute.

E

Cap. t.

Contra ipsum arguitur, quia iste modus includit contradictionem, quia si per possibile ponitur non esse, sequitur non tantum falsum, sed etiam impossibile secundum ipsum, scilicet causam necessariam non necessario causare, & dare esse.

Sub Henr. A. I. quia si possibile poneretur in esse.

DE INTENTIONE istorum Philosophorum Aristot. Et Auicen. Nescio, sed nolo eis imponere absur-

A

diora, quam ipsi dicant, vel quam ex dictis eorum necessario sequatur, & ex dictis eorum volo rationabiliorem intellectum accipere quem possum.

Respondeo igitur, quod Arist. Simul, & Auic. posuerunt Deum necessario se habere ad alia extra se, & ex hoc sequitur, quod quodlibet aliud necessario se habet ad ipsum, quod quasi immediate comparatur ad ipsum, vel non mediante motu, quia cum vniformitate in toto ponit difformitatem in partibus mobilis, & mediante motu generabilia, & corruptibilia difformiter comparantur ad ipsum.

A. I. qui.

Tenendo illud falsum fundamentum, scilicet Aristo. ponendo ipsum esse causam necessariam, non videtur contradicere sibi ponendo causatum necessariũ, vt vult. 5. Meta. cap. de necessario, quod quorundam necessariorũ est altera causa. & 8. Physicorum. & 2. Meta sempiternorum principia semper esse verissima necesse est, vt argutum est. Et ita ponit, non tantum secundum modum, sed etiam primum modum.

Tex. 6. Tex. 4.

B

ARGVO sic. Ponit primum mouens esse infinitæ potentiæ: infinita potentia non potest immediate mouere orbem, quia nec in tempore, nec in nunc, ergo ponit, quod præcise mouet mediate: illud potest intelligi tripliciter, sed nullus trium modorum est possibilis, nisi quod producat in esse moués proximum, quia alij duo ibi improbantur, igitur intendit talem productionem ponere. Istud etiam probatur, quia Aristo. Ponit omnes intelligẽtias immediate produci a primo contra Auic. 9. Meta. c. 4. quia omnem motum infinitum causat infinita potentia, & hoc mediate, nulla autem alia prima est infinitæ potentię, quia quęlibet est cõiuncta alicui orbi, ergo finita, ergo quicunque motus est a primo mediate mouente, & a propria intelligentia motrice immediate mouente, ergo prima produxit illam motricem proximam, & sic intelligitur illud, intellect' producitur ab extrinseco. 16. de Animalibus, quia licet non poneret primũ agere sine secundis causis, tamen materia disposita ad effectũ primi principij primum necessario secundum ipsum, informat materiam: ita quod illa informatio est vnica, non duę: sicut ponendo creationem, & infusionem. Sicut secundo de bona fortuna dicitur, quod causa separata hominẽ sic dispositum immediate mouet ad sibi proficuum.

A. I. Arist. similiter. 8 Physi. t. 78. Vt videtur Auer. 12. Meta. cõ. 41. quod cœlũ mouetur a duplici motore. Vide in ar. 1. hic & in com. q. 7 & hic in ante solutione. q. in quod de extra. Vbi illi tres modi

C

Auic. Autem videtur statim contradicere sibi ipsi ponendo illud esse possibile, quia tunc necessarium nõ necessario compararetur ad illud.

* explicant 7. Meta. com. 31.

Sed arguitur pro Auic. si est ab alio, ergo in conceptu quidditatiuo eius non cadit esse, ergo est de se non possibile esse, & non esse, sicut humanitas non est de se vna, plures. Conceditur de isto modo possibilitatis, quæ, scilicet possibilitas non est, nisi quod ordine naturę hoc est capax huius, & non est illud quidditatiue. Et ex hoc patet responsio ad argumentum factum contra Auic. Quòd quasi contradicat sibi, quia non sequitur, tale possibile posse non esse, nec potest poni non esse: sicut nec ens nõ esse vnum. Et sic Arist. concederet possibile, quod est necessarium ab alio, sed possibile potentia ante actum, improbat. Primo cœ. Et mun.

D

2. de Generatione animaliũ. & c. 5.

Sed quomodo primum modum dicunt ambo Auic. 9. Metaph. c. 4. & Arist. Sed an Aristot. intelligat de vna tantum intelligentia producta, dubium est, tamen nullum aliud immediate ponit a primo nisi intelligẽtiam, quam, nisi esset mouens, non produceret omnino, quia secundum nullum trium modorum qui habentur ibi.

T. 38.

E

Itaque concordant Aristo. & Auic. in consequentibus ex vno principio falso, in quo concordant, quòd Deus necessario se habet ad quodlibet, quod est extra se, ad quod immediate, vel mediante immutabili comparatur.

AD ILLA quę adducebantur prius ad probandum, quòd Arist. negaret primum modum. Ad primum, quod nititur probare contradictionem, forte diceret Arist. possibile obiectiuè non repugnare necessario, si producens necessario producit. Non enim requiritur, quod realiter posset esse non tale, sed quòd ordine naturæ præintelligitur non tale. Hoc probatur per confirmationem argumenti, quod adducebatur ab Henrico, quæ est, quòd de essentia diuina, quasi de potẽtia subiectiue, secundum ipsum, generatur

Vide secũdo sen. di. 1. q. 1. In summa ar. 54. q. 3.

neratur filius. Certum est enim, quòd ista potentialitas. quasi subiectiua, non prohibet necessitatem, nec quasi potẽtia obiectiua filij, quia generans necessario generat.

Ad illud, quod adducebatur de primo Cæ. & Mun. quod vna natura mutaretur in aliam. Potest dici, quòd substantia habet esse permanens, & ideo non datur sibi semper nouum, & nouum esse. ergo a causa necessario causante, secundum eum, datur sibi natura necessaria formaliter, & sic si posset non esse, mutaretur eius natura.

T. cap. 41. Per idem patet ad illud 12. Metaph. de motu, quia cum sit de se possibilis non solũ potest propter hoc ab alio perpetuari, quia ab alio est, sed quia cum hoc semper habet esse nouum, & ita non est forma quæ est necessario se habens, licet necessario semper sit, quia mobile totum necessario vniformiter se habet ad dans esse vniformiter necessario secundum istos. Et hæc habitudo necessario G vniformis mobilis admouens, est causa motum necessario fieri, licet motus nunquam habeat esse formaliter necessarium. Est etiam hic necessitas ineuitabilitatis sine necessitate immutabilitatis in motu, sed ex necessitate immutabilitatis in causis ipsius motus. Ita quòd vtraque auctoritas per hoc soluitur. Sed permanens, si est necessarium, simul habet esse quo est formaliter necessarium, & ita si sit corruptibile contradictio erit, non sic motus.

vbi supra. Vel argumentũ Arist. contra Plato. primo Cæ. & Mun. procedit ex suppositione necessarij agentis, & tunc sic deduco. Si cœlum potest perpetuari, & ab agente necessario, ergo necessario perpetuabitur. Huic autem necessario repugnat actus iste, corrumpetur, ergo, & potentia ad illum actum, quia cuicumque necessario, repugnat actus, eidem necessario, repugnat potẽtia ad illum actum, H licet non cuicumque contingenti, ergo non stat potentia ad corruptionem, nisi stet potentia ad opposita simul. Et per hoc tenet illa consequentia de possibili posito in esse. Nam expositione possibilis in esse, non sequitur impossibilitas, nec noua incompossibilitas, alicui necessario.

A. 1 corrũpere.

De hoc. 39. distin. huius.

QVANTVM ad secundum principale, pro ista conclusione, quæ dicta est esse intentio amborum Aristo. & Auic. arguo sic. In omni differentia entis necessitas est perfectior contingentia. Probatio, quia necessitas est perfectio in ente in se, ergo in omni differentia entis, ergo in illa differentia entis, quę est, causa, necessitas est perfectior contingentia, perfectissima igitur causa necessario causat.

Respondetur, quòd necessitas est perfectior conditio vbi est possibilis. Est autem incompossibilis rationi causæ I vt causa, quia sic loquimur, & non de eo quod est causa.

Contra hoc, in multis diuisionibus entis alterum diuidens est perfectum, alterum imperfectum, & extrema illa, quæ sunt perfecta in diuersis diuisionibus, aut necessario concomitantur, aut compatiuntur se. Exemplum, si diuidatur ens per finitum, & infinitum, per necessariũ, & possibile, per potentiam, & actum, actus, necessitas, infinitas, aut necessario se concomitantur, aut compatiuntur se, ergo cum in diuisione entis per causam, & causatum, causa sit perfectius extremum concomitabitur cũ eo quodcumq; perfectius diuidens ens, aut poterit stare cum eo, & per consequens necessitas.

Præterea Si primum causans naturaliter causaret, causaret necessario, & tunc daret necessitatem suo causato: sed nulla perfectio tollitur a causato propter modũ causandi ipsius causantis æque perfectum, causare autem voluntarie, non est modus causandi minus perfectus quam causare naturaliter, ergo propter hoc quod est causare voluntarie, non tollitur necessario aliqua perfectio effectui, K ergo causa causans voluntarie potest dare necessitatem effectui.

Confirmatur ratio, quia si causaret naturaliter posset producere plures differentias entis, s. possibile, & necessarium, si ergo causans voluntarie non posset causare nisi tantum ens contingens, videretur esse causa imperfecta, quia tunc causalitas eius non se extenderet ad tot effectus ad quot se extenderet si naturaliter causaret.

Item aliqua causa necessario causat, ergo prima causa necessario causat suum causatum. Antecedens videtur manifestum, propter multas causas naturales, quę necessario causant suos effectus, F Consequentiam probo, quia in essentialiter ordinatis posterius non potest habere necessitatem nisi prius habeat esse necessarium. Connexiones autem causatorum ad suas causas sunt essentialiter ordinatæ, ergo nulla talis connexio est necessaria, nisi illa, quæ est primi causari ad suam causam, sit necessaria.

CONTRA ISTAM conclusionem in qua communiter concordant Philosophi. Quod prima causa necessario, & naturaliter causat primum causatum. Arguitur sic. Primum enim agens nullo modo perficitur aliquo alio a se. Agens naturale aliquo modo perficitur sua productione, vel producto alio a se, ergo &c. Minor ostenditur, quia agens naturale agit propter finem. ex 2. Physicorum. Sed nihil videtur agere propter finem, quo nullo modo perficiatur.

HÆ. quod. 5. q. 4.

Sed ad istud primo respondetur secundum intentionẽ Auic. 6. Meta. cap. vlti. Quod agens perfectum agit ex liberalitate, hoc est non expectans perfectionem a producto, sicut exposita est intentio liberalitatis. di. 2. q. de productionibus. Negandum igitur videtur, quod assumitur scilicet, quod agens naturale perficitur, eo, quod producit, quia hoc non est nisi in agentibus naturalibus imperfectis, & cum adducitur, quod agens naturale agit propter finem, non oportet secundum Philosophos agens primum naturale agere propter aliud, quam propter se sed propter seipsum, vt propter finem, nec oportet ipsum perfici illo fine, sed esse naturaliter illum finem.

T. 49. 66. & 75.

§. q. 3. 2. partis.

Alia etiã responsio habetur ab Auic. Quod sicut aqua ex seipsa est frigida, consequitur autẽ eam, quod infrigidet aliud a se, ita primum agens, si ponatur naturale agẽs secundum eos, ex seipso erit perfectum, sed perfectionẽ eius consequetur producere perfectionem in alio. Ita tamen, quod illa productio perfectionis in alio nõ sit finis eius: sicut nec finis aque est infrigidare.

Vt habet dist. 1. hu' q. 5. A. quia.

Respondeo responsionis, reducitur contra istas responsiones, quod si aqua nõ posset stare in frigiditate sua absque hoc, quod aliquid frigefaceret: non esset summe perfecta in frigiditate, quia aliquo modo dependeret ab alio in frigiditate sua, ita igitur hic de prima causa in entitate sua respectu entitatis primi causati.

Sed ista reductio non multum cogit, quia si aqua posset producere frigiditatem per se stantem, diceret Auic. Quod quantumcunque non posset esse in se frigida absque hoc, quod frigefaceret, non esset propter hoc dependentia in frigiditate sua, sed perfectio completiua frigiditatis ex qua necessario produceret, vel frigus in alio, vel frigus per se stans, & ita poneret de primo ente respectu productionis in alijs.

Vltimo videtur, quod ista ratio posset sic declarari. Omne agens naturale, aut actione sua perficitur in se, aut in suo simili, aut in toto, aut per suam productionem natura eius accipit esse in alio. Hoc enim apparet inductiue in omnibus. Intellectus enim agẽs naturaliter perficitur sua actione, ignis naturaliter agens perficitur in simili, & natura sua habet esse in alio in quo posset illa natura esse etiam igne generante corrupto, & ita videtur necessitas generationis in corruptibilibus secundum illud secundi de Anima, generatio est perpetua, vt saluetur esse diuinum. Sol generat vermem, licet non perficiatur in se: nec natura sua accipiat esse in alio. Tamen perficitur in suo toto, inquãtum est pars vniuersi, cuius vniuersi aliqua pars producitur: & perfectio totius videtur esse aliquo modo perfectio partis. Deus pater naturaliter producendo filium, licet nõ perficiatur in se: nec in toto cuius sit pars, quia nullius est pars, tamen sua natura accipit esse in alio supposito, vel aliud suppositum accipit esse naturę. Patet igitur inductiue ista maior diuisiua, licet difficile sit assignare propter quid istius maioris. Sed si Deus naturaliter produceret creaturam nullum istorum contingeret. Nec enim perficeretur in se ex tali productione, nec in simili, nec in toto, nec natura sua acciperet esse in producto, ergo nec creatura naturaliter producitur.

Secundo ratio apponitur contra Philosophos, quia potentia respiciens aliquod obiectum per se, & essentialiter, non necessario respicit illa, quæ non habent ordinem essentialem, sed accidentalem ad illud primum. Voluntas

diuina

diuina respicit primo bonitatem diuinam, ad quam creaturae habent ordinem contingentem, non necessarium, quia non sunt necessariae ad consequendum istam bonitatem, nec augent eam, ergo voluntas diuina istas creaturas non necessario respicit.

☞ Quia volens finem non propter hoc necessario vult aliud esse, cuius esse non est necessarium ad consequendum illum finem in se. Creaturae autem non sunt necessariae ad consequendam illam bonitatem, ideo &c.

A.l.vel qa. Verum quia quodlibet aliud adeo habet ordinem essentialem ad ipsum, licet non e conuerso. Videtur quod maior debet sic accipi, potentia necessario respiciens aliquod obiectum primum, ad nullum aliud necessario se habet nisi illud primum obiectum sit ratio necessario tendendi in illud aliud, tunc sit minor, bonitas diuina non est ratio necessaria volontati tendendi volitione efficaci in aliquod aliud obiectum bonum, quia nec est aliud necessarium ad conseqoendom ipsam, nec etiam auget ipsam, siue eum ipsa plus quietat voluntatem. Sed illud aequaliter probatur de voluntate complacentiae sicut efficaci. Similiter concludit confirmatio de syllogismo practico, cui inniteris, igitur vel nega necessitatem vtriusque volitionis creaturae, vel quaere aliud medium speciale, quia nec sunt necessariae ad conseqoendum illam bonitatem, neo augent eam. ergo voluntas diuina non necessario illas creaturas respicit.

Hanc literam Mauritius deleuit. vsq; ad. Sed ista

Hen. quodlibe. 5. q. 4.

Sed ista ratio, licet sit in se aliqualiter apparens, tamen videtur contradicere aliquibus dictis arguentis, quia ponit quod voluntas diuina, vt respicit res in esse quidditatiuo, necessario vult quidquid vult, & tamen res in esse quidditatiuo non magis habent necessarium ordinem ad bonitatem diuinam quam res in esse existentiae.

Videtur etiam ratio habere aliam instantiam, quia sicut voluntas diuina habet essentiam suam pro primo obiecto, ita & intellectus diuinus, ergo & intellectus diuinus accidentaliter respiceret, quidquid aliud ab essentia diuina respiceret pro obiecto, & ita videretur sequi quod Deus non necessario sciret aliud intelligibile a se, sicut non necessario vult aliud volibile a se.

Primam instantiam, quia non est contra veritatem, sed contra opinantem, concedo.

Secundam excludendo confirmo rationem, quia voluntas quae determinatur ad finem, non determinatur ad aliquid eorum, quae sunt ad finem, nisi quatenus per syllogismum practicum cocluditur ex fine necessitas illius entis ad finem, scilicet, vel necessitas eius in esse, vel haberi, ad hoc quod finis sit, vel habeatur, vel acquiratur, vel necessitas eius in diligi ad hoc, vt finis diligatur, vel habeatur. Hoc videmus in omnibus voluntatibus, quae sunt ipsius finis: quia non oportet propter finem eas determinatas esse respectu alicuius entis ad finē, si tale ens non concludatur per syllogismum practicum esse necessarium aliquo istorum modorum ad finem. Ergo cum intellectus diuinus non cognoscit aliud a se esse necessarium ad finem vltimum quomodocunque: voluntas illa ex hoc quod est necessario finis; non oportet quod sit necessario alterius a fine.

Quod instatur de intellectu, non est simile, quia intellectum esse necessario respectu alicuius obiecti non ponit illud esse aliquid in entitate reali aliud a primo obiecto, quia esse cognitum ab intellectu diuino non ponit illud esse in se, sed in intellectu praesentialiter, non sic esse volitum, immo ponit tunc, vel consequenter, illud habere aliud esse a voluntate, & hoc loquendo de volitione efficaci, quia quod sic volitum est a Deo, aliquando est in effectu. Non est igitur intellectus diuinus ita se habens ad intelligibilia alia a se, sicut voluntas ad alia volibilia, quia ille intellectus potest esse necessario omnium intelligibilium, quatenus sunt sibi praesentia, nec per hoc ponitur aliquid aliud a Deo formaliter necessarium in esse reali. Voluntas autem non posset esse necessario aliquorum aliorum volibilium, nisi illa alia essent aliquando necessaria in aliquo esse reali, alio ab esse diuino.

IGITVR POTEST necessario complacere in ostenso, non volendo illud esse, sicut intellectus necessario intelligit illud, non intelligendo tamen illud esse, co-

A cedo, quod simile est vtrobique, & tunc cum minor probatur, scilicet quod non requiritur ad consequendū finē, nec Aug. & aeque concluderet contra velle complacentię, sicut contra velle efficax, ideo contra ipsum videtur bona instantia, quod necessario velle concludit rem in esse quidditatiuo, cū probatio sua de ordine essentiali ęque concluderet ibi: itaque formetur ratio, vt hic supra. Et minor probatur per illud de syllogismo practico, quae probatio concludit de velle efficaci, patet, sed non de velle complacentiae. Probatio, quia concluditur voluntatem, perfecte amantem ipsam bonitatem complacere in quolibet ostenso participante illam. Sicut in intellectu obiectum primum est necessario causa tendendi in secundū, quia manifestat ipsum, vt quandam participationem eius.

ISTIS RATIONIBVS cuiusdam Doctoris aliqualiter sic fortificatis, addo alias rationes. Et arguo primo sic. Ens absolutum, quod est ex se necessarium perfecte, quantum potest cogitari aliquid esse necessarium, non potest esse quocunque alio a se non existente: Deus est summe necessarium secundum illum intellectū pręacceptum, ergo quocunque alio a se non existente, non propter hoc sequitur ipsum non esse. Sed si necessariam haberet habitudinem ad primum causatum, illo causato non existente, non esset, ergo non habet ad illud necessarium habitudinem. Maiorem probo, quia ex minus impossibili non sequitur impossibilius, sicut nec ex minus falso sequitur falsius. Et hoc probo, quia si falsius habeat duplicem rationem falsitatis, & minus falsum, tantum vnicā circumscribamus a falsiori illam rationem falsitatis, qua excedit minus falsum, stante alia, & a minus falso illam quam habet, tunc falsius erit falsum, & minus falsum non erit falsum: quia circumscripta est ratio falsitatis minus falsi, ergo hoc posito falsius erit falsum, & minus falsum, erit verum, & tunc ex vero sequitur falsum. Et hoc etiam patet tunc quod ex minus impossibili nō sequitur impossibilius. Sed tale necessarium, quale descriptum est, est magis necessarium, quam quodcunque aliud necessarium ab eo, etiam secundum omnem opinionem Philosophorum, ergo ex non esse cuiuslibet alterius, quod est minus impossibile, non sequitur non esse istius, quod est impossibilius. Probo aliud assumptū, scilicet, quod si necessarium haberet habitudinem, &c. quia habens necessariam habitudinem ad aliquid, nō est illa habitudine non existente, non existente autem extremo non existit illa habitudo, non existente igitur extremo habitudinis non existit fundamentum.

A.l. ex 2. Contra istam rationem instatur, quia principium destituitur destructa conclusione. Ex primo primum, & iā principium ex se vr esse formaliter necessariū. Conclusio autem non est necessaria nisi ex principio, ergo, &c.

Haec instantia nulla est, quia stat probatio maioris, quod ex minus impossibili non sequitur impossibilius, sed nec est simile ad propositum, quia conclusio non est nisi quaedam veritas partialis principij, quod habet quasi totalem veritatem, sicut singulare est quędam veritas partialis respectu vniuersalis. In entibus aūt, ens causatum non est quaedam entitas quasi partialis causae, sed est omnino alia entitas dependens ab entitate causae: etsi ergo aliqua conclusione destructa, destruatur principium, non tamen ita erit de entitate in causa, & causato.

E Ad hoc autem, vt istud de principio, & conclusione intelligatur melius, possunt poni exempla. Prima conclusio geometrię, quod ille lineae trianguli sic constituti sūt aequales, non videtur esse nisi quoddam particulare istius vniuersalis: omnes lineae ductae a centro, vsque ad circumferentiam sunt aequales, & ita in multis alijs: conclusio non videtur esse nisi particulare, vel vnius vniuersalis, vel multorum, ex quibus simul infertur. Sicut si iungamus isti istam vniuersalem. Quaecunque vni, & eidem sunt aequalia inter se sunt aequalia: & licet praedicatum primo conueniat subiecto ipsius vniuersalis, idest adaequate, non tamen conuenit primo tali primitate subiecto minus vniuersalis, nec propter istam primitatem in principio: & non primitatem in conclusione, est talis causalitas in principio respectu conclusionis qualis est in entitatibus vnius entis respectu alterius, ita, quod illa causalitas

Euclides lib. 1. A.l. circuli.

Prima petitio primi geo. 1. Post. t. cap. 12.

litas io principio pooat veritatem aliam formaliter a veritate conclusionis, sicut in entibus entitas causæ est formaliter alia ab entitate causati. Primitas autem prædicationis est propter primitatem terminorum, & termini speciales, licet non sint adequati illis prædicatis, tamen attributio prædicati illis terminis specialibus particulariter sumptis includitur in attributione eiusdem prædicati, terminis communibus vniuersaliter sumptis, includitur inquam sicut aliquid illius veritatis.

CONTRA. Igitur nulla veritas est complexa necessaria alia a veritatibus primorum principiorum, quod videtur inconueniens.

Vide in arti. 1.

Item est cõtra te, qui hic supra adducis conclusionem habere veritatem necessariam causatam, contra Henr. pro Aristot.

Secundo arguo sic. Aliquid fit contingẽter in entibus, ergo prima causa contingenter causat. Antecedẽs concedunt Philosophi. Consequentiã probo sic. Si prima causa necessario se habet ad causam proximam, sit illa. B. B. igitur necessario mouetur a prima causa. B. autem eodem modo, quo mouetur a prima causa, mouet proximam sibi, igitur. B. necessario causat mouendo. C. & C. mouendo. D. & sic in omnibus causis procedendo, nihil contingenter erit, si prima causa necessario causat. Ista ratio pertractata est dist. 2. q. 1. de infinitate Dei, probando Deum esse formaliter infinitum, & ideo non oportet hic amplius immorari.

Respondeo. antecedens est verum præcise de illo quod dependet ex voluntate nostra quantum ad fieri. nihil. n. aliud potest dici contingenter fieri ab actibus nostris, sed de actibus nostris est eadem difficultas eis, & tibi, an scilicet voluntas nostra mota a primo moueat, nisi quòd tu potes saluare contingentiam in eius motione a primo. Illi autem possunt, vt hic arguitur.

Præterea. Et redit in idem. aliquod malum fit in vniuerso. Ergo Deus non necessario causat. Antecedens cõcedunt Philosophi.

Probo consequentiam, quia agens necessario producit effectum suum in susceptiuo quantum potest produci in eo, effectus primi est bonitas, & perfectio. ergo si necessario agit producit bonitatem in quolibet quantum ipsum susceptiuum potest recipere, sed habens bonitatem tantam, quantę ipsum est capax, nullam habet malitiam, ergo &c. Et si istud argumentum posset euadi de malo in natura, sicut tactum est dist. 2. qu. præallegata, tamen de malo contingenter facto, quod scilicet est vituperabile, non videtur possibilis euasio, quin si aliquod tale malum eueniat, quod. s. sit vituperabile, ac ex hoc sequatur, quòd contingẽter eueniat, causa prima non necessario causat sicut ostendit ista deductio.

di. 39. hui⁹

Ista ratio, & duæ sequentes non valent contra Philosophos, sed valent nobis infra in materia de futuris contingentibus. Si enim est omnipotens, igitur non vult necessario aliquod possibile. probatur consequentia per istas tres rationes.

s. Cæ. t.c. 516.

Item, omnis causa necessario agens agit secundum vltimum potentiæ suę, quia sicut non est in potestate sua agere, & non agere, ita nec intensæ, & remissæ agere, ergo si prima causa necessario causat, causat quidquid potest causare. Potest autem causare ex se omne causabile, vt probabo, ergo causat omne causabile, ergo nulla causa secunda aliquid causat. Istam secundam consequentiam probo, quia causa prior prius naturaliter respicit causatũ quam causa posterior. Ex prima propositione de causis, ergo in illo priori, si totaliter causat totum illud, quod in secundo signo deberet causari a causa secunda, in secundo signo, in quo deberet causa secunda causare nulla est possibilis actio causæ secundæ, quia iam præintelligitur totus effectus causatus a causa prima. Assumptum in argumento, quod possit causare omne causabile. Probo, quia habet potentiam cuiuscumque causæ secundæ. Totam &c. quæ est in causa secunda, quantum ad quodlibet perfectionis, quod est in quacumque causa secunda, sicut deductum est in quæstione prius allegata de infinitate via prima sumpta de efficientia, non requiritur autem cum causa efficiente aliqua imperfectio, sed tãtum perfectio, quia

Contra de patre, & filio respectu Spirit⁹ Sancti.

F quia causare effectiue est perfectionis simpliciter, ergo primum habens in se causalitatem omnem causæ secundæ, quantum ad quodlibet, quod est perfectionis, põt immediate cãre ex se omne causabile, sicut, & cũ cã secũda. Et si consequens vltimum: quod, scilicet causæ secundæ priuentur actionibus suis, non habeatur pro inconueniẽti, duco ad maius inconueniens, quod causabit, & omnia & vnum solum, ita quòd omnia erunt tantum vnum, q̃a sicut causabit oĩa causabilia, propter hoc, quod causat omnia quę potest causare, ita etiam in quacunque causatione causabit quantum potest causare. Et ita perfectissimum. Et ita omnia illa erunt illud vnum causatum: & tunc omnia erunt vnum.

Nõ est verum de immediate cãre, sed est aliqualis perfectio, tñ imperfecte causare aliter primo, & cõsequẽs mediate est perfectius. Secundum Theo. non tamen Philos. vt inquit Auer. 9. Meta. conclusio 7. C primitate.

Item primitas adæquationis includit totum ordinem multorum, ad quæ causa se extendit, sicut alibi dicis de G primitate trium personarum ad essentiam, & alia personæ primę ad eandem. Ita hic. Et tunc est in potentia propinqua ad secundum: quando primum positum est, & tãtum agit secundum, quantum potest ipsum agere.

Ista ratio, & sequens de mouente in nõ tempore, soluuntur ex quodam extra supra in primo articulo, quòd sic incipit. Arguo sic, vbi coniungitur esse intentio Arist. Quod non possit esse proxima causa nisi in tempore, & motus, & aliorum, dicitur remota pro quanto dedit esse primo mouenti. Vtraque igitur male procedit, contra Philosophum, quasi immediate possit aliquid præter intelligentiam, quam producit vnam, vel omnes.

Vide supra infra. D.

Concedo, sed eminenter. Requiritur autem potentia causæ secundæ formaliter, vt causa proxima, quia ipsa, vt eminenter tantum nata est esse in causa remota. Cum accipitur, non requiritur autem cum causa, &c. Dico, quod H perfectio aliqua formaliter imperfectior eminente requiritur, ita quod eadem eminẽter habita non potest esse ratio proxima producendi, nec tamen per se imperfectio in proxima est rõ agendi, sed talis perfectio, quæ tamé est imperfectio, est ratio sic agẽdi, scilicet proximo, quod est imperfectius agere, alia perfectio eminẽtior est ratio agẽdi remoto, quod est perfectius agere.

De hoc vide. 7. q. quolibet. subtiliter ad propositũ.

Per idem medium, ex necessitate causandi, & vltimata causatione, sequitur, quod mouebit in non tempore, aut saltem mutabit cœlum in non tempore, ita quod cœlum non proprie mouebitur.

Nec valet illa responsio tacta supra. q. præallegata de infinitate, quia ista virtus infinita habet omnem perfectionem causæ efficientis in se, quam ipsa habet cum causa I secunda proxima, & ideo sequitur, quod immediate potest causare omnem illum effectum in cœlo per se, quẽ potest causare cum intelligentia, ergo, & causat, si necessario agit quidquid potest, & vltra si causat illud immediate, ergo mutat, & in non tempore, quia potentia infinita agens secundum vltimum potentiæ suæ, non potest agere in tempore. Si autem aliquis motus cœli potest esse in non tempore ab isto mouente, igitur est. Et si hoc, ergo nulla est generatio, & corruptio in inferioribus, quę sũt contra Philosophos, igitur illa, ex quibus sequuntur ista, falsa secundum Philosophos.

Scilicet de duplici motu cœli.

Non sequitur, quod immediate.

Quia in æternis nõ differt posse ab esse.

Item causa secunda non tollit a prima, proprium modum causandi eius.

3. Phy. t. cap. 32.

Respondeo proprius modus causandi eius est mediante causa secunda causare, & non immediate.

K Posset dici aliter ad primum inconueniens, scilicet quod primum transferat cœlum in instanti, quod hoc non sequitur, quia corpus non est susceptiuum translationis instantaneæ in virtus quæcũque nõ potest in hoc: & præcipue patet hoc in circulatione, quia si in nunc circulatur quælibet pars lati erit in eodem instanti in eodem, situ, in quo fuit prius, alioquin si pars non redeat omnino ad sitũ eundem, & postea quando complebitur circulatio perueniet, igitur circulatur in tempore, sequitur ergo, quod si in nunc circuletur, quod in illo nunc, quælibet pars sit in eodem situ, & quantum ad totum, & quãtum ad partes, igitur circulare in nunc est non circulare, nec omnino mutare.

Hæc secunda ratio bene probat quod non ponẽdo mouens coniunctum ipsum primum, etiam si sit potẽtiæ infinitæ, non potest sphęram circulare in nunc, sed nec in

A. I. responde.

tempore

8. Physico. rū. cō. 79.

tempore propter probationem Aristo. quia tunc finita potentia transferret in æquali tempore.

Ex quibus sequitur, quòd infinita potentia non potest omnino immediatè sphæram circulare, & tamen videmus eam circulari. Hæc igitur est necessitas Auerrois ponendi mouens coniunctum, idest, immediatum, & finitum, sine quo primum nihil transfert sphærice, quia non potest nisi mediate agere, propter suā perfectionem, & imperfectionem effectus, inter quæ necessario requiritur causa proxima medians.

Cō. 41. 12. Metaphys.

Dubitatio notabilis.

Contra illud, quæro quid est primum mouere mediate? aut enim quia producit causam proximam mouentem, cui dando esse dedit virtutem finitam mouentem; aut, si secundum est a se, primum dat ei virtutem, & influentiam aliquam, qua mouet. Aut tertio, quia primum, & secundum eundem effectum causant ordine B quodam absque hoc, quòd causa secunda aliquid recipiat a prima.

A l. fine alia prima: A. l. mediāte.

Si tertium sequitur, quòd finita potentia sine aliqua causa secunda, mouebit in æquali tempore cum infinita, mediante tamen causa secunda.

A. l. ꝓprio

Si secundum: sequitur, quòd illud influxum sit aliud a natura secundæ causæ, igitur si negatur primum habere motum pro proximo effectu, est contra tertium, & in nulla intelligentia est accidens contra secundum.

Cap. 4.

Et si dicatur primum esse de mēte Aristotelis, & quòd ipsum exponit Auicenna nono Metaphysicæ, de ordine intelligentiarum, & tunc infinitas motus reducatur in primum, quia etiam infinitas durationis secundæ causę est a prima semper causante, sicut filius semper gignitur. C Primum autem ex se est durationis infinitę, sed successio reducatur in virtutem finitam mouentis proximi, ita quòd non ob aliud est ibi primum mouens, nisi quia dans esse mouenti, sic bene saluatur primum efficiens, & vltimus finis, quia amatus propter se a secundo mouente, sed non primum mouens nisi remotum, & dans esse mouenti proximo.

AD QVÆSTIONEM quantum ad exponētem negatiuam istius exclusiuæ, respondeo concedendo conclusiones illarum rationum, quarum, licet forte aliquę non conuincerent Philosophos, quia possent respondere, sunt tamen probabiliores illis, quę adducuntur pro Philosophis, & forte aliquæ necessariæ. Dico tamen quantum ad istam partem, quòd nihil aliud a Deo est immutabile, loquendo de mutatione, quę est versio, quia nihil aliud est formaliter necessarium. Quodlibet etiam a- D liud est mutabile subiectiue, nisi propter imperfectionem negatiuam, puta vltimum accidens, quod nullius perfectionis est capax propter sui imperfectionem, vtputa si sit aliqua relatio, non est mutabilis subiectiue, quia non potest esse subiectum alicuius; hoc est, quia est imperfectum negatiuę, idest, non capax alicuius perfectionis, sed nihil aliud a Deo propter perfectionem sui est immutabile, quia si aliquid est tale, hoc maxime esset prima intelligentia, sed illa est mutabilis ab intellectione ad intellectionem. Probatio. Potest enim habere intellectionem cuiuscumque intelligibilis, quia hoc potest intellectus noster habere, non autem vnicam omnium, quia tunc illa esset infinita, ex distinctione secunda, quęstione prima: nec infinitas simul E omnium intelligibilium, quia tunc intellectus, habens eas in actu simul distinctè, videtur esse infinitus: ergo potest intellectionem vnius intelligibilis habere post alterius intelligibilis intellectionem, ergo est mutabilis.

Clarius vide in 2. sen ten. dist. 3. quæst. 11. de hoc.

AD ARGVMENTA pro opinione Philosophorum posita.

Ad illud, quod arguunt de mutatione primi, si non necessario se habet ad proximum sibi.

Respondeo, quòd voluntate antiqua potest fieri nouus effectus sine mutatione voluntatis, sicut ego volitione mea eadem continuata, qua volo aliquid iam fieri: faciam illud tunc pro quando volo illud facere, ita Deus in æternitate voluit aliquid aliud a se esse pro A aliquo tempore, & tunc illud creauit pro quando voluit illud esse.

Et si obijcias secundum Auerroen, Octauo Physicorum, quòd saltem expectabit tempus si non statim ponat effectum in esse, quando vult illum esse. Et præter hoc secundum eundem alibi, indeterminatum contingentia ad vtrumlibet talem indeterminationem ponit, quod sic indeterminatum non potest ex se exire in actū, vt videtur, ergo si in Deo erit talis contingentia ad causandum, non videtur posse ex se determinari ad causandum.

Com. 8. & inde. Idem cō. 6. & 15.

Ad primum respondeo, existēs in tempore, & volens, aut vult efficacissima volitione, non respiciendo tempus, pro quo vult illud esse, aut vult illud esse pro aliquo tempore certo. Si primo modo statim poneret volitum in esse: si voluntas sua sit perfectę potens, si secundo modo B posito, quòd voluntas eius esset simpliciter potens, non statim poneret rem in esse: sed pro tunc quando vult illud esse. Expectaret igitur tempus: quia est ens in tempore, sed applicando ad Deum, auferendę sunt imperfectiones. Si enim voluntas eius potens est, tamen voluntas eius non habet esse in tempore, vt expectet tempus, pro quo producat volitum, quod vtique non vult necessario tunc esse quando vult: sed vult esse pro tempore determinato, quod tamen non expectat, quia operatio voluntatis eius non est in tempore.

Et cum dicis secundo de indeterminatione causæ cōtingenter causantis, dictum est alias de duplici indeterminatione, scilicet potentię passiuę, & potentię actiuæ illimitate, Deus non est indeterminatus prima indetermina- C natione ad causandum, sed secunda, & hoc non tantum ad plura disperata, ad quorum quodlibet esset naturaliter determinatus: sicut sol se habet ad multos effectus suos, in quos potest: sed indeterminatus ad contradictoria: ad quorum vtrumlibet poterat ex libertate sua determinari: & voluntas nostra est indeterminata hoc modo indeterminatione virtutis actiuæ ad vtrumlibet contradictoriorum, & ex se potest determinari ad hoc, vel ad illud.

Vide. 7. di. supra.

Et si quæras, quare igitur voluntas diuina magis determinatur ad vnum contradictoriorum, quam ad alterum.

Tex. cō. 9. Vt inquit Aū 12. Meta. cō. com 53. q cum fuerit ita in volū tatis non est quęrenda alia causa.

Respondeo indisciplinati est quærere omnium causas, & demonstrationem, secundum Philosophum quarto Metaphisicæ. Principij enim demonstrationis non est D demonstratio: immediatum autem principium est voluntatem velle hoc, ita quod non est aliqua causa media inter ista: sicut immediatum est, calorem esse calefactiuum, licet hoc sit naturalitas, ibi autem libertas, & ideo huius, quare voluntas voluit hoc. Nulla est causa, nisi quia voluntas est voluntas, sicut huius, quare calor est calefactiuus: nulla est causa: nisi quia calor est calor; quia nulla est prior causa.

Et si dicas quo hic potest esse immediatio cum sit contingentia ad vtrumlibet? Dictum est alias in quęstione de subiecto Theologiæ, quòd in contingentibus est aliquid primum, quòd est immediatum: & tamen contingens; quia non statur ad necessarium. Non enim ex necessario sequitur contingens: & ideo hic oportet stare ad illam. Voluntas Dei vult hoc: quæ est contingens: E & tamen immediata, quia nulla alia causa prior est ratione voluntatis, quare ipsa sit huius, & non alterius.

In ꝓlogo q. 3.

Per hoc apparet ad illud, quod Auic. adducit, quod actio sua est in eo per essentiam, & non est in eo accidentalis, verum est: quia suum velle est sua essentia, tamen contingenter transit supra hoc obiectum, vel illud, sicut infra de futuris contingentibus dicetur.

Per idem apparet ad argumētum principale, quia cum necessitate Dei stat, quòd illud ad quòd immediate se habet sit mutabile, quia immediate ab immutabili est mutabile sine mutatione immutabilis, quia contingens habitudo est immutabilis ad proximum sibi, ideo extremum illius habitudinis est contingens, & mutabile, licet fundamentum sit immutabile.

Dist. 39.

AD ARGVMENTA posita pro Philosophis.

Ad primum de illis diuidentibus ens, dico, quòd necessarium est conditio perfectior in omni entitate quam possibile, cui conditio necessitatis est compossibilis. Non est autem perfectio in illa entitate, cui non est compossibilis, quia contradictio non ponit aliquam perfectionem, & hoc non est ex ratione sui, sed ex ratione illius entis, cui repugnat, & ita dico, quod necessitas repugnat omni respectui ad posterius, quia ex quo omne posterius est nō necessarium, primum non potest habere necessariam habitudinem ad aliquod eorum. F

Et cum dicis, quod omnia diuidentia perfectiora cōcomitantur se, dico quod hoc est verum de diuidētibus, quę dicunt perfectionem simpliciter, & ad se, vt actus, & infinitas, & huiusmodi. Non autem de illis, quæ dicunt respectum ad aliquid posterius: quia habere necessariam habitudinem ad aliquid tale, non est perfectionis, quia nō stat cum perfecta necessitate illius, quod dicitur habere talem habitudinem. G

Hoc confirmatur, quia talis habitudo non est formaliter infinita, cum tamen infinitas sit nobilius extremum in diuisione entis.

Ad aliud cum dicitur, si naturaliter causaret, necessario causaret: & tunc daret necessitatem producto, &c. Dico, quod tunc sequitur, quod necessario causaret sicut ex ante includent incompossibilia sequitur consequens includens incompossibilia. In antecedente .n. repugnat ei, quod est causare. Modus ille, qui est, naturaliter, quia causare dicit productionem diuersi in esse, & ita contingenter, naturaliter dicit modum causandi necessarium & ita respectu necessarij, & ideo sequitur consequens includens simul duo opposita ratione causationis, & modi causandi, hoc modo. Prima propositio est vera, & cum addis. Nulla perfectio tollitur a causato propter modum perfectiorē causādi ipsius causæ, cōcedo, nec modus causandi voluntarie tollit aliquam perfectionem a causabili, sed tollit a causabili necessitatem, quæ est in se perfectio, sed incompossibilis causabili, & dat perfectionem causato compossibilem sibi, sicut voluntarie in causatione dicit modum compossibilem causationi.

Hoc est Theologicum cōtra Philos. tū negaret Auer. 7. Meta. cō. 31.

Per hoc apparet ad confirmationem de pluribus differētijs entis productionibus. Dico, quod ens causabile nō potest habere differentias istas, necessarium, & possibile esse, sed omne ens causabile est tantum possibile, & ideo non est imperfectionis in causa non posse causare istas differentias, quia ad impossibile nulla est potentia. Similiter, si per impossibile naturaliter causaret, & ideo necessario, non produceret possibiles differentias entis, quia tantum produceret necessaria, non contingentia.

Ad vltimum dico, quod nulla est connexio causati, & causæ secundę simpliciter necessaria, nec aliqua causa secunda causat necessario simpliciter, sed tantum secundū quid. Prima pars apparet, quia quælibet dependet ab habitudine primæ causæ ad causatum.

Similiter nulla causa secunda causat nisi prima causa causante causatum eius, & hoc prius naturaliter, quam ipsa causa proxima causat. Prima autem non causat: nisi contingenter, ergo secunda simpliciter contingenter causat, quia dependet ab ipsa causatione primi, quæ simpliciter contingens est. Secunda pars, scilicet, de necessitate secundum quid, patet, quia multæ causæ naturales, quantum est ex parte earum, non possunt non causare effectus, & ideo necessitas est secundum quid quantum, scilicet est ex parte earum, & non simpliciter, sicut ignis, quantum est ex parte sui, non potest non calefacere, tamen potest absolute non calefacere Deo non cooperante, sicut perfectè apparuit de tribus pueris in camino ignis.

Com. 8. Phys. c. 4.

Daniel. 3.

DISTINCTIO IX.

Nunc ad distinctionem personarum accedamus, &c.

QVÆSTIO I.

De generatione filij in diuinis.

CIRCA distinctionē nonam quæritur vnum, scilicet. Vtrum generatio filij sit æterna ī diuinis. Quod non, quia vbi idem est esse, & durario, si aliquid est principium esse, & durationis, sed pater est principium esse filij, quia principium diuinitatis secundum August. 4. de Trinit. ca. 17. vel 54. ergo est principium durationis filij. *Arg. 1.*

Præterea Aug. 15. de Trin. c. 15. vel 40. Imperfectionis est in verbo nostro, quod est formabile antequam formetur, ergo imperfectionis videtur in verbo, quod est informari. hoc igitur non competit verbo diuino. *A. l. 10. & 21. Arg. 2.*

Præterea. Si generatio filij est æterna, ergo filius semper generatur, ergo filius numquam genitus est, & ita numquam est filius. Hæ duæ consequentiæ probantur per Augustinum 83. q. q. 37. Qui semper nascitur, numquam natus est, ergo si filius semper nascitur, numquam natus est. Vltra, quod numquam natum est, numquam est filius, igitur si filius semper nascitur, ergo numquam est filius. *Arg. 3.* *A. l. non dū*

H OPPOSITVM Ambro. 1. de Tri. ca. 6. & ponitur in litera. Si pater prius erat Deus, & postea genuit, generationis accessione mutatus est, auertat Deus hanc amētiam, semper igitur habuit filium. *Ratio ad oppos.*

Similiter auctoritas Hylarij in litera. Inter gignere, & gigni nullum est medium, scilicet durationis, & igitur proprium est patri semper genuisse, proprium est filio, quod semper genitus est. *7. Trini.*

AD QVÆSTIONEM dico, quòd sic, quia generatio non est ibi sub ratione mutationis, sicut dictum est dist. 5. q. 2. ideo non habet terminos correspondentes terminis generationis mutationis, scilicet esse post non esse, propter quos terminos repugnat generationi, mutationi æternitas, quia non possunt simul esse, sed alterum ante alterum, ergo non æternitas, sed tantum est ibi generatio, productio in esse substantiæ per modum naturæ. *Resolutio quæst.*

I Ex hoc ostendo, quòd sit æterna, quia agens omnino sufficiens, hoc est a nullo dependens, & producens per modum naturæ, habet productionem sibi coæquam, & etiam productum perfectum, si non agit per motum, sed pater generans producit per modum naturæ, & est agens omnino sufficiens a nullo dependens, igitur habet generationem sibi coæuam, & genitum, quia non producit per motum. Maior apparet, quia quòd producens prçcederet suam productionem, hoc non posset esse, vt videtur, nisi quia, vel in potestate eius esset agere, & non agere, vel quia si ex se determinaretur ad agendum, tamen posset impediri propter defectum alicuius, a quo dependet in agendo. Hæc omnia excluduntur per ea, quæ posita sunt in maiore, scilicet esse agens sufficiens, & pro ducere naturaliter. Si etiam non istis positis precederet productum suum, hoc esset, quia producens produceret per motum, igitur istis amotis, & motu, non tantum productio est sibi coæua producenti, sed etiam productum. Minor apparet quantum ad omnes conditiones, quia generans naturaliter generat, & est producens omnino primum. igitur a nullo alio dependet in producendo, & naturam suam nullo modo communicat per motum, quia non potest esse motus in natura illa.

K Per istam rationem tenet illud exemplum Aug. 6. de Trin. cap. 1. de magnis: vel 2. de paruis, de igne, & splendore, quòd si ignis esset æternus haberet splendorem sibi coæuum. Istud exemplum declaro sic. Quandocumq; concurrunt in aliquo ratio communioris, & minus communis, quidquid in illo sequitur per se rationem commu-

A communioris, sequitur etiam causa vbi inuenitur absq; ratione minus communis. Hoc apparet in omnibus communibus habentibus proprias passiones, & eorũ inferioribus. Igitur si in creatura concurrat ratio causantis naturaliter, & ratio producentis naturaliter. Quidquid sequitur creaturam rationem huius communioris: quod est producere naturaliter, sequitur etiam eam vbi inuenitur sine causatione naturaliter, sed quod ignis habeat splendorem sibi coæuum. Hoc non sequitur ipsum præcise per hoc, quod est causans naturaliter: sed ex hoc, quod est producens naturaliter. Quia si per impossibile non causaret illum sed produceret, ita quod splendor esset eiusdem naturę cum igne, adhuc non minus sequeretur coęuitas, igitur vbi est vere ratio producentis naturaliter sine ratione causantis naturaliter, sicut est in diuinis, ibi vere sequitur producens habere productum naturaliter sibi coæuum.

Illa solutio etiam confirmatur, accipiendo illud, quod reperitur perfectionis sparsim in generationibus diuersarum creaturarum, & relinquendo ea, quæ sunt imperfectionis: in generationibus enim successiuorum hoc est perfectionis in eis, quod dum fiunt sunt, imperfectionis est in eis, quod non manent, sed habent esse tantum in fluxu partis post partem. (Doctrina singularis peripathetica ex 4. Physi. & 5. & 6.) In generatione permanẽtium hoc est perfectionis, quod manent, & imperfectionis, quod non sunt dum fiunt, quia hoc ponit imperfectionem in faciente, quia non est perfectum faciẽs, similiter in facto, quod necessario habet esse potest non esse, in indiuisibilibus successiuorum hoc est perfectionis, quod dum fiunt sunt, & tota simul sunt, sed imperfectionis, quod raptim transeunt. Aggregando igitur perfectiones, habebitur genitum, quod simul generabitur, & erit, & permanenter erit, hoc est genitum generari, & perfecte esse in nũc perfecte stante, quod est nunc ęternitatis, hoc est propositũ.

Ad arg. 1. Tex. co. 1. Ad primum argumentũ dico, quod principium dicitur multipliciter sicut apparet 5. Meta. cap. 1. & si accipiatur eodem modo, bene potest concedi, quod si sit principium alicuius, quod sit principium illius, quod est idem ipsi, sed principium nõ consueuit cõstrui cum hoc, ꝙ est durationis pro principio originis, sed tantum pro principio, quod sit quasi termini illius durationis a quo, sicut instans dicitur principium temporis, & siue hoc sit ex vsu sermonis: vel ex virtute sermonis, non concederetur ista. Pater est principium durationis filij sine determinatione, sed bene concederetur ista. Pater est principium originatiuum æternitatis filij.

Quando igitur arguis per identitatem esse, & durationis, quia quidquid est principium vnius, & alterius, concedo, si principium vniformiter accipitur respectu esse, & durationis, sed ly principiũ, non construitur cum ly durationis, in ratione talis principij in ratione qualis principij, ly principium, construitur cum ly esse, quia respectu esse est principium originatiuum. Et ideo non sequitur, sed est fallacia æquiuocationis, vel amphybologiæ, sed ad hoc, vt cõsequẽtia teneat oportet determinare principium in consequente per hoc, quod est originans, vel originale: sic, pater est principium originale durationis filij, quod concedo, vt dictum est.

Ad 2. Ad secundum dico, quod verbum nostrum est dupliciter in fieri. Vno modo est in fieri, quod est propria gignitio ipsius verbi. Alio modo est in fieri, quod est propria inquisitio præcedens, illam gignitionem illius verbi, quã inquisitionem Aug. Vocat cogitationẽ volubilem, quod verbum nostrum sit in fieri hoc secundo modo hoc est imperfectionis, & ex parte verbi, quia ponit nouitatem, & ex parte intellectus nostri, quia ponit imperfectam causalitatem, & hoc modo verbum diuinum non est in fieri, & ideo concedit Aug. Verbum nostrum cogitatione formari, ita quod prius sit formabile, quam formatũ, (Vide 17. & 18. dist. huius ad hoc.) in illa inquisitione prima, sed quod verbum nostrum sit in fieri quantum ad gignitionẽ, non est imperfectionis, (A.l. fuit.) immo est necessarium ad per se rationem, verbi, & erit etiam in patria, & ita nõ est imperfectionis in verbo ęterno semper esse in fieri, id est gigni absque omni inquisitione præuia.

A Ad tertium dico, quòd Aug. videtur negare filium semper nasci in quæstione pręallegata, cum tamen Origenes dicat oppositum, sicut allegat Magister in litera super illud Ierem. 11. Inuenta est. (Ad 3. Cap. 1. & 13.) Gregorius tamen Moralium 29. super illud Iob 38. Sciebas quando nasciturus. videtur dicere aliqua, quibus possunt ista dicta concordari: (A.l. tunc q.) Non possumus, inquit, dicere semper nascitur, ne imperfectũ aliquid videatur, ne inquit aliquid videatur imperfectũ, non dixit imperfectio est si dicatur, semper nasci, sed videtur significari imperfectio, hoc est, iste sermo. (A.l. imperfectus esse.) Semper nascitur, non significat generationem esse ita perfectam, sicut sermo iste significat eandem esse perfectam, semper est natus. Ista enim, semper est natus, magis exprimit veritatem quam ista. Semper nascitur, licet vtraq; sit vera.

B Ad cuius intellectum sciendum est, quòd verba cuiuscumque temporis dicuntur de Deo vere, siue significent actus personales, siue essentiales, sicut patet per Augustinum super Ioan. hom. 99. super illud Ioan. 16. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur. Audiet, inquit Aug. de Spiritu, quod vtique audiuit, & audit, quia Spiritum Sanctum audire est a patre filioq; procedere, & per consequens, quod audiet, audiuit, & audit: (A.l. quæ.) sicut quod scit, sciuit, & sciet. igitur vult ipse dicere, quòd verba omnium temporum verè dicuntur de Deo, & illud apparet per illud, quod adducit Magister in litera dist. 8. ca. 2. Sed quid significant ista verba diuersorum temporum, cum dicuntur de Deo?

C Respondeo, magis propriæ possunt dici consignificare nunc æternitatis quam differentias temporis, non tamen illud nunc absolute, quia non esset variatio tunc diuersorum modorum significandi temporis, sed inquantum coexistit partibus temporis, vt cum dicitur, Deus genuit consignificatur nunc æternitatis, vt sic sit sensus: Deus habet actum generationis in nunc æternitatis inquãtum illud nunc coexistebat præterito, Deus generat, hoc est, habet actum in nunc æternitatis inquantum nunc æternitatis coexistit præsenti, & ex hoc patet, quòd cum illud nunc verę coexistat cuilibet differentiæ temporis, verè dicimus de Deo differentias omnium temporum.

D Expressius tamen secundum Beatum Gregorium significatur diuinæ generationis veritas per hunc sermonem. Semper natus est, quam per istum sermonem, Semper nascitur, quia per ly, natus, significatur natiuitas vt perfecta: sed cum ly, semper, significatur vt perfecta cum omni parte temporis coexistere, & ita non tantum significatur omni parti temporis coexistere, sicut significatur per istam, semper gignitur, sed significatur etiã omni parti temporis coexistere sub ratione perfecta, & in hoc videtur expressissime significari veritas huius processionis.

DISTINCTIO X.

Nunc post filij æternitatem de Spiritu Sancto quantum Deo donante videre conceditur, differamus &c.

QVÆSTIO I.

De productione Spiritus Sancti.

E
IRCA istam distinctionem decimam quæro vnum, scilicet. Vtrum Spiritus Sanctus producatur per modum voluntatis. (Arg. 1.) Quod non, quia natura est vis insita rebus ex similibus similia procreans, secundum illam communem descriptionem naturæ, Spiritus Sanctus est similis producenti, igitur producitur per naturam, & ita non per voluntatem.

(Arg. 2.) Item Auerroes, 8. Physicorum, commento. 46. vult, quod vnius naturæ est tantum vnus modus communicandi, igitur si diuina natura communicatur per modum

naturę, non communicabitur per actum, vel modum voluntatis.

Arg. 3. Præterea. Voluntas est potentia actiua in creaturis, nō igitur factiua, & ita a simili in Deo voluntas, si est potentia operatiua, non videtur esse potentia productiua. Probatio consequentię, quia sicut in creaturis se habent actiua, & factiua: ita in Deo productiua, & operatiua. Sicut enim in creaturis actiua habet actum immanentem, & obiectum præsuppositū, factiua habet obiectum productum, & actum transeuntem, ita in diuinis actus operatiuę immanet, actus productiuę non immanet: operatiua etiam præsupponit obiectum. Productiua autem nō præsupponit terminum.

Arg. 4. Item nihil producitur actu voluntatis nisi præcognitū ex 15. de Trin. cap. 27. Ergo si Spiritus sanctus sic producatur erit præcognitus antequam producatur: & tunc a patre, & filio cognosceretur cognitione non intuitiua, quia cognitio, quę est eius inquātum (cognitione intuitiua: quia nulla alia videtur in Deo ponenda, cum omnis alia sit imperfecta: sed cognitio, quæ est eius inquantum &c.) cognoscitur antequam producatur, non videtur esse intuitiua: quia cognitio intuitiua nō est nisi rei vt est in se præsens, & existens, ergo, &c. Inconueniens autē est Spiritum sanctum a patre, & filio cognosci nō intuitiue: quia cognitio non intuitiua est imperfecta.

Ratio ad Opp. Contra Aug. 5. de Tri. cap. 14. vel 32. Spiritus sanctus exit a patre, & filio, non quomodo natus, sed quomodo datus, exire per modum dati, vel doni cōuenit producto per modum voluntatis, cuius est ex libertate sua dare, vel donare.

q̄ōne. 1. q̄ōne. 4. AD QVÆSTIONEM dico, q̄ sic, quia in Deo est voluntas sicut apparuit di. 2, & etiam ex quæstione de attributis dist. 8. Patet etiam ex hoc, quod Deus ex natura sua est beatus, beatitudo non est sine voluntate, vel actu voluntatis: est etiam in eo voluntas sub ratione principij productiui, quia principia productiua, ex quo de se non dicunt imperfectionem, reducuntur ad aliud vnum perfectum, vel ad aliqua perfecta in tanta paucitate, ad quantam reduci possunt. Non possunt autem omnia reduci ad vnicum principium productiuum, vel actiuum, quia illud vnicum haberet modum determinatum agendi alterius istorum, scilicet naturæ, vel voluntatis, quia inter modos illos producendi non est aliquis modus medius. Igitur non possunt hic reduci ad maiorem paucitatē

A. l. hæc. quam ad dualitatem, scilicet principij productiui per modum naturæ, & per modum voluntatis, & cum illa, ad quæ, tanquam ad perfecta, stat tota reductio principiorum sint simpliciter perfecta, ambo ista principia sub ratione propria sua ponentur in Deo, vt est primum producens.

Et ex his vltra probo conclusionem principalem, in quocunque est principium aliquod, quod ex ratione sua est principium productiuum, illud erit in eo principium producendi, si est in eo sine imperfectione, Et non intelligatur præhabere aliquod productum sibi simpliciter adęquatum.

dist. 8. q. 4. In Deo autem, vt probatum est, est formaliter voluntas ex natura rei, & hec sub ratione principij productiui liberi respectu amoris, & patet, quod est ibi sine imperfectione, igitur erit in Deo principium producendi amorem, & hoc secundum proportionem perfectionis suæ in comparatione ad obiectum præsentatum, ita quod sicut voluntas creata est principium producendi amorē creaturum tantum quanto amore ipsa potest amare obiectum, qui dicitur amor adæquatus, ita illa voluntas est principium producendi tantum amorem quanto ipsa nata est amare obiectum infinitum. Nata est autem amare obiectū infinitum infinito amore, ergo nata est esse principium producendi amorem infinitum, nihil est autem infinitū nisi sit ipsa essentia diuina, ergo ille amor est essentia diuina. Ille autem amor productus non est natus esse formaliter inhęrens, quia nihil est tale in diuinis, igitur est per se subsistens, & non idem subsistens cum producente, quia nihil producit se. Primo de Trinitate capitulo primo, igitur est personaliter distinctum. Hanc personam dico Spiritum Sanctum, quia filius non sic pro

F ducitur, vt patet distin. 6. sed per actum naturæ siue intellectus.

Corroboratio propositionis. Omne principium perfectum, alicui supposito perfecte habenti ipsum potest esse principium producendi. Vel sic. Omni principio productiuo perfecto aliquod suppositum perfecte habens ipsum, potest producere terminum adæquatum in comparatione ad obiectum præsentatum, voluntas perfecta habens obiectum perfectum, vel primum actu sibi præsentatum est principium productiuum perfectum amoris tanti, quanto tale obiectum est diligendum a tali voluntate &c. Sed voluntas est in persona diuina, igitur aliqua persona diuina potest sibi producere adæquatum amorem. Hoc sufficit hic, vnde nihil de primis. Sed in dist. 2. quod si spiret requiritur illud ad prius. Hæc minor primi syllogismi non asserit nec

G negat de obiecto secundo, sed quod certum est, scilicet, de primo, dubia omnia sic hic soluuntur. Nam ex minori infertur, quod voluntas infinita habens obiectum infinitum præsens est principium productiuum amoris infiniti, quia tanto obiectum infinitum est diligendum, hoc certum est, quidquid sit de obiecto secundario, quia illa toto conatu diligit illud, si recta est. Vel aliter, potest diligere tanto amore, hoc dicit minor, igitur diligit, hoc sequitur ex illo, quod habet prius de voluntate actus, respectu istius obiecti, quin necessario, quod potest esse, est, quare primum soluitur dubium. Quo modo est principium communicandi naturam. Secundum soluitur addendo ad minorem: Voluntas infinita perfecta respectu obiecti præsentis necessario diligendi ab ipsa, est necessarium principium producendi amorem tantum, quātum obiectum

3. Physic. 31.

H est ab ipsa diligendum, igitur voluntas respectu obiecti infiniti præsentis, est minor omnia hæc, & necessario, & infinitum, & in hoc communicationem naturę, & in hoc spirationem personę diuinę &c.

HIC TAMEN sunt tria dubia. Primum quomodo voluntas potest esse principium communicandi naturam, cum ita non sit in creaturis. Secundo modo voluntas posset esse principium necessario producendi, & quę necessitas requiritur in ista productione. Tertio si productio sit necessaria, quomodo non est per modum naturę, sed distincta contra illam, & libera.

QVANTVM ad primum dubium dicitur, quòd natura dicitur in diuinis quadrupliciter.

Henric. in sum. art. 6. q. 1.

Vno modo appellatur natura ipsa essentia diuina in

I qua tres personę diuinę consistunt, & dicitur natura sic purè essentialiter.

Secundo modo dicitur natura principium actiuum naturale, & natura sic dicta est vis productiua similis ex similibus, & sic potentia generandi actiua in patre est natura, & sic est essentiale contractum ad notionale, quia est ipsa natura diuina dicta primo modo. Natura enim, quæ est ipsa essentia diuina, vt est sub proprietate paterna determinata ad actum generandi est potentia generandi actiuę in solo patre existens, Et istos duos modos naturæ tangit Hylarius quinto de Trinitate, cap. 17. dicens de filio, quòd ex virtute naturæ in eadem natura natiuitate subsistit.

Tertio modo dicitur natura quælibet vis naturaliter existens in natura primo modo dicta, quæ scilicet vis, & si sit libera, tamen hoc modo potest dici natura, & vo

K luntas in Deo dicitur natura, quia scilicet est naturalis potentia existens in natura diuina naturaliter.

Quarto modo dicitur natura incommutabilis necessitas circa aliquem actum, vt natura illo quarto modo dicta, non sit nisi conditio, & modus circa actum elicitum.

Ex dictis ad propositum dicitur, q̄ natura tertio modo est principium spirandi, quia voluntas est vis elicitiua spirationis, vt est libera liberaliter agens. Quarto modo concurrit cum voluntate. Primo modo concurrit non elicitiue, sed obiectiue tantum, secundo modo non concurrit omnino, sed vltra tertium declaratur ibidem ad quartum articulum.

A. l. argū. Intellect. & volūtas non sunt principia elicitiua ā... & volūtas non sunt principia elicitiua naturam. Ex his ad propositum dicitur, q̄ nec intellectus, nec voluntas, ratione qua sunt simpliciter intellectus, & voluntas

sunt

In:llect⁹, & volūtas non sunt principia elicitiua actuum notionalium.

sunt principia elicitiua actuum notionalium, per quos A producitur simile in forma naturali ipsi producenti, quia tunc in quocunque essent, essent principia productiua, vel elicitiua actuum similium, quibus produceretur simile in forma, quod falsum est in creaturis. Sunt enim solummodo ibi principia elicitiua actuum naturalium: vt sunt in natura diuina notionalium: & vt sic per illam habent in se naturalitatem quandam ad productiones notionales. Secundum hoc enim diximus in quęstione quadam de emanationibus in generali, quod intellectus, & voluntas, vt sunt simpliciter, & intellectus, & voluntas modo, scilicet intellectuali, & voluntario agentes, tantum sunt principia elicitiua actuum essentialium, qui sunt intelligere, & velle, licet hoc sit passiue ex parte intellectus, & actiue ex parte voluntatis. Vt autem sunt natura, & principia actiua naturali- B ter elicientia actus, sunt principia actiua elicitiua actuum notionalium, qui sunt generare, & spirare, & hoc necessitate oaturalitatis, qoia impossibile est Deum per principia, quæ sunt natura in ipso, huiusmodi actus non elicere.

Ad cuius declarationem sciendum, quod huiusmodi naturalitatem habent a natura diuina, in qua sunt intellectus, & volontas, sed aliter, & aliter: quoniam intellectus diuinus habet ipsam coincideodo in rationem naturæ, quę est ratio principalis elicitiua actus notionalis, & hoc iuxta secundum modum naturæ prædictum, vt oīno naturalitas ista sit præuia, & ratio intellectus sit concomitans vel quasi concomitans, propter, quod nō nisi modo naturæ, & naturali impetu actum suum notionalem eliciat, vt magis proprie dicatur, pater generare natura C intellectuali, quam naturali intellectu, vt intellectus potius intelligatur qoasi determinare materiam, quam è coouerso, & secundom hoc ratio, qua productum oatura eliciente dicitur filius, est prima. Et ratio qua dicitor verbum, est respectu illius quasi secunda. Voluntas autē habet oaturalitatem ipsam, noo vt coincidendo in ratione naturæ secundo modo dictę, sed habendo annexam sibi quandam vim naturæ primo modo dictę. Ex hoc, quod fundatur in illa, vt naturalitas ista in voluntate nullo modo sit præueniens eius libertatem, nec elicitiua actus eius notionalis penes secundum modum naturæ. Hoc enim esset omnino contra ipsam libertatem, sed potius, vt sit consecutiua, & annexa libertati, & hoc non, vt aliquid quo voluntas suum actum notionalem eliciat principiatiue, sed vt aliquid quo assistente voluntati, voluntas ipsa ex vi, quam habet, ex eo, quod est voluntas, & libera, potest elicere actum suum notionalem, quem D sine illo assistente, oionino elicere non posset.

De his. vide infra in impugnatione Hē.

Contra illud de natura primo modo. di. 5. de natura secundo modo di. 7. Item, non determinatur oatura per intellectum sed e cōuerso: quia natura dicit rationem principiandi communem moltis, quo. Cootra, illud de volūtate dupliciter, quid est assistentia. Item, cootra consequi prius est principalius.

Henri. vt supra.

QVANTVM ad secundum dobium dicitur, quod triplex est actio voluntatis. Prima quę est elicita a voluntate, vt est voluntas simpliciter absq; omni naturalitate, & oecessitate: vt est illa, quæ procedit a libertatis arbitrio, siue in Deo siue io creatura intellectuali, & in nobis tendit solum mō nō in bonum amatum, ꝙ est circa summum bonum. Secunda, qoę est elicita a voluntate, vt est simpliciter voluotas, & hoc cum sola naturalitate oecessitatis immutabilis aooexa illi actioni, vt est illa, quæ ꝑcedit a libertatis arbitrio, & tendit in summo bonum amatum, & aperte visum. Tertia, quæ est elicita a voluntate: noo vt est voluntas simpliciter, sed vt est natura naturalitate sibi annexa dicto modo tertio, vt est illa, quæ procedit a voluntatis libertate in solo Deo, & tendit non solum in bonum summum amatum, & visum: sed etiam in ipsum amorem procedentem, quo incentiue amatur: licet diuersimode teodat io vtrumqoe. Et hoc secundum aliam, & aliam necessitatem immutabilitatis annexam ipsi actioni, inquaotum enim actio ordioat in amatū summum ab ipsa sola volootate ratione qua est libera, procedit necessitas immutabilitatis in actione eius secunda, A & in actione eius tertia. Inquantum vero actio ordinator in amorem productum tendentem in amatum terminatiuum voluntatis sic ab illa naturalitate annexa voluntati procedit necessitas immotabilitans, circa solum actum notionalem elicitum a voluntate, vel potius ab ipsa libertate voluntatis, vt ei talis naturalitas est annexa.

CONTRA DICTA primo quantum ad hoc, ꝙ ponit de illa assistentia naturæ ipsi voluntati, vt voluntas vi illius assistentiæ possit communicare naturam.

Quæro quid est ista assistentia. Videtur, quòd non sit necessaria ad istam communicationem, quia habito supposito perfecto agente, & conueniente actioni, & principio, quo agendi perfecto, non videtur esse aliquid aliud necessarium ad agēdum, sed per te, sola voluntas est prin- B cipium, quo respectu actus notionalis, & constat quòd suppositum agens est perfectum, & conueniens actioni, igitur non videtur illa coassistentia esse necessaria ad talem actionem.

Præterea. Quando aliqua sic se habent, quòd secundum prius, & posterius concurrūt ad aliquam actionem, illod, quod est prius, principalius concurrit ad illam actionem, sed essentia, quæ est natura, prout accipiunt naturam primo modo, in qoa tres personæ diuinæ consistuot, est prior voluntate, igitur si natura isto modo concurrat ad actionem, vt assistens volontati, necessario erit priocipalius in ista productione, igitur contradictionem includit, quòd concurrat vt assistens cōcomitans voluntatem, & non præueniens, vt ipsi dicunt.

A.I. volitione, scilicet in solutione secundi dubij in fine.

Præterea. Quod ponitur vnica necessitas in volitione, C scilicet libertatis, & duplex in spiratione, scilicet libertatis, & natoralitatis, videtur esse contra ipsum, & contra veritatem, quia ipse ponit actus notionales fundari super essentiales, vel in essentialibus, & omnes cōcedunt communiter, quòd actus essentiales aliquo modo præcedont actus notionales, non videtur autem, quòd in fundato possit esse aliqua necessitas formaliter maior quā in eo, in quo fundatur. Vel quòd duplex necessitas sit in fundato, & vnica io fundamento. Probo, qoia tunc, per impossibile, vel incompossibile, separata vna necessitate ab altera, adhuc remanebit illud fundatum necessarium. Non autem remanebit illud, io quo fundatur necessarium, quia oon habuit nisi illam vnicam necessitatem, quę circumscribitur a fundamento. Igitur posset, illa positione posita, necessitas esse in fundato, & non in illo, in quo fundatur. Ex hoc ad propositum, quia si actus spiraodi habet necessitatem ex libertate voluntatis, & præ- D ter hoc, ex illa oaturalitate annexa voluntati, & actus dilectionis simplicis, non habet oisi tantum primam necessitatem, ergo circumscripta tantum prima necessitate, circumscriberetur tota illa necessitas, quę erat in fundamento, & adbuc tamen remanebit alia necessitas in productiooe illa, scilicet illa, quæ est ex naturalitate.

Hen. quodli. 6. q. 1.

Præterea. Videtur, quod tota ista naturalitas non consequatur actum voluntatis, quia ista competit voluotati per ipsum, ex hoc, quòd fundatur in essentia diuina, igitur cum prius sit ratio essentiæ diuinę ratione voluntatis, quidquid consequitur rationem essentiæ diuinæ, vel voluntatem ratione essentiæ, coosequitur eam per priusquam illud quod sequitur voluntatem, vt voluntas est, & ita videtur quòd naturalitas illa ꝑcedat aliquo modo ipsam libertatem, & per consequens impediet ipsam E libertatem.

Hen. quodli. 5. q. 1.

Præterea. Contra opinantem, quòd argumentum esset illud quod ipse facit, si intellectus, & voluntas essent principium communicandi oaturam, vnde tales potentiæ? Igitur in creaturis esseot tales potentiæ principia communicandi oaturam, si omnino esset alia ratio formalis intellectus, & voluntatis in Deo, & in creaturis.

Et similiter, quæ est necessitas distinguendi inter voluntatem, quam ponit principium eliciendi actum, & naturam quam ponit coassistere voluntati elicienti, si tantum est inter ista distinctio ratioois, sicut videtur alibi seotire de distinctione attributorum in diuinis.

Vt patuit 8. di. 1. q. 4.

ALITER DICO, quòd voluntas potest esse principium communicandi naturam, & non voluntas, vt

communiter sumpta ad creatam, & increatam, sed voluntas vnde infinita est, est enim infinitas proprius modus voluntatis diuinæ, sicut & cuiuscumque alterius perfectionis essentialis. Hoc patet ex ratione posita prius ad solutionem quæstionis, quia voluntas est principium amoris sibi adæquati, hoc est tanti amoris quanto ipsa nata est amare obiectum. Nata est autem amare obiectum infinitum infinito amore, igitur, & est productiua infiniti amoris. quicquid est infinitum formaliter, est essentia diuina, ergo ipsa voluntas est principium communicandi essentiam diuinam amori producto. **F**

Et si quæras a me de coassistentia naturæ aliquo modo. Dico quòd non oportet voluntati, vt est principium communicandi naturam, aliquo modo speciali assistendi ponere naturam coassistere, si natura possit esse principium communicandi naturam, & non voluntas, nisi poneretur aliqua perfectio minor voluntatis quam naturæ. Nulla est autem talis imperfectio, quia simpliciter ita est perfecta voluntas infinita, sicut natura infinita. **G**

CONTRA ISTVD arguitur tripliciter, quòd non competit alicui, siue quòd repugnat alicui secũdum rationem absolutam, nec sibi competit si est infinitum. Alia ratio, quasi probatio illius propositionis, infinitum non dat virtuti actiuæ rationem alterius virtutis actiuæ: sed dat sibi intensionem, & in se, & in actione sua, iungatur minor, rationi voluntatis, vt tale principium actiuum, non conuenit, siue repugnat sibi communicare naturam: ergo &c.

Item tertio, vnde voluntas habet infinitatem? Si ex se, igitur vbique, quod est falsum in creatura, si ab essentia, ergo voluntas infinita est, vt habens assistentiam naturę, siue essentiæ, quod dicit alia opi. **H**

Item arguo sic. Infinitas est de se eiusdem rationis in intellectu, & voluntate, ergo non est formalis ratio distinctarum productionum, quæ habent distingui ex principijs formalibus.

Ad primum, si pro medio accipiatur repugnantia, maior est vera, & minor falsa: nam illa ratio voluntatis transcendens, quæ abstrahit a finita, & infinita, non est ratio repugnantiæ, sed limitatio superueniens illi, si accipitur pro medio, non conuenientia, dico quòd principio actiuo infinito non competit actio nisi infinita talis, qualis transcendens competit transcendenti. Nunc autem, voluntati transcendenti conuenit transcendenter sic velle, sic & producere velle, igitur infinitæ voluntati competit producere infinitum velle, non per se, sed concomitanter, infinitum velle est deitas, finitum autem velle angeli non est esse angeli. **I**

Ad minorem dico, quòd communicare naturam non est actio transcendens voluntatis in communi, sed producere velle sibi proportionatum, & obiecto: ideo infinita voluntas infinitum producit, & ex consequenti naturam.

Ad aliud patet distin.8.quæst.4. a quo, quia ab essentia fundamentaliter, & ex se formaliter, itaque concedo essentiam requiri, vt fundamẽtum, etiam vt realiter idem: sed illud in suo signo naturæ, in quo est formaliter infinitum, est principium quo præcisum cum obiecto, sicut operandi, sic producendi.

vide de his in additione infra.

Ad tertium dico, quòd duo in actu, scilicet, libertas, & infinitas, quę est modus intrinsecus termini, habent duo alia correspondentia in termino quo siue principio quo, quære in vltima coll. Paris. Vnde non dico infinitatem esse formalem rationem respectu spirandi, sed voluntatem infinitam. nec in hoc duo principia formalia, quia infinitum est modus intrinsecus. **K**

Aliter potest dici, quòd voluntas vnde voluntas omnino simplex, hoc est non componibilis naturæ cuius est potentia, nec actui suo. Nam ex hoc sequitur, quòd est productiua actus, quia competit sibi, vt est voluntas, & vltra, actus est idem naturę, & hoc vnum simpliciter omnino, ergo communicatiua naturæ.

AD SECVNDVM dubium de necessitate, patet per idem, quia principium productiuum perfectum potest dare producto omnem perfectionem quæ sibi non repugnat. Voluntas infinita est principium producendi perfectum, igitur potest dare producto suo perfectionem sibi competentem. Non autem repugnat sibi necessitas, immo conuenit necessario sibi, quia nullum infinitum potest esse possibile non necessarium: igitur istud principium, quod est voluntas infinita, erit sufficiens principiũ dandi necessitatem huic producto. Stat item est principiũ quo potest dari necessitas producto, igitur datur: quia nulli quod non est necessarium potest dari necessitas ex se, & vltra si est principium quo datur necessitas producto: igitur, & productioni. Productum enim capit esse productione, non potest autem aliquid capere esse necessarium per productionem non necessariam.

Contra. Dilectio creaturæ est infinita in voluntate diuina, & tamen contingens. Et hoc habetur hic statim. Primum probo, &c.

Respondeo, vt ibi, non videtur, & hoc extra illa dilectio est necessaria, sed non necessario transit super obiectum secundarium, a quo non dependet, sed necessario super primum a quo quasi dependet, est etiam realiter infinita ex voluntate, & obiecto primo.

A.I. sequit.

Contra. Saltem vt transit super obiectum secundum est contingens, igitur sic non erit infinita, vel ex opposito consequentis. Respondeo non necessario est huius, nec infinitæ est huius, vt modus habitudinis, non vtrobique, vt modus actus fundantis habitudinem oppositam. Contra. Vt transit est contingens. Negatur, quia isti actui sub alio modo, vel habitudine inest necessitas licet habitudo sit contingens. Sed si hoc intelligitur in antecedente, cõsequenter dicatur.

A.I. Obiectiuã.

A.I. illo modo.

Istud argumentum quasi a posteriori videtur concludere necessitatem productionis ex necessitate producti.

Sed quæritur ratio a priori siue causa quid sit, per quod voluntas istadat necessitatem isti productioni.

Respondeo, quòd nec voluntas infinita ex se sola dat necessitatem amori producto, comparando ipsam ad quodcunque obiectum, nec solum obiectum amatum, quod est finis comparatum ad quamcunque uoluntatem dat necessitatem actiui uolendi, uel productioni amoris. Primum probo, quia uoluntas non est principium necessarium producendi aliquem amorem alicuius obiecti, nisi sit necessariũ principium amandi illud obiectum. Voluntas autem infinita non est necessarium principium amandi obiectum finitum, quia tunc Deus necessario amaret quamlibet creaturam immo, & omne amabile, ergo nec est necessarium principium producendi amorem suum comparando illud ad quodcunque obiectum.

CONTRA. Idem est principium producendi, & necessario producendi, igitur si infinitas uoluntatis, uel magis uoluntas infinita non est ex se necessarium principiũ producendi, igitur nec absolute producendi, nec communicandi naturam, quia ipsa non potest communicari nisi necessario, igitur & in solutione quæstionis, & in solutione primi dubij: ita oportet exprimere de obiecto sicut hoc in solutione secundi dubij.

Additio doctrinalis, & copiosa solutio dubiorum.

Confirmatur, quia voluntas etiã infinita non est principium producendi amorem obiecti finiti. Alioquin, vel erunt multi Spiritus sancti, vel vnus erit amor productiuus omnis creaturæ, quod negas, quia tunc necessario amarentur. Concedo ergo, quod ratio ad principalem solutionem hoc, & similis de verbo quantum ad intellectum, & omnia illa, quę ponuntur supra di.2.q.6. non cõcludunt, nisi accipiendo cum voluntate hoc, & cum intellectu ibi principium comproductiuum, scilicet obiectũ sine quo non producit sicut nec operatur. Similiter dicatur ad illud, quod voluntas non est principium producendi nisi, vt habens sibi obiectum præsens, quod est sibi cõprincipium producendi, & nõ potest esse principium habens quodcunque obiectum, sed præcise, vt habens obiectum primum sibi præsens, & cum illo, & hoc, vel quia ante præsentiam obiecti secundi habet productionẽ adæquatam, quia cum primo obiecto, vltra autem adæquatam non potest in aliam. Vel secundo, quia principium infinitum non requirit aliquod finitum comproducens obiectum secundarium est finitum. Vel tertio, quia principium necessario productiuum non habet comproductiuum illud, ad quod non habet habitudinem

tudinem necessariam, Voluntas Dei non necessario respicit obiectum secundarium. Vel quarto quia in ista generale suppositum vnum est, quod volūtas est principiū producēdi necessario requirens obiectum comproductiuum sicut intellectus, vnde dictum est dist. 2. Quòd memoria perfecta, quæ est principium completum dicēdi est intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens: ita voluntas perfecta est volūtas habens obiectum diligibile sibi præsens, vel actu præsentatum per intelligētiam. Secundum quod dicitur de differentia primi obiecti, quod ipsum est comproductiuum, & secūdi, quod ipsum non est comproductiuum. Hoc dubium est tam de intellectu, quam de voluntate, nec aliqua causa, quæ assignatur videtur sufficere. Prima non, quia aut intelligitur adæquata extensiue, & petitur principium. Aut intensiue, & falsa est ista. Vltra autem, &c. Sicut patet in operatione, quia vltra sic adæquatam operationem, quæ est circa primum obiectum potest in operatione circa secundū, Nec secunda valet, quia volo, quod obiectum secundū non sit comproductiuum, sed primum sit comproductiuum non tantum notitia sui, quæ est sibi præsens formaliter: sed obiecti secundi, quod est in ipsa præsens virtualiter, ita quod sicut memoria diuina cōtinet præcise obiectum primum formaliter, & secūdum non est in memoria nisi virtualiter, quia in primo, & tamen memoria est ratio intelligentiæ operandi circa vtrumque, ita est ratio producendi notitiam declaratiuam vtriusque, non quidē procedentem de vtroque sed de infinito tantum. Tamen declarantem vtrumque obiectum, scilicet obiectum, quod est præsens formaliter, quod habet in se secundum virtualiter, ita de spiratione. Item hęc voluntas in prima productione non requirit comproductiuum nisi infinitum, vnde probatur imperfectio eius si in secunda productione requireret comproductiuum finitum. Respōdeo licet quando coagat creatura nunquā illam necessario requirit, sed esset tunc imperfecta principiatio, sed prima sic instat, quòd solum primum obiectum est comproductiuū duplicis verbi, vel amoris. Secunda non probat, quia sicut voluntas operatur circa obiectum, ad quod contingēter se habet: tamen respectu illius operationis quasi est principium solum modo primum obiectum, quod contingenter respicit secundum, quare non potest ita esse in productione. Item de verbo non concludit.

Item complacentia est necessaria.

Nota, in quocunque est principium productiuum, & non impēdibile, nec dependens aliunde, potest illo producere terminum, nisi termino repugnet ab ipso produci, & similiter non potest illo producere si termino repugnat ab ipso produci.

Item in quocunque est principium productiuum prius quam terminus producatur, & non repugnat termino produci, ab ipso est producibilis. Et similiter non potest ab ipso produci si non est in ipso prius, quam terminus producatur. Vtraque istarū maior videtur immediata, quarum prima est. In quocunque est principium productiuū perfectum prius, quam terminus producatur, illud potest tali principio terminum producere. Maior secunda. In quocunque non est principium prius, quam terminus producatur, illud non potest producere terminum, si simul, ideo verbum non dicit se, si posterius, ideo Spiritus sanctus non generat. Vtraque inquam istarum videtur esse maior immediata. Vtraque etiam minor videtur immediata. Vltra, sit prima conclusio per ma. Minor est talis: memoria perfecta est perfectum principium productiuū notitiæ declaratiuæ obiecti tam relucentis formaliter in memoria, quam virtualiter in illo obiecto formali, igitur habens memoriam perfectam potest producere notitiam sine huius siue illius, si prius habeat, quā alterius notitia sit producta. Similiter syllogizo de voluntate perfecta, & dilectione. Tertius syllogismus, quia duo primi computantur pro vno, & duo secundi pro vno, fiat sic, Sit conclusio pro maiori, sit minor hoc: tota Trinitas hēt memoriā perfectam prius, quam notitia declaratiua creaturę sit producta, ex prima q. secundi, quia in primo instāti naturæ completur tota origo. simpliciter personarum, & notitia creaturæ in secundo instanti naturæ, ergo

A tota Trinitas producit notitiam declaratiuam obiecti secundarij. Consimiliter de voluntate, & amore. Consequens vr̄ falsum; quia vel producit in qualibet persona, & tunc in patre erit productum aliquid, vel indeterminatus productus, quorum productionibus cōspirant istas productiones, puta notitiā creaturæ in filio, & dilectionē in Spiritu sancto. Etiam filius produceret aliquid in se, & Spiritus Sanctus aliquid in se. Itaque vitando conclusionem illatam, aliqua trium minorum neganda est. Si prima negetur de prius natura, quia illa stat in eodem gradu originis. vbi tamen non est productio, vel glosetur, q̄ vera est, si prius quam terminus primus producibilis producatur, sit principium productiuum in isto, non si prius, q̄ secundus. Et ratio est, quia secundus terminus est in eodem gradu originis cum primo. Vtraq; responsio vr̄ eadem, saltem conceditur verbum esse creaturæ notitiā declaratiuā. Et Spiritum Sanctum esse dilectionē creaturæ, licet non a Trinitate produci, cōtra dist. 18. de dono. & 27. de verbo. Si negetur secunda minor de obiecto secundario, tunc difficultas redit hoc tacta. supra si dicatur; & cætera. & tunc oportet aliter dicere de voluntate, quam de memoria, quia voluntati per intelligentiam repræsentatur actualiter obiectum secundarium.

Respondeo non habet ex se rationem diligibilis sicut primum obiectum, tertia minor non habet vim nisi de prius, sicut prima minor. Patet enim q̄ non est vera de prius origine, de natura autem est dubium si tantum est differentia rationis inter productionem verbi declarantē primum obiectum, & declarantem secundum, quia differentia rationis non est pro ordine naturę sufficiens.

C Nota q̄ illud quod dr̄ ibi supra, scilicet in quocunq; est principium productiuum &c. Si accipitur prius duratione. Patet minor falsa. Si natura, dubium est, & ad aliud propositum, si origine, non facit difficultatem ad propositum. Quod minor secundi syllogismi non est nisi de priori natura, patet. Sed accipiendo minorem primam tantum de priori origine, videtur petere, quia minor est eadem cum conclusione.

Istud de prius non cogit hic sicut dictum est supra. videlicet, dist. 5. de filio.

Nota pro tribus syllogismis superius positis, quia licet minor primi negetur de priori alio quam originis in diuinis, & per hoc videtur excludi omnis via arguendi de quis, & quo, quia prius origine est idem cum conclusione tunc prædicta, adhuc tamen restat difficultas de principio productiuo, quæ tangitur supra, videlicet de obiecto secundario, quia vel maior, cui omnino innititur in

D quæstione de productionibus, erit falsa, vel difficile est, q̄ non extendatur ad secundarium obiectum. concesso vero, q̄ non extendatur ad illud, perit illa q. 2. 1. dist. 2. de creatura in esse intelligibili, q̄ sit a tota Trinitate, quia a quo est productiue notitia creaturæ, ab ipso est creata, vt intellecta, perit de relatione obiecti secundarij ad scire. 35. de ideis, & perit de relatione verbi, & Spiritus Sancti ad creaturas dist. 18. vel 27. primi. perit q̄ Spiritu Sancto non sit necessario amor creaturæ, & oportet dicere, q̄ sit necessario complacentię, licet non volitio existendi, & tunc perit illud, s. dist. 8. contra Philosophos de necessitate creaturę, & redit illud Hen. ibi de complacētia. Stat enim argumentum primum q. 1. 2. non valet idem de respectu primi obiecti, q̄ Spiritus Sanctus non ita libere amat creaturam, vt pater, quia ex productione est amor,

E nec verbum virtute memoriæ, vt in ipso intelliget, sed vt in patre.

Ad illa. Primo ad maiorem. Principium, quod ex ratione sui natum est exire prius in actum realiter producendi in subsistentia reali, concludit suum comproductiuum esse prius origine, idest, sine quo non alius. Et ex hoc concluditur, quod ab ipso est alius, ita de Spiritu Sancto, quod est a patre, & filio dist. 11. Similiter productum, quod natum est in reali subsistentia prius produci, alio, est sine quo non est aliud, igitur a quo aliud, sic tres personæ ad creaturas in esse extra.

Concedo igitur, quòd natura accepta in subsistentia reali, vt habet omnia, qualecumque ordinem in ipsa habentia, est realiter productiua

A. l. verū.

A. l. Sed quod addatur.

A. l. quod.

Ista digressio ad q. sequentem applicabilis est, vt patet.

Dubia 1.

Hæc est subtilissima speculatio Doc. solertiā requirens.

A. l. & sic.

A. l. maiorum.

A. l. in quæstione.

A. l. illud.

A. I. seui, personæ secundæ simul acceptæ, sed omnia in ipsa, tamē in vtraque est distinguere quid primum est in ipsa, quo, scilicet, persona diuina est, & quid quasi aduentitium personæ quasi iam constitutę quale est omne comparans ad obiectū secundum. B. concedo, & C. similiter, nisi quòd iuxta prædicta in. A. tres in esse simpliciter personæ diuinæ præcedunt ordine naturę, & intellectionem creaturæ, & per consequens creaturam in esse intelligibili. hoc quidem antecedens est verum ibi dist. t. 2. Sed negatur consequens, igitur creaturę producuntur a Trinitate in esse intellecto. Ratio negationis est ista, quia sicut operatio circa obiectum secundum non potest esse alia, realiter a quacumque, hoc est realiter, vel subsistenter, ab operatione circa obiectum primum, ita nec productio circa istud a productione circa illud, ergo non potest esse alterius sic, vel sic realiter producti, ergo solus pater dicit verbum creaturę sicut, & verbum essentię suę.

Confirmatur, quia sicut hoc principium operatiuum habet vnam operationem adęquatam sibi, non tantum intensiue, sed extensiue, hoc est circa omnia, quę virtualiter sunt in ipsa, ita inquantum est productiuum habet vnam productionem adęquatam vtroq; modo, quia neutrum repugnat vni producto.

Confirmatur etiam, quia notitia, siue vt operatio, siue vt productiua non potest esse nisi eiusdem termini primi, alioquin non nisi, vt secundariorum, ergo nulla potest esse productiua, quę sit immediata alicuius obiecti primi. vt termini similiter concedendo. B. non perit. C. quia productio obiecti secundi in esse cognito non est terminus realis sicut nec terminus accipit esse reale, ergo est productio diminuta, sicut productum est ens diminutum: talis productio potest esse, quę non est productio, sed quasi productio, huius est cognitio, ergo pater in se per cognitionem in qua est virtualiter obiectum secundum quasi

Vide dist. 36. huius. producit in se obiectum illud, dum actu cognoscit, & communicans cognitionem communicat se, vt quasi producentem idem obiectum, quia posterius est persona cui communicatur, ergo trinitas quasi producit obiectum, & ita producit in esse cognito, quia in illo produci est quasi produci, licet solus pater realiter producat in filio ex vi generationis, & pater, & filius in Spiritum Sanctum communicant cognitionem huius obiecti, quę cognitio in omnibus quasi communicata est productio diuina, & ita productio diminuta.

Aliter planius, cognitionem esse obiecti secundi est ipsum producere in esse cognito, sicut ipsam esse obiecti primi est esse eius quasi producentis cognitionem: quia primum obiectum quasi pręsupponitur, & secundum quasi producitur per hoc in actu, quia cognitio est eius; ergo realiter communicans cognitionem, vt obiecti secundarij, realiter communicat illam, vt producentē obiectum secundarium productione, quę ibi potest esse, quę non est nisi diminuta, siue pater, siue Trinitas producat obiectum in esse cognito, non perit, dist. 35. Quia idea est obiectum secundarium, siue productum, sic, vel sic. vel non productum, sed quasi. Et si aliquis dicat, ideam sic non referri realiter ad scire Dei, quia idea sic nihil est, pari ratione nec econuerso scire habet aliquam relationem rationis ad obiectum secundum, quia omnino nihil, quia sicut nec fundat, ita nec terminat aliquam relationem.

In hoc Frā. in cōflatu dist. 42 cō tradicit doctori. Non perit. C. quia vndecumq; producitur, vel quasi producitur obiectum secundum, persona diuina perfectum esse habet comparando intellectum, & voluntatem ad obiectum primum, tamen concedo q verbum quasi ex productione secundaria est notitia creaturę producta realiter, sicut pater quasi secundario est notitia eius improducta, & ita necessario filius sicut pater, est notitia eius, sed ista relatio, nec cum ingeneratione constituit patrē, nec cum generatione filium, de hoc. F. Vel potest dici de complacentia inquantum illud ostensum ostenditur habere bonitatem participatam a primo. Vel aliter sicut persona patris necessario habet operationem voluntatis, quę operatio, est alicuius obiecti necessario, alicuius contingenter, ita producit quasi operationem subsistentem, quę necessario producta est alicuius necessario, alicuius contingenter, & sicut non sequitur, volitio creaturæ est ea-

F dem personæ patris, igitur pater necessario habet volitionem creaturæ, sed tantummodo sequitur, ergo habet volitionem necessario, quæ est creaturæ, ita non sequitur, pater necessario spirat volitionem creaturæ in sensu cōposito, licet necessario spiret volitionē, quæ est creaturæ.

Secundum probatum est de seui. di. 1. Quod voluntas ex ratione voluntatis in communi non necessario, tendit in finem.

Et si respondeas, quod voluntas potest considerari, vt voluntas, vel, vt natura, comparando ad finem, vel ad ea, quæ sunt ad finem, vt comparantur ad ea, quæ sunt ad finem, est voluntas. Vt autem comparantur ad finem, est natura, & sic est mere necessitas, istud improbatur ex auctoritate, & ratione, ratione quia non sunt eiusdem potentiæ actiuę oppositi modi agendi: & maxime isti, natu-

G raliter, & libere, qui primo distinguunt potentiam actiuam, quia si voluntas comparatur ad finem per modum naturę, & ad entia ad finem per modum libertatis, ipsa non erit potentia actiua vna respectu istorum, & tunc nulla potentia erit quę eligat ens ad finem propter finem Nulla enim potētia eligit hoc propter illud nisi velit vtrūque extremum, sicut nulla potentia cognitiua cognoscit conclusionem propter principium nisi eadem cognoscat principia, & conclusiones, sicut arguit Philos. 2. de Anima de sensu communi. Auctoritas est Aug. In Ench. c. 73. & ponitur a Magistro lib. 2. di. 25. cap. 5. Neque enim culpāda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati sic esse volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam velle possimus. Vult igit̄ dicere, quod voluntas illa qua volumus beatitudinē est T. 2 146. A. l 104.

H libera, sed nullum finem magis necessario respicit voluntas quam beatitudinem in communi. Igitur nullum finē necessario respicit.

Item ista ratio poneret Spiritum sanctum spirari nō libere, sed per modum naturæ, quia eius principium esset voluntas, non vt libera, sed vt natura. Itaque dico, quod necessitas huius productionis amoris adęquati, sicut & necessitas dilectionis, qua formaliter habens voluntatē diligit, est ex infinitate voluntatis, & ex infinitate bonitatis obiecti: quia neutrum sine altero sufficit ad necessitatem. Ista autem duo sufficiunt hoc modo, quia voluntas infinita non potest non esse recta, nec potest non esse in actu recto: quia tunc esset potentialis, igitur necessario est in actu recto, non autem omne velle est pręcise rectū quia est ab illa voluntate recta solum, quasi nihil sit vo-

I lendum ex se, sed tantum quia est volitum ab illa voluntate recta, essentia enim diuina, quę est primum obiectū illius voluntatis est ex se volenda. Igitur voluntas illa de necessitate est in actu recto volendi illud obiectū, quod est ex se recte volendum, & sicut ex necessitate est principium volendi, ita ex necessitate est principium producendi amorem illius. Et tunc dico, quod nec sola voluntas infinita præcise non determinando obiectum cuius sit, nec solum bonum infinitum non determinādo, quā voluntatem respiciat, vt est obiectum, est totalis causa necessitatis diligendi, nec etiam necessario producendi amorem adęquatum, sed infinita voluntas habens tale obiectum, quod est ex se recte amandum perfecte pręsens, est ratio necessario tam volendi illud bonum, quam spirandi amorem illius boni, & talis voluntas habens tale obie-

K ctum præsens est principium communicandi naturā diuinam: quia principium producendi amorem infinitum productum. Talis enim amor productus proportionatur tam potentię, quam obiecto. Non est autem ita quando voluntas infinita respicit bonum amabile finitum: quia licet ibi actus sit infinitus quantum est ex parte voluntatis diuinę: non tamen est infinitus quantum est ex parte obiecti. Infra di. 27. & in quol q. 14. & 15. sed in supradicta additione subtiliter est discussum de hoc.

Sed vtrum voluntas Infinita sit principium infinitum, nō tantū amandi bonum infinitum, sed finitū, & producendi amorem talis boni, & hoc, vel eadem productione secundum rem, qua producitur Spiritus sanctus alia tamen secundum rationem, vel omnino alia, vel nulla. De hoc alias, quia similem habet difficultatem cum productione verbi, vtrum intellectus diuinus sit principium producendi verbum essentiæ diuinæ, vel verbū alicuius

alterius

alterius intelligibilis, & tunc uel productione eadem secundum rem cum productione uerbi diuini. Alia tamen secundum rationem, uel alia tam secundum rem quam secundum rationem.

A D tertium dubiũ dicitur, quòd natura agit per impressionem, sicut intellectus non voluntas.

N O N videtur quòd voluntatem esse rectam sit coassumendum, cum hoc, quod est ipsam esse infinitam, quasi aliud ex æquo, quia tunc voluntas infinita non esset sufficiens quo communicandi naturam, etiam habens obiectum præsens, sed voluntas infinita recta.

Item si rectitudo illa sit conformitas ad rationem rectã ergo relatio erit principium productionis Spiritus Sancti. Saltem vt voluntas recta, sicut recta est ratio volẽdi. Ideo sic voluntas infinita omnino nihil addendo ibi, obiecto præsente, necessario est in actu volendi, ita quod ad nullũ actum volendi est in potentia contradictionis, quia tunc componibilis, & ipsa pro obiecto adęquato habet infinitum volibile, ergo necessario actu vult illud, & ita de productione, vltra sicut de necessaria operatione.

Secundo probatur ex ratione potentiæ, quæ potest habere obiectum adæquans capacitatem eius, igitur vt infinitum, & non vt contentum sub illo obiecto, quia tunc ab aliquo finito dependeret in operando, & ita vilesceret.

Sicut probatur art. 12. Meta t. cap. 51. de intellectu. Nez. n. 3.

Tertio probatur ex ratione actus, quia volitio infinita non dependet a finito, ergo finitum non est primum obiectum eius, quæcunque volitio ibi possibilis est infinita.

Restat tertium dubium, vbi dicitur, quod natura agit per impressionem sicut intellectus, voluntas autem nõ.

Contra, hoc est falsum, & improbatum distin. 2. & 5.

Item non ad propositum, quia quęritur de distinctione principij actiui in modo agendi siue eliciendi actionem, siue in aliquid agat siue non.

Alia responsio verbum est formaliter notitia memoriæ voluntas eliciens dat obiecto primum donum, quia amorem, & in hoc se, nec ex ista ratione est donum, vnde nec aliud simile obiecto præsentato, ideo amor non gignitur, nec est imago Spiritus sãcti ita sicut filius. Hoc quidẽ bene verũ est de imagine, sed nõ saluatur quomodo hęc principia elicere possunt diuersimode, quamuis ponatur aliqua distinctio in terminis comparatis ad principia in assimilari tantum.

A.l. aliqd.

Tertia via, quod est necessitas, vt actus tendit in obiectum, non tamen vt elicitur a potentia vel aliter, si vt in actu quasi iam ut elicito firmatur, non tamen ut quasi prior actu elicit illum. D

Contra ista arguitur, ergo ex parte principij, vt quasi pręcedit actum, est necessitas ad eliciendum, nec uoluntas repugnat necessario: quia uoluntas perfecta potest habere conditionem perfecti principij productiui.

Item è conuerso necessitas non tollit libertatem propter nunc dictum.

Item nèccessario agere est conditio modi operandi, ergo non repugnat alteri diuidenti principium actiuum sicut nec modus illi, cuius est modus. Sicut ergo duplex est principium, ita duplex est necessitas conueniens, nec est alia ratio distinctionis, nisi quia ho est hoc, ergo non omnis necessitas est naturalis, strictè accipiendo naturale, quo modo uoluntas non est natura.

Alia est difficultas, si hac est libera propter identitatem producentis ad productum. Goffre. sicut habetur dist. 13. opp. Dicit, quod per modum uolõtatis, quia præsupposita productione alia producitur, sed omnino vniformiter in re, sicut filius, quia nullam distinctionem ponunt intellectus, & volũtatis. Nisi enim per comparationem ad extra, & ita in his duobus verbis euacuat difficultates primi libri. Et hoc in re idem per intellectum diuinum intra.

Ad arg. 1. A D argumenta principalia, Ad primum dico, quod illa diffinitio naturæ probat, quod Spiritus Sanctus non producitur, vt similis ex vi productionis suæ, & verum est, quod non est imago patris sicut filius, qui, ex vi productionis suæ procedit ut similis patri.

Ad 2. Ad secundum responsum est alias diffuse dist. 2. q. 4. in illa quæstione, qua quærebatur utrum possent plures esse productiones in diuinis.

A Ad tertium dicendum est sicut dictum est dist. 2. q. de productionibus, q̃ differentiæ accidentales potentiarum actiuum, & factiuum non sunt differentiæ productiuæ potentiæ. Generaliter. n. tali principio producitur illud cuius est tale principium productiuum, vel in eo, in quo est, si natum est illud recipere, vel in alio, vel in nullo. Si in nullo, quia nihil natum est recipere illud, tunc producitur per se subsistens, si potentia productiua sit perfecta respectu subsistentis, ita est in proposito, voluntas qua producens producit, nec agit producendo in supposito, in quo est, nec facit producendo in alio, sed producit terminum per se stantem, vt personam, quæ in nullo recipitur subiectiue. Aliter est responsum distin. 6. vbi dictum est, quod productio non est intellectio formaliter, & quomodo tunc intellectus potest esse principium, non tãtum B intelligendi, sed etiam dicendi.

Scilicet q. 4. 2. partis, 2. dist. in solutione 3. q. 2 partis, 2. distin.

Ad 4. Ad vltimum dicendum est, q̃ necesse est ad actũ amandi, siue ad actum amoris amatum esse præcognitum. Hoc dicit Beatus Aug. 15. de Tri. c. 27. Sed non oportet ipsam dilectionem esse præcognitam, puta si offertur mihi aliqd bonum honestum, non oportet, quod antequam possem habere illum actum amandi, circa illud, quod pręcognoscam illum actum. Ita in proposito oportet essentiam diuinam, cuius amor spiratur, esse præcognitam patri, & filio ad hoc, vt spirent, sed non oportet in isto instanti originis concedere Spiritum sanctum, qui est amor spiratus esse præcognitum patri, & filio, licet in instanti æternitatis sit tota Trinitas nota cuilibet personæ in Trinitate, q̃a distinguendo inter instantia originis non distinguitur inter durationem, & durationem, sed tãtum a quo quia sit.

C Aliter posset dici, quòd in illo priori signo originis antequam intelligatur Spiritus sanctus spirari, pater, & filius cognoscunt Spiritum sanctum, vt intuitiue, licet non vt existentem in se, quia cognoscunt essentiam diuinam, quæ est ratio cognoscendi intuitiue quodcunq; obiectum intelligibile, sicut Trinitas cognouit creaturam etiam intuitiue antequam producatur, quia essentia sua, quam intuetur est ratio perfectissime cognoscendi omnia alia, & per consequens est ratio cognoscẽdi intuitiue quodlibet cognoscibile, licet nullum existeret in se.

DISTINCTIO XI.

Hic dicendum est Spiritum sanctum a patre esse, & filio, &c.

Q V Æ S T I O. I.

De processione Spiritus sancti.

IRCA distinct. 11. Quæro duo. Primo: Vtrum Spiritus sanctus procedat a patre, & filio. Quòd nõ. Dam. lib. 1. c. 8. A patre procedentem, & in filio quiescentem Spiritum sanctum dicimus. Item c. 11. Spiritum sanctum dicimus ex patre: ex filio non dicimus. Item idẽ in epistola de Trisagio ad Iordanũ Archimadritam ita si. Pater, & verbũ, & Spiritus sanctus, E & subdit. Ex patre quidem, filij autem, & non ex filio, sed Spiritus oris Dei.

a.l.7. idem habet c. 10.

Arg. 1.

Arg. 2. Item per rationem Græcorum nihil tenendum est, vt articulus fidei, nisi quod continetur in Euangelio, quod complete continet fidem, aut saltem in scriptura noui testamenti, sed non videtur expressum in nouo testamento, q̃ Spiritus sanctus procedat a filio, ergo &c.

Arg. 3. Item dilectio in nobis non procedit a verbo, quia notitia non habet causalitatem respectu volitionis, igitur similiter nec in prototypo.

Item voluntas ponitur tertia pars imaginis, 15. de Tri. cap. vlti. Igitur non est principium producendi, sed productum. Respondeo, dilectio vocatur voluntas, sed voluntas potentia pertinet ad parentem, licet non cõstituat parentem, sed quasi aduenit, sicut secunda fæcunditas in patre.

Item

Arg. 4.

Item spiratio passiua est propria vni personæ in diuinis, igitur, & actiua. Probatio consequentię. Vtraque.n. videtur æque perfecta, & æque incommunicabilis.

Ratio ad opp.

Contra. In symbolo Niceno. Ex patre, filioq; procedit. Athanasius etiam in symbolo: Spiritus sanctus a patre, & filio.

IN ISTA quæstione dicũtur Greci discordare a Latinis, vt videntur auctoritates Damasceni sonare, sed de ista discordia dicit Lincoiniensis in notula quadam super finem Epistolæ de Trisagio, quod sententia Græcorum est, quod Spiritus Sanctus est Spiritus filij, sed nõ procedens a filio, sed a solo patre, per filium tamen, & videt hæc sententia contraria nostrę, quia dicimus Spiritum sanctum a patre, & filio procedentem.

An Greci sint Hęretici.

Sed forte si duo sapientes, vnus Græcus, & alter Latinus, vterque verus amator veritatis, & non propriæ dictionis, vnde propria est, de hac visa cõtrarietate disquirerent, pateret vtiq; tandem ipsam cõtrarietatem non esse veraciter realem, sicut est vocalis. Alioquin, vel ipsi Græci, vel nos Latini sumus vere hæretici. Sed quis audet hũc auctorem Ioanem. s. Dam. & Beatos. s. Basilium, Grego. Theologũ, Greg. Nazianzenum, Cyrillum, & similes patres Græcos arguere hæreseos? Quis iterum argueret hæreseos beatum Hieronimum, Augustinum, & Ambr. Hyla. & cõsimiles Latinos? Verisimile igitur est, quod nõ subest dictis verbis contrarijs contrariorum sanctorum sententia discors. Multipliciter.n. dicitur, sicut hoc huius, sic hoc ex illo, vel ab illo, qua multiplicitate forte intellecta, & distincta, pateret contrariorum verborum non discors sententia. Quidquid sit de eis, ex quo ecclesia catholica declarauit aut hoc esse tenendum, sicut de substantia fidei, sicut patet extra de sum. Tri. & fide Cato. c. firmiter, tenendum est, quod Spiritus Sanctus procedat ab vtroq;.

Ratio Spiritum sanctum procedere a Patre, & filio.

Ad hoc est ratio talis, habens principium perfectum productiuum prius quam intelligatur habere productum potest illo principio producere, quando s. principium est ita perfectum, quod non dependet a passiuo, nec potest per aliquid impediri, sed filius habet voluntatem, quæ est principium productiuum amoris adæquati, & habet eam, vt præintelligitur producto, actu volũtatis, ergo potest ea producere, igitur, & ea producit. Probo minorem. Generatio, & spiratio habent aliquem ordinem inter se, ita, quod aliquo mõ generatio est prius spiratione. In illo priori cõmunicatur genito omnis perfectio diuina, quæ sibi non repugnat, & ita voluntas, ergo habet tunc voluntatem, vt priorẽ producto per actum voluntatis, quia adhuc non intelligitur productio aliqua facta per modum, uel actum voluntatis.

Assumptum etiam de ordinem istarum productionum, licet videatur esse manifestum ex ordine potentiarum, probatur tamen per hoc, quod quando duo actus primi habẽt ordinem in aliquo, si vterq; sit perfecte actiuus, habebunt etiam consimilem ordinem in eliciendo suos actus. Addidi autem perfecte actiuus ad excludendam formam substãtialem, & qualitatẽ in corporibus, vbi licet forma substantialis sit actiua, & qualitas similiter, & forma substantialis sit prior qualitate, tamen qualitas habet actum suũ prius, sed hoc est imperfectione actiuitatis formæ substãtialis. In patre autem intellectus, & voluntas sunt perfecte principia actiua, & habent ordinem quẽdam, quia fœcunditas intellectus constituit ipsum patrem nõ aũt fœcunditas voluntatis, ergo ista fœcunditas intellectus aliquo modo prius habebit actum suum, quam fœcunditas uoluntatis actum suum.

a. s. incorruptibilibus.

Hẽr quol. 6 q. 1. & in summa ar. 54 q. 6.

Probant alij istũ ordinem productionis ad productionem, per hoc, quod sicut se habet intelligere ad velle ita dicere ad spirare, sed ista probatio videtur deficere. Velle .n. præsupponit intelligere, quia per illud intelligere, obiectum illud, circa quod dicitur esse dilectio est sufficienter pręsens, absq; illa intellectione nõ esset sufficienter præsens voluntati, vt posset velle, sed per actum dicendi nõ est pręsens voluntati præcise obiectũ cuius amor spiratur, quia sic pater voluntate spirat, in eo tñ non habetur obiectum præsens formaliter per notitiam genitã, quia nihil noui notitia genita, vt dicit Aug. 13. de Trin. Sed intellectione sibi ingenita habet obiectum sibi præsens, & ista est notitia, quæ presupponitur actui spirandi: ergo non est similis necessitas, quod generatio præsupponatur spirationi, sicut quod intellectio præsupponatur volitioni.

Concedo, quod instantia bene probat, quod non est similis necessitas, sed inter intellectionem, & volitionem est ordo propter duo. Vnum est propter præsentiam iam dictam: aliud est propter istarum potentiarum ordinem in operando, quia istæ potentiæ tales sunt, quod vna est naturaliter ordinata prius operari, quàm alia. Prima ratio non est ratio prioritatis generationis ad spirationem, sed secunda. Sicut.n. inquantum sunt potentiæ operatiuę est aliquis ordo inter operationes earum, ita inquãtum sunt potentiæ productiuæ est aliquis ordo productionis earũ, licet non sit ordo necessitatis propter præsentiam obiectũ talem habendam.

Exẽplum notabile.

Exemplum huius est. Si in igne calor, & siccitas sint causæ, vel potentiæ actiuæ, natæ tamen ordinate elicere actus suos, ita quod siccitas non possit desiccare, nisi calor prius calefaciat, ista necessitas ordinis non est, quia per calefactionem fit obiectum desiccabile præsens sicco, vt desiccet, sed propter naturam istarum potentiarum actiuarum, & si in illo priori in quo calidum calore calefacit, communicaret calefacto, vel produceret in calefacto: nõ tantum calorem, sed etiam siccitatem quam habuit, calefactum eadem siccitate desiccaret cum calefaciente, quia in illo instanti naturæ, in quo est desiccatio, vna siccitas est in calefaciente, & calefacto. Ita intelligendum est hic, quod in illo signo originis, in quo pater producit actum voluntatis, principium productiuum idem est in patre, & filio, & ideo filius eadem productione producit Spiritum sanctum cum patre.

AD AVCTORITATES Dama. videtur posse responderi per notulam illam in Linc. de qua dictum est. Prima tamen auctoritas eius posset exponi, si loquatur de voluntate, & non de Spiritu sancto, quia tunc posset dici, quod voluntas, quæ est principium spirandi, ipsa est a patre in filium, quia pater communicat eam filio, & quiescit in filio, hoc est, nõ vlterius communicatur sua ratione principij fecundi, licet eadem voluntas communicetur Spiritui sancto in se, sed litera Dama. ibidem videtur loqui de persona Spiritus sanctus, & non de voluntate qua spiratur.

Ad arg.

Ad rationem illam de Euangelio, dico quod Christũ descendisse ad inferna, non docetur in Euangelio, & tamẽ tenendum est sicut articulus fidei, quia ponitur in symbolo Apostolorum. Ita multa alia de sacramentis Ecclesiæ non sunt expressa in Euangelio, & tamen Ecclesia tenet illa esse tradita certitudinaliter ab Apostolis, et periculosũ esset errare circa illa, quæ nõ tñ ab Apostolis descendũt per scripta, sed etiam quæ per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenenda sunt. Nec Christus in Euangelio docuit omnis pertinentia ad dispensationem sacramentorũ. Dixit.n. discipulis suis in Ioanne. Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatẽ. Multa igitur docuit eos Spiritus sanctus, quæ non sunt scripta in Euangelio, & illa multa quædam per scriptura, quædam per consuetudinem tradiderunt. Similiter diuersa symbola diuersis temporibus sunt ædita contra diuersas hæreses de nouo orientes, quia quando insurgebat noua hæresis, necessarium erat declarare veritatem, contra quam erat illa hæresis, quæ veritas, & si prius erat de fide, non tamen erat prius tantum declarata sicut tũc contra errorem illorum qui eam negabant.

Cap. 16.

Ad 3.

Ad aliud de verbo nostro dico quod illud imperfectionis est in imagine creata, quia verbo non communicatur eadem natura, cum mente, & ideo nec libertas formaliter. Verbo autem diuino communicatur natura patris, & eadem voluntas cum patre, & ideo habet eam vt fœcundam, respectu productionis Spiritus sancti, quia intelligitur ordine originis præhabere illam antequam Spiritus sanctus spiretur.

Ad vlt.

Ad vltimum dico, quòd nõn sequitur, quia non potest natura diuina possibilibus productionibus haberi in vna persona, sicut patebit in sequenti quæstione: quia vtraq; productione haberet naturam, & neutra haberet, tamen

vna

vna persona potest pluribus productionibus communicare naturam, & plures personæ possunt vna productione producere personam, & ideo si passiua sit tantum in vno non sequitur, quod etiam actiua sit tantum in vno.

QVÆSTIO. II.

Vtrum si Spiritus sanctus non procederet a filio posset stare distinctio realis ipsius a filio.

Arg 1. Bo. li. 1. c. 12 VOD non, quia secundum Boetium de Trinit. Essentia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem, ergo nulla persona distinguitur ab alia, nisi quę refertur relatiue ad illam, sed si Spiritus sanctus non procederet a filio non posset stare distinctio realis ad ipsum, quia non B referret ad ipsum, igitur, &c.

Ad 2. Præterea. Aug. 2. de Ci. c. 10. Sed ideo simplex dicitur, supple Deus, quam quod habet, hoc est, excepto, quod relatiue, quęque persona ad alteram dicitur sicut pater habet filium, & non est filius. Spiritus sanctus igitur, si non procederet a filio, esset filius, quia tunc non relatiue diceretur ad eum.

Ratio ad opp. Contra. 5. de Tri. c. 14. vel 32. apparet, quod Spiritus sanctus non est filius, & si exeat a patre, quia exit non quomodo natus, sed quomodo datus.

Gof quol. 7. q. 4. HIC DICITVR, quod quęstio nulla est, quia positio includens incomposibilia non potest poni, nec sustineri, quia in ea statim includitur redargutio, quod est inconueniens vltimum, ad quod potest respondens reduci. Tali. n. positione posita, nulla regula disputationis potest C saluari. s. ex positis concedendo sequens, & negando repugnans, quia statim oportet concedere repugnantia, quæ includuntur in posito. Quòd autē istud positum quod ponitur, sit tale, probatur, quia summo necessario repugnat summum imposibile, quidquid est in Deo ad intra, est summe necessarium, ergo repugnans sibi est summe imposibile, ergo positio supponēs Spiritum sanctum nō procedere a filio est summe imposibile, quia oppositum est summe necessarium. s. ipsum procedere a filio, & imposibile includens incomposibilia videtur esse magis imposibile, quam imposibile talia non includens, ergo, &c

Impugnatur Go. f. CONTRA istam positionem est hoc, quod ista positio videtur esse fuga quæstionis. Mouetur. n. quęstio vt inquiratur, quid sit principium distinctiuum reale filij a spiritu D sancto. Vtrum filiatio, an sola spiratio actiua. Quia si filiatio, igitur per quæcunque incomposibile circumscripta spiratione actiua, adhuc remanebit ratio distinguendi.

Præterea. Licet positio, quę statim ex intellectu suo includit contradictoria, non posit admitti, tamen illa, quæ ex intellectu suo tantum vnum contradictorium includit, & aliud non, nisi per consequentiam accidentalem, vel per locos extrinsecos, bene videtur posse admitti, quia tali positione posita, possunt sustineri regulæ disputationis. Potest enim concedi sequens consequentia essentiali, & negari repugnans. Si autem inferatur aliud repugnans sequens per locum extrinsecum, vel consequentia accidentali, negandum est illud sequi, quia propositio illa per quam talis consequentia teneret destrueretur ex positione. Nunc autem spiratio actiua non est de per se intelle- E ctu filij, vt persona est, sed quasi passio communis patri, et filio, igitur circumscripta illa ponendo filium in esse filij, ponuntur contradictoria ex primo intellectu positi, sed tantum alterum. s. quod filius sit filius, & reliquum, non nisi ex consequentia accidentali, & per locum extrinsecum, ex remotione quasi passionis remouendo q. subiectum, igitur ista positio non sic includit opposita, quin possit admitti.

Item si aliquid essentialiter inclusum in aliquo ponatur remoueri ab eo, quod tamen non sit ratio inhærentię prædicati, bene potest quæri an isto, vel illo circumscripto insit tale prædicatum, vel non: etiam quantumcunq; positum includat contradictoria, non tamen repugnat huic proposito, quin altera pars huius quæsiti sit determinate danda, puta si circumscribatur ab homine animalitas, quod A tamen includit incompossibilia, & queratur. Vtrum hoc circumscripto, possit homo distingui ab asino? Videtur determinate posse responderi, quod sic, quia non per animalitatem conueniebat homini sic distingui, sed per rationalitatem, igitur licet spiratio actiua esset de ratione filij, adhuc tamen ipsa circumscripta quæri potest. Vtrum filius distinguatur a Spiritu sancto, vel non? Quia non quæritur nisi vtrum prædicatum circumscriptum fuit præcise causa distinctionis, vel aliud prædicatum non circūscriptū.

Præterea. Aliud est ponere aliquid, & illo posito vlterius quærere de aliquo proposito, & aliud est quærere de veritate alicuius conditionalis, quia quærere de aliqua conditionali ad nihil obligat, & si igitur aliquam probabilitatem haberet opinio dicēdo, posito quod Spiritus sanctus non procederet a filio &c. Nullam tamen probabili- B tatem habet, quando quæstio sic est proposito sicut eam proposui. Vtrum si Spiritus sanctus non procederet a filio, posset stare distinctio realis ipsius a filio? Ibi. n. quæro de conditionali quadam. s. si Spiritus sanctus non procederet a filio, an sequatur essentialiter ipsum non distingui ab eo? Ita quod oppositum consequentis non possit stare cum antecedente, loquendo de formali intellectu eorum.

Contra istam opinionem etiam sunt multæ auctoritates. Vna Aug. 5. de Trin. cap. 6. vel 13. Si pater non esset innascibilis nihil prohiberet eum genuisse filium, & tamen illa positio concomitanter includit incompossibilia, scilicet quod pater non sit innascibilis. Et Ricar. 3. de Trinit. c. 16. Si sola vna persona in diuinitate esset, nihil prohiberet eam habere plenitudinem sapientiæ, vel intelle- C ctus, cum tamen concomitanter ad plenitudinem sapientiæ, vel intellectus, sequatur pluralitas personarum.

Item etiam Phil. 4. Physic. arguit. Posito, quod esset aliquod spatium, & non haberet corpus sensibile, sed sonum, vel colorem, quęrit vtrum esset vacuum, & respondet, quod si natum esset recipere corpus, esset vacuum: si non, non. Ergo tali posita positione, quæ tamen per ipsum ponit incomposibilia, quia accidens, vt sonum, & colorem esse sine subiecto, potest quæri de aliquo, an sequatur. s. intelligendo de naturali consequentia, quia etsi positum includat incompossibilia, non tamen omnia incompossibilia naturali consequentia, sed ad ipsum potest sequi aliquod contradictorium naturali consequentia, & aliquod aliud nullo modo, nisi sicut ad impossibile quodlibet. Tex. 58.

D IDEO ADMITTENDO quæstionem, est vna opinio, quæ dicit, quòd si non procederet ab eo nullo modo distingueretur ab eo, & habet pro se duas rationes. Vna ratio est ista. Relatio in diuinis, aut distinguit secundum quidditatem, aut secundum esse. Non secundū esse, quia sic transit in essentiam, igitur secundum quidditatem, sed secundum quidditatem tantum respicit oppositum, igitur tantum distinguit ab opposito, sed posita illa hypotheси non essent in filio, & Spiritu sancto relationes oppositæ. D Th. 1. p. sum. q. 36. ar. 2. Ægi. quoli. 1. q. 16. vide D. Th. quoli. 4. ar. 7. optime cum Scoto hic.

Secunda ratio est talis. Si relationes disperatæ possent sufficienter distinguere personas, ergo cum tales duæ sint in patre, vt generatio actiua, & spiratio actiua, pater esset duæ personæ.

Confirmatur ratio, quia tantam distinctionem viden- E tur habere istæ relationes, spiratio actiua, & generatio actiua, quantam habent eorum relatiua, vel correlatiua. Igitur ita possunt hæc distinguere sicut illa.

Auctoritas adducitur Ansel. libro suo de processione Spiritus Sancti. Sed quia ipsum adducit vterque pro se, & fit altercatio magna de intentione eius, quę fuerit, ideo hic nolo multum circa intentionem eius immorari.

CONTRA istam opinionem sunt rationes, quæ sumuntur ex duobus medijs. Primum medium est ex ratione formali constitutiui. Secundum medium est ex distinctione emanationum. Impugnat. o. D. Th.

Ex primo horum arguitur. Quocumque formaliter aliquid constituitur in esse, eodem distinguitur, quia eodem est aliquid ens, & vnum vnitate conuenienti tali entitati, & si vnum, igitur in se est indistinctum, & ab alijs distinctum, sed filius cōstituitur in esse personali filiatione,

ergo

ergo & ea formaliter distinguitur ab omni alia persona, igitur per impossibile, vel incompossibile, circumscripto quocunque alio, & maxime posteriori filiatione, remanebit filius filiatione, distinctus personaliter a quacunque persona. Assumptum patet quia filius non constituitur in esse personali spiratione actiua, quia illa est cõis patri, & filio, & non sunt in eo proprietates positiuæ aliæ, quã generatio, passio, & spiratio, actio: ergo, &c.

Respondetur, quod formali constitutiuo nõ distinguitur aliquid a quocunque, sed tantum ab illis, cum quibus maxime conuenit, & a quibus non distinguitur aliquo alio, nisi illo formali constitutiuo. Exemplum homo rationalitate non distinguitur a lapide, sed a speciebus animalis cum quibus conuenit maxime, & a quibus in paucissimis videtur distingui. A lapide distinguitur animalitate, quæ non est formale constitutiuum eius, quia lapis est G inanimatus, ita dicitur in proposito, quod filius cum patre conuenit in spiratione actiua, & in hac distinguitur a Spiritu sancto. Proprio autem suo formali .s. filiatione distinguitur patre, cum quo maxime conuenit, quare, &c.

Contra istud, & primo, quia quodlibet habens aliquod esse distinguitur, distinctione conueniente illi esse, a quocunque alio, per aliquod, quod est de ratione eius inquantum habet tale esse. Filius igitur personaliter distinguitur per aliquod, quod est de ratione eius inquantum est persona. Spiratio actiua non est de ratione eius inquantum persona, sed filio iam posito est quasi proprietas aduentitia. Ex hoc etiam patet, quod exemplum adductum non est ad propositum, quia & si homo distinguitur a lapide, non per rationale primo distinguitur, tñ per aliquid quod est H de essentia sua, ita quod inconueniens esset ipsum per nihil, quod est de essentia sua a lapide distingui, sed tantum risibilitatem, ita est ergo in proposito.

Ex hoc etiam patet, quod exemplum concludit propositum, homo.n. non distingueretur essentialiter a lapide inquantum animal, si animal non esset de essentia eius, qđ tñ est, licet non sit vltimum, constitutiuum eius. Sic aũt arguitur in proposito. Quodcunque distinguitur ab alio per se inquantum tale, distinguitur per aliquod, quod est per se de ratione eius inquantum tale, filius per se distinguitur a nõ filio, igitur per aliquod, quod est de essentia eius, sed hoc non est vis spiratiua. Consequitur.n. proprietatem constitutiuam eius, ergo, &c.

Secundo sic. Per formalem constitutiuum distinguitur constitutum ab omni alio, etiam si per impossibile quodcunque aliud ab illo circũscribatur, quia per illud distinguitur primo, i. adæquate ab omni non tali, sed quodcunque non habens illam formam constitutiuam est non tale, igitur per illam distinguitur ab omni alio non habente illam. Ista ratio declaratur, quia licet homo nõ tantum per rationale distinguatur a lapide, sed etiam per animalitatem, non etiam primo distinguitur per rationalitatem, idest non adæquate, quia tunc quodlibet distinctum a lapide esset rationale, sed adæquate in genere corporis, primo distinguitur a lapide per animatum, tamẽ circumscribendo per intellectum ab homine, quodcunque aliud a rationali, per illud solũ distingueretur essẽtialiter a quocunque non rationali, & ita a lapide, qui non est rationalis, non igitur tantum illud distinguit realiter, quod distinguit adæquate, sed etiam illud, quod solum si poneretur, esset incompossibile illi a quo distinguitur.

Confirmatur ista ratio principalis sumpta ex proprio cõstitutiuo, quia si patre p impossibile non spiraret, sed filius, adhuc tamen patre paternitate distingueretur a filio, & Spiritus sancto, sicut paternitate constituitur in esse personali.

Ex secundo medio .s. ex distinctione emanationum arguitur sic. Generatio distinguitur a spiratione, & hoc per impossibile circũscripto oĩ alio a ratione generationis, & spirationis, aut saltem circumscripto hoc, quod spiratio actiua esset a filio, dum tamen staret distinctio principiorũ generandi, & spirandi, ergo & quolibet tali circũscripto staret distinctio a filij, & Spiritus sancti. Probatio consequentiæ, quia impossibile est vnam personam duabus productionibus totalibus accipere esse. Nulla.n. productione aliquid accipit esse, qua per impossibile circumscripta, non minus acciperet esse, sed si productione hac, & F illa acciperet aliquid esse, & vtraq; complete, quia vtraq; esset perfecta, igitur vtraque circumscripta haberet esse per alteram complete, & ita neutra, & vtraque acciperet esse.

Ad istam rationem ponuntur aliquæ responsiones ad antecedens, & quia de hoc tractabitur dist. 13. modo non insisto. Conclusiones istarum rationum concedo, & magis patebit propositum declarata illa distinctione emanationum.

AD AVCTORITATEM Boetij concedo, q relatio multiplicat Trinitatem, & tamen non tantum distinguit a relatione opposita, sed a qualibet relatione disperata, cui formaliter nõ est idem, quia sicut in genere qualitatis albedo non tantum distinguitur ab altera qualitate G contraria, sed etiam ab omni alia disperata, quia nõ est albedo dulcedo formaliter, nec odor, & si aliqua disperata esset incompossibilis alteri disperatæ in eodem supposito, non tantum distingueretur natura a natura, sed etiam requireretur distinctio suppositorum: ita aliqua relatio disperata ab alia relatione disperata distinguitur, absq; aliqua alia incompossibilitate. Aliquæ autem non tantum habent distinctionem, sed etiam incompossibilitatem, siue incompossibilem rationem in eodem supposito, quales sunt relationes disperatæ accipiendi naturam, quia persona, quæ disperatis modis acciperet naturam non vnico modo haberet naturam.

Ad Aug. de Ciu. Dei. Dico, q quælibet persona hoc est, quod habet, nisi quod relatiuum habet correlatiuum, & non est illud. Posita autem illa hypothesi, Spiritus sanctus H non haberet filium, vt correlatiuum, & spirantem, & iõ non sequitur, quod Spiritus sanctus est filius, quia non haberet filium, nec sicut intrinsece, nec sicut correlatiuũ originans, excipit autem Aug. quod illud, quod habetur non est habens, quando habetur vt correlatiuum. Non igitur accipit Aug. nisi quod habetur, vel eo modo, quo dicitur filius habere diuinitatem. Vel quo modo dicitur habere patrem, vnus modus est habendo formaliter, vel essentialiter, alius modus est habendo correlatiue, vel originaliter.

A. l. intrinsecum.

AD RATIONES pro secunda opinione.

Ad primam dico, q tam secundum quidditatem, quam secundum esse manet ibi relatio. Quocunque enim modo manet, secundum quidditatem, manet secũdum eius esse, quod est esse ad aliud, quia quidditas relationis non I potest esse sine esse ad aliud, quia intelligendo relationem sine esse ad aliud, non intelligitur relatio, sed absolutum, quia secundum Aug. 7. de Tri. c. 1. vel 6. Si est ad aliud nõ est substantia, & si est substantia siue ad se, iam non est relatio. Quocunque etiam modo transit esse, transit & quidditas: quia sicut esse ad aliud, quod est esse relationis, vere est idem essentiæ, ita & quidditas relationis est idem essentiæ. Nihil enim est ibi, quod non est idem. Manet igitur, & quidditas, & esse, quia relatio non est formaliter essentia diuina: quia sicut dicit Aug. 7. de Tri. c. 2. vel 12. non eo verbum, quo sapientia. Transit autem vtrumque, quia cum hoc, quod non est formaliter idem, est vere idẽ, sicut sæpe dictum est.

Vt inquit Aris. in P. c. de relationis.

Cum igitur dicis, aut distinguitur secundum esse, aut secundum quidditatem, dico, quod secundum quidditatem, & secundum esse ad aliud. K

Scilicet di. 8. specialiter, & di. 2. & in quol. q. 3.

Et cum dicis. Sic transit, ergo non sic distinguit. Consequentia non valet, quia transit secundum identitatem, & manet secundum formalitatem, & quia non oportet veram identitatem esse formalem, quia formalis ratio huius transeuntis non est formaliter ratio illius essentiæ, in quam transit: ideo huic rationi formali competit, quod est huic proprium: est autem ei proprium, distingui realiter ab omni relatione tam opposita, quam disperata ei incompossibili, & ideo cum hoc, quod vere trãsit, vere manet, quantum sufficit ad distinctionem realem, tam ab opposita relatione, quam etiam a relatione disperata sibi incompossibili.

Ad secundam cum dicitur de duabus proprietatibus in patre, responsum est dist. 2. parte 2. q. 2. Non enim oportet tantam esse distinctionem, vel incompossibilitatem pro-

Soluenda secundum articulum.

ductio-

ductionum actiuarum, quanta est productionum pasſiuarum, quia impoſſibile est idem duabus productionibus oppoſitis produci, & accipere eſſe, non autem est incompoſsibile idem duabus productionibus actiuis communicare eſſe distinctis perſonis.

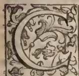
Pro hac concluſione, quòd Spiritus ſanctus distinguitur a filio, etiam ſi non procederet ab eo. Nota auctoritatem expreſſam beati Anſelmi de proceſsione Spiritus ſancti, cap. 1. in fine, vbi dicit ſic. Filius autem, vt interim aliã cauſam dicam, quoniam nondum conſtat, quod Spiritus ſanctus ſit de illo, & procedat, ideo non est Spiritus ſanctus, nec Spiritus ſanctus est filius, quia filius naſcendo habet eſſe de patre, Spiritus ſanctus vero non naſcendo, ſed procedendo. Item cap. 3. facit iſtam conſequentiam ex intentione, circa medium cap. Si inquit Spiritus ſanctus non erit de filio ſequitur de Spiritu ſancto filium B eſſe. Quæro de veritate huius antecedentis, quia aut ideo Spiritus ſanctus non procederet a filio, quia eſſent eadem perſona, & ſi ſic intelligitur conſequẽtia Anſelmi. Quia ſi ſic non magis erit filius de Spiritu ſancto, quam è conuerſo. Si autem intelligat Anſelmus, quod ſint distinctæ perſonæ, igitur habetur distinctio inter eas ante proceſſionem, quod est propoſitum. Iſta auctoritas est ponderanda.

DISTINCTIO XII.

Item quæritur, cum Spiritus ſanctus a patre procedat, & a filio, &c.

QVÆSTIO I.

De modo procedendi Spiritus ſancti.

CIRCA iſtam distinctionem duodecimam in qua Magiſter agit de modo procedendi Spiritus ſancti a patre, & filio, quæruntur tria. Primo quæro: Vtrum pater, & filius ſpirent Spiritum ſanctum inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo distincti. Quod inquantum distincti, Aug. 6. de Trin. c. 5. vel 16. Spiritus ſanctus est communis vnio patris, & filij, ex hoc accipitur communiter, ꝙ est nexus amborum. Nexus autem non est aliquorum, D niſi inquantum ſunt distincti. Est autem nexus eorum inquantum procedit ab eis, ergo procedit ab eis inquantum ſunt distincti. — Arg. 1.

Item actio est ſuppoſiti, igitur duorum ſuppoſitorum non est vna actio, Spiritus ſanctus autẽ producitur actione patris, & filij, vt agentium, igitur inquãtum distincti. — Arg. 2. 1. Meta. in proœmio. & 2. Ethi. c. 7.

Item ſi producunt inquantum omnino vnum, aut inquantum vnum in eſſentia, aut inquantum vnum in perſona, aut inquantum vnum in vi ſpiratiua. Non inquantum vnum in eſſentia, quia tunc Spiritus ſanctus produceret ſe, quia est vnum in eſſentia cum patre, & filio. Nec ſecundo modo inquantum vnum in perſona, quia ſic nõ ſunt vnum. Nec tertio modo inquantum ſunt vnum in vi ſpiratiua, quia tunc ſequitur quod pater eſſet duo principia reſpectu filij, & Spiritus ſancti, propter duas vires E productiuas in ipſo reſpectu eorum. — Arg. 3.

☞ Item amor notitiæ genitæ est tertia pars imaginis, igitur amor procedens est amor verbi. Antecedens probatur diſt. 6. per Aug.

Reſponſio est, quia tres ſunt actus voluntatis reſpectu obiecti. ſ. actus elicitus, complacentiæ, & imperij. Tertio nullo modo in Deo, quia nec in nobis reſpectu primæ intellectionis. Primus namq; est principalior. Secundus vniuerſalior, est tamẽ vterq; eſſentialis in Deo, ſed amor procedens est principalior amor obiecti, non verbi, niſi ſit patris, neutrius forte ex prima productione, ſicut nec verbi, niſi eſſentiæ, in nobis omnis amor est procedens, ibi non, ſed tantum amor primus obiecti diligibilis.

Contra. 5. de Trinit. cap. 14. vel 34. Pater & filius ſunt vnum principium ad Spiritum ſanctũ, ſicut pater, filius, A & Spiritus ſanctus ſunt vnum principium ad creaturam, creatura autem est a tribus inquantum vnum, non inquãtum distincti, ergo, &c.

IN ISTA QVAESTIONE planum est, quod pater, & filius ſunt vnum principium Spiritus ſancti: hoc declaratum est in concilio Lugdunen. ſub Greg. 10. ſicut patet extra de ſum. Tri. & fi. catho. fideli ac deuota, & est hodie in 6. lib. Decretalium. — Deciſio quæſiti.

Ratio autem huius veritatis est iſta, quia vt dictum est diſt. 2. Pater prius origine habet actum fæcunditatis intellectus quam voluntatis, in illo priori communicatur filio fæcunditas eadem, quæ est in patre, quia in illo ſigno originis, in quo filius producitur per fæcunditatem intellectus communicatur ſibi a patre quidquid ei non repugnat: & ita fæcunditas voluntatis, igitur in alio ſigno originis, quando producitur perſona per actum fæcunditatis ſecundæ. ſ. voluntatis producitur a patre, & filio omnino, vt ab vno principio, propter vnam fæcunditatem principij productiui in eis.

SED EST difficultas alia, cum .n. voluntas iſta ſit vna in duobus ſuppoſitis, quæ ſuppoſita concorditer volunt iſta voluntate, & concordia connotet aliquam distinctionem ſuppoſitorum concordium. Vtrum pater, & filius per ſe magis ſpirent hac voluntate inquantum vna, vel inquantum concors.

Hic dicitur ſic, quod ſuppoſita producentia ſunt distincta, & propter illam distinctionem nullo modo concederentur ſpirare inquantum poſsibiles, habent .n. vnam vim ſpiratiuam. Sed vlterius illa vna vis ſpiratiua non omnino ſub ratione vnitatis ſuæ est proximum principium fæcundum ad ſpirandum, ſed ſub ratione concordis volun- C tatis, vbi connotatur aliqua distinctio, & propter iſtam distinctionem cõnotatam ex parte principij quo, poteſt concedi, quod ſpirant inquantum ſunt distincti. — Opinio Hen. in ſũ. ar. 54 q. 6. ſoluendo principale.

Iſta opin. confirmatur per Ricar. 3. de Tri. quoniam intellectus perfectam ſæcunditatem habere poteſt ad productionem verbi, vt exiſtit in vna ſola perſona, voluntas autem ad productionem Spiritus ſancti perfectam fæcunditatem habere non poteſt niſi in gemina perſona, & hoc quia fęcunditas intellectus conſiſtit in plenitudine perfectæ ſapientię, quę poteſt eſſe in vnico, dicente Ricar. de Tri. 3. c. 16. Nihil diffinitur contrarium naturæ ſi plenitudo ſapientiæ dicatur poſſe conſiſtere in ſingularitate perſonę. Natura quantum videtur etiam ſi vna ſola perſona in deitate eſſet, nihilominus plenitudinem ſapientiæ habere poſſet, fæcunditas autem voluntatis conſiſtit in plenitudine veri amoris, qui non poteſt eſſe niſi in duobus ad minus, dicente eodem Ricar. ibidem, c. 3. Non põt amor eſſe iocundus, ſi non ſit, & mutuus, quare cũ in amore eſſentiali fæcunditas voluntatis non poſſit eſſe, niſi ſumme perfectus, & iocundus ſit amor, oportet ꝙ voluntas ſi ſit fęcunda, quod ſit amor mutuus, vt ſit ſecundum eum ibidem, qui amorem impendat, & ſit qui amorem rependat. Quia, vt dicit, c. 7. ſumme diligenti non ſufficit, ſi ſumme dilectus ſummam dilectionem non rependit, & ſecundum hoc (vt ſupra dictum eſt) ad hoc, quod communis voluntatis patris, & filij ſit fæcunda ad ſpirandum Spiritum ſanctum, non ſufficit, quod ſit vna voluntas communis amborum, & amor eſſentialis in ipſa communis, qua ambo ſimul amant, et volunt, ſed oportet, quod ſit voluntas concors, & mutua duorum qua vnus ſummum amorem alteri impendat, & ille viceuerſa eundem rependat, quo exiſtente, fęcunda eſt voluntas, vt ex ipſa neceſſe ſit emanare amorem, qui eſt Spiritus ſanctus, dicẽte Ricar. vbi prius, c. 11. Quod in amore mutuo multumque feruente nihil præclarius quam ab eo quem ſumme diligis, & a quo ſumme diligeris, aliũ æque diligi velis. Probatio, itaq; conſumatæ charitatis eſt mutua communio exhibitæ ſibi dilectionis, ita quod in illo ſicut mutuo diligitur vtriuſq; dilectio, vt conſumata ſit præhabitę dilectionis conſortium, & non debet ſic eſſe, ſed ita debet ſcribi. In illis itaque, vt dicit, ſic mutuo dilectis vtriuſque perfectio vt conſumata ſit, exhibitę dilectionis conſortem æqua rõne requirit, & hoc per vim ſpiratiuã, quæ eſt concors voluntas in mutuo amore producendo Spiritum ſanctum, non ſolum, vt ſunt vnum in voluntate illa ſine

la siue amore, sed vt sunt plures inter se distincti, quæ distinctio connotatur, per hoc quod voluntas dicitur esse concors, & amor mutuus, qui nõ potest esse, nisi sit plurium secundum quod plures sunt inseparabiles. Nam hæc præpositio, cum associationem importat, quæ non est nisi plurium distinctorum, & propter hoc bene dicitur, quod pater filius, & Spiritus sanctus sunt tres coæterni, cum tamen ista negetur, pater filius, & Spiritus sanctus sunt tres æterni, per hoc etiam, quod voluntas concors est amor mutuus duorum, licet sit vnus, & idem, tamen nõ est eadem ratio eius, vt est a patre in filium impensus, & è conuerso, vt est a filio ad patrem repensus, quoniam secundum Ricar. lib. 3. c. 19. Quando duo mutuo se diligunt, & summi desiderij affectus inuicem impendunt, & istius in illum, & illius in istum, affectus discurrit, & quasi in diuersa tendit, & per hoc, quod quasi in diuersa tendit, quodam modo ratione diuersus est, sed ista diuersitas est in amore, vel voluntate essentiali, qua non obstante fęcunditas est penitus vna, & eadem in voluntate illa concordi, & amore mutuo, in qua fœcunditate pater, & filius sunt penitus vnum, & vniformiter spirans Spiritum sanctum, qui a duobus concorditer diligitur, & duorum affectus tertij amoris incẽdio in vnum conflatur, vt dicit ibidem Ricar. & secundum hoc in spiratione Spiritus sancti dupliciter est consideranda patris, & filij distinctio. Vno modo, vt accipiuntur sicut elicientes actum. Alio modo, vt intelliguntur esse concordes in amore mutuo, & in voluntate circa rationem eliciendi actum. Et ex distinctione eorum primo modo considerata, nullo modo dicendi sunt spirare, vt plures: licet enim sint plures, qui spirant, non tamen propter pluralitatem, quæ principaliter est in illis spirant, sed solum ex distinctione eorum connotata, & sic pater, & filius non spirãt Spiritum sanctum inquantum sunt plures in eliciendo actionem, licet concurrant in vnam rationem, secundum quam elicitur actio, sed vt sunt plures in vnica voluntate, quæ est ratio eliciendi actum concordando, & amorem suum in illa mutuando.

F

G

A.J. confirmatur vel cõsecratur.

H

A.J. mutuitate, vel mutatione.

Impugnat opi. Hen.

CONTRA istam opinionem arguitur sic. Si pater, & filius producant Spiritum sanctum voluntate, inquantum concorditer amantes se, ea igitur est alius Spiritus sanctus prius productus. Consequens est inconueniens. Probatio consequentiæ. Primo, quia in quocunque signo naturæ, vel originis est principium productiuum perfectum in se, & in supposito conueniente actioni, in illo signo potest esse tali supposito ratio producendi, sed voluntas infinita, vt volũtas infinita intellecta ante omne velle, habens infinitum obiectum sibi præsens est sufficiens principium productiuum spirati amoris infiniti: & pater, & filius sunt personæ conuenientes actioni, vel productioni, ergo voluntas vt in patre, & filio non intellecta, vt qua formaliter volunt, sed vt voluntas infinita habẽs essentiam diuinam præsentem sibi per actum intelligentię, est patri, & filio principium productiuum Spiritus sancti, & ita si Spiritus sanctus producatur per voluntatem, inquantum volens, siue inquantum ea pater, & filius diligunt se actu: sequeretur, quod ante Spiritum sanctum productum voluntate volente, erit Spiritus sanctus productus volũtate, vt est actus primus, quod est inconueniens.

I

Ista ratio de voluntate, quòd sit principium spirandi, vt voluntas est, non autem vt est actu volens, confirmatur dupliciter. Primo per formalem rationem uoluntatis in principiando, quæ est libertas, quæ non ita conuenit ipsi uelle. Secundo per simile de intellectu.

K

De primo arguitur sic. Voluntas, vt in nobis est actus primus, libera est ad habendum actum uolendi, non autem ipse actus volendi liber est siue principium liberum producendi aliquid, quia actus uolendi est quædam qualitas naturalis, & si est principium alicuius uidetur esse principium naturale eius, nõ liberum, sicut si ex tali actu generaretur habitus appetitiuus, naturaliter generaretur, ita quod non est in potestate actus generatio talis habitus, ut uidetur, ergo magis uidetur, quod saluatur Spiritum sanctum produci libere, si producatur uoluntate, ut est actus primus, quam si producatur uoluntate, ut est actu uolens, ut. s. intelligitur sub actu secundo.

Ex secundo arguitur sic. Filius non producitur intellectu paterno, vt actu intelligens est, ita, quod actualis intellectio sit formalis ratio, qua patre generat filium, sicut ostensum est supra distin. 2. ergo a simili voluntas, vt actu volens, non erit principium producendi Spiritum sanctum, sed voluntas vt actus primus. Parte. 2. q. 3. & 4.

Secundo probo consequentiam principalem sic. Accipiendo eandem maiorem sicut prius. s. in quocunque signo naturæ, vel originis, &c. Addendo hanc minorem, quod diuina voluntas habens obiectum primum sibi pręsens est ratio producendi amorem adęquatum illi perfectius quam habens obiectum secundarium, sibi præsens, vel saltem non minus perfecte. Ergo cum essentia diuina sit primum obiectum voluntatis diuinę, non pater, vt pater, nec filius, vt filius, quia tunc pater esse formaliter beatus in pluribus obiectis distinctis, voluntas habens essentiam diuinam præsentem sibi, siue vt amabilem, siue vt amatam, non curo in ista productione secunda magis est primum producendi amorem adæquatum illi, quam, vt habet patrem vt pater, vel filium, vt filius pro obiecto, vel saltem non minus, & ita cum voluntas prius habeat essentiam pro obiecto, quam patrem, vt pater est, prius spirabitur Spiritus sanctus voluntate, vt est essentiæ diuinæ tanquam primi obiecti, quam voluntate, vt est patris vel filij tanquam obiecti secundi.

Confirmatur ista ratio, quia essentia diuina est formaliter infinita, paternitas vt paternitas non est formaliter infinita, ergo Spiritus sanctus, qui est amor infinitus, & hoc non tantum ratione voluntatis infinitę, sed etiam ratione obiecti infiniti, vt dictum est dist. 10. Magis spirabitus voluntate, vt est essentiæ diuinæ, quæ est obiectum infinitum, quam vt est patris, vt patris, vel filij, vt filij, vt obiecti.

Si dicatur essentiam non esse primum obiectum volũtatis diuinæ, sed rationem formalem in primo obiecto, quod est persona. Hoc falsum est, tum quia vnum est primum obiectum voluntatis, tum quia ratio formalis obiecti amati prius amatur, & concedit propositum, quia tũc erit ratio formalis spirandi eo modo, quo primum obiectum concurrit ad spirare.

Ex istis duabus probationibus concluditur, quod pater non spirat Spiritum sanctum, inquantum diligit filium primo, nec filius inquantum diligit patrem, sed pater, & filius inquantum habent essentiam diuinam præsentem, vt obiectũ primum voluntatis suę, & hoc per secundam probationem consequentiæ principalis, similiter spirant inquantum habent essentiam præsentem, & non inquantum amatam actu, sed inquantum amabilem præsentatã actu intelligentiæ eorum per primam probationem consequentiæ.

Et si obijcias contra primam probationem consequentiæ, non ne prius pater, et filius sunt amantes essentiam in se, quam spirant Spiritum sanctum?

Responderi potest sicut prius dictum est dist. 6. de productione filij, quomodo pater aliquo modo prius origine intelligit, quam filius sit generatus, & tamen non sic, quod intellectio actualis patris, sit ratio gignendi filium, sed memoria in patre, ita põt dici de dilectione, qua pater, & filius diligunt se conformiter, & formaliter, & de actu spirandi.

Secundo sic, principium æque perfectum in vno supposito sicut in duobus, æque est principium agendi in vno, sicut in duobus: quia ad actionem non videtur requiri, nisi principium perfectum, quo, & quod. s. suppositum agẽs perfectum, sed voluntas æque perfecta est in vno supposito, sicut in duobus, & vnum suppositum, ęque perfectum est perfectione requisita ad suppositum agẽs, sicut duo, ergo voluntas æque potest esse principium producendi in vno sicut in duobus, ita quod illa mutuitas non sit aliqua ratio producendi ex parte principij productiui prima pars minoris probatur, quia principium quo non accipit perfectionem sibi competentem a supposito, sed dat supposito, quia eo suppositũ est perfectum, vt possit agere, ergo non est tale principium perfectius in pluribus, quam in vno, quando est idem principium in pluribus, & in vno.

Et si dicas, quod illud principium nõ est in uno, ut prin-

cipium productiuum, sed tantum sic est in duobus, & tamen derelinquitur in patre genito filio. Hoc videtur absurdum, quia omnem realitatem tam absolutam, quam relatiuam quam pater habere potest, a se habet in primo signo originis, nullam ergo habet filio genito, quam non intelligatur habere prius origine, quam filius generetur, quare & illam fæcunditatem siue illa fęcunditas ponatur relatio, siue aliquod absolutum.

Item si in patre est perfecta voluntas prius origine, quã in filio, non tamen est principium spirandi perfectum per te: quæro quid intelligitur addi, vt sit principium spirandi perfectum. Non aliud suppositum, quia illud nihil addit principio quo, sed tantum illo habet, quod possit agere, si dilectio mutua per te huius in illum, & è conuerso, ergo relatio duplex rationis erit vltimata actualitas principij spirandi, hoc est impossibile propter duo. Primo, quia nul- B la relatio rationis pręexigitur productioni diuinæ, vt probabitur dist. 13. contra opinionem ponentem intellectũ, & voluntatem in Deo distingui tantum ratione. Secundo, quia tunc essent duo principia formalia proxima spirandi, & ita duo supposita non spirarent præcise inquantum vnum, quod est contra Aug. 5. de Tri. c. 14. sicut allegatum est in opponendo.

Item si haberent duas voluntates possent concordes esse in tali mutuitate, ergo inquantum concordes spirare, non est vt vnum principium spirare, quia nec vt vnũ suppositum, nec vt vnum quo inquantum concordes.

Item, aut pater voluntate, & volitione, vt in ipso, cum ista relatione ad filium dilectum, est totale principium spirandi, aut non: si sic, sequitur quod filius non spiret, quia non habet idem quo, inquantum habet relationem è cõ- C uerso. Non enim spirat inquantum diligens, quo diligere circumscripto nihil minus spiraretur Spiritus sanctus, sed circumscripta relatione è conuerso, nihil minus spiraretur a patre Spiritus sanctus, vt totali principio, per suũ velle, vt tendit in filiũ. Si detur in prima diuisione, quòd non, sequitur quod vterque inquantum amans alterum est diminutum principium, & ambo simul vnum principium quasi per aggregationem, vt duo trahentes nauim, non autem vnum principium per identitatem principij perfecti.

A. l. spiratur aliquid — inquãtum.

Hoc confirmatur per Aug. 4. de Tri. c. 20. vel 54. pater est principium totius deitatis, & per ipsum in auctoritate præallegata, 5. de Tri. c. 14. vel 34. patet quod sunt vnum principium Spiritus sancti omnino vnum, & vniformiter sicut tres personæ sunt vnum principium creaturæ: D non autem omnino vniformiter spirarent si filius statim in suo secundo signo originis haberet fæcunditatem spirandi, & pater non haberet in primo signo suo omnino omnem fæcunditatem, sed haberet solum in secundo signo filio genito.

Et si instetur de potentia creandi, quod illa non sit in patre ante productionem filij, & Spiritus sancti, patebit responsio partim hic exponendo intentionem Ricar. & amplius in quæstione de ordine productionum intrinsecarũ ad extrinsecas.

In 2. dist. 1. q. 1. & in quol. q. 8.

Præterea. Contra illas rationes, quas innuit Ricar. pro se. s. quod amor mutuus sit iocundissimus: ex hoc sequitur, quod pater esset formaliter tali amore beatus, quia amor, quo est beatus est iocundissimus, & tunc pater nõ esset formaliter beatus in se, sed in filio obiectiue, quod E est hæreticum.

A. l. falsũ.

Item secundo contra illam rationem argun sic. In nobis amor mutuus est iocundior, quia per talem mutuitatem habetur in dilecto amplior ratio diligibilitatis, quicunque. n. dilectus potens diligere, si rediligat amabilior est, quia non tantum bonitas quæcunq; sit in eo, est ratio diligibilitatis, sed redamatio est aliqua ratio diligibilitatis, & propter hoc ipse habens illam bonitatem, quæ est prima rõ diligibilitatis, & similiter redamationem est amabilior, igitur oppositum erit in diuinis, vbi ista ratio maioris amabilitatis nullo mõ poterit inueniri, nec poni. Non enim filius est amabilior patri, quia redamans patrem, quam propter essentiam diuinam, propter quam primo amatur, nec ista redamatio est alia ratio amabilitatis in filio.

A Præterea. Amor mutuus in nobis non est iocundior nisi sciatur, sicut non amatur bonitas nisi cognita, sic nec amatur redamans inquantum redamans nisi cognoscatur eius redamatio, sed si hoc modo debent poni in diuinis amor mutuus iocundior, & propter hoc tali amore spirare Spiritum sanctum: tunc pater, & filius non tantum inquantum redamantes, sed inquantum amantes se, & scientes se redamari spirarent Spiritum sanctum, ita quod cognitio redamationis uidetur tunc esse formalius, & immediatius principium spirandi Spiritum sanctum quam amor, & ita formalius, & immediatus erit Spiritus sanctus productus per intellectum quam per uoluntatem.

Præterea. Contra opinantẽ, quia tenet, quod Spiritus sanctus posset distingui a filio, si non procederet ab eo propter eius distinctum modum procedendi a patre, si autem B fęcunditas voluntatis ad spirandum Spiritum sanctum non est, nisi ut formaliter uoluntas est in duobus, nõ posset Spiritui sancto cõpetere suus modus procedendi alius a modo procedendi filij, nisi esset a filio, ergo uidetur sibi ipsi contradicere.

Hẽr. quol. 5. q. 9.

QVANTVM ad istum articulum, concedo, ꝙ pater, & filius spirant Spiritum sanctum voluntate, inquantum omnino vna, quia ad rationem principij præcise, vt principium non requiritur nisi perfectio eius in se, & ꝙ habeatur in persona antequam intelligatur habere terminum adæquatum, voluntas autem omnino una est in patre, & filio, & ante ordine originis, intelligitur in eis quã intelligatur habere terminum adęquatum, quia ambo sũt spiratiui, & ideo uoluntas, ut in eis est idem principium productiuum respectu Spiritu sancti. Sed propter uerba C Ricar. intelligenda distinguo, quod multipliciter potest intelligi uoluntas concors, aut concordans in aliquo actu secundo elicito, puta amando idem, & tunc vel essentiam, vel amando se, & redamando, puta quod pater diligat æque filium, & è conuerso. Vel potest intelligi concors quasi habitualiter inquãtum actus primus natus est habere quasi actum secundum. Duobus primis modis nõ videtur, quod pater, & filius spirent Spiritum sanctum voluntate concordi, vt probatũ est in prima ratione per duas probationes. Nec enim dilectione essentiæ, vt probatum est in prima probatione, nec sui inuicem, vt actum est in secundam probatione, formaliter spirant, ergo oportet, ꝙ intelligatur tertio modo voluntate concordi, idest voluntate, inquantum est actus primus, in quo nati sunt concordare in actu secundo concorditer producendo amorem. D Tali inquam voluntate spirant, & magis, vt vna quam, vt cõcordi, quia vt intelligitur actus primus intelligitur vna volũtas in eis, & non habere concordiam nisi istæ modo loquendo, quia istæ personæ intelliguntur posse concordari in actu quasi secundo concorditer spirando. Saluando tamen aliqualiter verba Ricar. dico, quod quando in aliquo eodem sunt duo principia ordinate actiua illud nõ est in potentia proxima ad agendum principio secundo, nisi præintelligatur in actu primi principij, igitur pater non est omnino fæcundus potentia propinqua ad spirandum, quod est actus volũtatis vt principij quo, nisi intelligatur in actu principijs prioris, quod est intellectus, & per consequens voluntas non est principium proximum nisi, ut est in duobus. Hoc sequitur quia per illam productionem priorem, sine qua non est ista potentia propinqua uolũtas E est in duobus, quia per actum primę fęcunditatis communicatur personæ producte secunda fæcunditas. s. fæcunditas uoluntatis respectu spirationis Spiritus sancti: non tamen est alia aut minor fęcũditas in duobus, quam in uno sed eadem, & in producente, & in producto. Exemplum, istius est aliqualiter in nobis, anima enim nõ est fæcunda potentia propinqua ad habẽdum actum uolẽdi nisi sit in actuali intellectionem: licet actuali intellectione nõ formaliter producat actũ amandi, sed uoluntate, ut est actus primus, qui præexistit in anima ante intellectionem: licet nõ in potentia propinqua omnino ad agendum, si tũc anima producens intellectionem communicaret sibi fæcunditatem voluntatis non esset voluntas in potẽtia propinqua ad producendum amorem nisi prius esset productum verbum, & ita communicata sibi voluntate fęcũda, & ita nunquam esset voluntas proxime fęcunda: nisi

in duobus, non tamen ita, quod illa fœcunditas requirat de ratione sua esse in duobus quasi ipsa non posset esse in vno, immo ipsa eadem iam existeret in ipsa mēte, sed propter ordinem fæcunditatum in producendo necessario oportet secundam fæcunditatem, quando est in potentia proxima esse in duobus: Potest igitur concedi, quod pater, & filius voluntate vna, quæ est in eis spirant, quæ est perfectè fecunda in duobus suppositis existens. quia prius intelligitur cōmunicari genito, et ita esse in duobus quam quod Spiritus sanctus ea producatur.

Quō Spiritus sanctus mutua dilectione spiratur.

Sed quomodo dilectione mutua spiratur Spiritus sanctus. Respondeo dilectione: idest voluntate qua pater, & filius, vt actu primo nati sunt se mutuo diligere.

Hac inquam voluntate vt existente in eis, vt est nata ralis esse qua diligunt se mutuo spiratur Spiritus sancti non autem aliquo actu secundo quasi dilectionis aeternalis impēse, et repense. Si istud non sufficiat ad intentionē Ricar. exponat eum qui poterit, quia non videtur, quod eius determinatio bene possit stare, cum dictis Aug. qui attribuit patri, & filio perfectam rationem vnius principij respectū Spiritu sancto sicut Trinitati respectu creaturæ sic contradicat prædictis.

Qualiter autem Aug. dicat, quod pater, et filius diligūt se Spiritum sancto quasi sit mutua dilectio patris, & filij; sicut videtur loqui de Tri. lib. 6. c. 5. exponetur dist. 32. vbi Magister tractat de illa quæstione. Vtrum pater, & filius diligunt se Spiritu sancto.

A. l. 2. iuxta hāc quæro istā quæst. & est difficultas, &c. An pater, & filius possint dici duo spiratores.

IVXTA quæstionem istam est vna difficultas quasi grammaticalis, vtrum pater, & filius possent dici vnus spirator vel duo spiratores. Vbi multipliciter dr, sed quia vis est de significato nominis nō multū immoror. Vr. n., q nullum tale nomen verbale significet principium agendi nisi, vt illud natum est denominare suppositum actiuū, sicut enim lectio significat quidditatiue actum per modū habitus, & quietis ita lector signat principiū huius actus p modum habitus, & quietis, vt est denominatiuum suppositi actiui. Spirator, igitur significat vim spirandi, vt concernit suppositum, & quia vna est vis in patre, & filio, & terminus numeralis appositus alicui determinabili ponit suum significatum circa illud, ideo non videtur concedēdum de vi sermonis, quod sint duo spiratores, quia tunc vis spiratiua videretur numerari in eis.

Et si obijciatur, sunt duo spirantes, ergo duo spiratores. Consequentia probatur, quia sicut singulare infert singulare, sic plurale infert plurale:

Respondeo dico, quod consequentia non valet, quia participium significat actū, vt in fieri consignificat enim tempus, sicut verbum, & ita sicut concedit. Pater, & filius creant, ita conceditur, quod sint creantes, non autem cōceditur, quod sint duo creatores, sed vnus creator, quia nomen verbale non signat actum per modum actus, & in fieri, sed per modum habitus, & quietis.

Tho. 1. par te sū. q. 36. ar. vlt. soluendo vltimū argu.

Sed quæ est ratio quare terminus numeralis conceditur posse apponi terminis adiectiuis, & non substantiuis? Ponitur ista ratio, quia adiectiua adiacent suppositis, & significant formam in adiacentia ad supposita, & ideo possunt numerari ad numerationē suppositorum, sed substantiua non significant formam in adiacentia ad supposita, sed significant aliquo modo absoluto a suppositis, & ideo non possunt sic numerari, quia sic significaretur ibi numeratio, formæ, & ideo non conceditur dui dij, sicut conceditur duo habentes deitatem.

a l. abstracto, vel abstrahendo.

Impug. D. Tho.

Sed ista ratio non videtur sufficere, quia terminus numeralis ponit significatum suum circa significatum determinabilis. Significatum autem substantiui, & adiectiui idem est, non differunt autem nisi in modo significandi, ideo videtur, quod terminus numeralis primo ponat significatum suum circa idem, & ideo si significaretur numeratio formę determinabilis ex vna parte, etiam ex alia nec propter illam adiacentiam ad suppositum, quæ conuenit vni, & non alij, non ratione significati, sed ratione modi significandi, poterit esse veritas in vna, & falsitas in alia.

Assigno aliam rationem talem, omne dependens dependet ad aliquid omnino, & simpliciter independens. Nunq̄ n. dependentia alicuius sufficiēter terminatur nisi ad aliqd̄ omninò independens, et ideo qñdo duo æquè dependent, neutrum est natum terminare alterum, sed vtrumq; dependet ad tertium independens: adiectiuum est dependens ad substantiuum, quando igitur adiectiuū additur substantiuo saltem inuenit independens, ad quod terminatur eius dependentia, quando autem duo adiectiua adduntur sibi mutuo, neutrum ad alterum dependet, quia neutrum terminatur ad alterum, sicut neutrum terminat dependentiam alterius, sed dependet ad aliquod tertium, quod terminat sufficienter dependentiam eorū amborum: igitur quando terminus numeralis additur substantiuo sicut si dicatur, duo spiratores, statim terminus numeralis adiectiuus habet substantiuum terminās. Et quia adiectiuum determinat illud, quod eius dependētiam terminat, ideo denotatur significatum sui substantiui numerari, quando autem additur adiectiuo, vt cum dicitur duo spirantes vtrumq; est dependens, & ideo neutrum determinat alterum, sicut neutrum determinat dependentiam alterius, sed ambo dependent ad tertium, qđ terminat eorum dependentiam, & determinatur per ipsa. Et hoc in proposito est aliqui, vel personæ, quasi dicat tres aliqui, vel tres personę creantes, quia licet vilitate adiectiuum masculinum non sit substantiuum, sed tantum neutrum sit substantiuum, tamen in diuinis quando adiectiuum masculinum ponitur per se, tunc intelligitur ibi esse substantiuum, vt quis vel persona, vt cum dicitur. Pater, & filius non sunt vnus, sicut dicunt auctoritates, licet sint vnus Deus, quia vnus absolute positus significat adiectiue, & intelligitur habere suum substantiuum, scilicet quis. Vnde significatur quod pater, & filius sint vnus quis, vel vnus aliquis, vel vna persona, quod est falsum. Tunc ad istam consequentiam sunt duo spirantes, ergo duo spiratores, nego eam, & cum probas, quia sicut singulare infert singulare, ita plurale plurale, dico quod non oportet. Quod si ad aliquod antecedens sequatur aliquod consequens, quod ad distinctionem antecedentis sequatur distinctio consequentis, nisi quando consequēs illud distinguitur in antecedentibus, sicut genus distinguitur in speciebus. In proposito autem supposita spirantia distinguuntur, & ad suppositum spirans sequitur spirator, sed illud consequens non distinguitur, nec numeratur numerato antecedente, & ideo arguendo: spirans, ergo spirator: duo spirantes, ergo duo spiratores, est fallacia consequentis: arguendo a distinctione antecedentis ad distinctionem consequentis, & si aliquando inuenitur a Doctoribus, quod pater, & filius sunt duo spiratores, debent exponi eorum auctoritates, & sane intelligi. Multę n. auctoritates sanctorum, quæ non sunt veræ de virtute sermonis, exponendæ sunt secundum Mag. dis. 12.

a. l. ad aliquid sequatur aliqd.

AD ARGVMENTA respondetur.

Ad arg. 1.

Ad primum cum arguitur de nexu. dico, quod pater & filius nectuntur in Spiritu sancto, sicut in communi producto, & quæ sic nectuntur in communi producto, licet sint distincta, alioquin non connecterentur, tamen non habent commune productum inquantum distincta, sed inquantum vnum. Vnde productum vnum est ab eis inquantum sunt vnum producens, & ita auctoritas illa est in oppositum.

Ad arg. 2.

Ad secundum dico, q actio est singularis per se existentis, non oportet autem esse alicuius singularis incommunicabilis per se exsistentis, sicut dictum est dist. 4. sicut hæc est vera, Deus creat, vel Deus est pater, filius, & Spiritus sanctus ita ponitur hic, quod est aliquis spirator singularis, cui primo conuenit. i. adæquate spirare, qui præintelligitur aliquo modo in patre, & filio, quibus cōuenit actus spirandi, quia vterq; est hic spirator, & tunc diceretur, q illius per se existentis, quod est quasi commune quoddā in re ad patrem, & filium est vna actio, licet illud non sit vnum suppositum. i. incommunicabile, sicut nec Trinitas est vnum suppositum, vna tamen creatione creat.

Istud non videtur hic probabile, sicut ibi: Deus creat, quia non videtur hic aliquis per se existens communis patri, & filio, & non Spiritui sancto, quia tunc illud singulare per se existens, licet non incommunicabiliter realiter tamen referretur ad Spiritum sanctum, & esset aliqd realiter relatum ad intra prius aliquo modo, quam intelligeretur

ligeretur esse persona, ita quod non omnis relatio realis ad intra esset personæ, quod non videtur probabile.

Aliter dici potest, quod actio non denominat vltima denominatione, nisi suppositum, vel habens modum suppositi. Dico modum suppositi pro anima separata, & pro accidentibus separatis per miraculum, quæ dominantur ab actione vltima denominatione, quia per se existunt, licet non incommunicabiliter, quia nata sunt communicare se suppositis, dum tamen nihil communicant illis, nihil denominatur ab actione eorum, nisi ipsa vltima denominatione, sed omnis forma existens in alio, vt forma sicut dat esse illi, ita dat illi aliquo modo denominari a sua actione, & licet forma in supposito denominetur ab actione sua, non tamen vltima denominatione, sed vlterius denominatur suppositum ab eadem actione, si tamē aliqua forma per se existens nata esset habere aliquam B actionem propriam, si ipsa daret idem esse pluribus, ex quo supposita non denominantur actione formæ, nisi quia habent esse per formam denominarentur ab eadem actione, sicut haberent idem esse illius formæ actiuæ. Exemplum, si vna albedo esset in duabus superficiebus, vna immutatione immutarent, igitur cum voluntas fœcunda sit vnum principium spirandi, quidquid denominatur ab ista actione per hoc, quod habet esse ista forma denominatur eadem actione. Quando igitur dicitur actio est suppositi, ergo plurium suppositorum plures actiones, nego consequentiam, nisi quando plurificatur in eis illud, quod est ratio agendi, per quod ista dicuntur denominatiue agere.

Et si obijcias, ab vna anima hominis sunt multæ operationes distinctæ, vt intelligere, & velle, & etiam multæ C operationes sensitiuarum partium, vt videre, audire, & talia multa, & si partes illæ essent supposita, essent eorum agentium plures actiones.

A.l. in prima responsione. Vide in 2. dist. 16. Dico, quod non semper si vnica res est, est eius vnica ratio agendi, immo vnica res potest includere in se plures rationes agendi, sicut dicetur de anima respectu suarum potentiarum, si de hoc fiat quæstio, dictum autem est in prima responsione iam habita de vna ratione simpliciter agendi, qualiter vna ratio est in patre, & filio ad producendum Spiritum sanctum.

Ad 3. Ad tertium dico, quod pater, & filius spirant Spiritum sanctum, inquantum sunt omnino vnum, & non inquantum sunt vnum in essentia, nec inquantum vnum in persona, sed inquantum sunt vnum in vi spiratiua.

Et cum infertur ergo pater esset duo principia produ- D ctiua propter duplicem fœcunditatem in eo, nego consequentiam, quia ad hoc, quod dicatur plura producentia requiritur numeratio suppositorum, non enim dicitur aliquis plures scientes, licet habeat plures scientias, sed oporteret esse plura supposita ad hoc, quod sequeretur.

☞ QVIA ADIECTIVVM est in adiacentia essentiali ad suppositum, quod terminat eius dependentiam, & ideo non potest plurificari nisi substantiuum, quod si sit eius dependentia plurificetur, hic autem in proposito suppositum, quod sistit dependentiam adiectiui non potest plurificari, & ideo adiectiua sibi adiacentia non possunt plurificari nisi propositio sit falsa. Et de hoc alias in Dist. 5. tertio libro, vbi quæritur vtrum si plures naturæ assumerentur a verbo esset vnus, vel plures homines.

QVÆSTIO II.

Secundo quæro Vtrum pater, & filius spirent vniformiter Spiritum Sanctum.

Argum. 1. QVOD non Aug. 15. de Trin. cap. 17. Spiritus sanctus principaliter procedit a patre, non igitur principaliter a filio, ergo non vniformiter omnino.

Argum. 2. Item Hieronymus epistola 88. Spiritus sanctus proprie a patre per filium, ergo non procedit proprie a filio.

Argum. 3. Item Hylarius de Trin. 12. Spiritum sanctum, qui a te per vnigenitum est, promerear, igitur est a patre per filiū, ergo non vniformiter ab vtroque.

A Item Ricardus sexto de Trinitate. Spiritus sanctus procedit a patre mediatè, & immediatè: a filio autem immediatè tantum, ergo &c. Argum. 4.

Item omnis causa prima plus agit, quam secunda: ex prima propositione de causis, & patet ex dicto Philosophi primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ. Necessariorum principia esse verissima semper oportet, quia sunt alijs causa veritatis, ergo omne prius producens plus producit quam secundum producens, sed pater videtur prius producere, cum det filio producere, ergo &c. Argum. 5.

Contra. vno principio inquantum omnino vnum in eis spirant Spiritum sanctum ex quæstione præcedente, ergo omnino vniformiter. Ratio opp.

RESPONDEO. Actus potest considerari tripliciter, vel in se, vel inquantum est termini, vel inquan- B tum comparatur ad supposita agentia. Primis duobus modis est omnino vniformitas, vel potius vnitas, quia verissime vna actio, & vnus terminus productus. Tertio modo loquendo sicut ipsa vis spiratiua communicatur filio a patre, ita etiam quod filius spiret, hoc habet a patre, & ita pater spirat a se, filius autem non a se.

Contra igitur pater prius Spiritum Sanctum, quam filius spiret Spiritum sanctum, quia in illo primo signo originis in quo pater habet a se esse, habet spirare a se, & tunc filius non spiraret, quia si Spiritus sanctus præintelligitur habere prius esse a pater quam a filio, tunc filius produceret Spiritum sanctum iam præexistentem.

Confirmatur, quia quodcunque principium productiuum in supposito priori intelligitur habere terminum C adæquatum, non potest esse principium producendi in posteriori supposito, sic est in proposito, ergo, &c.

Respondeo de istis ordinibus siue originis siue naturæ, & de multis ordinibus prioritatis, & posterioritatis alias dicetur, sed quantum ad propositum dicendum, quod non est consimilis ordo inter patrem generantem, & spirantem, sicut est inter patrem spirantem, & filium spirantem, vnde non est intelligendum, quod pater spirat antequam filius spiret, sicut prius origine pater generat quam spiret propter ordinem principiorum in producendo, quia tunc filius non spiraret, vt argumentum deducit, quemadmodum Spiritus sanctus non potest generare filium iam præintellectum generari. Sed est ille ordo, quod in patre est primo vtraque fœcunditas a se. In 2. q. 1. & in quolib. q. 4. & 1. reportationum q. 1. prologi. & in formalitatib', & Ira. de primo principio, & theorematib', & meta.

Secundo est in patre actus primæ fœcunditatis, & tunc D in filio est secunda fœcunditas.

Tertio est actus secundæ fœcunditatis simul a patre, & filio habentibus, tunc simul illam fœcunditatem, adhuc tamen cum aliquo ordine, quia ille actus est patris a se, filij autem non a se, sed a patre, sicut nec in secundo signo est illa fœcūditas filij a se, sed patris est a se. Non est ergo ordo originis inter spirationem patris, & filij, quasi spiret pater in aliquo signo originis, in quo non spiret filius, sed in eodem signo originis simul spirant: est tamen ibi ordo spirantium in spirando, quia pater in illo tertio signo originis spirat a se, filius autem non a se.

Ad confirmationem dico, quod maior non est vera, si illud principium non habeat prius terminum adæquatum, antequam aliud suppositum producatur, cui communicatur illud principium secundum totam eius fœcundita- E tem, & sic est in proposito de vi spiratiua, quam pater communicat filio antequam habeat terminum adæquatum, scilicet Spiritum sanctum.

PER IDEM patet ad omnes auctoritates adductas, quia propter hoc dicit Augustinus patrem principaliter spirare: exponit enim se, ideo principaliter dixi, quia quod filius spirat hoc habet a patre. Dicit tamen quidam Doctor, quod pater spirat principaliter, & principalius: filius autem tantum principaliter spirat, quia respectu Spiritus sancti habet filius auctoritatem, licet pater habeat auctoritatem respectu filij, & respectu Spiritus sancti inquantum spirat. Alius autem Doctor contradicit sibi, quod non est ibi aliqua comparatio proprie dicta in aliqua forma vna, sed tantum est ibi comparatio in voce, sicut Michael dicitur sanctior dæmone, vbi est tantum comparatio secundum vocem, & nō secundum aliquam formam Ad arg. 5. Alexander de Alexandria in præsenti dist. quæst. 1. & S. Bonauē. q. 1. in fi. Varro in præsenti dist.

communem in vtroque extremo, sed illa forma est tan- F tum in vno extremo, & non in altero, ita principalitas est in patre, vt idem sit patrem principalius spirare, & principaliter spirare.

Ad 2. Proprietarius quid sit. Ad aliud de Hieron. dico, quòd proprietarius tantum dicitur ille, qui in habendo rem nullo modo dependet ab alio, vsuarius autem, qui in vtendo re dependet ab alio; non est proprie proprietarius. Patet igitur, qui vim spiratiuam habet a se, rectè dicitur propriè spirare, filius non sic propriè, scilicet a se spirat, licet propriæ, idest, non impropriè, vel imperfectè spiret.

Ad 3. Per idem patet ad Hylarium, quando dicit, quod Spiritus sanctus est a patre per filium, distinguit tamen, quòd aliquid determinatum per hanc propositionem, per, cum suo casuali comparatur ad verbum transitiuum, vel intransitiuum, si ad transitiuum tunc notatur in casuali G huius præpositionis subauctoritas, vt pater creat per filium. Si ad absolutum, vel intransitiuum tunc notatur in casuali huius prępositionis auctoritas, & hoc, vel efficientiæ sicut homo viuit per Deum, vel causæ formalis, vt homo sapit per sapientiam.

Ad 4. Et per idem patet ad Ricardum, patet enim eadem fœcunditate immediatè spirat Spiritum sanctum, sed inquantum dat filio illam virtute spirandi, quia filius spirat, potest dici immediatè spirare, nec est hic difformitas aliqua perfectionis, & imperfectionis siue aliquid, quod ponat diuersitatem in actu, sed tantum alius modus habendi eandem virtutem, quia pater a se, filius non a se, sed a patre.

Ad 5. Ad vltimum dico, quòd illa propositio est vera de causa, & causato propter hoc, quòd in causis ordinatis est alia H virtus causandi, & principalior in priore, non autem in principio, quod non est causa, quia ibi non est alia virtus principiandi, ita est in proposito, & ideo non plus principiat primum principians, quam secundum, sicut nec causa superior plus causaret, quam causa secunda, si eadem virtute causatiua causaret cum causa secunda.

DISTINCTIO XIII.

Post hæc considerandum est quantum a talibus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Spiritus Sanctus sit genitus.

CIRCA istam decimamtertiam distinctionem, in qua Magister agit de processione Spiritus sancti prout distinguitur contra generationem filij, quæro, Vtrum Spiritus sanctus sit genitus, siue vtrum productio Spiritus sancti sit generatio, vel distinguatur ab ea.

Arg. 1. Quòd sit generatio probo, quia generatio in creaturis per hoc distinguitur ab alijs mutationibus, quòd est ad substantiam, vel per hoc quòd ea producitur aliquid in esse substantiæ, spiratione autem producitur Spiritus sanctus in esse diuino sicut genera- K tione producitur filius, ergo producto Spiritus sanctus est generatio.

Text. ca. 4. & 48. Confirmatur ratio, quia mutationes, & motus distinguuntur per terminos formales eorum, secundum Philosophum quinto Physicorum. Sed formalis terminus spirationis Spiritus sanctus est idem cum formali termino generationis, quia essentia communicatur vtrobiq; ergo spiratio est generatio.

Arg. 2. Præterea. Quæcumque vni, & eidem sunt eadem inter se sunt eadem, igitur quæ eidem sunt vniuoca, inter se sunt vniuoca: generatio, & spiratio sunt vniuoce productiones comparando ad idem tertium, vt ad patrē, quia sicut dictum est supra dist. 7. Vtraque productio est vniuoca in se, igitur istæ duæ erunt vniuoce productiones inter se, & ita vnius rationis.

Præterea. Differentia realis non dependet a differentia rationis, quia est perfectior. Sed differentia principiorum illarum productionum sunt natura, & voluntas, quæ differunt tantum secundum rationem, quia differentia realis absolutorum non videtur posse stare cum simplicitate diuina, ergo distinctio istarum productionum, quæ præexigit istam, tantum erit rationis.

Probatur etiam minor aliter dupliciter. Primo quia alias inter intelligere, & intellectum in Deo erit relatio realis, & ita distinctio realis. Consequentia probatur, quia vbicunque intellectus ex natura rei distinguitur ab intelligere, intellectus recipit intelligere, vel est ratio recipiendi ipsum, & ita ibi erit relatio realis recipientis ad receptum.

Et confirmatur, quia si intellectus in Deo non sit ratio recipiendi intelligere, non magis proprie dicetur Deus intelligere intellectu, quam voluntate: ita etiam potest argui de relatione prioris, quia principium est prius illo, cuius est principium.

Secundo probatur minor, quia absolute intellectus est principium quo respectu intellectionis, & in eliciendo, & recipiendo, igitur eodem addito vtrobique intellectus infinitus erit sic principium respectu intelligere infiniti, & ita erit ibi relatio realis.

Contra August. 5. de Trin. ca. 14. Spiritus sanctus procedit a Patre, & filio, non quomodo natus, sed quomodo datus.

Aegidi⁹ di. p̄senti ar. 2. Vatro in p̄senti dist. 2. c. 45. & 48. HIC SVNT multæ viæ ponendi, & multi modi, quibus distinguuntur istæ productiones. Vno modo ponitur istas productiones distingui per terminos formales, vel totales qui sunt personæ productæ.

Et confirmatur ista positio per illud Philosophi 5. Physicorum. Vbi dicit, quòd motus distinguuntur per terminos, vt videtur, quia alius terminus est alterius motus, & licet istæ productiones non sunt motus, nec mutationes, sunt tamen quasi viæ quædam ad personas, igitur per istas distinguuntur.

A. I. q. termini nō habent ex se esse &c. Contra. Emanationes non habent esse per terminos, igitur nec distinctionem. Antecedens patet, quia habent ex se esse formaliter. Consequentiam probo, quia ab eodem habetur esse, & distinctio.

Item illud de 5. Physicorum est ad oppositum. Non enim motus distinguuntur penes terminos, nisi quia formæ fluentes sunt eiusdem rationis cum formis terminantibus, sed hic non est fluxus eiusdem rationis cum termi- I no, nec etiam via quasi fluxus est eiusdem rationis cum terminis formalibus, quia terminus formalis est essentia, illa autem productio, quæ est quasi via, est relatio.

D. Th. 1. p. sum. q. 36. art. 2. in solu. vl. ar. & q. 27. art. 4. Vide Magistrum in litera. ALIO MODO ponitur istas productiones distingui per hoc, quòd vna productio est ab vna persona alia a duabus personis.

Contra hoc, quia si idem sit principium formale producendi aliquid propter esse eius in hoc supposito, vel in illo, non erit principium alterius rationis, quia albedo in lapide, & in æquo est principium immutationis visus eiusdem rationis, ita etiam si eadem albedo esset in duobus, vt in vno esset principium immutationis vnius rationis, istę autem productiones ita distinguuntur, quòd non sunt eiusdem rationis, ergo oportet istius distinctionis assignare aliam rationem, quam vnitatem, vel dualitatem suppositorum agentium.

Item secundum istam viam possunt poni infinitæ personæ in diuinis. Posset enim poni quarta persona a tribus, & quinta a quatuor personis, nec esset aliqua ratio Trinitatis in personis diuinis, si tantum esset distinctio per vnitatem suppositi agentis, & pluralitatem, & non esset distinctio per rationes producendi.

Item omnis distinctio reducitur ad aliquo primo diuersa, quæ essent distincta, si per impossibile essent ab omnibus alijs separata, ergo ista distinctio est per aliqua talia, quæ essent distincta omnibus alijs per impossibile prętermissis, quę etiam seipsis sunt primo diuersa, talia non sunt vnitas, vel pluralitas suppositorum agentium, si non sit aliqua alia distinctio in principijs agendi, ergo, &c. circumscripto enim omni alio ab vnitate, vel dualitate suppositorum non videtur, quòd ista

vnitas,

vnitas, vel pluralitas sit prima ratio distinguendi productiones.

Gaff. quolibet. 5. q. 1. & quolib. 7. q. 4. A. l. quolib. 7. q. 4. Contra esse formaliter stat cum oppositis. Igitur distinguitur ab vtraque. Respondeo essentia nõ opponitur alicui quo generans, & genitus distinguuntur, sed spirans sic opponitur.

ALITER ponitur istas productiones distingui, quia vna est cum alia, & cum opposito eius, ita quód ratio distinctionis relationum disperatarum est distinctio oppositarum relationum: quatenus, scilicet, vna relatio disperata secum compatitur duas alias relationes oppositas, sicut vis spiratiua stat cum generatione actiua, & passiua, & ideo distinguitur ab vtraque illarum.

Contra istud potest sic argui, sicut contra opinionem præcedentem, non enim assignat ista positio, quare non possunt esse infinitæ personæ, quia semper posterior relatio posset stare cum oppositis relationibus prioribus.

Præterea. Non esset primo diuersitas inter hanc productionem, & illam, nisi per hoc ꝙ ista productio esset cum vna, & sua opposita, & alia non stat cum sua opposita, & B ita ista non esset prima ratio distinctione, quia prima ratio distinctione, est aliqua ratio primo distinctorum. Contra istam viam, & aliam præcedentem simul arguo sic. Quæro quare spiratio actiua potest stare cum generatione actiua, & cum generatione passiua, & generatio actiua non potest stare cum generatione passiua? Nulla est ratio nisi propter distinctionem spirationis actiuæ a generatione actiua, ideo enim aliquid est compossibile, vel incompossibile alicui, quia ipsum est tale in se, & nõ ẽ conuerso: quia veritas negatiue firmatur, & fundatur super veritatem affirmatiue, ideo enim homo non est asinus, quia homo est homo. 2. Periet. in fi. & 4. Metaph. Prius igitur est aliqua distinctio generationis actiuæ, & spirationis actiuæ, propter quam est incompossibilis generationi passiuę generatio actiua, & non spiratio actiua, quam sit ista compossi- C bilitas, vel incompossibilitas, ergo ista compossibilitas, & non compossibilitas non est prima ratio distinctionis productionum.

Text. c. 16.

Præterea. Istę productiones distinguuntur, quia altera est per modum naturę altera per modum voluntatis, hæc autem distinctio productionum non tantum est a suppositis producentibus, nec quia vnâ stat cum aliqua, & altera nõ stat cum illa, sed sumitur ex distinctione principiorum productiuorum, qui habent oppositos modos principiandi, ergo &c. Respondet sic opinans, ꝙ productio ibi est vna per modum naturæ, & altera per modum voluntatis, nõ quia vna persona producatur naturaliter, & alia non, sed quia productio vna est similis productioni naturali, & alia est similis productioni voluntariæ. Naturale enim agens producit non præsupponẽs aliam productio- D nem, & hoc in cõi loquendo, licet per accidens vnum naturale agens prę supponat aliquid producens prius ipso, ita enim productio filij est per modum naturæ, quia non præsupponit aliam productionem, productio voluntatis præsupponit aliam productionem: illam, videlicet, quæ est per modum naturæ, & intellectus, & ita productio Spiritus sancti est per modum volũtatis, quia Spiritus sanctus producitur simili modo illi productioni, quæ propriè dicitur esse productio voluntatis, scilicet, præsupponendo aliam productionem. Ista expositio non videtur secundum intentionem sanctorum attribuentium istas productiones propriè intellectui, & voluntati, quia si tantum debeant intelligi distingui per hoc, quód vna prę supponat aliam productionem, & alia productio nullam præsupponit: non videtur ratio ex productionibus, quare filius E sit magis filius, vel verbum ex vi productionis suæ quam Spiritus sanctus, nec quód Spiritus sanctus ex vi productionis suæ magis sit amor quam filius, quod videtur absurdum. Item multæ aliæ productiones possunt esse, vel præsupponentes, vel non præsupponentes aliquam productionem, sicut productio per modum artis videtur aliam productionem prę supponere, scilicet productionem verbi interioris in mente artificis, ergo Spiritus sanctus posset dici produci per modum artis, quod est falsum. Et præter hæc sicut est argutum dist. 2. & 10. ex quo in Deo propriè est intellectus, & voluntas, & vtrumq; est sufficiens productiuum cum obiecto sibi præsente, vere producetur persona per actum intellectus, vt principij productiui, & alia persona per actum voluntatis, vt principij productiui, & non tantum metaphoricè propter talem similitudinem extraneam, scilicet produci alia præsupposita, vel non præsupposita.

D. Th. 1. p. sum. q. 27. ar. 4. in solu. art. primi. Quære alibi, & alios.

ALITER dr, ꝙ istę emanationes distinguuntur per relationes oppositas, s. prioris, & posterioris: quia vna est prior alia. Contra, ista distinctio non est prima. Oportet enim dare aliquam aliam causam, quare vna est naturaliter prior alia, nec est alia ratio, nisi vel quia ista est productio talis, & illa talis, vel ex parte principiorum productiuorum, vel ex parte suppositorum agentium.

Præterea. Relatio non distinguitur primo, & per se a relatione per relationem, quia relatio nõ refertur primo, ergo cũ istę emanationes sint relationes, non distinguuntur primo ab inuicem per alias relationes, s. per relationes prioris, & posterioris, & patet ꝙ istæ relationes sunt aliæ a relationibus originis, quia sunt inter alia extrema. Nam relatio originis est inter producens, & productum, relatio prioris, & posterioris est inter originem, & originem.

Hen. in sũ. art. 37. q. 7.

ALITER dicitur, quód emanationes distinguuntur penes principia formalia elicitiua; quæ ponuntur esse relationes personarum agentium puta vis generatiua, & spiratiua. Sed istud est improbatum dist. 7. siue intelligatur de principio elicitiuo, siue de principio determinatiuo. Et præter hoc quomodo distinguantur illæ relationes, vt per eas distinguerentur relationes oppositæ, illę enim videntur minus distinctæ, quam oppositę, quia illæ possunt concurrere in eadem persona, puta in patre, istæ non possunt, quia nulla eadem persona duobus modis producitur. Manifestius est igitur istas emanationes distingui, quam relationes oppositas ex parte productiui, igitur assignare istarum distinctionem per illas est assignare distinctionem magis manifestam per distinctioné minus manifestam, & etiam non per intrinseca, quia relatiua non sunt intrinseca suis correlatiuis.

Henr. quodli. 5. q. 9.

ALITER ponitur, quód distinguuntur penes principia distincta secundum rationem, puta penes naturam, & voluntatem, quæ habent principiare distinctas emanationes, & tamen ipsa in essentia non distinguuntur nisi sola ratione, sicut probatur in quæstione de attributis, distinct. 8.

Quæst. 4.

Contra istud, distinctio realis non præexigit necessario distinctionem rationis, sed distinctio istarum emanationum necessario pręexigit distinctionem principiorum elicitiuorum, igitur illa si est realis, non est tantum per illam, quæ est rationis tantum. Maior istius rationis ab aliquibus negatur, & ponitur instantia de ideis, quæ differunt tantum ratione, & creaturæ realiter differunt, & tamen distinctio creaturarum realis necessario prę supponit distinctionem idearum rationis.

Contra istud arguitur, & primo probatur maior, secundo excludetur ista instantia. Maior probatur secundum istum intellectum, quód differentia rationis in causa non est propria ratio distinctionis realis in effectu. Quia si sic sit. A. causa, & diuersæ rationes, sub quibus causat, sint. B. C. causata sint. D. E. tunc sic. si. B. C. sunt rationes propriæ ipsius. A. inquantum causat. D. E. ergo. A. inquantum est sub. B. est propria causa ipsius. D. Nam si non, non est magis illa differentia ratio causandi distincta, quam si ipsa differentia non inesset, quia neutra ratio est propria appropriaris causam ad hunc effectum. Qui igitur concedit, quód. A. inquantum est sub. B. & C. causat. D. & E. habet concedere, quód vtraque ratio sit propria ratio causę respectu sui effectus, sed illud consequens est falsum, quód. A. inquantum est sub. B. est causa ipsius. D. quia. A. inquantum est sub. B. quod est tantum ens rationis, tantum habet esse in intellectu, quia ens rationis non causatur ab obiecto, nisi inquantum cognitum, & vt sic non habet esse nisi in intellectu, quod est ens diminutum. ex 6. Metaphysicę. nihil autem secundum quód ens diminutum est, est propria ratio entis veri, & propria causa entis perfecti. Et istud probatur, quia omne causans verum ens, oportet quód habeat aliquod esse existentię inquantum est causa, ens autem diminutum, quod scilicet est ens cognitum non habet esse realis existentię. ergo nec inquantum tale potest esse causa propria alicuius realis entis.

A l. in. T. c. 8.

Et si dicas, quód licet non habeat esse existentiæ suis

tamen habet esse existentię intellectus, in quo est, quia esse intellectus participat, inquantum habet esse in ipso intellectu.

Contra, ex hoc sequitur quod nulla causatio competit enti cognito inquantū tale, nisi virtute existētię actualis ipsius intellectus, in quo habet esse existentiæ actualis secundum quid, & tunc vltra voluntas non erit principiū spirandi, nisi inquantum participat rationem intellectus, & tunc intellectus diuinus erit magis rō spirandi, quam voluntas, & ita sequitur vltra, q intellectus respectu generationis verbi erit duplex principiū, scilicet, immediatum inquantum est principium productiuum, & mediatum inquantum ipsum est principium operatiuum. Per cuius operationem ipsum habet esse, inquantum productum, sicut cognitum inquantum cognitum habet esse participatum ipsius cognoscentis. Quòd si non attribuas talem actionem realem ipsi intellectui existenti, sed obiecto habenti, esse diminutum in intellectu, sequitur, quod actio realis erit ipsius, quod nihil minus est tale, si illud non esset omnino. Nam nō repugnat alicui, quod sit ens cognitum, licet nullum verum esse reale habeat.

f. obiectū secundum aliquos li.

Si dicatur hoc, quod intellectus diuinus nihil cognoscat nisi intuitiue, & ita illud, quod habet esse cognitum in hoc intellectu inquantum tale, habet vere esse existentiæ, non autem illud, quod habet esse cognitum intellectione, & cognitione abstractiua, qualis est intellectio mea de rosa non existente modo, quæ non est intuitiua.

Cōtra, illa ratio quę ponitur propria principio, scilicet Deo inquantum principiat ponitur causari per actum intellectus in obiecto cognito: intellectus autem diuinus nihil causat in essentia diuina, vt existens est, sicut concedunt illi de opi. opposita, quia nulla est ibi differentia rationum in essentia, vt est existens, sed tantum, vt cognita est: & per se patet, quia quidquid est in essentia, vt existēs est, esset in ea si per impossibile non esset intellectus negocians circa ipsam.

Præterea, secūdo essentia diuina, vt in filio, & Spiritui sancto habet naturaliter prioritatem aliquam ad intellectionem simplicem istius essentiæ. Sicut enim ipsa (vt est in patre) nata est mouere intellectum patris ad simplicem sui intellectionem, ita etiam (vt in filio) nata est mouere quemcunque intellectum ad sui intellectionem simplicem, quia secundum Aug. 15. de Tri. Omnia videt pater in filio sicut in semetipso, sed si essentia (vt in filio) talem habet prioritatem circa talem intellectionem simplicem sui, igitur ipsa (vt in filio) naturaliter præcedit omnem rationem, quam potest intellectus negocians fabricare circa ipsam, igitur nulla ratio fabricabilis circa eam naturaliter præcedit eam (vt in filio) alioquin esset circulus in prioritate naturali, quia, & ratio causata per intellectum naturaliter præcederet esse eius in filio, & è conuerso.

Cap. 17. & 27.

Si autem dicas, quod essentia in patre præcedit naturaliter omnem rationem producibilem circa ipsam, sed (vt in filio) sequitur rationem iam productam per actum intellectu paterni, & tunc non est circulus eiusdem ad idē secundum eadem extrema, siue secundum existentiam in eodem, quia essentia secundum existētiam in vno supposito præcedit, & in alio sequitur.

Pręterea. Tertio principaliter arguitur, & contra istam responsionem sic. Primo, Vnius causæ in vno ordine causandi est vna per se ratio causandi, ergo multo magis in diuinis, vbi est primitas principiandi, oportet ponere vnā rationem per se principiandi, ergo ratio principiandi generationem verbi erit aliqua vna realis ratio per se, res autem, & ratio non faciunt vnum per, se quia nec passio aliqua consequens rem ex natura rei potest facere vnum per se cum subiecto, cuius est effectus, ergo nec multo magis ratio, quia non sequitur rem ex natura rei, sed tantum consequitur eam per actum intellectus, ergo alterū illorum erit præcise principium quo ipsi patri producendi non ratio sola: quia ipsa non est formaliter infinita. Probatio, quia nulla relatio realis est formaliter perfectio infinita. Probatio, quia tunc persona aliqua in diuinis nō haberet omnem perfectionem infinitam formaliter, ergo nec multo magis ens rationis potest esse formaliter infi-

Hic dimisit Doct. magnum spatium vacuum in originali.

A l produ cendi.

F nitum, & per consequens nec est principium producendi, quo suppositum infinitum, ergo sola res, cui attribuit illa ratio est principium producēdi suppositum infinitum, sed in quocunque est principium quo, respectu alicuius productionis, ei est principium producendi, si illud suppositum conueniat tali productioni: conueniens autem suppositum in diuinis ad producēdum talem personam in diuinis est, quod non habeat talem naturam productione ista, nec aliqua productione priore ista, talis autem est pater: ergo sola res erit sibi principium quo producit, & nullo modo ratio ista.

Præterea. Quarto in diuinis, quod non est formaliter idem alicui, non est vere idem sibi, nisi vel vtrumque sit formaliter infinitum, vel alterum, vel saltem vtrunque sit vere idem alicui formaliter infinito, sed istę rationes,

G quæ ponuntur quasi appropriantes principium productiuum duarum personarum non sunt formaliter eædem: quia tunc nō essent distinctæ rationes, nec sunt vere eędem alicui formaliter infinito, quia tunc essent in isto ex natura rei, sicut sapientia est in diuinitate Dei formaliter ex natura rei, nec altera istarum est formaliter infinita, sicut probatum est in pręcedenti ratione, ergo nulla istarum est vere eadem alteri aliquo modo, ergo eo modo, quo ambo sunt ibi, ita sunt vere distinctæ, quod videtur obuiare summe simplicitati, qualitercunque ponatur entitas earum, quia nihil potest poni ibi esse secundum quamcunque entitatem, quod sit non simpliciter idem alteri: propter simplicitatem illius essentiæ.

Illam instantiā excludo, primo quia videtur esse ad oppositum: si enim distinctio creaturarum necessario præ-

H supponeret distinctionem idearum, ac per hoc Deus sub ratione vnius ideæ esset causa, & propria ratio respectu vnius ideati: hoc ideo esset, quia esse diminutum Dei, scilicet esse cognitum esset simpliciter perfectius, & prius naturaliter esse perfecto ideati, quia ideata sunt respectu Dei artificialia, & esse cognitū artificis, vel exemplaris, in quo artificiatum habet esse, est simpliciter prius ipso essentiæ ipsius ideati, sed illa ratio omnino deficit in personis diuinis, quia esse cognitum essentiæ non potest esse prius naturaliter perfecto esse essentiæ in se; & ideo licet illa prima maior falsa esset, ad cuius probationē appositæ sunt quatuor rationes in agente artificiali, non tamē esset falsa in productione naturali, vbi esset communicatio eiusdem naturæ, sicut est in proposito, quia ibi non videtur, quod aliquod esse cognitum posset naturaliter

I præcedere naturale esse ipsius naturæ.

Præterea. Instantia illa sumit falsum de ideis, quia illa distinctio rationis in Deo non necessario præsupponitur ipsis ideatis distinctis, nec Deus sub rationibus idearum est propria causa diuersorum ideatorum, sicut patebit inferius dist. 35. de ideis, & 45. de voluntate.

ALIA est opi. Ad quęstionem, quę ponit, quod essentia sub ratione vna omnino indistincta est principium istarum productionum, quia sicut duo limitata possunt esse principia duorum actiuum, ita idem illimitatum cōtinens in se virtualiter ipsa plura potest esse principium proprium eorundem actiuum: & sub ratione vna, nulla existente distinctione in eo, sed ex sola illimitatione sui ipsius: vt indistinctū est. Sicut patet de sole respectu multorum generabilium in istis inferioribus.

Adam li. 1. dist. 6. q. 1. ar. 2. sequitur hanc viam. q̄re Alexan. de Alex.

K Et confirmatur ista positio, quia oportet ponere essentiam diuinam immediate habere sapientiam, & bonitatem, & esse quodammodo quasi radicem, & principium illarum perfectionum attributalium, & sine omni distinctione in ipsa essentia, alioquin procederetur in infinitū, igitur ita videtur posse poni immediatum principium duarum productionum.

Contra hoc, quia actio volendi in nobis non est formaliter libera, sed ipsa voluntas, quia actio illa est quędam qualitas, & quædam forma naturalis in se, & non aliquid intellectuale habens inclinationem ad opposita. Ita igitur in diuinis ipsa productio spiritus sancti, vt ipsa iam posita est in esse, non videtur formaliter esse libera, sed præcise libertas videtur esse in principio huius productionis inquantum est huiusmodi: sed si nulla distinctio pręcedat productionem filij, & Spiritus sancti prima

distinctio,

distinctio, quæ est huius productionis, & illius est vt sunt A posita in esse ab illo principio, ergo non est vna productio in diuinis per modũ intellectus siue naturę, & alia p modũ libertatis: quia nullum principiũ procedit, quod ex se aliter se habeat ad hanc productionem quam ad illam, & illæ productiones, in quibus est distinctio primo, omnino in se vniformes sunt in naturalitate, vt iam positæ sunt in esse. Assumptum de volitione, licet posse multis vijs probari, patere tamen potest per hoc, quia quidquid generat ipsa volitio, generat naturaliter. Vnde habitua appetitiui virtute actuum appetitus ita generãtur naturaliter ex eis, sicut habitus intellectiui generantur naturaliter ex intellectionibus.

Ex alio etiam apparet, quia tunc formaliter posset aliquis gaudere, & tristari libere, inquantum, scilicet gaudium, & tristitia sunt passiones consequentes velle, & B nolle, quia illæ, quæ sunt immediatæ causæ istarum passionum ponerentur formaliter libere. Consequens tamẽ de passionibus videtur satis manifestum inconueniens, quia non videtur esse in potestate voluntatis gaudere, nisi quia in potestate eius est velle illud ad quod sequitur gaudium, & ita nec tristari, nisi quia in potestate eius est nolle illud, ad quod sequitur tristari, & ideo tristatus de aduentu alicuius rei nociuæ siue displicibilis, si vult amouere tristitiam, oportet, quod desinat nolle illud, quod noluit, non autem expedit ad hoc deliberare, vt stante nolitione, & euentu noliti non sequatur tristitia.

☞ Hæc ratio si concluderet, concluderet necessario distinctionem intellectus a voluntate in creatura, & hoc distinctionem realitatis a parte rei, quod non videtur necessarium. Vnde respondeo, quòd eodem principio potest C habere aliam, & aliam habitudinem ad duo producta, & ad duas productiones. Nunc autem naturalitas, & libertas non dicunt essentialiter principium actiuum, & actiuum, sed aptitudinalem habitudinem principij ad productum, & non habitudinem aptitudinalem, puta naturalitas determinationem ex se actua primi ad secundum, & tertium, libertas non determinationem huius. Ad formam. Concedo neutrum positum esse liberum: igitur libertas est in aliquo præcedente actum. Concedo, sed non absolute in illo, sed dicit respectum illius ad actum, & naturalis similiter dicit alium respectum eiusdem absolute præcedentis, ad alium actum. Similiter in proposito est facilior responsio, quia ad vtrumque, & productionem, & productum, videtur principium quo naturaliter se habere dist. 10. supra.

Aduerte in hac additione ne decipiaris q. scrupulosa videtur.

A. l. absoluta.

Contra, igitur in quo, non est distinctio vbi est quo, productionum, nisi tantum rationis, quia non relationẽ ad productionem, vel productum, nisi tantum rationis.

A. l. vt.

A. l. relationum.

Item libertas est conditio absoluta, quia perfectio simpliciter.

Respondeo, dat intelligere simpliciter perfectionem, sed non dicit nisi respectum.

Corollarium, igitur tota deductio distinct. 2. de dualitate prima principiorum actiuorum non valet, nisi de relationibus, quæ dicunt habitudinem principij actiui ad productum. Et videtur probabile, quod ad simpliciter vnum sit status, tam in principio productiuo quo, licet non quod, quam in causa, quia esse quo per te conuenit simpliciter vni sicut causa.

A. l. similiter.

Respondeo. Concedo, quòd libere, & naturaliter dicant habitudinem ad agere, vel tantum determinatam, & non determinatam, tamen concludunt in fundamentis: quia perfectionis simpliciter est esse absolutum a respectu ad posterius, igitur principium, cui competit absolutio maior respectu principiandi, est simpliciter perfectius illo, cui competit determinatio maior respectu principiãdi. Hæc, si principianda sint æque perfecta, vel principiandum absoluti perfectius principiando naturalis est, quia ad æque perfectum posterius absolutius est perfectius, ergo si velle nostrum non sit minus perfectum nostro intelligere, & ex respectu libertatis in voluntate ad velle, & naturalitatis in intellectu ad intelligere, sequitur voluntatem fundamentum respectus esse simpliciter perfectius huiusmodi consonat distinctioni potentiarum, de quo in 49. dist. 4.

A. l. terminum.

A Sed quid in Deo? Videtur idem sequi, quod Spiritus sanctus est æque nobilis cum filio, igitur principiũ productiuum non erit perfectius, quod est absolutius.

Respondeo vtrumque est infinitum, & inquãtum operatiuum, & inquantum productiuum, igitur nulla excellentia est in formalibus, sed tantũ forte rationis cõparãtis formalitates infinitas ad finitas, cum quibus conueniunt, & sic conuenientea, cum perfectiore concipitur habere quandam rationem nobilitatis, idest relationem ad nobilius.

Ad argumentum. Spiritus sanctus, & filius non sunt posteriora principijs, nec aliqua imperfectiora, sed eadem illis. Ideo absolutio ibi non arguit maiorẽ perfectionem, nec determinatio imperfectionem, sed tantum alium modo producendi.

B Alia via di. 10. Quia voluntas infinita non magis est indeterminata ad operationem, vel productionem, quam intellectus.

Contra saltem respectu creaturarum intellectus naturaliter intelligit, voluntas libere vult, ergo respectu illarũ voluntas est nobilior.

Respondeo habitudo hæc, & illa ad primas operationes, & producta si essent posteriora, concluderent excellentiam fundamenti. Sed quando primæ operationes, & prima producta non sunt posteriora, sed idem vel æqualia simpliciter habitudines stant alterius rationis, & in formalitatibus alijs, sed sine excellentia fundamenti ad aliud qualitercunque illa fundamenta comparantur, postea sub istis respectibus ad posteriores operationes ad producta, quæ sint simpliciter posteriora, nõ sequitur aliqua excellentia fundamenti huius ad reliquum.

C Nota potentia libere est potentia sufficienter actiua, non determinata ex se ad operandum circa aliquod obiectum, quod non est eius finaliter perfectiuum. Actiua de genere actionis actiuæ, et ex consequenti operatione, nec sufficienter actu operatiua, quia sic erit actiuus intellectua, licet sit passiuus sufficienter in suo ordine agendi, igitur nullum actum recipit ab alio, quo agat in suo ordine, quia tunc esset insufficienter actiua. Non determinata ex se, idest ex suo actu primo, & hoc in suo ordine causandi. Sequitur ex correlariuo, sufficienter, & ex isto, q se determinat ad agendum non quidem alia determinatione præcedente actionem de genere actionis, sed determinat se, idest indeterminata ex suo actu primo, tamen determinate agit nullo alio determinante ad agere.

A. l. actione.

D Hæc conclusio sic exposita, probatur, quia quidquid est in suo ordine sufficiens, si ab alio determinatur ad agẽdum, iam prius fuit determinatum ad hoc in suo ordine, siue quantum in ipso fuit. Quod enim non agit, non fuit propter defectum formę, nec determinationis, ex parte, eius, sed superioris, a quo dependet ad agendum, & operandum operatiua, & actiua. Sed libertas magis per se respicit actionem saltem immediatius, nec igitur est determinata ad agendum ad aliquam operationem, quæ non est circa obiectum essentialiter perfectum. Stat autem cũ libertate, quod sit determinata ad operandum circa illud, & ad agendum per consequens respectu illius operationis. Probatur de voluntate diuina respectu Dei dist. 10. hic: immo infinita determinatur necessario.

Sed nunquid libertas finita determinatur ad operandũ E circa illud?

Respondeo. Libertas nõ obuiat. Patet de infinita. Nec perfectio. Probo quia perfectionis est determinare se ad obiectum perfectum. Patet de voluntate Dei respectu sui igitur perfectioris magis conuenit determinare se respectu obiecti perfectiui, voluntas creata est perfectior intellectu creato, & intellectus creatus necessario determinatur ad obiectum sui perfectiuum, igitur magis voluntas.

Oppositum tenetur dist. 8. q. 4.

Respondeo. Determinare se naturaliter ad quodlibet est imperfectionis maioris, quam ad obiectum non perfectissimum libere non determinare se: quia determinatio ad non perfectum est imperfectionis, ad quodlibet autem necessario determinatur intellectus, quia naturaliter: igitur, &c.

A. l. perfectiuum.

Ad illam, perfectionis est determinari ad obiectum

perfectiuum, verum est. Sic, quod ad illud solum, & per consequens non naturaliter, igitur perfectiori magis competit. Verum est vniformiter, quia voluntati diuinę, & nulli intellectui.

Sed si ex perfectione maiori voluntatis creatæ, quam intellectus, statim inferas, quod necessario determinetur ad perfectiuum, non sequitur, quia determinatio ad necessitatem illam naturalem, quæ competit intellectui voluntati repugnat. Alia autem non potest competere voluntati ex perfectione voluntatis in communi, sed tantum voluntati infinitæ. Aliter intellectus necessario determinatur ab alio, perfectionis est non determinari, & in determinante se, quod necessario determinet se ad perfectissimũ, & hoc conuenit soli volũtati infinitę.

A. l. perfectiuum. Vide supra de his quo auertitur intellectus per sensu aliquando, & aliquando corroboratur, vt inquit Ari. 3. de Anima t.c. 13.

Vnde hæc indeterminatio voluntatis? Respondeo non ab intellectu, qui necessario determinatur ad quodcunque G determinatur, sed impeditur per sensibilia, sicut graue est impossibile, ne descendat, immo quando hic per sensibilia determinatur, necessario determinatur sic. Per hoc ad propositum est indeterminatio radicaliter ab essentia, formaliter ex propria ratione voluntatis, quia enim natura est quasi illimitata, cui. s. multa possunt esse conuenientia. Ideo datus est ei appetitus illimitatus ad opposita conuenientia, sed intellectus apprehensiuus se determinat secundum euidentiam determinatam, vt dirigat aliquid, ergo vltra, vt determinatum ad vtrumlibet determinetur.

Præterea secundo si essentia, vt omnino indistincta esset principium duplicis productionis, ergo cum intellectus sub ratione infiniti sit sufficiens principium productiuum, & sufficiens ratio principiandi verbum infinitũ, & H voluntas sub ratione infiniti sit principium productiuum amoris infiniti, & antequam intelligatur intellectus infinitus, & voluntas diuina infinita formaliter distincta, præintelligitur essentia: vt essentia infinita, ergo per ipsã, vt præintelligitur erit duplex productio intrinseca, iterum etiam quãdo posterius intelligitur ibi intellectus formaliter infinitus, & voluntas formaliter infinita erunt duæ personæ infinitę productæ virtute illorum duorum principiorum, ergo erunt quatuor personę productę infinitę. Quod si dicatur nunquam ibi esse infinitum intellectum nec infinitam voluntatem ex parte rei, sed tantum esse ibi illam vnam naturam omnino indistinctam ex natura rei, & ex eius ratione esse tres personas, & intellectũ, & voluntatem esse ibi pręcise per considerationem intellectus, & ita non esse ibi principia productiua personarum I realium ex natura rei distincta.

Contra si aliqua sint ibi distincta per actum intellectua sint. A. & B. tunc quæro aut illa ex natura rei sunt distincta aut non. Et si sic, contradicis tibi ipsi. Si nõ, sed per intellectum, ergo intellectus sub ratione intellectus, & nõ sub ratione naturæ distinguit. Aut igitur ante distinctionem istorum est ibi intellectus sub ratione intellectus, & habetur propositum, quod est ibi ex natura rei, aut non, sed ipse intellectus sub ratione intellectus est ibi productus per actum intellectus negociantis, & distinguentis, & tunc erit quærere de illo intellectu, quo actu producitur, aut ex natura rei, aut ex intellectu, vt intellectus est, & procederetur in infinitum, vel vbicunque stabitur, ibi erit intellectus inquantum intellectus, & ex natura rei, vel prima distinctio, quæ ponetur, ibi erit ex natura rei, cu K ius oppositum ponis.

Præterea. Deus est ex natura rei formaliter beatus, & non formaliter in relationibus rationis, beatitudo autem eius est formaliter in intellectione, & volitione, ergo intellectus, & voluntas, quæ sunt principia istorum, sunt ibi ex natura rei.

T. 51. Confirmatur ista ratio per Philosophum, 12. Meta. qui probatur, quod si Deus non sit actu intelligens, nihil honorabile erit ei, se habebit enim, vt dormiens, ergo secundum ipsum non est perfectus ex natura rei, nisi ibi esset formaliter intellectus ex natura rei, & per consequens est ibi intellectus distincte ex natura rei quia non potest intelligi actualis intellectio formaliter sine intellectu formaliter.

Præterea. Si intellectus non est ibi formaliter ex na- F tura rei, sed fundamentaliter: ergo intellectus formaliter non est perfectiu simpliciter, quia non est ibi melius habere ipsum formaliter, quam non habere ipsum: immo per te in essentia illa, quæ optima est, non habetur formaliter, sed tantum opposito modo habendi, ergo non potest concludi ibi esse intellectum, quia est perfectio simpliciter, sed magis vt sequi oppositum. Quid igitur dicit Ansel. Monolo. c. 15. quod quidquid est in Deo, melius est ipsum, quam non ipsum? Sicut est de sapientia. Et Aug. 15. de Trinit. cap. 4. vel 5. Neque enim diuinorum librorum auctoritas tantummodo esse Deum prædicat, sed omnis, quæ nos circumstat natura, proclamat habere se præstantissimum conditorem, qui nobis mentem rationemque naturalem dedit, qua viuentia non viuentibus, prædita sensu non sentientibus, intelligentia non intelli- G gentibus, immortalia mortalibus, impotentibus potentia, iniustis iusta, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, inuisibilia visibilibus, incorporalia corporalibus, beata miseris præferenda videamus. Ac per hoc quoniam rebus creatis creatorem sine dubitatione præponimus, oportet eum, & summe viuere, & cuncta sentire, atque intelligere. Et parum post. Iustissimum, speciosissimum, optimum, & beatissimum fateamur &c. Quære ibi August. quæ consequentia esset illa, si ratio naturalis dictat beatum esse meliorem misero? Ergo Deus est beatus, si ipsum quod est in creaturis melius est suo opposito, hoc est propter eius realitatem, & in Deo ex natura rei non est aliquo modo realitas illa, sed tantum fundamentum cum opposito modo formalitatis huius.

Idē de Ci. lib. 2. c. 16. & 12. Meta. t.c. 11 & 2. de Gene. Anim. c. 1.

H Quod autem intellectus, qui probatur ibi esse ex natura rei sit infinitus, probo. Intellectus enim, vt intellectus essentiam diuinam comprehendit, vt obiectum formaliter infinitum, nihil autem comprehendit obiectum formaliter infinitum, nisi ipsum comprehendens sit formaliter infinitum, ergo &c.

Præterea. Intellectus diuinus intelligit simul infinita intelligibilia secundum August. 12. de Ciuit. Dei, c. 18. Ita nec numeros propter infinitatem nescit omnipotens Deus, & si vsque ad quandam summam numerorum scientia Dei peruenit, & cæteros ignorat, quis hoc, vel dementissimus dixerit, & subdit parũ post. Infinitas itaq; numeri quamuis infinitorum numerorum non sit numerus, non tamen est incomprehensibilis ei, cuius sapientię non est numerus.

I Et si dicas intellectus non est formaliter infinitus inquantum intellectus, sed inquantum est idem essentię diuinæ infinitæ, & ideo non habet inquantum intellectus, quod sit principium productiuum alicuius personæ infinitæ, & ita non erunt duæ personæ diuinæ. Psal. 146.

Contra hoc arguo, quia hoc modo posset dici, quod paternitas est formaliter infinita, quia est idem essentiæ infinitæ, & tunc non esset magis inconueniens filium non esse formaliter intelligentem, quam ipsum non esse formaliter patrem, quod est manifeste absurdum.

Probatur etiam ex alio, quia illa, quæ non sunt formaliter infinita in diuinis, si accipiantur in abstracto, non prædicantur de se inuicem etiam per identitatem, sicut nec formaliter, hæc enim non conceditur, paternitas est innascibilitas, cuius ratio dicta est distinctio. 8. quæstio. K de Attributis, quia illa abstractio tollit illud, quod fuit causa veritatis, scilicet identitatem extremorum, quia vt præcise, sumuntur, neutrum est formaliter infinitum: & ideo neutrum, vt præcise abstractiue sumptum includit, quod sit idem alteri, sed ista est vera. Intellectus est paternitas, & intellectus est filiatio, licet non sit formalis prædicatio, ergo intellectus habet infinitatem formalem, qualem non habet filiatio, vel paternitas, vel innascibilitas.

Et si quæras, est ne intellectus omnino infinitus, formaliter ex se sicut essentia?

Respondeo potest dici, quod sicut distinguendo res ab inuicem, aliqua res est infinita a se, & in se, sicut pater, & prima persona in diuinis. Aliqua res est in se infinita, sed non a se sicut filius, & Spiritus sanctus. Aliqua autem res est ex se finita, & in se simpliciter finita, sicut creatura.

Ita con-

A Ita considerando aliqua, quę non sunt formaliter eadem, potest aliquid occipi, tãquam infinitum in se, & omnino a se, sicut essentia diuina, quę est radix, & fundamentum, quæ infinitatem a nullo habet, vnde Ioan. Dama. cap. 12. esse Dei est velut pelagus substantiæ infinitum, & indeterminatum, aliquid autem est infinitum per se, & in se; sed non omnino a se tanquam prima radix, & fundamentum omnis infinitatis, sicut attributa diuina, quæ secundum eundem Dama. cap. 5. Dicunt aliquid quasi circa essentiam, & bene possunt esse talia formaliter infinita, & in se, & per se, sed radicaliter in essentia sicut in fundamento, cui sunt eadem, vlterius aliquid est, quod nec in se formaliter est infinitum, nec idem formaliter infinito, sicut personales proprietates. Sed quæ ratio, quare ista nõ habent formalem infinitatem aliam ab essentia, sicut intellectus habet, hoc alias poterit patere.

Deficit, & Doct. dimisit spatium vacuũ vide q. 5. quol. ar. 3. & in prolo. reportatio- nũ. et di. 8. & 10. & alibi sæpe ad hoc.

AD ARGVMENTA pro opinione ista nunc vltimo improbata, cum dicitur infinitum ex se omnino indistinctum potest esse principium distinctorum, verum est, vbi illa distincta non requirunt ex ratione sui distinctionem priorem in principijs, talem autem requirit productio libera, & naturalis, quia ad illa non potest esse prima distinctio, sed præexigitur aliqua distinctio in principijs, quæ aliquo modo habent principiare naturaliter, & libere personas diuinas. Et per hoc patet ad confirmationem illam, quæ adducitur ibi, quod essentia habet sapientiam, bonitatem, & omnes alias perfectiones attributales ante omnem considerationem intellectus, & hoc absque omni distinctione præsupposita in essentia. Verum est, quia illæ perfectiones attributales non requirunt oppositum modum principiandi, nec distinctionem in principijs, ita enim essentia naturaliter est intellectus, sicut est voluntas: similiter illa attributa non sunt proprie principiata ab essentia diuina, licet essentia diuina cõcedatur aliquo modo habere rationem perfectionis radicalis, & fundamentalis respectu eorum.

AD QVÆSTIONEM respondeo, quòd productiones seipsis formaliter distinguuntur. Generatio enim formaliter seipsa est generatio. Et spiratio seipsa formaliter spiratio. Et ex rationibus formalibus eorum impossibile est generationem esse spirationem, circumscripto per impossibile quocunque alio. Ita quod non oportet quærere quibus distinguuntur, quia tota ratio formalis vnius est non eadem toti rationi formali alterius. Hoc apparet per August. 15. de Trin. cap. 27. vbi dicit. Sic enim videbis quid distet natiuitas verbi a processione doni. Et paulo post. Voluntatem de cognitione procedere, non tamen esse cognitionis imaginem, &c. Quære totum vbi vult ex processionum distinctione concludere distinctionem personarum procedentium. Similiter. 5. de Tri. capit. 9. & 14. cur Spiritus sanctus non sit filius, cum tamen a patre exeat. Et soluit dicens, exit enim non quomodo natus, sed quomodo datus, soluit ergo ibi quæstionem de distinctione personarum per distinctas earum emanationes.

Et si objicitur, quòd emanationes non sunt a se; ergo non distinguuntur a se, consequentia probatur, quia a quo aliquid habet entitatem, ab illo habet vnitatem, 4. Meta. quia dicuntur ad conuertentiam ens, & vnum.

Respondeo, differentiæ specificæ non sunt a se effectiuæ, & tamen sunt seipsis primo distinctæ formaliter, ab F eo tamen sunt distinctæ effectiue, a quo habent esse effectiue. Distinguit autem primo formaliter non est distingui per aliquod inclusum in vno aliquo, & in aliquo conuenire, sed se toto formaliter distingui, etiam si per impossibile omne aliud a ratione sua circumscribatur. Ita dico, quòd si differentiæ vltimæ oppositæ essent, se totis distinguerentur, & se totis essent primo diuersæ formaliter. Ita dico in proposito, ꝙ si per impossibile istæ personæ distinctæ, vel productiones possent esse imprincipiate, se totis essent formaliter distinctæ, ita quod nihil formaliter inclusum in vna, esset formaliter inclusum in altera. Et tamen sicut principiata sunt, ita principiatiue, seu originatiue distinguuntur a suis principijs, intellectu, scilicet, & voluntate, quæ non tantum distinguuntur ratione, sicut argutum est contra penultimam opinionem,

sed intellectus formaliter non est voluntas ex natura rei. Et cum infinitas addita alicui non variet rationem vnius formalem, intellectus infinitus non est formaliter voluntas infinita. Et licet non necesse sit distinctionem illam formalẽ reducere ad aliam, inquantum est formalis tamen quod est formale in principiatis reducitur ad istam distinctionem principiorum.

Hoc spatiũ vacuũ in originali Doct.

Si dicatur, quod duo distinguuntur a tribus, non tamen duo infinita a tribus infinitis distinguuntur. Contra istud quærantur argumenta.

Ad arg 1.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, quod videtur concludere contra eos, qui ponunt quasi subiectum generationis esse essentiam diuinam. Nam cum in creaturis generatio sit naturalis ex inclinatione principij passiui, nõ autem ex ratione principij actiui, quia C si voluntas mea generaret ignem de materia illa, generatio passiua esset naturalis propter inclinationem potentiæ passiue ad formam, licet principium actiuum esset liberum. Ita videtur si diuina essentia esset quasi subiectum in diuinis respectu proprietatum personaliũ, æque naturaliter inclinaretur essentia ad proprietatem Spiritus sancti sicut, & filij, & per consequens productio Spiritu sancti. s. passiua esset ęque naturalis, sicut, & filij, licet ab alio principio actiuo esset hæc productio, & illa. Sed contra non concludit, quiâ nego ibi esse generationem sub ratione mutationis, & omnino quodcunque passiuum respectu actus: sicut patuit distinctio. 5. Sed præcise pono ibi generationem sub ratione productionis, cuius termini sunt producens, & productum: præcise igitur dicetur illa generatio generalis, quia illa habitudo inter producens, D & productum est naturalis, & naturalitas huius habitudinis est ex parte naturalitatis ipsius producentis, quia producit principio naturaliter inclinatio ad agendum, & hoc modo non spirat pater.

A.I inclinatiuo.

Alio modo dicitur, quod generatio sumitur vno modo pro generatione substantię. Vel alio modo specialiter pro productione viui ex viuo, & hoc modo dicitur animal generari, & nõ ignis. Et ibi communiter concurrit ex parte agentis inclinatio naturalis, siue forma naturalis, quæ est principium generandi, & hoc modo vltimo videtur esse generatio in diuinis. Prima responsio est melior.

Ad 2.

Ad secundum dico, quod quando comparantur duo ad tertium illimitatum secundum illud, secundum ꝙ comparantur ad tertium non sequitur ex vnione corũ in tertio vnio eorum inter se. Exemplũ, si ego sum cũ Deo hic, E & Papa sit cum Deo Rome, ergo ego sum simul cũ Papa, non sequitur, quia Deus est illimitatus secundũ præsentiã quia est præsens omnibus locis.

Ita etiam non sequitur, ego sum cum æternitate, & Abraham fuit cum æternitate, ergo ego sum vel fui simul cum Abraham, quia Deus æternus, & æternitas eius sũt illimitata. Ita dico in proposito quod pater habet in se duplicem fæcunditatem perfecte. Vtraque autem productio correspondet præcise vni fęcunditati, & ideo pater respectu duarum productionum est illimitatum, vel quasi indeterminatum comparatum ad determinata, & ideo non sequitur, quod si vtraq; productio sit vniuoca in tertio tali, quod ille productiones sint vniuocæ inter se.

Impugnatio resp. Tex. 45. & 48.

Contra istud arguit sic. Si productiones non sunt vniuocæ, sed sunt alterius rationis, ergo & termini productionum erunt alterius rationis, ex 5. Phys. igitur cum in terminis productis requirant talem distinctionem formalem termini, non erunt vniuoci alicui tertio, ergo ex opposito si termini sunt vniuoci alicui tertio, & productiones erunt vniuocæ inter se.

Præterea. Intellectus, & voluntas prout sunt potentiæ operatiuæ, requirũt distinctionem formalem in obiectis, & si respectu obiectorum essent potentiæ productiuæ, talem producerent distinctionem formalem, termini non erunt vniuoci.

Pręterea. Productum per intellectum ex vi productionis suæ est notitia genita, productum autem per modum voluntatis est amor procedens, sed notitia, vt notitia, & amor, vt amor videntur alterius rationis formaliter, ergo, &c.

Ad Impugnationẽ super.

Ad primũ dico, ꝙ illa propositio de motibus, & termi- nis,

nis, quæ adducitur ad propositum non est vera nisi quãdo F alię duę sunt uerę. s. quod forma fluens, secundum quã est motus, est eiusdem rationis cum forma terminante, & motus est eiusdem rationis cum forma fluente.

De hoc vide Clarius sup. dist. 7.

Ad propositum, igitur applicando, productio ista non est fluxus aliquis, neq; forma fluens, neq; est eiusdem rõnis cum forma, quæ est terminus formalis productionis; quia formalis terminus productionis est aliquod essentiale, productio autem est relatio formaliter, & ideo non oportet ex distinctione productionum concludere distinctionem formalem terminorum. Exemplum huius, quod dictum est de motibus patet ex 5. Physicor. Quia idem vbi potest acquiri per motum rectum, & per motum circularem, qui sunt omnino alterius speciei, sicut probatur ex 7. Physicorum. Quia non sunt comparabiles, sed hæc forma secundum quam est fluxus in motu, si est eiusdem rationis cum termino, non est ex hoc distinctina rationis motuum. Ista responsio tacta est supra di. 2. q. De productionibus, pro argumento Commentatoris.

Tex. 23.

In originali albũ spatium quia deficit.

Et si objeias saltem primi termini. s. termini formales erunt non vniuoci, ex quo productiones non sunt vniuoce, & ita personæ, quæ sunt primi termini, erunt non vniuoce inter se, & ita neque erunt vniuoce in tertio.

Respondeo productio non includit formaliter essentiam diuinam, persona autem includit formaliter eam, quia persona non est tãtum proprietas siue relatio, sed hypostasis subsistens in natura diuina, sicut Sor. non tantũ includit proprietatem indiuidualem, sed etiam naturam humanam. Licet enim primi termini sint eiusdem rationis cum productionibus quantum ad hoc, quod primi termini includunt relationes, & productiones sint relationes: non tamen sunt eiusdem rationis, quasi adęquatę, quia primi termini non tantum includunt relationes, sed etiam absolutum. Et tunc non oportet eas tantum distingui, sicut productiones distinguuntur, quia quæ includunt aliqua distincta, non oportet tantum distingui sicut illa, vt dictum est supra, dist. 8. q. illa. Vtrum Deus sit in genere, quia differentiæ sunt primo diuersę, non tamen includentia eas sunt primo diuersa.

Quæst 3. Ad impug. 2.

Ad aliud de potentijs dico quòd, vt sunt potentiæ operatiuę non requirunt distinctum obiectum formale, immo illud idem, quod est primũ obiectum formale intellectus diuini, est etiam primum obiectum, & formale voluntatis diuinę, ita quod vtraque potentia beatificatur in eodẽ obiecto primo secundum eadem rationem formale primi obiecti, nulla enim perfectio quasi radicata in ipsa essentia diuina est primo beatificatiua intellectus, vel voluntatis diuinæ, sed ipsa essentia diuina sub omnimoda prima ratione, vt. s. est fundamentũ omnis perfectionis in diuinis, ita quod argumentũ est ad oppositum, quia sicut non requiritur distinctio formalis in obiectis, vt sunt potentiæ operatiuę, ita nec in potentijs, ut sunt productiuę. Ad tertium dico, quod non est ad propositum, quia tenentes in diuinis generationẽ esse æquiuocam in se haberent dicere eã in se æquiuocam esse propter æquiuocationem termini producti a producente. Similiter habent dicere spirationem in se esse æquiuocam propter differentiam spirantis a spirato non igitur sufficeret eis ad istam conclusionem, quod genitum, & spiratum essent æquiuocam. Argumentum autem in se, si quid probet, non probat nisi distinctionem geniti, & spirati, vel formalium terminorum ge- K nerationis, & spirationis, & ita non propositum eorum.

Sed contra arguo sic non tantum notitia, vt notitia, & amor, vt amor, sunt alterius rationis, sed etiam notitia, vt notitia actualis est alterius rationis a memoria. Et amor, vt amor, est alterius rationis, a voluntate, vt est actus primus, ergo si concedatur distinctio formalis in terminis productionum scilicet notitiæ, & amoris, & quod producantur isti termini, scilicet notitia, & amor virtute memoriæ, & voluntatis, oportet concedere distinctionem formalem principij productiui a termino formali producti, & ita æquiuocationem in vnaquaque productione.

Respondeo, potest dici, quod illud assumptum. s. quod genitum ex vi productionis suæ. s. generationis suæ sit notitia actualis, potest distingui de primitate originis, & primitate adæquationis. Si intelligatur de primitate originis, potest negari, quia tunc non essent tres personæ vniformiter Deus. Essentia enim in patre intelligitur esse in eo, quasi principium, & fundamentum cuiuslibet perfectionis. Et tunc si in filio præintelligitur notitia ante essentiam, filius tunc non haberet essentiam ante quodcunq; aliud in se, sicut non ante notitiam, & ita non esset vniformiter Deus cum patre.

Quantum igitur ad istam primitatem (licet non sic originis, correspondet tamen primitati originis plurũ perfectionum in vna creatura) potest dici, quod primũ in quacunq; persona est essentia, quia quando aliquid continet in se plures perfectiones communicabiles, communicãs illud vnum communicat omnes perfectiones in eo, eo ordine, quo natæ sunt esse in illo vno. Exemplum tam in distinctione rerum, quam non rerum, tamẽ ex parte rei.

De hoc in 2. dis. 1. q. 1.

G Primum quidem, si ignis generaret totum ignem, & produceret tam materiam, quam formam, prius origine cõmunicaret materiam, quam formam, eo ordine, scilicet quo illa sunt in generante. Exemplum secundi, ignis est substantia, corporea, inanimata, & elementum, sicut tũc sunt ista per ordinem in igne generante, ita communicantur simili ordine igni genito: & tamen primus terminus secundum adæquationem est ignis, vt ignis, quia hoc est, quod principaliter intendit ignis generans, & in quo perfectissime sibi assimilatur ignis genitus, scilicet ignis, vt ignis. Ita potest dici in proposito, quod ly essentia diuina in qualibet persona sit omnino primum, quasi fundamentum cuiuslibet perfectionis essentialis, prima tamen persona appropriate habet memoriam, & virtute illius principij productiui producit prima productione H adæquata secundam personam, & secunda persona quasi adæquata principio productiuo producitur, vt notitia actualis, & Spiritus sanctus quasi adæquatus suo principio productiuo producitur, vt amor actualis.

Sed adhuc videtur stare argumentum, quia vniuocatio, vel æquiuocatio magis videtur concludi ex primitate adæquationis, quàm ex primitate originis, licet enim sol sit substantia, & vermis sit substantia, non propter hoc dicitur generatio vniuoca vermis a sole, quia non assimilat sibi terminum in forma specifica. Ita igitur hic videtur æquiuocatio, ex quo primus terminus productus adæquatus non est omnino vniuoce eiusdem rationis cũ principio productiuo.

Respondeo, & dico, quòd non est æquiuoca productio si principium productiuum nõ est eiusdem rationis cum I termino formali producto, loquendo de termino formali primo producto, & de principio primo productiuo, sed requiritur, quod illud, quod est principium productiuum, non communicetur eiusdem rationis genito, & quod illud, quod est terminus formalis in producto, non sit eiusdem rationis in producente. Opposita autem istorum sunt in proposito, quia memoria est formaliter in notitia genita actuali, & notitia est formaliter in persona generante, licet neutrum illorum sit prima ratio agendi, & prima ratio terminandi productionem.

Exemplum huius est si asinus generaret asinum, licet forma specifica non sit primum principium producendi asinum, & ideo propter hoc non est vniuoca generatio, nec æquiuoca, quia illud quod est per se formalis terminus generationis, est eiusdem rationis in generante, & genito, licet non sit ibi prima ratio producendi seu generandi. Quod autem aliquid eiusdem rationis primo sit in isto, vt producente, & primo in illo, vt in termino producto, non requiritur ad generationem vniuocam. Ita potest poni exemplum de carne animata generãte carnem animatam naturaliter virtute caloris naturalis, vbi tamen ipsa anima, vel quæcunque alia forma detur non est necessario primum principium producendi in producente, & primus terminus formalis in producto, ideo hoc saltem non requiritur ad vniuocationem in generatione.

Ad tertium dico, quòd generatio actiua non sunt idem formaliter, nec primi termini formales ipsarum, scilicet, notitia actualis, & amor actualis sunt idem formaliter, & tamẽ primi termini producti illis productionibus sunt vniuoci inter se, & producenti, quia personæ productæ

Ad 3. impugnat.

habent

habent omnino eandem perfectionem absolutam inter A se, & eandem cum producente.

A. 3. arg. Ad tertium principale dico, quòd antecedens de distinctione principiorum sola ratione falsum est.

Ad primam probationem cum arguitur, quòd oppositum non staret cum simplicitate diuina. Respondeo ut prius sæpe dist. 2. & 8. vbi intentio habita est de non identitate formali absque distinctione reali.

Cum vlterius proba tur ma. 2. Ad primā ptionē cum argui tur &c. Ad secundam probationem cum arguitur, quòd aliter esset relatio realis inter intellectum, & intelligere. Respondeo: intellectus est potētia operatiua, & productiua, primo modo, scilicet, inquantum est principium operatiuum, nec intellectus, nec suppositum, cuius est actio, habet relationem realem ad operationem realem, quæ nata est esse in ipso, sed hoc accidit in nobis, quia est ibi distinctio realis, seu differentia inter ipsum, & operationem ad B quam est vt autem est: principium productiuum, licet ipsum non habeat relationem realem ad productum, quia idem est producto, nec ad productionem propter idem, tamen producens ipso habet relationem realem ad productum propter distinctionem eorum realem, & hæc sufficit ad hoc, quòd productio sit realis, sed talis relatio non requiritur inter intellectum, & intelligere ad hoc, quòd operatio intellectus sit realis. Sed nec ipse intellectus, nec operans eo habet relationem realem, ad intelligere, quia non est distinctio realis huius, & illius, nec hoc, quod intellectus dicitur patri esse principium ad intelligēdum notat relationem realem ipsius intellectus ad intellectionem, quæ inest patri secundum hoc principium, quia hoc magis videtur de gignitione quam de intellectione, quia gignitio maiorem distinctionem requirit. Nec tamen C cum dicitur intellectus est patri principium dicendi, notatur relatio realis intellectus ad dicere.

Et cum arguitur, quòd tunc non magis intelligeret intellectu quam voluntate. Consequentia non valet, nec tamen dicitur ita intellectu intelligere, quia sit relatio realis intellectus, vel patris secundum intellectum ad intelligere; sed tantum quia ista sit aliqua perfectio opera-

A. 1. quod. tiua; secundum quam nata est competere patri talis operatio, nec sequitur, quòd non magis intelligat pater intellectu quam voluntate, quia hæc operatio, quæ est intelligere, nata est primo competere intellectui, nō autem est nata competere voluntati, nec est aliqua alia ratio, nisi quia intellectus est intellectus, & voluntas est voluntas. Cuicumque enim principio operatiuo ex eo quòd tale, siue sit res per se, siue vnitiue contineatur in aliquo, nata est competere propria operatio.

Contra, conceditur in patre intellectum esse sibi principium intelligendi. Sed esse principium importat relationem aliquam, & si est ex natura rei principium, est ex D natura rei relatio, & per consequens realis. Respondeo quidquid competeret alicui si esset res realiter, hoc idem debet ei competere, & non alteri, vbi est ratio, vel secundum rationem hoc modo est in patre intellectus respectu intelligere, quia principium est omnino idem realiter cum intelligere.

A. 1. probationem. Ad aliam rationem de æqualibus, & eodem addito, quod adhuc debet tenere consequentia, & ita est in proposito. Respondeo sicut dicitur in consequentijs, & si consequentia teneat eodem addito, adhuc tenebit, & verum est addito non destruente rationem consequentiæ, sicut est cū dicitur, homo, ergo animal: omnis homo, ergo omne animal, respectu cuiuscumque prædicati, vel e conuerso negatiuæ. Ita in proposito dico, quòd inæqualitas intelle- E ctionis, & intellectus est propter limitationem extremorum, propter quam, vel sine qua alterum excedit alterū additum ex vtroque extremo: additum autem infinitum vtrique extremo tollit ab vtroque extremo limitationē, & ideo inæqualitatem, & ideo tunc non sequitur, quod sint inæqualia, immo æque perfectionis est intellectus infinitus, & intelligere infinitum.

Et si obijciatur contra hoc, quod infinitas non tollit omnem inæqualitatem: quia albedo infinita adhuc excederet in perfectione nigredinem infinitam.

Dico, quod infinitas addita alicui limitato ex se est infinitas secundum quid, qualis, scilicet potest competere rationi talis limitati, quia non dicit infinitatem, vel illimitationem, nisi ratione illius, cui additur, quia hoc non potest esse formaliter simpliciter infinitum. Infinitas autem addita alicui perfectioni simpliciter, cui, scilicet non repugnat infinitas simpliciter, est infinitas simpliciter in illa ratione, & ideo est simpliciter infinitas. Intelligere autem, & intellectus sunt ex se perfectiones simpliciter formaliter, nec ex se limitationem includunt, & ideo infinitas addita vtrique dicit infinitatem simpliciter, non tantum in illis rationibus, sed concomitanter in entitate, veritate, & bonitate, omni perfectione simpliciter vniuersaliter: quia omnis perfectio simpliciter mutuo, & vnitiue se includit, & ideo intelligere infinitum simpliciter æquatur intellectui infinito, & e conuerso.

DISTINCTIO. XIIII. & XV.

Præterea diligenter annotandum est, &c.

QVÆSTIO. I.

De missione personarum.

CIRCA istam 14. distinctionem, & duas sequentes, scilicet 15. & 16. Vbi Magister agit de missione temporali Spiritu sancti, quæritur vnum generaliter quantum ad omnes personas.

Vtrum quælibet persona diuina mittat quamlibet personam, & mittatur.

Videtur, quod sic. Quia quidquid est essentiale in diuinis, conuenit tribus. Missio tam actiua, quam passiua est quid essentiale: quia dicit respectum ad creaturas, respectus autem ad creaturam communis est tribus. Quod autem tam mittere, quam mitti dicat respectum ad creaturam probatur, quia dicitur de Deo ex tempore: nihil autem dicitur de Deo ex tempore, nisi si quod dicit respectum ad creaturam. Arg. 1.

Item in Ioan. de patre dicit Saluator, & de seipso. Ad eum veniemus, &c. Ergo pater etiam venit temporaliter ad aliquem. Hoc venire dicit aliquem effectum Trinitatis. ergo videtur, quod pater possit mitti a tribus personis, sicut filius, & Spiritus sanctus. Cap. 14. Arg. 2.

Item secundum Aug. ad Dardanum. Quælibet persona dat, & datur. Ergo pari ratione mittit, & mittitur. Arg. 3.

Contra Aug. 4. de Trin. c. 20. Sed pater cum ex tempore a quo quam cognoscit non dicitur missus, non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat. Ratio opp.

Ad hoc etiam adducit Magister auctoritatem Aug. in litera.

IN ISTA quæstione vr esse opin Magistri, quod mitti non conueniat tribus, sed tantum duabus personis procedentibus, quia secundum Aug. Nulla persona mittitur, nisi quæ habeat aliam, de qua sit, secundum hoc. Mitti dicit respectum ad creaturam, tamen connotando respectum perfectionis æterne, sed mittere est commune tribus secundum Magistrum: quod probatur per auctoritatem Aug. 2. de Tri. c. 6. vel 2. Vbi dicit Aug. de filio. Proinde mitti a patre siue Spiritu sancto non potuit. Et probat, quia pater intelligitur misisse eum, secundum quod fecit eum ex fœmina, quod non fecit pater sine Spiritu sancto, ergo Spiritus sanctus misit filium. Et constat, quod ipsemet seipsum misit, sicut habetur ab Aug. eodem capitulo. Ergo mittere conuenit cuicūque personæ. Et hoc probat Magister per rationem, quia alias aliquid efficeret vna persona Trinitatis, quod non alia, cum mittere sit effectum aliquem creare.

CONTRA istam opinionem potest argui. Si mitti importat aliquo modo duplicem respectum: æternum, & temporalem, cum non dicat respectum nisi ad eum, cui mittitur, vel ad mittentem, patet quod primus est communis tribus, quia est respectus rationis ad extra, secundus aut est realis aut rationis. Si rationis, ergo potest esse in patre respectu sui, sicut pater potest dari, & dare. Non

enim

enim repugnat patri mitti propter respectum rationis tantum: si mitti dicat respectum realem tantum ad mittentem pura processionem a mittente, igitur mittere non est essentiale, quia tunc Spiritus sanctus non mitteret filium cum non producat eum. Vel arguitur sic. Si mitti includat relationem æternam, aut ergo respectu eius, cui mittitur persona, quod non contingit, quia hoc est tēporale. Aut ad mittentem, & tunc omnis missus a mittente ab eo procederet, & sic cum filius dicatur mitti a Spiritu sācto procederet ab eo.

Præterea. Mittere, & mitti videntur idem significare, licet diuersimode quātum ad modos grammaticales, igitur si vnum connotat aliquem respectum ad intra, & reliquum connotabit. Si igitur mitti connotat produci, igitur mittere connotat producere. Et ita neutrum est mere essentiale, vel si vnum non connotat respectum ad intra, nec reliquum, sed tantum respectum ad aliquid extra. Et ita vtrumque erit commune tribus. Et hoc est, ꝙ sic breuiter pōt argui. Si mitti includit produci, ergo mittere includit producere, ergo Spiritus sanctus non mittit filium, quia non producit eum.

Præterea. Mittere, & mitti videntur dicere relationes oppositas, ergo si mittere non includit producere, nullo modo correlatiuum includit correlatiuum.

Cōsequentia patet per hoc, quoniam, acceptis duabus correlationibus sicut primum se habet ad tertium, ita secundum ad quartum, & e conuerso: sed mittere, & mitti dicunt correlationem, & producere, & produci similiter, igitur si persona, quæ mittitur, producitur, mittere est producere.

H VIDETVR aliter posse dici ad quæstionem. Manifestum est enim secundum intentionem Aug. 4. de Trin. cap. 20. Quòd pater nō dicitur missus, ergo oportet, quòd mitti cum hoc dicit respectum ad extra, connotet productionem ad intra. Et eum rationabile videtur cōsimiliter dicere de mittere, quod licet dicat principaliter respectū actionis actiuæ ad extra: tamen connotat respectum productionis actiuæ ad intra, & sic neutrum est mere essentiale: sed mitti tantum conuenit personæ productæ, & mittere tantum personæ producenti. Et ita sunt duæ personæ mittentes, scilicet pater, & filius, & duæ tantum missæ, scilicet filius, & Spiritus sanctus. Nec aliqua persona seipsam mittit: nec producta producēte. Huius simile potest haberi in alio. Nam pater dicitur per verbum creare. Et posse concedi filium creare per Spiritum sanctum: non autem sic è conuerso. Vbi creare per filium non dicit absolutæ actionem ad extra: sed actionem cum auctoritate: & in hoc connotat productionem actiuam in operante respectu illius personæ, per quam quasi sub auctoritatiue operatur.

Ita posset dici, quòd mittere personam est operari per eam, & ita operari effectum cum illa persona per modū auctoris dantis illi personæ actionem, quod tantum cōuenit producenti respectu personæ productæ. Et mitti diceret idē, quod sub auctoritatiue operari virtute personæ mittētis, quod non est, nisi qñ persona operans accipit ab alia virtutem agendi. Et ad illud quod Magister adducit pro se de Aug. quod Spiritus sanctus mittit filiū. Et ꝙ filius mittit se posset exponi primo. Primum de filio incarnato, non de filio, vt incarnando, quomodo Ambro. in 3. lib. de Spiritus sanctus, cap. 2. vel 3. Dicit, quod Spiritus domini misit filium sicut legitur Isaię. 16. Spiritus domini super me, & c. Bene dicit Ambr. Spiritus sanctus Domini misit me ad prædicandum, quia quasi filius hominis est missus, & vnctus. Nam secundum deitatem non super Christum est Spiritus, sed in Christo, ergo illa auctoritas Isaiæ, quæ dicit Christum missum a Spiritu sancto intelligitur de Christo homine, non autem de missione verbi æterni incarnādi. Similiter posset exponi illa auctoritas, quod filius misit se.

Ad argumentum etiam Magistri posset dici, quod cōsequentia non valet, quia commutatur qualiter, vel quale in quid, vel res in modum: non enim sequitur, filius nō operatur per filium sicut pater operatur per filium, ergo pater aliquid operatur, quod non filius: sed sequitur, ergo aliquo modo alio operatur pater, quo modo non ope-

F ratur filius, quia auctoritatiue, & hoc est verum. Ita etiā si pater mittat filium, & non filius se, de inferri quod auctoritas agendi effectum in creatura est in patre, & non in filio, & hoc est verum. A. per auctoritatē.

LICET autem hæc via videatur probabilis, tamen quia auctoritats Aug. Videntur sonare non tantum de Christo homine misso, sed de verbo eo misso, quia incarnando, sicut ipse dicit, intelligitur missio ipsa incarnatio: ideo potest teneri opinio Magistri hoc modo secundum Aug. 4. de Trin. cap. 20. Cum ex tempore cuiusquam procedens mente concipitur, mitti quidem dicitur. Et planius hoc idem paulo post. Mitti est de filio cognosci, quod a patre sit. Ita Spiritum sanctum mitti est cognosci, quod ab illo procedat. Mitti ergo est manifestari personam procedere, nec conuenit omnibus personis, quia non omnes pro- Quid mittere mitti, vt capitur in diuinis.
G cedunt, & mittere est manifestare personam procedere. hoc manifestare est mere commune, quia tota Trinitas manifestat personam procedentem procedere, sed manifestari personam procedere connotat personam procedentem.

Et si ista sunt significata istorum vocabulorum, quia significata accipienda sunt ex vsu auctorum, sequitur, ꝙ mittere sit mere essentiale, nec connotat respectum realem æternum in mittente. Sed mitti connotat respectum in persona missa, quatenus manifestatur eius processio æterna. Et posset quidem aliud verbum imponi, quod significaret manifestare personam procedere, & eius passiuū, quod significaret manifestari personam procedere, & illud actiuum esset commune tribus personis, passiuum tantum competeret duabus personis, quæ producuntur.

H SECVNDVM hoc ad argumenta, quæ sunt contra opi. Magistri.

Ad primum dico, quòd mitti dicit respectum rationis ad mittentem formaliter, sed connotat respectum æternum, non quidem ad mittentem, quia mittens, sed ad alterum indistinctæ. Vnde hæc propositio est neganda, ꝙ mitti nullum respectum dicit, nisi ad eum, cui mittitur, vel ad mittentem, si intelligatur inquantum mittens, & hoc tam de principali significato, quam de connotato, dicit enim connotando respectum procedentis, & hoc ad producens non inquantum mittens, quia etiam aliqua persona mittens potest esse non producens; licet semper producens sit mittens.

Quia tota Trinitas manifestat personam procedentem procedere, sed manifestari personam procedere, nec conuenit omnibus personis, nec omnes procedunt. Exem-
I plum de memoria, ꝙ signum secundū Augustinum manifestant memoria, intelligentia, & voluntas, in quo tamen signo memoria manifestatur. Vnde hoc manifestare est mere commune. 4. Tri. c. 11

Ad secundum concedo, ꝙ actiuum, & passiuum significant idem sub alio, & alio modo grammaticali, sed aliquid idem potest esse connotatum in vtroque, quod non diuersificatur penes istos modos. Manifestare quidem, & manifestari, quæ principaliter importantur, diuersificantur penes illos diuersos modos, licet non ita hoc, quod est personā procedere, illud enim est, quod connotatur vniformiter tam per actiuum, quam per passiuum. exemplum huius in alijs, scio ignem calefacere, & scitur ignē calefacere, licet hic sit variatio grammaticalis quantum
K ad scire, & sciri: non tamen quantum ad illud, quod notatur esse terminus ipsius scire. Illud enim vniformiter se habet vtrobique. Et si imponeretur vnum actiuum ad significandum hoc totum, scire ignem calefacere, suum passiuum non connotaret, sciri ignē calefieri, sed tantum ipsum sciri per modum passiui, & illud aliud connotaretur per modum actiui.

Et per hoc patet ad illam confirmationem: mittere, & mitti sunt relatiua, quantum scilicet ad formalia significata, & vtrumque dicit per se respectum rationis, tamen vnum istorum potest includere, vt connotatum, aliquod extremum relationis, & reliquum non includere correlatiuum illius, sicut in exemplo posito apparet, ꝙ illud verbum sic impositum includeret calefacere, & tamen verbum passiuum correspondens sibi nō includeret hoc, quod est calefieri.

Ad arg. 1. AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, quod non omne dictum de Deo ex tempore est commune tribus, quando importat non tantum respectu ad creaturam, sed cum hoc connotat respectum intrinsecũ, sicut est de mitti.

Ad arg. 2. Ad secundum concedo, quòd pater venit inuisibiliter, & inhabitat, sed tamen non dicitur mitti, quia non habet de quo sit, non enim manifestatur procedere, nisi procedat, tamen manifestari potest absolute, vel manifestari, quòd producat, sed manifestari sic, non notatur per mitti.

4 topicorum. Ad 3. Ad tertium concedo, quòd quælibet persona dat quamlibet, quia dare est liberaliter communicare, quælibet autem seipsam communicat liberaliter voluntate, vt sibi est. Nec sequitur ex hoc, quod quælibet mittat quamlibet, quod iam patet, quia dare non includit talem respectum intrinsecum, qualem includit mitti.

DISTINCTIO XVI.

Nunc de Spiritu Sancto videndum est, &c.

QVÆSTIO I.

De missione Spiritus Sancti.

Hæc distinctio 16. ponitur tota additio, quia alibi non habetur. Arg. 1. CIRCA distinct. 16. quæritur. Vtrum conueniat Spiritui Sancto missio visibilis. Videtur quod non. Aug. 4. de Trin. ca. 9. & ponitur in littera. Fateamur filium minorem factum, & intantum minorem, inquãtum factum, & intantum factum, inquantum missum, igitur filius est hic, qui est sic missus visibiliter, quia de illo ibi loquitur, quòd sic est minor, igitur si Spiritus Sanctus sic mitteretur a patre, & filio, esset minor patre, & filio, quod non conceditur.

Arg. 2. Item si Spiritus Sanctus mitteretur visibiliter, aut concurrit cum ea missione reuelatio interior, aut non: si nõ, frustra fieret missio exterior in aliquo visibili signo, quia tunc ad nihil esset vtilis. Si autem concurrat reuelatio interior, tunc frustra fieret missio, vel apparitio exterior visibilis, quia tale signum sensibile exterius distraheret a reuelatione interiori, cum occupatio circa exteriora distrahat intellectum ab interiori consideratione.

Ratio ad opp. Contra est magister in litera, & allegat Aug. & Ioan. 14. c. Cum venerit ille paraclitus veritatis. Et iterum ibidem: Si enim abiero mittam vobis eum. Vbi loquitur de missione temporali.

Mitti quid sit. RESPONDEO cum personam mitti sit eam manifestari procedere, vt patet alibi quæstione præcedente, & missio passiua visibilis est cum signo sensibili cognosci personam procedere, quod quidem signum oportet esse conueniens ad manifestandum suam processionem, ergo cum Spiritus Sanctus possit manifestari procedere signo sensibili conueniente suæ processioni, sequitur quod Spiritus Sanctus potest visibiliter mitti.

distinct. 1. De missione vero sensibili filij, quæ fuit per incarnationem dicetur in tertio libro.

Ad arg. 1. Ad primam rationem dicendum, quòd non est simile, quia Spiritus Sanctus non vniit sibi naturam signi sensibilis, quo ipsius processio manifestetur, & ideo non oportet quod illa, quæ conueniunt naturæ talis signi, conueniant Spiritui Sancto, sed filius vniuit sibi naturam humanam A. Lin vnitate personæ. in vna persona, & ideo quæ dicuntur de illa natura, verè dicuntur de diuino supposito sustentificante illam naturam. Vnde filius potest dici minor patre ratione naturæ assumptæ, non sic autem Spiritus sanctus, quia non habet A. L. Ad 2m concedo. in tali natura esse speciali modo, nisi sicut in signo. Et concedo, quòd frustra esset reuelatio exterior nisi concurreret illustratio interior, & reuelatio talis, quia illa apparitio exterior non est, nisi quoddam signum sensibile repræsentans tale significatum ex institutione huma- A. l. quia. na ad placitum, & non ex natura, quæ æque posset quan- A tum est ex se aliud significare, sicut illud si placeret instituenti, & si non esset reuelatio interior non cognosceretur per talem apparitionem exteriorem. Non enim potest signum sensibile ex institutione cognosci, quod significet ex ratione repræsentans, vel repræsentatiui, nisi cognoscatur repræsentatum per tale repræsentatiuum.

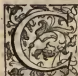
Ad 2. Ad probationem dico, quod licet intellectus distrahat ab intelligendo, quando occupatur sensus circa sua sensibilia alia a suo intelligibili, quod tunc intelligit, quia sic potentiæ se inuicem impediunt, nec mutuo se iuuant in actibus, tamen quando sensus occupantur circa singulare sensibile, cuius vniuersale per speciem intelligitur: vt videlicet quando sensus sentit illud obiectum, quod phantasiatur, & intellectus intelligit non distrahitur tũc intellectus, sed maxime confortatur, quia tunc potentiæ B circa idem obiectum sibi administrant eius præsentiam, vt a qualibet secundum eius proportionem apprehendatur. Hoc patet in exẽplo, quando volumus colore Christum, & passioni eius compati facilius eam contemplamur si imaginem crucifixi frequentius intuemur, & ex tali intuitione talis species in phantasia generatur. Et hoc totum est modo propter ordinem naturalem potentiarũ primarum in agendo. Prophetę vero erant distracti per sensibilia, nec eos sensibilia multum iuuabant ad prophetiã: quia non erant eis conuenientia. Nam talia parum faciunt ad reuelationẽ, quæ est de his, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. Quæ hominibus enarrare non licet secundum Apostolum Corin. 13. Sed erat aliquod sensibile eis præsens in imaginatione, quia vt communiter omnes prophetæ erant multum imaginatiui. Patet per C Aug. 12. Super Gen. Erant ergo multum distracti, quando occupabant se in exterioribus sensibus: quare, &c. Isa. 64. & 1. Cor. 2. A. l. 2. Tri.

DISTINCTIO. XVII.

Iam nunc accedamus ad assignandum missionem Spiritus sancti, &c.

QVÆSTIO. I.

De Charitate.

CIRCA istam distinctionem 17. in qua Magister agit de missione inuisibili Spiritus sanctus quęruntur. 6. Primo quæro. Vtrum necesse sit ponere charitatem creatam formaliter inhærentem naturæ beatificabili. D

Arg. 1. Quod non, Aug. 8. de Tri. cap. 7. Qui diligit proximum: cõsequens est, vt ipsam pręcipue dilectionem diligat: dilectio, autem est Deus: Consequens igitur est, vt diligat Deum.

Quæro quomodo accipit dilectionem in minore, si formaliter, habeo propositum, si effectiue, tunc erunt quatuor termini, quia maior non est vera, nisi de dilectione formali, qua diligitur proximus. Si etiam dicas, quod præter istam dilectionem, quæ est Spiritus sanctus, est alia dilectio formaliter, ergo fallacia consequentis est in argumẽ E to, arguendo sic, diligit dilectionem formaliter, ergo hãc, quia antecedens potest verificari pro alia, si ergo argumẽtum debeat tenere, oportet quòd Deus sit formaliter dilectio, quæ est formaliter in diligente respectu proximi.

Arg. 2. Item de Trin. 15. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, supple quod est charitas, sed nullum donum Dei est excellentius Spiritu sancto, ergo Spiritus sanctus est charitas. Istud argumentum similiter non valeret, nisi esset de charitate formali, & quòd Spiritus sanctus præcise erit illa.

Si dicatur ad istas auctoritates, quòd Spiritus sanctus dicatur charitas causaliter. Obuiat in hac litera Magister adducens Augustinum, quòd ipse intelligat formaliter, dicit enim in 15. de Trin. ca. 17. Neque enim dicturi sumus non propterea Deum dictum esse charitatem, quod ipsa charitas sit vlla substantia, quæ Dei digna sit nomine, sed quod donum

donum sit Dei sicut dictum est de Deo, Quoniam tu es pa tientia mea, non vtique propterea dictum est, quia Dei substantia est nostra patientia, sed q ab ipso nobis est, sicut alibi legitur. Quoniam ab ipso est patientia mea. Hunc quippe sensum facile refellit scripturarum ipsa locutio: tale enim est, Tu es patiētia mea, quale est: Domine spes mea, & Deus meus, misericordia mea, & multa similia. Non est autem dictum Domine charitas mea, aut Tu es charitas mea, sed ita dictum est: Deus charitas est, sicut dictū est: Deus spiritus est.

Arg. 3. Praeterea. Per rationem, omnis creatura potest intelligi non bona, quia est bona per participationem, charitas non potest intelligi non bona, videtur enim bona per essentiam, ergo &c.

2ū ad opp. Contra Aug. de Moribus Ecclesiae. 4. c. Pertractans illud ad Rom. 8. Quis nos separabit a charitate Christi &c. G Charitas, inquit, Dei hic dicta est virtus, quae animi nostri rectissima est affectio.

QVAESTIO. II.

An necesse sit in habitu ponere rationem principij actiui respectu actus.

SECVNDO iuxta istam quaestionem aliā in generali propono de habitu. Vtrum sit necesse in habitu ponere rationem principij actiui respectu actus.

Arg. 1. Quod sic. Habitus est, quo habens vtitur, cum voluerit, secundum Commentatorem 3. de Anima. Cō. 18. A. Intellect⁹. super illud: oportet, vt in ea sic intellectus: hic, inquit, est H diffinitio habitus, vt habitu intelligat illud, quod est proprium sibi secundum se, & quando voluerit absque hoc, quod indigeat in eo aliquo extrinseco. Sed vti competit agenti. Nam patiens principio passiuo non vtitur.

Arg. 2. 2. Aethico. c. 3. & inde. Praeterea. Quatuor conditiones attribuimus habenti habitum: primo, q operatur delectabiliter, faciliter, expedite, & prompte, ex qualibet potest argui propositum. Ex prima, quia actus, qui fuit prius disconueniens agenti non sit sibi conueniens, nisi ipsum indoantum agens aliter se habeat, igitur per illum habitum, per quem conuenit sibi sic operari, fit conueniens sibi, & ita delectabile ipsum aliter se habet habitu agens, inquantum agens.

7. Physic. t. com 20. & Auer. 3. de Aīa. cō. 14 scribit, q potētia passiō, & recep tio aequiuoce dicitur de materialibus & immaterialibus. Ex secunda via arguitur, quidquid est ex se summe dispositum ad patiendum non indiget facilitate, vt patiatur, sed potētia habitiabilis, sicut voluntas, & intellectus est J ex se summae disposita ad recipiēdum actus, quia non habet contrarium, & propter hoc non indiget motu ad hoc vt agat. Ergo habitus, per quem facilitatur disponit ipsam ad agendum non ad patiendum.

Ex tertia conditione arguitur. Quia cui competit impediri, ei competit expeditio, sed impediri conuenit agenti, quando virtus eius actiua deficit, & ab alia superatur, igitur habitus, per quem cōuenit alicui expedite operari est ipsius, vt actiuum est.

Ex quarta via arguitur. Quia cuius est tarde, & non prompte operari, eius est etiā promptitudo, sed non prompte operari conuenit agenti inquantum actiuum, non passiuum, ergo, & promptitudo, quam tribuit habitus, per Habit⁹ inclinat potētiā ad actū. tinet ad agens inquantum agens.

Praeterea. Ad principale habitus inclinat potentiam ad K actum, duplex autem est inclinatio, scilicet potentiae passiuae ad formam, & potētiae actiuae ad agere, habitus non inclinatur primo modo. Nam actus recipitur in potentia immediate, alioquin actus perfectus, & imperfectus non haberent idem susceptiuum, ergo inclinat secundo modo, vt principium actiuum ad agere, quod est propositum.

Tex. 32. Tex. 55. Praeterea: secundum Philosophum 8. Physic. & 2. de Anima. Anima ante scientiam est in potentia essentiali, & habens aiit scientiam est in potentia accidentali, quod autem reducit de potentia essentiali ad accidentalem respectu operationis, videtur esse principium actiuum respectu eius, quia est quo habens operatur. Vnde Philoso Text. 5. & 24. phus vult 2. de Anima, q sicut scientia est, qua scimus, ita anima est qua viuimus, & sentimus, & intelligimus. Et per consequens sicut anima est, qua agimus actus vitales, ita scientia est, quia actiue speculamur.

Praeterea. Aliquis habitus est practicus, & talis est actiuus, vt prudentia, aliquis factiuus, vt ars: ratio practici in communi, & specialiter factiui videtur concludere in tali habitu rationem principij actiui.

Ratio ad opp. Tex. 17. & 5. Meta. Tex. 20. Contra. relatio non est principium actiuum, nec aliquid essentialiter includens relationem, habitus autem est ad aliquid secundum Philosophum 7. Physicorum, ergo &c. Confirmatur, quia non minus requiritur entitas realis absoluta in principio motus, quam in termino motus. Si ergo habitus caret entitate absoluta, quae sufficiat Confir. ad terminandum motum secundum Philosophum ibi. multo magis caret ea, quae requiritur in principio actiuo.

Ratio. 2. Praeterea. Vnius actionis videtur esse vna potētia actiua, 5. Phys. secundum Commenta. commento. 37. & 38. Sed non solum habitus est potentia actiua respectu operationis, quia tunc ipse habitus esse potentia, quia potentia est qua simpliciter perficitur potentia, & habitus non esset illud, quo simpliciter perficitur potentia, ergo solum illud, quod perficitur per habitum, est principium actiuum actionis.

Confir. Confirmatur ista ratio, quia vna actio requirit principium formale, quo eliciatur per se vnum. Aggregatum autem ex potentia, & habitum est vnum per accidens nō per se, igitur totum non potest esse, quo respectu operationis per se vnius.

Ratio. 3. Praeterea. Accidens non est principium agendi in subiectum proprium: sed operatio, ad quam ponitur habitus, recipitur frequenter in potentia, cuius est ille habitus. Ergo respectu illius non est habitus principium actiuum.

Ratio. 4. Cap. 38. vel 12. l. h. Praeterea. Aliqui habitus sunt in potentijs sensitiuis appetitiuis, & ille appetitus nō est actiuus: quia secundum Damasc. Sensus nō ducit se, sed ducitur, ergo nec forma, adest habitus eius potest esse principium actiuum, quia si esset oporteret, quod cōcurreret cum potentijs in agēdo.

Hē. quoli. 4. q. 10. AD ISTAM secundum quaestionem dicitur, quod aliter est de habitu acquisito, & aliter de habitu infuso. Nam ab alio est actus hominis naturalis, & expeditio actus propter indeterminationē, q̄ habet natura respectu istius actus. Et ideo virtus acquisita est perfectio naturae, presupposite in ratione principij actus, sed si virtus supernaturalis esset perfectio naturę praesupposite in isto esse, cui correspondet talis actio, tunc ipsa tantum facilitatet naturam sicut virtus acquisita, sed hoc est falsum: immo ab eodem est esse gratuitum, & simpliciter elicitur actio gratuita secundum illum gradum. Ita quod virtus acquisita est virtus secundum illam rationem virtutis, quae ponitur 2. Ethicorum. Virtus est, quae habentem perficit, & Cap. 5. opus eius bonum reddit, sed virtus Teologica non sic, sed secundum illam rationem virtutis, quę ponitur primo de Celo, quod, scilicet virtus est vltimum in potētia. Tex. 116.

CONTRA istam opi. Si sic intelligat, quod habitus supernaturalis est simpliciter principium respectu actus arguo sic. Quo quis potest simpliciter operari, illud est potentia: sed habitus supernaturalis per se est huiusmodi, igitur habitus supernaturalis est potentia. Antecedens patet, quia potentia est, qua simpliciter, & primo possumus.

Praeterea. Ex hoc sequitur vlterius, quod non plus erit voluntas bona, si operetur per habitū charitatis, quam lignum perficitur in agendo, si agit per calorem sibi accidentaliter inhaerentem. Nam sicut ex hoc nulla conuenit actio ligno per formam ligni: sed tantum illi accidenti, quod recipitur in ipso, ita etiam videtur, quod actio illa, quae competeret charitati, vt principali principio, nullo modo competeret voluntati, vt volūtas. Ex hoc sequitur vlterius, quod sicut calor, si esset separatus, eque calefaceret, ita charitas, si esset separata, aeque ageret. Nā omnis forma, quae est principium totale agendi, vt est in subiecto, si per se, est potest per se operari. Et ita sequitur euidenter propositum, quod habitus est potentia.

Praeterea. Operatio non elicitur libere, cuius principiū actiuum est mere naturale, & agens per modum naturae. Sed habitus cum non sit formaliter voluntas, nec per consequens formaliter liber, si est principium actiuum, erit mere naturale, ergo operatio eius non erit libera, &

ita

ita nullum velle erit liberum, si eliciatur ab habitu, vt A à totali principio actiuo.

Præterea. Tunc homo habens semel charitatem nunquam posset peccare mortaliter, quod est inconueniens. Probatio consequentiæ, quia habens formam aliquam actiuam sibi prædominantem numquam potest moueri contra inclinationem illius formæ prædominantis, sicut nunquam corpus mixtum graue potest ascẽdere contra inclinationem terræ prædominantis, sed charitas si est principium actiuum totale, prædominatur ipsi voluntati, quæ non potest in actum illum. ergo voluntas semper se quetur inclinationem charitatis in agendo, & ita nunquam peccabit.

Præterea. Actus non est meus, qui non est in potestate mea, sed actio ipsius habitus nõ est in potestate mea, quia ipse est actiuus, non erit liber, sed principium naturale, er B go illud diligere non erit meum, nec potero dici agere ista operatione, & ita actiones meritoriæ non sunt voluntatis, nec suppositi volens, quod est inconueniens.

Alius modo. ALIA VIA posset dici, quòd virtutes acquisitæ, & infusæ non differunt modo prædicto, sed eodem modo comparantur ambę ad substantiam actus.

Gofr. quodl. 9. q. 4. Et tunc est vnus modus dicendi, quòd actus habet sub stantiam a potentia, sed intensionem talem, vel talem habet ab habitu, ita q̃ quasi duobus in actu, scilicet substantię, & intensioni correspondeant duo in ratione principij, vel causę.

Impugnatur hæc Opin. Gofr. Contra istud arguo sic. Intensio actus non est aliquid extrinsecum accidẽs actui, sed gradus intrinsecus actui, ita q̃ actus intensus est quoddam per se vnum, sicut hoc indiuiduum in specie, non ergo potest esse aliud princi- C pium substantię huius actus, & intẽsionis suę, quia a quo est hoc indiuiduum, ab eodem est gradus intrinsecus pro prius huic indiuiduo. Non enim potest recipere naturam ab aliquo, & hanc signatam, quin recipiat eam in certo gradu. Iuxta hoc quasi ex eodem medio posset argui sicut prius argutum est ad principale, quia cum actus intensus sit per se vnum, & aggregatum ex potentia, & habitu sit vnum per accidens, non potest totum hoc esse principium illius.

Sed ista forma arguendi non cogit, vnde postea soluetur, sed primum cogit, vnde est hoc, inde habet certum gradum intrinsecum huic.

Præterea secundo. Quandocumque principium actiuũ naturaliter concurrit cum causa libera agente, causa illa libera agente, oportet quòd illud principium naturaliter D coagat quantum potest. Exemplum de voluntate, & potentia inferiore naturaliter agente, quaorum est de se, tale enim licet impediatur ab agendo, quando liberum non agit, tamen libero agente ipsum necessario agit, quia per modum naturę, quantum est de se agit, coagit illi libero quantum potest, ergo si habitus determinatus in voluntate det intensionem determinatam actui, tunc voluntate operante ad substantiam actus necessario dat habitus illam intensionem sibi correspondẽtem. Et ita quantumcumque ex modico conatu voluntas operetur, semper esset actus eius ęque intensus, quia ipsa causante substantiam actus, habitus, quia agit per modum naturę, causaret quod suum est necessario.

A. I. In infimo gradu pu ta si A. est 10 gradus in actu: fiat voluntas exce dens primam volũtatem in 9. gradib⁹. Præterea. Si habitus det intensionem actui, hoc erit in aliquo gradu finito, signetur iste gradus, & sit A. volun- E tas igitur cum habitu illo potest habere actum intensum in hoc gradu, fiat aliqua alia voluntas perfectior ista voluntate secundum proportionem. A. gradus ad actum in vno gradu, puta si. A. est gradus. 8. in actu fiat voluntas excedens primam voluntatem in 9. gradibus, ista igitur voluntas sine habitu posset habere actum ęque intensum sicut illa voluntas cum habitu, ergo non pręcise est substantia actus a potentia ita, q̃ non intensio.

Præterea. Sola voluntas infinita circumscripta omni ratione habitus potest habere actum infinitum, ergo voluntas in quocumque gradu naturæ potest in actum determinati gradus. Antecedens patet, quia voluntas infinita nõ est receptiua alicuius habitus, quia non deficit sibi 2. Topi. c. 45. aliqua perfectio possibilis voluntati. Consequentia probatur, quia sicut summum ad summum, ita simpliciter

ad simpliciter, & quilibet gradus ad gradum sibi correspondentem.

TERTIO MODO attribuendo habitui aliquo modo rationem principij actiui respectu actus, potest dici, q̃ habitus est causa partialis actiua, cum quo ipsa potentia etiam est causa partialis respectu actus perfecti prę cedentis a potentia & habitu, licet ipsa posset esse totalis causa respectu actus imperfecti præcedentis generationem habitus. Et tunc de distinctione illatum causarum partialium. Et etiam quomodo faciãt vnam per se causam totalem, dicendum esset sicut dictum est supra dist. 3. q. de causa notitiæ genitæ.

Sed tunc est dubium, cum illa duo nõ sint causa eiusdẽ ordinis, vel rationis, sicut duo trahentes nauim, quod eorum habet rationem causę prioris. Videtur, q̃ habitus; quia causæ prioris est determinare secundam, non è conuerso. Habitus autem determinat potentiam ad agendum, & non è conuerso, & inclinat eam. Inclinare autem est superioris respectu inferioris, non è conuerso. Quæst. 7. vel 9.

Sed oppositum huius videtur primo, quia potentia vtitur habitu non è conuerso, & quod vtitur alio est principalius in agendo, & illud quo vtitur, & quasi instrumentum, vel causa secunda.

Similiter secundo, potentia est illimitatior in agendo, quam habitus, eo q̃ ad plura se extendit, sed superior causa videtur esse illimitatior extensiue, ergo &c.

Præterea tertio sic, Habitus est causa naturalis, igitur si ipse est causa principalis mouens potentiam, moueret eam per modum naturæ, & per consequens cum potentia agat eo modo, quo mouetur, ageret per modum natu- C ræ. Nam agens, quod agit, inquantum mouetur, si moue tur per modum naturæ, agit etiam vlterius per modum naturæ, & ita omnis actio potentiæ habituatę esset naturalis, & nulla libera, quod inconueniens est.

Item quarto, habitus esset potentia, quia esset illud, quo primo habens potest operari.

Præterea quinto. Quando sunt duæ causæ ordinatæ, quarum vna est causa alterius, illa, quę est causa alterius, est superior causa, sed potentia est causa habitus saltem mediantibus actibus, & nullo modo è conuerso.

CONCEDO igitur propter istas rationes, q̃ tenendo habitum esse causam partialem respectu actus, erit causa secunda, & non prima, sed ipsa potentia erit causa prima, & absolute non indiget habitu ad operandum. Minus tamen perfecte operabitur sine habitu, quam cum habitu, & hoc posito equali conatu ex parte potentiæ.

Quia quando duæ causę concurrunt ad aliquem effectum, vna sola non potest ex se in ita perfectum effectum sicut ambæ simul. Et hoc modo saluatur, quod actus est intensior a potentia, & habitu, quam a potentia sola: non quidem, quod potentia sit causa substantiæ actus, & habitus sit causa intensionis: quasi duobus causatis correspondeant duæ causæ, sed quod ambæ causæ concurrentes possunt producere effectum perfectiorem, quam altera sola, qui tamen effectus secundum se totum, & vt per se vnus est a duabus causis, sed in diuerso ordine causantibus.

CONTRA istã opinionem arguo sic. Nulla distincta specie sunt æquiuocę causæ sibi inuicem agentes: habitus, & actus distinguuntur specie, ergo non sunt sibi E inuicem causæ æquiuocę agentes, sed actus necessario est, causa æquiuoca in generatione habitus acquisiti saltem, ergo non è conuerso. Probatio minoris, quia causa æquiuoca eminenter continet in se perfectionem effectus: nõ autem possunt duo distincta specie se inuicem eminenter continere. Causa cõtinet perfectionem effectus eminẽter.

Præterea. Comparando ad eandem causam primam duos effectus videtur, quod alter istorum habeat determinatum ordinem mediatum, vel immediatum, priorem, vel posteriorem, & hoc loquẽdo de tota specie alterius istorum duorum effectuum. Hoc apparet inductiue in passionibus consequentibus idem subiectum, in quo est necessario determinatus ordo, quod vna immediatius sequitur subiectum, quam altera, & hoc secundum totam speciem, ita quod ille ordo non variatur in quibuscunque indiuiduis, igitur respectu potentiæ, quę est causa commu-

nis

nis actus, & habitus, habebunt isti duo effectus ordinem F determinatum, quia vel necessario actus secundum totam speciem præcedit habitum, vel e conuerso. Et cum aliquis actus de necessitate præcedat habitum, vt causa eius habitus omnino nō præcedit aliquem actum, vt eius causa per se.

Præterea. Si habitus sit cā partialis respectu actus, & æquiuoca, igitur causa huius causæ erit perfectior, quam sit causa æquiuoca eiusdem. Consequentia patet, quia in causis æquiuocis causa causæ perfectior causa est, quam causa proximior causato, sed actus est causa generationis habitus, igitur si potentia cum habitu potest in actū perfectum, multo magis si esset sub actu generatiuo habitus posset in eundem actum perfectum, quod videtur inconueniens, quia duo actus perfecti non possunt esse in eadē potentia, aut saltem si possunt, non videtur quod vnum G istorum possit esse aliquo modo actiuum respectu alterius.

Præterea. Si habitus est quasi causa secunda supplēdo aliquem gradum causalitatis, qui deest potentiæ. Posset igitur fieri habitus ita perfectus, quod suppleret vicem totius potentiæ, & ita aliquis habitus solus sine potentia posset esse causa sufficiens, & in ratione habitus, & in ratione potentiæ. Et vniuersaliter in agentibus eiusdem rationis videtur, quòd ita possit intendi virtus vnius, quod æquabitur duobus.

Præterea. Si teneretur, quod in motu intensionis, & remissionis indiuiduum præexistens corrumpatur, necesse esset ponere habitum non esse causam actus: quia corrumpitur illo actu, quo intenditur, causa autem non est causa, quando corrumpitur, quia quod non est nullius H est causa.

QVI vellet tenere conclusionem istarum rationum posset negare ab habitu omnē rationem principij actiui, & dicere, quod habitus tantum inclinat ad operationem, quasi actus prior conueniens cum actu secundo, & determinans ad actum illum, sicut grauitas est actus prior determinans, & inclinans ad determinatum vbi, licet secundum aliquos grauitas non sit principium respectu esse in illo vbi, & illud videtur probabile, quia nulli debet attribui causalitas respectu alicuius, nisi talis causalitas sit euidens ex natura rei, vel causæ, vel causati. Nulli etiā causæ neganda est perfecta causalitas, nisi manifestę appareat imperfectio causalitatis in ea, quia nullam naturam negandum est perfectionem habere, quia non est euidens eam carere, nulla autem videtur necessitas ponere ali- I quam causalitatem actiuam in habitu respectu actus, quia sine hoc saluabuntur omnes conditiones, quę communiter attribuuntur habitui, nulla est etiam necessitas auferendi a potentia perfectam rationem causalitatis, vt attribuatur partialis causalitas potentiæ, ergo non est aliqua causalitas habitui attribuenda. Assumptum patet, quia illæ quatuor conditiones, quæ habitui attribuuntur, videlicet, quod est quo habens faciliter operatur, delectabiliter, prompte, & expedite, saluantur pp solam inclinationem habitus, quam tribuit potentiæ, vt receptiua est operationis: delectatio quidem est propter conditionem recipientis, cui conuenit operatio recepta & obiectum circa, quod est operatio. Nunquam enim delectatio est in factione, quæ præcise est factio, sed quia actio est in agente, potest esse actio delectabilis pp conuenientiā agētis ad obie K ctum. Hanc autem conuenientiā pōt tribuere habitus ex hoc, quod inclinat ad actionem, & obiectū ergo, & delectabilitas non includit rationem principij actiui, sed tātum conuenientiam principij passiui ad actionem, & obiectum, & hoc ad actionem, quæ est de generatione qualitatis, non quæ est de genere actionis, de qua differentia actionum dictum est, supra di. 3. Quod quædam est actio quæ est qualitas: & illa conuenit potentiæ habituatæ, quæ per habitum inclinatur ad talem actum, & ad obiectum terminans talem operationem, non habituatę autem nō sic conuenit, nec talis forma nec tale obiectum.

q. finali vide in 4. di. 13. & in quo. q. 13.

Similiter quo ad conditionem secundam, difficultas in operatione accidit ex hoc, quod receptiuum operationis non est dispositum ad recipiendum, & non solum ex defectu virtutis actiuæ, ergo si receptiuum sit dispositum erit facilitas in agendo, inquantum agens agit circa tale passum.

Similiter de expeditione, & promptitudine. Nam impeditio, & tarditio agentis in agendo potest esse propter indispositionem ipsius passi potissime, quādo idem est agēs & patiens, vel recipiens: itaquod ipsum non operabitur prompte: quia est indispositum ad operandum, hęc etiam indispositio non est ad agendum actione de genere actionis, sed ad habendum actionē de genere qualitatis. Nihil enim dicitur formaliter operari inquantum elicit operationem, sed inquantum recipit eam in se.

Qualiter autē omnia alia habitui attributa saluantur attribuendo totam actionem potentiæ, & nullam habitui, patebit soluendo argumenta ad principale. Sic igitur patet, qualiter duabus primis vijs de habitu tanquam inconuenientibus derelictis, duæ vltime tanquam probabiles possunt sustineri, scilicet tertia, & quarta, attribuendo secundum tertiam viam aliquam causalitatem habitui, non solum rationem principij passiui. Vel secundū quartam, negando ab habitu rationem actiui, & quòd sit tanquam forma inclinans ad aliquam formam vlteriorem recipiendam, licet non sit ratio recipiendi respectu eius, sicut grauitas inclinat deorsum: licet non sit ratio receptiua eius, quod est esse deorsum, sed corpus inquantum est receptiuum alicuius vbi.

Argumenta, quæ sunt contra istas duas vias vltimas, quia vtraque potest probabiliter sustineri, postea soluentur secundum alterutram istarum.

QVÆSTIO. III.

An habitus moralis inquantum virtus sit aliquo modo principium actiuum respectu bonitatis in actu.

HOC tenendo de actu, quoad substantiam actus, siue quo ad gradum intrinsecum. Tertio quantum ad materiam istam. Restat inquirere vlterius de bonitate accidentali actus, qualis est bonitas moralis, & de habitu morali.

Virtus habitus moralis inquantum virtus sit aliquo modo principium actiuum respectu bonitatis in actu.

Quòd sic, videtur, quia per Arist. 2. Ethicorum. Virtus Cap. 5. est, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit. Et non reddit bonum illud in ratione principij passiui, quia non est ratio recipiendi, ergo in ratione principij actiui.

Præterea. Virtus est dispositio perfecti ad optimum, Arg. 2. ex 7. Physicorum, non est autem dispositio passiua: quia T. c. 17. 5. vt prius non est ratio recipiendi, ergo actiua. thopu.

Confirmatur ratio, quia sic se habet optimum, ad optimum, sicut bonum ad bonum, sed cum optima ratio sit principij actiui, ergo secundum istam rationem virtus perficit potentiam, & ita ad agendum.

Præterea. Virtus est moderatrix passionum. Non mo- Arg. 3. 2. Ethic. deratur autem per rationem principij passiui, quia obiectum ex quo est causa naturalis causat actum secundū vltimum potentiæ suę. Ergo quātum potest, si non impediatur per aliquid contra agens: igitur agens impediendo A. l. sic sume. obiectum sic siue sic agere, in reprimendo passionē moderatur eam per rationem principij actiui.

Præterea. Quarto sic dicit Philosophus secundo Ethic. Arg. 4. Cap. 4. quòd non habens iustitiam, & si possit operari iusta, non tamen iuste, & ita de alijs actibus. Bonitas autem moralis requirit operari iuste, vel fortiter, & sic de alijs, ergo virtus est tale principium actus inquantum bonus, quia sine ea non posset esse actus bonus.

Item tanto perfectior est virtus respectu actus sui, quā ars respectus sui, quanto virtus est melior arte, sed omnis ars est causa vnde principium motus, respectu operationis, secundum Com. 1. Ethicorum com. 10. in fine.

Item probat. 4. cap. Ex intentione per multas rationes, & hoc de habitu liberalitatis, quod magis consistit in bona actione, & datione, quā bona passione, & receptione.

SED OPPOSITVM huius arguitur per hoc, quod Ratio ad opp. bonitas moralis in actu non dicit nisi relationem, quia 3. Sent. 43. actum esse circumstantionatum debitis circumstantijs non est aliquid absolutum in actu, sed tantum comparatiue.

tiue.

tio debita actus ad illa, quibus debet cõuenire, ergo illud non habet aliquod principium actiuum proprium, sicut nec aliquis respectus.

Preterea. Si habitus inquantum virtus esset principiũ actiuum bonitatis moralis in actu, cum habitus non sit virtus nisi ex respectu, scilicet ex conformitate eius ad prudentiam: est enim habitus electiuus medij, vt determinatur a recta ratione, ergo aliqua ratio relatiua in habitu esset ratio principij actiui, quod est impossibile.

1. Ethic. 6.

QVANTVM ad istum articulũ dici potest, quod sicut pulchritudo non est aliqua qualitas absoluta in corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientiũ tali corpori, puta magnitudinis figuræ, & coloris, & aggregatio omniũ respectuum, qui sunt istorum ad corp⁹, & ad se inuicem. Ita bonitas moralis actus est quasi quidam decor illius actus includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, ad quæ debet actus proportionari: puta ad potentiam, ad obiectum, ad tempus, ad finem, ad locum, ad modum, & hoc specialiter, vt ista dicantur a recta ratione debere cõuenire actui. Ita quod pro omnibus possumus dicere, quod conuenientia actus ad rationem rectam est, qua posita actus est bonus, qua non posita quibuscunq; alijs conueniat non est bonus, quia quantumcunque actus sit circa obiectum qualecunque, si nõ sit secundum rationem rectam in operante, puta si ille non habeat rectam rationem in operando, nõ est bonus actus, principaliter igitur conformitas actus ad rationem rectam plene dictantem de circunstãtijs omnibus debitis illius actus est bonitas moralis actus: hæc autem bonitas nullum habet principium proprium actiuum, sicut nec aliquis respectus, maxime cũ ille respectus consequatur extrema posita ex natura extremorum: impossibile enim est actum aliquem poni in esse, & rationem rectam in esse, quin ex natura extremorum consequatur in actu talis conformitas ad rationem rectam: relatio autem consequens extrema necessario non habet causam propriam aliam ab extremis.

Auer. 7. Physi. cap. 17.

Quid sit bonitas moralis actus.

Quantum igitur ad istam conditionem actus accidentalem, quæ est bonitas moralis, non oportet aliquem habitum habere aliquam rationem proprij principij actiui nisi inquantum habet rationem principij actiui respectu substantiæ actus, qui actus natus est conuenire completo dictamini prudentiæ. Et ad illum actum in se inclinat habitus aliquis ex natura habitus. Et ex hoc ex consequenti inclinat ad actum qui sit conformis rectæ rationi, si recta ratio insit operanti. Sicut autem dictum est de bonitate morali actus. Ita proportionabiliter dicendum est de habitu, quod virtus moralis non addit super substantiam habitus, vt est forma de genere qualitatis, nisi conformitatem habitualem ad rationem rectam. Idem enim habitus in natura, qui generaretur ex actibus abstinentię elicientis, cum ratione erronea in eliciente manens post, cum ratione recta esset post virtus abstinentiæ, & priua non fuit habitus virtutis, quamdiu non fuit ratio recta abstinendi. Nec tamen aliquid mutatum est circa istum habitum in se, sed tantum nunc coniungitur prudentiæ: prius non.

☞ Non dico coniungi in eodem subiecto, sed cum hoc coniungi sibi, vt regulæ, & causæ priori, cui iste habitus subordinatur inquantum motiuus. Et ista subordinatio, vel conformatio est essentialis ratio virtutis. Et forma absoluta, vt præcise motiua sub tali respectu, est præcise actiua ad actum habentem consimilem respectum, quia quod conuenit regulato, & regulæ: & sic habitus, vt virtus, est præcise motiuus ad actum rectum moraliter qui, vt absolute talis forma, est absolute actiuus ad actum talem in substantia, nec ibi habet rationem causæ subordinate respectu prudentiæ.

Coniungi igitur prudentiæ attribuit habitui, vt est forma de genere qualitatis, esse virtutem, quando iste habitus ex natura sua natus est esse conformis prudentiæ. Et ita nihil aliud in entitate absoluta dicit habitus qui est virtus moralis ab illo, qui est talis in natura, & non virtus, si sit sine prudentia, & per consequens nullam aliam causalitatẽ potest habere; vt est virtus, quam vt est talis qualis naturalis, nisi quod, vt coniungitur prudentiæ natus est esse causa secunda quasi directa a prudentia respectũ effectus communis amborum, vt autem est sine prudentia, non potest esse causa secunda respectu eius, sicut visus in frenetico non potest esse potentia libera per participationem, quia ille non potest habere vsum voluntatis, quæ est libera per essentiam. In sano autem visus habet vsum potẽtiæ liberæ per participationẽ, & est causa quasi secunda respectu voluntatis. Sed adhuc quando est causa secunda respectu prudentię causalitatem propriam conuenientem sibi in suo ordine causandi habet præcise ex hoc, quod est talis forma, vel qualitas in natura. Non autem per respectum conformitatis, vel coniunctionis ad prudentiam, sed nec, vt causa secunda potest aliquã causalitatem habere respectu actus, nisi ratione naturæ absolute in ipso, & non ex tali coniunctione prudentiæ, quia licet causa secunda coniuncta primæ aliter agat, quam sine ea: non tamen habet virtutem propriam actiuam ex coniunctione tali: sed ex natura sua absoluta, ergo nec ex parte actus inquantũ est bonus moraliter, nec ex parte habitus, inquantum est virtus moralis, potest inueniri ratio specialis, secundum quam virtus, vt virtus, sit principium actus, vt bonus moraliter, nisi ista, quæ est ex parte habitus, & actus quantum ad naturam eorum.

Iste respectus aptitudinalis sequitur ex natura extremorum: sed actualis non. Est enim iste habitus ex specie sua subordinabilis in agendo prudentiæ, non autem subordinatus in agendo ex natura ipsorum, etiam simul existentium in eodem, quando enim appetit secundum istũ habitum, & non ex dictamine prudentiæ, si hoc est possibile, tunc non subordinatur, nec actus est bonus moraliter.

Contra semper vtitur isto, vt virtus, quia vt subordinabilis. Non enim est virtus præcise, vt actu subordinatus in agendo, quia tunc nihil agens nullam habere virtutẽ. Inst.

Item omnis respectus qui non est extremorum habet propriam causam quę hic. Resp.

Ad primum vtitur illo: non vt virtuosus, sed aliter, licet eo, quod est virtus, non tamen vt est virtus, quia licet ad esse virtutem sufficiat subordinalitas tamen ad vti eo, vt est virtus, requiritur subordinari, quia hoc est vti subordinabili.

Ad secundum respectus in effectu est a duabus causis coniunctis in agendo: nec per formam vnius ad se, nec alterius, sed ambarum, non etiam cõiunctarum in subiecto, sed tantum coniunctarum in actualiter agendo, & coniunctarum, ex dictamine prudentiæ, habitus mouet ad appetendum: coniunctio igitur talis istorum in actualiter agendo est bene relatio in effectu, nisi quod bene moraliter hoc haberetur a sola prudentia sine habitu alio mouente Sed quod bene moraliter, & faciliter, & delectabiliter sicut 2. Ethic. tusie. A. 1. nec.

Sed vnde est ista coniunctio istorum in agendo? quia est respectus extrinsecus? Cap. 3. & inde.

Respondeo a naturis absolutis istorum est ista coniunctio primo, & secundo relatio in effectu.

Sed quid absolutum est ab istis, vt ille respectus causetur secundo.

Respondeo a prudentia est actus absolutus in intellectu, & ab illo actu, vt causa priore, & regula, & ab appetitu: vt regulato, est actus absolutus appetendi. Sed coniunctio causarum præcedit natura effectum communẽ, nihil absolutum est a duabus causis prius, quam sit carũ coniunctio.

Difficultas consequens vnde est actio primo, non est vnde est coniunctio secunda in actione: Si primum, ordine naturæ est absolutum causatum. Inde relatio eius ad vtramque causam, & inde ẽ conuerso vtriusque ad ipsũ. Inde vnius ad aliam coniunctio.

Istam ergo quintam viam de actione virtutis moralis respectu actus, vt est bonus moraliter non oportet pertractare quasi aliam ab illis, quę tangunt de substantia habitus, & substantia actus. Et ita breuiter quantum ad totam quæstionem istam oportet tenere, vel tertiam, vel quartam viam de homini habitu.

TENENDO tertiam viã, quæ uidetur plus attribuere habitui, potest dici sic: quod sicut si esset in lapide

grauitas

grauitas aliqua, quæ non esset sufficiens principium actiuum respectu descensus deorsum, esset tamē partiale principium actiuum, sicut dicetur in secundo libro de grauitate sufficiente, quod est totale principium actiuum respectu descensus. Ista inquam grauitas diminuta cum alia potentia motiua principaliter mouente ad descensum posset diminute agere, ita q potentia alia motiua ex æquali conatu agente, descensus esset velocior, qui causaretur ab ista potentia motiua, & grauitate diminuta intrinseca mouente quam ille, qui causaretur a sola potentia motiua extrinseca cum æquali conatu mouente. Potentia tamen motiua extrinseca posset cum tanto conatu mouere corpus neutrum, cuius nulla esset grauitas, nec leuitas, sicut illud corpus moueretur, & a grauitate intrinseca, & a potentia motiua extrinseca remisse agente. Ita in proposito habitus mouet potentiam, quasi quoddam pondus: qui tamen ex se non sufficit ad eliciendum actiue ipsam operationem. Sufficit autem sola virtus potentiæ actiuæ sine tali pondere, sed quando ambo concurrunt, ita tamē q non maior sit conatus ex parte potentiæ quam prius, perfectior operatio elicitur quam posset elici ab ipsa potentia sola. Et videtur pro ista via esse experientia communis, qua quis potest experiri se habituatum ex æquali conatu posse habere perfectiorem operationem, quam posset habere non habituatus, quæ perfectio actus non posset attribui habitui, si esset tantum principium passiuum inclinans, quia saltem, vt videtur, in priori instanti naturæ, in quo elicitur prius quam recipiatur in potentia esset æqualis ratio principij actiui in eliciendo, & ita æque perfecta operatio eliceretur æquali conatu a potentia habituata sicut non ab habituata, quod est falsum.

di. 2. q. 10.

Ad rōnem opp. 1 huius quæst.

HANC VIAM tenendo ad argumenta principalia respondeo.

Ad primum quamuis dicatur habitum non esse formā absolutam propter illa verba Philosophi 7. Physic. tamen tenendo omnem qualitatem esse formam absolutam, & cum qualitas primæ speciei non est minus qualitas quam alterius speciei, potest dici q aliquid, cui relatio est eadem, potest esse principium actiuum, licet relatio non sit principium actiuum, nec etiam illud idem, cui relatio est eadem, per rationem relationis est principium actiuum, sed per rationem absoluti, cui relatio est eadem, distinctio istorum, scilicet relationis, & essentiæ absolutæ, cui relatio est eadem, potest patere ex multis etiam alijs vijs dictis supra, vbi cum identitate perfecta reali ponitur non identitas formalis. Et hoc magis patebit in 2. di. 1. vbi dicetur, q creaturæ ad Deum relatio est eadem essentiæ absolutæ rei creatæ, & tamen non formaliter eadem. Pro tanto igitur potest exponi Philosophus, qui dicit habitum esse ad aliquid, quia per identitatem includit respectum, & tamen non est tantum respectus, sed est quoddam absolutum, & ideo potest sibi competere actio tamquam principio agendi.

Tex. 27.

dist. 2. & 8.

q. 4. & 5.

Hoc idem sentit Aristot. in fine pdicamēti qualitatis de scientia

Dubium est de respectu ad per se obiectum, si est identicus habitui, certum est quod ille respectus, vnde dicitur virtus, quæ est ad regulam, est extrinsecus adueniens, vnde non oportet propter intentionem Aristot. ite ad respectum identicum habitui. Sed sufficit quod omnis habitus sit ad aliquid non secundum gradus diuisibiles.

Contra: accidens per accidens non diuiditur, igitur nec illud cui accidit. Vnde est locus forte vna ratio de respectu extrinseco, alia de per accidens &c.

Addendum est igitur ad minorem Philosophi sic. Omnis habitus est identice ad aliquid non secundum gradus diuisibiles, & sic est maior vera. Quidquid enim identice est ad aliquid non secundum gradus diuisibiles non potest terminare motum, sed mutationem bene potest terminare. Vnde habitus non continue generatur, vt sit motus, sed si habet gradus, quilibet est indiuisibilis, & in quolibet indiuisibili respicit obiectum, & quilibet simplici mutatione generatur quæ non terminat motum in illa forma, sed forte motum in passionibus, & finibus, & quibuscunque alijs. Nam magis, & minus in forma non sufficiunt ad motum in illa, nisi quilibet gradus sit diuisibilis, vt possit continue procedi ab vno in alium. Non enim componitur motus ex mutationibus, itaque non est me-

Sed quid de quantitate q̄ non habet gradus, in qua non est motus?

F dium Philosophi ad aliquid, sed sic ad aliquid, scilicet quod non est secundum gradus diuisibiles, sed in quocunque gradu indiuisibiliter respicit illud, ad quod est identice relatiuum ex hoc sicut ex manifestiori, sequitur forte ipsum absolutum, quod sic respicit, non habere gradus diuisibiles, non autem sequitur hoc tanquam ex causa: immo absolutum non habere gradus diuisibiles causa est eius, quod est respectum non esse diuisibilem, quia relatio suscipit magis, & minus ex fundamento, non e conuerso, licet quandoque e conuerso possit esse causa inferendi. Ista autem indiuisibilitas respectus identici absoluto non prohibet ipsum absolutum esse principium agendi, sicut patet de quacunque forma actiua, si qua est indiuisibilis, habet respectum identicum ad Deum, non igitur sequitur non terminat motum propter relationem indiui-
G sibilem identicam ad Deum, ergo non est principium agēdi propter illam, quia relatio idētica indiuisibilis repugnat formæ acquisitæ per motum, non autem formæ actiuæ.

Sed q̄d de æqualitate & inæqualitate, cui fundamentū est quātitas.

Ad confirmationem rationis posset dici, quód maior absolutio requiritur in termino motus, quam in principio agendi, quia nihil potest terminare motum, quod habet relationem eandem sibi, non sic de principio actiuo.

Ad Conf. Rōnis primæ in initio quæst.

Vel, quod magis est ad rem potest dici, quód illa ratio Philosophi non concludit propositum, nisi diminute, & ad habendum conclusionem suam quam intendit habere oporteret eam alio modo pertractare, quam verba primo sonant, circa quod nolo modo immorari, vel oporteret alias rationes ipsius declarare ad dictam conclusionem probandam. De hac autem quæstione, vtrum scilicet habitus sit aliquod absolutum dicetur alias.

In 3. in materia de virtutibus, & in quolib. quæst. 13 & in q. collationum.

H Ad secundum argumentum dico, quód vnius actionis est vnum principium per se, & hoc in vno ordine principiandi, tamen possunt esse multa principia in diuerso ordine principiandi, quorum non sit vnitas, nisi vnitas ordinis, licet quandoque cum vnitate ordinis concurrat vnitas accidentis, & subiecti inter hæc ordinata, sed hoc accidit. Ita etiam in proposito habitus, & potentia sunt duo principia alterius ordinis, & vtrumque in suo ordine est vnum per se, & cum ista vnitate ordinis concurrit vnitas accidentis, & subiecti inter hæc ordinata, sed hoc accidit, quia si ita posset coniungi causa prima cum secunda, sine informatione tali vnius ab altera, sicut coniunguntur, quando informatur vna ab altera: eodem modo possent habere vnitatem sufficientem ad causandum vnum effectum. Quando igitur dicitur, quód vnius actionis per se
I est vna causa actiua: concedo in vno ordine, [illegible] alio ordine principiandi bene potest esse alia, & [illegible] causa, & hoc siue hæc, & illa constituant vnum per accidens siue non, sed tantum vnum vnitate ordinis. Et licet sit ibi vnitas per accidens, adhuc tamen semper saluatur vnitas ordinis principij ad principium.

Ad rationem 2.

Per hoc apparet ad illam confirmationem de vnitate principij formalis, concedo talem vnitatem in illo, quod est principium quo in vno ordine principiandi. Ad 3.

Ad aliud dico, quód accidens bene potest esse principium alicuius effectus receptibilis in suo subiecto, sicut species intelligibilis est principium intellectionis receptæ in intellectu possibili, & ita forma potest esse principium quo respectu transmutationis sui subiecti. Ad 4.

Ad aliud de appetitu sensitiuo dico, quod iste habet ra-
K tionem principij actiui aliquo modo, licet non actiui liberi, & hoc est quod Dam. intelligit quód non ducit, sed ducitur, idest, non dominatur actioni suæ, quod est ducere, sed respectu actionis suæ determinatur ab agente ad certam operationem, & hoc est duci, quód autem appetitus sensitiuus, licet non sit liber, sit aliquo modo actiuus, & etiam senius dicetur alias.

ARGVMENTA, quæ facta sunt contra secundam viam ponentem habitum esse principium actiuum intensionis in actu, quæ videntur esse contra illam viam pro tanto, quia ista ponit actum elicitum ab habitu, & potentia agente, cum æquali conatu esse intensiorem, quam elicitum a potentia sola. Discurrendo per illa ostendo, quod non repugnant huic viæ. De primo patet, quia non pono duo distincta in actu habentia duo principia distincta, sed idem actus per se vnus habet duo principia in di-

In 3. vbi supra, & dist. 15. & in 2. & quol. & super li. de Anima.

Ad rationes contra Goth.

uersio

uerſo ordine principiandi.

Ad ſecundum concedo, ꝙ infertur.ſ.ꝙ potentia operante ex æquali conatu ſemper actus ſit intenſior habitu coagente, quam non coagente, ſed ex hoc non ſequitur illud inconueniens, quod ſequitur contra aliam viam, videlicet, ꝙ potentia ex quocumq; conatu agente actus ſit æque intenſus ſemper. Hoc ibi ſequitur, quia tota intenſio attribuitur habitui, ſed non hic, quia intenſio attribuitur duabus cauſis, & potentiæ quidem ex maiori, vel minori conatu. habitui autem ſemper æqualiter, quantum eſt de ſe.

Ad tertium concedo, ꝙ poſſet fieri voluntas in potis naturalibus, quæ actum intenſiorem eliceret quam alia voluntas cum habitu, hoc non eſt inconueniens ponendo iſta duo eſſe principia ordinata, ſicut eſſet inconueniens, attribuendo totam intenſionem habitui, & non potentiæ, per idem ad quartum.

AD ARGVMENTA quæ facta ſunt contra tertiam opin. quæ eſt quarta in ordine. Ad primum oportet negare maiorem, quia oportet dicere, ꝙ duo diſtinctarū ſpecierum poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ æquiuocæ partiales, licet non totales.

Ad probationem eius, quæ eſt per eminentiam cauſæ æquiuocę. Reſpondeo, iſta probatio tenet de cauſa totali, & non pono circulum in cauſis æquiuocis totalibus.

Ad aliam probationem dico, ꝙ duo effectus comparati ad vnam cauſam communem eorum poſſunt habere ordinem mutuum ad ſe inuicem in ratione cauſę partialis, ſicut ſpecies intelligibilis, & intelligere comparando ad intellectum agentem, & poſſibilem, quia reſpectu intellectionis partialis cauſa eſt ſpecies, & poſſet poni intellectio eſſe aliqua cauſa ſpeciei, pro quanto intendit eam.

De hoc vide ſup. diſ. 3. qu. 7. & 15. q. quol.

C

Ad aliud poteſt dici, ꝙ non oportet omnem actum generatiuum habitus eſſe rationem agendi quo, ſicut habitus genitus poteſt eſſe ratio quo, quemadmodum virtus ſolis non poteſt eſſe principiū quo, reſpectu omnis actus, reſpectu cuius forma genita a ſole poteſt eſſe principium quo. Cum vero dicitur, quòd quidquid eſt cauſa cauſę &c. Verum eſt ſicut remotum quo, ſed non ſicut immediatum quo.

a.l. quartū

Ad tertium dico, ꝙ in quantocunq; gradu habitus non poſſet ſupplere totam vicem potentię, quia & ſi cauſalitas eius ſit diminuta, & cauſalitas potentię diminuta, tamen alterius rationis eſt cauſalitas habitus, quam cauſalitas potentię, quia ex ratione ſui habitus eſt cauſa ſecunda, quia.ſ.potentia poteſt vti, & ita ſi in infinitum augeretur, nunquam poſſet fieri principium vtens, ſicut virtus generatiua patris quantumcunq; augeretur, non poſſet fieri virtus ſolis. Non igitur eiuſdem rationis eſt cauſalitas habitus cum cauſalitate potentię vt illa intenſa poſſit aſcendere ad iſtam, ſed ſemper ſunt alterius rationis, & tamen hic cum illa cauſans cauſat actum perfectiorem, quam ſi ſolum cauſaretur ab vna illarum.

D

Ad vltimum, illud ſuppoſitum negabitur in materia ſequenti de augmento charitatis &c.

QVI VVLT tenere quartam viam, quę eſt quinta in ordine, poteſt reſpondere ad rationes principales adductas pro prima parte.

Ad primum potentia, vel potens vtitur habitu, quia ipſe eſt quędam inclinatio ad operationem, non quidem, vt potentia actiua ad agere, ſed vt forma prior inclinat ad formam poſteriorem, ſicut grauitas ad deorſum.

E

Ad illas conditiones quatuor diceretur, ꝙ delectatio eſt ex conuenientia operationis ad potentiam, & obiectum, circa quod eſt operatio, quę conuenientia eſt obiecti ad potentiam inquantum recipit actionem, & non inquantum elicit eam, quia factio ſola, vt factio nunquam eſt delectabilis. Et ideo propter delectationem nūquam oportet ponere rationem principij actiui. Similiter facilitatio, expeditio, & promptitudo ponuntur ratione paſſi, quia paſſum poteſt difficulter recipere, quando non eſt diſpoſitum, & impeditè, & tardè, vel non promptè. Et ratione indiſpoſitionis paſſi eſt ibi difficultas, tarditas, & indiſpoſitio. ergo agens poteſt expeditę, promptę, & faciliter agere propter diſpoſitionem paſſi, & habitus eſt ta-

A lis diſpoſitio in paſſo. Quando igitur dicitur, ꝙ non eſt difficultas ad patiendum, quia paſſum eſt ſummè diſpoſitum. Reſpondeo, ꝙ per abnegationem contrarij eſt diſpoſitum, ſed non per rationem diſpoſitionis conuenientis. Exemplum de ligno ſicco, & neutro, lignum quidem neutrum eſſet ſummè diſpoſitū ad calorem priuatiuè, ſ. per carentiam cuiuſcumq; diſpoſitionis oppoſitę, & non autem ſummè diſpoſitum poſitiuè per poſitionem diſpoſitionis conuenientis, qualis eſt ſiccitas. Et ſi iſta conuenientia eſſet cum ſenſu, lignum ſiccum delectabiliter caleſieret, non ſic lignum neutrum, quia non ſic ſibi conuenit forma recepta.

Ad aliud de inclinatione poſſet dici, ꝙ inclinat ſicut forma prior ad ſuſceptionem formę poſterioris, ſicut grauitas inclinat ad eſſe deorſum, etiam ſecundum eos, qui

B dicunt grauitatem reſpectu deſcenſus non eſſe principiū actiuum, nec oportet ſic paſſiuè inclinans eſſe rationem recipiendi formam, ad quam inclinat, ſicut nec grauitas eſt principium receptiuum vbi.

Ad aliud de ſcientia. Dico, ꝙ ſcientia per quam aīa reducitur de potentia eſſentiali ad accidentalem eſt ſpecies intelligibilis ipſius obiecti, & de illa concedo, ꝙ ipſa eſt principium actiuum reſpectu conſiderationis, ſed illa ſpecies nō eſt habitus, de quo loquimur, qui eſt qualitas derelicta ex actibus frequenter elicitis: iſta.n.ſpecies præcedit naturaliter primum actum elicitum circa obiectū circa quod eſt. Et licet iſta ſpecies poſſet eſſe radicata in intellectu, & cum fuerit radicata, poſſet dici habitus. Non tamen eſt iſte habitus, qui generatur ex actibus frequentibus, ſicut dictum eſt: ideo oīa verba, quæ loquuntur de

De hoc vide q 3. pl. in prima addit 2. q. lateralis ſubaliter.

C ſpecie tanquam de habitu, non procedūt ad intellectum huius quæſtionis. Nec ēt illa, quæ accipiunt ſcīam pro iſta ſpecie. Diſtinctio iſtorum habituum.ſ. habitus, qui eſt ſpecies intelligibilis, & habitus intellectiui propriè dicti patebit in 2. lib. diſtinct. 3. Per hoc apparet ad illud, quod adducitur de eſſe quo. Dico, quòd ſcientia ſtrictè accipiendo pro habitu acquiſito ex ſpeculationibus, non eſt propriè quo ſpeculamur, ſed quædam inclinatio ad faciliter, & delectabiliter ſpeculandum, illud autem quo, vt principio, actiuo ex parte obiecti ſpeculamur, eſt ſpecies intelligibilis.

Quæſt. 10.

Ad aliud dicitur, quòd habitus intellectus practicus dici poteſt, quia inclinat ad praxim, non quod illa praxis ſit eius, vt principij actiui, ſed quaſi terminans inclinationem eius ſic, aut ipſius potentiæ habituatæ, vel alterius

D potentiæ, vt principij actiui, ſicut electio recta practicæ actiuæ elicitur a voluntate, & non a prudentia, quæ tamen eſt habitus practicus reſpectu illius electionis, quia inclinat ad eam, licet non ſit principium actiuum eius.

AD ARGVMENTA alia adducta pro quinta opinione, quæ eſt ſexta in ordine, quæ videntur oſtendere, quod habitus moralis, inquantum eſt virtus, eſt principium actiuum actus, inquantum eſt moralis.

A. l. iſta. A. l. p. 5. q. que. &c.

Reſpondeo, quòd bonitas moralis (vt prædictum eſt) eſt integritas omnium conditionum in actu, & circumſtantiarum, & hoc præcipue, vt illę conditiones dictantur a recta ratione debere ineſſe actui ſimpliciter, ergo eſt neceſſarium ad bonitatem actus moralis, quod eam præcedat dictamen completum rationis rectæ, cui recto dictamini conformetur tanquam menſuratum menſu-

E ræ: ſed non oportet illud dictamen eſſe ab habitu intellectiuo aliquo modo, puta prudentia, nec iſtum actum conformem dictamini elici aliquo modo ab habitu morali appetitiuo. Simpliciter enim dictamen rectum præcedit prudentiam, quia per ipſum generatur primus gradus prudentiæ, & ita ſimiliter recta electio præcedit habitum moralem, quia per ipſam electionem generatur virtus moralis in primo gradu, tunc igitur in primo actu rectè dictat ſine prudentia generata, & rectè moraliter eligit ſine virtute morali generata, tamen prudentia ex primo actu, vel ex alijs pluribus rectis dictaminibus generata magis inclinat ad conſimilia dictamina elicienda, ideſt ad rectè concludendum concluſiones ſyllogiſmorum practicorum de omnibus circunſtantijs, quæ debent eſſe in actu eliciendo. Similiter virtus moralis generata poſt primum actum, magis incli-

nat ad actus eliciendos similes illis, ex quibus est generata. Intelligendum est autem, q illud, quod generatur de virtute morali, est quædam qualitas de cuius ratione, vt est absolute talis qualitas, non est conformitas eius ad prudentiam. Posset .n. eadem qualitas generari ex actibus similibus in eadem specie elicitis sine prudentia: imino cum ratione erronea, si inesset, sed ista qualitas, quæ generatur ex istis actibus secundum speciem naturæ, non est virtus ex hoc, quod est quædam qualitas, sed ad hoc necessario requiritur conformitas eius ad prudentiam, vel quod est expressius ipsius coexistentia cum prudentia in eodem operante. Semper quidem siue prudentia insit, siue non habitus iste est natus esse conformis prudentiæ, si inesset. Sicut habitus abstinendi generatus ex actibus factus ex ratione erronea semper: quantum est ex se, natus est esse conformis prudentiæ, licet prudentia non insit, quemadmodum alius habitus generatus ex actibus excessiuis non est natus esse conformis, quando igitur qualitas, quæ nata est esse conformis prudentiæ coexistit cum ea; tunc non solum habet conformitatem aptitudinalem, sed actualem ad prudentiam, quia ad similia inclinat vterq; habitus, & actus elicitus secundum inclinationem istarum duorum habituum est bonus moraliter, qui si esset elicitus secundum inclinationem illius solius qualitatis, quæ est materialiter virtus moralis, prudentia non coexistente in eodem operante, nec inclinante ad actum illum, non esset actus ille bonus moraliter.

4. Ethic.

Sic igitur patet, quòd illa qualitas, quæ est materialiter virtus moralis, quæ per hoc habet completiue rationem virtutis moralis, quia coexistit prudentiæ, se habet ad prudentiam, quando inest sicut causa secunda ad primam, & hoc respectu eiusdem effectus communis eliciendi ab eis: tunc.n. prudentia est quasi causa prior, & habitus moralis est quasi causa posterior. Istæ autem duæ causæ simul concurrentes ad actum eliciendum possunt ei tribuere bonitatem moralem, quam non posset solus habitus secundus sibi tribuere, si esset sine prudentia, vel sine ratione recta. Tribuere quidem moralem bonitatem est tribuere conformitatem ad rationem rectam, & hoc tribuit qualitas illa, non ex hoc quod qualitas solum, sed quia in causando coexistit prudentiæ simul inclinanti. Patet igitur, quod ista qualitas, quæ est virtus, ex hoc, q est virtus non habet causalitatem specialem respectu bonitatis moralis in actu, sed tantum ex hoc, quod est virtus, habet coexistentiam cum quadam alia causa eiusdem actus, quæ causa simul concurrens ad eliciendum actũ tribuit illi actui bonitatem moralem, quia conformitaté moralem sibi ipsi, sed adhuc tñ habitus iste nullam causalitaté habet respectu actus ex ista ratione, quæ est coexistentia eius cum prudentia, sed tantum ex ratione naturæ suæ, vnde est hæc qualitas. Et ideo nullo modo est concedenda causalitas aliqua specialis habitus, vnde moralis, vltra illam, quæ conceditur sibi, vnde est iste habitus. Et est aduertendum, q ista bonitas, vt attribuitur prudétiæ sic inclinanti (sicut dictum est in principio) non necessario conuenit habitui prudentiæ, nec soli, sed actui illi, qui natus est esse actus prudentiæ, qui est dictamé rectũ. Si enim illud insit, & secundum eum tanquam secũdum mensuram appetitus appetat, rectus est actus moraliter. Et si illud dictamen rectum non inesset, tamé prudentia inesset, secundum quam intellectus posset rectè dictare, adhuc actus elicitus sine dictamine recto non esset perfecte bonus. Itaq; prudentia quando non inest, sufficit ad actum moralem dictamen rectum, quando autem prudentia inest, ipsa non sufficit sine actu suo elicito, & ita illam rectitudinem, quam tribuit prudentia actui morali tribuit mediante actu proprio prudentiæ.

AD ILLAS aût auctores adductas pro quinta via, quæ videntur sonare, q virtus vnde virtus, effectiuæ causat bonitatem moralem actus, primo ad illam de 2. Ethic. opus eius bonum reddit: dico, q vel reddit inclinando, & hoc sibi competit in eo, q hæc qualitas in specie naturæ, vel si hoc non sufficit. Sic enim inclinaret sine prudentia, reddit igitur vnde virtus est, i. vnde coexistens prudétiæ. Reddit quidem in suo genere causæ, quia vt causa secunda, & hoc virtute causæ superioris, quæ est prudentia.

F

Si igitur teneatur tertia via, puta de actiuitate habitus, tunc reddit actiue, sed vt causa partialis secunda. Si autẽ teneatur quarta via, tunc reddit per modum inclinationis, & hoc non ex hoc solo, q ipsa inclinat, sed ex hoc q ipsa virtus cum prudentia virtute inclinat.

Ad aliud de moderati dico, q virtus moralis non moderatur actiuæ passionem, quasi eam factam ab obiecto faciat esse minorem. Obiectum enim delectabile præsens naturaliter mouet secundum vltimum sui, sed habitus potest facere obiectum minus conueniens potentiæ habituatæ, quam potentiæ non habituatæ, sicut graui disconueniens est sursum magis, quam corpori neutro, licet grauitas non esset principium actiuum descensus. Ita potentiæ secundum se conueniens esset aliquod delectabile excessiuum. Potentiæ autem habituatæ per habitum inclinantem ad actus moderatos est disconueniens, vel non ita conueniens illud delectabile excessiuum, & pro tanto quasi per repugnantiam formalem, vel virtualem ad habitum habitus disconueniens, vel excedens moderatur, ne delectabile immoderate delectet. Et ex hoc non sequitur aliqua actiuitas habitus, sicut nec humiditas in ligno, licet ipsa moderetur, ne ignis ita vehementer calefaciat sicut corpus siccum habet actiuitatem. Aliter potest dici, q virtus moderatur passionem non iam factam, sed fiendam, pro quanto inclinat potentiam, & hoc cum prudentia coexistente, vt fugiat immoderata delectabilia, quæ nata sunt inferre delectationes immoderatas, & non admittat nisi delectabilia, quæ nata sunt moderatæ delectare, & in hoc moderatur non quidem delectationem inexistentem minuendo, sed immoderatam, quæ inesset præcauendo.

G

H

Ad aliud, quòd sine iustitia non potest quis operari iustæ. Dico, q in primo actu, quando est dictamen rectum generatiuum prudentiæ, & conformatur illi electio alicuius iusti, ibi non tantum operatur iustum, sed iuste operatur eligens, sed debet intelligi q non iustè sine iustitia operatur secundum omnem perfectionem, secundum quam posset aliquis iustæ operari, quarum vna est delectabilitas, & facilitas in operando, quod non competit potentiæ non habituatę sicut habituatę.

AD PRIMAM quæstionem dicitur esse opin. Magistri, q solus Spiritus sanctus inexistens sine aliquo habitu medio informante voluntatem mouet ipsam ad actum meritorium aliter, quam moueat animam ad credere, & sperare, quia ad credere, & sperare mouet mediantibus habitibus fidei, & spei, & ita dicitur negasse omnem charitatem creatam.

I

Pro hac conclusione potest argui duabus vijs. Prima accipitur ex imperfectione formę, vel habitus, vel non necessitate ad mouendum. Vbi arguo primo sic. Sicut se habet actus naturalis ad naturalem habitum siue acquisitum, ita videtur se habere actus habitus infusi ad habitũ infusum, sed habitus acquisitus tantũ facilitat, & tribuit delectabiliter operari, non autem dat ipsam substantiam actus, sicut patet in q. præcedenti, ergo similiter infusus tantum tribueret delectabiliter operari, aut saltem illud tribueret si inesset, sed peccator iã iustificatus primo non delectabiliter elicit actum diligendi Deum. Ita enim videtur ei difficilis resistentia a vitijs, & continuatio bonorum operum, sicut quando erat in peccatis, vel non multo facilior, quousque per pugnam, & victoriam passionũ acquisierit habitum, & tunc delectabiliter operatur, igitur non est aliquis habitus infusus illi iustificato, quia illo delectabiliter operaretur, si inesset.

K

Prętcrea. Si ostenderetur bonum supernaturale voluntati in puris naturalibus, voluntas illud sufficienter amabit, quia sufficienter habet obiectum proportionatum, & approximatum, ergo non requiritur aliquis habitus infusus ad diligendum bonum supernaturale. Assumptum probatur, quia si minus bonum ostensum voluntati nudę potest diligi, ergo & maius bonum, ergo si ex puris naturalibus voluntas potest aliquid diligere, potest diligere summum bonum, si sibi ostendatur.

Præterea. Actus ille diligendi, qui esset illius habitus supernaturalis, esset etiam supernaturalis, & ita crearetur immediate, supernaturalia enim non producuntur in

esse per aliquam mutationem de aliquo, sed tantum per creationem si creatur actus, igitur non præsupponit aliquid suæ creationi.

Præterea. Habitu contingit uti cum habens voluerit. Commenta. 3. de Anima, sed non experitur quis se posse illo habitu uti cum voluerit. Non enim cum voluerit potest faciliter, & delectabiliter elicere actus feruentes amandi, sicut patet de contemplatiuis, qui quandoque experiuntur se magnam delectationem habere, quandoque etiam cum æquali conatu minorem, vel nullam.

Secunda via accipitur ex hoc, quòd Spiritus sanctus sufficiat mouere sine habitu, vbi arguitur primo sic. Prima causa potest per se illud quod potest cum secunda, quæ secunda est tantummodo causa agens, vel sic accipiatur maior, causa prima potest per se quidquid potest cum causa secunda, quæ non est de essentia rei, hoc addo propter materiam, & formam in composito, & Deus non posset compositum sine partibus intrinsecis componentibus causare, sed habitus, si inesset, non haberet causalitatem necessariam respectu actus, nisi aliquo modo causæ agentis, saltem patet quòd non formalis, nec materialis de qua, igitur causalitas eius erit extrinseca, igitur quidquid potest Spiritus sanctus cum habitu causare in actu, hoc potest sine habitu, pluralitas sine necessitate non videtur ponenda, quia superflult.

5. Physic. t. comm. 41. & 50.

Præterea. Voluntati habenti habitum ad hoc, quod agat secundum illum oportet Spiritum sanctum cooperari, alioquin non esset causa prima in omni actione creaturæ, non autem cooperatur, quia voluntas habet istum habitum, quia tunc Spiritum sanctum non esset causa prima, sed quasi causa secunda respectu voluntatis habentis habitum, quia determinaretur per habitum voluntatis ad coagendum voluntati, ergo è conuerso, quia cooperatur voluntati, ideò voluntas secundum illum habitũ operatur, sed æque potest cooperari, & in primo instanti naturę voluntati non habenti charitatem. ergo &c.

Præterea. Filius Dei sic est vnitus nostræ naturæ, quòd operabatur opera illius naturę, ita quòd illi actus vere dicebantur esse filij Dei, vt suppositi agentis. Et tamen nihil per hoc derogatur assumptæ naturæ, quin ipsa esset principium suarum operationum, ergo a simili Spiritus sanctus potest aliquo modo vniri voluntati, vt ipse agat opera voluntatis, nec per hoc derogatur naturæ voluntatis in aliquo, vt principij operatiui.

Preterea. Intellectus est magis passiuus, quam voluntas, & minus actiuus, igitur magis indiget aliquo actuante ad hoc, quod possit in actum suum, sed ponitur posse in visionem beatam absque omni forma informante ex hoc solo, quod essentia Dei est sibi præsens, quasi per modum formę. ergo multo magis uoluntas potest in omnem actum suum sine forma informante per hoc, quod Spiritus sanctus sit sibi quasi forma ad diligendum.

CONTRA istam conclusionem siue sit secundum intentionem Magistri, siue non, arguitur duabus vijs. Prima accipitur ex iustificatione peccatoris, siue ex acceptione diuina, & hoc absque actu elicito. Secunda ex ratione actus meritorij.

Ezech. 12. & 18.

Ex prima via arguitur sic. Peccator ante penitentiam est iniustus, post penitentiam est iustus, sicut scriptura communiter uocat peccatorem iniustum, & liberatum a peccato iustum. Ex hoc arguitur. Iniustitia cum sit formaliter priuatio, non potest auferri ab aliquo, nisi ei detur habitus oppositus, quia priuare priuationem est habitum ponere, quia sunt immediatè opposita circa aptum natũ

T. c. 15. & inde idem 5. Metaph. t. c. 27.

to. Metaph. anima est apta nata recipere iustitiam, ergo ille iustificatus, qui factus est de iniusto iustus, recipit habitum oppositum illi priuationi. Si enim nihil inesset sibi formaliter nunc quam prius, non magis careret priuatione nunc quam prius caruit.

Præterea. Peccator ante pęnitentiam est indignus uita æterna, post pœnitentiam est dignus, non est autem dignus, nisi per aliquid formaliter sibi inhærens, cui secundum regulas diuinę iustitię iudicatur uita eterna reddenda, & nil tale prius habuit. igitur aliquid positiuum est formaliter in isto, per quod est dignus uita eterna.

Præterea. Deus non acceptat peccatorem ad vitam æ-

A ternam, iustum tamen acceptat. Quæro, quid est acceptare ad vitam ęternam? Hoc non est velle voluntate beneplaciti beatificare pro tunc, quia tunc beatificaret statim, ergo hoc est velle istum secundum dispositionem, secundum quam nunc habet esse dignum tali præmio, quem prius non uoluit esse dignum. Ista diuersitas non potest poni (vt videtur) in voluntate diuina, quia nihil est ibi nouum, quia immutabilis, non igitur hoc erit nisi propter diuersitatem a parte illius, quia illo eodem modo se habente uolũtas diuina eodem modo uult ipsum se habere.

Confirmatur ista ratio, quia uolitio diuina, quę est omnino unus actus in se, non habet rationem oppositorum actuam, siue distinctorum absque omni distinctione obiectorum. hoc enim uelle diuinum non est uelle quoddam beneplaciti uel nolle, nisi illa obiecta distinguantur. alio-

B quin contradictoria erunt uera absque omni distinctione causante istam ueritatem, ergo cum Deus uelit istum iustificatum ad aliquid, ad quod non uult peccatorem: propter quam diuersitatem dicitur diligere iustos, & Vide Malachiæ, 1. & alibi sępe. istos, & odire peccantes in scriptura, sequitur quod ista distinctio secundum rationem ex parte volitionis diuinæ necessario requirat distinctionem actualem ex parte ipsorum obiectorũ. Aliter igitur se habet iste in se, quando dicitur dilectus a Deo, vel acceptus ad vitam æternam, aliter quando odius.

Vltimo secundum istam viam arguitur sic, quia si nihil aliud est in anima illius post pœnitentiam, quam ante: non videtur, quod aliquo alio modo se habeat ad Deum, nec Deus ad ipsum, quia non videtur ibi esse alietas propter mutationem aliquam ex parte Dei factam, ergo si

C concedatur sicut videtur necessarium, quod aliquo modo aliter se habet ad Deum, & è conuerso: hoc est propter mutationem ipsius, & ita aliquid inest sibi formaliter de nouo, non autem insunt ei de nouo fides, & spes, quia manent ista in peccatore, ergo charitas.

Posset etiam argui secundum istam viam, quia Deus offensus, peccatori prius, postea pœnitenti, remittit offensam. Hoc non est per mutationem aliquam voluntatis diuinæ, sicut in me potest esse, quando remitto offensam, igitur hoc est propter hoc, quod ille, cui remittitur offensa, aliter se habet in se.

Sed istud argumentum non concludit sicut patebit in 4. dist. 1. q. 6. vbi dicetur, quod prius natura Deus remittit offensam peccatori, quam det ei gratiam. Vnde argumẽta, si qua valent secundum istam viam, accipienda sunt di. 16. q. 2.

D ex iusta acceptatione passiua, & ordine, siue dignitate ad vitam æternam, quæ conueniunt iustificato, & non peccatori, sicut argutum est prius, non autem ex sola remissione offensę, quod secundum se est minus, quam nullum esse. Ex secunda via arguitur sic. Nihil dicitur formaliter agere aliqua actione, nisi principium illius actionis sit forma agentis. Hoc accipitur ex 2. de An. vbi ex hoc, quod Tex. 5. & 24. anima est, qua viuimus, & sentimus, concluditur, quod anima est actus, & forma sic agẽtis: igitur cum operatio meritoria sit voluntatis, vel hominis per voluntatẽ operantis, sequitur, quod illud, quo meritorie agit, sit forma eius. Hoc autem, quo meritorie agit non potest esse pura natura, quia tunc ex solis naturalibus posset meritorie agere, quod videtur error Pelagij: igitur requiritur aliqd Vide 28. dist. 2. supernaturale, non fides, vel spes. Patet, quia manent in

E peccatore, ergo charitas.

Præterea. Nulla actio est in potestate agẽtis, nisi ipsum habeat formam, secundum quam possit agere. Si. n. per aliquid tantum extrinsecum coassistens sibi, quod non est in potestate eius possit agere, talis actio non est in potestate eius, sicut nec coassistentia illius extrinseci est in potestate eius, sed Spiritum sanctum coassistere volũtati nõ est in potestate eius, sicut nec coassistẽtia illius extrinseci est in potestate causæ inferioris, igitur si ex sola tali coassistentia possit agere, & non habeat in se formam, qua sufficienter possit exire in actum meritorium, sequitur, qd actus meritorius non erit in potestate eius, quod videtur inconueniens.

Præterea. Si Spiritus sanctus moueat specialiter voluntatem in actionem meritoriam, sequitur, quod illa motio est creatio alicuius in ipsa voluntate, & respectu illius

voluntas non habebit aliquam cauſalitatem, ſed tantum F receptionem paſſiuam, igitur vel illud eſt actus diligendi, & ita ſequitur quòd actus diligendi nullo modo eſt a voluntate, vel iſtud eſt aliquid naturaliter præcedens actum diligendi, & illud voco habitum, quia perfectio prior actu quæ accipitur in potentia habituali videtur eſſe habitus.

Præterea quarto. Non minor identitas eſt patris ad filium, quam poſſet eſſe quæcumque vnio Spiritus ſancti ad voluntatem, quia in eadem natura, ſed propter illam identitatem non dicitur pater operari aliquid filio, ſicut patet ſecundum Auguſtinum 7. de Trinitate, cap. 1. vel 4. ꝙ pater non ſapit ſapientia genita, ergo nec multo magis voluntas dicetur aliquid operari propter vnionem Spiritus ſancti cooperantis ad ipſam.

AD SOLVTIONEM huius quæſtionis tria ſunt G videnda. Primo ſi debeat poni aliquis habitus ſupernaturalis gratificans naturam beatificabilem. Secundo ſi ſimpliciter ſit neceſſarium talem habitum poni ad hoc quòd talis natura beatificetur. Tertio quid circa hoc ſenſerit Magiſter.

Quantum ad primum articulum poteſt dici, quòd ex nullo actu, quem experimur, nec ex ſubſtantia actus, nec ex intenſione actus nec ex delectatione, ſiue facilitatione in operando, neque ex bonitate ſiue rectitudine morali actus poſſimus concludere aliquem talem habitum ſupernaturalem ineſſe, quia quocumque iſtorum dato poſſet aliquis habens charitatem cognoſcere certitudinaliter ſe eſſe in charitate, ex hoc, ſcilicet, quòd actum illum ſibi experiretur ineſſe, vel actum ſic intenſum ſibi ineſſe, vel ſic delectabiliter, vel faciliter ineſſe, vel recte H rationi conſonum eſſe.

Ratio autem quare non poteſt concludi ex actu, vel aliqua conditione ipſius actus talem habitum ineſſe eſt, quia vel actus poteſt ex ſola potentia habere omnia prædicta concurrente ratione recta, ſicut tenendo quartam viam in præcedenti ſolutione poſitam, vel ſi concurret habitus aliquis propter aliquam conditionem prædictarum, poſſet iſte eſſe aliquis habitus acquiſitus. Poſſet enim amicitia acquiſita tantam intenſionem actui dare, ſicut cauſa ſecunda cum potentia, vt prima poſſet etiam tantam facilitatem, & delectationem tribuere. Poſſet etiam habitus ita conſonus eſſe rationi rectæ, quòd actus elicitus nullam conditionem euidenter apparentem haberet, ex qua neceſſario concluderetur ipſum elici ſecundum habitum ſupernaturalem.

I Quod ſi dicas, ſubito mutatur voluntas, v. intenſe, & faciliter, & delectabiliter operetur, & hoc modo conſono ſupernaturali rationi, hoc eſt ad dictamẽ fidei, & non poteſt ita ſubito acquirere habitum amicitiæ ordinatæ conſonum fidei, igitur habet habitum aliquem non acquiſitum, quo ad ſubito agendum inclinatur.

Reſpondeo, voluntas poteſt ſans ſubito mouere quantum ad actus naturales, qui ſubſunt totaliter poteſtati eius, quia ſicut dicit Auguſ. 1. Retractationum. c. 22. nihil tam eſt in poteſtate voluntatis, quam ipſa voluntas, igitur ex tali ſubitatione non poteſt concludi propoſitum.

Dico igitur, quòd vltra omnes conditiones prædictas, videlicet, vltra intenſionem actus, delectationem, facilitationem in agendo, rectitudinem ſiue bonitatem, & conformitatem rationi rectæ, ſiue rectæ ſecundum di- K ctamen prudentiæ, ſiue ſecundum dictamen fidei. Vltra inquam hæc omnia creditur eſſe vna conditio in actu, videlicet, quòd eſt acceptibilis Deo, non quadam communi acceptatione ſolummodo, quatenus acceptat omnem creaturam, vel quo etiam modo vult actum ſubtractum peccato, alioquin non eſſet ab ipſo, ſed ex acceptatione ſpeciali, quæ eſt in uoluntate diuina, ordinatio huius actus ad uitam æternam, tanquam meriti condigni ad præmium, hoc modo credimus etiam naturam noſtram beatificabilem iuſtam eſſe habitualiter acceptã, hoc eſt quando non actualiter operatur. Adhuc in uoluntas diuina eam ordinat ad uitam æternam, tamq̃ dignam tanto bono ſecũdum diſpoſitionem, q̃ habet habitualiter in ſe, & p hanc acceptationem naturæ beatificabilis habitualem, etiam qñ non operatur, & propter acceptationẽ

Vide diſtinctio. 37. 2. & alibi.

actualem actus eliciti a tali natura, oportet ponere vnum habitum ſupernaturalem, quo habens formaliter accepteturа Deo, & quo actus elicitus eius accepteturtanquam meritorius, ſic enim non uidetur acceptari natura, vel actus ſine aliquo habitu informante, quia ſicut argutum eſt. Non videtur Deus aliam volitionem ſecundum rationem habere de obiecto nullo modo diuerſificato, nec etiam actus, vt acceptabilis Deo videretur eſſe in poteſtate agentis, niſi illud, quo formaliter ageret ſic, eſſet forma eius.

ſ via prima contra Magiſtr.

Sed dubium eſt qualiter habitus iſte ſit ratio acceptandi naturam, & actum. Ratio enim acceptandi naturam videtur eſſe ſicut quidam decor naturæ complacens voluntati diuinæ. Ita quòd ſiue ponatur habitus iſte actiuus, ſiue non actiuus, ex hoc ſolo, quod eſt talis forma decorans, & ornans animam, poteſt eſſe ratio acceptandi naturam, ſed ad actus acceptationem plus requiritur, quam quod agens habeat hunc decorem ſpirituale, alioquin habens talem habitum nõ poſſet habere actum indifferentem aliquem, nec peccare venialiter, quod eſt inconueniens. Conſequentia patet, quia neutrum iſtorum tollit iſtum decorem operantis, & ita vtrunq; eſſet acceptum, ſi actus acceptaretur ex ſolo decore operantis.

Oportet igitur dicere, quod iſte habitus præter hoc, quòd eſt decor ſpiritualis etiam eſt inclinans ad determinatos actus, & hoc ſiue non actiue ſecundum quartam viam poſitam in ſolutione præcedentis quæſtionis, ſiue quod magis videtur actiue ſecundum tertiam viã. Quod probatur primo, quia alioquin videretur quod ſine iſto poſſet haberi actus intenſiſſimus diligendi Deum, & hoc H tam in via, quam in patria, & ita beatitudo, quia in illo inſtanti naturæ, in quo elicitur actus a principio actiuo, ſi ſola voluntas eſſet principium actiuum, ipſa eſſet principium inquantum actiuum eque perfectum ſine iſto habitu ſicut cum iſto, & ipſa potentia poſſet æquali conatu agere, vt patet: ergo perfectiſſimus actus diligendi ſine habitu tali haberi poſſet.

Secundo probatur idem, quia alioquin non uideretur verum eſſe quod dicit Aug. de Libero arbi. quod gratia ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum, quia ſeſſor actiue regit, & mouet equum, qualiter vult. Nec etiam illud, quod dicit in Epiſtola ad Sixtum. Voluntate, inquit, concomitante non præeunte, pediſſequa non domina, non autem eſſet voluntas pediſſequa gratiæ, ſi ipſa gratia nullam cauſalitatem haberet.

Vide Ma. d. 26. 2.

Etiam ad Bonifaciũ.

SED TVNC eſt vlterius dubium de iſto habitu comparato ad potentiam operantem, quæ videlicet iſtarum debet dici prima cauſa, & quæ ſecunda? Videtur, n. ex dictis, quod gratia eſt cauſa prima.

Sed oppoſitum oſtenditur primo, quia potentia vtitur habitu, & non è conuerſo.

Et ſecundo quia actio non eſſet libera, ſi gratia eſſet prima cauſa: voluntas enim naturaliter moueretur, quia gratia naturaliter moueret, & ſicut voluntas non libere moueretur, ita nec libere ageret, cum non ageret, niſi quia mota.

Tertio, quia vt videtur voluntas ſemel habens gratiã numquam poſſet peccare, quia cauſa ſecunda ſemper ſequitur motionem cauſæ primæ, nec poteſt moueri ad oppoſitum illius, ad quod prima cauſa mouet.

Quarto voluntas eſt illimitatior ad actus, quam ipſe habitus: illimitatio autem ad plures effectus videtur competere cauſæ ſuperiori.

Hic poteſt dici, ꝙ in actu meritorio, de quo eſt ſermo, duo conſiderare oportet, videlicet, illud, quod præcedit rationem meritorij, & in hoc gradu includitur, & intenſio actus, & ſubſtãtia actus, & rectitudo moralis. Vltra hoc conſidero, & ipſam rationem meritorij, quod eſt ſic eſſe acceptum a diuina voluntate in ordine ad præmium, vel acceptabile eſſe, ſiue dignum acceptari.

Ponitur ꝙ ad actum meritorium non ſufficit voluntas cum charitate, ſed requiritur influentia ſpecialis, non formæ permanentis, ſed mouentis, ſicut inſtrumentum habet ab agente principali vltra formam.

Prima ratio eſt, quia forma naturalis datur alicui, vt agat, quia talis actio eſt ſibi proportionata, igitur non datur

datur nobis, vt agamus, sed vt agamur. Roma. 8. Quicunque spiritu Dei aguntur. Et hoc quia talis actio est improportionata. Confirmatur Ioan. 4. fiet in eo fons, & non aliter. Exemplum, gratia est vt pondus, non vt ars. Pondus non est principium operatiuum, igitur est, vt figura sphærica data massæ plumbeæ. Exemplum aliud, gratia comparatur vi actiuæ generatiuæ matris, hanc habet mater, quia animam humanam habet, sed diminutam, & non potentem in actum, nisi moueatur a vi actiua patris.

Secunda ratio, gratia nunc non sanat perfecte naturā. Accipitur ab Augustino de natura, & gratia. Vbi dicit generaliter: Sicut oculus sanus non potest videre sine lumine, sic nec etiam iusta anima viuere rectè sine luce spirituali. Confirmatur Ro. 7. de lege carnis. Similiter quid oremus verè scimus, spiritus postulat.

Tertia ratio, actus consideratur tripliciter. Primo, vt est a libero arbitrio. Secundo, vt est ab ipso gratia informato. Tertio, vltra hoc, vt est ab ipso moto a Spiritu Sancto. Primo modo non est dignus præmio. Secundo modo est dignus, sicut paruulus baptizatus, sed non condignus. Ioan. 4. Fons cuius aqua non ascendit vltra sui principium. Tertio modo est condignus.

Hæc litera ab illo loco hoc secundum usque ibi infra. Vlterius sicut in actu &c. in aliquibus originalib' non ponitur addi tum,

Hoc secundum membrum verius esset, si actus esset complete meritorius per aliquid, quod esset in merente. Acceptare enim non est in ipso, sed est actio diuina, actio autem diuina non videtur per se requiri ad meritū, quod etiam probatur, quia respectu huius acceptari, videtur esse meritum. Nam aliquis actus dignus est. Aliquis alius non, igitur antequam intelligatur acceptatus est aliquid in actu, quo dignus sit acceptari, ergo tunc est in ipso ratio meriti saltem respectu acceptationis.

Contra, ratio meriti non habetur complete, nisi habeatur ratio digni, vel digne ordinabilis ad præmium, quod est beatitudo, & hoc digne secundum iustitiam commutatiuam, siue retributiuam, sed quicunque actus ex solis intrinsecis agentis non habet hunc ordinem, tunc enim Deus non posset ei, qui sic operatus est, non retribuere beatitudinem. Nam iniustè eam sibi subtraheret. Hoc autem est falsum, ergo talis ordo secundum iustitiam est ex sola voluntate diuina gratuitè ordinante, & ita ratio meriti complete erit ex ordinatione voluntatis diuinæ illius actus ad præmium. Et quod adducitur pro secundo membro, quòd actio diuina non est de ratione meriti.

Respondeo, relatio in actu merentis ad actionem diuinam est de ratione meriti, quæ relatio non est sine actione diuina. Si dicas, quòd tunc non est in potestate merentis mereri, sicut nec in potestate eius est illa actio diuina. Similiter principalius erit Dei mereri quā mei, quia principalius in merito est ex actione diuina.

Ad primum dico, quòd actus qui est meritum est in potestate mea supposita influētia generali, si habeo vsum liberi arbitrij, & gratiam, sed completio in ratione meriti non est in potestate mea, nisi dispositiue, tamen sic dispositiue, quòd ex dispositione diuina semper sequitur illud completiuum ad agere meum. Sicut semper sequitur animatio ad organizationem factam a causa naturali. Per idem dico ad secundum, quia licet principalius, idest vltimum, & completiuum in merito sit a Deo, non sequitur tamen, ergo Deus meretur, quia meritum est actus libere, & secundum inclinationem gratiæ elicitus, acceptus Deo, vt præmiabilis beatitudine, & ita mereri est sic agere, Deus autem non sic agit.

Contra. saltem principalius in merito est a Deo. Respondeo, si principalius dicatur vltimum completiuum concedatur, si vero dicatur prima realitas, vel perfectior realitas, negetur: quia actus est absolutum quid, & prius natura ista acceptatione passiua, & magis ens ea.

Ad illud, quod secundo adducitur pro secundo membro, quòd actus meretur acceptari.

Respondeo, in hoc est ratio meriti secundum quid, quia non est ordinatio actus ad beatitudinem, vt ad præmium iustæ reddendum pro tali actu, & conceditur, quòd acceptatio ista passiua diuina non includitur in ratione meriti secundum quid: sicut non requiritur in ratione meriti de congruo, quomodo attritus meretur iu-

A stificari. Et quod prædictum est, est intelligendum de acceptatione æterna, qua Deus ab æterno præuidens hūc actum ex talibus principijs eliciendum voluit ipsum ordinatum ad præmium, & ita actu voluntatis suæ ordinando ipsum ad præmium voluit ipsum esse meritum: qui secundum se consideratus absque tali acceptatione diuina secundum strictam iustitiam non fuisset dignus tali præmio ex intrinseca bonitate, quam haberet ex suis principijs, quod patet semper præmium est maius bonum merito, & iustitia stricta non reddit melius pro minus bono, ideo benedicitur, quòd semper Deus præmiat vltra meritum condignum. Vniuersaliter quidem vltra dignitatem actus, qui est meritum, quia quòd ille actus sit condignum meritum hoc est vltra naturam, & bonitatem actus intrinsecam, ex mera gratuita acceptatione diB uina. Et forte adhuc vltra illud, ad quod de communi lege esset actus acceptandus, quandoque Deus præmiat ex mera liberalitate.

Vlterius sicut in actu meritorio sunt duo prædicta, scilicet substantia actus cum rectitudine, & ratio meriti, sic habitus gratiæ est quædam qualitas, & præter relationem illam, quam habet ad rationem rectam, inquantum est habitus bonus formaliter, habet specialem relationem ad voluntatem diuinam acceptantem ipsum, vel substantiā habens ipsum, habitus ille secundum substātiā inclinat actiue ad actum secundū substātiā. Et hoc actiue vt causa partialis, tenendo tertiam viam in præcedenti solutione, & in hac causalitate habitus est causa secunda, & potentia causa prima, sicut dictum est in solutione præcedenti de habitu communiter, & potentia, ponendo C habitum actiuum, & hoc probant rationes nunc adductæ. Sed accipiendo actum secundum rationem meritorij potest dici, quod principaliter illa conditio conuenit actui ab habitu, & minus principaliter a voluntate: magis enim acceptatur actus, vt dignus præmio, quia est elicitus a charitate, quam quia est a voluntate libere elicitus, quamuis vtrumq; necessario requiratur.

Exemplum huius potest poni de diuisione alicuius corporis mediante cultello: ipsa quidem diuisio absolute magis est a potentia diuidente, quam a cultello, & ideo potentia motiua fortior velocius diuidit, sed tamen inquantum hæc diuisio comparatur ad visum sub ratione acceptabilis, vt cui placeat, magis attribuitur cultello, quia lenitas partium diuisarum, quæ placet visui, magis est ex acutie instrumenti, quam ex efficacia virtutis principaD liter diuidentis.

Vide alia exēpla in Reportationibus.

Similiter sonus magis est ex percussione corporis sonantis, quam ex percussionis ordine, & tamen vt acceptabilis auditui magis est ex ordine percussionis, quam est efficacia potentiæ percutientis, immo posset esse efficacior vis percutientis, & tamen omnino non acceptaretur auditui, quia non esset sonus armonicus.

Aliud exemplum. Etsi enim pater sit causa principalis respectu filij, & mater minus principalis, tamen ipsa potest esse causa principalior filij inquantum dilecti, vel diligibilis alicui, hoc est, quod filius magis diligatur, quia est matris, vt gignentis, quam quia est patris, vt gignentis. Ita Deus potest ordinasse aliquem actum acceptare tanquam dignum tali præmio, vel acceptabilem, vel acceptandum esse, quia ad illum actum inclinat habitus aliE quis, vt principium actiuum eius partiale, & quod principalius per hoc accepteíur, vel acceptabilis sit, quam quia est a reliqua causa parsiali. Secundum igitur hoc potest exponi illud Aug. Charitas est sicut sessor ad equum. Et illud etiam, quòd voluntas respectu gratiæ pedissequa est, & nō præuia. Hoc quidem verum est respectu actus, inquantum meritorius est, sed non inquantum est ille actus in substantia.

Ad Bonifacium.

Et primum exemplum esset omnino idem, vel simile, si equus esset liber, & sessor per modum naturæ esset dirigens equum ad certum terminum, tunc magis placere posset, & hoc alicui ordinate voluntati: cursus equi, ex hoc, quod est secundum inclinationem naturalem ipsius sessoris ad certum terminum, quam ex hoc, quòd equus vi sua motiua velociter curreret. Tunc etiam posset equus ex sua libertate sessorem deijcere,

vel præter eius directionem in terminum alium se mouere, & in primo quidem fieret equus omnino non acceptabilis, quia non haberet sessorem, propter quem acceptaretur a tali voluntate. In secundo licet equus talis esset acceptabilis, non tamen cursus eius acceptaretur, quia non esset secundùm directionem sessoris.

Hoc modo in proposito; volũtas enim est quasi equus liber, & gratia quasi sessor per modum naturæ inclinans ad obiectum per modum determinatum. Secundum huius inclinationem actus voluntatis placet, aliter non placeret, sicut quando est peccatum veniale, vel actus indifferens, quando autem sessor abijcitur, quod fit per peccatum mortale, omnino ipsa voluntas fit displicens. Hoc etiam modo voluntas est pedissequa, quia non ex se ita determinatè inclinat ad terminum, propter quam inclinationem actus acceptatur, sicut gratia inclinat, & voluntas potest illud participare a gratia, quia competit gratiæ magis per essentiam quam sibi, & in hoc ipsa erit causa secunda, tamen in eliciendo actum, voluntas habet primam rationem motiui, ita φ in causando aliquid intrinsecum actui, non sit voluntas secunda causa, sed in essendo, pp quod actus acceptetur, quod dicit respectum eius ad extrinsecum, satis quippe possibile est propter causam principaliorem effectus competere illi effectui aliquam relationem ad extra minus principaliter quã propter causam eius minus principalem, sicut patet in exemplis supra positis. Habet autem, & habitus ille, sicut & quilibet alius habitus moralis, inclinare determinate ad obiectũ, siue ad finem ex virtute obiecti, quam aliquo modo participat. Nam sicut habitus intellectualis habet aliquo modo in se obiectum præsens tanquam sub ratione obiecti intelligibilis. Ita habitus moralis habet quodammodo obiectum in se sub ratione boni diligibilis, & ita sicut ille habet virtute obiecti quodammodo agere ad præsentiam obiecti, ita iste virtute obiecti suo modo contenti habet inclinare in obiectum. Et ex hoc apparet, quomodo habitus magis determinate inclinat ad obiectum quam potentia, quia determinatius includit obiectum. Et secundum hoc etiam posset dici, φ illa causalitas partialis, quæ attribuitur habitui, conuenit sibi ex ea parte, qua obiectum dicitur actiuum respectu actionis, & non ex ea parte qua potentia dicitur actiua, quia magis habitus vim suam habet ex obiecto, quod determinate includit, quam ex ipsa potentia. Et si tunc arguatur sicut argutum fuit in præcedenti solutione, quòd habitus determinat, & inclinat potentiam, ergo est causa prior. Responsio quæratur ibi.

Scilicet in tertia via pro parte prima dubij ibi per tractatu.

Respondeo, quòd verum est inquantum actus est meritorius, sed non inquantum actus ille est in substantia, vel aliter negatur consequentia. vide supra dist. 3. quæst. penultima, sed forte non soluit, quia alia via est apparens, scilicet 4. q. præcedentis.

Additio aliorum.

DE SECVNDO articulo dico, quòd Deus de potentia absoluta bene potuisset acceptare naturam beatificabilem, acceptatione spirituali prædicta, existentem in puris naturalibus. Et similiter actum eius, ad quem esset inclinatio eius mere naturalis, potuisset acceptare vt meritorium. Sed non creditur ita disposuisse, quòd naturam puram, vel actus eius sic acceptet, quia actum ex puris naturalibus esse meritorium, appropinquat errori pelagij, ideo verisimilius creditur, quod acceptet naturam, & actum eius tamquam meritorium per habitum supernaturalem.

Sed est duplex dubitatio, vna quomodo aliquid in natura creata possit esse ratio, quare acceptatur a voluntate diuina, uel absolute, vel tali modo, cum nihil in creatura sit ratio actus diuini, nec in se, nec vt tendit super tale obiectum?

Vide in reportatis difficulti soluendo primum arg. 1. q. ad hoc.

Alia, quia circumscripto omni dono supernaturali, est distinguere inter amicum, & inimicum, vt inimicus dicatur, in quo est peccatum non deletum, & ideo manet offensa, sed ante collationem omnis boni supernaturalis posset alicui inimico dimitti offensa, sicut dicetur in 4. distin. 1. quæst. 6.

Al. responsio ne vide d. 16.

Ad ista respondeo. Non inimicus non est amicus, quia aliquis condonans alicui offensam per hoc, quòd non amplius quærit vindictam pro offensa, non fit amplius eius

F inimicus, sed non propter hoc sequitur, quòd statim eum recolligat vt amicum, nec quòd respiciat eum, vt inimicum contrariè, sed negatiuè. q. s. nec vellet sibi malum, vt inimico, nec bonum vt amico. quære ibi.

& 14. 4. & 41. dist. 1. & huius d hoc. & additio aliorum.

Ad primum potest dici, quòd in homine est aliquid quod reddit ipsum acceptabilem de lege ordinata, & illud dicitur acceptabile secundum quid, quia non est bonum, nisi quia acceptum.

Ad secundum dici potest, quòd inter amicum, & inimicum est dare medium, s. nec amicum, nec inimicum positiue. Negatiue non, quia si non habet peccatum, nec etiam gratiam, quod Deus facere potest, nec est inimicus, nec amicus positiue.

Quantum igitur ad istum articulum non est necessarium ponere habitum supernaturalem gratificantem, loquendo de necessitate respiciente potentiam Dei absolutam, præcipue cum possit dare beatitudinem sine omni merito præcedente, licet sit necessarium, loquendo de necessitate, quæ respicit potentiam Dei ordinatam, quam ordinationem colligimus ex scriptura, & ex dictis Sanctorum, vbi habemus, φ peccator est indignus vita æterna, & iustus dignus.

G

QVANTVM ad tertium articulum posset dici, φ Magister non negat omnem habitum supernaturalem, ipse quippe dist. 37. c. illo. illud quoq; mirabile, adducit Aug. ad Dardanum dicentem, quod ad templũ Dei pertinent pueri sanctificati, qui non valent cognoscere Deũ, ergo Deus inhabitat paruulum, qui tamen non potest habere actum elicitum circa Deum. Ista inhabitatio, quæ competit paruulo regenerato, & non alij, non potest esse sine omni habitu supernaturali in ipso paruulo. Nec .n. potest poni propter actum, quia talem actum non habet, nec habere potest, nec propter naturam solam, quia non inhabitat alium paruulum non regeneratum, cum in eo sit eadem natura. Similiter 26. dist. libri 2. Videtur ponere gratiam creatam in anima. Itaq; potest dici, φ Magister posuit vnum habitum, quo informante animam Spiritus sanctus inhabitat, & vt inhabitans, quasi perficit potentias habitibus supernaturalibus, duas quidem intellectum, & voluntatem fide, & spe ad credendum, & sperandum, sed voluntatem nullo alio habitu ad amandum quam isto, per quem dicitur inhabitare, quia actus iste amandi est ita perfectus, quod potest attribui immediate illi habitui, quo formaliter inhærente Spiritus sanctus inhabitat tanquam perfectissimo habitui, non sic possunt actus credendi, & sperandi attribui immediate illi habitui per quem Spiritus sanctus inhabitat propter imperfectionẽ istorum actuum, & perfectionem illius habitus, quo Spiritus sanctus inhabitat mẽtes, iste .n. debet esse ita perfectus, quod nec in patria euacuetur, quando anima erit templum Dei. Tunc enim non manebunt credere, & sperare. Et hoc modo auctoritates Aug. faciunt pro magistro, non quod nullus sit habitus supernaturalis formaliter gratificans animam, sed quod non alius ab isto, per quem Spiritus sanctus inhabitat animam, eo modo quo habitus credendi, & sperandi alius est ab habitu, quo inhabitat, & hoc patebit soluendo rationes, quæ adducũtur pro prima parte q. Secundum hoc igitur non videtur Magister discordare ab alijs, nisi quia vel ponat gratiam alium habitum esse a charitate, vel saltem dicat istum habitum, qui realiter est gratia, formaliter esse in voluntate, & non in essentia animæ, quia tunc non inhabitaret Spiritus sanctus per habitum vnum quasi radicalem respectu fidei, & spei: nisi primo insint, sed inhabitaret per habitum formaliter informantẽ voluntatem, qui quodam ordine naturæ esset posterior fide, & spe.

Huius primi.

H

I

1. Cor. 13.

K

Sed tenendo eundem habitum esse realiter charitatẽ, & gratiam, vtrum ille habitus informat essentiam animę primo, & sic a Spiritu sancto inhabitante essentiã animæ fluant virtutes informantes potentias, vel sit in voluntate formaliter iam præsuppositis fide, & spe in potentijs. De hoc in 2. lib. dist. 26. saltem charitas non videtur alius habitus realiter ab illo per quem Spiritus sanctus inhabitat animam, & ita non sic Spiritus sanctus per habitum medium alium ab isto quo inhabitat, mouet ad diligere, sicut mouet ad credere, & sperare.

Ad arg. AD ARGVMENTA principalia. Ad primum A dico, quod argumentum Aug. Sic tenet: omnis diligena proximum diligit dilectionem suam formaliter, si conuertit se super illam, omnis autem diligens dilectionem suã formaliter diligit Spiritum sanctum, qui est dilectio per essentiam, ergo omnia diligens fratrem diligit Spiritum sanctum. Secunda propositio in ordine, quæ tamen erit maior in syllogismo disponendo: probatur sic: quia ordinate diligens minus bonum, magis debet diligere aliud maius bonum: præcipue quando in minori non est ratio diligibilitatis, nisi a maiori bono. Dilectio autem mea formaliter est minus bona, quam dilectio illa bona per essentiam, quæ est Spiritus sanctus, & præcise ab ista dilectione illa hēt rōnē diligibilitatis. Istud ergo argumentum Aug. Probat Deum esse diligendum, & non tamen, quod sit dilectio mea formaliter: nec quod non sit in me alia dile- B ctio formaliter. Debent quippe intelligi duo syllogismi in argumento Aug. Quorum vnus est iste, diligens fratrem diligit dilectionem, quia formaliter diligit. Ista autem est dilectio participās, ergo diligit dilectionem participatam.

Vlterius alius syllogismus, diligens dilectionem participantem debet diligere dilectionem per essentiam: Deus est dilectio per essentiam, ergo, &c.

De secundo argumento eius, videlicet de dono Excellentissimo dici potest, quod argumentum sic tenet, nullum donum creatum est excellentius charitate creata, ergo charitas est perfectio simpliciter, & non ex ratione sui includens limitationem. Cōsequentia ista probatur, quia omni dono, quod non est perfectio simpliciter, eminentius est aliquid in creaturis, quod formaliter est perfectio simpliciter. Vlterius, omnis perfectio simpliciter formali- C ter competit Spiritui sancto, ex hoc, quod ipsum est dono simpliciter excellentissimum, ac per hoc Deus, quia Deus potest dare seipsum, & ita excellentissimum donum eius est Deus: igitur Spiritus sanctus ex hoc, quod est donum excellentissimum simpliciter, est omnis perfectio simpliciter, sed cum hoc stat, quod ista perfectio simpliciter in nobis sit participata, & alia essentialiter ab ipsa persona diuina, quæ est perfecta hac perfectione simpliciter. Absolute ergo argumenta Aug. Præsupponunt vnum verũ, quod Deus sit formaliter dilectio, & formaliter charitas, & non tantum effectiue, sicut dicitur spes, vel patientia mea: quia efficit patientiam tanquam non perfectionem simpliciter, & ideo non conuenientem sibi formaliter: sed charitatem efficit in anima, & dilectionem tanquam perfectionem simpliciter, & ideo sibi formaliter conuenien- D tem: quemadmodum alio modo facit bonitatem alio mõ humanitatem. Ex hoc quippe, quod facit humanitatem, non sequitur, quod sit formaliter homo, sed tantum causa effectiua hominis, sed ex hoc ꝙ efficit bonitatē sequitur, ꝙ sit formaliter bonitas, & rō est, quia omnis perfectio simpliciter, quæ est in causato reducitur ad causam formaliter habentem istam perfectionem, non sic de perfectione limitata.

Sed quid faciunt istæ auctoritates sic intellectæ ad propositum Magistri? Respondeo, quia si iste habitus, quo inclinatur anima ad diligendum meritorie, est perfectio simpliciter, inãtum, vt ista perfectio simpliciter cōueniat formaliter Spiritui sancto, sequitur, quod iste habitus possit esse immediatus habitus respectu dilectionis, quæ est perfectio simpliciter, & per hoc Spiritus sanctus, vt inhabitãs E per istum habitum, immediatius causat illum actum, quã credere, vel sperare, respectu quorum non pōt esse aliqua causa proxima quæ sit perfectio simpliciter.

Sed contra istam responsionem arguo sic. Videtur primo quod propositio sit falsa cui innititur, videlicet, ꝙ omni perfectione non simpliciter in creaturis eminentior sit hoc perfectior aliqua perfectio simpliciter. Videtur enim habere instantiam de essentia supremi angeli, quæ non est perfectio simpliciter, & tamen nulla res nobilior illa videtur esse in tota creatura.

Preterea. Male videtur ratio, & intentio Aug. Adduci ad intentionem Magistri, quia ex prima ratione habetur quod Spiritus sanctus est formaliter dilectio per essentiam. Ex secunda habetur si quid valet. Quod Spiritus sãctus est formaliter charitas per essentiam. Quomodo ex A hoc infertur, quod non est in nobis aliqua dilectio habitualis siue charitas alia ab isto habitu: per quem Spiritus sanctus dicitur inhabitare? Ille quippe habitus, quo Spiritus sanctus inhabitat, vel nō est perfectio simpliciter, sed aliqua limitata: vel si est, non sequitur, quin alius habitus ab isto posset poni proximũ principium eliciendi actũ meum diligendi meritorie. Nam iste actus est limitatus, & perfectio limitata.

Aliter potest dici de ratione Aug. Ad propositum Magistri. Quod Spiritus sanctus, vt inhabitans per illum habitum immediatius causat istum actum, quam credere, vel sperare, respectu quorum, non potest esse aliqua causa proxima, quę sit perfectio simpliciter. — Vide 1 Reportationũ hoc 3. modos exponendi Magistrũ soluendo 2. argumentum op. in laterali siue in 2. dist. principali.

Ad aliud patet. Quomodo charitas est bona per participationem ex di. 8. q. 2. Vbi expositum est quomodo forma B simplex participat causam suam.

AD ARGVMENTA pro opinione, quæ imponitur Magistro, quæ videlicet, negat habitum supernaturalem gratificantem.

Ad primum dico, quod iste habitus simpliciter dat acceptabiliter operari, & etiam dat aliquam actiuitatem respectum actus, sicut aliqua causa secunda respectũ eius, sed non dat delectabiliter neque faciliter, quæ conueniunt habitui acquisito, inquantum distinguitur ab infuso per hoc, quod acquiritur ex frequenter agere.

Ad secundum quamuis aliqui dicant voluntatem in puris naturalibus nullum actum posse habere circa obiectum supernaturale visum, tamen hoc improbatum est dist. 1. q. 4. Concedo igitur, quod posset habere actum circa tale obiectum ostensum siue nude, siue per actũ fidei: C sed iste actus circa obiectum ostensum a fide non esset meritorius, quia non esset secundum inclinationem illius habitus, secundum quem solus Deus disponit acceptare actum, nec etiam in prima esset habitudo, quia non esset ita perfectus, sicut posset haberi a tali potētia, si esset perfecta proportionaliter habitui supernaturali. — Vt Tho. & Henri.

Et si obijcias, quod ille actus circa diuinam essentiam visam posset esse ita perfectus, quod totaliter quietaret voluntatem: quia eliceretur secundum totum conatũ eius: & per consequens esset beatificus. Quod etiam videtur: quia talis voluntas haberet quidquid vellet, & nihil vellet mali. Hoc autem est esse beatum secundum Aug. 13. de Trin. cap. 5. vel 15.

Respondeo. Quod non solum illa voluntas non esset beata, quia non haberet quidquid vellet, eo modo quo D deberet velle: deberet enim velle acceptabiliter diligere, & hoc non haberet, sed etiã non esset beata, quia non haberet actum ita perfectum sibi in gradu naturæ suę. Nulla enim potentia habituabilis potest habere actum ita perfectum sine habitu sicut cum habitu: immo quanto potentia est perfectior, tanto minus potest habere actum proportionabilē suæ perfectioni, si careat omni habitu, quia ex quo est similis proportio geometrica duarum potentiarum inæqualium ad habitus proportionaliter perfectiuos, erit aliqua proportio arithmetica, & ita simpliciter magis deficit potentia perfectior, si nō perficiatur per habitum, quam potentia imperfectior.

Quod etiam additur, quia habet quidquid vult.

Respondeo. Non tanta volitione quanta pōt ordinate appetere illud obiectum. Potest enim ordinate appetere E habere illud tanto actu, quantum competeret sibi ex natura potentiæ, & habitus proportionalis sibi, & non tantũ ita pfecto actu, sicut cōpetit sibi ex prius naturalibus, autem haberet primo modo, sed tantum secundo modo.

Contra illud, videtur ꝙ tunc nulla volũtas esset beata quæ nō haberet charitatem maximam, cuius esset capax.

Preterea. Sicut argutum fuit in pcedenti solutione ex rōne qua potētia est pfecta in summo gradu potētiæ pt in supremũ gradũ seu in supremum actũ, ita ꝙ nihil deficit sibi ex defectu habitus, ergo voluntati in quocũque gradu nihil deficit in isto gradu propter defectum habitus. — Contra 2. viã soluenda q. 2.

Ad primum respondeo, ꝙ non pōt ordinate velle habere obiectum beatificum maiori actu, quam correspondere meritis suis, talis non est maximus, cuius est capax, semper tamen est maior illo, quem posset habere existēs in puris naturalibus.

Ad secundum dico, quod voluntas infinita continet in se eminenter per identitatem totam perfectionem habitus, & ideo nullam perfectionem minorem dat actui, quia nō intelligitur informari habitu, sed potentia finita non includit per identitatem habitum proportionalem sibi, & ideo potest deficere a perfectione sibi conueniente in agens perficiatur habitu.

Ad tertium dico, quòd actus iste non creatur loquendo proprie de creatione: tum quia respectu eius concurrit aliqua a causa secunda actiua: creatio autem est solius agentis primi sine causa secunda. Tum quia hic præsupponitur aliquod receptiuum ipsius actus: puta voluntas. In creatione autem nihil susceptiuum præsupponitur. Quando igitur dicitur, quòd omne supernaturale creatur, si cō cedatur de omni actu primo supernaturali, non oportet concedere de supernaturali, qui est actus secundus: quia ad ipsum concurrit potentia creata, & in ratione actiui aliquo modo: & in ratione receptiui, tamen potest dici supernaturalis ratione formæ siue habitus concurrentis ad eius productionem, licet non immediate creetur.

Aliter potest dici, quod actus non est proprie supernaturalis, quia, & si habitus præsuppositus sit a causa supernaturali immediate, tamen iste positus in esse est causa naturalis, respectu sui actus, & ideo actus qui producitur per talem habitum, non est proprie supernaturalis. Ita enim naturaliter potest se habere ad actum suum forma, quæ supernaturaliter producitur, sicut se habet ad actum suum forma, quæ est mere naturalis, ita quod differentia in productione formarum non causat, nec concludit distinctionem earum in comparatione ad suos effectus.

Ad quartum dico, quod in potestate voluntatis est non H impedite vti isto habitu, & quando cum æquali conatu operatur voluntas, habitus æqualiter sibi cooperatur, quia habitus ex parte sui agit per modum naturæ, nec tamen semper erit æqualis delectatio consequens actum elicitum: delectatio quippe est ab obiecto, quod attingitur per actum, & non tantum ab ipsa potentia agente circa obiectum. Nunc autē quando obiectum non est præsens in se, sed in ęnigmate, potest ab obiecto delectatio diuersimode causari, nunc plus, nunc minus, licet actus circa ipsum, & æque intensus semper eliciatur ex æquali conatu.

Quod igitur dicitur de contemplatiuis verum est de deuotione, hoc est de delectatione consequente actum: non autem de ipso actu amandi elicito, qui quandoque est intensior, & magis meritorius, licet ipsum sequatur I minor delectatio vel quasi nulla, & quandoque minorē actum, & in se, & in acceptatione diuina concomitatur maior delectatio ad alliciendum paruulos, vt auidius sequantur illud, cuius dulcedinem prægustârunt.

AD PRIMVM de secunda via concedo, quod Spiritus sanctus posset actum causare immediate in voluntate, & ipsum tanquam a se creatum acceptare tanquam dignum vita æterna, sed nec tunc ille actus esset voluntatis, vt in potestate eius: nec credimus ipsum talē actum acceptare, quia disposuit actū liberi arbitrij, & qui esset in potestate eius acceptare.

Ad secundum dico, quod Spiritus sanctus cooperari igni ad calefaciendum non est miraculum, cooperari autem aquæ frigidæ ad calefaciendum, si tamen sine cōtractione possit sibi competere aliqua causalitas respectu ca K lefactionis, hoc esset miraculum. Ita dico in proposito, quod Spiritum sanctum cooperari voluntati habituatæ ad actum eliciendum secundum illum habitum, hoc est de communi lege, qua Deus assistit causæ secundę ad suum actum, sed ipsum cooperari voluntati non habituatę esset miraculum: si tamen voluntas ipsa posset operari. Dico ergo quòd Spiritus sanctus cooperatur voluntati habenti charitatem, non quidem quia habet charitatem: ita q̄ charitas eius sit causa prior mouēs Spiritū sanctum ad cooperandum: sed quia Spiritus sanctus omni causæ secundę generaliter cooperatur ad illum actum, ad quē secundum formam suā ordinatur, quomodo est diligere in voluntate habituata.

Cum igitur dicis, quod prius operatur Spiritus sāctus, quam voluntas habeat charitatem, falsum est, nisi intelli F gatur de prioritate eminentię, sicut causa superior. Simul quippe cooperatur Spiritus sanctus voluntati habenti charitatem, & ipsam operatur, aut si concedatur, quod prius cooperetur Spiritus sanctus, quam habeat charitatem, non sequitur. Ergo æque posset cooperari voluntati non habenti charitatem: quia non ita cooperatur non habenti formam ad agendum sicut habenti.

Ad tertium dico, quod si per communicationem idiomatum operationes humanæ vere dicantur de verbo: tamen actus proprij verbi in natura diuina non erant in potestate illius hominis, vt ipse inquantum homo posset mereri actibus illis. Non enim Christus in hoc nobis meruit si filius Dei, qui erat in carne, creauit animas cum patre, & Spiritu sancto. Et ita ad propositum non merebitur voluntas mea, si Spiritus sanctus quomodocunq; coniun- G ctus ei causet in ea actum diligendi.

Ad vltimum dico, quod licet illud faciat difficultatem tenentibus speciem esse actum primum respectu intellectus, per quem intellectus potest in actum secundum, sicut lignū calefactum calefacit calore, quia si hoc esset verum, esset difficile saluare, quod intellectus non informatus aliqua forma posset in operationes, tamen secundum illam viam, quam dixi di. 3. huius primi, quod obiectum siue in se siue in specie est sicut causa partialis concurrens cum intellectu ad causandum intellectionē non facit aliquam difficultatem, quia obiectum in se præsens, quomodo erit in patria sufficit absque omni informatione ad causandum visionem, vel ex se solo cū intellectu. q 6. & 7.

Et si arguitur, quod sine habitu informante potest esse visio perfecta, ergo & fruitio perfectissima.

Respondeo: nullus negat communiter in gloria habitum luminis glorię in intellectu. Et istę ex parte intellectus pōt poni correspondere charitati ex parte volūtatis.

QVÆSTIO. III.

Vtrum tota charitas praexistens corrumpatur cum noua inducitur, ita quod nulla realitas eadem numero maneat in charitate maiore, & minore.

VARTO circa augmentum charitatis. Supposito, quod charitas possit augeri secundum illud Aug. ad Bonifacium: charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. Et secundum illud Aug. 6. de Tri. cap. 7. vel 8. I In rebus incorporeis idem est melius esse, quod maius esse, aliqua autem charitas est melior altera, quia ei correspondet maius premium essentiale. Ergo aliqua charitas est maior alia. Hoc inquam supposito.

Et ponitur lib. 2. dist. 26. cap. 3. Hęc q. ponitur Re... ... & ... add... ... ita habes ... q... dammodo stylo.

Quæro de modo augmenti charitatis: & primo Vtrū tota charitas præexistens corrumpatur cum noua inducitur, ita quod nulla realitas eadem numero maneat in charitate maiore, & minore.

Quod sic arguo, quia alias ipsa forma augeretur subiectiuæ, quia ipsa eadem manens transmutaretur de minori ad maius, hoc est falsum: quia forma simplex subiectum transmutationis esse non potest: secundum auctoritatem 6. Principiorum, ergo non potest charitas sic augeri. Arg. 1. Boetius de Tri.

Contra. Primo de Generatione. Actum oportet manere, ergo & in augmento quocunque non est corruptio K præexistentis. Tex. 31 & 35.

HIC DICITVR quod nihil charitatis præexistentis manet idem numero in charitate aucta, sed totum, q̄ præfuit corrumpitur, & aliud indiuiduum perfectius illo generatur. Opinio. Goffr. quol. 7 q. 7 hanc opinionem sequitur v. Burle. & alij plures.

Ad hoc ponitur ratio, quia termini motus sunt incompossibiles ex. 5. Physi. igitur huius motus, vel mutationis quo charitas augetur, termini erunt incompossibiles, ergo illud, quod est terminus, ad quem, simpliciter est incōpossibile termino a quo, ergo nō includit idē numero. Tex 26. & alibi.

Confirmatur ista ratio, quia sicut in speciebus ponitur magis, & minus propter ordinem essentialem specierum ita videtur ponendum suo modo in indiuiduis eiusdem speciei, sed species perfectior, quæ dicitur maior, est simpliciter alia natura ab imperfectiore: ita quod nihil idem numero naturę inferioris manet in superiore, immo superior Goffre. quol. 7. q. 4 7 8 & 10. Meta.

perior

perior est perfectior inferiore, quia actualior, vt patet in formis substantiarum separatarum. Vnde Deus, qui est actualissimus, est simplicissimus, ergo in indiuiduis eiusdē speciei nihil imperfectionis idem numero manet in perfectiore.

CONTRA istam positionem arguitur sex vijs, quarum prima sumitur ex præsuppositione formæ in augmento illius formę, & secundum istam viam arguo primo sic: licet non necesse sit Deum augere charitatem in illo instanti, in quo elicitur actus meritorius, quo meretur charitas augeri, tamen potest tunc augere charitatem, ita quod augmentum, quod quis meretur, simul tēpore detur quando actus elicitur.

Ex hoc arguo, iste actus, qui meretur augmentum charitatis est meritorius, igitur pręsupponit charitatem in isto instanti, in quo elicitur, quæro quam. Non istam nouam partem, quæ acquiritur, quia ista sequitur actum sicut præmium meritum, ergo præsupponit istā, quæ pręexistebat, & per consequens non corrumpitur illa in illo instāti, quia si sic, tunc in illo instanti non posset actus meritorius elici, in quo tamen quis meretur augmentum charitatis.

Si autem proteruiat quis, quòd Deus nunquam auget charitatem in instanti, in quo habetur actus meritorius respectu augmenti, sed semper posterius duratione, pro eo, quod non auget propter actum inquantum elicitur, sed inquantum est in acceptione diuina, & hoc modo manet post instans, in quo elicitur, & tunc post ipsum confertur augmentum.

Licet ista responsio omnino sit improbabilis, pro eo, quod non euadit difficultatem in alijs. Primo quidem, quia in virtutibus moralibus, & intellectualibus virtus augetur per actum elicitum, & non quando actus ille nō est, quia quod non est, nihil causat, ergo quando actus ille inest, tunc est ratio augendi habitum ergo si tunc generetur nouum indiuiduum, & corrumpitur indiuiduum, quod præfuit, sequitur quod actus augmentatiuus habitus non elicietur ab habitu, sed a sola potentia quod videtur inconueniens, quia tunc secundum dicta in præcedenti quæstione actus augmentatiuus habitus esset imperfectior, quam alius non augmentatiuus habitus elicitus ab habitu.

Et si etiam concedat conclusionem, quod actus augmentatiuus habitus acquisiti elicitur a sola potentia, quāuis hoc videatur inconueniens, non tamen euadet hanc difficultatem specialem, si ponatur species intelligibilis augeri per actus, intelligendi, quia non potest ille actus elici a sola potentia circumscripta specie, quia sicut patuit

q.6.&.7. dist. 3. Huius primi non sufficit intellectus sine specie ad actum intelligendi eliciendum, ergo non potest aliqua intellectio augere speciem, quæ elicitur a sola potentia illa, igitur intellectio augmentatiua speciei pręsupponit speciē & nō illud indiuiduum, quod generatur, ergo indiuiduū pręexistens non corrumpitur.

Quod si negetur intellectionem augere speciem intelligibilem. Vltima instantia ad propositum est ista. Voluntas per actum suum potest remittere actum intelligendi quod probatur, quia potest totaliter corrumpere intellectionem, & amouere intellectum ab hoc actu, & tamen volitio illa remissiua intellectionis præsupponit necessario intellectionem, non aliquam nouam, quæ sequatur ipsam volitionem, patet igitur aliquam pręcedentem ipsā volitionem, & per consequens intellectio præexistens non corrumpitur per eam.

Si nullum agens potest intendere formam, quam inuenit in passo perfectiorem illa, quam posset ipsum ex se causare in passo tota ratio secunda deficit quia tunc nunquā actus intendit habitum nisi ad tantum gradum, quantum ex se inducere, & ita illum posset inducere, si erit nouum indiuiduum, sed nihil præexistentis maneret idē, sed quia verum est quod actus vltimus æque intensus cum primo intendit habitum vltra gradum inductum per primum, vel etiam secundum, ideo prima positio videtur neganda.

a.l.manifestum. Sed tunc ad dubium, an ita sit in calore, quod calor remissior adueniens intendit intensiorem inuentum in passo. Videtur quod non, sicut hic. Potest dici, quod agens

A vniuocum non intendit intensiorem formam suā inuētam in passo: sed magis ē conuerso. Agens æquiuocum intendit, quia natum est agere in hoc, & sua forma est nobilior gradu effectus æquiuoci: licet non posset ex se statim in tantum gradum effectus æquiuoci, ita, quod lumē intenditur in infinitum. si luminaria eiusdem speciei infinita apponantur circa medium, quorum quodlibet intēdit lumen in illo medio.

Secunda via est ex perfectione illius formæ, quæ inducitur per augmentum. Vbi arguo primo sic. In actibus augmentatiuis habitus, actus decimus potest esse imperfectior primo, & tamen per istum actum decimum augetur habitus ad aliquem gradum, ad quem non potuit primo augeri per primum, vel secundum actum, quod non posset esse si totum præexistens corrumpatur, quia

B perfectio primi, vel secundi actus in se erat maior, & per consequens indiuiduum, in cuius generationem potuit primus actus, potuit esse perfectius illo indiuiduo, in quod potuit decimus actus. Ergo quod perfectius sit illud, quod sequitur decimum, quam primum, non erit, quia nouum indiuiduum generatur virtute decimi, sed quia pręexistēti generato per actus præcedentes aliquid additur, & ita manebit præexistens.

Si dicatur, quod præcedentes actus eliciti a charitate

C maneant in acceptatione diuina, licet nō in se nec in alio impresso a se, vel ab eis. Non soluitur argumentum in acquisitione habituum naturalium, & moralium.

Præterea. Ratio non soluitur in agētibus naturalibus. Pono enim, quod alicui calido in nouem gradibus adueniat aliquod calidum in gradu minori, illud potest aliquo modo intendere calidum illud nouem graduum, & per consequens illud, quod est in termino actionis, est perfectius in caliditate, quam sit ipsum agens adueniens, & augmentans. Hoc esset impossibile, si esset indiuiduum nouum generatum per actum illius calidi iam præsentis. Probatur maior per Philosophum. 8. Physicorum. Tex.78 & Virtus extensa maior est in maiori magnitudine. Igitur inde. si a principio virtus in maiori magnitudine approximet passo magis aget, sed paruum est quo ad actionem, si sit vna continua magnitudo maior, vel multæ sunt æquales illi vni coniunctæ, igitur calidum minus, extensiue contiguatum, magis aget quocunque calido a principio facto ad perfectiorem formam inducendam. Si igitur a principio magnum calidum per se ageret, non induceret formam, quantam induceret, sed si aliud paruum esset sibi

D additum, igitur reliquum passum in potentia ad gradum inducibilem ab illo minori calido, si coegisset, igitur minus adueniens reducet ad actum illum.

Respondeo. Totum conceditur vsque ad vltimam cōsequentiam, sed illa negatur, quia minus adueniens non inuenit passum in dispositione contraria, quam possit vincere, sed ab illa vincitur. Ideo simpliciter patietur, & si quid modicum contra agat, hoc erit remittendo intensius, sed finaliter vincetur.

Nec potest euadi hoc per ordinē graduum, puta quod agens potest reducere ad gradum perfectiorem illud passum, quod fuit sub aliquo imperfectiori gradu, quod non potuit in principio reducere: sicut agens potest animare passum, quod prius fuit organicum, & tamen non organicū non potest reducere ad perfectionem tātam, & hoc

E propter ordinem formarum, vel graduum in forma, propter quem ordinem existens sub imperfectiori potest statim duci ad perfectius: non sic, si non esset sub illo gradu. Non valet inquam hęc responsio: quia si calidum. 8. graduum intendat calidum decem graduum, & ista intensio fiat per caloris corruptionem pręexistentis, & generationem noui indiuidui. Igitur in illo instanti, in quo generatur calidum. 10. graduum genitum excedit in perfectione ipsum generans, quod est impossibile. Igitur non fit sic augmentatio.

Tertia via sumitur, & accipitur in naturalibus, & in actione contrarij per contrarium. Calidum enim agens A.Lin. in frigidum antequam corrumpat totaliter frigidum, remittit ipsum. Si in ista remissione generatur indiuiduum, quæro a quo generante. Si nō fugiatur ad agens vniuersale, quæ fuga est hic irrationabilis, non potest assignari

aliquod

aliquod particulare generans huius indiuidui, quia calidum remittens frigidum non potest per se generare aliquod indiuiduum frigidi, igitur nec nouum remissum. F

Quarta via sumitur ex hoc, quod Philosophus concedit eo modo motum in accidentibus, quo negat in substantijs, & per consequens magis, & minus in accidentibus, sicut requiruntur ad motum non sic in substantijs: si autẽ non esset augmentum in accidentibus, nisi per corruptionem præexistentis, & generationem noui, & tali modo potest inuenire magis, & minus in substantijs, igitur non saluatur magis motus hoc quam ibi.

5. Physico. Tex. 9. & 10.

Quinto arguitur per hoc, quod natura sub determinato gradu magis, vel minus esset species ad indiuidua, & hæc erit species inferior contenta sub specie naturę, & ita nulla species naturę intensibilis vel remissibilis erit indiuidua sed specialissima. Consequentia prima probatur, G quia quidquid dicitur per se in quid de indiuiduis, & est per se vnum, est species eorum: natura in determinato gradu tali vel tali dicitur in quid de indiuiduis, & est per se vnum, quia tota natura secundum hunc gradum essentialiter est eorum, quæ habent naturam in tali gradu, & gradus nihil addit, quod accidat naturæ. Patet ergo, quod natura in tali gradu est species: patet etiam quod natura in tali gradu est minus commune specie naturę in se, igitur erit species inferior in ordine naturę.

Sexto, & vltimo arguitur, quod si ratio adducta propositione valeret, concluderet eodem modo de quanto molis, sicut de quanto virtutis: & ita quando quantum molis augeretur, nihil propterea maneret idem, ergo in augmẽtatione proprie dicta quantitas molis aucti non remaneret secundum quantitatem præexistentem, quod videtur, H inconueniens.

Respondetur secundum istam positionem concedendo conclusionem, quod ita est nouum indiuiduum quanti molis, quando aliquid est maius, sicut aliquid intensius est aliud indiuiduum qualitatis, vel quantitatis virtualis.

Sed contra hoc arguitur, quia duo videntur sequi inconuenientia. Primo quod si rarefiant species vini in sacramento altaris, erit quantitas molis maior quam prius quia rarefactionem concomitatur maior quantitas, ergo illa quantitas, quæ fuit vini non manet post rarefactionẽ, igitur nec manet ibi sanguis, quia non ponitur communiter ibi sanguis manere, nisi quamdiu manent accidentia, quæ affecerunt vinum conuersum.

Ad aliud inconueniens, quia tunc videretur quod talis rarefactio non posset esse virtute agentis naturalis, vel I quod ageret agens naturale non præsupposita materia aliqua vel subiecto. Patet quia ibi non præsupponitur materia substantialis, quia ibi non est substantia alterabilis, nec etiam præsupponitur ibi quantitas eadem numero manens per se, & tamen agens naturale potest (vt videtur) sic rarefacere vel condensare istas species, igitur agens naturale potest agere non præsupponendo aliquid in sua actione.

Ad ista inconuenientia respondetur.

Gosfre. vbi prius.

Ad primum, quod quandiu manent accidentia similia illis, quæ affecerunt vinum, manet sanguis, licet autem non maneant eadem, manent tamen similia post rarefactionem.

Ad aliud conceditur, quod virtus naturalis potest agere nullo manente communi sub terminis, non tamen K creat, quia hic posterius naturali ordine sequitur prius, ita non est in creatione.

Contra istas responsiones arguitur, quia cum quantitas illa noua numero differat a præexistente, & non alio modo differat quantitas aquę a quantitate vini nisi numero tantum, quia non specie. Patet. Sequitur, quod propter talem permanentiam accidentium specie non numero non plus manet sanguis sub quantitate ista noua, quam maneret sub quantitate aquæ, si ibi esset, præcipue, cum ista quantitas noua non magis inclinetur ad afficiendum vinum, cuius quantitas fuit prior quam ad afficiendum aquam.

Contra aliam responsionem videtur esse inconueniens, quod virtus naturalis actiua non supponat in actione sua subiectum.

F Præterea. Quæro, quomodo vnum istorum sequitur ad reliquum, aut sine actione naturalis agentis, & hoc est manifestum inconueniens, quia tunc agens naturale frustra ageret, quia sine eo illud consequens adesset, ergo non sequitur nisi per actionem naturalis agentis, sed tale agens non potest ponere effectum in esse sine causa materiali, nisi posset creare, quod repugnat naturali agenti.

Præterea. Secundum hoc posset dici, quod agens naturale effectiue inducit animam intellectiuam, quia ipsa naturali ordine consequitur ad organizationem corporis, consequens habetur communiter pro inconuenienti.

AD QVAESTIONEM igitur propter rationes improbantes istam opinionem, & præcipue duas vel tres primas teneo conclusionem oppositam, quod realitas illa positiua quæ erat in charitate minore, manet eadem realiter in charitate maiore, qualiter autem hoc fit patebit in G solutionibus sequentium quæstionum.

Mens auctoris.

AD ARGVMENTVM in oppositum dico, quod non sequitur, manet forma eadem in indiuiduo perfecto, & imperfecto, ergo ipsa mutatur subiectiue, quia non manet sicut materia sub forma, sed sicut natura in indiuiduo supra quam quodlibet indiuiduum aliquid addit. Et ratio defectus consequentiæ est quia illud quod est subiectum vnius indiuidui naturę, est etiam subiectum alterius indiuidui, & illud etiam est possibile, & mutabile ab indiuiduo in indiuiduũ: ipsa autem forma sicut vnius indiuidui non est subiectum, ita nec alterius, & per consequẽs nec mutabilis de vno ad aliud.

QVÆSTIO IIII. H

Vtrum in augmentatione charitatis charitas præexistens corrumpatur, cum noua inducitur.

SVPPOSITO charitatem posse augmentari quia secundum Aug. 6. de Tri. cap. 7. In his, quæ nõ mole magna sunt hoc est maius esse, quæritur de mõ augmentationis. Et primo. Vtrũ in augmentatione charitatis charitas præexistens corrumpatur cum noua inducitur.

Qõ addita aliqualiter copiosior prion.

Quod sic, quia si non corrumperetur, tunc forma charitatis mutaretur de minori ad maius, hoc est falsũ, quia forma simplex subiectum trãsmutationis esse non potest.

Bo. de Tri. lib. 1. c. 3.

Contra. Primo de Generatione, oportet auctum manere, ergo, & charitatem præexistentem auctam per no- I uum gradum charitatis sequentis oportet manere, & non corrumpi.

Tex. 32. & 35.

HIC DICITVR quod in omni intensione cuiuscunque formę de nouo aduenientis gradus formæ præcedens corrumpitur in aduentu alterius gradus sequentis, quia termini motus sunt incompossibiles gradus istæ præexistens, & ille de nouo adueniens in illa augmentationis mutatione formę sunt termini illius mutationis, ergo non sunt simul, igitur vna corrumpitur in aduentu alterius, ergo, &c.

Gof. quol. 11. q. 5. 5. Physica.

Huic opinioni addo duas cõfirmationes. Prima sit ista. Eodem modo se habent magis, & minus in eadem specie quomodo se habent proportionabiliter magis, & minus in diuersis speciebus, sed in diuersis speciebus quanto vna species est perfectior alia, tanto perfectius continet eam, K & modo simpliciori, ita quod secunda species contenta ab ea non facit additionem ad ipsam, igitur, cum simplicitas sit perfectio in omnibus formis. Videtur etiã, quod in eadem specie forma simplicior sit perfectior, non habens gradum vel formam præexistentem sibi additam.

Gof. quol. 7. q. 7.

Item consimili modo se habent maius, & minus in formis accidentalibus, quomodo se habent in formis substantialibus, si in substantia esset maius, & minus. Sed secundum omnes ponentes maius, & minus in forma substantiali substantia perfectior, & in eadem specie est simplicior alia non faciens additionem cum minus perfecta, sed continens aliã modo simplici, vt ponitur de anima Christi, quod nõ fuit compositior anima Petri, sed simplicior, & tamen perfectior in essentia animæ, igitur eodem modo de forma accidentali.

Gof. quol. 9. q. 4.

CONTRA istam opinionem arguitur sic. Supposito, quod

to, quòd possibile sit Deum augere charitatem in illo instanti, quo elicitur actus meritorius, ponatur igitur in esse, quòd tunc augeat, quæro tunc, a qua charitate elicitur actus iste meritorius, quia necessario ab aliqua charitate elicitur, vt prius ostensum est, non a charitate infusa de nouo, quæ augebat charitatem in illo instāti, in quo fuit sub actu, quia est præmium talis actus, & sequitur aliquo ordine actum illum meritorium, nec elicitur a charitate præexistente, quia secundum te illa corrumpitur. Natura in infusione posterioris charitatis corrumpitur prior, igitur in illo instant, in quo charitas augetur, est actus meritori⁹, & tamen a nulla charitate, quod est impossibile.

Dices, quod Deus non auget charitatem in illo instanti, quo elicit actum meritorium, sed actus charitatis transit, & stat in acceptatione diuina tanquam quoddam remunerabile, & tunc Deus acceptando actum meritoriū dat post augmentationem charitati præexistenti, vt quoddam premium actus, & non dat simul in eodem instanti præmium cum merito, sicut nō dedit angelis bonis in primo instanti naturæ in quo meruerunt beatitudinem, sed in alio instanti naturæ posteriori.

B Contra licet istud posset dici in proposito de virtutibus infusis, non tamen potest dici in augmentatione virtutū naturalium, moralium, & intellectualium, & maxime moralium. Nam virtus moralis augetur per actus morales, sicut generatur ex eis 2. Ethicorum, actus igitur, qui augmentat, & auget virtutem moralem, non auget nisi quando est, quando igitur auget, quæro vtrum est ab aliqua virtute, vel non, si sic, a qua virtute? non præcedente, quia illa corrumpitur, nec a gradu quem nunc facit, C quia ille est posterior sicut effectus sua causa, igitur quādo auget virtutem, non est ab aliqua virtute, sed hoc est impossibile, quia tunc non esset virtuosus, & tamen generaret virtutem, quod est contra Phylosophum 2. Ethicorum & contra omnem intellectum, quia ex similibus actibus similes actus generantur.

a.l. de actu intellibili.

Et eodem modo posset argui de habitu intellectuali, dū est actus speculandi, augmentatur habitus intellectualis, vel speculatiuus, quia quod non est, nihil facit, sed ille actus, non est ab habitu præcedente, quia tunc non est talis habitus, sed corrumpitur in illo instanti, in quo est augmentatus, nec a gradu sequenti, quia ille sequitur, igitur non potest dici, quod talis aliquo modo augeat, quia nullus est terminus aliunde, per quem fiat augmentatio.

D Item volūtas potest remittere actum intelligendi, quia potest omnino per suum velle actum eius corrumpere, auertendo ipsum a consideratione omnis obiecti secundarij, ne ipsum determinate consideret, sed omnem actum volūtatis naturaliter præcedit actus intellectus. In illo igit instāti, in quo volūtas remittit actū intellectus per actum suū imperatū, oportet intellectum esse in actu suo non in actu intenso præexistente, quia ille actus nō manet intēsus, quando voluntas sic eum remittit, per positum, nec in actu remisso, quia ille naturaliter sequitur actum voluntatis, igitur si actus remissus non sit aliquid realitatis actus intensi, sequitur, quod in in illo instanti, in quo voluntas est in actu suo respectu alicuius obiecti, quod respectu illius obiecti non sit naturaliter prius intellectus in actu, & tunc voluntas vult incognitum, quod est impossibile.

E Secundo arguitur sic. Supposito, quod actus secundus, vel tertius possit intendere habitum, licet non sit perfectior nec intensior primo actu, tunc arguo. Si actus posterior intendit habitum, & tamen non est necessario intensior nec perfectior actu quocunque præcedente non igitur generat nouum indiuiduum charitatis perfectius, quod est contra te. Probatio consequentię, quia actus generans habitum non potest generare, nisi secundum proportionē suæ virtutis. Si igitur iste actus, qui est imperfectior primo actu, generat indiuiduum charitatis, & perfectius hic. Vel erit in virtute actuum præcedentium, et tunc manēt, & nō corrumpūtur. Sicut ponit opinio vel virtute propria & tunc effectus erit perfectior sua causa totali in virtute, quod est falsum.

Tertio sic. Calidum corrumpens frigidum, prius remittit frigidum. Cum enim sint duo motus simul intensio, & augmētatio in calore, & remissio in frigiditate motus, scilicet intensionis caloris, & remissionis frigiditatis, igitur secundum hanc opi. Generatur nouum indiuiduū frigidi. Quæro tunc terminum, a quo istius motus ad frigiditatem, non potest dici, quod frigiditas maior præcedens, quia illa frigiditas corrumpitur, nec sequens gradus frigiditatis remissior, quia tunc effectus excederet suam causam in entitate, & perfectione, quod non est intelligibile secundum Aug. Super Gen. & 83. q. quæstione 2.

Item omne, quod mouetur, dum mouetur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem. 6. Physi. T. 7. & 87. Si igitur calidum agat in frigidum in toto motu, frigidum habet aliquid de termino ad quem, scilicet de calido: si igitur in toto motu non remittatur frigidum, antequam corrumpatur, sequitur, quod contrarium in summo, & non remissum sit cum aliquo gradu sui contrarij, & cum non habeant istæ formæ latitudinem, sequitur, quod cōtraria in summo possunt esse simul. Remittatur autem frigidum, igitur secundum hanc opinionem generatur aliud suppositum frigiditatis, sed illud non generatur ex frigido præcedente, quia illud corruptum est: igitur generatur ex calido: & ita calidum generaret frigidum, quod est impossibile.

Item quarto sic. Si semper corrumpitur forma præcedens: sequitur, quod non possit esse motus secūdum gradus formæ qualitatis, quia statim quando receditur a termino, a quo generatur alia forma: igitur tantum erit motus in qualitate secundum gradus mobilis, sed hoc esset falsum: quia tunc esset motus continuus, cuius tamen partes non copularentur ad aliquem terminum communem, quia mutatio copulans: quæro in quo est, aut est in aliquo diuisibili, aut in aliquo indiuisibili, nō in parte diuisibili: quia nulla pars tota simul alteratur: sed pars ante partem secundum istam opinionem, igitur esset ista mutatio in indiuisibili, & ita punctus fieret calidus.

Item sequitur etiam, quod omne calefactibile, dum calesit, infinitis caloribus calefiat, quia si fiat motus pręcise secundum gradus mobilis successiue cum infinite partes sint in mobili, vt in calefactibili saltem in potentia, & nulla pars mobilis in eodem gradu caloris calefieret cū alia: sed alio calore, & in alio gradu: sequitur quod totum fieret calidum infinitis gradibus caloris, quod est impossibile.

Præterea. Ratio eorum non valet, quia tunc concluderet, vniuersale de omni augmento, & ita in augmento corporali terminus præcedens, & gradus augmentans essent incompossibiles, quod est destruere augmentum.

Respondetur secundum istam viam concedendo conclusionem, quod ita est nouum indiuiduum quanti molis, quando aliquid fit maius: sicut quando aliquid fit intēsius secundū virtutē fit nouum indiuiduum intensionis. Gof. quoli. 11. q. 3.

Sed contra hoc videntur sequi duo inconuenientia. Primum, quod si rarefiant species vini in sacramento altaris, erit quantitas eius maior secundum molē, q̄ prius, quia talem rarefactionē concomitatur maior quantitas quantitas autem, quæ fuit vini, post rarefactionem non manet ibi, sed corrumpitur secundum istam opinionem. Igitur non manet ibi sanguis post rarefactionem speciei vini, quia non tenetur communiter, quod sanguis ibi maner, nisi quandiu manent accidentia, & species accidentium, quæ affecerunt vinum conuersum in sanguinem.

Aliud inconueniens sequitur, quia tunc videretur, quod talis rarefactio non posset esse virtute agentis naturalis, vel quod agens naturale ageret de nihilo, nulla materia, vel substātia præsupposita, quod videtur impossibile. Cōsequentia patet, quia ibi non præsupponitur in tali rarefactione materia substantialis, quia substantia non est ibi alterabilis, nec pręsupponitur etiam per te eadem quantitas numero manens ante rarefactionem, & tamen agens naturale potest illas species sic rarefacere, & condensare, & ita agens naturale potest agere nihil præsupponendo suæ actioni. De hoc in 4. d. st. 10. & 12. q. 5. & 6.

Respondetur ad ista inconuenientia. Goffr. vbi prius.

Ad primum dicitur, quod quandiu manent accidentia similia illis, quæ affecerunt vinum, manet sanguis: licet autem non maneant eadem: manent tamen similia post rarefactionem.

Ad aliud conceditur, quod virtus naturalis potest agere nullo

re nullo manente communi sub terminis, nō tamen creare, quia hic posterius naturali ordine sequitur prius, igitur non est creatio.

A L. sic non est in creatione.

Contra istas responsiones arguitur, quia cum quantitas illa noua numero differat a præexistente, & non alio modo differat quantitas aquę a quantitate vini, nisi numero tantum, quia non specie. Patet. Sequitur, quod propter talem permanentiam accidentium eorundem specie non numero non plus maneat sanguis sub quantitate illa noua, quam maneret sub quantitate aquæ, si ibi præcise esset, cum illa quantitas noua non magis inclinetur ad afficiendum vinum, cuius quantitas fuit prior, quam ad afficiendum aquam.

Contra secundam responsionem, quęro quomodo vnum istorum sequitur ad alterum, aut sine actione agentis, & hoc est manifestum inconueniens, quia tunc agens naturale frustra ageret, quia sine eo illud consequens, esset, igitur non sequitur nisi per actionem agentis naturalis, sed tale agens non potest ponere effectum in esse sine causa materiali, igitur per dictam constitutionem in esse non prohibetur creatio, vel actio talis, qualis repugnat agenti naturali.

Præterea secundum hoc posset dici, quod agens naturale effectiue inducit animam intellectiuam, quia ipsa naturali ordine consequitur ad organizationem corporis, consequens habetur communiter pro inconuenienti.

Eadē conclusio, quæ prius.

CONCEDO ergo conclusionem istarum rationū & quod illa realitas positiua, quæ est in charitate minore, manet eadem in charitate realiter maiore, nec corrumpitur, nisi quantum ad esse, quod habuit prius per se, & manet in alio, vt pars in toto. Exemplum de materia per se vel forma per se, quæ non corrumpuntur vt sunt in toto, sed manent perfectius in toto, quam quando habuerunt esse per se. Hoc patet in quantitate molis, quando augmentatur.

AD RATIONEM illius opinionis dico, quod termini motus per se cuiusmodi sunt priuatio, & forma sunt incompossibiles, sed forma remissa, & ipsa augmentata nō sunt per se huius termini motus, quia forma remissa non est priuatio, sed positio quędam, non tamen oportet quod forma, quæ per accidens concomitatur terminum a quo, per se corrumpatur.

Ad primam confirmationem dico, quod est oppositum, quia ordo specierum est secundum essentias, & quidditates, & ideo vna non continet essentiam, & quidditatem alterius, sed ordo secundum gradus eiusdem formæ est secundum partes materiales, quæ possunt esse simul, & forma quanto est sub talibus pluribus gradibus formæ, tanto est intensior, & perfectior, opposito igitur modo est hic, & ibi.

Ad aliam confirmationem dico, quod est ad oppositum quia Philosophus eo modo, quo concedit maius, et minus in accidentibus, negat in substantijs maius, & minus: hic autem, scilicet in substantia non negat secundum partes molis, immo sic concedit ibi igitur illo modo negat maius, & minus in accidentibus, scilicet secundum partes molis. Negat autem in substantijs maius, & minus secundum gradus formę, igitur isto modo concedit in accidentibus. Vnde quia ponit formam substantialem in se indiuisibilem, ideo nullum gradum formæ ponit cum alio opposito modo in accidentibus, quia forma accidentalis est diuisibilis secundum gradus, ideo quilibet gradus compatitur alium, & perficitur eo.

Oppositū tñ sensit Auc. de celem. 3. celi com. m. 67.

AD RATIONEM principalem dico, quod forma non est subiectum mutationis, sed se habet respectu diuersorum graduum eius, sicut species ad duo indiuidua, quæ de nouo habent esse specie, quia cum multiplicantur indiuidua de nouo, species modo esse incipit in vno indiuiduo, & modo in alio: vnde non est motus formæ secundum illos gradus, quia non sunt accidentia superaddita naturæ formæ, sed sunt modi intrinseci dicentes certum gradum quantitatis virtualis illius formæ, etc.

a Leōtinus

Contra Goffre. sunt duæ rationes supra, ad minus, vna quod in alteratione nulla sit mutatio continēs, quia eius vt subiectū, alia quia mobile simul erit calorem multis caloribus, quia in motu pars remotior a mouente non est

F tam intensa in forma cum propinqua, sed quod ponitur ibi supra, hic sub vacat: non est certum, quod ibi supponitur, quod. s. remissius adueniens intendat intensius, & quantumcunq; secundum gradum, sed magis econuerso, & tunc passum est contrarium, quatenus imperfectū, & ideo potens vincere perfectius, sed vincitur, ideo non agit, vel si quid reagit, magis remittet intensius, vt assimilet, sic non videtur instantia nisi de luminibus, & speciebus, forte ibi minus virtuosum, primo agente, intendit eius effectum, & tamen non posset secundum se, nisi in remissius forma, quam inuenit in passo, quæ causa ibi, si calorem non sic agit. Vid. sup.

Argumentum quintum oportet soluere in summa quidquid concludit, tunc maior est falsa ratione illius partis in quid, quia quid abstrahit ab omni conditione indi-

G uiduali, etiam a magis, sicut ab hac cecitate, 8. Metaph. vt numeri magis est conditio indiuidualis non signata, sicut hæc, sed vaga, quia potest esse idem gradus, licet non idē hoc, sed non e conuerso. Non enim potest esse hoc indiuiduum, nisi sit huius gradus. Tex. c. 10.

Cōtra, igitur gradus prius intelligitur determinare naturam quam hic, & per se in illo priori aliquod accidens, & communis differentia sibi.

Responsio, communis est, sed non vniuersalis, quia indiuisibilis.

Contra saltem personale per se est medium, inter speciem specialissimam, & indiuiduum.

Similiter quędam species ponuntur distingui penes gradus formæ, vt animalia penes gradus sensitiuę, & angeli penes gradus intellectiuę.

H Respondeo species dicit quid, vel species speciei sub gradu quid quantum virtute, quantum non est differentia di. 8. huius.

Ad argumentum Goffr. Respondeo per se terminus a quo est priuatio indiuidui. q. 5. & 4.

Sed quis est terminus positiuus a quo necessario requisitus? Respondeo, gradus imperfectus.

Contra, manet in termino ad quem.

Respondeo. Non manet actu distincto, sicut fuit terminus a quo, sed manet in potentia intellectus sicut pars.

Contra illud sub omni re absoluta manet idem, respectus non est ratio termini a quo, vel ad quem. Eadem videtur difficultas de aqua diuisa, & vnita, quis terminus a quo, & ad quem. Si enim terminus a quo diuisionis est tota aqua, & hæc pars separata, & illa est terminus ad quē,

I vterque terminus præfuit idem numero secundū quodcunque absolutum. Est hic alia vis, quia secundum hoc aquę diuisę connumerantur, igitur maneat eadem vnitate numerali vtriusque, semper connumerantur, sed in toto manet eadem vnitas numeralis vtriusque, alioquin neutrum maneret eodem modo numero, & ita non erit continuatio præexistentium, sed simpliciter generatio, & corruptio tertij ex ipsis.

Qui diceret partes in toto absoluto habere esse absolutum totius, respectu cuius proprium esse ipsarum est materiale. 5. Meta. cap. de causa materiali, vt partes totius, posset dicere, quod gradus prior manet in toto secundum aliquod esse absolutum, quod non præfuit. Similiter de aqua vnita alij aquę: Sed semper quæritur quis est terminus a quo incompossibilis secūdum aliquod absolutum, Tex. 2.

K illud non assignatur.

Ideo breuiter respondeo, quod terminus a quo per se est incompossibilis. Non autem ad quem, est ille priuatio. Sed terminus positiuus a quo non est incompossibilis termino ad quem, nisi vt cōiungitur per se termino, nisi dicendo incompossibilitatem, quod hoc non est hoc, idest quod hoc, & hoc non simul perficiunt idem, vt actus in actu distincto: sic quidem dupliciter est prior gradus incōpossibilis termino ad quem, quia nunquam est ille: etiam quando est in illo, nunquam est actus distinctus illius, cuius est terminus ad quem actus distinctus.

Sed istorum duorum modorum, nisi dicendo, &c. Primus non sufficit ad terminos motus, quia albedo nō est dulcedo. Secundus non potest ponere oppositum termini a quo, propter aliquod absolutum in ipso quia esse actum distinctum, nihil dicit super illum gradum absolutum,

vt ma-

vt manet, nisi præcisionẽ eius, quod est esse in alio, vt pars in toto, & ita ponere sic terminum, est ponere formaliter sub ratione relationis itaque teneo illud.

Ad aliud de aquis. Respondeo sicut pars in toto est quędam, et in actu terminante generationem, quia diuisio nõ est generatio, nõ tamen est in actu distincto, qui est actus cum præcisione participatis, ita correspondet sibi vnitas secundum primam rationem actus, & illa manet in diuisione etiam in vnione, secundum autem rationem actus, distincti correspondet vnitas, quæ est proprię principium numeri.

Ad formam prima consequentia tenet loquendo de vnitate secundo modo, quia numerus est distinctorum quæcunque partes contrariæ sunt vnum numero, loquẽdo stricte de numero alterius minor est falsa de vnitate numerali, secundo modo vera est prima, nec tamen sequitur idem habere duas vnitates numerales, sed idem secũdum esse absolutum habet vnicam proprietatem, dum manet, secundum autem esse præcisum correspondet sibi vnitas connumerata, & sicut accidit sibi esse præcisum, ita accidit sibi suam vnitatem esse connumeralem, quando.n. suum esse est præcisum, sua propria vnitas est connumeralis, quando vero non sed est in alio esse præcise, vt aliquid eius, tunc sua secundum se vnitas propria non est connumeralis, sed aliquid vnitatis connumeralis. Ita quod illud, quod dicitur, vnitatem esse propriæ connumeralem, requirit ipsam esse pręcisam, quia numerus est distinctorum, &c.

A.l. mino. minor.

QVÆSTIÒ V.

Vtrum illud positiuum charitatis præexistens, quod manet in augmento sit tota essentia charitatis intensæ.

VINTO supposito quod charitas prior nõ corrumpatur, quando augmentatur charitas, quæro propter aliam opi. de augmento charitatis. Vtrum illud positiuum charitatis præexistentis, quod manet in augmento sit tota essentia charitatis intensę, ita quod si poneretur charitas intensa sine subiecto, nullam realitatem haberet positiua in se essentialiter aliam ab illa quæ præfuit in charitate remissa.

Et quòd hoc modo realitas charitatis præexistentis sit tota essentia, & realitas charitatis auctæ, probatur. Primo quia 8. Meta. Formæ sunt sicut numeri quoad hoc, quod sicut numerus quilibet additus numero numerum variat, ita quilibet gradus in forma additus variat speciem, ergo in essentia huius formę non potest addi aliquid manente eadem specie. Supponitur autem, quod intensa est eiusdẽ speciei cum remissa, ergo non additur ibi aliquis gradus vltra realitatem ipsius formę.

Arg. 1. Tex. 10.

Præterea 10. Meta. capit. penul. Dicit Philosophus, ꝙ differentię formales mutant speciem differentia graduum in essentia formæ si esset: esset differentia formalis, ergo, &c.

Arg. 2. Tex. 15.

Præterea. Porphyrius dicit, quod differẽtia formalis nõ recipit magis nec minus, esse inquit vniuscuiusque vnũ, & idem est, neque intensionem recipiens neque remissionem.

Ca. de dif. ferentia.

Præterea. Auctor sex principiorum, Forma est simplici, & inuariabili consistens essentia.

Arg. 3. Arg. 4.

Præterea. Si realitas aliqua aduenit pręexistenti, ergo charitas aucta non erit in specie, quia includet aliquid accidentale naturæ specificæ, vel si ipsa sit in specie per se nihil includit nisi pertinens ad naturam speciei, & ita charitas minor, quæ non includit illum gradum, non erit in specie.

Arg. 5.

Contra, si charitas maior non plus realitatis haberet, quam charitas minor, tunc charitas cuiuslibet beati esset æqualis in natura charitatis charitati Christi, & cum secundum Aug. 6. de Tri. c. 7. In rebus incorporeis idem sit maius esse, quod melius esse: charitas cuiuslibet beati esset ęque bona, & meritoria cum charitate animę Christi: & ita foret quilibet æque essentialiter beatus cum Christo, quia præmium essentiale correspondet quantitati charitatis, quod est impossibile.

Ad opp.

OPINIO innitens argumentis factis, ad primã partem videtur dicere, quod præscindendo formam a subiecto non est magis, & minus in forma secundum se per realitatem additam, & quia secundum auctoritates Sanctorum, oportet ibi saluare aliquo modo magis, & minus oportet ibi ponere magis, & minus secundum inesse ipsius accidentis ipsi subiecto, quod quidem inesse est sibi esse: & ita maioritas accidentis quantum ad inesse attribuitur, vel maiori dispositioni subiecti, vel maiori amotioni oppositi indisponentis.

Opinio D. Tho. in 2. q. 52. ar. 1. & 2. 7. Meta. 2.

CONTRA istam opinionem arguo primo sic. Cõtraria in summo sunt incompossibilia in eodem, in gradibus vero remissis non, hoc non est nisi aliquid est in cõtrario intenso, quod non est in remisso: si enim tota realitas est in remisso, quæ est in intenso non est repugnantia intensi ad intensum, sicut nec remissi ad remissum, sed illa incompossibilitas non est habitudo ad subiectum, nec ex habitudine aliqua ad subiectum. Prior enim est incõpossibilitas formarum, in se, quam sit formarum in subiecto recipiente: quia enim sunt incompossibiles in se, ideo non possunt recipi in eodem, non è conuerso, ergo istud quod est ratio incompossibilitatis in formis intensis oppositus est aliquid positiuum in eis secundum se: non tantũ in ordine ad subiectum.

Arguit cõtra D. Th.

Præterea. Idem non potest bis produci, & per consequens non potest aliqua realitas habita per aliquam mutationem acquiri, ergo ista realitas, quę acquiritur per motum, vel mutationem intensionis, non est eadem positiue cum ista, quæ præfuit, quia tunc illud, quod præexistit realiter acquireretur.

Præterea. Idem non potest bis produci hoc suppono modo.

☞ Alia litera.

Item suppono, quod impossibile est esse motum, vel mutationem realem sine termino reali. Ex hoc arguo sic. In augmentatione charitatis charitas minor est terminus a quo, & charitas maior est terminus ad quẽ, & ista est productio realis, igitur necessario est ad aliquem terminum realem secundum secundum suppositum, nõ ad realitatem, quæ præcessit præcise secundum primum suppositum, quia idem non potest bis produci. Realitas pręcedens fuit terminus alterius productionis: igitur ad aliam realitatem.

Præterea. Si forma est indiuisibilis dat subiecto esse indiuisibile, & indiuisibiliter. Non enim subiectum est tale secundum formam, nisi quia forma est talis, ergo si forma est talis, quod in ipsa secundum se non est aliqua maioritas perfectionis in forma secundum se nec subiectũ secundum causa dicetur magis tale.

Præterea. Contra illos modos, quibus ponitur magis, & minus in forma. Primo contra illũ modum de dispositione ad maius, & minus. Si enim est eadem dispositioni, idest ratione vnius dispositionis ad magis, & minus, & ista est forma, sequitur, quod in aliqua forma est magis & minus. Si autem ad aliquam formam est dispositio nõ secundum rationem vnius dispositionis ad magis, & minus, sicut volunt aliqui dicere, quod in aere humiditas est dispositio ad minorem caliditatem, & siccitas in igne est dispositio ad maiorem causalitatem.

Aegidius, & Hen. vbi infra quottãtur.

Primo contra illum modum de dispositione subiecti, propter quam dicitur forma suscipere magis, & minus. Illa dispositio aut est aliqua forma, aut non, si sit forma, & secundum illam dicitur subiectum magis, & minus dispositum, igitur sequitur propositũ, quod in aliqua forma est magis, & minus. Si non sit forma, secundum quã subiectum dicitur tale: sed alia forma, igitur subiectum dicitur magis tale secundum illam formam propter aliquam dispositionem præcedentem, & tunc quærendum est de illa dispositione, aut est aliqua forma aut non, & sic est processus in infinitum in dispositionibus, vel oportet dare magis, & minus in aliqua forma.

Alia.

Pręterea. Prius oportet habere dispositionem, antequã moueatur ad terminum motus, quia nihil mouetur ad aliquid, nisi disponatur ad susceptionem eius. Cum ergo

in vnius

in omni motu in termino eius aliquid acquiratur, qd nõ p̃fuit in principio motus, sequitur, quod aliquid aliud acquiritur in termino, q̃ illud sub uno ratione dispositionis,

Dicitur, quod magis, & minus est in diuersis subiectis propter diuersas dispositiones non eiusdem rationis, sed contrarias, sicut ignis dicitur magis calidus, quã aer, quia in aere humiditas est dispositio ad minorem causalitatem aeris, & siccitas in igne est dispositio ad maiorem causalitatem, & ideo non est ista maioritas in aliqua vna dispositione.

Contra hoc arguo. Vna species secundum se totam videtur habere in susceptiuo rationem vnius dispositionis, sicut subiectum susceptiuum speciei est vnius rationis, & vnius dispositionis. Vnde omnia indiuidua vnius accidẽtis habent dispositionem vnius rationis, sicut, & formam eiusdem rationis, ergo circumscripto omni alio, quod nõ est dispositio propria, potest esse magis, & minus in indiuiduis eiusdem speciei, & ita intensio, & remissio secundum formam illius speciei absque hoc, quod præcedant tales dispositiones contrariæ, & oppositæ in subiectis, & tunc quæritur, vt prius, quare est aliquid nunc magis dispositum, quam prius, vt prius argutum est.

Præterea. Si præcedant tales dispositiones ad magis, & minus, tunc non erit motus vnus ab intenso ad remissũ, nec è contra. Nihil enim mouetur ad remissum, nisi quatenus habet dispositionem istam conuenientem receptioni eius. Intensum autem non habet dispositionem istam inconuenientem remisso, ergo oportet ad hoc, quod possit moueri ad remissum, quod moueatur ad dispositionẽ conuenientem gradui remisso.

Et ita etiam oportet ad hoc, vt ex remisso fiat intensũ, quod prius fiat motus a dispositione, quæ est a remisso ad dispositione, quæ est ad intensum, & ita nunquam vnus motus immediate erit ab intenso ad remissum, quia non habent idem susceptiuum immediatum dispositum.

A. l. remissio.

A. l. intẽsio.

Alia via quæ dicit de indispositione siue de amotione contrarij in disponentis, videtur improbari per hoc, quod in angelis in statu innocentiæ non erat aliqua indispositio maior, vel minor ad charitatem. Ergo omnes recepissent charitatem æqualem, quod non tenetur.

Aegidius quol. 2. q. 14. & quol. 6. q. 9. Hẽ. quol. 14 q 3. Aegidius quol. 3. q. 9.

Item angeli boni non habuerunt in medio aliquam indispositionem: & tamen non habuerunt æqualem charitatem. Vnde non sequitur quilibet angelus in eadẽ specie æqualiter disponitur ad gratiam, ergo quilibet æqualem habet gratiam.

Tertia etiam via, quæ tenetur a quibusdam de radicatione formæ in subiecto videtur improbari, quia illa radicatio aut est aliqua forma absoluta, & habetur propositum, quia in tali est magis, & minus, aut non: si non, sed tantum respectus, videtur tunc, quod non posset habere magis, & minus, nisi per magis, & minus in fundamento sicut absoluta non conueniunt in respectu, nisi per fundamentum.

Tunc etiam non proprie saluatur forma intẽsior, quia aliquando forma minus radicata in subiecto potest esse in se intensior rubore: sicut rubor, qui est ex verecundia est intensior rubore, qui est qualitas passibilis in alio.

A. l. primã.

AD ISTAM quæstionem concedo præcipue propter tres primas rationes contra illam opinionem adductas, quod realitas positiua, quæ præexistit in charitate minore non est tota realitas positiua, quæ est in charitate maiori, immo si essent charitas maior, & minor separate a subiecto, maior haberet in se realitatem positiuam minoris, & aliam additam, si per impossibile tolleretur oĩs habitudo ad subiectum, sicut quantitas molis, si poneretur separata a subiecto, etiam si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum: vna tamen esset maior alia, & ita haberet in se totam realitatem positiuam minoris aliquid additum.

AD ARGVMENTA in oppositum. Ad primum de numeris dico, quod procedit ex defectu intellectus Phil. Cõparat quidem ibi quidditates ad numeros inquãtum sunt diffinibiles, eo modo, quo Plato loquebatur de quidditatibus ponendo quidditates separatas: substantiæ quidem hoc mo accepte. i. quidditates rerum comparantur numeris secundum quatuor proprietates. Quarum

F vna est ista, quod quodlibet additum variat speciem, & intelligo sic, q de vna specie faciat aliam, vel de non specie faciat speciem: quælibet enim differentia addita diffinitioni vt indicat quidditatẽ, aut spẽm aliã a præexistẽte constituit, aut si præexistens fuerit rõ generis determinat in rationẽ speciei, quæ nõ habebat ante additionẽ differẽtiæ. Exemplũ de intellectiua anima addita sensitiuæ. Dico igitur, quod additum quidditati acceptæ secundum rationem quidditatis alterat speciem altero, dictorum modorum, sed quod additur quidditati, non vt quidditas est, non mutat: gradus autem indiuidualis quicunque sicut & differentia indiuidualis contrahens ad esse hoc, siue vnitas, vel possibilitas indiuidualis, & breuiter quæcunque conditio indiuidualis addita naturæ specificæ non additur sibi quantum ad rationem quidditatiuam, ita quod G secundum istam rationem determinet eam, et propter hoc non mutat speciem quidditatis cui additur. Nihil enim potest neque aliquam speciem præexistentem mutare in aliã speciem neque de non specie in aliquam speciem, nisi ipsũ additum sit ratio speciei, & tale non est aliqua conditio indiuidualis.

Ad formam tũc auctoris dico, quod si adderet aliquid, quod esset pars quidditatiua, quidditati præexistenti, mutaret speciem, sicut si addatur aliquid quod est pars numeri numero præexistenti: mutatur species numeri. Si addatur aliquid, quod non est natum esse pars numeri. Puta aliquod accidens, puta si intelligeretur vna vnitas ternarij intensior fieri, quam prius fuit in se, non mutaretur species, ita in proposito, quæcunque differentia indiuidualis, vel gradus additus quidditati non est nata esse pars quid- H ditatis.

Per idem patet ad Porphyrium, qui simili modo loquitur de differentia inquantum est per se pars diffinitionis, & hoc modo consistit indiuisibili. Hoc est accipiendo illã indifferẽtiam secundum, quem abstrahitur ab indiuiduis quæ indifferentia totalis est gradus eius, vt differentia specifica, sic non recipit magis, & minus, quia quæcunque magis, & minus possunt competere indiuiduis hoc modo, & sunt omnia intra istam indifferentiam differentiæ specificæ, & non addunt differentiæ secundum hanc indifferentiam.

Ad aliud de 10. Meta. potest responderi per idem, vocando differentiam formalem differentiam quidditatiuã. Potest etiam dici ad formam, quod non omnis differentia formarum est formalis, loquẽdo proprie de formali, pro- I ut videlicet, differentia formalis est differentia secundum formas, sicut non omnis differentia hominum est differentia in humanitate, cuius ratio assignatur realiter, & logicæ. Realiter sic possunt homines habere humanitatem, & differre, licet non per humanitatem, & ita in humanitate non differunt, ita possunt pure formæ differre, & tamen non per formalitatem differunt, & ita neque formaliter, quia idem est differre formaliter proprie loquendo, quod differre in forma vel per formam. Logicè sic, quia sicut terminus differentiæ intelligendus per negationem inclusam in differẽtia respectu illius negationis potest accipi confuse, & distributiue, ita etiam illud, quod denotatur esse ratio formalis differentiæ, quale est illud, quod construitur cum differre, vt in quo, vel secundum quod denotatur, quod posset confundi a negatione. Non autem K ad negationem inferioris sequitur negatio superioris, sed est destructio antecedentis.

Ad aliud de sex principijs dico, quod sicut probatur simplicitatem formæ, ita concedenda est sibi conclusio. Probat autem simplicitatem oppositam quantitati molis, quia ipsa addita non facit maius secundum molem. Forma. n. posita in subiecto non est aliquid maius, quam prius fuit. Concedatur igitur simplicitas formæ opposita, quantitati molis, sed hoc nihil contra intensionem, quæ pertinet ad quantitatem perfectionis, & virtutis.

Ad rationem aliam dico, quod hoc quod dicitur, aliquid accidere naturæ speciei, potest intelligi duobus modis. Vno modo sic, quod sit extra rationem quidditatiuam speciei, quomodo dicitur differentia accidere generi, & sic accipitur accidens in fallacia accidentis pro extraneo, quod est extra rationem alterius. Alio modo dicitur accidens,

quod

quod non facit per se vnum cum eo, cui accidit. Sicut albedo in corpore, primo modo dico, quod sicut albedo intensa aliquid habet, quod accidit naturæ speciei, ita etiam habet albedo remissa, immo omne indiuiduum aliquid habet, quod accidit naturæ speciei, alias non contraheretur natura speciei. Secundo modo dico, quod albedo intēsa non habet aliquid, quod accidit naturę speciei: quia istæ gradus, qui intelligitur addi secundū se naturæ facit vnū per se cum natura, sicut quæcunque differentia indiuidualis addita naturæ facit vnum per se cum natura. Quando igitur dicis si intensum includit aliquid, quod accidit naturæ speciei, igitur remissum, quod non includit istud nō est in specie. Consequentia non valet loquendo de accidente primo modo sumpto, quomodo, & non alio antecedēs est verum.

QVÆSTIO. VI.

Vtrum charitas augeatur, per extractionem partis nouæ de potentia ad actum.

Patet. 3. & 5. Phy ex diffinitione motus.

SEXTO propter tertiam opinionem circa augmentum charitatis quæro. Vtrum charitas augeatur per extractionem partis nouæ de potentia ad actum. Quod sic.

Primo vbicunque est mutatio, ibi est extractio alicuius de potentia ad actum, augmentatio charitatis est mutatio, ergo in eius augmentatione oportet ponere extractionem illius de potentia ad actum, sed non est exitus de potentia ad actum nisi actus educatur de potentia, ergo charitas sic educitur, sed non extrahitur tota C de potentia ad actum ergo secundum partem.

Arg. 2. Item charitas intenditur, sicut concedit iste, ergo mutatur, igitur vt prius pars noua extrahitur de potentia præexistenti ad actum. Consequentia prima patet, quia intēdi includit mutari.

T. 22. 27. & 32. Item si charitas augeatur, ergo est ibi generatio alicuius totius compositi, quia omnem mutationem concomitatur generatio aliqua, sed omnis generatio est compositi 7. Meta. & 8. Ergo in augmentatione charitatis generatur aliquod compositum, non compositum ex anima, & charitate, quia tūc charitas non crearetur, creatio.n. nō requirit aliquod subiectum, generatur igitur compositū ex parte præexistente, & sequenti, & per consequens illa extrahit de potentia ad actum.

Ratio ad opp. Contra, si charitas augetur per extractionem eius de D potentia ad actum, aut igitur per extractionem de potentia subiecti, scilicet animæ, vel voluntatis, aut charitatis præexistentis. Non primo modo, quia tunc esset forma naturaliter educta, & ita forma naturalis quod est falsum, et contra fidem, secundo modo nō quia forma charitatis prę existens, & sequens eiusdem sunt rationis, ergo vna non est principium materiale respectu alterius, de quo educatur.

De Tri. li. 1. c. 3. Confirmatur, quia forma simplex secundum Boetiū, subiectum esse non potest.

Hen. quol. 5 q 18. HIC DICIT vnus magister tria, primum quod possibilitas ad augmentationem in forma intusa non est accipienda ex parte subiecti, vel materiæ, cum non sit educta de potentia materiæ, sed est accipienda ex parte formę ipsius in se, quæ in sua essentia partes habet. Natura vt est E sub minori quantitate est in potentia vt educatur ad actū quantitatis maioris. Secundo dicit, quod hæc augmentatio non est per aliquid eiusdem naturæ appositum, quia augmentatio in formis non est per partium appositionem in substantia vel essentia ipsarum, sed in virtute, per quam augmētatum efficacius potest in suam operationem propriam, quod non faceret si simile apponeretur sibi, quia tepidum additum tepido in æquali gradu non facit magis calidum. Tertio concludit, quod fit augmentatio per extractionem talium partium virtualium in substantia habitus in actum, quarum quęlibet educta de potentia partis præcedentis ponit augmentum, & non solum ponit augmentum in substantia habitus, sed etiam in virtute, quia substantia, & virtus in forma idem sunt; sicut pars extracta facit augmentum in virtute charitatis pręcedentis, quę est A in potentia non ratione sui subiecti: sed ratione suæ naturę, ad actum, vel gradum extractum.

CONTRA istam opi. Videtur, quod contradicat sibi. Nam iungendo primum cum tertio, & ē conuerso, sequitur oppositum secundi: quia si fiat augmentatio in charitate per extractionem partium virtualium: tūc aut per istam extractionem habetur aliqua entitas realis noua, vel non. Si non, ergo ista extractio nō erit aliqua actio & per consequens augmentabitur charitas sine actione diuina. Si autem est aliqua realitas, ad quam terminatur ista extractio, quę non est præcise realitas prior, quia concedit latitudinem in essentia formę nec prior realitas corrumpitur secundum sic opinantem, igitur terminatur ad aliquam realitatem aliam a priori, & cum faciat vnū per se cum priori aliter non esset augmētatio, sequitur, quod B hoc fit per appositionem vnius realitatis ad aliam, igitur ponere augmentationem charitatis fieri per extractionē est ponere eam fieri per appositionem.

Item sic opinans inquantum sic differt a ponente augmentationem fieri per appositionem dicit minus rationabiliter, quam dicit ipse, quia ab eodem generatur habitus, & augmentatur ex. 2. Ethic. Generatur autem habitus huius charitatis a Deo, igitur & augmētatur ab ipso: hoc autē non est secundū esse in subiecto solum, sicut probatum est contra secundam opi. In præcedēti quæstione, nec quia prior gradus corrumpitur, sicut probatum est contra primam opi. ergo est quia Deus augendo addit aliam realitatem pręcedenti, ergo non fit per extractionem illius gradus a subiecto, sed per additionem noui gradus ad gradum præexistentem. Magis enim proprie dicitur augC mentatio per appositionem, quam per extractionem. Cap. 1.

Respondent isti, quod hæc extractio est virtualis, & non partis accidentalis.

Contra, necessario est ibi aliqua actio realis, & passio, que terminatur ad aliquid, & non ad aliquid pręexistens, quia tunc idem acciperet bis esse, ergo ad aliquam realitatem nouam, & sic appositio, & cōpositio cum sint eiusdem rationis, ergo nulla differentia est nisi quod prima opinio dicit aliquid apponi, & ista dicit aliquid extrahi.

DICO ERGO quod non est ibi extractio nec istū modum concipio, quia talis productio non esset productio, sed dico, quod est ibi noua realitas addita præexistenti, sicut partes, vel gradus non quidditatiui, sed indiuiduales, & existentię. Resolutio quæstio.

AD PRIMAM rationem dicendum, quod non se D quitur subiectum exit de potentia ad actum, ergo forma educitur de potentia ad actum, quia siue educatur naturaliter de potentia ad actum siue supernaturaliter infundatur, semper subiectum eius exit vniformiter de potentia ad actum, & non forma ipsa, & ideo in illa consequentia est fallacia consequentis, quia non omnis mutatio subiecti est per operationem naturalem educentem formā de potentia materiæ, vel subiecti, sed subiectum vniformiter mutatur a priuatione formę ad formam, vndecunque sit ista forma, vel naturaliter educta, vel per infusionem immissa. Ad arg. 1.

Ad secundum dico, ꝙ non sequitur, charitas intenditur, ergo charitas mutatur, sicut non sequitur quantitas molis augetur, igitur mutatur, vel mouetur. Nam solum subiectum mutatur non forma, nisi metaphorice, & imE proprie. Vnde forma, quæ proprie dicitur augeri, & intēdi non proprie mutatur, nisi per accidens, inquantū eius substantiam mutatur, sicut substantia quanta mutatur, & non quantitas: licet quantitas sit secundum quā subiecta quanta mutatur, & augetur, summendo augere metaphoricè. Nam habens formam mutatur secundum eā: licet ipsa non mutetur, tenendo tamen, quod ad intendi sequitur mutari proprie, dico quod forma non intenditur nec augetur, quia non mutatur, sed quod habens eam dicitur intendi, & mutari secūdum eam, & isto modo charitatem intendi non est aliud, quam subiectum eius (vt animā) secundum eam intendi, & ideo secundū se proprie non conceditur isto modo, quod charitas intenditur: sed subiectum eius secūdum eam. Vnde dicit August. & habetur in litera. Charitas non crescit, sed hoc habens eā crescit secundum eam nomen tamen mutationis attribuitur Ad 2.

buitur diuersimode diuersimode. Nam alicui attribuitur vt termino primo, vt cum dicitur, quod compositum generatur, & mutatur alicui, vt subiecto, vt cũ dicitur: materia generatur, ita in proposito augmentatio dicitur aliquando de subiecto augmentationis, quandoque de forma, vt proximo, & formali termino augmẽtationis, istorum modorum. Secundo modo dicitur forma intendi, & mutari primo modo subiectum eius.

Ad tertium concedo, quod compositum primo generatur, vt anima chara in augmentatione charitatis, quod compositum includit subiectum, & terminum, & quando dicitur, quod tunc non esset creatio, dico, quod in eodem instanti temporis, in quo charitas, vel gratia creatur infunditur animæ, sed in alio, & alio instanti naturę, quia prius natura gratię, vel charitas creatur, quam animę infundatur, licet totum sit in eodem instanti temporis. Vnde duplex est ibi mutatio. Vna a nõ esse charitatis, vel gratiæ ad esse gratię, & hæc est vere mutatio, quę est creatio, & nõ est mutatio propriedicta, quia nihil pręsupponit nec naturam, nec subiectum eius susceptiuum. Alia est mutatio a subiecto non charo ad esse charum, & sic mutatur anima a non esse charo ad esse charum, & ista mutatio non est simpliciter creatio, quia præsupponit susceptiuum, & ideo hæc mutatio secundum quid potest dici generatio, & totum compositum secundum quid generatur tale, & non simpliciter, quia subiecta, quæ est terminus generationis, præfuit vel præsupponitur in infusione gratię, generatur secundum esse gratum, & accidentale.

DISTINCTIO. XVIII.

Praterea diligẽnter considerandum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum donum dicat proprietatem personalem Spiritus sancti.

Distinctio notabilis addita quę non est in alijs.

CIRCA istam di. 18. quæro vnũ. Vtrum donum dicat proprietatẽ personalem Spiritus sanctus. Quòd non, videtur, quia secundum Aug. 15. de Tri. cap. 19. Spiritus sanctus intantum donum Dei est, inquantũ datur eis quibus datur, sed non quia datur eis quibus datur habet suã proprietatem personalem, quia sic datur ex tempore, ergo ex sua proprietate personali non habet quod sit donum: quia secundum eundem ibidem vbi. Supra apud se inquit autẽ Deus est, & si nemini detur, quia Deus erat patri, & filio coęternus antequam cuiquam daretur, hoc sit quantum ad illam quæstionem qua Magister quærit. Vtrum Spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum, & datum.

Arg. 1.

Arg. 2. Item secundo sic. Si Spiritus sanctus ex sua proprietate personali dicatur donum, cum per Spiritus sanctus dãtur dona, per donum darentur dona: sed hoc videtur impossibile, quia donum includit rationem donabilis, igitur si includeret rationem donantis includeret relationes oppositas, scilicet danus, & dati. Hoc sit quantum ad primã quęstionem magistri, an per Spiritus sanctus donum donantur dona.

Arg. 3. Tertio sic. Si Spiritus sanctus ex phoprietate sua sit donum. Ergo ex proprietate sua est donabile, quia omne donum est donabile: quæro cui sit donabilis? Non patri, & filio certum est, igitur creaturæ: sed hoc est falsum, scilicet, quod dicatur donum ab ęterno ex sua proprietate personali, quia donabilis creaturæ, quia tunc eadem ratione filius diceretur donum, quia ab æterno processit a patre, vt donabilis creaturæ: vnde dicitur in Isa. Filius datus est nobis, &c. Hoc quantum ad tertiam quęstionem Magistri vtrum Spiritus sanctus sit donabilis patri, & filio, vel tantum nobis.

Cap. 41.

Arg. 4. Item quarto sic. Proprietas personæ procedentis dicit processionem, qua accepit essentiam ergo si donũ sit pro-

F prietas personaliter. Spiritus sanctus donũ dicet processionem eius qua Spiritus santus procedit, & accepit essentiam, sed donum non dicit nisi donationem, que non competit Spiritus santus ab ęterno, cum nõ prius daretur, quã esset cui daretur, ergo processus eius non esset ab eterno quod falsum est.

Item quinto sic quo aliqua persona accipit essentiã eo habet essentiam, sed Spiritus sanctus processione accipit essentiam, ergo processione habet essentiam, ergo eodem addito vtrobique, quo habet essentiam, eo est essentia, sed processione habet essentiam ergo, processione est essentia, quia si habet essentiam est essentia, sic igitur sequitur, quod Spiritus sanctus dono sit essentia, quod falsum est, quia Spiritus sanctus non est eo donũ, quo Deus nec filius eo filius, quo Deus, eo autem quo est Deus, est essentia, ergo non eo essentia, quo procedit, nec eo donum, quo Deus hoc est quod dicit Augustin. 7. de Trinita. capitulo 1. De magnis. Arg. 5.

G

Item sexto sic. Donum habet relationẽ ad illud cui datur, igitur si Spiritus santus habet ex processione, quod sit donum creaturę, per consequens haberet quod sit Spiritus creaturę. Hoc falsum est, quia eadem ratione filius esset filius creaturę, cum sit nobis datus, & hæc ratio innuitur in quarta quæstione magistri an filius possit dici noster, cum sit nobis datus, sicut Spiritus sanctus dicitur noster. Arg. 6.

Item septimo sic. Inter dãtem, & datum est relatio, sed Spiritus sanctus dat donum, ergo si ex proprietate sua personali sit donum, igitur spiritus referretur ad se secundum relationem donantis, et donati, siue dantis, & dati sed nulla relatio realis vel personalis est eiusdem ad se, ergo, &c. Hoc sit quantum ad quintam quæstionẽ magistri, an Spiritus sanctus referatur ad seipsum. Arg. 7.

H

Contra. Aug. 4. de Tri. c. 22. Sicut. n. inquit natum esse est filium a patre esse, ita mitti est filio cognosci, quod ab illo sit, & sicut Spiritus sanctus donum Dei esse est a patre procedere, ita mitti est cognosci, quod ab illo procedit, & sequitur, nec possumus dicere, quod spiritus, & a filio nõ procedat, ergo Spiritus sanctus eo est donum quo a patre filioq; procedit, & per consequens donum est proprietas personalis Spiritus sanctus. Ratio ad opp. Cap. 53.

Item Aug. 5. de Trin. c. 2. sed tamen inquit ille Spiritus sanctus, qui non Trinitas, sed in Trinitate intelligitur in eo, quod proprie dicitur Spiritus sanctus relatiue dicitur cum ad patrẽ, & filium refertur, quia & Spiritus sanctus, & patris, & filij spiritus est, sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem cum dicitur donum Dei. Donum enim est patris, & filij, quia & a patre, & filio procedit. Hæc ille, ergo donum est proprietas personalis eius secundum quam a patre filioque procedit.

I

HIC DICITVR quod donum potest accipi tripliciter siue æquiuoce, sicut habere possumus ab Aug. in auctoritatibus prædictis, vno mõ aptitudinaliter secũdo modo habitualiter tertio modo actualiter tertio modo loquitur. Aug. in prima auctoritate allegata de dono, secundo modo loquitur Aug. 5. de Triui. cap. 15. Vbi inquit. Verũ ergo erat supple donum antequam daretur sed nondum erat donum, aut eo ipso quo daturus erat eum Deus, iam donum erat antequam daretur, &c. Paruum post respondit dicens, sed quia sic procedebat, vt esset donabile, iam donum erat, & antequam esset cui daretur. Opi. aliorũ

K

Primo, scilicet aptitudinaliter donum dicitur, vt aptum natum est dari vt, ei non repugnat dari, & si in futuro nõ daretur sicut loquitur Aug. in auctoritatibus ad oppositũ, & isto modo donum habet rationem propriatetis personalis, vel est donum ex processione sua, scilicet inquantum donabilis.

SED HOC non concedo licet distinction. m approbemus. Et quod si falsum arguitur, quia proprietas personalis est ad intra, & non ad extra, sed donabilitas illa non est ad intra, sed ad extra vt ad creaturam, quia non ad patrem nec ad filium, ergo, &c. Probo maior, quia persona quęlibet diuina habuit perfectum esse diuinum, & personale antequam fuit aliqua creatura, quia ex se est necesse esse. Creatura, vero in nullo esse nec intra nec extra est necesse esse, neq; in esse existentiæ, nec in esse essentiæ, s.

dimiu-

diminuto, siue intellecto. Ratio huius est, quia necessitas est conditio existentis, & tale esse abstrahit ab existentia, etiam hoc esset magis inconueniẽs, q̃ si esset necesse esse in esse reali, sed qđ est ex se necesse esse, prius est q̃ illud, qđ est possibile, vel non necesse esse, ergo in illo priori est psona tertia, siue eius pcessio, & nõ respectus eiusdẽ ad creaturã, quia non est intelligere aliq̃ relationem esse ad creaturã, nisi creatura esset, vel intelligat̃ esse, quia relatio requirit terminum simul cum ipsa esse. Scdo probatur ma. sic. Quia relatio rõnis non per se includitur in persona diuina, quæ est ens reale, & si includeret relationem rõnis esset ens rationis, & si cum hoc plura realia includeret, quia cõstitutum sequitur debiliorem partem, sed relatio Dei ad creaturam, siue actualis, siue habitualis, siue aptitudinalis est ens rationis, ergo &c.

· Itẽ ad principale sic vna psona nõ cõstituit̃ formaliter duabus relationibus distinctis, sed Spũs sanctus p spirationẽ passiuã, q̃ dicit respectum ad spirantes, constituitur in esse personali, sed si relatio aptitudinalis esset necessaria ad hoc, ipsa esset alia relatio ab illa. Probo, tum quia sunt ad diuersos terminos, tũ quia vna est realis, alia rationis.

RESPONDEO primo ad rem in se. Secundo ad intentionem Aug. Quantum ad rem dico, q̃ nulla psona constituitur in esse personali per aliquem respectum ad creaturam, nec aliqua proprietas personalis dicit respectum ad creaturam: immo quidquid est intrinsecum in diuinis siue abstractum siue respectiuum in quocunq; esse reali siue intelligibili, abstrahitur ab oĩ respectu ad creaturam, & est prius quocunq; esse creaturæ, ita q̃ si per impossibile, vel incompossibile nihil aliud a Deo posset esse in aliquo esse, nihilominus esset in Deo quidquid sibi cõuenit ad intra secundum quodcunq; esse essentiale, vel personale, quia prius intelliguntur tota Trinitas in esse psonali secundum quodcunq; esse q̃ creatura intelligitur secundum aliquod esse, quia quodcunq; esse attribuitur creaturæ siue reale, siue diminutum, illud est a tota Trinitate, & iõ creatura secundum quodcunq; esse eius necessario est posterior oĩ esse ad intra, & iõ nihil intrinsecum in diuinis includit necessario respectum ad creaturam, q̃ est posterior: ergo cum respectus quo Spiritus sanctus dr̃ donum sit ad creaturam, quia non esset donum, nisi creaturæ cui daretur, quia non patri, nec filio sic datur, sequit̃ q̃ donum non sit proprietas constitutiua Spiritus sancti sed tantum spiratio passiua, q̃ accipit esse a patre, & filio, q̃ proprie signatur hoc nomine Spiritus sanctus in sensu compositionis quidquid dicat Aug. 5. de Tri. c. 11. q̃ licet ei⁹ relatio magis apparet in hoc nomine donum, q̃ in hoc nomine Spiritus sanctus. Dico ergo, q̃ maxime apparet illius tertiæ personæ proprietas constitutiua hoc nomine Spiritus sanctus nõ intelligendo per spiritum tm̃ naturã intellectualẽ, vel spũalẽ, quia sic hoc nomen spiritus, est cõe tribus personis, sed accipiẽdo Spiritus sanctus pro spirato voluntate vnica, & sancta patris, & filij, quia talis voluntas habens obiectum infinitum infinite diligibile sibi præsens est principium sufficiens producendi amorẽ infinitum, & per consequens per se stantem, qui spiritus dr̃. Tñ pp auctoritatẽ Aug. est sciendum q̃ donum multipliciter potest accipi. Vno modo potest donum dici qđcunq; liberaliter productum, & sic dare nihil aliud est, nisi liberaliter producere, & dari liberaliter produci, & isto mõ pt̃ concedi Spiritus sanctus ab æterno datum esse, & donum, quia ab æterno spiratur, & sic donum non dicit dicit nisi pprietatem personalẽ, quia ab æterno, Spiritus sanctus est spiratus. Vnde sic dare, & dari nihil aliud est, quam spirare, & spirari, & sic non loquuntur sancti de dono. Nam concedunt spiritum esse donum ab æterno, sed non dari ab æterno, quia ipsum dari ab æterno includit creaturam cui datur fore æterno. Non enim potest aliquid dari nisi sit illud, cui datur. Alio modo potest intelligi per donũ amor concors patris, filij, quo pater impendit amorẽ filio, & ille repẽdit amorẽ eũdẽ. Quo loquitur Ric. 5 de Tri. De amore, & sic nõ intẽdit hoc Aug. Loqui de dono, quia sic donum quod idem est, quod amor, est mere essentiale secundũ vnam opi. Vel mere personale secundum aliam opi. Et ideo dico quod donũ per se aliqđ vnum principaliter signat, & ex consequenti cõnotat, &

A sic est vniuocum, signat.n. per se respectum rõnis ad creaturã, & tunc signat aliquod essentiale, & non per se, vel principaliter signat proprietatem notionalem alicuius psonæ, cõnotat tñ notionalem, vt superius de dari dictum est. Vel si dicatur q̃ signat vtrũq; per se, tunc erit æquiuocum, & non signat p se vnum. Supponendo tñ q̃ signat aliquid per se, dico q̃ primo, & per se signat respectum donabilitatis ad creaturarũ, vel donaturi, vel donandi, quia donum potest tripliciter accipi respectu creaturæ, vt dixit prior opin. & in hoc bene, sed tñ connotat proprietatem tertiæ personæ procedentis a patre, & filio, quia amor est verus ex vi processionis suæ, & sic veræ liberæ donum. Vbi supra. Inter.n. omnia dona dantis primum donum, quod dat, & quisquis dare potest est amor eius, quem primo dat amato, qui est rõ cuiuscunq; alterius doni. Nihil.n. habet rõ-

B nem doni, nisi inquãtum cadit sub actu amoris. Non eñ cultellus, vel rosa, neq; aliquod exterius habet rationem doni, vel meretur nomen doni, nisi quia cõicatum amicabiliter actu amatorio voluntatis, ideo oĩa dona dñr talia ratione amoris dantis, & si non recipientis. Spiritus autẽ sanctus ex vi processionis suæ est prius amor, & infinitus, & procedens p actum amoris a patre, & filio eum liberaliter producentibus, & ita donum si sit essentiale per se signans respectum ad creaturã, connotabit tñ necessario proprietatẽ Spũs sancti, qui est primus amor essentiæ pcedẽns a pr̃e, & filio p actum amoris, & sic intelligẽdæ sunt auctoritates. Aug. superius ad partem oppositã allegatæ, q̃ donum dicat proprietatem personalem Spũs sancti per connotationem, & non scdm suã principalem significationẽ. Hoc p exemplũ declaratur. Hoc nomẽ dator, nõ

C signat primo respectum virtutis spiratiuæ pr̃is, & filij, sed primo signat respectum rõnis ipsius ad creaturam, cõnotando processionem passiuam, vel proprietatẽ personalẽ Spũs sancti per respectum tñ ad virtutem spiratiuã per q̃ pducit̃ primus amor spiratus infinitus. eodẽ modo donũ nõ primo modo signat pprietatẽ personalem Spũs sancti.

AD PRIMAM rõnem principalem patet instio per ea, quę dicta sunt, quia donum non primo signat proprietatem personalem Spiritus sancti, nam inquãtũ est donum inq̃tum dat̃ eis, quibus datur, & ita per se significat respectũ ad creaturam, connotat tñ proprietatem Spũs sancti. Ad arg. 1.

Ad scd̃m cõcedo, q̃ per donũ dona dent̃, quia p amorẽ qui est primum donum dantur dona oĩa, sicut dictum est. Ad arg. 2.

Ad pbationẽ dico, q̃ non est oppositio in relatiuis, nisi accipiantur respectu eiusdem, non eñ opponũtur in eodẽ

D paternitas, & filiatio, ita q̃ idem respectu diuersorum sit pater, & filius, quia põt esse filius patris sui, & tñ pater filij quem generat, nõ tñ potest esse filius patris sui, & ipsi⁹ pr̃, quia tunc idem produceret se, quod est inconueniẽs. 1. de Tri. c. 1. Spiritus sanctus autẽ est donum, inquantum cõnotat eius processionem personalem, & est simul cum patre, & filio, dator, vel donator cuiuslibet doni, quod datur creaturæ, nec est homo inconueniens, q̃ sit dans, & donum, vel datum respectum diuersorum.

Ad tertium dicendum, q̃ donabile dr̃ vno modo, quod est aptum natum donari. Alio modo dicit idem quod est possibile dari, nec sunt ista eadem, quia aliquod est possibile esse tale, quia tamen non est aptum natum esse tale. Lapidẽ.n. est possibile ferri sursum, & tñ nõ est aptũ natũ esse sursum, nec habet ad hoc aptitudinẽ, corpus ẽt neu- Ad 3.

E trum, quod nec de se est natũ ferri sursum, nec deorsum, vt corpus circulare, possibile est deferri deorsum, & sursum, secũdum autem primum modum persona Spiritus sancti habet ex processione sua, & a proprietate personali aptitudinem, quia Spiritus sanctus procedit, vt amor donabilis non sic filius, sed vt verbum declaratiuum essentiæ patris, & ideo nõ procedit filius proprietate personali, vt habens aptitudinẽ, vt detur, procedit tñ penes secundũ modũ, vt possibilia dari a patre, & a filio, & a Spũ sancto, & ita non sunt idem, vt patet in exemplo præallegato.

Ad quartũ cõcedẽdũ est, q̃ Spũs sanctus pt̃at essentiã sine vllo tpis initio, de pr̃e filioq; pcessio, sicut dicit Aug. 15. de Tri. & q̃ illa processio includatur in hoc noĩe donum, non vt principale significatum, sed vt connotatum. Ad 4.

Ad quintum dicẽdum, q̃ illa est falsa, quo Spiritus sanctus habet essentiam, eo est Deus, quia processione habet Ad 5.

essentiam, non tamen ea est Deus. Nam nõ eo pater quo Deus, neq; eo Spiritus sanctus quo Deus, sicut patuit superius per August. filius etiam natiuitate habet essentiam, non tamen nascibilitate est Deus, sed deitate, & cum probatur: personam habere essentiam est ipsam esse Deum a. Ergo eodem addito vtrobiq;, quo persona habet essentiã, eo est Deus, nego consequentiam, sed est fallacia figuræ dictionis penes primum modum. Nam ablatiuus quando construitur cum verbo adiectiuo, cõstruitur cum eo, vel in ratione principij actiui, vel in ratione actionis, & fieri, vt lignum habet esse calorem calore, vel igne, ibi iste ablatiuus, calore, significat ꝙ calor habitus in ligno sit principium calefactionis in ligno. Cum vero dicitur, lignum habet esse calorem calefactione, construitur ablatiuus in ratione factionis, & fieri, sed quando ablatiuus construitur cum verbo substantiuo, construitur cũ eo in ratione principij formalis essendi, vt cum dicitur: lignum est calidum calore, & ita in proposito Spiritus sanctus habet essentiã processione, construitur ablatiuus cum verbo in ratione actionis, quasi in esse & fieri, sed cum dicitur. Processione est essentia, & Deus: significat ibi ꝙ processio sit formalis ratio, qua est Deus quod non est, & sic est ibi fallacia figuræ dictionis ex simili terminatione.

A. I. nascibilitate. A. I. natiuitate.

Ad 6. Ad sextum dicendum, ꝙ Spiritus sanctus dicitur donũ creaturæ, & spiritus noster secundum illum respectum, quem connotat ex sua processione, quia sicut donum primo significat respectum ad creaturam connotando tamẽ æternam processionem, ita è cõuerso Spiritus sanctus primo significat processionem æternam, vel personam illã constitutam, connotando respectum aptitudinalem ad creaturam, filius autem ex processione sua non significat respectum ad creaturam, nec illum connotat, quia naturaliter, & non per modum doni procedit. Exit enim non quomodo datus, sed quomodo natus. Aug. 5. de Tri. Cap. 14.

Ad 7. Ad septimũ dico, ꝙ Spũs sanctus est datiuus sui quantum ad extra, sed iste respectus non est proprietas eius.

DISTINCTIO. XIX.

Nunc postquam coæternitatem trium personarum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum personæ sint æquales secundum magnitudinem.

Arg. 1. IRCA istam distinctionem 19. quæro duo. Primo Vtrum personæ sint æquales secundum magnitudinem. Quod non, quia in prædicamentis dicitur, ꝙ quantitati proprium est secundum eã ꝙ aliquid æquale, vel inæquale dicatur, quantitas nõ est in Deo secundum Aug. 5. de Tri. c. 1. Deus est magnus sine quãtitate, & bonus sine qualitate. ergo &c. Cap. de quantitate.

Arg. 2. Item nihil est ponendum in Deo, quod dicit imperfectionem, æqualitas est huiusmodi. Probatio, quia repugnat perfectioni in creaturis, quod patet per Aug. 83. q. q. 41. Si omnia inquit essent æqualia non essent omnia, igitur perfectio vniuersi non posset stare cum æqualitate, æqualitas igitur non est in omnibus melior suo opposito, igitur non erit perfectio simpliciter, igitur nõ erit in Deo tanquam essentiale, vel commune tribus.

Arg. 3. Tertio sic. perfecta æqualitas est mutua. hic non est mutua secundum Aug. 6. de Tri. ca. vlt. imago si perfecta est æquatur ei cuius est imago, non illud suæ imagini.

Rõ oppos. Oppositum in symbolo Athanasij. personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales. Et Magister in litera probat hoc specialiter per Aug. de Fide ad Pe. c. 2.

HIC PRIMO videndum est de qualitate propriè sumpta. Secundo de ipsa generaliter sumpta. Et tertio qualis est æqualitas ĩ proposito. Et quarto nõdendũ est, ꝙ hoc modo in diuinis psonis sit verè, & pfectè æqualitas.

Tex. 20. DE PRIMO Philos. 5. Meta. c. de relatione. distinguit tres relationes fundatas super vnũ, s. idem, simile, & æquale, & loquendo de istis strictè, & propriè appropriãtur diuersis gñibus, vt identitas substãtiæ, æqualitas quantitati, & similitudo qualitati, & ita forte possent aliæ relationes propriæ fundari super res aliorum generum, sicut proportionalitas super relationem, sine similitudinem duarum proportionum. Et hoc vr Auic. dicere saltem de his tribus relationibus cõibus, quas expresse ponit Philosophus, dico tñ ꝙ fundamẽtum remotũ istarũ relationũ est res illius generis. Puta æqualitatis fundamentũ est res de genere quantitatis, similitudinis est res de genere qualitatis, identitatis est res de genere substantiæ. Proximum tamen fundamentũ, vel ratio proxima fundandi est vnitas talis rei, quia super rem talis generis, vt diuersa est, fundantur relationes disperatæ, & non communes.

DE SECVNDO dico, ꝙ quodcumq; ens est in se quid, & habet in se aliquem gradum determinatum in entibus, & est forma, vel habens formam. Et secundum hoc sicut potest tripliciter considerari quodcumq; ens, ita & super ipsum põt fundari triplex relatio cõiter sumpta, quia identitas super quodcumq; ens inquãtum est quid; & æqualitas, vel inæqualitas super quodcunq; ens, inquãtum habet magnitudinem aliquam perfectionis, quæ dr quãtitas virtutis, de qua dicit Aug. 6. de Tri. c. 7. ꝙ in his, quæ non mole magna sunt, idem est melius esse qd maius esse. Similitudo autem vel dissimilitudo potest fundari super quodcunq; ens inquantum est quale, & qualitas quædam. De hoc modo qualitatis loquitur Phil. 5. Meta. c. De qualitate. Quod vnus modus qualitatis est differentia substantiæ, i. differentia essentialis. Et hoc mõ indiuidua eiusdem speciei sunt essentialiter similia, inquantũ habent eandem differentiam specificam, quæ est vt qualitas essentialis ipsorum. Et hoc modo communiter, & non strictè accipiendo istas relationes cões dicit Phil. 10. Meta. ꝙ omne ens omni enti comparatum est idem, vel diuersum: ita quod omne ens omni enti comparatum est æquale, vel inæquale. Sicut igitur fundamentum identitatis, æqualitatis, & similitudinis hoc modo communiter sumptum est ens in communi comparatum ad qdcunq; ens in communi: ita & illæ relationes sunt transcendentes, licet non conuertibiles, cum disiunctione tñ diuidentes ens, sicut diuiditur in necessariũ, & possibile. Tex. 19. Tex. 12.

DE TERTIO dico, ꝙ sicut nullum genus, nec aliquid alicuius generis dr de Deo formaliter, ita nec passio alicuius generis, & per consequens nec aliqua relationũ communium secundum, ꝙ strictè sumuntur, vt. s. sunt passiones generum determinatorum, sed quia ens dr formaliter de Deo, & quæcunq; passio conuertibilis cũ eo, &, & passionum non conuertibilium, sed disiunctarum semper extremum nobilius. Ideo hoc modo illud extremum dicetur de Deo, quod vel dicit nobilitatem, vel nõ repugnat nobilitati, sed reliquum repugnat.

DE QVARTO dimittendo nũc de identitate, & similitudine, de quibus nunc non est quæstio. Dico de æqualitate, ꝙ ipsa est perfectè in personis diuinis. Et licet æqualitas aliquorum entium causatorum posset sumi secundum quantitatem continuam siue discretam, & secundum continuam, vel permanentem, vel successiuã, ac per hoc posset quæri vtrum in personis diuinis esset æqualitas secundum numerum: si sibi esset perfectus numerus, & an ibi esset perfecta æqualitas secundum durationem, vel secundum æternitatem, quæ correspondet quantitati successiuæ in creaturis, primum tamen nõ ptinet ad distinctionem istam, sed ad di. 24. nec de hoc tangit hic aliquid magister, quia non ponit ibi numerum positiue, sed forte in illa distinctione tangetur.

De secũdo aliqualiter tãgit Magister, & adducit Aug. de fide ad Pe. & probatũ est di. 9. De tertio est qõ. s. de æqualitate secundum magnitudinẽ, & ꝙ ista sit perfecta in diuinis probatur, tum ex fundamento remoto. s. magnitudine, tum ex rõne proxima fundamenti. s. vnitate. Primum patet ex hoc, ꝙ magnitudo virtutis non est perfecta, nisi sit infinita, quia non repugnat sibi infinitas, & nihil est perfectum, cui non repugnat infinitas, nisi sit infinitum, omnis autem alia magnitudo virtutis finita est. Sola ista est infinita, sicut patuit dist. 2. De secundo probatur propositum, quia in omnibus alijs æqualibus est diminuta vnitas magnitudinis, secundum quam æquales di- Cap. 2. q. 1.

les dicuntur, quia illa magnitudo numeratur in ipsis æqualibus. Hic autem est perfecta vnitas magnitudinis, & tamen est cum hoc distinctio sufficiens relatiuorum, quę requiritur ad relationem realem. Sed hic est vnum dubium, quia cum magnitudo transeat in essentiam, non videtur quòd relatio fundata super magnitudinem sit alia a relatione fundata super essentiam, vt est quid, & ita nō videtur differre æqualitas ab identitate. Aut si æqualitas, & similitudo possent attendi in illis, quæ videntur quasi passiones essentiæ, non attenduntur in eis nisi inquantum habent magnitudinem virtutis. Ista autem magnitudo non est aliud attributum a perfectione tali, quia dicit motum intrinsecum illius, sicut sæpe supra dictum

Distin. 8. q. 3. & 4.

est, ergo si similitudo sit secundum talem proprietatem, æqualitas secūdum magnitudinem illius proprietatis nō differret a similitudine secundum istam proprietatem, & B

De his vide clarius in quolib. q. 6.

ita videtur quòd æqualitas, secundum quòd æqualitas, non sit hic ponenda, quia neq; vt distincta ab identitate, loquendo de æqualitate infinitæ essentiæ, neq; vt distincta a similitudine, loquendo de æqualitate, quæ est in magnitudine perfectionum attributalium. Est etiam aliud dubium, quia videntur ponendæ ęqualitates personarum infinitæ, si possent esse infinitæ perfectiones attributales, quælibet enim habet magnitudinem suam tanquam modum intrinsecum sui secundum suam rationem propriā. ergo quot sunt perfectiones attributales tot magnitudines erunt, & æqualitates. Ad ista quære rñsiones dist. 31.

Album in originali. vide reportationes dist. præsen. & in quolib. q. 5. & 6. ad hic.

AD ARGVMENTA principalia.

Ad arg.

Ad primum dico, ꝙ non est ibi quantitas molis, sed virtutis. Et si nomen quantitatis appropriatur ad magnitudinem molis, magnitudo autem non appropriatur ad magnitudinem molis, tunc potest proprie concedi, ꝙ est magnitudo ibi sine quantitate, & ita magnitudo verè est fundamentum ęqualitatis transcendentis, quia hoc modo omne ens est magnum, vel paruum, ęquale, vel inęquale, licet magnitudo ita non sit fundamentum ęqualitatis, prout est passio quantitatis, quę est genus.

Impug. respon.

Sed contra istud arguitur, quia non videtur verum, ꝙ aliquid possit dici de Deo, nisi illud quod est de intellectu illius dicatur de eo, ergo cum de intellectu magnitudinis sit quantitas, magnitudo nō potest concedi in Deo, & negari ibi quantitas. Item quęrenti quantus est Deus. Bene respondetur, quòd est immensus, si autem non esset ibi quantitas, quæstio nulla esset.

Itē passio communis toti generi non conuenit alicui per differentiam specificam: ęqualitas est passio communis toti generi quantitatis, ergo non conuenit alicui per aliquam differentiam specificam de genere quantitatis, & ita non posset poni in Deo aliqua differentia de genere quantitatis negando ibi genus quantitatis, & quòd per talem differentiam sit ibi ęqualitas.

Respon.

Ad primum respondeo, ꝙ magnitudo est ęquiuocū secundum ꝙ est species quantitatis distincta contra multitudinem. 5. Metaph. & secūdum ꝙ opponitur paruitati, & eius concretum quod est magnum opponitur paruo.

Tex. 18.

Tex. 18.

Tex. 20.

ista distantis habetur a Philos. 5. Metaph. & 10. in simili de longo, & breui: multo, & pauco: multo, & vno. Primo modo non transfertur magnitudo ad Deū, nec differētia eius, vt aliquid eius. Sicut patet ex di. 8. quia tunc transferretur genus, quod includitur in eo. Nec ēt secūdo modo, vt magnum propriè sumitur, & dicit passionē quātitatis, quia ēt propria passio non est sine suo proprio subiecto. Sed alio modo magnitudo est passio entis diuisa contra paruum, & sic in omni ente est alterum extremum. Hoc patet per Philos. 5. Meta. c. de quanto. Sunt autem, & magnum, & paruum, & maius, & minus, & secundum se, & adinuicem dicta quanti passiones secundum se, transferuntur ēt & ad alia hic nomina. q. d. propriè sumpta dñt passiones proprias quantitatis. cōiter sumpta dicunt passiones cōes entis. Ad aliud quantus est Deus, neganda est quęstio esse rationabilis, si negetur in Deo quantitas, si autem concedatur quęstio erit rationabilis, sed tunc cōcedenda est esse quantitas virtutis non molis.

Tex. 18.

Tertia ratio non cōcludit nisi, ꝙ ęqualitas vt est passio generis quantitatis nō conuenit Deo per aliquam dfiam generis q̄titatis, nec transfertur ad diuina, & concedo, ꝙ A nulla dfia de genere quātitatis conuenit Deo, nec aliqua passio illius generis cōuenit Deo, sed passio transcendēs.

Ad secūdū principale dico, ꝙ perfectionē simpliciter, i. quę formaliter posset esse infinita nō dicit nisi aliquid quod potest esse essentiale in diuinis, & ad se, & tale aliquo modo preintelligitur relationibus originis, cuiusmodi sunt sapientia bonitas &c. ęqualitas autem non prę intelligitur relationibus originis, nec potest esse ad se. Pater. n. nō est ęqualis sibi sed filio, & ideo æqualitas hoc modo non dicit perfectionem simpliciter. Dicit tñ perfectionem, q̄ in oī natura cōparando ad aliqd eiusdem naturę, melior est suo opposito, quia oppositū eius de necessitate dicit imperfectionem. Non. n. est inęqualitas in eadē natura, nisi alterum indiuiduum imperfectè habeat illam naturā. Ex quo igitur relatio potest esse inter supposita in ista natura imperfectionis esset inęqualitas in eis, quia in altero poneret perfectionem diminutam, æqualitas autem non est ibi imperfectionis, immo magis præexigit perfectionem simpliciter, quia pręexigit naturā perfectā, & perfecte in vtroq; relato, & hoc est quod dicit Aug. lib. de quantitate animæ loquens ad discipulum. Æqualitatem inquit inæqualitati iure præponis, nec quenquam ęstimo humano sensu præditum, cui non illud videatur. Hoc vtiq; verum est comparando aliqua in eadem natura, & simpliciter quibus compossibilis est æqualitas, magis possunt esse perfecta quam illa quibus æqualitas non est compossibilis, quia illorum aliquod necessario est imperfectum.

Ad arg. 2.

Tunc cum probas de perfectione creaturæ. Respondeo, quòd aliqua sunt necessaria ad perfectionem creaturarum, quæ tamen non dicunt perfectionem simpliciter, & hoc est quia creaturæ de se imperfectę sunt, & C sine illis non possunt habere perfectam perfectionem, quanta, & qualis est eis possibilis, & ideo illa aliqualiter supplent imperfectionem creaturarum, sicut dictum est supra dis. 7. Vbi negatum est, ꝙ differentia specifica alicuius sit perfectio simpliciter. Ita dico, quòd perfectio limitata non potest esse tanta in vna natura limitata, sicut potest esse in pluribus naturis ordinatis, & ideo ibi ordo naturæ, hoc est perfectionis inæqualis, necessarius est ad maximam perfectionem eis compossibilem, non autem est simpliciter necessarius ad perfectionem maximam, quia illa potest esse in natura perfectissima illimitata sine ordine perfectionis inæqualis.

Et si arguas, quod ordo est perfectionis, & ordo videtur requirere inæqualitatem. Rñdeo dico, ꝙ ordo originis stat cum perfectione: ordo autem inæqualitatis non D stat cum perfectione, nō igitur omnis ordo est perfectionis, sed aliquis stat cum perfectione in eadem natura, & aliquis non.

12. Meta. ad finem.

Ad tertium dico, quòd aliquando super aliquam relationem communem fundantur relationes oppositæ disquiparantiæ, sicut si dicatur assimilans, & assimilatum. Illa dicunt relationem actiui ad passiuum fundatam super hanc relationem communem, quæ est similitudo, assimilans. n. est causans similitudinem, sicut dealbatiuus est causans albedinem, & assimilatum est causatum secundum similitudinem, sicut dealbatum est causatum secundum albedinem. Est igitur hic relatio actiui, & passiui in assimilante, & assimilato, sicut videtur in dealbante, & dealbato, sed in dealbante, illud in quo funda- E tur relatio actiui, est absolutum. In hoc autem, i. in assimilante illud in quo fundatur relatio actiui, est relatio æquiparantiæ. Et tale nomen, quod importat duas relationes tales, vnam communem, & aliam disquiparantiæ, quantum ad illam communem relationem mutuitatem habet ad correlatiuum illius relationis, non autem mutuitatem habet ad correlatiuum secundum relationem disquiparantiæ. Ita etiam hic coæquari importat relationem coæquati ad coæquans, & illa æqualitas mutua est. Filius. n. qui coæquatur patri, est æqualis patri, & ē conuerso: sed alia relatio per modum passiui. i. accipere æqualitatem ab alio, illa non est mutua, sed competit præcise filio, & relatio opposita disquiparantiæ. i. coæquare conuenit patri. i. dare æqualitatem filio. Est igitur imago æqualis, & ē conuerso, sed sola imago coæquatur intelligendo duas relationes prædictas.

Ad 3.

QVÆSTIO II.

Vtrum quælibet persona diuina sit in alia.

Arg. 1. ECVNDO quæritur de circumincessione personarum diuinarum. Vtrum quælibet persona diuina sit in alia. Et arguitur, quod nõ, quia si quodlibet esset in quolibet secundum op. Anaxag. esset maxima confusio, ergo si personæ diuinæ essent in se inuicem, confusæ essent contra illud Athanasij. Neque confundentes personas, nec substantiam separantes. Et confirmatur ratio, quia indiuisibile non distinguitur ab indiuisibili, nisi sit extra illud, quod probatur per Philosophum 6. Phys. quia duo indiuisibilia simul posita non faciunt maius, quia essent vnum indiuisibile, igitur cum personæ diuinæ sint indiuisibiles, si sunt simul, non sunt distinctæ.

1. Physi. t. de Gene. 1 & 3. Meta & 1. de Anima Tex. 2 & inde.

Arg. 2. Præterea. Si cum persona esse in persona esset distinctio aliqua, ergo & compositio. Probatio consequentiæ. si aliquid esset in deitate, quod non esset ipsa, tunc deitas esset componibilis, vel composita, quod patet per Aug. de Ciui. Dei 11. cap. 10. & ponitur dist. 8. Ideo simplex est Deus, quia est illud, quod habet, excepto quod persona dicitur relatiue ad aliam, & non est ipsa, ergo si persona habet aliquid in se, quod non est ipsa, ipsa est composita, vel componibilis, quod est falsum, & prius improbatum.

Quæst. 1.

Item in eodem in quo est filius est filiatio, in patre est filius per positam circumincessionem, ergo in patre est filiatio. Et vlterius: illud, in quo est filiatio est filius. ergo pater esset filius.

Arg. 3. Præterea. Si pater est in filio, & filius est in patre, ergo pater est in se. Consequentia probatur per Philosophum 4. Physicorum, si aer in igne, & ignis in cœlo, ergo aer est in cœlo, igitur a simili hic. Et confirmatur per illud Philosophi in Anteprædicamentis, quidquid sequitur ad prædicatum sequitur ad subiectum. Et per istas maximas quidquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens, & quidquid antecedit ad antecedẽs antecedit ad consequẽs, & quod est prius priore est prius posteriore, & quidquid est causa causæ est causa causati. Item si pater est in filio. ergo Deus est in Deo, & vlterius: ergo Deus distinguitur a Deo. Item quod exit ab alio non est in eo, sed filius exit a patre, vt dicitur Ioan. 16. Exiui a patre.

Tex. 14.

Rõ oppos. Contra. Io. 14. c. Ego in patre, & pater in me est. Et Magister adducit auctorem in litera Ambros. August. & Hylarij.

ISTIVS QVÆSTIONIS veritas est plana, & certa ex auctoritate Saluatoris in Ioanne, & alibi in multis locis, & etiam sanctorum exponentium. Sed vt aliqualiter possit intelligi tria sunt videnda.

Primo de modo quo persona est in persona.

Secundo quæ sit ratio istius inexistentiæ.

Tertio si iste modus essendi in, posset reduci ad modum aliquem essendi in, repertum in creaturis, loquendo de illis modis, quos ponit Philosophus 4. Physic. vel vtrum possit declarari per aliquem modum, qui possit in creaturis inueniri.

Tex. 23.

DE PRIMO dicitur sic, quòd duobus modis potest intelligi aliquid esse in alio primo, idest, secundum totum, sicut vinum est in amphora, vel secundum partem, & hoc dupliciter, vel ita quòd pars sit in alio, & nihil eius sit, vt pes auis in laqueo, & nihil eius est, & per hoc auis tota dicitur esse in laqueo, vel quòd pars eius sit in alio, & sit aliquid eius, & per hoc illud, cuius est pars dicitur esse in illo, in quo pars illius dicitur esse, sicut si aliquod monstrum habens duo capita, & duo corpora haberet tantum duos pedes, tunc vnum diceretur esse in alio per pedem eius, qui est alterius.

Henric. in sum. art. 1. & quol. 6 q. 5.

Ad propositum dicitur, quòd pater non est in filio primo modo, quod probatur dupliciter. Primo quia illud, quod est in alio primo, quælibet pars eius est in eo æque primo, sicut si terra primo est in centro, quælibet pars terræ est æque primo in centro quantum est ex se, igitur si pater primo est in filio, quælibet pars patris primo erit in filio, & ita paternitas est æque primo, sicut deitas in filio.

F Et ex hoc vltra sicut deitate filius est Deus, ita paternitate filius erit pater, quod est falsum.

Secundo, quia illud, in quo primo est aliquid, videtur quasi ambire illud, & penetrare, & continere: idem autem respectu eiusdem continere, & contineri, ambire, & ambiri non est intelligibile, ergo &c. Oportet igitur, quòd sicut in creaturis dicitur aliquid secundum partem esse in alio, & non primo, ita vna persona dicatur esse in alia secundum aliquid sui. Non est autem secundum aliquid sui, quod nihil sit eius, in quo est, quia illud esset relatio personalis personæ inexistentis, & istud non est ratio, qua persona est in persona, sicut patebit in secundo articulo, in quo concordo secum, ergo illud est essentia, quæ ita est aliquid inexistentis, quòd est aliquid eius in quo coexistit. Et quòd propter istam essentiam filij inG existentem patri filius sit in patre probatur, quia vbicumque est fundamentum relationis alicuius, ibi est relatio fundata in eo, ergo vbicumque est essentia, in qua fundatur filiatio, ibi est filiatio.

Distinguitur tamen de persona, quæ est in alia, & in qua est alia, quia licet persona quæ est in alia ponatur in ea non primo, sed per aliquid sui .i. per essentiam, tamen persona in qua est alia, est in qua primo est alia .i. se tota, quia se tota habet aliquo modo rationem ambientis, & continentis deitatem, quæ licet non sit pars personæ inexistentis, & tamen aliquid personæ.

CONTRA illud primo esse in, non dicit aliquid ad se secundum omnem opi. igitur relationem personæ ad personam, non relationem originis, quia illa non est eiusdem rationis in extremis, personæ autem vniformiH ter sunt in se inuicem secũdum istos, ergo dicit relationẽ communem, sed relatio communis secundum eandem rationem fundamenti est in supposito, quod refertur, & in supposito ad qđ refertur, sicut similitudo requirit eandem rationem albedinis in simili, quod refertur, & in simili ad quod refertur, igitur si illud aliud ad quod refertur persona inexistens, sit tale primo, quod in ipso sit persona illa, sequitur, quod persona inexistẽs primo erit relata illa relatione, & non per aliquid sui præcise. Secũdo sic, quando aliquid dicitur esse in alio secundum partem, eodem modo est in illo secundum partem, quomodo ista pars est in isto primo. Exemplum, si homo sit in terra per pedem, sicut pes est in terra localiter, ita homo est in terra localiter per partem, nũ autem si pes est ibi quasi in loco, homo erit ibi sicut forma in materia, ita etiam si albeI do est in homine secundum partem, quia secundum faciem eo modo essendi in, quo est in facie primo puta, vt accidens in subiecto, eo inquantum modo est in homine per partem, quia sicut in subiecto, ergo si filius est in patre per essentiam, quæ formaliter est in patre, sequitur, quod filius erit in patre quasi formaliter, licet secundum aliquid sui, quod nõ est esse in, secundum circũincessionẽ.

R̃ndetur, quod maior est vera loquendo de illo, quod est rõ proxima alicuius essendi in, non aũt de rõne remota; essentia autem, vt est formaliter in patre, nõ est rõ proxima filij essendi in patre, sed remota: proxima autem est, vt est sub proprietate personæ inexistentis.

Contra hoc concedit propositum, quia illud dicitur conuenire alicui primo, quod non cõuenit ei secundum aliquam partem sui, sed secundum quod est ex omnibus K partibus suis integratũ, igitur ita hoc cũ non sit in psona secundum istos, nisi relatio, & essentia, quidquid cõuenit personæ nõ pcise rõne alterius istorum, sed rõne essentiæ cum relatione simul, vel ẽ conuerso, hoc cõuenit sibi primo, quia hoc dicit personam secundum se totam.

7. Phys. to. c. 1. & 2. de motu.

Præterea. Proprietas psonæ, vt est incõicabilis, non cõuenit formaliter essentiæ, sicut essentia nõ generat, nec generatur, nõ distinguitur, nec refertur, nec ẽ ẽ cõuerso, proprietas q̃ est essentiæ, vt cõicabilis, conuenit psonæ, quia iste est proprius modus essentiæ, vt distinguitur a psona, quia essentia est vna in tribus: persona autem nullo modo, nec primo, nec secundum aliquid sui est vna in tribus, igitur iste modus essendi in, quo essentia est in patre, vt quasi forma. Puta, vt qua pater est Deus, nullo modo conuenit personæ, quia iste est proprius modus essentiæ, secundum quod distinguitur a persona.

QVAN-

QVANTVM ergo ad istum argumentum dico, quod prædicatum conuenit alicui toti primo, vt primo distinguitur contra illud, quod est secundum partem, vt dicitur 5. Physicor. in principio, quod non conuenit ei præcise, quia parti illius conuenit, & per oppositum nihil dicitur conuenire alicui toti secundum partem, nisi quod conuenit parti, & per partem dicitur de toto, sicut patet per Philosophum 5. Phys. in eius exemplo. Sanatur homo, quia thorax eius sanatur. Nam formaliter sanari dicitur de thorace, & primo, & per consequens per hoc de toto, cuius totius thorax est pars, tale prædicatum primo inhærens alicui toti aliquando nulli parti ipsius totius inest, aliquando autem cuilibet parti inest. Exemplum primi, triangulus primo habet tres angulos &c. & tamen nulla pars trianguli loquendo de partibus integralibus habet hoc prædicatum, scilicet haberet res. Similiter homo primo est risibilis, & tamen nulli parti eius primo inest hæc passio, & compositum generatur primo, licet nulla pars eius generetur primo, loquendo de isto modo eius, quod est generari, & ita vniuersaliter in omnibus subiectis etherogeneis, & passionibus eorum. Et ratio est ista, quia natura talis subiecti adæquata est tali prædicato, quum adæquationem notat talis primitas. Sicut patet ex diffinitione vniuersalis primo Posteriorum, & natura illius totius adequati in nulla parte saluatur, & ideo eius passio nulli parti conuenit. Exemplum secundi est, si ignis sit primo calidus, quælibet pars ignis est primo calida. Ita etiam Philosophus 7. Physicorum arguit, quòd nullum corpus potest a se moueri primo, quia tunc quiesceret ad quietem partis: non enim primo mouetur, nisi motus inesset cuilibet parti eius. Si enim alicui parti eius non inesset motus, tunc toti primo non inesset, & ita est vniuersaliter in subiectis homogeneis, & passionibus eorum, quia natura ista cui primo, idest adæquate conuenit talis passio ipsa est eiusdem rationis in parte, & in toto, igitur prædicatum adæquatum tali naturæ conuenit cuilibet, in quo est ipsa natura, & ita conuenit parti, non igitur propter rationem primitatis oportet prædicatum, quod conuenit toti naturæ, conuenire parti, immo numquam propter hoc oportet quòd conueniat parti, sed præcise quando natura totius est eadem in toto tali, & in parte eius.

Tex. 1. Tex. 1. Tex. 2. T. 1. & 2.

Ad propositum dico, quòd iste modus essendi in, non est per illum modum, quo natura est in supposito, vel forma in materia, sed sicut subsistens est in subsistente, secundum Hylarium 7. de Trinitate cap. 6. vbi dicit sic. Inesse non vt aliud in alio, vt corpus in corpore, sed sic inesse ac subsistere, vt in subsistente insit, vt sit ita inesse, vt ipse subsistat. Subsistere autem, idest incommunicabiliter per se esse conuenit personæ primo. Non enim de persona dicitur, quia de essentia, vel de relatione dicitur. Sicut etiam agere in creaturis, vel produci primo conuenit supposito toti, idest non sibi, quia parti, ergo & subsistere. In primo conuenit personæ, licet enim natura primo insit parti, vt natura in supposito: illa tamen non est subsistentia, vel inexistentia subsistentis in subsistente, sed præcise illa inexistentia, qua totus filius inexistit præsentialiter, & intime in toto patre, cui alludit illud Ambrosius in hymno. In patre totus filius, & totus in verbo pater.

Scilicet splendor paternæ gloriæ.

ET TVNC ad argumenta dictæ opin. contra istud membrum.

Reprobat Hẽricum.

Ad primum dico, quòd illa maior est dupliciter falsa. Primo quia non oportet illud prædicatum, quod primo conuenit toti conuenire alicui parti, vt ex determinatis satis patet. Secundo quia si alicui parti conuenit, vel toti ratione alicuius partis, non oportet alteri parti competere ratione cuiuscumque partis, & maxime quando illæ partes non sunt eiusdem rationis in integrando totum, sicut homo est primo rationalis, quia differentia specifica sicut rationale primo dicitur de specie. Primo etiam homo habet actum illum, qui conuenit animali rationali inquantum rationale, s. intelligere, vel ratiocinari, & tamen non æqualiter conuenit istud prædicatum vtrique parti hominis, s. animæ, & corpori. Forte enim formaliter potest dici de anima, & nullo modo de corpore. Nõ tamen dicitur de homine, quia de anima, quia tunc competeret homini secundum partem, A sicut esse lõgum competit homini secũdum partem, quia secũdum corpus. Et si etiam intelligere neutri parti competeret, ita quod non posset dici de ea, non tamen æqualiter se habet vtraque pars ad inhærẽtiam prædicati totius. Non enim est ita corpus ratio inhærentiæ huius prædicati, sicut anima, & hoc quia illæ partes, s. corpus, & anima nõ sunt partes eiusdem rationis in integrando totum, sed altera materia altera forma. Materia enim non est ratio operandi sicut forma ipsi toti primo operanti. Ita igitur in proposito, propter patrem primo esse in filio, non oportet concedere diuinitatem esse in filio, vel paternitatem illo modo essendi in. Si tamen concederetur non oportet adhuc concedere ex æquo, quia non sunt eiusdem rationis in persona, quæ includit eas. Et vlterius cum arguitur si æque essent in patre, ergo si vnum formaliter, & reliquum: non valet, sed B est fallacia æquiuocationis, quia in antecedente accipiendo illa esse in patre, accipitur esse in subsistente, vt præsentialiter, & in cõsequente infertur alius modus essendi in, qui nõ est ille modus formaliter, licet præsupponatur illi modo essendi in, vnde ex modo essendi in, per præsentiam concluditur modus essendi in, per informationem.

Ad secundum dico, quod illud non est tantum contra membrum istud de esse in primo, sed etiam contra conclusionem principalem. Ita etiã videtur esse impossibile in creaturis, quod idem respectu eiusdem contineat, & cõtineatur, vel ratione partis contineatur, & rõne totius contineat, sicut quod idem primo contineat, & contineatur. Et ideo respondeo ad argumentum, & dico, quod iste modus essendi in, non dicit continentiam, sed præsentiam subsistentis in subsistente, & ita est vnius rationis in vtroque, quia si- C cut hoc subsistens est præsens illi, sic illud isti.

QVANTVM ad secundum argumentum dico, quod nec essentia sola est ratio huius inexistentiæ, nec relatio sola. Primum probo, quia tunc pater esset in se, quod est falsum eo modo quo intelligit Saluator patrem esse in filio, & filium in patre, quia sic inesse requirit distinctionẽ realem. Secundum probo, tum quia relationes originis non sunt eiusdem rationis in personis relatis, & ita si illæ essent formales rationes essendi personarum in seinuicẽ, non essent personæ in seinuicem vniformiter, quod est contra prædicta. Tum secundo, quia si per impossibile ipse Deus produceret alium Deum, non esset iste Deus in illo, quia secundum Dam. c. 5. Si essent duo dij nõ possent esse simul, & ita neuter esset immensus, & ita nec Deus, tamen vere esset relatio producentis ad productum. Tũ D tertio quia si per impossibile duæ personæ essent sine origine, sed tamen haberent eandem essentiam cum distinctione reali essent in seinuicem, quia non posset essentia vnius personæ esse in alia, nisi ipsa quæ omnino eadẽ est illi essentia, esset in ea, licet alio modo essendi in. Tum quarto, quia in creaturis sunt vere relationes originis, & principiantis, & principiati, & tamen ibi propter diuersitatem naturæ in ipsis relatiuis neutrum est in alio. Et ex his sequitur cum non sit in persona nisi essentia, & relatio secundum communem opi. quod ambo erunt totalis ratio inexistentiæ. Et ad intelligendum, quo hoc sit potest accipi exemplum in creaturis de similitudine. Nihil enim est sibi simile, sed alteri. Similitudo tamẽ fundatur super vnitatem in qualitate secundum Philos. 5. Meta. c. De ad aliquid. Nec igitur sola diuersitas relatiuorum, nec sola E vnitas fundamẽti sufficit ad similitudinem, sed ambo requiruntur per se, sicut vna causa totalis. Ita hoc, nec distinct. personæ inexistentis, & in qua est alia, nec vnitas essentiæ, per quam sunt in seinuicẽ, est tota ratio inexistentiæ, sed ambo simul. Sicut tamen in similitudine est principalior ratio vnitas fundamenti, quàm distinctio ibi extremorum, & similiter immediatior, ita hoc potest poni immediatior, & principalior ratio inexistentiæ istius vnitas essentiæ, quàm distinctio personarum.

QVANTVM ad tertium argumentum dico, quòd iste modus essendi in, non est aliquis istorum modorum formaliter, quos ponit Phil. 4. Phys. formaliter dico, quia omnes illi modi sunt per hoc, quod contentum est aliquid continentis, quomodo non e conuerso, vel per hoc, quod continens est aliquid contenti, quo non e conuerso. Neutra illarum rõnum est in proposito, quia diuersitas est ibi

maior ratio essendi inquam vnitas, contrarium est in proposito, ideo bene dicit Hylar. 3. de Trin. & ponitur in litera. Naturaliter enim intelligentia humana rationem huius dicti non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana praestabit. Colligendo tamen ea, quae sunt perfectionis in creatura, tollendo ea, quae sunt imperfectionis, possunt poni aliqua exempla huiusmodi essendi in, licet haberi perfecte non possint, tamen imperfecta exempla imperfecte repraesentantia illum modum essendi in, possunt adduci.

Primo quidem de illapsu essentiae diuinae respectu creaturarum, ad quem illapsum concurrit simul immensitas naturae diuinae, & eius manutenentia. Circumscribatur ergo ab illapsu ratio manutenentiae, ita quod reseruetur ratio praesentiae propter immensitatem absque ratione conseruationis siue ratione potentiae actiuae pertinentis ad manutenentiam. Hoc circumscripto sicut Deus (quia immensus) praesens est omni creaturae, ita tunc intelligeretur praesens alicui, absque hoc, quod illud manuteneat, & tunc si ponatur vna natura in praesente, & in illo, cui est praesens, per quam naturam vnam oporteat ipsum esse praesens, erit exemplum ad propositum de isto modo essendi in.

Aliud exemplum est de anima non informante corpus: praesente tamen corpori, sicut in instanti mortis, aut de angelo non informante corpus, ipsi tamen praesente, aut de corpore glorioso praesente corpori non glorioso. Vel melius exemplum, si posset corpus gloriosum inexistere alij corpori glorioso aeque subtili. In his omnibus esse in, est subsistentis, & praesentis non per informationem, nec per modum partis. Et si in istis addatur vnitas naturae, quae de necessitate naturae exigat talem praesentiam est perfectius simile.

H Aliud etiam est exemplum de potentijs animae, quae si ponantur differre ex parte rei, & cum hoc tamen esse idem realiter essentiae animae de necessitate vna erit in alia, quia in alia est essentia animae, cui illa potentia est eadem, igitur distincta aliquo modo realiter erunt indistincta. Sed si vtrumque istorum esset per se subsistens, subsistens distinctum erit in subsistente praesentialiter, & erit exemplum essendi in, prae omnibus istis exemplis. Et ad declarationem duorum articulorum praecedentium potest addi, quod in isto modo essendi in, vtrumque extremum secundum eandem rationem est in alio, quia hic notatur praesentia mutua, non continentia extremi ab extremo, quia si intelligatur corpus esse in loco, hoc est sicut contentum a continente. Non enim est hoc modo in, sed si intelligatur duo corpora esse in eodem loco in se inuicem, hoc est secundum eandem rationem, quia sunt simul, & simultas dicit relationem communem vnius rationis in extremis, & si per impossibile circumscribatur locus, & ponatur simul praesentia corporum, erit relatio vnius rationis in extremis, & vtrumque in altero sine continentia, vel vnius ab altero, vel amborum a tertio.

Ad arg. 1. AD ARGVMENTA principalia.

Ad primum dico, quod confusio esset si quodlibet esset in alio secundum opi. Anax. quia sic quodlibet esset in alio, sicut pars eius, sicut videtur Philosophus imponere sibi, sed persona non est in persona sicut pars eius, & ideo non

Ad confir. sequitur confusio. Cum confirmatur ratio per illud 6.
In 2. dis. 2. Physic. de indiuisibilibus. Respondeo, quod aut illud est fal-
& in Metaphys. sum, quod indiuisibilia quantitatis non sunt distincta, nisi differant situ, de quo alias, aut si est verum, nihil est ad propositum, quia ratio illa, quae esset ibi, non esset in personis diuinis, quibus non conuenit situs.

Ad 2. Ad secundum dico, quod deitas est communis omni subsistenti in natura diuina, & est aliquid subsistentis in natura diuina, & ideo non posset realiter distingui ab aliquo nisi esset aliquo modo componibile cum isto, quia non est intelligibile, quod in aliquo subsistente sint plura, nisi vnum sit componibile cum altero. Persona autem non est aliquid cuiuscumque subsistentis in natura ista, & ideo licet persona sit in persona, non tamen oportet quod sit ipsa, vel componibilis ipsi, sicut oporteret dicere de deitate.

Ad 3. Ad tertium dico, quod quando abstractum dicitur esse in aliquo, aut de virtute sermonis denotatur esse in, sicut forma in informato, sicut cum dicitur color est in lapide, non significatur esse in, sicut pars in toto, sed sicut forma

F in informato, & tunc ista propositio est neganda. Filiatio est in patre, & tunc prima consequentia non valet. Aut hoc non habetur de virtute sermonis, sed ex vsu, sicut dicimus calorem esse in luce, non sicut in subiecto, & tunc concedi potest ista, filiatio est in patre, accipiendo, esse in, pro inexistentia intima, sicut tamen dictum est, nec sequitur vltra, igitur pater est filius, sed est fallacia aequiuocationis inferendo ex antecedente, quasi in, acciperetur ibi per modum formae.

Ad quartum dico, quod iste modus arguendi tenet vbi vera est talis propositio, per quam tenet talis modus arguendi, tenet autem generaliter per talem propositionem, quicquid habet aliquam habitudinem ad aliquid habet similem habitudinem ad illud, ad quod illud aliud habet habitudinem talem. Ista propositio frequenter vera est in re- Ad 4.

G latiuis suppositionis, & suppositionis, non tamen est vniuersaliter vera. Sed de isto non dico modo, quia argumentum hoc procedit de esse in, quod, vt sumitur in proposito, notat relationem communem. Quantum igitur ad relationes communes, dico, quod ista propositio est vniuersaliter falsa, puta, quicquid est simile Sorti, est simile omni Sorti. Hoc enim includit, quod aliquid sit simile sibiipsi, quia illud cadit sub ista distributione omni simili, sed ad hoc, quod sit vera oportet addere specificationem istam, omni alij a se, & tunc virtute talis propositionis specificatae tenet talis modus arguendi procedendo non conuertendo. Puta non sequitur: Sortes est similis Platoni; Plato est similis Sorti, igitur Sortes est similis Sorti, quia propositio ista est falsa. Quicquid est simile Sorti, est simile omni simili Sorti, nisi addatur omni simili Sorti alij a se, & tunc

H non includitur Sortes sub ista distributione, nec potest argui conuertendo ad Sortem, sed tantum procedendo. Sed adhuc talis additio non sufficit ad veritatem talis propositionis, nec ad efficaciam talis argumentationis. Sed oportet addere, quod medium, ad quod comparantur extrema sit limitatum secundum talem rationem: quia non sequitur, quicquid est simul cum A. est simul cum omni eo, cum quo A. est simul, omni inquantum alio a se, si ipsum A. sit illimitatum, quia tunc existens ipsius esset simul cum existente Romae, quia sunt simul cum deitate immensa, & illimitata ad illos, nec etiam omnia ista sufficiunt, nisi addatur, quod medium non varietur, vt comparatur ad extrema. Ad propositum ergo dico, quod argumentum non valet, quia arguitur conuertendo, non procedendo, & propositio confirmans talem modum arguendi falsa

I est; argumentum in Phil. 4. Phys. tenet, quia arguit tantum Vbi sup.
procedendo, & accipiendo medium limitatum, & non variatum, sed argumentum est in relatiuis suppositionis, & superpositionis. Vnde non multum est ad propositum de esse in, in proposito, vt dicit relationem communem. Vt tamen de relatiuis disquiparantiae breuiter dicatur, dico, quod talis modus arguendi generaliter non tenet nisi per rationem prioris, & posterioris, quod fere est commune omnibus talibus relatiuis. Quicquid enim est prius priore est prius posteriore. Et vt generalius dicatur, quicquid habet ordinem ad aliquid habet similem ordinem ad quodlibet aliud, ad quod illud habet ordinem talem. Ista propositio est vera in ordine essentiali, non intelligendo conditionem specialem ordinis, puta mediationem, vel immediationem, propinquitatem, vel remotionem. Quia igitur esse in, ipsius actus

K in igne dicit ordinem essentialem, & similem modum dicit esse in, ignis in caelo, tenet illa consequentia procedendo, & hoc quia proceditur secundum rationem generalem ordinis, non specificando ordinem mediatum, vel immediatum, propinquum, vel remotum, vnde non sequitur, A. est pater B. B. est pater C. ergo A. est pater C. vt pater denotat immediatum ordinem ad C. vt ad filium, sed bene sequitur, vt notat principiatem in communi, prout pater extenditur ad auum, vel proauum, &c.

Ad aliud concedo, quod Deus est in Deo, & hoc concedit Hylarius 7. de Trinit. Sed cum infertur, ergo Deus distinguitur a Deo, nego consequentiam propter fallaciam consequentis. Haec enim praepositio in, non notat virtutem confundendi tantum casuale, nec hoc habet, & ideo potest casuale eius stare pro supposito aliquo determinate vel indeterminate. Distingui autem dicitur Ad 5.

terminum huius relationis confusæ, & distributiuæ propter negationem inclusam, & ideo casuale huius præpositionis non infert terminum huius relationis, sicut non sequitur Deus generat Deum. Ergo Deus distinguitur a Deo propter similem rationem.

Ad vlt. Ad vltimum dico, quód exitus filij a patre est processio producti a producente, nunc autem talis exitus nihil prohibet, quin exiens maneat in eo, a quo exit, quia recipit eandem naturam cum eo a quo procedit.

DISTINCTIO. XX.

Nunc ostendere restat, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum tres personæ sint æquales in potentia.

IRCA istam distinctionem vigesimam, quæro vnum. Vtrum tres personæ sint æquales in potentia. Arg. 1. Arguo q non, quia tunc sicut pater potest generare, ita filius posset generare. Probatio huius conditionis, tum quia Augus. contra Maximinum lib. 3. Cap. 13. Si pater non potest generare sibi filiũ æqualem, est impotens, ergo è conuerso si non est impotens, sed omnipotens potest generare filium, & per consequens posse generare pertinet ad omnipotentiam, & ita filius non potest generare, non est æque potens, vel æqualis potentiæ cum patre, tum quia filius nõ esset omnisciens, si non sciret generationem patris, igitur nec omnipotens si non posset in istam generationem.

Arg. 2. Præterea. Ricar. 2. de Tri. c. vltimo probat, q non possunt esse plures omnipotentes, quia tunc vnus posset facere alium nullipotentem, ergo a simili videtur argui in proposito, si ponantur plures personæ diuinę æquepotentes, & sic ista consequentia Ricar. fuit declarata distin. 2. per duas vias, consimilibus vijs etiam declaro in proposito de duabus personis, primo quia vna persona posset suo velle producere omnia possibilia, & eis productis in esse persona alia non posset ea producere, eadem enim non possunt bis totaliter produci.

Et confirmatur ista probatio, quia pater prius ordine originis habet velle creaturarum quam filius, & filius secundum Hylarius est potens per se, licet non a se, igitur prius origine quam filius producat, intelligitur pater producere, & ita in isto signo, in quo filius intelligitur debere producere, nulla sunt sibi possibilia.

Secundo, quia omnipotens potest suo velle impedire omnia possibilia alterius omnipotentis, si esset, quia non est necesse voluntates eorum cõcordare in alijs a se, quia ista omnia contingenter volunt: ita hoc non videtur necessarium esse, quód voluntas vnius personæ concordet in actu volendi alterius personæ. Quod si dicas eandem esse voluntatem eorum, & ideo concordare in alijs volendo eadem. Contra, forma, quę est principium agendi si est in pluribus, eodem modo est principium agendi vnicuiq; eorum, sicut si esset in vno tantum, sicut si albedo esset in duabus superficiebus, esset eis principium disgregandi eodem modo, sicut si esset in vno tantum, sed si voluntas esset in solo filio, esset principium volendi contingenter lapidem esse, ita q illa voluntate posset filius velle ęque lapidem esse, vel non esse, igitur posito q sit in patre erit principium in filio contingenter volendi, vel non volẽdi lapidem, & ita quidquid ponatur in patre, filius potest æque velle lapidẽ esse, vel non esse, & ita si pater vellet lapidem esse, & filius nõ, vnus omnipotens faciet aliũ nullipotentem, impediẽdo omnia possibilia volita ab eo.

Tex. 4. Item prima causa plus causat, quã secunda: propositione prima de causis, & 2. Meta. & 1. Poste. Tex. 5. sed pr dat filio virtutem creandi, & non e conuerso, ergo pater plus pőt.

Ratio ad opp. Contra. Magister distin. 19. istius in litera. Et adducit Aug. de Fide ad Pe. c. 25.

Itẽ Aug. contra Maximinum. 3. c. probat istam conclu- A sionem tripliciter. Primo auctoritate Saluatoris in Euãg. Ioan. Cap. 16. Omnia quæ habet pater, mea sunt. Secundo per rationem, quia si non potuit dare potentiam æqualem, fuit impotens: si noluit, fuit inuidus. Tertio per simile, quia pater corporalis generaret sibi filium æqualem, si posset, vel maiorem, ergo multo magis in proposito.

RESPONDEO omittendo potentiam logicam, quæ dicit modum compositionis ab intellectu factæ, & potẽtiam metaphorice dictam, qualis est in geometricis, secundum q ipsi geometræ imaginantur punctum esse in potentia ad lineam, & lineam ad superficiem. Hic potentia sumitur propriæ. Vno modo sicut dictum est di. 7. prout est differẽtia entis opposita actui. Alio modo scdm q significat idẽ quod principium sicut loquitur de ea Philosophus 5. Meta. c. 9. Tex. 17. Et potentia isto secundo modo sumpta B diuiditur in potentiã actiuam, & passiuam, & si vtrolibet modo sumatur potest intelligi, aut pro ipsa relatione principij, quam significat, aut pro fundamento proximo istius relationis.

Ad propositum planum est, q in Deo oportet ponere A. l. primũ q. 1. potentiam actiuam cum sit principium efficiens ex dist. 2. & æqualem sicut de ista loquitur Mag. dist. ista. Et huiusmodi æqualitas potest intelligi dupliciter, aut secũdũ extẽsionem obiectorum possibiliũ, ad quæ se extẽdit potentia, aut secundum intensionem illius potentiæ in se. Exemplum. Potentia calefactiua dicitur æqualis extensiue, si ad æqualia calefactibilia se extendat, sic omnis charitas est æqualis, quia extendit se ad omnia diligibilia ex charitate secundum intensionem, si æque perfecta sit potẽtia, & in æque perfectiuis actum possit elicere, licet C non tot possibilia sibi subessent, sicut subessent alij potentiæ, vt patet posito isto casu, qui ponitur dist. 7. quod calor productione sibi adæquata produceret alium calorẽ. Et istæ duæ æqualitates frequenter concomitantur se. Potest tamen intelligi vtralibet sine altera. Loquendo autem de æqualitate extensionis, non est difficultas, nisi de actibus notionalibus, & de terminis istarum actionũ, quia illi duo termini non sunt productibiles ab omnibus personis, sed filius a solo patre. Spiritus sanctus autem a patre, & filio. Vnde quo ad hoc dicitur sic, quod potentia generandi pertinet ad omnipotentiam in patre non in filio. Quod declaratur dupliciter: primo quia omnipotentia est ad omne, quod non includit contradictionem, sed Aegid. & Vua. dist. præsenti. patrem generare non includit contradictionem. filium autem generare includit contradictionem, ergo &c.

D Præterea. Secundo, aliter est de actionibus transeuntibus ad extra, & aliter de actionibus immanentibus intra, possibilitas actionis transeuntis iudicatur ex ratione actionis in se, & termini eius, possibilitas autem actionis immanentis non iudicatur ex his præcise, sed cum hoc in comparatione ad agens, in quo manet talis actio, cum igitur generatio sit actio immanens, possibilitas eius iudicanda est non tantum ex se ipsa in se, & cum hoc ex termino eius, sed quia est possibilis illi supposito agenti, in quo debet manere: est autem compossibilis generatio patri, & non filio, igitur idem quod prius.

Tertia declaratio additur, quia omnipotens dicitur, q potest in omne illud, ad quod habet formam per quã potest, & non dicitur impotens, si non potest in aliquã actionem ad quam se non extendit sua forma, sicut ignis non E dicitur impotens, quia non potest frigefacere, quia non habet potentiam ad frigefaciendum. Pater autem habet formam conuenientem generationi, & filius non: igitur pater non est omnipotens, si non potest generare. Nõ autem filius est impotens, si non potest generare, & ita posse generare pertinet ad omnipotentiam patris, & non ad omnipotentiam filij.

CONTRA illud. Non comparando generare ad aliquod suppositum, quæro aut illud, vt est geniti tanquã termini est aliquid, ad quod nata est esse aliqua potentia actiua, aut non. Si sic, ergo in quocunq; non est potentia ad illud, non est in eo omnipotentia. Hoc est, non est potẽtia ad omne illud, ad quod nata est esse potentia, si non, ergo in nullo est potentia ad illud, & ita pertinet ad omnipotentiam patris.

Confirmationes etiam nõ valẽt. Prima nõ, quia oĩpotens po-

tens potest in omne illud, quod est terminus potentiae simpliciter, & hoc producendo illud in eo, in quo natum est produci, si natum est produci in aliquo, vel producendo ipsum in se subsistens, si non est natum produci in aliquo, non autem oportet quod posset producere omne tale formaliter in se. Sicut potest producere cursum animalis in animali, vt in homine, vel asino, in quo natum est esse cursus, sed hoc non potest producere in se, nec potest formaliter currere, quia tunc per illud verbum neutrum significaretur, quod talis forma esset in ipso formaliter, licet igitur filius non possit formaliter generare, vt generatio sit in ipso, nec possit principiare generationem in seipso, tamen si istud sit terminus omnipotentiae, oportet dicere quod filius possit principiare generationem in eo, in quo nata est esse. Nullo autem modo filius potest principiare generationem in se, nec in illo in quo non est nata esse, tamen omnipotens est, & potest actionem illam causare in eo, quod potest eam recipere, sicut non esset omnipotens si non posset causare intellectionem, in intellectu potente recipere eam. Generare autem non potest aliquo modo esse a filio, nec vt in filio, nec in alio, igitur si generare est terminus omnipotentiae simpliciter, filius non erit omnipotens.

Secunda etiam non valet, quia quod habet formam limitatam ad agendum non est omnipotens ad agendum, licet enim ignis sit potens ignire, & calefacere, si non posset frigefacere, non esset simpliciter omnipotens, quia forma eius limitata ad vnum actum concludit ipsum non esse simpliciter potentem. Ergo filium non habere formam conuenientem omni actioni, quam actionem nata sit potentia simpliciter respicere, concluderet filium non esse simpliciter omnipotentem.

Item ista via non saluat, quomodo pater, & filius sint aeque potentes, quia pater potest in actum generationis, qui per te est terminus potentiae simpliciter, in quem actum non potest filius, & ita non erunt aeque potentes quantum ad extensionem.

QVANTVM ergo ad istum articulum dico aliter, quod potentiae actiuae primum correlatiuum est possibile, non communiter sumptum, vt opponitur impossibili, quia hoc modo possibile est Deum esse, & tamen illud possibile non est terminus alicuius potentiae actiuae, ergo oportet, quod possibile, vt est potentiae actiuae correlatiuum, sumatur determinatius. Hoc autem non videtur nisi secundum quod Auic. accipit possibile. 6. Metaph. & alibi frequenter prout opponitur ei, quod est necessarium ex se, & tunc cum quodlibet intrinsecum Deo sit in se formaliter necessarium, vel per identitatem cum essentia, quae est formaliter ex se necessaria, nihil intrinsecum Deo erit terminus potentiae proprie dictae, & si hoc est, cum ad omnia alia ab essentia diuina eandem rationem principij habeant tres personae, quia prius intelligitur principium illud producendi creaturas communicatum tribus, quam possit habere actum producendi ista alia, sequitur quod aequalis erit potentia trium personarum, quantum ad numerum possibilium. Assumptum autem declaratur in q. illa de ordine productionum extrinsecarum ad intrinsecas: 2. lib. q. 1. Et breuiter patet ex hoc quod si sit principium necessarium respectu vnius productionis, & contingens respectu alterius productionis, prius est principium producendi necessarium quam contingens: quidquid autem sit principium producendi personas, necessario se habet ad productionem illarum, contingenter autem se habet principium producendi creaturas ad ipsas creaturas, prius igitur communicatur tribus personis quam possit habere actum respectu possibilium extra. Ex hoc apparet, quod potentia est aequalis in personis diuinis, non tantum quantum ad extensionem, sed etiam quantum ad intensionem, siue enim potentia accipiatur pro absoluto, quod est fundamentum relationis principij, patet quod illud secundum eandem magnitudinem est in tribus, non tantum secundum eandem magnitudinem secundum quid, sed simpliciter, sicut dictum est in quaestione praecedente de aequalitate magnitudinis, siue accipiatur pro relatione fundata super illud absolutum, eadem relatio est trium, Et si quam habet magnitudinem eadem est magnitudo illius relatio

De hoc vide distinct. 7 q. quol. & dist. 42. huius.

F nis in tribus, & ita omni modo est aequalitas potentiae, & secundum extensionem, & secundum intensionem.

Quod autem dictum est de primo correlatiuo potentiae actiuae, quod sit possibile, intelligendum est de possibili obiectiue, scilicet, quod est terminus potentiae non de possibili subiectiue, quia illud non est correlatiuum conuertibile respectu potentiae actiuae. Non enim omnis potentia actiua habet aliquod sic possibile sibi correspondens, sed solum illa potentia actiua, quae est transmutatiua. Aequatur igitur possibile obiectiue, vt correlatiuum potentiae actiuae. Non autem possibile subiectiue, & tale est illud possibile, de quo adductus est Auicenna, quod opponitur ex se necessario formaliter. Quia autem istud differat a necessario ex se formaliter siue a producente posset confirmari per Philosophum 5. Metaphys. Tex. 1.

G vbi vult, quod principium, & causa conuertuntur realiter, omne autem causatum est aliud a causa, ergo, & possibile, hoc est principiatum est aliud secundum eum a principio.

Confirmatur etiam per rationem potentiae actiuae positam in 5. Metaph. quod ipsa est principium transmutandi aliud in quantum aliud, ergo multo magis est principium producendi aliud, quia non potest causatum ita esse idem causae, sicut actiuum potest esse idem passiuo in creaturis. Tex. 17.

Sed tunc restat dubitatio, quomodo potentia generandi dicatur potentia, cum non sit respectu alicuius possibilis secundum praedicta.

Respondeo, possibile potest sumi adhuc magis extendendo nomen, quam vt opponitur necessario ex se, dicendo illud esse possibile, quod opponitur necessario esse a

H se, & hoc modo esse originatum esset possibile. Sed nec sic videntur sancti communiter loqui, nec etiam Philosophi, & hoc modo posset concedi filium esse possibilem, quia originatum, & ita potentiam correspondentem actiuam huic termino esse potentiam.

Vtentur tamen conceditur filium esse principiatum, & non possibilem, in patre tamen conceditur potentia actiua generandi, quia potentia actiua in creaturis aliquam dicit perfectionem, possibilitas autem sibi correspondens, quae repugnat necessitati, ex se dicit imperfectionem. Transfertur igitur ad diuina nomen vnius, quod significat perfectionem, nomen autem alterius correlatiui, quod dicit imperfectionem, non transfertur in se, sed in aliquo communiore se, vt sic ex parte producentis dicatur esse

I potentia, & tamen ex parte producti non dicatur esse possibilitas, sed tantum ratio principiati.

Ex hoc apparet irrationabilitas illius dicti, quod sub omni potentia de virtute sermonis continetur potentia generandi non autem secundum vsum Sanctorum, quia & si aliquando Sancti, vel Doctores dicant potentiam generandi esse potentiam, & generari esse terminum potentiae, tamen de virtute sermonis neutra est vera simpliciter loquendo de potentia, prout respicit terminum possibilem, sed ampliando rationem potentiae ad rationem principij, prout in communi respicit principiabile. Varro in praesenti dist. quaest. vnica ar. 3.

Hoc modo loquendo ad quaestionem de aequalitate potentiae in diuinis personis.

Respondeo, & dico, quod etiam sic sunt aequales, quia

K secundum Mag. dist. 7. huius lib. Eadem est potentia, qua pater potest generare, & filius potest generari. Sed tunc ista aequalitas potentiae non est ad idem, sicut si poneretur aequalitas potentiae in colore ad immutandum visum, & sapore ad immutandum gustum, essent quidem illa duo aequalis potentiae, non tamen haberent eandem potentiam, nec ad idem. Ita in proposito loquendo de potentia hoc modo extensiue ad actum notionalem, aequales sunt pater, & filius in potentia extensiue, & intensiue, quia potentia, quae est in patre ad actum generandi est aeque perfecta in filio, & ad aequalia obiecta, non tamen est hoc modo omnino eadem potentia, sicut potentia est eadem, quae est respectu eiusdem possibilis, & hoc modo concedendum est, quod in filio non est omnis potentia, vel non est in eo potentia ad omne, accipiendo sic potentiam extensiue, licet in ipso sit omnipotentia, quae dicit potentiam ad omnia possibilia,

Et si

Et si quæras, si idem absolutum est in patre, & filio, super quod fundatur potentia æqualis secundum extensionem, & intentionem etiam illa quæ est ad intra, quare non est potentia omnis eadem in vtroque.

Respondeo. Dico, quod & si idem absolutum, quod est potentia sit in patre, & filio, non tamen sub ratione potentiæ, quantum ad actum notionalem est in vtroq; quia non est sub ratione prioris ad illum actum, & potentia sine principium requirit ordinem prioritatis ad terminum.

AD ARGVMENTA principalia.

Ad primum dico negando illam consequentiam primam quantum est ex forma consequentiæ, cum probatur per Aug. contra Maximinũ. Respondeo, quod illud argumentum August. non tenet per locum intrinsecum, quasi per locum a toto in quantitate ad partem totius in quantitate, quasi posse generare sit aliquod posse, sed tenet per multas propositiones subintellectas, & habet illud argumentum reduci ad multos syllogismos: hoc modo cõcessit Maximinus patrem filium generare, sed non æqualem.

B Contra Aug. arguit sic. Si genuit, & non potuit generare filium æqualem sibi, ergo fuit impotens. Probatio huius consequentiæ, ex quo dedit filio deitatem etiam secũdum Maximinũ, quia aliter non esset generatio, sed deitatem minorem secundum cum Deitate patris, ergo deitas non est infinita ex se, quia infinito non potest esse aliquid maius, nec infinitum potest minui, & si deitas non est infinita, ergo habens eam non est omnipotens. Nihil enim est omnipotens, cum omnipotentia requirat potentiam in finitam, nisi habeat infinitam essentiam. Non igitur tenet consequentia hic quasi sub ista vniuersali contineatur istud singulare, sed quia istud vniuersale, quod est omnipotens concomitatur infinitas essentiæ, & ita communicabilitas in æqualitate. Et similiter ster sequitur si pater non potest intelligere, pater non est omnipotens, sed non sequitur per locum intrinsecum quasi intelligere patris sit terminus omnipotẽtiæ, sed per istas propositiones subintellectas, quod non potest intelligere, non habet omnem perfectionem simpliciter, & tunc non est infinitæ essentiæ, ac per hoc nec omnipotens.

C Cum arguitur postea de omni sciente. Dico, quod sciẽtia non requirit ordinem determinatum ad scibilia, nec ordinem prioris, nec ordinem posterioris, quia potest esse sine respectu prioris, vt obiecti, siue posterioris. Potentia aũt requirit determinatum ordinem ad terminum, vt prioris, ad posterius, & ideo scientia de necessitate extendit se ad omne ens, quia omne ens est scibile, potentia autem non extendit se (vt ad obiectum) ad omne ens, sed tantum ad ens possibile, quod quomodocunque sumendo possibile natum est esse posterius. Et ideo non est ad illud, quod non est natum esse posterius, & ideo non ad illud, quod est natum esse in persona infinita idem illi personæ.

D Cum postea arguitur per Ricar. Dico, quod argumẽtũ valet si ponerentur duo dij per impossibile, sicut declaratum est dist. 2. Non autem de duabus personis æque potentibus.

Cum probatur primo, quod vna persona posset facere alia nulli potentem volendo omnia possibilia, & ponendo ea in esse, Dico, quod non potest velle ista, alia persona non volente, & ita non ponerentur in esse ab vna persona, alia persona non volente, & ea in esse non ponente. Sed sicut in eodem instanti naturæ intelliguntur tres personæ habere principium sufficiens ponendi ea in esse, ita in eodem instanti intelliguntur habere actũ, quo ponuntur ista in esse.

E Sed si ponerentur duo dij, vnus propria actione posset omnia ponere in esse, & aliud non posset producere ista eadem productione, ergo vel ista eadem non posset producere, & ideo non esset omnipotens, vel posset producere alia actione, & ita idem posset bis accipere esse, quod est impossibile.

Ad secundam probationem, quod vnus omnipotens posset impedire alia volita ab alio. Dico, quod illa probatio bona est de duabus voluntatibus, quia per impossibile habens suam voluntatem posset vti ea contingenter ad quodlibet aliud obiectum a se non sic autem est de duobus habentibus eandem voluntatem, quia propter candẽ necessitatem est vnus vsus voluntatis, propter quam voluntas est vna. Et ideo non potest vna persona ista voluntate velle, & alia non velle: sicut non est vna persona habere istam voluntatem, & alia non habere illam.

Cum obijcitur contra istam responsionem de forma, quæ est in duobus, quod sit principium operandi eodem mõ vtrique, sicut si esset in vno solo, concedo quod filius non quasi naturaliter, vel coacte vult volũtate illa, quasi pater volens prædeterminauit filium ad volendum idem, & non sit in potestate filij idem velle, sicut erat in potestate patris. Sed in eodem instanti naturæ pater, & filius intelliguntur habere voluntatem, & æque libere quẽlibet actum volendi habere, vt est illius obiecti, sicut si alij non haberet istam voluntatem. Est igitur illa forma cuilibet habenti principium vniformiter operandi, sicut esset si ille solus haberet eam, sed non est alicui habenti principium operandi, & alij principium non operandi respectu, quæ est eadem illi voluntati, sicut ista non est eadem voluntas, & non voluntas. Vnde necessitas istius consequentiæ. Si pater vult hoc, filius vult hoc. Non est contra libertatem voluntatis filij, sicut nec contra libertatem voluntatis meæ est ista consequentia, si volo, volo, ita nec ibi. Si pater vult. A. filius vult. A. Quia idem velle est patris, & filij.

Ad aliud de causa prima, & secunda responsum est di. 12. Quod ista propositio veritatem habet propter aliam virtutem siue vim causandi in causa priori, & posteriori: illa quæ est prior est principalior, & hoc fallit in principio priori secundum originem, & posteriori, in quibus est eadem vis, vel virtus causandi respectu tertij cuius vis est in proposito, & ideo in proposito non valet. q. 2. soluta do vltimũ argumentum.

DISTINCTIO. XXI.

Hic oritur quæstio trahens originem ex prædictis, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum hæc sit vera, solus pater est Deus.

CIRCA istam distinctionem vigesimam primã quæro vnum. Vtrũ hæc sit vera: Solus pater, est Deus, Quod sic. Solus Deus, qui est pater est Deus, ergo Solus pater est Deus. Antecedens patet, quia Solus De⁹, qui est pater, est Trinitas, Consequentia probatur per simile, quia sequitur, solũ animal, quod est homo, currit, ergo solus homo currit. Arg. 1.

Item solus Deus est pater, ergo solus pater est Deus. Antecedens patet per exponentes. Consequentia probatur per conuersionem exclusiuæ. Arg. 2.

Item solus Deus est Deus, ergo solus pater est Deus. Tum quia in antecedente stat personaliter, quia est indefinita. Similiter probatur consequentia, quia antecedens infert vtramque exponentẽ consequentis, & quod infert exponentem affirmatiuam probo, quia sequitur, solus Deus est Deus, ergo omnis Deus est Deus, & ita pater est Deus, ergo sequitur affirmatiua exponens cõsequẽs. Sequitur etiam, solus Deus est Deus, ergo non alius a Deo est Deus: ergo non alius a patre est Deus. Probatio huius consequentiæ. Hic videtur fallacia consequentis; alius a Deo: ergo alius a patre, ergo arguendo negatiue eodem ordine erit bonum argumentum. Probatio assumpti, quia si alius a Deo inferret alium a patre, hoc esset propter distributionem termini relationis diuersitatis, sed nõ distribuitur. Probatio, quia tunc esset omnis propositio falsa, vbi prædicaretur relatiuum diuersitatis de aliquo, Puta quæcunq; talis, homo est diuersus, vel aliud. Datur enim hic intelligi correlatiuum primum huius relatiui, & per consequens sequeretur, quod homo esset alius ab alio. Et si terminus relationis distribuatur, sequitur, quod sit alius a quocunque alio, igitur alius a se. Arg. 3.

Item

Item negatiua exceptiua, & affirmatiua exclusiua de parte excepta conuertuntur: sed Math. 11. Nemo nouit patrem nisi filius, ergo solus filius nouit, igitur solus est Deus. F

A l filium nisi pater ergo solus pater, &c.

Item 6. Tri. cap. 7. Tantus est solus pater, quantus est simul pater, & filius, igitur solus pater est sic magnus, igitur solus pater est Deus.

Math. 22.

Ad primum nemo idem nullus homo, Deus dicitur homo fecit nuptias filio suo, igitur accipiatur cōmune Deo & nullus Deus, & nullus intellectualis, vt sit substantiuū nisi pater nouit, concedatur: & ista, nullus intellectualis alius a patre, quia alius notat alietatem in significato sui substantiui, sic vniuersaliter vbicunque habet substantiuum commune tribus uera est propositio, cum solus, & cum vnus.

Ad secundum patet, cum solus sumitur syncategorematice. G

Oppositum patet per Aug. 6. de Tri. 8. cap.

AD QVÆSTIONEM potest fieri distinctio sicut distinguitur cōmuniter: & bene, quod solus, potest teneri categorematice, & syncategorematice. Solus quippe significat idem, quod non cum alio, sicut patet per Philo. Primo Elenchorum. Ista autem negatio associationis potest intelligi determinare aliquid in se siue in natura rei: vel determinate aliquid, vt est extremum compositionis in habitudine ad aliud extremum, puta negando associationem alterius ab isto in recipiendo prædicationem talis prædicati. Primo modo non admittitur in diuinis hoc nomen solus, quia nihil est ibi solitarium. Secundo modo conceditur quandocunque non associatur subiecto aliquid, de quo dicatur idem prædicatum, ita non est prędicando essentiale de personali: quia essentiale cōuenit alij ab isto incluso, & ideo talis propositio negatur. H

Cap. 4.

Declaratio istorum, scilicet qualiter syncategorema disponit extremum intellectus componentis, & diuidentis respectu alterius extremi. Et quomodo differat syncategorema ab intentione secunda. Et quomodo diuersæ determinationes syncategorematicę inter se differunt, lōgum tractatum requireret, sed non oportet hoc immorari propter alia magis necessaria.

Probatur etiam falsitas propositionis propositę per illā communem regulam in sophismatibus. Affirmatiua exclusiua infert vniuersalem affirmatiuam de terminis trāspositis, igitur ista, solus pater est Deus infert istam, omnis Deus est pater, vel omnis persona diuina est pater. Regula istā probatur ex ratione exclusiouis, quæ videlicet notat pręcisionem in illo, cui additur respectu alterius extremi, siue pręcisam commensurationē, scilicet, quod alterum extremum non excedat illud, & hoc notat ista vniuersalis affirmatiua de terminis transpositis, & maxime in terminis communibus, vbi potest vtrumque extremū accipi vniuersaliter. I

Probatur etiam logicè per vnam propositionem, quæ exprimit totum intellectum exclusiue. Ista enim, tantū homo est risibilis, licet ponant cōmuniter habere duas exponentes: sufficienter tamen exprimitur per istam. Nullus non homo est risibilis, ex qua sequitur, nullum risibile est non homo per conuersionem. Et vltra, igitur nullum risibile non est homo per illud secundi Perihermenias: ex negatiua de prædicato infinito sequitur affirmatiua de pręędicato finito, & negatiua de pdicato negato. Quod probatur per primum principium. De quolibet affirmatio, vel negatio, &c. Et hoc in prędicatis simplicibus: quia negando istam consequentiam, negantur vtraque opposita ab eodem: & ultra, ergo omne risibile est homo per æquipollentiā, ergo a primo ad vltimū, &c. K

Hic aliqui instant quasi uno correlatiue incluso aliud nō excluditur, quia unum est communiter de intellectu alterius: quia posita se ponūt, &c. Et sunt simul natura.

Sed hoc est contra intentionē Philosophi primo Phys. arguentis, ibi si tantū principiū est, principiatum nō est, ergo correlatiuum nō est de intellectu correlatiui, sicut aliquid eius, puta pars essentialis, uel integralis, sed sicut aliquid ad quod terminatur intellectus eius, & tale est sufficienter diuersum ab incluso tanta diuersitate, quanta diuersitas requiritur ad hoc, quod ipsum excludatur

Vide Ma. c. vltimo huius di. ad hoc. Tex. 9.

F AD PRIMVM argumentum antecedentis distinguitur secundum compositionem, & diuisionē sicut istas: omnis homo, qui est albus currit. Sensus compositionis falsus est, quia ibi Deus determinatur ad standum pro patre per istam implicationem, qui est pater. Sicut determinatur homo ad standum pro homine albo in sensu compositionis ibi. Homo, qui est albus, & tunc consequentia tenet. Sensus tamen diuisionis verus est, quia tunc enūtiantur duo prædicata de eodem subiecto, de quo ambo sunt vera, scilicet de Deo esse patrem, & esse Deū, quasi enuntiarentur ista duo in duabus propositionibus cathegoricis copulatis sibi inuicem, quarum neutra specificaret alterā, & tunc consequentia non valet a superiori ad suum inferius cum exclusione. Arg. 1.

Et si objicitur, quod similis consequentia tenet in creaturis in sensu diuisionis.

G Respondeo, si commune idem in numeratum possit cōpetere possibilibus inferioribus, non teneret illa consequētia in sensu diuisionis. Tenet enim ibi præcise, quia illud animal quod est rationale, diuidendo non est aliud ab animali, quod est rationale in componendo.

In proposito autem ratio illa non tenet, quia iste idem Deus, qui est pater in sensu compositionis non est filius, qui distinguitur a patre, & ita Deus, qui est pater in sensu diuisionis potest dici vere de aliquo de quo non dicitur in sensu compositionis, non sic autem de animali, quod est homo, quia illud in sensu diuisionis de nullo vere prędicatur, de quo vere non prædicatur idem in sensu compositionis, vel e conuerso. Et ideo prædicatur ibi indifferenter non sic hoc, cum non sit idem antecedens secundum compositionem, & diuisionem.

H Aliqui etiam distinguūtur principalem propositionem quasi ista. Solus pater est Deus, possit habere sensum compositionis falsum, & sensum diuisionis verum, adducentes illud Prisciani secundo constructionum: inter exigens, & exactum cadit aliquid medium. Var. lib. 3. di. 2 q. vni ca. f. Boh. 1. li. 4 de literali.

Sed istud non est logicè dictum nec grammaticè. Logicè non quia tunc non posset aliquid contrahi, vel determinari per aliquam contractionem, vel determinationem. Quantuncunque enim immediate adderetur alicui determinatio categorematica, vel syncategorematica, vt homo albus currit, vel omnis homo albus currit, adhuc restaret distinguere, sicut hic in sensu compositionis, & diuisionis, & in vtroque sensu restaret vlterius distinguere, & sic in infinitum, nec posset aliquis sensus determinate exprimi, nec docuit Philosophus in talibus multiplicitatem secundum compositionem, & diuisionem, sed tātum in illis ubi eadem materialia composita, & diuisa diuersum sensum faciunt. Ista autem materialia, omnis homo currit, vel omnis homo albus currit composita, & diuisa, nullum alium sensum faciunt: secus est hic, istę videt nunc me currere, componendo, nunc, aduerbium cū verbo præcedente vel sequente. Nec possunt diuidi, quia syncategorema tantum significant cum categorematice. I

Nec etiam est dictum grammatice, quia exigens, & exactum dicuntur constructibilia, quorum alterum dicitur a Prisciano regere, alterum ex vi aliqua. Non est autem syncategorematicum constructibile respectu categorematici, quasi vnum regat aliud ex aliqua vi. Et ideo licet hic cadat medium vel implicatio media cappa Sortis, idest cappa, quæ est Sortis: non tamen hic homo albus, & omnis homo albus. K

Ad secundum dicitur, quod exclusiua non conuertitur Philosophus vero hoc non ostendit, quia determinat de simplicium propositionum conuersionibus, quæ pertinēt ad syllogismum cathegorematicum, & simplicem. Sed quod conuertatur patet per probata.

Ad secundum dico, quod illa non est sua cōuersa, nec illa consequentia tenet, sed est fallacia consequentis, quia sicut probatum est in solutione quæstionis, exclusiua est conuertibilis cum vniuersali affirmatiua de terminis trāspositis, ergo inferre exclusiuam ex exclusiua de terminis transpositis ęqualeret illationi vniuersalis affirmatiuę ex vniuersali affirmatiua de terminis transpositis. In tali autē, illatione vniuersalis ex vniuersali est fallacia consequentis. Omnis homo est animal, ergo omne animal est A. l. cōuertens. A. l. nō est conuersa.

homo

homo, a superiori ad suum inferius affirmando. Ita est in proposito. Et probatur, quia semper ex vi sermonis proceditur ab inferiori ad superius cum distributione. Prædicatum enim vniuersalis affirmatiuæ non notatur esse conuertibile, sed stat, quod sit superius ad subiectum, ergo ex distributione subiecti vniuersalis, non sequitur distributio parti respectu eiusdem, nec potest sequi distributio parti respectu inferioris ad aliquid, si non sequitur distributio prædicati respectu superioris ad illud: arguendo ergo sic, omne. B. est. A. ergo omne. A. est. B est fallacia consequentis, quia ex distributione, eius quod notatur esse inferius, non sequitur distributio superioris, & hoc respectu prædicati, quod notatur esse inferius ad prædicatum superius, sed est fallacia, consequentis. sicut argueretur. omnis homo est animal ergo omne animal est Sortes.

Sed cum probatur illa consequentia per conuersionem propositionis exclusiuæ. Respondeo non omnis illatio in terminis transpositis notat tantam vnionem extremorũ, quanta haberi potest virtute primæ. Vnde vniuersalis negatiua non conuertitur in particularem negatiuam in terminis transpositis, licet inferat eam. Ad propositum dico, quod illa de terminis transpositis, quę tantum capit de intellectu exclusiuæ affirmatiuæ, quantum aliqua potest capere de terminis transpositis est vniuersalis affirmatiua Sicut probatum est in secunda ratione ad solutionẽ principalem, ergo talis exclusiua affirmatiua conuertitur in vniuersalem affirmatiuam, & pari ratione e conuerso, vniuersalis affirmatiua in exclusiuam affirmatiuam.

primo priorum. c. 1. Et si obijcias, ergo Aristoteles male docuit, & insufficienter conuersiones non docendo vniuersalem affirmatiuã conuertendam in exclusiuam affirmatiuam.

Doctrina Peripa. primo Priorũ c3. & 10. Respondeo, quod conuersiones docuit, propter perficiendam imperfectionem imperfectorum syllogismorũ non autem exclusiua alium locum teneret in perficiendo syllogismum imperfectum quam aliqua indefinita nõ exclusiua, quia non aliam conclusionem inferret quam prius inferebatur in syllogismo imperfecto. Et ideo bene, & sufficienter docuit conuersiones quantum necessarium sibi fuit ad propositum.

Ad 3. Ad tertium dico, quod ex negatiua exponente antecedens, non sequitur negatiua exponens consequens. Cum probatur, quia non sequitur, alius a Deo, ergo alius a patre, nego, quia illa consequentia non est bona. Et cum vlterius probatur, quod terminus huius alietatis non distribuitur, quia tunc esset impossibilitas eunuandi tale relatiuum de aliquo.

Respondeo quod in omnibus relatiuis æquiparantiæ commune secundum se acceptum, vt commune est non refertur, quia ex quo, vt commune est, abstrahitur ab omnibus relatiuis siue terminis relationum, quia relatio realis non est nisi distincti ad distinctum, sed si vt sic referretur, oporteret ibi dare terminum sibi relatum distinctũ. Et ideo non refertetur ad aliquid eiusdem rationis cum relato sed referretur ad aliquid alterius rationis, referretur igitur tale relatiuum tantum pro suo inferiori, sicut simile non refertur pro simili in communi ad simile, sed pro aliquo inferiori, quod potest distingui a simili, ad quod referetur, Ita etiam est de differenti. Non enim refertur ad differens in communi, quasi ad primum correlatiuum quasi essent duo extrema prima relationis, & vtrumque communissimum ad omne differens, sed differens est differẽs ab hoc differenti.

Et si obijcias, quod relatiuum dat primo intelligere suũ correlatiuum commune.

Respondeo non est tale correlatiuum eius, vt commune, nisi ipsum vt sumpsim pro aliquo inferiori pro quo distingui potest a correlatiuo.

Exemplum huius est in rebus, quia si tota natura ignis esset in vno indiuiduo, illud indiuiduum, non posset generare, quia si sic, tunc generaret alium ignem, in quo esset tota natura ignis, & essent quasi duæ species ignis, quod est impossibile. Et tamen nunc in vno indiuiduo natura ignis est ratio generandi: quia habet vnitatem sufficientem, pro principio actiuo, & distinctionem sufficientẽ. Ita hæc similitudo bene est ratio alicui referendi, vel terminãdi relationem, sed nec refertur nec terminat, nisi accipiatur pro distincto, in quo sit, ita quod hæc vnitas nec distinctio est per accidens, sed vtrumque per se respectu talis relationis. Sicut dictum est in q. de circũincessione. Non enim sequitur non alius a Deo, ergo nõ alius a patre, sed in affirmatiua est bona consequentia ratione distributionis termini huius relationis propter negationẽ inclusam in ratione alietatis.

Ad aliam probationem cum dicitur solus Deus, ergo solus pater, vel solus filius.

Respondetur, quod subiectum exclusiuæ potest comparari, vel ad exclusionem, vel ad prædicatum. Primo modo habet suppositionem simplicem, quia exclusio fit ab eo ratione significati. Secundo modo habet suppositionẽ personalem, quia prædicatum attribuitur sibi pro supposito. Contra illud, vnum extremum in vno actu componendi, & diuidendi habet rationem vnam, secundũ quã accipitur respectu alterius extremi, quia diuerse rationes accipiendi idem extremum respectu eiusdem termini, nõ videntur stare cum vnitate actus componendi.

Et si dicatur, quod respectu exclusionis supponeret sub vna ratione, & vt accipitur sub exclusione respectu prædicati supponit sub alia ratione.

Cotra. Subiectum non supponit respectu suæ dispositionis: sed respectu prædicati, & ita præcise habet illam suppositionem, quam intelligitur habere respectu prædicati, vt accipitur sub sua dispositione.

Ideo dico aliter, quod subiectum affirmatiuę exclusiuę supponit confuse tantum sicut, & prædicatum vniuersalis affirmatiuę, quod probatur ex conuertibilitate earũ, quia respectu extremi eiusdem stantis eodem modo distributiua arguere ex parte alterius a confusa tantum distributiua, est fallacia figuræ dictionis, & sub termino sic stante confuse tantum non licet descendere.

Posset tamen dici in proposito aliter, quam in creaturis videlicet, quod Deus sub exclusione stat pro hoc Deo, qui communis est tribus personis, quæ responsio tacta est di. 4. Pro quo stat ibi subiectum. Deus est pater, & filius, & Spiritus sanctus, & posset etiam valere di. 12. Quid est illud subiectum, cui primo conuenit agere respectu creaturarum, quia hic Deus, vt est hac deitate Deus, non intelligendo aliquam personalem proprietatem, licet omne prædicatum, quod verum est de hoc prædicato primo, verum sit de patre per se, sed non de solo patre, sed de filio, & Spiritus sancto. Quæst. 1. Quæst. 1. A l. subiecto.

DISTINCTIO. XXII.

Post prædicta nobis differendum videtur de nominum diuersitate, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Deus sit nominabilis aliquo nomine significante essentiam diuinam vt hæc.

CIRCA istam di. vigesimam secũdam quæro vnum. Vtrum Deus sit nominabilis a nobis viatoribus aliquo nomine significante essentiam diuinam, vt hæc. Hoc posset assignari secunda pars principalis huius lib. Hen. in sũ. ar 22. q. 1. & 3.

HIC DICITVR quod sicut Deus intelligitur a nobis, ita potest & a nobis nominari. Secundum igitur, quod diuersimode aliqui asserunt de cognitione Dei ab intellectu viatoris, ita consequenter dicunt diuersimode de possibilitate etiam nominandi Deum, & qui negat cõceptum vniuocum Deo & creaturę, & ponit duos conceptus analogos, quorum, scilicet alter qui est creaturę attribuitur alteri illi, scilicet, qui est Dei. Dicit secundum hoc consequenter, quod Deus est nominabilis a viatore nomine exprimente illũ conceptum analogum. Quære copiosius in Reportatis hanc q. & in aliquibus an tiquis scripti Anglici plura adducuntur, & patet infra.

SED CONTRA istam positionem specialiter arguo. Quia omnis conceptus realis possibilis haberi de essentia diuina statu est factus intellectu virtute illius virtute

Hē. quol. 5 q. 1. & quoli. 13. q. 1. Hen. quoli. 5. & 13. q. 1.

tute illius essentiæ. Probatur, quia quodcumq; obiectum intelligibile minimum natum est facere in intellectu cōceptum omnem realem possibilem habere de eo, sed secundum istos tantum vnicus conceptus realis natus est haberi de essentia diuina virtute eius, licet intellectus negocians possit plures conceptus causare, & fabricare circa idem obiectum, ergo quodcumq; obiectum potest facere conceptum realem in intellectu de Deo, potest facere illum vnicum, quem conceptum illa essentia esset nata de se facere, sed ille vnicus est huius essentiæ, vt est hæc, ergo quodcunq; obiectum faciat aliquam notitiam de Deo in intellectu nostro, faciet secundum opi. Istam conceptum eius, vt est hæc essentia, & ita nominabilis est a viatore notitia significante hanc essentiam vt hæc.

POTEST DICI breuiter ad quæstionem, quod ista propositio communis multis opi. quod, sic licet sicut aliquid intelligitur, ita & nominatur, falsa est, si intelligatur præcise, quia distinctius potest aliquid significare, quā intelligi, quod videtur persuaderi ex hoc, quia cum subiecta non sit intelligibilis a viatore, nisi in conceptu communi entis. Sicut probatum est di. 3. Si non posset distinctius significari, quam intelligi nullum nomen impositū a viatore significaret aliquam rem de genere subiectæ, sed sicut præcise concipitur ab intellectu viatoris aliqua proprietas, a qua imponitur nomen, quæ proprietas communiter exprimitur per etymologiam nominis: ita præcise talis proprietas significaretur per nomen: puta per hoc nomen, lapis, non significaretur aliquid de genere subiectæ: sed tantum aliquid de genere actionis: puta læsio pedis, quam exprimit etymologia huius nominis: & fuit ratio, a qua imponebatur nomen: ita potest argui de omnibus alijs nominibus impositis rebus de genere subiectæ, quod nullum eorum significat aliquid nisi proprietatem accidentalem aliquam, quæ intelligebatur ab imponente vel oportet dicere, quod ipse distinctius nominabat substātiam, quam intellexit. Qualiter autem hoc sit possibile potest intelligi sic secundum viam Aug. 6. de Tri. cap. 6. qua probat compositionem in omni creatura. Nam concipiuntur ab aliqua multa accidentia concurrentia in eodem, puta talis qualitas, & talis quantitas, & probatur neutrum illorum esse alterum, quia vtrunque illorum manet sine altero. Probatur etiam secundo vtrique illorum aliquid aliud esse subiectum commune: quia vtrū libet illorum potest destrui non destructo altero, ergo aliquid concluditur esse subiectū vtrique, vt quantitati, & qualitati, illud aūt, qđ subest non concipitur in conceptu quidditatiuo, nisi entis vel huius entis. Et tamē frequēter accidit, qđ talis qualitas, & talis q̄titas coniungitur in aliquo, & alibi non coniungūtur, & hoc non est ex natura qualitatis, & quātitatis, vt præostensum est supra. Concluditur igitur, quod hoc est ex natura illius tertij, in quo fundantur ambo ista, non autem coniunguntur talia in isto tertio qualia in illo. Ex quo etiam diuersim de coniūguntur in diuersis concluditur substratum istis esse diuersum a substrato illis, & ex hoc concluditur tertium illud esse aliud ab alio tertio. Ergo cognoscitur aliud tertium esse substratum, & similiter quod sit aliud a subiecto alterius. Neque enim cognosco distincte, quid sit in se, nisi quod sit ens, vel res affecta talibus accidentibus: vnde vlterior cōceptio, quam possim de illo habere quid sit, est res aliqua habens talia accidentia, & relationes.

Ad propositum, ergo non accidentibus illis, sed isti alij sic distincto quidquid sit, quod est cum istis coniunctis quæ intelliguntur, imponitur nomen aliquod, illud videtur esse proprium signum huius sub ratione qua hoc: ita quod imponens nomen intēdat illam essentiam de genere substātiæ significare, & sicut intendit significare, ita nomen quod imponit est signum, & tamen ipse non intelligit illud distinctæ, quod distincte intendit significare per hoc nomen, vel per hoc signum.

Exemplum esset etiam, siquis imponeret characteres hebręos nesciens voces hebręas in particulari: sciens tamen, quod aliqua vox est prima, aliqua secunda, & aliqua tertia, imponeret sic, aliqua est prima, & quæcunque sit illa volo, ꝙ significetur tali nomine, vel tali charactere, illi characteres essent signa illarū vocū hebræarū, quas

F aliquis hebræus distincte cognosceret obiectis sibi talibus signis, non Hebreus autem, & si cognosceret quid significaretur per istas figuras, non tamen illud, quod significatur distinctæ cognosceret, sed tantum in ratione primæ vocis, vel secundæ.

Breuiter igitur dici potest, quod ad minus nomina multa imponuntur, quæ significant Deum in communi, quia sic naturaliter potest concipi a simplici viatore, vt patet di. 3. vel si verum est, quod distinctius potest significari quā concipi, potest Deus nominari a viatore noīe significante hanc essentiam. Quidquid sit de istis verisimile est Deū nominari tali nomine, & hoc siue illud nomen sit impositum ab ipso Deo, vel ab angelo cognoscēte ipsum Deū, vel a viatore. Verisimile est enim, quod multa nomina sint in sacra scriptura distincte illam essentiam significantia, sicut Iudæi dicunt de nomine Dei, quod vocant tetragrammaton.

G

Et videtur Deus dicere Exo. 3. Hęc dices filijs Israel, qui est misit me ad vos. Hoc nomen mihi est in æternum. Et cap. 6. Ego Dominus, qui apparui Abraham &c. nomē meum Adonai non indicaui eis. Est ergo Deus nominabilis a viatore nomine significante propriam essentiam, vt est hæc essentia, quia viator potest vti illo signo, & intendere exprimere significatum illius signi siue ipse imposuerit illud signum, siue alius quicunq; qui cognouit significatum, & tali etiam signo potest viator vti tanquam nomine, licet non potuerit illud imponere tanquam signū. Si autem ista propositio esset vera, quòd nullum nomen potest alicui imponi distinctius, quam intelligatur: hæc tamen est falsa, quod nullus potest vti nomine distinctius

H significante rem quam ipse possit intelligere.

Et ideo simpliciter concedendum, est quod moltis nominibus vti potest viator exprimentibus essentiam diuinā sub ratione essentiæ diuinæ.

Additio huius 22. di. ad tex. pertinens.

POST PRÆDICTA differendum nobis videtur de nominum diuersitate, &c. di. 22. secundum quod ait apostolus ad Romanum 10. Corde creditur ad iustitiā, ore autem confessio fit ad salutem. Secundum hoc Magister in isto primo libro, postquam ostendit quid de Deo, & diuinis sit credendum, in hac secunda parte docet qualiter de creditis loquendum est, & quod ista diuisio sit secundum intentionem eius patet consideranti literam huius di. in principio. Hæc autem pars diuiditur in duas: in proœmium, & tractatum, qui incipit ibi. Illud ergo præcipue, &

I illa diuiditur in duas. In prima determinat de nominibus diuinis in communi ponendo duas differentias nominū dictorum de Deo: secundo exequitur de illis differentijs separatim, & sigillatim, & illa pars incipit ibi. Sciendum est ergo, & illa secunda in duas. In prima determinat de illis nominibus de quibus sufficit breuiter tractare. In secūda determinat de quibusdam, quæ specialem, & difficiliorem tractatum requirunt: secunda incipit ibi in principio di. 36. Cumq; supra differuimus. Prima in duas. Primo determinat de nominibus absolutis: secundo de relatiuis in di. 26. Nunc de proprietatibus personarum. Prima in duas. Primo de nominibus absolutis ponit regulam, ex qua apparet dist. eorum a nominibus relatis: secundo excipit ab illa regula communi hoc nomen, persona, & hoc in dist. 23. Prædictis adijciendū. Prima in duas, quia

K primo ponit regulam illam, & probat eam per August. secundo adducit probationem Aug. qua probat conclusionem illam assumptam: seconda ibi, Deus autem non est magnus ea magnitudine, &c. quęst. 11.

QVÆSTIO. II.

Vtrum Deus sit nominabilis ab homine viatore aliquo nomine proprio.

Alia q. de eadem materia vt in 2. Cos. 16

CIRCA istam dist. quęro. Vtrum Deus sit nominabilis ab homine viatore aliquo nomine proprio. Quod non Aug. de verbis domini, cap. 34. Quidquid potest fari non est ineffabile, Deus autem est ineffabilis. Hanc minorem probat August. per hoc, quod continuo subdit dicens. Si, u. raptum se dicit apostolus Paulus, vsq; ad tertium

tium cęlum, & audiſſe ineffabilia verba quanto magis, & ipſe ineffabilis eſt, qui talia demonſtrat.

Arg. 2. Præterea. Aug. ſuper Ioannem homilia. 19. Exponens illud Ioannis, 5. Non poteſt filius facere quidquam, niſi quod viderit patrem facientem. Dicit quod videre filij eſt ipſum eſſe verbum patris, quod demonſtrari vero non poteſt.

Arg. 3. Præterea. Hilarius 3. de Tri. c. 9. ſermonem humanę naturæ virtus generationis excedit.

Arg. 4. Eſt ſuper de fide ad gratianū. Tex. 10. & inde. a l. idem t.

Item Ambroſius primo Trinitate capitulo 5. Vox ſilet non mea tantum, ſed & angelorum. Loquitur de generatione filij.

Peribermenias. Cap. 1.

Præterea. Per rationem. Nihil poteſt ſignificari ab aliquo, quod ab ipſo non poteſt intelligi.

Sed Deus ab homine viatore conceptu proprio non poteſt intelligi, ergo, &c. Maior probatur auctoritate Ariſt. & Commentat. 4. Meta. etiam ad propoſitum auctoritate Augu. 7. Tri. cap. 4. Verius cogitatur Deus, quam dicitur, & verius eſt quam cogitatur, & per Philoſophum primo Peribermenias. Voces ſunt notę paſſionum, id eſt cóceptuum, ergo non poteſt eſſe alicuius ſignificati remoti, niſi ſub ea ratione ſub, qua conceptus eſt ſignum proximū illius. Minor probatur Exodi 33. Non videbit me homo, & viuet. Et per rationem, quia ille conceptus proprius, ſi habetur includeret virtualiter notitiam omnium illorum propriam, quę neceſſario inſunt Deo. Hæc conſequentia probatur, quia vniuerſaliter etiam in creaturis, conceptus proprius ſubiecti virtualiter includit notitiam propriam illorum, quę inſunt ſubiecto, & tunc ſequitur vltra, quod ſicut habens proprium conceptum ſubiecti poteſt naturaliter ſcire omnia ſcibilia ſimpliciter de ſubiecto. Ita viator habens talem conceptum poſſet naturaliter ſcire omnes veritates de Deo neceſſarias, & per conſequens omnia illa, de quibus habemus fidem quantum ad vnitatem, & trinitatem in diuinis, & quantum ad potentiam creatiuā, & incarnatiuam, & ſic de alijs neceſſario conuenientibus ipſi Deo.

Ratio opp. Pſal. 75. Oppoſitum videtur in Pſalmo. In Iſrael magnum nomen eius, & Exodi tertio. Hæc dices filijs Iſraelis. Qui eſt, miſit me ad vos, hoc nomen mihi eſt in æternum.

Item Aug. cótra Adamantium. c. 3. Illa ſublimitas ineſtimabilis, vt auribus congruat humanis ſonis ſeruanda eſt.

A l. ſignificanda. Præterea. Per rationem, viator poteſt habere proprium conceptum de Deo, ergo, & nomine proprio nominare. Antecedens probatur, quia naturali ratione poteſt cognoſcere aliquod ens eſſe primum, & infinitum, & illud eſſe vnicum, & eſſe hoc, ergo poteſt habere conceptum de illa eſſentia vt eſt hęc: talis conceptus maxime videtur proprius eſſe, de quocunque obiecto, ſcilicet concipere ipſum, vt eſt hoc in ſe.

Hēr. in sū. HIC EST OPINIO talis. Nomen ſiue verbum vocis debet eſſe ſymbolum inter loquétem, & illum, cui loquitur, ſic quod res ſignificata ſit nota vtrique in ſe, & notum etiam ſit vtrique, quod nomen ad ſignificandum ipſam rem ſit inſtitutum, ſed vnitas diuinæ eſſentiæ nota (A l. veritas) eſt ipſi Deo ſoli, quo ad rationem immenſitas ſuæ, ergo ſolus Deus nomen ſibi proprium vocale poſſet appropriare. Subdit. q. pro ſecunda. Minor ſumenda ſub prima maiori, (a l. imponere.) quod beati cognoſcunt illam eſſentiam in ſe, ergo aliquo verbo, vt ſigno illius eſſentiæ ſub propria ratione poſſunt ipſi Deū nominare, ſiue illud verbum ſit inſtitutū a Deo, ſiue ab aliquo beato. (Quęre D. Tho. Aegidium.)

Tertia minor eſt, quod viator non poteſt concipere diuinam eſſentiam, nec ſecundum rationem immenſitatis, quia eſt proprium Deo, nec eo, modo quo beati vident, & ideo ſignum impoſitum illi eſſentiæ primo modo, vel ſecundo modo non poſſet eos ducere ad aliquam diuinæ eſſentię notitiam, ſicut nec ſe perducit cæcus ad notitiam coloris per verba, ſicut videntes colorem, & cognoſcentes per rememorationem perducunt ſe ad coloris notitiam. (A. l. eam.)

Quarta minor. Intellectus viatoris aliquo modo poteſt cócipere Deū, ergo proportionabiliter nominare. Addit ibi, quod nullum nomen proprium Deo ad placitum viatoris impoſitum poteſt eſſe translatum a creaturis, quia quod-

A libet etiam tale nomen eſt commune creaturis, & primó illis impoſitum. Sed debet illud nomen primo, & principaliter ei imponi, pro tātillo tamen, quod de Deo a creaturis poteſt cognoſci.

Infert vlterius, quod hoc nomen, Deus, ex impoſitione ſua ſignificat, quod eſt nomé perfectionis ſimpliciter, quaſi in ſumma, & in generali reſpectu aliorum nominum, quæ quaſi particulariter exprimunt aliquid, quod rationem dignitatis habet in Deo, vt ſunt ſapiens bonus, &c. Hoc etiam nomen, Deus, primo eſt ſibi impoſitum, ita quod creaturæ non conuenit niſi tranſlatiue, ſicut Moyſes dictus eſt Deus Pharaonis Exo. 7. Ideo inter omnia nomina latina, nomen proprium eſt ſibi hoc nomen Deus, & ſic eſt proprium ſibi in lingua gręca, hoc nomen Theus. (A l. quare)

B DE RATIONE huius opi. Quomodo maior habeat veritatem. Dicetur in ſolutione. q. Sed minores, vel diuerſæ partes eiuſdem minoris dubię videntur. Prima quidem, quod ſolus Deus cognoſcit ſe ſub ratione immēſitatis ſuæ, quantum ad affirmatiuam, quod ipſe ſic cognoſcat ſe, eſt certiſſima, ſed quantum ad negatiuam, ꝙ nullus intellectus ſub illa ratione illum cognoſcit. Improbatur ſic. Nulla potētia operatiua poteſt perfectiſſime quietari niſi in obiecto includente ſummam perfectionem poſſibilem obiecto adequato ipſius potentiæ. Immēſitas ſiue infinitas eſt perfectio ſimpliciter poſsibilis enti, vel vero, vel cuicunq; rationi trāſcendenti, & aliquod eorum eſt obiectum adæquatum cuiuſcunque intellectus, ergo intellectus creatus non perfecte quietatur niſi in Deo ſub ratione immenſitatis ſuæ. Maior apparet, & in

C exemplo de viſu, & conuenientiſſimo, viſibili. Et etiam ratione, quia quocunque alio habito, adhuc inclinatio potentiæ eſt ad aliud non habitum, & principalius, quam ad illud habitum. Prima pars minoris probat eſt diſt. 2. q. 2. & ſecunda pars diſt. 3. q. 3. (A l. conuenienti.)

Secundo ſic. Sola intellectio compræhenſiua Dei repugnat intellectui creato, ſed alia de Deo ſub ratione immēſitatis eius poteſt eſſe non compręhenſiua eius: ergo, &c. Minor probatur, quia actus compręhenſiuus obiecti infiniti eſt infinitus intēſiue, quia eſt ita perfectus in ratione actus, ſicut obiectum in ratione obiecti, & ideo ſimpliciter adæquatus, ſed obiecti, vt immenſi, poteſt eſſe actus non infinitus: quia ſicut obiectum poteſt eſſe ſimpliciter perfectius actu, & hoc ſub illa ratione, ſub qua eſt obiectum actus: ita, & infinitum ſiue infinitate actus.

D Confirmatur, quia non apparet quare circa obiectum ſub ratione infinitatis non eſſe poſſet, vel haberi actus perfectior in vno, & minus perfectus in alio.

Ex hac parte minoris improbata improbatur concluſio correſpondens. Primo ſic, nominātem obiectum ſub aliqua ratione non oportet compræhendere illud ſub illa ratione: ſed ſufficit, quod diſtincte appręhendat illud. Intellectus creatus poteſt ſic appręhendere Deum ſub ratione immēſitatis, vt patet ex rationibus iam poſitis, igitur, &c. Maior probatur, quia Adam impoſuit nomina propria diuerſis ſpeciebus animalium Gen. 2. Et tamē nō compręhendit illas, quia tunc æque perfecte nouiſſet eas ſicut anima Chriſti, quod non tenetur.

Tertio quia ſignum naturale verius ſignificat, quam ſignum ad placitum, intellectio creata poteſt eſſe ſignum

E naturale Dei ſecundum rationem immenſitatis illius, igitur ſic intellectus poteſt imponere ſignum ad placitū ſibi ſub illa ratione. Minor probatur quia intellectio, vt eſt obiecti, eſt naturale ſignum eius primo perihermenias. Paſsiones ſunt notæ rerum, & naturaliter, & hoc iō quia propria intellectio eſt propria ratio obiecti. Probatū (Cap. 1.) eſt etiam prius quod aliqua intellectio creata poteſt eſſe ſub ratione immenſitatis.

Secundo quia nomen quodcunque eſt ſignum finitū, etiam ſi imponatur a Deo ſibi ſecundum rationem immēſitatis ſuę, ergo ad hoc vt ſit alicui intellectui ſignum nō oportet, quod illud habeat intellectionem infinitam. Poſſet igitur Deus quocunque nomine nominari ab intellectu finito, immo plus non poteſt Deus ſe nominare aliquo nomine, ita excedente nomen, quo nominabilis eſt a beato, quantumcunque compręhenſio Dei excedit appræ- (A. l. quam.)

hen-

hensionem beati. Nec mirum, quia nec necessario in nobis est proportio nominis ad nomen in significando sicut intellectionis ad intellectum imponentis, vel dicentis, & ideo nomen ab vtrolibet impositum potest esse signum ambobus, ergo ita hic, nomen impositum a Deo comprehendente potest esse commune sibi, & beato, quia tantum finite significat, nec per consequens infinitam intellectionem in vtente requirit.

A. l. intellectionem. A. l. vtentis

Quarta pars minoris licet sit in se vera, tenendo, quod viator non potest habere proprium conceptum quidditatiuum de Deo, & beatus nomen imponit ad significandum conceptum proprium qualem habet de Deo; tamen arguitur, quod repugnat dictis illius alibi. Primo sic concedit .n. viatorem aliquem conceptum quidditatiuum posse habere de Deo & patet, quod alias nullum posset habere qualitatiuum, vel relatiuum de ipso. Nam conceptus qualitatiuus semper requirit conceptum quidditatiuum, cui insit, sed secundum ipsum non potest haberi conceptus quidditatiuus de ipso communis Deo, & creaturę, igitur erit proprius. Nam simpliciter primo diuersus a conceptu creaturæ, ergo nomen impositum a beato ipsi Deo sub propria ratione non sic erit viatori, sicut nomen coloris cæco nato.

Quære Hē. quoli. 5 q. 1. & quoli. 13. q. 1.

Si dicatur, quod non potest viator Deum intuitiue intelligere sicut beatus.

Hoc non obstat, quia nunquam per nomen fit cognitio intuitiua rei significatę, sed tantum quædam rememoratio ad considerandum rem prius notam. Apparet in exemplo. Nam cæcus non natus, qui aliquando vidit colorem, bene vtitur nomine coloris tanquam signo communi sibi, & videnti, quia vterque per rememorationem potest intelligere colorem, licet cęcus nunc non posset intueri colorem.

Secundo sic, obiectum perfectum potest facere in intellectu proportionato quemcunque conceptum realem possibilem haberi de se. Hoc probatur, quia etiam hoc potest obiectum minus perfectum. Sed essentia diuina, secundum illum in intellectu proprio non potest causare nisi vnicum conceptum realem, alij autem si habentur, habentur per negationem sui intellectus, ergo vnicus conceptus realis est possibilis de illa essentia, igitur si habet aliquem conceptum de Deo, ille erit proprius. Nec accipitur in illa ratione conceptus pro actu concipiendi, sed pro obiecto formali terminante actum. Huius rationis, licet maior videatur probabilis, tamen negaretur de intellectu proportionato, i. infinito, quia ille est comprehensiuus vnico conceptu, & ita non capax multorum de obiecto sicut intellectus non comprehensiuus, negaretur etiam de quocunque intellectu, intelligendo de obiecto immediate in se mouente, quia ipsum propter perfectionem suam non moueret ad conceptus imperfectos possibiles haberi de se, per motionem aliorum obiectorum imperfecte docentium in cognitionem eius.

A. l. conuertitur.

AD QVÆSTIONEM præmitto quædam. Primo quod nomen quodcunque aliquid significans, quod huic soli potest inesse potest dici proprium nomen huic, sed simpliciter nomen proprium huius non est nisi, quod primo significat hoc sub ratione propria, quia solum illud est proprium signum vocale huius.

Secundo præmitto, quod nominari ab aliquo potest intelligi dupliciter, vel vt nomen imponente, vel vt nomine vtente: & vtrunque dupliciter, scilicet perfecte, vel imperfecte. Perfecte vti nomine est non tantum, vti nomine, vt re quadam naturali formando, scilicet sonum illum, sic enim potest auis edocta formare, sed est vti nomine, vt signo non tantum conceptus possibilis haberi ab aliquo per illud nomen, sic posset latinus aliquod verbum hebreum proferre hebræo, nesciens quid diceret, sed vt signo conceptus habiti ab vtente, vt sic perfecte vti nomine sit illo vti, vt signo conceptus proprij expræssiuo: vti autem illo, vt quodammodo causa similis conceptus habendi ab audiente per rememorationem non est necessarium ad perfecte vti simpliciter, sed ad perfecte vti illo, vt signo communi inter duos. Et ideo requiritur ad hoc, quod est vti nomine perfecte moraliter, quia requirit ad vtendum nomine ad finem debitum, & hanc vtraque; perfectionem tangit Augustinus super Ezechiel. 13. Verba

F institutæ sunt, per quæ in alterius notitiam quisque cogitationes suas proferat. Per quę quisq; cogi. suas proferat ecce perfectio prima. In alterius notitiam, Ecce secunda. Intellige, alterius, vel quasi alterius, quia quandoque aliquis seipsum loquendo efficacius ducit in intelligendo per rememorationem quam sine loquela intelligeret, & in notitiam non tunc nouam, sic loquimur Deo orando.

a. l. in Ezechi. ... Augustinum & Aristotelem.

Item de prima perfectione, cogitationes suas. Distingue, vel habet conceptum ita proprium sicut nomen significat & tunc significat perfecte, cogitationes suas. Vel habet minus proprium, vel confusum, vtpote non habens nisi conceptum animalis, proferat hanc vocem, homo, intendens illud exprimere audienti, quod alij concipiunt per nomen, & ad quod est impositum, sciens ipsum esse impositum alicui speciali sub animali, quod tamen non intelligit in particulari, sicut significatur per hoc nomen. Est

a. l. subdistinguo. a. l. quantum.

G igitur hic ordo, vti nomine, vt re tali, vlterius vt signo ad placitum alicuius, cuius tamen nullum conceptum habet vtens nisi in hoc vtilissimo, quod est aliquid significatum hoc nomine.

Tertio vti nomine vt signo alicuius cuius conceptum vniuersalem tantum habet, vt ens, intendit tamen illud exprimere, vt significatur per nomen, licet illud sic in particulari non concipiat.

Quarto vti nomine, vt signo expressiuo proprij conceptus in particulari, & semper hic prior gradus est imperfectior respectu posterioris. Primus igitur est imperfectissimus, vltimus simpliciter perfectus.

HIS PRÆMISSIS ad quæstionem sit prima conclusio, quod possibile est Deum simpliciter nomine proprio nominari a viatore imperfecte secundum tres gradus primos prædictos. Concl. 1.

H

Secunda conclusio est non est hoc possibile perfecte, scilicet secundum quartum gradum. Concl. 2.

Tertia conclusio est qualiter de facto a nobis nominatur. Prima probatur, quia si non, hoc esset quia non potest habere conceptum proprium de Deo, & oportet rem sic concipi sicut nominatur, sed ista secunda est falsa. Probo, de nulla substantia habemus conceptum proprium, & per se, si igitur non est possibile distinctius nominare quam concipere, sequitur, quod viator nullo nomine significat aliquam substantiam distincte, neq; vt vtens nomine, neque aliquod nomen impositum a viatore signabit aliquam substantiam distincte, consequens est falsum, igitur, & antecedens. Nam illa propositio prima, quod non intelligimus aliquam substantiam distincte, probata est supra dist. 3. Qualiter autem oppositum consequentis sit verum, quia hoc est præambulum ad propositum, declaratur primo de nominatione substantiæ, vtendo nomine imposito. Secundo de nominatione eius imponendo sibi nomen. Primum sic, hæc minor, per hoc nomen, homo, non intendimus tantum significare animal. Patet, sed aliquid sub animali distinctum ab æquo, & alijs. Vnde hec est nobis nota tanquam vera, homo per se distinguitur ab æquo, &c. Nec intendimus per hoc nomen significare aliquod accidens, vel aliqua accidentia, immo speciem in genere substantię tantum: vnde hæc est nobis vere cognita, homo per se distinguitur a quocunque accidente distinctione etiam maxima, quia secundum genus generalissimum, nec intendimus significare aliquam descriptionem, ex animali, & accidente vel accidentibus, immo aliquid per se vnum, & in se natum habere vnum per se conceptum diffinitiuum. Maior, quod autem intendimus significare sub propria rationem, nec tamen illud si intelligimus, nominamus imperfecte secundum tertium gradum, & modum, vt dictum est prius, quare, &c.

Concl. 3.

I

q. 1. & 3.

Vt inquit Ari. 1. Posse c. 29.

K

Consimiliter patet de impositione sicut de vsu. Sicut enim si Adam intelligens hominem sub propria ratione imposuisset sibi nomen proprium, quo ego vtens intendo illud significare, sicut nomen est sibi impositum, de quo tamen non habeo conceptum nisi in vniuersali imperfectum, vel per accidens, vel in quadam descriptione. Sic si idem nondum nominatum sicut intelligerem, possem sibi nomen imponere, intendens per illud nomen sic ipsum significari, sicut nunc intendo per nomen significare ab alio sibi impositum, & hoc modo licet quandoque imponens

ponens non habuit conceptum de re nisi in quadam descriptione, quam significat etymologia nominis, non tamen impositum est nomen ad significandum illam descriptionem, sed illam substãtiam, cuius est illa descriptio, sicut hoc nomen, lapis, non est impositum ad significandum actionem istam, lædere pedem, quia tunc lapis per se esset in genere actionis, sed imponitur illi substantiæ sub propria ratione, cuius est hæc descriptio, lædẽs pedes. Hoc patet etiam, quia eidem quandoq; imponũtur multa nomina secundum multas proprietates non ab eadem proprietate, sed alia vt lapis, petra. Nec imponuntur illis proprietatibus, quia tunc non essent eiusdem per se in numero, immo nomen vnũ alicuius esset de genere actionis, aliud alicuius de genere passionis, vt petra pede trita.

Solutiones argumẽtorũ principalium, & alia notanda q̃re in Reportatis di. 2. q. præsentibus. M. Lucta.

Pater, igitur, quod alia est ratio a qua nomen imponitur, & hoc significat etymologia. Alis cui imponitur, & ita licet imponens non habuit distinctum conceptum, nisi rationis a qua imposuit, non tamen illi nomen imposuit, sed illi substantiæ, cuius est hæc descriptio, & hoc sub propria ratione, quam tamen non sic intelligit, & per consequens iste nominat, vt imponens imperfecte secundum tertium gradum.

DISTINCTIO. XXIII.

Prædictis adijciendum est, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum persona secundum quod dicit aliquid commune patri, filio, & Spiritui sancto, dicat præcise aliquid secundæ intentionis.

IRCA istam dis. 23. quæro vnũ: Vtrum persona secundũ, q̃ dicit aliquid commune patri, filio, & Spiritui sancto, dicat præcise aliquid secundę intentionis.

Arg. 1. Quod non probo, quia persona est terminus productionis realis, et adoratur, secunda intentio non terminat productionem realem, nec adoratur, ergo, &c.

Arg. 2. Præterea. Trinitas in diuinis non est tantũ conceptuũ, sed rerum contra errorem Sabellij.

Ratio ad opp. Contra omne commune pluribus vniuocum, & distinctum, & plurificatum in eis dicitur de eis secundum aliquam rationem vniuersalis persona est commune vniuocum patri, & filio, & Spiritui sancto, & plurificatum in eis etiam secundum August. 7 de Trini. c. 4. & 6. ergo dicitur de eis secundum aliquam rationem vniuersalis. Et si dicatur aliquam intentionem secundã vere est in diuinis aliqua ratio vniuersalis, quod non videtur inconueniens. Si vero dicat intẽtionem primã erit in diuinis vniuersale reale commune, & ita aliqua realitas potentialis, quod videtur inconueniens.

Aegidius, & Henri. HIC DICITVR quod persona tantum dicit intẽtionem secundam, quia sicut indiuiduum reperitur communiter in omni natura substantiali, & persona in natura intellectuali, sed indiuiduum, & suppositum dicunt tantum rem secundæ intentionis, ergo, & persona dicit tantum rem secundæ intentionis.

Confirmatur ratio, quia natura, in qua sunt ista, vt essentia, non est de per se ratione istorum. Ponitur enim in diffinitione istorum, vt additum, igitur non variat rationes formales istorum.

Item omne commune dictum de pluribus dicitur de eis secundum rationem alicuius vniuersalis, ergo si persona significet rem primæ intentionis communem tribus, illa dicetur de eis sub ratione generis generalissimi, aut alicuius intermedij, aut secundum rationem speciei specialissimæ, quorum opposita sunt manifesta. Quod nõ sit species specialissima, manifestum est, quia tunc sequeretur, quod duę erunt quasi species specialissimę respectu

A earundem personarum. Deitas enim secundum Damasc. ca. 5. notat quasi speciem circumplectiuam hypostaticon, & persona etiam notabit speciem specialissimam respectu earundem, ergo &c.

Additur huic opinioni, quod licet persona dicat aliquid secundę intentionis, & non tamen dicitur illud in abstracto, sed in concreto, & ideo potest prædicari de re primę intentionis, & supponere pro ea.

Exemplum. Species est secunda intentio, ibi accipitur species pro ipsa intentione in se, & species prædicatur de pluribus differentibus numero, ibi accipitur species pro re quam denominat. Non enim prædicatur hic, hęc intentio species de pluribus, vt videtur, sed homo, vel asinus de quibus dicitur hæc intentio.

B CONTRA illud, & primo contra opinantẽ, quodcunque a formalibus constitutiuis aliquorum potest abstrahi aliquod commune primę intentionis, pari ratione, vel maiori potest abstrahi aliquid commune a constituitis per illa. Personę autem diuinę secundum istos constituũtur per relationes formaliter, ab illis autem constitutiuis potest abstrahi aliquid commune reale primę intentionis. Paternitas enim est relatio, filiatio est relatio, & hoc vni voce sumendo relationem, quia potest esse certitudo de conceptu relationis ad intra, dubitãdo de quolibet conceptu speciali, & talis sic certus non tantum habet certitudinem de voce, sed de conceptu aliquo, ergo conceptus ille de relatione in communi alius est a conceptu illius in speciali. Ergo multo magis a constitutis per istas relationes poterit abstrahi aliqua res primæ intentionis. Assumptum autem de vniuocatione relationis magis patebit in

C ferius in itaq.

Contra opi. in se, quia omnis intentio secunda est relatio rõnis, non quæcunque, sed pertinens ad extremum, vel actum intellectus compõnẽtis, vel diuidentis, vel saltem conferentis vnum ad alterum. Hoc patet, quia intentio secunda secundum omnes causatur per actum intellectus negociantis circa rem primę intentionis, qui non potest causare circa obiectum, nisi tantum relationem rationis. Persona autem non dicitur relationem rationis, & pręcipue non dicit relationem pertinentem ad actum intellectus comparantis. A.I. statim arguendo. Vide in Reportatis di. 25. q. 2.

Quod autem non dicat aliquam relationem rationis videtur, quia tunc saltem necessario coexigeret correlatiuum ad quod referretur, quia impossibile est intelligere relationem, & non esse ad aliquem terminum, & correlatiuum.

D Sicut omnis intentio secunda requirit correlatiuum ad, quod refertur, vt species respicit genus pro suo correlatiuo, & particulare vniuersale pro suo correlatiuo, & sic de alijs: persona autem non dicitur alicuius persona: vel saltem non dicit extremum intellectus conferentis.

Tertia ratio, quod dicit intentionem relatio rationis: quia extremum inquantum vno modo dicit intẽtionem primam, concede, quod negotiationem duplicis incõmunicabilitatis per se generat vltimate, igitur non intentio secunda.

Contra, negatio est non ens incommunicabile dignitatis. Respondetur vltra essentiam connotat de modo positiuo, quod sequitur communicabilitas.

Dubium est, si persona illum per se significat: si non,

E tunc est tantum commune negatiuum, si sic, quomodo illud non vniuersale nec includit, quia illa sequitur oẽm primam negationem, nõ sequitur, modus positiuus, quomodo contrahitur ad vltima distinctiua.

Item duco rationem eorum ad oppositum, quia vnitas est passio entis, sicut patet. 4. Meta. Et per consequens cõsequitur rem ex natura rei, & maxime est verum de illa vnitate, quæ est vera vnitas: cuiusmodi est vnitas indiuidui, ergo talis vnitas non dicit intentionem secundam. Et sicut non vnitas in communi, ita nec vnitas in natura intellectuali: si igitur persona dicat vnitatem in natura intellectuali, sicut indiuiduum in communi: sequitur oppositum conclusionis eorum. Tex. 3. & inde.

Pręterea. Contra rationem secundum Aug. de doctrina Christiana, & ponitur in litera di. 1. & di. 25. primi li. Dicit, quod res quibus fruendum est sunt pater filius, &

Spiri-

Spiritus sanctus, vnde secũdum ipsum tres personæ sunt tres res, res autem non videtur dicere secundam intentionem, & tamen est commune tribus personis, & numeratur in eis, ergo non oportet dicere personam significare secundam intentionem, quia est commune numeratũ in multis. Magister etiam dist. 25. cap. 8. Exponit tres personas per tres subsistentias, vel tres subsistentes, subsistentia autem non videtur significare rem secundæ intẽtionis, & tamẽ est cõmune tribus, & numeratur in eis.

Item prædicta opi. quærit quomodo persona possit vni voce prædicari de pluribus indiuiduis, nisi sit vniuersale, sed eandem difficultatem petit de relatione, & eodem modo sequitur. Magis enim videtur, quod a constitutis possit abstrahi commune, quam a constituentibus, sed quo modo potest abstrahi aliquod commune primæ intẽtionis: & tamen non vniuersale reale dicetur di. 26.

Præterea. Contra additum arguo sic. Adiectiuum non determinat aliquid, nisi illud ad, quod terminatur eius dependentia, sed adiectiuum non potest terminare depẽdentiã alterius adiectiui, quia æqualiter dependent, & ambo sunt æque dependentia, ergo neutrum determinat alterum, ergo si hoc nomen, persona sit tale concretum, non potest terminare dependentiam alterius, cuiusmodi est ille terminus numeralis tres. Igitur non bene diceretur, quod sunt tres personæ, nisi intelligẽdo aliquod substantiuum, quod determinetur per vtrunque adiectiuũ: sed non est dare aliquod substantiuum tale subintellectum, ergo, &c.

☞ Non potest terminare dependentia alterius adiectiui cuiusmodi est terminus numeralis tres. Igitur nec per ipsum determinatur. Respõdeo. Multa sunt concreta, quæ non sunt adiectiua sicut causa, genus, species. Contra adiectiuum arguis, non contra concretum.

AD QVÆSTIONEN respondeo, quod accipiẽdo diffinitionem personæ, quam ponit Ricar. 4. de Trini. cap. 22. Quod est intellectualis naturę incommunicabilis existentia, per quam diffinitionem exponitur, vel corrigitur diffinitio Boetij dicentis, quod persona est rationalis naturæ indiuidua substãtia, quia sic sequeretur animã esse personam. Et deitatem esse personam. Et etiam non conueniret proprie Deo, quia indiuiduũ non est nisi vbi est diuiduum, quod non conuenit Deo. Similiter tantum proprie nomen personę conueniret homini, qui consimiliter solus proprie dicitur rationali. Quod est inconueniens. Dico, quod nihil proprie est in hac diffinitione Ricar. Quòd significet intentionem secundam. Quia ex natura rei sine omni operatione intellectus est in patre natura intellectualis, & entitas incommunicabilis. Ista autem incommunicabilitas duplex est, quod potest intelligi ex supradictis in di. 2. Quia communicabile pluribus dicitur dupliciter. Vno modo dicitur communicabile pluribus, quod est idem cuilibet eorum, ita quod quodlibet sit ipsum. Sicut vniuersale dicitur communicari suis inferioribus. Alio modo communicatur alicui vt forma, qua aliquid est talem secundum ipsum, sed non est ipsum, vt anima communicatur corpori, & vtroque modo deitas est communicabilis, & neutro modo persona est communicabilis. Deus habet vnam incommunicabilitatem, anima aliam, diuinitas vtramque. Et ita secundum est incommunicabilitas pertinens ad rationem personæ, propter quod anima separata, licet habeat primam incommunicabilitatem, tamen non est persona, quia non habet secundam: & vtraque incommunicabilitas requiritur ad rationem personæ, & est in re ex natura rei, & ita nihil de ratione personæ dicit intentionem secundam.

Li. de duobus naturis & vna persona Christi

Incommunicabilitas duplex.

☞ Contra istud potest obijci, quia secundum istud videt͗, quod persona tantum significet duplicem negationem duplicis communicabilitatis.

ITEM ARGVO sic. Si persona dicitur formaliter incõmunicabilitatem, ergo formaliter dicit negationem: sed negatio est secunda intentio, cum sit ens rationis, ergo persona dicit rem secundæ intentionis, quod est propositum.

Respondeo, quod persona non tantùm dicit incommunicabilitatem, sed dat intelligere naturam intellectualem in qua est, sicut indiuiduum naturam in cõmuni. Dubito tamen, si dicat existentiam formaliter cum duplici incommunicabilitate, aut dicat tantum formaliter incommunicabilitatem, & existentiam in concreto tanq̃ modũ habẽdi naturã, vt sit sensus. Persona est incommunicabilis habens existentiam in natura intellectuali, & posito, quod sic esset. Adhuc dico, quod persona non dicit intentionem secundam, quia secunda intentio solum causatur per intellectum negociantem circa obiectum. Quidquid igitur mouet intellectum ad intellectionem ante negociationem non est intentio secunda, sed res mouens intellectum mouet ad negotiationem sui obiecti ante negotiationem intellectus: quia negatio talis consequitur rem ex natura rei ante negociationem, & hoc ideo est, quia vnũ oppositorum mouet ad notitiam sui oppositi ante negociationem intellectus. Propter quod dicit Philosophus, q̃ eadem est scientia oppositorum, ideo quamuis ponatur personam tantum dicere formaliter negationem, non tamen intentionem secundam, quia negatio, quæ consequitur ex natura rei, non est secunda intentio, & pręcipue negatio in genere, cuius est incommunicabilitas. Quando igitur dicitur, quod negatio est ens rationis, dico, quod est negatiua entitas ex natura rei, sicut enim Sortes est homo ex natura rei, ita est non asinus ex natura rei. Sunt autem negationes in intellectu entitates, quia prima motio intellectus non ante affirmationem, sed negotiationem, est ad appræhensionem negationis. Sic igitur teneo, quod persona non sit nomen secundæ intentionis, sed primæ, & quod formaliter significet duplicem negationem communicabilitatis, & quod importet naturam intellectualem. Et forte formaliter etiam importat existentiam personæ, & tunc non tantum negationem communicabilitatis importat, sed etiam positiuum aliquod, vel forte non dicit formaliter existentiam, & tunc de formali significato est tantum duplex negatio, dans intelligere duplex positiuum, scilicet naturam, & modum habẽdi naturam. Et per hoc quacunque via data. Patet ad argumenta, quod si persona dicat existentiam in abstracto, & modum habendi naturam in concreto est formaliter positiuum, & tunc persona est formaliter existentia incommunicabilis habens naturam intellectualem. Si autẽ tantum formaliter importat negationem, tunc connotat existentiam in natura intellectuali, & sic stat pro isto, quod est incommunicabile, & sic adoratur, & est termin⁹ productionis realis.

De hoc in 3. di. 1. Clarius habet.

1. To. c. 11.

Ad aliud argumentum patet di. 25. alibi.

Et si hoc sit verum, tunc videtur dubium, quomodo negatio possit esse communis tribus personis, nisi affirmatio aliqua sit eis communis, propter quam insit eis talis negatio, quia negatio non videtur tribus conuenire, nisi consequatur affirmationem, non est autem deitas ista affirmatio, quia ipsa non numeratur in tribus, ergo oportet dare aliquod commune positiuum prius ab eis abstractũ, quam sit negatio talis, & tunc habetur propositum. Si etiam dicat persona talem negationem præcise, non videtur dicere totam rationem personę, quia persona dicit rẽ ad dignitatem, vel ad perfectionem pertinentem, negatio autem nullam dignitatem, vel perfectionem ponit. Videtur etiam, quod dicat relationem rationis per hoc, quod suum oppositum, scilicet communicabile tantum dicit relationem rationis in essentia diuina. Est enim essentia cõmunicabilis filio, & tamen essentia non refertur realiter ad filium, ergo Incommunicabile dicit relationem rõnis.

Ad primum istorum dico, quod ab vltimis distinctiuis, & constitutiuis personarum nihil potest abstrahi commune dictum de eis in quid, quia illa sunt prima diuersa, idest nihil idem realiter includentia. Tunc enim esset quęrere de eis per quid distinguerentur. Et ideo omne commune abstractum ab eis, vel est conceptus omnino negatiuus, vel saltem non est quidditatiuus conceptus vnius rationis, certum est autem, quod aliqua negatio communis potest abstrahi ab illis vltimis, & hoc vnius rationis, quia negatio est vnius rationis per hoc, quod repugnat affirmationi vnius rationis. Quibuscunque igitur repugnat affirmatio vnius rationis, conuenit negatio vnius rationis, & ita tribus personis, & etiam distinctiuis illarum vltimis potest competere negatio aliqua communis. Si illa dicatur

esse

esse incommunicabilitas, & si ponatur incommunicabilitatem solam esse de per se ratione constitutiui personę, ita ꝙ personalitas sit incommunicabilitas subsistentis in natura intellectuali, & ita omni alia præter primum sint addita in ratione personæ, tunc persona proprie non diceret aliquem conceptum propriæ positiuum.

Sed tamen non dicet aliquem conceptum secundę intentionis. Omnis enim conceptus est intentionis primæ, qui natus est fieri immediatè a re sine opere, vel actu intellectus negociantis, qualis est conceptus non tantum positiuus, sed negatiuus.

Tamen dubitatur, quomodo potest negatio esse communis sine positiuo, cui insit,

Respondeo, quantumcumq; diuersis, si nihil etiam cõmune haberent, potest esse negatio communis: sicut non Sortes est commune vniuocum ad oĩa alia a Sorte, entia, & non entia. Et licet illa, quibus negatio est cõis habeant aliquod positiuum commune, non tamen oportet, ꝙ per illud cõe insit eis negatio communis, non rationalitas.n. conuenit vltimæ differentiæ asini, & equi, & non per aliquid cõe in illis, quibus conuenit ista negatio, quia vel nihil est cõe differentijs vltimis, vel si entitas est eis cõis, nõ propter entitatem conuenit eis talis negatio, sicut nec ꝑꝑ entitatem repugnat eis talis affirmatio. Et sic dicendum, ꝙ maior est falsa, quia negatio est vnius rationis, quia opponitur affirmationi vnius rationis, & non quia consequitur affirmationem vnius rationis. Nõ homo enim est vnius rationis, quia homo, cui opponitur, est vnius rationis, & non quia consequitur affirmationem vnius rationis. Non homo enim cõe est enti, & non enti, quibus nihil affirmatiuum, siue positiuum est cõe. Cum secundo objicitur, ꝙ negatio non dicit aliquid ad dignitatem pertinens, & ad hoc etiam possunt adduci rationes ad principale, quia negatio non adoratur, nec etiam est terminus actionis realis. Posset dici, ꝙ negatio in genere differt a negatione extra genus, & a priuatione. Priuatio quippe requirit subiectum aptum, vel secundum se, si est priuatio secundum se, vel secundum genus, si est priuatio secundum genus. sicut talpa dicitur cæca. 5. Metaph. c. de priuatione. Negatio extra genus absolute nihil requirit, quia æqualiter dicitur de ente, & de non ente. Negatio autem in genere quasi medias, quia requirit subiectum, de quo dicatur, non tamen aptitudinem ad formam talem forte negationem importat diuersitas, de quo alias, quia negat identitatem, vel notat non identitatem talem in ente, ergo talem potest nominare incõicabilitas, vt importatur in persona, quia notat negationem duplicis cõicabilitatis in natura intellectuali, nec tamen dicit aptitudinem ad aliquam cõicabilitatem, sed negationem illam in natura positiua intellectuali, & ita dicit aliquid pertinens ad dignitatem, non ratione significati, sed ratione connotati, & subiecti, & sic posset concedi personam generari, & adorari, sicut cęcus ambulat, vel amatur, nõ ꝙ cęcitas sit ratio ambulandi, sed ꝙ illud, in quo est talis priuatio, sit subiectum respectu talis prædicati.

Tex. 27.

Cum arguitur de communicabili, & incommunicabili: dico, ꝙ vnum oppositum potest esse relatio rationis, & alterum relatio realis, vel saltem negatio, vel priuatio realis alicuius relationis, sicut idem perfecta identitate dicit relationem rationis. 5. Metaph. c. de eodem, & tamen diuersum, quod negat istam identitaté, conuenit rei absque actu rationis, & intellectus. Et ratio est, quia licet aliquid non conueniat rei, nisi ex opere, vel actu intellectus, tamen potest repugnare rei ex sa sine actu intellectus. Sic Sorti vniuersalitas repugnat, quæ tamen non conuenit homini nisi per actum intellectus operantis, & negociantis circa hominem.

Tex. c. nõ habente.

Et si igitur communicabilitas dicat tãtum relationem rationis in essentia, tamen potest repugnare personæ ex aliquo quod est in re, & propter idem potest sibi incommunicabilitas competere.

Ista igitur via supposita sicut certa, quòd a personis potest abstrahi aliquis conceptus negatiuus negationis in genere, & hoc non solum a personis, quasi constitutis, sed etiam a formalibus constitutiuis earum. Est dubitatio vlterior. Vtrum tale commune solummodo negatiuum sit abstrahibile ab eis, vel aliquod commune positiuum. Et videtur, quòd oporteat ponere aliquod positiuum possibile abstrahi ab eis propter verbum Aug. de Doctrina Christiana. Et verbum Magistri in litera di. 25. quæ adducta sunt contra opinionem. Potest dici, quòd ab indiuiduis non tantum potest abstrahi species, quæ dicit quidditatem indiuiduorum, sed etiam aliquid quasi proprium.

Tex 5. & 10. Cap. 4. & inde lib 5. Tex. 12.

DISTINCTIO. XXIIII.

Hic diligenter inquiri oportet, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum in diuinis sit proprie numerus.

CIRCA istam distinctionem vigesimam quartam quæro. Vtrum in diuinis sit proprie numerus.

RESPONDEO aut ponitur, quòd numerus habeat vnitatem formalé respectu cuius formalitatis vnitates sunt materiales, & sicut materia illius formæ. Aut ponitur, quòd numerus est tantum vnus aggregatione vnitatum, sicut aceruus lapidum dicitur vnus aggregatione lapidum. Quod horum verum sit, alias videbitur, quando tractabitur de numeris.

Quęre HE. quoli. 5. & 6.

Quęre hic in Reportatis ad hoc.

Primo modo dico, ꝙ in diuinis non est numerus, quia quælibet persona diuina est infinita, & quælibet proprietas personalis est eadem infinito. Sed nihil quod est ex se formaliter infinitum, vel idem infinito, est potẽtiale, vel pars alicuius, quia tunc esset aliquid maius infinito, quia totum esset maius infinito, si tamen pars eius esset infinita. Et ideo illam positionem tenendo non erit numerus in diuinis.

Sed qd de continuis.

Si secunda positio vera est, scilicet quòd numerus est tãtum vnus aggregatione vnitatum, cum aggregata sint simpliciter diuersa, ita quod nõ faciunt, nec sunt aliquid per se vnum, immo sunt minus vnum, quàm illa, quæ sunt vnum per accidens, & quæ sunt in diuinis sunt idẽ alicui vere vni, quod est essentia, sequitur, quod nulla est aggregatio ibi rei ad rem. Et ita nullus est numerus secundum istam secundam positionem.

Si tamen numerus habeat esse in intellectu tãtum simul concipiente plura vna, vel plures vnitates, cum intellectus aliquis possit concipere tres personas simul, vel vnam solam, non concipiendo tres personas, & non sit conceptus ita perfectus concipiendo vnam personam, sicut concipiendo tres personas, vnde aliqui distincti articuli fidei respiciuntur distinctas personas, posset poni, ꝙ ibi est vnus numerus, quasi vnus conceptus totalis Trinitatis in intellectu.

Sed omittendo de numero, an sit in intellectu, & loquendo de numero in re. Dico quòd numerus simpliciter non est in diuinis, tenendo alterutram illarum duarum opinio. primarum, conceditur tamen ibi numerus secundum quid, scilicet cum hac determinatione personarum, quia ibi fit abstractio illius a numero, quod non dicit imperfectionem, scilicet distinctionem ab eo, quod notat imperfectionem, aut in vtroq; numerorum, aut saltem in altero, scilicet a potẽtialitate, si numerus est vnus secũdum formam, vel a diuersitate, si numerus est vnus per aggregationem vnitatum plurium, bene tamen ibi conceditur distinctio, sine diuersitate, vel potentialitate, vel etiam aggregatione, quia dicunt imperfectionem aliquam in vnitate.

CIRCA ILLVD decimo Metaphysicæ de vno, quòd constituit numerum &c. vnum apud intellectum vnitate, & primitate ordinis potest habere rationem mensurę secundum rationem: numerus est tale vnum per distantiam certam vnitatis vltimæ a prima, igitur numerus

est mensura secundum rationem, sic forte diceret. Augu. F de tempore.

Contra mensuratum secundum aliquid sui mensuratur, si secundum quantitatem, ergo ipsum in se est quantum distinctum.

Tenendo communem viam, dico, quòd de ratione numeri sunt tria. Primum est, quòd vnitates, quæ sunt partes numeri sunt vnius rationis, & non tantum conceptus vnus, sed singularia eius hinc, & inde sunt vnius rationis. Secundum, quòd vna sunt distincta, ita quòd sic vnum non includat sic vnum, ideo vnitas naturę non facit numerum cum vnitate suppositi, nec cum vnitate formalitatis, quia natura in vno includitur, & aliud includit. Tertio requiritur, quòd in vtraque vnitate, vel vtroque numero sit potentialitas partis ad totum. Propter primum Deus non connumeratur creaturæ, quia illa vnitas singularis, quæ est in Deo existens non est eiusdem rationis cum alia, quia tunc contraheretur per infinitum, & ita Deus esset compositus. Propter secundum album, & dulce non sunt duo, tamen dulcedo, & albedo sunt duo. Ratio grammatica est, quia terminus numeralis adiectiuis determinat substantiuum, idest, subiectum. In primo notantur esse duæ vnitates distinctæ, in secundo est forma, & forma: propter idem albedineitas, & coloreitas sunt duo. Non tamen albedo, & color, quia sic vnum includit sic vnum, sicut album cum etiam includit vtramque naturam. G

Præterea. Posset etiam istorum assignari ratio, & distinctio per primum, quia vnitas suppositi, naturæ, & formalitatis non sunt vnitates vnius rationis, ideo natura connumeratur alij, propter tertium, nec intra, nec extra, H aliquid intrinsecum Deo est connumerabile, quia nec potentiale, tamen extendendo numerum ad distinctionem entium conceditur numerus in diuinis, & hæc duo, scilicet, entitas, & distinctio numeratorum requiritur ad numerum, sed non sufficit, ideo vbi propter ista sola ponitur numerus, imperfectæ ponitur, sic tres personæ.

Corollarium, ternarius lapidum est per se vnum secundum opinionem communem, ita quòd non tantum est hic, hic, hic, sed Trinitas personarum est tantum hic, hic, hic. Nec magis vnum alio modo diceretur, si numerus poneretur in intellectu, quia tunc concordaretur vtrobique.

Ioan. Can. prima c. 5. tamen duplex dicitur. Dam. c. 7.
1.Tri.c.5. Auic. 5. Metaphysicę.

Contra. Boetius. Hic est vere vnum, in quo nullus est I numerus. Item vnus est prius natura quam duo. Item pars quam totum. Item Auicen. secundum substantiam, aut secundum relationem.

Solutio. Vnum duplex synonymum, quod consequitur formam, & principium numeri, quid addit super vnū rationem mensuræ, & ideo est de genere quantitatis, & est aliud, quod consequitur formam propter materiam, sic duplex numerus. 5. Metaph. vel triplex formalis mathematicus, & sensibilis. Primus est ibi, & est ab vno, & seruat vnitatem, secundus non est ibi.

Respondeo, numerata sunt plura diuisa, vnde partes in toto non numerantur nisi in potentia, sed, quæ sunt nata cōtineri in vnitate vnius continui, omnia nata sunt esse vnū, & ideo vnius speciei, & in materia alia, & alia. K
A. 1. personarum. Aliter non est numerus simpliciter, sed cum determinatione formarum, in Deo nulla sunt diuisa ab inuicem per vnitatem essentiæ, per oppositum in specie immateriali est numerus formalis.

Item quodlibet est ibi quasi species, non aūt sunt plura sub eadem specie contenta, igitur tantum numerus secūdum quid, s. cum additione personarum, & attributorū, e. 1. species ita q si vnius speciei indiuisio prohibet, si diuisio essentiæ alia diuisio prohibet, conuenit tamen cum numero mathematico in aliquo, quia ab vnitate essentiæ, vt a radice oritur. Differt etiam, quia hic unitas non diuiditur, sed quasi specie distinguitur, In hoc conuenit cum numero formali, sed ille numquam radicatur in una forma singulari, & est ibi differentia p formas absolutas, hic uero nō.

Ad primum non est unum numero, quia non constituit numerum.

Ad secundum loquitur de numero cum determinatione, scilicet, personarum.

Ad tertium multitudo est nobis magis nota, & positione significatur, sed est unitatum diuisio, quæ est negatio unionis, ideo non est multitudo simpliciter, nisi cum determinatione: ę conuerso in Deo, licet secundum modum nominis significet negationem, illa tn̄ negatio non est ibi negans, & ita secundum rem uera positio, &c.

DISTINCTIO. XXV.

Præterea considerandum est, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum persona in diuinis dicat substantiam, vel relationem.

IRCA istam distinctionem vigesimamquintam quæro. Vtrū persona in diuinis dicat substantiam, vel relationem.

RESPONDEO sine argumentis, quòd persona nō dicit relationem propriam, quia hoc nomen, persona, est commune tribus, Secundum Aug. 7. de Trin. H cap. 7. Si tres personæ sunt, commune est eis hoc, quod est persona. & non communitate æquiuocationis, sicut hic homo est communis Sorti, & Platoni, hoc quidem est æquiuoce, quia pronomen hoc, quod demonstrat, hoc significat. Non ita huc, quia æquiuocum non numeratur in æquiuocatis Non enim dicuntur piscis, & sydus duo canes, quia numeratio alicuius in aliquibus requirit vniuocationem eius in eis. Persona est sic communis, quòd numeratur in eis. Nec dicit relationem communem, qđ probatur per Aug. 7. de Tri. ca. 5. Quòd pater non est persona filij, nec ē conuerso.

Et ista ratio potest deduci sic, ad quodcunque dicitur relatiuum inferius, ad idem dicitur relatiuum superius, licet non primo.

Exemplum. Si duplum est duplum dimidij, & hoc pri-
I mo duplum est multiplex dimidij, licet non primo, Et nō solum hoc, sed etiam vsq; ad generalissimum est relatiuum dimidij, licet non primo, idest adæquate, ergo si persona diceret relationem communem, tunc pater sicut est pater filij primo. Ita pater esset persona filij per se, licet nō primo, quod est falsum. Nec persona dic t substantiam secundam, idest quidditatem, quia illa non numeratur in tribus personis. Persona autem numeratur, secundum duas opiniones tactas in q. de persona di. 23. quia secundum vnam opinionem persona dicit negationem in genere communem tribus, & sic non significat substantiā, nec relationem, connotat tamen aliquid positiuum, & primo connotat illud, de quo prædicatur, puta patrem filium, & Spiritum sanctum non quasi ex primo intelle-
K ctu suo, sed sicut commune connotat inferius, pro quo supponit, Secundo connotat relationem, qua patri conueniat talis negatio communis, & filio similiter. Tertio, & vltimo connotat essentiam, quę licet sit in primo connotato, non autem est in eo ratio istius negationis.

Si autem teneatur alia opinio in q. illa de persona, scilicet, quod persona dicat aliquid positiuum abstractum a tribus, vt quasi proprium, non vt species, tunc dici potest, quod significat positiuum, sed nec substantiam, nec relationem, & hoc extendendo substantiam tam ad primam, quam ad secundam. Sed aliquod positiuum indifferens ad vtranque. Ratio enim subsistentis indifferens est ad absolutum, & relatiuum, tenendo personas diuinas esse relatiuas primo. Ex consequenti tamen dat intelligere sicut superius suum inferius illud, pro quo accipitur relatiuum superius, de quo dicitur persona, puta patrem, filium, & Spiritum sanctum. Et secundo ipsas

relatio-

relationes, & tertio essentiam. Ita quòd vtraque opin. A posita dist. vigesimatertia concordat in hoc, quòd persona de prima ratione sua non dicit relationem, nec substantiam, & hoc nec primam, nec secundam, sed secundum vnam opinionem dicit conceptum negationis in genere communis tribus, qui distinguitur in eis, secundum aliam opinionem dicit conceptum positiui communis di stincti in eis. Et secundum vtramque opinionem tale commune, siue positiuum, siue priuatiuum connotat sicut suum inferius illud, de quo formaliter dicitur, puta patrem, filium, & Spiritum sanctum. Et quasi secundo connotat formalia, distinctiua in eis. Et tertio essentiam communem in eis.

Sed obijcitur, quòd persona significet substantiam secundam, idest, quidditatem per hoc, quod dicit Aug. 7. de Trin. c. 4. quærendo, per hoc, quod est tres personæ, & re- B spondet ad q. illam, qua quæritur in diuinis quid tres, quid autem quæritur essentiam.

A.1. conne at essen- tiæ. Præterea. Dicit Aug. 7. de Trin. c. 5. quòd non est aliud Deum esse, & personam esse, ergo persona est meræ essentiale, & per consequens significat substantiam secundam, & quidditatem.

Ad primum respondeo, quòd quid quandoque quærit diffinitionem, quandoque quærit illud de quo aliquid dicitur. primum patet ex primo Topic. Diffinitio est oratio Cap. 4. Tex. 7. indicans quid est esse rei. Secundum etiam patet per Philosophum 10. Metaphysicæ totaliter quærêdum est quid vnum, quemadmodum, & quid ens, tanquam non sufficiens, quia hoc ipsum istius natura. Intendit dicere, quòd non sufficit dicere ipsum vnum esse principium, sicut aliqui antiqui Philosophi ipsum vnum esse principium dice- C bant, sicut Platonici, sed aliquid, de quo dicitur vnum. Et secundum hoc quæstio ista quid est elementum duplicem habet responsionem, vnam assignando elementi diffinitionem, aliam assignando illud, de quo dicitur elementum, puta ignis est elementum. Nunc autem catholicis confitêtibus tres, secundum canonicam epistolam Ioan. 5. c. quæsierunt hæretici quid tres, non interrogantes huius nominis diffinitionem, sed quid esset illud substantiuum, quod determinaretur per illud adiectiuum tres, siue de quo diceretur, & ad hoc bene respôdetur per hoc, quod est persona. Cum igitur accipitur, quòd quid quærit de essentia, non est verum generaliter, nec specialiter in proposito.

Ad secundum de Augustino patebit dist. sequenti, quod persona est ad se tam in se, quam in suis inferiori- D bus, licet non ita sit ad se, sicut essentia est ad se. Et hoc si ponitur diuinas personas esse constitutas in esse personali per aliqua absoluta. Si autem hoc non ponatur, difficile videtur exponere auctoritatem beati August. sed de hoc dicetur ibi.

☞ ET RELATIO infra suum genus non distinguitur nisi per illa, supra, quæ fundatur, & sic non est in ea veræ ratio vniuersalis, nisi quia super vniuersale fundatur exemplum de similitudine, & albedine. Omnis autem relatio diuina fundatur supra essentiam, quæ nullo modo potest habere rationem vniuersalis, quia natura vniuersalis est sola illa, quæ ex ratione quidditatis est na- Ca. 1. & 2. tura tantum, secundum Auicennam quinto Metaphysicæ non concernendo rationem vniuersalis, vel particularis, sed nata in se recipere rationem vtriusque singula- E ritatis per esse terminatam in supposito, vniuersalis vero per hoc, quòd est nata cadere in consideratione intellectus, vt vna secundum rationem, tamen applicabilis per prædicationem pluribus, in quibus est multiplicata. Essentia autem de se est singularitas quædam. Quamquam igitur relatio prædicetur vniuoce de paternitate, & filiatione, non tamen est vniuersalis.

DISTINCTIO. XXVI.

Nunc de proprietatibus personarum, quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus, aliquid loqui nos oportet, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum personæ diuinæ constituantur in esse personali per relationes originis.

CIRCA istam distinctionem vigesimamsextam quæro vnum. Vtrum personæ diuinæ constituantur in esse personali per relationes originis.

Arg. 1. Quòd non. Relationes originis sunt alterius rationis, sicut relationes specie differentes in creaturis. Quod apparet, plus enim differt paternitas a filiatione, quam filiatio a filiatione, vel paternitas a paternitate, ergo consutuita per eas formaliter differunt specie, personæ igitur differunt specie, & ita generatio est æquiuoca in diuinis, quæ improbata fuit dist. 7.

Arg. 2. Item qua ratione relationes originis constituunt personas, eadem ratione relationes communes constituerent eas, & ita eadem persona constitueretur duplici formali constitutiuo, quod est inconueniens. Consequentia probatur per hoc, quia relationes communes æqualem distinctionem requirunt in extremis, sicut relationes originis, & eodem modo stant cum vnitate essentiæ, ergo æqualiter distinguunt.

Arg. 3. Præterea. Relationes oppositæ de secundo modo relatiuorum possunt fundari in eodem, sicut voluntas mouet se, relatio autem mouentis, & moti pertinent ad secundum modum relatiuorum, ergo pari ratione relationes producentis, & producti, quæ pertinent ad eundem modum, possunt esse in eodem, & ita per eas non distinguuntur supposita.

Confirmatur ratio per Boetium, qui in fine libri sui de Trin. dicit, quòd relatio ista est quasi eiusdem ad se, ergo relationes istæ non distinguunt.

Ratio ad opp. Contra. Boetius ibidem. Substantia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem.

Opin. Præpositiui. RESPONDEO. Opinio quorundam est sicut Præpositiui, quòd personæ seipsis distinguuntur. Et ita non est quærere, quo formaliter distinguuntur, vel quibus constituuntur, quia non habent constitutiuum.

Confirmatur positio ista, quia persona diuina est æque simplex sicut essentia. Essentia autem propter sui simplicitatem seipsa distinguitur a quocunque, igitur & persona.

Item abstractum, & concretum idem significant, ergo paternitas, & pater, ergo dicere patrem distingui paternitate, est dicere seipsum seipso distingui.

Refellitur Pr. supertio. CONTRA ISTVD arguitur sic. Quæcunque non sunt primo diuersa aliquo sui distinguuntur, quia quæ se totis distinguuntur sunt primo diuersa. Si enim non sunt primo diuersa, sed aliquid idem entia: tunc non eo distinguuntur, quo sunt idem, sed aliquo sui, quo non sunt idem. Sed personæ diuinæ non sunt primo diuersæ, quia sunt eiusdem essentiæ, ergo adhuc est quærere quo distinguuntur.

Item plures proprietates sunt in eadem persona, sicut in patre innascibilitas, & generatio actiua, & distinguuntur hic secundum August. 5. de Trinitate, capit. 6. Vbi vult, quòd si pater non esset ingenitus, posset tamen esse pater, & e conuerso, ergo & si per impossibile vna

non distingueret patrem ab aliquo, posset alia distinguere, & e conuerso, ergo semper est aliquid, quo distinguitur pater a filio, ita quod non primo se toto.

Ité in patre est generatio actiua, & spiratio actiua, & spiratione actiua non distinguitur a filio, quia illa est in filio, ergo pater non seipso toto æque primo distinguitur, sed aliquo quod est in eo.

Item in præfatione de Trinit. dicitur: In personis proprietas, non autem persona est in seipsa hoc modo, sicut proprietas intelligitur esse in persona, ergo aliquo modo persona dici potest distingui proprietate formaliter, quomodo non distinguitur seipsa primo.

Heruę⁹ brio sequitur hãc viam.

ARGVITVR etiam ab alijs aliter contra ipsum, quia si pater se toto distinguitur a filio, pari ratione & a Spiritu sancto, & si eodem distinguitur ab vtroque, ergo eandem habitudinem habet ad vtrumq; igitur, & e conuerso vterque habet ad ipsum eandem habitudinem eiusdem rationis, sicut si Paulus est similis Petro, & Lino, ergo Petrus, & Linus habent similitudinem eandem, & relationem eiusdem rationis ad Paulum. Et tunc filius videtur distingui a patre relatione eiusdem rationis cum ea, qua distinguitur Spiritus sanctus a patre. Sed forte istud argumentum non concludit, quia quocumq; pater constituitur in esse personali, eo distinguitur primo personaliter a filio, & Spiritus sanctus non tamen sequitur e conuerso, quod filius, & Spiritus sanctus distinguerentur aliquo eiusdem rationis a patre.

Opinio D. Th. 1. par. sum q. 40. art. 2.

ALIA EST opinio communis, quæ dicit personas constitui per relationes.

Pro hac opinione allegatur auctoritas Christi in Euangelio Matthæi vltimi, sicut postea tangetur infra contra tertiam opinionem.

Adducitur ad hoc Boetius de Trini. qui multa videtur tangere de hoc. Et August. similiter 5. de Tri. c. 8. Quapropter illud præcipuè teneamus, quidquid ad se dicitur præstantissima illa, & diuina sublimitas substantialiter dici. Et paulopost: Quidquid ad seipsos de singulis dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur.

Et ibidem vigesimotertio de paruis: Quidquid ergo ad seipsum dicitur, Deus de singulis personis singulariter dicitur, idest, patre, filio, Spiritu sancto. Et ibidem cap. 11. vel vigesimoseptimo, Quod autem propriæ singula in eadem Trinitate dicuntur, nullo modo ad seipsa, sed ad inuicem, aut ad creaturam dicantur, & ideo relatiua nó substantialiter ea dici manifestum est. In his expresse videtur haberi, quòd omne dictum ad se conuenit tribus, & est commune tribus, & quidquid non est commune tribus, est relatiuum, vel relatio. Constitutiuum autem, & distinctiuum personæ non est commune tribus, ergo est relatiuum, vel relatio.

c. 8. de magnis.

Item Augustinus vndecimo de Ciuitate Dei, cap. 10. Deus est quidquid habet, excepto quòd vna persona dicitur ad aliam, & non est ipsa. Nam habet pater filium, nec tamen est ipse filius, & filius habet patrem, nec tamen est ipse pater.

Item Boetius de Tri. in fine: Ita igitur substantia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem. Et multa alia verba ibidem ad hoc.

Item Damas. cap. 1. Et quoniam pater, & filius, & Spiritus sanctus, secundum omnia vnum sunt præter ingenerationem, & generationem, & processionem. Et ibidem. cap. 10. In his solis enim hypostaticis proprietatibus abinuicem differunt hæ sanctæ tres hypostases.

Item Damas. 3. de Trinitate cap. 5. Differentiam autem, inquit, hypostaseon, idest, personarum in solis tribus proprietatibus: anetio, scilicet, incausabili, & paternali: & etiacs, idest, causabili, & filiali, & causabili, & processibili recognoscimus.

A. l. producibili.

Item videtur Ricar. dicere de Trinit. 3. Quòd personæ non distinguuntur in diuinis nisi per alium, & alium modum habendi eandem naturam, ergo.

Item Anselmus de processione Spiritus sancti dicit, quod in diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.

Idē probatur per rationes.

ITEM PER RATIONEM, quia si per absolutum constituitur persona in diuinis, ergo absolutum additur absoluto, sed absolutum additum absoluto necessario facit compositionem. Sed si in absoluto aliquo conueniunt personæ diuinæ: constat, quod non eodem absoluto, quo conueniunt, distinguuntur personaliter, ergo absoluto alio, ergo est ibi absolutum, & absolutum, ergo compositio. Hoc non sequitur de relatione, quia relatio nihil addit supra suum fundamentum, nec facit compositionem cum eo.

De hoc vide 5. q. 4.

Aliter confirmatur ista positio, & ista relatio, quia relatio vno modo potest transire in substantiam, & per hoc non facere compositionem cum absoluto.

Alio modo potest manere per comparationem ad oppositum, & ita distinguitur realiter. Istæ duæ rationes non videntur competere absoluto, quia absolutum, vel omnino manet, vel omnimode transit. Si omnimode transit, non distinguit, sicut nec essentia in quam transit. Si omnimode manet, ergo compositio.

Item eadem natura non potest esse in diuersis suppositis absolutis, nisi distinguatur in eis, licet enim possit esse in diuersis suppositis relatiuis, quia idem illimitatum potest esse fundamentum plurium relationum in diuersis suppositis, non tamen in diuersis suppositis absolutis videtur posse esse, nisi distinguatur, & numeratur in eis. Si enim sunt duo supposita absoluta, videtur quod quidquid est in vno, sit aliud a quocunque quod est in alio, ergo essentia diuina numeraretur in personis. Si personæ diuinæ constituerentur in esse personali per absoluta.

Item secundum omnes relationes sunt in personis diuinis, ergo si non constituunt personas videntur sequi duo inconuenientia. Primum, quòd erunt ibi quasi accidentales, & aduentitiæ personis constitutis, quod videtur esse contra simplicitatem diuinarum personarum. Secundum, quod tales relationes, quæ sunt propriæ personis, erunt relationes rationis, quia relatio Dei ad creaturam, ideo non est realis, quia præsupponit diuinam personam in esse perfecto, & non dependentem ad creaturam; nec naturaliter, vel necessario coexigentem eam ad suum esse personale, igitur a simili idem videtur in proposito, si persona prima sit absoluta, non dependebit ad secundam. Patet, quia etiam præintelligitur perfecta in sua habitudine personali ante secundam personam, & per consequens non necessario coexigit personam secundam ad suum esse personale, ergo habitudo eius ad secundam personam erit tantum relatio, vel habitudo rationis.

Præterea. Si proprietas absoluta aliqua constitueret, non esset tantum virtualiter in Deo, quia tunc non esset magis tali proprietate hæc persona, quam alia. Includit enim Deus virtualiter perfectionem asini in se, ergo oportet quod sit ibi actualiter, ergo est ibi, vt actus, ergo dans esse, ergo in diuinis essent tria esse.

Præterea. Proprietas illa absoluta si faciat vnum cum essentia, alterum est actus, alterum vero potentia, & alterum perfectio alterius: essentia non perficit illud personale, quia non præsupponit illud, sed magis e conuerso, ergo absolutum personale erit perfectio essentiæ:

Et sequuntur duo inconuenientia. Primum, quòd essentia secundum se non sit perfecta omnino. Aliud, quòd vna persona non sit omnino perfecta, quia non habet absolutum alterius personæ, quod est perfectio extra essentiam.

Et confirmatur hoc secundum, quia secundum Anselm. Monolog. 15. Præter relationes omne aliud, aut est simpliciter melius ipsum, quam non ipsum, aut non, sed in aliquo melius non ipsum, quam ipsum. Quod secundo modo se habet, non est in Deo secundum ipsum, ergo omne aliud a relatione, quod est in Deo est simpliciter melius ipsum, quam non ipsum, ergo erit perfectio simpliciter. Et ex hoc sequitur, quod nulla persona erit simpliciter perfecta, quia nulla habet absolutum alterius. Sequitur etiam, quod duæ sunt quid perfectius, quam vna, quod est contra August. 8. de Trinitate, capit. 1. & 3.

Præte-

Prætereatertio. Multiplicato aliquo absoluto, multiplicatur omne aliud absolutum circumsians illud. Exemplum, multiplicata quantitate multiplicabitur albedo, & è conuerso, ergo si sic sint distinctæ proprietates absoluta, quę circomstant essentiam diuinam, distinguerent etiam essentiam diuinam.

Et confirmatur maior, quia plura eiusdem speciei non possunt esse in eodem, istæ si ponuntur erunt eiusdem speciei, quia si non, erunt igitur alterius speciei, & ita oportebit quærere per quid alterum istorum sit incommunicabile. Sicut enim ponitur paternitatem, quæ differt specie a filiatione, non posse esse de se incommunicabilem, ita sequitur de. A. in patre si sit absolutum, &. B. in filio si differant specie, quòd neutrum erit de se incommunicabile, & oportebit stare ad aliqua propria eiusdem rationis.

Confirmatur ista ratio saltem, quia non sunt plura eiusdem rationis io eodem perfecto, sicut in diuinis non sunt plura verba, neque plures patres, quia hoc videtur esse imperfectionis, quòd io aliqua natura possint esse plura omnino similia, ergo io natura diuina simpliciter perfecta non erunt plura absoluta eiusdem rationis.

Quarto si proprietas absoluta. A. exprimatur, vel pullulat ab essentia, & similiter. B. & expressum est in eodē supposito cum eo a quo exprimitur secundum istum modum exprimendi, qui ponitur, ergo. A. &. B. erunt in vna persona, & ita nulla persona originabitur ab alia, qoia propria earum erunt in eadem persona numero, immo sequitur quòd non erit distinctio personalis.

Quinto sequitur, quòd non sit ibi origo, quia persona originata per originem capit essentiam, sed persona si est absoluta pręcedit ipsam relationem originis, igitur secunda persona pręcederet in essendo ipsam origioem passiuā, & ita non haberet esse per eam.

DE MODO igitur ponendi qualiter possit relatio constituere personas, & easdem distinguere, declaratur per hoc, quòd producens necessario distinguitur a suo producto realiter, quia idem non producit seipsum secundum August. 1. de Tri. cap. 1. ergo erit aliqua relatio realis, & distinctio realis aliquorum, quæ sunt in essentia diuina. Non aotem possunt ibi esse aliquo modo per informationem propter simplicitatem diuinā. ergo erunt personæ per se subsistentes in illa natura, ergo erunt per se realiter distinctæ.

Qualiter autem ex hoc non sequatur distinctio essentiæ in qua subsistunt, declaratur, quia idem illimitatum potest esse fundamentum relationum oppositarum, & tunc illa relatio dicitur vno modo manere, & alio modo transire. Et circa hoc fiunt multæ altercationes, secundum quam ratiooem relatio distinguat. Sed breuiter posset dici secundum istam viam, quòd relatio secundom, quòd relatio non est formaliter essentia, qoia secundom Augus. 7. de Tri. c. 1. Si essentia est ad aliud, iam non est essentia.

Et potest argui similiter è conuerso, scilicet, si relatio formaliter est entitas ad se, igitur non est relatio. Ipsa etiam ex hoc, quòd est relatio, est oppositi necessario, vt termini, ita quod comparare eam ad essentiam, non includendo habitudinem ad oppositum, est non comparare relationem ad essentiam. Et ex hoc, quòd est oppositi necessario distinguitur realiter ab illo, & tamen non oportet essentiam realiter distingui, quia essentia non formaliter est relatio distincta. Nec oportet ibi esse compositionem, quia licet relatio maneat sic, quòd non est formaliter essentia, tamen relatio propter infinitatem essentiæ transit in eam secundum perfectam identitatem ad eam. Manet igitur formaliter relatio, quia ratio eius, secundum quam est formaliter relatio, non est ratio essentiæ, & traosit propter perfectam ideotitatem ad essentiam, licet non in identitatem formalem, & illud manere sic sufficit ad distinctionem formalem, & realem sine aliqua distinctione essentiæ. Et ex boc quòd essentia ista simplex est, ista distinctio non erit informantium, sed subsistentium. Et ex hoc quòd illa essentia est infinita istud manere formaliter est sine compositione.

In speciali autem ponitur vlterius, quòd non quęcum- A que relationes etiam reales constituunt personas diuinas, nec eas distinguunt, sed relationes originis, quia illę primo pullulant in essentia diuina, quia primo in essentia diuina est duplex fœcunditas, inquantum est intellectus infinitus, & voluntas infinita. Et mediantibus istis statim pullulant relationes originis pertinentes ad communicabilitatem naturæ, quæ natura, vel essentia diuina communicatur secundum istam duplicem fœcunditatem iam dictam, quibus iam præintellectis pullulant communes relationes semper præsupponentes istas. Et ideo tales relationes communes, & si sint reales, non tamen distinguunt, nec constituunt personas.

CONTRA istam conclusionem arguitur quadruplici via. Primo comparando relationem ad relatum. Secundo, comparando relationem ad originem. Tertio B ex propria ratione ipsius constitutiui. Quarto per auctoritates.

QVANTVM ad primam viam arguitur sic. Primo relatione aliquid refertur formaliter, sicut albedine aliquid albatur, non autem ipsamet relatio refertur, quia secundum beatum August. 7. de Tri. cap. 2. Omne relatiuum est aliqoid excepta relatione. Et in principio tertij capituli. Si pater, inquit, non est aliquid ad se, non est qd refertur, ex hoc videtur, quod relatio non refertur, sed illud quod refertur est aliquid ad se. Quod etiam probatur, quia illud quod refertur relatione, non est aliquid posterius ea, nec simul natura, ergo est prius naturaliter, & ita est ad se. Sed essentia diuina non refertur realiter, quia non distinguitur realiter, ergo tantum suppositum refertur, ergo prius est ibi realitas suppositi naturaliter, C quam relatio, non igitur primo suppositum distinctum constituitur in esse suppositi per relationem.

In aliquibus libris ponuntur hic tres rōnes speciales quas facit Docto. pro op. pōēdēte tanq̃ peculiares & modus dicēdi ei⁹ proprius, quæ habētur primo Repor di. pręsenti q. 1. quære ibi, & adde hic legendo.

Et ex hoc vltra infero, & est probatio assumptorum, si suppositum primo realiter refertur, sequitur, quod suppositum primo non constituitur io esse suppositi per relationem. Probatio istius vltimæ consequentiæ. Omne compositum necessario præexigit partes, & partium vnionem. Et hoc ooo tantum in composito per se vno, sed in composito per accidens vno. Sicut enim essentia hominis præexigit esse corporis, & esse animæ, & vnionem eorum, ita esse hominis albi præexigit esse hominis, & albedioem, & vnionem eorum, ergo esse alicuius relati, quod dicitur referri primo, quasi totum quoddam, præexigit relationem, vt formam, & illud quod refertur relatione, quasi subiectum, & vnionem istorum. D Prius igitur aliquid informatur relatione, quam sit aliquod relatiuum, quasi compositum, quod dicatur referri primo. Illud autem prius informatum relatione potest dici referri, quia omne informatum aliqua forma potest dici tale, ergo nihil in diuinis potest dici referri nisi aliquid sit, quasi totum, quod denominatiue dicatur referri, illud vero non constituetur relatione formaliter tanquam per se inclusa io ipso. Patet quidem ex differentia relati primo ad illud, quod denominatiue dicitur referri. Et illud non potest esse nisi suppositum, vt primo ostensum est, ergo.

a. i. distinguens siue constituēs suppositū diuinū relationem.

Confirmatur ista ratio in simili, quia sicut homo non esset animatus primo, nisi corpus esset quasi prius informatum anima, ita vt videtur, erit in proposito, quod nihil erit relatum primo, quod coostituatur formaliter in E esse formaliter primo relatione nisi aliquid prius sit relatum quasi denominatiue per denominationem realem a relatione.

A. i. per se.

Iuxta hoc posset argui, sed minus efficaciter sic. Si relatio ooo refertur, nec essentia diuina. Pater igitur, quod tantum persona refertur. Sed quod refertur prius est ad se. Probo secundum August. 7. de Trinit. cap. 1. vel 3. Quapropter si, & pater non est aliquid ad seipsum, non est omnino, qui relatiue dicatur. Hoc etiam probatur ratione, quia quod refertur non est simul natura cum relatione. Nihil enim simul est cum relatione, nisi relatio, igitur illud, quod refertur esset relatio, & ita relatio refertetur. Nec posterius est relatione, quia quod est quale qualitate, non est posterius qualitate. Similiter de quantitate, & alijs formis, ergo a simili de relatione, ergo oportet dare tertium membrum. s. quod

illud quod refertur, est prius relatione, & tunc videtur sequi, quòd sit absolutum, quia nihil videtur prius relatione nisi absolutum.

Item secundo relatio realis præexigit extrema realia, vel distinctionem realem extremorum, ergo nulla relatio realis causat primo distinctionem realem extremorum, ergo neq; hic. Probatio antecedentis. Philosophus 5. Metaphysicæ, c. de eodem probat identitatem non esse relationem realem, quia non præexigit realem distinctionem extremorum.

T. non habenie com mentum.

Si dicatur, q̀ illa relatio non est realis, quæ nec præexigit, nec facit distinctionem realem extremorum.

Contra, ergo istud argumentum, extrema non sunt distincta realiter, ergo non est relatio realis, non valeret. Aut enim accipitur in antecedente, quòd extrema non sunt distincta realiter distinctione præcedente relationé, & tunc non sequitur, ergo relatio non est realis: quia sic posset accipi in proposito, aut accipitur in antecedente, quòd extrema non sunt distincta distinctione facta hac relatione, si sic accipis, ideo non est facta distinctio realis extremorum per illam, quia illa non est relatio realis, ergo inferre ex antecedente sic sumpto, relationem non esse realem, est inferre, quia non est realis, ideo non est realis, quod nihil est.

Aliter dicitur, quòd maior est vera de accidentali relatione, quæ aduenit extremis iam distinctis, talis non est ista, sed est constituens suppositum formaliter distinctum per ipsam.

Ari. i. pōto relationis.

Contra istud, relationi vnde relatio est cōuenit, quòd sit ad aliud, quia si non esset ad aliud non esset relatio: alioquin posset dici, quòd paternitas posset esse relatio realis absque filio, si non oporteret aliquo modo extrema relationis esse distincta, sicut nec extrema identitatis, aut ergo hæc paternitas est ad aliud distinctum sola filiatione, aut ad aliud distinctum distinctione priori quam illa, quę esset a filiatione. Si secundo modo habetur propositum. Si primo modo, ergo arguendo, paternitas non est ad distinctum, ergo non est realis, esset arguere sic, huic relationi non est relatio realis opposita, ergo non est realis.

Sed hæc videtur esse manifesta petitio princip[ij], quia antecedens non videtur esse manifestius consequente. Nullum igitur argumentum haberetur in multis relationibus ad concludendum eas non esse reales per hoc, q̀ non sunt inter extrema realiter distincta, sed esset communiter petitio principij.

Item tertio sic. Omnis relatio, primo terminatur ad absolutum. primus autem terminus relationis in persona est alia persona, & non essentia, quia sicut non refertur, ita non terminat relationem. Ita enim terminus relationis distinguitur sicut relatum, ergo persona inquantum est distincta ab alia, terminans relationem eius ad se, est absoluta, maior declarabitur di. 30. quæstione de relatione Dei ad creaturam.

EX SECVNDA via arguitur primo ex ordine, quem necessario requirit originatio, qui videtur duplex. Nam principium originans videtur prius originato. Videtur etiam prius origo. Ex prima via arguitur primo sic, originans est prius originato, relatiuum nullo modo est prius suo correlatiuo, quia sunt simpliciter simul. ergo &c.

2 in 1 originali.

Confirmatur ratio, quasi ex opposito conclusionis sic. Si personæ non sunt absolutæ, sed primo relatiuæ, tunc non erit aliud patrem originare filium, quam patrem habere filium correlatiuum, sed pater q̀ pater ex se, eo quòd pater habet filium correlatiuum, quia in nullo instanti, nec naturæ, nec originis, potest intelligi pater sine filio: vel nisi intelligatur habere filium, igitur pater ex se sine orig ne habet filium: ergo non originat eum, si nihil originatur nisi suum correlatiuum.

Hoc manifestius sic arguitur, illud non originatur, quod posito innascibili, & circumscripta omni actione habet suum totum esse, tale est correlatiuum innascibilis, quia ex sola natura relationis, quæ est actus primus circumscripta omni actione, sine actu est secundo correlatiuū innascibilis est innascibili existente: ergo &c.

3. in primo

Præterea. Relatio non potest originari nisi aliquo absoluto prius originato, & hoc, aut in relato, aut in termino, sicut nec motus potest esse in ad aliquid, nisi per accidens, quia est per se ad aliquid absolutum in subiecto, vel in termino relationis, vt patet 5. Physicorum. ergo persona diuina, quæ primo originatur non potest esse tantum relatio subsistens, sed oportet ponere aliquid absolutum, quod primo originetur.

Tex. 10.

Confirmatur ista ratio, maximæ si negetur essentiam esse formalem terminum huius productionis, tunc enim, nec originatum erit ad se, nec formalis terminus generationis, vel originationis, quod videtur inconueniens.

Præterea tertio. Omne relatiuum æque naturaliter respicit suum correlatiuum, ergo æque naturaliter spirans respicit spiratum, sicut generans generatum, igitur si producitur vtraque productione tantum relatiuum, vtrumque æque naturaliter producitur, & ita non erit in diuinis duplex productio, scilicet per modum naturæ, & voluntatis. Tunc enim æque verè potest dici, quod & Spiritus sanctus producitur per modum naturę sicut, & filius, quod est contra omnes.

3. in primo

Item quarto tunc nulla productio in diuinis erit generatio ad primam substantiam, vt ad productum hic autem ponitur relatio, vel relatiuum primum productum, ergo erit productio in genere relationis, & non generatio.

4. in primo

Item ex secunda via secundæ viæ sic suppositum aliquo modo præintelligitur actioni, quia prius intelligitur vnumquodcunque per se esse, quam per se agat, in illo priori si est suppositum ad se, habetur propositum, si non est suppositum ad se, sed ad aliud, vt ad filium, ergo simul intelligitur filius, & ita filius præintelligitur generationi, & ita filius non est terminus generationis.

5. in primo A. f. proonitate arguitur sic primo.

Et confirmatur, quia quacunque prioritate vnum cor relatiuum præintelligitur alicui, eadem prioritate præintelligitur reliquum eidem propter simultatem relatiuorum.

Iuxta hoc posset argui de tertia prioritate, scilicet relationis ad personam, quæ probatur per Philosophum, 7. Metaph. cap. 3. Forma enim est prior composito secundum ibi, ergo paternitas est prior persona prima, & per consequens relatio opposita paternitati erit prior persona prima, igitur ipsa non habetur a prima persona per actionem primæ personæ. Consequentia de relatione opposita probatur per simultatem correlatiuorum.

Tex. 7.

QVANTVM ad tertiam viam arguitur primo sic. Quidquid constituit formaliter in aliquo primo esse, & in vnitate correspondente tali esse, se toto repugnat distinctioni oppositæ illi vnitati, & esse. Exemplum, si rationale primo constituit hominem in entitate, & vnitate specifica, se toto primo repugnat distinctioni specificæ, ita quod circumscribendo per impossibile, vel possibile quodcunque aliud a rationali, quod non est de intellectu eius, manente solo intellectu rationalis repugnabit sibi diuisio in diuersas naturas specificas. Et probatur ista propositio, quia si non toti constitutiuo repugnat talis distinctio, ergo per aliquid sui sibi repugnat, sit illud. A. si ipsi. A. se toto repugnat, habetur propositum, si non, sed repugnat ipsi. A. per. B. erit processus in infinitum, vel vbicunque stabitur, illud erit vltimum constituens se toto in vnitate, & illi se toto repugnabit distinctio opposita tali vnitati, igitur (si paternitas constituat primum suppositum in esse personali sub ratione incommunicabilis) oportet, quod paternitati primo ex ratione sua repugnet communicabilitas, sed hoc videtur falsum multipliciter. Tum primo, quia secundum illos, qui tenent hanc opi. nulla quidditas de se est incommunicabilis, ergo nec paternitas. Tum secundo, quia paternitas non est de se hæc, circumscripto omni eo, quod non est de formali ratione paternitatis. Circumscripta enim deitate, quæ non est de formali ratione paternitatis secundum Augustinum 7. de Trinitate, capit. 2. & 4. Quod non eo pater, quo Deus, paternitas non est de se formaliter infinita, & per consequens non est de se hæc. Probatur hæc consequentia. Conueniens per identitatem aliquid, quod est extra eius rationem propriam, vel primam

est quodammodo illimitatum, ergo continens formaliter tale, hoc est simpliciter illimitatum, uel infinitum. Continentia enim formalis requirit maiorem perfectionem continentis. Ex hoc vltra, si paternitas non est de se hæc, nec multo magis erit de se incommunicabilis, quia incommunicabilitas præsupponit singularitatem. Tum tertio quia quælibet relatio diuina originis est æque eadẽ essentiæ diuinæ, ergo si ex illa contraheret aliquam incommunicabilitatem, quælibet æqualiter eam contraheret, sed hoc est falsum, quia spiratio actiua, licet sit hæc non tamen incommunicabilis est, quia est in duobus patre, scilicet, & filio. Ex hoc autem quarto probatur, quia cum opposita relatiua videantur vniformiter se habere ad incommunicabilitatem, & spiratio actiua non sit de se sic incommunicabilis, ergo nec spiratio passiua sibi opposita, ergo non constituet Spiritus sanctus in esse personali, quod est falsum, si ponatur relationem constituere. Tum quinto, quia etiam si ponerentur quæcumq; positiones impossibiles, vel incompossibiles stante intellectu rationalitatis repugnaret sibi diuidi in plures naturas specificas. Puta si ponatur, ꝙ rationale esset differentia specifica coloris, & ꝙ ille color possit causare substantias de nihilo, vel quæcumq; talia, posita autem ac positione impossibili, ꝙ prior esset productio volũtatis, quam intellectua saluata ratione generationis, & spirationis spiratio actiua esset in vno supposito, & generatio actiua tũc esset in duobus, quia tũc Spiritui sancto in primo instanti in quo spiratur communicaretur vis generatiua, ergo modo generationi actiuæ in se non repugnat in se formaliter communicabilitas.

Ad illud argumentum de primo incommunicabili respondetur dupliciter.

Vno modo, quòd paternitas licet non sit incommunicabilis, vnde paternitas: tamen paternitas diuina, siue vnde diuina est incommunicabilis.

Aliter dicitur, quòd paternitas subsistẽs qualis est ista, quæ est in Deo est incommunicabilis, sed non paternitas inhærens, qualis est creata.

Contra primam responsionem licet concludant vltimæ tres rationes, vel probationes, tamen arguo aliter dupliciter. Primo sic. Quando hic duo constituunt per se aliquod tertium, neutrum illorum habet ab altero illam cõditionem, quæ est propria sibi, inquantum constituit, sed vtrumq; habet ex se primo. Verbi gratia, materia, & forma constituunt per se compositum, & materia non habet a forma potentialitatem, quæ est eius conditio in causando compositum. Nec forma habet a materia aliquam actualitatem, quæ est eius conditio in causando compositum, ita, & in diffinitione genus non habet a differentia conceptum determinatum, vel determinabilem, nec differentia habet a genere conceptum specificum indiuisibilem in plura secundum speciem, ergo si persona constituatur ex essentia, & proprietate incommunicabili, neutrum habebit ab altero, quod est sibi proprium, sed sicut essentia non habet communicabilitatem a proprietate, sed est ex seipsa communicabilis, circumscribendo per intellectum proprietatem, ita proprietas non habebit ab essentia incommunicabilitatem, sed erit ex se primo talis circumscripta per impossibile essentia.

Præterea. Essentia non dat incommunicabilitatem patri, vt mere essentia est, quia ipsa est communicabilis, ergo vt ipsa intelligitur habere virtualiter paternitatem in se. Et ita idem, vt virtualiter in essentia, erit ratio incommunicabilitatis sui ipsius, vt formaliter tale, quod est inconueniens. Tum quia de illo, vt est virtualiter in essentia quæram, aut est communicabile, aut incommunicabile. Si communicabile non erit ratio incommunicabilitatis paternitati, vt formaliter in se. Si incommunicabile, & ab essentia, secundum illam responsionem, iterum arguitur, quòd non ab essentia, vt meræ essentia sicut prius, & sic in infinitum, aut communicabile, aut incommunicabile. Tum quia nulla vnitas verius, vel intensius conuenit alicui, vt est vnum virtualiter tantum, quam vt est vnum formaliter, & hoc loquendo de vnitate propria illi, & hoc patet sicut de entitate propria. Tum quia quod est in aliquo est in eo per modum eius, ergo

Vtrinque Auer. 3. de Ala. cõ. 5.

A quod est in essentia virtualiter, vt præcise est in ea, non est ibi, vt incommunicabile.

Contra illud, quod respondetur postea de relatione subsistente, quòd ipsa est communicabilis. quæro cum prius oporteat intelligere aliquid esse hic (quam subsistens, quæro per quid paternitas sit hic. Non de se, cum non sit formaliter infinita, ergo nec multo magis est de se subsistens, ergo nec de se est incommunicabilis.

SECVNDO principaliter arguitur sic. Quantum ad istam viam. Ab vltimis distinctiuis, & constitutiuis aliquorum non potest abstrahi aliquod commune dictum in quid de eis. Probo, quia si est aliquid commune eis, illo communi non distinguerentur primo, sed aliquo contrahente distinguerentur, & ita non sunt primo distinctiua. Si igitur sunt primo distinctiua nihil est eis com-
B mune dictum in quid de eis. A paternitate autem, & filiatione abstrahitur hoc commune dictum, quod est relatio, quæ videtur eis commune esse, & vniuoce. Potest enim intellectus certus esse de relatione, & dubius de hac relatione, vel illa. Igitur, & illa a quibus abstrahitur non sunt primo distinctiua.

Respondetur negando minorem dicendo, ꝙ relationes diuinæ sunt primo diuersæ.

Contra, hoc est argutum frequenter, & potest vnum medium iterari, quia tunc sciens vnam originem in diuinis, & nesciens vtrum illa originatio esset generatio, vel spiratio, nullum conceptum haberet, nisi de voce, vna igitur essent illa problemata, quæ fiunt de generatione siue de productione in communi, & soluuntur per propria media antequam quæratur de productionibus in speciali.

C Item tertio principaliter sic. Primum constitutiuum suppositi in aliqua natura videtur facere per se vnum cũ illa natura, quia non videtur quod aliquod vnum per accidens possit esse primum simpliciter in aliquo genere secundum Philo. 2. Phys. Primum autem de quo natura dr per se est eius proprium suppositum, ergo &c. Sed sicut in creaturis relatio est alterius generis ab absoluto, & iõ non facit per se vnum cum eo: ita in diuinis non videtur conceptus vnus esse per se absoluti, & relationis, ergo si persona ista duo includat essentialiter. Essentiam. s. & relationem non videtur esse suppositum per accidens. Et ita videtur, ꝙ possit dari aliquid prius constitutiuum per se suppositi in illa natura. Tex. 66.

Confirmatur ratio sic. Prima identitas videtur esse primæ naturæ ad proprium suppositum. Ergo illa identitas,
D nec est per accidens, nec quasi per accidens, sed omnino per se, ergo suppositum non includit aliquid quasi alterius generis a natura.

Confirmatur secundo, quia aliter magis per se esset identitas naturæ creatæ ad suppositum suum, quam naturæ diuinæ ad suum: quod videtur inconueniens.

Confirmatur tertio, quia secunda substantia dicit totum, quod quid est primæ substantiæ, ergo in prima substantia non concurrit aliqua quidditas distincta a quidditate secundæ substantiæ, ergo nec quidditas relationis, quæ est distincta a quidditate essentiæ pertinet ad rationem primæ substantiæ. Si enim prima substantia includit per se quidditatem distinctam a quidditate substantiæ secundæ, ergo non magis est per se suppositum substantiæ, quam illius quidditatis alterius, & ita neutrius, vel
E vtriusque. Nec valet hæc Respondeo, quia hic quidditas est illa per identitatem, & ideo idem per se vnum potest esse per se suppositum vtriusq; quidditas. Hoc enim non saluat per se vnitatem suppositi, quia suppositum ponitur per se suppositum quidditatis acceptæ secundum formalem rationem, Non autem propter identitatem realem, & non formalem ipsius ad aliam. Tunc enim per se suppositum entis esset per se suppositum vnius propter veram identitatem vnius ad ens. Itaque suppositum per se unum est tantum per se suppositum quidditatis per se unius formaliter. Et per consequens nullius formaliter distinctæ ab illa. Et per consequens nullam naturam formaliter distinctam includet per se primo, quia non esset ratio quare non esset per se suppositum illius quidditatis distinctæ, quam per se primo modo includeret.

Si in-

Si insteτur hic de attributis nõ est simile, quia nullum attributum constituit per se suppositum deitatis, sed est quasi passio secundum Damas. lib. 1. c. 4. & 9. Et non est inconueniens quasi passionem cum quasi subiecto, quasi per accidens esse idem, & etiam cum supposito subiecti, licet sit inconueniens primum suppositum primi subiecti esse in se ens per accidens.

D. Tho. & Aegidius. Ad istam tertiam rationem, quæ procedit ex per se vnitate suppositi naturæ diuinæ. Respondetur, φ relatio constituit, vt transit in essentiam, & ita non vt est alterius generis, nec propter hoc sequitur, φ constitutum sit absolutum, quia relatio seruat illud, quod est proprium sibi. bene tamen conceditur, quòd illud, quod derelinquit ne per relationem est absolutum, quia illud derelictum est essentia diuina.

Contra istam responsionem arguitur sic. Et quæro, aut relatio constituit, vt est idem essentiæ formaliter, siue quidditatiuè, aut non. Si sic, sequuntur duo inconuenientia, vnum, quòd relatio non erit relatio, quia secundum Aug. 7. de Tri. Si est ad alterum formaliter, iam non est substantia, & pari ratione si est formaliter substantia, iam non est ad aliud. Similiter aliud sequitur inconueniens, quia quicquid constituitur aliquo inquantum est formaliter absolutum, est formaliter absolutum, & ita suppositum constitutum esset formaliter absolutum. Aut constituitur relatione inquantum transit, siue est idem essentiæ, non formaliter, sed realiter: & cum hoc stat, φ constituatur relatione propriæ, vt relatio est, quia relatio nullo modo potest considerari in diuinis, quin sit realiter eadem essentiæ. Si igitur secundum aliquem modum considerata constitueret suppositum, non prohiberetur constitutum esse ens per accidens, dato φ sic constitueret, cum secundum omnem modum considerata est realiter eadem essentiæ, licet non formaliter, sequitur, φ ex hoc, φ ipsa, vt realiter eadem essentiæ, constituit, non prohiberetur constitutum esse ens per accidens, non autem potest considerare, vt magis idem essentiæ, quam realiter, nisi vt formaliter idem, sed non est idem formaliter.

A. I. Quia vt formaliter non est idem. Præterea. Quod dicitur relationem derelinquere esse absolutum hoc videtur repugnare sibijpsi, quia forma nõ derelinquit aliud esse a se. sicut albedo non derelinquit aliud in albo, quo est album quam seipsam. ergo proprietas constituens si conseruat hoc quod est sibi proprium, derelinquit hoc quod est sibi proprium, & nihil aliud. Similiter quomodo esse absolutum posset derelinquia proprietate relatiua si præcederet eam in persona?

Tota hæc litera vsque ibi, Ex quarta via &c. in aliquibus originalib. QVARTO principaliter arguitur secundum istam tertiam viam sic. Prima substantia est maximè substantia secundum Philosophum in Prædicamentis, & hoc non est imperfectionis, ergo videtur φ hoc modo posset poni in prima substantia in diuinis, videlicet, persona: cui maximè competat subsistere, i. per se esse, relatio autem non videtur posse formaliter constituere aliquid subsistens, nec per consequens primam substantiam.

,Phy, s 62. Confirmatur etiam, quia cum secunda substantia non includat aliquid, quod non est formaliter substantia, igitur nec prima substantia, quæ est maximè substantia, includet, quia substantia non est ex non substantia.

Confirmatur iterum ratio, quia si oportet in bis, quæ sunt ad aliquid in diuinis non tantum ponere quidditatem, puta non tantum paternitatem, sed etiam hanc paternitatem, & vltra hanc etiam sub ratione incommunicabilis, & hæc omnia competere sibi inquantum est ad aliud, & vt non est formaliter illud, quod est ad se, quare non potest ita in eo, quod est ad se, non per illud formaliter, quod est ad aliud, haberi hoc, quod est incommunicabile.

Et confirmatur istud vltimo efficaciter, quia in substantia creata licet imperfectionis sit limitari ad vnam subsistentiam, sicut ad vnum esse perfectissimum, quod nullo modo est determinabile, vel contrahibile, nec potest esse aliquid alicuius, tamen quòd natura ipsa sine alio alterius generis possit habere vltimum esse quod non est natum aliquo alio contrahi, hoc non est alicuius imperfectionis, quia hoc est commune substantijs, & conceditur substantijs, & negatur ab accidentibus propter eorum imperfectionem. ergo videtur φ natura diuina, vt est ad se, habebit vltimum esse actuale, & vltimam vnitatem absque limitatione ad esse subsistentiæ vnius.

Respondetur ad hanc rationem quartam, quæ procedit ex ratione primæ substantiæ, dicendo, quòd relatio habet vim proprietatis incommunicabilis primæ substantiæ, & ideo habet vim constituendi hanc primam substantiam, vel suppositum secundæ substantiæ.

Quod cõfirmatur per hoc, quia quæ separata sunt in inferioribus, vnita sunt in superioribus, & ideo licet alio conueniat alicui in creaturis esse ad aliud, & subsistere, vel esse quo, & subsistere, tamen ista possunt eodem cõpetere Deo, vel personis diuinis.

Contra istud arguitur sic. Quæro quam vim intelligis: aut vim causæ efficientis, aut formalis: Si efficientis quasi causabit ibi quandam realitatem absolutam, quæ formaliter constituet ibi primam substantiam, & ita conceditur propositum, quod substãtia constituitur a aliqua realitate absoluta, & cum hoc additur vnum aliud impossibile, quod relatio posset causare illam realitatem absolutam. Si secundo modo. s. formaliter cum nulla forma habeat vim constituendi aliquid formaliter nisi talo, quale natum est esse tali forma, sicut albedo non habet vim constituendi aliquid nisi album, & quæ includuntur in albo, sequitur quod relatio quæ est essentialiter habitudo ad aliud, non habet vim constituendi aliquid ad se.

Confirmatio illa nihil videtur valere. Non enim sit talis vnio in Deo nisi propter infinitatem essentiæ diuinæ, quæ in se includit vnitiuè omnem perfectionem simpliciter, & omnem etiam realitatem sibi compossibilẽ. Proprietas autem non est infinita formaliter: ergo non oportet in ea vniri omnem realitatem, & maximè nõ illam, quæ videtur sibi formaliter repugnare, aut non posse in ea includi, quasi maiorem perfectionem diceret formaliter quam ista, vel omnino non minorem.

EX QVARTA via arguitur per auctoritatem Augusti. 7. de Tri. cap. 1. 2. & 6. Omne relatiuum est aliquid excepta relatione: ergo sicut deduxit prima ratio videtur concedere, quòd illud quod refertur est aliquid ad se.

Item in eodem cap. 4. omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus. Et loquitur de subsistere, quod conuenit substantiæ, prout Græci accipiunt substantiam: accipiunt autem ipsi secundum eum substantiam sicut nos personam, ergo subsistere quod conuenit personæ inquantum persona, numeratur in tribus, prout. s. dicuntur tres subsistentes illud est ad se secundum eum, & videtur dicere, quod inconueniens est personam diuinam, subsistere ad aliud, hoc modo accipiendo subsistere.

Itẽ tertio oĩa, φ ponuntur in diffinitione personæ siue a Boetio de duabus naturis, siue a Ricar. 4. de Tri. c. 22. & 23. sunt absoluta, ita quod nullum illorum includit relationem essentialiter, & diffinitio debet exprimere intrinsecam rationem diffiniti, ergo &c.

Ad auctoritates Aug. iam adductas hoc in quarta via, respondetur, quod Augus. loquitur de formali significato huius nominis persona, non de materiali: formaliter autem significat hoc nomen, persona, aliquid indistinctum in se, & ab alio distinctum in natura intellectuali. Accidit autem huic significato formali per quid sit talis distinctio, tamẽ in aliqua natura necesse est illud distinctiuum esse absolutum, sicut in natura creata, in aliqua autem relationem sicut in proposito.

Contra hanc responsionem arguo. Aut Augustinus intelligit in illo significato formali personæ indistinctum in se, & distinctum ab alio, secundum essentiam, & tunc non magis haberet concedere, quod sint tres personæ, quam tres essentiæ, siue tria distincta secundũ essentiam, quod videtur manifeste contra intentionem suam. Vbi vult quod aliter vtimur nos nomine substãtiæ, quam Græci, igitur ipsi vtuntur pro prima substantia, & concedunt tres substantias eo modo quo nos tres personas, ergo nos propriè secundum eum concedimus tres personas. Aut intelligit indistinctum in se secundum substantiam incommunicabilem, & sic distinctum ab alio, & tunc si illud secundum formale significatum est ad se habere propositum,

TERTIA OPINIO concordans rationibus, & auctoritatibus adductis contra secundam opi. ponit diuinas personas esse absolutas, quod ne videatur nouum, & extraneum, adducitur dictum cuiusdam antiqui Doctoris distinguentis aliquid dici dupliciter secundum substantiam. Dicit enim sic intelligendum est, quod sicut dicit Ricard. de sancto Victore dici secundum substantiam est dupliciter. Vno quidem modo indicando substantiam secundum naturam communem, & sic dicitur homo secũdum substantiam. Alio modo indicando substantiam, vt suppositum certum, vt quidam homo primo modo dicere substantiam est dicere quid, secundo modo dicere substãtiam est dicere aliquid. Dicit igitur, quod hoc nomen substantia, vel essentia, dicitur secundum substantiam, quia indicat naturam communem, sed hoc nomen persona, dicitur secundum substantiam, quia indicat suppositum certum, & distinctum. Natura autẽ cõmunis non multiplicatur nec refertur, & ideo quod dicit substantiam secundũ naturam communem, ita dicitur ad se, quod nullo modo potest dici secundum relationem. Et hoc modo diuiditur ex opposito contra ad aliquid suppositum autem siue hypostasis natum est plurificari, & ad aliud comparari, & ita referri, & quod sic dicitur secundum substantiam nihil impedit ratione relationis superadditæ dici secundum relationem, & hoc vult dicere Ricar. de sancto Victore. Secundum hoc igitur poneretur, quod personę diuinæ distinguerentur per aliquas realitates incommunicabiles absolutas, non tamen illa constituentia, & distinguentia essent absoluta primo modo. Sed secundo modo, quia, & si non essent formaliter relationes constituta tamen per ipsas essent referibilia.

Et si obijciatur, quomodo tunc saluabitur communis sententia sanctorum dicentium personas distingui per relationes?

D. Bon. in 1. dist. 26. q. 3. Ad hoc potest accipi quoddam dictum eiusdem Doctoris. Idem enim Doctor in q. illa an proprietates distinguãt personas, dicit, quod secundum quod sunt habitudines non distinguunt personas, sed secundum, quod sunt origines, quod verbum, licet forte ipse non sic intelligat, potest exponi, quod origines non distinguunt personas formaliter, sed quasi principiatiue, sicut motus in creaturis, et maxime si esset in mouente, & non in moto, non distingueret terminos talis motus formaliter, sed effectiue, eo quod pertineret ad genus causæ efficientis quemadmodũ etiam si natura humana poneretur in vno homine, & ipsa non possit multiplicari nisi per generationem, posset dici, quod generatio multiplicat homines, non quidem formaliter, quasi homines distinguerentur formaliter generationibus, vt sunt generationes, sed quasi effectiue, quia generatio reducitur ad genus causæ efficientis, ita posset dici in proposito, quod natura diuina non communicatur suppositis nisi per originem, & ita origine distinguuntur personæ in natura, quasi principiatiue reducendo ad ipsũ principians, quod distinguit non formaliter sed quasi correspondenter distinguenti effectiue in creatura. Et tunc posses poni exemplum, quod sicut si anima intellectiua primo perficeret vel cõstitueret cor in esse suppositi, & secundo cor animatum, posset producere manum in esse suppositi, non essent aliqua distincta in natura animati nisi p origines, et tamen formaliter essent aliqua absoluta, quorum vnum producitur per alterum in ipsis tamen vere essent relationes producentis, & producti: non enim minus saluantur relationes, sed magis, vt videtur si ponantur aliqua absoluta, quæ possent referri, quam si non ponantur aliqua talia absoluta.

Per ista duo dicta. Primum de duplici absoluto. Secundo de origine distinguente quasi correspondenter primo principio effectiuo in creatura non formali, possunt multæ auctoritates exponi, quæ videntur in contrarium.

Obiectiones contra D. Bonauẽturam. CONTRA ISTAM opi. Potest obijci, quod ipsa nõ videtur stare cum fide. Primo quia Saluator exprimens. Matth. vlti. Totam veritatem fidei, quæ de Tri. Tenenda est nominat tres personas nominibus relatiuis. In nomine inquit patris, & filij, & Spiritus sancti. Similiter Io. in Canonica sua prima, cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritum sanctum.

A Et generaliter vbicunque scriptura Canonica loquitur de personis diuinis, exprimit eas nominibus relatiuis, videtur igitur, quod ponere eas esse absolutas contradicat scripturæ, & ita etiam fidei.

Secundo quia Ecclesia, vel quicunque exprimit veritatem tenenda de Tri. Exprimit personas nominibus relatiuis, sicut patet in symbolo Apostolorum. In symbolo Athanasij, & in symbolo Niceno, & in alijs quibuscunque auctenticis declarationibus fidei per Ecclesiam vniuersalem, ergo oppositum repugnat fidei vt ipsa est ab ecclesia declarata.

Tertio. Quia Sancti, & communiter Doctores catholici de isto articulo tractantes tantum ponunt, & saluant Trinitatem personarum relatiuarum, quorum Doctrinã saltem multorum auctẽticauit ecclesia vniuersalis, sicut B patet in canone di. 15. Sancta Roma. Igitur dictis istorũ sanctorum contradicitur est contradicere ecclesię authẽticanti dicta eorum.

Si dicatur ad istam obiectionem, quod dicta opi. Non solum fidei non repugnat, sed quod magis est scripturæ sanctę concordat.

Primum ostenditur dupliciter, primo sic. Quia quidquid de Trinitate sacra scriptura tradidit, vel ecclesia declarauit, vel Doctor authenticus manifeste asseruit, hoc dicta opi. Concedit videlicet, quod tres personæ congrue exprimuntur nominibus patris, & filij, & Spiritus sancti, quia concedit ibi vere relationes originis, quia concedit vera originatione vnius personę ab alia, quę est generatio & ita persona generans est pater, & persona genita est filius, & processionem tertiæ a duabus, & ita procedẽs est C Spiritus sanctus, & spiratur voluntate casta, & sancta, sed non dicit scriptura, nec vniuersalis ecclesia alicubi declarando, quod personæ solum his relationibus distinguuntur, sicut nec dicit, quod distinguuntur proprietatibus absolutis. Nunc autem licet tenendum sit pro vero quidquid tradidit auctoritas, non tamen est negandum esse verum quidquid ipsa non tradidit, multa, inquit ille Christi secretarius Ioan. Opera, & signa fecit Iesus: quæ non sunt scripta in libro hoc Ioan. penulti. Certe nec alicubi, quia addit. Existimo mundum non posse capere libros. Logicè etiam loquendo patet, quod locus ab auctoritate negatiue non tenet.

Secundo sic. Nihil est asserendum esse de veritate fidei, nisi quod traditur in scriptura, vel ab vniuersali deleatur ecclesia in scriptura, vel ex altero istorum sic tradi D to, vel declarato necessario, & euidenter infertur. Tale non videtur esse personas nullis proprietatibus absolutis distingui, igitur, &c. Cap. vlt.

Prima pars minoris videtur plana, quod scriptura nusquam hoc tradidit, quia relationes affirmat, absolutas proprietates nusquã negat. Secunda pars patet: quia quæcunque tenenda ecclesia circa articulos de Tri. Declarasse inuenitur, continentur in symbolo Apostolorum, vel Athanasij, vel Niceni, vt extra de sum. Tri. fid. Cath. cap. firmiter. Et damnamus: quę duo capitula ędita fuerunt in concilio generalis sub Innocentio tertio celebrato. Vel es de sum. Tri. & fi. ca. fideli. Et est hodie in 6. lib. Quod capitulum æditum fuit in concilio Lugdunensi generali sub Gregorio X. celebrato. Non inueniuntur plura scripta auctentica declarationem ecclesię circa argumẽtum E de Tri. Continentia. Nec in aliquo istorum declaratur personas per proprietates relatiuas constitui. Patet intuenti. Tertia pars minoris probatur, quia rationes, quæ fiunt ad inferendum propositum ex tradito per scripturam, vel declarato per ecclesiam videntur oẽs esse solubiles, sicut postea respondebitur ad eas.

Secundum, scilicet quod hæc opi. Scripturæ concordat ostẽditur per illud Prouerb. 30. Vbi post multas quæstiones motas de Deo quęrit Salomon, quod nomẽ eius: & quod nomen filij eius, si nosti? Ex hoc arguitur sic. Omnis quæstio aliquid certum supponit, & aliquod dubium quęrit ex 7. Metaph. c. vlti. hic igitur est certum filium esse, & quęritur, quod est nomen eius, & pari ratione per naturam relationis supponitur illud, cuius est filius esse, scilicet patrem. Et quæritur quod est eius nomen. Igitur hoc existente certo, scilicet hunc esse filium,

& hunc

& hunc patrem. Dubium est, quod nomẽ huius, & quod illius, sed si istæ personę primo constituantur in esse personali per paternitatem, & filiationem, proprium nomẽ huius est pater, & proprium illius est filius, & ita esset certitudo de filio, & non dubitatio, quod nomen esset eius, ergo Salomon, videtur, intendere, quod non primo constituantur filiatione, & paternitate, sic, quod nec filius sit proprium nomen eius, sed scito, quod sit filius, adhuc restat quęrere secundum ipsum, quod nomen eius.

Hoc breuiter sic arguitur ad impossibile deducendo, dato, quod proprium nomen personæ, quę est filius, sit filius, quod sequitur si primo constituatur relatione vel filiatione, igitur idem quęrit Salomon, & supponit. Supponit enim proprium nomen personæ, & quærit, quod est nomen eius.

SED SI dicto modo respondeatur ad obiectionẽ de fide factam contra tertiam opinionem.

Contra hanc responsionem arguitur primo sic. Quare voluit Saluator personas nominibus relatiuis exprimere, si sunt absolutę. Et absoluta si sint non latuissent eum, & congruum videtur baptismum dari inuocando personas diuinas proprijs nominibus ipsarum.

Secundo sic. Articulus quando traditur a Christo, cõueniens est illum accipere secundum illum intellectum, qui maxime potest haberi a Christo, talis est de personis relatiuis, & nullo modo de absolutis.

Tertio sic. Consequentiæ Sanctorum, & Doctorum supponendæ sunt esse necessariæ, sed illis vtẽdo, vel similibus concluditur ex manifeste credito, quod personę nõ sunt absolutæ sicut patet in multis deductionibus magistrorum.

AD PRIMVM forsan diceret aliquis, quod propter duo Saluator sic expressit personas cõgrue primum, quia nos docuit sicut eramus capaces, si autem sunt proprietates absolutæ, vidit eas nos non posse concipere, vel non concipere ita faciliter sicut relationes, quia nec per viam causalitatis, & eminentiæ possunt cognosci a nobis, cum nõ sint perfectiones simpliciter, nec per aliquid simile in creatura, sicut forte possum cõcipere relationes ex relationibus originis in creaturis, quia illis incõmunicabilibus absolutis si sint, nulla sunt similia in creatura: immo nec alicui incommunicabili increato est aliquid simile, quia quodlibet tale primo est diuersum a quocunque alio, & hanc impossibilitatem, vel difficultatem cognoscendi illas absolutas proprietates si sint, posset quis concipere ex præmissa quæstione Salomonis. Exemplũ huius patet in communi modo loquendi, vbi expressius, & frequentius exprimimus personas aliquas nominibus relatiuis, quam absolutis, quia illa nomina sunt notiora: tamen constat personas, quas intẽdimus illis nominibus exprimere, esse in se absolutas. Verbigratia. Hoc fecit Papa, vel Episcopus, vel Rex. Non ita sæpe dicimus Petrus vel Ioannes, quia officia sunt notiora personis absolutis: ita posset esse hoc, ꝙ originem personę possumus concipere per proprietatem absolutam si habet, vel non possumus, vel non ita faciliter.

Secundo, quia si sint proprietates absolute, & secundũ hoc personę possent nominari nominibus absolutis, sic tamen nominando eas non exprimitur illis nominibus tantum de necessitate fidei, quantum istis. Pater filius, & Spiritus sanctus, quia istis non tantum exprimitur distinctio personarum, sed etiam origo quę est in eis, & aliquo modo ex consequenti vnitas essentię, quia in tali origine perfecta est communicatio eiusdem essentię. Per tria nomina absoluta non sic exprimerentur hęc omnia.

Ad secundum forsan aliquis diceret primo, quod ille intellectus quem Christus expressit, scilicet quod sint personæ relatiue, est absq; dubitatione tenendus, sed de eo, quod tacuit, scilicet an sint absolute nõ est magis cõtra intellectum articuli vna pars, quam alia, nisi ostendatur repugnare intellectui, quem expressit.

Secundo diceret, quod articulum fidei restringere ad intellectum specialem, qui tamen traditus est in generali, quasi non possit intellectus generalis esse verus, nisi specialis sit verus, hoc videtur articulum reducere ad incertitudinem: videtur enim incertum quod non potest

F sine incerto teneri: saltem maior reuerentia videtur fieri articulo in vniuersali tradito si dicatur intellectum eius vniuersalem posse esse verum quocunque speciali posito vel negato, quod non est traditum, vt tenendum, quam quod non possit esse verus, nisi aliquod determinatum speciale sit verum.

Exemplum huius in alijs articulis. Creator cęli, & terræ. Non oportet hoc arctare ad hoc, quod nisi omnipotentia in Deo aliquo modo distinguatur a voluntate, non posuit creare, & ita de patre opposita. Similiter verbum factum est homo non oportet arctare ad multa specialia, nec ad aliquod illorum, cum quorum quolibet, & etiam opposito potest stare hoc verum.

Aptius exemplum videtur, si Iudæis esset traditum; vt crederent Deum esse vnum. Et de Trinitate nihil
G explicite, non solum minor reuerentia, sed irreuerentia, & falsitas esset asserere hunc articulum non posse esse verum, nisi esset vnus personaliter, sicut est essentialiter, & tamen hoc videretur tunc esse magis consonum verbis articuli eis tradita quam oppositum, sicut igitur illi tunc neutram partem debuerunt asserere esse necessario tenendam, sed vtraque posita necessario tenendum esse illud, quod in generali fuit eis traditum, ita videtur, quod circa, articulos nobis in vniuersalis traditis non debeamus asserere sine declaratione Ecclesiæ necessario hoc speciale, vel illud esse tenendum, cum quorum vtroque possunt articuli stare, vt traditi sunt. Non enim Deus, qui scit in speciali istam veritatem sine causa, tantũ secundum intellectum vniuersalem tenenda de fide tradidit, & nec ad hunc modum specialem nec ad illud tan-
H quam ex fide tenendum arctauit.

Tertio, quia in proposito non videtur propter reuerentiam istarum personarum dicendum, quod sint tantum relationes in essentia, nisi hic certissime traderetur, et hoc propter modicam entitatem relationis respectu entis absoluti.

Ad tertium diceret forsan aliquis, ꝙ præcise propter rationem solubilem a quocunque fiat non est tenendum aliquid esse de substantia fidei, nec forsan propter cõclusionem talis rationis, quatenus pręcise est per illam rationem cõclusa, sic arguens se exponeret morti; nec aliquis secundum rectam rationem se debet exponere, oportet igitur habere maiorem auctoritatem ad hoc, vt aliquid teneatur esse de fide quã quod sanctus aliquis sic arguatur, sæpe enim quis arguit, quod non omnino asserit, li-
I cet illud quod sanctus auctenticatus ab Ecclesia quantũ ad doctrinam asserit esse tenendum, sit certum, tamen aliæ auctoritates dubię possunt exponi, & multo magis aliorum minus auctenticorum scribentium. Isto modo diceret aliquis nihil inueniri contra opi. prædictam.

AD ILLAM quæ secundo modo videntur esse cõtra eam. Responderet discurrendo per ordinem.

Ad illas auctoritates, & rationes, quę contra eam, vel pro secunda opinione superius sunt inductę.

Ad primum de Euangelio videtur iam supra responsũ.

Ad auctoritates Aug. 5. de Trini. Responderet per distinctionem positam in principio opi. quod Aug. loquitur de his quæ sunt ad se, ita quod nec sunt relatiua, nec referibilia, sed etiam opposita relationi sicut patet p exẽpla sua. Videtur enim ipsemet dicere ibi quod aliquid est ad se li-
K cet si referribile ad aliud sicut expræsse vult Augu. 7. de Tri. c. 4. Vbi tractans quomodo Græci dicũt tres esse substantias, vult, quod subsisteret secundum, quod competit substantię, illo modo sumptę sit ad se. Subdit enim ibi. Si aliud est Deo esse, & aliud subsistere, sicut aliud est Deum esse, & aliud patrem esse relatione igitur subsistit, sicut relatione gignit. Et ex hoc infert itaque substantia iam non erit substantia, quia relatiuum, & infra, absurdũ est autem vt substãtia relatio dicat. Omnis. n. substãtia ad se subsistit quanto magis Deus, quid expræssius quã substantia, secundum quod Græci accipiunt eam. s. per persona, scilicet substantia prima non secunda sit ad se, & ad se subsistat illo subsistere, quod competit substantiæ sic dictę.

Et si obijciatur, quod ista verba Aug. de substantia, & persona non debẽt magis accipi de personali quam de essentiali,

sentiali, quia dicit quod eodem dicitur Deus, & persona. A

Respondeo, eodem, idest aliquo dicto ad se distinguendo illud, quod est ad se, contra illud, quod est ad aliud: eo quod pater non est persona filij, sicut nec est Deus filij, quemadmodum Sor. Non est Sortes alicuius, sicut nec homo alicuius, scilicet, intelligẽdo, vt correlatiuum. Sed non oportet quod omnino eodem sit Deus, & persona, ita quod persona oĩno ad se dicatur, sicut Deus dicitur ad se, vel deitas, quia tunc sicut non sunt tres deitates, & per hoc nec tres magnitudines secundum eum, quia magnitudo dicitur omnino ad se sicut Deitas. Sic nec essent tres personæ, quod ipsæ negaret, quæ igitur omnino sũt ad se non numerantur, quæ omnino ad alterum non sũt communia tribus, quæ autem ad se, sed non omnino ad se, sed referribilia, quia nõ repugnat eis referri sunt communia, sed numeratur aut possunt dici propria, a quibus B potest abstrahi aliquod commune numeratum.

Ad Aug. 11. de Ciu. Dei, c. 10. Concedo, quod pater est quidquid hẽt excepto relatiuo, qđ hẽt, & non est ipsum, habet quidem correlatiuum sicut pater habet filium, & ideo concedo, quod prima persona est quidquid habet, ad quod non refertur. Non est autem secunda persona, quã habet, vt correlatiuum, licet illa relatione non primo cõstitueretur.

Ad Boetium, quando dicit, quod relatio multiplicat Trinitatem, &c. Dico, quod Doctor ille accipit relationẽ pro origine, & sic intelligendo accipitur multiplicare, nõ pro formaliter distinguere, sed quasi principiatiue correspondenter principio effectiuo. Et hoc quidem non est extorquere verba multiplicare enim est multa facere, sicut Christus vere multiplicauit panes Euangelicos, & ta C men ipse non fuit forma illa, qua formaliter multiplicabantur panes illi, & Deus creans multiplicat animas non tamen est ipse forma, qua formaliter animæ ipse distinguuntur.

Ad Ioan. Damasce. dico, quòd vna eius auctoritas soluit aliam, quia capit. 8. vel 9. præcise ponit ingenerationem, & in lib. 3. cap. 5. Ponit paternalem proprietatem, istę autem duæ proprietates distinguuntur secundum Aug. 5. de Tri. cap. 6. igitur excludendo omnia alia in patre, in c. primo præter ingenerationem, intelligit per ingenerationem omne personale p̃tris, & ita vbicunque excludit ab aliqua proprietate alicuius suppositi, omne aliud per illam proprietatem inclusam, includit omne aliud personale, & ita includeretur ibi realitas absoluta si qua esset, et maxime includeretur, vt videtur, quia in crea D turis, incluso accidente, non excluditur subiectum, & ita inclusa relatione in persona diuina, non excluditur illud q̃ refertur ea, sicut si diceretur, quod sola paternitas est, non propter hoc excluderetur pater qui paternitate esset pater.

Ad Ricar. dico quod modus existentiæ alius est, & hoc pertinet ad originem, sed ex hoc non sequitur, quod originatum non sit aliquid subsistens ad se distinctum aliqua realitate personali absoluta alia ab originante.

Ad Ans. similiter dico, quod omnia sunt vnum, & eadem, vbi non obuiat relationis oppositio, vel formaliter, sicut relatio obuiat alicui relatiuo, vel sicut natum referri relatione opposita, & isto modo personę si essent absolutę distinguerentur, quia in eis sunt relationes principiantes.

AD RATIONES pro secunda opinione rñdetur.

Ad primam potest dici, quod si realitas absoluta aliqua constituat personas, non tamen faciat compositionem cũ essentia diuina, sicut nec relatio constituẽs faceret: quod confirmatur per locum a maiori, quia realitas propriæ subsistentiæ in creatura non facit compositionem cum natura relatio autem in creaturis facit compositionem, cum fundamento, vt alia declarabitur, ergo si hęc relatio potest non facere compositionem cum essentia, multo magis, nec realitas suppositi faciet compositionem cum realitate naturæ.

Et cum confirmatur ratio, quia absolutum autem manet omnino, aut trãsit omnino. Dico sicut dictum est declarando secundam positionem, quod relatiu manet ex hoc, q̃ eius ratio non est formaliter ratio essentię, et trãsit quia secundum perfectam identitatem est essentia, ita dici potest, quod realitas absoluta si constituat personam transit quidem per perfectam identitatem ad essentiã, manet tamen, quia non est formaliter realitas essentiæ. Et confirmatur ista responsio, quia perfectiones attributales videntur esse absolute, & non relatiue sicut dictum est supra dist. 8. q. De attributis, & tamen manent, & transeunt, ita quod non faciunt cõpositionem: nec sunt idem formaliter ipsi essentiæ, & si aliqua illarum secundum rationem formalem haberet distinguere realiter ab altera, illa distinctio esset per eam formaliter, & nõ per essentiam, & tamen non esset compositio.

Ad secundum argumentum dico, q̃ ponẽdo personas relatiuas, oportet ponere eas vere subsistẽtes, & in eis esse eandem naturam indiuisam. Hoc non potest poni propter B aliquam imperfectionem personarum in subsistẽdo, quia ponuntur ita vere subsistentes, sicut si essent absolute, ergo oportet, quod ponatur propter infinitatẽ essentię, quę est in subsistentibus, sed eadem esset infinitas essentiæ, si personæ essent absolute, ergo non oportet tunc naturã diuidi, sicut nec si proprietatibus relatiuis constituantur. Probetur illa. Omnis natura communis suppositis absolutis distinguitur, & plurificatur in eis. Hæc quidem vera est in creaturis, sed in proposito petit conclusionem principalem.

Ad tertium instando dicitur, quod patri constituto in esse personali, & filio etiam constituto in esse personali, quasi aduentitia est proprietas spiratio actiua secundum aliquos, & tamen non est quasi accidentalis secundum eos. Nec etiam relatio rationis, quare igitur nõ posset in- C telligi in proposito personam constitui in esse personali realitate absoluta: & ei quasi constitutę in esse tali realitate, aduenire secundum modum intelligendi relationẽ, & non tamen esse nec accidentalem, nec rationis.

Et tunc probatur, quod sit relatio rationis, per simile de relatione ad creaturam. Dico quod non est simile. Illa enim relatio ad creaturam non est ex necessitate naturæ fundamenti, sicut est hic.

Quarta ratio innititur propositioni huic, scilicet omne absolutum est actus, & per consequens dans esse. Hæc improbatur multipliciter, tum quia in creaturis, vbi maxime videtur habere probabilitatem, habet instantiam de proprietate hypostatica, quia illa non est dans esse quia tunc natura humana in Christo non haberet idem esse, quod haberet dimissa.

D Similiter actus dans esse dat operationem. Proprietas hypostatica in creaturis non dat operationem, quod patet per Damasc. lib. 3. cap. 15. b. Naturales, & non hypostaticas animus, & voluntates, & operationes. Si enim hypostaticas, idest personales dabimus eas æthero thel eas, idest aliud volentes, & ęthero uergeas, idest aliud operantes, Tres hypostases Sanctę Trinitatis dicere cogemur. Vbi ipse ex hoc, quod personæ diuinæ non habent tres operationes, concludit, quod operatio non est hypostatica, & hoc in cõmuni siue de proprietate absoluta, siue relatiua.

Præterea. Tertio in omni eo, q̃ aliquo mõ habet esse aliquo, præter illud, quod dat sibi esse, est aliquid ratione cuius recipit esse, patet de cõposito ex materia, & forma, & omnibus alijs compositis ex actu, & potentia, igitur in omni habente esse per aliquid dans esse est aliquid, qđ E non est actus dans esse, sed ratio recipiendi esse, & ita videtur in supposito naturę, quia cum suppositum habeat esse, & natura det esse, proprietas hypostatica erit ratio recipiendi esse.

Ad argumentum tunc potest dici, quod cum dupliciter sit rõ entitatis, quidditatiue, scilicet & hypostatice. Sicut quidditatiue est dare esse, quia ipsa est de se communicabilis, ita hypostatice est, vt non sit actus dans esse: quia de se est incommunicabilis, vt quo. Et licet in creaturis proprietas indiuidualis det esse, quia est alicuius gradus entitatis positiue vltra entitatem quidditatiuam naturæ: tamen vltra entitatem singularem proprietates suppositi nullam entitatem dat, immo nullum positiuum addit ex prima. q. 3. lib. & licet illud adderet, tamen non esset ratio dandi esse, quia hoc natura existens, in qua includuntur natura, & entitas singularitatis, est ratio totalis dandi esse,

di esse, & ita quidquid intelligatur aduenire, siue positiuum, siue priuatiuum, siue absolutum, siue respectiuum non dabit esse, quia per illud, quod iam præintelligitur datur esse, licet igitur in diuinis non sit proprietas personalis tantum negatio, sed aliqua proprietas, vel entitas positiua, tamen quia natura diuina est de se hoc per se existens, ipsa habebit totam rationem dandi esse. Sicut & in creaturis, & licet natura existens det totaliter esse, non propter hoc proprietas adueniēs est tantum negatio, immo si adueniret proprietas positiua, nihil tolleretur ab hac natura existente, ita nec in diuinis tolletur ab hac natura, quæ est de se existens, quin dabit totaliter esse personę, licet in persona intelligatur proprietas personalis positiua.

Ad argumentum igitur, cum probatur, quod sit actus, cum non sit ibi tantum virtualiter, sed actualiter. Dico quod est ibi fallacia æquiuocationis. Vno modo enim actus est differentia opposita potentiæ, & hoc modo diuiditur omne ens. Alio modo actus cum potentia constituit aliquod totum, sicut loquitur Phil. 8. Meta. De potentia, & actu, quod non est verum de potentia opposita actui: quia illa non manet cum actu. Ista igitur proprietas non tantum est virtualiter in essentia diuina, sicut est asinus qui est in potentia ante actum, & per consequens hæc proprietas est actu ibi: prout actus opponitur tali potētiæ: sed non sequitur. Ergo est actus dans esse. Ad hoc enim requireretur, quod esset, actus formalis: hoc enim modo materia daret esse, quia est in composito in actu, non in potentia ante actum. Tex. 15.

Secunda ratio videtur deficere, quia istud non habet se ad essentiam, vt perfectio ad perfectibile, vt diffuse declaratum est etiam de proprietate relatiua personę dist. 5. Vbi dictum est, quod persona non componitur ex essentia, & proprietate, sicut ex quasi potētiali, & quasi actuali, immo essentia habet magis rationem actus, si igitur ista proprietas intelligatur posterior aliquo modo essentia, non tamen est perfectio eius. Ibi enim est idem ordo originis, & perfectionis, & ideo prius origine est prius perfectione, sicut fuit tunc declaratum diffuse.

Secundo dato, quod aliquo modo se haberet ad essentiam, vt informans ipsam, non tamen esset perfectio simpliciter, quia secundum Ansel. Ratio perfectionis simpliciter est, quod sint in quolibet melius ipsum, quam non ipsum, quod est impossibile de proprietate hypostatica, quia illa de ratione sui repugnat contradictorie cuilibet alij ab illo cuius est, & ita non potest in quolibet alio esse melius ipsum, quam non ipsum, quia cuilibet alij repugnat. Sic igitur ad rationem patet, quod falsum assumitur, si accipiatur, quod istud absolutum perficiat essentiā, nec probatio huius valet per hoc, quod aliquo modo sequitur, & non præcedit, quia in diuinis sicut potest poni præcessio, actus, & forma est primum.

Tertio dato, quod haberetur hoc, quod informat, non sequitur, quod sit perfectio simpliciter, nec illa, quæ inferuntur vlterius, scilicet quod essentia diuina non sit simpliciter perfecta. Vel quod vna persona non sit simpliciter perfecta in se.

Præterea. Ista ratio melius concluderet cōtrarium de relatione, quia probabilius videtur: quod relatio possit esse perfectio, quam proprietas hypostatica sit perfectio, quia nulli proprietati hypostaticę cōuenit esse perfectionem, nec in creaturis, nec in alijs: alicui tamen relationi secundum propriam rationem conuenit esse perfectionem. Aliqua enim est perfectior altera, vt patet de æqualitate respectu inæqualitas, quia secundum Aug. de quātitate animę. c. 7. Inæqualitatem iure prępono, nec quisquam omnino est, vt opinor humano sensu præditus, cui non id videatur, hoc autem non est tantum a fundamento. Potest enim inęqualitas fundari in fundamentis perfectioribus, quam ęqualitas. Patet etiam, quod si esset tantum ex fundamento Aug. Faceret petitionem principij. Intendit enim concludere excellentiam, puta circuli ad figuras rectilineas, & hoc facit ex ęqualitate, quia si illa excellentia non esset nisi ex fundamentis, & ex illa concluderet excellētiam fundamentorum, circulū faceret.

Si dicatur, quod dictum Aug. verum est ratione fun-

F damentorum proximorum, non remotorum, proximum autem fundamentum æqualitatis est paritas. Hoc falsum est, & nihil ad. B. quærn autem aut par dicit aliquid ad se, & tunc potest intelligi aliquid esse par, absque hoc, quod sit alicui par, & similiter tunc vnde perfectionem habebit paritas respectu imparitatis in triangulo? Vel enim paritas diceret quantitatē, et tunc vel eandem cum illa, quę communiter ponitur fundamentum æqualitatis, & tunc non erit distinctio aliqua alia quam rationis inter fundamentum proximum, & remotum. Vel aliam, & tunc in isto æquali diceretur esse duas quantitates, vel fingas aliquem modum alium, quo paritas possit esse absolutum perfectius imparitate, & aliud a quantitate.

Si autem dicat relationem sicut videtur manifestum, ergo relatio fundabitur per se in relatione, immo videtur

G dicere eandem relationem, quam ęqualitas, quantum .n. est par quanto, & æquale quanto.

Ad illud Ans. Mono. respondetur, quod loquitur tantum de quidditatibus, non de proprietatibus hypostaticis, quod probatur primo per exempla eius de sapientia, & veritate ex vna parte: auro, & plumbo ex alia parte.

Secundo per rationem, quia solum illud est perfectio simpliciter, quod potest esse in aliquo infinitū solum illud erit in aliquo melius non ipsum quam ipsum, quod ex se est finitum, hæc conueniunt quidditati .s. esse finitum, vel infinitum, non autem proprietati hypostaticę, quia proprietas personalis diuina qualiscunque sit, nec est infinita formaliter, nec finita. Similiter proprietas hypostatica repugnat cuilibet præterquam vni cuius est, ergo non potest esse cuilibet melior ipsa quam non ipsa, sed nec ali-

H cui, excludit autem Ansel. ab vniuersitate quidditatum relationem secundum quidditatem, & tunc omnis quidditatis absoluta, vel est perfectio simpliciter, vel limitata, sed non sequitur ex hoc propositum de proprietate hypostatica absoluta.

Tertia ratio habet maiorem falsam in omnibus ordinatis essentialiter ex forma, licet gratia materiæ quandoque sit vera, & similiter in omnibus non æque illimitatis. In nullo enim ordine essentiali ex propria ratione prioris, & posterioris, oportet ipsa conmultiplicari, sed potest stare multiplicatio posterioris sine multiplicatione prioris, sed non ē conuerso. Similiter quandocunque aliqua duo comparantur ad aliquod tertium quod est illimitatum, eo modo, quo illa duo non sunt illimitata non oportet condistingui in eis. Exemplum, anima intellectiua compara-

I tur ad partes, quia quodammodo est illimitata eo modo, quo partes non sunt illimitatæ, non oportet animam distingui in distinctis partibus, illa igitur maior est falsa dupliciter ad propositum. Primo quia essentia eo modo quo est ibi prioritas, prior est ipsis proprietatibus. Non ē conuerso. Secundum eos igitur non oportet essentiam distingui ad distinctionem istarum proprietatum, & secundo, quia essentia est formaliter infinita, istæ autem proprietates non sunt formaliter infinita, & non oportet infinitū formaliter distingui ad distinctionem eorum, quæ non sunt formaliter infinita. Si etiam maior acciperetur generaliter de quibuscunque absolutis circumstantibus idem, habet instantiam manifestam, & de anima, & potentijs, quæ potentiæ multiplicantur, nō multiplicata anima. Sed

K si hic euadant specificando maiorem de his, quę sunt eiusdem speciei, sicut accipit illa prima confirmatio maioris, nec tūc propositio est vera vniuersaliter in relationibus. Patebit enim di. 8. tertij libri, quomodo plura eiusdē speciei esse in eodem absoluto non est contradictio: si aliquid illorum non sit actus alterius adæquatus ei, in quo est.

Cum autem maior declaratur per inductionem fit fallacia consequentis, quia accipiuntur aliqua singularia non similia proposito, puta in quibus distinctio priorum constituit distinctionem posteriorum, vel in quibus est consimilis limitatio vtrobique, et non illimitatio in vno respectu alterius. Ex his enim non potest propositum inferri vniuersaliter, quia falsa est vbi deficiunt conditiones sicut in proposito.

Sed ad illud vltimum additum ad cōfirmationem maioris per idem, quod in eodem simpliciter perfecto non possunt esse plura eiusdem rationis, posset dici, quod sicut

simpli-

simpliciter perfectum idem numero est communicabile A pluribus suppositis eiusdem rationis, ita, quod non repugnat sibi ex hoc, quod est perfectio simpliciter, sed conuenit sibi, quod ipsum sit in pluribus suppositis eiusdem rationis, ita ex perfectione eius sibi potest competere, quod plura eiusdem rationis possunt esse in eo, sicut supposita in natura, & per consequens sunt in eo plures proprietates hypostaticæ eiusdem rationis, sed non potest ita esse de alijs quibus exemplificatur, puta de patre, & verbo, eo quod perfectio diuina requiritur quod quælibet productio habeat terminum adequatum, non autem ita requirit, quod aliqua proprietas hypostatica sit adæquata illi naturæ in constituendo suppositum.

Per istud posset dici ad illam primam confirmationem maioris applicando eã ad propositum, quod est ibi fallacia æquiuocationis. Maior enim si esset vera debet intelligi B de esse in, sicut actus est in eo, qđ informatur, sed minor non est vera. Proprietas autem non est in essentia, vt informans eam, sed vt constituens suppositum in ea.

Posset tamen ad vtramque confirmationem dici, quod istæ proprietates non sunt eiusdem rationis formaliter, sicut in creaturis proprietates indiuiduales sunt primo diuersæ, & non eiusdem rationis. Et si ex hoc inferatur, quod sunt alterius speciei, siue quod vtraque earum habet rationem alterius speciei, & per hoc oportet ipsam per aliud determinari ad incommunicabilitatem, non sequitur, sicut nec in proprietatibus indiuidualibus in creaturis, licet non sint eiusdem in rationis in aliquo, tamẽ nulla est entitas quidditatiua, & communis, sed de se hæc.

Quarta ratio etiã procedit ex falsa imaginatione, quod C istæ proprietates exprimuntur ab essentia, quasi per originem, quod non fuit dictum, sed sicut aliquid concedunt, quod relationes pullulant in essentia, si tamen hoc proprie dicatur, quasi posset contra eos concedi, quod istæ proprietates absolutæ, si sint, pullulant in essentia, & licet quælibet sit in eodem supposito cum illo, ex quo pullulát, quia essentia est in omnibus personis, non tamen aliqua est in eadem persona cum illa, a qua habetur per veram originem, nec repugnat vera originatio personę habenti vnam a persona habente aliam, licet omnes illæ non originentur, sed aliquo modo pullulent in essentia, sicut alij habenti dicere, qui dicunt suppositũ constitui per relationem, quod filius pullulat a patre per originem, & tamen filiatio aliquo modo pullulat in essentia siue ab essentia diuina.

Quinta ratio videtur deficere, quia difficilius videtur D sustinere originem ponendo extrema tantum esse relatiua formaliter quam ponendo ea esse absoluta. Nam si tãtum sint relatiua, nihil aliud erit personam originare personam, quam relatiuum habere correlatiuum, sed relatiuum positum sine omni actione alia videtur habere correlatiuum. Si autem ponantur absoluta, non videtur tanta difficultas, quomodo vnum suppositum gignatur ab alio, cum in creaturis secundum eos sint supposita absoluta, & tamen non negatur originatio vnius ab alio.

Cum arguitur tunc, quod absolutum præcedit relationem, & ita originationem.

Respondeo dictum fuit, quod originatio pertinet ad genus causę efficientis, non formalis, & sicut in creaturis terminus non habet esse originatione in formaliter, sed quasi effectiue, nec ex hoc, quod non est formaliter illo, sequitur quod præcedat illud, ita posset dici in proposito: nec videtur maior difficultas de prioritate absoluti, & respectiui in creaturis, quam hic.

TENENDO opi. secundam quę est magis communis, potest responderi ad rationes contra eam.

Ad primam concedimus, quod relatio non refertur, sed aliquid quod non est tantum relatio refertur relatione; non quidem essentia refertur, sed suppositum, quia suppositum non est tantum relatio, sed tamen est relatiuũ non absolutum. Et ita conceditur tota deductio vsque ad vltimam consequentiam, quæ negatur ad eius probationem, quãdo accipitur, quod omni cõposito oportet prius intelligere partes, & vnionẽ partiũ. Tenẽtes quod relatio est in essentia quasi actus in susceptiuo. Oportet quod dicunt, quod in ipsa persona, quæ est quasi totum, non oportet præintelligere informationem, quasi partis a quasi parte, per denominationem antequam intelligatur totum, sed si præintelligatur quasi talis informatio, non tamen intelligitur quasi per modum formæ denominantis.

Sed melius videtur dicendum, quod relatio non est quasi forma, vel actus respectus essentię sicut tactum est di. 5. Sed magis videtur essentia esse quasi forma, & act⁹, qua relatio subsistens est Deus, & hoc videtur probari ex hoc, quia quandocunque fundamentum est potentiale ad relationem, prius naturaliter informatur fundamẽtum relatione, quam suppositum. Conceditur etiam ibi relatum esse aliquid formaliter ipso fundamento, siue secundum ipsum fundamentum, sicut conceditur Sortem esse similem albedine, vel secundum albedinem. Neutrũ autem videtur esse dandum in proposito, nec quod paternitas prius insit essentię, quam patri, nec quod pater deitate sine secundum deitatem sit formaliter pater, quia hoc videtur Aug. 7. de Trin. cap. 5. & 9. Negare dicendo, quo circa, vt substantia patris ipse pater est non quo pater est, sed quo est: ergo secundum ipsum alio est Deus, alio pater, sed est Deus deitate formaliter, igitur nõ est pater deitate formaliter, sed alio secundũ Aug. Ideo aliter dici põt, tenendo secundã opi. Quod si partes præexigantur toti, & vnio partium, & quasi partes, & quasi vnio partium præexigantur quasi toti, tamen vbi nõ est partialitas, nec quasi, sed perfecta identitas eorum, quæ alias essent partes, nisi alterum illorum esset infinitum, non oportet præintelligi toti vnionem talium, sed perfectam identitatem vnius ad alterum, & ita videtur in proposito, quod patri qui dicitur primo referri præintelligitur aliquo modo per C fecta identitas relationis ad essentiam, sed non vnio quasi formæ alicui quasi materiæ, vel quasi potentiali, nec tamen talis perfecta identitas est ratio propter, quam essentia formaliter denominetur a relatione.

Cum confirmatur ratio per hoc, quod nihil est quantum primo, & per se nisi aliquid sit quantum per se, & non primo, sed denominatiue. Dicitur quod si quantitas posset esse eadem alicui, quod alias esset susceptiuũ eius, & ita eadem, quod nõ informaret illud. Bene posset esse aliquid quantum primo, & tamen nihil quantum per informationem, nec hoc videtur mirabile, quia primum videtur posse separari ab eo, quod est per se, & non primũ, igitur potest aliquid poni primo relatum, licet nihil sit relatum non primo, sed per se quasi informatum relatione. Quæst. 1. A. I. animast.

D Ad aliud, quod arguitur iuxta hoc negatur illa propositio, quod refertur prius est aliquid ad se.

Ad primam probationem, quæ accipitur ab Aug. Respondeo. Quod refertur est aliquid excepto relatiuo, hoc est includit aliquod absolutum, quod est fundamentum relationis, & ideo si pater nihil est ad se, nec includit aliquid absolutum, non erit pater ad aliud, sed non intelligit Aug. Quod omne relatiuum est formaliter ad se, antequam sit ad alterum per relationem.

Ad secundam probationem negatur propositio, quam nititur probare, scilicet quod illud quod refertur est prius relatione: siue quod idem est; quod omnis relatio præsupponit illud, quod refertur. Hęc enim propositio falsa est in relatione constituente suppositum, & vera est in alijs.

Cum probatur per diuisionem. Dico, quod si debeat B dari aliquod istorum trium membrorum diuisionis, magis daretur, quod relatio est prior sicut forma est prior ente per formam. Nec sequitur, suppositum est quasi posterius relatione, igitur ipsum est relatio, sed sequitur, igitur est relatio, vel relatiuum constitutum per relationem & sic secundum est verum.

Ad secundum dico, quod sicut quælibet forma seipsa est talis forma, nec est alia ratio intrinseca, quare est talis forma ita etiam relatio aliqua seipsa est formaliter realis, & aliqua seipsa formaliter est tantum relatio rationis, tamen huius, vel illius aliquando sunt causæ extrinsecæ, effectiuę, vel materiales. Aliquando etiam aliqua causata vel aliqua signa posteriora sunt, ex quibus possunt hæc inferri demonstratione quia, dico tunc, quod identitas, quia identitas est relatio rationis, nec est alia ratio formalis propter quid. Paternitas etiam, quia paternitas est relatio

tio realis, nec etiam est alia ratio formalis propter quid, tamen quia relatio realis est nata habere causas extrinsecas causantes eam communiter loquendo in creaturis. Sequitur ibi, quod relatio, quæ non habet tales causas nō est realis, sicut ad destructionem causæ, sequitur destructio causati. Similiter relatio aliqua realis, si non habet talem distinctionem causatum priorem, saltem causat distinctionem, & tunc ex remotione tam causæ, quam causati, quorum alterum correspondet relationi reali potest concludi aliquam relationem non esse realem, ita quod sequetur: Hoc relatio non præexigit extrema distincta, nec facit ea esse distincta, igitur non est relatio realis. Et vnde præmissę sunt verę oportet quęrere media probantia. Sed consequentia est bona, sicut ex destructione causæ, sequitur destructio causati, & ex remotione causati sequitur remotio causę demonstratione, quia aut saltem alterum eorum oportet concurrere ad relationem realē: ita, quod vbicunque vtrunque remouetur, sequitur consequētia per extrinseca, scilicet remotio relationis realis.

Cum dicitur vlterius, ergo inferre relationem nō esse realem, quia non est inter extrema realiter distincta est inferre, non est realis, quia non est realis. Dico quod non quia licet non sequatur, ideo nō distinguit extrema, quia non est relatio realis quasi arguendo a causa ad causatū, tamen sequitur, non distinguit, ergo non est realis sicut a causato ad causam: & hoc addito isto, quod non præexigit distincta extrema, quia tunc concurrunt ibi, & negatio causæ relationis realis, & negatio signi, ex quibus cōcurrentibus perfecte infertur negatio relationis realis. Sed quandoque distinctione præcedente relationes: reales: quandoque non, sed tantum formaliter causata per ipsas relationes, & hoc non tantum est verum in diuinis sed etiam in creaturis, & relationibus accidentalibus, voluntas enim mouet se, & mouetur a se, & non tantum est relatio realis voluntatis ad volitionem, sed etiam voluntatis, vt actiua, est ad seipsam, vt passiua, & virtualiter effectus dependens a principio actiuo, & passiuo, necessario requirit relationem realem. Et cum dicitur voluntas, quæ est fundamentum istarum relationum oppositarum mouentis, & moti: etiam denominatur ab vtraque earum. Dico, quod oportet procedere ad inferendum cōclusionem, quod nec extrema sunt distincta distinctione præcedente relationem, scilicet distinctione pertinente ad genus relationis, sicut nec sequitur: Dicuntur de eodē ergo non sunt reales, idest non sunt ex natura rei sine actu intellectus. Vnde bene potest concedi, si tamen illa [A. I. prætermissa.] sint probata, quod consequentia est bona. Sed oportet vltimo deuenire ad hoc, præmisso eo, quod est de distinctione extremorum statim enim sequitur. Si relatio non consequitur ex natura rei, non est realis oporteret exponere antecedens, quod extrema nec distinguuntur distinctione præcedente relationem.

Ad tertium dici potest, quod bene absolutū potest terminare relationem, & semper terminat in relationibus mensurati, & hoc principaliter soluitur di. 30. Quod relationes creaturarum terminantur ad Deum inquantum absolutus est. Vniuersaliter loquendo non oportet concedere terminum relationis esse absolutum, nisi in relationibus diffinibilibus, de quibus arguitur ibi: quę, scilicet sunt in genere, quales non sunt diuinæ, vel de termino formali, scilicet ratione cuius primus terminus terminat, non autem de primo termino quemadmodum enim in relato fundamentum est absolutum, sed non semper illud, quod refertur secundum istam opinionem, ita etiā illud, quod est ratio terminandi relationem semper absolutum est, & præexigitur a parte termini relatiui, sicut fundamentum ex parte relati.

AD PRIMVM & secundum de secūda via simul dico, quod patrem originare filium est patrem habere filium pro correlatiuo, non quocunque, sed tali correlatiuo, & quia talis correlatio est relatio originis, ideo vnū extremum potest esse prius origine altero, licet sint simul natura.

[lib. 5. dist. prima.] Hæc responsio similiter ad secundum de prioritate suppositi ad actionem, sicut declarabitur di. 28.

Ad tertium dico, quod falsa est illa propositio, quod re- F latio non potest esse terminus formalis generationis, vel originis, siue actionis, vel mutationis, sicut patebit in materia de incarnatione, & quidquid sit de termino formali, saltem relatiuum potest esse terminus productus, ita q̃ essentia quæ est ad se in relatiuo, sit per se formalis terminus. Et hoc modo positū est in dist. 5. in productione personæ, [Quæst. 2.] cum igitur dicit relatio non originatur nisi absolutum originetur, si intelligas originari sicut primus terminus generationis, vel productionis posset concedi de relatione non de relatiuo. Si autem intelligas de originari, sicut formalis terminus, posset similiter concedi. Et neutro modo est contra propositum, quia nec ponitur relatio nā primo originari, sed suppositum, nec ponitur relationem esse terminum formalem productionis, sed essentiā simpliciter absolutam.

G Ad quartum dicitur, quod est generatio, quia ista relatio habet vim constituendi secundam personam, vel primam substantiam in natura diuina. Saltem oportet dicere tenendo istam viam, quod relatio ista potest esse proprietas personalis subsistentis in natura diuina, sicut si esset aliqua proprietas personalis absoluta, & ita eius productio, erit productio subsistentis in natura substātiæ, & ideo generatio, quia generatio est generatio ex formali termino, qui est natura communicata producto, non autem ex indiuiduali siue incommunicabili proprietate producti, sicut vniuersaliter omnis motus recipit speciem a formali termino motus.

Ad quintum videtur eis difficile respondere qui dicunt [5. Phy. c. 4.] personas esse relatiuas, & cum hoc relationes esse principia agendi, quia tunc nec ex parte agentis, nec ex parte H principij agendi potest esse libertas, sed licet teneatur opinione secunda quantum ad primum dictū, secundum tamen negaui dist. 7.

AD PRIMVM tertiæ viæ dico, quod paternitas est de se formaliter incommunicabilis, non tamen iste cōceptus, qui secundum dicta alias, potest abstrahi a paternitate diuina, & creata. Sed ista realitas, quę est in diuinis, quę non est formaliter essentia ipsa est formaliter incommunicabilis, & non quasi per determinationem extrinsecam. Puta quia diuina, ratio enim incommunicabilitatis eius est ista, quia sicut essentia est actus vltimus, & ideo non potest per aliquid determinari respectu cuius sit ipsa quasi potentiale, ita quidquid est in ea est vltimum in vltima actualitate sibi possibili, ita quod in illo instanti naturę, in quo sapientia pullulat in essentia, ipsa pullulat se- I cundum vltimam determinationam, quam potest habere. Vnde, & ista realitas, quæ est sapientia formaliter est non determinabilis, & similiter quidquid potest esse incommunicabile in primo instanti naturæ, in quo pullulat in natura pullulat, vt incommunicabile, & non prius vt communicable, quia tunc esset determinabile per aliquod per quod fieret incommunicabile.

Et si dicas, quia tunc paternitas non est incommunicabilis, nisi quia est in essentia diuina, hęc enim realitas non habet vt ex se sit vltimate determinata, nisi quia est in essentia diuina.

Dico, quod quasi originaliter vel fundamētaliter quid- [A. I. c. 9.] quid est intrinsecum in diuinis est ab essentia, quia secūdum Dama. lib. 1. c. 12. Est pelagus quoddam infinitę substantię, sed tamen illa alia habēt formaliter rationes suas, K & seipsis sunt primo talia formaliter, ita quod sapientia, licet ab essentia quasi fundamentaliter, & originaliter habeat, quod sit perfectio simpliciter, est tamen formaliter perfectio simpliciter, & in se formaliter infinita, ita quod in eodem instanti naturæ, in quo sapientia, iam actu est in essentia, si circumscribatur per impossibile ipsa essentia, & remaneat intellectus sapiētię, erit intellectus pfectionis simpliciter īfinitę. Ita in illo instāti naturæ, in quo intelligitur paternitas in essentia ipsa seipsa est incommunica- [Doctrina singularis.] bilis formaliter circumscripta tunc per impossibile ipsa essentia, nec videtur esse contradictio, quod aliquid quasi originaliter vel causaliter habeat ab aliquo hoc, quod sibi conuenit formaliter sicut calidum formaliter contrariatur frigido, licet causaliter sit ab igne, cui ignis non contrariatur formaliter. Ita est in alijs, quod illa entitas, qua constituitur aliquid in esse specifico ex se formaliter,

est in-

est indiuisibilis in plures species, etiam dato per impossibile, quod esset incausata, licet modo istam indiuisionem habeat causaliter vnde est causaliter.

Et si obijcias quare aliqua entitas originatur in essentia communicabilis, & aliqua incommunicabilis?

Respondeo, quod huius non est ratio formalis alia nisi quia hæc entitas est hæc, & illa entitas est illa, & hæc entitas, quia hæc est communicabilis, & illa, quia illa est incommunicabilis, ita quod ista originari non posset, nisi incommunicabilis formaliter oriretur, nec illa nisi formaliter communicabilis oriretur. Ratio autem istius extrinseca, quasi fundamentalis, vel originalis est quia essentia est radicaliter infinita, ex qua oriri possunt intrinsece, non tantum perfectiones simpliciter, & communicabiles, sed etiam proprietates personales incommunicabiles, quælibet tamen, quãdo originatur, originatur in summa determinatione sibi possibili.

Et per hoc patet ad omnes alias probationes, quæ ostẽdunt paternitatem ex se non esse incommunicabilem, cũ enim dicis, quod non est de se hæc falsum, est, intelligendo formaliter de realitate illa, quæ est paternitas, non de conceptu communi huic paternitati, & illi quia sicut ex-
41. positum est dist. 8. & di. 23. Potest esse conceptus aliquis communis absque ordine realitatum intra, quarum vna sit contractiua, vel determinatiua alterius, paternitas tamen hoc, idest illa realitas non est de se hæc fundamentaliter, sed ab essentia, & ab ipsa eadem essentia est paternitas incommunicabilis, quia non prius hoc, et quasi communicabilis, & postea quasi facta incommunicabilis per aliud determinans, sed sine omni ordine singularitatis ad incommunicabilitatem in ista realitate oritur realitas summe determinata in primo instanti naturæ, in quo oritur.

Nec illa propositio est vera, quod omnis quidditas est communicabilis, sed tantum quidditas, quę est perfectio simpliciter, aut diuisibilis. Prima enim communicatur in vnitate naturæ, secunda communicatur cum sui diuisione. Hæc quidditas non est perfectio simpliciter, nec diuisibilis, quia est in natura perfecta simpliciter.

Nec illa propositio est vera, quod relationes oppositæ sunt æque incommunicabiles ex se, immo spiratio actiua oritur communicabilis duobus, nec vnquam potest fieri incommunicabilis per aliquod determinans. Spiratio autem passiua ex se formaliter in eodem instanti, in quo est in diuinis est incommunicabilis.

Quod etiam dicis ad quintam probationem, quod quacunque positione facta possibili, vel impossibili stante ratione sua ipsum remanet incommunicabile. Concedo stante ratione eius, & non posito aliquo repugnante rationi suæ, quod si ponatur ratione eius manere, & aliqd repugnare, tunc ex oppositis in antecedente sequũtur opposita, scilicet quod ipsum sit incommunicabile ex se formaliter, & possit communicari, & ita in proposito si ponatur spirationem precedere generationem actiuam. Ponitur aliquid incompossibile paternitati patris, & tamen rationem paternitatis manere, & ita sequitur paternitatem esse incommunicabilem ex primo, & tamen incommunicabilem, ex secundo. Vnde formaliter contradictio est generationem esse secundam productionem in diuinis, paternitas igitur in diuinis, quia diuina est incommunicabilis, ita quod ly, quia, sit circunstantia principij originalis siue fundamentalis, non autem contrahentis siue determinantis, eo modo quo contrahitur album, cum dicitur homo albus, &c. vel albedo humana, hæc enim albedo præintelligitur in se existens, vt sic esset indeterminata, & determinabilis, vt sit hominis, & ad hoc determinatur, cum dicitur albedo humana, non autem quod albedo oriatur ex natura hominis, & in illo instanti ipsa de se sit determinata: ita per oppositum in proposito, quia sicut causa non causaret effectum, nisi daret sibi esse conueniens effectui, nec produceret istum effectum, nisi procederet aliquid, quod natum esset habere talem effectum, puta nulla causa causaret triangulũ formaliter, nisi producere aliquid, quod nõ necessario haberet tres, &c. Et si posset producere aliquid, q̃ nõ necessario haberet tres, nõ produceret istũ effectum sed aliũ. Nec

A triangulus, ita dico quod deitas non esset ratio fundamẽtalis alicuius realitatis intrinsecę: nisi ipsa oriretur talis, vt in primo instanti, in quo est, sit determinata vltima determinatione. Si igitur produceret aliquid determinabile per aliquam realitatem: quasi sibi aduenientem, tam productio non esset ad intrinsecum in diuinis. Si etiam produceret aliquid communicabile non produceret proprietatem personalem, sed aliquid aliquo modo aliud ab illa.

Ad aliud dico, quod licet aliquis conceptus communis possit haberi, qui dicatur in quid de generatione diuina, & spiratione diuina, immo forte qui dicatur in quid de paternitate diuina, & creata, tamen nulla realitas potest esse in diuinis aliquo modo distincta ex parte rei, a qua sumatur iste cõceptus dictus in quid, quæ realitas sit determinabilis per aliam realitatem, sicut conceptus com-
B munis est determinabilis in intellectu per alium conceptum, & impossibilitas huius, & ratio satis tacta est. Dico igitur, quod paternitas, & filiatio non sunt duo primo diuersa quantum ad intellectum, quin possit intellectus abstrahere ab ei aliquem conceptum realem communẽ, sed sunt primo diuersa quantum ad realitatem, & realitatem, ita quod nullum vnum gradum realitatis includunt, qui sit quasi potentialis, & determinabilis per proprias differentias, vel quasi per proprias, sicut albedo, & nigredo includunt realitatem aliquam eiusdem rationis determinabilem per proprias differentias specificas earũ siue realitates, a quibus sumuntur earum differentia specifice, & tũc illa propositio maior, quod primo distinctiua sunt primo diuersa, tantum debet intelligi de ipsis realitatibus, quæ primo constituũt quantum ad non conue-
C nientiam in aliqua realitate vna formali, quam formaliter inducant ambo.

(f. supra di. 8. & 23. & alibi.)

Ad aliud de supposito per accidens, dicendum, quod alio modo de per accidens loquitur Metaphysicus, & aliter logicus. Metaphysicus enim dicit esse ens per accidẽs, quod includit in se res duorum generum, sicut patet. 5.
Meta. cap. de ente, & vno. Logicus vero dicit propositio- Tex. 13.
nem esse per accidens, cuius subiectum non includit ra- Tex. 7.
tionem inhærentię prędicati, & si ex duobus talibus fiat vnus conceptus, quorum neuter est per se determinatiuus alterius dicit conceptum esse vnum conceptum per accidens. Exemplum, non est in creaturis de conceptu vno per accidens logico, nisi cui correspondet vnum per accidens Metaphysicũ, quia & si hoc sit per accidens. Rõnale est animal, tamen iungendo vnum conceptum al-
D teri, vnus est per se determinatiuus alterius, & ideo totus conceptus non est vnus per accidens, sed tantum aliquis aggregans conceptus duorum generorum est vnus per accidens, & ei semper correspondet vnum per accidens apud Metaphysicum.

(Doctrina Philos. 1. Post. t. c. 9. & 34. & 35.)

Ad propositum, hæc potest concedi per accidẽs, paternitas est deitas: quia subiectum, vt subijcitur non includit rationem inhęrentiæ prædicati, vt prædicati, quia subiectum non est formaliter prędicatum, iungendo etiam conceptum subiecti cõceptui prædicati, sicut Deus pater, vnus conceptus non per se determinat alterum, quia secundum Dam. proprietates determinant hypostases non naturam. Iste igitur conceptus non est in se, & per se vnus, & ita non dicit conceptum per se suppositi respectu alicuius, quod enim non est in se, & per se vnum, non est
E alicuius per se suppositum, & sicut nec in rebus, sic nec in conceptibus, sic igitur logice loquendo posset concedi, quod pater non est per se suppositum Dei.

Sed contra hoc arguo, quia prima identitas non potest esse per accidens, & sicut nec in rebus, sic nec in conceptibus, prima autem idẽtitas in prędicatione videtur esse per se naturę ad suum suppositum, igitur illa non est per 2. Phy. t.
accidens: sed per se. 66.

Respondeo. Prima idẽtitas prędicationis est cuiuscũq; 1. Topic.
ad se, vt hõ est hõ: Deus est Deus, sed comparando hunc cap. 7.
Deum ad suppositum, & quęrendo identitatem dico, q̃ realiter loquendo secũdum Metaphysicum cum hoc nõ sint genera, nec aliquid alicuius generis ex di. 8. nihil erit Quæst 3.
hic ens per accidens, nec sequitur: est suppositum per accidens logicę, ergo est suppositum per accidens Meta. quia esse suppositum logice dicit habitudinem alicuius,

vt

lum seruire huic significationi, quia intelligitur. Trinitas, ne omnino taceremus interroganti quid tres, dicēdo igitur sine tres personas a latinis siue a Græcis tres substantias, diceret Aug. improprie dici, & tātum propter necessitatem loquendi, non igitur ex eius intentione habetur, ꝙ aliquid significans subsistens incommunicabile in diuinis, sit ad se: sed tantum ꝙ illa nomina, quæ ab aliquibus accommodata sunt ad exprimendum tale incommunicabile, sunt secūdum se nomina absoluta, immo mere absoluta, ita ꝙ sunt essentialia. Oporteret enim primum habere ab ipso, ad hoc ꝙ haberet propositum in ista quæstione pro tertia opi. quæ ponit in re hoc subsistens incommunicabile esse ad se, & non tantum posse exprimi aliquo nomine essentiali accommodato ex vsu, vel necessitate loquendi, & per hoc ad omnia quæ adducuntur de August.

B Ad tertium de Ricar. & Boe. dico, ꝙ sicut ab aliquo absoluto, & respectiuæ loquendo quidditatiuæ, potest abstrahi aliquod commune quidditatiuæ, ita etiam ab incōmunicabili tali, & tali, abstrahitur aliquod commune, quod nec est de se incommunicabile absolutum, nec incommunicabile relatiuum. Tale quid describit Ricar. & Boet. hoc addito, ꝙ illud sit in natura intellectuali, ita ꝙ sicut descriptio superioris non debet includere propriam rationem alicuius inferioris, ita descriptio personæ, quæ sit incommunicabilis in natura intellectuali, non debet includere aliquid proprie pertinens ad incommunicabile absolutum, nec proprie ad incommunicabile relatiuum, sed debet esse indifferens ad vtrūq;, & ita describit vtramq; personam. Concedo igitur, ꝙ nec in diffinitione personæ assignata a Ricar. nec a Boe. ponitur aliquod relatiuum,

C & ita dico, ꝙ nec ponitur. Vnde diffinitum exprimatur esse absolutum, sed est indifferens ad vtrumq;, ita ꝙ sicut in aliqua natura non inuenitur ratio illa in cōi assignata, nisi in absoluto, & in ratione absoluti sicut in creatura, ita etiam in natura diuina non inuenitur nisi in relatiuo.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum patet, quomodo personæ non differunt specie, neq; enim productio personæ a persona est æquiuoca, vt tactum est de hoc dist. 7.

Ad secundum dicitur secūdū tenentes secundam opi. ꝙ relationes communes non primo modo pullulant in essentia, sed prius pullulant in eo relationes originis, & ideo primæ constituunt, & non aliæ, quia quasi adueniūt personis constitutis. Tamen non videtur hoc posse stare,

D sed oppositum, quia magnitudo magis pertinet ad essentiam, vt intelligitur abstracta a personis, quam actio, vel passio, quæ non est nisi suppositi, ergo relationes consequentes magnitudinem, cuiusmodi est relatio ęqualitatis magis possunt intelligi in essentia, vt essentia videtur abstracta a persona, quam relationes originis. Consimiliter potest argui in proposito de similitudine, quæ consequitur essentiam, vt habet rationem formæ, in qua supposita assimilantur, ergo non prius pullulant istæ quam illæ, ꝙ si relationes communes æque primo, vel prius pullulant, & istę possunt constituere, vt probat ratio, ergo constituunt. Non est enim ibi possibilitas ad aliquid, quod non est in actu, nec forma aliqua potest ibi constituere personam, nisi actu constituat, si illa forma actu est, vt videtur, sicut nec forma aliqua potest actu constituere aliquid in specie, quin ipsa si sit, & non habeat imperfectum esse cōstituens aliquid in specie.

Vt inquit Ari. 3. Phy sic. t. c. 32.

E Ad istud potest dici, ꝙ sicut quelibet essentia creata, licet ipsa sit quidditas, & quanta, ita ꝙ semper est in certo gradu perfectionis, & qualitatis essentialis sicut tāgetur dist. 31. prius tamen est quidditas, quam quanta, vel qualis, & ideo prius est in indiuiduo ratio identitatis ad aliud indiuiduum, quam æqualitatis, & similitudinis: ita etiam est prius supposito ratio agendi, si est forma actiua, quam ratio æqualitatis, vel similitudinis, non enim posterius consequitur ipsum ratio actiui quam esse rationem identitatis. In diuinis ergo cum communicare sit actio cuius formale principium est essentia, vt quid, quodammodo prius in ea erunt relationes pertinentes ad communicationem, quam aliæ æqualitatis, vel similitudines, quę fundantur in ipsa ratione quantitatis virtualis, & qualitatis

Doctrina singularis.

A essentialis. Per hoc ad argumentum dico, quôd nec actio, nec ęqualitas potest intelligi in eadem natura ad intra, nisi sint suppositorum, vt relatiuorum, tamen erunt naturę, vt fundamenti, & prius est eorum actio, quam æqualitas, sicut ipsa actio prius consequitur fundamentum, ratione cuius est suppositorum, quam æqualitas consequatur.

Contra. Hæc responsio videtur supponere essentiam mere, vt est quid, esse ratione communicandi in diuinis, cuius oppositum determinatum est dist. 13.

Respondeo: essentia, vt quid, est ratio communicandi essentia, nec solum hoc, sed cum hoc essentia, vt est intellectus, & vt est voluntas est principium productiuū personę, & cōicatiuum essentię, sicut dictum est ibi, & di. 2. huius primi. Nunc aūt sicut essentia intelligitur prius rō

B communicandi se, quam intelligitur esse quāta, vel qualis, ita etiam intelligitur ratio operandi prius, quā quanta vel qualis: nō. n. posterius cōuenit essentiæ esse principiū operatiuū respectu operationū propriarū tali naturæ, quā sibi conueniat esse principiū actiuum, & hoc siue productiuum respectu producibilium in illa natura, siue cōicatiuum ipsius naturæ: essentia autem diuina est principiū operationum propriarum tali naturę, inquantum natura est intellectus, & voluntas, quia intelligere, & velle sunt propriæ operationes illius naturæ, ideo prius est essentia non tm̄ essentia, sed ēt intellectus, & voluntas, q̄ sit quāta, vel qualis: q̄uis igitur productio non conueniat soli essentiæ, vt essentia est, tanquam principio productiuo, sed etiam intellectui, & voluntati tanq̄ principio productiuo cum essentia, inquantum essentia, adhuc stat, quod

C relatio producentis, & producti prius pullulat in essentia, quam relatio æqualitatis, vel similitudinis.

Contra, ex ista responsione videtur sequi, ꝙ intellectus, & voluntas non sunt attributa, quia attributū quasi perficit in esse secundo aliquid quasi præsuppositum in esse primo: ergo nihil quod pertinet ad essentiam prius, quam intelligatur quanta, vel qualis est attributum.

Similiter ex hoc videtur, ꝙ intellectus, & voluntas non distinguantur ibi ex natura rei. Consequentia est cōtra dicta di. 13. Consequentia probatur, quia illud, quod in Deo præcedit rationem quantitatis, & qualitatis, est tantum quid, quid aūt vt quid, non distinguitur in Deo, ex natura rei, quia tunc non esset quid eius simplex.

Ad ista. Ad primum dico, ꝙ si in substantia creata potentia, siue illud quod est principium proprię operationis

D conuenientis tali naturæ non est aliquid pertinens ad genus qualitatis, sed vel est mere ipsa substantia, cui compe tit operatio, vel est aliqua perfectio identice contenta in subiecta, & hoc pertinens ad ipsam substantiam, q̄uo esset ponendum de potentijs animæ, ponendo aliquam distinctionem realem inter ipsas, & tamen ipsas non esse accidentia, multo magis essentia diuina circumscripto oī eo, quod est quasi qualitas, habet in se, vt essentia est, illa, quæ sunt principia proprię operationis conuenientis Deo, huiusmodi sint intelligere, & velle. Concedēdo igitur ꝙ proprie vocando attributa illa sola, quæ quasi qualitates perficiunt in esse secundo rem præsuppositam in perfecto esse primo. s. quantum ad omnem perfectionem, quæ conuenit rei, vt est substantia, hoc modo intellectus, & voluntas non sunt attributa, immo sunt quædam perfe-

E ctiones intrinsecæ in essentia, vt præintelligitur omni quantitati, & quasi qualitati. Istud declaratur, quia sicut ab aliquibus conceditur, quod vita vel viuere non sit attributum, quia dicit tale esse non talitate quasi accidentali, sed quasi per se contrahente rem, sicut homo est animal tale, quia est rationale: eodem modo cū intellectus sit quædam vita, & voluntas quædam vita, non erunt proprie attributa. Vel aliter declaratur, & melius, quia hæc essentia, vt hæc essentia precedens omnē quasi qualitatem, est intellectualis, & volitiua essentia, ita quod sicut rationalitas non est attributum homini, sic nec intellectualitas huic essentiæ.

De his vide in 2. di. 16.

Istud patet per simile de infinito, ꝙ alias negaui esse ꝓpriū attributum, quia dicit modū intrinsecum cuiuslibet in Deo tam substantiæ, quam cuiuslibet attributi, ita intellectualitas dicit modum intrinsecum huius essentię,

Dist. 8. huius, & 5. q. quolib.

propriæ autem attributa sunt sapiētia, & charitas, & alio modo transcendentia: puta veritas, & bonitas.

Ad secundum dicen, quòd simplex non est punctualiter simplex, quasi vnicam solam perfectionem in se continens, sed hæc essentia est simplex, & illimitata, quia illimitata non tantum intensiue in vna ratione, sed in omnibus, quæ sunt principia propriarum operationum Dei, sicut natura creata est quodammodo illimitata, quia identicè est quodlibet principium tale operandi, cum hac tamen illimitatione essentiæ diuinæ quasi extensiua stat simplicitas: immo ex infinitate sequitur simplicitas, quia infinitum nulli est componibile, vt patet sparti, sed tamen potest esse realiter idem, licet non formaliter cuilibet infinito. Ad tertium responsum est dist. 3. q. quædam sunt relationes secundi modi incompossibiles in eodem supposito, quæ scilicet dicunt ordinem essentialem, vel ordinē originis, quædam autem eiusdem modi non sunt incompossibiles, quæ scilicet dicunt accidentalem ordinem, vt mouens, & motum. Non enim dependet motum a mouente, nisi per accides, quo scilicet ad illum actum quem recipit ab eo, s. mouere: & ideo licet voluntas possit mouere se, nullum tamen idem suppositum potest producere se, & ideo relationes producentis, & producti sufficiēter distinguunt realiter supposita.

A. l. idest,

q. 7, vel 9.

Ad Boetium respondeo, q intelligit de relatione identitatis secundum naturam non formaliter, quasi diceret, quòd quædam relationes necessario exigunt diuersitatē naturæ in extremis. Ista autem relatio, quæ est relatio originis non ita exigit, sed compatitur secum identitatem naturæ, & ideo est quasi eiusdem ad se propter identitatem relatorum in natura, licet sit distincti ad distinctum, loquendo de distinctione suppositorum.

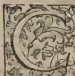
AD ARGVMENTA pro opinione Præpositiui, dico ad primum, quòd verum est, quod persona est simplex, sicut essentia, persona tamen includit aliqua, quorū vnum non est formaliter alterum, non ita includit essentia, & ideo se tota distinguitur, licet persona non se tota distinguatur propter essentiam, quæ cōis est: sufficit enim talis identitas non formalis in aliquo ad hoc, vt vno distinguatur filius, & non altero. Ad secundum dico, quòd concretum siue significet, siue connotet saltem dat intelligere subsistens in forma, vel natura: abstractum autem præcise dat intelligere formam, & si hoc sit alicui dubiū de concreto adiectiuo, saltem hoc videtur certum de substantiuo concreto, quod vel signat, vel necessario connotat subsistens in natura, quæ importatur per abstractum eius, abstractum autem præcise dat intelligere formam, in proposito autem subsistens habens paternitatem, eum hoc etiam habet essentiam diuinam, quæ non est formaliter paternitas, nec e conuerso, prout dicitur 7. de Tri. c. 1. & c. 4. Et ideo patrem distingui paternitate, accipiendo patrem non adiectiuè, sed substantiuæ pro hypostasi, sicut accipit Magister, non est dicere patrem se toto distingui primo, sed aliquo, quod est in eo dans tamen intelligere totum, non autem omni eodem modo per se includit pater, vt substantiuè accipitur, & paternitas deitatem.

DISTINCTIO XXVII.

Hic quæri potest, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum verbum creatum sit intellectio actualis.

A. l. Quæruntur. Arg. 1.

IRCA istam distinctionem vigesimamseptimam, Quæro tria de verbo. Et primo de verbo intellectus creati. Vtrum verbum creatum sit intellectio actualis. Quod non. August. 8. de Trinitate, cap. 6. Phantasia Carthaginis in memoria mea est verbum eius. Phantasia illa, ibi sumitur, propriæ pro specie, non pro actuali imaginatione, ergo eodem modo ver-

F bum intellectuale est species intelligibilis, & non intellectio actualis.

Item Aug. 15. de Trin. cap. 11. & 25. Proinde verbum, quod foris sonat, signum est eius verbi, quod intus latet: verbum autem exterius est signum rei, & nō intellectionis, alioquin quælibet affirmatiua esset falsa, in qua non prædicatur idem de se, quia intellectio subiecti non est intellectio prędicati, licet res sit res, ergo verbum est obiectum, & non actualis intellectio. Arg. 2.

Præterea. Augu. 9. de Tri. c. vlt. Verbum est proles, & genitum a memoria. actio autem nō gignitur, sed est quo aliud gignitur ergo verbum est aliquid formatum præter actum intelligendi, & non ipse actus. Arg. 3. A. l. per.

Contra ibidem vocat Aug. verbum notitiam, & 15. de Trinita. cap. 15. & 27. est visio de visione, & scientia de Ratio ad oppos.

G scientia.

QVÆSTIO II.

Vtrum verbum in diuinis dicat proprium personæ genitæ.

SECVNDO quæro de verbo diuino. An verbum in diuinis dicat proprium personæ genitæ. Quòd non. Aug. 9. de Tri. cap. 10. Verbum est cum amore notitia, hic autem omnia posita in diffinitione verbi sunt essentialia, ergo verbum non dicit proprium personæ genitæ, sed essentiale. Arg. 1.

Præterea. 15. de Tri. c. 7. de magnis, vel 15. de paruis; Arg. 4.

H sicut pater intelligit sibi, & vult sibi, & meminit sibi: na filius, & Spiritus sanctus: actus autem proprius intelligentiæ, vt intelligentia est, ponitur esse verbum, ergo sicut in patre est formaliter intelligentia, vt intelligentia, ita in eo est verbum, vt verbum. Assumptū probatur per hoc, q illa Trinitas, quam assignat Aug. 9. de Trin. c. vlt. Mens, notitia, & amor, quæ notitia est verbum secundū eum ibidem, & illa assignata secundum eum, 10. de Tri. memoria, intelligentia, & voluntas correspondent sibi inuicem. Prima pars primæ parti, & secunda secundę, & tertia tertiæ, ergo sicut non est pfecta voluntas sine amore formaliter, nec mens perfecta sine memoria formaliter, ita nō est perfecta intelligētia sine verbo formaliter.

Item non sunt duo propria vnius personæ, quia vnius constituti in esse, est vnum formale constitutiuum: filiatio est proprietas constitutiua personæ genitæ, secundum Arg. 3.

I Aug. de fide ad Petrum, c. 2. Non ergo verbum, non. n. videntur ista dicere proprietatem eandem, quia non omnis filius est verbum, nec omne verbum est filius.

Oppositum, Aug. 7. de Tri. c. 4. eo verbum, quo filius, & vtrunq; relatiue dicitur. Ratio ad opp.

QVÆSTIO III.

Vtrum verbum diuinum dicat respectum ad creaturam.

TERTIO quæritur, Vtrum verbum diuinum dicat respectum ad creaturam. Quod sic, Aug. 6. de Tri. c. vlt. Verbum est ars omnipotentis Dei plena omnium rationum viuentium: ars dicit respectum ad artificiatum, ergo & verbum ad creaturas. Arg. 1.

K

Oppositum Aug. 7. de Tri. c. 4. per idem, quod prius filius non dicitur respectum ad creaturas, ergo nec verbum, quia eo verbum, quo filius. Ratio opp.

AD PRIMAM quæstionem dicitur, q verbum est intellectio actualis, & non quæcunq; sed declaratiua.

Ad quod intelligendum ponitur sic. Intellectus primo recipit intellectionem simplicem ab obiecto, qua impressione recepta intellectus, vt actiuus est, conuertit se supra se, & super actū suū, & obiectū intelligendo se intelligere: secundo sequitur impressio notitię declaratiuæ in intellectū nudum conuersum, & hoc ab intellectu informato notitia simplici, ita q intellectus informatus tali notitia est tō imprimendi notitiā declaratiuā, & intellectus nudus con-

dus conuersus est proprium receptiuũ, & inter has duas A intellectiones primam, s. quæ est ratio imprimendi. & secundam, quæ est impressa, est habitudo media, quæ est actio de genere actionis, quæ notatur per hoc quod est dicere. est enim dicere illud, exprimere, vel imprimere notitiam declaratiuam notitiæ simplicis, & ista notitia declaratiua impressa in intellectum nudum conuersum, & terminans illum actum dicendi est verbum. non igitur quæcumq; intellectioni actualis est verbum, sed illa quæ est declaratiua, quæ præsupponit intellectionem actualẽ simplicem, & conuersionem actualem super illam, & gignitur actu dicendi, cuius principium actiuum est notitia simplex, & receptiuum est intellectus nudus conuersus.

Hẽ ubi sa. Quære loã pecham. Hinc conformiter respondetur ad secundam quæstionem, ꝙ intellectus patris primo informatur quasi notitia B simplici essentiæ, ad quam fuit quasi mere in potentia passiua, & factus in actu isto notitiæ simplicis, vt nudus conuertitur supra seipsum sic informatum, & in ipsum conuersum, quasi in passiuum dispositum sic imprimitur notitia declaratiua virtute notitiæ actualis simplicis, quæ notitia declaratiua est terminus actus dicendi, & verbum, & secundum hoc patet, quòd verbum est terminus generationis sicut, & filius, & ita erit proprium secundæ per-

q. 4. 5 pat. sonæ, ista opi. recitata est supra dist. 2. q. de duabus productionibus.

Reprobat Hẽricum. CONTRA istam opinionem, quantum ad primam q. arg. primo, quia irrationabile videtur ponere eandem potentiam esse actiuam respectu vnius actus sui, & passiuam respectu actus alterius, quia ex hoc videtur, ꝙ non est potentia eiusdem rationis. Quæcumq; enim potentia vnius rationis importat similem habitudinem potentiæ ad obiectum: visus enim non est actiuus respectu vnius actus vidẽdi, & passiuus respectu alterius. Vnde quicũq; actus vnius potentiæ habet similem habitudinem potentiæ ad obiectum, igitur si intellectus est tantum passiuus respectu notitiæ simplicis lapidis, & perfectæ actiuus respectu conuersionis, quæ est actus secundus, quo intelligit se intelligere lapidem, non erit, vt videtur, vna potentia. Videtur etiam inconueniens, ꝙ non possit habere aliquam actiuitatem respectu actus imperfectioris, & tamẽ possit esse totale actiuum respectu actus perfectioris. ponitur autem a quibusdam ꝙ conuersio illa est actus perfectior intellectione simplici. Quod postea additur, quòd intellectio actualis est ratio gignendi notitiam declaratiuam, hoc videtur esse inconueniens in nobis, quia forma imperfectior non potest esse ratio perfecta gignendi perfectam, illa autem prima notitia in nobis confusa est, & imperfectior notitia distincta. ergo &c.

Præterea. Si notitia prima est ratio gignẽdi secundam, aut hoc est quando prima non est, & tunc non ens erit ratio agendi, aut quando est, & tunc aut sunt eiusdem rationis, aut alterius. si secundo modo, & prima est imperfectior secunda, non igitur est principium gignendi secũdam, quia imperfectius non est principium producẽdi perfectum. Vnde in productione æquiuoca semper causa est perfectior effectu. si primo modo, tunc duo actus intelligendi eiusdem speciei sunt simul in eodem, siue in eadem potentia, quia memoria, & intelligentia sunt vna potentia, & respectu eiusdem obiecti, & in eodem instanti. Itẽ tunc non poneretur Trinitas in mẽte, secundum ꝙ mens est, quia mens non habet aliquam actiuitatem propriam, secundum ꝙ mens est, sed præcise per accidens eius. Per accidens quod est notitia simplex, sicut nec lignum habet aliquam actiuitatem respectu calefactionis, quæ attribuitur sibi per calorem, qui est accidens eius per accidẽs, & ita videtur Aug. frustra quæsiuisse in mẽte, secundum ꝙ mens est parentem, & prolem, quia ratio parentis non videbitur competere animę secundum aliquid sibi essentiale, sed secundum aliquod accidens pręcise per accidens quod imprimitur ei ab obiecto.

Præterea. Gignere uerbum non est actus intelligentię,

15. Tri. c. 7. sed memorię secundum Augu. Omnis autem intellectio actualis est intelligentię, non memorię, secundum eum. 14. de Trin. ca. 17. ergo nulla actualis intellectio est ratio gignendi verbum.

Item sicut intellectio confusa ad obiectum confusę pręsentatum, sic distincta ad distinctum, quare nec erit uerbum obiecti, sed actus.

Pręterea. Quod dicit de conuersione, ꝙ illa sit necessario pręuia gignitioni uerbi, uꝭ esse contra Aug. 15. de Tri. c. 16. ubi uꝭ dicere, ꝙ uerbum perfectissimũ nostrum erit in patria respectu obiecti beatifici, & tamen ibi ille actus non erit cõuersiuus, quia visio beatifica nõ habet aliquid creatũ pro obiecto immediato: oĩs aũt actus conuersiuus in nobis habet aliquid creatũ pro obiecto immediato, nec illa visio præsupponit conuersionem, quia si illa visio est effectus solius essentiæ diuinæ, aut intellectus cooperantis diuinæ essentiæ, præcedit naturaliter cõuersionem intellectus super suum intelligere. Quod ẽt dicit, ꝙ vt conuertitur est mere actiuus, & tñ vt conuersus est mere passiuus respectu notitię genitę, quę est verbum, uꝭ valde irrationale ꝙ idẽ sub rõne, qua est actiuum, sit tñ passiuum respectu actus eiusdem rõnis, & inquãtũ est mere passiuum sit actiuũ respectu actus eiusdem rõnis: intellectus aũt inquantũ recipiens notitiã simplicem est tñ passiuus, & inquantum est se conuertens est tãtum actiuus, igitur videtur, ꝙ inconueniens sit, ꝙ inquantum conuersus sit passiuus respectu generationis verbi, et inquantũ habens notitiã simplicẽ sit actiuus respectu eiusdẽ generationis.

Præterea. In omni actu reflexiuo potest haberi aliquis actus rectus perfectior, quia actus rectus intellectus, quo intelligit quidditatem, est perfectior eo actu, quo intelligit intellectum intelligere, quia habet obiectũ nobilius. ergo cum verbum sit notitia perfecta rei, non includit actum, quo sciat se scire. A. l. Itẽ omni actu &c. A. l. suum.

C CONTRA etiam illud, ꝙ dicit ad secundam q. uꝭ posse obijci per idem, quia intellectus patris, vt conuertitur est mere actiuus, & vt habẽs notitiam simplicem est mere passiuus secundum eum, igitur uꝭ inconueniens, ꝙ vt conuersus sit illud, de quo gignitur verbum, & vt noscens notitia simplici sit rõ gignẽdi verbum quasi actiue.

Præterea. Aliqui dicunt conuersionem istam intellectus paterni esse quasi dispositionem materiæ, quod uꝭ inconueniens, quia materiæ dispositio non est perfectior, neq; æque perfecta cum forma actiua agentis: hæc autẽ conuersio est actus ęque perfectus cum notitia simplici, vel perfectior, ergo.

Præterea. Ista conuersio est respectu primi actus, vt obiecti: igitur est notitia declaratiua illius actus, sicut oĩs notitia declarat obiectum cuius est, igitur ante gignitio- D nem verbi, quæ sequitur istam conuersionem secundum eum habetur notitia declaratiua primi actus, & ita verbum ante verbum.

Item ista opi. quantum ad hoc, ꝙ ponit intellectionem patris esse rationem gignendi verbum improbata est sup. dist. 2. q. de productionibus. Et quantum ad hoc, ꝙ ponit intellectum patris esse illud de quo gignitur verbum, improbata est ibidem, & ẽt dist. 5. Et repeto vnum argumentum ibi tactum, quia intellectus, vt conuersus est alicuius suppositi. Conuersio. n. ista secundum eum est q̃dam actio intelligendi, actus autem sunt suppositorum, ergo 1. Metaph. in pœmio conuersio ista est alicuius suppositi. Quæro cuius suppositi est vt conuertitur. Si verbi, & vt conuertitur p̃cedit gignitionem verbi secundum eum: igitur præcedit verbum, & ita verbum est ante verbum, si patris est ista con- E uersio, & cuius est, vt conuertitur, eius est, vt de quo generatur filius per impressionem, & cuius est, vt de quo generatur aliquid per impressionem eius est, vt illud impressum sit in illo, & per consequens eius est, vt habet illud impressum, ergo a primo ad vltimum sequitur, ꝙ intellectus patris (vt patris) habet formaliter notitiam genitã impressam sibi, & ita pater formaliter intelliget notitia genita, quod est cõtra Aug. 7. de Tri. c. 3. Respondeꝭ, ꝙ sicut in generatione in creaturis est distinguere tria signa naturæ. Primum instans est, in quo materia est sub forma corrumpenda. Secundum instans est, in quo est materia sub nulla forma, sed quasi nuda, & in proxima potentia ad formam generandam, & tertium instans in quo est sub forma geniti. Ita correspondenter potest dici in diuinis, quòd intellectus in primo signo, vt est in patre, sic conuertitur super se, & ista conuersio est quasi Doctrina metaphorica.

digestio materiæ ad generationem, & in secundo signo, in quo est quasi nullius personæ, tunc est in potentia proxima ad terminũ generationis, & in tertio signo, in quo est sub proprietate personę genitæ, est tunc filius personę. Exemplum ponitur, si vinum sit in proxima potentia ad acetum, ita ꝙ forma vini præexigitur ordine naturali in materia ad hoc, ꝙ sit in potentia proxima respectu aceti, & cum hoc materia vini esset illimitata ad istas duas formas, & per consequens neutra inducta expelleret aliam, & si cum hoc vtraq; esset hypostatica dans esse personale, tunc acetum generaretur de materia, vt fuit vini, quasi de materia disposita dispositione prævia necessario præcedente formam istam. Sed si quæreretur, cuius est illa materia, vt immediatè acetum generatur de ea? Respondeo nullius, sed generatur de ea immediate, vt materia est sub neutra forma hypostatica. Per hoc ad formam argumẽti, hic in proposito conceditur, ꝙ est patris, sicut materia est vini, vt est disposita ad formam aceti: & cum arguitur, vt igitur est patris recipit notitiam genitam, negatur consequentia, immo per hoc ꝙ recipit notitiam genitam, est alterius subsistentiæ. Et est de quo immediate generatur verbum, non vt patris, sed vt conuersus est. Et si contra hoc obijcitur, ꝙ non magis generatur de intellectu, vt est patris, quam de intellectu, vt est filij, vel Spiritus sancti, negatur consequentia, quia est ibi duplex, vt, vnum quod notat rationem immediati principij de quo, & sic generatur de eo verbum, vt nullius, quasi de immediato principio susceptiuo. Aliud, vt, est quod notat ratione immediati principij dispositi ad formam illam, quæ est terminus, licet non sit ratio immediati receptiui. Absolute igitur verbum generatur de intellectu, vt nullius, vt tamen præfuit patris, & prius existens in patre, ita ꝙ neutra reduplicatio est præcise sine altera, & tamen per hoc, ꝙ verbum generatur de eo, non est in subsistentia verbi, neque patris, neque vllius.

Additur autem, ꝙ decipiuntur aliqui arguẽtes contra istam opi. de quo quasi de materia, vel quasi materia, quasi imaginantes ibi esse distinctionem quasi potentiæ passiuæ ab actu, quod non est verum, sicut tenetur generaliter a quibusdam de attributis, sed tantum sicut est ibi sapiẽtia formaliter, & bonitas formaliter sine distinctione, ita ponitur ibi, ꝙ est vere impressio, & vere imprimens, & omnia quæ dicuntur ibi esse sine distinctione: distinctio autem istorum non est nisi per actum intellectus negociantis circa idem unum, quod est in re.

D. Thom. Aegidius, Henri. &c.

CONTRA ista generatio in creaturis videtur esse formaliter mutatio, probo, ꝙ materia, vt nullius prius, postea intelligitur sub forma geniti, per hoc enim intelligitur transmutari a priuatione ad formam, quæ transmutatio est formaliter generatio, igitur si sub hac ratione ponatur potentia passiua in diuinis, erit tunc in diuinis vera mutatio, saltem in intellectu negociante, & ita necessario imperfectio, vel si tantum per actum intellectus negociantis fiat ista conuersio, & gignitio verbi, verbum non erit persona realis, sed tantum rationis, & intentionalis,

Confirmatur ratio in eorum exemplo, quia si vinum non corrumperetur in generatione aceti, vere tamen illa generatio erit mutatio a priuatione ad formam, licet non concurrat ibi alia mutatio a forma ad priuationem, sicut accidit modo communiter, quando vnum generatur, & aliud corrumpitur. Tunc enim concurrunt ibi cõmuniter duæ mutationes, & quatuor termini, duæ formæ, & duę priuationes, sed circumscripta altera mutatione, & terminis eius, nihil minus esset reliqua mutatio, ergo ita erit in proposito, ꝙ illud inquantum est prius nullius, & ita sub priuatione termini ad quem, & post sub illo termino mutetur.

Patet 1. & 5 Physico. vbique.

Præterea. Si primu est patris. Secundo nullius. Tertio est filij per hoc, ꝙ recipit notitiam illam impressam: ergo per hoc ꝙ est filij, est quasi potentiale recipiens formale filij, & est filij, vt est terminus formalis communicatus filio per generationem, sicut ostensum est distinct. 9. ergo filius quasi duplici modo habendi habebit intellectum, ita quód vtrolibet istorum duorum modorũ circumscripto nihil minus haberet alio mõ habendi, sicut mõ in creatu-

F ris compositũ hẽt materiam aliquid sui, & vere habet, licet non sit terminus formalis generationis, idẽ ẽt compositum habet formã, vt aliquid sui, & vere hẽt, licet nõ sit subiectũ generationis: consequens aũt illatũ. s. ꝙ filius duplici modo habẽdi habeat essentiam siue intellectũ, vr̃ impossibile iã in re, quam in consideratione intellectus negociantis. Probatur ẽt per hoc, quia quod est materiale generationis, est in potentia ad formalem terminũ eius. Idem. n. sub eadem ratione, nec in re, nec in mente est in potentia ad se, ergo nec intellectus erit sic simul potentia receptiua, & terminus formalis eiusdem generationis.

Et quod additur de duplici, vt ex parte materiæ, ꝙ ad illud, vt quod est ratio proximi susceptiui necessario pręexigitur illud, vt qđ est eiusdẽ, vt sub forma ordinata ad formam generandam, videtur non esse per se requisitum in

G creaturis, quia si poneretur materia illa, quæ est sub forma vini, absq; omni forma, & agens creatum posset agere in illud sic a forma denudatum, ipsum esset proximũ susceptiuum cuiuscunq; formæ natæ imprimi in materiam puram, & ab agente sufficiente quocunq; a quo posset talis forma induci, igitur secundum vt sufficit præcise in creaturis ad potentiam proximam, licet frequẽter modo concomitetur ille ordo illud vt, quia nunquam materia est sine forma, & vt est sub forma non transmutatur indifferenter a quacunq; ad quãcunq; per agens creatũ, sed a determinata in determinatam. Illud probatur, quia qñ intelligitur, vt nullius, tunc non est sub forma priori, quæ ponitur quasi dispositio ad formam generandi, tunc igitur ordo eius ad formam illam priorem nõ est nisi relatio posterioris ad prius, quæ forte non est relatio positiua, quia terminus, ad quem tũc non est ex natura rei: aut

1. Phy. te. 43 & inde non quodlibet fit ex quodlibet.

H si est relatio realis, non vr̃ esse rõ propria in materia recipiendi formam inducendam. Ex his ad propositum vr̃, ꝙ licet oporteat intellectum esse prius origine in patre, quã in filio, tñ si ponatur receptiuus notitiæ genitæ, poneretur talis non essentialiter propter aliquem talem ordinẽ ad essentiam in patre, sed secundum, ꝙ nullus est præcise, & secundum quod ipsi dicunt quasi nullius.

Quod autem additur ad excludendum deceptionem, vr̃ esse dictum decepti, quia illud dictum vr̃ in se absurdum, & seipsum interimere. Primum probatur per hoc, quãtumcũ ita vere ex natura rei intellectus est potẽtia passiua; & ita vere recipit, sicut Deus ex natura rei vere est actus purus, & sapiens, & bonus, quod vr̃ absurdum, ꝙ illud quod in creaturis necessario habet imperfectionem

I annexam, vel est imperfectio sicut ratio potentiæ passiuæ, quia semper dicit imperfectionem prout diuidit ens contra potentiam actiuam, quod ponatur ita veraciter in Deo, sicut illud, quod est perfectum simpliciter.

Et si dicat, immo potentia passiua dicit perfectionem, licet non dimẽctam ab actu, etiam hoc vr̃ esse fictio, quia nihil perfectionis est in creaturis inferius ratione potentiæ passiuę, inquantum passiua est, hæc. n. ratio vere competit materiæ primæ, quæ ponitur infimum entium: ergo verius posset dici, quod sit formaliter lapis, quam potẽtia passiua, si propter perfectionem aliquam in ratione potẽtiæ passiuæ debet ibi poni formaliter potentia passiua.

Secundum. s. ꝙ hoc dictum interimat seipsum. Probo, quia non videtur intelligibile, quod ibi sint relationes op

K positæ, quin sicut sunt relationes oppositæ, ita sint relationes distinctæ, si reales, realiter: si rationis, ratione distinguuntur: ergo si ibi est ex natura rei imprimens, & quod imprimitur, & illud cui imprimitur, quæ non possunt intelligi sine relatione, erit ibi distinctio ex natura rei, quia ponere ibi ista ex natura rei sine omni distinctione est contradictio, si sunt ex natura rei, si non ex natura rei qualiter debent poni?

AD QVAESTIONES istas igitur aliter respondeo. Ad primã, quia ratio vbi præcipue accipitur ab Aug. lib. de Tri. supponenda sunt quædam certa, quæ secundum ipsum conueniunt verbo.

Explicatio Doctoris.

Et secundo per diuisionem sunt illa remouenda ab omni eo, quod non est verbum sicut facit Philos. 2. Ethic. ad inquirendum genus virtutis, vbi diuidit illa, quæ sunt in anima, vt potentias, & passiones, & habitum. Tertio illis remotis, quæ non conueniunt illi, de quo quæritur.

Et ex

Et ex illis inuestigandum est, quid est in intellectu cui potissime conueniant illa, & illud ponêdum est verbum. Verbum igitur secundum ipsum est actus intelligentiæ, vt patet, comparando Trinitatem, quam ponit 9. de Trin. c. vlti. Trinitati, quam ponit c. 11. lib. 10. notitia enim correspondet intelligentiæ. Verbũ etiam non est sine actuali cogitatione, sicut patet 15. de Trin. cap. 15. verbum etiam genitum est de memoria, vel de scientia in memoria, vel de obiecto relucente in memoria, siue in scientia, sicut patet per ipsum 15. de Trin. ca. 10. & 24. formata quippe cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est, & cap. 14. verbum nostrum de nostra scientia nascitur. Et verbum Dei de patris sciẽtia natum est, & ista omnia sunt eadem, quia secundum ipsum 9. de Tri. c. vltimo, a cognoscente, & cognito paritur notitia, quæ duo sunt vna causa integralis respectu notitiæ genitæ, sicut dictum est di. 3. q. 7. verbũ etiam ab eo inquiritur propter imaginem in mente, & ponitur secũda pars imaginis, s. proles, sicut patet per ipsum. 9. de Tri. c. vltimo, est igitur quædam imago Trinitatis ipsa mens, & notitia eius, quæ est proles eius, ac de seipsa verbum eius, & amor tertius. Posset igitur describi verbum, ꝙ verbum est actus intelligentiæ productus a memoria perfecta non habens esse sine actuali intellectione repræsentans verbum diuinum. Propter illud enim Aug. inquisiuit de verbo nostro. Ex his apparet, ꝙ verbum nihil est pertinens ad voluntatem, neq; ad memoriam, quia est secunda pars imaginis, nec prima, nec tertia: & per cõsequens non est species intelligibilis, nec habitus, nec aliquid pertinens ad memoriam: est igitur aliquid pertinens ad intelligentiam, in intelligentia autem non videtur esse nisi, vel actualis intellectio, vel obiectum terminans C illam intellectionem. Vel secundum alios species genita in intelligentia de specie in memoria, quæ species in intelligentia præcedit actum intelligendi. Vel secundum aliquos est aliquid per actum intelligẽdi formatum. Vel secundum alios ipsamet intellectio, vt passio quasi causata a se, vt actio, & secundũ hæc quinq; possunt esse quinque opiniones de verbo. Non est autem uerbum species in intelligentia prior actu intelligendi, quia talem speciẽ superfluum est ponere: ipsa enim non repræsentat perfectius obiectum quam species in memoria, & sufficit habere unum perfecte repræsentans obiectum ante actum intelligẽdi. Quod autem non perfectius probatur per Aug. 15. de Tri. c. 13. Nihil plus in prole, quam in parẽte. Tunc etiam duæ essent species eiusdem rationis in eadem potẽtia, quia istæ duę species sunt eiusdem rationis, & ipse intellectus, ut memoria, & ut intelligentia est una potẽtia, D quia idem est actus primus, & quo habens operatur, siue quo habens actum primum est in actu secundo, tunc etiã habitus non esset immediatum principium actus, nec habens habitum esset in potentia accidentali ad agẽdum secundum illum habitum, quia requireretur forma prior ipsa operatione alia ab habitu, nec ista species intelligentia posset poni gigni naturaliter, si numquam posset esse sine actuali intellectione, quia actualis intellectio subest imperio voluntatis, nec etiam posset dici gigni libere, vel eius gignitionem subesse imperio uoluntatis, vt videtur, si ponatur forma prior ipsa operatione, quia videtur ꝙ primum pertinens ad intellectum, quod est in potestate nostra est actualis intellectio.

Aegidius quol. 3. q. 13. 14 Arg quolibe. 5. q. 6. quære Vu. & alios antiquos.

Nec ipsum obiectum põt poni verbũ sicut dicit alia opinio, quia obiectum secũdum se non est aliquid productũ virtute memorię, siue alicuius in mente, quale est verbũ, nec ipsum obiectũ, vt in memoria ꝓducit virtute memoriæ, vt patet. Ipsum autẽ obiectũ, vt in intelligẽtia non gignitur, nisi quia aliquid prius gignitur, in quo obiectum habet esse, quia sicut dictũ est dist. 3. istæ actiones, & passiones intentionales non conueniunt obiecto, nisi per aliquam actionem, vel passionem realem, quæ cõuenit ei in quo obiectum habet esse intẽtionale. Nec ẽt est terminus aliquis productus, per intellectionem, quia intellectio nõ est actio productiua alicuius termini, tunc em̃ incompossibile esset eam intelligere, & non esse termini, sicut incõpossibile est intelligere calefactionem esse, & non esse calorem, ad quem fit calefactio, non est autem impossibile intelligere intellectionem in se, non intelligendo, ꝙ sit E

Hanc opi. imitantur Petrus Aureoli primo di. Ni. Bonetti lib 5. suæ Theologię I pri cipio suæ Metaphy. D. Tho. 1. pa. sum. q. 34 art. 1.

A alicuius termini, vt producit per ipsam.

Confirmatur etiam, quia operationes tales dicuntur esse actus vltimi ex 1. Ethi. & 9. Meta. De hac materia dictum est sup. dis. 3. qualiter est quædam actio de genere actionis, & alia, q est qualitas cuiusmodi est intellectio.

Cap. 9. Tex. 16. q vlt & pcedẽtibus. Idem in quol. 13 & 9 Meta.

Improbatur etiam hæc via, & sequens de intellectione passione per idem medium, quia tunc intelligentia gigneret verbum, & non memoria, quod est contra Aug. Intelligentia. n. produceret illum terminum actionis intelligendi, si quis esset. Et intelligentia produceret intellectionem passionem, si qua esset.

Ista etiam via de intellectione actione, & passione nõ videtur rationabilis, quia intellectio est forma vna, quæ licet posset comparari ad agens, a quo est, & ad subiectũ, in quo recipitur, tamen ipsa ex hoc nõ habet talem distin- B ctionem, vt possit esse quasi causa sui, vel esse terminus actionis secundum hoc, & non secundum illud: quia si est terminus actionis, hoc est secundum se, nec secundũ istum respectum, nec secundum illum, sed eam concomitantur isti respectus.

Sequitur igitur per viam diuisionis, ꝙ verbũ est actualis intellectio. Et hoc confirmatur per Aug. 15. de Trinit. cap. 16. Cogitatio quippe nostra perueniens ad illud quod scimus, atq; inde formata verbum nostrum est. Idem ẽt habetur ab eodem 15. de Tri. c. 10. & 14 Formata quippe cogitatio &c. Verbum est sicut supra dictum est. Et confirmatur istud per simile de verbo vocali, & imaginabili. Formatur. n. verbum vocale ad significandum, & declarandum illud, quod intelligitur, sed quod vox nõ statim formatur ab intelligente inquantum intelligens, sed per C aliquam potentiam mediam, puta motiuam, hoc est imperfectionis in intellectu, si igitur statim gigneretur, vel formaretur, vt expressiuum illius, quod latet in intellectu, & hoc virtute intellectus, intelligẽs non minus esset verbum: obiectum autem habitualiter cognitum latet in memoria. Si igitur virtute eius statim causaretur aliqua intellectio actualis, quæ genita exprimat, & declaret illud obiectum ibi latens, vere est ibi verbum, quia expressiuum latentis, & genitum virtute eius ad exprimendum ipsum.

Sed restat dubitatio vlterius vtrum quælibet intellectio actualis sit verbum. Ad hoc dicitur, ꝙ non. Sed oportet addere quasi differentiam specificam, quia ita quæ est declaratiua.

Quæsitum Hẽr quol. 2. q. 6.

Contra hoc arguitur, quia in patre est notitia declara- D tiua formaliter: nam intellectio, quæ est patris, inquantũ est intelligentia est declaratiua patris inquantum est memoria ita pfecte, sicut actualis intellectio, vt in filio, declarat habitualem, vt in memoria filij, in patre tamen nõ est verbum formaliter, sicut dicetur in solutione quæst.

Similiter verbum declarat se secũdum Aug. 7. de Tri. c. 3. Si inquit hoc verbum, quod nos proferimus temporale, & seipsum ostendit, & ipsum de quo loquimur, quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia &c. Supple seipsum ostendit: declarare igitur non dicit relationem realem, nec per consequens relationem geniti: verbum autem non est nisi intellectio genita, alioquin posset poni in patre formaliter.

ALITER DICITVR quãtum ad istum argm̃, E ꝙ verbum est notitia actualis, quæ est terminus inquisitionis, quod ostenditur per Aug. 9. de Tri. ca. vlt. vbi dr̃, ꝙ verbũ est partũ siue proles. Est aũt partũ quia est repertũ, non est aũt repertum nisi quia inquisitum. Vnde vult, ꝙ partum istum mẽtis ꝓcedit appetitus impellẽs intellectũ ad inquirendum. Idem vĩ velle. 15. de Tri. ca. 15. Tunc fit verum verbum, quando illud, quod nos diximus volubili motione iactare ad illud, quod scimus, peruenit, atq; inde formatur eius omnimoda similitudinem capiens, vt quo res quæq; scitur, sic ẽt cogitetur. Ista aũt volubilis cogitatio est inquisitio, qualis nõ erit in patria, sicut innuit. c. 16. fortassis etiam non erunt ibi volubiles cogitationes nostrę &c. Ponitur tunc, ꝙ post notitiam confusam sequitur inquisitio per diuisionem, & argumentationem, & ultimo deuenitur ad perfectam notitiam, quę quasi gignitur ipsa inquisitione, & illa perfecta notitia, quæ est terminus inquisitionis est verbum.

Quære D. Thom. & Henric. & alios antiquos.

Contra istud arguitur sic. Si de ratione verbi sit sic gigni inquisitiuæ, igitur Deus non habet verbum. Secundo igitur angelus non habet verbum de naturaliter sibi cognitis. Tertio igitur beatus non habet verbum de essentia diuina, nec de aliquo perfecto cognito sine inquisitione. Quarto igitur habens perfectum scientiæ habitum statim operans per illum habitum non potest habere verbum, quæ omnia videntur absurda.

IDEO istis opi. omissis, quoad istum argumentum dico, quod non quælibet intellectio actualis est verbum, sicut probatur contra istam viam, quæ ponit declaratiuum esse proprium verbi, sed tantum notitia genita, ideo in patre non est verbum formaliter: quælibet autem notitia genita quam Aug. vocat prolem, est verbum, non tamen eo modo quo August. ponit verbum perfectum, quod. s. representet verbum diuinum.

Primum istorum declaro, quia quælibet intellectio actualis gignitur de memoria: imperfecta autem de imperfecta, sicut perfecta de perfecta: igitur quælibet notitia est proles, & expressiua parentis, & genita ad exprimendum parentem. Et istud confirmatur per Augus. 9. de Trin. ca. 10. Omne, quod notum est, verbum dicitur, animo impressum, quamdiu de memoria diffiniri & proferri potest. Item 15. de Tri. c. 12. igitur nec interest quando illud didicerit, qui quod, scit loquitur: aliquando enim statim vt discit, hoc dicit. Et breuiter, quæcumq; differentia inueniatur inter notitiam primam genitam imperfectã, & illam, quæ sequitur inquisitionem non est differentia formalis, propter quam hæc possit dici verbum, & illa non vt videtur.

Secundum declaro sic. s. quod intellectus noster non statim habet perfectam notitiam obiecti, quia secundum Philosophum. 1. Physicorum, innata est nobis via procedendi a confuso ad distinctum, & ideo prius ordine originis imprimitur nobis notitia obiecti confusa, quam distincta, & ideo necessaria est inquisitio ad hoc, vt intellectus noster veniat ad distinctam notitiam, & ideo necessaria est inquisitio præuia uerbo perfecto, quia non est uerbum perfectum nisi sit notitia actualis perfecta. Sic igitur intelligendum est, quòd cognito aliquo obiecto confuse, sequitur inquisitio per uiam diuisionis differentiarum conuenientium illi, & inuentis omnibus illis differentijs, cognitio diffinitiua illius obiecti, est actualis cognitio perfecta, & perfecte declaratiua illius habitualis notitiæ, quæ primo erat in memoria, & ista distincta notitia perfectæ declaratiua est perfectum uerbum, hoc dicit Augu. 9. de Trin. c. 10. Nam placet mihi, quòd noui, & diffinio quid sit intemperantia. Et hoc est uerbum eius, & ibidem præmisit in eodem. c. August. quod iam superius positum est quamdiu de memoria proferri, & diffiniri potest, i. distincte, & diffinite actualiter cognosci uirtute eius, quod est in memoria. Non igitur de ratione uerbi est gigni post inquisitionem, sed necessarium est intellectui imperfecto, quia non potest statim habere notitiam diffinitiuam obiecti: habet enim notitiam talem post inquisitionẽ, & ideo uerbum perfectum non est in nobis sine inquisitione, & tamen quando uerbum perfectum sequitur talem inquisitionem, illa inquisitio non est generatio ipsius uerbi formaliter, sed quasi præuia ad hoc, ut generetur uerbum, quod bene innuit Aug. in auctoritate præalleg. lib. 15. de Trin. c. 15. hac atq; illac uolubili quadam motione iactamus, cum a nobis nunc hoc, nunc illud sicut inuentum fuerit, vel occurrerit cogitatur, & tũc fit iterum uerbum quãdo ad illud, quod scimus, peruenit, atq; inde formatur uerbum eius &c. Innuens quod illa iactatio, idest, inquisitio non est gignitio uerbi formaliter, sed eam sequitur gignitio uerbi de eo quod scimus, idest, de obiecto in memoria habitualiter cognito.

Et tunc si obijciatur ad quid tunc inquisitio esset necessaria? Posset dici ad istud, quod motus est necessarius ad hoc, vt inducatur forma perfecta, quæ non posset statim in principio motus induci, vel inductio multarum formarũ ordinatarum ad inductionem ultimæ formæ, & absque illo ordine formarum nõ posset vltima forma induci statim, & sic secũdum hoc ponitur iste ordo, ita quod primo est habitualis notitia confusa. Secundo actualis intellectio

F confusa. Tertio inquisitio, & in inquisitione multa uerba de multis notitijs habitualibus virtualiter cõtentis in memoria, quam inquisitionem sequitur distincta, & actualis notitia primi obiecti, cuius gignitio inquiritur, quæ notitia actualis distincta imprimit habitualem in memoria perfecta, & tunc est primo memoria perfecta, & assimilatur memoriæ in patre, ultimo ex memoria perfecta gignitur uerbum perfectum sine inquisitione mediante inter ipsam, & uerbum, & illa gignitio assimilatur gignitioni uerbi diuini perfecti ex memoria paterna perfecta. nullum igitur uerbum est perfecte representans uerbum diuinum, quod potissime inuestigat Aug. nisi illud quod gignitur de memoria perfecta sine inquisitione media inter talem memoriam, & tale uerbum: licet nec illa memoria possit haberi in nobis propter imperfectionem intellectus nostri, nisi præcedat inquisitio.

G Vltimum dubium istius q. est: Vtrum ad rationem uerbi concurrat uoluntas, puta utrum de ratione eius sit, quod sit notitia uoluntate genita, uel uoluntate agente, uel copulante eam memoriæ, secundum Aug. in multis locis. Istã q. mouet Aug. 9. de Tri. c. 10. recte ergo inquit. quæritur vtrum oĩs notitia sit verbum, an tm̃ amata notitia. Nouimus. n. & ea, quæ odimus, sed non concepta, nec parta dicenda sunt aĩo. Respõdet non oĩa, quæ quoquo mõ tangunt, concipiuntur, sed aliqua, vt tm̃ nota sint, non tamẽ verba dicãtur, sicut illa, de quibus nunc agimus: aliter. n. dr̃ verba, quæ spatia tẽporum syllabis tenent: aliter oẽ, quod notum est, verbum dr̃, quãdiu de memoria proferri, vel diffiniri potest, quamuis res ipsa displiceat, & subdit postea. Verumtñ cum illa, quæ odimus recte displicẽt, recteq;

H improbantur, approbatur eorum improbatio, & placet, & verbũ est, & neq; vitiorũ notitia nobis displicet, sed ipsa vitia, ita quod de ratione verbi non est gigni amore obiecti cogniti, sed nec etiam gigni amore notitiæ, quæ est verbum: tñ concomitatur perfectum verbum duplex actus voluntatis, vnus præuius, quo imperatur actus ille, & inquisitio præoĩa, sine qua non perueniretur ad verbum perfectum, sicut patet 9. de Trinit. vlt. cap. & alius quo intellectus quiescit in intellectuali notitia iam habita, sine quo non permaneret intellectus in notitia iam habita. Non igitur actus voluntatis est de essentia verbi, nec formaliter, nec vt causa, sed concomitatur necessario ad generationem eius in nobis propter inquisitionem eius præuiam, & ad continuationem eius similiter: ppter hoc, quod si intellectio voluntati non complaceret, in illa notitia

I intellectus non permaneret in ea, & ita ista notitia non haberet rationem verbi permanentis: ista tamen permanentia non est de ratione perfecti verbi intensiue, quia non minus perfecta est albedo vnius diei, quam vnius anni. Voluntas autem respiciens obiectum cuius est verbum, non pertinet ad rationem verbi, nisi stricte sumendo verbum quomodo Aug. pertractat. c. præall. Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Hoc dicere includit acceptationem obiecti dicti, & addit aliquid vltra rationem verbi absolute.

AD ARGVMENTA huius q. Ad primum patet, quod illa auctoritas indiget expositione, dicit. n. ibi ipsa phantasia eius. s. Carthaginis in memoria mea verbum est. Patet autem secundum ipsum, 15. de Tri. c. 38. quod

K verbum non est formaliter in memoria, ergo oportet quod intelligatur causaliter non formaliter.

Ad secundũ, licet magna altercatio fiat de voce. Vtrũ sit signum rei, vel conceptus, tamen breuiter concedendo, quod illud, quod significatur per vocem proprie est res: sunt tamen signa multa ordinata eiusdem significati, litera, vox, & conceptus: sicut sunt multi effectus ordinati eiusdem causæ, quorum nullus est causa alterius, vt patet de Sole illuminante plures partes medij, & vbi est talis ordo causatorum, absq; hoc, quod vnum sit causa alterius, ibi est immediatio cuiuslibet respectu eiusdem causæ, quorum nullus est causa alterius, excludendo aliud in ratione causæ, non autem excludendo aliud in ratione effectus immediatioris. Et tunc posset concedi aliquo mõ effectum propinquiorem esse causam respectu effectus remotioris non proprie, sed propter prioritatem illam, quæ est inter tales effectus ad causam, ita potest concedi de

Marginal notes (left): Tex. 2. — Doctrina Philoso. 2. post. tex. 17 & 18 de inquisitione, quod quid est. — Vt inquit Auer. 2. Meta. cõ. 17. quod materia primo recipit formas vniuersales, & sic deinceps

Marginal notes (right): a I. habitualiter. — Speculatio singularis. — 1. Eth. c. 7. — 1. Cor. 12. — Ad arg. 1. quæst. 1. — cap. 15. de Magnis. — Ad 2. — Phil. 1. Perihermenias in prohemio.

cedi de multis signis eiusdem significati ordinantis, quòd A vnum aliquo modo est signum alterius, quia dat intelligere ipsum, quia remotios non significaret nisi prius aliquo modo immediatius significaret, & tamẽ propter hoc vnum propriæ non est signum alterius, sicut ex alia parte de causa, & causatis.

Ad 3. Ad tertium concedo, quòd notitia est proles, & vere genita; sed productio illa non est actualis intellectio, quia vt dictum est supra, actualis intellectio non est actio de genere actionis, sed est qualitas nata terminare talem actionem, quæ significatur per hoc quod est dicere, vel in communi per hoc quod est elicere, non igitur verbum est aliquid productum actione, quæ est intellectio, quia ipsa intellectio non est productiua alicuius, sed ipsa est producta actione, quæ est de genere actionis, sicut dictum est supra.

Explicat quæst. 2. B AD SECVNDAM quæstionem dico, quòd idem per se significat abstractum, & concretum, licet alio modo significandi sicut filius, & filiatio, quia sicut filiatio significat relationem de genere relationis, ita & filius, per modum tamen denominantis suppositum relationem, & si accipiatur substantiue idem significat cum tali subsistente, ita igitur idem significat verbum, & abstractum eius, abstractum autem eius si esset nominatum esset verbatio, quæ notat relationem formaliter. Idem enim significat, quod expressio passiua alicuius de intellectu, sed sicut filius connotat naturam viuentem, in qua est talis relatio, ita verbum connotat actualem notitiam, cuius est talis expressio: igitur cum in diuinis intellectualiter exprimi sit proprietas secundæ personæ, sequitur, quòd verbum sit ibi mere personale, & significet proprietatem per C sonalem. Patet etiam, quòd ratio gignendi verbum non est pater, vt actu intelligens, sed pater vt memoria perfecta, scilicet, vt intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens: sicut declaratum est supra distinct. 2. quæst. de productionibus. Patet etiam, quòd verbum non potest habere aliquid, de quo producatur, ex dist. 5. quia si principium productiuum habeat virtutem sufficientem ad producendum per se subsisteos, producit tale, & maxime si tale non sit natum alicui inhærere, notitia autem ista expressa non est nata alicui inhærere. igitur est nata per se subsistere, & principium productiuum eius est sufficientis virtutis, quia est infinitum, igitur &c.

Ad arg. 1. quæst. 2. AD ARGVMENTA cum primo arguitur secũdum Augustinus de Trinitate 15. Verbum est cum amore notitia, dico quòd per hoc, quòd dicit, cum amore, circumloquitur in nobis notitiam genitam, quia amor non D habet causalitatem respectu verbi, nisi vt imperat intellectui gignitionem ipsius, sicut dictum est quæst. præced. In diuinis autem verbum est notitia naturaliter expressa, quia quòd voluntas in nobis habeat causalitatem respectu verbi gignendi per imperium eius, hoc est imperfectionis in intellectu, quia non statim habet verbum perfectum, & de hoc quomodo differenter voluntas se habeat in Deo, & in nobis dictum est dist. 6.

Ad 2. Ad aliud de 15. de Trin. concedo in patre intelligentiã formaliter, sed nego istam quòd omnis actus intelligentiæ formaliter est verbum, quia hoc non est verum nisi de intelligentia illa, quæ potest habere aliquem actum genitum, vel notitiam genitam: talem actum non potest intelligentia habere, vt patris est, quia pater est a se, & nihil E habet per generationem, tamen potest concedi, quòd intellectio actualis patris est quasi genita virtute memoriæ, vt in patre, sed non veræ genita, quia non distincta.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd non sunt duo propria, sed idem, quia eandem relationem per se significant filius, & verbum, licet alia connotent, quia filius naturam viuentem in communi, & verbum notitiam intellectualem actualiter expressam. Ista connotata non semper sunt eadem, sed relatio passiua significata semper est eadem.

Declarat qu. 3. præsentem secundũ mentem Henrici in sũ. AD TERTIAM quæstionẽ dicitur, ꝙ sic propter auctorem Aug. 83. q.q. 63. Ibi enim loquens de principio Euangelij Ioan. ait, quod Græce logos dicitur, Latinè, & verbum, & rationem significat, sed hoc loco melius verbum interpretatur, vt significetur non solum ad patrem respectus, sed ad illa etiam, quæ per verbum facta sunt operatiua potentia. Additur etiam, quòd verbum dicit proprium respectum ad creaturas, quia verbum ex ratione sui est notitia declaratiua: ergo competit sibi ex ratione sui declarare. Appropriatur etiam filio relatio ad creaturas, appropriatio autem non fit nisi propter conuenientiã talis appropriati ad proprietatem personæ, cui illud appropriatur. Et declaratur istud per simile de dono, & simili modo ponitur sicut ibi, quòd donum vt connotat relationem aptitudinalem pertinet ad proprietatem Spiritus sancti. Ita verbum, vt dicit relationem aptitudinalem, non actualem, nec habitualem pertinet ad secũdam personã.

Contra, istud potest argui sicut supra argutum est de dono, quia nullus respectus ad creaturam est proprietas personæ diuinę, nec per se intrinsecę includitur in aliqua proprietate personæ diuinæ, sicut probatur ibi, ita potest hic probari, quod concedo. Tunc non est vis, nec contentio de re, nec de aliquo intrinseco personæ diuinæ, sed solum de hoc nomine verbum, formaliter enim respectus notitiæ expressæ ad exprimentem alius est a respectu illius ad creaturam declaratam, quia ad alium terminum, & non solum hoc, sed etiam respectus verbi expressi ad exprimentem, & respectus eiusdem, vt declarantis ad eundem, vt declaratum, sunt duo respectus, quia primus realis, & secundus rationis. Isti autem duo non faciunt aliquid vnum per se, quia res vera, & ens rationis, nihil vnum per se constituunt, ideo si ambo isti respectus vno nomine significentur, non propter hoc faciunt vnum per se conceptum, sed alter eorum præcise est proprietas secundæ personæ, scilicet, expressio illa passiua, quæ est respectus realis, alter autem, scilicet, respectus declaratiui est respectus rationis tantum, siue sit ad patrem declaratum, siue ad creaturam declaratam, quod aliqualiter tactum est supra per auctorem Aug. 7. de Trin. ca. 3. vbi vult, quòd verbum declarat se, & idem 15. de Trinit. c. 14. proinde inquit tanquam seipsum dicens, pater &c. Hoc est seipsum perfectissime declarans &c. Ex quibus duabus auctoribus patet, quòd idem potest ad se referri, vt declarans ad declaratum, & per consequens non est relatio realis.

Sed posito hoc de istis respectibus in se, quòd alter sit proprietas, & alter non, quid dicetur de hoc nomine verbum, numquid significat vtrumque, vel alterum?

Videtur quidem, quòd verbum significet per se respectum istum realem, & primo, quia eius abstractum, vt dictum est prius, significat eundem, sed quia connotat notitiam perfectam, quæ notitia habet respectum rationis ad cognita per eam, ideo etiam connotat quasi adhuc remotius rationem declaratiui, & ita verbum significabit proprietatem secundæ personæ, licet connotet aliquid absolutum in illa persona, quod est quasi terminus formalis productionis illius personæ, & mediante illo quasi remotius connotat respectum ad omne illud, ad quod illud absolutum potest habere respectum rationis, scilicet, ad omnia declarata.

Ad August. 6. de Trin. concedo, quòd filius est ars: ita etiam dicitur sapientia patris, & virtus, & tamen sicut pater formaliter est sapientia, & virtus, ita etiam formaliter est ars, si autem pater formaliter creat, & hoc vt artifex: creatiua ratio formaliter est in patre, & ita ille respectus artis ad creaturas, vt ad artificiata est cõis tribus, licet appropietur filio, sicut sibi appropriatur sapientia propter conuenientiam cum productione sua.

Ad illud pro opi. de. 83. q.q. 63. potest dici, ꝙ melius interpretatur logos Gręce per illud, qđ est uerbum Latinè, quam per illud quod est ratio, quia ratio non ita significat respectum ad patrem, sicut uerbum, nec etiam ita connotat respectum ad declarata, sicut verbum, nõ autem vult Aug. dicere, ꝙ verbum dicat essentialiter relationem ad creaturam sub ratione declaratiui, quia dicit vt significetur non solum ad patrem respectus, sed ad illa etiam quę per verbum facta sunt operatiua potẽtia. Verbum autem non dr̃ operatiua potentia patris, nisi sicut dr̃ sapientia patris, & ars patris, quæ non sunt eius, nisi secundum appropriationem, aut si aliter, si intendat, ꝙ hoc nomen uerbũ utrumque respectum significet, tunc non significat præcise proprietatem secundæ personæ, sed cum hoc alium

respectum appropriatum, & tunc congrua est interpretatio logos in verbum, & non in rationem, quia ratio, nec respectum proprium, nec appropriatū ita significat. Vera est quidem interpretatio in verbum, propterea quod plus dicit, quam proprietatem personæ. Nec Aug. dicit interpretationem esse in aliquid, quod significat proprietatem personæ secundæ. F

Cum additur postea, quód verbum dicit respectum ad creaturas proprium sibi, hoc videtur multo falsius, quam conclusio opposita ei, quam teneo: quia non tantum ad creaturam relatio non includitur in ratione essentiali alicuius personæ, sed nec aliquo modo potest pertinere ad aliquam, quin vniformiter pertineat ad totam Trinitatem, quia tota Trinitas vniformiter se habet ad omne aliud a se secundum quodcunq; esse, siue secundum esse in re, siue secundum esse intelligibile. Et cum probatur per declaratiuum: dico, quod intellectio actualis patris est declaratiua, nec declaratiuum est propria ratio verbi, sed notitiam expressam concomitatur declaratiuū, quia illa expressio est notitiæ actualis, vel in notitia actuali, & ideo sibi appropriatur declaratiuum, licet non sit proprium eius. G

Cum additur postea, quód appropriatio nō fit nisi propter conuenientiam cum proprio, non sequitur ex hoc, quod appropriatum sit proprium, sed oppositum, & concedo, quod proprium filij, quod est exprimi habet conuenientiam cum sapientia, & declaratiuo, & cum arte, pro eo, quód ista expressio est alicuius per modum intellectus, & virtute intellectus, & talis expressio est notitiæ actualis, cuius est declarare notitiam habitualem, de qua exprimitur.

Sed tamen hæc est difficultas melior, quam sit ista de ratione declaratiui. s. vtrum verbum exprimatur virtute intellectus paterni non tantum de essentia diuina, quasi obiecto præsente intellectui patris. Sed de alijs intelligibilibus, vt sic habeat respectum ad creaturas, non vt in se sunt, sed vt habent esse in intellectu paterno prius origine, vt videtur quod verbum exprimatur, & tunc haberet ad illam relationem expressi: esset enim tunc verbum expressum non tantum de essentia, vt obiecta intellectui patris, sed etiam de alijs intelligibilibus. Et de hac difficultate alias in quæstione de vniformi habitudine Trinitatis ad alia a se.

QVÆSTIO IIII.

Vtrum per rationem naturalem possit cognosci verbum non esse essentiale in diuinis.

1. q. 2. & 8. q. quol. sed subtilissime vide supra in additione 10. Quære Reportat. hic pro hac litera declaranda. M.

QVOD non, quia tunc Trinitas ratione naturali cognosceretur.

Item in creatura verbum est æque, scilicet cuiuslibet suppositi in natura.

Contra. Cognoscitur non esse verum primam personam esse verbum, sed alia est prima.

Solutio ad illud de negatione patet, quod conceptus terminus siue verus in se, siue non, ostendit negationem de affirmatiua. Hæc posset demonstrari: nam propter effectum causantem conceptum communem potest nō per impossibile, & quodlibet contrarium solui.

QVÆSTIO V.

Vtrum ratio verbi sit prior respectu filij in secunda persona.

QVOD sic. Quia est magis per se terminus principij productiui.

Contra, non prior notitia.

Contra, 7. de Trin. cap. 4. opinio veri intelligibilis.

Contra. Natura substantiæ dicit principium moderatiuum.

Solutio. Filius est subsistens in natura intellectuali genitus virtute naturæ eiusdem respectu existentis in eadem natura.

DISTINCTIO XXVIII.

Præterea considerari oportet, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum ingenitum sit proprietas ipsius patris.

CIRCA istam distinctionem vigesimam octauam in qua Magister agit de proprietatibus constitutiuis, tria quæruntur. A. l. nō cōstitutis. Arg. 1.

Primo quæro. Vtrum ingenitum sit proprietas ipsius patris. Quód non. Primo sic. Nulla proprietas dicitur formaliter de essentia. Hoc probatur per rationem, quia tunc ipsa distingueretur. Patet etiam exemplo, sicut essentia non dicitur formaliter generans, nec genita, spirans nec spirata, sed essentia, vt videtur, est formaliter ingenita, ergo ingenitum non est proprietas alicuius personæ. Spiritus sanctus etiam est ingenitus formaliter, vt probabo, ergo esse ingenitum non est proprietas patris. Probatio assumpti, quia essentia non est genita, ergo est non genita. Consequentia patet per Philosophum 2. Perihermenias, quia affirmatiua de prædicato infinito sequitur ad negatiuam de prædicato finito, & è conuerso cum constantia subiecti: & vlterius, ergo est ingenita. Hæc consequentia probatur per Aug. 5. de Tri. cap. 7. qui dicit, quód idem est ingenitum, & non genitum. Consi-
H militer argui potest de Spiritu sancto, si non est genitus, ergo est non genitus, & vltra: igitur est ingenitus.

Præterea. Omnis proprietas personalis est relatiua, quia quidquid ad se dicitur commune est tribus, ex 5. de Tri. Ingenitum autem non dicit relationem, vt probabo, ergo &c. Probatio minoris, quia si sic: igitur omne ingenitum est relatum. Hæc etiam est vera omne genitū est relatum, hanc cōuerto per cōtrapositionē, ergo oē nō relatum est non genitum. Tunc arguo, omne non genitum est relatum, omne non relatum est non genitum, ergo omne non relatum est relatum, conclusio impossibilis, ergo aliqua præmissarum: non ista, quæ sequitur ex vera per conuersionem per contrapositionem, ergo alia. Arg. 2.

Item si innascibilitas esset proprietas patris, ergo inspirabilitas esset notio patris, & filij, & ita essent sex notio-
I nes, quod negatur communiter. Arg. 3.

Præterea. Ambro. 4. de Spiritu sancto noluit vti hoc nomine ingenito, sicut Magister dicit in litera. Arg. 4.

Oppositum Aug. ad Orosium 2. Non duos esse ingenitos certa fides declarat. Ratio opp.

QVÆSTIO II.

Vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiua primæ personæ in diuinis.

SECVNDO quæritur. Vtrum innascibilitas sit proprietas cōstitutiua primæ psonæ in diuinis. Quod sic. Dam. li. 3. c. 2. Oīa sūt vnū præter ingenerationē generationem, & processionem. Constat, quod non exclu-
K dit omnes proprietates personales, quia tunc in patre nō esset aliqua proprietas, nisi innascibilitas: igitur excludit omnia alia in ratione proprietatis personalis constitutiuę ergo vult omnes istas, & solas esse tales relationes, igitur ingeneratio est proprietas constitutiua personę. Arg. 1.

Oppositum sicut secunda persona se habet ad filiationem, sic prima persona ad paternitatem, sed filiatione cōstituitur secunda persona, ergo & paternitate prima. Ratio ad opp.

AD PRIMAM quæstionem dico, quod sunt videnda. Primo qualiter ingenitum soli patri conueniat. Et secundo quomodo possit esse proprietas, cum videatur tantum negationem importare.

QVANTVM ad primum, dico, quód omnis dictio composita ex aliquo multiplici, & particula priuatiua est dupliciter multiplex: tum ex multiplicitate affirmationis

Tex. 17. tionis oppositæ, tum ex multiplicitate priuationis, sicut patet per Philosophum, 5. Metaph. cap. de potentia vbi impotentiam distinguit secundum multiplicitatem potentiæ, & preter hoc secundum multiplicitatem priuationis, quæ ponitur. c. de priuatione, eodem 5. & ita hoc nomen ingenitum est multiplex, & multiplicitate, eius, quod est genitum, & multiplicitate particulæ priuatiuę.

Tex. 17. QVANTVM ad primum genitum dicitur proprie productum per generationem vt primus terminus. Extendendo autem genitum, dicitur genitum communicatum per generationem, quod est terminus formalis generationis. Sicut dicit Hyla. quod nihil nisi natum habet filius tertio modo extenditur genitum ad productum siue ad præexigens generationem, licet ipsum in se non sit terminus generationis nec primus nec formalis.

5. Meta. 1. 27. & 10. Me. tex. 19. Priuatio etiam licet multipliciter possit distingui in priuationem proprie dictam puta, quando aliquid caret eo, quod natum est habere, & quando, & vt oportet, &c. Et in priuationem communiter dictam, scilicet quando aliquid caret illo, quod natum est habere, non tamen secundum conditiones prædictas, & adhuc communius, quando caret illo, quod ipsum natum est habere non secundum se, sed secundum genus sicut talpa dicitur cęca, quia visio, qua priuatur per cæcitatem, non repugnat animali secundum genus licet repugnet talpę secundum se: & isto modo tanto generalius aliquid diceretur priuatum, quanto habitus, cuius est priuatio, natus est competere communiori conuenienti ipsi priuato puta communis diceretur priuatum aliquid, quod nõ haberet illud, quod natum est sibi competere secundum rationem corporis: quam cui natum esset competere secũdum rationem corporis animati, & adhuc communius, quod natum esse habere secundum rationem substantię quam quod natum esset habere secundum rationem corporis: & communissime si natum esset habere illud secundum rationem entis. Exemplum primi, si lapis dicitur esse inanimatus, & priuari anima, hoc est, quia conuenit sibi secundum rationem corporis cuius animatũ est differentia. Exemplum secũdi, sicut Angelus dicitur incorporeus. Exemplum tertij sicut omnis creatura dicitur imperfecta, non quia nata sit habere omnem perfectionem in suo genere, sed quia habere omnem perfectionem non repugnat enti, quia vni soli enti conuenit esse simpliciter perfectum.

Doct. Phi. 1. Post. t. c. 10. Negatio etiam distinguitur per negationem extra genus, quæ contradicit affirmationi simpliciter, & ista vera est de quolibet de quo falsa est affirmatio, siue de ente, siue de nonente, alia est negatio in genere, & ista pręsupponit naturam generis de qua dicatur, & ista potest intelligi multipliciter secundum multiplex genus communius, & minus commune.

Ad propositum, igitur loquendo de multiplicitate importat per hanc particulam, in, licet fiat altercatio, vtrum importat negationem in genere, vel priuationem, tamen videtur, quod idem sit in proposito, accipiendo, negationem secundum genus communissime. Si natum est habere illud. Et priuationem secundum genus communissime; quia negatio in apto nato est priuatio secundum Philosophum, 4. Meta. ita quod nihil addit priuatio vltra negationem nisi; quod requirit naturam aptam in qua sit, igitur negatio in genere quocunque modo accipiatur generis cum sit in apto nato aliquo modo, licet non secundum se apto ipsi erit priuatio aliquo mõ secundum genus licet non proprie in tali, secundum, quod tale.

Tex. 4. (margin note beside "me; quia negatio in apto nato")

Et si objectas contra hoc, quia nulla est priuatio in diuinis, quia priuatum est imperfectum.

Respondeo quod hoc concludit de priuatione secundum rationem propriam subiecti priuati, si enim ipsum carens aliquo natum esset secundum se habere illud, imperfectum esset, sed si natum sit secundum rationem generis non aũt secundum se habere illud non esset imperfectũ, licet careret ipso. Quod autem hoc modo multæ priuationes accipiantur in creaturis, patet non solum per illud Philosophi de talpa, sed etiam per communem diuisioné communis in habitum, & priuationem: sicut animal in rationale, & in irrationale, irrationale quidem dicit priuationem in boue, non eius, quod natum est haberi in bo-

A né secundum speciem, sed eius, quod natum est haberi in eo, secundum, quod est animal. Genus quidem quasi commune habitui, & priuationi est illud, cui cõuenit aptitudo ad vtrumq;. In proposito autem extendendo illud, quod est genus siue intelligamus propriuatione, siue negatione secundum genus: per quæ ambo idem intelligo, possimus hic accipere quasi genus hic quod est commune ad tres personas, vt persona siue subsistens, & tunc dicamus patrem priuari aliquo, secundum genus, vel quod in patre dicatur negatio aliqua secundum genus alicuius, quod natum est competere, non tantum enti, sed supposito, quod est commune patri, & filio, & tunc hoc nomen ingenitus, poterit ad propositum quadrupliciter accipi. Vno modo propriissime prout significat carentiam propriam eius, quod importatur per hoc nomen genitum, vt

B scilicet primi producti per generationem, & hoc modo non est in diuinis, quia ibi nihil caret eo, quod sibi natum est inesse. Secundo modo prout significat cõmuniter carentiam eius, quod significatur proprie per genitum, & tunc connotat subsistens siue personam, & significat carentiam geniti proprie sumpti: & hoc modo videtur cõpetere de virtute sermonis patri, & Spiritui sancto, quorũ vterq; est subsistens, & non est genitus non sic conuenit essentiæ: quia ipsa licet sit ens, & non genita, non tamen est per se subsistens, & persona. Tertio modo vt dicit carentiam secundum genus: & hoc geniti secundo modo sumpti, scilicet pro communicato per generationem, & hoc modo essentia non dicitur ingenerabilis remouendo aptitudinem ad communicationem, sed vt in patre potest dici non communicata, & ita ingenita, si hoc modo

C sumatur ingenitum. Quarto modo significat carentiam secundum genus geniti communissime sumpti, & tunc idem est ingenitum, quod subsistens non productum, & hoc modo accipitur a Sanctis, ita quod idem est ingenitũ in diuinis, quod improductum proprie dictum. Quod patet per Aug. 15. de Tri. cap. 26. Pater enim solus non est ab alio, ideo solus appellatur ingenitus. Et idem vult ad Orosium secundo. Dico igitur, quod ingenitum secundum vsum Sanctorum, prout, scilicet significat negationem geniti communissime sumpti, scilicet producti connotãdo subsistens in natura diuina sic cõuenit soli patri, sicut patet per auctoritatem Aug. Iam præallegatam.

PRO OPINIONE prima proprietas incommunicabilis constituit ingenitum hoc, 5. de Tri. cap. 6. & si filius non genitus esset, nihil prohiberet eum, scilicet patrem dicere ingenitum. Et si gignant quisque filium, nõ

D ex eo ipso est ingenitus, quia geniti homines, gignunt alios post. ca. 7. Nec ideo quisq; pater, quia genitus, nec ingenit* io, q a pater. Post, inquit, alia notio est, qua intelligit genitor, alia qua ingenitus, & cap. 8. Cum ingenitus dicitur pater, non quid sit, sed quid non sit ostenditur ca. 9. Etiam cum dicit ingenitus, non ad seipsum dicitur, sed quod ex genitore non sit ostenditur.

In aliquibus originalibus ponitur ista * additio, sed videt defectuosa.

Contra de respectu ad prius.

Item absolutum prius est. Ergo quanto magis habet de ratione absoluti, tanto magis est prius.

Item non habere per productionem præcedit producia quia pertinet ad rationem potentiæ propinquæ, sicut est ammotio impedimenti.

Confirmatur per simile de inspirabili. Modo essentia

E prius est in aliquo nõ communicata quam cõmunicata: essentia secundum se non est communicata, ergo.

A 1. secunda A 1 abstractos.

Respondeo potentia illa propinqua nullo modo in re præcedit generationem, sed tantum secundum concept' absolutos, sicut dist. 27. Dictum est, nec etiam est simile, quia in non constituto per ordinem ad posterius. Prior est necessario ratio ordinis ad prius.

Contra, negatio non constituit personam primam, quia, nec secundam ingenitum est negatio, tum quia est alia notio; & vt sic non dicit essentiam tantum, neq; tem posititiam aliam a duabus. Instantia concludit quod non est notio.

Contra inquantum negatio dicit dignitatem.

Respondeo. Dignitas personalis.

Item negatio incommunicabilis, & propria, quia nec vna, sicut nec ens, neque de aliquo nisi propter positionem.

nem. Item personam primam non nisi cum secunda.

Item Aug. in fine Retracta. non secundum quod non est, est ingenitus, sed quod vnicum filium genuit.

S. Bo. lib. 1. di. 27 q. 2. & di. 28 q. 1. & di. 13. q. 4.

DE SECVNDO articulo dicunt aliqui, quod cum ingenitum dicat tantum priuationem in genere, vel tantum negationem, & per consequens ex ratione sua formali non dicit aliquam dignitatem, nec aliquid ad dignitatem pertinens, & nihil possit poni proprietas personæ diuinæ, nisi sit aliquid pertinens ad dignitatem, ergo oportet, quod ingenitum connotet aliquod positiuum, ratione cuius connotati sit proprietas, hoc autem positiuum ponitur ab eis esse fontalis plenitudo, quæ est in solo patre, in quo est omnis fœcunditas tam ad intra, quam ad extra.

Arg. contra D. Bonau.

Sed contra illud arguitur primo, quia ista fontalis plenitudo non intelligitur ad extra, quia talis fœcunditas est communis tribus, sed ad intra non est in patre nisi duplex fœcunditas, scilicet ad generandum, & spirandum, hæc autem fœcunditas non est aliquid vnum positiuum in patre, nisi essentia, essentiam autem non connotat, vt propter hoc dicatur esse proprietas patris. Quod autem ista fontalis plenitudo non sit aliqua positiua relatio vna in patre patet, quia tunc in patre essent tres relationes positiuæ, scilicet generatio actiua, spiratio actiua, & illa relatio, quam circumloquimur per hoc, quod est fontalis plenitudo fœcunditatis, licet sit innominata, & tunc essent

A. L.

quinque notiones, quod non conceditur communiter, saltem non conceduntur in patre tres proprietates positiuæ relatiuæ.

Præterea ingenitum non videtur connotare illa fontalem plenitudinem, quia non primam fœcunditatem, quia secundum Aug. 5. de Trin. cap. 6. Et si pater filium non genuisset, nihil prohiberet eum dici ingenitum, igitur ingenitum potest præcedere generationem actiuam, multo magis etiam non connotat secundam fœcunditatem, quia si per impossibile non posset esse productio per modum voluntatis, adhuc tamen esse status in generatione ad aliquam personam ingenitam sub propria ratione, ergo videtur, quod illa fontalis plenitudo, quæ nihil dicit nisi duplicem fœcunditatem, non potest connotari per hoc quod est ingenitum. Tertio quia ratio eorum non videtur valere, quia si proprietas personalis diceret dignitatem simpliciter, igitur alia persona, quæ non habet illam non haberet omnem dignitatem simpliciter, quod est inconueniens.

Aliter dicitur, quod hoc positiuum est esse a se, & hæc dicitur esse intentio Ricar. Et quod esse a se est aliquid proprium positiuum circumlocutum per ingenitum, & præcedit relationem ad filium, quia enim aliquid est a se, ideo oportet secundum Ricar. Quod ab ipso, sit omne esse, & omne existere.

Contra, esse a se si est positiuum, & absolutum erit commune tribus, aut relatiuum, & non ad prius, quia non est nisi negatio relationis ad prius. Igitur erit ad filium, & ita etiam a se, vel dicit habitudinem ad filiationem. si est positiuum, vel si dicit habitudinem ad precedens, erit negatio relationis, & ita negatio est ingenitum, ergo non est proprium positiuum illius.

IDEO VIDETVR dicendum, quod ingenitum sub propria ratione sua, vt significat non habere genitorem est proprietas patris, & sufficienter importat dignitatem, idest non indignitatem. Hoc enim sufficit ad personalem proprietatem, quod non sit indignitas, sicut, & personalia in diuinis non dicuntur esse imperfectiones, non tamen perfectiones simpliciter, idest vniuersaliter in quolibet melius ipsum quam non ipsum.

Et si omnino fiat altercatio, quod omnino oportet proprietatem dicere dignitatem non absolutam, sed personalem. Potest dici, quod ingenitum inquantum negat habere genitorem dicit dignitatem personalem primæ personæ in diuinis, quia sicut dignitas est in secunda persona habere principium originans, ita est dignitas in prima persona non habere, & tamen ista dignitas non oportet, quod sit dignitas formaliter alicuius positiui proprij connotati per hoc, quod est ingenitum. Vnde negatio potest dici esse dignitatis in aliquo pro quanto indignitatis esset, si oppo-

F sita affirmatio poneretur in eo, sicut dignitatis est in rege, quod non sit sceleratus, vel mercator.

Hen. 5a & in prol.

NOTA, quod sicut relationes positiuæ fundantur in essentia ex natura rei, sic & ista negatiua. Ex natura enim essentiæ est, quod in aliqua persona sit ratio, qua ipsa non sit ab alia. Et sic substratum ipsius relationis non est nisi essentia diuina, vt sit sensus ingenitus, idest, habens diuinam essentiam non ab alio. Ex se enim habere dignitatem, & a nullo principiatiue est libere habere, sicut rex regnat, ideo et sic est dignitatis. Negatio enim præcise, vt negatio, non importat dignitatem, nisi ex hoc, quod circa talem affirmationem fundatur unde habere dignitatem ab alio simpliciter non est dignitatis, sed solum ratione modi notabilis habendi, scilicet per generationem, & spirationem. propter hoc dicitur, quod ingenitum stricte, s.

G non productum per generationem non dicit dignitatem, sed ingenitum, ut est negatio, & non ut conuenit Spiritui sancto, sed tantum patri sic, ut dicit simpliciter nullo modo esse ab alio.

Ad secundum ibi inspiratum non dicit dignitatem, quia spiratum dicit, ideo non est sexta notio, & exponitur ibi ad tertium ingenitum. Consideratur enim uno modo simpliciter, & secundum se. Alio modo, ut consideratur circa talem naturam. Primo modo substratum non est nisi essentia, ita quod si esset hypostasis in essentia sine proprietate esset ingenita. Secundo modo aliquid est substratum negationi eius tripliciter, vel s. ut in quo fundatur in primo, vel secundo, oi cuius est notificat respectus substantiæ solius formaliter, in quo fundatur, non tamen nisi ut est sub proprietate patris.

Ad rônem

H Contra, melius diceretur ad argumentum, quod dignitatem importat respectu fundamenti tantum, nec sequitur, quod non dicit dignitatem propriam, quia essentia est indifferens ad plures dignitates personales, quas ponit 15. de Trin.

Confirmatur, quia ubi ad prius est habitudo positiua, prius est quam ad posterius, igitur, & negatiua. Et hoc est, quod dicitur, quod ratio primi præcedit ordine ad posterius, & numquam alicubi absolutum prius est relatiuo ingenitum secundum se potest competere supposito absoluto, si esset.

AD ARGVMENTA huius quæst

Ad arg. 1. quæst superioris.

Ad primam nego minorem, cum probatur per Philosophum secundo Perihermenias, dico, quod illa consequentia Philosophi tenet per virtutem primi principij, huius, s.

I a quocumque remouetur vnum contradictoriorum de eodem dicitur reliquum, vt sic autem non potest concludi affirmatiua de prædicato infinito sequi ad negatiuam de prædicato finito, nisi vbi illud prædicatum infinitum significat negationem extra genus contradictoriam affirmationi, quia negatio in genere non contradicit affirmationi, & tunc non sequitur. Non est genitum, ergo est non genitum nisi in negatione extra genus, & hoc modo non genitum non conuertitur cum ingenito, licet conuertatur in accipiendo non genitum prout dicit negationem in genere, quomodo intelligit Aug.

Ad 2.

Ad secundum concedo, quod nulla proprietas personæ secundum viam communem dicit aliquid ad se, nec tamen oportet omnem proprietatem dicere relationem positiue, sed sufficit quod, vel positiue vel negatiue. Si .o.

K relatio sit personalis, & propria alicuius personæ, negatio etiam relationis erit personalis propria alicuius personæ, & ita non ad se, neq; communis tribus, & hoc modo, s. negatiue ingenitum dicit relationem sicut patet per Augustinum 5. de Tri. cap. 8. Et tunc ista est falsa, omne non genitum est relatum, & tamen non sequitur, ergo non genitum dicit aliquid ad se, sed sequitur, quod vel dicat aliquid ad se, vel negationem propriæ relationis, siue relationem negatiue, & sic conceditur conclusio, quod omne non relatum sit relatum positiue, vel negatiue.

Ad 3.

Ad tertium dicitur quod inspirabile non dicit aliquam dignitatem, sicut dicit ingenitum, & ita non est notio. Sed hoc videtur esse falsum in se, quia æqualis dignitatis est in patre, & filio non spirari, sicut in patre non generari, & etiam ad propositum non videtur valere, quia non videtur necessarium ad proprietatem siue ad notionem

dicere

dicere proprie dignitatem. Aliter potest dici, quód ingenitum dicit non productum sicut expositum est in primo articulo solutionis, & hoc modo inspirabile, quia cótinetur in eo non est alia notio ab eo, sequitur enim non productum, ergo non spiratum, & non econuerso, ergo non est alia notio.

Quære in Reportatis di. psen. q. finali. Contra, ingeneratio est tantum in patre, inspiratio autem est in patre, & filio, ergo hoc notio non est illa. Sed si ista consequéntia sit cócedenda, erunt sex notiones nisi alia ratio assignetur, quare inspiratio non sit notio. Et si videatur absurdum ponere sex notiones, quia communiter non ponuntur tot: posset dici, quod locus ab auctoritate non tenet negatiue. Tempore autem Ambrosij nó videntur fuisse vsitatæ tres notiones in patre, quia noluit hoc nomine ingenitus vti. Tempore etiã Ansel. Non vidétur fuisse vsitatæ duæ notiones positiuę in patre, quia non vtitur ipse vi spiratiua, sed pro illa accipit dignitaté cõem patri, & filio, & si tunc a principio fuerunt tantum notæ tres proprietates notionales, scilicet paternitas, filiatio & spiratio, & hoc ex verbo Saluatoris in Euangelio. Et Ioã. (A.l. diminutem.) (Math. vlt.) In Canonica sua, cap. 5. Tamen postea per inuestigationem innotuerũt aliæ notiones, & proprietates, quæ prius erant in se, licet non prius notæ, & ita sicut posteriores concesserunt plures notiones, quam priores, non tamen priores eas negauerunt, licet non eas dixerint, ita non videtur inconueniens de posterioribus ad illos Doctores ponere tales notiones. Dum tamen possint concludere illas ex dictis priorum.

Ad 4. Ad vltimum de Ambrosio patet per Magistrum, quod illud vocabulum, ingenitus, non erat tempore suo ita notum, vel ita necessarium ad expressionem fidei, quod oporteret omnem catholicum eo vti. Et primam personam illa proprietate exprimere erat occasio simplicibus fidelibus erroris, quia videtur dicere aliquid ad se, quia non ita manifeste importat relationem, sicut importat genitum, & ideo securum, & cautum erat simplicibus fidelibus non vti illo vocabulo propter hæreticos malignantes, licet hoc vocabulum in se proprie, & primo competat patri.

Vide in Reportatis & in quol. q. 4. copiose hæc. AD QVÆSTIONEM secundam videtur posse dici, quod sic. Hoc modo intelligendo, essentia enim diuina antequam intelligatur communicata per productionem, videtur in aliquo intelligi non communicata actu, vt in prima persona propter primitatem eius, non quidem non communicabilis, quia non est non cómunicabilis, sed non actu cómunicata, qua non videtur posse cómunicari alicui quasi passiue, nisi prius habeatur in aliquo non communicata sibi quasi passioæ, & hoc modo in isto primo signo, in quo tãtum intelligitur essentia in aliquo, & ista negatio non cómunicata actu videtur haberi intellectus alicuius incommunicabilis. Si enim essentia, vt nó communicata actu, non esset incommunicabilis, igitur ipsa (vt non cõicata) posset esse in pluribus, & tũc possent esse plures ingeniti, & plures primæ psonę, in quibus ęque primo esset essentia, & non esset eius status in aliquo primo, sed si habetur aliquis incommunicabilis subsistens in natura diuina, tunc habetur persona prima, ergo ante omnem intellectum proprietatis positiue intelligédo solam essentiam, & ingenitum, hoc est non communicatũ per generationem habetur aliquis subsistens incommunicabilis in natura diuina, qui est ingenitus accipiendo ingenitum proprie sicut potest accipi in diuinis. (Speculatio subtilissima non pro imperitis.)

☞ ITEM ESSENTIA vt prior relatione est non cómunicata, & dans per se esse, igitur est hypostasis in generante. Antecedens probatur, quia vt prior non est communicata, & vt sic dat per se esse 7. Tri. c. 9. Consequentia probatur, vt non communicata non est communis pluribus suppositis, ergo est in vno tantú, & non est nisi in ingenito, quia genito est communicata, & hoc redit in illud quod essentia per se ens hoc, vel hoc Deus generatur inquantum habet principium formale, & per se esse, & non prię intelligitur aliquid generationi, nisi quod habet principium illud, quo non ab alio, & quasi expectat relationé consequentem, quæ consurgit termino iam posito.

Contra, igitur per ingenerationé est proprietas positiua in patre, sicut in filio, potest cócedi, quod in neutro est, vt per se terminus, nec primus, nec formalis, sed concomitans primum terminum, qui est filius, quia relationes mutue concomitantur per se terminum, qui est vnum extremum.

Confirmatur ista opi. per Aug. 5. de Tri. c. 6. vbi vult, quod si pater non genuisset, nihil eum prohiberet dici ingenitum, ergo potest intelligi aliquis ingenitus non intelligendo ipsum generasse intelligendo autem ingenitum, intelligitur suppositum incommunicabile subsistens. Ergo videtur, quod prius constituitur ibi persona per Ingenitum, quam per aliquam proprietatem positiuam.

Præterea. In omni ordine essentiali negatio ordinis ad prius videtur immediatius consequi ipsum primum, quam ordo eius ad secundum, quia illa negatio videtur immediate sequi ipsum inquantum tale: igitur similiter in ordine personarum prius conuenit primæ personæ negatio ordinis ad priorem, quam ordo ad secundam personam, ergo prius intelligitur ingenita, quam generans, & in illo priori intelligitur persona incommunicabilis in natura diuina, ergo.

Pręterea. Si secundum imaginationem Philosophorũ non esset in diuinis nisi vnum suppositum absolutum, cóstitueretur per essentiam absque proprietate positiua, & si aliqua concurreret, non esset nisi illa negatiua, quæ esset non esse ab alio, ergo, videtur, quod cum origo posita in diuinis nihil auferat ipsi essentiæ, nec etiam huic proprietati negatiue non esse ab alio, ergo per ipsa poterit modo aliqua persona constitui.

Et si obijciatur, quomodo sola negatio poterit cóstituere personam diuinam?

Respódetur, quod persona includit essentiam diuinam, quę est communicabilis, & cum hoc aliquid quod est incommunicabile, per hoc quod habet naturam in se, habet in se omnem perfectionem positiuam, quæ potest poni in ipsa, per negationem autem cointellectam potest habere rationem incommunicabilis, et hoc maxime si incommunicabilitas non dicit nisi aliquam negationem in genere.

CONTRA istam viam arguitur sic. Nulla negatio est de se incommunicabilis quia sicut non est de se vna neque indiuisibilis aliqua indiuisione, sic non est de se hoc, & incommunicabilis, sed tantum per affirmationem, cui primo repugnat diuidi, et per hoc negationi conuenit non diuidi, & ideo negationi non conuenit primo non diuidi, sed consequenter, ita etiam videtur de incommunicabili, quia communicari non repugnat negationi de se, sed tantum per aliquam affirmationem, cui primo conuenit talis incommunicabilitas, ergo negatio non erit prima ratio incommunicabilitatis. (Omnis proprietas personalis est, primo, & per se incõicabilis.)

RESPONDEO negatio principiati in ente est omnino incómunicabilis, quia oẽ aliud ab vnico ente est principiatum. Vnde est ista negatio incómunicabilis in ente? Dico, quod ex natura entis, quia illi repugnat istam negationem in ipso pluribus communicari.

Contra, igitur illud positiuum est prius incommunicabile, non sequitur, immo si non tantum vnicum ens esset principium, nec tãtum vnum esset nó principiatum instãtia in inanimato ponendo quod forma mixti manet eadem, quæ prius nó est instãtia, quia, & si sic mixto insit inanimato, & tamé est propria illa, quia animatio non fuit, itaque, quod essentia non vt cum aliqua proprietate, nec vt in aliqua persona est principium generandi, ita vt recipiet aliquod prius quomodocunque in re, sed tantum sic dicendo, vt actu principiat quo principiat, quo hoc est, vt actu fundat, quia in hac dist. 28. q. vltima dicetur quod Generatio est omnino primo determinatiua essentiæ.

Pręterea. Nulla negatio est propria alicui subiectu, nisi per aliquam affirmationem propriam ei, quam sequitur talis negatio. Ergo primæ personę non est propria ista negatio non esse ab alio, nisi quia eidem propria est aliqua affirmatio prior, quam consequitur ista negatio. Ista affirmatio prior non potest esse essentia, ergo aliqua proprietas positiua.

Præterea. Si prima persona sit incommunicabilis formaliter negatione. Et secunda est incómmunicabilis relatione positiua, scilicet filiatione. Et tertia similiter spiratione passiua, ergo non vniformiter se habent istæ personæ

næ in ratione personalitatis, neque sunt æque positiue personæ: neque æque perfecte inquantum personæ, quia non est æque perfecta personalitas negatiua, & proprietas aliqua positiua. Illæ rationes licet forte non conuincerent aduersarium, quin possent solui, tamen quia non videtur probabile personam primam constitui sola negatione formaliter, vel negatione formaliter esse personam, ideo potest concedi conclusio istarum rationum.

Ad arg. q. a præsenti. AD ARGVMENTVM in oppositũ dico sicut dictum est di. 26. Quod ly præter, nõ excludit aliqua personalia, sed excludit essentialia, & includit in proprietate inclusa omne personale illius personæ. Vnde, & in ingeneratione includitur tam paternitas quam spiratio actiua, vt est in patre, & omnia personalia quę conueniunt patri. (A.l. ibi.) Quod etiam probatur per eũ alibi vbi nominat paternitatem filiationẽ, & processionem, ergo non intendebat G in primo loco solas illas tres esset proprietates personales, nec etiam intendebat illas tres constitutiuas esse personales, sed per illas intendebat omnes alias, & quod omnia essentialia, quæ excluduntur per ly præter, sunt vnitum in tribus.

Ad rationẽ D. Bonau. AD ARGVMENTA pro opi. prima quando arguitur per August. de prioritate ingeniti ad paternitatem. Respondeo aliquando priuatio nõ connotat affirmationem, & tamen nunquam inest formaliter priuatio, vt ꝓpria, nisi priuatio insit formaliter talis positio.

Exemplum, cęcus non cõnotat nisi oculum qui est cõmune subiectum cęcitatis, & visionis, et tamen nunquã inest oculo per solam rationem oculi, sed per aliquam aliã entitatem positiuam, quam consequitur ista priuatio, puta per talem mixtionem in oculo, cum qua non possit stare visio. H Ita potest dici hic, quod licet ingenitum non cõnotet nisi aliquam personam subsistentem in essentia diuina, tamen ista affirmatio non est tota ratio inhęrentiæ huius negationis, quę est ingenitum, sed oportet in re aliã proprietatẽ positiuã aliquo mõ præcedere ingenitum, per quam insit, licet non connotetur per ingenitum tanquã aliquod proprium subiectum, & secundum hoc dictum (Quære Vi. hoc.) Aug. debet intelligi, quod ingenitum quantum est de se per ratione ingeniti non connotat patrem, non tamen potest inesse proprie in re, nisi affirmatio ista, vel aliqua alia absoluta, vel relatiua sit quasi ratio inhęrentiæ eius.

Ad 2. Ad secundum dicitur, quod ista propositio est vera de primo in ordine, qđ est ad se, cuius, scilicet esse non est esse ad secundũ, ita non est in ordine personarum habentiũ eandem naturam vt in proposito, quia hic primam personã esse est ordo eius ad secundam, & iõ ordo ad secundã I quasi præcedit negationem principij sicut constitutiuum formale alicuius entis positiui præcedit in eo negationem alicuius entis sibi repugnantis.

☞ Vel sic. Vbi natura primi non est eadem cum natura secundi, ibi negatio principiati statim sequitur naturam antequam primi intelligatur ordo ad secundum. Sed vbi est eadem natura primi, & secundi negatio principiati nõ sequitur naturam, sed aliquid proprium illi, hoc non potest esse secundum communem opinionem nisi relatio.

Ad tertium dico, quod si esset ita secundũ imaginationem Philosophorũ gentilium, tunc essentia diuina esset determinata ex se ad hanc subsistentiam, & constitueret hanc, non per aliquam negationem, sed seipsa secundum eos, quia esset omnino determinata ad hanc, sicut in creaturis K hæc natura est omnino limitata ad hoc suppositum, nunc autem ponendo ibi esse originem, oportet essentiã non esse omnino determinatam ad vnam personam, & ideo, non constituere per se, aliquam personam. Et cum dicitur. ponere originem, nihil aufert essẽtiæ, nec illi, quod per se constituitur, verum est, quod nihil aufert, sed ponit oppositum illius hypotesis, propter quam essentia de se constitueret personam, scilicet determinationẽ essentiæ ad vnicam subsistentiam, quæ hypothesis auferret essentiæ perfectionem, quia videretur ponere limitationem, sed oppositum illius hypotesis ponens originem non aufert perfectionem, aufert tamen modum incompossibilem constitutiuum personæ, qui esset verus ex hypoteſi.

QVÆSTIO. III.

Vtrum essentia diuina ex se determinet sibi primo generationem actiuam.

QVOD non, quia tunc staret in quolibet nõ supposito.

Item relationes sunt æque primo in essentia. Contra, si per aliud, prima persona non constitueretur ingenito.

Solutio, de determinato, & indeterminato, & determinare continentiam.

Contra, illimitationem essentia determinat, quia prima & aptitudinalis. Igitur actu per aliquid non per relationem, quia ipsa non est antequam fundetur, nec per aliud infinitum, igitur ex se primo dicitur adæquare immediate, primo modo secundum intentionem, sic ratio. Exemplum contra God. Secundum extentionem non immediate, quidquid se habet ad plura ordinem habentia respectu eius aliud habet primum sic, & sic exemplum solis, exemplum animæ, essentia igitur immediatissime se habet ad primam, & per illam ad secundam inquantũ principium. Tenet enim mente contra productum per diuisionem. (Sic in originali.)

Item forma per se ens, modus hic, & congruentia de triplici principio.

Contra tripliciter hic modus alius post ad argumenta.

QVÆSTIO IIII.

Vtrum prima persona constituatur in esse personali aliqua relatione positiua ad secundam personam.

VLTIMO HIC quęro. Vtrum prima persona constituatur in esse personali aliqua relatione positiua ad secundam personam. (A.l. Tertio q̃ro.)

Arg. 1. Quód non: arguitur primo quia prima persona præintelligitur in esse personali antequam gignat, agere enim suppositi est, igitur præintelligitur esse suppositum etiam antequam agat. Si autem constitueretur relatione ad secundam personam cointelligeretur cum ipsa existente secundam personam esse, & per consequens secunda persona cointelligeretur esse antequã prima gigneret, & ita secunda persona non esset terminus illius generationis. (In prohemio Meta.)

Cõfirmatio. Confirmatur ratio, quia quæcunque sunt simul natura quocunque vnum est prius, & alterum, relatiua sunt simul natura, ergo si prima persona formaliter constituitur in esse personali per relationem ad secundam, quocunque prima persona prior est in esse personali, eo, & secunda sed generatione, quæ est actio primæ personæ, videtur prima persona esse prior in esse personali, igitur, & secunda, & vt prius, tunc non erit terminus formalis generationis.

Ad 2. Præterea. In omni ordine primum videtur esse absolutissimum, sicut apparet procedendo in quibuscunque ordinibus, ergo ita erit in ordine personarum quod prima erit absolutissima, & ita non constituetur per relationem ad secundam.

Ratio ad Opp. Contra. Prima persona non constituitur in esse personali deitate, quia non est incommunicabilis, nec spiratione actiua, quia communis est sibi, & filio, nec innascibilitate ex q. præcedente, ergo per viam diuisionis aliqua relatione positiua ad secundam personam.

D. Tho. 1. parte sum. q. 40. ar. 4. HIC COMMVNITER conceditur pars affirmatiua quæstionis, sed propter difficultatem primi argumenti distinguitur de ipsa relatione constituente primã personam. Vno modo, quod ipsa potest considerari, vt proprietas, vel vt relatio: vt proprietas præcedit generationem, vt relatio sequitur, & tunc secundum quod cõstituit primam personam, non oportet secundam simul esse cum prima, licet vt est relatio quasi consequens generationem oportet secundam simul esse cum ea.

Contra illud. Proprietas vt proprietas est aliqua entitas, alioquin non constitueret aliquod ens, aut igitur entitas ad se, aut ad alterum, aut neutrum, cuiuscumque enim aliquam

aliquam eſſe ſingularem, quæ nec ſit entitas ad ſe, nec ad aliud, non videtur eſſe intelligibile. Ergo oportet, quod iſta entitas formaliter, vel ſit ad ſe, & tunc cōſtituit perſonam abſolutam. Vel ad alteram, & tunc vt proprietas erit relatio, & tunc non euadetur difficultas, licet alia ratio ſit conſiderandi eam, vt proprietas, & vt relatio.

Et confirmari poteſt ratio per exemplum, quia & ſi albedo poſſit conſiderari, vt albedo, vel vt qualitas, & ſi cōſideretur, vt albedo, hoc eſt ſecundum propriam rationē ſpecificam ſuam, ſi autem, vt qualitas, hoc eſt ſecundum rationem imperfecti ſui generis, tamen quidquid conſtituitur albedine, vt albedo eſt, non conſtituitur aliqua entitate, quę non ſit qualitas, quia albedo etiam, vt albedo, includit eſſentialiter qualitatem, & eſt eſſentialiter qualitas, ita quod albedo non poteſt conſtituere album, vel aliquid in eſſe albo, niſi etiam conſtituat in eſſe qualitatiuo: ita videtur in propoſito de proprietate relatiua ſic, & ſic conſiderata.

Quære D. Tho. 1. parte ſum. q. 42. ar. 3. & alibi.

Præterea. Iſte dicit alibi, quod in diuinis non poteſt eſſe ordo, quia nec eſſentiæ ad relationes, nec relationum inter ſe, quia relatiua ſunt ſimul natura, quod ſi proprietas poſſit conſiderari eo modo, quo non eſſet relatio, & hoc modo nō oporteret, quod haberet correlatiuum ſimul natura, argumentum eorum non valeret.

D Bo. li. 1. di. 26. q. 3.

ALITER DISTINGVITVR de relatione, vt relatio eſt, & vt origo eſt, & ponitur, quod conſtituat vt origo, non autem vt relatio, quia ratio originis aliquo modo præcedit, & in ea quaſi fundatur relatio. Prima autem perſona conſtituitur per primam originem ibi per quam diſtinguitur.

Contra hoc obijcitur, quia origo, vt origo non eſt propria forma nec perſonæ, in qua eſt, nec perſonæ, ad quam eſt, ſed eſt quaſi via, & tunc neque primę perſonę eſt forma, ſed quaſi præſupponit eam: nihil autem conſtituit aliquid in aliquo eſſe niſi inquantum eſt forma eius. Si tamen iſta via intelligitur diſtinguere, quaſi principiatiue alicuius correſpondentis cauſę effectiuę in creaturis,

In op. 3.

ſicut expoſitum eſt di. 26. & non per modum principij formalis; tunc iſta poſitio poſſet habere veritatem, nec hoc argumentum eſſet contra eam.

Hen. quol. 9. q. 1. & 3. & in ſum.

ALIO MODO dicitur, quod ſicut eadem actio poteſt diuerſimode intelligi, inquantum aptitudinalis, inquantum potentialis, inquantum futura, inquantum actu, & inquantum pręterita, ita relationes fundatæ ſuper actionem poſſunt diuerſimode accipi, vt ſit relatio fundata ſuper generationem quaſi aliquo modo pręteritam:

Diffuſius vide hanc opinionem & reprobationē in 4. q. quol.

alio modo, vt quaſi præſentem, alio modo ſuper eam, vt quaſi futuram, alio modo ſuper eam, vt quaſi potentialē, & vlterius, vt quaſi aptitudinalem. Dicitur autem, quod relatio ſub prima ratione conſtituit primam perſonam, prima autem ratio eſt ratio aptitudinalis, quia illud ſequitur ad aliud non è conuerſo, ergo generatio tali modo cōſtituit patrem, & hoc modo ſignificatur per hoc, quod eſt generatiuitas.

CONTRA ISTVD prima perſona non conſtitueretur proprietate habente minus perfectè eſſe poſitiuum quam habeat proprietas conſtitutiua ſecundæ perſonæ, quia tunc nō videretur eſſe ęquè perfecta in eſſe perſonali, Secunda autem perſona conſtituitur ſecundum iſtos, filiatione, vt filiatio eſt. Ergo prima perſona non conſtitueretur relatione potentiali; quę minus perfectum eſſę habet de ratione relationis, quam proprietas ſecūdę perſonæ, ſed relatio generatiui ad generabile, quam ponunt eſſe primam, & conſtitutiuam, eſt relatio potentialis, ergo non conſtituit ita perfectam perſonam actualem ſicut ſecunda. Probatio aſſumpti, nullum eſſe actuale exigit ens potentiale, quia ens potentiale eſt minus perfectum, quam actualem, dum modo ſint eiuſdem rationis, relatio autem generatiui requirit generabile: quod dicit relationem potentialem ex parte illius, ergo iſta relatio generatiui in patre non eſt relatio actualis.

Pręterea. Contra iſtam opinionem, & contra duas pręcedentes arguitur, quia relatio ſi cōſtituat ibi primā perſonam, hoc non eſt niſi ſecundum quod eſt in re, alioquin non conſtitueret perſonam realem: non eſt autem in re niſi vnica relatio perſonę primę ad ſecundam, nec eſt ibi

A nic ſub ratione actualiſſima, quomodocunque poſſit diuerſimode accipi, ergo ſub illa ratione actualiſsima conſtituet illam primam perſonam, & ſub ea ratione correſpondet ſibi relatio in ſecunda perſona: non eſt autem in ſecunda aliqua, niſi vt actualiſsima: fruſtra igitur quæritur diſtinctio quaſi potentialis, vel aptitudinalis ibi a ratione actiui, quia iſta diſtinctio in modis concipiēdi nihil facit ad conſtitutiuū primæ perſonæ, quin prima perſona ſemper exigat ſecum ſimul ſecundam, & tamen propter hanc difficultatem, ſi ne poneretur perſonam primam habere ſimul ſecum ſecundam, quæritur iſta diſtinctio relationum aptitudinalium, actualium, & potentialium, ne filius ponatur pręcedere generationem patris. Eodem modo poſſet argui contra primam opinionem, & ſecundam, quia illa relatio, quomodocunque concipiatur, non eſt ibi

B niſi, vt vnica.

Præterea. Contra omnes tres opiniones arguitur, quia, & ſi pater generat filium, per hoc quod actione patris relatio filij eſt in eſſentia diuina, & actione ſua ſecundum iſtas opiniones paternitas, vt paternitas eſt in eſſentia diuina, quia ſecundum eos paternitas, vt paternitas, tunc primo eſt quando filiatio eſt, vt filiatio, licet prius præceſſerit aliquid, vt origo, vel generatiuitas, vel proprietas: igitur pater ita generabit ſe patrem ſicut generabit filium, aut ſaltem ita erit paternitas in patre per generationem, ſicut filiatio in filio, quod videtur abſurdum.

Præterea. Contra omnes opiniones alia eſt difficultas quomodo eſſentia determinetur ad perſonam primam, vel proprietatem ſi ex ſe non videtur communis alijs perſonis, quia quandocunque aliquid determinatur ad aliud

C ex ſe vbicunque eſt, habet illud, & tunc eſſentia vbicunque eſſet, habere perſonalitatem primę perſonæ.

A. l. enim.

Si autem ab alio determinatur, hoc videtur eſſe contra rationem primæ perſonæ, quia tunc videtur eſſe originata, vel aliquo modo poſset ab alio poni in tali ſubſiſtentia.

PRÆTEREA, tertio ſi determinatur ex ſe, quęro rationem cuius principij habet eſsentia in determinando

Queſt. 2.

ſe ad proprietatem primam. Non materiæ ex diſt. 5. non formæ, quia priuatio formę præexigit principiationē producentis, ſicut de cauſa formali, & efficiente, ergo eſsentia quaſi productione ſe determinat, & ita prima perſona erit aliquo modo producta. Nec poteſt dici quod proprietas ex ſe determinatur, quia proprietas ex ſe determinatur, quia impoſsibile eſt qualitercunque duo eſse omnino prima, ſed omnis multitudo ſtat ad omnino primum, &

D vnum illud hic non eſt niſi eſsentia, vt eſt pelagus, ergo ipſi attribuetur ratio principij aliqualis reſpectu cuiuſcunque ſecundi.

Si quis vellet dicere quod eſsentia, vt hæc per ſe eſt, & ſic per ſe agit, iuxta primum argumentum factum diſt. 7. contra Tho. poſset dicere, quod hæc eſsentia communicat, quaſi productiue ſe perſonæ primæ, & in prima communicat ſe ſecundę, & in prima, & ſecunda tertię, & ſic tres productiones ſecundum triplex principium, ſcilicet eſsentia, vt eſsentia, vt intellectus, vt voluntas.

Contra, nihil producit ſe, igitur eſt diſtinctio inter perſonam primam, & eſsentiam.

Confirmatur ratio per auctoritatem Magiſtri diſtin. 5. Propter quam negat eſsentiam gignere, vel gigni, pari ratione negandum eſt ab ipſa producere.

E Item hęc productio non eſt generatio, quia pater eſt ingenitus, nec ſpiratio patet, nec ſunt alię in diuinis.

1. Meta. in Philo.

Item actio eſt ſuppoſiti, ergo eſsentia eſt quartum ſuppoſitum.

Poteſt dici ad primum, quod aliquid produci bene poteſt producere totum quando illud aliquid eſt prius per ſe ens, & habens in virtute reliquum quod concurrit cum ipſo in compoſito. Exemplum non eſt in creaturis in productione ſubſtantiali, quia ibi non pręeſt niſi materia, quę non habet virtualiter formam, ſed bene eſt exemplū in productione accidentali, vbicunque ſubiectum habet actiue accidens, ipſum ſubiectum producit compoſitum, illud ſicut aqua prius calefacta, & poſtea ſibi derelicta, producit aquam frigidam, ita diceretur hic, quod eſsentia per ſe ens, in illo primo ſigno quando relatio pulſuiat, producit ſe in pſona relatiua, vel magis proprie cōicat ſe illi.

Ad ter-

Ad formam conceditur antecedens, prout, se, refert pręcise, idem, & sic consequens, quod est distinctio, hic non est omnimoda identitas essentiæ ad personam relatiuam, quia ipsa includit aliquid præter essentiam.

Ad secundum hic potest dici, quod productio illa est generatio, & productio verbi dictio, sicut si ignis esset intelligibilis, vel intelligens, igneitate gigneret, intellectu diceret.

Ad tertium forma per se ens, idest non inhærens, vt accidens, vel forma, vt substantialis, vel quidditas suppositi, potest esse agens. nec tamen est suppositum, quia non est incommunicabilis, & sic videntur euadi tres rationes.

Sed restant insolutę duę auctoritates, prima confirmãs rationem primã Magistri, alia est in secunda ratione, quia Aug. dicit patrem esse ingenitum.

Propter primam posset dici, quod in omnino primo signo non tantum est deitas per se ens, sed hic Deus, & ille producit se patrem, & tunc euaditur hic ista locutio, essentia producit, licet ille producat, in quo nihil est nisi essentia. Sic corrigitur dicta via quantum ad sermonem.

Ad secundum posset dici, quod Sancti supponẽtes proprietatem primam esse in essentia, vndecunque pullulauerit primum suppositum, & non loquebantur nisi de productione suppositi a supposito: ideo dixerunt illam personam esse improductam, quæ non producitur a supposito. Consimiliter dixerunt relationes oppositas non posse esse nisi in distinctis suppositis, quod verum est, si vtraque sit suppositi, sed non si vna sit alicuius per se entis singularis, & non suppositi, puta huius Dei. Et ratio est, quia singulare non suppositum, potest se communicare, & ita nõ

H distinguitur a producto: quia enim est singulare per se ens ideo potest agere, quia non suppositum, ideo potest communicari: suppositũ autem nunquam se cõicat, & ideo si producit suppositũ distinctum producit, cuius ipsum nihil est. Qualiter autem improbabitur hęc phantasia tã dissona dictis sanctorum?

Io. de Rippa dist. 25. & 26. huius primi. ALITER PONITVR tenendo conclusionem oppositam istis tribus opin. scilicet, quod prima persona non constituitur relatione aliqua ad secundam personam & hoc loquendo de primo constitutiuo illius personæ in esse personali, sed aliqua realitate absoluta, non quidditatiua, sicut tactum est in opi. 3. di. 26.

Pro hac opinione arguitur specialiter de prima persona sic: ingenitum pręintelligitur paternitati, & ingenito, videtur præintelligi aliqua realitas propria primæ personæ,

I igitur cum illa non possit esse relatiua erit aliqua absoluta propria illi personæ. Probatio primi assumpti, tum per Aug. 5. de Trin. cap. 6. Si pater non genuisset, nihil prohiberet eum dici ingenitum, tum quia fæcunditas ad aliquã productionem in diuinis non intelligitur quasi potentia proxima, nisi, vt est in non habente illam fæcunditatem per actũ illius fæcunditatis, sicut voluntas non intelligitur fæcunda ad spirandum, vt in aliqua persona, nisi, vt in qua sit, vt non communicata per fæcunditatem voluntatis, & ideo videtur communiter concedi, quod vis spiratiua in patre, & filio pręintelligitur non habere voluntatem per spirationem, ergo a simili huic fæcunditati generandi, vt quasi potentia propinqua videtur pręintelligi innascibilitas, quæ notat eam non haberi per actum fęcunditatis intellectus, scilicet generationis. Probatio se-

K cundi sequitur ex improbatione opi. in quæsi. pręcedente.

Præterea. Nulla relatiua primo referuntur ad inuicẽ, ita quod relatum, vt relatum primo terminet relationẽ. Patet in creaturis, quia relatum, vt relatum requirit illud ad quod refertur ad sui esse, & ad sui diffinitionem, ergo illud, ad quod refertur est aliquo modo prius relato, vt relatum. Si igitur e conuerso ipsum vt terminans refertur, ergo pari ratione requirit illud, ad quod refertur propter sui esse, & sui diffinitionem, ergo circulus esset in necessario coexigendo, & hoc ita, quod vtrunque exigeret alterum sicut prius essentialiter se, vt diffiniens se sed circulum esse in prioritate essentiali est impossibile, ergo impossibile est relatiuum, vt relatiuum sine secundum illud esse, quo dependet a correlatiuo, vt ad terminum, esse terminum dependentię alterius correlatiui:

F & a simili videtur in proposito, quod relatiuum non refertur primo ad relatiuum, vt ad terminum huius relationis. Ergo secunda persona si referatur ad personam primam, oportet ponere aliquod absolutum, vt terminum huius relationis, non est autem illud absolutum essentia, quia illa sicut non refertur, ita non determinat relationem, quia non distinguitur, ergo est absolutum personale, quod potest distingui a secunda persona.

Contra istam opi. Arguitur, quod sit heretica, sed quia tacta sunt argumenta, & solutiones dist. 26. Ideo modo transeo.

AD QVÆSTIONEM istam, cui non placet vltima opinio de personis absolutis, potest dici tenendo cõmunẽ viam, supponendo scilicet personas esse relatiuas, & quod prima persona constituitur relatione positiua ad

G secundam personam, quia nec aliquo alio, sicut argutum est ad oppositum per viam diuisionis, nec oportet distinguere qualiter illa relatio consideretur, vt est constitutiuum: quocunque enim varietur secundum considerationem eadem tamen est in re, & secundum, quod est in re constituit personam realem.

Nec est difficultas alia, nisi quomodo requirit secundã personam simul secum, cum tamen præcedat, vbi tamen breuiter dico, quod simultas relatiuorum quæ dicuntur esse simul natura est ista, scilicet non posse esse sine se inuicem sine contradictione, si sint relatiua mutua. Nam vna relatio non potest esse sine termino: quia si posset esse sine eo, esset eos ad se, pari ratione nec relatio alia sibi correspondens potest esse sine isto termino, quia tunc esset ad se, igitur istę duę relationes quando sunt mutuę nõ possunt esse sine se inuicem absque contradictione, omne autem prius natura potest esse sine contradictione sine posteriori, ita quod si ponatur hoc esse sine illo non est contradictio, sicut patet per Philoso. 5. Meta. cap. de priore. Isto modo concedo personam primam, & secundam non posse esse sine se inuicem absque contradictione, & non est contradictio ex aliquo extrinseco, sed ex formali ratione istarum personarum, & tamen cum hoc stat prioritas originis, quod vna sit ab altera. Quod declaratur primo, quia si Sortes sit pater Platonis, Sortes non intellectus, vt subiectum paternitatis, vel sub paternitate, & Plato intellectus, vt sub filiatione ista sunt simul natura: quia sic intelliguntur vt correlatiua, & tamen vt sic Sortes est prius origine, quam Plato, quia sic intelligitur sub paternitate, quæ est formaliter prioritas originis, ergo videtur, quod eodem, quo aliquid est prius origine in creaturis est simul natura cum eodem eo modo, quo simultas naturæ requiritur ad correlatiua. Tex. 16.

Hoc secũdo sic persuadetur, quia prioritas naturę vno modo est prioritas secundum perfectionẽ, ita quod priora dicuntur esse perfectiora secundum naturam. 9. Met. c. 7. Nunc autem cum simultate correlatiuorum secũdũ naturam vĩ posse stare prioritas secundũ perfectionem in vno respectu alterius, quia si genus relationis diuidatur ꝑ proprias differentias oppositas, sicut alia genera, vna differentia diuisiua erit dignior, & alia indignior, quia duæ species non sunt ęquales, 8. Met. & per consequens species constitutam minus nobili differentia erit minus nobilis, & tamen duę species constitutę ex duabus differentijs oppositis possunt referri sibi inuicem, quia omnis relatio Tex. 15. Tex. 10.

K disquiparantiæ est ad aliquid alterius speciei, igitur relationum sibi correspondentium altera potest esse prior, idest perfectior alia, & tamen simul natura quantum ad hoc, quod est non posse esse sine se inuicem, ergo multo magis videtur etiam, quod prioritas originis, secundum quam, scilicet vnum extremum in natura non excedit aliud extremum, sed est a quo aliud est, possit stare cum ista simultate relatiuorum.

Confirmatur per illud Aug. De quantitate animæ. cap. 7. æqualitatem inæqualitati iure præponit, & loquitur non ratione fundamenti, quia ex nobilitate æqualitatis concludit fundamentum esse nobilius cui conuenit, quã illud cui non conuenit. Patet ibi de circulo, & alijs figuris igitur relatio habet propriam nobilitatem in suo genere, & sic vna nobilior alia, & tamen inter duas species correlatiuorum est quandoque relatio disquiparantiæ. *Vt sup. dictũ est dis. 17.*

Cap. 2. Ad hoc etiam adducitur Aui. 6. Meta. Vbi videtur velle, quod causa inquantum causa, prior sit natura causato inquantum causatum, & tamen causa inquantum causa, est simul causato simultate requisita ad correlatiua, ista autem prioritas naturæ, quæ est causæ ad causatum videtur magis repugnare simultati naturæ correlatiuorum, quam prioritas originis tantum. Tunc breuiter prima persona constituitur in esse personali per relationem positiuam ad secundam, & è conuerso, & impossibile est esse sine se inuicem, & tamen ipsa persona prima constituta in tali esse est prior origine persona secūda, ita quòd prima persona constituta in tali esse est a qua originata est secunda, & ita prioritas originis non repugnat simultati relatiuorum.

De his vide clarius q. 4. quol.

SED TVNC est aliud dubium, ꝙ tactum est cōtra istas tres opiniones, s. quomodo essentia determinatur ad primam subsistentiam. Ad hoc dico, quòd quādo aliquid est illimitatum in aliqua ratione causæ, ita ꝙ correspondent sibi plura in altero extremo, vel aliquod vnum cōtinēs plura, si inter illa plura est aliquis ordo, vel absolute, vel in se habendo ad illud illimitatum, tunc non est idem primum respectu talis illimitati, & hoc loquendo de primitate adequationis, & primum primitate immediationis. Exemplum huius primo in causa efficiēte vbi est manifestius, si sol, vt causa illuminet medium totum: & tamen est quasi agens illimitatum, cui correspōdēt plures partes medij illuminatæ, & inter istas partes est ordo aliquis, quia prius illuminatur pars propinquior quam remotior. Primum correspondens soli vt illuminanti est totum medium, vt includit omnes partes. Primum inquam quasi adæquatum, tamen non est primum, vt immediatum, sed pars propinquior soli immediatius illuminatur quam pars remotior, ita etiam in forma accipiendo animam intellectiuam, quæ est forma aliquo modo illimitata, correspondet sibi pro primo perfectibili corpus organicum, secundum se totum includens in se multas partes perfectibiles. Primum igitur perfectibile animæ intellectiuæ, idest adęquatum est totum corpus organicum: sed quia in partibus huius totius est ordo originis, vel in se, vel in habendo animam, quia primum est cor deinde aliæ partes. 16. De animalibus, ideo ista forma nō primo, idest æque immediate perficit totum, sed sic primo perficit cor immediate, & mediante ipso alias partes. Si igitur anima esset tota essentia cordis, & manus per identitatem, & tamen daret eis esse diiunctum, quale modo dat eis, licet in toto, & cum hoc cor, & manus non essent partes eiusdē totius, quia hoc esset imperfectionis, sed hæc essent supposita diiuncta, esset adhuc anima propter sui illimitationē habēs corpus organicum pro adæquato perfectibili, siue habens omnia illa supposita, quæ modo sunt partes corporis pro vno adæquato, & tamen haberet vnum illorū; quod, scilicet est primum origine pro primo, & immediato perfectibili, ita potest dici vniuersaliter in omni illimitato, cui correspondēt plura inter, quæ est aliquis ordo ꝓpter quem vnum illorum immediatius respiciatur ab illo illimitato, quam alterum, ita in proposito essentia diuina non habet aliquam subsistentiam vnam primā, idest adęquatam sibi, quia tunc posset esse in alia, sed sic adęquantur tres subsistentiæ illi naturę, quòd tamen in istis trib⁹ est ordo in habendo naturam, & ideo essentia vna primitate, scilicet immediationis respicit primum illorum ordinatorum, ita quod sicut essentia ex se primo esset in tribus, si esset in eis sine ordine, & hoc tam primitate adæquationis, quam primitate immediationis, ita nunc ex se est in tribus primitate adæquationis, sed non primitate ordinis immediationis, sed prius in primo illorum, & virtute illius in alijs quibus communicatur ab illo primo.

Quia primū, quod viuit in animali est cor.

Cum igitur quęris, per quid est essentia in prima persona? Dico quod ex se. Et si adhuc velis dicere, quod non: sed per proprietatem determinantem, eadem quæstio esset per quid determinaretur ad proprietatem determinantem, siue per quid primo pullulat in essentia illa proprietas: & tunc, vel oportet procedere in infinitum, vel oportet stare, quod essentia, quæ de se esset primo, idest adęquate in tribus, & esset de se immediate in tribus, si non haberet ordinem, quod ipsa est de se immediate

A in primo istorum trium habentium ordinem.

Et si quæras. Vnde determinatur essentia ad primam personam? Et si ex se determinatur, ergo non potest esse in alia.

Respondeo, determinatio duplex est opposita duplici indeterminationi, vna indeterminatio est ad opposita contradictorie, sicut materia est indeterminata ad formā, & ad priuationem, alia est ad diuersa positiua, quæ tamen stat cum determinatione ad alteram partē vtriusque contradictionis. Exemplum huius secundi, sicut sol est indeterminatus ad producendum vermem, & plantam tanquam ad diuersa positiua, cum tamen ex se sit determinatus ad alteram partem contradictionis tam huius quam illius, sicut si esset agens particulare tantum, natum producere vnicum illorum tantum, dico tunc in proposito, ꝙ

B essentia de se determinatur ad primam personam determinatione opposita indeterminationi primæ, quæ est ad contradictoria, non tamen determinatione opposita secūdæ indeterminationi, quia illa non staret cum illimitatione ad plura.

Et per hoc patet ad argumentum, si ex se determinatur ad istam, igitur non potest esse in alia: consequentia tenet loquendo de determinatione secunda, quæ opponitur illimitationi ad plura, & hoc modo non determinatur essentia ad vnam, sed ad tres subsistentias, quia illa determinatio est ad primum adæquatum, non tamen tenet consequentia, loquendo de determinatione primo modo quia illa est ad primum immediatum non adæquatum, & stat cum illimitatione indeterminati ad plura.

AD PRIMVM argumentum principale patet ex Ad arg. 1.

C dictis, quia primum suppositum præcedit secundum origine, & tamen sunt simul natura, sicut requiritur ad relatiua.

Et cum arguis, quod primum suppositum præcedit generationem, igitur, & secundum.

Respondeo, ꝙ in antecedente potest intelligi generatio actiua, & passiua, si generatio actiua nego immo primum suppositum est generatione actiua subsistens, quia quomodocunque intelligatur illa relatio non est differentia in re dicendo patrem subsistere, vel generationem subsistere, vel generantem subsistere. Si autem intelligatur in antecedēte de generatione passiua cōcedo, ꝙ prima persona sicut origine ꝑcedit filiū, ita ꝑcedit origine generationē passiuam. Et cum arguitur sic. Filius pręcedit eandem generationem passiuam, quia est simul cū patre, ista

D consequentia non valet, quia non est isto modo simul cū patre quomō pater est prior generatione passiua. Filius. n. est simul cum patre natura, sicut pertinet ad correlatiua; pater autem pręcedit generationem passiuam nō sic, sed origine. Nunc autem ista propositio, quandocunque aliqua sunt simul quocunque est vnum prius, & reliquum, falsa est nisi, intelligatur de simultatem eiusdem rationis cum illa prioritate, & posterioritate, sicut ista est falsa, si aliqua sunt simul tēpore, quidquid est prius natura vno, & reliquo. Sed ista est vera, si ista sunt simul tēpore, quidquid est prius tempore vno, & altero.

Ad secūdum argumentum dico, quod vera est illa maior in ordine essentiarum, quia ibi intelligitur imperfectionibus quidditatiuis, & status est ad perfectionē quidditatiuam infinitam, quæ est absoluta. Sed in personis habentibus eandem naturam distinctam tantum per origi- Ad 2m

E nem, sicut oportet intelligere in proposito secundum cōmunem opin. Propositio maior est falsa, quia ibi primum præcise est illud, quod est formaliter per esse ad secundū.

QVAMVIS IN diuinis negatur omnis prioritas secundum naturam, & tamen concedatur prioritas originis communiter, vel prioritas secūdum naturalem intelligentiam, tamen omni modo oportet aliquam prioritatem dare essentiæ respectu relationis. Tum quia est fūdamentum secundum omnes. Tum quia est formaliter infinita, relatio non. Tum quia qualitercunque distinguatur, non sunt ex ęquo omnino prima, nec relatio prior. Merito igitur quæritur, vnde essentia determinat sibi ꝓprietatem primam? Et cum non inueniatur aliquid determinans: quia semper est eadem quęstio, vnde essentia habeat illud, nisi procedatur in infinitum, standum est, quod

essentia

QVÆSTIO. II.

Vtrum Dei ad creaturam possit esse aliqua relatio realis.

Arg. 1. SECVNDO quæro. Vtrum Dei ad creaturã possit esse aliqua relatio realis. Quòd sic, quia Deus ex natura rei absq; consideratione intellectus est omnipotens, & omnisciens. Ista enim ponuntur in Deo sicut attributa dicentia in Deo perfectionem simpliciter, & oẽ tale est ibi secundum naturam rei, secundum Ansel. Mono. c. 15. Ista autem dicunt respectum potentiæ, & scibilitatis ad creaturam possibilem, & scibilem, ergo &c.

Arg. 2. Præterea. Deus ab æterno voluit omne creandum esse pro eo tempore, pro quo postea creauit, & istud velle creaturam includit relationem, & tamen nõ rationis. Probo, quia prius potuit velle creaturã, quam intelligere se velle eam, non enim quia sciuit creaturam, ideo voluit eam, sed quia voluit eam, ideo sciuit eam se velle, igitur ista relatio æterna voluntatis Dei ad creaturam est realis, quia non est in voluntate per actum alicuius intellectus comparantis eam ad aliquid.

Arg. 3. Tex. 20. Præterea. Relationes fundatæ super quantitatem sunt rationes reales. ex 5. Metaphys. igitur inæqualitas Dei ad creaturam fundata super quantitatem virtutis in Deo, s. super infinitatem magnitudinis eius, & super magnitudinem virtutis in creatura, scilicet, magnitudinem finitam creaturæ, erit relatio realis.

Confirmatur ratio, quia magnitudo in Deo est fundamentum æqualitatis, quæ est realis relatio ad intra, magnitudo etiam creaturæ est fundamentum relationis realis in creatura, ergo comparando hanc magnitudinem ad illam videtur, quòd habitudo fundata super ista sit realis.

Arg. 4. Præterea. Relationes secundi modi relatiuorum, quæ scilicet fundantur super actionem, & passionem sunt relationes reales, sed tales sunt relationes Dei ad creaturã inquantum causa, & effectus, igitur. Si dices non est verum nisi in agentibus naturalibus.

Durandus in pñti dis. Contra, igitur voluntas creata non habebit habitudinem realem ad suum effectum.

Arg. 5. Præterea. Sicut forma est in aliquo, ita denominat illud, ergo si non est aliqua relatio in Deo ad creaturam realiter: Deus non est realiter creator creaturæ, quod videtur absurdum.

Ratio ad opp. Contra. Relatio realis est ad terminum secundum esse eius reale, sed terminus necessario exigitur ad relationem realem, ergo si Deus referatur realiter ad creaturã, creatura secundum esse reale fuisset æterna.

Henr. quodli. 7. q. 1. & quolibe. 9. q. 1. sicut supra dictum est distinc. 28. q. vlt. AD PRIMAM quæstionem dicitur, ꝙ nulla est in Deo noua relatio, quia sicut actio est eadem, licet diuersimode considerata, vt in aptitudine, vt in potentia, vt præsens, vt præterita, vt futura, ita relatio fundata super actionem sic, & sic consideratam est eadem relatio. Ita ꝙ dicit alibi, ꝙ sunt eadem relatio secundum rationem, differentes secundum aliam, & aliam denominationem, quæ est differentia minor, & huius denominatio alia est propter nouam passionem in creatura eandem, igitur relationem dicit in Deo ipsum esse creatiuum, & creantem, sed æternaliter fuit creatiuus: ergo cum dicitur creans non est in eo relatio noua, sed noua appellatio relatiua.

Quod confirmatur per August. 5. de Trin. cap. vlt. vbi potius videtur nouam appellationem dicere, quam relationem.

Hen. quolibe. 3. q. 4. AD SECVNDAM quæstionem dicitur, quòd illud, quod realiter est relatum, est realiter ordinatum, sicut albedo, quæ est ratio referendi realiter ad aliam albedinem, est naturaliter ordinata ad illam, pro eo, quòd aliquam perfectionem habet ista ab illa, inquãtum in eis est natura perfectior simul quam in altera earum: omne autem naturaliter ordinatum dependet ab illo ad quod naturaliter ordinatur, pro quanto scilicet expectat illud, vt in ipso fundetur relatio ad illud, & si dependet, igitur est mutabile, quia dependentia non est sine potentialitate ad actum, & si mutabile, igitur imperfectum, quia carens

A illa perfectione, ad quam mutatur, & si imperfectum, igitur limitatum, ergo de primo ad vltimum si realiter relatum, ergo limitatum. Et quia posset instari, quòd tunc non esset relatio realis in diuinis, ideo videtur exponenda illa positio de relato ad aliud in natura. Si enim realiter referatur ad aliquid, quod est idem realiter ei in natura, non oportet quòd dependeat, quia non expectat aliquid aliud a se in natura, vt in eo fundetur relatio. Tunc ad propositum, cum Deus non sit ens imperfectum, nec mutabile, & dependens & cætera, ergo non est relatum ad aliquid aliud a se, igitur non relatum ad creaturam.

CONTRA ISTAM opinionem quantum ad illud, quod dicit ad primam quæstionem si relatio actualis, & aptitudinalis sint eadem, & propter hoc non sit
B aliqua relatio noua actualis Dei ad creaturam, ergo pari ratione non est aliqua relatio noua creaturæ ad Deum, quia aptitudinali in Deo correspondebat aptitudinalis in creatura, sicut actuali actualis, & tunc si erant eadem in Deo aptitudinalis, & actualis, pari ratione aptitudinalis illa in creatura erit eadem cum actuali, & ita nulla noua in vno extremo sicut nec in alio. Consequens videtur absurdum secundum veritatem, quia tunc nulla essentia esset noua, nec aliquid absolutum nouum. Impossibile est enim fundamentum esse nouum, & relationem esse æternam secundum illud fundamentum. Et etiam sequitur impossibile secundum eos, quia tunc cum omnia sint illud, quod sunt per respectum ad Deum, vt ad causam exemplarem, vel vt ad causam efficienté, sequitur, quòd omnia sunt æterna, & nihil nouum, quia si nõ
C respectus, nec absolutum, quia si nullus respectus potest esse æternus sine æternitate fundamenti, nec nouus sine nouitate fundamenti. Specialiter etiam videtur consequens inconueniens secundum istos, qui dicunt esse existentiæ dicere respectum ad causam efficientem, vt efficiens est, & illud esse, vel respectus erit nouum, vel nihil erit nouum per creationem, & tamen ille respectus in creatura est in comparatione ad Deum, ergo non obstante relatione aptitudinali præcedente (vt aptitudinalis est) potest actualis esse noua tãquam alia ab illa aptitudinali.

Præterea. Non potest esse eadem relatio nisi sit inter eadem extrema, nunc autem intellectus diuinus non tãtum ab æterno intellexit animam antichristi, vt possibilem pro tanto tempore antequam crearetur, sed intellexit esse, vt actu existentem pro illo instanti creationis, pro
D quo existet, istud autem intelligibile videtur esse distinctũ ab isto intelligibili in ratione intelligibilis, quia videtur aliud intelligibile esse potentiale, & actuale animæ, quia possunt esse duo actus intelligendi circa illa, quia vtrunque potest intelligi cum opposito alterius, ergo respectu intellectus diuini sunt duo intelligibilia secundum duos actus secundum rationem, igitur intellectio diuina, quæ est vnica, potest habere ista pro obiectis distinctis vnici actus secundum rem, distincti secundum rationem, sicut possunt esse obiecta distincta duorum actuum intellectus nostri, & per consequens diuinus intellectus cõparans se ad primum extremum, vt creatiuum ad creabile, & ad aliud extremum, vt creans ad creatum, videtur in essentia sua quasi producere duas relationes ratio-
E nis ad distincta extrema, & ita relatio creatiui, & creantis non est vna relatio rationis sicut, nec extrema, ad quę comparatur sunt ibi idem.

Confirmatur ista ratio, in quocunque genere illud, ꝙ est in potentia tale, non est nisi secundum quid tale: ergo non est simpliciter ei idem illud, quod est actu tale, & per consequens si intelligatur hoc, vt in potentia, & illud, vt in actu, erit aliud extremum intelligibile simpliciter.

Præterea. Quod dicitur de noua appellatione videtur irrationabile, quia in quocunq; eadem forma habet idem esse, videtur eodem modo posse appellari ab illa, quia enim forma talis est, & in tali, ideo tale appellatur ab ipsa, & non è conuerso, ergo si relatio erit eadem, & vniformiter ad creaturam ex parte Dei, non videtur quare non posset Deus semper vniformiter ab ea appellari.

Quod cum forma sit in aliquo, & tamen ꝙ non possit

denominari ab ea, vt dicatur habens formam, cōtradictio est, quia non differunt concretum, & abstractum formæ nisi in sola denominatione subiecti, ergo quòd creatio actio sit in Deo, & tamen quòd non possit denominari ab ea, * contradictio est.

CONTRA illud, quod dicitur ad secundam quæst. videtur, quòd illa, quæ ponuntur ibi connexa, non sunt connexa. Primo quidem si ponantur duo albissima, illa erunt perfectè similia. Quod declaratur, quia modo perfecta similitudo, & æqualitas est in personis diuinis. Non enim tollitur perfectio similitudinis propter infinitatem fundamenti, sed magis ponitur, & si per impossibile essent ibi duo fundamenta, esset similitudo realis, quia modo non ponitur esse rationis nisi propter intellectum comparantem illam magnitudinem vnam, igitur ibi esset perfectissima similitudo, & tamen neutrum ordinaretur ad alterū, vt a quo haberet perfectionem. Si dicas, quòd natura specifica est perfectior in ambobus, quam in vno, hoc non est vnum ordinari ad alterum, quia vnum illorum nullam perfectionē dicit, vel habet, per hoc, quòd ad alterum est, siue natura sit perfectius in ambobus simul, quā in altero, siue non, nec sequitur, adinuicem ordinantur, ergo dependēt adinuicem. Præterea. Agens creatum naturale non agit inquantum est imperfectum, quia agere sibi competit inquantum est in actu, & agere summæ competit Deo, & tamen agens tale inquantum sic agens ponitur habere relationem realem ad creaturam. ergo non est necesse realiter omne relatum inquantum tale dependere ad aliud, licet enim agens creatum ad aliquid dependeat, non tñ vr̃ dependere ad aliquid quod causat, nec inquantum potentiale, & mutabile, & imperfectū causat illud, sed inquantum est in actu. Tunc sic: agens agit inquantum perfectum, sed inquantum est agēs refertur realiter, ergo non omne relatum inquantum realiter relatum est imperfectum. Præterea. Si. A. inquantum refertur ad. B. realiter dependet ad ipsum, pari ratione si relationes mutuæ sint. B. dependet ab. A. inquantum refertur ad. A. & ita erit dependentia circularis. A. ad. B. & è conuerso, quod vr̃ impossibile, quia in nullo ordine essentiali est circulus.

De hoc vide 6. q quolibeti.

A. l. causatum.

ALITER DICITVR ad primam quæstionem, quòd in Deo nō est aliqua relatio ex tempore ad creaturam, sed in sola creatura est relatio ex tempore ad Deum, & sic illa relatio, qua Deus dicitur ad creaturam non est in Deo nisi secundum, quòd est in creatura, quod videtur accipi ab Aug. c. præall. & a Magistro in litera.

Confirmatur. actio est in patiente ex 3. Physic. & tamē non denominat patiens, sed agēs, sic Deus denominatur a relatione illa, quæ est in creatura.

Ad secundam quæstionem dicitur, quòd nulla relatio talis potest esse realis, quia relatio realis non est sine ordine, Deus autem nō habet ordinem realem ad creaturam, quia est supra ordinem.

Var. in præsenti dist. & in 2. dist. 1. q. 5. & in 4. in materia de Euchar. q. vlt. sol. 1. principale, & D. Tho. 1 p. sum q. 13 art 7 in solutione principali. t c 18 & in de Vart. & D. Th. ubi supra.

CONTRA PRIMVM, quia tunc relatio esset in eo, in quo non est fundamentum: fundamentum enim relationis, qua Deus dicitur ad creaturam, si dicatur ad eā non est in creatura, quia potentia, quę fundat relationem non est in creatura, sed in Deo, ergo relatio illa non erit in creatura.

Præterea. Oppositæ relationes causæ, & causati non possunt esse in eodem, quia magis repugnant, quam relatio producentis, & producti, quæ tñ non possunt esse in eodem supposito, licet sint in eadem natura. Et si dicatur, quòd hic sunt relationes oppositæ in eodem supposito, non tamen denominant ipsum, hoc vr̃ omnino irrationabile, quòd aliqua forma sit in aliquo subiecto, & tñ subiectū non posset dici tale, quale natum est constitui per illam formā. Ratio, quæ ponitur ad secundam quæstionem videtur petere principium, & peccare secundum consequens. Probatio primi, quia cum Deus sit prior creatura multiplici prioritate videtur habere ordinem ad ipsam, extendendo nomen ordinis non tantum, quòd dicatur posterius ordinatum ad prius, sed etiam prius ad posterius, licet alio modo oporteret etiam probare, quòd ista prioritas, quę potest dici ordo non sit relatio realis in Deo, hoc ergo petitur, nec sequitur ex isto modo, quòd Deus sit supra ordinem, accipiendo ordinem prout est posteriorum ordinatorum

F ad prius, ex hoc enim non sequitur nisi, quòd non sit posterius. Et ex hoc non sequitur, quòd non habeat ordinem, generaliter accipiendo ordinem. Quòd autem ratio peccet secundum consequens probatur, quia ordo est quædam relatio, non autem omnis relatio est ordo, quia non relatio communis fundata super vnum, vt relationes æquiperantiæ, sed solæ relationes disquiparantiæ dicunt ordinem, arguendo igitur a negatione ordinis ad negationem relationis est arguere, ac si primo negaretur antecedens, & postea consequens.

RESPONDEO igitur ad primam quæstionem, quòd relationes creaturarum ad Deum sunt nouæ, & ex tempore. Nec propter istas relationes inquantum sunt ad eum, vt ad terminū, necesse est ponere aliquas relationes in Deo ex tempore terminantes istas. Quod probo, quia

G secundum Philos. 5. Meta. c. de aliquid. Tertio modo dr̃ relatiua, quæ dicuntur ad aliquid, quia alia sunt eorum: ita quod hæc est per se differentia duorum primorum modorum a tertio, quia in primis duobus modis est relatio mutua, in tertio autem non est relatio mutua, sed alterū præcise refertur ad reliquum, sed reliquum non refertur, sed tantum aliquid est eius, omnes autem relationes creaturæ ad Deum pertinent ad tertium modum relatiuorū, igitur qualescunq; sint illę, quæ sunt in vno extremo, nō oportet alterum extremum secundum aliquam relationem in eo terminare illas relationes, sed potest terminare pręcise sub ratione absoluti. Et istud etiam probatur ex intentione Phil. 9. Meta. c. 7. Vbi probat, quòd actus est prior potentia diffinitione, quia potentia diffinitur per actum. Si autem actus refertur ad potentiam, tunc etiam è conuerso

H actus diffinietur per potentiam, sicut dicit Porph. c. de specie, quòd in relationibus mutuis necesse est in vtrorunq; diffinitionibus vtrisq; vti.

Tex. 20.

Tex. 53.

Tunc arguitur sic. Actus diffinit potentiam, vt terminat relationem eius, aut ergo terminat relationem eius, vt absolutum, & habetur propositum, aut vt correlatiuū, & sic potentia diffinit actum, igitur vt actus est prior diffinitione, est etiam posterior diffinitione, ergo vel diffinit actus potentiam sicut è conuerso, vel ita diffinit actus potentiam, quod è conuerso non diffinitur per ipsam, & per consequens actus non refertur ad potentiam, sed est mere absolutum, & hoc sub ea ratione, sub qua diffinit potētiam, diffinit autem potentiam inquātum potentia est ad ipsum, vt relatio ad terminum, ergo actus secundū, quod mere absolutus, est terminus huius relationis, qualiscūq;

I sit illa relatio siue simpliciter siue secundum quid.

Hoc etiā probatur generalius per omnia relatiua, quia nullum relatiuum primo refertur ad correlatiuum, vt ad terminum in creaturis. Probo: relatiuum, inquantū relatiuum, primo diffinitur per terminum ad quem refertur, ergo terminus vt terminus, prior est diffinitione relatiui, vt relatiuum. Consequentia patet, 7. Meta. vbi comparat accidens ad substantiam, & per Phil. 9. Meta. vbi cō parat potentiā ad actum, si è conuerso, terminus inquantum terminus refertur ad relatum inquantum fuit relatum, ergo inquātum terminus habet illud, quod fuit relatū ad ipsum pro diffiniente, & per consequens pro priore secundum diffinitionem, ergo pater esset prior filio secundum diffinitionem, & è conuerso. Impossibile est autem circulum esse in prioritate essentiali quacunq;, ergo

K impossibile est patrem primo referri ad filium, inquantū filius primo refertur ad patrem, ergo refertur primo ad illud absolutum, quod est proximum fundamentum relationis, & illud absolutum est prius patre, vt pater est, & è conuerso, filius vt filius refertur ad absolutum, quod est proximum fundamentum paternitatis, & illud absolutū prius est filiatione, & filio, inquātum filius, nec secundū hoc est circulus aliquis. s. quòd patre inquātū pater prius sit. A. quod est absolutum, & proximum fundamentum filiationis, & quòd filiatione inquantum filiatio est, prius sit. B. quòd est fundamentum proximum relationis paternitatis. Non. n. ex hoc sequitur nisi, quod ista duo absoluta sunt priora istis duabus relationibus, & hoc verum est, immo ambo absoluta sunt priora vtraq; relatione, quia q̄libet relatio non tantum præexigit fundamentum, sed etiam terminum, vt terminus est. Si igitur quando sunt relationes mutuæ,

Tex. 4. & inde.

Tex. 53.

Vt inquit Arist. 1. Poste. c. 6.

mutuæ, termini mutuo referuntur: accidit, ꝙ ibi terminus, inquantum terminus est, vt è contra referatur. Possibile est igitur aliquid referri ad absolutum, & ita videtur hoc rationabile ponere in Deo, qui maximæ habet rationem absoluti, vt creaturæ sunt ad eum.

Præterea. Licet intellectus possit negociari circa terminũ alicuius relationis tertij modi, & in illo tertio causare relationem rationis, tamen illa non est ratio terminandi. Licet enim intellectus aliquis conferat quadraturam circuli ad scientiam, vt quoddam scibile causando in isto absoluto relationem rationis, quæ est scibilitas, tamẽ ista non est ratio terminandi relationem scientiæ ad ipsum. ista enim relatio rationis non est in hoc absoluto, nisi dum actu consideratur ab intellectu. scientia autem realiter refertur ad scibile, non tantum vt consideratur ab intellectu, ergo illa relatio rationis in scibili non fuit ratio terminandi relationem scientiæ.

Hoc etiam potest declarari in proposito de Deo, quia essentia diuina, licet possit comparari ad creaturam, & hoc tam per actum intellectus creati, quam increati, & sic in ea causare relationem rationis, tamen ista relatio nõ est ratio terminandi relationem creaturæ ad ipsum, non quidem illa, quæ causatur per actum intellectus creati. Probo, quia tunc nullo intellectu creato considerante comparando Deum ad lapidem, si Deus produceret lapidem, non esset in lapide relatio realiter ad ipsum, quod est falsum, nec etiam illa, quam causat intellectus diuinus in essentia sua. Probo: quia si per impossibile Deus non esset natura intellectualis, sicut aliqui posuerunt Solem esse primum principium, & produceret lapidem, lapis referretur realiter ad eum, & tamen tunc non esset relatio rationis ad ipsum.

De hoc vide 1 Theo de propositionib' credítis.

Absolutè igitur dico, ꝙ propter terminationem relationum creaturarum ex tempore ad Deum non oportet ponere aliquam relationem in Deo, nec nouam, nec antiquam, quæ sit ratio terminandi relationem creaturæ, potest tamẽ in Deo poni aliqua relatio rationis, noua quidem sicut illa, quæ causatur in eo per actum intellectus nostri considerantis ipsum, sed non noua aliqua per actũ intellectus sui: quod probo, quia nunquam est transitus a contradictorio ad contradictorium sine mutatione. Patet ex diffinitione mutationis. si enim nulla mutatio esset in aliquo, non esset ratio quare magis vnum contradictoriorum posset modo esse verũ quam reliquum, nec quare magis vnum falsum quam aliud, & ita, vel ambo simul falsa, vel ambo simul vera, sed si in Deo posset esse noua relatio per actum intellectus sui, tunc alicuius contradictionis alterum extremum modo esset verum de aliquo, quod prius non erat verum, quia modo consideratur sub aliqua ratione sub qua prius non considerabatur ab intellectu diuino, igitur aliqua mutatio in aliquo est. nõ in essentia diuina, vt cognita, nec in obiecto considerato, quia nondum est, nec in aliquo, ad quod comparatur per intellectum suum, nisi ponatur mutatio in ipso intellectu comparante: quia sicut obiectum comparatum, & illud ad quod comparatur inquãtum talia non habent esse nisi in intelligi, ita non possunt habere aliud esse, nec aliter esse nisi sit aliud intelligi, vel aliter intelligi eorum, sed aliter intelligi eorum non potest esse sine aliqua mutatione intellectus diuini. igitur nulla relatio noua potest esse in Deo per actum intellectus sui, comparando essentiam suam ad aliquod tẽporale. Sed istud non est pp hoc, ꝙ relatio actualis, & potẽtialis sunt vna sicut dicit prima opin. improbata, sed propter hoc, ꝙ intellectus diuinus ad quodcumq; comparat essentiam suam, in æternitate comparat, licet non pro æternitate. Vnde sicut in æternitate comparat volũtatem suam, vt creatiuam ad animam antechristi, vt possibilem pro aliquo tempore, ita comparat in æternitate voluntatem suam, vt creantem, ad animam antechristi, vt actualiter existẽtem pro illo nunc, pro quo vult creare illam animam, & istæ quidem sunt duæ relationes rationis, sicut duo extrema, sed vtraq; eterna, licet non pro æterno.

Articulus Parisien.

Vide 1. di. 2. q. 1.

Et ex hoc apparet responsio ad istam obiectionem, si nulla potest esse relatio noua in Deo per actum intellectus sui, igitur si intellectus nullus creatus esset possibi-

A lis, & Deus posset creare lapidem, nõn posset intelligere se creantem lapidem, sicut intellectus creatus potest intelligere ipsum creantem lapidem, quando ipsum creat, consequens videtur inconueniens, quia quidquid est cognoscibile a nobis, multo magis, & ab ipso.

Respondeo. Deus posset se cognoscere creantem lapidem pro. A. sed non posset nouiter cognoscere se creantem lapidem, sed in æternitate cognoscit se pro. A creantem lapidem, sicut in æternitate cognoscit se pro aliquo tempore creaturum lapidem. Hoc est dictu in æternitate cognoscit relationẽ actualem eius ad illud, quod pro. A. instanti erit, & cognoscit relationem sini quasi potentialem, rationis tamẽ, pro aliquo tempore. Breuiter ergo patet, ꝙ nulla est relatio noua in Deo per se terminans nouam relationem creaturę: est tamen aliqua noua per actũ
B intellectus creati, nulla autẽ noua per actum intellectus sui. Sed contra istud membrum primum videtur dubium quomodo ponatur Deus esse Dominus, secundum Aug. 5. de Trin. c. vlt.

A. l creatiuam lapidis.

Respondeo sola relatione noua, quæ est in creatura ad ipsum ipsæ denominatur Dominus, non quidẽ ꝙ in creaturis sint duæ relationes oppositæ, quarum altera ipse denominetur, sed vna tantum quæ est ad ipsum, vt ad absolutum, & propter hoc, quód sic absolutum est terminus illius relationis, denominatur quasi esset in eo noua relatio correspondens quemadmodum opus factum ab homine dicitur humanum, non propter aliquid humanitatis, quod sit formaliter in opere, sed propter humanitatem, quæ est formaliter in homine, ad quem opus habet habitudinem. Et hæc videtur intentio Magistri expresse
C in litera concludentis ex verbis Aug. au. n. sic. Appellatio qua creatura relatiue ad creatorem dr, relatiua est, & relationem notat, quæ est in ipsa creatura: appellatio aũt ista qua creator dicitur ad creaturam relatio quædam est, sed nullam relationem connotat, quæ sit in Creatore, & hoc idem videtur Aug. dicere, 5. de Tri. c. 16. secundum ꝙ Magister adducit eum, quod temporaliter incipit dici Dominus, quod antea non dicebatur manifestum est relatiue dici, non tamen secundum accidens Dei, quod ei aliquid acciderit, sed plane secundum accidẽs eius ad quod incipit dici Dominus relatiue.

A. l. Deus.

AD ARGVMENTA primæ quęst. Ad primum concedo, ꝙ quidquid est in Deo est æternum per identitatem, sed non oportet quod quidquid prædicatur de eo per hoc, quod aliud habet habitudinem ad ipsum sit æter
D num formaliter, quia nihil aliud habet habitudinem æternam ad ipsum, sicut si Deus sit æternus, & diligitur temporaliter a voluntate creata, dicitur quidem dilectus a nobis, sed non dilectus æternaliter.

Ad secundum consequentia non tenet, quando extrema sunt alterius rationis: propter hoc enim, quod vnum excedit alterum, non oportet similem esse coexigentiam vnius ad alterum, & è conuerso. Sicut non sequitur, qdcunq; æternum est cum toto tempore, ergo omne tẽporale est cum tota æternitate. Prima vera est ratione immẽsitatis æternitatis, & illud deficit in altero extremo: & ideo non oportet esse concomitantiam è conuerso, qualis est hic, ita hic æternum potest esse terminus noue habitudinis ad ipsum, quia æternaliter existens potest aliquid de nouo producere, & potest de eo aliqua appellatio
E dici ex tempore, sed temporale non potest ita habere habitudinem alicuius æterni ad ipsum.

Vel potest concedi, ꝙ temporale etiam põtest denominari ab habitudine æterni ad ipsum, sicut lapis (non tñ vt idæatum, sed vt existens) est æternaliter scitus a Deo.

Ad tertium fieri non determinatum per aliquid, puta quando prædicatur secundum adiacens, notat factionem simpliciter eius, de quo dicitur, vt si dicatur, homo fit, denotatur factio simpliciter inesse homini, si autem prædicatur tertium adiacens, sicut homo fit albus non notat fieri nisi secundum quid eius, scilicet quod specificat ipsum, & ita concederet forte aliquis de Deo, quod Deus fit Dominus notando factionem secundum quid: puta factionem secundum aliquam relationem rationis, vel secundum terminationem alicuius relationis, magis tñ concederetur, ꝙ incipit esse Dñs, quia hoc non significat

imperfectionem, sicut fieri. nullo modo tamen concedi- tur, nec fieri, nec incipere absolute.

AD SECVNDAM quæstionem respondeo, quod in Deo non est aliqua relatio realis ad creaturam, cuius ratio accipitur ex perfecta simplicitate, & ex perfecta necessitate Dei: quia enim Deus perfectæ simplex est, nihil est in eo quod non est ipsum secundum Aug. 11. de Ciu. Dei. c. 10. Deus simplex est, quia hoc est quod habet. perfecta eius necessitas est etiam ex se esse tale, quod non variabitur eius esse quacunq; hypothesi posita, siue possibili, siue impossibili circa aliud a se, quia alia non sunt necessaria nisi secundario. Ex his sequitur, quod nulla est in eo realitas, quæ necessario coexigat aliud a se. Tale enim necessario coexigens aliud a Deo non esset, illo coexacto non existente, & per consequens aliquid quod perfecta esset idem Deo, non esset aliquo alio, quod non est necessarium ex se, non existente. Relatio autē realis de necessitate coexigit ad suum esse terminum illius relationis, ergo in Deo non est relatio realis ad aliud a se.

Subtilissima diff. quæ Francis. in conf. a. d. 6. 42. coegit opinari quidditates æternas ines se essentiæ contra Doctorem. 35. & 36. dist. huius.

Contra istam rationem instatur primo, quia licet creatura non sit necessaria in esse actuali, tamen videtur quod aliquid aliud a Deo sit necessarium in esse possibili, quia ipsum possibile esse est necessariū, quod probatur ex hoc, quia prius videtur aliquid possibile possibilitate eius in se, quam sit relatio Dei ad ipsum. Nam non est potentia in aliquo nisi respectu possibilis in se, quia ad impossibile nō est potentia. ergo relatio Dei ad creaturam inquantum possibilis non coexigit aliquid, quod non sit sub illa ratione necessarium, sub qua terminat. relatio autem in Deo ad creaturam, vt possibilem videtur esse eadem cum relatione eius ad creaturam, vt actualem, per illam deductionē H positam pro prima op. ad primam quæstionem, ergo aliqua relatio potest esse in Deo stante necessitate eius simpliciter ad creaturam, vt possibilem, & eadem etiam est cum illa, quæ est ad creaturam, vt actualem.

Hen. quodlibe. 8. q. 9. in fi.

Item si creatura habet esse quidditatiuum inquantum habet esse exemplatum secundum vnam positionem, istud esse creaturæ est necessarium. igitur respectus ad istud, vt sic videtur posse esse absq; possibilitate cum eo in quo est talis respectus.

q. finali.

Item si Philosophi ponerent aliqua alia a Deo producta esse formaliter necessaria, sicut dictum est de opin. Aristo. & Auic. dist. 8. tunc respectus ad illa posset esse in Deo, & tamen staret necessitas entitatis diuinæ, quia terminus illius relationis secundum illam positionem esset necessarius, ergo tenendo positionem Philosophorum, qui tamen negabant in Deo relationem realem, ista ratio iam posita ex simplicitate, & necessitate Dei, non videtur sufficiens.

Item quarto tunc in nulla creatura magis necessaria deberet poni respectus realis ad minus necessarium, & ita in corporibus cælestibus non esset respectus realis ad generabilia, & corruptibilia. Ad ista, quamuis ad duo prima possit responderi quasi vno modo.

Ad primum, per hoc, quod esse possibile non est nisi esse secundū quid, quia hoc esse non est simpliciter esse creaturę, sicut nec esse hominem mortuum est esse hominis, nec plus ponit ista possibilitas in re, quam cæcitas in oculo, & ideo ad ipsum non est aliqua relatio simpliciter, sed secundum quid.

Ad secundum simili modo, quod esse exemplatum non est esse nisi secundum quid, & ideo habitudo ad talem terminum non esset realis sicut, & terminus non est realis. Tamen potest dici vna responsione generali ad omnes istas instantias, quod necessarium ex se vt dictū est, non mutabitur secundum aliquid perfectæ idem sibi quacūq; positione possibili, vel impossibili facta circa aliud a se. quidquid autem est imperfectæ simplici, est idem sibi perfectę, ergo necessarium ex se. igitur nihil in eo potest mutari quocunq; posito circa aliud, nihil autem aliud a Deo est ita formaliter necessarium sicut Deus, secundum quamcunq; positionem, quia si poneretur aliquid formaliter necessarium, non tamen sine omni dependentia ad primum necessarium, & ideo non esset ex se necessariū, igitur nulla realitas in primo mutabitur propter positionem quamcunque circa aliquid tale, quod non est ex se

Tam secundum Philosophos, quam Theologos.

F formaliter necessarium: fieret autem mutatio in aliqua realitate in primo pp mutationem in alio a se, si aliqua realitas in ipso necessario exigeret aliquid aliud a se.

Et tunc ad duas instantias de possibili, & esse quidditatiuo secundum aliquos. Respondeo, primo, non est illud possibile ex se necessarium in tali esse, & necessariū formaliter in esse possibili, sicut est Deus ex se actus necessarius. Secundo nec illę quidditates sunt ex se necessarię in illo esse quidditatiuo, sed per participationē sunt sic necessario entes. Nec tertio creaturæ si essent necessariæ secundum Phil. essent ita necessariæ sicut primum, sed haberent necessitatē tm̄ participatā, & iō ponere ista non esse, non esset ita impossibile sicut aliquā realitatem in primo nō esse, quia nullū istorum est ita necessarium sicut quæcunq; realitas in primo est necessaria: & tunc G ex hac positione minus impossibili videretur sequi impossibilius. Non igitur aliquod istorum, licet aliquo modo necessarium, non tamen ex se necessarium posset esse aliqua realitas in necessario ex se necessario.

Doctrina singularis ex 12. Meta. in fine.

Ad quartum dico, quod si aliquid magis necessarium, esset etiam summe simplex, hoc est non compositum, nec componibile cum aliqua realitate non necessaria magis necessarium non haberet relationem ex se ad minus necessarium, sed illud suppositum est falsum, quia licet aliquod corpus cęleste poneretur in se esse necessarium, nō tamen est summe simplex, quin possit recipere aliquam realitatem non necessariam aliam a se, Deus autem sicut non potest esse illud, quod est in ordine ad aliquid nō ex se necessarium, ita non potest habere aliquam realitatem in ordine ad aliquid tale, quia illa realitas esset ipsum.

H AD ARGVMENTA secundæ quæstionis.

Ad illa de omnipotentia, & omniscientia, & voluntate futurorum dicetur in quæstionibus specialibus de eis. Dist. 35. & 39.

Ad aliud de actione, & passione Philosophus non dicit, quod illę relationes sunt reales, sed dicit, quod sunt mutuæ, & in hoc præcise distinguuntur primus, & secundus modus relationis a tertio modo relationis: sed quidquid sit de dicto Philosophi, propositio non est vniuersaliter vera, vel de se vera, quando agens est ex se necessarium, & perfecte simplex, sicut dictum fuit in soluendo.

Sed quæres, quare igitur sunt relationes reales, q̄ fundātur super actionem, & passionem in creaturis? Quamuis ad hoc non oporteat dicere propter solutionem argumenti, tamen dicitur quod hoc est verum de agente naturali, quia ipsum ex forma quam habet, qua est actiuum, naturaliter inclinatur ad effectum producendum, agens autem liberum non inclinatur naturaliter ex forma quā habet ad effectum, & tunc cum Deus sit agens libere, sequitur vt super actionē eius non fundetur relatio realis. I

Contra, Philosophi concedētes Deum naturali necessitate producere res negauerunt relationem realem eius ad istas, igitur ista non est præcise ratio: similiter voluntas creata videtur habere relationem realem ad suum effectum, licet sit libera.

Præterea. Effectus ex sua entitate absoluta non necessario requirit causam proximam. Posset. n. eadem entitas absoluta esse a cā prima, & tamen qñ producitur a causa proxima habet relationem realem ad cā, igitur nō requiritur ad relationem realem, quod natura illa absoluta in qua fundaē, necessario inclinetur ex se ad alterum extremū.

K Itē similitudo est relatio in duobus albis, & tñ vnum album præcise consideratum inquantum est fundamentum relationis non vī inclinari ex entitate sua, quæ est fundamentum ad alterum extremum, maxime summa albedo si ponatur ad aliam albedinem summam, sicut argutum fuit contra primam opinionem ad istam q.

Item si ante relationē realem semper oporteret ponere in fundamento inclinationem naturalem ad terminū, ergo ante relationem realem semper esset relatio realis, quia illa inclinatio ad alterum est relatio realis.

Ideo breuiter non vī necessarium ad relationem realē quod illud absolutum, quod est fundamentū vnius relationis ex se inclinetur ad reliquum, sed quod ipsum sit tale, quod posito termino ad ipsum, & ad terminum, sequatur talis habitudo ex natura extremorum, ita quod quæcunque relatio consequitur ad extrema ex natura rei, sine

consi-

consideratione intellectus est realis, & tunc dico, quòd A omne agens creatum tale est, ꝙ posito aliquo effectu per ipsum ad ipsum, vt ad fundamētum, & ad productiuum, vt ad terminum, consequitur habitudo eorum. Ratio aūt quare relatio realis actualiter consequitur, non est nisi quia hoc est hoc, & illud est illud, sicut ratio quare albedine, & albedine positis sequitur relatio realis actualis, vt similitudo non est nisi hęc albedo, & illa albedo, & binarium, & ternarium posita in esse, quare sequitur maioritas, & minoritas realis non est alia ratio, nisi ꝙ hic est binarius, & ille ternarius, sed tamen ratio potentialitatis in fundamento, & termino, quare. s. possit sequi habitudo realis posset assignari generalis, quæcumq; enim possunt esse partes alicuius totius sunt possibilia ad formam illius totius, & sicut etiam si possunt esse partes alicuius totius vnius per se, possunt esse possibilia ad formam illam, qua B illud est per se vnum, sicut patet de partibus corporis organici respectu animæ intellectiuæ. Et etiam si possunt esse partes alicuius vnius vnitate ordinis, possunt esse possibilia ad formam illius, a qua illud totum est vnū secundum ordinem, & generaliter patet propositio de potentialitate partium secundum Philosophum 5. Metaphysic. vbi vult, quòd partes sunt sicut materia respectu totius. Omnia autem creata, quia limitata nata sunt esse partes totius vniuersi, quod est vnum vnitate ordinis, sicut patet 12. Metaphys. & ideo quodlibet illorum est potentiale ad istam formam, quæ est ordo, vt. s. habeat ordinem ad aliā partem, & hoc vel secundum eminentiam, quæ est in naturis diuersis in vniuerso. Vel secundum æqualitatem, quia ordo est partium dispariumq; rerum dispositio secundum Augu. de Ciuit. Dei, vel secundum actionem, & passionem, siue secundum causalitatem, & ideo quodcunq; agens creatum producens effectum, ita potētiale est, quia ad ipsum, & ad effectum productum potest cōsequi ordo inter ea, non sic inter agens illimitatum, & eius effectū, quia illud agens non est potentiale, nec ad formam absolutam, nec ad relationem propter eius infinitatem.

Alia. — Tex. 3. 4. & 30. — Tex. 52. & inde. — li. 19. c. 13.

Per idem potest responderi ad argumentum de quantitate, quia omne creatum quantum, siue mole, siue virtute ad aliud quantum creatum, & si ponatur posse habere relationē realem propter hoc ꝙ ordo, a quo est vnitas vniuersi potest attendi inter talia quanta, tamen quanti infiniti nulla potest esse habitudo realis ad quātum finitum. Et cum confirmatur ratio per æqualitatem, quæ est respectus realis in diuinis, & in creaturis.

Respondeo, quòd in diuinis est realis, quia est habitu- D do ex natura rei, & stat cum simplicitate, & necessitate relati in se, quia non refertur ad aliud quod est minus necessarium formaliter quam ipsum relatum. in creaturis est relatio realis propter ipsam potentialitatem quantorū relatorum. Comparando autem illam quantitatem infinitam ad istam finitam vtraq; ratio destruitur, quia iam tollitur simplicitas, & necessitas in vno extremo, & tollitur potentialitas, & limitatio in altero.

Ad aliud dico, quòd realitas aliquando determinat cōpositionem, & tunc nihil aliud est quam illud, quod vere est, sicut ista propositio est realiter falsa, hoc est, vere est falsa. Si autem realitas accipiatur prout determinat prædicatum, hoc est, Deus est Dominus realiter, licet possit negari illa, tamen potest concedi secundum ꝙ Dominus non notat relationem aliquam in Deo, sed quia Deus ter E minat relationem realem creaturæ, vt dictum est in qu. præcedenti.

Vide Responsiones ad hæc declaranda. VTRVM relatio noua creaturæ ad Deum necessario coexigat relationem nouam Dei ad creaturam. Quod sic. 15. de Trin. c. 19. sicut non potest esse seruus quin habeat dominum, sic nec dominus quin habeat seruum. Itē correlatiua sunt simul natura. Item ibid. 27. Si minimus potest nulla mutatione sui dici tale, quanto facilius de illa substantia.

Contra sunt argumenta pro improbatione huius opinionis tenentis, ꝙ solummodo secundum respectus distinguuntur ista tria in Deo, & sunt respectus secundum rationē differentes solummodo nomine, creatiuus, creaturus, creans: creatio illa terminans conuenit ei ex tempore, quia creatura refertur ad ipsum, tamen creans acti- uæ potius est ratio creari passiuæ quam è conuerso, scilicet principaliter prius, relationes autem quas consueuerunt dicere de Deo ex tempore non sunt propriæ relationes, sed nomigenes æternarum relationum. De his I q. præcedēti.

DISTINCTIO XXXI.

Præterea considerari oportet, cum tres personæ coæquales sibi sint, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum identitas, & similitudo, & æqualitas sint relationes reales in Deo.

CIRCA distin. 31. quæro vnum. Vtrū identitas, & similitudo, & æqualitas sint relationes reales in Deo. Qd non Aug. 5. de Tri. c. 6. Cum quæritur secundum quid æqualis sit patri filius. Respondetur non secundum hoc, ꝙ ad patrem dicitur filius est æqualis patri. Restat igitur, vt secundum illud, quod ad se dicitur, dicatur æqualis, & infert. restat igitur vt secundum substantiam sit æqualis. igitur æqualitas non dicitur ibi secundum relationem. Arg. 1.

Præterea. Forma eiusdem speciei non numeratur nisi per materiam. Probo, omnis forma separata a materia habet totam speciem secundum aliquos, ergo æqualitas in diuinis cum sit forma eiusdem rationis, & sine mate- C ria non plurificatur, nec distinguitur, ergo non est alia æqualitas in patre, & filio, & per consequens non est realis in patre, quia tunc requireret relationem distinctam correspondentem in filio. Arg. 2. — D. Tho. 1. parte, sum. q. 2. ar. 1.

Præterea. Si in patre est alia æqualitas ab ea, quę est in filio, pari ratione, & alia ab ęqualitate, quę est in Spiritus sanctus, & tunc ęqualitati in filio, & ęqualitati in Spiritus sanctus correspondebit alia, & alia æqualitas in patre, quia correlatiua commultiplicantur: igitur in patre erunt duæ æqualitates, quod videtur inconueniens. Arg. 3.

Præterea. Si istę sunt relationes reales: igitur æque realiter sunt distinctæ sicut relationes originis, & per consequens ita possunt constituere personas diuinas, sicut & illæ originis, & si possunt constituere: igitur constituunt, quia non est ibi potentia sine actu. Arg. 4.

D Oppositum Hyl. 3. de Tri. similitudo sibiipsi non est. 3. Phy. tex. 32.

AD QVAESTIONEM videtur dicendum, ꝙ ad relationem realem tria sufficiunt. Primo, ꝙ fundamētum sit reale, & terminus realis. Secundo, ꝙ extremorū sit distinctio realis. Tertio, ꝙ ex natura extremorum. s. fundamenti, & termini sequatur ipsa talis relatio, absque opere alterius potentiæ comparantis vnū extremū alteri.

QVANTVM ad primam conditionem relationis realis negatur hic esse fundamentum reale, quia dicitur quòd magnitudo, quę est fundamentum æqualitatis trāsit in essentiam secundum Aug. 5. de Trin. c. 8. & alibi in multis locis, & ita non manet sub ratione magnitudinis, nisi secundum rationem. Hēr. quol. 5 q. 1. quære cum alibi, & alios.

SED CONTRA illud essentia diuina, vt est pri- mum obiectum ipsius intellectus diuini, vila prima co- E gnitione intuitiua ante omnem negociationem cuiuscūque intellectus, est obiectum beatificum illius intellectus, quia ille non beatificatur per actum negociatiuum: igitur ex se, absque omni negociatione intellectus est formaliter infinita, quia nihil beatificat, nisi formaliter infinitum, ergo est ibi magnitudo virtutis: immo infinitas magnitudinis ex natura rei.

Item intellectus antequam intelligatur aliquid intelligere, vel negociari est compræhensiuus illius essentiæ, vt primi obiecti, & ita ex hoc vi negociationis circa illud potens est reducere omnes relationes in actum, quæ possunt circa illam essentiam considerari, igitur ex natura rei ille intellectus est infinitus, igitur & essentia in qua fundatur.

Præterea. Rū illorum non valet, quia licet q̄titas accidentalis dicat aliquid additum naturæ subiecti, & ideo ipsa

non possit manere sub ratione sua formali, & transire in essentiam secundum identitatem, tamen magnitudo virtutis in omni ente transit in illud cuius est per idẽtitatem etiam in creatura. Probo: Si enim angelus habet aliquam magnitudinem virtutis, de qua dicit Aug. 6. de Tri. c. 7. in his enim, quæ non mole magna sunt, hoc est maius esse, quod melius. Si ista magnitudo perfectionalis non sit idẽ essentiæ, circumscribatur ab ipsa essentia, ipsa essentia remanente: quæro quem gradum perfectionis tenet in ente, vel in entibus. Nihil enim est nisi aliquem gradum determinatum perfectionis habeat inter entia, ergo adhuc manet in ipsa essentia magnitudo virtutis, qua dicitur sic, vel sic perfectum ens. Illa igitur quantitas in omnibus transit per idẽtitatem, & cum hoc manet in omnibus secundum rationem propriam, inquantum est fundamentum æqualitatis, vel inæqualitatis perfectionalis in entibus. Nam per istam, vnum ens est æquale, vel inæquale alteri secundum perfectionem, quia ratio talis quantitatis est dicere modum intrinsecum illius perfectionis, cuius est. Et ex hoc, ꝙ dicit modum, manet: ex hoc autem, ꝙ dicit intrinsecum per identitatem transit in essentiam cuius est. Dico igitur ad hoc, quód est fundamentum æqualitatis reale ex natura rei non tãtum remotum, quod est essentia, sed propinquum, quod est magnitudo, siue specialius quod est infinitas.

Doctrina Philos. 10. Metaphys. t. com. 10. oẽ ens omni enti cõparatũ est æquale, vel inæquale.

F

Et hoc probatur generalius per omnes rationes, quæ fiunt ad ostẽdendum essentiam primi esse infinitam, quia omnes illæ concludunt, ꝙ ex natura rei ipsa sit infinita. Nam quæcũq; via ad ipsam sumatur, siue in ratione principij effectiui, siue finalis, eminentis, & mensurantis, & participati, quæ viæ tactæ sunt di. 2. Omnia inquam sunt ad ipsam, i. ꝙ ipsa est ibi ex natura rei circumscripto omni actu intellectus, quia nulla dependentia effectus infiniti, vt participantis est ad aliquid sub ratione formali entis rationis, sicut probari potest per rationes dis. 13. factas contra sextam opi. Est igitur hic ex natura rei illud quod ponitur fundamentum proximum æqualitatis, & ratio fundandi, s. vnitas, quia secundum Dam. cap. 6. illic, s. in Deo commune, & vnum re cõsideratur non sic in creaturis, sed commune ibi est in intellectu tantum.

quæst. 1.

G

SECVNDVM principale, s. ꝙ illa relatio requirat extrema realiter distincta patet per Hylar. vt dictum est opponendo.

Et per August. 6. de Trini. cap. 9. quòd in filio est prima æqualitas, quod non est verum, si aliqua persona posset dici æqualis ad se, tunc enim pater prius esset æqualis, sed quia æqualitas non potest intelligi sine distinctione, & prima distinctio est inter patrem, & filium, producto filio: ideo est in eo prima æqualitas terminatiue, & quasi subiectiue, accipiendo illam æqualitatem, qua filius est æqualis patri.

Hoc etiam probatur per hoc, quia relationes originis ponuntur reales, & tamen non præexigunt distinctionẽ extremorum, sed quasi formaliter causant eam: istæ autẽ relationes illam distinctionem quasi causatam per relationes originis presupponunt, sicut communiter ponitur, ꝙ istæ non possunt pullulare in essentia, nisi iam præexistentibus relationibus originis in ea, igitur ista videtur magis requirere distincta extrema, quam relationes originis, vel saltem non minus.

H

Et si obijcias, quód istæ non sunt alterius rationis sicut illę originis, hoc non concludit nisi quód non distinguũtur specie. In creaturis autem non tantum relationes suppositionis, & superpositionis sunt reales, vbi extrema differunt specie, sed etiam relationes communes sunt reales in extremis, vbi extrema differunt numero: ergo hic sufficit distinctio realis numeralis in extremis ad realitatẽ relationum communium, sicut ad distinctionem relationum originis, quæ quasi specie differunt.

I

QVANTVM ad tertiam conditionem videtur, ꝙ ista relatio consequatur personas ex natura rei sine omni comparatione per aliquam potentiam extrinsecam cõparantem: quia enim pater generando communicat filio perfectæ suam essentiam, ideo communicat sibi eandem magnitudinem infinitam, sicut dicit August. contra Maximinum lib. 3. cap. 18. 19. & 20. Si dicas inquit eo ipso

K

pater maior est filio, quia pater genuit. Cito respondeo, immo ideo pater non est maior filio, quia æqualem genuit, non videtur igitur esse aliqua ratio quare æqualitas patris ad filium non debeat poni relatio realis.

Consimiliter potest dici de similitudine sicut in creaturis est duplex similitudo, scilicet essentialis secundum differentiam specificam, & accidentalis secũdum aliquam qualitatem accidentalem, licet prima negetur in proposito, quia Deus non habet aliquam differentiam specificam, tamen quia si illud quod est differentia specifica in creatura esset tota essentia indiuidui, nihil minus esset forma respectu indiuidui, ideo nihil minus esset respectus similitudinis tunc, quam modo. Ideo videtur ibi propriæ posse concedi similitudo secundum essentiam, non inquantum quid, sed inquantum est actus, & quasi forma, qua personę sunt Deus, & etiam similitudo secundũ attributa omnia quę sũt quasi proprietates huius naturæ, sicut dicit Dam. c. 5. non naturã, sed quæ circa naturã sũt dñt, & tũc sicut ex natura rei est fundamẽtũ ęqualitatis: & distinctio realis extremorum, & ista relatio est ibi sine opere intellectus, ita est de similitudine.

De his vide 6. q. quolibeta.

De identitate etiam dici potest, ꝙ ipsa dupliciter accipitur in diuinis, vno modo eiusdem personæ ad se, sicut pater est idem sibi, alio modo vnius personæ ad aliam, sicut pater est idem filio, & e conuerso. De prima identitate alias. De secunda potest dici sicut de alijs, quod est realis, quia ibi est vera vnitas ex natura rei, & sufficiens distinctio extremorum, nec videtur necessaria comparatio intellectus ad esse huius identitatis. Et si identitas eiusdem suppositi ad se in creaturis sit relatio rationis tantũ, quantum ad fundamentum, tamẽ nunquam est vera, & perfecta identitas, nisi in Deo tantum. Nam Sortis ad se nõ est perfecta identitas, quia rationis tantum, & ita omnis talis est ens secundum quid, nec Sortis ad Platonem est perfecta identitas, quia non fundatur in perfecta vnitate. Hic autem patris ad filium identitas est perfecta quãtum ad fundamentum, quia patris ad filium est perfecta vnitas, & perfecta realis identitas, quia realis distinctio est, & sufficiens extremorum.

5. Meta. & alibi sæpe.

Sed de æqualitate sunt duo dubia. Primo enim videtur, ꝙ non est relatio distincta ab identitate, & similitudine, quia sicut dictum est alias, infinitas non est speciale attributum, sed dicit modum intrinsecum cuilibet attributi, & pari ratione magnum, quod quasi dicit indistincte, quod infinitum, dicit distincte, ergo magnitudo essentiæ non distinguitur ab essentia, nec etiam illa distinctione, quæ est inter attributa, & per consequens æqualitas secundum illam magnitudinem non distinguitur ab identitate, quæ est secundum essentiam, similiter magnitudo sapientiæ non distinguitur a sapientia, illa distinctione, quæ est inter attributa, ergo æqualitas secundum magnitudinem sapientiæ non distinguitur a similitudine secundum sapientiam, omnis autem magnitudo est, vel essentiæ, secũdum quam proprie est identitas, vel attributi secundum quam alicuius est similitudo, ergo nulla videtur proprie æqualitas omne in diuinis distincta ab identitate, & similitudine.

Dist. 8. q. 4.

Præterea. Si etiam quodlibet attributum habet suam magnitudinem propriam, supra quam videtur fundari æqualitas: igitur tot erunt æqualitates personarum quot sunt attributa. Ad primum põt concedi, ꝙ sicut in creaturis põt esse similitudo sine æqualitate, sicut remissum albũ est simile intenso albo, licet non perfecte, non autẽ e cõuerso põt esse sine similitudine æqualitas, & hoc in forma illa, in qua aliqua nata sunt assimilari, ió comparãdo aliqua in forma secundum q̃ nata est esse similitudo, æqualitas vr̃ quasi determinare similitudinem, & fundamentum similitudinis, ita põt concedi hoc ꝙ æqualitas non ita distinguitur ab identitate, & similitudine, sicut illa inter se, sed ꝙ ipsa dicat proprium modũ fundamenti vtriusq; illarum duarum relationum, & quasi etiam modum proprium vtriusq; relationis. s. ꝙ tam identitas quã similitudo sit perfecta, quia si per impossibile pater haberet deitatem maiorem, & filius minorem, esset aliqua identitas, sed quia fundamentũ identitatis non haberet eandem magnitudinẽ, non esset identitas perfecta, quia

nec

nec cum æqualitate, similiter si per impossibile pater hàbe- A ret maiorem scientiam, & filius minorem, essent aliquo modo similes, sed quia deficeret modus ille fundamenti, s. magnitudo perfecti, ideo non esset similitudo perfecta. Nunc autem magnitudo, quę est quasi modus fundamẽti identitatis, & similitudinis fundat æqualitatem, quæ est quasi modus similitudinis, & identitatis, dicit vtramque illarum, vt perfectam.

Ad secundum potest concedi, quod quot sunt perfectiones in Deo simpliciter, tot sunt etiam magnitudines, & tot æqualitates, sicut tamen illæ omnes sunt simpliciter vna res, ita & æqualitates secundum eas sunt simpliciter vna res. Ex hoc patet quomodo Magister bene assignat dist. 19. æqualitatem perfectam in tribus secundum Aug. de Fide ad Petrum. c. 1. s. magnitudine, potestate, & æternitate. per magnitudinem quidem intelligitur fundamẽ- B tum omnis æqualitatis ad intra secundum quamcumque perfectionem, simpliciter in omnibus attributis, accipiendo magnitudinem nõ pro aliquo attributo distincto, sed vt est commune magnitudini cuiuslibet attributi, & per potestatem notantur personæ esse æquales ad obiecta extra. Et hoc sequitur ad primum, quia æqualitatem valoris in forma in se sequitur æqualitas vigoris ratione actus ad extra. Et per æternitatem notatur æqualitas esse in eis quasi secundum durationem. Æqualitas autem secũdum quantitatem discretam non quæritur ibi: quantitatibus autem continuis in creaturis, quæ sunt quantitas permanens, & successiua correspondet ibi magnitudo, & æternitas, potestas autem, siue potentia non est tertia quantitas, sed respectus magnitudinis ad extra, vt prædictum est statim. (Vide 6. qu. quolib.)

AD PRIMVM argumentum dico, quod album, & C album dicuntur similia secundũ albedinem, & hoc prout ly, secundum, notat suum determinabile esse fundamentum proximum relationis similitudinis. Dicuntur etiam similitudine esse similia formaliter, ita dico, quod pater, & filius sunt æquales secundum essentiam, vt ly, secundum, notat fundamentum proprium æqualitatis, quia istæ relationes communes fundantur super aliquid, quod est commune, vt est commune: nihil autem commune vnum est in personis, nisi essentia, vel essentiale. Et si obijcias, tunc posset dici pater secundum essentiam, quia essentia est fundamentum paternitatis, quod tamen nõ conceditur. (distin. 5. & 26. huius. & 6. quæst. quolib.)

Istud argumentum licet alias fecerim ad probandum, quod relatio originis non sit actus essentiæ. Quia vbicumque relatio est actus fundamenti, ibi suppositum potest dici ad D alterum secundum illud fundamentum, sicut Sor. secũdum albedinem est similis, ignis calore calefacit, lapis secundum quidditatem lapidis est mensura notitiæ lapidis. Hæc non conceditur, pater deitate est pater, vel secũdum deitatem, ergo.

Sed videtur ita posse argui, quod nec secundum deitatem est æqualis, quia ista relatio non est actus fundamenti. Respondeo, vbi relatio est actus fundamenti, ibi secundũ fundamentum dicitur aliquid ad alterum, hanc enim accepi, sed non concedo è conuerso, quod vbicumque aliquid dicitur ad alterum secundum fundamentum, quòd ibi relatio sit actus fundamenti, quia vt liter tale, secundum est nota causæ inhærentiæ per se secundo modo, non primo modo. Et bene actuatio fundamenti per relationem concludit fundamentum esse causam inherentiæ relationis E ipsi supposito. Causam inquam per se secundo modo non primo, non autem è conuerso, quia esse per se fundamentum quandoque sufficit ad esse per se causam inhærentiæ relationis ipsi supposito, absque hoc, quòd relatio actuet, licet quandoque non sufficiat, quia tunc pater secundum essentiam esset pater. Sed saltem, quæ est ratio dissimilitudinis hic, quòd relatio communis dicitur inesse secundum essentiam, relatio vero propria, siue originis non? Cum neutra sit magis actus, quã alia in creaturis? Vtraque est actus, & vtraque dicitur inesse secundum fundamentum. Tam enim calidum secundum calorem est calefactum, quam secundum calorem est simile.

Tamen tenendo communem viam potest assignari ratio quare secundum essentiam dicitur pater æqualis filio, & non pater filij, quia licet essentia sit fundamentum vtriusque non distinctum in tribus, nec per istam; nec per illam, est tamen fundamentum proximum relationis cõmunis inquantum vnum in tribus, non autem inquantum sic vnum est fundamentum relationis originis, licet in se sit vna. Cum autem dico secundum essentiam sunt æquales, ibi essentia, vt essentia, non accipitur nisi prout est vna formaliter in tribus: ideo dicitur pater ęqualis esse secundum essentiam, propter hoc, quod essentia, vt vna, est proximum fundamentum istius relationis: nõ autem dicitur secundum deitatem esse pater, quia deitas, vt vna non est ratio fundamenti huius, ita quod vnitas sit ratio fundandi, sicut notaretur, si diceretur secundum deitatem est pater.

Contra istam solutionem arguitur multipliciter. Primo, quia pari ratione videretur in Deo vnica ęqualitas, tum quia æque adæquatur vtraque relatio suo fundamento, tum quia quodlibet in Deo vnius rationis est vnicum, alioquin non erit Deus summe vnum, sed alio ens secũdum quidditatem, & alio hoc ens, & ita potentialitas, & compositio, tum quia eodem modo videtur sequi infinitas in omnibus, quia non esset dare per quid plurificabile determinaretur ad certam pluralitatem, tum quia hàbens causam vnius rationis, & vnicam rationem receptiuam est vnicum, quia nec distinguitur ab agente, nec a materia, 8. Met. similitudo est huius. (Tex. 13.)

Item non tantum sequitur, quod sint sex æqualitates in tribus personis: immo quælibet persona est æqualis duabus, & è conuerso, & non eadem ęqualitate, quia vni tantum, quia non idem extremum: immo quælibet est æqualis tribus, quia 8. Trin. c. 1. Non maius aliquid sunt tres, quam vna, nec minus pater, igitur æquale, & istud vltimum videtur satis ostendere, quod nõ est realis, quia est eiusdem ad se, dummodo non ad se præcise, sed cum alijs nunquam realis est ad se, sed inquantum habet quod connumeretur alijs. Quare autem non est ad se pręcise? Põt dici, quod non significat relationem, sed tantum significat vnitatem quantitatis, connotat tamen distinctionem suppositorum, & ideo non est ad alterũ. Vlterius hęc ęqualitas est æqualis illi æqualitati, & sic in infinitum, hæc ẽt est similis illi, & eadem illi specie, & sic iterũ in infinitũ.

Ad ista, ad primum dicitur, quod nulla relatio ibi adæquat fundamentum, quia essentia est immediatum fundamentum omnium. Cum enim relatio non fundet relationem, & non est ibi nisi essentia, & relatio, sequitur, igitur &c.

Dicitur ad hoc, quòd distincta attributa, sunt fundamẽta proxima relationum originis, sicut memoria generationis actiue, & notitia actualis generationis passiue, isti fundamento proximo correspondet essentialiter vna relatio originis.

Aliter dicitur ad primum, quod in creaturis relationes disquiparantię requirunt distincta fundamenta, quia illæ differunt specie, relationes communes, non ideo illa disquiparantiæ sic adæquat, quod non est idem fundamentum oppositę relationis, non sic autem in communibus.

Ad propositum patet ex dicta responsione, quare est vnica paternitas tantum, quia fundamentum eius proximum non est oppositę relationis, quæ quasi differunt specie.

Tamen quæritur, quare hæc paternitas adæquat, & hęc ęqualitas non adęquat suum fundamentum?

Respondeo, nulla relatio communis vnica potest adæquare, quia oportet eius oppositum idem fundamentum habere. Alia vero disquiparantiæ bene potest, vt dictum est. Iterum quæritur an necessario adæquat, hæc paternitas? Respondeo, probatur quod sic, per quod. A. distinguitur, vel est aliud. A. B. si per aliud alterius rationis, in eis, vel causalitate, hf propositum, si non sed tantum per alia eiusdem rõnis, quære iterum per quid illa distinguũtur, & sic in infinitum. Quidquid tamen sit de ista probatione generali, est specialis probatio quare in Deo, alias esset infinitas, quia nihil ibi determinatur ad certam multitudinem per aliquam causam priorem, igitur tantum per aliqua alterius rationis, quia quidquid vnius rationis se habet ad plura non determinatur ad talia ex se: quære hoc supra distinct. 2. quæst. 7. In solutione extra, nihil (A. 1. quam necessario.) (Subtilissima speculatio Doctoris.)

vnius rationis plurificatur, nisi quia præintelligitur alia alterius rationis, quæ necessario requiruntur ad eius plurificationem : ideo paternitas non potest plurificari, quia non præexigit talia alterius rationis, quæ sint quasi causa plurificationis eius: æqualitas vero potest, quia præexigit relationes constituentes personas, ex quarum personarum distinctione distinguuntur æqualitates. Per istud patet ad tertium, quare est illa pluralitas equalitatum, sed non paternitatum, sic erit.

Ad secundum concedo, quòd quodlibet in Deo vnius rationis, & commune realiter in re non tantum in conceptu est vnicum. Ad probationem dico, quòd in conceptu non est æqualitas hæc, & hæc, sed qualibet in re est eadem æqualitas; & hoc sic patet di. 8. de conceptu communi Deo, & creaturæ siue re communi; vt dictum est etiam di. 29. de principio, & de relationibus pluribus constitutiuis habentibus conceptum communem.

Ad quartum illa propositio potest concedi vera, quando vna forma receptibilis est tantum in vno recipiente, & est forma absoluta, in relationibus autem plures sunt in eodem, & necessario plures in extremis oppositis.

Ad aliud conceditur sex esse æqualitates alias inter quamlibet personam, & duas alias, sed inter vnam, & tres, vel etiam duas conceditur, quasi partis numeralis ad quasi totum numerale, & tunc negatur, quod nunquam sit realis, aut negatur esse realis, vt eadem persona est in vtroque extremo: non. n. sequitur, non est maius, nec minus, igitur equale, quia prima non est vera de patre respectu patris. Ad vltimum de infinitate æqualitatum. Respondetur lib. 2. dist. 1. q. 4. & 5. quæ relationes referuntur alijs, quæ etiam seipsis.

Ad secundum argumentum dico, quod maior propositio est falsa, immo vbi forma distinguitur in materia, & cum materia, materia nō est ratio principalis huius distinctionis, quia in quacunque distinctione illud est ratio principalis distinguendi hoc quod est ratio principalis essendi in illo esse. De hoc alias in q. de indiuiduatione.

In 2. dist. 3. & 7. Meta. Ad tertium conceditur, quod in patre sit alia equalitas ad filium, & alia ad Spiritum sanctum. Sicut si pater genuisset Spiritum sanctum, esset in eo alia paternitas ad filium, & alia ad Spiritum sanctum, de isto dicto generaliter erit sermo in tertio lib. vtrum in vno relato ad plures, sint plures relationes.

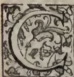
dist. 8. & 5. Meta. & in præsentis. Ad quartum videtur difficile argumentum illis, qui ponunt personas esse relatiuas sicut fuit argutum cōtra eos dist. 26. pro opi. 3. tamen tenendo communem viam oportet dicere, quòd prius pullulant in essentia relationes originis, quam communes, & istæ primo pullulantes distinguunt, & constituunt personas, non autem illæ communes, quia sunt quasi aduentitiæ personis, sicut ponitur, quod spiratio actiua nullam personam constituit, quia intelligitur quasi aduenire patri, & filio, iam constitutis in esse personali. Prima enim ibi pullulantia, quæ possunt personaliter distinguere, distinguunt personaliter, & constituunt.

DISTINCTIO. XXXII.

Hic oritur quæstio, ex prædictis deducta, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Pater, & Filius diligant se Spiritu Sancto.

A. I. Quæstio. Arg. 1. IRCA distinctionem 32. quæruntur duo. Primo, vtrum Pater, & Filius diligant se Spiritu Sancto. Quod non, quia aut diligere sumitur essentialiter, aut notionaliter. Non essentialiter, quia quodlibet essentiale inest formaliter cuilibet personæ non per alteram. Si notionaliter, igitur Pater, & Filius spirant Spiritu sancto, quod est falsum.

Arg. 2. Probatur idem secundo, quia nullus actus notionalis

F est conuersiuus in idem agens, a quo est, vel procedit propter distinctionem, quam talis actus requirit inter agens, & terminum, ergo si iste actus est conuersiuus non sumitur notionaliter.

Præterea, Si pater, & filius diligant se Spiritu sancto, ergo pater diligit se Spiritu sancto, quia eodem videtur pater diligere se, & filium; sed conclusio videtur inconueniens, quia pater diligit se in primo signo originis in quo Spiritus sanctus non intelligitur spiratus. Arg. 3.

Præterea. Eodem diligunt se, & creaturam, sed Spiritus sanctus non videtur esse, quo diligūt creaturam, quia tunc sicut Spiritus sanctus ex necessitate productionis suæ est amor, ita ex necessitate esset amor creaturarum, & ita necessario Deus amaret creaturas. Arg. 4.

Contra 6. de Tri. c. 5. Spiritus sanctus est, quo genitus Ratio opp.
G a generante diligitur, genitoremque suum diligit.

QVÆSTIO. II.

Vtrum Pater sit sapiens sapientia genita.

ECVNDO queritur, Vtrum pater sit sapiens sapientia genita. Quod sic: Pater dicit verbo secundum Aug. 7. de Tri. ca. 1. vel 2. sed secundum Ansel. Mono. 63. Nihil aliud est summo Spiritui dicere, quam quasi cogitando intueri, igitur pater intuetur verbo, & ita sapit verbo. Arg. 1.

Contra August. 7. de Trin. cap. 4. pater eo est, quo sapit Ratio ad opposit.
H quia idem est sapere, & esse, ergo si saperet verbo, esset Ad finē huius dist.
etiam verbo.

PRIMAM quæstionem Magister reputat difficilē, Gotfre. Picstauen.
& dimittit eam insolutam.

Aliqui negant illam propositionem, Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, & dixerunt eam ab Augu. retractatam in simili primo retractationum, c. 26. vbi retractat illam, Pater est sapiens sapientia genita, cui ista videtur assimilari, & ideo istam retractarē dicunt in illa.

CONTRA. Non solum diuersas materias retractandas Augu. seorsum retractat, sed etiam eandem materiam, quæ in diuersis libris ponitur, quæ tamen est retractanda Augu. pluries retractat, quando. s. facit mentionē de illis libris diuersis, ergo multo magis istam retractaret seorsum si esset retractanda.

I Item Aug. non retractat dicta aliorum sanctorum, qui videntur illam concedere.

ALII dixerunt, quòd propositio est exponenda, ita quòd ly Spiritu sancto accipiatur in ratione signi, ita quod Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto, vt signo dilectionis communis. Contra, quia ita potest dici, quod diligunt se creatura, quia creatura est signum dilectionis eorum. Quere Hierony. super Psal. 17. in princ. Simon de Tornaco.

ALII dicunt, quod diligunt se amore appropriato Spiritui sancto, & ideo dicuntur se diligere Spiritu sancto per appropriationem, non per proprietatem. Contra, igitur essent boni Spiritu sancto, quia bonitas appropriatur Spiritui sancto. Alexan. de Ales 1. par. summæ.

ALITER dr, quod ablatiuus iste construitur in ratione effectus causæ formalis, quod declaratur: primo sic. D. Th. 1 p. sum. q. 37. arti. 2. vide vt. di. & q. præsenti.
Licet nō omnis res sit forma, tamen omne illud, a quo a-
K liquid denominatur quātum, ad hoc habet habitudinem formæ, vt si dicatur, sic est indutus indumento, iste ablatiuus, indumento, construitur in habitudine causæ formalis, licet non sit forma hominis. Contingit autem aliquid denominari per illud, quod ab ipso procedit, non solum sicut agens ab actione, sed etiam sicut termino actionis, qui est effectus, quando ipse effectus in intellectu actionis includitur. Dicimus enim, quòd ignis est calefaciens calefactione, quamuis calefactio non sit calor, qui est forma ignis, sed actio, quæ ab igne procedit. Et dicimus, quòd arbor est florens floribus, quamuis flores non sint forma arboris, sed quidam effectus ab ipsa procedentes. Secundum hoc igitur dicendum, quòd cum diligere in diuinis dupliciter sumatur, scilicet essentialiter, & notionaliter, secundum quod essentialiter sumitur sic Pater, & Filius nō diligunt se Spiritu sancto, sed essentia sua. Vnde August. 15. de Trini. cap. 7. & 15. At vero, inquit,

inquit, in illa Trinitate quis audeat dicere patrem, nec seipsum, nec filium, nec Spiritum sanctum intelligere, nisi per filium, vel diligere, nisi per Spiritum sanctum? Secundum autem quod notionaliter sumitur, sic diligere nihil aliud est, quam spirare amorem, sicut dicere est verbum producere, & florere est flores producere. Sicut igitur arbor dicitur florens floribus, ita pater dicitur dicens verbo vel filio se, & creaturam, & pater, & filius dicuntur diligentes se, & nos Spiritu sancto, vel amore procedente.

CONTRA sicut ædificare distincte importat terminum, qui est ædificium, non tamen conceditur, quod ædificator ędificat ædificio, ita in proposito etiam spirare distinctius importat Spiritum sanctum quam diligere, & tamen non conceditur, quod pater, & filius spirent Spiritu sancto.

Item, & si talis prædicatio concederetur, non tamen, vt est conuersiua super agens, quia non concederetur de igne dici aliquid, quod terminatetur ad ipsum ignem, vt aliquo producto a se.

Præterea. In constructione transitiua nunquam effectus, vt effectus, construitur cum ablatiuo, diligere autem est verbum transitiuum.

Preterea. Exemplum, cui innituntur, non est ad propositum, sed ad oppositum: florere enim est verbum neutrũ & non significat formaliter productionem alicuius. Omne quippe verbum neutrum verum, & idem significat cũ nomine adiectiuo, si esset nomen impositum, nisi quod nomen significat per modum habitus, & quietis, verbum autem quasi significat in fieri, sicut idem significat calidũ esse quasi in quiete, & calere quasi in fieri: & sicut tale nomen denominatiuum posset dici de aliquo cum ablatiuo denotante illud a quo subiectum denominatur tali denominatione, ita verbum neutrum posset construi cũ ablatiuo in eadem habitudine formę denominãtis: ita. n. conceditur, quod ignis calet calore, sicut est calidus calore, & vtrumque est in ratione formæ, a qua est illa denominatio per modum quietis in vno, & per modum fieri in altero. Ista autem forma in aliquo aliquando est inhęrens vt qualitas, aliquando se habet per modum formæ ab extra denominantis, sicut est de genere habitus, vel ad modum illius, & vtroque modo potest fieri denominatio. Et sicut aliquid denominatur, non tantum a forma, sed ab aliquo extrinseco quandoque, ita denominatiuum posset dici de eo cum illo extrinseco ablatiue sumpto, & hoc siue illud denominatiuum significetur notionaliter siue verbaliter. Sicut enim posset dici, iste est ornatus vestimento, prout ornatus significat aliquid de genere habitus, ita posset dici, iste nitet vestimento, vel aliquo alio verbo neutro, quod significaret idem cum isto denominatiuo, scilicet esse ornatum, & ita est in proposito, quia arborem florere non significat formaliter arborẽ producere florem. Si enim ponatur verbum actiuum, qđ sic significet, puta florificare, si esset in vsu. Hęc esset falsa, arbor florificat floribus. Hæc autem esset vera, arbor floret floribus quia per istud verbum neutrum significatur aliquid denominans subiectum quasi per modum habitus, quia licet non sit propriæ habitus in inanimatis, qa proprie habitus est tantum in animatis, possunt tamen denominari ab aliquo adiacente, quod inquantum est aliquo modo ornamentum, vel tegumentum eorum, potest reduci ad genus habitus, & tunc sicut diceretur, arbor est florida floribus. & ablatiuus construeretur in ratione illius, a quo subiectum denominatur secundum talem denominationem, ita etiam construitur ly floribus, cum hoc verbo florere, exemplum, igitur est ad oppositum, loquendo de verbo actiuo, & nihil ad propositum, vt verũ est de verbo neutro.

8. Ethi. & alibi.

AD ISTAM QVAESTIONEM soluendam quia illa, quæ sunt in intellectu sunt manifestiora, primo respondendum est ad secundam quæstionem.

Et primo videamus de intellectu nostro. Ibi enim memoriam gignit notitiam actualem, quæ ad memoriam habet duplicem habitudinem, vel relationem videt, geniti ad gignens, & hæc est de secundo mõ relatiuorũ, & mutua. Et alia est declarantis ad declaratum, & hæc tertij modi, & non mutua, sicut autem notitia genita declarat

A formaliter obiectum latens in memoria, ita illud, quod producit notitiam actualem, & dat illi istam vim declarãdi potest dici declarare ista notitia quasi effectiue. Si enim aliquis producat speculum, & in eo imagines relucentes: hoc speculum formaliter declarat illa relucentia, & tamen illud producens speculũ effectiue declarat. Et istud magis apparet si actus animæ, qui non sunt vere factiones significarentur per verba neutra non actiua. Nunc autem significantur per verba actiua propter illam habitudinem, quam habent ad obiecta, in quæ transeũt quasi in terminum, licet nihil causent in illis obiectis: tũc enim si essent neutra significarent formaliter illam realitatem a qua imponuntur in esse subiecto, & tunc possent alia verba actiua imponi ab eisdem formis, quæ significarent productionem talium, & tunc notitia genita formaliter
B esset declaratiua obiecti, sed producens diceretur effectiue causare formam, sicut alias dictum est, quod similitudo potest esse illud, in quo fundatur relatio actiui, & passiui, ita quod sicut assimilans est dans similitudinem, ita tunc declarans actiue sumptum esset efficiens ipsam declarationem formalem in ipso actu animæ siue in subiecto illius actus.

Dist. 19. supra. q. 1.

Ad propositum, verbum diuinum a patre exprimitur, & hæc expressio est relatio originis: huic enim expresso communicatur ex vi productionis suę notitia infinita, quę ex hoc est declaratiua oĩs declarabilis. Habet igitur relationem realem ad exprimentem, a quo gignitur, sed aliam, scilicet declarantis habet, non tantum ad ipsum, sed quia est infinitum habet respectum declaratiui ad se ad ipsum, & ad omnia alia, & ista est tantum relatio ra-
C tionis, quia nõ tantum est ad creaturam, sed ad seipsum. Et si nulla relatio realis est ipsius ad creaturam, ex di. 30. multo magis igitur non eiusdem ad se est relatio realis. Sed istud declarare competit formaliter verbo. Producẽti autem competit principiatiue, sicut in nobis competebat memoriæ effectiue, & tunc verbum formaliter declarat omne declarabile. Pater autem verbo declarat non formaliter, sed principiatiue inquantum sibi communicat notitiam actualem infinitam, qua verbum actualiter declarat. Applicando igitur istam realitatem ad illud vocabulum, quod est dicere. Dico quod dicere vno modo essentialiter accipitur, vt per Ansel. Mon. 63. cap. & sic non loquitur Aug. Quia secundum ipsum pater, & filius, & Spiritus sanctus sunt vnum dicens. Et quęlibet persona formaliter dicit, & nulla dicit alia ablatiue. Alio modo
D accipitur personaliter, & sic denotat significare illam relationem originis, quæ est gignentis ad genitum: Et hoc modo solus pater dicit, non quidem verbo, sed verbum, & hoc modo loquitur Ricard. 6. de Trin. cap. 11. Quod solus pater dicit. Et August. Dixit verbum in quo omnia disposuit. Alio modo potest significare istam habitudinẽ rationis, quę est declarare, & hoc prout declarare conuenit alicui formaliter, & sic verbum dicit omnia declarabilia, & seipsum seipso formaliter. Et de hoc loquitur Aug. 7. de Tri. cap. 3. Si enim hoc verbum, quod nos proferimus temporale, & transitoriũ: & seipsum ostendit, & illud de quo loquimur, quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia, &c. Et sic est essentiale, & appropriatur vni personæ. Nam quælibet persona declaratur sua intelligentia, quæ in ipsa est.
E Appropriatur tamen filio, vt patebit ex dubitatione sequente. Quarto significare potest istam eandem habitudinem declarantis prout conuenit alicui non formaliter, sed principiatiue, & hoc modo dicitur de patre, quod dicit de verbo, & isto modo loquitur Aug. 7. de Tri. c. 1. & 2. Quod pater dicit verbo. Hoc etiam modo loquitur Aug. 15. de Tri. cap. 14. Quod pater seipsum dicens genuit filiũ sibi æqualem per omnia. Vbi accipit dicere pro principiatiue declarare, licet non addat ibi illud principiatiuũ, quo pater dicit, & sic principale significatum eius est essentiale: connotat tamen notionale, vt supra dictũ est de dono.

A.l tertio modo

Nõ est in originali.

In qua igitur habitudine construitur? Dico, quod si dicere sic sumptum esset idem, quod causare, denotaretur habere rationẽ principij actiui subauctoritatiui, sed quia non sunt idem, ideo dico, quod denotatur habere rationẽ formalem principij subauctoritatiui: & in habitudine ta-

lis

lis principij constituitur. Sed tunc ibi est vnum dubium. F Vtrum declarare formaliter omne declarabile sit propriũ verbi.

Hẽ. quoli. 2 q. 2. Dicunt aliqui, quod sic, quia ex vi processionis suę hoc sibi competit. Sed de hoc dictum est supra di. 27. q. 3. & generaliter cum istud verbum, declarare dicat relationẽ rationis, & nulla talis est propria alicui personæ, nec includitur in proprio alicuius personæ sicut probatum est dist. 18. de dono, hoc manifestare non est proprium verbo, nec includitur in eius proprio, sed tantum est ei appropriatum pro eo, quod verbum ex vi productionis suæ habet notitiam actualem sibi communicatam. Pater autẽ licet habeat eadem notitiam, tamen ex ea vi, qua producit est memoria, & non producit inquantum actualis notitia. Notitię enim actuali vnde actualis conuenit declarare, & ideo declarare magis conuenit cum proprio filij, G quam cum proprio aliarum personarum, & ita magis sibi appropriatur. Verè tamen est in omni alia persona, quia quęlibet habet actualem declarationem inquantum est actualis notitia, & æque declaratiua realiter sicut est illa notitia actualis, quæ est verbum. Declarat igitur formaliter pater omnia seipso, sicut filius formaliter declarat omnia seipso, & Spiritus sanctus formaliter omnia seipso declarat. Declarant etiam pater, & filius Spiritu sancto principiatiue, licet isti modi accipiendi declarare formaliter, & principiatiue non sint ita vsitati, sicut illi, quibus verbũ dicitur declarare formaliter, & pater principiatiue verbo. Et ratio maioris vsitationis istorum verborum est propter appropriationem notitiæ actualis ad verbum.

Vide Bon. hoc, & Vr. AD SECVNDAM igitur quæstionem concedo H negatiuam partem quæstionis propter rationem Aug. 7. de Tri. cap. 4. Cuius declaratio est ista. Actus essentialis non potest esse alicuius suppositi mediante aliquo principio, vt quo, nisi illud sit tali personæ principium essendi formale: vt pater sapit sapientia ingenita. Vel sit principiũ sibi essendi principiatiuum, quomodo Magister concedit quod filius sapit sapientia ingenita, a qua habet, quod sapiat, vel sit principium subauctoritatiuum respectu talis Totũ extra secũdũ aliquos. actus, quomodo conceditur, quod pater creat verbo, sed filius siue sapientia genita non est patri principium essendi formale, nec principiatiuum, nec principium actuum subauctoritatiuum respectu actus essentialis, quia verbum non producit illum actum in se, sed communicatur sibi a patre, & principium actuum subauctoritatiuũ habet rationem producentis actus, respectu cuius dicitur I principium tale. Quomodo conceditur, quod pater creat verbo. Sapere autem est actus essentialis. Ergo pater non sapit sapientia genita. Concedit autem Magister, & bene, quod pater est sapiẽs sapientia ingenita sicut formali principio. Filius autem sapit sapientia ingenita sicut principio principiatiuo.

Ad argu. huius quæst. 2. AD ARGVMENTVM in oppositum dico, quod Ansel. accipit ibi dicere mere essentialiter, scilicet pro actualiter intelligere, sicut expresse vult, cap. eodem. Vbi vult, quod sunt vnus dicens, sicut sunt vnus intelligens, & licet quilibet dicat etiam quælibet, tamen sunt vnus in ratione dicentis, & dicti, sicut sunt vnus intelligens, & vnum intellectum, & iste modus est valde extensius huius nominis, quod est dicere, quia nec significat illam K relationem originis, nec connotat eam, sicut nec intelligere, vel sapere, & hoc modo non dicit August. Quod pater dicit verbo.

Sed quomodo conceditur, quod Spiritus sanctus dicit verbo.

Respondeo sicut intelligit verbo, sed non pro exprimere nec pro declarare, nisi accipiatur formaliter, quia Spiritus sanctus formaliter declarat omne declarabile, non autẽ pro declarare principiatiue, nisi forte respectu creaturæ, quia loquendo de manifestatione creaturæ illam efficit tota Trinitas, & quia absolute sup. manifestationẽ formalem verbi non comparando ad creaturam Spiritus sanctus non habet aliquam rationem principij, quia non dicit verbo illud quo formaliter verbum est manifestatiuum, ideo non videtur aliquo modo concedendum. Nec Ansel. dicit quod Spiritus sanctus dicat verbo licet videat

omnia in verbo, ita etiam quilibet beatus videt omnia in verbo, & quęlibet persona videt in qualibet secundum Aug. 15. de Tri. c. 14. Sed dicere verbo videtur importare aliquam auctoritatẽ dicentis verbo respectu verbi inquantum est declaratiuum formaliter.

AD ALIAM QVAESTIONEM de Spiritu sancto procedendum est eodem modo, quo in præcedẽti q. processum est, & primo de voluntate nostra, vbi dico quod amor in nobis, vt productus, habet ad voluntatem, vt producentem relationem secundi modi, & illa forte est mutua, habet etiam aliam relationem ad obiectum pertinentem ad tertium modum relatiuorum, & illa nõ est mutua, quia sicut scientia refertur ad scibile, & non ẽ cõuerso, & sicut amor habet formaliter habitudinẽ aliquã ad obiectum, ita illud, quod producit amorem, posset denominari ab illa habitudine si esset verbum impositum G hoc significans actiue. Ad quæst. 1. superiorem.

Ita dico in diuinis, quod Spiritus sanctus ex vi productionis suæ non quidem proprie, sed appropriate est amor omnis amati necessario, et ideo habet aliquam relationem rationis formaliter ad sic amatum, producens autem ipsum potest denominari ab eadem habitudine quasi principiatiue, & ista habitudo, vt principiatiue denominans importatur per hoc verbum, diligere, quando dicuntur pater, & filius diligere se Spiritu sancto hoc quippe est patrem, & filium producere amorem, qui est patris, & filij, sicut patri enim dicere se verbo est producere verbum, quod est declarans ipsum patrem.

AD PRIMVM dico, quod nec mere essentialiter, nec mere notionaliter tenetur, sed connotat notionem, H scilicet productionem, Spiritus sancti, & significat illam habitudinem consequentem Spiritum sanctum ad amatum, non quidem formaliter, sed principiatiue: & ratione istius habitudinis consequentis essentiale est quantum ad terminum illius habitudinis, quia terminus ille non tantũ est Spiritus sanctus, sed etiã omne necessario amabile, & quo ad illud fit connexio, non autem quo ad notionale connotatum.

Per hoc patet ad secundum, & istud posset manifestari in exemplo de dicere, quia eo modo quo conceditur patrẽ dicere verbo, dicere non est mere essentiale, neque mere notionale, sed connotat notionale scilicet genitionem, & importat ingenito habitudinem declaratiui, quæ est ad omne declarabile. Simile huius, licet non ita perfecte, potest haberi in hoc quod est mitti, quod connotat in diuinis Vt supra dictũ est di. 14. & 15. I processionem ęternam passiuam, licet significet principaliter effectum temporalem, & quantum ad illud quod significat tota Trinitas operatur effectum illum, sed quantum ad notionem illam non respicit totam Trinitatem in ratione principij, filius enim potest mitti a Spiritu sancto licet non sit a Spiritu sancto.

Ad tertium, licet posset fieri vis in ista propositione, quod ly se, posset construi transitiue, vel reciproce, de qua duplici constructione habetur ab illo Petro Eliæ super Priscianum de constructione: et patet in illo sophismate, isti pugnãt vt vincant se. Et videtur secundum aliquo magis Est. 15. sophi. &c. vide. concedenda propositio, prout ly se, construitur transitiue quam reciproce, pro eo quod Spiritus sanctus secundum Hẽ. vbi supra. 54. q. 1. eos spiratur a patre, & filio voluntati concordi, inquantũ K scilicet pater impedit amorem filio, & filius rependit secundum Ricardum de Tri. in dicendo consequenter his quæ dicta sunt di. 12. De ista materia, quod pater, & filius spirant formaliter voluntate inquantum vna est, non autem ipsa relatio concordiæ patris ad filium, & ẽ conuerso est formalis ratio spirandi, quia non videtur, quod pater, & filius inquantum habent respectum originis ad Spiritũ sanctum habeãt mutuã relationẽ ad inuicẽ. Tunc enim non haberent tantum mutuã relationem originis paternitatis, & filiationis. Hoc inquam dicendo, quod licet habentes vnam voluntatem concordent in ea formaliter, tamen cõcordia non est per se ratio sed volũtas vna, & quod fæcunditas plena sit ita in vna sicut in duabus, ideo tamen duo spirant quia præintelligitur illa fęcunditas vna esse in duobus antequam habeat terminum.

Potest tamen concedi consequentia, quod eadem est veritas accipiendo ly se, sic vel sic, & tunc concedo consequen

sequens. Quod pater se diligit Spiritu sancto, & cum dicit, diligit se in primo signo originis, concedo, sed tunc diligit se voluntate, vt in ipso est formaliter. Spirando autem Spiritum sanctum, qui necessario est amor eius diligit se Spiritu sancto quasi principiatiue, quomodo etiam diligit filium Spiritu sancto.

Ad vltimum dico, quod non oportet cõcedere patrem, & filium diligere creaturam Spiritu sancto, sicut diligũt se Spiritu sancto, quia istæ modus diligendi, vt sumitur principiatiue, videtur, esse primo illius termini dilectionis cuius ipsa dilectio est formaliter, ex hoc, quod est principiata, sic enim diligere obiectum est principiare amorem, qui vt principiatus est formaliter illius obiecti. Spiritus autem sanctus ex vi principiationis suæ neque primo, nec concomitanter est amor creaturæ, quia creatura tantum contingenter amatur a Deo, licet autem ex vi productionis suę primo sit amor essentiæ, tamen concomitanter posset dici amor filij, quia illæ personę sunt in natura primo amata ex necessitate illius naturæ, & ita posset concedi, quod pater non diligit creaturam Spiritu sancto eo modo, quo filium, quia non producit amorem, qui ex vi productionis suę sit amor creaturæ, immo completa productione necessaria illius amoris, adhuc est contingentia, vt iste amor sit creaturæ, & hoc est in potestate non tm̃ producentis hunc amorem, sed etiam istius amoris producti, quia ita contingenter amat Spiritus sanctus creaturã, sicut pater, & filius.

DISTINCTIO. XXXIII.

Post prædicta interius considerari atque subtiliter inquiri oportet, &c.

Quære in Reportatis has q. ad plenum.

CIRCA istam distinctionem trigesimam tertiam, quæro duo sine argumentis.

Primo, Vtrum proprietas sit idem cum persona.

Et secundo sine argumẽtis. Vtrum proprietas sit idem cum essentia.

DISTINCTIO. XXXIIII.

Prædictis autem adijciendum est, &c.

QVÆSTIO. I.

An persona sit idem cum essentia.

QVÆRO VNVM circa distinctionem trigesimam quartam sine argumentis. An persona sit idem cum essentia.

CIRCA ISTAS tres quęstiones non oportet immorari, quia earũ solutio patet ex dictis alibi supra di. 2. q. illa: Vtrum cum vnitate essentiæ stet pluralitas personarum. Vbi ostẽsum est qualiter proprietas personalis non est idem formaliter cum essentia, & di. etiam, 26. Contra Præpositiuum ostensum est, qualiter proprietas non est idem formaliter cum persona. Illud etiam quod dictum est de non identitate formali proprietatis cum essentia concludit, quod persona non est idem primo formaliter cum essentia. (Quæ est. 1. partis 2.)

E Et quod aliqui distinguuntur inter omnia ista, quod tñ tum differant ratione, improbatum est dist. 2. & dist. 8. In consimili de attributis, & dist. 13. de distinctione emanationum in diuinis, & alias, & tamen cum hoc, quod istud non est idem formaliter illi, stat, quod vere, & simpliciter sit idem sibi, immo hoc est necessarium propter perfectã simplicitatem diuinam, quę sequitur ex perfecta infinitate illius essentię, propter quam simplicitatem, & infinitatem non potest illa essentia esse in aliquo cum aliqua realitate in eodem, nisi illa realitas sit perfecte eadẽ sibi:

A & istud dictum est confirmatum per commune dictum antiquorum, qui concesserunt multas prædicationes esse veras in diuinis per identitatem, non formaliter, quod non videtur intelligibile nisi per hoc quod prædicatum erat vere idem cum subiecto, & ex hoc erat propositio affirmatiua vera per identitatem, & tamen prædicatum non erat idem formaliter cum subiecto, & propter hoc non erat ibi prędicatio formalis. Et quæ sit distinctio identitatis formalis ab identitate simpliciter tactum est di. 8. q. de attributis, & alias frequenter, & ideo nunc transeo. (di. 8 vbi supra.)

DISTINCTIO. XXXV.

B *Cumque supra disseruerimus, ac plura dixerimus de his communiter, quæ secundum substantiam de Deo dicuntur, &c.*

QVÆSTIO. I.

Vtrum in Deo sint relationes æternæ ad omnia scibilia, vt quidditatiue cognita.

CIRCA distinctionem 35. quæro vnum. Vtrum in Deo sint relationes æternæ ad omnia scibilia, vt quidditatiue cognita. Quod sic. Aug. 83. q. q. 46. Ideæ sunt formæ æternę, & incommutabiles in mente diuina, & non absolute, ergo respectiue, & non nisi ad alia a se vt quidditatiue cognita, quæ re distinguuntur secundum distinctionem illorum. (Hic cõiter assignat 2. pars principalis huius primi lib. Arg. 1.)

C Item Auic. 8. Met. cap. 7. Concedit in Deo esse relationem Dei, vt intelligentis ad formas intellectas. (Arg. 2.)

Item Deus nouit distincte alia a se, ergo per aliquas distinctas rationes cognoscẽdi, & ille non possunt esse absolute. Ergo relatiue. (Arg. 3.)

Præterea. Secundum Aug. 5. super Gen. cap. 7. Omnia in Deo sunt vita, & idem videtur dicere super Ioan. Oia in ipso vita erant. Non vita æterna creata, sed creatrix. hoc non est verum loquendo de ipsis obiectis formaliter in se. Igitur de ipsis rationibus formalibus quibus cognoscuntur. (Arg. 4. Cap. 5.)

D Contra. Igitur ille relationes essent reales: quod est contra dictũ in dist. 30. Probatio cõsequentiæ, quia Deus prius intelligit alia a se, quam intelligat se intelligere illa: quia actus reflexus præsupponit actum rectum. Ergo ille relationes, quę essent in Deo ad alia, essent in Deo ex natura rei: & non per actum intellectus considerantis illam intellectionem, sed quod est ibi ex natura rei, & non in obiecto, vt cognitum est, est reale. (Ratio ad opp. q. 2.)

Præterea. Qua ratione essent relationes æternę in Deo ad omnia cognita, pari ratione & ad omnia volita, & volita, & tunc illæ relationes essent reales, quia prius vult alia esse, quam intelligat se velle illa, & ita relatio voluntatis eius ad alia erit realis, quia non est in aliquo, vt cognitum est.

SVPPOSITO, q Deus sit intelligens ex dist. 2. q. 5. & quod essentia sua sit primum obiectum in ratione Deus, ex quæstione de subiecto primo Theologię, & quod intellectus suus sit omnium intelligibilium, non quidem potentia sed actu, & simul ex di. 2. & hoc distincte, quia imperfectionis est in intelligente confuse intelligere. (q. 5. q. 3. q. 1. & 3.)

Circa istam quęstionem notandum est, quod ad intellectionem alicuius tria videntur concurrere, videlicet obiectum cognoscibile, intellectus ipse, & ratio cognoscendi. In intellectu autem, vt potentia est, non oportet ponere distinctionem ad hoc, vt distincte intelligat, quia etiam intellectus noster, vt videtur ostio indistinctus secundum rationem potentiæ, potest plura intelligere. Igitur si est distinctio, quærat in obiecto, vel ratione cognoscendi obiectum, vel in ipsa intellectione.

PONVNTVR IGITVR relationes esse ęternas in Deo ad alia a se cognita simplici intelligentia, & quod

quod istę relationes sint in essentia, vt est ratio cognoscendi, propter hoc quod nihil est ratio cognoscendi plura: nisi vt illa ratio appropriatur aliquo modo illis pluribus obiectis cognitis.

Quod etiam cōfirmatur per hoc, quod cognitio fit per simile, ergo oportet rationem cognoscendi habere aliquā rationem propriam similitudinis ad ipsum obiectum cognitum. Propter igitur istam determinationem, & istam assimilationem rationis cognoscendi ad obiectum ponūtur relationes ęternæ tanquam rationes determinantes essentiam, vt ratio intelligendi, & quibus ipsa essentia sit distinctè similis obiectis cognitis.

ALITER PONITVR quod istę relationes sūt in essentia diuina, vt est obiectum cognitum. Intelligitur enim ipsa omnino prima intellectione, vt penitus indistincta: sed ad hoc, vt postea creatura intelligatur, intellectus comparat ipsam primo cognitam ad creaturam sub ratione imitabilis, & tunc intelligendo essentiam, vt imitabilem, intelligit creaturam per illud obiectum primum, sic sub tali relatione rationis consideratum.

Et differt hæc opi. a prima sicut isti modi dicendi, videntur diuersi, quorum vnus poneret speciem eandem esse rationem cognoscendi principium, & conclusionem, nō tamen nisi, vt sub distinctis relationibus rationis correspondentibus istis cognitis sub proprijs rationibus, alius diceret ipsum principium sic cognitum esse rationem cognoscendi conclusionem, & hoc non vt principium absolute intellectum, sed in comparatione siue in relatione ad conclusionem.

Tertia opi. Ponit ideas siue relationes tales in actu intelligendi, & habent talem rationem, quia intelligere nostrum, secundum Philos. 5. Meta. Habet respectum ad intelligibile, sicut mensuratum ad mēsuram, igitur si esset infinitum sicut diuinum, haberet respectum ad infinita intelligibilia, quia autem finitum est habet respectum ad intelligibile vnum, igitur cum intelligere diuinum sit infinitum, in ipso erunt infinitæ relationes ad infinita intelligibilia.

CONTRA conclusionem, in qua concordant istæ opiniones, scilicet quod istæ relationes rationis sunt necessario ponendę in Deo distinctè secundum rationem, ad hoc vt intelligantur creaturæ distinctè in Deo in ratione obiectorum.

Arguitur primo sic. Istæ rationes sunt cognoscibiles ab intellectu diuino, quęro qua ratione cognoscendi, si alijs rationibus determinantibus essentiam, vt est ratio, vel determinantibus essentiam, vt est primum obiectum respectum obiectorum secundorum proceditur in infinitum, quia iterum ad istas alias rationes intelligendas præcedēt aliæ, & sic nūquam istę aliæ rationes sunt intelligibiles a Deo, quia oportebit ipsum ante ipsas intellectas intelligere alias infinities, ergo oportet dare, quod istę rationes possunt intelligi a Deo per essentiam, vt vnde acceptas, siue vt per rationem, siue vt istę cognoscantur per ipsam, vt per primum obiectum cognitum absolute. Et qua ratione ista poterunt cognosci per essentiam, vnde essentia eadem, pari ratione, & ipsa obiecta secundaria alia quia ita vidētur istę rationes habere rationes distinctorum obiectorū sicut, & alia.

Sed dices, quod istę rationes cognoscuntur ab intellectu diuino per ipsa obiecta, ad quæ sunt, ita quod essentia sub rationibus illis est ratio cognoscendi obiecta alia, & illa cognita simul cū essentia sub diuersis rationibus sunt ratio cognoscendi istas rationes, sicut extrema relationis videntur esse ratio cognoscendi relationem.

Hoc videtur vilificare intellectum diuinū, quia tunc esset passiuus respectiuum aliorum obiectorum cognitorū per illas rationes, per quæ obiecta actuabitur intellectus ad cognitionem illarum rationum.

Præterea secundo. Cuiuscunque obiecti ratio aliqua cognoscendi determinate potest esse aliquid limitatum ad illud eiusdem potest esse aliquid illimitatum ad illud, & ad aliud, sed si essentia esset limitata respectu alicuius vnius determinati cognoscibilis. Ipsa esset determinate ratio cognoscendi illud absque omni respectu rei & rationis, igitur si ipsa sit illimitata ratio respectu plu-

F rium cognoscibilium, potest esse ex se ratio cognoscendi quodcunque illorum, & omnia illa sine omni relatione rei, & rationis. Probatio maioris, illimitatio non aufert ab aliquo aliquam perfectionem, sed stante perfectione, quæ erat ad aliquid, quasi ponit similem perfectionem ad aliud, & ideo sicut dictum fuit di. 7. & di. 28. Indeterminatum ex illimitatione, scilicet quod est indeterminatum ad plura positiua ex seipso est determinatum ad quodlibet illorum, determinatione repugnante indeterminationi ad contradictoria. Probatio minoris essentia ponitur propria ratio cognoscendi seipsam, & hoc siue, vt obiectum primum, siue vt ratio cognoscendi obiectum, & illud competit essentiæ mere sub ratione absoluta sine omni respectu rei, quia respectus realis non est in eadem persona ad se sine omni etiam respectu rationis. Probatio, quia illa

G intellectio non est collatiua, vel comparatiua, nec negociatiua, igitur per eam nulla relatio rationis causatur in aliquo.

Præterea tertio: Vnius operationis oportet dare vnū & obiectum per se vnum, & hoc maxime in simpliciter prima operatione, qualis est intellectio diuina. Relatio autem rationis, & eius reale nihil vnum per se faciunt, quia non possunt etiam habere per se vnitatem secundi modi per se, quæ minor est, quam essentialis vnitas non enim potest relatio rationis consequi rem ex natura rei, & ideo non potest esse passio eius, ergo essentia siue, vt obiectum, siue, vt ratio intelligendi, & illa relatio rationis non sūt vnum per se obiectum, nec vna ratio intelligēdi, oportet dare alterum, s. præcise in rōne primi obiecti, vel in rōne

H quo præcise. Nō aūt præcise illam relationem rationis; quia ipsa non est primum obiectum cognitum, quo cognito cognoscatur aliquid aliud, ad quod est ille respectus. Nec est etiam ratio, qua intellectus diuinus habeat intellectionē huius obiecti, scilicet lapidis, quia intelligere lapidem est perfectio simpliciter, ita quod intellectus diuinus non esset omnino perfectus, si non intelligeret lapidem. Nulla autem relatio videtur esse ratio inhærentiæ alicuius perfectionis simpliciter ergo oportet dare pręcise essentia quę subest isti relationi tanquam primum obiectum, quo cognito cognoscatur lapis, vel tanquam rationem formalē intelligendi lapidem.

Et ex hoc vltra ostenditur, quod frustra ponitur talis relatio determinans ipsam essentiam. nam ipsa sub respectu rationis est formaliter infinita, quia intellectus quōcun-

J que comparet essentiam, & per hoc causet in ea relationem rationis, non comparat eam nisi, vt est formaliter infinita, & ita vt est sub tali relatione formaliter est infinita, & per consequens ita indeterminata, vt est sub illa ratione sicut secundum se, & ita vt est sub prima ratione potest fundare aliam propter sui infinitatem sicut secundum se potest, igitur per relationem rationis non determinat.

CONTRA OPINIONEM primam specialiter videtur sequi, quod istę relationes erunt reales, quia ratio intelligēdi vt est ratio, pręcedit naturale intellectionem, & per consequens quo ad nihil, quod est eius, vt est ratio intelligendi causatur per intellectionem, nec sequitur intellectionem. Si igitur sub relatione rationis est ratio intelligendi lapidem, illa relatio non producetur in essentia per intellectionem lapidis, quia præcedit naturaliter illam intellectionem, ergo alia producerentur, sed istam non pręcedit nisi illa quæ est essentię, vt essentia. Hæc autem non producitur, quod conceditur ab eis, vbi minus videtur de personis diuinis, & de principijs producendi eas, igitur ista relatio, erit in essentia, vt est ratio, & non per aliquam actionem intellectus. Phi. 5. Metæ c. 20. & in præsēte relationes.

K (see above)

Præterea secundum aliquos istorum ad distinctionem realē in principiatis sufficit distinctio rōnis in principijs, ergo ista distinctio rationis, vt est ratio intelligendi. A. & B. sufficiens est ad distinctionem realem, ipsius. A. & B.

Pręterea. Res extra immediate intelligerētur, quia tota distinctio, quę ponitur inter præcedit intellectionem, nihil igitur intra terminat intellectionem quasi obiectum secundarium.

CONTRA SECVNDAM positionem specialiter arguitur sic. Omnis relatio rationis, quæ est in obiecto ex hoc, quod comparatur per intellectum ad aliud est

est in eo præcise, vt est ens diminutum habens esse in intellectu, vt cognitum in cognoscente, & posset esse in eo si per impossibile illud nõ haberet esse essentiæ neque existentiæ, dum tamen haberet simili modo esse in intellectu comparante, igitur illæ relationes erunt in essentia diuina præcise, vt habet esse diminutum in intellectu comparante essentiam ad creaturam, non vt essentia est aliquid in se, & vltra essent in essentia, si per impossibile illa essentia non esset, dum tamen ab aliquo intellectu intelligente compararetur ad eosdem terminos, & vltra, si per impossibile essent duo dij essent in intellectu huius Dei cõparante istum Deum ad creaturas, & nõ in illo Deo in se.

Præterea. Deus prius naturaliter est imitabilis a creatura, quam comparetur, vt imitabilis, quia enim est imitabilis, ideo vere comparatur, vt imitabilis a creatura, vt videtur, et non ẽ conuerso, igitur ante istam comparationem factam per intellectum essentię, vt imitabilis, est in essentia imitabilitas, sed secundum aliquos illius vię relatio aptitudinalis est eadem cum actuali propter quam identitatem in Deo dicunt non esse aliam relationem nouam, & antiquam. Nec etiam aliam creatiui, & creantis, ergo illę relationes in essentia, vt obiecto comparato non erunt primę ad extra, sed erunt alię priores, & reales, vt videtur, quia ante omnem actum intellectus comparantis.

Vt dictum est su. dist. 30. secundũ Henr.

Præterea. Et si essentia, vt cognita sit ratio deueniendi in notitiam lapidis, tamẽ videtur postea, quod intellectus diuinus possit cognoscere lapidem in se, & non præcise per hoc, quod comparat essentiam suam ad lapidem, quia sic sine tali comparatione alterius ad ipsum possumus nos intelligere lapidem, in ista intellectione lapidis quæro, in quo est relatio ad lapidem? Non in essentia vt in obiecto comparato, quia in isto obiecto, vt sic, non est intelligere, vt obiectum comparatum, ergo oportet quęrere eã in intellectione, vel in ratione intelligendi, & redibit ad aliquam aliarum opinionum.

POTEST DICI ad quæstionem, quod relationes tertij modi differunt per se ab alijs duorum modorũ, quare in tertio mõ non est mutuitas, sicut in alijs duobus modis, & ex hoc sequitur sicut deductũ est in dist. 30. q. 1. qd terminus relationis est absolutum, vt absolutũ sicut igitur obiectũ intellectionis nostrę terminat relationem ipsius inquantum mere absolutum, & sic ipsa est mensurata per ipsum. Ita videtur, quod cum intellectio diuina sit simpliciter mensura omnium aliorum a se intellectorum, sequitur, quod alia præcise referantur ad intellectionem diuinam, & ipsa terminabit relationem istam sub ratione mere absoluti.

Vide diffusius q. 13. quol. 12. Me. cõ. 31.

Hoc confirmatur, quia omnino prima intellectio diuina quæ beatifica est, est essentiæ, vt essentia est sine oĩ respectu rei, vel rationis, hoc propter perfectam identitatẽ realem intellectus ad essentiam absolutam. Non oportet igitur propter intellectionẽ alicuius obiecti præcise quærere relationem, nec in vtroque extremo, nec in altero. Ergo oportet aliquid aliud addere propter, quod sit relatio in vtroque extremorum, vel in altero, illud autem non videtur esse nisi vel mutua coexigentia, si est relatio mutua, vel dependentia in altero extremo, si non est mutua, hoc autem quando Deus intelligit aliquid aliud a se non potest poni mutua coexigentia in vtroque extremo, vt videtur, ergo præcise sufficit ponere relationẽ in altero extremo, vbi est dependentia, illud est obiectum vt cognitum.

Præterea voluntas fruens fine non producit aliud ab ipso in esse volito amando finem in ordine ad aliud, siue comparando ipsum ad aliud amabile, sed magis comparando aliud amabile ad istum finem, ita quod relatio causata per comparationem voluntatis videtur esse in aliquo alio amato ad finem. Nulla autem comparatio per voluntatem videtur esse in fine amato. Ergo a simili in intellectu cognoscente primum obiectum, & ex illis cognitione cognoscente obiectum secundarium. Nulla videtur relatio produci in ipso primo obiecto ad secundum obiectum, sed e conuerso.

A. L. amãdo & volendo finem.

☞ Præterea. Illa intellectio prima est recta, & habet modum realem. Secunda est rationis. Si enim intelligo hominem absolute. Hęc intellectio realis est, & habet modum realem. Si autem eam intelligam postea comparando ad Sortem, hæc est intellectio comparatiua, & est rationis. Si ergo illę habitudines sunt intellectę intellectione non recta, ergo erunt reales.

Præterea. Sicut argutum est non videtur posse poni quo actu intellectus ista relatio produceretur. Primo. Nõ propter perfectionem absolutam illius actus. Si secundo, ergo non est principium illius actus secundi. Etiam in illo secundo actu perfecte cognoscitur creatura, ergo in nullo actu erit talis relatio quasi ratio prior creatura in ratione obiecti.

Concedit potest conclusio trium rationum factarum contra duas opi. communes superius recitatas, & concedi possunt istę rationes hic iam factæ, & secũdum hoc potest concedi, quod sunt ibi relationes in Deo æternæ ad obiecta cognita, sed non priores naturaliter ipsis cognitis in ratione obiectorum.

Hoc potest poni sic. Deus in primo instanti intelligit essentiam sub ratione mere absoluta, in secundo instanti producit lapidem in esse intelligibili, & intelligit lapidẽ, ita quod ibi est relatio in lapide intellecto ad intellectionem diuinam: sed nulla adhuc in intellectione diuina ad lapidem, sed intellectio diuina terminat relationem lapidis intellecti ad ipsam. In tertio instanti forte intellectus diuinus potest comparare suam intellectionem ad quodcunque intelligibile, ad quod nos possumus comparare, & tunc comparando se ad lapidem intellectum potest causare in se relationem rationis. Et in quarto instãti potest quasi reflecti super istam relationẽ cãtã in tertio instãti, & tunc illa relatio rationis cognita erit. Sic igitur non est relatio rationis necessaria ad intelligendum lapidem, tanquam prior lapide, vt obiectum, immo ipsa vt est causata est posterior, quia in tertio instãti. Et adhuc posterior erit ipsa vt cognita, quia in quarto instanti. Et ista via videtur tenere istam propositionem, quę videtur probabilis. Quod relatio nõ naturaliter cognoscitur nisi cognito termino, sed nec intellectus comparat ad aliquid, nisi naturaliter prius cognito termino. Quam propositionem non potest alia via tenere, quia oportet, quod dicat, quod illa relatione, qua comparat istam intellectionem, comparet essentiam ad aliquid nõ prius cognitum naturaliter. Ista positio de relationibus aliorum a Deo vt intellectorum ad ipsum intellectum diuinum, vt absolutum consimiliter confirmatur, & intelligitur sicut illa supra di. 30. creaturarum relatarum ad Deum.

Huic sentẽtiæ dissentit Fran. in cõ si. di. 41. ponens quidditates ęternas in esse quidditatiuo.

CONTRA ISTVD arguitur. Videtur enim, quod destruat intentionem Aug. 83. q. q. 46. Vbi dicit. Si quidem in idęis tanta vis constituitur, vt nisi eis intellectis sapiens esse nemo possit. Secundum autem istã positionem sapientia perfecta Dei ad creaturas erit in secundo instanti, & præcedit naturaliter tam esse idæarum, q̃ cognitionem earum. Ibidem etiam dicit, quod istarum visione fiet anima beatissima. Quod non esset verum de visione prima, quę est in Creatore, nec de visione secunda quæ est in creaturis, quare, &c.

A. I. intellectarum in se ad Deũ.

Præterea arguitur. Illa, quę sunt diuisa in inferioribus, quæ sunt alterius rationis, non reducuntur ad aliquid vnum in superiori, sicut licet potentiæ cognitiuæ in nobis reducantur ad vnam potentiam cognitiuam in angelis, propter vnitatem rationis omnium potentiarum cognitiuarum, tamen intellectus, & voluntas, quæ sunt in nobis alterius rationis, non reducuntur ad vnam potentiã in angelis: erit igitur in Deo intellectus sub tali ratione talis potentiæ distinctus a voluntate sub ratione talis potentiæ, & per consequens intellectus vt in Deo erit passiuus, ergo oportet sibi dare aliquam formam antequam operetur actu, & per consequens ad hoc, vt habeat distinctam operationem oportebit sibi dare distinctam formã, non autem poterit hoc dari aliqua forma distincta, si ideæ ponuntur consequi craturarum intellectionem.

Pręterea. Si propter illimitationem essentię diuinæ ponatur ipsa, vt omnino absoluta esse ratio cognoscendi omnes creaturas, cum ita sit illimitata inquãtum intellecta sicut inquantum ratio, sequitur, quod ipsa sola cognoscetur sub ratione obiecti: aut si ponatur pluralitas ex parte obie-

te obiectorum, non obstante infinitate vnius obiecti, pari ratione videtur posse poni ex parte rationis intelligendi.

AD ISTA scientia Aug. in illa q. potest colligi in ista descriptione. Ideæ, idea est ratio æterna in mente diuina, secundum quam aliquid est formabile extra: vt secundum propriam rationem eius. Probatio primæ particulæ. Deus omnia causat, vel causare potest. Non irrationabiliter, ergo rationabiliter, igitur habet rationem, secundum quam format. Non autem eandem omnium, ergo singula proprijs rationibus format. Non autem rationibus extra se, quia non eget in efficiendo aliquo alio a se, igitur rationibus in mente sua. Nihil autem in mẽte sua est nisi incommutabile, ergo omne formabile potest formare secundum rationem propriam sibi æternam in mente sua. Nihil autem in mente sua tale ponit nisi idea, secundum istam descriptionem, igitur videtur, quod lapis intellectus possit dici idea. Ipse enim habet omnes istas conditiones, quia ipse est ratio factibilis extra propria sibi, sicut arca in mente potest dici ratio respectu arcæ in materia, & est propria ratio secundum quam arca in materia formatur, & ista ratio est æterna in mente diuina, vt cognitum in cognoscente per actum intellectus diuini. Quidquid autem est in Deo secundum quodcunque esse siue rei siue rationis per actum intellectus diuini est æternum sicut declaratum fuit supra dist. 30. Quod nulla relatio potest esse noua in Deo per actum intellectus sui.

Doctrina au. 18. Met. c. 36.

Istud videtur consonare cum dicto Platonis, a quo accepit Aug. Nomen ideæ. Ipse enim posuit ideas quidditates rerum per se quidem existentes secundum Arist. Et male secundum Aug. In mente diuina, & bene. Vnde aliquando loquitur de mundo intelligibili secundum eũ, sicut igitur ponerentur ideæ secundum illam impositionem Arist. Quidditates rerum, ita ponimus secundum Pla. Vt videtis quidditates habentes esse cognitum in intellectu diuino.

Hic Doc. cum Aug. Platonem saluat contra Philos. de quibus vide Fran. in 1 di 45. de ideis. cõtra Ari. p Platone.

Hoc posito non oportet laborare circa relationes aliquas formaliter siue in essentia, vt est obiectum, siue in essentia, vt est ratio, siue in essentia, vt intelligere diuinũ, quæ relationes dicantur ideæ, immo ipsum obiectum cognitum est idea secundum illud.

Et tunc concedi possunt auctoritates Aug. adductę, quód nisi cognitis ideis sapiens nemo esse possit quantũ, scilicet ad omnem plenitudinem sapientiæ: licet enim Deus principaliter sit sapiens sapientia essentiæ suæ, vt obiecti, tamen non omni modo si non saperet creaturam: quę creatura, vt intellecta ab ipso, est idea, & ita non intellectis ideis sapiens omnino esse non potest. Ponitur autẽ esse sapiens perfectissime in primo instanti, sed nõ sapiẽs omnino in primo instanti ita absque secundo. Si autem ideę ponerentur quædam relationes rationis in Deo non videtur formaliter esse sapiens in intellectione earũ, quia etiam ibi essent, vt rationes intelligendi antequam ipsæ intelligerentur.

Similiter alia auctoritas Aug. Harũ visione fit anima beatissima. Si ideę ponuntur esse quidditates, vt cognitæ. Tunc exponenda est de beatitudine, quę potest haberi in creaturis, vt in obiectis, quia certum est, quod nõ est perfectissima beatitudo in creatura absolute secundum ipsum. 5. Confessionum. Beatus est qui te, & illa nouit, nec propter illa beatior, sed est intelligendum beatissima, hoc est totali beatitudine possibili beato, non quidem in eis formaliter, sed in obiecto, cuius cognitio præsupponitur istis, & quasi concomitanter in istis, in quibus aliqua beatitudo est, licet non prima. Et si Aug. Aliquando loquatur aliter de ideis quasi sint rationes cognoscendi aliquid, cũ tamen hic non dicat ipsas esse nisi rationes secundũ quas formantur, quæ formantur. Potest inquam exponi illud dictum eius si alibi dicatur, non quod sit, secundum propter rationem formalem intelligendi, sed secundum quas, vt sunt obiecta non prima, nec mouentia intellectũ, sed obiecta secundaria terminantia intellectum.

Ad secundum qualiter intellectus est passiuus in se, & qualiter est passiuus respectum intellectionis dictum est di. 3. Sed posito, quod sit passiuus in nobis, & quasi passiuus in Deo, & quod debeat hic assignari forma, vel quasi forma, vt qua operetur. Potest dici, quod illud

q. 4. & seq. Vide q. 13. quol. & 15. & vbi ibi notaui.

F est essentia sub ratione qua essentia, quæ sub ratione absoluta est ratio cognoscendi. Non tantum ipsammet, sed omne aliud sub quacunque ratione cognoscibilis, & hoc isto modo intelligendo. Per hoc. n. quod intellectus diuinus est in actu per essentiam suam, vt est ratio intelligendi, habet primum actum sufficientem ad producendũ omne aliud in esse cognito, & producendo illud in esse cognito, producit ipsum, vt habet dependentiam ad ipsũmet, vt ad intelligentiam, & per hoc, quod intellectio ipsius est eius, illud dependet ad istam intellectionem, vt ad absolutum, sicut etiam in alijs dicetur, quod causa sub ratione mere absoluta est actus primus, a quo procedit effectus, & effectus productus habet relationem ad causam, quandoque, vt ad absolutum, quandoque autem mutua est relatio effectus ad causam, & è conuerso, nunquam

G tamen ex parte causæ requiritur relatio prior quam sit effectus positus in esse.

A. I. & per hoc intellectio ei° est quod illud aliud depẽdet, &c. Vide ista dis. 41. & vbi ibi notaui.

Quod nunc breuiter suadetur, quia nihil habens perfectius esse in aliquo genere ad illud, quod habet minus perfectum esse in genere tali dependet, ergo relatio actualis non dependet ad aliquid, quod tantum est ens potentiale, & non actuale, omnis igitur actualis relationis terminus est aliquod ens actu. In quocunque igitur instanti naturæ causa refertur actu ad effectum, tunc est in termino esse actuale. Potest autem illud absolutum terminans esse sine respectum ad ipsum, igitur ita est simul cum isto respectu, quod est prius naturaliter eo, ergo non potest esse aliqua relatio in causa naturaliter antequam absolutum sit, ad quod deberet esse ista relatio. Et ita intelligo, quod in primo instanti est. A. sub ratione absoluti, in secũ

A. I. enim.

H do est. B. sub ratione absoluti, habens esse per. A. in tertio. B. refertur ad. A. sub ratione absoluti si est relatio non mutua, vel. A. &. B. referuntur relationibus mutuis. Ita ergo hic in primo instanti intellectus est in actu per essentiam, vt est mere absoluta tanquam in actu primo sufficienti ad producendum quodlibet in actu intelligibili. In secundo instanti producit lapidem in esse intellecto, ita quod terminus iste, est, & habet respectu ad intellectionem diuinam. Nullus autem est respectus è conuerso in intellectu diuino, quia respectus eius non est mutuus, istud qđ dictum est relationem prius non esse in causa, quam in causato, habet instantias, de quibus alias.

Propter hoc Sorte prius existit quam generatur. Ordo rerũ idealium.

Ad tertium de obiecto illimitato. Respondeo obiectũ inquantum motiuum, & inquantum primo terminatiuũ, & per consequens, vt dupliciter necessario requisitum,

I vel coexactum ad actum est æque illimitatum, & ideo nihil aliud est sic obiectum, tamen aliud est obiectum secũdario terminans. Nec oportet obiectum illimitatum esse præcise terminans quomodocunque actum, sicut præcisę est mouens, & ratio actus, quia aliquid potest sequi terminum primum, & esse terminus secundus, nihil autem potest esse secundario mouens ad actum. Ratio est, quia omne mouens aliqualiter præcedit actum, non autem quomodocunque terminans præcedit nec coexigitur ad actũ sed secundario terminans sequitur actum sicut mensuratum, & causatum, sicut intellectio in nobis sequitur obiectum.

Vide in 2. dist. 1. q. 3. & vli & 8. Me. et theorematibus.

AD ARGVMENTA principalia.

Ad illud de 83. quæstio. patet quomodo loquitur de idæa.

K Ad Auic. concedo, quod in Deo potest esse relatio intelligẽtis, vel prout hoc, quod est intelligens, terminat relationem intellecti, sicut Dominum esse est appellatio relatiua, & significat terminare relationem serui, vel prout intelligens dicit relationem rationis positiue, sed tunc nõ est hoc in primo instanti, nec in secundo, sed in tertio.

Ad aliud patet ex dictis, quod eadem ratio intelligendi illimitata potest esse propria ratio intelligendi quodcunque eorum, ad quæ est illimitata, sicut si esset limitata ad aliquod solum, & maxime respectu istius actus, qui est intelligere, in quo non semper requiritur vniuoca ratio, vel assimilatio cum cognita, alioquin nihil posset cognosci per causam, nec conclusio per principium, sed sufficit ratio eminentior continens perfecte similitudinem virtualem cogniti.

ET QVOD arguitur pro prima opi. quod oporteat illam

illam ratiõẽ indeterminatã determinari, dico quod ipsa A est ex se determinata determinatione opposita indeterminationi, quę est ad contradictoria, licet non sit ex se determinata determinatione limitationis, nec hoc oportet ad hoc, vt per ipsam obiectum determinate intelligatur.

Et si dicatur quantuncunque essentia sit excedens medium non est ratio intelligendi hoc in particulari nisi determinetur ad illud per aliquid aliud.

Respondeo semper ab antecedente ad consequens arguendo cum distinctione est fallacia consequentis ex forma. Tenet autem gratia materiæ, quando consequens illud non potest esse nisi numeretur in pluribus. Et per hoc
Cap. 4. tenet illa forma arguendi Aug. 7. de Tri. Si duo homines, ergo duo animalia, sed hoc est ex imperfectione, & limitatione consequentis ad antecedens. Vnde non sequitur, si pater, ergo Deus. Si filius igitur Deus. Igitur si pater & fi- B lius sunt duo, igitur duo dij. Ita dico, quod ad intellectionem huius oportet dare rationem, qua intelligatur, & propriam, vel formaliter, vel eminenter continẽtẽ quidquid est perfectionis in propria ratione. Et ad intelligendum illud oportet habere propriam, & determinatam rationem sed inferendo, ergo ad intelligendum aliud, & aliud oportet habere aliam, & aliam rationem determinatam. Est fallacia consequentis, quia hoc consequens, scilicet rationem esse intelligẽdi illimitatũ, est ad alia antecedẽtia.

Quod additur ibi etiam pro illa prima opi. quod ratio intelligendi est similitudo intelligibilis.

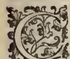
Respondeo, non est similitudo formalis, sed vel illa, vel aliud simile anthonomasice, hoc est continens perfecte similitudinem formalem secundum omne illud perfectionis, quod est in ea inquantum ipsa est ratio intelligen- C di, & sic est in proposito.

DISTINCTIO. XXXVI.

Solet hic quæri, cum omnia dicantur esse in Dei cognitione, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum creatura inquantum est fundamentum relationis æternæ ad Deum, vt cognoscentem, habeat vere esse essentiæ, & ex hoc quod est sub tali respectu.

CIRCA distinctionem trigesimam sex D tam, quæro vnum. Vtrum creatura inquantum est fundamentum relationis ęternę ad Deum, vt cognoscentem, habeant vere esse essentiæ, ex hoc, quod est sub tali respectu. Quod sic. Homo
Arg. 1. non est ex se ens ratum, quia tunc esset Deus, ergo per aliquid aliud est ratum formaliter, non nisi per respectum ad ipsum primum ratum ex se nõ autem per respectum ad aliud (vt ad efficiens) quia cum diffinitio sit entis rati, & efficiens inquantum efficiens producat existens in actu, si homo haberet esse ratum ab efficiẽte (inquantum efficiens) diffinitio non esset eius, nisi vt existens, & ita diffinitio terminaret q̃stionem an est, q̃d est inconueniens, ergo est ens ratum inquantum participat primum, vt exemplar, hoc est inquantum habet relationẽ E ęternã ad Deum, vt scientem, & exemplantẽ, ergo, &c.
Arg. 2. Præterea. Correlatiua sunt simul natura, ergo simul natura Deus est intelligens lapidẽ, & lapis intellectus ab eo, ergo cum ab æterno est lapis intellectus ab intellectu diuino, & hoc inquantum fuit aliud ab essentia diuina, & ista intellectio erit realis, & Metaphysica nõ Logica, ergo illud, quod terminauit istam intellectionem erat vera res.
Ratio opp. Oppositum. Magister in litera, c. 1. Huius di. exponens auctoritatem Aug. 5. super Gen. ad literam, istam scilicet, erant in Dei scientia non existentia in sui natura, dicit sic: illos, scilicet electos habuit ab æterno Deus apud se, non in natura sui. i. ipsorum, qui nondum erant, sed in sua præsentia, quia illos, ita nouit, ac si essent.

HIC QVIDAM DICVNT quod sic, quia ens cõissime acceptum, vel res potest dici a reor reris, & sic est communis figmentis, & alijs multis. Alio modo procedendo vltra. Res dicitur a ratificatione, vt est res rata, & distincta a re ficta. Et ista est duplex, vel tanquam res cui potest competere esse, vel cui competit esse. Prius tamen est res, cui potest competere esse. q. 1. & 2. & quol. 1. q. 3.

Pro hac opi. Arguitur potissime per illud, quod dictum est in secundo argumento principali de scientia Dei ęterna, & obiecto reali æterno.

Additur ad hoc, quod proportio est passio entis. Obiecti autem cogniti in æternitate proportio est aliqua ad cognoscentem, & hæc talis est, quod impossibile esse non est sic proportionatum.

Præterea. Sicut ens ad non ens, ita possibile ad impossibile, ergo permutatim, sicut ens ad possibile, ita non ens ad impossibile, sed omne ens est possibile, ergo oẽ quod est purum non ens est impossibile.

Confirmatur ratio, quia si aliquod purum nõ ens, siue nihil esset possibile, & aliquod purum non ens esset purũ impossibile. Vnum nihil esset magis nihil alio, quod videtur absurdum, ergo possibile nõ est omnino nihil, sed aliquod ens.

Præterea. Aug. de natura boni. cap. 8. Si bonitas est forma aliqua, nonnullum bonum est capacitas formæ, ergo nõnullum bonum est possibilitas ad bonitatem actualẽ,

Item super Io. homil. 18. Easdem literas format cor, & manus, sed aliter, & aliter, ergo prius factæ sunt a corde, a manu. Et Auic. 8. Meta. cap. vltimo, vult idem de duplici fluxu rerum a Deo.

Additur autem ab istis, quod distinctio ista essentiæ ab esse existentiæ sufficit ad compositionẽ, pro eo quod ipsa essentia intellecta, vt habens esse essentiæ, adhuc est in potẽtia ad esse existentię, quod recipit ab efficiente inquantum efficiens est, & tunc est compositio ex potentia, & actu.

CONTRA ISTA arguitur primo, quia creatio est productio de nihilo, sed si lapis prehabuit esse verum reale, igitur quando producitur ab efficiente non producitur de nihilo.

Similiter secundo. Si non producitur nisi secundum respectum tantum nouũ ad efficiens, non videtur esse productio ad esse simpliciter, sed tantum ad esse secundum quid, & minus erit creatio productio simpliciter, quam sit alteratio, vbi est productio saltem alicuius, quantum ad esse absolutum.

Tertio. Secundum eandem viam arguitur, quia eãdem relationem ponit actualem, & aptitudinalẽ ex parte Dei, Vt visum est di. 30.
& propter hoc non posse esse aliqua nouam actualem in Deo pręter aptitudinalem antiquam, ergo similiter ex parte eius, quod refertur ad Deum eadẽ erit relatio actualis, & aptitudinalis, & non erit actualis noua pręter aptitudinalem relationem antiquam, ergo cum relatio aptitudinalis ad esse existentię fuerit semper in ente habente esse essentię, nulla est in ea relatio actualis noua, inquantum existens est. A. l. essentiæ.

Et quarto. Secundum eandem viam, quia in fundamẽto eodem, & termino immutabili non potest esse respectus nouus, sed hoc fundamentum idem est, scilicet esse essentię, & terminus est immutabilis, scilicet Deus, ergo nullus respectus nouus potest esse ad talem terminum, qualis respectus ponitur esse ad esse existentiæ.

Et quinto. Secũdum idem medium de creatione, quia productio rei secundum illud esse essentię verissime est creatio. Ipsa enim est mere de nihilo, vt de termino a quo, & ad verum ens, vt ad terminum ad quem, & productio ista secũdum eos est ęterna, ergo & creatio est ęterna cuius oppositum nititur ostendere. Et dicit se habere demonstrationes.

Sexto secundum eandem viam per oppositũ de annihilatione, sequitur, quod nõ possit aliquid annihilari. Sicut. n. producitur de ente secũdum essentiam, ita videtur redire in ens secundum essentiam, & non in nihil. Vide in. 2. di. 1. q. 3. ad hoc.

Pręterea. Secundo principaliter ille rationes, quæ factę sunt di. 8. contra Aui. Quod nihil aliud a Deo sit formaliter necessarium, possunt fieri contra istam opinionem, quia ita concludunt de esse quidditatiuo, si sit verum esse, sicut de esse existentiæ. Non enim voluntas magis necessario vult aliud a se esse in esse quidditatiuo, quam vo- q. vltima.

lit

lit alliud a se esse in esse existentię, quia eadem est ratio vtrobique, & ita de alijs medijs.

Sibi tacitis,

Pręterea. Tertio. Res secundum esse essentiæ aut est terminus relationes ideæ quam ipsi ponunt in Deo, aut non, sed secũdum aliud esse cognitum. Si secundo modo, ergo frustra ponuntur res in isto esse essentiæ. Non enim videntur propter aliud poni, nisi vt sint termini relationũ idealium, quæ æternaliter sunt in Deo. Si primo modo, ergo aliquid est in Deo per actum intellectus diuini secũdum, quod Deus potest aliter se habere siue mutari, cuius oppositum probatum est di. 30. Probatio vltime consequentiæ, quia per te, omne aliud esse a Deo non est formaliter necessarium ex se. Ponatur igitur, licet per impossibile istud ens quidditatiue aliter se habere, sequitur hoc illa entitas in Deo siue rei siue rationis, quę habet istud esse pro termino, aliter se habebit, & sic ex positione alicuius circa aliud a Deo, mutari poterit aliquid, quod est in Deo per actum intellectus sui, quod est impossibile.

Præterea. Quarto: quando causa est perfecta, & independens naturaliter in causando, & agit naturaliter, videtur posse producere immediatiora sibi perfectiora, quia producit secundum, vltimum potentiæ suę. Intellectus diuinus, vt intellectus pręcise secundum istam viã producit in Deo rationes ideales, & ipsas essentias in ratione essentiæ, & quasi per prius in se rationes ideales, quam rationes illas in isto esse. Sunt enim per hoc, quod exemplate sunt, ergo illę ideę habent verius esse, cum sit naturaliter agens, quam ipsa ideata. Nõ causat autem ideas nisi essentia rationis, & nõ in aliquo esse reali, ergo nec dat aliquod esse reale ipsis ideatis, quæ sunt causata quasi remotiora.

Præterea. Quinto. Istas essẽtias producit in esse, aut vt cognoscens. Aut non. Si sic, ergo sunt cognita antequam sint in isto esse, & ita frustra ponuntur istę entitates propter cognitionem Dei æternam. Si non igitur, producit eas mere naturaliter, sicut ignis calefacit, quod videtur valde absurdum de quocunque producto alio a se in natura, immo etiam filium producit, vt intellectus, licet non vt intelligens formaliter, sicut alias expositum est.

Supra di. 2. parte 2. & alibi sæpe.

Præterea. Sexto. Quod attribuat alium effectum causæ exemplari, & alium causę efficienti non videtur probabile, quia causa exemplaris non est nisi quodam efficiens. Efficiens enim diuiditur in efficiens per intellectum siue propositum, & efficiens per naturam secundum Phil. 2. Physi. Sicut igitur naturaliter producens non est alia causa ab efficiente, ita nec exemplaris, nec exemplariter producens, & ita idem est effectum, & exemplariter productum alicuius intelligentis inquantum est intelligens, & inquantum exemplans.

T. c. 49. & circiter.

Quod etiã addit compositionem esse in creaturis per istam potentialitatem ad actum non videtur rationabile: quia nihil videtur esse ibi, quod cum alio componatur. Si .n. tota albedo præexistat in potẽtia vt terminus potẽtiæ, & postea ipsamet fit in actu, non est propter hoc aliqua compositio rei, & rei, igitur si præexistat res secũdum esse essentię, & ipsa producatur secundum esse existentiæ, quod non est aliud secundum istos ab esse essentiæ, sicut nec generaliter relatio est aliud a fundamento, propter quod non ponunt relationem, & fundamentum facere compositionem, erit res composita propter ista duo.

Vide. 1. 2. dist. 1. q. 4. & 5.

Et istud posset esse septimum secundum primam viam ad improbandum creationẽ propter identitatem relationis cum fundamento, & essentiæ cum esse, quia eadem res non potest esse realiter noua, & non noua, ergo si esse dicat relationem, quæ est eadem cum essentia, nulla creatura erit simpliciter noua.

CONCEDO conclusionem istarum rationum, scilicet partem negatiuam quõnis. Ad quod videtur specialiter esse hoc, quod non tantum esse essentiæ fundat ad Deũ relationem talẽ, sed etiã esse existentiæ, quia secundum Aug. 5. super Gen. 7. Nõ aliter nouit Deus facta, quam fienda præcognouit igitur esse existentiæ sicut esse essentiæ, & tñ propter istam relationem fundatam non cõcedit aliquis esse existentię fuisse verum reale esse ab æterno, ergo pari ratione nõ erit cõcedendum de esse essentiæ. Oia etiam motiua, quæ adducuntur de intellectu diuino võt etiam posse adduci de intellectu nostro, quia si aliquid non sit potest tamen a nobis, intelligi, & hoc siue essentia eius, siue existentia eius, & tamẽ non propter intellectionem nostram ponitur, quod illud habeant verum esse existentiæ, nec etiam est differentia aliqua, quo ad hoc, vt videtur inter intellectum diuinum, nostrũ nisi, quod intellectua diuinus producit illa intelligibilia in esse intelligibili primi noster nõ producit primo, sed si istud esse nõ est ex se tale, quod requirit esse simpliciter producere illud in tali esse non est producere illud in aliquo esse simpliciter, & ideo videtur si istud esse intelligibile comparando ad intellectum nostrum non requirit esse simpliciter. Comparãdo etiam ad diuinum intellectum producentem in isto esse, non erit esse simpliciter, quia si esse album, non est nisi esse simpliciter, quia si esse album, non est nisi esse qualitatiuum, producere in esse albo non est producere in esse substantiæ, vel simpliciter, sed tantum in isto esse qualitatiuo. Similiter intellectus noster agens producit rem in esse intelligibili, licet sit producta prius, & tamen propter illud producere intellectus nostri agentis non ponitur res sic producta habere esse simpliciter.

CONTRA ISTVD obijcitur, quia omne fundamentum relationis quando fundat relationem est secundum illud esse secundum quod fundat, aliter secundum illud esse non fundaret, sed lapis secundum verum esse essentię fundat istam relationem æternam ad Deum, vt scientem, & hoc in æternitate, ergo lapis est in ęternitate secundum illud esse. Probatio minoris. Secundum illud esse fundat relationem ad Deum, vt scientem secundum quod esse eius, vt obiectum cognoscitur a Deo cognoscitur autem a Deo vere sub ratione essentiæ, & non sub ratione essentiæ diminute: quia prima intellectio lapidis a Deo non est reflexiua.

Præterea. Prima productio non est tantum alicuius relationis, quia relatio non est nisi in absoluto, ergo cum cõcessum sit in præcedenti. q. Deum producere res in esse intelligibili secũdum quod res cognita dicitur esse idæa, sequitur quod in illo instanti secundo oportet ponere aliquam entitatem absolutam rei productæ, ita quod in ente absoluto habente talem entitatem fundetur relatio ad producens.

AD PRIMVM dico, quod distractum, respectu distrahentis non est distractum, sed respectu tertij ad, quod comparatur sub rõne distrahẽtis, quia secundum Phil. 2. Perihet. prædicãdo de aliquo. Hoc quod est homo mortuus est oppositum in adiecto, ad quod sequitur contradictio, ergo comparãdo præcise determinabile ad determinationẽ: determinabile non est distractum respectu determinationis, sed nec includit contradictionẽ ad ipsum, sed respectu tertij, de quo dicitur, mortuum est determinatio distrahens, & illud quod determinatur per ipsum, distrahitur, ita quod illud aliud non dicitur nisi secundũ quid de isto. Ita dico, quod diminutum respectu diminuentis non est diminutum, sed respectu tertij, ad quod comparatur ipsum sub determinatione diminuente, sicut cum dico. Iste est albus secundum dentes, non diminuitur album, sed accipitur pro albo simpliciter respectu huius determinationis, alioquin esset nugatio. Vt autem accipitur sub ista determinatione dicitur de tertio, scilicet de Aethiope tanquam diminutum.

Cap. 2.

Ad propositum, hæc determinatio esse in opinione est determinatio diminuens secundum Philosophum vbi prius, & sic esse in opinione, ita & esse in intellectione, siue esse exemplatum, siue esse cognitum, quę omnia æquiualent, licet igitur illud quod comparatur ad aliquid istorũ (vt comparatur ad ipsum) non sit diminutum, tñ vt sub aliquo istorũ comparatur ad tertium est diminutum. Esse enim Homeri simpliciter, & non diminutum est obiectũ opi. sed istud esse simpliciter, vt in opi. est esse secundum quid, & ideo non sequitur. Homerus est in opi. ergo Homerus est. Nec etiam, Homerus est existens in opinione, ergo est existens, sed est fallacia secundum quid ad simpliciter. Ita hic comparando ad intellectionem diuinam lapidem in æternitate, lapis quidem simpliciter comparatur ad intellectionem illam, & hoc non tantum secundum esse essentiæ lapidis, sed secundum esse existentiæ, & quodcunque

cunque

cunque comparabile: tamen illud vt acceptum sub ista comparatione ad scientiam Dei diminuitur. Non quidem distrahitur, quasi non possit stare ens simpliciter cum tali respectu, sed diminuitur, ita quòd talis respectus non ponit necessario suum determinabile esse ens simpliciter.

Tunc ad formam argumenti fundamentum relationis est secundum illud esse, quod fundat relationem. Verum est quando relatio illa fundata non est simpliciter diminuens esse fundamenti. Et ratio realis istius secundum quid & simpliciter videtur esse ista: quia prima distinctio entis videtur esse in ens extra animam: & ens in anima: & illud extra animam potest distingui in actum & potentiam essentiæ & existentiæ: & quodcunque istorum esse extra animam potest habere esse in anima, & illud esse in anima aliud est ab omni esse extra animam. Et ideo de nullo ente, nec de aliquo esse sequitur. Si habet esse diminutum in anima, quòd propter hoc habeat esse simpliciter, quia illud esse est secundum quid absolute, quod tamen accipitur simpliciter inquantum comparatur ad animam, vt fundamentum illius esse in anima.

☞ Contra hoc arguitur. Lapis non est ea se necesse esse in quocunque esse. Igitur in esse cognito est causatos non nisi ab efficiente, cuius nō est terminus, nisi ens simpliciter.

Item, quòd tantum est in aliquo virtualiter: nunquam est formaliter tale nisi secundum causationem actualem, lapis secundum quod cognitus, tantum est in essentia diuina virtualiter. Igitur non fit actu cognitus sine creatione, & tunc vt prius.

Ad ista potest dici aliter quam respondetur hic supra, videlicet, quòd intellectio Dei licet non sit absolute causata: tamen vt est huius lapidis, vt obiecti secundarij: est quasi principiata, & hoc ab essentia quasi ratione formali obiectiua æquiuoca: & ita magis principiata quam vt est primo: quasi est principiata: quasi ratione formali obiecti in voluntate, & intellectionem vt huius esse quasi principiatam æquiuoce est hoc principiatum in esse diminuto. sicut speciem intelligibilē principiari in intellectu est obiectum secundum quid principiari vt actu intelligibile. Vel melius exemplum ad propositum: sicut per speciem subiecti principiari intellectionem passionis est passionem, vt actu intellectam principiari. Ideo hoc exemplū congruit: quia lapis non prius principiatur æquiuoce ab essentia: vt intelligibilis est quam vt intellectus: quia nullum esse habet formale in memoria ante esse in intelligentia, sed tantum virtuale. Nec videtur inconueniens concedere actū diuinum quasi principiari non in se, sed vt huius obiecti: quia hoc oportet ponere de volitione, vt vz. cum volitio sit contingenter huius obiecti, & nihil contingens est omnino incausatum, sicq; ordo erit in ter omnino imprincipiatū vt essentiā, & quasi principiatum vniuocè: vt intellectionem essentiæ, & quasi principiatum æquiuoce: & sed necessario: vt intellectioné lapidis, & quasi principiatum æquiuoce, & contingēter vt volitionem lapidis. Hæc via bene dicit in hoc, q essentia, vt rō mouens, est omnino indistincta vniuoce, vt quasi mouens ad se vt ad primum terminum actus, & quasi æquiuoce mouens ad obiectum secundariū: vt ad sc̄dm terminum actus. Ita q nec in intellectu, vt patet. Nec in rōne motiua. Nec in intelligere, nec in primo termino oportet ponere distinctionē. Sed cū de actū quasi æquiuoce principiari: vt est obiecti secundi, non est aliud nisi ipsum, quasi vltra obiectū primum protendi ad sc̄dm, virtute principij cliciui æquiuoci ad terminum secundū. Sed quid est actū sic, vel sic protendi? Nō relationé esse in actu, nec in obiecto primo ad sc̄dm, per te: igitur est obiectum sc̄dm referri ad actum vel obiectum primum. Hoc aūt non est nisi habenté aliquod esse, & tunc sequi-

A.l. supra. tur illud, qd intra habet: igitur falsa est imaginatio intelligere distingui ad hoc, vt sit multorū, quasi in multa intelligere: immo in ipso non oportet aliam differentiam esse, vt quasi est medium inter rationem & primum terminum, quem consequitur secunda, igitur falsum est, quòd secundo obiecta immediate terminant intelligere: sicut nec mouent. Nā neutro modo necessario requiritur ad actum, sed sic requiruntur in rōne termini ad actū vt huius, hoc non dicit nisi relationem in obiectu sc̄do.

Ad secundum dico, quòd productio ista est in esse alto-

A rius rationis ab omni esse simpliciter: & non est relationis tantum, sed etiam fundamenti absoluti. Non quidem secundum esse essentiæ vel existentiæ, quod est verum esse: sed secundum esse diminutum, quod esse est esse secundum quid etiam entis absoluti: quod tamē ens absolutum secundum istud esse diminutum concomitatur relatio rationis. Exemplum huius. Si Cæsar esset annihilatus: & tamen esset statua Cæsaris, Cæsar esset repræsentatus per statuam. Illud esse repræsentatum est alterius rationis ab omni esse simpliciter siue essentiæ siue existentiæ, nec est esse diminutum Cæsaris, quasi aliquid Cæsaris habeat hoc esse, & aliquid non. Sicut Æthiops est diminute albus, quia aliquid eius est vere album, & aliquid non, sed totius Cæsaris & esse eius à causa sua est verum esse existentiæ, & essentiæ, cuius totius secundum totale esse

B suum est istud esse secundum quid, & in ipso secundum istud esse secundum quid potest esse aliqua relatio ad statuam, & licet posset poni calumnia in exemplo, non tamē ita in proposito de intellectione & obiecto, quin obiectū totum secundum etiam totale esse suum diminutum esse habeat in intellectu.

Et si velis quærere aliquod esse verum huius obiecti, vt sic: nullum est quærere, nisi secundum quid, nisi dicatur, quòd istud esse secundum quid reducitur ad aliquod esse simpliciter, quod esse ipsius intellectionis, sed istud esse simpliciter nō est esse formaliter eius, quod dr̄ esse secundum quid, sed est eius terminatiue, vel principiatiue, ita quod ad istud verum esse illud esse secundū quod reducitur, ita q sine isto vero esse istius non esset illius esse secundum quid. Ea hoc aūt apparet quoddam di

C ctum superius di. 3. de cognitione in regulis æternis, vide licet, q motio intellectus nostri a quidditatibus intelligibilibus reducitur ad ipsum intellectum diuinum, per cuius esse simpliciter ista obiecta habent esse secundū quid .s. esse obiectiuum, secundum quod esse mouent intellectum nostrum ad cognoscendum veritates synceras, & motionem earū ad intellectos ille mouere, sicut ista hñt suum esse secundum quid propter simpliciter esse illius.

Specularis subtilissima, nō cōcessa munditia æternitate.

Quæst. 4.

AD PRIMVM principale dico, q ens ratū, aut appellatur illud, quod hēc esse firmum, & verum esse siue essentiæ, siue existentiæ, quia vnum non est sine altero qualitercunq; distinguātur, aut ens ratum dr̄ illud, quod primo distinguitur a figmētis, cui.s. non repugnat esse verum essentiæ, vel existentiæ. Si primo modo accipiatur ens ratum, dico, q homo non est ex se ens ratum, sed ab

Ad arg. 1.

D efficiente a quo habet esse verum, & essentiæ, & existentiæ. Et cum dicis, igitur nunquam est ens ratum nisi effectum, concedo hoc modo. Et quando effectum est existens, ergo nunquam est ens ratum, nisi sit existens, concedo. Et cum dicis vltra, ergo non est eius diffinitio nisi sit existens, nego istam consequentiam. Quia diffinitio est distincta cognitio diffiniti secundum oēs eius partes essentiales, distincta autem cognitio potest esse alicuius, licet ipsum non sit ens ratum. Non.n. oportet nisi, q ens ratum terminet cognitionē diffinitiuā, & non sequitur ens ratū diffinitur intelligitur, ergo ens ratum est. Si secundo mō intelligatur eos ratum, dico, q homo est ex se ens ratū, quia formaliter ex se non repugnat sibi esse. Sic.n. cuicunq; repugnat aliquid primo ei repugnat formaliter ex rōne eius, ita cui non repugnat formaliter, nō ei repu-

1. Topic. cap. 4.

E gnat per rōnem ipsius, & iō si homini de se repugnaret esse, per nullum respectum aduenientem posset non repugnare sibi esse. Et si tunc ex hoc inferas, hō est ex se ens ratum hoc mō, ergo est Deus. Consequentia non valet, quia Deus non est iā, cui nō repugnat esse, sed est ex se ipsum esse. Quod aūt dr̄ hoc, q homo est ens formaliter ratum aliqua relatione, quæ est ratitudo eius. Hoc improbatum est distin. 3. q. de vestigio, & videtur valde absurdum, quia secundum Aug. 7. de Tri. c. 1. vel 6. si est nihil ad se, nihil est ad aliud, & hoc ipsi concedunt, quod relatio non potest fundari in relatione, sed in absoluto. Quæro igitur de fundamento talis relationis, quæ dicitur ratitudo, dicatur. A. si est ad se, ergo non includit essentialiter in suo intellectu per se respectum, quia nihil essentialiter includens respectum est ad se formaliter: & istud .A. inquantum est ad se, aut est ratum, & habeo pro-

Vt inquit Auerr. 12. Met. c. 6. 19.

propositum. Aut non est ratum, & tūc ille respectus fundabitur in ente non rato, & respectus per eos est idē fundamento: ergo respectus est idem enti non rato: & maxime est consequens inconueniens, si accipiatur non ratum pro illo, cui repugnat esse, quia tunc sequitur quòd ratitudo illa fundabitur in non rato; quod est nihil: & ita ille respectus esset nihil, & tunc eos ratum erit ex duobus nihilis.

Ad arg. 2. Ad secundum argumentum concedo, quòd Deus ab æterno intellexit lapidem, & non idem sibi: & illa intellectio fuit Metaphysica, & realis, non autem Logica. Nec tamen plus sequitur ex hoc de lapide, quòd sit essentia quàm existentia, nec magis comparando ad intellectum diuinum quàm meum. Sequitur quidem, igitur res semper fuit intellecta, sed arguendo, ergo res fuit in aliquo esse reali, dico, quòd est fallacia secundum quid ad simpliciter.

Ad rationes Henrici. PER IDEM ad illud quod adducitur pro opi. de proportione ad intellectum, dico, quòd ista proportio est relatio cogniti ad cognoscentem, & hæc est diminuens ens, in quo fundatur, sicut declaratum est. Relatio autem diminuens ens non oportet, quòd requirat secum entitatem simpliciter illius entis, quod determinat.

Et cum dicis, non est talis proportio impossibilis ad intellectum diuinum, dico, quòd bene potest esse, quòd omnino niger non sit albus. Nec tamen propter hoc albus secundum dentes est simpliciter albus. Ita potest esse, quòd omnimoda improportio sit impossibilis ad intellectum diuinum, & aliqualis proportio sit possibilis ad intellectum eius: non tamen ad esse simpliciter.

Ad illud de permutata proportione dico, quòd ille modus arguendi ortum habet ab Euclide propositione 16. 5. si inquit quatuor quantitates proportionales fuerint permutatim proportionales erunt, quæ probatur per 15. præcedentem, eadem est proportio multiplicium & submultiplicium. Et ista permutatione certa, & nota in quantitatibus vtuntur aliqui in argumentis. Philosophus autem

Cap. 11. vsus est ea in duabus regulis. 2. Priorum. si. A. & B. conuertuntur. & .C. & .D. conuertantur. & .A. & .C. contradicant. B. & .D. contradicunt & è conuerso. Consequentia est necessaria, quia alterum contradictoriorum dicitur de quolibet: & quia conuertibile cum vno contradictoriorum non recipit prædicationem alterius. Nec è conuerso: ideò conuertitur cum reliquo contradictorio, & generaliter vbicunque potest haberi aliqua proportio correspondens illi. 15. Euclidis. Per quam tenet ista permutatio correspondens. 16. tunc permutatio est bona, & quando non, non.

Logicalis doctrina peripathetica ex 2. & 3. Top. Ad propositum igitur dico, quòd generaliter nunquā tenet talis permutatio comparando extrema ad inferius & superius: immo est fallacia consequentis: quia extrema duarum contradictionum adinuicem comparata habent proportionem conuersam in inferendo: & non eandem. Oppositum enim consequentis infert oppositum antecedentis: & non è conuerso, & ideo arguere ita inferendo. Sicut primum ad tertium: ita secundum ad quartum faciunt fallaciam consequentis: sed è conuerso debet et argui sicut primum ad tertium inferendo: ita quartum ad secundū. Ita in proposito. Si omne ens est possibile, ergo impossibile est non ens, sed non è conuerso. Ergo omne non ens est impossibile.

Et quod additur ibi. Quòd tunc vnum nihil magis est nihil quam aliud nihil.

Respondeo, quòd tripliciter inest negatio alicui: quandoque non propter repugnantiam alicuius positiui ad affirmationem illius negationis, sed propter solam negationem causæ non ponentis illum effectum. Sicut si aliqua superficies esset neutra, esset quidem non alba: non propter repugnantiam superficiei ad affirmationem oppositam huic negationi, sed propter negationem causæ non ponentis albedinem inesse superficiei: Quandoque autem inest negatio positiui propter repugnantiam eius ad affirmationem oppositam illi negationi: & hoc dupliciter. Quandoque enim præcise est talis repugnantia propter aliquid vnum de intellectu vtriusque: sicut in speciebus vltimis eiusdem generis proximi negationes

F earum mutuo dicuntur de se propter repugnantiam earum, quæ est propter solum vnum inclusum in intellectu vtriusque, scilicet propter differentiam vltimam complectiuam. Quandoque autem propter plura inclusa in intellectu vtriusque vel alterius. Sicut si accipiantur species specialissima duorum generum generalissimorum, repugnant quidem sibi inuicem affirmationes propter multa inclusa in eis, tot scilicet quot sunt prædicata dicta in quid de vtroque in suo genere. Nihil enim dicitur in quid de albedine, quod non sit medium ostendendi hanc. Homo nō est albedo. Nihil etiam dicitur de homine in quid, quod non est medium ostendendi eandem: & ideo ista: homo non est albedo, vera est propter repugnantiam extremorum simpliciter: siue propter multa inclusa in intellectu repugnantium, quorum quodlibet ex vtra- Vt inquit Phil. 1. Poster. t. 34.

G que parte esset sufficiens ratio talis repugnantiæ: & tamen in omnibus istis inhærentijs negationum (licet ex diuersis causis insint.) Non dicitur aliquid magis, vel minus negatum, sed quodlibet simpliciter non tale. Ita n. est simpliciter sapor nihil albedinis, sicut homo, & similiter superficies nihil habet albedinis posito isto casu, & ratio est quare non magis est hæc negatio, quàm ista, quia quælibet negatio negat totam affirmationem sibi oppositam ex quacunq; ratione sit talis, siue propter vnam rationem, siue propter plures. Ita in proposito homini in æternitate inest non esse aliquid, & chimæræ non esse aliquid, sed homini non repugnat affirmatio, quæ est esse aliquid, sed tantum inest negatio propter negationem actus, vel causæ non ponentis in esse. Chimæræ autem repugnat, quia nulla causa potest in ea causare esse

H aliquid, sed quare homini non repugnat, & chimæræ repugnat? Ratio est, quia hoc est hoc, & illud est illud. Et hoc in quocunq; intellectu concipiente, quia sicut dictū est, quidquid repugnat alicui formaliter, ex se repugnat ei, & quod non repugnat formaliter, ex se non repugnat, nec est hoc fingendum, quòd homini non repugnat, quia est ens in potentia, & chimæræ repugnat, quia non est ens in potentia: immo magis è conuerso, quia homini non repugnat, ideo possibile est potentia logica, & quia chimæræ repugnat, ideo est impossibile impossibilitate opposita, & istam possibilitatem consequitur possibilitas obiectiua, & hoc supposita omnipotentia Dei, quæ respicit omne possibile, dummodo sit aliud a se, tamen illa possibilitas logica absolute ratione sui posset stare, licet per impossibile nulla potentia eam respiceret.

I Prima igitur omnino ratio, & non reducibilis ad aliā, quare homini non repugnat esse est, quia homo formaliter est homo, & hoc siue in re realiter, siue in intellectu conceptibiliter. Et prima ratio quare chimæræ repugnat esse, est chimæra inquantum chimæra. Aliter igitur inest ista negatio nihileitas homini in æternitate, & chimæræ, & tamen non propter hoc est vnum magis nihil altero.

Vel etiam posset dici, quòd ab homine remouetur tantum illud esse, & non aliquid consequens ad esse, quod est possibile esse. A chimæra autem remouetur esse, & suum consequens, ideo propter plura negatur esse a chimæra, quam ab homine. Non tamen magis est ista negatio in vno, quam in alio. Sed prior responsio videtur esse realior.

Ad Augustinus capacitas formæ secundum eum est

K materia, quem habet aliquam entitatem veram, & non tantum qualem habet anima Antichristi antequam creetur. De hoc in lib. 2. dis. 12. Quia materia est subiecta, 2. de Ani. t. 2. & æterna 1. Physico. tex. 82.

Ad ipsum super Ioann. concedo, quòd quando sunt duæ causæ subordinatæ, ambæ causant, effectum, sed aliter, & aliter, quia superior plus causat, & ita si cor sit causa superior, & manus inferior respectu literarum vtrumque causat tam cor, quam manus, nec tamen prius cor, quam manus producit literas in aliquo vero esse, & postea manus addit eis quendam respectum.

Ad vltimum de Auic. loquitur de fluxu formarum a Deo inquantum intellectæ sunt, & de fluxu omnis entis, quod est, hoc est rei in vero esse, & concedo, quod sicut aliud esse est intellectui inquantum intellectum ab esse vero, quod est essentiarum extra animam, ita est fluxus iste, & ille alius, & alius. Vtroq; fluxu fluit res a Deo,

non

A non sic in nobis, quia res præexistunt extra animam, vel in se, vel in causa, ad hoc, vt moueant intellectum nostrũ ad actum intelligendi. non autem dicit Auice. istum fluxum in esse intellecto esse fluxum in esse quidditatiuo, quia esse intellectum est esse distinctum contra totum esse reale, tam quidditatiuum, quam existentię.

A. l. intel-ligit.

DISTINCTIO. XXXVII.

Et quoniam demonstratum est ex parte, quomodo omnia dicantur esse in Deo, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Deum esse præsentem vbique secundum potentiam, inferat ipsum esse vbique secundum essentiam, hoc est, vtrum omnipotentia inferat immensitatem.

IRCA distinctionem trigesimamseptimam quæro vnum. Vtrum Deum esse præsentem vbiq; secundum potentiam, inferat ipsum esse vbique secundum essentiam, hoc est, vtrum omnipotentia inferat immensitatem. Quod sic, omne agens est præsens passo secundum Philosophum 7. Physicorum, & hoc immediate, si immediate posset agere in illud, vel mediate, si agat in illud mediate. Omnipotens autem potest agere in quodlibet immediate, ergo est pręsens cuilibet immediate.

Argum. — Tex. 4. & inde.

C

Rõ oppos. Oppositum arguitur, potest enim causare aliquid extra vniuersum, & tamen ibi non est secundum essentiam, ergo &c.

RESPONDEO. Agens creatum potest agere vbi non est: tamen communiter oportet, quòd sit immediatum cuilibet sibi proximo passo in quod agat, licet quandoque non agat in illud passum actione eiusdem rationis actioni, qua agit in remotum, vt piscis mortificãs manum piscatoris, non mortificat rete. Quandoque autem agens in proximum passum non agit eadem potẽtia actiua, qua agit in remotum, licet agat alia potentia actiua, sicut corpus cæleste generans mineram in visceribus terræ, vel aliquod mixtum animatum, vel inanimatum, hic inferius agit sua forma substantiali, quia non substantia non potest generare substantiam, nec accidens aliquod in medio potest esse ratio generandi substantiam. Est igitur forma corporis celestis potentia actiua in remotum absque hoc, quòd corpus illud agat in proximum secundum eandem potentiam actiuam, secundum quam agit in remotum, licet agat in propinquum secundum aliam potẽtiam actiuam. Sed hoc accidit, vel propter coniunctionem istarum potentiarum duarum actiuarum in eodem, quarum vtraque est actiua, & vna habet proximum pro passo proportionato, & alia potẽtia actiua habet reliquum passum remotum proportionatum. Vel accidit propter imperfectionem ipsius agẽtis, in quo est defectus virtutis actiuæ, propter quem defectum prius agit secundum formam imperfectiorem, quam secundum perfectiorem, sicut generans corruptibile prius alterat, quam generat propter illius agentis imperfectionem, a quo prius origine est imperfectius.

Vide s. Physic. 37. & 2. Cę. 41. hoc exemplum.

D

Doctrina Peripathetica.

E

Vt inquit Aristote. 9. Met. t. 15.

Si igitur primo tollamus talem duarum potentiarum concursum ab agente creato. Et secundo tollamus ab eo istam imperfectionem, quòd non oporteat eum prius producere imperfectius. Nun videtur aliqua ratio, quare non erit pręsens remoto secundum potentiam, secundũ quod est modo præsens sibi in ratione potentiæ actiuæ, & tamen non aget in propinquum. Nec illa potentia, sicut nec modo, nec alia, & hoc maximè si illa potentia, secundum quam agit in remotum, sit simpliciter potentia actiua perfecta. Quanto. n. perfectior forma est in creaturis, tanto vr esse ratio agendi in remotius. Ex his ad propositum videtur, quòd cum omni potentia, quæ est simpliciter perfecta potentia actiua non requirat actionem in vnum passum prius, quam in aliud, nec propter diuersas potentias concurrẽtes in agente, nec propter priorem generationẽ imperfectioris, quòd talis omnipotẽtia sit ratio agendi in quodcunq;, & producendi quodcunq; possibile, licet per impossibile, ipsum cuius est omnipotẽtia non esset vbiq;: & secundum hoc vr tenenda negatiua pars quæstionis. Et confirmatur. Si enim omnipotentia est voluntas, ad cuius velle sequitur rem esse, cum voluntas possit æque velle distans sicut propinquum, videtur, quòd si omnipotens esset per impossibile in aliquo loco determinato, & non vbique, posset velle aliquid esse in alio loco, cui non repugnaret esse, & per consequens suo velle illud haberet esse in illo loco, & per consequens illud fieret ab omnipotente absq; hoc, quòd omnipotens esset præsens ibi secundum essentiam. Confirmatur etiam, quia ante mundi creationem non est imaginãdũ vacuum infinitum, quasi ibi fuerit prius præsens Deus secundum essentiam antequam produceret mundum, immo nõ vt alicubi præsens Deus secundum essentiam fuit potens facere mundum. Sicut igitur ibi pręsentia immensitatis non pręexigebatur præsentię potentiæ suę, vt potentia est, immo potẽtia prius habuit terminum suum, quam esset præsentia secundum essentiam; ita videtur modo, quòd non oporteat pręintelligere Deum in aliqua parte vniuersi, vt ibi aliquid causet, sed magis quasi è conuerso prius sit ibi secundum potentiam, vt ibi aliquid causet: & tunc licet per impossibile non esset ibi prius secundum essentiam, posset tamen ibi causare.

B

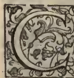
C AD ARGVMENTVM in oppositum dici potest, quòd illud dictum Philosophi verum est de agentibus naturalibus, quæ agunt per qualitates naturales, vel formas naturales actiuas, quę non sunt principia agendi in remotũ, nisi sint aliæ formæ concurrentes quæ sunt principia agẽdi in propinquum, ita autem non est de voluntate, qua omnipotens agit.

DISTINCTIO XXXVIII.

Nunc ergo ad propositum reuertentes, cepto insistamus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum scientia Dei respectu factibilium sit practica.

IRCA distinctionem trigesimam octauam, quæro vnum. Vtrum scientia Dei respectu factibilium sit practica. Quod non, secundo Metaphysicæ. Finis practicæ est opus, nihil autem extra Deum est finis eius. Tex. 5. Argum.

Contra 6. de Trin. ca. vlt. Est ars quædam omnipotentis, atq; sapientis Dei plena omnium rationum viuentium incommutabilium, ars est habitus practicus, ergo &c.

Similiter. 83. quæstionum. q. 46. ideæ sunt rationes, secundum quas formatur omne formabile, & multæ alię auctoritates sunt ad hoc. Sq 4 & 5. Prologi.

QVAMVIS supra in quæstione de Theologia, vtrũ sit practica, vel speculatiua, multum dictum est de cognitione practica, & speculatiua. Breuiter tamen nunc aliqua applicando ad propositum potest dici, quòd de ratione habitus practici sunt duo, scilicet, conformitas ad praxim, quam conformitatem habet ex obiecto circa quod est, & prioritas eius naturalis ad eandem praxim, quia praxis, vt ab ea dicitur operatio practica, est operatio, quę distinguitur a speculatione. Nulla autem operatio alia a speculatione est in potestate speculantis, nisi sit, vel esse possit naturaliter posterior intellectione, vel speculatione, cognitio autem non ponitur practica in aliquo (vt est eius) nisi respectu praxis, quæ est in potestate eius.

Et ex hoc sciendum est vlterius, quòd licet cognitio practica actualissima, & proxima praxi sit aliqua scientia de praxi elicienda, puta iudicium de conclusione syllogismi practici, quę conclusio finis est motus intelligentiæ, sed ab ea incipit operatio, tamen non solum ista cognitio est practica, quæ sic est proximè practica, sed etiam cognitio practicorum principiorum, quæ virtualiter includit istam, & etiam cognitio quidditatiua terminorum, quę includit principia practica, sicut ibi dictum est. Quicumq; igitur intellectus non potest habere aliquam cognitionę dictatiuam de operando, naturaliter priorem, dictantem illam praxim, quam respicit talis cognitio, nec potest habere cognitionem principiorum, ex quibus inferat talem cognitionem dictatiuam operandorum. Nec potest habere cognitionem quidditatiuam terminorum, in quibus includuntur talia principia, talis intellectus non videtur posse habere cognitionem practicam propriissimè sumptam secundum illas duas conditiones prædictas, scilicet, conformitatem ad obiectum, & prioritatem. sed intellectus diuinus comparādo cognitionem eius ad actum voluntatis eius, non præhabet cognitionem dictatiuam aliquam de aliquo faciendo, nec cognitionem alicuius principij, nec quidditatiuam termini includētem principium practicum, ergo non habet aliquam cognitionem conformem, & priorem tali praxi. Probatio minoris. Si ante actum voluntatis diuinæ posset intellectus diuinus aliquā talem cognitionem habere, haberet eam merè naturaliter, & necessario, quia omnis cognitio præcedens ibi actū voluntatis est merè naturalis, & per essentiam, vt ipsa est ratio meræ naturalis intelligendi. De necessitate ergo cognosceret hoc esse faciendum, & tūc voluntas, cui offert, non posset non velle istud, quia tunc posset esse non recta, quia voluntas potens discordare a ratione practica potest esse non recta de necessitate, ergo voluntas diuina vellet hoc operandū, & per consequens omnia, quia qua ratione esset de vno, eadem ratione, & de alio.

Vide in 3. q. prologi.

Declaratio notabilis.

Hic instatur primo, quia per istam rationem intellectus diuinus non haberet aliquam cognitionem, nisi speculatiuam. Aut enim voluntas necessario vellet illum intellectum speculari, & tunc non esset libertas prima ex parte voluntatis, aut posset non velle illum intellectum speculari, & tunc posset esse non recta. Et præterea si primo offeratur intellectui diuino aliqua lex vniuersalis, puta omne glorificatiuum esse gratificandum, & istam acceptat voluntas diuina, & ex hoc statuitur aliqua lex sapientię, & secundo offerat intellectus voluntati Petrum esse beatificandum. Si voluntas istam acceptet, videtur ex hoc intellectum cognoscere Petrum esse gratificandum, & hoc cognitione dictatiua, non accepta in se formaliter a voluntate, licet voluntas verificauerit præmissas, ex quibus intellectus istam habet.

Ad primum istorum, intellectus diuinus ex necessitate naturæ est speculatiuus, & non est ad hoc formaliter libertas, licet non sit sine voluntate complacente. Deus enim necessario est sciens non autem voluntate est sciēs propriè: sicut necessitate non voluntate est Deus, quando igitur arguis: si voluntas non possit non velle intellectum speculari, ergo non est summè libera, non sequitur, quia libertas eius non est ad intrinseca, quę quasi præcedunt actum eius, sed libertas eius est ad omnia factibilia, & ideo est necesse ponere primam determinationem in voluntate respectu factibilium. Non sic autem esset si intellectus practicus prędeterminaret, immo nec propriè libertas posset saluari in voluntate respectu factibilium, sed nec contingentia aliqua, quia intellectus necessario prędeterminaret eam mera necessitate naturali, & voluntas necessario cōformaret se intellectui, quod autem necessario etiam necessitate consequentię est conforme necessario, non potest esse contingens.

Ad secundum dico, quòd intellectus diuinus non sic cognoscit aliqua discurrendo sicut procedit argumentum: sed distinguendo de instanti naturæ in primo apprehendit quodcumq; operabile, ita vniuersalia principia operabilium sicut operabilia particularia. Et in secundo offert omnia illa voluntati quorum omnium aliqua acceptat tam principiorum practicorum, quam particularium operabilium, & tunc in tertio signo intellectus scit ęque immediate illa particularia sicut illa vniuersalia, & ita non acquirit cognitionem illorum particularium ex principijs prædeterminatis per voluntatem. Hoc magis patebit in quæstione de scientia Dei respectu futurorum contingentium.

d. distin. sequenti.

AD AVCTORITATEM August. dico, quòd ars est habitus cum vera ratione factiuus, ex 6. Ethico. & prout complete accipitur diffinitio artis intelligitur ratio recta, hoc est directiua siue rectificans potentiam altam: cuius est operari secundum artem. Diminutè autem ars est habitus cum vera ratione, quando est tantum habitus apprehensiuus rectitudinis agendorum, & non habitus directiuus siue rectificatiuus in agendis. Hoc secundo modo potest concedi ars in Deo: quia posita determinatione voluntatis eius respectu quorumcunque operandorum, intellectus eius cognoscit istum ordinem operandorum, & tunc est ibi recta ratio, hoc est cognoscens rectitudinem, non tamen recta ratio, hoc est directiua ipsius potentiæ operantis, & hoc maxime si ponatur potentia illa operans extra esse voluntas, & non aliqua alia potentia executiua, quia si poneretur aliqua potentia executiua alia a voluntate, videtur ibi posse saluari recta ratio, alio modo se habens respectu illius potentiæ operantis secundum eam, quam possit modo saluari respectu voluntatis.

Cap. 5.

Per idem patet ad illud August. quia ideæ sunt obiecta secundaria cognita, sicut dictum est prius, secundum quæ sunt aliqua extra. Non tamen ipsa includunt aliquam notitiam dictatiuam de operando, vel de non operando, licet ipsa repræsentent operabilia, sed cognitio operabilis non est scientia practica, nisi virtualiter includat principium, vel conclusionem practicam, sic non est de idæis in intellectu diuino.

De quibus in seq. dicetur, d. 35.

DISTINCTIO. XXXIX.

Præterea quæri solet: vtrum scientia Dei possit augeri, vel minui, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones existentiæ.

N secunda parte distinct. tractat Magister de infallibilitate scientiæ diuinæ. Et distinctione trigesima nona tractat de immutabilitate scientiæ diuinæ. Quantum igitur ad istam materiam prout scientia diuina respicit simpliciter existentias rerum, quæro quinque.

Primo, vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium, quantum ad omnes conditiones existentiæ. Quæst. 1.

Secundo, vtrum habeat certam notitiam, & infallibilem omnium, quantum ad omnes conditiones existentiæ. Quæst. 2.

Tertio, an habeat immutabilem notitiā de omnibus, quantum ad omnem conditionem existentiæ. Quæst. 3.

Quarto, an necessario sciat omnem conditionem existentiæ omnium. Quæst. 4.

Et quinto, vtrum cum determinatione, & certitudine scientiæ suæ possint stare aliqua contingentia ex parte rerum in existentia, & hæc simul quæri possunt, quia per eandem simul soluuntur. Quæst. 5.

AD PRIMAM quæstionem arguo, quod non, quia secundum Philosophum primo Perihermenias. In futuris contingentibus non est determinata veritas, ergo nec scibilitas determinata, ergo nec intellectus habet notitiam de eis determinatam. Arg. 1. quæst. 1. Cap. vlt.

Confirmatur ratio per probationem suam ibidem, quia tunc non oporteret consiliari, neq; negociari, ita videtur si est Arg. 2.

si est aliqua determinata notitia de aliquo futuro contingenti, non oportet negociari, nec præconsiliari, quia siue consiliemur, siue non, hoc eueniet.

Arg. 3. Præterea potentia Dei si esset limitata ad vnam partẽ, esset imperfecta, quia si Deus ita posset hoc, ꝙ non posset eius oppositum, esset potentiæ limitatæ, & non omnipotentiæ, ergo eodem modo si ita sciat vnam partem, ꝙ non aliam, esset limitatus scd̃m sciẽtiam, & non omnisciens.

Ratio ad opposit. Contra Hebr. 4. Oĩa nuda, & aperta sunt oculis eius, & Glo. ibidem dicit, id est, ex omni parte plene visa, igitur habet certam, & determinatam notitiam de omnibus, quantum ad omne cognoscibile in eis.

Arg. 1. q. 2. AD SECVNDAM quæstionem arguo, ꝙ non: quia sequitur, Deus nouit me sessurum cras, & non sedebo cras, ergo decipietur, ergo a simili sequitur Deus nouit me sessurũ cras, & possum non sedere cras, ergo Deus potest decipi. Prima illatio est manifesta, quia credens illud quod non est in re, decipitur. Probo ex hoc, ꝙ secunda consequentia teneat, quia sicut ad duas de inesse sequitur conclusio de inesse, ita ex vna de inesse, & altera de possibili sequitur conclusio de possibili.

1. Priorum ca. 18. & 8. Phys. t. 36. & 1. de Ge. t. 8. Præterea. Si Deus scit me sessurum cras, & possibile est me non sedere cras, ponatur inesse, non sedebo cras. sequitur, ꝙ Deus decipitur, sed ex positione possibilis in esse non sequitur impossibile, igitur illa, Deum decipi nõ erit impossibilis. Ad oppositum Hebr. 4. vt supra dictũ est. Item in primo omnino perfectissimo nulla est imperfectio, sed si Deus nullam talem notitiam haberet esset imperfectus, ergo &c.

Arg. 1. quæst. 3. AD TERTIAM quæstionem arguo, quòd non, a contradictorio ad contradictorium non potest esse transitus sine aliqua mutatione, quia si nulla sit omnino mutatio non videtur aliquo modo, ꝙ illud quod fuit prius verum sit modo falsum, igitur si Deus sciens. A. potest nescire. A. hoc videtur per aliquam mutationẽ possibilem, non nisi in ipso. A. vt scitum a Deo, quia nullum esse habet nisi in scientia Dei, & per consequens eius mutatio non posset esse sine mutatione scientiæ Dei, quod est propositũ.

Arg. 2. Præterea. Quidquid non est. A. & potest esse. A. potest incipere esse. A. quia non videtur esse intelligibile, ꝙ affirmatio negationis, quæ non inest, possit inesse, nisi incipiat esse, ergo si Deus non scit. A. & potest scire. A. potest incipere scire. A. ergo potest mutari ad scire. A.

Arg. 3. Præterea tertio. Si Deus non scit. A. & potest scire. A. quęro quę est illa potentia? Aut est passiua, & tunc est ad formam, & sequitur mutatio. Aut est actiua, & patet ꝙ naturalis, quia intellectus, vt intellectus, non est liber, sed naturaliter agens. talis autem potentia non potest agere postquam non egit, nisi mutetur, igitur vt prius sequitur mutatio.

Ratio ad opp. quæst. vlt. Oppositum patet supra ex distinct. 8. quòd nihil est in eo mutabile.

Arg. 1. q. 4. AD QVARTAM quæstionem arguo, quòd sic, quia Deus immutabiliter scit. A. ergo necessario per. A. intelligitur Antichristum fore. Probatio consequentiæ: primo, quia non ponitur in Deo necessitas nisi immutabilitatis, ergo quidquid est in eo immutabiliter, necessario est: secundo, quia omne immutabile vr esse necessarium formaliter. Sicut omne possibile, quod repugnat necessario, videtur esse mutabile. Omne enĩ tale possibile ex se non est, & ab alio potest esse. Ipsum autem esse post non esse siue ordine durationis, siue ordine naturæ, non videtur posse esse sine aliqua mutabilitate.

Arg. 2. August. 11. Ciui. c. 10. Præterea. Quidquid potest esse in Deo, potest esse idẽ Deo, & per consequens Deus: sed quidquid potest esse Deus, de necessitate est Deus: quia Deus est immutabilis. ergo quidquid potest esse in Deo de necessitate est Deus: scire autem. A. potest esse in Deo, ergo de necessitate est Deus, & per consequens simpliciter necessario scit. A.

3. Physico. t. 32. Arg. 3. Præterea. Omnis perfectio simpliciter absoluta de necessitate inest Deo, scire autem. A. est perfectio simpliciter, quia alioquin non esset Deus imperfectus, si nesciret. A. formaliter, quia non esset imperfectus, nisi propter carentiam perfectionis simpliciter. ergo necessario scit. A.

Rõ oppos. Oppositum. Si Deus necessario sciret. A. ergo. A. esset necessario scitum, ergo necessario verum. Consequens

A est falsum: ergo & antecedens.

Arg. 1. q. 5. AD QVINTAM quæstionem arguo, quòd non, quia sequitur. Deus scit. A. ergo necessario erit. Antecedens est necessarium. Probatio consequentiæ, quia actus rationalis non distrahitur propter naturam super quam transit punctum, sicut loqui non distrahitur, si transeat super hoc quod est me nihil loqui: sequitur. n. dico me nihil dicere, ergo aliquid dico, ergo a simili scire non distrahitur propter materiam super quam transit, ergo cum scire Dei sit simpliciter necessarium, non distrahitur ab hac necessitate propter hoc quod transit super contingens.

Arg. 2. Præterea. Omne scitum a Deo fore necessario erit. A. est scitum a Deo fore, ergo &c. Maior est vera, prout est de necessario, quia prædicatum de necessitate inest subiecto. Et minor est de inesse simpliciter, quia pro æternitate

B vera, ergo sequitur conclusio de necessario.

Vt inquit Ari. 1. Priorum, c. 15. Oppositum ens diuiditur in necessarium, & contingens: ergo intellectus intelligens ista secundum rationes suas proprias intelligit hoc, vt est necessarium, & illud, vt contingens, alioquin non intelligeret ista vt sunt talia entia, & per consequens illa scientia non tollit contingentiam ab eo, quod est scitum.

S. Bon. li. 1. di. 35. & dist. 39. q. finali, art. 2. CIRCA ISTAS quæstiones ponitur certitudo diuinæ scientiæ respectu omnium quantum ad oẽs conditiones existentiæ propter idæas, quæ ponuntur in intellectu diuino: & hoc propter perfectionem earum in repræsentando, quia repræsentant illa quorum sunt non solum secundum se totum, sed etiam secundum omnẽ rationem, & habitudinem extremorum, & ita in intellectu diuino sunt ratio sufficiens, non tantum simpliciter

C appræhendendi illa idæata, sed etiam appræhendendi omnem vnionem illorum, & omnem modũ ipsorum idęatorum pertinentem ad existentiam eorum.

CONTRA. Rationes cognoscendi terminos alicuius complexionis non sufficienter causant notitiam illius complexionis, nisi illa nata sit cognosci ex terminis, complexio autem contingens non est nata cognosci ex terminis, quia tunc non tantum esset necessaria, sed etiã prima, & immediata, ergo rationes cognoscendi terminorum quantumcunq; perfecte repræsentent eos non sunt sufficientes causæ cognoscendi illam complexionẽ contingentem.

Præterea. Ideæ mere naturaliter repræsentant illud, quod repræsentant, & sub naturali ratione sub qua aliquid repræsentant, quod probatur ex hoc, quia ideæ sunt

D in intellectu diuino ante omnem actum voluntatis diuinæ, ita quod nullo modo sunt ibi per actum voluntatis diuinæ, sed quidquid naturaliter præcedit actum voluntatis est mere naturale. Accipio igitur duas ideas extremorum, quæ repręsentantur in eis, puta hominis, & albi. Quæro aut istę ex se repræsentant compositionem istorũ extremorum, aut diuisionem, aut vtrunq;. Si tm̃ compositionem, ergo naturaliter cognoscit illam, & ita modo necessario. Et per consequens nullo modo cognoscit diuisionem, eodem modo si tantum representant diuisionem. Si vtrumq;, igitur Deus per istas nihil nouit, quia scire contradictoria esse, vel esse vera nihil est scire.

Præterea. Eodem modo sunt ideę possibilium nõ futurorum, sicut futurorum, quia differentia ista possibiliũ non futurorum a futuris non est, nisi per actum volunta-

E tis diuinę, ergo idea futuri possibilis non magis repręsentat ipsum futurum esse, quàm idea possibilis nõ futuri.

Pręterea. Non magis repræsentabit idea futuri ipsum ponendum esse in hoc nunc, quàm in illo:

D. Tho. in 1. parte sũ. q. 14. ar. 9. & 13. Quære etiã dist. præs. & 1. contra Gentiles, 66. & Hẽr. ALITER ponitur, ꝙ certam notitiã habet Deus de futuris contingentibus per hoc, ꝙ totus fluxus temporis præsens est æternitati, & omnia quæ sunt in tempore, qđ probatur per hoc, quia ęternitas est immensa, & infinita, & per consequens sicut immensum est simul præsens omni loco, ita æternum est simul præsens toti tempori. Et declaratur per exemplum. Et vnum quidem est de baculo fixo in aqua, iuxta quem baculum, & si totus fluuius fluat successiue, & sic sit præsens baculus successiue omnibus partibus fluuij, non tamen baculus est immensus respectu fluuij, quia non est simul pñs toti, ergo eodẽ modo si æternitas esset quoddã stans sicut baculus:

iuxta quam flueret tempus, ita quod nunquam esset simul sibi præsens nisi vnum instans temporis, sicut nec baculo simul præsens est nisi vna pars fluuij : æternitas non esset immensa respectu temporis.

Confirmatur etiam istud, quia nunc æternitatis, vt est cum nunc temporis, non coæquatur sibi, igitur vt est cū isto nunc, excedit ipsum, non autem excederet ipsum, nisi vt est cum isto nunc, esset simul cum alio.

Confirmatur etiam hoc, quia si totum tempus posset simul esse extra nunc æternitatis, esset simul præsens toti isti tempori, sed licet tempori repugnat propter eius successionem simul esse. Nihil tamē propter hoc perfectionis tollitur æternitati, ergo ipsa æternitas modo est æque præsens toti tempori, & cuilibet existenti in tempore.

Confirmatur etiam istud per aliud exemplum de centro in circulo, quia si poneretur tempus fluens esse circūferentiam circuli, & nunc ęternitatis esse centrum, quātumcunq; esset fluxus in tempore, tamen totus fluxus, et quælibet pars eius esset semper præsens cētro. Ita in proposito omnia in quacunq; parte temporis habentia existere siue sint in hoc nunc temporis, siue ipsa sint præterita, siue præsentia, vel futura, omnia præsentia sunt respectu nunc æternitatis, & ita quod est in æternitate videt ea pręsentialiter propter talem coexistentiam, sicut ego possum videre præsentialiter illud, qđ in isto instanti video.

CONTRA illud arguitur primo reducendo contra eos, quod ibi adducunt de immensitate, quia posito ꝙ locus possit crescere continue in infinitum, ita quod sicut tempus est in continuo fluxu ita Deus augeat locum

A. l. infinitum.

inferius, immensitas tamen Dei non esset sibi ratio coexistendi alicui loco in aliquo nunc, nisi existenti. Non enim Deus per immensitatem suā coexistit alicui in loco, nisi quod est in illo loco, licet posset causare locum extra vniuersum: & tunc per immensitatem suam coexisteret illi: si igitur immensitas non est ratio coexistendi loco nisi actuali, & nō potentiali, quia non est pari ratione æternitas, non erit ratio coexistendi alicui nisi existenti. Quia illud, quod non est, nulli potest coexistere, quia coexistere dicit relationem realem, sed relatio non est realis cuius fundamentum non est reale.

Item si effectus habet esse in seipso respectu causæ primæ, simpliciter est in se, quia respectu nullius habet verius esse. Vnde illud quod dicitur tale respectu causæ primæ: simpliciter potest dici tale. Si ergo aliquod futurum sit in actu respectu Dei, ergo simpliciter est in actu, ergo impossibile est postea ipsum poni in actu.

Præterea. Si sessio mea futura non tantum quantum ad entitatem, quam habet in esse cognoscibili, sed etiam quantum ad entitatem, quam habet in esse existentiæ est nunc pręsens æternitati, ergo nunc est producta in illo esse a Deo. Nam nihil aliud a Deo habet esse in fluxu temporis, nisi sit productum a Deo secundum illud esse, sed istam sessionem Deus producet, vel animā antichristi, ꝙ idem est, ergo illud quod iam ab ipso productum est iterum producetur in esse, & ita bis producetur in esse.

Præterea ista positio non vꝫ iuuare ad illud, propter ꝙ ponitur. s. ad habendam certam notitiam futurorum. Et primo quidem, quia ista sessio præter hoc, ꝙ præsens est æternitati secundum, ꝙ est in aliqua parte temporis, ipsa tamen est futura in se, & secundum hoc, ꝙ futura est, & a Deo producenda, quæro vtrum habeat certam notitiā eius aut non? Si sic, igitur hoc non est per hoc, ꝙ iam existens est, sed secūdum, ꝙ futura est, & istam certitudinē oportet ponere per aliquid aliud, & illud sufficit ad oēm cognitionem certam de existentia huius rei si non nouit ipsam certitudinaliter sic futurā, ergo producit ipsam nō pręcognoscens ipsam. Cognoscet aūt certitudinaliter ipsam cum fuerit producta, ergo aliter nouit facta, quam

Vide eum. 10. Gen. c. 12. Vt inquit Aug. 12. Metaph. tex. 51.

fienda, ꝙ est contra Aug. 5. super Gen. 2. quia intellectus diuinus nullā certitudinem accipit ab obiecto aliquo alio ab essentia sua, tunc. n. vilesceret. Vnde nunc etiam de sessione mea, quæ est nunc in actu posita non habet intellectus diuinus certitudinē cātam in ipso ab ipsa sessione. Non. n. mouet sessio intellectum eius, ergo eodē mō oīa tēporalia si sint in existētia sua præsentia æternitati secūdum illas existentias eorū nō faciunt certitudinē in intellectu

F diuino de eis, sed oportet per aliud de eis habere certam notitiam de existentijs, & illud aliud sufficit nobis.

Præterea. Illi ponunt, quòd æuum angeli est omnino simplex coexistens toti tempori, ergo angelus, qui est in æuo, præsens est toti fluxui temporis, & omnibus eius partibus, ergo videtur secundum illam rationem eorum, ꝙ angelus possit naturaliter cognoscere futura cōtingētia.

TERTIA POSITIO dicit, ꝙ licet aliqua respectu scientiæ diuinæ sint necessaria, tamen non sequitur quin respectu causarum proximarum possint esse contingentia. Et confirmatur per Boetium 5. Consolationum, c. vlt. siue prosa 6. vbi dicit sic. Si dicas, quod euenturum Deus videt illud non euenire non possit, quod autem nō potest non euenire, illud necessitate contingere, meq; ad hoc nomen necessitatis astringas.

D. Thom. 1. p. sum. q. 14 art. 13. in solutione primi & argumentorum, & Gotf.

G Respondebo, idem futurum cum ad diuinam notitiam refertur, est necessarium : cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus est, & a vinculis necessitatis absolutum. Pro hoc etiam arguitur, quia imperfectio potest inesse effectui a causa proxima, licet non a causa remota, siue priori, sicut deformitas est in actu a voluntate causata, non autem inquantum est a voluntate diuina, ideo peccatum non reducitur in Deum, vt in causam, sed tantum imputatur voluntati creatæ, licet ergo quantum est ex parte Dei, qui est causa remota, esset necessitas rerum, tñ ex causis proximis earū potest esse contingentia in eis.

CONTRA ISTA argutum est distinctione secunda, vbi probatum est Deum esse intelligentem, & volentem alia existere contingenter per contingentiam rerum, quia nulla contingentia potest esse in causatione H alicuius causæ respectu sui effectus, nisi prima causa contingēter se habeat ad causam proximam sibi, vel ad suum effectum.

Quod nunc probatur breuiter ex hoc, ꝙ causa mouens inquantum mota si necessario mouetur, necessario mouet, quælibet igitur causa secunda, quæ producit inquantum mota a prima, si necessario mouetur a prima, necessario mouet proximam sibi, vel producit suum effectum, tota ergo ordinatio causarum, vsq; ad vltimum effectum necessario produceret, si habitudo primę causæ ad sibi proximam sit necessaria.

Præterea. Causa prior prius naturaliter simpliciter respicit effectum suum quam causa posterior, ergo in illo priori si habet necessariam habitudinem ad ipsum, dabit sibi esse necessarium. In secundo autem instanti naturæ

Vt dictum est dist. 2.

I non potest causa propinqua dare sibi esse contingēs, quia iam præintelligitur habere a prima, causa esse repugnans contingentiæ, nec potest dicere, quòd in eodem instanti istę duę causæ dant esse causato, quia super illud esse non posset fundari necessaria habitudo ad illam causam perfecte dantem esse, & contingens habitudo ad aliquam aliam causam.

Præterea. Quidquid producitur a causis posterioribus, potest immediate produci a prima, & tunc haberet eandē entitatem, quam modo habet. Et tunc esset contingens, sicut, & modo est contingens. Habet ergo contingentiam suam etiam modo a causa prima, & non tantum a causa proxima.

Præterea. Deus multa produxit immediate, & producit. Sicut creauit mundum, & nunc creat animas, & taK men omnia contingenter.

CIRCA solutionem istarum quæstionum sic procedendum est. Primo videndum est quomodo contingentia sit, secundo qualiter cum hoc stet certitudo, & immutabilitas diuinæ scientiæ de eis.

QVANTVM ad primū dico, ꝙ istud disiunctū necessariū, vel possibile est passio entis circūloquens passionē conuertibilē cū ente, sicut sunt multa alia illimitata in entibus. Passiones autem entis conuertibiles, vt cōis immediate dicuntur de ente, quia ens habet conceptū simpliciter simplicem, & ideo nō pōt esse medium inter ipsum, & suā passionē, quia neutrius est diffinitio, q̃ possit esse medium. Si ēt sit aliqua passio entis nō prima difficile est videre p q̃ priorē, vt per mediū possit cōcludi de ente, quia nec facile est videre ordinē passionū entis, nec aī ille ordo cognosceret, viderent propositiones assumptæ ab eis pro

præ-

præmissis esse multum euidentiores conclusionibus. In A passionibus autem disiunctis, licet illud totum disiunctum non possit demonstrari de ente, tamē communiter sumpto illo extremo, quod est minus nobile, de aliquo ente potest concludi aliud extremum, quod est nobilius de aliquo alio ente. Sicut sequitur, si aliquod ens est finitum, ergo aliquod ens est infinitum, & si aliquod ens est contingens, ergo aliquod ens est necessarium, quia in talibus non posset enti particulariter inesse imperfectius extremum, nisi alicui enti inesset perfectius extremum, a quo dependeret.

Sed nec isto modo videtur posse concludi extremum imperfectius talis disiunctionis. Non enim si perfectius est in aliquo ente, necesse est imperfectius esse in alio ente. Et hoc nisi illa extrema disiuncta essent correlatiua, sicut causa, & causatum. Igitur non potest ostēdi de ente per aliquid prius medium, disiunctum hoc, s. necessariū, vel contingens, nec etiam ista pars disiuncti, quod est contingens posset ostendi de aliquo supposito necessario de aliquo. Et ideo videtur ista, aliquod ens est contingēs, esse vera primo, & non demonstrabilis propter quid. Vnde Philosophus arguens contra necessitatem futurorum nō deducit ad aliquid impossibilius hypothesi, sed ad aliquod impossibile nobis manifestius, s. q̄ non oporteret, nec consiliari, nec negociari. Et ideo negantes talia manifesta indigent pœna, vel sensu, quia secundum Auic. 1. Metaph. negantes primum principium sunt verberandi, vel exponendi igni, quousq; concedant, q̄ non est idem comburi, & non comburi vel vapulare, & non vapulare, & ita etiam isti, qui negant aliquod ens contingens exponendi sunt tormentis, quousque concedant, q̄ possibile est eos non torqueri.

Scotista laboret.
1. Perihermenias, ca. vlt.
Vide t. To pone c. 9 Cap. vlt.

Supposito ergo isto tanquam manifesto vero, quòd aliquod ens est contingens, inquirendum est, quomodo possit saluari contingentia in entibus. Et dico, quòd propter primam rationem factam, cōtra tertiam opinionem, quæ magis explicita est dist. 2. in quæstione de esse Dei, q̄ nulla causatio alicuius causę potest saluare contingentiam, nisi prima causa ponatur immediatè contingenter causare, & hoc ponendo in prima causa perfectam causalitatem, sicut Catholici ponunt. Primum autem est causans per intellectum, & voluntatem. Et si ponatur tertia potētia executiua alia ab istis, non iuuat ad propositum: quia si necessario intelligat, & velit, necessario producit, oportet ergo contingentiam istam quærere in voluntate diuina, vel in intellectu diuino, non autem in intellectu, vt habet actum primum ante omnem actum voluntatis, quia quidquid intellectus intelligit hoc modo, intelligit mere naturaliter, & necessitate naturali, & ita nulla contingentia potest esse in sciendo aliquid, quod non scit, vel in intelligendo aliquid, quod non intelligit tali intellectione prima. Primam ergo contingentiam oportet quærere in voluntate diuina, quæ, vt videatur qualiter sit ponenda, primo videndum est in voluntate nostra, & ibi tria. Primo ad quæ sit libertas voluntatis nostræ. Secundo qualiter istam libertatem sequatur possibilitas, siue contingentia. Et tertio de logica distinctione propositionum quomodo exprimitur possibilitas, siue contingentia ad opposita.

E QVANTVM ad primum dico, quòd voluntas inquantum est actus primus, libera est ad oppositos actus: libera etiam est mediantibus illis actibus oppositis ad opposita obiecta, in quæ tendit, & vlterius ad oppositos effectus, quos producit. Prima libertas habet necessario aliquam imperfectionem annexam, quia potentialitatem passiuam voluntatis, & mutabilitatem. Tertia libertas non est prima, quasi per impossibile nihil efficeret extra, adhuc inquantum voluntas posset libere tendere in obiecta. Media autem ratio libertatis ipsa est sine imperfectione, immo necessaria ad perfectionem: quia omnis potentia perfecta potest tendere in omne illud quod est natum esse obiectum talis potentiæ, ergo voluntas perfecta potest tendere in omne illud, quod natum est esse volibile. Libertas igitur prima sine imperfectione inquantum est libertas est ad opposita obiecta, in quę tendit, cui vt sic accidit, vt oppositos effectus producat.

A DE SECVNDO dico, quòd istam libertatem concomitatur vna potentia ad opposita manifesta: licet enim non sit in ea potentia ad simul velle, & non velle, quia hoc nihil est, tamen in ea est potentia ad velle post non velle, siue ad successionem oppositorum actuum, & ista potentia etiam est manifesta in omnibus mutabilibus ad successionem oppositorum in eis, tamen est & alia non ita manifesta absque omni successione. Ponendo enim voluntatem creatam tantum habere esse in vno instanti, & quòd ipsa in illo instanti habeat hanc volitionem non necessario tunc haberet eam. Probatio, si enim in illo instanti haberet eam necessario, cum non sit causa nisi in illo instanti, quando causaret eam, ergo simpliciter voluntas, quando causaret eam, necessario causaret. Non enim modo est contingens causa, quia præexistebat ante istud instans, in quo causat, & tunc vt præexistens potuit causare, vel nō causare, quia sicut hoc ens, quando est, est necessarium, vel contingens, ita causa qn̄ causat, tunc causat necessario, vel contingenter. Ex quo igitur in isto instanti causat hoc velle, & non necessario, ideo contingenter: est ergo potentia huius causæ ad oppositum eius, quod causat sine successione, & ista potentia realis est potentia prioris naturaliter, vt actus primi, ad opposita, quæ sunt posteriora naturaliter, vt actus secundi. Actus enim primus consideratus in illo instanti, in quo est prior naturaliter actu secundo, ita ponit illum in esse tanquam effectum suum cōtingenter, quod vt prior naturaliter posset æque ponere aliud oppositum in esse. Hanc etiam potentiam realem actiuam priorem naturaliter ipso, quod producitur, concomitatur potentia logica, quæ est non repugnātia terminorum: voluntati enim vt est actus primus, etiam quando producit hoc velle, non repugnat oppositum velle, tum quia causa contingens est respectu sui effectus, & ideo non repugnat sibi oppositum in ratione effectus, tum quia vt subiectū est, contingenter se habet ad istum actum, vt informatur, quia subiecto non repugnat oppositum sui accidentis per accidens. Libertatem igitur voluntatis nostræ, inquantum est ad oppositos actus, concomitatur potentia tam ad opposita successiue, quam ad opposita pro eodem instanti. Hoc est, quòd alterutrum possit ponere inesse sine altero, & ista potentia secunda est causa realis actus prius naturaliter, quàm logica, sed quarta potentia non concomitatur istam, scilicet ad opposita simul, quia illa nulla est.

9. Metaph. tex. 17.

D EX ISTO secundo patet tertium, scilicet distinctio huius propositionis: voluntas volens. A. potest non velle. A. hæc enim in sensu compositionis falsa est, vt significetur possibilitas huius compositionis: voluntas volens. A. non vult. A. vera autem est in sensu diuisionis, vt significetur possibilitas ad opposita successiue, quia voluntas volens pro. A. potest non velle pro. B. Sed si etiam accipiamus propositionem de possibili vnientem extrema pro eodem instanti, puta istam. Voluntas non volens aliquid pro. A. potest velle illud pro. A. adhuc ista est distinguenda secundum compositionem, & diuisionem, & in sensu compositionis est falsa, scilicet quod si sit possibilis, quod ipsa sit simul volens pro. A. & non volens pro. A. Sensus vero diuisionis est verus, s. vt significetur, E quod illi voluntati, cui inest velle pro. A. possit inesse nō velle pro. A. sed non sic simul stabit. s. istud non velle, quia tunc illud velle non inesset.

Et ad intelligendum istam secundam distinctionem, quæ est obscurior, dico quod in sensu compositionis est vna categorica, cuius subiectum est istud. Voluntas non volens pro. A. & prædicatum volens pro. A. & tunc tantum attribuitur hoc prædicatum possibiliter huic subiecto, cui repugnat, & per consequens impossibiliter sibi conuenit, quod notatur possibiliter sibi conuenire. In sensu diuisionis sunt duæ propositiones categoricæ enūtiantes de voluntate duo prædicata: in vna propositione de inesse enuntiatur de voluntate hoc prędicatū nō velle. A. quæ categorica intelligitur per compositionem implicitam, in alia autem categorica de possibili enuntiatur possibiliter velle. A. & istæ duæ propōnes verificātur pro. A. quia significant p̄dicata sua attribui subiecto pro eodē

instanti, & hoc quidem verum est. Nam voluntati isti in eodem instanti conuenit non velle. A. cum possibilitate ad oppositum pro. A. sicut significat ista de possibili.

F non est possibilitas aliqua cum successione, vt alterum post alterum insit, sed est potentia ad oppositum huius, quod inest alicui inquantum est prior naturaliter illo actu.

Exemplum huius distinctionis est in ista: omnis homo, qui est albus currit, quæ posito isto casu, quòd omnes homines albi currant, & non nigri, nec medij, vera est in sensu compositionis, & falsa in sensu diuisionis: in sensu compositionis est vna propositio habẽs vnum subiectum determinatum per hoc, qui est albus: in sensu diuisionis sunt duæ propositiones enuntiantes duo prædicata de eodem subiecto. Consimiliter in ista: omnis homo, qui est albus, necessario est animal, quæ in sensu compositionis est falsa, quia prædicatum non necessario conuenit toti huic subiecto. In sensu vero diuisionis vera est, quia de eodem subiecto notantur dici duo prædicata alterum necessario, alterum absolute sine necessitate, & ambo conueniunt, & ambæ illæ categoricæ veræ sunt.

G

SED CONTRA istam distinct. arguit tripliciter, quòd ipsa non sit logica, nec quòd potentia aliqua sit pro aliquo instanti ad oppositum eius, quod inest in illo instanti.

Cap. vlt. Primo per istam propositionem primo Perihermenias, omne, quod est, quando est, necesse est esse. Secundo per illam regulam artis obligatoriæ, posito in falso contingenti de præsenti, in instanti, negandum est ipsum esse, quam regulam probat ille per hoc, ꝙ illud positum sustinẽdum est tanquam verum, ergo sustinendum est pro aliquo instanti, pro quo est possibile: non autem est verum possibile pro illo instanti, pro quo est positum, quia si esset possibile pro illo instanti, ergo posset esse verum, & tunc, vel per motum, vel mutationem, sed neutro modo, quia motus non est in instanti, nec mutatio est in aliquo instanti ad oppositum eius, quod tunc inest, quia simul sunt mutatio, & terminus mutationis.

Præterea. Tertio si pro aliquo instanti sit potentia ad aliquid, cuius oppositum inest, aut ista est potentia cum actu, aut ante actum, non cum actu patet, nec ante actũ: quia tunc esset ad actum pro alio instanti, quam pro quo inest illa potentia.

Ad primum respondeo, ꝙ illa propositio Aristot. potest esse categorica, vel hypothetica sicut, & ista: Animal currere, si homo currit, est necessarium. Hæc quidem secundum, ꝙ conditionalis est, est distinguenda secũdum, ꝙ necessarium potest dicere necessitatem consequentiæ, vel consequentis, primo modo est vera, secundo modo est falsa. Secundum autem, ꝙ est categorica sensus est, hoc totum, currere si homo currit. Prædicatur de animali cum modo necessitatis, & cathegorica est vera, quia prædicatum sic determinatum necessario inest subiecto, licet non prædicatum absolutæ, & ideo tunc arguere a prædicato sic determinato ad prædicatum absolute sumptum est fallacia secundum quid ad simpliciter. Ita dico hic, ꝙ si ista propositio Arist. accipiatur, vt est hypothetica temporalis, tunc necessitas, aut notat necessitatem cõsequentiæ, vel consequentis, vt consequentiæ vera est; vt consequentis falsa.

Si autem accipiatur, vt est categorica, tunc hoc quod est, quando est, non determinat compositionem implicitam in hoc, quod est, sed compositionem principalem significatam per hoc, quod est esse, & tũc prædicatum hoc esse quando est, denotatur dici de subiecto, quod est, cum modo necessitatis, & sic est propositio vera, nec sequitur, ergo necesse est esse, sed est fallacia secundũ quid ad simpliciter. Sicut in alio patet.

A. l. alia parte. Nullus igitur sensus verus huius propositionis denotat, quòd esse aliquid in instanti, in quo est, sit simpliciter necessarium, sed tantum, ꝙ sit necessarium secundum quid; s. quando est, & cum hoc stat ꝙ in illo instanti, in quo est, sit simpliciter contingens, & ꝑ cõsequẽs, ꝙ in illo instanti posset oppositũ illius inesse.

Ad secundum illa regula est falsa. Et probatio eius nõ valet, quia licet positum debeat sustineri sicut verum, potest sustineri pro illo instanti non negando illud in instanti esse, pro quo est falsum, quia nõ sequitur. Est falsum pro illo instanti, ergo est impossibile. Sicut minuit illa probatio, & cum dicit si potest esse verum pro instanti, pro quo est falsum, aut potest verificari pro illo instanti &c. dico, quòd nec sic, nec sic, quia ista possibilitas ad veritatẽ eius

Ad tertium dico, ꝙ est potentia ante actum non ante duratione, sed ante ordine naturæ: quia illud, quod præcedit naturaliter istum actum, vt præcedit actũ naturaliter posset esse cum opposito illius actus, & tunc negandum est, ꝙ omnis potentia est cum actu, vel ante actum, intelligendo ante, pro prioritate durationis, vera autem est intelligendo ante pro prioritate naturæ.

Quòd si obijcitur contra illud, quia si potest velle. A. pro hoc instanti, & non vult. A. pro hoc instanti, ergo põt nõ velle. A. pro hoc instanti, quia ad illam de inesse sequitur illa de possibili, & tũc videtur sequi, ꝙ possit velle. A. & non velle. A. simul pro eodem instanti. Ad istud respondeo, secundum Philosophum 9. Metaph. quòd habens potentiam ad opposita sic faciet, vt faciendi habet potentiã: non autem, vt potentiam habet faciendi, ita ꝙ modus refertur ad terminum potentiæ, non autem ad potentiam ipsam, quia simul habeo potentiam ad opposita, sed non ad opposita simul. Tunc dico, quod non sequitur potest velle hoc in instanti. A. & potest nolle hoc in. A. ergo potest velle, & nolle in. A. quia potest esse potentia ad vtrumque oppositorum disiunctim pro aliquo instanti, & si nõ ad ambo illa simul, quia sicut est possibilitas ad vnum illorum, ita est ad non omne alterius. Et è conuerso. Sicut ad reliquum ita ad non esse istius, non igitur simul ad esse huius, & illius oppositi, quia possibilitas ad simultatem non esset; nisi esset ad ambo concurrentia in eodem instanti, quod non habetur per hoc, quod ad vtrumq; diuisim est potentia pro isto instanti.

H

Exemplum huius apparet in permanentibus, hoc corpus potest esse in hoc loco in. A. instanti, & aliud corpus potest esse in eodem loco in. A. instanti, igitur ista duo corpora esse possunt simul in. A. instanti, non sequitur. Ita enim hoc corpus potest esse ibi, quod potest illud corpus non esse ibi, & e conuerso. Et ideo non sequitur, si potentia est ad vtrumque pro eodem siue in instanti, siue in loco, ergo ad ambo simul: sed fallit, quãdocunq; vtrũlibet illorum duorum excludit alterum, ita etiam nõ sequitur: possum tota die portare istum lapidem, sicut portabile aliquid adæquate virtuti meæ, & possum tota die portare alium lapidem, ergo possum simul portare ambos, non sequitur, quia hic vtrumq; ad quod est potentia diuisim excludit reliquum. Simultas autem nunquam posset inferri ex sola identitate illius vnius instantis, vel loci, sed oportet cum hoc habere coniunctionem istorũ duorum respectu tertij, quæ dicuntur esse simul.

I

IVXTA PRAEDICTA de voluntate nostra, videnda sunt quædam de voluntate diuina. Et primo ad quæ sit libertas eius. Secundo quæ sit contingentia respectu volitorum. Tertium, s. quantum ad distinctionem Logicam: propositionum proportionabiliter idem est ibi, & hic.

QVANTVM ad primum dico, ꝙ voluntas diuina non est indifferens ad diuersos actus volendi, & nolendi, quia hoc in voluntate mea non erat sine imperfectione voluntatis. Voluntatis enim nostra erat libera ad oppositos actus ad hoc, vt esset libera ad obiecta opposita, & hoc propter limitationem vtriusq; actus respectu sui obiecti, ergo posita illimitatione eiusdem volitionis ad diuersa obiecta, non oportet propter libertatem ad opposita obiecta ponere libertatem ad oppositos actus. Ipsa etiã voluntas diuina libera est ad oppositos effectus, sed hæc non est prima libertas, sicut nec in nobis. Remanet ergo libertas illa, quæ est per se perfectionis, & sine imperfectione. s. ad obiecta opposita, ita ꝙ sicut voluntas nostra potest diuersis volitionibus tendere in diuersa volibilia, ita illa voluntas potest vnica volitione simplici illimitata tendere in quæcunque volibilia, ita quod si voluntas illa, vel illa volitio esset tantum vnius volibilis, & non posset esse oppositi, ꝙ tñ est de se volibile. Hoc esset imperfectionis in voluntate, sicut deductum est prius de voluntate nostra. Et licet in nobis posset distingui voluntas, vt est receptiua, & vt est operatiua, & vt productiua. Ipsa enim est productiua actuum, & ipsa est qua habens operatur

K

ratur, formaliter volendo, & ipsa est receptiua volitionis suę: tamen libertas videtur esse eius, inquantum est operatiua, inquantum, scilicet habens eam formaliter potest ea tendere in obiectum. Ita igitur ponitur libertas in voluntate diuina per se, & primo inquantum est potentia operatiua, licet ipsa non sit receptiua, nec productiua volitionis suæ, & tamen potest saluari in eo aliqua libertas inquantum productiua est, licet enim productio in esse existentię non concomitetur necessario operationem eius, quia operatio est in æternitate, & productio esse existentiæ est in tempore, tamen operationem eius necessario concomitatur productio in esse volitio, & tunc non potest potentia illa voluntatis diuinæ primo quidem esse, vt productiua; sed secundum quid, scilicet in esse volito, & ista productio concomitatur, eam vt operatiua.

B QVANTVM ad secundum articulum dico, quod voluntas diuina nihil aliud respicit necessario pro obiecto ab essentia sua, ad quodlibet igitur aliud contingenter se habet, ita quod posset esse oppositi, & hoc considerando ipsam, vt est prior naturaliter tendentia in illud obiectum; nec solum ipsa, vt voluntas prior est naturaliter suo actu, sed etiam inquantum est volens: quia sicut voluntas nostra, vt prior naturaliter suo actu, ita elicit actum illum, quod possit in eodem instanti elicere oppositum. Ita voluntas diuina inquantum ipsa est sub volitione est prior naturaliter tendentia tali; ita tendit in illud obiectum contingenter, quod in eodem instanti possit tendere in oppositum obiectum, & hoc tam de potentia logica, quæ est nō repugnantia terminorum, sicut dictum est de voluntate nostra, quam de potentia reali, quæ prior est naturali actu suo.

VISO DE contingentia rerum quantum ad existentiam, & hoc considerando respectu voluntatis diuinæ, restat videre secundum principale, qualiter cum hoc stat certitudo scientiæ eius. Hoc potest poni dupliciter, vno modo per hoc, quod intellectus diuinus videt determinationē voluntatis diuinæ, videlicet illud fore pro. A. quia voluntas illa illud determinat fore pro eo. Scit enim illam voluntatem esse immutabilem, & non impedibilem.

Vel aliter, quia ista via videtur ponere quendam discursum in intellectu diuino quasi ex intuitione determinationis volūtatis, & immutabilitatis eius concludat hoc fore. Potest poni aliter, quod intellectus diuinus aut offert simplicia, quorum vnio est contingens in re, aut si offert complexionem, offert eam sicut neutram, et voluntas eligens vnam partem, scilicet coniunctionem istorum pro D aliquo nunc in re facit illud determinate esse verum. Hoc erit pro. A. hoc autem existente, determinate vero, essentia est ratio intellectui diuino intelligendi istud verum, et hoc naturaliter quantum est ex parte essentiæ, ita quod sicut naturaliter intelligit omnia principia necessaria, quasi ante actum voluntatis diuinæ, quia eorum veritas non dependet ab illo actu, & essent cognita ab intellectu diuino si per impossibile, non esset volens, ita essentia diuina est ratio cognoscendi ea in illo priori instanti naturę, quia tunc sunt vera, non quidem, quod illa vera moueant intellectum diuinum, nec etiam termini eorum ad apprehendendum talem veritatem: quia tunc intellectus diuinus vilesceret, quia pateretur ab alio ab essentia sua, sed sicut essentia diuina est ratio cognoscendi simplicia, ita & E complexa talia, tunc autem non sunt vera contingentia, quia nihil est tunc, per quod habeant veritatem determinatam. Posita autem determinatione voluntatis diuinæ, iam sunt vera, videlicet pro illo secundo instanti, & hoc idem erat ratio intellectui diuino (quod erat in primo) intelligendi ista, quę sunt iam vera in secundo instanti, & fuissent cognita in primo instanti, si fuissent in primo instanti.

Exemplum, sicut si in oculo meo ex potentia mea visiua esset vnus actus videndi obiectum, qui semper staret, tunc si ab aliquo presentante nunc sit iste color præsens; nunc ille, oculus meus videbit, nunc hoc, nunc illud. Et tamen per eadem visionem, tantum modo erit differentia in prioritate, & posterioritate vidēdi ꝓpter obiectū prius, & posterius p̄sentatū. Et si vnus color fieret naturaliter p̄sens, & alius libere, nō esset differētia formaliter in visione mea, quin ex parte sua oculus videret naturaliter verū

A que, tamen contingenter posset videre vnum, & necessario aliud, inquantum sibi vnum sit præsens contingenter, & aliud necessario, ita vtroque illorum modorum ponitur intellectum diuinum cognoscere existentias rerum: Patet secundum vtrunque, quod est determinatio intellectus diuini ad illud existens, ad quod determinatur voluntas diuina. Et immutabiliter, quia non voluntas determinare, quin intellectus determinate apprehendat illud, quod voluntas determinat. Et immutabiliter, quia tam voluntas, quam intellectus sunt immutabiles, ex distin. 8.

Et hoc quantum ad tres quęstiones primas, & tamen cum istis stat contingentia obiecti cogniti, quia voluntas volens hoc determinate, contingenter vult hoc ex primo articulo.

B QVANTVM ad quartam quæstionem videtur fortasse distinguendū de ista, Deus necessario scit. A. Secundū compositionem, & diuisionem, vt in sensu compositionis notetur necessitas scientiæ, vt transit super istud obiectū in sensu diuisionis notetur necessitas scientię absolutæ, qui tamen trānsit super hoc obiectum. Primo modo est falsa. Secundo modo vera. Tamen talis distinctio non videtur Logica, quia quando actus transit super obiectum, non videtur distinguendum de illo actu absolute, vel vt transeunte supra obiectum, puta si dicam video Sortem, quod distinguatur de visione, prout transit in Sortem, vel de visione absoluta, quæ tamen est Sortis: & sicut non est ibi distinctio in propositione de in esse, ita nec in propositione de modo videtur distinctio, sed tantum non videtur necessaria si actus transit in obiectum necessario, & C ita videtur ista simpliciter neganda, Deus necessario scit. A. pro eo, quod hoc prędicatum sic determinatum nō necessario conuēnit huic subiecto, licet prędicatum non determinatum conueniat.

Contra hoc obijcitur, quia actus rationalis non distrahitur per materiam, super quam transit. Ita enim est simpliciter dicere, quod transit super me nihil dicere, sicut quod transit super me aliquid dicere, & ideo ita sequitur. Dico me nihil dicere, ergo dico, sicut sequitur. Dico me aliquid dicere, ergo dico, ergo in Deo scire non distrahit per materiā, super quā transit, quin sit æqualis necessitas.

Ad istud dicendum, quod licet non distrahatur, quod sit secundum quid, tamē potest non esse necessitas eius, vt significatur transire super materiam, licet sit necessitas eius in se. Et hoc maxime si sit actus potens respicere D diuersa obiecta, sicut si haberem actum loquendi eundē virtuti motiuæ, & ille actus possit transire super diuersa obiecta contingenter, licet necessario haberem actum sicut potentiam, non tamē necessario haberem actum, vt transeuntem super tale obiectum, & ideo nō sequeretur hic, necessario dico, ergo necessario dico istud. Immo posset esse necessitas dictionis in se cum contingētia respectu huius obiecti, & tamen dictio huius obiecti esset simpliciter dictio, ita quod non dictio secundum quid.

AD ARGVMENTA principalia per ordinem.

Ad primum pro prima. q. dico, quod non est similis veritas in illis de futuro, sicut in illis de præsenti, & de præterito. In præsentibus quidem, & preteritis est veritas determinatā, ita quod alterum extremum est positum, & vt intelligitur positum non est in potestate causæ, vt po- E natur, vel non ponatur, quia licet in potestate causæ, vt prior naturaliter est effectus, sit ponere effectum, vel non ponere, non tamen, vt effectus intelligitur iam positus in esse. Talis autem non est determinatio ex parte futuri, quia licet alicui intellectui sit vna pars vera determinate, & etiam vna pars sit vera in se determinate, licet, eā nullus intellectus apprehenderet, non tamen ita, quin in potestate causæ sit pro illo instanti ponere oppositū, & ista indeterminatio sufficit ad consiliandum, & negociandū. Si autem neutra pars esset futura, non oporteret negociari, vel consiliari, ergo quod altera pars sit futura, dum tamen reliqua possit euenire, non prohibet consiliationē & negationem.

Ad secundum dico, quod scientiam esse vnius partis, & ita, quod non possit esse alterius, ponit imperfectionem in ea.

Similiter,

Similiter, & in volũtate ponere eam esse vnius, ita quod non possit esse alterius obiecti, volibilis ponit in ea imperfectionem, tamen scientiam esse vnius, ita quod non sit alterius, & voluntatem similiter nullam imperfectionem ponit, sicut & potentia est vnius oppositi in actu determinate, quod producit, & non alterius. Dissimile tamen est de potentia, & scientia, & voluntate per hoc, quod potentia videtur dici esse vnius oppositi tantum, quia tantum possit in illud, & scientia, & voluntas, non ita quod tantum sciat, vel velit illud. Sed si accipiatur simili modo ex vtraque parte æqualis est determinatio ex vtraque parte, quia quodlibet illorum est actu vnius oppositi, nõ amborũ, quodlibet etiam illorum potest esse vtriusque, sed potentiam esse alicuius, hoc videtur significare potentialem habitudinem eius ad illud. Scientiam, vel voluntatẽ esse eius videtur significare actualẽ habitudinem ad idem nihil tamen mali sequitur si simili modo accipiatur hic, & inde, quia tunc sicut ad scientiam scire, & ad voluntatem velle ita ad potentiam producere. Non autem posse producere, & sicut ad potentiam posse producere, ita ad scientiam posse scire, & ad voluntatem posse velle.

Ad arg. 1. quæst. 2.

AD PRIMVM argumentum. 2. q. Dico, quod licet ad duas de inesse sequatur conclusio de inesse nõ quidem syllogisticè, quia est oratio non syllogistica reducibilis in syllogismos multos, tamen ex vna de inesse, & altera de possibili, nec syllogisticè nec necessario sequitur conclusio de possibili. Ratio est, quia falli est rem opinari aliter esse, quam sit pro tũc, pro quo creditur esse. Illud aũt includitur in illis duabus præmissis de inesse, quarum altera significat istum credere hoc, & reliqua negat hoc esse, & hoc pro eodem instanti, & ideo sequitur conclusio de falli. Non sic autem ex alia parte, quia illa de inesse affirmat vnum oppositum pro illo instanti. Illa de possibili affirmat potentiam ad alterum oppositum pro eodem instanti. Non coniunctim sed diuisim, & ideo nõ sequitur pro aliquo instanti, quod possit esse coniunctio oppositi in re ad illud, quod creditur: & ideo non sequitur possibilitas deceptionis, quæ includit istam coniunctionem. Similis est ratio in mixtione de cõtingenti, & de inesse, qua-

A. l. maior.

re illa non teneat nisi sit etiam minor de inesse simpliciter. Ista etiam ratio patet, quia si ex opposito conclusionis arguatur cum illa de possibili nõ infertur oppositum: nisi alicuius de necessario, & ita oportet maiorem esse realiter eandem cum illa de necessario ad hoc, vt inferat conclusionem. Non enim sequitur, Deus non potest decipi, & A. potest non fore, ergo Deus non scit A. fore: sed sequitur, quod non necessario scit A. fore, quod apparet, quia si intellectus meus semper sequeretur mutationem in re, ita quod te sedente opinarer te sedere, & te surgente opinarer te surgere: non possem decipi, & tamen ex illis tu non sedes pro A. & non possum decipi, non sequitur nisi ergo non necessario scio te sedere pro A. Ita in proposito licet intellectus diuinus non sequatur res sicut effectus causam, tamen concomitantia est ibi, quod sicut res potest non esse, ita intellectus diuinus potest non scire, & ideo nunquam sequitur, quod intellectus diuinus cognoscat rem aliter, quam est. Et ideo nunquam possunt simul stare illa, quæ requiruntur ad deceptionem, sed sicut res scita potest esse, ita Deus potest eam scire, & sicut res scita potest non esse, ita Deus potest eam non scire, & si non erit, non sciet.

A. l. Nõ sequitur igitur necessario scito te sedere p. A.

Ad secundam de illa positione possibilis inesse, dico quod ex tali positione in se nunquam sequitur aliquod impossibile, tamen illa de inesse, in qua ponitur illa de possibili potest repugnare alicui, cui non repugnat illa de possibili posita in esse, quia antecedens potest repugnare alicui, cui non repugnat consequens, & tunc ex antecedẽte, & suo repugnante potest consequi aliquod impossibile, quod non sequitur ex consequente simpliciter, & eodẽ, quia non est sibi incompossibile. Nec mirum est si ex incompossibilibus sequatur impossibile, quia secundum Philo. 2. Priorũ. In syllogismo ex oppositis sequitur conclusio impossibilis. Dico tunc, quod posita illa inesse, possibile est me non sedere. Ex ista sola nihil impossibile sequitur, sed ex ista, & alia, scilicet Deus scit me sessurum, sequitur impossibile, scilicet Deum falli, & illud impossi-

Cap. 15. & 16.

F bile non sequitur ex impossibilitate eius quod ponitur in, nec etiam ex impossibilitate aliqua, quæ est absolute in ea, sed ex ipsa, & quodam alio simul, quod est incompossibile. Nec hoc est inconueniens, quod illud, quod est impossibile, sequatur ex aliqua de inesse, in qua ponitur alia de possibili, & aliqua de inesse, quia cum ista, ego sedeo, stat ista, possibile est me stare. Ista tamen de inesse, in qua ponitur illa de possibili, repugnat illi alteri de inesse, & ex illis duabus de inesse sequitur impossibile. Ista, scilicet stãs est sedens, nec tamen sequitur, ergo illa, quæ ponebatur de possibili inesse fuit falsa, sed vel illa fuit falsa, vel alia, cum qua sua de inesse accipitur, est incompossibilis suę de inesse.

A. l. alia.

AD PRIMVM argumentum tertię quæstionis cõcedo maiorem, quod non est transitus sine mutatione, sed G in minori dico quod hic nullus est transitus, nec esse potest, quia transitus non potest esse sine successione, ita quod oppositum succedat opposito. Talis autem non potest esse in proposito. Sicut enim non possunt simul stare scire, & non scire, ita non potest simul stare, quod aliquando sciat, & aliquando non sciat, sine quo transitum ab opposito in oppositum succedens non est mutatio.

Et si tu quęras saltem si potest non scire. B. quod scit aliquid, ergo aliter se haberet, quæro quid est illud?

Dico quod. B. in esse cognito, non tamen aliter, quam prius se habuit, sed aliter, quam nunc se habet ita, quod istud, aliter, esset non alicuius succedentis oppositi ad oppositum, sed esset alterius oppositorum, quod in eodem instanti posset inesse, in quo suum oppositum inest, & hoc non sufficit ad mutationem.

H Ad secundum dico, quod ista consequentia non valet, non sciens. A. potest scire. A. ergo potest incipere scire. A. & hoc quando est potentia præcise alicuius prioris naturaliter ad oppositum posterioris pro eodẽ instanti, pro quo, & in quo habet hoc posterius contingenter esse, sicut est in proposito. Tenet tamen gratia materiæ in creaturis, vbi est possibilitas ad opposita successiue, sed, licet illa nõ esset, adhuc tamen esset possibilitas ad vtrumque illorum pro vno instanti.

A. l. succedentia.

Ad tertium potest concedi quantum ad istud argumẽtum, quod ista potentia ad opposita sit potentia actiua, puta, quod intellectus diuinus inquantum est actu per essẽtia, & per actualem intellectionem infinitam sit potentia actiua respectu quorumcunque obiectorum, quæ producit in esse intellecto. Et cum dicitur, igitur ipsa non potest I agere circa aliquid, circa quod prius non egit, nisi prius mutetur, dico quod consequentia non valet, quando agẽs requirit obiectum, circa quod agat sicut in agentibus creatis, non oportet, quod agens si de nouo agat, quod mutetur si de nouo appropinquetur sibi passum, in quod agat. Ita in proposito voluntas diuina determinans fore aliquid ostensum ab intellectu facit complexionem, talem esse veram: & iõ intelligibilem, & ex hoc istud est pręsens intellectui in ratione obiecti, & sicut voluntas potest facere istud volitum, & non facere, ita posset esse uerum, & non verum, & ita potest cognosci, & non cognosci ab isto intellectu naturali, non quidem propter aliquam contingentiam quæ quidem sit prius in isto agente naturali, sed propter contingentiam ex parte obiecti, quod contingenter est verum propter actum voluntatis verificantis.

K Et si obijcias, quod adhuc non potest esse sine mutatione saltem in obiecto intellecto, sicut nec illa approximatio passi naturalis ad agens naturale potest esse sine mutatione passi, & forte ipsius agentis approximantis.

Respondeo, quod obiectum istud non mutatur in isto esse, quia non potest esse successiue sub oppositis: contingenter tamen est in isto esse, & hęc contingentia est a parte voluntatis producentis ipsum in tali esse, & ista contingentia voluntatis potest esse sine mutatione voluntatis, sicut declaratum est in primo articulo solutionis.

AD ARGVMENTA quartę quæstionis. Ad primum nego consequentiam.

Ad arg. 1. quæst. 4.

Ad primam probationem dico, quod si non sit in Deo necessitas alia quam immutabilitatis, hoc est, non alius modus necessitatis illorum, quos assignat Philosophus in 5. Meta. nisi quartus, secundum quod est non contingere

Tex. 6.

aliter

alinet se habere, quia alij modi necessitatis requirunt imperfectionem, sicut necessitas coactionis, et ceteri, tamē nō est ibi sola necessitas immutabilitatis sic, ꝙ immutabilitas es sesit necessitas, quia immutabilitas ex se non priuat nisi possibilē successionem oppositi ad oppositum. Necessitas, autem simpliciter priuat absolute possibilitatem huius oppositi, & non tantum successionem huius oppositi sicut hic, & ideo nō sequitur oppositum nō potest succedere opposito, ergo oppositum non potest inesse.

A.l ad hoc

Ad secundam probationem dico, quod licet omne esse existentiæ possibile forte sit mutabile. Ponendo creationem secundum intellectum Auic. etiam ab æterno esse mutationem; tamen in esse intellectio siue volito, quod est esse secundum quid non oportet quod omnis possibilitas, quę repugnat necessitati ex se formaliter, concludat mutabilitatem, quia istud esse non est esse reale, sed reducitur ad esse alicuius reale secundum se necessarij, propter cuius alterius necessitatem non potest esse hic mutabilitas, & tamen illius alterius necessitas ex se non cōuenit huic formaliter, & ideo istud non est ex se formaliter necessarium, quia non habet esse extremi, quod respicit realiter, nec tamen est mutabile, quia secundum illud esse diminutum respicit extremum immutabile, & mutatio in aliquo inquantum respicit aliud non potest esse sine mutatione in illo.

Ad 2.

Ad secundum argumentum dico, quod aliquid potest inesse Deo dupliciter, vel formaliter, vel inesse subiectiuè, sicut logice prædicatum quodcunque dicitur inesse subiecto. Primo modo concedo maiorem, quia omne tale est Deus, & idem Deo necessario. Secundo modo non sicut appellatio relatiua potest inesse Deo, secundū, quod Deus dicitur dominus ex tempore, & tamen ista appellatio non significat aliquid idem Deo, ita quod necessario sit idem Deo, vel idem, quod ipse Deus, quia tunc non esset ex tempore.

Modo dico, ꝙ Deum scire. B. ratione huius, quod est scire absolute, est scire formaliter, & est in Deo formaliter, sed ratione scire, vt est huius termini, non inest Deo nisi secūdo modo: est enim huius termini, quia hoc scitum habet respectum ad scientiam diuinam, & per hoc aliqua appellatio relatiua inest Deo, sicut prædicatum obiecto.

Ad 3.

Ad tertiū dico, quod nulla perfectio simpliciter in Deo dependet a creatura, nec etiam necessario simpliciter coexigit creaturam in quocunq; esse, & ideo Deum scire .B. prout intelligitur non tantum scire absolute, sed etiā prout transit super ipsum. B. non est perfectio simpliciter, sed perfectio simpliciter cum additio, quod necessario concomitatur perfectionem simpliciter. Tunc dico, quod maior illius argumēti est vera de perfectione illius scientiæ absolute sumpta, sic autē minor est falsa. Et probatio eius non probat nisi, quod ad perfectionem simpliciter cōsequitur necessario, quod sit talis obiecti, quia consequitur necessario, quod habeat aliquem talem respectum ad talem perfectionem simpliciter, cum tamen nec ex tali respectu alterius ad ipsum, nec ex appellatione relatiua eius sit perfectio simpliciter in eo.

Resp. ad arg. quæst. 5.

AD ARGVMENTA quintę quæstionis.

Ad primum dico, quod antecedens non est necessariū simpliciter, & cum probatur, quia actus rationalis non distrahitur propter quamcunque materiam, &c.

A.l. super.

Responsum est ad illam propositionem in articulo facto contra solutionem huius quæstionis quartæ.

Ad secundum dico, quod illa mixtio non valet nisi illa minor sit de inesse simpliciter, & hoc non tantum, quod sit vera pro omni tempore, sed quod sit necessario vera, & forte oportet quod significet sumptum sub per se contineri sub medio, sufficit ad propositum, quod oportet eā necessario esse veram, & quod hoc requiratur patet in ista instantia, omne quiescens de necessitate non mouetur, lapis in centro terræ est quiescens, ergo de necessitate non mouetur, conclusio non sequitur, et tamen minor semper est vera, non tamen necessario vera. Ita est in proposito, licet illa minor de inesse sit simpliciter vera, non tamen est necessario vera. Potest enim Deus non scire. A. sicut potest non velle. A. propter contingentiam, quæ

Vide pro hoc al. & Auct. 1. Prior. c. 15

A primo est in voluntate ad obiecta secundaria, & ex hoc concomitanter in intellectu sicut prius expositum est.

AD ARGVMENTA pro secunda opi. Ad primum concedo, quod immensitas est pręsens omni loco, sed non omni loco actuali, & potentiali, sicut argutum est in prima ratione contra istam opi. Et ita nec æternitas propter suam infinitatem erit præsens alicui tempori nisi existenti.

Per hoc patet ad exemplum illud de baculo in fluuio, quia enim baculus non habet vnde posset esse præsens omnibus partibus aquæ, ideo non est immensus respectu illarum, sed nunc æternitatis habet quantum est ex parte sua, quod pręsens esset omnibus partibus tēporis si essent.

Per hoc ad aliud cum dicitur, quod nunc æternitatis, vt coexistit, non æquatur nūc temporis, verum est, quia B nunc æternitatis est formaliter infinitum, & ideo excedit formaliter nunc temporis, non tamen coexistendo alteri nunc. Sicut immensitas Dei pręsens huic vniuerso nō coęquatur huic vniuerso, & ideo excedit formaliter: non tamen est alicubi nisi in hoc vniuerso.

Per idem ad alterum patet, quia si totum tempus esset simul, æternitas cōplecteretur illud, & ita cōcedo, quod æternitas quantum est ex se habet infinitatem sufficientem ad complectendum totum tempus, si totum simul esset. Sed quantumcunque ponatur immensitas a parte vnius extremi, propter quam ipsum posset coexistere cū quantocunque in altero extremo, cum coexistentia dicat relationem realem inter duo extrema: & ideo requirat ambo, propter immensitatem vnius extremi non potest concludi coexistentia ad alterum nisi tantum ad il- C lud, quod coexistit de alio extremo, & ideo omnia ista argumenta procedunt ex insufficienti, videlicet, ex immensitate æternitatis, ex qua non sequitur coexistentia, quæ dicit relationem ad alterum, nisi habeatur aliquid in altero extremo, quod possit esse terminus coexistentiæ cum isto fundamento, & tale non potest esse non ens, quale est omne tempus præter præsens.

Aliud exemplum de centro, & circumferentia simpliciter est ad oppositum, quia si imaginemur lineam rectam habentem duo puncta terminantia. A. & .B. sit. A. Punctus immobilis. & .B. circumducatur. Sic est de pede circini vno immobili alio mobili. B. circumductum causat circumferentiam secundum imaginationem geometrarum, qui imaginantur punctum fluens causare lineā. Hoc posito si nihil remaneat de circumferentiam per flu- D xum ipsius. B. sed tantum in circumferentia sit punctus iste, ita quod quodcunque punctus iste desinet esse alicubi. Tunc nihil circumferentiæ erit ibi, tunç nunquam circumferentia esset præsens simul centro, sed tantum aliquis punctus in circumferentia. Si tamen tota circumferentia esset simul, tota præsens esse centro. Ita hic cum tempus non sit circumferentia stans, sed fluens cuius circumferentiæ nihil est nisi instans actu. Nihil etiam eius erit pręsens æternitati, quæ est quasi centrum nisi illud instans, quod est quasi præsens, & tamen si per impossibile poneretur, quod totum tempus esset simul stans, totum esset simul præsens ęternitati, vt centro.

Auctoritates omnes Sanctorum, quæ videntur sonare omnia esse præsentia æternitati intelligendę sunt de pręsentia in ratione cognoscibilis, & non tantum cognoscibilis E quasi cognitione abstractiua, sicut rosa non existēs est pręsens intellectui meo per speciē, sed de cognitione vera intuitiua, quia non aliter cognoscit Deus facta, quā fienda, & ita perfecte sunt præsentialiter cognita ab intellectu diuino fienda sicut facta.

AD PRIMVM pro tertia opi. Boe. exponit se ibidem statim, immediate post distinguit de necessitate consequentis, & necessitate consequentiæ. Per hoc concedo, quod contingentia relata ad diuinam scientiam sunt necessaria necessitate consequentiæ. Hoc est ista consequētia est necessaria si Deus scit illa esse futura, illa erūt, non tamen sunt necessaria necessitate absoluta, nec necessitate consequentis.

Ad aliud pro tertia opi. dico, quod contingentia nō est tantum priuatio, vel defectus entitatis, sicut est deformitas in actu secundo, qui est peccatum, immo contingentia

Vt inquit Proculus in lib. de Causis di. 2 & 8.

tia est modus positiuus entitatis, sicut necessitas est alius modus, & omne positiuũ, quod est in effectu principalius est a causa priore, & ideo non sicut deformitas est ipsius actus a causa secunda, & non a causa prima: ita est contingentia, immo contingentia per prius est a causa prima quam secunda, propter quod nullum causatum esset formaliter contingens, nisi a causa prima contingenter causaretur, sicut ostensum est.

DISTINCTIO. XL.

Prædestinatorum nullus, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum prædestinatus possit damnari.

IRCA distinctionem quadragesimã quæro vnum. Vtrũ prædestinatus possit damnari.

Arg. 1. Cap. 3.

Quod non. Omne præteritum est simpliciter necessarium, quia secundum Philos. 6. Ethic. Hoc solo priuatur Deus, ingenita facere, quæ facta sunt, sed prædestinatio huius prædestinati transiuit in præteritum, quia Deus prædestinauit istum ab æterno, ergo est simpliciter necessarium, ergo non potest Deus non prædestinasse, & per consequens non potest iste damnari.

Arg. 2. Præterea. Si prædestinatus posset damnari, hoc nõ esset nisi per actum suum. Ergo per actum voluntatis creatæ H posset impediri actus voluntatis diuinæ, q. est impossibile.

Ratio ad opp. Contra. Si non, non esset sollicitandum alicui de obseruantia præceptorum, & consiliorum, quia qualitercunque operatur saluaretur, si est prædestinatus, & qualitercunque, bene viueret, si non est prædestinatus, damnaretur: frustra ergo ponitur tota lex diuina.

Prædestinatio quid includat. AD ISTAM quæstionem dico, quod prædestinatio propriè sumpta dicit actum voluntatis diuinæ, videlicet, ordinem electionis per voluntatem diuinam alicuius creaturæ intellectualis, vel rationalis ad gratiam, & gloriam: licet posset accipi pro actu intellectus concomitante illã electionem. Sicut igitur in generali dictum est de libertate, & contingentia voluntatis diuinæ respectu quorumcunque obiectorum secundariorum specialium, ita dicendum est respectu huius obiecti secundarij, scilicet velle huic gratiam, & gloriam.

Ex hoc dico, quod propter illa, quæ dicta sunt in q. præcedente, quod Deus contingenter prædestinat illum, quẽ prædestinat, & potest non prædestinare non simul ambo opposita, nec successiue, sed vtrunq; diuisim in instanti æternitatis.

Consimiliter dico ad q. in se quod iste, qui est prædestinatus potest damnari. Non enim propter eius prædestinationem est voluntas eius confirmata, & ita potest peccare: & ita pari ratione in peccato stare finaliter, & ita iuste damnari, sed sicut potest damnari, ita potest non prædestinari.

Quantum autem ad Logicam propositio proposita distinguenda est secundum compositionem, & diuisionem, & in sensu compositionis per se extremum est homo, K vel persona prædestinata sub ista determinatione prædestinatum, & iste sensus falsus est. In sensu autem diuisionis sunt duæ categoricæ, & enuntiatur de persona aliqua beatificabili in vna categorica esse prædestinatum, & in alia posse damnari, & istæ duo sunt vera de eodẽ subiecto, nec tamen vera, quod simul possunt esse opposita. Nec etiam quod vnum possit succedere alteri, quia in æternitate est vnunque, sed vera simul inquantum voluntas diuina consideratur, vt prior naturaliter transitu prius super illud obiectum, quod est gloria isti. In illo priori naturaliter non repugnat sibi esse oppositi obiecti: immo posset æqualiter esse oppositi, licet non simul amborum.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum dico, quod argumentum procedit ex falsa imaginatione, cuius imaginationis intellectus iuuat ad intelligendũ veritatem propositæ. q. F Si enim per impossibile intelligeremus Deum adhuc non determinasse voluntatem suam ad alteram partem, sed quasi deliberaret, vtrum vellet istum prædestinare aut nõ Bene posset intellectus noster capere, quod contingenter ipsum prędestinaret, vel non prædestinaret, sicut patet in actu voluntatis nostræ, sed quia semper recurrimus ad actum voluntatis diuinæ quasi præteritum, ideo quasi nõ concipimus libertatem in voluntate illa ad actum, quasi iam sit positus absolute a voluntate. Sed ista imaginatio falsa est. Illud enim nunc æternitatis, in quo est iste actus semper præsens est, & ita intelligendum est de voluntate diuina, siue volitione eius, vt est huius obiecti, sicut per impossibile nunc inciperet Deus habere velle in isto nũc, & ita libere potest Deus in nũc æternitatis velle, q. vult, sicut si ad nihil esset voluntas sua determinata. Tũc dico G ad formam argumenti, q. prędestinatio huius non transit in præteritum. Licet enim ipsa coextiterit præteritis, quę transierunt, non tamen ipsa præterijt, si alia præterierunt quæ coextiterunt sibi. Vnde sicut dictum fuit dist. 9. Verba diuersorum temporum dicta de Deo prout verisime competunt sibi, non consignificant partes temporis mensurantis actum illum, sed consignificant nunc æternitatis, quasi mensurans illum actum inquantum coexistens illis pluribus partibus temporis. Et ideo idem est Deum prædestinare, & prædestinasse, & prædestinaturũ esse, & ita contingens vnum sicut aliud, quia nihil est nisi nunc æternitatis mensurans illum actum, quod nec est præteritus, nec præteritum, nec futurum, sed coexistens omnibus istis.

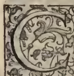
Ad 2. Ad secundum dico, quod voluntas creata non potest impedire ordinationem voluntatis diuinæ. Natura impedire esset stare propositum voluntatis diuinæ, & oppositum eueniret per voluntatem creatam. Hoc autem est impossibile, quia sicut voluntas creata potest mereri damnationem, ita etiam potest concomitanter sequi, quod voluntas diuina non præordinauerit ipsum ad gloriam. Vnde dictum est distinct. præcedente in solutione primi argumenti ad secundã q. q. Deus non potest falli, quia non potest stare intellectio eius respectu actus cum opposito illius, ita non potest impediri voluntas eius, quia non potest stare ordinatio sua cum opposito eius quod ordinauit.

DISTINCTIO XLI.

I *Si autem quærimus meritum obdurationis, & misericordiæ, &c.*

QVÆSTIO I.

De merito Pradest. & Reprobat.

IRCA distinctionem quadragesimam primam de causalitate prædestinati, quæro vnum. Vtrũ sit aliquod meritum prædestinationis, vel reprobationis. Quod sic, quia si sola voluntate absque aliqua ratione hunc prædestinaret, & illũ reprobaret, igitur non videretur esse summe bonus, quia non summe liberalis, nec communicatiuus. Posset enim bonum suum æque communicare illi, quem non prædestinat ex quo sine omni ratione in alio illum prędestinat ex sua liberalitate sola, & ita posset istum prædestinare.

Præterea. Si duo æquales in naturalibus apprehendantur ab intellectu suo, & solo actu voluntatis suę sine alia ratione ex parte eorum istum reprobat, & illum prædestinat, igitur videtur acceptator personarum, quia æquales quantum ex parte sua, & ad finem æqualiter ordinabiles non æqualiter amat ad istum finem. Hoc videtur acceptare personam præferendo eam alteri ad illom finem, ad quem non est magis ex se præferenda, sed consequens est impossibile, & contra Petrum Act. 10. In veritate compe ri, quia non est personarum acceptator Deus.

Contra. Ro. 9. Cum enim nõdum nati fuissent aut ali- Ieremię 1. & Mala 1.

quid

quid boni egissent, aut mali, vt secundum electionẽ propositum Dei maneret non ex operibus, sed ex voluntate, quære ibi. A

Præterea. Ibidem exemplificat de figulo, qui de eadem potest formare vnum vas in honorem, & aliud in contumeliam, ex quo videtur arguere a simili de prædestinatione huius, & reprobatione alterius.

CIRCA ISTAM quæstionem sensit Aug. aliquãdo, quod, & si bona opera in præsentia Dei non sint ratio prædestinandi, fides tamen in præscientia Dei est ratio prædestinandi, sicut per eum patet super Epistolam illam ad Ro. vbi vult, quod propter fidem, quam præsciuit in Iacob, qua sibi esset crediturus, & infidelitatem in Esau, Hunc præelegit, & illum non. Et habetur in litera.

Sed illud retractat ipse primo Retractationum, 23. innuens contra se rationem, quia fides est donum Dei sicut, & alia bona opera, quod probatur per Apostolum, prima ad Cor. vbi dicit illud non dixissem, si fidem inter dona Spiritus sancti connumerarem sciuissem. B

MAGISTER videtur sentire, quod omnino nullũ sit meritum prædestinationis, vel reprobationis, & videtur inniti auctoritati Apostoli prædictæ, Et dicto Aug. de prædestinatione sanctorum. Nõ, inquit, quia nos futuros esse tales sciuit non elegit, sed vt essemus tales per illam electionem. Et Magister adducit auctoritatem Aug. contra se, 83. q. q. 68. dicentis. Cuius vult inquit miseretur, & quem vult indurat, sed hęc voluntas Dei iniusta esse non potest. Venit enim de occultissimis meritis, quia, & si ipsi peccatores propter generale peccatum vnam massam fecerint, non tamen inter eos nulla est diuersitas, præcedit enim aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum sint iustificati, digni tamen efficiuntur iustificatione, & iterum præcedit in alijs peccatoribus, quo digni sunt obstinatione. 23.

Respondet Magister, quod istam auctoritatem videtur retractasse in simili, retractando illud, quod dicit super Epistolam ad Ro. & hoc confirmatur per hoc ꝙ quędam, quæ subdiderat in eadem quæstione retractat, sicut apparet primo Retractationum, secundo. Et illa videntur cõsonare cum ista sententia, ex quo videtur ꝙ illam sententiam retractauerit.

SED CONTRA responsionem Magistri de retractatione auctoritatis ad Ro. obijcit quiddã Doctor per hoc quod. Aug. librum illum super epistolam ad Ro. edidit quando fuit presbyter. Illum autem, 83. quæstionum non compilauit antequam esset episcopus, non igitur videtur, quod retractando aliqua de primo libro retractet aliqua de secundo: quia retractando dictum prius, quando minus sciebat, non est retractare dictum posterius, quando magis sciebat.

Sed istud argumentum non cogit, quia licet prius scripsit vnum librum quam alium, simul tamen fecit librum Retractationum, & tunc habuit illos ambos libros editos, & potuit sententiã dictam in vno libro retractare in alijs siue prius editus siue posterius. Apparet. n. quod omnes libros illos, de quibus fecerat mẽtionem ediderat, antequã ederet illum librum retractationum, & tamen si in primo cap. primi Retractationum retractasset aliquam sententiam, quam dixisset in aliquo alio libro, posterius quidem edito, & retractato, non oporteret, quod iterum replicaret retractationem illius scientiæ in aliquo capitulo assignato alij libro posterius edito. Vnde dicit libro primo Retractationum cap. 3. retractans illam scientiam. Deus quem sensus ignorat. Addẽdum inquit erat, vt diceretur mortalis corporis sensus. Et subdit nec assidue repetendum est, quod etiam superius iam dixi: sed hoc recolendũ vbicunque scientia ista in meis libris inuenitur: ergo sciẽtia dicta in libro prius retractato, & prius edito magis retractat eandem scientiam, vt dictam in libris posterius editis, quam ẽ conuerso.

Sed aliter posset argui contra expositionem Magistri, quod non inuenitur vbi Aug. illa verba retractet, quia sicut ipsemet confitetur, & verum est post illa verba quæ adducit, sequuntur alia verba, quæ retractat de illa q. 68. primo Retractationum. ca. 26. Et ista vera non retractat. Videtur autem, quod si intelligeret ea ea esse retractanda,

non inciperet a verbis sequentibus ista.

OMITTENDO ISTA aliter dicit, ꝙ quidquid Deus operatur circa creaturas solo beneplacito suæ voluntatis operatur, vt super hoc non sit aliqua alia ratio, vel causa petenda. D. Tho. 1. parte sum. q. 13. ar. 5.

Quod cõfirmatur ꝑ illud, quod dicitur Ro. 9. de Iacob, & Esau, cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret. Glossa sicut non pro meritis præcedentibus, ita nec pro futuris, quia bona, vel mala non erant futura, nisi apposita, gratia, vel subtracta. Quod etiam Apostolus declarat subdens. An non habet potestatem figulus ex eadem massa, &c. Vnde sicut sola voluntas figuli est ratio, quare de hac parte massæ facit vas honorabile, & de illa vas contumeliæ, nulla discrepantia existente in tota massa, quemadmodum non est in prima materia, quam tamen causa agens vestit in vna parte forma nobiliori, in alia vero minus nobili, sic sola voluntas beneplaciti Dei est ratio, quare de eadem massa æqualiter vitiata in primo parẽte, istum eligit ad gloriam, illum vero dimittit in cõdemnationem. Vel etiam si non fuisset massa vitiata, & omnes essent æquales, non nisi gratuito vnum eligeret, alterum vero dimitteret. Vtrobique faciendo gratiam illi, quem eligeret, sed maiorem illi, quem eligeret ex massa vitiata, & illi iustitiam, quem ex massa damnata non eligeret, non autem iniustitiam illis, quem secundum statum innocentiæ existentem non eligeret.

Vlterius dicit ista positio, ꝙ conuenit assignare rationem eius extrinsecam, quare Deus de tota massa perdita voluit quosdã homines misericorditer liberare, & quosdam non, nullam autem quare potius hunc, vel illum. Ratio primi ponitur, vt scilicet bonitas eius vna, & simplex existens in se manifestetur multipliciter in rebus diuersis simul, eo quod in nulla vna re tota bonitas manifestari potest, quia diuinam perfectionem non attingit vlla, vt quemadmodum a perfectionem vniuersi requiruntur diuersi gradus rerum in naturalibus, & etiam in materialibus ex eadem materia equaliter se habent ad omnes. Sic etiam propter eandem bonitatem, & perfectionem manifestãdam requiruntur diuersi gradus in moralibus, quia in hoc bonitas sua manifestaẽ, qd ad aliquẽ gradũ supernaturalẽ. Reprobos. n. iuste puniendo manifestat bonitas iustitiæ illius, sicut in glorificatis manifestatur bonitas misericordiæ eius. Sic enim Deus permittit iustẽ mala fieri, ne bona impediantur, sed vt eueniant, & hoc iam in moralibus, vt in proposito, quam in naturalibus, vt in cæco nato Ioan. 9. in quo Christus solam rationem ostendit esse, vt gloria Dei manifestaretur in illo, sed hoc non est ex defectu visus in cęco, sed ex eius illuminatione miraculosa a Deo facta. C 12. Meta. ad finem. D

Et videtur hanc rationem assignare Apostolus. Ro. 9. dicens: Volens Deus ostendere iram iustitiæ, &c. Cui concordat exemplum de figulo de eodem luto faciente vas vnum in honorem, aliud in contumeliam, de quo secundo Timo. 2. dicit Apostolus. In magna autem domo non solum vasa aurea, & argentea, sed etiam fictilia.

Vnde dicitur, quod sicut naturalibus cum prima materia tota sit vniformis, quare vna pars est sub forma ignis alia est sub forma terræ, alia sub forma hominis, &c. Bene potest assignari ratio intrinseca, scilicet perfectio vniuersi, & extrinseca, scilicet manifestatio potentiæ, & sapientiæ, & bonitatis Dei. Sed quare hæc pars materiæ est sub hac forma, & hæc sub illa, & non ẽ conuerso, nulla ratio potest assignari, nisi sola voluntas artificis sic determinãtis, sicut in omnibus operibus humanis, vt hic lapis figuretur sic, vt situetur in altari, alter ita, vt in cloaca, secundum quod Philo. 2. Phy. Dicit aliquos lapides esse bene fortunatos, & aliquos non, hoc a mera electione artificis depẽdet. Sic dicitur in proposito in particulari nulla est ratio, quare hunc præelegit, & illum non. E Tex. 59.

Quod confirmatur per Aug. super illud Ioan. Nemo venit ad me, nisi pater meus, &c. Vbi dicit quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle diiudicare: si non vis errare, & dicunt, quod ex hoc, quod Deus sic inæqualia ex æqualibus facit, non est iniquitas, quia in his, quę sũt ex gratia sine debito, potest absque omni iniquitate Deus

dare

dare prout vult. Iuxta illud Matth. 20. Tolle quod tuum est, & vade. An non licet mihi quod volo facere? Tunc autem esset iniquitas, si esset datum ex debito.

CONTRA istam positionem arguit, quidam primo contra illam rationem, quæ assignatur in communi. Nã nullus defectus culpæ siue pœnę est de perfectione per se vniuersi, igitur nec per se requiritur ad manifestationem diuinæ bonitatis.

Et per hoc patet, quod non est simile de differentijs rerum in esse naturali, & morali, quia omnes species rerũ distinctæ in esse naturali sunt per se de perfectione vniuersi, non sic autem de differentijs in esse morali inter bonum, & malum vel inter Beatum, & miserum.

Item arguitur, quod si esset necessarium ad manifestationem diuinæ iustitię damnatio aliquorum, ad hoc videretur sufficere damnatio dæmonum. Non enim videntur homines, & dæmones in culpa, & pœna differre specie in esse morali, pluralitas autem indiuiduorum non est de perfectione vniuersi.

Aut si dicas, quod alio modo manifestatur diuina iustitia in illis, & in istis iuste punitis.

Contra, ita manifestaretur diuina misericordia pluribus modis, si Deus glorificasset aliquos homine innocẽtes, sicut glorificauit angelos innocentes, vel aliquos angelos, vel homines sine omni merito in seipsis, vel in alio, quod non fecit, cum magis tamen videretur de perfectione diuinæ bonitatis pluribus modis manifestari misericordiam Dei, quam Dei iustitiam.

Præterea. Arguit iste, quod non videtur, quod ex intẽtione Deus fieri peccata permittat, vt ea postmodum puniat, quia non videtur quod per intentionem cuiuscunque plus sint permittenda mala fieri, quam faciẽda, quia nullum malum culpæ, vel pœnæ potest esse per se intentum inquantum malum.

Et si dicatur, quod voluntas in permittendo nullo modo fertur super malũ, sed solummodo super permissionẽ vt intendat malum permittere esse, vel fieri, non ratione totius sed partis. Arguit iste, quod saltem non est mirum, si sic fit, quod qualiter ex intentione Deus velit vnum, & non alterum. Vnde non videtur, quod Deus ex intentione malum permittat: sed solum vt bonum eueniat, hoc patet in cæco nato, quem Deus permisit nasci cæcum, non vt glorificetur in cæcitate eius, sed in miraculosa illuminatione. Hoc etiam patet in naturalibus. Deus enim non intẽdit defectum, sed si causæ secundæ sint impotentes permittit effectum esse talem, qualem causæ possunt producere. In hominibus etiam videmus, quod qui permittit aliquem peccare, si posset eum prohibere, vel impedire, peccat. Hoc igitur non est ponendum in Deo.

Præterea. Contra secundum membrum, scilicet, quod nulla sit ratio in speciali, quare illum eligit, & illum non. Arguit, quod illud exemplum non est simile. In materia enim vt nuda est non potest esse differentia, propter quã sic sit disposita ad talem, & talem formam, sicut nec in massa respectu diuersorum vasorum, sed in hominibus videtur posse inueniri alia dispositio in vno, & in altero, propter quam huic congruat prędestinari, & illi nõ, sicut in materia non vt nuda est dispositio propinqua, vt fiat sub alia forma, sicut patet de vino, & aceto, non autem esset perfectissime disposita ad illam posteriorem si non esset sub priore.

Et, quod illi adducunt pro se Apostolum, dicit iste secundum glossam, quod Apostolus hoc dicit, non propter inopiam reddendę rationis, sed vt reprimat temeritatem interrogantium, nec est simile in exemplo de massa, & figulo nisi ex parte finis. Non autem ex parte subiecti, quia hic in electione potest esse differentia in subiecto, ibi autem non, & quo ad hoc est congruentius exemplum Apostoli, quod ponit secunda ad Timo. Secundo de vasis argenteis, & aureis, quia ibi est differentia in subiecto, secundũ quam vasa fictilia fiunt in maiorem contumeliam, lignea in minorem, aurea in honorem maiorem, & argentea in honorem minorem.

ISTE IGITVR improbans istam positionem dicit aliter, & hoc est.

Actus diuinus potest considerari dupliciter, vel vt est a

F Deo agente, vel vt recipitur in aliquod passum, siue, vt terminatur ad aliquod obiectum. Primo modo nulla est ratio actionis diuinę, neque, vt finis, nisi vt bonitas sua manifestetur. Neque, vt efficiens nisi voluntas sua, secũdo modo tamen est assignare aliquam rationem, per quã scilicet illud ens, circa, quod est actio, vt ens ad finem cõgruit fini: & quod aliqua talis ratio sit ex parte entis ad finem, ostendit tripliciter. Primo quia in rebus omnino æqualibus electio nominari non potest, igitur si Deus illum eligit aliqua est differentia electi a non electo, secundo, quia in omnibus operibus misericordiæ diuinæ videtur concurrere iustitia, ergo aliqua est congruentia ex parte illius, circa, quod operatur misericorditer. Et tertio, quia consimiliter videtur non esse, vel esse meritum electionis, vel reprobationis, & ita licet malitia ex parte reprobati non sit causa damnãdi a parte Dei, quia sic Deus

G esset passiuus, & temporale esset causa æterni. Tamen bene conceditur ex parte damnandi malitia esse ratio motiua, propter, quam recipiatur in ipso aliqua actio, & sit circa ipsum, ergo a simili videtur ex alia parte, quod absque imperfectione Dei in agendo possit poni aliqua rõ ex parte prædestinati. Et iste innititur in ista conclusione auctoritatis Aug. præallegatę, 83. quæstionum, quę nõ videtur retractata, & hic potest introduci expositio Magistri supra posita.

Vlterius in speciali dicit, quæ sit ista ratio, quia bonus vsus liberi arbitrij pręuisus ex parte electi, & malus vsus liberi arbitrij pręuisus ex parte reprobati. Hoc declarat sic. Licet gratia principaliter operetur in actibus bonis, tamen liberum arbitriũ cooperatur, quod probat per Aug. Psal. 78.

H super illud Psalmi. Adiuua nos Deus salutaris noster. Vbi dicit Aug. cum ait. Adiuua nos, nec ingratus est gratię nec tollit liberum arbitrium. Qui enim adiuuatur etiã per seipsum aliquid operatur, quando, igitur offertur gratia viatori si recipiat gratiam oblatam, & ei secũdũ vsum liberi arbitrij bene cooperetur, meretur habere gratiam secundum gradum vlteriorem, sicut exemplificat in multis gradibus intermedijs a statu peccati mortalis vsque ad statum glorię, quos non oportet modo enumerare omnes, & ita videtur, quod totus bonus vsus liberi arbitrij pro omnibus statibus pręuisus possit esse ratio electionis æternę ipsius bene vsuri, & ita ex alia parte de malo vsu, & reprobatione.

Et si obijciatur contra istud, quod bonus vsus liberi arbitrij est per gratiam, ergo pertinet ad effectum prędesti-

I nationis, & ita non est ratio eligendi. Respondet, quod bonus vsus quodammodo non includitur sub prędestinatione, nec sub eius effectu licet non sit sine eius effectu, nec sit distinctum, quod est prędestinationis ab eo, quod esse liberi arbitrij. Sic igitur secundum ipsum, & in communi circa totum genus humanum potest assignari bonus vsus, et malus vsus. Et de quocunque homine potest assignari ratio ex parte ipsius, non propter quam, sed sine qua non. Tamen in speciali circa determinatum hominẽ non est hominis illam rationem inuestigare quamuis nõ desit, & vix possit sciri cum in speciali secundum eum magna inopia reddendę rationis Apostolus laborauerit cum dixit ad Ro. 11. O altitudo diuitiarum. Quia in hoc consistit iudicij Dei abyssus multa. a. l. cũ vel vnde.

SED CONTRA istud arguitur. Primo quia Deus non præuidet istũ bene vsurum libero arbitrio, nisi quia vult, vel præordinat istum bene vsurum eo, quia sicut di- Arguit cõtra Henricum.

K ctum est dist. 39. Certa præuisio futurorum, contingẽtiũ est ex determinatione voluntatis diuinæ si ergo offerantur voluntati diuinæ duo æquales in naturalibus, quæro quare istum præordinat bene vsurum libero arbitrio, & illum non? Non est huius, vt videtur assignare rationem, nisi voluntatem diuinam. Et hæc est prima distinctio inter eos, quam per se sequitur electio vel reprobatio, ergo in prima distinctione pertinente ad prædestinationem, & reprobationem sola ratio est diuina voluntas.

Præterea ista ratio, quam ponit non videtur communis omnibus prædestinatis, & reprobatis. Primo quidem quia nõ paruulis, in quibus non pręuidet Deus vsum bonum vel malum liberi arbitrij. Argumentum est efficacissimum.

Et si dicas, quod, & si non præuideat vsum talem, tamẽ

præ-

præuidet istum bene fuisse vsurum si superuixisset, illum fuisse male vsurum si superuixisset, & ideo istum perducit ad baptismum, & illum non, & iste saluatur, & ille damnatur.

Sed hoc ipse ita improbat, quia propter bonum vsum præuisum alicuius si superuixisset non acceptatur, vel dãnatur. Tunc enim adultus secundum eos moriens in gratia non præmiaretur secundum merita, quæ iam habet, sed secundum illa, quę præuideretur habiturus, si superuixisset. Similiter si loquamur de Angelis prędestinatis, & non prædestinatis, quem vsum liberi arbitrij præuidet Deus in isto, si offeratur gratia, quem non præuidet in illo, propter quem prædestinat istum, & illum reprobat.

Alia opi. POTEST ALITER dici, quod prędestinationis nulla est ratio etiam ex parte prædestinati aliquo modo B prior ista prædestinatione. Reprobationis tamen est aliqua causa, non quidem propter, quam Deus effectiue reprobat inquantum est actio a Deo, sicut argutum est in præmissa opinione, quia tunc Deus esset passiuus, sed propter quam ista actio sic terminetur ad istud obiectum, & non ad aliud.

Primum probatur, quia volens ordinate finem, & ea, quæ sunt ad finem, prius vult finem, quam aliquod entium ad finem, quia propter finem alia vult, ergo cum in toto processu, quo creatura beatificabilis perducitur ad perfectum finem, finis vltimus sit beatitudo perfecta, Deus volens huic aliquid istius ordinis, primo vult huic creaturæ beatificabili finem, & quasi posterius vult sibi alia, quę sunt in ordine illorum, quę pertinent ad illum finem, sed gratia, fides merita, & bonus vsus liberi arbitrij omnia ad C istum finem sunt ordinata, licet quędam remotius, et quędam propinquius. Ergo primo isti vult Deus beatitudinẽ quam aliquod istorum, & prius vult ei quodcunque istorum quam præuideat ipsum habiturum quodcunque istorum, igitur propter, nullum istorum præuisum vult ei beatitudinem.

Secundum probatur quia damnatio non videtur bona, nisi quia iusta. Nam secundum Aug. 11. super Gene. cap. 24. Non prius est Deus vltor, quam aliquis sit peccator. Videtur enim esse crudelitatis punire aliquem non præexistente in eo culpa. Igitur a simili non vult Deus prius aliquem punire, quam videat aliquem esse peccatorem. Non igitur primus actus voluntatis diuinę circa Iudam est velle damnare Iudam, prout Iudas offertur in puris naturalibus, quia tunc videretur velle damnare D sine culpa, sed videtur, quod oportet Iudam offerri voluntati diuinæ sub ratione peccatoris antequam velit ipsum damnare, ergo eum reprobare sit velle damnare reprobatio habebit ea parte obiecti rationem aliquam. i. peccatum finale præuisum.

Hoc cõfirmatur auctoritate Augustini in libro de Prædestinatione sanctorum, & ponitur in litera.

Reprobat super opi. CONTRA istud. Petrus & Iudas æquales in naturalibus voliti a Deo inesse existentiæ in illo instanti, in quo offeruntur voluntati diuinæ in existentia naturali, et æquales Deus per te primo vult Petro beatitudinem. Quęro tunc quid vult Iudæ: si damnationem, habetur propositum, quia tunc reprobat sine omni ratione. Si beatitudinẽ ergo prędestinat Iudam.

Opinio Doctoris. Dici potest, quod in isto primo instanti nihil vult Iudæ, E sed tantum est ibi negatio volitionis glorię. Et similiter quasi in secundo instanti naturę quando vult Petro gratiam. Adhuc nullus actus positiuus voluntatis diuinę est circa Iudam, sed tantum negatiuus. In tertio instanti quando vult permittere Petrum esse de massa perditionis, siue dignum perditione, & hoc siue propter peccatum originale, siue actuale, tunc vult permittere Iudam simili modo esse filium perditionis, & hic est primus actus positiuus et vniformis quidem circa Petrum, & Iudam. Sed ea isto actu est illud verum. Iudas erit finaliter peccator. Positis illis negationibus, scilicet, quod non vult sibi dare gratiã, nec gloriam. In quarto instanti offertur Iudas, vt peccator finaliter voluntati diuinę, & tunc ipse vult iustę punire, & reprobare Iudam.

In his ingenia stupescant quãto profectiora.

Nec mirum, quod non ponitur similis processus prædestinationis, & reprobationis, quia bona omnia attribuuntur principaliter Deo: mala autem nobis, & ita Deũ prædestinare sine ratione cõgruit bonitati suę, sed ipsum velle damnare non videtur sibi immediate posse attribui respectu obiecti, vt cogniti in suis puris naturalibus, sed tãtum respectu obiecti, vt cogniti in peccato mortali finali.

Potest confirmari ista responsio per simile. Ponamus duos ex parte sui æque gratiosos mihi, quorum alterum diligo alterum non. Et istum, quem diligo præordino ad aliquod bonum, per quod possit mihi placere, illum aũt, quẽ non diligo nõ pręordino ad tale bonum, si ita esset, quod in potestate mea esset permittere eos posse offendere, possem velle permittere vtrunq; offendere, & ea quo illum produceſe non volo ad illud, per quod possit mihi placere, præscirem offensam eius fore perpetuam, & ita me iustæ punire eum. Prærcirem autem offensam alterius remittendam siue commutandam, ad quod vellem.

SED ADHVC cõtra istud instatur, quia Deus certitudinaliter non præuideret Iudam esse malum secundum istam viam. Nam sola præmissio alicuius actus, & certitudo de præmissione non facit certitudinem de illo actu, quia oporteret habere aliquam causam effectiuam, igitur ex hoc solo, quod Deus pręscit se velle Iudam permittere peccare, non erit certus de Iuda peccaturo, vel Iudam esse peccaturum. Vel loquamur de angelo bono, & malo, qui non erant in peccato originali. Ex hoc inquam solo non videtur, quod sciat Luciferum esse peccaturum. Et ex hoc solo (vt videtur) non offertur sibi Lucifer, vt peccator. Arg. cõtra seipsũ.

Præterea. Quid est istud velle permittere Luciferũ peccare, si hoc est aliquis actus positiuus voluntatis respectu peccati. Igitur videtur, quod vult eum peccare, si non est actus positiuus respectu actus peccati, sed respectu actus permissionis, tunc erit actus reflexus, & tunc erit quærere de ista permissione quis actus sit. Si actus positiuus voluntatis, ergo videtur adhuc, quod Deus habeat actum positiuum respectu peccati, quod permittit.

PRIMVM istorum soluitur per hoc, quod Deus præscit se cooperaturum Lucifero ad substantiam illius actus qui erit peccatum. Hoc autẽ pręscit, quia vult cooperari illi, si est peccatum commissionis, vel præscit se nõ cooperaturum ad actum aliquem si non vult ipsum, & hoc si iste actus primus est peccatum omissionis, & sciendo se cooperaturum ad talem substantiam actus cum nõ circunstantijs debitis, vel non cooperaturum ei ad actum necessarium, & per consequens quem omittet, sciet illũ peccaturum, ita quod scit hunc peccaturum non solum, quod scit se permissurum, sed etiam quia scit se cooperaturum huic ad substantiam actus non circumstantionati & per consequens iste committet, vel non cooperaturũ ei ad actum necessarium, & per consequens iste omittet. Tolluntur superiora arg.

Secundum dubium difficultatem quęrit tangentem diuinam voluntatem, de qua non modo sed alias. Infra dist. 47. & in 2. dist. 7.

De istis opinionibus omnibus. Quia Apostolus videtur disputans de ista materia ad Ro. in fine, quasi totum imperscrutabile relinquere: O altitudo inquiens diuitiarum sapientiæ, & scientię Dei. Et quis nouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, ideo ne scrutando de profundo secundum dictum Magistri, eatur in profundum, eligatur quæ magis placet, dum tamen saluetur libertas diuina sine aliqua iniustitia, & alia, quę saluanda sunt circa Deum, vt liberaliter eligentem, & qui aliam opinionem tenuerit. Respondeat ad ea, quę tacta sunt contra eam. Sed quis Philos. Theol.

AD PRIMVM argumentum principale respondeo quod summa bonitas potest stare cum liberali communicatione, licet non sit illa ęqualis omnibus. Potest enim summe bonus ea libertate libere communicare, & vt ostendat se non necessario liberalem: sed liberalem libere communicatiuum. Potest enim sic liberalis aliquibus duobus appręhensis æqualibus velle bonum nõ æqualiter communicare, nec in hoc fit iniustitia aliqua, sicut dicit tertia opinio, quia nihil est ibi debitum. Ad arg. in initio quæst. A. L. 2.

Ad secundum dico, quando sunt aliqua duo æquę volibilia, & ordinabilia ad aliquem finẽ, & ea parte sui habent rationem illam, propter quam sunt volenda ab aliqua Ad 2.

qua voluntate voluntas præacceptãs vnum illorum alteri ad illum finem peccat secundum acceptationem personarum, talis est autem omnis voluntas creata, quia respectu illius bonitas amabilis est ratio recte amandi. Non sic voluntas increata respectu alicuius boni alterius ab essentia sua. Nullum enim aliud bonum (quia bonum) ideo amatur ab illa voluntate, sed è conuerso, & ideo non potest acceptare personas, quia non est in eis bonitas, quæ sit sibi ratio amandi. F

Ad rationem in oppo.

AD PRIMVM in oppositum qui vult tenere aliã viam. Potest dicere sicut dicit quarta opinio, quod Apostolus in hoc redarguit præsumptuosus inquirentes illa quorum non sunt capaces. Non autem propter inopiam reddẽdæ rationis saltem in communi, licet in particulari nesciatur, quod malum præuidet Deus in isto: propter quod reprobet eum, & in istis specialibus peccatis præuisis est G altitudo diuitiarum, & sunt iudicia incompræhensibilia. Cui videtur concordare illud vocabulum iudicij, quia iudicium est de particulari agibili. Vsitate enim nõ dicimus de principijs practicis siue de legibus statutis esse iudicia, sed de aliquo particulari actu indicatur secundum principia practica siue leges statutas, & ideo non obstante, quod sit principium practicum statutum per diuinam volũtatem, quod omnis præuisus finaliter malus damnetur, tamen de particularibus assumendis subaudi, iste præuidetur sic finaliter malus, & ille sic, quasi ex hoc indicatur iste reprobatus propter hoc, & ille propter illud, ista iudicia sunt inscrutabilia. Non enim scit homo nec potest scire, in quod peccatum Deus vult permittere istum cadere, respectu cuius sit non volitio conferendi gratiam, vt sic offeratur tanquam finaliter peccator in illo peccato. H Et sic propter illud peccatum præuisum reprobetur. De bonis autem potest poni, quod nulla sit ratio, sicut dictũ est in quinta opinio.

Et si contra hoc arguas, quod saltem circa bonos non erunt iudicia inscrutabilia. Facile enim est dicere de eis, quod quia volt, ideo saluat. Potest dici, quod de eis inquãtum prædestinat non est iudicium, neque de facto in existentia, neque quasi in præscientia diuina. Iudicium enim est de aliquo facto, vel præuiso, sed de malis, licet non sic iudicium de facto, quia non peccauerunt, potest tamen condemnatio dici iudicium de eis in præscientia Dei, vbi dicuntur mali, & tunc inscrutabilitas iudiciorum potest referri ad malos, ex parte quorum ponitur aliqua ratio, licet illæ rationes ex parte euersorum propter quas quasi ex parte eorum feruntur iudicia sint inscrutabiles, & per I hoc iudicia inscrutabilia.

Ad aliud Aug. facit pro quinta opi. quia probat ex parte prædestinatorum nullam esse rationem, sed nõ ex parte damnandorum.

DISTINCTIO. XLII.

Nunc de omnipotentia Dei agendum est, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Deum esse omnipotentem possit probari naturali ratione.

Arg. 1.

CIRCA distinctionem quadragesimam secundam in qua Magister agit de omnipotentia Dei, quæro. Vtrum Deum esse omnipotentem possit probari naturali ratione. Qđ sic. Ricar. de Trin. 1. cap. 3. Ad omnia quæ fide tenemus, non solum habemus rationes naturales, sed necessarias.

Tex. 70 & inde. Tex. 41. & inde.

Præterea. Naturali ratione probatur Deum esse potentiæ infinitæ, sicut probatur. 8. Physic. & 12. Metaphis. Potentia autem infinita non est esse impotẽtia, ergo, &c. Probatio minoris, quia notum est potentia infinita non posse aliquam aliam maiorem cogitari sine contradictione, quacunque autem potentia, quæ non est omnipotentia, potest cogitari maior sine contradictione. Probo, sine contradictione potest cogitari omnipotentia sub ratione omnipotentiæ, ipsa autem maior cogitatur quacũque alia quæ non esset omnipotentia.

Si dicas, quod non potest naturaliter probari omnipotentiam esse cogitabilem sine contradictione.

Contra, omnipotentiam esse in entibus verum est, ergo omnis ratio probans impossibilitatem omnipotentiæ, sophistica est. Omnis autem ratio sophistica potest per intellectum ex puris naturalibus solui, ergo intellectus talis ex puris naturalibus potest cognoscere nullum impossibile sequi ex omnipotentia, & scit, quo illud est possibile ad quod nullum impossibile sequitur cognoscit, ergo omnipotentiam esse possibilem.

Ex isto etiam potest fieri ratio per se: quia si naturaliter potest probari omnipotentiam esse possibilem, quia non impossibilem, ergo naturaliter potest probari eam esse necessariam, quia non potest esse nisi possit esset necessaria, & quod potest esse necessarium est necessarium, ergo, &c.

Contra, nulli Philosophi vtentes naturali ratione etiã quantumcunq; perfecte considerarent Deum sub ratione efficientis, concesserunt Deum esse omnipotentem secundum intellectum catholicorum.

Confirmatur etiam; quia articulus fidei est in symbolo Apostolorum. Credo in Deum patrem omnipotentem, &c.

HIC RESPONDERI posset distinguendo, quod omnipotens, aut potest dici agens, quod potest in omne possibile mediate, vel immediate, & hoc modo est potentia actiua primi efficientis omnipotentia, prout extendit se ad omnem effectum in ratione causæ proximæ, vel remotæ. Et si naturaliter posset concludi esse aliquod primum efficiens sicut ostensum est supra distin. secunda naturaliter etiam potest concludi illud esse omnipotens, hoc modo loquendo.

Alio modo accipitur omnipotens proprie Theologicè, prout omnipotens dicitur, qui potest in omnem effectum immediate, & in quodcunque possibile, hoc est in quodcunque quod non est ex se necessarium, nec includit in se contradictionem. Ita inquam immediate, quod sine omni cooperatione cuiuscunque alterius causæ agentis. Et hoc modo omnipotentia videtur esse credita de primo efficiẽte, & non demonstrata, quia, licet primum efficiens habeat in se potentiam effectiuam eminentiorem potentia cuiuscunque alterius causæ effectiuæ: habeat etiam in se eminenter potentiam effectiuam cuiuscunque alterius causæ, sicut deductum est dist. 2. & per hoc probatum est eum habere potẽtiam infinitã. Et illud quasi sit vltimum ad quod ratio naturalis potuit attingere de Deo cognoscendum, tamen ex hoc non videtur posse concludi omnipotentia secundum istum intellectum, quia, & si verũ sit, non tamen est manifestum naturali ratione, quod habens causalitatem eminenter in se, & causalitatem causæ secundæ eminentius, quam illa causa secunda habeat respectu sui effectus posset immediate in effectum immediatum causæ secũdæ. Ordo enim causarum superiorum, & inferiorum hoc non concludit, quia, & si sol haberet in se causalitate eminẽtiorem quam habeat bos, vel aliud animal, non tamen concederetur solem immediate, posse generare bouem, sicut potest immediate cum boue generare. Et hoc maxime ponerent Philo. quia non posuerunt causam secundam necessario concurrentem propter aliquam perfectionem addendam effectui, sed quasi magis propter imperfectionem addendam. Quia causalitas primæ causæ immediate perfecta est, ideo posuerunt eam nõ posse immediate esse causam alicuius imperfecti effect9. Et ideo oportet causam agentem aliam concurrere imperfectioré, vt illa prima non produceret secundum vltimum potentiæ suæ, sed cum illa causa agente secunda effectum diminutum, & imperfectum produceret. Hoc est non ita perfectum effectum produceret mediante causa secunda imperfecta sicut immediate produceret.

Quæst. 1.

Diffusius videt ad hoc in, 7. q. quolibeti.

Quæst. 5.

K

Præterea. Si Philosophi non potuerunt per rationem naturalem concludere Deum posse contingenter causare, quanto magis nec posse immediate in quemcunque effectum, vel in quodcunque, quod potest producere mediantibus

disntibus alijs causis secundis.

Præterea. Si ipsi habuerunt quasi pro principio quod de nihilo nihil fit, saltem in istis generalibus, & corruptibilibus, non videtur Deum sic esse omnipotentem, quod possit aliquem effectum totaliter producere sine omni alia causa concausante.

Præterea. Si Philosophi posuerunt Deũ esse necessario agentem, sicut videntur multi eorum sensisse, & posuisse si cum hoc ponerent, quod esset omnipotens secundum istum intellectum secundum: haberent negare omnem aliam causalitatem cuiuscunque causę secundæ, quod est maximum inconueniens eis. Nam causa necessario causans in quocunque instanti comparetur ad effectum, necessario in eodem instanti causat, & agit, ergo (cum prius comparetur causa superior ad effectum, quam causa inferior, & tũc per te, necessario est omnipotens) in illo instanti producit effectum totum, ergo in secundo instanti, in quo comparatur causa secunda ad eundem effectum nihil intelligitur tunc causandum, & ita agẽs secundum vel causa secunda nihil potest causare. Et ex hoc apparet quod ista propositio. Quidquid potest causa effectiua prima cum causa secunda, potest per se immediate, non est nota ex terminis, neque ratione naturali, sed est tantum credita, quia si ipsa omnipotentia, ex qua dependet, esset nota ratione naturali, facile esset probare ipsis Philosophis multas veritates, & propositiones, quas ipsi negant: & facile esset eis probare saltem possibilitatem multorũ, quæ credimus, quæ ipsi negant. Omnipotentiam tamen hoc modo sumpta, licet non sufficienter demonstretur, probabiliter tamen potest probari sicut verum, & necessarium, & probabilibus, quam quædam alia credita, quia

C non est inconueniens quædam credita esse euidentiora, quam alia.

AD AVCTORITATEM Ricar. Dico, quod si sint necessariæ rationes ad omnipotentiam probãdam sicut & ad quædam alia credita, tamen non sunt euidenter necessariæ, & veræ, sicut illa ratio, quæ probat Trinitatem propter duplicem productionem ad intra in diuinis: quia licet sit ex necessarijs, non tamen præmissę sunt necessario euidentes, quia non sunt notę ex terminis nobis notis, neque ex immediatis nobis notis possibile est, hoc inferre, sicut dictum est di. 2. q. 1.

Ad secundum dico, quod infinita potentia Dei, & si possit concludi de Deo naturali ratione, non tamẽ omnipotentia secundũ quod proprie sumitur. Et cum dicis, quod infinita potentia nulla potest maior cogitari. Verum est

D intensiue, tamen non videtur contradictio, quod sit, vel cogitetur maior potentia ad plura se extendens extensiue. Vel diceretur, quod, & si non sit contradictio omnipotentiam cogitari, quæ vt sic aliquo modo excedat infinitam potentiam non intellectam vt omnipotentia, non tamen est naturaliter notum potẽtiam sic intellectam esse omnipotentiam. Et cum dicis notam esse omnipotentiam proprie sumptã: hoc negatur. Et cum probatur, quia omnis ratio probãs impossibile sequi ex ea est sophistica.

Ad hoc dicitur, quod est sophistica, nõ tamen potest solui per rationem naturalem, quia prout dicitur sophistica, & peccans in materia est habens aliquam præmissam falsam, & nõ potest solui nisi per interemptionẽ illius præmissę, quæ tamen non potest cognosci interimenda per

E rationem naturalem, sicut non potest cognosci vera per rationem naturalem.

Sed contra istud arguo sic. Aut illa, quæ apparent vera & non apparent interimenda ex ratione naturali, apparẽt esse vera ex terminis tanquam immediata, aut apparẽt esse conclusa ex immediatis. Si primo modo. Ergo intellectus noster non potest esse certus de propositionibus immediatis quæ sit vera, & quæ non, quia tunc apparerent aliquæ propositiones veræ, & immediatę, quæ tamẽ sunt simpliciter falsæ, & ita nõ erunt aliqua principia certa tanquam ianuæ in domo, contra Philosophum, & Cõmentatorem secundo Metaphisicę, circa quæ non contingit errare. Si secundo modo appareant esse vera tanquam conclusa ex immediatis, tunc arguo de illo syllogismo sophistico sicut de isto, aut peccat in materia, aut in forma. Si in materia, tunc potest solui, quia pmissa fal-

A sa peccans in materia potest interimi si in forma adhuc potest solui per artem Logicam.

Si autem dicatur, quòd peccat in forma: & tamen non potest solui ratione naturali. Istud videtur absurdum: quia sicut intellectus inclusus in naturalibus tradidit omnem artem de syllogismo apparenti informi & defectuoso, sic posset soluere per illam artem omnem talem syllogismum applicando talem artem ad talem paralogismum. — *Vt patet Elenchis Aristo.*

Ideo dico aliter, quòd & si quicunque paralogismus deducens apparenter ad impossibile ex præmissa significante Deum esse omnipotentem, posset solui per intellectum & rationem naturalem siue peccet in materia siue in forma: & intellectus posset scire quemcunque talem paralogismum diuisim factum esse solubilem: non tamen

B men sequitur, quòd sciat istud non esse impossibile. Stat enim oppositum suum, scilicet quòd dubitet istud esse oppositum primum ex repugnantia terminorum: ex quo tamen non posset sequi aliquod manifestius impossibile: aut quòd dubitet vtrum ex isto possit inferri aliquod impossibile aliud à quocunque illato, & illud argumentum inferens illud impossibile sit insolubile, licet illud non sit aliquod eorum, quę facta sunt quæ scit naturaliter soluere. Vel aliter generaliter potest responderi ad illud argumentum, quòd potest fieri generaliter ad omne creditum: quòd illud sit necessarium ad omne possibile, & credibile.

DISTINCTIO. XLIII.

C *Quidam tamen de suo sensu gloriantes, Dei potentiam sub mensura coarctari conati sunt, &c.*

QVÆSTIO. I.

Vtrum prima ratio impossibilitatis rei fiendæ sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis.

CIRCA distinctionem quadragesimam tertiam. Vbi Magister improbat opin. aliorum quæro. Vtrum prima ratio impossibilitatis rei fiendæ sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis. Quòd

D magis ex parte Dei probo. Magister arguit distinctione sequente, quòd vniuersum possit fieri melius: quia si non, aut hoc esset propter hoc, quòd nullum bonum sibi deesset, & tunc esset Deus: aut quia aliquid sibi deesset, sed non esset capax ad illud recipiendum: & tunc arguit, quod melius fieret, si daretur sibi capacitas à Deo ad illud. Ita arguo in proposito: si aliquid sit infactibile, ergo si daretur sibi capacitas à Deo posset fieri, ergo modo nõ potest fieri: quia non datur sibi capacitas. Ergo ista impossibilitas videtur primo esse ex parte Dei non potentis dare capacitatem. — *Arg. 1.*

Contra. Ansel. de Casu diaboli. cap. 3. quia Deus dedit perseuerantiam bono angelo: ideo bonus angelus habuit: & non quia Deus non dedit malo angelo: ideo non

E habuit, sed quia malus non accepit.

HIC DICITVR ab Henri. 6. quolibeto. quest. 3. cuius oppositum manifeste quære. 8. quolibeto. quæstio. 3. — *Quære in Repo has opi. copiose.*

Contra istam secundam sententiam siue sit dicta retractando primam sententiam de isto articulo: siue sit dicta vt retractanda per primam, non oporteret arguere contra eam, nisi ex verbis suis proprijs, quę implicant manifeste opposita. — *Prima sententia Henri. est quod impossibilitas sit ex parte rei: sed possibilitas ex parte Dei. Secunda solutio est, quod vtraque est ex parte Dei.*

Tamen specialiter arguo contra eam sic. Nihil est simpliciter impossibile, nisi quia simpliciter repugnat sibi esse: cui autem repugnat esse, repugnat ei ex se primo & non propter respectum aliquem affirmatiuum vel negatiuum eius ad aliquid aliud. Probatio: repugnantia enim quæcunque extremorum est ex ratione sua formali,

& per se essentiali, circumscripto quocunque alio respectu vtriusque extremi positiuo vel negatiuo ad quodcunque aliud, sicut album & nigrũ per se ex suis rationibus formalibus contrariantur: & habent repugnantiam formalem, circumscribendo per impossibile omnem respectum ad quodcunque aliud: illud igitur est simpliciter impossibile, cui per se repugnat esse, & quod ex se primo est tale, quòd sibi omnino repugnat esse, & non propter aliquem respectum ad Deum affirmatiuum vel negatiuum: immo sibi repugnaret esse si per impossibile Deus non esset. Videtur igitur prima sententia probabilior secunda.

Sed contra istam primam sententiam arguo primo sic. Potentia actiua, qua Deus dicitur omnipotens non est formaliter intellectus, sed quasi præsupponit actionem intellectus: siue illa potentia sit voluntas, siue alia potentia executiua: sed lapis est possibilis esse ex se formaliter. Ergo reducendo quasi ad primum principium extrinsecum: intellectus diuinus erit illud, à quo est prima ratio possibilitatis in lapide. Non igitur illa potentia actiua à qua Deus dicitur omnipotens est prima ratio possibilitatis in lapide. Probatio assumpti, possibile secundum quòd est terminus vel obiectum omnipotentiæ est illud, cui nõ repugnat esse, & quod non potest ex se esse necessario: lapis productus in esse intelligibili per intellectum diuinũ habet ista ex se formaliter, & quasi principiatiue per intellectum, igitur est ex se formaliter possibilis, & quasi principiatiue per intellectum diuinum. Male igitur videtur illa prima sententia ponere, quòd omnipotentia in Deo sit illa potentia, qua est potentia passiua in creatura: & hoc si loquatur de potentia actiua: à qua Deus dicitur omnipotens, & respectu cuius illa dicitur potentia passiua in creatura.

Confirmatur ista ratio potentia actiua, quæ est omnipotentia non dat alicui aliquod esse, nisi producendo illud: quia illa est potentia productiua rei ad extra: sed ante omnem productionem rei ad extra res habet esse possibile: quia sicut probatum est distinct. 36. Rem produci in esse intelligibili non est rem produci in esse simpliciter: & si esset non esset per illam potẽtiam, qua Deus dicitur omnipotens, non igitur per illam potentiam, quæ est omnipotentia est res alia à Deo primo possibilis.

Item in causis præcisis si affirmatio est causa affirmationis, & negatio est causa negationis, secundum quòd dicit Philosophus primo Posterio. Sicut si habere pulmonem est causa respirandi, non habere pulmonem est causa non respirandi: ergo si potentia actiua, quæ est omnipotentia in Deo est præcisa ratio possibilitatis in creatura, negatio potentiæ actiuæ in Deo esset causa negationis possibilitatis in creatura: quod ipse negat & bene, quantum ad hoc, quia impossibilitas in creatura est propter formalem repugnantiam partium.

Lex 30.

Quære in opi. Henr.

Præterea. Iste respectus, qui consequitur potentiam actiuam in Deo in quarto instanti, aut est realis aut non. Si realis & ad extra, hoc est improbatum distinct. 30. Si rationis, ergo in tertio instanti terminatur possibilitas ad Deum sub ratione absoluta, quod non infero sicut in se inconueniens, sed tanquam à pluribus concedendum, & saltem non habendum pro inconueniẽti ab eis, qui tenent opi. illius Doct. ex quo sequitur ad eam.

Similiter propter idem ex ista positione infero aliam conclusionem, scilicet quòd non est aliquis respectus prior ex parte causæ quam ex parte causati: immo ab ipsa causa sub ratione absoluta est ipsum causatum sub ratione absoluta: & postea tertio sequitur respectus in causato ad causam: & quarto in causa ad causatum. Iste ergo ordo absolutorum & relatiuorum quem hic concedit, nunquam debet teneri inconueniens tenentibus eum.

A sequẽtibus.

Tertio similiter infero, quòd potentia vt est attributum diuinum & dicit perfectionem simpliciter non dicit aliquem respectum ad creaturam, quod ipse probat in prima sententia 6. quolib. questio. 3. quia nulla perfectio diuina & simpliciter dependet a creatura. Hoc autem idem probat Ansel. Monolog. capit. 15. cum illa relatio ad creaturam non dicat perfectionem simpliciter etiam in Deo: quia tunc Deus non esset talis, si creatura non esset: est

F autem perfectus omni perfectione simpliciter ex se & ex natura sua: & non ex aliquo respectu ad creaturam: hoc igitur illatum (quod puto esse verum sicut & alia duo) non debet respui sicut inconueniens ab aliquibus tenentibus dicta eius.

ALITER DICO a prima sententia quantum ad illud, quod probant illa duo argumenta, quia licet potentia Dei ad se, idest aliqua perfectio absoluta, qua Deus est formaliter potens, sit in Deo in primo instanti naturæ, sicut, & quælibet perfectio absoluta simpliciter, sicut calorem consequitur esse potentiam calefaciendi, qui tamẽ calor est absoluta forma, tamen per ipsam potentiam sub ratione, qua est omnipotentia non habet obiectum, quod sit primo possibile, sed per intellectum diuinum producentem in primo instanti illud in esse intelligibili, & intellectus non est formaliter potentia actiua, qua Deus

G dicitur formaliter omnipotens, & tunc res producta ab intellectu diuino in esse tali, scilicet intelligibili in primo instanti naturæ habet seipsa esse possibile in secundo instanti naturæ, quia seipsa formaliter non repugnat sibi esse, & seipsa formaliter repugnat sibi habere esse necessarium ex se, in quibus duobus stat tota ratio possibilis in quibus correspondet rationibus potentiæ actiuæ, non est igitur possibilitas in obiecto aliquo modo prior, quam sit omnipotentia in Deo, accipiẽdo omnipotentiam pro perfectione absoluta in Deo, sicut nec creatura est prior aliquo absoluto in Deo, si tamen res intelligatur esse possibilis antequam Deus per omnipotentiam producat eam, sic est verum, sed in illa possibilitate non est simpliciter prior, sed producitur ab intellectu diuino.

H Quantum autem ad impossibilitatem dico, quod illa non potest esse primo ex parte Dei, sicut dicit prima scientia. Et hoc propter rationem factam contra secundã sententiam, quia ipsa est impossibilis propter repugnantiam eius vt fiat, quod intelligo sic, impossibile simpliciter includit incompossibilia, quæ ex rationibus suis formalibus sunt incompossibilia, & ab eo sunt principiatiue incompossibilia a quo principiatiue habent suas rationes formales. Est igitur ibi ille processus, quod sicut Deus suo intellectu producit possibile in esse possibili ita producit duo entia formaliter vtrunque in esse possibili, & illa producta seipsis formaliter sunt incompossibilia, vt non possint simul esse vnum neque aliquid tertium ex eis. Hanc autem incompossibilitatem quam habent formaliter habent ex se, & principiatiue ab eo

I quodammodo, qui produxit ea, & istam incompossibilitatem istorum sequitur impossibilitas totius figmenti includentis ea, & ex ista impossibilitate figmenti in se, & ex incompossibilitate partium suarum, sequitur impossibilitas eius respectu cuiuscunque agentis, & ex hoc habet compleri totus processus impossibilitatis rei quasi vltimus gradus impossibilitatis sit negatio respectus ad quẽcunque agens, nec oportet habere aliquem respectum negatiuum ex parte Dei, nec ex parte cuiuscunque alterius nec est forte aliquis in natura rei, licet intellectus possit comparare Deum, vel aliud agens ad istud sub negatione respectu. Sic igitur impossibilitas prima est formaliter ex parte impossibilis, & principiatiue a Deo, & si principiatiue reducatur ad aliquid, non tamen reducitur ad negationẽ possibilitatis in Deo, immo reducitur principiatiue

K ad intellectum diuinum principiantem illud in illo esse in quo partes illæ formaliter repugnant, propter quam formalem repugnantiam totum ex eis simpliciter est impossibile.

Et ex hoc apparet, quod falsa est imaginatio quærentium impossibilitatem aliquorum quasi in aliquo vno t quasi aliquid vnum, vel intelligibile, vel qualecũque ens sit ex se formaliter impossibile sicut Deus ex se est necesse esse formaliter: nihil enim est tale primum in non entitate, nec etiam entitatis opposite tali non entitati est intellectus diuinus ratio possibilitatis, nec etiam intellectus diuinus est præcisa ratio possibilitatis oppositæ nihilo, quia tunc teneret illud argumentum de causis præcisis in affirmatione, & negatione, sed omne simpliciter nihil includit in se rationes plurium, ita quod ipsum non est. Primo nihil ex ratione sua, sed ex rationibus

nibus illorum: quæ intelligitur includere propter formalem repugnantiam illorum inclusorum plurium, & ista ratio repugnantiæ est ex rationibus formalibus eorum, quam repugnantiam primo habent per intellectum diuinum, sed non præcise.

Ad arg. AD PRIMVM argumentum illa ratio Magistri tenet supponendo, quòd vniuersum possit esse maioris perfectionis capax, quia tunc melius fieret, si daretur sibi illa capacitas quam sit sine illa capacitate: vt si esset capax multorum aliorum. Absolute autem non tenet ratio Magistri, negato isto, scilicet, quòd potuit melius fieri: sicut nec sequitur quòd ignis. Manens ignis possit fieri melior, si fiat capax intellectus vel voluntatis: quia non potest esse istorum capax. Dico tunc ad formam argumenti, quòd Deus non potest dare capacitatem, & sibi vt sit factionis passiuum, sed ista non est prima ratio: sed quia tale non potest habere talem capacitatem, & ista ratio reducitur ad formalem repugnantiam partium, & vlterius ad intellectum diuinum.

DISTINCTIO. XLIIII.

Nunc illud restat discutiendum: vtrum melius aliquid possit facere, quam facit, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Deus possit facere aliter res, quàm ab ipso ordinatum est fieri.

A. I. In quo Magister agit de modo potentiæ actiue.

CIRCA distinctionem quadragesimamquartam. Vbi Magister tractat Vtrum Deus potuit fecisse melius res, quam fecit, quæro istam quæst. Vtrum Deus possit facere aliter res quam ab ipso ordinatum est fieri. Et videtur, quòd non: quia tunc posset facere res inordinate. Consequens est falsum, ergo & antecedens.

Contra, res aliter fieri, quam factæ sunt non includit contradictionem, nec est necessarium.

RESPONDEO in omni agente per intellectum & voluntatem potente conformiter agere legi rectæ: & tamen non necessario agere conformiter legi rectæ est distinguere potentiam ordinatam à potentia absoluta. Et ratio huius est: quia potest agere conformiter illi legi rectæ, & tunc secundum potentiam ordinatam. Ordinata enim est inquantum est principium exequendi aliqua conformiter legi rectæ secundum ordinem præfixum ab illa lege, & potest agere præter illam legem vel contra eam: & in hoc est potentia absoluta excedens potentiam ordinatam: & ideo non tantum in Deo, sed in omni agente libere quod potest agere secundum dictamen rectæ rationis vel rectæ legis, & præter talem legem, & contra eam est distinguere potentiam ordinatam & absolutam. Ideo dicunt iuristæ, quòd quis potest hoc facere de facto: hoc est de potentia sua absoluta, vel de iure: hoc est de potentia ordinata secundum iura.

Quando autem illa lex recta secundum quam ordinate agendum est, non est in potestate agentis: tunc potentia eius absoluta non potest excedere potentiam eius ordinatam circa obiecta aliqua, nisi circa illa agat inordinate: necessarium enim est illam legem stare comparando ad tale agens & actionem non conformem illi legi rectæ non esse rectam neque ordinatam: quia tale agens tenetur agere secundum illam rectam legem, cui subest. Vnde omnes, qui subsunt legi diuinæ si non agant secundũ illam inordinate agunt.

Sed quando in potestate agentis est lex, & rectitudo eius, ita quòd non est recta: nisi quia est ab illo statuta, tunc potest recte agere agẽdo aliter quam lex illa dictet, quia potest statuere aliam legem rectam: secundum quã agat ordinate, nec tunc potentia sua absoluta simpliciter

A excedit potentiam ordinatam, quia esset ordinata secundum illam aliam legem, sicut secundum priorem, tamen excedit potentiã ordinatam præcise secundũ priorẽ, cõtra quam, vel præter quam facit. Ita possent exemplificari de principe, & subditis, & lege positiua, &c.

Ad propositum igitur applicando dico, quod leges aliquæ generales rectæ de operabilibus dictantes præfixæ sunt a voluntate diuina, & non quidem ab intellectu diuino, vt præcedit actum voluntatis diuinæ, vt dictum est distinctio. 39.

Quia non inuenitur in illis legibus necessitas ex terminis, vt quod omnis peccator damnabitur, sed solum ex voluntate diuina acceptante, quę operatur secundum illas leges, quas statuit, vel sufficit ad propositum dicere, quod statuuntur a sapientia diuina.

B Sed quando intellectus offert voluntati diuinæ talem legem, puta quod omnis glorificandus prius est gratificãdus, si placet voluntati suę, quæ libera est, recta est lex, & ita de alijs legibus, Deus igitur agere potens secundum istas rectas leges, vt præfixę sunt ab eo, dicitur agere secũdum potentiam ordinatam, vt autem potest agere multa quæ non sunt secundum istas leges iam præfixas, sed præter illas dicitur eius potentia absoluta, quia multa alia potest agere ordinate, & multa alia posse fieri ordinate ab illis, quæ fiunt conformiter istis legibus non includit contradictionem, quia rectitudo illius legis, secundum quã quis dicitur recte, & ordinate agere, est in potestate ipsius agentis, ideo sicut potest aliter agere, ita potest aliam legẽ statuere rectam: quę si statueretur a Deo, recta esset, quia nulla lex est recta, nisi qu[...]nus a voluntate diuina acce-

C ptatur: & tunc potentia eius absoluta non se extendit ad aliquid aliud, quam ad illud quod ordinate fieret, si fieret. Non quidem fieret ordinate secundum istum ordinem, sed fieret ordinate secundum alium ordinem, quem alium ordinem ita posset voluntas diuina statuere, sicut aliter potest agere.

Aduertendum, tamen est, quod aliquid esse ordinatũ & ordinate fieri est dupliciter. Vno modo ordine vniuersali, quod pertinet ad legem communem, sicut ordinatũ est secundum legem cõem omnem finaliter peccatorem esse damnandum, vt si rex statuat, quod omnis homicida moriatur. Secundo modo ordine particulari circa hoc iudicium, ad quod non pertinet lex, quia lex est de vniuersalibus casibus, de casu autem particulari non est lex, sed iudicium secundum legem, quod est conclusio legis, vt

D quod istæ homicida moriatur. Dico, quod Deus non solum potest agere aliter, quam ordinatum est ordine particulari, sed etiam aliter, quam ordinatum est ordine vniuersali, siue secundum leges iustitię potest ordinate agere, quia tam illa, quæ sunt præter illum ordinem, quam illa, quæ sunt contra illum ordinem possunt a Deo ordinate fieri potentia absoluta, potentia tamen ordinata nõ dicitur nisi secundum ordinem legis vniuersalis, non autem secundum ordinem legis rectę de aliquo particulari, quod apparet ex hoc, quia possibile est Deum saluare aliquem, qui tamen moritur in peccato mortali finaliter, & damnabitur, non autem conceditur ipsum posse saluare Iudam iam damnatum, nec tamen hoc est impossibile de potentia absoluta Dei, quia non includit contradictionem: igitur istud, scilicet saluare Iudam eo modo est impossibile, quomodo possibile est saluare istum, ergo istum

E potest saluare de potentia ordinata, quod verum est, & illum non, non quidem ordinatione particulari, quæ est quasi de operabili, & operabili particulari tantum, sed ordine vniuersali, quia si saluaret istum, staret statutum modo cum legibus rectis, quas recte præfixit de saluatione, & damnatione singulorum. Staret enim cũ ista, quod omnis finaliter malus damnabitur, quæ est lex præfixa de damnandis, quia iste adhuc non est finaliter peccator, sed potest esse non peccator, maxime dum est in via, quia potest Deus eum gratia sua præuenire, sicut si rex præueniret aliquem ne faceret homicidium, si non damnat eum, non facit contra legem suam vniuersalem de homicida, non autem staret cum illa particulari lege, quod Iudam saluaret. Iudam enim potest pręscire saluandum de potentia ordinata, sed non isto modo ordinata,

sed absoluta isto modo, sed alio modo ordinata secundum F aliquem alium ordinem, quia secundum ordinem alium tunc possibilem instituit. Potentia igitur absoluta potest Iudam saluare. Potentia vero ordinata potest istum peccatorem saluare, licet nunquam saluabitur: sed lapidem nec potest beatificare potentia absoluta, nec ordinata. Et secundum hoc patet respectu cuius dicitur potentia absoluta in Deo, scilicet inquantum potest contra legem vniuersalem: & non contra legem particularem.

Qualiter autem voluntas diuina possit circa particularia, & circa leges rectas instituendas volendo oppositum eius, quod nunc vult: dictum est supra de hoc dist. 39.

Ad arg. Ad argumentum primum patet, quòd consequentia non valet, quia si faceret alio modo res quam modo ordinatum est eas fieri, non propter hoc inordinate fierent, quia si statueret alias leges, secundum quas fierent eo ipso ordinate fierent.

Ad argumentum in oppositum concedo, quòd probat de potentia absoluta, quæ tamen si esset principium alicuius esset eo ipso ordinata, sed non secundum ordinem ab eo præfixum eundem, quem primo habuit.

DISTINCTIO. XLV.

Iam de voluntate Dei aliquid pro sensus nostri imbecillitate dicendum est, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum ab æterno Deus voluit alia à se.

IRCA distinctionem quadragesimamquintam in qua Magister agit de voluntate Dei. Quæro, Vtrum Deus ab æterno voluit alia à se. Quod non: quia tunc in voluntate diuina fuisset relatio realis ad creaturam. Consequens est falsum: sicut patet distin. 30. ergo & antecedens. Probatio consequentiæ. Prius Deus vult aliquid, quàm intelligat se velle illud: Sit illud A. quia sicut dictum est dist. 39. certitudo intellectus diuini circa futura contingentia non est sine certitudine determinationis voluntatis, ergo relatio illa, quæ est in voluntate diuina primo ad A. præcedit omnem cõsiderationem intellectus de illa volitione. Igitur non est in voluntate siue in volitione, vt cognita est, sed vt in se est: & per consequens est ibi ex natura rei, & non in cognito vt cognitum est.

Arg. 1.
Quæst. 2.
A.l non vt cognitum cognit.

Contra, si non voluit ab æterno, ergo nec modo vult de nouo, quia tunc esset mutabilis, ergo nihil vult.

RESPONDEO omnis potentia operatiua perfecta potest esse principium operandi circa quodcunque obiectum natum respici à tali potentia, sicut perfectus intellectus potest esse principium intelligendi quodcunque intelligibile, & perfectus visus potest esse principium perfecte videndi quodcunque visibile, igitur cum in Deo sit voluntas formaliter ex distinct. 2. & etiam summè perfecta, quia infinita ex eadem distinct. sequitur quod ipsa potest esse principium volendi quodcunque volibile: non autem potest esse principium volendi aliquid ex tempore: quia hoc non potest esse sine mutatione alicuius, & non obiecti voliti; quia obiectum volitum non habet esse nisi quia volitum, & quia habet esse in voluntate diuina, ergo ipsa mutatio esset ipsius voluntatis, sicut deductum est distinct. 39. de ratione ipsius voluntatis, ergo voluntas diuina potest in æternitate sua esse principium volendi quodcunque volibile. Non est autem ratio volendi simul opposita ambo: quia illa respectu nullius possunt esse simul. Nec est ratio volendi neutrum, quia tunc in creaturis nihil tale esset à Deo volitũ, & per consequens nihil causaret in creaturis: quia contingentia non potest esse in Deo, nisi à parte voluntatis: sicut deductum est distinct. 39. ergo in æternitate est ratio volendi alterum oppositum in quibuscunque alijs à se.

Quæst. 1.
A.l relatione.

ADARGVMENTA Respondeo, sicut dictum est prius distinctio. 30. de relationibus ex tempore, quòd terminatus ad Deum sub ratione mere absoluta: & similiter modo de idæis distinctio. 35. & simili modo de omnipotentia. distinctio. 43. quæ est mere absoluta, secundum quòd est attributum diuinum, & sic terminat relationem creaturæ possibilis ad Deum: ita dico, quòd voluntas diuina sub ratione mere absoluta terminat respectum voliti ad ipsam: quod quidem voluntas diuina producit in esse volito, & in æternitate: sicut intellectus producit in esse cognito vel intellecto. Et simili modo dicendum de esse voliti, sicut dictum est de esse cogniti. distinctio. 36.

Sed tunc arguens si volitum habet relationem ad voluntatem diuinam aut relationem realem aut secundum G rationem tantum. Si realem, igitur fundamentum suum est reale, ergo illa res habet esse reale ab æterno. Si relationem rationis tantum. Contra, non est per actum intellectus diuini comparantis obiectum illud ad intellectum suum; ergo non est relatio rationis in eo: licet enim intellectus diuinus prius comparet illud obiectum, vt cognitum ad intellectum suum, quàm sit volitum ab ipso, & in illo priori causet relationem rationis ipsius obiecti, vt cogniti ad intellectum suum, non tamen videtur causare aliquam relationem eius ad voluntatem.

Licet hic posset responderi, quod ista relatio voliti ad voluntatem sit per actum intellectus diuini comparantis obiectum volitum ad voluntatem suam, quia prius comparat obiectum ad volontatem suam, quã comparet ad intellectum suum, si poneretur idem esse sufficere in H obiecto intellectus; vt obiectum est cognitum, & voluntatis, vt volitum est, & quòd nullo modo esset volitum, nisi quia prius fuit intellectum. Tamen responsio alter, quòd in isto obiecto, vt volito est relatio alia ad voluntatem diuinam, quàm illa, quæ in eo est, vt intellectum ad intellectum diuinum, & ista alia relatio non est relatio realis, nec tamen est rationis loquendo stricte de relatione rationis, scilicet intellectus. Nec ista diuisio est sufficiens, quòd omnis relatio aut rationis, accipiendo relationem rationis stricte, quia omnis potentia, quæ potest habere actum circa obiectum existens, vel non existens, & illud obiectum potest actu suo comparare ad aliud, ad quod tale obiectum non comparatur ex natura rei, potest in obiecto, vt obiectum est causare relationem ipsius ad aliud. Quæ quidem I relatio non est realis, quia non est ex natura obiecti in se, nec tamen est stricte rationis, quia non semper illa potentia comparans est ratio tantum siue potentia ratiocinatiua. Potest enim voluntas vtens aliquo bono ad finem causare in obiecto illo relationem ad illum finem. Et nec est illa realis relatio, quia non est in aliquo ex natura rei, sed ex comparatione voluntatis conferentis. Potest enim vti Deo ad creaturam. Nec est illa relatio rationis, quia potentia ista causans istam comparationem non est ratio siue intellectus, siue imaginatio dicatur talis virtus collatiua siue quæcunque alia. Certum est enim, quòd voluntas est talis potentia collatiua, & comparatiua, ita bene sicut potentia intellectiua, & ideo certum est, quod vtraque istarum potentiarum potest obiectum suum comparare, & in obiecto K suo causare relationem non realem, quia sic esset ibi in tali ex natura rei sine omni comparatione. Nec relationem rationis stricte sumptam pro relatione causata ab intellectu, licet eam quandoque concomitetur relatio rationis causata ab intellectu, sed voluntas diuina, & etiam voluntas omnis: quidquid sit de imaginatione, de qua non nunc, potest comparare seipsam ad obiectum in esse volito ab æterno, & e conuerso. Et sic potest in obiecto causare relationem rationis ad ipsam.

†

DISTIN-

DISTINCTIO. XLVI. A DISTINCTIO. XLVII.

Hic oritur quæstio, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum voluntas beneplaciti Dei semper impleatur.

CIRCA distinctionē quadragesimam sextam. In qua Magister agit de voluntate Dei quantum ad eius impletionem. Quæro. Vtrum volūtas beneplaciti Dei semper impleatur. Et videtur, q nō, prima ad Timo. secūdo Deus B vult omnes homines saluos fieri non tamen erunt omnes saluati, ergo, &c.

Arg. 1.

Arg. 2. Præterea. Matth. 23. ait Saluator illis filijs Ierusalem. Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, ergo vt prius.

Ratio oppos. Contra. Ro. 9. Voluntati eius quis resistet? Et in Psal. Omnia quæcunque voluit fecit.

Psal. 113. RESPONDEO voluntas Dei quantum ad omnia semper debet impleri, quia sicut omnipotēs potest omne possibile, ita quando voluntas diuina determinat se ad ponendum aliquid in esse vltima determinatione illud erit, velle autem illud voluntate beneplaciti est vltima determinatio, quæ potest ponere ex parte voluntatis ipsius omnipotentis volendo ponere effectum in esse, ergo respectu cuiuscunque effectus si Deus est sic volens illud erit.

Et posset ratio confirmari, quia si causa vltima determinatione ad aliquid determinata non poneret effectum in esse, hoc non videretur nisi propter impotentiam eius, vt puta quia non sufficeret ex se, vel quia esset impedita ab aliquo alio, vel propter mutabilitatem eius antequam intelligatur effectus poni in esse, sed omnipotens, nec est impotens, nec impeditus, nec immutabilis, ergo, &c.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum dico, quod licet illud dictum Apostoli posset exponi de distributione accōmodata pro omnibus, qui salui fient tamen multo melius posset exponi de voluntate antecedente sic, idest vult omnes homines saluare, & saluos fieri, quantum, scilicet est es parte, & sui, & voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia, et leges rectas, & adiutoria cōmunia sufficientia ad salutem, sicut de rege statuente bonas leges, & præfigente ministros ad custodiam istarum legum, posset dici quod vult omnes subditos suos pacifice viuere, & quiete, & tamen si videret aliquem tribulari iniuste non statim oporteret, quod rex intromitteret se ad faciendum illum quiete viuere, nisi deuolueretur causa ad ipsum per quærimoniam de facto, ergo vult quidem istæ, quemlibet pacifice viuere, & quiete antecedenter, non tamen vult quemcunque immediate ita viuere. Ita dico in proposito, quod, & si Deus non habeat voluntatem beneplaciti ad istum saluandum, tamen vult isti illa adiutoria communia antecedentia ad salutem omnium, quibus istæ etiam potest sufficienter bene, viuere, & saluari, propter, quę dici potest, quod quantum est es parte sui vult omnes saluos fieri.

Ad 2. Ad secundum Magister exponit, & bene non quasi dominus voluerit colligere filios hierusalem, & non sit factum, sed quod voluit, quod omnes quos ipse congregauit sua voluntate congregauit. Vide espositionem Magistri, & nota eam.

Voluntas quippe Dei semper efficax est, vt fiat omne quod velit, & nihil fiat, quod nolit, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum permissio denominet aliquis actus voluntatis diuinæ.

CIRCA distinctionem quadragesimam septimam. Quæro: Vtrum permissio diuina sit aliquis actus voluntatis diuinæ. Quod sic quia aliter non videtur Deus hunc certitudinaliter scire peccaturum. Nescit enim futurum contingēs sine determinatione voluntatis suæ, sed circa peccatorem non videtur habere aliquem actum, nisi permittere eum peccare, neque enim habet respectu illius velle, vel nolle, ergo si permittere non sit aliquis actus, non erit Deus certus de peccato istius futuro, quia non erit aliqua determinatio voluntatis suæ ad istud futurum contingens certitudinaliter cognoscendum. Arg. 1.

Contra. Permissio connumeratur cum alijs signis voluntatis diuinæ, sed præceptum non est aliquis actus elicitus voluntatis diuinæ, ergo multo fortius nec permissio. Ratio aduersa.

RESPONDEO in nobis potest distingui duplex actus in voluntatis: velle, scilicet & nolle. Et vterq; est C actus positiuus, & si sint circa idem obiectum, sunt contrarij actus; qui exprimuntur alijs vocabulis, quæ sunt amare, & odire, & vtrunque in nobis potest distingui, vt velle distinguatur in velle efficax, & in velle remissum, vt dicatur velle efficax quo voluntati non tantum cōplacet esse voliti, sed si posset statim ponere volitum in esse statim poneret ita etiam nolitio efficax est, qua non tantum nolens impedit aliquid, sed si posset omnino destrueret illud. Voluntas autem remissa est, qua ita placet volitum, quod tamen voluntas non ponit illud in esse, licet posset ponere illud in esse. Nolitio etiam remissa est, qua ita displicite nolitum, quod non prohibeat illud esse, licet possit, in nobis ergo permissio proprie dicta videtur esse nolitio remissa alicuius mali, quod scio. Non enim dico proprie permittere illud, de quo nihil scio, vel illud quod ita D fit ab alio, quod placet mihi, sed illud permitto quod scio ab alio male fieri, & displicet, si non prohibeo, hoc permitto, & si tamen possem prohibere. Signum autem efficacis volitionis si fiat immediate a voluntate est adimpletio. Si per alterum est præceptum, & volitionis remissæ in nobis forte est consilium, signum, vel persuasio sine monitio. Ita signum nolitionis remissæ est permissio, vel dissuasio, & signum nolitionis efficacis est prohibitio.

Si ista distinctio posset poni in Deo, ita, quod sicut vnus actus eius est velle, & nolle, & hoc sine contrarietate, vel distinctione in illo actu in se, ita poneretur super quædā obiecta volita eius velle efficax, & similiter nolle suum super obiecta quædam nolita efficax, super quædam autē non, tunc posset dici nolitio Dei remissa respectu illorū obiectorum, quæ ita nollet, quod tamen non vellet ista E prohibere. Et hęc nolitio Dei posset dici permissio eius, & ita esset in Deo inquantum transit super obiectū sic se habens ad voluntatem diuinam.

Si autem illud non placet, pro eo, quod nolitio cuiuscunq; posita in esse videtur esse cū aliqua tristitia, & cum aliqua imperfectione ipsius voluntatis, tunc potest dici, quod permissio, est exemplum, vel signum est, quod effectꝰ sit, qui tamen est contra præceptum diuinum, & istud est permissio, quod est signum voluntatis diuinæ. Huic autē non correspondet aliquid in ipsa voluntate diuina, nisi non velle prohibere illud fieri, siue non velle, quod est negatio actus diuini positiui: & per cōsequens non est actus positiuus. Et quod dicitur volens sinere hoc potest intelligi, non quod habeat velle rectum circa illud, quod permittit, sed actum reflexum. Offertur enim voluntati suæ hunc peccaturum, vel peccare. Primo voluntas eius A I. nolentis. A I. non nolle.

etca

circa hunc non habet velle. Velle enim ipsum habere peccatum non potest secundo potest intelligere voluntatem suam non volentem hoc, & tunc potest velle voluntatem suam non velle hoc, & ita dicitur volens sincte, & voluntarie permittere, sicut ex alia parte præsentato sibi Iuda, primo Deus habet non velle sibi gloriã, & non primo nolle secundum illam vltimam positionem dist. 41. & potest tunc secundo reflectere super istam negationẽ actus, & velle eam, & ita volens siue voluntarie non eligit Iudam finaliter peccaturum, & non volitionem gloriæ, sed non volitionem gloriæ.

Ad argumentum Opi 5. solvendo primũ dubiũ. AD PRIMVM argumentũ dictum est di. 41. quomodo non est præuisio Dei de peccato futuro per hoc solum, quod scit se permissurum hunc peccare finaliter, & sic finaliter damnandum sed cũ hoc requiritur, q scias se cooperaturum isti in actu peccandi, vel non cooperaturũ ad actum illum, cuius omissio erit peccatum omissionis, concomitantur tamen vtrumque istarum permissionum

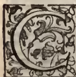
a.l. præuisionum. Deum præuidere se non velle prohibere hunc peccare, et ita patet, quomodo permissio diuina sit actus voluntatis, & quomodo non.

DISTINCTIO. XLVIII.

Sciendum quoque est, quod aliquando mala est voluntas hominis idem volentis, quod Deus vult fieri, & aliquando bona est voluntas hominis aliud volentis, quam Deus, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum voluntas humana sit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati diuinæ.

CIRCA distinctionem quadragesimam octauã, & vltimam huius libri, in qua Magister tractat de conformitate voluntatis humanæ ad voluntatem diuinam, quæro Vtrum voluntas humana, vel generalius, vtrum voluntas creata sit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati increatę.

Arg. 1. Quod sic, veritas intellectus creati est quando conformatur intellectui increato, ergo a simili de voluntate creata tunc est bona, quando voluntati confirmatur increatæ, quare, &c.

Contra. Iudæi voluerunt Christum pati, & mori etiam, quod Christus voluit, & tamen ipsi peccauerunt, dimitte, inquit, eis, pater, quia nesciunt quid faciunt, ergo, &c. Ratio ad opp.

RESPONDEO secundum Dionysium de Diui. nominibus, cap. 4. Bonum est causa integra. Et secundum Philosophum, secundo Ethi. Oportet simul omnes circumstantias concurrere in actu quocunque morali ad hoc, vt sit bonus moraliter, sufficit tamen defectus vnius, & cuiuscunque circumstantiæ ad hoc, vt sit malus moraliter. Voluntas igitur creata conformis voluntati diuinæ in substantia actus, siue in substantia, vt circumstantionata quacunque vna circumstantia, siue sit conformis sibi in omnibus circumstantijs pertinentibus ad bonitatem moris. Et forte si esset conformis sibi in omnibus circumstantijs, puta quod propter idem vellent, & eodem modo, & sic de omnibus alijs circumstantijs. Adhuc non oporteret eam esse bonam, sicut voluntas increata est bona, quia non cõgruunt eędem circũstantiæ actui, vt actus est diuersorum agentium. Non enim voluntati creatæ congruit ita intense velle aliquod obiectum bonum, sicut voluntati increatæ, & intensio actus respectu obiecti in agente creato, & increato est differens multum in eis, & saltem quidquid sit de conformitate voluntatis creatę, & increatę in omnibus circumstantijs non sufficit conformitas in bonitate actus, & obiecti, quia potest esse difformitas in alijs circumstantijs, quę necessario requiruntur ad bonitatem actus voluntatis. Ca. 5. & 3. Ethi. cap. 3

AD ARGVMENTVM in oppositum, dico quod non est simile, quia veritas intellectus non dependet, nisi a solo obiecto, quod obiectum si ita se habeat, sicut intelligibilitur, verus est intellectus. Bonitas autem volontatis non dependet a solo obiecto, sed ab alijs omnibus circumstantijs, & potissime a fine.

Propter quod notandum est, quod omnis volitio potissime ordinata est ad finem vltimum, qui est alpha, & omega principium, & finis.
Cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum.
Amen.
†

Quæstionum Scoti in Lib. 1. Senten. finis.

RESOLVTIONES

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM FR. IOANNIS DVNS SCOTI, Doct. Subtilis, Ordinis Minorum,

IN LIB. PRIMVM MAGISTRI SENTENTIARVM.

In quibus, ea quæ prolixius, & obſcurius ab eo pertractantur, breuius, & clarius diſſeruntur:

A REVERENDO PATRE MELCHIORE FLAVIO eiuſdem inſtituti, varijs illuminibus illuſtratæ.

QVAESTIO PRIMA Prologi.

Vtrum ſit neceſſarium ſpecialem quandam doctrinam ſupernaturaliter viatori reuelari, quam naturali intellectus lumine aſſequi nequeat.

RESOLVTIO.

VARIA profectò hac in re eſt theologorum, & philoſophorũ (Ariſtotelis potiſſimum & ſequacium) opinio. Hi enim naturæ perfectionem pluſquam oporteat extollentes, ſupernaturalem negant perfectionem. Aſſerunt itaque nullam ſupernaturalem cognitionem homini pro hoc ſtatu eſſe neceſſariam, ſed quòd per cauſas naturales (quæ ſunt intellectus, & obiectum) omnem ſibi neceſſariam cognitionem conquirere poſſit. Quibus refragantur Theologi, authoritatibus, primum ſacræ ſcripturæ, & ſanctorum patrum: deinde rationibus.

Baruch. 3.cap. Ait enim Baruch, Non eſt qui poſſit ſcire vias eius, (naturaliter videlicet) ſed qui ſcit vniuerſa, nouit eã, &c. Vnde conſequens eſt, vt nullus ſapientiam hanc habere poſſit, niſi à ſciente vniuerſa (Deo videlicet:) pro inde aduectit, tradidit eam Iacob puero ſuo, & Iſraeli dilecto

D ſuo. Et hoc quantum ad vetus teſtamentum. Poſt hoc in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus eſt, ſcilicet quando tradidit eam, & in propria perſona docuit nouum teſtamentum Apoſtolos, & cæteros fideles. Confiteor tibi pater, &c. Aperuit illis ſenſum, &c. Mea doctrina &c. Quaſi dicat doctrina, quam doceo, non eſt humanitus adinuenta, ſed diuinitus inſpirata. Prædicatio mea, non in perſuaſibilibus, &c. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, &c. Non enim voluntate humana, &c.

Matth. 11. Luc. vlt. Ioan. 7. 1. Cor. 2. 2. Tim. 3. 2 Petr. 1.

Ratione verò ſic oſtendunt. Omni agenti per cognitionem neceſſaria eſt diſtincta cognitio ſui finis: atqui hõ ex naturalibus nequit diſtincte ſuũ cognoſcere finẽ: neceſſariũ proinde eſt, vt ſupernaturaliter illi reueletur.

Confirmatur ex Auguſtino, philoſophi, (inquit) neſcientes ad quem finem referenda iſta eſſent, inter falſa, E quæ locuti ſunt, verum videre potuerunt. Præterea idem Auguſtinus, ait. Quid prodeſt noſſe quò eũdũ ſit, ſi ignoretur vero via, qua eundum ſit? In hoc enim errabãt Philoſophi, quia, & ſi aliqua de virtutibus vera tradiderunt, tamen falſa miſcuerunt, ſecundum auctoritatem præcedentem Auguſtini. Et patet ex eorum libris. Improbat enim Ariſtoteles politias diſpoſitas à multis alijs. Sed nec illa Ariſtotelis eſt irreprehenſibilis, vbi docet Deos eſſe honorandos. Decet (inquit) cultum exhibere Dijs & ibidem. Lex nullum orbatum tradit nutriri, & in eodem libro, cap. 15. dicit quòd oportet fieri aborſum in caſu.

Lib. 18. de Ciui. c. 41. Lib. de Ciuit. c. 2. 2. Polit. 7. lib Poli. Lib 7. Pol. c. 15.

Ad hæc dicit idem Auguſtinus, in lib. 11. de Ciui. c. 73. Quæ remota ſunt à ſenſibus noſtris; quoniam teſtimonio noſtro ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus. Veruntũ, vt hæc latius pateãt, obſerua potẽtĩ rece-

ptiuã alicuius actus, seu formæ posse ad duo comparari, F ad actum ipsum videlicet (& sic dicitur huiusmodi receptio naturalis si naturaliter inclinetur, violenta si sit contra inclinationem naturalem, vel neutra si neque inclinatur ad istam formam neque ad oppositam) aut ad causam efficientem illius actus. Proinde si intellectus possibilis comparetur ad notitiam ipsam simpliciter, non est tunc supernaturalis talis cognitio, ob id quod intellectus ad quamcunque notitiam naturaliter inclinetur, & eadem etiam naturaliter perficiatur (accidentaliter tamen.) Sin ad agens ipsum conferatur cognitio erit supernaturalis, si ab agente producatur, quod non est natum naturaliter talem cognitionem producere.

3. de natura. Supernaturalis cognitio aut doctrina vo- dedicatur.

Pro ista autem statu secundum Philosophum intellectus possibilis natus est moueri ad cognitionem aliquam naturaliter tantum ab intellectu agente, & phantasmate. G Quo circa sola illa cognitio naturalis dicetur, quæ ex his duobus proficiscetur. Quamobrem si notitia quædam, aut doctrina, seu species intelligibilis menti alicuius à diuina infundatur voluntate (vt prophetis, Apostolis & alijs sanctis contigit) supernaturalis dicetur huiusmodi cognitio, quæ producitur ab agente (Deo videlicet) quod pro hoc statu nostræ infirmitatis, & corruptionis non est naturaliter nostri intellectus motiuum, ipso dicente Mosi: non potes videre faciem meam, quia non videbit me homo, &c. Vnde & Samsonis pater; facta illi angelica apparitione, ait ad vxorem suam: Moriemur quia vidimus Dominum.

Exo. 33. c. Iudic. 13.

Io. c. 1. & Ioan. 4. 1. ad Timot. 1. 1. Tim. 6.

Huc accedit Ioannes dicens: Nemo Deum vidit vnquam. Insuper, Regi sæculorum immortali, & inuisibili, &c. Et lucem habitat inaccessibilem, quã nullus, &c. H Dicitur prætcrea supernaturalis, quia fit ab agente, supplente vicem obiecti: supernaturalis, vt puta ipsius essentiæ diuinæ, quæ est obiectum, in quo relucent articuli fidei, & omnia diuina mysteria. Sed pro hoc statu nequit à nobis apprehendi. Idcirco quodcunque horum mysteriorum nos certos reddit, supplet hac in re eius vices, sed imperfecte nunc, cum videamus nunc per speculum, & in ænigmate. Tunc autem (cum obiectum erit præsens) facie ad faciem videbimus, habentes horum claram, & perfectam notitiam. Scimus quoniam cum apparuerit, &c.

1. Cor. 13. Ioan 3.

Supernaturali doctrinæ reuelatæ pôt quis subinde naturaliter assentiri.

Tradita tamen primo hac doctrina patribus, prophetis, & apostolis, potest subinde quis eidem sibi manifestatæ (concurrente diuino auxilio, ac pia sua affectione) assentiri, vt patet. lib. 3. resolut. 23. Secus non reprehenderentur nolentes credere. I Vocaui, & renuistis, &c. Quoties volui congregare, &c. Cum autem tanta signa fecisset, &c. Corde credite ad iustitiam, &c. Captiuantes intellectum.

Prouer. 1. Matth. 23. Ioan. 10. Ioan. 10. Ioan. 12. Rom. 10. 2. Cor. 10.

Doctrina diuina quo modo primum tradita.

Sed quemadmodum primum fuerit hæc doctrina tradita, aut reuelata, locutione interiore, an exteriore, dubium est. Sane vtroque modo potuit super naturaliter reuelari: probabile est tamen quod fuerit tradita locutione exteriori, & forte cum aliquibus signis, & post primam traditionem de talibus concederem, quod potest aliquis naturaliter assentire doctrinæ traditæ, in qua nullus potest esse perplexus, nisi ex propria culpa, & in sacra Scriptura est sufficienter tradita.

QVAESTIO SECVNDA K Prologi.

Vtrum supernaturalis cognitio viatori necessaria, sufficienter sit in sacra Scriptura tradita.

RESOLVTIO.

Hæreses aduersus scripturã sacram.

INNVMERÆ reperiuntur hæreses sacram Scripturam vel eius partem reprobantes, vt patet ex Damasceno & Augustino de hæresibus. Pagani enim & Atheistæ in vniuersum scripturam reijciunt. Manichæi vetus testamentum esse autumant à malo principio: Iudæi nouum testamentum prorsus contemnunt, & tantum vetus testamentum accipiunt. Sectatores Mahometi nonnulla ex vtroque recipientes, reliqua negligunt. Libertini ea, quę fauent inordinatis eorum affectibus ex scripturis sacris seligunt, reliqua vero irrident, & ipsos Apostolos flocci faciunt, scommatibus eos prosequentes. Cerdon hęreticus solum Lucę euangelium recipiebat assertore Tertulliano. Ebion, vt ait Hireneus, solum Matthęi euangelium. Eusebius Cęsariensis refert, Seuerum reiecisse omnes Pauli epistolas, & Apostolorum actus. Quidam vero hęretici (& maxime nostræ tempestatis) ex aliquibus scripturę sacrę sententijs perperam ab eis interpretatis, varios colligunt errores, vt ex illo Pauli, primo Corinthiorum septimo. Qui non potest continere, nubat in Domino, &c. Colligunt omnes indifferenter debere vxorem ducere. Et ex illo: Qui infirmus est olus manducet, &c. Ciborum delectum damnant, perinde ac ex illo loco Iacobi, Confitemini alterutrum peccata vestra, authoritatem administrandi sacramentum pęnitentiæ in discriminatim omnibus laicis concedunt: Quibus in communi (quia scorsum, & in particulari quælibet hæresis habet media, & rationes, quibus refelli possit) pluribus vijs, & medijs obsistere licet, videlicet, prænuntiatione prophetica, scripturarum concordia, authoritate scribentium, diligentia recipientium, rationabilitate contentorum, irrationabilitate singulorum errorum, stabilitate Ecclesiæ, miraculorum authoritate.

Rom. 14. Iaco. 5.

Scripturæ sacræ veritas. Errorũ cõfutatio.

Prænunciatio prophetica.

Primum inquam prænuntiatione prophetica: Si quidem solus Deus potest, & seipso naturaliter futura contingentia certo præuidere, & eadem prædicere, & nullus alius nisi ab illo instructus (vt Prophetæ, & Apostoli) quemadmodum patet ex Isaia, capitulo quadragesimo. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dij estis vos. Atqui multa huiusmodi in scriptura prænunciata impleta sunt, vt videre est in libris Prophetarum.

Quare non est dubium, quin cętera quoque, quę restant, impleantur, secundum Gregorium in Homilia prima dominicę Aduentus, & Augustinum 12. de Ciuitate Dei, capit. 10. dicentem: Vera se narrasse præterita ex his, quę futura prenunciauit, cum tota veritate implentur.

Ostendit secundo scripturarum concordia, quandoquidem in non euidentibus ex terminis, nec ex principijs euidentiam habentibus, vt sunt propositiones contingentes, non concordant omnino, & firmiter, multi diuersimodè dispositi, nisi à causa superiori (Deo videlicet) ipsorum intellectus, & illuminentur, & ad assentiendum inclinentur. Scriptores autem sacri Canonis variè dispositi, varijs locis, & temporibus existentes in talibus non euidentibus, omnino consonabant, vt patet de Ezechiele in Babylone prophetante, eo tempore quo Hieremias in Iudęa. Idem etiam constat de Euangelistis, ex quo colligitur sacrorum scriptorum veritas. Et hanc viam pertractat Augustinus, in lib. 18. de Ciu. Dei, cap. 41.

Non sic autem concordabant Philosophi adinuicem, quemadmodum ostendit Augustinus ibidem dicens: Philosophi monumenta suorum dogmatum reliquerunt, quæ discipuli legentes, licet in aliquibus essent assentientes prioribus, vt discipuli, tamen in quibusdam contradixerunt, vt Aristoteles Platoni, Aristippus, & Antisthenes Socrati, & inter sese.

Quandoquidem Aristippus in voluptate corporis summum bonum ponebat. Antisthenes verò virtute animi potius hominem fieri beatum asserebat. Ad hæc Epicurei res humanas ad deorum curam non pertinere putabant. Stoici contraria sentientes eas regi, atque muniri dijs adiutoribus, atque tutoribus disputabant. Alij asserebant vnum, alij innumerabiles mundos, ipsum autem vnum alij ortum, alij verò initium non habere, alij interiturum, alij semper futurum, alij mente diuina, alij fortuitu, & casibus agi, alij immortales esse animas, alij mortales.

Tertio scribentium authoritate. Cum. n. scriptores sacrorum

ctorum codicum mendacium damnent, in fide, & moribus præcipuè, quomodo est verisimile eos fuisse mentitos dicentes, hæc dicit Dominus, si dominus non fuisset locutus, aut propter lucrum mentiri voluissent, cum tantas tribulationes & mortem ipsam, vt hæc mortalibus persuaderent, sustinuerint, nec poterit dicere infidelis, quòd fuerint decepti. Nam Apostolus non asseueraret, se audisse verba arcana in raptu illo, nisi huius rei fuisset certus. Similiter nec prophetæ, aut cæteri sancti: siquidem asserere dubium, tanquam verum, vel est mendacium, vel non longè à mendacio. His subscribit Richardus: Certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita &c. Augustinus loquens de Christo: Hic inquit, primus per prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit locutus, scripturam condidit quæ canonica nominatur, eminentissimæ authoritatis.

2. Cor. 12.

Lib. 1. de Trinit. 2.

11. de ciui. Dei cap. 3.

Scriptura sacra recipientis diligentia.

Quartò recipientium diligentia. Aut enim nulli credis de contingenti, quod non vidisti, ita non credes mundum fuisse ante te, nec istum esse patrem tuum, & illam esse matrem tuam, & talis incredulitas omnem vitam politicam destrueret. Si igitur vis alicui de hoc credere, quod tibi non est, nec fuerit euidens, maximè credendum est illis quæ tota communitas aliqua famosa & honesta, cum maxima diligentia approbata recepit, cuiusmodi est canon diuinæ scripturæ. Tanta enim apud Iudæos sollicitudo fuit, & apud Christianos de libris recipiendis, tanquam authenticis, & canonicis, quòd de nulla alia scriptura habenda pro authentica tanta sollicitudo fuerit inuenta. Vnde Augustinus ait: Quomodo scriptura Enoch, de qua Iudas in epistola sua meminit, non recipitur in canone, & multæ aliæ, de quibus fit mentio in libris Regum, inquit, quòd sola illa recepta sunt in canone, quæ authores, non sicut homines, sed diuina inspiratione scripserunt. Et ibidem, illi Israelitæ, quibus ista dita sunt eloquia Dei, nullo modo pseudoprophetas cum veris prophetis paritate licentiæ confuderunt, sed concordes inter se, atque in nullo dissentientes, sacratum literarum veraces ab eis agnoscebantur, & tenebantur authores.

8 de ciuit. cap 38.

cap 41. de ciuit. Dei.

A 3. paritate. Scripturæ sacræ rationabilitas.

Quintò rationabilitate contentorum. Quid enim rationabilius, quam Deum, tanquam finem vltimum super omnia diligi, & proximum sicut seipsum? Id est ad idem ad quod se, secundum Gregorium: In quibus duobus præceptis tota lex pendet, & prophetæ. In præceptis namque, consilijs, & sacramentis non continetur aliud, quam illorum explicatio, & legis naturæ scriptæ in cordibus nostris. Cum enim gentes, &c. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines (secundum rectam rationem) & vos facite illis. Quod oderis tibi fieri &c. De hoc & Augustinus: Nihil turpe, ac flagitiosum spectandum imitandumque proponitur, vbi verbi Dei, aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur.

Homi. 22. Matt. 22.

Rom 2. Matth 7. Tob 4. De ciuit. Dei. lib 2. cap 28.

De credibilibus quoque patet, quia nihil credimus de Deo, quod aliquam importet imperfectionem, sed potius perfectionem, & magis rationi consonum, quam eius oppositum. Quocirca si quis de aliquo hæsitet credibili, accipiat eius contradictorium, & videat quæ pars est in se melior, & desiderabilior secundum dictamen rectæ rationis, & adhæreat, vt melius est bonum infinitum esse in entibus, quam carentia tanti boni.

Ad hæc melius est habere Deum omnipotentem, summè bonum, sapientem, & omnia de nihilo creare valentem, &c. Quam oppositum, de quare & Augustinus, Imperitum etiam vulgus (ait) marium, fœminarumque, in tam multis, diuersisque gentibus & credit, & prædicat, quòd continentia vsque ad tenuissimum victum panis & aquæ, & non quotidiana solum, sed etiam per contextos plures dies perpetrata ieiunia, quòd castitas vsque ad coniugij prolisque contemptum, quòd patientia vsque ad cruces flammasque neglectas, quòd liberalitas vsque ad patrimonia distributa pauperibus, quòd denique totius huius mundi aspernatio, vsque ad desiderium mortis intenditur. Pauci hoc faciunt, pauciores bene prudenterque faciunt, sed populi probant, populi audiunt, populi fauent.

To 6. lib. 8. de vtili tate credé. di. cap. 17.

A Sextò irrationabilitate singulorum errorum. Quid enim Pagani pro idololatria sua adducent, nisi numinum suarum opera colentes, in quibus nihil est numinis, sicut satis ostendunt philosophi? Quid Saraceni vilissimi poterunt, Mahometi discipuli pro suis scripturis adferent, expectantes pro beatitudine, quod porcis conuenit, scilicet gulam, & coitum? Quam promissionem despiciens Auicenna, licet ferè fuerit illius sectæ, alium finem quasi perfectiorem, & homini magis congruentem asserit dicens. Lex nostra, quam dedit Mahomet ostendit dispositionem felicitatis, & miseriæ, quæ sunt secundum corpus, & est alia promissio, quæ apprehenditur intellectu, quam magis concupierunt sapientes, quam illam, quæ est corporis, quæ quamuis daretur eis, non tamen attenderent eam, nec appretiati sunt eam, in comparatione fœlicitatis, quæ est coniuncta primæ veritati.

Hæresum irrationabilitas.

ex 9. Met. cap. 7.

B Quid Iudæi, nouum damnantes testamentum? quod in veteri promittitur, vt ostendit Apostolus, vituperans enim eos dicit. Ecce dies venient &c. Videquam in principio de fine Christo sint eorum cæremoniæ, quare cæci ipsi nõ aduertunt prophetarum complementum, potissimum Patriarchæ Iacob prædicentis, Gene. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda. Et Danielis 9. Cum venerit sanctus sanctorum &c.

Heb 8. & Hiere. 31.

Quid asini Manichæi fabulantur primum malum? Cũ omne ens in quantum ens sit bonum, cur non vident in nouo testamento, verus esse autheuticum, & approbatum? Quid singuli alij hæretici, qui aliqua loca sacræ scripturæ male intellexerunt, nec etiam alia loca scripturarum contulerunt, vnde hæreses ortæ sunt secundum Augustinum. Non potest (inquit) error oriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis non intellectis: & hoc ideo, quia præcedentia, & sequentia non contulerunt. Solent enim (vt subiungit) circumstantiæ scripturarum illuminare sententiam. His etiam adhærlatur illud Augustini, tomo 6. contra epistolam fundamenti ipsius Manichæi. Non crederem Euangelio, nisi quia Ecclesiæ Catholicæ credo, vnde irrationabile est aliquid canonis recipere, & aliquid negligere, cum Ecclesia totum ex æquo recipiat.

C in lib. 83. q 69. q.

Septimò Ecclesiæ stabilitate, de qua Augustinus. Cum igitur tantum auxilium Dei, tãtum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ credere gremio, quæ vsque ad consummationem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis iudicio, partim consiliorum grauitate, partim, & miraculorum maiestate dominatorum culmen authoritatis obtinuit? Si enim ex hominibus esset consilium hoc, aut opus (vt ait Gamaliel) dissolueretur. Et apud Lucam dicit Dominus Petro. Ego rogaui pro te, &c. Et apud Matthæum idem Dominus ait. Ego vobiscum, vsque ad &c. Et Apostolus vocat Ecclesiam columnam, & firmamentum veritatis. Et Augustinus contra epistolam Fundamenti ait. Quis enim tantam multitudinem ad peccata pronam, ad legem contrariam carni, & sanguini sternandam induceret, nisi Deus? Obijcies fortasse permansionem legis Mahometi. Respondeo illam incepisse plusquam sexcentis annis post legem Christi, in breui Deo cooperante finietur, quæ multum debilitata est anno Christi 1300. Ex eius cultores multi mortui, & plurimi sunt fugati, & prophetia dicitur esse apud eos, quod cito finienda est secta illa.

Ecclesiæ stabilitas. Tom 6 li. vni. de vti. cred. c. 17.

D

Act. 5 c. Luc c 22. Matt. vlt. 1. Tim 3.

Machome. ti lex, & eius pinacula.

E

Octauò, Miraculorum claritas, nequit enim Deus testis esse falsus, est autem Deus verax, &c. Ille fidelis permanet, &c. A IESV Christo, qui est testis fidelis, &c. Atqui Deus inuocatus a prædicante scripturam, vt ostenderet doctrinam suam esse veram, fecit aliquod opus sibi proprium, vt potè miracula, quibus testatus est hanc doctrinam esse veram.

Miraculorum claritas. Rom 3 c. 1. Tim. 2. Apoc. 2.

Huc accedit Richardus 1. de Trinit. cap. 2. Domine si est error, à te decepti sumus, nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te fieri possent. Quod si dixeris miracula non fuisse facta, refragatur tibi August. 22. de Ciu. Dei, cap. 5. Si ista miracula facta esse non credunt, hoc nobis vnum grande miraculum sufficit, quòd iam

terrarum orbis sine vllis miraculis credidit, quia si quid- F quid quod credimus dicatur incredibile esse, non minus est incredibile homines (ait) ignobiles, infirmos, paucissimos, imperitos, rem tam incredibilem, tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis persuadere potuisse, vt mundus illud credat, sicut iam credidisse videtur, nisi per illos aliqua miracula fierent, per quæ mundus ad credendū induceretur. Quo etrca subiungit. Qui propterea exiguo numero ignobilium, infimorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multò mirabilius diuinitas seipsa persuasit. Quid enim incredibilius, quam vt ad legem contrariam carni & sanguini Doctores pauci, & rudes, & pauperes possent plurimos potentes, ac sapientes conuerterer vt constat de primis ad fidem cōuersis sapientibus quidem, & fidei rebellibus antea, qualis fuit Paulus Ecclesiæ persecutor, Augu G stinus prius Manichæus, Dionysius philosophus, Cyprianus magus. Adde pleraque facta fuisse miracula, quæ nō nisi à proteruo nimis negari possent, vt curatio lepræ Cōstantini, & cætera miracula coram eo à Syluestro facta, quæ omnibus innotuerunt.

Dices fortasse, quòd ipsa non testantur veritatem, propterea quòd Antichristus quoque sit miracula editurus. Respondeo. Siquis in testem inuocatus, consuetum testificationis signum adducit præmittat, nec præsens contradicat, is verax esse nequit, miraculum autem est tale signum Dei, vt testis. Quapropter si miracula fieri à dæmonio permittat non contradicens, annuncians videlicet illa non esse testimonia, nō erit perfectè verax, quod

Antichristi miracula.

est absurdissimum. Quamobrem cum adfers miracula Antichristi in huius assertionem, respondeo prædictum H iam fuisse à Christo, & Apostolis, ea miracula facienda, non esse veritatis testimonia. Surgent enim pseudochristi, & pseudo prophetæ ecce prædixi vobis &c. Et tunc reuelabitur ille iniquus &c. Adde, quòd lata sit differentia miraculorum, quæ fiunt à Deo, & quæ fiunt à diabolo, vt doctè pertractat Augustinus. Miraculum, inquit, voco quidquid arduum, aut insolitum supra spem, vel facultatem mirantis apparet. Quædam solum faciunt admirationem, vt quæ fiunt à dæmonibus, quædam magnam gratiam beneuolentiamque conciliant, qualia fuerunt Christi miracula.

Matth. 24. 2. Thess. 2.

Miraculorum verorum, & falsorum differentiæ

Lib. de vtil. cred. cap. 16.

Huc accedit quædam facta miracula in lege Christiana, in quibus decepta esse nequit, quin sint facta, & sunt veritatis testimonia, propterea quòd à Deo fuerint facta, vt raptus Pauli, & reuelatio futurorum contingentium I facta Prophetis, & sanctis vtriusq; testamenti. Quapropter hæc duo possent obijci ipsi Antichristo contra sua miracula. Si tu es Deus, fac me videre essentiam diuinam nudè, & post visionem, certam memoriam habere ipsius visionis, & certitudinem, quòd illa fuit visio essentiæ diuinæ, & tunc credam tibi. Item, si tu es Deus, dic mihi quid faciam, vel quid cogitabo, vel quid appetam pro tali hora. Huius autem viæ efficaciam ex miraculis innuit Christus dicens: Opera quæ ego facio &c. Et alibi, Euntes renunciate Ioanni quæ audistis &c.

D. 5. & 10. Matth. 11.

Nonò, testimonio eorum, qui foris sunt. Iosephos enī de Domino Iesu Christo sic ait. Fuit autem eisdem temporibus, Pilati videlicet, Iesus sapiens vir si tamen virum eum nominare fas est: erat enim mirabilium operum effector, & Doctor eorum hominum, qui libenter ea, quæ K vera sunt audiunt. Christus hic erat, &c. Vbi eius veram doctrinam, & deinde ex mortuis resurrectionem ostendit.

Li. 18 Ant. Iudaic. c. 6

Testimonia externa fidei nostræ.

Decimò, addi potest, quòd Deus non desit salutem toto corde quærentibus, vt patet ex verbis Psalmistæ, & Apostoli dicentis. Nihil solliciti sitis &c. Multi autem, vt Paulus, & Augustinus diligentissimè salutis viam inquirentes ad Christianam fidem conuersi sunt, in qua multum profecerunt, innumeraq; supplicia magna cum spiritus exultatione perpessi sunt. Vnde illud, Ibant Apostoli gaudentes &c. Quæ non contigissent nisi à Deo esset hoc institutum Christianorum. Ex prędictis igitur liquet scripturę doctrinam esse veram.

Psal. 144. Ad Phil. 2

Act. 5. cap.

Quòd autem necessaria viatori, & ad finem suum persequendum sufficiens existat, patet. Nam ipsa in particulari explicat quid sit finis hominis, nempe Dei visio, & fruitio, & quomodo ab homine obtineatur in corpore, & anima simul, & perpetuò post resurrectionem, deinde determinat media ad illum finem consequendum necessaria, vtpote decem mandata, quæ varijs in locis scripturæ explicantur, vnà cum cæteris, pro diuersitate temporum iuxta Dei voluntatem ab homine requisitis. Proprietates quoque immaterialium substantiarum, quantum homini expedit eas nosse, aperit, vnde constat sacram scripturam sufficienter continere doctrinam necessariam viatori. Quòd si dixeris pleraque esse ambigua, & problematica apud doctores, quorum certa resolutio ex sacris haberi nequit, vt de quibusdam actibus, An sint peccata mortalia, an non quorum tamen cognitio ad salutem est necessaria. Satisfacit huic obiectioni Origines G dicens. Nulla scientia omnia scienda explicauit in specie, bene tamen in genere, sed illa, ex quibus possunt alia sufficienter elici, vnde multæ veritates necessariæ non exprimuntur expresse in scriptura, sed virtualiter in ea continentur, sicut conclusiones in principijs, ad quarum inuestigationem vtilis fuit expositorum, & doctorum diligentia. Quòd si aliqua adhuc remaneant dubia, à talibus tanquam periculosis debet sibi homo cauere, ne dum se periculo exponit, in peccatum incidat. Qui enim amat periculum, peribit in illo. Nam via salutis simpliciter non est dubia, potissimùm quantum ad ius, licet bene quantùm ad factum, & ex peccato proprio.

In Homi. de Arca Noe.

Eccle. 3.

H

QVAESTIO TERTIA

Prologi.

Est ne Deus Theologiæ subiectum?

RESOLVTIO.

HEOLOGIA vtique bifariam considerari potest, nempe in se, & vt est in nobis. Si in se consideretur est talis cognitio, qualem Theologicum subiectum natum est comproducere in intellectu sibi proportionato, diuino videlicet. Si vt I est in nobis consideretur, talis est cognitio, qualem possit intellectus de illo obiecto natus est habere. Vt exempli gratia, si quispiam nequeat demonstrationes geometricas capere, credat autem de eis geometræ. Geometria esset illi fides, non scientia, esset tamen in se scientia, quia subiectum Geometriæ natum est generare scientiam in intellectu proportionato. Est autem subiectum primum, & adæquatum alicuius scientiæ, quod alij vocant subiectum attributionis, quod continet in se primò virtualiter in esse cognito, omnes veritates, seu propositiones necessarias illius habitus seu scientiæ, cuius est obiectum.

Theologia in se, & in nobis

Subiectū attributionis quid.

Portò Theologia duplices continet veritates seu propositiones, nempe necessarias, quæ Dei naturam, & personarum emanationes explicant, vt quod Deus sit tri- K nus, & vnus, quòd Pater filium generet, & sic de alijs operibus ad intra. Et contingentes, quæ opera ipsius Dei ad extra declarant. Cuiusmodi, Deus creat Verbum caro factum est, & cæteri articuli verbi incarnationem concernentes. Ex quibus facile colligitur, quòd Theologię in se, quantum ad veritates, necessarias, subiectum nequit esse, nisi Deus, vt constat ex definitione subiecti primi, Deus enim continet primò virtualiter omnes tales veritates, & omnes habent attributionem ad ipsum, tanquam posterius ad suum prius.

Theologia duplex.

Theologia subiectum.

Huc accedit Augustinus 8. de Ciuit. Dei, cap. 1. 14. de Trin. cap. 1. & 4. Theologia est sermo, vel ratio de Deo. Et alibi inquit: Ista scientia est de illis quibus fides gignitur, defenditur, & roboratur, ergo est de illo, quod est subiectum fidei, illud autem Deus est, vt patet lib. 3. Resolut. 23.

Adde,

6. Meta. & 1. de nat. Adde, quod scientia nobilissima, est circa nobilissimū A genus: Theologiam autem esse nobilissimam omnium disciplinatum, omnibus est in confesso. Oportet igitur, vt sit de Deo, velutl de subiecto primo.

Quantum autem ad veritates contingentes, cum nullum subiectum contineant virtualiter, nisi veritates necessarias de ipso, dicendum est inter contingentes esse ordinem quendam, & aliquam earum esse primo veram, vt hæc: Deus vult mundum producere propter communicationem bonitatis suæ & subiectum huius, quæ est primo vera, & quasi præcipuum omnium contingentium; est subiectum omnium contingentium. Deus igitur est subiectum totius Theologiæ in se, siue necessariorum, siue contingentium, & hoc tam vt est in intellectu diuino, quàm beatorum. Si autem loquamur de nostra Theologia respectu necessariorum, cum ipsa non habeat B euidentiam ex obiecto, sed aliunde, nempe ex reuelatione, non potest habere obiectum deducens in notitiam primarum veritatum ipsius, sed ei adscribitur primum subiectum, de quo primo seu perfectissime, immo immediate cognoscuntur primæ veritates illius, tale autem est ens infinitum, quia iste est conceptus perfectissimus, quē ex naturalibus habere possumus de Deo, qui in se est subiectum Theologiæ. Veruntamen quia Theologia nostra de necessarijs, est de eis, de quibus & Theologia in se, ideo etiam possumus ei idem attribuere subiectum, nempe Deum inquantum Deus est. Nam licet non sit subiectum dans nobis euidentiam, potest tamen dare, si cognosceretur. Theologiæ quoque nostræ contingentis idem est subiectum, quod est necessariæ, modo præexposito, vt puta illud de quo prædicatum primæ contingentis e- C nunciatur, & non vt continens virtualiter euidentiam harum veritatum contingentium.

QVAESTIO PRIMA
Collateralis Prologi.

Est ne Deus speciali aliqua ratione Theologiæ subiectum?

RESOLVTIO.

1. Meta. in prologo & 1. Poster. VVM nostra cognitio absolutam presupponat, absolutaque certior sit, assertore Aristotele, erit propterea Deus non sub quacunque ratione, vt reparatoris, gubernatoris, capitis, summi boni, entis infiniti, aut alterius attributi, sed sub ratione propria, & perfectissima, id est sub ratione Deitatis, & inquantum est hæc essentia Theologię subiectum. Quemadmodum enim perfectissima scientia, quę de homine haberi possit, est ea, quæ habetur de eo, secundum rationem eius quidditatiuam, inquantum videlicet est animal rationale, non illa, quę de illo haberetur in quantum est substantia, bonus, aut iustus &c. Sic etiam dicendum est de Deo. Quód si proferas Hugonem de Sacramentis dicentem opera reparationis esse hic subiectum, & Cassiodorum asserentem Christum, caput fidelium cum membris esse subiectum. Ergo si Deus sit subiectum, hoc erit sub aliqua ratione speciali, quia inquantum restauratur. Respondetur, Hugonem & Cassiodorum non loqui de formali subiecto, quod est Deitas, sed de materia proxima, de qua diffusius tractatur in scriptura.

QVAESTIO SECVNDA
Collateralis Prologi.

An Theologia sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum eius subiectum?

RESOLVTIO.

VVM obiectum primum Theologię, quod est ipsa diuina essentia in seipsa, cuncta diuino representet intellectui, erit vtique (ipsa inquam Dei Theologia) omnium cognoscibilium sciētia: etenim & omnium quorumcunq; obiectorum Dei cognitio dicitur Theologia, B seu notitia Theologica, propterea quod omnis Dei notitia producatur ab ipsa essentia diuina, quandoquidem res creatę, nec in genere proprio, (id est in naturali earum existentia) nec vt relucet in diuina essentia, possunt mouere diuinum intellectum, id est in eo aliquam producere notitiam, ob id quód sit infinitus, & rerum quidditates, id est essentię & naturę, finitę. Infinitum autem à finito nullatenus moueri, ac perfici potest. Quocirca prętermisso naturæ primo signo, seu instanti, in quo exercetur opera ad intra (hoc est emanationes personarum) in secundo instanti, in quo fiunt opera ad extra, id est concernentia creaturas. Primo diuina essentia à diuino intellectu cognoscitur. Secundo rerum creādarum quidditates. Tertio veritates, seu propositiones in illis rerum quidditatibus virtualiter contentæ, sed illæ rerum quid- C ditates non producunt in intellectu diuino notitiam propositionum, quæ fiunt ex illis, sed ipsa diuina essentia.

Quocirca non est inter quidditates, & ipsas proprietates ordo causæ ad effectum, sed talis, qualis est in pluribus effectibus essentialiter subordinatis, & ab eadem productis causa, vt in illuminationibus partis Orientalis, & Occidentalis, quæ fiunt a sole, & neutra ab altera. Hinc facile colligas licet, Deum non esse Philosophum, Mathematicum, Dialecticum, &c. Sed solum Theologum, non quin perfectissimè nouerit earum disciplinarū axiomata. Sed idcirco, quod ad earum notitiam non excitetur (perinde ac nos) ab obiecto, & principijs earum disciplinarum, sed ab ipsa solum diuina essentia. Scientia autem desumit suam nomenclaturam ab ipso obiecto, quamobrem cum obiectum Theologiæ omnium talium noti- D tiarum sit causa, dicentur & ipsæ notitiæ theologicæ. Nō sic autem dicendum est de beatis: nam licet in diuina essentia videant res ipsas, tamen possunt in genere proprio eas cognoscere, & eorum intellectus à rerum quidditatibus moueri potest ad cognoscendum veritates, & propositiones in eis contentas, nec est eorum Theologia, vt est in ipsis, & de facto, omnium cognoscibilium, sed eorum solum, quæ Deus illis voluntariè in sua ostendit essentia. De Theologia beatorum.

Consimiliter quoque, & de nostra dici debet Theologia, quæ non dumtaxat, quantum ad reuelationem generalem concernentem humanum genus, eorum quæ in sacris continentur literis, vnde dicitur. Non adderis ad Deut. 4. verbum, quod vobis loquor &c. Et illud. Quod præcipio Deut. 12. tibi &c. Et illud. Qui apposuerit &c. Quod intelligendū Apoc. vlt. E est de additamentis, & glossematibus repugnantibus sacræ scripturæ, non autem de his, quæ ei sunt conformia, qui enim sapientiam hanc diuinam elucidant, vitam ęternam habebunt. Eccle. 24. Potest nihilominus Theologia nostra dici de omnibus, quantum ad respectus, quibus creaturæ referuntur ad Deum, vt pote, quód ab eo dependeant, quod in ipsis sit Dei imago, aut vestigium &c. Quia respectus nisi cognitis extremis cognosci nequeunt. Et hæc est ratio, quare non possumus naturaliter scire intellectum humanum ordinari ad hunc finem, vt clarè videat Dei essentiam, quia videlicet nequit hæc ordinatio quæ est respectus quidam, cognosci, nisi cognitis extremis, quorū alterum est ipsa diuina essentia, à nobis pro hoc statu minimè cognoscibilis.

QVAESTIO TERTIA Collateralis Prologi.

Est ne Theologia in se scientia?

RESOLVTIO.

1. lib. Post.

SCIENTIA (vt patet ex Aristotele) est notitia conclusionis necessariæ causata à præmissis euidentibus applicatis ad illationem ipsius conclusionis per discursum syllogisticum, cuius quidem rõnis postrema G pars imperfectionem includit ex parte scientię, vt puta ꝙ sit effectus æquiuocus. Omnis aũt æquiuocatio totalis perfectior est suo effectu, & potentialitaté ex parte intellectus recipientis. Quare Theologia in se, quantum ad hanc conditionem, non est scientia, sed quantum ad tres priores etiam intellectui diuino: in intellectu autem beatorum est scientia etiam quantũ ad omnes quatuor conditiones, quia quidditas subiecti in quocunque videatur lumine, siue naturali atque proprio, siue supernaturali, in essentia diuina, continet suas veritates. Omnis enim veritas producta in intellectu nostro per aliquid prius naturaliter notum, fit per discursum, quia discursus non requirit successionem temporis, sed ordinem naturæ, vt puta quòd præmissæ sint prius natura notæ ipsa conclusione. Et quantum possunt huiusmodi con- H clusiones veritatem inferre, propterea loquitur dubitatiuè Augustinus, cum ait: Fortasse non erunt ibi volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alia euntes, atque redeuntes, sed scientiam nostram vnico intuitu videbimus: & loquitur de successione temporis, non autem naturæ, hæc quidem quantum ad necessaria, quæ continet Theologia, cuiusmodi sunt operationes ad intra: sed quid de contingentibus, quæ concernunt operationes ad extra, & omnes articulos incarnationis verbi diuini? his enim non videtur competere scientiæ definitio, quæ est necessariorum.

5. de Trin. cap. 16.

Respondetur, quòd horum notitia, quantumuis certa & euidens per reuelationem diuinæ voluntatis, nihilominus non sortitur nomen scientiæ propriè acceptæ, sed solum nomen scientiæ fusius acceptæ, quomodo scien- I tiam accipit Philosophus, quatenus videlicet diuiditur contra opinionem, & suspicionem. Proprius tamen omnes excutiendo, dici potest, Theologiam non esse scientiam, sed sapientiam.

6. Ethic. & 4. & 5.

QVAESTIO QVARTA Lateralis Prologi.

Est ne Theologia subalternans, vel subalternata scientia?

RESOLVTIO.

LICET admittamus Theologiã esse scientiam, non tamen est subalternans, aut subalternata, quia nulla principia ab aliqua recipit scientia, sed à sola procedit voluntate: nec aliqua alia scientia ab ipsa. Quia quælibet alia habet suam vltimam resolutionem ad aliqua principia immediata naturaliter nota: Subalternata autem requirit, quòd notitia principiorum scientię superioris, sit causa notitiæ principiorum inferioris scientiæ.

F

QVAESTIO QVARTA Prologi.

Utrum Theologia sit practica, & si à fine denominetur.

RESOLVTIO.

PRAXIS (vt impſentia accipitur) est actus alterius potentiæ, quàm intellectus vtpote voluntatis, naturaliter posterior intellectione, natus elici cõformiter rõni rectæ, vt sit actus rectus. Quamobrẽ, vt scientia aliqua dicatur practica, duo requiruntur, primum ꝙ talis scientia nota sit præcedere ipsam electionem, non enim requiritur ipsam actu pręcedere. Siquidem electio recta necessario requirit rationem rectam, & vt ait Augustinus, Intellectus intelligit sibi, & alijs, id est iudicat de actu suo, G & actibus aliarum potentiarum.

Praxis quid

Ad sciẽtiã practicam duo requiri. 6. & 3. Ethic.

15. de Tri. cap. 7.

Secundo requiritur actum voluntatis, seu praxim ipsam esse conformem ipsi considerationi, seu dictamini intellectus recto, vnde Aristoteles ibidem: Veritas considerationis practicæ est confesse, seu conformiter se habere appetitui recto, quod intelligitur actiue, vt puta, quod notitia practica reguler, & dirigat voluntatem in actibus suis, & elicitis, & imperatus, quorum vterque praxis dicitur. Primo tamen, & proxime actus elicitus, quia is est primo posterior intellectione, & primo natus elici conformiter ad rectam rationem, non autem actus imperatus, quare nec proprie dicitur praxis, sed secundario, & veluti per accidens.

Sed vnde desumunt proprie discrimen practicum, & speculatiuum? Respondetur, quod licet à fine distingui H possint, siquidem, vt est apud Aristotelem, finis speculatiuæ est scire, practicę vero est opus, non tamen inquãtũ est finis, sed inquantum primum obiectum talis habitus.

Quocirca prior distinctio practici, & speculatiui est ab obiectis. Quod astruitur per Philosophum distinguẽtẽ ratiocinatiuum, i. habitum practicum à scientifico, siue speculatiuo, penes obiectum necessariũ, & contingens.

Item Philosophus distinguit scientiam tam actiuam (quæ consistit in actibus immanentibus) quam factiuam (quæ consistit in actibus transeuntibus) à speculatiua penes obiectum. Hinc liquet solutio secundæ partis quęstionis. Scientia enim nuncupatur practica ab obiecto, & non á fine inquantum huiusmodi. Quantum autem ad primam quæstioné, dico, ꝙ Theologia propositionum necessariarũ in intellectu creato est practica notitia, quia I est conformis actui voluntatis creatę, seu directiua voluntatis in Dei amorem, & naturaliter prior ipsa electione.

Confirmatur per illud, finis legis est dilectio, & illud finis præcepti est charitas, & etiam illud, In duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Augustinus ait, Ille tenet quidquid latet, quidquid patet in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus, vnde patet hanc scientiam non esse propter speculari tantum. Speculatiua autem vltra speculari, nihil requirit secundum Aui.

Si obijcias has veritates theologicas, & similes, Deus est trinus, Pater generat filium, Respondetur eas esse practicas. Prima enim dirigit voluntatem nostram in dilectionem rectam trium personarum. Si enim quis vnã personam solum diligeret, secludens alios (vt Iudæi, & Turcæ faciunt) non rectè ageret. Secunda vero propo- K sitio dirigit dilectioné, quæ est circa duas personas, quarum vna est ab altera.

De Theologia autem ipsius Dei, an sit practica, vel speculatiua, doctor problematicè loquitur, & controuersia in hoc consistit. Si enim notitia dicatur practica propterea dumtaxat, quia de se est directiua voluntatis in suis actibus, licet talis voluntas non sit dirigibilis in agendo, Theologia Dei erit practica. Sin dixeris hoc non sufficere, sed necessarium esse potentiam practicantem, hoc est voluntatem ipsam esse dirigibilem à dictamine ipsius intellectus, tunc Dei Theologia est speculatiua. Et huic assertioni secundæ magis assentit doctor, quia voluntas respectu sui primi obiecti, quod est sua essentia, ex se sola rectificatur, & est sua regula nullo alio indigens directore, sed solum obiecti præostensione.

Insuper notitia practica est regulatiua potentiæ contingenter

genter operantis, voluntas aũt diuina non se habet cõtingenter respectu sui primi obiecti, sed necessario. Igič non est directiua ab aliqua notitia, quãtũ ad veritates necessarias, nec quantum etiam ad contingentes, quia ad illas voluntas diuina se solum determinat, & ab illa sola pendent, non ab actu intellectus præcedente actum voluntatis, quia sic essent necessariæ. Quare Theologia Dei respectu contingentium est solum speculatiua, tenendo cognitionem practicam, & praxim ab ea diuersam debere esse in eodem supposito, & singulari.

Si autem quæras, qualis sit Theologia contingentium in se, id est non comparata intellectui diuino, aut creato. Respondetur, quod non est per se practica, seu ab obiecto: quia ex obiecto non est conformis praxi ante omnẽ praxim, quia non est ante praxim, & operationem voluntatis diuinæ: potest tamen in intellectu creato esse practica, per accidens cui determinatur rectitudo à voluntate diuina, de intellectu vero diuino per se, est conformiter ad alteram partem prædicti problematis, quam tutari malueris.

DISTINCTIO. I.
Quæstio I.

Vtrum fruitionis obiectum per se sit vltimus finis.

RESOLVTIO.

Fruitio bifariã capitur.

FRVITIO bifariam accipitur: primo, vt est ordinata, id est debitis cum circunstantijs elicita, secundo in communi, vt puta, siue habeat circunstantias debitas, siue nõ. Fruitionis autem ordinatæ obiectum nequit esse aliud à fine vltimo, videlicet creatura aliqua: sicut voluit Auicenna, dicens intelligentiam productam quietari in producente, vt puta tertiam in secunda, & quartam in tertia, &c. Siquidem potentia nequit quietari, nisi in eo, in quo perfectissime reperitur, ratione sui obiecti. Obiectum autem potentiæ fruentis est ens in communi etiam secundum Auicennam. Igitur non quietatur, nisi in summo, & perfectissimo ente, quod est Deus ipse, omnium finis vltimus. Nam quemadmodum intellectus assentit primo vero tantum propter se, ita voluntas adhæret duntaxat primo bono propter se.

9. Metaph. cap. 4.
Metaph. 1.

Huc accedit illud: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et illud, Vnus est bonus Deus &c. Ostendam tibi omne bonum &c. Augustinus: Res, quibus fruendum est sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus (vbi res accipiunt hypostatice) & hi tres sunt vna res, accipiendo rem essentialiter, seu substantialiter. Fruitionis autem in communi obiectum quidem, est finis vltimus, sed vel verus finis, qui videlicet ex rei natura est finis vltimus, nempe Deus, vel finis apparens: quippe qui ostenditur à ratione errante, velut finis verus, qualis est fœlicitas, quam sperant Turci in cibis, & venereis, vel finis præstitutus, vt puta quem voluntas sua libertate vult, & sibi præstituit tanquam finem vltimum. Nam sicut subiacet facultati voluntatis velle aliquod obiectum, aut nolle, ita in potestate eius est modus suorum actuum, videlicet referre, vel non referre, id est, velle aliquod creatum, propter aliud, vel velle illud propter se in eo suum collocando finem. Vt diues ille apud Lucam, cuius vberes fructus ager attulit, dicens: Anima mea multa bona habes &c. Et diues Epulo. Sic auarus in diuitijs finẽ collocat. Quamobrem & idolorum seruitus ab Apostolo Auaritia nuncupatur. Heluo in cibis, & potibus, & alijs voluptatibus, de quibus Apostolus: Multi enim ambulant, qui terrena sapiunt &c.

Psal 16.
Matth. 9.
Mar 10.
Luc. 18.
Exod. 33
lib. 1. de doct. Christ. cap. 2.
Luc. 12.
Luc. 16.
Ephes. 5.
Philip. 3.

Non est tamen ratio finis, seu respectus, quem dicit finis propria ratio, obiecti fruibilis (siue fruitio ordinata fuerit, siue inordinata) sed obiectum ipsum, id est, eius essentia & natura, sed ratio finis concomitatur ipsum obiectum, vel vere vel apparenter in duobus primis finibus. In tertio autem, videlicet in fine præstituto, sequitur voluntatis actum, quia voluntas apperendo creaturam propter se, tribuit illi rationem finis, hoc est respectum talem.

DISTINCTIO. I.
Quæstio. II.

Vtrum vltimus finis habeat solum vnam rationem fruibilitatis, seu an possit quis frui essentia, non fruendo personis, & vna persona sine alijs?

RESOLVTIO.

QVANDOQVIDEM essentia à personis, & personæ a se inuicem distinguuntur, poterit idcirco viator essentia frui, licet personis minime fruatur, etiam ordinate, & recte. Nam essentia diuina (assertore Augustino) est quid absolutum, in cuius conceptu includitur ratio: quare potest à viatore seorsum concipi, & cum habeat rationem summi boni, habebit quoque rationem fruibilis. Poterit igitur quis eadem seorsum frui. Huc accedit, quòd ex puris naturalibus potest ostendi gentili esse vnum summum bonum, vt patet ex Aristotelis sententia, non autem Deum esse trinum in personis. Quocirca poterit frui Deo sic ostenso recte, licet personis non fruatur. E contrario vero fieri nequit, vt quis persona fruatur, non fruens essentia, ob id quod persona in sua ratione, & conceptu essentiam includat, non tanquam inferius suum superius, sed veluti constitutum suum constitutiuum. Deinde potest quoque viator vna frui persona, non fruendo alijs. Quod vel hinc manifestissimum euadit: sunt enim respectu trium personarum distincti fidei articuli vnam seorsum, aut duas concernẽtes personas, vt Pater generat Filium, Pater, & Filius spirant Spiritum sanctum. Quamobrem vna persona, cui vnus correspondet articulus, concipi ab intellectu potest, alia non concepta, cui alius competit articulus, & in tali persona reperitur ratio summi boni, ergo ea contingit frui sine alia.

1. de Tri. c. 1. & 5.
12. Metaph. & alijs locis.
Frui vna persona sine alijs.

Idem quoq; compræhensori contingere potest, nempe, quòd eius intellectus essentiam videat, non personas, aut vnam personam non aliam, & eius voluntas essentia fruatur, non personis, & vna persona, non alia. Hoc vel inde maxime constat, quòd non implicet contradictionem. Absoluta igitur Dei potentia fieri potest. Si autem naturalem, & propriam creaturæ virtutem expendas, id fieri nequit. Nam cum intellectus sit potentia naturalis, nequit non videre ea quæ sibi ab obiecto illo beatifico ostenduntur, nec voluntas beati potest his nõ frui omnibus, quibus quietari potest, secus peccaret, sicut si simpliciter non frueretur.

Loquendo vero de facto, dico, quòd erit reipsa vna fruitio, & vna visio essentiæ in tribus personis, vt patet ex Augustino, qui dicit ꝙ neuter sine altero ostendi potest, & loquitur de patre, & filio, quod sane de ordinata potentia debet intelligi. De qua Philippus CHRISTO aiebat: Domine ostende nobis &c. Vide Augustinum. De viatore consimiliter dico (vt in hymno Veni creator spiritus) quòd licet aliquando orationem ad vnam tantum personam dirigat, & ea actualiter fruatur, semper tamen habitualiter (hoc est in preparatione omni) omnes orat, & omnibus fruitur personis, quia eum vnius ordo, & contemptu (contra Iudæos, aut Turcos) non stat alterius dilectio, aut fruitio.

Finitio de facto quorum sit li. 2. de Trin. cap. 10.
Ioan. 14.
In 14. cap. Ioan.

DISTINCTIO. I. F
Quæstio. III.

An frui sit elicitus voluntatis actus aut Passio delectatio videlicet in voluntate recepta?

RESOLVTIO.

Intellect⁹ duo assensus.

QVEMADMODVM in intellectu sunt duo actus, quibus veris assentitur propositionibus, vnus videlicet, quo assentitur alicui axiomati vero propter se, idest, propter euidentiam illius ex terminis, qualis sunt demonstrationes, & reliqua principia prima. Alter actus est, quo assentitur alicui proloquio vero, non quidē propter se, sed propter aliud verum cuiusmodi est conclusio demonstrationis, cui assentitur propter ipsas præmissas, & bonitatem consequentiæ, Ita in voluntate duo sunt actus, quibus bono adhæret obiecto. Primus, quo adhæret alicui bono propter se, hoc est propter rationem talis boni, non referens illius amorem in aliud, & dicitur fruitio. Secundus, quo adhæret alicui bono propter aliud bonum, ad quod illud bonum refertur, & dicitur vsus. Et hæc analogia desumitur ex Philosopho dicente, quod in mente est affirmatio & negatio, hoc in appetitu est persequutio & fuga, Est tamen duplex inter harum potentiarum actus differentia, prima, qua actus, intellectus, seu assensus ex obiectorum nam distinguuntur, hoc est, ex alia & alia principiorum, & conclusionis euidentia, quo circa & habent distincta obiecta, Actus autem voluntatis, non ex obiectorum appetibilium distinctione, sed ex vario ipsius potentiæ actu libere obiectum prosequentis, referendo in aliud vel non referendo distinguuntur. Hoc enim huius subiacet facultati respectu cuiuscunque obiecti. Secunda differentia, qua illi duo actus sufficienter diuidunt assensum intellectus in communi, nec inter eos est medium aliquod.

Fruitionis & vsus differentia voluntatis actus fruitio, vsus & actus neuter lib 6. Ethic c. 5. Actuum I[n]tellect⁹ & voluntatis differentiæ.

G

H

Præter autem duos prædictos volūtatis actus est alius medius, quo voluntas obiectum nude & simpliciter apprehensum prosequitur absque relatione ad aliud, & absque dilectione propter se. Porro tota ratio differētiæ hinc & inde est voluntatis libertas, & naturalis intellectus necessitas. Insuper vltra hos tres voluntatis actus est in voluntate passio, quæ dicitur delectatio prosequens actum primum, & perfectum ipsius voluntatis, illum videlicet quo quidpiam propter se diligit. Frui autem non dicitur de actu illo neutro & medio, nec de secundo qui vocatur vsus, nec de ipsa delectatione proprie, sed de actu perfecto, vt patet ex Augustino dicente. Frui est amore inhærere alicui rei propter seipsam.

Frui quid sit. lib 1. de doctri. Christia. cap. 3.

Quapropter si aliquādo Augustinus ipsam delectationem esse frui dicat, vt & alibi. Frui dicimur ea re, de qua capimus voluptatem, illud naturaliter aut concomitanter accipiendum est, vt puta, quòd fruitio producat delectationem, aut quòd delectatio concomitetur, vel consequatur ipsam fruitionem. Et si aliàs videatur accipere frui pro vtroque, nempe pro actu & delectatione simul, vt idem Augustinus dicit, Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsis propter seipsa delectata conquiescit.

D lib 1. de Trini c. 10
Lib. 10. de Trini. c. 10
Lib. 7. re tract. c. 14.

Respondetur non esse quidditatiuam definitionem, sed desumptionem quandam fruitionis. Verum tamen (vt habet Augustinus) cum res constat, non est facienda vis in nominibus. Res autem constat nempe in voluntate esse tres actus, & delectationem, actus autem medius, & vsus non dicitur frui. De aliis duobus variant Doctores, sed satius fuerit (meo iudicio) prædictis subscribere.

DISTINCTIO. I.
Quæstio. IIII.

Vtrum fine apprehenso per intellectum, necessarium sit voluntatem eo frui.

RESOLVTIO.

QVÆSTIO huiusmodi quadrifariam accipi valet. Primò, de fine vltimo obscure apprehenso in vniuersali, seu in communi, sicut Gentiles concipere potuerunt.

Voluntas libera fruitur fine ostenso.

Secundo, de fine ænigmatice, idest, obscure per fidem in particulari apprǽhēso, veluti nos Christiani concipimus beatitudinem in Deo trino, & his duobus modis non fruitur voluntas necessario fine præostenso, sed libere, & contingenter potius non frui eodem, quia necessitas naturalis non stat cum libertate, natura enim & voluntas habent oppositum modum agendi. Nam illa naturaliter, & necessario agit, hæc vero libere. Idcirco modus agendi vnius alteri competere nequit. Insuper sicut voluntas non necessario fruitur, his quæ sunt ad finem, sic nec ipso fine.

Natura, & volūtas varie agit.

Tertio, de fine clare viso ab homine habente voluntatem supernaturaliter eleuatam. i. habentem volūntatem ornatam charitate, quales sunt beati in cælis, & talis quoque voluntas necessario fruitur fine clare viso, quantum est ex parte sua, quia semper manet libera. Ex parte tamen obiecti beatifici bene cogitur frui, & necessario fruitur. Quarto, de fine clare viso à non habente charitatem, qualis est damnatus, aut mortali obnoxius peccato, cui Deus absoluta sua potentia se ostenderet. Et de tali dico, quòd potest illo fine frui, sed non erit illa fruitio beatifica, sicut existens in peccato mortali potest eleemosinam dare, ieiunare, &c. Sicut si esset in gratia, sed non sunt illi actus Deo grati, & accepti ad vitam æternam. Prædicta astruuntur ex illo Augustini. Nihil est tam in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, hoc est, actus eliciti a voluntate.

Lib. 1. Retract. c. 9. & 22.

DISTINCTIO. I.
Quæstio. V.

I *Quæ sunt illa, quæ fruuntur, an Deus, compræhensor, viator, iustus, mortaliter peccans, bruta, & reliqua creata?*

RESOLVTIO.

ANALOGIA plurimum accommoda ex ipsis corporibus desumpta hoc Doctor explicat, idcirco quod ea diuersimode quietētur. Vltimus enim terminus quietis corporum grauium, est centrum, secundum Philosophum. Huic autem centro, veluti vltimo termino terra per se, & propriè adhæret, idest, per suam naturam, & grauitatem, & immediate.

8. Phys. & 2. de Cæl.

K Deinde, sunt aliqua corpora, vt lapides, & metalla in visceribus terræ, quæ centro adhærent immobiliter quidem, & per se, id est, per suam formam intrinsecam, sed non primo, quia mediante terra, cui sunt vnita, primo quiescunt, cuius grauitatem, & adhæsionem participant.

Tertio sunt aliqua corpora centro adhærentia mediante terra cui vniuntur, vt grauia, quæ sunt in superficie terræ, quæ licet per aliquod tempus quiescant, non tamē perinde ac ea, quæ quiescunt secundo modo.

Quarto corpus aliquod adhærere potest vniformiter corpori proximo (vt homo iacens in mari) & respectu illius quiescere, non tamen respectu vniuersi, propterea quod nauis sit in continuo motu.

A simili corporis ponderi correspondet in spiritualibus voluntas, nam sicut corpus pondere, sic animus, & voluntas amore fertur, vt ait Augustinus. Centrum autē, quod natura,

natura, sua est vltimate quietatiuum, est finis vltimus, A Deus ipse, huic centro diuina voluntas primo, & per se immobiliter, & necessario adhæret, seu fruitur. Ideo comparatur terræ in centro existenti. Vnde Hermes Trismegistus, & Empedocles aiunt quod Deus est sphęra intellectualis, cuius centrum est vbique, & circumferentia nusquam. Deinceps voluntas creata beata adhæret illi fini, & fruitur eo simpliciter, & perpetuo, ac per se, quia per formã intrinsecam suo actui, charitatem videlicet, sed non primo, quia participat à Deo, seu habet. Ideo comparatur lapidibus, & metallis in terræ visceribus existentibus.

Beati fruuntur.

Viator iustus fruitur.

Tertio voluntas iusti viatoris fruitur quidem simpliciter, & per se, sed non immobiliter, quia aliquando auertitur à Deo, & recedit à gratia, neque primo, quia mediante diuina voluntate innititur summo bono, seu adhæret, B ideo similis grauibus in terræ superficie existentibus.

Peccator fruitur.

Quarto voluntas mortaliter peccantis fruitur simpliciter aliquo alio à Deo. Nã quantũ est ex parte voluntatis seipsam quietat in obiecto, quod propter se amat, non tamen simpliciter quietatur, quantum est ex parte obiecti, quod non est de se quietatiuum: Quinimo sicut quiescens in naui, non quiescit simpliciter, propterea quod non quiescat respectu centri, quod est vltimum quietans se in vniuerso, ita voluntas quietans se in creatura, non simpliciter quietatur, ob id, quod non requiescat in eo, quod ex natura sua vltimate, & perfectissime est in vniuerso voluntatis quietatiuum Deus. Huiusmodi autem peccator, vt in pluribus fruitur seipso, quia se inordinate amore amicitiæ diligendo, reliquas creaturas amore concupiscentiæ prosequitur, & hæc est sententia August. dicentis, duas ciuitates fecerunt duo amores, ciuitatem diaboli amor sui, vsque ad contemptum Dei ciuitatẽ Dei amor Dei, vsq; ad contemptum sui, ergo peccans fruitur se. De brutis autem dico, ꝙ non fruuntur. Quandoquidem frui, est alicuius rei inhærere amore propter se, atqui bruta amorem non habent, cum voluntatẽ non habeant, nec alicui rei propter se inhæreant, sed propter eorum bonum, idcirco non fruuntur, nisi accipias frui abusiue, & improprie pro non referre in aliud.

Peccator fruitur se ipso.

De ciuit. Dei li. 44. ca. 18. & super Genesim lib. 11. cap. 22.

Bruta non fruuntur.

Quid frui sit.

Quæst. 4. an bruta fruantur.

Præterea non adhęrent proprie obiecto, quia non ducunt, sed ducuntur secundum Damascenum, ideo conferri possunt ferro vi adamantis attracto, insequendo priorem similitudinem. Quod si habentia appetitum sensitiuum (qui magis competit voluntati, quam appetitus naturalis) proprie non fruantur, multo minus dicentur frui appetitum naturalem solum habẽtia, quia frui præsupponit cognitionem, quam nulla tenus ista habent.

Lib. 2. cap. 24.

Frui non omnibus competit.

Præterea frui est actus a potentia distinctus, sed hæc nullum habent actum, sed solam naturalem inclinationem, quæ non distinguitur ab eis, idcirco frui nequeunt.

DISTINCTIO. II.
Quæstio. I.

Vtrum sit aliquid actu existens infinitum secundum perfectionem.

RESOLVTIO.

Infinitum perfectione existere non demõstrabile.

TAMETSI propositio hęc (videlicet infinitum in perfectione existit) in se, seu ex natura sit demonstrabilis propter quid, ab eo qui deitatem distincte cognosceret, hoc pacto. Quidquid est Deus, est existens, infinitum est Deus, ergo infinitum est existens. Nequit tamen quantũ ad nos pro hoc statu, propter quid demonstrari, propter medij ignorantiam, ob id quod nesciamus essentiam diuinam, seu Deum ipsum sub ratione deitatis, quæ vtique deitas est medium, ad demonstrandum existentiam entis infiniti, sed quantum ad nos demonstratur à posteriori siue demonstratione, quia ex ipsis creaturis, quę sunt Dei effectus, supposito quòd ens infinitum possit esse in entibus, quia simpliciter non potest nobis demonstrari, sed persuaderi duntaxat. Hęc autem demonstratio fit mediãtibus proprietatibus entis infiniti, quæ sunt duplices, videlicet relatiuæ, & absolutę. Relatiuæ sunt eæ, ens infinitũ est primum effectiuum, primum independens, primum eminens, &c. Absolutæ vero ens infinitum est intelligẽs, infinita intellectione, est volens infinito voluntatis actu, habet intellectum, & voluntatem infinitam.

Porro proprietates relatiuæ immediatius demonstrantur esse ex ipsis creaturis, quàm absolute. Nam immediate ex esse vnius relatiui ostenditur esse sui correlatiuĩ, sub habitudine genitiui, vel alterius casus, vt puta, quia creatura est producibilis, ergo est aliquid primum effectiuum, quia dependẽs, ergo independens. Ideo primũ agendum est de illis.

Sunt autem res præcipuæ, nempe primum efficiens, primum finiens, & primum eminens, idest summum bonũ, quæ si ostenduntur esse in entibus. Primo, quod sit aliqđ primum efficiens simpliciter, quod ab alio à se effici nequit, patet. Nam aliqđ ens est effectibile, aut igitur a se, vel a nullo, vel ab aliquo alio, non a nullo, quia quod nihil est nullius est causa, nec a se, quia nulla res est, quæ seipsam faciat, aut gignat, igitur ab alio efficiente.

Primum efficiens.

Aug. 2. de Tri. ca. 1.

De hoc alio efficiente, quæro an sit primum, vel non, quod si sit, habeo propositum, si non sit primum, igitur est ab alio efficientem, & ita procederetur in infinitum, vel standum erit in aliquo non habente prius efficiens. Licet autem secundum Philosophos Aristotelem, Auicennam, & alios processus in infinitum non sit impossibilis in accidentaliter ordinatis, vt in generationibus filij, patris, aut proaui, etc. Quia posuerunt illi generationis sempiternas. Est tamen impossibilis in essentialiter ordinans.

Precessus in infinitũ lib. 8. Phy. 2. de generatione. 6. Meta. cap. 5.

C Hoc astruitur hac etiam ratione, quia vniuersitas caussarum, idest, aggregatum ex omnibus effectis essentialiter ordinatorum, est causata, ergo ab aliqua causa, quæ non est aliquid illius vniuersitatis, quo tunc esset causa sui. Sunt autem causę essentialiter ordinatæ, quę simul ad agendum necessario requiruntur, vt Deus, sol, pater, & mater in generatione prolis. E contrario accidentaliter ordinatæ non requiruntur (vt plures trahentes nauem) Deinde probo, quod sit aliquod primum finiens simpliciter, seu quod sit vltimus finis, est status infinitus, sicut in efficientibus, igitur deueniendum est ad aliquem vltimum finem, nam sicut infiniti fines erunt, quod contingere nequit.

1. Poster. 8 Phy. 12. Meta. & alijs locis.

Causę essentialiter ordinatæ.

Vltimũ finem esse.

Ad hęc cũ per se agens agit propter finem, & prius efficiens propter finem priorem, igitur primum efficiens pro- D pter vltimum finem. Sed propter nil aliud a se principaliter, & vltimate agit, ergo agit propter se, sicut propter finem: est tamen causa finalis non quidem sui, sed effectus quem in se ordinat, id est, quem producit, participet suam bonitatem secundum perfectionem cuiuslibet creaturæ. Vniuersa propter semetipsum operatus est altissimus.

Primum eminens esse.

Tertio commonstro esse aliquod primum eminens secundum perfectionẽ, eodem medio, quo ostẽsum est esse primum efficiens, & vltimum finem, quia in perfectionibus essentialiter ordinatis nõ datur processus in infinitũ, ergo deueniendum est ad vnum primum, aliàs essent infinitæ species essentialiter ordinatę, Quia forma idest differentiæ specificæ, seu species se habent sicut numeri, intellige quãtum ad innouationem, et additionem, quia sicut vnitas addua numero variat speciem, sic perfectiona- E les gradus specifici, idest differentiæ vltimæ constituentes aliquid in esse specifico, variant species, quibus adueniunt. Patet de forma vegetatiua, sensitiua, & rationali, quod est impossibile, igitur est aliquid simpliciter perfectum. Prædictæ vero tres proprietates vni dumtaxat naturæ competunt, quia eiusdem effectus nequeũt esse duæ causæ totales efficientes, aut finales, nec potest quidquã a duobus, simul, & ex æquo dependere, quia sic aliquid esset causa totalis alicuius effectus, quo circumscripto non minus esset talis effectus, quantum ad proprietates absolutas, vt pote, quod primum efficiens sit intelligens, & volens, sic quod eius intellectio est infinitorum obiectorum distincte, quæ in sua essentia repræsentantur, & ipsa intellectio est eius essentia. Sic arguitur. Primum efficiens dirigit effectum suum in finem, vt patet ex prædictis, igitur vel naturaliter dirigit, vel cognoscendo, &

Prouer. 16

8. Metap.

amando

Primum efficiẽs est intelligens & volens.

amando finem illum, non naturaliter, quia non inanimata cognoſcens nihil dirigit, niſi in virtute cognoſcentis (ſapientis enim eſt ordinatio) Sed primum efficiens in nullius virtute dirigit, ſicut nec agit tunc, enim non eſſet primum ergo cognoſcendo agit, & amando. Quod autem eius intellectio, & volitio ſint idem cum ſua eſſentia, patet, quia cum ſit primum effectiuum, ergo ex ſe habet vnde poſsit quodcunque producibile, circumſcripto omni alio, producere. Atqui circunſcripta eius cognitione, & volitione, id non habet, igitur eius volitio, & cognitio sũt eadem eius eſſentiæ.

Intellectio & volitio primi efficientis sũt eadẽ eius eſſentiæ.

Præterea cum omnis entis in actu primo, maxime ſi fuerit actiuum ſecundum naturam ſibi à Deo conceſſam vnius effectus in potentia recipitur, & non tantum ſactiuum, cuius effectus extra potentiam producitur, cuiuſmodi eſt omne ens intellectuale (vt Deus, Angelus, homo) perfectio vltima ſit in actu ſecũdo, quo coniungitur optimo, erit quoque primæ naturæ vltima perfectio in actu ſecundo. Quare ſi ille actus non ſit, eius ſubſtantia non erit optima, quia aliud erit ſuum optimum. G

Primum ens omnia diſtincte intelligit.

Ad hęc intellectus primi entis intelligit ſemper, & diſtincte, ac neceſſario quodcunque intelligibile, ſiquidem hoc poſſe nedum eſt perfectionis intellectu, ſed ad omnionem intellectus eſt neceſſarium, cum ens in communi ſit ipſius intellectus obiectum. Nullam autem intellectionem habere videtur primum ens, niſi eandem ſibi) ex proxima concluſione, cuiuslibet igitur intelligibilis habent intelligere actuale, & diſtinctum, ac idem ſibi, & iſta ſemper eſt neceſſario. Reliquum eſt oſtendere primũ agens eſſe infinitum ex prędictis; Quod ſic aſtruo ex Ariſtotele, Primum efficiens mouet motu infinito, habet igitur infinitam potentiam. Licet autem primum ens nõ moueat motu infinito, ſicut intendit Ariſtoteles, cum mundus non ſit æternus, tamen quantum eſt ex parte ſua, poteſt ſic mouere, quia habet quantum eſt ex ſe virtutem infinitã producendi, cum perfectiones omnium cauſarũ ſecundarum eminentius contineat, quam ſint in ipſis formaliter. Igitur eſt infinitæ virtutis. Deinde primum agẽs vnico actu ſimul, & diſtincte omnia intelligibilia intelligit, atqui illa ſunt infinita, igitur, & eius intellectus infinitus. Exemplo id patet, poſſe ferre pondus decem librarum maiores vires requirit, & perfectiores, quam poſſe ferre pondus quinque librarum, ergo ferre infinita, infinitam virtutem requirit, &c. A ſimili de intelligere aliqua, & infinita. Inſuper voluntas noſtra non quietatur, niſi in ſummo bono, non autem in aliquo finito, igitur illud eſt infinitum. H

Primum agens eſt infinitum 8. Phy. & Met. s. 2.

Poſtremo eminentiſsimo nequit perfectius eſſe, ſed quocunque finito poteſt eſſe quippiam perfectius, eminentiſsimum eſt infinitum.

Ex prædictis igitur liquet in entibus eſſe aliquod ens actu infinitum. Quibus accedit ſacra ſcriptura Magnus dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis non, eius eſt finis. Nonne cælum, & terram ergo impleo?

Pſal. 47. Iere. 23.

DISTINCTIO. II.

Quæſtio. II.

An Deum eſſe, ſit per ſe notum?

RESOLVTIO.

1. Poſter.

Propoſitio per ſe nota.

Deum eſſe, an ſit per ſe notum.

QVEMADMODVM pertractat Philoſophus propoſitio per ſe nota, eſt quę ex proprijs terminis euidentem veritatem habet (non per aliquam aliam propoſitionem) in intellectu concipiẽte terminos, quod ſi nullus eos conceperit philoſecius, quantum eſt ex ſe eſt per ſe nota, cuiuſmodi eſt hęc propoſitio. Deus eſt, vel hæc eſſentia eſt (accipiendo Deum proprie id eſt ſub propria ratione deitatis) vt puta pro hac eſſentia diuina, accipiẽdo etiam eſſe ſub proprijſſima ratione, qua eſt in Deo hoc eſſe, quomodo nunc a nobis ineſſe, nec eſſentia intelliguntur, ſed ab ipſo Deo, & a beatis, quia iſta propoſitio F ex terminis ſuis habet euidentem veritatem. Extrema.n. illius nata ſunt producere euidentiam huius complexionis intellectui perfecte ea apprehendenti, quia eſſe nulli perfectius cõpetit, quam huic eſſentię, quia cęteris omnibus accidentaliter conuenit, Deum autem eſſentialiter, & neceſſario. Quo circa & Deus ait ad Moſem: Ego sũ, qui ſum &c. Illa igitur propoſitio eſt immediata, & primi modi dicendi per ſe, ſaltem quaſi accidens ad primũ modum, ad quem reducuntur omnes propoſitiones enunciantes quidpiam de Deo quocunque concepto. Sin autẽ accipias Deum prout a nobis, concipi, & intelligi poteſt, vt puta quid ſit ens neceſſarium, vel ens infinitum, aut ſummum bonum, vt ęquiualeat iſtia ens neceſſe eſſe, eſt ens infinitum. An propoſitio, in qua eſſe enunciabitur de tali conceptu, vt hæc: Deus eſt, nomine Dei intelligẽdo non ipſam deitatem, ſeu diuinam eſſentiam nobis incompræhenſibilem, & ignotam pro hoc ſtatu, ſed eius neceſſarium aut ſumum bonum, vt ſummum bonum eſt, ſit per ſe nota nobis. Minime vero, quia eę propoſitiones sũt concluſiones demonſtrabiles, etiam demonſtratione propter quid, & a priori, accipiendo eſſentiam diuinã pro medio, hoc pacto. Quidquid eſt eſſentia diuina, vt hęc, inquantum eſt eſſentia diuina, eſt exiſtens, ſed ens infinitũ, vel ens neceſſe, eſſe, aut ſummum bonum, &c. Eſt hęc eſſentia diuina, ergo omne tale eſt exiſtens.

Exod 3.

Summum bonum eſſe, an ſit per ſe notum.

Inſuper propoſitio per ſe nota cuilibet intellectui, cognitis terminis, eſt euidens: ſed hęc propoſitio, ens infinitum eſt, non eſt ex terminis intellectui neceſſario euidẽs huiuſmodi enim terminos prius concipimus, quam eam veram credamus, vel per demõſtrationem eam ſciamus, H & in illo priori non eſt nobis euidens, quia ſola fide aut demonſtratione ei aſſentimus: igitur non eſt per ſe nota.

Huc accedit, quod per ſe notum non poſſit ab aliquo negari, ſed dixit inſipiens in corde ſuo (gentilis videlicet, vel datus in reprobum ſenſum) non eſt Deus, &c. Item Auicenna, Deum eſſe non eſt per ſe notum.

Pſal. 13. & 52.

Adde varias Philoſophorum de Deo opiniones, hæ enim ſatis ſuperque arguunt via naturali, id non poſſe demonſtrari. Quod ſi contra prædicta obijcias Damaſcenũ dicentem: Eius quod eſt Deum eſſe, cognitio omnibus naturaliter eſt inſita, atque ingenita, ex quo conſequitur (vt patet ex ſecũdo Metaphyſices) eſſe propoſitionem per ſe notam, Deum eſſe. Reſpondetur, Deum eſſe, eſt quidem per ſe notum, vt dictum eſt, intellectui diſtinctè cõcipienti terminos, qualis eſt diuinus intellectus, & beatorum ex gratia, ſed nullus intellectus creatus poteſt via naturali diſtinctæ ipſum Deum concipere, vt patet quolibeto 14. I

In lib. 1. Met. Ari.

Lib 1. Orthod. fid. ca. 1. & 3.

Quo circa nec talis propoſitio Deus eſt, via naturali eſt per ſe nota. Obſerua præterea aliquid dici per ſe notum bifariam, primo ex ſola cognitione terminorum, ſecluſa omni demonſtratione, & a priori, & a poſteriori: Et talis dicitur proprie propoſitio per ſe nota. Secundo propoſitio dicitur per ſe nota, propterea quod arguendo a poſteriori ſtatim fit nota, quomodo Damaſcenus oſtendit ibidem, Deum eſſe ex pulcherrima mundi ordinatione, conſeruatione, & gubernatione, quæ neceſſariũ eſt eſſe a quadam omnipotente virtute, quæ nihil aliud eſt, quàm ipſe Deus, quem modum Apoſtolus tangit dicẽs, inuiſibilia ipſius, &c. A magnitudine, enim ſpeciei, &c. Et ſic intelligit Damaſcenus videlicet quod medio potentiæ cognitiuæ naturaliter nobis datæ (de qua Pſalmiſta, ſignatum eſt ſuper nos, &c.) poſſumus ex creaturis Deum eſſe cognoſcere, qualiter cognouerunt Pythagoras, Anaxagoras, Socrates, Plato, Ariſtoteles: non autem loquitur de cognitione naturali, & diſtincta, vt patet ex eo quid ait 1. cap. Nullus vnquam Deum nouit, niſi cui ipſe reuelauerit, non hominum modo, ſed ne ſupramundanarum quidem virtutum, id eſt Angelorum. K

Per ſe notum aliquid bifariam.

Lib. 1. Poſt.

Pſal. 4.

DISTINCTIO. II. Quæstio. III.

An sit tantum vnus Deus.

RESOLVTIO.

Deut. 6. Isa. 45. Vnũ esse Deum ex actis sit.

VNICVM esse Deum satis superq; cõstat ex illo Deuterono. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est, & ex illo Isaiæ: Extra me non est Deus. Sed dubium est an sola id fide constet, an etiam naturali possit osten di ratione. Varro, enim existimauit sola id fide cognosci posse, & id astruit authoritate Rabbi Moysi dicentis, vnitas Dei accepta est a lege, deinde, & hac ratione. Si naturali ratione Deum esse vnum cognosci possit, poterit, & eadem via sciri essentia Dei, vt singularis, quod falsum est, & ex prædictis in superioribus resolutionibus. Maximè in ea de subiecto Theologiæ aduersatur. Nam Deus sub sua propria deitate, aut suę essentiæ ratione à nobis cognosci nequit.

Vnũ esse Deum naturaliter cognosci.

Huic nihilominus assertioni aduersatur Scotus, naturali ostendens ratione vnicum esse Deum. Si enim essent duo Dij, intellectus vtriusque haberet duo adequata obiecta, nempe suam essentiam, & essentiam alterius Dei, quid esse nequit, cum idem actus duo adęquata obiecta habere non possit. Alterum enim superfluum esset.

Deinde idem esset beatus actu in duobus obiectis totalibus essentialiter distinctis, quod inconuenit. Quia altero illorum destructo, nihilominus beatus esset.

Ad hæc quæcunque perfectio potest numerari in diuersis, id est esse in pluribus singularibus, & in eis diuidi, sic quod sint tot tales perfectiones, seu naturæ, quot sunt singularia, plus perfectionis habet in pluribus, quàm in vno, vt habet Augustinus, ergo cum infinitum non possit excedi, non potest in pluribus numerari, id est esse in pluribus indiuiduis, igitur vnus erit dumtaxat Deus.

Lib. 1. de Trin. ca. 1.

Proinde ad authoritatem Rabbi Moysi dicitur, populũ illum Iudaicum fuisse rudem, & ad idololatriam pronũ, quamobrem indiguit per legem, & cæremonias institui, vnum esse Deum, licet a posteri, naturali ratione commõstrari posset. Nam, & lex ipsa docet Deum esse dicens: Ego sum qui sum. Et Apostolus suadet accedẽtẽ ad Deũ oportere credere, quod sit, licet à posteriori demonstrari possit Deum esse. A priori quidem demonstrari, quæ sũt fidei repugnaret. (Quia demonstratio generat scientiam) ea, quæ est a priori, scientia est euidentium, fides ineuidentium sed non à posteriori. Insuper vtile est etiam ea, quæ demonstrari possunt per viam authoritatis cõitati tradi, cum propter communitatis in inquirenda veritate negligentiam, tum ob intellectus ad ea percipienda imbecillitatem, & propter inquirentium per demonstrationem errores, qui (assertore Augustino) suis veritatibus multa permiscent falsa. Quocirca idiotę, & simplices, cui potius assentiẽdum forte, ambigere possent. Quare authoritas certa ipsius Dei, & Ecclesiæ tutior est via, facilis, & communis, quippe quæ nec fallere, nec falli valet.

Ad rationem quoque Varronis de singularitate Dei respondetur, quod licet cognosci possit Deum esse quoddã singulare, non tamen inde sequitur, quod sub propria ratione suæ singularis essentiæ, & diuinitatis cognosci valeat, sicut a simili possum cognoscere Papam esse vnum singulare hominis, quamuis eum non cognoscam sub omnibus suis conditionibus indiuiduantibus.

Ad hæc obijces fortasse, & Apostolũ dicentem: Si quidem sunt Domini multi, & Dij multi. Respõdetur. Apostolum de idolis loqui, de Dijs videlicet nuncupatiue dictis, qua propter subit, nobis tamen vnus est Deus.

Deinde ratiocinaberis plura bona paucioribus esse meliora, & meliora quæ in vniuerso ponenda sunt, igitur, & plures Dij. Respondetur meliora quidem esse ponenda, si illa, & possibilia, & impossibilia adinuicem fuerint, plures autem esse Deus impossibile est, quare nec admittendum.

A DISTINCTIO. II. Quæstio. 4. 5. 6. & 7.

An in diuina essentia sit productio, & tantum duæ. Vnde tres personæ in vna sint essentia.

RESOLVTIO.

CVM (assertore Damasceno) fieri non possit, vt præter illa, quæ diuinitus sacra nobis, & veteris, & noui testamenti annunciarũt elogia, quæ ve dixerint, et manifestarunt quippiã eloquamur de Deo, aut penitus intelligamus, potissimum de his, quę personarum emanationes concernunt (de quibus in calce huius distinctionis B quatuor quæstionibus agit) vt in summa diuinę substantię vnitate hypostatica personarum trinitas, æterna filij à patre generatio, æterna quoque Spiritus sancti à patre, & filio emanatio, & alia similia mysteria, quæ magis à nobis veneranda, & adoranda sunt, quam incircuncisis labijs explicanda. Quippe quæ humanę intelligentię captũ longe trãscendunt de quibus Paulus loquitur. O altitudo diuitiarum, &c. Idcirco ad scripturam sacram, & vetustiores doctores sacros, & pro his reccurrẽdum est, cum Magistro sententiarum, qui doctissime hęc prosequitur, quẽ vide. Nam quamuis doctor rationibus hæc commonstrare ad laboret, illa tamen non sunt demonstrationes, sed persuasiones quędam a posteriori desumptę, & quę sacris innituntur literis, non vero naturali ratione, vt cum ostẽ C dit productionem esse in diuinis, hoc modo. Quidquid ex ratione sua habet virtutem quidpiam producendi sufficiẽtem, vbicunque illud fuerit illam habet. Atqui intellectus habens obiectum sibi præsens, habet virtutem notitiam genitam producendi, ergo cum in Deo sit intellectus habens obiectum sibi pręsens, poterit producere notitiam genitam.

Lib. 4. Orthodox. fidei cap. 2.

Ad Ro. 11.

Pro. 6. q. In diuinis productio.

Idem potest de voluntate argui, quia ipsa habens obiectum actum cognitum, sibi præsentatum, ex ratione sua est productiua amoris perfecti producti.

In sempiternis posse & esse idẽ sunt.

Huc accedit Augustinus: pater est principium totius diuinitatis, non nisi per productionem ergo in diuinis est productio.

Lib 5. de Tri. c. 14.

Deinde ostendit Scotus in diuinis esse duntaxat duas productiones, propterea quod duo sunt tantum principia D productiua habentia rationes formales producendi distinctas, quæ sunt natura (seu intellectus, & voluntas.) Nam alterum inclinatur ex se ad agendum naturaliter, alterũ vero libere. Siquidem de ratione libertatis non est quod possit in oppositos actus amorem, & odium (Patet quodlibet 16.) sed quod determinet sese ad agendum opposito mõ, ad agens naturale, quod determinatur ab alio, vel intrinseco, quod est forma propria vel ab extrinseco approximante sctiuum passiuo. Cum igitur in principio, seu in diuina natura non sint nisi duo principia productiua alterius rationis intellectus, & voluntas, quia vna naturaliter, altera libere agit) erunt propterea ibi duæ tantum productiones numero. Consequentia astruitur, quia vtrunque principiũ habet productionem sibi adęquatam, & coæternam, igitur stante ista non potest aliam habere.

Pro. 7. q. In diuinis sunt duæ solum productiones.

Libertatis ratio qua.

E Tertio commonstrat Scotus esse tantum in diuina essentia tres personas, hoc medio, tantum sunt duæ personæ producta, & tantum est vna improducta, igitur tantum sunt tres. Quod autem sint tantum duæ productę, patet, quia sunt solum duæ productiones ad intra, vt dictum est, igitur sunt tantum duæ personę productę. Consequentia astruitur, quia cum persona producta sit terminus adæquatus illi productioni, neutra productionum poterit nisi vnam personam producere.

Pro 5. q. Personę tres solum in diuinis.

Quod autem sit tantum vna improducta patet. Non est ponenda pluralitas sine necessitate, sed non est necesse ponere plures innascibiles, igitur est tantum vnus. Hæc certius ostenduntur ex his Matthęi verbis. In nomine Patris, & filij, & Spiritu sancti, & ex illis verbis Ioãnis. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo. Et per Augustinum, alia loca, quæ adducit Magister sententiarum in hac distinctione

Matt. vlt. 1. Ioan. 5. De fide ad Petrũ. c. 1. In diuinis est vna essentia, & tres personæ.

stinctione. Postremo demonstrat cum vnitate essentiæ diuinæ stare personarum pluralitatem.

Pro 4. q.

Sed pro huius intellectu obseruanda est ratio, seu definitio suppositi, & naturæ, licet omne suppositum singulare sit, non tamen omne singulare est suppositum. Quia suppositum dicitur tantum de indiuiduis prædicamenti substantiæ, singulare autem de indiuiduis omnium prædicamentorum. In accidentibus enim reperitur singularitas, vt hæc albedo sine suppositi ratione. Natura etiam nostra atoma, seu singularis assumpta est a verbo secundum Damascenum, non tamen naturæ suppositum.

Communicabile bifariam dicitur.

Vt quod est de omni supposito se.

Suppositum quid sit.

Consistit igitur ratio suppositi in duplici incommunicabilitate, vt quod, & vt quo. Aliquid enim dicitur communicabile bifariam, primo per identitatem, ita quod illud, cui communicatur, sit ipsum re ipsa, & sic vniuersale communicatur singulari, vel per informationem, & sic forma communicatur materiæ. Natura igitur quæcunque ex se est communicabilis vtroque modo videlicet pluribus suppositis, quorum quodlibet sit ipsa, & etiam, vt quo, i. tanquam forma qua suppositum fit ens quidditatiue. Suppositum autem est incommunicabile vtroque modo, non enim est communicabile, vt quod, cum non conueniat pluribus, nec vt quo, cum sit subsistens, seu independenter existens. Ex his ostenditur propositum. Natura quæcunque est communicabilis pluribus per identitatem. Igitur, & diuina natura est communicabilis, non est autem diuisibilis (ex resolutione de vnitate Dei) igitur, & communicabilis sine sui diuisione, & sic erit vna natura numero in pluribus suppositis. Præterea illud est possibile, quod non includit contradictionem, sed non includit contradictionem, quod vna essentia sit in tribus personis, nam contradictio est secundum idem, quod non est in præsentia, quia hic est vnitas essentiæ, & personarum trinitas, ergo cum vnitate essentiæ diuinæ stat pluralitas personarum.

DISTINCTIO. III.
Quæstio. I.

Potest ne viator naturaliter Deum cognoscere?

RESOLVTIO.

Deus sub propria ratione naturaliter cognosci nequit.

DEVS quidem naturaliter a viatore in particulari, & proprie (hoc est sub ratione suæ essentiæ) cognosci nequit, ob id vel maxime, quod voluntarium sit obiectum nobis, & non naturale, nisi suo intellectui tantum, nec est aliqua essentia naturaliter a nobis cognoscibilis, quæ sufficienter eius nobis essentiam ostendat, nec per vniuocationis conceptus vniuoci, in quo conueniat cum creatura, similitudinem, nec repræsentationis. Vniuocatio enim non est nisi in generalibus rationibus, id est communibus conceptibus. Repræsentatio etiam deficit, quia imperfecta est eum creaturæ cum perfecte imitentur, & repræsentent. Nihilominus ad nullos conceptus Deo proprios peruenire possumus, qui videlicet creaturis non conueniant, cuiusmodi sunt conceptus omnium perfectionum simpliciter in summo. Quod sit summum bonum, summe iustus, summe omnipotens, et omnium perfectissimus) est conceptus entis simpliciter infiniti, quia dicit modum intrinsecum illius entitatis, & inter alios omnes conceptus a nobis conceptibiles virtualiter plures perfectiones includit. Sicut enim ens virtualiter includit verum, & bonum in se, ita ens infinitum includit verum infinitum, & bonum infinitum, & omnem perfectionem simpliciter sub ratione infiniti. Istæ tamen perfectiones, quas de Deo cognoscimus, per creaturarum species cognoscuntur, quando quidem creaturæ, quæ proprias in intellectu species imprimunt, transcendentium quoque species (quæ eis, & Deo communiter conueniunt) imprimere valent, & tunc intellectus propria virtute multis speciebus simul ad illa concipienda, quorum istæ sunt species, vti potest, vt puta specie boni, specie summi, specie actus ad concipiendum summum bonum, & actualissimum, quod perfecte existit. Quod apparet per locum a minori. Imaginatiua enim diuersorum sensibilium speciebus,

Deus naturaliter quantum ad multas perfectiones cognosci potest.

Rom. 1. & Sapië. 13. Deus per creaturas cognoscit.

I

K

F ad compositum ex illis diuersis imaginandum, vti potest, sicut apparet, cum aureum imaginatur montem. Deus igitur in aliquo conceptu vniuoco sibi, & creaturæ (vt puta in conceptu entis) concipi potest naturaliter, quod etiam astruitur ex Philosopho (humanam constituente felicitatem in actuali separatarum substantiarum consideratione) dicente. Metaphysica est Theologia de Deo. Quod si prædictis obijcias ipsum Philosophum dicentem, Phantasmata se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum: igitur intellectus nihil intelligit, nisi cuius phantasmata per sensus apprehendere potest. Idest sicut sensus nihil potest sentire sine speciebus sensibilibus, ita nec intellectus nisi mediante phantasmate. Deus autem phantasmata non habet, ergo naturaliter cognosci nequit. Respondetur, Philosophi comparationem intelligi debere quantum ad primam intellectus ab obiecto motionem. Ibi enim phantasmata cum intellectu agente habent vicem primi obiecti mouentis, non autem intelligitur comparatio Philosophi, quantum ad omnem actum sequentem motionem primam. Potest enim intellectus abstrahere obiectum inclusum in aliquo primo mouente & considerare illud abstractum, non considerando illud a quo abstrahit, sed vt commune sensibili, & insensibili, & in illo considerat insensibile, sicut & sensibile. Sed sensus non est abstractiuus, cum sit singularium secundum Philosophum. Idem in omni actu tam primo, quam secundo, requirit aliquod obiectum primum mouens. Deinde affert illud, Sicut se habet oculus noctuæ ad lucem solis, sic intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima naturæ, sed oculus noctuæ solem inspicere nequit,

Lib. 10. Ethi. cap. 10.

Li. 6. Met.

Lib. 3 de Ani.

Intellectus est abstractiuus ab sensu.

Li. 2. Met.

G

H Ergo nec nos Deum cognoscere. Respondetur similitudinem debere intelligi de difficili, non autem de impossibili. Quod si etiam de impossibili accipere velis, intelligitur tunc de intuitiua notitia. Nam sicut noctuæ oculus solem intueri nequit, sic nec noster intellectus naturaliter, & intuitiue Deum cognoscere, licet bene abstractiue. Quod si Gregorium proferas dicentem. Quantumcunque mens nostra in contemplatione Dei profecerit, non ad illud, quod ipse est, sed ad illud, quod sub ipso est attingit. Respondetur, non debere id sic accipi, quasi contemplatio sistat sub Deo in aliqua creatura, nam hoc esset frui vtendis, sed quod contemplatio de lege communi stet in aliquo conceptu communi, qui est minoris intelligibilitatis seu perfectionis, quam Deus in se, vt est hæc essentia.

DISTINCTIO. III.
Quæstio. II.

Est ne Deus primum obiectum a nobis pro hoc statu naturaliter cognitum?

RESOLVTIO.

CVM omnis nostra cognitio a sensu oriatur, Deus qui est a sensibus remotissimus, non est a nostro intellectu primo cognitus, secundum prioritatem originis, vel generationis, sed aliquid sensibile, licet quantum ad ordinem perfectionis simpliciter sit primum, a nobis naturaliter cognoscibile, id est perfectissimum, vnde, & in hoc ponit Philosophus felicitatem naturalem, & post ipsum Deum, species specialissima perfectior in vniuerso est primo cognoscibilis hoc modo, & sic consequente descendendo. Et horum ratio est perfectio obiecti, excedens aliorum obiectorum perfectionem.

Li. 1. Met. & 2. poster. in proemio istius fine.

10. Ethicorum.

DISTINCTIO. III.
Quæstio. III.

An Deus sit primum, & adæquatum, & naturale viatoris obiectum.

RESOLVTIO.

OBIECTVM primum naturale intellectus viatoris bifariam accipi potest. Primo pro eo ad quod naturaliter potentia inclinatur, & tale est ens in communi Deo, & creaturæ, & dicitur obiectum terminatiuum, quod potentia recipere potest, siue producat illius notitiam, siue non,

non. At motiuum obiectum est eius notitiam intelle- A ctus producere potest sua virtute, & est creatum.

Secundo pro eo, quod naturaliter eum concursu generali potentia concipi potest, & huiusmodi pro statu isto est res materialis, vel sensibilis cum pro hoc statu nô intelligat ni si mediantibus phantasmatibus, propter ordinê potentiarum, & propter originalis peccati pœnam, secundum Augustinum. Licet tamen Deus sit immaterialis, & insensibilis, potest nihilominus mediantibus huiusmodi phâtasmatibus cognosci per abstractionem, vt dictum est dist. huius q. 1.

Lib. 15. de Trin.

DISTINCTIO. III. Quæstio. IIII.

Vtrum Trinitatis vestigium in omni sit creatura.

RESOLVTIO.

Lib. 6. de Tri. c. vlt. vestigium Trinitatis est in creatura.

PORTET assertore Augustino, vt & creatorem per ea quę facta sunt intellectu conspicientes, intelligamus Trinitatê, cuius in creaturâ, quomodo dignum est appa ret vestigium, veruntamen, quia secundũ Aristotelem omnes transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt, idest quando quidpiam, quod non est in aliquo attribuitur eidem, hoc fit per similitudinem quandam. Sicut eum ita ascribitur ipsi Deo propterea quod puniens peccatores, se habeat ad modum irati hominis: ideo obseruandum, quod vestigium est similitudo partis animalis, ab ipso impressa in aliquod sibi cedens, vt sit pes animalis imprimatur pulueri, illa impressio derelicta eius dicitur vestigium, imago vero est totius similitudo.

Deinde obseruandum quod quemadmodum Trinitas est veluti quoddam totum numerale, quia nô est ibi proprie numerus prædicamentalis, sed transcendentalis (saltem in cõceptu intellectus) & persona est ibi quasi huius totius pars, ita etiam personæ appropriatũ est veluti eiusdem pars, quandoquidem appropriati eius ratio in vna complete reperitur persona, & accipitur pro illo cui appropriatur.

Quocirca licet creatura, vt in pluribus, nec personam repræsentet, vt est persona, nec appropriatum, vt appropriatum (quia non sic cognoscitur, vt appropriatum, nisi persona cui appropriatur cognoscatur) repræsentat tamê appropriabile, in quo quasi ratio partis Trinitatis saluatur. Quamobrem in creaturis, respectu appropriatorum personis, Trinitatis vestigium consistit, vt pote vnum, verum, bonum (quæ in omni reperiuntur ente) repræsentat summam primi principij vnitatem, quę Patri (qui est principiũ à quo est aliarum origo personarũ) appropriatur. (Nam vt vnitas est principium numeri, ita pater est principium aliarum personarum) & veritate quę filio (qui per intellectus modum procedit) appropriatur, & bonitatem, quę appropriatur Spiritui Sancto, qui per modum voluntatis procedit. Sic in omni creatura est modus, species, & ordo. Modus quidem accipitur pro mensura, vel limitatione producti, id est creaturæ, per quod repræsentatur potentia illimitata producentis. Conditio, enim imperfectior (qualis est limitatio) nequit enti inesse, nisi perfectior: cuiusmodi est illimitatio (quę patri appropriatur) insit. Quia imperfectum dependet a perfecto. Species vero repręsentat sũmam pulchritudinem, quę appropriatur filio, qui est imago patris summe sibi conformis. Ordo vero, vel operationem, vel in finem, repræsentat operationem perfectissimam in Deo, scilicet dilectionem, quæ Spiritui Sancto attribuitur, & in qua summa consistit beatitudo. Est amê horum trium appropriatorum cum tribus primis correspondentia, quia vnitas correspondet modo, qui respicit Deum, vt causam efficientem, veritas speciei, quę repræsentat ipsum, vt exempla, bonitas ordinem, quę respicit, vt finem.

Quod si objeias in natura intellectuali esse Trinitatis imaginem, nô igitur vestigium, cum illa oppositas repræ-

sentandi habeant rationes. Respondetur, intellectualem naturam alia ratione esse vestigium, & alia ratione esse imaginem, est. n. vestigiũ, sicut qnælibet essentia creata, inquantũ est creata secundũ determinatũ exêplar. Et aũt imago, inquantum in ipsa est vnitas essentiæ cum pluralitate potentiarum, inter quas est ordo originis, & sic patet, quod creatura dicitur vestigium appropriatum diuinis personis.

DISTINCTIO. III. Quæstio. VI.

Vtrum in mente sit distincte Trinitatis imago.

B

RESOLVTIO.

IC aliqua sunt præmittenda, primum quod necessarium sit in intellectu possibili ponere speciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi, vt facile colligitur ex Aristotele, & eius Cômentatore asserêtibus, vniuersale inquantum vniuersale nihil esse in rebus, sed tantum in aliquo repræsentante ipsum sub tali ratione, quod non est aliud, quam species intelligibilis. Et ait Philosophus, quòd anima est quodammodo omnia, per sensus sensibilia, & per intellectum intelligibilia. Item lapis non est omnia, sed species lapidis. Vnde intellectus dicitur locus specierum ab Aristotele, quia habet species cô- C seruare, sicut locus conseruat locatum. Secundo præmittendum est quod intellectus, & obiectum in se, vel in specie præsens, sunt duæ causæ partiales actus intelligendi, vt patet ex Augustino. Liquido tenendum est (inquit), quod omnis res, quam cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim, scilicet à cognoscente, & cognito paritur notitiam, Idem. Ex visibili, & videre gignitur visio. Vtrum autem notitia ab intellectu agente, vel passibili, vel ab vtroque producatur, variæ sunt opiniones, quarum quælibet sustineri potest. Illa tamen est satis probabilis quę asserit intellectum agentem nedum speciem intelligibilem producere, sed actum etiam intelligendi, intellectum vero possibilem solum ea recipere. Nam sic ponitur conformitas rei, & nominis vtriusque, mutuaque correspondentia in agendo, & patiendo, iuxta ipsorum definitiones. Quod si inquiras, vtra illarum D duarum causarum partialium ipsius notitiæ sit principalior, obiectum videlicet, vel intellectus. Respondetur, quod ipse intellectus respectu cognitionum naturalium, propterea, quod sit illimitatio, seu causa indeterminata ad multos effectus producendos, & obiectum ad certum aliquem effectum sit determinatum. Hoc est propterea, quod intellectus plures notitias specie differentes gignere posit. Obiectum vero notitiam sui duntaxat. Exemplũ desumere potes de Deo, sole, & particularibus generantibus. Tamen obiectum beatificum, vt clare visum, cum multum partis intellectiuæ facultatem excedat, potest habere totam efficientiam visionis, aut principaliorem, quã intellectus, Propter, inquam, talis obiecti excellentiam, et defectum, seu imperfectionem partis intellectiuę, de quo E videt in 4. distin. 49. & quolibeto 13. 14. & 15.

Species intelligibilis

Lib. 3. de anima.

Intellectꝰ causa.

Lib. 1. de Tri. c. 2. Notitia ab vtro intellectũ formatur.

Notitia præcipuæ causa.

His positis expendenda sunt tria, Primum quid sit imaginis ratio, vnde ad propositum transsitum est vocabulũ: Deinde respectu cuius in Trinitate sit imago. Tertio in quo in nobis est imago.

Quantum ad primum, quemadmodum ex præcedenti constat resolutione, imago est repræsentatiua totius, in quo a vestigio differt, quod est repræsentatiuum partis dũtaxat. Si enim totum corpus esset impressum pulueri, sicut pes est impressus, illud derelictum esset imago totius, & vestigium totius, perinde ac illud est imago partis, nihilominus hæc repræsentatio totius non sufficit sola, sed requiritur illud, quod est imago natum esse exprimere, & repræsentare id, cuius est imago eo modo, quo effigies aliqua erigitur hoc fine, vt Regem, vel alium quemuis repræsentet. Hoc autem ex Augustino colligitur, ait enim.

Imaginis ratio.

enim. Quantumcunque, duo oua sunt similia, vnum non est natum imitari ipsum.

Quantum ad secundum operæpretium est, vt creatura, quæ est Trinitatis, imago vnitatem essentiæ diuinæ, trium distinctiones personarum, et originis seu processionis ordinem repræsentet. Quantum ad tertium, obseruandum quod animæ ipsi assignantur tres vires, seu potentiæ, nempe memoria, quæ nihil aliud est, quam aïa aut intellectus agens cum specie intelligibili, nam hæc duo obiecti notitiam gignere valent, quo fit, vt memoria quoque perfecta dicatur.

Quod si cum aliquibus Philosophis, & Theologis intellectui possibili vim producenti notitiam adscripseris, non intellectus agens erit ipse possibilis intellectus, vt productiuus notitiæ cũ specie intelligibili memoriæ, sed primũ à me magis probatur.

G

Aduerte insuper, quod memoria perfecta cõplectitur etiam voluntatem ipsam, vt est principium productiuum amoris, & hoc quidem, vt plene patrem repræsentet, in quo est medium fœcunditas ad generandum, sed ad spirandum secunda potentia Dei intelligentia aut intellectus, quæ est anima ipsa seu intellectus possibilis inquantum recipit in se notitiam genitam. Tertia est voluntas quatenus in se suum recipit amorem, nam quatenus eum elicit refertur ad primam potentiam, sicut & intellectus, vt est productiuus notitiæ, nempe ad memoriam perfectam. Imago autem Trinitatis consistit in his tribus animæ potentijs, vt sunt sub actibus suis tribus, id est in potentijs, et actibus earum simul quandoquidem tres potentiæ sunt vna, & ea de anima, ex qua diuinæ essentiæ vnitatem repræsentat, & actus earum reipsa distincti, distinctionem personarum repræsentat. Modum vero processionis ipsarum personarum imperfecte repræsentant. Nam notitia, quæ est secunda imaginationis pars nõ producit amorem qui est tertia pars, sicut Filius in diuinis Spiritum sanctum comproducit, sed propter ordinem duntaxat, quo tertia imaginis pars secundam præsupponit, repræsentant ipsam Trinitatem. Nemo enim (vt ait Augustinus) vult, quod omne quid, vel quale sit nesciat. Vnde colligitur Augustinum accipere voluntatem, vt est tertia imaginis pars pro actu amoris, & non pro potentia ipsa.

Imago Trinitatis in quibus consistat.

H

Lib. 15. de Tri. c. 27.

Lib. 9. de Tri. c. 4. & seq.

Lib. 10. de Tri. c. 10. & seq.

Dupliciter, enim Augustinus assignat imaginem primo dicens, mens notitia, & amor. Secundo memoria, intelligentia, & voluntas, & vtrobique per mentem in prima assignatione, & memoriam in secunda cõplectitur vtramque vim videlicet intelligendi, & volendi (hoc est intellectum, & voluntatem) vt sunt potentiæ suorum actuum (notitiæ videlicet, vel amoris productiuæ) nam quatenus suos recipiunt actus, intellectus notitiam, & voluntas amorem, ad secundam, & tertiam imaginis partes referũtur, ille quidem ad secundam, hæc vero ad tertiam.

I

Obserua nihilominus perfectissimam, et vltimam imaginis rationem esse in prædictis potentijs, & actibus, quando ipsæ potentiæ habent Deum pro obiecto: nam tunc anima non habet solum similitudinem Trinitatis expressiuam rationem suarum potentiarum, & actuum sed etiã ea ratione, qua actus ipsi conformantur obiecto quandoquidem actus est vere obiecti similitudo. Hoc autem contingit, cum anima Dei meminit, denique Deum contemplatur, ac diligit. Hoc autem ex Augustino colligitur: in eo solo, inquit, quod ad contemplationem pertinet externorum, non solum est Trinitas, sed etiam imago Dei, in hoc aũt, quod deriuatum est in actione temporalium, etiam si Trinitas possit, non tamen imago Dei inueniri potest. Quod intelligendum est de expressissima imagine, & perfectissima similitudine. Deinde est imago Trinitatis, sed minus perfecte quando anima habet seipsam per obiectum. Nam licet tunc non habeatur ab ipso Deo immediate, veluti à proximo obiecto similitudo, habetur tamen quadamtenus, inquantum in mente, vt in imagine Deus cognoscitur.

Lib. 12 de Tri. c. 4.

K

De hac imagine loquitur Augustinus. Ecce (inquit) mens meminit sui, intelligit se, diligit se, hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem Deum, sed ipsã imaginem Dei. Respectu vero obiectorum inferiorum in mente, licet sit imago, non tamen ita perfecta, iuxta

Lib. 14. de Tri. cap. 8. & 6.

F

quem sensum interpretandæ sunt variæ Diui Augustini auctoritates.

Ex his liquet, in parte sensitiua imaginem non posse consistere, ob id quod in ea non sit potentiarum consubstantialitas, nec modus agẽdi duplex, naturalis videlicet, & liber, sed naturalis duntaxat, vt patet ex Ioãne Damasceno, asserente, quod bruta in suis operationibus non agunt, sed aguntur. Obijcies aduersus prædicta. Trinitatem naturaliter cognosci posse, ex mente naturaliter cognita, si mens distincte Trinitatem repræsentet. Respondetur, ex creaturis naturaliter non posse cognosci Trinitatem: Nam licet anima, vel angelus sit Trinitatis imago hoc tamen nõ cognoscitur naturaliter, sed est creditum, assertore Augustino, qui vident suam mentem, & in ea Trinitatem, id est, tres potentias, quæ sunt in mente, nec tamen credunt eam esse imaginem Dei, Speculum quidem vident, sed non vident per speculum, eum nec ipsũ quod vident, sciant esse speculum. Adde quod imago dicit relationem, quæ nisi cognitis extremis naturaliter cognosci nequit. Quamuis autem ipsum fundamentum naturaliter cognoscatur, non tamen terminus (qui est essentia diuina) sub propria ratione. Prædicta, igitur de imagine valent credendi Trinitatem ad perscrutandum, & persuadendum.

Lib. 1. de Tri. c. 14.

Lib. 15. de Trin. cap. & 14.

Quod si adhuc obijcias, nihil quod sit in anima, plus repræsentare vnam personam, quam aliam, cum secundũ August. Pater est memoria, intelligentia, & voluntas, & filius consimiliter, ergo vna potẽtia non magis distincte repræsentat vnam personam, quam aliam cum illæ tres potentiæ sunt in singulis personis. Respondetur vnam potentiam magis repræsentare vnam personam, quam aliã non propterea, quod in illa sola persona sit potentia, sed quod proprius repræsentet modum originis talis personæ, vt exempli gratia, memoria repræsentat patrem, propterea, quod gignat filium, quatenus habet rationem memoriæ, & non vt habet rationem intelligentiæ, aut voluntatis.

Lib 15. de Trin. cap. 8. & 6.

DISTINCTIO. IIII.
Quæstio. I. & II.

Utrum hæ propositiones sint vera, Deus generauit alium Deum, & Deus est Pater Filius, & Spiritus Sanctus.

RESOLVTIO.

PRIOR earum propositionum falsa, est propterea quod non sit alius Deus a patre; sed vnus duntaxat. Audi Israel. Dominus Deus tuus vnus est, &c. & illud: Ego sum Deus tuus, qui &c. Is autem terminus (alius) significat diuersitatem in essẽtia, & natura diuina, quæ nulla est, sed hæc est vera, & catholica, Deus genuit Deum, quia Deus pater Deum filium genuit, hoc est, per generationem æternam communicauit illi suam naturã, & deitatem. In symbolo quoque scriptum est. Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero.

Deus genuit Deũ.

Deut. 6.

Exo. 20.

Secunda autem propositio vera est, licet non defuerint olim, qui eam negarent, vt refert Magister. Nam, & eius conuertens vera est, nempe illa, Pater Filius, & Spiritus Sanctus sunt vnus Deus, quod & astruitur per diuum Augustinum dicentem: Credimus vnum Deum, vnam esse diuini nominis Trinitatem. Vide Magistrum.

DISTINCTIO. V.
Quæstio. I.

Utrum essentia diuina generet, vel generetur.

RESOLVTIO.

HAC in re fœde errauit abbas Ioachim, vt habetur in Decretalibus, asserens Magistrum sententiarum Hæreticum, & insanum, quod in suis sententijs dixisset rem esse in diuinis (videlicet essentiam diuinam) quæ non est generans, neq; genita, neq; procedens: Ex quo inferebat

Tri.& fide cath.cap. Damnamus.

Magistrum Sententiarum posuisse in diuinis quaternitatem, videlicet tres personas, & illam essentiam quasi cõmuoem, Quartũ inconueniens, vt ipse Ioachim euaderet asseruit, quod nulla res vna est Pater Filius, Spiritus Sanctus, sed personas illas esse vnam rem vnitate aggregationis tantum, sicut multi fideles dicuntur vna ecclesia propter vnam fidem, & charitatem: quod astruebat ex illo Ioannis: Pater rogo, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Ioan. 19.

Sed assertio ipsius Ioachim hęretica est, non autẽ Petri Lombardi. Nam pater gignendo ab æterno filium, suam ei dedit substantiam. Pater quod dedit mihi, maius omnibus est &c.

Ioan. 10.

At dici non potest quod partem substãtiæ suæ dederit, & partem sibi retinuerit, cum substantia patris sit indiuisibilis, vt pote simplex omnino, sed nec dici potest, quòd pater in filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desijsset esse substantia, & simili ratione ambo eam Spiritui Sancto dederunt.

Cum ergo veritas pro fidelibus suis orat patrem, volo (inquiens) vt ipsi sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus.

Math. 5.

Hoc nomen (vnum) pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia, pro personis vero diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est, ac si diceret manifestius, estote perfecti perfectione gratiæ, sicut pater vester cęlis perfectus est perfectione naturæ, & essentiali bonitate, vbi non innuit, vt simus ex nobis ipsis naturaliter perfecti, sicut pater est ex se naturaliter perfectus, sed vt essemus perfecti perfectione nobis competente, videlicet gratię, & virtutis, vtraque videlicet suo modo: quia inter creatorem, & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Fatẽdum est igitur cum Magistro sententiarum, ꝙ Pater, Filius, & Spiritus sanctus vera vnione, non collectiua, seu similitudinaria sint vna, essentia, substantia, seu natura, quæ substantia non est generans, neq; genita, nec procedens, quia illi actus non attribuuntur substantiæ, seu naturæ, sed personis, nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas, quia illæ tres res, pater videlicet, & filius, & Spiritus sanctus sunt illa vna res & essentia. Quaternitas autem esse non posset, nisi esset quartũ realiter a trib. distinctum. Adde rationes Magistri in primis tribus capitibus positas huius distinctionis. Quod si dixeris hanc esse veram, Deus generat Deum, igitur a simili istam, essẽsiam generat, vt essentia sumatur pro persona, sicut Deus D in prima accipitur pro patre. Respondetur non esse simile: Propterea, quod Deus sit concretum potens supponere, vel accipi pro natura, vel supposito. Essentia autem est abstractum vltima abstractione, quare non potest pro supposito supponere, sed tantum pro natura.

DISTINCTIO. V. Quæstio. II.

Vtrum filius generetur de substantia patris.

RESOLVTIO.

AVGVSTINVS vna cum cæteris antiq̃s Doctoribus libere profitetur filium Dei de substantia patris generari: Ait enim pertractans illud Pauli. Transtulit nos in regnum filij charitatis suæ. Quod dictum est (ait) filij charitatis suæ, nihil aliud est, quam filij substantiæ suæ, ergo est de substantia patris. Vide alias auctoritates eiusdem c. 9. huius dist. apud Magistrum. Veruntamẽ, vt hæc plenius noueris, obserua ꝙ generatio in creaturis duo dicit, productionem videlicet, & mutationem, & istorum rationes formales diuersæ sunt, & ab inuicem separabiles, id est, potest esse productio absque mutatione, & contra, productio ad eum formaliter est ipsius producti (id est relatio producti ad producẽs) quod est compositũ. Et accedit ei, quod non fiat cum mutatione alicuius par-

A tis compositi, vt patet in creatione, in qua nulla pars mutatur, sed totum simul incipit esse. Mutatio vero formaliter est ipsius subiecti mutabilis, quod de priuatione transit ad formam. Concomitatur autem mutatio productionem in creaturis propter imperfectionem potentiæ productiuæ, id est, agentis naturalis, quæ non potest dare esse totale termino productionis, id est nõ potest quidpiam ex nihilo producere, sed aliquod eius præsuppositum transmutat ad aliam partem ipsius, & sic producit compositum. Si enim generans creatum esset perfectum agens nõ exigens materiam, tunc esset productio sine mutatione. Idcirco sine contradictione separari possunt, & reipsa in creatione separantur, vbi propter perfectionem potentiæ Dei productiuæ, dantis esse totale producto, vere est ratio productionis, qua productum producitur, sed non est ibi

B ratio mutationis propriæ dictę, quæ supponit substractũ aliquod. Vt aũt hæc præsenti instituto accomodemus, cũ in diuinis nihil imperfectionis sit ponendum, & mutatio imperfectione importet, quia potentialitatem in mutabili vt possit recipere aliam formam, & etiam in mutante, quia talis necessario requirit causa concausantem, id est materiam ad hoc vt producat. Nullo modo in diuinis ponetur generatio sub ratione mutationis, nec quasi mutationis, sed tantum generatio, vt productio perfecta, in quantum scilicet per eam aliquid accipit esse. Quamobrẽ generanti, vt est in diuinis, non assignabitur materia, nec quasi materia, sed tantum terminus, & hoc vel totalis siue primus, id est adæquatus, vel terminus formalis, secũdum quem terminus primus formaliter accipit esse. Deinde, quamuis nulla materia, vel quasi materia in diuinis

Generatio in diuinis est sine mutatione.

C ponatur, veruntamen, & proprius Filius est de substantia Patris, vt asserit Augustinus, & alij doctores antiqui, vbi per præpositionem (De) notatur non solum efficientia, vel origo, quia sic creaturę essent de substantia Dei, nec consubstantialitas tantum, quia tunc pater esset de substantia filij, sed notatur simul originatio, seu principium originans, & consubstantialitas, vt scilicet ablatiuus rectus, a propositione, de, significet consubstantialitatem, id est, quod filius eandem habeat cum patre substantiam, & per genitiuum a tali ablatiuo rectum importetur principium originans, ita quod sensus huius propositionis, filius est de substantia patris, est iste, filius est originatus a patre, vt consubstantialis ei, & hoc modo authoritates in litera adductus exponit Magister.

Præpositio de in diuinis quid importet.

DISTINCTIO. VI. Quæstio. Vnica.

Vtrum Deus pater, filium voluntate generet.

RESOLVTIO.

DVÆ in hac parte obseruanda veniunt. Primum, quod pater generat filium volens, nam in primo signo, vel instanti originis pater intelligit formaliter, & tunc etiam potest habere velle formaliter, & reipsa, in secundo vero signo originis gignit filium, nec tamen vult illam generationem volitione (quam dicunt) sequente illam

Deus pater volens filium genuit.

E gignitionem, sed volitione in primo signo originis habita, qua quidem volitione pater formaliter vult præsupponendo aliquo modo intellectionem, qua quidem pater intelligit, non autem presupponendo gignitionẽ verbi. Sic ergo, constat, quod pater volens generat, non tantũ voluntate consequentem, sed voluntate antecedente. Nam pater prius est perfectus in se, & beatus per intelligere, & velle, quam ista alteri communicet personæ per productionem. Siquidem, quod in primo instanti, quo esse pater non conuenit ei, nunquam conuenit, propterea ꝙ ex productione cuiuscunque personę nulla ei adijci potest perfectio, nam nulla persona habet quidpiam, quod à patre sibi non fuerit communicatum.

Deinde obseruandum quod quamuis pater filium generet volens (sicuti interpretatum est nihilosecius nequaquam illum generat voluntate, tanquam principio

elicitũ

elicitiuo, & productiuo, quandoquidem principium productiuum vnius rationis in diuinis duas vnius rationis productiones (cum vtraque sit adæquata) habere nequit, sed vnicam tantum. Qua propter cum Spiritus sanctus per modum, vel actum voluntatis, vt principij productiui producatur, filius non sic producetur. His subscribit Damascenus dicens. Generatio est opus naturæ, et Augustinus ad Orosium: Præter scientiam voluntas non potest. Cum igitur filius scientia patris, & sapientia sit, nō generabitur voluntate. Quod si obijcias Augustinum, qui attribuit voluntati nostræ gignitionem verbi, id est, notitiam obiecti. Verbum, inquit, amore concipitur.

Lib. 1. 6. 2.

Lib. 9. de Trin.

Item, notitia placita, digneque amata, verum est, ergo, & in diuinis, cum in mente nostra sit Trinitatis imago. Respondetur, in nobis quidem verum esse, quod ait Augustinus, idcirco, quod eliciamus plures actus intelligendi, & prædicamenti qualitatis, & prædicamenti ad aliqd & vno actu elicito alium voluntas imperare potest, non autem in Deo, in quo est vnicus actus intelligendi (vnica videlicet notitia ingenita) & vnicus actus dicendi, seu exprimendi verbum, id est, vnica notitia genita, quare voluntas, nequibit esse causa nec propinqua, nec remota alicuius illorum.. Nam voluntas producendi subsequitur quadantenus ipsum intellectum, sicuti, & operando (hoc est, fruendo diuina essentia.) Quod si instes Augustinum intelligere nedum in nobis, sed in ipso Deo, hoc falsum est, quantum ad illum actum, qui est coniungere parentē, id est, intellectum cum prole, id est, cum obiecto cognito aut notitia, sed bene quantum ad alium actum quem tribuit nostræ voluntati, qui est dilectio ipsius obiecti, ac notitiæ eiusdem, & ratione huius actus nostra voluntas proprius est pars imaginis.

G

H

Obijcies, & Hilarium docentem, non naturali necessitate ductus pater genuit filium, vnde consequitur, voluntate igitur eum genuisse. Respondetur, duplicem esse necessitatem naturalem. Quædam est cui voluntas repugnat, vt mortis necessitati, altera, cui voluntas concordat; & sic pater necessario filium genuit Hilarius autem intelligit de necessitate primo modo capta, vnde, & subdit, non naturali necessitate, cum nollet.

Lib. de Synodis.

Lib. 6. de Tri. c. 17.

Obijcies quoque, & Richardum docentem, vultis audire verbum abbreuiatum, ingenitum velle habere de se conformem, atque condignum, idem mihi videtur quod gignere filium. Atqui pater voluntate vult habere sibi cōformem, ergo, & voluntate genuit. Respondetur, Richardum intelligere concomitanter, non autem quod velle patris sit formaliter gignere, nam hac in re aduersaretur Augustino, qui ait, quod Spiritus Sanctus procedit quomodo datus, non quomodo natus, id est, per modum voluntatis liberæ, non per modum naturæ, quemadmodum filius.

DISTINCTIO. VII. Quæstio. Vnica.

An generandi potentia ipsius patris sit quid absolutum, an personalis proprietas.

RESOLVTIO.

NON loquemur quidem de potentia Logica, quę nihil aliud prorsus est, quam non repugnantia extremorum alicuius propositionis, nec de potentia pro formali, sed vt est respectus quidem, sed de potentia pro materiali, & fundamento, hoc est, de vt illa generandi, quæ est in patre. Hæc autem potentia dupliciter accipitur. Primo pro principio quo pater filium producit præcise, & & simpliciter sumpto. Secundo pro ipso principio, cum alijs omnibus concurrentibus ad generationem filij. Hæc autem potentiæ diuisio definitur ab Aristotile. Potentia primo modo nequit esse relatio, cum sit de genere sterilium, sed aliquid absolutum, videlicet memoria perfecta, seu intellectus diuinus habens essentiam sibi pręsentem, est potentia generandi, id est principium quo pater filium producit. Quod ita probatur, terminus formalis generationis est quid absolutum, nempe secunda persona, ergo id quo agens agit est absolutum, quia fieri nequit, vt agens communicet terminum formalem productionis, nisi agat forma æquæ perfecta (si agit voluoce) & perfectiori (si agit æquiuoces,) in diuinis autem nihil est perfectius absoluto. Nam absolutum est formaliter infinitum, non autem relatio. Euidentius ita astruitur, fieri nequit, vt principium formale imperfectius sit termino suo formali, sed terminus formalis, vt pote verbum est quid absolutum, ergo & principium eius formale est absolutum. His suscribit Damascenus. Generatio est opus naturæ, sed non est opus naturę, vt generantis, ergo est opus naturæ vt principij generandi. Et Hilarius, ex virtute (inquit) naturæ in eandem naturam natiuitate subsistit filius. Potentia autem secundo modo, est intellectus diuinus habens essentiam sibi præsentem, vt hæc sunt in patre, & talis est potentia generandi propinqua, prior vero remota.

K

F

Potentia Logica.

Potentia duplex.

9. Meta.

Id est, vt producens sit imperfectius producto i naturalibus.

Lib. cap. 1.

Lib. 5. de Tri. circa finem.

Quod si prædictis obijcias Augustinum dicentem. Eo pater, est, quo est ei filius, atqui paternitate est pater, ergo eadem est illi filius, & per consequens paternitate generat. Respōdetur, quòd Augustinus intelligit eo formaliter, non autem eo fundamētaliter, seu productiue, quēadmodum, enim Ioānes Albus similis est Petro Albo similitudine formaliter, & albedine fundamentaliter (cū albedo sit fundamentum similitudinis) Sic pater generat paternitate formaliter, sed memoria fœcunda fundamentaliter, sed intellectu, & essentia diuina.

Lib. 5. de Tri. cap. 6.

DISTINCTIO. VIII. Quæstio. I.

Vtrum Deus sit summe simplex.

RESOLVTIO.

DEVM quidem vere, & summe simplicem esse constat ex Augustino. Id autem astruitur varijs rationibus, Primo, quod non sit compositus Physice: Nam compositio materię, & formæ imperfectionem includit, nempe rationem partis. Forma quoque non vnitur materię. Nisi alicuius efficiētis virtute. Quamobrem si Deus ex materia, & forma compositus esset, haberet vtique efficiens aliquod prius seipso, q aures piæ audire respuunt.

Deus est summe simplex.

Lib. 6. de Tri. cap. 6.

L

Deinceps non est ex subiecto, & accidente compositus: Cum enim immaterialis sit, non est alicuius accidentis rei materiali conuenientis capax, nec accidentis rei immateriali competentis. Intelligere enim, & velle (quæ creatis accidunt spiritibus) non sunt in eo accidentia, sed eadem reipsa eius essentiæ, vt assertum est Res. dist. 2. q. 1. Prætetea non est compositus ex partib. quantitatiuis, cū non habeat materiam, quantitas autem rei materialis est accidens.

Ad hæc idem astruitur ex ratione infiniti, quandoquidem omne componibile potest esse pars alicuius totius compositi ex ipso, & altero componibili, omnis autē pars excedi potest, sed contra rationem infiniti est, posse excedi: infinitum ergo nullatenus est componibile. Insuper non est compositus ex genere, & differētia, cū nec Deus nec quidpiam de Deo dictum, vt dicetur Res. 3. huius dist. sit in prędicamento. Esse etiam non accidit Deo, sed est idem suę substantię, iuxta illud Exodi: Ego sum qui sum, & illud. Qui est, misit me ad vos. Prædictis fortasse obijcies illud Aristotelis, Quod vni est non substantia, idest quod est accidens, nulli est substantia. Atqui sapientia (q. Deo nullus denegat, sicut & alia attributa) in nobis est accidens, ergo in nullo est substātia, vel non accidens Et ex consequenti in Deo est accidens. Et ita cōpositio subiecti, & accidētis. Respondetur sapientiam ea ratione, qua est qualitatis species, & accidēs in nobis, nō poni in Deo, hoc enim modo, qua est accidēs limitationem, & imperfectionem includit, sed ascribitur ipsi Deo secundum rationem sapientiæ præcisæ, quæ est perfectio simpliciter.

Exod. 1.

Li. 1. Phy.

Illud

Illud autem dicitur perfectio simpliciter, quod est melius in nobis, quam non ipsum, idest, quàm eius oppositum, vt esse sapientem, esse bonum, iustum, &c. In quolibet, inquam, est melius, inquantum est ens, licet non habita ratione suæ naturæ specificæ (quia habet certos gradus suæ intensionis) via remotionis, & eminentiæ, quippe quæ abstrahit ab omni imperfectione, & limitatione.

DISTINCTIO VIII. Quæstio II.

Vtrum aliqua creatura sit simplex?

RESOLVTIO.

Creatura nulla est simplex. Lib. 6. de Trin. c. 6.

AVGVSTINVS libere profitetur nullam creaturam esse in se simplicem. Omnis enim creatura est alteri componibilis, vt accidêtia cum subiectis, materia & forma adinuicem. Omnis quoq; substantia tam corporalis, quam spiritualis sui est receptiua accidentis, vt patet de intellectione, & actibus voluntatis in Angelis. Adde q & creaturæ multifariam compositæ sunt. Primò compositione Metaphysica, ex actu videlicet, & potentia, hoc est, ex realitate generis (quæ est potentialis, & perfectibilis) & realitate conceptus differentiæ, quæ est per se actus, & perficiens ratione generis: est quoque in creaturis compositio naturæ, & differentiæ indiuidualis, quæ naturam actuat, & ad certum determinat indiuiduum. Aliquæ etiam creaturæ componuntur physicæ, vt puta ex materia, & forma, vnde satis constat creaturam omnem componibilem, aut compositam esse ex se.

Præterea nulla creatura est purus actus, sic videlicet, q nihil illi adijci, aut aduenire possit, cum careat aliquo gradu perfectionis entitatiue in quantum ens. Nam licet sit perfecta in sua specie, tamen in quantum ens est capax vlterioris gradus perfectionis, cum etiam infinitas non repugnet enti in se, sicut talpa dicitur cæca, sed inquantum animal potest videre. Actus vero purus dicitur, vel qui nullo caret perfectionis gradu, vel qui nulli alteri commiscetur. Et licet hæc priuatio (sicut nec aliqua est de essentia positiui alicuius) non sit de essentia creaturæ, est nihilominus ipsi inseparabiliter adnexa, quod etiá efficit, vt creatura non sit simplex.

DISTINCTIO. VIII. Quæstio. III.

Vtrum Deus, vel aliquid dictum de Deo sit in prædicamento.

RESOLVTIO.

AVGVSTINVS satis superq; ostendit, ea quæ de Deo dicuntur, nullatenus in genere esse: at enim intelligere Deum quantú possumus sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, &c. Vide Magistrum septimo cap. huius distinct. & tandem infert. Ecce si subtiliter intêdes, ex his atque prædictis aperitur illa artis Dialecticæ prædicamenta Dei naturæ minime conuenire, quæ nullis sobiecta est accidentibus.

Lib. 5. de Trin. c. 1.

Nec Deus nec aliqd de Deo dictum est in prædicamento.

Deinde ostendit Augustinus Deum ipsum non esse in prædicamento, quia maxime esset in prædicamento substantiæ, sed nec proprie dicitur (inquit) substantia, sed abusiuè: propterea quòd substantia, quæ est prædicamentum, substet ipsis accidentibus, quod Deo competere nequit, cum nullum in eo sit accidens, sed quęcunq; in eo sunt, & de eodem dicuntur, sunt sua essentia, & natura.

Lib. 7. de Trin. c. 4.

Obserua nihilominus duplicem esse substátię proprietatem: Prima est per se stare, & hæc est perfectionis, & ratione ipsius, substantia apte de Deo enunciatur. Secunda est alijs subesse, quod est imperfectionis, idcirco hac ratione de Deo nequit dici.

A Objicies fortasse Damascenú dicentem, naturam diuinam esse speciem respectu diuinarum personarum, & ex consequentibus Deum esse in prædicamento. Respondetur, q natura diuina non est proprie species, sed similitudine quadam, propterea, quod dicatur de personis, sicut species de indiuiduis, sed non est vere species, idcirco q non multiplicetur in ipsis personis, perinde ac natura specifica in indiuiduis multiplicatur: tot siquidem sunt naturæ humanæ (exempli gratia) quot homines, non autè tot essentiæ, quot personæ diuinæ: & hoc pacto interpretari debet speciei definitio data à Porphyrio, videlicet quæ prædicatur de pluribus (inquit) Intellige, inquam, quod in illis plurificetur species secundum naturá, idest, quod dicatur de pluribus essentialiter distinctis.

Et hoc pacto interpretare Damascenum, & Boetium B asserentem, duo genera manere in diuinis, ac reliquos Theologos, Philosophos, qui videntur prædicamentorum rationes in diuinis ponere, vt puta, quod non sit ibi proprie, sed tantum secundum modum aliquem similem prædicandi.

Objicies deinde sapientiam, iustitiam, &c. Esse in prędicamento, quę tamen dicuntur de Deo, sicut & de nobis, igitur quidpiam dictum de Deo erit in prædicamento. Respondetur quòd hæc possunt considerari, vt sunt in nobis, & sic sunt in prædicamento, cum sint finita, & limitatá, deinde vt reperiuntur in Deo, & sic cum sint infinita non sunt in genere, quia ens finitum immediate diuiditur in decem genera generalissima. Si autem considerentur in se, idest, vt sunt communia Deo, & creaturæ, sunt quędam transcendentia, cum conueniant enti, C vt est indifferens ad finitum, & infinitum.

Sapientia Dei nô est in genere.

Nec oportet, vt aliquid sit transcendens, ipsum esse cômune omnibus, sed sufficit, vt non contineatur sub genere. Accidit enim sibi, quòd habeat multa inferiora, perinde ac de ratione generis summi non est habere plures species sub se, sed non habere aliquod genus supra se.

Transcendens quid sit.

DISTINCTIO. VIII. Quæstio. IIII.

Vtrum perfectiones essentiales diuinæ seclusa actu intellectus distinguantur.

RESOLVTIO.

D PERFECTIONES diuinas non solum ratione (vt voluit D. Thomas, & nonnulli alij Theologi) sed etiam ex natura rei, & formaliter ab inuicem, & a diuina essentia distingui Sole clarius iudicat Damasce. dicens: Si iustum, si bonum, si quid tale dixeris, non naturam dicis Dei, sed quæ circa naturam, igitur ante omnê intellectus actum, est aliquid in Deo, quod non est formaliter natura, & idem vult quòd inter omnia nomina dicta de Deo propriissimum est, qui est, quia esse dicitur quoddam pelagus infinite, sed non quidem propter multas relationes rationis, sed propter virtutem continentiá huiusmodi perfectionum formaliter infinitarum ab ipsa emanantium, sicut flumina emanant a mari iuxta il- E lud. Omnia flumina intrant mare, &c.

Perfectiones diuinæ formaliter distinguuntur. Lib. 1. c. 4.

Eiusdem lib. cap. 9.

Præterea Augustinus dicit ista esse equalia, nihil autê est sibi ipsi proprię ęquale, quare necessarium est, vt inter ipsa sit distinctio ex natura rei.

Ratione et sic astruitur, & gratia exempli, accipiantur sapientia, & bonitas: sapienti eni non est formaliter bonitas in Deo, patet, nã si infinita sapiêtia esset formaliter bonitas infinita, sapientia in côi esset formaliter bonitas in côi, infinitas enim nô destruit formalem rationem illius, cui additur, & ita si nô includit formaliter vt in côi, nec vt infinitú, infinitú: hoc sic ostendo, nã includere formaliter quidpiá, est ipsum includere in sua forma esséntiali, adeo qd inclusum ingrediat̃ diffinitionem includentis. Sicut autem bonitas in côi nô includit in definitione sua sapientiam, ita nec infinita bonitas infinitá sapiêtiam. Est itaq; distinctio formalis inter ea, inquantú earum rônes

distinctæ sunt, & definitiones, si essent definibiles. F.

Attributa in diuinis formaliter distinguũtur.

Forma in creaturis habet duplicem imperfectionem.

Dices fortasse prædicta aduersari simplicitati diuinæ: nam cum essentia ponatur veluti fundamentum, & ipsa quasi circumstantia essentiam consequitur, quod ista se habeat, vt actus, & forma respectu essentiæ diuinæ, & ex consequenti erit ibi compositio. Respondetur quod forma in creaturis habet duplicem imperfectionem: Primã, quia informat aliud: Secundam, quia est pars compositi, habet quoque aliquid, quod non est imperfectionis, sed consequitur eam secũdum suam rationem essentialem, siue formalem, videlicet, quod ipsa sit quo aliquid est tale. Exempli gratia, sapientia in nobis est accidens, hoc est imperfectionis, sed quod ipsa sit, quo aliquid est sapiens, hoc non imperfectionis, sed essentialis rationis sapientiæ. In diuinis autem nihil est forma secũdum duplicem illam rationem imperfectionis, quia nec informans, nec G pars, sed in quantum est quo illud, in quo ipsa est, est tale, vt sapientia in Deo non est forma informans, nec pars alicuius compositi, sed est, quo Deus est sapiens, cui quidem propter sui infinitatem est perfectæ idem, nec ad hoc, vt quidpiam denominatiue dicatur de alio, requiritur ipsum esse formam informantem id, quod denominat. Forma enim denominat totum, quod tamen non informat, sed sufficit vera identitas ipsorum.

DISTINCTIO VIII.

Quæstio V.

Est ne solus Deus immutabilis.

RESOLVTIO.

Deus solus immutabilis.

Ad Tim. 6

Lib. 1. de Trin. c. 1.

DEum quidem esse immutabilem sacræ literæ nobis produnt. Apostolus loquens de Deo, ait: Qui solus habet immortalitatem, &c. Quem locum pertractans Augustinus ait: Cum anima quodammodo immortalis esse dicatur, & sic non diceret Apostolus, solus Deus habet immortalitatem, nisi quia vera immortalitas, incommutabilitas est. Omnis siquidem mutatio quædam motus species est, & perinde est, qui solus habet immortalitatem, ac si dictum fuisset, qui solus viuit absq; omni mutabilitate. Nam omnis creatura quantumcunq; immortalis, immo etiam beata, alicui subiacet mutationi. I

Creatura omnis mutabilis.

Iacob. 1.

Malach. 3.

Psal. 101.

Nume. 30.

Lib. 1. de Trin. ca. 1.

Nam & de facto aliquos mentis motus habet successiue, preter hoc quod mutabilis est per potentiam diuinam. Accedit illud Iacobi dicentis: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, & illud Malachiæ. Ego Dominus, & non mutor. & Psalmista: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es &c. & Numeri. 3. Non est Deus quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Proinde, vt ait Augustinus, substantiam Dei sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, & sine vllo suo temporali motu temporalia creantem, intueri, & nosse (licet sit difficile) oportet. Ratione autem sic astruitur, quia cum Deus sit summe simplex (vt dictum est) ideo non potest ad aliquam mutari formam, quæ in ipso recipiatur.

Insuper quia est necesse (vt ostensum est Resol. dist. 2. q. 1.) K Idcirco non potest ab esse in non esse mutari, nec a non esse in esse. Igitur nulla mutatione siue substantiali, siue accidentali est mutabilis. Nihil autem aliud a Deo est immutabile, vt patet ex auctoritatibus prędictis. Et hac ratione, quia nihil aliud a Deo est formaliter necessarium, nec summe simplex, quodlibet etiam aliud a Deo est mutabile subiectiue. Nam si quidpiam propter suam perfectionem est immutabile subiectiue, maxime esset Angelus, sed omnis Angelus est mutabilis subiectiue, quandoquidem, cum non omnia simul intelligat, ab intellectione in intellectionem mutatur. His subscribit Gregorius. Natura angelica (inquit) te si contemplationi auctores inhærendo in statu suo immutabilis permanet, eo tamen ipso, quo creata est, in semetipsam vicissitudinem mutabilitatis habet.

Li. 5. Mor. cap. 27.

DISTINCTIO IX.

Quæstio. Vnica.

Est ne æterna in diuinis filij Dei generatio?

RESOLVTIO.

Generatio filij Dei est æterna.

QVEMADMODVM dictum est dist. 5. quæst. 2. Generatio in diuinis non sortitur rationem mutationis, quamobrem nec ibi reperiuntur termini a quo, & ad quem, mutationi correspondentes, qui sunt esse post non esse, æternitati dubio procul repugnantes, sed est in diuinis generatio sub ratione productionis duntaxat, quæ nihil aliud denotat, quam respectum producentis ad productum. Dicitur autem, filij Dei productio generatio, ob id quod per modum naturæ producatur: est enim generatio productio in esse substantiæ per medium naturæ. Nam, vt ait Damascenus, generatio est opus naturæ. Hinc facile est astruere eam esse æternam, vel hac ratiocinatione. Agens a nullo dependens, sed ex sese sufficiens, & producens per medium naturæ (modo non agat per motum) habet productionem pariter, & productum sibi coæua. Atqui pater generans filium est huiusmodi, quapropter habet generationem, & genitũ sibi coæua. Hæc ratiocinatio, potissimum quantum ad primam propositionem, confirmatur per Augustinum offerentem analogiam ignis, & sui splendoris. Si ignis (inquit) esset ęternus, haberet splendorem sibi coęuum, & coęternum, & nihilominus splendor generatus est ab H igne, multo igitur magis filius (qui est splendor patris) patri erit coętaneus, quamuis ab ipso generetur. Huc accedit Ambrosius dicens: Si pater prius erat Deus, & postea genuit, generationis accessione mutatus est, auertat Deus hanc amentiam, semper igitur habuit filium. (Vide Magistrum) Si autem obijcias, quod vbicunque idem est esse, & duratio, si quidpiam fuerit principiũ esse, erit & durationis principium, atqui pater est principium esse filij (cum assertore Augustino sit principium Trinitatis) est igitur principium pariter durationis filij, & per consequens non est ęternus filius, sed habuit initium.

Generatio in diuinis nõ est mutatio.

Lib. 6. de Tri. cap. 1.

Hebr. 1.

Lib. 1. de Tri. c. 6.

Lib. 4. de Tri. ca. 17.

Hic distinguendum est de principio, potest enim sumi originatiue, & hoc modo ratiocinatio bona est: nam pater est principium originatiuum esse, & durationis filij, nec hoc æternitati repugnat: potest & initiatiue capi, sicuti cum dicimus instans esse temporis principium, hoc est initium, & sic non competit æternitati, & in argumẽtatione committitur fallacia æquiuocationis, & amphibologiæ. Sed adhuc fortasse argumentaberis. Si generatio filij est æterna, semper ergo filius generatur, sed secundum Augustinum, cum semper nascitur, nunquam natus est: quapropter si filius semper nascatur, nunquam natus erit, & ex consequenti nunquam erit filius. Respondetur: omnes has propositiones veras esse, filius semper natus est, & filius semper nascitur, & filius semper nascetur, quantum quidem est ex parte rei: sed propter errorem Arrij, & eius asseclarum Diuus Augustinus, Gregorius asseruerunt filij generationem debere explicari hoc modo, filius semper natus est, non autem hoc pacto, filius semper nascitur, quia hæc nõ significat adeo expresse, & euidenter generationem esse perfectam, sicut illa, filius semper natus est.

83. q. q. 37.

29. Moral. cap. 1.

Potest nihilominus dici filium semper nasci, vt dictũ est, vt ait Origenes, modo enim plane intelligatur, semper enim nascitur filius de Patre, non quod quotidie iteretur illa generatio, sed quia semper est, semper nascitur, idest, natiuitas eius sempiterna est, quod vt plenius intelligas, obserua verba cuiuscumque temporis vera de Deo dici, siue actus personales (qui vni aut duobus solum cõpetunt personis, vt generare, generari, spirare spirari) siue essentiales, qui tribus simul personis conueniunt (cuiusmodi sunt, intelligere, velle, & cætera) significent. Hoc euadit manifestum ex Augustino in illud. Non enim loquitur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Audiet, inquit Augustinus de spiritu, quod vtique audiuit, & audit, quia Spiritum sanctum audire est a patre filio-

Tom. 2. Hom. 6. in Hiere.

Verba cuiuscunque tẽporis de Deo dicuntur.

Hom. 99. Ioan. 16.

tre filioq; procedere, & per consequens quod audiet audiuit, & audit, perinde ac quod scit, sciuit, & sciet.

Verba diuersorũ temporum quę de Deo dicuntur, qd significāt. Sed quid verba diuersorum temporum significāt, eum de Deo dicuntur, consignificant vtique potius nunc, seu instans æternitatis, quàm aliquam temporis differẽtiam. Nam quemadmodum Deus non mensuratur tempore, sic nec eius operationes, veruntamen nõ significant nũc æternitatis absolutæ, quia sic non esset variatio diuersorum modorum temporis significandi, sed significant illud in quantum coexistit partibus temporis præsentis, præteriti, vel futuri: vt cum dicimus, Deus genuit, significatur Deum habere actum generationis in nunc æternitatis, inquantum illud nũc coexistebat præterito. Deus generat, idest, habet generandi in nunc æternitatis, inquantum nunc æternitatis coexistit præsenti tempori.

DISTINCTIO. X.

Quæstio. Vnica.

Producitur ne Spiritus Sanctus per modum voluntatis?

RESOLVTIO.

Lib. 5. de Tri. c. 14. Spũs Sanctus produ citur p modum volũtatis. AVGVSTINVS libere profitetur Spiritũ sanctum per modum voluntatis produci, ait enim Spiritus sanctus exijt a patre, & filio, non quomodo natus, sed quomodo datus. Exire autem per modum dati, vel doni competit producto per modum voluntatis, cuius est ex sua libertate dare. Ratione vero sic astruitur. Principium (seu agens) productiuum simpliciter perfectum, quod non præhabet aliquod productum sibi adæquatum, potest producere, atqui voluntas diuina (vt assertum est dist. 8. quæst. 2.) vt est in patre, & filio, est principium producti num amoris liberi, & id quidem iuxta proportionem suæ perfectionis, & obiecti præsentati, igitur talem producit amorem. Hoc adhuc a simili manifestum euadit. Quemadmodum enim voluntas creata elicere potest amorem creatum sibi adæquatum, idest, tantum, quantum vis eius sese extendere valet, sic & voluntas diuina amorem increatum suis viribus proportionatum producere potest circa infinitum obiectum (essentiam videlicet diuinam.) Nata est autem huiusmodi essentiam infinito amore diligere, Ergo & infinitum producere amorem valet. Nihil est autem infinitum, nisi sit essentia diuina, quocirca, & is amor erit essentia diuina. Et cum talis amor non sit forma inhærens (quia nihil in diuinis huiusmodi esse potest) erit per se subsistens, hoc est persona, seu suppositum, & non idem subsistens, hoc est cum producente, quia nihil seseproducit, igitur est personaliter distinctum.

Aug. lib. 1. de Tri. c. 2.

Hanc autem personam dicimus Spiritum sanctum: quandoquidem filius non sic producatur, sed per actum naturæ siue intellectus, vt dictum est Resolu. distinct. 6.

Voluntas communicat naturã diuinam. Sed quonam pacto diuina voluntas communicat naturam, eum hoc in creaturis non contingit? Proculdubio hoc non competit voluntati in communi, quatenus videlicet dicitur de creata, & increata voluntate, sed duntaxat voluntati, vt est infinita, quia enim (vt mox diximus) ipsa nata est amare obiectum infinitum infinito amore, igitur est productiua infiniti amoris, Quidquid autem est infinitum formaliter, est essentia diuina, ergo volũtas communicat amori producto diuinam essentiam.

Spũs Sancti productio est necessaria. Sed enim voluntas libera sit, quomodo Spiritus sancti productio est necessaria? Necessitas vtique huius productionis ex infinitate diuinæ voluntatis, & ex infinita bonitate obiecti prouenit, quia neutrum sine altero ad hoc sufficit, sed ambo simul. Hoc autem sic accipe, voluntas infinita non potest non esse recta, nec potest non esse in actu (quia tunc esset potentialis) necessario igitur habet actum rectum.

Deinde essentia diuina, quæ est primũ obiectum illius voluntatis, est ex se, & natura sua diligenda, ergo voluntas necessario eandẽ diligit. Id aũt non accidit, qñ voluntas Dei obiectum creatum diligit, quia contingenter ipsum amat. Huc accedit quod productum ipsum (nempe Spiritus sanctus) sit necessarium, vnde consequẽs est, & productionẽ ipsam esse necessariam. Siquidem productũ productione accipit esse, nequit autem quidpiam accipere esse necessarium, nisi per productionem necessariam. Sed cum productio ipsa sit necessaria, quamobrẽ non est per modum naturæ, sed ab ea distincta, & libera? Hoc sane ideo contingit, quia quamuis voluntas necessario agat, non tamen per modum naturę, quia necessitas stat cum perfecta libertate, non quidem contrarietatis, aut contradictionis, sed complacentię, quę maxima quidem est libertas.

A

B Obijcies communem illam naturæ discriptionem, qua dicitur quod natura est vis insita rebus ex similibus similia procreans, sed Spiritus sanctus producenti similis est, producitur idcirco per naturam, & non voluntatem. Respondetur, Spiritum sanctum esse quidem producenti similem ex vi termini cõcati, idest ratione essentiæ sibi communicatæ, sed non ex vi productionis suæ, sicut filius, quapropter nec ob id dicitur imago patris, quemadmodum filius. Sed dices, vnius naturæ est tantum vnus modus communicandi, vt ait Auerrois, igitur si diuina natura per modum naturæ communicetur, nõ communicabitur per modum voluntatis. Respondetur, illud intelligi de natura limitata (Nam & hanc diuinam communicationem ignorabat Auerrois Mahumetista) Non autem de natura infinita. Præterea dices, nihil producitur actu volũtatis nisi præcognitum, assertore Aug. 1. Phys. Lib. 15. de Tri. c. 27.

C Quocirca si Spiritus sanctus sic producatur, erit præcognitus, & intuitiue (quia in Deo non est alia notitia, quã intuitiua) antequam producatur.

Respondetur necessarium quidem esse præcognoscere id quod amamus secundum Augustinum, sed non oportet ipsam delectationem esse præcognitam: perspicuum est igitur diuinam essentiam (cuius amor spiratur) esse præcognitam Patri, & filio, non autem oportet in hoc instanti originis Spiritum sanctum (qui est amor spiratus) esse præcognitum patri, & filio, licet in instanti æternitatis omnes personæ sese cognoscant, quia instans originis non denotat durationem, sed vnum esse ab alio solum.

D DISTINCTIO. II.

Quæstio. Vnica.

Procedit ne Spiritus sanctus à Patre, & Filio?

RESOLVTIO.

QVIDQVID hac in re senserunt Græci postea quam Ecclesia id declarauit tenendum est Spiritum sanctum à patre, & filio procedere, vt habetur in Decretalib. Huc accedit symbolum Nicęnum, dicens, Qui ex patre filioque procedit, & Athanasius, Spiritus sanctus à Patre, & filio non factus, & cætera. Id quoque ex sacris, pie affectus facile colliget. Imprimis quod sit à Patre, patet ex illo Romanorum, quod si spiritus eius suscitauit Iesum, & cætera: & Matthæi, Non enim vos, & cætera: & Ioannis, Quem mittet pater in nomine meo: & spiritus veritatis, qui à patre procedit, &c. *Spiritus sanctus à Patre, & filio procedit. Ext. de sũ. Tri. & fid. catho. cap. Firmiter. Rom. 8. Matt. 10. Ioan. 14. Ioan. 15. Gal. 4.*

E

Deinceps, quòd procedat à filio patet ex Apostolo, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra &c. Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiam filius de Spiritu sancto dicit in Euangelio. Quem ego mittam vobis à patre. Item ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Quod autem hæ authoritates id sonent, hinc constat. Nam cum in diuinis non reperiatur diuersitas nec habitudo nisi originis, in diuinis genitiuus non significat processionem, sed habitudinem principij. Quamobrem in diuinis perinde est dicere, spiritus filij, aut spiritus procedens à filio, sicut filius patris, & filius qui est à patre productus. Et hoc pacto possunt conciliari Græci (qui spiritum sanctum iuxta prędictas scripturæ authori-

thoritates esse filij spiritum fatentur)cum Latinis, qui F licet in verbis dissentiant, secundum rem tamen in eandem nobiscum fidei scientiam conuenire videntur. Adde quòd nec defuerint inter eos probatissimi Doctores, qui hoc ipsum apertius professi sunt, vt Athanasius, Lib. 1. c. 7. & 10. Didymus, Cyrillus, Chrysostomus. Vide Magist. vltu. cap. huius distinct.

Quapropter auctoritates Damasceni dicentis, a patre procedentem, & in filio quiescentem Spiritum sanctum Lib. 4. c. 11 dicimus. Et alibi, Spiritum sanctum dicimus ex patre, ex filio non dicimus &c. sic accipiendę sunt, quod Spiritus sanctus a patre procedat tanquam a primo principio, & substantiali totius Trinitatis, A filio vero veluti a principio ab alio.

Insuper Spiritus sanctus dicitur potius esse a patre, quá a filio. Nam & Augustinus asserit eum esse principaliter a patre, & Hieronymus propriè, propterea quod pater habeat a seipso vim spirandi Spiritum sanctum, & a nullo eandem receperit, filius autem eam habet perinde ac cæteras perfectiones a patre, vnde & ait, Mea doctrina Ioan. 15. non est mea &c. Et opera quę ego facio in nomine patris mei &c. quod dedit mihi pater maius omnibus est, Hoc quoq; pacto satisfacies rationi Græcorum, quam ex illo Lib. 16. de Tri. ca. 27. Ioannis, (Qui à patre procedit) inferunt, Spiritum sanctum non procedere a filio, hoc enim propterea dictum est, vt ait Augustinus, quia solet filius referre ad patrem etiam quod ipsius est, quia ab illo habet, ne suam, sed pa- Ioan. 8. tris gloriam quærere videatur: vnde illud, Honorifico patrem &c. Item ego gloriam meam non quæro. Item quia a quo habet filius, vt sit Deus (est enim De⁹ de Deo ex symbolo Niceno) ab illo vtique habet, vt etiam de eo H procedat Spiritus sanctus. Adde, quod cum dicat in Euangelio Christus, Spiritum sanctum a patre procedere, non addit solo, & ideo etiam a se procedere non negat.

Ad rationem alteram Græcorum, qua proclamant nihil tenendum, vt articulum fidei, nisi in Euangelio, aut saltem in nouo testamento contineatur, illud enim complete fidem continet: Sed in nouo testamento non est expressum Spiritum sanctum procedere a filio, ergo non ab eo procedit. Respondetur, nihil quidem, vt fidei articulum recipiendum nisi expresse in nouo habeatur instrumento, aut ex eodem elici possit, hoc autem (vt docuimus) & ex Euágelio, vbi Spiritus sanctus dicitur Spiritus veritatis, Et ex illo, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, Et ex Apostolo, apud quem nominatur Spiritus filij, & Spiritus Christi, satis superque elici videtur. (Euangelium credenda quo modo contineat. Ioan. 6. d. cap. 6. 1. Ad Gal. 4. Rom. 8.) I

Simile est de virginitate matris Dei post partum &c. & quibusdam alijs, vt dictum est Resol. dist. 21. quæst. 1. quarto sententiarum. Insuper Christum ad inferna descendisse non docetur in Euangelio, quod tamen credendum est, cum ponatur in symbolo Apostolorum. Consimiliter multa circa sacramentorum administrationem ab Apostolis ore, & prædicatione dumtaxat suscepit Ecclesia secundum seriem successionis episcoporum, vt do- Lib. 3. de Eccle. dog c. 5. cet Driedo, quæ in nouo testamento non sunt expressa. Vnde Apostolus vbi sermonem habuit de Eucharistia: 1. Cor. 2. Cætera, inquit, cum venero, disponam. Et alibi: Itaque 2. Thes. 2. fratres state &c. & in actibus Apostolorum dicitur: Per- Act. 15. ambulabat autem Syriam &c. Et hęc quoque recipienda adstringimur ob vniuersalem consuetudinem Ecclesiæ, cui non parum defert diuus Augustinus in plerisq; locis. K Adde, quod Christus conuersatus cum Apostolis, non omnia eos docuerit, quæ gubernationem Ecclesiæ concer- Ioan. 16. nebant. Ait enim, Adhuc habeo multa vobis dicere &c.

Huc accedit, quod diuersis temporibus varia fuerint edita symbola aduersus varias hæreses recenter emergétes, quibus veritas tali hæresi contraria, (licet prius esset de fide) confirmabatur tamen, & latius explicabatur, vt cóstat de sacrosancta intemeratæ virginis conceptione.

Item de eo quod. Nicena synodus, non nouam statués fidem, sed eam quæ antiqua fuerat contestans, & declarans, Arrij errorem damnauit. Prædictis adijce Scoti rationem, qua suadet Spiritum sanctum a patre filioq; procedere hunc in modum, Habens principium perfectum productiuum (quod non dependet a passiuo, nec a quoquam impediri potest) priusquam habere productum intelligatur, potest illo producere principio, Filius autem habet voluntatem, quæ est amoris sibi adęquati, idest infiniti productiua, & habet eam priusquam Spiritus sanctus intelligatur productus, ergo potest ea producere, & reipsa producit, quia in sempiternis idem est posse, & esse. Quòd autem filius prius voluntatem habeat quàm Spiritus sanctus producatur, patet ex eo, quòd generatio spirationem præcedit, cum intellectus prius operetur, quam voluntas: propter istarum potentiarum naturalem ordinem, & in illo priori instanti originis communicatur voluntas filio vna cum alijs diuinis perfectionibus.

Patet igitur Spiritum sanctum a patre, & filio procedere. Nam & in illo instanti originis, in quo Pater actu voluntatis Spiritum sanctum producit, idem est princi- G pium productiuum, seu eadem via spirandi, quæ est voluntas ipsa diuina in patre, & filio, quo circa eadem productione filius cum patre Spiritum sanctum producit. Nam, nisi procederet etiam de filio, non diceret ipse disci- Ioan. 12. pulis, Accipite Spiritum sanctum, eumq; insufflando daret, vt a se quoq; procedere significans aperte ostenderet flando, quod spirando dabat occulté.

DISTINCTIO. XII.

Quæstio. I.

Spirantne Spiritum sanctum pater, & filius, inquantum sunt omnino vnum, vel vt distincti?

RESOLVTIO.

PATER, & filius assertore Augustino Lib. 5. de Tri. c. 14. sunt vnum principium ad Spiritum sanctum, sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum principium ad creaturam: Creatura autem est a tribus, inquantum vnum (hoc est inquantum habent vnicam omnipotentiam, id est, inquantum sunt vnum) & non inquantum sunt distincti, ergo & Spiritus sanctus hoc pacto est a duobus. (Spiritus sanctus producitur a patre, & filio, vt sunt vnum.)

Adde quod hoc declaratum fuerit in concilio Lugdunensi sub Gregorio X. sicut patet extra de summa Trinitate, & fide Catholica, & est hodie in sex. Cui sane concilio interfuit D. Bonauentura (vt habetur in eius legen- I da) qui multum ad laborauit pro Græcorum reductione. Ratione vero præscripta in calce postremæ resolut. comprobari potest, propterea videlicet, quód pater prius origine quam Spiritus sanctus producatur, filio diuinam communicat voluntatem, quare in subsequenti instanti originis Spiritus sanctus a patre, & filio producitur omnino, vt ab vno principio propter vnam fœcunditatem principij productiui in eis, idest Pater & filius spirant Spiritum sanctum voluntate, inquantum omnino vna voluntas, igitur vt habens essentiam diuinam præsentem est principium productiuum Spiritus sancti. Quapropter cum aliqui Theologi (vt Richardus) asserunt Spiritum Act. 2. sanctum mutua Patris, & filij dilectione spirari, oportet accipere dilectionem pro voluntate, qua quidem pater, & filius nati sunt se mutuo diligere, quia non spira- K tur reciproco ipsorum amore.

Sed debent ne dici duo spirantes, vel duo spiratores? Quandoquidem participium significat actum vt in fieri, seu vt egredientem ab agente, perinde ac verbum a quo deducitur, & sunt duo supposita diuina, quæ spirant Spiritum sanctũ, concedimus duos esse spirantes, tres creantes, &c. Nomen vero verbale non significat actum per modum actus, & in fieri, sed significat ipsum actum, & principium productiuum illius per modum habitus, & quietis, vt spirator significat vim spirandi, vt concernit suppositum: & cum vnica sit vis spirandi in patre, & filio, non admittimus esse duos spiratores, aut tres creatores &c. Et si apud Doctores reperiuntur huiusmodi locutiones, accipiendum est nomen verbale pro participio. (Pater, & filius sunt duo spirantes, non duo spiratores.)

DISTIN-

DISTINCTIO XII.
Quæstio II.

Vtrum pater, & filius vniformiter Spiritum sanctum spirent.

RESOLVTIO.

ACTVS spirandi trifariam considerari valet. Primo in se simpliciter, & absolute, secundo respectu termini, idest quatenus ipse Spiritus sanctus producitur, tertio respectu suppositorum a quibus elicitur. Primis duobus modis est omnino vniformiter, vel potius vnitas, quia vna spiratio, & vnicus terminus productus, vnus videlicet Spiritus sanctus. B

Spūs Sanctus vniformiter a patre, & filio inspiratur.

Tertio modo est quadamtenus difformitas, quia Pater spirat a se, filius autem non a se, hoc est Pater habet a seipso vim spirandi, & a nullo eam recipit, quocirca a seipso spirat Spiritum sanctum. Filius vero a patre per æternam generationem recepit vim spiratiuam: Quamobrē, & a patre habet quod spirat Spiritum sanctum. Obserua nihilominus, quod licet Pater prius origine generet filium, quam spiret Spiritum sanctum, verunī non prius origine Pater spirat ipsum quam filius, sed in eodem instanti originis vterque simul ipsum producit, supradicto dūtaxat seruato ordine, vt puta quia Pater a se, filius nō a se spirat. Et hac distinctione satisfacies auctoritatibus Doctorū, q videntur asserere Spiritum sanctum non procedere vniformiter, & ex æquo a patre, & filio, vt Augustinus inquit, principaliter procedit a patre. Hieronymus proprie Spiritum sanctum a patre per filium, Hilarius Spiritum sanctum qui a te per vnigenitum est, promereat, &c. Hę enim auctoritates, & similes non sic accipiendæ sunt, quod Spiritus sanctus prius, & magis a patre, quam a filio procedat, sed quia hoc habet Pater a se, non ab alio, vt de ipso sit, & procedat Spiritus sanctus. Filius autem nō a se, sed a patre hoc habet, vt de ipso sit, & procedat Spiritus.

Lib. 15. de Tri. c. 17. Epistol. 28. Lib. 12. de Trini.

Si obijciat, primam propositionem de causis, quod omnis prima causa magis, quam secunda agat, hoc plane verum esse fateor de causa, & causato (quæ essentialiter distinguuntur) propterea quod in causis subordinatis sit alia, & alia virtus agendi, & principalior in priore: Sed nomen causæ non conuenit producentibus diuinis, & in eis est vnica vis agendi, quare primum producens non magis agit quam secundum.

DISTINCTIO XIII.
Quæstio Vnica.

An Spiritus sanctus sit genitus, & eius productio, generatio.

RESOLVTIO.

QVEMADMODVM superius quoque assertum est, Spiritus sanctus secūdum Augustinum, procedit a patre, & filio, nō quomodo natus, sed quomodo datus. Et Athanasius in Symbolo ait: Spiritus sanctus a patre, & filio &c. quapropter non dicitur filius, nec eius productio generatio, sed seipsis, idest suapte ratione, & natura hæ duæ productiones formaliter distinguuntur: Nam sicut in creaturis, differentiæ vltimæ, quibus species, & indiuidua constituuntur, seipsis distinguuntur, sic relationes constituentes diuinarum personarum, sic quod vna nequit esse altera. E

Lib. 5. de Tri. c. 19. Spūs Sanctus nō est genitus.

Quod si obijcias rationem generationis, quæ est mutatio ad substantiam, seu qua quidpiam in esse producitur, spirationi Spiritus sancti competere, cum ea Spiritus sanctus in esse diuino producatur, & illi diuina communicetur essentia. Respondetur, quamcunque substantiæ productionem, non esse generationem, sed eam duntaxat quæ fit per modum naturæ, quia generatio, secundum Damascenum, est opus naturæ.

Quocirca si voluntas Socratis possit hominem producere, huiusmodi productio non diceretur generatio, sicuti nec Adami productio. Cum igitur Spiritus sanctus per actum voluntatis producatur, ipsius productio generationis nomenclaturam nequaquam sortitur.

DISTINCTIO XIIII.
Quæstio Vnica.

Datur ne ipse Spiritus Sanctus creaturæ intellectuali?

RESOLVTIO.

HVIVS rei nullam mentionem in præsentis facit Scotus, sed ex Magistro, & alijs Theologis elicere possumus, Spiritum sanctum hominibus dari, iuxta illud Pauli. Charitas Dei diffusa est in cordibus vestris ex quo constat Spiritum sanctum vere dari, & non solum dona quæ ei appropriantur. His subscribunt Augustinus, & Ambrosius. Vide Magistrum.

Rom. 5.
Lib. 15. de Trin.
To. 2. li. 1.
De Spiritu sancto c. 3 huius dist.

Huius autem ratio dari potest, quia creaturæ intellectuali Spiritum sanctum dare nihil aliud est, quam facere, quòd ipsa eo fruendi habeat facultatem. Hanc autem facultatem per charitatem habet, seu ipsum possideat, & sit illi præsto ad fruendum, vel vtendum. Non licet autem frui nisi Deo, & recte vti non conuenit nisi per gratiam gratum facientem. Ergo perfecta possessio est in qua Deus habetur, & eius gratia. C

Quocirca cum Charitatis donum homini datur, illi Spiritus sanctus vere conceditur. Nam tametsi priusquā hoc recepisset donum, in homine esset Spiritus sanctus per essentiam, cum vbique hoc modo sit, nihilominus ipso fruendi facultatem non habebat. Exemplo hominis pauperis hoc tibi manifestum euadet, diuitis alicuius pecuniam domi seruantis, qui propterea non dicitur illam pecuniam veluti suam habere, tam etsi eam seruet, nihilominus potest illi recenter à diuite concedi, quo peracto eam possideret nedum per eius præsentiam, sed veluti rem suam. Sic quamuis Spiritus sanctus omni rei per essentiam sit præsens, nihilo secius, quia ipso fruendi facultatem peccator non habet, cum charitatis donum ei infunditur, tunc Spiritus sanctus sibi dari haud incongrue dicitur, effectiue quidem & principaliter à Deo, iuxta illud Psalmistæ, Gratiam & gloriam dabit Dominus &c. Et Augustinum, Non aliquis discipulorum dabat Spiritum sanctum, sed orabant, vt veniret in homine. A viris autem sanctis, & Ecclesiæ prælatis ministerialiter duntaxat datur, cum vel pro fidelibus orant, vel eisdem sacramenta ministrant. D

Lib. 5. de Trini.

DISTINCTIO. XV.
Quæstio. Vnica.

Vtrum qualibet persona diuina, quamlibet mittat, & mittatur.

RESOLVTIO.

MISSIO, vt nunc accipitur, secundum Augustinum, manifestationem emanationis procedentis designat, quæ quidem manifestatio bifariam fit. Primo inuisibiliter per dona supernaturaliter a Deo infusa. Deinde & visibiliter, vt cum in carnem missus est filius, & Spiritus sanctus in visibili signo columbæ, aut ignis. Proinde missio duplicem habet significationem. Principale est ipsa manifestatio, connotatum vero est personæ missæ manifestatio.

Missio qd significet.

Mittere itaque conuenit tribus personis (cū opera Trinitatis sint indiuisa ad extra) Filius .n. est missus in carnem

Mittere tribus conuenit personis.

nem a patre, & a se, & a Spiritu Sancto, quandoquidem incarnationem tota Trinitas operata est, Spiritus Sanctus quoque a tota Trinitate missus est, mitti antem conuenit personis procedentibus dumtaxat, nam quod non procedit, non manifestatur procedere, & sic patet non mittitur, sed Filius, & Spiritus Sanctus. Si quidem mitti respectum realem personæ missæ ad personam, a qua æternaliter procedit, connotat.

Mitti duabus solum psonis cōuenit.

Obijcies fortasse illud Ioannis, quod Christus de Patre, & seipso dicit: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vnde colligitur Patrem mitti, sicut Filium, & Spiritum Sanctum cum ea tempore ad creaturam veniat. His subscribit & Augustinus ad Dardanū, dicens: Quælibet persona dat, & datur. Ergo pari ratione quælibet mittit, & mittitur. Respondetur, patrem inuisibiliter quidem mentem inhabitare, & propterea ad creaturam venire dicitur, non tamen idcirco dicitur mitti. Cum enim a nullo procedat, non potest manifestari procedere. Potest quidem creaturis manifestari, quod producat alias personas, sed hoc non est mitti. Hæc solutio ex Augustino colligitur, vbi ait. Pater enim ex tempore a quocumque percipitur, non dicitur missus, non. n. habet quo sit, aut a quo procedat.

Ioan. 14.
Lib. 4. de Tri. c. 20.

DISTINCTIO XVI.

Quæstio Vnica.

Fuitne missus visibiliter Spiritus Sanctus?

RESOLVTIO.

Spūs Sanctus visibiliter miss⁹.

NIHIL super quęstione ista differit Doctor, sed ea sacris literis de antiquis patribus facile constat Spiritus Sanctus pluries visibiliter missum fuisse. Quandoquidem visibilis eius missio est eiusdem in aliquo sensibili signo manifestatio, quæ personæ, ad quam mittitur, dari ostenditur, quomodo fuit datus Apostolis in specie ignis, super Christum vero requieuit in specie columbæ, qui & flatu quodam ipsum Apostolis in die resurrectionis cōcessit. Et hoc quidem maxime fuit necessarium in primitiua Ecclesia, ad plantandam Christi fidem, & ad eam homines alliciendos, quæ tamen visibilis missio nunc non est necessaria cum in omnem terram Apostolorum sonus iam exierit, & prædicatum fuerit Euangelium omni creaturæ.

Visibilis missio qd
Act. 2.
Matt. 3
Ioan. 20.
Spūs Sctī missio visibiliter in primitiua ecclesia necessaria.

Quæreret autem curiosus quispiam, a quo species illæ, in quibus Spiritus Sanctus apparuit fuerint factæ. Respondetur cum Augustino. Si quærimus (inquit) post incarnationem verbi a quo sit factum, vel vox patris, vel species corporalis, qua Spiritus Sanctus demonstratus est, per creaturam quidem facta ista non dubito. Sic in veteri testamēto fuit vox data ministerio Angelico, ordinata per Angelos in manu mediatoris, & in Exodo de rubo dicitur, quod fuerit Angelus. Per hæc autem quod dicit scriptura Deum apparuisse, vel Dominum locutum, intelligitur Angelus Domini personam repræsentans. Sed erantne huiusmodi species corporales? Erant sanè. Columba. n. res erat corporea, licet non esset vera columba, sed eius similitudo. Ille quoq; ignis erat corporeus, licet non esset verus ignis, vnde nec comburebat. Quia autem missio Spiritus Sancti visibilis ipsi Christo facta fuit ad significandum plenitudinem gratiæ in eo existentis, qua posset humanum genus redimere, Nā de eius plenitudine nos omnes accepimus, Ideo Spiritus Sanctus fuit missus in specie columbæ, quæ pro primogenitorum redemptione olim offerebatur. Apostolis vero missus fuit in lingoa igneis, ad designandum, quod per ipsorum doctrinam homines in fide illustrarentur, ac in Dei dilectione inflammarentur. Quibus etiā in specie flatus fuit datus propterea, quod ab ipso sit vita spiritualis, quæ Apostolorum ministerio in sacramentorum administratione conferebatur.

Species in quib⁹ Spiritus Sanctus apparuit a creatura factę.
Lib. 4. de Tri. c. vlt.
Ad Gal. 3.
Exod. 3.
Act. 7
Species in quib⁹ Spiritus Sanctus apparuit erant corporeæ.
Spūs Sanctus cur in specie colūbę Chrō fuit miss⁹.
Ioan. 1.
Spūs Sanctus cur in specie linguarū Apostolis fuit datus
Spūs Sanctus cur in flatu dat⁹.

Obijcies fortasse Augustinum, qui ea eo quod filius factus, & in hunc mundum missus fuerit visibilis, arguit illum esse minorem patre, ex quo idem de Spiritu Sancto

Lib. 4. de Trin. c. 9.

F consequitur, si visibilis apparuerit. Sed respondetur, non esse simile, propterea quod Spiritus sanctus non vnierit sibi naturā signi sensibilis, in quo apparebat, perinde ac filius vniuit sibi naturam humanam in vna persona, ratione cuius, dicitur minor patre, quia propter vnionem illam hypostaticam oīa quæ de homine dicuntur, de filio Dei quoque dici possunt, non autem ratione diuinitatis (secundum quam ille semper est æqualis) conceditur minor patre.

G

DISTINCTIO XVII.

Quæstio II.

Concurrit ne effectiue habitus ad producendum actum?

RESOLVTIO.

OMISSA, cum Doctore, opinione Henrici, qui habitum naturalem admittit comproducere actum, supernaturalem asseuerat omnia, seu totū suum producere actū, & opinione Gotfredi asserentis substantiā quidem actus esse à potentia, sed eius intentionem esse ab habitu, tertia & quarta via sustineri possunt, asserendo iuxta tertiam opinionem habitum esse partialem causam actus, etiam actiuam, ita tamen quod potentia est causa prima, & principalis, habitus vero causa secunda, & minus principalis. Vnde habitus sine potentia nequit operari quadam tenus, potentia vero sine habitu actum producere valet, sed non adeo intensum, sicut concurrente habitu, cęteris paribus, maxime posito eodem voluntatis conatu, id est, nitentia ac conamine potentiæ ad actum suum eliciendum. H

Habitus an coefficiat actū.
Habitus actum cōproducit.

Hęc autem opinio astruitur ex illo Commentatoris. Habitus est, quo habens vtitur cum voluerit: Vti autem competit agenti, nam patiens principio passiuo non vtitur. Huc accedit, & Aristoteles dicens, Sicut scientia est qua scimus, ita anima est qua viuimus, sentimus, & intelligimus, & per consequens, sicut anima agimus actus vitales, Ita scientia actiue speculamur. Potest etiam dici iuxta quartam assertionem, habitum non esse causam actiuam actus, sed formam inclinantem solum potentiam ad agendum, perinde ac grauitas inclinat lapidem ad locum deorsum, licet effectiue, secundum aliquos non moueat ipsum. I

3. de Ani.
Lib. 2. de Ani.
Habitus non coefficit actum.

Hæc autem assertio sic astruitur, nulli debet attribui vis seu efficientia alicuius effectus, nisi ex natura rei, id est, ex natura causæ, vel effectus sit euidens. Nulli pariter causæ est neganda perfecta virtus agendi, nisi manifeste appareat imperfectio efficientię in ea. Natura enim, secundum Philosophum, dignificanda est inquantum potest, nisi manifeste appareat oppositum, sed nihil cogit tribuere habitui efficientiam actus, quandoquidem conditiones, & proprietates habitui attributæ sine hoc saluari possunt, nihil etiam cogit vt affirmemus à potentia perfectam rationem causæ, vt partem actionis ascribamus ipsi potentiæ: non est igitur efficiens aliqua habitui concedenda. Proprietates vero seu conditiones, quæ passim ab omnibus tribuuntur sunt quatuor, vt puta quòd habens habitum operatur delectabiliter, seu sine tristitia: K secunda, facile, videlicet absque difficultate: tertia, expedite, quia videlicet per habitum aufertur impedimentum, quod posset habere potentia operans ab obiecto delectabili in oppositum mouente: quarta operatur prompte hoc est absque tarditate. Tertiæ tamen opinioni magis fauet Scotus, vt puta quòd habitus actum coefficiat, quod & experientia communis demonstrat, quia quilibet habens habitum facile experiri potest se posse cum æquali conatu perfectiorem habere operationem, quam sine habitu, quæ sane actus perfectio habitui ascribi nequit, nisi & actum comproducat. Et hac ratione diluo præscriptam quartę opinionis rationem.

Habitus conditiones.

DISTIN-

DISTINCTIO XVII. Quæstio. II.

Vtrum habitus moralis actus bonitate prodocat.

RESOLVTIO.

7 Phy. c. 5. VT latius hoc pateat, obserua quòd quemadmodum pulchritudo corporis secundum Auerroem non est aliqua qualitas absoluta in corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientium tali corpori, vt puta magnitudinis, figuræ, & coloris in ordine ad corpus, & ad seinuicem: ita bonitas moralis actus est quasi quidam decor ipsius actus includens aggregationem debitæ B proportionis ad omnia, quibus debet actus proportionari: qualia sunt potentia, obiectum, tempus, finis, locus, & modus, & hoc specialiter, inquantum ista dictantur à recta ratione, seu recto intellectus iudicio, debere conuenire actui. Nam posita conuenientia actus ad rectam rationem, actus est bonus, ea vero remota, quibuscunque alijs positis non est bonus principaliter. Igitur conformitas actus rationi rectæ plene dictandi de circunstantijs omnibus debitis illi actui, est bonitas moralis actus. Hæc autem bonitas nullum habet prorsus principium proprium actiuum, sicut nec aliquis respectus, maxime cum is respectus sit intrinsecus aduenienss: fieri autem nequit, vt actus aliquis prædicto modo eliciatur, quin ex natura extremorum talis bonitas consequatur ipsum actum: relatio autem consequens extrema non habet causam propriam, aliam ab extremis. *[Bonitas moralis quid.]*

Quantum igitur attinet ad istam conditionem accidentalem actus (quæ est bonitas moralis) non oportet habitum aliquem eum producere, nisi quatenus producit substantiam actus, qui quidem actus natus est conuenire completo dictamini prudentiæ.

2. Ethy. c. 5. Obijcies illud Aristotelis. Virtus est, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit: Ergo habitus studiosus efficit bonitatem actus. Respondetur, virtutem quidem reddere opus bonum quatenus habitus studiosus ex natura habitus ad actus substantiam inclinat, & ex consequenti ad actum conformem rationi rectæ, si recta ratio insit operanti. Hoc tamen non competit habitui inquantum est virtus, cum relatio nō sit forma actiua. Habitus autem non est virtus nisi ex respectu seu conformitate eius ad prudentiam.

1. Ethic. Deinde obijcies virtutem esse moderatricem passionum assertore Aristotele, quòd præstare nequit, nisi agendo: ergo habitus est causa bonitatis actus. Respondetur virtutem moderari passiones bifariam, primo cū efficit passionem ab obiecto factam esse minorem, inclinans veluti pondus quoddam, potentiam in oppositum, secundo inclinando potentiam, cum prudentia coexistente, vt fugiat immoderate delectabilia, & hoc pacto moderatur non delectationem existētem, sed præcauet ne insit. Postremò obijcies & illud, Non habens iustitiam, etsi possit operari iusta, non tamen iuste: et ita de alijs actibus, vnde consequitur virtutem producere actum inquantum est bonus, quia sine ea nequit esse bonus. Respōdetur, quòd Philosophus non intelligit hominem nō posse simpliciter operari iuste sine iustitia, sed quòd non operetur iuste secundum omnem perfectionem, qua potest quispiam iuste agere, quarum vna est delectabilitas, & facilitas in operando, quod potentiæ non habenti habitum non competit. *[Lib. 2. Ethy. c. 4.]*

A

DISTINCTIO XVII. Quæstio. I.

An necessarium sit ponere charitatem creatam formaliter natura beatificabili inhærentem.

RESOLVTIO.

EX nullo quidem actu, quem experimur, siue actus substantiam expendas, siue intentionem, nec ex dilectatione, siue (vt ita dicam) facilitatione in operando, neque ex bonitate seu rectitudine morali actus possumus euidenter concludere aliquem huiusmodi habitū supernaturalem inesse, quia quocunq; istorum dato posset habens charitatem certo cognoscere se esse in charitate, & gratia contra illud: Nemo scit an odio, an amore dignus sit. Nam cum diceret Paulus, Certus sum quòd neque mors &c. hoc habebat ex reuelatione, propterea quod actum illum sibi inesse experiretur, vel actum sic intensum, vel sic delectabiliter operari &c. *[Charitatē infusam inesse homini cognosci nequit.]* *[Eccle. 9.]* *[Rom. 8.]*

Ratio autem quare non potest concludi ex actu, vel aliqua ipsius actus conditione habitum infusum homini inesse, est, quia vel actus potest ex sola potentia habere omnia prædicta, concurrente ratione recta, vel si concurreret habitus aliquis propter aliquam prædictarum conditionum, posset habitus is esse acquisitus. Nam amicitia C acquisita vna cum potentia potest elicere amorem adeo intensum, sicut eliceretur cum charitate infusa, & posset talis actus esse conformis iudicio recto ipsius intellectus, quantum ipsa recta ratio diiudicare posset.

Quòd si dixeris voluntatem subito mutari, vt intense faciliter, & delectabiliter operetur, & hoc conformiter ad regulas diuinas, siue ad dictamen fidei, vt patet de Paulo dicente, Domine quid me vis facere, &c. Et recenter conuersis. Non potest autem adeo subito acquirere habitum amicitiæ ordinatæ consonum fidei: Igitur constat talem habere habitum supernaturalem, quo ad subito agendum inclinetur. Respondetur, quod voluntas subito mouere potest actus naturales, qui subsint omnino eius facultati. Nam sicut ait Augustinus, nihil tam est in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, id est actus D ipsius voluntatis (capitur enim ibi potentia pro actu) quapropter ex subito tali motu non potest concludi propositum, vt puta, charitatem homini inesse. *[Act. 9.]* *[Lib. 1. Retrac. c. 22.]*

Sed ex sacris literis, & sanctis patribus id colligimus, vt dictum est dist. 27. tertij quæst. vnica. Nam præter prædictis conditiones actus, quas habet ab habitu, videlicet intentionem, delectationem, promptitudinem, & vltra rectitudinem, & bonitatem, quam habet actus per conformitatem ad rationem rectam, siue ratio fuerit recta secundum dictamen prudentiæ, vt in virtutibus moralibus, siue secundum dictamen fidei, vt in virtutibus Theologicis. Iuxta illud Apostoli, Si linguis hominum loquar, &c. Præter inquam, hæc omnia creditur esse vna cōditio in actu, videlicet, quod est acceptabilis Deo, non communi quadam acceptatione solum, quia videlicet E omnem acceptat creaturam, & ordinat ad seipsum tanquam ad eius finem, iuxta illud, Omnia propter seipsum operatus est altissimus, & illud, Diligis enim omnia quæ sunt, &c. Sed acceptatione speciali, quæ nihil aliud est in voluntate diuina, quam ordinatio talis actus ad vitam æternam, tanquam meriti condigni ad præmium: Iuxta illud, Misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum, &c. & illud, Non enim iniustus est Deus, &c. Et illud, Merces vestra copiosa est in cœlis. Consimiliter credimus creaturam rationalem iustam esse habitualiter acceptam, quādo videlicet nihil actualiter operatur, vt patet de paruulis baptizatis, & iustis dormientibus. Nam adhuc voluntas diuina eam ad vitam ęternam ordinat, tanq̄ tanto dignam bono secundum dispositionē, q̄ habet habitualiter in se, & propter habitum charitatis, quē hēt in se. Propter hanc *[Charitas infusa an sit ponenda.]* *[1. Cor. 13.]* *[Prouer. 16.]* *[Sapien. 11.]* *[Actus meritorius.]* *[Eccles. 16.]* *[Hebr. 6.]* *[Matt. 5.]* *[Loci ad bona opera probanda.]*

igitur naturæ beatificabilis acceptionem, etiam quando non operatur, & propter acceptionem actualem actus eliciti a tali natura, oportet ponere vnum habitum supernaturalem, quo habens formaliter a Deo acceptetur. Is autem habitus est charitas, secundum omnes Doctores. Vnde & Augustinus pertractans illud Apostoli, Quis nos separabit, &c. Charitas, inquit, Dei hæc dicta est virtus, quæ animi nostri rectissima est affectio. Sed quomodo hic habitus est rem acceptandi, naturam, & actum? Dico quod quatenus est quidam decor naturæ, ornans animã, est causa acceptionis illius, propterea quod is decor diuinæ complacet voluntati. Ad hoc autem vt reddat actum acceptabilem, plus requiritur, videlicet, quod iste habitus, præter hoc quod est decor spiritualis, inclinet etiam ad determinatos actus, & ad eosdem eliciendos concurrat, secundum potiorem opinionem, alioquin non esset verum, quod ait Augustinus, quod gratia se habet ad liberũ arbitrium, id est voluntatem, sicut sessor ad equum: quia sessor actiue regit, & mouet equũ pro suo arbitrio. Hoc etiam aduersaretur ei, quod idem Augustinus dicit. Voluntate (inquit) concomitante non præeunte, pedissequa non domina. Non autem voluntas esset pedissequa gratiæ, si ipsa gratia nullam efficientiam haberet. Porro hæ Augustini authoritates intelliguntur, inquantum actus est meritorius. Sed cum actus ex prædictis, eliciatur a potentia & habitu, vtrum horum est causa præcipua ipsius? Dico quod in actu meritorio duo sunt consideranda. Primum illud quod præcedit rationem meritorij, in quo includitur substantia, & intensio actus, ac rectitudo moralis. Secundum est ratio meritorij, quod est, esse acceptum a diuina voluntate, aut acceptabile, siue dignum acceptari ad præmium æternum.

Lib. de moribus eccl c.4. Ro 4.

Lib. de lib. arbit.

In epist ad Sixtum, & ad Bonifacium.

Meritorij actus causa præcipua.

Quantum ad primum, potentia est causa prima & principalis, & habitus causa secunda, cum potentia vtatur habitu, non è conuerso, alias habens sic vel gratiam, nunquam posset peccare, eo quod causa secunda semper sequatur motionem causæ primæ, nec possit moueri ad oppositum illius, ad quod causa prima inclinat. Sed accipiendo actum inquantum est meritorius, talis conditio ei conuenit principaliter ab habitu, & minus principaliter a voluntate. Magis siquidem actus acceptatur, vt dignus præmio, quia est elicitus a charitate, quam quia est a voluntate libere elicitus, quamuis vtrumque sic necessario requiratur. Exemplũ potest poni de diuisione alicuius corporis mediante gladio. Ipsa quidem diuisio absolute magis est a potentia diuidente, quam a gladio, quare potentia fortior, velocius diuidit, sed quatenus hæc diuisio grata visui est, seu videnti hanc diuisionem, magis ascribitur gladio, propterea quod leuitas partium diuisarum, quæ visui placet, magis est ex acumine instrumenti, quam ex efficacia virtutis principaliter diuidentis. Similiter sonus magis est ex percussione corporis sonantis, quam ex percussionis ordine, & tamen vt acceptabilis auditui magis est ex ordine percussionis, quã ex efficacia potentiæ percutientis. Similiter quamuis pater sit causa principalis filij, & mater causa minus principalis, nihilominus tamen mater potest esse causa principalior, quare filius a parentibus matris, vel ab alijs magis diligatur. Ita Deus ordinauit acceptare aliquem actum tanquam dignum præmio, propterea quod ad illum actum voluntate inclinet habitus aliquis, quam quod sit a reliqua causa partiali, & sic intelligendum, vt diximus, illud Augustini, Charitas est sicut sessor ad equum. Et quod voluntas respectu gratiæ est pedissequa non prima, hoc inquam, verum est respectu actus, inquantum meritorius est, sed non inquantum est iste actus in substantia. Vnde vt cursus equi magis arridet alicui, cum sit iuxta voluntatem sessoris ad certum terminum, quam ex hoc quod equus vi sua velociter currat. Sic actus magis est acceptabilis, quia est elicitus a charitate quam ab ipsa voluntate.

Hoc etiam modo voluntas est pedissequa, quia non ex se ita determinatiue inclinat ad terminum, propter quã inclinationem actus acceptetur, sicut gratia inclinat, & voluntas potest hanc acceptabilitatem percipere a gratia, quia gratiæ magis competit per essentiam, quàm sibi. Et hoc ipsa voluntas erit causa secunda. In eliciendo tamen actum est causa prima, vt dictum est.

F

Obserua autem, quod ratio meriti non habetur complete, nisi habeatur ratio digni, vel digne ordinabilis ad præmium, quod est beatitudo, & hoc digne secundum iustitiam commutatiuam, siue retributiuam. Sed quicunque actus ex solis intrinsecis agenti non habet hunc ordinem seu dignitatem. Non enim sumus sufficientes ex nobis, &c. Tunc enim Deus non posset ei, qui sic operatus esset, non retribuere beatitudinem: nam iniuste eam illi subtraheret, hoc autem falsum est, igitur talis ordo, seu dignitas actus, qua meritorius est vitæ æternæ secundum iustitiam, est ex sola voluntate diuina gratuite ita ordinante. Et sic ratio meriti complete erit ex ordinatione voluntatis diuinæ illius actus ad præmium.

1. Cor 3.

Meriti ratio completa.

Quod si objicias, tunc non esse in potestate merentis mereri, sicut nec in eius facultate est diuina illa actio. Respondetur, quod actus meritorius est in potestate hominis supposita generali influentia, si habuerit liberi arbitrij vsum, & gratiam, sed completio in ratione meriti non est in potestate hominis, nisi dispositiue, sic tamen dispositiue, quod ex dispositione diuina nobis reuelata. Si vis ad vitam ingredi, &c. Semper consequitur illud completum (seu acceptatio diuina) ad actum hominis, sicut organizationem factam a causa naturali semper subsequitur animatio, & administrationem sacramentorum semper subsequitur gratia.

G

Matt 19.

Objicies rursus hinc sequi, quod mereri sit principalius ipsius Dei, quam hominis. Propterea quod principalius in merito est, ex actione diuina. Respondetur, quod licet principalius, id est vltimum & completiuum in merito sit a Deo propterea nõ sequitur ipsum Deum mereri, quia meritum est actus libere, & secundum inclinationem gratiæ elicitus acceptus Deo, vt præmiabilis beatitudine, & ita mereri est sic agere: Deus autem non sic agit.

H

Et quod dictum est intelligi debet de acceptatione æterna, qua Deus ab æterno præuidens hunc actum ex talibus principijs eliciendum, charitate videlicet & voluntate voluit ipsum esse ordinatum ad bonum, & ita actu voluntatis suæ ordinando ipsum ad præmium, voluit ipsum esse meritum, qui secundum se consideratus absque tali acceptione diuina secundum strictam iustitiam non fuisset dignus tali præmio ex intrinseca bonitate, quam haberet ex suis principijs, quod patet, quia præmium semper est melius bonum merito, & iustitia stricta non reddit melius minus bono.

I

Quocirca verissimum est illud commune dictum, quod semper Deus præmiet vltra meritum cõdignum, hoc est vltra dignitatem actus meritorij, quod ille actus sit actus sit condignum meritum hoc est vltra naturam, & bonitatem actus intrinsecam ex mera gratuita acceptatione diuina, ac eius liberalitate.

Ad merendum requiritur speciale motiuũ Spiritus sancti.

Obserua præterea quod ad actum meritorium secundum aliquorum opinionem, non sufficit voluntas cum charitate: sed requiritur etiam influentia specialis, non quidem formæ permanentis, sed mouentis, sicut instrumentum habet ab agente principali vltra formam motũ. Quod astruitur ex illo, Quicunque Spiritu Dei aguntur, &c. Gratiam enim comparatur vi actiuę generatiuæ matris, quæ nihil efficere potest, nisi moueatur a vi actiua patris. Ratio etiam ex Augustino de natura, & gratia accipi potest, vbi ait quod gratia nunc non sonat perfectam naturam, quia sicut oculus sanus non potest videre sine lumine, sic nec iusta anima recte viuere sine luce speciali. Confirmatur Ro. n. 7. de lege carnis, & 8. Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, &c.

Rom. 8.

K

Sed si quæras an sit simpliciter necesse ponere charitatem infusam, qua creatura rationalis sit Deo grata, & beatificabilis, dico quod licet non sit necessarium secundum potentiam Dei absolutam, quia Deus potentia sua absoluta potuisset accipere naturam beatificabilem acceptatione speciali prædicta existẽtem in puris naturalibus, & similiter actũ eius, quem eliceret ex inclinatione mere naturali, potuisset acceptare, vt meritorium, posset etiã dare beatitudinem sine merito præcedente, vt paruulis facit in baptismate. Tamen necesse est ponere talem habi-

Charitas infusa nõ est simpliciter necessaria.

tum secundum potentiam Dei ordinatam, quam colligimus ex sacra scriptura, & ex dictis sanctorum patrum; vbi habemus, quod peccator est indignus vita æterna, & iustus dignus. Non videtur autem Deum habere alium actum circa hominem iustificatum, quam haberet dum esset in peccatis, si homo in seipso nullo pacto fuerit diuersus. Nec etiam actus, vt acceptabilis Deo apparet esse in agentis facultate, nisi illud, quo sic formaliter agit, sit eius forma accidentalis.

DISTINCTIO. XVII.
Quæstio. III.

Augeturne Charitas per appositionem alicuius gradus?

RESOLVTIO.

Charitas augetur. Lucæ 19. 4. Reg. 2. Ioan. 3. Tom. 9. hom. 9. super epist. Ioannis. 6. de Trin. cap. 7.

SVPPONITVR hic charitatem augeri posse secundum illud, habenti dabitur, & abundabit, &c, Spiritus qui est in te duplex fit in me, cum interpreratione Hebræorum. Non enim ad mensuram, &c. Augustinus, Probet sequisque quãtum in illo profecerit charitas, vel potius quantum ipse in charitate profecerit. Idem Augustinus ad Bonifacium, Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur, & perfici. Et idem, In rebus incorporeis idem est melius esse, quod maius esse, aliqua autẽ charitas est melior altera, vt patet de charitate Christi, &c. Quia ei correspondet maius præmium essentiale, ergo aliqua charitas est maior alia.

C Sed dubium est de modo augmenti charitatis, an videlicet charitas pręexistens corrumpatur, cum noua inducatur, vel remaneat. Sed omissis varijs opinionibus, magis consonum est rationi naturali, & fidei charitatem pręexistentem remanere, & ipsam diuina augeri virtute, per appositionem nouę charitatis, seu noui gradus ipsius: habent autem plures gradus charitatis, in eadem charitate numero vnitatem indiuisionis actualis, sicut in continuo sunt plures partes actu indiuisę, quæ tamen sunt in potentia, vt seiunguntur. Sunt etiam illi gradus charitatis eiusdem rationis, & speciei inter se. Pręd
icta autem assertio astruitur ex Aristotile dicente, Auctum oportet manere, ergo & in augmento quocunque non est corruptio pręexistentis.

Lib. 1. de Gen.

D Quod si obijcias ipsum Aristotelem asserentem, quod formæ sint sicuti numeri, quia sicut numerus additus numero variat numerum, ita quilibet gradus formæ additus speciem variat. Deinde, & Porphyrius, Esse (inquit) vniuscuiusque vnum, & idem est, neque intensionem recipiens, neque remissionem. Respondetur, Aristotelem, & Porphyrium intelligere de formis, id est speciebus inquantum sunt diffinibiles, seu quantum ad esse quidditatiuum, ita quod sicut per additionem, vel substractionem eorum quæ spectãt ad esse numeri variatur numerus, sic per additionem, vel substrationem eorum, quæ spectant ad esse quidditatiuum, puta differentiarum specificatum variatur species.

DISTINCTIO. XVIII.
Quæstio. Vnica.

Vtrum esse donum sit proprium Spiritus sancti.

RESOLVTIO.

Donum quid sit.

QVAMVIS modo nihil de hac re disserat Scotus, nihilosecius ex alijs locis faeile colligitur, quod donum secundum mentem ipsius significat respectum (vt ita dicam) donabilitatis ad creaturam conuertendo processionem per modum voluntatis, cuius est liberaliter dare. Ratione primi non est proprietas distinctiua Spiritus sancti a patre, & filio. Quando quidem personæ diuinæ, sicut

A non constituuntur in esse, ità non distinguuntur per respectum ad creaturas.

Quantum autem ad secundum, est proprium Spiritus sancti, qui secundum Augustinum procedit quomodo datus, non quomodo natus, quod & appetitus asseuerat. Non frustra (inquit) in hac Trinitate dicitur verbum Dei nisi filius, nec donum nisi Spiritus sanctus. Denotatur vero eadem proprietas, nomine doni, & nomine Spiritus sancti secundum rem, sed est differentia secundum rationem. Dicitur enim spiritus, quia spiratus, & dicitur donum, quia est amor liberaliter productus.

Lib. 15. de Trin. Donũ est proprietas Spiritus S.

Isa. 9.

Obijcies fortasse illud Isaiæ, Filius datus est nobis, &c. Ergo non conuenit soli Spiritui sancto. Admitto quidem authoritatẽ Isaię, sed non est, idem esse datum, & donum quia donum secundum morem Theologorum denotat

B rem emanantem per modum voluntatis liberalis sine tempore, & in aptitudine, vt detur ex tempore, datum autem cum sit participium signat cum tempore, & dicitur ab actu. Quocirca, & Spiritus sanctus, quamuis sit donũ ab æterno, non tamen est datus nisi ex tempore, quapropter non sequitur, quod si filius sit datus, debeat etiam dici donum, prout donum accipitur in diuinis. Vnde Augustinus ait, Eo ipso quod daturus erat eum Deus, iam donũ erat, etiam antequã daretur, & ideo donabilis est. Sed aliter donabilis, quã filius, nam & aliter datur, & aliter processit quam filius, filij enim processio genitura est, vel natiuitas. Spiritus sancti vero processio natiuitas non est, vtraque vero ineffabilis est.

Lib. 5. de Tri. c. 15. circa fi.

DISTINCTIO. XIX.
Quæstio. I.

Suntne tres personæ diuinæ magnitudine æquales?

RESOLVTIO.

Personę in diuinis sunt æquales. Lib. de fid. ad Pet. c. 1. Li. 5. Met. c. de relatione.

PERSONAS quidem æquales esse secundum magnitudinem satis superque ex fide constat. Ait enim Athanasius in Symbolo, Personæ coęterne sibi sunt, & coęquales. Et Augustinus ostendit, quomodo intelligatur hæc ęqualitas. Nullus horum (inquit) aut pręcedit alium æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat

D potestate. Sed, vt istud latius pateat, obserua, quod istæ tres relationes, videlicet idem, simile, & æquale secundũ Philosophum, si strictè accipiantur, accommodantur rebus distinctorum pręd
icamentorum, vt identitas substãtię, ęqualitas quantitati, & similitudo qualitati. Cui consentit, & Auicenna, asserens fundamentum harum relationum esse tes prædictorum generum. Sed si fusius accipiantur ac transcendenter, reperiuntur in omni ente, assertore Philosopho. Quandoquidem omne ens cuicũque enti comparatum, est idem vel diuersum, simile vel dissimile, æquale vel inęquale. Et hoc modo identitas habet pro fundamento substantiam, accipiendo substantiã pro qualibet essentia; æqualitas quantitatem, intelligendo de quantitate perfectionis, & similitudo qualitatem, vt qualitas sumatur pro omni eo, quod habet rationem

E qualitatis, vel formæ. Iuxta quam acceptionem differentia essentialis dicitur qualitas.

Quocirca sicut nullum prædicamentũ dicitur de Deo, sic nec passio alicuius prædicamenti, & ex consequenti, nec aliqua prædictarum relationum, si strictè sumantur sed si fusius accipiantur, in personis diuinis est perfecta æqualitas secundum magnitudinem perfectionis. Quidquid enim virtutis, vel perfectionis est in vna, est & in alia, & in eodem gradu: quia essentia diuina est infinita, & quæcunque perfectio simpliciter in diuinis personis, & sic in ipsis est vna magnitudo perfectionis in summo gradu, quia vna infinitas. Quod si obijcias Augustinum, Deus magnus est sine quantitate, & bonus sine qualitate, igitur prædictæ relationes non reperiuntur in Deo. Respondetur quod in diuinis non est quidem quantitas molis, sed virtutis.

DI-

DISTINCTIO. XIX.

Quæstio. II.

Est ne quælibet diuinarum personarum in alia?

RESOLVTIO.

Ioannes 4. HVIVS quæstionis veritas patet ex authoritate Saluatoris: Ego in patre, & Pater in me est, & sanctorum Patrum, potissimum Ambrosij, Augustini, & Hylarij, quos Magister adducet hac distinctione. Sed vt hoc ano bis perpendi possit, obseruandum est vnam personā esse in alia (vt Theologi loquuntur) per circumincessionem. G Est autem circumincessio (quantum seruit præsenti intuituso) mutua, & intima præsentialitas subsistētis, seu suppositi in subsistente re ipsa distincto, eiusdem tamen naturæ numero.

Persona quælibet est in alijs. Circumincessio quid sit.

Nec potest iste modus essendi, In, reduci ad aliquem modorum, quos ponit Philosophus, quia in creaturis nihil reperitur simile. Nam iste modus essendi, In, non est similis ei, quo natura est in supposito, vel forma in materia, vel contentum in continente. Vnde Hylarius. Natura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana præstabit, exemplum, inquam, id exprimens perfecte. Sed vna persona dicitur esse in alia, per inexistentiam mutuam subsistentis in subsistente, secundum Hilarium. Hoc autem non reperitur in illis modis essendi, in, & sic totus filius inexistit præsentialiter, & intime in toto patre. Cui alludit illud Ambro. in hymno, In patre totus filius, & totus in verbo pater. Exemplum huius (licet imperfecte repræsentās) de angelo alicui corpori præsenti, non tamen ipsum informanti, vt de Gabriele, & Raphaele legimus, aut de corpore glorioso præsente corpori non glorioso, vel melius exemplum, si posset corpus gloriosum (quia vnum supes aliud præeminentiā non habet) inexistere alij corpori glorioso æque subtili. Hæc enim non fiunt per informationem, nec per modū partis, Et si in prædictis addatur vnitas naturæ erit perfectius simile. Exemplum etiam adijci potest de potentijs animæ, quę licet ex parte rei distinguātur, sunt nihilominus eadem essentiæ animæ realiter, & ex consequenti vna erit in alia, quia in alia est essentia animæ, cui illa potentia est eadem. Ratione autem ostenditur vnam totam personam esse in tota alia. Et contra, quia tota persona diuina constat ex essentia, & relatione originis. Relatio autem est in essentia, vt in fundamento a quo separari nō potest.

Lib. 3. dist. Trini. in exordio. li.

Lib. 1. de Trinitate.

Quocirca essentia nullibi esse valet, sine tali ratione, igitur in essētia patris est filiatio, cum paternitate, & etiā paternitas cum filiatione.

Est quoque eadem essentia Patris, & Filij, qua propter tota patris persona erit in filio, & è conuerso. Porro huius inexistentiæ tota ratio non est vnitas essentiæ. Nam cū pater in seipso essentiam habeat, subsequeretur quòd esset in seipso: nec personarum distinctio est huius præcisa causa, quia cum origines (à quibus personarum distinctio desumitur) sint alterius, & alterius rationis in personis distinctis, sequeretur, quod non essent vniformiter in seipsis. Sed præcisa ratio, & sufficiens talis circumincessionis est vnitas essentiæ cum personarum distinctione. Principalis tamē ratio est vnitas essentiæ, vt patet ex Ambrosio, quem citat Magister. Exemplum desume in creaturis de similitudine. Nihil enim sibi est simile secundū Hylarium. Similitudo tamen fundatur super vnitatem specificam in qualitate, asserente Philosopho, id est, reperitur inter illa, quæ habent vnam, & eandem qualitatem secundum speciem, cuius proximum fundamentum est talis vnitas, & remotū, ipsa qualitas. Sola igitur relatiorum diuersitas, aut sola fundamenti vnitas non sufficit ad similitudinem, sed ambo requiruntur simul, sicut vna causa totalis, ita nunc: huiusmodi tamen circumincesio in solo Deo reperitur.

Circumincessionis

5. Metaphy. ca. de relationes.

Obijcies, si poneretur quodlibet in quolibet (iuxta opinionem Anaxagoræ) omnia essent confusa, igitur si personę diuinæ sint in se inuicem, mutuo confusę essent. F Contra illud Athanasij. Neque confundentes personas, & cętera. Respondetur, consequentiam nullam esse, Anaxagoras enim (sicut imponit Aristoteles) dicebat quodlibet esse in quolibet, tanquam pars eius, vna autem persona non est in alia, tanquam pars eius, sed sicut subsistens in subsistente. Dices præterea, Quod exit ab alio non est in eo, filius à Patre exit Exiui à Patre, & cætera. Ergo non est in eo. Respondetur filium exisse à Patre per productionem passiuam, & non per separationem localem, aut essentialem. Id circo non sequitur ipsam non esse in patre a quo exit, quia recipit eandem naturam cū eo, a quo procedit.

Li. 1. phy. sic.

Ioan. 16.

DISTINCTIO. XX.

Quæstio. Vnica.

Sint ne tres personæ in diuinis potentiæ æquales?

RESOLVTIO.

VERITAS huius quæstionis satis, superque constat ex illo Ioannis. Omnia quæ habet pater, mea sunt. Et ex Aug. Quemadmodum latius differit Magister sententiarum. Verumtamen, vt istud manifestius euadat, obseruanda est potentia respectu possibilis, quod est eius correlatiuum. Possibile autem bifariam sumitur. Primo H vt opponitur impossibili, & sic nequit esse adæquatū obiectum alicuius actiuæ potentiæ. Hoc enim modo possibile est Deum esse, quod tamen non subest facultati alicuius potentiæ. Secundo accipitur possibile determinatius, & magis proprie, quatenus videlicet opponitur necessario ex se, & huiusmodi potest esse, & non esse, quod & contingens nūcupatur, & hoc modo, cum quodlibet intrinsecum Deo sit ex se necessarium, vel propter identitatem cum essentia diuina, quæ est ex se formaliter necessaria, nihil tale erit possibile hoc pacto. Sic autem accipit Auicenna possibile. Istud autem possibile secundo modo acceptum, est obiectum potentię actiuæ, & in hac potentia personæ diuinæ sunt æquales, quia eandem habēt rationem principij productionum omnium aliorum ab essentia diuina, hoc est ipsarum creaturarum. Prius siquidem I communicatur potentia tribus personis, quam possit creaturas producere. Nam principium necessarium respectu vnius productionis, & cōtingens respectu alterius prius producit necessarium, quā contingens. At qui prīcipiū producendi personas necessario se habet ad productionē ipsarum, contingenter vero ad producendas creaturas. Prius igitur communicatur tribus personis, quā creaturę producantur. Ex quo constat potentiam esse equalem in diuinis personis, quantum ad extensionem. Quod autem sit æqualis quantum ad intensionem pater, quia illud principium secundum eandem perfectionem est in trib⁹, vt constat ex Resol. precedenti.

Ioan. 16. Personę diuinę sūt equales in potentia.

Li. de fide, ad Petrū. Et li. 3. cōtra Maximinum. c. 12. & 13. Possibile dupliciter captum.

6. Meta. & abbi fre quenter.

vt in lib. quęst. 1.

Obijcies, quod filius non possit generare, sicut pater, ex quo consequitur eum non esse patri equalem in potentia. Consequentia astruitur ex Aug. Si pater non potest K generare filium sibi equalem, non est omnipotens, ergo si filius id non possit, non erit omnipotens. Respondetur, quod posse generare filiū in diuinis, non cadit sub omnipotentia. Secundo modo, & proprie dicta, idest, quę habet ens possibile, seu contingens pro obiecto. In qua quidem potentia personæ proprię sunt equales, sumēdo etiā potentiam primo modo, prout videlicet habet possibile primo modo pro obiecto, id est, accipiendo potentiam pro principio productiuo personarum, personę diuinę sunt equales, quia perfectio absoluta, quę in patre est potentia generandi, illa eadem est in filio, licet non sub ratione potentię propinquę, propterea quod in filio non pręcedat actum notionalem, hoc est productionem sui ipsius, vt in patre.

Dices insuper, quod prima causa plus agat, quàm secūda, atqui pater concessit filio virtutem agendi, non autem

è conuerso, vnde consequitur patrem plus posse. Respondetur dictum illud Philosophorum verum esse, cum est alia, & alia virtus agendi in causa prima, & secunda, non autem in personis diuinis, in quibus est eadem virtus, & potentia numero, neque ibi proprie est causa, neque causatum, licet sit producens, & productum. A

DISTINCTIO. XXI.
Quæstio. Vnica.

Vtrum hæc sit vera, Solus pater est Deus.

RESOLVTIO.

B PRO huius propositionis faciliori explicatione, obserua, quod hoc vocabulum, Solus, vt ait Philosophus, idem est quod non cum alio, & sic importat negationem associationis, & bifariã accipi potest. Primo cathegorematice (vt loquũtur) & sic negat a subiecto omnimodam associationem, seu consortium eiusdem naturæ, significans, idem quod solitarius, & qui absque consortio eiusdem naturæ sit. Sic dicimus Sortem solum esse in horto, licet sint ibi plantæ, & alia pleraque, & hoc modo propositio est falsa, quia nihil in diuinis est solitarium, cũ sint ibi tres personę eiusdẽ naturæ. Nam (vt ait Aug.) Solum Deum patrem dicimus, non quia separatur a filio, vel a Spiritu Sancto, sed hoc dicentes significamus, quia illi simul cũ eo non sunt pater, solus enim pater est, quod non dicitur, quia ipse sit solus, id est sine filio, vel Spiritu Sancto, sed per hoc Filius, vel Spiritus sanctus a paternitatis consortio excluduntur.

Lib. Elenchorum.

Lib. 6 de Trini.

Secundo accipitur syncategorematice, quatenus videlicet determinat aliquid, inquantum est extremũ propositionis per respectum ad aliud extremum, & sic negat associationem alicuius a subiecto respectu ipsius prædicati. Et hoc quoque modo est falsa, vt patet per eius exponentes, quę sunt Pater est Deus, & nullus alius a patre est Deus, quarum secunda falsa est.

DISTINCTIO. XXII.
Quæstio. Vnica.

An Deus nomine diuinam significante essentiam, a viatoribus sit nominabilis.

RESOLVTIO.

DEVM quidem eo modo quo a nobis concipitur, nominari haud est dubium, multa enim imponuntur nomina, Deum in communi significantia, vt quod Deus est ens infinitum, summum bonum, &c. Quæ naturaliter a viatore concipi possunt, vt constat ex resol. dist. 3. Sed an sit nominabilis a viatorib. nomine diuinã significante essentiam in se, hoc procul dubio controuertitur.

Deus a viatore nominari pót.

Henricus enim asserit nullum nomen imponi posse alicui distinctius, quam intelligatur, Quamobrem, cum diuina essentia sub propria ratione a nobis minime intelligatur, infert quod non possit a nobis nominari.

Scotus autem huic aduersatur, & merito quidem, asseuerans quidpiam distinctius assignari posse, quam intelligi, quod sic suadet: quia cum substantia non sit cognoscibilis a viatore, nisi in conceptu entis (vt manifestum euadet ex distinctione tertia) si distinctius significari non posset, quàm intelligi, nullum nomen a viatore impositum substantiam significaret, sed proprietatem illam dũtaxat, a qua nomen imponitur, sicut ab intellectu viatoris concipitur, quę sane proprietas per nominis etymologiam exprimitur: vt nomine lapidis non significatur res prædicamenti substantiæ, sed quidpiam de genere actionis, vt puta læsio lapidis. Aut concedas oportet eum, qui hoc imposuit nomen distinctius quam intellexerit significasse substantiam.

Quo nam autem modo illud fiat, & cognoscatur substantia per proprietates, & argutiue accepta secundũ mẽtem Aug. Considerant. n. ab aliquo multa accidẽtia eidẽ inhærentia, vt puta talis quantitas, talis qualitas, &c. Cõstat autem neutrum horum esse alterius, quia vtrumque sine altero manet. Patet præterea vtrique horum aliud esse commune subiectum. Nam vtrumque illorum destrui potest altero remanente. Igitur aliquid est subiectũ vtriusque, & quantitatis videlicet, & qualitatis. Huiusmodi autem subiectum non concipitur in conceptu quidditatiuo, nisi entis, neq; enim cognoscitur distincte quid in se, nisi quid sit ens, vel res affecta talib. accidentibus, sed isti tertio imponitur nomen aliquod, sic quod imponens nomen intendit illam essentiam de genere substantię significare, & nomen eam significat.

Substantiã p proprietates, & accidentia cognoscitur.

B Potest, igitur viator multis vti nominibus diuinam significantibus essentiam, a Deo, aut Angelis, aut viatore impositis. Verisimile est pleraque nomina esse in sacris scripturis illam essentiam distincte significantia, sicut Iudæi asserunt de nomine Dei, quod vocant, tetragrammaton, idest quatuor literarum, & illud. Qui est misit me ad vos &, Ego dominus, qui apparui Abraham, &c. Huc accedit Psaltes Regius. In Israel magnum nomen eius, & Augustinus illa sublimitas inæstimabilis, vt auribus congruat humanis sonis seruanda est.

Exod. 3.
Exod. 16.
Psal. 75.

Quod si obijcias Dionysium, qui loquens de diuina essentia, ait quod Theologi tanquam inominabilem nominant eam. In quam sententia vadit Augustinus, & Hilarius. Respondetur quod diuina essentia, seu Deus ipse dicitur inominabilis non absolute, quod quadam tenus C nominari non possit, sed propterea, quod per nullum nomen possit perfecte audienti exprimi, & explicari.

Lib. de diuinis nominibus.
Li. de verbis domini. 34 &
Hom 19. super Ioã.
Lib 3. de tri. c. 9.

DISTINCTIO. XXIII.
Quæstio. Vnica.

Vtrum persona, vt est quid commune Patri, Filio, & Spiritui Sancto dicat secundam intentionem.

RESOLVTIO.

D ERSONA, secundum Richardum de Sãcto Victore, est intellectualis naturæ incõmunicabilis existentia, id est, singularis. Et per hanc definitionem corrigitur, seu exponitur definitio Boetij dicentis, quòd persona sit rationalis naturæ indiuidua substantia. Indiuiduum est omnium prædicamentorum, suppositum substantiæ duntaxat, persona, & indiuiduum naturæ intellectualis. Ex hac enim ratione subsequeretur, & animam separatam esse personam, item, & diuinam essentiam, sicut etiam substantiæ indiuiduæ naturę rationalis, quod falsum est. Potest tamen Boetij definitio tutari, si dixerimus substantiam ibi accipi pro supposito, iuxta acceptionem Grecorum, & aliquorum veterum. Nihil est autem in Richardi definitione, quod secundam significet intentionem. Nam ex natura rei sine intellectus opere, est in Patre natura intellectualis, & entitas incommunicabilis. Porro hæc incommunicabilitas duplex est, E opposito modo, non ad communicabilitatem duplicem.

Lib. 4 de Tri. c. 22.
Persona quid sit.

Aliquid enim dicitur communicari pluribus bifariam. Primo quando id, quod communicatur, est idem reipsa cuilibet illorum quibus communicatur, & hoc pacto vniuersale suis communicatur inferioribus, vt animal hominis, equo, asino, vt quod, ait Scotus. Secundo aliquid communicatur alteri, vt forma, qua ipsum est tale, sed communicabile hoc modo non est illud cui communicatur, sic anima corpori communicatur, corpus animatum dicitur, & enim anima, non est tamen anima ipsum corpus, sed ab eo distracta, & vtroque modo deitas est communicabilis, persona vero neutro modo, importat enim duplicem negationem communicabilitatis in natura intellectuali, & id quidem ex natura rei. Quare nihil quod sit de ratione personæ dicit intentionem secundam. De formali enim significato significat incommunicabilitatem. Cõnotat

Communicabile aliqd dicitur bifariã
Vt quod.
Vt quo.

Persona quid denotat.

notat autem triplex positiuum, Primo id de quo dicitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus secundo relationem propter quam personæ conuenit talis negatio. Huiusmodi relationes sunt proprietates personales paternitas, filiatio, spiratio passiua. Tertio connotat essentiam, licet proinde ratione formalis significati non dicat dignitatem, idest perfectionem, bene tamen ratione connotati, ratione cuius etiam persona dicitur generari, adorari, & huiusmodi.

Persona igitur admodum similis est negationi in genere, quæ præexigit subiectum, de quo dicatur, idest sequirit extrema, de quibus dicitur actio existere, sine aptitudine tamen ad formam negatam, & importatur his nominibus. Alius, diuersus, differens, &c. Non autem comparatur negationi extra genus, cuiusmodi sunt hæc non homo, non equus, &c. Quippe quæ dicantur tam de ente, quam de non ente, nec priuationi, quæ negat actum, & relinquit aptitudinem, vt claudus, cæcus. Persona itaque est nomen primæ intentionis, & non secundæ, quia secluso actu rationis est in diuinis: secluso enim actu intellectus est in diuinis natura intellectualis, et entitas incommunicabilis, quæ sunt de ratione personæ. vide infra dist. 25. c.

DISTINCTIO. XXIIII.

Quæstio. Vnica.

An in diuinis sit proprie numerus.

RESOLVTIO.

Numerus proprie nõ est in diuinis.

IN diuinis profecto non est proprie numerus, nam siue numerus formaliter sit ens in anima, idest habeat esse in intellectu tantum plura simul concipiente, siue sit ens extra animam, hoc est, sit forma accidentalis habens esse in rebus numeratis connotat tamen materialiter distinctionem numeratorum in essentia. Quapropter enim in diuinis sit vna essentia numero, ibi non est proprie numerus, sed improprie seu secundum quid, vt puta numerus personarum. Et sic debent intelligi authoritates quæ significant in diuinis esse numerum, vt apud Ioanné. Tres sunt personę, quæ testimonium dant in cęlo, &c. Debent, inquam, accipi de numero transcendenti, qui abstrahit a substantia, & accidente, & alijs huiusmodi, idest, non est in substantia, et accidente, & alijs prędicamentis. Non autem accipi debent de numero, qui est in genere qualitatis, quia numerus prædicamentalis consurgit (vt alij dicunt) causaliter, vt asserit Philosophus ex diuisione continui. In Deo autem nihil est continuum, quare nec talis numerus. Præterea, numerus iste prędicamentalis est accidens, atqui in Deo nullum est accidens, vnde satis constat nec hunc numerum in Deo esse posse. Huc accedit Ambrosius, Cum vnum (inquit) dicimus Deum, vnitas excludit numerũ deorum, nec qualitatem in Deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi est.

Ioan. 5.

Li. 4. Phy.

DISTINCTIO. XXV.

Quæstio. Vnica.

Dicitne persona in diuinis substantiam, vel relationem?

RESOLVTIO.

PROPTEREA quod de persona dist. 23. huius primi libri multa dicta sunt, hoc solum hic adijciendum existimaui, ex his quæ erudite quidem Magister Sententiarum pertractat hac dist. Quoniam (vt ait Hilarius) intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Hoc nomen, persona (vt dicitur de diuinis) non vniformiter accipitur, sed trifariam.

Lib. 4. de Tri. circa medium.

Persona in diuinis tripliciter accipitur.

Primo, enim & proprie secundum substantiam dicitur,

F &c essentiam significat, vt ostendit Magister Sententiarũ ex Augustino, vt his in locutionibus Deus est persona, Pater est persona, &c.

Secundo necessitate quadam translatum est nomen personæ, vt significaret hypostases secũdum Gręcos, hoc est, tria supposita diuina, seu tres subsistentes, quatenus hoc modo Arianis, & alijs perperam sentientibus respondere possent fideles, cum ab his quæreretur, quænã essent illa tria, quæ in diuina credebant maiestate, respondemus enim quod sint tres personæ, idest, hypostases, & sic accipitur semper in plurali nomen personæ, pro hypostasibus.

Tertio, accipitur pro proprietatibus personalibus, idest quę personas constituunt, & distinguunt, vt sunt paternitas, filiatio, & spiratio passiua, & hoc modo accipitur in
G Symbolo Athanasij, & similibus locutionibus, cum dicitur. Alia est enim persona Patris, &c.

DISTINCTIO. XXVI.

Quæstio. Vnica.

Constituunturne persona diuina relationibus originis?

RESOLVTIO.

TRES fuerunt Theologorum circa hanc materiam opiniones. Prima asserit diuinas personas seipsis constitui. Altera vero, quod
H constituantur per proprietates absolutas asserebat. Tertia est, quod personę diuinę cõstituantur, & distinguuntur per proprietates relationis: Et hæc est communior, vsitatior, ac sacrę scripturę magis consona, quandoquidem authoritates scripturæ exprimẽtes personas diuinas, eas nominibus relatiuis exprimunt vt in hoc loco. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & in illo. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, &c. Non est autem (assertore Dionysio) audendum aliquid dicere de supersubstantiali occulta diuinitate, præter ea quæ nobis ex sacris eloquijs sunt expræssa. Huic quoque assertioni subscribunt patres veteres, vt Boetius dicens: Substãtia continet vnitatem, idest vna relatio multiplicat trinitatem, idest sunt duæ relationes originis Trinitatem constituentes, & alibi. Personę
I diuinę non distinguuntur, nisi penes alium, & alium modum habendi eandem naturam. Augustinus: Singulę personę nullo modo ad se dicuntur, id est, nõ sunt absolutę, sed ad inuicem, idest sunt relationes. Damascenus Et quoniam Pater, Filius, & Spiritus sanctus secundum omnia vnum sunt, pręter ingenerationem, & generationem, & processionem, & Idem, In his solis enim hypostaticis, hoc est personalib. proprietatibus, ab inuicem differunt hę sanctę tres hypostases. Anselmus de processu Spiritus sancti dicit, quod in diuinis omnia sunt vnũ, vbi non obuiat relationes opposito.

Person. diuinæ relationibus constituantur.

Matt. vlt.

Ioan. vlt.

Lib. 2. de diuin. nomi.

In fin. lib.

Lib. 12. de Tri.

Lib. 5. de Tri. cap. 1.

Cap. 1.

Obserua autem, vt plane noueris vim constitutiuam harum relationum, quod relatio non constituit personã inquantum dicit habitudinem, idest ad respectum terminum, sed ad fundamentum, quia habitudo ad terminum
K est ad extrinsecum, habitudo vero constitutiui est ad intrinsecum.

Deinde relatio secundum suam quidditatem non cõstituit personam, sed per suam propriam passionem, patet quia per suam quidditatem est ad aliud. Vis autem constitutiua non conuenit ei per se primo, sed per se secundo tanquam eius passio.

Relatio quomodo personam constituat.

Ad hęc relatio non constituit personam inquantum relatio, quia sic omnis relatio constitueret, nec inquantũ paternitas, filiatio, aut spiratio, quia hęc etiam in creaturis reperiuntur sine vi constitutiua, vt inquantum diuina, nã hoc modo omnis relatio diuina (vt identitas æqualitas constitueret personam, quod constat esse falsum de spiratione actiua, vt inquantum propria, quia prioritas originis, quæ est propria patri, non constituit personã patris.

Sed quatuor requiruntur conditiones, vt relatio per-

sonam

ſonam conſtituat. Prima quod relatio ſit formaliter inſiſtens, id eſt, habeat eſſe in diuina eſſentia, vt ſit eadem illi. Non enim duo poſſunt formaliter vnum cõſtituere, niſi vnum ſit in alio. Ideo non ſufficeret, quod eſſet conſiſtens, id eſt, ſui exiſtens, vel aſſiſtens. Secunda, quod ſit ſubſiſtens, relatio enim inhærens non conſtituit ſuppoſitum, cum adueniat iam ſubſiſtenti. Tertia, quod ſit propria vni perſonæ, ſi enim communis eſſet duabus (vt ſpiratio actiua) aut plurib. (vt æqualitas, ſimilitudo) non cõſtitueret perſonam. Quarta, quod ſit adueniens perſonæ. Obſerua præterea, quod relatiua ſunt ſimul nata, hoc eſt, nequeunt eſſe ſine ſe inuicem abſque cõtradictione, quia relatio requirit duo extrema vt ſit, ſecus eſſet ad ſe, & quid abſolutum. Relatiua etiam a ſe inuicem reipſa diſtinguuntur.

Lib. 1. de Tri. cap. 1.

Lib. 7. de Tri. ca. 28.

Hoc quoque modo diuinæ perſonæ ſunt ſimul nata, quia includit contradictionem vnam eſſe ſub alia, & diſtinguuntur realiter ad inuicem, quia nihil ſeipſum producit ſecundum Auguſtinum, nec propterea ſubſequitur diſtinctio eſſentiæ, in qua ſubſiſtunt quia idem illimitatũ poteſt eſſe fundamentum oppoſitarum relationum. Relatio autem ſit eadem reipſa eſſentię diuinæ, & ab ea formaliter remanet diſtincta. Nam relatio non eſt formaliter eſſentia, vnde Auguſtinus, ſi eſſentia eſt ad aliud, iam nõ eſt eſſentia, conſimiliter ſi relatio eſt ens ad ſe formaliter non eſt relatio. Cum igitur relatio non eſt eadem formaliter cum eſſentia, ſufficit ad diſtinctionem perſonarum ſine diſtinctione eſſentiæ. Adde quod & aliæ opiniones ſupradictæ nullam habent veriſimilitudinem, de prima conſtat. Quæcunque enim non ſunt primò diuerſa, ſed in aliquo conueniunt, non ſeipſis primo diſtinguuntur, quia ipſis aliud eſt in quo conueniunt, & aliud in quo diſtinguuntur, atqui diuinæ perſonæ non ſunt primo diuerſæ (conueniunt enim in eſſentia) ergo nõ ſeipſis totis diſtinguuntur.

Quod ſi obijcias perſonam adeo eſſe ſimplicem, ſicut eſſentia. Eſſentia autem ſeipſa primo diſtinguitur a quocunque alio, ergo & perſonæ. Reſpondetur, quãuis perſona ſit ſimplex, nihilominus duo includit, eſſentiam videlicet, & relationem, quorum vnum non eſt formaliter alterum, nam vnum eſt communicabile, videlicet eſſentia. Alterum vero, nempe perſona incommunicabile, & ſic vno poteſt diſtingui, id eſt eſſentia ipſa, & non altero.

De ſecunda opinione, quod ſit abſurda, & quidquid .n. abſolutum in diuinis eſt perfectio ſimpliciter (omne enim tale denotat perfectionem, & nulla eſt in diuinis perfectio niſi ſimpliciter) ſed nulla proprietas perſonalis poteſt eſſe perfectio ſimpliciter, quia omnis perfectio ſimpliciter eſt communis tribus, & nulla perſonalis proprietas eſt communis tribus, igitur proprietas perſonalis nequit eſſe quid abſolutum.

Præterea, quidquid eſt abſolutum in diuinis eſt formaliter infinitum (omne enim tale dicit quantitatem virtutis in creaturis, qua non poteſt carere diuina natura.) In diuinis autem non eſt vlla quantitas virtutis niſi infinita, ſed nulla proprietas perſonalis eſt formaliter infinita (nam ea priuaretur aliqua perſona diuina formaliter infinita) ergo nec abſoluta. Itaque reliquum eſt, vt dicamus diuinas perſonas non conſtitui, aut diſtingui abſolutis, ſed relationibus.

DISTINCTIO. XXVII.

Quæſtio. I.

An verbum creatum ſit actualis intellectio.

RESOLVTIO.

Verbũ noſtrũ quid ſit.

Lib. 15. de Tri. ca. 10. 25. & 14.

ERBVM noſtrum haud dubie eſt actualis intellectio, & notitia producta à memoria perfecta repræſentans diuinum verbũ. Hæc autem ratio intelligitur ex Auguſtino, Ait enim, formata quippe cogitatio ab ea re, quam ſcimus verbum eſt, a cognoſcente ſiquidem, **A** (vt idem aſſerit) & cognito paritur notitia. Conſentit ſibi dicens. Cogitatio quippe noſtra perueniens ad illas, quod ſcimus, atque inde formata verbum noſtrum eſt. Eſt autem duplex verbum videlicet imperfectum, quod eſt notitia confuſa, et perfectum, quod eſt notitia diſtincta. Quapropter licet quęlibet actualis notitia verbum dici, poſſet, ideirco, quod de memoria gignatur, imperfecta notitia ſeu confuſa de imperfecta memoria gignatur, perinde ac perfecta de perfecta.

Lib. 9. de Tri. c. vlt.

Lib. 15. de Tri. c. 16.

verbum noſtrum eſt duplex.

9. de Trin. c. 10.

Etiam confirmatur per Auguſtinum, quod notum eſt (inquit) verbum dicitur animo impreſſum, quantum de memoria definiri, & proferri poteſt. Proprie tamen ſola notitia diffinitiua, & perfecta verbum dicitur, eo modo quo de verbo poſt Auguſtinum in præſentia agimus, quod videlicet repræſentet verbum diuinum; ait enim. Nam **B** placet mihi quod noui, & definio quid ſit intemperantia, & hoc eſt verbum eius. Porrò notitia perfecta nequit ſtatim ſemper haberi, ſed requiritur inquiſitio pręuia, quia ſecundum Philoſophum, Innata eſt nobis via procedendi a cõfuſo ad diſtinctum, quod plane innuit Auguſtinus, hac atque illa (inquit) volubili quadam notione iactamur, cum a nobis nunc hoc, nunc illud inuentum fuerit, vel occurrerit cogitatus, & tunc fit verum verbum, quando ad illud quod ſcimus peruenit, atque inde formatur verbum eius. Illa tamen iactatio, ſeu inquiſitio, (vt ſatis indicat Auguſtinus) non eſt gignitio verbi formaliter, ſed eum pręcedit.

Lib. 9. de Trin. c. 19.

Lib. 1. Phy.

Lib. 15. de Trin. c. 15.

Eſt igitur talis ordo. Primu eſt notitia habitualis confuſa, ſiue ſpecies intelligibilis.

Verbũ noſtrum quo modo formatur.

Secundo eſt notitia actualis confuſa.

C Tertio inquiſitio, & diſcurſus, circa multas ſpecies variarum repræſentatiuas, quæ virtualiter in memoria continentur.

Quarto eſt notitia actualis diſtincta, quæ imprimit in memoria ſpeciem intelligibilem perfectam, & tunc memoria aſſimilatur memorię paternæ in diuinis. Deinde ex tali memoria perfecta generatur verbum perfectum abſque inquiſitione media inter ipſam memoriam, & verbũ & talis cognitio verbi perfecti ex memoria perfecta aſſimilatur proprie gignitioni verbi diuini ex memoria paterna.

Quæres vero cum Auguſtino an ad verbi generationẽ concurrat voluntas ſine amore. Reſpondetur, quod gigni amore obiecti cogniti, aut amore ipſius notitię non eſt de ratione verbi, veruntamen ad verbum perfectum concurrit duplex voluntatis actus. Vnus primus imperans **D** actum, & inquiſitionem primam, ſine qua non haberetur verbum perfectum, vt oſtendit Auguſtinus. Alter actus eſt complacentię in notitia iam habita, ſine quo intellectus non permaneret in ea, & ex conſequenti huiuſmodi notitia non haberet rationem verbi permanentis. Illa tamen permanentia non eſt de ratione verbi perfecti intenſiue, non enim eſt minus perfecta albedo vnius diei, quá vnius anni, non igitur actus voluntatis eſt de eſſentia verbi, nec eius cauſa, ſed concomitatur in nobis eius generationem propter cauſas prædictas. Si tamen verbum ſtrictiſſime caperetur, vt puta ex modo quo Auguſtinus ex cauſa pręallegata, pertractans illud: Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto, &c. Quia huiuſmodi dicere denotat acceptationem, & amorem obiecti dicti, & concepti, & vltra verbi rationẽ abſolute aliquid **E** includit, nempe, quod tale obiectum amore proſequatur, tunc proculdubio deſideraretur actus voluntatis circa hoc obiectum.

Lib. 9. de Tri. c. vlt.

1. Eth. c. 7.

1. Cor. 12.

Aduerſus prædicta, obijcies Auguſtinum dicentem, Phantaſia Cartaginis in memoria mea, eſt verbum eius, phãtaſia autem ibi accipitur proprie pro ſpecie intelligibili, erit igitur ſpecies intelligibilis verbum, & non notitia ipſa.

De tri. c. 6.

Reſpondetur, hanc prædicationem non eſſe formalem ſed cauſale, reddens hunc ſenſum, quod talis ſpecies intelligibilis vna cum intellectu eſt cauſa productiua verbi, & Auguſtinum ita intellexiſſe conſtat ex ſuis ſcriptis, cum aſſerit verbum non eſſe formaliter in memoria, in qua tamen eſt ſpecies intelligibilis.

Lib. 15. de tr. c. 9.

Huic autem ſimile eſt illud Athanaſij. Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, &c. Hęc enim duo conſtituunt

stituunt ipsum hominem, & componunt physice, non autem sunt homo, cum homo denotet ens tertium ab ipsis distinctum partibus.

DISTINCTIO. XXVII.

Quæstio. II.

An verbum in diuinis sit proprium personæ genitæ.

RESOLVTIO.

Verbum est proprietas filij. Verbum est termi nus concretiuus.

CVM in diuinis exprimi per intellectum sit, proprietas secundæ personæ, & verbum illud ipsum significet, erit propterea mere personale, & proprietas filij. Porrò verbum est terminus concretiuus sicut, & Filius, cuius abstractum (verbatio) non est præceptum. Idem igitur significant Filius, & verbum de forma. li, & principali significato, nempe respectum secundæ personæ ad primam, differuntque duntaxat in connotato, verbum enim connotat notitiam actualem, cuius est talis expressio, Filius autem connotat naturam viuentem, in qua est talis relatio. Filiatio, enim in solis est viuentibus.

Aut dicitur verbum inquantum procedit per modum intellectus, Filius quatenus Filius procedit a Patre per modum naturæ.

Obijcies Augustinum dicentem, verbum est eum amo re notitiæ. Hæc autem omnia sunt essentialia, hoc est, tribus competunt personis, igitur, & verbum. Respondetur, Augustinum loqui de verbo nostro, quod si ad diuinum etiam referatur, intelligit de notitia genita. (9. de Trin. cap. 10.)

Dices insuper, Pater intelligit res ipsas per inde ac Filius, igitur eius notitia dicetur verbum, & cum talis notitia sit ipse Pater, dicetur ipse verbum sicuti & Filius. Respondetur, non quæuis notitia Dei dicitur verbum, sed duntaxat illa quæ est genita, & a generante reipsa distincta, notitia autem Patris ingenita est, nec ab ipsa distincta.

Dices tandem, filiatio est proprietas constitutiua secundæ personæ secundum Augustinum, non ergo verbum, quia vnius constituti est, vnum formale constitutiuum. Respondetur, non esse duo propria sed idem, quia eandem relationē signant verbum, & Filius, quamuis diuersa cōnotent, vt diximus. Vnde Augustinus, Eo verbum, quo Filius, & vtrumque relatiue dicitur. (Lib. de fi de ad Petrum c. 2. Lib. 7. de Tri. c. 4.)

DISTINCTIO. XXVII.

Quæstio III.

An diuinum verbum denotet respectum ad creaturas.

RESOLVTIO.

ASSERTORE Diuo Augustino verbū, & Filius in diuinis idem significant, nam, Eo verbum (inquit) quo filius, Filius autem nō dicit respectum ad creaturas, igitur nec Verbum. Obserua nihilominus, quod hoc vocabulum, verbum in diuinis denotat duplicem respectum. Primo, & principaliter significat relationem expressi ad exprimentem, & hic respectus est realis, & ratione huius dicitur proprietas filij, Secundo connotat respectum declaratiui ad declarata, id est significat respectum notitię ad illa, quæ per eam cognoscuntur, siue illa sint diuina siue creata, quia cognoscit verbum diuinum ipsas personas Trinitatis essentiam diuinam, atque creaturas. Augustinus. enim ait, quod verbum declarat se, & iste est respectus rationis. Nam idem potest habere rationem declaratiui ratione suipsius. Omnis autem respectus, qui est ad seipsum, est rationis duntaxat. Porrò hic respectus nomine proprietatis personalis, nec in personali proprietate filij inclusus, cum sit respectus rationis. Insuper omne in- (Lib. 7. de Tri. c. 3.)

F trinsecum in diuinis est proprius simpliciter quocunque respectu ad creaturas.

Quinimo oīs respectus in diuinis ad creaturas est commmunis tribus personis simpliciter, sed aliqua Filio appropriantur propter modum suæ emanationis, vt hic respectus, quem dicit verbum. Deinde & respectus, quem dicit ars ad artificiatum. Vnde Augustinus. Verbum est ars omnipotentis Dei plena omnium rationum viuentium. Respectus enim artis ad creaturas, vt artificum, est communis tribus, cum sit eadem ratio, & potentia creatura trium personarum. Appropriatur tamen Filio propter cōuenientiam cum sua productione, Operatio siquidem per modum artis ad intellectum pertinet. Cōsimiliter Filius per appropriationem dicitur potentia operatiua Patris. Ioannes, omnia per ipsum facta sunt. Propter eandem G quoque causam sapientia, notitia, veritas, & c. Filio in diuinis attribuuntur. (Filio quæ re aliqua appropriantur. Lib. 6. de Trini. cap. vlt.) (Ioan 1.)

Hic posset quæri, cur intellectus diuinus, vt est in Patre exprimens verbum diuinum, seu generās Filium, habeat solam diuinam essentiam obiectum, vel etiam ipsas creaturas in eadem relucentes. Respondetur, quod diuina essentia est prius repræsentatiua eorum, quæ sunt ad intra quam eorum quæ sunt ad extra (sic. n. loquitur Beatus Augustinus.) Quocirca in primo instanti naturæ, in quo personarum emanatio completur, creaturę non relucent in essentia. Et sic Filius non est notitia creaturarum, siue non producitur per earum notitiam. (Filius non producitur notitia creaturarum.)

DISTINCTIO. XXVIII.

Quæstio. I.

H

Est ne ingenitum proprietas ipsius Patris?

RESOLVTIO.

INGENITVM bifariam sumitur: Primo quidem denotat negationem generationis proprie dictę, qua videlicet terminus primus, & totalis generationis accipiat esse, & id intelligendo de negatione extra genus, quæ sane dicitur tam de ente, quam non ente, atqui hoc modo non est proprietas Patris, cum & essentię diuinæ Spiritus sancti, ac non existentibus cōueniat. Secundo accipitur, vt significat negationem generationis communiter sumptæ, hoc est, acceptæ pro productione quacunque, siue sit generatio, siue alia productio præexigens generationem, qualis productio Spiritus sancti, & hoc loquendo de negatione in genere, id est q̄ connotat genus, seu positiuum (quia in diuinis genus nō proprie reperitur, nec species) in natura diuina, de qua dicitur talis negatio, & hoc pacto ingenitum idem est quod subsistens non productum. (Ingenitū duplicitet accipitur.) I

Vnde patet quid ingenitum hoc pacto acceptum, non conuenit essentiæ diuinę, cum sit per generationem Filio communicata, nec Spiritui sancto cum sit productus per spirationem, quę vtique generationem præexigit, sed est proprietas solius Patris. Solus, enim Pater est a se, hoc est non ab alio productus, vnde Augustinus, Pater enim solus non est ab alio, ideo solus appellatur ingenitus. Et idē K profitetur alibi dicens, non duos esse ingenitos certa fides declarat. Porro hæc proprietas non est constitutiua Patris, quia persona positiua non constituitur proprietate negatiua. Insuper Pater, & Filius non habent vniformiter rationem personalitatis, cum Filius positiua constituatur proprietate. (Ingenitū est proprietas Patris Lib. 15. de Tri. c. 26. 2. ad Orosium.)

Obijcies, omnis personalis proprietas relationem importat nam secundum Aug. quidquid dicitur ad se in diuinis, est commune tribus personis, sed ingenitum non significat relationem, cum dicat negationem, quæ nihil ponit formaliter, Igitur nō est proprietas personalis. Respondetur. Non oportet quod omnis proprietas personalis denotet relationem positiuę, sed sufficit quod positiuę, vel negatiuę. Ingenitum autem importat relationem negatiuę. Si enim relatio sit alicui personæ propria, & negatio etiam talis relationis erit etiam alij personæ pro- (Lib. 5. Trin.)

pria,

Lib. 1. de Spiritu S. &c. pria, & ita non communis tribus.

Dices, Ambrosius noluit vti hoc vocabulo, vt refert Magister sententiarum. Respondetur, hoc fuisse propterea quod tempore suo non esset vsitatum, & quia volebant persuadere Arriani filium non esse Patri consubstantialem, sed alterius substantiæ esse Patrem, & alterius filium, quod ille ingenitus, & iste genitus diceretur, cum diuersum sit esse ingenitum, & esse genitum, vnde Ambrosius quæstioni respondens dicit, se in diuinis scripturis hoc nomen ingenitus, non legisse. Vide Magistrum hac distinct. Nunc autem ab patribus est receptum.

DISTINCTIO. XXVIII. Quæstio. II.

Constituitne innascibilitas diuinam primam personam?

RESOLVTIO.

Ingenitū & innascibilitas quo modo differant. QVAMVIS veteres patres paruam, aut nullam posuerint inter ingenitum, & innascibilitatem (quæ sunt Patris diuini proprietates) differentiam, quemadmodum satis, superque ex primo huius distinct. cap. Apud Magister colligi valet.

Deinde ex tertio capite. Vbi citat Hilarium, qui ait. Est vnus ab vno, sed ab ingenito genitus, proprietate videlicet in vnoquoque & originis, & innascibilitatis, vbi proprietatem illam secūdum quam pater dr ingenitus, vocat innascibilitatem. Nihilominus si plane expendantur, distinctas habent rationes formales, quia genitum, & natū in filio non sunt idem formaliter, aliqnid, enim repugnat natiuitati, vt pote esse in causa non viuente, quod non repugnat generationi inquantū est generatio. Innascibile quoque secundum suam rationem prius est quam ingenitum, patet quia genitum prius quam natum. Omne enim Innascibilitas nō cōstituit Patrem. natum est genitum, sed non ė contrario. Illud autem est prius altero, a quo non conuertitur subsistendi consequē tia ex post prædicamentis. Vbi autem positiuum præcedit positum, negatio positiorum præcedit negationem priorum, sicut non homo præcedit non animal. Veruntamen innascibilitas non constituit Patrem. Nam (vt diximus de ingenito) persona nequit negatione constitui. Præterea, personæ non se habent vniformiter in ratione personalitatis, nec essent æque positiuæ, aut æque perfectę, inquātum personæ, quia non est eque perfecta personalis negatiua, sicut positiua, qua filius, & Spiritus sanctus constituuntur, filiatione videlicet, & spiratione passiua.

Lib. 1. c. 7. Arguitur. Damascenus, omnia, ait, sunt vnum præter ingenerationem, & generationem, & processionem, volut igitur has esse proprietates constitutiuas. Respondetur, hac dictione exceptiua (præter) non remoueri aliquas proprietates personales, sed essentialia duntaxat. Quipimo illis proprietatibus tribus intelligit omnes alias, vt in generatione comprehendit Paternitatem, spirationem actiuam (vt est in Patre) & omnes proprietates patris. Et generatio complectitur filiationem, verbum, imaginem, & alias filij proprietates, & consimiliter de Spiritu sancto sentiendum. Quod hinc, vel maxime constat, quia ibidē expresse ponit paternitatem, filiationem & processionē, non igitur existimabat tres priores solas esse personarū proprietates, aut eas esse ipsarum constitutiuas, sed earū nomine reliquas quoque comprehendebat.

DISTINCTIO. XXVIII. Quæstio III.

Constituiturne prima in diuinis persona positiue relatione ad secundam?

RESOLVTIO.

Pater constituitur relatione positiua. PRIMA in diuinis persona non constituitur in esse personæ deitate, cum deitas incommunicabilis non sit deinde nec actiua spiratione, cum hæc filio quoque competat, nec postremo innascibilitate, quemadmodum assertum est resolut. præcedenti. Consequitur igitur per locum a sufficienti diuisio-

A eam constitui positiua aliqua ad secundā personam relatione, quæ quomodocunque nominetur, siue paternitas, siue generatio actiua, aut alio quouis nomine, perinde est, cum sit eadem secundum rem, & modo quo est in re, (licet secundum considerationem varietur realem constituit personam, sed hoc posito, dubium emergit non vulgare, quo enim prima secundam simul secum requirit, cum & eam præcedat, & producat. Respondetur propterea quod sint correlatiua. Relatiua enim assertore Aristotele in prædicamento ad aliquid sunt simul natura, hoc est nequeunt esse sine se inuicem absque contradictione, si fuerint relatiua mutua, id est primi aut secundi modi relatiuorum, quia relatiuis tertij modi hæc proprietas non competit: non enim sequitur scibile est, ergo scientia est. Sed in alijs relatiuis hoc est euidens, quia relationes B illorum esse nequeunt sine suis terminis, secus essent ad se, & quædam absolute. Omne autem prius natura absque contradictione potest esse sine posteriori, vt animal abque homine subiectum quantum est ex se sine accidente. Cum hoc autem modo existendi simul natura stat prioritas, & posterioritas originis, quod etiam in ipsis creatis euadit manifestum. Si enim Socrates Platonem genuerit Socrates, vt pater simul est cum Platone filio, & nihilominus est prior origine ipso Platone. 5. Meta. c. de prior.

Quæres autem quonam pacto diuina essentia determinatur ad primā personam, vt sit in ea primo, siue priusquam in alijs. Respondetur, quod ex se, & suapte natura, non per aliam proprietatem. Obserua tamen essentiam diuinam prius esse in patre patet nitate immediationis, non paternitate adęquationis, quia isto pacto est in tribus per- C sonis primo. Et vt hoc facilius perpendas, exemplum desume a sole. Is enim cum ascendit supra nostrum horizontem, illuminat in eodem instanti, & primo, idest adæquate totum medium, illuminatio enim totius medij est illius effectus tunc totalis, & adæquatus, in primo autem, id est immediate, illuminat partem propinquiorem, & quæ est versus orientem, consimiliter, & anima rationalis vnitur toti corpori plene organizato in eodem temporis instanti primo, idest, tanquam subiecto totali, & adæquato. Primo tamen primitate immediationis informat ipsum cor. (Nam primum quod in animali viuit est ipsum cor, deinde aliæ partes) & mediante ipso alias partes, perinde ac sol mediante priori parte medij illuminata, alias deinde illuminat. Sic enim diuina essentia in eodem instanti æternitatis est primo primitate adæquationis in tribus perso- D nis, primitate autem immediationis est primo in patre, & virtute illius in alijs suppositis, quibus ab illo primo communicatur. Lib. 16. de animalib.

Aduersus prædicta obijcies, prima persona prius existit, quam generet, agere enim est suppositi, assertore Philosopho, igitur si constituatur relatione ad secundam personā secunda persona coexistet, & simul cum ea, & ex consequenti non generabitur ab ea. Respondetur, has personas esse quidem simul sicut vis relatiuorum exposcit, sed nihilominus prima est prior origine altera, quod sufficit, vt eam generare possit. In Proœm. Metaphy.

Arguitur prima persona præcedit generationem, igitur & secunda, cum sit terminus illius relationis. Nam extrema alicuius relationis necessario eam præcedunt. Distinguo antecedens de generatione actiua, vel passiua. De E actiua falsum est, quia prima persona non eam præcedit, sed per illam ipse est personæ, constituitur. Constitutum enim (sicut nec compositum partes componentes) non præcedit ipsum constituentia. De generatione passiua verum est. Nam quemadmodum pater filium origine præcedit, sic & generationem passiuam. Arguitur. Filius etiā præcedit hanc generationem passiuam, cum sit simul cum patre (quandocunque enim aliqua sunt simul, si vnum illorum quidpiam præcedat, & alterum quoque illud præcedet.) Igitur filius non constituitur relatione passiua. Negatur antecedens, & ad eius probationem dicitur, quod illa propositio, quandocunque aliqua sunt simul, intelligitur accipiendo aduerbium simul, & prius & posterius vniformiter hoc pacto, videlicet, quod si aliqua duo sint simul tempore, si vnum illorum sit prius tempore aliquo, & alterum quoque, erit eodem prius tempore, sed si vnū illorum

illorum, quæ sunt simul tempore præcedat aliquid natura, non oportet alterum illud quoque natura præcedere: Sol, enim & eius splendor sunt simul tempore, & sol natura præcedit suum splendorem, non autem splendor præcedit natura seipsum.

Conformiter dicendum est de his, quæ sunt simul natura, vt pater, & filius. Si enim vnum sit prius aliquo natura, & alterum quoque illo prius erit natura. Sed si vnū sit prius origine aliquo nō oportet alterum etiam origine esse priorem.

Cum vero dictum est extrema debere præcedere relationem, illud procul dubio verum est de relationibus, quę in prædicamento reperiuntur non autem de transcendentibus, quales sunt istæ. Hęc enim extrema non supponunt quinimo constituunt sua fundamenta.

DISTINCTIO XXIX.

Quæstio Vnica.

An principium vniuoce dicatur de principio sumpto personaliter, & essentialiter.

RESOLVTIO.

Principiū dupliciter accipitur. Lib. 4. de Tri. c. 20.

PRINCIPIVM sumitur personaliter seu (vt alij volunt) notionaliter, cum dicitur de vna persona in diuinis respectu alterius, vt cum Aug. ait, patrem esse principium totius diuinitatis, id est omnium personarum aliarum a se patrem, & filium esse principium Spiritus sancti. Essentialiter vero accipitur cum dicitur de tribus personis respectu creaturarum, sicut cum idem Aug. ait Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse vnum principium omnium creaturarum, ideirco quod vnica virtute, & omnipotentia in eis existente eas comproducant. Quomodocunque tamen dicitur semper ad aliquid sed designat respectum ad aliud sed differenter. Nam cū accipitur notionaliter, signat respectum realem, hoc est, relationum productionis realis. Sumptum vero, essentialiter significat relationem rationis, cum Dei ad creaturam (vt ostendemus Resol. sequenti) nulla sit relatio realis. Enti autem reali, quod est simpliciter ens, & enti rationis, quod est ens secundum, quid nihil est commune vniuocum.

Principiū nō dicitur vniuoce respectu personarū, & respectu creaturarū

Quo circa principium non dicitur vniuoce de principio notionali, & essentiali. Arguitur, Sequitur optime, generans, vel spirans, ergo principians, & creans, igitur principians denotat idcirco principium quidpiam illis commune. Respondetur non accipitur vtrobique vniuoce, in prima propositione significat relationem realem, in secunda, rōnis, ideo non valet, est principians, ergo creans.

DISTINCTIO. XXX.

Quæstio. I.

Dicitur ne aliqua relatio de Deo ex tempore?

RESOLVTIO.

Relationes aliqua dicuntur de Deo ex tempore.

CVM relatiua assertore Aristotele in prędicamentis sunt simul natura, & creaturę à Deo naturaliter dependeant, relationes ipsarum creaturarum ad Deum nouæ ex tempore erunt, & illę, quæ in Deo eis correspōdent, recentes quoque, & ex tempore in Deo erunt. His suffragatur Diuus Augustinus dicens. Si dominus non dicitur, nisi cum incipit habere seruum, etiam ista appellatio relatiua ex tempore est in Deo, & cætera. Vide Magistrum; Propter relationes tamen creaturarum inquantum sunt ad Deum, id est inquantum habent Deum pro termino, non est necesse ponere alias relationes in Deo ex tempore terminantes istas, cum etiam in creaturis relatiuum non terminet dependentiā sui correlatiui, secun-

Lib. 5. de Tri. c. 16.

F dum relationē q̃ denotat, sed sub ratione absoluti, vt terminus paternitatis non est filius pro formali, sed pro materiali, vt loquuntur. Potest nihilominus in Deo poni aliqua relatio rationis, licet illa non terminet relationes creaturarum ad Deum, noua quidem, & ex tēpore sicut illa quæ producitur per actum intellectus nostri cōsiderantis ipsam, & comparantis ad creaturas, vt Dominum creatorem, sed nō noua aliquis per actum intellectus sui: quia nunquam est transitus de contradictorio in contradictorium sine mutatione. Sed si diuinus intellectus nūc consideraret voluntatem suam sub aliqua relatione, aut comparatione, sub qua prius non considerabat, esset transitus de contradictorio in contradictorium, esset igitur mutatio in intellectu diuino, quod est absurdum.

In Deo est relatio rōnis noua, & ex tempore.

G Quamuis ergo diuinus intellectus formet relationem rationis, comparans essentiam suam, seu voluntatem ad creaturas, non tamen nouam, & ex tempore. Nam ab æterno confert voluntatem suam creaturæ, licet nō pro æterno, & producit eam relationem rationis. Exempli gratia. Quemadmodum ab æterno diuinus intellectus comparauit voluntatem suam, vt creaturam, ad animam Antichristi, vt creabilem in aliquo tēpore, sic æternaliter comparat voluntatem diuinam, vt creantem ad animam Antichristi, vt actu existentem in illo instanti, in quo decreuit eam creare, hoc est sicut Deus præuidet ab æterno creandum Antichristum, sic præuidet se creantem illum in tali instanti in quo creabitur, & sic vtraque illarum relationum rationis (quarum vna est potentialis, & altera actualis) est æterna licet non pro æterno.

H Quamuis ergo aliquæ relationes rationis sint in Deo per actum intellectus nostri nouę, & recentes, propterea tamen non sequitur accidens aliquod esse in Deo, aut mutationem, quia ipsius naturæ nihil accidit quo mutetur. Obijcies autem. Quidquid de Deo dicitur est Deus, & ex consequenti ęternum, non igitur nouum nec ex tempore. Respōdetur, quod quidquid est in Deo per idētitatem, est quidem æternum, sed non quidquid prædicatur de Deo per habitudinem alterius ad ipsum. Vnde De° dicitur dilectus à nobis ex tempore, & cognitus.

Nō quidquid in Deo est, Deus est.

Sed quæres quonam pacto igitur ponitur Deus Dominus ex tempore secundum Augustinum, si nulla fuerit in Deo relatio terminans per se nouam relationem creaturæ: Respōdetur, quod sola relatione noua, quæ est in creatura, & terminatur ad ipsam, ipse denominatur, Domin° denominatione extrinseca, quæ est cum denominans nō est in denominato; veluti cum paries denominatur visus visione, quæ quidem non est in pariete, sed in sensu visus, cum sit operatio immanēs: Eadem quoque denominatio ne denominatur ex tēpore cognitus a nobis, & dilectus. Quemadmodum, & opus ab homine confectum dicitur humanum, non propter aliquid humanitatis, quod sit in ipso opere formaliter, sed propter humanitatem, quæ est in homine, ad quem sane ipsum opus habent habitudinē, & respectum, sicuti effectus ad suam causam. His subscribit August. dicens, quod temporaliter Deus incipit dici Dominus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiue dici, non tamen secundum accidens Dei, quod ei aliquid acciderit, sed plane secundum accidens eius (nēpe creaturæ) ad quod incipit dici Dominus relatiue.

Lib. 5. de Tri. c. vlt.

I Denominatio extrinseca quid.

K

DISTINCTIO. XXX.

Quæstio. II.

Vtrum Dei ad creaturam possit esse relatio realis.

RESOLVTIO.

TRIPLICI ratione astrui potest in Deo non posse esse realē relationē ad creaturā. Primo ex summa ipsius simplicitate, quis enim Deus perfecte simplex est nihil est in eo quod non est ipse, hoc est quod non sit idem sibi, secus esset ibi compositio, vnde Aug. Deus simplex est, quis hoc est quod habet, hoc est quidquid est in Deo, est ipse Deus, deinde ex perfecta eius necessitate. In

Relatio realis ad creaturam nequit esse in Deo.

Lib. 11. de ciuitate Dei, ca. 10.

eo enim quod summe est necessarium nihil esse valet, nisi fuerit quoque necessarium. At relatio ad creaturam nequit esse ens necessarium, non enim potest esse magis necessarium quam terminus à quo dependet, videlicet creatura, quæ est contingens. Tertio ex ratione infiniti, quandoquidem in eo quod est simpliciter infinitum, nihil potest esse quod non sit idem illi, alioquin non esset perfectissimum simpliciter. Sed nulla relatio realis ad creaturam potest esse eadem Deo, quod patet, quia nihil idem Deo est incorruptibile, sed omnis talis relatio ad creaturam est corruptibilis, cum eius terminus sit corruptibilis, nempe creatura, non enim potest relatio remanere realiter, suo termino desinente esse realiter, nulla igitur relatio realis potest esse in Deo ad creaturam.

DISTINCTIO XXXI. Quæstio. Vnica.

B

Suntne identitas, similitudo & æqualitas in Deo relationes reales.

RESOLVTIO.

Relationem habet tres cōditiones

AD relationem realem tria requiruntur. Primum quod extrema (fundamentum videlicet & terminus) sint realia. Deinde quòd extremorum sit distinctio realis. Postremo quòd huiusmodi relatio ex natura consurgat, & sequatur extremorum, absque alicuius potentiæ opere, comparantis vnum extremum alteri. Hæc autem identitati, similitudini, & æqualitati, vt sunt in diuinis, competunt, erunt igitur reales rationes. Quod autem eis competant, patet de singulis, & primo quidem de æqualitate, cuius fundamentum propinquum est vnitas magnitudinis, hoc est perfectionis diuinæ, infinitas videlicet; remotum vero est ipsa essentia. Deinceps extrema sunt reipsa distincta, nempe diuinæ personæ, quæ dicuntur equales. Vnde Hilarius, Similitudo sibiipsi non est. & Augustinus ait, quòd in filio est prima æqualitas (pater enim produxit filium sibi æqualem, & hac ratione æqualitas prius est in filio, quàm in patre tanquam in termino, & veluti in fundamento si loquaris de equalitate, qua filius est patri æqualis) hoc autem non esset verum, si aliqua persona posset dici sibiipsi æqualis, tunc enim pater prius esset æqualis. Ad hæc huiusmodi relatio consequitur personas ex natura rei sine operatione alicuius potentiæ eas comparantis: quia enim pater generans filium communicat ei etiam eadem magnitudinem infinitam, quemadmodum asseuerat Augustinus. Si dicis (inquit) eo ipso patrem esse maiorem filio, quia pater genuit, cito respondebo, Immo adeo pater non est maior filio, quia æqualem genuit.

Identitas, similitudo & æqualitas sunt relationes reales.

Lib. 3. de Tri. cir. fi.

Lib. 6. de Trin. c. 9.

D

Cōtra Maximinum lib. 3. c. 18. 19. & 20.

Constat itaque æqualitatem in diuinis personis esse relationem realem. Consimiliter dicendum est de similitudine, quę est in diuinis personis secundum essentiam & deitatem, quatenus essentia & Deitas est veluti quædam forma dans illi esse, seu qua personę sunt Deus: Similitudo quoque est inter personas secundum attributa omnia (vt sapientiam, iustitiam, bonitatem, &c.) quæ sunt tanquam proprietates huius naturæ. Nam vt ait Damascenus, Non natura, sed quæ circa naturam sunt dicuntur.

Cap. 5.

E

Hæc autem similitudo ex natura rei est in ipsis personis, sicut & æqualitas. Consimili modo, & identitas (seclusa intellectus comparatione) est in diuinis personis relatio realis, & perfecta identitas, & sufficiens extremorum distinctio. Vnde non reperitur perfecta identitas nisi in diuinis. Socratis enim ad seipsum non est perfecta identitas, quia rationis tantum ad Platonem, ob id quod fundamentum non sit vnum numero, sed specie tantum.

Lib. 5. de Trin. c. 6.

Contra asserta obijcies Augustinum dicentem eum quæritur secundum quid æqualis sit patri filius, Respondetur, non secundum hoc quòd ad patrem dicitur filius est æqualis patri: restat igitur, vt secundum illud quod ad

A se dicitur, sit æqualis, id est secundum substantiam, ergo æqualitas non dicitur secundum relationem. Respondetur, quod personæ diuinæ sunt ęquales secundum essentiam fundamentaliter, non autem formaliter.

DISTINCTIO. XXXII. Quæstio. I.

An Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto.

RESOLVTIO.

AMOR in diuinis est haud dubie essentialis perfectio tribus videlicet cōmunis personis, assertore Augustino, Ait enim quid quid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur, secundum essentiam, est intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, sapiens, diligens, eodem siquidem amore Pater, Filius, & Spiritus sanctus se & creaturas diligunt: appropriatur tamen Spiritui sancto, perinde ac omnia, quæ ad voluntatem pertinent, & id quidem propter modum suæ emanationis, quia Spiritus sanctus procedit per modum amoris, vt puta per actum spirandi. Quocirca in hac locutione (Pater, & filius diligunt se Spiritu sancto) diligere sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter. Significat .n. amorem appropriatum Spiritui sancto connotando eius productionem: quatenus enim actus ille amoris habet pro obiecto medium, Deum ipsum, sed & creaturas oēs, est quid essentiale, inquantum vero connotat productionē spiritus sancti, est notionale.

Amor in diuinis est quid essentiale, lib. 15. de Tri. cap. 5.

C

Sensus proinde prædictæ locutionis est iste, Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, Pater, & Filius producunt Spiritum sanctum, qui appropriate est amor omnis necessario amati, & in hoc sensu eum admittit B. Aug. Manifestum est inquit, quòd non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligatur, genitoremque suum diligat.

Lib. 6. de Trin. ca. 5.

DISTINCTIO. XXXII. Quæstio. II.

Vtrum pater sit sapiens sapientia genita.

RESOLVTIO.

HÆC quæstio, vt ait Aug. mouetur, propterea, quod dixerit Apostolus Christum Dei virtutem, & Dei Sapientiam, pro qua explicanda obseruandum est in primis, quod vna est sapientia patris, filij, & Spiritus sancti, sicut vna essentia, quia sapientia in illius naturæ simplicitate est essentia. Quocirca Pater, Filius, & Spiritus sanctus sapiunt eadem penitus sapientia. Nam si esset alia, & alia, neutra esset perfectio simpliciter. Sic in tribus personis diuinis. Nihilominus, quamuis sapientia significet perfectionem essentialem, seu perfectionem simpliciter, (vt dicunt) aliquando tamen pro persona capitur, potissimum cum hæ determinationes (genitum, & ingenitum) illi adhibentur, vt cum dicitur in diuinis esse sapientia ingenita, & sapientia genita, genitum enim, & ingenitum personas distinguunt, manente eadem prorsus sapientia essentialiter dicta, perinde ac distinguuntur Deus genitus, & ingenitus, manente omnino eadem deitate. Licet proinde hæc propositio: Pater est sapiens sapientia genita, in sensu diuisionis sit vera, reddens hunc sensum, Pater est sapiens sapientia, & illa sapientia est filius, qui est genitus. Nihilo secius in sensu composito, & simpliciter, est falsa. Nam sit sapientia accipitur pro suo proprio significato, vt puta pro perfectione essentiali, & hoc modo constat illam esse falsam, quia nulla perfectio essentialis in Deo genita est simpliciter, quia omnis talis præueniet generationem actiuam.

Lib. 6. de Trn. c. 1. 1. Cor. 1.

C Aut

Aut sumitur pro persona filij, & hoc quoque pacto fal- F sa est, quia filius non est patri forma, aut principium sapiendi, quod tamen denotatur per illam propositionem. Adde etiam & rationem Augustini, quam ponit Magister, in diuinis hoc est esse, quod sapere. Igitur si sapientia, quam genuit Pater, causa est illi vt sapiens sit, etiam vt sit ipsa illi causa est, hoc autem est absurdum, alioquin sapiētia genita non esset à patre, sed ab ipsa esset Pater.

Li. de Tri. cap. 1.

Quamobrem Diuus Augustinus corrigit, quod dixerat, asseuerans patrem esse sapientem, ea quam genuit sapientia. Obserua præterea, vt exacte noueris vsum locutionum, quibus Patres hanc explicant materiam, quod dicere varie accipitur, primo essentialiter, id est, vt competit tribus personis, & hoc bifariam: Vno modo, vt significat intelligere, & sic Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum dicens, id est intelligens, & hoc modo acci- G pitur ab Anselmo, qui sic ait, Nihil aliud est summo Spiritui dicere, quàm quasi cogitando intueri.

Lib. 1 retractat. c. 26. Lib. 83. q. 23. Tomo 4. Dicere varię capitur. Monoloss. cap. 63.

Altero modo accipitur pro declarare formaliter, conueniens etiam tribus personis, quibus enim persona (cū sit notitia infinita) est declaratiua oīs declarabilis, quandoquidem notitia actualis est declaratiua obiecti. Appropriatur nihilominus filio, ob id quòd producatur per modum notitiæ. Vnde Augustinus. Si cum (inquit) hoc verbum, quod nos proferimus temporale, & transitorium est, seipsum ostendit, & illud de quo loquimur, quanto magis verbum Dei per quod facta sunt omnia? Secundo capitur mere naturaliter, seu personaliter, & idem est quod gignere. Et iuxta hanc acceptionem ait Richardus, quod solus pater dicit, & Augustinus dicens, quod pater dicit verbum, in quo omnia disposuit.

Lib. 7 de Trin. c. 3. Lib. 6. de Tri. c. 11.

Tertió sumitur partim essentialiter, & partim notionaliter, siue personaliter & significat declarare. Nō quidem quatenus declarare conuenit alicui formaliter, sed principatiue; & secundum hanc acceptionem ait Augustinus, quòd pater dicit verbo, hoc est producit verbum, qui appropiate est notitia declaratiua seu manifestatiua omnis declarabilis.

Lib. 7. de Trin. c. 1.

Quamuis autem pater non sit sapiens sapientia genita, filius tamen conceditur esse sapiens sapientia ingenita, non quidē formaliter, sed principatiue (sic enim loquuntur) hæc enim propositio hunc habet sensum, filius productus est a patre, qui est sapientia ingenita, a quo habet, vt sit sapiens, nihil enim filius a se habet, sed omnia a patre per æternam recipit generationem.

Filius est sapientia ingenita.

DIST. XXXIII. & XXXIIII.
Quæstio. Vnica.

Quanam est distinctio inter essentiam, personas, & personales proprietates in diuinis.

RESOLVTIO.

QVEMADMODVM diffuse traditum est distinct. 2. & 26. hæc quidem sunt eadem re seipsa, & simpliciter, nec aliter esse potest, propter perfectam simplicitatem diuinam, quæ consequitur ex perfectione infinita illius naturæ quæ efficit, vt quæcunq; in ea sunt, K sint illi realiter eadem. Vnde Augustinus, quidquid est in Deo, est ipse Deus. Distinguuntur autem formaliter adinuicem, propter varias realitates, seu conceptus, quos denotant.

Essentia personæ & proprietates in diuinis distinguuntur. Dist. 34 d.

Vnde & Magister, Tres personę sunt eiusdem naturę, & eadem natura, non tamen diffitemur aliquam distinctionem habendam fore, secundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypostasis, & cū dicitur essentia, quia ibi significatur, quod est commune tribus, hic vero non. Est tamen hypostasis essentia, & e contra. Fatemur ergo, inquit, vnum atque idem esse tres personas secundum essentiam, differentes autem proprietatibus.

DISTINCTIO. XXXV.
Quæstio. Vnica.

Vtrum in Deo sint ideæ, vel relationes aliquæ ad scibilia, vt quidditatiue cognita, quæ sunt rationes cognoscendi ipsa scibilia.

RESOLVTIO.

PLERAQVE sunt hic obseruanda, In primis quòd diuinus intellectus duplex habet obiectum, nempe primarium, quod est diuina essentia, quæ & dicitur obiectū adæquatum ipsius, & est ratio, seu causa cognoscendi quodcunque intelligibile, & G secundarium, quod sunt ipsæ creaturæ cognitæ, quæ in intellectu diuino sunt obiectiue, quatenus ab eo apprehēdunt, & habent esse cognitū, quapropter sunt obiecta terminatiua duntaxat intellectus diuini, nō aūt motiua.

Intellectus diuinus habet duplex obiectum.

Namque ait Aristoteles, vilesceret diuinus intellectus, si ab alio a se cognitionem reciperet. Deinde est obseruandum discrimen inter cognitionem nostram, & diuinam, quia nostra ab obiecto dependet, ad quod refertur, secundum tertium modum relatiuorum, sicut mensurabile ad mensuram, in quo non est mutua dependentia seu relatio, quia hæc relatiua non dicuntur ad conuertentia, sed obiectum est terminus huius dependentiæ, sub ratione absoluta. Intellectio autem diuina, cum sit mensura omnium aliorum a se cognitorum, non refertur ad ipsa obiecta cognita, sed é contrario ipsa obiecta, vt cognita, ad di- H uinam referuntur intellectionem, & ipsa est terminus huiusmodi relationis, inquantum intellectio ipsa est absolutum quidpiam.

17. Meta. Cognitio diuina differt à nostra.

Quamobrem, & si concedantur in Deo esse aliquæ relationes ad obiecta cognita, illę tamen non sunt priores obiectis cognitis, inquantum huiusmodi, ita quod sunt rationes, seu causæ cognoscendarū creaturarū distincte.

Quod sic ostenditur. Primo.n. diuinus intellectus cognoscit essentiam diuinam. Secundo intelligit creaturā, & sic ipsam producit in esse intelligibili, & tunc est relatio rōnis creaturæ intellectæ ad diuinam intellectionē, sed nulla adhuc in intellectione diuina ad creaturam.

Tertio intellectus diuinus potest comparare suam intellectionem ad ipsa obiecta cognita, & sic producere relationem rationis in ipsa intellectione, in quarto instanti I potest se reflectere super illam relationem rationis, & tunc erit cognita.

Hinc igitur patet relationem rationis non esse necessariam ad intelligendum creatorem tanquam priorem creatura, vt obiectum, immo est posterior. Tertio est obseruandum quod Idea, secundum Aug. est forma, vel ratio æterna in mente diuina, secundum quam aliquid est formabile secundum propriam eius rationem. Quæ quidem definitio sic explicatur. Deus.n. cuncta producit, & producere valet, non quidem irrationabiliter, sed rationabiliter, habet igitur rationem, secundum quam vnum quodque producit, non autem habet eandem omnium, quia, vt ait Aug. ibid. Alia ratione conditus est homo, & alia equus. Distinctis proinde rationib. singula format, & condit, & non rationibus sumptis à rebus. Nam Deus K efficiendo nullo indiget alio à se, ergo rationibus, q̄ sunt in mente diuina, sicut cognitum in cognoscente. Quidquid autem est in mente diuina, in quocunque esse, siue rei, siue rationis per actum intellectus diuini, illud est æternum, & immutabile.

Idea quid sit.

Hinc colligitur, quod creatura, vt lapis, & homo cognita à Deo in esse cognito, in mente diuina est idea, cum prędicta ideę definitio illi competat, sicut domus in mente artificis per speciem intelligibilē repręsentata, est idea domus, quę construitur ad extra. Hoc autem consonum est opinioni Platonis, a quo ideę nomen accepit August. Posuit siquidem Plato Ideas esse rerum quidditates, quas si in mente diuina posuerit, quatenus videlicet habent esse ibi cognitum, bene id quidem. Nam & hac in re subscribit illi Augustinus, si autem eas posuerit per se existentes, & separatas, sicut illi Aristoteles imponit, male asse-

Ideę secundum Platonem.

le asseruit. Nihilominus vt liberemus Platonem Magi- A strum, & diuinum Philosophum ab impostura Aristotelis ingrati discipuli, dicemus quòd si aliquando Plato docuerit has Idæas esse separatas, non intelligit de separatione secundum locum, aut reali, sed formali, & præcisiua dútaxat. Quia videlicet huiusmodi quidditates in sua formali ratione præscindunt, ac abstrahunt a singularibus, & a loco, & a tempore. Sunt tamen in mente diuina, sicut cognitum in cognoscente, non quidem distincte, secundum rem (cum diuina essentia ex sua infinita perfectione, sit cuiuscunque rei producibilis repræsentatiua) sed distincte secundum rationem, iuxta distinctionem obiectorum, quæ a diuino cognoscuntur intellectu, quibus aperte correspondet in Deo vnitas diuinæ essentiæ, quæ eminenter omne continet producibile, id est identificantur ipsi diuinæ essentiæ secundum rem, per se autem B consideratæ sunt relationes rationis creaturarum cognitarum, ad intellectum diuinum. Nec ponuntur in Deo, vt sint intellectui diuino rationes cognoscendi creaturas, cum præexigant creaturarum cognitionem, vel formaliter sint creaturæ in esse cognito, sed ponuntur in Deo tanquam rõnes formandi, & producendi creaturas.

Obijcies forte illud Augustini, Tanta est vis in idæis, vt nisi ipsis intellectis sapiens nemo esse possit. Insuper ibidem asserit, quod istarum visione fiet anima beatissima, videtur igitur quòd sint rationes cognoscendi creaturas, & quòd non sint relationes rationis, quia creatura non est fruendum.

Respondetur, Diuum Augustinum loqui de sapientia perfectissima, & beatitudine totali, quam quis habere potest, quæ sanè non habetur, nisi essentia diuina perfectis- C sime cognita: Diuina autem essentia non cognoscitur perfectissime, nisi creaturę, quę in ea relucent cognoscantur, quę (vt iam dictum est) inquantum sunt a diuino cognitę intellectu, dicuntur Ideę. Et in istis non consistit beatitudo formaliter, inquantum relationes rationis, sed concomitanter, inquantum sunt eædem essentię diuinę.

3. obiectio. Vnde Augustinus, Beatus est qui te, & illa nouit, nec propter illa beatior, essentialiter, licet bene accidentaliter. Intelligendum est igitur, quòd anima harum visione fit beatissima, totali beatitudine, beato possibili, essentiali videlicet, & accidentali. Licet enim beatitudo principalis consistat in essentia diuina, obiectiue tñ est aliqua beatitudo scdaria, & minus principalis in creaturarũ notitia.

DISTINCTIO. XXXVI. Quæstio Vnica.

An creatura inquantum à Deo cognita habeat verum esse essentiæ.

RESOLVTIO.

Esse essentiæ & existentiæ.

ESSE essentię rei alicuius, nihil aliud est, q̃ ipsa rei quidditas, est tñ illud esse quo dr, quod definitio indicat esse rei. Esse aũt existentiæ est idem reipsa cum esse essentiæ, connotans rem ipsam esse extra suam causam, hoc est productã esse in rerum natura. Essentia eñ & existentia rei nõ distinguuntur realiter, nec ẽt formaliter proprie, quia existentia nullã dicit formalitaté. Illa aũt distinguuntur proprie formaliter, quorum est alia & alia formalitas, nec tamẽ sunt idem formaliter, quia existentia non pertinet ad rõnem formalem eius, aut definitionem cuiuscunque naturæ: Sed distinguuntur modaliter, videlicet sicut modus intrinsecus a ratione formali. Siquidem existentia est modus intrinsecus essentię ipsius rei, quia neque variat ipsam, illi adueniens.

Quamuis igit essentia ordine naturæ, & perfectionis existentiam præcedat, non in ordine durationis. Quo circa essentia rei creabilis nõ est æterna, aut necessaria, nec realis ante existentiã. Vnde consequitur q creatura inquantũ a Deo cognita ab æterno, seu creatura vt est fundamentum relationis ęternæ ad Deum cognoscentem, non habet verum, id est reale esse essentiæ, Patet, quia esse essentiæ non est magis fundamentum talis relationis

Creaturæ, vt a Deo cognitę nõ habent verum esse essentiæ.

A quam esse existentię, vtrumq; enim est ęqualiter ab ęterno a Deo cognitum. Cognouit siquidem Deus æternaliter & essentiam, & existentiam ipsarum rerum, vnde Augustinus super Genesi, Non aliter nouit Deus facta, quàm facienda: Sed propterea nullus asseuerabit esse existentię creaturarum ab æterno fuisse, quare non hoc est admittendum de essentia. Nobiscum sentit Augustinus dicens, hæc visibilia antequam fierent, non erant, quomodo ergo nota Deo erant, quæ non erant? Erant in Dei scientia, non erant in sui natura.

Tom. 3. lib 5. de Gen. ad literã. c. 18.

Habebunt igitur tantum esse diminutum, hoc est esse cognitum, siue esse secũdum quid. Quod si volueris hoc esse secũdum quid reducere ad aliquod esse simpliciter, reduceretur ad esse intellectionis diuinæ, sed esse intellectionis non est formaliter esse illud diminutum crea- B turarum: Sed est esse earum terminatiue, pro quanto intellectus diuini est terminus relationis fundatæ in creaturis in secundo instanti, vt dictum est resol. præcedenti, vel principiatiue, quatenus esse cognitum creaturarum est ab actu diuini intellectus.

DISTINCTIO XXXVII. Quæstio. Vnica.

Vtrum Deum esse præsentem vbique secundum potentiam, inferat ipsum esse vbique secundum essentiam.

RESOLVTIO.

IN primis Deum vbique esse satis superque C ex sacris constat literis. Ait.n. Psaltes regius, Si ascendero in cœlũ, tu illic es, &c. Isaias: Cœlum mihi sedes est, Cœlum & terram ego impleo. Accedunt & authoritates sanctorum patrum, quas vide apud Magistrum. Vide & Mercurius in lib. diffinitionum Dei. Deus est sphæra intellectualis, cuius centrum vbique est (id est omnis creatura) & circumferentia nusquam. Est vero Deus vbique per essentiam, potentiam, & præsentiam. Per essentiam quidem est in qualibet creatura, propterea quod sit infinitus, & illimitatus.

Deus est vbique. Psal. 138. 2. Isa. 66. Hier. 23. Cap. 1. illius dist. proposit. 7. de Maxi. theologiæ.

Deinde & quia omnis res vbicunque fuerit, per eum habet esse. Ipse.n. omnium est creator per virtutem suæ substantiæ. Vnde Psalmista. Ipse fecit nos, & nõ ipsi nos. Per potentiam autem, quia creaturam quam condidit cõ D seruat in esse, & cum creatura vbiq; operatur. Per pręsentiam quoque vbique esse dicitur, idcirco quòd omnia illi nuda, & aperta sunt, omnia enim eius notitiæ præsentia sunt. Vnde Psalmista, In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos.

Quia vero in Deo est cum infinitate summa simplicitas, sic est in rebus omnibus, quod in qualibet earum est totus, perinde ac anima est tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte, vt ait Aug. In sanctis tamen est modo quodam speciali, & excellentiori, videlicet per gratiam eos inhabitans, veluti sua tẽpla. Si quis diligit, &c. Ego sto ad ostium &c. Excellentius adhuc fuit cum Virgine Maria, & ex ea carnem assumendo, Dominus tecum &c. Excellentissime autem cum Christo homine, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. E In eo.n. Deus habitauit non per gratiam adoptionis, sed hypostaticæ vnionis. Verumtamen Deum esse vbiq; per potentiam, non arguit, nec infert ipsum esse vbique per essentiam. Nam & agentia naturalia agere possunt in ea, quæ ab eis distant, nec sunt illis per suam essentiam præsentia, vt constat de pisce, qui rete detentus tremorem in manus inducit piscatores. Deinde & sol in terræ visceribus mineralia, & metalla generat. Multo magis id posset Deus cum sit omnipotens, si per impossibile in determinato quodam esset loco.

Tom. 2. in epist. ad Hieronymũ de origine animæ ep 28. 1. Cor. 3. & 6 Ioan. 14. Apoc. 3. Luc. 1. Colos. 2.

Obijcies Aristotelem dicentem, Omne agens est præsens passo. Respondetur, Id sane verum esse de agentibus naturalibus, q̃ per formas, & naturales qualitates agũt, quibus quidem nequeunt agere in remotius, nisi prius egerint in propinquius. Sol.n. prius illuminat medium, & calefacit, quàm quidpiam in terræ visceribus generet.

3. Phys.

Sed ita non est sentiendũ de omnipotentia diuina. Obij- F

83.q.q.20. cies & Augustinum qui ait, Deus non est alicubi, quia in eo sunt omnia. Respondetur Deum non esse alicubi circumscriptiue, quemadmodum corpora habentia dimensionem: aut definitiue, sicut angelici Spiritus, & humani, sed sua immensitate est vbique.

DISTINCTIO. XXXVIII.
Quæstio. Vnica.

An scientia Dei respectu factibilium sit practica.

RESOLVTIO.

Sciẽtia practica quid requiritur.

QVEMADMODVM ex quarta prologi quæstione constat, vt scientia aliqua dicatur practica, duo requiruntur. Primum G quòd huiusmodi scientia nata sit electionẽ præcedere: Secundum, quod actus voluntatis, seu ipsa praxis conformis sit tali scientiæ, seu dictamini intellectus recto. Deinde non solum notitia conclusionis practica, quæ est propinquior praxi dicit̃ scientia practicã, sed etiam notitia principiorũ practicorum (in quibus virtute continetur ipsa conclusio) ac notitia quidditatiua terminorum (quæ virtualiter includit ipsa principia) est practica, licet non ita proprie, sicut notitia conclusionis. Hæc autem sufficienter arguunt cognitionem contingentium, seu scientiam factibilium in intellectu diuino non esse practicam, quia talis cognitio voluntatis actum subsequitur. Quandoquidem omnis notitia diuina præcedens voluntatis actum, est ei mere naturalis & necessaria.

Scia cõtingentium in Deo nõ est practica.

Quapropter si diuinus intellectus habuerit aliquam notitiam de praxi elicienda ante volũtatis actum, necessario eam habet, & cum eam objicit voluntati, nequit voluntas non id velle, secus posset esse non recta, si non esset conformis dictamini recto, necessario igitur id vellet: Et ex consequenti opera trinitatis ad extra non essent libera, nec contingentia. Fatendum propterea quòd ante voluntatis actum ab essentia diuina tantum offeruntur intellectui simplicia, & veritates necessariæ, quæ in ipsis includuntur terminis. Quocirca voluntas diuina prius vult contingentia, quam intellectus eam intelligat.

Aduersus hanc assertionem objicies illud Augustini; Verbum est ars quædam omnipotentis, atque sapientis Dei, plena omnium rationum viuentium, & incommutabilium, atqui ars est habitus practicus, ergo in Deo erit I scientia practica. Respondetur, quòd ars potest sumi bifariam, primo pro habitu apprehensio rectitudinis agendorum, licet non sit directiuus potentiæ operantis, hoc modo ars conceditur esse in Deo respectu factibilium. Nam post determinationem diuinæ voluntatis intellectus videt agendorum ordinem. Secundo accipitur pro habitu nedum cognitiuo rectitudinis agendorum, sed etiam directiuo potentiæ operantis, & sic est quidam habitus practicus, sed sic non est in Deo.

Arbifariã sumitur.

Præterea objicies quod Ideę, sc̃dm August. sunt rõnes secundũ quas formatur esse factibile, vnde consequit̃ in

83.q.q.46. Deo esse notitiam practicã. R̃ndetur quod ideæ sunt rationes factibilia repręsentantes, sed nõ cõtinent virtualiter aliquã notionem practicam, seu dictantem de agendo, vel non agendo: Notitia aũt operabilium non est pra- K ctica, nisi principia, aut cõclusionem practicam includat.

DISTINCTIO. XXXIX.
Quæstio Vnica.

Potest ne cum determinata, & infallibili, & incommutabili certitudine diuinæ scientiæ stare rerum contingenti.

RESOLVTIO.

Contingẽs esse est propositio per se nota.

ALIQVOD ens esse contingens est propositio primo vera, seu immediata, & non demonstrabilis propter quid, idcirco quod ens non habeat definitionem, cum sit extra genus, per quam hæc passio de illo in syllogismo demonstratiuo concludi possit, nec potest per aliã passionem priorem demonstrari, quia ordinem esse in ipsis entis passionibus non satis constat. Quamobrem Aristoteles arguens aduersus Stoicos, qui omnia necessario euenire contendebant, non deducit ad aliquid impossibilius hypothesi, & positione eorum, sed ad aliquid impossibile nobis manifestius, vt puta quod non oportet, nec consiliari, nec negotiari, &c. Vnde concludit negantes huiusmodi manifesta, indigere pœna, vel sensu. Nam secundum Auicennam, negãtes primum principium, sunt verberandi, vel igni exponendi, quousq; cõcedãt nõ esse, idẽ cõburi, & non cõburi, aut vapulare, aut nõ vapulare.

Lib 1. peri hermin. cap. vlt.

Lib. 1. Metaphys.

Prima aũt radix contingentiæ est voluntas diuina. Nã cũ sit prima & perfectissima causa, si ipsa necessario ageret, nulla alia causa agere posset cõtingenter, qñ quidem secunda causa operat̃ eo modo, quo a prima mouetur. Insuper oẽs effectus comproducuntur a diuina voluntate, quare si ipsa necessario agat, nullum erit contingens.

Contingentiæ.

Vt autem noueris quemadmodum in diuina voluntate sit ponenda contingentia, rationem desumo ex nostra. Voluntas.n. nostra, cum sit libera potest successiue velle, & nolle, i. diligere, & odire, & hoc manifestissimũ est. Deinde cum nostra voluntas sit prior prioritate naturæ suo actu, etiã cum est elicitus in illo instanti in quo actum elicit, est contingentia, quia voluntas, vt prior naturaliter ipso actu, sic illum contingendo elicit, quod vt prior oppositum illius elicere posset. Libertatem igitur voluntatis nostræ concomitatur præsentia iam ad opposita successiue, quam optata pro eodem instãti, hoc est quod alterutrum sine altero ponere valeat.

H Quapropter propositio hęc, & similes, Voluntas diligens Platonẽ põt eum non diligere, aut odire, distinguẽda est, nam in sensu composito est falsa, significat.n. quod retinens dilectionem Platonis possit simul, & semel cũ odire, aut non diligere: tunc.n. contraria esset in eodem subiecto: & duo contraria de eodem respectu eiusdem enunciarentur. In sensu autem diuiso est vera, quia denotat voluntatem successiue posse illis actus oppositos elicere. Consimiliter de diuina dicendum est voluntate. Sicut.n. nostra voluntas diuersis actibus in diuersa ferri valet obiecta, sic diuina voluntas vnico actu simplici, & illimitato in quæcunque fertur obiecta, & in nullum necessario fertur, præterquam in suam essentiam, nã in omnia creata contingenter fertur. Siquidem ipsa, vt prior naturaliter suo actu, etiam cum ipsum elicit oppositum elicere posset: non quidem quòd possit in opposita obiecta simul coniunctim ferri, nam hoc implicat contradictionem: nec quòd possit in ea successiue, hoc.n. mutabilitatẽ arguit, sed potest in opposita diuisim, id est in vnum, vel in alterum. In eo.n. instanti, in quo vult Antichristum esse, potest velle ipsum non esse.

Reliquum est nosse, quemadmodum cum rerum contingentia stet certitudo diuinæ scientiæ, ad quod dicendum, quod diuinus Intellectus aut effert simplicia extrema, quorum vnio sorte est contingens ipsi voluntati, aut si objicit complexionem extremorum, objicit eam veluti neutram, hoc est nec veram, nec falsam, & voluntas vnã eligens partem, vt puta coniunctionem duorum extremorum efficit, vt illud sit determinatiue verum. Pręsumptam autem determinationem diuinæ voluntatis, per q̃ contingens est determinate verum, intellectus diuinus in diuina essentia illam cognoscit veritatem, & hoc quidem naturaliter, quantum est ex parte ipsius essentiæ, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnia vera, necessaria quidem in priori instanti, ante actum voluntatis. Contingentia autem subinde post determinationẽ voluntatis, & sic essentia est ratio intellectui diuino omnia cognoscendi, quia eminentissime, & perfectissime omnia continet, & certitudo cognitionis diuinæ est ex determinatione diuinæ voluntatis, quam diuinus intellectus nouit immutabilem, & nullatenus impedibilem.

Scientiæ diuinæ certitudo.

Quocirca intellectus diuinus determinate, certo, infallibiliter, ac immutabiliter omnia cognoscit etiam contingentia. Omnia nuda &c. glos. idest, ex omni parte plene visa. Nam quidquid est perfectionis in scientia, est attribuendũ diuinæ scientiæ, sed certitudo, indeceptibilitas & c.

Hebr. 4.

& cetera, dicunt perfectionem scientiæ. Quamobrem diuinæ scientiæ sunt adscribendæ, non tamen contingentia necessario, quia nec sunt vera necessario, sed contingenter, & eo modo, quę vera sunt, ab intellectu cognoscunt.

Scientia contingentium non est necessaria.

Cum prædicta autem certitudine diuinæ scientiæ stat rerum contingentia. Nam sicut voluntas potest nō velle aliquod contingens, sic intellectus illo modo potest non scire. Quia licet illud contingens per diuinam voluntatē sit determinatum ad esse, nihilominus quia illa determinatio (vt dictum est) libera est, & contingens, potest non esse tale contingens.

Arguitur, In futuris contingentibus, assertore Aristotele, non est determinata veritas, ergo nec certa, & infallibilis notitia. Antecedens autem astruit, propterea quod secus non oporteret negotiari, aut de aliquo cōsiliari. Cū necessario illud eueniret.

Lib. 1. perihermi. cap. vlt.

Respondetur quod in propositionibus de futuro non est similis veritas, sicut in illis de præsenti, & pręterito, quandoquidem in istis sic est determinata veritas, quod alterum extremum iam positum est in esse, & in quantum huiusmodi, nullo modo subest facultati ipsius causæ: In illis autem de contingenti non est talis determinatio. Nā tametsi intellectui diuino vna pars sit determinate, vera, & etiam in se sit vera, non tamen ita quin sit in potestate causæ primæ, pro illo instanti oppositum ponere, & ista indeterminatio sufficit ad negotiandum, & consiliandum.

DISTINCTIO. XL.
Quæstio. Vnica.

Vtrum prædestinatus damnari possit?

RESOLVTIO.

Prędestinatio qd sit.

PRAEDESTINATIO bifariā accipitur. Primo & proprie pro actu diuinę voluntatis, quo rationalem creaturam ad æternā eligit vitam, seu decernit ac determinat se daturum in præsenti gratiam, & gloriam futuro. Secundo accipitur fusius pro actu etiam intellectus diuini, pro præcognitione videlicet, quā habet Deus salutis electorum, quæ quidem præcognitio concomitatur, & consequitur electionem. Quemadmodum autem dictum est resolut. pręced. diuina voluntas circa ipsas creaturas libere, & cōtingenter sese habet, quocirca cōtingenter saluādos prędestinat, & posset eosdem nō prædestinare, non quidem ambo opposita simul, nec successiue, sed vtrumque diuisim in instanti æternitatis efficere potest. Ex quo consequitur, quod is, qui prædestinatus est damnari possit, quandoquidem ob prædestinationem nō est eius voluntas in bonum confirmata, vt peccare nequat, & conformiter in peccato perseuerare, & tandem damnari, sed sicut potest damnari, ita potest non prædestinari.

Prędestinatus potest damnari.

Hæc igitur propositio, prædestinatus potest damnari, & similes, distinguenda est, secundum sensum compositum, & diuisum. In sensu enim composito falsa est, significans eū, qui prędestinatus est, manente tali prędestinatione, damnari, quod vtiq; accipere nequit. In sensu autem diuiso vera est, & debet explicari per has duas categoricas: Is prædestinatus est, & is damnari valet, demōstrando in vtraque electum ad vitam æternam, vtraque inquam harum categoricarum vera est, non quidē, quod duo opposita simul esse possint, aut sibi inuicem succedere, quia in æternitate est vtrūque, sed dicuntur vera simul in quantum actus diuinæ voluntatis cōsideratur, vt prior naturaliter, antequam transeat super tale obiectum (vide licet gloriam isti) In illo siquidem priori naturaliter non repugnat ei esse oppositi obiecti, imò posset esse æqualiter obiecti oppositi.

Sed obijcies, esse præteritum est simpliciter necessariū (Nam secundum Philosophum, hoc solu priuatur Deus, ingenita facere quæ facta sunt.) Atqui prædestinatio huius præterita est, cum ab æterno Deus eum prædestinauit, est igitur simpliciter necessarium hunc esse prædestinatū,

Li. 6. Ethi.

A & per consequens nequit Deus eum non prædestinare, nec ipse damnari.

Respondetur, quod hæc ratiocinatio falsum supponit, quia enim imaginamur actum diuinæ voluntatis velut præteritum, non concipimus libertatem eius ad actum huiusmodi. Actus autem diuinę voluntatis non præterit, sed semper stat, quia instans æternitatis, in quo est talis actus semper pręsens est, vnde adeo potest nunc Deus in instanti æternitatis aliquid velle, aut aliquem prædestinare, perinde ac si volūtas eius ad nihil esset determinata.

Authoritas proinde Aristotelis accipienda est de his, quæ in pręteritum transierunt, sicut est actus voluntatis humanæ, prædestinatio autem huius non transijt, quia in Deo idem prædestinasse, prędestinare, & prædestinaturū esse. Ista namque verba non consignificant partes tempo-

B ris mensurantis actum istum, sed consignificant nunc æternitatis mensurantis hunc actum, quod nec est præteritum nec futurum, sed coexistens omnibus istis.

Iterum obijcies. Si prædestinatus damnari posset, hoc non eueniret, nisi per actum suum, posset, igitur per actū voluntatis creatę, diuinæ voluntatis actus impediri.

Respondetur, consequentiam nullam esse, quia non potest stare determinatio diuinæ voluntatis, cum opposito eius, quod determinauit. Nam sicut prędestinatus peccare potest, & damnari. Ita Deus potest eum non prędestinare, hęc enim se inuicem necessario concomitantur. Tunc autem voluntas aliqua impeditur, quando stat in proposito, & non sequitur effectus.

DISTINCTIO. XLI.
C
Quæstio. Vnica.

Est ne aliquod prædestinationis, aut reprobationis meritū?

RESOLVTIO.

DIVVS Augustinus asserit, quod propter fidem, quam præsciuit Deus in Iacob, quia sibi esset crediturus, & infidelitatem in Esau illum pręelegit, & hunc non, & alibi ait, Cui, inquit, vult miseretur, & quem vult indurat: Sed hęc voluntas Dei iniusta esse nō potest, venit enim de occultissimis meritis. Sed hoc retractat, & aperte ostendit, quod si propter futura merita electus esset iam non ex gratia esset electio, & de fide ait,

D illud non dixissem si fidem inter dona Spiritus sancti connumerare sciuissem.

In epistol. ad Rom.

Lib. 8. q. 3. quæst. 68.

Lib. 1. Retractat. c. 23.

Vide Magistrum. 2. cap. huius distin. Henr. autem asseuerat bonum vsum liberi arbitrij a Deo pręuisum, esse prędestinationis causam, & malum vsum eiusdem etiam à Deo pręuisum, esse reprobationis rationem. Sed pręter rōnem id assertum vr, cum Deus non pręuideat aliquem bene vsurum libero arbitrio, nisi quia vult, & pręordinat eum bene vsurum ipso lib. arb. Qñquidem certa futurorū contingentium pręuisio ex diuinę determinatione voluntatis est, quapropter non prius illud intellectus præuidet, quam voluntas idipsum determinauerit.

Adde, quod, & hæc Henrici ratio non sit communis, cum paruulis in pueritia discendentibus, quos non pręuidet Deus bene aut male libero arbitrio vsuros, compe-

E tat. Fatendum est igitur velut sacris literis magis consonum, prędestinationis, & reprobationis (quatenus actus ipse est à Deo) nullam esse causam, aut rationem.

Hoc patet, quia nihil temporale est ratio ęterni omne quod in prædestinato aut reprobato reperitur temporale, est, & ipsa prædestinatio aut reprobatio ęterna, id igitur q in homine futurum, non est prędestinationis, aut reprobationis causa.

Prędestinationis, aut reprobationis nulla est causa.

Huc accedit Apostolus, Elegit nos, inquit, ante mundi constitutionem. Et vocauit nos vocatione sancta non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, et illud Ioannis, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & c. Item ad Romanos, vbi argumentum hoc repetit altius, & fusius prosequitur sub exemplo Iacob, & Esau, electorum simul, & reproborum conditionem sic tractat, cum nondum nati essent, & c. Fratres sunt Esau,

ad Ephes. 1.

2. Tim. 1.

Ioan. 16.

& Ia-

& Iacob iisdem geniti parentibus, eodem adhuc vtero cō clusi. In illis omnia paria, diuersum tamen de illis Dei iudicium. Alterum enim asciuit, alterum vero reiecit: Sola erat primogenitura, cuius iure alter alterum præcederet, atqui illa quoque præterita iuniori defertur, quod negatur maiori. Immo in alijs quoque destinato consilio primogenituram videtur semper contempsisse Deus, vt omnem gloriandi materiam carni præscinderet. Repudiato Ismahele animum ad Isaac adijcit, postposito Manasse, Ephraim magis honorat. Causā si q̄ras hanc reddit Apostol⁹, Quia Moysi dictū est Miserebor, cui⁹ miserebor, etc. Verum ergo manet illud Aug. gratiam Dei non inuenire eligendos, sed facere. Q̄ maius aūt prædestinationis nō sit ratio aliqua, quatenus est à Deo, nec etiam ex parte prædestinati aliquo modo prior ista prædestinatione, propter quam illa actio diuina magis terminetur ad hunc quam ad illum, tamen hoc modo est in reprobato aliqua reprobationis ratio. Primum satis assertum est, sed nihilominus hoc quoque medio satis astrui potest. Omnis enim ordinate volens finem, & media conducentia ad finē, prius finem vult, quam media, quia nec media inquantum huiusmodi appetuntur, nisi propter finem. Beatitudo autem est vltimus finis rationalis creaturæ prius, igitur vult illi Deus beatitudinem, quam media ad eam perducentia, ex quo consequens est, quod nolit homini beatitudinem, p̄pter meritum aliquod præuisum. Secundum autem, vt pu ra, quod sit aliqua causa reprobationis, ob quam videlicet ipsa reprobatio ad reprobum terminetur, vel hinc constat, quia damnatio non est bona, nisi quia iusta, Vnde Augu.

Hom. in Ioan. 38.

Reprobationis est aliqua 16.

Non prius est Deus vltor (actu intellige, vel præuisione) quam aliquis sit peccator (actu vel præuisione.) Est. n. crudelitatis velle quempiam non præcedente culpa puniire. Non vult igitur Deus aliquem damnare, nisi ob peccatum mortale præuisum, in quo vsque ad finem inclusiue præuideatur permansurus. Quare nunquam Deus sine ratione ex parte reprobati, aliquem reprobat.

Lib. 1. super gen. ad lit. cap. 24.

Et vt hoc apertius comprehendas, obserua quatuor instantia hac in re. In primo instanti vult Deus beatitudinē electis conferre, & tunc circa reprobos nullum habet actum. In secundo decernit se daturum electis gratiam, & ue adhuc quidpiam ordinat de reprobis, sed permanent illi in puris naturalibus. In tertio aūt instanti vult permittere electos simul, & reprobos esse de massa perditionis. Et iste est primus actus diuinę voluntatis circa reprobos, Ex quo sequitur reprobos futuros esse finaliter peccatores præsuppositis negationibus prædictis, vt pote, quod in prioribus instantibus non decreuerit illis gratiam, & gloriam conferre.

Prædestinationis, & reprobationis instātia quatuor.

In quarto, igitur instanti quando reprobi, vt finaliter peccatores diuinę offeruntur voluntati, Deus vult eos damnare, & sic eos reprobat, nec mirum si alius est ordo prædestinationis, alius reprobationis, quia, omnia bona sunt à Deo, & ei attribuenda. Vnde illud. Omne datum optimum, &c. mala autem a nobis, iuxta illud, Perditio tua ex te Israel, &c. Quamobrem prædestinare aliquem sine causa, congruit diuinæ bonitati, non autem aliquem reprobare in puris naturalibus, sed vt præuisum in mortali ex præsenti vita discessurum.

Obijcies, si non sit alia prædestinationis ratio, preterquam diuina voluntas, hinc sequi ipsam non esse liberalissimam optimam, propterea, quod non summe se cōmunicaret, ex quo si vellet omnes saluarentur. Respondetur, Consequentiam nullam esse, quandoquidem decens est, vt aliquibus gratiam, & gloriam communicet, et non alijs, vt sic ostendat se libere, & non necessario bona sua liberaliter communicare.

Deinde obijcies non esse in Deo personarum acceptionem, qua propter non potius vnum, quam alterum prædestinat, nisi præsupposita in eis quadam inęqualitate. Respondetur consequentiam quoque nullam esse, siquidem personæ vocabulo scriptura facta non hominem significat, sed quæ in homine oculis conspicua, vel fauorem gratiam, dignitatem conciliare, vel odium contemptum dedecus conflare solent. Qualia sunt diuitiæ, opes potentia, nobilitas, magistratus, patria, formæ elegantia, & cętera huiusmodi. Item, paupertas, inopia, ignobilitas, fordes contemptus, & similia. Sic Petrus, & Paulus personarū acceptorē non esse dominum docent, quia non discernit inter Iudæum, & Grecum, quo solius gentis ratione alterum respuat, amplectatur alterum. Sic Diuus Iacob⁹ iisdem verbis vtitur. Secundo cap. dum vult asserere Deū in suo iudicio diuitias nihil morari. Nō dicitur igitur personarum acceptio, nisi cum vna persona in debite alteri præfertur, quando quidem personarum acceptio non est in gratuitis, sed in debitis. Vnde Matthæus ait, An non licet mihi facere quod volo? Matth. 10

DISTINCTIO. XLII.
Quæstio. Vnica.

An Deum esse omnipotentem naturali ratione possit probari.

RESOLVTIO.

MNIPOTENS bifariam summi pōt. Primo iuxta morem Philosophorum pro virtute, qua mediate, vel immediate quęcū que possibilia produci possunt. Et hęc quidē omnipotentia naturali ratione astrui potest perinde ac probatur vnam esse causam primam simpliciter infinitam: Sic enim probatur ex Aristotele Deum esse infinitæ potentiæ, De quo vide resol. 2. di. Altero modo accipitur iuxta morem Theologorum, pro virtute videlicet, quæ omnem effectum immediate. Seu sine concursu secundæ causæ producere valet.

Lib. 8. physicorum, & 12. Meta.

Et hæc omnipotentia Dei est pure credita in Deo. Nā ad eius notitiam nō peruenere Philosophi: Quocirca illa Theologorum regula, quidquid potest prima causa cum secunda, potest per se immediate, non est nota ex terminis, neque ex naturali ratione, sed tantum credita. Quod si obijcias Ricardum dicentem ad omnia, quæ fide tenemus, non solum habemus rationes naturales, sed necessarias, Ergo Deum esse omnipotentē omnipotētia Theologa (cum sit ex fide, & symbolo Apostolico, Credo in Deum patrem omnipotentem) naturaliter cognosci poterit. Respondetur, Rationes illas esse quidem necessarias, sed non sunt nobis euidenter notæ. Hoc etiam bis medijs astruitur: nam cum Philosophi Deum posse contingentes & libere agere naturali probare ratione non potuerint, multo minus, quod omnem effectum immediate producere posset.

Omnipotētia Dei theologo est credita.

Lib. 1. de Trin. ca. 5.

Deinde ipsi habuerunt veluti pro principio, vt patet ex Aristotele, quod ex nihilo fieret, saltem in ipsis generalibus, & corruptibilibus, quare non cognouerunt Deum sic esse omnipotentem, vt absque concursu cuiuscunq; causæ aliquem effectum efficere posset. Ideo asseuerant causam secundam concurrere necessario cum prima causa ad omnē effectum, non quidem propter aliquam perfectionem effectui addendam, sed potius propter effectus imperfectionem, quatenus videlicet imperfectio, quæ in effectis reperitur, secundæ ascriberetur causæ, & nō primę, a qua (cum sit perfecta) nihil imperfectum immediate, vt ipsi constanter asserebant, produci potest.

Li. 1. Phy.

DISTINCTIO. XLIII.
Quæstio. Vnica.

An prima ratio impossibilitatis rei fiendæ sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis.

RESOLVTIO.

RRARET dubio procul, qui imaginaretur impossibile esse vnum ens aliquod in rerum natura, perinde ac necesse esse, vnum est ens (Deus videlicet) Sed impossibile dicitur, quod repugnantes includit partes, seu contradictoria, vt Chimęre. Hircocerurus, & alia fictitia poetica. Impossibilitas autem earum partium, est ex proprijs earum rationibus formalibus formaliter. Ipsę, enim quidditates diuersarum naturarum ex se formaliter repugnat, & sic propter repugnantia huiusmodi quidditatis sequitur impossibilitas totius figmenti.

Impossibile quid sit.

Qua-

Possibilitas rerū vnde sit.

Quapp prima impossibilitas rei fiēdæ est ab ipsis quidditatibus formaliter, & ab intellectu diuino principatiue a quo habēt suas rōnes formales, qñquidē contradictio reducenda est ad intellectū diuinū tanquā ad causā non contradictionis, sed partium possibiliū. Intellectus.n. diuinus sua intelligēdi essentia quidditates rerū intelligit, & sic dat illis esse possibile. Esse.n. cognitum, quod est in actu secūdum quid, cōcomitatur possibilitas ad esse simpliciter. Nulla est igitur potentia respectu cōtradictionis, nō ꝓpter defectum diuinę potentię, sed pp repugnantiā rei. His cōsentit Anselmus. Quia Deus inquit dedit perseuerantiā bono angelo. Ideo bonus angelus habuit: & non quia Deus non dedit malo angelo, ideo non habuit, sed quia malus non accepit.

Li. de casu diaboli c. 3

DISTINCTIO. XLIIII.

Quæstio. Vnica.

Potest ne Deus aliter rem facere quam ab ipso ordinatum est fieri.

RESOLVTIO.

PRIMVM omnium hoc obseruādum est, quod in agente per intellectum, & voluntatem, ꝙ quidem cōformiter legi, rectè agere potest, non tamen necessario sic agit, sed posset aliter agere, oportet distinguere potētiā absolutam ab ordinata. Et ordinata quidē dicitur quatenus agere potest iuxta ordinem a lege præfixum. Absoluta vero inquātum potest agere præter illam legem, vel contra eam. Hæc igitur duplex potentia non solum est in Deo, sed etiam in omni rationali creatura.

Potentia absoluta, & ordinata.

C Quamobrem aiunt Iuristæ, quod quis potest quidpiā agere de facto, hoc est de potētia sua absoluta, vel de iure, id est de potentia ordinata secundum iura. Agens autem in cuius potestate non est rectitudo legis, quotiescunque agit potentia absoluta contra legem præfixam inordinate agit (sicut cum hō agit contra legē diuinā.) Quare potētia eius absoluta non potest excedere ordinatam quod si excedat, male agit. Sed non agens illud in cuius potestate est lex & rectitudo legis, cuiusmodi est Deus. Eius.n. potentia absoluta non est inordinata. Nam ideo aliqua lex est recta quia est a Deo statuta, quia si statuerit alias leges, per voluntatem suam illæ leges rectè erunt, & ꝙ iuxta eas faceret leges, ordinate haud dubie fieret, licet nō secūdum ordinem prioris legis. Exemplum desume de principe, & eius subditis, ac lege ab eo condita. Principi enim legem hanc transgredi impune (saltem quantum ad homines) licet, potētia sua absoluta, non aūt subditis hoc licet.

D Item princeps legem, quam ipse statuit, reuocare pōt, & aliam instituere, subditi vero id non possunt. Sic summus princeps Deus ipse leges aliquas vniuersales suoptæ libero arbitrio instituit, vt verbi gratia, Quod omnis glorificandus prius haberet gratiam. Et cum agit secundum has leges, dicitur agere potētia ordinata. Cum autem nō subsit legibus suis, pōt aliter agere, quam ab eo fuerit ordinatum, & tunc agere dicetur potentia sua absoluta; vt si saluet Iudam, quamuis sit ab eo decretum, quod qui in mortali ex humanis discederet, damnabitur; nec sic agendo, inordinate ipse aget, sed rectè, propterea quod lex, & rectitudo legis eius subest facultati: nulla namque lex est recta, nisi quatenus a diuina acceptatur voluntate.

E

DISTINCTIO XLV.

Quæstio. Vnica.

Vtrum Deus ab æterno voluerit creaturas.

RESOLVTIO.

OMNIS potentia operatiua perfecta operari potest circa proprium sibi obiectū quodcunque, sicuti sensus visus integer quemcunque colorem intueri valet, & intellectus illæsus omne intelligibile apprahēdere potest. Cum igitur in Deo sit voluntas, & eadem summe perfecta, quia infinita, subsequitur quod ipsa omnem creaturam velle possit, non autem ex tempore id potest sic quod prius non voluerat, cum sit immutabilis. Ab æterno idcirco omnia voluit, nec ipsa mutatio pōt alicubi ipsi obiecto, quia obiectum, vt acceptatum a uoluntate diuina, nō

A habet esse nisi quia est acceptatum ei, & quia habet esse in voluntate diuina: quo circa mutatio esset ipsius voluntatis diuinæ. Sed obijcies ex hoc consequi in voluntate diuina fuisse relationes reales ad creaturas ab æterno, quod factum ostendimus Resolu. distinct. tertiæ.

Rñdetur hoc non consequi, quia voluntas diuina sub rōne merè absoluta, est terminus relationis rōnis, quę ꝑ ipsam diuinam voluntatē (cum & ipsa comparatiua sit potentia, perinde ac intellectus) producitur, seu, vt dicunt, fundatur in creatura acceptata: Sicut, & intellectus diuinus est terminus respectus rationis cognitorum ab æterno, vt dictum est dist. 35. de Ideis. Hæc itaque summe boni Dei voluntas causa est omnium quę fiunt, vel facta seu futura sunt, quæ nulla præeunte est causa, quia æterna est: ideoque causa ipsius quærenda non est. Qui enim

Voluntas Dei causa omnium.

B causam eius quærit aliquid minus ea quærit, cum nihil ea maius sit. Et hæc est ratio quam Diuus Augustinus adfert illis q̄ q̄runt quare Deus voluerit mundū facere, & similia dicens, quia voluit. Quod si pergant quærere quare voluerit, non alia ratio, quam sola Dei voluntas adferri potest. Itaque non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis, ægritudinis, præmiorum, atque pœnarum, gratiarum, & retributionum. Hæc ergo sola est vnde ortum est quid quid est, & ipsa non est orta, sed æterna. Vide Magistrum.

83. q. q. 28. in tom. 4. & in lib. contra Manichæos. C. 4. & 5. huius dist.

Habeamus aūt continue ob oculos illud Aposto. O hō tu quis es, qui rñdeas Deo: Nunquid dicit figmentū, &c.

Rom. 90.

DISTINCTIO XLVI.

Quæstio Vnica.

Vtrum voluntas beneplaciti Dei semper impleatur.

C *RESOLVTIO.*

DIVINA volūtas bifariam accipi valet. Primo ꝓpriè pro determinatione, seu dispositione, ac beneplacito diuinę voluntatis, qua Deus decreuit efficaciter quidpiam fore: Et hæc vocatur voluntas beneplaciti, de qua Psalmista, oīa quæcunq; voluit, etc. Et alibi, dixit, idest voluit, et facta sunt, & illud Esaiæ, Consilium meū stabit &c. Et illud Apostoli. Voluntati eius quis resistit? Et illud, Vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, tum illud. Num Dei possumus resistere voluntati: Hæc autem semper impletur, cum sit omnipotens, & immutabilis. Quod & hac ratione astruitur. Qñ diuina voluntas, vltima determinatione decreuit aliquid fore, illud haud dubie erit, cum diuina determinatio sit infallibilis, sed velle quidpiā voluntate beneplaciti, est postrema diuinæ volūtatis determinatio

Voluntas diuina duplex. Psal. 113. Voluntas beneplaciti quæ sit. Esaiæ 46. Rom. 9.

D ꝙ igitur sic à Deo est decretum, eueniet. Præterea: si cā vltimate ad quidpiam producēdum determinata non illud producit, hoc procedit aut ex impotentia, aut quia ab alio impeditur, aut quia mutabilis est, & mutat̃, priusquā effectus producat̃, at nullum eorū in Deū cadere valet, addete ad implet̃ proinde perpetuo hoc Dei bñplacitū. Scđo accipit̃ Dei voluntas impropriè scđm quandā dicēdi figurā pro signis volūtatis diuinæ, quæ enumerãt̃ supra videlicet ꝑceptum, prohibitio consilium, promissio, & impletio seu operatio; vnūquodq;.n. horum dr̃ Dei voluntas, quia ista sunt signa, & indicia diuinæ voluntatis, quemadmodum, et signa iræ dñr ira, et dilectionis signa, dilectio appellant̃. Et dr̃ iratus Deus, & tñ nō est in eo ira aliqua, sed ūgna tm̃, q̄ foris fiūt, quibus iratus oñditur, ira ipsius nominant̃, hæc idcirco vocatur volūtas signi, de qua Matt. Fiat

Voluntas beneplaciti semper impletur. Voluntas signi qua sit.

Matth. 6. Psal. 110.

E voluntas tua, &c. Et qui facit voluntatē patris mei, qui in cœlis est, ipse frater meus, &c. Et Psalmista. Magna opera Dñi exquisita in oēs volūtates ei⁹, vbi volūtas Dei, licet sit vnica, et simplicissima, pluraliter tñ dr̃, ppea ꝙ varijs modis, ac ꝓ diuersis accipiat̃, perinde ac pp varios effectus diuinę misericordiæ, & iustitiæ idem Psalmist. excellentissimus propheta ait, Misericordias Dñi in æternum cantabo, & alibi, Iustitiæ Dñi rectæ, &c. Porro hæc Dei voluntas non semper implet̃, multa .n. contra Dei præcepta, consilia, &c. fiunt. Vñ Aug. Infideles (inquit contra Dei voluntatem faciunt, cum eius euangelio non credunt. & illud Deuteronomij, Qui det eis talem habere mentem, &c. Et illud Matthæi, Quoties volui congregare, &c. Cum autem signum signato conforme esse debeat, obserua vnumquodq; prędictorum signorum voluntati benepla-

Voluntas Dei quare pluraliter dicatur. Psal. 88. Psal. 13. voluntas Dei signis non semper impletur. In lib. de spiritu, & litera cap. 33 in to. 3. Deuter. 5. Matt. 23.

citi

cũi ipsius Dei fore conforme, secundum sensum, qui in eis signis à Deo prędicetur, tametsi non semper sit cõforme, iuxta iudicium ipsius hominis, cui illa signa pręsentãtur. Sicut exempli gratia, Deus Abrahę præcepit, vt immolaret filium, nec tamen voluit, nec ideo præcepit, vt id faceret, sed vt Abrahæ probaretur fides. Et per Isaiam denunciauit Ezechię mortem, innuens sc̃dm exigentiam secundarum cãrum eũ moriturum esse, quamuis non esset moriturus, iuxta decretum præscientiæ Dei.

Gen. 22.

Matt. 8. et Mar. 1.

Saluator quoque in Euangelio pręcepit sanato, ne cui diceret. Ille aũt prædicauit vbique intelligens Deum non ideo prohibuisse, quin vellet opus suum prædicari, sed vt daret formam homini humanam declinandi laudem. Magister hæc pertractat dist. 45. Prędictis repugnare, vr̃ q̃ ait Apost. de Deo, q̃ velit oẽs homines saluos fieri, & tamen non oẽs cõsequunt̃ salutem æternam, quia multi sunt vocati, pauci vero electi.

1. Timot. 2.

Igitur Dei voluntas non perpetuo impletur. R̃ndetur, Deum quidem, quantum est ex se, velle omnes salutem consequi, & voluntate sua antecedente, (vt loquitur Damascenus) p̃ quãto dat oĩbus antecedentia ad salutẽ consequẽdã, vt pote naturã intellectualẽ, leges rectas, & adiutoria cõia ad salutem sufficientia. Offert. n. oĩbus gratiã ac bonis oẽs præuenit inspirationibus secundũ illud Apo. Ego sto ad ostiũ, & pulso nõ t̃n vult oẽs saluare volũtate consequenti, q̃a eos qui in mortali discedunt, non saluat. Exẽplum desume de principe statuẽte optimas leges subditis, qui cupit oẽs pacifice viuere iuxta illas leges, & nullius expetit mortẽ, quãtum est ex se, tamẽ si quispiam leges transgrediatur, vult illum puniri, & mori, si expediat.

Apoc. 3.

Matt. 23.

Deinde obiicies & illud Matt. Quoties volui congregare filios, &c. Respõdetur consimiliter. D[am]us. n. Dam. diuidit voluntatẽ Dei beneplaciti, in antecedentẽ, seu cõditionalẽ, qua vult, (quantum in se est,) omnium salutem & absolutã sine cõsequẽtẽ, qua determinate vult aliquid, q̃ nouit certo euenturum. Alium sensum vtriusque loci vide apud Magistrum initio huius distin. 46.

Voluntas beneplaciti duplex

DISTINCTIO. XLVII.

Quæstio. Vnica.

Est ne diuinæ voluntatis actus diuina permißio?

RESOLVTIO.

PERMISSIO quidem bifariã accipit̃. Primo. n. permittere idẽ est, q̃ nõ punire, vt apud Matt. Ad duritiã cordis vestri permisit vobis Moses libellũ repudij, quia videlicet non puniebãt. Sc̃du idẽ est, q̃ nõ p̃hibere. Vnde glossa sup illo. Irascimini, et nolite peccare, ait permittit, quod necessitatis est.

Permissio dupliciter accipitur. Matt. 19. cap. Psal. 4.

Tertio p̃mittere idẽ est, q̃ non cohibere, siue non impedire, & hoc mõ permissio dr̃ signum diuinę volũtatis cohibendi oĩs effectus, qui sit contra pręceptũ Dei, vt Iudæ proditio, & sic accipit̃ nunc, & nihil aliud est quam negatio actus diuini positiui, hoc est non velle prohibere illud fieri, et p̃ cõsequẽs nõ est actus positiuus. Quod si obijcias Deũ volentẽ sinere hoc fieri q̃ permittit: R̃ndet̃ q̃ nõ habet velle rectũ circa illud, sed actũ reflexũ, qui vult se negatiue hr̃e, hoc est non impedire. Offertur. n. voluntati diuinæ hũc peccaturũ, vel peccare, & ipsa voluntas primo nõ vult hoc, nec velle potest. Sc̃do intellectus diuinus intelligit voluntatem non velle hunc peccare, & tunc voluntas reflectit̃ supra se, seu supra actum suum, & tunc vult se id nõ velle, & hoc est uoluntarie sinere hunc peccare. Permittere. n. hunc peccare est non velle hunc peccare, cum t̃n posset prohibere, & sic prohibere cum possit, est permittere. Ex hoc consequitur Deum volũtarie velle aliquem peccare, non t̃n voluntarie primo, sed tantum voluntarie actu reflexo.

Ad permissionẽ igitur, quatenus est in Deo tria concurrunt, Primum quod nouerit illud male fieri. Nullus. n. dr̃ permittere, q̃ ignorat. Sc̃dm est non velle malum fieri, & istud nihil aliud est quam negatio actus positiui in voluntate. Tertium est velle reflexũ, quo diuina voluntas vult se non velle malum fieri, & ratione huius dicitur Deus uolens permittere formaliter, seu ipsa permissio significat illud non uelle, alia uero duo cõcomitãter se h̃ ñt. Per-

F mittit aũt, De⁹, & quidẽ iustẽ, mala fieri multiplici rõne.

Primò quidẽ p̃p exigẽtiã meritorũ. Iustitiã exigit, vt q̃ ab vno pecõ nõ vult abstinere, in aliud ruere permittat.

Quare Deus mala permittit.

Secundò, vt homo ex consideratione suæ ruinæ cautior, & submissior resurgat, vt patet de Dauide, Petro &c. Vnde Psalmista, Priusquã humiliarer ego deliqui.

Tertiò, ad suæ iustitiæ manifestationem, q̃ in malorũ punitione, proinde ac in bonorũ remuneratione relucet. Psalmista, Vniuersæ viæ Dñi misericordia, & veritas.

Quartò, ad suæ sapientiæ, & potentiæ manifestationẽ in eo, q̃ bona de malis eliciat. Vñ Aug. Deus oĩpotẽs cui rerum est summa p̃tãs, cum summe bonus sit, nullo mõ sineret aliquid mali esse in operib. suis, nisi vsq; adeo esset oĩpotens, & bonus, vt bñ faceret ẽt de malo. Item in eodem, Melius iudicauit Deus de nobis bona facere, quam

In enchirid. cap. 1. Tom. 3.

G mala nulla permittere. Sunt enim mali in exercitium bonorũ, & ex ipsorũ malitia, & impugnatione elicit Deus victoriam martyrum, aliorum quæ iustorum coronam.

Quintò, quia docet Deum gubernare creaturas secundum conditiones quas eis indidit, Vñ Aug. Deus creaturas quas condidit, sic administrat, vt eas proprios motus agere sinat. Sed homini liberũ dedit arbitriũ; Decet proinde vt eum permittat delinquere, ipse hõ si velit. De his vide latius Magistrũ di. 46. c. 14. & seq. Vna cum scholijs.

Lib. 7 de ciu. Dei.

Obijcies illud Apostoli, Digni sunt morte, &c. In quem locum glossam, Cõsentire est permittere, qñ quis impedire põt. Sed Deus potest impedire malum, Ergo si permittit, consentit & male agit. Respondetur, quod qñ quis sic permittit malum, q̃ non cohibet, vel impedit, nec trãsgressorem arguit, nec punit, cum tamen possit, is consen

Rom. 1.

H tit, & male agit, Deus autem licet non cohibeat malum fieri, peccatores tamen arguit, & punit.

DISTINCTIO. XLVIII.

Quæstio. Vnica.

Vtrum voluntas creata diuina se conformans voluntati semper bene moraliter agat.

RESOLVTIO.

VOLVNTAS creata quãuis diuinæ volũtati sit cõformis in volito (vt loquũtur) hoc est in actu, & obiecto duntaxat, nõ propterea bene agit, velut si malus filius velit mori patrem, velit etiã hoc Deus, vt cum Iudęi

Voluntas creata diuinę sese cõformãs an bene semper agat.

vellent Christi mortem ex inuidia. Quandoquidem, vt

I ait Dyon. Bonum est ex integra cã, malũ vero ex singularibus defectib. Et Aristo. asserit actum non esse bonum moraliter, nisi concurrentibus oĩb. debitis circunstantijs.

Lib de diuinis nominib. cap 4. Li. 2. Ethi. c 5. & li. 3. & hic c. 3.

Sed quæcunque voluntas creata diuinæ voluntati cõformis est, nedũ in volito (vt aiũt) seu in obiecto, & actu, sed etiam in ratione volendi, sic videlicet, quod vult illud quod diuina voluntas vult eam velle, & eo modo quo vult eam velle, tunc est bona & recta. Veluti cum pij fideles Christum mori volebant, propter hominis liberationem, & martyrum passiones, vt fides Christi confirmaretur, & eis præmia accrescerent: Nihilominus etsi voluntas creata absolute teneatur velle absolute voluntate deliberatiu pęnas a Deo inflictas, & cũcta quę scimus Deũ velle, quia secus repugnaret diuinę voluntati, quod nunquam voluntate tamen conditionali siue quantum in no

K bis est, potest oppositum velle, vt puta si Deo placeret, qa etiam diuina quantum in se est, voluntate antecedenti, vellet huiusmodi pœnas non infligere.

Obijcies autem quod quotiescunque intellectus creatus diuino est conformis intellectui in obiecto cognito, tunc est in eo veritas. Ergo etiã voluntate creata quãdocunque diuinę cõformatur voluntati in obiecto, & actu, seu (vt loquuntur) in volito est bonitas. Respondetur, nõ esse simile, quia veritas intellectus creati ab obiecto duntaxat dependet, sic q̃ obiectũ ita est, sicut intelligibile ibi est veritas: Ab eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, secundum Aristotelem.

Bonitas autem voluntatis non pręcise depẽdet ab obiecto pręsentato acceptato, sed etiam a circunstantijs, & p̃cipue a fine, Qñ quidẽ oĩs nostra actio potissime ordinata est ad finem vltimũ, qui est & principium, & finis: Cui sit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

FINIS.

FRATRIS IOANNIS DVNS SCOTI,

ORDINIS MINORVM SACRAE THEOLOGIAE DOCTORIS SVBTILIS,

In II. & III. Lib. Sententiarum

Perutiles Quæstiones, plurimis Annotationibus exornatæ, in opus Quolibetorum, Collationum, ac Epitomatum, eiusdem Doctoris,

Nuncq; nouiter impressæ, atque fidelissimè recognitæ, summaq; diligentia castigatæ, & Generali Indice auctæ, locorum positiones, expositiones, & solutiones continentes.

Ad Reuerendiss. Patrem, Magistrum Philippum Gesualdum, Ordinis Min. Conuentualium Generalem Ministrum.

VENETIIS, M D X C V I I I.

Apud hæredes Melchioris Sessæ.

F. IOANNIS DVNS SCOTI DOCTORIS SVBTILIS ORDINIS MINORVM,

In Librum Secundum Sententiarum Quæstiones.

DISTINCTIO PRIMA.

Creationem rerum insinuans Scriptura, &c.

Quæstio Prima.

Vtrum prima causalitas respectu omnium causabilium de necessitate sit in tribus personis.

Alia litera Postquam Magister in 1. lib. determinauit de Deo quantum ad rõnẽ suæ naturalis perfectionis. In hoc 2. libro determinat de ipso, inquantum eius perfectio relucet in operib. creationis. Ideo circa 1. distinctio. in qua determinat de emanatione creaturarũ in generali, quæ sumuntur sex.

IRCA creationem. In hoc secundo (vt dictum est in lectione) tractat Magister de Deo quãtum ad causalitatem eius primariam: & hoc specialiter circa causalitatem triplicis B causæ, quam habet respectu creaturæ.

Quæro primo circa hoc: Vtrũ prima causalitas respectu omnium causabilium, de necessitate sit in tribus personis & intelligo, respectu omnium causabilium, in quocunque esse: & hóc de necessitate: ita quòd non pos C. sit esse nisi sit in tribus personis.

Arg. 1. Quòd non. Ricar. de Tri. lib. 3. cap. 16. Si tantum esset vna persona, adhuc esset in ea plenitudo potentiæ, & sapientiæ: ergo posset producere omne possibile.

Arg. 2. Item actio est suppositi: ergo plurium suppositorum plures actiones. igitur trium personarum non potest esse vna actio: igitur nec vna potentia actiua vel causa- D litas respectu omnium causabilium: quia cuius est potentia eius est actus: primo de somno & vigilia.

Arg 3. Primo sicut se habet principium operationis ad principium: ita operatio ad operationem. Hæc propositio patet in potẽtia sensitiua intellectiua & volitiua: & actibus earum: sed principium creationis est aliquid es- E sentiale: quia commune tribus: & tale est prius, aliquo modo, notionali siue personali: igitur & actio actione.

Ratio ad opp. Contra. Personæ diuinæ plus conueniunt quàm substantia & virtus in creatura: sed ista non possunt separari in operatione. ergo nec illę.

Item bonitas Dei præsupponitur bonitati creaturæ: ergo productio productioni. Hic dicitur ab Henrico quolibeto 6. q. 2. vide ibi.

Hent. conuenit cum Sco. in cõ. quia ẽt ipse ponit ꝓductionẽ ad extra p̃supponere productionem ad intra, sed ultra hoc ponit, qđ Filius, & Spiritus sanctus sint causæ formales, & dispositiuę ad immediate creãdũ, & hoc improbat Doctor.

Ad cuius intellectum sciendum est, quòd Deus est B causa productionis creaturarum per sapientiam, qua ipsas cognoscit, & amorem, quo eas diligit, non tantum per sapientiam & amorem, quocunque modo se habentes: quia non per ipsos, vt sunt simplicis intelligentiæ, & voluntatis: sed per sapientiam, vt est intellectus disponẽtis operanda: & per amorem, vt est voluntatis opus affectantis: quantumcunque enim intellectus cognosceret C. operanda: si non de eisdem operandis disponeret, quantumcunque voluntas operanda diligeret, si productionem eorum non affectaret, nunquam per intellectum, & voluntatem siue per sapientiam & amorem illa produceret: quia sapientia & amor huius ad puram speculationem pertinet. Sed tũc primo opus producitur cum sapientia disponitur, & voluntate affectatur: quia sapienti D tia, & amor huius ad praxim pertinent, quemadmodũ forma naturalis non est principium actionis, secundum quòd est perfectio eius, in quo est: sed solummodo secundum quòd habet respectum ad effectum: similiter sapiẽtia aut amor, secundum quòd est forma intellectus aut voluntatis non est actionis principium: sed solummodo E secundum quod habet respectum ad effectum. Sapientia autem disponens, & amor affectans, qui respiciunt † actum, non sunt nisi sapientia, & amor procedẽs: quod patet per exemplum in artifice. Primo ex parte intelle-

A. l. effectum.

ctus. Artifex enim in sapientia artis duplicem habet notitiam de artificiato: vnam simplicis notitiæ in arte vniuersali qua intuetur operãda pure speculatiuè, & aliam notitiæ dispositiuæ ad opus qua in arte particulari concepta de arte vniuersali intuetur ordinem productionis suæ: & est cognitio practica sine qua artificem impossibile est in opus procedere. Similiter, & ex parte voluntatis. Artifex primo hẽt duplicem amorem artificiati: vnũ simplicem, quo placet ei formaliter artificiatum, qui nõ ordinat ad opus. † amorem verò affectiuum, quo opus fieri desiderat: & est primus amor beneplaciti: secundus verò concupiscentiæ. Primo enim placet bonum. Secũdò vero bono, quòd placet vult bonum: & procedit iste amor secundus in voluntate de primo: quia enim placet mihi bonum, ideo ei bonum desidero. Consimiliter autem est ex parte Dei: in simplici enim notitia eius, quæ essentialis est: quam agit in intellectũ forma intellecta: & est ipse actus intelligendi, nouit singula simpliciter, & absolutè tanquam in manifestatione quadam habita de re intellecta; in notitia verò producta de ea per actum dicendi, nouit eadem vt in declaratiuo, & manifestatiuo quodam: & hoc siue pertineant ad suam essentiam, siue sint operanda extra: sed specialiter nouit in ea operanda tanquam in quodam dispositiuo, & ordinatiuo eorũ ad opus. Ita quòd licet istæ duæ notitiæ sint vna & eadem re, sicut omnia, quæ sunt in Deo: vna tamen est vt manifestatiua, & dispositiua: altera verò est solummodo vt manifestatio quædam: & est vna procedens de altera æqualis ei per omnia. Et sicut est de duplici notitia ex parte intellectus: Ita suo modo de duplici amore ex parte voluntatis: ita quòd notitia, & amor secundum quòd sunt procedentes, sunt rationes, secundum quas creaturæ producuntur in esse. Ita quòd productio creaturarũ præsupponit causaliter productionem personarum: nõ quia a tota Trinitate: & ita ab ipsis personis productis producuntur creaturæ secundum genus causæ efficientis: sed quia sapientia & amor, producti sunt rationes in intellectu essentiali, & volũtate Trinitatis dispositiuæ, & ordinatiuæ ad creaturarum productionem secundum genus causæ formalis: sine quibus intellectus, & voluntas essentiales cum sapientia, & amore essentiali nõ sufficienter disponerent intelligentes, & volentes ad ipsas creaturas producendas. Sapientia enim vt essentialis est in essentia, non est nisi speculatiua: & ideæ vt sunt in tali sapientia non sunt nisi rationes cognoscendi. Sapientia verò vt est personalis siue genita in verbo, non tantum est speculatiua ad cognoscendum ea, quæ sunt in Deo, & extra ipsum, habendo rationes ideales, vt sunt solũ principia cognoscendi, sed etiam est practica respectu operandorum continens in se ideas, vt sunt principia operandi. Propter quod dicit Apostolus 1. Corint. 1. prædicamus Christum Dei virtutem, & Dei sapientiã: virtutẽ, inquantum habet rationem sapientiæ practicæ, prout & verbum dicitur operatiua potentia: Sapientiam, inquantum habet rationem sapientiæ speculatiuæ; non qua sapit sapientia ingenita, sed in qua sapit, &c.

A.l. formã artificii. A.l. alium.

Hic dicit Henricus quolibeto 6. q. 2. tria per ordinem.

Alia litera sic hẽt vt sequitur

Primum est, quòd licet tota notitia, quæ est in filio, sit realiter in patre: quia nihil cognoscit filius, quod non cognoscat pater. Et amor, qui est in Spiritu sancto, sit in patre, & filio: quia nihil amat Spiritus sanctus, quod non ament pater, & filius: tamen notitia, quæ est in filio, vt in filio habet quandam rationem specialem, quam non habet, vt est in patre. similiter amor qui est in Spiritu Sancto, vt in Spiritu Sancto, habet quandam rationem specialem quam nõ habet, vt in patre & filio. Notitia enim, vt in patre tantum habet rationem notitiæ simplicis: in filio autem habet rationem notitiæ dispositiuæ. Filius autẽ in diuinis nihil aliud est quam ars vel notitia declaratiua eorum, quæ pater cognoscit in simplici intelligentia, & dispositiua, & ordinatiua eorum, quæ producenda sunt, & modorum operandi. Amor etiam in patre & filio, ha-

26 amo-

F bet rationem amoris simplicis complacentiæ: sed in Spiritu Sancto habet rationem affectatiui, & quasi impulsiui ad opus. Hæc autem distinctio notitiæ, & amoris in diuinis potest accipi secundum proportionem duplicis notitiæ, & amoris, quæ percipiuntur in nobis. Nam artifex primo intuetur simpliciter, & simplici intuitu formam operis, Secundo ordinat, & disponit de faciendo, & modo faciendi. & hæc est notitia dispositiua, quæ concipitur ex priori. Similiter ex parte uoluntatis, quando offertur artifici forma operis, complacet sibi primo simpliciter in ea. Secundo afficitur ex complacentia ad productionem eius. Et ex tali affectione dicitur amor affectatiuus, qui oritur ex primo. Sic imaginandum est secundum illum in diuinis, scilicet quòd in patre est quasi notitia simplex non dispositiua de productione rei, & G modo producendi: sed in filio est notitia habens rationẽ huius notitiæ dispositiuæ. Similiter in patre & filio est amor simplicis complacentiæ in rebus intellectis. Sed in Spiritu Sancto est amor habens rationem affectatiuam, & inclinatiuum ad opus.

ris in Patris, & Filio.

Artifex quid primo intuetur.

Secundum quod dicit opinio ista, est, quòd ad hoc quòd producatur effectus, non sufficit notitia simplex ex parte intellectus: sed requiritur notitia dispositiua: nec etiã sufficit volitio simplex ex parte voluntatis: sed requiritur amor, vel volitio affectatiua. Ex quo sequitur tertium, s. quòd productio extrinseca creaturarum præsupponit in essentia diuina istas personas, vt quasdam rationes formales essentiæ, per quas creaturæ immediate producuntur, H & præsupponit productiones, sicut per quas istæ rationes formales acquiruntur.

Dictum secundum Henrici.

Dictum 3.

Vnde hæc est conclusio huius opinionis, quòd productio extrinseca creaturarum præsupponit intrinsecam, sicut causam, per quam habet formalem principiũ productiuum immediate. Sicut enim expressè vult Doctor iste, quæstione prænotata, sine verbo & amore productis actus essentiales notitiæ, & amoris in diuinis non essent perfecti, & sufficientes ad producendum. Perficiuntur autem per verbum & amorem productum; & ideo isti duo termini producti, s. verbum & amor perficientes actus essentiales intelligendi & volendi in tribus personis, sunt immediate rationes formales, & immediata principia producendi creaturas.

Conclusio Henrici.

I Pro ista opinione videtur idem Doct. ibidem innuere tres rationes.

Ratio 1. Henrici.

Prima talis. Illud quod producitur per cognitionem simplicis notitiæ, & amorem simplicis complacentiæ, sicut per immediata principia producendi, producitur necessario necessitate naturalis determinationis ad producendum, & modum producendi. Hoc patet quia tali notitia, & amor modo naturali se habent ad suum effectum producendum, & ad vnum determinatum modum producendi, non minus quàm calor ad calefaciendum. Vnde & philosophi, qui non posuerunt in Deo talem notitiam, & talem amorem, posuerunt mundum procedere necessario a Deo necessitate naturalis determinationis ad producendum, & ad vnum modum producendi K tantum: ita quòd non posset non producere; nec alio modo producere quàm producit: vt patet per Auicennam. 9. Metaph. ergo ad hoc quòd Deus produxerit mundum non de necessitate, oportet quòd ipsum produxerit tanquam per immediata principia, non per cognitionem simplicis notitiæ, & amorem simplicis complacentiæ, sed per notitiam dispositiuam, seu consiliatiuam de producendo, & modo producendi: & per volitionem electiuam, & liberè inclinatiuã in opus: quasi per actus superuenientes prioribus actibus prædictis: sed talis notitia dispositiua, & talis amor affectatiuus sunt verbum, & Spiritus Sanctus in diuinis: ergo mundus producitur per verbum & amorem productum, sicut per immediata principia producendi ipsum.

Philosophi quomodo posuerũt mũdum procedere à Deo. c. 4.

Secunda ratio talis est. Sicut se habet forma naturalis ad producendum effectum suum naturaliter, sic forma intelle-

Ratio 2.

intelle-

a.l.intelle ctualem.

A intellectualis, & volitio concomitans ipsam ad producendum effectum intelligibiliter, & artificialiter: sed forma naturalis non est immediatum principium operis, secundum quod est perfectio eius in quo est: sed solum inquantum induit respectum ad opus: sed sapientia intellectualis essentialis, & amor essentialis, non induit istum respectum nisi vt sunt in verbo, & amore producto. Igitur verbum & amor productus in quocunque artifice sunt immediatum principium operandi artificialiter.

Vbi aduertendum secundum istum Doctorem: quòd sapientia intellectualis, vt essentialis, est quasi forma naturalis agentis secundum quod est perfectio eius in quo est: sed ipsa sapientia, vt induit rationem vbi, est quasi ipsa forma naturalis vt habens respectum, & ordinem ad effectum. Vnde secundum ipsum, verbum ex ipsa ratione verbi habet respectum, & ordinem ad ipsas res creandas, quod non habet sapientia essentialis inquantum huius modi.

Ratio 3. Tertia ratio talis est, sapientia speculatiua, & amor sibi correspondens non sunt immediatum principium operandi: sed solum sapientia practica, & amor sibi correspondens, vt patet in artifice rationali: quia notitia vniuersalis, qua considerat operabile in vniuersali, & secundum principia sua communia, non est sibi ratio operandi: sed notitia quædam particularis accepta de vniuersali, sed sapientia in diuinis, vt est essentialis perfectio: est solum speculatiua habens, vt sic ideas speculatiua, & vt rationes cognoscendi tantum. Sapientia vero personalis, quæ verbum est: non est tantum speculatiua, sed cognoscendum, sed practica continens in se ideas, vt sunt principia operandi: ergo verbum, & amor sibi correspondens sunt immediatum principium operandi, & producendi in diuinis. Confirmat hęc ratio per illud prima ad Corinthio. secundo. Prędicamus Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: Virtus aut habet rationem scientię practicę. Secũdum hoc etiam dicitur verbum potentia operatiua patris, inquantum s. habet rationem scientię practicę.

Idep practicæ sicut Henr. non sunt in intell. patris, sed filii.

C

CONTRA istud primo videtur sequi, quod pater formaliter non creat: nihil enim formaliter agit quod non est in actu secundum illud quod est proxima ratio agẽdi. pater autem non est formaliter in actu verbo vel Spiritu Sancto. secundum autem istam positionem; verbum, & Spiritus sanctus sunt proxima ratio agendi, & causandi sicut intellectio, & volitio sunt remotę rationes causandi. igitur pater non causat formaliter, & proximo.

Scotus arguit 4. contra Henri. Vide 3. d. 1. q. 7.

Et si dicas, quod omnes creant: quia omnes habent vnum verbum intellectu suo communi, quo verbo perficitur intellectus essentialis, licet istud verbum sit a patre solo dicente vice omnium, & omnes habent vnum amorem in voluntate communi: licet ille amor spiretur a patre, & filio simul vice omnium trium.

Hen. ubi supra solvendo argum. principale.

Contra illud sic arguo: quæro quomodo pater habet istam notitiam genitam: non formaliter secundum Aug. 7. de Trin. c. 1. quia secundum eum ibidem, pater non est sapiens sapientia genita: sed habet sicut correlatiuum. s. vt producens habet productum: sed sic habens non est in actu formaliter eo quod habet. ergo nec formaliter agit actione illa respectu cuius habitum siue illud quod habetur non est formalis ratio agendi.

E

Videtur etiam vltra sequi, quòd filius, & Spiritus Sanctus non creent: quia, communiter formalis ratio agendi non agit illa actione, respectu cuius dicitur formalis ratio agendi. Et si dicatur, quòd filius creat, & Spiritus sanctus creat.

Neutra tamen persona videtur proximo creare: quia neutra est in actu per alteram formaliter: & omne agens proximo per intellectum, & voluntatem est in actu tam notitia, quàm volitione necessarijs ad talem actum.

Ratio 2. Scoti. Præterea, secundo quæro quid intelligis per sapientiam

A dispositiuam, vel disponentem, & amorem affectantem: aut enim ista sunt appropriata verbo: & Spiritui Sancto aut sunt propria. Si appropriata: ergo secundum veritatem sunt communia tribus: & ita duæ personę non sunt proximæ rationes formales creãdi, si sunt propria, cum dicuntur respectum rationis ad creaturas, quia secundum ipsum, dispositio dicit respectum rationis ad dispositam: ergo aliquis respectus rationis est proprius alicui personæ diuinæ, quod est improbatum. dist. 18. 1. lib. de Dono. & dist. 27. primi de verbo.

B Preterea, quod dicit de ideis practicis, quòd nõ sunt in patre sed in verbo, ac si vna persona non sufficeret ad productionem, videtur esse contra August. 15. de Trin. capit. 13. vel 36. Ideo verbum hoc verè veritas est; quia quidquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est: quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et paulo post: Nouit omnia Deus in seipso, nouit & in filio: Et post: Omnia, quæ sunt in eorum scientia vnusquisque eorum simul videt. Ex quibus, & aliis verbis ibidem positis, videtur velle manifeste: quòd nihil actualius est in verbo quàm in intellectu patris, & per consequens non est ibi distinctius quàm in intelligentia patris.

Qõ ergo illa ẽ de scripto Angelico quare recte eam apposui in loco suo.

Preterea, quod dicitur ibi verbum esse ad perficiendum intellectionem essentialem, videtur falsum: quia illud quod est ratio agendi alicui actione non manente in agente non perficitur illa actione, sicut calidum inquantum calidum non perficitur calefactione, quæ recipitur in passo: sed secundum istum intellectio essentialis est ratio gignendi verbum. & ista gignitio non est actio formaliter immanens ipsi patri, vt est terminus gignitionis non est formaliter patris: ergo intellectio essentialis, quæ est ratio gignendi verbum, secundum eum non perficitur verbo producto.

Ratio 4.

Vide Hẽr. quolibe. 6. q. 1.

Quod etiam dicit de notitia vniuersali, quòd sit speculatiua, improbatum est supra procemio primi de scientia Theologica, vtrum sit speculatiua vel practica: quia conclusiones practicæ resoluuntur in principia practica, & non in principia speculatiua: sicut conclusiones speculatiuæ in principia speculatiua: & non in principia practica.

Quia medium, & extrema debẽt esse in eadem proximitate. i. poster. 1. c. 23.

D Quod etiam dicit, quòd ideo posuerunt philosophi Deum necessario producere aliud a se: quia negauerunt in eo sapientiam procedentem dispositiuam vel disponẽtem, & amorem affectantem esse productum. Non videtur verum, quia volitio essentialis, siue vt in tribus, siue vt in filio, siue vt in patre, non est necessario alterius a se: Nihil enim aliud a se vult voluntas diuina necessario, etiam si per impossibile non esset principium productum ad intra: quia tunc necessario dependeret ad creaturam, quod est inconueniens maximum.

a. l. producta.

Vt dictum est dis. 39. primi.

AD SOLVTIONEM quæstionis tria sunt videndã. Primo, quod prima causalitas respectu creaturarum est necessario in tribus personis diuinis. & hoc respectu earum vt causatarum quantum ad verum esse, siue quantum ad esse simpliciter.

Incipit ostẽdere Auctor. p. priam sententiam.

Secundo propter illud, quod additum est in quæstione de causabilibus secundum quodcunque esse, videndum est de causalitate respectu omnium causabilium quantum ad esse secundum quid: vt esse cognitum vel esse volitum.

Tertio propter illud quod additur in quæstione, scilicet quòd non possit aliter esse quàm in tribus. Videndum est si per impossibile poneretur vna persona absoluta, vtrum posset esse in ea perfecta causabilitas respectu omnium causabilium.

QVANTVM ad primum dico, quòd illa causalitas perfecta necessario est in tribus: quod probatur tripliciter.

1. conclus.

Primò, quia principium duarũ productionum necessariæ, videlicet, & contingentis necessario est priùs principium necessarię quàm contingentis: non enim potest effectus necessarius præsupponere contingentem: sed

bene è contra: sed aliquid in diuinis est principium productionis intrinsecè, quæ est necessaria: & aliquid est principium productionis extrinsecę, quæ est contingés: igitur prius necessario est in Deo aliquod principium productionis necessariæ & ad intra, quam in eo sit aliquod principium productionis contingentis, & ad extra. In illo aut priori, cōpleta productione ad intra cōicatur tribus psonis oīs fęcunditas, quę eis nō repugnat: & per consequens communicatur eis illud, quod est principium productiuū causationis ad extra: igitur in illo instanti, in quo est proximum principium in Deo ad producendum aliud contingens ad extra, illud communicabitur tribus.

Productio ad intra pręcedit ,pduct. ad extra.

Vide Liche. 1. d. 10.

Item prius naturaliter est primum obiectum præsens potentiæ respicienti tale obiectum vt primum quā secundarium obiectum sit præsens: & hoc maxime verum est quando solum primum obiectū ex natura rei, & ex se est obiectum: & secundarium obiectum non ex se est obiectum illius potentiæ: sed fit per actum istius potentiæ in tali esse, hoc modo. Primum obiectum intellectus diuini & voluntatis diuinæ est sola essentia diuina, & omnia alia sunt tantum secundaria obiecta & producta aliquo modo in tali esse obiecti per actum intellectus diuini. Prius igitur naturaliter est essentia diuina præsens intellectui suo (vt primum obiectum) quā aliquid aliud: sed intellectus diuinus habens essentiā vt obiectum sibi præsens non tantū est potentia operatiua circa illud: sed ēt potentia productiua notitiæ adæquatę illi intellectui, vt principio productiuo: & illi essentię cuius est vt obiecti: igitur tunc est productiua verbi infiniti: & per consequens verbi geniti in natura diuina.

Obiectū duplex.

Vt dictū est 36. d. 1.

H

Similiter voluntas habens essentiam illam actu intellectam vt obiectum sibi pręsens, non tantum est potentia operatiua, qua scilicet formaliter habens eam amet ipsum obiectum: sed etiam potentia productiua amoris adæquati infiniti: & per consequens personæ spiratę in natura diuina. Prius ergo naturaliter quam intellectus & voluntas diuina habeant vel respiciant aliquod aliud obiectum secundarium: habetur completa ratio productionis personarum diuinarum intrinsecarum: & per consequens illę personę prius producuntur quam aliquod aliud obiectum præsentetur: & per consequens multo magis prius quam aliquod aliud obiectum causetur.

I

Preterea tertio habitudo naturæ ad suppositū prior est habitudine eius ad actum secundum; quia agere pręsupponit esse: & habitudo naturæ ad suppositum pertinet ad esse: & formaliter talis habitudo naturæ ad suppositū est essentialis & in quid: illa autem habitudo quæ est naturæ ad agere non videtur ita essentialis. Natura igitur diuina prius habet esse in illis personis, quam sit principium productionis extrinsecæ.

Prima ratio si concludat prioritatem aliquam: non tamen quòd productio contingens necessario præexigat necessariam: quia ista prioritas non est propter dependentiam contingentis ad necessariam: sed propter principium quo contingens: quod est commune vtrique.

Explicatio superiorum.

k

Similiter secunda ratio accipit, quòd intellectus habens essentiam diuinam præsentem, prius quam obiectum secundarium, est ratio gignendi, hoc sic est verum, quòd vt est ratio gignendi non requiritur obiectum secundarium: tamen ita diceretur econuerso, quòd obiectum secundarium: licet præexigat obiectum primum esse præsens potentiæ: non tamen præexigit, quòd eo præsente secunda persona gignatur: vel prima persona gignat: quia in vna persona ipsum præsens sufficit ad præsentationem secundarij.

Similiter ad tertium, actio præsupponit naturam in aliquo supposito: non tamen necessario in multis, vel non in aliquo quando natura est agens.

Sic igitur istę rationes concludunt sicut exponitur in

F

tertio articulo: non ex ratione harum productionum sit ordo: & ideo illa ad extra non proprie dicitur præsupponere vel præexigere intrinsecam: sed ordo est ex fundamento communi, cui intrinseca est immediatior: & ideo prior. *

Secundo quātum ad istum articulum videndum est, quæ sit ratio huius.

Dico, quòd ratio huius non est, sicut positio prima innuebat scilicet quòd verbum: & Spiritus sanctus sint rationes formales proximè creandi: vel quòd aliquo modo compleāt causalitatem patris: immo eadem causalitas & æque perfecta est in patre sicut in tribus. Ista ergo primitas talis est in tribus personis respectu creaturæ, qualis est dicta dist. 12. primi lib. in patre, & filio respectu Spiritus sancti.

Quæ sit ratio formalis creandi.

q. 1.

G

Non enim hoc ponitur ibi quasi imperfectior fęcunditas sit in vna persona quam in duabus: sed quia prius communicatur fęcunditas illa filio quam Spiritus sanctus spiretur: & tunc in illo instanti originis, quo pater producit Spiritū sanctum, illa fęcunditas, qua producitur est in patre & filio: ex hoc sequitur quòd tunc producitur Spiritus sanctus a duobus, in quibus est illa vna fęcunditas: ita hic prius naturaliter communicatur natura diuina tribus suppositis diuinis, secundum rationes istas prius positas, quam creatura possit immediatè produci: & ideo in illo primo instanti, in quo creatura est immediate producibilis, causalitas illa vna est in tribus personis respectu creaturarum producendarum. Et hæc est sententia Aug. 5. de Trin. cap. 14. quòd sicut pater & filius ad Spiritum sanctum sunt vnum principiū: sic omnes tres sunt vnum principium creaturæ, ad ipsam producendam.

Tres personę vnū principiū creaturę.

QVANTVM ad secundum articulum principalé videtur, quòd si in intellectu patris sint ideæ practicę, sicut est argutum contra opinionem primā: ergo verbum est genitum de creatura: vt est idea in intellectu patris: quod etiam confirmatur per August. 15. de Trinit. cap. 14. Natum est de omnibus his, quę sunt in scientia patris.

De causalitate rerum.

SED CONTRA istud arguitur: quia tunc Spiritus sanctus non spiratur tantum vt amor essentiæ diuinæ: sed vt amor omnis amabilis intellecti: & ita ex vi productionis suæ esset amor creaturæ sicut essentiæ diuinæ: vel ergo Deus necessario amaret creaturas: vel Spiritus sanctus non necessario produceretur, quorum vtrumque est falsum.

Instantia prima.

Item non tantum pater nouit creaturas formaliter: sed etiam nouit filium formaliter: igitur si de omnibus vt notis patri gignitur verbum: de verbo vt noto patri gignitur verbum: & ita verbum gignitur de verbo.

Instantia secunda.

Item verbum gignitur actu memoriæ paternę, non intelligentiæ: ex distinct. secunda, primi lib. quæstio. 7. In memoria autem paterna, vt præcedit quasi intelligentiam, lapis non habet esse intelligibile: non enim est prius intelligibile quam intellectum: sed tantum essentia diuina prius est actu intelligibilis, & ipsa quasi facit omnia alia intellecta, nec prius intelligibilia quam intellecta: quia tunc secundum aliquam distinctionem præcederent intelligere, quod est falsum: igitur tantum sunt virtualiter in memoria: quia essentia est ibi formaliter.

Si dicatur, quòd ipsa prius relucent vt intelligibilia quam actu intelligantur, hoc negandum est de relucere actu, solummodo verum est de virtualiter relucere, quasi essentia diuina actu relucet.

Item lapis in esse intelligibili vel intellecto nō est formaliter ex se necesse esse: quia tunc in illo esse non esset obiectum secundarium, sed primum: quia Deus: igitur productum ab ipso, vt sic, non esset formaliter ex se necesse esse. *

A. l. quia.

Item intellectus diuinus vilesceret, si moueretur a lapide, igitur similiter si gignatur ab illo notitia in ipso.

Arist. 12. Metaph. tex. 51. Instantia tertia.

Item nulla relatio realis alicuius personæ diuinæ videtur esse ad aliquid aliud extra ipsam, vt ad creaturam: ex distinct. 30. primi: sed geniti ad illud, de quo gignitur, si est distinctum realiter, est relatio realis: ergo verbum non est genitum de lapide vt noto patri.

Quæst. 2. Instantiæ superiores soluũtur.

QVANTVM ad hoc igitur dico sic, quòd duo ordines possunt intelligi in diuinis scilicet ordo naturæ, & ordo originis, qui sunt alterius rationis: & in quocumque gradu vnius ordinis, potest totus alius ordo assignari.

Exemplum in creatura, vbi est ordo naturæ, ordo originis, & ordo durationis, qui sunt alterius & alterius rationis: & totus vnus ordo potest assignari in vno gradu alterius ordinis: accipiatur enim vnum instans durationis, in illo instanti possunt assignari omnia ordi- B nata secundum originem & naturam. Accipiatur etiã vnum instans naturæ, in eo possunt assignari omnia ordinata secundum originem. Simpliciter tamen in diuinis ordo naturæ primus est, ita quòd simpliciter procedendo in primo instanti naturæ debet assignari totus primus ordo originis: & si in secundo instanti naturæ assignetur ordo originis: non est primus ordo originis, sed secundus, quod intelligo sic. Ordo naturæ accipitur comparando obiecta ad intellectum, & voluntatem diuinam: quia comparando essentiam suam ad intellectum & voluntatem eius, quæ est primum obiectum intellectus sui & voluntatis suæ est primum instans naturæ: & comparando alia obiecta, quæ sunt secundaria ad intellectum & voluntatem diuinam: quæ C non sunt ex se obiecta: sed producta per intellectum, & voluntatem in esse obiecti: est secundum instans naturæ.

Speculatio notabilis, de ordine naturæ in diuinis.

Primũ instans naturæ, in quo primus ordo originis.

In primo igitur instanti naturæ stando in illo, habetur persona perfecta habens memoriam perfectam essentiæ diuinæ idest habens intellectum, cui essentia diuina est præsens in ratione obiecti actu intelligibilis: & ista persona ista memoria essentiæ diuinæ potest formaliter operari, & formaliter producere: sicut dictum est in primo li. & prius aliquo modo intelligitur ista persona operari ista memoria quàm producere: & in illo priori intelligitur ista persona in se perfecta; & vere beata in actu intellectus, intelligendo essentiam diuinam, fitut obiectum suum. Eadem etiam persona perducendo ista, memoria producit notitiam adæquatã huic D obiecto. Et cum hoc obiectum sit infinitum, producit personam formaliter infinitam per se subsistentem: illi autem personæ communicatur voluntas: vt actus primus: non habens adhuc terminum adæquatum productum: ista vna voluntate persona prima, & secunda operantur circa essentiam diuinam tanquam obiectum amando eam infinitè: & tunc sunt in se perfectę, & vere beatę in essentia diuina. Præter hoc autem ista eadem voluntate vna in eis, istæ personę producunt amorem adęquatum huic obiecto cognito sub ratione amabilis: & ita producunt amorem infinitum: & ita spirant personam diuinam: quia nihil est formaliter infinitum: nisi quod per identitatem est Deus.

Distin. 2. par. 2. & alibi sæpe.

Stando igitur præcisè in primo instanti naturæ com- E parando essentiam diuinam ad intellectum, & voluntatem habetur totus ordo originis primus: quia scilicet duæ personæ perfectæ originantur: & tota perfectio diuinarum personarum ad intra in intellectu diuino, & voluntatem habetur in primo instanti naturæ: vt sunt potentiæ operatiuę circa illam essentiam: quia tota perfectio simpliciter cuiuslibet personæ est in intelligendo, & volendo essentiam diuinam: Quia in intelligendo, & volendo eam sunt beatæ formaliter. Hoc ergo quantum ad primum instans naturæ.

Instãs 2. naturę in quo 2. ordo originis.

Sequitur secundum instans naturæ, in quo comparatur intellectus, & voluntas diuina ad aliud obiectum secundarium: & quia in illo instanti obiectum illud nõ est ex se actu intelligibile: sed fit actu intelligibile per intellectum: ideo non habet esse in memoria diuina: vt A memoria est: sed producitur actu intelligentiæ in tali esse obiecti: sicut in nobis intentiones secundæ producuntur per intellectum, & non sunt in memoria: vt memoria est: & siue poneretur quòd haberent esse per memoriam: siue quòd producerentur per intelligentiam in esse cognito: saltem prius natura quam habeant esse in memoria vel in intelligentia: tam memoria quam intelligentia est in tribus personis: & ita inquantum memoria vel intelligentia est in istis tribus personis, erit ratio producendi ista in esse.

Intentiones 2. quõ ĩ nobis producuntur.

Non igitur verbum prima productione producitur de lapide, vt est in memoria patris: quia vel lapis non habet esse in memoria patris: vt memoria est principium producendi verbum: vel si habet esse in memo- B ria: non tamen prius naturaliter quam ipsa intelligatur in tribus: & ita potest probari quòd prima causalitas respectu causabilium in esse cognito necessario sit in tribus personis: sicut fuit probatum in secunda ratione ad primum articulum, quæ æque valet ad istum articulum.

De hoc quod † dicit: producitur actu intelligentiæ, dubium est: saltem non est vt formaliter intelligibile, nisi actu intelligentiæ: licet ibi producatur quasi actione memoriæ, non intelligentiæ.

A. l. dixi vel dicit.

Exemplum de secundis intentionibus: forte non est simile: quia comparatio obiecti facta per intellectum vt esse intellectus † cõferentis vt causæ: non sic obiectũ absolutum obiicitur intellectui virtute alterius obiecti C excellentis existentis in memoria: non enim fit intentio secunda actu intellecta virtute rei relucentis in memoria: sicut hic lapis fit intellectus virtute essentiæ diuinæ in eius memoria relucentis: tolle enim actum comparatiuum ponendo tantummodo absolutos quoscunque, lapis erit notus. Intentio autem secunda sine actu comparatiuo nunquam erit.

A. l. considerantis.

Similiter intentio secunda fit per intelligentiam in vero esse suo: & non in esse cognito: ideo prius est quã in cognitione: quia cognoscitur actu reflexo: lapis autem non fit in suo esse nisi tantum diminuto: ideo prius cognoscitur actu etiam recto quam sit: de hoc distin. 10. primi libri, quòd memoria non tantum est principium notitiæ obiecti relucentis in ipsa formaliter: sed etiam D virtualiter: & ita illud primo est formaliter in notitia producta vel quasi. *

In secundo tamen instanti naturę potest assignari quidam ordo originis: quia prius origine pater intelligit lapidem quam filius: quia pater intelligit a se: filius non a se: sed hoc habet a patre: & Spiritus sanctus a patre, & filio.

Sed iste secundus ordo originis nõ est originatio simpliciter: qua scilicet personæ diuinę producuntur in esse naturæ diuinæ simpliciter: sed est quasi originatio secundum quid siue consequens personas iam productas.

Exemplum huius in creaturis: si sit origo Sortis a Platone per se secundum humanitatem: ordo originis E in istis in habendo humanitatem est primus ordo originis simpliciter: ordo autem eorum in habendo risibilitatem est alius ordo originis quasi secundum quid: quia sicut in primo instanti naturæ Sortes habet humanitatem a Platone: ita in secundo habet risibilitatem ab eo: & si prius naturaliter ambo haberent humanitatem quam risibilitas produceretur, ambo causarent simul risibilitatem: & tamen quòd hoc causarent vnus haberet ab alio.

Ita dico in proposito, quòd verbum esse notitiam infinitam genitam est ipsum esse infinitam notitiam infinitæ essentiæ: & hoc est per originationem ipsius a patre in primo instanti naturæ: sed verbum esse notitiam lapidis vel habere notitiam lapidis a patre gignente: hoc est quasi originare verbum secundum quid siue secundum aliquid adueniẽs verbo enti simpliciter. Hoc enim

non est ipsum gigni simpliciter sub rōne psonæ diuinæ, quia nec sub rōne notitiæ simpliciter infinitæ, & formaliter infinitæ essentiæ, vt obiecti p se: licet.n. concomitāter notitia illa infinita, q̄ est infinitæ essentiæ, vt obiecti p se, sit notitia lapidis: quatenus tamen est lapidis non habet à lapide formaliter infinitatem. Et sicut dictum est de producto in esse intellecto, consimiliter dici potest de esse volito.

Intellige, quòd prius origine non tantū dicit a se vel non ab alio: sed a quo alterum: licet igitur pater intelligat lapidem a se: si tamen inquantum intelligēs lapidem non sit a quo est verbum: nec simpliciter, nec vt intelligens lapidem, pater non est prior origine perfecte filio inquantum intelligens lapidem. Hoc suppositum non videtur verum, quià essentia vt in filio non minus est perfecta ratio intelligendi omnia quàm in patre: igitur si pater ipsa sola nouit omnia, similiter est de filio.

Item si essentia potest filio esse ratio cognoscendi omnia, igitur est. Tunc vltra, licet scientia lapidis in patre posset esse ratio scientiæ lapidis in filio: tamen essentia quasi præuenit lapidem intellectum a patre, quia efficacius mouet.

Item lapis formaliter notus tantum est in intelligentia patris: illa autem non est ratio gignendi.

Item illud August. decimoquinto, de Trinit. capit. 14. exponitur de his omnibus: supple virtualiter, quia de essentia, quæ est virtualiter omnia illa.

* Et si arguatur contra istud: quia pater prius origine producit lapidem in esse cognito quàm filius illum producat: igitur vel filius non producit illum vel idem bis producitur: vel saltem produceretur postquam intelligitur esse productum: præintelligitur enim in illo priori originis esse productum a patre.

Hoc idē quol. 8. a. 2. vbi dr̄, quod causatū pōt comparari ad causari, seu causarū esse, & sic non ponitur prius, & posterius, quia immediate simul causatur a tribus. alio modo filius posterius ab alio. i. habēs prin. a pr̄e. ad causā, & sic ē pri⁹, & posterius. Lori gine quia pater pri⁹ causat.

Respondeo, pater producit lapidem prius origine quàm filius, hoc est a se: & filius non a se: & tamen filius eadem productione producit lapidem: & in eodem instanti naturæ: & n̄i in eodem instanti naturæ pōs assignari omnes gradus ordinis originis: & ideo non sequitur, quòd sit bis ꝓductus: nisi prius naturaliter, & in priori instanti naturę produceretur a patre quam a filio, quod non est verum. Nam in illo instanti naturæ, in quo pater producit lapidem in tali esse filius habet eandem naturam, & per consequens omnem fęcunditatem productiuam: quæ sibi non repugnat: & ita virtutem producendi lapidem: & ante istud instans ordine naturæ nō præintelligitur lapis productus in esse cognito.

Et si dicas, saltem prius origine præintelligitur productus a patre quàm à filio, igitur nō potest produci a posteriori origine, igitur nec a filio, quia filius non potest producere filium: quia ante originem vis generatiua vt in patre habet terminum adęquatum sibi.

Respondeo, & dico, quòd non est ita in originatione secundum quid sicut in originatione simpliciter. Originatio enim simpliciter ponit originatum in esse simpliciter: & ideo quod in esse reali præcedit originationem simpliciter, præcedit & originatum simpliciter: & ideo non potest esse ab ipso originato, & inde est quòd verbum non potest procedere aliud verbum. Sed in originatione secundum quid originans non producit originatum in aliquo esse simpliciter: & ideo potest stare cum hoc quòd productio eius præcedat sic aliquod originatum, quod tamen simpliciter non præcedat illud originatum.

Obiectio. Sed nunquid filius habet notitiam actualem lapidis virtute essentiæ, vt est in memoria patris: vel vt est in memoria filij? Videtur, quòd vt est in memoria patris præueniens, dans esse filio totum quod dare potest.

Respondeo, essentia absolute est primum obiectum, non vt in aliquo, sed vt essentia: intellectus autem concurrit, vt quo quilibet operatur vt est eius, non vt est alterius: itaque non debet poni nisi vnus ordo originis. Et quia in secundo instanti naturæ † nullus sequitur ordo,

A. I. nulla est origo.

F nec simpliciter (patet) nec secundum quid: quia per nihil, quod est in persona originante est illud, quod in secundo instanti inest verbo, vt per principium, in illo secundo instanti productiuum. Sed quod est in verbo in secundo instanti, tantum inest per illud, quod accepit in primo instanti. Et tunc exemplum de risibili videtur aptum: sic intelligendo, quòd secundum humanitatem simpliciter sit originatio in primo instanti: sed in secundo instanti secundum passionem: † ita quòd genitus per hoc quòd accepit in primo instanti est risibilis in secundo: & non per aliquid aliud principians in generante: sic verbum accipit intellectum in primo instanti: cui præsens est essentia diuina in se: & propter istud in secundo instanti est sciens illud.

A. I. nō q̄ genitus i secūdo instanti sit risibilis p aliqd pricipiās in generāte: sed p hoc q̄ accipit in primo est nūc risibilis in secundo.

G Sed nonne aliquo ordine est notitia lapidis in patre, & filio?

Respondeo, non primo, sed quasi concomitanter propter illud in vtraque persona, ad quod concomitatur hęc notitia in hac, & in illa: & in illo hn̄t personę ordinem originis. Saltem videtur illud dubium hic intra tactum: quomodo filius producit si pater prius origine producit illud.

Respondeo principium productiuum est prius origine in patre quàm in filio: sed in illo priori originis non producit: sed tantum cum essentia fuerit communicata tribus. Nec oportet tunc dicere, quòd principium quęstionis sub actu communicatur: & ideo actus communicatur, sed principium prius communicatur, & iam communicatum est sub actu.

H Contra, ergo pater in primo nunc originis non habet principium sub actu. Potest concedi, vt est principium originis simpliciter: sed in secundo instanti naturę est quidam ordo originis non simpliciter nec secundum quid, sed quasi cōcomitanter, vt dictū est, supra videlicet, in habendo principium sub actu: quia in habendo principium sic pater in primo instanti originis concomitanter habet nosse lapidem: sed illud non est ratio originandi aliquid in filio.

Ordo originis qualis sit in 2. instanti.

* Sed hoc non videtur sufficere, quia semper videtur dubium, quomodo verbum potest producere lapidem in esse cognito: & quomodo lapis possit produci a verbo, cum prius origine producatur a patre in tali esse: &

I tamen verbum non potest producere verbum: igitur nec lapidem in esse cognito. Si ista sit ratio ibi, quare verbum non potest producere verbum: quæ ponitur communiter, scilicet quia præintelligitur iam terminus adæquatus illius virtutis, vel vis generatiuæ vt in patre.

Respondeo, ista propositio: Omnis potentia præhabens origine terminum adæquatum antequam sit in alio: non est illi principium producendi: non est vera nisi addatur, quòd habens illud principium communicatum non possit esse realiter ante terminum illum: vel nisi addatur, quòd ab illo habente illud principium ille terminus non est secundo producibilis: ita est in productione simpliciter quòd verbum habens memoriam eandem cum patre non potest esse prius realiter quàm ver-

K bum simpliciter sit productum: nec etiam est aliquod verbum producibile a verbo habente memoriam illam: non sic autem est in productione creaturarum in esse intelligibili.

Sed ista responsio destruit positionem quandam, quæ ponitur a multis distin. 7. primi lib. quæ ponit, quòd filius non potest generare: non enim illa est tota ratio: quia scilicet memoria vt in patre habet terminum adæquatum: sed oportet addere, quòd habet terminum adæquatum illi principio non producibilem ab eo, cui communicatur tale principium: quia esset producibile ab eo: cui communicatur tale principium: tunc communicaretur ei tale principium in ratione principij ad producendum, & ita eo posset producere.

Quærendo autem vltra: quare verbo habenti eādem memoriam cum patre non communicatur ipsa memo-

ria in ratinne principij productiui videtur, quòd oportead probare per aliud, quàm per terminum adequatum rationi illius principij, vt in patre.

De hoc vide in 2. q. qnol.

QVANTVM Ad tertium articulum intelligendum est, quòd in creaturis si comparetur causa ad duos effectus nrdinatos, essentialinr est eius comparatio ad effectum vtrumque quàm vnius effectus ad alterum. Propter enim dependentiam eorum ad causam eandem ordinate dependent adinuicem: & non e conuersn: propter dependentiam vnius ad alterum dependent ordinatè ad causam eandem: igitur si per impossibile destruatur ibi nrdo effectuum inter se nrdinatorum, non propter hoc adhuc est negandus ordo, & dependentia vtriusque ad causam, quia propter minus impossibile non est concedendum maius impossibile: nec propter minus necessarium est negandum maius necessarium. Exemplum, si ponatur ignem habere istos duos effectus nrdinatos, scilicet calefacere, & ignire, si essentialius se habeat ignis ad vtrumque quàm ignire ad calefacere, quamuis ignire præsupponat calefacere, si ponatur per impossibile ignem non posse calefacere: nnn propter hoc negandum est ipsum posse ignire. Et ideo obligans seipsum ad tenendum antecedens, non est obligatus ad tenendum consequens. Non enim teneret ista consequentia: si ignis non possit calefacere, igitur nec ignire: nisi per hanc propositionem affirmatiuã intellectam: potens ignire, potest calefacere: quæ destruitur expositione, vbi ponitur perfecta ratio ipsius ignis. Nam posse ignire potest stare cum opposito eius, quod est calefacere, & ita illud, quod est immediatius igni, quã sit calefacere, quod est ignire, potest stare cum opposito eius, quod est calefacere, quia cum non calefacere ponitur stare ignire, & ita illa positio destruit talem consequentiã: quia destruit illam propositionem, per quam tenet talis consequentia. Ita ad propositum applicando potest dici, quòd aliquid est in Deo principiũ productionis intrinsecę: & aliquid in eo est principium productionis extrinsecę: ita quòd istæ productinnes nrdinatæ sunt ad idem principium: & quodammodo magis necessarius est ordo vtriusque productionis ad causam quàm alterius ad alteram. Si igitur per impossibile ponatur aliquod principium non esse principium productionis prioris: quod ponitur ponendo vnam personam esse absolutam, & negando productionem intrinsecam: non propter hoc videtur esse negandum illud principinm esse principium productionis extrinsecæ: quia adhuc hoc posito habetur tota ratio principij productionis extrinsecæ: & tantummodo negatur ille ordo productionis ad productionem, qui non stat: sed destruitur per positum.

Et ideo si arguatur: ista persona non potest producere intra, igitur nec extra. Neganda esset consequentia ab obligato ad antecedens. Non enim illa consequentia tenet, nisi per hanc propositionem, potentia ad aliquid producendum extra, præsupponit productionem intra: quæ destruitur per hypothesim. Et ideo videtur, quòd causalitas perfecta ex sui ratione: inquantum, scilicet, dicit comparationem ad productum extra: vel ad productionem extrinsecam, non requirat habitudinem ad productionem intrinsecam: licet idem fundamentum necessario sit ratio, & causa vtriusque productinnis intrinsecæ, & extrinsecæ, & prius intrinsecę quàm extrinsecę.

Phylosophi quid posuerint de creatione.

Ex hoc videtur, quòd Phylosophi non posuerunt habitudinem in eis: licet enim viderent necessariam habitudinem creationis vel productinnis extrinsecæ ad efficiens vel producens: non tamen viderunt necessariam habitudinem creationis vel propuctionis extrinsecæ ad productionem intrinsecam: & ideo licet negarent illam productionem intrinsecam, concederent tamen illam productionem extrinsecam.

Concln-

AD QVAESTIONEM Igitur principalem patet, quòd necessitate causalitas perfecta respectu causabilium extra est in tribus, & hoc respectu nmnium causabilium in quocumque esse causabili siue simpliciter siue secundum quid: ita quòd nnn posset non esse in tribus: tamen si per impossibile esset vna persona absoluta: consequenter esset dicendum, quòd in illa persona absoluta simpliciter esset talis causalitas perfecta: & ita causalitas perfecta ex ratione istius termini non videtur necessario includere, quòd ipsa sit in tribus: sicut nec ex ratione istius termini, includit rationem productionis ad intra: licet illa in re necessarin præsupponatur sibi: sicut nec posse igitur ex ratione sui necessario includit posse calefacere: licet in re præsupponatur.

sin ex iã dictis.

Resnlutio dnctrinalis.

AD ARGVMENTA Principalia. Ad Ricar. patet, quòd concludit pro tertio articulo quæstionis.

Ad arg. 1. in initio quæst.

Ad secundum dictum est simili distinct. 12. primi lib. vbi dictum est quomodo pater & filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, & melius quo ad propositum. distin. 4. primi lib. vbi dictum est de veritate huius. Deus est pater & filius & Spiritus sanctus, & tactum est suprà, dist. 20. primi lib. de potentia, quomodo est eadem in tribus personis.

q. 1. q. 2. q. vnica.

Ad tertium dico, quòd licet aliquod essentiale sit principiũ productionis alicuius ad extra: non tamen est principium statim applicabile ad actum: nisi vt intelligitur in tribus: quia sicut dictum est distinct. 12. primi illud, quod est principium actiuum ordinatorum non intelligitur esse in potentia proxima ad actum remotum: nisi vt est sub actu priori: sicut anima nunquàm intelligitur esse in potentia proxima ad actum volendi: nisi vt est actu intelligens: quia quando est in potentia proxima volendi aliquid, actu intelligit illud: quia nihil est volitum nisi cognitum: & ita licet, quod libet essentiale ad se præcedat aliquo modo notionale: tamen nñ oportet omne essentiale sub omni respectu ad extra posse præcedere quodcunque notinnale.

q. 1.

Ad primum argumentum in oppositum dico, quòd personę diuinę necessario conueniunt in omni operatione ad extra plus quàm substantia, & virtus, quia personę diuinę vnam operationem habent, qua sunt simpliciter vnus nperator: tamen si per impossibile illa virtus esset in vna persona absoluta, nihil perfectionis deesset sibi, quin perfecte posset producere omne producibile.

Ad secundum dico, quòd procedit de facto, quòd productio præsupponit productionem: nnn tamen vt formaliter causam suam sub ratione qua est productio: sed quia principium immediatius cõparatur ad vnam productionem quàm ad aliam.

QVAESTIO. II.

Vtrum Deus possit aliquid creare.

SECVNDO Quæro. Vtrum Deus possit aliquid creare. Videtur, quòd non: quia si aliquid producitur, quod non prius producebatur: hoc est quia aliquid aliter se habet nunc quàm prius. Istud in proposito non potest poni passum: quia non præfuit: igitur oportet agens aliter se habere nunc quàm prius, & per consequens mutari: sed primum agens non potest mutari, igitur, &c.

Com. 8. Phys. cõ. 8. & 15. D. Tho. p. 1. q. 45. A. 2. Bons lib. 1. d. 1. 2. 1. q. 2. Alex. 2. p. q. 6. m. 2. 2. 4. Frã. Ma. 2. Sent. d. 1. q. 2. Ocham lib. 2. d. 1. q. 4.

Si dicatur, quòd agens sine sui mutatione potest producere nouum effectum.

Contra, quia agens dat esse: ideo productum, vel passum recipit esse, & non econtra, quia productum recipit esse, ideo producens dat esse: igitur in agente oportet naturaliter præcedere aliquam habitudinem nouam ad productum, & nnn econtrarin: igitur & mutationem, quæ non est ponenda in Deo: igitur nec creatio.

[Ricar. A. l. q. 2.]

Item cauſa ſemper æque determinata ad agendum ęque videtur agere ſemper & effectum producere: quia non videtur ratio quare nunc debeat aliquid producere & non alias. Si fuit alias ita determinata ad agendum ſicut modo: ſed ſi creatur aliquid nunc aliter aliquo modo ſe habet nunc quàm prius: & per maiorem determinationem cauſæ ad ipſum nunc quàm prius: ergo cauſa illa aliquando eſt magis determinata ad producendum effectum quàm aliter, & ſic non ęque ſemper, & per conſequens mutata.

[Ratio 3. Tex. com 56.]

Præterea, ſecundo de Generatione. Idem manens idem ſemper natũ eſt facere idẽ, ergo non erit aliqua variatio in effectu niſi prius naturaliter ponatur in cauſa.

Præterea. Si nulla ponatur mutatio ex parte cauſæ, vt modo dicatur magis approximata vel minus approximata, quàm alias, vel cum nec poſſit eſſe aliquod impedimentum ex parte eius, non videtur ratio: quare nunc agit, & prius non egit.

Et ſi dicas, quòd voluntariè agit: & ideo poteſt agere quando vult. Contra hoc, non videtur ratio quare voluntarium agens aliquando agat, & non alias: niſi quia expectat maiorem opportunitatem agendi tunc quàm alias: hoc autem aſſignari non poteſt in primo momente reſpectu ſui effectus: ergo nec quia voluntariè agit poteſt agere quando vult.

Oppoſitum Gen. primo. In principio creauit Deus cœlum, & terram.

[Ratio ad opp]

[Vide. 24. q 3 c. Quidam autẽ hæretici.]

RESPONDEO Creare eſt aliquid de nihilo producere in effectu. De, autem licet poſſit multipliciter ſumi, ſicut patet per Anſel. Monol. ca. 8. vno tamen modo accipitur, vt notat ordinem: tamen vt notat ordinem adhuc eſt multipliciter dictum: quia poteſt notare ordinem naturę, vel durationis. Si primo modo, concedunt phyloſophi Deum poſſe creare, & aliquid de nihilo producere, vt patet per Auic. 6. Meta. c. 2. quęre literã eius. Et intelligo iſtud de prioritate naturæ. ſic, prius natura poteſt aliquid dici poſitiuè: quia ipſum ineſt alicui, & prior eſt entitas eius quàm illa, quæ dicitur poſterius natura ineſſe illi: ſicut eſt de animali, & rationali in homine; de ſubſtantia & accidente in compoſito per accidens: de materia & forma reſpectu compoſiti per ſe. Alio modo prius natura dicitur eſſe vnum alio, quaſi priuatiuè, ꝙ. ſ. non ineſt ei, cui dicitur primo conuenire: ſed ineſſet ei niſi per aliud impediretur: ſicut ſi dicatur in materia prius naturaliter eſſe priuatio quàm forma: nõ quidem, ꝙ iſta duo ſint ſimul in materia, ita ꝙ priuatio prius inſit quàm forma: ſed priuatio pro tanto poteſt dici prior natura: & prius natura in materia, quàm forma quia priuatio ſemper ineſſet materię niſi ab aliquo agente reciperet formã: ita ꝙ ad habendum priuationẽ ſufficit ſola materia cum negotiatione vel priuatione cauſæ extrinſecę. Ad habendũ aũt formam requiritur cauſa extrinſeca: nec tñ priuatio eſt de ratione materiæ, ſicut nec forma: nec ambo ſunt ſimul in materia. Ita intelligo in propoſito, ꝙ creatura non habet ex ſe non eſſe, nec habet ex ſe eſſe: nec ꝙ ſimul ſint in ea eſſe & non eſſe, quia ſi ſimul ſint eſſe, & non eſſe: nec aliquo modo habet nõ eſſe, qñ eſt, ſed quantum eſt ex ſe, haberet non eſſe niſi cauſa extrinſeca ſiuum non eſſe impediret dando ſibi eſſe, quia ex ſola ratione creaturę, nõ haberet eſſe, circumſcripta omni cauſa extrinſeca dante eſſe, quia nullo modo haberet eſſe, niſi per cauſam extrinſecam produceretur in eſſe: ita ꝙ magis propriè dicendum eſt creaturam non habere eſſe ex ſe formaliter, quàm habere non eſſe ex ſe formaliter: quia formaliter prout, ex ſe, affirmatur, nec habet eſſe ex ſe, nec non eſſe.

[Prius natura duplex.]

[A. l. nec ita.]

[K]

[Auer. 8. phy. com. 69. & 70.]

Pro iſta opinione ſic intellecta arguit͛. Agens perfectius minus præſupponit in agendo quàm agens imperfectius: ſicut natura minus pręſupponit in agendo q̄ ars: quia natura pręſupponit ens in potentia, & ars ens in actu: ſed Deus eſt agens perfectius, q̄ natura vel ars igitur minus præſupponit, q̄ natura ars in ſua actione, & ita

[F]

minus quàm ens in potentia, quod eſt præſuppoſitum naturæ, & ita nihil, & per conſequens poteſt creare.

[Egi. de Ro. quoli. 6. q. 4. quarere cũ in q° nib. a. inſtã. q. 2. & Bo. & una. diſ. plenti.]

Iſtam rõnem adducunt aliqui ad ſm membrum prout, de, notat ordinem durationis: ſed ibi omnino nõ valet: quia & ſi Deus nihil præſupponat in producendo de quo producat: non tñ ſequitur, ꝙ poſſit producere nouum ſic: ſicut nec de natura, & arte ſequitur ex virtute argumenti, ꝙ quia natura non præſupponit in actione ſua ens in actu: igitur poteſt producere aliquid omnino nouum ſecundum eſſe in actu: non ſequitur. Sed nec ad iſtud primum membrum valet, quia ſm phylophos, quæcunque intelligentia eſt agens ſuperior q̄ agens naturale, & tamen non conceditur conſequenter ab eis: licet Auic. concedat, quòd intelligentia poſſit creare, ſiue aliquid de nihilo producere.

[G]

[A. l. conſequens. 9. Met. ca. 4.]

Ideo aliter arguo ad iſtud membrum ſic: Deus poteſt immediate aliquid cauſare & efficere: igitur poteſt creare, & aliquid de nihilo facere, igitur poteſt aliquid immediate facere: immo antecedens eſt manifeſtum: quia Deus eſt primum efficiens ex ſecunda diſtinct. 1. lib. igitur poteſt aliquid immediate facere: immo ſi nihil poteſt immediate facere: tunc nec etiam mediate poteſt facere aliquid: quia eſt primum efficiens, & ita nullum effectum producet. Conſequentiam probo ſic: quia ſi poteſt efficere aliquid, igitur illud non habet eſſe ex ſe neceſſarium formaliter: & habet eſſe a cauſa: igitur habet eſſe poſt non eſſe, ſecũdum intellectum iſtius membri. Immediate etiam producit nullo alio præſuppoſito: quia ſi aliquid aliud præſupponeretur: illud aliud eſſet effectum ab eo, ſicut patet ex diſt. 8. primi igitur iſtud non eſſet immediate effectum ab eo. Habemus igitur a primo antecedente ad iſtud conſequens: ꝙ producit aliquid ordine naturę de non eſſe ad eſſe: & nullo præſuppoſito, ſecundum ergo iſtum intellectum creat. Iſta ratio videtur inui ab Auic. 6. Metaphyſicę c. 2. vbi prius, quęre eam ibi.

[q. 1.]

[H]

[q. finali. inde diſ. 2. q. 1.]

[A. l. de nihilo q. vltima.]

[Opinio Philoſophorum.]

DE SECVNDO Membro prout ly de notat ordinem durationis, negatur cõmuniter creatio a phyloſophis, quia dicunt Deum neceſſario producere quicquid immediate producit, & nullo præſuppoſito, quod autem mediate producit: producit aliquo præſuppoſito de quo producit, quia nunc producit per cauſas ſecundas: & ita nec mediatum nec immediatum effectum cõtingenter producit de nihilo, ſic accipiendo de.

[I]

[A. l. de nihilo q. vltima.]

[Arguit cõtra Philoſophos.]

[Tex. com. 17.]

[Tex. com. 101. 103. & 138.]

SED CONTRA Iſtud probatum eſt diſt. 8. primi lib. & tactum eſt diſt. 39. eiuſdem, quòd Deus cauſat omnia, quæ ſunt ad extra contingenter, & ex hoc ſequitur, ꝙ non neceſſario, & per conſequens nec ſempiternum, quia Phyloſoph. 9. Metaph. videtur concedere omne neceſſarium eſſe ſempiternum, & contra. idem etiã videtur innuere primo de Cę. & Mun. contra Platonẽ, qui conceſſit aliquid ſempiternum eſſe, & tamen poſſibile non eſſe.

[Inſtantia cõtra rationem.]

Sed inſtabis huic rõni, ꝙ non oportet vbi eſt contingentia in effectu, ꝙ ibi inferatur poſſibilitas ad nouitatẽ. Deus enim contingenter vult. A. ex diſt. 8. 1. li. & tamen non põt de nouo non velle. A. quia tunc eſſet mutabilis.

[K]

[q. vltima.]

[A. l. mutatio.]

Reſpondeo nouitas põt eſſe in ꝓductione diuina ꝓp nouitatẽ producti: licet nõ ſit nouitas in ipſo ꝓducente, quia in productione, prima nouitas eſt ex parte ꝓducti: ſicut patebit rñdendo ad primum argumentum principale, ſed circa velle non põt eſſe nouitas vel mutatio ex parte voliti: niſi eſſet aliqua nouitas ex parte actus volendi: quia actus volendi idẽ & eodẽ modo ſe hñs nõ põt eſſe alicuius nouiter voliti: volitũ. n. non habet eſſe volitu, niſi per actũ volendi: & ita nõ eſt nouũ in eſſe volito, niſi ꝑ nouum actũ volendi. Sic igitur vr̃ aliqualiter ſequi, ꝙ ſi Deus poſſit aliqd contingenter cauſare: põt ẽt contingẽter cauſare aliquid nouum: qa non eſt ratio quare nõ poſſit cãſare non ſempiternũ contingẽter, ſicut põt contingenter cauſare ſempiternum: ex quo nõ cauſat neceſſario, q. n. oporteret cauſatum eſſe ſempiternum, vr̃ ſequi

qui ex necessitate causationis: vel ex immutabilitate ipsius causantis: quorum neutrum infert sempiternitatem: igitur possibilis est nouitas inferri.

Ratio 2. cõtra Philosophos.

Arguitur etiam ad istud membrum: quia si aliquid sit nouum: quæro a qua causa sit nouum. Sit illa causa. A. tūc arguo, aut. A. eodem modo se habens produxit hoc nouum: aut aliter. Si eodem modo, habetur propositū: quia ab eadem causa non mutata potest esse aliquis effectus nouus. Si ab. A. aliter se habente, quæro a quo mouente aliter se habuit ad hunc nouum effectum producendum: non est processus in infinitum. Ergo stabitur tandem quòd aliquid erit nouum a causa vniformiter se habente.

Et confirmatur ratio, quia si potest esse à primo mouente hæc pars motus noua, quæ nunquam præfuit, qua- **B** re non potest ita aliquid totum esse nouum cuius nihil vnquam præfuit?

Sed ista ratio cum sua confirmatione contra Philosophos parum valet & leuiter solueretur ab eis. Cõclusio tamen vera est, quòd ab aliquo agente non mutato potest esse productum quod omnino sit nouum.

Gen. in sū. ar. 2. q. 23. & 24.

In isto tamen membro secundo scilicet intelligendo de prout dicit ordinem durationis, distingui potest de nihilo, quòd potest accipi pro nihilo omnimodo, vel pro nihilo secundum esse existentiæ: aliquo tamen secundū esse essentiæ. Et ponitur ab aliquibus, quòd licet Deus possit creare de nihilo secundo modo: nõ tamen primo modo: quia non potest aliquid producere, quod non est ex parte sui possibile secundum Auic. 2. Metaph. Nihil **C** autem non est possibile ex parte sui: quia non est ratio aliqua quare vnum nihil non esset possibile, & aliud nihil esset possibile.

2. Periher. circa finē.

Confirmatur ista ratio: quia in omni creatura est cõpositio ex actu & potētia: & vbicunq; ista sunt præcedit ordine naturę potētialitas, vel potentialitas: igitur potentialitas in quacunq; re creata sic præcedit naturaliter & est prior natura actualitate: & tunc ista potētialitas non est nihil: sed est alicuius entis ſm aliquod esse nõ esse existentiæ: igitur secundum esse quidditatiuum. Et hoc ponitur secundum illum modum, qui recitatus est d. 43. 1. Ibi. n. ponitur, q̄ per potentiam actiuam Dei ad se, producitur primo res in esse possibili passiue ad se: & tunc vltra potest produci in esse existentiæ: non tamen nisi **D** prius natura fuerit producta in esse quidditatiuo: & in esse possibili passiue.

Contra istud est argumentum ibi dist. 43. quia nõ producitur res aliqua in esse possibili per omnipotentiā: sed per intellectū, quo producitur in esse intelligibili: & q̄n est in esse intelligibili, non repugnat sibi esse, nec est ex se formaliter necessarium: igitur est possibile.

Similiter sicut argumentum est distinct. 36. 1. contra illud esse essentiæ: si illud esse esset verum esse: productio in illo esse verè esset creatio: quia ad aliquid esse simpliciter de nihilo: igitur illa productio est simpliciter alia a productione rei in esse possibili: quia si res non sit possibilis antequam sit in esse essentiæ: & producitur in isto esse: igitur aliquid producitur in aliquo esse aliqua productio- **E** ne, quod non est possibile ex parte sui.

Auctoris sententia propria de creat.

QVANTVM ad istum articulum dico, q̄ de nihilo. i. non de aliquo secundum esse existentię potest Deus creare: & per consequens de nihilo. i. non de aliquo ſm esse essentiæ: quia, vt probatum est dist. 36. 1. lib. nunquā esse essentię separatur realiter ab esse existentię. Tñ non potest aliquid creari. i. produci ad esse simpliciter de nihilo. i. nullo modo ente: nec simpliciter nec secundum q̄d. Nihil. n. creatur, quòd non prius habuit esse intellectum vel volitū: & in esse intellecto fuit possibile formaliter: sicut dictum est in prima ratione cõtra illam positionē: & tunc fuit quasi in potentia propinqua: vt posset esse obiectum omnipotentię: & poni in esse simpliciter. Pōt tamen aliquid produci: licet non creari de simpliciter nihilo. i. non aliquo secundum esse essentiæ: nec secundum

A esse existētiæ, nec ſm aliq̄d esse ſm quid: q̄a creatura producit' in esse intelligibili, non de aliquo esse, nec simpliciter: nec secundum quid, nec possibili ex parte sui in isto esse: istud tamen produci non est creari: quia non terminatur ad esse simpliciter, sed secundum quid.

Ad arg. 1. Deus pōt producere effectum absque sui nouitate.

AD PRIMVM argumentum principale dico: q̄ causa potest primo & immediate aliquem effectum nouum ꝓducere absq; omni nouitate in ipsa. Quod patet per exemplum, si ponatur Sol semper esse in se æque luminosus & creetur aliquod medium perspicuum approximatum, de nouo illuminabit illud: ita q̄ nihil nouum erit in Sole ad hoc q̄ ab ipso sit noua illuminatio: & si posset ex se ponere medium perrspicuū: & sub lumine, sicut causat in ipso lumen: ita poneret in esse hoc totū. s. **B** medium illuminatum, sine aliqua nouitate in seipso.

Et si dicas, hoc nõ posset si esset agens naturale, & vniformiter se habēs: quia tunc sp̄ vniformiter produceret: igitur exēplum non valet ad propositum ostendendum.

Respondeo verum est, quod istud exemplum, quo ad hoc valuit, q̄ non oportet p̄p nouitatem effectus ponere nouitatem in causa: tñ non valuit quo ad hoc, q̄ effectus possit esse nouus a causa naturaliter agente, & tota li: quia tale agens semper vniformiter ageret, si tale esset respectu effectus, agens aūt liberum potest eadem volitione antiqua effectum nouum producere, pro tunc, ꝓ quando vult effectum nouum esse. Non. n. est necesse si sempiternaliter vult, & non potest de nouo velle. igitur vult pro sempiterno: sicut non est necessarium in me, q̄ **C** si nunc volo aliquid, q̄ pro nunc velim illud: sed possum velle illud esse pro cras: & eadē volitione stante sine omni mutatione a parte voluntatis meæ possum illud nouum causare cras, pro quo volo illud.

Idē 30. & 43. d. eiusdem.

Et quando arguitur contra istud per illam rationem q̄ oportet habitudinem nouam aliquā naturaliter præcedere in producente ad productum, & non è contrario. Dico sicut dictum est d. 35. 1. & alias frequenter q̄ ad absolutum in causa immediate sequitur absolutū in effectu: & in effectu primo † consequitur respectus ad causam: & tunc si aliq̄s est respectus causę ad effectum, ille respectus ad effectū est vltimus, & aliq̄n nullus. Cum igitur dicis q̄ quia causa dat esse: ideo effectus recipit esse: & non econtrario. Dico q̄ si intendas per ly quia redu- **D** plicatienem relationis in causa vel aliquam realitatem nouam in causa siue relatiuam siue absolutam, propositio est falsa. Si autem intelligas reduplicare actum primum causæ, qui præcedit naturaliter causatum, illo modo propositio est vera: absolutum enim in causa præcedit naturaliter causatum.

Et si dicas, quòd non tantum: quia est absolutum causat: quia similiter tale est. s. absolutum, q̄n non causat.

Dico quòd in illo instanti, in quo causat, adhuc causat: vt prius naturaliter ipsa causatione: & vt sic nihil intelligitur nisi absolutum, a quo ponitur ipsum causatum in esse: & ideo nihil potest accipi cum hoc causa huius, quod est † causari nisi illud sit prius, nec respectu huius instantis: nec respectu alterius. Fallit autem imaginatio: **E** quia semper videtur, quòd causa sit indeterminata vsque ad illud instans, quando causat: & tunc quòd aliquo relatio determinans ipsam ad effectum primo requiratur a parte eius: quod falsum est: illud enim idem absolutum, quod in causa præcessit, tam natura quam duratione ipsum effectum productum, vel causatum: est etiam in ea in illo instanti prius naturaliter quam causet: & secundū illud absolutum secundum, quòd prius fuit causatiuum, est nunc causans: & non secundum aliquid additum neque absolutum neque respectiuum.

Ad arg. 2.

Ad secundum patet per idem; quia causa æque determinata ad producendum aliquod productum quantum est ex parte sui, potest quandoq; producere, & quandoque non producere; quia sicut in naturalibus causam determinari ex parte sui est ipsam habere formam, qua causet; ita in liberis, causam esse determinatam

est

est ipsam habere volitionem respectu volibilis: & sicut ibi forma haberi potest antequam effectus causetur: si tunc est impedimentum extra vel absentia passi: ita quoque hic potest volitio haberi antequam volibile habeatur: & prius natura & duratione.

Ad arg. 3. Ad tertium de Phylosopho secundo de Gener. dico quòd Phylosophus intelligit de agente naturali, sicut patet per eum ibi.

Ad 4. Questio. ult. Text. cõ. 9. & 1. post. tex. com. 6. Ad quartum dico, sicut dictum est distinct. 8. primi. In disciplinati est quærere omnium demonstrationem secundum Phylosophum quarto Metaphy. principiorum enim demonstrationis non est demonstratio: & eodem modo in contingentibus: alioquin esset processus in infinitum in contingentibus: quia contingentia non sequuntur ex necessarijs: & ideo ista voluntas Dei: qua G vult hoc & producit pro nunc: est immediata, & prima causa: cuius non est aliqua alia causa quæ reddenda: sicut enim non est ratio quare voluit naturam humanam in hoc indiuiduo esse: & esse possibile, & contingens: ita non est ratio, quare hoc voluit nunc: & non tunc esse: sed tantum quia voluit hoc esse: ideo bonum fuit illud esse: & quærere huius propositionis: licet contingentis immediate, causam est quærere causam sine rationem: cuius non est ratio quærenda.

Et cum dicit de expectare: verum est, quòd ipsa voluntas, quæ habet bonitatem ex ipso volibili: ipsa, si est recta, vult voli tum statim esse: nisi sit aliqua ratio, propter quam velit aliquid esse: & tunc expectet illud aliud esse tempore opportuniori; sed voluntatem, quæ nullam habet bonitatem ex volito: sed è conuerso: nec rationem habet quare nunc vult aliquid sicut nec absolutè rationem habet quare hoc velit: non oportet † aliam opportunitatem in volito expectare.

Quod arguebatur pro secunda positione de esse essentiæ, patet responsio per dicta prius: concedo enim, quòd omne creabile prius erat possibile creari ex parte sui: sed ista possibilitas non fundatur in aliquo esse simpliciter: sed in esse cognito: ita quòd esse cognitum concomitatur possibilitas ad esse simpliciter: licet formaliter esse cognitum non sit esse possibile: quia esse cognitum est esse in actu: licet secundum quid: esse possibile est esse potentia ad esse simpliciter: & non in actu: nec tamen esse in potentia est esse simpliciter: sed est fallacia secundum quid & simpliciter: sicut nec futurum esse, est esse simpliciter: nec esse preteritum est esse simpliciter, sicut enim preterisse in esse simpliciter non infert esse simpliciter, sic nec futurum esse in esse simpliciter infert esse simpliciter; igitur nec multo magis posse esse simpliciter infert simpliciter; quia posse esse videtur esse remotius ab esse simpliciter quam fore.

Huic sententiæ cõtradicit Franc. in Cõsta. d. 42.

Per idem ad aliam rationem de cõpositione ex actu, & potentia, licet enim concedatur potentiam scilicet obiectiuam præcedere actum, non tamen ipsa est in aliquo actu reali; licet sit in aliquo esse cognito secundum quòd conceditur esse cognitum, non tamen est formaliter esse cognitum.

A. I. Alia. Ista tamen ratio non valet: quia compositio non est ex potentia obiectiua & actu terminante: sed alio modo est ipsa compositio: sicut dictum est dist. 8. 1. lib.

QVÆSTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum possibile sit Deum producere aliquid aliud a se sine principio durationis.

Quest. 1. Arg. 1. Tex. c. 82.

VIDETVR quòd sic. Phylosophus primo Physic. probat quòd materia est ingenita & incorruptibilis: alioquin esset processus in infinitum in materijs: igitur materiam, vel non fuit producta: vel fuit pro- F ducta sine principio: & hoc est propositum: vel si non, saltem aliqua forma fuit in ea producta sine principio: quia materia nunquam fuit sine forma, igitur & cætera.

Præterea. Tempus secundum Phylosophum 8. Physicor. & 12. Metaphy. est sine principio: quod probatur ex hoc: quia si non, igitur prius potuit fuisse tempus quam fuit, vel prius esse quam esset: sed ante est differentia temporis: igitur ante tempus fuit tempus. Arg. 2. Text. 10. & 11. Text. 29.

Tertio sic secundum Phylosophum primo de Generatione. Generatio vnius est corruptio alterius: igitur nunquam fuit aliqua prima generatio; & per consequẽs sine principio sunt aliqua generabilia. Arg. 3. Text. 17. & 20. & 2. Met. 7.

Item causa non agens per motum, & non impedibilis, potest habere effectum sibi coæuum: sicut apparet in creaturis: igitur &c.

CONTRA August. † ad Felicianum assignat diffinitionem creaturæ, & dicit, quòd creatura est ex eo quòd omnipotens Dei voluntate ex non esse ad esse producta est eius subiecta: sed si de ratione creaturæ est produci ex non ente: igitur impossibile est eam produci sine principio. Ratio ad opp.

Præterea. Qua ratione Deus potuisset produxisse vnum sine principio, & aliud, & ita essent producta actu infinita in multitudine: potuisset etiam aggregasse omnes lapides: qui postea fuissent: & ita infinitum mole fecisse: sed tam infinitas in numero quam in mole improbatur 3. Physic. Text. 37. & 61.

H HIC DICITVR quòd Deus potuit producere aliquid aliud a se sine principio: quia ipsum non potuisse hoc fecisse scilicet produxisse aliquid sine principio, non potest demonstrari: nec per medium extrinsecum, nec per medium intrinsecum: non per medium extrinsecum: quia illud est voluntas Dei, cuius non potest scirinec haberi ratio: quare magis vult hoc esse cum principio quam sine principio: nec per medium intrinsecũ scilicet per qd quid est ipsius factibilis: quia qd quid est abstrahit ab hic & nunc: ergo non est ratio demonstrandi hic & nunc. Opinio. Thom. 1. par. sum. q. 46. art. 2. & in 2. d. 1. q. 2. & bo. d. p. sent. q. 1. art. 2.

Item quodlibet aliud a Deo factum esse ex tempore, est articulus fidei: ergo ad hoc non expedit fieri demonstrationes, nec propter fideles, nec propter infideles: immo videtur periculosum, quantũ ad fideles quidem: quia sic euacuaretur meritum fidei: vt videtur. Nec quantum ad infideles: quia tunc possent nos arguere, quòd talia crederemus propter demonstrationes: & sic tenerent nos esse sine fide; & si viderentur eis esse sophistica, sicut quibusdam fidelibus videntur, possent deridere infideles, quòd propter talia crederemus. Ratio 2.

Præterea tertio, August. 6. de Trin. cap. 1. dicit, quòd si Ignis esset æternus, splendor ab eo causatus sibi esset coæternus. Ratio 3.

Et ex hoc arguitur efficaciter pro ista opin. vt videtur; quia consequentia August. est naturalis, alioquin non valeret contra Arrium ad probandum coæternitatem filij cum patre; non autem potest tenere nisi ex perfecta ratione causæ, & causati; igitur sicut ibi infertur ex perfecta causa naturaliter agente coæternitatis necessitas; ita ex perfecta causa voluntariæ causante potest inferri possibilis coæuitas effectus limitati ad causam illimitatam; quia non videtur esse differentia inter agens naturale, & liberum, nisi in contingenter, & naturaliter agere: non est autem differentia in posse agere, & non posse agere: quia quidquid potest naturale agens agere, & liberum: & non differunt nisi in modo causandi. Scot. cor roborat opin. D. Thom.

Et illud argumentum potest multipliciter replicari, quia nulla cõditio perfectionis in secunda causa reperit quacumq; positione facta: quæ conditio perfectionis nõ sit in prima causa, vt causa, sed perfectionis est in aliqua

causa

cauſa ſecunda habere effectum ſibi coæuum: & ex hoc ſi eſſet ęternus vel coęternus effectus ſuę cauſę, perfectio eſſet in cauſa: igitur, &c.

Vide 2. Cę.c.104.

Aliter etiam deducitur, & eſt quaſi idem: quia modus cauſandi non formaliter variat ipſum cauſatum ſecundum Ambroſ. de Incarnatione verbi: ſed ſi Deus naturaliter cauſaret, neceſſario cauſaret: & poſſet cauſare effectum ſibi coæuum, & coæternum. Igitur ſi modo voluntarie cauſaret: licet non neceſſario cauſet, poterit tamen cauſare effectum ſibi coæuum.

Et ſi dicatur, Auguſt. intelligere de ſplendore immanente igni, qui non eſt formaliter cauſatus ab eo.

Ratio 4.

Contra, hoc eſt litera ſua, quæ dicit. Splendor ab eo genitus atque diffuſus. Eandem etiam ſententiam dicit Auguſt. ſuper Io. homil. 26. de Virgulto, & imagine eius in aqua. Certum eſt autem, quòd imago ſi eſſet: eſſet cauſata, & genita a Virgulto.

t. Ethico. c. 2.

Ratio 5.

Præterea quarto, quicquid non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ, ſi eſt aliqua entitas: ſed quantacumque duratio non repugnat limitationi: quia non eſt perfectius, quod durat per decem annos, quam quod durat per vnam diem: Igitur videtur quòd infinita duratio non poneret maiorem perfectionem in creatura quam minor: & per conſequens non ponit repugnantiam eam ſemper fuiſſe ſine principio.

Ratio 6.

Item creatura ita tendit in non eſſe: quantum eſt ex ſe ſi ſemper eſſet, ſicut ſi non ſemper eſſet. Et hoc quia eſt ex nihilo: ſed abſque condictione poteſt aliqua creatura ſemper tendere in non eſſe, & tamen ſemper eſſe, ſicut patet de angelo & anima: igitur abſq; cōtradictione poteſt ſemper fuiſſe: & tamen quantum eſt ex ſe habuiſſe non eſſe.

Ratio 7.

Item Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 31. dicit, quòd ſi pes ab æterno, vel ex æternitate fuiſſet in puluere: ſemper ei ſubeſſet veſtigium: quod tamen veſtigium a calcante eſſe factum nemo dubitaret: nec alterum altero prius eſſet: quamuis alterum ab altero factum eſſet.

Ratio 8.

Item ibidem lib. 11. cap. 4. modo quodam vix intelligibili Philoſophi dixerunt mundum eſſe factum: & tamē non habere principium durationis, igitur ille modus ſi eſt vix intelligibilis, eſt intelligibilis: & ita non includit contradictionem aliquid ſemper fuiſſe & ſine principio.

Auerr. 2. Metaph. com. 31.

Confirmatur etiam, quia nō videtur probabile, quòd tam præclari Philoſophi: & tam diligenter veritatem inquirentes: & tam perſpicaciter rationem terminorū concipientes, non vidiſſent contradictionem incluſam, ſi fuiſſet incluſa in terminis. Et confirmatur etiam ſecūdum Philoſophos, quòd non ſit ibi contradictio: quia nō ſolum naturalis conſiderat quatuor cauſas: ſed etiā Metaphyſicus, ſub priori tamen & communiori ratione: efficiens ergo in plus eſt quam mouens vel mutans: & per conſequens poteſt dare eſſe ſine motu. Primum igitur efficiens poteſt dare eſſe abſque hoc, quòd det eſſe per motum vel mutationem: & ita abſque hoc quòd det eſſe nouum poſt non eſſe.

Item motus eſt effectus coæuus & coæternus ipſius primi mouentis: igitur poteſt aliquid eſſe productum vel effectum a primo efficiente ſibi coæternum vel coæuum.

*

Henric. quolib. 1. q. 2. & 8. & quoli. 9. q. 12. arguit contra Diu. Th. ex dictis eius.

CONTRA iſtam poſitionem arguitur, quòd includat contradictionem aliud a Deo fuiſſe ſine principio, quia de omni producto aliquando verum eſt, vel aliquando erit verum dicere, quòd producitur: quia de filio Dei in æternitate producto verè poteſt dici, quòd producitur in æternitate: creatura igitur aut ſemper producitur, quando eſt, aut aliquando producitur, & non ſemper.

Si ſecundo modo, in illo inſtanti, in quo ſic producitur: primo capit eſſe, tunc patet propoſitum: quia quod primo capit eſſe, habet principium.

Si primo modo: igitur creatura eſt in continuo fieri, quod videtur inconueniens: quia tunc non eſſet permanens.

Videtur etiam, quòd tunc non differret creari a conſeruari, quod improbatur dupliciter: primo, quia creari eſt produci de non eſſe ad eſſe: conſeruari autem eſt ipſius præhabiti eſſe: & ita creari non eſt conſeruari.

Secundo, quia agens particulare generat, & non conſeruat, igitur vbi ambo concurrunt in eodem, aliud eſt vnum, & aliud eſt alterum. Et additur huic rationi; quia creatura habet eſſe acquiſitum, & per conſequens eſſe poſt non eſſe, alias eſſet Deus.

Ratio 2. Cap. vlt.

Secundo arguitur, omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, primo Perihermenias, igitur nihil poteſt non eſſe, niſi quia potentia præcedit eſſe eius, per quam poteſt impediri eius eſſe: ſed ſi aliquid fuit ab æterno a Deo, nulla potentia pręceſſit eſſe eius a Deo, ergo non potuit non eſſe a Deo.

Hēricus quolib. 1. q. 8. inſtat contra ſe ipſum.

Inſtat ſibi, quia prædeſtinatus poteſt ſaluari, & non ſaluari, ergo a ſimili de facto ab æterno, poſſibile eſt ipſum fuiſſe & non fuiſſe.

Reſpondet quòd prædeſtinatio reſpicit rem extra ꝓ certo nunc pro quo ſcilicet res poteſt non eſſe, & ita nō prædeſtinari: quia prædeſtinatio correſpondet naturæ rei, ſed dare eſſe alicui ab æterno reſpicit potentiā pro infinita æternitate, in qua nulla eſt potentia ad oppoſitum, & ita nec in actu eſſendi.

Text. cō. 32. Text. cō. 12.

Confirmatur quia in perpetuis nō differt eſſe a poſſe 3. Phyſ. & 9. Metaph. c. pen. igitur nullum ſempiternum eſt in potentia.

Henric. quolib. 1. q. 8. Ratio 3.

Præterea tertio, arguit idem alibi ſic: quęlibet ſpecies æque eſt in potentia: vt ſic comparando ad Deum: vt dantem eſſe, igitur ſicut Sol potuit fuiſſe ab æterno: ita & aſinus: & hoc perfectius poteus generare: & ab illo poſſent fuiſſe omnes aſini alij generati, qui ſunt vel fuerunt vſque ad hunc diem modo geniti. Et tunc quæro, vtrum omnes fuiſſent tunc finiti, aut infiniti: ſi finiti, igitur totum tempus ab illo vſq; ad iſtum fuiſſet finitū: ſi infiniti, igitur poſitis extremis potuiſſēt media fuiſſe infinita actu, quod eſt inconueniens.

A. l. modo genitum.

Ratio 4. Vide in de ſem. & ſenſa. c. 2.

Præterea quarto, arguit ſic: creatura ab æterno poſſibilis eſt eſſe, & poſſibilis eſt non eſſe: ſi ergo ponatur in eſſe, habet illud eſſe acquiſitum, ergo duratione non eſſe ſuum præceſſit ſuum eſſe nouum vel acquiſitum. Vel format eam ſicut ſoluendo formatur: & ponitur prolixe nimis in quolibet. 8. q. 9.

Idem ſere habet quolib. 1. q. 8.

Item arguitur pro iſta opin. quòd ſequitur fuiſſe infinitas animas intellectiuas, ſi potuiſſet mundus fuiſſe ſine principio.

Text. cō. 60. 62. 63. A. l. ſecūdum imaginationem intellectus.

Præterea. Contra rationem infiniti in quantitate eſt ipſum poſſe excedi, vel eſſe totaliter acceptum: ſicut patet ex diffinitione eius. 3. Phyſic. infinitum eſt, cuius quātitatem accipientibus ſemper eſt aliquid vltra ſumere: ſed ſi mundus potuiſſet fuiſſe ab æterno & ſine principio, infinita duratio fuiſſet accepta. Igitur nihil fuiſſet vlterius accipiendum.

A. l. non fit.

Nec valet reſponſio illa, quæ dicit, quòd fuiſſent infinita in potentia, & ſemper in accipiendo quantum ad ſignationem intellectus, & non in accepto eſſe: quia ſignatio intellectus nihil facit ad hoc quòd infinitum ſit acceptum actu: quia impoſſibile eſt infinitum futurum aliquando fuiſſe acceptum, licet nullus intellectus fuiſſet, qui ſignaret partes illius temporis infiniti.

Pro intelligentia huius ꝓbationis, quę videtur difficillima, notanda ſunt duo ſuppoſita, primo oportet accipere meridiē

Item arguitur, quòd pars eſſet maior toto: quia ſit meridies huius diei. A. & meridies craſtine diei ſit B. ſi ex vtraque parte. A. potuit eſſe tempus infinitum, pari ratione de præterito reſpectu. B. ad futurum reſpectu. B. ergo quocunque præteritum ad. B. eſt maius eo futuro ad. B. quod eſt æquale præterito ad. B. eſt maius, quia ſunt æqualia, ſed pręterito ad. A. eſt maius pręteritum ad. B. ſicut totum parte; ergo futurum ad. B. quod eſt ęquale pręterito ad. B. eſt maius

prete-

præterito ad A. sed futurum ad A. est æquale præterito ad A. igitur futurum ad B. esset maius futuro ad A. & ita pars maior toto. Aliæ rationes possunt multę adduci: aliquæ sunt sophisticę, & alię multę fiunt sępe.

Præterea, omne permanens sempiternum est formaliter necessarium, nihil aliud, a Deo est formaliter necessarium: igitur, &c. Probatur maior, quia permanens habet totum esse suum simul: ita, quòd si perpetuo maneat nullum nouum esse recipit: igitur nunc habet esse, quo semper formaliter fuit: igitur nunc habet, quo sibi repugnat aliquando non esse: igitur nunc habet necessarium esse. Probatio minoris, quia quòd includit esse actu, est de se hoc.

Præterea. Quando actus determinatus necessario consequitur actum, si potest ostendi necessitas prioris, & posterioris, actus voluntatis respectu cuiuscunque alterius a se, necessario consequitur actum determinatum intellectus diuini circa idem, & necessaria ratione potest ostendi actus determinatus intellectus diuini circa istud: igitur & voluntatis: igitur, & creatio, quæ consequitur determinationem voluntatis. Prima pars mi. probatur per simile de sensu, & appetitu sensitiuo. Aliter probatur, quia velle obiectum præsupponit actum intellectus diuini circa idem obiectum: qui actus est rectus: & actui recto non potest illa voluntas non concordare: quia tunc esset non recta. Secunda pars minoris probatur, quia quod sequitur ad causas naturaliter causantes potest necessario concludi ex illis: sed actus determinatus intellectus sequitur ad tales causas, quia causæ illius actus sunt tantum obiectum, & intellectus, & nullo modo voluntas, quia tunc haberet actum circa non intellectum.

Aliter probatur secunda pars minoris, quia sicut se habet principium in speculabilibus: ita finis in agibilibus: sed ex principio est speculatiua necessaria cognitio in omnibus alijs, igitur ex fine est necessaria cognitio practica de his, quæ sunt ad finem.

Pręterea, omnis essentia alia a Deo est finita, & non purus actus: igitur secundum Thomam est in potentia ad esse, & pari ratione materialis: igitur prius est in potentia, quàm in actui quasi mediate, & ordo naturæ inter incompossibilia simul, habet ordinem durationis.

Præterea, quanto habitudo determinata ad aliquid magis necessario, & immediatius consequitur essentiam: tanto per essentiam, vt per medium magis potest ostendi talis habitudo determinata: sed habitudo ad primum efficiens magis necessario, & immediate consequitur essentiam aliquam quàm alia habitudo determinata ad posterius, quia ad primum essentialiter dependet, ad posterius non: sed habitudo ad posterius determinate, & necessario concluditur per essentiam sicut per rationem propriam: igitur magis ostenditur habitudo ad primum determinata: sed creatio dicit talem habitudinem determinatam, quia determinatam acceptationem esse a tali causa: igitur, &c.

Præterea, Per essentiam necessario concluditur illud, sinè quo essentia esse non potest: talis est dependentia ad primum efficiens: creatio autem, vt est communis omni alteri a Deo, dicit huius respectum, & non alium, quia alias non diceret conceptum per se vnum.

Præterea, Creatura non dependet minus in esse reali, quàm cognito: sed necessaria ratione concluditur exemplatio passiua cuiuslibet exemplati: quia quòd sit Deus agens per cognitionem, quia primum ordinans, patet: igitur.

Præterea, Necessario ostenditur, quomodo voluntas diuinam se habet ad quidditates: igitur, & quomodo ad existentias, Antecedens patet, quia complacet in participatione sue bonitatis. Probatio consequentię; quia existentia ęque perfectam habitudinem ha-

hodiernę
dici, & tē
pus prętę
ritum, sit
A. & infi
nitum, &
tēpus fu-
turū ad il
lam meri
diē sit. B.
& infini-
tū, & qđ.
A. & B.
sint ęqua
lia. Secū-
dū opor-
tet accipe
re tēpus
pteritū,
sit C. &
infinitū,
& tēpus
futurū sit
D. & infi
nitū me-
dici crassi
næ. & C.
& D. sint
æqualia,
& A. est
pars. C.
& D. est
pars. B. et
C. & D,
sūt ęqua-
lia, & C.
est maior
A. ergo,
D. est ma
ior B. er-
go pars
maior to
to. & sic
probatio
est clarif-
sima, vt
patet in-
tuenti, vi
de Bur, 8.
Phys. tex.
com. t 5.
9. Meta-
phy. text.
com. t 7.
2. Phy. t.
c. 89. et 7.
Eth. c. t 2.
A. l. The-
ologum.

ŀ. & t 2.
Meta. &
alibi quę-
re.

F bet ad primum obiectum voluntatis diuine sicut essentia.

TENENTES Istam positionem, potissime, quia ponunt eandem impossibilitatem esse ex parte speciei cuiuscunque, & cum in aliqua specie: sicut in successiuis: omne quod est acceptum videtur esse finitum: licet totum sit infinitum in accipiendo partem post partem, respondent ad rationes primę opi.

Ad primam licet non posset sciri naturaliter voluntas Dei: an sit respectu huius: tamen naturaliter potest sciri, quòd ipsa non est alicuius, quod non est ex se volubile: & ideo omne illud includit contradictionem: & per consequens incompossibilitatem: voluntas autem diuina non est eius cuius non est ratio. Sed
G tunc oportet ponere non volubilitatem ex parte obiecti sicut impossibilitatem ex 43. distinct. primi. Et tunc cum arguitur: quòd quod quid est non est medium demonstrandi esse hic, & nunc.

Dicitur, quòd etsi illud verum sit: tamen creatura potest esse medium demonstrandi inceptionem existentię eius.

Contra hoc, quia medium illud per quod demonstrabitur inceptio existentiæ: non potest esse quod, quidest, secundum istos, igitur existentia, & tunc videtur illa ratio dupliciter peccare: primo secundum fallaciam consequentis, quia existentia in minori non infert existentia actualem nouam, secundo quia præmissa in qua applicatur existentia ad lapidem erit con-
H tingens, & ita demonstratio illa non erit ratio multum probabilis sed sophistica.

Ad argumentum tñ potest responderi, ꝙ licet, quod quid est contingenter se habet ad existentiam actualem, vel non actualē: & ideo non sit medium demonstrandi existentiam absolute: nec aliquàm condictionē existentiæ absolutam: alicui tñ quod quidest potest repugnare aliqua conditio existentiæ: & ideo potest esse mediū demonstrandi, ita ꝙ existentia sub tali conditione pōt demonstrari per quod quidest ipsius: sicut quidditas lapidis, licet in se non includat existere: tñ sibi repugnat ex se esse increatum: & ideo ex ratione huius quidditatis potest concludi: ꝙ non habet esse increatum nec sempiternum. Ita dicendum est in proposito secundum istam
I positionem: ꝙ lapidi repugnat existere sempiternum, & ideo ex quidditate lapidis potest demonstrari, ꝙ non habeat esse sempiternum, & ideo ex hoc vltra non absolute, quòd habeat esse nouum: sed si est, quòd habet esse nouum: quod est propositionem.

Aliter etiam peccat ratio, vt videtur fm fallaciam cōsequentis: non. n. sequitur: oppositum huius non potest demonstrari: igitur istud est possibile: sed est fallacia consequentis. Nam prima impossibilia sunt impossibilia ex terminis: sicut opposita eorum. s. prima necessaria, sunt necessaria ex terminis: licet eorum opposita non possunt demonstrari, quia sunt prima vera. Sed oporteret ad istud antecedens: Oppositum non potest demonstrari, addere ꝙ oppositum non esse necessarium primum
k siue notum ex terminis. Et forte illud negaretur ab aliquibus in proposito: licet illa necessitas oppositi ex terminis latens sit, & non euidens cuicunque intellectui confuse concipienti terminos.

Ad secundum dici potest, ꝙ si sint rationes aliquę necessariæ pro creditis non est periculosum eas adducere, nec propter fideles nec propter infideles. Nō quantum ad fideles: non enim doctores catholici inquirentes veritatem creditorum per rationes, & nitentes intelligere illud, quod crediderunt per hoc intendebant destruere meritum fidei: immo Aug. & Ans. crediderunt meritoriè laborare: vt intelligerent, quod crediderunt, fm illud Isa. 7. Secundum aliam translationem: Nisi credideritis non intelligetis. Credentes enim inquirebant, vt intelligerent ea: quæ crediderunt per rationes. Si autem demonstrationes, sique possent haberi, eua-

cuant

*

Aduerte qualiter Doct. in hac qōne pblematicè procedit.

Respōdit ad rōnes D.Tho. & Henr.

Henri. quoli. 1. q. 8.

Idest actualē. i. temporalitatē, vel æternitatē, q sunt conditiones existentiæ.

Ad rōnē 2. D.Th.

In trāslatione Hierony. pro intelligētis habetur permanebitis. s. in veritate.

A. sophistica.

etiant fidem, vel non: de hoc in lib. 3. de materia fidei. Nec periculosum est quantum ad infideles si rationes necessariæ possent haberi: & si non possunt haberi rationes necessariæ ad probandum esse factum, scilicet, articulum fidei. Si tamen haberentur ad probandum possibilitatem facti, etiam vtile esset eas adducere contra infidelem: quia per hoc aliqualiter persuaderetur, ne resisteret talibus creditis sicut impossibilibus. Adducere tamen sophismata pro demõstrationibus periculosum esset contra infideles: quia ex hoc exponeretur fides derisioni: & ita etiam est in omni materia alia etiam indifferenti: vt in geometricis, si sophismata tanquàm demonstrationes proponerentur. Melius est, enim ignorantem se scire ignorare: quàm propter sophismata opinari se scire. Illi autem, qui dicunt partem oppositã, B dicunt se non adducere sophismata: sed rationes necessarias, & veras demonstrationes: & ideo nullum præiudicium videntur facere fidei nec respectu fidelium nec respectu infidelium: sed magis confirmare eam huiusmodi rationibus.

Ad Rõnem 3. D. Tho.

Ad tertium dico, quòd licet dicatur ibi multipliciter a diuersis. Respondeo tamen breuiter, quòd in eadẽ consequentia possunt esse multæ rationes: propter quas illatio sit necessaria: & ita multi loci sumpti ex multis rationib. talis consequẽtis in ipso antecedẽte, & ideo vbicunq; aliqua illarum rationũ siue aliquis illorum locorum inueniri, potest similis illatio inueniri potest, & inferri. Exemplum, homo currit, ergo animal currit, sequitur bene per locum a specie, & non solum hoc, sed e- C tiam per locum communiorem: quia per locum a parte subiectiua, & non tantum vbicunque est illatio speciei ad genus, est bona consequentia: sed & vbicunque est argumentum a parte subiectiua ad totum, est bona consequentia. Et posset poni aliud exemplum: vbi plures rationes inferendi concurrunt: sed istud sufficit ad propositum. Ita dico, quòd sequitur, ignis est in hoc nũc non impeditus, igitur lux est: locus est a causa naturaliter causante non impedita, & non solum hoc: sed etiam a ratione quadam communiore in antecedẽte potest ista cõsequentia tenere. s. a ratione producentis naturaliter, & non impediti. Non. n. tantum causa causans naturaliter non impedita habet causatum sibi coæuũ. 2. Phy. sed etiam producens naturaliter habet productum sibi coæuum: sicut est manifestum per similem rationem. Vbicunque igitur est similis ratio inferendi, non tantum s'm illam rationem generalem: sed etiam specialem erit consequentia necessaria, & naturalis. Et ita dico, quòd exemplum bene est ad propositum, quòd si ignem esse ab æterno inferat splendorẽ diffusum esse ab æterno, per rationem producentis naturaliter: licet antecedẽs hoc fuerit impossibile, & incompossibilem, & est consequẽs similiter. Consequentia tamen est necessaria, & bona; igitur vbicunque est illa ratio illationis erit consequentia bona, & necessaria: quomodocunque sit de antecedẽte, & consequente: sed ita est hic de patre, & filio: quia pater est producens naturaliter respectu filij: igitur ibi erit similis consequentia bona & necessaria.

T. c. 32. 2. 38. a. l. 2. rationem generalẽ.

Ad corroborationem superiorẽ auctoris.

Per hoc patet ad cõfirmationem illius rationis: quòd nulla perfectio tollitur a prima causa: quæ potest esse in secunda: posse autem habere causatum simpliciter necessarium non est perfectionis in causa secunda: immo hoc nulli causæ secundæ conuenit, vt dictum est dist. 2. primi, licet aliqua causa secunda hoc habeat secundum quid. Simpliciter enim necessario causare includit contradictionem, & ideo hoc nulli causæ secundæ conuenit: nec ex hoc tanquàm ex impossibili inferendo quodlibet ex parte ignis arguit Aug. sed ex ratione communiori arguit Augu. scilicet ex ratione producentis, quòd non includit contradictionem, & hoc sufficit ad rationem suam.

q. 1. idem dis. 8. eiusdem. q. vl. 2. dis. 39.

Ad aliã.

Per idem patet ad illam aliam rationem: quòd diuersus modus causandi non variat causatum formaliter, vt A rum est de diuersis modis causandi, qui possunt esse causæ in aliqua causatione: sed si vnus modus in causando sit possibilis, & alius impossibilis, secundum modum possibilem causatum erit tale, & secundum modum impossibilem causatum erit aliud: sicut ex impossibili sequitur impossibile: naturali tamen consequentia. Ita dico, quòd naturali cõsequentia sequitur, quòd si naturaliter causaret, quòd necessario causaret, & coæterne: sed iste modus causandi includit cõtradictionem ad ipsum causare. Alius autem modus causandi, scilicet, libere compossibilis est causæ, & ideo non tollit compossibilitatem in accidente, & consequente.

Ad rõnẽ 4. D. Th.

Ad quartum diceret aliquis pro ista via, quòd sempiternum esse includit aliquam illimitationem: quia in- B cludit adæquari Deo secundum aliquid. s. secundum illimitationem durationis, quod non posset esse sine illimitatione entitatis, quia non posset sibi adæquari in aliquo vno sine alio. Sed hoc nihil est, quia etiam coexistens Deo hodie: non propter hoc æquatur æternitati: cui coexistit hodie: quia etiam æternitas: vt coexistens huic diei, est infinita, & independens, & creatura, vt hodie coexistens æternitati, est finita, & dependens, & ideo non coæquatur sibi. Oporteret igitur dicere, quòd sempiternum esse aliquam illimitationem dicit in creatura vnde repugnet sibi: sed vnde sit illa illimitatio, & repugnantia, quilibet ostenderet per illam rationem fundamentalem, quam pro se ponent.

Ad quintum.

Ad quintum respondetur ducendo ad oppositum, C quia sicut creatura non potest actualiter tendere in non esse, & tamen semper fore: ita non potest actualiter fuisse post non esse, & tamen sẽper fuisse. De ratione autem creaturæ secundum istam positionem non tantum est habuisse non esse ante esse aptitudinaliter: sed etiam actualiter ante esse habuisse non esse.

Ad sextũ.

Ad auctoritates dico, quòd auctoritas August. 10. de Ci. Dei non est secundum intellectum suum ibi posita: sed ponit eam secundum intellectum phylosophorum, vnde præmisit ibi de phylosophis: sic enim inquiunt. Si pes esset in puluere ab æterno, &c. Vnde secundum veritatem, pedem semper fuisse, & causasse vestigium in puluere includit contradictionem, quia vestigium causatur per impressionem pedis in puluere per motum D localem, & ita motum aliquem talem fuisse sine principio, qui de ratione sua est inter opposita, contradictio est.

Ad septimum.

Ad illud de vix intelligibili dico, quòd contradictoria possunt apprehendi ab intellectu: & etiam simul apprehenduntur, alioquin nullo modo intellectus diceret ea esse contradictoria: sicut generaliter patet ex argumento Phylosophi secundo de Anima, vbi probat de sensu communi, & alijs sensibus particularibus, quòd nullus sensus nec intellectus comperat extrema: nisi apprehendat vtrumque: sed sic apprehendi est vix intelligi: quia non est intelligi cum assensu: quomodo dicimus nos intelligere quod credimus esse verum, & non intelligere quod non credimus esse verum, licet tamen ap- E prehendamus illud. Vel aliter potest dici, quòd si accipiatur intelligibile pro eo, cui intellectus potest assentire, & dicatur modus istorum phylosophorum fuisse vix sic intelligibilis, põt exponi, q in suo vniuersali modus ille fuit intelligibilis, non aũt in se, & in particulari. Intelligibilis enim erat cum assensu in ratione producẽtis, & non in ratione causantis, & intelligere causans in ratione producentis est intelligere causans imperfectẽ etiam in vniuersali: sicut intelligere hominem in ratione animalis est intelligere hominem imperfecte.

Tex. 45.

Vel tertio modo potest dici, (& forte ad mentem eius) quòd contradictoria latentia: quàmdiu non percipitur contradictio euidens in eis, possunt aliquo modo apprehendi ab intellectu: non tamen certitudinaliter: & ita contradictio ista si est, tamen latuit, & potuit ab eis vix intelligi.

Ad illud quod additur de philosophis, potest dici, quòd multas contradictiones latentes concesserunt: sicut negauerunt communiter esse aliquod primum principium contingenter causans: sed dixerunt primam causam esse necessario causantem: & tamen dixerunt contingentiam esse in entibus & aliqua contingenter fieri: sed contradictionem includit aliquid contingenter fieri in entibus: & primam causam necessario causare: sicut deductum est dist. 8. primi, & distinct. 2. & 39. eiusdem: & aliquantulum in q. præcedente.

Vbi supra.

Ad illud quod additur de quatuor causis, quæ considerantur a Metaphysico, potest dici, quòd probat abstractionem secundum intellectum efficientis a mouente & mutante: non autem omne abstractum secundum considerationem intellectus oportet posse separari secundum esse ab eo, a quo potest fieri abstractio, secundum intellectum: & ideo ex hoc non sequitur, quòd in re sit aliquod efficiens, quod est mouens, vel mutans.

Additio.

Ad illud de motu, & primo mouente potest negari, accidens loquendo de primo, vt primo: licet non vt mouente: ita quòd diuisim sit falsum: licet coniunctum sit verum.

Opinionẽ D. Thom. posse sustineri ostendit.

* Tenentes autem primam opinionem, potissime propter hoc, quod non inuenitur contradictio in istis terminis: aliud a deo, & esse sempiternum, & secundo propter hoc, quòd rationes, quæ videntur probare contradictionem sunt speciales: & ideo si de aliquo speciali probent contradictionem: non tñ probant hoc de omni alio a Deo. Et tertio, quia quædam rationes fiunt de præterito, quæ videntur similiter posse fieri de futuro sicut de præterito: cum tamen nulli negent possibilitatẽ futuri sine fine: aut possent fieri de successione sicut de permanentia.

Soluuntur rationes Henr. pro D. Tho.

Isti respondent ad rationes contra istam opi. quæ probant contradictionem. Ad primam dicũt, quòd creatura aliqua potuit semper producta fuisse: puta angelus cuius esse est in æuo. Et si dicas, quòd creatura illa aliquando fit: concederent, quòd illa fit in instanti æui: & cum infertur, quòd tunc esse ens successiuum non sequitur: quia filius Dei semper generatur: & tamen non est aliquid successiuum: sed summe permanens: quia idem instans, in quo generatur semper manet: ita dicerent isti, quòd idem nunc manet, in quo angelus accipit esse: & ita non est successio; successiua enim semper aliam, & aliam partem accipiunt sui esse.

Idẽ in quolibe. q. 12.

Ad aliam probationem de conseruari, & creari patebit in quæstione de æuo. Ad illud additum de esse acquisito concedunt, quòd habet esse acquisitum: quia non habet esse quod ex se sit formaliter necessarium: tamen non videtur necessarium, quòd sit acquisitum post non esse: quia acquisitio sicut, & receptio videtur sufficienter stare: si ex se non habeat illud, quod dicitur acquirere siue sit nouum siue antiquum.

Ad rõnem 2. Henr.

A. Iañ.

Ad secundam rationem de Phylosopho primo Perihermenias, omne, quod est, &c. patet responsio dist. 39. primi, vbi est adducta ista instantia ad probandum: quòd nihil contingenter est in illo instanti, pro quo est: † quoniam oppositum tunc posset in esse: & ex hoc patet, [k] quòd assumptum est falsum: immo in illo instanti, in quo & pro quo est, contingenter est: sicut ibi deductum est: & iam determinatum. Et idem dico de causa, quòd causa non causat inquantum præcedit effectum duratione: sed est causa inquantum præcedit effectum natura. Si igitur omnis causa pro illo instanti, pro quo causat, necessario accusat, & nulla contingenter, omnis causa inquantum causat, necessario causat: & nulla contingenter.

Ad 3. licet asinus ab æterno potuisset produci, & ab

Ad tertium posset negari, quòd in quacunque specie est similis impossibilitas ad æternitatem, & sempiternitatem: quia non apparet contradictio ex parte cuiuscunque speciei: & ideo nec similis possibilitas. Vel si [F] concedatur de asino, quòd potuit fuisse productus ab æterno: & potuit generare; & per consequens ab ipso potuissent fuisse omnes asini geniti vsque ad istum. Et cum quæris, vtrum fuissent finiti, vel infiniti: negatur, quòd sint infiniti, immo finiti. Et cum infers: igitur tota duratio a productione illius asini vsque ad istum fuisset finita: negatur consequentia. Ille enim et si productus fuisset ab infinito: non tamen potuit generasse ab infinito: quia generatio necessario includit in creaturis, quòd sit mutatio inter terminos oppositos, scilicet priuationem & formam: & quicquid est inter opposita sibi succedentia non potest esse sempiternum.

æterno generare asinos illi tamen non fuissent infiniti.

Et si dicas, quòd tunc oportuit ipsum per tempus infinitum quieuisse ad generandum: cum tamen fuisset [G] perfectus, & potens generare, quod videtur inconueniens.

Responsio, asinus non fuisset factus perfectior ab æterno ad generandum, quàm Deus ad creandum: & tamen per te oportuisset Deum quieuisse a creando. A. per infinitũ quasi imaginatum: ita, quòd contradictio esset ipsum aliquid creasse: quin infinitum quasi præteritum imaginatum præcessisset: & tamen in creatione eius, scilicet, in dando totum esse ei, quod habet in se esse: non videtur, ita necessario includi nouitas sicut in generatione, quæ est a priuatione ad formam: non igitur est inconueniens si oportuit asinum generasse, quòd quieuisset per infinitum imaginatum a parte ante ab illa actione: quæ necessario includit, quòd sit no- [H] ua: cum ponas Deum necessario quieuisse ab illa actione, quam non ostendis includere formaliter nouitatem.

In generatione, quæ est a priuatione ad formã includit nouitas.

Ad quartã rationem Henrici.

Ad quartum dico, quòd tota deductio de potentijs illis videtur esse superflua, & multipliciter peccare: & tamen loquendo de potẽtia sicut ipse procedit in argumẽtando in fine, concludendum esset secundum eum, quòd potentia ad non esse necessario præcedit potentiam ad esse: & si argumentum suum valet de potentijs contrarijs secundum quòd accipitur a Phylosopho primo de Ce. & mun. debet intelligi de potentijs incompossibilibus actibus suis: & tunc si potentia ad non esse necessario præcedat potentiam ad esse: tunc esse necessario præcedit non esse: quia potentia ad non esse nunquàm est secundum esse intellectum: nisi in eodem præcesserit esse.

Tex. c. 118. uide tertio Physi. t. c. 10.

[I] Vbi sciendum est, quòd loquendo proprie de potentia, scilicet, ante actum subiectum immediatorum oppositorum nunquàm est in potentijs oppositis simul: quia tunc careret vtroque actu simul: & ita non essent opposita immediata circa illud subiectum: & de illis verum est, quòd potentia ad vnum non est sine actu alterius: non quòd ille actus sit receptiuus illius potentiæ: immo subiectum tantum recipit illam potentiam: sicut & eius actum. Si enim actus. A. prior sit potentia ad. B. quia ratio receptiui: igitur ipso. B. quia in eodem est prius natura potentia actu 9. Metaphy. B. autem pari ratione prius est potentia ad. A. & ita idem prius, & posterius eodem: sed potentia ad vnum necessario concomitatur alterius actus propter immediationem actuum ad vnum. Ad propositum dico, quòd non fuit ab æterno sub potentia ad esse, & sub potentia ad non esse: Sub qua tamen prius: Dico, quòd sub potentia ad esse secundum veritatem, quàm sub non esse: & ita non sub potentia ad illud. Si autem fuisset ab æterno fuisset semper sub potentia ad non esse: & nunquàm sub potentia ad esse, sed sub actu. Si autem non loquaris de potentia ante actum illum: se quasi subiectiua: & assumas ibi creaturam non esse sic in potentia ad esse nisi sub non esse: falsum est, & supra improbatum.

Tex. c. 15

Omittẽdo igitur de potentijs argumentum breuiter videtur stare in hoc: opposita, quæ insunt eodẽ ordine

naturæ

naturæ non possunt eidem inesse simul ordinem dura- A tionis: quia prius duratione inest, qd prius natura inest. Esse igitur, & non esse cum insint ordine naturę lapidi: non possunt simul inesse eidem simul duratione: nec indifferenter se inuicem præcedere: sed necessario nō esse præcedit duratione ipsum esse: & ita non potuit semper fuisse. Quòd autem nō esse prius natura insit quàm esse, hoc probat: quia non esse competit lapidi ex se: aliud, s. esse non competit sibi ex se sed ex alio.

duo opposita quomodo insunt eidē.

Hic dico quòd duo opposita non insunt ordine naturæ eidem quasi positiuè, loquendo de ordine naturę: sicut est de animali, & rationali: substantia, & accidēte: sed quasi priuatiuè. s. quòd alterum inesset, nisi impediretur: qui modus expositus est in q. præced. exponendo opinio. Auic. Et hoc modo nō oportet illud, qd prius natura cō B uenit alicui prius duratione conuenire sibi. Potest enim illud, quod non habet esse aliquod ex se: præueniri a causa positiua dante sibi aliquid: quod istud non habet ex se: & ita prius duratione hēt oppositum quàm istud. Ista responsio patet in aliis. Probaret enim argumentum, q Deus non posset creare materiam sub forma: quia materia prius natura est priuata quàm informata: quia ex se habet quòd sit priuata: ex alio, quòd sit informata: igitur non posset in materia esse forma nisi duratione præcessisset materia informis: sed hoc non concludit: quia materia non ex se positiuè priuata, sed priuatiuè tantum: quia non ex se habet formam, sed ab alio, vt generāte vel creāte: & ipsa sola sine alia causa positiua sufficit ad hoc, q

Doctrina singularis.

ipsa sit priuata: esset igit semper priuata nisi esset aliqua C causa positiua impediens eius priuationē continuam: & tamen quia causa positiua potest a principio impedire ipsius materiæ priuationem dando sibi esse: ne semper sit priuata: ideo non oportet ex tali prioritate naturę necessario concludere prioritatem durationis.

Ad candē 4. rationē Henr.

Ad aliud de infinitis animabus. Respondeo, quicquid non potest fieri a Deo in vno die, quia includit contradictionem: hoc non posset fieri in infinito præterito, si fuisset, propter eandem rationem: in ista enim die sunt infinita instantia: immo in vna hora vnius diei, in quorum quolibet posset creare animam sicut in uno die totius tēporis infiniti, si esset: non enim oportet eum quiescere à die in diem, vt creet vnam animam post aliam: & ita si in infinitis instantibus huius diei nō potest creare infinitas D animas: quia hoc non est factibile: nec in infinitis diebus totius præteriti posset infinitas animas creasse. Et si dicas instantia huius diei non fuisse in actu sicut sunt infiniti dies præteriti. Hoc non sufficit: quia sicut instantia infinita infinitorum dierum, in quibus creasset, fuissent in potentia pene (sic indiuisibile est in continuo) & non in actu: quia nullum illorū fuisset in actu terminus temporis: ita est etiam de infinitis instantibus huius diei: igitur ęqualem infinitatem, videntur habere instātia vnius diei vel huius horę cum infinitis instantibus infinitorum dierum. & ita videtur sequi propositum. Cōcederent tamen aliqui philosophi non esse impossibile infinitatem esse in accidentaliter ordinatis: sic patet per Auic. 6. Metaph. c. de causis.

Ad aliud de transitu infiniti, videtur improbare sempiternitatem successiuorum. Sed secundum tenētes istam opin. non est similis ratio impossibilitatis in successiuis, & in permanentibus: quia permanentia quæcunque, licet secundum motus suos possint mensurari tempore: tamen secundum esse substantiale ponuntur mensurari æuo: & ideo ponens permanens esse sine principio, non videtur ponere aliquod infinitum esse acceptum. Istam rationem de infinito successiuo confirmat illa imaginatio de linea conuersa: quia si aliqua linea esset quasi protensa in infinitum incipiens ab hoc puncto A. non esset possibile, quòd esset pertransita: igitur uidetur, quòd esset e conuerso imaginando lineam quasi sic acceptam in præteritum, non uidetur possibile, quòd sit accepta vsq; ad A.

Permanētia qua mēsura mensurētur.

Ad vltimum argumētum dici potest, quòd æquale maius, & minus non conueniunt quantitati molis nisi finitę: quia prius diuiditur quantum per finitum & infinitū, quàm sibi cōueniat ęquale vel inęquale. De rōne enim quantitatis maioris est excedere, & minoris excedi: & ęqualis commensurari, quę omnia videntur concludere finitatem: & ideo negaretur infinitum esse æquale infinito; quia ęquale, & inęquale, & maius & minus, sunt differentiæ quantitatis finitæ, & non infinitæ.

Ad ult.

Quantum per quid prius diuidatur.

AD ALIA argumenta extra addita pro illa via conformiter dictis pōt responderi. Ad primum concedo cōsequentiam cum minori, & nego minorem: licet eā concederet Philosophus, vt patet 8. distinct. primi, 27. q. quolibet: in hoc tamen errauit & sibijpsi contradicit: quia 1. B Ethicorum, habet quòd duratio maior non arguit maiorem perfectionem, quòd verum est, nisi sit ex intrinseca perfectione, & a se: quod conuenit soli Deo: de quo infra q. 1. 2. distin. notanter tractat Doct. Ad probationem minoris dico, quòd quamuis permanens habet totum esse suum simul tamen ab alio dependenter habet ipsum, si est creatura: & in fieri potius quàm in facto esse: vt patet per Augustinum 4. & 8. super Gen. ad literam, quòd repugnat ei quod est formaliter necesse est. Omne igitur creatum, & fuit, & est, & erit mere contingenter, quantum ad esse reale.

Ad rōnes sequentes in additione. vbi supra, c. 2.

cap. 14.
cap. 19.

Ad aliud maior potest intelligi dupliciter. Vno modo vt necessitas determinat ordinē actus ad actum via originis. Alio modo vt determinat modum elicitionis actus C posterioris. Et tunc ad minorem dico, quòd prima pars eius est vera vtroque modo capiendo necessitatē: & hoc loquendo de actu simplicis complacentię diuinę voluntatis: loquendo vero de volitione efficaci Dei, quæ respicit existentiam rerum, & conditiones existentiæ, est vera primo modo: & falsa secundo modo capiendo necessitatem, quod intelligo esse verum quando actus voluntatis circa talia, ponitur in esse quòd. s. tunc necessitate ordinis sequatur actum intellectus; licet posset omnino nō poni in esse posito actu intellectus. Et quod tangitur in prima parte minoris de determinatione actus intellectus, & voluntatis, & ordine vtriusque in ipsa: dico quòd verum est, si loquatur de determinatione simplicis complacentiæ: & sic currit prima probatio de sensu, & eius D appetitu: licet sit dissimilitudo, quo ad naturalitatem, & libertatem: si verò intelligatur de determinatione determinatiua volitionis efficacis, dico quòd est ordo contrarius: quia præcedit actus talis voluntatis actum talem diuini intellectus: quia notitia Dei respectu factibilium est speculatiua, & non practica, vt patet in prologo quæstione quarta, & trigesimaoctaua distinctio. primi. diuina enim voluntas est prima regula contingentium. Creare autem vel creatio est ipsius volitionis efficacis Dei ad extra formaliter vel concomitanter: Quare etsi sequitur (natura saltem) diuinum intelligere, & esse rerum ideale; non tamen necessario sed mere contingenter vt determinat modum eliciendi actum vel creationem actus & non ordinem actus ad actum vt dictum est. Et per E hoc patet responsio ad id, quod infertur in conditione de creatione: & est principale ad proprium argumenti: quomodo videlicet sequitur, & non.

Secunda probatio primæ partis minoris, procedit de simplici complacentia vt patet: uel si de efficaci probetur, dico quòd diuina voluntas non est regulabilis aliunde: & maxime ad extra & respectu contingentium: & per consequens respectu eius non est notitia complexiue practica in intellectu diuino.

Primam probationem secundę partis minoris concedo ad sensum datum de prima determinatione & necessitate consecutionis esse realis ad cognitionē obiecti primarij necessario mouentis ad sui & aliorum simplicem notitiam & complexam necessariorum determinatam indeterminatam, quę contingenter.

Secunda probatio secundæ partis minoris accipit il-

lam

lam propositionem comparatiuam principij in speculabilibus ad finem in agibilibus, quæ & similitudinem & dissimilitudinem importat: vt 1.dist. 1. quęstione 4.& 16.quæst.quoli. optime exponit Doct. Dico enim, quòd ex fine pro substracto cognito, idest essentia diuina: non tamen inquantum finis, sed inquantum obiectum primarium motiuum & terminatiuum diuini intellectus virtualiter & eminenter omnia alia & eorum cognitionem continens est necessario cognitio aliorum in intellectu illo: vt iam dictum est: sed tamẽ prima non est practica cognitio: vt probabiliter teneo, vt intellectu diuino: ideo probatio illa: & si verùm vno modo concludat: in alio tamen deficit mutando cognitionem obiecti primarij & secundarij in cognitionem finis & ordinatorum in ipsum: ideo est accidens figura dictionis & amphibologia.

G

Ad aliud concedo, quòd omne aliud a Deo est in potentia ad esse & ad non esse: sed non oportet quòd talis potentia ad esse præcedat duratione: sed tantum natura ipsum esse. Et ad illam propositionem de ordine naturæ inter incompossibilia simul qualiter infert ordinem durationis & non, satis abunde dixit Doct. soluendo 4. argum. Henrici.

Ad aliud concedo totum argumentum intelligendo nomine creationis dependentiam in esse & in produci a prima causa: si autem vltra hoc vult inferre nouitaté productionis talis ordine durationis: & quòd hoc importetur nomine creationis: hoc potest negari: & demõstrari non potest. Et si proteruiatur, quòd creatio impor- H tat nouitatem, dic vt dicit Doct. valde notanter soluendo 1. argum. post oppositum infra.

Ad aliud patet per idem: non enim probat nouitatem dependentiæ saltem in quocunque, quod sufficit ad propositum: quia contentio huius quæstionis non est æque de omnibus sicut de aliquibus creaturis: vt patet ex titulo quæstionis: & ex dictis Doct. Quidquid dicat Henri. Et quòd ibi tangitur de significato creationis: & an plura importat, patet infra quæst. 5.& 4.& q. 1. 2. dist. infra: & 12.q.quoli.

Ad aliud patet per idem & ex dictis supra, soluendo secundum istorum: concedo dependentiam: sed nego nouitatem in casu quæst. huius posito in esse: nego etiã vniformitatem esse exemplati quo ad necessitatem & demonstrationem & esse realis creaturarum: in primo est necessitas consequentiæ & consequentis: in secundo consequentiæ tantum: vt patet bene speculanti.

I

Ad vltimum dico, quòd sicut diuina voluntas necessario complacet quidditatibus cognitis ostensis: ita existentiæ cognitę ostensę: nam vniformiter diuinus intellectus vtrumque in esse cognito producit & voluntati ostendit: vtrunque vero extra causam & intellectum ponendo in esse diuina voluntas mere contingenter volitione efficaci vniformiter difformiterque aspicit: nam respectu vtriusque est vniformitas conuenientiæ vt sic: sed est difformitas in modo essendi & ponendi in esse. Circa quod stude: non probat ergo argumentum nouitatem in vno magis quam in alio. Hoc probabiliter dico, sal- K uo semper meliori iudicio quicquid dicat Francisc. de Mayn. de esse essentiæ & existentiæ & cognitione eorum in intellectu diuino quod mihi minime in hoc placet.

* Ad arg. in initio q̃st.

AD PRIMVM argumentũ principale concedo, quòd materia est ingenita & incorruptibilis: nõ tamen ex hoc sequitur, quòd sit sempiterna: quia non habet materiam vnde fiat: est tamen producta tota: quæ productio non est generatio: quia generatio & corruptio sunt cõpositorum non simplicium.

2. & 8. Metaphy. Vt in 3. Phys. 1. phy. t. c. 34. & in dec. & Aue.

Ad aliud de sempiternitate temporis: dico quòd non valet: quia aliàs concludit mouens non posse sine nouitate seu mutatione mutare: & responsum est ad illud in quæst. præcedenti. Et quod arguitur de ante: dico, quòd non concludit nisi de ante imaginato vel priuato: sicut F æternitas est ante quod nihil est: vel sicut extra vniuersum nihil est ibi vel negatur extra, vel non affirmatur nisi imaginatum extra. 12. Meta. com. 18.

Ad 3.

Ad illud primi de generatione: quamuis ista sit aliquo modo probabilis: corruptio vnius est generatio alterius: quod pro tanto verum est: quia nullum agens naturale per se intendit corrumpere aliquid: sed per accidens corrumpit illud, quod est incompossibile generato quod per se intendit: tamen ex illo non sequitur perpetuitas generationis: quia vltima corruptio potest concomitari vltimam generationem: puta quando omnia mixta resoluentur in elementa: & tunc erit status tam generationis quam corruptionis: licet illa vltima corruptio nõ sit annihilatio: quia est ad materiam: Philosophus tamẽ supponit cum ista propositione vnam aliam propositionem, scilicet quòd tale generabile est iterum corruptibile. & quòd eius generatio alterius sit corruptio: quod nõ est verum: sed arguendo in præteritis oportet accipere istam, generatio vnius est corruptio alterius: & ista nõ est ita vera ex per se intentione agentis naturalis sicut illa præcedens. Accidit enim, quòd generans corrumpat propter incompossibilitatem termini corrumpendi cũ termino, quem intendit: quia non potest producere formam quam intendit: nisi in materia præexistente: & illa materia pręexistens communiter est sub forma incompossibili formæ, quam intendit. Et ideo oportet ipsum corrumpere compositum præexistens: vt generet illud quod intendit: & dato quòd ex hoc sequeretur, quòd nulla esset generatio, nisi quando producitur totum: nõ tamen oportet quòd pars eius præexistat sub forma incompossibili: & ideo talem productionem alicuius entis non oportet esse destructionem alicuius alterius entis: sed tantum destructionem nihili siue non entis præcisè: & tunc non oportet illam primam productionem præcessisse aliam: quia terminus a quo huius productionis non fuit terminus ad quem alterius productionis: quia nihil nulla productione producebatur.

Theologicè loquendo.

Ad 4.

Ad illud quartum argumentum de successione propter motum, quando dicitur, quòd agens non causans per motum & non impedibilis potest habere effectum sibi coæuum, diceretur quòd vbi agens & effectus possunt habere essentiam vnigeneam, vera est maior illa: sed vbi non possunt esse vnigenea: sed prioritas naturæ in causa de necessitate requirit prioritaté durationis eius respectu effectus, ibi maior est falsa, sic est in proposito.

Ad primum in oppositum dico, quòd vel illa non est diffinitio creaturæ: sed descriptio quædam concessa ab Arrio: contra quem arguit August. quia dicit filium Dei aliquando non fuisse: & tunc sufficit August. accipere istam diffinitionem vel descriptionem contra eum vt concessam: & ex negatione huius descriptionis a filio Dei concessæ ab eo, concludere contra eum, quòd non sit creatura. Vel si est diffinitio creaturæ proprie loquendo de creatura inquantum creatura, non tamen propter hoc est diffinitio cuiuslibet alterius a Deo, puta angeli vel hominis: quia diceretur, quòd huic quod est esse creaturam accidit hæc diffinitio: sed si illa poneretur diffinitio incipientis & de facto, ita esset omne aliud a Deo: tunc arguendo sic: Omne aliud a Deo est incipiens: ergo omne aliud à Deo est creatura, non sequitur: sed est fallacia accidentis propter extraneitatem medij respectu tertij inquantum comparatur ad primũ: non enim quicquid repugnat accidenti, repugnat subiecto, cui accidit tale accidens.

Posset loco ly aliqua, poni. a. & similiter in consequẽte, loco ly creatura vel utrobiq; poni ly creatura.

Ad aliud de infinito in multitudine & magnitudine responsum est prius in responsione de infinitate actuali animarum.

QVÆSTIO IIII.

Quarto quæro, Vtrum creatio Angeli sit idem Angelo.

Arg. 1. Cap. 1. & 2. D.Tho. p. 1.q.45.ar. 3.

ET arguitur primo, quòd noo. Quia secundum Auic. 5. Meta. equinitas est tantum equinitas: nec vna, nec plures: igitur pari ratione, angelus tantum est Angelus, & nõ est idem sibi realiter aliquis respectus.

Arg. 2.

Pręterea. Creatio Angeli non est nisi in primo instanti naturæ: quando Angelus accipit esse: sed Angelus manet post primum instans, & nihil manet sine eo, quod est idem sibi realiter: igitur, &c.

Arg 3.

Item si ita esset Deus non posset Angelum annihilatum eundem numero reparare. Consequens est falsũ, igitur & antecedens. Probatio coosequẽtiæ: quia non potest eandem creationem reparare, vt videtur: quia nec eundem motum numero secuodum aliquos: quia interruptio prohiberet illum esse eundem numero.

Arg. 4.

Præterea. Ignis genitus est causaliter ab alio igne generante, & per consequens habet naturã ab ipso, & tñ creatio non est in igne genito causaliter ab igne generante: igitur, &c. Minor probatur: quia tunc ignis genitus haberet ab igne generante, quòd esset creatura: quia a quocunque agente est creatio in igne, ab illo ignis creat. Consequens videtur esse falsum: quia ipsum esse creaturam tantum dicit respectum ad creatorem.

Arg. 5. Cõmen. 9. 10. & 18. Ibidem. Vid̃ in ar. 2, ad hoc nominãter

Item mutatio dicit a termino ad quem, creatio est mutatio: igitur, &c. Probatur maior: tum quia mutatio præcedit terminum: tum quia mutatio est in genere passionis, quia & motus secundum Cõmen. 5. Phy. Terminus autem intrinsecus est eiusdem generis cum terminato: sicut punctus circuli: forma autem, ad quam est mutatio vel motus, noo est de genere passionis ex 5. Phy. probatio minoris: tum quia noua relatio oon aduenit alicui sine mutatione alterius extremi: sed per creationem est noua relatio creaturæ ad Deum: quia aliquid nouum dicitur de creatore, & oon nisi propter nouam relationem in eo, ad quod dicitur.

Tex. 2.

Confirmatur per Aug. 5. de Tri. c. vlti. Eã, quæ sunt relatiua ad Deum cum mutatione eius, de quo dicũtur, existunt: tum quia in omni genere est aliquid vnũ, quod est mensura omnium aliorum: quæ sunt io illo genere: ex. 10. Meta. primum autem io genere mutationum nõ videtur posse poni generatio: quia noo est ratio mutabilitatis in omnibus mutabilibus: quia non omnia mutabilia suut genita. Similiter non est maxima oppositio inter terminos generationis q sunt priuatio, & forma: sed maior oppositio est inter terminos creationis: q sunt cõtradictorij, vt ens & nihil: igitur creatio est prima mutatio.

Ratio ad opp.

OPPOSITVM quia si est alia: aut ergo creator, quod non conuenit: quia creatio est noua. aut medium inter creatorem, & creaturam: quod non conuenit: qa non est medium. aut posterius re creata, quod non cõuenit: quia est quasi via ad esse creaturę: igitur &c.

lib. 1. de. fin. 30. De identitate relationis ad suum fundamentũ. Tex. c. 21. & 27.

ET QVIA HÆC quod dependet a quadã alia scilicet de identitate relatiotus ad suum fundamentum, & hic specialiter loquendo de relatione, quæ est creaturæ ad Deum, ideo quinto quæro vtrum relatio creaturæ ad Deum sit eadem fundamento. Quod non. Si omnia alia a Deo habent relatiooem ad ipsum: igitur omnia alia essent ad aliquid non tantũ accidentaliter, sed etiã p identitatem. Consequens videtur imposibile: quia illud infert Phylosophus 4. Meta. ex dictis dicenoum omnia apparentia esse vera.

Tex. com. 14 Tex. com. 23. Quęre 9o Phys. & primo

Præterea. Prædicamenta sunt primo diuersa: ex 5. & 10. Meta. & simpliciter diuersa entia: quia ens secundũ se diuiditur in illa: ergo nihil vnius prædicamenti est idẽ ens alicui alterius prædicamenti: ergo nulla relatio est eadem alicui absoluto.

OPPOSITVM non minus dependet quodlibet creatũ ad Deum quam quodcunque causatum ad aliud causatum: quia dependentia ad primum videtur esse essentialissima: sed totum habet relationem ad partes eandem sibi: quia non potest esse totum, & non esse ex partibus: ergo pari ratione ad causam primam, licet extrinsecam, habebit dependentiam eandem sibi: licet enim causa extrinseca non cõponat rem sicut facit causa intrinseca: perfectius tamen causat rem quam causa intrinseca: componere enim includit imperfectionem scilicet potennalitatem.

Posterior. tex. cõ. 31. A. l. creatum.

Opinio Hen. quol. 9. q. 3. & quol. 5. q. 6. & 7. & quol. 7 q. 1. Quãte Ocham & alios nominales.

HIC DICITVR, qnòd omnis relatio est eadẽ fuudamento, Pro ista opin. arguitur multipliciter.

Primo, quia relatio transfertur ad Deum secundum propriam rationem relationis, & ideo in diuinis dicũtur manere duo prædicamenta ꝓprie scilicet substantia, & relatio: sed si de ratione relationis esset, quòd esset alias res a fundamento: igitur in Deo est res & res, & ita compositio, quod est contra simplicitatem diuinam. Et ex hoc medio arguitur generaliter scilicet ex simplicitate diuina: non enim est compositius album simile quam albũ tantum, & per consequens relatio similitudinis non addit aliam rem a fundamento.

Ratio 2. Henr. Tex. cõm. 10.

Secundo hoc idem arguitur per viã mutationis: quia si esset alia res a fundamento: igitur cuicunque fundamento ipsa adueniret de nouo, ipsum mutaretur realiter. hoc vidétur negare multe auctoritates. primo Phys. 5. Phy. vbi negat in ad aliquid esse motum vel mutationem. secundo Boetij tertio de Tri. Ansel. etiam Monol. 3. quære eum ibi.

Ratio. 3. Henr.

Tertio arguitur ex hoc, si relatio esset alia res a fundamento: ergo similitudo haberet suum proprium in esse aliud ab inesse albedinis: quod videtur inconueniens prima facie: quia tunc relatio fundata super substantiam: si qua esset: esset accidentalis propter suam propriam accitentalitatem: quod videtur esse contra Simplicium super Prædicamenta, vbi dicit, quòd Phylosophus prius tractatat de Quantitate, & Qualitate quam de Relatione: quia relatio fundatur in istis immediate, & non fundatur in substantia immediate, & hoc loquendo de relatione accidẽtali: igitur relatio suudata super substantiam non habet ex se propriam accidentalitatem.

Probatur etiam idem illatum prius esse incoueniens: quia tunc genus relationis noo esset simplex: sed quasi compositum ex in, & ad, quòd videtur inconueniens: quia primus conceptus cuiuslibet generis primi debet esse simplex omnino, vt videtur: ergo &c.

Ratio 4.

Quarto si esset ita qđ esset alia res a fundamento, esset tunc processus in infinitũ in relationibus. Nã si ista relatio sit alia res a fundamento, pari ratione, & illa alietas, q̃ est quædã relatio est alia res a fundamento. & sic erit processus in infinitum relationibus, & hoc est iocõueniens.

Ratio. 5. Henr.

Quintò relatio nõ habet distintionem in species suas nisi pœnes fundamenta: non enim differt dominium a paternitate penes hoc, quòd est esse ad, sed pęnes fundamentum: nec relatiooes illę disquiperantiæ distinguuntur vel sunt eædem cum relationibus equiperantiæ: nisi propter vnitatem, & disformitatem in fundamentis: sed si relatio esset alia res a fundamento haberet ex se formaliter distinctionem in suas species: igitur &c.

4. Metaphy. ex. 3. Hic arguit Sco. contra opin. Henrici sex rationibus.

CONTRA istam opinioné arguo sic, primo. Nihil est idem realiter. A. sine quo. A. potest esse realiter sine cõtradictione: sed multę sunt relationes sine quibus fundamenta possunt esse sine contradictione: ergo multæ sunt relationes, quæ non sunt realiter eædem cum fundamento. Probatio maioris: quia quod idem ens realiter, sit realiter, non sit realiter, videtur esse oppositum primi principij: ex quo principio, videtur statim cõcludi diuersitas entiũ: quia si de aliquibus duobus dicantur cõtradictoria, eodé modo, quo dicuntur de eis, videntur esse non idem, & ita si contradictoria respectu esse scilicet esse & non esse dicantur de eis: videntur esse non idem in esse siue non idem ens.

Confirmatur istud; quia si illa maior negetur non videtur relinqui vnde possit distinctio entium probari, diceretur enim a proteruo non tantum, quòd in vno supposito plures naturæ vt substantia & accidentia sint eadem, sed quòd Sortes & Plato, vel Sortes, & lapis, vel album non differunt realiter.

Et si arguatur contra eum, quòd Sortes potest esse Sortes non existente lapide: & per hoc concludatur distinctio vnius ab alio, vel Sortes potest esse Sortes, & non esse albus: & per hoc concludatur distinctio subiecti & accidentis, negabitur consequentia: quia proteruus negabit tibi propositionem cui inniteris, & cui innituntur istę consequentiæ, quam propositionem etiam tu negas.

Hanc etiam propositionem, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero: negaret proteruus: negata verò ista, perit tota doctrina Phyl. 7. Topicorum, qua docet, quòd propositio vel problema faciliter destruitur per contradictionem inuentam, sed difficiliter construitur: si autem negetur propositio ista, non videtur posse destrui, quia si non destruitur per contradictionem: nec per aliquam aliam oppositionē, aut saltem non faciliter, & facillime videtur posse subneri, quia nullus locus s͞m eū uel ab eo assignatus vr̄ efficax ad destruendum aliquid, si iste locus destruatur.

c.8.& 9.& inde.

In ista etiam via Phylosophi fundatur illa via de motu siue mutatione, ad probandum distinctionem: qua vtitur Phylosophus ad probandum materiam esse aliā rem a forma, quia manet eadem sub oppositis formis.

Sel 7. Topico.

Qua etiam vtitur Phyloso. 4. Physi. ad probandum locum esse aliud a locato, quia idem locus manet cum diuersis locatis.

Vide 1.2. 5.& 7. Physico. Text. 6.

Minor etiam apparet in omnibus relationibus, quarum fundamenta possunt esse sine terminis, sicut est in omnibus relationibus æquiparantię, sicut sunt simile ęquale & huiusmodi, si enim hoc album sit, & aliud album non sit, hoc album est sine similitudine, & si aliud album fiat, in hoc albo est similitudo, potest igitur esse sine ista & cum ista; similiter est in multis relationibus disquiperantiæ. Si enim iste sit homo, & nullus alius subsit potestati suæ, est sine dominatione: & potest esse dominus seruorum accessione, sicut dicit Boe. & ita est de multis alijs, de quibus omnibus non oportet exempla adducere.

Et primo & Ge. 5. 7. & 12. Met. Tex. 3.

Confirmatur etiam ista ratio quantum ad se totam, quia istę confirmationes racte valent pro maiori & minori. Si enim relatio nihil aliud sit realiter a fundamento: quod tamen manet sine ea, videtur negari incarnatio & separatio accidentium a subiecto in eucharistia, videtur etiam negari omnis compositio in entibus, & omnis causalitas causarum secundarum.

Probatio primi inconuenientis, si idem realiter naturæ humanæ sit vnio eius ad verbum, igitur si verbum nunquàm assumpsisset naturam illam, & fecisset illam absolutam eandem, ipsa ęque realiter fuisset vnita verbo, sicut modo est vnita verbo, quia tota realitas fuisset tunc, quæ modo, si etiam deponeret illam naturam, manente tamen ipsa eadem in se maneret natura illa realiter vnita verbo, & ita realiter sicut nunc est vnita, quia saluaretur tota realitas naturæ tunc sicut modo.

Secundum etiam de Eucharistia probatur, quia si manet eadem quantitas, quæ prius erat panis, & nihil aliud est inhærentia eius pani, quam realiter ipsamet quantitas, igitur illa vnitur realiter pani, vel eum informat nunc sicut prius.

Tertium probatur, quia si. A. & B. componāt. AB. & istarum partiū vnio adinuicem nihil aliud sit realiter nisi ista absoluta. A. & B. ergo separatis realiter. A. & B. manet tota realitas illa, quæ est ipsorum. A. & B. vnitorū, & tunc. A. & B. separata manēt realiter vnita, & ita manet compositum separatis partib. componentib. & ita

F cōpositum nō erit cōpositum, quia quod manet compositum separatis partib. componentib. non est compositum ex eis: nihil enim esset tunc nisi vnum aggregatione sicut Phylosophus videtur deducere. 7. Meta. Tex 60.

Probatur etiam quartum: quia quidquid causatur a diuersis causis secundis præexigit in eis debitam proportionem & approximationem ad hoc, ꝙ causetur ab eis: sed si ista approximatio & proportio nihil sint nisi ipsamet absoluta, igitur ista sunt realiter ita cātiua huius effectus, quando nō sunt approximata: sicut quando sunt approximata: & ita ipsa approximata nihil possunt causare realiter, quod non possunt causare ēt non approximata: nulla enim realitate alia posita non pōt aliqua res causari, quæ prius non potuit causari: & ita potuit fuisse G argutum in tertio inconuenienti de partibus componentibus, quia si. A. & B. separata non componant A B. igitur nec ipsa vnita: quia eadem res sicut absque omni realitate alia non potest aliquid causare modo qđ prius non potuit: ita nec eędem res absq; omni realitate possunt aliquid componere, quod prius nō potuerunt componere. igitur, &c.

Vide. 8. Metaph. t. 6. & ad finem idem.

Præterea, secundo principaliter arguo sic contra prędictam opin. Nihil finitum continet secundum perfectā continentiam formalem & virtualem opposita formaliter, quia quantumcunq; concedatur in Deo perfectissima continentia omnium perfectionum secundum identitatem eorum, quæ sunt in eo, non tamen potest continere opposita formaliter absoluta in se, licet in se possit H habere talia opposita virtualiter, & relatiua formaliter: sed ex hoc concluditur infinitas fundamenti: sed ęqualitas & inęqualitas sunt opposita formaliter, & similitudo & dissimilitudo similiter saltem ad idem correlatiuū: ista autem perfectè possunt fundari in eodem fundamēto successiuè: igitur idem fundamentum neutrum istorum continet virtualiter, & secundum perfectam identitatē, quia qua ratione nō ambo, eadē rōne nec alterū.

Ratio 2. Sco. cōtra Henr.

Præterea, tertio arguitur. Idem non continet plura eiusdē rationis s͞m perfectam idētitatem eadem sibi: sed plures relationes eiusdem rationis sunt in eodem fundamento: sicut plures similitudines fundantur in eadem albedine. Maior apparet inductiuè in omnibus: quę cōtinent plura per identitatem, quia vnum continens continet vnum tantum eiusdem rationis.

Ratio 3.

Item quarto sic. Continens aliquid per identitatem, si I est perfectius, concludit etiam cōtentum in eo esse perfectius per identitatē, sicut anima perfectior habet perfectiorē intellectum, & s͞m ponētes eandem esse formā intellectiuam & sensitiuam corporeitatis & substātię, intellectiua perfectiorē sensitiuam includit q̄ sit sensitiua in brutis. Non aūt semper fundamentū perfectius continet in se perfectiorem relationem: quia non omne albius est similius, vt manifestum est ad sensum, igitur, &c.

Ratio 4.

Præterea, quinto. Contenta in aliquibus per identitatem non minus differunt in continentibus magis distinctis, sed relationes fundatæ in duobus generibus minus differunt quàm duę relationes fundatę in re eiusdē generis: immo in eadem specie specialissima, quia ęqualitas, quæ fundatur super quantitatem, & similitudo fun k data super qualitatem minus differunt, quia vnius modi q̄ similitudo & relatio potentię actiuę, quę possunt fundari super eundem calorē, quia alterius modi, igitur, &c.

Ratio 5.

Sexto relatio rōnis est alia res rōnis a suo fundamento, ergo relatio realis erit alia res realis a suo fūdamēto. Cōsequētia probatur, quia sicut relatio rōnis est modus obiecti in primo actu intellectus, & tn̄ non est in se nihil in genere intelligibiliū, sed est in se aliquid vere intelligibile, licet nō ita primū vel ęque primū, sicut illud, cuius est modus, & ita nō intelligitur nisi in actu reflexo, & nō ita pfectè sicut illud, cuius est modus, ita ēt relatio realis licet sit modus sui fundamētī, & nō ęque primo cum eo, nec ęque perfectum cum eo, tamen in se est res aliqua, quia quod in se nihil est, nullus est modus realis,

Ratio 6.

Non enim est aliquod nomen generalius quam ens vel res secundum Auic. 1. Metaph. c. 5. Et ideo cui non conuenit esse ens vel res, ei non conuenit aliquod esse reale.

Probatio concl. superioris.

Præterea. Probatur conclusio ista, ad quam adductæ sunt rationes per auctoritates: & primo per August. 5. de Trin. cap. 5. In rebus creatis quod non secundum substantiam dicitur, restat vt secundum accidēs dicatur, vbi expresse vult, quòd relatio sit accidens in creatura: & licet sit dubium: si hoc habeat intelligi de relatione quæ est creaturæ ad Deum: tamen verum est de illa relatione quæ amitti potest manente fundamento & secundū veritatem & secundum suam intentionem.

Est li. 1. de fide ad gratianum. Vide August. 5. Trin. c. 6.

Item per Ambros. 1. de Trin. c. 5. Si prius erat Deus, & postea pater generationis accessione mutatus est: B auertat Deus hanc dementiam a fidelium mentibus: ergo per solam accessionem relationis realis fieret mutatio in persona diuina secundum ipsum, quod non esset nisi esset illa relatio aliqua res alia a fundamento: quia fundamentum præexistit.

Circa medium.

Item Hilar. 12. de Trin. dicit: Nasci quod erat iam non tantum nasci est, sed seipsum demōstrare nascendo est: & loquitur de natiuitate filij Dei: igitur relationē nouam dicit nasci.

Item Phylosoph. in Prædicamētis. Ad aliqd sunt quę cunque hoc ipsum, quod sunt ad aliud sunt: & per hanc rationem excluduntur substantiæ: quæ licet sint aliorū: non tamen sunt ad aliquid: igitur accipitur hoc ipsum, quod sunt, non pro esse in intellectu: sed pro esse in re. s. C quòd relationes in re hoc ipsum, quod sunt, aliorum sunt. Fundamentum autem non est ad aliud hoc ipsum, quod est: igitur est aliud esse huius, & aliud esse illius, ergo &c.

Item Simplicius ibidem super Prædicamenta ex intentione declarat relationem ad aliud esse.

Tex. 19.

Item Phylosophus 12. Metaph. cap. 2. vult, quòd sicut principiata sunt alia ita & principia, & exemplificat specialiter de distinctione relationis ad alia & principiorū relationis ad principia aliorum.

Item Auicen. 3. Metaph. c. de Relatione, videtur velle ex intentione, quòd relatio habeat certitudinem propriam: & in principio c. vult, quòd secundum suam certitudinem habeat proprium inesse & propriam acci- D dentalitadem.

Hanc viā sequitur Ocham & sequaces: Argu. 2. in quo vult euertere rationes Henr.

ET QVIA posset proteruiri de relationibus concedendo eas non esse easdem realiter fundamento, non tamen esse alias realitates negando eas esse aliquas res, dicendo relationem tantum esse in actu intellectus cōparantis.

Contra hoc arguitur primo: quia hoc destruit vnitatem vniuersi.

Secundo: quia destruit omnem compositionē in vniuerso substantialem & accidentalem.

Tertio: quia destruit omnem causalitatem causarum secundarum.

Tex. 52.

Quarto: quia realitatem scientiarum Math. destruit.

Primum probatur faciliter, quòd scilicet destruat vni E tatem vniuersi: quia secundum Phylosophum 12. Metaph. vnitas vniuersi est in ordine partium ad se inuicē & ad primum, sicut vnitas exercitus est in ordine partium exercitus inter se & ad ducem. Et ex hoc contra negantes relationem esse rem extra actum intellectus potest dici verbum Phylosophi 12. Metaph. quòd tales qui sic dicunt inconnexā faciunt vniuersi substantiam.

Text. fine cō. in fig.

Secundum probatur: quia nihil est compositum sine vnione partium componentium: ita quòd partis separatis nō manet compositum: nihil autem reale dependet ab eo, quod est tantum ratio: & præcipuè quod est tantum ratio causata per actum intellectus nostri, & saltē reale tale, quod non est artificiale: igitur nullum totum cōpositum erit reale naturale, si necessario ad suū esse requirat relationem quæ relatio nihil est nisi ens rationis.

A Tertium probatur, quia causatio effectus realis non requirit ens rationis in causa, & non possunt causæ secundæ causare nisi proportionate & approximate, igitur si ista approximatio est tantum ens rationis: nō poterunt sub ista approximatione causare aliquid reale: quod sine ista approximatione non possunt causare. Et si ista approximatio, quæ est relatio, nulla res est penitus: igitur causę secundę nihil confert ad posse causare.

Quartum probatur: quia omnes conditiones Mathematicę demonstrant relationes de substantijs. Quod apparet primo ex auctoritate Phi. 13. Meta. c. 1. in fine. Bonū aūt maxime species, & ordo, & commensuratio & determinatum, quæ maximè ostendunt Mathematicę scientiæ; quia illa ars est in proportione & mensuris B aliquorum adinuicem.

Com. 22. 1. Euclidis. Remouet resp. Nominaliū.

Secundo patet hoc per experientiam discurrendo per conditiones Mathematicas in quibus omnibus cōiter prædicatum est aliqua passio relatiua; sicut patet incipiendo a prima conclusione Geometrię, vbi ostenditur æqualitas laterum de triangulo, vel de linea recta hoc prædicatum posse esse basim: vel latus triāguli ęquilateri: & ita in omnibus alijs, puta quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Passio demonstrata de tribus angulis trianguli est ista scilicet æqualitas duobus rectis; & ita est in alijs.

QVOD SI ADHVC proteruiatur, quod licet relationes non sint formaliter entia rationis; sed aliquid extra intellectum, & non idem fundamento, non tamē sunt alia res a fundamento; sed tn̄ sunt modi ꝓprij rei. C

Ista instantia videtur tantum contendere de nomine modi & rei. Licet. n. modus non sit ita res; sicut illa, cuius est modus; non tamen nulla res est; sicut nec nullū ens; quia tunc nihil esset. Dicit. n. B. Aug. 1. de Doct. christ. c. 1. quod signum secundum quod tātum est signum est res aliqua & modus signati. Et hoc probat; quia omnino, quod nulla res est nihil est, & ita relatio cadit sub diuisione entis secundum se secundum Phylosophum 5. Metap. nec omnia in quę diuiditur ens sm̄ se sunt ęque perfecta entia; immo qualitas respectu substantiæ potest dici modus, & tamē in se est vera res, ita relatio licet sit modus; adhuc tamen est imperfectior modus qualitate, si sit extra intellectum; & non modus intrinsecus fundamēti, D sicut est infinitas in Deo & omnium essentialem, quæ sunt in eo sicut dictum est d. 8. 1. lib. sequitur, quod talis modus alius a re ex natura rei sit res alia a fundamento; accipiendo rem generalissimè, vt diuiditur in decem gn̄a.

Tex. c. 14. A l. quantitas. A. l. quantitate. q. 3. & 4.

ET SI DICAS quòd genus relationis est res nō propter modum illum, qui est habitudo ad aliud; sed ꝓpter rem, cui conuenit esse ad aliud. Hoc non est verū; quia omne ens ad se consideratum sub ratione absoluta potest pertinere essentialiter ad aliquod genus absolutum, si est per se vnum. Nullus enim modus concipiendi, cum quo stare potest vnitas per se conceptus; qui cōceptus sit absolutus tollit; quin illud sic conceptum pertineat ad genus absolutū; quia illud sic cōceptum includit aliquid absolutum dictum de se in quid, & aliquid in E quale, per quod distinguitur ab alijs cōceptibus absolutis, vt genus & differentiam extra intellectum; oīs talis est respectus siue habitudo, siue relatio siue qualitercunque nominetur; quia ista sunt synonima, & ille respectus potest per se concipi; vt per se vnum habens aliqd prædicatum quidditatiuum dictum de eo in quid, & est aliquid extra animam, vt probatum est, & distinctum ab illo in quo fundatur, vt probatur in 1. artic. ergo pōt habere quilibet istorum respectuum genus propriū ut respectus sunt non includendo essentialiter fundamenta; & ita realitas, eorum quę sunt in isto genere; non est precisè talis propter fundamentum formaliter loquendo; quia fundamentum est extra per se rationem istorū; vt habent completam rationem entis in genere reali.

In 1. art.

Sic igitur declarata realitate relationis in secundo, & tertio arti. & etiam eius distinctione reali a fundamēto,

in primo arti. & hoc quantum ad illas relationes, de quibus concludunt rationes ibi adductæ: videtur sufficienter improbata prima opin. secundum quemcunque intellectum ponatur intelligi.

Refellit rationes Henrici. q. 2. uel 3. Ad 1.

AD PRIMVM alterius opi. dico, quòd nihil alicuius generis dicitur de Deo sicut dictum est dist. 8. primi, & sicut absoluta ita relationes: quæ formaliter dicuntur de Deo, non sunt alicuius generis: sed transcendentia & passiones entis in communi: quia quicquid cõuenit enti inquantũ est indefferẽt ad infinitũ & finitũ cõuenit ei prius q̃ diuidat in genera: & ita est trãscendẽs.

Ad illud quod non est compositius, album simile quã album tantum: quamuis illud posset faciliter exponi, faciendo vim in vocabulo dicendo: compositio est simul positio: tamen non curando de vocabulo, dicendum est G consequenter, quòd album simile est compositius quam album tantum: quia habet in se actum & potentiam distincta realiter. Hoc etiam debet concedere ille, pro cuius opin. fit istud argumentum. Concedit enim ipse nusquam esse differentiam intentionis sine compositione, & quòd relatio differt a fundamento in creaturis differentia intentionis. Concedit etiam in diuinis personam esse quasi compositam; & essentiam esse quasi potentiam: & relationem quasi actum: sed vbi ista sunt quasi actus & quasi potentia ibi est quasi compositio: igitur vbi est actus, & potentia ibi est vere compositio: non tamen est compositio ex duabus entitatibus absolutis: quia altera entitas non est absoluta entitas.

Vide Gen ubi cont. d. 1. q. de u stigio & 36. & 43. d eiusdem & 5. & 8. d. eiusdem.

H Ad secundum de mutatione respondet Simplicius super Predicam. quòd sicut relatio non est forma ad se: sed ad alterum: ita ille, cui aduenit non mutatur ad se, sed ad aliud.

Et si tunc mutari dicatur solum illud, quod aliter se habet ad se nunc quam prius: tunc non est mutatio in ad aliquid. Si vero mutari sit commune ad aliter se habere ad se, & ad alterum: tunc mutatio est in ad aliquid sicut vult Simplicius: quia secundum relationem se habet aliquid aliter ad alterum. Philosophus tamẽ quia ponit, quòd non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se: ideo dicit, quòd in ad aliquid non est motus. Vnde solum ostendit in quibus præcientis est per se primo motus, & in quibus non.

5. Phys. & 7. & alibi quære.

I Item Philosophus ibi ostendit, quòd in substantia non est motus; & tamen ibi est mutatio: ergo ex intentione Philosophi non potest habere nisi quòd in ad aliquid nõ sit motus: cum quo tamen stat, quòd ibi sit mutatio.

Et confirmatur ista responsio per auctoritatem Ambrosij supra adductam; qui relationem cõcedit esse aliã rem a fundamento & esse mutationem ad illam.

Ad rõnem 3. Hens.

Ad tertium de inesse, concedo quòd relatio habet proprium suum inesse, sicut dicit Auic. 3. Metaph. & tamen non sequitur compositio istius generis ex aliquibus essentialiter inclusis: quia etiam quantitas habet suum inesse, quod non est de ratione sui generis formaliter: & tamen non est composita compositione respiciente naturam generis. Hoc autem ideo est: quia passio inest rei cuius est, & non est de per se intellectu illius: quod ta- k men magis videtur esse verum de passione quam relatione.

Cum ergo arguitur quòd relatio fundata super substãtiam haberet propriam accidentalitatem, quia propriũ inesse.

Respondeo, si aliqua sit talis relatio, & de ipsa concludant rationes supradictæ in primo articulo, concedo cõclusionem vtraque pars antecedẽtis videtur esse vera de identitate specifica indiuidui ad aliud indiuiduũ in specie: siue de similitudine essentiali secundum formam specificam.

Ad 4. Relatio ipsa refertur ad fundamentũ.

Ad quartum de processu in infinitum dico, quòd non sequitur: quia relatio seipsa refertur ad fundamentum: non enim potest esse absque fundamento nec absque se sine contradictione. Ipsa enim existente & fundamento F simul ambo sunt extrema illius relationis, quæ est eius ad fundamentum: ergo ipsa non est absque contradictione siue relatione eius ad fundamentum: & ita sine contradictione non potest esse sine fundamento: & ita relatio illa, qua ad fundamentum refertur, erit eadem sibi, & hoc magis patebit in proxima solutione sequentis quæst.

Ad rõnem 5. Henr. Quò relatio nobis innotescat

Ad quintum de distinctione dico, quòd relatio habet suam distinctionem in suas species sicut aliud genus habet distinctionem in species suas: & tamen illa non innotescit nisi per fundamenta propter modicam entitatem suam, quam habet in fundamentis suis: ita etiam & in alijs accidentibus, quæ habent maiorem entitatem & realitatem: quòd aliquando distinctio fit per extrinseca: & per illam cognoscitur distinctio intrinseca, quæ est in eis: est tamen formalis intrinseca: sed non innotescit nisi per extrinseca.

Gen. quol. 3. q. 9. Vide Vua. q. 4. huius 2. Mono. c. 31.

HOC ERGO viso de relationibus in communi, videndum est de relationibus in speciali creaturæ ad Deum. Et est vna opin. quæ dicit illam relationem esse eandem fundamento: & hoc ita quòd fundamentum nihil est nisi quædam relatio ad Deum: quia licet creatura in se sit ens: in respectu tamen ad Deum dicitur non ens secundum Ansel. sic etiam licet in se sit ens absolutum: tamen respectu Dei non est nisi quidam respectus, cum ista videtur concordare illud, quod dicitur quòd relatio sit rattudo sui fundamenti; quod improbatum est d. 3. primi, q. de Vestigio.

Artic 3.

CONTRA illam opin. est Aug. 7. de Trin. cap. 2. Omne quod relatiue dicitur est aliquid excepto relatiuo. Et in principio tertij, Quod nihil est ad se nõ est quod ad alterum dicatur. Fundamentum ergo relationis est aliqua entitas formaliter non includens illam relationem formaliter; quia si formaliter includeret eam non erit formaliter relatio ad aliud sed ad se, quia fundamentum suum est formaliter se; cum quo ponitur formaliter idem.

Nec posset esse fundamentum primum relationis. Adhuc enim esset quærere de illa relatione prima in qua poneretur.

Non est ergo præcise aliqua relatio fundamentum alicuius relationis; quod etiam apparet in relationibus diuinis vbi est maxima identitas in fundamento, & tamen fundamentum non est formaliter relatio; quia tũc non esset perfectio formaliter infinita.

1. & 6. Topi. & 2. Posteri. & 7. Meta. cõ. 42. & 43.

Præterea. Diffinitio indicat totam quidditatem rei si est perfecta; sed diffinitio lapidis non includit essentialiter vel formaliter respectum ad aliud; quia tunc non esset diffinitio lapidis, vt est in genere absoluto; & ita non esset diffinitio lapidis vt est in genere substantiæ vel in species substantiæ. ergo in essentia lapidis non includitur formaliter aliquis respectus.

Tertio sic, secundum istam opin. creaturæ non magis distinguuntur a Deo quam relationes in diuinis inter se; quia omnes relationes oppositæ sunt æque distinctæ, & specialiter quæ pertinent ad eundem modum relatiuorum; relationes aũt diuinæ q̃ sunt relationes originis, pertinent ad secundum modum relatiuorum, ad quem etiam videntur pertinere illæ relationes, quæ sunt in Deo ratione causæ efficientis ad creaturam; igitur si creatura tantum sit relatio, & relatio opposita in Deo; sicut filiatio est relatio subsistens opposita relationi patris æqualis erit distinctio hinc & inde.

Et confirmatur ratio, quia tunc suppositum creatum non esset nisi relatio quædam subsistens: & sic difficilius esset concipere modum existendi personæ creatæ quam increatæ.

Et si dicas, quòd creaturæ differunt in natura absoluta in se, non sic diuinæ personæ.

Hoc videtur destruere positum; quia tunc creatura habebit essentiam absolutam, quæ non tantum erit relatio,

Videtur

Videtur etiam sequi vlterius, quod minus differat creatura à Deo: quàm vna persona diuina ab alia persona diuina: quia in personis diuinis est relatio realis & mutua sed inter creaturam & Deum non est mutua relatio realis ergo,&c.

Quartò ad principale arguitur sic: quæ distinguuntur formaliter non sunt idem formaliter & præcise:quia distinguerentur formaliter,& non distinguerentur formaliter,quia nihil essent nisi illud indistinctum formaliter: sed relatio creaturæ ad Deum non distinguitur formaliter,nec specie in diuersis creaturis,igitur vel creaturæ non differunt specie,vel creatura non erit præcise illa relatio. Probatio minoris, illis relationibus omnibus in creaturis correspōdet idem extremum ex parte Dei. Relationibus autem alterius rationis non correspōdet terminus eiusdem rationis.

A.l.idem.

Quintò sic: in creatura est triplex relatio ad Deum, igitur qua ratione ipsa nihil erit nisi vna relatio,pari ratione nihil erit nisi alia relatio: igitur non potest præcise esse aliqua vna istarum. Nec potest esse omnes istæ, quia omnes istæ differunt formaliter inter se: & tunc quælibet vna essentia haberet distinctionem formalem a seipsa. Vel sic: Vna natura formaliter & specifice non est plura specifice: sed quælibet natura habet tres relationes respectu Dei specie differentes. Quod patet,quia e conuerso in Deo ad creaturam sunt tres relationes secundum,igitur &c.

ALITER PONITVR. Quòd ista relatio angeli ad Deum differt realiter ab essentia angeli, quod cōfirmatur per Aug.5.de Tri.cap.5.vbi dicit,quòd in creaturis quicquid non secundum substantiam dicitur,restat vt secundum accidens dicatur. Et arguitur,quòd in creaturis relatio sit accidens: quod etiam expresse vult in eodem 5.cap.16.dicens. Illa sunt accidentia relatiua,quæ cum aliqua mutatione rerum,de quibus dicuntur, accidunt. Et vult ex hoc relationem creaturæ ad Deum esse accidens: non autem eam qua relatiue dicitur Deus ad creaturam, & hoc expressius dicit ibidem in fine, quòd ergo temporaliter dici incipit Deus, quòd antea non dicebatur manifestum est relatiuè dici: non tamen secundum accidens Dei: quod ei aliquid acciderit,sed plane secundum accidens eius ad quòd dici aliquid Deus incipit relatiue.

Hen. quolib. 9. q. 3. vide vt v bi supra. A.l.19. A.l. Deo, sed creaturæ.

CONTRA ISTVD. Substantia est prior accidente tripliciter secundum phylosophum.7.Meta.scilicet cognitione, diffinitione, & tempore. Et hoc, quod est esse prius tempore intelligitur sic, quòd nulla est contradictio ex parte substantiæ quin prior posset esse duratione omni accidente: ergo non est contradictio,quòd lapis esset prior duratione omni dependentia ad Deum,& per consequens non est contradictio lapidem non dependere ad Deum quod videtur absurdum.

Tex.4.

Præterea. August. aut accipit ibi accidens communiter pro quolibet mutabili, & tunc substantia qualibet creata erit accidens: quia est mutabilis, aut accipit ibi accidens pro mutabili,idest amissibili, scilicet, quod potest alio manente,scilicet substantia amitti: & hoc manente est posterius duratione vel natura. Si hoc modo: igitur relatio creaturæ ad Deum non est accidens: quia nō potest creatura manera manere nec duratione nec natura sine ista.

Et hoc modo videtur ipse loqui.cap.5.quomodo sunt aliqua accidentia inseparabilia: quia & si coruus manēs non possit amittere nigredinem: tamen potest amittere plumas,& alia quædam. Hęc quidem non tantum est mutatio: quia si sic ipsa amissio plumę esset mutatio: sed est amissio: quia sicut pluma est prior natura nigredine: ita etiam posset esse posterius natura nigredine. Hoc est non primo corrumpi corruptione nigredinis.

A.l. est.

AD QVAESTIONEM. Istā igitur dico,quòd relatio ad Deum communis omni creaturæ est idem realiter fundamento: non tamen idem formaliter: nec præcisè idem, siue non idem identitate adæquata: ita quòd fundamentum sit tantum relatio formaliter.

Sola propria Scoti.

Primum probatur per duas rationes: quia illud quod propriè dicitur inesse alicui sine quo illud non potest esse sine contradictione est idem sibi realiter: relatio autem ad Deum propriè inest lapidi, & sine ea non potest esse lapis sine contradictione: ergo illa relatio est eadem realiter lapidi. Probatio maioris: quia sicut contradictio dicta de aliquibus est via concludendi distinctione: ita impossibilitas recipiendi prædicationem contradictorum pertinentium ad esse est via concludendi identitatem in esse. Et hoc vbi non est dependentia essentialis: quæ requirit distinctionem manifestam. Quod declaro sic: quia impossibilitas quòd. A. sit sine. B. aut est propter identitatem. B. ad B. aut est propter prioritatem: aut simultatem in natura, ergo si. B. non sit prius naturaliter quàm. A. nec necessario simul natura, & A. non potest esse absque. B. sequitur,quòd. A. sit idem. B. si autem sit aliud & posterius eo non est verisimile, quòd non possit esse sine eo naturaliter absque contradictione: sed quòd inest alicui proprie sicut relatio inest fundamento, hoc est, quòd ita inest, quòd si esset aliud esset posterius eo natura: tale nec est prius natura: nec simul cum eo, cui inest: ergo si necessario requirtur ad esse: ita quòd illud aliud non potest esse sine eo: necessario est idem realiter sibi. Ita est in proposito. Minor est manifesta, quia sicut incompossibile est lapidem esse sine Deo ita incompossibile est lapidem esse sine dependentia eius ad Deum.

Nam si posset esse sine depentia illa, posset esse sine termino illius dependentiæ. Non enim est incompossibilitas essendi absque termino,nisi propter ipsam dependentiam: non est autem aliquid non necessarium simpliciter ratio simpliciter necessarij,ergo &c.

Contra rationem istam insto: quia tunc quælibet relatio, quæ inest essentiæ diuinę per actum intellectus diuini,esset eadem illi essentię. Probatio: quia incompossibile est illi essentię esse sine ea. Si enim talis relatio posset esse noua,ergo intellectus diuinus posset mutari, quod est incompossibile: sed ponere talem eandem illi est ponere inconueniens: quia tunc esset realis. Quicquid enim est idem rei, est reale: illa autem relatio non est realis, ex distinct. 30. primi, ergo, &c.

Subtilissima d sti. i qua arguit contra responsionē allatam.

Respondeo, incompossibilitas separationis potest esse ex ratione ipsius,a quo aliquid est inseparabile: & potest esse ab aliquo extrinseco. Exemplum huius secundi, quia secundum phylosophum contradictio est cęlum esse sine motu: non quidem ex causa intrinseca in cęlo: quia est receptiuum motus & indifferens ad quietem sicut ad motum: sed ex causa extrinseca mouente: non tamen sequitur, quòd cęlum sit motus suus: licet non posset esse sine eo. Modo dico, quod incompossibilitas essendi lapidem absque depentia eius ad Deum est ex ratione lapidis præcise: ex qua etiam est ratio incompossibilitatis essendi lapidem sine termino dependentię. Quicquid enim est ratio requirendi terminum dependenter est ratio habendi dependentiam illam: sed in ista instantia adducta non est necessitas simpliciter inhęrentiæ talis relationis, nec incompossibilitas oppositi ex natura rei ex parte essentię diuinæ: quasi impossibile sit eam esse nisi exigat terminum ad quem: quem impossibile est non esse: sed tantum est incompossibilitas ex causa extrinseca, scilicet in intellectu diuino: causa inquàm simpliciter necessario agente: & ideo incompossibilitas est ex parte eius noniter agere.

q. 2. Quæst. 8. phy. &. 8. & 9. & 12. Metaphy.

Secunda ratio principalis ad primum mebrum solutionis est ista, quod vniformiter dicitur de omni alio a Deo: nulli dicto ad Deum accidit, sed talis relatio communis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio a Deo ad ipsum Deū,ergo nulli accidit,& ita est idē fundamento.

Alicui li. p o Deo, & Deum habēt terminum, & terminum.

damento. Probatio maioris, quia si alicui accideret, pari ratione & alteri: vt puta si relatio effectus ad causam accideret lapidi, & per consequens esset res alia a lapide, pari ratione ipsa haberet relationem ad Deum, vt effectus ad causam. Et tunc accideret sibi alia relatio effectus, & ita esset alia relatio, & sic in infinitum.

Di. 19. & alibi idem in 4. dist. 6. articu. fina li q. 2. & dist. 11. q. 1 & in quo lib. q. 3. & 16.

Contra istam rationem insto: quia nõ videtur inconueniens procedere in infinitum in relationibus. Dictum enim est in primo libro, ꝙ relatio fundatur supra relationem sicut proportionalitas supra proportioné. Ex hoc arguitur, si Sortes est idem Platoni, ergo illa identitas Sortis est eadem identitati Platonis: & pari ratione illa secũda identitas est eadem identitati, & prima identitas erat alia ab identitate fundamenti, quia fundamentum poterat esse sine ea: ergo pari ratione quęlibet B identitas erit alia ab identitate illius cuius est: & ita erunt infinitæ relationes reales. Et ita potest argui de proportionalitatibus & similitudinibus.

Ad istud respondeo, quòd status est in secũdo, ꝙ vt intelligatur accipiantur prima fundamenta Sor. & Pla. inter quę est identitas mutua, & dicatur illa in Sorte. A. & illa in Platone. B. identitas autem. A. ad B. dicatur. C. & illa identitas e contrario in B. dicatur. D. Dico tunc, ꝙ A. differt a Sorte, quia Sortes potest esse sine A. quia potest esse sine eius termino & ipsa non potest esse sine termino. A. tamen non differt a. C. sed. C. est idé sibi: quia A. non potest esse sine. B. cum sint simul natura: & per consequens contradictio est. A. esse nisi tam fundamentum eius, quod est. C. quàm etiam terminus eius sit: sed C fundamento, & termino ipsius. C. existentibus necessario erit. C. ergo contradictio est. A. esse sine. C. & C. inest formaliter. A. quia. A. dicitur idem ipsa eadem identitate, quæ est. C. ergo. C. est idem ipsi. A. & per consequens ibi erit status.

Scilicet in specie.

Et si quæras, qua identitate est. C. idem ipsi. A. dico, ꝙ ipso A. quia illa identitas non est nisi rationis: quia simpliciter eiusdem ad se. Eodem modo est status de similitudinibus proportionalitatum: quia vna proportionalitas est similis alteri similitudine essentiali. Duo etiam indiuidua eiusdem speciei dicuntur similia in forma specifica: & ita sicut est status in identitate specifica in secundo, soluti: nec absolutum per se includit formaliter rationem.

Creationẽ passiuã distinctã esse a fund. formaliter.

Supra in principio solutionis rationis. 5. Physicę.

SECVNDVM Membrum. s. ꝙ relatio non sit eadem formaliter fundamento: suppono manifestum ex intellectu eius, quod dicitur formaliter idem: quia per se ratio respectus non includit formaliter rationem absoluti: nec absolutum per se includit formalem rationem respectus. Similiter quod ibi additur, ꝙ fundamentum non sit pręcise ipsa relatio: hoc probatur contra primam opi. Et tunc intelligo, qualiter possit esse vera identitas, & non præcisa hoc modo, quando in creaturis aliquid continet per identitatem siue vnitiue plura, non est hoc ex perfectione illius contenti: sed ex perfectione cõtinentis: sicut si anima intellectiua secundum aliquos contineat animam vegetatiuam & formam substantię: non est hoc ex perfectione formæ substantiæ: quia ipsa non continet omnes formas alias: sed ex perfectione animę intellectiuæ. Similiter si hoc ens contineat quàmlibet passionem entis: vt veritatem & bonitatem & vnitatem. Non est tamen ista continentia ex perfectione cõtenti sed ex perfectione continentis. Quemadmodum & in diuinis, ꝙ relatio sit eadem fundamento non est ex perfectione relationis quasi ipsa contineat essentia per identitatem: sed ex infinitate formali essentię propter quam ipsa habet in se relationem per identitatem.

Metaphysicè.

Theologicè.

In omnibus istis, & maximè in creaturis cõtinens nõ est præcisę contentum: sed est ita perfecta entitas in se: sicut esset, si contentum esset extra se, vel sibi additum: immo perfectior entitas est, quia ex perfectione sua continet omnem aliam entitatem. Vnde anima intellectiua non tantum est forma substantialis: vt sensitiua, quia tũc

A. l. substantie uel sensitiua.

A non esset perfecta: sed est ita perfecta illa vltima entitas, quæ est ibi sicut si præsupponeret alia entitatem a se. Ita dico in proposito, quòd fundamentum non est tantum relatio, quam continet per identitatem: sed est ita absolutum: sicut si relatio esset sibi addita, vel omnino nullam haberet relationem: quia non est hoc ex imperfectione sua: sed ex perfectione, vel simpliciter vel aliqualiter: quia continet illam relationem per identitatem: ita quòd ipsa continentia quasi pręuenit ipsam accidentalitatem relationis: ne ipsa possit esse accidens, quia ipsa perfecte continetur in substantia, quæ tamen relatio si non sic contineretur ex se non haberetur forte, ꝙ esset per identitatem substantia.

A. l. aliqualiter.

AD ARGVMENTA Principalia huius qõnis.

Ad arg. 1. De identitate relationis ad fund. superius posit. in initio q̃stionis.

Ad primum de. 4. Meta. dicitur, ꝙ infert omnia esse ad aliquid, vt ad opinionem & sensum. Sed contra, consequens debet differre ab antecedente improbato. Ideo aliter dico, quòd incõueniens est omnia esse ad aliquid: ita quòd ipsorum esset sit formaliter ad aliud esse: sicut dicit illa opinio: quæ dicit omnia apparentia esse vera: quæ etiam dicit, quòd ipsum esse rei est formaliter in apparere. Nec sic concedo omnia esse ad aliquid, ita quòd eorum esse sit formaliter ad aliud: immo ipsorum esse est formale ad se, licet per identitatem contineant esse illorum. quæ sunt ad aliud.

Ad secundum & si negari posset de relatiuis: vel eorum, quæ sunt in diuersis generibus, quia tunc dicerentur esse primo diuersa quantum. s. ad rationes formales C eorum: ita quòd nullum illorum formaliter includit alterum. nec aliquid alterius, licet per identitatem in existendo vnum contineat alterum: potest tamen dici consequenter ad alias dicta, quòd huiusmodi relatio est transcendens: quia quod conuenit enti antequam descendat ad genera est transcendens: sed quod conuenit omni enti conuenit enti antequam in genera descendat: ergo quod est tale est transcendens, & non alicuius generis determinati: sicut sunt huiusmodi relationes, ergo.

Supra soluendo primum argumentum. Hen. & 8. di. 1. q. 3. & i quolib. q 3 & 5. & alibi.

AD AVCTORITATEM Aug. pro vltima opi. concedo, quòd relationes in creaturis sunt accidentia: loquendo de relationibus creaturarum, ad illa, ad quæ non dependent essentialiter. Ad quęcunque autem essentialiter dependet. A. ipsa dependentia eius essentia D lis non est sibi accidẽns: hoc est non est aliud realiter, & tũc illud primũ, qđ adducitur de. 5. Tri. c. 5. ꝙ in reb. creatis illud, quod non ſm substantiam dicitur restat &c. exponendum est ſm accidens dici, quod non per se prædicatur, in quid, & cum hoc est etiam mutabile, non tamen manente fundamento, sed per mutationem fundamenti. Et prima conditio deficit in prædicatis essentialibus, uel potius in subalib. dictis de creaturis. Secunda cõditio deficit in relationibus diuinis, sed ambæ concurrentes sufficiunt, & ita potest exponi ultima auctoritas. de 16. c. quia illa sunt accidentia in his, ad q̃ dicitur Deus, hoc est sunt simpliciter mutabilia, non tamen amissibilia, & sunt dicta accidentaliter, hoc est non essentialiter de sobstantijs, & una conditio deficit in relationibus di- E uinis.

Ad quę sic.

AD illam qõnem de creatione stico, ꝙ creatio non tñ vr importare relationem ad Deum in ratione causæ efficientis, sed etiam respectũ ad non esse præcedens, & hoc ordine durationis ut accipitur proprie creatio, sed iste ordo potest intelligi vel ad non esse immediate præcedens vel indistincte. Et primo modo tantum dicitur res creari in primo instanti. Secundo modo potest dici res semper creari dum manet. Si loquamur de prima relatione scilicet, ad causam efficientem, patet solutio ex quæstione præcedenti. Si de secunda relatione videtur, ꝙ illa nõ sit eadẽ fundamẽto, qd sequitur ex illo scdo mõ, prout tñ conuenit rei in primo instanti, si idem respectus ad non esse maneat tñ in illo instanti, absolutũ aũt manet post illud instãs, & manẽti non manens non est idem realiter. Sed de ordine illo ad non esse indistincte

accepto

accepto videtur idem: nisi probari possit cõtradictio, ꝙ illa essentia posset esse absque respectu ad non esse duratione præcedens, quòd si probetur hoc in tertia quæstione quæsita: quòd contradictio sit lapidem esse sine respectu ad non esse præcedens duratione: tunc posset dici consequenter, quòd iste respectus non differt a fundamento: nisi quòd iste respectus non est depẽdentia ad aliquid, ad quod habens illum essentialiter dependeat: non est autem generaliter dictum in præcedẽti quæstione, quòd omnis respectus est idem realiter cum suo fundamento: sed omnis respectus dependentiæ ad aliquid, sine quo dependens non potest esse, idem est dependenti. Si autem non sit contradictio lapidem esse sine tali ordine ad non esse, tunc planum est illum ordinem nõ esse idem fundamento. Sic ergo vel secundum vnam opin. creatio secundum vtrunque respectum, quem dicit est idem fundamento, vel saltem quantum ad primum respectum, licet non quantum ad secundum.

Di. præsenti.

SECVNDVM PRIMAM Opinionem potest responderi ad primum argumentum, quòd auctoritas loquitur de his præcisè, quæ per se includuntur in quidditate res, vnde quidditas est, vnde excludit vnum, & multa, actum, & potentiam, quia nullum tale est de per se intellectu quidditatis. Et ita concedo, ꝙ nulla relatio sit idem formaliter fundamento, & si realiter & per identitatem quandoque continetur in eo: vt est in proposito.

Sed est. q. 1. tenendo alium ordi nẽ quẽ hic habes.

Ad secundum patet, quòd ille respectus ad Deum nõ tantum manet in primo instanti, sed semper dum manet res: sicut dicetur in 2. q. 2. dist. huius libri.

Di. 43 q. 1.

Ad tertium, etsi non sit verum Deum non posse reparare eundem motum, de quo in quarto dicetur, tamẽ si hoc concedatur, conceditur propter interruptionem quæ secundum eos prohibet identitatem motus reparati, & destructi: sed hoc non concludit in proposito: nisi quòd creatio non posset reparari eadem, in quantum dicit ordinem immediatum ad non esse: non autem inquantum dicit respectum ad causam. Vnde idem respectus potest reparari: quia eadem maternitas fuit in matre Christi ad ipsum post resurrectionem, quæ ante fuit.

Idem ubi supra in 4. & 3. dist. 8.

Ad quartum concedi potest, quòd creatio passiua inest igni ab igne generante, illa, scilicet creatio: qua omne aliud a Deo dicetur creari siue creetur, siue generetur: nec sequitur si inest ab igne generante: ergo est ad ignẽ generantem vt ad terminum. Nã similitudo inest huic albo: & illi albo a generante ipsũ, & tamen non oportet illam similitudinem esse ad generans, sicut ad terminum.

Scilicet alba.

Ad quintum cum arguitur de mutatione, vbi videtur esse difficultas de maiori, & minori, dico, quòd in mutatione naturali vbi est materia & forma, & agens, & cõpositum ex materia & forma: sunt respectus multi: puta respectus agentis ad compositum productum & e contrario respectus compositi producti ad agens, respectus materię ad formam & e contrario, & vtriusque respectus ad totum & e contrario, & respectus compositi & formæ præsentis ad oppositum præcedens: & nõ solum ista absoluta. s. compositum & formam præcesserunt sua opposita: sed etiam illos respectus materiæ ad formam, & e contrario, & formę ad compositum, & e contrario pręcesserunt opposita sua. Et ideo potest esse respectus omnium istorum respectuum ad opposita sua nec hoc tantum: sed etiam omnes isti respectus sunt ab agente. Et ideo potest esse respectus istorum respectuũ ad agens, ita quòd de istis multis respectibus accipiendo illos, qui sunt ad propositum: materia habet respectum ad formam sicut perfectibile: & illud, quòd perficitur ad perfectionem. Et ista coęua sunt existentię compositi. Iste etiam respectus est ab agente effectiuè inducente formam, & perficiente materiam hac perfectione formali, ita quòd in respectu isto: qui est materiæ ad formam: vt

A. l. itaq.

A receptiui ad perfectionem siue vt perfectibilis ad perfectionem fundatur respectus passiui ad agens. Iste etiam respectus succedit suo opposito: quia materia non prius fuit formata. Istos tres respectus videtur dicere mutatio passiua. s. respectum materię ad formam, vt receptiui ad perfectionem siue vt perfectibilis ad perfectionem, & respectum passiui: siue producti ad agens siue producẽs, & respectum posterioris ad oppositum pręcedens. Duo autem istorum respectuum. s. primus & tertius videntur vniuersaliter concurrere ad mutationem absolutè non comparando eam ad agens, & isti exprimuntur per illam rationem mutationis: qua dicitur aliquid mutari: quia aliquid aliter se habet nunc quàm prius: si habere exprimat respectum materiæ ad formam, siue perfectibilis ad perfectionem, secundum quam sic se habet: B hoc est, quòd actuatur illa perfectione: sed aliter quàm prius. Ecce alius respectus fundatus in alio respectu materiæ ad formam siue perfectibilis ad perfectionem. Et si addatur, quòd mutari est aliquid aliter se habere nunc quàm prius ab aliquo mutante. Ecce tertius respectus.

5. & 6. phy si. & 1. Cę. quęre. A. l. aliquo

Ad propositum ergo potest dici, quòd mutatio accepta propriè nõ est eadem formę: quia mutatio nunc maneret manente forma, nec est eadem respectu materiæ ad formam, nec e contrario, quia tunc semper maneret, dum manet compositum. Sed est ordo materiæ ad formam, vt nouus, idest, immediatus ad talem ordinem: & neuter istorum ordinum est dependentia essentialis ad C aliquid: ad quod dependeat habens illum ordinem. Et ideo neuter est idem absoluto. Sic ergo conceditur maior huius rationis. Et ad minorem dico, quòd creatio est productio totius creati in esse non presupposita aliqua parte eius, ita quòd licet creatum habeat duas partes: quarum altera naturaliter posset præcedere alterã: & eam recipere vt suam perfectionem, tamen vt totum creatur, non videtur primus terminus creationis esse pars aliqua: sed totale esse. Aut saltem si loquamur de angelo creato, ibi nihil est potentiale recipiens aliquod actuale sub cuius opposito præfuerit. Et tunc si dicatur mutatio habitudo potentialis ad actualem nouum: ita quòd potentiale præfuerit in se: & tamen sine illo actu. Patet, quòd nulla creatio est mutatio: quia nullum po- D tentiale pręexistebat. Si autem mutatio dicatur noua actuatio ipsius potentialis, ita ꝙ illud potentiale non præfuit sub actu: nec tamen oportet, ꝙ in se præfuerit: nec sic creatio angeli est mutatio: quia nullum potentiale est in eo: tamen sic posset dici, ꝙ creatio ignis est mutatio, si ignis crearetur: quia in eo est potentiale, & actuaretur per formam, & aliter se haberet nunc quàm prius, non ꝙ prius fuerat: sed ꝙ non sic se habuerit prius sicut modo. Et videtur, ꝙ in diffinitione mutationis illud aliter se habere nunc quàm priùs non oporteat, quòd accipiatur positiuè: quia planum est si † non refertur ad subiectum: sed ad terminum a quo: terminus autem a quo mutationis propriè non est aliquid positiuum, sed priuatio secundum phylosophum. 5. Phy. Dico tunc, quòd E vel nulla creatio est mutatio, si oporteat semper potentiale in se præfuisse, & nouiter actuari a forma recepta: quia nullius creati potentiale præfuit, vel saltem creatio simplicis non est mutatio: si sufficiat potentiale non fuisse sub illo actu, in quo nunc est, & ita nouiter fuisse sub actu per mutationem. Sed quomodocunque sit ratione illius ordinis immediati ad non esse, propter quem concessum est mutationem differre a forma. Concessum est etiam creationem non esse eandem realiter fundamento, quia ille ordo immediatus ad non esse non est idem: si non maneat nisi in primo instanti: sicut propter illum eundem ordinem non manet creatio nisi in primo instanti cum forma.

A. l. nec. A. l. quod. T. c. 7. & 8.

QVÆSTIO V.

Utrum Angelus, & anima differant specie.

Hæc q. in aliquib. o riginalib. ponitur in princ. dist. sequentis sed istæ or do satis cõ ueniẽs est.

SEXTO, & VLTIMO circa hanc distinctio. vbi Magister tractat de creatura merè spirituali, & creatura composita ex corporali, & spirituali. Quæritur, vtrum Angelus, & anima differant specie. Quòd non. Primo, quia si essentiæ differũt specie: ergo, & potẽtiæ, quæ fundantur in eis, & si potentiæ: ergo, & operationes, & vlterius: ergo & obiecta, ex 2. de Anima. Consequens est falsum, quia idem est obiectum intellectus Angeli, & animæ.

Arg. 2. T. c. 33. Secundo sic. August. de lib. arb. lib. 3. Angelus, & anima sunt naturæ pares: sed officio impares, sed paritas naturæ non est in differentibus specie: ergo, &c.

Arg. 3. Tertio, quia si sint alterius speciei, vna secundum se totam erit nobilior altera, & per consequens quodlibet indiuiduum nobilioris erit nobilius quolibet indiuiduo ignobilioris. Et ita vel quilibet Angelus erit perfectior qualibet anima, vel è contrario. Et tunc vlterius cum capacitas sequatur naturam, vel erit capacitas maior cuiuslibet Angeli capacitate cuiuslibet animæ: vel econtrario. Et cum beatitudo requiratur totam capacitatem naturæ satiari, sequitur quòd maior perfectio necessariò est in quolibet Angelo ad hoc, quòd sit beatus, quàm sit in qualibet anima, vel è contrario: quorum vtrunque est falsum: quia Angelus, & anima se habent, & sicut excedentia, & excessa in beatitudine.

Ratio ad opp. Contra. Quanto forma creata est nobilior: tanto distinguitur in plures gradus nobilitatis: sicut sunt plures formæ mixti quàm elementares, & plures formę animati quàm inanimati: & fortè plura animalia quàm plantę: igitur plura erunt differentia specie in natura intellectiua quàm non intellectiua, hoc non potest esse nisi Angelus, & anima differant specie, igitur, &c.

Tho. cont. Gent li. 2. c. 92. & 94 & in 2. scri pt. CONCLVSIO istius quæst. est certa, scilicet quòd Angelus, & anima differant specie: quia formæ eiusdem rationis habent eandem rationem perficiendi, & nõ perficiendi, sed anima naturaliter est perfectiua corporis organici vt forma, Angelus autẽ naturaliter est nõ perfectio alicuius materię: igitur, &c.

S Bon. lib. 2. dist. 1. in 2 par. art. 3. q. 1. text. c. 23. com. 1. de Anima, com. 52. SED QVÆ sit prima ratio huius distinctionis specificæ, dicitur ab aliquibus, quòd vnibilitas ad materiã, & non vnibilitas ad materiam.

CONTRA. Forma est finis materiæ ex 2. Physi. & ideo distinctio materiæ est propter distinctionem formæ, & non e contrario. vnde membra cerui differunt a membris leonis: quia anima differt ab anima: igitur non erit prima distinctio specifica huius, & illius per materiã & nõ materiam, sed prior erit distinctio ipsorum actuũ in se. Quod confirmatur manifestè. Quia enim hæc natura est talis, & illa non, ideo hæc non est illa: igitur ista ratio perficiendi, & non perficiendi nõ erit prima ratio distinctiua.

Alex. de Ales 2. 2. col latione de substantia Angeli. q. 2. Quęre Th. 1. par. q. 58. ar. 3. & Henr. 12. quo lib. q. 8. ALITER DICITVR, quòd gradus intelligendi maior vel minor in Angelo, & anima est principium distinctiuum vnius ab alio, quod confirmatur per simile: quia anima sensitiua non videtur distingui in brutis: nisi secundum diuersos gradus sentiẽdi, & tamen ibi est differentia specifica, igitur ita potest esse hic penes diuersos modos intelligendi perfectiorem, scilicet & imperfectiorem. Quis autem sit iste distinctus modus intelligendi, ponitur, quod Angelus intelligit sine discursu: & anima intelligit cum discursu, loquendo de intellectu naturali. Et isti modi sunt distincti specie, & sunt intellectualitatis alterius, & alterius speciei.

Impugnat Alexãdrũ. CONTRA. Anima non discurrit circa principia, sed circa conditiones, ergo si cognoscere sic, & sic est alterius speciei, & ideo requiratur intellectualitatem alte-

F rius speciei, erunt duæ intellectualitates alterius speciei in vna anima: vna inquantum intelligit principia, & alia inquantum intelligit conditiones.

Præterea, Anima beata in obiecto beatifico non discurrit circa illud, discurrit autem circa obiectum cognitum naturaliter, igitur esset alia intellectualitas speciei beati inquantum intelligit Deum, & inquantum intelligit aliquid naturaliter.

Item tertio, Si intellectualitas Angeli, & animæ differũt spẽ, igitur illa, quæ dependent essentialiter ab ista & illa differũt specie: sed ab istis depẽdet essentialiter visio beatifica Angeli & Animæ: licet enim Angelus nõ sit tota causa visionis suæ: nec anima suæ: tamen vtraque visio essentialiter depẽdet ab intellectualitate naturæ cuius est,

G igitur ista visio beatifica, & illa differunt specie, quod est falsum: quia omnes species diuersæ habent ordinem determinatum secundum perfectius, & imperfectius: ita quòd quodlibet indiuiduum perfectioris speciei excedit quodlibet indiuiduum imperfectioris, & tunc sequeretur, quòd vel quælibet beatitudo cuiuslibet Angeli excederet quamlibet beatitudinem cuiuslibet animę, vel è cõtrario, quorum vtrumque est falsum: quia se habent sicut excedentia, & excessa in beatitudine. Item quæritur, quid intelligitur per hoc, quòd dicitur Angelum non intelligere discurrendo. Aut quòd Angelus non habet potentiã: qua cognitis principijs possit cognoscere conditiones: si illę non essent sibi prius notę actu vel habitu. Et hoc tunc non vr esse perfectionis in intellectu creato: immo hoc

H uidetur esse imperfectionis in intellectu creato, quia perfectio in intellectu nostro est supplens imperfectionem, quòd possit ex quibusdam cognitis virtualiter includentibus alia illorum aliorum cognitionem acquirere. Aut intelligitur, quòd ideo nõ potest discurrere, quia omnes conditiones sunt sibi actualiter notę a principio: & ita non potest eas cognoscere discurrẽdo, sed hoc est falsum, quia non omnia a principio actu & distinctè cognoscit, & intelligit. Aut ideo, quia omnia sibi sunt habitualiter nota a principio: & ideo non potest habitualem notitiam illorum acquirere ex principijs, & hoc non ponit differentiam essentialem intellectualitatis Angeli a nobis: quia sic esset in anima mea, quia si omnes conditiones essent sibi notę a principio Deo imprimente si-

I mul notitiam principiorum, & conditionum: ipsa non posset discurrere non propter impotẽtiam naturæ, sed quia iam præhabet cognitionem, & non potest acquirere de nouo id quod præhabet. Hoc modo anima Christi non discurrebat, sed ipsa nouit habitualiter omnia principia, & conditiones in principijs a principio; & tamen ipsa non fuit natura Angelica.

DICO TVNC ad quæstionem, quòd quicquid est potens agere est aliquod ens habens actum primum, & prior est sibi secundum naturam ratio actus primi se cundum se quàm in comparatione ad actum secũdum, cuius potest esse principium: ita quòd licet illud, quo tale ens est principium actus secundi non sit aliud a natura sua: non tamen prima entitas sua est natura sua: vt est

Propria Scoti sententia.

K principium talis actus secundi: sed natura sua, vt in se est hæc, & ita prima distinctio entis non est per naturam suam, inquantum est principium talis operationis: sed per naturam suam, vt hæc natura: licet per identitatem ipsa sit principium talis actus secundi. Ita dico in proposito, quòd licet natura Angelica sit principium intelligẽdi, & volendi, & anima similiter: ita quòd istę potentiæ nihil dicunt essentiæ animæ additum: tamẽ primum hic, & ibi est hæc natura, & illa natura ad se. Et ista distinctio prima est, ad quam sequitur illa distinctio principiorum operãdi siue eiusdem actus: siue operationum aliarum: quia enim est hæc natura: ideo est principium talis operationis, & non è contrario. Exemplum huius est, sol habet virtutem generandi multa mixta inferius. Et si quæras primam rationem distinctionis solis a planta nõ est prima ratio distinctionis vnius ab alio per potentiam

A generandi plantam ex parte solis, quia si illa potentia communicaretur alij: non propter hoc illud esset sol nec distingueretur a planta ea distinctione, qua sol distinguitur: prima ergo ratio distinguendi est: quia forma solis est talis forma, & forma plantæ est talis, & ad hanc sequitur, quòd ista forma potest esse principium taliũ operationum, & alia non. Ita dico in proposito, quòd quia Angelus est talis natura ad se, & anima talis natura ad se, ideo primo distinguuntur specie, nõ quidem sicut duę species, sed sicut species, & pars speciei, quia anima non est proprię species, sed pars speciei: & tameo ipsa est prima ratio distinguẽdi suam speciem (cuius pars est) ab Angelo, & ideo prima ratio distinctionis specificæ ex parte speciei sitę est in ipsa.

B POTEST ETIAM ADDI, licet noo sit necessarium pro solutione quæstionis, quòd intellectualitas Angeli inquantum intellectualitas non differt specie ab intellectualitate animæ inquantum intellectualitas, hoc est, quòd licet iste actus primus, & ille differunt specie vt considerantur absolutè in se: non tamen secundũ illã perfectionẽ, quã virtualiter continent, secundũ quã sunt principia actuũ secundorũ. Quod vr̃ p hoc, ꝙ sunt circa obiecta eiusdem rationis, & ad obiecta eiusdẽ rationis. Simile huius est, quia si anima bouis, & aquilæ differunt specie, non tamen propter hoc vis visiua hic, & ibi, inquantum talis perfectio, & talis, differunt specie.

Istud autem est bene possibile, quòd continentia aliqua differunt specie, & tamen contenta non differunt specie: sicut passiones entis continentur per identitatem C in entibus quantumcunque distinctis: & tamen illæ passiones in eis non distinguuntur specie. Vnitas enim lapidis, quę non est realiter aliud a lapide, & vnitas hominis: quæ est realiter eadem homini: non ita distinguuntur formaliter specie, sicut homo & lapis: immo hæc vnitas, & illa tantum videtur differre numero.

Hoc etiam declaratur per aliud, quia sicut io eodem possunt contineri per identitatem alia, quorum est distinctio formalis quasi specifica, sicut in eadem anima includuntur perfectiones intellectiuę, & sensitiuæ, quæ ita sunt distinctæ formaliter, sicut si essent duæ res: ita & è contrario potest aliquid indistinctum formaliter contineri in distinctis. Et si hoc est verum tunc planum est, ꝙ Angelus & anima sic non distinguuntur specie, primo D per talem, & talem intellectualitatem: immo nec primo nec non primo, quia talis intellectualitas in eis non distinguitur specie. Aut si istud non est verum, sed relinquatur illud modo sicut dubium: saltẽ primum dictum videtur satis clarum. s. quòd per istud non est prima distinctio eorum.

Marg. 1. AD PRIMVM argumentum principale potest concedi, quòd essentiæ Angeli, & animæ possunt differre specie, & non tamen potentiæ, si illud dictum vltimum in solutione sit verum: & tunc illud argumentum non procedit.

Vel potest dici, quòd potentiæ differẽtes specie ex parte fundamenti, non tamen ex parte obiecti possunt habere actus differentes specie, inquantum illi actus depẽ- E dent a fundamento illius potentiæ: licet isti sint eiusdem speciei inquantum dependent ab obiectis, & tunc concederetur, quòd intellectio Angeli, & hominis de eodẽ intelligibili ex parte obiecti est eadem specie: ex parte autem fundamenti, inquantum fundamentum est potentiæ ratio agendi, sunt alia specie: & tunc oporteret concedere, quòd operationes simpliciter differunt specie, quia illa identitas secundum quid ex parte obiecti simpliciter non est identitas in specie: sed alia diuersitas simpliciter est diuersitas, & identitas secundum quid. Quæcunque enim differentia sufficit ad distinguendum: sed noo quæcunque identitas sufficit ad perfectam identitatẽ aliquorum. Et tunc videtur sequi illud inconueniens, quod illatum est contra secũdam opi. de actibus beatificis. Nisi forte diceretur, ꝙ tota causa actus beatifici est obiectũ,

A & ꝙ potentiæ se habeant ibi respectu illius actus, vt tantum receptiuę, & passiuę, & receptiua noo distinguunt formas receptas in specie, sicut patet de albedine in lapide, & in ligno.

Ad secundum, & ad omnes auctoritates consimiles patet per istam auctoritatem Augus. anima sola veritate prima formatur: propter hoc quidem nihil superius est anima. Verum enim est in ratione obiecti, in quo quiescit, & quo ad hoc par est ipsa anima Angelo, quia nulla natura intellectualis potest quietari nisi in obiecto infinito, & ita intelligenda est illa auctoritas, & omnes similes.

Ad 2. Quęre Bona. hic. & Vua. dis 6. huius q. 1. optime.

Ad tertium concedi potest, quòd quodlibet indiuiduũ vnius excedit quodlibet indiuiduũ alterius: sed quod sit B illud non oportet explicare ante tertium librum comparando animam Christi ad naturam Angelicam. Et concedendum est totum argumentum vsque ad illud, ꝙ tota capacitas naturæ satiatur io beatitudine: illa enim propositio non est vera loquendo de capacitate merè naturali. Præcisè enim satiatur secundum proportionem ad merita communiter loquendo, & in hoc satiatur sufficienter appetitus deliberatiuus. Qualiter autem stare potest perfecta beatitudo ex sola tali satietate, etiam si appetitus naturalis possit esse ad vlteriorem perfectionem non habitam poterit tractari alias in materia de beatitudine.

Ad 3. dist. 13. & 14.

In. 4. dist. 49. qõ. 12. & di 50. q. 1. & in di. 1. & in 3. ubi supra.

C

DISTINCTIO II.

De Angelica itaque natura hæc puto consideranda sunt, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum in existentia actuali Angeli sit aliqua successio formaliter.

CIRCA DISTINCTIONEM secundam ubi agit Magister de loco creationis Angeli, & tempore quando creabatur. Quæro primo de duo D bus. Primo de mensura durationis existentiæ angelorum, & secundo de loco angelorum. Quantum ad primum quæro primo. Vtrum in existentia actuali Angeli sit aliqua successio formaliter.

A. I. Circa istam 2 distin. in qua Magister agit de exitu creaturarũ in esse spẽaliter. Et primo de creaturamerè spiritualis quę tuntur. 13. quæ oĩa ꝑtinent ad hanc dist. 1. est utrũ Angelus, & anima rõnalis, ꝗ̃ ẽ creatura merè spiritualis, differant specie Secundum, utrũ in actuali existentia angeli, &c.

Quòd non, quia quantitas non potest recipi in non quanto, igitur nec successio, quæ quantitas est: potest recipi in existentia Angeli, quæ indiuisibilis est. Confirmatur ratio, quia quantitas permanens non potest recipi in indiuisibili, igitur nec quantitas successiua.

Pręterea. Prius, & posterius in rationem numeri possunt integrare rationem temporis: vbicunq; autem est successio ibi est prius, & posterius: & ibi potest inueniri ratio numeri, & mensuræ: igitur si in existentia actuali E angeli esset successio formaliter, ipsa mensuraretur tpe.

Præterea. Augu. 83. q. q. 72. Aeuum est stabile: tempus autem mutabile.

Item Dio. de diu. no. c. 5. & 10. Hæc cum ibi videntur ibi dicuntur esse.

CONTRA. Non necesse est Deum creare vnum Angelum quãdo creat alium Angelum, igitur potest aliquis Angelus esse alio non existente, & potest Angelus alius creari: ita quòd ille sit alio existente, igitur ille, qui fuit isto non existente, & est cum isto nunc existente, videtur esse prior isto, & esse eius vt non cum isto videtur præcedere esse eius, vt cum isto.

4. Physic. text. com. 101. Rationes ad opp.

Præterea. Angelus potest annihilari circumscripto tẽpore, quæro in quo nunc: non in nunc temporis, quia illud non est: nec io nunc æternitatis formaliter: nec in nunc æui, quia nunc illud manet totum, & idem per te,

igitur

igitur in eodem erit & non erit, si annihiletur in nunc æui, quæ sunt contradictoria.

Item, aliquis angelus potest esse creatus, & post annihilari, & iterum reparari, sed esse reparatum non est, ita vnum cum esse creato: sicut si nulla interruptio fuisset: alioquin ita vnum esset aliquod interruptum, sicut non interruptum, quod est falsum: igitur in alio nūc erit istud esse angeli reparatum: & in alio nunc prius erat creatum. Et si hoc, igitur si mansisset sine interruptione fuisset in alio nunc quam modo. Probatio huius consequentiæ. Tanta mora fuisset quiescentis, quanta quietis: & per consequens tanta mora non tendentis potentis tamen tendere, quanta esset si actu tenderet.

HIC DICITVR quòd in existentia actuali angeli est successio formaliter.

Et dicitur, quòd in æuo est ponere prius & posterius: & est ponere successionem aliquam aliam tanquam in tempore: In tempore enim est successio cum variatione: & prius & posterius cum veteratione, & innouatione. In æuo vero est prius & posterius, quod dicit durationis extensionem, quòd tamen nullam dicit variationem, nec innouationem.

S. Bo. li. 2. d. 2. par. 2. art. 1. q. 3. quęre, & vv. d. pzæ senti. q. 1. & 2.

Quòd si forte quæratur quomodo potest esse prius & posterius sine nouitate circa esse?

Additio.

Dicendum quòd sicut videmus quòd aliter egreditur riuulus a fonte, aliter radius a Sole: sic in proposito videtur. Nam riuulus sic greditur a fonte, quasi noua aqua semper exit non eadem. Radius a Sole continue egreditur non quia semper aliquid nouum emittatur: sed quia quod emissum est, continuatur. Vnde Solis influentia non est aliud quam continuatio dati: supposito quòd Sol stet: quia motus Solis est causa variationis radij: similiter in motu & in esse rei mobilis aliqua proprietas habita amittitur, vel non habita acquiritur. Sed in esse rei æuiternæ, quod primo datum est, per continuam Dei influentiam continuatur. Nulla enim æui creatura est omnis actus idest purus actus, nec aliqua eius virtus: vnde continue indiget diuina virtute cooperante.

Ideo & si esse totū habeat: tamen cōtinuationem esse non habet sic totam. Et ideo est ibi successio sine innouatione aliqua circa esse, vel proprietatem aliquam absolutam: tamen ibi est vera continuatio, respectu cuius creatura habet esse quodammodo in potētia, ac per hoc habet successionem, solus igitur Deus: qui est actus purus: est actus infinitus: & totum esse & possessionem esse simul habet.

Aliorū M. Ratio 1. & D. Bon.

Pro ista opin. arguitur quadrupliciter primo, ex parte conseruationis, & fundatur ratio super auctoritatem August. super Gen. ad literam. lib. 8. c. 19. vbi vult, quòd sicut aer respectu Solis non est factus lucidus: sed fit lucidus: alioquin absente Sole remaneret aer lucidus: ita se habet creatura respectu Dei. Idem etiam vult 4. super Genes. ad literam, quòd Deus non ita se habet respectu creaturæ: sicut ædificator respectu domus.

Cap. 14.

Ex isto arguitur sic, si creatura respectu Dei non est facta in esse ab ipso Deo: sed est quasi in fieri formaliter, ergo formaliter semper ponitur in esse a Deo: & ita sicut continuè manet: ita continue est creatio eius a Deo.

Confirmatur istud, quia conseruare non est tantum non destruere: sed est aliqua actio Dei positiua: alioquin diceretur conseruare lumen: qui non claudit fenestram.

Similiter tunc annihilare esset actio positiua: quod falsum est, quia annihilare est non agere, igitur conseruare est agere. Quod etiam apparet ex hoc, quia nulla creatura est in esse suo independens; quia nec actus purus, igitur continue in essendo dependet a causa, & non tantū a causa, quæ dedit esse, & modo non dat; quia conseruare tunc nihil esset, nisi prius egisse, & modo non destruere.

Si concedantur omnia ista, quòd Deus conseruando agat positiue aliquid circa creaturam; tn̄ non actione ali-

F qua continua; quia nulla est ibi forma, secundum quam possit assignari continuatio actionis; nec etiam alia, & alia actione; sed semper eadem.

Contra, hac actione non habetur formaliter, & vltimate illud esse, quod potest non haberi posita hac actione. Hanc probo, quia causa causans hac causatione est causa vltimate applicata ad producendum effectum in esse, igitur si cum hac causatione possit stare effectum non esse: non videtur, quòd hac causatione habeatur esse vltimate: sed hac causatione posita: qua angelus producebatur in esse potest angelus non habere esse cras, igitur nō habet illud esse formaliter & vltimate illa causatione: & habet sic esse, igitur alia causatione.

Si dicas, quòd non habet esse cum coexistentia in tem-

G pore crastino ex prima factione, sed ad hoc requiritur illud futurum existere: & illo futuro existente: tunc illa ratio futuri est ratio coexistendi in angelo.

Contra, ita est in æternitate, quòd non habet coexistētiam cum tempore inquantum coexistentia est: sed solū ex hoc, quòd tempus est coexistens ei: & ideo si hæc est causa, non differunt æuum & æternitas.

Similiter non tantum posita creatione angelus potest non habere esse cum futuro: sed potest non habere fundamentum illius coexistentiæ scilicet esse absolutum, ergo illud esse absolutum non habet ex tali coexistentia.

Item secundo principaliter sic, si esse eius est simplex & immutabile: ergo sicut Deus non potest facere ange-

H lum non fuisse: ita nec non fore.

Item in eo, qui habet totum esse simul idem est fuisse, & esse futurum esse. Sed quòd fuit, impossibile est cogitari non fuisse si intelligatur fuisse: ergo si in æuiterno idem est fuisse, & fore impossibile est cogitare ipsum nō fore, hoc solius Dei est proprium: igitur, &c. Ratio 2. & A. l. indiuisibile.

Confirmatur ratio: quia in æternitate non sunt contradictoria vera de voluntate diuina. Neque ēt volitio diuina est respectu contradictoriorum: vt contradictoria sunt: sed Deus in æternitate potuit velle creare angelū vnum & eundē annihilare: igitur voluit ipsum esse: & voluit ipsum nō esse: vel nō voluit eum esse, & voluit eū esse, igitur oportet hic inuenire aliquas cōdōnes ex parte esse & non esse: vt non sint cōtradictoria: sed ista, quæ

I tollerent contradictionem non videntur posse assignari nisi diuersa nunc: puta, quòd voluit ipsum esse pro. A. & non voluit ipsum esse pro B. igitur impossibile fuit Deum velle creare angelum vnum: & annihilare eundem: nisi vellet hoc, & illud pro diuersis nunc: sed potuit velle hoc & illud absque respectu ad tempus: ergo necesse est posse ex parte angeli intelligi aliud, & aliud nunc absque respectu ad tempus. Ista alietas non potest esse nisi ipsorum nunc æui, igitur &c.

Tertio arguitur ex infinitate: quia cum angelus durabit in infinitum cum toto tempore futuro, si nunc habet totam suam durationem, quam habebit semper, igitur nunc formaliter habet durationem infinitam. Ratio 3.

Hoc confirmatur: quia illud nunc quod est ex se tale:

k quòd potest coexistere infinito est formaliter infinitum, sicut si angelus nunc haberet in se, vnde posset coexistere omni loco esset infinitus secundum locum.

Et si dicatur, quòd hoc non est verum, nisi habeat ex se, vnde possit sic coexistere.

Contra, licet non habeat ex se, vnde sic sit coexistēs, & ideo effectiue ex se non habeat infinitatem: tamen sicut formaliter habet vnde sic coexistat: ita videtur formaliter infinitum sicut si haberet vnde esset præsens toti loco actuali, & potentiali: licet effectiue a Deo esset immensus: licet non a se effectiue: & licet immensitas sua non æquaretur immensitati diuinæ secundum intensionem: tamen æquaretur secundum extensionem: ita quòd nusquam posset Deus esse per suam, immensitatem: nisi vbi posset esse angelus. Vt inquit Aris. 1. Peri. c. 5.

Et confirmatur ista ratio: quia negatio negationis est

affirma-

matio positionis, igitur negationes infinitarum negatio
num ponunt infinitas positiones, vel vnam formaliter
infinitam: sed angelus habens istam existentiam simpli-
cem habet ex ipsa negannnes infinitarum negationum
scilicet nnn: non esse cum infinitis instantibus tempo-
ris: igitur habet ex ipsa infinitas positiones vel vnam po
sitionem virtualiter infinitam.

Ratio 4. Quarto arguitur ex nrdine eorum, quæ possunt esse
in æuo: potuit enim angelus fuisse creatus nó peccator,
sed innocens: & potuit postea peccare, & non peccare
circumscripto nmni tempore, igitur iste angelus prius
fuisset innocens quam peccator, ergn prius & posterius
sunt in esse eius.

Similiter potuit vnus angelus prius creari, & postea
statim annihilari, & postea alius creari, ille primus nun-
quam fuit illo secundo existente, ergn nec in eodé nunc
cum illo: igitur est prius vnus & alius posterius: quia si
fuerunt & non simul: igitur vnus post alium: igitur si
vnus alius extitisset cum illis ambobus fuisset in esse eius
prius & posterius: sicut esse vnius istorum est prius quá
esse alterius.

Cap. 4. Pro ista opinione sunt auctoritates beati August. 11.
Confes. Nunc temporis si semper staret, & non flueret:
Psal. 101. non esset tempus sed æternitas, & videtur ibi loqui de ve
ra æternitate Dei exponendo illud Psal. Tu autem idem
ipse es: & anni tui non deficient.

Præterea. Idem 4. super Gen. Pater meus vsque mo-
Cap. 14. do operatur, &c. Quia autem ait: Vsque modo: cótinua-
Io. 5. tionem nperis significat. Hoc probat subdens, alter. n.
Cap. 15. posset intelligi, si diceret: Nunc operatur: vbi nnn est ne
cesse, vt operis continuationem acciperemus, alter au-
tem cogit intelligi cum ait: Vsque nunc: ex illo scilicet
quo cuncta operatus est: vel condidit ex nihilo. Hęc ille.

Lib. 1. c. 9. Præterea. Boetius de Trinit. Quamuis secundum Phi
losophos de corporibus cęlestibus, & spiritibus possit
dici, quòd sunt semper. Magna tamen est differentia in
semper esse. In Deo enim tantum præsens est non cur-
rens: nunc autem fluens facit sempiternitatem idest
æuum.

Lib. 2. c. 1. Præterea. Damasc. lib. 1, c. 25. Sęculum dicitur quod
semper protenditur cum æternis velut spatium.

Cap. 4. Cap. 36. Item Gregor. 27. Mnral. super illud Iob: Numerus
A. l. anno dierum, &cæt. De angelis ait: In eis initium cernimus
rum. cum mentem retro reuocamus: Deus nnn recipit ex
quo, nec quousque.

Præterea. Ansel. Prosol. 24. Hoc quoque modo tran-
sis omnia etiam æterna: quia tua & illorum æternitas to
ta tibi præsens est cum illa nondum habeant de sua æter
nitate, quod venturum est: sicut iam non habent, quod
præteritum est.

Sūt verba Item Hieronymus ad Marcellam: Solus Deus non
glo. Exo. 3. nouit fuisse, nec futurum esse.

quęre Gē. q. 1. q. 13. & q. 9. q. 2. & quol. 7. q. 5. cū qu. Vera. q. pręsenti. CONTRA ISTAM positionem arguitur, quod
includat contradictionem: quia vbi est successio, ibi est
prius & posterius: quæ non sunt simul: sed adueniente
posteriori prius decidit: & per consequens prius vetera-
scit: & posterius nouum est.

Sed si intelligatur successionem esse in mensura abs-
Impugnat que hoc quòd innouatio sit in mensurato.

D. Bon. Contra hoc arguitur: quia secundum Phylosophum
Tex. com. 4. Physi. Prius & posterius sunt in tépore propter prius
99. & 100. & posterius in motu: ita quòd si nnn esset aliud, & aliud
in motu: non esset prius & posterius in tempore: igitur
a simili si nnn sit aliqua existentia noua in æuiterno: nec
aliqua nouitas in æuo: & sic si nnn sit prius & posterius
in mensuratn: non erit aliqua distinctio inter prius &
posterius in mensura. Hoc etiam confirmatur per
Tex. 4. Philosophum 10. Metaph. quia secundum eum mensu-
ra debet esse vnigenea mensurato: & ita si mensura sit
diuisibilis & mésuratum, quod etiam prnbatur, per hoc;
quia indiuisibile inquantum indiuisibile non potest mé-
surari diuisibili.

F Præterea. Nunc æui si desinit, & nnn semper manet
idem, hoc nó potest esse propter defectum subiecti: quia
per te subiectum manet idem: nec potest poni per aliquá
causam corrumpentem: quia non videtur assignari pos-
se causa corrumpens, igitur nnn deficit, aliter est de núc
temporis: quia ipsius subiectum prnximum deficit scili-
cet mntatio.

Præterea. Si est hic aliqua innouatio, & inueteratio
circa idem manens: ergo illud proprie mutatur: quia il-
lud aliter se habet nunc quam prius, Mntationis autem
mensura est nunc temporis; ergo æuiternum inquantú
ponitur mensurari nunc æui, mensurabitur nunc tem-
poris, Pro hac positione est auctoritas August. de Ciu.
lib. 2. c. 2. quære.

G Hanc conditionem negatiuam tenendo † tripliciter
ponitur differentia æui ad tempus, & æternitatem.

Aeuum differt dupliciter vt medium ab æternitate,
& tempore, vt extremis: primo quia æternitas perma-
nens mensurat sine possibilitate permutationis. Aliorū. a.

Tépus vern est mensura motus. Aeuum sic mensurat Additio.
permanens vt mutabilitatem non abigat.

Secundo quia æternitas mensurat indeficiens & inde
fectibile. Tempus vero defectibile & deficiens. Aeuum
vero medians indeficiens sic mensurat, vt tamen defecti
bile sit idest potens deficere.

Primo quia æternitas mensurat rem nnn mutationi
subiectam, nec ad mutationem habentem potentiam:
æuum vero & tempus opposito modo.

H Secundo. Aeternitas indeficiens & indefectibilis: æuú
defectibile: licet nnn deficiatur: tempus vern defectibile
& deficiens.

Tertio. Aeternitas est permanens & similiter æuum.
Tempus vero successiuum tanquam mensura motus se
cundum prius & posterius in partibus mobilis: ex quar-
to Physi.

Scotus arguit cótra Hēricum. CONTRA istum modum ponendi arguo. Vide-
tur enim contradicere sibijpsi: quia si in æuiterno non
est successio: sequitur, quòd esse, quod habet in præsenti
nunc habeat in sequenti nunc: sed esse angeli, quantum
est ex se, habet terminari, sicut dicit expresse: & ponit,
quòd æuum potest in qunlibet instann: quantum est ex
se deficere: igitur si istud æuiternum habeat formaliter
esse cum isto nunc: hoc non potest esse secundum illud
idem esse: quia illud esse habuit terminari cum illo núc,
I secundum illos, igitur oportet, quòd vel alin esse sit cum
istn nunc secundo, vel eodem iterum posito.

Præterea. Quia dicit impossibilia esse, quę inferuntur:
& illa nnn sequi ex hoc, quòd æuum ponitur indiui-
sibile: sed ex negatione temporis: quę negatio est incom-
possibilis cum positione eius: & prnpter illam incompos
sibilitatem sequitur impossibile de æuiternn. Hoc non
videtur rationabile: quia secundum ipsum quidquid est
prius natura quantum est ex se potest esse prius duratio-
ne: hoc est ex parte sui sibi non repugnat esse prius dura
tione: quin absque contradictione quantum est ex parte
sui posset esse sine posteriore: respectu cuius dicitur esse
prius natura: & ipso posito & posteriore non posito nul
la contradictio est ex parte prioris naturaliter: nec alicu
K ius quod pertinet ad ipsum inquantum prius est: sed æui-
ternum & mensura eius propria sunt naturaliter priora
omni respectu ad tempus sicut fundamentum est prius
relatione; igitur ex tali hypothesi non sequitur incom-
possibilitas ex parte æuiterni, inquantum æuiternú est.

Exemplum huius est: quia licet necessario ad subiectú
sequatur propria passio: tamen quia subiectum est prius
natura passione: non est contradictio ex parte subiecti,
quod subiectum sit prius duratione sua propria passio-
ne: quantum est ex parte subiecti.

Et si hoc ponatur nulla incompossibilitas sequitur ex
parte subiecti in se eo modo, quo est prius passione. Có-
tradictin igitur si aliqua sequatur: hoc est per locum ex-
trinsecum ex habitudine scilicet causæ ad effectum: ita

igitur

igitur si est necessaria habitudo æui ad tempus tanquam prioris natura ad posterius natura propter negatiooem posterioris ponendo prius non sequeretur aliqua contradictio ex parte prioris secundum se: oec ex parte alicuius alterius, quod conuenit priori secundum se. Ista autem illata.s. Angelum non posse esse priorem alio Angelo, vel non posse esse post suum non esse; sunt incompossibilia per se ex parte æuiterni, inquantum æuiternum est: igitur, &c.

Et quod probat etiam illam necessitatem concomitãtiæ temporis ad æuum propter ordinem perfectioris ad imperfectius, non videtur sufficere. Hoc enim noo concluderet de continentia quasi quantitatiua: sed quidditatiua: sicut quidditas superior continet inferiorem: sed cũ tali continentia stat, quòd superior potest esse sine inferiori, & quòd sibi conueniat esse, quòd est proprium sibi absque inferiori: aut saltem non conueniat sibi in respectu ad inferius. Ita igitur in proposito dicendum est, quòd nihil proprium æuo conueniet præcisè sibi in ordine ad tempus.

QVI VVLT TENERE primam opinionem, quæ videtur probabilis, & habere pro se rationes probabiles: potest dicere secuodum intentiooem ponentis, quòd æuum proprie est quantitas: & per consequens habet propriam diuisibilitatem, non autem permanentem: igitur successiuam, tale est indiuisibile succedens indiuisibili, sicut aliud alij: & ita nunc æui quantũ est ex se raptim trãsit, & esse æuiterni: vt positum est in isto nunc, ex vi istius positionis, præcisè habet esse in isto nunc: & statim non esse, isto nunc transacto, nisi eadem causa alia causatione poneret idem esse in alio nunc, & ita conseruat positiuè causando non aliud esse, sicut est in successiuo: sed idem esse infinities: ita quòd prima causatio dicitur creatio, quia sequitur immediate non esse ordine durationis. Quælibet autem causatio sequens sequitur ad non esse in subiecto mediate ordine durationis: & non esse immediatè ordine naturæ, quod non esse tempore inesset nisi causa conseruans daret esse: sed ipsum esse secundo positum sequitur ordine durationis esse primo positum, & per hoc est continuatio, & conseruatio eiusdem esse.

Exemplum huius est, quia si Angelus habeat aliquã quantitatem virtualem, per quam potest esse præsens alicui loco diffinitiue, ita per eam est præsens huic loco, quòd noo potest esse præsens simul alij loco, nec absolute potest esse præsens alij loco: nisi aliqua mutatione facta circa ipsam per respectum ad alium locum, vel quòd ipsa fiat maior formaliter, vel quòd ipsa transferatur de loco ad locum, vel quòd per potentiam diuinam fit in alio loco non derelinquendo istum. Ita est in proposito, quòd illud esse, quòd habet Angelus vnica causatione: limitatum est ad hoc nunc, & nullo facto nouo circa ipsum non potest vi huius causationis esse vltra hoc nunc: sed Deus dans ei † quantitatem duratiuam perpetuam: & hoc vna causatione continua vel infinitis causationibus eiusdem esse dat ei semper vim coexistendi † vniformiter quo extendatur toti tempori.

A. l. durationis uel duratione. A. l. formaliter.

ADARGVMENTA contra illam positionem. Ad primum quod probat contradictionem sequi ex ea. Respondeo, quòd in illa duratione siue mora essendi, quæ est præcisè successiua: est innouatio, & pars eius vna recedit, & alia succedit: & generaliter vna pars succedit alteri: nõ tamen est innouatio aliqua in illa existentia cuius est illa mora, sicut si poneretur caro nõ habens partem, & partem sub eadem quantitatem permanente: tunc esset ibi alietas partium in ipsa extensione formaliter, quæ quantitas est absque extensione vel diuersitate partium eius: cui accidit talis extensio. Et cum probatur non esse distinctionem in mensura per Philosophum 4. Physic. nisi fuerit distinctio in mensurato. Dico quòd bene sequitur si partes temporis sunt aliæ, quòd partes motus sint aliæ, sicut ab effectu ad causam: sed nõ

Respondit ad arg. Henrici & D. Bonau.

Loco præ allegato.

F est necesse, quòd in quibuscũque partes durationis sunt aliæ, quòd aliqua distinctio partium priorum sit causa huius distinctionis, quia illa distinctio, quæ alicui est secunda, potest in alio esse prima. Exemplum huius est: ignis calefacit, & desiccat propter accidentia distincta ordinata in igne, ita quòd distinctio actionum est ibi secunda præsupponens aliam distinctiooem priorem.s. distinctionem accidentium actiuorum, sed ex hoc noo sequitur, quòd vbicũque est distinctio actionum, quòd ipsa sit secunda, quia si in Sole continerentur virtualiter illa accidentia distincta ignis: tunc prima distinctio ibi esset actionum, quæ tamen fuit secunda respectu ignis. Sic dicendum est in proposito.

Ad aliud argumentum dico, quòd nunc potest deficere, G quia ex se habet tantum raptim transire: licet subiectum eius maneat idem: nec aliquod agens corrumpat ipsum, & quòd nunc temporis deficiat deficiente suo proprio subiecto accidit sibi, quòd subiectum eius proximum deficiat, quia si illud maneret idem, sicut est in quiescente: tunc posset dici, quòd illud idem agens, per quod est aliud nunc succedens isti, producendo aliud nunc incompossibile isti, destruit istud, non ex se primo, sed ex consequenti.

Et si quæras tunc, in quo deficiat istud nunc, aut in se, aut in alio: sicut arguit Philosophus 4. Physico. Dico, quòd deficere sicut, & desinere potest exponi dupliciter. Vno modo per positionem præsentis, & negationem futuri. Vel per positionem præteriti, & negationem præsentis. H Primo modo debet exponi in indiuisibilibus: & in his, quæ habent vltimum sui esse. Illa enim non habent primum sui non esse, & tunc desinunt, cum sunt. Et hoc modo nunc desinit in se, quia nunc est, & post hoc non erit. Et si quæras primum sui non esse, nullam est: sicut nec alicuius habentis vltimum esse.

Text. 90. id 6. phy. tex. 24.

ALIO MODO posset cooclusio sustineri: licet non ad intentionem ponentis illam positionem principalem, quòd tota existentia Angeli manet secundum quòd absoluta est, habens tamen nouum, & nouum respectũ ad ipsam causam, ita quòd ipsa tota vt sub uno respectu ad causam suam causantem succedit sibijpsi vt sub alio respectu ad conseruantem. Et ista via forte esset facilior ad tenendum successionem quàm prior: quæ ponit quãI titatem. Licet esset ex alia parte multum difficile sustinere, quomodo esset ibi vera successio præcisè absque omni distinctione in absoluto quocunque siue in fundamẽto siue in termino.

Modus 4. sustinendi op. D. Bonau.

SED CONTRA conclusionem dictæ opi. in se siue primo, siue secundo modo sustineatur arguo sic. Aut nunc æui, quod ponitur aliud, & aliud absolutum secundum primum modum sustinendi opin. est idem existentiæ actuali aut aliud. Si idem patet, quòd sicut existẽtia actualis manet eadem: ita & nunc æui. Si aliud contra: sicut ipsa existentia potest infinities poni io esse: ita videtur, quòd illud idem nunc absolutum aliud ab ea potest frequenter poni io esse. Et ita potest cooseruari idem nunc æui sicut eadem existentia.

Sco. reprobat positionẽ D. Bon.

k Si dicatur, quòd si ponatur in esse frequenter, ponitur in diuersis nunc. Contra, illud nunc absolutum aliud ab esse existentiæ si potest frequenter poni in esse in alio, & alio nunc: adhuc eadem erit ratio, quòd in quolibet poterit cooseruari: & tunc erit processus in infinitum. Vel stanis erit in hoc, quòd sicut existentia conseruatur eadem, ita quodcunque absolutum in Angelo potest conseruari idem.

Similiter in sequenti quęstione probabitur, quòd non est in Angelo aliquod absolutum aliud ab existẽtia eius, & ita non poterit esse identitas in existentia, & successio in aliquo alio absoluto sui. Et siue sic sufficit siue sic: non videtur posse esse nouus respectus sine nouitate fundamenti vel termini. Nam respectus cõsequens extrema, ita quòd vno vel altero posito sequitur respectus ex natura extremorum, noo potest esse nouus, vt videtur sine

nouitate

nouitate in altero extremo: nihil autem per te est nouũ in fundamento huius respectus, nec in termino vt patet. Similiter iste respectus est idem cum fundamento: vt patet ex q. præcedenti, igitur non potest iste respectus esse alius fundamento existente eodem.

Mens propria Scoti

POTEST ERGO dici, quòd nulla est necessitas ponendi aliquid nouum siue aliquam successionem in aliquo Angelo, quòd scilicet sit in eo formaliter; quia qd quid est ibi potest manere idem, sicut existentia manet eadem, & per consequens quilibet respectus consequẽs absolutum.

Ad rõnem 1. pro D. Bon.

AD ARGVMENTA pro prima opinione. Ad primum dico, quòd vtraque via saluat dictum August. nam sicut prima via dicit creaturam semper essentialiter æque dependere à Deo: ita quòd sit quasi vna continua causatio vel infinitæ caosationes sint cõseruatio rei, ac per hoc semper ita actualiter causat rem sicut in primo instanti causauit: licet ista causatio, vt cõsideratur in primo instanti, dicatur creatio, in alijs cõseruatio: ita secunda positio non videns rationem continuationis in hac causatione, quia nullam formam continuatam, nec videns tantam rationem distinctionis, quia non videns illam distinctionem: nec in creante, nec in creato quantum ad terminum formalem dicit, quòd vna actio semper manens respectu creaturæ est creatio, inquãtum intelligitur coexistere primo nũc temporis, quia nunc tẽporis præcessit non esse illius creati: & illa eadem actio manens dicitur conseruatio; inquantum coexistit alijs partibus temporis non immediatè sequentibus nõ esse: sed esse præhabitum cum illis partibus temporis: & ita il la actio est quasi continuatio esse præhabiti non compa rando ad esse, vbi non est prius nec posterius; sed compa rando ad partes temporis, quibus coexistit.

Sed præter intentionem Aug. ratio ibi adducta videtur habere difficultatem. f. quòd alia causatione res habeat esse cum vno nunc, & cum alio, quia illud non habetur completiuè aliqua causatione: cuius oppositum videtur stare posita tali causatione.

Respondeo igitur, φ ista propositio est distinguenda secundum compositionem, & diuisionem; quia in sensu compositionis est vera; quia illud nõ habetur aliqua causatione completiuè: cuius oppositum stat stante tali causatione: ita quòd ista sint simul, sed in sensu diuisionis est falsa, quia & ipsa res poterat non esse; licet posita fuerit causatio, quã res habet suum esse vltimatè. Ita etiam licet posita sit creatio Angeli, potest tamẽ diuisim hac posita stare, quòd Angelus non sit, licet non coniunctim. Et per hoc patet ad simile argumentum, quòd non possunt simul stare, quòd Angelus creetur, & annihiletur: ergo non est idem creari, & conseruari, quia quando conseruatur potest annihilari, non autem quando creatur.

Respondeo, sicut non stant simul in sensu compositionis Angelum conseruari, & annihilari, ita nec creari, & conseruari stant simul in sensu compositionis, sed in sensu diuisionis stat circa Angelum esse quãdoque creationem siue conseruationem: & tamen quòd quandoq; possit non esse, & sic possit esse annihilato, sicut dictum est in materiam de prædestinatione, & præscientia Dei, quòd in sensu diuisionis est potentia ad vnũ oppositum manente alio: non tamen φ sit potentia ad illud oppositum simul esse cum alio opposito manente.

dist. 39. primi. & 40.

Ad rõnem 2. pro D. Bon.

Ad secundum dicitur, φ non est aliud ex parte Angeli ipsum esse, fuisse, & fore: tamen aliam habitudinem ipsius esse ad tempus notant ista: quia sicut dictum est distinct. 9. primi de generari, & genitum esse, per quæ consignificatur nunc æternitatis inquantum coexistens diuersis partibus temporis: ita dicerent etiam istu de nunc æui: quod idem potest esse, & coexistere omnibus partibus temporis.

Et cum dicitur in argumento non potest facere Angelum non fuisse, negatur ista, vt est nota rei significatæ per fuisse, quia illa res significata per fuisse est illud idem

Fallacia.

A esse quod nunc habet Angelus.

Et si dicatur præteritum non põt nõ fuisse, negatur minor, quia hoc non est præteritum in se. Exemplum huius est. Si filius Dei cum hoc, quòd generatur in æternitate, acciperet aliam naturam, secundum quam dependeret a patre per impossibile, tunc diceretur idem in eo esse generari, & genitum esse: & illud esse filij posset absolute non esse, & inquantum illud esse quasi immediate sequeretur suum non esse, diceretur generari: & inquantum quasi mediatè sequeretur suum non esse, vt coexistens alijs partibus temporis diceretur genitum esse. Et ita conseruatio, & productio siue creatio differũnt sola actione intellectus, & potest conseruatum nõ esse, quando conseruatur: & quando producitur in sensu diuisionis. Et si arguatur. Præteritum non potest

B non coexistisse isti, ergo istud non potest non fuisse: videtur esse fallacia figuræ dictionis commutando quando in quid.

Ad confirmationem illius secundæ rationis de contradictorijs volitis in æternitate potest dici, quòd licet Deus voluit me sedere pro. A. & non sedere pro. B. tamen prius naturaliter volita sunt ab eo ipsa obiecta quã ipsa nunc mensurantia. Et in illo priori oportet quærere non contradictionem istorum volitorum. Alioquin per ipsa nunc posteriora eis adiecta non videtur posse tolli illa contradictio respectu huius. Ita hic, si enim vellet Angelum esse pro hoc nunc, & non esse pro hoc nunc. Primo quærenda est possibilitas, quomodo vellet

C Angelum esse, & non esse.

Dico tunc, φ si nunc ponatur in quocunque æuiterno tanquam proprium sibi, Deus vult ipsum esse in illo nunc positiuè, & vult ipsum non esse negatiuè, volendo illud nunc non esse, & tunc si aliud æuiternum fit, in cuius nunc fiant ambo ista, hoc accidit ipsis nunc. Nam illud nunc illius æuiterni non est propria mensura eorũ: sicut nec æternitas, in qua æternitate possunt esse contradictoria, quæ succedunt sibi in omnibus mensuris. Aut si non ponatur in aliquo æuiterno aliquod nunc aliud ab existentia actuali ipsius Angeli sicut dicetur in q. sequenti, tunc vult istum esse cum æternitate: & vult ipsum non esse cum æternitate: non tamen vult ipsum esse cum æternitate secundum omnem præsentialitatẽ

D æternitatis: nec non esse cum tota æternitate hoc modo, quia tunc esset contradictio. Non est autem contradictio comparando ista ad æternitatem non secundum totam rationem præsentiæ suæ infinitæ.

Ad tertium dico, φ ad hoc quòd ex coexistentia alicuius quanti virtualis cum alio quanto propriè. f. molis debet concludi infinitas quanti virtualis, oportet illud necessario coexistere omnibus partibus quanti alterius. Quod probo, quia quantum aliud non esset infinitum, nisi haberet necessario omnes partes possibiles: sicut † tempus nunquam esset actu infinitum: nisi haberet necessario omnes partes eius sibi possibiles simul: ergo nihil concluditur esse infinitum virtualiter ex coexistentia eius cum toto tempore: nisi necessario coexistat cũ

E omnibus partibus temporis. Tale aut non est æuum. Dico tunc, quòd licet formaliter habeat vnde possit coexistere infinitis partibus temporis: non sequitur propter hoc, quòd sit in se infinitum, quia non habet formaliter vnde necessario sic coexistat.

Ad 3. rationem pro D. Bon.

A. l. sicut tẽpus si si mul esset non esset, &c.

Ad aliud simile de immensitate, dico, quòd ibi non est simile, quia ibi illud, per quod posset esse præsens omni loco, esset in eo simul, & non per aliquam conseruationem causæ extrinsecæ. In proposito autem habet vnde coexistat partibus temporis: sed nihil haberet, per quod coexisteret, nisi idem causaretur quasi continuè ab aliqua causa extrinseca: licet non alia causatione: ita quòd simile huius magis esset de isto, si causaretur continue coexistentia eius cum alio, & alio loco. Et si hoc posset eadem causatione, nunquam tamen vt simul coexistens haberet infinitam

tam præsentiam loco, & ita illud nunquàm esset immensum: ita in proposito. F

Contra, finitum non potest coexistere simul toti infinito: ita quòd in se habeat totum vnde possit ei coexistere, ergo quod sic coexistit est infinitum.

Respondeo. Antecedens negatur de illo infinito, quod est in successione: & de illo finito formaliter habente quod semper eadem actione habet: ita quòd non fine tali actione.

Ad rationem 4. Ad quartum conceditur, quòd vnum æuum succedit alteri æuo. & existentia æuiterni succedit suo opposito: & vnum est post alterum: sed ex hoc non concluditur aliqua successio in aliqua vna existẽtia æuiterni alicuius.

Et per hoc patet ad omnia alia argumenta, quòd illi duo angeli, de quibus conceditur prius, & posterius, G quòd vnus manet post alium, si tamen tertius coexisteret ambobus in esse illius tertij nullum est prius & posterius. Sicut si dies hodiernus & crastinus coexisterent æternitati: non propter hoc est prius & posterius in æternitate.

Similiter conceditur, quòd priùs est existentia angeli quàm ipsius culpa: ita quòd ipsa existentia sub innocentia esset cum opposito illius existentiæ, & ex illa secunda existentia sequeretur oppositum sui, & oppositum primi: non tamen existentia angeli in sua natura haberet aliquam successionem: nec vt sub innocentia existens: nec vt existens sub culpa: sed tantum esset successio in actibus: hoc est, quòd existentia vnius actus est post alterius existentiam: sine tamen diuersitate alterius in se. H

Auctoritates adductas pro illa opin. concedo, quia nulla creatura est a prima causa independens: sed semper dependens a causa: non tamen dependentia continua, nec alia, & alia: sed eadem. Et propter istam eandem potest quælibet creatura habere esse cum vna parte temporis, & non cum alia. Et pro tanto potest quasi cadere sub tempore, hoc est, vt coexistat vni parti temporis, & non alteri: & ita dicatur fuisse non fore: & ita non æternum.

Ad arg. 1. in exordio quæst. AD ARGVMENTA principalia. Ad primum conceditur, quòd vnus angelus creatur prius alio, sed non propter hoc sequitur, quòd in esse angeli prius creati sit prius & posterius.

Ad 2. Ad secundum similiter potest dici, quòd angelus potest annichilari in eodem nunc negatiue, si habet nunc, idest, quòd suum nunc deficiat secum: si autem suum nunc non differat a sua existentia, tunc potest annihilari cum æternitate, & esse cum æternitate, sed non cum tota ratione præsentialitatis æternitatis.

Ad 3. Ad vltimum dico, quòd esse reparari sequitur non esse annihilari: & illud non esse præcessit esse creari, & illud esse præcessit non esse creabilis: & ita idem esse sequitur seipsum idem esse mediante non esse interrumpente: nec sequitur ex hoc aliqua continuatio in ipso esse si non fuisset annihilatum: quia modo non est successio in aliquo vno: sed vnius oppositi ad alterum.

Contra, ergo ita simul est existentia interrupta cum seipsa reparata: sicut non interrupta.

Respondeo. Si non esset ibi successio oppositi ad oppositum, quod oppositum ibi mediat inter hoc esse & se: sequeretur, quòd esset tanta simultas sicut si oppositum non interuenisset. Nunc autem oppositum quasi mediat inter esse creatum: & ipsum esse reparatum. Et hoc oppositum est aliquod medium, vel aliquam habitudinem habet ad vtrumque extremum: & ideo non sunt ita simul, sicut si non esse non interuenisset: si tamen modo sit idem nunc reparatum: vel si eadem existentia nullum requirit nunc vere idem: & in eodem est existentia reparata, & creata sine omni successione in illo in se: licet ipsum vt in esse positum succedit sibiipsi: vt prius positum in esse ita fuisset in eodem nunc, si non fuisset interruptum & absque omni successione vtroque modo.

QVÆSTIO. II.

Vtrum in Angelo actualiter existente necesse sit ponere aliquid mensurans eius existentiam, vel durationem existentiæ eius realiter aliud ab ipsa existentia.

SECVNDO QVÆRO. Vtrum in angelo actualiter existente necesse sit ponere aliquid mensurans eius existentiam vel durationem existentiæ eius: realiter aliud ab ipsa existentia. Quòd sic. Tempus differt a motu per hoc quòd mensurat ipsum: sicut probat phylosoph. 4. Physi. per hoc, quòd tempus non est velox nec tardum: motus autem dicitur velox & tardus, & per alias rationes: ergo a simili æuum est aliquid aliud ab existentia æuiterni mensurans ipsum. D Thom. 1 q. 10. A. 5. quol. 5. A 7. Arg. 1. Tex. 96.

Secundo sic. Quantitas permanens & successiua sunt eiusdem generis, ergo vtrumque est aliquid aliud a suo subiecto: maximè si illud pertineat ad genus substantiæ: ergo sicut quantitas permanens est aliud ab eo cuius est mensura: ita hic & quantitas successiua. Tex. 95. Arg. 2.

Contra de illo alio si sit quæro, quo durat in esse. Si seipso, ergo pari ratione ipsa existentia poterit seipsa durare formaliter: quia istud aliud non erit perfectius ipsa actuali existentia eius, cum sit quasi passio eius. Si autem alio a se absoluto durat in esse erit processus in infinitum in mensuratis & mensuris. Ratio ad opp.

RESPONDEO. Patet enim, quòd prima opi. in præcedenti q. debuit concedere partem affirmatiuã: quia æuum vere potest habere rationem mensuræ & esse quantitatem propriè: & ita differre ab existentia angeli, quæ non est in se formaliter quanta: sed indiuisibilis, similiter in illa existentia succedunt sibi innocem nunc æui alia & alia, ergo vtrumque differt ab ipsa existentia angeli, sicut quoddam absolutum secundum illam positionem, quia sunt indiuisibilia de genere quantitatis. Prima opi. D. Bon.

Similiter aliqui tenentes secundam opinionem in I præcedenti. q. scilicet, de indiuisibilitate æui. dicunt ipsum æuum pertinere ad genus quantitatis: non sicut diuisibile, sed indiuisibile in genere illo: ita quòd ex multis indiuisibilibus eiusdem speciei mensurantibus, scilicet existentias plurium æuiternorum eiusdem speciei potest componi quantitas discreta, quæ sit numerus & mensura in æuiternis: sicut numerus in corporalibus est ex indiuisibilibus vnitatibus discretis in eis. Pro hoc adducunt rationes. Quære. Hen. quol. 2. q. 2 & 9 Var. q. 3. huius di.

CONTRA istud arguitur, sicut prius argutum est in q. 5. primę dist. huius secundi in solutione principali illud (quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter) necessario est idem illi, si incompossibile est illud aliud esse sine eo, igitur si impossibile est K esse angelum sine aliquo extrinseco, quod sit mensura actualis existentię eius, cum illud si esset aliud esset posterius naturaliter ipsa actuali existentia angeli, sequitur quòd non est aliud ab existentia eius. Aut si est aliud & per consequens posterius poterit actualis existentia absq; contradictione esse sine eo, & ita non est necessarium ponere illud. Aeuum nõ esse q̃d realiter distinctũ ab existentia Angeli.

Confirmatur ratio ista, & illa similiter, de qua fit mẽtio in 5. q. distin. 1. huius secundi, quia distinctio aliquorum, quorum vnum propriè inest alteri, non concluditur, nisi vel ex separatione actuali, vel potentiali, vel nisi sint talia, quæ sic se habeant adinuicem, sicut aliqua alia, quorum vnum est separabile ab alio. Hoc tertium addo, quia secundum Philosophum. 7. Meta. cap. de partibus diffinitionis, parabola Socratis minoris vel maioris multos seduxit a veritate dicentis, quòd si nõ est circulus Tex. 31.

culus

A. Leſt circulus in diffõne e-rũ.

culus niſi in aere: non propter hoc eſſet ęs in diffinitione circuli, & a ſimili inferentis, quòd non oportet carnes eſſe in diffinitione hominis, licet hoc non ſit ſine carnibus. Dato inquam, quòd eſſet incompoſſibilis ſeparatio iſtorum abinuicem. Si tamen iſta ſic ſe habeant adinuicem: ſicut aliqua alia, quorum eſt poſſibilis ſeparatio, concluditur iſta eſſe diſtincta: puta ſi ex ratione propria circuli, & trianguli carnis, & ligni concluditur circulum ſic ſe habere ad lignum ſicut triangulum ad carnem. Et probatur ſeparabilitas ex vna parte: concluditur diſtinctio ex alia. Et dato, quòd ſit inſeparabilitas ab vna parte, hoc noo eſt ex propriam rationem, ſed ex aliquo extrinſeco.

Accipio ergo, quòd nihil poteſt concludi eſſe diſtinctum ab alio, niſi vel propter ſeparationem actualem, vel potentialem, vel propter proportionem iſtorum ad aliqua alia: quorum alterum eſt ab altero ſeparabile, ſed in propoſito nullum iſtorum contingit. Non enim per te eſt hic aliqua ſeparatio actualis vel potentialis, nec iſta ſe habent adiouicem, ſicut aliqua diſtincta inſeparabilia, quia nihil diſtinctum ab alio realiter, ſine quo non poteſt eſſe ſine contradictione, eſt prius eo, ſed vel eſt poſterius eo naturaliter vel ſimul natura cum eo. Iſtud autem quod ponitur aliud ab Angelo ſi eſſet, eſſet poſterius naturaliter, igitur &c.

INSTATVR CONTRA iſtud ſic. Quia nunc ſecundum ſubſtantiam ſe habet ad ſubſtantiam mobilis: ſicut iſtud quod ponitur menſura durationis exiſtentiæ Angelorum ſe habet ad illam exiſtentiam: quia ſicut iſta exiſtentia manet eadem menſurata hoc indiuiſibili; ita ponitur ex alia parte de nunc: & de ſubſtantia mobilis: & tamen ex illa parte inuenitur diſtinctio inter ſubſtantiam mobilis, & ſubſtantiam ipſius nunc: igitur, & hic. Quòd autem debeat poni aliquod tale nunc menſurans mobile idem ſecundum ſubſtantiam, videtur eſſe iotentionis Philoſophi 4. Phyſico. vbi videtur quaſi ſoluere quæſtionem, qua mouet de ounc: vtrum ſit idem io toto tempore, dicendo quòd eſt vnũ, & idem ſecundum ſubſtantiam differens ſecundum eſſe.

Text. 104. Tex. 90. eiuſdẽ. 4. philoſophi. Item 3. Meta. tex. 12.

ISTAM INSTANTIAM excludendo, primo oſtendo, quòd illud quod ſupponit de nonc ſecundum ſubſtantiam, ſit falſum: & contra iotentionem Philoſophi: quia Philoſophus probat, ꝙ nunc ſequitur illud qđ fertur per hoc: quia eo quod fertur cognoſcimus prius, & poſterius in motu: & ipſo nunc cognoſcimus prius, & poſterius in tempore: ſed hæc non ſunt vera de mobili ſecundum ſubſtantiam: ſed ſecundum quòd eſt ſob mutatione alia, & alia: quia ſi accipiatur mobile ſecundum ſubſtantiam abſolutè non cognoſcitur eo prius, & poſterius in motu: igitur nec per idem nunc ſecundum ſubſtantiam cognoſcimus prius, & poſterius in tempore: ſed per aliud, & aliud. Similiter Philoſophus in tertia proprietate de oonc dicit, quòd nõ eſt ſine tempore nec e contrario, quia motus non eſt ſine mobili, oec è contrario. Et ſicut motus ad mobile: ita nimis motus, vel voitas motus ad numerum ſiue vnitatem mobilis. Falſum eſt autem, quòd mobile ſecundum ſubſtantiam ſuã non poſſit eſſe ſine motu: ſed præciſè verum eſt de mobili: vt eſt ſub mutatione, ſi igitur ſit alterum mobile in toto motu. ergo & ounc ſibi correſpondens.

Tex. 104. Tex. 105. A. 1. ſecunda.

Præterea. Quomodo poſſet ipſom nunc indiuiſibile fluere ſecundum diuerſa eſſe, quæ neceſſario eſſent indiuiſibilia, quio totus fluxus eius componeretur ex indiuiſibilibus? Probat enim Philoſophus ex intentione. 6. phyſico. quòd iodiuiſibile non poteſt moueri, quia tunc motus eius componeretur ex indiuiſibilibus, quia prius pertranſiret minus, vel ſibi æquale quàm maius, ergo tempus eſt compoſitum ex indiuiſibilibus, quod eſt contra Phyloſophum.

Tex. 98. Tex. 89.

Ad hoc etiam ſunt duæ rationes philoſophi, quarum vna eſt talis. Illa dicuntur ſimul, quæ ſunt in eodem in-

Ibidẽ. text. 10.

A diuiſibili: igitur ſi eſt inſtans idem ſecundum ſubſtãtiam omnia ſunt eque præſentia, & ſimul, & quæ nunc, & quæ in milleſimo anno 4. Phyſic.

Alia ratio eſt, quia cuiuſlibet contioui ſunt duo termini diſtincti: quam rationem ſic declaro, quia ounc ſecundum ſubſtantiam, ſi eſt ipſa ſubſtantia mobilis, non eſt niſi contendere de verbis. Si autem eſt aliud ab ipſa: puta aliquod indiuiſibile de genere qoantitatis, quæro cuius ſit continui terminus, vel cuius diſcreti pars. Quia omne indiuiſibile de geoere quantitatis per ſe, vel eſt terminus contioui uel pars diſcreti: ſi ponatur pars diſcreti: ergo ponitur tempus diſcretum, quod philoſophus non conceſſit. Si ponatur terminus continoi, ergo oportet ꝙ ſit aliud, & aliud ſecundum ſubſtantiam ſecũdum; quòd

4. phy. tex. 92. text. 98.

B terminat aliam, & aliam partem continui. ſ. temporis: quia impoſſibile eſt idem ſecundum ſobſtantiam eſſe per ſe terminus alicuius quantitatis, & einſdem principium. Et ſi dicas, quòd terminat ſecundum diuerſa eſſe.

Contra, cum iſta eſſe accidunt illi nunc eidem ſecundum ſubſtantiam: quia per te, illud manet idem ſub diuerſis eſſe, & per cooſequens iſta accidunt ſibi: & omne indiuiſibile de genere quantitatis, vel per ſe terminat quantitatem, vel eſt pars diſcreti, ſequitur quòd iſtud nũc oon ſit indiuiſibile per ſe de genere quantitatis.

Præterea. Iſta eſſe quæro cuius generis ſunt, ſi ſint indioiſibilia de genere quantitatis, igitur ſufficiunt ad terminandum proprium continuum abſque illo nuoc ſe-

C cundum ſubſtantiam: quod eſt inconuenieus: quia nullum indiuiſibile per ſe terminat: niſi ratione qua eſt terminus huius diuiſibilis. Si autem ſunt alterius generis, puta qualitatis, igitur qualitas erit per ſe ratio terminandi contiouum in genere quantitatis.

Item hoc argumentum facit Commen. 4. Phyſic. cap. 91. Inſtans eſt terminus, & finis alicuius finiti: ſed omne finitũ habet duos terminos, & duos fines, igitur & duo inſtantia.

Inſtans eſt terminus finiti.

Et præterea quomodo non mutaretur ipſum ounc ſecundum ſubſtantiam, ſi mutatur ſecundum diuerſa eſſe? Et tuoc oportet eius, & ſuorum eſſe quærere mẽſuram, & ſic in infinitum.

Præterea. Aut iſtud nunc ſecundum ſubſtantiam

D idem eſt in quolibet mobili, aut præciſè io vno. Non in quolibet: quia tunc vnum accidens numero eſſet in diuerſis ſubiectis: oec in vno mobili præciſè. Patet ex ſe.

Ad Philoſophum dico, quòd non intelligit nunc manere idem ſecundum ſubſtantiam: quia oppoſitum ſequitur ex dictis eius: ſed quocunque vnum nunc conſideratum ſecundum ſe eſt idem, & hoc dicitur eſſe idem ſecũdum ſubſtantiam. Conſideratum autem in ordine ad tẽpus præteritum, & futurum: cum ſit terminos præteriti, & priocipium futuri: dicitur diſtinctum ſecundum eſſe.

Et ad hoc declarandum eſt illud ſimile de mobili, qđ manet idem: non quidem mobile, vt abſolutè præcedit mutationem: quia hoc modo nunc non eſt mẽſura eius: oec aliquid pertinens ad tempus, ſed mobile, vt eſt ſub

E vna mutatione: eſt idem ſecundum ſubſtantiam: hoc eſt ſecundum eſſe illius mutaoonis conſideratæ ſecundum ſe: & eſt aliud ſecundum eſſe, hoc eſt, vt ſub illa mutatione terminat præteritum, & initiat futurum: & ſecũdum hoc dicitur alibi, & alibi eſſe: oõ quidem actu: ſed in vno vbi medio inter extrema: inquantum illud terminat motum ſecundum prius vbi, & inchoat motum ſecundum poſterius: vbi dicitur alibi, & alibi: quia mutari eſt aliqđ vtrioſque extremi. Vnde Philoſoph. 6. Phyſic. vult quòd quamuis aliquid vnom ſit in vno medio: tamen illud eſt aliud ſecundum extremum vtrunque.

Tex. 32.

Sed quomodo ex hoc ſoluitur illa qõ. Philoſophi. quã mouet. 4. Phyſ. vtrum idem nuoc ſecundum ſubſtãtiam maneat io toto tempore vel non?

Tex. 90.

Dico, quòd ſicut quæſtionẽ illam vtrũ tempus ſit: nũq̃ ſoluit expreſsè, ſed aliqua dicit ex quibus põt colligi eius ſolutio:

Text. 37.

4. physic. Text. 103.

Speculatio singularis, an idem nunc secũdum subiectum maneat in toto tẽpore.

solutio: & ita & in isto. Si enim quodcunque vnum mobile præcisè habeat identitatem secundum substantiam, hoc est ad se, & distinctionem secundum esse. Hoc est secundum ordinem ad aliam: & ad aliam partem motus: & eodem modo de instanti respectu partium temporis: & non est tanta identitas instantis in toto tempore quãta est vnius instantis respectu substantiæ mobilis, igitur instans in toto tempore est aliud & aliud secundum substantiam.

Dico nunc ad instantiam, si aliquod nunc similiter se habet ad substantiam mobilis: sicut æuum ad substantiã angeli: illud nunc non est aliud & aliud ab ipsa substantia: nec est aliquod indiuisibile in genere quantitatis. Et si fingatur aliquod nunc de genere quantitatis mensurare mobile secundum substantiam, nihil tale est in ange-

G lo actualiter existente: sicut prius probatum est.

Sed contra istud arguitur sic. Mobile potest considerari tripliciter, vel vt est sub medio mutationum idest inter terminos mutationum: vel sub terminis mutationũ: vel vt est prius motu & mutatione: possibile tamen recipere ista.

Primo modo correspondent sibi diuersa nunc secundum esse.

Secundo modo correspondet sibi tempus medium inter illa nunc, igitur.

Tertio modo correspondebit sibi aliqua propria mẽsura: sed hoc non est nisi nunc secundum substantiam, igitur &c.

H Respondeo, si oportet tempus differre a motu, & per consequens instans a mutatione non est similis ratio, quod ponatur aliquid differens ab existentia ipsius angeli vniformi, quod sit mensura eius. Nam si tempus differt a motu: hoc ideo est: quia partes eiusdem proportionis alicuius motus non necessario sunt æquales in numero, & quantitate partium eiusdem proportionis temporis.

Nulla autem quãtitas est eadem alteri quantitati: nisi partes eiusdem proportionis & quantitatis in ea sint æquales partibus eiusdem proportionis, & quantitatis in reliqua: & hoc æquales tam in numero quam in magnitudine. Loquendo autem de quãtitate, quæ est in motu, quam habet ex parte magnitudinis, siue formæ, secũdum quam est motus: possunt aliquæ partes motus, puta decem partes integrantes totum motum esse cum decem partibus temporis: sed non sunt eędem eis: quia cũ eisdem partibus temporis possunt esse plures partes motus æquales prioribus partibus motus: vel tot inæquales: quia si dupla virtus mouet idẽ mobile: & per consequẽs in duplo velocius: nulla pars erit in motu tardiori: quæ non erit in motu velociori loquendo de partibus: quas habet in magnitudine: vel de partibus, quas habet secundum formam, qua est quia mouens mobile motu velociori non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis: sed præcisè alteram post alteram: ergo tot partes sunt in motu velociori, & tantę, loquendo de ista quantitate, quot & quantæ sunt in motu tardiori. Non potest aũt idem tẽpus & habens easdem partes esse cum isto mo-

A. l. circa quam vel secundum quam.

K tu & cum illo motu: ergo illę partes temporis non erũt eædem, nec partibus istius motus, nec illius: quia non in eadem proportione se habẽtes ad totum nec sunt ęquales istis partibus totius.

Si hoc est verum, ex hoc concluderetur, quòd indiuisibile vnius quantitatis non est indiuisibile alterius quantitatis: sed ex hoc non sequitur, quòd in aliquo permanẽte habente semper esse vniformę oporteat ponere aliquid aliud a se pro mensura: quia ibi non tenet ratio de illis magnitudinibus: nec partibus earum.

Est ergo fallacia consequentis a maiori affirmatiuè: si mutatio & motus habeat mensuras alias a se, igitur & ipsa substantia, quæ prior est motu & mutatione habet mensuram aliam a se. Minus enim videtur esse distinctio siue non identitas in permanente quam in fluxu si-

F ue in motu & eius mensura. Si tamen placeat dare aliquam aliam mensuram illi mobili secundum quòd est in se prius motu & mutatione, illa mensura erit æuum: sicut patebit in quæstione de mensura operationum angeli.

Et si quæras aliam mensuram eius, inquantum est in se: & inquantum est susceptum est susceptiuum motus & mutationis. Dico, quòd non est aliud: quia subiectum secundum illud quod est in se est susceptiuum suæ proprię passionis. Et similiter si qua sit mensura eadem est. Vnde nõ est alia mensura superficiei inquantum superficies est: & inquantum susceptiua est albedinis & nigredinis. Ita dico, quòd si substantia primi mobilis vel cuiuscunque alterius mensuretur æuo: non est alia mensura eius inquantum est prius motu naturaliter & mutatione: & inquantum est receptum motus & mutationis. Et si dicatur, quòd inquantum quiescens est habebit aliam mensuram quam æuum, hoc falsum est, sicut patebit ibi.

Quę est 2. sequens.

AD SECVNDAM partẽ quæstionis, qua quæritur an debeat poni in angelo existente aliquid mensurans eius existentiam. Dico, quòd mensurare est quantitatem ignotam certificare per quantitatem magis notã. certificatio autem aliquando potest fieri per quantitatẽ existentem in re vel imaginatione: sicut artifex expertus per aliquam quantitatem: quam habet in sua imaginatione: mensurat quantitatem quamcunque sibi occurrentem. Aliquando autem potest fieri per quantitatem aliquam existentem in re: & hoc tripliciter, vel excedentem: & tunc certificatur intellectus de quantitate minore per accessum eius ad quantitatem maiorem: vel recessum ab ea. Et hoc modo mensura ponitur in quidditatibus rerum: & mensura est perfectior ipso mensurato: quæ dicitur esse notior naturaliter ipso mensurato: sicut albedo ponitur prima mensura in genere colorum: & Deus dicitur prima mensura omnium, quæ sunt in quocunque genere. Alio modo mensuratur per quantitatem excessam; quia quantitas nota minor est & pars quantitatis maioris, quæ magis ignota est. Et tunc illa quantitas minor per sui replicationem mensurat ipsum totum quantum maius. Et hoc modo minor motus potius potest esse mensura maioris motus ex natura rei.

i. inf. q 4.

A. l. per quantitatem in re potest fieri tripliciter.

10. Meta. c. 2. & inde.

I Tertio modo mensuratur quantitas ignota per aliã quantitatem notam & distinctam & æqualem sibi, & hoc fit per applicationem, siue super positionem. Et quia illud, quod est mensura ex natura rei debet esse notius naturaliter ipso mensurato; ideo in isto modo. tertio vnum æqualium non est mensura aliorum; nisi illa æqualitas nota fuerit ex natura rei. Et hoc modo tẽpus si est alia quantitas a motu, & notior eo; potest esse mensura motus ex natura rei. Alicui tamen intellectui potest illud esse mensura, quod ex natura rei non est mensura; puta si alicui sit nota quantitas vlnæ, & quantitas panni ignota; potest tunc quantitas vlnæ esse mensura quãtitatis panni; licet ex natura rei neutra quantitas habeat maiorem certitudinem alia.

4. Phy. tex. 114. & 6. Phy. & tex. 60. & 62.

Ad propositum igitur applicando dico, quòd in actuali existentia angeli non oportet quærere aliquam mensuram intrinsecam aliam a natura rei ipsius mensuratę; quia sicut probatum est, iam nihil est ibi aliud realiter a natura rei mensuratæ; mensura aũt ex natura rei aliud est a mensurato. Et patet, quod si ponitur in angelo aliqua mensura, non poneretur in eo nisi hoc tertio modo.

Nec enim est excedens nec excessa sed ęqualis; nec illa existentia videtur posse esse mensura suįpsius, sicut in alijs. Quantitas enim, vt distinctè cognita, potest esse mẽsura suįpsius secundum partes suas confusè cognitas. Non est ita hic cum ista existentia sit indiuisibilis, in qua non possunt concipi partes confusè: quia non habet in se partes; simpliciter ergo non est necesse in angelo existente ponere aliquid aliud ab actuali eius existentia; quod sit mensura illius existentiæ actualis.

Et

Primo, & 8. Phy. A l.ultima.

Et si non est ploralitas ponenda sine necessitate, & hoc non sit necessitas: non videtur esse hic ponenda pluralitas. Non solum autem non est necessarium ponere aliquid absolutum pro mensura, sed nec relationem aliquam, quia non est necesse hic aliam relationem aliquã ponere quam illam: quæ est ad causam efficientem, vel conseruantem, & illa non est aliud a fundamento, ex. q. 5. primæ dist. huius secundi.

Ad arg. in princ. q.

AD PRIMVM principale patet, quòd consequentia non valet de tempore & motu comparando ad existeotiam Angeli. Et ratio prius dicta est respondendo ad vnum argumentum: quia illud, quod concludit differentiam motus & temporis, non concludit hic esse aliquid distinctum, & aliud ab existentia actuali Angeli: ideo nec mensura.

Ad secundum patet, quòd non conceditur aliquid esse in actuali existentia Angeli, quod sit propriè quantitas: nec indiuisibile de genere quantitatis: quia sola existentia videtur posse nosci absque omni alio addito.

QVÆSTIO III.

Vtrum omnium æuiternorum sit vnum æuum.

D.Bon. 2. lib.d.2.a 1 quæst. 2. Mair. q. 3. Durã.q. 5. Tex. com. 95. & 110

QVOD non: quia tunc illud esset in vno subiecto, quo destructo vel mutato mutarentur omnia alia æuiterna: quod videtur inconueniens. Et similiter destructis alijs videtur illud mutari: quia non esset in eo æuum respectu aliorum.

Contra. vnum est tempus omnium temporalium 4. Physic. ergo vnum æuum omnium æuiternorum.

Hẽ. quol. 5.q.13.uide quol. 2. q. 2.

HIC DICITVR quòd tot sunt æua quot æuiterna, ita quòd in quolibet æuiterno est aliquod indiuisibile proprium pertinens ad genus quantitatis, & ex multis talibus potest constitui vnus numerus, sicut recitatũ est prius.

SED ISTA POSITIO ponere videtur pluralitatem sine necessitate: ideo videtur dicendum contra eam, sicut in præcedenti quæstione dictum est: quia aut æuum vocatur actualis existentia Angeli æuiterni, & hoc modo quot sunt Angeli tot sunt æua.

Aut dicitur aliquid intrinsecum Angelo actualiter existenti mensurans ipsam existentiam, & hoc modo æuũ nihil est sicut probatum est in præcedenti quæst.

Aut æuum dicitur aliquid extrinsecum aliud ab actuali existentia Angeli æuiterni: quod tamen extrinsecum ex natura sui natum est mensurare actualem existentiã ipsius Angeli æuiterni, & tunc põt poni tripliciter: quia vel potest negari omne tale extrinsecum ex natura sui natũ mensurare actualem existentiam ipsius æuiterni: ponendo omnia æuiterna habere existentiã æque inuariabilẽ: quia licet vnam existentiam sit perfectior alia, & p hoc posset eam mensurare tali mensuratione quidditatiua,

Tex. 2. & inde.

sicut loquitur Phylosopus. 10. Meta. quòd primum in omni genere &c. tamen mensuratione duratiua, quæ dicitur aliquo modo reduci ad genus quantitatis: non videtur vna existẽtia inuariabilis esse inuariabilior alia: quia cuilibet omnino repugnat successio partium in ipsa, & tunc diceretur, quòd cum æuum ponatur mensura alicuius inquantum durans est inuariabiliter, & illud sic extrinsecum oporteret esse notius ex natura rei secundum ratione iouariabilitatis, & cum non sit talis differentia inter existentias æuiternorum: nihil sic erit æuũ.

Vel alio modo potest dici, quòd quęlibet existentia superior est simplicior qualibet existentia inferiori, & nata certificare de ipsa existentia inferiori ex natura rei: & pro tanto quęlibet existẽtia superioris posset dici æuũ respectu inferioris, & tunc tot sunt æua, quot æuiterna: excepto hoc quod in vltimo æuiterno non est æuũ: quia existentia eius nullam aliam existentiam inuariabilem

A mensurat. Et similiter existentia supremi Angeli est tantum æuum respectu aliorum inferiorum: quia existentia eius inuariabiliter mensurat omnes alios, & non habet æuum aliquod isto modo: quia nullam aliam existentiam habet superiorem se.

Vide D. Tho.quol. 5. art.7.& Va.q.præfati soluẽdo primũ principale

Vel potest dici tertio modo, quòd si æuum non dicatur quæcunque existentia simplicior alia, & notior nata certificare de ea, sed illa simplicissima: quę ex ratione sua formali, & in se est certissima. Et primo nota nata certificare de alijs. Hoc modo põt concedi tantũ vnũ æuũ scilicet existentia primi Angeli respectu omnium aliorũ æuiternorum. Quæcunque autem istarum viarum ponatur saltem non est in aliquo æuiterno suum æuum: nec in vltimo æuiterno est aliquod æuum, nec primum,

B siue supremum æuiternum, in quo est primum æuum mensuratur aliquo æuo: quia nihil tale habet in se ex quæstione præcedenti. Nec in alio ex natura rei nata est certificari: quia quęlibet alia est minus certa.

A l.primũ

Contra istud primo arguitur: quia tunc sequeretur, si ita est, quòd primus motus non mensurabitur tempore sicut nec primum æuiternum mensuratur æuo. videtur enim similis comparatio hinc & inde. Conceditur consequens propter istã rationem: quia secundum Phylosophum 4. Physi. Omne, quod est in tempore, exceditur a tempore, & corrumpitur, & tabescit in tempore, & ideo necessaria & impossibilia non sunt in tempore. Primus igitur motus, qui non corrumpitur in tempore: nec exceditur ab eo, non est in tempore nec mensura-

Tex. com. 117. A l.tabescit Tex.c.110

C tur tempore.

Sed ista ratio non valet, quia aliquid esse in tempore est sicut aliquid esse in numero. Non est autem de ratione existentis in numero, quòd excedatur a numero, immo si accipiatur primum numeratũ hoc est adequatum numeratum, illud adequatur ipsi numero: sed de ratione numerati est, quòd pars eius excedatur a numero, quia ipsum est maius sua parte, & ipsum totum est adæquatum numero, igitur pars eius exceditur a numero. Ita dico de ente in tempore, quòd ex quo omne tale ens est de necessitate variabile secundum aliud, & aliud esse, necesse est secundum aliquid sui: puta secundum aliquam dispositionem, quam habet ex parte temporis ꝙ excedatur a tempore: quia aliter se habebit in alia parte

A l.discretionem.

D tps, & ideo impossibilia, & necessaria non sunt in tempore: quia non est alia & alia dispositio in eis, vt possint excedi a tempore vel aliter se habere. Primus autem motus, licet secundum se totum non excedatur a tempore: tamen exceditur a tempore secundum quamlibet eius partem. Et hoc sufficit ad hoc, vt vere dicatur mensurari tempore. Et videtur inconueniens, quòd tempus cum sit mensura vniformis non habeat aliquod primũ mensuratum vniforme: tale videtur primus motus.

Tunc ad argumentum nego consequentiam, quia non est similis ratio hic & ibi. Similiter etiam primus motus mensuratur tempore, hoc est: quia uel motus ponitur aliud a tempore propter illam rationem, quæ superius posita est de 4. Physicor. Vel ponendo tempus esse

Tex.c. 96. q. præced.

E idem motui potest ille motus mensurare se, non quidẽ primo, sed secundum partem: quę nota est nata mensurare totum: sicut dicit Phylosophus 4. Physic. tempus mensurat ipsum motum in determinando quendam motum, qui postea mensurabit totum motum, sicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem, quæ metietur totum. Neutra tamen ratio potest esse in proposito: quia non est aliquid in æuiterno primo aliud ab existentia sua: nec ipsa existentia sua est quanta, vt mensurare possit se ipsam ſm aliquã partẽ notã sibi.

Tex. 114.

Ad arg. 1. Superius.

AD PRIMVM argumentum dico, ꝙ destructo primo non sequitur alia mutari nisi secundum quandã relationem in eis, puta quia tunc non erunt mensurata a primo, sicut prius fuerant mensurata: nec est in cõueniens ponere talem mutationem in aliquo, quod prius habuit relationem, & modo non.

Similiter quod infertur, quòd illud mutabitur destructis alijs. Dico, quòd non sequitur: quia prius ad illa alia non habuit relationem realem, sed tantum rationis: quia non se habuit ad illa, sicut mensura dependēs ad mensurata: sed sicut excedens. Et ideo destructis alijs non mutabitur absolutè: nec secundum aliquam relationem realem; quia nulla relatio realis prius fuit in eo ad illa.

Ad argumentum in oppositum potest dici, quòd loquendo de æuo prout dicit aliquid extrinsecum aliud ab existentia angeli mensurata. Prima opinio sola negat vnum æuum esse illo modo: secunda autē & tertia concedunt vnum æuum: licet secunda non concedat vnum æuum tantum.

Et tunc si arguas, quòd tantum est vnum tempus omnium temporalium: ergo debet esse tantum vnum æuum omnium æuiternorum. Consequentia non valet, quia non omnis motus superior habet rationem mensuræ ex natura rei respectu inferioris: nec habet conditiones mensuræ ex natura rei: sicut habet qualibet existentia superior respectu inferioris, loquendo de existentijs inuariabilibus angelorum: & ideo non est similis ratio hic & ibi, scilicet quòd sicut ibi tantum est vnum tempus omnium temporalium, quòd ita sit hic tantum æuum omnium æuiternorum.

QVÆSTIO IIII.

De mensura operationis angelorum.

Arg. 1.

VARTO ET VLTIMO quæro quantum ad istam materiā. Vtrum operatio angeli mensuretur æuo. Quòd non, per Auctorem de Causis: ꝓpositione penultima. Inter rē cuius substātia & actio mēsuratur tempore: & rem cuius substantia, & actio mensuratur æternitate est res media, cuius substantia mensuratur æternitate vel æuo: & actio mensuratur tempore, angelus est hujusmodi, ergo &c.

Vide proclum 196. & Aug. 12. Ci. c. 15. & super Ioā. hom. 3.

Text. c. 6.

Præterea. 8. Physic. nihil generatur vt statim non sit: ergo omnis operatio angeli durat per tempus: & per consequens præcisè non est in instanti: si autem esset in æuo, cum non sit sempiterna, esset præcisè in aliquo instanti, ergo &c.

Ratio ad opp.

Oppositum, operatio angeli non mensuratur tempore, nec æternitate: igitur æuo. Consequentia probatur, quia non ponuntur plures mensuræ in mora essendi. Antecedens probatur, & patet de æternitate: de tempore probatur, quia angelus posset habere operationē non existente motu cęli: sed motu cęli non existente nō est tempus, ergo &c.

Hen. quol. 12. q. 8. quę re. Vua. q. præsenti.

HIC DICITVR quod operatio angeli intrinseca mensuratur tempore discreto, qd ponitur sic. Mensura, quæ est durationis rei est modus, quo res mensuratur: & ipsa proportionatur mensurato: sicut mensura permanentis est permanens: & fluentis est fluens, igitur talē ꝓportionē oportet inuenire inter cognitiones vel operationes intrinsecas angeli, & mēsuras eorum. Istæ autem cognitiones sunt transeuntes: quia angelus non omnino habet vnam intellectionem sibi possibilē, sed multas, quæ fluunt & transeunt ordine quodam: ita ꝙ vna post aliam: & tamen absque connexione: ita quòd angelus non habet vnam cognitionem connexè post aliam vel ex alia: quia non discurrit. Absque etiam successione: quia nulla istarum operationum est in continua acquisitione, & deperditione: sed dum est, est tota simul & indiuisibilis: ergo correspondebit eis mensura proportionalis habens partes transeuntes ordinatas & indiuisibiles: tale est tempus discretum, igitur &c.

a. l. cogitationes.

a. l. non simul & semper habet omnem intellectionem.

Et confirmatur ista ratio per Aug. super Gen. ad literā, vbi vult ꝙ Deus mouet creaturam spūalem per tps.

Lib. 4. c. 11

F Si autem quæritur, quid sit illud discretum tempus.

Dicitur, quòd est verè quantitas & quantitas discreta distincta specie a continua. Nec est species quantitatis discretæ, quæ est numerus aut oratio: quia partes huius temporis nō permanēt. Numeri quidem partes permanent, ita quòd si non permaneant hoc accidit numero. Pars aūt orationis necessario non permanet: & tñ non continuatur cum alia parte. Conuenit ergo tempus discretum cum oratione per hoc quòd pars eius non permanet: sed differt ab oratione: quia quælibet pars orationis vocalis continuatur cum vocali vel consonantis cū consonante: & potest esse in tempore nostro verè & mensurari ab aliqua parte temporis: licet non necessario continnetur alij parti. Nulla autem cognitio angeli

A. l. a numero & oratione. nā partes numeri permaneāt, &c.

A. l. Et numero cum oratione quidē per hoc &c.

G potest in se mensurari tempore: quia indiuisibile est: nec potest continuari cum alia.

Sed si quæritur quare istam quantitatem discretatam non ponit Arist. inter species quantitatis.

12. Metap. & alibi.

Respondetur quòd posuit intelligentias esse quosdā Deos: & ideo non posuit aliquam mensuram correspondentem operationi tali eorum: nisi simul totam.

Si quæratur quomodo se habet istud tempus discretū ad tempus nostrum.

Dicitur quòd nunc temporis discreti necessario coexistit alicui parti temporis nostri: & per consequens omnibus partibus, quæ sunt simul cum illo instanti. Si enim angelus cum aliquo instanti nostro habeat aliquā cognitionem primo non statim in proximo instanti ha-

Quere Th. D Bo. ubique.

H bebit aliam. Sed in tempore sequenti habet aliam cognitionem: & in vltimo instanti illius temporis sequentis potest habere aliam cognitionem continuè cum tēpore nostro.

Et additur quòd istans istud non habet aliquam proportionem ad instans nostrum; quia idem nunc illius temporis discreti potest coexistere cum quantocunque nostro tempore maiori vel minori secundum quòd angelus potest continuare eandem intellectionem indiuisibilem cum maiori vel minori parte temporis nostri absque alia noua intellectione.

CONTRA conditionem huius positionis arguo primo sic. Quæ habent vniformem modum manendi, dum manent, habent mensuram eiusdem rationis in

a. l. cogitatio.

I manendo: licet vna diutius maneat, quam altera, sed ista cognitio angeli, dum manet habet modum manendi eundem cum existentia angeli: licet non habeat tantam durationem: sicut existentia eius habet, igitur habet mensuram eiusdem rationis cum illa existentia: & ita mensuratur æuo sua operatio, & non tempore. Maior probatur: quia formali rationi existentię angeli secundum vniformitatem, vel difformitatem eorundem correspondet propria ratio mensurę secundum istos distinguendo tres modos mensurę rerum: secundum triplex esse rerum. Et ita patet maior. Patet etiam minor, quia volunt, quòd mensura media correspondeat illi, quod habet moram indiuisibilem: & tamen defectibilem: ita quòd potest ex se non esse: & illam mensuram ponunt

Gen. quol. 5 q 13.

K æuum. Nunc autem sicut angeli existentia est indiuisibilis; & tamen defectibilis: ita & cognitio eius ſm istos.

Si dicatur, quòd cognitio non semper erit; & existentia eius semper erit; & ita nō est simile de existentia eius & cognitione.

Istud non videtur valere; quia etiam si angelus foret statim annihilandus, non propter hoc non mensuraretur æuo dum manet.

Si etiam dicatur, ꝙ in potestate eius est habere cognitionem istam, vel non habere; sic non est de actuali existentia eius. Nec hoc videtur valere, quia sicut aliquādo non fore non variat existentię mensurā, dum manet; ita multo magis illa causa, per quam pōt ista potentialitas reduci ad actum; puta per creatam vel increatam non variabit formalem rationem mensurę existentię eius; vel moram eius in existendo.

Pręterea

Præterea secundo. Omnes concedunt actum beatificum Angeli mensurari æuo: patet per August. de fide ad Pet. 18. Ille autem actus necessario includit, vel præsupponit actum naturalem. Et hoc ponendo Angelum habere aliquam productionem in actu suo beatifico: sed non possit ex se in totalem productionem actus beatifici. Impossibile autem est æuiternum necessario includere, vel præsupponere aliquid posterius æuiterno: qđ scilicet mensuratur mensura posteriori æuo: igitur ille actus naturalis: qui includitur in actu beatifico non potest esse temporalis.

Contra modum ponendi videtur concedere magnā multitudinem temporum sine necessitate. Sequitur. n. quòd quilibet Angelus habeat suum tempus discretum: quia vnus potest continuare cognitionem suam cū die B nostro. Et Angelus alius potest suam continuare cum dimidio die. Tertius cum hora. Et ita vnus Angelus habebit quatuor instantia sui temporis discreti: dum alius habet vnum instans. Immo sequitur, quòd in quolibet Angelo erunt duo tempora discreta: quia quilibet poterit continuare intellectionem suam non continuando volitionem: & ita habebit duo instantia intellectionis: & tantum vnum instans volitionis.

Præterea Aeua secundum istum in diuersis æuiternis sunt alterius rationis. Si existentiæ actuales æuiternorum sunt alterius rationis, & in Angelis diuersarum specierum ponit æua diuersarum specierum: igitur similiter intellectionum alterius speciei erunt nunc temporis discreti alterius speciei.

Ex hoc arguo sic. Nulla vna quantitas componitur ex pluribus omnino diuersarum rationum: quia licet senarius possit componi ex binarijs & ternarijs, quod tamen negat Phylosophus 5. Metaph. sex sunt tantum semel sex. & Anic. 3. Metaph. tamen nulla quantitas composita ex pluribus quantumcunque distinctarum rationum potest esse eadem quantitas: puta quòd senarius posset esse ex denarijs & binarijs & quibuscunque.

Tex. 19.

Sed dum fluit dies nostra posset Angelus intelligere quæcunque intelligibilia naturalia distinctarum rationum, puta lapidem, lignum, ferrum, aquam, cuprum, & quodcunque aliud post quodcunque aliud: ergo & tempus suum componeretur ex instantibus diuersarum rationum correspondentibus illis intellectionibus diuer- D sarum specierum. Posset etiam non cogitare ista vel intelligere, sed alia plura: vel tot aliarum specierum. Posset etiam per consequens tempus suum correspondens isti diei esse compositum ex omnibus alijs partibus: & in nulla determinata positione se habenobus ad istud tempus, ergo & c.

A.l. in natura determinata positione se, &c.

Præterea quòd ponitur vnum nunc illius temporis necessario coexistere pluribus instantibus nostri temporis videtur esse fuga: & propter hoc poni videtur: ne cōcedatur tempus nostrum esse discretum: quia si instātia illius temporis præcisè coexisterent instantibus temporis nostri: tunc sequeretur, quòd sicut illud tempus est discretum: ita & nostrum tempus esset discretum: & hoc E fugiendo videtur poni istud sine ratione scilicet q̄ oporteret vnum instans illius temporis coexistere multis partibus nostri temporis. Quod autem hoc non sit necessarium, probo: quia quotcunque intelligibilia possum ego intelligere in aliquo tempore: tot intelligibilia vel plura potest Angelus intelligere in eodem tempote distinctæ: quia in intellectu creato, qui non potest omnia simul intelligere: videtur esse perfectionis posse multa intelligere sine aliqua mora. Nam hoc magis attribuitur ingeniosioribus; sed intellectus humanus potest habere intellectionem aliquam in aliquo vno instanti: & post statim potest habere aliam, & sic multas in aliquo tempore dato: igitur non est necesse intellectum Angeli si intelligat. A. cum aliquo instanti nostro sistere in intellectione ipsius. A. per aliquod tempus: & per instantia illius temporis, in quorum aliquo posset intellectus meus ha- A bere aliam intellectionem. Si enim dicatur, quòd intellectus meus post instans non potest intelligere immediatè: sed oportet quòd per tempus maneat in illa cognitione: alioquin non esset dare primum instans illius cognitionis sequentis.

Si enim poneretur intellectionem illam indifferenter mensurari tempore & instanti noo concluderet argumentum tunc enim sicut non est medium inter instans & tempus, ita nec inter intellectionem meam, quę est in instanti: & illam, quæ est in tempore immediatè habito: & tunc secundæ intellectionis non est dare primum. Sed inconueniens videtur, quòd similes intellectionis non habeant præcisè similes mensuras.

Si autem intellectio Angeli mensuretur æuo sicut B postea dicetur: tunc etiam posset esse aliqua cum vno instanti & aliqua cum tempore habito: & illa secunda habet primum sui esse sicut & prior: quia illa secunda habet mensuram indiuisibilem sicut & prima habet, sed tamen nihil temporis nostri primum coexistit illi secundę intellectioni. Et hoc modo est de intellectionibus Angeli: quia si aliquid intelligat cum instanti nostro: non oportet illam intellectionem manere per tempus habitum. Sed si statim habeat aliam intellectionem illa coexistit tempori habito instanti; cum quo fuit prior intellectio; & tunc nihil erit temporis nostri primum coexistens illi secundæ intellectioni.

Præterea videtur quòd iste deberet dicere consequenter, quòd similiter intellectiones nostræ mensurentur C tempore discreto; quia intellectiones nostræ videntur esse totæ simul secundum Phylosophum 10. Ethic. cū sint perfectæ & trāseuntes, & ordine quodam se hn̄tes.

Et si dicatur, sicut ipse videtur dicere, quòd habent connexionem; quia intelligimus discurrendo, discendo hoc ex hoc; Angelus non sic.

Cap. 4. & 5.

Contra, hoc non facit per se continuationem, vel nō per se continuationem intellectionis ad intellectionē; non enim magis successiue acquiritur cognitio conditionis, vel intellectio conditionis, & hoc, quia pars acquiritur post partem, & cognitio conclusionis acquiritur post & per cognitionem principij quam si ista cognitio, videlicet conclusionis haberetur præcisè post cognitionem principij & sine ea.

D Similiter possumus habere intellectiones distinctas succedētes sibi absque discursu, & si illę sint totæ simul; igitur illæ essent continuatæ quasi in tempore discreto; quod est contra Phylosophum 10 de Memo. & Reminiscentia, quia intelligimus cum continuo & tempore.

Pręterea. Quod dr̄ de differētia numeri & orationis & huius temporis, quia partes numeri manent: & partes orationis pn̄t esse in se cōtinuę. Sed partes temporis istius nec manent nec pn̄t esse in se continuę, omnes istę differentię videntur esse materiales, & non formaliter distinguere rōnem quantitatis discretę inquantū discreta est. Accidit. n. quantitati habenti partes nō copulatas ad terminū cōem, q̄ illę partes simul maneant, siue fluant, siue quęlibet in se sit indiuisibilis, siue non.

Cap. 5.

E CONCEDO conclusionē duarum primarum rōnum, q̄ intellectiones Angeli mensurantur æuo. Et breuiter quęcunque existentia actualis inuariabilis, hoc est cui repugnat, vt s̄m ipsam sit variatio siue fluxus, vel acquisitio partis post partem. Nec. n. perpetuitas aliquorum, vel corruptio, vel annihilatio aliquorū variat mēsuram formaliter, dummodo existentia sit eiusdem rationis dum manet.

Intellectio Angeli æuo mensuratur.

Sed contra hoc, quia tunc vr̄, q̄ oīa permanētia mensurant̄ æuo, nihil. n. est permanens, cuius existentia non maneat eadē, dum manet. Et hoc absque successione ꝓpriè dicta, q̄ sit acq̄sitio vel ꝑditio partis post partē. Consequens vr̄ esse inconueniens ꝑp duo. Primo quia sc̄dm Phylosophum 4. Physi. quies mensuratur tp̄e, igitur illa, circa q̄ natus est esse motus, q̄n non sunt in motu, mensurantur tempore sicut si essent in motu.

Obiect.

Tex. c. 118. idē 6. Phi. 1 cō 31. 5. Phy. & alibi sæpe.

Secundo quia omnium generabilium & corruptibilium generationes, & corruptiones mensurantur instāti temporis. Cuius autem primum esse mensuratur nūc temporis, eius esse habitum mensuratur tempore, ergo omnium istorum esse habitum post generationem mēsuratur tempore.

Resp. ad obiect. Ad primum dico, quòd in entibus ista se habent secūdum quendam ordinem. Primo fluxus formæ. Secundo forma, secundum quam est actualiter fluxus. Et tertio forma, secundum quā potest esse fluxus partis post partem. Et quarto permanens, in quo non est natus esse fluxus partium, tamen necessario habet formam consequentem, in qua natus est esse fluxus. Quinto illud, in quo nec potest esse fluxus, nec in aliquo antecedente ipsum naturaliter.

Primum esse totaliter mensuratur tempore: quia contra rationem eius formalem est permanentia, vel quòd aliqua pars eius maneat eadē. sed ratio eius requirit partem eius succedere parti. Quintum omnino inuariabiliter manet idem dum manet: & ideo nullo modo mensuratur tempore: nec secundum se totum: nec secundū partem eius. Nec etiam mensuratur tempore per accidens. Quartum non mensuratur tempore per se: nec secundum ipsum est proprie quies: quia non est natū moueri: quiescit tamen per accidens; quia quies est secundum aliquam formam necessario cōsequentem ipsum. Secundum & tertium est eadem forma; licet secundū diuersam dispositionem accepta: & secundum illā vno modo acceptam est actu motus, & secundum alium mo H dum acceptam est actu quies.

De ista forma potest dici, quòd licet nō habeat esse actu variatum quando est quies secundum ipsam; habet tamen esse variabile, & ideo nunquam mēsuratur æuo: quamquam non sit actu variatum; quia æuum requirit in suo mensurato esse inuariabile; cui repugnat successio partis post partem.

Si tamen dicatur omne esse non variatum mensurari æuo; tunc potest concedi, quòd ista forma quando secundum eam non est actu motus, potest dici mensurari æuo.

Sed ista pars videtur minus probabilis quam prima; quia ipsa actualiter nunc existens videtur habere instās temporis pro mensura, non autem nunc qui; quod tamen oporteret ponere ponendo ipsum inquantum est actualiter sub motu mensurari nunc temporis, & ut est actualiter sub quiete mensurari nunc æui. Quando ergo infertur, quòd omnia permanentia mēsurantur nūc æui vel æuo, patet quòd non sequitur secundum vnam viam, sed sola illa, quæ sunt vere permanentia scilicet inuariabilia dum manent in actu; & tunc improbatio prima contrahentis de quiete non valet; quia quies non est secundum aliquam talem formam; sed secundum illam præcisè, secundum quam naturaliter est motus.

Si tamen aliquis vellet concedere calorem inquantū habet esse non variatum mensurari æuo; potest dici, ꝙ quies eius mensuratur tempore; & tamen calor, cui inest mensuratur æuo, quia quies non est nisi priuatio alicuius successionis partis post partem secundum quòd vult Phylosophus 5. Physic. vbi tractat de contrarietate

Tex. 52. 53 de 8. Phy. tex. 72. motus, & quietis, quòd quies est priuatio motus, & alibi; ista autem priuatio præsupponit actualem existentiam illius formæ, in qua est ista priuatio, ita quòd ipsa non est prima ratio existentiæ actualis. Licet ergo priuatio mensuretur sic tempore; non tamen sequitur propter hoc, quòd existentia talis formę mēsuretur tempore, sed magis alia mensura priore.

Et si dicas quomodo potest ista priuatio, vt distinguitur contra actualem existentiam, mensurari tempore?

Dico, quòd sicut vacuum, si esset, mensurarętur eadē magnitudine, qua plenum. Si enim esset ista domus vacua maior distantia esset mei ad vnum parietem quam ad aliū, sicut natū est esse maius plenū inter me, & illū

F parietem q̄ inter me, & alium. Tunc. n. diceretur vacuū esse tm̄ quantum corpus illud; si vacuum non esset; esset interceptum in vacuo & quantū natum esset esse plenū; ita in proposito tanta priuatio est successionis in partibus formæ, quanta nata est esse per motum in eadem forma. Hęc. n. mēsuratio est quietis non positiue, sed priuatiue per motum, qui tunc posset inesse qñ ista priuatio inest; sicut in alijs priuatio semper mensuratur suo habitu. Tantum. n. malum est cęcitas in oculo apto nato ad videndū in determinato tpe quantum bonum est visio. Vide Cō. vbi sup. 4. Physi.

Vbi sup. 4. Physi. Hoc modo. licet Arist. dicat, ꝙ quies non mensuretur nisi p accidens; pōt tm̄ dici hoc modo, ꝙ mensuratur p se eo modo. quo priuatio mensuratur per se; quia hoc conuenit priuationi per se, qđ conuenit ei inquantum

G est talis natura. Hoc aūt, ꝙ ipsa sit tanta vel tanta conuenit ei inquantum est tāti vel tanti positiui. Et si igitur cōcederetur calorē inquantum quiescentem siue quietem caloris mensurari tempore; non tm̄ oportet, ꝙ actualis existentia caloris mensuretur tpe, quæ præcedit naturaliter istam rōnem quietis. Illa. n. ſm se non hēt habitudinem ad tp̄s inquantum talis, nec actualē, nec aptitudinalē. Si tm̄ conceditur ſm illam aliam viam oēm talē formam, dum manet, hēre existentiam variabilem, & existētiam non tm̄ variatam, sed ēt variabilem mensurari tēpore; tunc omnino est ponendum illa entia non mēsurari æuo ſm quorum formas pōt esse motus. Sed bene concedendū est substantias generabiles & corruptibiles per se mensurari æuo; licet per accñs hoc est ſm quan

H titatem naturalem consequentem eas; mēsurarent᷑ tpe.

Ad qualitatem. Et tunc ad secundam instantiam, quę est de generabilibus & corruptibilibus dicendū ꝙ accipiendo istarū substantiarum mutationem ſm ꝙ loquitur Phylosophus de ea illa est indiuisibilis necessario concomitans indiuisibile terminans motum; ita ꝙ cum dr̄ mutari est aliter se habere nunc quam prius. Aliter se habere nunc accipitur pro indiuisibili, sed q̄ prius; accipitur pro diuisibili. Primum igitur esse formæ per se terminans fluxum per se primo mensuratur instanti; & ad illud proprie est mutatio; sed ad primum esse formę, qđ non est per se terminans fluxum; nō est proprie mutatio & primo, sed quasi secundario, inquantum illud primum esse concomitatur mutationem proprie dictam. Concedo igitur, ꝙ pri

I mum esse substantiæ generabilis inquantum concomitatur mutationē proprie dictam, mensurat᷑ instanti, sed non sequitur vltra; ergo esse habitum post illud instans mensuratur tpe, quia in primo instanti comparat᷑ illud esse ad causam particularem generantem, a qua est, & post illud instans non habet dependentiam ad illam particularem causam generantem; sed tantum ad primam causam conseruantē, & nunc hēt habitudinē vniformē ad illam causam conseruante, sicut esse Angeli, qa conseruatur in identitate perfecta absque varietate.

Et ex hoc patet ad argumentum quod posset fieri de successione in æuo, quia si est successio, ergo innouatio, & per consequens mutatio. Et vlterius mutatio mensuratur in instanti temporis, ergo æuiternum est tempora Vide sup. rōnem aliam. Hen. cōtra Bo. q. 1. huius dist.

K le, quia quicquid mensuratur tempore vel instanti temporis est temporale.

Respondeo quòd non omnis forma, secundum quā est innouatio vel variatio mensuratur tempore, vel instanti temporis, sed solum illa secundum quam mutabile aliter se habuit successiue quam nunc se habet indiuisibiliter. Hoc est cuius termino, ad quem diuisibiliter habuit: necessario præsupponitur terminus, a quo indiuisibiliter, & in termino habitus, & hoc vel secundum quē fuit motus mensuratus tempore, vel vt necessario concomitans motum mensuratum tempore. A. l. indiuisibiliter. A. l. diuisibiliter.

Per hoc etiam patet quòd Deus posset creare aliquid sine omni tpe. Dato etiā ꝙ creatio vel annihilatio diceretur esse mutatio, quo ad hoc quod est ibi successio formę post negationem eius, quia non est mutatio eo modo quo Phylosophus loquitur de mutatione, quia nō est

Indiui-

indiuisibile necessario terminans fluxum sui oppositi: nec vt primo fluentis: nec vt necessario concomitantis motum mensuratum tempore.

Ad arg. 1.

AD PRIMVM argumentum principale dico, quòd doctrina de causis tradita est secundum doctrinā Auicen. erroneam, ac si intelligeret ille Auctor intelligentias esse Deos quosdam & earum operationes mensurari nunc temporis: non quidem intrinsecam operationem: quia hoc non poneret potētialitatem: nec successionem: sed extrinsecam circa corpus esse in momēto temporis: & ideo auctoritas illa non est habenda sicut auctoritas: quia tradita est per radicem erroneam.

Ad 2.

Ad secundum potest concedi, quòd intellectio angeli non raptim est: sed durat cum aliquo tempore nostro; & tamen non propter hoc sequitur quòd sit in tempore. Potest enim, quod est in æuo, durare cum nostro tempore. Vel potest dici, quòd aliqua intellectio potest inesse angelo præcisè cum instanti temporis nostri: & post illud instans potest habere aliam intellectionem immediatè. Et quando dicis natura nihil producit, vt statim non sit. Verum est, quòd natura nō intendit hoc statim non esse: quod producit: nec etiam natura per generationem aliquid producit, quin inter generationem, & corruptionem, quæ sunt in instantibus temporis continui, sit tempus medium. Et ideo generatio & corruptio non possunt continuari sibi inuicem perpetuò secundū intentionem Phylosophi ibi: tamen non est inconueniens aliquid esse non in tempore continuo, & statim non esse: sicut apparet de mutatione & instanti; quæ non habent esse nisi raptim, & statim non sunt.

Ad rōnem pro opin. Henrici. Quere D. Bo. de multiplici temporis acceptione.

Ad aliud, quod adducitur pro prima opin. secundum August. Deus mouet per tempus. Potest dici, quòd accipit ibi tempus pro omni eo, quod potest habere esse post non esse: sicut expositæ sunt auctoritates in 1. q. de æuo. Et hoc modo quodlibet aliud a Deo est temporale; & illud potest dici moueri per tempus; quod habet aliquid succedens alteri, vt esse post non esse: licet succedens vel illud cui succedit non sit propriè temporale; quia non esse vel nihil nullam habet mensuram; ita dicendum est in proposito.

QVÆSTIO V.

De loco Angelorum.

Arg. 1.

QVINTO CIRCA secundam partem huius d. in qua tractat Magister vbi fuerint angeli creati, quæritur de loco angeli. Vbi quæro primo circa hoc: Vtrum angelus sit in loco. Videtur primo quòd nō. Boetius de Hebdomada. Cōmunis animi conceptio est incorporalia non esse in loco.

Arg. 2.

Secundo sic. August. 83. q. q. 20. videtur probare ex intentione, quòd Deus non est in loco per hoc medium, quòd non est corpus præmissa est vera de angelo, ergo, & conclusio.

Vide Aug. ad Orosiū lib. 4. c. 2.

Item super Gen. dicit de Deo, quòd mouet creaturā corporalem per locum & tempus: spiritualem per tempus tantum: ergo negat a spirituali motionem per locum: & ita negat eam esse in loco.

Arg. 3. Text. c. 41. Vide 1. Cę. cap. 69 ad hoc.

Tertio Arist. 4. Phys. Locus est vltimum corporis cōtinentis immobile primum &c. Sed nullum corpus continet angelum; quia continens est actualius contento; nullum autem corpus est actualius angelo, ergo, & cætera.

Vt inquit Ari. in prædicamēto quātitatis.

Quarto sic. Omne locatum habet situm, sed situs nō conuenit nisi quanto, quod patet, quia Positio vno modo est differentia quantitatis; & illo modo non conuenit nisi quantitati. Alio modo, vt est præsentum, est passio fundata in quantitate, ergo nullo modo conuenit angelo, ergo nec locus.

A Contra hoc est Magister in litera, & distinct. 37. primi. & adducit ad hoc auctoritates. Similiter Dam. c. 13. & 16. & 20.

Ratio ad opp.

QVÆSTIO VI.

An locus angeli sit determinatus, punctualis, maximus, & minimus.

Th. 1. p. super q. 52. art. 1. & 2. q̄ie cum in 2. & in 1. d. 37. & Aegidium in 1. d. 18 q. 8. & Va. hic copiose. Vide c. 7.

SEXTO IVXTA hoc quæro sine argumentis: Vtrum angelus requirat determinatum locum: ita quòd nec in maiori: nec in minori possit esse: sed præcisè in tanto loco. Et includitur hic: Vtrum possit esse in loco punctali. Et vtrum in quantumcunque magno loco, & in quantumcunque paruo.

B AD PRIMAM quæstionem dicitur, quòd angelus est in loco per operationem præcisè: ad quod probandum adducitur Damasc. c. 13. Incorporea inquit natura vbi adest, & operatur non corporaliter sed spiritualiter continetur, & infra eodem c. Intelligentia dicitur circunscribi, vbi adest intellectualiter, & operatur & c. 16. Intellectualiter adesse & operari, vbi vtiq; missi fuerint: ita quòd semper videtur cum esse Angeli in loco adiungere operari: quasi hoc sit angelum esse in loco ipsum operari in loco.

Ext. de sēt. excō. a nobis. c. 1.

C CONTRA HOC est: quia istud videtur esse dānatum: sicut quidam articulus damnatus ab Episcopo Parisiensi: & excommunicatus. Quod si dicatur, quòd excommunicatio non transeat mare vel Dioecesim. Si tamen fuit articulus condemnatus sicut articulus hæreticus, vbique est condemnatus sicut hæreticus, non auctoritate dioecesani tantum: sed etiam auctoritate Papæ. extra de hære. c. ad abolendam. Vel saltem sententia est suspecta: quando in aliqua vniuersitate solenniter est damnata.

Gotf quolib. 8 q. 13. hic modus dicendi uidetur potius D. Th. quā prior. uide eū q. 1. ar. 5.

Alij autem volentes verbo suspecto vti, angelum, videlicet, esse in loco per operationem, dicunt ipsum esse in loco per applicationem eius ad locum.

D Sed isti videntur idem dicendo sub alio vocabulo occultare. Non enim videtur applicatio posse intelligi aliquid esse, nisi sit actus primus vel actus secundus: non actus primus, patet: nec actus secundus, quia si intelligitur actus secundus, ergo operatio: & non immanēs, vt intellectio, vel volitio: quia operatio eius immanens ita abstrahit a loco, sicut essentia Angeli: igitur applicatio est operatio transiens in corpus: & ita erit in loco per operationem eius circa corpus in loco.

D. Tho. 1. p. q. 8. ar. 1. Tex. c. 4. 6. 8. 9. & 10.

Contra conclusionem huius opin. arguitur primo quia sic ponēs contradicat sibijpsi: quia in quæst. illa: an Deus sit vbique, probat quòd sic per hoc: quia secundum Philosophum 7. Physicor. mouens est simul cum moto: & Deus est primum efficiens: & ideo potens mouere omne mobile. Ex hoc concludit, quòd est in omnibus & præsens omnibus.

Argumentū est efficacissimū cōtra Th.

E Quæro quid intendit per hoc concludere: aut esse præsentem omnibus hoc est mouentem: & tunc est petitio principij: quia idem est præmissa, & conclusio: & nihil ad propositum: quia ibi intendit concludere immensitatem Dei: secundum quam Deus est præsens omnibus.

Aut intendit concludere illam præsentiam, quę competit Deo, inquantum est immensus: & tunc ex operatione alicubi: secundum ipsum sequitur præsentia illa, quæ pertinet ad immensitatem diuinam: quæ est Dei inquantum Dei: ita quòd prius naturaliter erit præsens inquantum immensus quam inquantum operans: & hoc concluditur ex hoc, quòd est in omnibus per operationem sicut ex posteriori: igitur a simili in proposito: prius naturaliter est angelus præsens alicui loco s̄m essentiam quam sit præsens secundum suam operationē.

Cnfirmatur ratio, quæ minus videtur de Deo, quòd F oporteat ipsum esse præsentem ei, in quod agat per præsentiam siue per essentiã quam Angelus: quia illud quod est illimitatę potentiæ videtur posse agere in quantumcũque distans: sed illud, quòd est determinatæ, & limitatæ virtutis, requirit determinatam approximationem passi ad hoc, quòd agat in ipsum. Nullum enim videt agens virtutis limitatæ, & determinatæ, cuius actio non possit impediri per nimiam distantiam ad passum, & ita magis videtur necessario ponere Angelum esse præsentem ad hoc, quòd agat.

Confirmatur etiam: quia si actio aliqua est in corpore ab Angelo, quæro quomodo se habet actio ista ad virtutem illã, a qua procedit, aut mediate aut immediate. Si est immediata illi, a qua procedit, igitur immediate est G Angelus in tali corpore: vel iuxta tale corpus. Si mediata: igitur est ab illa virtute per aliud medium, & de illo medio fiat eadem quæstio, & tunc oportebit stare ad hoc quòd illud quod primo est a tali virtute immediatum est tali virtuti, & per consequens illi cuius est talis virtus, & ita e conuerso erit præsens ibi.

Præterea secundo sequitur, quòd Angelus aliquando immo frequenter nusquam sit: nihil enim operatur in cęlo empyreo, quia illud non est mutabile: nec mobile igitur nusquam Angelus est in cœlo empyreo, vbi tamen est vt populum.

Item, si transeat de cœlo ad terram, potest operari in locis extremis, nihil agendo in omnibus locis intermedijs: quia potest esse aliquis Angelus, qui non est motor H alicuius orbis intermedij, igitur nec ille tunc erit in cœlo, nec in terra, nec in medio.

Præterea tertio, si Angelus est in loco per operationẽ ergo ibi primo est vbi primo operatur: sed primo operatur in toto cœlo: totum enim cœlum est primo proportionatum virtuti Angeli, ita quòd totum primo mouet, & ita proportionatum secundum Phylosophum secundo de cœlo, & mundo: quòd si adderetur vna stella moueret cum pœna, & labore, & tamen non est primo in toto cœlo, ergo &c.

Si dicas quòd primo mouet aliquam vnam partẽ, & ibi est, & per motum illius partis mouet aliam partem, quasi impellendo vel trahendo.

Tex. & cõ. 71.

Contra hoc licet Phylosophus imaginetur illum rusticum habere pedes, & caput in polis: & brachia protensa, & extensa ad Orientem, & Occidentem, secundum veritatem tamen, si primum cœlum ponatur mobile, & non quiescens, nullus punctus est in cœlo magis oriens quã alius: sed quilibet punctus est oriens successiue, nullus etiam punctus est magis capax motus q̃ alius secundum veritatem, & ideo non est in cęlo ex natura rei dextrum, & sinistrum: sicut in animali. Pars enim dextra, quæ est in animali magis capax est virtutis animę quam pars sinistra. In nulla parte potest poni Angelus primo ex hoc quòd primo illam partem moueat.

Vide cõ. ibidem. & cõm. 63. & 38. 2 ce. 1. cap. 13. & inde. Doctrina singularis de diff. loci in cę.

Hoc etiam confirmatur, quia si esset in aliqua parte quasi quiescens per se motus: tamen per accidens, sicut nauta in naui, ita quòd semper circunferretur cum illo motu, videretur inconueniens talem motum attribuere K Angelo mouenti orbem: nec etiam potest poni quasi p se quiescens, & quòd iuxta illum sit quasi fluens pars, & ipsius cęli, & quòd partem magis illi præsentem semper primo moueat: non enim est assignare in quo quiescat ille Angelus, cum continue moueat partem præsentẽ, & existendo in aliquo, inquantum est motum, non erit quiescens in eo vt videtur.

Præterea. Illud quod est ratio Angelo existendi in loco, est in eo formaliter: alioquin Angelus nullo modo erit formaliter in loco: operatio autem transiens in corpus non est formaliter in Angelo, ergo &c.

Præterea. Illa operatio est commensuratiue in loco per accidens, igitur si per eam Angelus est in loco: & F nullo alio modo est ibi commensuratiue.

Præterea, Damas. Cui maxime innituntur, non est pro eis. Tum quia omnes auctoritates communiter semper copulant, ad esse operari, vbi esset superfluitas nisi aliud esset formaliter Angelum esse in loco quam ipsum operari in loco. Dicit enim in prima auctoritate, vbi adest & operatur, & in secunda auctoritate dicitur Angelum esse in loco propter adesse intellectualiter, & operari, & in tertia intellectualiter adesse, & operari: vbi vtique fuerunt missi. Similiter idem Damas. cap. 20. dicit, A l. 24. quòd cęlum est continentia visibilium, & inuisibilium creaturarum, & infra ipsum Angelorum virtutes includuntur, ita igitur secundum ipsum sunt modo Angeli in cęlo, quòd includuntur intra cœlum: non sic autem G includebantur in principio suæ creationis, quia ipse cap. 17. † videtur assentire Greg. Theologo, quòd conditi fuerunt ante corporalem creaturam: tunc enim non erant in loco sicut modo sunt, quia modo continentur in loco: tunc autem non continebantur, & tamen tũc potuerunt intelligere creaturam † corporalem secundum Aug. super Gen. quia prius habuerunt cognitionẽ matutinam quam vespertinam, & potuerunt intelligere obiectum ex parte obiecti sub eadem ratione: qua modo intelligunt illud, ergo per solam intellectionem obiecti non ponit eos Damas. esse præsentes obiecto.

A. l. 18. vel 21.

A. l. localr. lib. 4. c. 22.

AD QVÆSTIONEM igitur istam soluendã primo videndum est de loco corporis: cuilibet enim corpori præter vltimum, cuius non est aliud extra conti- H nens, sex conueniunt. Primò esse in loco secundo esse in loco actualiter: tertio esse in loco determinato: quia æqualiter quarto, esse in loco commensuratiue: quinto esse in loco determinate hoc vel illo. sexto esse in loco naturaliter, vel violenter. Quatuor prima conueniunt corpori inquantum quantum vel inquantum corpus. quintum conuenit sibi ab agente. vltimum conuenit sibi inquantum est corpus naturale: licet enim nullum quantum existat, nisi ipsum sit quale, tamen existens prius naturaliter est quantum, quam quale, & secundum hoc prius † naturaliter est mathematicum quam quale, hoc est tale quale primo consideratur a mathematico per se & primo, & hoc intelligit Phyloso. 4. Physico. c. de vacuo, vbi vult, quod si corpus cubum ponatur in aere vel aqua: licet nullam habeat passionem naturalem tantũ: tamen facit distare latera corporis continentis quantũ I est ipsum corpus ibi positum: ita quòd quantum est ipsum corpus tantum facit distare, & hoc non conuenit sibi inquantum est naturale tantum; sed inquantum est quantum præcise: & ita Mathematicum.

Correctio secilis M

A. l. natur.

Tex. com. 76.

Exponendo autem ista per ordinem, dico, quòd omne corpus tale aliud a primo, primo est in loco, hoc est, in continente præcise, etiam immobili. Hoc enim intelligitur per illam diffinitionem Phylosophi, quam ponit 4. Physi. de loco scilicet locus est vltimum corporis continentis immobile primum &c. diuisibile enim secũdum illam dimensionem, secundum quam est diuisibile non potest immediate esse applicatum alicui vt continens ipsum; sed præcisum continens alicuius est indiuisibile. Nihil autem indiuisibile de genere quantitatis per se exi- K stit; sed in aliquo diuisibili, & ideo sequitur illud præcisum continens esse vltimum alicuius diuisibilis continẽtis. Ista autem vltimitas non est de ratione loci, sicut est de ratione continentis præcise; quia si posset indiuisibile per se esse; & nullius diuisibilis vltimum; illud indiuisibile vere manens per se posset esse præcisum continens.

Tex. com. 41.

A l. sicut est ratio.

A l. quantitatiu.

Vltra autem istam continentiam præcisam addit locus immobilitatem; qua distinguitur a vase secundum Phylosophum 4. Physicor. quam immobilitatem † visi sunt diuersi diuersimode saluare per respectũ ad polos, & ad centrum.

Tex. ut supra.

A l. alij.

Sed breuiter dico, qđ si subiectũ non maneat idẽ nullum accidens absolutum, vel respectiuum manet idem

secundum

secundum Phylosophum. Et ideo cum manifestum sit omnem substantiam, quæ continet hoc corpus, posse moueri localiter: & non manere idem numero patet, omne accidens absolutum, & respectiuum: quod est in continente istud corpus manere non posse idem numero. Et ideo nec locum, siue locus ponatur esse aliquid absolutum in tali corpore, siue respectiuum. Et si dicatur, quòd est vltimum totius vniuersi, & licet vt est vltimū continentis varietur: tamen vt est vltimum vniuersi nō variatur.

Nec hoc saluat, quia non est vltimum totius vniuersi, nisi quia primo est vltimum alicuius partis eius: & ideo si est aliud & aliud, vt est alterius & alterius partis non est idem vt est totius vniuersi: licet enim in aliquo toto sint multæ partes: tamen quod competit sibi per vnam partem primo præcisè, & post aliam præcisè, non est idem nomero.

Dico igitur, quòd locus habet immobilitatem oppositam motui locali omnino. Et incorruptibilitatem secundum æquiualentiam per comparationem ad motum localē. Primum patet, quia si est aliquo modo mobile localiter: quantumcunque accipiatur per accidens, posset dici esse in loco per accidens: & et assignari alius & alius locus, sicut licet similitudo moueatur quasi accidentaliter per accidens: quia scilicet in quarto vel in quinto gradu: quia primo corpus, & per hoc superficies, & per hoc albedo, & per hoc similitudo: tamen superficies vel albedo vel similitudo vere est, quando mouetur in toto corpore in alio & alio loco. Similiter tunc aliquid quiescens posset moueri localiter. Nā qđ habet alium & aliū locum successiuè localiter mouetur: fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem: si moueretur locus per accidens.

Secundum probo, quia licet locus corrumpatur moto eius subiecto localiter, ita quòd moto aere localiter non manet in eo eadem ratio loci, quæ prius: sicut patet ex iam probato, nec eadem ratio loci potest manere in † aqua succedēte; quia idē accñs numero nō pōt manere in duobus subiectis: tamen illa ratio loci succedens: q̃ est alia a ratione præcedenti secundum veritatem, est eadem præcedenti per æquiualentiam quantum ad motū localem. Nam ita incompossibile est localem motum esse ab hoc loco in hunc locum: sicut si esset omnino idem locus numero. A. Lacre.

Vide in alio 2. clausulam hanc. Nullus autem idem motus localis potest esse ab vno vbi ad aliud vbi: quæ duo vbi non correspondeant duobus locis differentibus specie propter spatium interceptum: quia habentibus alium respectum non tantum numero, sed etiam specie ad totum vniuersum: ex hoc illi respectus: qui sunt tantum numero alij, videntur vnus numero: quia ita sunt indistincti respectu motus localis: sicut tantum esset vnus respectus.

In præsentis. c. de q̃titate. Exemplum huius patet aliqualiter in nominibus significatiuis: quia hæc vox homo, quotienscunque prolata dicitur vna vox numero & distingui ab hac voce lapis numero: cum tamen non possit eadem vox numero bis proferri: ita quòd quot sunt prolationes tot sunt voces distinctæ numero: & hæc vox homo, & hæc vox lapis non tantum numero, sed etiam specie distinguuntur: tamen quia ad finem vocis scilicet ad exprimendum conceptum per æquiualentiam sunt idem numero homo & homo: lapis & lapis quotiēscunque prolata: ideo dñr esse vna vox numero respectu illius finis.

Sic dico in proposito, quòd locus est immobilis per se & per accidens localiter: est tamen corruptibilis moto subiecto localiter; quia tunc amplius non manet in eo illa relatio; & tamen non est corruptibilis in se, & secundum æquiualentiam; quia necessario succedit illi corpori; in quo fuit ista ratio loci aliud corpus, in quo est alia ratio loci numero a præcedenti; & tamen eadem præcedenti secundum æquiualentiam per comparationem ad motum localem. Resolutio notabilis.

A Sed nunquid omne corpus aliud a primo corpore necessario est in loco, quia quantum.

Phylosophus diceret, quòd sic; quia diceret non posse esse aliquod corpus aliud a corpore cœlesti; quin sit in sphera actiuorum, & passiuorum, & diceret illud necessario contineri sub aliquo præcisè continente.

Tamen oppositum videtur verum secundum catholicos, quia Deus posset facere lapidem non existente aliquo alio corpore locante, & lapidem existentem separatum ab omni alio corpore; quia posset illum facere extra vniuersum; & vtroque modo esset non in loco; & tamen esset idem secundum omne absolutum in se.

B Per nihil igitur absolutum in se necessario requirit esse in loco, sed tantum habet necessario potētiam passiuam, qua possit esse in loco, & hoc posito loco in existentia actuali, & posita præsentia eius respectu alicuius corporis locantis. Quia locus est respectus extrinsecus adueniēs.

De secundo dico, quòd supposito primo, corpus quātum est in loco in actu; quia in præciso continente actualiter. Non enim potest esse in loco, quin illud vltimū, quod est primum continens, faciat illud esse actu, quia facit latera corporis continentis distare, secus est de parte in toto; quæ non facit superficiem in potentia continentem ipsam esse in actu; & ideo non est pars in toto sicut locatum in loco. 4. Phys.

C De tertio dico, quòd propter eandem quantitatem necessario exigit corpus locum sibi coæqualem. Et propter hoc idem est in loco commēsuratiue; ita quòd pars superficiei contenti correspondet parti superficiei continentis & totum toti. Tex.c.13.

Quintum competit corpori ex determinato loco locante.

Sextum competit sibi inquantum est corpus naturale, ex hoc scilicet quòd inquantum habet formam substantialem determinatam, & qualitates determinatas natum est ab aliquo locante conseruari, & saluari, & ab aliquo corrumpi, & quando continetur ab vltimo illius, quod natum est ipsum saluare, dicitur esse in loco naturali, licet naturalitas multum accidat rationi loci. Pro tanto igitur est in loco naturali; quia est in locante naturaliter .i. est in vltimo alicuius continentis; quod

D natum est saluare contentum.

AD PROPOSITVM igitur ista applicando de angelo dico, quòd angelus non necessario est in loco; quia multo magis posset fieri angelus sine creatione creaturæ corporalis, vel facta creatura corporali posset fieri & esse extra omnem creaturam corporalem, & tamen in angelo est potentia passiua; qua posset esse in loco.

Et ista potentia vel fundatur immediatè in eius substantia, quia posset esse in loco vel in ipsa, inquantum est natura limitata actualiter existens, vel in aliquo extrinseco ipsi angelo quidquid sit illud, & ideo non oportet quærere aliquam intrinsecam rationem essendi angelum in loco necessario, quia ibi nulla est, sed tantum-

E modo est in ipso potentialitas passiua; qua potest esse in loco, quia non repugnat sibi.

Supposito igitur isto primo, non oportet, quòd sit in loco in actu; quia non oportet, quòd sit in aliquo continente indiuisibili actualiter existente; non enim facit latera continentis distare; & ideo non facit superficiem continentem in actu.

De tertio est dubium, & de hoc mota est secūda quæstio. Conceditur tamen communiter, quòd non potest esse in loco quantumcunque magno; quia hoc est proprium Dei, & ex hoc videtur non posse esse in loco quantumcunque paruo, ex 35. primi Euclidis, vbi vult, quòd quidquid potest esse in vno æqualium, & in reliquo, si sibi figuratio non repugnat.

Ex hoc arguo sic. Quidquid pōt esse in vno equali, pōt esse in altero, si sibi non repugnat figuratio aliqua, sm

quam vnum distinguitur ab alio: sed Angelo nulla figuratio loci, in quo est repugnat: igitur si potest esse in vno æquali: & in altero, & per consequens si potest esse in quadrato quantumcunque paruo vel stricto, quod oportet ponere dicendo, quòd non repugnat sibi esse in quátocunque loco: sequitur, quòd non repugnat sibi esse in loco quantumcunque longo, quia quadrangulus est æqualis isti quadrato paruo, in quo potest esse. Istud declaratur per oppositum in corpore naturali: ideo enim aqua, quæ potest esse in quadrato non potest esse in quadrangulo quantumcunque longo, quia non potest esse in loco quantumcunque stricto: & ideo non potest quátumcunque protendi secundum magnitudinem: non enim potest protendi secundum longitudinem: nisi constringatur secundum latitudinem: & si non potest in infinitum constringi secundum latitudinem: non potest in infinitum protendi secundum longitudinem. Oppositum est in proposito. Si enim Angelus non determinet quantumcunque locum in minus, tunc poterit esse in loco quantumcunque strictiori, & strictiori: hoc est falsum, ergo, &c.

Præterea. Si quantitas aliqua virtutis est in Angelo, secundum quam potest esse in aliquo loco proportionabiliter secundum vltimum potentiæ suæ: puta isto tantum, & illo tantum, posset tamen secundum vltimum potentiæ suæ facere se in minori loco isto quantumcunque sibi adæquato: hoc autem posse est alicuius virtutis actiuę in eo, quia in potestate sua est, vt posset vti ea ad effectum sibi adæquatum, vel non. Igitur magis posse habere istam quantitatem in potestate sua est perfectius, quia maiorem habet virtutem actiuam: & ita est potens vti illa virtute actiua in infinitum ad essendum in minori, & minori loco, quam sit ille locus sibi adæquatus: igitur habet potentiam infinitam. Consequens est inconueniens, igitur & antecedens. Sicut igitur si posset in infinitum esse in maiori, & maiori loco, concluderetur infinitas virtutis suæ: ita concluderetur infinitas virtutis suæ si posset esse in infinitum in minori, & minori.

Bonau. tenet affirmatiuam. Vu. negatiuam.

Si tamen posset esse in puncto vel non: non videtur ratio necessaria nec ad vnam partem nec ad aliam: quia licet Angelus sit indiuisibilis, non habet tamen indiuisibilitatem limitatam sicut punctus, & ideo non oportet ipsum esse in puncto sicut in loco.

Quęre D. Tho. 1. p. q. 52. ar. 2.

Nec fortè repugnat sibi esse in puncto sicut in loco: quia nullum inconueniens videtur ex hoc inferri: quia si ex esse in puncto sicut in loco hoc inferatur, quòd nó posset moueri localiter, nisi spatium esset ex punctis, nó sequitur: posset enim immediatè ex loco punctuali ferre se in continuum, cuius continui punctus est terminus.

De isto igitur articulo videtur concludendum, quòd habet locum determinatum: indeterminate tamen hoc modo: quia aliquis locus est, quo maiorem non posset habere, & aliquis, quo non posset habere minorem loquendo de loco continuo, licet forte posset esse in puncto.

Verum autem determinatum locum requirat, & determinate, ita quòd habens tantam virtutem si est præsens loco de necessitate est præsens tanto loco: nec in potestate sua est, quòd sit præsens maiori, & minori loco: sicut est de corporibus: quia quod licet est necessario in loco sibi æquali. Anima etiam intellectiua necessario est in loco totius corporis animati, ita quòd non est in potestate eius esse in loco maiori vel minori. Hoc enim dubium est, quia nec videtur posse faciliter probari vna pars nec alia. Quod quidem inconueniens est, si quantitas sua virtualis per quam potest esse præsens alicui loco, sit naturalis ratio essendi in tanto loco suo modo, sicut quantitas corporis est naturalis ratio essendi in tanto loco suo modo: ita quòd licet in potestate mea sit me esse in hoc loco, vel in illo loco: non tamen est in potestate mea esse in táto loco, vel in tanto: quia iste effectus est

F naturaliter consequens quantitatem, quæ non subest potestati meę, & sicut nec in se, ita nec quantum ad ipsum effectum, esse. s. in tanto loco, vel tanto. Nihil ergo videtur sequi inconueniés si ita poneretur in Angelis. Vel si ponatur, ꝙ quantitas eorum habeat aliquem loci adequatum quo maiorem non posset habere secundum conditiones suæ virtutis, & essentiæ: licet tamen ipsa subsit voluntati Angeli: vt possit non semper habere illum locum, sed maioré vel minoré, non sequitur inconueniés. a.l.cum.

De quarto patet, ꝙ non est in loco commensuratiuè, quia non habet partem, & partem cum partibus loci.

De quinto dico, ꝙ est in hoc loco vel illo: quia non est vbique. Et huius ratio quærenda est. Dico igitur, ꝙ si aliquid posset esse secundum se in potentia passiua determi-
G natè ad aliquod genus physicum, & non est determinatè in potentia passiua ad aliquam speciem illius generis, tunc ab eodem reducitur illud ad actum illius generis, & speciei: sicut si superficiés. Vnde superficies sit ex se determinata ad colorem, & non sit ex determinata ad albedinem, vel nigredinem: tamen ab eodem agente reducitur ad actum coloris, & alicuius coloris, quia non est colorata, nisi quia sic est colorata. Ita dico hic, ꝙ licet Angelus sit in potentia ad vbi in communi, & non ex se determinatus ad hoc vbi vel illud, tamen ab eodem agente reducitur ad hoc vt sit actualiter in loco, & in hoc loco, vel illo. Illud autem, quæ primo potest esse in loco est a Deo producente ipsum super creaturam corporalé continentem: sed ex tunc potest reducere seipsum ad actum
H istum: sicut patebit in quæstione de motu Angeli.

De sexto dico, ꝙ non est in aliquo loco naturaliter, quia tunc esset in aliquo loco violenter; tunc etiam aliquod corpus haberet naturalem aptitudinem ad ipsum conseruandum in loco: & aliquod corpus ad ipsum corrumpendum. f.6.& 10.

Et confirmatur ratio per Auic. 9. Metaph. vbi vult, ꝙ motus cęli non est naturalis, quia tunc terminaretur ad quietem naturalem. Et motus ab illa quiete esset violentus, & ita est in proposito: & hoc accipiendo naturalitatem propriè, sicut illud dicitur moueri naturaliter, quod inclinatur naturaliter ad motum. c.2.

Ex isto sexto patet, ꝙ illa potétia passiua, quę est in Angelo ad essendum in loco non est naturalis, nec violéta,
I sed neutra: quia nec istud passiuum inclinatur ex se naturaliter ad istam formam, nec ad oppositum: sed neutro modo se habet ad ista, sicut superficies ad albedinem, & nigredinem indifferenter se habet.

AD ARGVMENTA. Omnes auctoritates, quæ negát Angelum esse in loco sunt exponendę, quòd verum dicunt ipsum non esse in loco circumscriptiuè. Ad arg. 1.

Circumscriptio autem includit esse in loco actu, & ęquali, & commensuratiuè secundum secundam, tertiá, & quartam conditiones locati, quæ non conueniunt Angelo.

Ad illud Philosophi potest concedi, ꝙ superficies aliqua corporis continet Angelum: non tamen ex hoc sequitur ꝙ sit Angelus influens, vel continens respectu
K eius: quia continentia loci est alterius rationis a continétia formæ vel speciei: talis enim continétia nihil aliud est hic nisi contentum esse infra hanc superficiem continétem, & nihil eius esse extra, & hoc verum est in quocunque contento diffinitiuè, quia nihil eius est extra locum ambientem. Ad 2.

Ad illud de situ, siue vt accipitur pro differentia quantitatis, siue vt est prædicamentum: si illud prædicamentum præsupponat quantitatem neutro modo maior est vera: quia non oportet omne ens in loco habere situm altero illorum modorum: nisi sit in loco circumscriptiuè. Ad 3.

Ad secundam quæst. patet ex dictis in 3. artic. s. de loco determinato. f.6. in ordine.

QVÆSTIO VII.

Vtrum vnus Angelus possit esse simul in pluribus locis.

Vide Tho 1. parte.q. 52.ar. 2.& Bon. atq; Vv.q. præsenti q te nẽt partẽ negatiuã.

QVOD non, quia tunc distaret a se sicut locus distat a loco. Consequentia probatur ex opposito consequẽtis: quia illa, quæ sunt simul alicui tertio, sunt simul inter se.

Arg. 2. Item Angelus est natura omnino limitata, igitur secundum quodlibet, quod potest inesse sibi: igitur secundum locum, ergo non potest simul esse in pluribus locis.

Arg. 3. 5. Phy.t.c. 52. Præterea. Duo vbi sunt formaliter contraria, quia inter ea potest esse distantia localis, & per consequens motus, & motus est inter duo contraria vel a contrario in medium. Et in præcedenti.q.dictum est, quòd omnia distincta, vbi differunt specie, & quæ differunt specie sub eodem genere sunt contraria: & contraria non possunt simul inesse eidem, quia maximè distant: sicut nec contradictoria, ergo &c.

Arg 4. Item si sic, tunc posset simul quiescere & moueri, quia quiescere secundum vnum vbi, & moueri secundum aliud: sed quiescere & moueri inferunt quiescere, & non quiescere, quæ sunt incompossibilia in eodem: igitur, &c.

Arg. 5. Præterea. Aut posset moueri simul ad illa duo vbi, aut ab vno vbi moueri ad aliud, & tamen manere in illo primo vbi & acquirere secundum cum hoc. Non primo modo, quia duo motus eiusdem speciei non possunt inesse eidem. 5. Phy. neque multo magis duo motus cõtrarij. Tex. c 19. Nec secundo modo, quia termini motus sunt incompossibiles; & ideo mobile acquirendo terminum, ad quem, necessario amittit terminum a quo, igitur, &c.

5. Phy.t.c. 26 & circa finem. Contra, Angelus potest esse in aliquo loco toto: puta pedali. Faciat igitur se in extremis huius loci, non exhibendo se præsentem medio, quia non est ibi vt forma: nec aliquo modo alio, qui videatur necessario requirere præsentiam toti, igitur erit in duobus locis non continuis.

Præterea. Corpus potest esse in duobus locis simul, ergo multo magis spiritus. Antecedens declarabitur in quarto in materia de Eucharistia. Di.10.q 2.

IN ISTA quæstione Dam. dicit.cap. 13. & 26. quod de facto non est simul in duobus locis, quia secundum eum cum sunt in cœlo, non sunt in terra, nec e conuerso. Hoc est de facto. De possibilitate tamen eorum naturali videtur probabile, quòd non potest vnus simul esse in duobus locis, quorum vterque sibi sit adequatus secundum vltimum potentiæ suæ: puta si secundum vltimum potentiæ suæ posset esse in loco vnius miliaris: nõ posset virtute propria esse in duobus locis talibus: quia tunc iste locus non videretur sibi esse adequatus secundum virtutem suam naturalem.

Sed vtrum in duobus locis discontinuis posset esse, quorum nec vnus nec alius est sibi adequatus, dubium est: nec videtur ratio necessaria pro: nec contra.

Sed quòd in duobus locis siue adequatis, siue non posset esse per potentiam diuinam, certum puto, quia nullam contradictionem includit: vt dicetur in quarto in materia de Eucharistia. Vbi supra

ET IDEO AD argumenta, ad primam partẽ; quæ videntur probare non tantum impossibilitatem de potentia Angeli naturali loquendo, verum etiam impossibilitatem simpliciter, quia contradictionem respõdendum est.

Ad primum dico, quòd non sequitur, sicut nec e conuerso, quando illud tertium ad quod comparantur extrema est illimitatum secũdum illud, secundum quòd extrema comparantur ad ipsum, sicut patet de anima in manu dextra & sinistra, quæ anima non distat a se:

A & tamen manus distat à manu: ita Deus non distat à se: tamen distant inter se illa, quæ cum illo sunt hic, & Romę. Quodcunque autem ponitur idem in duobus vbi: quacunque virtute sit in eis: est aliquo modo illimitatum ad illa, & ideo neutra consequentia valet.

Ad secundum dico, quòd ex se limitatus est ad naturam & proprietates naturales, sed ad passionem accidentalem siue ad respectum qualem dicit vbi, vel saltem non est sine respectu: non oportet ipsum esse limitatum ad vnum adęquatum omnino: ita quòd impossibile sit ipsum habere duo talia, licet forte virtute naturali sit limitatus ad vnum adęquatum.

Ad 3. Ad tertium quære: potest dici, quòd non est inconueniens contraria relatiua inesse eidem inconueniens, B tamen esset de absolutis. Patet de relationibus mouentis & moti in eodem: patet in quarto distinct. 10.q.2. ad primum argumentum, & similiter in hac. q. ad vltimũ argumentum.

Posset etiam dici, quòd non est inconueniens, si illud cui in sunt, sit illimitatum ad plura vbi, qualis esset in proposito Angelus, patet ex præcedente solutione, sicut in essentia diuia: sunt relationes oppositę.

* aliorum. 5.& 6.Phy si.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd sicut moueri est aliter se habere nunc quàm prius, ita quiescere est, nunc se habere sicut prius, non est autem inconueniens respectu huius vbi: aliquid se habere nunc vt prius, & respectu alterius vbi aliter se habere nunc quàm prius, & ita non est inconueniens: quòd hic possit quiescere & ibi moC ueri.

Et ex hoc concedo absolute, quòd quiescit simul & mouetur, quia prædicata affirmatiua simpliciter sumpta sequuntur ex seipsis sumptis cum determinatione non diminuente.

Et cum infertur vlterius, igitur quiescit, & non quiescit, ibi est ignorãtia Elenchi, & fallacia secundum quid & simpliciter. Nam quiescere non infert non moueri absolute, sed tantum cum illa determinatione, cum qua accipiebatur quiescere, prout antecedebat ad quiescere simpliciter, & ideo non sequitur, nisi quòd hoc mouetur in hoc vbi, & non mouetur in illo vbi, quæ non sunt contradictoria. Vt videbitur ĩ 4. dis. 10. de corpore existẽte in pluribus locis.

Exemplum huius est. Hoc est duplum ad A. & dimiD midium ad B. igitur est duplum & dimidium, sed non sequitur, ergo est duplum & non duplum. Non enim sequitur ex primis antecedentibus nisi cum ista determinatione, quòd est duplum ad A. & non duplum ad B. & ex illis non sequitur vlterius, ergo duplum & non duplum, sed est ibi ignorantia Elenchi: ita quòd in omnibus talibus in quibus contrahuntur prædicata, inferunt affirmatiuas in quibus eadem prædicata simpliciter includuntur, sed non inferunt negatiuas, in quibus prædicata inferuntur simpliciter subiectus non conuenire propter causas dictas.

Ad 5. Ad vltimum dico, quòd vtroque modo est possibile, & cum improbatur primus modus. Dico, quòd non est incompossibilitas motuum: nisi propter incompoE ssibilitatem formarum, secundum quas sunt motus: & ideo si duo vbi non sunt formaliter incompossibilia: nec vt habent esse in motu, nec vt habent esse in fluxu: nec duo motus ad duo vbi in eodem simul erunt incompossibiles. Est autem dictum Phylosophi. 5. Physico. Verum de motibus secundum formas incompossibiles, quales sunt fortę formę absolutę, sed non eiusdem speciei, & de hoc alias. Et cum improbatur secundus modus. Dico, quòd sicut generatio & corruptio sunt duo motus distincti: & habent proprios terminos distinctos; licet frequenter concurrant: & tunc sunt quatuor termini, duo, scilicet a quibus vna priuatio, & vna forma, & duo termini ad quos, scilicet vna priuatio & vna forma. Ita in motibus est recessus a termino a quo & accessus ad terminum ad quem, & tamen sicut generatio absque contradictione potest esse sine corruptione vel

5 Meta.& 8. & 9. & 8.d.3.& alibi.

e con-

F e contrario: quia non sunt eadem mutatio: ita potest esse motus vel mutatio, inquantum est accessus ad terminum ad quem absque alio motu, qui est recessus a termino a quo. Et tunc cum dicitur termini motus sunt incõpossibiles. verum est de proximis terminis eiusdem motus: sed non est verum de terminis, qui possunt esse quorumcunque motuum † differentium.

a. l. discurrentium.

QVÆSTIO. VIII.

An duo Angeli sint simul in eodem loco.

Tho. 1. p. q. 52. ar. 3. in solutione.

CTAVO QVÆRO. Vtrum duo Angeli possint simul esse in eodem loco. Quòd non, quia duæ G causę totales nõ possunt esse simul respectu eiusdem effectus: Angelus autem existẽs in loco est totalis causa respectu operationis in tali loco, propter quam dicitur esse ibi, igitur non potest esse causa cum eo alius Angelus propter aliquam operationem ibi exercitam.

Got. quol. 6. q. 5.

Alia ratio ponitur ab alijs, quia quæ habent eundem modum essendi in, non possunt esse simul, quod declaratur de duobus corporibus gloriosis, quæ non possunt naturaliter simul esse in eodem loco: licet corpus gloriosum possit simul esse cum non glorioso: ita de duobus dijs si essent pares, neuter posset esse cum alio secundum Damasc. cap. 5. & tamen Deus potest esse simul cum H creatura propter alium modum essendi eorum in loco, cum igitur Angeli habent eundem modum essendi in loco, non poterunt simul esse in eodem loco.

Quęre D. Tho. quol. 2. qõ 11. & 22. ad hoc.

Argum. ad oppositum. Quęre in vita. & Dionys. de di. no. c. 3. lumina luminatiũ, &c. vbi tenet affirmatiuã de facto. Matth. & Luc. 8. & Mar. 5. c.

IN ISTA QVÆSTIONE non est veritas ita clara, & certa de facto, sicut est in præcedenti quæst. quia Ric. 4. de Trinit. videtur arguere dęmones non habere corpora per hoc, quòd legio fuit in corpore vnius obsessi: non enim potuisset legio fuisse in aliquo, si habuissent corpora: ideo videtur arguere, quòd si habuissent corpora, fuissent corpora eorum simul in eodem loco, igitur modo quando non habent corpora, videtur dicendum quòd simul fuerunt absque corporibus.

Si etiam vnus Angelus mouens cęlum sit in meridie: & alius bonus Angelus missus de cœlo ad terram de- I beat transire per illum locum: non videtur necessitas, quòd non transeat quasi per lineam rectam, vel q alius cedat sibi.

Si etiã omnes Angeli fuissent creati ante creaturam corporalem sicut videtur verum secundum Dam. c. 17. & 21. non videtur facile assignare, quomodo tunc non fuissent simul, & si tunc non fuisset inconueniens eos esse simul, nec modo. Quicquid autem sit de facto, & de possibili, de potentia dico naturali eorum: de possibili tamen respectu potentiæ diuinæ non videtur esse impossibile, quin per ipsum possent esse simul.

a. l. fuissẽt non simul &c.

ET TVNC ad argumenta prima, quæ videntur probare oppositum respondendum est.

Ad primum dico, quod falsum supponit, s. quòd An- K gelus non sit in loco nisi per operationem, quod improbatum est in 1. q. huius materiæ.

Si etiam illud suppositum admitteretur, posset vnus Angelus operari circa illud vna operatione, & alius alia operatione, & vterq; secundum illos posset poni p suam operationẽ i loco, videlicet, illius corpis, vbi operarẽtur: & sic esse simul, quod est oppositũ conclusionis argumẽti. Et si dicas, q non psit operari nisi corpaliter mouẽdo. Nec hoc iuuat, quia sicut Angelus mouet liberè: ita potest mouere secundum vltimum potentiæ suæ, vel citra vltimum potentiæ suæ. Et si mouet citra vltimum potentiæ suæ: alius potest mouere illud mobile secum, sicut apparet in homine, qui secundum vltimum potentiæ suæ potens portare quatuor lapides, potest citra terminum potentiæ suæ tantum portare duos, ita q potentia F sua motiua non habeat actum suum nisi circa duos, & tunc potest habere alium cooperantem portantem secum idem, cum ergo Angelus sit substantia agens libere potest aliud mouere secum.

Ad secundum dico, quòd illa maior, quæ est famosa in multis materijs, non est rationabilis. Nam esse in nullam habitudinem essentialem dicit necessario ad illud, in quo est: esse autem ab dicit dependentiam essentialem ad illud, a quo est aliquod, quæ igitur rationabilitas, quòd plura possunt esse ab eodem: & eodem modo, & non possunt plura esse in eodem: eodem modo essendi in: quare enim plus repugnat respectus accidentalis vnius rationis quàm dependentia essentialis vnius rationis. Similiter habent temporalia eundem respe- G ctum ad tempus sicut locata ad locum. Ex hoc ergo videtur sequi, quòd non possunt plura temporalia esse in eodem tempore, quod videtur absurdum.

Cõfutatio efficacissima.

Quod autem adducitur de duobus corporibus gloriosis, & de duobus dijs: si simul essent: si verum esset, oporteret aliunde probare: quàm ex ratione eius, quod est esse in loco: eodem modo essendi in: quia ex hoc non videtur esse repugnantia aliqua simultatis.

QVÆSTIO. IX.

Vtrum Angelus possit moueri de loco ad locum motu continuo.

Arg. 1.

ONO QVÆRO. Vtrum Angelus possit moueri de loco ad locũ motu continuo. Primo arguitur, quòd non possit moueri: quia motus est actus entis in potentia secundum quòd in potentia ex 3. Phy. vbi autem vel locus non est actus Angeli nec perfectio, quia omnis perfectio videtur esse nobilior perfectibili aliquo modo, non sic autem vbi respectu naturæ angelicę.

Tex. c. 6. & 10.

Arg. 2.

Secundo, quòd non possit moueri motu continuo arguitur, & primo in communi, quòd nullum successiuũ sit continuum, & hoc duplici via probatur. Prima ex I hoc, quòd omne tale componitur ex indiuisibilibus, secunda, quia componitur ex minimis. Primam consequentiam probat Phylosophus. 6. Phy. quia indiuisibile non potest continuari indiuisibili: cum non habeat vltimum. Antecedens illud, scilicet, quòd successiuum cõponatur ex indiuisibilibus, probo dupliciter, primo quia diuiditur in indiuisibilia, igitur componitur ex eis. Probatio huius antecedentis. Possibile est ipsum diuidi in illa omnia, in quæ est diuisibile, subiectum videtur includere prædicatum huius propositionis. Et ex hoc videtur vlterius possibile ipsum esse diuisum in omnibus in quibus ipsum possibile est diuidi. Ista consequentia probatur per illud. 6. Phy. Quod impossibile est factum esse, impossibile est fieri. & tertio Meta. & 2. de generatio- K ne, dicit Phylosophus idem.

Tex. c. 1. & idem.

Arg. demonstrati.

Vide c. 1. de Ge. t. 8. & idem.

Tex c. 91. Tex. c. 11. Tex. c. 64.

Vlterius ista de possibili ponatur in esse & sequetur, igitur est actu diuisum in illa omnia, in quæ possibile est ipsum diuidi: & ex hoc sequitur, quòd est diuisum in indiuisibilia, quia si non, non est diuisum in omnibus, in quibus posset diuidi: quia adhuc posset vlterius diuidi in partes illorum diuisibilium.

Vid. 1. priorum c. 20. & 1. cœ. t. c. 18. & 5. Meta. t. 7. idem.

Secundo probo idem, quia successiui nihil est actu nisi indiuisibile, quia si aliquid eius diuisibile esset actu, tunc simul esset successiuum, & non esset successiuum, illo igitur indiuisibili non existente actu: sed raptim transeunte, quæro quid succedit sibi. Si aliquod indiuisibile succedit sibi in continuo: Habetur propositum, quòd indiuisibile sit immediatum indiuisibili: & sic continuũ erit compositum ex indiuisibilibus. Si non succedit sibi aliud indiuisibile, igitur nunc non erit actu: nam indiuisibile

uisibile eius non est actu; & sicut assumptum est successiuum non est in actu, nisi quia aliquod indiuisibile eius est, igitur, &c.

Secunda via est, quia componitur ex minimis: igitur non est continuum consequentia probatur, quia minimu simpliciter: quo. s. nihil est minus ipso, non habet partem ex qua sit: quia tunc illa esset minor eo. igitur est omnino non quantum: quia omne quantum habet partem minorem se: sed non quantum non potest continuari non quanto, ergo minimum non potest continuari. Antecedens probatur, & auctoritatibus, & ratione. Primo auctoritate Philosophi. 1. Physico. vbi rationes suæ videntur contra Anaxagoram innixi isti principio, quòd est accipere minimum naturale, vt minimam carnem, vel minimum ignem, sed secundum ipsum. 6. Physico. eiusdem rationis est ipsum motum, & magnitudinem, & tempus cóponi ex indiuisibilibus, & diuidi in eis, igitur oportebit ponere minimum motum, & minimum tempus sicut permanens minimum. Idem videtur haberi a Philosopho 2. de Anima. vbi vult, quòd omnium natura cóstantium determinata est ratio magnitudinis, & augmenti. Non solum autem permanentia sunt naturalia, sed etiam successiua, igitur habent determinatam paruitatem, & magnitudinem.

6. physi. in prin.

Tex. 36 & 38.

Text. 4. & 87.

Tex. com. 41.

Patet idem etiam per Philosophú in de Sensu, & sensato, in illa prima dubitatione, vbi videtur velle, quòd passiones naturales nó sunt diuisibiles in infinitum, & hoc videtur probare, quia tunc sensus videretur posse inueniri in infinitum, quia ad percipiendum minimum indiuisibile requiritur acutior sensus in infinitum.

c. 7. Si oé corpus est diuisibile in infinitum utrum passiones seu sibiles sút huius.

Ratione autem probatur secundo idem antecedens ex hoc, quòd est dare primam partem motus: igitur, & minimam. Consequentia patet, quia si quælibet pars haberet minorem partem se, haberet etiá aliquid sui prius aliquo sui in infinitum. Antecedens istud de primitate. s. quòd contingat dare primam partem motus ostenditur auctoritatibus Philosophi. 1. Phys. & 8. vbi dicit Philosophus. Non enim si partibile in infinitum est quod alteratur: propter hoc, & alteratio: sed velox fit: sicut multoties densatio: vbi habet Commentator subito, & exponit, hoc est in instanti, & non in tempore.

Tex com. 23. in 8. & ubi sup. in prin. c. 23. 8.

T. c. 52. & infra.

Et quasi obijcit contra sequina videtur hoc repugnare illi quod dicitur in 6. s. quòd ante omne moueri est mutatum esse. & ante omne mutatum esse est moueri. Et respondet soluendo, quòd illud ibi intelligitur de motu inquantum continuus est, & diuisibilis, istud autem intelligitur hoc de motu inquantum est generatus, siue productus ad actum.

Vbi sup in 8.

Ad istam intentionem videtur Philosophus præmisisse quoddam exemplum de guttis, quòd non est necesse, si multæ guttæ aliquam partem amouerent de lapide penetrando lapidem, quòd etiam quælibet gutta aliquid amoueat: & quòd semper pars amoueatur ante partẽ: sed aliquando totum simul amouetur, quando igitur dicit tot guttæ amouent de lapide tantum in aliquo tempore: pars aút illarum in nullo tempore tantum amouet: exemplificat, sicut multi trahunt nauem: nullus autem per se etiam in multo tempore traheret eam: videtur ergo innuere, quòd post aliquas guttas tandem tota pars lapidis simul amoueatur, & ita est in alteratione, quòd nó semper pars sequitur partem, sed quandoque alteratio tota simul fit.

c. 8. Vtrom uisibile p ius immutet mediú, q uisum, si uisio fiat Jn tus suscipiédo, uel utrú uisus prius im u let mediú quá uisibile, si uisio fiat extra mittendo.

Expressius hoc dicit in secunda dubitatione de sensu, & sensato, vbi vult, quòd non oportet quòd similiter sit in alteratione, & latione. Contingit enim aliquid simul totum alterari: & non dimidium prius, velut aquam simul totam coagulari: attamen si fuerit multum quod calefit. A. vt coagulatur, habitum ab habito patitur. primum autem ab ipso faciente transmutari, & simul alterari, & subito est necesse.

Idem probatur per rationẽ, quia inter contradictoria non est medium: igitur inter non esse formæ inducendæ

A per motú, & esse ipsius nó est medium: non esse aút ipsius fuit in vltimo instanti formæ præcedentis, igit' inter istud instans, & illud, quod mensurat esse formæ succedentis non est medium: sed si nullum esset primum, inter esse formæ inducendi per motum, & non esset ipsius medium, ergo ibi est dare primum, & illud primum nó esset minimum in se, nisi esset indiuisibile. Ex ista primitate probata concluditur, quod illud primum sit minima pars. Non enim potest istud primum esse indiuisibile, quia Phylosophus. 6. Phy. ostendit, quòd non contingit accipere primam mutationem in motu.

Tex. c. 46. & seq.

Tertio principaliter arguitur, quòd Angelus non possit moueri, quia est indiuisibilis. Probat enim Phylosop. 6. Physi. cap. 2. & penultimo, quòd nullum indiuisibile

B pót moueri. Hoc probat ex intentione, & illam rationem, quam facit. ca. 2. replicat capitulo penultimo, quia omne quod mouetur, partim est in termino a quo & partim in termino, ad quem, quando enim totaliter est in termino, a quo, non mouetur, sed quiescit, quando autem est in termino, ad quem, totaliter motum est, indiuisibile autem non potest esse in vno termino partim & partim in alio, quia non habet partem, & partem, igitur, &c.

Tex. 7. & 32.

Tex. c. 87.

Vide. 4. Meta. t. c 12. & Có. 1. de Aia. t. c. 69.

Secunda ratio sua est capitu. penul. quia omne, quod mouetur prius pertransit spatium sibi æquale vel minus quàm maius: sed indiuisibile non potest prius pertransire minus se, igitur pertransit prius æquale, quàm maius se, & pertransiendo semper spatium sibi æquale pertransibit totum cótinuum supra quod mouetur. Igitur illud componeretur ex indiuisibilibus æqualibus indiuisibili moto, consequens est falsum, ergo, & antecedés.

Tex. c. 89.

C

Tertia ratio sua videtur esse: quia omnis motus est in tempore: sicut prius probauit in eodem. 6. Physi. & omni tempore erit accipere minus tempus, in quo minori potest minus mobile moueri, igitur omni mobili potest accipi minus mobile in infinitum, & ita nullum indiuisibile est mobile.

Tex. c. 90.

Quartò principaliter arguitur, quòd non possit moueri localiter continue, quia non habet resistentiam, quia sicut dicit Commentator super. 4. Phy. cap. de vacuo, successio in motu est ex resistentia mobilis ad motorem, vel medij ad mobile, vel medij ad motorem. Nul

Vide. t. c. 17. 50. 60. & 74 uide. 4. & 5. Phy sic idem c. 71.

D la istarum resistentiarum est in proposito. Non enim Angelus resistit medio, nec e conuerso, nec sibijpsi: vt motori.

Et confirmatur ratio, quia secundum ipsum graue in vacuo moueretur in non tempore, quia ibi nulla esset resistentia: quæ posset causare successionem in motu. Non autem magis resistit Angelus sibi vel medio, quàm graui vacuo, vel vacuum graui si poneretur, ergo, &c.

Item per rationem Phylosophi ibi, arguit enim sic. Quæ est proportio medij ad medium in subtilitate & densitate: eadem est proportio motus ad motum in velocitate & tarditate, sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate, igitur nec motus ad motum in velocitate & tarditate, sed omnis motus possibilis ad omnem

Tex. c. 71.

Ibidem. t. c. 79.

Tex. c. 72.

E motum possibilem potest esse aliqua proportio in velocitate, igitur nullus motus est possibilis in vacuo, sed aliquis est possibilis in pleno.

Sicut ipse arguit ex parte medij: ita potest argui in proposito. Nam ceteris paribus, quæ est proportio motus ad motum in velocitate, eadem est proportio Angeli ad corpus in subtilitate, sed nulla est proportio Angeli ad corpus in subtilitate, igitur, &c. sicut in ratione sua.

Alia ratio sua est ibi: quia si in vacuo fiat motus accipiatur aliud corpus plenum subtile in tanta proportione excedere aliud corpus in subtilitate in quanta tempus motus vacui minus est quàm tempus motus pleni: per illud medium plenum subtilius erit motus æqualis motui in vacuo, quod habet pro impossibili. Ita potest in proposito argui ex parte mobilium, si enim Angelus quantumcunque velocius moueatur quàm corpus, ac-

cipiatur

cipiatur aliquod corpus subtilius quàm corpus illud datum in tanta proportione, in quanta tempus motus Angeli minus est tempore motus corporis dati: illud corpus in tali proportione subtilius in ęquali tempore mouebitur cum Angelo.

Sola natura incomprehensibilis nescit, &c Greg. 5. mora. c. 27 Isa. 6. Tobię per totũ & Lucę primo.

Ad oppositum videtur esse Damasc. cap. 33. & 26. vbi vult, quòd non sunt simul in cęlo, & in terra, & frequenter mittuntur in terram: vt apparet per scripturam.

AD QVÆSTIONEM dico, quòd sic, quia omne receptiuum formarum alicuius generis: quod non est ex se determinatum ad aliquam vnam illarum formarum, nec est illimitatum ad illas, potest moueri siue mutari ab vna illarum formarum ad aliam.

G Ista propositio patet per se: quia subiectum includit prædicatum: sed Angelus est receptiuus alicuius vbi diffinitiuè, licet non circunscriptiuè: sicut patet prius in prima quęstione de locatione Angeli, nec est illimitatus ad omnia vbi: quia non est immensus, ergo potest mutari ab vno vbi ad aliud.

Et quòd continuè patet, quia inter duo vbi sunt infinita vbi media, quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa vbi, per omnia autem illa potest Angelus transire, ita quòd in nullo illorum vbi sit nisi indiuisibiliter, & per consequens non potest omnia illa pertransire, nisi continuè moueatur.

Hoc etiam confirmatur: quia anima beata ęquabitur Angelis iuxta promissum Saluatoris Matth. 22. Erunt sicut Angeli. anima autem beata mouetur, immo anima Christi beatissima mouebatur localiter: quia descendit ad inferos: sicut dicit articulus fidei, patet etiam ex scriptura: quòd Angeli mittantur quandoque cum corpore assumpto. Et si tunc cum corpore mouebantur: videtur, quòd tunc fuerit aliqua motio passiua ipsorum alia formaliter ab ipsa motione passiua ipsius corporis: quia non erant formaliter aliquid ipsius corporis. Similiter credibile est, quòd frequenter missi sint sine corpore sicut de illo misso ad Ioseph de conceptu Beatę Marię dubitantem. H

Gene. 18 & Tobię per totum & alibi sępe.

Matth. 1.

AD ARGVMENTA quęst. dico, quòd non est inconueniens omne causatum quantumcunque sit perfectum, dummodo tamen non habeat in essentia sua omnem perfectionem: esse capax vel potentiale respectu alicuius perfectionis, licet illa absolutè minor sit sua natura: sicut Angelus habet intellectionem: quę est perfectio potentię intellectiuę: & tamen intellectio est simpliciter ignobilior siue imperfectior natura angelica, & ita potest concedi de vbi vel præsentia corporali cum Angelo, quòd sit aliqua perfectio Angeli: sicut aliquis actus dicitur perfectio, sed longe ignobilior illa natura, cui inest. I

A b. sed longe alter illa nã cui inest perfectior.

AD SECVNDVM nego illud, quod assumitur, scilicet nullum successiuum est continuum. Antecedens etiam, quod assumitur ad eius probationem scilicet, quòd componatur ex indiuisibilibus, nego, & eius falsitatem probo per rationem Phylosophi. 6. Physic. de proportione sexquialtera, quæ plus conuincit aduersarium: licet forte aliquæ rationes eius magis sint a causa, quia supponit, quòd in quacunque proportione possit motus accipi velocior omni motu dato, & per consequens motu aliquo dato mensurato tribus instãtibus, erit accipere motum in duplo velociorem, qui mensuratur vel mensurabitur instanti cũ dimidio. k

Tex. 23. & 29.

6 Phy. t. c. 4. & inde.

Istud etiam de successiuo probo per continuitatem permanentis, quia permanens, est continuum igitur, & successiuum. Consequentiam probo, quia si in motu indiuisibilia sint sibi inuicem immediata, quæro de mobili & ipsis vbi, quæ habet in ipsis instantibus immediatis: si inter vltimum vnius vbi, & alterius nihil sit medium, igitur vltimum vnius immediatum est vltimo alterius. Si inter illa duo vbi sit aliquid medium, quæro de vltimo ipsius mobilis quando est in ipso medio: non in altero instanti, quia nec in illis duobus indiuisibilibus. Est igitur in medio aliquo inter illa duo instantia, ergo illa duo instantia non erant immediata, & istam consequentiam declarat Phylosophus sexto. Physic. quòd scilicet eiusdem rationis est motum & magnitudinem, & tempus componi ex indiuisibilibus. Antecedens probari potest manifestius de permanentibus, quàm de successiuis per rationes Phylosophi, sexto. Physic. quia magis est euidens & manifestum: quòd indiuisibilia permanentia non faciant maius quàm de indiuisibilibus sibi inuicem succedentibus. Tamen efficacius probatur antecedens illud per duas rationes vel per duas probationes geometricas: quarum prima est ista. Super centrum

Tex. 4.

Vide. 1. de Gené. t. 5. & 3. Met. t. 36.

B | C

E

D

A

D

B

quodlibet, quantumlibet occupando spatium: contingit circulum designare: secundum illam petitionem secundam primi Euclidis. Super centrum igitur aliquod datum quod dicatur. A. describantur duo circuli: maior, qui dicatur. B. & minor, qui dicatur. D. si circumferentia maioris componatur ex punctis duo puncta immediata sibi signentur, quæ sunt. B. & C. ducatur linea recta ab. A. ad B. & linea recta ab. A. ad C. secundum illam primam petitionem primi Euclidis: a puncto ad punctum contingit lineam rectam ducere. Istæ lineæ rectè ductæ transibunt per circumferentiam minoris circuli. Quæro aut secabunt eam in eodem puncto aut in alio: si in alio, igitur tot puncta erunt in minori circulo sicut in maiori: sed impossibile est duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine & in multitudine: punctus enim non excedit punctum in magnitudine; & puncta in circunferentia circuli minoris sunt tot, quot in circunferentia circuli maioris, ergo minor circumferentia est æqualis maiori, & per consequens pars est ęqualis toti.

Si autem duæ rectæ lineæ. A. B. & A. C. secent minorem circunferentiam in eodem puncto: sit ille. D. super lineam. A. B. erigatur linea recta secans, scilicet eam in puncto. D. quæ sit. D. E. quæ sit etiam contingens respectu minoris circuli ex decimoquinto Tertij Euclidis ista cum linea. A. B. constituit duos rectos Angulos, vel æquales duobus rectis ex decimotertio, primi Euclidis, igitur angulus. A. D. C. & etiam angulus. B. D. E. valent duos rectos: pari ratione angulus. A. D. E. & angulus. C. D. E. valent duos rectos: sed quicunque duo anguli recti sunt ęquales quibuscunque duobus rectis, ex tertia petitione primi Euclidis, igitur dempto communi, scilicet. A. D. E. residua erunt

Ex 16. 3. Euclidis.

Ad finem.

æqualia,

Ex 1. & 3. cõi concepione. 1. Giraldus Odonis,& cãcellarius Oxonięsis sunt huius opi. & Nicolaus Tu ronensis : quære anti quiores ubi sca.

equalia, igitur angulus. B.D.E. erit equalis angulo. C.D. E.& ita pars erit equalis toti.

A

Ad istud diceret aduersarius, quòd. D. B. Et D. C. non includunt aliquem angulum: quia posset tunc illi angulo basis subprotendi a puncto. B. ad punctum. C. quod est oppositum po siti; quia. B. C. ponuntur puncta immediata: quando ergo accipitur, quòd angulus. C. D. E. est totalis ad angulum. B. D. E. negatur: quia angulo. B. D. E. nihil additur in angulo. C. D. E. quia inter. B. & C. in concursu eorum in D. non est angulus.

Ista responsio licet videatur absurda, negando angulum, vbi duę lineę concurrunt, quæ expanduntur super superficiem, & applicantur non directe; & in hoc contradicat diffinitioni anguli primo Euclidis.

B

Negando etiam. A. B. in C. lineam posse duci: neget primam petitionem primi Euclidis: tamen quia hæc non reputarentur inconuenientia: quia sequuntur ad propositum. Contra responsionem aliter arguo: angulus. C. D. E. includit totum angulum. B. D. C. & addit saltem punctum, licet proteruias, quòd non addit angulum: & punctus, per te, est pars: igitur angulus. C. D. C. addit super angulum. B. D. C. partem aliquam, igitur est totum ad illud. Assumptum patet: quia si angulus dicatur spatium interceptum inter lineas non includendo lineas: tunc punctus primus lineę. B. D. extra circumferentiam minorem: nihil erit anguli. B. D. C. & est aliquid anguli. C. D. E.

Si autem angulus, vltra spatium inclusum, includit lineam includentem: & tunc primus punctus lineæ. D. C. extra circumferentiam minorem, nihil erit anguli. B. D. E. & est aliquid anguli. C. D. E. & ita vtroque modo angulus. C. D. E. addit punctum super angulum. B. D. E.

C

Nec potest aliquo modo obuiari demonstrationi principali: quasi in illa circumferentia non incipiant lineę diuidi a se: sed alibi propinquius centro, vel remotius, quia vbicunq; hoc posueris: ibi describam circumferentiam minorem.

Istam secundam partem, scilicet quòd minor circumferentia non secetur in vno eodem puncto, si secetur a duabus lineis, non oporteret probare: nisi propter proteruiam aduersarij: quia satis est manifestum quòd eadem linea si protrahatur in continuum, & directum, nunquam terminabitur ex eadem parte ad duo puncta. Et si istud manifestum verum conceditur, statim ex deductione in prima parte patet propositum.

D

a.l. cõicantium.

a.l. cõicantes.

Secunda probatio est ex quinta, & septima decimi Euclidis. Dicit enim illa quinta, quòd omnium quantitatum commensurabilium proportio est ad inuicem sicut alicuius numeri ad aliquem numerum: & per consequens sicut vult septima: si lineę aliquæ sint † commensurabiles, quadrata illarum se habebunt ad inuicem sicut vnus numerus quadratus ad aliquem alium quadratum: quadratum autem diametri non se habet ad quadratum costę. sicut numerus aliquis quadratus ad alium numerum quadratum, igitur nec linea illa: quæ erat diameter quadrati, commensurabilis erit costæ istius quadrati. Minor huius patet ex † penulti. primi, quod quadratum diametri est duplum ad quadratum costæ: pro eo † quòd est æquale quadratis duarum costarum.

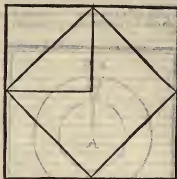
quęre ali. bi.a.l.46.

a.l.quia.

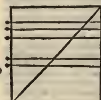
Nullus autem numerus quadratus est duplus ad alium numerum quadratum: sicut patet discurrendo per omnes quadratos ex quibuscunque radicibus in se ductis.

propositio notabilis.

Ex hoc patet ista conclusio, quòd diameter est assimeter costę, id est incommensurabilis. Si autem lineæ istę componerentur ex punctis non essent incommensurabiles, haberent enim se puncta vnius ad puncta alterius in aliqua proportione numerali: nec solum sequeretur, quòd non essent incommensurabiles lineæ, sed etiam quòd essent ęquales, quod est planè contra sensum.

Probatio huius consequentiæ: accipiantur duo puncta immediata in costa: & alia duo opposita in alia costa. & ab istis ad illa ducantur duę lineæ rectę ęque distantes ipsi costę. Istę secabunt diametrum. Quæro autem in punctis immediatis, ant mediatis. Si in immediatis, igitur non plura puncta in diametro sunt quam in costa, igitur non est diameter maior costa. Si in punctis mediatis, accipio punctum medium inter illa duo puncta mediata diameteri, a quo trahatur linea in continuum, & directum, illa cadet extra vtranque lineam istam ex datis: & ab illo puncto duco æque distantem vtrique lineæ datæ ex trigesimoprimo, primi. Ista æque distans ducatur in continuum & directum. Ex secunda parte primæ petitionis primi secabit costam: & in neutro puncto eius dato: sed inter vtrumque alioquin concurreret cum illa, cum qua ponitur æque distans, quod est contra diffinitionem ęque distantium, quæ est vltima diffinitio posita in primo, igitur inter illa duo puncta: quæ ponebantur immediata in costa, est punctus medius. Sequitur hoc ex hoc, quòd dicebatur, inter duo puncta diametri esse punctus medius: igitur ex opposito consequentis sequitur oppositionem antecedentis, igitur inter duo puncta prima, in diametro non est punctum medium: immo generaliter totus decimus Euclides destruit illam compositionem lineę ex punctis, quia nulla esset omnino linea irrationalis siue surda, cum tamen principaliter tractet ibi de irrationalibus: sicut patet ibi de multis speciebus irrationalis lineę quas assignat.

E

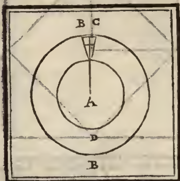
Ex eodem etiam apparet improbatio alterius antecedentis de partibus minimis, quia aut illud minimum posset præcisè terminare lineam indiuisibilem simpliciter, aut posset intercipi inter terminos duarum linearum.

Si primo modo, minimum ponitur simpliciter punctus indiuisibilis, & tunc est idem ponere isto modo minimum, & simpliciter indiuisibile per parte.

Si secundo modo, ducantur igitur duæ lineæ protractę a centro ad terminus talis minimi circumferentia maiore, ita quòd includant præcisè tale minimum in

in illa circumferentia, tunc quæro aut includunt aliquod minimum in circumferentia minore, aut præcise nihil includunt, sed omnino habent idem indiuisibile continuans.

Si primo modo, igitur erunt tot minima in minori circulo, quot sunt in maiori, erunt igitur equales.

H Si secundo modo, sequitur, quòd circumferentia minor secabitur in vno puncto a duabus rectis lineis exeuntibus ab eodem puncto, quod est improbatum in in primo membro: immo sequitur absurdius, scilicet, quòd lineæ illæ in circumferentia maiori includãt illud minimum, & ducatur a termino vnius ad terminum alterius linea recta secundum primam petitionem primi, & tunc illa erit basis trianguli duorum laterorum, & per consequens poterit diuidi in duo æqualia, ex decimo primi, & ita non erat minimum, quod datum est esse minimum: immo vlterius ducatur aliqua linea æque distans illi basi trianguli, illa erit minor illa base, 21. primi: & ita erit aliquid minimum minimo. Similiter ista positio siue vno mõ, siue alio mõ, si tñ intelligatur tale quid, quod non habet partem & partem in toto, concludit commensurabilitatem diametri ad costam: immo æqualitatem, sicut deductum est prius contra primam opinionem.

Aegi. quo. 4. quæst. 6 & q. 6. q. 27. vide Vu. hoc. Tex. c. 35. Vide com. 3. Physi c. 72. ad finem.

Ad ista argumenta respondet, quòd non concludunt contra minimum secundum formam, & ita ponitur minimum secundum formam, non autem secundum materiam, & habetur ista distinctio a Phylosopho primo de Genera. ca. de augmentatione, vbi vult quòd pars secundum speciem quælibet augeatur & nõ secundum materiam.

Illud dictum tripliciter intelligi potest, vel quòd pars secundum speciem dicatur pars secundum formam, pars autem secundum materiam dicatur pars quanti inquantum quanta est: quia quantitas consequitur materiam: & tunc redit in quoddam antiquum dictum, scilicet, quòd quanta secundum quòd quanta sunt diuisibilia in infinitum, non autem secundum quòd naturalia.

Vel potest intelligi pars secundum speciem: quæ potest per se esse in actu, & pars secundum materiam dicatur pars secundum potentiam, videlicet, pars vt existit in toto, & tunc redit in idem cum alio dicto antiquo, quod est dare minimum, quod potest per se existere, non autem est minimum in toto quo non est minus existens in eo in potentia.

Aut potest intelligi trigesimo discordãdo ab istis duobus dictis antiquis: quòd sit in aliquo: vt minima pars formæ siue totius inquantum habet formam: & non minima pars aliqua materiæ aut totius secundum ma-

F teriam. Et tunc videtur manifestè falsum: quia nulla pars materiæ in toto est sine forma in actu; nec etiam sine forma eiusdem rationis in totis homogeneis: immo ibi sicut totum diuiditur in partes homogeneas: ita materia per accidens, & forma per accidens diuiditur in partes suas homogeneas, & eo modo, quo est minimum totius est minimũ vtriusq; partis & e conuerso.

OMITTENDO igitur istum tertium intellectum: illos alios duos intellectus excludendo, ostendo, quòd non impediunt probationes præcedentes.

Vide. c. 60 68. & 69. 3. Phys. ad propositũ bene. f. 3 i. principali.

Primo quidem hic arguo contra primam viam auctoritate Commentaris supra tertio Physic. super illud & videmus plurationem Commẽ. 61. quære cum ibi.

Secundo Aristot. de Sensu & Sen. in dubitatione

G illa prima vbi allegatur in oppositum, ibi enim licet dubitationem illam obscurè soluat: hoc tamen certum dicit, quòd qualitates sensibiles sunt determinatæ secundum species, quod probat, quia vbi extrema sunt posita, necesse est media esse finita: in omni autem genere qualitatum sensibilium extrema sunt posita, quia contraria, sed de quacunque vna qualitate singulari, vtrũ ipsa habeat terminabilitatem in se, videtur dicere, quòd non: quia existunt cum continuitate, ideo habent aliud in actu aliud in potentia sicut continuum, hoc est sicut continuum vnum est per se in actu & plura in potentia, in quæ per se est diuisibile, ita qualitas sensibilis vt existens in continuo est vna in actu & plures in potentia, licet per accidens, & tunc reducta potentiali-

H tate quanti per se ad actum: reducitur etiam potentialitas passionis per accidens ad actum, ita quòd nunquàm quantitas per diuisionem diuiditur in quanta Mathematica, quia sicut ipse arguebat ad. q. quòd naturale non componitur ex partibus Mathematicis: sed naturalibus: ita etiam in tales partes diuiditur. Qualiter autem non faciat ad propositum, patebit respondendo.

f. Phylosophus pro parte affirmatiua.

Illud etiam ad quod adductæ sunt auctoritates Commentatoris & Aristot. probatur per rationes, quia quando aliqua passio conuenit alicui præcisè secundũ aliquam rationem: cuicunque conuenit æqualiter secundum illam rationem, eidem conuenit simpliciter: sicut videre natum est præcise competere animali se-

I cundum oculos & non secundum manus: cuicunque æqualiter conuenit secũdum oculos ei simpliciter æqualiter conuenit: licet non conueniat ei secundum manus, sed diuidi in partes integrales eiusdem rationis extensas, nulli conuenit nisi per quantitatem formaliter nec maximo naturali magis quàm minimo, igitur cum minimo conueniat secundũ istam rationem: ita simpliciter conueniet minimo sicut maximo.

Quòd si dicatur, quòd forma minimi prohibet istud quod competeret ex quantitate, quantum est ex parte quantitatis.

Contra, si per se consequentia aliqua sunt incompossibilia, & illa, ad quæ consequuntur illa sunt incompossibilia, & multo magis si illa, quæ sunt de essentiali

Doctrina peripatetica.

k ratione aliquorum, sunt incompossibilia, & ipsa erunt, sed diuisibilitas in tales partes vel essentialiter consequitur quantitatem, vel est de per se ratione eius: sicut Philosophus assignat rationem eius talem. 5. Meta. igitur cuicunque formæ ponitur istud incompossibile, ei est quantitas incompossibilis, & ita simpliciter non erit illud diuisibile inquantum quantum: quia simpliciter non est quantum.

Tex 18.

Hoc etiam probatur, quia nõ est intelligibile aliquid esse quantum, quin sit ex partibus: nec quòd sit ex partibus, quin pars sit minor toto: & ita non est intelligibile quòd aliquid sit quantum indiuisibile, ita quòd nõ sit aliquid in eo minus eo inexistentes, nec etiam potest poni aliqua caro simpliciter indiuisibis in tota carne, quia sicut punctus separatus non faceret quantum separatum: ita nec caro pũctualis, si esset cum alia, faceret

aliquid

aliquid maius, nec continuum, nec contiguum. Vnde ita improbant rationes Philosophi. 6. Physic. indiuisibilitatem partis alicuius rei naturalis: sicut alicuius partis quã ti inquantum quantum.

Pondera uerba Ari sto. 2. c. 1. c. 2.

Dico igitur, quòd ista respõsio de naturali, secundum quòd quantum, & secundum quòd naturale, si potest habere aliquam veritatem, dicit intelligi affirmando, & negando rationem formalem diuisibilitatis: ita quòd illa responsio, quæ dicit, quòd diuiditur inquantum quantum, dicit, quòd diuiditur per rationem quantitatis tanquam per rationem formalẽ diuisionis, & illa quæ dicit, quòd non diuiditur inquãtum naturale, negat naturalitatem esse rationem formalem huius diuisionis: sicut si diceretur, quòd animal inquantum habet oculos videt, non inquantum habet manus.

Iste intellectus verus est: sed ex hoc non sequitur, ꝙ simpliciter ei non conueniat, quod conuenit ei secundũ quantitatem: non enim per naturalitatem concurrentem impeditur illud, quod conuenit naturaliter quantitati, sicut nec per manus concurrentes in animali tollitur illud, quod conuenit ei simpliciter secũdum oculos: ita igitur absolutè est omne naturale diuisibilem semper diuisibilia in infinitum, sicut si illa quantitas, quæ est cum forma naturali esset per se sine omni forma naturali: & ita omnes rationes, quæ procedunt de quantitate absolutè secundum rationem quantitatis, concludunt de ea: vt est in naturalibus, quia diuisibilitas est passio naturalis eius, & ex consequenti dicitur de naturali, cuius est hęc passio.

Secunda responsio non videtur excludere rationes prædictas, quin totum non esset compositum ex indiuisibilibus, vel ex minimis partibus in toto: tamen videtur posse poni minimum in motu: pro eo, quòd pars motus per se est antequam sit aliquid vlterius totius, & illa pars formæ secundum quam est motus, præcedit omnes alias partes illius formæ, non tantum natura, sed etiam duratione: & ita tunc videtur esse per se, & non in toto. Si igitur sit minimum in naturalibus, quod possit per se esse: videtur esse minima pars formæ, quæ potest induci per motum: & ita minimus motus.

a. l. istam.

Sed contra illam responsionem arguo, quia sicut essentiale est quanto posse diuidi in partes, ita est ei essentiale; quòd singulum eorum, in quæ diuiditur possit esse hoc aliquid, igitur nulli eorum repugnat per se esse.

Confirmatur ratio, & ista cõsequentia: tum quia partes illę sunt eiusdem rationis quantum ad formam, & materiam cum toto: igitur possunt habere per se existentia: sicut, & totum potest. Tum quia si essent per se essent indiuidua eiusdem speciei cuius totum est indiuiduum. Absurdum autem videtur, quòd aliquid habeat in se naturam illam, vnde sit indiuiduum, vel posset esse indiuiduum alicuius speciei: ita quòd simpliciter non repugnat sibi posse esse indiuiduũ illius, & sibi repugnet posse esse simpliciter: & hoc saltem de illis, quæ non sunt accidentia: loquimur enim modo de substantijs homogeneis, quæ non inhærent essentialiter. Tum etiam quia partes sunt naturaliter priores toto, igitur non repugnat eis contradictionę posse esse priores duratione ipso toto, sicut quia repugnat ipsi toti esse prius natura hoc modo, ideo sibi repugnat contradictionę ex parte sui esse prius duratione.

Videtur ergo, quo ad hoc dicendum, quòd sicut forma naturalis nõ tollit a toto naturali, quin ita sit totum semper diuisibile per quantitatem: sicut quantitas esset, si sola esset: ita etiam non tollit, quin quodlibet diuisum posset per se esse quantum ex se est, & ex parte sui: sicut posset quælibet pars quantitatiua in quam diuideretur quantum.

Et si dicas, quòd statim conuerteretur incontinens. Ista responsio non videtur esse ad intellectum quæstionis: quærimus enim minimum potens per se esse ex ratione intrinseca, hoc est, cui per aliquid intrinsecum repugnat contradictionę minus eo per se esse. Nulla aũt ratio huius impossibilitatis intrinseca assignatur, si totũ corrumpatur: circumscribamus enim omne cõnnens, & omne corruptiuũ, & ꝙ aqua sola sit in vniuerso, quæcunq; aqua data diuidatur: quia hoc est possibile, vt probatum est, contra primam responsionem, ista, in quæ sit diuisio non erunt nihila, quia hoc est contra rationẽ diuisionis, nec erunt nõ aqua ex sola ratione diuisionis: quia tunc aqua componeretur ex non aquis. Non etiam repugnabit formæ aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu: quia ita parua præfuit, licet in toto, nec per ipsam diuisionem corrumpetur aqua, quia circumscriptum est omne corruptiuum ex hypothesi. Non videtur igitur aliqua ratio intrinseca, quare naturali repugnet quin semper quocunque per se existente possit aliquid minus eo per se existere, licet ratio extrinseca forte impedituua talis per se existentiæ assignetur contrarietas corrumpentis.

a. l. contra rium corrumpens.

Arguo etiam contra vtramque responsionem simul, quia neutra saluat minimum in motu, propter quod ita probandum tacta est aliqualiter præcedens deductio: licet enim medium in motu locali non posset cedere mobili, nisi esset naturale, tamen si per impossibile medium Mathematicum posset cedere mobili mathematico, verè esset successio in motu tali propter diuisibilitatem, ne di prius enim pertransiret mobile priorem partem spatij quam posteriorem. Etiam modo, sicut per accidẽs est in locato ex parte locati inquantum locatum est, quòd habeat qualitates naturales, sicut patet per Philosophũ, 4. Phys. de cubo, & per accidens ex parte loci inquãtum locus est, ꝙ habeat qualitatem naturalem ex q. 1. de loco, quia licet naturalitas conueniat locanti, tamen per accidens conuenit loco: ita etiam licet necessario, tamen omnino per accidens conuenit motui secũdum locum; siue motui secũdum vbi, quod est in locato per se, inquã tum respicit per se locum, ꝙ qualitas naturalis sit in ipso motu, vel ꝙ sit in illo, secundum ꝙ est motus siue in magnitudine, super quam sit motus per se, igitur ratio successionis est quantitas, vel in magnitudine, vel in mobili, vel in vtroque.

Tex. 16.

a. l. moto.

Ex hoc destruitur prima responsio, ꝙ non faciat pro minimo motu: quia ex quo, secundum eam, non est accipere in eo minimum secundum ꝙ quantum, & successio est in motu locali per se ex ratione alicuius inquantũ quantum, sequitur ꝙ in motu locali nullo modo potest esse minimum, & ita nec in alijs motibus, quia licet non ita immediate concedatur de alteratione, si ponatur mõtus, vel successio secundum formam: tamẽ sequitur per locum a maiori negatiue; Nullus enim motus velocior est latione, & ita nullus potest habere partes indiuisibiles, si iste necessario habeat partes diuisibiles. Ex eodem etiam destruitur secunda responsio, ꝙ non faciat pro minimo motu, quia in magnitudine, super quam est motus non est accipere minimam partem inexistentem, igitur nec minimum transitum super illam magnitudinẽ, quia illo minimo transitu oporteret pertransire minimam partem magnitudinis.

Arist. ubi que uide 10. Metap. tex. com. 4.

Secunda etiam responsio quantum ad minimum motum destruitur etiam per alia. Primo, quia quando mouens est præsens, & vincens super motum non potest poni illa ratio extrinseca, propter quam negatur tale minimum posse per se esse. (præsentia corruptiui, quia præsentia mouentis, & producentis tale minimum tũc vincit omne contrarium corruptiuum.

Similiter quodcunque datum minimum in successiuis posse esse in fluendo, hoc est minimum ibi simpliciter esse in toto: quia pars successiui non habet aliud esse in toto quam vnam partem fluere ante aliam partem, quæ partes fluentes integrant totum: sicut igitur in toto permanente, hoc est, partem esse in toto, est partem permanentem esse continuam alteri parti permanenti in toto, ita in successiuo partem esse in toto est partem fluentem continuari alteri parti fluenti.

Sic

Sic igitur improbatis illis duabus deductionibus antecedentibus respoodendum est ad probationes adductas pro eis.

Doc. mirabilis ordinis Minorum Anglicus Rogerius Baconis in opere maiori ad Clemẽtem Papã 4. vide 1 de Ge. t. 9.

Ad primam dicitur, quòd licet possibile sit continuũ posse diuidi secundum omnem signum: non tamen est possibile diuisum esse, quia ista diuisio est in potentia & in fieri: & nunquàm potest esse tota in facto esse, & tũc ad illas probationes adductas in opppositum conceditur de quacunque vna potentia ad vnam factionem, nõ tamen de infinitis actionibus, cum quarum vna reducta ad actum, necessario stat alia noo reducta ad actum: ita est in proposito, quòd sunt infinitæ potentiæ ad infinita diuidi: cum quarum vna reducta ad actum, necessario stat alia non reducta ad actum, & ideo licet concedatur possibilitas ad diuidi: non tamen ad diuisum esse.

Com. 69.

Confirmatur ista responsio per Auer. super. 3. Physic. vbi assignat rationem illius probationis Phylosophi quantam contingit magnitudinem esse in poteotia, tantam contingit esse in actu, noo sic in numeris, propter hoc, quòd omnes illę potentiæ, quæ sunt ad partes magnitudinis sunt potentię eiusdem potentialitatis & eiusdem rationis, non sic in numeris.

Contra illud sequitur per te, continuum potest diuidi secundum. A. igitur possibile est ipsum esse diuisum secundum. A. & ita de. B. & C. & quocunque alio singulari, & hoc determinato vel indeterminato, quia nulla vna diuisio potest esse: quæ non potest esse completa, igitur omnes singulares antecedentis inferunt omnes singulares consequentis, igitur antecedens infert consequens: ꝯ & potest diuidi in infinitum, ergo possibile est diuisionem esse iam factam in actu in infinita.

A. l. si põt.

Quòd si dicis singularia consequentis repugnare, nõ autem singularia antecedentis.

Contra, ex compossibilibus nunquàm sequuntur incompossibilia, sed ex singularibus illis sequuntur illa. Patet inductiuè, igitur, &c.

Sed respondetur, quòd ista propositio, possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, posset distingui secundum compositionem & diuisionem, vt esset sensus compositionis iste, quòd hæc propositio est possibilis, possibile est continuum diuidi secundũ quodlibet signum: sensus autem diuisionis est, quòd in continuo est diuidi posse ad quodcunque sigoum. Primus sensus est verus, secundus falsus. Vel potest distingui secundum quòd signum potest distribuere diuisiue vel collectiue.

A. l. positio diuidi Alij e contrario communiter dicunt.

Posset etiam distinguir, quòd possibile posset præcedere signum vel subsequi: & si præcederet esset propositio falsa: quia notaretur, esse vna potentia ad attributionem prædicati. Si sequeretur, esset vera, quia notaretur potentia multiplicari ad multiplicationem subiecti.

Istę responsiones non videntur multum logicę. Tertia non, quia modus compositionis puta possibilitas, nõ videtur posse distribui ad plures possibilitates siue impossibilitates pro pluribus instantibus possibilibus, vel impossibilibus seu incompossibilibus: & non notaretur prædicatum vniri subiecto pro aliquo vno instaori. Nec secunda responsio aliquid valet, quia illa non habet locum nisi accepto hoc signo, omnis, in plutali sicut ibi: Omnes apostoli Dei sunt duodecim. Nec responsio prima videtur valere, quia necesse est accipiendo extrema pro eodem tempore vel pro alio, quòd possibilitas dicat modum compositionis vnientis extrema.

A. l propositio.

OMITTENDO longas & prolixas euasiones illarum improbationum, dico, quòd ista propositio signat vniooem prædicari cum subiecto possibiliter pro aliquo vno nunc, licet illud nunc sit indeterminatum, & tunc illa expositio esset vera si talis ampliatio compositionis possit fieri virtute possibilitatis, non enim potest fieri ampliatio ad plura nunc vt non notetur possibilitas compositionis pro aliquo vno nunc, siue extrema

F accipiantur pro eodem nunc siue pro alio puta si sedẽs accipiatur pro vno instanti, & stans pro alio. Io omni sensu oportet, quòd possibilitas modificet ipsam compositionem iungentem extrema pro aliquo vno nunc: tamen indeterminato. Ita in proposito, notatur diuidi vniri continuo secundum signum, & pro quolibet eius: & hoc pro aliquo nunc indeterminato, hoc autem est impossibile, quia quandocunque vnitur sibi prædicatum pro aliquo, vel aliquibus singularibus, necessano sibi repugnat pro alijs. Necesse est enim sicut dicit prima responsio, quòd cum reductione potentiæ non tantum ad factum esse: sed ad fieri stet alia potentia non reducta, nec ad actum facti esse: nec etiam fieri: quia necesse est diuisione existente in fieri vel in facto esse se-

G cundum. A. aliquid continuum terminari per. A. & ita potentiam, quæ est in illa parte continui, non reduci ad actum.

Sed si arguas, quælibet singularis est vera, igitur & vniuersalis.

Posset dici, quòd singulares sunt verę, non tamen cõpossibiles, & vtrumque requiritur ad possibilitatem vniuersalis.

Contra, simul hæc est uera continuum potest diuidi secundum. A. & secundum. B. & C. & sic de quolibet alio singulari simul. Et si dicas, quòd singulares sunt compossibiles accipiendo potentiam, sed non actum terminantem potentiam pro eodem: puta est simul possibile continuum diuidi secundum. A. & secundum. B. &

H C. non tamen est possibile simul diuidi secundum. A. & B. & C. &c. Arguo quòd non oportet accipere possibilitatem diuidendi pro eodem nunc ad hoc vt vniuersalis sit vera: quia singulares absolute enunciantes prædicatum de singularibus sufficienter enumeratis inferũt vniuersale absolute enuncians idem prædicatum: sed si tales singulares sunt verę omnes in se & absolutę, igitur & vniuersalis.

Respondeo, quòd singulares propositiones de possibili absoluiè sumptę non inferunt formaliter vniuersalem de possibili, sed est fallacia figurę dictionis a plurib. determinatis ad vnam: possunt enim singulares ex vi sermonis vnire prædicatum subiecto pro aliquo nunc. Vniuersalis autem vnit prædicatum subiecto pro quo-

I quolibet eius vniuersaliter, & ideo procedit ex forma significandi a pluribus determinatis ad vnum.

Ista est ratio quare a præmissa de possibili vt nunc, & alia de possibili pro alio nunc: non sequitur conclusio de possibili simpliciter & absolute, quia præmissę illę non significant ex forma sua extrema vniri ipsi medio: & sic non sequitur vnio extremorum inter se, nec etiã est possibilis pro aliquo eodem.

Et si quæras qualiter sint accipiendæ singulares de possibili vt sufficienter inferant vniuersalem.

Dico, quòd oportet eas accipi in compositione specificata pro eodem nunc indeterminato: puta possibile est diuidi secundum. A. pro aliquo nunc, & possibile est diuidi secundum. B. pro eodem, & secundum.

k C. pro eodem nunc, & sic de siogulis, & tunc sequitur vniuersalis, & aliter non.

Et si arguas, quòd istę singulares sont alterius vniuersalis, puta istius, possibile est continuum diuidi secundũ quodlibet signum secundum vnum nunc, quę formaliter differt ab illa alia.

Respondeo, quod differunt secundum vocem, quia hoc quod illa exprimit hic, alia ex consignificatione verbi demonstrat extrema vniri.

Et si dicas, quòd etiam hoc modo specificando prædicatum pro aliquo nunc determinato, vel indeterminato: nulla singularis repugnat alij: vt possibile est diuidi secundum. B. pro eodem nunc non repugnat illi, possibile est diuidi secundum. A. pro eodem nunc, & ita de. C. & de quolibet alio singulari: quia si aliqua repugnaret, aut esset illa, quæ reciperet punctum

ctum immediatum aut mediatum, non illa, quæ acciperet mediatum: quia diuisio secundum vnum signum nõ impedit diuisionem secũdum aliud signum mediatum, nec ista, quæ immediatum: quia nullum est immediatũ, igitur singulares vt inducunt vniuersalem istam vt nũc sunt veræ & compossibiles.

Respondeo: dico, quòd cuilibet singulari acceptæ vel accepibili nulla singularis determinata accepta, vel acceptibilis repugnat indeterminata cõpositione pro eodem nunc: tamen cuicunque acceptæ repugnant infinitæ indeterminatæ.

Logica resolutio singularis.

Et ratio illius repugnantiæ est assignata prius ex impossibilitate reductionis omnium potentiarum simul ad actum: huius simile non habetur faciliter in alijs: bene enim potest poni exemplum, vbi quælibet singularis est possibilis: & tamen vniuersalis non est possibilis, quia aliqua vna singularis alicui vni singulari est incompossibilis, sicut possibile est omnem colorem tibi inesse: hæc est impossibilis: quia aliqua vna determinata singularis alteri determinatę repugnat: sicut, te esse album, repugnat isti: te esse nigrum. Tamen ponamus, quòd iste nõ posset portare decem lapides, sed nouem tãtum, & sint illi lapides decem æquales, ista propositio: possibile est omnem lapidem portari ab isto, falsa est: & non quia aliqua singularis in se sit falsa, nec quia aliqua singularis determinata sit alicui determinatæ incompossibilis, sed aliquibus determinatis est aliqua indeterminata incompossibilis: quæcunque enim nouem singularia sunt cõpossibilia, & decimum indeterminate est incompossibile eis. Isto modo debet intelligi responsio Auer. super 1. de Generatione, qui dicit, quòd facta diuisione in vno puncto prohibetur fieri diuisio in alio puncto, non quidem ĩ aliquo alio determinato signato vel signabili: sed in aliquo indeterminato.

Cap. 9.

Et tunc respondetur ad argumentum factum contra me prius de mediato & immediato: quod etiam fit contra eum. Dico, quòd non est dandum diuisionem fieri in aliquo immediato, sed in aliquo mediato: non tamen determinato siue signato siue signabili: sed indeterminato, quia quodcunque determinatum mediatum accipiatur posset diuisio stare secundum illud signum simul cũ diuisione secundum istud significatum: repugnabit tamen diuisioni isti diuisio secundum aliud significatum mediatum secundum aliquid scilicet quod non est in cõtinuo determinato ad hoc indiuisibili.

Sed si quæras de ista propositione, possibile est continuum diuidi secũdum quodcunque signum. Ista potest concedi, quia hoc signum quodcunque non tantum est distributiuum, sed etiam partitiuum: ita quòd ad veritatem vniuersalis: cuius subiectum distribuitur per quodcunque, sufficit sigillata attributio prædicati cuicunque singulari: ita quòd non omni singulari simul, sed cuicũque indifferenter: & non oportet quòd alijs: omnis autem non sic significat: sed significat subiectum simul accipi pro quolibet respectu prædicati.

De hoc autem signo quilibet est dubium vtrum significet idem cum eo, quod est omnis vel cum eo quod est quicunque. Et quodcunque horum ponatur, dicendum est de illo, sicut de illo, cui æquiualet, cum tamen de intellectu constat, non est vis facienda in nomine.

AD SECVNDAM probationẽ illius antecedẽtis dicitur, ꝙ indiuisibile nihil est, nisi carentia continui: ita ꝙ nihil formaliter est instans, nisi carentia successionis continuę, & ita punctus est carentia longitudinis, & nihil positiuum dicit, & tunc neganda esset illa propositio, quòd successiuum præcisè habeat esse, quia suũ indiuisibile sit: immo precisè hẽt esse successiuũ, q̃a pars eius fluit, & non quia indiuisibile eius sit aliquid positiue.

Opi. noĩalium quam sequitur Occhã. Vide eũ in trac. de sacramẽto Eucharistiæ, & alibi sępe. Soluit hæc argumẽta ex dictis

Pro ista positione videntur multa facere: primo quia posita sola ratione continui circumscripto omni absoluto videtur esse terminatum † si non sit infinitum.

Nec videtur, ꝙ possit Deus separare finitatẽ a linea: A nec per consequens punctum, q̃d non videtur esse ꝓbabile. Si punctus esset alia essentia absoluta a linea.

huius alibi & aliorum cõtra noiales. Quære Burlẽũ sup 1. Physi. & alibi & alios ut nosti.

Similiter si essent duæ essentię absolutę non videtur possibile, quõ fieret aliquod vnum ex eis, nisi vnum alteri accideret: non enim sunt vnum secundum identitatẽ perfectam: quia ponuntur duæ essentiæ absolutæ: nec vnum tertium compositum ex eis: quia neutrum respectu alterius est actus aut potentia. Similiter indiuisibile haberet esse & non esse absque generatione, & corruptione, quia si in medio lineę continuę est: tantum vnus punctus: ipsa autem diuisa sunt duo puncta in actu, igitur est ibi aliquis punctus: qui non præfuit ibi & sine generatione: quia non videtur probabile, quòd diuidens generauerit ibi aliquam essentiam absolutam, similiter B de figura incisionis: videtur per Auctorem sex principiorum, quòd non sit aliquid positiue dictum: & tñ ibi est superficies in actu, quę prius non fuit in actu.

a. Licet nõ sit absolutum.

Sed contra istud tunc sequitur, ꝙ generatio substantię, quę non est per se terminus continui: nihil erit vel saltem in nihilo: quia non est eius aliqua mensura positiua: & ita est de illuminatione & de omnibus mutationibus subiectis, quę non sunt per se termini motuum: & & fiunt in instanti; sicut nihil in nihilo vel priuatio continuitatis in priuatione continuitatis; tamen de istis videtur absurdum, quia non sunt per se termini continuitatis alicuius continui, quia nihil sunt continui nec positiue nec priuatiue.

In prohœ. vid: 3. Phy. tex c. 18. Quære Occã in tra. de Eucharistia. in princ q. 1. artic. 2. ubi hęc conatur soluere. sed replica conſequenter.

Preterea. Secundum Philosophum 1. Poster. ratio li- C nee est ex punctis. Hoc est in rationẽ essentiali lineę cadit punctus, quę ratio dicitur de linea primo modo dicẽdi per se, nulla autem priuatio pertinet per se ad rationem essentialem positiui, igitur &c.

Tex 9.

Preterea. Ex eodem sequitur, quòd si punctus tãtum est priuatio, quòd etiam linea tantum erit priuatio & superficies & corpus: semper enim terminatum diffinitur per terminans, & positiuum non includit essentialiter priuationem.

Similiter sequitur idem propter aliud, quia tunc linea tantum erit carentia latitudinis, & superficies tantũ carentia profunditatis, & tunc non erit nisi vnica dimensio, quę ponetur corpus, cum tñ illa dimensio, quę dicitur profunditas, posset alio respectu dici latitudo. Istę. n. D tres dimensiones distinguuntur secundum imaginationẽ trium linearũ se intersecantium in eodem puncto.

Cõtra Ari. 1. Cœl. t. c. 1.

Et hoc infertur vlterius incõueniens, ꝙ si superficies est tantum priuatio profunditatis, quomodo erit pũctus nisi priuatio priuationis. Nihil. n. videtur priuare priuationem, nisi formaliter positiuum.

Preterea ẜm sup̃ficiẽ insunt multę qualitates corporales & sensibiles, vt vr̃, ergo nõ est tm̃ priuatio. Añs ꝓbatur de coloribus & figuris, quorũ vtrumque est per se visibile, & per consequens positiuũ. Figurę et proprijssime sequit̃ spẽm, sicut determinatiua organizationis corporis humani, & iõ vr̃ accñs manifestatiuũ speciei, non aũt vr̃ probabile entitatem positiuã talis consequentis spẽm naturaliter & manifestantis eã includere essentia- E liter vel pro subiecto hr̃e immediate priuationẽ. Si aũt hac dubõne omissa redeundo ad sc̃dam probõnem aliter dicat̃, ꝙ indiuisibile per q̃d successiuũ hẽt esse est tm̃ in potentia. Hoc nihil iuuat, q̃a eodẽ modo quo hẽt esse in toto q̃ñ cedit, q̃ro quid sibi succedat, si aliud indiuisibile stat argumentũ, si non, tunc successiuum non erit.

Rñdeo ad argm̃, ꝙ eo cedẽte, succedit pars continua fluens, & indiuisibile immediate, nec aliq̃d immediate, nisi sicut continuũ est immediatũ indiuisibili. Et si obijcis, ergo nõ sp̃ hẽt tp̃s esse vniformiter & equaliter, quia q̃ñ illud instãs positiuũ est, tp̃s est, q̃a suũ indiuisibile est. illo aũt trãsacto ĩmediate tp̃s est, q̃a aliq̃d eius indiuisibile non est. ¶ Rñdeo sicut linea non vniformiter habet esse vbiq; prout vbique distribuit ꝑ partibus lineę & indiuisibilibus lineę, q̃a in istis scilicet partib. hẽt esse, vt in vltimis, & in illis. s. in punctis vt in terminis, & tamen

vbique est vniformiter secundum quòd vbiq; distribuit F præcisè pro istis vel præcisè pro illis, ita est in proposito si semper distribuit præcisè pro indiuisibilibus, vel præcisè pro partibus, tunc vniformiter habet esse: sed si pro vtrisque simul non habet esse vniformiter.

Ad probationes alterius antecedentis, de partibus minimis.

1. Phys. t. 38. & 39.

Respondeo ad primam: dico, quod Phylosophus contra Anaxagoram satis hēt si per ablationem a toto minoretur totum: ita quod non semper possit de eo æquale abstrahi. Oportebit enim Anaxagoram dicere, sicut imponit sibi Phylosophus, quod facta segregatione a carne cuiuscunque generabilis de carne, adhuc remaneret caro tanta, vt ex ea posset vlterius segregari seu generari quodcunque generabile, & hoc est impossibile, quia quantumcunque G caro pōt in infinitum diuidi & minorari saltem nō remaneret tanta: vt posset ex ea quodcunq; generabile generari, quia generabile quodcunque requirit quantitatem determinatam illius, ex quo generatur: maximè si generatio sit tm̄ segregatio vel motus localis seu lationis, quod imponitur Anaxagoræ: & vltra quantitatem illam omnem, ex qua generatur, minueretur caro per continuam segregationem aliorum ex ipsa. Non ergo propter intentionē Phylosophi ibi omnem ponere minimum in naturalibus etiam separatum per se existens nec in toto.

A. l. ita quod passio nunquam posset. D. l. quantitate.

Ad aliud Phylosophi de sensu & sensato, dico, quod passiones sunt diuisibiles quantumcunq;, ita quod nunq quātum posset diuidi nisi diuisa passione sensibili: & tn̄ non H diuiditur in infinitum inquantum sensibilis. i. inquātum est perceptibilis a sensu: sicut ipse vult ibi, quod pars quantumcunque minima potest esse sensibilis virtute, licet posset fieri diuisio in eam: etiam per se existentem, non tamen immutaret sensum.

Et tunc patet ad argumentum eius: quod adducitur in oppositū, quod sensus crescit in infinitū, si ponatur, &c. Verum est si sensibile inquātum actu perceptibile a sensu potest diuidi in infinitum, non autem sequitur si illud quod est sensibile potest diuidi in infinitum.

Ad aliud de secundo de Anima patet, quod loquitur de quantitate naturali augmētabilis & diminuibilis, quod concedo, quia illa quantitas cuicūque naturali perfecto est determinata in maius & minus loquēdo de illa quantitate in qua naturaliter producitur, aut saltē in minus inanimatis loquendo de illa quantitate, ad quam procedit diminutio. Phylosophus tamen non loquitur ibi nisi I de termino magninationis & augmenti: & ideo præcise in illo loco intēdit Phylosophus, quod quantitas perfecta cuiuslibet rei naturalis est determinata in maius, ex quo habet propositum suum, quod intēdit probare. s. quod ignis non est principium augmentans in aliqua generatione vel in aliqua specie. Oportet .n. principale agens in aliqua specie esse determinatum ad quantitatem perfectā illius speciei, vt illam solam producat & non vltra illam ignis autem nō est determinatus ad quantitatem determinatam in aliqua specie, quia quantum est ex se produceret maius quantum, quia crescit in infinitum si apponantur combustibilia in infinitum. Et cum probatur illud antecedens de minimo per hoc quod conuenit accipe- K re primum in motu, posset consequētia negari, quia illi, qui dixerunt primū in motu dixerunt mutationē primā

Tex. 52. Tex. 55.

esse partē motus. Tn̄ nego primum vtroq; modo: & primum motū & mutationē primā, quia Phylos. 6. Phys. ex intentione ostendit oppositū. s. quod omne moueri præcedit mutatū esse in infinitū & e contrario. Et persuadet

Speculatio subtilissima doc. pro declaratione sētentiæ. A: isto.

hoc sic, quia si ignis cāret aliqd primum in motu, pari ratione posset cāre æquale illi simul cum eo immediatū: & ita aut necesse esset fingere, quod inter primū cātum simul & sm̄ æquale illi oporteret quiescere agēs: & ita motus cōponeretur ex motib. & quietib. intermedijs: aut oporteret agens post primū inductum inducere totū habitum successiue: quod vr̄ valde irrationabile, quia cū sit F æqualis virtutis & æque approximatū passo sicut potest aliquē gradū simul cātum primū simul inducere: ita illo inducto pōt inducere ipsum totū simul, & ita cōponeretur totus motus immediate ex mutationib. immediatis, vel ex mutationibus siue motib. & quietib. intermedijs. Est ergo iste processus, sit forma (sub esse quieto & sub aliqua immutatione) corrumpēda per motū: puta in alteratione sub calore in esse quieto, huius inquā immutationis est accipere vltimum. i. immutationem terminatiue: quia mobile se hēt nūc indiuisibiliter: sicut prius diuisibiliter, & hoc est immutari, sicut mutari est aliter se hēre nunc indiuisibiliter q̄ prius diuisibiliter, ideo aūt est sub eadem forma (sub qua quieuit) in instanti immutationis: quia tunc agens, quod debet ipsum mouere: nihil e- G git prius nec nunc agit circa ipsum, ab illo instanti incipit mouere illud mobile, & hoc successiue, vel pp partes mobilis, quia nulla pars mobilis est æque propinqua agēti, sed pars propinquior altera parte in infinitū, & solus punctus mobilis est se toto immediatus agenti, & ille nō est mobilis: siue pp partes formæ sm̄ quas debet esse motus: quarum quælibet ante aliam est inductibilis a mouēte præsente, quia ratio extrinseca pp quam minimū non posset esse per se in naturalib. est præsentia corrumpentis, hoc aūt tollitur pp præsentiam agentis corrumpentis omne corruptiuum sui effectus. Ab illo ergo instanti immutationis cōtinue remittitur calor: qui infuit & acquirit frigus: nō. n. verisimile est, quod sit solus motus remissionis vsq; ad aliqd instās: & tunc primo inducat aliqd H frigoris, vel. n. calor remittendus hēt vltimū sui esse: qd negat Phylo. 8. Phy. vel si non, saltē frigus immediate sequens ipsum hēt primū sui esse, & tūc esset prima mutatio motus infrigidationis, qd est ita inconueniēs, sicut de prima remissione motus caloris. Inconueniēs ēt vr̄, quod agēs remittat calorē nisi causādo in ipso aliquid incōpossibile sibi sm̄ aliquem gradum, & secundum quod illud causat in maiori vel minori gradu corrumpit gradum, & gradum ipsius existentis.

5. & 6. Phy si. 5.

Tex. 69.

Hoc ēt vult Phylosophus manifeste. 6. Phys. quod omne, qd mouet, hēt aliquid vtriusq; extremi, & vr̄ manifestū ad sensum, quod aquæ successiue calefaciendæ aliqd caloris inest, manente adhuc frigiditate hac, & non adhuc totaliter corrupta. Concurrūt ergo simul ab instanti immutationis motus remissionis caloris, & motus intēsionis frigoris, quorum neutrius est aliqd primū, & in aliquo I instanti, in quo pmutationē subitam inducit aliquis gradus frigoris oīno incompossibilis calori. In illo primo calor non est, & vsq; ad illum calor fuit, ita quod calor nullū vltimum hēt sui esse, sed hēt vltimū in esse quieto, & frigus nullum primum hēt sui esse simpliciter: licet habeat primum in esse quieto, quod scilicet accipit per immutationem, licet illud non sit quies.

Tex. 7.

a l. habuit.

Cū ergo pbatur primū per Phyl. 8. Phy. dico, quod intētio Phylosophi est ista. s. pbare, quod non oīa sp mouentur, & contra eos, qui dīt oīa semper moueri, dicit, quod manifeste cōuincuntur, si cōsideremus illos motus, ex qbus mouebant: motu. n. erant ad hoc ponēdum ex augmentatione & diminutione animatorū, quā videbant fieri pceptibiliter in aliquo magno tpe, puta in anno: & tn̄ in K nulla parte eius. Ex hoc concludebāt, quod illa fiebāt in toto tpe & in nulla parte tpis perceptibiliter, licet in qualibet parte tpis imperceptibiliter, quibus Aristo. obuiat, quod bene potest tale mobile quiescere per aliquod tempus, & in paruo aliquo tempore moueri illo motu, ita quòd non oporteret moueri semper ipsum illo motu. Et probat hoc per exemplum de guttis cadentibus cauantibus lapidem: quæ in aliquo certo tempore & numero cadunt, & nihil auferunt de lapide, tandem tamen vna cadens puta centesima: aufert in virtute omnium aliatum aliquam partem lapidis, quæ tota simul aufertur: & non pars ante partem. Non intendit ergo Phylosophus ibi, quòd ablatio partis lapidis sit in instanti vel tota simul. Nam ista ablatio est motus lo-

Tex. 23.

A. l. partialiter.

calis, qui nullo modo posset fieri, nisi pars mobilis prius pertranseat spatium quàm totum mobile, sed ista vna pars lapidis, quę aufertur per vltimam guttam in virtute omnium præcedentium, licet successiue auferatur: tamen ablatio eius non est successiua correspondens toti successioni casus guttarum: non enim quot erant guttę cadentes, tot erant partes ablationis huius partis a lapide: sed tota ista parua pars per vltimam guttam aufertur, licet successiue. Negat ergo Phylosophus successionem huic correspondentem, scilicet toti successioni casus guttarum, ac per hoc ille lapis motus non mouebatur semper, licet quãdo mouebatur per vltimam guttam, tunc successiue mouebatur. Et secundum istam intentionem subdit postea de alteratione, quòd non est necesse, quòd propter hoc sit tota alteratio infinita: frequenter enim vbi habet litera nostra velox, illa Commentatoris habet subito, & exponit Commentator subito, idest in instanti, & non in tempore inserendo.

Tex. c. 17. Quæ expositio est literæ contraria, quod patet ex trãslatione sua in multis locis, quia in 4. Physic. vbi translatio nostra habet repente, sua translatio habet subito. Et notificatur ibi, quòd illud dicitur fieri subito, quod fit in tempore imperfectibili: & ita exponit ipse ibi: igitut exponere, velox, vel subito per instans: est exponere tempus per instans. Sed intentio Phylosophi est ista, quòd

Resolutio subtilis P Arist. intẽtione. non oportet: sicut alterabile est diuisibile in infinitum, ꝙ ita tempus infinitum correspondeat alterationi alterabilis, siue semper dum alterabile est, ꝙ pars eius post partem continue alteretur, sicut posset esse successio ex ratione partium alterabilis, sed frequenter alteratio est velox siue subito, idest, quiescente prius vsque tunc illo alterabili, & tunc non sunt simul: nec secundum primam mutationem: nec secundum primam partem motus, sed successiuè, & hoc est, quòd subdit statim ratio apposita a Phylosopho ad eandem conclusionem, quòd quandoquis sanatur sanatio eius est in tempore & non in termino temporis: & tamen mobile non semper mouetur illo motu: quia iste motus finitus est inter duo cõtraria, quomodo ergo acciperet ipse in ratione præcedẽti alterationem fieri in instanti ad hoc, vt probaret non omnia esse in motu: & in secunda ratione accipit oppo-

6. Phys. ad finẽ & alibi sæpe. situm, scilicet, quòd sanatio non est in termino temporis, sed in tempore, & tamen non semper est motus; quia est inter contraria, & ideo acquisito illo contrario cessabit motus.

Subdit ergo Phylosophus, ꝙ dicere omnia continue moueri multum in manifestis ambigere est, vbi cõtinue accipitur pro semper, quia illud membrum quintum diuisionis quinti membris improbat per omnia ista: & ad

Tex c. 21 8. Phys. ponitur illa diuisio & inde. huc ponitur ibi vlterior expositio, quia lapis manet durus, ergo non alteratur, non ergo ex aliquo verbo, quod hic dicitur, negat totam sententiam suam in 6. Physi. & dato, ꝙ hic esset aliquod verbum quod expresse hoc videretur sonare: licet nullum sit nisi ex falso intellectu sumptum, magis tñ esset exponendum sc̃dm illud quod hic dicitur, quàm totum istud, quod est hic principale, alibi retractare: propter aliqua, quæ dicuntur alibi, non ita principaliter nec ex intentione sicut hic.

Ad aliud de Sensu, & sensato dicetur in argumento vltimo † vltimæ. q. huius di.

A. 1. huius. q. Ad rõnem de contradictorijs dr̃, ꝙ illa sunt contradictoria, quæ sunt accepta pro eodem tẽpore, & fm alias condictiones requisitas: & illa non sunt cõtradictoria, quæ non sunt accepta pro eodem tempore, quod probatur per diffinitionem cõtradictionis positam primo Elenchorum. Et ideo non esse caloris, vt præcessit in vltimo instanti immutationis & esse caloris susceptum in

& 1. Peri. c. 5. c. 3. tempore habito, non sunt contradictoria respectu caloris.

Contra, esse caloris & non esse absolute sumpta non prout intelliguntur in eodem instanti, sunt incompossibilia simpliciter, ita ꝙ quia sunt incompossibilia simpli-

A citer: ideo non pñt esse in eodẽ instanti, & nõ ecõuerso.

Et ratio incompossibilitatis pro eodem instanti non est alia: nisi quia ipsa formaliter sunt opposita nulla alia appositione formaliter quàm contradictoria, igitur &c.

Confirmatur hoc per simile in alijs: quia cõtrarium contrario succedens verè est ei contrarium: licet non simul in eodem instanti. Similiter forma vt est terminus, ad quem priuationis: verè opponitur sibi priuatione, vt est terminus a quo. Et est motus inter opposita formaliter. Vnde Phylosophus primo Phys. c. 25. vult, ꝙ omnis motus fit inter contraria opposita vel priuatiua vel media inter hęc: & tamen ista vt sunt termini transmutationis nunquàm simul sunt. Tex. 47. Idẽ. 5. Physi. t. 52. & 49. & 2. de Aia. t. 44.

Posset etiam argui, ꝙ creationis termini non essent

B contradictorij, quia non esse quod pręcedit esse crati nõ potest ei esse contradictorium, nec priuatiuum, nec medium inter hæc, quia in nullo susceptiuo est: etsi non esset contradictorium ei: creatio ergo non esset inter contradictoria vel contraria, quod videtur absurdum. Quod autem adducitur de diffinitione contradictionis, est ęquiuocatio, quia alio modo contradictio est in complexis, & alio modo est in incomplexis. Complexa non sunt contradictoria: nisi accipiantur pro eodem instanti, pro quo oportet illa ambo enuntiare prędicatum de subiecto. Incomplexa autem absolute sumpta non determinando ad aliquod instans sunt contradictoria.

De contradictione prima loquutur Phylosophus in Perihermenias. De secunda vero in Prędicamentis. li. 2. c. de Opositione.

C Aliter respondeo ad argumentum, ꝙ immediatum potest accipi dupliciter. Vno modo, inter quod secundũ se totum & aliud non est medium: alio modo, quod secundum se totum est cum altero statim, vel post alterũ. Primo modo cõtinuum est immediatum suo termino, quia inter indiuisibile terminans & diuisibile terminatũ nihil cadit medium, secundo modo indiuisibili terminãti continuum nihil est immediatũ: nihil .n. fm se totum statim sequitur illud indiuisibile. Sed pars illius totius, quod est immediatum totum primo modo sequitur indiuisibile secundum partem ante partem in infinitum.

Ad propositum ergo dico, ꝙ sicut mensurę istę se habent, ita & mensurata. s. ꝙ qñ vnum contradictoriũ mẽsuratur indiuisibili, & aliud mensuratur diuisibili, & tũc

D minor est falsa: nullũ .n. est medium inter cõtradictoriũ, fm ꝙ est in tota mensura sua, & contradictoriũ aliud sicut nec inter totam mensurã eius, & mensurã alterius: contradictoriũ tñ quod mensuratur diuisibili nõ est alicui immediatum: ita ꝙ fm aliquod esse sui, videlicet, prout est mensura sua statim reliquũ contradictoriũ sequatur. Ita dico in ꝓposito, ꝙ non esse fuit in indiuisibili: esse aũt formę inductę per motũ est in toto tẽpore habito: & ideo nullum est medium inter illa: & tamen quod sequitur in tempore non est immediatum secũdo modo præexistenti in instanti. Hinc patet pluriũ deceptio.

AD TERTIVM argumentum principale quęstionis qñ dr̃, ꝙ Angelus non possit moueri, quia est indiuisibilis: q̃uis pòt faciliter videri, ꝙ Angelus occupat

E locum diuisibilem, & ideo respectu loci se hẽt, ac si esset diuisibilis: aut si occupat locum punctalem, & ita ut punctaliter existentes non pòt continue moueri: vt semper habeat esse punctale. Tñ quia non vr̃ ratio, quare negatur indiuisibile moueri, etiam si esset indiuisibile quantitas per se existens: ideo potest concedi, ꝙ Angelus habens vbi punctale potest continue moueri, vt in puncto semper existens.

Et istud qd assumptũ est de indiuisibili probatur multipliciter. Primo quia sphęrã sup planum mota describit in plano lineam: & tñ non tangit nisi in puncto, ergo illud punctum pertransit totam lineam: & tñ non propter hoc tota linea illa, quæ sic pertransitur a puncto cõponitur ex punctis ergo a simili: nec hoc sequeretur, si ille punctus esset per se.

Hic respondetur multipliciter, primo quòd non est

sphęricum in natura, sed tantum in intellectu, vel imagi natione. Sed hoc nihil est, quia cœlum simpliciter est sphęricum: & tamen dato, quòd non esset aliquod sphęricū in natura, adhuc nō esset cōtradictio ex parte sphęrę, & plani, quòd hoc super illud moueatur: vt sphæra su per planum: esset autem contradictio si ex motu indiui sibilis super aliquid sequeretur ipsum esse indiuisibile. vel componi ex indiuisibilibus.

Aliter dicitur, quòd naturalis sphęra tangit planum in linea non in puncto. Sed hoc videtur impossibile, quia quod applicatur lineę circulari, ita, quòd eam totā tangit, necessario est circulare, quia quælibet pars lineæ circularis est circularis: sicut linea recta est in qualibet parte recta. Nam rectę lineę nulla pars est circularis, vel curua.

6. Phy. tex. 86. Aliter dicitur, quòd quia punctus ille per accidēs mouetur: ideo non oportet, quòd commensuret sibi spatiū super qd mouetur: sphęra autem per se mouetur: & ēt est diuisibilis. Sed contra istud, quia quamuis pars in toto mouetur per accidens: tamen semper est in spatio sibi ęquali, & pertranseundo illa describit totum spatium immo si albedo, q̄ magis mouet per accidens moto quāto quàm aliquid, quod est pars, vel terminus quanti, secundum quantitatem suam, quam habet per accidens comparetur ad spatium: adhuc eius quantitas accidentalis cō mensuraretur spatio. Vnde non videtur quòd quia totum ad commensurationem aliquid auferat moueri per accidens aliter quàm per se moueri. Item linea ista supposita non commensuratur sphęrę: quia tunc esset corpus sphęricum: sed commēsuratur alicui moto super ipsam, ergo tantum puncto moto super eam.

Si etiam ponatur sphęram esse in vacuo, & solam lineam esse plenam, & per impossibile sphęra posset moueri in vacuo: & iste punctus super lineam plenam: illa linea plena non describeretur nisi præcisè ex puncto illo, & ita sequitur propositum ex istis.

Preterea. Accipiatur corpus cubum, & moueatur prima superficies eius, vel semper est in aliquo sibi equali: & ita in superficie: vel correspondet sibi aliquid in magnitudine supposita puta linea, & sic semper pertranseundo prius aliquid magnitudinis quàm aliud pertransit totam magnitudinem; ergo tota magnitudo supposita componitur ex linea, si ratio illorum valeat.

Præterea. Signetur punctus primus in linea, super quam alia linea mouetur; iste punctus in linea supposita describit totam lineam motam. Quia sicut semper, quicunque punctus lineę motę est continuè in alio, & alio puncto lineæ suppositæ: ita est è conuerso quicunque punctus lineę suppositę supponitur alij, & alij puncto lineę motæ: & tamen cum omnibus istis stat cōtinuitas motus.

a. l. distin Potest ergo concedi cum non videatur nisi fuga dicere de moueri per accidens, quòd indiuisibile posset per se moueri, si per se esset; & tamen continuè nec ex hoc sequetur magnitudinem pertransitam esse compositam ex indiuisibilibus. Propter tamen intentionem Aristo. qui allegabatur oportet intelligere, quod in motu locali est successio ex duplici causa, videlicet ex diuisibilitate mobilis, & ex diuisibilitate spatij, quarum vtraque causa si esset per se, & præcisa esset sufficiens ratio successionis. Nam quodlibet mobile prius pertrāsit vnam partem spatij quam aliam, & ita esset successio ex parte spatij, comparando idem mobile ad diuersas partes eius. Quodcunque etiam idem in spatio prius pertransit mobile secundum primam partem sui mobilis quàm secundum secundam: & ita etiam successio ex parte mobilis, comparando ad quodcunq; idem in spatio: ita etiā posset assignari in motu alterationis: & forte in motu augmentationis. Negat igitur Philosophus, & bene, quòd indiuisibile quantū ex se possit moueri, vel mouere, ita q̄ ex eius parte possit accipi continuitas motus, ita q̄ sit mobile habens in se rationem completam mobilis

Expō notabilis philos. quam male percipiunt ad uersarij sio tice distinguing.

F continui, quia non habet in se, quòd cōtinue moueatur: non tamen est illud, cui repugnat continue moueri, vel mouere accipiendo ab alio continuitatem motus.

Et istud concludunt rationes suæ, & non plus: sicut patet discurrendo per rationes eius omnes: cum enim primo accipitur, quòd omne quod mouetur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem, verū est, si sit tale mobile, ex cuius ratione sit successio motus tale enim mobile est secundum partem, & partem sui in termino, & in termino, & non ita solum: sed secundum idem sui est partim in termino vno, & partim in alio; hoc est in aliquo medio non quiescendo, & inquantum est aliquid vtriusque, hoc est inquantum est per quod tēdit ab vno in alterum: hoc est dictu, quòd est sub mutatione, & sub aliquo subiacente mutationi, & sic continuat partes motus. Cum autem accipitur indiuisibile nō potest esse partim in vno termino, & partim in alio, quia non habet partes, verum est de prima partibilitate: & ideo concludendo, q̄ sic non est mobile, concedo. falsum autem est de secunda partibilitate. Ad aliud cum dicitur, q̄ prius pertransit omne mobile equale, vel minus quàm pertransit maius. Respondeo, & dico, quòd pertransiri potest accipi per transitione † diuisibilis, vel indiuisibilis, si indiuisibilis. falsa est propositio si intelligatur, quòd ante omne pertrāsire maius vniuersaliter pertranseat indiuisibile equale: tunc enim oporteret concedere, quod esset dare primam mutationem in motu locali, quod etiam nec ipsi peruersores Arist. non expositores dicētes ipsum retractare quod dicit in 6. Physi. possunt rationabiliter dicere q̄ in 8. contradicat sibi ipsi: nō ergo oportet, q̄ omnem transitionem successiuam: quæ est maior ipso mobili præcedat pertransitio indiuisibilis.

6. Phy. t. 7.

Tex. com. 89.

a. l diuisibilis.

G

H

Si autem intelligatur de pertransitione † diuisibilis, tunc potest intelligi de toto nō ratione totius, sed ratione partis: & hoc non comparando partem ad vbi sibi ęquale: & totum ad vbi sibi equale: quia cōtinuum est, cuius motus est vnus, & indiuisibilis ex 5. Metaph. & ita similiter pertransit pars spatium sibi correspōdens, & totum mobile spatium totū sibi correspondens: sed intelligendo respectu alicuius certi, & determinati puncti in spatio prius pertransit totū ratione partis alicuius illud punctu; & in hoc q̄ pertrāsit illud pertransit aliquid minus se, loquendo de vbi alio a suo primo vbi totali, quām sic pertranseat equale vel maius, & hoc est per accidens: inquantum mobile potest esse vbi minus suo totali vbi.

a. l. diuisibili.

Tex. 8. Idē 5. Phy sec. t. 23.

I

Sed si loquamur de vbi maiori, & minori, & equali secundum que attenditur immediate continuitas motus, quorum infinita sunt aliquid primi vbi: simpliciter prius pertransit maius se quàm æquale sibi.

Ad propositū igitur saluando illud qd est de per se rōne motus continui, non oportet saluare illud, qd nō est de per se rōne eius. Et si obijcis, q̄ quicquid sit de rōne Aristo. semper iste punctus est in spatio sibi equali, & sic pertransit totum, ergo cōmensurat totam lineā suppositam: & ita illa linea supposita erit composita ex pūctis. Dico, q̄ semper, in quolibet indiuisibili est in spatio K sibi equali, non aut semper, id est, in quacunque parte temporis.

Hic est pū ctus resolutionis.

Idem argui potest de superficie prima corporis cubi, quia licet in quolibet nunc temporis supponatur præcisè lineæ, super quam mouetur; tamen in tempore medio inter duo instantia fluit super medium continuum inter illa extrema.

Ad vltimam rationem bene concedo, quòd omni tempore dato contingit accipere minus tempus, sed ex hoc non sequitur in illo minori tempore posse moueri minus mobile, nisi loquendo de mobili continuo, quod erat ex parte sui causa continuitatis motus.

A D Q V A R T V M argumentum principale de causa successionis in motu. Dico, quod licet possit fieri contentio & altercatio de intentione Auer. & in quo cōtradicit Auempace sicut apparet. 4. Phy. cap. de vacuo. Tex. 71.

vacuo. Breuiter tamen dico, quòd causa successionis in quolibet motu est resistentia mobilis ad motorem, non quidem talis, quòd mouens non possit vincere mobile: tunc enim non moueret ipsum: sed nec etiam talis, quòd mobile reinclinetur ad oppositum: quia sic est pręcise in motu violento, sed talis resistentia, quòd mobile semper est sub aliquo: cui non potest immediate succedere terminus intentus a mouente: & ista resistentia mobilis ad motorem est propter defectum virtutis mouentis: & cum hoc propter resistentiam medij ad mouens & mobile: per quod medium potest intelligi omne illud, quod necessario pręcedit inductionem termini intenti, sed tale medium non est necessario medium, nisi virtuti limitatę. Si enim esset virtus infinita, posset statim ponere mobile in termino, ad quem: ita quòd nec propter formam oppositam termino, a quo, quam mobile iam haberet: nec propter media naturaliter ordinata inter illam formam, quam habet mobile: & terminum, ad quem esset necessitas, quòd tale mouens prius moueret per talia media quàm induceret terminum. Possibilitas igitur successionis est ex resistentia medij ad mobile & ad motorum, ita quòd hic est vna resistentia: mobile enim inquãtum habet talem formam, inter quã & terminum nata sunt esse talia media potest continue moueri per illa ad terminum, & per ista media, quæ resistunt mobili vt possit non statim esse in termino, potest intelligi diuisibilitas partium mobilis vel diuisibilitas formæ, secundum quam est motus vel utraque simul: necessitas tamen successionis nunquam est ex hac resistentia, sed præcise comparando istam ad agens, cui mobile resistit propter istam resistentiam medij ad ipsum: ita ꝙ sicut erat possibilitas ex sola resistentia medij ad mobile, ita virtus illa limitata non possit tollere istam resistentiam, & ideo resistit illa resistentia agenti, nec statim inducat terminum.

Tunc ad illa, quæ adducuntur ad oppositum, quòd scilicet, Angeli ad se nulla est resistentia, dico, ꝙ ex quo agit non ex infinitate virtutis actiuę, quando est in cœlo, inter quod vbi & suum vbi in terra nata sunt esse multa media, quæ etiam virtuti suę motiuę sunt media, ita ꝙ nec virtus sua motiua potest omnia illa media facere simul & terminum, nec etiam potest statim terminum facere nisi prius faciendo illa media: & ideo est hic resistentia tota, quæ requiritur ad successionem in motu.

Et cum arguitur de dicto ipsius Auerrois de graui si ponatur in vacuo, quòd descenderet subito propter defectum resistentiæ a parte medij. Dico, quòd si vacuum poneretur graue non moueretur in ipso secundum Phylosophum, quia vacuum non posset cedere graui: & dimensiones separatę non possent esse simul: tamen si poneretur vacuum posse cedere, & esse spatium: & non quòd latera pleni essent simul: quia tunc non esset vacuum. Dico tunc, quòd motus grauis esset successiue in vacuo, quia prior pars vacui prius cederet, & totum graue prius transiret hanc partem spatij q̃ illam, & sicut dictum fuit prius in p̄cedenti argumento & modo: p se successio est in motu locali ex spatio inquantũ quanto.

A. l. in primus artic.

Ad argumenta Phylosophi inquantum inducuntur ad propositum dico, quòd illa propositio, quæ est proportio medij ad medium &c. vera est cęteris paribus, & ideo sequitur motum non esse in vacuo. Aut saltem vera est contra eos, qui posuerunt vacuum esse totam causam motus siue successionis in motu.

Sed ad propositum arguendo hic similiter de mobilibus sicut ibi de spatijs, ista propositio negari potest, quæ est proportio mobilis ad mobile in subtilitate eadem est proportio motus ad motum in velocitate.

Et si accipias quę est proportio huius sub ratione qua mobile est, & alterius sub ratione qua mobile. Concedo, sed tunc minor est falsa. Angelus enim mobilis est continue: inquantum habet quantitatem virtualem secundum quam potest coexistere loco quanto: sicut

A corpus per quantitatem suam formalem potest coexistere loco quanto. Similiter quòd Phylosophus infert in secunda ratione sua, quòd motus fit in ęquali tempore per vacuum & plenum. Si inferatur hic aliquid illi simile, scilicet, quòd in ęquali tempore moueretur Angelus & corpus non est impossibile, ibi autem est impossibilitas ex rationem medicorum secundum quòd videtur ratio eius procedere.

Hoc est concludere.

Sed dato quòd rationes Phylosophi non multum cõcludant ad propositum: quia non ita se habent hic mobilia sicut ibi spatia, valent tamen rationes suæ simpliciter: ita quòd sua prima ratio est ostensiua: & reliqua ducens ad impossibile.

Respondeo igitur, quòd si vacuum posset cedere, &
B motus posset esse in eo, quòd ex diuisibilitate spatij motus haberet diuisibilitatem & successionem: sicut modo ex diuisibilitate spatij pleni motus habet per se successionem essentialem, sed vltra istam successionem potest addi velocitas vel tarditas ratione conditionis accidentalis ipsius medij inquantum est promotiuum vel impeditiuum ipsius motus: siue ratione subtilitatis per quã promouet, aut saltem non impedit: aut ratione densitatis oppositę. Tunc igitur fieret motus successiuus in vacuo, & esset proportionabilis motui in pleno, & hoc loquendo de successione essentiali non de uelocitate & tarditate superaddita: quia omnino nullam velocitatem aut tarditatem superadditam haberet mobile in vacuo, haberet autem aliquam in pleno, sed nihil ad
C aliquid non est propono pręcise, ergo habet Phylosophus ex hoc contra aduersarium dicentem motum esse in vacuo, quòd nullus motus habens aliquam velocitatem vel tarditatem accidentalem superadditam essentiali potest esse in vacuo, & ideo negat Phylosophus talem accidentalem successionem posse esse in motu, & hoc nõ est inconueniens, si poneret pręcise esse motũ in vacuo, sed esset si cũ hoc poneret vacuum esset medium promotiuũ in motu vel mediũ necessarium in motu: ex parte cuius sumeretur velocitas, vel tarditas motus. Eodem ẽt modo illud quod infert in secunda ratione non est impossibile aduersario dicenti pręcise motum esse in vacuo: quia medium plenũ potest ęquari medio vacuo: inquãtũ est ratio vel causa successionis essentialis in mo-
D tu: & si aliquod plenũ acciperet in tali proportione, in quali accipit Phylosophus ad motũ datũ: illud esset omnino neutrum nullam qualitatẽ accidentalẽ dans, nec mediũ plenum nec medium vacuum. Quid ergo habet Phylosophus contra aduersarium ex illa ratione? Dico, ꝙ habet tantum quòd vacuum nullam qualitatem accidentalem habet vltra successionem essentialem: quia si sic posset aliquod medium plenum dari ęqualem, & tũc per medium plenum & vacuum fieret motus in tanto tempore: quantum tempus correspnderet illi conditioni accidentali motus, quod est impossibile, quia secundum hoc media essent improportionabilia.

Vide com. cap. 72. 4. Phy.

A.l.ista sunt.

E

QVÆSTIO X.

Vtrum Angelus possit mouere se.

DECIMO QVÆRO. Vtrum Angelus possit mouere se. Qđ nõ, quia nihil idem põt simul esse in potentia: & in actu ẜm idem mouens aũt ẜm ꝙ mouẽs est in actu: & motum ẜm ꝙ motum est in potentia, ergo nihil mouet se.

A.l.alia.

Confirmatur ratio per hoc ꝙ aliqua diuidentia ens, vt substantia & quãtitas sunt incompossibilia in aliquo vno eodem, ergo pari ratione actus & potentia in quolibet vno sunt incompossibilia.

Item omne, quod mouet se, diuiditur in duo, quorũ alterum ex primo mouens, alterum primo motum ex

Tex. com. 30. Tex cõ 2.

8. Physic. & probatur ex prima conclusione 7. quòd nihil mouet se primo: quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret ad quietem eius, quæ probatio tenet de corpore moto. Et ex hoc sequitur, quòd in quocunque corpore mouente se sit talis distinctio, & ex hoc videtur sequi vniuersaliter, quòd in quocunqoe mouente se requiratur talis distinctio. Eadem enim videtur incompossibilitas, quòd idem non corpus moueat se primo, sicut quòd idem corpus moueat se primo: sed Angelus non diuiditur in duo, quorum alterum sit primo mouens. alterum primo motum, ergo &c.

Contra, Angelus potest moueri localiter ex præcedenti quæstione, & non a corpore effectiue, vt videtur: nec tantom miraculose a Deo, ergo mouetur a seipso.

G CONCEDO quòd potest a se localiter moueri, quia cuicunque inest potentia passiua ad aliquid acquirendum, vel habendum per motum non est imperfectionis in eo, quòd habeat potentiam actiuam per quã possit illud acquirere: sed perfectionis est &c.

Quod apparet, quia animatis data est potentia actiua respectu quantitatis perfectę, ad quam sunt in potẽtia quando generantur.

2. de Anima. t. c. 3. 47. & alidi

Patet etiam in grauibus, & leuibus, ubi est potentia actiua ad illud vbi: cuius sunt receptiua naturaliter.

Similiter animalia habent potentiam actiuam respectu sensariotis, ad quam sunt in potentia passiua: totalem tamen habere non possunt, sicut declaratum est distin. 3. primi, quia potentia non potest habere omnia obiecta, igitur cum Angelo insit potentia ad vbi, quod H potest acquirere per motum non est imperfectionis in eo si habeat potentiã actiuam respectu eiusdem, immo videtur esse imperfectionis in eo si non habeat potentiã actiuam respectu eiusdem, ex quo non repugnat alijs entibus minus perfectis habere talem potentiã actiuã.

q. 6. & 7. vel 9.

ET SI DICATVR quod hoc conuenit tantũ entibus imperfectioribus vt animalibus secundum partem: quia possunt diuidi in duo scilicet mouens, & motum, & quod assumptum est de grauibus, & leuibus, falsum est & contra intentionem Phylosophi 8. Physic. vbi videt specialiter cõtra hoc facere quatuor rationes.

Op. cõis. 8. Phy. t. c. 28. & ide. Tex. 29. 30.

Primo per hoc, quòd graue non est animal.

Secundo per hoc, quòd non potest sistere se.

Tex. 29. Tertio quia non potest mouere se motibus diuersis. I

Tex. 30. Quarto: quia est continuum idest eiusdem dispositionis in parte & in toto, & tale non potest mouere se, & soluendo quæstionem dicit, quòd scilicet tantum habẽt naturalia principium patiendi respectu motus, & non faciendi.

Primo ostendo oppositum per auctoritates.

Tex. 32. Secundo per rationes. Auctoritas prima est Phylosophi 8, Phy. vbi soluens dubitationem de grauibus, & leuibus dicit, quòd quia potentia dicitur multipliciter propter hoc non est manifestum, a quo mouetur graue, distinguit autem potentiam ad actum primum, & ad actum secundum, vt patet de potentia ad scientiam, & cõsiderationem. Et applicando ad propositum dicit, quod ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, prout scilicet aqua generatur ex eo, cum autem genita fuerit aqua est in potentia accidentali ad agendum, idest ad infrigidandum, nisi impediatur: ita etiam dicit ipse de graui & leui: leue enim fit ex graui vt ex aqua aer. Cum autem est iam leue operabitur mox, nisi prohibeatur, actus autem leuis est alicubi esse & sursum: prohibetur autem cum in contrario loco fit. Vnde nihil valet exponere, quòd cum sit in actu leue est actu leue: ita quòd leuis est ascendere: q̃a tunc idem est dicere, ꝙ actu leue est, & dicere quòd q̃a leue est, actu ascendit, ꝙ nihil aliud est nisi causaliter dictum, Dicit enim, ꝙ mox operabitur nisi ꝓhibeatur, ꝙ non põt intelligi de actu leuis primo: quia † actus leuis non põt prohiberi, vel impediri, dũ est actualiter talis. Similiter dicit, quòd prohibetur cum est in contrario loco. Non autem est non leue actu pri-

Tex. 32. scilicet primus.

F mo, quia est in contrario loco. Ergo intendit de actu secundo, scilicet, quòd actus eius est alicubi, idest quòd actus eius, qui est sursum, siue sursumitas sit operatio eius: sicut ergo ignis habens calorem in actu primo vere & effectiue se habet ad calefactionẽ, quę est operatio eius secunda: ita & ignis actu existens leuis effectiue se habet ad esse sursum: siue ad operationem † secundam: quæ est ferri sursum.

Idem etiam. 4. Physic. ca. de vacuo: vbi dicit, quòd densum & rarum concomitantur duæ contrarietates, videlicet, graue & leue, durum & molle; & loquens de contrarietate grauis & leuis, dicit, quòd secundum hãc contrarietatem erunt actiua motus: secundum autem durum & molle passiua, igitur &c.

A. l. illã q existit sursum. Tex. 85. Tex. 86.

Et si obijcias ista non est intentio sua, quamuis sic sonent verba, quia secundo de generatione, enumerans qualitates actiuas excludit graue & leue a qualitatibus vere actiuis, & passiuis.

Tex. 8.

Respondeo, dico, quòd contradiceret sibiipsi. in 8. Physic. per illud secundo de Generatione: nisi alio modo intelligeret hic & ibi. Nam in 8. Physi. sicut pro istis allegatum est, dicit, quòd habent principium non agendi sed patiendi. in secundo autem de Generatione dicit, quòd graue & leue nec sunt actiua nec passiua: & probatio sua patet ibi: aliter igitur loquitur ipse de actione in 8. Physi. & aliter in secunda de Generatione, vbi occurrit sermo de actione & passione: & aliter in primo de Generatione: & aliter in secundo de Generatione. Sicut enim in lib. Physi. loquitur de motu in generali, & vniuersali: in lib. autem de generatione de motu ad formam: ita in 3. Physic. loquitur de actione & passione in communi, & in vniuersali, & ita verum est, quod dicit. 8. Physi. quòd habent principium patiendi respectu motus localis: in lib. autem de generatione loquitur de actione ad formam vbi agens, & patiens sunt contraria, quod vtique verum est de actione vniuoca eorum, quæ sunt in principio dissimilia & contraria, & in fine sunt similia. Similiter in actione æquiuoca simile est agens producto secundum formam similitudine ęquiuoca: sicut ipse concedit ibi in primo de generatione aliquod agens non communicare cum passo: sicut nec medicinam cum corpore sanato. Hoc autem modo negat in secundo de Generatione grauia & leuia non solum esse principia agendi vel faciendi, sed etiam patiendi, & hoc expresse sonat ratio sua, quia ista non sunt principia agendi alia: nec patiendi ab alijs: & ideo non sunt principia producendi aliquid secundum formam aliquam: de qua productione loquitur ibi, nec principia patiendi ab aliquo agente correspondente tali actioni: sunt tamen principia actiua aliquo modo respectu motus localis ad vbi, & aliquo modo passiua respectu eiusdem: quorum vtrumque expressit ipse in 8. Physi. quòd passiua in hoc, quòd naturalia habent in se principium patiendi, quòd actiua in hoc quòd dicit operationem leuis esse alicubi sicut scientis considerare.

A. l. de Generatione in primo de generatione & aliter alibi ubi occurrit sermo de genera. Tex. 18 & inde. Tex. 53.

K Ad hoc etiam potest adduci auctoritas Commentatoris tertio Cę. & Mun. com. 28. In simplicibus, inquit, idem est secundum speciem motor & motum, sed differunt secundum modum: lapis enim mouet se inquantũ grauis in actu, & mouetur inquansum est potentia inferius. Inuenitur enim vno modo in actu, alio modo in potentia. Et causa huius est hæc, quia componitur ex materia & forma. Sed de hoc videtur varie loqui: quia in com. 28. illius 3. Cę. & Mun. & 8. Physi. videtur velle, quòd moueat se per accidens pellendo mediũ, sicut nauta mouet se mouendo nauem, in qua existit: & ideo auctoritatibus eius non est multum innitendum.

A. l. potentiam uel rationem. A. l. hoc. Com. 32.

Ad istam conclusionẽ sunt rõnes, prima talis. oĩs effectus quando in actu causatur habet causam in actu, hoc patet per Aristo. 2. Physi. & 5. Metaph. cap. de causa. efficiẽs in actu & causatũ in actu simul sunt, & nõ sunt

Tex. 37. Tex. 3.

patet

patet &, si nulla esset auctoritas per rationem manifestam, quia quòd non est, quando non est non producet aliquid ad esse: igitur quãdo descensus grauis est in actu, tunc aliquid est causans in actu. Non autem tunc est in actu a remonēte prohibens. Neque per consequens ab impellente ipsum graue fertur deorsum: quia pellens non per se mouet deorsum, quia in hoc est quasi remouens prohibens: & tale mouens secundum Phylosoph. 8. Phy. est quasi mouens per accidens, & præter mouēs per accidens oportet dare mouens per se efficiens, quia omne per accidens habet reduci ad per se. Nec istud potest esse centrum trahens: quia si per impossibile nullū graue esset in centro: sed tota terra amota ab eo & remanente centro sub sola ratione centri, vt prius, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum. Quid ergo B attrahit? Nunquid vbi Mathematicum? Constat, quòd non, quia non est forma actiua. Nec etiam influentia cœli, quia hoc videtur esse fuga recurrere ad agens vniuersale, quia est negare effectus paroculares & causas paroculares. Influentia etiam cœli quantum est de se vniformis est in toto medio, quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum nisi poneretur agens particulares determinans. Nec istud actu mouens, quando actu mouet, potest poni actu graue motum: quia nihil mouet se vniuoce ad illud quod habet, & præter hoc motus est quid extrinsecum graui. Nec generans, quia tunc potest non esse, ergo oportet dare, quòd sit aliquid intrinsecum ipsi graui vel ipsummet graue per aliquid intrinsecum,

Tex. 32.
2. Phy. t. c. 66. & 8. Phy. t. 39.
A. l. hic.
Hic est varietas literæ in originalibus, sed ista est bona.

C Quia igitur oportet dare aliquid intrinsecum. Dicitur, quòd generans manet in virtute in graui, & per hoc mouet ipsum graue.

Got. quol. 8. q. 2.

Contra istud non manet in virtute, nisi sicut causa in suo effectu, & quod sic manet non est ens in se, sed tantum quia manet in suo effectu. Et tunc virtus illa respectu motus pertinet ad genus causæ efficientis: si generans dicatur efficere, & nihil efficit nisi secundum quòd est in actu necesse est, quòd efficiens efficiat actu, quia illud, quod est efficiens in virtute tantum, non efficit, & ita sequitur adhuc propositum.

Præterea. Illud quod non mouet aliud nisi prius naturaliter ab alio motum ab eodem habet, quòd moueat, & quòd sit motum, sed graue cui alligatum est leue, D cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet illud leue trahendo illud secum ad centrum, & non mouet nisi quia motum, ergo prius naturaliter est motum quàm moueat, & ab eodem mouetur, a quo habet, quòd moueat illud sibi alligatum, mouet autem illud non per aliud quàm per grauitatem suam, igitur, & seipsum.

A. l. quia illud quod est efficiēs in uirtute efficit. 8 Phy. t. 35.

Posset confirmari ista ratio, quia quando aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ potest eam causare in quocunque passo proportionato & approximato, sed graue habet potētiam actiuam respectu vbi deorsum: sicut habet respectu illius, quod trahit secum: & ipsummet quando est extra illum locum est receptiuum illius formæ carens ea: & est proportionatum, & approximatum sibi, ergo potest istam forma E causare in seipso.

Hoc etiam poterit satis patere si consideretur, quòd quies requirit causam actualiter causantem sicut & motus: tunc enim oportet dare causam coęuè causantem quietem naturaliter grauis cum ipso graui: nulla autem causa coęuè causans quietem istam † cum graui est nisi graue: & per consequens graue effectiue mouet: & per consequens mouetur ad illam quietem a seipso, quia ista duo sunt ab eadem causa.

A. l. in.

Præterea. Graue impeditum a motu remouet prohibens si grauitas eius vincit virtutem illius impedientis, vel resistentis: puta si superponatur alicui continuo, & grauitas eius superet rationem continuitatis frangit illud, & sic soluendo continuitatem eius soluit impedimentum descensus eius: huius autem fractionis cum sit A motus violentus, oportet ponere existentem causam extrinsecam: & nō videtur rationabile fingere aliam causam, quàm ipsummet graue: non autem frangit illud, nisi quia intēdit facere se in centro, igitur ab eodem principio actiuo habet se facere in centro, a quo habet illud impediens remouere.

3. Eth. c. 2.

Hoc etiã declarari potest aliter, quia grauius mouetur velocius, & tamen ab eodem videlicet generante posset generari aliquid grauius, & etiam aliquid minus graue, & possent ista duo esse in eadem distantia ad centrum & in eadem influentia cœli, igitur difformitas motuum in istis est ab aliquibus intrinsecis.

p Cę. t. 89.

Item motus naturalis intenditur in fine secundum Phylosophum primo de Cęlo & Mundo: cuius difficile B esset assignare causam, si effectiuum istius motus esset precise aliquid extrinsecum.

Tex. 88. & 89 de uio to.

RESPONDEO nunc ad Phylosophum qui adducitur in contrarium: & quòd sic pro me sicut adduxi, quòd graue se mouet effectiuè, sicut sciens mouet se effectiuè, ad actum speculandi. Et intelligo sic, sicut habens formam aliquam, quę nata est esse principium alicuius actionis vniuoce potest per illam formam agere in receptiuum approximatūm, & proportionatum: ita etiam habens formam, quæ nata est esse principium actionis æquiuoce potest per ipsam agere æquiuoce in passum approximatum, & si ipsummet sit receptiuum illius actionis vel effectus æquiuoci, & carens eo: ex quo est maximè approximatum, & proportionatum C sibipsi, nō solum poterit causare effectum illum in alio: immo summè causabit istum effectum in seipso. Ita in proposito lapis existens sursum est in potentia ad vbi deorsum. Grauitas autem respectu istius vbi est principium actiuum ęquiuocum sicut vniuersaliter respectu vbi non oportet quærere nisi principium æquiuocum: non enim mouens mouet mobile ad aliquod vbi, quia formaliter mouens est in actu secundum illud vbi, sed tantum quia virtualiter, quia igitur ipsummet graue receptiuum est ipsius effectus æquiuoci: & caret eo, causat in seipso primo istum effectum, & in nullo alio: nisi prius causando in se, ita quòd causare istud est operatio grauis, sicut dicit Phylosophus vt calidi calefacere, sed quòd causet hoc in se accidit D ei. Accidit enim sibi inquantum est actiuum respectu huius causationis vel respectu huius causabilis, quòd ipsummet sit receptiuum eiusdem effectus. Istud posset intelligi si graue manens sursum posset propellere aliud ad centrum: tunc enim non dubitaret aliquis: quomodo graue esset principium descensus in altero, nec modo minus est causa actiua respectu descensus sui ipsius.

8. Phy ubi supra.
3. Phy. t. 3.

Tamen propter vnum verbum Phylosophi addo vltra, quòd motus iste non est naturalis in se, ex hoc quòd habet principium actiuum in se: sed solum ex hoc, quòd mobile habet principium intrinsecum passiuum naturaliter inclinans ad motum, quod patet per diffinitionem naturæ. 2. Physi. quia est E principium motus eius, in quo est primo per se, & non per accidens: nihil enim est principium naturaliter mouendi alicui, nisi inquantum est per se, & primo in eo, quod mouetur. Non est autem per se, & primo in aliquo, quod mouetur nisi inquantum est passiuum, ergo non est aliquid natura vel principium naturale alicuius: nisi quia est principium passiuum in † moto. Hoc etiam patet, quia ideo aliquid mouetur naturaliter, quia mouetur sicut aptum natum est ipsum moueri: ita est in proposito: ita quòd licet hic sicut & in multis alijs principium actiuum sit principium mouendi: non tamen propter illud principium actiuum mouetur naturaliter, sed propter principium passiuum, propter quod sic mouetur, & hoc est quod subdit Phylosophus, postquàm dixit, quòd actus leuis est esse alicubi, & sursum: tamen dicit ipse: Quæ-

Tex. 3.
A. l. mouēdo.
Tex. 32.

ritur quare mouentur in ipsorum loca. Et respondet: causa autem est: quia apta nata sunt ibi esse, & signanter dicit in ipsorum loca. Hoc est naturaliter mouentur in loca illa: quia apta nata sunt ibi esse, idest habent naturalem inclinationem ad illud vbi, & hoc modo postea subdit, quòd habent principium tantum patiendi & non faciendi scilicet respectu motus in quantum naturalis est: & ita ibi in solutione istius dubitationis de motu grauium quasi † inter scalariter loquitur de principio effectiuo huius motus, & de principio naturali huius motus, quod tantum passiuum est.

a l. intercalariter.

Tex. 29.

Rationes etiam eius non concludunt cõtra me. Nã primæ tres, quæ habent vnam vim ostendunt graue nõ mouere se: sicut agens per cognitionem mouet se: non enim animal posset sistere se citra vltimum terminum intẽtum: nec etiam posset mouere se diuersis motibus, nisi ageret per cognitionem: & ex hoc satis sequitur ꝓpositum Phylosophi, quòd ista non sunt prima mouentia. Nam primum mouens mouet per cognitionẽ, quia sapientis est dirigere, sicut ostensum est de Deo supra d. 2. primi de cognitione Dei.

G

In proœ. Met. q. 1. Texi. 30.

Quarta ratio sua de continuo non concludit præcisè inquantum quantum, sed de continuo, hoc est, quòd est eiusdem dispositionis in omni parte. Probat enim, quòd graue non mouet se effectiue, quia non est pars vna in actu, quæ potest facere aliam in actu secundum eandem qualitatem: quomodo ipse dicit in de Sensu & Sensato. Et cõcedo, quòd hoc modo pars grauis existẽs in actu non causat motum in alia parte, sed totum graue est in actu secundum actum primum, & causat in se actum secundum.

c. 7.

H

Sed objicies quomodo Phylosophus si concedat graue sic moueri effectiuè a se, licet non per cognitionem, nec etiam quòd naturalitas eius sit ab eo inquantũ habet principium actiuum, quomodo habebit principale propositum suum, quòd ista necessario mouentur ab alio, quod ipse intendit principaliter probare. Dico, ꝙ satis habet hoc ex distinctione potentiæ: ista enim non reducunt seipsa de potentia secunda ad actum secundum: nisi prius reducta fuerint de potentia prima ad actum primum: vel saltem possent reduci ad actum primum: quod dico pro totis elementis, quæ tota secundũ ipsum sunt ingenerabilia & incorruptibilia, & tamen quia sunt eiusdem rationis cum partibus suis non repugnat eis reduci de potentia prima ad actum primum, sicut partes eorum reducuntur. Sequitur ergo, quòd omne graue & leue, licet moueat se effectiuè de potentia secunda ad actum secundum: tamen mobile est vel mouetur ab aliquo alio extrinseco a potentia prima ad actum primum: non enim oportet, quòd si omne, quod mouetur ab alio mouetur, quòd in omni motu moueatur ab alio. Et sufficit Phylosopho primum; quia per hoc deuenietur ad aliquod aliud ab omnibus istis; quod nec in vno motu nec in quocunque potetit moueri ab alio; sed est omnino mouens immobile.

I

Vide 3. Cꝙ. & alibi. Ex hoc patet clarissima doctr. expositio, & destructio rõnis præcipuæ aduersariorum.

Similiter etiã potest dici, quòd in isto motu, & si moueantur a se effectiuè: non tamen mouentur a se, sicut a primis mouentibus, ex quo non mouent se per cognitionem, sequitur, quòd præsupponant aliquid sic mouens per cognitionem, & ita licet moueant se effectiuè: non tamen sic, quin moueant ab alio, licet non sicut a causa proxima.

K

q. 7. vid. 2, soluendo rõnes 2. opin.

AD PRIMVM argumentum principale dictũ est d. 3. primi. quomodo potest aliquid agere in se, & responsum est ibi ad illud argumentum. Quod autem additur pro confirmatione, quòd quædam diuidentia ens sunt incompossibilia in quocunque, igitur & ista; concedo de istis vt sunt opposita. Opposita autem sunt, prout dicunt modos cuiuslibet entis, prout scilicet idem est ens in potentia antequam actu sit, & ens in actu; quando iam est; & isto modo nulli eidem cõueniunt nec formaliter; nec etiam denominatiuè; quòd scilicet idem di-

F

catur ens denominatiuũ simul ab aliquo in aliquo actu, & ab eodem in potentia; vt tamen actus accipitur pro principio actiuo; & potentia pro principio passiuo, quæ cadunt infra essentiam cuiuslibet diffinibilis, vel distinitis sic nõ sunt opposita; nec sic diuidunt ens; nec repugnat alicui eidem.

Vbi sup.

Ad secundum argumentum dico primo, ad auctoritatem illam 8. Phys. quòd s. oẽm mouens per cognitionem diuiditur in duo, quorum vnum est primo mouẽs, & aliud est primo motum, & ratio huius est, quia potentia motiua talis mouentis est potentia organica ita ꝙ illa requirit non tantum distinctionem inter corpus & animam, sicut inter mouens & motum, sed forte in ipso corpore, in quo est virtus organica requirit partem corporis mouentem distinctam a parte mota; non est autem ita necesse de mouente se non organicè, quia totum est vniforme quantum ad actum primum, & totum in potentia quantum ad actum secundum.

Vide 2. Cꝙ. & alibi sæpe.

Sed ad probationem illius propositionis, quæ accipitur ex principio 7. Phys. vbi probatur, ꝙ nihil mouet se primo, dico, ꝙ hoc, quod dicit primo; dupliciter potest accipi.

Text. 1. Tex. 4.

Vno modo potest dici idem quod est secundum totum; & opponitur ei, quod est secundum partem; & & hoc modo accipit Phylosophus moueri primo in 5. Phys. vbi distinguit, ꝙ aliquid mouetur ẜm accidens, aliquid ẜm partem, & aliq̃d primo. Et similiter in 6. vbi dicit, ꝙ quidquid mouetur in aliquo tpe primo mouet̃ in quolibet illius tpis, & alibi frequenter alio mõ hoc, qđ est primo dicit causalitatẽ præcisam; quo accipit̃ in 1. Posterio. in diffinitione vniuersalis. Dico tunc, ꝙ rõ Arist. in principio 7. bene probat, ꝙ nullum corpus mouetur a se primo hac duplici primitate simul, quia si mouetur a se primo. i. ẜm se totum, igitur motus inest, cuilibet parti eius. Consequentia tenet per hoc, ꝙ totũ inquantum mouens est homogeneum, & moueri est passio homogenea; passio aũt homogenea non inest toti primo hac primitate nisi insit cuilibet parti eius; sequit̃ igitur, ꝙ si totũ mouetur primo hoc modo; ꝙ si pars quiescit, totũ quiescit; accipiendo autem aliam primitatẽ causalitatis præcisè; si totum mouet̃ a se primo, non remouet̃ hoc ꝑdicatum, qđ est moueri ab ipso pp hoc, quod remouetur ab aliquo, qđ nõ est ipsum, nec remouet̃ ab ipso; pp † id, qđ remouet̃ ab aliquo, qđ est aliq̃d eius; Si. n. triangulus hẽt tres primo hac primitate non solũ non remouet̃ ab eo hr̃e tres, si remouetur a quadrãgulo, q̃ nihil est eius; immo ẽt non remouet̃ ab eo pp hoc, ꝙ remouet̃ a parte trianguli, puta ab hoc angulo: vel illo; igitur & moueri non remouebit̃ a toto, cui primo inest hac primitate, ẽt si remoueat̃ a parte eius, q̃ pars nõ est ipsum, & ideo si totum mouetur hac primitate primo; non quiescit ad quietem partis. Prius aũt illarum est hoc de illo, qđ mouetur primo altera primitate quiescit ad quietẽ partis; impossibile igitur est totum moueri primo vtraq; primitate simul, & includit cõtradictionem sicut contradictio sequitur, tamen altera primitate præcisè potest aliquod totum moueri a se primo.

Text. 31.

a. l. hoc.

In hac speculatione laborent ingeniosi Peripathetici & Phylosophum sustineãt, ueluti Scotus nititur cõtra multos opinãtes Philosophi rõnes esse Sophisticas. ut Greg. d. 6. 1. q. 3.

In proposito aũt dico, ꝙ graue mouet̃ a se primo, quia secundum quamlibet partem, & mouet & mouetur, & cuilibet parti competit, licet non primo, sed inquantum est in toto & mouere & moueri.

Sed nunqd conuenit graui primo moueri deorsum primitate scdo modo dicta? Dico, ꝙ possumus loqui de moueri deorsum in cõi, vel de hoc moueri, qđ conuenit huic toti graui; vel de parte huius moueri, qđ conuenit partibus grauis: & dico, ꝙ sicut totum graue & pars grauis sunt homogenea in grauitate; ita moueri totale qđ est passio totalis totius; & moueri partiale, qđ est passio partis, sunt moueri eiusdẽ rõnis; & sicut moueri deorsũ naturaliter in cõi inest primo primitate causalitatis præcisè graui in cõi; ita hoc moueri totale inest huic graui totali simili primitate; & hoc moueri partiale, quod est

pars

pars huius moueri totalis inest parti huius grauis simili A primitate, non ergo hoc totum homogeneum graue mouetur a se primo: ita quòd moueri, vt est commune sibi, & cuilibet parti eius insit sibi primo secundum hãc primitatem, quia tunc non remoueretur a toto; & si remoueretur a parte. Hoc autem est falsum propter aliam primitatem necessario concurrentem cum ista: si ista po natur in subiecto homogeneo respectu passionis homo geneę: tamen graue etiam hac primitate causalitatis, videlicet præcisè mouetur hac motione, & verum est, quod hæc motio totalis non remoueretur a totali graui propter hoc, quòd remoueretur hæc motio totalis a quocũ que, quod non est hoc graue: verum est enim, quòd pars totius grauis non mouetur hac motione mtali: nec pro pter hoc remouetur hæc motio totalis ab hoc graui B totali.

Sed obijcies, quòd saltem remouetur a toto graui mo tio totalis: si a parte eius remoueatur motio partialis, er go motio totalis non inest ton primo causalitate præcisa, vel primitate causalitatis præcisè: quia si sic inesset nullo modo remoueretur ab ipso propter remotionem alicuius alterius prædicati ab eo, quod non est ipsum.

Respondeo, & dico, quòd hoc totale graue inquantũ est tale homogeneum est ex partibus similibus, & partes istę sunt priores aliquo modo ipso toto: ita quòd destructis istis in ratione partium non manet totum, ita di co, quòd non est inconueniens, quòd eis insint suę passiones, vt motiones partiales, & quodammodo prius quã motio totalis conueniat ipsi toti, qua & motio totalis C componitur ex partium motionibus partialibus: sicut totum graue ex partibus grauis: & tunc nego hanc pro positionem assumptam quod conuenit alicui primo, idest secundum causalitatem præcisam non remouetur eo quia aliquid quod non est illud prædicatum, remouetur ab aliquo: quod non est ipsum subiectum: hęc enim propositio est falsa vniuersaliter, vbi subiectum habet subiectum prius, & passio passionem priorem: tũc enim ad remotionem prioris passionis a priori subiecto sequitur passionem posteriorem remoueri a posteriori subiecto: præcisè ergo probat ratio Aristot. quod totum non mouetur a se primo, hoc est, quòd moueri, quod est passio homogenea non inest toti homogeneo primo, hoc est secundum causalitatem præcisam, inquantum illa D passio accipitur vt homogenea, hoc est vt eiusdem ratio nis toti quanto, & parti quanti, quia sic non remoueretur a toto: licet remoueretur a parte, quod falsum ẽ pro pter primitatem totalitatis, quæ infertur hic ex ratione causalitatis præcisę: tamen non probat quin totum potest moueri a se primo, loquendo de illa motione totali, cuius partes sunt motiones partium: & de primitate causalitatis præcisę. Et cum hoc stat, quòd moueatur primo alia primitate. s. totalitatis, accipiendo moueri in communi: prout. s. conuenit toti, & cuilibet parti totius, ita quòd alio modo oportet accipere prædicatum, quod debet inesse toti hac primitate & illa.

QVÆSTIO XI.

Vtrum Angelus potest moueri in instanti.

Arg. 1. Tex. 29. & 30 in fini li.

VOD non, quia tunc maior virtus potest moueri in minori quàm in instanti. Probatio consequentię, ita enim arguit Philosophus. 6. Physi. quòd si maior virtus mouet in tempore, & maxima virtus mouet in instanti.

Ratio ad opp.

Contra, aliqui motus ab aliquibus corporibus mouentibus sunt in instanti: vt illuminatio medij, igitur, & motus Angeli multo fortius pôt esse in instanti, quia ma ior est virtus mouentis, & minor resistentia medij.

HIC DICITVR, quòd Angelus potest moueri in instanti: sed non temporis cõtinui sed discreti, quod probatur. Quere in Thoma. Opinio D. Thom. 1. p. sum. q. 53. a. 3. & quo lib. 9. ar. 9. & quol. 11. q. 4.

Alius Doctor dicit de isto tempore discreto. Quęre.

CONTRA primam positionem arguo. Videtur enim contradicere sibi ipsi: videtur enim Angelum ponere esse in loco per operationē: & si intelligat de operatione transeunte in corpus, illa operatio erit in tempo re communi vel in instanti temporis communis. Si autẽ intelligat de operatione immanente. s. intellectione, & volitione illa patet ex dictis prius in materia de quo: nec est in tempore nostro communi: nec in alio, sed in quo secundum eum, igitur, &c. Opin. Hen ri. quol. 13. q. 7. & quo li. 12. qõ. 8.

Præterea. Ratio sua non videtur concludere: quia B tunc sequeretur, quòd in vltimo instanti prolationis ver borum in consecratione esset ibi vera forma panis: quæ præfuit in toto tempore illius prolationis. Similiter cum aer quieuit in esse tenebroso per totum tempus, sequeretur, quòd in vltimo instanti illuminationis illius aeris tenebrosi aer etiam tenebrosus, & ita sequeretur quòd illuminatio non fieret in instanti.

Et si dicas, quòd ista illuminatio est terminus motus localis, quo sol fit præsens medio. Tho. ubi sup.

Contra, ponatur sol creatus de nouo, & medium præexistens. Modo etiam licet cum vbi terminante motum localem concurrat illuminatio medij a sole facto præsente: tamen ista illuminatio non est per se terminus motus localis, sed aliquod vbi acquisitum ipsi so C li, nec etiã potest per hoc euadi quin aer quieuerit sub esse tenebroso vsque ad hoc instans.

Præterea. Si oportet Angelum in quocunque tempore quiescentem in vltimo instanti illius temporis immutatum esse in eodem vbi: igitur nunquam mutatur, nec in tempore continuo, nec in tempore discreto. Probatio consequentiæ: accipio aliquam partem temporis, cum qua quiescit: & per cõsequẽs cum vltimo illius immutatus est. Si etiam in aliquo instanti temporis discreti debeat moueri localiter, quæro aut illud est immediatũ instans nostro instanti terminanti tempus quietis, aut mediatum. Si mediatum, ergo inter instans nostrum, in quo fuit Angelus immutatus: & hoc instans est tempus medium, in quo etiam quiesceret Angelus: ergo & in il- D lo, & cum illo vltimo instanti illius temporis immutatus erit, & ita in illo instanti mediato, in quo ponebatur mutari non mutatur. Si autem est instans immediatum, quæro quid correspondet ei in tempore nostro. Si instans, igitur instans in tempore nostro est immediatum instanti, igitur tempus nostrum est discretum. Si tempus, igitur in illo instanti non mutatur angelus instanta neẽ: quia illud instans per te coexistit parti temporis nostri, in qua vel cum qua potest continuè moueri, vel quiescere.

Propter istud argumentum fortè ponit secunda positio, quòd inter duo instantia temporis discreti cadit quasi quies media ipsius Angeli cum parte media temporis nostri. Sed contra illam secundam positionem probaE tum est supra, quòd non est necesse operationem Ange li durare cum instantibus temporis nostri: igitur nec illa duratio erit ratio quietis in termino transitus subiti, qua re etiam necesse erit ponere Angelum post transitum subitum quiescere non videtur aliqua ratio: sed tantum fuga, ne ponatur tempus nostrum discretum: ex hoc, quod ponitur talis transitus eius in discreto tempore. q. 4. huius dist.

Præterea. Quòd ponit, quòd in tali nunc potest mutari: ita quòd simul habeat plura vbi æqualia: interque non erit ordo nisi tantum naturæ, vel imaginatione, non autem duratione: videtur impossibile, quòd Angelus virtute sua naturali habeat in vno instanti temporis nostri, & sui plura vbi sibi æqualia, & hoc declarat exemplum de graui quod ipsi adducunt ad oppositum. A. l. propositum

Henricus quolibeto. 13. quęst. 7. imaginatur tale exẽplum

plum ad propositum suum de motu Angeli: vt pote si F graue descenderet iuxta aliquem murum vbi nullam resistentiã haberet plus quam in vacuo: vel ponatur, quòd spatium sit vacuum, & imaginatur ibi tria vbi sibi æqualia vt A.B.C. non prius inquit erit in A. quam in B. nec in B. quam in C. nisi secundum imaginationem: non autem secundum rem seu durationem.

Si enim vacuum posset cedere corpori ibi posito, & ita esse motus in vacuo, non esset intelligibile, quòd graue esset in pluribus vbi, sibi æqualibus: sed prius in vno vbi quam in alio vbi, & prius in priori vbi quam in posteriori, & prius duratione vna pars grauis esset in spatio quam alia pars.

Quod etiam ipse adducit de corpore, quod pertransit infinita vbi in tempore finito, propter hoc quòd non est G nisi in potentia in illis vbi, bene concludit, quòd tempus Angeli bene potest esse ex partibus finitis eiusdem quãtitatis, & tamen in illo tempore potest pertransire spatium infinitum, sed non concludit, quòd in vno instanti possit pertransire tantum spatium: immo concludit oppositum: corpus enim ita pertransit totum spatium in aliquo tempore, quòd in alia, & alia parte temporis pertransit aliam, & aliam partem spatij.

Primo, & 8. Physic.

DICO ERGO ad quæstionem, quòd quia pluralitas non est ponenda sine necessitate, & non est necessitas: quare debeat poni tempus discretum mensurans motum Angeli: nam quicquid saluatur per illud tempus discretum, saluabitur etiam per tempus continuum in communi: sicut enim oportet eos dicere, H quòd si transeat in instanti, nõ potest immediate habere alium transitum instãtaneum: ita potest poni si transeat instantaneè in instanti temporis continui, ita quòd licet post illud instans possit habere motum continuum in tẽpore habito: non tamen potest habere transitum instãtaneum immediatum, non ergo est inconueniens ponere Angelum inquantum participat conditionem corporalem, id est quæ potest esse eiusdẽ rationis aliquo modo in ipso, & etiam in corpore, quòd etiam participet mensuram corporis aliquo modo. Inquantum autem mouetur localiter participat vbi, quòd est conditio, & passio corporalis aliquo modo eiusdem rationis in ipso & in corpore, ergo etiam potest mensurari mensura primi corporis moti.

Et si obijcias, quòd potest moueri stante cœlo, ergo non oportet motum eius esse in tempore. I

August. 2. Confessionum.

Respondeo ita stante cœlo poterit Petrus post resurrectionem ambulare, & tamen ista ambulatio non fingetur esse in tempore quodam alio a communi tempore nostro continuo. Similiter etiam non existente primo motu cœli: mensuratur quidem quies ipsius motus cœli potentialiter (sicut dictum est prius) tempore illo, quo motus primus mensuraretur, si esset positiue, & actualiter, & in illo tempore potentiali potest mensurari motus alius tunc actualiter existens: ita quòd non est necesse mensuratum a motu primi cœli dependere in esse, vel essentia a motu illo sicut fuit motus sub tempore Iosue stante cœlo: quia mensuratio ista quanti per quantum, vt æqualis per æquale: non est per aliquid, a quo mensuratum essentialiter dependeat: sicut est in mensuris quidditatiuis: sed tantum sufficit, quòd motus iste quando est, possit distinctè cognosci secundum quantitatem suam ex cognitione distincta temporis: & hoc vel actualis vel potentialis, & ita dico, quòd quando iste motus cœli non erit: poterit tamen alius motus mensurari per tempus huius motus primi cœli: inquantum scilicet motus ille posset fieri cum tanta parte illius motus si esset, & nunc est cum tanta parte quietis, cum quanta pars motus posset esse.

q. 4. huius dist.

Capit. 10.

Hoc ergo supposito, quòd non est necesse ponere pro motu Angeli aliam mensuram a tempore communi: cum quæritur, vtrum possit mutare vel moueri in instãti. Dico, quòd dupliciter potest intelligi mutatio: & potest dici duplex mutatio. Vna includens totam realitatem motus: alia præcisè includens realitatem termini motus.

Exemplum huius est, quòd istud mutatur ab. A. vbi vsque ad B. vbi potest intelligi dupliciter: vel quòd simul habeat omnia vbi inter media sicut haberet si præcisè moueretur successiuè. Vel quòd illa mutatione præcisè haberet vltimum vbi, sicut haberet, si illa mutatio esset vltimus terminus motus. Primo modo contradicendo secundæ opinioni non video, qualiter angelus virtute naturali potest mutari vel moueri in instanti: quia non videtur, quòd virtute sua naturali potest habere plura vbi æqualia.

Secundo modo non videtur incõueniens, quin posset mutari in instãti, quia quòd terminus motus non statim inducatur hoc est ex imperfectione virtutis ipsius mouentis, quæ imperfectio non est attribuenda angelo nisi aliqua necessitas appareret, quia dignificanda est natura, quantum apparentia permittunt.

8. Phy. t. c. 56. & 1. de gene. t. c. 59. scilicet ly tempus.

AD ARGVMENTVM in oppositum dico, quòd illa consequentia Phylosophi tenet ex hoc, quòd in antecedente includitur mensuram esse diuisibilem per hoc, quòd ponitur in eo. In quacunque autem mensura diuisibili potest aliqua virtus aliquid facere: maior potest facere in minori, sed in isto antecedente: Angelus mutatur in indiuisibili; non includitur esse diuisibile. Hæc igitur consequentia, mouetur in instanti, igitur aliquid potest moueri in minori, tenet non tantum ex propositionibus veris & ex natura rei: sed ex aliqua falsa, quæ includitur in illo antecedente. Est enim ista vera ex natura rei: quidquid causat aliqua virtus in mensura diuisibili, maior virtus potest hoc causare in mensura minori: sed minor, quæ erit ibi sumenda sub illa maiori vera, non est vera ex natura rei, sed tantum ex hypothesi ista, valet, quòd motus est in instanti: si autem dicatur angelum mutari in instãti, & per hoc debeat inferri, quòd aliqua virtus debeat ipsum mutare in minori quam in instanti, minor, quæ ibi erit sumenda sub maiori illa vera: non erit vera ex natura rei, nec ex hypothesi: & ideo consequentia non valet. Et ex hoc patet, quòd multæ cõsequentiæ enthymematicæ tenent non præcisè virtute alicuius veræ subintellectæ: sed quandoque virtute alicuius falsæ subintellectæ: dum tamen includatur in antecedente.

QVÆSTIO XII.

Utrum angelus possit moueri ab extremo in extremum, non transeundo per medium.

VLTIMO QVAERO vtrum angelus possit moueri ab extremo in extremum, non transeundo per medium. Quod sic: quia aut angelus est in loco per operationem secundum aliquos. Et videtur planũ, quòd potest operari in extremo nõ operando in medio, aut saltem imperio voluntatis mouet se, licet per aliquam aliam potentiam executiuam, & potest velle esse in extremo non volendo esse in medio, sicut potest intelligere extremum non intelligendo medium. K

Præterea. Corpus Christi prius existens in cœlo emphyreo: nunc est in altari; & non transit medium, igitur hoc poterit angelus cum corpus magis videatur sequi leges loci, quam spiritus.

4. 6. & 8. Physic.

Contra, nulla pars temporis potest transire a futuro in præteritum nisi per præsens; sed ita videtur essentialis ordo inter partes loci, sicut inter partes temporis: ergo non potest localiter pertransiri ab extremo ad extremum nisi per medium.

Tho. 1. par.

HIC DICVNT quidam, quòd extrema possunt intelligi

q. 53. ar. 2. & quol. 1. ar. 5. B. Va. in 2. dis. 2. quære bo.

intelligi aut duo vbi, distantia, inter quæ est aliquod medium, quod nihil est extremorum: aut duo immediata, inter quæ sunt media, quorum tamen quodlibet est aliquid extremorum, loquendo de medijs secundo modo, & de motu continuo Angeli, dico quòd hoc potest transire continuè ab vno extremo in extremum nisi pertrãseundo per tale medium, quod est aliquid vtriusque extremi, quia tale medium est ratio continuitatis inter extrema transita sicut apparet ex diffinitione medij. 10. Metaph.

Tex. 23. Idē 5. Phy. tex. 22. Similiter etiam videtur esse loquendo de motu continuo, & de medio alio modo dicto, quia si mouetur continue non est totaliter in altero termino. ergo partim in vno, & partim in alio, vel in medio inter ambo. Non. n. potest dici, vt videtur, quòd sit in parte vnius extremi, & in parte alterius: & tamen quòd omnino non sit in tali medio inter talia extrema: quia tunc esset in duobus locis discõtinuis: & nullo modo in loco medio, quod non videtur sibi posse competere virtute naturali.

Si autem loquamur de motu indiuisibili, dico, quòd in tali motu potest pertrãsire ab extremo in extremum immediatum non transeundo per medium, quod est aliquid vtriusque extremi: immo necesse est hoc, quia si transiret per tale medium continuè transiret, & non instantaneè. Sed de extremis distantibus habentibus medium distinctum ab extremis est dubitatio. Patet quidem ex quæstione præcedente, quòd non potest se facere in extremo distante mutatione includente totam realitatem motus.

Sed nunquid potest facere se in extremo distante mutatione præcisè includente realitatem termini motus? ita quòd in aliquo toto tempore sit in. A. vbi, & in instanti illius temporis præcisè sit in B. vbi: ita quòd. B. vbi, sit distans ab. A. vbi per aliquod medium, in quo medio nunquam fuerit, nec in tempore nec in instanti?

Videtur probabiliter, quòd non: quia ordo præfixus a superiori agente videtur esse necessarius cuicunque agẽti inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata. Exemplum, ordo formarum naturalium succedentium sibi in generatione naturali determinatus est ab instituente naturam. Et ideo respectu cuiuscunq; agẽtis naturalis est necessarius: ita quòd nullum agens naturale potest facere immediatè acetum ex vino, ergo cum a Deo sit præfixus ordo partium principalium vniuersi cuilibet agenti creato, & virtuti creatę, videtur iste ordo esse necessarius, quando debet agere circa ista: quorum est talis ordo, igitur Angelus quando mouet se per corpora, quorum est talis ordo: non potest absque omni ordine de quocunque vbi facere se in quodcunque vbi immediatè. Tunc enim nulla distantia videretur impedire actionem eius.

B. Me a. & alibi sępe.

Et si obijcias, quòd ista ratio concludit contra illud membrum de medijs, quæ sunt aliquid extremorum, dico quòd non: quia pertranseundo ab vno vbi immediate ad aliud vbi in instanti: habet omnia ista vbi, ordine quodam naturæ: inter quæ est ordo potentialis ex natura rei: sed non oportet, quòd habeat ea ordine durationis: si autem transiret a distanti in distans absque ordine omnimodo, tunc nec ordine naturæ nec durationis haberet illa, quorum est ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præsupponens necessario ordinem eorum.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum dico, quòd malus Angelus potest inordinatè velle: nec oportet quòd possit illud, quod sic vult: bonus tamen ordinatè vult, & ita si vult statim esse in aliquo vbi: non tamen vult, quòd potentia propria sit ibi: quia hoc esset inordinatè velle, si talis potentia sibi non conueniat: sed vult, quòd potentia Dei statim sit ibi, & verisimile est, quòd Deus condescendat voluntati eius, si talis sit, vt faciat eum in tali vbi: non quam aut potẽtia propria potest alicubi esse, nisi eo modo, quo conuenit suę potentiæ.

Ad arg. 2. Ad secundum dico, quòd corpus Christi potentia in-

A finita sit præsens in altari, de quo in 4. lib. ista autem potentia quodcunque medium inter extrema potest habere pro non medio: & ordinem pro non ordine: quia est supra illum ordinem præfigens illum, & non habens illum pro præfixo, non sic virtus Angeli limitata. dis. 10. q. 6.

Ex isto apparet ad illud de Sensu, & sensato, quòd prę termissum fuit in quæst. 1. de motu Angeli. Non enim est inconueniens aliquam alterationem totam esse simul: quando. ℄ agens respicit totum passum tanquam terminum indiuisibile, & formam secundum vltimum gradum, secundum quem ipsam totam inducit tãquam indiuisibilem, tunc mutatione indiuisibili inducitur forma perfectè in passo diuisibili, sed secundum talem formam non est motus: sed tantum mutatio vna, vel forte

a. l. uel ista uel 5. de locatione.

B plures habitæ, aut ordine durationis aut naturæ: sicut ipse dicit ibi, quòd si magnum fuerit habitum ab habito patitur. Quod potest intelligi dupliciter: vno modo, quòd pars posterior a parte priori prius naturaliter perfecta perficitur naturaliter posterius: ita tamen quòd sit tantum ordo naturæ inter mutationẽ prioris partis, & posterioris. Alio modo, quòd sit ordo durationis: puta ꝙ pars posterior mouetur successiuè a parte priore: & tamen pars prior mutata est præcisè ab ipso agente extrinseco. Iste secundus modus videtur improbabilior, nisi poneretur partem priorem transmutatam esse perfectiorem transmutantem ipsam, & ita non potest subito transmutare, sicut ipsa transmutatur subito ab agente extrinseco. Dicit ergo ibi Philosophus, quòd non est ita

C in multiplicatione soni sicut in lumine: quia multiplicatio soni, quæ fit cum motu locali necessario est successiua: non sic illa multiplicatio luminis: & ita nõ repugnat simultas ratione alterationis, sicut ratione loci mutationis. Et hoc comparando ad virtutem naturalem. Sed tamen nũquam est in alterationibus, quæ sunt motus prima mutatio: sicut nec in loci mutationibus, quia vbi est mutatio instantanea: ibi illa non est mutatio initians motum, nec etiam vniuersaliter: vbi motus sequitur, si est dare immutationem, quæ est terminus quietis præcedentis. Vbi autem quietem sequitur mutatio immediate propter perfectionem virtutis ipsius agentis, ibi non est imutatio terminans quietem præcedentem.

D

DISTINCTIO III.

Ecce ostensum est, ubi Angeli fuerint mox, ut creati sunt, &c.

a. l. circa istã tertiã di. in qua Mag. agit, qualescũ ca ti sunt Angeli, quantum ad co tũ condõnes natura les, quęrit principaliter de duobus primo de ipsorũ psonali di secũdo de ipsorũ naturali cognitione. Sed qa ex dist. psona li subę materialis du cimus i cognitionẽ subę spũa liter perso naliter.

IRCA DISTINCTIONEM tertiam: quæro primo de distinctione personali in Angelis. Et ad videndum de ista distinctione in eis, primo quærendum est de distinctione indiuiduali in substantijs materialibus, de qua sicut

E diuersi diuersimode dicunt: ita consequenter dicunt de pluralitate indiuiduorum in eadem specie Angelica: & etiam de impluriſicabilitate: & ut videatur de diuersis opinionibus distinctè, quæ quærũtur de distinctione, vel indistinctione substantiæ materialis, quæro sigillatim de diuersis modis ponendi.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

Vtrum materialis substantia ex se, siue ex natura sua sit indiuidua, vel singularis.

Ideo primo uidendum est de di. indiuiduali i substantia materiali,& ulterius in spirituali. Et quia circa di. indiuidualem in substantia materiali est uarietas opin. Ideo secundum uarietatem opi. formabitur uarietas quonu. Quæritur ergo primo &c

VIDETVR quòd sic. Phylosophus 7. Metaph. contra Platonem, probat quòd substantia cuiuscunq; rei est ꝓpria illi, cuius est: & non inest alij: igitur substantia materialis ex natura circumscripto omni alio est propria ei, cui inest: ita quòd ex natura sua non potest inesse alij; ergo ex natura sua est indiuidua.

Contra, quidquid inest alicui ex natura sua per se inest ei in quocunque: igitur si natura lapidis de se est hæc in quocunque est lapidis natura: ista natura esset hic lapis, consequens est inconueniens loquendo de singularitate determinata, de qua est quæstio.

Præterea cui de se conuenit vnum oppositum ei de se repugnat aliud oppositum, igitur si natura de se sit vna numero ex se repugnat ei multitudo numeralis.

Tex 45.

HIC DICITVR quòd sicut natura ex se formaliter est natura: ita ex se est singularis, ita quòd non oportet quærere aliam causam singularitatis a causa naturæ: quasi natura prius tempore, vel natura sit natura antequam sit singularis, & tunc per aliquid adueniens contrahatur, vt fiat singularis, quod probatur per simile, quia sicut natura habet ex se verum esse extra animam: non autem habet esse in anima nisi ab alio idest ab ipsamet anima. Et ratio est: quia esse verum conuenit ei simpliciter esse autem in anima est esse eius secundũ quid: ita vniuersalitas non conuenit rei nisi secundum quòd habet esse secundum quid scilicet in anima: singularitas autem conuenit rei secundum verum esse: & ita ex se & simpliciter.

Frater Adã lib. 1. d. 3. q. 8 art. 5. hanc uiam sequitur & Vua. O: hã i primo d. 2. p. 1 & q 5. q 11. & 13. & alibi ac cæteri noïales sed originaliter quære Hẽ & alios antiquos.

Est ergo quærenda causa, quare natura est vniuersalis & dandus est intellectus pro causa: non autem quærenda est aliqua causa, quare natura est singularis alia a natura, & mediaus inter ipsam, & singularitatem eius: sed quæ sunt causæ vnitatis rei sunt & causæ singularitatis rei, igitur &c.

CONTRA istud arguitur sic. Obiectum inquantum obiectum est prius naturaliter ipso actu, & in illo priori per te obiectum est de se singulare, quia hoc semper conuenit naturæ non acceptę secundum quid siue secundum esse, quod habet in anima: igitur intellectus intelligens illud obiectum sub ratione vniuersalis intelligit ipsum sub ratione opposita suæ rationi. Nam vt præcedit actum determinatur ex se ad oppositum illius rationis.

Præterea. Cuiuscunque vnitas realis propria, & sufficiẽs est minor vnitate numerali: illud non est de se vnũ vnitate numerali siue non est de se hoc, sed naturę lapidis existentis in isto lapide, vnitas propria realis siue sufficiens est minor vnitate numerali, ergo &c. Maior de se patet, quia nihil est de se vnum vnitate maiori vnitate sibi sufficiente. Nam si propria vnitas, quæ debetur alicui de se sit minor vnitate numerali: vnitas numeralis non conuenit sibi ex natura & secundum se: aliter præcisè ex natura sua haberet maiorem & minorem vnitatem, quæ circa idem & secundum idem sunt opposita: quia cum vnitate minori sine contradictione stare potest multitudo opposita maiori vnitati, quæ multitudo non potest stare cum vnitate maiori, quia sibi repugnat, igitur &c.

Probatio minoris, quia si nulla est vnitas realis naturæ minor singularitate, sed omnis vnitas alia ab vnitate singularis est vnitas rationis tantum: igitur nulla erit vnitas realis minor vnitate numerali: consequens est falsum, quod probatio quinque vel sex vijs, ergo &c.

F Prima via est talis secundum Phylosophum 10. Metaph. in omni genere est vnum primum, quod est metrum & mensurantis est realis: quia Phylosophus probat, quòd vni conuenit prima ratio mensuræ: & declarat per ordinem, quomodo illud est vnum, cui conuenit ratio mensurandi in omni genere. Ista autem vnitas est alicuius inquantum primum in genere, ergo est realis, quia mensurata sunt realia, & realiter mensurata. Ens autem reale non potest realiter mensurari ab ente rationis, igitur vnitas illius primi est realis. Ista autem vnitas non est vnitas singularis, vel numeralis: quia nullum est singulare in genere, quod sit mensura omnium illorum, quæ sunt in illo genere. Nam secundum Phylosophum 3. Metaph. in indiuiduis eiusdem speciei non est

Tex 2. 7. & 10. Metap. & sectissimus ꝑ. bat sonup. doct unitatem minorẽ naturæ, quæ facit aduersarios balbutientes obliquari.

Tex. 14.

G hoc prius, illud posterius, quod prius, licet Commentator exponat de priori constituente posterius: tamen nihil ad B. quia Phylosophus intendit ibi assignare rationẽ quare Plato posuit rationem speciei separatam & non generis: quia in speciebus est ordo essentialis, propter qđ posterius potest reduci ad prius. Et ideo secundum eum non oportet ponere ideam generis: per cuius participationem species sunt illud, quod sunt, sed ideam speciei, ad quam omnes aliæ reducuntur, sed in indiuiduis secũdum Platonem & secundum Phylosophum recitantẽ non est talis ordo, igitur &c.

Est ergo intentio Phylosophi ibi. In quo concordat cum Platone, quòd in indiuiduis eiusdem speciei non est ordo essentialis: nullum ergo indiuiduum est per se

H mensura eorum, quæ sunt in specie sua: igitur nec vnitas indiuidualis nec numeralis.

Præterea secundo probo, quòd idem consequens est falsum, quia secundum Phylosophum 7. Phys. in specie atoma fit comparatio: quia est vna natura: non autem in genere, quia genus non habet talem vnitatem: ista vero vnitas non est vnitas rationis, quia conceptus generis est ita vnus apud intellectum, sicut conceptus speciei, alioquin nullus conceptus diceretur in quid de multis speciebus: & ita nullus conceptus esset genus; si tot essent conceptus dicti de speciebus, quot sunt cõceptus specierum: quia tunc in singulis prædicationibus idem prædicaretur de se.

Tex. 19. & inde.

Similiter vnitas conceptus, vel non conceptus nihil

I ad intentionem Phylosophi ibi scilicet ad comparationem vel non; ergo Phylosophus intendit naturam specificam ibi esse vnam vnitate naturæ specificæ; non autem intendit ipsam sic esse vnam vnitate numerali; quia in vnitate numerali non fit comparatio, igitur &c.

Item tertio secundum Phylosophum 5. Metaph. cap. cap. de ad aliquid. idem simile & ęquale fundantur super vnum, ita quòd licet similitudo habeat pro fundamento rem de genere qualitatis; relatio tamen non est realis nisi habeat fundamentum realẽ, & rationem proximam fundandi realem, ergo vnitas, quæ requiritur in fundamento similitudinis relationis est realis, non autem est numeralis; quia nihil vnum & idem est simile & æquale sibi ipsi.

Tex. c. 20.

k Præterea quarto, vnius oppositionis realis sunt duo extrema realia; contrarietas est oppositio realis; quod patet, quia realiter vnum destruit & corrumpit aliud circumscripto omni opere intellectus, & non nisi quia sunt contraria. Igitur vtrumque primum extremum istius oppositionis realis (vt est extremum) est vnum aliqua vnitate reali, non autem vnitate numerali; quia tũc præcisè hoc album esset primum contrarium huic nigro; vel precisè aliud album, quod est incõueniens; quia tunc essent tot contrarietates primę, quot indiuidua cõtraria, igitur, &c.

Quem Ocham quo 3. q. 17.

Pręterea. Vnius actionis sensus est vnum obiectum secundum aliquam vnitatem realem, sed non numeralem, ergo est aliqua alia vnitas realis quam vnitas numeralis. Probatio minoris, quia potentia cognoscens obiectum sic, inquantum scilicet hac vnitate vnum, cognoscit

A ſcit ipſum inquantum diſtinctum a quolibet, quod non eſt hac vnitate vnum, ſed ſenſus non cognoſcit obiectũ inquantum eſt diſtinctum a quolibet; quod non eſt vnũ iſta vnitate numerali, quod patet; quia nullus ſenſus diſtinguit hunc radium ſolis differre numeraliter ab illo radio; cum tamen ſint diuerſi per motum ſolis, ſi circũſcribantur omnia ſenſibilia communia; puta diuerſitas loci vel ſitus, & ſi ponerentur duo quanta ſimul omnino per potentiam diuinam, quę eſſent omnino ſimilia & ęqualia in albedine, & quantitate, viſus non diſtingueret ibi eſſe duo alba; ſi tamen cognoſceret alterum iſtorum inquantum eſt vnum vnitate numerali, cognoſceret ipſum inquãtum diſtinctum numeraliter a quolibet alio.

B Poſſet etiam iuxta hoc argui de primo obiecto ſenſus, quod eſt vnum in ſe aliqua vnitate reali; quia ſicut obiectum huius potentię inquantum obiectum pręcedit intellectum; ita etiam ſecundum vnitatem ſuam realem pręcedit omnem actum intellectus.

Sed iſta ratio non ita concludit ſicut pręcedens; poſſet enim poni aliquod primum obiectum, vt eſt adęquatum potentiæ eſſe aliquod commune abſtractum ab omnibus obiectis particularibus, & ita non habere vnitatem niſi communitatis ad iſta plura obiecta particularia, ſed de vno obiecto vnius actus ſentiẽdi non videtur vere poſſe negari, quin neceſſario haberet vnitatẽ realem, & minorem vnitate numerali.

C Item ſexto: quia ſi omnis vnitas realis eſt numeralis, ergo omnis diuerſitas realis eſt numeralis: ſed conſequens eſt falſum, quia omnis diuerſitas numeralis inquantum numeralis eſt æqualis: & ita omnia eſſent æque diſtincta; & tunc ſequitur quòd non plus poteſt intellectus abſtrahere a Sorte & Platone aliquod commune quam a Sorte & linea: & eſſet quodlibet vniuerſale purum figmentum. Prima conſequentia probatur dupliciter: primo quòd vnũ & multa idem & diuerſum ſunt oppoſita. 10. Metaphy. toties autem dicitur vnum oppoſitum quoties & reliquum. Ex primo Topic. ergo cuilibet vnitati correſpondet ſua propria diuerſitas. (Text. 9. & inde. cap. 12.)

D Præterea ſecundo probatur idem: quia cuiuslibet diuerſitatis vtrumque extremum eſt in ſe vnum: & eodẽ modo quo eſt vnum in ſe, eodem modo videtur diuerſum a reliquo extremo, ita quòd vnitas extremi vnius poteſt per ſe eſſe ratio diuerſitatis alterius extremi.

Confirmatur aliter, quia ſi tantum eſt in hac re vnitas realis numeralis, quæcunque entitas eſt in re, illa eſt ex ſe vnà numero, ergo iſtud & illud ſecũdum omnem entitatem in eis ſunt primo diuerſa: & in nullo aliquo modo conuenientia.

Confirmatur etiam per hoc: quia diuerſitas numeralis eſt hoc ſingulare non eſſe illud ſingulare: ſuppoſita tamen entitate vtriuſque extremi: ſed talis vnitas eſt neceſſario alterius extremi.

E Item ſeptimo nullo exiſtente intellectu ignis cauſaret ignem & corrumperet aquam, & eſſet aliqua vnitas realis generantis ad genitum ſecundum formam, propter quam generatio eſſet vniuoca. Intellectus enim cõſiderans non facit generationem eſſe vniuocam, ſed cognoſcit eam eſſe vniuocam. (a. l. 7. via uel medũ)

AD QVAESTIONEM igitur concedo concluſionem iſtarum rationum, & dico, quòd ſubſtantia materialis ex natura ſua non eſt de ſe hæc: quia tunc ſicut deducit prima ratio non poſſet intellectus intelligere ipſam ſub oppoſito, niſi intelligeret obiectum ſuum ſub ratione intelligendi repugnanti rationi talis obiecti, ſicut etiam deducit ſecunda ratio cum ſuis probationibus omnibus, aliqua eſt vnitas in re realis abſque omni operatione intellectus minor vnitate numerali ſiue vnitate propria ſingularis, quæ vnitas eſt naturæ ſecundum ſe: & ſecundum iſtam vnitatem propriam naturæ, vt natura eſt: natura eſt indifferens ad vnitatem ſingularem: non ergo de ſe eſt ſic vna vnitate illa, ſ. vnitate ſingularitatis.

A Qualiter autem poteſt hoc intelligi poteſt aliqualiter videri per dictum Auic. 5. Metaph. vbi vult, ꝙ ęquinitas ſit tantum ęquinitas: nec ex ſe vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis. Intellige: non eſt ex ſe vna, vnitate numerali, nec plures, pluralitate oppoſita illi vnitati, nec vniuerſalis actu eo modo, quo aliquid eſt vniuerſale factum ab intellectu: non vt obiectum intellectus, nec eſt particularis de ſe: ſed enim nunquam ſit realiter ſine aliquo iſtorum: nõ tamen eſt de ſe aliquod illorum, ſed eſt prius naturaliter omnibus iſtis, & ſecundum iſtam prioritatem naturalem eſt quod quid eſt: & per ſe obiectum intellectus, & per ſe vt ſic conſideratur a Metaphyſico, & exprimitur per diffinitionem, & propoſitiones verę primo modo ſunt verę ratione quidditatis ſic acceptæ: (Cap. 1.) (Primo de Aia. c. 8.)

B quia nihil dicitur de quidditate per ſe primo modo, niſi quod includitur in ea eſſentialiter: inquãtum ipſa abſtrahitur ab omnibus iſtis, quæ ſunt poſteriora ipſa naturaliter, non ſolum autem ipſa natura eſt de ſe indifferens ad eſſe in intellectu, & in particulari, ac per hoc ad eſſe vniuerſale & ſingulare, ſed & ipſa habens eſſe in intellectu non habet primo ex ſe vniuerſalitatem: licet enim ipſa intelligatur ſub vniuerſalitate, vt ſub modo intelligendi ipſam: tamen vniuerſalitas non eſt pars conceptus eius primi: quia non conceptus Metaphyſici ſed Logici: Logicus enim conſiderat ſecundas intentiones applicatas primis ſecundum ipſum Auic. prima ergo intellectio eſt naturæ: vt ei non cointelligitur aliquis modus, neque qui eſt eius in intellectu: neq; (Hinc accipitur quãta ſit aduerſariorũ leuitas manifeſta negantiũ naturæ vnitatem.) (a l. & eſſe particulare.) (a. l. intentio.)

C qui eſt eius extra intellectũ, licet illius intellecti modus intelligendi ſit vniuerſalitas, ſed non modus intellectus, & ſicut ſecundum illud eſſe: non eſt natura de ſe vniuerſalis, ſed quaſi vniuerſalitas accidit illi naturæ ſecundũ primam rationem eius: ſecundum quam eſt obiectum: ita etiam in re extra vbi natura eſt cum ſingularitate: nõ eſt natura illa de ſe determinata ad ſingularitatem; ſed eſt prior naturaliter illa ratione contrahente ipſam ad ſingularitatem illam; & inquantum eſt prior naturaliter ipſo contrahente non repugnat ſibi eſſe ſine illo cõtrahente, & ſicut obiectum in intellectu ſecundum illam entitatem eius, & vniuerſalitatem habet vere eſſe intelligibile, ita etiam in rerum natura ſecundum illam entitatem hẽt uerũ eſſe extra aĩam realem, & ſm illam (a. l. non autẽ modus. a l. intellecti.)

D entitatem habet vnitatem ſibi proportionabile, quę eſt indifferens ad ſingularitatem, ita quòd non repugnat illi vnitati de ſe, quòd cum quacumque vnitate ſingularitatis ponatur.

Hoc ergo modo intelligo naturam habere vnitatem realem minorem vnitati numerali. Et licet non habeat eam de ſe, ita quòd ſit intra rationem naturæ; quia equinitas eſt tantum equinitas ſecundum Auic. 5. Metaph. tamen illa vnitas eſt paſſio propria naturæ ſecundum ſuam entitatem primam, & per conſequẽs nec eſt ex ſe hæc intraneè; nec ſm entitatẽ propriam neceſſario incluſam in ipſa natura ſecundum primam entitatem ſuam. (Cap. 1.)

E SED CONTRA iſtud videntur eſſe duæ obiectiones; vna quia videtur ponere vniuerſale eſſe aliquid reale in re, quod eſt contra Commentatorem 1. de Anima Commento 8. qui dicit, quòd intellectus facit vniuerſalitatem in rebus, ita quòd nõ ẽxiſtit niſi per ipſum, & ſic eſt ens tantum rationis. Probatio conſequentiæ; nam iſta natura ſm quòd eſt ens in iſto lapide, prior tamen naturaliter ſingularitate lapidis eſt ex dictis indifferens ad hoc ſingulare & ad illud.

Præterea. Damaſ. cap. 8. Oportet, inquit, ſcire, quòd aliud eſt re conſiderare, & aliud rationem & cogitatione; igitur in omnibus creaturis hypoſtaſum quidem diuiſio re conſideratur; communitas autem & copulatio intellectu conſideratur. Intelligimus enim intellectu, quoniam Petrus & Paulus vnius ſunt naturæ, & communem habent naturam; neque enim hæ hypoſtaſes in ſe inuicem ſunt. Scorſum enim vnaquæque & ſecundũ

par-

partem idest secundum seipsam separata, & post.
F In increata vero, & super substantiali, & incomprehensibili Trinitate est è conuerso: illic enim commune quidem & vnum re consideratur, cognitione vero est diuisum.

T.c.25. Idē 2. Poster. ad fin.

Ad primum dico, quòd vniuersale in actu est illud qd habet vnitatem indifferentem: secundum quam ipsum idem est in potentia proxima: vt dicatur de quolibet supposito, quia primo Posteriorum: vniuersale est, quod est vnum in multis, & de multis: nihil enim secundum quālibet vnitatem in re est tale, quod secundum ipsam vnitatem in re est tale, quod secundum ipsam vnitatem præcisam sit in potentia proxima ad quodlibet suppositum, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente: hoc est hoc, quia licet alicui existenti in re non repugnet esse in alia singularitate ab illa, in qua est: non tamen illud ve
G rè dici potest de quolibet inferiori, quòd quodlibet est ipsum: hoc est enim solum possibile de obiecto eodem indifferenti actu considerato ab intellectu, quod quidem vt intellectum habet vnitatem etiam numeralem obiecti, secūdum quam ipsum idem est prædicabile de omni singulari dicendo, quòd hoc est hoc.

f. cōmē. 3. de anima. c.8.

a.l. si sit.

Ex hoc apparet improbatio illius dicti, quòd intellectus agens facit vniuersalitatem in rebus per hoc, quòd denudat ipsum quod quid est in phantasmate existens. Nam vbicunque est antequam in intellectu possibili habeat esse obiectiuè siue in re, siue in phātasmate, siue habeat esse certum siue deductum per rationem, & si sic non per aliquod lumē, sed semper sit talis natura ex se, cui non repugnet esse in alio: non tamen est tale, cui po-
H tentia proxima conuenit dici de quolibet, sed tantum est in potentia proxima: vt est in intellectu possibili, est ergo in re commune, quod non est de se hoc, & per consequens ei de se non repugnat esse non hoc: sed tale commune non est vniuersale in actu: quia deficit ei illa differentia, secundum quam completiuè vniuersale est vniuersale secundum quam. s. ipsum idem aliqua identitate est prædicabile de quolibet indiuiduo: ita quòd quodlibet sit ipsum.

Hic patet error aduersariorū qui imponunt Doctori subtili, quòd vniuersale sit præter intellectum, quāuis natura communis non sit numeralis extra naturam.

Ad secundam instantiam de Damasc. dico, quòd eo modo, quo in diuinis commune est vnum reale, eodem modo commune in creaturis non est vnum reale: ibi enim cōmune est singulare, & indiuiduum: quia ipsa natura diuina de se est hęc:
I eodem modo manifestum est, quòd nullum vniuersale in creaturis est realiter vnum. Hoc enim ponendo esset ponere, quòd aliqua natura creata non diuisa prædicaretur de multis indiuiduis prędicatione dicēte hoc est hoc: sicut dicitur pater est Deus, & filius est idem Deus, tamen in creaturis est aliquod cōmune vnum vnitate reali minori vnitate numerali; & illud quidem commune non est ita commune, quòd sit prædicabile de multis: licet sit ita commune, quòd nō repugnet sibi esse in alio quam in eo, in quo est.

Doctrina singularis.

Dupliciter igitur, patet quomodo auctoritas non est contra me. Primo, quia loquitur de vnitate singularitatis in diuinis, & hoc modo non solum vniuersale creatū non est vnum, sed nec commune in creaturis. Secundò,
K quia loquitur de communi prędicabili, non præcisè de communi, quod determinatum est de facto: licèt non repugnet sibi esse in alio, quale commune præcisè potest poni in creatura realiter.

ET PER HOC patet ad argumentum principale, quia philosophus improbat illam fictionem, quam imponit Platoni, quòd. s. non possit hic homo per se existens, qui ponitur idea per se esse vniuersale omni homini: quia omnis substantia per se existens est propria ei, cuius est: hoc est vel ex seipsa, vel est propria per aliquod cōtrahens facta propria: quo contrahente posito non potest inesse alteri, licet non repugnet ei ex se inesse alij.

Ista etiam glo. vera est loquendo de substantia secundum quòd sumitur pro natura, & tunc sequitur, quòd idea non erit substantia Sortis: quia nec natura Sortis, quia nec ex se propria: nec appropriata Sorti, vt sit tan-
F tum in eo, sed etiam in alio secundum ipsum. Si autem accipiatur substantia pro substantia prima: tunc verum est, quòd quælibet substātia est ex se propria illi, cuius est, & tūc multo magis sequitur, quòd illa idea, quæ ponitur substantia per se existens isto modo non possit esse substantia Sortis, vel Platonis: sed primum membrum ad propositum sufficit.

Ad confirmationem opin. patet, quia non ita se habet communitas, & singularitas ad naturam, sicut esse in intellectu, & esse verum extra animam, quia communitas conuenit naturæ extra intellectum, & similiter singularitas, & communitas conuenit ex se naturę: singularitas autem conuenit naturæ per aliquid in re contrahens ipsam, sed vniuersalitas non conuenit rei ex se: & ideo co-
G cedo, quòd quærenda est causa vniuersalitatis: non tamē quærenda est causa communitatis alia ab ipsa natura: & posita communitate in ipsa natura secundum propriā entitatem, & vnitatem necessariu oportet quærere causam singularitatis, quæ superaddit aliquid illi naturæ, cuius est.

QVÆSTIO II.

Secundo quærendum est. Vtrum substantia materialis per aliquid positiuum intrinsecum sit de se indiuidua.

H QVOD non: quia vnum non dicit nisi priuationem diuisionis in se, & priuationem identitatis ad aliud: igitur cum singularitas, vel indiuiduatio non dicat nisi duplicem negationem, non oportet eius causam positiuam quęrere, sed sufficit negatio. Prima propositio probatur, quia si vnum diceret rationem positiuam, non diceret † eandem, quam dicit ens. Tunc enim esset negatio dicendo, ens vnum, nec aliam rationem dicit, quia tunc in quocunque ente esset entitas addita entitati, quod est inconueniens.

a. l. nisi eadem.

T.c.34. & 3 c. in prohem.

Contra, prima substantia per se generatur. 7. Metap. & per se operatur. primo Metaph. & ex hoc distinguitur
I a secunda, cui neutrum conuenit per se primo, ergo ista conueniunt primæ substātiæ per illud, quod addit supra secundam substantiam, non autem conueniunt ista alicui formaliter per negationem, ergo prima substantia non addit tantum negationem supra secundam.

Opi Hēri. quodl. 14 8 & 15.

HIC DICITVR, quòd non indiuiduatur per aliquod positiuum: quia illud esset materia vel forma, vel aliquid consequēs materiam vel formam, & hoc vel est absolutum vel respectiuum: non per materiam vt post ostendetur, nec per formam: quia quęram de forma per quid indiuiduatur: quia nec ex se ipsa sicut nec natura, de qua dictum est supra. Quęram ergo per quid, & vlterius de illo alio: & sic in infinitum, nec potest dari aliquid cōsequens absolutum, quia quæram de illo eodem modo,
K nec per respectiuum, quia respectus præsupponit fundamentum, & sic non indiuiduat ipsum: ergo negatio est ratio, vnde ponit Henricus duplicem negationem esse. Vide in quolibeto 5. q. 8.

declaratio tituli q. ob curius latētiam pluri mi decipiuntur.

CONTRA ista primo expono intellectum quæstionum motarum de ista materia. Non enim quæro, quo natura est singularis, vel indiuidua: si ista significent intentionem secundam, quia tunc intentione secunda formaliter esset natura singularis, & effectiuè ab intellectu causante illam intentionem secundam conferentē, scilicet hanc naturam ad naturam sicut subijcibile ad prædicabile. Nec etiam quæritur de vnitate numerali reali, qua formaliter natura est sic una. Nam vnitate numerali reali est res formaliter vna siue illa vnitas conuertatur cum ente, siue sit de genere quantitatis, siue dicat priuationem, siue positionem. Sed quia in entibus est

aliquid

aliquid indiuisibile in partes subiectiuas, hoc est, cui formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum. Quæritur non quo formaliter illud sibi repugnat, quia sic repugnantia formaliter sibi repugnat, sed quo vt fundamento proximo, & intrinseco ista repugnantia insit isti.

Est ergo intellectus quæstio. de hac materia quid sit in hoc lapide per quod sicut per fundamentum proximum simpliciter repugnat sibi diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum, qualis diuisio est propria toti vniuersali in suas partes subiectiuas.

Hoc modo intelligendo probo, quòd non sit aliquod indiuiduum formaliter per negationem vel priuationē, sicut videtur ista positio ponere. Primo, quia nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam priuationem in eo, sed per aliquid positiuum in eo, igitur diuidi in partes subiectiuas non repugnat; huic lapidi in eo, quod est quoddam ens per aliquas negationes. Probatio antecedentis, quia quantumcunque negatio tollat potentiam proximam ad agere, & pati, vt per hoc idem ens, io quo est negatio careat potentia proxima ad aliquid, qua per possibile, vel impossibile circumscriptis illis negationibus: eum noo fiot, stante tale ens cum opposito illarum negationem; & ita cum illo: cui dicitur repugnare per se, quod est impossibile. Exemplum huius, si substantia intelligatur non quanta, non est diuisibilis: hoc est non possibilis diuidi potentia propinqua: non tamen repugnat sibi diuidi, quia tunc repugnaret sibi recipere quantitatem, per quam formaliter posset diuidi. Stante igitur natura substantiæ corporeæ non repugnat sibi, quòd sit diuisibilis.

Similiter si non habere visum tollat potentiam proximam ad videndum, non tamen facit repugnantia simpliciter ad videre, quia potest stare eadem natura positiua, in qua fuit hæc negatio: & potest sibi inesse oppositum illius negationis sine repugnantia ex parte naturæ: ita potest argui in proposito; cum iste ponat naturam ex se non esse vnam & indiuiduam, nunquam tamen per aliquā negationem positam in natura repugnabit sibi formaliter diuidi, & ita nunquam erit aliquod ens positiuum in rebus, quod erit complete indiuiduum.

Et si aliquo modo instetur primæ propositioni huius rationis saltem assumo istam propositionem: nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquid positiuum in eo, ita quòd nulla imperfectio repugnat alicui nisi propter aliquam perfectionem, quę est aliquid positiuum, & entitas positiua, sed diuidi est quædam imperfectio: & ideo non potest competere naturæ diuinæ: ergo, &c.

Item negatione non constituitur aliquid formaliter in entitate perfectiori, quàm sit illa entitas præsupposita negationi: alioquin negatio esset formaliter entitas positiua, sed prima substantia per Philosophum in Prædicamentis est maximè substantia, & etiam magis substantia quam secunda, ergo non formaliter constituitur in entitate primæ substantiæ per negationem inquātum distinguitur a secunda. — *c. de substātia.* — *Vide Hē i. ubi supra.*

Item de singulari per se primo prædicatur illud, cuius est singulare, sed de aliquo ente accepto sub negatione non prædicatur per se aliqua entitas ratione totius subiecti, quia totum non est per se vnum, & ratione partis: tunc non est prædicatio superioris de inferiori, sed eiusdem de se.

Præterea. Licet ista positio videatur esse falsa in se propter argumēta iam facta si intelligat indiuiduum cō situm in entitate, & vnitate singularitatis per negationē, tamen videtur omnino superflua, & non respōdere ad quæstio. quia ipsa posita adhuc remanet eadem quæstio. Nam de duplici negatione, quam ponit quæro quare negatio ista conuenit illi: si istam duplicem negationem dicit esse per se sicut per causā: dat causam suipsius, si non dat causam huius, non respōdetur ad quęstionem. Quæritur enim illud, per quod repugnat oppositum istarum A negationum: & per consequens per quid insunt istę negationes. Similiter quæro vnde negatio sit hæc cum sit eiusdem rationis in isto, & in illo. Nam sicut in Sorte est duplex negatio opposita illi, quę est in Platone: ita in Platone est negatio duplicis rationis. Vnde ergo Sortes est singularis hac singularitate propria, & determinata, & non singularitate Platonis? Non potest dici nisi dicatur vnde negatio sit hæc negatio, & hoc non potest esse nisi per aliquid positiuum.

CONCEDO IGITVR conclusionem istarum rationum, quòd necesse est per aliquod positiuum intrinsecum huic lapidi tanquam per rationem propriā repugnare sibi diuidi in partes subiectiuas: & illud positiuum erit quod dicitur esse per se causa indiuiduationis: B & per indiuiduationem intelligo istam indiuisibilitatem siue repugnantiam ad diuisibilitatem.

AD ARGVMENTVM ad oppositum licet assumptum sit falsum, de quo forte alias: tamē si verum esset, quòd vnum significaret formaliter illam duplicem negationem: non sequitur, quòd non habeat aliquā causam positiuam, per quam insit ei illa duplex negatio. Nā & vnitas specifica pari ratione significaret duplicem negationem, & tamen nullus negat entitatem positiuam esse rationem vnitatis specificæ a qua entitate positiua sumitur ratio differentiæ specificę. & istud est bonum argumentum pro solutione q. & pro opinio. Quia cum in qualibet vnitate minore vnitate numerali sit dare entitatem positiuam, quæ sit ratio per se illius vnitatis, & il- C lius repugnantiæ ad multitudinem oppositam, maximè vel equaliter erit hoc dare in vnitate perfectissima, quæ est vnitas numeralis. — *Super 4. & 5 Meta & alibi quæ-re.*

QVÆSTIO III.

Vtrum substantia materialis per actualem existentiam sit indiuidua, uel ratio indiuiduandi aliquid aliud.

ERTIO quæro sine argumentis: an substantia materialis per actualem existentiam sit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud. Dici- D tur, quòd sic: quia ex 7. Metap. actus determinat, & distinguit. ergo vltima distinctio est per vltimum actū. Vltimus autem actus indiuiduorum est secundum esse existentię: quia quodlibet aliud ab ipso intelligitur in potentia ad ipsum. — *Nic. Bone. in 8. Meta. tuę sequit hāc uiam quare Got fr & Rog. Bachonis. Text. 42.*

CONTRA ISTVD. Primo, quia quod non est ex se distinctum, nec determinatum, non potest esse primum distinguens, vel determinans aliud: sed esse existentiæ eo modo, quo distinguitur ab esse essentiæ, nō est ex se distinctum, nec determinatum: non enim esse existentiæ habet proprias differentias alias a differentijs esse essentiæ, quia tunc oporteret ponere propriam coor- E dinationem existentiarum, aliam a coordinatione essentiarum, sed præcisè determinatur ex determinatione alterius, igitur non determinat aliquid aliud.

Ex hoc potest argui aliter, quia illud, quod præsupponit coordinationem, & distinctionem alterius non est prima ratio distinguendi ipsum, vel determinādi ipsum: sed existentia, vt determinata, & distincta præsupponit ordinem, & distinctionem essentiarum: igitur, &c. Et si dicatur, quòd præsupponit distinctionem, & determinationem aliam ab illa, quæ est ad indiuidua: sed istam, quæ est quasi † per indiuiduum, causat: igitur, &c.

Contra, in coordinatione prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationem circumscripto quocunque, quod nihil est illius coordinationis, quia secundum Philosophum primo Posteriorum. status est in quolibet prædicamento, & in sursum, & in deorsum. — *A.l. ad uel ab indiuiduo.* — *Tex cōm. 34. & inde*

deorsum. igitur sicut inuenitur supremū in genere præcisè considerando illud sub ratione essentiæ: & inueniũtur genera intermedia: & species, & differentiæ: ita inuenitur etiam infimum, id est singulare absque omni existẽtia actuali, quod patet euidenter, quia hic homo nõ plus includit formaliter existentiam actualem quam homo.

Præterea. Eadem quæstio est de existentia, quo & vnde contrahitur. vt sit hæc, quæ est, & de natura. Nam si natura specifica eadem sit in pluribus indiuiduis habet existentiam eiusdem rationis in eis: sicut ergo probatur in solutione primæ quæst. quòd ista natura non sit de se hec: ita potest quæri per quid existentia sit hæc, quia non est dare, quòd sit de se hæc; & ita non sufficit dare primã existentiam, qua natura sit hęc.

G Per hoc patet ad argumentum pro opin. dico, quòd actus distinguit eo modo quo est actus: sed actus accidẽtalis distinguit accidentaliter, sicut actus essentialis distinguit essentialiter: ita dico, quòd vltima distinctio in coordinatione prædicamentali est distinctio indiuidualis; & illa est per vltimum actum per se pertinentem ad coordinationem prędicamentalem, sed ad hanc coordinationem prędicamentalem non per se pertinet existentia actualis: actualis autem existentia est vltimus actus, sed posterior tota coordinatione prædicamentali; & ideo concedo, quòd existentia distingnit vltimatè sed distinctione, quæ est extra totam per se coordinationem prædicamentalem, quæ distinctio est aliquo modo accidentalis: licet non sit verè accidentalis, tamen sequitur totam distinctionem secundum esse quidditatiuum: eo ergo modo quo est actus, distinguit, & in quo est vltimus actus, vltimatè distinguit.

QVÆSTIO IIII.

Quarto quæro. Vtrum substantia materialis sit per quantitatem indiuidua, vel singularis.

Lib. 5. c. 1. Arg. 1.

QVOD sic. Boe. de Trinit. in numero differentiam varietas accidentiũ facit. Nam tres homines nec specie, nec genere differunt, sed suis accidẽtibus. Nam si animo cuncta his accidẽtia separemus, locus tamen cũctis diuersus est, quem vnum fingere duobus minime possumus. Duo enim corpora vnum locum non obtinebunt, qui est accidens. † & ideo sunt plures numero quanto accidentia plura sunt, inter omnia autem accidentia primum est quantitas, quam videtur specialiter exprimere in loco dicendo, quòd eundem locum fingere duobus non possumus, qui competit eis inquantum quanta.

a. l. itaque sũt plures numero ga ex acciden tib. plures sunt.

Arg. 2.

Præterea. Damasc. in Elementario. cap. 5. non computando procemium. Omnis res in qua differt hypostasis ab eiu dem speciei hypostasi, dicitur aduentitia differẽtia, & caractiristica proprietas, & qualitas hypostatica. k Hoc autem accidẽs est velut homo differt ab altero homine; quoniam hic quidem longus, hic autem breuis.

c. 3. Arg. 3.

Prętetea. Quinto Metaphys. Auic. naturæ, quæ eget materia ad eius esse, adueniunt accidentia, & dispositiones extrinsecę per quas indiuiduatur.

Ratio ad opp.

Contra. Sicut arguitur ad secundam quæstio. prima substantia per se generatur, & per se operatur, & hoc in quantum distinguitur a secunda, cui ista non conueniũt per se, sed ista non conueniunt enti per accidens. De generari patet 6. Metaphy. de operari patet, quia vnum per se agens est vnum per se ens, & hoc in vno ordine causæ.

Tex. cõ. 4. idẽ 7 tex. com. 17. Gotf. quo lib. 6. q. 16. & quol. 7. q. 5.

HIC DICITVR, quòd substantia materialis est singularis, & indiuidua per quantitatem, & ponitur talis ratio: quia quod primo conuenit alicui, & per se, F conuenit cuilibet alteri per rationem eius: sed substãtia, & quantitas non faciunt vnum per se, sed tãtum vnum per accidens, & per consequens nulla proprietas conuenit per se vna eis simul, & equè primo, sed vni per aliud, diuidi autem in partes eiusdẽ rationis est proprietas vna quæ per se conuenit quantitati: ex 5. Metaph. ergo conuenit alij. s. substantiæ per rationem eius: talis est diuisio speciei in eius indiuidua; quia ista diuidentia non sunt formaliter ita alterius rationis: sicut sunt species diuidentes genus. Et ex hoc vltra esse diuisibile in partes eiusdem rationis conuenit alicui ratione quãtitatis ex 5. Metaph. Et idem est principium diuisionis in aliqua natura, & distinctionis diuisorum. igitur per quantitatem distinguuntur indiuidua indiuidualiter ab inuicem: & ex hoc G concluditur, quòd per quantitatem conuenit rei diuisio in indiuidua: cui primo conuenit talis distinctio; ergo per quantitatem indiuiduum fit indiuiduum.

A l. ergo cui istorũ primo, & per se conuenit diuisibilitas I partes eiusdẽ rõnis conuenit singularitas; huiusmõdi est quantitas; quia ex se habet qđ põt diuidi in infinitũ 5. Met. igitur qđ cõuenit quãtitati per se, & primo nõ cõuenit alij nisi per rõnem eius; talis est diuisio speciei, &c.

Præterea. Hic ignis non differt ab illo igne: nisi quia forma differt a forma: nec forma differt a forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ: nec pars materiæ ab alia parte: nisi quia est sub alia, & alia parte quantitatis, ergo tota distinctio huius ignis ab illo igne reducetur ad quantitatem sicut ad primum distinctiuum.

Confirmatur ratio, quia generans generat aliud propter distinctionem materiæ: materia ista geniti necessario presupponitur quanta: & sub quantitate distincta, quòd quanta patet: quia agens naturale non potest agere in non quantum. Patet etiam quòd quanta alia quantitate, quia non potest esse quanta quantitate generantis, sed ista quantitas præcedit naturaliter esse ipsius geniti, igitur, & distinctionem ipsius generantis, & geniti: non autem pręcederet naturaliter, si non esset naturaliter requisitum, & per se vt distinctiuum ipsius.

Tex. com. 28. 7. Met. te. 2 2.

CONTRA istam conclusionem arguo quatuor vijs. Primo ex identitate rationis numeralis, siue indiuiduationis, vel singularitatis. Secundo ex ordine substantiæ ad accidentia. Tertio ex ratione coordinationis prædicamentalis: & istæ tres vię probabunt communiter, quòd nullum accedens potest esse per se ratio per quam substantia materialis indiuiduatur. Quarta via erit specialiter contra quantitatem quantum ad I conclusionem opinio. Et quinto arguetur specialiter cõtra illas rationes opin.

Quantum ad primam viam primo expono quid intelligo per indiuiduationem, siue unitatem numeralem: siue per singularitatem: non quidem vnitatem indeterminatam secundum quam quodlibet in specie dicitur vnum numero: sed vnitatem signatam vt hanc: ita quòd sicut prius dictum est, quòd indiuiduum impossibile est diuidi in partes subiectiuas: & quæritur ratio impossibilitatis: ita dico, quòd indiuiduum est incompossibile; non esse hoc signatum hac singularitate: & quæritur causa non singularitatis in communi: sed huius singularitatis in speciali signatæ, scilicet vt est hæc determinatè. Hoc modo intelligendo singularitatem k ex prima via arguitur dupliciter. Primo sic. Substantia actu existens non mutata aliqua transmutatione substantiali non potest fieri de hac non hęc; quia ista singularitas, sicut modo dictum est, non potest inesse alia, & alia eidem substantię manenti eadem non substantialiter mutatę, sed substantia actu exis ens nulla substãtiali mutatione facta in ipsa vel mutata, potest sine contradictione esse sub alia, & alia quantitate, & quocunque accidente absoluto, ergo nullo modo tali est formaliter hęc substantia hac singularitate signata. Minor patet, quia non est contradictio quòd Deus substantiam quantam ista quantitate eandem conseruet, & informet eam aliam quantitatem: nec propter hoc substantia illa actu existens mutabitur mutatione substantiali, quia non erit mutatio nisi a quantitate in quantitatem.

Rõ efficacissima cõtra simplices.

Similiter

Similiter si moueretur a quocunque accidente sine mutatione substantiali, siue hoc sit possibile, siue impossibile: non propter hoc erit formaliter non hæc.

Si dicas, quòd istud est miraculum, & ideo non concludit contra rationem naturalem.

Contra, miraculum non est respectu contradictoriorum, ad quæ nulla est potentia; sed contradictio est eandem substantiam manentem esse duas substantias, sine mutatione substantiali: & hoc tam successiue quàm simul, quod tamen sequitur si per aliquod accidens esset formaliter hæc substantia: tunc enim accidente succedente accidenti, eadem substantia non mutata esset successiue duæ substantiæ.

Confirmatur etiam illud per simile de vnitate specifica: quia impossibile est vnam substantiam manentem non mutatã specifice esse simul vel successiuè hanc speciem, & non hanc speciem: ergo a simili in proposito.

Secundo sic: duarum productionum completarum in esse substantiali non potest esse eadem substantia primus terminus. Probo, quia tunc vtraque acciperet perfectum esse substantiale, ex quo vtraque est completa: & ita idem bis, produceretur complete, & tunc si istæ duæ productiones non essent simul eadem substantia per se, & actu existens produceretur cum iam actu existit, saltẽ igitur duarum productionum successiuarum extremũ & terminus idem esse non potest, sed generationis panis erat hic panis terminus primus. Panis autem iste transubstantiatus est manente eadem quantitate: creetur igitur alius panis, & afficiatur ista quantitate manente, sequitur, quòd terminus creationis erit panis idem cum illo pane, qui erat terminus generationis, quia eadẽ singularitate numero erit hic panis formaliter hic, qua fuit alius panis hic, & sequitur vltra, quòd idem panis erit transubstantiatus, & non transubstantiatus: immo sequitur, quòd nullus panis sit transubstantiatus: quia non panis vniuersalis, nec panis hic singularis, quia iste panis manet non mutata quãtitate, qua erat formaliter hic panis ex dato: igitur nihil omnino est transubstantiatum in corpus Christi, quod est hereticum dicere.

Tex. 4. EX SECVNDA VIA arguitur sic. Substantia est prior naturaliter omni accidente secundum Philosophum septimo Metaph. & est intentio sua de substantia, secundum quòd est vnum istorum quæ diuidunt ens: ita quòd exponere ibi substantiam pro Deo, vel pro prima causa nihil est ad intentionem eius, ita enim probat substantiam esse primam, quõ probat substantiam esse de numero diuidentium ens, quod est prior omni accidente, ita scilicet ad determinandum de omnibus, q̃ diuidunt ens sufficit determinare de substantia tãquam de primo, pro eo quòd cognitio accidentium habetur ex eo quòd attribuuntur substantiæ: illud autem non potest esse nisi de substantia secundum totalem coordinationẽ suam, igitur nihil posterius ista coordinatione potest esse ratio formalis, qua aliquid est in ista coordinatione. Ex ratione igitur prioritatis substantiæ secundum quod communis est sufficit determinatio substantiæ primæ: cui conuenit ista prioritas naturalis ad omne accidens, ergo conuenit substantiæ primæ ex ratione sua, ꝙ sit hæc prius naturaliter quàm determinetur aliquo accidente.

Hoc dicitur contra Auerr. in com.
Ibid. t. c. 5.

2. & 3. Topi. Et potest confirmari consequentia: quia si aliquid sit prius ad aliud, maximè primum illius est primũ ad illud: sed maximè primum substantiæ in communi est substantia prima. igitur substãtia prima est prior simpliciter omni accidente: & ita est prius hæc quàm aliquo modo determinetur per aliquid aliud. Hic dicitur, quòd licet prima substantia sit prior quantitate in essendo: non tamẽ in diuidendo, & in indiuiduando, sicut etiam substantia est prior in entitate, non tamen in diuisibilitate. Contra ista responsio seipsam destruit, quia si prima substantia est prior naturaliter in essendo ipsa quantitate, & non potest intelligi prima substantia in suo esse: nisi inquan-

A tum hæc, ergo non erit hæc per quantitatem.

Præterea. Forma est simpliciter prior composito secundum probationem Arist. septimo Metaph. cap. 2. ergo si quantitas sit forma primæ substantiæ, ipsa erit prior prima substantia in essendo, quòd si non sit forma in essendo, igitur nec in vnitate competente primæ substantiæ inquantum tale ens, quamlibet enim entitatem consequitur propria vnitas non habens aliam causam propriam sui quàm causam entitatis. Tex. 7.

Præterea. Eodem modo substantia est prior naturaliter omni accidente, quo est subiectum omnium accidentium, inquantum enim subiectum probatur esse prius diffinitione omni accidente, quia sic ponitur in ordine cuiuslibet diffinitionis per additamentum, sed vt est 7. Met. t. 4.
B substantiam est hæc substantia, quia secundum Philosophum 12. Metap. singularium effectuum sunt causæ singulares in quocunque genere causæ: igitur singularis accidentis singulare subiectum est causa. Et confirmatur maxime de accidente per accidens, quia illud primo inest singulari secundum Philosophum 5. Metaph. cap. de eodem.

Tex. 17. Idẽ 2. Phy. text. 38 & 5. Meta. t. c. 7. Tex. 15.

Præterea. Omne, quod est prius alio natura, est prius duratione hoc modo, scilicet quòd quantum est de se nõ repugnat sibi contradictoriè posse esse prius duratione suo posteriori. Vniuersaliter enim prioritas naturæ includit in priori posse esse sine posteriori sine contradictione ex quinto Metaph. cap. de priori, igitur sine contradictione posset quæcunque substantia quantum est Tex. 16.
C ex se esse prius duratione omni accidente, & ita quantitate.

EX TERTIA VIA arguitur sic. In quacunque coordinatione prædicamentali sunt omnia pertinentia ad illam coordinationem, circumscripto quocunque alio, quod non est aliquid illius coordinationis essentialiter. Hoc probatur, quia duæ coordinationes sunt primo diuersæ, & ita nihil vnius est tale per aliquid coordinationis alterius, sed ad coordinationem istam inquantum finita est: & in sursum, & deorsum secundum Philosophum primo Posteriorum. sicut pertinet Tex. 34.
aliquid primum prædicatum, de quo nihil prædicatur: ita pertinet infimum subiectum: cui nihil subijcitur, ergo singulare vel indiuiduum est in qualibet coordinatione
D per nihil alterius coordinationis.

Præterea secundo. In qualibet coordinatione circũscripto quocunque alterius coordinationis est ratio speciei. Nam speciem nulla opinio fingit in aliquo genere esse per rationem alterius generis, loquendo de absolutis, sed de ratione speciei est, ꝙ sit de pluribus differentibus numero prædicabilis, ergo in qualibet coordinatione potest inueniri aliquid intrinsecè indiuiduum, & singulare, de quo species prædicatur, aut saltẽ põt inueniri aliquid non de multis prædicabile, alioquin non erit in ista coordinatione aliquid species specialissima, de cuius ratione est esse prædicabile, si nihil huius sit subijcibile.

Vt inquit Philos. in Ante prædicamentis.

Præterea. Tertio infimum subijcibile, & subiectum recipit per se prædicationem cuiuslibet prædicabilis: sicut
E primũ prædicatũ prædicatur per se de quolibet illius coordinationis, sed ens per accidens inquãtum ens per accidens nullus recipit prædicationẽ per se: igitur infimũ subijcibile non potest esse ens per accidens, aggregans autem res diuersorum generum est ens per accidens secundum Philos. 5. Metaph. c. de vno.

Præterea. Quando aliquid conuenit seu natũ est conuenire alicui præcisè secundum aliquã rationẽ: cuicunq; cõuenit essentialiter ſm illã rõnem, conuenit ei simpliciter, & essentialiter, sed esse singulare vel vniuersale ĩ coordinatione gñis substãtiæ cõuenit alicui p̃cisè inquãtũ est illius coordinationis, circũscripto oĩ qd est alterius generis: igĩ cui essentialiter cõuenit cõitas inquantum est istius coordinationis conuenit ei simpliciter, & essentialiter, sed quãtũcũq; contrahatur per aliud alterius generis: nihil tamen tollitur circa ipsum pertinens ad suam co- T. c. 7. & 13.

ordinationem: quantumcunq; .n. Sortes determinetur per album vel nigrũ, ad quę fuit in potentia, non est Sortes magis determinate in genere substãtię quã erat prius quia prius, erat hic, igitur quantumcunq; ponatur natura in genere substãtię contrahi ad indiuidua per aliqd alterius generis remanebit illa natura cõis formaliter contracta sicut non contracta: & ideo ponere commune fieri indiuiduum per aliquid alterius generis est ponere illud esse commune simul & indiuiduum & singulare.

Aegidius q. 1. q. 5. art. 1.

PROPTER argumenta forte istarum duarum viarum fugienda tenetur positio de quantitate alio modo, hoc modo. s. q sicut extensio materię est alia natura a natura quantitatis ipsius materię: & nihil addit super essentiam materiæ sic signatam, sic significatio materię, G quam habet causaliter per quantitatem, est alia a signatione quãtitatis suę, & prior naturaliter signatione quã habet per quantitatem, quia substãtia vt substantia naturaliter est prior quantitate siue quocunq; accidente, & ista signatio materię est alia ab illa, quæ est quantitas, sed non est alia a substantia, ita q sicut materia non est habens partes per naturam quantitatis, quia pars materiæ est materia, sic substantia signata non est nisi substantia, signatio enim solum dicit modum se habendi.

CONTRA. Ista positio videtur includere cõtradictoria dupliciter. Primo quia impossibile est aliquid dependens a posteriori naturaliter esse idem priori naturaliter, quia tunc esset prius & non prius, sed substantia est prior naturaliter quantitate per eos, igitur nihil causa H tum per quantitatem siue qualitercunq; præexigens naturam quantitatis põt esse idem substãtiæ, non igitur ista signatio est idem substãtiæ, & tamen causata a quantitate. Probatio maioris, vbi est vera & realis identitas, licet non sit formalis ibi impossibile est hoc esse & illud non esse, quia tunc idem realiter esset & nõ esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter, ergo per consequens multo magis absque eo quod derelictum est vel causatum a posteriori naturaliter.

Præterea. Illud quod est necessaria conditio causæ: in causando non potest habere esse a causato, quia tunc causa inquantum sufficiẽs ad causandum esset causata a causato: & esset illud causatum suiipsius causa, & pro tanto posset dare causæ causationem suiipsius: sed I singularitas substãtiæ siue signatio est necessaria conditio in substantia ad causandum quantitatem: quia sicut argumentum est: causatum singulare requirit causam singularem: ergo impossibile est istam signationẽ esse a causato a substantia inquantum singularis.

5. Metaph.

Præterea. Quæro quid est quantitatem derelinquere, vel causare modum talem in substantia? Si nihil est, nisi quod præfuit quantitati: tunc nullo modo est signatio per quantitatem, quia tunc simpliciter signatio substantiæ præcederet naturaliter quantitatem: si autem aliqd aliud quęro quomodo causetur a quantitate, & quo genere causę? Non videtur posse assignari ibi: nisi genus causæ efficientis, sed quantitas non est forma actiua.

4. Physi. c. 84.

Præterea. Quare magis derelinquit quantitas talem K modum in substantia eundem realiter substantiæ quàm qualitas quantitati? Vt albedo, non videtur ratio, quia sicut albedo seipsa est forma superficiei & non mediante aliqua alia forma derelicta, ita videtur quantitas esse forma substantiæ, qua substantia est quanta, & non derelinquere formam.

Ratio subtilissima. Commentatio 8 Phy. c. 63. & 4. Physi. c. 15. & de substantia orb. c. 1. & alibi.

EX QVARTA VIA arguo sic. Quantitas ista qua substantia est hęc signata, aut est quantitas terminata, aut interminata, non terminata, quia illa sequitur esse formę in materia, & per cõsequẽs singularitatẽ substantiæ, quia sicut substantia est cã eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hæc terminata: si autem quantitas interminata sit causa, quare substantia est hæc. Contra, illa quantitas interminata manet eadẽ in generato & corrupto, ergo non est causa alicuius signationis terminatę. Si dicatur, quòd non sequitur, quia quantitas non ponitur causa singularitatis: nisi præsupposita vnitate specifica: sed generatum & corruptũ non sunt eiusdem speciei.

Contra. pono, q ex aqua primo generet ignis. Scdo ex igne generetur aqua, in prima aqua corrupta, & in scda generata est eadem quantitas, & nõ solũ quantitas interminata, sed ẽt terminata, quia põt hẽre eundem terminum a forma, vel saltem sufficit eadem interminata, & illa per te est causa singularitatis præsupposita vnitate specifica: ergo prima aqua & scda aqua sunt hec aqua eadem numero, quod videtur impossibile: quia idem indiuiduum numero non redit naturali actione ex secundo de generatione. & 5. Physi. Tex. alt. Tex. 36.

Præterea. Si quantitas sit primo indiuiduans substantiam, oportet q ipsa in se primo sit hęc & de se distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio non est vera. s. q omnis differentia formalis est specifica, quantitas enim hæc & illa sunt formę, ergo differunt specifice. Et si quantitatem excipias ab ista propositione fundamentali ædificij ruinosi. Vnde probatur, q differentia formalis sit specifica: quæcunque enim ratio fuit adducta ex forma, eque habebit locum in proposito: cum quantitas sit forma, sicut alia prædicata.

Et si dicas immo quantitas habet ex se situm determinatum, & per hoc distinguitur ex se ab alia quantitate.

Cõtra, quæro de quo situ loqueris: aut de situ, qui est prędicamẽtũ, & iste est naturaliter posterior quantitate: aut de situ, qui est differentia quantitatis, prout quantitas dr̃ constare ex partibus habentibus positionẽ, & sũe est eadem quæstio quæ prius qualiter. s. situs istius quantitatis differt ab illo situ illius quantitatis? Quæ quæstio realiter est: quomodo numeraliter quantitas hęc differt ab illa, & ita vt vr̃ assignas rationem suijpsius, non. n. notius est partes permanentes & continuatas in isto toto seipsis distingui a partibus permanentib. & continuatis in illo toto, quæ duo. s. continuationem & permanentiam includit positio, vt est differentia quantitatis quam quòd hęc quantitas differat seipsa ab illa.

Præterea. Omnia argumenta quæ facta sunt contra opi. in 1. q. ad probandum, q caro non sit de se hoc, pñt eadem fieri ad probandum, quòd quantitas non sit de se hoc. Nam manifestum est, quòd ratio lineę de se cõmunis est huic lineę, & illi. Nec maior est contradictio intelligere lineam sub ratione vniuersalis quàm carnẽ, habet etiam linea aliquam vnitatem realem minorem vnitate numerali, sicut & caro habet propter easdem rationes, quæ positę sunt in secunda ratione contra opi. in 1. q. patet etiam quòd linea & superficies sunt eiusdem rationis in hac aqua & in illa, quare ergo hęc aqua est hæc aqua & singularis: & non loquor de singularitate vaga & indeterminata, sed signata & determinata.

Nam vt est forma ma[n]sit sub indiuiduatione fieri p formã cõrrabile: sicut est ẽt ipsa quantitas.

CONTRA rationes opin. arguo primo contra primam q quantitas non sit ratio diuisibilitatis in indiuidua: quia quicquid est ratio diuisibilitatis inest formaliter illi, quod est diuisibile ista diuisione, sed quantitas non inest formaliter speciei seu toti vniuersali inquantum est diuisibilis in partes subiectiuas, igitur ipsa non est ratio diuisibilitatis talis totius in partes tales.

Confirmatur ratio, quia totum vniuersale quod diuiditur in indiuidua & in partes subiectiuas prædicatur de qualibet illarum partium subiectiuarum, ita quòd quælibet pars subiectiua est ipsum: partes autem quantitatiuę in quas fit diuisio totius continui nunquàm recipiunt prædicationem totius diuisi in ipsas, & licet concurrant diuisio totius homogenei in partes quantitatiuas, & diuisio speciei siue diuisio totius vniuersalis in partes subiectiuas, quæ partes sunt indiuidua, non tamen sunt vnius totius diuisi: quia totum quantum diuiditur diuisione quantitatiua;

& non

& non prędicatur de aliqua parte diuidente: sicut nec quantum ętherogeneum de suo diuidente: vniuersaliter enim nulla pars quantitatiua est totum illud cuius est pars: sed cum hoc concomitatur, quòd sunt plura indiuidua habentia idem commune, quòd commune diuiditur in ipsa alia diuisione, & illud commune non erat illud quantum quod diuidebatur diuisione quantitatiua. Est igitur aliud totum diuisum hac diuisione, & illa, & tamen in easdem partes per accidens: sed formaliter partes alterius rationis respectu huius totius, & illius, quia respectu huius integrales: & respectu illius subiectiuas. Et propter istum concursum duarum diuisionum duorum totorum in partes in quibus concurrit diuersa ratio partis, putauerunt aliqui, quòd ista duo tota diuiderentur in partes eiusdem rationis.

Et quod accipitur a Philosopho dicendum quòd Philosophus non dicit quantum diuidi in partes eiusdem rationis, sed quod est diuisibile in ea quæ insunt: quorum vtrumque vel singulum est natum esse aliquid: & hoc aliquid: in ea, quæ insunt, inquit: tanquam componentia totum cui insunt: igitur non sicut in partes subiectiuas, quę non sic insunt, quorum vtrumque si diuisio fiat in duo, aut singula, si in plura: natum est esse aliquid, per se, scilicet existens: eo modo quo totum, quia inquãtum aliquid est pars quantitatiua diuidens, ita per se potest esse sicut totum diuisum: & hoc contra diuisionem cõpositi in materiam, & formam: & hoc aliquid: & hoc contra diuisionem generis in species: & si numerus cõponeretur ex diuersis numeris, non obstaret rationi nu- C meri inquantum quantus: quod diuideretur in numeros alterius rationis, & eodem modo non obstaret vniuersali puta quanto: quod diuideretur in partes alterius rationis si componeretur ex bicubito, & tricubito, quę differunt specie: ita etiam quantitati non obstaret diuisio † suijsius in partes eiusdem rationis.

A. l. subiecti.

Concedo ergo vniuersaliter de facto, quòd licet totum non requirat quòd diuidatur in partes † alterius rationis: tamen non requirit eas † esse distinctę rationis, quia inquantum sunt partes quanti non sint alterius rationis. licet enim caput cor & manus sint partes quãtitatiuę, & alterius rationis: non tamen sunt alterius rationis inquantum sunt præcisè partes quanti; eo ergo modo quo verum est, licet a Philosopho non posset ac- D cipi; quòd quantum diuidatur in partes eiusdem rationis, omnino non est ad propositum: quia non diuiditur in partes in quibus includatur ratio diuisi, sed in partes quæ insuerunt diuiso: & habent rationem vnam non illius, sed alicuius communis illi toti, & ipsis. species autę diuiditur in partes eiusdem rationis: quarum quælibet includit rationem diuisi: & non aliquid aliud alterius rationis commune diuiso, & diuidentibus.

A. l. eiusdẽ rationis.
A. l. non esse.

Præterea. Arguo contra secundam rationem. Generans inquantum generans circumscripto omni alio distinguitur a genito, quia non est intelligibile, quòd idẽ generet se, etiam in diuinis persona non generat se: sed generans inquantum generans non includit quantitatem sicut proprium principium generatiuum: nec ge- E nitum vt genitum includit quantitatem vt per se formalem terminum generationis, ergo circumscripta vtraque quantitate. s. gignentis, & geniti: hæc substantia distingueretur ab illa numeraliter.

1. Trin. 1.
7. Meta. t. c. 31.

Concedo ergo conclusionem omnium istarum rationum, quòd impossibile est per aliquod accidens substantiam esse indiuiduam: hoc est, quod per aliquod accidens sibi diuidatur in partes subiectiuas, & quòd per illud repugnet sibi esse non hoc.

AD PRIMAM rationem pro opi. patet ex 5. art. ad quęstionem, quomodo male accipit minorem: & quę non potest haberi a Philosopho: & eo modo, quo haberi potest vera illa minor non est ad propositum de diuisione totius in partes quantitatiuas.

Quando etiã vlterius accipit, quòd eodem est aliquid

A diuisibile; & per quot partes diuidentes distinguuntur: hoc falsum est. Nam natura communis diuisibilis est ex se in diuidentia; non autem diuidentia distinguuntur ex ratione naturæ communis, sed ex proprijs distinctiuis. Ita enim apparet in genere, quia genus est diuisibile secundum se in plura genera, & in plures species, & tamẽ genus non est ratio distinctionis specierum: sed differentiæ constituentes plures species.

A. l. i indiuidua.
Puta generalissimũ.

Ad secũdam rationem patet quomodo ex illa potest cõcludi per idem, quòd idem generaret seipsum. Sed ad formam argumenti dico, quòd ambæ præmissę sunt falsę: licet enim alia forma sit in alia materia: non tamen propter alienitatem materiæ est alia forma, sed sicut entitas formę est prior illa, ita & sua alietas. Similiter alia præmissa, B s. quòd est alia pars materię propter aliam partem quantitatis falsa est, quia siue sit distinctio partium materiæ in se pręter † quantitatem, siue non prior est distinctio partium materiæ quam quantitatis, quia huius accidentis substantiam est hoc aliquid. Ad confirmationem cum dicitur quòd generans non generat nisi de materia quãta alia quantitate, siue ita sit siue nõ: de quo alias, saltem in partibus materię distinctis secundum formam, quantitatis. Dico quòd vnitas materiæ est passio † immediata: ita quòd vnitas eius naturaliter præcedit rationem quamcũq; generationis. Ratio enim generantis præcedit generãs tale. s. naturale quod. s. requirit extra materiam suam aliam, de qua generat, & requirit istam quãtitatem: sicut concomitantem distinctionem materię a materia: & debet probari, quòd quantitas esset propria ratio vnitatis talis. s. singularitatis in substantia. Et probatur, quòd est ratio, sine qua non respectu vltimi. Vnde locus illius consequentiæ nullus est. Si obijciatur, quòd saltem ex confirmatione habebitur, quòd quantitas præcedit naturaliter indiuiduationem substantiæ generandę, quod est contra conclusionem secundę vię improbãtis opi. nam si generans prius requirat materiam quantam antequam generet, ergo naturaliter præsupponitur quantitas materię indiuiduationi ipsius geniti.

1. de Anima. c. 53.
A. l. quantitatis.
q. seq. ad finẽ. & in 4. dis 11. q. 3. & 43. & 44. & 7. & 8. Metaph.
A. l. metã.

Respondeo, quòd indiuiduationi geniti pręsupponitur quantitas corrupti, & omnia accidentia corrupti ordine durationis, quia corruptum præexistit cum omnibus partibus suis, sed ex hoc nihil sequitur ad B. quod. s. sit prioritas naturaliter quantitatis ad eius indiuiduationẽ: vel † indiuiduationem substantiæ illius, in qua est quantitas. Nam ista accidentia corrupti, quæ pręcedunt tempore genitum sequuntur substantiam illam, in qua sunt: & etiam illam, vt singularem: & eodem modo accidentia geniti, sequuntur substantiam genitam.

A. l. indiuidui substãtiæ.

Sed adhuc vlterius † deducitur argumentum, quia quantitas non tantum præcedit, vt in corrupto genitum: sed præcedit naturaliter in genito formam geniti. Probatio, alioquin in instanti, in quo generans inducit formam induceret in non quantum: quod videtur esse contra illam propositionem, quòd agens particularẽ non attingit ad substantiam materiæ, sed præcisè attingit eam inquantum quantam.

A. l. reducitur.
Aegidius quo. 2. q. 8.

Similiter hoc videtur esse contra Auer. in de substantia orbis. vbi videtur velle, quòd maneat eadem quantitas in generato, & corrupto: alioquin generans generaret de non corpore corpus.

cap. 1.

Contra illud primo arguit, quòd hæc ratio nõ valet, nec debet adduci pro ista positione, quia fundator huius positionis videtur tenere contra hoc adductũ. Tenet enim quòd quantitas non sit primus actus materiæ: neque quòd aliqua forma corporeitatis manet eadem in generato, & corrupto, loquendo de corporeitate in genere substãtiæ: dicit nulla quantitatem manere eandem numero in isto, & in illo, & etiam cum ponat eam perficere substãtiam cõpositã, & non materiã immediatè ut subiam, debet ponere illã aliã q̃titatẽ genita posteriorẽ naturaliter ipso genito, sicut illã corrupti posteriorẽ naturaliter ipso corrupto, & ita ista deductio de prioritate quãtitatis ad sub-

Vt Aegid. & D. Tho. quia cõtra dicũt Auerroi de quãtitatib. interminatis materię coæternis.

stātiam vel formam geniti quidquid sit de Auer. non est de opi. ponentis eam, hic quo † ad hominem.

A. l. quantum.

Sed ad conclusionem in se dico cum isto quo ad istud quòd si nulla forma corporeitatis maneat formaliter in igne, & in aqua, nullum omnino accidens quod requirit pro subiecto substantiā compositam potest manere idem numero, sed quodlibet vel erit in corrupto vt in subiecto, vel in genito vt in subiecto, & ita quantitas & quodcunque aliud accidens erit posterius naturaliter substantia: & ita quantitas corrupti & quodcunque accidens eius fuit naturaliter posterius substantia corrupta: & tunc de illa propositione non multum curo, quia videtur impossibilis. Nihil enim aliud videtur esse agens attingere passum in ratione passi quàm inducere in ipsum actum, quo perficiatur: agens autem particulare inducit formam substantialem, qua materia perficitur inquantum materia, & non inquantum quanta, ita quòd quantitas sit ratio media inter agēs & passum, ergo agens naturale illam attingit secundum substantiam nudam vt passum ab eo immediate transmutatum.

G

Hęc nō asserēdo scribit doctor, sed ex fundamentis aduersariorū solum īcidētes difficultates de substantię indiuiduatione.

Ad Auerro. dico, quòd de eo, quod aliquando esset non corpus, posset generari corpus, sed forte non posset naturale agens generare de non corpore corpus, sicut de corrupto: quia materia non corrumpitur sed totum: sed de eo, quod fuit corpus vsque ad instans generationis, & hoc quantitate inhærente sibi potest agens naturale aliud quantum alia quantitate generare in illo instanti, quia sicut potest producere substantiam, quę non præfuit, ita potest producere omnia accidentia cōsequentia eam.

H

Et si dicas, quòd si non producat corpus de non corpore vt corrupto: producet tamen de materia non vt quanta aliquod corpus quantum.

Dico, quòd necesse est de non composito vt parte fieri, vel produci compositum, vel ibitur in infinitum, & ita de materia secundum suam substantiam absolute vt de parte potest produci corpus, aliquod quod est substantia composita, & concomitatur substantia quantitas: quia quantitas est passio istius substantię compositę.

Ista responsio negat dimensionem interminatam manere eādem numero in generato composito, & corrupto; de quo alias diffusius, si occurrat, sed nunc tactū est propter argumenta.

I

AD AVCTORITATES, quæ adducuntur.

Vide in 4. dist. 11. ar. 1. q. 2. & dist. 12. art. 3. & alias.

Ad Boe. concedo, quòd varietas accidentium facit in substantia differentiam numeralem, eo modo quo forma dicitur facere differentiam: quia omnes distinctę formę faciunt aliquam differentiam in eis, in quibus sunt; accidentia autem non possunt facere differentiam specificam in substantia, in qua sunt ex 10. Metaph. cap. penul. sed faciunt in substantijs differentiam & hoc numeralem: sed non faciunt primam differentiam, sed alia est prior differentia numerali, nec illa sola faciant differentiam numeralem. Et nullum istorum dicit auctoritas illa. Et nisi alterum istorum duorum haberetur, non haberetur propositum, quòd intenditur.

Tex. 25.

Sed quid intentionem Boe. Dico, quòd Boet. intendit probare, quòd non est differentia numeralis diuinarum personarum. Et licet sparsim in principio illius libelli de Tri. possunt haberi tales propositiones: videtur tamen, quòd velit sic arguere: in numero varietas accidentium differentiam facit, sed in personis diuinis nulla est talis varietas accidentium, quia forma simplex subiectum esse non potest. Igitur ibi non est differentia numeralis. Videretur argumentum non valere nisi ipse intenderet, quòd sola accidentia possent distinguere numeraliter. Si enim distinctio numeralis potest esse per aliqua alia, ergo ex negatione accidentis non sequitur negatio distinctionis numeralis.

Corroboratio subtilis argumēti.

Dico, quòd omnem distinctionem numeralem concomitatur distinctio accidentium: & propterea vbi nulla potest esse accidentium varietas, ibi nulla potest esse distinctio numeralis; & ex hoc patet argumentum Boetij tenere, quòd cum non possit in diuinis esse accidens aliquod nec accidentium varietas, ibi non potest esse distinctio numeralis vel differentia numeralis, non sicut a causa præcisa negata ad negationem illius, cuius est causa, sed tanquàm a necessaria concomitante negato ad negationem illius, quod necessario concomitatur.

F

Resolutio notabilis.

Sed quomodo ad istam intentionem est verum, quòd varietas accidentium facit differentiam numeralem? Dico, quòd facit aliquam differentiam, sed non primam: & necessario concomitatur omnem primam. Et ita habet intelligi, quòd facit differentiam numeralem: nec videtur ista gloss. extorta a litera, sed litera ipsa facit, vt sic intelligatur cum oporteat eos necessario exponere, quòd ipse subdit ibi de loco. Non est locus principium distinguens duo indiuidua adinuicem; nec loquendo de loco, qui est passio locantis, nec de loco, qui est passio locati, scilicet de vbi derelicto in locato. Cum ergo oporteat eos exponere locum pro quantitate secundum opinionem suam, quid mali est exponere? Facit differentiam pro facere non primam, sed facere aliquam & concomitantem primam?

G

Ad Damasc. patet per ipsum in fine. c. illius, vbi exponit, quomodo intelligit ibi accidens, dicens, quæcunque in aliquibus earum: quæ vnius speciei hypostases sunt: in aliquibus autem non sunt: accidentia & aduentitia sunt. Concedo igitur, quòd quicquid est extra rationem per seipsius naturæ specificę, & non est per se consequens naturam illam est tali naturæ accidens: & hoc modo quicquid ponitur indiuiduans est accidens: non tamen est proprie accidens, sicut alij intelligunt, & & ipse non intelligat proprie de accidente, patet per ipsum 3. lib. sententiarum. c. 8. Intelligimus enim intellectu: quia Petrus & Paulus sunt eiusdem naturæ, & communem vnam hūt naturam. Et paulopost, neq; enim hę hypostases in se inuicem sunt. Seorsum autem vnaquęque & sm partem. i. secundum seipsam separata est plurima separantia eā ab altera habens. Etenim loco distant, & tempore differunt, & mente diuiduntur, & virtute, & forma. i. figura, & habitus, & complexione, & dignitate, & ad inuentionibus & omnibus distinctis characteristicis proprietatibus. Et subdit notabile. Plus autem omnibus eo quòd non sunt in se inuicem, sed separatim sunt: vnde & duo & tres homines dicuntur, & multi. Hoc autem & in omni videre est creatura.

Vt inquit Por. 1. c. de differētia.

H

A. Ex.

I

Nota valde, quod dicit, q; plus quàm characteristicis proprietatibus differunt hypostases creatę per non in se inuicem esse sed separatim, & per oppositum ibidem statim dicit: Hypostases Trinitatis in se inuicem esse causa, cuius est vnitas naturæ præsupposita distinctioni personali ex dis. 2. 1. Et ergo diuisio naturę in suppositis creatis prima & maxima ratio distinctionis.

19. dis. 2. q. 2. Per totū & maxime parte 2.

Ad Auic. dico, q; præcisissime considerat quidditatem inquantum nihil includit: quod non pertinet ad per se rationem quidditatis eius, & hoc modo ęquinitas tantum est æquinitas, & nec vna nec plures quamuis necunque vnitas eius non sit alia res addita, sed necessario cōsequatur istam entitatem, sicut & omnē ens secundum quamcunque entitatem consequitur propria vnitas: nō tamen ista vnitas est intra formalem rationem quidditatis, vt quidditas est, sed est quasi passio consequens quidditatem: & omne tale apud eum vocatur accidens. Et hoc modo Phylosophus quandoque accipit accidens, a quo dicitur fallacia accidentis pro omni eo, quòd est extra rationem formalem alterius. Omne autem tale est extraneum illi alteri ex comparatione ad aliud, & hoc modo differentia accidit generi, & quidquid sit indiuiduans, accidit naturæ specificę, sed non sicut ipsi intelligant de accidente, & ideo ibi est equiuocatio de accidente.

K

Veluti etiā sūpsit Phylosoph' accidēs ī pdicamēto relationis ī circūscriptione accidētiū & relatiuorum assignatione.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Vtrum ſubſtantia materialis ſit hæc, & indiuidua per materiam.

Tex.cõm. 12. Tex.com 17.

QVINTO quæro. Vtrum ſubſtantia materialis ſit hæc, & indiuidua per materiam. Quod ſic: quia ſecundum Phyloſophum 5. Metaph. cap. de vno. Vnum numero ſunt: quorũ eſt materia vna &c.

A.l.2.Met. in antiqua translatione.

Contra 1. Metaphyſi. Antiquę B translationis, in fundamento naturæ nihil eſt diſtinctũ, ſed quod non eſt ſecundum ſe diſtinctum nec diuerſum non poteſt eſſe prima ratio diſtinctionis vel diuerſitatis alterius, ſed materia eſt fundamentum naturæ omnino indiſtinctum, & indeterminatum: ergo non poteſt eſſe prima ratio diſtinctionis, vel diuerſitatis alterius.

D.Tho. 1. p.ſum. q. 7. art. 1. & 2. & q. 50. & in 2. ſcrip. diſ. 3. q. 4.

HIC DICITVR, quòd ſic: quod maxime tenetur propter multas auctoritates Ariſtot. quæ hoc videntur ſonare: quarum vna eſt in ſeptimo Metaphyſic. quòd generans generat aliud propter materiam Callias inquit, & Sor. ſunt diuerſa quidem propter materiã, idem verò ſpecie, nam indiuidua eſt ſpecies.

Tex. 28. Tex 20 & 21 & 41. Tex. 8.

Item in ſeptimo c. de partibus diffinitionis, quod quid erat eſſe in quibuſdam ſubſtantijs idem eſt: quæcunque C vero in materia ſunt vel accepta ſunt cum materia non idem, & idem videtur in 8. cap. 3. nam anima, & animæ eſſe idem, homo & hominis eſſe non idem, niſi, & animæ non eſſe homo dicatur: ergo videtur, quòd materia ſit extra rationem quidditatis, & cuiuslibet habentis primo quidditatem: & ita cum ſit in entibus aliquid videtur eſſe pars indiuidui ſiue indiuiduatio totius: nã quicquid eſt in indiuiduo, quod repugnat rationi quidditatis omnino, hoc poteſt poni prima ratio indiuiduandi: quare, &c.

Tex. com. Iſte uidentur eſſe rõnes magis apparẽtes ſecundum opinionẽ Thomiſtarum i hac materia.

Præterea. 12. Metaph. probat quòd non poſſunt eſſe plures cœli. Si inquit eſſent plures cœli vt homines, foret principium: quod circa vnumquodque ſpecie vnum: numero verò multa, ſed quæcunque inquit numero D ſunt multa habent materiam. Quòd autem quid erat eſſe non habebit materiam primam; endelechia enim, vnum igitur, & ratione, & numero primum mouens immobile ens. Iſta ratio, qua concluditur vnitas cœli ex vnitate motoris: & vnitas motoris non tantum ſpecie, ſed numero, propter hoc quòd non habet materiã, non videtur valere, niſi diſtinctio numeralis fieret per illam, ergo &c.

Tex 92. & 93.

Præterea. 1. Cœ. & mun. Cum dico cœlum, dico formam: cum dico hoc cœlum, dico materiam.

Tex. 39.

CONTRA iſtud primo per auctoritates eiuſdem Philoſophi 7. Metaph. cap. de partibus diffinitionis. palam autem, quòd anima quidem ſubſtantia prima: corpus verò materia, homo vero aut animal, quod ex vtriſque vt vniuerſaliter, Coriſcus autem, & Socrates, vt ſin E gulariter, ſupple, ex his. Siquidem igitur anima dupliciter dicitur. Et poſtea ſubdit, ſi verò anima hæc, & corpus hoc, vt & homo quidem vniuerſale, & ſingulare, & ante in eodem cap. homo, & equus, & quæ ita in ſingularibus: vniuerſaliter autem non ſunt ſubſtantia, id eſt forma, ſed ſimul quoddam totum, id eſt compoſitum ex hac materia: & hac ratione, vbi per ly, hac, non intelligit materiam vniformem, & ſingularem ſed determinatam; alioquin contradiceret ſibijpſi. Vnde ſubditur ibidem, & vt vniuerſaliter, & ſubdit poſtea: ſingulare vero ex vltima materia Socrates iam eſt, &c.

a. l. quod Tex. 35. a l. ſimpliciter.

Tex. 27.

Præterea. Idem per eundem duodecimo, Metaph. cap. quarto, vbi vult, quòd principia ſunt eadem ſicut principiata: & horum inquit, quæ ſunt in eadem ſpecie ſed quia ſingularium aliud tua materia, & mouens, &

A ſpecies, & mea, ſed tamen ratione vniuerſali eadem, ergo ita concedit diſtinctionem formæ, ſicut materiæ in particulari, & ita vnitatem materiæ in communi ſicut forę: & ideo omne adhuc quærere, quo materia ſit hæc.

ubi ſupra. Vide 1. cõ. 34. & 8. Met. t. 9.

Præterea. Sicut probatur ex multis locis 7. Metaph. cap. de partibus diffinitionis, materia eſt de eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ; puta hominis: & non eſt tale compoſitum præcisè eſſentia formę, ergo ſicut illud compoſitũ non poteſt de ſe eſſe hoc ex prima quæſtio: ita nec materia, quæ eſt pars eius eſt de ſe hæc: quia non poteſt eſſe compoſitum commune, & eiuſdem rationis in diuerſis, quin quodlibet quod eſt de eſſentia eius poſſet eſſe eiuſdem rationis cum eis.

a. l. in. Hęc ratio multũ cogit aduerſus D. Th. qui operatur materiam eſſe de quidditate ſpẽi. q. præced. 4. Vua. cõtra Godf.

Præterea. Per rationem materia eſt eadem in genera B to, & corrupto, ergo habet eandem ſingularitatem in genito, & corrupto.

Et ſi reſpondeas, quòd non ſit eiuſdem ſpeciei in genito, & corrupto. Arguo ſicut prius contra quantitatem indeterminatam, & ita erit generatio circularis. Primo ignis ex aqua. Secundo aquæ ex igne. Aqua primo corrupta, & aqua ſecundo genita habent eandem materiã, & ſunt eiuſdem ſpeciei, ergo ſunt realiter hæc aqua, igitur primum redit naturaliter idem numero, quod eſt cõtra eos. Quia vero ſolum auctoritatum Philoſophi ad oppoſitum requirit ſolutionem ſexto quæſtionis.

QVÆSTIO VI.

C *Vtrum ſubſtantia materialis ſit indiuidua per aliquam entitatem poſitiuam per ſe determinantem naturam ad ſingularitatem.*

SEXTO QVÆRO. Vtrum ſubſtantia materialis ſit indiuidua per aliquam entitatem poſitiuam, per ſe determinãtem naturã ad ſingularitatem. Quod non: quia tunc illud determinãs ad illam naturam haberet ſe vt actus ad potentiam: ergo ex natura ſpecifica, & illo determinãte eſſet verè, & proprię compoſitum vnum, quod eſt inconueniens. Nã D illud determinans, aut eſſet materia, aut forma, aut compoſitum ex eis. Quodcunque detur, eſt inconueniens, quia tunc in compoſito eſſet alia materia ab illa forma quæ ponitur pars naturæ: vel aliud compoſitum quàm compoſitum naturę.

Item tunc ſingulare compoſitum ex natura, & illo per ſe determinante eſſet per ſe vnum, ergo per ſe intelligibile, quod videtur contra philoſophum tertio de anima. & ſeptimo Metaphyſi. vbi videtur apertè velle, quòd intellectio eſt vniuerſalis: & ſenſus vel ſenſatio ſingularis.

Tex. 27. Tex. 35. Idẽ 1. Poſt. t. 1. c. 40. & 2. Poſte rior. ad fi. & 1. Phy. t. c. 49. & 2. de Anima. t. c. 60.

Præterea. Si eſſet per ſe intelligibile poſſet de ipſo eſſe demonſtratio, & ſcientia, & ita de ſingularibus eſſet ſcientia propria inquantum ſingularia: quod negat E Philoſophus ſeptimo Metaphyſi. capit. de partibus diffinitionis.

Tex. 35. Hæc ratio cogit Ni. Bone. concedere ſingulare diffiniri.

Item õ includeret naturam ſpecificam: & illud per ſe determinans poſſet per ſe diffiniri per iſta duo incluſa in ratione ſua: & ita eſſet alia diffinitio indiuidui, & alia ſpeciei ſaltem addens ſuper diffinitionem ſpeciei, ſicut diffinitio ſpeciei addit ſuper diffinitionem generis.

Oppoſitũ: omne inferius includit in ſe aliquid, quod non includitur in intellectu ſuperioris, alioquin conceptus inferioris eſſet ęque communis ſicut conceptus ſuperioris, & tunc per ſe inferius non eſſet per ſe inferius, quia non ſubeſſet communi, & ſuperiori, ergo aliquid per ſe includitur in ratione indiuidui: quod non includitur in ratione naturę, illud autem incluſum eſt entitas poſitiua ex ſolutione ſecundę. q. & facit vnum per ſe cũ natura ex ſolutione quartę. q. ergo eſt per ſe determi-

nans illam naturam ad singularitatem, siue ad rationem illius inserintis.

Opinio Bor. quolibeto. 6. q 16. & quolib. 7. q 5. Egi. euã.

HIC DICITVR quòd natura specifica de se est hæc, & tamen per quantitatem potest esse natura communis in pluribus singularibus: siue quantitas potest esse ratio, quare plura singularia possunt esse sub natura. Primum sic declaratur, species specialissima de se est atoma, ergo & indiuisibilis.

c. de specie.

Et hoc confirmatur per illud Por. descendentibus nobis per diuisionem a generalissimis ad specialissima iubet Plato quiescere, sed si possibile esset diuisionem esse vlteriorem huius naturæ non esset quiescendum in illa natura, ergo &c.

Præterea. Boe. lib. Diui. enumerans omnes diuisiones, non tantum per se, sed etiam per accidens non enumerat diuisionem speciei in indiuidua, ergo natura specifica non est hęc per aliquid aliud.

c. de speci: & ĩ cõmunitatibus.

Item si aliqua realitas esset in indiuiduo præter solam realitatem specificę naturæ, species non diceret totum esse indiuiduorum, quod est contra Por.

Secundum declaratur, quia licet quantitas non sit formalis ratio diuisionis alicuius in partes subiectiuas: tamen quando totum quantitatiuum diuiditur in partes quantitatiuas natura diuiditur per se in illa, quę sunt eiusdem rationis, hoc autem conuenit ei per quantitatem, idem autem est principium diuisionis in aliqua, & principium distinctionis illorum diuidentium, ergo sicut ipsa quantitas est principium diuisionis, ita est principium distinctionis illorum diuidentium, sed illę sunt partes subiectiuę naturæ communis, ergo quantitas est principium distinctionis talium partium. Qualiter autem ista duo membra possunt stare simul: patet per exemplum, quia secundum Philosophum. 1. Physi. substantia de se est indiuisibilis, loquendo de partibus eiusdem rationis, & tamen adueniente quantitate est partibilis in partes tales: immo tunc habet tales partes, ita ergo potest natura speciei esse de se hæc, & tamen per quantitatem aduenientem sibi extrinsecè esse hæc, & hæc, & illa &c.

Tex. 15.

ISTA POSITIO videtur posse habere duplicem intellectum: vnum, quòd substantia materialis inquantum distinguitur essentialiter a quantitate maneat eadem omnino non distincta secundum rationem suæ propriè & essentialis entitatis, & tamen recipiat multas quantitates, & recipiendo eas cum eis constituat multa singularia, hoc est dictum planis verbis, quòd eadem substantia materialis in se non diuisa nec distincta informanit multis quantitatibus, & ex hoc sunt multa indiuidua sub specie.

A. l. & illa.

Alio modo potest intelligi, quòd ista substantia materialis, quæ de se esset hoc circumscripta omni quantitate: postea quantitate informante erit hæc & hæc: ita quòd non tantum recipit quantitates distinctas, sed ipsa habet distinctionem in se in entitate sua substantiali, ita quòd ista substantia, quæ subijcitur illi quantitati, & distinguitur ab ea essentialiter: licet tamen istud, scilicet quòd hęc non sit illa non possit esse sine quantitate in hac & in illa.

Subtilissime doc. cõfutat fabulares disciplinas.

Primus intellectus videtur impossibilis, quia ex eo sequunt incõuenientia in Theologia metaphisica, & sciẽtia naturali. In Theologia, scilicet, quòd non sit propriũ essentiæ diuinæ esse hanc, sic quòd ipsa existens una in se indistincta possit esse in pluribus suppositis distinctis, quod tamen non intelligitur communiter nisi de personis tantum relatiue distinctis. Hic autem poneretur, quòd vna natura substantialis nullo modo in se distincta haberet plura supposita re absoluta distincta.

Secundo sequitur, quòd non possit aliqua substantia panis, & vini transubstantiari in corpus & sanguinem nisi tota substantia vini transubstantiaretur, quia vinum non transubstantiaretur, nisi secundum substantiam suam. Nam quantitas manet eadem, & per se substantia, quæ est in hoc vino est eadem illi, quæ est in illo vino. Idem autem non est transubstantiatum & non transubstantiatum, ergo &c.

In Metaphysica sequuntur inconuenientia. Primũ, quia poneretur idea Platonis vel plusquam idea, quam posuit Plato. Plato enim posuit ideam esse naturam per se existentem separatam sine accidentibus: sicut sibi imponitur a Philosopho, in qua esset tota natura speciei, quæ secundum quòd imposuit sibi Aristo. diceretur de quolibet indiuiduo prædicatione formali dicente hoc est hoc. Hęc autem opin. dicit hanc substantiam dici de quolibet huius speciei prędicatione dicente hoc est hoc, & tamen esse sub hoc accidente & illo. Hęc ergo opi. ponit tanta communitatem quãtam posuit Plato in ideis.

7. Metaphy. ut in. Pla.

Secundo quia per istos duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto si fuerint accidentia absoluta, quia secundum eos sequeretur contradictio manifesta, quòd .s. idem esset in actu & in potentia secundum idem. Oppositum autem sequitur ex isto, quia eadem natura erit in actu secundum multos actus eiusdem speciei.

Et iuxta hoc potest inferri impossibile ad mathematicum inquantum pertinet ad cõsiderationem mathematici. s. q̃ duæ quantitates dimensiuę eiusdem rationis simul idem perficerent subiectum, quod est contra propriam rationem quantitatum dimensiuarum eiusdem rationis loquendo secundum intentionem mathematici.

Tertio in scientia naturali sequuntur duo inconueniẽtia. Primum q̃ nulla est substãtia naturalis põt generari, & corrũpi: nõ quidem generari, quia si hic lapis est, erit in eo oĩs subãtia, quę põt esse in lapide quocũq;, põt tñ huic substãtię lapidis acquiri tanta quantitas & tanta, & non in natura alia, acquisitio autem nouę quãtitatis nõ est generatione, patet ex terminis generatiõis, ergo &c. Similiter hoc lapide manẽte manet natura lapis specifica in isto, oĩs ãt nõ lapidis est ista natura, ergo manente ista natura manet oĩs natura, & sic nulla corrumpitur manente isto lapide: licet quantitas vel qualitas non sit eadem, & sic de qualibet substantia naturali.

1. Phy. & 1. de generatione.

Secundo sequitur, quòd licet secundum fictionem illius maledicti Auerro. de vnitate intellectus in omnibus hominibus posit sic fingi de corporibus tuo & meo, sicut de lapidibus illo & isto: tñ nõ tãtum secundũ fidẽ sed ẽm Philosophiã verã necessario tenẽdo aliã, & aliã aĩam intellectiuã nõ põt potu natura humana esse de se atoma, & tñ alia & alia p q̃titatẽ, quia in illo & in illo hoĩe est alia & forma substãtialis pcedens naturaliter q̃titatem. Et iñ ad istã instãtiã tanq̃ insolubile nõ nituntur ipsi rñdere, & iõ transferũt se ad alia homogenea lapidẽ vel aquam, & tñ si haberent aliqd pro se ex rõne naturę specificę athomicę, ita concederent hoĩe sicut de lapide, possunt igitur videre quòd nulla sunt principia, ex quibus procedunt, cum ex eis sequantur manifesta impossibilia.

3 de anima co. 5.

A. l. alietate naturaliter pcedente quãtitatem. Hoc subtiliter dicit doctor cõtra illos, qa D. Th. non tenet vnitatẽ aĩę cũ Auer. & ideo cogit argumentum cõtra eũ q pñti. & sup. q. 2. & 4.

Scds intellectus vr̃ destruere seipsum, quia illud quod est de se hoc (illo mode quo expositum est prius aliquid esse de se hoc) est de se cui repugnat per se diuidi in plures partes subiectiuas, cui ẽt repugnat de se esse non hoc tale per nihil adueniens potest diuidi in plures partes, quia si sibi ex se repugnat diuidi, sibi repugnat ex se aliquid recipere per quod fiat non hoc. Dicere ergo naturam esse de se hanc secundum intellectum præexpositum de natura, quæ de se est hæc, & tamen ipsam posse esse hanc & illam quocunque alio adueniente est dicere contradictoria.

Et hoc patet in exemplo posito in illa positione, quia licet substantia materialis non sit ex se diuisa in partes eiusdem rationis, tamen ipsa non est de se indiuisibilis in partes tales, quia si esset de se indiuisibili, hoc est repugnaret ei diuisio, non posset recipere q̃titatẽ qua formaliter diuidit in tales partes, qd patet. Nã aĩa quo de se est

se est indiuisibilis hoc modo non potest recipere quantitatem sicut nec partes, videtur ergo deceptio in consequentia hac. Non est de se tale, ergo est de se nō tale. Fallacia consequentis, vere enim substantia secundum aliquam positionem non est habens de se partes eiusdem rationis, & tamen non est de se non habens tales partes eiusdem rationis, ita quòd repugnat sibi habere partes: quia tunc non posset recipere formaliter per aliquod sibi adueniens tales partes, & ita natura speciei specialissimæ non est de se hæc: sicut nec aliquod diuisibile ex natura sua est de se hoc: ita quòd repugnet sibi de se diuidi in partes, quia tunc non posset recipere aliquod per qđ formaliter competeret sibi talis diuisio.

Confirmatur ratio per rationem 3. dist. 1. q. 1. artic. 3. 3. libri.

AD QVAESTIONEM ergo respondeo, φ sic. Ad quod sic arguo, sicut vnitas in communi per se consequitur entitatem in communi, ita quęcunque vnitas per se consequitur aliquam entitatem, ergo vnitas simpliciter, qualis est vnitas indiuidui sæpe prius descripta, scilicet cui repugnat diuisio in plures partes subiectiuas, & cui repugnat non esse hoc signatum, si est in entibus sicut omnis opinio supponit, consequitur per se aliquam entitatem, non autem consequitur per se entitatem naturæ, quia illius est aliqua vnitas propria: & p se realis, sicut probatum est in solutione 1. quæst. igitur consequitur aliquam entitatem aliam determinantem istam. Et illa faciet vnum per se cum entitate naturę: quantum cuius est hæc vnitas perfectum est de se.

Item omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuersa: alioquin non esset status in differentibus, sed indiuidua propriè differūt: quia sunt diuersa aliquid idem entia, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primo diuersa, illa primo diuersa non sunt natura in illo & natura in isto. quia non est idem quo aliqua cōueniunt formaliter: & quo differunt realiter, licet idem possit esse distinctum realiter: & conueniēs formaliter. Multum enim refert esse distinctum, & esse quo aliquid primo distinguitur: ergo sic erit de vnitate, igitur præter naturam in hoc & in illo sunt aliquo primo diuersa quibus hoc & illud differunt illud in illo: & hoc in isto: ista non possunt esse negationes ex 2. q. nec aliqua accidentia ex 4. q. ergo erunt aliquæ entitates positiuę per se determinantes naturam.

5. Meta. c. de eodē.

Contra primam rationem obijcitur, quia si est aliqua vnitas realis minor vnitate numerali, aut est alicuius in eodem vno numeraliter, aut in aliquo alio. Non in eodem in numero: quia quicquid est in eodem numero est vnum numero. Nec est in duobus, quia in eis nihil est vnum numero realiter: quia hoc est proprium suppositis in diuinis, sicut expositum est dictum Dam. supra.

q. 4.

Respondeo sicut dictum est in solutione 1. q. de hac materia: quòd natura est prius naturaliter quam hęc natura, & vnitas propria consequens naturam (vt natura) prior est naturaliter vnitate eius vt hæc natura: & sub ista ratione est de ea consideratio Metaphysica, & assignatur diffinitio eius, & sunt propositiones p se primo modo, in eodem ergo quod est idem numero est aliqua entitas: quam consequitur minor vnitas quam sit vnitas numeralis, & est realis, & illud cuius est vnitas talis formaliter non est de se vnum vnitate numerali. Concedo ergo, quòd vnitas realis non est alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis, sed in vno. Et cum obijcis quicquid est in eodem indiuiduo numero, est idem numero.

Hic uacillant aduersarij. Imò, pauci cognoscunt differentiam inter Th. & Doct. & litigare uidentur contra Scotū de lana caprina pp latentiā subtilitatis istius doctrinæ.

Respōdeo primo in alio simili manifestiori, quicquid est in vna specie est vnum specie, color ergo in albedine est vnum speciē: ergo non habet vnitatem minorem vnitate speciei: non sequitur. Nam sicut alias dictum est scilicet in primo lib. quæst. de attributis: soluendo primū dubium. Aliquid potest dici animatum denominatiue vt corpus, vel per se primo vt homo: & ita superficies di-

Dist. 8. q. 3. uel 4.

A citur alba denominatiue, superficies alba dicitur alba per se primo modo, quia subiectum includit prædicatū: ita dico quòd potentiale quod contrahitur per actuale informatur ab illo actuali & per hoc informatur ab illa vnitate consequente illam actualitatem siue illum actū, & ita est vnum vnitate propria illius actualis: sed denominatiue est sic vnum: non autem est de se sic vnum: nec primo nec per partem essentialem: color ergo in albedine est vnum speciem: licet non de se nec per se nec primo, sed denominatiue tantum.

Concordabis hunc locū cū his quę hēt 2. d. 1. q. 1. & 2. d. 2. q. 1. & 11. d. 4. q. 3. & 13. q. quolibetiar, 2. M.

Differētia autem specifica est vna specie primo: quia sibi primo repugnat diuidi ī plura specie, albedo est vna specie per se sed non primo: quia per aliquid intrinsecū sibi vt per illam differentiam, ita concedo quòd quicqd

B est in isto lapide est vnum numero vel primo, vel per se, vel denominatiue, primo forte vt illud, per quod vnitas talis conuenit huic composito, per se vt hic lapis: cuius illud: quod est primo vnum hac vnitate, est per se pars, denominatiue tantum vt illud potentiale, quod perficitur isto actuali, quod quasi denominatiue respicit actualitatem eius, & vnitatem similiter.

VLTERIVS declarando solutionem istam, quę sit ista entitas, a qua sit vnitas ista perfecta, per simile ad entitatem, a qua sumitur differentia specifica, potest declarari. Nam differentia quidem specifica siue entitas, a qua sumitur differentia specifica potest comparari ad illud, quod est infra se, vel ad illud, quod est supra se, vel ad illud quod est iuxta se. Primo modo differentiæ specifi-

Doctrina mirabilis ex 1. Post. tex. c. 12.

C cę & illi entitati specificę repugnat per se diuidi in plura essentialiter specie vel natura, & per hoc repugnat toti cuius illa entitas est per se pars. Ita in proposito huic entitati indiuiduali repugnat primo diuidi in quascunq; partes subiectiuas, & per ipsam repugnat talis diuisio per se toti: cuius illa entitas est pars, & tantummodo est differentia in hoc, quia illa vnitas naturæ specificæ minor est ista vnitate, & propter hoc illa non excludit omnem diuisionem, quæ est secundum partes subiectiuas, sed tantum illam diuisionem, quæ est partium essentialium, ista autem excludit omnem.

Et ex hoc confirmatur satis propositum, quia ex quo quæcunque vnitas minor vnitate ista, habet entitatem propriam, quam per se consequitur, non videtur proba-

D bile isti vnitati perfectissime negare propriam entitatē, quam consequitur.

Comparando autem ad illud, quod est supra se. Dico, quòd illa realitas, a qua sumitur differentia specifica, est actualis respectu illius realitatis a qua sumitur genus vel ratio generis, ita quòd realitas non est formaliter illa: alioquin in diffinitione esset nugatio, & solum genus sufficienter diffiniret: quia indicaret totam entitatem diffiniti sine differentia, quandoque tamen illud cōtrahens est aliud a forma a qua sumitur ratio generis, quando scilicet species addit rem aliquam super naturā generis, quandoque autem non est res alia, sed tantum alia formalitas vel alius conceptus realis eiusdem rei: & secundum hoc aliqua differentia specifica habet conceptum non simpliciter simplicem, puta quę sumitur a for-

Diffusius uide in 1. 8. q. 3. de hoc.

E ma: aliqua habet conceptum simpliciter simplicem, quę scilicet sumitur ab vltima abstractione formæ, de qua distinctione differentiarum specierum dictum dist. 3. primi lib. qualiter aliquę differentiæ specificæ includūt ens & aliquę non quo ad hoc ista realitas indiuidui est similis realitati specificę: quod est quasi actus determinans illā realitatē speciei quasi possibilē & potentialē, sed quo ad hoc dissimilis, quia ista nunquā sumitur a forma addita, sed præcisè ab vltima realitate formę, quo ad aliud ēt est dissimile: quia illa realitas specifica constituit compositum, cuius est pars in esse quidditatiuo: quia ipsa est entitas quædam quidditatiua. Ista autem entitas indiuidui est primo diuersa ab omni entitate quidditatiua, quod probatur ex hoc, quia intelligendo quamcumque entitatem quidditatiuam loquendo de quid-

q. 3. & d. 8 q. 2. uel 3.

ditatiua entitate limitata non habetur in quidditate intelleta: vnde ipsa sit hoc, ergo illa entitas, quæ de se est hęc, est alia entitas a quidditate, vel ab entitate quidditatiua, non potest ergo constituere totú cuius est pars in esse quidditatiuo, sed in esse alterius rationis.

Et quia apud Phylosophum quidditas dicitur forma frequenter, vt patet 5. Metaph. cap. de causa, & in 7. c. de partibus diffinitionis, quòd in quibuscunque non est materia, idem est quod quid est cum eo cuius est, sicut exponitur loquendo de materia, & forma, & materia apud eum vocatur quodlibet habens quidditatem contractam: & Boe. vult, quòd nulla forma potest esse subiectum accidentis in lib. de Tri. quia forma dicitur id quid de quocunque alio, & si humanitas sit subiectum hoc, non conuenit ei inquantum est forma: humanitas quidem non est forma alterius partis compositi vt formę vel materiæ, sed totius compositi habentis quidditatem contractam siue in quo est quidditas cótracta: ideo omnis realitas specifica constituit in esse formali, quia in esse quidditatiuo, & realitas indiuidui constituit præcise in esse materiali hoc est in esse contracto, & ex hoc sequitur illa distinctio logicalis, quòd ista entitas essentialiter est formalis, & illa materialis, quia ista constituit in ratione subijcibilis: & illa in ratione prædicabilis præcise, prædicatum autem formale habet rationé formę, & subijcibile habet rationem materię.

Tex. 5. Tex 40. 20 & 21.

Vide infra soluendo 5. 4 & 7 & 22. dist. 3. & 2. q quodlibet, & lu per 7. Metaphisi. ad hoc.

Comparando vero ad illud, quod est iuxta se scilicet differentiam specificam, licet quandoque posset esse non primo diuersa ab alia sicut est illa entitas, quæ sumitur a forma: tamen vltima differentia specifica est primo diuersa ab alia, illa scilicet, quę habet conceptum simpliciter simplicem, & quo ad hoc dico, quod differentia indiuidualis assimilatur differentię specificę vltimo sumptę, quia omnis entitas indiuidualis est primo diuersa a quocunque alio.

Et per hoc apparet responsio ad istam obiectionem. Obijcitur enim aut hæc entitas, & illa sunt eiusdem rationis aut non: si sic, ergo potest ab eis aliqua entitas specifica abstrahi, & de illa quærendum est per quid contrahitur ad hanc entitatem & illam. Si de se pari ratione potuit esse status in natura lapidis. Si per aliud, igitur erit processus in infinitum. Si autem alterius rationis, igitur & constituta erunt alterius rationis, & sic non erunt indiuidua eiusdem speciei.

Respondeo differentiæ specificæ vltimæ sunt primo diuersæ: & ideo ab eis nihil vnum per se commune potest abstrahi, non tamen propter hoc sequitur, quòd cóstituta sint primo diuersa, & nó alicuius vnius rationis.

Aliqua enim ęqualiter distingui potest intelligi dupliciter, vel quia ęqualiter incompossibilia, scilicet quia nó possunt inesse eidem, vel quia æqualiter in nullo conueniunt. Et primo modo verum est, quòd distincta sunt ęq; diuersa sicut ipsa distinguentia. Non. n. possunt distinguentia esse incompossibilia, quin etiam distincta sint incópossibilia. Secundo modo vniuersaliter est impossibile, quia distincta non solum includunt distinguentia, sed etiam aliquid quod est quasi potentiale respectu distinguétium. Et tamen distingentia in eo non conueniunt. Et sicut responsum est de differentijs primo diuersis, ita respondeo de entitatibus indiuiduantibus, quæ sunt primo diuersa idest in nullo eodem numero conuenientia, & tamen non oportet distincta simpliciter esse diuersa, sicut tamen illę entitates sunt incompossibiles, ita etiam indiuidua habentia illas entitates.

De his vide in prima dist.

Et si quæras, quę est ista entitas indiuidualis, a qua sumitur differentia indiuidualis? Est ne materia vel forma vel compositum?

Respondio omnis entitas quidditatiua siue partialis siue totalis alicuius generis est de se indifferens, vt entitas quidditatiua ad hanc entitatem & illam, ita quòd vt entitas quidditatiua est naturaliter prior ista entitate, vt est hæc, & vt prior est naturaliter, sicut non conuenit

F sibi esse hanc, ita non repugnat sibi ex ratione sua suum oppositum, & sicut compositum non includit suam entitatem, qua est: hæc inquantum natura, ita nec materia inquantum natura includit suam entitatem, qua est hæc materia, nec forma inquantum natura includit suá, ergo ista entitas non est materia vel forma: nec compositum, inquantum quodlibet istorum est natura, sed est vltima realitas entis, quod est materia: vel quod est forma, vel quod est cópositum, ita qdquòdlibet commune, & tamen determinabile, adhuc potest distingui quantúcunque sit vna res in plures realitates formaliter distinctas, quarum hæc formaliter non est illa, sed hæc est formaliter entitas singularis: & illa est entitas naturæ formaliter, nec possunt istę duæ realitates esse res & res, G sicut possunt esse realitas vnde accipitur genus, & realitas vnde accipitur differentia ex quibus realitas specifica accipitur, sed semper in eodem siue parte, siue toto sunt realitates eiusdem rei formaliter distinctæ.

Ecce quod oprant ingeniosi ne citatis inquisitores contra insi picates.

Pro hoc ui de Auff. & Auerroé. 1. Phys. t. & c. 28.

ET PER HOC patet ad argumentum primum principale, quod concludit, quòd omne indiuiduum, in quo natura est contrahibilis, est compositius illa natura. Dico, quòd compositio potest intelligi proprie prout est ex re actuali, & re potentiali, vel minus proprie, prout est ex realitate, & realitate actuali & potentiali in eadé re. Primo modo non est indiuiduum compositius respectu naturę specificę: quia nullam rem addit, quia nec materiam nec formam nec compositum, sicut procedit argumentum. Secundo modo est necessario compo H sitius, quia illa realitas, a qua accipitur differentia specifica potentialis est respectu huius realitatis, a qua accipitur differentia indiuidualis, sicut si essent res & res: non enim realitas specifica ex se habet vnde per identitatem includat realitatem indiuidualem: sed tantum aliquod tertium includit ambo ista per identitatem. Et hæc est talis compositio, qualis non potest stare cum simplicitate diuina: Illa enim non tantum non compatitur compositionem rei & rei actualis, & potentialis, sed nec realitatis actualis cum realitate potentiali. Comparando enim quodcunque essentiale ad quodcunque essentiale in diuinis est formaliter infinitum, & ideo ex se habet vnde per identitatem includat, quodcunque quod post secum esse, sicut frequenter tactum est supra I in lib. 1. q. de attributis soluendo articulú principale primum, quia non sunt præcise illa extrema eadem perfecte: quia aliquod tertium includit vtrunque perfecte, sed in proposito nec entitas specifica includit per identitatem entitatem indiuidualem: nec e conuerso, sed aliquod tertium tantum, cuius illa ambo quasi sunt primo per se partes, includit ambo ista per identitatem, & ita tollitur ista compositio perfectissima, quæ est ex re & re, non tamen omnis. Vniuersaliter enim quęcunque natura non est de se hæc, sed determinabilis ad essendum hæc siue determinetur per aliam rem, quod est impossibile in quocunque: siue per aliam realitatem non est simpliciter simplex.

Ad arg. 1. in initio q.

Hæc pluribus applicabis.

Dist. 8. q. 3. uel 4. Al. & non.

Ad secundum concedo, quòd singulare est per se k intelligibile, quantum est ex parte sui: si autem alicui intellectui non sit per se intelligibile, puta nostro: de hoc alias: saltem non est incompossibilitas ex parte singularis quin per se posset intelligi: sicut nec ex parte solis est impossibilitas videndi vel visionis in noctua, sed ex parte oculi.

Ad 2. Super. 7. Met & q. finali bu di. & infra dist. 9. & in q. collationis & in theorematibus & super l. de Anima.

Ad illud de diffinitione dico, quod & si aliqua ratio possit exprimere quidquid conuenit ad entitatem indiuidui, non tamen illa ratio erit perfecta diffinitio, quia nó exprimit quòd quid erat esse, & secundum Phylosophú primo Topi. Diffinitio est exprimens, &c. Et ideo concedo, quòd singulare non est diffinibile diffinitione alia a diffinitione speciei. Et tamen est per se ens addens aliquam entitatem entitati speciei, sed illa per se entitas quam addit non est entitas quidditatiua.

Ad 3. a. l. concor tis c 6.

Per hoc patet ad aliá de scientiá & demonstratione, quia

Ad 4.

7. Meta. c. 23 aliter vẽ sentire concordabis, ut nostu.

quia diffinitio subiecti est medium in demonstratione potissima, singulare autem non habet diffinitioné propriam: sed tantum diffinitione speciei, & ita non est de ipso demonstratio propria: sed tantum demonstratio, quæ est de specie: non enim habet aliquam passionem propriam, sed tantum passionem speciei.

Ad rõnẽ 2. Gatsi.

AD ARGVMENTA pro opin. cum primo dicitur, quòd species est atoma, dico, quòd est atoma: hoc est indiuisibilis in plures species, non est tamen pure atoma, hoc est simpliciter indiuisibilis. Indiuisibilitas enim in plures species compatitur secum diuisibilitatem in plura eiusdem speciei.

Et cum probatur indiuisibilitas per illud Porphyrij. quod iubet Plato quiescere &c. Dico, quòd diuisio artificialis statum habet ad speciem specialissimam, quia vlterius procedere est in infinita: quæ sunt relinquenda ab arte secundum ipsum. Non est enim ex parte indiuiduorum vnde sit eorum numerus certus, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum, & si accipiatur diuisio strictè prout est in illo, quod requirit determinatas partes in multitudine, & magnitudine, hoc modo species non diuiditur in indiuidua, genus autem requirit determinatam multitudinem specierum, quia secundum Boe. genus primo diuisibile est in duo, quantum autem requirit determinatam magnitudinem, & ista præsupponit determinatam multitudinem, quia sunt in toto duæ medietates, & si strictè accipiatur diuisio, prout est in partes proportionem habentes ad totum, quæ vel constituunt, vel sub eo continentur in determinata mulitudine, vel magnitudine species per se non diuiditur in indiuidua. Et per hoc potest exponi tam Plato quàm Por. Si autem accipiatur diuisio communiter, prout est in quæcunque participantia naturam diuisi, siue habeant talem proportionem ad totum in integrando, siue in subijciendo, siue non, species per se diuiditur in indiuidua. Et reducitur ista diuisio ad genus apud Boe. quia ille conditiones & proprietates, quas assignat Boe. in diuisione generis conueniunt huic diuisioni, quæ est speciei in indiuidua.

Lib. Diuisionum.

Ad 2. Rñsio re solutissima.

Ad aliud, species dicit totum esse, &c. Dico, quòd ibi esse accipitur pro esse quidditatiuo: sicut Por. loquitur in cap. de differentia, vbi vult, quòd differentia per se non recipit magis neque minus & probat ibi: esse enim vnicuique vnum & idem est, nec intensionem nec remissionem suscipiens, accipit esse pro quidditate, sicut Phylosophus. 8. Meta. Anima & animæ esse sunt idem, & quia ista entitas quam addit singulare super speciem non est entitas quidditatiua: ideo dico, quòd tota quidditas quæ est in indiuiduo, est entitas speciei, & ita species dicit totum esse indiuiduorum, non sic autem genus dicit totum esse speciei: quia species superaddit entitatem quidditatiuam.

T. c. 8.

Ad 3.

Ad argumentum pro alio membro de quantitate dico quòd ista propositio est falsa: idem est principium diuisibilitatis & distinctionis diuidentium, conceptus quidem quidditatiuus secúdum se communis speciebus est ratio diuisibilitatis eius in species: sed non est ratio distinguendi species abinuicem, sed species vna ab alia distinguitur per differentiam, in quantitatiua autem diuisione tota quantitas vt confuse continens omnes partes est ratio diuisibilitatis in toto quanto. Non sic autem est ratio distinctionis partium adinuicem, sed hoc quantitas inquantum distincta in actu non est illa in actu, quæ est in toto.

S. q. ista & supra q. 4. expressius.

Quod etiam deducitur vltra, quòd diuiso toto quanto homogeneo habetur per quantitatem diuisio: sit ita: tamen ista diuisio non est prima diuisio indiuiduorum: sed hæc subiecta & illa habent diuisionem abinuicem & distinctionem inquantum hoc & hæc priorem naturaliter distinctionem inquantum erant partes tes distincti quanti per accidens. Accidebat enim eis esse partes: tamen facta diuisione secundum partes A quantitatiuas per accidens fit diuisio secundum partes subiectiuas.

AD QVÆSTIONEM quintá præcedentem de materia patet solutio per argumenta contra opi. concedo enim, quòd materia absolute, vt natura non est ratio distinctionis nec indiuiduationis. Quicquid enim est natura in quocunque genere totalis vel partialis non est de se hoc, & ideo inquirendum est per quid sit hoc.

Ad auctoritatem Arist. 5. Meta. vnum numero, &c. respondeo, quòd ibi accipit materiam pro illa entitate indiuiduali, quæ constituit in esse materiali non autem in esse formali: prout quidditas dicitur forma, quia ista entitas non est quidditatiua, & ista expositio patet per illud, quod subdit. Specie vnum, quorum ratio est vna, &c. B Ratio enim ibi sumitur pro quidditate, quæ dicitur forma respectu esse indiuidualis.

Per idem patet ad illud de cælo & hoc cælo, quod cõfirmat propositum.

Subtiliter, q. 1. q cõfirmat ꝓpositũ pci puc, q a in cę'o nõ est materia secundũ ueriora Phylosophi, & Cõmentatoris principia, & tamen est in diuidua- tio.

Per idem ad aliud. 12. Meta. quod concedo, quòd nõ possunt esse plures motores primi, quia in primo motore non est materia, hoc est non est in eo aliquid contrahens vt materia vel aliquid aliud, sed est de se hoc sine alio contrahente. Nam talis contractio non stat cum perfecta simplicitate, & iden quidditas Dei est de se hæc.

Tex. 10.

T. x. 16.

Tex. 13. & inde.

Ad illud. 7. Meta. in eis, quæ sunt sine materia, quod quid est rei est idem cum eo cuius est. Dico quòd quid rei potest comparari ad illud, cuius est per se & primo & C ad illud, cuius est per se & non primo, & vniuersaliter eo modo quo est alicuius, eo modo est idem sibi, quia sicut Phylosophus ar. 3. cap. 7. singulum &c. & quod quid erat esse dicitur singuli substantia. Si enim illud quod non est ens nihil est, quod quid autem rei est illud quo primo res est, & ideo cuius est, quòd quid primo ipsum est idem ipsi primo: cuius est per se ipsum est idem illi per se: cuius est per accideas: illi idem est per accidens, & ideo illi nõ est simpliciter idem. Vnde quod ipse vult in 3. cap. quòd in dictis per accidens non est idem quod quid est cum eo cuius est. Non mirum, quia in secundo cap. declarauit, quòd nihil eorum est quod quid est nec diffinitio, habens autem quod quid est potest intelligi vel ipsa natura, cuius est primo quod quid est, vel supposi- D tum naturæ, cuius est quod quid est per se: licet non primo. Primo modo quod quid est tam in materialibus quàm in immaterialibus est idem cum eo cuius est etiã primo, quia primo habet quod quid est secundo modo habens nõ est idem ipsi quod quid est primo, quia quod quid est non est eius primo, pro eo quòd habens illud includit entitatem aliquam extra rationem eius, quod est quod quid est primo.

Doctrina singularis peripatetica.

Ad propositum ergo Phhlosophi dico, quòd in non constitutis cum materia (hoc est cum non entitate indiuiduali contrahente quidditatem) idem est quod quid est primo cum eo cuius est, quia tale cuius est nullam rationem includit extra rationem eius, quod est primo, quod quid est, in constitutis autem cum materia (hoc E est cum entitate indiuiduali contrahente quidditatem) non est idem primo, quod quid est cum eo, cuius est: quia sic ꝑ acceptum primo non habet quod quid est ex se, sed tantum per partem, scilicet per naturam, quę contrahitur, scilicet per illam entitatem indiuidialem. Non igitur ex isto habetur, quòd materia, quæ est altera pars compositi, sit extra rationem per se quidditatis, immo vere pertinet ad quidditatem, & species habens formã in vniuersali habet primo quod quid est: & primo est idem sibi, & ideo non sequitur quòd materia, quæ est altera pars compositi sit indiuiduans, sed tantum sequitur de materia, quæ est entitas contrahens: quod concessi.

A. l. conceptum.

De hoc in 3 di. 10. ubi de distinctius.

Vtrum autem carentia materię, quæ est altera pars inferat carentiam huius entitatis indiuidualis secúdum Phylosophum. De hoc in q. seq.

Ad

Solvendo primũ principale.

Ad illod Arist. quòd generans generat aliud propter materiam, dico, quòd intentio Phylosophi est ibi, quòd ideo non sunt necessariè ad generationem, quia tam distinctio gignentis a genito quàm assimilatio geniti cum generante, quæ duo requiruntur ad generationem vniuocam possunt haberi sine eis: agens enim particulare ex forma sua habet vnde assimilet sibi passum, & generans genitum, & ex materia habet quòd sit distinctum a genito non principaliter, licet tamen sequatur necessario, quòd distinguitur per materiam a genito, quia materiam non suam, sed aliam perficit per formam terminantem generationem: sua enim materia iam perfecta est † forma. Et ex hoc quòd assimilat per formam perficit aliam materiam quàm suam, & ita sua alia est ab illa, quæ priuatur forma tali, cuiuscunque autem est alia materia ex quo materia est pars essentialis rei, ipsum est aliud ab eo. Dico tunc, quòd assimilationis vel similitudinis principalis ratio est ipsa forma inter generans, & genitum, & hoc non secundum vnitatem vel identitatem indiuidualem inquantum forma hęc, sed secundum vnitatem vel identitatem illam minorem inquantum forma est: & secundum hoc est ratio gignendi, forma autem est principalior ratio distinctionis quàm materia, quia sicut forma est illud principalius quo compositum est quàm materia, ita est principalius, quo compositum est vnum, & per consequens in se indistinctum & ab alio distinctum, appropriate tamen, distinguendo assimilatiuum contra distinctiuum, forma est assimilatiua, ita quòd non materia propriè, quia non est qualitas substantialis vel accidentalis, materia autem est distinctiua appropriate loquendo, quia necessario ex hoc, quòd caret forma, distinguitur ab illa materia, quæ præhabet formam: & ita compositum a composito.

Hic destruitur argumentũ qđ reputatur achilles aduersariorum. A l. formaliter.

G

Percipe subtilitatẽ doc. cui cõsentit A uerro ĩ de Anima. c. 3 & 7.

H

Potest etiam alio modo compositum intelligi aliud propter materiam, sicut propter causam alietatis præexistentem. Forma enim geniti, licet sit causa alietatis in composito principalior quam materia: non tamen est causa præexistens huius alietatis, sed materia, & hoc quia ipsa præexistit priuata, & ideo non potest esse eadem cum materia informata.

QVÆSTIO XII.

Vtrum sit plures Angeli possint esse in eadem specie.

Arg. 1. Tex 20 21 & 41.

VLTIMO quæro quantum ad istã materiam. Vtrum sit possibile plures Angelos esse io eadem specie. Quòd non, quia Phylosophus. 7. Meta. cap. de partibus diffinitionis. Dicit quòd in his, quæ sunt sine materia, idem est, quod quid est & illud cuius est, igitur cum Angelus sit sine materia, quod quid est eius est idem ipsi Angelo, ergo impossibile est Angelum distingui ab Angelo, nisi quod quid est eius distinguatur a quod quid est alterius, ergo non potest esse distinctio indiuiduorum in Angelis manẽte eodem quod quid est.

K

c. 4. Arg. 2.

Prætetea, Auic. 9. Meta. ponit ordinem intelligentiarum, vbi videtur velle, quòd intelligentia inferior producitur a superiore quasi ipsam creante, illa causalitas non est in aliquo respectum alterius einsdem speciei.

Arg. 3. Tex. 10.

Prætetea. Arguo per rationem. Omnis differentia formalis est differentia specifica: Angeli autem cum sint plures, & formæ differunt aliqua differentia formali: ergo specifice. Probatio maio. sumitur ex. 8. Metaphysicę vbi formæ comparãtur numeris in quibus quodcunque additum vel subtractum variat speciẽ: ita io formis, igitur, &c.

F

Idem 10. Metaphy. Masculus & fœmina non differunt specie: quia masculinitas & fœmineitas sunt differentiæ materiales formæ humanitatis. Ex hoc innuens quòd differentię formales omnes distinguant specie: quia forma & species idem sunt. Tex 15.

Arg. 5.

Prætetea. Omnis forma separata a materia in se habet totam perfectionem speciei illius, ergo si ponatur aliqua talis forma in specie vt forma huius Angeli & illius illa erit illa, & ista erit illa: quia vterque Angelus est forma separata a materia, & per consequens quilibet habet perfectionem totius speciei. Probatio antecedentis, quia quòd forma non habet totam essentiam speciei, hoc est quia participat eam. Non autem habet essentiam formæ per participationem: nisi vt est in materia, igitur &c.

Arg. 4.

Pręterea. In entibus perfectis nihil est, quod non intendatur a natura: sed pluralitas numeralis non per se intenditur a natura: quia differentia numeralis, quantum est in se, potest intendi in infinitum: infinitas autem non intenditur per se ab aliquo agente: quę autem sunt in Angelis tanquam in perfectissimis entibus vniuersi sunt per se intenta, ergo non est in eis differentia numeralis: sed solum specifica in qua principaliter cõsistit pulchritudo vniuersi.

Tex. 34 & 35. Arg. 7.

Pręterea 2. de Anima videtur haberi quòd multitudo indiuiduorum non est nisi propter saluationem speciei, sed in incorruptibilibus saluatur sufficienter natura in vno indiuiduo, ergo &c.

Rõ opp. Tex 92. & inde.

Confirmatur & ex primo Cę. & mun. quia io corporibus supercelestibus non est nisi vnum indiuiduum vnius speciei, sicut vnus Sol & vna Luna, ergo &c.

Oppositum arguitur per Damasc. in Elementario. cap. 12. secundum vnumquamque speciem fecit Deus Angelos.

Aegi quo li. 2. q. 7. & Bo. D. Th. 2. scripti. d. 3. q. 4.

QVI DICVNT ad quęstiones pręcedentes de indiuiduatione principium indiuiduationis esse quantitatem vel materiam, dicunt consequenter ad istam quęstio. negatiuè scilicet quòd non possunt esse plures, Angeli in eadem specie, quia non potest in Angelis ratio ꝓpria talis differentię inueniri, & habent dicere, quòd nõ tãtum hoc est impossibile ex proprietate intrinseca, sed etiam ex proprietate extrinseca, quia simpliciter est incompossibile, ita quòd nullatio naturę isti potest competere distinctio indiuidualis, ex quo sibi repugnat illud, quod pręcisè potest esse principium tale distinctionis, sicut impossibile esset sub animali esse plures species si repugnaret animali alia, & alia actualitas per quas species distinguerentur.

I

Resolutio quæst.

Fundamenta autem istius opin. in alijs quęstionibus pręcedentibus ꝫ dicta sunt.

Tenenda est ergo conclusio simpliciter opposita, ꝙ scilicet simpliciter possibile est plures Angelos esse in eadem specie, quod probatur primo; quia omnis quidditas quantum est de se communicabilis est etiam quidditas diuina: quia nec ex perfectione repugnat sibi: vt patet de essentia diuina, nec ex imperfectione repugnat: quia conuenit generabilibus & corruptibilibus. Nulla autem est communicabile in identitate numerali, nisi sit infinita, ergo quęlibet alia est communicabilis, & hoc cum distinctione numerali, & ita propositum.

Et iõ si ex parte rei non sit natura cõicabilis quali ter ꝑ intellectum hõ erit spẽs & non for.

Prætetea. Quælibet quidditas creaturæ potest intelligi sub ratione vniuersalis absque contradictione. Si autem ipsa de se esset hæc contradictio esset iotelligere eã sub ratione vniuersalis. sicut est contradictio intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis vel vtilitatis: quia ratio intelligendi repugnat omnino sub obiecto intellecto: quod est intellectum esse falsum.

D. Tho. in 4. d. 44. q. 4.

Prætetea. Si Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare, isto annihilato potest istam speciem de nouo producere in aliquo alio indiuiduo, non autem in isto secundum illos, qui sunt istius opin. quia homo secundum istos non posset resurgere idem numero nisi ani-

anima intellectiua maneret eadem numero.

Item animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt formæ pure: licet perfectiuæ materiæ. Igitur non est impossibilitas a parte formarum quòd distinguantur numero in eadem specie. Quicquid enim concluderet istam impossibilitatem ratione formę in Angelis concluderet in animabus.

Quia si dicas, quòd animæ habent inclinationem ad diuersa corpora, igitur per hæc distinguuntur.

Contra, inclinatio non est entitas absoluta, quia non potest aliquid inclinari ad se, ergo præsupponit aliquam entitatem absolutam, & distinctam: quia enim est hæc anima, ideo habet talem inclinationem, & non e contra, ergo hoc inclinatio non est ratio essendi hanc animam, sed præsupponit eam.

Quære D. Tho. in 3. dist. 10. & magistrū 1 2. dist. 21. & Bo. &c.

Et confirmatur hoc etiam per aliquos, quibus est inconueniens, quòd aliqua species simul tota sit damnata naturę intellectualis simpliciter: multæ autem species essent Angelorum, in quibus nulla esset saluata posita ista positione: igitur non est vera.

Et persuadetur prima positio per hoc, quod dicit August. in Ench. cap. 28. Placuit itaque vniuersalitatis creatori atque moderatori Deo, vt quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat illa, quæ perierat in perditione perpetua remaneret, quæ autem cū Deo illa deserente perstiterat de sua certissime cognita semper futura fœlicitate gauderet, alia vero creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis atque supplicijs & originalibus, & proprijs tota perierat ex eius parte reparata, quod Angelicæ societati ruina illa diabolica minuerat suppleretur, ista totalitas & partialitas in Angelis non videtur esse rationabilis, nisi ponatur, quòd nulla species Angelica quantum ad omnia indiuidua totaliter perierat, & ita aliqui de quacunque specie corruerunt: & aliqui perstiterunt, igitur &c.

Præterea. Si concedatur quòd quidditas Angeli ex se in plura sit diuisibilis vel pluribus communicabilis, & per consequens quantum est de se in infinitum, quia non est ratio finitatis ex parte multitudinis numeralis, si per hoc quod ipsa natura producta est in ipso indiuiduo aufertur possibilitas eius essendi in pluribus, est ergo in hoc indiuiduo secundum totam communicabilitatem suam, & per consequens infinite: quia est infinite communicabilis secundum quidditatem suam. Igitur ille vnus Angelus esset formaliter infinitus, consequens autem est inconueniens, igitur antecedens.

Dico igitur, quòd omnis natura, quæ non est de se actus purus potest secundum illam realitatem, secundū quam est natura, esse potentialis ad realitatem illam, qua est hæc natura, & sicut de se non includit aliquam entitatem quasi singularem, ita non repugnant sibi quotcunque tales entitates, & ita potest in quotcunque talibus inueniri, in eo tamen quod est necesse esse ex se est determinatio in natura ad esse hoc, quia tantum est quantum potest esse, quia quicquid potest esse in natura est ibi: ita quòd determinatio nō potest esse per aliquod extrinsecum ad singularitatem, si possibilitas sit in natura per se ad infinitatem, secus est in omni natura possibili vbi potest cadere multitudo.

Declaratio notabil. Aristotelis sentētiæ quantū veritatis contineat. Documētum doc. qualiter sibi debet a Phy. discordare sed latrant quidā phylosophastri nostri temporis cōtra doc. damnantē Phylosophum: sese sophisticis instantes opinionibus de mūdi æternitate intelligē. natura, necessitate, & animarum vnitate.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd licet Phylosophus intelligat ibi per se de materia hoc est de entitate contrahente per se quidditatem, tamen applicando ad habens materiam, quæ est altera pars compositi & non habens, concedo intellectū Phylosophi fuisse, quod omne non habens materiam pro aliqua natura componente est idem suo, quod quid est primo: quia omne tale quod quid est ponit per se hoc, & ratio ad hoc est, quia omne tale quod non habet materiam partem sui posuit formaliter necessarium. Quicquid autem potest esse in natura formaliter necessaria est in ea, ergo quodlibet quod potest habere illam quidditatem, habet eam, quia non est potentia distans ab actu, igitur omnem pos-

A sibilitatem, quam posuit in tali natura ad supposita posuit in actu. Si autem ibi esset possibilitas ad plura indiuidua esset possibilitas ad infinita, igitur essent infinita in actu, quare cum infinitas sit impossibilis in aliqua natura, igitur & in hac natura secundum eum est impossibilitas ad infinitatem. ideo est de se hec secundum ipsum.

Sed discordamus ab eo in hac propositione, omnis quidditas non habens materiam est formaliter necessaria, & ideo in conclusione, rationabilius est enim theologo discordari a Phylosopho in principio, propter quod tenet aliquam conclusionē consequenter discordare in conclusione, quam errare cum eo in conclusione, & discordare ab eo in principio, propter quod ipse errauit. Ita enim concordare cum eo, nec est philosophari, nec B theologice sentire: quia talis non habet rationē, quæ valeat apud Phylosophū quod nec Phylosophus concederet cō clusionem nisi propter principium illud, nec ad conclusionem suam habet principium theologicum, quia præcise ad ea est principium phylosophicū, quod ipse negat.

Per idem patet ad Aui. dico, quòd intentio eius fuit, quod tantum sit vnus Angelus in vna specie, sed propositio cui hec conclusio innititur scilicet quòd Angelus superior creat inferiorem a nullo theologo vel catholico cōceditur, quare nec eius conclusio debet concedi ab aliquo theologo.

Ad 2. Supra q. 4. art. 4. contra opinio. & 17. dist. pri. & 7. & 8. Metaphysice.

Ad rationem primam alijs fuit dictum, quòd differentia formalis potest accipi pro differentia in forma, & hoc videtur proprie significare hoc quod dicitur differentia C formalis, vel potest accipi differētia formalis pro differētia formarū: licet non sit in forma: vt in ratione differendi. Primo modo potest concedi maior, & sic est minor falsa. Probatio autem minoris scilicet, quòd Angelus differt ab Angelo, qui est forma, ergo habēt differentiā formalē, includit fallaciam consequentis. Non enim sequitur: formę differunt, ergo formaliter differunt. Vel differunt in forma: sicut non sequitur: homines plures differunt, igitur in humanitate differunt. Aliud enim est aliquid distingui, & aliud ipsum esse primam rationem distinguēdi, vel distinctionis, quia cum hoc quod ipsum sit distinctum stat quod ipsum non sit ratio distinguēdi: cum hoc autem quod ipsum sit prima ratio distinguēdi non stat ipsum non esse distinctum.

D Et ratio logica est ad hoc, quia negatio inclusa in nomine differentię non tantum confundit terminū huius relationis confuse, & distributiue, sed etiam illud quod specificat differentiā, vt in quo notatur esse differentia. Hoc quippe confunditur quantum ad negationem inclusam in hoc nomine differētia: quia si Sortes differt a Platone in albedine, non est idem sibi: nec in hac albedine, nec in illa albedine. Si autem accipiatur maior impropriе scilicet secundum, secundum intellectum, nego maiorem.

Ad. 3.

Ad probationem dico, quòd Phylosophus loquitur in 8. Metaph. de forma, prout indicat quidditatem: quod apparet ex prima comparatione formarum ad numeros. Dicit enim. Si enim inquit, sunt aliqualiter numeri E substantiæ sic sunt: nam diffinitio numerus quidam diuisibilis est etiam in indiuisibilia: non enim infinitæ rationes, & numerus autem tale, hoc est resolutio diffinitionum sic stat ad indiuisibile, sicut resolutio numerorum ad indiuisibile, & talis diffinitio est eius, quod vocat substantiam, hoc est quidditatis: non formæ, quę est altera pars eius. Hoc autem modo dico, quòd nihil additur forme, quin variet speciem. Vel simpliciter hoc est de vna specie aliam facit contrariam vel disparatam. Vel secundum: hoc est de non tali specie faciat talem speciem, puta si addatur differentia pertinens ad esse quidditatiuum generi faciet speciem specialissimam, & non præfuit talis species specialissima, sed tantum præfuit species intermedia. Et hoc modo dico, quòd quicquid est citra naturā in inferioribus nihil addit formæ: siue sit proprietas indiuidualis siue magis, vel minus, vel quodcunque aliud qđ

non respicit naturam, vt est in suo esse quidditatiuo nō F aufert nec addit aliquid substantię hoc modo.

Exemplum huius esset, si vnitas inquantum pars trinarij esset pars præcisè inquantum differentia numeralis vel indiuidualis, & tamen ipsa posset in se intendi, & remitti ista differentia esset eius per se, & per accidens inquantum est pars ternarij: ideo nō esset alius ternarius vnitate intensa & remissa.

Quando ergo dicis, quòd quæcunque distinctio formarum est sicut distinctio numeri: falsum est, nisi sit earum secundum esse formale quod pertinet ad quidditatem per se: & talis non est hic.

Ad arg. 4. Ad illud de 10. Metaph. dico, quòd est fallacia consequentis inferendo ex textu omnes formas differre specificè vere enim Phylosophus vult ibi, quòd differentia G non formalis non est specifica, sed ex hoc non sequitur, quòd omnis differētia formalis sit specifica, sed istud est, quod isti volunt habere, sicut non sequitur in affirmatiuis æquipollentibus istis: quia vniuersalis affirmatiua nō conuertitur terminis eodem modo se habētibus, a Phylosopho igitur accipi potest, quòd sola differentia formalis est specifica: non quòd omnis differentia formalis est specifica: quia licet exclusiua inferat affirmatiuam de terminis transpositis: non tamen eodem modo de terminis non transpositis: sed est fallacia consequentis: sicut conuertendo indefinitam in vniuersalem affirmatiuā: immo ex illo loco magis videtur accipi oppositum huius propositionis. Omnis differentia formarum est specifica. Differentia enim hominis albi, & equi nigri est H differentia formarum, & aliquo modo per formas non tamen specifica differentia secundum eum ibi, quia illæ formę respectu naturarum, in quibus sunt non sunt formales immo consequentes indiuidua: non autem per se consequentes, vel per se determinantes esse quidditatiuum.

f 10. Met. ubi sup. Ad 5. Ad aliud dico, quòd si aliquod indiuiduum ex hoc solo, quòd est sine materia habet in se totam speciei perfectionem: quæ ex se nata est esse in infinitis quantum est ex se, igitur videretur habere perfectionem infinitam ex sola carentia materiæ, quicquid autem potest habere perfectionem infinitam habet eam, & ita in qualibet specie esset perfectio infinita, & per consequens perfectio speciei non esset finita vel determinata per determinationem vel specificationem vel limitationem diffe- I rentiæ vltimæ, quæ vltimatè speciem constituit addita generi: quod est falsum, & contra omnes Phylosophos. Falsa est ergo ista propositio, quòd scilicet illud indiuiduū quod potest esse sine materia ex hac sola causa priuatiua, quia est sine materiā habet totam perfectionem speciei, quia si cum hoc ponatur quòd nihil positiue fiat circa ipsum, sed sola separatio materiæ nihil ponitur, quod non præfuit.

Si autem intelligatur: prout habet aliquam probabilitatem: quòd scilicet forma si esset separata a materia ipsa haberet totam perfectionem speciei, quia non participabilis a materia illa esset falsa, & petit principium, nisi intelligatur prout materia dicit illam entitatem indiuidualem contrahentem formam: hoc modo intelligen- K do ęquiuocationem istius propositionis assumptæ, omnis forma habet totam perfectionem speciei, & est de se hæc, quæ non est participabilis a materia, & tunc est minor sumpta sub de angelo simpliciter falsa, quia licet ista essentia non sit participabilis a materia, quæ est altera pars compositi: est tamen principabilis a pluribus materialibus idest a pluribus indiuiduis habentibus quidditates materiales, quæ dicuntur materiales, sicut sępe dictum est, respectu quidditatis contractę prout quidditas dicitur forma.

Vt dictū est supra. Ad aliud dico, quòd in forma arguendi est fallacia cōsequentis. Infinitas non intenditur, igitur nec pluralitas numeralis. Non enim pluralitas numeralis est de se infinita, sed tantum stare potest infinitas ipsa non repugnante, licet ergo nullus intendat infinitatem per se, tamen aliquis potest intendere multitudinem numeralē, quæ de se non est infinita: quia sicut compatitur secum infinitatem ita, & finitatem, & sic potest intelligi illud communiter dictum contra. Et secundum veritatem licet in toto vniuerso principaliter ordo attenditur secundum distinctionem specierum, in quibus est imparitas pertinens ad ordinem, tamen quia secundum August. de Ciuit. lib. 19. cap. 13. Ordo est parium impariumque rerum vnicuique loca sua distribuens, cōgrua dispositio: ab illo autem agente qui principaliter intendit ordinem vniuersi, sicut principale bonum intrinsecum sibi, non tantum intenditur ista imparitas, quæ est vnum requisitum ad ordinem scilicet specierum, sed etiam paritas individuorum in eadem specie, quæ est aliud concurrens ad ordinem. Et similiter indiuidua intenduntur ab ipso primo prout ipsum intendit aliquid aliud a se non vt finem, sed vt aliquid aliud ad finem. Vnde propter bonitatem suam communicandam, & propter suam beatitudinem plura in eadem specie produxit: in principalibus autem entibus est a Deo intentum indiuiduum principaliter, & cum hoc modo sumitur non intenditur differentia numeralis falsum est, & cum probatur hoc modo potest esse infinitas. Non sequitur potest esse infinitas, & ista infinitas non intenditur: ergo nulla differentia numeralis intenditur non sequitur. Potest enim esse aliqua differentia numeralis finita & est, & ista potest intendi & intenditur.

a I. simpliciter. a. l. cū aūt dicitur q in principalissimis cū bonū intedit a Deo distictio numeralis falsum est &c.

H Ad vltimum, licet Phylosophus dicat, quòd generatio est perpetua ad saluandum esse diuinum: & hoc in corruptibilibus, vnde ista est vna causa multitudinis indiuiduorum in eadem specie, sed non præcipua causa: sed illa quę dicta est.

. de Aia. t. c. 35. inde a de gene. t. c. 59.

Et quod additur de corporibus cęlestibus quòd tantū in vna specie est vnum singulare corpus.

Respondeo, sua ratio fuit, quòd tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei: & hoc non tantum actuali, sed etiam potentiali secundum eum, quia secundum eum nulla erat materia possibilis manente specie tali, quæ non erat tota in vno singulari in tali specie: nihil enim posuit posse produci nouum in immobilibus seu in sempiternis secundum quod talia sunt scilicet immobilia & sempiterna, & quia non concordant cum eo I Theologi in hac propositione, omne corpus sempiternum est ex tota materia illius speciei actuali, & potentiali, ideo non ex concordandum cum eo in conclusione.

QVÆSTIO VIII.

An Angelus possit se cognoscere per essentiam suam.

IRCA SECVNDVM principale scilicet cognitionem Angelorum, quęro quatuor. Primo Vtrū Angelus possit se cognoscere per essentiam suam, ita quòd essentia sua sit ratio cognoscēdi sine aliquo repræsentante præcedente actum naturaliter. Quod non, quia hoc nō esset, nisi quia eius essentia est actu intelligibilis & præsens secundum August. in pluribus locis: ergo ipsa esset ratio intelligendi se ipsam respectu suiipsius: sed hoc est contra Phylosophū tertio de Anima, qui vult, quòd anima intelligat se sicut alia, & quòd nihil eorum est quæ sunt ante intelligere: & quòd non potest se intelligere, alijs non intellectus.

Quære Vna. compiosum in hus. q. & ubiq; qpa sapit.

Arg. 1.

8. Tri. c. 7. & 10. Tri. 14. Tri. c. 4. & 8. & 15. Tri. c. 1. & 7.

Præterea. Essentia Angeli est singularis: singulare autem non est per se intelligibile: nec per se ratio intelligēdi: ergo &c.

Text. 8. & 13. Text. 5. & 12.

Præterea. Omnem cognitiuam potentiam oportet secundum se denudari ab illo, quod est ratio cognoscendi:

Arg. 3.

di: sed Angelus inquantum cognitiuus non denudatur ab essentia sua: ergo non est ratio cognoscendi seipsum.

Tex. 71. & 121. Tex. 4. Arg. 4. 8. Physi. & 9. Meta. Probatio ma. tum secundum Phylosophum secũdo de anima. Oportet inquit oculum esse extra omnem colorem ad hoc, vt omnem colorẽ possit videre. Tum ex tertio de anima, vbi vult, quòd intellectus est immixtus, & immaterialis ad hoc, vt omnia possit intelligere.

Præterea. Nihil idem patitur a seipso, quia idem esset in actu & in potentia: essentia Angeli est idem sibi, non ergo est obiectum imprimens immediate in ipsum intellectum.

Arg. 5. Item. Si ita esset tunc ista intellectio esset eadem vel idem cum angelo vel essentia sua. Consequens est falsum, quia hoc proprium est soli Deo, quòd sua intellectio sit idem cum essentia sua, ergo & antecedens est falsum. Probatio consequentiæ, quia medium inter extrema magis inest vtrique extremo quam alterum extremũ alteri extremo, intelligere mediat inter potentiã, & obiectum, ergo si idem est potentia & obiectum: multo magis erit idem actus cum obiecto.

Confirmatur, quia intellectio non habet distinctionem nisi ab obiecto & potentia.

Ratio ad opp. Contra. Aliqua forma materialis est ratio agendi secundum essentiam suam sicut calor in igne ad calefaciẽdum: aut saltem aliqua forma in communi: aliter esset processus in infinitum in rationibus agendi. Ergo cum immaterialia magis sint actiua quam materialia, forma immaterialis erit per essentiam suam ratio agendi actionem suam sibi competentem: talis est ratio obiecti ad actum cognoscendi.

D. Tho. 1. part. Sum 58 art. 2. & 54. ar. 2. & in hoc. 2. HIC DICITVR quod licet in actione transeunte obiectum sit separatum ab agente: tamen in actione immanente oportet esse vnitum ipsi operanti, & vt vnitum est ratio formalis talis operationis immanentis sicut species visionis in oculo, ex hoc vltra cum essentia Angeli de se sit vnita intellectui suo potest esse principium intellectionis, quę est operatio immanens.

Et si obijciatur, quòd oportet formam talem inesse illi, cui inest talis operatio.

In aliquibus originalibus opin. Hen. ponit hoc primo loco & Thomę in secũdo in aliquibus e contra. Videntur respondere, quòd forma existens in alio est principium operandi, & si per se esset nihil minus esset ratio agendi: sicut calor separatus esset principium caloris quantum ex se est, ergo ita est de essentia Angeli quę licet per se subsistat: potest tamen esse ratio operandi istas operationes immediate.

Ratio igitur opin. formatur sic, quòd est per se ratio agendi alicui, si sit separatum potest esse principium agendi, vt patet de calore, sed obiectum vnitum actiuo actione intrinseca siue immanente est ratio agendi, igitur, licet sit separatum, est principium illius actionis, igitur essentia Angeli, licet non vniatur intellectui per informationem siue aliam rationem vniendi erit sibi ratio intelligendi se.

a. l. sed alia ratione. Et si obijcis iterum, quòd oportet passum aliquid recipere ab agente: hic autẽ intellectus nihil recipit ab ipsa essentia: quia non ponitur aliqua species præcedens actum.

Respondent, quòd potentia cognitiua aliqua quandoque est cognoscens in potentia: quandoque in actu, alia autem non sic, quòd autem oporteat eam recipere hoc non est quia potentia cognitiua, sed tantum quia est in potentia ad actum, non sic hic: quare &c.

Reprobat opin. D. Tho. CONTRA hæc opin. ponit vt videtur quòd intellectus sit in potentia essentiali ad opositionem vel intellectionem, quam ponit immanentem, & quòd tota ratio operationis sit obiectum vnitum sibi in sua operatione: sicut calor est in ligno tota ratio calefaciendi.

Ex hoc arguo, nihil potest habere principium operationis alicuius immanẽtis, nisi sit in actu per illud, quòd est principium talis operationis. Intellectus autem non est in actu per illam essentiam in hoc, quod per se subsistens: quia non informat, nec actuitatem aliquam tribuit ipsi intellectui, ergo per hoc, quòd talis essentia per se existens est præsens ipsi intellectui non potest intellectus habere operationem, cuius essentia vel similitudo nata est esse ratio.

Confirmatur istud per exemplum suum contra ipsum: quia licet calor separatus esset calefaciens vel ratio calefactionis, non esset tamen ratio calefactionis ligno a quo esset separatus, ita quòd si calere dicatur operatio immanens, impossibile est calore separato a ligno, lignũ habere istam operationem immanentem, quæ est calere, ita in proposito.

Item secundo contra illud, quod dicit quòd potentia cognitiua nihil recipit: quia non est in potentia quandoque, quandoque in actu, contra obiectum respectu eius, B quod est in intellectu de eo scilicet respectu intellectionis non est tantum causa in fieri, sicut est ædificator respectu domus: sed est causa tam in fieri quam in esse, alioquin sicut ædificatore corrupto manet domus, ita obiecto quãtumcunq; absente vel corrupto in ratione obiecti remaneret illud, quod est eius vt obiecti apud intellectum, quod est falsum sicut in visu apparet. Causa autẽ in esse & in fieri semper eque causat, vt patet de Sole respectu radij, ergo si obiectum respectu cuiuslibet sui est apud intellectum sine receptione suæ speciei, quia ponitur principium intellectionis: & cum obiectum semper æque causet: & per consequens intellectus semper eque recipit. Non igitur solum ab obiecto recipit intellectus: quia recipit actum nouum, quem quandoque non recẽ C pit: sed quia ipsum est causa in esse respectu eius, quod habet, semper recipit illud ab eo.

IDEO dicit Gandensis aliter quolibeto 5. quest. 14. quòd Angelus non cognoscit se per essentiam suam, sed per habitum scientialem, in quo intellectui suo repræsentatur sua essentia, sicut essentię aliorum: ita quòd si per se in nuda substãtia sua per impossibile ponatur absque omni habitu scientiali: a nullo omnino immutaretur ad actum intelligendi, neque a sua essentia propria: neque ab alia. Ratio autem, quæ ibi innuitur est hæc, intellectus angelicus per se & primo nullam essentiã particularem per se intelligit: sicut nec intellectus noster, quia essentię non repræsentantur intellectui, nisi vt sunt abstractę ab omnibus conditionibus particularibus, quia D scientia non est nisi eorum, quæ necessaria sunt & incõmutabilitatem suæ essentiæ sortiuntur secundum Boet. lib. 1. c. 1. in princ. in sua Arithmetica, quales solum sunt essentiæ, vt abstractæ a conditionibus singularibus.

a. l. nisi particulariter Sed essentia per seipsam in actuali existentia nõ præsentatur intellectui, nisi † sub ratione particularitatis. In habitu autem præsentatur & relucet sub ratione vniuersalis: igitur primo intelligit suam essentiam, vt relucet in habitu: & illa cognita in vniuersali ab intellectu Angeli est medium cognoscendi suam essentiam singularem: † & sic quælibet alia species est sibi ratio cognoscendi quæcunque singularia sub ipsa. a. l. sicut &

CONTRA istam opinionem arguo: inconueniens est, quòd intellectus creatus perfectus ex toto or- E dine causarum naturalium non possit in actum intelligendi intelligibile sibi proportionatum, quia hoc potest intellectus imperfectior vt humanus cum ordine causarum naturalium, vt cum phantasmatibus, & cum intellectu agente, sed hoc sequitur, si Angelus nihil possit intelligere nisi per istum habitum, quia ille habitus a solo Deo est: & ita omnes causæ naturales actiuæ; & passiuę non possunt istum habitum causare.

Præterea. Si non potest intelligere essentiam suam, nisi vt relucet in habitu: aut hoc est, quia obiectum non est intelligibile, nisi sit relucens in habitu: aut quia non est huic intellectui intelligibile, nisi vt sic sit relucẽs: aut quia requiritur præsentia obiecti per informatione. Nõ primo modo, quia tunc Deus non posset illam cognoscere nisi per habitum, vel nisi in habitu: quia nõ potest cognoscere aliquid, nisi sit intelligibile. Nec secundo

modo,

modo: quia huic intellectui est summe proportionata, & oon est obiectum magis adęquatum & proportionatum alicui intellectui quam suo.

Nec tertio modo, quia non requiritur præsentia per informationem ad hoc vt aliquod intelligibile sit præsens intellectui, quia tunc Deus oon cognosceret essentiam suam. Vnde sufficit, quòd sit præsens sub ratione, qua potest ad eam redire reditione completa, ergo est ꝓportionatum intellectui eius præsentatum prætérquam per habitum, igitur alio modo est ab ipso intelligibilis quam per habitum.

Præterea secundum sic opioantem eadem est ratio intellectiuitatis, & intelligibilitatis: quia immaterialitas secundum ipsum. Sed essentia Angeli est immaterialis secundum se, igitur secundum se est intelligibilis. Sed tāta est intelligibilitas vniuscuiusque quanta est eius immaterialitas: ergo Angelus secundum se sioe habitu tali est intellectiuus & intelligbilis.

a.l. si tāta.

Præterea. Si Angelus non potest intelligere nisi per talem habitum, sequitur, quòd noo potest cognoscere existentiam rei. Probo, quia illud cognoscens nō potest præcisè cognoscere existentiam rei, quod cognoscit per rationem indifferentem ad existentiam, & non existentiam. Sed talis habitus si ponatur indifferenter se habet ad repræsentandum existentiam & non existentiā: quia quicquid repræsentat naturaliter repræsentat; aut igitur sibi repræsentat. A. fore & non fore: & tunc nihil repręsentat: quia contradictoria aut tantū. A. esse, & sic non cognosceret ipsum quando non est: aut tantum. A. non esse: & sic econuerso: igitur &c.

Confirmatur, quia impossibile est quòd aliquid sit repræsentatiuum alicuius secundario, nisi primum obiectum repræsentatum determinetur ad illud: quidditas autem, quę primo per istum habitum repræsentatur, non determinatur ad existentiam, ergo &c.

Præterea. Contra hoc, quod dicitur, quòd non intelligit per se particulare: nisi per vniuersale, quia singularitas non impedit quin intelligatur: aliter Deus nō posset seipsum intelligere, nec etiam limitatio, quia sic quidditas angelica non esset per se ab ipso intelligibilis. Nec est ibi materialitas: aut alia conditio impediens, ergo & cętera.

Pręterea. Rationes quas facit contra speciem sunt ęque contra habitum, vt patet intuenti.

AD QVAESTIONEM igitur dico, quòd Angelus potest intelligere se per essentiam suam secundū intellectum expositum in principio quęst. quod probo primo, quia obiectum habet aliquam causalitatem partialem respectu intellectionis, & hoc inquantum est actu intelligibile: & intellectus habet suam causalitatem respectu eiusdem actus, secundum quam concurrit cū obiecto ad talem actiooem perfecte producendam, ita quòd ista duo quando sunt in se perfecta & vnita, sunt vna causa integra respectu intellectionis.

De quib dictū est. 13 d. prin.

Ex hoc arguitur sic, omnis causa partialis, quę est in actu sibi perfecto proprio secundum quòd talis caosa potest causare causalitate sibi correspondēte effectum, & quando est vnita alteri causę partiali in suo actu potest cum ea perfectè causare, sed essentia Angeli est de se in actu primo correspōdēte obiecto, qa de se est actu intelligibilis, & ēt de se est vnita intellectui sicut obiectū in coniunctione vtriusque causę partialis, ergo potest immediatè cum alia causa partiali vnita habere actum perfectum intellectioois respectu suę essentię.

Vt sæpius dictum est 3. d. 1. & 14. q. quo lib. c. 55.

Pręterea. In intelligibilibus habentibus species intelligibiles, istæ species virtute obiectorum cum intellectu causant intellectionem: in quibus tamen obiecta habēt esse diminutum, ergo si in se habent tale esse absolutum simpliciter & esse scilicet actu intelligibile, possunt melius & verius causare eundem effectum: & quicquid potest causari ab aliquo diminutè tali in aliquo esse virtute alicuius simpliciter talis potest ab illo simpliciter tali cau-

F sari: sed essentia Angeli, vt in se est præsens intellectui suo, quæ quidem essentia est simpliciter tale scilicet actu intelligibilis in se, qualis ipsa est, secundum quid in specie intelligibili, igitur si in specie intelligibili, vbi habet esse tale, secuodum quid potest causare intellectionem: multo magis hoc potest, vt est in se secundum esse simpliciter & absolutum.

OBIICITVR contra istud primo, quia secundum hoc etiam res sensibilis posset immediatè absqoe specie intelligibili causare intellectionem, quod negatū est in 1. lib. dist. 3. Probatur consequentia: quia res sensibilis præsens sensui est simpliciter talis, qualis est secundum quid io specie intelligibili, igitur si io specie intelligibili, vbi est secundum quid potest causare intellectionē, G igitur multomagis vt est in se secūdum esse simpliciter, & absolutum.

Reflexio argumēti subtilis. Quęst. 6.

Præterea videtur contra istam positionem posse argui sicut argutum est contra opin. quia nihil est alicui ratio operandi operatione immanente nisi informet illud: essentia autem Angeli, licet sit actu intelligibilis, & præsens intellectui, tamen non informat illum intellectum, ergo non est ei ratio operandi operatione immanente.

D. Thom.

Pręterea. Ista duo agentia semper concurrunt ad eūdem effectum communem, igitur habent ordinem cū non sint eiusdem rationis. Alterum igitur est prius siue superius, alterum posterius siue inferius, & ita vnum est mouens motum, & alterum io respectu eius erit mouēs H non motum: obiectum aotem nō est mouens motū respectu intellectus, igitur intellectus est mouens motum respectu obiecti.

Præterea quarto. Quod dicitur de istis causis partialibus concurrentibus ad eundem effectum communem videtur inconueniens, quia duo distincta genere ooo possunt causare effectum eiosdem rationis spirituale & corporale, siue intelligibile & sensibile differunt genere: quare &c.

Probo maiorem, tum quia duabus illis rationibus in causis partialibus correspondent aliqua duo distincta in effectu, & ita idem effectus erit corporalis, & spiritualis: quod est inconueniens.

Nota hoc ꝑꝑ alam rationalē in esse.

Tum secundo: quia omne agens est præstantius paI tiente. Corporale autem siue sensibile nullo modo est præstantius spirituali: igitur non potest esse agens respectu eius nisi virtute alicuius alterius pręstantioris agentis, & ita erit mouens & motum.

Aug. 15. Tri. c. 4. & super Ge.

Tum tertio: quia tunc voum posset ita intendi, quòd virtus tota amborum esset in altero, & tunc illud potest causare istum effectum sufficienter sine alio, quod est inconueniens de talibus duobus agentibus.

AD PRIMVM dico sicut dictum est dist. 3. primi. ideo posita est species intelligibilis differens ab actu: quia obiectum siue vt in se existens, siue in quacunque specie extra intellectum possibilem, oon habet rationē actu intelligibilis, & tunc conceditur hoc, quòd vbicunque est aliquid existens secundum quid tale, & potest ali k quid facere simpliciter si esset ibi simpliciter tale in actu posset simpliciter idem facere, obiectum autem tale secundum quid est in specie intelligibili, & non est extra istam actu intelligibile: & ideo licet in isto vbi est secundum quid, possit causare diminutam intellectionem, nūquam tamen extra illam potest causare nec diminutā, nec perfectam, quia nō est extra istam actu ens tale, sed potentia tantum quale est suum actiuum: essentia autē Angeli est diminute ens tale in specie, est autē io se simpliciter ens tale scilicet actu intelligibile: quare &c.

Quęst. 6. Ad obiectiones factas.

Et ꝑꝑ hoc ponitur intellectus agens vt transferat obiectū de ordine ad ordinem. 3 de anima com. 18.

Ad secundum dico, quòd contra illam opin. (quæ nō ponit intellectum habere actiuitatem aliquam aliam ab illa: quam habet formaliter ab obiecto vel per speciem obiecti: sicut nec lignum habet aliquam actiooem in calefaciendo aliam ab illa, quæ est caloris) necessario sequitur, quòd intellectus non habens aliquid formaliter non ope-

a. l. secūdi dist. 3. q. 7. vel. 9.

operatur formaliter, & ita argutum est contra † primā opin. quæ hoc idem videtur sentire de intellectu, sed sicut dictum fuit in primo lib. intellectus habet actiuitatē suam propriam siue obiecto præsente in se, siue in specie sua concurrente secum ad causandum effectum communem amborum, ita quòd sufficit vnio & approximatio istarum partialium causarum, nec tamen requiritur, quòd altera alteram informet: quia neutra dat alteri actum pertinentem ad suam causalitatem partialem.

Ad tertium dico, quòd mouens motum potest intelligi duobus modis, vel quòd recipiat a mouente non moto formam aliquam qua moueat, sicut actum primum, vel quòd ipsa forma habita sicut actus primus recipiat ab eo aliam formam vlteriorem sicut actum secundum qua agat. primo modo est in quibusdam causis ordinatis, quòd prima dat virtutem secundę. Hoc modo non est in proposito, quia nec intellectus vt agens causalitate sua partiali dat speciei obiecti istum actum, quo operatur ad intellectionem: nec multo magis econuerso, quia species nullam actiuitatem dat intellectui pertinentem ad causalitatem eius: secundo modo videtur esse in quibusdam mouentibus localiter, sicut manus mouet baculum, & baculus mouet pilam, non autem manus dat baculo duritiem, per quam expellit corpus extra locum; sed dat precise baculo motionem localem, qua scilicet applicatur ad istam expulsionem propter incompossibilitatem corporis duri ad aliud corpus, quod non cedit ei. Hoc modo videtur esse in agentibus ad aliquem effectū productum per generationem, vel per alterationem; quia licet ibi causę ordinatę habeant aliam rationem causandi, & inferior non causet nisi in virtute superioris; ista tamen virtus siue assistentia siue influentia (quomodocunque nominetur) non est impressio alicuius formæ, vel alicuius inhærentis in causa inferiori: sed tantum est ordo siue actualis coniunctio talium causarum actiuarum, ex quibus sic coniunctis, & suis proprijs actiuitatibus præsuppositis coniunctioni, sequitur effectus cōmunis ambarum causarum.

Aliqui habent affirmatiuam.

Ad propositum igitur dico, quòd non solum ista non sunt mouens & motum primo modo; sed nec secundo modo propriè: sicut se habet sol & pater in generatione, sed tantum sunt duæ causæ quasi ex æquo se habentes, quantum ad hoc, quòd neutra per se totaliter mouet, & tamen vna habet priorem causalitatem respectu effectus quam altera. Forte enim causa inferior nunquā agit in virtute causę superioris, propriè loquendo, nisi forma sua quā agit aliquo modo, dependeat a superiori forma: licet non tunc quando agit recipiat eam ab illo: sed prius duratione vel natura. Nec enim obiectum dependet ab anima saltem vt est intellectus possibilis, quātum ad istam formam, qua actualiter operatur ad istam intellectionem, nec multo magis econuerso, & ideo nullo modo est obiectum mouens motum respectu animę vt operatur ad intellectionē, potest tamen esse mouens respectu eius inquantum ipsa recipit speciem intelligibilem, sed tunc non mouet animam quantum ad causalitatem quam habet anima per se, sed per accidēns quantum ad istam formam quam habet respectu causę partialis inquantū operatur ad illam. Et hoc modo dictum fuit in primo, distin. 3. quòd intellectus agens, & phantasma sunt vnā causa totalis speciei intelligibilis. & vlterius species intelligibilis, & aliquid animæ, siue sit intellectus agens, siue possibilis sunt vna causa totalis intellectionis: ita quod in primo signo obiectum siue phantasma mouet animam ad intellectionem, & non ad actum primum, qui sit animæ, vt anima est: sed ad illum, qui est reliqua causa partialis sibi prævia. in secundo autem signo obiectum omnino non mouet animam neque ad actū primum; neque ad aliquam aliam causam concurrentem, sed præcise agit ad effectum communem: & tunc anima per suum actum, quem habuit agit in suo ordine ad eundem effectum, ita quòd nulla est ibi motio animę

q. 6. 7. vel 9 & 8. vel 10.

Hic aliletas litterę f originalibus sed ista bona.

A ad agendum prior naturaliter effectū producto. Ad effectum tamen mouetur anima non inquantum actiua, sed inquantum receptiua illius effectus: & licet sit mota, non tamen est mouens mota, quia non mouetur ad mouere actiue: sed ad recipere.

Ad quartum dico, quòd illa propositio prima est falsa de causis partialibus quomodocunque ordinatis ad eundem effectum: hoc est, quòd sit ordo essentialis earum, & non sint omnino eiusdem rationis; tales enim, quæ sunt alterius rationis non sunt tantum distinctę specie, quia huiusmodi non concurrunt communiter vt causę ordinatę ad eundem effectum, nec tantum distinctę numero: quia tunc nō essent alterius rationis vel generis, igitur distinctę genere. Et si accipias, quòd non in tali genere. B Ex ratione distinctionis generis non potest † quæri magis hoc in hoc genere quàm in alio.

a. l. sequi.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primū concedo, quòd anima de se actu intelligibilis est & præsens sibi: & ex hoc sequitur, quòd possit intelligere se si non esset impedita. Nihil enim deficit actui primo neque ex parte vnius causę, neque ex parte amborum, neque a parte vnionis earum, & ita totus actus primus de se perfectus est ad quem debet sequi iste actus secundus qui est intellectio, & forte propter hoc dicit frequenter August. quòd anima nouit semper se propter istam propinquitatem ad actum noscendi, vbi nulla est imperfectio in actu primo. Hoc autem modo anima non semper nouit lapidem; quia etsi semper habeat actum perfe C ctum intelligendi lapidem: ratione suæ propriæ causalitatis partialis: non tamen semper habet aliam causam partialem in actu præsentem: & ideo potest dici, quòd quandoque est in potentia essentiali ad intelligendum lapidem: quando scilicet caret ista forma: qua tanquam alia partialis causa nata est esse in actu, & in actu vniri sibi. Et hoc modo trinitatem ponit Aug. & tamen ad solam memoriam pertinere: quia istud totum non est nisi præsentia obiecti sub ratione intelligibilis, quod pertinet ad memoriam: sed in hoc est intellectio virtualis obiecti illius, quæ pertinet ad intelligentiam: & hoc modo cum voluntas sit præsens vt actus primus perfectus ad habendum actum secundum respectu sui est quodammodo actus secundus, sicut effectus in causa efficiente, D vt in voluntate; & in eo sine quo non; vt in intellectione, sed quia nihil est de isto toto in actu nisi solum, quod pertinet ad memoriam, ideo tota ista Trinitas, quæ scilicet nata est esse Trinitas, tantum est in memoria quantum ad realitatem eius actualem.

Ad arg. 1.

5. Trini. c. 7. & 10. tri. c. 10. & 14. Trini. c. 4. & inde.

Sed quare non exit iste actus totalis primus in actum secundum cum sit per se sufficiens principium eliciendi actum secundum?

Inquisitio sapientum: quā inquo animo intellige.

Respondeo quia est impedimentum, quod ista causa vincere non potest, sicut quantumcunque poneretur causa naturalis perfecta, nunquam tamen posset agere propter impedimentum vincens.

Sed quod est istud impedimentum?

Respondeo, intellectus noster pro statu isto non est E natus moueri immediate, nisi ab aliquo imaginabili, vel sensibili extra prius moueatur. Et quare hoc? Forte propter peccatum sicut videtur August. dicere 15. Tri. cap. vlti. Hoc tibi fecit infirmitas. Et quæ causa infirmitatis? Nisi iniquitas. Idem dicit Cōmentator 6. Ethi. & Linco. ibidem: & super primo Posteriorum similiter. vel forte ista causa est naturalis prout natura isto modo instituta est: non absolute naturalis: puta si ordo iste potentiarum, de quo dictum est in primo illi fusè, necessario hoc requirat, quòd quodcunque vniuersale intellectus intelligat, oportet phantasiam actu phantasiare singulare eiusdem, sed hoc non est ex natura, nec ista causa est absolute naturalis, sed est ex peccato, & non solum ex peccato, sed etiam ex natura potentiarum pro statu isto, quicquid dicat Aug.

Quere hęc super lib. 8 Anima q. 18. opime ad hoc. Dist. 3. plerumque & alibi quęre. 3. de anima t. cap. 32. Salua veritatem, & amicos hic.

Ad formam argumenti igitur dico, quòd ista causa, quæ

quæ est ex parte Angeli est sufficiens ad hoc quòd essentia Angeli sit sufficiens ratio intelligendi seipsam etiam ipsa talis est ex parte animæ: sed in anima sunt impedimenta in Angelo non: non enim intellectus Angeli habet talem ordinem ad imaginabilia: sicut habet intellectus noster pro statu isto. & propter istam impotentiam intelligendi immediate intelligibilia in actu (quę impotentia non est ex impossibilitate intrinseca, sed extrinseca: quam etiam experiebatur Philosophus & non aliquam possibilitatem) dixit ipse Philosophus, quòd intellectus non est aliquod intelligibilium ante intelligere. i. non est possibile intelligi a se ante intelligere aliorum, quæ propositio multiplex est secundum compositioné & diuisionem, sicut illa. 6. Topic. hoc nunc est primo immortale vel incorruptibile: ex eo quòd præpositio cú suo casuali æquipollet aduerbiali determinationi: & potest construi cum infinitiuo illo significante terminum potentiæ: & est sensus compositionis, vel cum ipsa compositione significata per terminum, vel per verbum indicatiuum. & est sensus diuisionis, ut primus sensus sit iste: non est possibile intellectú intelligi a se ante intelligere aliorum: & iste sensus verus est secundum eum. Alius sensus est, quòd ante intelligere aliorum intelligibilium a se non potest intellectus intelligere se. Falsa est sicut ista: hoc nunc primo est immortale: falsa est pro homine in statu innocentiæ. Et hoc modo Philosophus dicit, quòd anima intelligit se sicut alia. Et secundum istú modum expositionis mouetur ab obiectis imaginabilibus, & eis cognitis potest ex eis cognoscere rationes cómunes immaterialibus, & materialibus, & ita reflectendo cognoscit se sub ratione communi sibi, & imaginabilibus. Non autem potest statim intelligere se nullo alio intellecto, quia non potest statim moueri a se propter ordinem potentiarum eius necessarium pro statu isto ad imaginabilia.

Cap. 2.

F G H

Ad 2. D. Tho. 1 part. Sum. q. 56. ar. 1. & so. 2. arg

Ad secundum vnus Doctor dicit, quòd singulare potest per se intelligi, licet non singulare materiale, quia singularitas non prohibet, sed materialitas: alioquin Deus non esset intelligibilis, cum sit singulare, quod falsum est: & tunc patet responsio, quòd propositio assumpta de non intelligendo singulare non est vera, nisi de singulari materiali.

Hen. quol. 5. q. 15. & 16. & q. 8. q. 13. & quol. 15. q. 9.

Alius dicit, quòd non scilicet nec se, nec alia intelligit sub ratione singularis materialis vel immaterialis: sed sub ratione vniuersalis: quod est per se obiectú intellectus: quod etiam relucet in habitu intelligibili. Et secundum hoc patet responsio ad argumentum.

I

Vide clarius 14. q. quol.

Neutrum credo esse verum nisi forte loquendo de intellectu, qui propter imperfectionem sui non potest forte quodcunque intelligibile intelligere: nó sic intellectus angelicus.

Ad arg. 3. a. l. est uera eo q a. l. possibili organorum. Tex. 128. Vide 2. de Aia t. 11. 1. & t. 138. ad hoc. Vide in 3. lib. de Aia & in q. 8. 44.

Ad tertium dico, quòd ratio istius propositionis maioris in potentijs sensitiuis est ista, quòd omnis potentia sensitiua requirit determinatum organum, vnde ex determinato numero potentiarum organicarum concludit Philosophus secundo de Anima determinatum numerum actionum vel obiectorum. Istud autem organum oportet ita esse dispositum, vt possit recipere ipsum sensibile sine materia: & in corporalibus: quicquid est receptiuum formæ sine materia non est receptiuum formę communiter cum materia: ideo dico communiter quia non est modo sermo de organo tactus, de quo est difficultas specialis. Organum igitur sensus oportet esse non tale hoc est carens obiecto secundum suum esse materiale & sensibile; non tantum in actu, sed etiam potentia, quòd non sit receptiuum istius secundum esse materiale secundum quòd esse ipsum est obiectum sensus, sicut bene apparet de colore, cuius receptiuum secundum esse materiale est superficies corporis terminati, receptiuum autem eius sine materia est corpus perspicuum siue non terminatum, & ita oppositę dispositiones requiruntur in organo sensus, quòd debet esse receptiuum sensibilis sine materia, & in eo quòd debet recipere obiectum secundum esse materiale: ideo oportet organum denudari a forma, quam recipit: & per consequens sensum, qui est in tali organo: ex hoc sequitur propositum Philosophi 3. de Anima: quòd scilicet intellectus non sit potentia organica: & ideo separatur ab omni materia, sicut ab omni organo, quo operaf. Si enim requireret aliquod, illud esset determinatæ dispositionis, sicut est omne organum corporeum: & ideo (ex hoc, quòd esset receptiuus aliquorum secundum esse materiale determinatum propter determinatam dispositionem corporis) non esset receptiuus omnium formarú corporalium secundum esse immateriale: & ita intellectus non posset recipere formas omnium materialium, vt obiectorum: si esset virtus materialis & organica: tamen hoc habito, quòd sit non organica, non oportet ipsum esse non tale realiter: quale illud, cuius debet esse receptiuus intellectualiter. Non enim oportet oppositam esse dispositionem in receptiuo alicuius realiter, & intellectualiter: supposito quòd intellectus non sit virtus organica, quod tamen requireretur, si esset virtus organica. Idem enim intellectus potest esse ipsemet realiter & in actu per habitum realiter, & tamen receptiuus intellectualiter, & sui, & habitus, & cuiuscunque informátis eum realiter. Et ista ratio, quia talia sic recepta intellectualiter non requirunt in recipiente determinatam dispositionem oppositam enti intelligibili reali. Ista igitur propositio, quę dicit, quòd oportet cognoscens esse non tale: vel esse denudatum ab eo, quod cognoscit vel recipit, & a ratione cognoscendi, si generaliter accipiatur, cócludit omnem intellectum esse nihil: quia omnis intellectus secundú se est totius entis, & ita ipse nihil erit entium: & intellectus iste est falsus. Sed tantum nó est materiale vel organicum, ut sit capax omnium: quia si esset materiale vel organicum, esset tm̃ capax aliquorum sine materia, quorum talis receptio non repugnaret suæ entitati materiali: suæ autem entitati intellectuali non repugnat receptio intellectualis quorumcunque.

Tex. có. 4. 11. 14. 16. 19. & inde.

K

Hic habes declarationé 4. c. 3. de aia sub nublimiú. Vt inquit Auer. 3. de aia. c. 4. Idem hẽt Cómentator 3. de anima.

Ad arg. 4. 3. d. 1. q. 7. uel 9. & in pr. q. 10. 2. d. & in 9. Met. q. 14. & ibi d. 15. & 15. quæst. quo. Vbi supra. Quære 3. de Aia. t. 5. & 15. & 12. Meta. t. 51.

Ad quartum responsum est frequenter, quod idé potest se mouere: non tantum motione corporali, sed etiá spirituali: & etiam vniuersaliter quæcunque actio virtutis vniuoca potest stare cum potentia ad actum suú formalem: & tunc quomodo idem non sit in potentia & in actu prout sunt differentiæ entis oppositæ, neque per se, neque denominatiue: & tamen idem est in potentia, hoc est principium passiuum, & in actu hoc est principium actiuum eiusdem, hoc frequenter dictum est.

Ad vltimum, & si aliqui concedant conclusionem illam ibi illatam, quę videtur impossibilis, quia tunc sequeretur, quòd illa intellectio esset actu infinita. Potest enim intellectus quicunque esse infinitorum intelligibilium, & si tunc haberet intellectionem eandem sibi, pari ratione intellectio cuiuslibet esset eadem sibi, & ita haberet intellectionem eandem sibi, quę esset vel esse posset infinitorum intelligibilium, nego igitur consequentiam. Et ad probationem dico, quòd intellectio illa secundum veritatem est extremum tam respectu potentiæ quá respectu obiecti, quia effectus est amborum: sicut quando a diuersis cognoscente, & cognito patitur notitia, notitia illa est effectus communis illorum duorum. 9. de Trin. cap. vlti. ita etiam, quando gignitur ab eodem habente rationem tam potentię quàm obiecti est effectus illius vnius habentis realiter illam duplicem causalitatem, & non medians inter idem, & se secundum naturam rei: quomodo medias medium inter contraria, & de tali medio prout est ex natura rei vera est ista propositio, quòd plus conuenit cum extremo quocunque quàm extrema inter se.

Ad confirmationem dico, quòd intellectio ab alia intellectione distinguitur per obiectum: ab obiecto vero

&

& potentia diſtinguitur per ſeipſam formaliter. Quòd A autem ab eis diſtinguitur, cauſaliter, habet a cauſis extrinſecis, vt a potentia & ab obiecto, ſicut radius habet cauſaliter a ſole quòd ab eo diſtinguitur.

QVÆSTIO IX.

An Angelus habeat notitiam naturalem diſtinctam eſſentiæ diuinæ.

SECVNDO QVÆRO de intellectione Angeli aliorum a ſe, & primo, an Angelus habeat notitiam B naturalem diſtinctam eſſentiæ diuinæ.

Arg. 1.

Quod non: quia aut eſſet per eſſentiam diuinam: aut per ſpeciem eſſentiæ, non per eſſentiam, quia tunc eſſet naturaliter beatus, quod non poteſt competere creaturæ: non per ſpeciem, quia eſſentia diuina eſt melior intellectui, quam ſit iſta ſpecies: igitur ſuperfluit ibi ponere ſpeciem: quia eſſentia diuina poteſt ibi efficacius per ſe facere illud: propter quod ponitur ſpecies, quam ipſa ſpecies. † Philoſophus etiam in 3. de Anima non videtur aſſignare ſpeciem neceſſariam: niſi quia obiectũ non eſt per ſe in anima, lapis, inquit, non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis: quare &c.

Vide Hẽ. quol. 3 q. 1. a. 1. præterea Philoſop 3. &c. Tex 38.

C Contra, vel igitur Angelus nullam notitiam haberet eſſentiæ diuinæ: & tunc fruſtra eſſet ſibi datum illud præceptum vere. Diliges dominum Deum tuum, & cætera.

Rõ opp. Exo. 20 & Deuter. 6.

Fruſtra enim præcipitur illius dilectio, quod omnino ignoratur. Vel tãtum haberet notitiam confuſam iſtius eſſentiæ: & tunc videtur intellectus iſte eſſe poſſibilis ſicut noſter, qui poteſt procedere a confuſo ad diſtinctũ, quod videtur inconueniens.

HIC CONCORDANT aliqui in iſta negatiua, quòd Angeli non habent diſtinctam notitiam naturaliter, quod probatur.

Hen. quol. 3. q. 1. & quol. 4. q. 7. & 9. & quol. 5. q. 24.

Primo ſic: omnis propria ratio intelligendi aliquod D obiectum per adæquationem, repræſentat illud obiectũ: nulla autem ſpecies, vel eſſentia creata poteſt adæquate repræſentare effigiem diuinam increatam. Minor patet.

Tum quia quodlibet tale eſt finitum, obiectum autem infinitum: finiti autem ad infinitum nulla eſt proportio, igitur &c.

8. Phi. & 1. Cę. & alibi ſæpe.

Tum quia ſpecies creata vnius rei magis aſſimilatur alteri rei creatæ quam Deo: quia vtrumque finitum, diſtinctius igitur repræſentat creaturam quam Deum, & per conſequens non eſt propria ratio diſtincte cognoſcendi Deum ſiue intelligendi: igitur &c.

Arg. Henr. hic per locum a maiori. a.l. appręhenditur. c. 4. Tolle hoc & illud &c. 24. Tri. c. 8.

Item, ratio formalis, ſecundum quam † cognoſcitur obiectum debet eſſe determinata, ſicut & ipſum obiectum, alias non magis repræſentaret hoc obiectum, quã illud, ſed Deus eſt maxime indeterminatus ſicut dicit E Aug. 8. de Trin. igitur &c.

Præterea. Illa ſpecies, per quam cognoſcitur eſſet magis imago quam Angelus, vel anima in ſe: quod eſt contra Auguſt. qui dicit, quod eo aliquid eſt imago Dei, quo particeps eius eſſe poteſt, magis autem poteſt Angelus, vel Anima eſſe Dei particeps naturaliter, quam ſpecies, quia non eſt capax Dei ſicut Angelus, igitur & cætera.

Præterea. Si ſpecies diuinę eſſentię eſſet in intellectu Angeli, igitur Angelus naturaliter cognoſceret non ſolum eſſentiam, ſed perſonarum trinitatem. Conſequẽs videtur falſum, cum hęc trinitas non ſit ibi niſi ratione infinitatis.

Præterea. Si illa ſpecies eſſet in intellectu vnius beati, vel Angeli, poſſet alius Angelus naturali acumine intellectus ſui iſtam ſpeciem videre, & cum illa ſit repræſentatiua eſſentię, & eorum, quę ſunt in eſſentia: tunc naturaliter iſte Angelus videns ſpeciem, omnia hæc videret, quod eſt impoſſibile, quia tantum ipſe tunc videret naturaliter, quantum nos per fidem. igitur &c.

Iſtam negatiuam tenendo ſi quæris per quid affirmatiue cognoſcit? Reſpondetur, quòd Angelus non cognoſcit eſſentiam diuinam naturaliter per aliquam ſpeciem. Neque per aliquam ſpeciem inferiorem, neque per aliquam ſuperiorẽ, ſed per eſſentiam ſuam propriã; quia ipſa eſſentia Angeli eſt imago Dei & ſimilitudo.

D. Tho. 1. par. Sum. q. 56. art. 3.

B Vnumquodque autem cognoſcitur per ſuam ſimilitudinem: igitur Angelus per eſſentiam ſuam cognoſcit eſſentiam diuinam. Eſt enim Angelica natura quoddam ſpeculum diuinam ſimilitudinẽ repræſentans &c.

Quod etiã diceretur de uana Phyloſophorũ felicitate in hoc ſęculo & copulatione intellectus agẽtis cum intellectu poſſibili: ut inquit Auer. 3. de anima cõ. 36.

CONTRA PRIMVM qui poſuit iſtas rationes ad iſtam concluſionem negatiuam arguitur ſic. Quia ex eiſdem poſſet probari, quòd per nullum repræſentatiuum creatum Angelus cognoſcit naturaliter eſſentiam diuinam: & per eſſentiam non cognoſcit ſecundum eum: quia nulla creatura poteſt naturaliter videre illam eſſentiam: & ex hoc videtur ſequi, quòd nullam notitiam naturalem potuit Angelus habere de illa eſſentia.

Non enim de ea diſtincte, & in particulari aliquid videtur: quia hoc non videtur poſſibile niſi per eſ- C ſentiam, vel per aliquod repræſentatiuum diſtincte, quorum vtrunque negatur: non autem indiſtincte ſiue in aliquo priori conceptu communiori: qui non ſit proprius iſti eſſentiæ: quia omnem conceptum communẽ vniuocum iſti eſſentiæ, & alij negat iſte.

Arguit cõtra Henricum.

Præterea. Eſſentia diuina, ſecundum iſtum, nata eſt tantum facere conceptum vnum realem in intellectu diuino: ita quòd nullus alius habetur de ea, niſi per intellectum negociantem: igitur iſta eſſentia nata eſt facere tantum per ſe conceptum vnum realem in quocunque intellectu.

Vide Hen. ubi 3. & 8. diſt. 1. quotat eũ iſte ad propoſitum.

Probatio conſequentiæ. Omnis conceptus, qui natus eſt haberi, & etiam cauſari virtute huius eſſentiæ in aliquo intellectu eſt natus haberi virtute eius in intelle- D ctu comprehendente ipſam: talis eſt diuinus intellectus, igitur & vltra ſequitur, ꝙ conceptus nullus realis poſſit haberi de iſta eſſentia niſi vnus.

Probatio iſtius conſequentiæ: quia omnem conceptum realem, quem poteſt aliquis intellectus habere de iſta eſſentia ipſa poteſt cauſare: alioquin non eſſet perfecta in ratione obiecti, quia illud, quod eſt in ratione obiecti imperfectiſſimum, poteſt cauſare omnem conceptum de ſe cauſabilem. & tunc ſequitur vltra, quòd, vel intellectus Angeli habebit iſtum vnum conceptum vndecunque cauſetur, vel omnino nullum habebit, illum autem habere nõ poterit niſi, vel cognoſceret per eſſentiam, vel per propriam rationem repræſentantem, quare nullum habebit.

E CONTRA SECVNDVM qui ponit, quòd Angelus intelligit illam eſſentiam per ſeipſum inquantum eſt imago Dei: licet imago, quæ eſt tantum ratio cognoſcendi repræſentet non vt cognita: ſicut eſt de ſpecie viſibili in oculo, & de ſpecie intelligibili in intellectu quæ repræſentat obiectum immediate abſque diſcurſu: tamen illa imago, per quam non cognoſcitur illud, cuius eſt: niſi vt per ſpeciem cognitam, nõ eſt ratio cognoſcendi illud: niſi tantum per diſcurſum, ſicut diſcurritur a cognito ad incognitum: ſed eſſentia Angeli tantum poteſt poni imago ſecundo modo, & non primo modo: non igitur per illam imaginem cognoſcit Angelus eſſentiam diuinam niſi diſcurrendo, quod eſt inconueniens, quia ſecundum eos Angelicus intellectus non diſcurrit.

Arguit cõtra D. Th.

1. par. q. 58. ar. 3.

Preterea. Omnis discursus præsupponit notitiam illius simplicis, ad quod discurritur.

Igitur si per illam essentiam cognitam habetur notitia de essentia diuina, per discursum oportet præhabere conceptum simplicem de essentia diuina, & tunc illius quærenda est ratio alia prior.

Confirmatur etiam, quia nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti, nisi includat in se virtualiter illud aliud obiectum, quia vnumquodque sicut se habet ad esse; sic ad cognosci, quod igitur non includit aliud virtualiter in entitate, non includit illud in cognoscibilitate, sed essentia Angeli non includit virtualiter essentiam diuinam sub illa ratione distincta, igitur non est ratio cognoscendi eam distincte sub aliqua ratione.

G

Mens auctoris. Cognitio duplex. 1 membrum di.

AD QVAESTIONEM igitur respondeo aliter. Primo distinguendo de duplici cognitione. Potest enim aliqua esse cognitio obiecti secundum quòd abstrahit ab omni existentia actuali: & potest esse aliqua eius, secundum quòd existens: & secundum quòd præsens in aliqua existentia actuali. Ista distinctio probatur per rationem, & per simile.

3. & 7. Meta. 1. Post. & 2. d Aia & alibi. 1. membrum di.

Primum patet ex hoc quòd possumus habere notitiam de aliquibus quidditatibus, scientia autem est obiecti secundum quòd abstrahit ab existentia actuali, alioquin scientia posset quandoque esse, & quandoque non esse, & ita non esset perpetua, sed corrupta re corrumperetur scientia illius rei: quod falsum est.

H

Secundam probatur, quia quod est perfectionis in potentia inferiori, videtur eminentius esse in superiori, quæ est eiusdem generis: in sensu autem, qui est potentia cognitiua inferior intellectu perfectionis est, quòd est cognitiua rei secundum quod in se existens est, & secundum, quòd est præsens secundum existentiam suam.

Igitur hoc est possibile in intellectu, qui est suprema vis cognitiua, igitur potest habere cognitionem rei secundum quòd præsens, & vt breuibus vtar verbis: primam voco abstractiuam, quæ est ipsius quidditatis secundum quòd abstrahitur ab existentia actuali, & non existentia.

1. Cor. 13.

Differentia inter sensum interiorem & exteriorem in cognoscendo.

Secundam, scilicet, quæ est quidditatis rei secundum eius existentiam actualem, vel quæ est rei presentis secundum talem existentiam, voco cognitionem intuitiuam: non prout intuitiua distinguitur contra discursiuam: quia sic aliqua abstractiua esse intuitiua, sed simpliciter intuitiua, eo modo quo dicimur intueri rem, sicut est in se.

I

Illud etiam secundum membrum per hoc declaratur, quòd non expectamus cognitionem de Deo, qualis posset haberi de eo, ipso per impossibile non existente, vel non præsente per essentiam, sed expectamus intuitiuam, quæ dicitur facie ad faciem, quia sicut sensitiua est facialis, scilicet rei secundum, quòd est præsentialiter existens: ita & illa, quam expectamus.

k

Secunda declaratio huius distinc. est per simile in potentijs sensitiuis: aliter enim potentia, vel sensus particularis cognoscit obiectum, aliter phantasmata. sensus enim particularis est obiecti, secundum, quòd est per se vel in se existens: phantasmata cognoscit idem secundum, quòd est præsens per speciem: quæ species posset esse eius: licet non esset existens, vel præsens: ita quòd cognitio phantastica est abstractiua respectu sensus particularis: quia quæ sunt dispersa in inferioribus quandoque sunt vnita in superioribus: ita isti duo modi cognoscendi, qui sunt dispersi in potentijs sensitiuis propter organum: quia non est idem organum, quod est bene receptiuum, & quod est bene retentiuum: vniti sunt in intellectu, cui vt vni potentiæ potest vterque actus competere.

Quære Dio.

Hac distinctione præmissa ad quęstionem respondeo,

F

quòd licet secundum communiter loquentes, non posset Angelus ex puris naturalibus: habere cognitionem Dei intuitiuam, de qua in quarto lib. tamen non videtur negandum, quin possit naturaliter habere cognitionem eius abstractiuam, hoc modo intelligendo, quòd species aliqua distincte representet istam essentiam, licet non repræsentet eam vt in se presentialiter existentem. Bene quidem possibile est habere cognitionem distinctam licet abstractiuam.

Sicut accidit addiscentibus artes. d. 49. q. 12.

Nam abstractiua distinguitur in confusam & distinctam penes rationem aliam & aliam cognoscendi: & istam talem speciem repręsentantem essentiam diuinã intellectui Angelico, non videtur inconueniens ponere intellectui Angeli inditam esse a principio, ita quòd licet ipsa non sit naturalis intellectui. Hoc modo quòd iste intellectus possit ex naturalibus suis eam acquirere: neque etiam, quòd possit eam habere ex actione alicuius obiecti agentis naturaliter, quia non potest eam habere presentialitate alicuius obiecti finiti mouentis: nisi essentię diuinę tantum, quę nihil aliud a se causat naturaliter naturali causatione, tamen sicut perfectiones datę Angelo in sua prima creatione, licet non necessario sequantur naturam eius: dicerentur naturales distinguendo contra mere super naturales scilicet & gratię & glorię.

Vide 8. d. 1. & 14. q. quolibet.

Ita ista perfectio data intellectui angelico, qua essentia diuina esset ei pręsens distincte: licet abstractiue; potest dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere.

Ita quòd quicquid cognoscit Angelus de Deo virtute huius speciei, aliquo modo cognoscit naturaliter, & aliquo modo non naturaliter. Naturaliter, inquantum ista non est principium gratuiti actus, nec gloriosi: non naturaliter autem, quantum, ad istam non posset pertinere ex naturalibus neque aliqua actione naturali.

Quod autem talis species poni debeat distincte repręsentans essentiam diuinam, licet abstractiue, persuadetur primo sic: quia beatitudo naturalis Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiam si fuisset in statu innocentię tam Angelus, quam homo per quantumcunque tempus: igitur cum homo pro statu naturę lapsę possit habere cognitionem de vltimo fine in vniuersali: & volitionem consequentem, & pro statu innocentię habere potuerit aliquo modo notitiam distinctam, & volitio summi boni sequatur cognitionem vltimi veri, sequitur, vt sic quòd in tali cognitione, & volitione summi boni distincte possit haberi maior beatitudo ab Angelo, quam ab homine.

Secundo modo persuadetur per hoc, quòd aliquis raptus videns transitorie essentiam diuinam, cessante isto actu videndi, potest habere memoriam obiecti, & hoc sub ratione distincta, sub qua erat obiectum visionis, licet non sub ratione pręsentis actualiter, quia talis pręsentia non manet post actum in ratione cognoscibilis. Igitur per aliam rationem perficientem intellectum talem potest obiectum istud isto modo obiectiue esse pręsens. Et ita non est contra rationem essentię, quòd species illius sit in aliquo intellectu distincte repręsentans eam: igitur nec videtur talis species neganda ab intellectu perfectissimo creato, nihil enim videtur debere negari ab intellectu summo creato, quod non repugnat alicui intellectui creato in naturalibus, quia non est perfectio excellens nimis.

Assumptum potest probari per raptum Pauli, qui transeunte isto raptu, recordabatur illorum visorum secundum, quòd ille scribit ad Corinth. Scio hominem in Christo ante annos 14. siue in corpore siue extra corpus nescio: Deus scit &c. Et audiuit archana verba, quę non licet homini loqui.

2. c. 12.

Quod autem post raptum posset species obiecti distincte manere, videtur quia hoc est perfectionis

in

In intellectu: quia potest conseruare speciem obiecti cessante presentia obiecti.

Vide. 2. ci. cap. 7. Variè quot tantur. c. in originalibus.

Tertio persuadet propositum, quia secundum Aug. 4. super Gen. 23. dies illi sex non erant in successione temporis: sed in cognitione Angelica creaturarum ordinem naturalem habentium, ita quòd prius naturaliter nouit Angelus creaturam in verbo, secundo in genere proprio, & non stando ibi rediit in verbum laudans ipsum ex opere suo, & in illo iterum videt rationem sequentis creaturę naturaliter: ita quòd quando Deus dixit: Fiat lux, vidit Angelus se in verbo æterno, cum facta est lux, & cum factum est vespere, vidit se in genere proprio, & cum factum est vespere & mane dies vnus, ex se exsurrexit in laudem Dei in quo vidit secundam creaturam: ita quòd ista visio erat terminus præcedentis diei (inquantum ex cognitione creaturæ primæ in verbo surrexit in cognitionem verbi: immo requies omnium creaturarum in primo artifice, & opifice, ita distinguit August. singulos dies vsque ad diem septimum cuius erat mane vltime creaturæ in verbo, & non sequebatur vespere) & erat principium sequentis diei inquantum vidit illam creaturam in genere proprio.

Aug. super Gen. ad quem diligens lector aduertat.

B

Hæc mirabilia speculare. & genesce ab vlteriori inquisitione in hoc seculo

Et licet ipse illam cognitionem rerum in verbo posuerit cognitionem beaticam, sicut apparet ibi in principio 22. cap.

a.l. 29.

Cum sancti Angeli semper videant faciem Dei: verboque eius vnigenito sicut patri æqualis est perfruantur in ipso verbo Dei prius nouerunt creaturam vniuersam: in qua ipsi principaliter sunt conditi: perfruitio igitur pertinet ad beatitudinem. similiter in eodem cap. tunc nox ad diem pertinet, non dies ad noctem: cum sublimes & sancti Angeli illud, quod creaturam in ipso creatore nouerunt, referunt in ipsius honorem, & amorem: in quo æternas rationes, quibus creata est contemplantur, eaque concordissima contẽplatione sunt vnus dies, quem fecit dominus: cui coniungitur ecclesia ex hac peregrinatione liberata, vt & nos exultemus & letemur in eo.

C

Cap. 3 o.

Potest tamen probari ex dictis eius, quòd hæc cognitio, quæ vocatur comunissime cognitio matutina, sit naturalis, & non præcise beatifica, quia secundum eum iste ordo erat in cognitione Angelica creatura post creaturam, quòd prius naturaliter præcessit cognitio Angelica creaturarum in verbo cognitionem earum in genere proprio: factis autem creaturis in genere proprio, statim potuit Angelus cognitionem earum habere in genere proprio; igitur omnes illæ cognitiones in verbo præcesserunt naturaliter cognitionem creaturarum in genere proprio: omnes igitur secundum eum erant simul productæ; igitur cognitio ista in verbo naturaliter præcessit productionem earum in genere proprio: sed tunc erant Angeli in statu innocentiæ, & non beati, quia aliqua morula fuit inter creationẽ, & lapsum eorũ erat igitur aliqua cognitio Angelorũ matutina, scilicet, creaturarum in verbo existentium in naturalibus: aut saltem non beatorum, & ita videtur, quòd oporteat dare distinctam cognitionem Angeli stantis in cognitione naturali, vel in gratia: quia alias in ipsa causa præcise cognita non posset prius cognoscere creaturas, & effectus ordinatos, quàm in genere proprio. Nam ratio cognoscendi rem confuse, non est ratio cognoscendi eam distincte, & effectus ordinatos.

D

Vide Eccl. 8. De his infra dis. 5.

E

Et si obijciatur quomodo potuit in verbo non intuitiue, sed abstractiue cognito alia cognoscere.

Respondeo, tota scientia naturaliter est nunc de passionibus abstractiue per intellectum: ita quòd non tantum subiectum intuitiue cognitum: sed etiam abstractiue, est illud, in quo cognoscitur passio.

Cõclusio.

DICO IGITVR breuiter ad quæstionem, quia non habemus regulam de intellectu Angelico, neque enim possumus attribuere illi omnem perfectionem, quæ est in intellectu simpliciter: neque tantam imperfectionem, quantam experimur in intellectu nostro: quia rationabile est illi attribuere omnem perfectionem, quæ conuenit intellectui creato, & nulla repugnantia occurrit, quòd intellectus creatus habeat talem cognitionem per speciem distincte representantem diuinam essentiam: dum tamen non intuitiue: ideo hoc videtur rationabile concedere.

A

Si obijcitur, quòd Deus potest immediate causare illam intellectionem sine specie.

Responsio; concedo, quòd Deus potest immediate causare intellectionem, sed quia Angelus non potest simul plures intellectiones habere, vel illa intellectio, quã Deus causaret semper inesset sibi actualiter: & per consequens non intelligeret aliud.

B

Vel oporteret, quòd Deus de nouo causaret istam postquam Angelus intellexit aliud, & vtrunque est inconueniens.

Melius igitur ponitur species causari, vt sit habitus, & cognitio per speciem, & sic potest se reducere ad actum quando placet.

Responsio: sic, Deus res ministrat, quas condidit &c. 7. de Ciuit. posset enim causare istum actum immediate. Sed tunc iste actus non esset in Angeli potestate. Quære responsionem formaliter ad finem huius quæstionis.

Alia c. 30 littera.

AD RATIONES pro prima opin. quæ improbant istam speciem.

Rationes Henrici soluit.

C

Ad primam dico, quòd non videtur esse proprium vocabulum: loquendo de Deo, hoc vocabulum effigies: forte enim effigiatum non dicitur aliquid proprie, nisi quod est figuratum, sed vtendo proprijs verbis, si accipiatur ista propositio: omnis propria ratio intelligendi aliquod obiectum per adæquationem representat illud obiectum.

Dico, quòd hic potest intelligi adæquatio simpliciter entitatis ad entitatem vel adæquatio secundum proportionem representantis ad repræsentantum absolute: vel.

Tertio modo per adæquationem secundum proportionem non absolute, sed per comparationem ad actũ talem: sicut materia dicitur adæquari formæ secundum proportionem, licet non secundum entitatem: pro eo quòd eorum entitates sunt inæquales: tamen ista est ita perfectibilis sicut illa est perfectiua: hoc est, quòd tantũ ista repræsentat quantum illa est repræsentabilis: puta quòd illud represantat obiectum ita perfectum, & ita perfecte sicut ipsum apprehenditur a potẽtia per talem actum, per quem representatur.

Exemplũ secundi.

D

Credo in margine posuit hoc exempla. Exemplũ tertij.

Primo modo vniuersaliter nullum per se representans (quod est ratio representandi, & non cognitum), adæquatur illi quod representat, sed deficit, sicut patet de albedine & specie albi.

Secundo modo aliqua ratio representat per adæquationem, sicut species perfectissima albi represemtat illud album, & ipsa est ratio quasi comprehensiue videndi album illud.

E

Tertio modo quæcunque albi species etiam in oculo cæcutiente: licet non ita perfecte representet album sicut esset representabile: tamen perfecte representat illud per comparationem ad actum sequentem: quia ita perfecte representat sicut requiritur ad habẽdum talem actum circa obiectum.

Ad propositum igitur dico, quòd nulla species per adæquationem potest representare essentiam diuinam, secundo modo nec etiam primo modo: quia illa essentia, quæ comprehensibilis est ab intellectu suo, non potest comprehendi nisi per essentiam, vt per rationem: sed tertio modo, comparando ad intellectum creatum aliquo modo potest habere speciem, quæ scilicet ita perfecte illam essentiam representat, sicut actus talis intellectus attingit.

Cum probatur minor primo per illam infinitatem dico, quòd sicut actus finitus potest habere obiectum ex parte sui infinitum: & tamen actus immediatius attingit obiectum quam species, ita species potest representare obiectum infinitum sub ratione infinita: non tamen ipsa est adæquata in essendo nec in cognoscendo simpliciter, quia ipsa non est principium comprehendendi.

Ad aliam probationem de specie vnius creaturæ respectu alterius: dico quòd similitudo naturalis in essendo non est per se ratio repræsentandi vnius respectu alterius, quia hoc album quantumcunque simile sit alteri albo non est ratio repræsentandi illud: species autem, quæ multo minus est in entitate naturali similis huic † est repræsentatiua: ita hic licet species propter suam finitatem in entitate, & in essendo plus conueniat cum G essentia creata quàm cum essentia diuina: non tamen plus conuenit cum ea conuenientia proportionis quę est repræsentantis ad repræsentatum.

a l. multo magis est similis in conuenientia & proportione: quæ est repræsentantis ad repræsentatũ.

Ad secundum dico, quòd determinatio in obiecto potest intelligi duobus modis: vno modo ad singularitatè per oppositũ indeterminationis vniuersalis. alio modo determinatio ad certum gradum participatum per oppositum ad illi mitationem istius quod participatur. Primo modo determinatio in obiecto non impedit intellectionem summi boni quod Deus est: immo est ipsum summum bonum: quod de se singularitas quedam est. secundo modo impedit, quia non est bonũ secundũ aliquem gradum determinatum: sed absolute bonum participabile ob omnibus gradibus, & licet Aug. dicat de H hoc bono & illo bono forte singularibus bonis q̃ occurrunt animæ: tolle hoc & tolle illud. & vide ipsum bonũ si potes &c. non tamè intelligit hic nisi q̃ ista bona particularia includunt limitationem: qua limitatione remota, & ablata statur in illimitatione boni in communi, & in hoc intelligitur Deus in vniuersali, vt dictum fuit in primo lib. di. tertia vel vlterius statur in bono vniuersalissimo secundum perfectionem: & tunc intelligitur Deus magis in particulari, & illud bonum nec est hoc nec illud per ablationem gradus boni † limitantis.

q. 1. & 3. Idem dist. 8. pri. q. 1. uel 3.

a. l. limitati.

Ad tertium dico, quòd imago vno modo accipitur p similitudine præcise imitante sive repræsentante: quia non repræsentat quia cognita, sed præcise quia ratio co- I gnoscendi.

Alio modo imago accipitur pro imitante aliquid: qd est aliud a se: & repræsentat quia cognitum. Primo modo species albi in oculo est imago. secundo modo statua Herculis est imago eius. Primo modo ista species Dei in Angelo magis est imago quàm Angelus. Secundo modo Angelus est imago, & ad istam imaginem pertinet similitudo aliquo modo naturalis in existendo & consistit in propositio aliqualiter in hoc quòd anima habet trinitatem, & vnitatem aliquo modo sicut essentia diuina habet, & illa similitudo concurrit ad rationem beatificabilis. Licet igitur species diuina repræsentet distinctius essentiam diuinam quàm Angelus: tamen Angelus est magis imago prout imagò est aliquid simile magis in na K tura habens actus similes illis actibus, qui ponuntur in trinitate, cui ex hoc quòd habet tales actus conuenit esse capax istius, cuius est imago, & hoc per ista media scilicet similitudinem naturalem in actibus conuenit imagini Dei: prout August. loquitur de ea, quòd sit capax eius & particeps esse possit.

3. dist pri. ubi. supra.

Ad aliud posset dici, quòd licet illa species in intellectu Angeli sit ratio distinctè cognoscendi essentiam diuinam: non tamen est ratio distinctè cognoscendi modũ istius essentiæ in suppositis: sicut etiam in nobis distinctè cognosci potest aliqua quidditas creata, licet non cognoscatur in quibus suppositis sit, vel qualiter sit in eis.

14. tri. c. 8.

Et si obijcitur contra istud, quòd quando supposita F sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca, quod est ratio distincta cognoscendi naturam, erit ratio distinctè cognoscendi supposita illa in natura: & tunc videretur, quòd Angelus posset cognoscere naturaliter essentiam diuinam in tribus suppositis pro eo quòd posset naturaliter cognoscere in primo supposito esse memoriam infinitam productiuam alterius suppositi: & in duobus esse voluntatem infinitam productiuam alterius suppositi.

Posset dici, quòd illa cognitio non esset mere naturalis: quia ad eam non posset Angelus naturaliter attingere ex naturalibus suis: neque ex causis necessarijs alicuius naturaliter agentis, ita quòd licet Angelus habens speciem essentiæ diuinæ posset naturaliter vti ea: tamen ipsa species est a causa supernaturali & supernaturaliter agente.

Contra istud obijcitur: quia quodlibet etiam aliquod a Deo naturaliter cognoscit, licet illas alias species recipiat a Deo supernaturaliter imprimente.

Posset dici, quòd illas alias species posset habere ab illis obiectis in se nullis alijs ab ipsis agentibus requisitis: sed nullo modo posset habere illam speciem distinctam respectu essentiæ diuinæ nisi ab ipso imprimente, & hoc non naturaliter sed supernaturaliter.

Sed quòd ad h. a. l. qa ipsi aliorũ recipit &c.

Ad vltimum dico, quòd si teneatur, quòd Angelus beatus non videt per istam speciem: tunc nec alius videns eam in intellectu eius videbit per eam supernaturalia.

Si autem ponatur, quòd ista sit ratio ipsi intellectui vt in quo videndi trinitatem.

Potest concedi, quòd etiam alij videnti sit ratio: quia etiam & alius habet in se similem speciem videndi, & tunc oportet dicere quòd visio est naturalis vno modo & non alio modo. Sicut est expositum in responsione precedente.

AD ALIVD pro opin. secunda quòd Angelus est imago, dico quòd æquiuocatur de imagine: quia non est talis imago: quæ sit præcise ratio cognoscendi, non vt cognita, sed est imago habens similitudinem naturalem aliquo modo in cognoscendo & in ratione cognoscendi, vt cognita, & præter omnem talem cognoscendi rationem quæ est ratio inquantum cognita: oportet ponere aliam præsuppositam discursui ab ipsa.

Rationes D. Th. soluit.

AD RATIONES principales patet quomodo Angelus potest per species distinctè cognoscere essentiam diuinam. Et cum obijcitur, quòd essentia secundum seipsam est intimior intellectui, quam ipsa species.

Ad arg. 1.

Dico, quòd propter istam intimitatem, posset causare immediate illum actum, quem causat species: non tamen iste actus esset in potestate Angeli sicut nec ipsa causa causans ipsum, & si quandoque cessaret ab actu: non posset illum actum iterum habere nisi ab essentia illa causante illum actum, quod non esset in potestate ipsius Angeli. Vt igitur iste actus non † necessario perpetuus sit in potestate operantis ponuntur species, per quam possit perpetuo distincte cognoscere Deum. Per hoc patet ad secundum scilicet quòd non tantum propter hoc quòd obiectum sit præsens animæ est species in anima, sed etiam vt actus sit in potestate operantis.

Affirmatiue uel negatiue pōt intelligi.

QVÆSTIO X.

Vtrum, vt Angelus cognoscat quidditates creatas alias à se, requiratur necessario, vt habeat proprias distinctas rationes cognoscendi eas.

Arg. 1.

ERTIO quæro de cognitione Angeli respectu cognitorum aliorum a se: Vtrum ad hoc quòd Angelus cognoscat, quidditates creatas alias a se requiratur necessario, quòd habeat proprias & distinctas rationes cognoscendi eas.

Tex. 10. Quod non 8. Metaphysicæ formę se habent sicut numeri, igitur perfectior includit virtualiter imperfectiorem: & per consequens erit sufficiens ratio cognoscendi eam, sicut maior numerus est ratio cognoscendi minorem.

Tex. 31. Confirmatio. Cõfirmatur per Philosophum 2. de Anima vbi vult, quòd sensitiua est in intellectiua sicut trigonum in tetragono: & talis videtur esse ordo formarum ordinatarum in vniuerso, tetragonum autem potest esse sufficiens ratio cognoscendi trigonum, igitur &c.

Arg. 2. Item res materialis perfectior est sua specie: quia ista ad rem materialem, cuius est habet habitudinem mensurati ad mensuram, sed mensuratum est naturaliter posterius & imperfectius sua mensura, nihil autem imperfectius re materiali videtur perfectio rei immaterialis, igitur nulla species rei materialis erit intellectui Angeli propria ratio cognoscendi, sed illud quod est ei ratio intelligendi quodcunque intelligibile, est ei perfectio naturalis vel inquantum intellectualis est: igitur & cætera.

Arg. 3. Item Angelus intelligit se per essentiam suam. ex prima. quęstio. igitur & alia. Consequentia patet, quia eodem modo est quidditas eius intelligibilis sicut alię quidditates creatæ sunt intelligibiles, igitur si alicui intellectui essentia ipsius est immediata ratio cognoscendi seipsam, pari ratione quidditas alterius erit ratio cognoscendi se, & ita non erũt proprię rationes respectu quid ditatum propriarum aliæ ab ipsis.

Arg. 4. Item ex prima propositione de causis: omnis causa primaria plus influit in causatum quam causa secunda, igitur.

Istud confirmatur, quia intellectus humanus perspicacior plura intelligit in vna ratione intelligendi vel cognoscendi quam minus perspicax, igitur ita videtur intellectus angelicus propter maiorem perfectionem intellectualitatis suę quòd possit plura intelligere distincte per vnam rationem.

Contra, intellectus diuinus secundum multos plura intelligit distincte per plures rationes respectu plurium intelligibilium: & propter hoc ponitur ab aliquibus idearum necessitas, & intellectus noster præcisè intelligit plura per plures rationes, igitur hoc, quod est habere plures rationes respectu plurium intelligibilium, nec est ex imperfectione intellectus quia conuenit supremo: nec ex perfectione intellectus quia conuenit infimo, igitur est absoluta perfectio intellectus in se.

Opinio. Hen quol. 5. q. 14. vide Vna. q. præsenti. HIC DICITVR quòd Angelus omnes quidditates cognoscit per vnum habitum scientialem. Modus ponendi est iste, quòd licet habitus sit in intellectu sicut forma in subiecto siue impressiue, tamen obiectum quod resplendet in ipso habitu non est nisi obiectiue.

A Et si quæratur qualiter per habitum possit obiectum esse præsens tanquam resplendens. Dicitur quòd habitus scientiales licet sint habitus de prima specie qualitatis: tamen super ipsam scientiam fundatur respectus essentialis ad scibile qui ab ea absolui non potest tanquam ad † aliquid, a quo in essentia & esse suo dependet: ita quòd intellectus capere eam non potest nisi capiendo scibile, respectu cuius est propter naturalem colligantiam correlationis, quam habet ad illud: & licet ibi sit diminutus indita non minus habet respectum illum essentialem ad scibile: ita quòd ex natura habitus scientialis resplendet semper scibile ab eo cuius est in ipso intellectu multo naturalius quam possibile esset fieri per speciem: quanto essentialius dependet B scientia a scibili, quam species a re a qua habet causari. Vt inquit Ari. 5. Meta. tex. 20. a. l. illud.

Et si quęratur quomodo per vnum habitum sunt plura obiecta præsentia.

Respondetur quòd vnicus habitus scientiæ continet virtualiter multo intelligibilia, circa quæ est scientia: & tanto magis actualiter quanto simplicior est, ita quòd si essent infinitę species creaturarum, ille vnus habitus sufficeret ad intelligendum omnia illa etiam in infinitum procedendo vnam post aliam, & hoc tanto facilius & limpidius singula intelligendo, quanto habitus fuerit magis indeterminatus & minus determinatus in natura & essentia sua, secundum quòd Angeli superiores ponuntur intelligere per habitus vniuersa-C liores & simpliciores quam inferiores.

Si autem quæratur quomodo iste habitus reducit intellectum Angeli de potentia intelligendi ad actum intelligendi.

Dicitur, quòd intellectus Angeli habitu illo sibi concreato naturaliter inclinatur ad intelligendum rerum simplicium quidditates: quemadmodum graue non impeditum statim sua grauitate inclinatur deorsum, & tanto magis inclinatur illo habitu naturaliter ad intelligendum hoc quam illud, quanto ille habitus essentialius ordinatur ad vnum quam ad aliud vt ad intellectionem suipsius vel creaturę magis perfectę quę habet plus intelligibilitatis: & nunc cum intellectus sit factus in actu primo ad intelligendum primum, libero arbi-D trio voluntatis ex habitu discurrit ad singula tam complexa quam incomplexa cognoscenda: discursu dico cognoscendo hoc post hoc, non cognoscendo hoc ex hoc. & secundum quòd ex imperio voluntatis ad aliquid tendit determinate, ad illud idem habitus inclinat determinate, habitus enim determinate mouet ad aliquid secundum quòd impellitur erga illud ex imperio voluntatis.

Cap. 5. Pro ista opin. ex dictis sic opinantis possunt elici quinque rationes, quarum prima est: quia secundum Philosophum secundo Ethicorum, in anima non sunt nisi tria, potentia, habitus, & passio: sed ratio intelligendi in Angelo non potest esse sola potentia sua, quia aliquid sic naturale esset sufficiens principium repræsentandi E omnia Intelligibilia: nec passio. Certum est ergo, &cętera.

Secunda talis est, in intellectu non habente habitum potest generari habitus per frequentes actus elicitos, ergo si Angelo non esset concreatus habitus scientialis ad cognoscendum posset in se generare talem habitum, & sic esset in potentia essentiali ad actum non solum secundum sed primum sicut intellectus noster: quod est inconueniens.

Tertio, quia dicit Dionys. de Diuin. nomin. capit. septimo, quòd connexio vniuersi consistit in hoc, quòd supremum inferioris coniungitur cum infimo superioris: sed supremum in cognitione humana est quòd prompte cognoscat per habitum scientialem huius. Ergo hęc cognitio ponenda est in Angelo.

F Quarto si nulla esset ratio nisi quòd species sine habitu non sufficit ad perfectam cognitionem, & habitus perfectus sine specie sufficit. frustra ponitur species propter actum intelligendi.

Quinto in voluntate non ponuntur aliqua plura, vt principia volendi diuersa obiecta. igitur nec in intellectu ponuntur diuersa principia intelligendi: sed sufficit vnus habitus: in intellectu perfecto ad repræsentandum quæcunque sibi naturaliter cognoscibilia.

Opinio Tho. 1 parte Sum. q. 55. artic. 3.

ALIA OPINIO dicit, quod non oportet ponere in Angelo proprias rationes respectu quidditatũ creaturarum singularum, quia Angelus inferior, licet per plures rationes cognoscendi cognoscat plures quidditates: superior tamen potest cognoscere per aliquam vná rationem, secundum quòd probatur per Diony. c. 12. G Angeli. Hierarch. Angeli inquit superiores habent vniuersaliorem scientiam quàm inferiores. Et per ratioñe: quia priora sunt primo propinquiora sicut in entitatibus: ita & in intellectionibus, igitur cum intellectus primus intelligat omnia per rationem vná, intellectus superior per pauciores rationes intelliget, quę intellectus inferior intelligit per plures.

5. Met. tex. 16. 2. Met. t. 4.

Pręterea. Ad hoc etiam arguitur, quia quanto aliqua ratio cognoscẽdi est in aliquo immaterialiori siue actualiori, tanto vniuersalius repræsentat. Maior ista patet de specie in sensu, phantasia, & intellectu, ratio huius est, quia receptum est in recipiente per modum recipientis, igitur ratio illa quæ est in Angelo superiori actualiori erit ratio cognoscendi plura in superiori quam in inferiori. H

ISTA OPINIO videtur coincidere cum præcedente in hoc: quia sicut illa præcedens ponit, quòd infinitæ quidditates possunt cognosci per illum vnum habitum quantum est ex se, ita ista habet ponere quòd in aliquo vno Angelo erit aliqua ratio una, quæ esset ratio repræsentandi non tot quidditates quin plures. Procedendo enim secundum multitudinem quidditatum in vniuerso, & specierum intelligibilium in Angelis, quarum semper est minor numerus in superiori deuenietur tandem ad aliquam vnam speciem in aliquo Angelo, quæ poterit esse ratio cognoscendi omnia inferiora, vel saltẽ ad aliquot paucas species, & ita quæcunque quidditates inferiores possent fieri, possent cognosci per tot species, & ita attribuendo vni speciei aliquam certam multitudi- I nem quidditatum cognoscibiliũ non esset ex parte eius inuenire vnde esset ratio cognoscendi tot & non plura, & licet ista opin. secũda posset aliquo modo vitare hãc conclusionem, tamen contra ipsam, licet non sit prima ratio quam ponam, erunt tamen contra eam alię tres sicut contra primum.

Boetius 5. de Consola. Philosophię prosa 5. & Themistius atque Auerr. 3. de Anima cõ. 14

Probo igitur primo, quòd vna ratio creata non potest esse ratio cognoscendi infinitas quidditates sine nõ tot quin plures: quia vbi pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem ibi infinita pluralitas siue numeralis infinitas requirit infinitam perfectionem, & virtutem. k

Exemplum si posse portare simil plura pondera concludit maiorem virtutem posse simul portare infinita siue non tot quin plura concludit infinitatem intensiuam: sed aliquid esse rationẽ distincte cognoscendi plures quidditates concludit maiorem perfectionem in ipso quàm esse rationem cognoscendi tantum vnam. igitur si in Angelo aliquid potest esse ratio cognoscendi infinita siue non tot quin plura illud erit infinitum: quod est impossibile.

a. i. infinitã virtutem.

Assumptum probo, quia accipiatur propria ratio repræsentatiua istius quidditatis, quæ aliquam perfectionem includit inquantum est ratio repræsentatiua istius, similiter propria ratio illius quidditatis aliquam pfectionẽ includit, & illę perfectiones in proprijs rationibus repræsentatiuis sunt alterius rationis, igitur illa F vna quę repræsentat distincte ambo illa vt obiecta includit in se virtualiter plures perfectiones alterius rationis, & ita est quid perfectius in se, quàm sit tantum alterum illorum.

Hoc confirmatur ex hoc quod dictum est lib. primo dist. 2. vbi probatum est Deum esse infinitum ex infinitate repræsentatorum per essentiam suam.

q. 1. via 2. principali.

Secundo probo, quòd nulla vna ratio creata potest esse ratio distincte cognoscendi plures quidditates. Primo quia omnis vna ratio cognoscendi habet obiectum vnum adequatum sibi in quo obiecto includuntur perfecte omnia cognoscibilia per rationẽ illam: si plura sunt cognoscibilia per illam.

Vel aliter sit hæc maior. Quicquid est ratio distin- G ćte cognoscendi plura habet vnum obiectum, in quo perfecte continentur illa plura.

Patet per simile de essentia diuina: vt ratio, & vt obiectum. Ideo enim, vt ratio est respectu infinitorum obiectorum distincte repræsentatiua, quia est prima vnius obiecti quod perfecte includit omnia illa inquantum cognoscibilia, sed illa vna ratio, quæ ponitur non habet aliquod primum obiectum includens virtualiter omnes alias quidditates secũdum totam cognoscibilitatem suam.

Ponitur enim præcise habere pro obiecto omnia creata, & nulla creatura sic includit omnes. Maior etiam probatur per rationem, quia vnitas posterioris naturaliter dependet ab vnitate prioris, qa ad distinctio- H nem in priori sequitur distinctio in posteriori, & non e contra.

Omnis autem ratio cognoscendi, quæ est intellectu creato, hoc est quæ non est participata sicut est essentia diuina se habet ad ipsum cognitum sicut mensuratum ad mensuram, & ita sicut posterius naturaliter ad prius: quare vnitas eius naturaliter dependet ab vnitate obiecti mensurantis. Igitur necesse est aliquod vnum obiectum esse mensuram eius: sed obiectum quod est mẽsura eius est ei adæquatum, igitur non est ratio cognoscendi alia: nisi quia virtualiter continetur in primo obiecto quod est mensura.

Tertio probatur maior sic: nihil est ratio cognoscendi alterum perfecte nisi sit propria ratio eius, vel virtualiter contineat propriã rationẽ eius cognoscendi. Sed I non primo modo cum sit ratio cognoscendi distincte plura alia. igitur oportet quòd contineat virtualiter rationes cognoscendi plurium, si sit ratio distincte cognoscendi illa. Minor patet, quia quidditas istius obiecti est creata, & ita non potest continere distincte in cognoscibilitate alias quidditates, quia aliqua est entitas in inferiori quę non continetur in superiori: igitur similiter in cognoscibilitate, quare &c.

Præterea secundo. Omnis ratio vna cognoscendi potest habere aliquem vnum actum intelligendi adequatũ sibi, sed ista quæ ponitur esse ratio respectu plurium quidditatum cognoscendarum non potest habere ali- k quem vnum actum adequatum sibi: quia secundũ istos intellectus iste nõ potest simul cognoscere distincte plures quidditates quarum est illa ratio, quare &c. Probatio ma. quia omnis memoria perfecta potest habere intelligentiam adequatam sibi quo ad hoc quòd ipsa secundum actum suum primum, & totalem potest producere effectum sibi adequatum. Quod patet, quia etiã memoria infinita patris potest esse principium producẽdi notitiam actualem infinitam.

Probatio mi. per rationem: non enim potest habere vnum actum adequatum sibi intensiue, quia tunc iste actus contineret virtualiter actum intelligendi omniũ aliarum quidditatum, quod non potest esse, nec extensiue, quia tunc posset simul, & distincte intelligere omnes istas quidditates, quòd non est verum, nec illi concedunt: igitur &c.

Contra

Contra istas duas rationes instatur, quia aliqua forma pluriũ productiua non oportet q̀ habeat unũ obiectum primum in quo contineantur omnia alia obiecta virtualiter, sicut patet de forma solis respectu formarũ generabilium & corruptibilium. Nec etiam oportet quòd possit habere vnũ actum sibi adæquatum: sed plures, sic in proposito.

Respõdeo vis productiua illimitata aliquo modo ad aliquos effectus suos est æquiuoca, & ideo est simpliciter nobilior & superior quolibet suo effectu propter quod vnitas eius non dependet ab vnitate effectus: sed effectus dependet causa ista: & effectus possunt esse plures hac causa existente vna, quia in posterioribus potest esse pluralitas cum vnitate naturaliter prioris. In operationibus autem, quæ non sunt productiones obiectũ B habet ibi rationem prioris naturaliter respectu eius, quod est proxima ratio operandi loquendo in creaturis, & vnitas posterioris naturaliter dependet ab vnitate prioris.

Similiter etiam talem formam productiuã non oportet habere necessario passum adæquatum sibi: tam secundum intensionem quam secundum extensionem, ita quòd posset agere actione adæquata: sed memoria ipsa inquantum operatiua habet intelligentiam naturalem in eadem natura tanquam passum vel quasi. passum sibi adæquatum: quod scilicet potest recipere actionem siue actum secundum omnimodo adæquatum tã intensiue scilicet quam extensiue actui primo ipsius memoriæ: alioquin esset in memoria aliqua ratio cogno- C scendi, quæ omnino excederet virtutem gignendi ipsius memoriæ: vt est parens, & ita non caperent se partes imaginis mutuo, quod est contra August. 7. de Trinit. ideo enim æquantur comparando ad obiecta, quia omne obiectum eo modo, quo potest esse in memoria potest esse in intelligentia actualiter, & in voluntate secundum actum eius amabiliter vel odibiliter. Et Magister dist. 3. primi lib. adducit auctoritates August. ad hoc. d. q̀ quidquid scio memini.

Vbi supra. Tertio arguo sic. Ille intellectus non eodem formaliter nouit habitualiter plura, qui sine contradictione potest nosse hoc habitualiter, & non nosse illud, quia contradictio est, quòd habeat idem formaliter, & non habeat: & quòd habeat aliquid quo sit formaliter tale, & D non sit tale, igitur si potest non nosse. A. habitualiter, & nosse B. habitualiter, non eodem nouit. A. & B. habitualiter, sed omnis intellectus creatus potest nosse vnũ obiectum non noto alio, igitur nullus talis nouit eodem habitualiter plura obiecta.

Probatio minoris, quia si non posset nosse habitualiter. A. absque hoc quòd cognosceret. B. sine contradictione: aut hoc esset ex parte intellectus talis, quod falsum est: quia potest vnum nosse habitualiter & non aliud: aut ex parte necessariæ colligantiæ obiectorum, quod falsum est: quia vnum illorum intelligi potest ab intellectu nostro non intellecto alio. Si ergo non propter necessariam connexionem obiectorum nec obiecti ad potentiam, ergo nullo modo.

Quæst. 5. Præterea. In speciali contra primam opin. de habitu arguo quadrupliciter. Primo contra id, quod ponunt de respectu essentiali, videtur contradicere Aug. 7. de Trinit. cap. 2. omne quod relatiue dicitur est aliquid excepto relatiuo, & probatum est dist. 1. huius secundi. quęst. de relatione creaturæ ad Deum: quòd nulla relatio est formaliter, vel essentialiter eadem fundamento: licet per identitatem sit quandoque eadem res, si igitur iste habitus est quędam qualitas & entitas absoluta non habet respectum ita essentialem: quin posset sine ipso intelligi.

Efficacissima impugnatio Hen. Si respectus non ponitur esse idem alicui nisi respectu illius, ad quod essentialiter dependet: sed ad plura eiusdem ordinis non potest aliquid essentialiter dependere: quia tunc vno terminante dependentiam eius, A aliud non terminaret: & sic esset: licet illud ad quod essentialiter dependet, non esset, quod est inconueniens. *

Si autem ponatur talis habitus, omnes quidditates sub eodem ordine repræsentabit, ita quòd nulla mediante alia: sed omnes immediate, igitur &c.

Præterea. Si respectus ponatur idem alicui absoluto non est nisi ad prius naturaliter: sicut patet ex quęst. præalleg. ille autem respectus habitus in intellectu angelico ad lapidem non est ad prius naturaliter: quia lapis in nullo genere causæ se habet respectu talis habitus.

Secundo contra hoc quod posuit obiectum præsens sub ratione intelligibilis per habitum, & primo per ra- B tionem suam. Probat enim quòd species intelligibilis non potest esse ratio præsentiæ obiecti, quia perficit intellectum vt ens quoddam est sicut forma materiam, & per consequens non perficiet intellectum: vt intellectus est, nec per se erit a specie intelligibile præsens inquantum intelligibile: multo magis potest hoc argui de habitu: quia habitus inquantum habitus est perfectio potentiæ. Vide 3. d. 1 q. 6. ad hoc & sequentia.

Pręterea secundo sequeretur multo magis in habitu nostro, qui causatur ab obiecto, quòd habitus noster scientialis esset respectus vel illud per quod obiectum intelligibile præsens esset: & ita † adepto habitu scientiali nõ requireretur conuersio ad phantasmata ad actualem intellectionem, quod ipse negat. a. l. acquisito.

C Respondetur quòd intellectio nostra dependet a sensibus: non sic intellectio angeli.

Contra si necessaria colligatio siue respectus essentialis in habitu est ratio propter quam obiectum est sufficienter præsens per habitum, & ille respectus est essentialior in habitu nostro quam in habitu Angeli: quod videtur, quia causatur ab obiecto: non autem ille: igitur propter istum respectum essentialem magis erit habitus noster ratio talis præsentię quam habitus angelicus.

Tertio contra hoc, quod dicit, quod omne obiectum intelligibile creatum est præsens per istum habitũ. Hoc enim videtur inconueniens: quia si Angelus in puris naturalibus crearetur sine aliquo tali habitu, quod est D possibile: quia nullam contradictionem includit cum ille habitus differat, sicut qualitas ab essentia Angeli, ille Angelus non posset se cognoscere: & ita esset imperfectior in intellectualitate natura Angeli de se quam natura hominis, quia natura hominis quantumcunque nuda facta habet vnde acquirat cognitionem intellectualem aliquorum obiectorum. Angelus autem non posset acquirere istum habitum: nec sine isto posset aliquid intelligere, ergo. Theologice loquendo.

Præterea. Habitus secundum istum, ideo non repręsentat singulare sicut repræsentaret species: quia non est natus generari immediate ab ipsa re: sed tantum per actum intellectus conferentis simplicia, sed ipse arguit contra speciem: quia quando aliquid genitum E a sua causa naturali natum est sic repręsentare illud sub illa ratione, sub qua gignitur ab eo, a quocunque imprimatur: semper sic repręsentabit, igitur habitus qui si gigneretur a sua causa naturali sequeretur naturaliter apprehensionem simplicium, a quocunque etiam imprimatur sequetur & pręsupponet illam apprehensionem simplicium, igitur non potest esse propria ratio apprehendendi simplicia.

Pręterea quarto. Quod dicitur quòd iste habitus est principium cognoscendi quęcumque distincta obiecta, videtur esse contra hoc. Prima ratio contra opin. primam: quia sequeretur quòd esset naturaliter infinitus.

Quod etiam dicit, quòd naturaliter inclinat in id, ad quod voluntas imperando determinat, videtur esse irrationabile, quia illius habitus ut formę naturalis,

est inclinatio determinata naturalis: & si sint multæ inclinationes ad diuersa sunt ordinatę, ita quòd saltē vna est prima: & per consequens vti eo ad aliquid ad quod non inclinatur. Primo videtur esse contra primam inclinationem eius naturalem, & ita non mere naturaliter ad hoc inclinabitur: nec videtur rationabile, quòd vna forma naturalis quantum ad inclinationem suam naturalem subsit voluntati createę: si enim graue manēs actu graue moueretur sursum a Deo, & si graue sit in perfecta potentia obedientiali ad Deum, non tamen videtur moueri passiue naturaliter ex parte sua. Et quicquid sit ibi non videtur quòd aliqua forma naturalis in inclinatione sua naturali subsit omnino in omni actu suo voluntati createę: ita quòd ad hoc naturaliter inclinetur: ad quod voluntas creata volt eam inclinari.

Præterea. Quomodocunque ipse potest dicere, quod per imperium voluntatis habitus repręsentet aliud & aliud, multo melius potest poni quòd habens multas species intelligibiles posset vti nunc vna specie nunc alia, & erit naturalitas in qualibet specie repræsentante & inclinante ad suum obiectum: & libertas in ipso vtente hac specie vel illa.

Resolutio Scoti.

AD QVÆSTIONEM igitur concedo conclusiones quatuor primarum rationum: quæ probāt quod Angelus ad cognoscendum distinctas quidditates habeat distinctas rationes cognoscendi. Et si quæratur, quæ sunt illæ rationes cognoscendi? Dico, quòd habet rationes cognoscendi alias ab essentijs cognitis repręsentantes eas, quæ rationes proprie & vere dicuntur species intelligibiles: & si ab aliquibus dicantur habitus per hoc exprimuntur accidentaliter, vt per accidens speciei, & in vniuersali: nam ratio habitus accidit speciei prout species est in intellectu, a quo non de facili deletur, & ideo habet rationē habitus: quia rationem formæ permanētis, sed hoc non dicitur in quid de hac qualitate, sicut habitus non dicitur in quid de specie: eadem enim essentia absoluta in genere qualitatis potest esse habitus & dispositio, similiter habitus est vniuersale ad talem speciem intelligibilem fixam: quia licet omnis talis firmata sit habitus: non tamen econuerso: † immo nec omnis habitus intellectualis est eiusdem speciei cum specie intelligibili eiusdem obiecti. Quod patet: tum quia species primi obiecti, quod nō est præsens naturaliter per essentiam præcedit naturaliter actum cognoscendi illud. Habitus autem respectu illius obiecti sequitur naturaliter illa ex quibus generatur. Idem autem essentialiter non sequitur naturaliter, & præcedit naturaliter, quia non est circulus in essentialiter ordinatis, nec in causis, nec in causatis. Tum quia habitus potest esse intensior cuius species intelligibilis est remissior, & econuerso. Nam habens intellectum imperfectum, in quo recipitur species intelligibilis imperfecta: habet speciem intelligibilem remissiorem quàm alius habens perspicaciorem intellectum, quod patet: quia causę naturales in isto, & in illo sunt inæquales scilicet intellectus agens, & phantasma: & causæ naturales agunt secundum vltimum suæ potentiæ: ergo species intelligibilis in isto imperfectioris intellectus est remissior quàm in illo perfectioris, vbi est intensior: & tamen ille tardior potest frequentius considerare istud intelligibile, cuius habet speciem, & ex hoc habere intensiorem habitum respectu illius obiecti, qui habitus sit qualitas facilitans ad considerationem illius obiecti. Sic igitur per accidens, & in vniuersali dicitur ista ratio intelligibilis habitus: per se autem, & essentialiter dicitur esse talis ratio species intelligibilis: quia in hoc proprijssime exprimitur magis proprie etiam quàm in ratione similitudinis. Quod autem talē rationē cognoscendi aliam ab essentia suam habeat Angelus respectu aliarum quidditatum alie. Probatur, quia cognosceret per aliquid per quod illas quidditates cognosceret etiam si illę quidditates non essent in se existentes. Hoc enim est perfectionis in intelle-

a. l. Immo nec omnis habitus intellectualis eiusdem obiecti cum est illa species intelligibilis est idem cum ea. quod patet &c.

Recte intelligatur hęc intellectus inæqualitas.

Sed iste grossioris intellectus q̄ tus habeat intensiorē habitum, attamē est philosophaster: & non Philosophus penetrans rerum naturas.

F ctu nostro, quòd habemus cognitionem actualem de re ipsa non existente. Igitur multo magis conuenit intellectui Angelico, sed talis cognitio de re, quæ potest haberi de ipsa non existente in se non posset haberi, nisi per rationē repręsentantem ipsam, igitur. Et ex hoc sequitur vlterius quod etiam de quidditate sua habeat rationē cognoscendi, quia nulla cognitio ex suo genere imperfecta cōuenit superiori Angelo, quam inferior posset habere de eodem imperfectiorem secundum genus, sed superior potest habere de inferiori cognitionem ex iam probato per speciem, & per essentiam: cognitio autem per speciem est imperfectior ex suo genere cognitione per essentiam, igitur Angelus inferior potest habere de se cognitionem per speciem.

G Et si obijcitur, quod hoc contradicit dictis in prima. q. quòd Angelus cognoscit se per essentiam suam. Dico, quòd Angelus quamlibet quidditatem aliam a se & suā, & seipsum potest cognoscere per essentiam, quando cognoscit cognitione intuitiua, scilicet sub ratione, qua pręsens est in existentia actuali. Et potest cognoscere per speciem quando cognoscit eam cognitione abstractiua: de qua aliquantulum tangetur dist. 9. quæst. de locutione Angelorum.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, quòd intentio Philosophi. 8. Metaph. est de speciebus subalternis, patet ex prima proprietate numeri, vbi vult, quòd sicut numerus stat ad indiuisibilia, ita resolutio diffinitionum stat ad indiuisibilia: igitur quidditates H istæ sunt ordinatæ in vniuerso, sicut numeri sunt ordinatæ resolubiles in vnitatem: loquitur ergo de speciebus subalternis. Et ita non est ad propositum loquendo de speciebus specialissimis in vniuerso: tamen si de illis accipiatur, non ab authoritate, sed tanquam aliquid in se verū, dico, quòd superior Angelus habet perfectiorem entitatem quàm inferior, non tamen includit totam entitatē inferioris, ita quòd inferior non differat ab eo, nisi per negationem: non enim species in vniuerso distinguuntur per negationes, sed per proprias rationes: veruntamen essentia diuina, quæ infinita est includit eminenter omnes perfectiones, & ideo nulla superior est sufficiens ratio cognoscendi inferiorem, sed sola essentia diuina. Ad arg. 1. in inuo.

Ad illud secundo de Anima dico, quòd Philosophus I loquitur ibi specialiter de sensitiua, & vegetatiua, & intellectiua, nec est simile de speciebus numerorum, & figurarum, & speciebus specialissimis in vniuerso: quia numeri & figuræ maiores includunt minores, sicut partes secundum totam entitatem eorum, & ex hoc sunt rationes sufficientes cognoscendi eos: non ita species in vniuerso superiores includunt inferiores. Ad Confirmationem

Ad secundum dico, quòd species rei materialis est perfectio Angeli in esse intelligibili, non quidem substantialis, vel essentialis, sed accidentalis, & talis non semper excedit suū perfectibile simpliciter: immo omne accidens est simpliciter minus ens quàm substantia ex 7. Metaphisicę. Et si dicatur qualiter potest esse perfectio accidentalis naturę, ita perfectę, si est inferior infima natura sci- K licet substantię corporalis. Ad 2. Tex. cō. 4

Dico, quòd non est omnino inferior illa natura: quia non est effectus eius, vt causæ totalis: sed est effectus eius & intellectus Angeli tanquam aliquorum integrantiū vnam causam totalem. Possibile autem est effectum alicuius causæ partialis excedere suam causam partialem, quia aliquid perfectionis potest habere ab alia causa partiali propter quam perfectionem potest excedere illam causam partialem, ita quòd species albedinis in intellectu Angeli est perfectio intellectus eius non quidem perfectior entitas entitate, quæ est albedo, secundum quòd est genita ab albedine: quia vt sic deficit aliquo modo ab entitate simpliciter, quia est accidens genitum ab albedine: sed quia est etiam genita ab intellectu Angeli est perfectio vitalis, & quomodo perfectior ipsa albedine: sed iste excessus perfectionis non est, nisi secundum quid.

Ad

Ad 3. Eſt. 3 prin. A Ad vltimum patet, quòd ſimul ſtant quòd intelligat ſe per ſpeciem & per eſſentiam ſicut quæcunque alia a ſe, & hoc naturaliter, excepta ſola eſſentia diuina.

Ad arg. o-pin. Henr. AD ARGVMENTA pro prima opi. Ad primum de ſecundo Ethicorum, procedendo per diuiſionem eorum, quæ ſunt in anima concedo quòd ſpecies verè poteſt dici habitus. Vñ habitus poteſt prædicari de ipſa ſpecie tanquam prędicatum vniuerſale & per accidens: quòd ſi debeat per ſe, & in particulari exprimi rectè dicitur ſpecies intelligibilis talis; non autem intelligit Philoſophus, quòd nihil ſit in anima niſi quod eſt habitus per ſe: immo illud cui conuenit ratio habitus eſt ſic prædicatum vniuerſale.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd Angelus non poteſt generare in ſe habitum ex actibus, habitum dico qui ſit alia B res a ſpecie, quia habitus non generatur in naturaliter inclinatis ſiue in ſummę determinatis ad vnum: ſicut non generatur in graui per quotienſcunq; deſcendere, ratio deſcenſus, nec generatur in violenter motis per quotienſcunque tale moueri aliqua ratio vel habitus facilitans vel habilitans ad talem motum violentum, ſicut patet de lapide moto ſurſum, ſed generatur in potentijs de ſe indeterminatis ad actum per actum frequẽter elicitum. Non autem eſt imperfectionis aliquem intellectum creatum eſſe ſumme habilitatum ad intellectionem, quòd ſi aliquis eſt talis erit angelicus: & ita in illo ſicut in ſumme habilitato ad actum non poterit generari habilitas aliqua quæ dicatur habitus illo modo.

Aut ſi careat tali habitu, qui ſit habilitas quædam ad C conſiderandum hoc intelligibile, & intellectus eius erit capax: tunc dico, quòd non eſt inconueniens quòd poſſit in ſe generare talem habitum. Et cum dicis, ergo eſt potentialis ſicut noſter non tantum ad actum ſecundum ſed ad primum. Nego conſequentiam, quia actus primus in intellectu eſt ille, qui præſupponitur actu ſecundo, qui eſt intellectio: habitus autem ille, qui eſt habilitas quædam ad intelligendum & diſtinguitur a ſpecie non præcedit actum naturaliter, ſed ſequitur: propterea eſt poſterior actu ſecundo, & ita non eſt actus primus: & propter hoc potentia ad iſtud non eſt potentia eſſentialis: immo quaſi poſterior potentia accidentali, quia potentia eſſentialis proprie eſt ad actum primum præcedentem ſecundum actum.

Ad 3. Per hoc patet ad illud Dionyſ. dico, enim quòd ſupremum in inferiori eſt infimum in ſuperiori, vbi non repugnat ſuperiori illud quod ponitur ſupremum in inferiori, hic autem repugnat, quia in nobis habitus ſcientiæ eſt perfectio ſupplens imperfectionem intellectus noſtri pro quanto noſter non eſt ſumme habilitatus de ſe, etiam quando habet rationem actiuam per quam obiectum eſt præſens ſufficienter: adhuc enim deficit talis inclinatio ſumma, quę requiritur ad actum perfectiſſimũ: iſta perfectio licet in nobis ſuppleat imperfectionem, Angelo tamen repugnat, quia non poteſt in eo eſſe imperfectio quæ ſuppleatur per iſtam perfectionem, ita poſſet dici in multis alijs, quia ſi ſupremum in elemento ſit generare ſibi ſimile non oportet quòd ſit infimũ E in quolibet mixto proximo: quia aliqua mixta non generant ſibi ſimile, quia repugnat eis talis perfectio ſupplens imperfectionem in inferiori: ita etiam inferiori poteſt repugnare quod eſt infimum in ſuperiori, & tũc non valet econuerſo, ſcilicet, quòd infima ſuperiorum ſint ſuprema inferiorum.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd ſi non eſſet alia ratio niſi, ꝙ ſpecies quando eſt perfecta ſufficit ad perfectam intellectionem ſine aliquo alio habitu a ſe, & in Angelo forte neceſſario ſufficit ſine aliquo habitu, quia habitus in eo vel eſt impoſſibilis vt diſtinguitur a ſpecie. vel ſi eſt ibi poſſibilis, non ſufficit ſine ſpecie, hoc ſolum ſufficit ad negandum habitum in Angelo alium a ſpecie tanquam principium neceſſarium ad actum intelligendi.

Ad 5. Ad vltimum dico, quòd ſi obiectum appetibile eſſet præſens appetitui præſentia propria alia ab illa, qua eſt præſens potentiæ cognitiuę: illius appetitus requirerentur in appetitu proprię rationes quibus diuerſa obiecta eſſent præſentia: ſed ſuppoſitum eſt falſum, quia obiectum præſens alicui potentiæ cognitiuæ per idem eſt præſens appetitiuę correſpondenti illi cognitiuę. Et tunc ſi arguas voluntas non requirit diuerſas rationes, igitur nec intellectus. Dico, quòd antecedens eſt falſum ſi intelligatur de illis rationibus quibus obiectum eſt pręſens intellectui, quia illę ſunt diuerſæ, & illis eiſdem ſunt obiecta præſentia voluntati, ſed ſi intelligas, quòd non requiruntur in ipſa voluntate rationes, per quas obiecta ſunt præſentia. Dico quòd conſequentia non valet quia appetitiua non eſt nata habere obiectum in ſe: eo modo, quo eſt præſens potentię cognitiuę. Nec valet inſtare contra hoc de potentijs cognitiuis ordinatis: non enim eſt ſimilis ordo eorum inter ſe, quæ ſunt eiuſdem generis cuiuſmodi ſunt potentiæ cognitiuę ordinatę: & eorum, quæ ſunt alterius generis cuiuſmodi ſunt potentiæ cognitiuæ & appetitiuæ eis correſpondentes: & ideo diuerſæ cognitiuæ ordinatæ habent diuerſas rationes, quibus obiecta ſunt eis præſentia. Non ſic autem cognitiuę & appetitiuę ſibi correſpondentes.

AD ARGVMENTA alterius opinionis. Ad Diony. patet per aliam tranſlationem quæ adducit totalem &c. quære Linco.† qui exponit vniuerſalitatem ſpeciei, id eſt ſcientiæ per totalitatem: iſta autem totalitas eſt perfectionis vt limpiditatis & intenſionis: non autem quòd vna ratio ſit vni ratio cognoſcendi plura quàm alij: quia hoc eſt æquale in omni intellectu finito, quia quilibet reſpectu plurium cognoſcendorum requirit proprias rationes. — *A. l. Nã ſicut ipſe exponit, per uniuerſalitatem ſpẽi ītelligitur totalitas.*

Cum arguitur ſecundo, quòd priora ſunt propinquiora primo concedo, ſed non oportet in hoc eſſe propinquiora quòd per pauciora cognoſcat, ſed quia poteſt limpidius cognoſcere. In hoc enim eſt propinquitas perfectionis per ſe & non in altero ſi eſſet, perfectior enim intellectus ſimpliciter eſt, qui limpidius cognoſcit, nihil autem deperit ſibi ſi per aliud & aliud cognoſcat: & tamen limpidius cognoſcat. Si enim per idem cognoſceret, & non limpidius non perfectius co-D gnoſceret, quod eſt falſum. In iſta enim limpiditate eſt per ſe propinquitas, non autem in paucitate rationum cognoſcendi, quia abſolute hoc non eſt in ratione alicuius naturæ creatę, quòd vna ſit plurium.

Eſt ultimũ principale ſeu confirmatio eius. Et per hoc patet ad illud argumentum quod factum eſt de ingenioſiori & tardiori, quod cognoſceret per pauciora, &c. falſum eſt, ſed tot ſpẽs cognoſcibilium habet ingenioſior quot & tardior: tamen clarius per illas cognoſcit obiecta & citius vtitur eis componendo hoc obiectum cum illo, & diſcurrendo ab vno cognito ad aliud, ſed ex limpiditate maiori, & velocitate non poteſt concludi, quòd per pauciores rationes intelligat: ſic in propoſito.

Eſt 4. principale. A. l. auctore de cauſis. Ad illud quod dictum fuit ibi de† auctoritate aucto-E ris de cauſis: non eſt curandum Et etiam intelligi habet illud de cauſa ſimpliciter prima tantum.

Ad vltimum pro iſta opin. dico, quòd non eſt vna ſpecies in ſenſu, imaginatione & intellectu: ſed alia & alia: nec ex hoc ſolum quòd eſt in ſubiecto immaterialiori repræſentat vniuerſalius: qa ſi per impoſſibile illa ſpẽs, q̃ eſt in ſenſu eſſet in phãtaſia: & illa q̃ eſt in phãtaſia eſſet in intellectu non repręſentaret pfectius, neq; ſm quidditatem: neque ſecundum intenſionem ſcilicet quòd eſſet ratio plurium. non igitur ex ſola immaterialitate vel maiori actualitate recipientis poteſt concludi maior actualitas ſpeciei receptę in repræſentando: ſed hoc tantũ erit ex natura ipſius ſpeciei in ſe. tamen iſtę conditiones ſpecierum receptarum proportionantur receptiuis. iuxta illud Boetij. Receptum eſt in recipiente per modum recipientis &c. ſed abſolute, ſicut nulla eſſentia recipiens eſt — *5. de Conſola. Philoſophię proſa. 5. & A-uer. ut ſup.*

eſt vniuerſalis reſpectu omnium eſſentiarum: nec etiã perfecte continens omnem aliam eſſentiam a ſe: ita nec aliquid receptum in ea poteſt eſſe ratio vniuerſalis repręſentandi omnia alia perfecte: ſed talis vniuerſalis repręſentatio competere poteſt eſſentiæ diuinæ infinitæ, & eminenter, & nulli alteri eſſentiæ.

QVÆSTIO. XI.

An Angeli poſſint proficere accipiendo cognitionem a rebus.

Hæc q. eſt ex reportatis di. tt. & nõ ex opere anglico ut aliquib. placet.

VARTO quæro in iſta materia. Vtrum, ſ. Angeli poſſint proficere
G accipiendo cognitionem a rebus. Arguitur quòd non, quia oportet receptiuum denudari a toto genere receptibilis. 2. de Anima: ſed Angelus non denudatur a ſpeciebus: immo eſt plenus formis: quia nona propoſitione de cauſis dicitur, quòd omnis intelligentia eſt plena formis.

Tex. 71. & 121. 171. Procli. ca. 28. & 29.

Arg 2. Item Auguſt. 12. ſuper Geneſ. ad literam: agẽs eſt præſtantius patiente: ſed corpus non eſt præſtantius ſpiritu per ipſum ibidem, igitur corpus non poteſt agere in Angelum, qui eſt ſpiritus, igitur non poteſt Angelus accipere cognitionem a rebus.

Arg. 3. Item Dionyſ. 7. c. Angelicæ Hierar. Angeli non con-
H gregant diuinas illuminationes, vel notitiam diuinam ex rebus ſenſibilibus.

Arg. 4. Item Angelus eſt medium inter Deum, & hominẽ, vel animam: ſed Deus non intelligit per aliquas ſpecies: anima autem intelligit per ſpecies receptas a rebus ſenſibilibus, & intelligibilibus, igitur Angelus, medio modo intelligit. ſ. per ſpecies non acceptas ab alijs rebus: ſed ſibi concreatas, & iſte modus arguendi patet per Philoſophum 1. de ge. & per Ricar. 1. de Trin.

Rõ oppo. Tex. 8. 11. 53. & 82.

Contra. Omne quod cognoſcitur cognoſci videtur per ſimilitudinem ipſius: ſed Angelus cognoſcit ſingulare. igitur per ſimilitudinem ſingularis: ſed ſimilitudo ſingularis non eſt ſibi concreata: quia qua ratione ſimili-
I tudo vnius, & alterius, & cum ſingularia poſſint eſſe infinita, haberet infinitas rationes, vel ſpecies ſibi concreatas.

Opi. Got. Roger. Bacho. & D. Tho. 1. p. q. 54. 55. & 56. & in hoc 2. a. l. intelligibilib ſen intellectualib.

VNA OPINIO dicit, quòd non accipit cognitionem a rebus, nec proficit in accipiendo, vel recipiendo cognitionem ab eis: quia tunc Angelus haberet intellectum cauſatiuum iſtarum ſpecierum, & intellectũ receptiuum ſiue intellectum agentem, & poſſibilem: ſed non habet intellectum agentem: quia intellectus agens ſolum requiritur in illis † intelligentibus. vbi. ſ. primum obiectum intellectus eſt intelligibile in potentia: vt. ſ. per intellectum agentem reducatur ad actum: ſed primum obiectum intellectus Angelici eſt actu intelligibile, quia immateriale.

k Item non habet intellectum poſſibilem: quia intellectus poſſibilis quandoque eſt in potentia: intellectus autem Angeli ſemper eſt in actu, quare, &c. Confirmatur

3. de Anima. 1. c. 4. & 5. & 14.

quo ad vtrumque: quia ſecundum Auguſt. 2. & 4. ſuper Gen. res iſtę prius fuerũt in cognitione Angelica, quam in proprio genere, igitur nunc non recipit ab eis cognitionem vt ſunt in proprio genere.

Item corpora ſuperiora. ſ. cœleſtia habent qualitates, & perfectiones ſuas ſibi poſſibiles non receptas ab alijs, ſed ſibi concreatas, igitur ſimiliter erit in ſpiritibus ſuperioribus, & inferiorib. quàm ſuperiores cuiuſmodi ſunt Angeli ſuas qualitates, & perfectiones non recipiunt a rebus inferioribus, ſed illas habebunt ſibi concreatas, ſpiritus autem inferiores, & humanę animę habent illas receptas a rebus.

Item ſicut ſe habet modus eſſendi animæ noſtræ ad
F modum eſſendi Angeli, ſic modus operandi ad modum operandi: ſed intellectus noſter ex hoc accipit notitiam a rebus corporalibus, quia quo ad eſſe compoſiti dependet a corpore, & vnitur corpori; ſed Angelus quo ad eſſe non vnitur corpori nec dependet a corpore: ergo nec quo ad receptionem notitiæ.

Item intellectus agens, & poſſibilis non diſtinguuntur niſi per comparationem ad phantaſmata, ſed in Angelo non ſunt phantaſmata. ergo nec iſtorum intellectuum diſtinctio, igitur nec a rebus receptio.

3. Phyſ. & 10 Met.

Item non conuenit tranſire de extremo in extremũ niſi per mediũ: ſed inter ſenſibile, & intelligibile eſt medium imaginabile, igitur ab eſſe ſenſibili non conuenit tranſire ad intelligibile niſi per imaginabile, ſed in An-
G gelo non eſt imaginatio. igitur nec talis tranſitus.

Quære 1. par. q. 57. ar. 2. & quę lib. 7. ar. 3. in D. Tho.

Dicit tamen iſta opin. quòd Angelus cognoſcit ſingularia, & arguitur hic contra Auic. ſic: quia Angelus habet prouidentiam de ſingularibus: quod non eſſet niſi cognitionem haberet de eis.

Item quod continetur ſparſim, & diuiſim in inferioribus, continetur vnitiue in ſuperioribus, ſed in inferioribus eſt ſparſim cognitio rerum, ſ. particularium vel ſingularium per ſenſum, & vniuerſalium per intellectum, ergo in intellectu ſuperiori vnitiuè continentur iſtę duę cognitiones.

Tex. 15. Idem 1. de Anima. t. 80.

Item 3. Metaph. contra Empedoc. habet Ariſtot. pro inconuenienti, quòd Deus non cognoſcit litem. Modus autem ponendi videtur eſſe talis. Sicut res effluunt a
H Deo quo ad eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ ſuperiores, & inferiores quo ad materiam, & formam, ſic etiam fluunt in intellectu Angeli quo ad cognitionem ſingularis, & vniuerſalis, ita quòd nihil accipiunt ab iſtis inferioribus, & corporalibus, ſed fluit ab ideis illa cognitio.

Reprobat opin. Got. & aliorũ

CONTRA ex eiſdem principijs arguo contrarium. Angelus habet intellectum agentem, & poſſibilẽ. ergo poteſt habere notitiam a rebus: conſequentiam cõcederet ipſe ſecundum dicta ſua ſupra. Probo antecedẽs. potentia actiua, quæ non eſt imperfectionis immo perfectionis in creatura aliqua non eſt neganda a ſuperiori creatura, quæ eſt ſuperior quantum ad hoc: ſed Angelus eſt ſuperior homine in intellectualitate: intellectus autẽ agens, qui eſt potentia actiua in homine non eſt imper-
I fectionis in ipſo: immo perfectionis, ergo non debet negari Angelo qui eſt creatura ſuperior. quare, &c.

Tunc ad rationem quando dicis, quòd nulla natura habet intellectum agentem niſi cuius intellectus obiectum primum eſt intelligibile in potentia. Dico, quòd eſt ibi ęquiuocatio de primo. Si enim loquaris de primo, id eſt adęquato hoc non eſt aliquod vnum ſingulare immateriale, quia nihil eſt vnum intelligibile adęquatũ intellectui creato niſi in illo contineantur eminenter, vel virtualiter omnia cognoſcibilia ab illo intellectu, probo: quia nihil eſt obiectum adęquatum intellectus niſi in quo ſaluatur ratio omnis illius, ad quod poteſt ſe extendere: ſed ſecundum eum intellectus poteſt ſe extendere ad omnia ſingularia, ergo obiectum eius adęquatũ
k oportet, quòd contineat virtualiter rationes omnium ſingularium cognoſcibilium ab ipſo. Sed tale, quòd nõ poteſt eſſe eſſentia Angeli: nec aliqua eſſentia immaterialis creata ſingularis, ſiue quæ de ſe eſt hæc, niſi eſſentia increata, quæ eſt obiectum adęquatum intellectus diuini, & non angelici, ergo oportet intelligere quòd obiectum adęquatũ intellectus angelici ſit aliquod commune communitate prædicationis, vel analogię reſpectu omnium cognoſcibilium ab ipſo: & ideo oportet quòd ſit commune per prædicationem ad intelligibilia omnia, & ad ſenſibilia: quia etiam iſta conſiderantur & intelliguntur ab Angelo, cum ergo ſenſibilia ſint intelligibilia in potentia, oportebit quòd habeat intellectum agentem reducentem illa ad hoc, quòd actu intelligantur ab eo.

Itẽ hẽt intellectũ poſſibilẽ, ergo, & agentẽ, patet cõſequentia.

quētia. Probo antecedent. In oī ꝙ formam recipit necesse est dare potentiam receptiuam ipsius formæ etiam si recipiens non præcedat duratione receptionem formę ipsius: sed Angelus recipit speciem aliam a se, ergo habet potentiam intellectualem receptiuam illius datā, quòd non præcesserit duratione receptionem eius. igitur in Angelo est intellectus possibilis.

Confirmo vtrumque per exemplum: quia si Deus concreasset animę nostræ species omnium intelligibilium, adhuc esset in ea intellectus agens, quia est perfectio naturalis eius, & etiam intellectus possibilis, ergo, &c.

Vt videbitur in glo.

Consimiliter etiam patet in Christo, qui licet omnia viderit in verbo ab instanti suæ natiuitatis in vtero: tamen fuit in eo intellectus agens, & possibilis: alias non fuisset perfectus: & eodem modo si vidisset omnia in genere proprio, habuisset intellectum agentem & possibilem. Ideo similiter posito, quòd Angelus species omnium receperit ab instanti suæ creationis & non possit non esse in actu cum sit præuentus ab agente superiori: tamen est perfectionis naturalis suæ quòd habeat potentiam, qua possit in operationem suam, si non esset præuentus a superiori agente.

Exemplum etiam de igne qui calefacit passum sibi approximatum nisi illud passum præueniatur a Deo calefaciente: sic in proposito.

Sicut fuit de camino ignis ardētis & trib. pueris.

Item ad illud cum dicitur intellectus agens & possibilis non distinguuntur nisi per comparationem ad phantasmata, falsum est: immo distinguuntur inter se formaliter, vel etiam extrinsecè per comparationem ad obiecta vel ad illa, in quibus obiecta relucent.

Ad argumentum de corporibus celestibus dico, quòd est ad oppositum, & arguitur sic, illam perfectionem necesse est a solo Deo causari, vt est administrator totius naturæ (dico necessitate ordinata) quam non potest tota natura creata causare, sed qualitas cœli a tota natura creata non potest causari, ergo a Deo debuit sibi concreari: sed qualitates aliorum, quę possunt causari a natura creata Deus permittit illas habere suas causalitates proprias: quia sic enim Deus res quas condidit administrat, &c. Virtus autem creata potest causare cognitionem alicuius incogniti in intellectu Angeli: vt patebit infra dist. 9. de locutione angelorum: nam intellectus Angeli cum obiecto potest causare perfectam cognitionem obiecti, ex quo igitur possibile est Angelum recipere cognitioné a rebus, non est necesse Deum causare istam cognitionem.

7. ci. c. 30. Hic argu ꝙ hoc q est hmōi vel est additū uel po ne vt patet supra, sed ut uideo ex utroque scripto u nū edidit cōpletū, & maxime ī hoc. 2. & alibi. Ideo remāsit uarietas origīnalbū. ga qdā māca, qdā cōpleta qdā uarietate literæ diuersa, ꝙ ubique notabis.

Dices ista cognitio est perfectio Angeli, ergo non potest causari a creatura inferiori.

Verum est principaliter vel vt a causa totali. Ista autem causalitas principaliter est in Angelo, vel habet perfectionem in Angelo ex parte intellectus agentis non autem ex parte intellecti vel obiecti.

Ex tertia ratione eorum arguo sic contrà eos, necesse est omnem intellectum non habentem in se obiectú dependere ab ipso aliqualiter, sed hic Angelus non habet obiectum in se cuiuscunque corporis vel rei corporalis: ergo dependet ab eo in intellectione, & tunc patet, quòd ratio est sophistica: quia non sequitur non dependet a corpore, vt sit actus corporis: ergo non dependet a corpore vt ab obiecto: anima autem dependet a corpore vt actus eius. Et si enim concludat modus essendi animę in corpore quòd recipiat a corpore: non tamen incorporeitas Angeli concludit, quòd non recipiat: nisi concederes, quòd Angelus esset infinitus sicut quidam Deus habens in se omnium singularium rationes.

Et ad illud de imaginabili medio arguo sic contra eos.

Quod est medium virtuti minori non est vel non oportet esse medium maiori.

Exemplum si aliquod calidum aliquid calefaceret posset esse ita debile in calefaciendo quòd nunquàm induceret decé gradus caloris nisi prius induceret duos vel quatuor. Vel sic, aliud vero posset esse ita virtuosum, quòd induceret in primo actu calorem in decimo gradu, & tunc non esset sibi medium aliquis gradus infra decem, qui tamen erat medium virtuti minori, sed intellectus perfectior est in Angelis quàm in nobis, ergo non oportet, quòd si imaginabile est in nobis medium, quòd etiam sit in Angelo similiter.

A

Nota subtiliter cōtra calculatorem.

Resolutio & confutatio singularis.

Item si esse imaginabile est per se medium, vel ergo ex parte rei in se, vel ex parte potentię, si ordo iste se tenet ex parte rei vel obiecti intelligibilis, vel intellecti tunc sequeretur, quòd Deus non posset intelligere nisi mediante phantasmate vel imaginatione. si ex parte potentię sic dico, quòd Angelo non est medium. tamen est mihi medium propter naturam meam, quam habeo compositam ex corporali & spirituali.

B

Aliter potest dici, quòd non est medium mihi esse imaginabile, sed est extremum, ita quòd esse imaginabile, & esse sensibile sunt duo extrema vel quasi vnum extremum ad esse intelligibile. Et dato, quòd sit medium nobis, non tamen Angelo, vt dictum est.

De isto autem modo cognoscendi singulare; quem ponit per effluxum a Deo: dico, quòd posito, quòd res quo ad materiam & formam fluant a Deo, non tamen sequitur, ergo quo ad cognitionem singularitatis effluunt in intellectu Angeli præcipue secundum eum: quia ipse tenet contra Commen. 7. Metaphysicę, quòd materia pertinet ad quod quid est non indiuidualis tamen vt ponit, ergo licet res effluant a Deo secundum formam & materiam vt sunt partes quidditatis: non oportet tamen ex hoc arguere cognitionem singularis.

C

cō. 20. 21. 22. 34. & 35.

Item secundum eos Deus non influit nisi species, sed species est ratio cognoscendi quidditatem non singulare: vt probatum fuit supra de cognitione Angelorum, ergo per hanc speciem non cognoscet singulare. Et cum dicis, ꝙ essentia diuina est ratio cognoscendi singulare, & vniuersale vel quidditatem, ergo & species influxa in mente Angeli. Dico, quòd in consequentia est fallacia accidentis procedendo a magis perfecto ad minus perfectum affirmatiue.

Hinc argumentū, ꝙ q. ista non est huius dis.

ALII DICVNT quòd si Angelus non haberet habitum concreatum nihil intelligeret nec singulare nec vniuersale: sed per habitum qui repræsentat quidditatem intelligit primo ipsum vniuersale secundo singulare, quia singulare non addit secundum eum super vniuersale in essendo nisi duplicem negationem, & ideo etiam nec in cognoscendo: non tamen sicut nos, scilicet, secundum lineam reflexam.

D

A. l. consequentis. Hen. ubi ī pcedentib. q. quottatur.

Hoc probatur primo sic: sicut res se habet ad esse sic ad cognosci, secundo Metaphysicę, sed singulare non addit quo ad esse super vniuersale, ergo cognitio eius non addit etiam aliquid super cognitionem vniuersalis.

T. c. 4.

Quære solutioné huius arg. infra dis. 9. & 3. dist. 1.

Præterea. Inter illud quod obijcitur alicui virtuti primo & ipsam virtutem oportet esse proportionem determinatam, ergo si intellectus Angeli ex natura sua est primo apprehensiuus singularis & directę cognoscitur singulare, tunc est determinatior quam noster intellectus: qui non est sic determinatus ad singulare, sed sensus, & tunc videtur quòd intellectus Angeli esset magis limitatus quàm noster intellectus, sicut sensus videtur respectu intellectus nostri, & si intelligeret per speciem singularis, ergo esset magis determinabilis quá intellectus noster, quia sic determinari tali specie videtur proprie esse ipsius sensus.

E

Item ista cognitio singularis sub propria ratione impediret cognitionem vniuersalis: quia enim singulare impedit cognitionem propter hoc, fit abstractio, ergo, &c.

Item si intelligeret singularia primo posset de eis acquirere propriú habitum: quia proprius habitus ex pro-

prijs

prijs actibus generatur, & per consequẽs scienoam acquireret a rebus: quod videtur ioconueniens. Item si singulare esset primo cognitum, esset primo præsens intellectui Angelico: hoc autem non esset per essentiam Angeli: quia illa est tantum ratio cogoo'cendi seipsam: oec per illum habitum prædictum: quia habitus est ratio cognoscendi tantum vniuersalia, ergo per seipsum, quod est falsum: quia quod sic cognoscitur, verius cognoscitur quàm vniuersale, quod cognoscitur per habitum.

Confutat Henr Vt dictum est supra.

CONTRA istam viam de illo habitu est mihi valde improbabile, quia ponere talem naturam perfectissimam: ita sicut est Angelica, & tamen quòd nihil posset cognoscere sine habitu concreato, ita quòd sioe influxu speciali talis habitus, vel speciei a Deo non posset acquirere cognitionem: sed sine habitu tali staret sicut truncus, videtur mirabile: talis etiam natura præcisè sine tali habitu non videretur de se magis intellectualis quàm substantia, vel natura lapidis. Alia argumenta cõtra istã opinionem quære infra dist. 9. huius, quæstione de locutione Angelorum.

Ad primam rationem dico, qoòd tota entitas singularis non cononetur sub vniuersali. & hoc suppono modo sicut suppooit ipse, ergo similiter nec tota cognoscibilitas singularis contioetur sub cogooscibilitate vniuersalis.

Ad aliud dico, quòd non est imperfectionis cognoscere singulare, quia hoc conuenit intellectui diuino: oon tamen est tanta perfectio, quòd tantum sibi conueniat, sed etiam alijs: quia sicut sensus est omnis sensibilis: sic intellectus est omnis intelligibilis, sed singulare est intelligibile, ergo &c. Non igitur impedit cognitionem Angeli singulare ex quo est intelligibile. Et cum dicis, quòd intellectus noster oon intelligit singulare. Primo dico, quòd hoc est imperfectionis pro statu isto. Ad aliud dicendum, quòd si habitus accipitur prout habilitat potentiam, sic non oportet ponere in intellectu Angeli aliquẽ habitum, eo quòd intellectus eius ex sua natura est habilitatus ad intelligendum sicut graue ad mouendum vel ad motum deorium: præter hoc quòd species, & intellectus subsunt liberæ ioclinationi, & motioni voluntatis, qood si non esset ęque naturaliter inclinaret sicut graue inclinat deorsum: si tamen ibi ponitur habitus iste; ita potest poni singularis, sicut vniuersalis, nec iste pertinet ad diffinitionem: & secundum hoc noo est habitus scientificus, nec pertinet ad scientiam per se; quia scientia est quidditatum.

Ad aliud, quod ibi dicitur nihil mouet intellectum nisi in ratione primi obiecti: sed primum obiectum intellectus creati est vniuersale, ergo, &c. Respondeo hic est ęquiuocatio de primo, & per se: quia vno modo dicitur per se obiectum, quod tamen in sua formali ratione nõ includit raoonem formalem primi obiecti per quã mouet potenoam, sicut patet de sensibili communi quod est per se obiectum visus: sicut magnitudo, & figura, licet sint per se obiectum potentiæ visiuæ; non tamen includunt rationem formalem primam motiuam visus, sine qua noo est videre sicut est color, & lux. Alio modo sumitur obiectum: solum primum adęquatiooe. Et hoc includit in se vel sub se multa per se obiecta, quæ tamen essentialiter includunt rationem primi obiecti, & addunt respectu primi obiecti aliquas differentias perficiẽtes: secundum quem modum albedo, & nigredo se habent ad colorem: & isto modo quodlibet moueret potẽtiam sub ratione primi obiecti coromunis, inquantum includitur in eo, & etiam sub ratiooe propria quo ad hoc addit perfectionem pertinentem ad illud genus, & hoc modo ens est obiectum commune adęquatum: & hoc potentiæ intellectiuę: ens dico io communi; & quodlibet ens speciale quacunque differentia entis contractum sub eadem ratiooe mouet, siue hoc sit ratio indiuidui, siue ratio speciei.

a. de. 2. cõ. 63. & inde. Hoc applicabis subtiliter argumento in 3. qõ. prol. de obiecto intellectus. Vide de hoc in 3. di. 1 & 14. q. quol.

RESPONDEO ergo ad quęstionem, quòd An-
F gelus potest proficere in cognitione rerum, & hoc accipiendo notitiam actualem aliquam a rebus. Et dico, quòd tribus modis potest acquirere a rebus notitiam.

Prima notioa est singularis vt singulare. Quod probo: qoia Angelus potest cognoscere hoc singulare vt hoc, quia hæc cognitio non est improportionata, oec repugnat intellectui creato: sed non potest cognoscere singulare: vt hoc ex ratione vniuersalis. Probo, quia hæc natura vt hoc non continetur determinate. s. vt hoc sub vniuersalitate. Si ergo cognoscitur singulariter hoc vt hoc, hoc est per propriam speciem. sed non est probabile quòd sint concreatę omnes species singularium omoiũ possibilium sibi cognoscere: quia cum talia sint infinita haberent species infinitas actu: quodlibet enim indiuiduũ
G potest cognoscere.

a. s. singularite.

Præterea. Secundò dico, quòd si haberet notitiam singularis, vt singulare est: non acceptam a rebus, adhuc necessario habetur accipere notitiam existentiæ actualis rei vel non existentiæ: & ẽt accidentium nootiam, q̃ requiruntur ad existentiam, vel non existentiam a rebus. Probo, quia ex notitia quidditatum, & vniuersalium, quæ. s. sunt necessaria non potest cognosci complexio conongens, sed existentiæ rerum, vel non existentiæ sunt contingentes. ergo non sufficit habere notitiã quidditatum, & vniuersaliũ ad hoc quòd cognoscat hoc singulare esse: puta hunc Sortẽ currere, sed oportet quòd istam notitiam accipiat a rebus.

Confirmatur, quia si habet raoones terminorum cõ
H plexionis conongentis sibi concreatas: aut istę rationes istorum. s. terminorum, me sedere cras, representant determinate hanc veritatem, me sedere cras: vel non determioate. Si determinate, igitur impossibile est per ipsos terminos ipsam habere nootiam, quòd hoc sit contingens: si non determinate. ergo nonquam per hos terminos habebit quòd deterioinatè sed eam, igitur oportet quòd accipiat aliunde certam notitiam huius.

Item ideę diuinę non sunt rationes reprę̃sentandi cõtradictoria, ergo nec contingentia. Non enim representant nunc vnam rem, nuoc oppositam, vel cootradictorium illius, sed notitia contingentium dependet ex voluntatis determinatione vt determinat ea ponere in effectu vel non. Igitur nec ratiooes terminorum ex-
I primunt ex sua euidentia, oec faciunt notitiam cootingentium in Angelis.

Tertio dico, quòd quantumcunqoe haberet concreatam sibi ootitiam singularis, & notitiam existentiæ contingentis, tamen cognitionem intuitiuam singularium necessario recipit a rebus. Non enim omnis cognoscẽs existenoam alicuius cognoscit ipsam intuitiue, quia potest ipsam cognoscere abstractiue. Nam cognitionem intuitiuam singularium non potest habere in verbo, vbi tamen cognitiooem existentię habet, & ideo ad cognitionem intuitiuam rei necessario concurrit obiectum reale vel ipsa res vt præsens.

Item impossibile est cognitionem intuitiuam esse per aliquam rationem, quæ sit in eadem dispositione, & eo-
K dem modo representas re manente: & etiam non manente. Sed vniuersale, quòd est species vel habitus, vel quicquid ponitur in intellectu Angeli eodem modo se habet re existente vel non existente, igitur nullum eorũ potest esse ratio cognoscẽdi rem intuitiue, ergo oportet quòd Angelus accipiat ipsam a re ipsa singulari, si habet eam vel ad hoc quòd possit eam habere. probo quòd possit eam habere, quia possibile ẽst imperfectiori potentiæ, ergo, & perfectiori. est enim possibilis potẽtiæ sensitiuæ.

Quarto dico, q̃ species vniuersales possent accipere a rebus si non essent sibi concreatæ, quia probatum est supra quòd habet intellectum agentem, & possibilem, & vtrumque perfectiorem habet quàm habemus nos, sicut etiam est perfectioris naturæ, cum ergo intellectus noster agens possit abstrahere: ergo & superior, & etiam modo perfectiori: vel cum sensibile æque

repre-

repræsentat vniuersale sicut imaginabile: impossibile est ipsum recipere species a sensibili, & si nulla ratio esset alia, adhuc sufficeret mihi concedere hoc, quia non oportet remouere ab aliqua natura nobiliori, quòd nõ possit acquirere perfectionem suam si non habet eam, ergo nec ab Angelo cum hoc possit sensitiua.

Ad argu. i. AD RATIONES principales. ¶ Ad primam rationem si velim tenere auctoritatem istam de causis, dico verum est, quòd plena est formis vniuersalibus: non tamen singularium, alium processum concedo in argumento.

Ad aliud dico, quòd ratio August. bene concludit, q nullum corporale potest agere in spiritum vt totale agens, & vt totalis causa vel principalis: non tamen vt partialis & minus principalis. Intellectu enim Angeli B agente, vt causa magis principali potest corporale causare notitiam illam.

Ad Dionysium dico, quòd auctoritas illa soluit. serpsam: quia concedo quòd diuinas illuminationes vel notitiam diuinam, quia illam a solo Deo hbbent non congregant ex sensibilibus, bene aliam notitiam possunt habere ex sensibilibus.

Ad aliud de simili modo arguendi Philosophi, & Ricardi, scilicet, de medio Angelus tenet medium, &c. Istę modus arguẽdi fundatur in ista propositione, quòd scilicet in ente omnis gradus possibilis est, & hoc conceditur: & ego concedo, quòd Angelus habet aliquam cognitionem, quam non recipit a rebus vt est cognitio vniuersalium, in qua differt ab anima & aliquam, in qua C cum anima conuenit vt istam, quam recipit a rebus.

DISTINCTIO IIII.

Post hac videndum est, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum inter creationem, & beatitudinem Angeli boni fuerit aliqua mora.

A. l. Circa istã di. 4. in qua magister ostẽdit quales sunt creati Angeli quãtũ ad eorũ cõditiones nõ naturales, q sunt felicitas & miseria, quæritur unum, &c.

CIRCA distinctionem quartam vbi magister tractat, quales Angeli creati fuerunt perfecti vel imperfecti, beati an miseri.

Quæro Vtrum inter creationẽ, & beatitudinem Angeli boni fuerit aliqua mora. Quòd non, quia sine mora habuit beatitudinem naturalem, ergo & supernaturalem: Probatio antecedentis. statim enim creatus Angelus habuit speciem illam de qua dictum est distinctione tertia, in qua fuit obiectum beatitudinis naturalis præsens & potentiam: & per consequens non impeditus potuit vti illa specie considerando essentiam diuinam sub illa ratione: neque enim erat impeditus: & etiam illa species † mouebat super omnes alias, in con- E siderando autem essentiam diuinam sub illo modo essentiam diuinam intelligendo, & eam diligendo erat beatitudo naturalis. Probatio consequentię, quia causa naturalis non est perfectior ad producendum suum effectum quàm causa supernaturalis ad producendum suum: sed causa naturalis statim habuit effectum suum, scilicet. beatitudinem naturalem, ergo & Deus suum, scilicet, supernaturalem beatitudinem.

q. 9. A. l. vincebat. Nota, q hoc esset et uerũ apud Philosophũ de felicitate.

Præterea. August. 12. de Ciui. c. 9. Simul condens naturam & largiens gratiam, ergo statim habuit Angelus creatus gratiam: sed simul habuit gratiam & beatitudinem. Probatio, quia simul in malis fuit culpa & pęna, alioquin culpa eorum esset remediabilis.

li. 1. c. 2. Rõ opp. Contra August. super Genes. Angelus primo est factus informis, secundo lux, ergo & cætera. Et quia solutio huius quæstionis dependet ex solutióne quæstionis A sequentis: ideo saluetur post illam. Ideo quæro:

DISTINCTIO V.

Post hac consideratio, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Angelus prius meruerit beatitudinem quam eam acceperit.

A. l. Circa istã 5. dis. i qua magister agit d Angelorũ bonorũ cõuersione & malorũ auersione, q̃ritur principaliter de duob' primũ spectat ad cõuersionẽ bonorum & est utrum, &c.

CIRCA distinctionem quintam. V- B trum Angelus prius meruerit beatitudinem, quàm eam acceperit. Quòd non: quia aliquis solum meretur aliquid ex obsequijs impensis homini, non autem meretur aliquid quod expectet, quia spes quæ differtur affligit animam, igitur illud quod meretur iam habet, hoc autem non esset nisi iam haberet illam beatitudinem, quam meretur pro obsequio.

Præterea. Maius præmium requirit maius meritum secundum rectam regulam, sed Angeli maiorem gloriã habent multis hominibus electis, ergo requiritur maius meritum in eis, homo autem est viator magno tem- C pore: & habet multa opera bona & merita & opera difficilia, ergo ita ista requirit præmium Angelorum, sed tanta mora non fuit ante beatitudinem Angelorum, ergo, &c.

Proverbiorum. 13. A. Lita.

Item meritum requirit difficultatem: est enim opus laudabile, in Angelis autem non fuit aliqua difficultas ad bonum, igitur &c.

Ad oppositum est August. de correctione & gratia. Angeli sancti, qui persisterunt meruerũt illius vitę mercedem recipere, sed non meruerunt illud recipere postquam receperunt, ergo prius, &c. quære ibi.

Opi. magistri cõtra se ꝓbata.

IN ISTA QVÆSTIONE secunda non tenetur Magister, qui in fine huius quinte di. magis illam opin. approbat, qua dicit ipsos fuisse beatos antequàm D ipsi eam meruerunt: sed merentur eam modo per obsequia impensa electis: sicut miles meretur ęquum bene militaturus per eum. Sed non tenetur hoc. Primo, quia si homo non fuisset creatus, Angelus non habuisset beatitudinem, quia non habuisset actum extrinsecum, per quem meretur sibi secundum istos: hoc autem videtur inconueniens, quia Angelus non dependet ab homine in merendo, similiter actus intrinsecus est meritorius circumscripto actu extrinseco, igitur per illum potuerunt mereri.

Præterea. Per hoc, quòd aliquis præuidetur bene vsurus accepto non meretur accipere illud: tunc enim posset homo mereri primam gratiam: quia pręuidetur a Deo dante eam bene vsurus ea, & tunc gratia non es- E set gratia, quia esset ex meritis: licet non positis in effectu: tamen præuisis, igitur Angelus non meruit beatitudinem, si tantum habuit eam propter bonum præuisum ipsius in obsequendo circa electos.

Item nunc status beatitudinis non esset ex se certus, nam licet de facto mundus finietur, & ex hoc numerus obsequiorum sit finitus qui impenduntur a quibuscunque Angelis electis: tamen posset mundus diutius durare plus quàm per mille annos vel quantumcumque duret: non propter hoc status beatitudinis esset minus certus, sed hoc posito non esset certitudo meriti quantum esset. Ergo illud præmium de se certum non correspondet illi merito, quod de se non est certum inquantum meritum.

IDEO TENETVR quòd Angeli meruerunt beatitudinem suam.

† Et

a. l. & 2. quod necesse est meritum præcedere præmium natura. 2. c. & 9. Meth. hoc variatur litera in originalibus.

† Et prius quàm reciperent eam. Primum declaratur, quia omnis natura consequitur suam perfectionem per operationem propriam, sed perfectio, & finis cuiuslibet creaturæ rationalis est beatitudo, quæ soli Deo est naturalis, omnis autem operatio talis in finem ducés, vel est factiua finis, quando .s. finis non excedit virtutem operãtis propter finem, sicut medicatio respectu sanitatis, vel est meritoria finis, quando .s. finis excedit virtutem operantis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius, beatitudo autem excedit omnem naturam creatam: ideo tam Angelus quàm homo meruit suam beatitudinem.

D Tho 1. par. sum. q. 62. art. 4.

Secundum declaratur sic, non potest idem esse ex gratia perfecta, & imperfecta; meritum autem est ex gratia imperfecta, præmium ex gratia perfecta.

G

Sed ista ratio non videtur cogere: quia est possibile aliquam animam habere tantam gratiam in via, quantam habet in patria: licèt non modo possit habere ita perfectum vsum eius sicut habebit in patria. vnde idem habitus manebit, & posset æqualis manere. sed non idem actus.

Ideo aliter declaro secundum: quia voluntas non simul vult mutabiliter, & immutabiliter siue fixe: ita quod nunc inquantum elicit actum non posset velle oppositum, & non fixe, ita quòd nunc inquantum elicit actum posset velle oppositum: quando autem præmiatur, vult immutabiliter, hoc est inquantum consideratur vt iam eliciens actum, & per consequens vt prius naturaliter ipso actu comparatur ad illam: sed quando meretur nõ sic immutabiliter vult, sed vt eliciens actum: contingenter videtur elicere.

H

Ad hoc etiam adducuntur congruentiæ, quia dispositio debet præcedere illud ad quod est, & via terminum, meritum est dispositio, & via respectu beatitudinis: quare, &c.

Vide in alio secũdo per totũ.

AD ARGVMENTA. Ad primum conceditur, quòd per illa obsequia meretur aliquam beatitudinẽ accidentalem. Immo obsequia sunt quędam opera redũdantia ex perfectione beatitudinis, & non sunt ordinata ad vlteriorem perfectionem, sicut est de actibus generatis, & procedentibus ab habitu generato perfecto. Illi enim nullam perfectionem generant neque intendunt habitum, quia non est intensibilis, sed tantum procedũt ex plena perfectione ipsius habitus, ita hic: eo autẽ modo, quo merentur beatitudinem accidentalem, concedo, quòd non habent illam quando merentur. Nec ex hoc est afflictio, quia habent beatitudinem essentialem, quam maxime volunt.

I

Ad secundum dico, quòd maximum meritũ fuit Angelorum volendo finem vltimum motu intrinseco, quãdo mali auersi erant a fine isto superbiendo, sicut parebit distinct. 6. non autem ad magnum premium requiritur multitudo meritorum: sed multo magis requiritur vnum meritum intensum, quàm cẽtum millia remissa: & in eis fuit motus meriti valde intensus pro ista morula, qua merebantur: intantum forte, quòd nullus homo secundum cõmunem legem posset habere ita intensum actum meriti sicut ipsi habuerunt.

De his mersis vide Origen. in lib. 2. Periarcon. & 3. vbi lectab ris, sed nõ omnia credes de natura, & officiis Angelorum. Sicut accidit incontinentib.

K

Ad aliud dicendum, quòd difficultas aliquando accidit in aliquo opere ex inclinatione voluntatis ad oppositum. Aliquando accidit difficultas in opere propter hoc, quòd illud, circa quod operatur excedit naturam operãtis: isto modo fuit cõsecutio beatitudinis difficilis, & laudabilis in Angelis, non autem primo modo, quia non inclinabant ad oppositum.

a. l. circa vltima q. præcedẽ. dist. cuius solutio dependet, &c.

AD PRIMAM quæstionem præcedentis distin. quæ dependet ex solutione istius, duo sunt videnda. Primo quot erant moræ ponendæ circa Angelos. Secundo quæ sunt illæ moræ. Quantum ad primum potest dici multipliciter. possunt enim poni duę morę. Vna. s. in qua sunt in termino, & alia sola præcedẽs, in qua sunt in via: & ita ponit quidam Doctor, quòd simul erant creati in

F

gratia omnes in primo instanti, & in illo omnes meruerunt, in secundo instanti isti meruerunt, & non illi, quia posuerunt obicem, ita quòd si non posuissent, fuissent præmiati sicut alij.

D. Th. 1. p. sum. q. 63. ar. 5. in solu. vlt. arg. & quol. 9. ar. 8. & Vu. hoc quare singulariter.

Possunt tamen poni tres morę: & hoc multipliciter. Vno modo, quòd in prima mora fuerunt omnes in naturalibus suis. In secunda mali in peccato, & † iusti in merito. In tertia in gratia, & fuerunt boni simul, & in premio, & in gloria: & mali in pœna. Et hæc videtur via Magistri, qui videtur dicere, quòd mali demeruerunt apponi sibi gratiam: quando apponebatur bonis, quasi iã peccassent in secunda mora antequam in tertia, in qua gratia † imponebatur bonis, & tunc in tertia mora boni simul duratione habuerunt gratiam, & gloriam.

a. l. boni. di. 5. huius 2.

a. l. apponeretur.

G

Alio modo ponendo tres moras, quòd .s. in prima omnes fuerunt in naturalibus, in secunda boni in gratia, & in merito, & mali in demerito, in tertia, & isti, & illi in termino.

Tertio modo ponendo tres moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt creati in gratia, & meruerunt, in secunda mora boni steterunt in merito, & mali ceciderunt, in tertia fuerunt isti, & illi in termino.

Narratio copiosa oĩum modorum possibilium assignari in moris.

Alio modo possunt poni quatuor morę, & hoc dupliciter. Vno modo, quòd omnes in prima mora fuerunt in naturalibus. In secunda mali peccauerunt, & boni perstiterunt. In tertia, quòd bonis apposita fit gratia, & meruerunt. In quarta boni pręmiati sunt, & mali similiter condemnati.

H

Alio modo, quòd in prima mora omnes fuerunt in naturalibus, in secũda omnes in gratia, in tertia boni steterunt, & meruerunt in gratia, & mali deliquerunt, in quarta, & hi, & illi in termino.

AD INQVIRENDVM de istis vijs, supponendæ sunt sex propositiones probabiles. Quarum prima est hæc. Merentes vsque ad nunc premiationis in illo nunc, præmiati sunt. Hoc probatur, quia in isto nunc non sunt in via; quia illud nunc, est nunc premij, ergo in isto nunc nullus potest demereri: quia illud non potest impediri quin reddatur sibi premium debitum pro merito pro tota duratione meriti protracta vsque ad illud nũc. Confirmatur, homo enim in tota vita sua existens in merito in instanti mortis nõ potest demereri: nec ponere obicem quin præmietur. Meruit enim, vt tunc daretur sibi impeccabilitas, ne tunc posset ponere obicem: & ideo demerentibus per totam moram viæ non potest dici, quod ille in instanti remunerationis ponat obicem, & ille non. Hoc enim videtur ponere, quòd instans præmij non sit terminus: sed quòd tunc sit in via, aut saltem ille, qui potest ponere obicem est in via, & irrationabiliter videtur ponere obicẽ. Et ex hoc improbatur statim prima opinio, quòd non possunt tantum poni duæ moræ, sicut illa ponit. Secunda propositio est ista, quòd meritum præcessit duratione præmium, quæ probatur ex probatione præcedentis quæstionis. Item ex hoc improbatur prima via ponendi tres moras. Tertia propositio est ista, quòd tota mora viæ præfixæ quibuscunque Angelis erat eis æqualis. Hoc enim est verisimile, quia sicut tota mora præfixa homini est vsque ad instans mortis, ita etiam illis, & illis præfixa est ęqualis mora essendi in via. Et ex istis sequitur quarta, quòd quando boni vltimatè meruerunt in eodem instanti: tunc mali demeruerunt. Nam si non demeruerunt aut tunc meruerunt, & per consequens cum bonis præmiati fuissent ex propositione prima, aut tunc fuissent in termino, & hoc est contra tertiam propositionem, quia tunc boni erant in via, aut tunc fuissent in puris naturalibus, & ita adhuc in mora sequente fuissent in via, in qua tamen boni erant in termino, & hoc est contra tertiam propositionem.

I

K

Quinta propositio est, quòd omnes creati sunt vniformes. Et ex istis propositionibus sequitur, quòd necesse sit ponere ad minus tres moras. vnam scilicet, in qua omnes in termino sunt, & aliam, in

qua

qua boni vltimate merentur, & mali demerentur: tertiam, in qua omnes creati sunt vniformes ex quinta propositione: & tunc si ponatur, quòd omnes fuerunt creati in gratia, tenetur vltimus modus ponendi tres moras.

Possunt etiam poni probabiliter quatuor moræ secúdum ponentes quatuor moras.

Sed ad inquirendum vlterius de dispositione eorum in moris illis, videtur ponenda propositio sexta probabilis, & est, quòd quilibet Angelus aliquando fuerit in gratia, siue in instanti creationis, siue postea. Nam & si non sit necesse: sicut alias forte dicetur, quòd ad hoc, quòd aliquis peccet prius habuit gratiam, tamen congruum est, quòd illi non solum non fuerunt iniusti, quia acceperunt libertatem naturalem, per quam potuerunt saluare iustitiam naturalem, sed quòd acceperunt iustitiam gratuitam secundum Ansel. de Casu diaboli, c. 14. & 16. Similiter videtur illa sexta propositio probari ex propositione quadam septima, quòd Deus non discernit inter istos, & illos antequam ipsi se per actus suos discreuerunt: quia secundum August. 11. super Gene. quare ibi, & ponitur dist. 3. huius secundi, quare isti discernebantur & non illi, quare ibi. Non enim Deus est prius vltor, quàm aliquis sit peccator, igitur vsque ad instans meriti, & demeriti erant omnes vniformes, & si tunc primo gratia apponebatur bonis. Videtur etiam tunc, quòd debuerit etiam apponi alijs. Nam ante illud instans non demeruerunt, quare igitur non debuit eis apponi gratia sicut alijs, qui meruerunt? Si autem illam fuissent demeriti, igitur prius eam habuerunt, quia gratia, & culpa non sunt simul, igitur si concedatur ista propositio sexta, quòd quilibet peccans aliquando fuit in gratia, sequitur ergo necessario, quòd illæ tres moræ si ponantur, erunt istæ. Prima mora est omnium in gratia. Et secunda istorum bonorum in merito, & istorum malorum in demerito. In tertia, omnes in termino: vel si dicatur eos aliquando fuisse in puris naturalibus, necesse est tunc ponere quatuor moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt in puris naturalibus, in secunda, omnes in gratia, & meruerunt boni: & mali demeruerunt, in tertia, boni perseuerauerunt in bono & mali in malo, in quarta & isti & illi in termino.

In 4. di. 1. q. 6. & dist. 14. & seq. & hoc inf. q. seq. rône 7 opi. & alibi sępe.

c. 14.

Vide Vua. hoc.

Et ista vltima via de quatuor moris saluat plures status in eis, & plures affirmatiuas auctoritates, quæ plura litas si non placeat, quia non habet necessitatem euidentiam, saltem ad minus tres illas moras prius assignatas probabile est ponere.

Sed mit c archana Dei ne decipiaris.

DE SECVNDO articulo, scilicet, quantæ fuerunt illæ moræ; quamuis aliqui ponant eas esse diuersa instantia temporis discreti, tamen ex dist. 2. patet, quòd propter nihil in Angelis oportet ponere tempus discretum, sed diuersa nunc eui.

D. Thom. Henri. q. 14

Sed quibus correspondebant ista nunc eui in tempore nostro continuo? Dico, quòd vltima mora scilicet, existendi in termino correspondet toti tempori post instans primum beatitudinis bonorum, & damnationis malorum: moræ tamen prima, in qua erant vniformes potest poni coexistisse instanti nostro, vel parti temporis nostri: & secundum hoc consequenter oportet ponere de secunda mora: si enim prima mora coexstitit tẽpori, & vltimo instanti eius. Igitur secunda mora non habuit aliquod primum instans in tempore nostro correspondens sibi. Et licet videatur quibusdam, quòd necesse fuit Angelum primo peccasse in instanti vel cum instanti temporis nostri: & alijs videatur, quòd necessario oporteat ipsum peccasse cum tempore nostro. Primi hñt pro se, quia inter priuatiue opposita circa subiectum aptum natum non est medium, & quando est subiectum indiuisibile, nulla est causa successionis a termino in terminum neque ex parte terminorum, neque ex parte mobilis, secundi autem habent pro se, quòd nulla virtus creata agit in instanti, quia tunc maior virtus ageret in minori quàm in instanti. Neutræ tamen ratio-

Vi ĉt, phat simile A. n. 18 P. 7 Y. c. 75. q. 1

A nes concludunt, de prima patebit lib. 3. dist. 3. vbi respõdebitur ad istas rationes, sustinendo, quòd anima beatę virginis potuit præcise esse in peccato per instans, & postea fuisse munda. Nec etiam secunda concludit, & responsum est ad eam prius dist. 2. huius. 2. vtroque ergo modo potuit esse, & quòd prima illa mora innocentiæ coexstiterit tempori, & non vltimo eius instãti. Et tunc secunda mora habuit primum instans temporis coexistens sibi, vel quòd prima mora coexisteret tempori, & vltimo instanti eius, aut soli instanti vni temporis: & tunc secunda mora non habuit aliquod primum instãs sibi correspondens, sicut non est dare primam mutationem in motu continuo. ex 6. Phys.

Sed qualis erat secunda mora in se? Nunquid instantanea, vel indiuisibilis? Videtur quòd non, propter duo. B primo, quia Angeli mali peccauerunt pluribus peccatis diuersæ speciei: & non habuerunt simul omnes actus illos, igitur habuerunt vnum post alium: & in tota mora, in qua habuerunt actus istos fuerunt in via: alioquin actus eorum posteriores non fuissent eis demeritorij, sed quasi pene existentium in termino.

Tex. 40. & circiter.

Secundo, quia Angelis bonis pro magno merito ascribitur, quòd vicerunt prælium tentationis. Apocal. 13. Factum est prælium magnum in cœlo: Michael & Angeli eius prælabantur cum dracone, &c. Si enim præcise esset vnum instans, in quo mali demeruerunt, & boni meruerunt, in illo non fuisset ista pugna, nec victoria tentationis, & ita non ascriberetur ista victoria, C eis in laudem & excellens meritum eorum. Assumptum probatur, quia si tantum fuisset vnum instans simul peccassent mali & boni meruissent: sed in illo instanti naturæ, in quo mali peccauerunt, peccatum eorum non tentauit bonos. Nec enim tentauit eos nisi posterius natura quàm fuit commissum a malis. Posterius igitur vicerunt boni tentationem, quam mali peccauerunt, ex quo concluditur, quòd mora demeriti malorum non erat indiuisibilis.

A. l. repugnantia.

A. l. tempo ris.

Ex hoc sequitur, quòd nec mora meriti bonorum: quia erant æquales, ex propositione tertia. Et secunda via hoc specialiter concludit de mora meriti bonorum.

A Lex 5. Arg. 1.

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd D consequentia non valet.

Ad probationem consequentiæ dico, quòd Deus potuisset eis dedisse beatitudinem in instanti creationis, si voluisset, sed gloriosius est eam habere ex merito, & ita disposuit sua sapientia, meritum autem istud non potuit esse supposita liberalitate diuina, quæ creauit omnes æquales, nisi ad minus duobus moris præcedẽtibus ipsam beatitudinem.

Ad aliud, licet negetur similitudo de gratia, & gloria ad culpam, & pęnam: tamen dico, quòd non simul erãt mali demeritorie & culpabiliter damnati, quia non simul erant ipsi in via, & in termino, sicut nec boni, & licet modo sint in culpa, non tamen demerentur, vt viatores eliciendo actum, quem elicere imputetur eis ad E demeritum.

Ad 2.

Ad probationem, quæ innuitur pro opinione, quę ponit duas moras tantum, scilicet, quia intelligant sine discursu, & ita acquirunt perfectionem suam.

Ad 3. A. l. rõnẽ cui innuitur opi. q. seq. hęc clarius habet. Quęre Vv. hoc.

Respondeo, si ex hoc fuissent statim beati post vnum actum, sequeretur, quòd mali, quòd sem eum meruerunt in primo instanti, fuissent beati & nunquam peccassent, & ideo illud assumptum est falsum de perfectione Angelorũ naturali, sicut tactum est dis. 3. par. 2. q. 3. huius libri, & multo falsius de perfectione supernaturali quam acquirunt meritorie. Ille enim est secundum acceptionẽ præmiantis, cuius lex est quòd qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit, & qui ceciderit condemnabitur, & ideo si aliquando meruerunt, & non perseuerauerunt pro tota mora deputata via non sufficienter ad beatitudinẽ æternam meruerunt.

QVÆ-

& tunc hoc erit per aliud velle; & de isto quæro a quo habet: si a se, habetur propositum: si ab alio, erit processus in infinitum.

Ad Ansel. dico, quòd ipse finxit vnum Angelum, qui prius esset vna essentia nuda non habens formaliter potentiam volitiuam, quam ipse vocauit instrumentum. Iste Angelus sic imaginatus secundum Ansel. non potest habere primum velle a se, quia oportet ipsum reduci ad actum primum, scilicet, quòd habeat voluntatem antequam eliciat volitionem: & hoc non potest a se esse. Et tunc cum dicitur, si habet a se, aut volens, aut nolens. Dicendum quòd nec volens nec nolens habet primum velle.

Vel si dicamus illum Angelum habere instrumentum, scilicet potentiam volitiuam: tamen fingimus ipsum sine affectione commodi, vel incommodi, vel iusti, vel iniusti: tunc non potest habere velle a se, sed a Deo secundum primam affectionem commodi, vel incommodi, quæ superadditur naturæ suæ, sed habita affectione commodi prima volitio elicita est a se. Et isto modo intelligit Ansel.

a. l. tertia ratio ponitur ad idē sic.

Arguitur tertio ad istam conclusionem sic. Si voluntas Angeli peccat in primo instanti, ergo non peccat. Probatio consequentiæ: quia si in primo instanti peccauit, nō potuit non peccare, ergo necessario peccauit.

Probatio istius consequentiæ, quia si potuit non peccare, aut potentia ante actum: quod falsum est. nam ante primum instans non fuit potentia in ipso: nec potentia cum actu: quia in isto instanti in quo peccauit nō potuit non peccare: & ideo per illam potentiam non potuit non peccare.

q. 3. d. 3. 4.

Sed hoc argumentum non valet: solutum enim est distinct. 1. huius secundi, in quæstione de æternitate mūdi, & in primo libro de prædestinatione: quia, vt dictum est ibi, causa non causat effectum nisi vt prior natura, non prior duratione. Nam & si non sit duratione prior causa, quam causans: tamen prior fuit natura. Ergo si omnis causa dum causat necessario causat: omnis causa necessario causat: & tunc nihil contingenter eueniet: quia causa non est contingenter causans antequam causet.

Item omnis libertas arbitrij tolletur. Nam voluntas in isto instanti, non elicit actum libere, & non elicit illum libere antequam eliciat, si ergo nunc elicit de necessitate per te: quia pro nunc non potest non elicere, ergo nunquam libere eliciet.

Hoc etiam esset contra eos, qui dicunt, quòd voluntas necessario vult finem: non autem ea, quæ sunt ad finem: si ergo necessario vult quando vult: tunc ita necessario vult ea, quę sunt ad finem sicut finem: quia neutrū vult antequam velit, & ideo vtrunque volet, vel vult necessario: vt dictum est.

Ideo dico, quòd potentia contradictionis non necessario est potentia ante actum. Nam cuilibet contingenti propositioni de futuro correspondet sua de præsenti contingens similiter sic ista: tu sedes, est vera contingens de præsenti sicut fuit illa sibi correspondens contingens de futuro: tu sedebis: sed de præsenti est magis determinata: ista de futuro minus, vnde Arist. primo Periher. dicit in propositionibus de præsenti esse veritatem determinatam, & non necessariam. Cum ergo dicis, aut potuit potentia ante actum: aut potentia cum actu. Dico, quòd potuit peccasse potentia ante actum auctoritate, vel ordine naturę: non prius duratione necessario: & sic ista glo. non valet, Deus nullum contingenter sed necessario prædestinauit: quia non est dare instans vel tempus durationis ante prædestinationem: ideo secundum illud non potuit non prædestinasse, quod falsum est: sufficit enim ad hoc, quòd causa contingenter producat, quòd prius ordine naturæ sit, quam effectus productus: nec requiritur necessario prius duratione ad hoc, ꝙ contingenter Deus aliquid producat extra se.

Cap. ult.

Nota incidenter solutione difficilis dubitationis.

A Arguitur etiam quarto sic ad dictam conclusionem. Angelus non potuit in primo instanti habere deliberationem, ergo nec peccare. Consequentia patet. Probatio antecedentis. quia in primo instanti non potuit simul multa intelligere distinctè, quòd tamen oportebat, si deliberasset. Nec ista ratio valet. Nam volitio quādo elicitur a volente non requirit nisi vnam intellectionem: si sit volitio vnica: intellectionem dico vnicam distinctam: quia plures intellectiones distinctę simul non possunt esse in intellectu: & si possent esse: tamen vna sufficeret ad vnam volitionem eliciendam: ita posset esse vna intellectio distincta: etiam si deliberatio non præcederet: sicut si multæ præcessissent: ergo deliberatio respiciens plures intellectiones non requiritur ad vnam B volitionem: sed in vna sola volitione potest esse obliquitas, & peccatum: quare &c.

a. l. Alia ratio ponitur talis.

Rationes etiam prætactę sunt contra ipsos: quia ponunt, quòd Angelus in primo instanti potuit mereri. Maior enim primę rationis eorum ad illam opinionem fuit ista. Prima operatio rei simul existens cum re, est a producente rem: tunc subdat minorem sub ista sic: sed operatio Angeli non sua non potest sibi esse meritoria, ergo non potuit mereri in primo instanti.

Item tertia ratio est contra eos: quia in illo instanti non potest mereri, in quo non potest peccare: quia in quocunque instāti potuit peccare, in eodem potuit mereri; & è contra. Sed per illam rationem si in primo instanti non eliciat actum meritorium, vel bonum non C potest peccare secundum eos; quia non potentia ante actum, &c.

a. l. Item in isti concedunt, ꝙ Angelus potest mereri in primo instanti: sed iste rationes prætacte sunt contra ipsos sicut contra illā opin. Nam prima ratio est, ꝙ operatio prima nō potest esse ab essentia sed a producente: sed operatio Angeli nō sua &c. scilicet. 4.

Item alia ratio videtur adduci contra eos æqualiter enim videtur requiri deliberatio, vel magis ad bene operandum sicut ad male, bona enim operatio non potest esse nisi concurrentibus circunstantijs debitis omnibus sed mala; quacunque deficiente, ergo si sine deliberatione posset meritorie agere, multo fortius male.

Si instetur de Christo, qui potuit mereri; & tamen non potuit peccare, patebit de hoc lib. 3. Videtur autem ille Doct. concedere, quòd Christus potuit peccare denominatiue, non autem effectiue.

Arguitur etiam quinto, sic ad conclusionem. Motus naturalis voluntatis Angeli in primo instanti fuit rectisD simus, ergo in illo instanti non potuit esse malus actus vel motus malus liberi arbitrij si enim fuisset malus, remissum, & per consequens minus rectum fecisset motum, vel actum naturalem voluntatis, & tunc non fuisset voluntas rectissima vel actus eius naturalis.

Dony. de di. no. c. 4. & Phylos. 2. & 3 Eth. Dis. 21. & 18. Vide tertia par. q. 15. sed quare Hen. vbique.

Nec illa ratio valet, quia semper dum manet integra natura voluntatis, manet inclinatio, vel motus naturalis integer rectus, ita bene in primo instanti sicut in secundo, sed secundum Dionys. naturalia in damnatis Angelis manent splendidissima, ergo & inclinationes rectissimę.

a. l. Alia rō est ista motus &c.

Dico igitur, quòd in primo instanti fuit natura rectissima, & tamen potuit fuisse obliquitas in actu elicito a voluntate libera, quia rectitudo naturæ stat cum volunE tate non recta.

a. l. probatio consequentiæ: quia si illo instāti potuisset esse malus, remansisset, &c.

Nec illa ratio valet, quia sequitur, quòd sicut nō posset peccare in primo instanti, sic nec in secundo, vel tertio, sicut enim peccatum nihil naturæ adimit, alioquin tota posset consumi per peccata, sic etiam nihil inclinationis naturalis adimit.

Aliter arguitur, & probabiliter sic. In habitu concreato ipsi Angelo primo relucent quidditates intelligibiles ab Angelo, cum igitur intellectus angelicus, non intelligat alia, nisi vt præsentata in isto habitu, intelligit primo istas quidditates, & deinde specialia singularia, ideo in primo instanti non potuit habere cognitionem practicam, igitur nec peccare, quia quidditates iste relucentes in tali habitu scientiali, ad quas primo habitus inclinat, sola speculatiua cognitione intelliguntur.

a. l. Speculabilia singularium. vel sic. & hanc sequitur speculatiua intellectio singularium.

Præterea. Istarum considerationem quidditatum consequitur primo quædam complacentia naturalis, sicut, cum considern lunam, complacet mihi, igitur, & in primo instanti, quando ista complacentia naturalis fuit, non potuit demereri, vel peccare.

Hæc potest solui, quia velle concupiscentię, præsupponit velle amicitiæ: nullus enim concupiscit nisi magis, amet illud, cui concupiscit bonum concupitum, quam amet ipsum concupitum, & prius aliquo modo, ergo prius amat quis se amore amicitiæ, quam aliquod bonum sibi, & in isto priori potest, vel potuit esse inordinata volitio amicitiæ: plus, scilicet amando se, quàm iuste debuisset amare, secundum rectam rationem: sed ista volitio inordinata potuit esse in primo instanti creationis Angeli, quia in primo instanti, potuit sibi ostendi bonum diligibile sibi, & æquè primò, vel prius natura potuit amare se in se, ergo potuit inordinatè amare se in primo instanti; prius etiam natura potest obiectum bonum esse cognitum in se, & etiam amabile in se, quã ut relucet in habitu: quia nnn quietat amantem, nisi vt in se.

Istud confirmatur per Augustinum, qui dicit, decima quarta, de Ciuitate Dei, cap. vltimo, quòd ciuitatem diaboli fecit inordinatus amor sui. iste autem potuit esse in primo instantiuut dictum est. Quod autem dicitur, de quidditate primn relucente in habitu illo, improbatum est supra.

a.l. Aliter arguitur sic.

Septimò arguitur, pro conclusione sic. Nullus potest peccare, nisi debitor iustitiæ, sed in primo instanti nnn fuit Angelus debitor iustitiæ. ergo, & cætera. Maior patet, quia iustitia, & peccatum sunt, sicut habitus & priuatio. probatio minoris, quia sicut patet per Anselmum, in libro de casu diaboli, decimosecundo, & decimoquarto, in primo instanti non accepit iustitiam.

a.l. De eo ad illud, q iustitia est duplex.

Nec istud valet. duplex enim est iustitia, scilicet, acquisita, & infusa, & de neutra concludit ratio. Iustitia enim infusa, statum amittitur vnico actu peccati, ergo ista amissa, non posset iste amplius peccare, quia non est debitnt iustitiæ, cum non habeat iustitiam, similiter sarracenus, qui nnnquam habuit iustitiam infusam, non esset debitor iustitiæ, & per consequens non posset peccare. Ideo de illa iustitia, non valet argumentum.

a.l. Similiter, nec de iustitia acquisita, q a ista potest amitti simul tis actibus iniustitiæ elicitis. ergo iustitia, cuius debitor est homo, &c.

Item manifestum est, quòd si non fuit in illo primo instanti debitor iustitiæ, quia nnn accepit eam, sequeretur, quòd semper existens in peccato mortali, nunquam esset debitor iustitiæ, quia nunquam accepit eam. Ideo de ista iustitia non valet argumentum, similiter, nec de iustitia acquisita.

Nam ista potest amitti multis actibus iniustitiæ elicitis: nec ille, qui nnnquam fuit iustus, moraliter tenetur ad iuste operari, si non esset debitor iustitiæ, quia nunquam istam accepit.

Dico igitur, quòd iustitia ista, ratione cuius debitor est homo, vel Angelus iustitiæ, non est, nisi potentia naturalis voluntatis moderandi inclinationem naturalē: quæ est contra iustitiam infundendam, & illud est libertas, quæ non est aliquid superadditum volnntati: immo de per se ratione eius. Dico igitur, quòd illam iustitiam naturalem, scilicet potentiam, qua potuit conseruare iustitiam infusam, sibi recepit Angelus, & per consequens potuit peccare in primo instanti, & ideo debitor iustitię fuit.

a.l.5.

Ad Anselm. dico, quòd nnn accepit iustitiam infusam. & hoc dicit Augustinus, vndecimo super Gene. & ponitur auctoritas, in principio, tertia distinct. & est notanda.

Alia ratio est, duæ mutationes non sunt simul, quarum terminus ad quem utius, est terminus a quo alterius, sed creatio, & peccatum sunt duę mutationes, illo modo se habentes, quia mala volitio, vel peccatum pręsuppouit esse, quod est terminus ad quem creationis. er-

F go nnn sunt simul.

Istud non ualet. † de passionibus, & subiectis, quæ consequuntur se solum ordine naturæ, quia possunt esse simul duratione. Nam Luna in eodem instanti temporis, in quo accipit lumen a Sole, diffundit ipsum in alias partes medij.

a.l qa passiones, quę &c.

Si tamen fiat vis, de vocabulo mutationis: dico, quòd peccatum, in primo instanti temporis, non est mutatio, sed est passio, de genere passionis, quia mutatio est a priuatione in habitum, vel è conuerso, quæ non se compatiuntur, in eodem instanti durationis, nec prius fuit duratione, iste habitus, cuius priuatio est peccatum in uoluntate Angeli, si peccauit in primo instanti, ideo non est mutatio, sed est passio, de genere passionis, de hoc in

a.l. de mutatione.

G quarto, in materia, de resurrectione.

Alia ratio ponitur talis. Actio creaturæ non potest esse in instanti, igitur in primo instanti non potuit habere actum aliquem, per quem peccaret. probatio antecedentis per rationem Arist. 6. Physicor. vbi arguit sic. Si aliqua virtus potest mouere in instanti. ergo maior virtus potest in minori, quàm in instann. hoc est impossibile: sed omni virtute creata potest esse maior, & est, ergo nulla virtus creata, potest moueri in instanti.

Dist. 41. q. 5. art. 3.

Tex. co. 29 & 90.

Dico, quòd ratio Aristot. procedit in his, in quibus potest esse excessus in mensura: quòd; scilicet, si aliqua virtus mouet in aliqun tempore, dupla virtus mouebit in dimidia parte temporis, sed instans non potest excedi ab aliqua mensura in paruitate, ideo non ualet: Tamen

Vide subtilissimã solutioné dubitationis calculatorum.

H de motu tenet argumentum Aristot. quia motus necessario habet mensuram diuisibilem, cum ipse sit diuisibilis: & ideo si motus esset in instanti, necessario instans esset diuisibile, ergo contingeret dare mensuram minorem.

TENEO IGITVR, quòd potuit in primo instanti habere potentiam volitiuam perfectam, & non limitabatur ad rectam operationem: Non enim habuit in secundo instanti magis determinās, quam in primo. ergo, &c. Et hoc potuit esse, vt dictum est, quia in illo instanti potuit se amare amicitiæ, amore vltra rectā rationem.

Resolutio.

Tertiò igitur, quòd Angelus, in primo instanti, potuit fuisse miser miseria culpæ, cuius ratio est talis: potentia

I potens habere operationem perfectam, & non limitatur ad aliquam operationem rectam, potest habere ipsam non rectam, sed Angelus in primo instanti habuit potentiam volitiuam perfectam, & ideo volitionem perfectam potuit habere, & non limitabatur ad nperationē perfectam, & ideo in primo instanti potuit non rectè operari, & ita peccare: quia illa bonitas intelligibilis potuit immoderatè amari.

a l operationem intellectuã perfectam. ideo volitionē, &c.

DE SECVNDO articulo. Vtrum boni, de facto beati, in primo instanti fuerunt, & mali damnati, vel miseri. dico primo, de malis, quòd mali non fuerunt beati in primo instanti. Probatio, quia tunc non fuerunt cero de beatitudine sua. sic enim postea non cecidissent. sed si non fuerunt certi de beatitudine, non fue-

*

K runt beati. Similiter, sicut dicit Aug. 4. super gen. non prius discernebat Deus bonos à malis, quam essent differeti inter se. Non ergo, qui mali modo sunt in primo instanti fuerunt beati, quia fuerunt creati vniformes boni, & mali: nec erant in primo instanti miseri, vel mali, vt patet in litera ista, 4. distinct. capit. sed hic magis: vt etiam dicit Augustinus, vndecimo super Gene. vbi dicitur, quòd Deus non est prius vltor, quam aliquis peccator.

Item Isa. 14. dicitur de malo angelo: Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Et ponitur dist. 6. c. 1. ergo prius nriebatur, & luxit, quam caderet.

Item Ezech. 28. & ponitur vbi sup. In delitijs paradisi fuisti, ergo non statim cecidit, ideo concluditur, q mora fuit inter principium creationis, & damnationis. Et eodem modo, patet de bonis in litera distinctione ista,

cap. 1. & similiter dist. 3. c. illo. Alijs autem videtur, &c. Vide ibi.

A. l. Sed quot fuerunt moræ communiter dicitur, &c. Quære D. Tho. Men. Bona, & Vua. vbi supra.

DE TERTIO articulo, quot fuerunt moræ, & quantæ: communiter dicitur duas fuisse moras: vna est in via: & alia in termino: nam ponitur, quòd non simul præmiabantur: & meruerunt nec boni, nec mali.

Sed vtrum prima mora in via fuisset vnica. Dicit vnus doctor, quòd vnica: quia omnes angeli in primo instanti temporis discreti habuerunt gratiam, per quam in eodem instanti potuerunt elicere actum meritorium: & per consequens in secundo instanti temporis discreti potuerunt præmiari, & præmiati sunt boni, sed mali in illo secundo instanti temporis discreti posuerunt obicem: ideo non fuerunt præmiati.

Ratio ad hoc est, quia gratia non tollit naturam sed perficit eam, sed natura angeli acquirit suam perfectionem naturalem sine discursu, ergo & perfectionem, quam potest acquirere per gratiam, quæ est beatitudo acquirit sine discursu: quare, &c. Mali autem non acquisierunt illam beatitudinem in secundo instanti: quia posuerunt obicem.

A. l. Sed mali in secundo instanti posuerunt obicem.

Contra illud: quicunque pro tota mora viæ manet in merito: necessario in termino erit beatus. Et hoc patet ex euangelio Matthei. 24. vbi dicitur. Qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit. In vltimo enim instanti viæ, in quo debuit recipere beatitudinem, non potuit ponere obicem: aliter illud instans non fuisset terminus: sed pro mora viæ, per te, boni, & mali fuerunt æquales in merito, ergo, & in præmio.

Hoc plus in alio originali vide per totum.

Dico ergo, quòd boni, & mali fuerunt adinuicem differenti in via: aliter non fuissent discreti finali discretione in termino.

In via, ergo fuerunt necessario moræ duæ, prima in qua fuerunt vniformes in gratia, si volumus dicere, quod mali, habuerunt, gratiam: vel vniformes, saltem in natura.

Angeli mali diuersis peccatis peccauerunt.

Secunda mora, in qua adhuc in via existentes, fuerunt difformes: ita, scilicet, quòd isti vltimate meruerũt: & isti vltimate demeruerunt, tertia mora fuit distinctio finalis vnius ab alio necessario. Probabile est etiam, quòd in secunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ morulæ: quia mali peccauerunt multis, speciebus peccati, scilicet, superbia, odio, & inuidia: & isti actus ordinate, & non in eodem instanti fuerunt eliciti: vt patet distin. 5. in principio, & est ibi auctoritas August.

Hoc iterum patet per illud Apocal. Fiebat prelium, magnum in Celo. Et dicitur ibi, quòd Michael fecit victoriam, quæ victoria cedebat in laudẽ bonorum. Hoc non fuit, nisi quia peccatum malorum angelorum fuit incentiuum tentationis in bonis: qui tẽtationem istam vicerunt.

Cum igitur, Angelus bonus, non fuit præscius, futurorum, prius fuit elicitum peccatum a malo angelo, antequam, per ipsum esset, tentatio boni: & ideo in secunda mora fuerunt multæ morulæ elicitæ a malis. Sed de prima mora, in qua fuerunt vniformes potest probabiliter sustineri, quòd in primo instanti, fuerunt vniformes in statu naturæ, creati sine gratia. Postea in secundo instanti erant in gratia vniformes, & postea in tertio instãti viæ mali multipliciter demeruerũt, & boni multipliciter meruerunt: & in quarto fuerunt in termino. Et hoc videtur rationabile: quia sic experti erant de omni statu, & maiorem occasionem habebant intensius eliciendi actum meritorium postea cum simul habebant gratiam ex hoc, quòd experti erant, quòd ex naturalibus in primo instanti hoc non poterant. Vel potest dici, quòd primo erant, vniformes creati in gratia, & in secundo instanti boni meruerũt: & mali demeruerunt ante terminum: quia Deus non discernit eos antequam fuissent inter se discreti.

Ponit mẽsuram pro mensura: to: sed considera: quia iste ordo est probabilior, sed non demõstrabilis a priori.

Nec valet, quod dicebatur superius, quòd si stetissent in secundo instanti, debebant recepisse beatitudinem: & ideo boni tunc, fuerunt in termino: longior enim fuit via illorum, quam mora vnius instantis: & forte per duo, vel tria sequentia, non debebant habere beatitudinem. Si dicamus, quòd tantum in primo instanti erant vniformes in naturalibus: ita, quòd nunquam fuerunt vniformes in gratia: tunc oportet dici, quòd in secundo instanti dabatur gratia, non ponentibus, obicem: & tunc fuisset data malis si non apposuissent, obicem. Et bene potuerunt ponere obicem respectu, gratiæ recipiendæ: licet non respectu præmij, recipiendi in instanti, in quo debuit recipi: quia tunc non est recipiens in via, sed in termino: & tunc ipsi demeruerunt, & boni meruerunt omnes adhuc in statu viæ existentes: & in termino isti erant beati, mali vero obstinati, ita, quòd non credo, quòd omnino pares in via, fuissent dispares in termino.

A. l. quæ. Vide clarius in q. præcedenti de moris.

Sed quantæ sint istæ moræ, dicit vnus doc. quòd dicunt esse instantia discreti temporis, dictum est autem, quòd nulla est necessitas ponendi tempus discretum, secunda distin. huius. quæst. prima, & quarta, quære ibi.

Quia ibi melius est quã in tempore.

AD PRIMVM principale dico, quòd causa efficacior non necessario producit effectum, æque cito: sicut causa minus efficax: si illa efficacior sit agens voluntarium, quale est Deus respectu beatitudinis.

Ad arg. 2.

Ad secundum dico, quòd dubium est vtrum boni fuerunt in primo instanti in gratia.

Et ad auctoritatem August. potest dici, quòd intelligit de gratia gratis data, quæ non facit ad propositũ. Vel esto, quòd fuerunt in gratia gratum faciente in primo instanti, adhuc non valet consequentia: quia licet sine discursu statim Angeli habeant beatitudinem naturalem: tamen non oportet, quòd statim habeant, habita ista gratia, supernaturalem: quia diceretur, quòd est quædam dispositio in fieri tantum non in facto esse remanens requisita ad beatitudinem supernaturalem: & huiusmodi dispositio est actus meritorius respectu beatitudinis simpliciter: ideo non simul insunt Angelo. In naturali autem beatitudine non est hujusmodi dispositio requisita.

Ad 3.

Ad aliud de auctoritate Io. 8. respondet August. t. super Gen. c. 31. & ponitur dist. 3. c. illo. Deinde qualiter verba dominica, vbi dicit sic, quòd ab initio homicida fuit, & in veritate non stetit: quia ex quo homo conditus fuit, ipsum per inuidiam in mortem, præcipitauit.

Hoc plus quam in alio per totum.

Vnde post initium tẽporis cecidit: vt, & ibi dicitur patet, quòd homicida non fuit in primo instanti suæ creationis, respectu hominis, quem tentauit. Et quamuis etiam in primo instanti suæ creationis malus non fuit, sed satis cito post, tamen bene nunc dicitur, quòd in veritate non stetit simpliciter loquendo.

A. l. Ad secundum illius opi. cum dicitur, &c.

Ad rationem factam in tertio articulo posset negari, quòd Angelus sequatur omnem suam perfectionem naturalem sine discursu: non est enim necesse, quòd simul cognoscat principium, & omnes conclusiones virtualiter contentas in principio, licet non ponat annum vel diem: vel non tantum sicut intellectus noster, pro statu isto.

Vel esto, quòd non discurrat si vnus actus meritorius sufficit in vno instanti tantum ad hoc, quòd Angelus sequatur suam beatitudinem supernaturalem, quare ergo, angeli mali non habuerunt beatitudinem, ex quo omnes, in illo primo instanti eliciebant vnum actum meritorium, secundum illum doc. non enim, videtur congruum, secundum iustitiam commutatiuam, quòd viatores eliciant actus æquales pro toto statu viæ, & quòd vnus præmietur in termino, & alius, non. Ideo dico, quòd vnum opus supernaturale, & vnus actus meritorius non est sufficienter inductiuus ex congruo beatitudinis supernaturalis: sic enim

Scot. in II. Senten. G 2

si enim dispositio naturalis est, quòd operando hoc, post hoc, acquiratur beatitudo naturalis: multo magis requiritur in gratia, quæ est dispositio respectu beatitudinis supernaturalis, operatio huius post hoc in acquirendo beatitudinem supernaturalem.

DISTINCTIO VI.

Præterea, scire oportet, quoniam sicut de maioribus, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei.

A. I. Circa istam principale auersionẽ malorũ q̃run tur duo. primũ est, &c. Argum.

IRCA istam distinctionem sextam in qua Magister agit de Angelorum malorum auersione, quæruntur duo. Primum est. Vtrum Angelus malus potuerit, appetere equalitatem Dei?

Quòd non: intellectus intelligendo summum verum, non errat: ergo nec voluntas amando summum bonum, peccat: ergo appetens equalitatem Dei non peccaret: ergo Angelus H in primo actu peccandi non potuit appetere summum bonum.

Contra Magister in litera.

Ratio op. Th. 1. par. su. q. 63. ar. 3. Vid Vua & Bona. 2. c. 5. DICITVR, quòd non potuit æqualitatem istam appetere, ad quod videntur esse quatuor rationes.

Prima, quia non peccauit ex passione, patet, nec ex ignorantia: quia pœna non præcessit culpam, igitur ex electione: sed electio non est impossibilium, ex tertio Ethic. Angelum autem esse æqualem Deo est impossibile, ergo, &c.

Ratio 2. Præterea. Angelum esse æqualem Deo includit contradictionem. ergo non includit aliquam rationem entis, ergo non continetur aliquo modo sub primo obiecto voluntatis vel intellectus. ergo non aliquo I modo volibile.

Ratio 3. Præterea. Nihil potest voluntas velle, nisi quod est præintellectum. ergo Angelum esse equalem Deo oportuit esse præintellectum: vel præostensum ab intellectu: aut igitur ab intellectu errante: & tunc pœna fuisset ante culpam, vel ab intellectu non errante, & hoc est impossibile: quia intellectus non errans non potest ostendere illud, quod includit contradictionem.

Ratio 4. illud est argumẽtum discipuli ibidẽ ad qđ rñdet Ansel. consequentię. Præterea, Quarto, & videtur esse ratio. Anselmus de Casu diaboli, capitulo quarto, Angelum esse equalem Deo includit Angelum non esse: quia Angelus non potest esse Angelus nisi sit inferior Deo, sed nullus potest appetere se non esse per Augusti. 3. de lib. k ar. ergo nullus inferior Deo potest appetere æqualitatem Dei.

Ratio 5. Ansel. etiam de similitudinibus. capitulo sexto. Si beato Petro par esse volueris: eris in gloria Dei: quia vt Petrus sis in persona tua, & non poteris. Nam hoc si velles teipsum nihil esse velles: quod velle nequibis.

QVIA TAMEN istę rationes non cogunt, potest aliter ad quæst. responderi, scilicet, quòd Angelus potuit appetere æqualitatem Dei: quod persuadetur primo sic. Quia voluntas habet duplicem actum amandi, scilicet, amore amicitiæ: & actum concupiscendi aliquid amato: & secũdum vtrunq; actum habet totum ens pro obiecto: ita quòd sicut, quodcunque ens potest ipse amare amore, amicitiæ, ita, F quodcunque ens potest concupiscere ipsi amato, igitur cum Angelus potuerit se amare amore amicitię, potuit sibi concupiscere omne bonum concupiscibile: ita cum equalitas Dei sit bonum quoddam concupiscibile secundum se sibi, potuit illud bonum concupiscere.

Præterea. Si æqualitas Dei esset possibilis Angelo, posset Angelus istam concupiscere sibi. Planum est, sed impossibilitas huius non prohibet, quin posset Angelus, hoc velle: quia voluntas potest esse impossibilium secundum Philosophum, tertio Ethic. & Damasc. Vbi sup. c. 38. 73.

Hoc etiam probatur, quia damnati odiunt Deum ex illo Psal. Superbia eorum, qui te oderunt, &c. G odiens autem vult oditum non esse secundum Philosophum secundo Retori. Ergo volunt Deum non esse: sed hoc est impossibile in se, & incompossibile, ergo impossibilitas istius appetibilis non prohibet, quin posset appeti a voluntate peccante. Hoc etiam confirmatur, quia voluntas peccans potuit velle Deum non esse: & potuit etiam cum hoc velle illum gradum, & illam eminentiam Dei esse in aliquo, ergo potuit velle eam esse in se sicut in alio: & ita potuit velle sibi eminentiam Dei.

Præterea, secundum August. 83. q. quæst. 30. voluntas potest vti fruendis, & frui vtendis, ergo potest frui se: cum ergo non debeat frui nisi summo bono, & potest frui se, potest sibi concupiscere tantum bonum, quantum bonũ potest concupiscere summo bono: & hoc equalitas diuina.

RESPONDEO ad quæstionem, & dico, quòd actus volendi duplex est, simplex, & sub conditione, vel sub alijs verbis, quòd est volitio efficax, & volitio complacentię. Exemplum. Alio modo infirmus sperans sanitatem vult sanitatem: & alio modo infirmus desperans de sanitate. vult enim sanitatem primus, quia sperat sanitatem sibi possibilem: & habet respectu eius volitionem efficacem, & imperatiuam medijs inducentibus sanitatem. Non ponitur in aduersum quæstione reperta hones.

Sed desperans vult volitione complacentię, sed non volitione efficaci: quia non quærit media inducentia sanitatem pro eo, quòd non existimat illam posse sibi acquiri. Et ista volitio secunda, quæ est solum complacentiæ: potest esse impossibilis: & hoc sufficit ad meritum, & demeritum, quia & si sit impossibile, tamen potest consentire illi pleno consensu: & ista volitione potuit Angelus appetere æqualitatem diuinam.

Sed de prima volitione, quæ efficax est: dico, quòd Angelus non potuit appetere, simplici tamen volitione potuit sibi concupiscere tantum bonum, & tanto desiderio, quanto concupisceret, si esset sibi possibile.

AD ARGVMENTA pro opinione. Ad rõnem D. Tho. 1.

Ad primam dici potest, quòd electio æquiuoce accipitur. Vno modo pro actu voluntatis consequente plenam apprehensionem intellectus, quomodo dicitur quis peccare ex electione: quando non est passio perturbans intellectum, nec est ignorantia. Alio modo pro actu uoluntatis consequente conclusionem syllogismi practici: quæ electio non est nisi uolitio efficax obiecti, quæ est ad inquirendum medium, per quod possit obiectum attingi. Primo modo electio, est impossibilium: sicut dicit Philosophus tertio Ethic. quòd voluntas est impossibilium: non tantum voluntas errans: sed uoluntas præsupposita plena apprehensione intellectus, secundo modo electio non est impossibilium: quia nullus de impossibilibus Syllogizat practicè. Syllogismus enim practicus ex fine concludit illud, quod est ad finem: ut per illud, quod est ad finem: deueniatur ad finem: & talis discursus nunquàm habetur de impossibili. Vel planius dici potest, q electio uno mõ pręcise dicit uolitionẽ cõsequen- c. 5. Vt immortalitatis.

tem

tem plenam apprehensionem. Alio modo volitionem A efficacem sequentẽ syllogismũ practicũ. Primo modo pôt esse cuiuscunque: cui præsupponitur notitia perfecta obiecti; secundo modo non potest esse alicuius nisi ad cuius esse operatur voluntas quantum potest: quia nihil vult efficaciter, nisi ad quod disponit media per quæ potest deduci. Et talis volitio efficax nunquam est alicuius impossibilis: nullus enim consiliatur de impossibilibus, nec præcipit intellectus practico ad inquirendum media ad illud: & hoc modo habet intelligi verbũ Philosophi. Electio non est impossibilium.

3.& 6.Eth.

Hoc etiam modo Angeli non peccauerunt ex electione, hoc est, ex volitione efficaci, per quam vellent niti ad consequendum propositum in pugnando; & fur ripiendo sibi eminentiam Dei: potuerunt tamen pecca B re ex electione, hoc est, ex non surreptione, sed ex perfecta volitione illius æqualitatis.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd sicut est duplex intellectio scilicet absoluta & comparatiua: & absoluta quidem non est nisi alicuius obiecti simplicis contenti sub obiecto intellectus, & comparatiua: siue collatiua potest esse ad quodcunque: & hoc siue ista comparatio sit possibilis, siue impossibilis, non enim intellectus tantum componit propositiones possibiles sed impossibiles, ita etiam aliqua volitio est absoluta: & illa non est nisi alicuius obiecti simplicis contenti sub primo obiecto volibili.

Aliqua est cõparatiua: & ita potest comparare quodcunque volibile simplex ad quodcunque; licet in illa cõ- C paratione includatur contradictio.

De prima volitione loquendo, hoc complexum non est volibile, quia non est aliquid simplex includens in se rationem primi obiecti; sed tantum est quędam habitudo obiecti simplicis ad aliud obiectum, quorum vtrunque obiectum simplex est per se volibile. Nam & illud quod vult, & illud, cui vult, est per se volibile.

Quando ergo dicis, quòd hoc totum non includit in se rationem primi obiecti sui; falsum est loquẽdo de partibus totius; vtraque enim pars scilicet quod, & cui, per se includit in se obiectum voluntatis, & hoc sufficit ad hoc, quòd voluntas velit vnam partem in ordine ad aliam sicut ad hoc quòd intellectus componat quodcunque simplex cuicunque simplici sufficit quòd vtrunque D simplex possit per se apprehendi ab intellectu.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd intellectus simplex potest apprehendere æqualitatem Dei sine errore, & sufficit sola simplex apprehensio ad hoc quod appetitus appetat illud apprehensum alteri, sicut intellectus apprehendens albedinem, & apprehendens coruum potest velle albedinem coruo; æqualitas autem Dei potest apprehendi sine errore, quia in aliquo est sine errore; nam filius Dei est equalis patri, & ille potest apprehendi; vel si nihil esset equale; adhuc equalitas posset apprehendi absolute.

Nec in apprehensione illa simplici est error; nec aliqua falsitas; & tamen illa apprehensio simplex sufficit ad volitionem illius simplicis cuicunque intellecto, & E amato.

Nota subtiliter. Si igitur arguas a quo intellectu hoc ostenditur; errante, vel non errante; Dico, quòd a non errante sed simplici cuius non est errare, nec verum dicere; iste enim sunt conditiones intellectus componentis, & diuidentis; & non oportet intellectum ante appetere, componere cum hoc, vel diuidere hoc ab illo, sed sufficit voluntatem comparare hoc ad illud: quia voluntas est vis collatiua sicut intellectus, & per consequens potens conferre quęcunque simplicia sibi ostensa sicut intellectus potest.

Doctrina Philosophi. Dictio 9 abstrahentiũ non est mendaciũ.

Ad 4. Ad quartum potest dici, quòd voluntas posset velle consequenter se non esse, quia quilibet peccans mortaliter, vult aliquid, in quo nõ vult subesse Deo; & in hoc ex consequenti vult se non esse, quia non potest esse nisi subsit Deo.

Tamen ad formam argumenti potest dici, quòd non oportet, quòd velit consequens: & si vult antecedens quando consequens non est de per se intellectu antecedentis: sicut ponitur exemplum quòd aliquis potest appetere episcopatum non volendo sacerdotium: cuius ratio est ista: quia sicut ad scire antecedens non sequitur scire consequens, nisi sciatur consequentia huius ex illo: ita ex velle antecedentis non sequitur velle consequentis, nisi sit velle huius consequentiæ: si enim vel nesciatur consequentia, vel non sit velle consequentiæ, non oportet propter velle antecedens, velle consequẽs: Nunc autem in proposito consequens non est de intellectu antecedentis, nec si esset, esset per se ista habitudo cognita, vel volita: & ita potest non velle consequens.

Ad illud Ansel. & de similitudinibus dicitur, quòd nõ potest quis ordinate velle se non esse: quia ordinata voluntas non est volendo aliquid, & non volendo illud, quod necessario sequitur ad ipsum: siue sit sibi intrinsecum siue non: sed de voluntate non ordinata non oportet. Ad rõnem S. D.Tho.

AD PRIMVM principale dico, quòd intellectus intelligens summum verum de aliquo non summo vero errat: sicut intelligendo lapidem esse summũ verum: non tamen errat intelligendo lapidem in se intellectione simplici: vel intellectione collatiua intelligendo illud, cui ipsum conuenit: ita voluntas videndo primum bonum voluntate simplici complacendo non errat, nec volendo illud alicui: cui illud bonum conuenit: non autem congruit nisi ipsi soli: & ideo volendo illud cuicunque alij a se, quasi volitione collatiua errat. Ad arg in initio quę.

QVÆSTIO II.

Vtrum peccatum primum Angeli formaliter fuit superbia.

SECVNDO quæro. Vtrum primum peccatum Angeli formaliter fuit superbia: Quod sic. August. 14. de Ciuit. Dei, cap. 13. Male voluntatis initium quid potuit esse nisi superbia? & probat per illud scripturę: Initium omnis peccati superbia, & cętera. Arg. 1.

Prætèrea. In eodem capit. elationis vitium in Diabolo maxime damnari sacris literis edocetur. Eccl. 10. Arg. 2.

Præterea. In canon. Ioan. omne, quod est in mundo: aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ: non peccauerunt concupiscentia oculorum, nec concupiscentia carnis, ergo & cætera. Arg. 3.

Præterea. Per viam diuisiuam: quia non potuit primo peccare per aliquod nolle: & per consequens non primo per iram, nec per auaritiam. Et probatur antecedens: quia omne nolle præsupponit aliquod velle. Nec peccauerunt aliquo velle inordinato circa temporalia.

Nec peccato carnis: quia talia non sunt eis appetibilia, ergo per diuisionem exclusis alijs, sequitur quòd peccauerunt per superbiam.

Præterea. Psalm. superbia eorum, qui te oderunt, & cætera, sed non peccauerunt nisi vnico peccato: quia aliàs peccatum eorum fuisset remediabile: quia nec peccauerunt simul pluribus peccatis: quia voluntas non potest habere simul duos actus perfectos, sicut nec intellectus, igitur si peccauerunt pluribus Psal. 73. Arg. 4.

peccaos: peccauerunt vno post alterum: & ita in illo instano, secundo potuerunt penitere: & ita peccauerunt post primum instans: quod tenetur communiter pro inconuenienti, quia tenetur communiter quòd peccatum eorum fuerit irremediabile.

Argu. ad opp.

Oppositum, peccatum eorum fuit maximum, quia irremediabile: superbia non est maximum peccatum, quod patet per eius oppositum, quod non est maximum bonum. Tum quia humilitas potest esse informis, charitas autem non, ergo est humilitas minus bona. Tum quia loquendo de virtutibus moralibus: humilitas est quędam temperantia: omnis autem temperantia est minus perfecta virtus, quàm amicitia, quæ est perfectissima virtus sub iustitia. 8. Ethi.

c. 1. 2. infra. Arg. 2.

F

Præterea. Superbia consistit in irascibili, nullus autem actus irascibilis potest esse primus simpliciter: quia irascibilis est propugnatrix concupiscibilis: ideo passiones irascibilis oriuntur ex passionibus concupiscibilis.

Arg. 3.

Præterea. Superbia videtur esse appetitus excellentię: quia secundum Augustin. decimoquarto, Ciui. Dei, quid est superbia nisi peruersæ celsitudinis appetitus. & per consequens excellentia respectu aliquorum, quibus alijs excellat: sed non primo appetebat aliquid in ordine ad alios, sed primo appetebat aliquid in se, quàm in comparatione appeteret ad alios: sicut nihil est ad alterum, nisi quod prius est ad se: ita nullus appeteret aliquid in ordine ad aliud, nisi quia primo appetit sibi: & per consequens primo appetebat sibi illam.

Arg. 4.

Præterea. Inferiores dæmones non videntur appetiisse dominium disconueniens. Nec etiam consensisse dominio luciferi, quia magis videtur probabile, quòd magis appetierunt subesse Deo quàm lucifero, igitur primum peccatum eorum non fuit superbia.

IN ISTA QVÆSTIONE tenetur communiter pars affirmatiua propter argumentum diuisiuum ad primam partem.

Sed ad videndum veritatem quæstionis primo est ostendendum, quæ fuit malitia in primo Angelo peccante: & secundo ad quod genus peccati pertinebat ista malitia.

CIRCA PRIMVM videndum est de ordine actuum voluntatis.

Et circa hoc dico, quòd est in communi duplex actus voluntatis, scilicet, velle & nolle. Nolle enim est actus positiuus voluntatis, quo fugit disconueniens seu resilit ab obiecto disconueniente, velle est actus, quo acceptat obiectum aliquod conueniens: & est vlterius duplex velle, quod potest nominari amicitiæ, & concupiscentiæ. Et dicatur velle amicitiæ esse illius obiecti, cui volo bonum, & velle concupiscentiæ esse illius obiecti quod volo alicui alij amato.

Istorum autem actuum patet ordo: quia omne nolle præsupponit aliquod velle. A nullo enim refugio, nisi, quia non potest stare cum aliquo, quod accepto, tanquàm conueniens. Et hoc dicit Anselmus, de Casu diaboli, capitulo tertio, ponens exemplum de auaro, numo, & pane. Et istorum duorum velle patet ordo, quia concupiscentia præsupponit † illud velle amicitiæ: cum enim amatum sit respectu concupiscentiæ quasi finis, cui volo bonum: nam propter amatum, concupisco sibi bonum quod sibi volo, & cum finis, voluntatis habeat primam rationem obiecti voliti patet, quòd velle amicitiæ præcedit velle concupiscentiæ.

A. l. amicitiam.

Ex isto probato sequitur vlterius, quòd similis est processus † in velle, & nolle deordinatis: nullum enim nolle est primus actus deordinatus voluntatis: quia non posset habere nolle nisi respectu, vel in virtute alicuius velle, & si velle esset ordinatum acceptando obiectum cum circumstantijs debitis nolle, quod

A. l. in actibus voluntatis deordinatis. A. l. consequens.

F

haberetur consequenter: similiter esset sibi ordinatum. Nam si ordinate amo, ordinate odio nociua amati: eodem modo si velle amicitiæ esset ordinatum velle concupiscentiæ consequens ad illud, esset ordinatum. Nam si ordinate amo illud, cui volo bonum: ordinatæ concupisco sibi bonum. Sequitur igitur, quòd simpliciter actus primus inordinatus voluntatis fuit primum velle amicitiæ respectu eius, qui voluit bonum. Hoc autem obiectum non fuit Deus: quia non potuit Deum inordinate ex intensione amare amore amicitiæ. Nam Deus est tale amabile, quod ex sola ratione finis vt obiectum est, dat completam rationem bonitatis actu perfectè intenso. Nec est verisimile, quòd aliquid aliud a se nimis intense dilexerit actu amicitiæ. Tum quia inclinatio naturalis magis inclinauit ad se, quàm ad aliquid aliud creatum sic amandum. Tum quia non videtur, quòd aliquid aliud creatum a se sic intellexerit sicut se, ergo primus actus inordinatus fuit actus amicitiæ respectu suiipsius. Et hoc est quod dicit Augustinus decimoquarto, de Ciui. Dei, quòd duo amores fecerunt duas ciuitates: & ciuitatem Dei amor Dei vsque ad contemptum sui: ciuitatem diaboli, amor sui vsque ad contemptum Dei. Prima igitur radix ciuitatis diaboli fuit inordinatus amor amicitiæ sui, quæ radix germinauit vsque ad contemptum Dei: in quo est consumata ista malitia. Sic patet de inordinatione simpliciter prima, quæ fuit simpliciter in primo velle inordinato.

G

c vltimo.

H

Restat nunc videre de inordinatione ipsius velle concupiscentiæ.

Et videtur ibi dicendum, quòd primo concupierunt sibi immoderate beatitudinem, quod probatur primo sic. Nam primum concupiscere inordinatum non processit ex affectione iustitiæ: sicut, nec aliquod peccatum processit ex illa affectione, ergo processit ex affectione commodi: quia omnis actus voluntatis elicitus, aut elicitur secundum affectionem iustitiæ, aut commodi secundum Anselmum, maximum igitur commodum maximè appetitur a voluntate non sequente regulam iustitiæ. Et ita primo, quia nihil aliud regulat illam voluntatem non rectam nisi inordinatus appetitus, & immoderatus illius maximi commodi: maximum autem commodum est beatitudo perfecta. Et hæc ratio habetur ab Ansel. de Casu diaboli. capitu. 4. quære in textu.

De Casu diaboli. ca. 4. quære ibi. A. l. 2. pro sequens primo.

I

Secundò probatur hoc, quia primum peccatum in concupiscendo fuit aliquod velle: nihil enim refugit a se: hoc est, ne aliquid sibi † contingat, nisi quia concupiscit oppositum sibi: aut igitur illud concupiuit amore honesti, vel vtilis, aut delectabilis: quia non est nisi iste triplex amor, quo aliquid amatur: non amore honesti, quia tunc non peccasset: nec amore vtilis: quia ille non est primus amor. Ex quo enim vtile est ad aliquid vtile nullus prius concupiscit vtile, quàm illud, ad quod est vtile; ergo primo peccauit amando aliquid excessiue tanquàm delectabile summum: delectabile autem summum est bonum honestum inquantum honestum vt ipsa beatitudo vnde tabilis, igitur, &c. Ista ratio potest accipi a Phylosopho. 8. Ethic. & ex illa dist. communi boni vtilis honesti & delectabilis.

A. l. coniugatur.

K

Tertio hoc persuadetur sic: quia omnis potentia appetitiua cõsequens in actu suo actum apprehensiue primo appetit delectabile conuenientissimum suæ cognitiuæ: vel delectationem in tali delectabili: quia in tali appetibili maxime quietatur: quod patet de appetitu consequente apprehensionem gustus, vel auditus, vel tactus: quia quilibet talis maxime appetit obiectum conuenientissimum potentiæ cognitiuæ: cuius actum sequitur in appetendo. Igitur voluntas separata ab omni appetitu sensitiuo.

A. l. intellectualis, &c.

Primo omnioo appetit illud, quod est conuenientissimum intellectui: cuius conuenientiam sequitur illud appetere: vel primo appetit delectationem in tali obiecto, & per consequens beatitudinem includentem tale obiectum, & actum, & delectationem consequentem.

Quarto hoc persuadetur sic. Illud enim primo appetitur a voluntate nõ regulata per iustitiam, quod si esset solum appeteretur, & nihil aliud sine eo, talis est delectatio. Non enim excellentia vel quodcunque aliud si esset triste appeteretur: sed delectatio vel aliquid tale appeteretur.

Quantum igitur ad istum secundum gradum, scilicet quantum ad peccatum Angeli, videtur, quòd primo cõcupiuit beatitudioem, quia sicut peccatum primum appetitus visiui esset in appetendo pulcherrimum visibile conuenientissimum suæ cognitiuę & sibi, in quo perfectissime delectaretur. ita voluntatis coniunctæ appetitui sensitiuo quando ipsa non sequitur iustitiam, nec regulam rationis: videtur primum appetibile esse aliquid somme delectabile illi appetitui, cui voluntas maxime conformatur in agendo: & ideo in hominibus secundũ diuersitatem complexionum est dominium appetituũ sensitiuorum, & siquidem quęlibet cognitiua habet proprium appetitum: tunc secundum diuersitatem complexionum est diuersitas dominij in cognitiuis diuersis, & in eorum appetitiuis in quolibet, inquam voluntas secundum prędominium appetitus sensitiui maxime inclinatur ad actum eius. Et ideo quidam sequentes inclinationem primam sine regula iustitię primo inclinantur ad luxuriam, quidam primo ad superbiam. Voluntas ergo separata ab omni appetitu sensitiuo: & per consequens ad nihil inclinata propter inclinationem appetitus sensitiui, ipsa deserta a iustitia, sequetur absolutam inclinationem voluntatis vnde voluntas est: & ista videtur ad maximum conueniens voluntati suæ potentię cognitiuę:

Nam in quo perficitur maxime cognitiua, in illo perficitur maxime appetitiua correspondens illi cognitiuę: fuit igitur immoderata cõcupiscentia beatitudinis: quia beatitudo est obiectum beatitudinis.

Arg. 1. cõtra iã determinata

ET SI arguas contra istud primo: quia secundum Augustinum 13. Trinit. c. 5. beatitudo ab omnibus appetitur. Quod autem in omnibus est vniformiter videtur esse naturale, igitur beatitudo naturaliter appetitur. appetitus autem naturalis semper est rectus: quia a Deo, igitur, & voluntas sibi consona semper est recta: quia, quod consonum est recto est rectum, ergo in appetẽdo beatitudinem nullus peccat.

Arg. 2. Tex. 1. Text. 8. 9. c. 12.

Preterea. Nullus intellectus errat circa prima principia. secundo Metaphysicę, ergo nec voluntas circa vltimum finem. Consequentia probatur per illam similitudinem Philosophi ex septimo Ethico. & 2. Phisic. sicut principium in speculabilibus: ita finis in agibilibus, vel, operabilibus.

Arg. 3. c. 26. & 44.

Preterea. Boni habuerunt affectionem commodi sicut mali secundum Ansel. de concor. voluntas commodum non velle nequit, igitur ita volunt commodum boni sicut mali, igitur omnes ęqualiter peccauerunt si ex affectione commodi peccauerunt, ergo.

De affectione duplici. s. cõmodi, & iustitiæ. cap. 4.

AD VIDENDVM solutionem istarum rationum distinguo, quid possit intelligi per istas affectiones iustitię, & commodi: de quibus loquitur Ansel. de Casu diaboli. Iustitia potest intelligi vel infusa, quę dicitur gratuita, vel acquisita, quę dicitur moralis, vel innata, quę est ipsa libertas voluntatis. Si enim intelligeretur secundum illam fictionem Ansel. de Casu diaboli: quęre ibi, quòd esset Angelus tantum habens affectionem commodi, & non iustitię: hoc est habens appetitum intellectiuum mere: vt appetitum talem, & non vt liberum, talis Angelus non posset, non velle A commoda: nec etiam non summe velle talia, nec imputaretur sibi in peccatum: quia iste appetitus se haberet ad suam cognitiuam sicut modo appetitus visiuus ad visum necessario consequendo ostensionem istius cognitiuæ & inclinationem ad optimum ostensum a tali potentia: quia non haberet vnde se refrenaret.

Illa igitur affectio iustitiæ, quæ est prima moderatrix affectionis commodi, & quantum ad hoc, quòd non oportet voluntatem actu appetere summa illa inquam affectio iustitiæ est libertas innata voluntati: quia ipsa est prima moderatrix affectionis talis.

Et licet Anselmus frequenter loquatur non tantum de actu iustitiæ, quæ est infusa, sed acquisita: tamen ibi videtur loqui de infusa: quia illam dicit amitti per pec- B catum mortale: quod non esset verum nisi de iustitia infusa: Tamen distinguendo ex natura rei duas rationes primas istarum rationum inquantum altera inclinat voluntatem naturaliter, & summe ad commodum, altera autem quasi moderatur eam in eliciendo actum oporteat eam sequi inclinationem eius, nihil aliud sunt ista, quam eadem voluntas, inquantum est appetitus intellectiuus nudæ, & vltra hoc inquantum libera: quia sicut dictum est, inquantum est mere appetitus intellectiuus summe inclinaretur actualiter ad optimum intelligibile, sicut est de optimo visibili, & visu: tamen inquantum libera est, potest se refrenare in eliciendo actum, ne sequatur istam inclinationem, nec quantum ad substantiam actus: nec quantum ad intensionem, ad quam po- C tentia naturaliter inclinatur,

Potentia autem aliqua si fuisset appetitiua præcisè sequens in actu suo inclinationem eius sicut appetitus visiuus sequitur visum, & eius inclinationem: tunc licet illa non posset appetere, nisi intelligibile sicut appetitus visiuus noo potest appetere nisi visibile: tamen nõ posset tunc peccare: quia non esset in potestate eius aliud, nec aliter appetere, quam cognitiua ostenderet & inclinaret.

Ipsa eadem facta iam libera (quia nihil aliud est nisi quòd vna res includat virtualiter plures rationes perfectionales, quam includeret, si esset sine ratione libertatis) per rationem libertatis potest se moderari in volendo: & quantum ad hoc, quod est oon velle illud, ad D quod inclinat affectio commodi: & quantum ad hoc quod est non summe velle illud, & ex quo potest moderari, tenetur moderari secundum regulam iustitiæ: quæ accipitur ex voluntate superiore.

Secundum hoc ergo patet, quòd voluntas libera non tenetur omni modo velle beatitudinem, quo voluntas si esset tantummodo appetitus intellectiuus sine libertate vellet eam: sed tenetur in eliciendo actum moderari appetitum.

Vnde est appetitus intellectiuus: quod est moderari affectionem commodi: ne, scilicet immoderate vellet.

Potest autem voluntas seipsam potens moderari immoderate beatitudinem velle, quæ sibi congruit tripliciter: vel quantum ad intensionem: puta volendo eam E maiori conatu, quam sibi conueniat: vel quantum ad accelerationem, puta volendo eam sibi citius, quam sibi conueniat: vel quantum ad causam, puta volendo sibi eam aliter quam sibi congruat: puta sine meritis, vel forte modis alijs de quibus omnibus non oportet hic curare. aliquo istorum modorum est probabile, quòd excesserit voluntas eius, scilicet, vel plus appetendo sibi beatitudinem inquantum est bonum sibi, quam amando illud bonum in se: vel plus appetendo illud bonum vt obiectum beatificum esse bonum suum tanquam sibi bonum: quam appetendo illud in esse alij vt Deo suo: & in hoc est summa peruersitas voluntatis, quæ est vti fruendis, & frui vtendis secundum August. 83. q. quæst. 30.

Speculatio doctrinalis & subtilissima.

Vel secundo modo potuit appetere habere statim

Resolutio multarum dubitationũ ex his habetur.

eam: cum tamen Deus velit eum illam habere post morulam vię. Vel tertio modo appetendo eam ex naturalibus haberi, non habendo eam gratiose: cum tamen Deus velit eam haberi ex meritis. Debuit ergo libera voluntas moderari affectionem quantum ad istas circunstantias, quas recta ratio habuit ostendere: quia beatitudo debuit minus appeti sibi quàm Deo: & debuit appeti pro tempore, pro quo Deus voluit: & ex meritis, ꝓ quibus Deus voluit eam debere appeti, ergo si aliquo istorum modorum sequebatur affectionem commodi non moderando eam per iustitiam, hoc est per infusam si habuit, vel acquisitam, vel innatam, siue naturalem, quæ est ipsamet libertas, peccauit.

Per hoc ergo ad argumenta.

Ad argu. superius.

G AD PRIMVM voluntas naturalis non est de se immoderata: sed tantum inclinat per modum naturæ, & in hoc non est immoderatio, quia inclinat sicut accepit inclinari: nec est in potestate sua aliud. In potestate autem voluntatis, vt libera est in eliciendo actum, est tantum inclinari, vel minus: quando ergo accipis, quòd voluntas naturalis est respectu beatitudinis, concedo. Sed non actualiter immoderata actu elicito: non est enim inclinatio appetitus naturalis aliquis actus elicitus: sed est sicut perfectio prima. Et hæc non est immoderata: sicut nec natura, cuius est cùm ita inclinetur affectione commodi in obiectum suum, quòd si haberet ex se actũ elicitum, nõ posset illum moderari, quin eliceretur summe quantum posset elici, sed voluntas, vt habens solam affectionem commodi naturalem non est causa alicuius actus eliciti, sed tãtum, vt libera, & ideo vt elicens actum habet vnde moderetur passionem.

Quando ergo accipitur, quòd voluntas consona voluntati naturali semper est recta: quia, & illa semper est recta:

Respondeo, & dico, quòd si consonat sibi in eliciendo actum (sicut illa eliceret si ex se sola ageret) non est recta: quia habet aliam regulam in agendo: quam illa non haberet si ex se sola ageret: tenetur enim sequi voluntatem superiorem in moderando illam inclinationem naturalem: ex quo in potestate eius est moderari, vel non moderari: quia in potestate eius est non summe agere vel non tantum quantum potest.

Ad 2. De libertate intellectus.

I Ad secundum dico, per idem, quòd non est in potestate intellectus moderari assensum suum veris, quæ apprehendit. Nam quantum ostenditur veritas principiorum ex terminis, vel conclusionum ex principijs, tãtum oportet assentire propter carentiam libertatis, sed voluntas potest in se, & in potentijs inferioribus moderari ne ista inclinatio omnino dominetur in eliciendo actũ: vel saltem, ne actus eliciatur. Potest enim auertere intellectum, ne speculetur talia speculabilia circa quę inclinaretur, & tenetur auertere si speculatio sit peccatum materialiter intellectus & formaliter voluntati. Sic ex alia parte voluntas respectu finis vltimi tenetur moderari inclinationem sui ad ipsum ne immoderate velit aliquo prædictorum modorum.

K Aliter potest dici, quòd sicut actus intellectus considerando principium in se non potest esse falsus: ita nec actus voluntatis amando finem in se potest esse malus. Et iste actus, est actus amicitiæ, non actus concupiscentię, tamen sicut actus intellectus posset esse falsus attribuendo veritatem primæ causę alicui principio creato; cui non conuenit illa veritas: ita actus voluntatis potest esse malus concupiscendo bonitatem vltimi finis alicui alij ab vltimo fine eo modo, quo non congruit alicui alij.

Ad 3.

Ad tertium dico, quòd in bonis erat inclinatio naturalis ad beatitudinem tanta, quanta erat in malis, & maior si habebant meliora naturalia, quia inclinatio ista est secundum perfectionem naturalium, tamen boni in eliciendo actum non, vtebantur voluntate secũdum eius

F rationem imperfectam: inquantum, scilicet, est tantum appetitus intellectiuus agendo, scilicet, tali modo, quo competeret appetitui intellectiuo agere: sed vtebantur voluntate secundum perfectam eius rationem: quæ est libertas, agendo, scilicet, secundum voluntatem: eo modo: quo congruit agere libere inquantum liberum agit. Hoc autem erat secundum regulam superioris voluntatis determinantis, & hoc iuste.

Et cum dicitur commodum non velle nequit.

Respondeo, boni nec potuerunt, nec voluerunt nolle sibi beatitudinem, etiam sibi concupiscendo: sed illam non voluerunt plus sibi quàm Deo bene esse in se. sed minus: quia illud velle ita potuerunt moderari per libertatem.

Et si obijcias, ergo nullo modo appetebant bene sibi beatitudinem, sed tantum bene moderabantur illud appetere.

Respondeo appetere actum perfectum, vt per illum magis ametur obiectum in se, est ex affectione iustitiæ, quia vnde amo aliquid in se inde volo aliquid in se: & ita boni potuerunt appetere beatitudinem, vt habentes illam perfectius amarent summum bonum, & iste actus concupiscendi beatitudinem, esset meritorius, quia non vtitur fruendo, sed fruitur eo, quia bonum, quod concupisco mihi ad hoc concupisco, vt plus amem illud bonum in se.

VISO IGITVR de primo inordinate concupito, potest poni quòd inordinate vlterius concupiuit sibi H aliquod bonum, scilicet excellentiam respectu aliorum. Et habuit inordinata nolle, nolendo scilicet opposita eorum, quæ concupiuit; puta nolendo beatitudinem sibi minus inesse, quàm Deo in se, siue quàm Deum esse, vel nolendo expectare beatitudinem vsque ad terminum viæ, vel nolendo eam habere ex meritis sed ex se, & ex consequenti, nolendo subesse Deo: & tandem nolendo Deum esse, in quo tanquam in summo malo, consummata videtur malitia. Sicut enim formaliter nullus actus est melior, quàm Deum diligere: ita nullus peior est, quàm Deum odire.

An quis appetere possit Deũ non esse.

Sed hoc est verum dubiũ, an scilicet aliquis posset appetere Deum non esse: quia sicut nihil potest esse obiectum volitionis, nisi sub ratione boni: sic nec nolitionis, nisi sub I ratione mali: in Deo autem nulla apprehenditur ab Angelo ratio mali, nec potest dici, quòd propter iustitiam possit odiri: quia in sua iustitia non apprehenditur aliqua ratio mali, sicut, nec in se ipso, licet enim in effectu eius appareat ratio mali aliqua, non tamen in ipso.

Et si hoc est verum, tunc est dicendum, quòd odium non est respectu Dei in se: nec respectu iustitiæ eius: sed quantum ad effectum appropriatum perfectioni iustitiæ: & per hoc potest dici ad illud Psalm. Superbia eorum, qui te oderunt, &c. non quantum ad ipsum in se: sed volendo iustitiam eius non esse vindicantem: & sic nolunt iustitiam eius, quantum ad effectum vindicantem: sed si hoc verum sit, tunc est dicendum, quòd odium Dei non est maximum peccatum, quia non respicit Deum in se: sed est contra ipsum in comparatione ad effectum. similiter, tunc sequitur, quòd amare Deum non habeat actum directe contrarium, sed tantum contrarium dilectioni effectus. *Psal. 73.*

K QVANTVM Ad secundum articulum, restat videre de immoderato amore amicitiæ, quale peccatum fuit, & de immoderata concupiscentia beatitudinis, quam concupiuit sibi secundum aliquem istorum modorum expressorum: & de immoderato nolle consequente: & hoc qualecunque nolle inordinatum prædictorum fuerit.

QVANTVM ad primum dicitur, quòd fuit superbia, & vr esse intentio Aug. 14. de Ciu. Dei. c. 13. vbi vult, quod præsumptio est nimis placere sibi, & ideo superbi in scriptura dicuntur sibi placentes, ergo ista immodo- *Bon. lib. 2. dis. 5. ar. 1. q. 1.*

rata

ratā dilectio sui proprie fuit præsumptio, & ita superbia. A

Sed hic videtur dubium: quia si superbia proprie sit immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, & immoderata complacentia sui: non videtur esse proprie immoderatus appetitus propriæ excellentiæ: quomodo igitur superbia?

a.l superb' vult.

Item secundo † præsumptuosus videtur præferre se alijs, vel in bonis, quæ habet vere: vel in his, quæ reputat habere de se: amor autem sui immoderatus non videtur esse talis prælatio sui, quia eiusdē rationis vr̄ esse in malitia immoderate se amare amore amicitiæ: & alium vt proximum, sed amando alium immoderate nullus dicitur superbus, vel præsumptuosus sed magis luxuriosus, ergo nec sic amando se.

Non ponitur in antiquis originalibus usque ibi. Ad illa &c. unde reportationes. Vide in quolibeto. q.18. art.3. Peccatum diaboli nō fuit superbiæ sed luxuriæ.

Item nō peccauit primo in appetendo excellentiam B respectu aliorum, vt tanquam dominus: quia bonum sibi, & ad se est præcedens nec appetendo excellentiam in opin. aliorum: quia tunc falsam excellentiam appetiuisset.

Ideo dico, quòd primum peccatum eius non fuit superbia proprie dicta: sed propter delectationem: quam importabat magis videtur reduci ad luxuriam: sicut peccatum, quo inordinate delectatur quis in speculatione conclusionis geometricæ, ad luxuriam reducitur.

Ad argumenta dico, quòd amans aliquod bonum immoderate, vult illud immoderate esse magnum bonū, immo maximum, & ideo immoderate: quia absque eo, quòd velit aliquid aduenire, per quod crescat, vult illud maius esse in se, quàm sit, & quando non potest ad hoc C attingere, vt illud in se sit maius, quam est: quia hoc est impossibile, vult ex consequenti illud esse maximū: sicut potest esse maximum: vel in comparatione, vt, scilicet præsit bonis aliorum, vel in opinione, vt, scilicet opinentur bonum suum esse maximum. ideo voluntas præeminendi, vel dominandi super alios omnes sequitur illud velle, quo quis vult immoderate bonum suum.

Dico igitur ad primum argumentum, quòd præsumens (vt præsumptio est prima species superbiæ) non vult bonum suum præeminere bonis aliorum secundū aliquam superioritatem: nec etiam vult præeminere illud secundum famam. sicut est de illo, qui appetit laudē. sed vult illud magnum esse secundum se magnum, & ita magnum, quod sine alicuius alterius aduentu, vult D illud esse maius omnibus alijs, quæ non ita diligit. hoc modo potest concedi, quòd immoderata dilectio sui: q̄ est radix ciuitatis diaboli: est præsumptio: quia quilibet immoderate se diligens, vult se esse tantum bonum, quātum posset proportionari actui, quo se diligit, Et hoc modo potest exponi August. 14. de Ciui. Dei. & bene, qd sibi placens immoderate, est superbus, & hoc prima species superbiæ, & hoc non appetendo excellentiam: quæ est quædam relatio: sed appetendo excellentiam, idest, magnitudinem in se, ex qua magnitudine sequitur eius excellentia ad alios.

Ad secundum dico, quòd præsumptio non est peccatum intellectus quasi intellectus præsumptuosi iudicaret, vel ostenderet se esse tantum, quantum non est, sed E est peccatum voluntatis immoderate appetentis bonū suum esse tantum, quantum non est: ex hoc sequitur excecatio intellectus. Sed quando additur, quòd etiam illud velle sui immoderatum non videtur superbia, sicut nec velle immoderatum alterius.

Singularis punctus. Additio aliorum.

Responsionem quære.

Respondetur, vt doctor respondet ad principale argumentum, & etiam ad primam obiectionem pauloante solutam, quòd fuit præsumptio, & superbia communiter dicta: quia quis vult bonum quod amat esse excellens in se, & absolute. Vel dicitur, quòd est luxuria: vt supra patet: sed considera instantiam.

QVANTVM vero ad deordinationē velle concupiscentiæ, videtur, quòd ille appetitus beatitudinis nō fuerit proprie superbia: nō tamē quātū ad eius primā speciē, A patet: quia præsumptio secūdum, quòd expositum est in præcedenti articulo, si pertinebat ad primum velle inordinatum amicitiæ, non pertinet ad aliquod velle inordinatum concupiscentiæ: & si ad aliquod debeat reduci, videtur magis consonare cum peccato luxuriæ: licet enim propriæ luxuria sit in actibus carnis. tamen omne delectabile immoderate appetitum, inquantum delectabile potest dici luxuria: si non excellentia appetita qualis nō fuit ista appetitio beatitudinis.

QVANTVM ad deordinationem tertij. s. nolle, satis patet: quia quodlibet illorum nolle inordinatorū, fuit ira vel inuidia.

Et si obijciatur de ipso concupiscere inordinato, quòd non fuit peccatum luxuriæ. ergo fuit proprie aliquod a- B liud peccatum. & non videtur per diuisionem, quòd fuerit aliud, quàm superbia. Et probatur diuisio per illam famosam, & communem diuisionem peccatorum mortalium in 7.

Respondeo siue peccata mortalia distinguantur per habitus malos oppositos bonis: quales sunt 7. habitus boni: quatuor. s. morales, & tres theologici, siue, quod magis videtur per actus bonos, quales sunt actus decē præceptorum. siue sic: siue sic, non esset illa diuisio septennaria peccatorum capitalium sufficiens: quia primo modo deberent esse septē peccata capitalia alia ab istis. siquidē infidelitas, & desperatio sunt proprie opposita illi septēnario: & non sunt contenta sub aliquo istorum septem. Secundo modo deberent esse decem capitalia secūdum C transgressionem decalogi. Hæc ergo diuisio non oportet, quòd teneatur sufficiens in omnibus malis actibus, siue quo ad omnes malos actus: quia istæ non sunt primæ radices, nec forte principalia peccata: sed forte multum cōmunes ad alia peccata, sicut occasiones peccādi.

Vide infra di. 42. & q. 18. q.

Nota uerba magni momenti pluribus applicanda.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, quòd August. loquitur de simpliciter primo peccato: quod fuit inordinatum velle amicitiæ: & illud fuit præsumptio, & concedo, quòd illa præsumptio fuit simpliciter primum peccatum, sed non, vt est prima species superbiæ, secundum quòd proprie sumitur.

Ad arg. 1. in initio q.

Ad aliud de illa diuisione Io. patet per hoc, quòd præmittit omne, quod est in mundo: ita quòd peccata quibus communiter peccant homines continentur sub illo D trinario: sed non oportet primum peccatum spirituale Angeli: quo Angeli primitus peccauerunt, sub isto peccato carnali contineri: immo illud, peccatum concupiscendi, in secūdo gradu si deberet reduci ad aliquod istorum, magis deberet reduci ad concupiscentiam oculorum. Sicut enim in nobis ad concupiscentiam oculorū, spectant immoderati appetitus alicuius visibilis pulchri: ita, & in eis ad concupiscentiam oculorum, debet spectare immoderatus appetitus delectabilis.

Ad 2.

Ad tertium patet, quòd ista diuisio per septennarium istum de peccatis capitalibus non est sufficiens, comparando ad actum concupiscentiæ, nisi per quandam reductionem: & sic potest concedi, quòd reducitur ad luxuriam: sicut omnis inordinatus appetitus delectabilis, E vt est delectabile, ad concupiscentiam oculorum.

Ad 3.

Ad quartum dico, quòd non fuit vnicum peccatum tantum, quia fuerunt multa peccata, sicut dictum fuit distinc. 5. Et cum dicis, quòd primum fuit irremediabile. Dico, quod quando peccauit, secundo peccato adhuc fuit in via: & per consequens quando peccauit, secundo peccato, potuit pœnitere de primo peccato: & ita primū peccatum ex se non fuit irremediabile: quia si pœnituisset, inuenisset veniam, & misericordiam: tamen ex quo in illo peccato deuenit ad terminū, omnia peccata eius facta sunt irremediabilia. Omne enim peccatum alicuius peccatoris perdurans, vsque ad terminum viæ, est irremediabile: & qualiter ista irremediabilitas sit tantum ex lege Dei nulli habēti gratiam cum fuerit in termino, dicetur distinct. 7. Nego igitur, quòd assumitur ibi tantū esse vnum peccatum, vnde incepit malitia Dæmonis ab immo-

Ad 4.

immoderatò amore sui: quod non erat maximum peccatum,& consumebatur in odio Dei: quod est maximũ peccatum, quod sequebatur ex hoc:quia non potuit habere volita manente Deo:& ideo ex inordinato appetitu prius potuit Deum velle non esse:& ita odire.

Ad argu.i. ad opp. AD PRIMVM argumentum in oppositum dico,quòd primum peccatum non fuit maximum:sicut enim in bonis proceditur a magis bonis, ad minus bona, scilicet a dilectione finis ad dilectionem eorũ, quæ sunt ad finem:ita econtra in magis a minus malo,proceditur ad magis malum. iuxta illud August. 14. de Ciuit. Dei.c. vltimo.amor sui,vsque ad contemptum Dei.

Ad reliqua arg.opp. Alia duo argumenta:s.de passione irascibilis respectu concupiscibilis:& de appetitu excellentię.Loquendo de excellentia, prout dicit comparationem excellentis ad G alios possent concedi:quia quantum ad actum concupiscentiæ,non primo concupiuit excellentiam:quæ est passio irascibilis,vel concupiscibilis; sed perfectissimam beatitudinem:tamen si loquamur de primo velle inordinatu amicitiæ potest dici, quòd iste non erat actus:nec passio irascibilis,sed concupiscibilis. Si enim concupiscibilis est,cõcupiscere bonum amatũ:eius etiam est amare bonum amatum,cui concupiscit illud bonum.

DISTINCTIO VII.

Supra dictum est,quòd Angeli, qui persiterunt per gratiam confirmati sunt, & qui ceciderunt a gratia Dei deserti sunt, &c.

QVÆSTIO I.

An malus Angelus uelit necessario male.

CIRCA istam distinctionem septimam, in qua Magister agit de confirmatione bonorum, & obstinatione malorum quæritur vnum. Vtrum Argu.i. malus Angelus velit necessario male? Quot non. Iaco.2.Demones credunt, & contremiscunt: isti autem, vt videtur,sunt actus boni,ergo,&c.

Arg.2. Psal.38. Præterea. In eis manet imago secundum illud Psal. In imagine pertransit homo,&c. In hoc ergo sunt capaces eius: in hoc .n. imago Dei est in anima, quo capax Dei est: & particeps eius esse potest secundum August. 14. de Trinit. 8. non possunt autem Deum capere, nec participes eius fieri, nisi per actum bonum, ergo in illis possunt esse actus boni.

Arg.3. Præterea.Dionys.4.de Diuin.nomin. In Dęmonibus manent naturalia integra,ergo liberum arbitrium integrum:sed posse peccare, nec est libertas, nec pars liberta a.l.2.&3. tis,secundum Ansel. de Lib.arb.cap.10. Liberum enim arbitrium est potestas seruãdi rectitudinem propter se, c.eod.text. ergo habent libertatem liberi arbitrij, quãtum ad illud, 15.idem a. quod est per se, quod est bene velle, ergo possunt bene cc.1. cõ.15. velle. expressius.

Præterea. Nullum violentum est perpetuum.primo Cœ.& Mun.quia est contra inclinationem eius, cui inest: & ideo si ipsum sibi dimittatur, redit ad oppositum eius: sicut aqua calefacta, si dimittatur sibi, redit ad frigiditatem:sed malitia est contra naturam, secundũ Damasc.ergo non est perpetua, non igitur necessario inest voluntati.

Arg.1. Præterea.Nullus intellectus est ita auersus,quin possit intelligere aliquod verum, quia prima principia omni intellectui sunt nota ex terminis,ergo nulla voluntas est ita auersa ab vltimo fine, quin possit velle vltimum 1.Post.c.6. finem. Consequentia patet per illam similitudinem Tex.8. Philosophi.2.Physic.& 7.Ethic. Sicut principium in spe F culabilibus, sic finis in moralibus. probatur etiam aliter consequentia:quia omnis malus est ignorans. 3. Ethico. cap.12. ergo non est malitia in voluntate sine errore in intelle- cap.3. ctu, ergo vbi non potest intellectus excecari circa obiectum, vt intelligibile. ibi nec voluntas poterit obliquari circa idem:vt appetibile, vel amabile.

Item si necessario male volũt: & semper sunt in actu Arg.6. volendi: quia non habent aliquod impedimentum. ergo semper male volunt: & ita in infinitum augent malitiam suam: sed ex lege iustitię diuinæ augmento culpæ correspondet augmentum pœnæ. ergo in infinitum cresceret pœna eorum, ergo nunquam erunt in termino malitiæ,quod est inconueniens.

Sequitur etiam aliud inconueniens, quòd pari ratione posset augeri charitas in infinitum in bonis si in istis posset augeri malitia: & ita sequitur, quòd boni nunquã essent in termino beatitudinis: sicut nec mali in termino malitiæ,quod est inconueniens:

Ad oppositionem in Psalm. superbia eorum qui te Psal.73. oderunt,&c. sed hoc non potest intelligi intensiuè:quia ita non esset aliquod malum intensiue, quo non esset maius malum, ergo debet intelligi extensiue,& ita semper peccant.

HIC PONITVR duplex ratio continuationis D.Th.1.p. malitiæ in eis. Primo sic. Appetitus proportionatur sum.q.64. suæ apprehensiue a qua mouetur, sicut mobile motori: ar.2. Angelus autem apprehendit immobiliter,sine discursu, a.l. quia p quod intelligit:homo autem mobiliter discurrẽdo: quia intellectu H per rationem in qua viam habet,discurrendi ad vtrumque oppositum, igitur voluntas Angeli immobiliter adhæret,post primam apprehẽsionem completam. Voluntas autem hominis post volitionem completam sequentem rationem adhæret mobiliter: & ideo licet voluntas Angeli antequam firmasset se per volitionem cõpletam,fuisset mobilis ad opposita,alioquin non potuisset indifferenter peccasse,vel meruisse: tamẽ post primã electionem immobiliter adhæsit ei,quod elegit:& ita radicaliter ex immobilitate cognitiuæ factus,est bonus impeccabilis:& malus impœnitens.

Alia via ponitur sic, quòd voluntas quãto perfectior 2. Ethic.c. tanto perfectius,immergit se in volibili, voluntas separa 10.Henric. ta a corpore,qualis est Angelica, est omnino perfectè li- quol.8.q. I bera. Nostra autem corpori corruptibili coniuncta,ha- 21. bet libertatem diminutam:& ideo licet nostra habeat libertatem:illa tamen maximè habet libertatem, quæ est omnino separata a corpore. voluntas etiam nostra separata,vel existens in corpore incorruptibili immobiliter, se immergit in obiecto: ita vt ab illo resilire non possit. Modus assignatur ex illo Prouer. Peccator cum in profundum peruenerit,contemnit:quando est ergo voluntas perfectè libera pręcedẽte electione perfecta, efficaciter currit inuolitum ponendo ibi finem. Veniẽs autem ad obstaculum synderisis non ibi sistit, sed contemnendo impingit: & in illam etiam retunditur, vt se retrahere, nec velit,nec possit uelle, vt si ferrum impingatur ossi retunditur, nec retrahi potest, nec eadem virtute, qua k immittitur:nec maiori.

CONTRA conclusionem istam, in qua conueniunt istę duæ opiniones: videtur esse auctoritas Augustin.de fide ad Pet.cap.quinto.vbi sic ait.Si possibile esset, vt humana natura,quæ postquam a Deo auersa est bonitatem perdidit voluntatis: ex seipsa rursus eam habere posset, multo possibilius hoc haberet natura Angelica, quæ quanto minus grauatur corporis terreni pondere, tanto magis hac esset prędita facultate. & hoc habere posset. Arguitur igitur sic. Si voluntas humana ex se posset redire ad iustitiam: multo magis voluntas Ange- Et hoc fuit lica, ergo illa, nec propter immobilitatem suæ potentiæ motiuum cognitiuæ, qualis non est cognitiua voluntatis nostræ, Origenis nec propter plenam libertatem eius, ex hoc,quòd est se in 3. Periparata a corpore est impossibilis redire ad iustitiam, archon. postquam peccauit: multo secundum eum magis, videtur

detur

detur possibilis quam nostra.

Præterea. Contra conclusioné istam arguo primo sic. Non tantum voluntas Angeli damnati est obstinata: sed etiam hominis damnati, & oportet vtriusque assignare causam communem secundum, quòd videtur August. dicere de fide ad Pe. paulopost literam prællegatam, vbi vult, quòd sit vna causa cõmunis: quare Deus iudicabit simul spiritus humanos, & Angelos dãnatos. Et idem videtur velle de Ciui. Dei. Sed neutra istarum potest poni causa obstinationis hominis damnati, ergo, nec Angeli. Probatio assumpti, quia anima coniuncta non habet cognitiuam immobiliter apprehendentem, sicut Angelus, secundum primã viam: nec vt se immergat in volitum, & immobiliter secundum perfectam libertatem secundum secundam viam, ergo oportet assignare causam istius obstinationis in anima, quando est separata, aut ergo tunc ante omnem actum elicitum est obstinata, & per consequens neutra prædictarum causarum est causa obstinationis suæ: quia antequam velit aliquid secundum actum intellectus immobiliter apprehendentis: vel ex plena libertate, quam habet separata est obstinata: aut fit obstinata per aliquem actum, quem elicit separata: qui secundum primã viã sequitur apprehensionem intellectus separati immobilem: vel secundum secundam viam ex sua libertate immergit se in volitum: sed hoc secundum videtur inconueniens: quia separata non demeretur: sed tantum per actus quos habuit in via recipit quod meruit, vel quod demeruit, ergo nullum actum habet præcedentem obstinationem, per quem reddatur obstinata.

Vel sic ostenditur: anima peccatoris in instanti separationis est obstinata: quia est in termino, & non per actum, quem tunc elicit: quia in eodem instanti in quo separatur totum compositum corrumpitur, & in illo nõ intelligit, nec etiam per actum præcedentem illud instãs est obstinata: quia tunc fuit viator: igitur &c. Vel sic, si voluntas hominis propter hoc quod habet apprehensionem immobilem reddit se obstinatam, vel hoc est dum est in corpore, vel dum est extra corpus. Non, dum est in corpore: quia tunc non habet apprehensionem immobilem, cum sit viator. Nec secundo modo: quia in instanti separationis anima obstinatur, & damnatur. Non tunc autem habet apprehensionem; quia illud est instãs corruptionis, igitur &c.

Ioan. 11. Et posset confirmari de Lazaro, quo mortuo intellectus habuit apprehensionem animæ separatæ, & eius voluntas habuit plenam libertatem: quia tunc separata: & tamen ex neutro istorum immobiliter voluit: quia tunc fuisset impeccabilis si bonus: uel obstinatus si malus: quorum vtrunque est falsum, quia adhuc erat viator nisi dicatur, quòd Deus miraculose suspendit eum ab operatione: qualis consequitur animam separatam: pro tanto, quia præordinauerat eum resurrecturum: sed hoc nõ videtur probabile: quia multa dicitur narrasse quæ viderat.

Præterea secundo. Causa totalis nõ aliter causat nisi ipsa secundum, quòd causa aliter se habeat, & hoc quando non ponitur aliqua diuersitas ex parte passi, vel aliquorum impedimentorum extrinsecorum.

Sed voluntas vt prior naturaliter actu suo non, vt, existens actualiter sub actu est causa act⁹ sui, qđ est manifestum ex hoc: quòd est causa libera actus sui, quæ libertas non est eius nisi, vt, prior actu suo: quia, vt est sub actu habet actum, vt formam naturalem. Patet etiam, quia aliquid, vt est sub effectu tanquam forma eius posterius est, sicut compositum est posterius forma sua. 7. Metaphysicę Tex. 7. voluntas ergo non aliter se habet in eliciendo actum nisi aliter se habeat inquantum est prior actu, sed per hoc, quòd ponitur habere actũ inhęrentem sibi, ipsa nõ aliter se habet inquantum est prior naturaliter actu, quia licet aliter se habeat inquantũ est sub actu, quantũ. Videlicet ad aliquod accidens: non tamen quantum

A ad suam naturam secũdum quam est talis actus principium, qui est voluntas, ergo ipsa sub quocunque actu intelligatur nõ aliter se habebit in eliciendo actum quęcunque, ergo per nullum actum, vel habitum, qui poterit poni in ea separata, qui non potest poni in ea coniuncta erit ipsa opposito modo eliciens actum bonum, vel malum illi modo, quo prius eliciebat, & ita si prius contingenter egit per nihil tale in ea positum necessario elicit.

Voluntas non est causa suę volitionis nisi, vt prior ea naturaliter, igitur si non aliter se habet, vt est prior ea naturaliter non aliter se habet, vt est causa eius: sed vt est prior naturaliter non aliter se habet per hoc, quòd est sub actu volendi: quia sic se habet in actu primo, ergo per illum actum non aliter se habet in causando. igitur a. l. B per actum sub quo ponitur, non fit peccabilis, & impœnitens.

Confirmatur, quia causa, quæ secundum se vniformiter se habet ad plures effectus: per hoc quòd causat vnũ non aliter se habet respectu alterius: vt patet de calore respectu plurium calefactionum, sed voluntas est causa respectu plurium volitionum, igitur per hoc, quòd vnã elicit non aliter se habet ad elicendum aliam. igitur si primam libere eliciebat: ita quòd respectu illius non fuit impeccabilis: nec per illam respectu alterius est impeccabilis.

Confirmatur secũdo. Voluntas Angeli respectu illius actus, qui ponitur causa obstinationis contingenter se habet, & solum necessario necessitate secundum quid: C quia est causa illius, vt prior naturaliter, & vt sic contingenter elicit: sed talis actus non magis necessitat voluntatem respectu alterius, quam respectu sui. igitur &c.

* a. l. tertio. Et confirmatur † ratio, quia nulla causa secunda potest esse causa principali causæ agendi opposito modo illi, qui conuenit principali agenti ex sua causalitate. Sic enim causa principalis non esset principalis, quia determinaretur ad oppositum modũ a causa secunda ad agendum suo proprio modo agendi, ergo cum voluntas sit causa principalis sui actus, quodcumque ponatur in voluntate respectu actus eius, vel non erit causa actus sic eliciendi, vel si sit causa est secunda causa respectu voluntatis, & non causa principalis, sequitur ergo, quòd voluntas per nihil aliud determinatur ad agendum.

D Præterea. Sicut fuit dictum dist. 5. & 6. tam bonus quàm malus Angelus habuit tempus viæ: & quòd non tantum per instans fuit viator: sed habuit malus Angelus diuersa peccata ordinata, puta ex actu amandi se eliciebat actum concupiscendi sibi summum commodum, & ex illo actum excellentiæ, quo voluit habere illud commodum non sub regula voluntatis superioris, sed contra eam. & tandem actum odiendi Deum, qui resistit sibi in illud appetendo, & non habuit omnes istos actus distinctos simul, ergo quando demerebatur secundo peccato adhuc fuit in via, & tamen peccauerat iam primo peccato ex prima electione, ergo non qualiscumque immobilis apprehensio, vel quodcumque primum peccatum, vel plena immersio in obiectum fecit ipsum impœnitentẽ: E quandocumque enim aliquo istorum peccatorum peccauit sistebat in via, & non fuit idem peccatum cum peccato præcedenti. Quæst. 2.

Præterea. Contra primam viam arguitur specialiter, primo, quia ipsa supponit falsum scilicet, quòd intellect⁹ sit sufficiens motor voluntatis sicut declarabitur dist. 25. huius 2. Secundo hoc falsum repugnat dictis eorum in illa positione dupliciter. Primo quia cum intellectus Angelorum ante primum peccatum fuit rectus in apprehendendo: non enim pœna præcessit culpam, ergo mouit voluntatem ad aliquid recte appetendum: nec potuit aliter mouere, quia intellectus mouet per modum naturę, & per consequens non potest mouere nisi secundum modum cognitionis quam habet, ergo mouit voluntatem ad recte volendum, ergo voluntas illa nunquam potuit peccare.

Secundo contradicit illud falsum positioni eorum: quia si ex ratione motoris, & mobilis sit talis proportio, voluntas non tantum esset immobilis post primam electionem voluntatis: sed io ipsa prima, vel ante primam: quia intellectus eorum sicut immobiliter ostendit aliqd post primam electionem, ita & ante eam, & si ipse immobiliter appræhendens moueat appetitum immobiliter, ergo in primo actu mouebitur immobiliter, & per consequens non tantum post primum actum.

Prætere a. Ex illa via videtur sequi, quòd cum secundum eos Angelus fuerit creatus in gratia, & sic habuit aliquem actum in gratia: quia oon est verisimile, quòd in primo instanti fuerit ociosus, qa nō fuit impeditus, & si fuisset tunc ociosus, peccasset forte peccato omissionis: nec simul cum gratia peccauit.

Planum est, ergo aliquando secundum gratiam habuit bonam electionem, & plenam: quia sequentem perfectam apprehensionem intellectus: quia secundum eos non est nisi talis apprehensio in eis, & hoc immobiliter, & non per discursum, ergo quilibet in illa electione prima bona firmauit se, & factus est impeccabilis.

Præterea, Differentia de voluntate hominis, & Angeli non valet: quia & si intelligat Angelus sine discursu, quod secuodum eos homo intelligit per discursum: tamen intellectus hominis non inobiliter adhæret illi, ad quod discurrit: ita enim certitudinaliter, hoc est, non dubitando tenet conclusionem, ad quam discurrit: sicut Angelus tenet eam vidēdo eam in principio sine discursu, ergo ista immobilitas intellectus humani, hoc est, certitudo haberet æque immobilem voluntatem sicut illa alia, quæ ponitur in Angelo.

Quòd etiam negatur ab Angelis omnis discursus nō videtur probabile, sicut probatur supra in prohemio primi libri quæstione illa. Vtrum Theologia sit scientia.

Vide supra dist. 1. huius. q. 6. & ubi ibi notaui.

Contra secundum viam arguitur specialiter: quia sicut agens naturaliter non dominatur actui sic nec modo agendi: & per oppositum sicut agens liberum dominatur suę actioni sic, & modo agendi, & per consequēs in potestate eius est intense, vel remisse agere, igitur nō oportet, quòd ex hoc, quòd voluntas est perfecte libera, quòd cum summo conatu se immergat in obiectū: immo ipsa magis dominatur sibiipsi: cum quantocumque conatu tendat in obiectum: & ita libere fertur in quodcumque obiectum fertur, & posset etiam de absoluta eius libertate non sic ferri in illud.

Vide Bo. q. 3. huius dist.

Hoc etiam confirmatur, quia non videntur omnes Angeli mali ex summo conatu peccasse sicut, nec omnes boni ex summo conatu meruisse: aut saltem possibile fuit non secundum totam facultatem naturę suę elicere actum.

Præterea. Eodem principio tendit aliquid, vel mouetur in terminum, & quiescit in termino, ergo si voluntas perfecte libera ex perfecta libertate sua tendat in obiectum, ex eadem libertate quiescit in obiecto, ergo ex tali plena libertate tendendi in obiectum, quali Angeli mali peccauerunt noo necessario sequitur quietatio eius in illo: sed tantum voluntaria, & contingens: sicut contingenter tendit in illud.

Præterea Sicut tactum fuit supra contra ambas vias noo potest dici, quòd volnntas animæ separatæ per aliquem actum, quem tunc eliciat, reddat se obstinatam: quia prius naturaliter quàm ipsa separata aliquem actū eliciat est obstinata: quia est in termino, ergo per aliquē actum, quem eliciebat in corpore reddit se obstinatam impingendo tunc in synderisim. Sed hoc est falsum: tum quia viator: tum quia potest aliquis ex minori cooatu peccare illo peccato, propter quod damnetur si non sequatur pęnitentia, quam quo alius peccat, vel ipsemet alio peccato quod deletur per pœnitentiam.

Prętere a. Contra exemplū eius de ferro acuto impigēdo in os (quamuis videtur exēplum illud, & tota positio F similis positionis Esiodi 3. Metaphy. quia immortales facti sunt, qui gustauerunt nectar, & manna: quos ibi deridet Philosophus, quia despexerūt intellectum nostrum. Non enim potest iotelligi, secundum Philosophum ibi quid dicitur per tales sermones parabolicos, vel metaphoricos, nec est modus Philosophi, vel scientifici sic loqui) tamen accipiendo exemplum, pro quanto potest esse ad propositum, potest reduci ad oposirū: quare enim ferrum acutum infixum duro corpori non potest extrahi a causa, vel virtute illa, quę ipsum ifixit. Raoo est, quia partes corporis magis coocurrunt in quas impinxit: & ideo magis coartatur illud infixum, quàm io principio, quando infigebatur, sec si augmentaretur virtus motiua, secundum augmentationem: quam addit illa coartatio partium, & illud iofixum remaneret in sua natura, G ęque rectum posset iam extrahi, ergo cum voluotas impingens in quodcunque remaneat recta in naturalibus, licet habeat curuitatem, hoc est quaodam deformitatē, quasi priuationem inhęrētem: & illud cui se immergit, noo habeat maiorem virtutem includendi ipsam, cum in se immergit, quia non est in obiecto, aliquis talis concursus. Sequitur, quòd voluntas actiua pōt se retrahere.

Tex. 15.

Reflexio exemplificationis contra Hen.

AD SOLVTIONEM istius quæstionis, duo sunt videnda. Primo. s. de gradibus bonitatis, & malitiæ. Secundo quæ bonitas possit inesse volitioni Angeli dānati, vel si aliqua malitia necessario insit.

DE PRIMO dico, qoòd vltra bonitatem naturalem volitionis, quæ competit sibi inquantum est ens positiuum: quæ etiam competit cuicunque enti positiuo, secundum gradum suæ entitatis magis, & minus: H pręter illam est triplex bonitas moralis, secundum ordinem se habens. prima dicitur bonitas ex genere. secunda potest dici bonitas virtuosa, siue ex circumstantia. tertia bonitas meritoria, siue bonitas gratuita, siue bonitas ex acceptatione diuina in ordine ad præmium. Prima competit volitioni ex hoc, quòd ipsa transit super obiectum conueniens tali actui, secundum dictamen rectè rationis: & non solum, quia est cooueniens tali actui naturaliter: vt sol visioni, & hæc est prima bonitas moralis, quę ideo potest dici ex genere, quia est quasi materialis respectu omnis boni vlterioris, in genere moris. Nam actus transiens super obiectum est quasi formalis per quamcunque aliam circumstantiam moralem: & ita quasi potentiale non omnino extra genus moris, sicut fuit ipse actus in genere naturæ: sed in genere moris: quia iam habet aliquid de illo genere: puta obiectum conueniens actui.

Bonitas moralis triplex.

Vide 16 q. quo. & copiose de his.

Secunda bonitas conuenit volitioni ex hoc, quòd ipsa elicitur a voluntate cum omnibus circunstantijs dictatis a recta ratione debere sibi competere io eliciendo ipsam. Bonum enim est ex causa integra, secundū Dionys. 4. de Diuin. nom. & illud est quasi bonum in specie moris, quia iam habet quasi omnes differentias morales contrahentes bonum ex genere.

a. 1. formales.

Tertia bonitas conuenit actui ex hoc, quòd præsupposita duplici bonitate iam dictā, ipsa elicitur conformiter K principio merendi: quod est gratia, vel charitas, siue secundum inclinationem charitatis. Exemplum de primo. Dare eleemosynam. Exemplum de secundo. Dare eleemosyoam de proprio pauperi, qui eget; & in loco, quo melius potest sibi competere, & propter Dei amorem. Exemplum tertij. Istud opus facere nuo tantum ex inclinatiooe naturali: sicut potuit fieri in statu innocentiæ: vel forte modo potest fieri a peccatore, si adhuc peccator existens, & non pœnitens ex pietate naturali moueretur ad proximum: sed ex charitate, ex qua faciens est amicus Dei, inquantum respicit opera eius. Hæc triplex bonitas est ita ordinata, quòd prima præsupponitur secundę, & non è conuerso. secunda tertiæ: & non è conuerso.

Huic triplici bonitati opponitur triplex malitia. Prima quidem malitia ex genere: quando scilicet actus, qui

Malitia triplex.

tantum

tantum habet bonitatem naturæ, ex quo deberet consistere in genere moris, habet malitiam: quia transit super obiectum disconueniens: puta si odire transit super Deum.

Secunda est malitia ex aliqua circumstantia deordinante actum: licet transeat super obiectum conueniens secundum rectam rationem actus.

Tertia est malitia in demerito.

Quælibet istarum malitiarum potest accipi contrariè, vel priuatiue respectu suę bonitatis: & vt priuatiue accipitur, tñ priuat ipsam bonitatem: vt accipitur contrariè ponit aliquid vltra carentiam illam repugnans tali bonitati. Hęc distinctio apparet per Boetiũ super Prędicamenta. c. de qualitate: sed malitia ex genere contrariè accepta, & priuatiue conuertuntur: & ideo sicut inter priuationem, & habitum immediatum non est medium; ita bonum ex genere, & malum ex genere sunt contraria immediata. Ratio est, quia actus non potest esse quin transeat super obiectum: & illud necessario est conueniens, vel disconueniens actui, & ita necessario actus bonus ex genere ex obiecto cõueniente, uel actus malus ex genere ex obiecto disconuenienti. Malitia priuatiue accepta in secundo modo, & contrariè non conuertuntur. Potest enim aliquis actus carere circunstantia requisita ad perfectionem actus virtuosi; & tamen non elici cum circunstantia repugnante, quæ redderet illum actum vitiosum; puta, si det eleemosynam pauperi non ex circunstantia finis; quia non considerat; nec secundum alias circunstantias requisitas ad actum virtuosum. Iste quidem actus non est bonus, vel virtuosus moraliter, quia non est circunstantionatus, nec tamen malus contrariè, quia non ordinatur ad finem indebitum, sicut faceret, qui daret eleemosynam pauperi propter vanam gloriam, vel propter aliquem alium finem indebitum. Malitia tertio modo contrariè, & priuatiuè accepta non conuertuntur; quia actus potest esse malus priuatiuè, ita quòd non eliciatur ex gratia, & tamen nõ erit demeritorius, quod patet ex secundo membro, quia ille actus, qui est bonus simpliciter in genere moris non est meritorius, & tamen non omnis actus talis est demeritorius, & ita tam in secundo membro quam in hoc tertio videtur poni actus indifferens, qui licet sit malus priuatiue, non tamen contrariè, quia indifferens, & de hac indifferentia dicetur alias.

Inf. d. 41. bonus 2. & ubi ibi notaui.

Similiter non solum propter neutralitatem actus in secundo modo potest esse neuter in tertio modo, idest, nec bonus, nec malus, accipiendo ista contrariè, sed propter dispositionem ipsius operantis, puta si in statu innocentiæ absque gratia aliquis rectè egisset, fuisset quidẽ ille actus perfectè bonus secundo modo, & tamen non bonus tertio modo, quia non habuisset principium merendi, nec malus contrariè, forte tamen in statu isto nõ est aliquis actus neuter inter bonũ & malum sumptus, tertio modo, nisi in vno casu, quando, scilicet actus est bonus ex circunstantia, ad quem non inclinat charitas. Et ratio est, quia modo quilibet vel est in gratia, vel in peccato, si in gratia, & habet actum bonum secundo modo, ergo gratia inclinat ad illum, & ita est meritorius. Si autem habet actum malum, secundo modo planum est, quòd ille est demeritorius. Semper enim malitia prior infert secundam, non è conuerso. Si est malus, & habet actum malum, secundo modo, peccat illo actu. Si est malus, & habet actum bonum secundo modo, ille non est bonus tertio modo, nec malus tertio modo, ergo neuter quantum ad bonum, & malum vt sunt contraria tertio modo, nec tamen est neuter loquẽdo de secundo modo.

DE SECVNDO dico, quòd Angelum malum non posse habere volitionem bonam, potest intelligi de ista triplici bonitate. Et de illa prima, quę est ex genere non est dubium quin habere possit & habeat multas volitiones transeuntes super obiectum conueniens tali

A actui: puta amando se odiendo pęnam, & sic de alijs multis. Sed de alijs duobus modis bonitatis, scilicet virtuose & meritorie est difficultas.

Et primo videndum est de bonitate meritoria. Vbi dico, quòd non potest habere volitionem sic bonam intelligendo in sensu compositionis: quia non stant simul quòd sit malus, & habeat volitionem sic bonam: sicut nec album potest esse nigrum in sensu compositionis, quia tunc idem simul esset album, & nigrum. Sed in sensu diuisionis potest ibi negari: aut potentia logica, aut potentia realis. Si realis: aut illa, quæ dicit rationem principij: aut illa, quæ est differentia entis, quæ dicit ordinẽ ad actum.

De potentia igitur reali videndum est quomodo non
B habet potentiam, quę est principium ad sic volendum: vbi dico, quòd hoc principium, aut intelligitur esse passiuum, aut actiuum, si passiuum dico, quòd illud habet: quia voluntas est quoddam receptiuum rectę volitionis, quod enim de se est receptiuum alicuius rectę volitionis quamdiu idem in se manet, non est non receptiuum illius: illa autem voluntas fuit aliquando receptiua bonę volitionis: quia ante damnationem potuit meruisse, & fuisse beatus.

De principio actiuo respectu rectę volitionis possumus loqui, aut de principio totali volitionis, aut principio partiali: voluntas quidem respectu rectæ volitionis est principium actiuum partiale: sicut tactum fuit dist. 17. primi, & tangetur infra dist. 25. & illam habet inte-
C gram secundum Diony. & eandem, quam habuit in statu innocentiæ: & per consequens non est verum negare ab eo potẽtiam, hoc est, principiũ actiuum partiale volitionis meritorię, sed istud principium non est totale: quia non sufficit sola voluntas ad meritorie volendum: sed requiritur gratia tanquam principiũ cooperans, nec ista voluntas est partiale principium principale, vel sufficiens ad ponendum partiale principium scilicet gratiã inesse: quauis enim gratia iam habita voluntas vtens, sit principale agens respectũ actus: tñ gratia, nõ habita ipsa, nõ est sufficiens ad ponendũ gratiam inesse: quia gratia non potest inesse nisi a solo Deo creãte, & ita Angelus non habet totale principium actiuum ad agendum talẽ actũ, nec est principale partiale principium actiuum, in
D cuius potestate sit producere reliquum principium actiuum partiale inesse, & amouere impedimentum vsus sui, & sui comprincipij ad eliciendum actum, & effectũ communem eorum.

Exemplum istius esset, si quis habens visum, esset in tenebris: licet tunc habeat principium partiale actus videndi, & principale principium videndi, quando concurrunt lumen, & potentia visiua: non tamen habet tunc totale principium nec principium principale sufficiens ad ponendum illud, quod requiritur ad effectum istorum duorum principiorum partialium: nec etiam posset amouere impedimenta, & ideo licet iste habeat potentiam visiuam pro quanto habet principium diminutum respectu visionis: non tamen in potestate eius es-
E set videre. Ita dico, quòd in potestate Angeli non est meritorie velle, quia non est in potestate eius habere gratiam: nec per consequens vti gratia: nec etiam vti voluntate sua cum gratia ista ad actum suum eliciẽdum, & omnes hę negatiuè sunt verę: quia non est in potestate eius habere gratiam: qua vtatur, nec amouere impedimenta.

Exemplũ a cõmodatissimum propter simul ũ notabile.

Sed hic est dubium: quia, quod dictum est de principio actiuo, & si verum sit comparando ad effectum principalem, qui est meritorie agere ex gratia, qua meritorie velit, restat dubium de principio dispositiuo siue actiuo ad dispositionem respectu principalis agentis: Angelus scilicet habens voluntatem tanquã principale principiũ actiuum possit se disponere ad gratiam. Et si hoc videtur, qđ in potestate eius sit bene velle: sicut in potestate peccatoris viatoris: non plus enim potest peccator viator ma-

Discurre ad alterã soluendo nodos dis. 14. q. 2.

tor ma-

F tot malis nisi se disponere: & tunc dabitur sibi gratia a Deo, quia bene postea agit.

Vtrum autem viator possit habere aliquem motum attritionis ex puris naturalibus, existente influentia generali: vel requiratur aliqua operatio spiritualis, de hoc in quarto.

Sed supposito, quòd sic, negaret aliquis istam potentiam dispositiuam ab Angelo damnato: & diceret eam conuenire posse peccatori viatori.

Sed huic videtur obuiare auctoritas August. supra allegata de fide ad Petrum, quæ magis concedit potestaté Angelo lapso redeundi ad bonum ex puris naturalibus, quam homini lapso, ergo si homo viator potest ex naturalibus suis habere istam potentiam dispositiuam: multo magis Angelus. G

Secūdum hoc ergo quantum ad omnia membra de potentia, vt est principium, non videtur negandum ab Angelis posse meritoriè velle, nisi quia non habet principium merendi totale: nec principale partiale respectu volitionis bonæ: nec respectu gratiæ specialis: quæ requiritur ad bonam volitionem: nec tamen eodem modo potest ipse bene velle, quo viator peccator: sicut postea dicetur. Si autem intelligatur de potentia, quæ est differentia entis: quæ scilicet ordinatur ad actum, cócedi potest de potentia remota: quæ scilicet consequitur rationem potentiæ actiuæ, & passiuæ: licet partialis secundariè & diminute: non tamen potest concedi de potentia propinqua: quia illa non exit in actum nisi amotis omnibus impedimentis: ita quòd habens eam statim posset H exire in actum: qualis non est ex illa potentia passiua sola, quam habet Angelus: nec ex illa causa partiali, quæ est voluntas. Deficit enim vna causa partialis, quæ requiritur ad agendum.

Ex his Origenis opinio defenderetur de possibili dęmonum saluatione vt sup.

Si intelligatur de potentia Logica, quæ dicit modum compositionis formatæ ab intellectu, hoc modo impossibilitas potest esse in compositione, vel ex repugnantia intrinseca extremorum inter se: vel ex aliquo extrinseco, quod requiritur ad hoc, quòd extrema sint vnita. Exemplum primi. Homo est irrationalis. Exéplum secundi: si oculus esset in tenebris, & impossibile esset illud opacum causans tenebram amoueri: impossibile esset talem oculum videre non quidem ex repugnantia intrinseca terminorum, quæ est oculi ad videre: sed ex I repugnantia alicuius extrinseci ad alterum extremorú, scilicet illius opaci ad videre.

Ad propositum ergo applicando dico, quòd non est hic impossibilitas ex repugnantia intrinseca extremorum: immo in subiecto non est repugnantia intrinseca ad prædicatum. Si qua ergo sit impossibilitas, erit ex repugnantia alicuius extrinseci ad vnionem istorum extremorum. Illud extrinsecum non potest esse nisi causa, cuius actio requiritur ad hoc vt extrema vniantur. Talis causa respectu vnionis gratię ad aliquod subiectú, non est nata esse alia nisi solus Deus tantum: igitur erit impossibile Angelum bene velle vel gratiam habere: quia impossibile est Deum sibi gratiam dare. Impossibilitas auté ex parte Dei assignatur duplex scilicet ex k parte potentiæ Dei absolutæ: & potentiæ ordinatæ. Absoluta est respectu cuiuslibet, quod non includit contradictionem. Et patet, quòd sic non est impossibile Deum dare gratiam illi naturæ. Cum enim illa natura sit capax gratiæ, sicut tactum fuit supra in materia de potentia passiua, sequitur, quòd nulla sit contradictio in hoc, quòd est gratiam actu informare illam naturam.

Potentia ordinata Dei, sicut tactum fuit in primo lib. dist. 44. est illa, quæ conformis est in agendo regulis prędeterminatis a diuina sapientia, vel magis a diuina voluntate: & quantum ad creaturam rationalem beatificandam, vel puniendam sunt regulæ iustitiæ ordinatæ. Hæ regulæ ex scriptura colliguntur: inter quas est illa auctoritas Ecclesiast. 11. Vbicunque ceciderit lignum, ibi erit. Hoc est, in cuiuscunque creatura rationalis amore permanserit, in illo permanebit. & Isa. Ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur. Et Matth. 25. Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam. Et ex talibus regulis scripturæ concludit August. 21. de Ciuit. Dei, cap. 23. & 24. quòd certum est Deum nunquam daturum eis gratiam, secundum hoc ergo impossibile est eos bene velle: quia impossibile est Deo, de potentia dico ordinata, eis gratiam dare.

Cap. 66.

Sed contra istud arguitur: quia tunc videretur eodé modo esse impossibile de peccatore viatore: qui tamen finaliter non pœnitebit. Nam Deus non præordinauit dare illi gratiam, & si tantum sit impossibilitas ex parte ista propter talem ordinationem, non videtur impossibilius dęmonem pęnitere, quam talem viatorem pęnitere.

Respondeo, potentia ordinata Dei non respicit actus particulares † diuersos, de quibus non sunt leges vniuersales: sed respicit leges, vel regulas vniuersales operabilium: talis est lex de damnatis: non autem de malis dum sunt in via, licet finaliter remaneant mali. Exemplum huius. si quis statuisset, quòd omnis homicida occideret.

a l. Dan. rcs.

Non posset de potentia ordinata secundum illum ordinem iam positum saluare illum homicidam: si tamen ipse posset alium occidere, non propter aliquam talem legem vniuersalem illum posset saluare siue non occidere: etiam de potentia ordinata, ita viator, qui non saluabitur potest saluari: quia contra hoc non est aliqua lex vniuersalis iam statuta: qualis est contra saluationé damnati.

Si obijciatur contra hoc, quòd sicut lex est de vniuersali: ita iudicium conforme legi est de vniuersali: & illud iudicium sequitur ex lege, ergo qua ratione non potest contra legem, pari ratione nec contra iudicium ex lege: sed iste viator si damnabitur, erit secundum iudicium consonum legi, ergo &c.

Respondeo, lex est de illo, qui est malus in termino: & ideo quando ad aliquem particularem applicatur illa lex: puta ad hunc vel illum iam iudicatum: quia est in termino non magis reuocatur iudicium, quam lex: sed de isto malo adhuc existente in via non est iudicium per legem aliquam, sicut nec lex illa in communi se extendit ad viatorem.

Aliud dubium est si illa obstinatio voluntatis malę sit a Deo, vel ab ipsa voluntate mala. Si enim sit a voluntate videtur quòd ipsa possit resilire ex se ab ea, sicut ipsa potuit ex se illud malum male velle. Qua enim virtute mouet se ad aliquid eadem quiescit in illo: & æquali potest se retrahere ab illo: & mouere in aliud magis inclinans quale est oppositum illius. Si autem ista obstinatio ponatur a Deo, ergo ista malitia erit a Deo: & sic Deus est causa peccati: quod videtur inconueniens.

Vide bo. d. præsenti q. 1. opime ad hoc

De isto quamuis videatur August. dicere de fide ad Petrum auctoritate supra allegata, quòd Deus ordinauit auersionem voluntatis in malum semper manere, & obstinatio sit significatum voluntatis malæ: tamen quia actus, dum manet, habet quasi continuè causam: quia eius esse est quasi in continuo causari: sicut Deus non potest esse causa mali inquantum malum in prima electione sui: ita nec in esse suo continuato: quod est continue elici, ergo sola voluntas erit causa, a Deo tamen est illa pœna ignis, quod est malum puniens.

Hæc maxime sunt difficultatis & momenti, nec quid ille hic in sd. 34. & 41. sic ipse de mali sancire cótextui. ga mens homini cadit hoc & vacillat.

Hæc etiam obstinatio, ut dicit malitiam peccati in voluntate, potest dici esse a Deo non positiuè volente eam, sed deserente, & nolente dare gratiam. Sicut enim illum gratificat, cui disposuit dare gratiam: ita illum non gratificat, quem derelinquit: hoc est, respectu gratificationis eius habet nolle.

Cum ergo arguitur, quòd si ista est a voluntate sola, ergo voluntas sola potest in oppositum resilire, scilicet, ab illo obiecto, in quod inordinatè se inclinauit.

Respon-

Respondeo, dico, quòd ad resiliendum meritoriè requiritur aliud principium a voluntate, puta gratia: quā angelus malus non potest ex se habere, & Deus, secundum, quòd deseruit ipsum, disposuit sibi eam non dare.

Hæc non sunt propalanda simplicib neque sapientibus discutiēda

Sed si arguas, quòd saltem potest habere velle circunstantionatum circa illud, quod inordinatè voluit: licet illud velle non sit sibi meritorium, hoc pertinet ad membrum sequens. de bonitate morali.

Ex dictis, ergo videtur, quòd non sit negatio potentiæ, hoc est, principij actiui, nisi accipiatur actiuum principium totale, vel partiale principale, nec potentiæ, quæ est ordo ad actum, nisi propinquè, nec potentiæ logicæ, nisi ex extrinseco: ex cuius parte non est impossibilitas ad vniendum extrema, loquendo de potentia eius absoluta, sed de potentia ordinata, quæ colligitur, ex scriptura, sicut prius dictum est, de August. quòd non disposuit Deus illa extrema vnire: & quòd non sit aliqua causa permanentiæ eorum in malo, nisi dereli-B ctio diuina: siue, quòd disposuit eis, non dare gratiam, cum sint in termino, quomodo non disposuit, de viatoribus malis. Et videtur etiam, hoc posse probari, per auctoritates sanctorum. Primo, per Damas. capit. 18. quod est Angelis casus, hoc est hominibus mors. Secundo, per August. 21. de Ciuit. Dei. In scriptura nihil est certius, quam sententia scripturæ.

Est. c. 3. 2. h. Vide 21. dist. 4. 3. ad finē bene c. 23.

RESTAT NVNC dicendum, de bonitate morali, & malitia, sibi opposita. Vbi dicitur, quòd non possunt habere volitionem, moraliter bonam: quia omnem volitionem deformant ex aliqua circunstantia inordinata, referendo illud inordinatè ad amorem sui.

Similiter habitus, in eis est perfectè malus in termino, & ideo perfectissimè inclinat in malum, nunquam ergo bene volunt propter primum, sed semper malè volunt propter secundum, videlicet, propter vehementem inclinationem, in malum.

Psal. 18.

Ad primum istorum, adducitur August. super Psalm. Deduc me domi. in sema. t.

Contra primum, habent naturalia integra, secūdum Dionys. de Diuin. no. Ergo, est in eis inclinatio naturalis ad bonum, ergo, secundum illam inclinationem possunt aliquid conformiter velle: quia potentia, vt in natura sua merè consideratur, potest aliquem actum elicere consonum inclinationi naturali, ergo possunt habere actum non malum: quia non est contrarium naturæ eorum.

Præterea. Habent vermem, qui est remorsus, de peccato eorum. remorsus iste, est aliqua displicentia. Hæc displicentia, non est actus malus moraliter, quia licet, posset deformari, per circunstantiam inordinatam: tamen sistendo in hoc, quòd est, nolle se peccasse, non videtur esse formaliter malitia moralis.

Præterea. Si nolunt pœnam, inquantum est læsiua naturæ, sistendo tantum in hoc, absque aliqua circunstantia, non videtur actus malus moraliter: quia, sicut potest amare naturam suam non malè moraliter: ita potest odire contrarium sibi.

Idem. c. 9. eiusdem l. lib.

Contra secundum, arguo tripliciter. Primò, quia videtur, quòd voluntas, ex libertate sua posset non velle, & ita nullum actum habere, quod probatur, quia secundum August. libro retractationum, primo capitulo 22. nihil est, tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas, quod non intelligitur, de voluntate, quantum ad esse eius primum: quia, quantum ad esse eius primum, magis est in potestate eius, non voluntas, quam voluntas: sed intelligitur, quantum ad operari, ergo voluntas, magis est in potestate eius, quantum ad operari, quam alia potentia inferior: sed voluntas, potest aliquā potentiam inferiorem suspendere ab omni actu, ergo, seipsam, ergo non necessario vult malum.

Præterea. Quod etiam adducitur, de habitu, improbatur dupliciter. Primò, quia omnis habitus inclinat ad aliquem actum, in eadem specie, ille, ergo habitus, qui A ponitur causa peccandi: aut inclinat tantum ad actum superbiendi, aut tantum, ad actum odiendi: ad quemcunque actum ponatur inclinare, videtur probabile, quòd possit aliquando illum actum non habere: quia potest habere alium distinctè, & ex toto conatu: & non potest simul habere duos actus perfectos, simul: ergo, nullus vnus actus est, qui necessario sit perpetuus, ex vehementi inclinatione, ad ipsum: & per consequens, nec in communi necessario inest actus malus, ex habitu.

Præterea secundò. Habitus, non est ratio agendi potentiæ, modo opposito, proprio modo, ipsius potentiæ: quod probatum, sicut fuit supra probatum, contra duas opin. in illa ratione, de prioritate causæ, inquātum causa, quia causa secunda non determinat modum a-B gendi causæ primæ, sed è conuerso, ergo, si voluntas nō habituata possit non necessario velle hoc, & hoc est libertatis in ea, ergo voluntas habituata, non necessario volet hoc. Et tunc, quod dicit Arist. 7. Ethic. quòd malus est impœnitens, oportet, quòd exponatur, idest, de difficili pœnitens, quia nullus actus, potest ita esse intensus in voluntate, quòd tollat omnino eius potentiam ad oppositum. *c. 10. & 12*

QVANTVM ergo, ad istum articulum, videtur posse dici, quòd non necessario habent aliquem actum malum: nec loquendo de aliquo actu determinato, vel indeterminato, siue vago, & de determinato videtur, satis patere, quia si tantum habeant habitum determinatum, ille inclinat ad certum actum, unum in specie. Et C patet, quòd potest habere aliquem alium actum ab illo in specie. & pro nunc non habere illum, & per consequens, non habere quemcunque alium, ad quem non est talis habitus inclinans: si etiam habeat plures habitus inclinantes ad diuersos actus, in specie: aliquis tamē habitus, non vehementissimè inclinat, & potest non habere actum illius habitus, non maximè inclinantis. ergo potest non habere actum, cuiuscunque alterius. De indeterminato, siue vago, probatur idem, vel quòd possit se suspendere ab omni volitione, sicut processit una ratio, quæ tamen assumit dubium: quia non videtur, quòd possit se suspendere ab omni actu, siue volitione, vel quia aliquando potest habere volitionem non malam malitia contraria bonitati morali: licet, non habeat bonam bo-D nitate morali completa: quæ est ex omnibus circunstantijs, licet in hoc non appareat impossibilitas: quin possit habere complete bonum moraliter: saltem hoc videtur probabile, quòd actum bonum, ex genere potest habere, hoc est, sistendo ibi, non deformando per circunstantias contrarias circunstantijs bonę volitionis. Vel si habeat illum actum circunstantionatum, quibusdam bonis, & deordinatum, quibusdam malis: non tamen oportet, quòd ille sit semper malus. Mirum enim videtur, negare potentiam naturalem, in natura illa excellente, vbi non apparet aliquid, propter quod sit neganda: probabile est tamen, quòd secundum hanc potentiam non exeant in actum, propter vehementem malitiam, secūdum quam magis probabile est, quòd agunt, quam secundum potesta-E tem naturalem: secūdum quam possent in actus aliquo modo oppositos.

Hoc dicit D. Bon. vbi supra.

AD PRIMVM argumentum dicitur, quòd licet credant; ille tamen actus credendi, est in eis malus: quia odiunt illud creditum. *Bon. vbi supra.*

Ad arg. 1.

Sed contra hoc actus, intellectus, vt præcedit actum voluntatis, non habet deformitatem ab actu voluntatis sequente: sed in illo priori, possunt aliquod verum concipere: & hoc tam speculabile; puta Deum esse trinum: quam agibile: puta Deum esse diligendum.

Potest ergo dici, quòd hoc argumentum, probat verum, scilicet, quòd habent aliquem bonum actum diminutè bonitate morali: quia non malum malitia contraria: puta non habentem aliquam circunstantiam contrariam circunstantiæ debitæ: licet careat aliqua circunstantia debita: non enim credunt, propter illum finem: propter

propter quem credendum est: & circunstantia finis est F necessaria ad bonitatem moralem.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd Angelum, vel voluntatem eius esse capacem, vel participem: sonat in potentiam remotã, loquendo, de potentia ad actum: vel loquẽdo de potentia, quæ est principium, sonat in principium passiuum: vel actiuum partiale diminutum.

Ad 3. Ad tertium concedo, quòd in eis sit lib. arb. & cum arguis, quòd posse peccare, non est pars libertatis, secundum Anselm. dico, quòd aliud est, loqui de posse peccare, aliud de potentia, ad peccandum. Primum dicit, ordinem ad actum difformem. Secundum dicit, rationem principij, quo potest elici actus difformis. primus ordo non est lib. arb. nec aliquid eius, nec absolutè aliquis ordo ad actum est aliquod principium actiuum, vel pars G eius: secundo modo dico, quòd illud, quo potest peccare includit duo, quorum alterum est, posse aliud deficere, & illud, quo potest in illud, est eius posse, quod posse, est per se libertatis arbitrij, & potentia: reliquum verò, non est eius, vnde lib. arb. sed unde tale, scilicet, defectiuum, ita, quòd sicut in communi libe. arbi. est, quo quis potest velle, & hoc accipiendo, ita in communi, sicut Anselm. accipit, scilicet, vt conuenit Deo, & beatis: ita libe. arbit. hoc, scilicet, viatoris est, quo, quis potest velle defectibiliter: tamen, quantum ad aliquid potest poni dissimile: quia ad absolutè velle, tota entitas positiua lib. arb. & sola est principium, ad illam autem difformitatem in actu nihil positiuum in lib. arb. est principium. Et tunc ad formam dico, quòd dato, quòd ibi sit libertas arbitrij, nõ H sequitur, nisi, quòd est potentia, qua potest in actum positiuum: qui actus est à potentia positiua, vnde positiuus, & per consequens, vnde ad ipsum est libe. arbit. non est peccatum, tamẽ ex defectu concomitante illum actum, potest esse peccatum.

Potest tamen concedi totum argumentum, scilicet, quòd ipsi habent potentiam non peccandi, quia habent potentiam: quæ non est formaliter peccatum, licet, non habeant potentiam non peccandi. hoc est, non esse in peccato, quomodo peccator dicitur esse ĩ peccato, postquam transiuit actus, quem commisit: & priuatus gratia remanet reatus vsque, scilicet, ad pœnitentiam, de peccato commisso, hoc modo, non possunt ex se non peccare, idest, non esse in peccato: nec oportet lib. arbit. esse potentiam ad non peccandum, hoc est, ad non esse I in peccato.

Et si arguas, secundum Anselm. liber. arb. est potestas seruandi rectitudinem, propter se, ergo, ex ipsa habens eam potest seruare rectitudinem: & ita non esse in peccato.

Respondeo, quòd seruare eam, cum inest potest, quis per lib. arb. non aliter, & hoc modo exponitur Anselm.

Ad 4. Ad aliud dico, ꝙ in agentibus mere naturalib. cessantibus impedimentis redditur ad dispositionem naturalẽ non prohibente actione violenta: Et ratio est: quia principium intrinsecum, est necessarium, respectu bonitatis naturalis, quantum est ex se: & ideo semper causat eam, K nisi vincatur perdominans. Hoc modo voluntas, non est causa, respectu suæ bonitatis, in actu suo: sed tantum habet inclinationem quandam naturalem, quasi passiuam ad bonitatem in actu, quam licet, posset dare actui: non tamen inclinatur ad dandum eam necessitate naturali: sicut graue ad descendendum deorsum.

Aliter potest dici, quòd peccatum est contra naturã: hoc est, contra illum actum, qui natus est, elici concorditer, & conformiter inclinationi naturali: sed ex hoc non oportet, quòd contrarietur voluntati, secundum se: sicut non oportet illud, quod contrariatur effectui, vel accidenti contrariari causæ, vel subiecto: maximè, quando talis causa non est causa naturalis effectus, sed libera.

Ad 5. Ad aliud, de simili dico, quòd licet concluderet illud, contra illos, qui dicunt intellectum esse motiuum, sufficiens voluntatis: quia oportet eos dicere intellectum primi Angeli, nullum principium practicum rectè concipere: quia si rectè conciperet, moueret voluntatem conformiter sibi, & ita rectè: tamen credo, hoc esse falsum, quia, sicut principia speculabilia sunt vera ex terminis, ita, & principia operabilia: & per cõsequens intellectus: qui potest cõcipere quidditates terminorum primi principij practici, & illos componere, habet sufficiens motiuum, & per modum naturæ, mouens ad assentiendum illi principio, ergo per voluntatem. cuius actus est posterior: non potest impediri, vel saltem non fertur in contrarium.

Quomodo autem hoc sit verum, quòd dicitur tertio Ethicor. quòd omnis malus, est ignorans, habet alias tractari. potest tamen dici ad argumentum, quòd simile nihil valet, quia intellectus potest cogi ad assentiendum: ita, quòd non potest esse ita cæcus, quin apprehendens aliquos terminos, ex euidentia eorum, potest concipere veritatem complexionis compositæ ex eis: voluntas autem non cogitur ex bonitate obiecti; ideo potest esse ita auersa, quòd quantumcunque bonum sibi ostensum non mouet ipsam ad amandum ipsum saltem ordinatè.

Cap 3. Inf. dist. 12 & 13. & 4.

Ad 6. Ad aliud dico, quòd habitu existente perfecto, vel in summo, quantum potest perfici in tali subiecto, vel secũdum terminum, sibi præfixum a sapientia diuina omnes actus sequentes nihil augent: sed tantum procedunt ex habitu, iam generato: quemadmodum actus Angeli boni non augent habitum charitatis eius, nec effectiuè, nec meritoriè: quia ille est in termino: vel secundum naturam habitus, vel secundum capacitatem subiecti, vel saltem, secundum terminum, sibi præfixum a Deo: sed omnes illi actus, procedunt ex plenitudine illius habitus, sic perfecti. ita in proposito perfectio istius habitus est in termino secundum regulam diuinæ sapientiæ, quæ non permittit eos crescere in malitia intensiuè, & ideo actus sequentes tantum se habent, sicut effectus habitus mali: & non sicut causæ agentes.

Resolutio notabilis.

Per idem, ad illud, de pœna: quia sicut præmium substantiale, in primo instanti, in quo aliquis Angelus est beatus, est determinatum: nec ex tunc crescit: quia actus boni: qui sequuntur: non sunt meritorij licet sint boni: ita etiam in angelo damnato, in primo instanti suæ damnationis, determinatur ad certam pœnam, quæ nõ crescit intensiuè, nec tamen erunt mali actus eius, quos elicit impuniti: sicut, nec boni Angeli boni actus erunt irremunerati: illi quidem boni actus includuntur in primo actu, quia procedunt ex perfectione actus beatifici, sed quantum ad accidentale præmium, quod possunt habere, quilibet actus est sibi præmium, ita etiam isti mali actus: quos elicit damnatus includuntur in prima pœna, sibi certitudinaliter determinata, & quilibet, sicut posset habere pęnam accidentalem, & propriam habet seipsum pro pœna. Iussisti domine, inquit, August. libro confessionum, & ita est, vt sit sibi pœna omnis peccator. Potissima enim, & maxima pœna est priuatio maximi boni: qualis est formaliter in actu malo, malitia culpæ peccatorem auertente a Deo. Crescet ergo pœna eorum in infinitum extensiuè, sicut et malitia, & neutrum intensiuè.

1. c. 12. Hoc sensit Orig. i suo periarcon. de igne, & pœtis æternarum.

Et si obijcias, quòd secundum malum est actus demeritorius. ergo correspondet sibi propria pœna.

Respondeo, & si concedi possit esse culpa: non tamen propriè demeritoria, quia non elicitur a viatore, cuius solius est mereri, & demereri, qui magis propriè potest dici esse actus damnatorius, siue damnati, sicut ex alia parte actus beati, licet sit acceptabilis Deo, non tamen propriè est meritorius, sed magis actus beatificus, vel actus beati, vel ex beatitudine procedens.

DISTINCTIO VIII.

Solet etiam in quæstione versari apud doctos, vtrum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Angelus possit assumere corpus, in quo exerceat opera vitæ.

Arg. 1. CIRCA distinctionem octauam, in qua Magister agit de potestate Angelorum per comparationem ad creaturam corporalem, quæritur: Vtrũ Angelus possit assumere corpus, in quo exerceat opera vitę. Quod non videtur: quia si assumat, ergo habet maiorem vnitatem ad corpus assumptũ quam ad nõ assumptum: quia assumere est ad se sumere: sed hoc non videtur possibile, quia non potest esse illius corporis forma. Patet, quia est forma separata naturaliter, nec illud potest sumi ab eo in vnitatem suppositi, quomodo verbum assumpsit naturam nostram, ergo erit tantum vnitas sicut motoris ad mobile, sed talis vnitas potest esse eius ad corpus non assumptum, vt ad cœlum, quod mouet, ergo &c.

Arg. 2. Præterea secundo. Si assumeret corpus aut assumeret corpus accidentia vt colorem: & huiusmodi qualitates, quæ apparent: aut corpus mixtum, quod non videtur: tum quia non potest habere virtutem actiuam ad miscendum elementa omnia secundum commixtionẽ talis corporis.

Tum quia a tota natura agente non potest generari corpus mixtum ita perfectum, sicut est corpus humanũ: nec assumit corpus cœleste. Planum est, quia illud non recipit peregrinas impressiones, & nec per consequens operationes vitales.

Præterea tertio. Si potest in corpore assumpto exercere opera vitę, igitur est ibi aliquid viuum. Consequens est falsum: quia corpus non est viuum nisi per formam vitalem informantem: talis autem non est ibi. Consequentia probatur: quia operationes vitales sunt compositi, primo de Anima, & de Sensu, & sensato. Probatur etiam: quia forma separata, a materia non potest transmutare materiam secundum Commentat. 7. Metaph. In istis actibus vitę saltem in actibus vitę vegetatiuę transmutatur materia, ergo &c.

[Margin: 1. Cę. t. 10. & inde. t. c. 14. & 64. Cõm. 38. & 31.]

Ad oppositum Gen. 18. de tribus Angelis apparentibus Habraę, & Thobię per totum de Raphaele: & in pluribus aliis locis scripturæ.

IN ISTA quæstione (sicut tangunt tria argumenta,) tria sunt videnda. Primo quid sit Angelum assumere corpus.

Hoc quidem non est informare corpus, nec etiam hypostaticè sibi vnire, sed tantum esse intrinsecus motor corporis.

Et ita ibi esse diffinitiuè, qui est alius modus essendi ibi quam per operationem, vt supra de locatione Angeli, distinct. 2. quæst. 5.

Et etiam quia probatur Deum esse vbique: quia vbique operatur, quòd si esset idem modus essendi in aliquo esset petitio, & argueretur ab eodem ad idem, & ideo secundum hoc dicitur assumere.

Nam tunc assumit, id est, ad se sumit, quia ad operationes proprias sibi explendas vtitur illo sicut instrumento, nec dicitur ista assumptio fieri quando corpus assumptum mouetur motu progressiuo: quia talis

A motus non congruit fini, propter quem assumitur tale corpus.

Secundo dico, quòd non assumit corpus cęleste, nec corpus elementare, in quibus appareat: quia in elementari, non visibiliter appareret, nec corpus elementare est susceptiuum illorum accidentium in quibus apparet. Corpora autem mixta iam a natura generata potest assumere, sicut est cadauer mortui, vel lapis, vel aliquid tale: & quando assumit aliquod corpus, quod non videtur prius causatum, vel formatum a causis naturalibus, sed quasi formari tunc: & subito completa operatione disparere, sicut fuit de Raphaele, & Phanuele. Tunc videtur probabile, quòd illud sit corpus mixtum propter accidentia, quæ apparent in corpore: sed non

[Margin: Tobię 5. & inde Gen. 31.]

B mixtum plena mixtione.

Tum quia ex generatione tale mixtum, non posset ita subito formari: quia non esset natum generari nisi secundum determinatum processum naturæ, qualis non est ibi: puta si appareat in corpore hominis non prius genitum per naturam, illud corpus, non esset natum, vel aptum generari nisi matrice.

Nec potest dici, quòd Angelus subito inducat illam formam in materia, quia non potest naturalem formã inducere, sed tantum elementa actiua, & passiua potest conuenienter simul adhibere, & corporibus cęlestibus, in situ conuenienti approximare, vt inducatur forma particularis, qualis nata est a talibus agentibus particularibus induci. Itaque corpus, quod ita quasi subito for-

C matur, & resoluitur est mixtum imperfecta mixtione, qualis potest induci ab agentibus naturalibus: quasi subito facta approximatione elementorum, ita quòd magis tale corpus assimilatur impressioni, quæ est imperfectè mixta. Et signum huius est, quia quando disparet tale corpus, non remanet aliquid talis corporis, in quod naturaliter esset immediatè resolubile corpus illud assumptum, si perfectè fuisset mixtum. Corpus enim humanum si esset perfectè mixtum, non esset natum redire nisi ad cadauer, sed tale imperfectè mixtum resoluitur statim in elementa, sicut ex eis potuit statim generari propter eorum imperfectam mixtionem.

De tertio dico, quòd motum localem potest causare in corpore assumpto: & ita motum, qui videtur esse pro

D gressiuus. Motum etiam, qui esset inspirationis, & respirationis: motionem palpebrarum, & manuum, & similium. Et ratio est, quia non est aliquod corpus, ita imperfectum in vniuerso, quin habeat in virtute sua actiua aliquod vbi. Patet de graui respectu centri, ergo multo magis habet hoc Angelus respectu corporis.

Sed operationum naturalium, quæ consistunt in agere, & pati, cuiusmodi sunt operationes sensuales, in illas non potest, quia illæ non sunt natæ recipi nisi in composito ex organo saltem perfectè mixto, & ex anima inquantum habet potentiam perfectiuam, quorum neutrum est ibi. Nec, scilicet, talis mixtio, nec anima perficiens, & ideo simpliciter in tali corpore composito, quod assumit; nulla est sensatio. Operationes etiam,

E quæ consistunt in verè agendo: cuiusmodi sunt operationes vegetatiuæ, non competunt illi composito, quia, vel ille operationes natæ sunt esse compositi animati: quale non est ibi, vel natæ sunt esse corporis perfectè mixti: puta si caro generaret carnem, neutrum autem est ibi.

Quantum autem ad cognitionem, quam videtur habere de particularibus factis audiendo, vel videndo nihil aliud est quam intellectio, & illam intellectionem suam potest exprimere formando verba, & mouendo linguam localiter.

Quantum etiam ad actus vegetatiuę, qui apparent si loquamur de vera nutritione, nihil ibi potest nutriri.

Sed si loquamur de comestione, quę precedit nutritionem,

F ne, illa nõ est nisi diuisio, cibi per motum localẽ maxillarum, & traiectio eius in ventrem per motum localem: & tunc potest fieri exhalatio, & resolutio in humores, vel elementa: & isti motus locales possunt fieri circa corpus virtute actiua Angeli. Sicut autem dictum est de nutritiua, ita dicendum est de augmentatiua: quia ibi nulla est nutritio, vel augmentatio.

Potest tamen esse vera ista positio: si ipse velit subito alia elementa, quæ possunt imperfectè misceri ad talem imperfectam mixtionem apponere corpori suo, vt videatur crescere.

Pulchrum dubium. Luc 24. & Io. 21.

Et si dicas, si comestio non sit operatio vitalis, ergo non valet argumentum ad probandum veram Christi resurrectionem, de comestione eius cum discipulis suis, quod est contra sanctos.

G Respondeo ad probãdum resurrectionem eius, sunt multa alia argumenta in Euangelio efficaciora isto, & ita cum alijs bene probat, & si non per se tantum. Vel dico, quòd erat comestio ordinata ad veram nutritionẽ, quia non est inconueniens, quòd corpus gloriosum possit conuertere corpus non gloriosum in ipsum: sicut esse simul potest cum corpore non glorioso, nec propter hoc est corruptibile, quia potest aliud conuertere in se, posset enim Deus facere corpus gloriosum, in minima quantitate: & illud augere per comestionem, nec tamen aliquid corrumperetur de nutrito, & aucto: in corporibus autem talibus assumptis non est nutritio, sed tantum additio, vel appositio.

Corpus gloriosum potest conuertere corpus nõ gloriosum in seipsum.

H Sed quantum ad generationem dicendum, quòd illa fit virtute seminis decisi a mare in feminam, in qua seruatur virtus patris, sicut communiter dicitur. si ipse potest illud semen ab aliquo succumbendo recipere, & seruare illud in sua naturali qualitate conueniente suæ generationi naturali: quousque illud transfundat, ipse nihil facit ibi, nisi, quia primo recipit in corpore illo assumpto illud, quod postea mouet localiter in aliquam, cui est incubus, & si illud semen antequam sit receptum in matrice, non amittat suam qualitatem naturalem, potest per ipsum fieri generatio, sicut si immediate transfunderetur a primo decidente in eandem matricem. Et hoc modo attribuitur non quidem Angelo bono, quia absit, quòd talibus vilibus se immisceat: sed dęmoni generare, quia idem primo succubus: & postea incubus, semen a decidente primo transfusum recipit, & deinde transfun I dit illud in matricem.

nota quod latet mortales.

Quo fertur Merlinus fuisset propagatus.

Ad arg. 1. AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd cœlum non dicitur assumi: quia ad nullam specialem assumptionem, vel formã: & maxime in qua Angelus intendat, apparere visibiliter nobis ad se assumit cęlum: similiter, qui mouet cęlum, perpetuo mouet: & ita non tẽporaliter assumit corpus. Hæc enim assumptio appropriata est corpori, quod ad tempus mouetur: & mouetur propter aliquem effectum, visibiliter appariturum hominibus.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd iam apparet per ea, quæ dicta sunt, quòd assumit corpus imperfecte mixtum: quod K quidem ipse non producit ad esse virtute propria, sed tãtum naturaliter miscibilia vnit inter se, & respectu cœli in tali proportione, in qua virtute cęli, & miscibiliũ possit talis forma induci.

Ad 3. Ad tertiũ patet, quòd nullus actus vegetatiuę, vel cognitiuę, competit proprie Angelo in corpore, vel etiam corpori assumpto, sed tantum actus potentiæ motiuę: non quidem actus potentiæ motiuę organicę: qualis est potentia motiua animati: quia eius actus est actus compositi sicut, & actus cognitiuę, sensitiuę, & vegetatiuę: sed potentię motiuę superioris: qua Angelus potest corpus mouere de loco ad locum, quod non improportionabiliter excedit ipsius virtutem motiuam.

DISTINCTIO IX.

Post prædicta superest cognoscere de ordinibus Angelorum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Angelus superior possit illuminare inferiorem.

IRCA distinctionẽ nonam, vbi Magister tractat de ordinibus Angelorũ, vbi dicit, quid ad superiores Angelos pertinet inferiores illuminare. Quæro primo, vtrum Angelus superior possit illuminare inferiorem. Quod non: illuminare, vel est lumen causare, vel lumen causatum intendere: neutrum autem potest aliquis Angelus. Primum non, quia lumen causare in alio non potest nisi per creationem: Angelus autem non potest creare, vt dicit Damasc. libro secundo, cap. 17. Secundum non, quia ab eodem causatur habitus, & intenditur secundum Philosoph. 2. Ethic.

Circa istã 9. distin. in qua Magister agit de distinctione ordinũ donorũ, & officiorũ Angelorũ & inferiorum a superiorib. illuminatione, & hoc in multitudine bonorum Angelorum quęritur primo, &c.

Præterea secundo. Omnis mutatio est inter opposita, ergo omne illud, quod illuminatur, prius fuit tenebrosum: in Angelis autem beatis non est aliqua tenebra, ergo, &c.

Præterea tertio. Angelus superior est lumen superius respectu inferioris, sed in corporibus maius lumen, obfuscat minus lumen, vel saltem impedit effectum suum, sicut patet: quia de die non videntur stellæ in præsentia Solis, ergo a simili in proposito Angelus superior, impedit inferiorem ab operatione. ergo non perficit eum ipsum illuminando. Contra Damasc. libro secundo, cap. decimoseptimo, & decimooctauo, &c.

Est. cap. 1. lib. sed totius opus 17. vel 18. seu 10. c. 2. & 3. Dic. ut supra, & quęre Dio.

QVÆSTIO II.

Vtrum vnus Angelus possit intellectualiter loqui alteri.

VXTA HOC quæro de locutione Angelorum, quia similis est præcedenti. Vtrum vnus Angelus possit intellectualiter loqui alteri. Quod non: essentia Angeli est sibi intimior, quàm sua intellectio, & tamen non obstante illa intimitate, vnus Angelus videt essentiam alterius, ergo, & suam intellectionem, sed frustra fit locutio de hoc, quod ante locutionem fuit manifestum. ergo, &c.

Arg. 1.

Arg. 2. Præterea secundo. Si Angelus posset loqui, ita posset alicui distanti, sicut præsenti: quia, & hoc cõuenit hominibus, in quibus est imperfectior virtus: sed consequẽs est falsum propter duo. Primo, quia tunc oportet, quòd primo immutaret medium, & postea Angelum: quia omni actione in extremum prior est actio in medium, sed hoc est inconueniens: quia, nec ab intellectuali gignitur aliquid in medio corporali, nec vlterius a medio corporali potest aliquid gigni in ipso Angelo.

Secundo, quia tunc oporteret eum loqui omnibus Angelis æque præsentibus, & prius oporteret eum loqui Angelo propinquiori, quàm distãctiori, in eadem linea recta, quorum vtrunque videtur inconueniens, videtur enim, quòd possit vnicuique loqui sine alio.

Arg. 3. Præterea tertio. Angelus non intelligit nisi per species

cies innatas: sed illas habet quilibet Angelus de quocunque sibi intelligibili, ergo quilibet Angelus quodcunque intelligibile habet sibi præsens, eo modo quo potest esse præsens,ergo superflua est locutio.Probatio primę propositionis multipliciter. Primo: quia si possent intelligere per species acquisitas, ergo haberent intellectum agentem, per quem potentia intelligibili fieret in eis actu intelligibile, sed hoc est falsum, quia cum obiectum eorum sit de se actu intelligibile, non oportet,quòd fiat de potentia intelligibili,actu intelligibile, similiter non videtur in eis esse intellectus possibilis, ergo nec intellectus agens. Probatur antecedens, quia intellectus corũ non est aliquando in actu: aliquando in potentia ad actum primum.

3. de ala. t. c. 18.

Secundo sicut se habent ad esse, sic & ad operari,sed Angeli non dependent in esse a corpore, ergo nec in operari, ergo non accipiunt aliquam speciem a corpore.

Confirmatur ratio. Propter hoc enim anima intelligendo dependet a corpore: quia vnitur corpori,& hæc est ratio vnionis eius cũ corpore: quia recipit perfectionem suam a corpore.

Tertio,quia ab extremo ad extremum non transitur nisi per medium:esse autem imaginabile est medium inter esse sensibile,& esse actu intelligibile:ergo cum Angelus non possit habere aliquid in esse imaginabili, quia non habet ꝑ phantasma, nec potest aliquid de esse sensibili ad esse intelligibile transire in Angelo,quare & cętera.

a.l.phantasia igitur nihil pôt de esse &c.

Quarto: quia sicut se habent corpora cęlestia ad alia corpora, sic intellectus Angelicus ad alios intellectus: sed illa corpora habent perfectionem sibi concreatam: & non acquirũt eam per motũ, ergo a simili intellectus illi habent perfectiones suas sibi concreatas.

Quinto,quia si possunt habere species acquisitas, ergo obiectum extra ageret ad gignitionem illius speciei: & oportet ponere, quòd intellectus Angeli etiam cogat, alioquin intellectus Angeli esset vilior quam intellectus noster,simul igitur ista duo agent ad gignitionem speciei acquisitæ alicuius obiecti: intellectus,scilicet,& obiectum:sed hoc falsum est, quia agentia diuersa genere, non possunt producere eundem effectum,talia autẽ sunt ista,ergo & c. Probatio maioris: quia aut requiruntur inquantum diuersa genere: aut non.Si sic,ergo correspondet eis in effectu aliqua diuersitas proportionabilis: & sic effectus non esset simplex, & homogeneus, sed ętherogeneus. Si nõ,igitur sine tali distinctione posset esse virtus ita intensa, quòd alterum coagentium sufficeret ad talem actionem producendam. Hoc probatur,quia,vbi accidit distinctio in duobus mouentibus,potest virtus in vno ita intendi, quòd potest supplere vicẽ vtriusque, ergo obiectum corporale posset ita intendi in actione sua, quòd ipsum solum posset gignere illam speciem in intellectu Angeli, sed hoc est falsum: tum quia agens est præstantius patiente secundum Augusti num 12. super Genes. Nullum autem corpus est præstantius spiritu, ergo nullum corpus agit in spiritum secundum eum.

a 16. & 17.

Hoc videtur verius posse intelligi,de agẽte virtute ꝓpria: quam de agente virtute alterius,ergo corpus, non agit in intellectum Angelicum virtute sua: sed virtute intellectus Angeli. Non ergo ista duo erunt duæ causæ partiales,quarum neutra agat virtute alterius.

Præterea. Simile cognoscitur per suum simile, singulare igitur si gigneret speciem suam, in intellectu Angeli, ergo intellectus assimilatus per illam speciem cognosceret singulare per rationem propriam, quod est absurdum,ergo &c.

Oppositum vult Damasc. vbi prius quære eum.

CIRCA ISTAS quæstiones primo videndum est de locutione Angelorum.& prætermissis multis opi

Vide D. Augu. 13.

A nionibus, vna opinio tantum recitabitur, vbi quatuor sunt videnda. Tri.c. 10. Clamabat

Primo, videlicet, quomodo loquens cognoscat illud, de quo loquitur,quod ponitur esse singulare,secundum illam opinionem. aliter ad al terũ Isa. 6. Vide Vva. in his q.

Secundo,quomodo illud ab vno cognitum,possit alium latere.

Tertio, quomodo sit ei patens per aliquã rationem, quando loquendo ei exprimit illud.

Et quarto,de illuminatione.

QVANTVM ad primum dicitur,quòd Angelus cognoscit singulare, non primo,nec per aliquam rationem propriam: sed per vniuersale concreatum suo intellectui. Quod probatur quadrupliciter. Primo, quia vnunquodque sicut se habet ad esse, ita ad cognitionẽ. B secundo Metaph.lib.2. t.c.4.forma autem singularis nihil addit super esse vniuersalis nisi negationẽ, ergo nec in cognitione. Sententia Hen. quol. 5.q.15.& q. 2.q.8.

Secundo: quia si non cognosceret singulare sub ratione sui vniuersalis: cum non sit alia ratio sibi intrinseca,qua cognoscatur:quia nec essentia Angeli, nec habitus,quia habitus est primo respectu vniuersalis,sequitur quòd ipsum singulare præsentaretur ipsi intellectui Angeli ad mouendum ipsum tanquam primum, & per se obiectum eius sub ratione singularitatis, quod est falsũ: quia, quæ sunt per se obiecta,& non primo non mouẽt nisi per rationem eorum, quæ sunt per se, & primo obiecta, sicut magnitudo, & figura non mouent visum C nisi simul cum colore: singulare, autem non est primũ obiectum intellectus, quia nihil est obiectum primum intellectus,nisi vniuersale. Tex. 4. Rõtemsul tum appa rentes hic. 2. de Ani. t.63.& 64.

Tertio sic, omnem virtutem cognitiuam oportet in apprehendendo esse determinatam proportionabiliter illi, quod debet apprehendere, ergo intellectus intelligens singulare est determinatus proportionabiliter determinationi illius singularis, & tunc, vel ex natura sua est determinatus, vel determinabilis ea specie, quam recipit, vt per speciem illius singularis: & tunc intellectus ille esset magis determinabilis, quàm intellectus noster: immo vtroque modo sequitur determinatio, vel determinabilitas intellectus Angelici magis, quàm sensus nostri: quia sensus noster, D nec ex natura sua est limitatus vel determinatus, vel determinabilis ex specie, quàm recipit, species enim singularis non recipitur in sensu primo: sed in organo.

Vltra deducitur tunc, quòd talis determinatio ad singulare obiectum esset quædam limitatio, & impedimentum ad intellectionem vniuersalis:sicut impedit eam in sensu: & multo magis hic quam in sensu: quia non recipit speciem singularis.

Quarto: quia sicut per apprehensionem vniuersaliũ ad extra generatur in intellectu nostro habitus scientialis. Sic in intellectu Angeli si primo cognosceret singularia,posset esse habitus scientiæ acquisitus,præter scientiam vniuersalium suorum,quod est contra Arist.7. Metaph.vbi vult,quòd non est alius habitus scientialis vniuersalium,& singularium. E Text 53. Henr. vbi supr.

Quantum ad istum articulum, modus cognoscendi singulare ab Angelo loquente ponitur iste. Intellectus Angeli apprehendit formam per rationem vniuersalis a suo habitu: sed postquam suppositum habet esse in re vel in imaginatione, statim apprehendit formam in illo sub ratione vniuersalis primo, & per se eadem apprehensione: qua eam apprehendit antequam fuerit participata in illo: & accidit intellectui Angelico, quòd eam apprehendat in illo: sicut accidit essentiæ rei, quòd sit in illo,quod est inferius. a.l.præsens ta.a.

Primo ergo,& per se cognoscit in singulari formam sub ratione vniuersalis, idest,sub ratione indeterminata, &

confusa, & indesignata: sed quia ipsa eadem forma, vt est in ipsa re, determinata est, & designata: intellectus secundario intelligit hanc designationem: & est eadem cognitio vniuersalis, & singularis addito solo respectu, & negatione: quia intelligitur, vt in hoc designata: non enim differunt ex parte rei cognitę, neque ex parte actus cognoscendi: sed solummodo in modo cognoscendi indesignate, & designate: quorum vnum super aliud non apponit nisi rationem negationis, vt dictum est. Et ex hoc apparet, quomodo intellectus Angelicus, quasi secundum lineam protensam intelligit singulare. Primo, quidem essentia in habitu mouet, non sub ratione obiecti: sed sub ratione alicuius inhærentis. Terminat autem actum cognoscendi, sub ratione cogniti, & non alicuius inhęrentis, & ita ab obiecto in habitum non est circum- G flexio proprie: sed quasi linea protensa a puncto in punctum: deinde ab obiecto in vniuersali cognito, procedit intellectus ad vniuersale in supposito sub ratione vniuersalis: & tandem ab eodem cognito in supposito sub ratione vniuersalis, procedit ad cognoscendum idem, sub ratione singularis: ita quòd est quasi linea recta ab obiecto in habitum quasi a primo puncto ad singulare, quasi ad vltimum punctum per duo puncta media.

Quõ lateat Angelum, quod alius Angelus nouit.

ET EX HOC etiam apparet secundum quomodo, scilicet potest Angelum aliquem latere intellectio huius Angeli de singulari. Nam secundum istam positionem eadem apprehensione antiqua, qua apprehẽdebat prius quidditatem sibi obiectam in habitu absolute, comprehendit eam modo in quocunque fuerit, H siue existens, siue reuelata: quia in nullo potest eum latere: sed solum prius conceptum modo concipit sub nouo respectu.

A. lin.

Exemplum si in omnibus esset vnus intellectus numero, a cuiuscunque phantasmate abstraheret vniuersale, postquàm semel haberet abstractum illud: & in illo, † a quo abstraxit illud intellexerit: si stante illo intellectu in alio incipit illud intelligere, non nouo intellectu nouum vniuersale perciperet: sed solum antiquum; quod prius perceperat sub antiquo respectu, modo perciperet sub nouo respectu, vt in hoc phantasmate: sic est de intellectu Angelico, quòd non innouãdo aliquid sub conceptu vniuersali: sed renouando conceptum: multotiens concipiendo vniuersale in diuersis particu- I laribus, concipitur hoc singulare, & illud: & quia iste videt singulare, quod prius non vidit, sine omni innouatione cõceptus: ideo licet alius videat in isto formas vniuersales, quæ sunt rationes cognoscendi particularia: per illas tamen non videt particularia, quæ ille videt, siue existentia, siue reuelata: aut saltem si existentia posset videre per habitum suum, & per vniuersalia relucentia in illo: non tamen reuelata, nec etiam posset videre, quòd ille videt singularia illa: quia videt ea, sine omni innouatione conceptus. Breuiter igitur quantum ad istum articulum, ideo ponitur singulare intelligi ab illo, & latere alium: quia licet intellectio huius, & vniuersale, quod est ratio intelligendi huic, pateat illi: non tamen patet ei cõceptus huius: vt est de illo singulari: quia per hoc, quòd k iste vtitur forma vniuersali ad concipiendum singulare, nihil innouatur in intellectu istius: & si singulare non sit existens, non potest alius videre, etiam ipsum cognitum per habitum suum, nec per habitum alterius. Si autem sit existens: & possit illud videre per habitum suum proprium, non tamen potest videre actus illius propter singulare † cognitum, vel non cognitum: & ideo vel est necessaria locutio propter singulare cognitum, quod latet: sicut quando est singulare reuelatum non existẽs: vel propter ipsum actum cognoscendi latentem alium Angelum, & hoc, siue de singulari reuelato, siue naturaliter cognito.

A. l. actum.

Quõ Angelus alteri exprimat quod nouit, singulare.

DE TERTIO dicitur, quòd sicut signata singularia a nobis cognita nos alteri loquendo, exprimere nõ F possumus nisi exprimendo singularia vaga, cum quibuscunque proprietatibus, & accidentibus designantur: sic nec potest vnus Angelus, sub eadem signatione: sub qua ei reuelatum est alteri loquendo manifestare: sed format alteri conceptum nouum realiter alium de singulari vago: quem quidem conceptum alius intellectus Angelicus videt in intellectu ipsius Angeli: quasi legens in libro, quo immutatur intellectus Angeli videntis ad percipiendum illud: non tamen vt est aliquid in se, sed vt est aliquid latens: sicut est in sermone nostro: vnde, & Angelus format similem conceptum vagum in suo intellectu de illo particulari, sub ratione vniuersalis: & per hoc ille dicitur audire: quia in Angelo † videre, & audire non differunt, & quia ille secundus conceptus non ordinatur, nisi ad videndum conceptum occultum mentis: ideo non dicitur proprie intelligere, sed loqui: licet intelligere in se sit quoddam loqui.

A. l. dicere.

Angelus quõ alium illuminet.

DE QVARTO articulo dicitur, quòd potest quadrupliciter intelligi Angelum superiorem illuminare inferiorem, videlicet, lumen infundendo: vel luminosum offerendo: vel obstaculum amouendo, vel aliqd faciendo, quo facto causetur lumẽ in receptiuo. Primo modo Sol illuminat medium, secundo modo deferens candelam illuminat domum de nocte. Tertio modo aperiens fenestram de die. Quarto modo sanans oculum, qui prius infirmus, non erat capax luminis, & modo est capax, dicitur illuminare oculum.

A. l. ut ro tem ut obiectum.

Primo modo dicitur, quòd solus Deus illuminat: & H hoc siue causando lumen naturale, siue imprimendo lumen supernaturale creatum gratiæ, vel gloriæ, vel increatum, siue dicat rationem videndi, siue obiectum visum: & hoc vel transitorie, sicut in raptis, vel permanenter, sicut in beatis.

Secundo modo unus Angelus illuminat alium de vero perfectiuo intellectus, loquendo ei modo prædicto.

Ps. 118.

Tertio modo etiam illuminat, sicut probatur per Augustin. super illud Psal. Da mihi intellectum. Potest, inquit, Angelus agere aliquid in mentem hominis, ut sit capax Dei, quemadmodum quisque dicitur illuminare domum, qui fenestram aperit.

Tex. 52.

Quarto etiam modo potest Angelus illuminare: I & probatur per Augustin. ibidem. Deus, inquit, Angelum talem fecit, ut operari tale aliquid possit: unde ad capiendum lumen Dei mens iuuaretur humana. Et hoc etiam probatur per rationem: quia omnia sunt ordinata, & adinuicem connexa secundum Philosophum duodecimo Metaph. & Dionys. de Diuin. nomin. & attenditur iste ordo non tantum secundum essentias, sed etiam secundum operationes.

Et ex hoc arguitur. Angelus inferior per naturalem influentiam Angeli superioris, in ipsum reducibilis est in statum suæ ultimatæ perfectionis naturalis. Vltima autem perfectio eius est opus ultimum, siue in opere vltimo.

Vltimum autem, & perfectissimum opus Angeli est k intelligere aliquid, ut opus diuinum supra communem cursum intelligendi lumine intellectus naturalis; ergo per influentiam superioris Angeli reducitur inferior, de potentia ad actum; ergo aliquid facit in eo, ut quo respectu talis cognitionis illuminetur.

Tex. 4.

CONTRA ista, & primo contra primum arculum, sicut unumquodque se habet ad esse, sic ad cognitionem. secundo Metaphys. sed singulare addit aliquam entitatem, supra entitatem uniuersalis, ex distinctione tertia. huius secundi. quæstio. de indiuiduatione. ergo uniuersale cognitum, non est ratio perfecta cognoscendi singulare, secundum totam cognoscibilitatẽ singularis, quod est contra opinantem.

Præterea. Vbi pluralitas numeralis concludit maiorem perfectionẽ, infinitas numeralis concludit infinitã perfe-

perfectionem: sic autem est in rationibus repræsentatiuis: quia posse repræsentare plura concludit maiorẽ perfectionem: concludit enim hanc vnam rationem includere perfectionem duarum propriatum rationum repræsentatiuarum: posse igitur repræsentare infinita distinctè concludit rationem repræsentantem esse infinitè perfectam: vel esse infinitæ perfectionis.

Præterea. Ratio repræsentans vniformiter in se, & in intellectu non repræsentat difformiter aliquid: immo nec ideæ diuinæ: quia sunt rationes naturaliter repræsentantes possunt repræsentare intellectui diuino aliquam diuersitatem in obiectis: nisi ipsam naturaliter necessario repræsentent: sicut tactum fuit distinct. 39. primi, de futuris contingentibus: ergo ista ratio vna, quæ ponitur, vel repræsentabit simul opposita pertinentia ad existentias rerum, & hoc naturaliter: & tunc semper repræsentabit opposita: & ita Angelus intelliget opposita, & ita nihil: vel repræsentabit alterum istorum determinate, & ita nunquam reliquum. Si igitur quandoque habebit certam, & determinatam cognitionem de vno opposito quantum ad existentiam, nunquam per eandem rationem habebit notitiam determinatam, & certam de alio opposito.

Cōtra primam opinionẽ ibidem recitatam.

Præterea: Quarto arguitur specialiter, quòd non potest Angelus per istum habitum cognoscere singulare reuelatum: ponitur enim, quòd singulare nō cognoscatur per vniuersale relucens in habitu: nisi quia ipsum vniuersale participatum est ab ipso singulari: hoc supposito arguo sic: Prius naturaliter singulare est in reuelatione, quã habitus sit ratio cognoscendi illud, ergo prius naturaliter singulare cognoscitur distinctè: quam habitus sit ratio cognoscendi illud: ergo habitus non est ratio primæ cognitionis distinctæ ipsius singularis: & ita propositum. Probatio antecedentis ex dictis eorũ: quia vniuersale relucens in habitu, non est ratio cognoscendi singulare: nisi per hoc, quòd vniuersale est in singulari: vel existente in se, vel in reuelatione. Prius ergo naturaliter singulare habet esse tale, vel tale: & ita vniuersale in eo abstractum ab eo quam habitus sit ratio cognoscendi illud singulare. Probatio primæ consequentiæ, esse in reuelatione, non est nisi esse actu cognitum in eo, cui fit reuelatio: non enim est esse in intellectu reuelantis: quia hoc est æternum, & perpetuum; nec est esse in aliqua existentia alia a cognitione illius, cui fit reuelatio: quia tunc per hoc, quòd esset in tali esse, fieret naturaliter cognitum cuilibet alij: sicut ponit ista opinio: quòd de quolibet existenti potest quilibet per habitũ suũ habere distinctam notitiam.

Præterea: Ex ista positione sequitur quòd quodlibet singulare existens statim esset naturaliter notum cuilibet alteri Angelo, eo modo distantia localis non impediret intellectionem Angeli, quod a multis negatur: & videtur esse contra Aug. lib. de Cura pro mortuis agenda.

Præterea. Rationes suæ, quibus probat non posse singulare intelligi ab Angelo, videtur procedere ex hoc quia imperfectionis est in intellectu cognoscere singulare: sed hoc est falsum: quia tunc intellectus diuinus, non intelligeret singulare, ergo rationes illæ non concludũt, nec conclusio est concedenda, nisi rationes necessariæ inducantur. Probabile enim est, quòd sicut sensus communis aliquis potest sentire omne sensibile, quòd sic intellectus creatus aliquis potest intelligere omne per se intelligibile: cuiusmodi est singulare.

a.l. etiam.

CONTRA secundum articulum, arguitur sic. Ipsemet improbat speciem in beatitudine per hoc, quòd vnus beatus videret eam naturaliter intellectu alterius beati, & per consequens videret naturaliter obiectum illud, quòd repræsentat illa species: ita arguitur in proposito. Si habitus est ratio naturaliter cognoscendi singulare, cum vnus Angelus videat eum naturaliter in alio, non poterit eum latere obiectum, quod per istum habitum cognoscit ille Angelus.

Ratio efficax ex fundamento aduersarij.

A Præterea. Quando duo intelligibilia comparantur ad eundem intellectum non alligatum virtuti phantasticæ: magis actuale, & perfectius non excedens facultatem naturalem illius naturæ magis est intelligibile ab illo intellectu, sed per eum conceptus vagus formatus, in intellectu Angeli loquentis est intelligibilis ab Angelo alio virtute naturali, ergo multo magis ille conceptus determinatus, quem exprimit ille conceptus vagus, quia ille determinatus est perfectior & magis intelligibilis, & intellectus cuiuscunque Angeli habet cōceptum creatum quemlibet pro intelligibili non excedente suam virtutem, nec alligatus est virtuti phantasticæ, ut patet, ergo &c.

Sed nō respectiuum terminatũ ad terminum infinitum ut patet. 14. q. quol.

Præterea tertio. Aut est vnus actus intelligendi omnium singularium, aut alius, & alius, si idem, & ille est B naturaliter omnium, ipse est enim eorum inquantum præcedit actum voluntatis ipsius intelligentis, quia per actionem intelligendi præcedentem omnem imperatam intellectionem, & volitionem. Ergo non potest ille actus esse vnius singularis, quin sit alterius singularis, sicut nec aliqua causa naturalis potest quantum est de se esse vnius effectus, ad quem ordinatur naturaliter, & non alterius, & si vna actione est omnium effectiuum in vniuersali: necessario est omnium simul. Si ergo iste actus non potest esse simul omnium: non potest inquantum naturalis esse vnus, & idem omnium, quia tunc inquantum talis posset esse simul omnium. Si est alius, & alius; ergo vnus videns istum, & illum actũ C esse alium, & alium in intellectu Angeli potest distinctè videre, cuius obiecti est iste actus, & cuius ille: & sic non latebit eum, quod singulare considerat iste propter identitatem actus, in isto non variati. Esset enim alius, & alius.

CONTRA tertium articulum primo sequitur, quòd in intellectu Angeli loquentis sunt cōceptus duo de eodem: vnus vagus signans: & alius signatus determinatus: tunc enim est determinatus signatus: quando est ratio gignendi illum vagum signantem.

Præterea. Superfluum videtur ponere illum conceptum vagum, nos enim experimur singulare determinatum nobis notum per singulare vagum: quia scimus nos non posse causare conceptum distinctum in D intellectu illius, cui loquimur, & scimus ei notas esse conditiones vniuersales particularis vagi: sed si possemus facere conceptum distinctum de illo, de quo loqueremur: non exprimeremus singulare determinatum nobis notum per vagum particulare, ergo cum Angelus possit immediatè facere conceptum distinctum singularis sibi distinctè noti, in intellectu alterius (vt patebit soluendo) frustra ponit conceptum vagum indeterminatum.

CONTRA quartum articulum, primo non videtur quòd dispositio illa ad formam mere supernaturalem possit causari ab Angelo: quia licet ad formam immediatè producibilem a Deo: tamen cooperante communi cursu naturæ, possit aliqua causa naturalis E disponere: sicut de corpore organico respectu animæ intellectiuæ: ad formam tamen omnino supernaturalem, idest, nō cooperante communi cursu naturæ quòd dispositionem immediatam agens naturale possit producere: videtur inconueniens.

Præterea. Ratio adducta ad illum articulum concluderet, quòd Angelus superior posset facere Angelum inferiorem aliquid videre in verbo reuelatum: hæc enim est perfectio vltimata intellectus intelligere verbum: multo magis, quam intelligere aliquod verum reuelatum: vltra communem cursum intellectionis naturalis.

Præterea. Contra totam illam opinionem sunt duo difficilia.

Primo quomodo loquens, non cuilibet loquitur: si enim loqui est præcisè exprimere conceptum, qui

in ipso uidetur, sicut in libro: & hoc expressum a quolibet potest videri æqualiter, ergo exprimens illud, cuilibet æqualiter loquitur. Aliud est, quomodo iste loquitur illi, in quo nihil causat, sed tantũ in se. Nulla enim videtur ratio, quare alius nũc magis intelligat, quã prius, si nihil aliud fiat in eo. Et specialiter videtur absurdũ hoc in illuminatione. Nam constat primum Angelum, illuminari a Deo immediate, & Deus illuminans nihil facit in se: sed primum, quod facit est in intellectu, vel in Angelo illuminato, ergo ita verisimile est in alijs illuminantibus inferiores, quòd illuminans, non causat aliquid in se; per hoc, quòd est illuminans, sed primum causatum est in illuminato.

Sententia Auctoris de locutione Angel. AD QVÆSTIONEM istam de locutione primo respondeo, quòd Angelus loquitur Angelo, causando in eo conceptum immediate illius obiecti, de quo loquitur: ad quod pono duas rationes. Prima est talis. Omnis loquens intellectualiter causaret immediate in eo, cui loquitur de eo, de quo loquitur, conceptum si posset. Angelus autem hoc potest respectu alterius Angeli, ergo, &c. Probatio maioris, quia quodlibet agens naturale statim induceret, si posset, illud, quod principaliter intendit: & loquens principaliter intendit exprimere conceptum illi intellectui, cui loquitur.

Probatio minoris. Illud, quod sufficienter est in actu primo, respectu alicuius effectus, potest illum causare in receptiuo proportionato approximato: Angelus aũt habẽs notitiam habitualem alicuius obiecti, quod sit A. est sufficiẽter in actu primo, ad causandum intellectionem actualem illius A. ergo potest illum effectum causare, in quocunque intellectu receptiuo illius effectus, intellectus autem alterius Angeli non concipiẽtis A. distincte receptiuus est, ergo in illo intellectu potest Angelus talis causare talẽ conceptum. Probatio maior, quia prima extrema proportionis actiui, & passiui, sunt vniuersalissima abstracta a quocunque actiuo, & a quocunque passiuo: & ista proportio inest particularibus, sub vtroque extremo per rationem communem, & per consequens extremis. Probatio minoris. Angelus in se hẽt actũ primum cognoscendi A. & speciem, & quæcunque ponuntur necessaria ad cognitionẽ, & p consequens per illud, quod habet: potest facere intellectum suum in actu secũdo, causando in se intellectionem A. sicut effectum: sequitur igitur, quòd in intellectu alterius passiuo, qui est eiusdem rationis, cum intellectu suo potest hoc causare.

Instatur contra rationem: quia non videtur concludere nisi de Angelo, & Angelo absolute sumptis: quia si distent ab inuicem distantia erit impedimentum. Propter quòd non potest vnus agere in alium. Non enim potest distans agere in distans, nisi prius agat in medium: Medium autem non est locutionis Angeli receptiuum, nec auditiuũ Angeli loquentis, ergo, &c. Confirmatur istud

Tex. 74. per Arist. 2. de Anima. vbi vult, quòd si esset vacuum, nihil videretur: quia species visibilis non posset pertingere ad oculum.

Text 8. & 9. & infra. Item vult 7. Physic. quòd mouens, & motum sint simul; & hoc loquendo de moto immediato, quod oportet prius moueri a mouente, quàm moueatur motum mediatum.

Ad ista excludenda primo ostendo, quòd Angelus et distans, potest causare conceptum in Angelo distante. Nam si non esset prioritas naturæ actionis in medium ad actionem in termino, actio in terminum non dependeret ab actione in medium. Patet ex ratione prioritatis naturalis, quia causa sufficiens duorum, quorum neutrũ est prius naturaliter alio, potest vtrumque sine altero causare, sed in proposito non est talis prioritas, ergo potest Angelus agere in terminum distantẽ, nihil agendo in medium. Probatio minor. Actio in medium non præcedit naturaliter actionem in terminum nisi duplici de causa: aut quia est eiusdem rationis medium, & ter-

F minus, & tunc prius naturaliter recipitur in medio, sicut passum propinquius naturaliter prius patitur, quàm passum remotius: aut si est alterius rationis, agens habet duas formas actiuas, quarum vna est prior naturaliter reliqua, & secundum illam formam, quæ est prior actiua natum est agere in medium, & secundum aliam in terminum. Exemplum primi est, vt quando Sol illuminat partes medij. Exemplum secundi, vt quando Sol generat mineram in visceribus terræ, vel vermem in terra, & illuminat medium interpositum, ergo exclusa vtraque harum causarum, s. quod nec mediũ sit receptiuum eiusdem actionis cum termino, nec agens habet aliam formam actiuam realiter, vel virtualiter, per quam sit natum agere in medium actione, alterius rationis ab a-

G ctione in terminum: nullo modo præcedit actio in medium actionem naturalem in terminum: & ita est in proposito. Medium enim corporale, quod est inter Angelos distantes, neque est natum recipere actionem eiusdẽ rationis cum Angelo distante audiente: nec aliam alterius rationis priorem illa, quia Angelus loquens, nec habet formam virtualiter, nec formaliter actiuam actionis prioris ad illam, quæ est locutio.

Confirmatur istud vltimum tripliciter. Primo ponendo vnum impossibile: s. quòd Deus non esset vbique secundum essentiam: esset tamen omnipotens, secundũ superius dicta distinctio. 37. primi lib. & tunc posset immediate aliquid causare alicubi: vbi tamen non esset præsens per essentiam: nec tamen ageret in medium

H actione eiusdem rationis, nec alterius: quia causatum esset immediate ab eo.

Secundo, si non admittatur ista positio impossibilis, remota impossibili positione, satis habebitur propositum: quia Sol immediate causat vermen, vel aliam substantiam generabilem, & corruptibilẽ: & tamen actione nullius rationis: s. generationis non agit in medium, nec actione alterius rationis; nisi quia Sol habet aliam formam actiuam, s. qualitatem, per quam natus est agere prius aliquo modo, quàm per suam formam substantialem, sicut alteratio præcedit generationem.

Præterea tertio, si hoc non concedatur: patet, quòd omne corpus generans generat corpus naturale, non tantum superficiem: & tamen non est immediate præsens, nisi secundum superficiem, & in superficie ipsius geniti agit, ergo generans vbi non est, nec per essentiã, nec per contactum mathematicum præsens agit: est tamen ibi per contactum virtualem: & hoc sufficit ad agendum, sicut si esset præsens per essentiam, vel mathematice, & quòd agat prius in medium inter ipsum, & illud, cui est sic præsens non requiritur absolute ad hoc, quòd agat in illud: sed hoc est, quia medium est capax actionis eiusdem rationis cum termino. 8. Physi & 1. de Ge. t. 1.

I

Post hæc tria apparet exemplum ad propositum est de actu cognoscendi, quia cognitio intuitiua visus, non est eiusdem rationis in medio cum illa, quæ est in organo, & si actio alterius rationis fiat in medio, quàm in orga-

K no; visus tamen accidit visioni, inquantum est effectus visibilis per hoc, quòd visibile est natum gignere, & speciem, & visionem, sicut duos effectus ordinatos. Hic igitur receptiuum remotum recipit aliquid: cui nihil eiusdem rationis recipitur in medio, sed receptum alterius rationis recipitur in medio, & hoc accidit; quia receptum in medio non est causa recepti in termino, sed est sicut effectus prior illo comparando illa ad eandem causam.

Per hoc patet, ad instantiam, de secundo de Anima, quòd non videretur aliquid nisi esset medium: non, quòd de per se ratione coloris visibilis sit aliquid causare in medio ad hoc, quòd videatur, sed quia species visibilis, & visio sunt effectus ordinati eiusdem obiecti, vt coloris: ita, quòd species prius nata est gigni, quàm visio, sicut actus primus, quàm actus secundus, & prius est species in medio, vel orga-

no pro-

ne propinquiori quam in medio, vel organo distātiori, sicut, & vniuersaliter forma eiusdem rationis prius causatur in propinquiori, quam in remotiori.

Et per idem patet ad illud 7. Physicorum. Agēs enim est immediatum passo proximo, & hoc immediatione correspondente tactui mathematico, quando medium est receptiuum actionis eiusdem rationis, vel alterius rationis respectu cuius agens habet formam, vel immediatione correspondente tactu virtuali: quia ita est agens præsens distanti mathematicè ad effectum causandum in eo: sicut si esset præsens sibi secundum essentiā suam, & hoc modo esse præsens per potentiam suam est sic, non quòd potentia sua sit ibi, sed quòd potētia sua possit causare ibi effectum, ac si esset ibi: licet nec ipsum nec potentia sua sit ibi.

Sed patet insf. in hac quæst.

Sed contra hoc obijcitur: quia tunc distantia localis, non impediet locutionem Angeli. Si enim Angelus distans immediatè causaret illuminationem in alio distante, nihil causando in medio, illud medium erit in actione sua sibi tanquam esset indistans. Perinde enim est quantum ad actionem eius, ac si essent immediati, ergo ita est, quòd localis distantia, non impediet locutionem.

Responsionem quære.

Respondeo, inter agens, & patiens potest esse mediū mathematicum tripliciter quære.

Potest responderi, sicut respondet Doctor in reportatis: quòd nimia distantia impedit Angeli locutionem: ideo debet esse moderata distantia: sed quanta determinatè? Dico quòd Deus nouit.

* Secundo principaliter ad solutionem arguo sic. Angelus inferior cognoscit se intuitiuè per essentiam, vt patet supra distinct. 3. ergo & superior cognoscit illum inferiorem per essentiam suam intuitiuè. Probatio consequentiæ, quia omne obiectum cognoscibile ab inferiori potest esse cognoscibile, a superiori æque perfectè, vel perfectius. Nulla autem cognitio abstractiua alicuius obiecti perfectior est cognitione intuitiua, quia cognitio abstractiua per speciem potest esse de re non existente in se præsentialiter, & ita non perfectissimè cognoscitur, nec attingitur: non autem oportet Angelos esse immediatos sibi localiter ad hoc vt superior intelligat inferiorem intuitiuè, ergo dato quòd distent localiter superior intuitiuè cognoscit inferiorem: sed ista cognitio nō est per aliquam speciem, vel habitum, qui possit esse re non existente. (Ergo agit in Angelo intuente illam cognitionem intuitiuam: & tamen illa existentia cognita nihil eiusdem rationis, vel alterius rationis gignit in medio: quia medium nec est capax intellectionis: nec speciei mere intelligibilis.) Ergo a simili si in

* in illo Angelo ponatur aliquid actu intelligibile natum gignere aliquam cognitionem, licet intuitiuam in quolibet intellectu passiuo, & receptiuo potest illud actu intelligibile gignere suam notitiam, sed intellectus Angeli distantis est receptiuus talis notitiæ, ergo illud intelligibile actu in intellectu Angeli existens potest causare in intellectu Angeli distantis notitiam actualem sui.

Sed nihil causando in medio.

AD VLTERIOREM autem declarationem propositi restant duo intelligenda. Primo quid gignatur in intellectu audientis ab Angelo loquente. Secundo qualiter Angelus potest loqui vni, & nō alteri si sint æque præsentes.

De primo dico, quòd potest causare actum tantum: ita quòd non speciem: & potest causare simul actum, & speciem: & potest causare tantum speciem.

Probatio primi. Locutio potest esse de aliquo habitualiter noto audienti: quia sicut nos possumus perfectè loqui de eo, quod perfectè scitemus communicando conceptus nostros alijs: licet sciremus illos eosdem aliàs scire: ita possibile videtur ibi locutionem esse de habitualiter noto vtrique: sed tunc non gignitur species

A ab Angelo alia ab illa, quæ habetur: quia tunc essent duæ in eodem respectu eiusdem obiecti: nec etiam præhabita illa intenditur, quia ponamus, quòd præhabeatur perfectissima.

Similiter locutiones, vt plurimum sunt de complexis pertinentibus ad actualem existentiam rerum, tales autem complexiones, non sunt euidentes ex terminis, licet ergo aliquis habeat species extremorum: non propter hoc est intellectus suus minus capax alicuius intellectionis, siue cognitionis complexæ de illis extremis, quę videlicet, est determinate de altera parte cōtradictionis, vt de existentia rei, vel non existentia: potest ergo tunc causari aliquis actus cognoscēdi tale complexum sine causatione alicuius speciei.

B Secundum probo, quia si Angelus audiens, non habet speciem illius singularis, de quo loquens loquitur intellectus suus est receptiuus tam speciei quam actus, & carens vtroque, & intellectus Angeli loquentis est in actu primo sufficienti ad gignitionem vtriusque, quòd patet de specie, quia species intelligibilis potest gignere speciem intelligibilem eiusdem rationis, sicut species rei sensibilis in medio potest gignere speciem sensibilem eiusdem rationis. Similiter de actu patet, quia illa species, quæ est in loquente principium cognoscendi illud, cuius est: potest etiam esse ratio gignendi actualem intellectionem illius obiecti, in intellectu alio capace.

Tertium probo, quia minor virtus actiua non potest

C maiorem virtutem impedire a sua actione, ergo si superior consideret aliquid in genere proprio: puta. A. inferior volens loqui sibi de B. non poterit impedire suam intellectionem actualem, ergo tunc non causabit intellectionem actualem ipsius. B. quia non possunt duæ inesse sibi: & aliquid causabit quantum poterit: quia vult conceptum suum alij communicare quantum potest, ergo causabit speciem illius. B. si non præhabeatur in intellectu superioris.

Ex eadem etiam maiore, quæ prius, & ista minore, quòd, scilicet superior, & inferior possunt simul loqui eidem sequitur, quòd superior faciet istum actu intelligere illud, de quo vult loqui, inferior autem non: sed tātum facit aliquid compossibile cum intellectione sua,

D scilicet speciem illius, de quo vult loqui. In istis duobus casibus, ita potest loquens gignere speciem, quòd nullū potest tunc gignere actum.

Dato etiam quòd nullum sit impedimentum ex parte audientis, quin vtrunque possit, & speciem, & actū recipere, loquens ex quo voluntariè causat: sicut dicetur postea, potest causare vnum, & non alterum, scilicet prius, non causando posterius ex quo se non necessario concomittantur: & in isto vltimo membro loquens loquitur: & tamen audiens non † audit perfectè: quæ auditio non est aliqua intellectio actualis illius, quod exprimitur a loquente.

Et est simile, sicut si homo loqueretur homini distracto per studiū, in cuius aure acciperetur species soni: &

E tamen non audiret, idest, non conciperet illud distinctè sub ratione signi, nec haberet intellectionem de illo expresso: sed tantum ista species soni gigneret in memoria, vel phantasia aliam speciem remanentem, & posset postea rediens a distractione, cōsiderare illud, cuius est signum, & ita locutio præcedens esset sibi necessario illius intellectionis: etiam licet prius per eam nihil distinctè audisset, sed in alijs duobus primis membris, in quibus intellectio actualis exprimitur a loquente, quando aliquis loquitur: tunc ille, cui loquitur audit, quæ auditio intellectio quædam est.

† intelligit pfectè; quia auditio est aliqua intellectio perceptibilis siue intelligibile illi⁹.

Sed qualis actus intelligendi est iste actus, qui dicitur auditio?

Rñdeo quadrupl̄r, pōt Angelus intelligere. A. p̄ter visionē ipsius, in verbo, videlicet intuitiuè in se. Intuitiue

in intellectu alterius Angeli cognoscentis illud, & abstractiue per speciem habitualem concreatam, vel acquisitã; & nulla istarum intellectionum est auditio: quia nulla est per se expressa ab intelligente, inquantum intelligens est: immo accidit, quòd obiectum mouens sit intelligens: æque enim moueret si non esset intelligens, & in omnibus istis si aliquis intellectus causet, est intellectus ipsius intelligentis, non alterius: & ipsum obiectum concurrit ibi cum intellectu, vt causa partialis, sicut fuit dictum dist. 3. primi lib.

Quarto modo potest iste cognoscere A. ita, quòd intellectio fiat in eo per intellectum alium exprimentem, & intellectus illius nullam habeat causalitatem respectu actus, sed tantum sit passiuus. Ista autem sola cognitio est auditio, & est expressa ab intelligente inquantum intelligens est.

Quæst. 7. uel 9. & 8. & 15. quolibeto.

G Patet ergo differentia auditionis ab illa triplici cognitione, quæ communiter potest dici visio: quia in auditione intellectus audientis tantum est passiuus, & quicquid est in eo, ita quòd si habet speciem habitualem ipsius auditi, illa species etiam non agit ad auditionem. Quicquid etiam est sibi præsens, vt est sibi præsens: nihil agit ad eam. Nã si intuitiue esset idem singulare sibi præsens, quod est præsens loquenti illud vt præsens sibi non gigneret in eo auditionem, sed solum gigneret in eo visionem solummodo, ergo intellectus loquentis, vel, quæ sunt in ipso, vt in ipso: vel præsentia sibi, vt sibi sunt actiua respectu auditionis, & hoc non, vt proximi effectus. Nam prius causant ista præsentia loquenti intellectionem aH ctualem in loquente, quàm causent illam auditionem in audiente.

Ex hoc patet quomodo voluntas loquentis faciat ad ipsam locutionem, quia sicut ipsa post primã intellectionem facit ad copulationem memoriæ, & intelligentiæ, ad quemcunque actum secundum habendum in ipso Angelo, in quo est voluntas: ita potest facere ad actum illum posteriorem habendum in Angelo audiente. Si enim effectus prior: sine quo non causatur posterior: est in potestate alicuius, si prior non sit, nec posterior erit. Et ex hoc etiam apparet aliud quomodo, scilicet actualis intellectio in ipso loquente non est ratio agendi sibi inquantum loquitur: sed aliquid pertinens ad memoriam loquentis, quia in effectibus ordinatis quasi eiusI dem rationis, quorum vterque natus est gigni a causa equiuoca non oportet priorem esse causam posterioris, sed vtrumque causari ab eadem causa equiuoca, & hoc specialiter est in proposito, quia intectio actualis non ita habet rationem parentis sicut memoria: vnde pater, in diuinis gignit memoria non intelligentia.

Patet etiam tertio quis sit ordo auditionis ad intellectionem, quæ est visio: licet enim in Michaele visioné obiecti, siue intellectionem ipsius obiecti posset sequi locutio Gabrielis de eodem: tamen tunc non causat cognitionem alicuius non prius noti: nec tunc est locutio ita necesaria: sicut quando præcedit vtranque visionem illam: quando enim Gabriel nouit aliquid in genere proprio, vel reuelatum, quod nõ nouit Michael in partiK culari: potest iste in intellectu ipsius causare conceptú, qui proprie dicitur auditio: quo causato, potest Michael conuertere se ad intellectum Gabrielis videndum, & in eo videbitur illa intellectio, quam Gabriel habet, & etiã in ista intellectione videbitur aliquo modo obiectum ipsius intellectionis, & si illud obiectum non possit vlterius videri nec in se nec in verbo vltima perfectio, quá põt Michael de hoc cognito habere est videre illud in intellectu Gabrielis. Sic igitur inquantum auditio ordinatur ad cognitionem habendam alicuius ingogniti ipsa præcedit omnem visionem: tam rei in se, quàm rei in intellectum alterius videntis, quàm etiam rei per speciem habitualem: quæ triplex visio dicta est distingui ab auditione. dicitur etiam auditio differre ab omni visione quantum ad certitudinem, quæ differentia forte potest con-

F cludi ex ratione effectuum ordinatorum, quorum posterior est perfectior &c.

DE SECVNDO declarando principali, scilicet quomodo potest loqui vni, & non alteri? Dico, quòd sicut in potestate Angeli est quantum ad primam intellectionem vti hac specie in memoria: vel illa ad illam intellectionem actualem istius, vel illius: ita si haberet plures intelligentias esset in potestate eius, quòd notitia gigneretur in ista intelligentia, vel in illa: non enim magis determinatur passiuum naturale ad patiendum, quá actiuum naturale ad agendum: sicut ergo illud actiuum, quod de se subest voluntati potest ex se agere, & non agere propter eius imperium: ita potest illud actiuum determinari ad agendum in hoc passiuum, & non illud: & sicut fieret determinatio ad intelligentias intrinsecas ipsi Angelo, si essent plures: sic potest fieri determinatio ad intellectum hunc, vel illum extrinsecum: qui quo ad hoc sunt passiua eiusdem rationis cum illo passiuo intrinseco, in quod ageret actiuum intrinsecum per imperium voluntatis. Ex hoc sequitur correlarium, quòd tot sunt locutiones, quot audientes, quia quantumcunque sunt præsentes, vel vnus propinquior, alius remotior, sicut memoria non gigneret in intelligentia Michaelis nisi ex imperio voluntatis suæ: ita non gignit in intellectu vnius, & non alterius nisi ex determinatione ipsius loquentis.

Sed tunc est dubium, quot potest simul loqui, quia agens naturale non potest quotcunque effectus adæquatos simul habere, & ita vna gignitio non sufficit ad hoc, vt plures audiant, quia vna gignitio est vnius intellectionis in vno, quam ille solus audit.

Sed uide sol. infra. Additio aliorum.

Responsionem quære.

Potest dici sicut haberi potest ex reportatis, quòd non potest loqui infinitis: quia agens finitum, & limitatum non potest habere actionem, vel actiones infinitas. Si autem loqueretur infinitis, cum cuilibet correspondeat propria intellectio causaret infinitas intellectiones. Si autem quæras, quot igitur Angelis potest loqui? Dico, quòd hoc solus Deus forte nouit.

Posset ex dictis probabiliter sustineri, quòd tantum vni potest loqui. Sed refert an de eodem, aut diuersis loquatur, distantia etiam, & imperium voluntatis, & an superiori an inferiori loquatur ponderentur.

Infra.

AD ALIAM quæstione de illuminatione dico, quòd illuminatio in Angelo est quędam locutio de vero perfectiua in esse secundo: sicut enim non omnis intellectio est simpliciter perfectio Angelici intellectus, sed visio verbi, & non visio quidditatum, siue per species habituales, siue intuitiuę: sic nec omnis cognitio singularium alia a visione verbi, & a cognitione quidditatum eque perficit intellectum Angelicum quasi secundario, sed visio veri reuelati perficit in esse secundo. Non autẽ sic cognitio singularis in genere proprio. Dico tunc, quòd Angelus superiori cui secundum communem cursum reuelatur primo aliquid particulare, causat in inferiori conceptum quendam de illo reuelato, qui dicitur auditio, & hoc causare; quod est quoddam speciale loqui est illuminare. Probabile etiã videtur, quòd Angelus illuminans aliquid causet in illuminato, & non in se: quia ipse deus illuminans primú Angelum nihil causat in se ipso: sed in Angelo illuminato.

Sed est dubium vtrum superior illuminans possit facere inferiorem aliquid videre in verbo. Et an inferior possit illuminare superiorem. Videtur enim, quòd sic, si sibi sit prius reuelatum.

Notabilia dubia.

Ad primum videtur, quòd sicut cognitio verbi est mere supernaturalis, ita quòd non subest causalitati alicuius causæ causatæ: sic nec etiam visio alicuius in verbo: tamen superior modo prædicto illuminando inferiorẽ potest dispositiuè agere, vt videat aliquid in verbo. Nam illa auditio disponit vt audiens conuertat se ad intellectum loquentis, & ibi videat illud, de quo loquitur loquens.

quens. Et ista visio est aliquo modo perfectior illa auditione, & vlterius disponit ad hoc, vt Angelus videns prius in Angelo, videat idem in verbo: quia si desideret illud, quod ibi videt sicut in speculo imperfecto videre in speculo perfecto videbit gaudens: & tunc perfecte illuminatur: perfectius quidem a verbo, dispositiue autẽ ab Angelo superiore.

Ad secundum dubium dico, quòd Deus de potentia sua absoluta posset aliquid reuelare Angelo inferiori, quod non esset reuelatum; vel notum superiori: & tunc ille inferior posset loqui aliquo modo superiori de hoc, quòd superior ignoraret: & illa locutio esset aliquo modo illuminatio: tamen non potest habere tantã efficaciam super intellectum superioris, sicut super intellectũ inferioris: & ideo non posset iste necessario facere superiorem audire: sicut èconuerso: quia si superior considerct aliquid in genere proprio, iste inferior nõ faceret ipsum audire simpliciter. Simpliciter autem superior potest facere inferiorem audire, & potest impedire intellectionem eius de aliquo intelligibili. De facto tamen verisimile est, quòd Deus ordinatè distribuat suas illuminationes, sicut distribuit Angelos in ordinibus suis. Primo quidem superioribus, deinde inferioribus.

Ad arg. 1.
Infra d. 18.
vide sup. d. 2. q. 2 & vbi ibi notaui.

AD ARGVMENTA primæ quæstionis.

Ad primum dico, quòd Angelus potest causare illam auditionem idest visionem perfectiuam in esse secundo. Et cum dicitur, igitur creabit: non sequitur: sicut patebit in quæst. de rationibus seminalibus: creatio enim est actio non concurrente alia causa alicuius generis, nisi tãtum primo efficiente, & primo fine, & talis nulla est actio creaturæ.

Ad 2.

Ad secundum dico, quòd visio in verbo est perfectissima illuminatio: & ideo intellectus habens illam dicitur perfectè luminosus, vel illuminatus, quantumcunque non habeat illam cognitionem, quæ respectu istius dicitur se habere ad lumen sicut tenebra: & ideo nec carentia cuiuslibet alterius intellectionis in habente istam dicitur facere intellectum tenebrosum. Potest tamen concedi, quòd sicut in potentia sunt ad aliquid, quod est lumen, ita sunt in potentia ad aliquid, quod est tenebrosum.

Ad 3.

Ad tertium, quod accipitur de lumine corporali, quãtum ad aliquid falsum est: non enim Sol impedit alias stellas multiplicare radios suos ad superficiem terræ. Quod patet, quia existens in profundo puteo in meridie videret stellas. Non enim ad oculos eius pertingerent radij, nisi prius attingerent ad superficiem medij illuminati: ipse tamen Sol luminaria minora impedit ab aliqua actione, scilicet ab illa, quam haberent in visum: quia non possunt videri in præsentia Solis. Et ratio est, quia excellens visibile prius agit in visum excellenter, ita quòd actuat ipsum secundum totam eius capacitatem: & forte aliquo modo immutat cum dolore secundum Alacem primo Perspectiuæ: sed ad hoc non est simile de lumine intelligibili respectu intellectus, sicut patet per Aristo. de Anima. Nam post excellentia intelligibilia non minus intelligimus alia, sed magis: sed post excellẽtia sensibilia minus sentimus alia sensibilia, quia potentia vel organum debilitatur.

Assignatio causæ subtilissima.

Text. 1.

Ad arg. 1.
Præsentis quæst.

AD ARGVMENTA secundæ quæstionis.

Ad primum licet aliqui dicant, quòd Angelus potest intellectionem suam per actum voluntatis suæ occultare, & non occultare: & istud non occultare est loqui: tamen non videtur: quare aliquid actu intelligibile esset præsens intellectui passiuo: & non posset ipsum immutare. Nec videtur maior ratio, quare per voluntatem suam possit occultare magis intellectionem suam, quã essentiam: quare etiam alius Angelus, cui vult occultare intellectionem suam non potest videre illam volitionẽ, si ponatur illa occultari: ergo per aliam volitionem, & & sic in infinitum.

Et ideo si concedatur, quòd cognitio huius Angeli est præsens alij sicut essentia sua: tamen locutio potest esse, qua exprimitur ista cognitio, vel cogitatio, non propter hoc quòd sine tali expressione non possit videri, sed quia sine expressione non cognosceretur cognitione illa, quæ est auditio, & etiam frequẽter sine auditione præuia non esset visio huius cognitionis.

Et si dicas, quòd tunc saltem potest frustra loqui, ex quo posset illud esse manifestum, de quo vult loqui sine locutione.

Dico, quòd licet Angelus prius videret intellectionẽ alterius Angeli, quam haberet auditionem ab eo, non tamen frustra esset auditio, quia esset per se perfectio cõmunicata Angelo ab alio Angelo liberaliter, & ad hoc potissimè est locutio in intelligentibus vt liberaliter, & libere communicent sibi inuicem conceptus suos. Si autem cogitatio huius videretur in hoc iste liberaliter, non communicat suum conceptum alteri. Si enim habet iste in ista visione, sicut non intelligens, & non volens, quia ista cogitatio est naturaliter visibilis. Naturaliter autem actiuum, & motiuum ad sui visionem simili modo ageret, si non esset in intelligente, & volente.

Similiter etiam auditio quando præcedit, excitat ad intellectionem visionis Angeli loquentis, ita quòd licet illa visio posset esse sine excitatione, non tamen est sine.

Confirmatur istud, scilicet, quod nõ ponatur frustra, ista locutio, quia Angeli conceduntur loqui Deo, & tamen non possunt aliquid sibi facere manifestius, quam prius, nec etiam aliud, vel alio modo, manifestum quam prius, & tamen hæc possunt esse in Angelo, sed tantum ex liberalitate, velle hoc esse patens Deo appetunt omnino quantum possunt, ita quòd si possent causare in eo conceptum illum, causarent, & hoc est loqui Deo, magis, ergo necessaria est hęc locutio.

A. l. ad visionem intellectionis.

Ad secundum argumentum patet ex dictis, quomodo potest vnus Angelus alij distanti Angelo loqui nihil agendo in medium, & quomodo vni, & non alteri, siue propinquiori, siue magis distanti.

Ad 2.
In solutione 2. q.

Ad tertium dico, quòd etsi verum sit Deum communicasse Angelo species omnium quidditatum, tamen si non essent illæ species communicatæ siue concreatæ, non esset inconueniens Angelum acquirere illas, quia illud, quod est perfectionis in inferiori intellectu non est negandum ab intellectu superiori, & perfectiori, perfectionis autem in intellectu nostro est, quòd habeat aliquid quo actiuè posit acquirere species omnium quidditatum, ita quòd licet pose recipere tales species sit imperfectionis, tamen actiuè pose eas acquirere perfectionis est supplentis imperfectionem, quales sunt communiter perfectiones creaturarum.

Ad 3.

Similiter etiam dato, quòd Deus communicauerit species quidditatum, non oportet tamen dicere, quòd communicauerit species omnium singularium intelligibilium ab Angelo. Non enim est verisimile, quòd posibile eset aliquid singulare fieri, cuius non poset Angelus habere distinctam notitiam, & tamen si mundus duraret in infinitum, sicut est possibile durare, esent infinita singularia, quorum quodlibet poset Angelus distincte cognoscere, & tamen non haberet simul infinitas species concreatas, ergo poset speciem alicuius de nouo acquirere.

Dato etiam, quòd tam species singularium, quã quidditatum communicauerit Deus intellectui Angeli, adhuc tamen per illas non potest habere omnem cognitionem sibi possibilem, quia non intuitiuam. Ista enim non potest haberi per speciem obiecti, quæ manere potest obiecto absente. Hoc autem est contra rationem cognitionis intuitiuæ, quòd sit de re non actualiter existente, & præsentialiter. Negetur ergo propositio illa asumpta, quòd nihil potest Angelus cognoscere nisi per speciem innatam.

Et dato quarto, quòd eset vera, adhuc poset ese locutio

eitio de complexis: quorum incomplexorum haber species innatas, quia istæ species non essent sufficientes causæ cognoscendi complexionem vnionis contingentis de ipsis extremis, quia talis contingens non cognoscitur esse vera ex terminis. F

Ad probationes illas, quæ adducuntur, quòd non possunt habere species acquisitas.

Respondeo ad primam, quòd habet intellectum agẽtem, & possibilem, & cum hoc improbatur de intellectu agente, dico quòd obiectum suum primum, idest, adæquatum non est essentia sua, sed totum eius comprehendens sub se species intelligibiles, & sensibiles: Licet autem essentia sua sit actu intelligibilis, non tamen singulare sensibile, loquendo de intelligibili intellectione abstractiua tali, quali cognoscitur vniuersale.

Vide clarius. t 4. q. quolib.

Cum etiam improbatur de intellectu possibili, quòd non est in potentia ad actum primum. Dico, quòd si superficies esset creata sub albedine, non minus esset de se receptiua albedinis, quia potentia receptiua nõ oporter, quòd præcedat duratione actum, ad quem est, sed tantum natura: ita intellectus Angeli, licet creatus esset sub omnibus speciebus intelligibilium, esset tamen verè possibilis, & verè in potentia ad actum primum: licet illum nunquam duratione præcederet: nec in nobis etiam negaretur possibilis, si creatus suisset sub speciebus intelligibilibus, quia simultas durationis non aufert rationem passiui.

Eodem etiam modo, ex alia parte datò, quòd Angelus non indigeret abstrahere aliquas species, sed haberet omnes tales concreatas, non minus haberet potentiam abstrahendi, quia potentia actiua, quæ est perfectionis in natura inferiori non debet negari in natura superiori, licet causa superior præuenerit actionem inferioris illius potentiæ actiuæ, sicut non negaretur in nobis intellectus agens, dato quòd agens noster non potest habere actum aliquem abstrahendi nõ ratione sui, sed quia præueniretur ab aliquo agente superiori producente effectum, qui posset per eum produci.

Ad prob. 2 Ad secundam, si arguitur, vniformiter concedo totũ. Angelus enim, est sine corpore, quod sit pars eius, vel organum eius in operando, & ita conclude, quòd non dependet a corpore, † vel a parte: vel organo eius mediatè, quo operetur, sed non sequitur, quòd non dependeat a corpore, vt obiecto. Omnis enim intellectus passiuus, qui non potest in se habere totam perfectionem obiecti depẽdet ab obiecto, circa quod operatur, & proportionabiliter, secundum proportionem obiecti. Et cũ dicitur de vnione animæ ad corpus, dico, quod non tantum vnitur: vt operetur circa corpus, vt obiectum, sed vnitur, vt totum compositum sit, cuius ipsa est pars: ita quòd totum operans, habet corpus: non tantum pro obiecto: sed pro parte operantis, non sic autem Angelus.

A. l. vt.

I

Ad prob. 3 Ad tertiam dico, quòd concluderet, quòd Deus non posset intelligere singulare, quia non posset habere obiectum in illo esse medio, scilicet imaginabili: ideo dico, quòd medium agenti inferiori alij agenti perfectiori nõ est medium, sicut dictum est in q. de motu Angeli, licet sit possibilis successio in medio, non tamen actualis successio, nisi comparando ad uirtutem limitatam, cui illud medium est, quod est ex se medium inter extrema, nec potest facere simul mobile, sub medio, & termino: nec statim sub termino, quasi non esset medium. secus autem de uirtute infinita. Similiter si oporteret calorem imperfectum procedere per multos gradus, vsq; ad gradum. A. omnes illi gradus calori perfecto non essent gradus medij, quia statim inciperet ab ipso. A. Ita dico, quòd intellectus agens perfectior, potest statim ab obiecto sensibili causare speciem intelligibilem: in qua res habeat esse, vt in actu intelligibile. Virtus autẽ imperfectior potest requirere esse imaginabile, sicut dispositionem mediam adesse intelligibile.

k

Aliter posset responderi dicendo, quòd esse imaginabile non est medium in proposito, sed extremum, quia duo extrema sunt hic intelligibile in actu, & non intelligibile in actu, & licet hoc extremum, quod est non intelligibile in actu, posset habere multa extrema, puta esse sensibile, esse imaginabile, &c. accidit tamen in † quo istorum sit illud extremum, quia omnia ista habent illud extremum, & ab illo extremo, vt in uno istorum, potest aliqua virtus, immediatè agere ad aliud extremum, aliqua autem non.

A. l. q istud extremum sit in aliquo. l. quo hẽat oĩa illa extrema pôt. n. aliqua uirtus &c.

Ad quartam dico, quòd illa congruentia, de corporibus cœlestibus non concludit. Nam si qualitates illæ non essent concreatæ corpori cœlesti, cum nihil sit datum ei, vnde posset illas qualitates acquirere, semper esset non perfectum, comparando ad se, & ad omnem causam naturalem, quia nulla causa naturalis, potest illas qualitates producere in corpore illo. Vniuersaliter autem omnem perfectionem, quam non potest natura supplere, supplet Deus immediatè. Non sic autem est in proposito, quia Angelus habet, vnde cum alijs causis naturalibus cooperantibus possit talem perfectionem acquirere, scilicet, omnium rerum cognitionem, dato, quòd sibi non essent concreatę species, posset enim cuiuscunque obiecti, ex naturali uirtute intellectus, & obiecti hr̃e intellectionẽ, nam actionem intellectus, & obiecti, ut causarum partialium potest habere speciem quidditatis, cuiuscunque obiecti, & postea vti illa specie ad intellectionem abstractiuam.

G

Ad 5. pba.

Et cum postea accipitur, quòd tunc obiectum ageret ad intellectionem Angeli, concedo, quòd uerum est cũ intellectu Angeli. Et cum accipitur, quòd duo diuersa genere, non possunt esse causa unius effectus. Dico, ꝙ hoc est vniuersaliter falsum. Nam essentialis ordo causarum non est indiuiduorum eiusdem speciei. Patet per Auic. 6. Metaph. Indiuidua enim, eiusdem speciei, non sunt adinuicem ordinata, neque ordo essentialis causarum est diuersorum specie. Talia enim sunt contraria, uel media, quæ non ordinantur essentialiter ad causandum idem, ergo omnes causę efficientes diuersę essentialiter ordinatę, sunt diuersę genere.

H

3. Met. c. 2.

Et cum probatur ulterius, quia aut requirantur inquantum eadem genere, &c.

Dico, ꝙ vtrunque membrum potest dari, propter argumentum, quod fit contra ipsum, si enim dicatur, quòd requirantur, inquantum sunt altera genere, non sequitur, quin effectus sit homogeneus, & simplex effectus: effectus enim simplicissimus potest causari a causis essentialiter ordinatis, qui differunt genere. Patet hoc de calore, qui gignitur a corpore cœlesti, & igne, vel a substantia & qualitate, quorum prima duo differunt genere physico, alia autem duo, genere prędicamentali, & tamen effectus est simplex non compositus ex rebus diuersis genere. † Si hoc est vniuersaliter falsum, quòd effectus ordinati ab aliqua causa requirant duas naturas in effectu, quarum una sit causata a superiori, & alia ab inferiori. Tunc.n. non essent effectus ordinati, respectu unius, nec alterius. Nam hoc esset immediatè causatum ab una causa, & hoc immediatè ab alia. Si autem detur aliud membrum, ꝙ non requirantur inquantum altera genere, non sequitur, quòd nunc tantum posset unũ intendi, ꝙ sufficeret ad agendum. Aliqua enim perfectio causalitatis requiritur in duobus, licet non oporteat esse diuersa genere, quę perfectio non potest esse in altero eorũ, quantumcunque intenso, ita nec effectus eorũ.

I

A. l. hoc enim est, &c.

Sed non curando de consequentijs, quę non ualent ad ueritatem, dico, ꝙ non requiruntur per se, inquantũ diuersa genere diuersitate absoluta. Bene enim requiruntur duæ causalitates ad intellectionem, quarum una causalitas sit ex parte intellectus, & alia ex parte obiecti, sed quandoque istæ duæ causalitates possunt concurrere in una natura, sicut quando intellectus intelligit se. Nam altera causalitas, est communis toti enti: illa, scilicet,

licet, quæ est ex parte obiecti; reliqua autem est determinata ad determinatam naturam, scilicet intellectualem, & sic in natura intellectuali concurrit ista causalitas communis cum illa speciali. Non ergo requiruntur per se ad causandum inquantum differentes genere diuersitate absoluta, & concedo non propter argumentū in se, quia secundum veritatem in eodem potest concurrere vtraque causalitas. Nam vbi est illa entitas, quam consequitur causalitas obiecti, & illa entitas, quam consequitur causalitas intellectus idem potest esse totalis causa secundum vtranque causalitatem respectu intellectionis.

A totali, nec secunda nisi de perfectione simpliciter: ergo nec ista, quæ infertur de actiuo comparato ad passiuum, erit vera loquendo de agente partiali, & ita non oportet quòd illud agere sit in virtute partialis agentis. — *soluendo argumenta primæ opinionis.*

Sed adhuc obijcitur, quia licet diuersa genere possint causare idem, non tamen sic diuersa genere, vt intelligibile, & sensibile: aut saltem non possunt ita causare quin vnum agat in virtute alterius, & ita vel obiectum ageret in virtute intellectus, vel è conuerso, & non erunt duæ causæ agentes ad effectum ex equo.

Respondeo. Dico, quòd si arguatur ex ratione diuersitatis genere: & applicetur ad intelligibile, & sensibile quasi magis hoc concludat in illis, quàm in alijs receditur a medio, vnde arguitur: quia hic non est maior diuersitas generis quàm in alijs. Magis enim sunt diuersa substantia, & accidens, quæ sunt diuersa genera generalissima, quàm substantia sensibilis, & intelligibilis, quæ sunt eiusdem generis generalissimi. Possunt enim substantia, & accidens esse causæ agentes respectu eiusdem effectus etiam simplicis, vt caloris, & in proposito etiam dico, quòd ad actionem illam, quæ consequitur omne ens necesse est sensibile operari sicut, & intelligibile. Sensibile enim est quoddam ens. Talis autem actio est immutare intellectum, & ideo accidit sensibili illa differentia generis, quam habet ad intelligibile: inquantum sensibili conuenit immutare intellectum; quia illud non competit sibi præcise, inquantum non est intelligibile: sed competeret sibi si esset intelligibile: nec potest aliquid ita differre genere ab intelligibili, quasi sit in genere disparato; quia quodcunque ens quantumcunque sensibile: est tamen intelligibile. Quicquid enim potest virtus inferior per se, & non primo, hoc potest virtus superior per se & primo. Quando ergo dicitur, quòd ita diuersa genere, sicut sunt intelligibile, & sensibile non possunt causare idem, nec concurrere ad eandem actionem, falsum est de illa actione, in qua sensibile est quoddam intelligibile.

Et cum addis, quòd vnum agit in virtute alterius. Dico, quòd A. agere in virtute B. potest intelligi dupliciter, vel quod A. recipiat ab ipso B. formam, qua agat: vel, quòd habita forma recipiat ab ipso ipsam actionem, vel motionem ad actionem. Secundo modo causa efficiens non agit in virtute alterius. Nam ignis habens formam actiuam, qua agit non accipit actionem calefaciendi a sole, siue specialē motionē ad calefaciendum, tantū igitur dr̄ ibi inferius agere in virtute agentis superioris, quia formam illam aliquo modo accipit a superiori, sic agentia naturalia ordinata habent formas suas ordinate, ita quòd elemētum recipit formam suam aliquo modo a corpore cælesti: vt a superiori agente. In proposito autem, nec actum primum, nec secūdum accipit vna causa partialis ab alia: & ideo neutro modo in proposito dicitur vna causa agere in virtute alterius, nec etiā hoc est de ratione causarum ordinatarum agentium, quòd scilicet vna agat in virtute alterius, sed sufficit, quòd vna principalius agat, quàm alia.

Ad illud Aug. 12. super Gen. responsum fuit dist. 3. primi lib. ibi enim probat August. quòd corpus non potest esse totalis causa alicuius actionis in spiritum, quod concedo. Potest tamen esse causa partialis, quia patiens potest excedere in nobilitate causam partialem agentē. Nam ista propositio 12. super Gen. vt alias dictū fuit dependet ab ista: causa, vel agens præstātius est effectu, & effectus, vt actus præstantior est receptiuo actus, vt potentia. Quarum prima non est vera nisi de virtute agente

Quæst. 6. & 7. vel 9.

Secundum in principio dist. 3. q. 7. vel 9.

Ad vltimum cum arguitur, & quòd simile cognoscitur per suum simile in Angelo non concludit inconueniens, quia Angelus potest habere cognitionē tam abstractiuam, quam intuitiuam de singulari secūdum rationē propriam. Non enim neganda est perfectio ab illo intellectu, ad quam negandam non habetur ratio manifesta. Perfectionis autē est in intellectu posse distinctè cognoscere singulare: aliàs non competeret intellectui diuino.

B Sed si arguatur de intellectu nostro, quòd phantasma in nobis, quod est obiecti singularis, gignit speciem intelligibilem; ergo reducit intellectum ad actum respectu singularis.

Dico, quòd in illatione est fallacia consequentis, non enim similitudo concludit omnem similitudinem. Phantasma quidem gignit speciem sibi similem, & repræsentatiuā obiecti similitudine naturali, sed non similitudine determinationis, vel indeterminationis. Nam ista similitudo potest auferri ratione intellectus agentis concausantis, qui potest tribuere effectui maiorem indeterminationem, quam potuit habere a solo phantasmate ita quòd similitudo est naturæ repræsentatæ, siue phantasma sit causa totalis, siue partialis, sed de similitudine determinationis, vel indeterminationis non est omnino simile concurrente agente potente tribuere maiorē C indeterminationem.

AD ARGVMENTA pro prima opinione recitata, quæ posita fuerunt pro primo articulo. — *Ad arg. 1. Henrici.*

Ad primum patet, quòd minor est falsa, & improbata in q. de indiuiduatione dist. 3. huius secundi.

Ad secundum dico, quòd æquiuocat de obiecto primo, & per se. Nam vno modo dicitur obiectum primū illud, quod habet per se rationem mouendi potentiam, & per se illud; quod non habet, quòd moueat, sed tantum cum alio mouet, & hoc modo loquitur Phylosophus 2. de Anima. de sensibili primo, quale est sensibile proprium: & de sensibili per se, quale est sensibile commune. Alio modo dicitur quandoque obiectum primū D adæquatum, & hoc potentiæ, vel actui: & contentum sub primo adæquato potentiæ dicitur per se obiectum, inclusum autem in primo adæquato actui dicitur per se obiectum actus: licet igitur obiectum per se non primo eo modo, quo loquitur de eo Arist. 2. de Anima, non possit mouere nisi virtute primi obiecti: vel cum primo obiecto, loquendo autem de obiecto per se non adæquato potentiæ: sed contento sub primo obiecto adæquato, illud potest mouere potentiam sub propria ratione, etiā inquantum addit aliquid supra primum obiectum. Cum autem accipitur, quòd vniuersale est primum obiectū intellectus Angelici, falsum est de primo obiecto, idest adæquato loquendo de vniuersali, inquantum vniuersale est, quia licet illud, cui accidit vniuersalitas, vt ens, sit hoc E modo primum: obiectū tamen ipsum æque saluatur in singulari sicut in vniuersali, & ita ipsum sub ratione, qua vniuersale non est obiectum adæquatum, ita quòd vniuersalitas includatur in adæquato. — *Ad 2.* — *Tex 63.* — *Vbi supra.*

Similiter vniuersale non est primum illo alio modo, quo loquitur Phylosopus 2. de Anima, & singulare per se illo modo sicut sensibile commune respectu sensus, quia eandem rationem motiuam includit singulare, quā includit vniuersale, & tamen non procederet argumentum sine æquiuocatione: nisi glosando, vel sumendo maiorem de hoc modo primo.

Ad tertium dico, quòd proportionalitas non semper includit similitudinem, sed multoties, dissimilitudinem magis. Quatuor enim sunt duplum ad duo: & est sibi proportionale secundum proportionem duplam, & agens est proportionale passiuo: quia hoc est actus, & illud poten- — *Ad 3. Henrici.* — *A.l. emiolium.*

Vt dictũ est in 3.q. prologi.

lud potentia, & materia est proportionalis formę, & F tamen in istis omnibus requiritur dissimilitudo magis, quam similitudo: ita dico in proposito, ꝙ potentiam oportet proportionari obiecto, non autem assimilari: qa nec si obiectum est indeterminatum; seu infinitum: oportet potentiam esse infinitam, quia intellectus finitus cognoscit finitè infinitum, vt infinitum, neque oportet potentiam esse determinatam, idest, finitam si obiectum sit determinatum. Nam intellectus infinitus infinitè cognoscit finitum, vt finitum. Quando igitur accipitur potentiam esse determinatam, quia obiectum est determinatum, si intelligatur, ꝙ oportet eam sic esse determinati obiecti, & in hoc proportionari obiecto determinato, verum est: & tunc cum in minore accipitur, ꝙ intellectus Angeli, non potest esse determinatus, hoc G est, non habet proportionem ad obiectum, ita determinatũ falsum est. Et cum quæris per quid est sic determinatus, aut ex natura sua, aut per speciem. Dico, quòd vtroque modo. Nam sine specie potest cognoscere singulare, vt singulare cognitione intuitiua, & per speciẽ potest cognoscere singulare, vt singulare cognitione abstractiua.

Et cum concluditur contra primum membrum, qa tunc esset magis intellectus Angeli determinatus, quã intellectus noster: Et contra secundum, quia tunc esset magis determinabilis, quàm sensus noster. Dico, ꝙ determinatio ista non est intrinseca potentiæ, nec de se, nec per speciem, sed est ad determinatum obiectum, & hoc modo intellectus diuinus est ad determinatum sin H gulare, & non est inconueniens intellectum perfectiorem esse determinatum, & determinabilem, respectu obiecti, quomodo intellectus imperfectior non est determinatus, vel determinabilis, respectu eiusdem.

Sed si concludatur: igitur est limitatio quasi ista determinatio inferat imperfectionem, negò consequentiam illam: quia ista determinatio non est limitationis: sed perfectionis: omnino enim intellectus est determinatus ad obiectum omnino determinatissimè cognoscendum.

Et si obijcitur, ꝙ magis passiuus esset intellectus Angelicus, quam noster: quia a pluribus obiectis:

Additio aliorum.

Responsionem quære.

Concedo intellectum Angelicum (cum sit magis actiuus, & operatiuus) esse etiam magis passiuum. Nam vbi intellectus agens est magis actiuus, ibi possibilis est magis receptiuus, & passiuus: ita de operantibus, dicendum est. Vel distingue de duplici passione, vt secundo, & tertio de anima habetur: Vel posset negari, quod infertur, quia idem obiectũ, vtriusque est ex natura potentiæ. Pati namque a pluribus passione perfectiua est perfectionis: supplentis tamen imperfectionem, quære in prologo, & tertia, & trigesimaquinta primi. & alibi.

Tex. c.14.

* Ad quartum dico, ꝙ habitus, vel nõ potest esse in intellectu Angelico, accipiendo habitum, pro illa qualitate consequente actus, quæ distinguitur contra primum actum, per quem res est præsens, sub ratione actu intelligibilis, & hoc si ille intellectus de se esset summe habi- K litatus. Vel si ille intellectus est capax, & non esset talis habitus concreatus sibi: tunc concedo, ꝙ posset generare in se talem habitum ex actibus, sicut dictum est distinct. 3. huius 2. ad simile argumentum, de generatione habitus, in intellectu Angelico.

Et cum adducitur Aristot. qui vult, ꝙ non sit alius habitus vniuersalium, quam singularium: dico, sicut dictũ est in quæst. vltima de indiuiduatione, ꝙ singulare non habet proprias passiones, q̃ sint de ipso scibiles, & ideo, nec de ipso est propriè scientia, & ita, nec habitus aliquis, loquendo de illo habitu, quo scibilia sunt præsentia intellectui, quæ apud Phylosophum dicuntur propriè scibilia: scilicet continentia passiones demonstratas de eis, vt subiectus: tamen habitus, qui est facilitas cõsiderandi derelicta ex actibus, bene potest esse alius, de F singulari, quam vniuersali. Potest enim intellectus distinctè cognitiuus singularis, hoc considerare frequenter, & non frequenter considerare illam naturam in vniuersali, & in illo fieret qualitas habilitans ad actus cõsimiles considerandi hoc. Non autem vniuersaliter inclinans ad considerandum naturam in vniuersali. Et si ergo sit alius habitus sequens actus singularis, quàm vniuersalis, qui scilicet est qualitas habilitans ad considerandum, respectu obiecti: non tamen est alius habitus scientialis, eo modo, quo Phylosophus loquitur ibi, de habitu scientiali.

Quære alium modum diuidendi. 7. Met. q.13.

DISTINCTIO X.

Hoc etiam inuestigandum est, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Angeli mittantur.

A.l. Circa istam dist. 10. in qua Magister agit de ministerio Angelorũ per comparationem ad Deum, a quo mittãtur. quæritur unum &c.

CIRCA distinctionem decimam, vbi quærit Magister, de missione Angelorum. Quæro: Vtrum omnes Angeli mittantur, quod non: Danielis septimo capit. Millia millium ministrabant ei: & decies centena millia assistebant ei, ergo, &c.

Contra ad Hebręos primo. Omnes sunt administratorij spiritus.

RESPONDEO absolutè concedenda est auctoritas Apostoli, sed distinguendum est, de missione intra, & extra, secundum enim communem processum, & ordinem reuelantur maiora Dei mysteria superioribus prius, quam inferioribus, & ita superiores mittuntur ad inferiores, loquendo, & illuminando eos interius: & alij inferiores mittuntur exterius ad illa reuelata nuncianda hominibus, uel explenda, & ita non omnes communiter mittuntur extra, & sic possunt exponi oẽs auctoritates dicendi, quòd omnes mittuntur ex- I tra, vel intra.

Vt dictum est in prior. distin.

Videtur tamen, quòd supremi, vel aliqui de supremis mittantur, quandoque ad extra. Nam incarnationem nescierunt multi Angeli ante tempus incarnationis, vel passionis Christi, sicut patet per illud Isa. 63. vbi quæritur in persona inferiorum Angelorum. Quis est iste, qui uenit de Edom tinctis, &c. & per illud Psal. Quis est iste rex gloriæ? Et respondit. Dominus fortis, &c. Apparet etiam per Apostolum ad Ephesios tertio. Vt innotescat principibus, & potestatibus per ecclesiam, &c. Vbi glo. Hieronym. Angelicas potestates; vel dignitates præfatum dicit mysterium incarnationis † ad plenum nescisse, donec completa esset passio Christi, & Apostolorum prædicatio susset gentibus dilatata, quod K tamen, vsque tunc non latuit maiores, secundum glo. August. ibidem dicentis. Constat autem, quòd Angelum missum ad Beatam Virginem, ad hoc nuntiãdum non latuit, ergo ille, cui hoc patuit, erat de superioribus: & non de infimis, quos latuit illud sacrum mysterium.

Psal. 23.

A.l. ad plenum.

Per hoc patet ad illud Daniel. 7. Distinguendum enim est de communiter assistentibus, & de communiter ministrantibus. Auctoritas autem Apostoli concedenda est ad literam, sed indistinctè de missione ad intra, † & ad extra.

A.l. ad.

*

DISTIN-

DISTINCTIO XI.

Illud quoque sciendum est, quòd Angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, &c.

QVÆSTIO. I.

Utrum Angelus custodiens possit effectiue aliquid causare in intellectu hominis custoditi.

A. l. Circa istã dist. 11. in qua Magister agit de ministerio per cõparationẽ ad homines custodiẽdos ab eis quæritur vnum vtrum &c.

CIRCA distinctionem vndecimam vbi Magister tractat de custodia hominum ab Angelis. Quæro, Vtrũ Angelus custodiens possit effectiue B aliquid causare in intellectu hominis custoditi. Quòd sic. Quia aliter frustra custodiret nisi posset ipsum dirigere in actibus humanis, & regere inquantum homo: quo ad ea, quæ sunt ipsius quantum ad intellectum & voluntatem, nec aliter posset aliquid circa ipsum facere inquantum rationalis est, ex quo nec circa voluntatem, vel intellectum aliquid facit.

Arg. 2.

Præterea. Angelus potest effectiue aliquid causare in intellectu alterius Angeli, sicut dictum est dist. 9. ergo, & in intellectu hominis. Probatio consequentiæ, quia actiuum, quod potest aliquid causare in passiuo excellentiori, potest etiam aliquid causare in passiuo minus excellenti. Tum quia omne agens habens actum primum C potest causare actum secundum in quocunque receptiuo. per hoc enim probatum est propositum dist. 9. Angelus autem actu cognoscens est habens actum primũ: & intellectus noster est in potentia ad actum secũdum: ergo &c.

Arg. 3.

Præterea. Sensibile potest immediate aliquid agere in intellectum nostrum: sicut patet de phantasmate: ergo, & multo magis illud, quod est actu intelligibile, quale est illud, quod est in intellectu Angeli.

Cap. 18. A. l. Ps. 90. Angelis suis Deus mandauit &c.

Contra glo. August. super illud Matth. Angeli eorũ &c. dicit. homines non sunt contemnendi: quia ad illorum custodias mittuntur Angeli.

Vide in primo dist. 3. & maxime in reportatis. q. 4. 3. di. & Tho. 1. part. sũ. q. 79. arti. 6. quære alios hoc, & Th. vbi infra.

HIC EST OPINIO Auic. 6. Naturalium parte 5. cap. 6. Quære ibi. Quòd superior intelligentia est D causa inferioris quantum ad esse, & quantum ad cognitionem, & sic descendendo à suprema intelligentia, tandem intelligentia quædam separata superior anima intellectiua, causat in ipsa notitiam actualem, & suam speciem, & intelligit per conuersionem intellectualem actualem ad illam intelligentiam. Vult ergo dicere, quòd species rerum fluunt ab intelligentia separata superiore ad notitiam naturalem hominum habendam. Itaque, secundum eum, naturale est intellectui nostro conuerti ad intelligentiam separatam ad hoc, quòd intelligat. Quod si verum sit patet dist. 3. primi libri.

Impug. Auicenẽ D. Tho.

Contra opin. Auic. arguitur, quòd tunc frustra anima vniretur corpori: quia propter nullam perfectionẽ ipsius animæ vnitæ: non enim propter perfectionem E ipsius in se, quia forma non est propter materiam, sed e conuerso 2. Phy. nec propter perfectionem ipsius in operando: quia non vnita posset habere speciem ab intelligentia sicut vnita.

Tex. 23.

D. Tho. in 4. Sen. dist. 50 q. 10. uide eum 1. par sum. q. 89. Ar. 1 Tex 33. & in 3 t. 27. la proce.

ISTA RATIO videtur peccare, quia videtur concludere, quòd frustra vniretur anima beata corpori: quia non propter perfectionem aliquam necessariã ad suam operationem, quia operationem habet, in qua nihil recipit a corpore.

Præterea secundum aliquos anima intelligit inquantum est supra corpus, ergo non conuenit sibi intelligere inquantum vnitur corpori, ergo nec vnitur per se propter aliquam perfectionem, quæ sit quasi necesaria propter operationem eius, vt propter intelligere.

Aliter improbatur dicta positio. Primo quia omnis A nostra cognitio oritur a sensu, primo, & secundo Posteriorum, primo Metaphy. & secundo Physicorum. Cæcus enim natus non potest habere perfectam notitiam de coloribus. Hæc autem omnia essent falsa si species illę intelligibiles imprimerentur in anima ab ipsa intelligentia.

Tex. 6.

Præterea. Si nulla maneret notitia habitualis, non manente actu intelligendi, sequeretur, quòd semper esset intellectus æque in potentia essentiali ad intelligendum: licet enim ex actibus generaretur aliqua habilitas ad faciliter conuertendum intellectum ad intelligendũ: quia tamen nunquam haberetur forma, qua posset intelligere: quæ est actus primus faciens ipsum esse in potentia accidentali, sed semper de nouo oporteret recipe B re talem formam, per quam posset operari semper in intellectu non intelligente, esset potentia essentialis ad actum intelligendi, quia potentia ad formam illam, quæ esset principium intellectionis: licet enim intellectus habens illum habitum acquisitum sequẽtem actum posset facilius acquirere illam formam, quàm alius, non habẽs eum, vnde licèt vnum passiuum sit magis dispositum, ad patiendum, quàm aliud: vtrunque tamen est in potentia essentiali, antequam formam recipiat, sicut si lignũ quando non calefieret esset non calidum: & vnum esset siccum, & aliud humidum, quamuis siccum esset faciliter receptiuum caloris, humidum autem difficilius: vtrunque tamen, quando non calefieret esset in potentia essentiali ad calefaciendum, ita hic.

Resolutio auctoris.

C AD QVÆSTIONEM ergo respondeo primo, quid non possit Angelus effectiuè causare in intellectu hominis custoditi. Secundo, quid possit.

De primo dico, quòd nullam intellectionem actualẽ nec speciem intelligibilem potest Angelus causare in intellectu nostro, vt totalis causa. Ratio autem non est ex aliqua impotentia ex parte Angeli, quia sufficienter est in actu primo: & potest causare in alio Angelo actũ secundum. Sed ratio est ex intellectu nostro, qui pro statu isto est passiuum determinatum, ad determinatum actiuum, vt ad phantasmata, & intellectum agentem: & ideo impeditur, ne possit recipere immediate immutationem ab aliquo actu intelligibili, sine phantasmate, quia phantasmata se habent pro statu isto ad intelle D ctum nostrum, sicut sensibilia ad sensum, quo ad hoc, scilicet, vt sicut sensus non immutatur primo nisi a sensibili extra: sic nec intellectus noster prima immutatione immutatur nisi a phantasmate. Vnde autem hoc sit: tactum est distinct. 3. primi, scilicet, ex ordine potentiarum, qui ordo non est mere ex natura hominis, vnde homo, quia tunc non esset alius ordo in beatitudine. Vel igitur ex culpa, vel ex isto statu propter aliquid pertinẽs ad culpam, cuius causa quæratur.

3 de An. tex. 39.

q. 3. & circa.

Ex hoc sequitur quoddam correlarium, scilicet, quòd Angelus non potest aliquem intellectum rapere ad intellectualem visionem, & quòd omnis raptus factus virtute diaboli est præcisè ad aliquid intense imaginandũ, quia intensa imaginatio facit animum ita distractum ab E omni alia cogitatione cuiuscunque actualis intellectionis, quòd videtur ipsum intellectualiter videre. Et concomitatur forte illam intensam imaginationem alicuius rei intellectio illius imaginabilis, sed nulla est ibi intellectio alicuius mère intelligibilis: non imaginabilis. Ita etiam omnis raptus, ad quem potest homo seipsum disponere in hac vita, per cõsuetudinem, non est ad aliquam visionem mere intellectualem, sed solũ imaginariam: & intellectionẽ cõcomitantẽ illã imaginariã: licet forte talis quietatio in hoĩe ab omnibus extrinsecis per talem visionem quandoque disponat, ut Deus animum sic tranquillum rapiat ad visionem intellectualem.

Hic patet vanitas eorũ, qui naturaliter volunt fieri prophetæ, præsertim Hebręorũ per chabalistas imaginationes.

DE SECVNDO, scilicet quid possit Angelus facere in intellectu propter dicta sanctorum: præcipuè Diony. 4. Cæle. hierar. dicentis reuelationes fieri hominibus per Angelos, manifestum est, quòd Angelus potest

Angelus hoĩem docere potest

test docere hominem, sicut homo facit, sed perfectius: quia homo docet proponendo quædam signa nota audienti: quibus propositis, audiens circa illa sola, quamplurimum occupatus est, & ita in se vnitus, qualis vnio non est in adueniente scientiam, quia inueniens scientiam circa multa distrahitur: Similiter ex illis signis ordinatè componit adinuicem conceptus simplices, sicut componit loquens, & docens, & conceptus complexos ordinatè coniungens, sicut sunt signa ordinatè coniunctionis, apud loquentem: & ex talibus signis percipit veritatem complexorum ex terminis, & habitudinē complexi ad complexum, a quo habet veritatem suam: & ita addiscit, quam veritatem, vel complexionem per se non haberet: nec disceret sine omni docente: licet haberet species omnium incomplexorum. Non enim habens multorum incomplexorum conceptus, nouit qualiter componat ea, & quæ complexa † inferant incomplexa, qualitercunque ordinata. Si enim hoc facere posset, citò ex terminis conciperet veritates multarum complexionum, & ex quibusdam complexionib. veritatem aliarum complexionum, & sic addiscunt ingeniosi per se adinueniendo, sed tardioribus oportet proponi ab alio aliqua signa nota, vt addiscant per doctrinam, & hoc modo certum est Angelum posse docere, siue vtendo signis ad placitum institutis, & hoc in corpore assumpto, vel modo alio, formando talia signa: vel vtendo signis naturalibus, scilicet, ipsis rebus adhibendo eas præsentes sensibus, a quibus sensus ordinatè mutantur, & ex eis phantasmata ordinatè generantur. Et sic vlterius ex eis species intelligibiles ordinatè abstrahuntur.

De ctrina singularis

A. l. faciāt.

Dubium autem esset vtrum citius, posset angelus vti signis naturalibus, quàm ipse, vel homo posset vti signis ad placitum institutis. Mirum enim videretur, si citius posset immutare uisum multis sensibilibus, vel visibilibus, a quibus abstraherentur species necessariæ ad vnā magnam argumentationem hominis, quam posset ipse, uel homo uti signis illis ad placitum institutis repræsentantibus illa obiecta.

Sed de alijs affirmatiuis: quid, scilicet, possit Angelus circa virtutem phantasticam hominis agere, vel causare. Vtrum possit nouum phantasma causare effectiuè, vel offerendo nouum imaginabile, vel transportare, siue transponere phantasmata iam habita, dubium est. Conceditur tamen communiter, quòd phantasma nouum non posset causare, sine causa naturali, puta obiecto nato causare tale phantasma.

De translatione phantasmatis etiam de vno organo ad organum alterius dubium esse videtur. vtrum spiritum, vel humorem informatum phantasmate in organo Sortis possit transferre ad organum Platonis manente eodem phantasmate. Non enim potest aliter phantasma transferre, nisi transferat subiectum.

Pars negatiua, potius sustinēda hoc uidetur, sed neutra pars pōt aliqua certa ratione demonstrari.

Et fortè diceretur, quòd translato humore ab organo Sortis non remaneret in eo phantasma, quia non esset in eadem proportione ad suam causam, a qua gignebatur.

Sed ista ratio non concludit, quia sensus particularis respectu phantasmatis est tantum causa in fieri, & non in facto esse.

Si etiam talis translatio fieret à Sorte informato, phātasmate manente, negaretur ille, ad cuius organum fieret trāslatio, posse vti tali phantasmate, quia nullius phātasia nata est, vti phantasmate, nisi genito à sensibili præsenti suo sensui.

Sed nec ista ratio cogit, quia si Deus imprimeret cæco nato phantasma de colore, posset vti eo vigilans ad imaginandum colores. Quod enim non est causa formæ in esse, sed tantum in fieri: non videtur esse necessaria causa formæ, quantum ad actum eius secundum. Ad neutrum istorum duorum, videtur esse ratio necessaria pro vna parte, vel pro alia.

F Tertio modo, de translatione phantasmatum in eodem dicitur, quòd potest facere motum localem humorum, & spirituum, ad quem motum sequitur transpositio phantasmatum, & ordinata immutatio intellectus possibilis ab eis.

Aegidius, quolib. q. 16.

Sed hoc uidetur difficile ad intelligendum, non enim quodlibet phantasma habet spiritum, uel humorem pro subiecto, quia tot possent simul phantasmata esse in uirtute phantastica, quot eis non possent assignari propria subiecta, nec etiam motus aliquis localis spiritus, vel humorum videtur facere aliquod phantasma mouere magis, quam prius, nisi aliquid faciat circa illud phantasma per alterationem.

Hoc tandem quartò conceditur, quòd possit circa virtutem phantasticam amouere impedimentum, puta si impedimentum ordinatè immutationis a phantasmatibus erat perturbatio spirituum, vel humorum, Angelus potest illam sedare: qua sedata occurrent ordinatè.

G

Posset etiam dici, quòd præter illam viam, qua potest docere per signa sensibilia excellentius, quam homo, & præter quamcunque viam, circa virtutem phantasticā, vbi non est aliqua via multum certa, nisi vltima de amotione impedimenti, aliquid posset operari circa intellectum possibilem: non immediatè causando speciem intelligibilem, vt totalis causa, sed ut causa partialis per intellectum suum agentem coagens intellectui agenti hominis, ita, quòd illi duo intellectus agentes Angeli, & hominis, qui sunt eiusdem rationis possent cum phantasmate efficacius operari, quam solus intellectus agēs hominis, & ita producere speciem intelligibilem perfectiorem, & distinctius repræsentantem quidditatem.

H

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd non frustra custodit hominem, quia potest circa intellectum eius, docendo per signa sensibilia efficacius aliqd facere, quā homo, & fortè aliquid operando circa phantasiam, & fortè circa intellectum possibilem, secundum vltimum modum. Dato etiam, quòd nullum istorum possit esse, adhuc non frustra esset custodia eorum, quia custodiunt nos à multis impugnationibus dæmonum, secundum, quòd dicit Hieronymus in homel. super illud Matth. 18. Angeli eorum semper vident, & cætera, neque etiam tuta posset esse vita mortalium, & c. Quære eum ibi.

Ad arg.

I

Ad secundum, consequentia non valet, quia istud passum inferius non est capax, pro statu isto ab illo agente, & hoc, quia passiuum est impeditum pro statu isto, ne aliquid tale recipiat. Vnde ista impotentia non est ex defectu potentiæ actiuæ Angeli, vel ex impotentia virtutis passiuæ intellectus nostri absolutè in recipiendo, sed ex impedimento, pro statu isto.

Ad 2.

Per hoc patet ad utranque probationem consequentiæ: actiuum enim potest agere in passiuum, quādo nō est impeditum a receptione formæ, ad quam agit tale agens, sed dum est impeditum, non potest agere potentia propinqua, licet possit agere potentia remota.

Et si dicas: tunc non posset Deus pro statu isto immediatè agere in intellectum nostrum sine phantasmate. Dico, quòd consequentia non valet, quia illud impedimentum pro statu isto, scilicet, ordo inter potentias inferiores subest causalitati Dei: non autem causalitati, alicuius creaturæ, & ideo cuilibet creaturæ, quæ præsupponit istum ordinem, est impedimentum: non autem Deo, vel ad Deum, qui est super istum ordinem.

k

Ad vltimum patet, quòd sensibilia possunt immutare intellectum pro statu isto. non autem mere intelligibilia, non quia illa non sunt actiua: nec quia intellectus noster non est passiuus respectu eorum absolute: sed quia pro statu isto impeditur ne patiatur: vel recipiat a talibus immediate. Amoto autem tali impedimento: tunc recipit sicut est in beatitudine, tunc loquetur Angelus homini beato, & homo beatus alij homini beato: sicut dictum est prius Angelum loqui intellectualiter Angelo,

quia

22. Itam Marci. 12. quia tunc secundũ promissum Saluatoris in Mattheo. Erimus sicut Angeli Dei: cui laus & gloria &c.

Et ex hoc patet quare Doctor non potest causare sciẽtiam in discipulo: non propter defectum virtutis actiuę in scientia docentis, sed propter capacitatem intellect⁹ discipuli pro statu isto, pro quo habet impedimentum: ne sic immutetur: quia pro statu isto determinatur ad phantasmata: sicut ad ipsum immutãtia sicut dictũ est.

DISTINCTIO XII.

Hac de Angelica natura conditione dicta sufficiant, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta a forma.

IRCA distinctionem decimasecũdam, in qua Magister agit de creatura pure corporali quęruntur duo de principio materiali. Primo, Vtrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta a forma. Arguitur, ꝙ non. Phylosophus 7. Meta. Materia non est quid, nec quale, & sic de alijs prædicamentis. † Ergo non continetur sub aliquo illorum, quibus ens diuiditur, & distinguitur, ergo non distinguitur a forma. forma enim substantialis est substantia.

Quęre. Vt copiosiũ in his quęstionibus. Tex. cõ. 8. A. l. ergo nulla entitas positiua.

Ricar. ubi infra. Sed dices, quòd non est ens actu: sed tantum est ens in potentia.

A. l. materiæ nõ est materia. Contra, materia non est materia in potentia: quia materia non est in materia, nec est forma, vt dictum est, nec compositum, & sic de alijs. ergo nihil.

Confirmatur. Si materia est ens in potentia: aut est in potentia materia aut in potentia forma: aut in potentia compositum. Non est in potentia forma, nec compositum: quia vtroque posito in esse, non esset materia. similiter posito in esse, quòd esset alterum illorum nullum sequeretur impossibile: quia possibili posito in esse &c. Eodem modo materia non est in potentia materia quia tunc materia non esset materia, & ens per se non dicitur pluribus modis. Patet secundo de anima, igitur materia non est ens in potentia, &c.

Primo Cæli, & primo Priorũ tex. 2.

Tex. 1. Tex. 8. Præterea. 5. Phy. quod mouetur est, sed quod generatur non est, per hoc volens probare differentiam generationis a motu, igitur oportet, quòd intelligatur ibi eodẽ modo esse in secundo negatiue, & in primo affirmatiue. Sed esse, quod affirmatur de eo, quod mouetur est esse in potentia: quia motus est actus entis in potentia secundum, quòd huius 3. Physicorum, ergo esse, qđ negatur de eo, quod generatur est esse in potentia, igitur materia, quæ est subiectum generationis non est ens in potentia: quia argumentum non procedit de termino generationis, sed de subiecto: quia de termino motus non est verum dicere, quòd sit, sicut, nec generationis, dum est in generari. Cum igitur materia non sit ens in actu, nec ens in potentia. ergo est nihil.

Tex. 6.

Tex. 69. Præterea, primo Physi. materia non est scibilis nisi in analogia ad formam sed si esset per se ens sine entitate formę, siue ens distinctum a forma, esset per se intelligibilis. ergo.

Pręterea. Si materia esset aliquid, esset aliquis actus, quia ens positiuum extra animam actus quidam est. Sed non est actus, quia actus distinguit, & diuidit: materia autem, nec diuidit, nec distiguit: quia in fundamẽto naturę nihil est distinctum. primo Meta. &c.

7. Meta. t. 49. Tex. 27. a. l. 2. anti.

Præterea. Si esset actus, compositum non esset per se A vnum, quia ex duobus entibus in actu nõ fit per se vnũ: nec potest esse compositum, quia compositum non est principium, sed principiatũ. Si autem esset actus, esset, vel actus, qui est forma, vel actu ens compositum. Cũ igitur non sit, nec hoc, nec illud, est nihil, vel non est aliqua entitas distincta a forma. que transmutationis. 8. Me. t. 15.

Tex. 28. Tex. 1. & 4. idem primo Phy. t. 81.

Contra. Phylosophus 2. Physi. & 5. Meta. materia est ex qua fit res cum insit. Et ponitur: cum insit ad differentiam termini oppositi, ex quo fit res: non tamen inest. Forma autem est terminus factionis, vel per hoc quod est: ex qua: patet, quòd non est forma, quia illud ex quo fit compositum præcedit formam: per hoc, quòd dicitur: cum insit: excluditur priuatio, ergo.

Ric. de Media villa quolib. 4. q. 5. art. primo tangit idem. quolib. 2. q. 1. Alber. Magnus ad hoc 12. dist. 3. Auer. tho. etiam alij plures.

HIC DICIT vna opinio. rem generabilem, & B corruptibilem habere in se tantum vnam realitatem positiuam, & quidam dicunt illam esse materiam, & quidam formam. Et differunt opin. istę solum in voce, & non in re. Nam dicentes illam realitatem esse materiã, dicunt materiã proficere in gradu entitatis non per aliquid extrinsecum: sed per suum intrinsecum. Exemplũ de quantitate interminata: quæ terminatur non per aliquid extrinsecum: sed per terminum intrinsecum. Sic vt dicunt, forma.

Sicut enim dimensio interminata proficit vsque ad terminum, & non est quantitas terminata res alia ab interminata, & est terminus intrinsecus, tamen aliquo modo dicitur quantitas cõposita ex interminata, & termino: sic forma non est terminus extrinsecus, sed intrin C secus materię, quę licet sit terminus, nõ tamen est aliud a materia: & ipsa vt aliter, & aliter terminatur, dicitur aliud, & aliud compositum, & tamen omnes illi gradus sunt idem materię, denoce. Alij vocant illud formam.

POSITIO ISTA non videtur rationalis, nec videtur esse secundum intentionem Phylosophi. Arguo enim sic. In generatione naturali secundum Phylosophum primo de generatione. semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur. Sed tunc accipit Phylosoph. quòd in generatione ex opposito fit oppositum: non ꝙ oppositum maneat, sed aliquod commune vtrique termino, quod vult esse materiam, quæ non potest esse idẽ cum aliquo oppositorum; quia vnum oppositorum nõ D manet cum alio.

Tex c. 23. Idem. 1. Phy. t cap. 10 & 63. & 7. Meta. te. c. 22. 26 & 32. & 8. Met. t. c. 4. & 11. Met. t. c. 6. & 10.

Sed respondetur, quòd agens naturale requirit aliqđ in quod agat, & hoc est terminus corrumpendus. Tunc igitur quando dicitur, quòd hoc fit illud. verum est: nõ tamen dicitur, quòd aliquid maneat eius, quod præfuit, quod sit commune illis, sed ita fit ex opposito, quòd hoc totum, fit hoc totum, & ista videtur intentio Phylosophi primo de Gen. vbi dicit, quòd in hoc distinguitur generatio ab alteratione: quia in generatione totum conuertitur in totum, non sic in alteratione. propter hoc, quòd generabilia, & corruptibilia sunt per se entia simplicia.

Tex. ç. 10. & 23.

Contra, nihil prohibet effectum produci ab agente fine illo, quo præsente virtus agenos magis debilitatur E quàm fortificetur: sed presentia contrarij in aere, quod debet corrumpi ab igne magis debilitat virtutem ignis ad producendum ignem, quàm fortificet, ergo ignis agens, qui præhabet in virtute sua totum ignem generandum: quia ignis generandus non est nisi quid simplex secundum illos non habens partem, & partem realiter distinctas potest ignem generare nullo contrario præsupposito.

Ex hoc idem arguitur aliter sic. Agens naturale potens in aliquem effectum totum de necessitate producit eum, si non prohibetur: quia agens naturale non impeditum de necessitate agit in quodlibet: quod est in virtute eius actiua: vt patet de forma, quam producit, & inducit necessario agens non impeditum, nec ab aliquo agente, nec ex parte passi. Si igitur agens naturale habet aliquem totalem effectum in virtute sua actiua necessario

9. Meta. t. 10.

sario ponet ipsum, si non fuerit impeditum: sed nõ impeditur, nisi per contrarium corrumpendum. Si autẽ in corrumpendo non sit aliquid non cõtrarium, quod de se sit pars compositi, sed totum est contrarium agẽs, non indiget opposito in producẽdo, nec oportet, ꝙ corrumpat, quia non corrumpit, nisi vt aliquid, quod est in corrupto, sit ipsius geniti, quia etiam ex eius præsentia magis impediretur, quàm promoueretur ĩ actione sua. Ideo enim agens non potest producere, nisi corrumpẽdo, quia non habet totũ effectum in virtute sua, & ideo oportet corrumpere aliquid, ut qđ fuit aliquid alterius, s. corrupti, sit aliquid ipsius geniti, ergo, &c.

Tex. 22. Idẽ 8. Meta. t. 12.

Tex. com. 22. Idẽ 1. de gen. t. c. 51.

Præterea secundo sic. Aliqua substantia est corruptibilis per aliquid intrinsecum sibi per Phylosophum, 7. Metaph. c. 5. sed nulla substantia, quæ est forma simplex G est corruptibilis per aliquid sibi intrinsecum, ergo cum aliqua sit corruptibilis, hoc erit per aliquid intrinsecum aliud a forma. hoc nõ est, nisi materia, vt dicit Phylosophus in eodem septimò, ꝙ materia est, qua res potest esse, & non esse.

Dices, ꝙ ideo est corruptibilis, quia habet contrariũ. Sed hoc non ualet, quia non habet contrarium, alicui ratione, cuius sit corruptibile, nisi quia habet aliquid intrinsecum ratione, cuius habet posse non esse, quia, scilicet, per hoc potest recipere suum contrarium, & hoc insinuat Phylosophus, dicens ibi: quòd materia est illud, quo res potest esse, & non esse. Et ratio est, quia est capax alicuius formæ, quam non habet, quæ opponitur illi, sub qua est.

Tex 7. 5. & 6. Ph.

Præterea. Si materia non est distincta a forma, non est possibilis aliqua mutatio substãtialis. probo per Phylosophum, 5. Physic. mutatio quædam est, de non subiecto in subiectum, alia a subiecto in non subiectum, alia de subiecto in subiectum. de non subiecto autem in nõ subiectum, est impossibilis, sed omnis mutatio est aliter se habentis: tunc sic. Generatio est mutatio de nõ subiecto in subiectum, igitur est ibi aliquid aliter se habẽs, sed si non est ibi materia, quæ ponitur subiectum commune, igitur generatio non est a non subiecto in subiectum, nec corruptio a subiecto in non subiectum, hoc est non erit in corruptione mutatio a forma in priuationẽ, nec in generatione, a priuatione ad formam, sic ibi I non est subiectum materia, quia priuatio non est nisi in subiecto apto nato.

Tex. 28. Idẽ 10. Meta. tex. 12.

Et si dicas, quòd ignis, qui generatur, uel corrumpitur aliter se habet, non ualet, quia nihil ignis manet, ergo, nec ignis aliter se habet, quia aliter se habere est conditio entis, vt patet 4. Metaph.

Dist. 10. & 11. Primo de Generatione. t. 10. & 23.

Et si dicas, quare non potest conuerti totum in totũ, vt ex toto generetur totum: Dico, quòd bene potest hoc fieri, sed non generando, sed magis transubstantiando, sicut panis conuertitur in corpus Christi, & ista cõuersio non est mutatio, ut dicitur in 4.

Vide 1. di. 4. q. 2.

Te. 22. 27. & 32. Idẽ 8. Me. t. 14.

Doctrina peripatetica ubique.

Et tunc respondeo ad auctoritatem, quæ est uocalis cum dicitur. Generatio est mutatio totius in totum. Sciendum est enim, quòd in alijs mutationibus, extra substantiam, sicut in alteratione non est mutatio totius K in totum, quia ibi non est propriè aliquod totum; tamẽ eo modo, quo est ibi totum, quasi per accidens, & quadam aggregatione: eo modo est ibi mutatio totius in totum, vnde in 7. Metaph. dicit Phylosophus, quòd non generatur albedo, sed lignum album, tamen lignum album non est verè totum, nisi secundum quid, sicut nec aceruus lapidum est propriè totum, sed partes, vel lapides, sed lignum est quoddam per se totum, & generatur totum per se, quod est per se unum, quotcunque formę sint in tali per se uno, quia enim ignis est aliquod totum per se unum ens, quod est generatum, & aqua similiter est quoddam totum habens partes realiter distinctas, quæ verè faciunt unum per se: ideo tota dicitur corrũpi, vel esse corrupta, quando ex ea fit ignis, & hinc est, quòd totum dicitur conuerti in totum, quia totum per F se vnum sit post corruptionem alicuius totius, quod verè fuit unum, & per consequens uerè totum corruptũ, quamuis subiectum maneat commune.

A. l. 4. Posset hic assignari principiũ argumẽti uel forsan cauo[illegible] præcedentia absque. Tex. 5 & idem.

Item, in omni enim genere, tunc est reperire per se ordinem, & statum. 2. Metaph. sicut patet in genere causæ efficientis. In genere igitur causæ materialis erit ordo essentialis, & sic in receptiuis materialibus erit dare primum receptiuum essentialiter, sed primum receptiuum non est nisi ad primum actum, sed primus actus est substantialis itẽ. Idẽ non recipit seipsum, sed oportet quòd realiter distinguatur ab illo, ergo primum compositum erit compositum ex primo receptiuo, & actu primo realiter distincto ab illo.

Quia quatuor causæ rerum naturalium. 2. Physic. tex. 27 & 5. Metap. t. 5. & 6.

Præterea, aliquod causatum, est causatum à quatuor G causis, quia sic non sequitur, quòd aliqua causa ultima causabit sine priori, vel erit dare, quòd materia non erit causa per se alicuius. Probatio, nullum causatum est, quin habeat formam, igitur si non est ex omnibus quatuor causis, sequitur, quòd, vel non habeat efficientem, siue finem, quæ sunt causę priores, quàm sit forma: uel si habet illas, sequitur, quòd materia nullius erit causa, tunc arguo sic. Si aliquod causatum est verè causatum, verè est a quatuor causis, sed materia non est idem causato, ergo causatum habet in se materiã, & formam, quæ sunt duæ causæ.

Aliquod causatum, est causatum à quatuor causis. ergo sequitur, uel quòd causa aliqua ultima causabit sine aliqua priore, puta sine efficiente, vel fine, vel quòd cau H sa materialis, nõ sit causa, quorũ utrumque est impossibile. Primum quidem, quia in essentialiter ordinatis non est ultimum sine primo, secundum etiam, quia, quòd habet formam pro causa, habet similiter necessariò materiam pro causa, sed hoc est propositum, quia causa, & causatum realiter distinguuntur, ergo oportet ponere in cõposito generabili, & corruptibili materiam aliam a forma.

Præterea, substantia per se existens, diuiditur in substantiam simplicem, & compositam, sed composita nõ potest esse per se diuisa contra simplicem, nisi hẽat partem realiter differentem, & realiter distinctam a forma, ergo. *

Præterea, August. lib. Confess. Duo fecisti domine: 12. c. 3. vnum prope te: & aliud prope nihil: quod vocat materiam. forma autem non potest esse prope nihil. Similiter 7. super Gen. ad literam dicit idem.

Præterea, Aug. probat ibi materiam esse notam per mutationem, quia oportet aliquid moueri, sicut dicit Phylosophus, propter quod dicit Commen. quòd transmutatio fecit scire materiam.

4. Phy. c. 38. & 8. Meta. c. 12.

Ad rationẽ oppositas. dico, quòd si forma substãtialis non esset, nisi gradus intrinsecus materię, sequeretur tunc, quòd per illos gradus generabilia non distinguantur specie: quia isti gradus sunt essentialiter idem tertio, scilicet, materię, nec est alterius rationis, secundum illos gradus.

Pręterea. certum est, quòd anima intellectiua nõ potest esse gradus intrinsecus materiæ, quia ipsa est terminus creationis.

EST IGITVR VIDENDVM primo, quale ens est materia. Ad quod præmitto quandam distinctionem de potentia. Aliquid enim potest esse in potentia dupliciter. Vno modo, vt terminus, alio modo, vt subiectum, quod est in potentia ad terminum, & forte est eadem potentia, sed vt comparata ad diuersa dicitur obiectiua, vel subiectiua, ita quòd subiectum existens dicitur in potentia subiectiua, & eadem, ut respicit agens dicitur obiectiua. Possunt tamen separari, ut in creabili, ubi est potentia obiectiua, & nõ subiectiua, quia ibi non subijcitur aliquid.

Dicunt ergo aliqui, quòd materia est in potentia obiectiua tantum, sicut albedo est in potentia obiectiua, quando non est, quę tamen, secundum quid est, quia est

in virtute

in virtute causæ, vel causarum suarum.

Contra hoc concludunt omnes rationes factæ superius.

Hic terminatur, q̃ ista in aliquib. antiquis originalibus, & in litera hactenus satis diuersificantur originalia, & q sequẽs non ponitur, q̃a est de reportationib. ex quibus cõplementũ huius q. habetur, & ex q. 7. Meta. atque 9. & alibi.

Et iterum arguo sic. Qui habet totum ignem generandum in virtute sua actiua potest totum illum generare, ex quo non supponit aliquid per se ens in potentia subiectiua. ergo.

Similiter etiam, nec ignis, nec quodcunque generatum, uel generandum erit realiter compositum ex diuersis entibus, sed simplex quoddam.

Non saluatur etiam mutatio substantialis, secundum hanc viam, quia nihil aliter se habet in mutatione substantiali. quod enim aliter se habet nunc, quàm prius, oportet manere, & esse, & secundum hanc uiam materia non est nisi in termino: vel terminis generationis, B vt videtur, similiter patet, quòd hæc via negat compositionem, sicut enim, quando albedo de potentia obiectiua redit ad actum, non propter hoc fit in albedine realis compositio, sic cum ex igne in potentia fiet ignis in actu nulla erit ibi compositio, & ideo ponens materiã solum in potentia obiectiua, & non subiectiua negat omnem rationem Phylosophi de materia.

Tex. 52. & in. T. 7. & Ide. Tex. 28. Tex. 1. Tex. 24. & 34. Tex. 17. Tex. 7. & 8. Tex. 28. Augu. ubi sup. videl. de Gener. te. 1. & 13. & 1. Phys. t. 60. & 83 & 8. Meta. te. 6. & 10. ad propositum sup.

DICO IGITVR, quòd materia est per se vnum principium naturæ, ut dicit Phylosophus, primo Physicor. & 2. Quod est per se causa, vt dicit secundo Physic. & Metaph. Quod est pars alicuius compositi, septimo Metaphy. Quod est per se fundamentum formarum, primo Metaph. Quod est per se subiectum mutationum substantialium, quinta Physic. Quod est per C se causa compositi, secundo Physic. Quod est terminus creationis, igitur sequitur, quòd est aliquid, non in potentia obiectiua tantum, vt probant omnes rationes supradictæ, sed oportet tunc, quòd sit in potentia subiectiua existens in actu, vel actus. non curo quodcunque dicatur, secundum quòd omne illud dicitur esse actu, vel actus, quod est extra causam suam: cum enim sit principium, & causa entis, oportet necessario, quòd sit aliquod ens, quia cum principiatum, & causatum dependeat a causa sua, & à principio suo: si esset nihil, uel non ens: dependeret ens à nihilo, vel non ente, quod est impossibile.

Præterea. Manet sub terminis oppositis eadem, & sub potentijs numero diuersis, quæ in ipsa corrumpun- D tur, & est terminus creationis. patet, & secundum hoc est realitas distincta à forma ex eisdem causis, & est quid positiuum, quia receptiuum formæ. Tamen dicitur ens in potentia, quia quanto aliquid habet minus de actu: tanto magis est in potentia. Et quia materia est receptiua omnium formarum substantialium, & accidentalium: ideo maximè est in potentia respectu earum, & ideo diffinitur per esse in potentia, secundum Aristotel. Non enim habet actum distinguentem, vel diuidentem, vel receptum, vel informantem, & dantem sibi esse specificum. Ex quo tamen est receptiuum istius actus per suppositum, & est causa compositi, non potest esse nihil, quia nihil non est alicuius receptiuum.

Vbi supra. Vt putabat Aui. de forma corporeitatis materiæ coæterna.

SED CONTRA hoc obijcitur, quòd, scilicet, E materia non habeat tale esse in actu. Phylosophus enim, primo de Generatione, arguit contra illos, qui ponebant subiectum generationis, siue materiam aliquod corpus in actu, quia tunc generatio, secundum Phylosophum, non esset nisi alteratio: quia omne, quod aduenit enti in actu est accidens: igitur eodem modo hic, si materia sit de se aliqua entitas in actu, vel actualiter distincta contra formam, & solum diceretur ens in potentia, quia receptiua actus complectiui speciei. Quicquid igitur adueniret, constitueret unum ens per accidens cum eo: tolleretur igitur omnis mutatio substantialis per hunc modum.

Te. 1. & 23 Arguit cõtra se Doc. scio illorũ argutio p cipere non potentiũ, quid sit a ctus entita tiuus materiæ.

Præterea: Potentiale in omnibus alijs generibus à substantia non est actu illius generis.

A Patet in omni genere accidentis: Nam susceptiuum coloris nihil est in genere coloris, igitur in genere substantiæ receptiuum istius generis, nihil erit generis substantiæ, igitur susceptiuum formæ substantialis non est realiter distinctum a forma substantiali, quia illud receptiuum non ponitur in aliquo genere, nec reducitur ad aliquod aliud genus, quàm ad substantiam, non igitur realiter distinguitur à forma.

Præterea. Ex duobus entibus in actu non fit per se unum. igitur ex materia, quæ secundum istum modum est in actu, non fieret per se vnum cum forma, nec resultaret unum compositum, quod esset per se vnum.

7. Metap. tex. 49.

RESPONDEO, vt prius, quòd materia dicit B entitatem aliquam positiuam extra intellectum, & causam suam, secundum quam entitatem, est capax formarum substantialium, quæ sunt actus simpliciter. Vnde oportet, vel quòd res generabilis, & corruptibilis sit omnino simplex, ut forma, vel componatur ex aliquo, & nihilo: vel sit compositum ex aliquo, & aliquo. Primum est absurdum, scilicet, quòd generabile sit simplex, & contra hoc sunt rationes superius factæ. Secundum etiam est impossibile, scilicet, quòd aliquid cõponatur ex nihilo, & aliquo, igitur sequitur necessario tertium, scilicet, quòd aliquid componitur ex aliquo, & aliquo, sicut ex materia, & forma.

Non est autem inconueniens, quòd in composito sit aliquid, & aliquid: sicut non est inconueniens, q̃ ali- C quid sit compositum.

Et hoc ad argumentum tertium dico, quòd sicut non repugnat per se uni, q̃ sit compositum: ita non repugnat ei, q̃ sit ex aliquibus actualibus entitatibus, realiter distinctis.

Sed dices, q̃ ita ex albo, & ligno potest fieri unũ per se: quia quoddam compositum.

Respondeo, in ente communi unitas, uel est idem, quod ens: vel est passio immediatè consequens ens, & ideo non potest demonstrari de ente: quia si demonstraretur: aut hoc esset ex diffinitione subiecti, scilicet, entis, vel vnius. Sed ista sunt transcendentia, & non habent diffinitionem: & ideo vnitas in communi, vel passio immediata entis, quæ est esse unum, non potest D demonstrari de ente: vel si esse vnum sit passio mediata: illud tamen, per quod inest enti, non est nobis notum. Sic etiam dico, in speciali unitas entis specialis, vel est passio immediata eius, & secundum hoc cuilibet enti speciali, immediatè inest sua unitas, uel si inest ex natura alterius, illud non est nobis notum.

Ratio efficacissima, contra aduersarios de materiæ entitate, pro qua vide The. 1. Phy. in digressione d' materia, ubi apertè tenet materiam habere ꝓpriã entitatem in actu, & inquit, q̃ materia nõ est ĩ potentia ad suum esse, sed secũdũ illud suum esse est in potẽtia ad formã, & ideo rectè dicitur materia ens ĩ potentia, sed in potẽtia ens, & hoc decipiuntur plerique. vide clarius. dist. 90.

Quando ergo quæritur, quare hoc compositum est per se unum, non est reddenda alia causa, nisi quia habet talem formam, qua est per se ens; ideo per se vnum, & ita de composito, non est alia causa reddẽda, & ideo sicut ens per se potest esse simplex, & compositum, sic nec repugnat per se passioni entis, s. suę vnitati esse simplex, vel composita.

Sed dices: tu bene assignas rationem vnitatis ex par- E te totius, quia, scilicet, totum ideo est per se unum, quia habet talem formam, & aliud est per accidens unum propter talem formam.

Sed quęro de partibus compositi, vnde habent, quòd istę dant esse per se unum, & alię non.

Respondeo. Phyl. 8. Metaphy. quęrit, quare aliquid est unum: & dicit, q̃ simplex est unum, quia statim est, id, quod est. Sed in compositis est dare aliquam rõnem, & nescivit Phylosophus aliam dare, nisi quia hoc est actus, & illud potentia, ita quòd hoc est potentia essentialiter receptiua secundum totum genus suum, & illud actus essentialiter perficiens aliud, & ideo ex his fit unum per se, scilicet, ex materia, & forma, non sic est de subiecto, & accidentè, quia enim, tam materia, quã forma sunt causę intrinsecę entis compositi: ideo faciunt

T. 15. & 16. Variatur hic litera I originalibus, sed ista litera, satis sapit.

Excedit Scotus ingeniũ Ari. uide in q. 8 & 7. Me.

& in theorematibus ad propositũ. M. 1.

per se vnum: albedo vero, & homo non sunt causæ intrinsecæ: quia homo in vltima actualitate sua potest esse sine albedine, & ideo nec per se habet potentialitatem ad albedinem, & ideo tantum faciunt vnum per accidens. Aliqua etiam constituunt vnũ tantũ aggregatione: ideo posset esse vnum aggregatione. Aliqua etiam sunt vnum vnitate ordinis: quia scilicet ordinantur ad vnum.

Et si fiat altercatio sicut argutum est supra, quod ex actu & actu non fit vnum per se: nec ex esse, & esse. Dico, quòd si accipias esse actu, vt distinguitur contra potentiam secundum, quòd actus, & potentia diuidunt totum ens: sic dico, quòd materia potest dici in actu, & licet non dicatur actus: quia actus habet eam distinguere & denominare: posset tamen dici actus secundũ, quòd Aristo. accipit actum. in 6. & 8. Meta. Si autem actus diuidatur contra illud, quod recipit actum, sic materia non est actus: quia est primum receptiuum actus: tale autem oportet esse denudatum ab omni actu, quia est distinguibile per omnem actum, vt sic possit esse pars omnis entis. Cum igitur dicis, quòd ex duobus entibus non fit vnum: dico, quòd falsum est quando vnum est in potentia ad aliud, & similiter dicendum est de esse, & esse.

Tex. 4.

Idem 9. Meta. in principio, & t. 2. & 5. Meta. t. 14.

Ad aliud argumentum primum cum dicis, quòd generatio esset alteratio, vt probatur per Arist. contra antiquos.

Dico, quòd antiqui ponebant corpus habens formã substantialem esse materiam, & subiectum generationis, vt patet primo de generatione. alij scilicet, terram &c. Et sequitur, quòd faciebant omnem generationem alterationem: sed in proposito non pono, quòd materia sit actuata, & distincta per aliquam formam substantialem.

Tex. 1. & indem.

Hic habẽs quantum doctor est optimus Paripatheticus: & dilucidator disciplinæ Auerroice contra loci fugas.

Tex. 19.

Ad aliud de receptiuo in genere substantiæ, & accidentis. Dico, quòd si albedo poneretur compositum ex partibus essentialibus secundum, quòd Phylosophus videtur ponere. 12. Meta. principia proportionabilia, in omni genere: tunc est ad oppositum. Et si hoc non ponatur pono tunc in accidentibus receptiuum alicuius accidentis non esse eiusdem generis cum recepto, nec per se, nec per reductionem, & tunc etiam sequitur oppositum: quia potentiale, & receptiuum accidẽtis alicuius in vno genere alicuius generis prioris est actuale, vt receptiuum in genere coloris: & vniuersaliter in genere qualitatis est aliquod actuale de genere priori, scilicet de genere quantitatis, vt superficies respectu colorum, igitur potentiale, & receptiuum in primo genere non potest esse de aliquo alio priori genere. Ideo oportet esse de eodem genere, scilicet, de genere substantiæ.

SEQVITVR SECVNDO videre, quomodo materia realiter distinguitur a forma: vbi dico, quòd sunt omnino alterius rationis, & primo diuersa: quod probo sic. Actus, & potentia, quæ sunt principia entis sunt primo diuersa: materia & forma sunt huiusmodi, ergo. Si enim forma esset eiusdem rationis cum materia non competeret sibi dare esse. Et si materia esset eiusdem rationis cum forma, non competeret sibi recipere esse. Si etiam aliquid formæ includeretur in materia: forma quantum ad hoc non esset apta nata recipi, sed magis recipere, & sic forma non esset primum receptum, sed aliquid eius esset non receptum, sed receptiuum: eodem modo si aliquid materiæ esset inclusum in forma ipsa non esset primo receptiua: sed recepta quãtum ad aliquid sui: sic igitur sunt omnino alterius rationis, & primo diuersa inter se.

Quo modo igitur ex quo sunt duo principia distincta, & primo diuersa, possunt constituere aliquid vnum simpliciter? Dico, quòd quanto aliqua sunt magis distincta, & diuersa formaliter, tanto sunt magis disposita ad

F faciendum per se vnum: quia in illa constitutione non requiritur similitudo in natura, sed proportio conueniens, quæ potest esse inter primo diuersa.

Ratio notabilis.

Dico igitur, quòd mihi est contradictio, quòd materia sit terminus creationis, & pars compositi, & quòd non habeat aliquod esse, cum tamen sit aliqua essentia. Quòd enim aliqua essentia sit extra causam suam, & quòd non habebat aliquod esse, quo sit essentia, est mihi contradictio.

Obiectio Commen. 15.

Obijcitur etiam ab alijs contra dicta per Commen. 8. Metaph. vbi dicit, quòd generans non facit aliud quã extrahere illud, quod est in potentia ad actum. Vnde dicit, quòd non largitur multitudinem sed perfectionẽ. Sed si produceret aliquam actualitatem, quæ prius non G fuisset in materia iam largiretur multitudinem, quòd est contra eum, oportet ergo, quòd sicut fuit tantum vnũ in potentia: ita fit vnum tantum in actu, & sic non erunt duæ entitates absolutæ in generato.

Quia cõpositũ est quod fit. 1. Phy. c. 2. & 22. Meta. c. 18.

Respondeo, in generationibus, & corruptionibus communiter concurrunt potentia obiectiua, & subiectiua, & ex potentia obiectiua trahit agens ad actum illud, quòd est in tali potentia, puta totalem terminum generationis: qui includit formam, & materiam dum est in potentia obiectiua: sicut quando est in actu habet vtrunque, & hoc modo agens non largitur multitudinem, sed perfectionem solum: sicut enim totus ignis est factus in actu, sic totus fuit in potentia, & hæc est prima extractio eius, quod fuit in potentia obiectiua.

H Secunda extractio est secundum, quòd agens de potentia materiæ præexistentis, & quæ in fine generationis est pars compositi educit formam, quæ est altera pars compositi, quæ prius non fuit in actu, nec in re extra sicut materia, & sic agens, vel generans largitur multitudinem, loquendo de multitudine in actu: sic igitur generans largitur perfectionem, prout accipit totum terminum generationis, quod erat in potentia obiectiua.

Vide 12. Meta. c. 18. Auer. clarissime hoc sensisse.

Alio autem modo accipiendo potentiam subiectiuã, vt de qua extrahit formam, sic largitur aliquam multitudinem actualem.

Ad Arg.

AD ARGVMENTVM primum dico, quòd illa propositio non facit ad propositum: quia Arist. non dicit eam ex intentione, sed arguendò ad partem falsam pro opinione antiquorum: quod patet primo ex I processu literæ: quia postquam dixit, quòd nec est quid, nec quale, &c. subdit.

Sic quidem intendentibus accidit materiam subiectũ esse: sed impossibile: sed non est modus Arist. subiungere: sed impossibile suæ determinationi.

Esto tamen, quòd sit verum: auctoritas tamen soluit argumentum: ponit enim illa, quibus ens determinatur, & distinguitur.

Distinctio autem, vel determinatio fit ab actu actuante, & distinguente: qualis est forma, & nihil huiusmodi est materia.

Tex. com. 25.

Sed dices vltra, quòd materia prædicatur de omnibus denominatiue: vnde 7. Metaph. dicit Phylosophus k quòd arca non est lignum sed lignea: ergo de nullo prædicatur essentialiter, ergo si nullum est eorum, quæ sunt, erit nihil.

Rfietio rationum cõtra aduersarios.

Dico, quòd ex hoc, quòd materia prædicatur denominatiue de aliquo, patet, quòd non est nihil, sed aliquid quia nihil non denominat aliquid.

Dico igitur, quòd denominatiua proprie dicuntur, quæ differunt cadentia ab alio. patet in prædicamentis. Casus autem iste potest esse: vel sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formæ ad suppositum eiusdem naturæ: & secundum hoc est duplex prædicatio denominatiua.

Vna accidentis denominantis subiectum. Alia formę non acceptę in abstracto: nec secundum rationem quidditatis absolutę, sed quasi in concreto per cadentiam

tiam formæ ad suppositum naturæ propriæ, secundum A quòd dicimus: homo est animatus: non homo est anima: & isto modo omnia superiora dicuntur de suis inferioribus, vt Sortes est homo: homo est animal: non homo est animalitas. Vel Sortes est humanitas. Et sic ét in proposito dicitur, ꝙ materia est informata: non tamen, ꝙ materia sit forma.

Ad aliud 5. Physic. quod mouetur, &c. Dico, ꝙ licet entitas actualis mobilis non sit mobili ratio recipiendi motum, sed magis, vt est ens in potentia: est tamen actus necessario requisitus ad hoc, ꝙ moueatur, & sic loquitur Phylosophus, dicens: quod mouetur est: non ꝙ hæc sit conditio mobilis per se, sed per accidens: requisita tamen necessario ad motum. Per se autem conditio mobilis est esse in potentia: bene tamen potest esse B aliquid conueniens alicui per accidens, & tamen necessario per accidens, quia non includitur in ratione formæ illius: necessario tamen requisitum ad illud, quia sine illo illud non esset, sicut priuatio est principium per accidens naturæ, primo Physic.

Tex. 66.

Ad probandum igitur, ꝙ generatio non sit motus, sufficit Aristoteli, ꝙ subiectum generationis, non necessario est ens actu, sed est ens in potentia. Subiecto autem motus, siue ei, ꝙ mouetur necessario coniungitur, quod est ens actu, licet per accidens, vt dictum est.

Hinc hēs Auerroicā sniam. 3. cœli. com. 67. de Generatione mixtorū, & animatorum præexistentib. formis essentialib. elementorum in materia, quæ debet hēre aliqū esse.

Ad aliud, de materia, ꝙ non est scibilis, &c. Dico, ꝙ Phylosophus indistinctè, & in vniuersali loquitur de motu, vsque ad quintum librum, & ideo consideratio eius de materia se extendit ad subiectum, tam mutationis, q̄ C motus. Loquitur enim ibi de materia, vt est subiectum: non solum in generatione, sed etiam in alteratione: Et vt habet ordinem ad transmutationem: sic nec subiectum motus, nec mutationis est scibile per se, nec scitur per se: sed in comparatione ad aliud: sed non sequitur, quòd non sit alio modo scibile per se, & secundum se, sicut ignis: vt transmutatur localiter: non potest cognosci, nisi per comparationem ad locum: potest tamē cognosci alio modo, & perfectiori, quàm per comparationem ad locum. Intentio autem Phylosophi est ibi, ꝙ quantumcunque materia, vel subiectum cognoscatur, & sit cognoscibile in se, & per se: est tamen cognoscibilis in comparatione ad formam.

Dico igitur, quòd materia, secūdum se in sua essentia D est cognoscibilis, sed non a nobis. Primum patet, quia omnis entitas absoluta in se est cognoscibilis, materia est huiusmodi, ergo. Habet enim ideam in Deo, vel ex parte obiecti, vel secundum rationem ex parte essentię, secundum aliam opin.

Vide dist. 35. & 36. pri. & specialiter in reportationibus. 2. de aīa. t. c. 92. 8. Met. c. 12

Secundum patet. Nam forma est magis cognoscibilis à nobis, quàm materia, sed forma non cognoscitur, nisi ex operationibus, igitur nec materia: Quanto enim est aliquid magis remotum a sensibus: tanto minus est a nobis cognoscibile, cognoscimus igitur materiam, vt dicit Comment. per transmutationem. Videmus enim unam formam nouam post aliam, quia videmus nouam operationem: quæ arguit nouam formam, igitur subiectum transmutationis commune manet, hoc E est materia. Non igitur sequitur, est cognoscibilis in analogia ad formam, igitur alio modo, uel in se, vel secundum se non est cognoscibilis.

Ad aliud de actu dico, ꝙ si accipis actum pro actu informante, materia non est actus. Si autem accipias actum pro omni eo, quod est extra causam suam: sic materia potest dici ens actu, vel actus. Sed secundum communem modum loquendi esse actu attribuitur, & appropriatur formæ.

Ad vltimum, in oppositum patet, quomodo materia est ens actu, & quomodo non

QVÆSTIO II.

Vtrum per aliquam potentiam materia possit esse sine forma.

QVÆRO SECVNDO. Vtrum per aliquam potentiam materia possit esse sine forma. Videtur, quòd non: Quanto aliqua sunt magis vnum, tanto sunt minus separabilia: B sed materia est magis vnū cum forma, quàm passio propria cum subiecto, & passio non potest separari à subiecto, ergo nec materia a forma: maior est manifesta. mi. Probo, quia materia facit unum essentialiter cū forma, & per se. Sed propria passio non sic facit unum cum subiecto: quia facit unum secundo modo dicendi per se tantum.

Argum. 1.

Item omni eo quod potest per se esse, potest aliquid fieri inferius, probo. Illud, quod non potest per se esse, est inferius, eo quod potest per se esse, ergo Deus potest facere. Sed nihil potest esse inferius materia, quia cum materia sit ens in potentia, & prope nihil: tunc illud inferius esset nihil.

Argum. 2.

C Item priuationes sunt oppositæ, sicut, & formæ: quibus sunt oppositæ, sed formæ oppositæ, nunquam sunt simul in materia: ergo nec priuationes oppositæ, sed priuationes oppositæ non sunt simul, nec possunt esse, quia forma opposita vni, actu est in materia. Si igitur materia non habet aliquam formam, sunt in ea oppositæ priuationes simul, quod est impossibile, ergo, & cætera.

Argum. 3.

Contra, non minus dependet accidens a substantia, quàm materia a forma, sed accidens potest fieri sine subiecto, ergo, & materia sine forma.

Ratio opp.

RESPONSIO secundum illos, qui dicunt, quòd materia non est aliud à forma: non est mirum si non potest esse sine forma, idem enim non potest fieri sine D seipso, sed hoc est falsum, ut probatum est supra, quia omne generabile est compositum ex re, & re.

Albertus. Aegidius.

Alij dicunt materiam habere realitatem distinctam a forma, non tamen potest esse sine forma, quia non est actus, nec habens actum, quia est tantum ens potentiale, vel possibile. Cum enim diuidatur ens per actum & potentiam, materia non cadit sub primo membro, sed sub secundo. Est enim potentia, nihil ergo habet actus, vel actualitatis, sed tantum habet esse potentiale: quod tamen esse est aliqualis realitas distincta a forma, & per hoc saluant compositionem realem. Implicat autem contradictionem, ꝙ aliquid habeat esse tantum potentiale, & sit actualiter.

D. Tho. 1. parsum. q. 60. art. 1. quęre Auer. 1. Physico. 70. & 76. & 8. Meta. c. 3. & alibi. quære. Men. vbi infra, & alios.

Si isti intelligant per realitatem materiæ aliquam en E titatem, vel realitatem extra causam suam, non video, quòd sit contradictio si ponatur virtute diuina sine forma.

Alij habent aliam imaginationem de materia, quia ponunt eam esse terminum creationis alium absolutè a forma, tamen dicunt, ꝙ non potest esse sine forma, ꝙ probant, quia si fieret sine forma, esset actus, sed materia non est actus, ergo, &c.

Tho. angl.

Item, secundum Boetium. omne esse est à forma, ergo si materia sit sine forma, erit sine esse, quod est contradictio.

1. tri. c. 3. uide Auer. 2. phy. c. 12

Præterea. Quod non habet ideam, non potest fieri sine alio, materia est huiusmodi, ergo, &c.

Præterea. Illud, in quod Deus nō habet actionē, non potest fieri per se, sed secundum doctores peritissimos, Deus non habet actionem in materia, ergo &c.

Item, quæ analogantur in aliquo primo, illud est realiter in vno primo, & in alijs non nisi per attributionem ad illud. Patet de sanitate, quæ est realiter in animali, & in vrina, non nisi per attributionem ad illud aliud: sed esse est a forma, ergo materia non est nisi in analogia ad formam, cui primo attribuitur.

Item arguitur. Si materia habet et esse per se sine forma, tunc compositum non esset vere vnum, quia haberet in se plura esse.

RESPONDEO ad quæstionem tenendo vt in priori quæstione dictum est, rem materialem esse compositam ex duobus, quæ sunt partes rei compositæ, & semper aliquid generati præexistit generato sub forma corrumpendi. Dico, quòd non est contradictio materiam esse sine forma quacunque substantiali, & acciden-tali. Quod probo. Absolutum distinctum, & prius alio absoluto potest esse sine contradictione sine illo: materia est ens absolutum distinctum, & prius forma quacunque substantiali, scilicet, & accidentali, igitur potest esse sine alio absoluto; siue sine forma substantiali, vel accidentali absoluta. Maior declaratur. Nam ideo ponitur ibi absolutum ad excludendum correlatiuum, quia in his esset instantia, prius ponitur ibi ad excludendum simultatem originis: quæ includit etiam simultatem correlatiuorum. Minor etiam probata est supra in quæst. præcedenti.

Vide Hen. quolib. 1. q. 10.

Quod enim materia sit quid absolutum, satis patet, quia facit compositionem realem, & absolutam, quòd autem sit prior forma, saltem natura, & origine. patet: quia est receptiuum formę, & fundamentum eius. Sed receptiuum, & fundamentum formę est prius forma.

Hoc etiam confirmatur per Augustinum: qui. 13. Confes. dicit, quòd prius origine terminatur creatio ad materiam, quàm ad formã: licet secundum eum primo fuerit creata cum forma.

Item quidquid Deus absolutum facit in creaturis mediante causa secunda, potest facere sine illa causa secunda, quæ non est de essentia causati, sed forma est causa secunda, quæ non est de essentia materię inquantum materia est: mediante qua Deus dat esse materiæ, ergo Deus sine illa potest facere materiam. Quod autem forma non sit de essentia materiæ patet, quia aliter adueniente alia, & alia forma esset alia, & alia essentia materiæ.

Item, quod Deus immediate creat, immediate conseruat, vel potest conseruare, sed materia est terminus creationis etiam secundum alios, & sic immediate creatur a Deo, vt probabo, ergo &c. Quia ex quo materia est aliquid primum in entibus non potest subesse causalitati alicuius creaturę, similiter cum non possit produci nisi per creationem, & nulla creatura potest creare, ut probabitur in prima quęst. quarti, sequitur necessario, quòd solus Deus eam creat, sed entitas absoluta, quæ est a solo Deo, sine alia aliqua entitate absoluta posteriore potest conseruari a Deo: quia Deus sine omni absoluto, quod non est de essentia rei, & quod est posterius ipsa re, potest rem conseruare.

Hinc infert plura.

Item, non est necesse Deum velle aliquid aliud a se absolute, & de necessitate, ergo si vult necessario formam esse ad hoc, quòd velit materiam esse: hoc non est simpliciter: sed propter necessariam connexionem materiæ ad formam. Sed non est talis necessitas absoluta connexionis materiæ ad formam. Probo, quia si est necessitas absoluta connexionis materiæ ad formam, ut tu dicis, igitur materia sibi determinat aliquam formam de necessitate. Probatio consequentię. Quod determinat sibi aliquod genus, determinat sibi aliquam speciem in genere illo: & omne, quod determinat sibi speciem, de necessitate determinat sibi esse in aliquo vno indiuiduo istius speciei: vt omne quod de necessitate est homo, est hic homo, vel ille: sed materia non determinat sibi de necessitate hanc formam, vel illam:

F manifestum est ergo nec totum genus formæ.

Confirmatur. Quicquid contingenter se habet ad quodlibet cuiuslibet generis absoluti, habet se contingenter ad illud genus absolutum.

1. Phys. t. c. 63. & 69.

Hoc patet, sed materia contingenter se habet ad quãlibet formam, ergo & contingenter se habet ad totum genus formæ, probo etiam, quòd si de necessitate absoluta materia determinat sibi genus formæ: quòd necessario determinat sibi genus formæ: quòd necessario determinat sibi vnum solum illius generis, quia vnum essentialiter vnum, & singulare, est impossibile dependere essentialiter a pluribus eiusdem generis.

Si ergo materia necessario determinat sibi totum genus formæ, hoc est, quia necessario determinat sibi

G aliquod vnum illius generis, quod falsum est, si igitur contingenter se habet ad totum genus formæ potest virtute diuina esse sine forma.

Quia tunc materia reciperet omnes formas.

Et si quęras vbi esset illa materia sine forma: Dico, quòd sicut Angelus, qui non est quantus, est in loco aliquo diffinitiuè, non circunscriptiuè: supposito, quòd sit in vniuerso, si tamen fieret extra vniuersum, vbi locus non est: non esset in loco diffinitiuè, sic materia si fieret in vniuerso sine forma, esset diffinitiuè alicubi, si autem fieret extra vniuersum, nusquam esset locater, vel diffinitiue: tamen esset natura quædam absoluta.

Si quæras etiam, an habeat partes? Dico quòd partes substãtiales habet, illas. n. non habet per quantitatẽ.

H Si dicas, quòd est ens in potentia, ergo si conseruetur sine forma, esse erit sibi accidens.

Dico, quòd falsum est, quia sicut homo essentiam propriam habet extra omnem intellectum: sic & esse, & tunc etiam haberet illud esse sicut, & essentiam.

Si etiam dicas, materia sic existens sine forma habet saltem respectum ad Deum conseruantẽ, igitur habet aliquam formam.

Dico, sicut dictum est supra distinct. prima, quòd ille respectus est idem realiter cum materia, nec est forma addita: quęlibet enim essentia creata, nõ est aliud, quam dependentia sui ad Deum.

q. 4. & 5.

AD ARGVMENTA principalia.

Ad primum, quanto aliqua sunt magis, & cęt. Dico,

I quòd procedit de vnitate identitatis, qua aliqua dicuntur vnum: quia idem realiter, non de vnitate vnionis aliquorum in tertio, sicut ex materia, & forma fit unũ tertium. s. compositum, si intelligitur primo modo, tunc maior propositio est vera: si secundo modo est falsa. Vel sic. Si maior intelligatur de vnione identitatis aliquorũ inter se, minor est falsa; si aũt intelligatur maior de vnione aliquorum in tertio, sic maior est falsa; quia illo modo in maximè dependentibus, non potest esse ordo ad aliquod vnum; & in quibus est minima dependentia possunt ordinari ad aliquod vnum, siue ad vnionem totius.

Ad arg. 1

Alia litera.

Ad aliud dico concedendo maiorem, quia nõ video quin esse in alio ente sit inferius, quàm esse in se, & quin

k sit magis imperfectionis dependere, quàm non depẽdere. Et ideo dico, quod omne esse cuiuscunq; alterius generis a substantia. s. accidẽtis est imperfectius quocunq;, quod est pars substãtię sicut est materia. Et tunc ad Aug. qui communiter hic allegatur. Duo fecisti domine vnum prope te, & aliud prope nihil, vt materiam. Dico, quòd loquitur de ordine entium in genere substantię; & ibi est Angelus ens supremum, & materia ens infimum.

12. Confessionũ. c. 3.

Sed dices. Nihil alterius generis potest esse superius Angelo, ergo nihil alterius generis potest esse inferius ~~esse inferius~~ materia prima. Dico, quod non est simile. Ideo enim nõ est superius, quia nullum genus est superius genere substantiæ, sed alia genera sunt inferiora.

An eiusdẽ vide Vro. in 2. d. 2. q. 3.

Verũ autem posset fieri in genere substantię aliquid inferius. De hoc est dubium.

Vide Ricar. de media villa quol. 4 q 4.

Ad tertium dico, quòd nullę priuationes sunt oppo-

sitæ

fuæ in eodem: nisi sint priuationes formarum opposi- A tarum immediatarum circa idem de necessitate sequẽtium, & si sic sit, tunc dico, quòd priuationes sic sunt incompossibiles. Sic enim se habent formæ oppositæ, quòd si susceptiuum habet unam, caret alia, & è conuerso: aliàs esset contradictio, si formæ consequerentur susceptiuum de necessitate, & tñ posset esse sine eis.

Sed circa materiam nullæ formæ sic sunt simpliciter immediatæ, licet aliquæ sint immediatæ respectu agentis naturalis, quod non agit, nisi in quanto, & per consequens simpliciter, & immediatè non potest attingere ad nudam essentiam materiæ, nec etiam Deus posset facere materiam, sine forma, secundum Aristot. Sed hoc fuit pro tanto, quia ipse posuit necessariam connexionem causarum: ita quòd impossibile est secundum B eum primas causas agere sine secundis: siue causam omnino primam, sine secunda causa.

Vide in 4. dist. 12. ad propositũ & hic hēs, qualiter Phyl. contradicit Theo. qa innititur falsis ꝓpositionibus Responsio doctrinalis cõtra quã replicare nõ possũt aduersarii.

Sed si hoc negasset, habuisset ponere, secundum ea, quæ posuit de materia, quòd potuisset eam Deus fecisse sine forma.

AD PRIMAM rationem alterius opin. dico, ꝙ si accipiatur actus, prout distinguitur cõtra potentiam, secundum quæ, scilicet, actum, & potentiam totũ ens diuiditur, sic actus non conuertitur cum forma. Secundum hoc enim, omne, quod est extra causam suam est in actu: & secundum hoc etiam priuationes dicuntur esse actu. Vnde cæcitas dicitur esse actualiter in oculo carente visu: sicut dicitur in quarto, & septimo Metaphys. si autem loquaris de actu, secundum quòd loqui- C tur Phylosophus, septim. Metaphys. scilicet, secundum quòd est actus receptus, & actuans, & distinguens, sic distinguitur contra receptiuum, & materia est receptiuum illo modo, & non est actus.

Tex. 2. 4. & 27. Tex. 13. & 49. vide 9. Meta. t. 27. & 20. Meta. tex. 15.

Ad auctoritatem Boetij. omne esse est a forma. verum est esse specificum, & perfectum.

Vel dicendum, ꝙ loquitur de facto, & non de possibili fieri per potentiam Dei, & esse etiam formale, licet sit communicatum materiæ à forma, tamen est communicatum materię esse proprium, quod est idem cum eius essentia, non sibi communicatum à forma, sicut nec eius essentia.

Ad aliud dico, siue idea accipiatur pro obiecto cognito, siue pro ratione cognoscendi falsum est, quòd mate- D ria non habeat ideam: immo quocunque modo idea accipiatur. Dico, quòd materia ipsa habet ideam, sicut enim materia est quid creabile distinctum a forma: sic est quoddam ideale, quod habet ideam distinctam, siue etiam idea ponatur ratio imitandi essentiam diuinam in tali gradu, adhuc habet ideam, quia alium gradum imitandi habet materia essentiam diuinam, quàm forma, vel aliud quodcunque.

Ad aliud, quod ipsi dicunt, quòd Deus non habet actionem in eam. Dico, quòd falsum est, & si dicunt hoc doctores periti: nõ tamen in hoc sunt periti: immo secundum eos habet eam pro termino actionis suæ, ergo potest aliquid circa eam agere, & hoc cõcedunt alij, E quòd nullum agens naturale potest attingere essentiã materiæ: Deus tamen potest, vt illi dicunt in quarto sententiarum, & hoc necessario habẽt dicere sui sequaces.

D. Thom.

Ad aliud, de analogia, quòd illud recipitur tantum in vno realiter, & in alijs per attributionem. Dico, quòd hoc est falsum, quia si ita est in vno exemplo, in centum est contrarium: nulla enim maior est analogia, quàm sit creaturæ ad Deum in ratione essendi, & tamẽ sic esse primo, & principaliter conuenit Deo, quod tamen realiter, & vniuocè conuenit creaturæ. Simile est de bonitate, & sapientia, & huiusmodi, gradus etiam sunt in perfectionibus specierum, & per attributionem se habent ad aliquam perfectionem, & tamen non est tota perfectio in vna: nec etiam tota entitas in substantia, ita quòd accidens non sit ens: nec habeat formalem entitatem: quamuis per attributionem se habeat ad substantiam. Nec etiam exemplum multum ualet, quia non est idem conceptus sanitatis, qui dicitur de vrina, & de animali, & de dieta. Nam non est idem formalis conceptus sanitatis, ut est æqualitas humorum, & vt est, quid causatiuum sanitatis: vel significatiuum sanitatis, licet in vtroque materialiter includatur formalis conceptus sanitatis, & tunc dico, quòd huiusmodi conceptus sunt formaliter diuersi in illis, de quibus dicuntur.

Vt inquit Arist. 2. Meta. t. c. 9.

Nam causatiuum sanitatis est formaliter in dieta, vel in tali potione, vel herba, significatiuum in vrina est, & hi conceptus formaliter diuersi ordinantur ad istum conceptum sanitatis, qui est æqualitas, vel proportio B humorum, quæ vt sic formaliter est solum in animali.

Ad aliud respondet unus doctor, quòd materia potest intelligi habere triplex esse. primo esse suum, quod debetur sibi, secundum, quòd est aliqua essentia distincta a quacunque alia. Aliud esse, quod communicatur sibi a forma.

Tertium esse, quod communicatur sibi supernaturaliter a Deo, & illud esse communicatum sibi a Deo, non habet, quando est in composito, quia repugnaret per se vnitati ÷ suppositi, sed illud haberet: si Deus faceret ipsam sine forma, sed hoc est falsum, quia hoc non est aliud dicere, quàm materiam, sine omni addito non posse esse sine forma.

Men. quol. 1. q. 10. Applica hãc respõsionẽ ad illã 2. opin. sup. recitatã in principio solutionis, uel quęre argumentũ alibi si vis, ut supra additum est. M. A. l. compositi.

Item sicut accidenti, postquam panis transubstantia- C tur, non communicatur aliud esse, quàm habuit, quando fuit actu informans panem, sed idem sibi conseruatur. sicut † probabitur in quarto libro, ergo similiter in proposito non communicaretur materiæ aliud esse ab illo, quod habet: dum est sub forma. Et eædem rationes, quæ ibi positæ sunt de accidentibus concludunt de materia.

A l. probatum fuit. dis. 12. q. 1.

Si vero intelligit sic, quòd materiæ separatæ à forma, & sic forma communicatur esse a Deo non actus aliquis, sed negatio ipsius esse communicati a forma, idest, quòd materia sit per se existens, sine esse sibi communicato à forma: ita, quòd per se esse, sit quædam negatio talis esse communicati a forma, quia in isto esse per se D non recipit esse à forma, si inquam, sic intelligit, potest concedi, ꝙ materię separatę communicatur a Deo huiusmodi esse, vel per se esse negatiuè, vt dictum est. Et consequenter etiam posset dici, ꝙ tale esse non cõuenit sibi in composito: & eadem ratione, sicut supra dictum est quia compositum, secundum hoc, non esset unum: oportet. n. ad vnitatem per se compositi materiam recipere formam, & subesse formę, non ꝙ tunc materię detur aliqua actualitas noua, quando non est sub forma.

Posset etiam fieri vna ratio contra conclusionẽ principalem sic. Materia videtur plus dependere a forma, q̃ forma, quæcunque a materia, sed formæ naturales aliquæ non possunt separari à materia, ergo, nec materia a forma. Mi. probo. Quia si essent separatę, essent spiri E tuales, & sic intellectuales: & per consequens immateriales, sed formam talem esse intellectualem, vel formã materialem esse immaterialem, uidetur includere contradictionẽ, ergo, nec materia potest separari a forma.

Potest dici uno modo, ꝙ licet entitas materię sit minus perfecta, q̃ formę: non tñ plus est dependens, immo minus, & ideo põt fieri sine forma, & non è conuerso.

Alio modo potest dici, ꝙ forma est magis ens: nec tamen est causa constituens esse materiale, sed est causa concurrens ad esse compositi constituendi, & ideo potest separari forma à materia, sicut è conuerso.

Et ad probationem, istę formę essent spũales. Dico. ꝙ non oportet, quia sicut q̃titas est forma eiusdem naturę, qñ separatur, & qñ est in subiecto: sic etiam istę formę essent eiusdem naturę, si separentur, sicut cum sunt

Resolutio subtilissima.

coniunctæ: siue cum informant materiam, nec essent intellectuales: quia hoc repugnat eis secundum se.

DISTINCTIO XIII.

Prima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis: sicut ostendit scriptura Gen. &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilem sui.

Circa istã 13. dist. in qua Magister agit de creatorum distinctione, & primo de luce: quę fuit in primo die creata.

IRCA istam distinctionem decimã tertiam quæro simul de luce, & lumine.

Et primo quęro, Vtrum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilem sui? Quod non. Augustinus septimo super Genesis ad literam. Anima ministrat corpus per lucem, & aerem &c.

Arg. 2. Præterea. Lumen gignit substantiam, vt patet de igne, ergo est substantia.

Arg. 3. Præterea. Lumen frangitur, & reflectitur, ergo est corpus, quia istæ sunt passiones corporis.

Præterea. Quòd non sit species, quia denominat medium non sic species coloris.

Excludit etiam oppositum, scilicet tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi, & nigri in medio.

Tertio quia habet effectum realem in medio, & organo scilicet visum corrumpere, & gignere calorem. effectus realis non conuenit speciei, &c.

Tex. 68. Vide Auicen. 6. naturalium parte 3. c. 1

Contra. lux est de se sensibilis secundo de anima, ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam a lumine, ergo &c.

Variatur litera in hac q.: sed sententia eadem.

HIC TRIA SVNT videnda. primo quid sit lux secundo quid lumen. 3. qualiter lumen a luce gignatur.

Tex. 27. De primo dico, quòd lux non potest poni substantia: quia est per se sensibilis: non sic substantia, ergo &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substantia, quod enim vere est nulli accidit ex primo Physicorum. Antecedens patet, quia si in igne esse lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior: quæ essent in potentia ad formam specificam. Non primo modo:, quia tunc quæcunque haberent lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo, quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis cęlestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile formam substantialem corporis cęlestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ. Non est autem alia qualitas cõsequens formam substantialem corporis cælestis quàm lux.

Confirmatur per Damasc. lib. 2. cap. 8. quære.

2. de Anima tex. 69 DE SECVNDO dico, quòd lumen non est substantia completa: hoc est, per se subsistens, quia nec spiritualis: cum sit extensibilis, nec corporalis: quia tunc duo corpora essent simul. est enim lumen cum toto aere, nec oportet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, quia tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis,

F quia illud, cui aduenit, manet perfectum in specie, illo recedente: sicut apparet de aere quandoque illuminato, quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantiæ. Nec est verisimile, quòd ad aliquod aliud genus pertineat præterquam ad genus qualitatis.

Cum autem quantum ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis. — A l. quantum ad tertiam speciem quæ distinguatur. &c.

Notandum est, quòd intentio non dicitur hic illud, in quod tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectum esset intentio, sed intentio hic dicitur illud, per quod, tanquam, per principium formale, in obiectum tendit sensus, & sic quidquid est signum, est res secundum

G August. de doc. Christiana: licet non e conuerso, & ideo in distinctione rei, & signi: res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis, licet intentio sit res, & forte sensibilis res, in quam possit sensus tendere: tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in alterum: cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quòd lumen proprie est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensum; quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum

H non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

Hoc autem est falsum, & contra Commentatorem super de Sensu, & Sensato, vbi vult, quòd necesse est lumen proprium in oculo esse ad hoc, vt recipiat species colorum, & videat. — 2. de Anima t. 73 & 75. non lõge a principio.

Modus ponit iste, quòd sicut lux, vt visibile est prius naturaliter colore: ita & species eius est naturaliter prior specie coloris, & ita tam in perficiendo mediũ, ita quòd medium non illuminatum non sit capax ad percipiendum colores, quàm in perficiendo visum: ita quòd organum non illuminatum non sit visiuum proxime.

QVANTVM AD TERTIVM articulum, qui declarat istum secundum, notandum est, quòd est

I dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsum Alacen. in perspectiua sua. Rectus radius est, qui diffunditur a luminoso in medio eiusdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminosi. — Aliqui ponunt 4. radium. quare perspectiuam abbreuiatam in q. disputata Iacobi. vide 3. lo. Pechã 1 parte perspectiuæ conclusione 14 & in quo tribus opinio. debet intelligi de radio cadente oblique, & non perpendiculariter vbi supra, & conclusione 1. 3. partis.

Radius reflexus est, qui, occurrente opaco, antequam terminetur virtus actiua luminosi, diffunditur in partẽ oppositam, non ex electione, sed quia naturale agens, cuius virtus actiua non est totaliter exhausta in directũ agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum.

Radius fractus est, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur

k in illo medio, sed non secundum lineam rectam, sed incidit ibi angulus, quando autem occurrit medium densius frangitur radius ad perpendicularem, quia ex quo est perpendicularis est fortissimus in agendo.

Vnde cum frangitur ad agendum in medium dẽsius requiritur situs propinquior perpendiculari radio: talis est situs radij fracti ad perpendicularem, quando autem occurrit medium rarius frangitur radius a perpendiculari propter oppositam causam.

Dico tunc, quòd lumen multiplicatum secundum istos tres radios immediate gignitur ab ipsa luce, & etiam immediate est species sẽsibilis ipsius lucis. De recto patet. De reflexo probatur: tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente. Tum quia quęrere Commentatorem

A.l. tamē quia: quare conclusionem de hoc, q̄ est. 5. & 19. 2. partis, sed forte ala- cta alle- gat, quare an eadem, an aliæ sint cōclusiones utrisque.

torem de hoc, qui dicit, quòd radius egreditur a corpore radioso, & effunditur in speculum, & inde reflectitur in eodem.

Eodem modo etiam per radium fractum, videtur ipsa res multiplicans se, & non species aliqua, ipsius rei visæ, & sicut ista lumina primaria multiplicatione diffusa sunt immediatè species lucis gignentis, fortè ita immediatè gignuntur ab ea, loquendo de immediatione ad causam; non excludendo ordinem effectuum ordinatorum, respectu eiusdem causæ.

Sed præter ista, est aliud lumen secundarium, qd dicitur lumen accidentale, quale est, vbi est vmbra. In hoc enim distinguitur vmbra in actu à tenebra, quia tenebra est priuatio luminis, tam primarij, quàm secundarij, vmbra est priuatio luminis primarij. Istud autem B secundarium lumen, licet quandoque diffundatur per reflexionem, non tamen a corpore polito, quia reflexio a tali corpore est gignitio radij primarij, q a est immediata species ipsius lucis gignentis, non autem sic istud lumen secundarium, immo gignitur ab ipso lumine primario, ita quòd si per impossibile reflexio remaneret sine lumine radij imprimentis, gigneret sphæricè, vel hemisphærice istud lumen secundarium, non sic autem, gigneretur lumen reflexum à radio primario, qualis est reflexio a corpore polito, est ergo omne lumen species: sed lumen primarium est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarij.

Vide in conclusionis. 14. primæ partis perspectiuæ ad hic.

Instantia 4 conclus. 1. partis perspectiuè. Vide cōcl. 6. 1. partis perspectiuæ.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem, quia cum lumē videatur, non erit species visibilis. C

Respondeo, species aliqua intensa, non obstante, q̄ sit intentio, & species alterius visibilis, potest tamen in se esse visibilis, sicut dicit Comment. super de Sensu, & sensato, capitulo primo, quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter species non sunt visibiles, nisi quando terminantur ad opaca, ita quòd non contiguatè opacis, non possunt gignere species sui, quib. videantur: sicut species coloris dum, est in medio non videtur, sed quando contiguatur opaco, tunc videri potest, sicut patet de radio transeunte per vitrum coloratum, apparet color in pariete, vbi terminatur radius ille, & videtur coloratus, similiter, sicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radius coloratus visibilis. Nec tamen propter hoc negatur ille rubor D esse species, qui apparet in pariete: quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor, videret rubeum vitrum, vel ruborem vitri. Vnde hæc est falsa, illud, quod est intentio obiecti visibilis non est visibile, sed ista est vera. Omnis intentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Vnde forma illuminans Lunam lumen est, & non lux: quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis. similiter per Aristot. in de Sensu, & Sensato. Fulgor emissus ab oculo moto in tenebris visibilis est: & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum non videtur, quod patet: tum quia radij Solares, de nocte non apparent, qui tamen intercipiuntur inter nos, & cœlum, & supra conum pyramidis ̄ vmbræ terræ. Tum, quia existens in carcere o- E paco, & tenebroso: vbi per opposita foramina transiret radius Solaris, non videret: ita, quòd nusquam reflectente se ad opacum, non videret illum radium, si corpuscula illa non frangantur.

Vide I cō. 25. primæ partis.

com. 2. Vide c. di stin. primi q. 4. idem.

A.l. vmbrosæ.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum, & non terminatum ad corpus opacum: Sole existente super Orizontem nihil videretur, quia non esset terminans.

Eandem ergo conditionem habet lumen, quam habent aliæ species principales colorum, quantum ad uideri, & nō videri, sicut principales species colorū: quæ, s. radiosè multiplicantur, possunt generare alias secundarias accidentales non radiosè multiplicatas, & per illas videri, & tamen non negatur illas primas esse intentiones pro eo, quòd simpliciter sunt similitudines illorum primorum colorum gignentium, ita in proposito.

A D A R G V M E N T A. Ad primum dico, quòd Augustin. accipit ibi lucem pro corpore subtili, puta fortè pro igne, qui est corpus subtilius in mixto, vel pro aliquo corpore subtili multum conueniente cum igne in natura: sicut & scriptura dicit lucem factam fuisse prima die: non quòd tunc fieret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux, & ideo describitur subiectum ignotum per terminum notiorem.

Ad arg. 1.

Gen. 1.

Ad secundum dico, quòd alterans in fine alterationis generat, non autem illa qualitas, qua alterauit.

Ad 2.

Ad tertium dico, quòd ista sunt metaphoricè dicta de lumine: sicut patet per Auicen. sexto naturalium, non enim aliquid idem procedit rectè, quasi motu locali, & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo, sed quando virtus actiua non est totaliter exhausta, idest, non tantum causauit, quantum potest causare, tunc ulterius, si non potest, secundum lineam rectam agere, secundum quam natura maximè agit, quia illa est breuissima, & efficacissima ad operandum, agit secundum aliam lineam isti propinquiorem, & hāc fractam, uel reflexam, si nihil potest agere ulterius reagendo in idem passum, in quod prius egit, causando tamen ibi cum illo, prius causato aliquid simpliciter imperfectius.

Ad 3. Parte 3. c. 2.

Et si obijcias, q̄ cum perfectiori causato priori non potest esse causatum imperfectius posterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario, non potest esse lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus.

Dico, quòd falsitas conclusionis apparet ad sensum.

Patet enim, si radius Solis incidat in aquam, & reflectatur in aliquem locum tenebrosum, ubi non est radius rectus, sensus dicit reflexionem fieri, vsque in locum illum tenebrosum. Non autem illic fieret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo dicit Sensus lumen secundarium, siue speciem luminis primarij diffundi a lumine primario contiguato alicui corpori opaco, vsque ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium, & tamen per totum illud medium est lumen primarium.

Tunc ergo illa propositio est neganda, ubi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, siue species, quæ sit forma imperfectior.

Ad alia, quæ sunt contra speciem, siue intentionem. dico ad primum, quòd omne accidens fortè, posset denominare subiectum suum, in quo est. si esset denominans: vel nomen impositum, quod significaret denominationem conuenientem formæ, respectu talis subiecti.

Hoc modo nō est denominatiuum impositum a speciebus colorum, quia denominatiua imposita a coloribus denominant subiectum, habens colores, secundum esse reale.

Si autem esset denominatiuum impositum, quod denominaret subiectum habere formam, secundum esse intentionale, non secundum esse reale, bene posset medium denominari à tali nomine albi, & tale est impositum à lumine. & fortè magis hic, quàm in coloribus, propter maiorem perfectionem, & euidentiam huius intentionis, quam aliarum intentionum visibilium.

Vt illuminatum, ut luminosus

Quod additur secundo, de opposito dico, q̄ lumen vnū non excludit aliud lumen alterius rōnis, sicut lumē Solis non excludit lumen Lunę in eadem parte medij,

vel alterius stellę: sicut nec species nigri excludit speciem albi: vel econuerso in eadem parte medij, sed sicut lumen quodcunque excludit a medio tenebram: quæ est eius priuatio non contrarium, vel disperatum, ita species cuiuscumque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad 3. Ad tertium concedo, quòd res est, & effectum realem habere potest: non tamen ita res, quòd possit non esse intentio: quia cum ratione sua stat, quòd ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum. Et hoc sufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediate ab ipsa luce, & non pars radij a parte probatur, quia si ponatur, quòd lumen in aliqua parte medij gignat lumen ex se: quilibet punctus lucis multi- 3.1. partis. plicat se sphærice: quia omne actiuum naturale agit in G medium circunstans sphærice: si sit ex omni parte equæ dispositum, & si habeat opacum obstans ex vna parte 6.3. partis. sui: saltem multiplicat se hemisphærice, ergo modo si lumen esset gignens respectu alterius luminis: ex quo non habet opacum impediens ex aliqua parte sui sphærice se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen vlterius secundarium indirectum: ita gigneretur ex omni parte radij distantis, quod est contra sensum.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans A. l. medij. localiter, quia si non posset agere nisi, vbi est localiter, tantum posset illuminare aliquod indiuisibile, quòd si præsens est in ratione agentis alicui distanti localiter, ergo & pari ratione toti medio vsque ad tantam distantiã, ad quantam sufficit virtus eius, & si præsens est illi toti, H & potest in toto causare lumen, ergo causat, quia ipsum lumen genitum ab ipso, dato, quòd posset causare aliud lumen: tamen luminare presens est maioris virtutis, quã lumen genitum, & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

DISTINCTIO XIIII.

Dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. diuisitque aquas: quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum corpus caleste sit essentia simplex.

A. l. Circa istam dist. 14. in qua Magister agit de opere 2. diei .s. de natura celesti quęruntur tria. primo &c.

IRCA distinctionem decimamquartam quæro primo, Vtrum corpus cœleste sit essentia simplex.

RESPONDEO: alia videtur responsio danda secundũ Theologos, alia secundum Phylosophos. secundum intentionem Phyloso- K phi cum omnis potentia passiua materiæ sit potentia condictionis ex nono Metaphisice, & ibidem, cum quod cunque sempiternum sit necessarium, & ita nullo modo in potentia contradictionis, & cœlum, secundum ipsum, sit sempiternum: sequitur, secundum ipsum, quòd nihil sit in ipso, quòd sit in potentia contradictionis, vel coruptionis, & per consequens nec habens materiam, quia si haberet materiam esset formaliter corruptibile: sicut ignis. Dato enim, quòd non esset aliquod agens extra quod posset ipsum corrumpere, quia non haberet contrarium, hoc non tolleret quin intra se haberet principium corruptionis, scilicet, materiam, qua res potest esse, & non esse, sicut ignis, & in hoc videtur Auer. in tractatu de substantia orbis melius habere intentionem Phylosophi, quam alij ponentes in Cœlo materiã.

Tex. com. 17. 8. Phy. 1. & 1. cę. & 12. Meta. Hic patet quantum doc. fuit magnus peripatheticus. 7 Met. t. c. 22. c. l. & 2

F Ad ostendendum tamen incorruptibilitatem Cœli ex se, quæ hic supponitur: oportet procedere secundũ viam Arist. primo cœli, & mundi, & in hoc ostendere, quòd non sit alicuius naturę elementaris: quia incorruptibilitate ostensa, ostendetur carentia materię. Tex. c. 20. & 101.

Nisi forma incorruptibilis posset necessario actuare materiam potentialem, & de se possibilem carere illa forma, ita quod habitudo non esset vtriusque necessaria, sed tantum ex parte formæ, econuerso quantum est ex parte materiæ, esset contingens, quare non est simile de necessaria inherentia alicuius accidentis subiecto, vbi necessitas est ex parte vtriusque extremi.

Quòd si dicatur materiam illam non esse eiusdem rationis cum materijs receptiuis diuersarum formarum, & ideo non posse quantum est ex se transmutari ab vna forma ad aliam.

a. l. non est Gotf. quo. lib. 3. q. 2. Hen. quo. lib. 4. q. 16. D. Tho. 1. parte 18 q. 66. & 2. Meta. t. 5. & 6.

Hoc videtur inconueniens. Et primo quidem, quia tunc essent due materie primę alterius, & alterius rationis. consequens est falsum. ergo & antecedens. Probatio falsitatis consequentis. Non sunt duo fines primi nec duo efficientes primi alterius. & alterius rationis, ergo nec similiter duę materię primę alterius, & alterius rationis.

Item videtur difficile assignare, vnde sit ista alteritas rationis in hac materia, & in illa.

Secundo data hac alteritate saltem ista materia est in potentia ad hanc formam, & ad priuationem huius formę: ita quòd ista materia de se est in potentia contradictionis, licet non ponatur, in qua potentia formę est, nunc autem non est materia per se ratio corruptibilitatis, in quantum est in potentia ad formam aliam ab ea, quam habet: sed inquantum est in potentia ad priuationem formæ, quam habet. Similiter Phylosophus non ponit materiam nisi propter potentialitatem ad mutationem, in cęlo non est potentialitas mutationis nisi ad vbi.

Si dicatur, quòd materia in cęlo non est in potentia contradictionis, quia forma eius complet totum suum appetitum.

Aegidius in tractatu de materia celi.

Contra, nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formæ nisi det actum oppositum priuationi illius formæ. Forma cęli non dat actum I oppositum priuationi cuiuscunque formæ alterius a se: puta formæ ignis, ergo priuatio formę ignis ibi manet. Probatio minoris. Nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscunque formę, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter, sed forma cęli non sic continet omnes formas, quia non animam intellectiuam.

Ex hoc sequitur vlterius, quòd secundum Phylosophos cęlum non posset esse animatum formaliter, quia tunc, vel cęlum erit essentialiter anima tantum. Et hoc intellectiua, quia ipsi non posuerunt ibi animam nisi intellectiuam, & ita solus intellectus erit quantus, quod non est intelligibile: quia cęlum, vt patet, est quantum formaliter, uel præter animam, quæ est de essentia cęli erit aliquid aliud per se perfectibile per animam, & ita erit ibi potentia passiua, & potentia contradictionis, & ita cęlum non erit sempiternum, & necessarium. Vnde siue Phylosophus siue Commen. ponat cęlum animatum formaliter anima, quæ sit per se de essentia cæli videtur statim recedere a prima positione præhabita.

Vide. 1. cœli. t. c. 13. & commen. Met. t. 15. & inde sub stantia orbis.

Quicquid sit de Auer. non dicamus Aristot. recessisse a positione prima: nec verba eius cogunt hoc sibi imponere, quia vbicunque vocat animam cœli, exponatur quantum ad conditionem, qua anima est motrix: non qua est forma: & illa anima est intelligentia propria motiua huius orbis coniuncta huic, vt motrix propria. Talis non est nisi vnica vnius. Improbatetur ab Auic. hoc, qui plane distinguit inter primam intelligentiam productam, & animam primi orbis. Sed nulla est necessitas tãtę pluralitatis.

Sed de hoc subtiliter lege, 2. cœli t. & com. 61. de animatione cœli. 9 Met. c. 4.

Tex. 40. — A

Pro hoc est Phylosophus 8. Physico. qui motum ex se distinguit in duo: quorum vnum est motum tantum: & reliquum mouens tantum. illud distinguibile est compositum ex duobus vnitis. s. mouente, & mobili, & hoc verè mouet, & illud verè mouetur: sed in nobis anima nõ mouet, sed est ratio mouendi tantum: ideo mouetur per accidens, quia est forma moti, ibi autem moués, nec per accidens, nec secundum se mouetur.

a. l. mobile a se.

SECVNDVM Theologos ponenda est materia ibi, quia illud chaos, quod ponitur ab eis attigisse, vsq; ad cœlum empyreum, erat materia omnium corporalium contentorum a cœlo empyreo: & etiam ponetur materia secundum se: & quantum est ex se eiusdem rationis in quocunque: & ita habent ipsi discordare a Phylosopho in hac propositione. Cœlum est necessarium, & incorruptibile, quantum enim est ex natura sua esset simpliciter corrupubile, quia sibi inesset illa potentia ad contrarium, quia tamen forma cęli non habet contrarium, potens vincere istam formam: ideo non potest corrumpi ab agente naturali a quo recipit istam formam, vel ét corrumpi in ignem, vel aquam. Sed tunc videtur, quòd saltem cœlum posset corrumpere, & conuertere ignem in cœlum, quia virtus actiua cœli excedit formam ignis, & est a forma cęli, est etiam capax formę cœli: ergo potest transmutari ad esse tale ab agente tali.

Vide Ma. di. 22. hui' & alios atque expositores su per Gen. — B

Forte cœlum non potest alterare elementum, ad qualitates conuenientes tali corpori cęlesti, & tamen forma illa intantum dominatur illi materiæ, vt non possit ab aliquo alio alterari recipiendo peregrinas impressiones, & per consequens, nec corrumpi. — C

Quantum ad animationem videtur esse dubiũ, quia Augustin. in Enchir. cap. 42. vel 43. loquitur dubitatiue, nec illud certum habeo. vtrum ad ciuitatem supernam pertineat Sol, & Luna, & alia sydera: quamuis nonnulla corpora lucentia, non tamen intelligentia videantur.

Leç. t. 21. — a. l. 58.

Similiter. 2. super Genes. & primo retractationum. capit. 8. quære. vbi facit mentionem de eo, quod dicitur. capit. 5. videtur dicere cœlum habere animam: quod. cap. 10. & 11. dicit non retractatum tanquam falsum: vbi dicit, animal esse mundum illum, nec auctoritate, nec ratione indagare potui: non tamé propter hoc negat. Vnde videtur manifeste, quòd in nullo libro scripto, ante librum retractationum asseruit, quod in libro retractationum retracter. ergo illa auctoritas, quæ adducitur de lib. August. de agnitione verę vitę, nihil valet. s. qui autem dicunt cœlos esse rationales ipsi merito sunt irrationales. Ostendit etiam illum librum non esse August. vel quòd illum fecerit post librum Retractationum, quia nusquam videtur August. asseruisse, quod in lib. Retractationum est negatum. — D

Deute. 32. a. l. similiter. D. Th. 1. p. sum. q. 70. ar. 3.

Sed Hieronymus super Psalm. Audite celi. dicit, quòd loquitur ad animata. Sed alius Græcus. s. Damasc. asseruit cęlos non esse animatos. Ratio ad hoc ponitur, quia illa anima frustra vniretur tali corpori: ex quo non habet sensum: nec per consequens aliquam perfectionem ex corpore acquirit. — E

a. l. quod.

Sed illud non videtur congrue dictum, vt forma vniatur materiæ, vt perfectionem accipiat a materia: sed magis, vt perfectionem communicet materiæ: immo principalius, vt ex eis totum compositum sit perfectum.

Ponuntur argumẽta in prin. huius q. pro, & contra, & solutiones hoc in fine in aliquib. originalibus, & sed oia ex scripto Parisiẽsi sca.

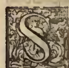
Respondeo, forma vnita materiæ ab ea recipit aliquã perfectioné: alioquin anima beata frustra vniretur corpori, ex quo, ex corpore non acquireret perfectionem.

Breuiter, si cœli non sunt animati, hoc est creditum: & non ratione conclusum, quia nulla est cõditio in corpore illo, ita perfecto manifeste apparés repugnare animationi corporis. Hoc de isto.

QVÆSTIO II.

Vtrum aliquod sit cælum mobile aliud a cælo stellato.

reportatis ut patet, & alia plura addun- tur, sed principalis sententia est eadem.

ECVNDO quæro de motu cœlorum. Vtrum aliquod sit cœlum mobile, aliud a cœlo stellato. Quod non Gen. 1. dicitur de stellis, quòd posuit eas Deus in firmamento cœli. ergo omnes stellę sunt in vno firmamento.

M. 1. Tex. 8.

Similiter per rationem, Continuum est, cuius motus est vnus, secundum Philosophum. 5. Metaph. motus autem cuiuscunque cœli inferioris, vnus est in cœlo superiori, quia quodcunque cœlum inferius si ponatur, mouetur motu diurno, & etiam alijs motibus proprijs cœlis superioribus, si ponantur alij: ergo quodlibet inferius, si ponatur, est continuum cum toto cœlo superiori.

Arg. 2.

Item totum cœlum præter stellam, secundum se est vniforme: ergo propter ipsum, non esset ponere aliquẽ motum, quia idem facit vna pars præsens, quod alia. Nõ est ergo necessarius motus, nisi motus stellæ: sed motus stellarum proprij videntur posse saluari in vno cœlo, sicut, & multi motus proprij possunt saluari in aqua, vel aere, ergo, &c.

Rõ opp.

Oppositum, stellę diuersimode mouentur. ergo habent diuersos cœlos: quia si non stellę mouerentur proprio motu suo, sine motu orbis: & ita vel esset in cœlo vacuum, vel scissio orbis, vel duo corpora simul.

AD VIDENDVM de numero cœlorum; Primo ostendendum est illud, in quo omnes Astrologi concordant.

Secundo, videndum est de illo, in quo alij ab alijs discordant.

QVANTVM ad primum hoc supponendum est, quòd nulla stella habet proprium motum localem. s. quòd non mouetur motu alio, quàm motu orbis, in quo locatur. Si enim ipsa partem illam orbis in qua est, relinqueret aliquando: & ad aliquam aliam partem moueretur: vel sibi nihil succederet, & ita esset vacuum: vel aliquid aliud sibi succederet, & ita corpus cœleste esset rarefactibile, & condensabile. Vel posset scindi, & recedente corpore scindente, rursum continuari. Vel si nullum istorum concedatur: sequitur, quòd stella mota semper sit simul cum alio corpore mouente. Hæc est intentio Aristo. 2. de Cœ. & Mundo. Si natura dedisset virtutem progressiuam, &c.

Tex. 50. & 59.

Hoc supposito sequitur, quòd quæcunque stellæ non sunt inter se ęque distantes, non sunt in eodem cœlo. nã distantia alia, & alia diuersis temporibus non potest esse per proprium motum stellæ, sed tantum per motum cęli in quo ipsa est, & si distet difformiter stella a stella, ergo cęlum huius difformiter mouetur a cęlo illius: & ita aliud est cęlum huius, & illius. Mouentur autem septem stellæ difformiter, ita quòd non semper ęque distant a stellis illis fixis: quæ ideo dicuntur fixæ, quia semper inter se eque sunt distantes: & eundem situm, & figuram seruantes; & ideo respectu omnium illarum fixarum, non oportet ponere nisi vnum cęlum: nec illę septem inter se, semper ęque distant. Ista duo de inęquali distantia planetarum inter se, & ad alias, quæ dicuntur fixę supponantur, secundum considerationem Astronomorum. possibile est enim de locis planetarum certificari per instrumenta, de quorum vno. s. Armilla tractat, Ptolomęus in Almag. di. 5. c. 2.

Et si obijciatur, quòd radius visualis frangitur propter diuersitatem mediorum, & ideo non certificat de vero loco stellæ. Saltem certificabit de loco visibili stellę: et si stellæ secundum locum visibilem eorum æqualiter distent, ergo & secundum locum verum, quia loca visibilia

Vide Abbreuiaturã Ioan. de Monte regio lib. 5. in princip.

bilia nunc, & tunc proportionabiliter se habent ad loca eorum vera nunc, & tunc, aut saltem non ita improportionabiliter, vt posset esse tanta distantia locorum visibilium sine aliqua distãtia locorum verorum: & ista distantia sufficit ad propositum.

Ad minus ergo præter cœlum, quod ponitur omniũ stellarum fixarum, quæ semper vniformiter distant 7. celi proprij 7. planetarum, qui difformiter mouentur, & ab illis, & inter se sunt, ergo 8. celi.

Vlterius etiam communiter conceditur nonum celũ superius celo stellato, quia vnius corporis celestis tantũ est vnus motus proprius. Motus autem diurnus nõ est motus proprius cœli stellati: cum illud cœlum moueatur alio motu: sicut probatum est ex considerationibus. Nec enim quæcunque stella fixa semper æque distat a G polis immobilibus: nec etiam semper in temporibus æqualibus æque distat a capitibus Arietis, & Libræ: ergo iste motus diurnus est proprius alicuius alterius corporis: & non nisi superioris: quia hoc motu mouetur cœlum octauum: non autem mouetur aliquod cœlũ motu proprio alterius, nisi illud alterum sit superius. Erit ergo aliquod mobile, quod vniformiter mouetur motu diurno superius celo stellato. Hoc dicit Aue. 9. Meta. & Ptolomeus in Almag. quære.

c 2. Li. 7. & in de planetarum theoricis.

DE SECVNDO in quo non concordant omnes tractantes de ista materia, dubium est, an sufficiat vnum cœlum vnicuique planetæ: & sic sufficiat tantum ponere nouem celos. Triplex quippe in motibus planetarum apparet differentia. Vna in latitudine: quia non H semper planeta æque distat a polis immobilibus. Alia in longitudine est, quia diuersimode, & non æqualiter percurrit Zodiacum, tertia in eleuatione, & depressione: quia idem planeta, quandoque plus appropinquat ad cẽtrum terræ: quandoque plus distat, sicut probat Ptolomæus in Almag. quia cuius circuli diameter visualis in longitudine longiore est longior: in longitudine breuiore est breuior. Apparet etiam de Marte, qui quando est in auge apparet notabiliter paruę quantitatis respectu illius, quam habet, quando est in opposito augis. Probatur etiam de Luna, quia ipsa, & Sole existentibus ęque prope caudam, & caput Draconis, non semper eclipsis æque durat: sed quandoque diutius, quandoque minus. Hoc est impossibile: nisi quia Luna quandoque plus, quã I doque minus in vmbram terræ intrat, ita q vbi transit diameter Lunæ diutius moratur vmbra: pro eo, quòd ibi est diameter vmbræ longior, quam alibi iuxta conũ. Si etiam vniuersaliter negaretur ista eleuatio, & depressio Solis, & Lunæ: nec ex parte vnius: nec ex parte alterius posset assignari diuersa quantitas vmbræ. Semper enim vmbra æque in altum porrigeretur: & ibi esset æqualis quantitas, & semper Luna, quando æqualiter esset prope conum æque esset iuxta, & prope vmbram. Ex his, & alijs considerationibus Ptolomæi supponatur eleuatio, & depressio.

His hẽs q̃ta fuerit doctrina p̃dictus ipse doc. in oĩbus scibilibus: quia in quibus scripsit nihil videtur cũ latuisse in omnib disciplinis

Primas duas differentias, scilicet longitudinis, & latitudinis posset quis forte saluare attribuendo planetæ vnum cœlum per exitum polorum illius cœli, quomodo K nixus est Alpetragius saluare in libello suo de Qualitate motuum celestium: qui ponens polos celi stellati exire polos noni cœli: & per consequens circa illos polos immobiles describere paruos circulos. Ponit cœlum octauum super suos polos: sed non contrario motu moueri motui cœli noni: sed ad eandem partem: & quòd polus octaui cœli, minus efficaciter recipit influentiam, quàm ipsum cœlum nouum: & ideo ipse polus non cõplet circulum, dum punctus aliquis in cœlo nono, cõplet circulum: & quòd polus inferioris cœli deficit a cõpletione circuli vocat intercisionem primam, quàm secundum eum supplet motus cœli inferioris super illum polum: & in cœlo octauo perfectè supplet quantum ad longitudinem: sed quantum ad latitudinem necessario est differentia. Nam polus exit polum. Nam motus fa- F ctus super polum cœli inferioris, licet compleat motum cœli illius circa polum superiorem, quantum ad longitudinem; tamen non potest esse verus circulus alicuius stellæ motæ in cœlo inferiore: sed sphæra: quia non reddit ad eundem punctum, a quo incepit motus. Ita vniuersaliter propter diuersitatem polorum quorundam cœlorum ab alijs: & per intercisionem primam, & suppletionem eius, & specialiter in quibusdam stellis, per hoc, quòd non situantur in medio sui cœli nititur dare fundamenta ad saluandum differentias longitudinis, & latitudinis in motibus planetarum: & hoc non ponendo aliquod cœlum inferius moueri contra motum cœli superioris: quia talis, sed ponendo cœlum superius moueri ad eãdem partem, ad quam inferius: sed tamen minus efficaciter: quia naturale, quòd est virtus recepta in aliquibus adinuicem ordinatis efficacius recipiatur in proximioribus. Ista traditio satis videtur consonare cũ principijs naturalibus, si possent per eam saluari omnia apparentia secundum longitudinem, & latitudinẽ. Forte enim per eam possent saluari stationes, & retrogradationes, & processiones planetarum, sicut & ipse nititur saluare in quibusdam polis in libro suo.

Quære Auer. 2. Cęl. cap. 35. & Thebit in tractatu de motibus stellarum.

Sed tertiam differentiam, videlicet, eleuationis, & depressionis impossibile est saluare, ponendo omnes cœlos esse concentricos: quia tunc si planeta non exit cœlum suum: sed tantum partem sui cœli: & illa pars cœli sul qualitercunque moueatur, semper æque distat a centro, pro eo, quòd totum istud cœlum circulariter rotatum est concentricum mundo: ideo vbicunque stella fuerit, semper æque eleuabitur: & æque deprimetur per respectum ad suum cœlum: & licet non esset necessarium propter duas primas differentias ponere eccentricos, & epiciclos secundum Ptolomæum, & alios Astronomos: tamen propter tertiam differentiam est necessarium.

Vide Aue. 12. Met. c. 45. vbi nititur destruere positionem Ptol. de Eccẽtricis, & Epiciclis. & 2. cęli cõ. 35. qualiter opinatur saluare apparentias per quãdã lineas seu lubias: sed de niq; nihil valet.

Et hoc supponendo, ad propositum concluditur nulli planetæ sufficere ad motum suum vnicum cœlum. Accipiatur ergo, exempli gratia, cœlum Saturni si ponatur concentricum mundo dum cœlum octauum sit cõcentricum mundo: moueatur cœlum Saturni, succedit ergo aux istius cœli augis opposito, sed aux istius, nõ intrauit cœlum stellatum: quia duo corpora essent simul, sed tantum attingebat oppositum augis: ergo si minus est distans a centro terræ, quàm aux, non attinget superficiem concauam cœli stellati, & ita erit ibi vacuum, ergo non potest vitari inconueniens, de incisione, vel simultate corporum, vel vacuo nisi attribuendo, cuilibet planetæ ad minus tres cœlos circundantes terram: quorum duo extremi, videlicet, superior, & inferior habeant superficies vltimas concentricas, videlicet, superius conuexam, & inferius concauam: habeant autem illæ duæ superficies alias duas, videlicet, superius concauam, & inferius conuexam eccentricas mundo: & inter illas duas superficies sit tertius orbis, qui dicatur deferens, eccentricus quidem terræ, concentricus autem illius duabus superficiebus deferentibus, K ita, quòd illi duo reuoluentes ad quam cumque partem moueantur, non sequitur vacuum.

Doctrina notabilis Ptolomæi per totum de Orbib. planetarũ & resoluta eum.

Sẽper enim spissior pars vnius est contra partem minus spissam alterius: & econuerso. Similiter qualitercũque moueatur deferens inter istos duos reuoluentes superiorem, & inferiorem ex motione eius non sequitur vacuum, nec scissio: quia superficies sunt ambę concentricę illis superficiebus, inter quas continetur, & mouetur: & ita stella fixa in parte vna illius deferentis quandoque erit in auge: quando scilicet, illa pars deferentis, in qua est ipsa directè supponitur spissiori parti inferioris reuoluentis, & supponitur minus spissę parti superioris reuoluentis, quia tunc maximè distabit a centro terrę. Erit autem stella in opposito augis, quãdo illa pars orbis deferentis, vbi ipsa fixa est, superponitur tenuissimę parti inferioris reuoluentis: & supponetur spississi-

mę partis superioris reuoluentis: quia tunc minime dista A bit a centro terræ. Istius imaginatio patet expressius in figura tali.

Aux.

Dist. 5. c. 7. 8. 9. & 11. vide Io. de Monte re. li. 9. suorū epi. hominatum.

Vlterius cum Mercurius habeat deferens, cuius centrum mouetur, & non circa terram: sicut centrum Lunæ: sed ex vna parte describendo circulum paruum: sicut patet in Almagesti, sequitur, quòd orbis deferentis C non sit concentricus reuoluentibus, supremo. s. & infimo: & ideo necesse est ad minus, ibi ponere quinque orbes quatuor reuoluentes, & orbem quintum deferenté, ut patet in figura.

Præter istos autem necesse est ponere epiciclos: qui non sunt orbes circundantes terram: sed parui orbes si- E tuati in determinata parte orbium circundantium terram. Et hoc, quia maior est eleuatio stellæ quandoque, quàm alias: quę eleuatio non posset esse ex solo deferente. processio etiam, & statio, & retrogradatio facilius saluantur per epiciclum. Sed quicquid sit de epiciclis saltem cœli mobiles circundantes terram erūt vigintiquinque. s. vigintitres planetarum, & præter hoc cęlum octauum, & cęlum nonum.

Quære A. nst. 12. Met. com. 42. sed 80. opu me hoc, & alios antiquis.

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd scriptura accipit firmamentum pro toto cęlo inter empyreum, & elementa.

Ad secundum dico, quod illa conformitas motuum non concludit continuitatem.

Ad tertium dico, quòd non potest cęlum cedere stellę motę, sicut potest aqua, vel aer corpori imposito moto per ipsam: quia corpus naturaliter incorruptibile est naturaliter indiuisibile, si sit incorruptibile tam secundum partes, quam secundum totum, quale ponitur esse cęlū, & ita non potest esse motus alicuius in cęlo non moto, per aliquod agens naturale.

QVÆSTIO III.

An cœlum agat in hæc inferiora.

CIRCA TERTIVM, scilicet vtrum stellę agant in hęc inferiora. Arguitur, quòd non secundum Philosophum, 7. Physic. oportet mouens, B & motum esse simul, vel immediate, vel mediante medio: sed stellę, & hæc inferiora non sunt simul. Patet, quia multum distant. nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio, quia illud medium esset aliquis orbis, vel aliqui orbes. Huiusmodi aūt orbes nō recipiunt impressiones tales, quibus. s. hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur. ergo, &c.

Arg. 1. Text. com. 8. 9. & inde Ab ista qō. inclusiuè, vsq; ad 16. di. exclusiue in scripto anglico cōtet nihil habetur, sed ex reportatis oia sunt addita, ut quibusdā placet a. 13. di. citra sic videtur dā m sed uarietas literæ hinc inde maxima ē.

Prætera. Si stellæ agerent in hæc inferiora cum ipsæ determinate agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, siue quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum: non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret.

C Prætetea. Si agerent in hæc inferiora: hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem. non primo modo, quia motus localis non est qualitas actiua: nec principium agendi: cum tantum sit vbi fluens, & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem, nec accidentalem. Nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalē: quia tunc stante motu. s. si starent, possent agere, & per consequens stante cęlo, & cessante motu, possent esse alterationes: & hmōdi mutationes, & motus ī istis inferioribus, quod est contra Arist. qui vult, quòd primo motu cessante, impossibile est esse aliquem alium inferiorem.

8. Phy. & 2. de Gen. in fi.

Cōtra. Gen. primo, dicitur de stellis, quòd positę sint in firmamento, vt sint in signa, & tempora: & nō solum D aeris, & terræ: vt exponit Magister.

Dist. pręsēti. c. finali.

Pręterea. Secundo Physic. dicit Arist. homo generat hominem, & Sol. Et secūdo de generatione dicit, quòd motus Solis in circulo obliquo est causa perpetuę generationis, & corruptionis in istis inferioribus.

Tex. 26. Tex. 56.

Præterea ratione sic. Si stellę non haberent aliquam actionem in hæc inferiora, frustra poneretur varius motus in orbibus. nam orbis in se vniformis est: & motus orbis vniformis: & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturæ stellarum.

DICO AD QVÆSTIONEM, quòd stellæ habent actionem in hæc inferiora in elemēta. in mixta inanimata, & animata irrationalia. In elementa habent actionem dupliciter: & quo ad alterationem, & quo ad generationem. Accedente enim Sole, & alijs stellis calidis ad zenith alicuius regionis: elementa superiora. s. ignis, & aer augētur, & inferiora. s. terra, & aqua minuuntur, & conuertuntur in superióra: & è conuerso recedente Sole, & accedentibus stellis effectiue frigidis: vt est Saturnus, & Mercurius, accidit generatio elementorum aquæ, & terre.

Et si dicatur, quòd tunc sphæra aquæ erit aliquando minor, aliquando maior, & etiam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur vnum elementum, quantum aliud minuitur. Dico, quòd sicut accedente planeta: puta Solę ad zenith vnius regionis generatur ibi per eius excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione generatur plus proportionabiliter de elementis frigidis, & minuitur de calidis: & sic generatur ibi ęqualitas, quo ad totum.

Prærerea

Præterea secundo. Stellę habent actionem quo ad F loci mutationē. Superior enim pars aëris fertur circulariter ad motum cœli: quod patet: quia impressiones ignitę, vt cometę, & huiusmodi, quæ in illis locis generantur videmus trāsferri circulariter, & multo magis sphęra ignis, quæ est propinquior cœlo mouetur motu circulari ad motum corporis cœlestis.

Præterea. Corpora cęlestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis: sed in remotioribus, vt in aqua. Nam Luna causat motum in mari, qui vocatur fluxus, & refluxus: & ex hoc supponunt Astrologi per experimentum, quòd Luna habet dominium super humida: sicut Sol super sicca, super quancunque enim regionem eleuatur Luna, aqua maris ascendit directè tanquam versus causam suam: ita quòd aqua ma- G ris in illo loco, qui directè supponitur centro Lunæ est altior quam in quocunque alio loco. Ille autem locus habetur per lineam ductam a centro terræ, ad orbē Lunę. Illa enim linea necessario transibit per locum illum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquæ.

Nota singularē causam fluxus & refluxus maris plurimos latētem.

Quomodo autem ista eleuatio fiat effectiuè a Luna, diuersimode dicitur. Vno modo ponitur, quòd Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquas maris, sicut magnes trahit ferrum.

Subtilissima inuestigatio.

Alio modo dicitur, quòd hoc fit propter diuersitatē angulorum: quos faciūt radij Lunę super aquas in principio ortus Lunæ, & in medio cœli existentis. Ponitur exemplum de pulmento in olla super ignem: & de vapore resoluto a cibo faciente animal dormire: de hoc ni- H hil ad præsens.

Prima opin. fuit Albumasar. 2. lib. Maioris introductorij in Astronomia. Sed sequendo viam illam, quæ communis est vtrique, scilicet, quòd tumor ille semper est in directo Lunæ, vbicunque sit Luna: sequitur, quòd ille tumor circuit totam terram, in tanto tempore quāto Luna circuit suum orbē per motū firmamenti, s. 25. fere horis: quia Luna ab ortu eius usq; ad eius iteratū ortū consumit plus tēporis q̃ sit dies naturalis habens 24. horas per spatium temporis in quo oriuntur 13. gradus ęquinoctiales: quia in vna reuolutione firmamenti tantum pertransit Luna, de spatio motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti: sed eleuatio 5. graduum æquinoctialis facit vnam horam. ideo fe- I runt, quòd Luna percurrit orbem suum in 25. horis minus duobus gradibus: & tumor aquæ in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus mediterraneis, & huiusmodi, ratio est: quia inundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directo alicuius regionis: & tumore Oceani, in directo motus Lunæ. Pars autē aquæ eiusdem tumescentis in Oceano fluit ad locum, & alueos humiles vicinos propter naturam grauitatis aquę, & fluunt tunc maria mediterranea. Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ recedit tumor prædictus: & per consequens in loco Oceani, vbi prius fuit aqua eminentior, quàm in mari, & in fluminibus mediterra- K neis, iam per recessum illius tumoris fit aqua ibidem humilior terra: & ideo aquæ inundantes ad loca illorum fluuiorum propter loci humilitatem, ex eadem lege naturæ fluunt ad Oceanum. Et hæc est causa in generali fluxus, & refluxus maris. Sed mare mediterraneum magnum, quod decurrit ab Occidente, in Orientem diuidens Italiam ab Ægypto: & ab alijs regionibus Aphricæ, & Asiæ, non fluit ex illa causa ita sensibiliter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitū ex parte Orientis versus Hispaniam, qui vocatur angustia maris: regulariter tamen non accidit in alijs maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano tanto citius fluunt: sicut maria Septentrionalia præcipuè mare inter Noruegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maria autem distantia tardius.

a. l. motu.

a. l. Normādiam.

Sed quare bis in die fluit, & refluit, Albumasar vbi supra dicit, quòd Luna in quartis cœli habet effectum consimilem in quartis terræ oppositis: ita quòd sicut in quarta Orientali, inter Orientem, & meridiem, dum Luna est in ascendendo super hemisphęrium, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna a puncto meridiei ad Occidentem continue incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente, sub terram vsque ad angulum medię noctis fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ oppositæ, in qua tunc est Luna: & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de alijs.

Vide nihil insectum dereliquit doctor dignū suo.

Sed quæ sit causa huius ipse non dicit. Nam videtur, quòd radij Lunæ, non possint penetrare terram: & ideo videtur, quòd eundum effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali sub terra eundem causet, tunc per radios suos reflexos a firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

SECVNDO dico quòd planetæ, & stellę habēt actionem super mixta. Nam mixta imperfecta, vt impressiones quædam generantur ab illis. nam materia illarum impressionum: quę est vapor non eleuatur ad locum generationis illarum nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stellę: & hoc maximè patet in stellis comatis, quæ non tantum mouentur ab Oriente, in Occidens sequendo motum cœli: sed ab aquilone in austrum sequendo, scilicet, determinatum motum alicuius planetę a quo generantur.

Sed dices ex quo habent talem causalitatem stellæ, & orbes super inferiora: quæ quidē causalitas est determinata, & necessaria: quare non iudicant determinate Astrologi de effectibus eorum?

Dico, quòd causa huius est, quia nón sciunt perfectè qualitates, & virtutes cœlorum, & stellarum concurrentium ad talem effectum, quas si cognoscerent, possent de his iudicare: & ideo credo, quòd Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quòd possunt de his bene iudicare, & quo ad tempus quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatem, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellā. Poterunt enim scire, quòd non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire, si erunt venti dissipantes: & in quo situ: & vbi dissipabuntur, & cadent. Hæc vero omnia, quia non plene nouerunt Astrologi: ideo nec plenè, nec perfectè, nec securè de his possunt iudicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere, quòd nimis est difficile iudicare de talibus.

Resolutio mirabilis.

TERTIO dico, quòd habent actionem in mixta perfecta inanimata: vt sunt metalla, quæ in quibusdam regionibus generantur ex constellatione habente respectum ad illam regionem: & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

QVARTO dico, quòd habent actionem super animata alterando. s. corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animę perficienti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem, & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum, quæ sunt corpora mixta possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis. vt nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenientē sensui: & ita posset organum corrumpi, & ledi, & per consequens possunt habere aliquam actionem quo ad intellectionem quodammodo: quia si deordinatur sensus in actu suo: per consequens, deordinatur intellectus, vtputa in freneticis, & lunaticis, in quibus est imaginatio confusa. & etiam quo ad hoc potest esse causa deordinationis in voluntate. Potest enim appetitum sensitiuum alterare, vt magis inclinetur ad hoc, quam ad illud. Et quia in viatore voluntas rationalis inclinatur ad prosequendum, quod efficaciter appetitur ab appetitu sensitiuo: ideo hoc modo inclinant volun-

3. de Aīa. com. 6. a. l. possunt

Vide infra d. 29. & 15. dist. 3.

tatem

A ratem planetæ, & alia corpora cœlestia. In nullo tamen necessitatur absolute voluntas propter hoc: sed ex sua libertate potest contraire, & propter istam pronitatem ad sequendum appetitum sensitiuum cõtra dictamen rationis: quam causant corpora cęlestia; accidit frequẽter Astrologos verè prænosticare, de moribus hominũ, puta, ꝙ erunt luxuriosi, vel per huiusmodi con stellationes natiuitatis, non quòd ita eueniat necessario, quòd non posset aliter esse de his, quæ dependet a volun tate rationali. si homo vellet magis sequi, per voluntaté legem rationis, quàm sensus: sed cogitationes hominum pronè sunt ad malum Genes. 8. & Ecclesiastes. 1. peruersi difficile corrigũtur, & stultorum infinitus est numerus.

Gen. 6. idẽ habetur.

B AD PRIMVM argumentum dico, quòd sufficit, quòd agens, & patiens sunt simul, vel secundum contactum, vel mediante aliquo medio: sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quòd non oportet, quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, in quo perfectè dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis bene est capax cœlum. Omnis enim pars cęli, quæ potest esse sub septem pyramidibus, potest esse tenebrosa. patet de Luna, & alijs quæ patiuntur tenebras, & huius. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rhete medium facit stuporem: qui tamen stupor non est in rhete.

a. l. Cõmẽ. 8. Physi. c. 37. & 2. cę li. c. 42. vide illud exemplum.

C Ad secundum dico, quòd circumscripto omni liber. arbitr. humano, Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate. & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in entibus in potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuate vaporem, de necessitate generaret pluuiam. Si vero fortior causa in oppositum eueniret de necessitate impediretur, & hoc notum est Angelo: & secundum hoc, quicquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis nó euenit contingenter: ita quòd possit non euenire.

D Sed quid de infirmitatibus? Agunt ne adhoc? Dico, ꝙ sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in remittendo, & intendendo qualitates, & huius. & sic est conueniens, & necessarium, quòd bonus medicus habeat scientiam Astronomię. possunt enim propinare ali quo tempore medicinam: quę interficit, quę tamen alio tempore liberaret.

Ad tertium dico, quòd non possunt tantum per motum localem, quia omnis forma absoluta est perfectior respectiua. ergo oportet, quòd sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem, quod concedo.

E Tu dicis contra. quia tunc si planeta, vel corpus cęleste staret, causaret. Concedo causaret quantum de se esset: nec eius motus localis facit ad actionem suam. latio enim, vel motus solis requiritur ad hoc, vt adducat agens. patet secundo, de Gen. nec velet illud. cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorũ non oportet, quod ipso destructo alia destruantur.

Tex. 56. & 58.

A DISTINCTIO XV.

Dixit etiam Deus producant aqua reptile animæ viuentis, & volatile super terram, &c.

Ponitur separatis hic alia q.

QVÆSTIO I.

Utrum in corpore animalis, vel in quocunque mixto remaneant elementa secundum substantiam in actu.

B IRCA distinctionem decimamquintam, quæro, Vtrum in corpore animalis, vel in quocunque mixto remaneant elementa, secundum substantiam in actu. Quod non videtur. Nam animalia aliqua producebãtur, siue generabãtur ex aqua. patet hoc Gen. 1. producant aquæ reptile, & viuentia super terram: sed generatio vnius est corruptio alterius, ergo aqua corrumpitur, cum ex ea generatur piscis: ergo, & similiter alia elementa corrumpuntur, & non manent.

Circa istã dist. 15. in qua Magister agit de o 4 e. 5. diei 1 de ꝓductione aĩa liũ quęritur, & c. 1. de gen. c. 37. & inde.

Item si aliquod elementum, secundum substantiam maneret in mixto eadem ratione, & omne elementum C maneret, & tunc cum inclinatio illorum sit ad loca contraria mixtum ex illis violenter moueretur, & quiesceret in quocunque loco. Arg. 2.

Item omne habens in se contraria necessario corrũpitur a causa intrinseca, sed non omne mixtum corrumpitur a causa intrinseca, vt patet de lapidibus, & metallis, vt auro, & huiusmodi, q̃ non nutriunt, ergo nec corrumpuntur a causa intrinseca: omnia enim inanimata, quæ non recipiunt alimentum non marcescunt ex se, nec corrumpuntur: nisi ab extrinseco, ergo non omne mistum habet in se elementa, secundum substantiam. Arg. 3.

Contra primo de Gen. c. de mixtione. Mixtio est miscibilium alteratorum vnio: ex hoc dupliciter arguo. si est alteratorum, ergo non est corruptorum. Rõ opp. 1. Tex. 90.

D Similiter si mixtio est vnio miscibilium: & vnio non est corruptorum: sed entium. ergo miscibilia manent.

Item qualitas elementi non est sine elemẽto: sed qualitas elementi apparet in mixto, ergo &c. Probatio ma. secundo de Anima. dixit Aristo. quòd corpora non possunt se tangere in aere, vel aqua, nisi intercipiatur aer, vel aqua medius, quod probat: quia humida sunt in superficiebus contingentibus, & humiditas aquæ non est sine aqua. Ratio 2. Tex. 113.

Item primo Cœli, & Mundi. mixtum mouetur secũdum naturam elementi prædominantis: sed si effectus est, causa est, ergo si graue mixtum mouetur deorsum, in eo est terra actualiter. T. cõ. 7 & 8 Ratio 3.

E Item Arist. lib. de morte, & vita. In omnibus corruptibilibus duplex est corruptio: marcedo, quæ est corruptio interior, & extinctio quæ est corruptio exterior: sed non esset corruptio intrinseca, nisi a contrarijs intra existentibus, ergo quo ad primam corruptionem necessario est dare, aliquid intrinsecum actiuum, quod agit ad corruptionem: & aliquod passiuum corruptiuum. Vbi autem in transmutatione substãntiali est dare actiuum, & passiuum est, ibi saltem dare duas substantias in actu, vnam corrumpentem, & aliam, quæ corrumpitur, ergo, & cæt. Ratio 4.

HIC EST VNA opinio Auicen. quam recitat Commentator 3. Cœ. & Mun. com. 67. & primo de Genes. cap. de mixtione, quòd elementa manent in mixto secundum substantiam non remissa: sed secundum qualitates sunt remissa. Com. ulti. Opinio 1. reijcitur.

Contra illud arguit Commen. quòd si elementa remittantur 3 cę ubi su pr.

mittantur secundum qualitates, quòd etiam remittantur secundum substantiam: primo idem est iudicium de toto, & de parte, ergo si qualitas potest remitti secundũ partem: manente substantia elementi omnino non remissa: eadem ratione potest elementum remanere secũdum substantiam, amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis, & non calidus. Ideo ponit ipse substantiam elementi remitti sicut, & qualitatem. Probat autem quòd elementum aliqualiter manet, sed tamen secundum substantiam remissam, primo sic. Elementum est ex quo cõponitur res: & in ea manet 5. Metaph. ergo substantia elementi manet, licet remissa.

Text.cõ 4.

Secundo sic. Si elementa nõ manerent in mixto, sed omnino corrumperentur, adueniente forma mixti, sequeretur, ꝙ materia prima immediatè susciperet omnẽ formam sine ordine.

Sed ipse arguit contra se tripliciter, primo sic. Quia tunc forma mixti adueniret enti, in actu composito ex materia, & forma elementari, & sic esset forma accidentalis.

Item contra hoc, quòd dicit formam substantialem remitti, arguit: quia nulli formę intendi conuenit, & remitti nisi accidentali, ergo forma elementaris accidentalis esset.

2. & 3. de Anima.

Item, quòd non maneat forma elementaris, probat sic, quia oportet receptiuum denudari a natura recepti, ergo oportet materiam carere omni forma substantiali ad hoc, quòd possit aliam recipere vt formam mixti.

Vt inquit 3. de aia. com. 4.

Ad istud vltimum respondet Cõmentator sic. Quòd non oportet ipsum denudari a toto genere recepti, sed oportet denudari a natura specifica recepti.

a. l. iõ in fine cõmenti innuit aliam respõsionẽ quia, &c.

Contra, tunc materia sub forma aquæ existens posset recipere formam ignis.

Sed ad hoc innuit responsionem in fine Commenti, quia omnes formæ elementares sunt eiusdem ordinis in substantialitate. Sic autem non sunt formæ elementares, cum formis mixtorum, & tunc maior debet intelligi, quòd necesse est receptiuum denudari ab omni forma eiusdem ordinis, & eiusdem generis Physici ad hoc, quòd aliquam illarum recipiat: sed non oportet, quòd denudetur ab omni forma alterius ordinis. Vnde dicit, ꝙ nõ oportet recipiens denudari a toto genere eius, quod debet recipere: sed tantum ab eis, quæ sunt eiusdem generis proximi non autem remoti: & ideo non potest materia, manente forma vnius elementi quantuncunq; remissi, recipere aliam formam elementarem, quia tunc non esset mixtio: & ideo dicit quòd oportet materiam denudari ab omni forma eiusdem generis proximi: & eiusdem ordinis, si debeat aliquod eorum recipere. Huiusmodi sunt formæ elementares inter se, non in comparatione ad mixtum. Si hæc responsio valet, sequitur, quòd lapis existens lapis possit recipere animam intellectiuam.

...tra hoc quã in alio originali.

Cõfutatio subtilis cõtra Auer. sed speculatiue.

Ad aliam obiectionem respondet, quòd formæ elementares sunt sicut mediæ inter formas substantiales, & accidentales, ideo vtriusque habent proprietates, & ideo possunt intendi, & remitti. Vtrum autem forma substantialis possit intendi, hoc non tractabitur modo.

Quod autem necesse sit ipsas intendi ad intensionẽ qualitatum, vel remitti ad remissionem non concludit ratio Comment. Nam cum dicit, quòd eadem est ratio totius, & partis qualitatis: verum est inter se comparata: sed non oportet respectu tertij. Nam quantum adesse in subiecto necessario, vel contingenter, vel concomitari subiectum non est eadem ratio totius caloris, & partis caloris. Subiectum enim, siue elementum habet talẽ qualitatem in quadam latitudine, sed non præcisè sub tali, vel tali gradu. Vnde sicut non sequitur. Hoc corpus potest esse sine hoc loco, & sine illo, ergo pari ratione sine omni, sic in proposito non videtur valere ratio Cõmentatoris.

a. l. de hoc alias. Quære sup. 8. Meta. & 22. d. 4. Plura alibi quam hic.

Opinio doctoris.

DICO ERGO ad quæstionem, tenendo opposi-

F tum vtriusque, quòd elementa, non manent in mixto secundum substantiam, siue remissam: sicut dicit Commentator, siue non remissam, sicut ponit Auic. cuius ratio est: quia non est ponenda pluralitas sine necessitate: nihil autem cogit ponere pluralitatem elementorum, vel formarum substantialium manere in mixto: quia nõ operatio, quæ maximè concludit formam. Non enim operatio mixti est eiusdem speciei cum aliqua operatione elementi, nec transmutatio. Nam forma elementi, & forma mixti habent sufficientem entitatem, vt vna sit terminus vnius generationis, & alia alterius: vel vt hæc sit terminus a quo corruptionis, & ille terminus, ad quẽ generationis, ergo sicut nihil potest esse sub forma aeris, & ignis, sic nec sub istius, & mixti. Nec etiam qualitas G mixti hoc cogit: puta frigiditas carnis, quia illa non est frigiditas aquæ, vel terræ.

1. Phy. & alibi.

4. Phys. & 8. Metaph.

Item forma elementaris nata est cum materia constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si sint plures formæ elementares in mixto: quælibet constituet suppositum, & sic in omni mixto essent plura supposita, quia ibi erit suppositum aquæ, & suppositum ignis: quorum quodlibet natum est per se subsistere, quod est inconueniens, inconueniens etiam est, quòd subsistens possit habere duas formas specificas: quarum vna non est nata perfici ab alia: hoc autem poneretur, si elementa ponerentur in mixto secundum formas suas.

Hic variatur litera quasi per totum.

Item omnem substantiam corporalem consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeæ: H sed forma elementi, quantuncunque remissa cum materia constituit substantiam compositam, ergo ipsam consequitur propria quantitas sicut passio propria: sed eadẽ propria passio nõ est plurium subiectorum, ergo in vno subiecto erunt plures quantitates: vt alia quantitas mixti: & alia elemẽti, & ita vel duo corpora erunt simul, vel quæcunq; pars mixti non erit mixta, & ita non erit mixtio, nisi iuxta posita.

Item mixtum generatur ex elemento, vel elementis, & corrumpitur in illa, ergo talis incompossibilitas est inter formam mixti, & formam elementi, qualis est inter terminum generationis a quo, & terminum generationis ad quem, ergo non compatiuntur se in eodem susceptiuo simul forma mixti, & forma elementi. Vnde sicut I impossibile est, quando ex aqua fit ignis, materiã perfici simul forma aquæ, & forma ignis: ita in proposito.

Sed tamen pp verba Aristo. qui videtur dicere, ꝙ elementa manent in mixto: oportet dicere quõ manẽt. Dico ergo, ꝙ in omni gñe est inuenire mediũ eiusdẽ rõnis cũ extremis: vt patet ex. 10. Metaph. & medium dicitur componi ex extremis, vt rubor ex albo, & nigro, & ista cõpositio non est nisi conuenientia naturalis medij cũ extremis, quæ non est extremi ad extremum: non ita ꝙ media qualitas habeat extrema partes sui: immo est ita simplex sicut extremum, & ideo sicut qualitates extremę dicuntur manere, vel habere esse in medio, & non dicitur quòd extremũ sit in extremo: ita dico de forma mixti, ꝙ in mixto dñr manere formę substãtiales elemẽ- K torum pp naturalẽ conuenientiã: q̃ est formę mixti cũ elementis, quæ non est vnius elementi ad aliud.

1. de Gen. t. cõ. 84. & circiter. Tex. 23.

Item Arist. vult ꝙ forma generati, siue mixti, est actualior, & perfectior forma elemẽti, ita quòd forma elemẽti inferior, & potentialior est: ideo dicuntur elemẽta virtualiter manere in mixto: sicut imperfecta, & inferiora manent in superioribus, in quibus non manent nisi virtualiter. Vnde Arist. postquam dixit ꝙ elementa manẽt in mixto, subdit. Saluatur enim virtus eorum. Dico ergo quòd elementa non manent in mixto secundum substantiam: nec oportet dicere, quòd maneant secundum qualitates suas, sicut nec qualitates extremæ manent in medio. Manent ergo in mixto sicut si diceretur, ꝙ sensitiua, & vegetatiua manet in intellectiua.

Tex. 84.

Pro euius illo vide Aug. de ec cl. dogm. c. 14.

Sed quomodo generatur mixtũ ex elemẽtis. Dico, ꝙ non oportet necessario quatuor elemẽta cõcurrere ad

compo-

compositionem mixti: aliquando enim mixtum fuit factum ex vno elemento. Patet per literam Gen. vbi supra. producant aquæ reptilia, &c. Quando etiam concurrunt elementa ad generationem, nó generatur mixtum per actionem illorum corrumpentium se mutuo. Sed oportet illa agere in virtute vniuersalis agentis. Probo. Quia quæro de instanti, in quo generatur mixtum, Vtrum in illo sint omnia corrupta, vel adhuc manent. Si omnia sint corrupta: & in illo instanti, in quo inducitur forma substātialis mixti est vera actio, & productio, & generatio, ergo mixtum generatur ex non ente. Si aliquod illorum maneat, ergo non corrumpunt se mutuo in generatione mixti: & tunc etiam nó generaretur mixtum nisi ex illo vnico.

Præterea. Causa æquiuoca nobilior est suo causato: sed elementa in instanti, in quo corrumpūtur, & in quolibet instāti sunt imperfectiora ipso mixto, ergo nó causant, nec generant ipsum mixtum per actionem suam.

Resolutio.

Dico ergo, quòd quatuor elementa manent in vno mixto virtualiter habente formam substantialem, continentem in virtute formas elementorum: non tamen secundum substantiam, vt partes sui: sed propter prædictam conuenientiam, & continentiam virtualem. Et pro hoc videtur esse Phylosophus qui dicit, quòd manēt potentia, & virtute.

Ad rōnes opp.

AD PRIMVM in oppositum dico, quòd (alteratorum) est preteritum passiuum. Et verum est, quòd mixtio est eorum, quæ fuerunt alterata: sed quod dicitur, quòd est vnio debet sic intelligi: quia omnis mixtio est quædā generatio: & per consequens corruptio alterius. In generatione autem illius formæ mixti dicuntur elementa vniri, secundum virtutem, non secundum substantiam; ita, quòd aliqua forma producatur ex illis, quæ contineat vnitiuè qualitates illorum in virtute, & non substātias in actu. Manent ergo in mixto, sicut si diceretur, quòd sensitiua, & vegetatiua manent in intellectiua.

Ad aliud cum dicitur qualitates elementi non sunt sine elemento, dico, quòd in mixto sunt qualitates similes qualitatibus elementis: non eędem. Vnde est ibi conuenientia qualitatis elementaris, cum qualitate mixti: in mixto enim animato est calor, & alius, quàm in igne, licet sint in aliquo similes. Calor enim ignis alterat ad ignem, & ille alius alterat ad carnem, non ad ignem. Vnde qualitas mixti est perfectior, quàm qualitas elementi.

Ad aliud de prædominante, dico, quòd prędominium elementi in mixto attenditur, secundum conuenientiā in qualitate naturali: quę qualitas est principium motus: vt grauitas mouendi deorsum: non, quòd elementum sit, secundum substantiam. Vnde secundum diuersam mixtionem elementorum, cócurrentium in generatione illa, aliquando mixtum magis conuenit in forma cū vno elemento, quàm cum alio: & sic in qualitate simili, quæ est qualitas mixti, & non elementi: & ideo habet similem modum consequentem, & similem actionem.

a. l. & sic oīa mixta vt plurimū habent talem qualitatem, quę conuenit magis cū terra, quā cum alio elemento. Vnde si elementa essent actu in mixto cū non essent ibi nisi cū suis qualitatib. magis cēt mōtus uiolentus quātū ad tria elemēta, quā naturalis.

Ad aliud dico, quod dubium est. Verum ista corpora, quæ non nutriuntur, nec fluit aliquid ex illis, vt aurum: & huiusmodi inanimata habeant corruptionem intrinsecam, quæ vocatur marcedo: sed de omnibus viuis manifestum est, quòd habent corruptionem intrinsecam, quia nutriuntur propter restaurationem deperditi, sed huius causa non est, quia habent in se contraria elementa in actu, quia extrema, vt sunt in medio non agunt ad corruptionem sui, sicut cum sunt in seipsis. Non enim rubor, in quo dicuntur extrema manere corrumpit se magis, quam albedo, vel aliud extremum.

Sed quomodo nunc est in animali corruptio? Dico vno modo, quòd animalia habent partes multas organicas, & diuersas, & in istis partibus organicis diuersis, nihil prohibet esse qualitates contrarias alterantes seinuicem. Cor enim est calidum, & cerebrum est frigidum: & epar etiam. Vnde calor in corde potest alterare frigiditatem epatis, siue cerebri: quando autem vltra debitam proportionem augetur qualitas actiua vnius organi supra qualitatem, & virtutem alterius accidit infirmitas in animali, si sit pars minus prīcipalis: & mors, si sit principalis, nisi ei apponatur medicina iuuans partem debiliorem. Alio modo accidit corruptio ab intrinseco, propter contrarietatem partium organicarum: verum etiā propter corruptionem, quæ potest accidere in eadē parte: vt in digito sunt diuersę qualitates. Nā vna pars fluit, & alia refluit, quæ conuertitur in carnem per virtutem caloris naturalis, quæ debilitatur in agendo, cum sit actiuum naturale, & caro secundo genita non est ita pura, sicut prima: & ideo magis est disposita ad iterum fluendum, & sic tādem redditur improportionabilis animæ, & sic ex ista actione contraria, accidit corruptio intrinseca in omnibus illis, quæ nutriuntur, licet non haberēt partes organicas diuersarum complexionum.

a. l. quia calor naturalis consumit humidū, & partes materiales exhalando consumit se, & nisi restauretur moritur, si restauratur, redditur impurior.

Ad dictum Commentatoris de diffinitione elemēti; dico, quòd diffinitio illa elementi posita in 5. Meta. conuenit soli materiæ primæ generaliter: nam illa manet in re, quæ componitur ex ea.

Ad aliud cum dicit, quòd non esset ordo formarum si elementum non maneret, quia immediate quælibet perficeret materiam primam. Dico, quòd nihil prohiberet formam mixti ęque immediate perficere materiam primam, sicut formam elementi: & hoc loquendo de immediatione perfectionis, scilicet quòd perficiat materiam non mediante alia forma: sed non perficit immediate immediatione trāsmutationis. Natura enim seruat ordinē in transmutando: quia vna forma præcedit aliam in materia, quantum ad fieri, & transmutari. Nam prius est materia sub forma seminis, quàm sanguinis: & sanguinis, quàm carnis, & carnis, quàm hominis: ita quòd obseruatur ordo formarum in transmutando, sed non in essendo, & perficiendo. & sic dico de formis elementorum, respectu formæ mixti. Forma enim mixti non perficit materiā mediante forma elementi, licet sit ordo in trāsmutari: quia prius materia transmutatur in forma elementi, quàm mixti, ita quòd non inducitur forma mixti, nisi præcesserit forma elementi.

Vt inquit Auer. 1. Meta. c. 17. quòd materia recipit formas vniuersales, & sic deinceps.

DISTINCTIO XVI.

His excussis, quod supra de hominis creatione promisimus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum imago Trinitatis consistat in tribus potentijs animæ rationalis realiter distinctis.

IRCA distinctionem decimamsextam quęro, Vtrum imago Trinitatis consistat in tribus potentijs animę rationalis realiter distinctis. Quod sic videtur, quia in Trinitate personæ sunt realiter distinctæ: sed imago Trinitatis est in anima hominis, ergo anima hominis habet tria realiter distincta: sed non sunt actus: quia imago est perpetua: cuiusmodi non sunt actus. ergo sunt potentiæ, quæ sunt realiter distinctę.

Circa istā dist. 16. in qua Magister agit de creatura composita ex corporali, & spirituali. s. de homine & s. quo hō dicitur factus ad imaginem Dei. quęritur, &c.

Item secundo de Anima, potentiæ distinguuntur per actus, sed actus illarum potentiarum, in quibus est imago Trinitatis sunt realiter distincti, ergo, & potentiæ.

Arg. 2. Tex. 33.

Item quorum est identitas realis, eorum est prædicatio vera prædicando hoc esse hoc, si ergo intellectus, & voluntas essent idem realiter. Hæc enim esset vera. intellectus est voluntas, quod est inconueniens.

Arg. 3.

Quod si non habeatur pro inconuenienti. Contra, si intellectus formaliter esset uoluntas: quicquid formaliter

tet

ter conueniret alicui per vnum illorum, conueniret sibi per alterum, ergo sicut aliquis dicitur intelligere per intellectum: ita dicetur intelligere per voluntatem, & per idem probatur conclusio principalis, quòd non sint idem realiter: quia tunc quod realiter conueniret vni, realiter conueniret alteri.

e. 8. de magnis. Rō opp.

Contra Aug. 14. de Trin. cap. 16. In eo quærenda, est imago, quo in anima nostra nihil est melius, sed essentia animæ nihil est melius, ergo potentiæ, in quibus est imago non differunt ab essentia realiter, quia si sic, tunc essentia animæ, quæ est substantia simplex, & indiuisibilis esset melior ipsis.

Ratio 2. a. l. sue.

Præterea. Anima est immaterialis intrinsecè, & per essentiam suam, ergo per essentiam est intelligibilis, † & intellectualis, siue intelligens: secundum illam propositionem Proculi famosam. Omne immateriale est supra se conuersiuum: & sic intelligens, & intellectum sunt idem realiter in anima, ergo potentia non differt ab essentia, & sic erit de alijs: quare nec inter se.

Ratio 3.

Præterea Aug. 15. Trin. c. 67. de paruis, dicit, quòd memoria pertinet ad imaginem, quia representat patrem; & intelligentia similiter, quia representat filium: cuius rationem assignat: quia memoria perfecta est principiū sufficiens intellectionis tāquam actus primus: sed actus primus est principium operationis, ergo memoria, & intelligentia, quę sunt principium operationis non differant realiter, & sic erit de voluntate.

a l & principiū operationis non differunt.

HIC EST VNVS modus dicendi, quòd intellectus, & voluntas sunt duæ potentiæ realiter distinctę inter se, & ab essentia animæ. de memoria modo nō loquor: passiones enim animæ sunt illæ duæ potentiæ, & proprietates, & accidentia fluentia ab ipsa: accidens autem realiter differt a substantia.

Quere D. Bon. & alios antiquos hic & maxime Gotf. D. Tho. 1. par. sum. q. 77. ar. 1.

Alius modus dicendi est, quòd istę potentiæ non sunt accidentia animę, sed partes essentiales eius. Primus modus tenetur a multis, & ꝓbatur sic ab vno antiquo Doctore, potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentiarū istarum, scilicet intelligere, & velle sunt accidentia animæ, ergo, & potentiæ animæ.

Herueus natalis q. 1. q. 9. sed q̄re. Vva. & Gotf. & priores: ga posterior vt quibusdā uidetur

Præterea. Si anima secundum suam essentiam sit immediatè principiū operationis: cum semper sit in actu: quia est actus, semper ageret, & operaretur, igitur habēs animam semper intelligit: sicut habens animam, vel essentiam animæ semper viuit.

Vnus Doctor modernus addit talem rationem. Nullum simplex creatum potest esse immediatum, & totale principium diuersarum operationum. Et hoc probat in illo vbi magis videtur. Nam materia vna, & simplex nō potest secundum se esse principium receptiuum diuersarum formarum alterius rationis: nisi mediantibus perfectionibus, & dispositionibus quibusdam determinantibus ipsā ad diuersas formas: aliàs enim quodlibet posset fieri ex quolibet quod est impossibile: vt patet primo Phys. & multo minus in potentijs actiuis, igitur vna essentia simplex non potest esse principium immediatum diuersarum operationum: cuiusmodi sunt intelligere, non & velle, ergo hoc erit per potentias realiter distinctas.

Tex. 37.

Aegidius quol. 3. q. 10. a. l. transitus. a. l. permanente.

Vnus alius Modernus, ponit rationem talem, accidens † variabile non inest substantiæ nisi mediante accidente † inuariabili, intelligere, & velle sunt accidentia variabilia: & conueniunt animæ mediante intellectu, & voluntate, ergo. Maior probatur, quia maior distinctio, vel differentia non procedit ab vnitate nisi mediante aliqua distinctione minori.

Præterea. Apponitur ratio talis, agens per essentiam suam, vel semper agit, vel semper potest agere: sed anima cum in operando maximè dependeat ab alio agente potest sic semper agere, igitur quo agit non est essentia.

Pręterea. Sicut esse ad essentiam, ita operari ad potentiam, igitur per commutationem proportionis, sicut esse ad operari, ita essentia ad potentiam, sed in omni creato esse realiter differt ab operari, ergo, & essentia a potentia.

Præterea. Hoc ostenditur per Aug. de Spiritu, & anima, per Aristo. in Prædicamentis, per Simplicium super Predicamenta, cap. de qualitate, & per Damasc. in Logica sua, qui omnes ponunt potentias naturales in secunda specie qualitatis, igitur sunt accidentia.

Præterea. Commen. 1. de anima dicit, quòd anima diuiditur in has potentias: sicut pomum in colorem, odorem, & saporem, talis est in accidentia, ergo. *Com. 91.*

Præterea. Quod recipit magis, & minus, non est substantia: sed istę potentiæ recipiunt magis, & minus, ergo &c. Maior patet in prędicamentis. Minorem videtur ponere Aug. 15. de Trin. c. 23.

Præterea Anselm. de Casu diab. c. 8. dicit quòd potentiæ istę, & si non sunt substantiæ: non sunt tamen nihil.

RATIONES ISTÆ non cogunt, & cum pluralitas nō sit, sine rōne cogente ponēda, ergo. Ad primā dico: quòd ibi est ęquiuocatio de potentia. Nam potentia, vno modo est principium operandi, & sic diuiditur in potentiā actiuam, & passiuam 5. & 9. Metaph. Alio modo accipitur, vt diuiditur cōtra actum, & hoc modo potentia, & actus non sunt tantum eiusdem speciei: sed etiam eiusdem numeri, vt dicitur 9. Metaph. Illud enim indiuiduum, quod nunc est in actu, illud idem fuit in potentia: potentia aut primo modo est principium transmutandi aliud inquantum aliud, vel ab alio inquantum aliud. Cum ergo dicitur, quòd potētia, & actus sunt eiusdem generis, falsum est de potentia: quæ est principium transmutationis: quia accidens immediatè recipitur in substantia, alıter esset processus in infinitum, ergo potētia passiua, vel actiua sic accepta non est eiusdem generis cum suo actu. Hoc etiam probatur per Arist. 7. Metaph. in fi. qui dicit, ꝙ substantia non producitur in esse nisi a substātia præexistente in actu, sed quantū, uel quale producuntur in esse, nullo quanto, vel quali pręsupposito in actu, sed in potētia tantum, ergo secūdum ipsum substantia ponitur immediatè esse effectiua accidentis.

Tex. 17. Tex. 1. & 2. & inde. Tex. 13. 3. Phys. c. 8. vide ib. 8. Meta. c. 15. Tex. c. 32. & ult.

Item iste ponit in anima virtutem actiuam respectu istarum potentiarum, quia fluere ab essentia attribuitur virtuti actiuę essentiæ. *Vide 1 ph. t. c. 80.*

Similiter Doctor iste ponit in tertio suo, quòd essentia animæ est immediatum principium, & proximum receptiuum istarum potentiarum, quantumcunque sint accidentia secundum ipsum: & tamen secundum ipsum non sunt in eodem genere, cum essentia animę, ergo receptiuum nō semper est eiusdem generis cum recepto, vel receptiuum actus, & ipse actus.

Secunda ratio non valet, non enim sequitur, anima secūdum suam essentiam est actus, igitur habens ipsam semper operatur, vel potest operari semper: sed bene sequitur, ergo semper est in actu, nec est simile, de dare vitam, & operari: quòd scilicet, sicut est principium viuendi per essentiam: ita est principium operandi per essentiam, &c. Quia anima est principium formale: quo viuū est viuū: quia ipsa formaliter dat esse viuum: sed anima est principium operationis secundum ꝙ reducta ad genus causæ efficientis, & sicut ars se habet ad effectum. s. in genere principij effectiui. Est igitur ibi æquiuocatio quanti ad immediationem. Vno. n. modo est sic: & alio modo non sic. Est. n. anima immediatum principiū formale essendi: & immediatum principium operandi: sed non similiter se habet ad causam formalē, & ad effectiuam: Nō. n. oportet ꝙ habens formā sit sp in actu scdo.

Tu dicis, actus nō est immediatū principium recipiēdi actum, falsum est: & ēt contra te sicut contra me: q̄a essentia, & substantia, quę est actus: est receptiua actus alicuius accidentalis. s. potentiæ, quę est forma quędam & actus in anima s̄m eos: nec est maius inconueniens quam de forma substantiali quæ est propria, ratio recipiendi propriam passionem: sicut propria forma hominis est ratio recipiendi risibilitatem.

Præterea.

A Præterea. Si actus non poteſt recipere actum: cum omnis potentia naturalis animæ ſit quidam actus: nulla recipiet actum.

Tex.cõ. 5. & 14.

Sed dicunt, quòd anima non recipit actum per potẽtiam quæ ſit actus inquantum huius: ſed per potentiam intellectiuam, quæ non eſt actus, ſed potentia pura, vt dicitur tertio de anima, quòd intellectus ante ſuum intelligere nihil eſt de numero intelligibilium, ſed eſt ſicut materia prima. Hoc nihil eſt: quia omnes ponunt, quòd intellectus eſt quidam actus.

Præterea. Omnes ponunt, quòd accidens ſimpliciter non recipitur niſi in entitate actuali, quæ eſt neceſſario ſubiectum accidentis non in potentia pura, quam ponis eſſe intellectum.

B Præterea. Si intellectus eſſet potentia pura, ſequeretur, quòd tot eſſent intellectus in homine, quot intellectiones: quia pura potentia eſt variabilis ſicut actus ſunt varij. Dicente Ariſt. 3. Phyſi. quòd poſſe ſanari, & poſſe ęgrotari differunt ſicut ſanari, & ęgrotari. Similiter ipſe ponit, quòd eſt accidens de ſecunda ſpecie qualitatis, ergo eſt actus, aliter non qualificaret.

Tex. c. 10.

Ad illud autem Philoſophi 3. de Anima dico: quòd illa propoſitio eſt diſtinguenda ſecundum amphibologiã: eo quòd ly ante poteſt conſtrui cum ly intelligere: & tũc propoſitio eſt vera ſub hoc intellectu. Intellectus nihil intelligit antę intelligere, vel intellectus non eſt potens de propinquo ſeipſum intelligere ante intelligere aliorũ intelligibilium. Si autem conſtruitur cum ly poſſe, vel cum ly poſſibilis, ſic eſt propoſitio falſa: quia tunc eſſet C ſenſus quòd non eſt poſſibile, quòd habeat intelligere. Quod additur de materia, dico quòd hoc non concludit, niſi quòd intellectus non eſt primo intelligibilis a ſe.

Vide ad hoc ſup. d. 3. q. 8. a. 1. ante ĵ. bẽat &c.

Ad tertium idem ſimplex non poteſt eſſe principium diuerſarum operationum. Falſum eſt: tunc enim ſubſtãtia animę non poſſet eſſe immediatum receptiuum triũ potentiarum.

Vide D. Th. 1. par. ſum. q. 77. art. 4 in ſolõne prin. & Vva. vbi ſupra.

Dices, quòd verum eſt ęque primo, ſed quodam ordine ſic quòd vna recipitur mediante alia, vel prius natura alia. Hoc non valet: quia vna forma in corporalibus, nõ eſt principium recipiendi aliam: vt raritas non eſt principium recipiendi calorem, etiam ſi prius recipiatur: nec calor in igne, vel in ligno eſt ratio receptiua leuitatis: qa ſi ſic nunquam poſſet inueniri leuitas niſi eſſet ibi calor: D ex quo eſſet per ſe ratio recipiendi ipſam. Sic in propoſito ſi vna prius alia recipiatur: tamen immediate intelligere, & velle in eodem ſuſceptiuo recipiuntur, ſcilicet in eſſentia animę.

Quod dicis de materia ꝙ non recipit diuerſas formas niſi diuerſimode determinata, hoc poſito habetur propoſitum: quia ſaltem immediate recipit iſta abſoluta.

Et quod dicis, ꝙ mediantibus illis recipit, falſum eſt: qa quod eſt per ſe receptiuum, vel per ſe ratio recipiẽdi formam ſubſtantialem eſt de ſubſtantia compoſiti, igitur illud abſolutum, quod determinat materiam, vel eſt forma ſubſtantialis: & tunc ſunt plures formę ſubſtantiales in eodem: quod tu negas: quia prima faceret ens vnum per ſe cum materia: & ſic ſecunda adueniret enti in a- E ctu, & ita eſſet accidentalis: vel ſi eſt ſimpliciter accidẽs: Hoc eſt impoſſibile: quia tunc de ratione compoſiti qđ eſt in genere ſubſtantiæ eſſet accidens.

Ad aliud, quæro vtrum potentia ſit variabilis vel nõ: ſi non: cum anima ſit ita inuariabilis ſicut potentia, ipſa poterit immediate recipere actus variabiles: ſicut potentiæ. Si autem potentia eſt variabilis non poteſt per te recipere variabile niſi mediante inuariabili: cuiuſmodi eſt eſſentia, ergo.

Ad aliud dico, ꝙ agere per eſſentiam dupliciter, vno modo ideſt, quod in agendo non dependere ab alio, & non habere eſſentiam per participationem, & ſecundũ hoc maior eſt vera: ſed minor falſa. Alio modo idem eſt quod non per accidens ſiue ꝑ additũ: licet dependeat, & ſecundum hoc maior eſt falſa: & hoc patet per Auic. 6. Metaph. c. 2. qui dicit, quòd virtutes aliquę ſunt agentes non per additum.

Ad aliud dico, ꝙ maior propoſitio eſt falſa, ſicut ſe habet eſſe ad eſſentiam: ita operari ad potentiam: quia eſſe eſt idem realiter cum eſſentia non progrediens ab eſſentia. Actus autem vel operari eſt progrediens a potentia nec eſt idem ſibi realiter. Sed ſi argueres ſic, ſicut eſſentia ad eſſe ſic potentia ad poſſe, igitur ſicut eſſentia eſt potentia ſic eſſe eſt poſſe: concederetur argumentum. Auctoritates ſoluentur inferius, quia ſolutio earum dependet a ſolutione quæſt.

ALIA OPINIO dicit, ꝙ ſunt partes aĩę realiter diſtinctę inter ſe quãuis non ab eſſentia. Quod cõfirmatur per Philoſ. 3. de anima. De parte inquit animæ, &c.

Bo. in 2. d. 24. ar. 1. q. 1. Quære Ri. 1 quol. q. illa an potentiæ angelorũ, & aĩarum ſint accidẽtia.

B Præterea. Per Boet. in lib. diuiſionum anima diuiditur in potentias ſicut totum in partes virtuales.

Præterea Aug. 15. de Trin. c. 7. Detracto ẽt corpore ſi ſola anima cogitetur aliquid eius eſt mens tanquam caput eius vel oculus vel facies. Et ſequitur. Non igitur anima, ſed quod excedit in anima mens vocatur.

Præterea Anſel. de Concor. gratiæ, & lib. arb. c. 19. dicit, quòd potentiæ ſic ſunt in anima ſicut in corpore membra, ergo.

Tex. i.

Hoc videtur contra Augu. 9. de Trin. c. 5. vbi dicit, ꝙ qualibet iſtarum complectitur totam eſſentiam animę: pars autem non complectitur ſuum totum. Et ibi etiam concludendo dicit. Vnius eiuſdemque eſſentiæ neceſſe eſt hæc tria eſſe. Nulla autem pars eſt eiuſdem eſſentiæ C cum alia. Vnde cũ iſtę tres potentiæ ſunt in vna eſſentia vna vita: vt in pluribus locis dicit: ſequitur, quòd non ſunt partes eſſentiæ.

Vide Magiſtrum 3. d. 1.

Præterea. Pars in eſſe naturali præcedit ſuum totum: origine, ſed intellectus vel quęcunque alia potentia ſequitur eſſentiam animæ; ergo non eſt pars animæ,

Pręterea. Si ſunt partes aut integrales aut eſſentiales. Si integrales, igitur oportet dare aliquod tertium pręter iſta: quia ſemper partes integrales faciunt aliquod totũ aliud a qualibet partium, per aliquod formale concurrens: vt patet 7. Metaph. de hac ſyllaba ab cuius partes ſunt A. & B. ab aũt nõ eſt nec A. nec B. ſi ſunt partes eſſentiales ſubſtantiales, igitur vna erit perfectibilis ab alia eſſentialiter: vt intellectus a voluntate, igitur anima D non poſſet informare corpus. Probo, quia potentia receptiua, & perfectibilis ab alia potentia non põt eſſe magis depẽdens quam materia ignis vel alterius corporis: ſed materia ignis vel ignis ipſe non põt ineſſe alicui ipſum informãdo, igitur ſic nec anima põt eſſe forma vel actus primus alicuius: quia ſuæ parti eſſentiali. ſ. potentiæ illi repugnat informare, igitur tota aĩa non põt eſſe forma alicuius. Si aũt dicatur ꝙ in idẽ redit. ſ. ꝙ vna non perficit aliam: ſed oẽs perficiunt materiam animę: tunc videtur idem, quod prius. ſ. ꝙ toti aĩæ repugnat eſſe actũ primum alicuius, & informare primo: quia parti ſuę eſſentiali, ſcilicet ſuæ materiæ repugnat informare, homo etiam non eſſet vnum per ſe, & primo.

Tex. c. 60

ALII DICVNT quòd potentiæ aĩę ſunt idem E eſſentiæ aĩę: diſtinctę tamen inter ſe realiter re relatiua. Ita quòd potentia animæ nõ dicitur niſi eſſe cum reſpectu coaſſumpto, qđ probatur: qa ſm ſe non dicitur potentia niſi in ordine ad actum, & obiectũ: quia aĩa ſm ſe non dicit potentiã: qa 9. Metap. dr ꝙ potentia diffinitur per actũ: & ẽconuerſo. Aĩa autem ſecundum ſe conſiderata non diffinitur ꝑ huiuſmodi actũ, ergo nec ſic eſt potentia, ſed eſſentia aĩæ ſub tali reſpectu dr talis potẽtia: ſm hoc igitur, ꝙ anima ſecundum ſe comparatur ad diuerſos actus ſunt in anima diuerſi reſpectus, qui dicuntur diuerſæ potentiæ: & per huiuſmodi diuerſos reſpectus determinatur ad diuerſos actus.

Hen. quol 3. q. 14. a. 1.

Tex. c. 15. & circa.

Aliter tamen, & aliter determinatur his reſpectibus ſm quoſdam. Nam ad potẽtiarum organicarum actus determinatur anima per organa, ad intellectũ aũt agentem, & voluntatẽ, quæ ſunt potẽtię actiuę determinatur

anima ex comparatione ad obiectum: siue determinetur ex se: ex eo, quòd huiusmodi potentiæ habent determinatum agere: sicut intellectus agens, & voluntas, siue per species receptas: sicut intellectus possibilis. F

Hæc opi. videtur consona rationi imaginis, quæ est in anima. Nam sicut in diuinis est vna essentia, & distinctio personalis per tres res relatiuas: sic in imagine creata, erit vna essentia cum tribus potentijs, re relatiua distinctis.

Præterea. Aug. 9. de Trin. c. 5. Vnius ergo eiusdemq; essentiæ necesse est hæc tria esse. ergo non sunt tria absoluta. Item pro hoc est auctor de spiritu, & anima. c. 11.

CONTRA, quia non quærimus hic de potentia, prout dicit respectum ad actum: sed quærimus de fundamento istius respectus, quasi de potentia, quæ est vel potest esse principium operationis, siue actus quantum ad potentiam actiuam: vel principium receptionis alicuius absoluti, quantum ad passiuam. quærimus igitur de proximo fundamento relationis principij ad principiatum, siue de principio immediato actionis, vel operationis. Istud autem principium nô potest esse absolutum, cum relatione. Probo, quia impossibile est absolutum, cum relatione facere per se vnum: sed vnius operationis per se est vnum principium per se, ergo impossibile est, quòd in ratione illius principij includatur per se relatio: sed intelligere est actus per se vnus, & similiter velle: ergo, &c. G

Præterea. Principium per se vnum prius est operatione, & potest esse absque contradictione, sine ipsa: sed relatio, nec potest esse, nec intelligi, sine termino qui in proposito est operatio. ergo. H

Præterea. Respectus non est per se de ratione potentiarum receptiuarum, siue passiuarum. ergo, nec actiuarum. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia recipiens cuiusmodi est materia, recipit formas per essentiam suam, non per relationem. Aliter probatur, quia quod est per se de ratione principij passiui est, per se pars compositi faciens per se, vnum cum illo. Respectus autem non est per se pars alicuius absoluti: nec facit per se vnum cum absoluto.

Vide sup. dist. 1. q. 5. Præterea. Secundum ipsum respectus est idem essentialiter, & realiter cum fundamento, ergo essentia animæ non est nobilior illo respectu nobilitate reali: nec etiam vna potentia erit nobilior alia, quæ enim vni, & eidem fundamento reali sunt eadem realiter, vnum nô est nobilius alio: quod est contra eum qui ponit voluntatem nobiliorem intellectu realiter. I

Vide dist. 49. 4. hunc & Henr. vbi ibi notaui. Præterea. Ipse ponit, quòd intellectus, & volûtas sunt duo distincta: ita, quòd nô est talis distinctio in aliquo eorum per se, vt in uoluntate per se: vel in intellectu per se, qualis est inter intellectum, & voluntatem: sed posito, quòd isti respectus sint idem fundamêto suo, non videtur hoc verum.

Præterea. Si potentia includit respectum, & distinguitur per respectum. Voluntas erit duæ potentiæ, vel plures. Probo, quia ante relationem ad actum vt ad velle non distinguitur, vel non est distincta voluntas côtra aliam potentiam. Igitur secundum multiplicationem respectuum ad diuersa velle, erit multiplicatio potentiarum volitiuarum. ibi autem sunt diuersa velle. s. respectu finis, & respectu eorum, quæ sunt ad finem, & sic etiam erit de intellectu. k

Præterea. Contra illud, quod dicit de potentia organica est Comment. primò de Anima. Qui dicit, quod membra cerui nôn differût a membris leonis: nisi, quia anima cerui differt ab anima leonis. Forma enim determinat sibi membra conuenientia, & distinguit, non autem materia respectu talium actiuum. materia enim non distinguit formam, sed è conuerso. Com. 53.

Vide sup. dist. 3. c. 3. dist. 1. Præterea. Dicit, quòd intellectus possibilis determinatur ad actum per speciem: & tamen negat species recipi in intellectu: sed tantum ponit phantasmata: quo autem determinetur intellectus, vel distinguatur per phantasmata non video.

Præterea. Si species determinat intellectum possibilem, igitur species alterius rationis constituet intellectum alterius rationis. Si enim determinantia aliquorum sunt alterius rationis, & determinata erunt similiter.

Ad primum pro opinio. ista dico, quòd necesse est imaginem creatam in aliquo deficere ab increata. Et illud, in quo deficit, est: quia principium operandi, & distinguendi non potest esse relatio.

Ad auctoritates dico, quòd loquuntur de relationibus potentiarum comparatis inter se, non autem vt côparantur ad extra.

DICO IGITVR, quòd potentiæ non distinguuntur realiter inter se, nec ab essentia. Illud enim est, ponendum in natura, quod melius est si sit possibile, ex secundo de Gen. Natura enim semper desiderat, quod melius est, sed paucitas, sine multitudine est melior in natura si sit possibilis. Patet primo Physico. igitur si possunt esse actus diuersi, ab vna essentia simplici animæ, sine distinctione reali potentiarum, hoc est ponendum, sed huiusmodi paucitas est possibilis. Patet autem per prædicta, quòd non est necesse, quòd istę potentiæ sint accedentia absoluta, vel relatiua, nec partes animæ essentiales, siue integrales. Hæc enim omnia patent per responsionem ad argumenta opinio. Quòd autem ista paucitas sit nobilitatis, patet, quia aliter non competeret enti nobilissimo: cui competit per vnicam essentiam suam operari diuersa. Tex. 59. Idê 8. Phy. t. com 50. Tex. 35. 48. & 50.

Præterea. Quanto ordinatum ad finem immediatius attingit finem, tanto maioris nobilitatis est: sed essentia ordinatur ad finem, igitur quanto immediatiori modo attingit finem tanto erit nobilior: sed hoc est si seipsa immediate, non mediante aliquo accidente realiter differente ab ipsa operetur, & agat, ergo. Vide in simili 3. 5.

Et præterea sequeretur, quòd anima non esset beata nisi per accedens. Probatio, illa non est perfectio propria alicuius, quæ non recipitur in illo nisi recipiatur prius, in alio realiter differente ab illo, in quo etiam reciperetur si esset separatum ab illo, verbi gratia: Color non est propria perfectio substantiæ corporeę: quia non recipitur in illa, nisi mediante superficie, quæ realiter distinguitur ab ea: & reciperetur in ipsa, si esset separata ab ipsa, & maneret: ideo substantia est colorata per accidens: sed visio, vel intellectio Dei non recipitur in anima: nisi, quia recipitur in intellectu, qui secundum te, est potentia realiter distincta ab anima: & reciperetur in ipso etiam si esset separatus, igitur anima non esset beata, nisi per accidens, & intellectus per se.

Præterea. Aliquis actus, vel aliqua forma inferior anima potest esse principium immediatum agendi. Patet de calore, & qualitatibus actiuis, aliter esset processus in infinitum. hoc etiam est nobilitatis: aliter non competeret Deo sic operari, scilicet immediate per essentiam suam, igitur multo magis debet hoc competere animæ intellectiuę.

Præterea: Necesse est substantiam generari a substantia tam in generatione vniuoca, quàm æquiuoca. Probo, quia necesse est, quod forma generantis, quæ est principium generationis sit nobilior, vel ęque nobilis: sicut forma geniti: sed impossibile est formam accidentalem quamcunque esse perfectiorem forma substantiali, ergo non potest esse principium immediatum generandi.

Dices, quòd forma accidentalis non est agens principale, sed instrumentale.

Contra, quia si sic habetur propositum. Instrumentale enim agens non mouet, nisi quia motum: igitur aliqua immediata efficientia datur superiori agenti, scilicet substantiæ.

Præterea. Principale agens ubi non potest habere instru-

al. per qđ instrumentum, † quod attingat terminum vel paſſum ibi immediatè attingit terminū, ſed in generatione ſubſtantiali inſtrumentum non poteſt attingere paſſum, ſcilicet materiam primam.

Probatio. Quicquid præſupponitur ab actu primo in quantum prius, præſupponitur ab actu ſecundo: ſed forma accidentalis præſupponit neceſſario in materia formam ſubſtantialem, igitur & actio formæ accidentalis, præſupponit actionem formæ ſubſtantialis.

Ergo tunc non vtitur eo, igitur ſaltem tunc attingit immediatè paſſum ſcilicet, materiam primam.

Dico igitur, quòd poteſt ſuſtineri quòd eſſentia animæ in diſtincta re & ratione, eſt principium plurium actionum ſine diuerſitate reali potētiarum, ita quòd ſint vel partes animæ vel accidentia eius vel reſpectus. Nam non eſt neceſſe, quòd pluralitas in effectu realis, arguat pluralitatem realem in cauſa, pluralitas enim ab vno illimitato procedere poteſt.

· Dices, quòd erit ibi ſaltem differentia rationis: penes diuerſa connotata a quibus imponitur nomen intellectus, & voluntatis, concedo: ſed hoc nihil faciet ad principium operationis realis. Concipere enim ſolem vt eſt principium vermis vel ranæ: iſte conceptus nihil facit ad hoc quòd Sol producat realiter vel vermem vel ranam. Et tunc oportet dicere, quòd potentiæ vt diſtinctę includunt reſpectus, ſed non vt ſunt principium operandi. Iſta via ſuſtinen poſſet ſicut ſuſtinetur de Deo, quòd omnino idem re, & ratione reali, eſt principium plurium realiter diſtinctorum.

SED QVIA VIA hæc non poſſet ſaluare aliquas auctoritates, quæ ponunt, quòd potentiæ exeunt, & quòd fluunt ab eſſentia, & huiuſmodi.

Ideo dico aliter ſic ſecundum Dionyſ. 5. c. de Diui. no. continentia vnitiua, non eſt eorum, quæ omnino ſunt idem: quia illa non vniuntur: nec eſt eorum quæ manēt diſtincta iſta diſtinctione, qua fuerūt diſtincta ante vnionem. Sed, quæ ſunt vnum realiter, manent tamen diſtincta formaliter, ſiue quæ ſunt idem identitate reali diſtincta tamen formaliter. Huiuſmodi autem contenta ſunt in duplici differentia: quia quædam ſunt de natura continentis, vt quæcunque ſunt ſuperiora ad continens. verbi gratia. Ab eadem re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis ſenſibilis, & qualitatis. Et hæc ſunt ſuperiora ad hanc albedinem, & ideo omnia ſunt de eſſentia eius. Alia ſunt contenta in aliquo vnitiue quaſi poſteriora: quia quaſi paſſiones continentis, nec ſunt res aliæ ab ipſo continente. Iſto modo ens continet multas paſſiones, quæ non ſunt res aliæ ab ipſo ente: vt probat Ariſt. in prin. 4. Metaph. diſtinguuntur tamen ab inuicem formaliter, & quidditatiuè. Et etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiue. Aliter Metaphyſica concludens tales paſſiones de ente, & illas conſiderans, non eſſet ſcientia realis. Sicut ergo ens continet vnitiuę rationem vnius veri, & boni aliorum: ſic anima continet potentias iſtas vnitiuę quanquam formaliter ſint diſtinctę.

Vid. 4. Metap. q. 2. ad fin. & eiuſdem q. 13. & 46 d. 4. & alibi ſępe in doctrina huius hoc.

Tex. cō. 3. & 5.

Præterea. Accipio hanc propoſitionem poſitam in principio primi ſententiarum: quæcunque habent aliquam diſtinctionem realem, ſi eſſent ſeparata realiter, illam diſtinctionem habent ſecundum rationem vbi nō ſunt diſtincta realiter: ſed ens, & vnum ſi eſſent ſeparata eſſent diſtincta diſtinctione quidditatiua reali: igitur, & nunc habent illam formalem diſtinctionem, & quidditatiuam ſecundum rationem. Vel forma ſic rōnem: quæcunque habent aliquem ordinem inter ſe, vbi ſunt diſtincta realiter: eundem ordinem habent vbi ſunt vnitiuę contenta. Vnde ſi eſſet vnum prius quam verum, ſi eſſent diſtincta realiter: etiam & in ente, in quo vnitiue continentur, & habent diſtinctionem rationis, vnū eſſet prius quam verum. Si ergo vnum, verum, & bonū eſſent realiter diſtincta ab ente, eſſent paſſiones entis: ſequitur etiam quòd vnitiue contenta in ente habent eun-

q. 1. prol. reportationum ar. 4. iuxta principium. vi detur igitur q hæc q. ſit ex reportationib.

Vide in quolib. q. 1. & ubi ibi notaui.

A dem ordinem ad ens, ſcilicet, quòd ſunt quaſi paſſiones entis. Sic ergo poſſumus accipere de intellectu, & volūtate, quæ non ſunt partes eſſentiales animæ, ſed ſunt vnitiue cōtenta in anima, quaſi paſſiones eius propter quas anima eſt operatiua, non quòd ſint eſſentia eius formaliter, ſed ſunt formaliter diſtinctę: idem tamen identicę, & vnitiuę: vt in primo lib. probatum eſt de attributis diuinis. Imaginandum eſt ergo, quòd anima, quaſi in primo inſtanti naturæ eſt natura talis. In ſecundo inſtanti eſt operatiua ſiue potens operari ſecundum hanc operationem vel illam, & potentiæ, quæ ſunt principia iſtarū operationum continentur vnitiue in eſſentia. Et ſecundum iſtam viam poſſunt ſaluari omnes auctoritates illę: quæ dicunt, quòd huiuſmodi potentiæ egrediuntur ab

Diſt. 2. & 8. & alibi ſæpe.

B eſſentia animæ, vt quædam virtutes. Item quòd ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales: quia ſunt quaſi paſſiones animę. Et paſſio egreditur a ſubiecto vel ebullit, ſunt tamen idem eſſentię animæ: vt dictum eſt. Et poſſunt etiam dici partes, ſecundum quòd nulla dicit totam perfectionem eſſentiæ continentis: ſed quaſi partialem. Similiter iſto modo facile eſt concipere ꝙ vna potentia non continet perfectiones omnium, nec totā perfectionem ipſius animę: licet ſit eadem res propter illam diſtinctionem formalem. Vnde ſic contenta non continent ſe mutuo: quia ſunt diſtincta formaliter, & inter ſe a continente primo cui ſunt idem realiter. Vnde duo contenta inter ſe diſtinguuntur, & reſpectu tertij ſunt idem realiter.

Ecce vbiq; notādum ꝙ quæris nouita. M.

Doctrina reſolutiſſima.

C Ex hoc patet, quòd relatio in diuinis eſt idem eſſentię, & continetur ab eſſentia: non tamen continet aliquā relationem nec eſſentiam formaliter, ſed omnes relationes continentur vnitiue ab eſſentia. Vna tamen perſona in diuinis habet intra ſe omnes perfectiones propter illimitationem eſſentię, non ſic autem eſt in imagine creata vel in anima: quia anima non eſt illimitata.

14. Tri. c. 8.

Ex hoc patet ad Aug. qui dicit, quòd mens meminit ſui: quia meminit eius quod eſt idem ſibi realiter, non tamen formaliter.

Similiter ad illud tertio de Anima. De parte autē animę. Patet enim, quòd ſunt perfectiones partiales.

Similiter de Anſel. eſt dicendum, quòd ſicut in corpore ſunt diuerſa membra quę reſpondent diuerſis potentijs. D Sic in anima ſunt diuerſę perfectiones formaliter diſtinctę, propter quam formalem diſtinctionem currit ſimilitudo.

EX HOC DICO ad formam quęſtionis quòd imago non conſiſtit in aliquibus tribus potentijs realiter diſtinctis: ſed conſiſtit in aliquibus tribus realiter diſtinctis: puta in actibus. Vbi ſciendum, quòd differt imago a veſtigio: vt dictum eſt in primo lib. quia imago repręſentat per modum totius primo. Veſtigium autē primo repręſentat partem, licet arguitiuè repręſentat totū, vt patet de pede in puluere. Trinitas autem in diuinis eſt quaſi quoddam totum numerale: & ideo quod repreſentat ipſam totam dicitur imago, ſed quod repreſentat quaſi partes dicitur veſtigium. Anima aūt repreſentat E totam Trinitatem. Inquantū enim eſt vna eſſentia habens intellectum, & voluntatem repręſentat diuinam eſſentiam, non ſic autem tres perſonas: quia eſſentia, & intellectus, & voluntas ſunt in qualibet perſona, repreſentat autē tres perſonas, vt potentię ſuæ ſunt ſub actibus ſuis, quia vnus actus eſt ab alio per modum originis ſicut perſonæ inter ſe originātur: ſicut enim a patre, verbum, & ab vtroq; Spiritus ſānctus, ſic quodammō a memoria, actus, intellectus, & velle ab vtroque originatur.

Vide 3. di. 2. q. ult.

Diſt. 3 q 8

Idem in quol. q. 15.

AD PRIMVM argumentū dico, ꝙ imago Trinitatis non eſt complete in aīa abſolutè conſiderata ſub potētijs ſuis niſi in radice: ſed vt eſt ſub actibus ſuis cum vnitate ſuæ eſſentiæ repreſentat Trinitatē, & ſic cōſiſtit imago in tribus realiter diſtinctis non aūt in potētijs, q̄ realiter nō diſtinguuntur, imago. n. vt eſt perpetua ſolū eſt virtualiter in anima, & formaliter ut eſt ſub actibus.

Ad arg. 1.

Ad 2. Ad aliud potentiæ distinguuntur per actus. Verum est: non tamen oportet, quòd sit tanta distinctio in potẽtijs, sicut in actibus, licet sit aliqua. vna enim potentia visiua est plurium colorum.

Ad aliud de prędicatione vnius de alio, dico, ꝙ quantumcunque istę perfectiones sint vnitiuę in essentia. Ex quo tamen non sunt quidditatiuę, idem essentiæ, non sequitur in abstracto, ꝙ hoc sit illud: sicut animal est de ratione quidditatiua hominis, & tamen non sequitur, ꝙ vnum abstractiue prędicetur de alio. Hæc enim est falsa: humanitas est animalitas. Accipiendo autem concretiue sic vnum prædicatur de alio: vt homo est animal. sic etiam potest dici, quòd intellectiuum est volitiuum. (Vel è contra.)

Ad auctoritates pro opi. ponente, quòd sunt accidentia: dico, quòd ęque probabiles, & apparentes auctoritates sunt ad oppositum. Nam Aug. 5. de Tri. dicit, ꝙ sunt vna essentia, & vna substantia, &c.

Item Phylosophus 7. Metaph. & 2. de Anima. dicit, ꝙ vnumquodque dicitur tale, cum potest in operationem sibi debitam: quod autem non potest, nõ dicitur tale nisi ęquiuoce: patet de dolabra acutiæ remota, & de oculo eruto, sed propter amissionem accedẽtis non dicitur tale ęquiuoce. ergo. (Tex. cõ. 39. Tex. cõ 8. idẽ 4. Metheo. ad fi.)

Præterea. Arist. 2. de Anima. dicit, ꝙ si oculus esset animal, potentia visiua esset eius forma, ergo. (Tex. cõ. 9.)

Ad auctoritates in oppositum. Ad primã dico, quòd potentia naturalis absolute, non est in secũda specie qualitatis: sed facilitas ad utendum illa potentia. vnde posse leuare festucam, vel baculum non est in secunda specie:
H sed facilitas leuandi. Vnde huiusmodi agilitas dicitur hic potentia naturalis: & patet hoc per eius exempla de pugilatore, & cursore: & ideo eius potentia currendi absolute non est in secunda specie, sed agilitas illius potentię, siue in vtendo illa potentia, siue potentia quo ad illam agilitatem.

Ad illud Commen. dico, ꝙ similitudo est pro tanto: quia sicut color non est tota perfectio pomi, vt est quid sensibile. similiter, nec sapor. sic vna potentia non continet totam perfectionem animæ.

Ad illud Ansel. dico, quòd non dicit, quòd non sunt substantiæ: sed supposito, quòd non essent substãtiæ adhuc haberet intentum suum, quia non sunt nihil, & hoc sufficit sibi.

Ad illud de magis, & minus: dico, quòd potentia de secunda specie qualitatis recipit magis, & minus. Vnus enim dicitur magis ingeniosius altero: non tamen illud, quod verè est potentia: sed habilitates illę. Vel potest aliter dici, ꝙ ipse 10. de Tri. dicit, quòd sunt vna mens, vna vita. vnde ibi ponit eas ęquales. Et tunc quòd in 15. ponit eas inęquales est intelligendum, vt sunt sub actibus suis, & non aliter.

DISTINCTIO XVII.

Hic de origine animæ plura quæri solent, scilicet vnde creata fuerit, & quando, & quam gratiam habuerit in creatione, &c.

QVÆSTIO. I.

Vtrum anima Adæ fuit creata in corpore.

CIRCA distinctionẽ 17. In qua Magister agit de origine animę Adæ. Et de loco in quo productus fuit, quęrũtur duo. Primo, Vtrum anima Adæ fuit creata in corpore. Secũdo, Vtrũ Paradisus sit locus conueniens habitationi humanæ. Circa primum arguitur, ꝙ non, quia eadem productione producitur cõpositum, & forma compositi, quia forma non producitur, nisi quia compositum producitur. 7. Metap. materia (T. c. 31. & 27. Idẽ 8.)

F non fit, nec forma, sed compositum, sed Adam non fuit productus creatione, quia fecit eum Deus de limo terrę. ergo, nec eius forma, scilicet anima fuit creata. (Meta. t. c. 3. Gen. 14.)

Præterea. Sicut res se habet ad esse, ita, & ad fieri: sed anima Adæ cum sit pars eius non habuit esse, nisi in materia. s. in corpore, ergo, & in corpore fuit facta. Minor probatur, quia pars alicuius totius non habet esse, nisi esse totius, ergo anima Adæ, quæ est pars compositi, vt totius non habet esse, nisi esse compositum, & per consequens nec fieri, nisi fieri compositi. Contra Magister in litera. ubi exponit illud Gen. Formauit Deus hominẽ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: dicit, idest animam in corpore creauit. (Rõ opp.)

RESPONSIO. Circa istam quæstionem fuit v-
G nus error, quòd anima esset de substantia Dei producta.

Et ad hoc accipit argumentum ab Aug. 7. super Gen. super isto uerbo inspirauit. ubi dicit, quòd flatus dicitur esse de substantijs flantis. & hoc dicit glo. August. super illud Io. 20. Insufflauit, & dixit accipite Spiritumsanctũ. (Error Manichęorũ quære August. in lib. de duabus animabus.)

HIC ERROR est nullus, quia qui concipit substantiam Dei, concipit eam vt indiuisibilem, & inalterabilem: quæ nullo modo potest aliter, & aliter se habere. Deus etiam non est perfectio inhærens alicui vt forma: & sic anima non esset forma corporis, igitur si anima est de substantia Dei, est tota substantia Dei: & sic erit Deus.

Præterea. Anima potest mutari, & mutatur ab ignorantia ad scientiam, a vitijs ad virtutes, & è conuerso. Deus autem non sic mutabilis est.

DIMISSA opinione ista, videndum est. Vtrum anima sit ex materia. Vbi dicit vna opi. quòd sic: & tamen creatur, quia non est ex materia præcedente, vel præexistente. sicut videtur dicere Aug. 2. super Gen. Sed retractat illud primo retractationum: & ideo, quia anima, & eius materia simul non de aliquo producitur, ideo anima creari dicitur. (Bo. in 2. di stin. 17. art. 1. q. 2. Quære Rica. & alios scilicet contra Manichęos. c. 10.)

QVICQVID sit de hoc. Dico, quòd possibile est animam creari sine corpore. Forma enim, quæ producitur in esse non nisi productione totius: non producitur nisi per accidens: quia non nisi productione totius. Nec etiam est nisi per accidens loquendo de entitate per se, quæ competit composito patet 7. Metaph. Forma ergo,
I quæ potest per se esse, producitur productione propria, vel potest sic produci: anima Adæ est huiusmodi, ergo. (vide Aue. 12. Meta. c. 18 subtiliter declarã tem Arist. intẽtionẽ de hoc.)

Sed quid est de facto? Dico, quòd non potest demonstrari quòd sit immortalis, vt videbitur in quarto, igitur nec quòd sit per se producta propria productione. (Tex. 22. & 60.)

Supposito etiam, quòd sit immortalis, & quòd non subsit alicui agenti naturali: nec quãtum ad esse, nec quãtum ad non esse. Adhuc Philosophus non poneret eam creari: quia dicerent Philosophi, quòd sicut forma cœli non potest produci nisi a solo Deo: & tamen non dicitur creari: quia Deus nõ alia productione produxit formam cœli, quam totum cœlum: & ideo non prius natura fuit forma cœli terminus creationis, quam cœlum: ita dicerent, quòd passo existente dispositio, crearet, & pro
K duceret Deus de necessitate animam: nõ creatione, quæ terminaretur ad formam: sed ad compositum. Vnde nõ concederẽt animam creari. Non enim sunt imaginati sicut nos, scilicet, quòd actio Dei, in primo instanti naturæ, vel temporis terminetur ad esse ipsius animæ: & postea in secundo instanti infundatur corpori: sed poneret actionem Dei terminari ad esse totius in primo instanti naturæ. (Dist. 43. q. 2. Nota pro opi. Arist. tenendo animarum pluralitatẽ & nouitatem, qualiter nõ esset hominis creatio, ut clarius in 4 habetur dist. 43.)

Sed supposito, ꝙ fuerit creata, fuit ne simul creata cũ formatione corporis? De hoc videtur sentire Aug. quòd non 7. super Gen. sed, quòd fuerint creatæ simul cum Angelis: & postea accessisse ad corpora. (Vide Bon. ubi supra, scilicet q. 3.)

Sed contrarium huius habetur ab Aug. de Eccl. dog. c. 13. vbi dicit sic. Animas hominum non esse ab initio inter cęteras intellectuales naturas nec simul creatas sicut fingit Origen. vide literam in dist. sequenti.

Ponitur

& mutationem earum: quæ sunt ad illud nouum causandum: non est ibi tñ creatio, qa creatio est ꝓductio, q̄ excludit omnem aliam causalitatem, & causæ materialis, & seminalis, & efficientis creati: quodlibet autem agens creatum requirit aliquid in agendo vt concausam efficientem, vel saltem, vt principium materiale, igitur eius actio non est creatio. Patet igitur ad rationem de creatione, quia licet forma illa perfecta, vel noua nõ sit de aliquo: vt ly, de, dicit circunstantiam rei materialis ad creatione: tamen requiritur, quòd nihil præcesserit necessario requisitum ad esse suum, & per idem patet ad rationem de annihilatione. In proposito autem deficit conditio: quia materia requiritur præexistere, & ita agens non potest creare aliquid neque annihilare, quia relinquit materiam post corruptionem.

Arguitur etiam contra illud, quod dicunt de naturalitate generationis, vel de ratione transmutationis naturalis. Naturalis enim mutatio est quando passiuum mutatur sicut aptum natum est mutari a quocunque agente fiat, sicut dicitur 2. & 8. Physicorum, sed nunquam passum est sic aptum propter principium actiuum intrinsecum eius, in quo est: ex quo patet, quòd natura est principium intrinsecum motus in eo, quòd mouetur inquãtum mouetur inexistens sibi: sed solum propter principium passiuum.

Tex. cõ. 3. Tex. c. 32.

Præterea Natura vt est principium motus, vel mutationis naturalis est principium intrinsecum, sed natura est huiusmodi ratione principij passiui: & non quia est principium actiuum, ergo. Probatur per Arist. 2. Physi. qui vult, quod accidit infirmo, qui mouetur ad sanitatẽ; quòd sit medicus, vel quòd habet illam artem: quæ est principium actiuum intrinsecum. Tunc enim si per se esset quod haberet tale principium, sanaretur inquantũ medicus, quod est falsum.

Præterea. Illa vis actiua non agit nisi agens extrinsecum agat prius. Si enim ageret ante per vnum diem eadem ratione, & per quatuor: & sic semper ascendendo; & ita perpetuo illa ratio egisset in materia. Agens igitur extrinsecum prius agit, & prius illam excitat, sed in illo instanti, in quo prius agens agit extrinsecum, est actio naturalis. Aliter nunquam esset naturalis, quia non est transmutatio nisi causata ab illo.

Respondetur ad argumẽtum de artificialibus, & naturalibus, distinguendo de natura, quòd vno modo natura distinguitur contra agens a proposito, & sic distinguuntur artificialia a naturalibus ex parte principij actiui, quia natura est principium intrinsecum sic determinatum: quo agens naturale agit sic, & nõ aliter. Sed ars; vel voluntas vel propositum est principium, quo habẽs illud potest sic, & aliter agere, sicut placet sibi. Alio modo distinguitur artificiale contra naturale ex parte principij passiui, quia naturalia habent in se principiũ passiuum inclinans, & tendens in hoc, ad hoc vt sic agantur. Artificialia autem non habent huiusmodi principium sic inclinatiuum, vel inclinans ad talem incisionem vel erectionem, vt patet in ædificijs: immo inclinatur ad cõtrarium. Vnde artificialia, vel mouentur ad formam talem contra inclinationem naturalem: & per consequẽs violenter, vel diceretur, quòd sunt in potentia neutra. Si talis forma artificialis non insit eis contra inclinationem principij receptiui. Ad hoc igitur, quòd motus sit naturalis sufficit, quòd potentia passiua rei sit ad talem formam inclinata. Nec requiritur ibi principium actiuum intrinsecum, sed a quocunque agente agatur, etiã quod acquiritur simpliciter naturale solum propter illam inclinationem ex parte principij passiui. Vnde grauę: posito, quòd non habeat in se principium actiuum descensus deorsum: a quocunque tamen actiuè descendat, mouetur naturaliter.

Ad illud de diffinitione naturæ, dico, quòd natura vt est principium passiuum dicitur non solum de materia, sed etiam de forma. Motus enim lapidis deorsum est ex

A forma, scilicet ex grauitate lapidis. Nam per eãdem formam, per quam res est hæc, per eandem est receptiua passionis consequentis naturaliter naturam eiusdẽ rei, vt patet, de risibilitate respectu formæ specificę hominis: ideo dico, quòd natura, vt est principium passiuum motus dicitur de forma.

Ad aliud de differentia artificialium, & naturalium dictum est, quòd differunt in principio passiuo, passiuũ enim rei artificialis valde bene recipit formam contra inclinationem suam, vt dictum est. Non sic autem passiuum rei naturalis, sed secundum inclinationem suam mouetur.

Ad aliud 6. Metaph. principium rei factibilis est in cognoscẽte: verum est principium actiuum. Principiũ aũt

B rei naturalis est in moto, verum est principium passiuũ, vt dictum est supra.

Ad illud de violento, quòd est ab extra non conferente vim passo. Dico, quòd debet exponi non conferente, idest, non præbente inclinationem, & tendentiam: immo magis contrariam inclinationem: non autem debet exponi non conferente idest, non coagente agenti exteriori. Vnde respectu nullius formæ potest esse generatio violenta in materia, quia materia inclinatur naturaliter ad quamlibet formam inducendam in ea, quamuis per comparationem ad qualitates, quæ expellunt & corrumpuntur & ad formam etiam substantialem, quę corrumpitur per accidens posset dici violenta.

Patet igitur, quòd ratio seminalis nõ est materia nec

C potentia receptiua materiæ, nec actus secundum istos. Patet etiam, quòd nec propter vitandam creationem, vel annihilationem, nec propter naturalitatem generationis seruandæ sunt necessariæ rationes seminales.

Expositio Peripathetica subtilissima.

RESTAT IGITVR nunc videre de affirmatiua, in quo sit ratio seminalis, & ad quid, & qualiter?

Vbi sciendum, quòd aliqua producunt sibi dissimilia in specie, & in forma, vt Sol producens ranam, & agentia æquiuoca. Alia sunt, quæ producunt sibi similia, & hoc dupliciter: vel immediatè, vt ignis ignem, vel mediãte propagatione. In primis duobus non requiritur ratio seminalis, mediante qua, forma inducatur: sed in vltimo sic. Nihil enim est dicere, quòd ignis in producendo ignem de aqua primo causet sibi rationem semina-

D lem, quæ sibi coagat vel agenti vniuersali: quia elementa sunt imperfectissima entia in genere substantiæ secũdum Commen. 3. Cæ. & mun. commen. 22. & 67. Semen autem cuiuscunque agentis est imperfectius eo: Non ergo ratio illa seminalis ageret ad formam † perfectam mixti.

a. l. perfectius.

Pręterea. Ratio seminalis agit absente agente principali, sed cessante igne a sua actione non continuatur calidit as vel actio caloris, mediãte qua generatur ignis sed redit aqua ad frigiditatem ergo.

Præterea. Semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitũ: sed hic est actio ignis immediata sine semine: quia ignis immediatè generat ignem, ergo.

Præterea Aristo. 7. Metaph. dicit, quòd sicut in artifi-

Tex. c. 19. & 31.

E cialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tm̃ ab extra, vt ignis ab igne, igitur nõ p̃cessit in materia ratio seminalis, quæ est inchoatio formæ.

Quid ergo est semen, & quid rõ seminalis? Dico, ꝙ semen est corpus quoddam, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud: vt. s. ex illo generetur aliquid simile generanti.

Et vt hoc melius videatur potest distingui in natura duplex processus in forma. Vnus ascendendo, vt a forma seminis ad formam sanguinis, a forma sanguinis ad formam aliam, scilicet, embrionis, vel alterius: & iste processus est ab imperfecto ad perfectum.

Alius processus est descendendo è conuerso a perfectis ad imperfectiora resoluendo, scilicet, in cadauer, & in feces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel materiam primam.

Illud autem a quo incipit, nam in primo processu est semen, & constat naturam in illo non sistere: sed vlterius procedere, & ascendere, vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in descendendo, vel resoluendo, scilicet, quòd natura non sistit citra vltimam, & tota natura est astricta huic ordini, & processui. Semen igitur est quoddam corpus imperfectum productum a generante, vt sit uia ascendendi ad ulteriores formas perfectas.

Quid est ratio seminalis? Dico, quòd est aliqua forma seminis, inquantum semen est, & illud, vel est forma substantialis seminis, vel qualitas necessario consequens formam substantialem seminis: sicut forma tritici in tritico, vel qualitas cósequens formam substantialem eius; nec semen, nec ratio seminis sunt coęua materiæ: quia semen fit ex nutrimento, in quo semine est ratio seminalis, sicut in subiecto, nec semper est semen in seminante, cum fiat de superfluo alimenti.

Ad quid est semen? Est ne propter generationem ita quòd sit principium generationis actiuum? Dico, quòd non. Si est semen vniformę, quod dico pro semine maris, quod agit in semine mulieris.

Semen tamen vniformę, ex quo fit res: quod, scilicet decisum est a generante, siue sit patris, siue matris, ex quo est vniforme respectu geniti, vel generantis, quæ vniformitas, & vnigeneitas in semine poni debet: nó potest esse principium actiuum generationis, propter duplicem rationem, Primo: quia, quod non est, non potest esse principium productiuum substantiæ: sed semen non est in instanti generationis, ergo tunc non est principium inductiuum, vel productiuum generationis, vel termini generationis: nec etiam dum est, potest esse principium actiuum tale, quia semen est aliquid de proximo conuertibile in illud, quod debet generari. Hoc autem habet rationem passiui, non actiui.

Præterea. Imperfectius non est causa sufficiens actiua perfectioris, sed semen est imperfectius, quàm res generanda. Etiam cum omnibus spiritibus suis, igitur etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis.

Respondetur, quòd semen mouet, & agit in virtute decidentis, & ideo sic potest agere ad productionem substantiæ, & geniti. Et hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem diuinam.

Contra, in virtute non entis eo modo, quo est non ens, nihil agit. Sed generans, vel decidens semen, in proposito, est non ens, cum non sit præsens illi corpori, in quod debet agere semen, vel ratio seminalis: & potest non esse simpliciter, ergo si hic agit, hoc erit virtute alicuius infra se contenti.

Præterea. Causæ, per se, & essentialiter ordinatę, licet simul concurrant ad vnum effectum causandum, sicut patet de Sole, & homine in generando hominem, causæ tamen accidentaliter ordinatæ non requirunt se in causando: sed licet una sit ab alia, ex quo tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus: non existente causa, a qua est: sicut patet de Platone generato a Sorte, qui potest generare Ciceronem, Sorte non existente, nec causante. Vnaquæque igitur causarum accidentaliter ordinatarum agit, & causat propria uirtute, sed generans, vel semináns, & semen sunt accidentaliter ordinata, sicut Sor. & Plat. igitur ad actionem introductiuam formę vltimę nó concurrit virtus generantis.

DICO IGITVR, quòd nullum semen, nec aliquid in semine est principium actiuum generationis, vel vltimæ formæ: nec est a patre, quia patre non existente, filius generatur: nec a forma cœli, quia multa uiuentia sunt perfectiora forma cœli. Vel igitur ab Angelo, vel a Deo est anima dans uitam, sed oportet interimere aliquam præmissarum: non ab Angelo, quia Angelus non agit nisi mediante motu cœli. Relinqui-

F tur ergo, quòd a Deo.

Sed est ne principium alteratiuum pręuium illud semen? Videtur, quòd non: quia si est vniforme, non potest per aliquem gradum entitatis suæ, uel per qualitaté suam seipsum corrumpere, uel promouere ad ulteriorem gradum, sicut patet de igne, & suo calore: ista etiam qualitas si esset principium alterandi, si alteraret, alteraret se.

Præterea. Principium vniforme non est principium actiuum difformitatis, nisi passiuum sit difforme, sed semen est vniforme, & vnigeneum etiam si est actiuum: & similiter materia: igitur non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici. Quid ergo? Dico, quòd re-

G currendum est hic ad uirtutem diuinam: sicut, & Auerrois facit: ut patet in dissolutione illarum quæstionum difficilium. secundo Cęli, & Mundi. Et Galenus etiam virtutes seminum vocat diuinas. Illa igitur virtus, quæ facit diuersitatem organorum in corpore animalis oportet, quòd sit agens difforme, & huiusmodi est difformis actio caloris, vel corporis cœlestis, quæ consona est virtuti diuinę.

[Margin: Hæc in ista philosophia est difficilimum, & omnes uno modo laborauerunt, & nihil certi cęperunt. — Tert. 49. & inde. Sed uide Auer. ubi supra.]

Qualiter ergo ponitur ratio seminalis in alijs † ab animalibus? Dico, quòd omnia mixta possunt habere rationes seminales: quia a generante recipiunt qualitates, quæ sunt uiæ ad formas ulteriores, & perfectiores. In cadauere enim bouis potest induci qualitas aliqua a corpore cęlesti, quæ est uia ad formam apis, & est similis illi,

H quæ datur a generante vniuoco, & est ratio seminalis: potest etiam ratio seminalis esse in non verè mixtis, sicut in mixtis per iuxta positionem. Corpora enim cœlestia non semper generant de verè mixtis per iuxta positionem: & tale mixtum potest habere qualitatem, quæ est uia ad formam perfectiorem.

[Margin: † a.l. aiatis. — Vide indicú 14 & 10. Meta. t. com. 16.]

Item vnum elementum potest esse per potentiam diuinam, quasi ratio seminalis respectu mixti ita, quòd ex vno elemento potest Deus causare mixtum, sicut de aqua fecit pisces. Genes. primo. Ex dictis patet, quomodo intelligendum est illud Augustin. tertio, de Trinit. capit. nono. quòd in elementis mundi huius ponendę sunt rationes seminales: quia possunt sic contemperari, vel per simplicem mixtionem, vel per illam, quæ est per iux-

I ta positionem, quòd causabitur ex eis quædam qualitas, vel forma, quæ erit uia ad aliquid perfectius. Et ex hoc potest Augustin. habere intentum suum, tertio, de Trinita. vbi ostendit quomodo magi Pharaonis fecerunt ranas. Nam rationes seminales istorum, sunt in elementis contemperatis adinuicem, quæ contemperantia non est nisi quædam iuxta positio elementi, cum elemento, secundum proportionatam quantitatem, & qualitatem. Et quia malus Angelus nouit illam quantitatem, & proportionem, & corpora huius mundi talia obediunt ei ad nutum, quantum ad motum localem: & ideo potest coniungere, & ponere elementa actiua passiuis, secundum debitum contemperamentum, & apponere illa directe corpori-

K bus cœlestibus habentibus influere, secundum huiusmodi contemperamentum, & sic generare ranas. Ex hoc patet, quòd huiusmodi rationes seminales non sunt perpetuo cum ipsa materia prima.

[Margin: c. 5. ad 8.]

AD ARGVMENTA de creatione, & annihilatione solutum est iam, & similiter ad alia.

Ad illud in oppositum dico; quòd sunt singulæ rationes singularum formarum; & quòd sunt ibi per informationem. Nec hoc est inconueniens, quia plures formæ similes, sub gradu imperfecto non repugnant, sicut repugnarent sub esse perfecto, patet de frigido, ac calido, & tepido.

Ex his, quæ dicta sunt patet quæstio, qua quæritur. Vtrum in costa Adæ, de qua formata fuit Heua fuerit ratio seminalis. Dico enim, quod non, quia secundum Arist. 5. Meta. cap. 6. semen non est potentia quam-

[Margin: Tex. com. 17. & 19.]

que

ad fi. Deu. 3. Ponitur ad hoc ratio congruentiæ talis. Dei perfecta sunt opera.in Psal.quod etiam est rationabile si propheta taceret,quòd opera Dei sint perfecta. Anima est pars imperfecta dum actu non informat, igitur non debuit sic creari.

Præterea. Non fuisset rationabile, si fuisset creata ante corpus,quin habuisset aliquem actum,vel operationẽ propriam ante corpus,igitur similiter potuit mereri, & demereri:quod est contra Apostolum Rom. 9. loquens enim ibi de Iacob, & Esau dicit. Cum nondum nati essent,aut aliquid egissent: vt secundum electionem propositum Dei maneret non ex operibus, &c.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum: dico quòd illud verum est de forma,quæ non producitur alia productione,quam productione totius:quando autem forma producitur productione, quæ saltem ordine naturæ præcedit vnionem sui cum materia,non est verum. Et secundum hoc possunt assignari hic duæ productiones passiuę. Vna ad animam sicut ad vnum terminum partialẽ, alia ad totum.

Secundum etiam argumentum currit de forma, quę accipit esse: quia compositum accipit esse.In hac enim productione fieri totius est via, & ratio ad esse partis. Illa etiam probatio de parte non est vera de parte, cui nõ repugnat per se esse si separetur,vel vera est quantum ad esse totius in quo includitur esse partis.

QVÆSTIO II.

Vtrum Paradisus sit locus conueniens habitationi humanæ.

Ad arg. 1. CIRCA SECVNDVM. Vtrũ scilicet, paradisus sit locus conueniens habitationi humanæ. Arguitur, quòd non: quia Magister dicit, quòd paradisus præ altitudine loci attingebat ad globum lunarem: sed sphæra ignis attingit ad illum globũ Lunę, ergo non est cõueniens habitatio hominum.

Arg. 2. Gen. 4. Præterea. Paradisus est locus superior omni monte: quia aquæ diluuij ascendentes super cacumina montiũ quindecim cubitis nõ ascenderunt vsque ad paradisum: sed in aliquibus montibus non est conueniens locus habitationi humanæ propter raritatem aeris, quod patet per Philosophos, qui volentes inquirere de astris ascendebant altissimos montes portãtes secum spongias plenas aqua ad condẽsandum aerem, siue ad hauriendum aerem grossum. Vnde nec res, nec pluuia, nec ventus ibi ascendunt: sicut dicit Solinus de Monte Olimpi.

Contra Gen. 2. Tulit Deus hominem, & posuit eum c.14. in paradiso voluptatis, &c.

DICO quòd sic: tam pro statu naturæ lapsę quam innocentiæ, pro statu naturæ lapsę patet de Enoch Eccl. 44. & Gen. 5. de Helya. 4. Reg. c. 2. Nec oportet recurrere ad miraculum: ex quo non est necessitas vt patebit: E pro statu naturæ rectę, patet de Adam & Heua.

Vide Aug. Steuchũm in Cosmo pœia. Alex. de Ales in summa. Alb. Mag in sum. & Magister 1. litera. Gẽ. 2.

De modo altitudinis dicunt quidam quòd attingit vsque ad globum lunarem. Sed quo ad longitudinem dicunt ipsum esse ad Orientem. Vnde alia translatio habet paradisus, quem plantauerat Deus ad Oriẽtem, vbi nostra habet a principio, &c. Quantum ad latitudinem dicunt ipsum esse sub æquinoctiali, & dicunt vltra quòd locus æquinoctialis est maximè habitabilis: quia licet habitantes ibi habeant Solem bis in anno super Zęnith capitum suorum: cito tamen recedit ab eis propter motum, quẽ hẽt ibi velociorem: & ideo modicum calorẽ causabit; & temperatum: quia pauciores facit ibi reflexiones. Quod autem sit motus Solis velocior, patet, quia circulus æquinoctialis est maior circulus cum non attingat alterutrum tropicorum. vna autem die natu-

Quære Io. Pecheam. vide 49. d. 4. q. 13.

A rali Sol currit totam terrã motu firmamenti. igitur sub æquinoctiali citius mouetur, quam sub altero tropicorum. Patet per illam regulam: mobile in æquali tempore magis transiens de spatio velocius mouetur. *6. Phy. t.c. 23.*

SI RATIO ista valeret vf magis concludere oppositum: quia motus facit calorem, & per consequẽs maior, vel fortior motus maiorem calorem causabit.

Ratio etiam in se non valet, sed est falsigraphica: propter quod currendum est ad sententiam Auic. 1. canon. sent. 2. doct. 2. sum. 1. c. 8. quod intitulatur de accidentibus aeris, & impressionibus: & ad Ptolo. lib. de dispositione sphærę. *3. Cę. t. 42*

Quantum ad hoc, quod dicunt, quòd est ad Orientẽ: dico, quòd in quocunque situ sit, potest intelligi esse ad B Orientem. Quilibet enim punctus in terra potest intelligi esse ad Orientem in comparatione ad cœlum, vel respectu diuersorum situum terræ præterquam respectu duorum polorum, qui sunt immobiles. Vnde per esse ad Orientem non habet determinatio terrę certa, & præcisa in qua, scilicet parte terræ sit paradisus. *Vide Io & mon. re. li. li. 1. Epith. ad hoc. Vide Aug. 12 super Gẽ & Ambr. in li. de para. ad ꝓpositũ 1.*

Quod dicunt de altitudine, & pertingit vsque ad globũ lunare, vel sunt verba metaphorica, vel falsa; supposito, quòd Paradisus sit locus habitabilis, quia experimur ignem moueri super aerem ex motu. s. elementorum Et si enim paruus ignis non possit ascendere super aerem, vsque ad sphęram ignis: hoc est propter virtutem paruã ipsius non potentem resistere corrumpentibus ipsam, igitur oportet locum ignis esse vsque ad locum Lunæ, C sed in igne non est habitatio conueniens humanæ naturæ. Nec naturæ mixtorum propter calorem nimiũ. Nec potest dici, quòd sit in superiori parte aeris, quia illa inflammatur vehementer propter propinquitatem ignis. Nec etiam potest attingere, vsque ad medium interstitiũ aeris, quia locus ille est frigidissimus perpetuo secundum Philosophum; cuius causa positiua est frigiditas nubium in eisdem locis: causa priuatiua duplex. s. carentia caloris generati per reflexionem radiorum solis a terra, & carentia caloris causati a sole directè. Cum igitur Paradisus ponatur locus conueniens habitationi humanæ: sequitur, quòd non sit in loco aliquo prædictorum: nisi ponatur locus ille accidentaliter temperatus, sicut sunt loca sub polo Artico, secundum Martianum in Mundi de D scriptione, & Plinium 2. Naturalium, c. 7. *Vide 1. me theororũ.*

Nec valet argumentum de diluuio, quia aquę diluuij innundauerunt miraculose sic ascendentes ad punitionem peccatorum. Vbi igitur non innundauerunt non fuit factum miraculum, ibi; In Paradiso autem cum nõ essent ibi peccatores, non debuerunt per miraculum innundari. Nec ratio istorum valet, qui ponunt, quòd fuit naturalis ascensus ille: quia. s. per congregationem stellarum humidarum in aliquo signo: sicut alibi patere poterit, quia hic satis per scripturam, & sanctos, patet oppositum. *Vide Abulensem super Gen.*

Quod dicitur de ęquinoctiali, quòd ibi est regio temperata, non videtur verum: quia quando hyems ẽst nobis frigidissima non remouetur ab eis Sol, nisi per viginti quatuor gradus: & tunc est eis propinquior, quam sit nobis in maxima ęstate, in qua distat a nobis per viginti quinque gradus: quare plus habent de calore in fortissima hyeme nostra, quàm nos in maxima estate nostra. *Ratio subtilissima.*

Alium rationem non posuit Doctor iste.

Dico, igitur ad quæstionem, quòd est locus conueniẽs habitationi humanæ, quia non oportet, quòd sit in tanta altitudine sub ęquinoctiali: sed est in regione temperata: nec est necessarium, quòd sit ad Orientem: & si ibi est: tamen est ęque temperata. Per dicta patet ad argumenta.

coniunctæ: siue cum informant materiam, nec essent intellectuales: quia hoc repugnat eis secundum se.

DISTINCTIO XIII.

Prima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis: sicut ostendit scriptura Gen. &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilem sui.

Circa istā 13. dist. in qua Magister agit d' creatorum distinctione, & primo de luce: quę fuit in primo die creata.

IRCA istam distinctionem decimā tertiam quæro simul de luce, & lumine.

Et primo quęro, Vtrum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilem sui? Quod non. Augustinus septimo superGenesis ad literam. Anima ministrat corpus per lucem, & aerem &c.

Arg. 2. Præterea. Lumen gignit substantiam, vt patet de igne, ergo est substantia.

Arg. 3. Præterea. Lumen frangitur, & reflectitur, ergo est corpus, quia iste sunt passiones corporis.

Præterea. Quòd non sit species, quia denominat medium non sic species coloris.

Excludit etiam oppositum, scilicet tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi, & nigri in medio.

Tertio quia habet effectum realem in medio, & organo scilicet visum corrumpere, & gignere calorem. effectus realis non conuenit speciei, &c.

Tex. 68. Vide Auicen. 6. naturalium parte 3. c. 1

Contra. lux est de se sensibilis secundo de anima, ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam a lumine, ergo &c.

Variatur littera in hac q. sed sententia eadem.

HIC TRIA SVNT videnda: primo quid sit lux secundo quid lumen. 3. qualiter lumen a luce gignatur.

Tex. 27.

De primo dico, quòd lux non potest poni substantia: quia est p se sensibilis: non sic substantia, ergo &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substantia, quod enim vere est nulli accidit ex primo Phylosophorum. Antecedens patet, quia si in igne esse lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior: quæ essent in potentia ad formam specificam. Non primo modo: quia tunc quæcunque haberent lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo, quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis cęlestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile formam substantialem corporis cęlestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ. Non est autem alia qualitas cōsequens formam substantialem corporis cælestis quàm lux.

Confirmatur per Damasc. lib. 2. cap. 8. quarte.

2. de Anima tex. 69

DE SECVNDO dico, quòd lumen non est substantia completa: hoc est, per se subsistens; quia nec spiritualis: cum sit extensibilis, nec corporalis: quia tunc duo corpora essent simul. est enim lumen cum toto aere, nec oportet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, quia tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis,

F quia illud, cui aduenit, manet perfectum in specie, illo recedente: sicut apparet de aere quandoque illuminato; quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantiæ. Nec est verisimile, quòd ad aliquod aliud genus pertineat prætérquam ad genus qualitatis.

A l. quantum ad tertiam speciem quæ distinguatur. &c.

Cum autem quantum ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis.

Notandum est, quòd intentio non dicitur hic illud, in quod tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectum esset intentio, sed intentio hic dicitur illud, per quod, tanquam, per principium formale, in obiectum tendit sensus, & sic quidquid est signum, est res secundum

G August. de doc. Christiana: licet non e conuerso, & ideo in distinctione rei, & signi: res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis, licet intentio sit res, & forte sensibilis res, in quam possit sensus tendere: tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in alterum: cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quòd lumen proprie est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentiō, tunc positum supra sensum prohiberet sensum, quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum

H non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

2. de Anima t. 73 & 71. non lō ge a principio.

Hoc autem est falsum, & contra Commentatorem super de Sensu, & Sensato, vbi vult, quòd necesse est lumen proprium in oculo esse ad hoc, vt recipiat species colorum, & videat.

Modus ponitur iste, quòd sicut lux vt visibile est prius naturaliter colore: ita & species eius est naturaliter prior specie coloris, & ita tam in perficiendo mediū, ita quòd medium non illuminatum non sit capax ad percipiendum colores, quàm in perficiendo visum: ita quòd organum non illuminatum non sit visiuum proxime.

QVANTVM AD TERTIVM articulum, qui declarat istum secundum, notandum est, quòd est

I dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsum Alacen. in perspectiua sua. Rectus radius est, qui diffunditur a luminoso in medio eiusdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminosi.

Aliqui ponunt 4. radium: quare perspectiuam ab breuiatam in q. disputata Iacobi. vide & lo. Pecheā 1 parte perspectiue conclusione 14 & sequentibus capitulis. de bet intelligi & radio cadente obliquè, & non perpē diculariter vbi supra, & conclusione 1. 3 partis.

Radius reflexus est, qui, occurrente opaco, antequam terminetur virtus actiua luminosi, diffunditur in partē oppositam, non ex electione, sed quia naturale agens, cuius virtus actiua non est totaliter exhausta in directū agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum.

Radius fractus est, qui occurrente medio alterius dia-

k phaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur in illo medio, sed non secundum lineam rectam, sed incidit ibi angulus, quando autem occurrit medium densius frangitur radius ad perpendicularem, quia ex quo est perpendicularis est fortissimus in agendo.

Vnde cum frangitur ad agendum in medium dēsius requiritur situs propinquior perpendiculari radio: talis est situs radij fracti ad perpendicularem, quando autem occurrit medium rarius frangitur radius a perpendiculari propter oppositam causam.

Dico tunc, quòd lumen multiplicatum secundum istos tres radios immediate gignitur ab ipsa luce, & etiam immediate est species sēsibilis ipsius lucis. De recto patet. De reflexo probatur: tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente. Tum quia quęrere Commentatorem

A.l. tamē quia: quare conclusionem de hoc, q̄ est. 5. & 19. 2. partis, sed forte aliæ etiam alleget, quare an eędem, an aliæ sint conclusiones vtrimque.

torem de hoc, qui dicit, quòd radius egreditur a corpore radioso, & effunditur in speculum, & inde reflectitur in eodem.

Eodem modo etiam per radium fractum, videtur ipsa res multiplicans se, & non species aliqua, ipsius rei visæ, & sicut ista lumina primaria multiplicatione diffusa sunt immediatè species lucis gignentis, fortè ita immediatè gignuntur ab ea, loquendo de immediatione ad causam; non excludendo ordinem effectuum ordinatorum, respectu eiusdem causæ.

Sed præter ista, est aliud lumen secundarium, qđ dicitur lumen accidentale, quale est, vbi est vmbra. Io hoc enim distinguitur vmbra in actu à tenebra, quia tenebra est priuatio luminis, tam primarij, quàm secundarij, vmbra est priuatio luminis primarij. B Istud autem secundarium lumen, licet quandoque diffundatur per reflexionem, oon tamen a corpore polito, quia reflexio a tali corpore est gignitio radij primarij, q̄ est immediata species ipsius lucis gignentis, non autem sic istud lumen secundarium, immo gignitur ab ipso lumine primario, ita quòd si per impossibile reflexio remaneret sine lumine radij imprimentis, gigneret sphæricè, vel hemisphærice istud lumeo secundarium, non sic autem gigneretur lumen reflexum à radio primario, qualis est reflexio a corpore polito, est ergo omne lumen species, sed lumen primarium est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarij.

Vide in conclusionis 14. primæ partis perspectiuæ ad hic.

Instantia 4 conclus. 2. partis perspectiuè. Vide cōcl. 6. 1. partis perspectiuè.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem, quia cum lumē videatur, non erit C species visibilis.

Respondeo, species aliqua intensa, noo obstante, q̄ sit intentio, & species alterius visibilis, potest tamen in se esse visibilis, sicut dicit Comment. super de Sensu, & sensato, capitulo primo, quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter species non sunt visibiles, nisi quando termioantur ad opaca, ita quòd non contiguatè opacis, non possunt gignere species sui, quib. videantur: sicut species coloris dum est io medio non videtur, sed quando coontiguatur opaco, tunc videri potest, sicut patet de radio transeunte per vitrum coloratum, apparet color in pariete, vbi terminatur radius ille, & videtur coloratus, similiter, sicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radius coloratus visibilis. D Nec tamen propter hoc negatur ille rubor esse species, qui apparet io pariete: quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor, videret rubeum vitrum, vel ruborem vitri. Vnde hæc est falsa, illud, quod est intentio obiecti visibilis non est visibile, sed ista est vera. Omnis iotentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Vnde forma illuminans Lunam lumen est, & non lux: quia ooo est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis. similiter per Aristot. in de Sensu, & Sensato. Fulgor emissus ab oculo moto in tenebris visibilis est: & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum non videtur, quod patet: tum quia radij Solares, de nocte non apparent, qui tamen inter- E cipiuntur inter nos, & cœlum, & supra conum pyramidis ꝑ vmbræ terræ. Tum, quia existens in carcere opaco, & tenebroso: vbi per opposita foramina transiret radius Solaris, non videret: ita, quòd nusquam reflecteote se ad opacum, non videret illum radium, si corpuscula illa noo frangantur.

Vide 1 cō. a 5. primæ partis.

com. 2. Vide c. di stin. primi q. 4. idem.

A.l. vmbrose.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum, & non terminatum ad corpus opacum: Sole existente super Orizontem nihil videretur, quia non esset terminans.

Eandem ergo conditionem habet lumen, quam habent aliæ species principales colorum, quantum ad uideri, & nō videri, sicut principales species colorū: quæ, s. radiosè multiplicantur, possunt generare alias secundarias accidentales non radiosè multiplicatas, & per il- A las videri, & tamen non negatur illas primas esse intentiones pro eo, quòd simpliciter sunt similitudioes illorum primorum colorum gignentium, ita in proposito.

Ad arg. 1.

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd Augustin. accipit ibi lucem pro corpore subtili, puta fortè pro igne, qui est corpus subtilius in mixto, vel pro aliquo corpore subtili multum conueniente cum igne in natura: sicut & scriptura dicit lucem factam fuisse prima die: non quòd tunc fieret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux, & ideo describitur subiectum ignotum per terminum notiorem.

Gen. 1.

Ad 2.

Ad secundum dico, quòd alterans in fioe alterationis B generat, non autem illa qualitas, qua alterauit.

Ad 3. Parte 3. c. 2

Ad tertium dico, quòd ista sunt metaphoricè dicta de lumine: sicut patet per Auicen. sexto naturalium, non enim aliquid idem procedit rectè, quasi motu locali, & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo, sed quando virtus actiua non est totaliter exhausta, idest, oon taotum causauit, quantum potest causare, tunc ulterius, si oon potest, secundum lineam rectam agere, secundum quam natura maximè agit, quia illa est breuissima, & efficacissima ad operandum, agit secundum aliam lineam isti propinquiorem, & hāc fractam, uel reflexam, si nihil potest agere ulterius reagendo in idem passum, in quod prius egit, causando tamen ibi cum illo, C prius causato aliquid simpliciter imperfectius.

Et si obijcias, q̄ cum perfectiori causato priori non potest esse causatum imperfectius posterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario, non potest esse lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus.

Dico, quòd falsitas conclusionis apparet ad sensum.

Patet enim, si radius Solis incidat in aquam, & reflectatur in aliquem locum tenebrosum, ubi non est radius rectus, sensus dicit reflexionem fieri, vsque in locum illum tenebrosum. Non autem illic fieret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio re- D cto. Eodem modo dicit Sensus lumen secundarium, siue speciem luminis primarij diffundi a lumine primario contiguato alicui corpori opaco, vsque ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium, & tameo per totum illud medium est lumen primarium.

Tunc ergo illa propositio est neganda, ubi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, siue species, quæ sit forma imperfectior.

Ad alia, quæ suot contra speciem, siue intentionem. dico ad primum, quòd omne accidens fortè, posset denominare subiectum suum, in quo est. si esset denominans: vel nomen impositum, quod significaret denominationem coouenientem formæ, respectu talis E subiecti.

Hoc modo nō est denominatiuum impositum a speciebus colorum, quia denominatiua imposita à coloribus denominant subiectum, habens colores, secundum esse reale.

Si autem esset denominatiuum impositum, quod denominaret subiectum habere formam, secundum esse intentionale, non secundum esse reale, bene posset medium denominari à tali oomine albi, & tale est impositum à lumine. & fortè magis hic, quàm in coloribus, propter maiorem perfectionem, & euidentiam huius intentionis, quam aliarum intentionum visibilium.

Vt illuminatum, ne luminosus

Quod addit secundo, de opposito dico, q̄ lumen vnū non excludit aliud lumen alterius rōnis, sicut lumē Solis non excludit lumen Lunę in eadem parte medij,

vel alterius stellę: sicut nec species nigri excludit speciem albi: vel econuerso in eadem parte medij, sed sicut lumen quodcunque excludit a medio tenebram: quæ est eius priuatio non contrarium, vel disperatum, ita species cuiuscumque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad 3.

Ad tertium concedo, quòd res est, & effectum realem habere potest: non tamen ita res, quòd possit non esse intentio: quia cum ratione sua stat, quòd ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum. Et hoc sufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediate ab ipsa luce, & non pars radij a parte probatur, quia si ponatur, quòd lumen in aliqua parte medij gignat lumen ex se: quilibet punctus lucis multiplicat se sphærice: quia omne actiuum naturale agit in medium circunstans sphærice: si sit ex omni parte equæ dispositum, & si habeat opacum obstans ex vna parte sui: saltem multiplicat se hemisphærice, ergo modo si lumen esset gignens respectu alterius luminis: ex quo non habet opacum impediens ex aliqua parte sui sphærice se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen vlterius secundarium indirectum: ita gigneretur ex omni parte radij distantis, quod est contra sensum.

5.1. partis. 6.2. partis.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans localiter, quia si non posset agere nisi, vbi est localiter, tantum posset illuminare aliquod indiuisibile, quòd si præsens est in ratione agentis alicui distanti localiter, ergo & pari ratione toti medio vsque ad tantam distantiá, ad quantam sufficit virtus eius, & si præsens est illi toti, & potest in toto causare lumen, ergo causat, quia ipsum lumen genitum ab ipso, dato, quòd posset causare aliud lumen: tamen luminare presens est maioris virtutis, quá lumen genitum, & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

A.1. medij.

DISTINCTIO XIIII.

Dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. diuisitquè aquas: quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum corpus celeste sit essentia simplex.

A. 1. Circa istam dist. 14. in qua Magister agit de opere 2. diei .s. de natura celesti quęruntur tria. primo &c.

IRCA distinctionem decimam quartam quæro primo, Vtrum corpus celeste sit essentia simplex.

RESPONDEO: alia videtur responsio danda secundú Theologos, alia secundum Phylosophos. secundum intentionem Phylosophi cum omnis potentia passiua materiæ sit potentia condictionis ex nono Metaphisice, & ibidem, cum quod cunque sempiternum sit necessarium, & ita nullo modo in potentia contradictionis, & cœlum, secundum ipsum, sit sempiternum: sequitur, secundum ipsum, quòd nihil sit in ipso, quòd sit in potentia contradictionis, vel coruptionis, & per consequens nec habens materiam, quia si haberet materiam esset formaliter corruptibile: sicut ignis. Dato enim, quòd non esset aliquod agens extra quod posset ipsum corrumpere, quia non haberet contrarium, hoc non tolleret quin intra se haberet principium corruptionis, scilicet, materiam, qua res potest esse, & non esse, sicut ignis, & in hoc videtur Auer. in tractatu de substantia orbis melius habere intentionem Phylosophi, quam alij ponentes in Cœlo materiá.

Tex. com. 17. 8. Phy. t. & 2. cę. & 12. Meta. Hic patet quantum doc. fuit magnus peripatheticus. 7. Met. t. c 22. c. 1. & 2

Ad ostendendum tamen incorruptibilitatem Cœli ex se, quæ hic supponitur: oportet procedere secundú viam Arist. primo cœli, & mundi, & in hoc ostendere, quòd non sit alicuius naturę elementaris: quia incorruptibilitate ostensa, ostenderetur carentia materię.

Tex. c. 10. & 102.

Nisi forma incorruptibilis posset necessario actuare materiam potentialem, & de se possibilem carere illa forma, ita quod habitudo non esset vtriusque necessaria, sed tantum ex parte formæ, econuerso quantum est ex parte materiæ, esset contingens, quare non est simile de necessaria inherentia alicuius accidentis subiecto, vbi necessitas est ex parte vtriusque extremi.

Quòd si dicatur materiam illam non esse eiusdem rationis cum materijs receptiuis diuersarum formarum, & ideo non posse quantum est ex se transmutari ab vna forma ad aliam.

a.1. non est Gotf. quo. lib. 5. q. 2. Hen. quo. lib. 4. q. 16. D. Tho. 1. parte sū q. 66. & 2. Meta. t. 5. & 6.

Hoc videtur inconueniens. Et primo quidem, quia tunc essent due materie primę alterius, & alterius rationis. consequens est falsum. ergo & antecedens. Probatio falsitatis consequentis. Non sunt duo fines primi nec duo efficientes primi alterius. & alterius rationis, ergo nec similiter duę materię primę alterius, & alterius rationis.

Item videtur difficile assignare, vnde sit ista alteritas rationis in hac materia, & in illa.

Secundo data hac alteritate saltem ista materia est in potentia ad hanc formam, & ad priuationem huius formę: ita quòd ista materia de se est in potentia contradictionis, licet non ponatur, in qua potentia formę est, nunc autem non est materia per se ratio corruptibilitatis, in quantum est in potentia ad formam aliam ab ea, quam habet: sed inquantum est in potentia ad priuationem formæ, quam habet. Similiter Phylosophus non ponit materiam nisi propter potentialitatem ad mutationem, in cęlo non est potentialitas mutationis nisi ad vbi.

Si dicatur, quòd materia in cęlo non est in potentia contradictionis, quia forma eius complet totum suum appetitum.

Aegidius in tractatu de materia celi.

Contra, nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formæ nisi det actum oppositum priuationi illius formæ. Forma cęli non dat actum oppositum priuationi cuiuscunque formæ alterius a se: puta formæ ignis, ergo priuatio formę ignis ibi manet. Probatio minoris. Nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscunque formę, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter; sed forma cęli non sic continet omnes formas, quia non animam intellectiuam.

Ex hoc sequitur vlterius, quòd secundum Phylosophos cęlum non posset esse animatum formaliter, quia tunc, vel cęlum erit essentialiter anima tantum. Et hoc intellectiua, quia ipsi non posuerunt ibi animam nisi intellectiuam, & ita solus intellectus erit quantus, quod non est intelligibile: quia cęlum, vt patet, est quantum formaliter, uel præter animam, quæ est de essentia cęli erit aliquid aliud per se perfectibile per animam, & ita erit ibi potentia passiua, & potentia contradictionis, & ita cęlum non erit sempiternum, & necessarium. Vnde siue Phylosophus siue Commen. ponat cęlum animatum formaliter anima, quæ sit per se de essentia cœli videtur statim recedere a prima positione præhabita.

Vide. 1. cœli. t. c. 13. & commen. 11. Met. t. 15. & inde sub stantia orbis.

Quicquid sit de Auer. non dicamus Aristot. recessisse a positione prima: nec verba eius cogunt hoc sibi imponere, quia vbicunque vocat animam cœli, exponatur quantum ad conditionem, qua anima est motrix: non qua est forma: & illa anima est intelligentia propria motiua huius orbis coniuncta huic, vt motrix propria. Talis non est nisi vnica vnius. Improbaretur ab Aulc. hoc, qui plane distinguit inter primam intelligentiam productam, & animam primi orbis. Sed nulla est necessitas tantę pluralitatis.

Sed de hoc subtiliter lege, 2. cœli t. & com. 61. de animatione cœli. 9 Met. c. 4.

Tex. 40. a. l. mobile a se.

A Pro hoc est Phylosophus 8, Physico. qui motum ex se distinguit in duo: quorum vnum est motum tantum: & reliquum mouens taotum. illud distinguibile est compositum ex duobus vnitis. s. mouente, & mobili, & hoc verè mouet, & illud verè mouetur: sed in nobis anima nō mouet, sed est ratio mouendi tantum: ideo mouetur per accidens, quia est forma moti, ibi autem moués, nec per accidens, nec secundum se mouetur.

Vide Ma. di. 22. hui° & alios ai que expositio res super Gen.

SECVNDVM Theologos ponenda est materia ibi, quia illud chaos, quod ponitur ab eis attigisse, vsq; ad cœlum empyreum, erat materia omnium corporalium contentorum a cœlo empyreo: & etiam ponetur materia secundum se: & quantum est ex se eiusdem rationis in quocunqoe: & ita habent ipsi discordare a Phylosopho io hac propositione. Cœlum est necessarium, & in- B corruptibile, quantum enim est ex natura sua esset simpliciter corrupubile, quia sibi inesset illa potentia ad contrarium, quia tamen forma cęli noo habet contrarium, potens vincere istam formam: ideo non potest corrumpi ab ageote naturali a quo recipit istam formam, vel ét corrumpi in ignem, vel aquam. Sed tunc videtur, quòd saltem cœlum posset corrumpere, & conuertere ignem in cœlum, quia virtus actiua cœli excedit formam ignis, & est a forma cęli, est etiam capax formę cœli: ergo potest transmutari ad esse tale ab agente tali.

Forte cœlum noo potest alterare elementum, ad qualitates conuenientes tali corpori cęlesti, & tamen forma illa intantum dominatur illi materiæ, vt non possit ab aliquo alio alterari recipiendo peregrinas impressiones, C & per consequens, nec corrumpi.

3. rę t. 21. a. l. 58.

Quantum ad animationem videtur esse dubiū, quia Augustin. in Enchir. cap. 42. vel 43. loquitur dubitatiue, oec illud certum habeo. vtrum ad ciuitatem supernam pertineát Sol, & Luna, & alia sydera: quamuis nonnulla corpora lucentia, non tamen intelligentia videantur.

Similiter. 2. super Genes. & primo retractationum. capit. 8. quære. vbi facit mentionem de eo, quod dicitur. capit. 5. videtur dicere cœlum habere animam: quod. cap. 10. & 11. dicit non retractatum tanquam falsum: vbi dicit, animal esse mundum illum, nec auctoritate, nec ratione indagare potui: non tamé propter hoc oegat. Vnde videtur manifeste, quòd io nullo libro scripto, ante li- D brum retractationum asseruit, quod in libro retractatio oum retractet. ergo illa auctoritas, quæ adducitur de lib. August. de agnitione verę vitę, nihil valet. s. qui autem dicunt cœlos esse rationales ipsi merito sunt irrationales. Ostendit etiam illum librum oon esse August. vel quòd illum fecerit post librum Retractationum, quia ousquam videtur August. asseruisse, quod in lib. Retractationum est negatum.

Deute. 32. a. l. similiter. D. Th. 1. p. sum. q. 70. ar. 3.

Sed Hieronymus super Psalm. Audite celi. dicit, quòd loquitur ad animata. Sed alius Græcus. s. Damasc. asseruit cęlos non esse animatos. Ratio ad hoc ponitur, quia illa anima frustra vniretur tali corpori: ex quo non habet sensum: nec per consequens aliquam perfectionem ex corpore acquirit.

a. l. quod.

Sed illud non videtur congrue dictum, vt forma vniatur materiæ, vt perfectionem accipiat a materia: sed magis, vt perfectionem communicet materiæ: immo principalius, vt ex eis totum compositum sit perfectum.

Ponuntur argumēta in prin. huius q. pro, & contra, & solutiones hoc in fine in aliquib. originalibus, & sed oia ex scripto Parisiēsi seu reportatis ut patet, & alia plura addun tur, sed principalis sententia est eadem.

Respondeo, forma vnita materiæ ab ea recipit aliquā perfectionē: alioquin anima beata frustra vniretur corpori, ex quo, ex corpore noo acquireret perfectionem.

Breuiter, si cœli oon sunt animati, hoc est creditum: & non ratione conclusum, quia oulla est cōdioo in corpore illo, ita perfecto manifeste apparés repugnare animationi corporis. Hoc de isto.

QVÆSTIO II.

Vtrum aliquod sit cœlum mobile aliud a cœlo stellato.

ECVNDO quæro de motu cœlorum. Vtrum aliqood sit cœlum mobile, aliud a cœlo stellato. Quod non Gen. 1. dicitur de stellis, quòd posuit eas Deus in firmamento cœli. ergo omnes stellę sunt in vno firmamento.

M. 1. Tex. 8.

Similiter per rationem, Continuum est, cuius motus B est vnus, secundum Philosophum. 5. Metaph. motus autem cuiuscunque cœli inferioris, vnus est in cœlo superiori, quia quodcunque cœlum inferius si ponatur, mouetur motu diurno, & etiam alijs motibus proprijs cœlis superioribus, si ponantur alij: ergo quodlibet inferius, si ponatur, est continuum cum toto cœlo superiori.

Arg. 2.

Item totum cœlum præter stellam, secundum se est vniforme: ergo propter ipsum, noo esset ponere aliquē motum, quia idem facit vna pars præsens, quod alia. Nō est ergo necessarius motus, nisi motus stellæ: sed motus stellarum proprij videntur posse saluari in ono cœlo, sicut, & multi motus proprij possunt saluari in aqua, vel aere, ergo, &c.

Rō opp.

Oppositum, stellę diuersimode mouentur. ergo ha- C bent diuersos cœlos: quia si non stellę mouerentur proprio motu suo, siue motu orbis: & ita vel esset in cœlo vacuum, vel scissio orbis, vel duo corpora simul.

AD VIDENDVM de numero cœlorum; Primo ostendendum est illud, in quo omnes Astrologi concordant.

Secundo, videndum est de illo, in quo alij ab alijs discordant.

QVANTVM ad primum hoc supponendum est, quòd nulla stella habet proprium motum localem. i. quòd non mouetur motu alio, quàm motu orbis, in quo locatur. Si enim ipsa partem illam orbis in qua est, relinqueret aliquando: & ad aliquam aliam partem moueretur: vel sibi nihil succederet, & ita esset vacuum: vel ali- D quid aliud sibi succederet, & ita corpus cœleste esset rarefactibile, & condensabile. Vel posset scindi, & recedente corpore scindente, rursum cootinuari. Vel si nullum istorum concedatur: sequitur, quòd stella mota semper sit simul cum alio corpore mouente. Hæc est iotentio Aristo. 2. de Cœ. & Mundo. Si natura dedisset virtutem progressiuam, &c.

Tex. 50. & 59.

Hoc supposito sequitur, quòd quæcunque stellæ non sunt inter se ęque distantes, non sunt in eodem cœlo. nā distantia alia, & alia diuersis temporibus non potest esse per proprium motum stellæ, sed tantum per motum cęli in quo ipsa est, & si distet difformiter stella a stella, ergo celum huius difformiter mouetur a cęlo illius: & ita aliud est cęlum huius, & illius. Mouentur autem septem E stellæ difformiter, ita quòd non semper ęque distant a stellis illis fixis: quæ ideo dicuntur fixæ, quia semper inter se eque sunt distantes: & eundem situm, & figuram seruantes; & ideo respectu omnium illarum fixarum, oon oportet ponere oisi vnum cęlum: nec ille septem inter se, semper ęque distant. Ista duo de inęquali distantia planetarum inter se, & ad alias, quæ dicuntur fixę supponātur, secundum considerationem Astronomorum. possibile est enim de locis planetarum certificari per instrumenta, de quorum vno. s. Armilla tractat, Ptolomęus in Almag. di. 5. c. 2.

Et si obijciatur, quòd radius visualis frangitur propter diuersitatem mediorum, & ideo non certificat de vero loco stellæ. Saltem certificabit de loco visibili stellę: etsi stellæ secundum locum visibilem eorum æqualiter distent, ergo & secundum locum verum, quia loca visi-

Vide Abbreuiaturā Ioan. de Monte regio lib. 5. in princip.

bilia nunc, & tunc proportionabiliter se habent ad loca eorum vera nunc, & tunc, aut saltem non ita improportionabiliter, vt posset esse tanta distantia locorum visibilium sine aliqua distãtia locorum verorum: & ista distantia sufficit ad propositum.

Ad minus ergo præter cœlum, quod ponitur omniũ stellarum fixarum, quæ semper vniformiter distant 7. cæli proprij 7. planetarum, qui difformiter mouentur, & ab illis, & inter se sunt, ergo 8. cæli.

Vlterius etiam communiter conceditur nonum cælũ superius cælo stellato, quia vnius corporis cælestis tantũ est vnus motus proprius. Motus autem diurnus nõ est motus proprius cœli stellati: cum illud cœlum moueatur alio motu: sicut probatum est ex considerationibus. Nec enim quæcunque stella fixa semper æque distat a G polis immobilibus: nec etiam semper in temporibus æqualibus æque distat a capitibus Arietis, & Libræ: ergo iste motus diurnus est proprius alicuius alterius corporis: & non nisi superioris: quia hoc motu mouetur cœlum octauum: non autem mouetur aliquod cœlũ motu proprio alterius, nisi illud alterum sit superius. Erit ergo aliquod mobile, quod vniformiter mouetur motu diurno superius cælo stellato. Hoc dicit Auic. 9. Meta. & Ptolomæus in Almag. quære.

c 2. Li. 7. & in de planetarum theoricis.

DE SECVNDO in quo non concordant omnes tractantes de ista materia, dubium est, an sufficiat vnum cœlum vnicuique planetæ: & sic sufficiat tantum ponere nouem cælos. Triplex quippe in motibus planetarum apparet differentia. Vna in latitudine: quia non H semper planeta æque distat a polis immobilibus. Alia in longitudine est, quia diuersimode, & non æqualiter percurrũt Zodiacum, tertia in eleuatione, & depressione: quia idem planeta, quandoque plus appropinquat ad cẽtrum terræ: quandoque plus distat, sicut probat Ptolomæus in Almag. quia cuius circuli diameter visualis in longitudine longiore est longior: in longitudine breuiore est breuior. Apparet etiam de Marte, qui quando est in auge apparet notabiliter paruæ quantitatis respectu illius, quam habet, quando est in opposito augis. Probatur etiam de Luna, quia ipsa, & Sole existentibus æque prope caudam, & caput Draconis, non semper eclipsis æque durat: sed quandoque diutius, quandoque minus. Hoc est impossibile: nisi quia Luna quandoque plus, quandoque minus in vmbram terræ intrat, ita ꝙ vbi transit diameter Lunæ diutius moratur vmbra; pro eo, quòd ibi est diameter vmbræ longior, quam alibi iuxta conũ. Si etiam vniuersaliter negaretur ista eleuatio, & depressio Solis, & Lunæ: nec ex parte vnius: nec ex parte alterius posset assignari diuersa quantitas vmbræ. Semper enim vmbra æque in altum porrigeretur: & ibi esset æqualis quantitas, & semper Luna, quando æqualiter esset prope conum æque esset iuxta, & prope vmbram. Ex his, & alijs considerationibus Ptolomæi supponatur eleuatio, & depressio.

His hẽs ꝗ ita fuerit doctrina ꝑditus ipse doc. in oibus scibilibus: quia in quibus scripsit nihil videtur cũ latuisse in omnib. disciplinis.

Primas duas differentias, scilicet longitudinis, & latitudinis posset quis forte saluare attribuendo planetæ vnum cœlum per exitum polorum illius cœli, quomodo K nixus est Alpetragius saluare in libello suo de Qualitate motuum cælestium: qui ponens polos cæli stellati exire polos noni cœli: & per consequens circa illos polos immobiles describere paruos circulos. Ponit cœlum octauum super suos polos: sed non contrario motu moueri motui cœli noni: sed ad eandem partem: & quòd polus octaui cœli, minus efficaciter recipit influentiam, quàm ipsum cœlum nonum: & ideo ipse polus non cõplet circulum, dum punctus aliquis in cœlo nono, cõplet circulum: & quòd polus inferioris cœli deficit a cõpletione circuli vocat intercisionem primam, quàm secundum eum supplet motus cœli inferioris super illum polum: & in cœlo octauo perfectè supplet quantum ad longitudinem: sed quantum ad latitudinem necessario est differentia. Nam polus exit polum. Nam motus F factus super polum cœli inferioris, licet compleat motum cœli illius circa polum superiorem, quantum ad longitudinem: tamen non potest esse verus circulus alicuius stellæ motæ in cœlo inferiore: sed sphæra: quia non reddit ad eundem punctum, a quo incepit motus. Ita vniuersaliter propter diuersitatem polorum quorundam cœlorum ab alijs: & per intercisionem primam, & suppletionem eius, & specialiter in quibusdam stellis, per hoc, quòd non situantur in medio sui cœli nititur dare fundamenta ad saluandum differentias longitudinis, & latitudinis in motibus planetarum: & hoc non ponendo aliquod cœlum inferius moueri contra motum cœli superioris: quia talis, sed ponendo cœlum superius moueri ad eãdem partem, ad quam inferius: sed tamen minus efficaciter: quia naturale, quòd est virtus recepta in aliquibus adinuicem ordinatis efficacius recipiatur in proximioribus. Ista traditio satis videtur consonare cũ principijs naturalibus, si possent per eam saluari omnia apparentia secundum longitudinem, & latitudinẽ. Forte enim per eam possent saluari stationes, & retrogradationes, & processiones planetarum, sicut & ipse nititur saluare in quibusdam polis in libro suo.

Quære Auer. 2. Cæl. cap. 35. & Thebit in tractatu de motibus stellarum.

Sed tertiam differentiam, videlicet, eleuationis, & depressionis impossibile est saluare, ponendo omnes cœlos esse concentricos: quia tunc si planeta non exit cœlum suum: sed tantum partem sui cœli: & illa pars cœli sui qualitercunque moueatur, semper æque distat a centro, pro eo, quòd totum istud cœlum circulariter rotatum est concentricum mundo: ideo vbicunque stella fuerit, semper æque eleuabitur: & æque deprimetur per respectum ad suum cœlum: & licet non esset necessarium propter duas primas differentias ponere eccentricos, & epiciclos secundum Ptolomæum, & alios Astronomos: tamen propter tertiam differentiam est necessarium.

Vide Aue. 12. Met. c. 45. vbi nititur destruere positionem Ptol. de Eccẽtricis, & Epiciclis. & 2. cæli. cõ. 35. qualiter opinatur saluare apparentias per quasdã lineas seu labias: sed deniq; nihil valet.

Et hoc supponendo, ad propositum concluditur nulli planetæ sufficere ad motum suum vnicum cœlum. Accipiatur ergo, exempli gratia, cœlum Saturni si ponatur concentricum mundo dum cœlum octauum sit cõcentricum mundo: moueatur cœlum Saturni, succedit ergo aux istius cœli augis opposito, sed aux istius, nõ intrauit cœlum stellatum: quia duo corpora essent simul, sed tantum attingebat oppositum augis: ergo si minus est distans a centro terræ, quàm aux, non attinget superficiem concauam cœli stellati, & ita erit ibi vacuum, ergo non potest vitari inconueniens, de incisione, vel simultate corporum, vel vacuo nisi attribuendo, cuilibet planetæ ad minus tres cœlos circundantes terram: quorum duo extremi, videlicet, superior, & inferior habeant superficies vltimas concentricas, videlicet, superius conuexam, & inferius concauam: habeant autem illæ duæ superficies alias duas, videlicet, superius concauam, & inferius conuexam eccentricas mundo: & inter illas duas superficies sit tertius orbis, qui dicatur deferens, eccentricus quidem terræ, concentricus autem illius duabus superficiebus deferentibus, ita, quòd illi duo reuoluentes ad quam cumque partem moueantur, non sequitur vacuum.

Doctrina notabilis Ptolomæi per totum de Orbib. planetarũ & reliquorum.

Sẽper enim spissior pars vnius est contra partem minus spissam alterius: & econuerso. Similiter qualitercunque moueatur deferens inter istos duos reuoluentes superiorem, & inferiorem ex motione eius non sequitur vacuum, nec scissio: quia superficies sunt ambæ concentricæ illis superficiebus, inter quas continetur, & mouetur: & ita stella fixa in parte vna illius deferentis quandoque erit in auge: quando scilicet, illa pars deferentis, in qua est ipsa directe supponitur spissiori parti inferioris reuoluentis, & supponitur minus spissæ parti superioris reuoluentis, quia tunc maximè distabit a centro terræ. Erit autem stella in opposito augis, quãdo illa pars orbis deferentis, vbi ipsa fixa est, superponitur tenuissimæ parti inferioris reuoluentis: & supponetur spissis-

mæ

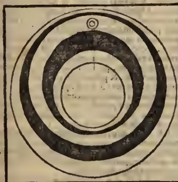
ne partis superioris reuoluentis: quia tunc minime dista A bit a centro terræ. Istius imaginatio patet expressius in figura tali.

Aux.

Dist. 9. c. 7. 8. 9. 10. & 11. vide Io. de Monte re. li. 9. suo-rū epi. hominum.

Vlterius cum Mercurius habeat deferens, cuius centrum mouetur, & non circa terram: sicut centrum Lunæ: sed ex vna parte describendo circulum paruum: sicut patet in Almagesti, sequitur, quòd orbis deferentis C non sit concentricus reuoluentibus, supremo. s. & infimo: & ideo necesse est ad minus, ibi ponere quinque orbes quatuor reuoluentes, & orbem quintum deferenté, ut patet in figura.

Præter istos autem necesse est ponere epiciclos: qui non sunt orbes circundantes terram: sed parui orbes si- E tuati in determinata parte orbium circundantium terram. Et hoc, quia maior est eleuatio stellæ quandoque, quàm alias: quę eleuatio non posset esse ex solo deferente. processio etiam, & statio, & retrogradatio facilius saluantur per epiciclum. Sed quicquid sit de epiciclis saltem cœli mobiles circundantes terram erũt vigintiquinque. s. vigintitres planetarum, & præter hoc cęlum octauum, & cęlum nonum.

Quære Arist. 12. Met. com. 42. sed Bo. opu me hoc, & alios antiquis.

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd scriptura accipit firmamentum pro toto cęlo inter empyreum, & elementa.

Ad secundum dico, quod illa conformitas motuum non concludit continuitatem.

Ad tertium dico, quòd non potest cęlum cedere stellę motę, sicut potest aqua, vel aer corpori imposito moto A per ipsam: quia corpus naturaliter incorruptibile est naturaliter indiuisibile, si sit incorruptibile tam secundum partes, quam secundum totum, quale ponitur esse cęlũ, & ita non potest esse motus alicuius in cęlo non moto, per aliquod agens naturale.

QVÆSTIO III.

An cœlum agat in hæc inferiora.

Arg. 1. Text. com. 8. 9. & inde Ab ista qõ. inclusiue, vsq; ad 16. di. exclusiue in scripto anglico cõtet nihil habetur, sed ex reportatis oia sunt addita, ut quibudā placet a. 13. di. citra sic videtur dđm sed uarietas literæ hinc inde maxima ē.

CIRCA TERTIVM, scilicet vtrum stellę agant in hęc inferiora. Arguitur, quòd non secundum Philosophum, 7. Physic. oportet mouens, B & motum esse simul, vel immediate, vel mediante medio: sed stellę, & hæc inferiora non sunt simul. Patet, quia multum distant. nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio, quia illud medium esset aliquis orbis, vel aliqui orbes. Huiusmodi aũt orbes nõ recipiunt impressiones tales, quibus. s. hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur. ergo, &c.

Præterea. Si stellæ agerent in hæc inferiora cum ipse determinate agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, siue quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum: non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret.

C Præterea. Si agerent in hæc inferiora: hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem. non primo modo, quia motus localis non est qualitas actiua: nec principium agendi: cum tantum sit vbi fluens, & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem, nec accidentalem. Nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalẽ: quia tunc stante motu. s. si starent, possent agere, & per consequens stante cęlo, & cessante motu, possent esse alterationes: & hmõdi mutationes, & motus ĩ istis inferioribus, quod est contra Arist. qui vult, quòd primo motu cessante, impossibile est esse aliquem alium inferiorem. 8. Phy. & 2. de Gen. in fi.

Cõtra. Gen. primo, dicitur de stellis, quòd positę sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora: & nõ solum D aeris, & terræ: vt exponit Magister. Dist. pręsẽti. c. finali.

Pręterea. Secundo Physic. dicit Arist. homo generat hominem, & Sol. Et secũdo de generatione dicit, quòd motus Solis in circulo obliquo est causa perpetuę generationis, & corruptionis in istis inferioribus. Tex. 26. Tex. 56.

Præterea ratione sic. Si stellę non haberent aliquam actionem in hæc inferiora, frustra poneretur varius motus in orbibus. nam orbis in se vniformis est: & motus orbis vniformis: & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturæ stellarum.

DICO AD QVÆSTIONEM, quòd stellæ habent actionem in hæc inferiora in elemẽta. in mixta inanimata, & animata irrationalia. In elementa habent actionem dupliciter: & quo ad alterationem, & E quo ad generationem. Accedente enim Sole, & alijs stellis callidis ad zenith alicuius regionis: elementa superiora. s. ignis, & aer augẽtur, & inferiora. s. terra, & aqua minuuntur, & conuertuntur in superióra: & è conuerso recedente Sole, & accedentibus stellis effectiue frigidis: vt est Saturnus, & Mercurius, accidit generatio elementorum aquæ, & terræ.

Et si dicatur, quòd tunc sphæra aquæ erit aliquando minor, aliquando maior, & etiam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur vnum elementum, quantum aliud minuitur. Dico, quòd sicut accedente planeta: puta Solę ad zenith vnius regionis generatur ibi per eius excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione generatur plus proportionabiliter de elementis frigidis, & minuitur de calidis: & sic generatur ibi ęqualitas, quo ad totum.

F Præterea secundo. Stellæ habent actionem quo ad loci mutationé. Superior enim pars aëris fertur circulariter ad motum cœli: quod patet: quia impressiones ignitę, vt cometę, & huiusmodi, quæ in illis locis generantur videmus trãsferri circulariter, & multo magis sphęra ignis, quæ est propinquior cœlo mouetur motu circulari ad motum corporis cœlestis.

Præterea. Corpora cęlestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis: sed in remorioribus, vt in aqua. Nam Luna causat motum in mari, qui vocatur fluxus, & refluxus: & ex hoc supponunt Astrologi per experimentum, quòd Luna habet dominium super humida: sicut Sol super sicca, super quancunque enim regionem eleuatur Luna, aqua maris ascendit directè tanquam versus causam suam: ita quòd aqua maris in illo loco, qui directè supponitur centro Lunæ est altior quam in quocunque alio loco. Ille autem locus habetur per lineam ductam a centro terræ, ad orbé Lunę. Illa enim linea necessario transibit per locum illum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquæ.

Nota singularé causam fluxus & refluxus maris plurimos laté tem.

G

Quomodo autem ista eleuatio fiat effectiuè a Luna, diuersimode dicitur. Vno modo ponitur, quòd Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquas maris, sicut magnes trahit ferrum.

Subtilissima inuestigatio.

Alio modo dicitur, quòd hoc fit propter diuersitaté angulorum: quos faciút radij Lunę super aquas in principio ortus Lunæ, & in medio cœli existentis. Ponitur exemplum de pulmento in olla super ignem: & de vapore resoluto a cibo faciente animal dormire: de hoc nihil ad præsens. H

Prima opin. fuit Albumasar. 2. lib. Maioris introductorij in Astronomia. Sed sequendo viam illam, quæ communis est vtrique, scilicet, quòd tumor ille semper est in directo Lunæ, vbicunque sit Luna: sequitur, quòd ille tumor circuit totam terram, in tanto tempore quãto Luna circuit suum orbé per motũ firmamenti, s. 25. fere horis: quia Luna ab ortu eius usq; ad eius iteratũ ortũ consumit plus tẽporis q̃ sit dies naturalis habens 24. horas per spacium temporis in quo oriuntur 13. gradus equinoctiales: quia in vna reuolutione firmamenti tantum pertransit Luna, de spatio motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti: sed eleuatio 5. graduum æquinoctialis facit vnam horam. ideo ferunt, quòd Luna percurrit orbem suum in 25. horis minus duobus gradibus: & tumor aquæ in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus mediterraneis, & fluuijs, ratio est: quia inundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directo alicuius regionis: & tumore Oceani, in directo motus Lunæ. Pars auté aquæ eiusdem tumescentis in Oceano fluit ad locum, & alueos humiles vicinos propter naturam grauitatis aquę, & fluunt tunc maria mediterranea. Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ recedit tumor prædictus: & per consequens in loco Oceani, vbi prius fuit aqua eminentior, quàm in mari, & in fluminibus mediterraneis, iam per recessum illius tumoris fit aqua ibidem humilior terra: & ideo aquæ inundantes ad loca illorum fluuiorum propter loci humilitatem, ex eadem lege naturæ fluunt ad Oceanum. Et hæc est causa in generali fluxus, & refluxus maris. Sed mare mediterraneum magnum, quod decurrit ab Occidente, in Orientem diuidens Italiam ab Ægypto: & ab alijs regionibus Aphricæ, & Asiæ, non fluit ex illa causa ita sensibiliter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitũ ex parte Orientis versus Hispaniam, qui vocatur angustia maris: regulariter tamen non accidit in alijs maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano tanto citius fluunt: sicut maria Septentrionalia præcipuè mare inter Noruegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maria autem distantia tardius.

I

a. l. motu.

K

a l. Normãdiam.

Sed quare bis in die fluit, & refluit, Albumasar vbi supra dicit, quòd Luna in quartis cœli habet effectum consimilem in quartis terræ oppositis: ita quòd sicut in quarta Orientali, inter Orientem, & meridiem, dum Luna est in ascendendo super hemisphęrium, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna a puncto meridiei ad Occidentem continue incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente, sub terram vsque ad angulum medię noctis fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ oppositæ, in qua tunc est Luna: & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de alijs.

Vide nihil intactum derelingt doctor dignũ suo.

Sed quæ sit causa huius ipse non dicit. Nam videtur, quòd radij Lunæ, non possint penetrare terram: & ideo videtur, quòd eundum effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali subterra eundem causet, tunc per radios suos reflexos a firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

SECVNDO dico quòd planetæ, & stellę habét actionem super mixta. Nam mixta imperfecta, vt impressiones quædam generantur ab illis. nam materia illarum impressionum: quę est vapor non eleuatur ad locum generationis illarum nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stellę: & hoc maximè patet in stellis comatis, quæ non tantum mouentur ab Oriente, in Occidens sequendo motum cœli: sed ab aquilone in austrum sequendo, scilicet, determinatum motum alicuius planetę a quo generantur.

Sed dices ex quo habent talem causalitatem stellæ, & orbes super inferiora: quæ quidé causalitas est determinata, & necessaria: quare non indicant determinate Astrologi de effectibus eorum?

Dico, quòd causa huius est, quia non sciunt perfectè qualitates, & virtutes cœlorum, & stellarum concurrentium ad talem effectum, quas si cognoscerent, possent de his iudicare: & ideo credo, quòd Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quòd possunt de his benè iudicare, & quo ad tempus quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatem, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellã. Poterunt enim scire, quòd non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire, si erunt venti dissipantes: & in quo situ: & vbi dissipabuntur, & cadent. Hæc vero omnia, quia non plene nouerunt Astrologi: ideo nec plenè, nec perfectè, nec securè de his possunt iudicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere, quòd nimis est difficile iudicare de talibus.

Resolutio mirabilis.

TERTIO dico, quòd habent actionem in mixta perfecta inanimata: vt sunt metalla, quæ in quibusdam regionibus generantur ex constellatione habente respectum ad illam regionem: & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

QVARTO dico, quòd habent actionem super animata alterando. s. corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animę perficienti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem, & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum, quæ sunt corpora mixta possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis. vt nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenienté sensui: & ita posset organum corrumpi, & ledi, & per consequens possunt habere aliquam actionem quo ad intellectionem quodammodo: quia si deordinatur sensus in actu suo: per consequens, deordinatur intellectus, vt puta in freneticis, & lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quo ad hoc potest esse causa deordinationis in voluntate. Potest enim appetitum sensitiuum alterare, vt magis inclinetur ad hoc, quam ad illud. Et quia in viatore voluntas rationalis inchoatur ad prosequendum, quod efficaciter appetitur ab appetitu sensitiuo: ideo hoc modo inclinant voluntatem

3. de Aïa. t. com. 66.

a. l. possunt

Vide infra d. 29. & 15. dist. 3.

tatem planetæ, & alia corpora cœlestia. In nullo A tamen necessitatur absolute voluntas propter hoc: sed ex sua libertate potest cootraire, & propter istam pronitatem ad sequendum appetitum sensitiuum cōtra dictamen rationis: quam causant corpora celestia, accidit frequēter Astrologos verè prænosticare, de moribus hominū, puta, q̄ erunt luxuriosi, vel per huiusmodi con stellationes natiuitatis, non quòd ita eueniat necessario, quòd non posset aliter esse de his, quæ dependet a volun tate rationali, si homo vellet magis sequi, per voluntaté legem rationis, quàm sensus: sed cogitationes hominum pronæ sunt ad malum Genes. 8. & Ecclesiastes. 1. peruersi difficile corrigūtur, & stultorum infinitus est numerus.

Gen. 6. idē habetur.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd sufficit, quòd agens, & patiens sunt simul, vel secundum B cootactum, vel mediante aliquo medio: sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quòd non oportet, quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, in quo perfectè dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis bene est capax cœlum. Omnis enim pars cœli, quæ potest esse sub septem pyramidibus, potest esse tenebrosa. patet de Luna, & alijs quæ patiuntur tenebras, & huius. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rhete medium facit stuporem: qui tamen stupor non est in rhete.

a. l. Cōmē. 8. Phy. s. c. 37. & 2. cę li. c. 42. vi de illud exemplum.

Ad secundum dico, quòd circumscripto omni li- C ber. arbitr. humano, Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate. & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in entibus io potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuare vaporem, de oecessitate generaret pluuiam. Si vero fortior causa in oppositum eueniret de necessitate impediretur, & hoc notum est Angelo: & secundum hoc, quicquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis nō euenit cootingenter: ita quòd possit non euenire.

Sed quid de infirmitatibus? Agunt ne adhoc? Dico, q̄ sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in re- D mittendo, & intendendo qualitates, & huius. & sic est conueniens, & necessarium, quòd boous medicus habeat scientiam Astronomię, possunt enim propinare ali quo tempore medicinam: quę interficit, quę tamen alio tempore liberaret.

Ad tertium dico, quòd non possunt tantum per motum localem, quia omnis forma absoluta est perfector respectiua. ergo oportet, quòd fit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem, quod concedo.

Tu dicis contra. quia tunc si planeta, vel corpus cęleste staret, causaret. Conceedo causaret quantum de se esset: nec eius motus localis facit ad actionem suam. latio enim, vel motus solis requiritur ad hoc, vt adducat E agens. patet secundo, de Gen. nec velet illud. cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorū non oportet, quod ipso destructo alia destruantur.

Tex. 56. & 58.

DISTINCTIO XV.

Dixit etiam Deus producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram, &c.

Ponitur reportatis hic alia q.

QVÆSTIO I.

Vtrum in corpore animalis, vel in quocunque mixto remaneant elementa secundum substantiam in actu.

CIRCA distinctionem decimamquintam, quæro, Vtrum in corpore animalis, vel in quocunque mixto remaneant elementa, secundum substantiam in actu. Quod non videtur. Nam animalia aliqua producebātur, siue generabātur ex aqua. patet hoc Gen. 1. producant aquæ reptile, & viuentia super terram: sed generatio vnius est corruptio alterius, ergo aqua corrumpitur, cum ex ea generatur pisciser. go, & similiter alia elementa corrumpuntur, & oon manent.

Circa istā dist. 15. in qua Magister agit 8 9. c. 5. dici t de p̄ductione aīa l. ū quęritur, & c. 1. de gen. t. c. 17. & inde.

Item si aliquid elementum, secundum substantiam maneret in mixto eadem ratione, & omne elementum maneret, & tunc cum inclinatio illorum sit ad loca con traria mixtum ex illis violenter moueretur, & quiesceret in quocunque loco.

Arg. 2.

Item omne habens in se contraria necessario corrūpitur a causa intrinseca, sed noo omne mixtum corrum pitur a causa intrinseca, vt patet de lapidibus, & metallis, vt auro, & huiusmodi, q̄ non nutriunt, ergo nec cor rumpuntur a causa intrinseca: omnia enim inanimata, quæ non recipiunt alimentum non marcescunt ex se, nec corrumpuntur: nisi ab extrinseco, ergo non omne mixtum habet in se elementa, secundum substantiam.

Arg. 3.

Cootra primo de Gen. c. de mixtione. Mixtio est miscibilium alteratorum vnio: ex hoc dupliciter arguo. si est alteratotum, ergo non est corruptorum.

Rō opp. 1. Tex. 90.

Simiiter si mixtio est vnio miscibilium: & vnio non est corruptorum: sed entium. ergo miscibilia manent.

Item qualitas elementi non est fine elemēto: sed qualitas elementi apparet in mixto, ergo & c. Probatio ma. secundo de Anima. dixit Aristo. quòd corpora non possunt se tangere in aere, vel aqua, nisi intercipiatur aer, vel aqua medius, quod probat: quia humida sunt in superficiebus contingentibus, & humiditas aquæ non est sine aqua.

Ratio 2. Tex. 113.

Item primo Cœli, & Mundi. mixtum mouetur secū dum naturam elementi prædominantis: sed si effectus est, causa est, ergo si graue mixtum mouetur deorsum, in eo est terra actualiter.

T. cō. 7 & 8 Ratio 3.

Item Arist. lib. de morte, & vita. In omnibus corruptibilibus duplex est corruptio: marcedo, quæ est corruptio interior, & extinctio quæ est corruptio exterior: sed non esset corruptio intrinseca, nisi a contrarijs intra existentibus, ergo quo ad primam corruptionem necessario est dare, aliquid intrinsecum actiuum, quod agit ad corruptionem: & aliquod passiuum corruptiuum. Vbi autem in transmutatione substantiali est dare actiuum, & passiuum est, ibi saltem dare duas substantias in actu, vnam corrumpentem, & aliam, quæ corrumpitur, ergo, & cęt.

Ratio 4.

HIC EST VNA opinio Auicen. quam recitat Commentator 3. Cœ. & Mun. com. 67. & primo de Ge nes. cap. de mixtione, quòd elementa manent in mixto secundum substantiam noo remissa: sed secundum qualitates sunt remissa.

Com. vlti. Opinio 1. recitatur. 3. cę ubi su pr.

Cootra illud arguit Commen. quòd si elementa remittantur

mittantur secundum qualitates, quòd etiam remittantur secundum substantiam: primo idem est iudicium de toto, & de parte, ergo si qualitas potest remitti secundũ partem: manente substantia elementi omnino non remissa: eadem ratione potest elementum remanere secũdum substantiam, amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis, & non calidus. Ideo ponit ipse substantiam elementi remitti sicut, & qualitatem. Probat autem quòd elementum aliqualiter manet, sed tamen secundum substantiam remissam, primo sic. Elementum est ex quo cõponitur res: & in ea manet 5. Metaph. ergo substantia elementi manet, licet remissa.

Text.cõ 4. Secundo sic. Si elementa nõ manerent in mixto, sed omnino corrumperentur, adueniente forma mixti, sequeretur, ꝙ materia prima immediatè susciperet omnẽ G formam sine ordine.

Sed ipse arguit contra se tripliciter, primo sic. Quia tunc forma mixti adueniret enti, in actu composito ex materia, & forma elementari, & sic esset forma accidentalis.

Item contra hoc, quòd dicit formam substantialem remitti, arguit: quia nulli formę intendi conuenit, & remitti nisi accidentali, ergo forma elementaris accidentalis esset.

2. & 3. de Anima. Item, quòd non maneat forma elementaris, probat sic, quia oportet receptiuum denudari a natura recepti, ergo oportet materiam carere omni forma substantiali ad hoc, quòd possit aliam recipere vt formam mixti.

Vt inquit 3. de aïa. com. 4. H Ad istud vltimum respondet Cõmentator sic. Quòd non oportet ipsum denudari a toto genere recepti, sed oportet denudari a natura specifica recepti.

a. l. iõ in fine cõmenti innuit aliam respõsionẽ quia, &c. Contra, tunc materia sub forma aquæ existens posset recipere formam ignis.

Sed ad hoc innuit responsionem in fine Commenti, quia omnes formæ elementares sunt eiusdem ordinis in substantialitate. Sic autem non sunt formæ elementares, cum formis mixtorum, & tunc maior debet intelligi, quòd necesse est receptiuum denudari ab omni forma eiusdem ordinis, & eiusdem generis Physici ad hoc, quòd aliquam illarum recipiat: sed non oportet, quòd denudetur ab omni forma alterius ordinis. Vnde dicit, ꝙ nõ oportet recipiens denudari a toto genere eius, quod debet recipere: sed tantum ab eis, quæ sunt eiusdem generis proximi non autem remoti: & ideo non potest materia, manente forma vnius elementi quantumcunq; remissi, recipere aliam formam elementarem, quia tunc non esset mixtio: & ideo dicit quòd oportet materiam denudari ab omni forma eiusdem generis proximi: & eiusdem ordinis, si debeat aliquod eorum recipere. Huiusmodi sunt formæ elementares inter se, non in comparatione ad mixtum. Si hæc responsio valet, sequitur, quòd lapis existens lapis possit recipere animam intellectiuam.

[Margin: ...tra hoc quã in alio originali. — I]

[Margin: Cõfutatio subtilis cõtra Auer. sed speculatiue.]

Ad aliam obiectionem respondet, quòd formæ elementares sunt sicut mediæ inter formas substantiales, & accidentales, ideo vtriusque habent proprietates, & ideo possunt intendi, & remitti. Verum autem forma k substantialis possit intendi, hoc non tractabitur modo.

Quod autem necesse sit ipsas intendi ad intensionẽ qualitatum, vel remitti ad remissionem non concludit ratio Comment. Nam cum dicit, quòd eadem est ratio totius, & partis qualitatis: verum est inter se comparata: sed non oportet respectu tertij. Nam quantum ad esse in subiecto necessario, vel contingenter, vel concomitari subiectum non est eadem ratio totius caloris, & partis caloris. Subiectum enim, siue elementum habet talẽ qualitatem in quadam latitudine, sed non præcisè sub tali, vel tali gradu. Vnde sicut non sequitur. Hoc corpus potest esse sine hoc loco, & sine illo, ergo pari ratione sine omni, sic in proposito non videtur valere ratio Cõmentatoris.

[Margin: a. h. de hoc alias. Quære sup. 8. Meta. & 22. d. 4. Plura alibi quam hic.]

Opinio doctoris. DICO ERGO ad quæstionem, tenendo opposi F tum vtriusque, quòd elementa, non manent in mixto secundum substantiam, siue remissam: sicut dicit Commentator, siue non remissam, sicut ponit Auic. cuius ratio est: quia non est ponenda pluralitas sine necessitate: nihil autem cogit ponere pluralitatem elementorum, vel formarum substantialium manere in mixto: quia nõ operatio, quæ maximę concludit formam. Non enim operatio mixti est eiusdem speciei cum aliqua operatione elementi, nec transmutatio. Nam forma elementi, & forma mixti habent sufficientem entitatem, vt vna sit terminus vnius generationis, & alia alterius: vel vt hæc sit terminus a quo corruptionis, & ille terminus, ad quẽ generationis, ergo sicut nihil potest esse sub forma aeris, & ignis, sic nec sub istis, & mixti. Nec etiam qualitas mixti hoc cogit: puta frigiditas carnis, quia illa non est frigiditas aquæ, vel terræ.

[Margin: 1. Phy. & alibi. — 4. Physi. & 8. Metaph.]

Item forma elementaris nata est cum materia constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si sint plures formæ elementares in mixto: quælibet constituet suppositum, & sic in omni mixto essent plura supposita, quia ibi erit suppositum aquæ, & suppositum ignis: quorum quodlibet natum est per se subsistere, quod est inconueniens, inconueniens etiam est, quòd subsistens possit habere duas formas specificas: quarum, vna non est nata perfici ab alia: hoc autem poneretur, si elementa ponerentur in mixto secundum formas suas.

[Margin: Hic variatur litera quasi per totum.]

Item omnem substantiam corporalem consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeæ: sed forma elementi, quantumcunque remissa cum materia constituit substantiam compositam, ergo ipsam consequitur propria quantitas sicut passio propria: sed cadẽ propria passio nõ est plurium subiectorum, ergo in vno subiecto erunt plures quantitates: vt alia quantitas mixti: & alia elemẽti, & ita vel duo corpora erunt simul, vel quæcunq; pars mixti non erit mixta, & ita non erit mixtio, nisi iuxta posita.

Item mixtum generatur ex elemento, vel elementis, & corrumpitur in illa, ergo talis incompossibilitas est inter formam mixti, & formam elementi, qualis est inter terminum generationis a quo, & terminum generationis ad quem, ergo non compatiuntur se in eodem susceptiuo simul forma mixti, & forma elementi. Vnde sicut impossibile est, quando ex aqua fit ignis, materiã perfici simul forma aquæ, & forma ignis: ita in proposito.

Sed tamen pp verba Aristo. qui videtur dicere, ꝙ elementa manent in mixto: oportet dicere qũo manẽt. Dico ergo, ꝙ in omni gñe est inuenire mediũ eiusdẽ rõnis cũ extremis: vt patet ex. 10. Metaph. & medium dicitur componi ex extremis, vt rubor ex albo, & nigro, & ista cõpositio non est nisi conuenientia naturalis medij cũ extremis, quæ non est extremi ad extremum: non ita ꝙ media qualitas habeat extrema partes sui: immo est ita simplex sicut extremum, & ideo sicut qualitates extremę dicuntur manere, vel habere esse in medio, & non dicitur quòd extremũ sit in extremo: ita dico de forma mixti, ꝙ in mixto dñr manere formę substãtiales elemẽtorum pp naturalẽ conuenientiã: q̃ est formę mixti cũ elementis, quæ non est vnius elementi ad aliud.

[Margin: 1. de Gen. t. cõ. 84. & circiter. Tex. 23.]

Tex. 84. Item Arist. vult ꝙ forma generati, siue mixti, est actualior, & perfectior forma elemẽti, ita quòd forma elemẽti inferior, & potentialior est: ideo dicuntur elemẽta virtualiter manere in mixto: sicut imperfecta, & inferiora manent in superioribus, in quibus non manent nisi virtualiter. Vnde Arist. postquam dixit ꝙ elementa manẽt in mixto, subdit. Saluatur enim virtus eorum. Dico ergo quòd elementa non manent in mixto secundum substantiam: nec oportet dicere, quòd maneant secundum qualitates suas, sicut nec qualitates extremæ manent in medio. Manent ergo in mixto sicut si diceretur, ꝙ sensitiua, & vegetatiua manet in intellectiua.

[Margin: Pro eximio vide Aug. de eccl. dogm. c. 14.]

Sed quomodo generatur mixtũ ex elemẽtis. Dico, ꝙ non oportet necessario quatuor elemẽta cõcurrere ad

compo-

compositionem mixti: aliquando enim mixtum fuit factum ex vno elemento. Patet per literam Gen. vbi supra. producant aquæ reptilia, &c. Quando etiam concurrunt elementa ad generationem, nō generatur mixtum per actionem illorum corrumpentium se mutuo. Sed oportet illa agere in virtute vniuersalis agentis. Probo. Quia quæro de instanti, in quo generatur mixtum, Vtrum in illo sint omnia corrupta, vel adhuc manent. Si omnia sint corrupta: & in illo instanti, in quo inducitur forma substātialis mixti est vera actio, & productio, & generatio, ergo mixtum generatur ex non ente. Si aliquod illorum maneat, ergo non corrumpunt se mutuo in generatione mixti: & tunc etiam nō generaretur mixtum nisi ex illo vnico.

Præterea. Causa æquiuoca nobilior est suo causato: sed elementa in instanti, in quo corrumpūtur, & in quo libet instāti sunt imperfectiora ipso mixto, ergo nō causant, nec generant ipsum mixtum per actionem suam.

Resolutio. Dico ergo, quòd quatuor elementa manent in vno mixto virtualiter habente formam substantialem, continentem in virtute formas elementorum: non tamen secundum substantiam, vt partes sui: sed propter prædictam conuenientiam, & continentiam virtualem. Et pro hoc videtur esse Phylosophus qui dicit, quòd manēt potentia, & virtute.

Ad rōnes opp. AD PRIMVM in oppositum dico, quòd (alteratorum) est præteritum passiuum. Et verum est, quòd mixtio est eorum, quæ fuerunt alterata: sed quod dicitur, quòd est vnio debet sic intelligi: quia omnis mixtio est quædā generatio: & per consequens corruptio alterius. In generatione autem illius formæ mixti dicuntur elementa vniri, secundum virtutem, non secundum substantiam; ita, quòd aliqua forma producatur ex illis, quæ contineat vnimè qualitates illorum in virtute, & non substantias in actu. Manent ergo in mixto, sicut si diceretur, quòd sensitiua, & vegetatiua manent in intellectiua.

Ad aliud cum dicitur qualitates elementi non sunt sine elemento, dico, quòd in mixto sunt qualitates similes qualitatibus elementis: non eędem. Vnde est ibi conuenientia qualitatis elementaris, cum qualitate mixti: in mixto enim animato est calor, & alius, quàm in igne, licet sint in aliquo similes. Calor enim ignis alterat ad ignem, & ille alius alterat ad carnem, non ad ignem. Vnde qualitas mixti est perfectior, quàm qualitas elementi.

Ad aliud de prædominante, dico, quòd prędominium elementi in mixto attenditur, secundum conuenientiā in qualitate naturali: quę qualitas est principium motus: vt grauitas mouendi deorsum: non, quòd elementum sit, secundum substantiam. Vnde secundum diuersam mixtionem elementorum, cōcurrentium in generatione illa, aliquando mixtum magis conuenit in forma cū vno elemento, quàm cum alio: & sic in qualitate simili, quæ est qualitas mixti, & non elementi: & ideo habet similem modum consequentem, & similem actionem.

Ad aliud dico, quod dubium est. Verum ista corpora, quæ non nutriuntur, nec fluit aliquid ex illis, vt aurum: & huiusmodi inanimata habeant corruptionem intrinsecam, quæ vocatur marcedo: sed de omnibus viuis manifestum est, quòd habent corruptionem intrinsecam, quia nutriuntur propter restaurationem deperditi, sed huius causa non est, quia habent in se contraria elementa in actu, quia extrema, vt sunt in medio non agunt ad corruptionem sui, sicut cum sunt in seipsis. Non enim rubor, in quo dicuntur extrema manere corrumpit se magis, quam albedo, vel aliud extremum.

a. l. & sic oia mixta vtplurimū habent ta lem qualitatem, quę conuenit magis cū terra, quā cum alio elemento. Vnde si elementa essent actu in mixto cū non essent ibi nisi cū suis qualitatib. magis rēt motus violentus quātū ad tria elemēta, quā naturalis.

Sed quomodo tunc est in animali corruptio? Dico vno modo, quòd animalia habent partes multas organicas, & diuersas, & in istis partibus organicis diuersis, nihil prohibet esse qualitates contrarias alterantes seinuicem. Cor enim est calidum, & cerebrum est frigidum: & epar etiam. Vnde calor in corde potest alterare frigiditatem epatis, siue cerebri: quando autem vltra debitam proportionem augetur qualitas actiua vnius organi supra qualitatem, & virtutem alterius accidit infirmitas in animali, si sit partis minus principalis: & mors, si sit principalis, nisi ei apponatur medicina iuuans partem debiliorem. Alio modo accidit corruptio ab intrinseco, propter contrarietatem partium organicarum: verum etiā propter corruptionem, quæ potest accidere in eadē parte: vt in digito sunt diuersę qualitates. Nā vna pars fluit, & alia restuit, quæ conuertitur in carnem per virtutem caloris naturalis, quæ debilitatur in agendo, cum sit actiuum naturale, & caro secundo genita nōn est ita pura, sicut prima: & ideo magis est disposita ad iterum fluendum, & sic tādem redditur improportionabilis animæ, & sic ex ista actione contraria, accidit corruptio intrinseca in omnibus illis, quæ nutriuntur, licet non habeāt partes organicas diuersarum complexionum.

a. l. quia calor naturalis consumit humidū, & per. ... materialis, sic exhalando consumit se, & nisi restauretur moritur, si restauratur, redditur impurior.

Ad dictum Commentatoris de diffinitione elemēti; dico, quòd diffinitio illa elementi posita in 5. Meta. conuenit soli materiæ primæ, generaliter: nam illa manet in re, quæ componitur ex ea.

Ad aliud cum dicit, quòd non esset ordo formarum si elementum non maneret, quia immediate quælibet perficeret materiam primam. Dico, quòd nihil prohiberet formam mixti æque immediate perficere materiam primam, sicut formam elementi: & hoc loquendo de immediatione perfectionis. s. quòd perficiat materiam non mediante alia forma: sed non perficit immediate immediatione trāsmutationis. Natura enim seruat ordinē in transmutando: quia vna forma præcedit aliam in materia, quantum ad fieri, & transmutari. Nam prius est materia sub forma seminis, quàm sanguinis: & sanguinis, quàm carnis, & carnis, quàm hominis: ita quòd obseruatur ordo formarum in transmutando, sed non in essendo, & perficiendo. & sic dico de formis elementorum, respectu formæ mixti. Forma enim mixti non perficit materiā mediante forma elementi, licet sit ordo in trāsmutari: quia prius materia transmutatur in forma elementi, quàm mixti, ita quòd non inducitur forma mixti, nisi præcesserit forma elementi.

Vt loquit Auer. 1. Meta. c. 17. q̄ materia recipit formas vniuersales, & sic deinceps.

DISTINCTIO XVI.

His excussis, quod supra de hominis creatione promisimus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum imago Trinitatis consistat in tribus potentijs animæ rationalis realiter distinctis.

IRCA distinctionem decimamsextam quero, Vtrum imago Trinitatis consistat in tribus potentijs animæ rationalis realiter distinctis. Quod sic videtur, quia in Trinitate personæ sunt realiter distinctæ: sed imago Trinitatis est in anima hominis, ergo anima hominis habet tria realiter distincta: sed non sunt actus: quia imago est perpetua: cuiusmodi non sunt actus, ergo sunt potentiæ, quæ sunt realiter distinctę.

Circa istā dist. 16. in qua Magister agit de creatura composita ex corporali, & spirituali. i. de homine & i. cōo hō dicitur factus ad imaginem Dei. queritur, &c.

Item secundo de Anima, potentiæ distinguuntur per actus, sed actus illarum potentiarum, in quibus est imago Trinitatis sunt realiter distincti, ergo, & potentiæ. Arg. 2. Tex. 33.

Item quorum est identitas realis, eorum est prædicatio vera prædicando hoc esse hoc, si ergo intellectus, & voluntas essent idem realiter. Hæc enim esset vera. intellectus est voluntas, quod est inconueniens. Arg. 3.

Quod si non habeatur pro inconuenienti. Contra, si intellectus formaliter esset voluntas: quicquid formaliter

ter

vel conueniret alicui per vnum illorum, conueniret sibi per alterum, ergo sicut aliquis dicitur intelligere per intellectum: ita dicetur intelligere per voluntatem, & per idem probatur conclusio principalis, quòd non sint idem realiter: quia tunc quod realiter conueniret vni, realiter coouenirer alteri.

8. de magnis. Rō opp.

Contra Aug. 14. de Trin. cap. 16. In eo quærenda, est imago, quo in anima nostra nihil est melius, sed essentia animæ nihil est melius, ergo potentiæ, in quibus est imago non differunt ab essentia realiter, quia si sic, tunc essentia animæ, quæ est substantia simplex, & indiuisibiiis esset melior ipsis.

Ratio 2. a. l. sine.

Præterea. Anima est immaterialis intrinsecè, & per essentiam suam, ergo per essentiam est intelligibilis, † & intellectualis, siue intelligens: secundum illam proposi- G tionem Proculi famosam. Omne immateriale est supra se conuersiuum: & sic intelligens, & intellectum sunt idem realiter in anima, ergo potentia oon differt ab essentia, & sic erit de alijs: quare nec inter se.

Ratio 3.

Præterea Aug. 15. Trio. c. 67. de paruis, dicit, quòd memoria pertinet ad imaginem, quia representat patrem; & intelligentia similiter, quia representat filium: cuius rationem assignat: quia memoria perfecta est principiū sufficiens intellectionis tāquam actus primus: sed actus primus est principium operationis, ergo memoria, & intelligentia, quę sunt principium operationis noo differunt realiter, & sic erit de voluntate.

a. l. & principiū operationis non differunt.

HIC EST VNVS modus dicendi, quòd intellectus, & voluntas sunt duæ potentiæ realiter distinctę H inter se, & ab essentia animæ: de memoria modo oō loquor: passiooes enim animæ sunt illæ duæ potentiæ, & proprietates, & accidentia fluentia ab ipsa: accidens autem realiter differt a substantia.

Quere D. Bon. & alios antiquos hic & maxime Gotf.

Alius modus dicendi est, quòd istę potentiæ non sunt accidentia animę, sed partes essentiales eius. Primus modus tenetur a multis, & ꝓbatur sic ab vno antiquo Doctore, potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentiarū istarum, scilicet intelligere, & velle sunt accidentia animæ, ergo, & potentiæ animæ.

D. Tho. 1. par. sum. q. 77. ar. 1.

Præterea. Si anima secundum suam essentiam sit immediatè principiū operationis: cum semper sit in actu: quia est actus, semper ageret, & operaretur, igitur habēs animam semper intelligit: sicut habens aoimam, vel es- I sentiam animæ semper viuit.

Herueus natalis q. 1 q. 9. sed q̄re. Vva. & Gotf. & priores: quia posterior vt quibusdā uidetur

Vnus Doctor modernos addit talem rationem. Nullum simplex creatum potest esse immediatum, & totale principium diuersarum operationum. Et hoc probat in illo vbi magis videtur. Nam materia vna, & simplex nō potest secundum se esse principium receptiuum diuersarum formarum alterius rationis: nisi mediantibus perfectionibus, & dispositionibus quibusdam determinantibus ipsā ad diuersas formas: aliàs enim quodlibet posset fieri ex quolibet quod est impossibile: vt patet primo Phys. & multo minus in potentijs actiuis, igitur vna essentia simplex non potest esse principium immediatum diuersarum operationum: cuiusmodi sunt intelligere, non & velle, ergo hoc erit per potentias realiter di- K stinctas.

Tex. 37.

Vnus alius Modernus, ponit rationem talem, accidens † variabile non inest substantiæ nisi mediante accidente † inuariabili, intelligere, & velle sunt accidentia variabilia: & conueniunt animæ mediaote intellectu, & voluntate, ergo. Maior probatur, quia maior distinctio, vel differentia non procedit ab voltate nisi mediante aliqua distinctione minori.

Aegidius quol. 3. q. 10. a. l. transiens. a. l. permanente.

Præterea. Apponitur ratio talis, agens per essentiam suam, vel semper agit, vel semper potest agere: sed anima cum in operaodo maximè dependeat ab alio agente potest sic semper agere, igitur quo agit non est essentia.

Pręterea. Sicut esse ad essentiam, ita operari ad potentiam, igitur per commutationem proportionis, sicut esse ad operari: ita essentia ad potentiam, sed in omni crea F to esse realiter differt ab operari, ergo, & essentia a potentia.

Præterea. Hoc ostenditur per Aug. de Spiritu, & anima, per Aristo. in Prædicamentis, per Simplicium super Prędicamenta, cap. de qualitate, & per Damasc. in Logica sua, qui omnes ponunt potentias naturales io secunda specie qualitatis, igitur sunt accidentia.

Præterea. Commen. 2. de anima dicit, quòd anima dioiditur in has potentias: sicut pomum in colorem, odorem, & saporem, talis est io accideotia, ergo. Com. 92.

Præterea. Quod recipit magis, & minus, noo est substantia: sed istę potentiæ recipiunt magis, & minus, ergo &c. Maior patet in prędicamentis. Minorem videtur ponere Aug. 15. de Trin. c. 23.

Præterea Ansel. de Casu diab. c. 8. dicit quòd potentiæ istę, & si non sunt substantiæ: non sunt tamen nihil.

RATIONES ISTÆ non cogunt, & cum pluralitas oō sit, sine rōne cogente ponēda, ergo. Ad primā dico: quòd ibi est ęquiuocatio de potentia. Nam potentia, vno modo est principium operandi, & sic diuiditur in potentiā actiuam, & passiuam 5. & 9. Metaph. Alio modo accipitur, vt diuiditur cōtra actum, & hoc modo Tex. 17. potentia, & actus non sunt tantum eiusdem speciei: sed Tex. 2. & etiam eiusdem numeri, vt dicitur 9. Metaph. Illud enim 3. & inde. indiuiduum, quod nunc est in actu, illud idem fuit io po- Tex. 13. tentia: potentia aut primo modo est priocipium trans- 3. Phys. c. mutandi aliud inquantum aliud, vel ab alio inquantum 8. vide 16 aliud. Cum ergo dicitur, quòd potētia, & actus sunt eius- 8. Meta. c. dem generis, falsum est de potentia: quæ est principium 15. transmutationis: quia accidens immediatè recipitur in substantia, alitet esset processus in infinitum, ergo potētia passiua, vel actiua sic accepta oon est eiusdem generis cum suo actu. Hoc etiam probatur per Arist. 7. Metaph. in fi. qui dicit, ꝙ substantia non producitur in esse Tex. 63. nisi a substātia præexistente in actu, sed quaotū, uel qua- & ult. le producantur in esse, nullo quanto, vel quali pręsupposito in actu, sed in potētia tantum, ergo secūdum ipsum substantia ponitur immediatè esse effectiua accideotis.

Item iste ponit in anima virtutem actiuam respectu Vide 1 ph. istarum potentiarum, quia fluere ab essentia attribuitur t. c. 80. virtuti actiuę essentiæ.

Similiter Doctor iste ponit io tertio suo, quòd essentia animæ est immediatum principium, & proximum receptiuum istarum potentiarum, quantumcunque sint accidentia secundum ipsum: & tamen secundum ipsum non sunt in eodem genere, cum essentia aoimę, ergo receptiuum nō semper est eiusdem generis cum recepto, vel receptiuum actus, & ipse actus.

Secunda ratio non valet, non enim sequitur, anima secūdum suam essentiam est actus, igitur habens ipsam semper operatur, vel potest operari semper: sed bene sequitur, ergo semper est in actu, nec est simile, de dare vitam, & operari: quòd scilicet, sicut est principium viuendi per essentiam: ita est principium operandi per essentiam, & c. Quia anima est principium formale: quo viuū est viuū: quia ipsa formaliter dat esse viuum: sed anima est principium operationis secundum q reducta ad genus causæ efficientis, & sicut ars se habet ad effectum. s. in genere principij effectiui. Est igitur ibi æquiuocatio quantū ad immediationem. Vno. n. modo est sic: & alio modo non sic. Est. n. anima immediatum principiū formale essendi: & immediatum principium operandi: sed noo similiter se habet ad causam formalē, & ad effectiuam: Nō. n. oportet ꝙ habens formā sit ip in actu sedo.

Tu dicis, actus nō est immediatū principium recipiēdi actum, falsum est: & ēt contra te sicut contra me: qa essentia, & substantia, quę est actus: est receptiua actus alicuius accidentalis. i. poteotiæ, quę est forma quędam & actus in anima sm eos: nec est maius inconueniens quam de forma substantiali quæ est propria, ratio recipiendi propriam passionem: sicut propria forma hominis est ratio recipiendi risibilitatem.

Præterea.

Præterea. Si actus non potest recipere actum: cum omnis potentia naturalis animæ sit quidam actus: nulla recipiet actum.

Tex. cõ. 5. & 14.

Sed dicunt, quòd anima non recipit actum per potẽtiam quæ sit actus inquantum huius: sed per potentiam intellectiuam, quæ non est actus, sed potentia pura, vt dicitur tertio de anima, quòd intellectus ante suum intelligere nihil est de numero intelligibilium, sed est sicut materia prima. Hoc nihil est: quia omnes ponunt, quòd intellectus est quidam actus.

Præterea. Omnes ponunt, quòd accidens simpliciter non recipitur nisi in entitate actuali, quæ est necessario subiectum accidentis non in potentia pura, quam ponis esse intellectum.

B Præterea. Si intellectus esset potentia pura, sequeretur, quòd tot essent intellectus in homine, quot intellectiones: quia pura potentia est variabilis sicut actus sunt varij. Dicente Arist. 3. Physi. quòd posse sanari, & posse ęgrotari differunt sicut sanari, & ęgrotari. Similiter ipse ponit, quòd est accidens de secunda specie qualitatis, ergo est actus, aliter non qualificaret.

Tex. c. 10.

Ad illud autem Philosophi 3. de Anima dico: quòd illa propositio est distinguenda secundum amphibologiã: eo quòd ly ante potest construi cum ly intelligere: & tũc propositio est vera sub hoc intellectu. Intellectus nihil intelligit antę intelligere, vel intellectus non est potens de propinquo seipsum intelligere ante intelligere aliorũ intelligibilium. Si autem construitur cum ly posse, vel cum ly possibilis, sic est propositio falsa: quia tunc esset sensus quòd non est possibile, quòd habeat intelligere. Quod additur de materia, dico quòd hoc non concludit, nisi quòd intellectus non est primo intelligibilis a se. C

Vide ad hoc sup. d. 3. q. 8. a. L. ante ꝗ. hẽat &c.

Ad tertium idem simplex non potest esse principium diuersarum operationum. Falsum est: tunc enim substãtia animę non posset esse immediatum receptiuum triũ potentiarum.

Dices, quòd verum est ęque primo, sed quodam ordine sic quòd vna recipitur mediante alia, vel prius natura alia. Hoc non valet: quia vna forma in corporalibus, nõ est principium recipiendi aliam: vt raritas non est principium recipiendi calorem, etiam si prius recipiatur: nec calor in igne, vel in ligno est ratio receptiua leuitatis: quia si sic aliquam posset inueniri leuitas nisi esset ibi calor: D ex quo esset per se ratio recipiendi ipsam. Sic in proposito si vna prius alia recipiatur: tamen immediate intelligere, & velle in eodem susceptiuo recipiuntur, scilicet in essentia animę.

Vide D. Th. 1. par. sum. q. 77. art. 4. in solõne prin. & Vva. vbi supra.

Quod dicis de materia ꝙ non recipit diuersas formas nisi diuersimode determinata, hoc posito habetur propositum: quia saltem immediate recipit ista absoluta.

Et quod dicis, ꝙ mediantibus illis recipit, falsum est: quia quod est per se receptiuum, vel per se ratio recipiẽdi formam substantialem est de substantia compositi, igitur illud absolutum, quod determinat materiam, vel est forma substantialis: & tunc sunt plures formę substantiales in eodem: quod tu negas: quia prima faceret ens vnum per se cum materia: & sic secunda aduenirer enti in actu, & ita esset accidentalis: vel si est simpliciter accidẽs: Hoc est impossibile: quia tunc de ratione compositi qđ est in genere substantiæ esset accidens. E

Ad aliud, quæro vtrum potentia sit variabilis vel nõ: si non: cum anima sit ita inuariabilis sicut potentia, ipsa poterit immediate recipere actus variabiles: sicut potentiæ. Si autem potentia est variabilis non potest per te recipere variabile nisi mediante inuariabili: cuiusmodi est essentia, ergo.

Ad aliud dico, ꝙ agere per essentiam dupliciter, vno modo idest, quod in agendo non dependere ab alio, & non habere essentiam per participationem, & secundũ hoc maior est vera: sed minor falsa. Alio modo idem est quod non per accidens siue ꝑ additũ: licet dependeat, & secundum hoc maior est falsa: & hoc patet per Auic. 6. A Metaph. c. 2. qui dicit, quòd virtutes aliquę sunt agentes non per additum.

Ad aliud dico, ꝙ maior propositio est falsa, sicut se habet esse ad essentiam: ita operari ad potentiam: quia esse est idem realiter cum essentia non progrediens ab essentia. Actus autem vel operari est progrediens a potentia nec est idem sibi realiter. Sed si argueres sic, sicut essentia ad esse sic potentia ad posse, igitur sicut essentia est potentia sic esse est posse: concederetur argumentum. Auctoritates soluentur inferius, quia solutio earum dependet a solutione quæst.

ALIA OPINIO dicit, ꝙ sunt partes aię realiter distinctę inter se quãuis non ab essentia. Quod cõfirmatur per Philos. 3. de anima. De parte inquit animæ, &c.

Bo. in 2. d. 24. ar. 1. q. 2. Quære Ri. 1 quol. q. illa an potentiæ angelorũ, & aĩarum sint accidẽtia.

B Præterea. Per Boet. in lib. diuisionum anima diuiditur in potentias sicut totum in partes virtuales.

Præterea Aug. 15. de Trin. c. 7. Detracto ẽt corpore si sola anima cogitetur aliquid eius est mens tanquam caput eius vel oculus vel facies. Et sequitur. Non igitur anima, sed quod excedit in anima mens vocatur.

Præterea Ansel. de Concor. gratiæ, & lib. arb. c. 19. dicit, quòd potentiæ sic sunt in anima sicut in corpore membra, ergo.

Tex. i.

Hoc videtur contra Augu. 9. de Trin. c. 5. vbi dicit, ꝙ quælibet istarum complectitur totam essentiam animę: pars autem non complectitur suum totum. Et ibi etiam concludendo dicit. Vnius eiusdemque essentiæ necesse est hæc tria esse. Nulla autem pars est eiusdem essentiæ C cum alia. Vnde cũ iste tres potentiæ sunt in vna essentia vna vita: vt in pluribus locis dicit: sequitur, quòd non sunt partes essentiæ.

Vide Magistrum 3. d. 2.

Præterea. Pars in esse naturali præcedit suum totum origine, sed intellectus vel quęcunque alia potentia sequitur essentiam animæ; ergo non est pars animæ,

Pręterea. Si sunt partes aut integrales aut essentiales. Si integrales, igitur oportet dare aliquod tertium pręter ista: quia semper partes integrales faciunt aliquod totũ aliud a qualibet partium, per aliquod formale concurrens: vt patet 7. Metaph. de hac syllaba ab cuius partes sunt A. & B. ab aũt nõ est nec A. nec B. si sunt partes essentiales substantiales, igitur vna erit perfectibilis ab alia essentialiter: vt intellectus a voluntate, igitur anima D non posset informare corpus. Probo, quia potentia receptiua, & perfectibilis ab alia potentia non põt esse magis depẽdens quam materia ignis vel alterius corporis: sed materia ignis vel ignis ipse non põt inesse alicui ipsum informãdo, igitur sic nec anima põt esse forma vel actus primus alicuius: quia suæ parti essentiali. s. potentiæ illi repugnat informare, igitur tota aĩa non põt esse forma alicuius. Si aũt dicatur ꝙ in idẽ redit. s. ꝙ vna non perficit aliam: sed oẽs perficiunt materiam animę: tunc videtur idem, quod prius. s. ꝙ toti aĩæ repugnat esse actũ primum alicuius, & informare primo: quia parti suę essentiali, scilicet suæ materiæ repugnat informare, homo etiam non esset vnum per se, & primo.

Tex. c. 6.

ALII DICVNT quòd potentiæ aię sunt idem E essentiæ aię: distinctę tamen inter se realiter re relatiua. Ita quòd potentia animæ nõ dicitur nisi esse cum respectu coassumpto, qđ probatur: quia ſm se non dicitur potentia nisi in ordine ad actum, & obiectũ: quia aĩa ſm se non dicit potentiã: quia 9. Metap. dr ꝙ potentia diffinitur per actũ: & ẽconuerso. Aĩa autem secundum se considerata non diffinitur ꝑ huiusmodi actũ, ergo nec sic est potentia, sed essentia aĩæ sub tali respectu dr talis potẽtia: ſm hoc igitur, ꝙ anima secundum se comparatur ad diuersos actus sunt in anima diuersi respectus, qui dicuntur diuersæ potentiæ. & per huiusmodi diuersos respectus determinatur ad diuersos actus.

Hen. quol. 3. q. 14. a. l.

Tex. c. 15. & circa.

Aliter tamen, & aliter determinatur his respectibus ſm quosdam. Nam ad potẽtiarum organicarum actus determinatur anima per organa, ad intellectũ aũt agentem, & voluntatẽ, quæ sunt potẽtię actiuę determinatur

anima ex comparatione ad obiectum: siue determinetur ex se: ex eo, quòd huiusmodi potentiæ habent determinatum agere: sicut intellectus agens, & voluntas, siue per species receptas: sicut intellectus possibilis.

Hæc opi. videtur consona rationi imaginis, quæ est in anima. Nam sicut in diuinis est vna essentia, & distinctio personalis per tres res relatiuas: sic in imagine creata, erit vna essentia cum tribus potentijs, re relatiua distinctis.

Præterea. Aug. 9. de Trin. c. 5. Vnius ergo eiusdemq; essentiæ necesse est hæc tria esse. ergo non sunt tria absoluta. Item pro hoc est auctor de spiritu, & anima. c. 11.

CONTRA, quia non quærimus hic de potentia, prout dicit respectum ad actum: sed quærimus de fundamento istius respectus, quasi de potentia, quæ est vel potest esse principium operationis, siue actus quantum ad potentiam actiuam: vel principium receptionis alicuius absoluti, quantum ad passiuam. quærimus igitur de proximo fundamento relationis principij ad principiatum, siue de principio immediato actionis, vel operationis. Istud autem principium nō potest esse absolutum, cum relatione. Probo, quia impossibile est absolutum, cum relatione facere per se vnum: sed vnius operationis per se est vnum principium per se, ergo impossibile est, quòd in ratione illius principij includatur per se relatio: sed intelligere est actus per se vnus, & similiter velle: ergo, &c.

Præterea. Principium per se vnum prius est operatione, & potest esse absque contradictione, sine ipsa: sed relatio, nec potest esse, nec intelligi, sine termino qui in proposito est operatio. ergo.

Præterea. Respectus non est per se de ratione potentiarum receptiuarum, siue passiuarum. ergo, nec actiuarum. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia recipiens cuiusmodi est materia, recipit formas per essentiam suam, non per relationem. Aliter probatur, quia quod est per se de ratione principij passiui est, per se pars compositi faciens per se, vnum cum illo. Respectus autem non est per se pars alicuius absoluti: nec facit per se vnum cum absoluto.

Vide sup. dist. 2. q. 5. Præterea. Secundum ipsum respectus est idem essentialiter, & realiter cum fundamento, ergo essentia animæ non est nobilior illo respectu nobilitate reali: nec etiam vna potentia erit nobilior alia, quæ enim vni, & eidem fundamento reali sunt eadem realiter, vnum nō est nobilius alio: quod est contra eum qui ponit voluntatem nobiliorem intellectu realiter.

Vide dist. 49. 4. hunc & Henr. vbi ibi notaui. Præterea. Ipse ponit, quòd intellectus, & volūtas sunt duo distincta: ita, quòd nō est talis distinctio in aliquo eorum per se, vt in uoluntate per se: vel in intellectu per se, qualis est inter intellectum, & voluntatem: sed posito, quòd isti respectus sint idem fundamēto suo, non videtur hoc verum.

Præterea. Si potentia includit respectum, & distinguitur per respectum. Voluntas erit duæ potentiæ, vel plures. Probo, quia ante relationem ad actum vt ad velle nōn distinguitur, vel non est distincta voluntas cōtra aliam potentiam. Igitur secundum multiplicationem respectuum ad diuersa velle, erit multiplicatio potentiarum volitiuarum. ibi autem sunt diuersa velle. s. respectu finis, & respectu eorum, quæ sunt ad finem, & sic etiam erit de intellectu.

Com. 53. Præterea. Contra illud, quod dicit de potentia organica est Comment. primò de Anima. Qui dicit, quod membra cerui nōn differūt a membris leonis: nisi, quia anima cerui differt ab anima leonis. Forma enim determinat sibi membra conuenientia, & distinguit, non autem materia respectu talium actuum. materia enim non distinguit formam, sed è conuerso.

Vide sup. dist. 3. c. 3. dist. 1. Præterea. Dicit, quòd intellectus possibilis determinatur ad actum per speciem: & tamen negat species recipi in intellectu: sed tantum ponit phantasmata: quo autem determinetur intellectus, vel distinguatur per

F phantasmata non video.

Præterea. Si species determinat intellectum possibilem, igitur species alterius rationis constituet intellectum alterius rationis. Si enim determinantia aliquorum sunt alterius rationis, & determinata erunt similiter.

Ad primum pro opinio. ista dico, quòd necesse est imaginem creatam in aliquo deficere ab increata. Et illud, in quo deficit, est: quia principium operandi, & distinguendi non potest esse relatio.

Ad auctoritates dico, quòd loquuntur de relationibus potentiarum comparatis inter se, non autem vt cōparantur ad extra.

DICO IGITVR, quòd potentiæ non distinG guuntur realiter inter se, nec ab essentia. Illud enim est, ponendum in natura, quod melius est si sit possibile, ex secundo de Gen. Natura enim semper desiderat, quod melius est, sed paucitas, sine multitudine est melior in natura si sit possibilis. Patet primo Physico. igitur si possunt esse actus diuersi, ab vna essentia simplici animæ, sine distinctione reali potentiarum, hoc est ponendum, sed huiusmodi paucitas est possibilis. Patet autem per prædicta, quòd non est necesse, quòd istę potentiæ sint accedentia absoluta, vel relatiua, nec partes animæ essentiales, siue integrales. Hæc enim omnia patent per responsionem ad argumenta opinio. Quòd autem ista paucitas sit nobilitatis, patet, quia aliter non competeret enti nobilissimo: cui competit per H vnicam essentiam suam operari diuersa. Tex. 59. idē 2. Phy. t. com. 16. Tex. 35. 41. & 50.

Præterea. Quanto ordinatum ad finem immediatius attingit finem, tanto maioris nobilitatis est: sed essentia ordinatur ad finem, igitur quanto immediatiori modo attingit finem tanto erit nobilior: sed hoc est si seipsa immediate, non mediante aliquo accidente realiter differente ab ipsa operetur, & agat, ergo. Vide in simili 3. q.

Et præterea sequeretur, quòd anima non esset beata nisi per accedens. Probatio, illa non est perfectio propria alicuius, quæ non recipitur in illo nisi recipiatur prius, in alio realiter differente ab illo, in quo etiam reciperetur si esset separatum ab illo, verbi gratia: Color non est propria perfectio substantiæ corporeę: quia non recipitur in illa, nisi mediante superficie, quæ realiter distinguitur ab ea: & recipeI retur in ipsa, si esset separata ab ipsa, & maneret: ideo substantia est colorata per accidens: sed visio, vel intellectio Dei non recipitur in anima: nisi, quia recipitur in intellectu, qui secundum te, est potentia realiter distincta ab anima: & reciperetur in ipso etiam si esset separatus, igitur anima non esset beata, nisi per accidens, & intellectus per se.

Præterea. Aliquis actus, vel aliqua forma inferior anima potest esse principium immediatum agendi. Patet de calore, & qualitatibus actiuis, aliter esset processus in infinitum. hoc etiam est nobilitatis: aliter non competeret Deo sic operari, scilicet immediate per k essentiam suam, igitur multo magis debet hoc competere animæ intellectiuę.

Præterea: Necesse est substantiam generari a substantia tam in generatione vniuoca, quàm æquiuoca. Probo, quia necesse est, quod forma generantis, quæ est principium generationis sit nobilior, vel ęquè nobilis: sicut forma geniti: sed impossibile est formam accidentalem quamcunque esse perfectiorem forma substantiali, ergo non potest esse principium immediatum generandi.

Dices, quòd forma accidentalis non est agens principale, sed instrumentale.

Contra, quia si sic habetur propositum. Instrumentale enim agens non mouet, nisi quia motum. igitur aliqua immediata efficientia datur superiori agenti, scilicet substantiæ.

Præterea. Principale agens ubi non potest habere instru-

a.l. per qd

instrumentum, † quod attingat terminum vel passum ibi immediatè attingit terminũ, sed in generatione substantiali instrumentum non potest attingere passum, scilicet materiam primam.

Probatio. Quicquid præsupponitur ab actu primo in quantum prius, præsupponitur ab actu secundo: sed forma accidentalis præsupponit necessario in materia formam substantialem, igitur & actio formæ accidentalis, præsupponit actionem formæ substantialis.

Ergo tunc non vtitur eo, igitur saltem tunc attingit immediatè passum scilicet, materiam primam.

Dico igitur, quòd potest sustineri quòd essentia animæ in distincta re & ratione, est principium plurium actionum sine diuersitate reali potẽtiarum, ita quòd sint vel partes animæ vel accidentia eius vel respectus. Nam non est necesse, quòd pluralitas in effectu realis, arguat pluralitatem realem in causa, pluralitas enim ab vno illimitato procedere potest.

Dices, quòd erit ibi saltem differentia rationis: penes diuersa connotata a quibus imponitur nomen intellectus, & voluntatis, concedo: sed hoc nihil faciet ad principium operationis realis. Concipere enim solem vt est principium vermis vel ranæ: iste conceptus nihil facit ad hoc quòd Sol producat realiter vel vermem vel ranam. Et tunc oportet dicere, quòd potentiæ vt distinctę includunt respectus, sed non vt sunt principium operandi. Ista via sustineri posset sicut sustinetur de Deo, quòd omnino idem re, & ratione reali, est principium plurium realiter distinctorum.

SED QVIA VIA hæc non posset saluare aliquas auctoritates, quæ ponunt, quòd potentiæ exeunt, & quòd fluunt ab essentia, & huiusmodi.

Ideo dico aliter sic secundum Dionys. 5. c. de Diui. no. continentia vnitiua, non est eorum, quæ omnino sunt idem: quia illa non vniuntur: nec est eorum quæ manẽt distincta ista distinctione, qua fuerũt distincta ante vnionem. Sed, quæ sunt vnum realiter, manent tamen distincta formaliter, siue quæ sunt idem identitate reali distincta tamen formaliter. Huiusmodi autem contenta sunt in duplici differentia: quia quædam sunt de natura continentis, vt quæcunque sunt superiora ad continens. verbi gratia. Ab eadem re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis sensibilis, & qualitatis. Et hæc sunt superiora ad hanc albedinem, & ideo omnia sunt de essentia eius. Alia sunt contenta in aliquo vnitiue quasi posteriora: quia quasi passiones continentis, nec sunt res aliæ ab ipso continente. Isto modo ens continet multas passiones, quæ non sunt res aliæ ab ipso ente: vt probat Arist. in prin. 4. Metaph. distinguuntur tamen ab inuicem formaliter, & quidditatiuè. Et etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiue. Aliter Metaphysica concludens tales passiones de ente, & illas considerans, non esset scientia realis. Sicut ergò ens continet vnitiuę rationem vnius veri, & boni aliorum: sic anima continet potentias istas vnitiuę quanquam formaliter sint distinctę.

Vid. 4. Metap. q. 2. ad fin. & eiusdem q. 15. & 46 d. 4. & alibi sæpe in doctrina huius doc.

Tex. cõ. 3 & 5.

Præterea. Accipio hanc propositionem positam in principio primi sententiarum: quæcunque habent aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habent secundum rationem vbi nõ sunt distincta realiter: sed ens, & vnum si essent separata essent distincta distinctione quidditatiua reali: igitur, & nunc habent illam formalem distinctionem, & quidditatiuam secundum rationem. Vel forma sic rõnem: quæcunque habent aliquem ordinem inter se, vbi sunt distincta realiter: eundem ordinem habent vbi sunt vnitiuę contenta. Vnde si esset vnum prius quam verum, si essent distincta realiter: etiam & in ente, in quo vnitiue continentur, & habent distinctionem rationis, vnũ esset prius quam verum. Si ergo vnum, verum, & bonũ essent realiter distincta ab ente, essent passiones entis: sequitur etiam quòd vnitiue contenta in ente habent eundem ordinem ad ens, scilicet, quòd sunt quasi passiones entis. Sic ergo possumus accipere de intellectu, & volũtate, quæ non sunt partes essentiales animæ, sed sunt vnitiue cõtenta in anima, quasi passiones eius propter quas anima est operatiua, non quòd sint essentia eius formaliter, sed sunt formaliter distinctę: idem tamen identicę, & vnitiuę: vt in primo lib. probatum est de attributis diuinis. Imaginandum est ergo, quòd anima, quasi in primo instanti naturæ est natura talis. In secundo instanti est operatiua siue potens operari secundum hanc operationem vel illam, & potentiæ, qua sunt principia istarũ operationum continentur vnitiue in essentia. Et secundum istam viam possunt saluari omnes auctoritates illę: quæ dicunt, quòd huiusmodi potentiæ egrediuntur ab

q. 1. prol. reportationum ar. 4. iuxta principium. videtur igitur quod hæc q. sit ex reportationib

Vide I quo lib. q. 1. & ubi ibi notaui.

A

Dist. 2. & 8. & alibi sæpe.

B essentia animæ, vt quædam virtutes. Item quòd sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales: quia sunt quasi passiones animę. Et passio egreditur a subiecto vel ebullit, sunt tamen idem essentię animæ: vt dictum est. Et possunt etiam dici partes, secundum quòd nulla dicit totam perfectionem essentiæ continentis: sed quasi partialem. Similiter isto modo facile est concipere quod vna potentia non continet perfectiones omnium, nec totã perfectionem ipsius animę: licet sit eadem res propter illam distinctionem formalem. Vnde sic contenta non continent se mutuo: quia sunt distincta formaliter, & inter se a continente primo cui sunt idem realiter. Vnde duo contenta inter se distinguuntur, & respectu tertij sunt idem realiter.

Ecce vbiq; notãdum quod quæris scotista.

Doctrina resolutissima.

C Ex hoc patet, quòd relatio in diuinis est idem essentię, & continetur ab essentia: non tamen continet aliquã relationem nec essentiam formaliter, sed omnes relationes continentur vnitiue ab essentia. Vna tamen persona in diuinis habet intra se omnes perfectiones propter illimitationem essentię, non sic autem est in imagine creata vel in anima: quia anima non est illimitata.

14. Tri. c. 8.

Ex hoc patet ad Aug. qui dicit, quòd mens meminit sui: quia meminit eius quod est idem sibi realiter, non tamen formaliter.

Similiter ad illud tertio de Anima. De parte autẽ animę. Patet enim, quòd sunt perfectiones partiales.

Similiter de Ansel. est dicendum, quòd sicut in corpore sunt diuersa membra quę respondent diuersis potentijs. D Sic in anima sunt diuersę perfectiones formaliter distinctę, propter quam formalem distinctionem currit similitudo.

EX HOC DICO ad formam quęstionis quòd imago non consistit in aliquibus tribus potentijs realiter distinctis: sed consistit in aliquibus tribus realiter distinctis: puta in actibus. Vbi sciendum, quòd differt imago a vestigio vt dictum est in primo lib. quia imago repręsentat per modum totius primo. Vestigium autẽ primo repręsentat partem, licet arguitiuè repręsentat totũ, vt patet de pede in puluere. Trinitas autem in diuinis est quasi quoddam totum numerale: & ideo quod repręsentat ipsam totam dicitur imago, sed quod repræsentat quasi partes dicitur vestigium. Anima aũt repræsentat E totam Trinitatem, Inquantũ enim est vna essentia habens intellectum, & voluntatem repręsentat diuinam essentiam, non sic autem tres personas: quia essentia, & intellectus, & voluntas sunt in qualibet persona, repręsentat autẽ tres personas, vt potentię suæ sunt sub actibus suis, quia vnus actus est ab alio per modum originis sicut personæ inter se originãtur: sicut enim a patre, verbum, & ab vtroq; Spiritus sanctus, sic quodammõ a memoria, actus, intellectus, & velle ab vtroque originatur.

Vide 3. di. 1. q. ult.

Dist. 3 q 5

Idem in quol. q. 15.

AD PRIMVM argumentũ dico, quod imago Trinitatis non est complete in aĩa absolutè considerata sub potẽtijs suis nisi in radice: sed vt est sub actibus suis cum vnitate suæ essentiæ repręsentat Trinitatẽ, & sic cõsistit imago in tribus realiter distinctis non aũt in potẽtijs, quæ realiter nõ distinguuntur, imago. n. vt est perpetua solũ est virtualiter in anima, & formaliter ut est sub actibus.

Ad arg. 1.

& mutationem earum: quæ sunt ad illud nouum causandum: non est ibi tñ creatio, qa creatio est ꝓductio, q̄ excludit omnem aliam causalitatem, & causæ materialis, & seminalis, & efficientis creati: quodlibet autem agens creatum requirit aliquid in agendo vt concausam efficientem, vel saltem, vt principium materiale, igitur eius actio non est creatio. Patet igitur ad rationem de creatione, quia licet forma illa perfecta, vel noua nō sit de aliquo: vt ly, de, dicit circumstantiam rei materialis ad creationem: tamen requiritur, quòd nihil præcesserit necessario requisitum ad esse suum, & per idem patet ad rationem de annihilatione. In proposito autem deficit conditio: quia materia requiritur præexistere, & ita agens non potest creare aliquid neque annihilare, quia relinquit materiam post corruptionem.

Arguitur etiam contra illud, quod dicunt de naturalitate generationis, vel de ratione transmutationis naturalis. Naturalis enim mutatio est quando passiuum mutatur sicut aptum natum est mutari a quocunque agente fiat, sicut dicitur 2. & 8. Physicorum, sed nunquam passiuum est sic aptum propter principium actiuum intrinsecum eius, in quo est: ex quo patet, quòd natura est principium intrinsecum motus in eo, quòd mouetur inquātum mouetur inexistens sibi: sed solum propter principium passiuum.

Tex. cō. 3. Tex. c. 32.

Præterea Natura vt est principium motus, vel mutationis naturalis est principium intrinsecum, sed natura est huiusmodi ratione principij passiui: & non quia est principium actiuum, ergo. Probatur per Arist. 2. Physi. qui vult, quod accidit infirmo, qui mouetur ad sanitatē; quòd sit medicus, vel quòd habet illam artem: quæ est principium actiuum intrinsecum. Tunc enim si per se esset quod haberet tale principium, sanaretur inquantū medicus, quod est falsum.

Præterea. Illa vis actiua non agit nisi agens extrinsecum agat prius. Si enim ageret ante per vnum diem eadem ratione, & per quatuor: & sic semper ascendendo; & ita perpetuo illa ratio egisset in materia. Agens igitur extrinsecum prius agit, & prius illam excitat, sed in illo instanti, in quo prius agens agit extrinsecum, est actio naturalis. Aliter nunquam esset naturalis, quia non est transmutatio nisi causata ab illo.

Respondetur ad argumētum de artificialibus, & naturalibus, distinguendo de natura, quòd vno modo natura distinguitur contra agens a proposito, & sic distinguuntur artificialia a naturalibus ex parte principij actiui, quia natura est principium intrinsecum sic determinatum: quo agens naturale agit sic, & nō aliter. Sed ars, vel voluntas vel propositum est principium, quo habēs illud potest sic, & aliter agere, sicut placet sibi. Alio modo distinguitur artificiale contra naturale ex parte principij passiui, quia naturalia habent in se principiū passiuum inclinans, & tendens in hoc, ad hoc vt sic agantur. Artificialia autem non habent huiusmodi principium sic inclinatiuum, vel inclinans ad talem incisionem vel erectionem, vt patet in ædificijs: immo inclinatur ad cōtrarium. Vnde artificialia, vel mouentur ad formam talem contra inclinationem naturalem: & per consequēs violenter, vel diceretur, quòd sunt in potentia neutra. Si talis forma artificialis non insit eis contra inclinationem principij receptiui. Ad hoc igitur, quòd motus sit naturalis sufficit, quòd potentia passiua rei sit ad talem formam inclinata. Nec requiritur ibi principium actiuum intrinsecum, sed a quocunque agente agatur, erit quod acquiritur simpliciter naturale solum propter illam inclinationem ex parte principij passiui. Vnde graue: posito, quòd non habeat in se principium actiuum descensus deorsum: a quocunque tamen actiuè descendat, mouetur naturaliter.

Ad illud de diffinitione naturæ, dico, quòd natura vt est principium passiuum dicitur non solum de materia, sed etiam de forma. Motus enim lapidis deorsum est ex

A forma, scilicet ex grauitate lapidis. Nam per eādem formam, per quam res est hæc, per eandem est receptiua passionis consequentis naturaliter naturam eiusdē rei, vt patet, de risibilitate respectu formæ specificę hominis: ideo dico, quòd natura, vt est principium passiuum motus dicitur de forma.

Ad aliud de differentia artificialium, & naturalium dictum est, quòd differunt in principio passiuo, passiuū enim rei artificialis valde bene recipit formam contra inclinationem suam, vt dictum est. Non sic autem passiuum rei naturalis, sed secundum inclinationem suam mouetur.

Ad aliud 6. Metaph. principium rei factibilis est in cognoscēte: verum est principium actiuum. Principiū aūt B rei naturalis est in moto, verum est principium passiuū, vt dictum est supra.

Ad illud de violento, quòd est ab extra non conferente vim passo. Dico, quòd debet exponi non conferente, idest, non præbente inclinationem, & tendentiam: immo magis contrariam inclinationem: non autem debet exponi non conferente idest, non coagente agenti exteriori. Vnde respectu nullius formæ potest esse generatio violenta in materia, quia materia inclinatur naturaliter ad quamlibet formam inducendam in ea, quamuis per comparationem ad qualitates, quæ expellunt & corrumpuntur & ad formam etiam substantialem, quę corrumpitur per accidens posset dici violenta.

Patet igitur, quòd ratio seminalis nō est materia nec C potentia receptiua materiæ, nec actus secundum istos. Patet etiam, quòd nec propter vitandam creationem, vel annihilationem, nec propter naturalitatem generationis seruanda sunt necessariæ rationes seminales.

Expositio Peripathetica subtilissima.

RESTAT IGITVR nunc videre de affirmatiua, in quo sit ratio seminalis, & ad quid, & qualiter?

Vbi sciendum, quòd aliqua producunt sibi dissimilia in specie, & in forma, vt Sol producens ranam, & agentia æquiuoca. Alia sunt, quæ producunt sibi similia, & hoc dupliciter: vel immediatè, vt ignis ignem, vel mediāte propagatione. In primis duobus non requiritur ratio seminalis, mediante qua, forma inducatur: sed in vltimo sic. Nihil enim est dicere, quòd ignis in producendo ignem de aqua primo causet sibi rationem semina- D lem, quæ sibi coagat vel agenti vniuersali: quia elementa sunt imperfectissima entia in genere substantiæ secūdum Commen. 3. Cæ. & mun. commen. 22. & 67. Semen autem cuiuscunque agentis est imperfectius eo: Non ergo ratio illa seminalis ageret ad formam † perfectam mixti.

a. l. perfectiuas.

Pręterea. Ratio seminalis agit absente agente principali, sed cessante igne a sua actione non continuatur calidit as vel actio caloris, mediāte qua generatur ignis sed redit aqua ad frigiditatem ergo.

Præterea. Semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitū: sed hic est actio ignis immediata sine semine: quia ignis immediatè generat ignem, ergo.

Præterea Aristo. 7. Metaph. dicit, quòd sicut in artifi- E cialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tm̄ ab extra, vt ignis ab igne, igitur nō pcessit in materia ratio seminalis, quæ est inchoatio formæ.

Tex. c. 29. & 31.

Quid ergo est semen, & quid rō seminalis? Dico, q̄ semen est corpus quoddam, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud: vt. s. ex illo generetur aliquid simile generanti.

Et vt hoc melius videatur potest distingui in natura duplex processus in forma. Vnus ascendendo, vt a forma seminis ad formam sanguinis, a forma sanguinis ad formam aliam, scilicet, embrionis, vel alterius: & iste processus est ab imperfecto ad perfectum.

Alius processus est descendendo è conuerso a perfectis ad imperfectiora resoluendo, scilicet, in cadauer, & in feces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel materiam primam.

Illud autem a quo incipit, nam in primo processu est semen, & constat naturam in illo non sistere: sed vlterius procedere, & ascendere, vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in descendendo, vel resoluendo, scilicet, quòd natura non sistit citra vltimam, & tota natura est astricta huic ordini, & processui. Semen igitur est quoddam corpus imperfectum productum a generante, vt sit uia ascendendi ad ulteriores formas perfectas.

Quid est ratio seminalis? Dico, quòd est aliqua forma seminis, inquantum semen est, & illud, vel est forma substantialis seminis, vel qualitas necessario consequens formam substantialem seminis: sicut forma tritici in tritico, vel qualitas cõsequens formam substantialem eius; nec semen, nec ratio seminis sunt coęua materiæ: quia semen fit ex nutrimento, in quo semine est ratio seminalis, sicut in subiecto, nec semper est semen in seminante, cum fiat de superfluo alimenti.

Ad quid est semen? Est ne propter generationem ita quòd sit principium generationis actiuum? Dico, quòd non. Si est semen vniformę, quod dico pro semine maris, quod agit in semine mulieris.

Semen tamen vniformę, ex quo fit res: quod, scilicet decisum est a generante, siue sit patris, siue matris, ex quo est vniforme respectu geniti, vel generantis, quæ vniformitas, & vnigeneitas in semine poni debet: nõ potest esse principium actiuum generationis, propter duplicem rationem, Primo: quia, quod non est, non potest esse principium productiuum substantiæ: sed semen non est in instanti generationis, ergo tunc non est principium inductiuum, vel productiuum generationis, vel termini generationis: nec etiam dum est, potest esse principium actiuum tale, quia semen est aliquid de proximo conuertibile in illud, quod debet generari. Hoc autem habet rationem passiui, non actiui.

Præterea. Imperfectius non est causa sufficiens actiua perfectioris, sed semen ęst imperfectius, quàm res generanda. Etiam cum omnibus spiritibus suis, igitur etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis.

Respondetur, quòd semen mouet, & agit in virtute decidentis, & ideo sic potest agere ad productionem substantiæ, & geniti. Et hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem diuinam.

Contra, in virtute non entis eo modo, quo est non ens, nihil agit. Sed generans, vel decidens semen, in proposito, est non ens, cum non sit præsens illi corpori, in quod debet agere semen, vel ratio seminalis: & potest non esse simpliciter, ergo si hic agit, hoc erit virtute alicuius infra se contenti.

Præterea. Causæ, per se, & essentialiter ordinatę, licet simul concurrant ad vnum effectum causandum, sicut patet de Sole, & homine in generando hominem, causæ tamen accidentaliter ordinatæ non requirunt se in causando: sed licet una sit ab alia, ex qua tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus: non existente causa, a qua est: sicut patet de Platone generato a Sorte, qui potest generare Ciceronem, Sorte non existente, nec causante. Vnaquæque igitur causarum accidentaliter ordinatarum agit, & causat propria uirtute, sed generans, vel seminãs, & semen sunt accidentaliter ordinata, sicut Sor. & Plat. igitur ad actionem introductiuam formę vltimę nõ concurrit virtus generantis.

DICO IGITVR, quòd nullum semen, nec aliquid in semine est principium actiuum generationis, vel vltimæ formæ: nec est a patre, quia patre non existente, filius generatur: nec a forma cœli, quia multa uiuentia sunt perfectiora forma cœli. Vel igitur ab Angelo, vel a Deo est anima dans uitam, sed oportet interimere aliquam præmissarum: non ab Angelo, quia Angelus non agit nisi mediante motu cœli. Relinquitur ergo, quòd a Deo.

F Sed est ne principium alteratiuum preuium illud semen? Videtur, quòd non: quia si est vniforme, non potest per aliquem gradum entitatis suæ, uel per qualitatẽ suam seipsum corrumpere, uel promouere ad ulteriorem gradum, sicut patet de igne, & suo calore: illa etiam qualitas si esset principium alterandi, si alteraret, alteraret se.

Præterea. Principium vniforme non est principium actiuum difformitatis, nisi passiuum sit difforme, sed semen est vniforme, & vnigeneum etiam si est actiuum: & similiter materia: igitur non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici. Quid ergo? Dico, quòd re-

G currendum est hic ad uirtutem diuinam: sicut, & Auerrois facit: ut patet in dissolutione illarum quæstionum difficilium. secundo Cęli, & Mundi. Et Galenus etiam virtutes seminum vocat diuinas. Illa igitur virtus, quæ facit diuersitatem organorum in corpore animalis oportet, quòd sit agens difforme, & huiusmodi est difformis actio caloris, vel corporis cœlestis, quæ consona est virtuti diuinę.

[Marg.: Hęc in tota philosophia est difficillimum, & omnes uno modo laborauerunt, & nihil certi ceperunt.]
[Marg.: Text. 63. & inde. Sed uide Auer. ubi supra.]

Qualiter ergo ponitur ratio seminalis in alijs † ab animalibus? Dico, quòd omnia mixta possunt habere rationes seminales: quia a generante recipiunt qualitates, quæ sunt uiæ ad formas ulteriores, & perfectiores. In cadauere enim bouis potest induci qualitas aliqua a corpore cęlesti, quæ est uia ad formam apis, & est similis illi,

H quæ datur a generante vniuoco, & est ratio seminalis: potest etiam ratio seminalis esse in non verè mixtis, sicut in mixtis per iuxta positionem. Corpora enim cœlestia non semper generant de verè mixtis per iuxta positionem: & tale mixtum potest habere qualitatem, quæ est uia ad formam perfectiorem.

[Marg.: † a. l. aiatis.]
[Marg.: Vide indicũ 14 & 10. Meta. t. com. 18.]

Item vnum elementum potest esse per potentiam diuinam, quasi ratio seminalis respectu mixti: ita, quòd ex vno elemento potest Deus causare mixtum, sicut de aqua fecit pisces. Genes. primo. Ex dictis patet, quomodo intelligendum est illud Augustin. tertio, de Trinit. capit. nono. quòd in elementis mundi huius ponendę sunt rationes seminales: quia possunt sic contemperari, vel per simplicem mixtionem, vel per illam, quæ est per iux-

I ta positionem, quòd causabitur ex eis quædam qualitas, vel forma, quæ erit uia ad aliquid perfectius. Et ex hoc potest Augustin. habere intentum suum, tertio, de Trinita. vbi ostendit quomodo magi Pharaonis fecerunt ranas. Nam rationes seminales istorum, sunt in elementis contemperatis adinuicem, quæ contemperantia non est nisi quædam iuxta positio elementi, cum elemento, secundum proportionatam quantitatem, & qualitatem. Et quia malus Angelus nouit illam quantitatem, & proportionem, & corpora huius mundi talia obediunt ei ad nutum, quantum ad motum localem: & ideo potest coniungere, & ponere elementa actiua passiuis, secundum debitum contemperamentum, & apponere illa directe corpori-

K bus cœlestibus habentibus influere, secundum huiusmodi contemperamentum, & sic generare ranas. Ex hoc patet, quòd huiusmodi rationes seminales non sunt perpetuo cum ipsa materia prima.

[Marg.: c. 5. uel 8.]

AD ARGVMENTA de creatione, & annihilatione solutum est iam, & similiter ad alia.

Ad illud in oppositum dico; quòd sunt singulæ rationes singularum formarum; & quòd sunt ibi per informationem. Nec hoc est inconueniens, quia plures formæ similes, sub gradu imperfecto non repugnant, sicut repugnarent sub esse perfecto, patet de frigido, ac calido, & tepido.

Ex his, quæ dicta sunt patet quæstio, qua quæritur. Vtrum in costa Adæ, de qua formata fuit Heua fuerit ratio seminalis. Dico enim, quòd non, quia secundum Arist. 5. Meta. cap. 6. semen non est pars, qua quandoque

[Marg.: ex. com. 17. & 23.]

que

ad 5. Deu. 32. Ponitur ad hoc ratio congruentiæ talis. Dei perfecta sunt opera in Psal. quod etiam est rationabile si propheta taceret, quòd opera Dei sint perfecta. Anima est pars imperfecta dum actu non informat, igitur non debuit sic creari.

Præterea. Non fuisset rationabile, si fuisset creata ante corpus, quin habuisset aliquem actum, vel operationē propriam ante corpus, igitur similiter potuit mereri, & demereri: quod est contra Apostolum Rom. 9. loquens enim ibi de Iacob, & Esau dicit. Cum nondum nati essent, aut aliquid egissent: vt secundum electionem propositum Dei maneret non ex operibus, &c.

Ad arg. 1. AD PRIMVM argumentum: dico quòd illud verum est de forma, quæ non producitur alia productione, quam productione totius: quando autem forma pro B ducitur productione, quæ saltem ordine naturæ præcedit vnionem sui cum materia, non est verum. Et secundum hoc possunt assignari hic duæ productiones passiuę. Vna ad animam sicut ad vnum terminum partialē, alia ad totum.

Secundum etiam argumentum currit de forma, quę accipit esse: quia compositum accipit esse. In hac enim productione fieri totius est via, & tanto ad esse partis. Illa etiam probatio de parte non est vera de parte, cui nō repugnat per se esse si separetur, vel vera est quantum ad esse totius in quo includitur esse partis.

QVÆSTIO II.

Vtrum Paradisus sit locus conueniens habitationi humanæ.

Ad arg. 1. CIRCA SECVNDVM. Vtrū scilicet, paradisus sit locus conueniens habitationi humanæ. Arguitur, quòd non: quia Magister dicit, quòd paradisus præ altitudine loci attingebat ad globum lunarem: sed sphæra ignis attingit ad illum globū Lunę, ergo non est cōueniens habitatio hominum.

Arg. 2. Gen. 4. Præterea. Paradisus est locus superior omni monte: quia aquæ diluuij ascendentes super cacumina montiū quindecim cubitis nō ascenderunt vsque ad paradisum: sed in aliquibus montibus non est conueniens locus habitationi humanæ propter raritatem aeris, quod patet per Philosophos, qui volentes inquirere de astris ascendebant altissimos montes portātes secum spongias plenas aqua ad condēsandum aerem, siue ad hauriendum aerem grossum. Vnde nec res, nec pluuia, nec ventus ibi ascendunt: sicut dicit Solinus de Monte Olimpi.

c. 14. Contra Gen. 2. Tulit Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, &c.

Vide Aug. Steuch. in Cosmo poeia. Alex. de Ales in sum. ma. Alb. Mag in sum. & Magister in litera. Gē. 2. DICO quòd sic: tam pro statu naturæ lapsę quam innocentię, pro statu naturæ lapsę patet de Enoch Eccl. 44. & Gen. 5. de Helya. 4. Reg. c. 2. Nec oportet recurrere ad miraculum: ex quo non est necessitas vt patebit: pro statu naturæ rectę, patet de Adam & Heua.

De modo altitudinis dicunt quidam quòd attingit vsque ad globum lunarem. Sed quo ad longitudinem dicunt ipsum esse ad Orientem. Vnde alia translatio habet paradisus, quem plantauerat Deus ad Oriētem, vbi nostra habet a principio, &c. Quantum ad latitudinem dicunt ipsum esse sub æquinoctiali, & dicunt vltra quòd locus æquinoctialis est maximè habitabilis: quia licet habitantes ibi habeant Solem bis in anno super Zenith

Quære Io. Pecheam. vide 49. d. 4. q. 13. capitum suorum: cito tamen recedit ab eis propter motum, quē hēt ibi velociorem: & ideo modicum calorē causabit: & temperatum: quia pauciores facit ibi reflexiones. Quod autem sit motus Solis velocior, patet, quia circulus æquinoctialis est maior circulus cum non attingat alterutrum tropicorum. vna autem die natu-

A rali Sol currit totam terrā motu firmamenti. igitur sub æquinoctiali citius mouetur, quam sub altero tropicorum. Patet per illam regulam: mobile in æquali tempore magis transiens de spatio velocius mouetur. 6. Phy. t. c. 23.

SI RATIO ista valeret vt magis concluderē oppositum: quia motus facit calorem, & per consequēs maior, vel fortior motus maiorem calorem causabit.

Ratio etiam in se non valet, sed est falsigraphica: propter quod currendum est ad sententiam Auic. 1. canon. sent. 2. doct. 2. sum. 1. c. 8. quod intitulatur de accidentibus aeris, & impressionibus: & ad Ptolo. lib. de dispositione sphærę. 3. Cę. t. 42

Quantum ad hoc, quod dicunt, quòd est ad Orientē: dico, quòd in quocunque situ sit, potest intelligi esse ad Orientem. Quilibet enim punctus in terra potest intelligi esse ad Orientem in comparatione ad cœlum, vel respectu diuersorum situum terræ præterquam respectu duorum polorum, qui sunt immobiles. Vnde per esse ad Orientem non habet determinatio terrę certa, & præcisa in qua, scilicet parte terræ sit paradisus. Vide Io. & mon. re. li. li. 1. Epith. ad hoc. Vide Aug. 12 super Gē. & Ambr. in li. de para. ad ℘ positū 1.

Quod dicunt de altitudine, & pertingit vsque ad globū lunare, vel sunt verba metaphorica, vel falsa; supposito, quòd Paradisus sit locus habitabilis, ita experimur ignem moueri super aerem ex motu. s. elementorum Et si enim paruus ignis non possit ascendere super aerem, vsque ad sphæram ignis: hoc est propter virtutem paruā ipsius non potentem resistere corrumpentibus ipsam, igitur oportet locum ignis esse vsque ad locum Lunæ,

C sed in igne non est habitatio conueniens humanæ naturæ. Nec naturæ mixtorum propter calorem nimiū. Nec potest dici, quòd sit in superiori parte aeris, quia illa inflammatur vehementer propter propinquitatem ignis. Nec etiam potest attingere, vsque ad medium interstitiū aeris, quia locus ille est frigidissimus perpetuo secundum Philosophum; cuius causa positiua est frigiditas nubium in eisdem locis: causa priuatiua duplex. s. carentia caloris generati per reflexionem radiorum solis a terra, & carentia caloris causati a sole directè. Cum igitur Paradisus ponatur locus conueniens habitationi humanæ: sequitur, quòd non sit in loco aliquo prædictorum, nisi ponatur locus ille accidentaliter temperatus, sicut sunt loca sub polo Artico, secundum Martianum in Mundi de D scriptione, & Plinium 2. Naturalium, c. 7. Vide 1. me theorolū.

Nec valet argumentum de diluuio, quia aquę diluuij innundauerunt miraculose sic ascendentes ad punitionem peccatorum. Vbi igitur non innundauerunt non fuit factum miraculum, ibi; In Paradiso autem cum nō essent ibi peccatores, non debuerunt per miraculum innundari. Nec ratio istorum valet, qui ponunt, quòd fuit naturalis ascensus ille: quia. s. per congregationem stellarum humiditatum in aliquo signo: sicut alibi patere poterit, quia hic satis per scripturam, & sanctos, patet oppositum. Vide Abulensem super Gen.

Quod dicitur de equinoctiali, quòd ibi est regio temperata, non videtur verum: quia quando hyems est nobis frigidissima non remouetur ab eis Sol, nisi per viginE tiquatuor gradus: & tunc est eis propinquior, quam sit nobis in maxima estate, in qua distat a nobis per vigintiquinque gradus: quare plus habent de calore in fortissima hyeme nostra, quàm nos in maxima estare nostra. Ratio subtilissima.

Aliam rationem non posuit Doctor iste.

Dico, igitur ad quæstionem, quòd est locus conueniēs habitationi humanæ, quia non oportet, quòd sit in tanta altitudine sub ęquinoctiali: sed est in regione temperata: nec est necessarium, quòd sit ad Orientem: & si ibi est: tamen est ęque temperata. Per dicta patet ad argumenta.

sent, ut primo tentati non peccassent, ita confirmati fuissent cum omni progenie sua, vt vltra peccare non possent.

Arg. 2.

Item, Grego. 4. Moral. dicit quòd parentes non genuissent reprobos in statu innocentię. ergo nec potentes peccare: quia tunc potuissent esse damnati, & per cōsequēs reprobi, ergo in iustitia confirmati fuissent geniti.

Arg. 3.

Item, Dio. 4. cap. de Diui. Nom. Bonum est potentius malo: sed malum peccati originalis in primis parentibus est causa, quòd filij nascuntur mali malitia peccati originalis, ergo si primi parentes stetissent in iustitia, & rectitudine in, qua confirmati fuissent, genuissent filios in illa iustitia confirmatos.

Arg. 4.

Item, si vnum oppositorum est alicuius oppositi causa, & suum oppositum erit consimile causatiuum: sed peccatum in homine est causa peccati in progenito, ergo, & iustitia fuisset causa iustitiæ.

A. l. causa alterius oppositi. uel sic. si unū oppositū ē causa sui cōsimilis & aliud oppositum similiter. sed &c.

Oppositum, quia illi filij fuissent viatores, ergo peccatores esse poterant: non ergo confirmati.

DICO AD QVÆSTIONEM, quòd aliquis potest dici confirmatus in iustitia: vel quia non potest peccare eo modo, quo non posse peccare potest creaturę competere: de quo dicetur lib. 4. Alio modo potest dici confirmatus, quòd non peccat, vel non peccabit: sicut de multis viatoribus sanctificatis in vtero, & forte omnes peccauerunt venialiter: quia si dixerimus, quòd peccatum non habuerimus, &c. non posse peccare primo non potest competere viatori, alioquin esset contradictio: quia certitudo de beatitudine est maxima beatitudinis pars. Non posse autem peccare quod fuisset tūc scibile a quolibet sicut, & modo posse peccare nobis est certum, ergo fuisset certitudo infallibilis de beatitudine. Hoc autem competere potest comprehēsori soli viator autem, & comprehensor distinguuntur: sicut esse citra terminum, & esse in termino.

A. l. dictū est dist. 49 q. 6. 1. cap. 10. c. 2. August. 13 Tri. cap. 8

Item, voluntas, cuius capacitas non est ad plenum satiata, non est perfecte confirmata: talis fuisset voluntas eorum: alioquin habuissent pro statu illo quicquid vellent, & nihil mali vellent: & per consequens essent beati: quia beatus est secundum August. qui habet quid quid vult, & nihil mali vult.

13. Trini. c. 5. uel 15.

Item, quamdiu in obiecto voluntatis viatoris est defectus boni, potest volūtas viatoris deficere a rectitudine, volendo illud non secundum debitam circunstantiam, sed dum est viator nō potest voluntas coniungi tali obiecto, in quo est omnis boni ratio, igitur quamdiu viator est pōt deficere a rectitudine, & per cōsequens peccare.

Secundo modo accipiendo esse confirmatum. Dico, quòd sic mere viator posset esse confirmatus, & fuissent filij in statu innocentię in iustitia sic confirmati, scilicet, postquam primam tentationem vicissent sicut pater primus fuisset confirmatus: si primæ tentationi restitisset, in ista iustitia, quam tunc recepisset pro filijs secundum Anselmum pro tanto: quia omnes illā habuissent, & in ipsa confirmati fuissent: qui primę tentationi restitissent, sicut primus pater.

Sed transfudisset ne Adā istam iustitiam? Dico, quòd non cum sit donum supernaturale, sed ex mera liberalitate diuina esset datum proli: sicut fuit datum parenti, qui si primę tentationi restitisset: confirmatus in illa iustitia fuisset scilicet sic inquam confirmatus: quia nunquam illam amisisset, nec peccasset.

Sed habuisset ne filius illam per patrem, vel per merita patris, vel parentum? Dico, quòd non: quod enim congruit toti naturę, non datur vni indiuiduo mediante alio, vel per meritum illius, sed singulis indiuiduis singulę fuissent appositę iustitię originales.

Sed fuisset ne filius confirmatus in illa natus? Dico, quòd non: quia filius non recepisset perfectiorem iustitiam, quàm pater, sed pater potuit eam perdere, & perdidit: ergo, & filius nec etiam illa iustitia necessitabat eos ad bene agendum.

Potest etiam sic persuaderi. Nam si nullum fuisset meritum in prole respectu iustitiæ: sed in parente solum, illud non fuisset tantum sicut meritum Christi, qui fuit secundus Adam: & tamen gratia, quæ confertur per meritum Christi in baptismo, vel in alijs sacramentis non confirmat recipientem: ergo multo minus suffecisset meritum cuiuscunque parentis, vel prolis ad confirmandum in iustitia.

AD PRIMVM argumentum dicitur, quòd Ansel. hoc dicit opinando, vel hoc dixit, quia mirabiliter fuissent adiuti filij ne peccassent. tum propter iustitiam originalem, tum propter sollicitam doctrinam parentum, qui filij si habuissent victoriam de prima tentatione sic fuissent confirmati sicut & primus parens si primæ tentationi restitisset: & victoriam habuisset, qui fuisset sic confirmatus, quòd nunquam postea peccasset: sed peccare potuisset occurrente inductiuo ad peccandum.

Ad aliud concedo, quòd reprobi nō fuissent nati: † qa omnes nati seruassent iustitiam, non quia non seruare potuissent.

A. l. 2. Q. l. 5. A. l. 3.

Ad aliud argumentum dico, quòd licet bonum est efficacius quàm malum: quia parum facere de bono est maioris potentiæ, & virtutis, quàm multa mala facere, tamen malum aliquod potest pluribus obesse, quàm bonum aliquod prodesse.

Aliter potest dici, quòd & si malum in Adam fuisset causa mali in prole, tamen non fuit causa confirmationis in malo in prole, quia tunc vnusquisque natus fuisset obstinatus in malo, ergo similiter nec iustitia causa confirmationis iustitię fuisset in prole.

Ad vltimum dico, quòd si illa duo opposita essent a causa vniuoca, scilicet bonum iustitiæ originalis, & malum peccati, argumentum concluderet. Sed dico, quòd illa regula fallit in omnibus, vbi vnum oppositorum potest produci a causa vniuoca, & alterum tantum a causa ęquiuoca. † Exemplum, qualitas corporalis potest generare qualitatem corporalem, vt calor calorem. Non autem qualitas incorporalis potest generare qualitatem in corporalem, qualitas enim incorporalis immediate a Deo creatur. Ita in proposito.

A. l. Exemplū qualitas corruptibilis potest generare qualitatē corruptibilē vt calor calorem.

QVÆSTIO II.

Verum in statu innocentiæ fuissent illi soli geniti: qui nunc sunt electi.

QVOD non. Probo, quia alicui nūc electi ex reprobis sunt nati, sed tūc non fuissent reprobi, ergo nec filij eorum. Vel oportet dicere, quòd vnus & idem filius electus posset esse a diuersis parentibus, ita quòd istè electus, qui nunc est de patre malo in statu innocentię fuisset de patre bono, quod est inconueniens.

Non autē qualitas Incorruptibilis pōt generare qualitatē icorruptibilē, qualitas enim īcorruptibilis immediate a Deo creatur. Ita in proposito. M.

Item in illo statu fuissent tot vnius sexus sicut alterius, sed non probabile est, quòd nunc saluentur tot de vno sexu, sicut de alio: ergo eędem personę ellectę nunc non fuissent tunc. Assumptum probatur, quia nulla persona fuisset coniuncta cum alia in linea ascendente, vel descendente, quia hęc contra naturam fuissent. Vnde Adam si nunc viueret non posset contrahere: quęlibet tamen persona fuisset alij coniuncta per obligationē istius præcepti. Crescite, & multiplicamini, &c. Et vnus etiā non fuisset coniunctus duabus: quia bigamia † fuisset contra legem naturæ, ergo in linea laterali oportebat tot esse fęminas, quot viros.

Gen. 1. A. l. fuit.

Oppositum patet per Greg. 4. moraliū in fine. Si parētem primum nulla peccati † rubigo corrupisset nequaq̄ ex se filios gehēnę generaret sed illi, qui nunc per redemptorem saluandi sunt soli ab illo electi nascerentur.

Cap. 23. A. l. putredo vel rubedo.

DICO, quòd soli nunc electi fuissent in statu innocentiæ nati, ratio huius est, quia omnis ordinatè volens post volitionem finis immediatè vult illud, quod est immediatius, vel proximius fini. Deus est volens ordinatè, ergo primo vult seipsum, vel bonitatem suam tanquam finem. Secundo vult bonum creaturæ rationalis vltimatum: quod est communicatio creaturæ, sine communicatio creaturæ beatificat suæ bonitatis creaturæ tali, & postea vult gratiam, quæ ordinatur ad beatitudinem huius, vel ad fruitionem eius, & posterius vult istum beatum, vel beatificabilem esse nasciturum a tali parente, quod esse supponitur gratiæ. F

Sed unum quoque, quanto prius, tanto perfectius, & determinatius, igitur magis est determinatum in uoluntate diuina creaturam beatificabilem esse fruentem Deo, quam ipsam accipere esse à tali parentes: igitur propter quodcunque, quod potest contingere circa illud quod esset posterius, non esset variata sua volitio, circa beatificationem: igitur cum creaturam omnem intellectiuam capacem beatitudinis vult Deus, vt beatificam, quantum est ex parte sui: & si fuisset status innocentiæ non fuisset impedimentum a parte illa. igitur omnes fuissent beati, sed non plures, quàm nunc erunt, quia prædestinatio æterna non uariatur propter statum naturæ lapsæ, nec aliæ personæ fuissent natę tunc, nisi quæ nunc sunt electæ. G

* Cum ergo (vt dictum est) prius sint beatitudini determinati, quàm quòd nascantur a talibus parentibus, per quoscunque parentes nascantur, ex quo habent rationem posterioris: huiusmodi parentes non poterunt uariare determinatos beatificandos a uoluntate diuina, quin idem in numero nascantur. H

Sed dices contra; quantumcunque medicus primo velit sanitatem sibi, vel amico suo, quia tamen illam non potest dare sine potione amara tali, ideo vult talem potionem amaram: ergo similiter in proposito, quamuis Deus velit illum beatificare, quia tamen non potest generari iste, nisi per illum parentem: ideo sicut iste beatificandus est determinatus unus, & idem in numero sic suus parens, licet posterius natura, ut sic consideratus.

Dico (sicut dictum est) quòd idem homo in numero non solum, quo ad animam, sed etiam quo ad corpus organicum potuit esse filius Adæ, & filius Abrahę, & ex quocunque istorum duorum fuisset: idem in numero fuisset, quia si nihil substantiæ filij sit de substantia patris, sed totum de menstruo: vt vult Phylosophus, secundo de Gen. animalium: vel si ibi concurrat semen viri cum isto semine mulieris; Dico tamen, quòd eadem materia, ex qua iste generatur: quæ fuit in statu naturæ lapsæ sub forma alimenti talis potuit esse in statu innocentiæ sub forma alia, puta pomi, vel huius. I

Dices, quòd identitas numeralis in effectu non solú requirit identitatem numeralem materiæ, sed etiam efficientis, sicut tangit primum argumentum.

7. Me. t. 22. Dico, quòd non oportet. ignis enim. A. quantitatis, & virtutis tantæ si ex tali materia ignem tale generaret, ignis. B. eiusdem virtutis, & qualitatis pro eodem instanti si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret: non obstante, quòd generans sit aliud, & aliud numero: quia generatum non sequitur præcisè vnitatem, vel pluralitatem ex generante: vnde corpus organicum ad hoc, quòd sit idem numero: non requirit agens idem numero, licet requiratur ibi materia eadem numero, & tunc materia existente eadem, induceretur à diuersis generantibus eadem forma numero, ita in proposito. Si ponamus, ergo filios procreari de semine, quod est superfluum alimenti, idem alimentum in numero, quod etiam potuit esse in utroque statu, vel materia nutrimenti, quæ potuit esse hic, sub una forma, & ibi sub alia † indutum, vel induta forma seminis ab uno agente per actum virtutis generatiuæ: posset transmutari ad eandem formam, ab alio agente, & sic esset idem numero, & sic, qui modo est filius reprobi potuit fuisse filius electi, & ex hoc patet ad primum argumétú. K

A. l. Inductum, vel inducta.

Ad secundum dico, quòd si uolumus dicere, quòd ęqualis est numerus saluandorum virorum, sicut & mulierum solutum est argumentum, sed esto, quòd nó sint æquales in numero potest dici, ut videtur, quòd nó fuissent in numero æquali in statu innocentię per hunc modum, quòd maritus diu vixisset, & accepisset aliam vxorem, sua mortua, & sic fuissent in statu illo possibiles fœminæ, vel si è conuerso plures viri, sed quia secundę nuptiæ non sunt modo multum laudabiles, & multò minus tunc; Ideo dico, quòd eadem persona potuit esse mas & fœmina. Nam masculus, & fœmina sunt differentiæ accidentales, ita quòd huiusmodi sexus non uariant speciem, secundum Aristot. 10. Metaphy. & sicut sexus muliebris non uariat speciem hominis, sic nec hic sexus hanc personá, & tunc, qui nunc est talis sexus potuit fuisse tunc alterius, vel è conuerso. G

Sæpius in magnis cōtingit aliqua simplicitas. Tex. 25.

Vel potest dici, quòd etsi tunc fuissent æquales, tamé nunc in participatione gloriæ sunt inęquales numero, quia aliqua persona est mortua mulier, quæ tamen resurget vir: Et videtur, quòd illud decens sit, quia ille sexus non requiritur, nisi propter imperfectionem. Ideo non oportet istam personam resurgere in illo sexu, quia tunc omnis imperfectio tolletur excepta beata virgine, & huius, † quæ gaudium immensum, & gloriam habebit ex sexu illo muliebri, propter specialem rationem.

Vide Aug. 22. ciu. c. 17 Bo. & alios dis. 44. contra hunc modú dicendi, sed prius saperet si sine errore esset.

* A. l. in

QVÆSTIO III.

Vtrum filij in statu innocentiæ creuissent in corpore, & scientia, sicut modo.

DICO, quòd fuissent primo nescij, & quòd neruij eorum non fuissent primo apti ad motum progressiuum, ideo, &c.

Vide Magist. in litera hic.

DISTINCTIO XXI.

Videns igitur diabolus hominem per obedientiam, & humilitatem posse ascendere, vnde ipse per superbiam corruerat inuidit ei, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum peccatum hominis primum in statu innocentiæ potuit fuisse veniale.

CIRCA distinctionem vigesimamprimam, in qua Magister agit de casu hominis in peccatum ex tentatione diaboli, quęruntur duo. Primo quęritur: Vtrum, peccatum hominis primum in statu innocentię, potuit fuisse veniale. Quod sic, probo. Rectitudo innocentiæ magis repugnat peccato mortali, quá veniali, sed non obstante sua rectitudine potuit peccare mortaliter, igitur multo magis potuit peccare venialiter ét ipso remanente in statu innocentię, aliter non videretur minus repugnare rectitudini innocentię peccatum veniale, q̃ mortale, si utrunque totaliter corrumperet. Argum. 1.

Item ab extremo in extremum non fit transitus, nisi per medium. peccatum veniale medium est inter iustitiam, & peccatum mortale, ergo, &c.

Oppositum, peccatum omne est deordinatio aliqualis: sed deordinatio quæcunque quantumcunque modica non potuit stare cum summa rectitudine possibili túc homini in statu innocétiæ in qua creatus fuit, ergo quodcunque peccatum corrupisset illam rectitudinem rationis, & 5. Phys. & 10. Metap.

que remota: sed potentia propinqua, de quo proxime. Et per vnum processum potest formari res: sed in costa Adæ non fuit aliquid huiusmodi: quia non solum per vnam transmutationem, sed nec per quancunque poterat sic conuerti naturaliter. Potest ergo dici, quòd duplici ratione non poterat costa illa esse semen: nec in ea ratio seminalis primo: quia vt dictum est semen est propinquum conuertendum in genitum cuiusmodi nõ fuit costa illa, secundo quia per quamcunque transmutationem non potuit transmutari costa in totum corpus Heuæ, quod fuit in perfecta quantitate formatum sine materiæ additione: nec etiam aliquid illius corporis fieri potuit ex ista costa naturaliter nisi per multas transmutationes. Adducit etiam magister auctoritatem Augu. in vlti. cap. huius dist. quòd factura mulieris de costa Adæ non habuit causam nisi a Deo sic dicens, mulierem ita fieri, &c.

DISTINCTIO XIX.

Solent quæri plura da primo hominis statu ante peccatum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum in statu innocentiæ habuissent corpora immortalia.

CIRCA istam distinctionem 19. in qua Magister agit de statu hominis secundum se, & absolute, quem habuisset in vita sua illa. quæritur vnũ. Vtrum in statu innocentiæ habuissemus corpora immortalia. Quod non: quia corpus, quod indiget alimento, & nutritur, videtur esse corruptibile, tale fuisset corpus in illo statu. Patet Gen. 3. de omni ligno paradisi comedes, &c. Maior satis patet: quia omne nutribile habet partes fluentes, quæ indigent restauratione: vt in ætate debita, & restauratione, & augmentatione vsque ad ætatem debitam, q̃ quidem restauratio non fit sine deperditione, vel debilitatione humidi radicalis, & caloris naturalis: quia aliter creuissent vsque ad immensam quantitatem si nihil fuisset deperditum: si igitur pars sit deperdibilis, & totum.

Arg. 1.

Præterea, secundum Phylosophum primo cęli, & Mun. omne generabile necessario corrumpetur. Cum igitur non sit maioris virtutis posse rem corrumpere, quàm posse rem generare, si poterant generari, per cõsequens poterant corrumpi.

Arg. 2. Tex. com. 102. & 126

Confirmatur: quia non est maioris virtutis deducere de esse ad non esse, quam de non esse ad esse.

Præterea, Nullum violentum est perpetuum, sed in corpore naturali mixto tali sunt elementa extra loca sua naturalia, ergo violenter detinentur. Sunt etiam ibi qualitates contrariæ simul, quod videtur violentum.

Arg. 3. 1. cę. t. cõ. 18.

Contra. ad ro. 5. per vnum hominem intrauit mors in omnes. & cap. 8. Corpus propter peccatum mortuum est.

Ratio ad oppos.

HIC DICITVR quòd hoc corpus in statu innocentiæ fuisset immortale ratione negationis intellectę in hoc, quòd est immortale ęquipollet huic: corpus in statu innocentiæ non potuit mori. Hæc tamen distinguitur, quia ly non, potest determinare, vel addi ad hoc verbum potuit in habitudine ad illud infinitiuum mori. Et sic est falsa. Secundo modo potest præcise determinare, vel addi ad illud infinitiuum mori, dicendo sic. Homo in statu innocentiæ potuit non mori, & sic est vera, ex quo enim modo habet potentiam moriendi, cum per peccatum non sit facta mutatio in natura: ad hoc, quòd dicta propositio sit vera: negatio non debet addi ad posse, vel ad potentiam quam semper habuit; sed ad terminum illius potentiæ, quí potuit non esse.

D. Bon. in præsenti dist. art. 1. & 3. q. 1.

Conceditur etiam, quòd in sensu composito: hæc est vera: homo in statu innocentiæ non potuit mori, quia ly non, determinat potuit, in habitudine ad mori stante statu innocentiæ: quo stante homo non potuit mori. In sensu diuisionis est falsa. Et hoc patet in hac. Albũ non potest esse nigrum.

Ratio autem quare non potuit mori, stante illo statu, assignatur talis, pœna non potest esse sine culpa: mors autem est pœna peccati. Gen. 3. Quacunque hora comederitis, &c. Stante autem statu innocentiæ non potuit esse peccatum, igitur nec mors.

B Præterea, In statu illo fuisset plenum dominium animæ super corpus, & ideo non poterat fieri resolutio in corpore, quia vires inferiores obedissent animæ ad nutum.

Alia ratio assignatur, scilicet, quòd fuisset hoc propter aliquam qualitatem supernaturalem traditam animæ in statu illo, quę quidem conseruasset corpus a corruptione, & hæc dicitur esse illa iustitia originalis. Non tamẽ video, quòd illa qualitas posset facere, quòd tale corpus non pateretur a contrario, & sic tantum potuisset pati, quòd fuisset mortuum: nec aliquid morti repugnans necessario includebatur in innocentia.

D. Tho. 1. parte sum. q. 97. articulo 1.

CONCEDO, quòd primus parens habuit potẽtiam ad mori: sed cum dicunt, quòd, stante statu innocentiæ, non potuit mori, nego & dico, ꝙ homo in statu seu stante statu innocentiæ potuit mori: ista tamen potentia non fuisset reducta ad actum, & sic poterat non mori: sicut si diceretur de aliquo, & vere, quòd potest esse episcopus: qui tamen nunquam erit episcopus. Vel cuius possibilitas nunquam reducetur ad actum. Et hoc patet in proposito per causas mortis post lapsum, quæ sunt duæ in genere, scilicet, vel ab intrinseco, vel ab aliquo extrinseco. Prima est duplex, quia, vel corrumpitur ab intrinseco per actionem mutuam contrariorum inter se, & infra corpus, vel propter actionem intensam vnius intrinseci in aliud: vel corrumpitur propter defectum alternis contingentem, scilicet ex subtractione nutrimenti, vel huiusmodi. Primo modo accidit corruptio naturalis inanimatis non propter actionem elementi in elementum, vel propter aliquam qualitalẽ elementarem actiuam, vel passiuam, quia nec elementa, nec eorum qualitates manent in mixto, vt dictum est supra in quest. de mixtione elementorum: sed propter actionem vnius partis organicę in aliam partem corrumpendo ipsam, vt corpus fiat indispositum, & inhabile ad animationem.

dist. 15.

Ista autem actio ponitur caloris naturalis in humidũ radicale corrumpendo, & consumendo humidum: ad cuius corruptionẽ, & consumptionẽ sequitur, corruptio & cõsumptio propria etiam caloris, & per consequẽns animalis, vt patet de igne, & oleo: & hoc modo: quia pars secundum speciem habet certam periodum, & determinatam, in qua potest conuertere in se partem nutrimenti appositam, & in qua non. Hoc autem potest quamdiu potest agere sufficienter in nutrimentum, & quia omne agens physicum agendo, repatitur, & repatiendo, debilitatur: ita tandem, quòd non potest amplius conuertere, nec resistere corrumpenti, & tunc huiusmodi pars secundum speciem incipit esse secundum materiam, & fluere in partẽ secundum materiam desinendo esse secundum speciem. Hæc ergo est causa corruptionis, scilicet deperditio paulatina illarum partium, & de ista corruptione dicunt, quòd non fuisset homo in statu innocentiæ corruptus: quia deperditio paulatina fuisset restaurata per eiũs fructus ligni vitæ: quod probatur per illud Gen. 2. Ne forte sumat de fructu ligni vitæ, & viuat in æternum.

1. & 2. de Ger. & alibi. Vide 1. de Gen. c. de augmentatione. t. c. 35. & circa ter.

Pondera verbum.

Sed contra quidquid fuisset principiũ actiuum in homine

nis, & voluntatis, sed non corrumpitur rectitudo per peccatum veniale, non ergo fuisset veniale.

Ratio 2. Item omni peccato debetur aliqua pęna. Primo peccato non debetur alia nisi mors Gen. 2. sed mors non debetur culpę veniali: ergo si Adam peccasset quocunque modo sibi debebatur pęna: sed pęna non potuit sibi deberi ipso remanente in statu innocentię: ergo omne peccatum fuit sibi mortale, & nullum veniale, quia non patiebatur secum illam innocentię rectitudinem.

Alex. de Ales in 2. 2. collatione de peccatis Vide D. Tho. 1. 2. q. 89. artic. 3.

DICITVR, quòd primum peccatum non potuit fuisse veniale, quia peccatum pure veniale corrumpere non habet, remanens veniale, summam rectitudinem, quam habuisset homo in statu innocentię, peccatū autem quodcunque tunc illam corrupisset, quare non potuit esse nisi mortale.

Item quamdiu vires superiores sunt ordinatę ad Deū in viribus inferioribus nulla potest esse obliquitas: quia stante illo statu non est deordinatio in viribus inferioribus, nisi primo sit in superioribus: peccatum ergo primum oportuit, quòd haberet deordinationem virium superiorum, sed omnis talis deordinatio fuisset peccatū mortale: ergo, &c.

Reprobatur, opin. sup. 1. ca. 1.

CONTRA. Qoia illud donum non coniungebat perfectius vltimo fini, quàm quæcunque gratia gratum faciens coniungit nunc viatorem, sed cum gratia quacunque nunc potest stare veniale etiam in perfectissimis: vnde Ioan. in can. sua. si dixerimus, quòd peccatū non habemus nosipsos seducimus, &c. igitur, & Adam peccare potuit venialiter.

Item suppono, quòd aliquis actus ex genere potest esse peccatum veniale, puta verbum otiosum, sed Adam potuit talem actum exercere otiose, scilicet, loquendo, sed actus de se venialis non fit mortalis nisi quatenus sub ipsum cadit præceptum, ergo cum nullum præceptū habuisset Adam de abstinendo ex necessitate salutis a talibus verbis. Ad nimis enim difficile obligasset viatorē. Si eum in isto statu de necessitate salutis obligasset ad faciendum semper, quod fuisset melius vel expedientius, vel ad vitandum quodcunque retardatiuum ad melius.

Meus Doctoris.

DICO ERGO, quòd potuit peccare venialiter in illo statu. Circa quod sciendum, quòd peccatum mortale non distinguitur a veniali in hoc, quòd vnum est respectu finis, vt mortale, & aliud eorum, quæ sunt ad finem, vt veniale, sed vtrunque potest esse, & circa ea, quæ sunt ad finem, & circa finem. Sed in hoc distinguntur, quia peccatum mortale est deordinatio opposita ordinationi, sine qua finis non potest sequi aliquo modo, quæ quidem ordinatio habet præceptum contra, quod deordinatio fit: & ideo omnis deordinatio cadens sub præcepto auertit a fine necessario. Sed alia est ordinatio, quæ potest esse respectu finis sequendi, quæ non est necessaria, sed vtilis, quæ non est de præcepto, sed potius de consilio, & deordinatio opposita huic est peccatum veniale, nec facit cadere a fine necessario, sed facit, quòd actus non procedat meliori modo, quo potest.

Dico ergo, quòd Adam potuit non tantum exercere actum deordinatum contra præceptum, sed etiam contra consilium tantum, vt non faciendo maximè expedienda: vel faciendo aliqua retardatiua, licet non faceret directe contra præceptum necessarium ad salutem.

Ad rōnē Alex. Alē.

AD PRIMVM pro opinione opposita dico, quod mortale plus repugnat, & quo ad intentionem, & quo ad necessitatem illi rectitudini non solum habituali, sed etiam actuali, quàm venialis obliquitas, quia illa potuit stare cum summa rectitudine habituali tunc possibili viatori: sicut cum certitudine intellectus de aliqua conclusione potest stare opi. de alia, quia non repugnant, & forte etiam non repugnabat actuali: sicut nunc actum maximum meritorium, & valde excellentem potest nunc sequi aliqua vana gloria, quæ est peccatum veniale, nec veniale illud tolleret meritum istius actus sic meritorij.

Vide in 4. di. 4. art. 3 q. 2 & dis 17. ar. 2.

Sed dices, quòd tunc posset esse similiter in baptismo veniale. Dico, quòd si beatus dimitteretur sibi posset in illum actum, sed non esset sibi venialis ratione præcepti, quod habet de semper eliciendo illum actum beatificū, & non † diuersificando non solum ad oppositum, sed nec ad disparatum: & propter pręceptum de semper operando optima: esset sibi quæcunque deordinatio talis mortale peccatum.

A l. diuertendo.

Ad rationem 2.

Ad secundum esto, quòd verum sit, quòd in inferioribus viribus non potuerit fuisse deordinatio: nisi prefuisset in superioribus: tamen dico, quòd non omnis deordinatio in virtute superiori est peccatum mortale, nam leuis motus per surreptionem de opi. aliqua circa articulos fidei est deordinatio in portione, vel in virtute superiori, nam potest esse circa tale obiectum, quòd non potest considerari nisi per virtutes superiores: vt Deum esse trinum, & vnum, & tamen non omnis motus leuis est ibi peccatum mortale, licet in superiori virtute sit grauius peccatum, quàm in inferiori, vt patebit distinctione. 24.

Ad arg. in opp.

AD PRIMVM in oppositum per dicta patet.

Ad secundum de pęna dico. Alia pęna quàm mors potest respondere veniali, puta displicentia aliqua, vel aliquid huiusmodi.

Vel potest dici, quòd pęna sibi propriè non correspondet, sed committens veniale est debitor feruentioris actus† voluntatis quàm prius, qui feruor consumeret peccatum veniale, de hoc lib. 4. distin. 21. ca. 2. nec obfuisset innocentię Adę habuisse pęnam debitam ‡ veniali pręter mortem.

A. l. charitas.

A. l. licet non mortali.

QVÆSTIO II.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauissimum.

CIRCA secundum quęritur, Vtrum peccatum Adę fuerit grauissimum. Quòd sic. per August. in Ench. qui vult, quòd peccatum ideo est malū, quia adimit bonum: sed peccatum Adę ademit maximum bonum, quia iustitiam originalem a se: & ab omnibus suis posterioribus, ergo, &c.

Hęc quō ad sequētem dist. principio vī, & ibi in principio in aliquib. originalibus situatur.

Item secundum iustitiam diuinam pęna correspondet culpæ, quia in Apo. Quantum glorificauit, & in delitijs fuit, &c. Et ibidem secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: sed peccato Adę maxima pęna fuit inflicta, quia mors, quæ est vltimum terribilium, & sui, & omnium posteriorum, ergo &c.

M. 18

3. Ethico. c. 9.

68

Item glo. Augusti. super illud verbum Psal. quæ non rapui, tunc exoluebam. Dicit, quòd Heua, & Adam rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt felicitatem, sed appetere diuinitatem sibi voluisse inesse fuit, vt dicitur maximum malum in Angelo malo. Patet de hoc supra, adhuc autem multo magis in homine, quia diuinitas multo magis est improportionata homini quàm Angelo, ergo magis peccauit Adam, quàm Angelus, & ponitur ista auctoritas in litera.

Dis. 6.

Oppositum August. 12. super Gen. ca. vlt. & ponitur in litera. cap. illo. Ex quo manifeste, dicit, quòd Adam non carnali concupiscentia victus, sed amicabili, quadam compulsus beniuolentia, qua plerunque fit vt offendatur Deus, ne offendatur amicus peccauit. Heua autem secundum eum multo magis peccauit: quia appetiuit illam ęqualitatem diuinam, quam nunquam appetebat Adam.

Scilicet di. 22. ca. illo. Sed hic videtur, &c.

HIC SVNT TRIA videnda. Primo, quale fuit primum peccatum Adę. Secundò, quàm graue fuit eius peccatum. Tertiò, de comparatione grauitatis peccati

cati Adæ ad grauitatem peccati Heuæ.

Quale fuit peccatum Adæ. Dis. 6. q. 1.

De primo dico, quòd in genere sunt duo actus voluntatis velle, & nolle: in nolle autem non potest primo consistere peccatum, vt dictum est supra, sed in velle. Est autem velle duplex, aut est velle aliquid amore amicitiæ, qui est propter se, vel propter amatum. Vel amore commodi, qui est propter aliud, & ita quod amatur amore amicitiæ, magis amatur, quàm quod amatur amore commodi: vt dicit Aristotel. primo Posteriorum, propter quod vnumquodque, &c. Primum autem peccatum Adæ non fuit ex immoderato amore sui, sicut fuit primum peccatum angeli. Angelus autem per essentiam suam intelligit se primo, & homo prius intelligit alia, quam se: & vtitur obiecto sensibili in sui cognitione. Primum ergo peccatum hominis non potuit esse immoderatus amor sui, sed secundum, quòd dicit August. vbi supra. immoderatus amor amicitiæ vxoris. Ná dicit August. quòd noluit contristare eam, quàm credebat sine suo solatio contabescere, & a se alienatam oíno interire, vt habetur in litera. C. illo. Ex quo manifestè. Patet ergo, quòd non fuit amor concupiscentiæ, vel libidinis, quia ille nondum fuerat. Ex isto autem amore inordinato peccatum grauius sequebatur, scilicet, voluntas explendi illud, quod non licuit: puta præceptum de esu pomi violare, quod quidem non fuit expressè pręceptum ex natura rei, vel de lege naturæ: sicut sunt pręcepta decalogi: esus enim illius pomi in se non fuit de genere mali, sed solum fuit malum, quia prohibitum ad experiendum eorum obedientiam.

Tex. cõ. 5.

Vnde sciendum, quòd peccatum dicitur maximum: vel ex intrinseca, & formali ratione peccati, & sic non fuit maximum, quia non opponebatur Deo maximè: quia non erat maximum bonum illud, quod directè, & immediatè priuauit. Nec fuit peccatum in spiritum sanctum ex malitia: cum illud non repugnaret fuisse veniale: nec cum maxima libidine factum, nec ex maximo Dei contemptu. Sed considerando ipsum, quantum ad sequelam, fuit maximum propter malum multum exinde secutum: tum ratione personæ, in cuius culpa omnes inuoluebat. tum quia non habuit inclinationẽ, uel impulsum ad cadendum: nec resistentiam ad standum, vel repugnantiam, & præceptum sibi datum fuit leue ad obseruandum, & quia grauitas peccati consideratur ex quantitate boni, quod priuat, aut immoderato appetitu faciendi, quorum neutrum fuit hic: ideo non fuit grauissimum, sed ex immoderato appetitu complacendi vxori suæ, siue speciali beneuolentia peccauit, vt dicit August. tamen secundum ipsum grauius fuit peccatũ vxoris, quia immoderata amicitia sua concupiuit illud obiectum sibi, quod erat Deo assimilari: tamen si Adã vxori non consensisset, verisimile est malum, quod ex peccato suo consecutum est non fuisse, eo quod in ipso solo propaganda erat natura, ut in radice totius posteritatis.

*

De grauitate peccati Adæ.

EX ISTO PATET secundum, scilicet, de grauitate huius peccati. Nam grauitas peccati, vel concluditur ex hoc, quòd opponitur magis intensæ bonitati: vel quia bonitas opposita est magis necessaria, scilicet, quia peccatum tale est magis cõtra plura præcepta, & magis ardua, quàm aliud peccatum. Neutro autem modo fuit peccatum Adæ maximum, quia non priuabat formaliter bonitatem maximam: non enim fuit directe contra maximum bonum diuinum, sed formaliter contra bonum creatum, quamuis indirecte priuaret bonum maximum: nec etiam fuit illud peccatum directe contra arduissimum, vel necessarium præceptum, quod est: Diliges dominum Deum, &c. Nec contra secundum magis necessarium post illud, quod est de dilectione proximi. Excessus enim de diligendo eum, minus est directe contra illud, quam odium proximi: idem excessus etiam de diligendo proximum minus est contra dilectionem Dei, quàm est odium Dei: si tamen Deus potest

Exod. 20.

Vide sup. dist. 6. q. 2.

F odiri, quia igitur esius ligni vitæ non fuit peccatum, nisi quia prohibitum, ita enim bene licuisset sumpsisse de illo ligno, sicut de quolibet alio: si non affuisset præceptum. Peccata autem contra decem præcepta Decalogi sunt peccata, quæ sunt contra illud, cuius contrarium præcipitur, & quòd est etiam tenendum, & obseruandum ex lege naturæ. ergo sequitur, quòd peccatum hominis primi non fuit, quantum ad hoc grauissimum: immo dico, quòd multa peccata fiunt modo a multis, quæ sunt grauiora: ita quòd si Adam debuisset fuisse damnatus pro illo multo minorem pœnam sustinuisset.

Vide 3. p. dist. 3.

DE TERTIO dico, quòd peccatum Heuæ fuit grauius, multo plus quàm peccatum Adæ, pro eo, quòd uoluit sibi vsurpare æqualitatem diuinitatis: vt dicit Ma-
G gister, & August. patet in litera. Vnde habens auiditatem æqualitatis Dei, & scientiæ diuinę fuit seducta, vir autem non fuit seductus, vt vult Apostolus ad Tim. 2. cap. & ideo sic appetendo non peccauit, sed ex inordinato amore, vt dictum est, & ideo peccatum mulieris fuit grauius.

Quis grauius peccauerit Adã, an Heua.

Cap. illo. Ex quo manifeste. prima.

Item fuit peccati viri causa, & ideo grauius addendo, quod prædictum est.

Dico, tamen pro argumentis, quòd peccatum potest aggrauari ex circunstantia accidentali propter excellentiam personæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcauere peccatum.

Item propter fortitudinem, & possibilitatem resistendi: ideo dicit Magister in litera, quòd quia Adam exterio-
H ri tentatione pulsatus cecidit, tanto grauius plectendus erat, quanto leuiori impulsu erat prostratus, tentatio. n. carnis difficilius vincitur, quia de nostro contra nos roboratur. Quia igitur Adam fuit circunspectior, & nobilior, & fortior ad resistendum, ideo per accidens suum peccatum fuit maius. Tradita enim fuit Adę iustitia originalis tanquam digniori, & circunspectiori, & fortiori: ita quòd si eam perderet, pro se & tota sua posteritate perderet. Non sic autem fuit tradita mulieri, ideo Adę peccatum accidentaliter fuit grauius peccato Heuæ, formaliter tamen per se mere, & pręcise in se peccatum Heuæ fuit grauius.

Dist. 21 c. illo. vbi 3 modis &c.

AD PRIMVM argumentum. Illud est grauius, quod plus adimit de bono, verum est si adimit formaliter, quod non fecit peccatum Adæ, ut visum est, sed nec iustitiam originalem ademit formaliter, sed solum deme-
I ritoriè.

Ad arg. 1.

Ad secundum dicendum, quòd peccatum illud est maius, cui debetur maior pena: dummodo illa pœna sit formaliter punitio illius culpæ, sic autem peccato Adę non debebatur maxima pœna: immo si ipse damnatus fuisset pro illo peccato, non fuisset ita grauiter punitus pro isto peccato, sicut multi alij. Et cum dicis, quod mors infligebatur sibi pro illo peccato, quę est maxima pœna. Dico, quòd non dicebatur immortalis ante culpam per aliqua intrinseca, quæ postea fuissent corrupta per peccatum: sed per gratuita sibi collata. Videmus autem aliquando, quòd ex parua culpa subtrahuntur maxima be-
K neficia: licet pro illa non infligatur maxima pœna, immo modica. Et potest dici, quòd mors, quæ debetur peccato Adę: licet sit pœna generalior, & magis extensa, quàm alia quęcunque pęna, homini pro quocunque peccato data, non tamen est maior pœna, quàm illa, quę debetur peccato mortali. Nam licet Adam per peccatum suum amiserit iustitiam originalem pro eo, & pro tota sua posteritate, nnn sequitur ex hoc, quòd mors consequuta per subtractionem illius iustitię sit grauior pœna: sicut nec deheręditatio, quę sequitur deheręditatum, & posteritatem totam est grauior pœna, quàm decapitatio vnius hominis, quàm non sequitur decapitatio alicuius de posteritate, nec exulatio alicuius, quàm sequitur tota posteritas est maior pœna, quàm illa decapitatio.

Ad 2.

Ad aliud dico, quòd Adam non appetebat ęqualita-

tem

tem Dei directè, & formaliter, sed tantum interpretatiue: & sic omnis peccans secundum, quòd dicit Ansel. de Casu diaboli vult rapere æqualitatem Dei, immo vult esse maior Deo in eo, quòd voluntatem suam vult præferri voluntati diuinæ non obediendo voluntati eius. Et hoc est solum interpretatiue, & non formaliter appetere æqualitatem Dei, & sic tantum interpretatiue, & non formaliter appetierunt tam homo quàm Angeli mali æqualitatem Dei.

DISTINCTIO XXII.

Hic videtur diligenter inuestigandum esse, quæ fuerit origo, & radix illius peccati, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia.

IRCA distinctio. 22. in qua Magister agit de tentatione primorum parentum, vt se tenet ex parte tentati, quæritur vnum. Vtrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia. Quòd sic. Aug. de Ciu. 2. & 2. etiam C super Gene. cap. 4. dicit, quòd Adam

Arg. 1. credidit peccatum suum fuisse veniale.

Arg. 2. Item omnis peccans, vel peccat ex electione: vel ex passione, vel ex ignorantia: illud peccatum non fuit ex passione: quia nulla inordinata passio potuit esse ante primum peccatum, nec ex electione, quia electio sequitur consilium. Vnde electionis defectus videtur prouenire ex ratione, cuius defectus præsupponit peccatum, quod non conuenit quantum ad illum statum, ergo ex ignorantia peccauit.

Contra. 1. ad Timo. 2. Adam non est seductus, sed Heua.

Quære Magistrũ in litera, & alios antiquos hic.

RESPONDEO propriè loquendo peccatum ex ignorantia est triplex, vel vbi ignorantia est causa, & D sic præcedit peccatum: quia si sciret non peccaret, & sic est quasi dispositio ad peccatum. Secundo modo concomitatur peccatum, sic enim dicitur peccare ignorans, vel aliquis peccando ignorare. Tertio modo potest ignorantia sequi ex peccato quasi pœna eius.

Peccatum triplex.

Item distinguitur, quòd potest accipi pro simplici nescientia, vel pro ignorantia erronea.

A l. 3. mõ. † Item distinguitur, quòd potest esse ipsius facti in se, vel quo ad aliquas circunstantias: vel quo ad aliquid consequens. Loquendo ergo de ignorantia, quæ est error sic non peccauit ex ignorantia, quia error non præcessit: ita, scilicet, quòd crederet illud factum esse bonum, vel bonum ex hoc sequi, quia vt dicit August. 3. de Lib. arbi. approbare vera pro falsis est naturæ lapsæ non E institutæ.

Contra, si offerebatur sibi quando peccauit bonum verum, in eligendo non peccauit: si bonum apparens, errauit. Dico, quòd aliquid simplex offerebatur sibi, & vt verum bonum potuit apprehendi, scilicet, diligere vxorem, tamen non est vsus sicut apprehendit. Vnde sciuit esse melius Deo placere, quàm vxori: & volitio qua voluit vxori placere fuit peccatum. Et ante illam non habuit errorem nisi impropriè vocando errorem, & ideo prius peccauit, quàm errauit. Cuius probatio est, quia si ante peccatum errauit, bonum aliquid, ergo apparuit sibi, quod non erat bonum, sed apparebat, & sic circa principium potuit esse error: quia illud est principium, quod apparet de se verum.

Vide 4. Si autem dicatur, quòd non est principium, ergo si ap-

A paruit † falsum ex syllogismo falso in forma non concluditur sibi necessario, quia non oportet voluntatem adhærere propter Syllogismum sophisticum. Si ex syllogismo falso in materia, quæro aut de se apparet falsum: & sic esset oppositum principij veri, quod neminem deciperet. Si ex alio appareret falsum: tunc erit processus in infinitum, aut erit deuenire ad aliquod, quod de se apparet falsum. Ideo dicendum, quòd non peccauit ex errore. Similiter ignorantia facti non præcessit peccatum: sciuit enim hoc esse contra præceptum Dei, comedere de ligno, sed ignorantia circunstantiarum consequentium, vtpote vtrum tanta pena sequeretur, bene potuit habere illam ignorantiam ante peccatum. Similiter ignorantia potuit sequi peccatum primum inquantum ex im- B moderato appetitu complacendi vxori suæ peccando credidit oppositum, scilicet, esse veniale, quod erat mortale.

di. 1. & 23. dist. 3. ad hoc.

Ad arg. 1. Ad primam rationem dicendum, quòd ista credulitas erronea, vel concomitabatur, vel sequebatur primum peccatum.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd peccauit ex electione in eo, quòd elegit sic complacere vxori: non tamen intelligendo electionem prout est syllogismi practici. Potuit enim quod inordinate appetijt fuisse absolute apprehensum, apprehensione simplici absque aliquo erroneo iudicio præcedente, & hoc sufficit ad hoc, quòd illud inordinate appeteret.

DISTINCTIO XXIII.

Præterea quæri solet cur Deus hominem tentari permiserit, quem decipiendum fore præsciebat, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum Deus possit facere voluntatem creaturæ rationalis impeccabilem per naturam.

IRCA distinctionẽ 23. in qua Magister agit de Casu primorum parentum ex parte Dei permittentis, quæro vnum. Vtrum Deus possit facere voluntatem creaturæ rationalis impeccabilem per naturã. Quòd sic probo. Deus potest facere aliqđ corpus, quod non potest deordinari a motu suo, vt est corpus cœli: ergo similiter potest facere aliquem spiritũ, qui non poterit deordinari a motu suo, ergo erit impeccabilis. Arg. 1.

Item Deus potest facere voluntatem aliquam, quæ necessario tendat in aliquod bonum, puta in finem, ergo facere poterit, quòd necessario ista voluntas tendit in omne ordinatum ad illum finem, quare, &c. Antecedens patet per Aug. 13. de Trin. qui dicit, quòd omnes volũt E necessario beatitudinem, consequentia probatur, eadẽ enim necessitate, qua aliquid tendit in finem, tendit, & in ea, quæ sunt ad finem. Arg. 2. Cap. 3. 5. & 8.

Præterea. Ansel. dicit, & est supra dictum, quòd posse peccare non est libertas, nec pars libertatis: sed quod nõ est de essentia alicuius potest per potentiam Dei, saltem si est absolutum fieri sine illo, ergo Libe. arbit. esse sine potentia peccandi non includit contradictionem. Dis. 7. Argu. 3.

Item Deus potest facere creaturam impeccabilem per gratiam: ergo, & per naturam. Antecedens patet de Angelis confirmatis. Consequentia probatur, quia Deus potest facere in creaturã, quicquid non repugnat limitationi creaturæ, sed non repugnat naturæ limitatæ, quòd Deus creet aliquam creaturam in qua vniuersè contineatur perfectio charitatis, vel gratiæ. Charitas enim est, quid finitum sicut, & gratia, & ideo non possunt facere Arg. 4.

cere creaturã infinitam, licet vnitiuè contineantur in ea, & ita videtur cum Deus possit omni creatura data nobiliorem creare, quòd possit creare creaturam in tali gradu entitatis, quòd vnitiuè contineat perfectionem charitatis, & gratiæ. Vel proba sic consequentiam, quia quod non opponitur alicui creaturæ potest concreari illi, & per consequens potest esse connaturale sibi, gratia vel charitas est huiusmodi respectu rationalis creaturæ, ergo, &c.

Item aliqua voluntas potest esse, & est impeccabilis, in primo instanti creationis, quia in primo instanti tali est motus uoluntatis naturalis, & per consequẽs rectus naturaliter, & necessario, ergo, & in quolibet instanti sequenti potest voluntas illa talis continuari. Consequentia patet, quia ex quo manet forma eadem in instantibus sequentibus, sicut in primo. Si in primo potest, & necessario est impeccabilis, igitur & in alijs.

Oppositum Ansel. Cur Deus homo. li. 2. c. 10. in fine respondens discipulo quærenti ab eo, cur non potuit Deus facere creaturam rationabilem impeccabilem per naturã. Dicit Ansel. quia non potuit ipsam facere Deũ, ergo nulla creatura potest esse impeccabilis, nisi sit assũpta à supposito diuino.

Item hoc idem dicit Aug. contra Maximum, lib. 3. ca. 13. Vnde dicit ibi, quòd angeli peccauerũt, & dęmones facti sunt, & cuicunque rationali creaturæ præstatur, vt peccare non possit, non est hoc naturæ proprię, sed Dei gratiæ.

Item Hieronymus in tractatu de filio prodigo dicit, quòd solus Deus est, in quem non potest cadere peccatum. Et ponitur dist. 7. c. 2.

Huius secundi. Opinio. Alexan. de Ales. 2. 2.

AD QVÆSTIONEM dicitur, quòd Deus nõ potest hoc facere, quod patet per auctoritates dictas, & per rationes. Prima talis est, omnis voluntas, quæ non est regula suę actionis, sed habet regulam superiorem aliam, scilicet, a se potest ab illa sibi dimissa discrepare, & per consequens peccare, sed omnis uoluntas creata est, huiusmodi, &c.

Preterea. Voluntas creata sibi derelicta, vel secundum se considerata non tantum habet pro obiecto adęquato primum bonum, & uerũ, quod est finis vltimus, sed bonum, quod conuertitur cum ente, scilicet, bonum communę ad bonum verum, & ad bonum apparens, sed nulla potentia esse potest, quę naturaliter non posset tendere in totum suum obiectum: ergo omnis uoluntas creata per naturam potest tendere in bonum apparens, & per consequens poterit deficere, & deuiare.

Item omnis creata voluntas ex hoc, ꝙ est de nihilo necessario tendit in nihil, ergo non potest de nihilo creari, quin possit deficere.

DICO, quòd istę rationes non concludunt.

Reprobat Alensem. Vt inquit Arist. 3. de Aia. t. c. 14. Tex. c. 1 & infra.

Ad primam nego assumptum. Non enim est necesse, quòd voluntas, quę non est sua regula in agendo possit deficere. Sufficit enim, quòd in agendo conformetur necessario regulę, quę non potest deuiare. Exemplum. Intellectus noster non est sua prima principia intelligibilia, quia ante omne intelligere est, sicut tabula rasa, in qua nihil depictum est, & tamen intellectus noster, circa prima principia non potest errare. 2. Metaph. cum tamen non sit in intelligendo regula sua: eodem modo de voluntate beati. Nam in operando non potest errare, Vnde omne illud, quod necessario conformatur regulę suę, & si non sit ipsa regula sua, non potest plus deficere, quàm ipsa regula sua.

Contra secundam rationem. quidquid sit obiectum voluntatis diuinę: uoluntas diuina extendit se ad omne id, ad quod extendit se voluntas creata, sicut intellectus diuinus extendit se ad omnia intelligibilia, ad quę extendit se intellectus creatus, igitur extendit se uoluntas diuina ad bonum apparens, sicut voluntas creata, & tamen non potest deuiare. Et similiter uoluntas beati extendit se ad quodcunque obiectum extendit se uoluntas

F damnati: & tamen non sequitur, ꝙ possit peccare.

Dico igitur, quòd bonum apparens potest esse obiectum voluntatis Dei, & beati: non tamen quantum ad omnem actum voluntatis, quem habet circa illud viator, vel damnatus: quia duplex est actus voluntatis, scilicet, velle, & nolle, ideo bonum apparens potest esse obiectum Dei voluntatis, & beati, sed non respectu cuiuscunque actus voluntatis.

Ad aliud si concedatur, quòd voluntas sibi demissa tendat in nihil, tamen ex hoc non sequitur, quòd possit peccare, vel errare: quia pari ratione cum intellectus sit ex nihilo potest deficere, & per consequens, secundum tuam rationem posset errare circa prima principia, qđ falsum est, quia circa prima principia non potest errare

G stante natura sua. Similiter amare Deum est actus uoluntatis createę de nihilo, & tamen stante actu impossibile est ipsum deficere à rectitudine: ita, quòd possiet esse non rectus. dum est: si etiam esset bona ratio: concluderet, quòd lapis posset peccare: quia sibi demissus tendit in nihil, & uoluntas etiam beati.

Dico igitur, quòd omnis creatura potest tendere in nihil: & in non esse, eo quòd de nihilo est, & sua actio, similiter tendit in non esse, & huiusmodi tendentia surgit necessario ex natura rei, sed ex hoc non potest poni defectus culpabilis.

DICO IGITVR ad quęstionem, quòd non potest fieri talis natura siue voluntas, quę sit impeccabilis per naturam: quia auctoritates sanctorum sunt ex-

H presse de hoc.

Ad quod probabiliter declarandum suppono hic, ꝙ omnis uoluntas potest appetere commodum, quia hoc competit appetitui sequenti apprehensionem, & si omnis appetitus p̃t appeteret, cõmodũ p̃t appetere propriũ cõmodũ, tunc sic probatur. Oĩs voluntas in qua nõ necessario coniunguntur appetere commodũ, & recte appetere potest appetere recte, & non recte, sed in nulla voluntate creata possunt coniungi illa necessario, igitur, &c. Minor patet, quia nulla voluntas potest appetere recte ex hoc solo, quòd appetit, nisi voluntas primi. Maior est similiter plana: quia ex quo non necessario coniunguntur, vnum potest ab alio separari.

Dices, quòd voluntas potest creari talis, quę ex hoc

I ꝙ appetit recte appetit, & põt creari in tali natura, ꝙ nõ possit appetere, nisi conformiter regulę suę, & per consequens in appetendo, siue ex hoc, quòd appetit non poterit non recte appetere, sicut nec regula.

Contra, omnis uoluntas, sicut potest sibi velle commodum, sic videtur, quòd potest velle, eo modo, quo esset sibi maius commodum si sic inesset sibi. qui quidem modus non est ordinatus a Deo, ut suppono, & per consequens voluntas appetens commodum, sub tali modo, quo esset sibi maius, vel summum commodum non conformabitur regulę suę.

Ex hoc potest confirmari ratio prima soluta sic. Omnis voluntas, quę non est sua regula: nec necessario est conformis regulę suę, potest deficere in rectitudine, sed A.l. ven.

K omnis uoluntas creata derelicta naturę suę est talis, vt patet.

Item secundo arguo sic. Necessario omnis voluntas, quę in appetendo non est satiata, nec quietata, nec potest sibi demissa quietari, nisi in obiecto infinito, quod non habet pręsens, & per consequens non tendit actualiter in illud: talis inquam voluntas potest appetere aliquid non in ordine ad illud, vel tendere in bonum apparens, ex quo non est immobilitata in isto infinito, sed omnis uoluntas creata naturaliter sibi demissa est huiusmodi: quare, &c. Et ex hoc potest confirmari, & verificari secunda ratio soluta, quę dicebat obiectum voluntatis createę bonum indifferens esse ad apparens bonũ, & ad verum bonum, quia. n. voluntas creata in puris naturalibus non potest necessario immobilitari in summo bono: ideo potest tendere in aliud non in ordine ad illud.

lud. Et tertia ratio etiam soluta posset etiam ex hoc confirmari.

Teneo igitur, propter auctoritates magis, quòd Deus non potest facere voluntatem rationalem impeccabilem per naturam: sed per donum supernaturale. Sed quomodo dicendum est lib. 4. distinct. 49. in materia de beatitudine. Quæst. 4.

AD PRIMVM, verum est, quòd Deus potest facere corpus, quod non potest ordinari in suo motu deordinatione culpabili: quia corpus tale non potest esse susceptibile peccati, vel culpæ, sicut uoluntas: tamé non pót facere corpus, quod non posset moueri difformiter, nec cui repugnet necessario ex principio intrinseco difformiter moueri, si Deus velit illud sic mouere.

Et per simile uoluntas, quæ ex natura sua creatur libera non potest creari, quin naturæ suæ dimissa posset se mouere sic ordinate, vel aliter, vel quin possit sic moueri, & contrario modo, quantum est de se: nisi imaginetur unus angelus: sicut fingit Ansel. de Casu diaboli. quòd primo esset quædam natura: & deinde daretur sibi affectio commodi, sine ratione: tunc ista uoluntas nó esset capax peccati, † nisi daretur sibi plus: sicut etiam plus: sicut etiam est in freneticis, & in habentibus vsum rationis perpetuo impeditum. Talis enim non est capax peccati, nec actus meritorij cum illis circunstantijs, sed quæstio intelligi debet de habente voluntatem, & simul vsum rationis. Vide su di. 3. & 4. idé. A. 1. donec. Dist. 1. q. 4.

Ad aliud dico, sicut dixi in primo, quòd voluntas creata non necessario tendit in finem sibi ostensum, nec in vniuersali, nec in particulari. Tenendo tamen communem viam potest dici, quòd non sequitur: tendit necessario in hoc bonum infinitum, ergo, & in quodlibet, quod est in illud ordinatum, quia in illis non est perfecte ratio boni, & si etiam tenderet in finem necessario, non sequitur, q tenderet in oé, qđ est ad finem modo debito.

Ad aliud, de Anselm. posse peccare, non est libertas, nec pars libertatis. Dico, quòd uerum est, quòd posse præcisè in peccatum, quod est carentia, uel priuatio debitæ circunstantiæ: non est libertas, vel libertatis pars: tamen posse in actum, cui annexa est deformitas est be ne pars libertatis non simpliciter, sed creatæ.

Vel dici potest, & reddit, quasi in idem, quòd potest loqui de posse peccare, prout dicit ordinem ad actum talem: qui quidem ordo est relatio, quæ nihil est sui fundamenti, uel potentiæ, quæ est principium illius actus, & sic posse peccare non est libertas, vel pars libertatis: nec tamen sequitur fundamentum, nec principium illius actus posse esse sine tali respectu, qui a quando respectus de necessitate sequitur fundamentum, licet non sit pars vel aliquid fundamenti: tamen non potest esse fundamé tum sine illo: sicut nec respectus, sine fundamento. Si autem accipiatur posse peccare pro fundamento illius respectus, quod quidem fundamentum est principium actus, cui annexa est deformitas, potest esse pars libertatis huius: non dico libertatis absolutæ, quæ abstrahit a creata, & increata, sed est pars libertatis creatæ. vnde deformitas actus, magis conuenit libero arbitrio, inquantum creatum, quàm inquantum liberum.

Ad aliud, an Angeli beati, vel homines sint impeccabiles per gratiam, patebit in quarto. Et si ita sit: nego tamen consequentia, quia illud, quod habet de ratione sua formali, quòd sit perficiens alterum, & alterum sit susceptiuum illius, & de ratione sua est perfectibile ab illo: hęc inquantum huiusmodi sunt diuersa primo: inquantum, quòd impossibile est, quòd unum quantumcunque crescat in perfectione substantiali, & essentiali in suo genere sit alterum essentialiter, uel contineat illud unitiuè, sicut patet de materia, & forma substantia, & accidente. Nam stante limitatione subiecti impossibile erit ipsum includere perfectionem suam essentialiter, & uniri sæ, puta si potentia materiæ sit potentia receptiua formæ, quantumcunq; crescat, huiusmodi potentia in perfectione talis potentiæ, nunquam continebit vnitiuè formam: nec substantiam siue subiecta accidens, sed quantumcunque crescerent huiusmodi perfectibilia, tantum crescerent in capacitate, & potentia, nisi poneretur substantia creata formaliter infinita, sicut Deus, tunc enim vnitiuè contineret suas perfectiones, & esset eadem eis, sicut Deus, quod est impossibile ipsum, scilicet, esse infinitam. Quantumcunque igitur charitas sit perfectio finita, vel gratia: tamen nullus gradus entis, siue substantiæ, quantumcunque maximus, ex quo tamen finitus est, potest esse, in quo vnitiuè perfectio charitatis contineatur. Quantum igitur cresceret creatura rationalis in entitate, & nobilitate substantiali, tantum cresceret in potentia, vel capacitate, & non aliter: quantumcunque etiam concrearetur gratia alicui creaturæ, semper tamen gratia, esset gratia, nec esset naturalis, ita q. de natura sua, vel consequens naturam necessario.

Ad vltimum dico, quòd motus naturalis, vel inclinatio uoluntatis in finem non est actus elicitus: si tamen uoluntas in primo instanti habeat actum elicitum, non uideo, quin possit ibi peccare: nullus tamen actus elicitus voluntatis est naturalis, nisi pro tanto, quia est conformis inclinationi naturali, quæ non est actus elicitus, sed omnis actus uoluntatis elicitus est mere liber. Illi autem, qui negarent uoluntatem Angeli, uel hominis posse habere actum elicitum, nisi rectum in primo instanti, dicerent, quòd non est simile, de primo instanti, & de alijs: quia dicerent, quòd totum, quidquid est in primo instanti creationis, uel productionis esset a producente, vel creante, & ideo in primo instanti non posset peccare, nisi redundaret, & in Deum: sed in sequentibus instantibus alijs posset elicere actum bonum, vel malum, de actu tamen elicito Angeli, vtrum in primo instanti potuit esse malus, dictum est supra. Th. 2. MÉ. vbi tu. di. 5. Dist. 5.

DISTINCTIO XXIIII.

Nunc diligenter inuestigari oportet, quam gratiam, vel potentiam habuerit homo ante casum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum portio superior sit potentia distincta à portione inferiori.

CIRCA distinctionem vigesimamquartam, in qua Magister determinat de adiutorijs ad resistendum ponens quandam distinctionem animę potentiarum, quæritur unū. Vtrum portio superior sit potentia distincta a portione inferiori. Quod sic, secundum Augu. decimosecundo de Trin. cap. 4. Imago est in superiori portione, sed in inferiori non est, sed hoc non esset, si essent una, & eadem potentia. Arg. 1.

Item potentiæ distinguūtur per obiecta. 2. de Anima, sed obiectum portionis superioris est æternum, & inferioris temporale, quæ sunt obiecta ualde distincta, ergo, &c. Argum. 2. Tex. c. 33.

Confirmatur 6. Ethic. Scientificum, & ratiocinatiuū sunt alteræ particulæ animæ, quia obiecta eorum, s. necessarium, & contingens differunt genere. C. 2.

Oppositum per Augustinum, ubi supra in principio capituli inquit. Animam in hæc duo, scilicet, portioné superioré, & inferioré non nisi per officia geminamus.

DICO, quòd potest esse unus intellectus. q. Vtrum, portio superior sit tantum una potentia, & portio inferior tantum una alia distincta ab illa, & tunc dico, quòd ille intellectus est falsus, & impossibilis, quia neutra portio tantum est una potentia. Nam Vide Mag. in litter. hic quia singularis doctri na est.

secundum Augu. vbi supra, portio superior est respectu æternorum, sed respectu æternorum potest esse, & est memoria intelligentia, & voluntas, quæ sunt plures potentiæ distinctę, igitur, &c. Maior patet per Augustinum distinguendo superiorem portionem ab inferiori. Minor patet per eundem, qui dicit, quòd imago trinitatis, quæ non est nisi quantum ad illas tres potentias est in portione superiori rationis: ergo sequitur, quòd portio superior non est vnica potentia. Quòd etiam huiusmodi potentiæ dictæ sint respectu ęternorum patet per potentias, quæ ponuntur principia productionum in diuinis, quæ sunt necessario intellectus, & voluntas. Hæc enim principia, siue potentiæ sunt respectu obiecti ęterni, scilicet, essentię diuinę: non enim prædictæ potentiæ intelligendo, & volendo obiectum temporale siue non æternum producunt filium, & spiritum secundum, quia tunc dependerent personę illę a temporali: sed huiusmodi principia, vel potentiæ intelligendo, & volendo essentiam diuinam, quæ ęterna est principiant personas, igitur similiter erit de huiusmodi potentijs in creatura rationali, scilicet, quòd memoria intelligentia, & voluntas erunt respectu ęternorum: portio igitur superior, quæ est respectu æternorum cum non sit respectu eorum nisi ratione prædictarum potentiarum: non erit vna potentia tantum. Eodem modo de portione inferiori, in qua, scilicet, est illa eadem imago trinitatis, quæ etiam consistit in illis tribus potentijs: quia anima potest esse, & est quandoque in potentia accidentali respectu obiecti temporalis intelligibilis habens notitiam habitualem, siue habitum scientię, vel conclusionis alicuius: & hoc respicit memoriam: aliquando est in actu secundo intelligendi illud, & hoc respicit intelligentiam. Ex hoc autem, quòd in actu intelligit sequitur volitio, quæ respicit voluntatem: quarę cum ista tria non possunt esse vna potentia, portio inferior non erit tantum vna potentia. Portio etiam superior, & inferior non possunt distingui per hoc, quòd vna sit contemplatiua, vel respectiua, & alia practica: immo tam speculatiua, quàm practica pertinent (secundum Augustinum) ad portionem superiorem: quia contemplatio (secundum Augustinum) non est nisi actus respiciens æternum: & praxis eiusdem portionis superioris est actus eius respiciens temporale respectu ęterni, siue in ordine ad ęternum.

Speculatio notabilis.

EST IGITVR alius intellectus quæstionis accipiendo aliquam potentiam in portione superiori, vt intellectiuam, & aliquam similem in inferiori, scilicet, etiam intellectiuam, & sic de voluntate, & memoria vtrum sint distinctę potentiæ.

Et dico, quòd non, hoc probo. Primo ex actu, & operatione. Nam Augusti. vbi supra, dicit, quòd portio superior intendit regulis ęternis, & superioribus contemplandis. Inferior autem intendit temporalibus agendis secundum regulas æternas. Vnde portio superior intendit fini primo a quo accepit regulas agendorum. Arguo tunc sic. Eadem potentia cognoscit principia, & conclusionem, aliter nulla eadem potentia cognosceret conclusionem cum non cognoscatur per per se nisi ex collatione ad principium, quia principium non cognoscitur nisi sciatur elici conclusio contenta in illo.

Tex.148. Et Aristot. etiam secundo de Anima, dicit, quòd oportet esse sensum vnum, qui cognoscat diuersa obiecta diuersorum sensuum, & diuersitatem illorum obiectorum, sed portio inferior cognoscit conclusionem, quæ est de hoc agibili temporali, cuius principium, & regulam æternam cognoscit portio superior, scilicet, quòd præcepta Dei, ex charitate sunt implenda, vel aliquod tale, ergo eadem erit potentia intellectiua illius portionis superioris cognoscentis principium, & portionis inferioris cognoscentis conclusionem.

F Secundo probatur idem ex actu beatifico speciali: Nam beatitudo non consistit in pluribus potentijs eiusdem rationis:

Nam si sit in intellectu simul, & voluntate: non tamen est in duabus intellectiuis potentijs, vel in duabus volitiuis, sed tantum in vna intellectiua, vel volitiua; quia beatitudo secundum omnes Phylosophos est optimum hominis: ideo in vna virtute consistit eiusdem rationis: sed beatitudo est portionis superioris rationis. Hoc est manifestum, & etiam portionis inferioris rationis, probo, quia oportet, quòd beatitudo sit illius potentiæ, quæ est principium merendi, huiusmodi est tota portio rationis inferioris, si ergo tota intellectiua, & superioris, & inferioris portionis est G beatificabilis illa intellectiua vtriusque portionis erit vna potentia.

Tertio ex ratione habitus idem ostenditur, idem habitus simplex non perficit duas potentias, sed eadem charitas perficit voluntatem superioris portionis, & inferioris, igitur non sunt duæ potentiæ: & similiter erit de intelligentia. Probatio maioris, quia distinctio in posteriori non arguit distinctionem in priori, maior vnitas semper debet esse in priori, quàm in posteriori, sed habitus est vnus, igitur potentia, quam informat magis est vna. Probatio minoris; quia charitas est in voluntate portionis superioris, qua Deus diligitur, & eadem in voluntate portionis inferioris, qua diligitur proximus, qui est obiectum temporale, una e-H nim charitas extendit se ad omnia diligibilia: igitur non est nisi vna voluntas, & similiter igitur nisi vnus intellectus.

AD PRIMVM dico, quòd imago consistit in anima non secundum, quòd totaliter est vnum ens, quia essentia animæ repræsentat vnitatem, & distinctionem. Vnitatem respectu essentiæ. Distinctionem respectu potentiarum, vt suæ potentiæ sunt sub actibus; quia tunc consideratur ibi origo quasi vnius potentiæ ab alia: vt dictum est distinctione decimatertia, potentiæ autem animæ possunt comparari, vel respectu temporalium, vel respectu æternorum.

Et vt respectu æternorum habent quandam specialem similitudinem ratione qua est expressior imago in ipsis, vt sic quàm vt sub actibus respectu temporalium: I minus enim repugnant memoria, intelligentia, & voluntas creatę, vt sunt respectu æternorum patri, & filio, & spirituisancto æternis, quàm vt sunt respectu, lapidis, vel alterius obiecti temporalis, & quia minus expresse repræsentatur imago in anima prout huiusmodi potentiæ animæ sunt sub actibus respectu temporalium, quam quando sunt sub actibus respectu æternorum, hinc est, quòd Augusti. dicit, imaginem esse in portione superiori, quæ est respectu ęternorum: non in portione inferiori, quæ est respectu temporalium, non quòd ibi non sit imago eisdem potentijs, licet minus expressa, vt dictum est.

In hoc loco est resolutio totius materię de imagine, q̄ ipsius per tractatum, vt supra, dictū est i primo, & i hoc l[ibr]o, & i quo locis allegatis.

K Ad aliud, cum dicitur potentiæ distinguuntur per obiecta. Dicitur, quòd duplex est obiectum, formale, scilicet, & materiale. Formale est adæquatum potentiæ, vt color visui. Materiale, quod non est adæquatum, vt albedo.

Obiectum formale, & materiale, quæ sint.

Sed non video quin albedo sit obiectum uisus ita formale sicut color. Si enim nullus esset intellectus abstrahens hoc vniuersale, quòd est color, oculus bouis videret album, & nigrum: immo color, vt quid commune abstractum non videtur, sed hoc album & hoc nigrum, quorum neutrum est obiectū adęquatū visui: quia nulla potentia habet obiectum adæquatum non abstractum nisi diuinus intellectus, quia nulla res est in qua contineantur omnia perceptibilia a potentia nisi essentia diuina, obiecta igitur formalia in re possunt esse album & nigrum, sed non est aliquod istorum obiectum adæquatum visiuę potentiæ.

Nota cāt.

Dico

A Dico ergo ad argumentum, quòd non omnis distinctio obiectorum formalis facit distinctionem potentiarum. Nam manifestum est, quòd non oportet tot esse visus, quot sunt colores, nec tot esse auditus, quot sunt colores, nec tot esse auditus, quot sunt soni: immo Phylosophus, secundo de anima, ex ratione talis mixtionis in tali organo: puta visus concludit illam potentiá: puta visum esse istius obiecti, & non alterius, & pro tanto sequitur, quòd distinctio obiectorum facit distinctionem potentiarum: quia tale obiectum limitatum, & distinctum non percipitur, nisi a tali potentia, & nunquam ab alia: quæ quidem potentia est limitata ad tale obiectum ratione talis mixtionis organi. Sed aliud est de potentijs non organicis, quæ sunt abstractissimę, & sunt totius entis: vnde ibi non habet veritatem propositio illa, quòd distinctio obiectorum facit distinctionem potentiarum, sed solum est vera in organicis potentijs, quæ non sunt abstractiuæ.

Tex. 130. & 132.

B Si quæras, quod est obiectum adęquatum potentiæ non organicę.

Dico, quòd si ens, potest habere conceptum, vel rationem communem ad ens creatum, & increatum est obiectum adęquatum intellectus, non quòd per abstractionem illam sit obiectum intellectus, sed quia a quolibet intelligibili potest abstrahi una talis ratio, uel conceptus, & tunc non distinguerentur portio superior, & inferior, nec etiam intellectus, & uoluntas formaliter per obiecta: si autem ens non posset habere talem conceptum communem si debeat assignari potentiæ non organicæ, quæ se extendit ad omne ens, aliquod obiectum adęquatum, & primum illud non erit, nisi essentia diuina in se continens omnes rationes aliorum entium, & ad quam omnia alia entia habent attributionem, sed hoc falsum est, ut probatum est in primo libro, scilicet, quòd essentia diuina non potest esse obiectum primum & adæquatum intellectus creati: sed solum intellectus Dei, cui est proportionata, & respectu creati intellectus est improportionata: Et si essentia diuina non ponatur esse obiectum primum intellectus creati: cum secundum communiter loquentes creato, & increato nihil posset esse commune uniuocum: sequitur, quòd potentia non organica non habebit unum obiectum vnius rationis, & adæquatum: & hoc est probabile propter perfectionem potentiæ. a sensibilibus enim particularibus: puta albo, & nigro, & ab alijs, ad quę se extendit potentia uisiua, quæ ab illa limitata est abstrahitur quoddam commune vniuocum: & vltra ab huiusmodi sensibilibus, & alijs aliarum potentiarum, quoddam commune vniuocum, & tandem potest procedi sic abstrahendo, quòd unum erit uniuocum obiectum sensibile, commune omnibus sensibilibus. Sic etiam, & obiectum potentiæ diuinæ. Obiectum dico operabile non potest esse aliquid adæquatum, nisi tantum ens possibile, quod non est vnum in re, sed aliquo modo est vnum: hoc est tantum in intellectu: quia non potest esse aliquid uniuocum reale omnibus operabilibus a potentia diuina, sicut etiam ponitur, propter perfectionem intellectus, quòd ipse intellectus ad tot se extendit, quòd nullum vnum obiectum habet sibi adęquatum, & vnius rationis.

In hoc passu decipiũtur aduersarij: quia non percipiunt hãc literam.

Dist. 1. q. 2 & 3. & alibi sæpe.

C

D

E

Vel dic ad illam rationem, quòd quantumcunque obiecta distinguantur: primo penes necessarium, & contingens, vel penes æternum, vel temporale: si tamen unum illorum possit accipi, ut principium cognoscendi alterum talis distinctio obiectorum non requirit distinctioné potentiarum.

Sic autem est de obiectis portionis superioris rationis, & inferioris, quare, &c.

DISTINCTIO XXV.

Iam uero ad propositum reddeamus, scilicet ad liberi arbitrij tractatum, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum aliquid aliud a uoluntate causet effectiue actum volendi in uoluntate.

B CIRCA distinctionem vigesimamquintam, in qua Magister reuertitur ad determinãdum de libero arbitrio, quòd consistit in uoluntate, de quo distinctione præcedenti fecerat mentionem: quæro unum. Vtrum aliquid aliud à voluntate causet effectiue actum volendi in uoluntate. Quòd sic probo, tertio de Anima. ponit Aristotel. ordinem mouentium, & motorum sic, scilicet, quòd appetibile est mouens non motum. Appetitus mouens, & motum, ab ipso, s. obiecto appetibili: & tertio motum non mouens, quod, scilicet, mouetur per actum, & imperium uoluntatis, uel appetitus, ut corpus animalis non potest dici, quòd appetibile mouet metaphorice, sicut finis mouet, quia tunc Phy-

Tex. 54. Arg. 1.

C losophus statim æquiuocaret de mouente in suo processu cum dicit, quòd primum, puta appetibile mouet, secundum, scilicet, appetitum: & secundum, scilicet, appetitus mouet tertium, quia secundum, scilicet, appetitus mouet proprie, & in essentialiter ordinatis uidetur, quòd eo genere motus, quo mouetur ultimum a medio: moueatur medium a primo.

Item uoluntas non est potentia actiua: ergo effectiue non causat suam uolitionem, & oportet tunc, quòd ab alio causetur. Consequentia patet. Probo antecedés, quia potentia actiua est principium transmutandi aliud inquantum aliud, quinto Metaph. & sic potentia actiua habet actum transeuntem in aliud, sed voluntas non potest agere in obiectum: quia illud non patitur a potentia: magis igitur est dicendum è conuerso.

Arg. 2.

Tex. cõ. 17.

D Item accidens, per accidens non egreditur de per se principijs sui subiecti: sed volitio est accidens per accidens, quia quandoque inest: quandoque non inest: ergo, &c.

Arg. 3.

Item, quod est de se indeterminatum ad utrum oppositorum inquantum huiusmodi non agit, nisi concurrat agens determinans: quia ut indeterminatum non plus se habet ad esse effectus, quàm ad non esse: uoluntas autem de se sic habet ad actum suum, quare oportet dare aliud agens: quod non uidetur esse, nisi obiectum.

Arg. 4.

Ad oppositum, per Augustin. duodecimo, de Ciuita. c. 6. dicit, quòd si duo sint æqualiter effecti animo, & corpore, & postea tententur eadem pulchritudine, vel obie-

Ratio op. Ratio 1.

E cto. Vnde est, quòd unus cadit, & alius non cadit. Et dicit, quòd hoc solum est a uoluntate.

Item idem dicit Anselm. de Concep. Virgin. cap. 8.

A. l. 4.

Item Augu. 3. de Lib. arb. quòd nisi ea, quę sunt uoluntaria nobis essent posita in potestate nostra, uoluntas neque esset laudanda, neque uituperanda, neque etiam esset monenda. Et qui dicit, vel sentit uoluntatem non esse monẽdã talis est exterminãdus ab hominum numero.

Ratio 3.

Arguo igitur sic. In potestate patientis non est, quòd ipsum patiatur, inquantum patiens: probatio: quia patiés non patitur: nisi quia agens agit: sed prius non est in potestate posterioris: igitur actio agentis non est in potestate patientis, inquantũ patiens. igitur, nec passio eius. probatio: quia si agens agit: patiens necessario patitur, ergo uoluntas si est solum receptiuá, & passiua, respectu suæ volitionis, nulla volitio est in potestate eius: ergo, &c.

Ratio 4.

Ratio. 5. Item adducuntur auctoritates Ansel. voluntas mouet nos tanquàm in sua instrumenta. Eadē conce. vergi. capit. 4. voluntas instrumentum seipsum mouens. Et Augusti. primo lib. retract. capit. 22. vbi dicit, quòd nihil est tam in potestate nostra, quàm ipsa voluntas: igitur ex hoc potest haberi, quòd nulla actio in nobis est, ita a nobis sicut volitio voluntatis.

Ratio. 6. Tex. c. 10. Item August. 83. q. q. octaua, auctoritas etiam Aristo. 9. Metaphysi. capit. octauo, vbi dicit, quòd potestas rationalis est ad opposita, igitur cum secundum ipsum oporteat tale indeterminatum determinari ab alio: ideo subdit Aristo. hoc soluendo, hoc autem dico appetitum, & proheresim, idest, electionem, igitur appetitus est effectiuus suæ volitionis.

Ratio. 7. Tex. c. 55. Item vna ratio talis. Obiectum voluntatis est finis, G ad quem terminatur eius volitio: & propter quem est volitio eius, sed finis non mouet nisi metaphoricè primo de Ge. igitur non effectiuè inquantum finis: quia vere mouens effectiuè mouet propter finem: sed finis inquantum finis non mouet propter finem: ergo nullum obiectum voluntatis ipsam mouet ad volendum effectiue, ergo a se mouetur.

Ratio. 8. Item nobilissimę potentię consequentes formam nobilissimam non possunt esse tantum passiuę: intellectus, & voluntas sunt nobilissimę potentię maximè voluntas, ergo, &c.

Gotf. quo lib. 6. q. 7. & quoli. 8 q. 12. & quoli. 9 q. 19. & quo li. 13. q. 3. DICITVR hic ab vno doctore moderno, quòd aliquid aliud a voluntate est effectiua causa volitionis in ipsa, & illud ponit esse phantasma. Ratio sua princi- H palis est ista, oportet mouens, & motum esse distincta subiecto, sed in parte animæ intellectiua nihil potest esse distinctum subiecto a voluntate: igitur ibi nihil est motiuum ipsius, igitur oportet esse aliquid aliud extra partem intellectiuam, & illud ponitur phantasma. Primam propositionem probat sic. Quia idem est ponere mouens, & motum non esse distincta subiecto, & idem mouere se: quod est impossibile. Primo, quia idem tunc respectu eiusdem esset in actu, & potentia: quia 3. Physi. dicitur, quòd tale est mouens in actu quale est mobile in potentia.

Tex. c. 17. & seq. Item dicit, quòd illud, scilicet, quòd idem non potest seipsum mouere est principium Metaphysicum: ideo tollere illud est auferre principium requirendi veritatem in Metaphysica.

Tex. c. 70. Tex. c. 20. Secunda ratio est talis, materia, & efficiens non coincidunt in idem numero secūdo. Physi. ergo nec agens, & patiens.

5. Metaphy. t. c. 10. Tex. c. 58. Item quinto Metaphysi. mouens refertur ad mobile realiter, sed eiusdem ad seipsum non est relatio realis, probatio, quia relatiua realiter sunt realiter opposita, sed opposita simul non possunt competere eidem.

Item agens approximatum passo disposito agit necessario, ideo dicit Aristo. secundo de Anima, quòd si sensus esset actiuus semper ageret: sicut ignis semper combureret, si haberet combustibile præsens, ergo eodem modo voluntas semper vellet si esset causa actiua suę volitionis.

Dices, quòd voluntas libera est, ideo non sequitur, quòd semper agat sicut ignis, qui non est liber.

Contra, saltem sequitur, quòd semper potest agere cū vult, & semper potest velle.

Dices, quòd obiectum apprehensum requiritur sicut causa sine qua non: quia secundum Augustinum. Inuisa possumus diligere incognita nequaquam.

8 Tri. 4. & 9. Trin 3. & 10. Tri. 1. & alibi. Contra, quia sic posset sustinere, quòd quodlibet agit in se, nam si lignum approximatum igni comburatur, dicam eodem modo, quòd ignis non comburit: sed lignum comburit se: & ignis est causa sine qua non, & sic dicam de omnibus.

Item ad principale. Omne agens æquiuocum est nobilius effectu suo, sed voluntas si causat volitionem suam non causat nisi sicut causa æquiuoca, igitur voluntas, F vt præcisè est causa actiua, vel principium productiuum volitionis cum ex hoc, quod est principium productiuum volitionis non sit habens volitionem, sequeretur, quòd esset nobilior quàm vt volens formaliter. Dicit, ergo illa opinio, quòd intellectus agens nec mouet intellectum possibilem, nec voluntatem, sed phantasma irradiatum ab intellectu agente mouet immediate intellectum possibilem: quia quanquàm vbi sit phantasma ibi sit intellectus, intellectus tamen est alicubi, vbi non est phantasma: & sic saluatur, quòd mouens, & motum sunt distincta subiecto, phantasma igitur irradiatum immediate causat intellectionem, & volitionem immediatione causæ, sed non immediatione effectus: quia prius causat intel- G lectionem, quàm volitionem.

ALIA EST opinio Doct. antiquioris, quæ ponit eandem conclusionem, scilicet, quòd voluntas mouetur ab alio, sed ponit illud aliud esse obiectum cognitum, vel intellectum. Et hoc confirmatur per auctoritatem Auer. duodecimo Metaphy. qui dicit, quòd balneum in re extra mouet vires sensitiuas, quas, scilicet, mouet effectiue: sed balneum in anima mouet voluntatem, igitur obiectum, vt cognitum mouet effectiue appetitum. Hen. quo li. 12. q. 5. Com. 36. Quære Tho. 1. cō tra gētiles 7. & 8. phy sic & in q. de potētia & 1. parte 1. q 77 & 1. 2 q 9. & 5. par. q 31.

Item appetitus sensitiuus effectiue mouetur ab appetibili sensibili: igitur, & intellectiuus ab appetibili intelligibili.

Si dicas contra hoc, quod non est non potest esse cau- H sa alicuius entis, sed obiectum intelligibile potest esse non ens in se simpliciter, ergo non potest esse causa volitionis.

Respondent, quòd obiectum, vt cognitum causat: & hoc est dicere, quòd intellectus per intellectionem suam causat volitionem, & sic non oportet, quòd illud, quod causat hoc sit nihil; cognitio enim abstractiua non est nihil in intellectu; licet obiectum non sit in se, vel in re extra.

Istę duæ opiniones concordant in hoc, quòd ponunt aliquid aliud a voluntate mouere ipsam, sed discordant in mouente, vt patet.

CONTRA conclusionem in se sunt rationes principales: & replico eas sic deducendo: agens na- I turale non potest esse per se causa contrariorum circa idem passum, vt excludatur per hoc instantia de dissolutione glaciei, & constrictione luti, sed in potestate voluntatis nostræ est habere nolle, & velle, quæ sunt contraria respectu vnius obiecti, ergo illa non possunt fieri ab agente naturaliter: ergo non ab obiecto, quia est agens naturale. Esto igitur, quòd obiectum esset causa ipsius velle: oportet tamen esse aliud, quod esset causa ipsius nolle. Scilicet post oppositum.

Sed illud aliud a voluntate non posset esse nisi obiectum malum: sed malum cum sit quid priuatiuum non posset esse causa actus positiui; cuiusmodi est nolle; ergo oportet, quòd sit effectiue a voluntate.

Item passio non est in potestate patientis speciali- K ter quando est ab agente naturali, sed si obiectum est agens naturaliter volitionem, & non voluntas, igitur, & volitio non erit in potestate voluntatis, & si sic: tunc nec aliquis actus alius imperatus a voluntate erit in potestate voluntatis: & sic nec merebitur, nec demerebitur per volitionem.

Dicitur, quòd pro tanto in potestate voluntatis est volitio, pro quanto potest determinare intellectum ad considerationem huius, vel illius, vel auertere eum ab hoc; vel ab illo, & sic est in potestate voluntatis volitio; licet non quantum ad actum primum.

Contra, accipio primam actionem in voluntate causatam ab obiecto quodcunque sit illud, quod oportet ponere secundum te illa actio est mere naturalis; ergo illa non est in potestate uoluntatis: Nec

enim

enim est in potestate nostra, quin uisis tangantur, se- A cundum Augustinum.

Si igitur post istum actum possum mouere intellectũ ad considerandum hoc, uel illud, quæro per quem a- ctum: Non per istum: quia iste non est in potestate uo luntatis, ergo oportet per alium. De illo alio quæro, vnde est: Vel est ab ipsa voluntate, uel ab obiecto, vel a phantasmate: Si à voluntate, habeo propositum, quia tunc est in eius potestate illa volitio, & est effectiue ab ipsa, & eadem ratione prima volitio, aut est ab alio, scilicet, ab obiecto, uel phantasmate, & si sic: tunc erit actus naturalis, & per consequens, non plus erit in potestate voluntatis sic imperare intellectui, de consideratione huius, vel illius, quàm fuerit primus actus.

Ex istis deductionibus potest colligi talis ratio. si vo- B luntas potest considerationem hanc imperare, & sibi oppositam.

Quæro per quid. si per seipsam, habetur propositũ. Si non, sed per obiectum mouens: cum ipsa motio obiecti non sit in potestate uoluntatis, quia secundum eam necessario mouetur, igitur, nec in potestate hominis erit uolitio sequens, quæ imperatur per illam motionem, quia mouens, quòd non mouet, nisi inquantum mouetur, si in potestate eius nõ sit, quòd mouetur: nec in potestate eius erit, quòd moueat ad uolitionem sequentem: Illa enim non erit in potestate uoluntatis, & ita in toto processu erit uolitio naturalis, & non erit
* nisi ordo, & circulatio motorũ, & mouẽtiũ naturaliter.

Dices, quòd in considerando per intellectum potest C occurrere impedimentum in illa circulatione actuum: Est enim isti phantasmati primo mouenti coniunctum aliud, & aliud quasi vicinum sibi, & ideo fortius mouet, vel potest mouere intellectum ad intellectionem, uel considerationem sui, & per consequens uoluntatem ad actum volitionis: ita, quòd non erit necesse, quòd obiectum, quod primo occurrit causet uolitionem. Si enim cogito aliquid delectabile mouens appetitum: non est necesse moueri ad illud, quia potest occurrere per cõsiderationẽ intellectus aliud obiectũ magis mouẽs voluntatem, ita, q̃ sistat uoluntas a prima sua volitione.

Sed contra, concedo, quòd potest occurrere impedimentum à casu, sed illud non erit in potestate uoluntatis, nec ad imperium eius. Eodem enim modo est de ap- D petitu bruti. Nam bos videt herbam, quæ mouet appetitum suum, & ex illo appetitu mouetur progressiue ad herbam, sed si in motu illo occurrit obiectum, magis delectabile fortius mouens appetitum, tunc sistitur a primo motu: & tamen non libere, quia necessario mouetur ab illo maiori delectabili occurrente quamquam ca- suàliter occurrat.

Men. vbi sup.

Alij dicunt ad rationem, quòd obiectum intellectus occurrit sub duplici ratione, scilicet, sub ratione illiciti, & sub ratione delectabilis, ut patet in obiecto fornicationis, & tunc in potestate uoluntatis est sistere intellectum in turpi dimittendo aliam partem, & tunc sequitur mala electio.

Contra, quæro, vel istę duæ rationes ęqualiter mo- E uent, vel non. si ęqualiter, ergo causabunt simul nolle, & velle in voluntate, respectu eiusdem obiecti, quod est impossibile. Si inęqualiter mouent, ergo alterum mouet efficacius uoluntatem, & mouet naturaliter, & necessario, & per consequens non erit illa volitio in potestate uoluntatis, sed necessario etiam, secundum illam mouebit intellectum, non igitur poterit sistere cum in alio.

Arguit spe- cialiter cõ- tra Gotf. c.

Contra illud de phantasmate. Agens ęquiuocum totale est nobilius effectu, sed phantasma per ipsum est agens ęquiuocum totale intellectionis, & uolitionis, ergo est nobilius omni intellectione, & nolitione, igitur phantasiatio est nobilior fęlicitate Phylosophorũ, q̃ ponebãt consistere in intellectione, & uolitione. Nec potest solui per lumen intellectus agentis, quia illud non est distinctum subiecto a uoluntate, & intellectu, ergo phantasma nõ potest agere in ipsam uolantatem per ipsum, vel in intellectum possibilem, nec etiam intellectus agens in phantasma, cum non sit distinctum subiecto ab ipso, Agens enim, & patiens oportet esse distincta subiecto, secundum eum.

Item sequęretur cum in anima separata, vel in Angelo non sit phantasma, quòd non poterunt velle, vel ergo oportet, quòd Deus immediate causet malum velle in Angelo, vel aliud obiectum extrinsecum, & tunc prima volitio Angeli non fuisset culpabilis, ex quo non fuisset in potestate sua, nec causa actiua eius. Nec est probabile, quòd animæ separatæ, vel Angeli, nullo modo possint se mouere, sed quòd starent immobiliter vbicunque ponerentur, ac si essent in carcere. Nec valet dicere, quòd Phylosophi non uiderunt, quomodo esse poterat noua intellectio in Angelis, quia de Angelis errauerunt, & ubi falsa sunt principia, non est mirum si sequantur falsę conclusiones. Si tamen conuenissent nobiscum, q̃ angeli concepissent esse nouum, siue esse post non esse, bene admisissent nouas intellectiones in Angelo.

Ratio effi cax cõtra opinantẽ.

Quod ẽt dicunt, q̃ libertas attẽditur in volũtate, quia põt mouere intellectum ad diuersa considerandum, nõ est verum. Nam ex hoc, q̃ intellectus põt diuersa considerare, non sequitur, q̃ sit libertas in voluntate. Quod probo multipliciter. Primo. Nam si secundum imaginationem Ansel. de Casu diaboli, esset angelus creatus cum affectatione commodi tñ, & non iustitiæ, secundũ quam attẽditur libertas, posset adhuc intellectus discurrere, & considerare diuersa. Talis ergo voluntas esset rationalis, quia cognoscitiua sua esset rationalis, & in potentia ad considerandum diuersa, & tamen ista uoluntas non esset libera, nec posset peccare, ergo illa indifferentia cognoscendi, non esset ratio libertatis.

Item secundo, per imperium voluntatis apprehensiua sensitiua põt in diuersos actus, & oppositos, quia aliq̃n videtur sibi aliquid dulce, aliq̃n amarum, & secũdum hoc, q̃nque fertur in vnum, q̃nque in aliud: igitur si pp hoc, q̃ sic põt in diuersos actus intellectus, esset uolũtas libera: tunc appetitus bruti esset liber, quia uisus eius potest moueri ad opposita uidenda.

Item tertio, indeterminatio intellectus in syllogizando in practicis ad vtranq; partem est cum defectu, quia necessario oportet, q̃ sophystice syllogizet ad alterã partem contradictionis. Et in hoc est intellectus defectibilis. si ergo libertas esset in uoluntate propter talem indeterminationem in intellectu, voluntas esset libera ex defectibilitate intellectus.

Item quarto, 9. Met. c. 4. potentia rationalis, ut scientia, vel intellectus est ad opposita, & si posset exire in actum de se simul exiret in opposita, quia est oppositorũ, sicut Sol in diuersis passis facit oppositos effectus, & si idem subiectum, simul reciperet contraria, simul causaret ea, vel nihil faceret in eius subiecto. Sic est hic. ideo potentia rationalis, ut scientia, uel intellectus habens scientiam non exit de se, & ideo oportet, q̃ determinetur ad alterum, ad hoc, q̃ possit exire in actum, & illud determinatiuum, secundum Phylosophum, ibi est appetitus, aut ergo sic determinat, q̃ nullam determinationem recipit à determinato. & habetur propositum, si autem non determinat, nisi inquantum determinatur ab intellectu, ut ab obiecto cognito, ergo est ista ratio indeterminata, sicut potentia rationalis prima. Et sicut prius, si exiret in actum exiret in opposita: Restat igitur, ut uoluntas de se determinat. Et ista ratio procedit de potentia intellectiua, quæ est oppositorum per rationem, quæ est scibilium. Quod etiam dicunt, q̃ finis, ut cognitus, mouet efficiens, non est uerum. Quod probo, primo, quia finis ex hoc, q̃ mouet efficientẽ ad cãdũ, est alia cã ab efficiente. hęc. n. est causalitas sua, igitur finis, inquantũ finis non mouet efficiẽtem effectiue, quia ipse efficiẽs mouet

Tex. c. 10.

tiã, vel quicunque habitus intellectualis, alius non perficit animam inquantum indeterminata: sed præcisè inquantum intellectus. Et ratio probationis est ista; quia si perficeret eam inquantum indeterminata, secundum virtutem actiuam: ergo æque posset eam perficere in ordine ad quemcumque actum suum. Similiter si perficeret eam præcisè in ordine ad determinatum actum: ita perficeret eam si tantum esset potentia actiua determinata ad istum actum, & non indeterminata ad plures: sed gratia tantum perficit animam in ordine ad determinatum actum .i. meritorium, qui .s. est solius voluntatis; secundum Ansel. de Conce. Virgi. c. 4. & alibi frequenter, ergo perficit præcisè inquantum est illa potentia: cuius est talis actus, hæc est voluntas: ergo, &c.

Confirmatur ista ratio, quia si posset perficere, vel perficeret essentiam animæ, vt essentia, posset redundare in actum prioris potentiæ .s. intellectus; & sic actus intellectus, vt præcedit actum voluntatis posset esse gratificabilis, & meritorius: immo si solus intellectus esset, sine voluntate in essentia illa posset esse gratia, & meritum.

Concedi potest conclusio istarum rationum: quia iste habitus, qui probatus est esse supernaturalis, dist. 17. primi: perficit potentiam animæ, & determinatam .i. voluntatem; quia in ordine ad obiectum determinatum talis potentiæ, & etiam actum: non autem perficit essentiam: quia ipsa, vt sic nullum respicit obiectum, nec aliquem etiam actum.

Confirmatur per Ansel. de Conce. Virgi. c. 3. Omnis iustitia, & iniustitia est formaliter in voluntate, gratia est quædam iustitia, & rectitudo: ergo, &c.

Item opposita sunt circa idem: gratia, & peccatum sunt opposita, sed peccatum est in voluntate, secundum Anselm. vbi prius, igitur, & gratia.

Ad arg. 1. AD ARGVMENTA in oppositum dico, quòd gratia determinat ad operationem gratuitam. sic pertinet ad habitum determinate, & hoc modo potentia est indeterminata indeterminatione proxima, & non essentia.

Ad 2. Ad aliud dico, quòd etsi gratificare .i. gratum reddere significetur actiuè: non tamen est agere, sicut nec albedinem facere parietem album est agere, sed informare parietem.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd acceptatio potentiæ sufficit ad acceptationem essentiæ: & non è conuerso. Sicut enim si homo posset videre actum alterius diligendi, propter illum actum acceptaret totum suppositum: ita Deus primo acceptat actum liberè elicitum a potentia, non quidem acceptatione generali, qua acceptat omnem creaturam, quia sic primo essentia acceptatur, sed acceptatione speciali, qua ordinat acceptum ad beatitudinem. Acceptat autem sic primo, & principaliter potentiam, quæ est primo beatificabilis, & per illam ipsam essentiam.

Ad obiect. idest argu. 4. Et cum obijcitur de Abel, & muneribus eius; dico, quòd actus exterior non acceptatur: nisi quia interior, nec interior, nisi quia potentia illa, cuius est actus, vel elicitus, vel imparatus acceptatur: sed non est ulterius resoluere illam acceptationem istius potentiæ in acceptationem alicuius prioris acceptati: quia nihil est prius acceptabile acceptatione speciali, nisi mediante illa potentia.

Ad primũ principale. Ad 5. Et quod dicitur, quòd res reducuntur in Deum eo ordine, quo exeunt a Deo. Dicendum, quòd verum est de extremis productiuis in personis diuersis. non autem in his, quæ sunt in eodem supposito, quia essentia prius accipit esse, & tamen prius reducitur per potentiam, quàm per operationem eius.

Ad 6. Ad aliud de instrumento posset concedi maior, de instrumento extrinseco: non autem de intrinseco, quod est idem operanti: sic ipse non operans dicitur instrumentum, inquantum habet rationem determinatam operatiuam, quia illo modo accipiendo instrumentum, forma determinans actionem, debet poni in instrumento, non autem in principali agente, vt distinguitur ab instrumento debet poni nisi forma † recipiens actionem. a.l. respiciens.

DISTINCTIO XXVII.

Hic uidendum est, quid sit uirtus: & quid sit actus, uel opus eius, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum gratia sit uirtus.

Ad vltimũ principale quære responsionẽ in D. Bon. dist. & qõ. præsentib. & in alijs: & speciali ter ĩ Hug. de Castro nouo hic.

QVÆRO circa distinctionem 27. in qua Magister agit de uirtute inquirendo de ipsa. Vtrum gratia sit virtus. Quod non, quia sic se habet lumẽ supernaturalem respectu virtutum gratuitarum; sicut lumen naturale respectu virtutũ naturaliũ, sed lumen naturale nõ est virtus naturalis; ergo nec gratia, quæ est lumen supernaturalem est uirtus supernaturalis.

Contra, gratia est habitus ex præcedenti, q. & non vitium, ergo est habitus, qui est uirtus.

OPINIO FVIT HIC aliquando, quòd gratia est quoddam lumen supernaturale, se habens ad virtutes theologicas, sicut lumen naturale ad uirtutes acquisitas: sicut anima ponitur idem suis potentijs, vel sic gratia esset radix earum, † itaque illæ tres perficerent in ordine ad lumen supernaturale, quod est gratia, sicut uirtutes acquisitæ perficiunt in ordine ad lumen naturale. Hen. quol. 9. q. 13. vide cũ quo li. 4. q. 10. sed expressius habeẽ in tho. 1. 2. q. 110. ar. 3. quẽ uidetur Henr. impugnare loco pal legato. a. Luc.

SED EX HOC sequeretur, quòd fides non posset manere informis, quia non posset perficere, non manente illo lumine in ordine, ad quod perficit. Sicut nec virtus acquisita potest manere uirtus, non manente habitudine eius naturali ad illud, quod respicit, vt ad lumẽ, quod est prudentia.

Et si dicatur, quòd est assignare gradus in gratia, & secundum gradum inferiorem est fides, & spes, & secundum gradum superiorem meretur nomen charitatis: & ita inferior potest manere, sine superiori, & hoc modo fides, & spes manent sine charitate.

Contra hoc, eadem essentia non potest ita diuersimode perficere potentias animæ. Secundo etiam videtur, quod istæ tres uirtutes theologicæ essent in patria. Manebit enim tunc perfecta gratia, & ita omnes uirtutes secundum illam opini.

IDEO ALIA EST opinio, quæ dicit, quòd gratia formaliter est virtus, quæ est charitas, & quæcunque excellentiæ attribuuntur gratiæ, & charitati, & è conuerso. Vtraque enim formaliter æqualiter diuidit inter filios regni, & perditionis. 15. de Ciuit. cap. 18. vtraque est etiam forma virtutis, & neutra potest esse informis; vtraque etiam coniungit vltimo fini perfecta coniunctione, qualis potest esse in uia, & si poneretur distincta, altera superflueret, quia reliqua sufficeret. Et secundum hoc potest teneri opin. magistri. sicut tenebatur dist. 17. primi. quòd Spiritus sanctus non per aliũ habitum distinctum a charitate mouet voluntatem ad diligendum Deum meritoriè, & distinctum ab illo habitu, quo animam inhabitat, qui est gratia, & ipsa est charitas, & eodẽ habitu, quo Spiritus sanctus inhabitat animã; ui inclinatur uoluntas in suum actum meritorium, nõ sic autem eodem habitu, quo Spiritus sanctus inhabitat credit omnia, & sperat, sed alijs habitibus imperfectus, quia actus istorum habituum requirunt imperfectionem. q. 1.

Sed ex hoc uidetur sequi distinctio inter gratiam, & charitatẽ, quia charitas ẽ pretio simpliciter. Alias enim

non

2. cap. c. 4. non formaliter competeret Deo: qui secundum Io. est charitas, gratia autem non est perfectio simpliciter: nec formaliter ponitur in Deo: ergo &c.

Respondeo, charitas dicitur, qua habens eam habet Deum caruni, ita quòd respicit Deum non in ratione diligentis sed in ratione diligibilis, gratia est, qua Deus habet aliquem gratum, ita quòd ipsa respicit Deum acceptantem sine diligentem, non autem dilectum, non autem dicitur gratia quodcunque propter quod Deus diligit: quia tunc essentia diuina in filio posset dici gratia: quia propter eam diligit filium, sed illud, propter quod Deus acceptat habens, vt dignum beatitudine: dignitate, quæ est in correspondentia meriti ad præmium, illud dicitur gratia: & ita aliquam imperfectionem includit illud, quod est gratia, quia talis dignitas aliquam imperfectionem ponit in digno, quia non est per se beatus.

G

Sic ergo possumus concedere, quòd licet idem absolutum sit in anima, per quod anima diligit Deum vt obiectum, & per quod acceptatur speciali acceptatione a Deo, & ordinatur ad beatitudinem, tamen alia, & alia ratio est in isto absoluto, inquantum sic, & sic respicit Deum: & vna ratio prima, scilicet principalis competit sibi inquantum est perfectio simpliciter: alia competit sibi vt est perfectio limitata: & ita appropriate secundum primam est charitas, secundum secundam dicitur gratia: & vt sic omnis gratia est charitas: licet non èconuerso. Sed nec tamen ista distinctio rationum, vel non conuertibilitas concludit, quòd vbi cócurrunt in eadem anima gratia, & charitas quòd sint distincta secundum formam,

H

sicut licet sapientia sit perfectio simpliciter, & sapientia talis sit perfectio limitata: vbi tamen concurrunt non sequitur quòd hæc ab illa sit forma distincta, vel quòd sint distincta secundum formam: & tamen sunt distincta ab inuicem formaliter: idē enim est, quod est in intellectu meo, scientia, & quod est acquisitum per doctrinam: & tamen in Deo est sapientia, & non aliquis talis habitus limitatus.

Differunt etiam in ratione connotati: quia illud absolutum potest considerari vt est habenti principium operandi, & sic non dicit imperfectionem: & potest esse in Deo, & dicitur charitas. Potest etiam cósiderari vt obiectum Dei est in me prout Deus habet me gratum: & sic determinat obiectum, & dicitur gratia, est tamen idem re.

I

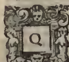
AD ARGVMENTVM dicendum, quòd virtutes acquisitæ morales perficiunt, in ordine ad quoddã lumen, quod potest dici prudentia, quæ non perficit in ordine ad aliud lumen nisi intellectus agentis: prudẽtia, tamen est virtus: sic in proposito virtutes supernaturales perficiunt in ordine ad virtutem, quæ est charitas: & illa vlterius in ordine ad finem supernaturalem.

DISTINCTIO XXVIII.

Id vero inconcusse, & incunctanter teneamus, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum liberum arbitrium hominis sine gratia posset cauere peccatum mortale.

QVÆRO circa distinctionem vigesimamoctauam, in qua Magister agit de insufficientia liberi arbitrij, sine gratia, & de errore Pelagij. Vtrum liberum arbitrium hominis sine gratia posset cauere omne peccatum mortale. Quod sic. Apostolus ad Rom. 2. Gentes, quæ le. &c. vbi videtur Apostolus increpare Iudæos in hoc, quòd gentes sine lege da-

Arg. 1.

p

ta seruabant legem, ergo cauebant ab omni peccato: & tamen (vt videtur) non habuerunt gratiam.

Arg. 2.

Præterea Aug. 3. de libero arbit. Nullus peccat in eo quod vitare non potest. Aut igitur aliquis potest vitare peccatum sine gratia: aut non, si non: igitur non peccat, si sic, habeo propositum: ergo nullũ peccatum est, quod non possit vitari.

Arg 3. Cap. 3.

Item Ansel. de libero arbi. Liberum arbitrium est potestas seruandi rectitudinem propter se, ergo manente libero arbitrio manet potestas eius.

Rõ opp.

Contra, in hoc videtur esse hæresis Palagiena, quòd liberum arbitrium sufficiat sine gratia.

Item hæc hæresis videtur potissimè increpata ab August. de Rectitudine iustitiæ. Quære.

G

Item Grego. in Homil. Peccatum quod pœnitentia non deletur mox suo pondere ad aliud trahit, & idem in Moralibus lib. 25. cap. 10. super Iob. 34. Conteret multos, &c.

HIC DICITVR quòd propter verba August. quæ adducit contra Pelagianos nó potest caueri ab omni peccato sine gratia. Sed hoc diuersimode ponitur. Vno modo, quòd liberum arbitrium possit vitare singula peccata mortalia: non tamen omnia.

Hen. quol. 6. q. 11 Exẽplum Bo. hic de pugile se cooperiente plurium.

Exemplum ponitur de existente in vase perforato, quod licet possit quodlibet singulorum foraminum obstruere, non tamen omnia, dum enim vnum obstruit relinquitur aliud patens. Alio modo dicitur, quòd liberum arbitrium potest considerari tripliciter. Vno modo ante deliberationem, & tempus deliberationis.

H

Secundo modo post vtrunque; scilicet deliberationem, & ipsum tempus deliberationis. Vel tertio modo post tempus deliberationis elapsum: non autem post deliberationem habitam. Primo modo ponitur nó posse peccare mortaliter, sed venialiter. Secundo modo ponitur posse vitare omne peccatum mortale post deliberationem habitam. Tertio modo dicitur non posse cauere, si sit in peccato mortali propter defectum intellectus ante tempus deliberandi, propter quod non rectè deliberabit: licet transeat tempus in quo haberi potuit deliberatio, & ita tenebitur: quia quando transit conueniens tempus deliberationi, si non tunc deliberet, est consensus interpretatiuus.

Quære D. Th. 1. 2. q. 103 art. 8. & Hen. q. 5. q. 20. a quib. non multũ deuiat Doc. hic.

I

CONTRA hoc arguitur, & primo contra conclusionem: quia peccatum mortale, non est nisi in trãsgrediendo præceptum Dei, sed secundum Hiero. qui dicit Deum præcepisse impossibilia anathema sit.

a. l. Aug. cõtra Faustũ li. 22. & habetur d. 35

Respondetur, quòd existenti in peccato mortali possibile est seruare præceptum: non autem vt manet in peccato, sed possibile est ipsum præparare, & disponere se ad gratiam: qua data potest seruare præceptum, & ita si non præpararet se illa impræparatio imputaretur sibi in peccatum sicut exemplificat Anselmus de proijciẽte se in puteum.

Bon d. præsenti art. q. 3. a. 1. explicationem.

Alia responsio, quòd licet manens in peccato mortali posset seruare præceptum quantum ad eius explicationem: non tamen quantum ad intentionem mandantis:

k

quia intentio sua est vt consequeretur finem per ipsum: non autem per illorum obseruationem consequitur aliquis finem nisi obseruet illa ex charitate.

Contra, si Deus præcipiens intendebat quemlibet obligare ad seruandum præceptum ex charitate, ergo quicunque faciens opus præcepti, & non ex charitate peccat mortaliter, & hoc tam de præcepto negatiuo, ad quod tenetur semper, & pro semper: & si teneatur ad illud seruandum ex charitate, quando illud seruat non ex charitate peccat mortaliter. Similiter de præcepto affirmatiuo, ad quòd tenetur pro aliquando, si pro tũc nõ seruat ex charitate peccat mortaliter, & ita quicunque commisit peccatum mortale, si postea non occidit: quia Deus præcepit non occidere. Si etiam non furetur, quia Deus præcepit non furari, peccat mortaliter.

Simi-

recipere aliquam formã formaliter sic; quia modo eminẽtiori habet eam, tunc oppositum erit cũ oppositi, q.d. si non hẽt modo eminentiori, uel uirtualiter eam, quòd poterit eam recipere formaliter, vel modo minus eminenti. Cum igitur Saturnus non sit calidus virtualiter, poterit fieri formaliter calidus. quod est falsum. Ratio igitur, quare Sol virtualiter calidus non potest fieri formaliter calidus non est: quia est virtualiter calidus, sed quia caliditas est qualitas sensibilis, quæ non est nata recipi, nisi in corpore mixto: corpus enim Solis, quia non est corpus sic mixtum, & compositum, non potest recipere formaliter calorem: ideo Sol virtualiter calidus non potest esse formaliter calidus, vel causare in se caliditatem. sicut ignis, qui si frigeficeret subtracto infrigidante, quia est virtualiter calidus, fieri posset à seipso formaliter calidus, sicut patet de aqua summe calefacta, quæ subtracto calefaciente reducit se ad frigiditatem. non ergo ratione, qua Sol est calidus virtualiter non potest non esse calidus formaliter. Nec etiam exemplum de Deo valet: quia non ex eo, quòd Deus perfectiones omnium uirtualiter habet, & modo eminentiori, ideo non potest eas habere formaliter, sed ex eo, quòd est essentia simplicissima, in qua non potest esse compositio rei, & rei, vel quia perfectio Dei est infinita: ideo non potest recipere aliam, & aliam rem: propositio igitur vniuersaliter intellecta est falsa. vnde credo, quòd vniuersaliter omne subiectum virtualiter continet passionem suam, & tamen formaliter recipit eam, & hæc videtur sententia Philosophi. 7. Metaph. vbi dicit, quòd ad hoc, q. generetur quantum, & quale, non oportet præcedere, nec præexistere, nisi substantiam.

Causa doctrinalis, & subtilissima, qua euanescit Achilles.

Tex. 32.

Ad aliam de materia, & efficiente, quæ non coincidunt, dicitur, quòd in uoluntate possumus duo considerare: vel inquantum est appetitus, vel inquantum est libera, inquantum libera efficit: inquantum appetitus recipit: ita, quòd est ibi differentia intentionis in voluntate, inquantum est appetitus, & inquantum est libera.

Mẽ. quoli. 13. q. 11.

Hoc non bene capio, quia proxima ratio constituendi speciem, cuiusmodi est differentia vltima est proxima ratio recipiendi propriam passionem. Non enim recipit homo resibilitatẽ ratione animalis: sed ratione, qua rationalis. Ratio autem formalior voluntatis est magis libera, quàm ratio appetitus, quare est ratio recipiendi inquantum libera: sicut ratio libertatis est magis ratio constituendi. Per illam etiam responsionem patet, quòd quælibet species posset agere in se, ita bene nõ libera, sicut libera, ita, quòd ratione materialis, siue generis posset recipere, & ratione differentiæ, vel formæ posset efficere. Manifestum etiam est, quòd cum aqua calefacta reddit ad propriã naturalitatẽ, & frigiditatem quòd tota aqua agit, & tota patitur. Forma enim non agit in materiam suam, quàm actu informat.

Præterea. Iste doct. dicit alibi, quòd genus, & differentia differunt penes intentiones. & dicit, quòd differentia intentionis non arguit, quòd sit res alia, & alia: igitur ipse habet concedere, quòd voluntas cum agit inquantum libera, & patitur inquantum appetitus ratione eiusdem realitatis primo agit, & patitur.

Henri. q. 1. & 8. dist. primi

Ideo concedo, quòd per eandem realitatem, primo est voluntas receptiua actus, & effectiua eiusdem: nec per aliam rationem realem elicit, & recipit, nisi per aliã rationem causatam ab intellectu nostro. Cum igitur dicitur, quòd materia, & efficiens non coincidunt, dico, quòd Aristotel. secundo Physicorum, vbi hoc scribitur, loquitur ibi, de materia, quæ est subiectum transmutationis realis, quæ est alia, quam sit subiectum receptiuum, de quo nunc loquimur, quòd coincidit cum efficiente.

Præterea. Materia, idest, subiectum non coincidit in idem numero cum efficiente, quod dicitur propriè efficiens distinctum contra agens: sic enim efficere transit in materiam extrinsecam, sicut & factio: sed non sic trãsit actio agentis, propriè loquendo de agente, cuius factio est tantum ad intra.

A

Ad illud de relationibus oppositis: dico, quòd relationes reales sunt in triplici differentia, quædam sunt relationes, quæ habent dependentiam essentialem, vt causę ad causatum. Aliæ sunt relationes originis: quę tamen non habent dependentiam inter se: vt paternitas, & filiatio in diuinis. Aliæ habent dependentiam accidentalem mutuo, ut mouens, & motum: motum enim nõ dependet essentialiter a mouente, quia non dependet, nisi ratione illius accidentis, quod recipit. quidquid enim est de essentia moti præsupponitur motui. Primæ duæ relationes repugnant in eadem natura, vel persona, siuę supposito.

B

Secundę repugnant in eadem persona, vel supposito, quia nullum suppositum producit se, sed non repugnãt tamen in eadem natura, si illa est illimitata: sicut patet, quòd in natura diuina est producẽs, & productum. Sed relationes tertio modo dictę non repugnant in eodem siue natura, siue supposito, quia idem potest acquirere sibi, & efficere in se perfectionem suam accidentalem, & sic accidentaliter dependere a se: vnde dico, q. non repugnant ex ratione relationum oppositarum, ut oppositæ sunt, i. q. non possunt fundari in eodem, sed quia habent dependentiam essentialem.

Ad probationem cum dicitur relatiua realia esse opposita, & opposita non insunt simul. dico, quòd relatiua realia, huiusmodi denominatiue accepta non sunt sic opposita, quòd, scilicet, unum denominatiue sumptũ neget suum correlatiuum, vt, scilicet, quòd sequatur, si est actiuum. ergo non est passiuum, sicut inferunt contraria, vt, scilicet, si hoc est album, ergo non est nigrum: sed in abstracto bene inferunt, vt si est actio: ergo non est passio, vel si est motio actiua: ergo non est motio passiua, tamen non repugnant, quin possint simul esse in eodem, sicut repugnat albedo, & nigredo.

Ad 3. ro

C

Ad aliud sustinendo, quòd quamquam voluntas sit actiua, tamen intellectio, vel obiectum apprehensum est illud, sine quo non, sicut ponunt alij, quòd intellectio sine phantasmate non est in actu, & hoc facit naturalis ordo potentiarum, cum dicitur, quòd tunc pari ratione posset dici, quòd lignum agit in se, & comburritur à se præsente igne, & ignis est sine quo non: & sic de alijs dicitur, quòd non est simile: quia ignis approximatus huic combustibili, & illi ęqualiter disposito, ęqualiter cõburrit, & vniformiter ipsum lignum. duobus autem ostensis voluntati: quamuis ęqualiter dispositis non semper ęqualiter vult voluntas, & ideo patet, quòd illud cõburri non potest esse actiuè a ligno, sicut uolitio a voluntate. Sed hęc responsio non sufficit: quia diceret aduersarius, quòd hoc est: quia lignum naturaliter comburrit se pręsente igne: sicut causa, sine qua non, sed uoluntas libere. Vel sic solue instantiam, secundum aliam reportationem.

D

Cum arguitur, quòd tũc sustineri posset, quòd quodlibet ageret in se, puta, quòd lignum comburret se pręsente igne, sicut causa, sine qua non. non sequitur, quia nos videmus, quòd iste ignis appositus alij combustibili, quàm ligno comburrit illud: & ideo scimus, quòd cum calefacit hoc lignum, q. est actio sua.

A. 1. repet.

E

Sed hoc non sufficit. Nam ego semper dicam, quòd cuicunq; cõbustibili applicetur ignis, si illud comburtatur, hoc erit per actionem suam propriam in seipsum necessitate naturali. tamen non sine igne pręsente, sicut causa, sine qua non solum.

Dico igitur hic primo, quòd oportet in hac materia, etiam secundum eos, dare aliquid prius: quod tamen non sit causa efficiens, sed sit causa, sine qua non.

Et hoc probo per ipsum, qui hanc opin. ponit. Nam secundum ipsum intellectus nõ est causa intellectionis: nec voluntas volitionis: sed solum phantasma est causa

vtrusque, & tamen secundum eum impossibile est phantasma prius causare volitionem nisi prius natura causet intellectionem. Et ita ponit intellectionem esse causam, sine qua non ipsius volitionis. Quod igitur voce negat dictis suis affirmat, scilicet, causam sine qua non. Intellectio enim secundum eum est prior natura volitione: tamen in illo genere causę se habet respectu volitionis, quando enim aliquis effectus præcedit alium effectum ordine naturę non potest causa exire in actum causandi effectum posteriorem non prius causato effectu priori illa prioritate. Exemplum, sol non potest illuminare posteriorem partem medij nisi prius natura illuminet partem propinquiorem, & tamen pars propinqua illuminata, non habet aliquam rationem causę respectu illuminationis partis magis distantis, quia & ipsa immediate illuminatur a sole immediatione causæ. Vnde esto, quòd phantasiatio, vel obiectum apprehensum requiratur ad hoc, quòd sit volitio, non tamen requiritur, nisi sicut causa sine qua non.

Secundo ad auctoritatem Aristo. secundo de Anima cum dicit, quòd si sensus esset actiuus semper sentiret. Dico, quòd effectus prior non dependeret ab effectu posteriore, & si esset effectus simpliciter primus non dependeret ab aliquo effectu, sed solum a suis causis. Prima autem potentia inter potentias animę est sensus exterior. Ideo eius effectus non dependet ab aliquo effectu, sed solum a suis causis. Si igitur sensus exterior esset actiuus: & haberet in se principium sufficiens effectiuum sensationis, ipse semper ageret. Sed sic non est de intellectu, & voluntate: quia volitio est effectus posterior intellectione naturaliter. Et intellectio phantasmate, vel phantasiatione, & propter illum ordinem necessarium non potest causari volitio a voluntate nisi prius causetur ab intellectu intellectio, & simile est de intellectione respectu phantasmatis, vel phantasiationis, quanquàm igitur sensus semper ageret, vel sentiret si esset actiuus: non tamen oportet hoc dicere de voluntate nec etiam de intellectu.

Dico tertio, ad instantiam de ligno calefactiuo sui, cum dicitur si ita esset de voluntate, ita posset dici de quocunque alio, scilicet, quòd lignum comburit seipsum præsente igne, qui est causa sine qua non, concedo, quòd existens in actu primo mouendi seipso actiue, & non alio exit in actum secundum, sicut habens scientiam in actu primo non indiget aliquo effectiuo, vel motiuo ducente ipsum ad actum considerandi: nisi habens actum primum deficiat in aliquo, quod necessario requiritur ad hoc, quod possit exire ad actum secundum, sicut quamuis oculus hominis, qui non potest immutare medium haberet actum primum videndi: non tamen posset videre rem in tenebris.

Sed rationabile est, quòd tam nobilis perfectio animę cuiusmodi est voluntas qua anima est in actu primo possit exire in actum secundum, quo anima formaliter perficitur in actu, secundo nullo alio actiuo requisito.

Sed ad huiusmodi passiones, quæ sunt calefieri, & humectari, quibus corrumpitur natura ligni, & non perficitur non potest poni rationabiliter ipsum lignum habere actum primum seu principium actiuum, quo actiue præsente igne sicut causa sine qua non solum reducat se ad actum illum secundum, quo natura ligni corrumpitur.

Si etiam instes sic: effectus non dependet a causis prioribus quantum ad suum fieri nisi a materia, & efficiente. Cum igitur obiectum respectu actus volitionis non se habeat nec, vt materia nec, vt efficiens, igitur volitio non dependebit ab obiecto, & sic esse poterit sine obiecto.

Patet satis per prædicta huius obiectionis solutio. Licet enim effectus dependeat solum a causis prioribus, quantum ad suum fieri per se, & suum esse per materiam, scilicet, & efficiente. Potest tamen dependere ex alio tanquàm ex illo, quod est præcedens necessario.

F Sidicas etiam, quòd habens actum primum potest esse ratio sufficiens actus secundi non in se, sed in alio. A. l. per ae cadem necessarium, vel contingens in secundum actum necessario.

Contra, si nos ponamus, quòd hæc potentia prima est actiua: puta calefactiua, quæro quid reducit ipsam ad actum? Verbi gratia. Quid reducit potentiam calefactiuam ad actum præsente ligno; certum est, quòd nihil nisi ipsamet potentia actiua dicente Aristo. 5. Meta. quòd ad idem genus causæ reducuntur ars & ædificator, sed ars non reducitur ad actum nisi a se respectu artificiati, ergo potentia actiua est de se sufficiens principium eliciendi actionem suam, quæ est actio vera de genere actionis, cuius terminus est operatio. Forma igitur, quę non habet actum primum, vel principium actiuum nisi respectu actus secundi immanentis, seu operationis, quæ est terminus istius actionis poterit habere huiusmodi actum secundum immanentem a seipsa, sicut potentia actiua, quæ non est nata exire in actum secundum in alio receptum, vel in aliud transeuntem exit a seipsa præsente obiecto in actum illum. Tex. 3 & 3

G Ad aliud cum dicitur causa æquiuoca totalis est nobilior suo effectu, vel producens æquiuocum est nobilius producto, verum est, quòd est nobilius termino formali productionis, ratione cuius productum, quòd est compositum vnum per accidens dicitur productum.

H Vnde voluntas est nobilior volitione. Non tamen oportet, quòd sit nobilior voluntate sub volitione formaliter existente: immo nobilior est voluntas volens actualiter ratione bonę volitionis, quàm voluntas solum volens virtualiter. Ponitur exemplum, quòd non oportet producens esse nobilius producto simpliciter nisi, scilicet, ratione termini formalis, de accidente generato in homine de nouo ab alio accidente, quod quidem accidens non generatur, puta albedo: sed homo albus, & tamen non oportet quòd generans album sit nobilius homine albo.

Ad illud de balneo si sustineatur, quòd obiectum mouet potentiam effectiue, licet non sit causa totalis, potest tunc sustineri, quòd balneum intra mouet, vt efficiens, & extra, vt finis.

I Sustinendo tamen, quòd sit tantum causa sine qua non, & nullo modo mouens effectiue, tunc oportet glosare, quòd non mouet effectiue per se, sed per accidens.

Dices causa per se, est prior causa per accidens, sed obiectum prius est natura, & origine volitione voluntatis, vel voluntate volente, ergo, &c.

Dico, quòd causa per se est prior causa per accidens, vel natura, vel perfectione, non autem semper origine, vel natura, sicut amotio, vel tractio, trabis est causa, per accidens, descensus grauis est prior natura causa per seipsius motus grauis: causa etiam per accidens reducitur ad causam per se priorem, vel ad seipsam; vt est causa per se respectu alterius effectus

K sicut fodiens foditione est causa per accidens inuentionis thesauri; & est causa inuentionis aquæ per se: & vt per accidens reducitur ad seipsam, vt per se, vel reducitur ad aliam per se priorem perfectione, vt dictum est.

Ad aliud de appetitu sensitiuo, qui mouetur ab appetibili. Dico, quòd est ad oppositum: quia ex hoc mouetur appetitus sensitiuus sic: quia non est liber, sed alius est liber. Vnde Damasce. 42. sic. 25. & lib. dicit, quòd sensitiuus ducitur, & non ducit, sed intellectiuus ducit, & non ducitur.

DICO ERGO ad q. quòd nihil aliud a voluntate est causa totalis volitionis in voluntate. Vna ratio præter prędictas est ista: aliquid euenit in rebus contingenter.

Ex voco cõtingenter euenire curabiliter euenire: aliter

ter si oĩa ineuitabiliter euenirent non oporteret consiliari, neque negociari: vt dicit Aristot. primo Perihermen. (t.ulti.) Quęro ergo illud, quod contingenter euenit, vnde, vel a qua causa eueniat: non a causa determinata, quia pro isto instanti, pro quo est sic determinata effectus non potest euenire contingenter, ergo a causa indeterminata ad alterutrum oppositorum, aut ergo illa causa potest seipsam determinare contingenter, ad vnum illorum cum non possit in vtrumque simul: sicut dicit Aristo. 9. Metaphys. de potentia rationali: (T. 10.) vel non potest seipsam determinare, sed aliud determinat ipsam ad vnum illorum, si potest seipsam determinare ad vnum illorum contingenter, vel non ineuitabiliter habetur propositum. Si ab alio determinatur ad vnum illorum, uel ergo necessario, uel contingenter. Si necessario effectus euenit ineuitabiliter, (B) si determinans contingenter, & ineuitabiliter ad vnum illorum determinat: ita, quòd possit determinare ad aliud tale determinans, non potest esse nisi voluntas, quia omnis causa naturalis actiua est determinata ad vnum effectum, vel si causa naturalis est indeterminata non potest seipsam, nec aliam determinare. Dices, ista indeterminatio est ex parte intellectus, sic repræsentantis ipsum obiectum voluntati, ut fore, uel non fore.

Contra: intellectus non potest determinare voluntatem indifferenter ad alterum contradictoriorum, puta hoc fore, uel non fore, nisi de vno demonstrando, & de altero paralogizando, siue sophisticè syllogizando: ita, q in concludendo decipiatur, ergo si illa contingentia, qua (C) hoc potest fore, uel non fore fit ab intellectu dictante, sic propter conclusiones oppositas, secundum hoc a voluntate Dei, vel a Deo, nihil contingenter eueniret: quia ipse non paralogizat, nec decipitur. Sed hoc est falsum, & improbatum dist. 9. primi lib.

(q. ultima.) Item intellectus agit modo maximè naturali. per August. tertio de Trin. & in multis alijs locis: ideo intellectũ ponit principium appropriatum respectu productionis filij in diuinis, qui maxime naturaliter producitur, ergo intellectus minime est causa indeterminata respectu alicuius effectus: sed determinata.

Dices, Philosophus diuidit naturam contra intellectum, & contra agens a proposito, non igitur intelligis, quòd intellectus sit causa per modum naturæ.

(2. Phy. tex. com. 49.) Dico, quòd intellectus potest accipi, vel per se, secundum quòd est quædam potentia operatiua tali operatione distincta contra operationem voluntatis. & sic quantum est de se naturaliter agit: vel secundum quòd est potentia practica respectu agibilis extra: & sic pro eodem Philosophus habet artem, intellectum, propositum, electionem, & appetitum. Et isto modo accipiendo intellectum distinguit agens per intellectum contra agens per naturam. Et illo secundo modo frequenter loquitur de intellectu fere per totum librum Ethicorũ. & 9. Metaph. & 3. de Anima. & 2. Phys. de potentia rationali, sed primo modo parũ loquitur Philosophus de intellectu. (Text. 10. per totum. T. c. 49.)

Item sine omni contradictione posset intelligi appetitus intellectiuus non potens se determinare si apperet (E) per modum naturæ. Sic fingit Anselm. De casu diaboli. cap. 12. Quod esset vnus Angelus, qui haberet intellectum, & appetitum tantum respectu affectionis cõmodi, & non data esset ei affectio iusti. iste Angelus non posset appetere, nisi tantum intelligibilia. & hoc per modum naturæ. sicut appetitus sensitiuus appetit conuenientia secundum sensum. (Vt supra dictũ est.) Sed si libertas in appetitu intellectiuo esset causata naturaliter ab intellectu non posset esse aliquo modo appetitus intellectiuus, & nõ liber, nec etiam intelligi.

(Ad arg. 1.) AD PRIMVM principale, qui diceret, q obiectum mouet voluntatem effectiuè non tamen vt totalis causa: sed vt aliquid ibi faciens: tunc non esset glossanda auctoritas, quòd mouet s. metaphoricè, & tunc auctoritas esset pro me, uel sustinendo, & dicendo, quòd (A) appetibile mouet appetitum tantum metaphoricè: tunc debet intelligi, quòd sicut appetibile mouet appetitum metaphoricè: ita appetitus sic motus mouet effectiuè membra ad exequendum, vt acquiratur illud appetibile. Et cum dicitur ęquiuocaret de mouente, hoc nihil valet, quia non oportet, quòd omnia ordinata secundum rationem causandi, sint ordinata in vno genere causæ. Causa enim efficiens ordinatur ad finalem, quæ est causa alterius generis, quæ mouet metaphoricè. Vnde potest dici, quòd Arist. assignat ibi ordinem causarum qualitercunque mouentium. Et non est mirandum si glosatur auctoritas Arist. sic quãdo auctoritas vna dignior, & superior. s. scripturæ glosatur mirabilius: vtpote, quòd vna pars illius auctoritatis refertur ad quemlibet sanctum: & altera solum ad Christum: (B) quæ tamen videtur apparenter loqui de vno, & eodem sicut ista, qui potuit transgredi, & non est transgressus: qui potuit transgredi ad quemlibet sanctum refertur, & non est transgressus: ad solum Christum.

(Ad arg. 2. Eccles. 31. Vide Magistrum in 3. d. 16. c. penul. & hunc ibid. di. 16. q. 2. ad fi.) Ad aliud concedo, quòd voluntas est potentia actiua. Et cum dicitur, quòd potentia actiua est principium transmutandi aliud inquantum aliud. dicitur, quòd ibi datur diffinitio potentiæ factiuæ: & concedo, quòd idem non potest facere seipsum.

Sed dico aliter, quòd Aristo. in quinto, & nono Metaph. vbi hoc dicit. Ponit exemplum de medico, qui sanat seipsum: qui tamen non est aliud a seipso: sed inquantum medicus est sanans, est aliud a seipso inquantum sa(C)natur. Sanatur enim inquantum infirmus, non inquantum medicus. Sic dico in proposito, quòd voluntas inquantum potentia actiua, quæ potest elicere suam volitionem est alia formalis ratio a potentia, vel ratione recipiendi suam volitionem ipsam perficientem. Vnde ly inquantum aliud, reduplicat formalem rationem aliam solum, quando mouens, & motum sunt indistincta subiecto, sed quando sunt distincta subiecto reduplicat rem aliam, & rationem aliam.

(Ad 3.) Ad aliud dico, quòd accidens per accedens non nisi a principijs intrinsecis alicuius entis oritur. cum enim causare tale accidens per accidens: puta volitionem nullam perfectionem tollat a causante, † vel imperfectionem ponat in recipiente, quia potius ipsum perficit, conce(D)dendum est, quòd talis forma perfecta, puta voluntas possit causare in se volitionem quę. s. est tale accidens per accidens. (a. l. nec ullam.)

Item oportet ponere, quòd tale accidens per accedens cuiusmodi est uolitio ab aliquo procedat, nec potest poni, vt probatum est supra, quòd procedat: nisi ab illo, quod contingenter se habet ad illud, ideo illud non valet.

(Ad 4.) Ad aliud de potentia contradictionis, quod est in potentia contradictionis ad aliqua non se determinat ad vnum illorum. Dico, quòd aliqua est forma in potentia contradictionis, ut scientia, quæ est contrariorum, & ista non potest se determinare, quia est diminuta, & imperfecta quantum ad hoc: & respicit vtrumque contra(E)riorum. Vnde Arist. vult, quòd si ex se siue alio determinante procederet ad actum: simul produceret contraria. (T. c. 3. & 10.) Alia est forma in potentia indeterminata: perfecta tamen, & non diminuta obiecto sibi præsentato cuiusmodi est uoluntas: & ista potest se determinare: & etiam alia. Vnde Aristot. nono Metaph. quia dixerat, quòd scientia est contrariorum: & tamen ad nullum illorum potest se determinare: ideo subdit determinatum. Hoc autem dico appetitum, vel prohęresim. Potentia igitur rationalis perfecta cuiusmodi est uoluntas, quamuis sit † contradictoriorum, poterit determinare se obiecto præsente ad unum illorum. (a l. contrariorum.)

A Similiter si seruat Sabbatũ etiam, quia Deus hoc præcepit: peccat mortaliter. Hoc dicere non videtur aliud, quam peruertere omnes, qui semel commiserunt peccatum mortale, vt nullum bonum opus ex genere postea faciant, ad quod tamen alias sunt astricti cum tamen suadendi sint, & mouendi ad oppositum; vt. s. faciant bona opera ex genere, quia illa disponunt eos ad gratiam citius, & facilius obtinendam. Similiter existens in charitate potest facere aliquod opus præcepti, non tunc motus ex charitate: sed ex pietate, & mansuetudine naturali, uel ex aliquo alio non referendo tunc actualiter ad finem vltimum: ita, quòd ista impletio operis præcepti nõ esset sibi meritoria, quòd si teneretur seruare præceptũ, secundum intentionem mandantis, vt. s. per ipsum possit finem pertingere tenetur, tunc ad meritum: & tunc B peccaret mortaliter faciẽdo tale opus, quod est bonum ex genere, & ex præcepto, quod est absurdum.

Per idem arguitur contra primam respõsionem, quia ponamus, quòd non disponat se aliquis ad gratiam, si tunc stat in culpa non potest se seruare a culpa, ergo pro tunc est sibi impossibile seruare se a culpa, quod est falsum: quia omnis culpa est voluntaria: si autem pro tunc potest se seruare a culpa, quod saltem videtur manifestum, quantum ad genus operis præcepti redit argumentum prius factum, quia hoc sufficit ad excusandum eum a peccato mortali.

f. contra cõclusionem opinionis. Contra istas duas vias arguitur, in speciali primo contra primam. Si in hoc tempore potest cauere, ab hoc peccato mortali, & illo, & dum cauet hoc, cauet omne: C & similiter de tempore consequente, & sic de semper, ergo si potest semper cauere hoc, & illud simul potest cauere omnia. Assumptum, quòd si potest cauere hoc peccatum mortale pro tunc, quòd potest etiam cauere illud aliud, & ita omne pro tunc patet, quia voluntas nõ potest habere simul distinctos consensus, qui requiruntur ad peccatum mortale; & ad resistendum peccato mortali, & ita dum distinctè habet actum resistẽdi huic peccato mortali: nullum aliud velle habet tunc, p quod aliud velle pro tunc peccet mortaliter. Maximè † cum al. irē præseruando, &c. præseruando se, ab vno peccato mortali fit fortior ad resistendum alijs, ergo si nũc potest hoc peccatum cauere de quo tẽtatur, multo magis illud potest aliàs cauere, & sic de alijs.

Contra secundam viam arguo sic: tempore illo, quo possit haberi deliberatio de hoc peccato. A. aut potest deliberare de. A. & sequitur, quòd dum deliberat non peccat mortaliter: completa etiam deliberatione cauere potest per te: vt non peccet actualiter ipso peccato: nec aliquo alio, tunc aut non potest deliberare de. A. in illo tẽpore deliberationis, & ita non habebit vsum rationis.

Quod si dicas non posse deliberare rectè propter excæcationem intellectus. Hoc videtur absurdum: quia vnum peccatum mortale non facit aliquem intemperatum generali intemperantia, quia vna hyrundo non facit ver: nec vnus actus virtuosus, vel vitiosus facit hominem Lethi: virtuosum, vel vitiosum generaliter: nec per consequens excæcatum generaliter circa omnia principia E operabilium: ergo potest habere rectã deliberationem de multis de quibus tentatur non obstante, quòd sit in vno peccato mortali.

Similiter vitia non sunt connexa intantum, quòd vnum peccatum, excæcet circa omnia principia operabilium ad bene agendum: quia nec etiam vnum peccatũ deprauat appetitum per se inclinando ad aliud: immo cum vno peccato potest stare uirtus acquisita contraria illi peccato, quia vnum peccatum mortale non corrumpit totum habitum virtutis: igitur per istos habitus tam acquisitos circa idem agibile, quàm acquisitos circa alia agibilia potest iste rectè iudicare, & deliberare, siue de eodem peccato, siue de alio: & si posset rectè deliberare nec peccet consensu interpretatiuo: potest per te cauere omne peccatum: ergo simpliciter potest.

A AD QVÆSTIONEM potest dici, quòd peccatum vno modo potest accipi pro ipso actu dicto deformi, loquendo de peccato commissionis. Alio modo pro macula, quæ remanet post actum elicitum, siue pro reatu permanente, quousque peccatum fuerit deletum per pœnitentiam. secundo modo dico, quòd liberum arbitrium non potest ex se cauere omne peccatum mortale pro statu isto: quia anima, sine gratia aliquo peccato maculatur, uel originali, uel actuali a quo non liberatur, nisi per gratiam.

Sed si quæratur utrum hoc sit propter immediatam oppositionem culpæ, & gratiæ: dico, quòd non: quia ista non essent immediatè opposita, pro statu innocentiæ: tunc enim potuit aliquis esse in puris naturalibus, B tam sine gratia, quàm culpa: ergo nullo modo sunt immediatè opposita: nec etiam per comparationem ad potentiam facientis: quia qualem potuit Deus facere voluntatem talem, potest eam reparare postquam peccauerit; sed hoc tantum est ex lege illa vniuersali, qua nullo modo remittitur inimicitia, nisi fiat, non tantum non inimicus: sed etiam amicus sibi acceptus per gratiam gratificantem.

Si obijciatur quomodo Deus posset remittere culpam, non dando gratiam. videretur enim esse mutatio in Deo, si non ponatur in ipso iustificato.

De hoc in quarto, distinctione decimasexta. Et potest al. respon so duplex. illa opinio confirmari per hoc, quòd illud præceptum, primo mo Diliges dominum Deum, & cæt. est primum a quo tota do dicunt C lex pendet, & prophetę. in Math. 22. Ad actum igi- quod &c. tur huius præcepti aliquando eliciendum tenetur uo- Quære in luntas: ita quòd non potest esse semper omissio actus Hen. quol. huius præcepti, sine peccato mortali: quandocunque 1. q. 21. in autem uoluntas actum huius præcepti exequitur, licet solutione. informis, & disponit se de congruo ad gratiam gratifi- vide 3. dist. cantem, sibi oblatã, uel resistet, & peccabit mortaliter: 4. q. 6. & di uel consentiet, & iustificabitur. stin. 14 q. 1.

Hæc igitur opinio non ponit partem negatiuam, quasi propter impotentiam liberi arbitrij absolutè: sed inquantum ipsum comparatur ad Deum, liberaliter gratiam offerentem: libero arbitrio aliqualiter tamen disposito.

AD ARGVMENTA. Ad illud ad Rom. dici D potest, quòd si non erant obligati ad legem Moysi nisi filij Israel: alij gentiles potuerunt iustè viuere seruando legem naturę: & tũc ipsi facti sunt sibiipsis lex idest, per legem naturæ scriptam in cordibus eorum interius direxerunt se rectè viuendo: sicut Iudęi per legem scriptã: sed isti non bene vixerunt sine omni gratia: quia gratia potuit esse in eis supposita hypothesi absque obseruatione legis Mosaycę.

Ad aliud concedi potest ista propositio Aug. absolutè secundum istam opinionem. Et ad minorem potest dici, quòd iste, cui offertur gratia potest cauere ne resistat gratiæ: sed non potest cauere a peccato. Si enim non resistat gratiæ iustificabitur: solum igitur potest hoc cauere: sed non potest caueri stando in peccato prius commisso. Ad tertium respondit Ansel. quòd quantum est ex parte liberi arbitrij potest seruari iustitia: licet quando iustitia non habetur: iustitia seruari non possit.

*

DISTINCTIO XXIX.

Post hoc considerandum est: Utrum homo ante peccatum eguerit gratia operante, & cooperante, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum iustitiam originalem in Adam necesse sit ponere esse aliquid donum supernaturale.

CIRCA DISTINCTIONEM vigesimamnonam, in qua Magister agit de gratia, quam primi parentes in statu innocentiæ habuerunt, quæro. Vtrum iustitiam originalem in Adam necesse sit ponere aliquod donum esse supernaturale. Qd nó: quia si ponitur: ponitur propter rectitudinem excludentem omnem rebellionem potentiarum, & propter immortalitatem pro statu illo habitam. Vtrumque istorum potest saluari ex puris naturalibus, quia vtrunque istorum est pęna: pœna autem non est sine culpa, quòd mors sit pœna patet, de rebellione etiam probatur: quia pugna potentiarum inferiorum ad superiores pœna est. (Arg. 1.)

Arg. 2. Præterea. Voluntas in puris naturalibus suis est recta: quia non fuit facta a Deo curua, & ita rectitudo est ab origine, ergo originaliter conuenit homini, & per consequens iustitia, quia rectitudo voluntatis est iustitia, ergo voluntas in puris naturalibus habet iustitiam originalem.

Arg. 3. Præterea. Si tantum esset donum supernaturale, ergo peccatum originale tantum esset carentia istius doni supnaturalis, ergo aliquis factus in puris naturalibus actu esset æqualis illi, qui per peccatum amisisset iustitiã originalem: & ita essent æqualiter puniendi, quod videtur inconueniens.

4. de Diu. nom. Contra, naturalia manent integra in peccatore secũdum Diony. iustitia originalis non manet. Patet per effectus sibi assignatos, ergo &c.

Hen. quol. 6. q. 11. circa mediũ. HIC DICITVR quòd præter istam rectitudinem infusam si qua fuerit oportet ponere in voluntate rectitudinem, quę est sicut qualitas in quantitate, cui opponitur curuitas naturalis inflicta ipsi voluntati: quam ipsa incurrit peccando: & ex ista curuitate sequitur inobedientia virium inferiorum: quia licet voluntas recta possit eis dominari: non tamen voluntas sic incuruata. Exemplum ponitur de virga recta, & postea incuruata, cuius rectitudo est naturalis: non tamen ita quòd sit de essentia eius: declaratur istud: quia alias non videtur q. possit saluari, quòd peccatum vulneret in naturalibus. Si enim corrumperet tantum aliquod donum gratuitum spoliaret tantum in gratuitis, ergo ad hoc, quòd vulneratio ponatur in naturalibus: oportet ponere aliquã rectitudinem, quæ priuetur per peccatum. Si ergo ponatur aliquod donum supernaturale præter illam rectitudinem. oportet dicere, quòd iustitia originalis includat vtrunque: quia si tantum attenditur secundum illud donum æquales essent iste, qui est in puris naturalibus, & peccator. Et sicut deduxit quoddam argumentũ, † in opponendo sequeretur, quòd essent æqualiter puniendi. (.f. vltimũ.)

CONTRA istud obijcitur, quia secundum istam positionem non videtur possibile voluntatem peccare nisi habeat rectitudinem naturalem, quæ posset corrũpi per peccatum, fiat igitur sine isto addito in sola essentia sua ipsa nó poterit peccare, quod videtur absurdum: quia ipsa potest iustitiam tenere, hoc est velle concorditer dictamini legis naturalis: & non est necesse ita velle:

F quia libera est, ergo potest peccare, ergo non oportet ponere talem qualitatem vt eius opposita curuitas inducatur per peccatum.

Præterea. Non tantum propter illam curuitatem videtur esse rebellio potentiarũ, quia voluntas ex libertate sua naturali videtur melius, & magis dominari virtutibus inferioribus, quam ex illa qualitate accidentali, q̃a ipsa secundum essentiam suam est suprema potentia: igitur non erit ista qualitas tota ratio dominandi, ita q si ipsa non insit non dominetur voluntas.

Præterea tunc posset cognosci per rationem naturalem hunc statum non esse naturalem, quia manifestum est nunc esse rebellionem in potentijs inferioribus, & per te non potest esse nisi corrumpatur rectitudo voluntatis. Consequens est inconueniens, quia præclarissimi Philosophi ad hoc pertingere non potuerunt. G

Pręterea. Ista rectitudo corrupta est totaliter per primum peccatum mortale, igitur cum secundum peccatum ita formaliter sit peccatum sicut primum: oportet, quòd ita corrumpat ipsam secundum sicut primum. Sed secundum non potest illam rectitudinem corrumpere; quia iam nó manet, ergo nec primum est peccatum ex hoc quòd corrumpit istam.

Pręterea. Illa rebellio videtur esse in homine existente in puris naturalibus, igitur non est propter aliquam curuitatem, quam incurrit voluntas per peccatum. Probatio antecedentis: naturale est vnicuique appetitui ferri in suum appetibile, & si est appetitus non liber naturale est ei summe ferri quantum potest: quia sicut talis appetitus secundum Damasc. 42. ducitur, & non est in potestate sua eius actus, ita non est in potestate eius intensio actus: quin agat quantum potest. Igitur cum appetitus sensitiuus existens in puris naturalibus habeat proprium appetibile, & delectabile summe haberet tẽdere in illud, quantum est ex se, & illud tendere impediret actum rationis: quia adhuc essent istę potentię in eadem essentia sicut modo: propter quam vnitatem impediunt se mutuo in actibus suis intensis: secundum Auic. 6. Naturalium, ergo deberet conari ratio ad impediendum istam delectationem summam partis sensitiuę, & non posset inferior potentia cohiberi sine aliqua tristitia, & difficultate in ipsa existente, quia sicut ipsa summe inclinatur ad hoc, ita ex parte sui summe remittetur ad oppositum, igitur ibi esset rebellio: quia inclinatio potentię inferioris ad delectandum contra iudicium rationis, & difficultas in refrenando illum appetitum. (H) (1. Ethi.)

I POTEST DICI ergo, quòd si originalis iustitia habuit illum effectum facere, scilicet, perfectam tranquillitatem in anima quantum ad omnes potentias, ita quòd natura inferior non inclinaretur contra iudicium superioris, aut si inclinaretur quantum est ex se, posset tamen a superiori regulari, & ordinari sine difficultate superioris, & sine tristitia inferioris: cum hoc nõ haberet potentia facta in puris naturalibus: necesse est ipsam ponere donum supernaturale, quo sit ista tranquillitas perfecta in anima.

K Ex hoc potest formari secunda ratio. Voluntas enim coniuncta appetitui sensitiuo nata est condelectari sibi, sicut intellectus coniunctus sensui natus est intelligere sensibilia, & si talis voluntas multis appetitibus sensitiuis coniungitur nata est condelectari illis omnibus, & ita non tantum illum appetitum non potest retrahere suo delectabili: sine aliqua contraria inclinatione ex parte istius appetitus, & difficultate.

Resolutio notabilis quęstionis. Sed nec etiam seipsum videtur posse retrahere sine difficultate, a condelectando illi appetitui, ad hoc igitur vt se delectabiliter retrahat: oportet eam in aliud ferri sibi delectabilius quam sit illud delectabile appetitus inferioris, cui condelectaretur. Si hoc non esset, igitur ab hoc, q voluntas possit se retrahere delectabiliter ab omni delectatione inordinata cũ aliqua vi inferiori oportuit aliquid ex se ipsi voluntati esse delectabilius

bilius, quam aliquod delectabile alicuius vis inferioris, & cum nihil sit tale ex parte ipsius voluntatis oportet aliquid fuisse in voluntate supernaturale, quo fieret sibi finis delectabilior, quàm aliquod delectabile alicuius appetitus sensitiui, propter quam rationem delectabilius, se retraheret a condelectãdo appetitui sensitiuo, quàm recedendo ab illo delectabili. s. fine. Si igitur in primo homine fuit ille effectus. s. perfecta tranquillitas, & erat effectus originalis iustitiæ, illa iustitia fuit donum supernaturale, quia fecit Deum delectabiliorem volũtati, quàm aliquod appetibile sensibile, quod non potuit esse ex aliquo dono naturali ipsius voluntatis.

Sed nunquid ex hoc tollitur omnis rebellio, vt potentia inferior delectabiliter se retrahat a suo delectabili proprio.

Respondeo si voluntas abstinet delectabiliter, a condelectando potentiæ inferiori, totus homo delectabiliter abstinet a delectabili appetitus sensitiui inferioris: non autem totus homo cum tristitia abstinet, si vis illa inferior abstinet cum tristitia. Hoc enim conuenit homini simpliciter, quod ei conuenit secundum potentiam superiorem, nec propter hoc ab eo negatur: & si non cõueniat ei secundum potentiam inferiorem.

Quod si dicatur, quòd ipsa potentia inferior ex parte sui delectabiliter obediat rationi: tũc videtur, quòd oporteat aliquid ponere in potentia inferiori, quo sic delectabiliter feratur in delectabile voluntatis. Non enim videtur, quòd ex natura illius potentiæ esset delectabiliter, auelli a suo delectabili: nec etiam erat ex natura sua inquantum est inferior voluntate, delectabiliter, auelli a suo delectabili ab ipsa voluntate, quia iste ordo essentialis manet nunc: & tamen nunc non est talis delectatio, oporteret enim ponere in singulis potentijs appetitiuis inferioribus singula dona: ita, quòd quælibet per suum donum delectabiliter moueretur a volũtate & ipsa voluntas per donum suum delectabiliter moueret se ad potentias inferiores, & si essent talia plura dona: potissimum tamen fuit iustitia originalis, quæ fuit in volũtate. Per illud enim donum voluntas quasdam delectationes appetitus sensitiui præuenisset, nec vnquam illę inesset: puta adulterandi, cum puella aliena. Quasdam imperasset, & bene eis fuisset vsus homo, puta cognoscẽdi suam obediendo præcepto diuino: illi. s. Crescite, & multiplicamini, &c. Ita, quòd istas delectationes licitas, quandoque habendas pro tunc, quandoque infuissent nõ habuisset voluntas pro fine, sed ad finem debitum retulisset. A quibusdam etiam delectabilibus licitis, quandoque habendis, quandoque auertisset, sicut ab illa delectatione, quæ non erat habenda, nisi pro tempore; & quodcunque istorum, siue præuenire, siue bene vti habitis, siue auertere ab habendis delectabilibus: voluntas delectabiliter faceret per donum illud supernaturale: quo delectabilius fuit sibi fini vltimo inhęrere, & omnibus ordinatis ad illum, quàm ab illo separari inhęrendo alicui delectabili, non ordinato ad istum finem ista omnia ex puris naturalibus suis nõ potuit habere, & si ex se haberet aliquod donum: cui hæc omnia conuenirent: nec propter hoc esset delectata: licet totus homo delectaretur, cuius ista erat principalis potentia delectandi. Nec forte necesse est ponere, quòd nullus sensitiuus appetitus potuit tunc tristari: potuit enim visus tunc videre turpe visibile: & auditus audire turpe audibile: & vtrumque potuit offendere appetitum sensitiuum sicut, & conueniens sensibile delectare. Sed voluntas tunc bene vsa fuisset istis tristitijs, & delectabiliter appetituum inferiorum: ita, quòd non contristata fuisset immoderatè ab appetitibus inferioribus: sicut bene vsa fuisset delectabilibus eorum non immoderate delectando.

De alio effectu, qui attribuitur originali iustitiæ. s. immortalitate nõ oportet arguere, quia ista immortalitas, vt dictum fuit dist. 19. non fuit impossibilitas moriendi, etiam stante isto statu: sed possibilitas non moriẽdi, quæ possibilitas conseruata fuisset in actu non moriendi per multa adiutoria, quæ dicta sunt ibi: puta per esum ligni vitæ, per custodiam Angelorum, per protectionem diuinam, & bonum regimen intrinsecum; & cætera, ibi dicta.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd neutrum istorum ex puris naturalibus potest haberi. Cum probatur: quia opposita istorum sunt pœnæ. Dico, quòd non: sed conditiones naturales: sicut non est pœna boui mori, sed naturale, & quòd appetitus eius feratur in suum delectabile. Ex quo enim homo compositus est ex multis partibus organicis: & ita sunt in eo multi appetitus. Naturale est quemlibet ferri in suum delectabile, & etiam ipsum corpus consumi potest, nisi sint remedia, quæ suppleant abundanter ne consumptio ista vincat. — Ad arg. 1.

Contra istud, quia ista fuissent passiones inuoluntariæ, ergo, & pœnæ.

Respondeo dico; quòd licet inuoluntariæ voluntate naturali, non tamen pœnæ. Nam contra inclinationem naturalem bouis est mori, & tamen illa non est sibi pœna. Si autem dicas inuoluntarium, quia contra actum voluntatis. Dico, quòd non fuisset pœna inuoluntaria voluntati existẽti in puris naturalibus, Si enim ipsa voluisset naturam suam habuisse conditionem supernaturalem, peccasset.

Ad secundum dico, quòd ista rectitudo naturalis est libertas innata ipsi voluntati, in qua necessarium est voluntatem fieri a Deo: nec illa per peccatum corrumpitur. Et ita iustitia originalis si ponatur rectitudo naturalis voluntatis erit ipsa libertas eius, sed ista non habet illos effectus, qui attribuuntur iustitiæ originali, quòd si isti effectus attribuantur vni qualitati mediæ inter naturam, & virtutem infusam: illam qualitatem mediã non est necesse ponere, quia quæcunque apparent inconuenientia de voluntate saluabuntur sine ea. — Ad 2.

Ad tertium dico, quòd existens in puris naturalibus, non est ęqualis ei, qui peccauit existenti in iustitia: non quia iste habeat aliquam curuitatem, quam ille non habet. Sed quia iste debitor est iustitiæ originali quam acceperat, ille non: ideo iste est reus: & ille non. Et si neutri conferatur visio Dei, vni tamen est carentia visionis pœna: alij non est. Reus enim priuatur ea propter reatum peccati, alter vero priuatur ex conditione naturæ. — Ad 3.

Ad quartum dico, quòd si fuerit aliquod donum supernaturale, non tamen oportet, quòd sit principium merendi. Se enim habet ad gratiã, quæ est principium meriti, sicut excedens, & excessum. Excedens quidem, quia fini vltimo coniunxit firmius voluntatem, quã gratia. Ita enim coniunxit secundum aliquos, quòd nõ patiebatur secum aliquod peccatum veniale, charitas autem compatitur. vel secundum prædicta saltem ita cõiunxit, quòd facilius, & delectabilius erat ei pati ab aliqua tristitia inferiori, quàm alicui delectationi inferiori acquiescere recedendo a delectatione finis. Istam facilitatem non facit gratia, cum qua stat pronitas ad malum, & difficultas ad bonũ. Sed excedit gratia in hoc, quia ipsa coniungit fini: vt bono supernaturali, & vt supernaturaliter per meritum attingẽdo tale bonum, non sic istud donum: sed tantum cõiungebat illi bono, vt conuenienti, & delectabili. — Ad 4. a. l. merendi. Vide sup. di. 21. opp. q. 1.

Ad aliud, quod tangit in positione de virga non est simile: nõ enim quantitas corporalis potest fieri in aliquo, vt videtur sine aliqua determinata qualitate quartę speciei, sed essentia, & potentia spiritualis possunt fieri sine habitu.

Ad aliud, quod tangit de vulnerationibus in naturalibus dicetur infra dis. 35. quando dicetur, quòd peccatum est corruptio boni, & cuius boni. vtrum ipsius naturę in qua est, vel alterius. De hoc etiam solutio. istius quæstionis.

Gen. 1.

DISTIN-

DISTINCTIO XXX.

In superioribus insinuatum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum quilibet secundum legem communem propagatus ab Adam contrahat peccatum originale.

IRCA distinctionem trigesimam, in qua Magister agit de transfusione peccati originalis in posteros, quæro duo. Primo vtrum quilibet secundum legem communem propagatus ab Adã contrahat peccatum originale. Quod non. Aug. de vera religione. Peccatum adeo voluntarium est, vt si non est voluntarium, peccatum non dicitur, sed nihil est voluntarium in paruulis, qui non habent vsum rationis ergo, &c. G

Arg. 1.

Arg. 2. Item nullus peccat in eo, quod vitare non potest 3. de lib. arb. paruulus quod sibi a conceptione conuenit vitare non potest, igitur defectus naturalis, qui intrat ab origine non est defectus culpabilis sed pęnalis.

Arg. 3. Item per argumentum, quod ponitur in littera non peccat, qui creat: non peccat qui generat: per quas igitur rimas inter tot præsidia innocentiæ intrat peccatum. H

Arg. 4. Cap. 8. Item 3. Ethi. cæco nato nullus improperabit, sed magis miserebitur, igitur defectus naturalis non est culpabilis, sed magis pęnalis.

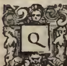
Arg. 5. Item Adam non fuit nobilior tota natura humana, ergo se inficiendo, non potuit totam naturam humanã inficere. Antecedens patet, quia natura humana habuit aliquod indiuiduum ita nobile sicut ipse, vel habere potuit. Probatio consequentiæ, quia corruptio minoris boni non includit corruptionem maioris.

Rõ opp. Contra, ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatũ in mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt. Et ibidẽ. Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi: ita per vnius hominis obedientiam iusti constituimur multi. I

Item Aug. de Fide, ad Pet. Firmissimè tene, &c. Et ponitur in litera.

QVÆSTIO II.

Vtrum istud peccatum sit carentia originalis iustitia.

Arg. 1. VÆRO SECVNDO. Vtrũ istud peccatum sit carentia originalis iustitiæ. Quòd non: quia Angelus caret ea, & tamen non habet aliquod peccatum.

Arg. 2. Prętereа. Adam caruit ea, amisit enim iustitiam originalem peccando, & tamen nõ habuit peccatum originale, sed actuale. K

Arg. 3. Præterea. Baptizatus paruulus caret iustitia originali, & tamen non habet peccatum originale.

Si dicatur, quòd aliquo modo per gratiam est dimissum: ideo aliquo modo non habet illud.

Contra baptizatus relapsus non habet gratiam, ergo non habet vnde remittatur sibi illud peccatum: & non habet iustitiam originalem, ergo peccatum originale redit in eo.

Arg. 4. Præterea. Tunc ipsa carentia esset in voluntate sicut, & iustitia, cuius est priuatio secundum Ansel. de Concept. virgin. consequens est falsum: quia voluntas est vis immaterialissima: & per consequens maximè a carne separata: ergo non potest infici a carne, ex quo a carne separatur. F

Contra, peccatum originale, non potest esse aliud q̃ ista priuatio, non enim est concupiscentia: tum quia illa est naturalis ex dist. 29. tum quia ipsa est in parte sensitiua, vbi non est peccatum secundum Ansel. tum quia nõ est actualis: quia tunc illa concupiscentia esset actualis, quia habitus derelictus in anima ex peccato mortali nõ est peccatum mortale. Manet enim talis habitus dimisso peccato per pœnitentiam. Nec etiam ignorantia est, q̃a paruulus baptizatus ita ignorat sicut nõ baptizatus. Ratio ad opp.

Præterea. Deordinat totam animam, ergo si est aliqua vna culpa: in illo potentia est ad cuius deordinationem tota anima deordinatur, illa sola est voluntas: quia sicut ipsa ordinata ordinat alias: ita deordinata deordinat: non est autem aliquid positiuum, ergo est priuatio iustitiæ oppositæ huic culpæ. G

DISTINCTIO XXXI.

Nunc superest inuestigare qualiter illud peccatum a patribus traducatur in filios, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum anima contrahat peccatum originale à carne infecta concupiscibiliter seminata.

IRCA distinctionem trigesimamprimam. Quæro vtrum anima contrahat peccatũ originale a carne infecta concupiscibiliter seminata. Qd non: quia materia non agit in formã, ergo nec caro in animam. Arg. 1. c. 28. & inde.

Confirmatur q; secundum Aug. 12. super Gen. agens præstantius est patiente; & secundum ipsum ibidem nullus corpus est præstantius spiritu, ex quibus concludit, quòd nullum corpus agit in spiritũ ex quo habetur propositum.

Et si dicatur, quòd maior Aug. vera est in bonis non in malis: quia defectus potest esse peior causa.

Contra: causa naturalis mali culpæ non potest esse sola pęna: quia pœna iusta est, & ad iustum precisè non sequitur naturaliter culpa: illud autem, quod est in carne est pure pœna: & si est causa culpę, non est nisi causa naturalis, quia non est libera, ergo &c. Arg. 2.

Præterea. Si a carne infecta contrahitur, ergo contrahitur a proximo parente: quia ab ipso seminatur talis caro. consequens est falsum: quia tunc peccatum originale possit augeri, in parẽtibus intermedijs: plura enim agentia einsdem rationis possunt in effectum perfectiorem: & ita parens primus cum parentibus intermedijs potest intendere peccatum originale vltra illud, quod esset in filio primo immediate a primo parente genito. Arg. 3.

Cõtra Magister in litera adducit auctoritates sanctorum, quòd anima a carne inficiatur: quia nisi esset ita: nõ videtur posse assignari aliqua causa, vnde istud peccatũ causaretur in anima: non enim causatur a se actu suo: quia tunc esset peccatum actuale: nec a Deo: patet nec ab ipso Adam: quia ponamus quòd fuerit annihilatus: vel modo si est saltem modo non habet aliquam culpã: quia ponitur beatus, ergo modo nõ est sub ratione peccatoris, sub qua ratione poni haberet causa huius peccati. Ratio ad opp.

Prętereа. Contraximus istud peccatum inquantum fuimus in Adam secundum rationem seminalem secũdum August. 4. super Gen. Hoc autem fuit secundum corpus non secundum animam: anima enim non est ex traduce: sicut adducit Magister auctoritatem in litera.

DISTIN-

DISTINCTIO XXXII.

Quoniam supradictum est originale peccatum esse vitium concupiscentiæ, &c.

QVÆSTIO I.

Utrum in baptismo remittatur peccatum originale.

In 30. d. de peccati originalis q̃d ditate & 31. de eius traductione, & in 32. d. ipsius remissione, agit Mat. ĩ litera M. a. l. Circa istã q. sunt duo modi dicẽdi, primus ẽ Ma. &c.

IRCA distinctionem trigesimam secundam. Quæro, vtrum in baptismo remittatur peccatum originale. Quod non: quia culpa non remittitur nisi iustitia opposita restituatur; sed iustitia originalis non restituitur in baptismo, Patet per effectus eius.

Contra est Magister in litera, & ecclesia tenet oppositum.

IN ISTA materia de peccato originali tenendo ipsum inesse sicut sonant auctoritates, quæ sunt primæ quæstionis: duo sunt modi dicendi circa hoc. Vnus Magistri, & aliorum sequentium, & exponentium ipsum.

Ad intellectum autem istius viæ quatuor sunt videnda. C Primo qualiter ab anima contrahitur infectio in carne. Secundo qualiter seminatur caro infecta. Tertio qualiter ab ipsa inficitur anima. Quarto, qualiter anima ab infectione illa liberatur per baptismum.

Hen. quol. 1. q. 23. Quære eũdem quol. 2. q. 21. & antiquos.

AD PRIMVM dicitur, quòd voluntas peccans in carne causauit quandam qualitatem morbidam consequentem curuitatem voluntatis: hæc autem qualitas morbida dicitur fomes: lex membrorum tyrannus: & est sicut quoddam pondus in carne excitans motus sensuales, & inclinans animam ad condelectandum carni: & ita retardans, & reprimens a delectationibus superioribus, siue supernaturalibus, iuxta illud Sap. 9. Corpus, quod corrumpitur aggrauat animam. Propter istam qualitatem morbidam in ipsa carne sic aggrauantem, idest inclinantem ad inferiora: & secundum D quendam illa qualitas nunquam minuitur in essentia sua: licet in effectu suo minuatur; hoc est, quòd licet gratia tanta possit esse, quòd magis inclinet ad superiora, quam fomes ad inferiora: non tamen minuit fomitem quãtum ad essentiam suam: quia non contrariatur fomiti, qui est in carne, & gratia est in anima.

Quære D. Th. 1. 2. q. 81. & Hẽ. ubi infr. & D Bo. & alios.

Et ponitur exemplum de lapide appenso, & ligato ad alas auis quantumcunque cresceret vis motiua in ala, nunquam decresceret pondus lapidis, licet quantum ad effectum minus posset deprimere, quia virtus contraria vinceret in effectum.

Henr. ubi sup. sed q̃re eũ alibi & alios.

DE SECVNDO dicitur, quòd vel tota caro parentum fuit infecta hac qualitate morbida: & ita illa, quæ seminatur: vel si non tota, aut si illa, quæ seminatur non E fuit caro patris saltem ex feruore, & libidine in seminatione inficitur ipsa caro seminata, & huic secundo videtur consentire August. qui infectionem illam attribuit, non propagationi: sed libidini in propagatione, sicut patet dist. 30. huius secundi.

Hen quol. 6. q. 32.

DE TERTIO articulo dicitur, quòd in instanti creationis, & infusionis animæ ipsa maculatur a carne infecta: ita quòd licet infectio, vel maculatio carnis non fuerit culpa formaliter, sed sequela culpæ: est tamen occasio culpæ in anima carni vnita: quia quando anima vnitur in casu infectio eius talis est, qualis nata est esse in anima et talis est culpa. Exemplificatur de pomo dato mũdo, & fœdato a manu recipientis.

Idem ibidem.

DE QVARTO vel ponitur, quòd ista curuitas manet in voluntate, quam incurrit peccando: vel si nõ A saltem manet fomes in carne sed, siue vtrunq;, siue alterum manet non imputatur animæ post baptismum sicut ante: quia totaliter tollitur reatus, manet autẽ præcisè vt pœna peccati præcedentis, & materia exercendæ virtutis.

Secundum istam viam patet, quod est dicendum ad quæst. motas: est enim culpa originalis in quolibet sic propagato, & hoc quantum ad primam quæstionem, & quo ad tertiam quæstionem dicendum est carnem infectam sic seminari, & ab illa infecta animam infici culpabiliter: quæ culpa quo ad secundam quæstionem, vel est curuitas opposita rectitudini naturali voluntatis, vel cõcupiscentia, idest, pronitas ad concupiscendum effrenate delectabilia, & remittitur quantum ad quartam quæ- B stionem, non in se, sed quantum ad reatum.

CONTRA istam viam quantum ad singulos articulos sunt aliqua dubia.

Quantum ad primum dubium est, quomodo voluntas habeat tãtum dominium super corpus: vt possit immediatè alterare totum corpus ad istã qualitatem morbidam maximè cum non habeat pro obiecto primo corpus. Potuit enim peccare primo peccato appetendo excellentiam Dei: vel alio peccato spirituali, & in isto non erat corpus obiectum voluntatis: quod tamen ponitur alterari a voluntate: aut si saluetur quomodo ista alteratio potuit fieri. Videtur difficile, quomodo eadem causa etiam cum maiori adiutorio extrinseco non potuit corrumpere istam qualitatem, voluntas enim quantum C cunque adiuta gratia, non potest corrumpere fomitem secundum istos: & quæcunque causa totalis alicuius effectus illum effectum videtur posse corrumpere: maximè si augeatur virtus eius actiua.

Secundum dubium est ad quid ponitur ille fomes in carne. Si ponitur vt principium rebellionis non oportet. Non enim per se rebellat caro voluntati, sed appetitus sensitiuus: quia secundum Philosophum 1. Poli. voluntas dominatur corpori principatu dispotico, sed appetitu sensitiuo principatu politico: ergo fomes deberet principaliter poni in appetitu sensitiuo, vel si in corpore, nõ nisi in illo, quod est organũ appetitus sensitiui: & si hoc cum nulla talis caro trãsfundatur, ergo nõ transfunditur caro infecta fomite.

c. 3. Vide S. Rethi. & 5. & alibi.

D Tertium dubium est: quia in puris naturalibus esset rebellio, sicut dictum est distinct. 19. ergo propter eam non oportet ponere aliquam qualitatem morbidam in carne.

Si dicatur, quòd esset delectatio appetitus sensitiui propria, & in proprio delectabili. Etiam in puris naturalibus. non tamen ipsa esset cum libidine, idest, non effrenata nec immoderata: sicut est modo: & huiusmodi libidinosę delectationis principium fomes est.

Contra, sicut in potestate appetitus sensitiui non est delectari, quia non ducit sed ducitur, ita nec modus delectandi, ergo summe quantũ potest delectatur in summo delectabili sensibili præsente. Quid addit, ergo libido supra hoc, quod est summe delectari delectabili sensibili presente, non facile videtur.

E CIRCA secundum articulum primum dubium videtur esse, quòd semen nunquam fuit animatum anima patris: est enim relictum aliquid, quod non est necessarium membro alendo. Illud autem quod assumitur a membro cum quo erat eiusdem dispositionis nõ erat animatum, ergo nunquam semen contraxit infectionem ab anima, qua nunquam perficiebatur.

Confirmatur per Ansel. de Concept. virgin. cap. 6. & 7. vbi vult quòd non magis est semen infectum, quã sputum, vel sanguis.

Et si de illo formaretur corpus organicum: non videretur, qualiter ex eius infectione anima inficeretur.

Secũdum dubiũ est: si semen fuit infectum cũ trãsmutatur per multas formas substantiales antequam de ipso

fiat corpus organicum, & forma substantialis prior, quę constituebat subiectum istius qualitatis morbidę nō manet, ergo nec illa qualitas morbida.

Diceretur, quòd de infecto generatur infectum. Exemplum de semine patris leprosi, generatur corpus filij leprosum.

Contra: ergo leo comedens cadauer hominis mortui contraheret, secundum hoc fomitem. probatio consequentiæ. Illud enim cadauer infectum est fomite, & per te de infecto generatur infectum, ergo. Probatio assumpti. Resuscitetur mortuus sicut fuit de Lazaro: anima reunita carni inueniet carnem rebellem spiritui, ergo tunc erit fomes in corpore illo. A quo ergo? non ab anima: quia ipsa fuit purgata a peccato originali. Ponamus per baptismum, vel circumcisionem, nec oportet

G fingere, quòd a Deo, remansit igitur fomes in cadauere mortuo.

Ad ista dubia posset responderi per hoc, quòd uirtus actiua seminis infecta generat de infecto infectum, & etiam de non infecto infectum. Et ideo ad primum de nutrimento non infecto generat virtus actiua patris infecta semen infectum, & culpam originalem transfundit.

Ad secundum virtus illa infecta de infecto semine generat carnem infectam, & tunc non valet tertia instantia de leone: quia uirtus eius actiua conuersiua cadaueris in membrum leonis, non est infecta.

Tertium dubium circa istud videtur esse, quia homo

H miraculose formatus de carne digiti mei cōtraheret peccatum originale, quod est contra Anselm. c. 19. vbi vult, quòd duæ sunt rationes, quare Christus non contraxit peccatum originale, & quarum vna per se sufficeret, siue altera: vna, quia purgata fuit caro eius in Beata Virgine. secunda quia non erat filius naturalis Adę, & ideo non obligabatur in Adam.

CIRCA tertium articulum est dubium, qualiter caro causet istam infectionem animæ. Si enim anima causauit illam infectionem in carne, & ex carne causatur in anima, vtraque causa est ęquiuoca suo effectui. Et videtur, quòd totalis, & difficile videtur saluare circulationem in causis equiuocis totalibus. Difficile etiam erit saluare illum modum, quo voluntas, quæ est potētia mere immaterialis transmutetur immediate a corruptibi-

I li: & cum intellectus non ponatur, immediate posse trāsmutari a phantasmate, nisi virtute intellectus agentis, sequitur, quòd intellectus sit immaterialior, quàm volūtas. Videtur etiam sequi, quòd illud peccatum primò sit in essentia, quia essentia primò perficit carnem, sed consequens est falsum, quia in essentia: vt essentia non videtur esse culpa formaliter.

Contra omnes tres articulos, est unum dubium commune: quare, scilicet potuit primus homo actu suæ voluntatis inficere carnem suam quin secundus, & tertius post eum possit similiter: & ita cū multi patres intermedij peccauerunt mortaliter, semper caro seminata est

K magis, & magis infecta, quod videtur absurdum: quia non omnis modo genitus pronior est ad inordinate delectandum, quàm quicunque antiqui prius geniti. Tum etiam, quia videretur sequi, quòd peccatum originale intenderetur: quamuis enim si ponatur peccatum originale priuatio totalis, non recipiat magis, & minus: tamen si ponatur curuitas, vel concupiscentia secundum illam opinionem illa potest esse maior, vel minor.

CONTRA quartum articulum est dubium, quia peccatum non dimittitur formaliter, nisi illud, quod est formale in peccato deleatur: non illud, quod est materiale: debitum autem iustitiæ originalis non est formale in peccato originali. Non enim fuit debitum in statu innocentiæ: nisi quia habens eam debuit eam, igitur non videtur formaliter remitti, nisi tollatur illa deformitas, vel carentia, aut in se aut saltem per habitum aliquem equiualentem habitui huius priuationis.

CIRCA ISTAM materiam est alia uia, quę videtur Anselm. in toto paruo libro, de Concept. Virg. vbi tractat de peccato originali. Ad quam uidendam etiā quatuor sunt tangenda. Primo quid sit peccatum originale: & in hoc soluitur secunda quæstio. Secundo, an tale peccatum insit, quo ad primam quæstionem. Tertio qualiter contrahatur quo ad tertiam quæstionem. Quarto qualiter remittatur per baptismum, & hoc quo ad quartam quæstionem.

QVO AD PRIMVM dicit Anselm. in lib. 1. de Concept. Virgin. capit. vigesimoseptimo. Per peccatum, quod originale dico aliud intelligere, nequeo in ipsis infantibus, nisi factam per inobedientiam Adæ iustitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes sunt filij iræ. Ista

G ratio peccati originalis. Probatur ex hoc, quia peccatum formaliter est iniustitia. igitur, & tale peccatum talis iniustitia: iustitia autem secundum eum ibi. cap. quinto, & decimosexto, De casu diaboli, non est nisi carentia iustitię debitę. Dico igitur, quòd peccatum originale, quod est carentia iustitiæ originalis, non est nisi carentia iustitiæ debitę.

Et si obijcitur, quòd aliqui sancti uidentur dicere concupiscentiam esse peccatum originale.

Respondeo, concupiscentia potest accipi, vel prout est actus, vel habitus, vel pronitas in appetitu sensitiuo: & nullum istorum est formaliter peccatum; quia non est peccatum in parte sensitiua, secundum ipsum, capit. tertio, & quarto, ibi. Vel potest accipi, prout est pro-

H nitas in appetitu rationali, idest in voluntate ad concupiscendum delectabilia immoderate, quæ nata est condelectari appetitui sensitiuo, cui coniungitur. Et hoc modo concupiscentia est materiale peccati originalis: quia per carentiam iustitiæ originalis, quæ erat sicut frenum cohibens ipsam ab immoderata delectatione ipsa non positiuè, sed per priuationem fit prona ad concupiscendum immoderate delectabilia: sicut exemplificat capit. quinto, de naui, fracto gubernaculo: & de ęquo, fracto freno, qui dimittitur sibi. & ex hoc exequitur motum inordinatum, quem cohiberet illud frenum. Sic ad propositum per hoc soluitur secunda quæstio, quia quæritur, quid sit peccatum originale. Est enim formaliter carentia iustitiæ originalis debitæ, & non qualitercunque debitæ, quia acceperat in primo paren-

I te, & in ipso amisit, cui correspondet pœna damni duntaxat ex præmissa criminis transgressione proueniens: & ideo Adam non habuit peccatum originale: quia illud debitum nō fuit ad ipsum traductum, per aliquem parentem, sed ipse in se accepit illam iustitiam, & actu suo amisit.

QVANTVM ad secundum, soluitur prima quæstio, tenendo secundum auctoritates Sanctorum; quòd sit hoc peccatum in omnibus communiter propagatis: hoc declaratur ex ista ratione peccati originalis. Habet enim quilibet sic propagatus carentiam iustitiæ originalis. Patet ex effectibus illius iustitiæ prius

K dictis, distinctione vigesimanona; istius secundi, est debitor istius iustitiæ, quia accepit eam in primo parente, per cuius parentis actum amisit eam; ergo secundum dictam descriptionem quilibet sic propagatus habet peccatum originale. Antecedens patet, ibi per Anselm. capit. uigesimoseptimo. nam accusat spontanea, quam fecit iustitiæ desertio, nec personas excusat recuperandi impotentia, ut declarat. capit. secundo. quoniam ipse sibi impotentiam fecit deserendo iustitiam in primis parentibus, in quibus tota natura erat, & semper debitrix est habere potestatem, quam ad obseruandam semper iustitiam accepit.

Ex istis dictis uidetur concludi debitum in paruulis, c. 28.
propter hoc, quòd Adam accepit iustitiam pro se, & a. l. non ex
pro tota natura, quæ tunc erat in eo: & ideo iuste Deus cusat ipo
exigit a tota natura in quocunque est illam iustitiam, tentia quā
quam dedit naturæ: ita quòd secundum ipsum. c. 7. Adam fecit, &c.

peccato

peccato personali nudauit naturam iustitia debita, & na data natura a tali iustitia debita in quocunque facit naturam nudam facit & talem debitricem.

a.l. Petro. Contra hoc obijcitur: quia hæc natura numero, quæ est in † propagato non fuit in Adam: licet ibi fuerit natura eiusdem speciei: ergo illa natura non accepit aliquã iustitiam, ergo non est debitrix.

Et si dicas quòd ista natura fuit in Adam causaliter: ita etiam hæc persona fuit in Adam causaliter, ergo idẽ est loqui de personis propagatis, & de naturis propagatorum quantum est ad propositum: eodem enim modo oportet ostendere, quòd persona sit debitrix sicut hæc natura pro eo, quòd fuit in Adam causaliter: quando accepit iustitiam formaliter, qualiter igitur sufficit modus accipiendi iustitiam ad debere iustitiam acceptam. Si enim non fuit in ipso secundum uoluntatem, sed tantum secundum carnem: & non potest esse debitor iustitiæ nisi secundum voluntatem, secundum quam potest habere iustitiam: non igitur quia fuit in aliquo causaliter vt in principio propagatiuo, ideo est debitor iustitiæ.

Respondeo non faciendo mentionem de hac natura, & hae persona: ostendo, quòd iste debitor est iustitiæ: quia iustitiam accepit formaliter Adam, & ipse in eo, & hoc probatur sic. Omne donum est debitum, quod datur ab ipso Deo dante voluntate antecedente, idest quantum est ex parte Dei sine speciali gratia, & merito: licet non volontate consequente: sed Adam accipiente iustitiam filio eius data est iustitia voluntate Dei antecedente: idest quantum erat ex parte Dei: quia sine speciali dono conferretur filio nisi adesset impedimentum, ergo ex illa collatione factã patri, filius est debitor iustitiæ sic datę.

Maior probatur, accipiens enim voluntatem, & gratiam, licet ei non datur opus meritorium in se, siue voluntate consequente, datur tamen sibi in gratia, in qua est voluntate antecedente, & virtualiter, & propter hoc accipiẽs gratiam debitor est bonorum operum, quę virtualiter continentur in gratia illa. ita quòd amittens gratiam, & frequenter peccans: non tantum punitur pro amissione gratiæ: quia tunc, qui pluries, & qui paucis peccarent æqualiter punirentur. Minor patet ex lege diuina, quæ statuit per patrem non ponentem obicem per peccatum quasi naturaliter iustitiam originalem dari propagatis: non quidem quia pater eam transfunderet eum sit donum supernaturale: sed quòd Deus ipse naturæ cooperaretur regulariter dando iustitiam propagato, sicut modo animam intellectiuam creat corpore perfectè organizato.

a.l. virtualiter. Instatur contra probationem maioris, quia si opera perfecta accepta formaliter in gratia sint debita hoc est ab eadem voluntate, quæ accepit gratiam: quia in ipsa virtualiter continentur illa opera, sed in proposito ista voluntas filij nunquam accepit iustitiam, nec videtur ista iustitia posse virtualiter accipi in illa iustitia voluntatis alterius, sicut opera accipiuntur virtualiter in ipsa gratia data.

Confirmatur hoc: quia si Deus creasset omnes homines simul, & dedisset Adæ iustitiam originalem: si tunc solus Adam peccasset non videtur aliqua lex iustitiæ, quòd alij, qui non acceperunt in se iustitiam sint debitores illius iustitiæ, ergo nec modo: quia non poterunt plus modo obligari per Adam, quam tunc, si Deus tunc statuisset quòd Adam non peccante dedisset omnibus iustitiam.

Assumptum scilicet, quòd ipsi non essent debitores probatur per hoc, quia si Deus dedisset eis iustitiam, & immediatè eos priuasset ea sine actu suo, non reputarentur debitores iustitię, qua carerent, magis tamen possunt accipere rationem debiti a Deo dante: quam ab hoc, quòd pater eorum accepit iustitiam formaliter, & suo actu amisit: & ita filius non erit debitor, ita quòd

A carentia imputetur sibi ad culpam.

Hanc instantiam excludendo confirmatur ratio sic. Ratio debiti tam ex parte doni, quod debetur, quam ex parte voluntatis, quæ debet, est ipsa datio dantis, qui dat donum receptum, & dat voluntati recipienti, ergo datio eiusdem rationis sufficit ad hoc, quòd voluntas sit debitrix qualis sufficit ad hoc quòd donum sit debitum.

Sed ad hoc quòd donum sit debitum sufficit datio voluntate antecedente, siue virtualiter dare, licet non in se formaliter, ergo ad hoc quòd voluntas sit debitrix sufficit similis dato facta illi voluntati.

Sed quando facta est datio voluntati Adæ, facta est tali modo, quòd quasi eadem datione quantum erat ex se dabatur similiter omni voluntati cuiuscunque filij, si

B non poneretur obex, ergo ex tali datione sit voluntas cuiuscunque filij debitrix: licet ergo non sit omnino simile de operibus meritorijs datis virtualiter in gratia, & in proposito, est tamen simile quãtum ad propositum: quia vtrobique est præcisè datio ex parte dantis, scilicet voluntate antecedente, & non consequente, & ipsa est ita ratio voluntati, vt sit debitrix sicut dono vt sit debitum.

Propter solutionem argumentorum est intelligendum quòd dupliciter potest esse iustitia debita. Vno modo: quia in se accepta, & actione accipientis amissa.

Alio modo, quia accepta in alio, & actione alterius amissa, primo modo peccatum actuale est iniustitia, & carentia iustitię, secundo modo originale. Vnde magis

C comparatur peccato quasi quiescenti in anima post actum transeuntem, quam comparatur peccato actuali, quòd elicitur ab ipsa voluntate peccante.

QVANTVM ad tertium artic. & tertiam quęst. dicitur secũdum istam viam quòd anima contrahit mediante carne non ita quòd caro, quasi per qualitatem quandam causatam in ea causet istud peccatum originale, sed ex hoc, quòd caro concupiscibiliter seminatur: & ex ipsa formatur corpus organicum, cui infunditur anima constituens personam, quæ est filius Adæ. Ista ergo persona, quia naturalis filius Adę: ideo debitrix est iustitiæ originalis datę a Deo ipsi Adę pro omnibus filijs & caret ea, ergo habet peccatum originale: contrahitur igitur illud peccatum in carne inquantum est natu-

D ralis ratio, & ex hoc debet iustitiam, qua per peccatum Adæ caret.

QVANTVM ad quartum articulum, & quartã quæst. dicitur, quòd illud, quod est formale in peccato deleri debet in se per oppositum formaliter, vel virtualiter in remissione peccati: formale autem in peccato non est debitum iustitię, patet: quia in statu innocentiæ fuit iustitia debita, sed est carentia iustitię, ista ergo debet deleri, vel per positiuum proprium oppositum, vel per aliud virtualiter continens illud oppositum, gratia autẽ licet non ita perfectè coniungat fini vltimo quantum ad aliquam conditionem accidentalem sicut iustitia originalis, perfectius tamen coniungit sicut dictum est dist. 29. & hoc quantum ad illud secundum quòd disiungit

E a fine vltimo peccatum originale. Simpliciter enim perfectius; & eminentius coniungit gratia fini sub ratione finis, quam iustitia originalis: & ideo in baptismo cum redditur gratia simpliciter dimittitur illud peccatum eminentius, quam remitteretur per proprium positiuũ, & licet remaneant carentia illius positiui: non tamen est culpa, quia illud positiuum non est debitum: soluitur.n. debitum habendi istud donum, & commutatur in debitum habendi aliud donum.

AD ARGVMENTA quęstionum per ordinẽ. Ad arg. 1.

Ad primum dico, quòd voluntarium potest accipi, q. 1. d. 30. vel pro eo, quod est in voluntate, vel prout communiter sumitur, & magis propriè pro eo quod est in voluntatis potestate vt est actiua. Primo modo istud peccatum posset dici voluntarium: quia ipsum sicut quodlibet peccatum est in voluntate: vbi solum ha

ta est esse iniustitia, secundum iustitiam, sibi oppositam secundum Ansel.c.4.& 5.

Secundo modo dico, quòd peccatum non oportet esse voluntarium ipsi habenti, sed ei vel alij, s. a quo contrahitur istud peccatum, & vtrumque sufficit. Aug. contra Manicheos, qui posuerunt peccatum esse ab anima mala, & ita simpliciter esse necessarium, propter istam animam malam, & inuoluntarium cuicunque.

Ad 2. Ad illud de lib. arb. dico, quòd peccare potest esse, vel elicere actum peccandi, vel habere peccatum. Primo modo potest concedi illa auctoritas: quia paruuli non eliciunt actum peccandi: quia illud peccatum non est eis actuale, sed tantum contractum a parentibus. Secundo modo propositio est falsa, nisi intelligatur in generali: sic in eo, quod nec ipse in se vitare potest: nec in illo, per G quem contrahit peccatum: & secundum falsum est in proposito: & ista propositio sic disiunctiue vera sufficit, Aug. contra Manicheos sicut prius.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd ad istud peccatum concurrũt duo: carentia iustitiæ, scilicet vt formale: & debitum habendi eam, vt materiale: sicut in alijs priuationibus concurrit priuatio, & aptitudo ad habitum. Debitum istud a Deo statuente legem istam. Do iustitiam tibi Adæ, & omnibus filijs tuis naturalibus, do eadem datione quantum est ex parte mea, & ideo ex hac datione tenentur omnes eam habere, & ex parte propagante, per cuius actionem iste est filius naturalis Adæ. ergo hoc debitũ per nullas rimas ignotas intrat: sed per istas duas causas positiuas: illa autem carentia non habet causam, H nisi negatiue, scilicet non dantem iustitiam originalem. Cuius si quæratur vlterius causa non est nisi demeritoria: quia, scilicet Adam demeruit ne iustitia originalis daretur: negatiua non dans Deus est: demeritoria quare non datur, Adam peccans.

Et si objicitur, quòd quando effectus actu efficitur necesse est ponere tunc causas eius in actu. si autem Adam esset annihilatus: vel si modo de facto in voluntate Adæ nullum esset peccatum, vel demeritum, quomodo in isto instanti contrahit iste paruulus peccatum ab Adam.

Respondeo, sicut meritum cum transit in se: manet tamen in scientia, & acceptatione diuina: quia ita præmiat pro eo, ac si esset præsens: ita cum demeritum trã- I sit quantum ad actum: manet tamen in scientia diuina: quia ita punit pro eo, ac si iam esset præsens. ita ergo huiusmodi negationes non habere iustitiam originalem, erunt viæ, per quas intrat Deum non dare: & demeritũ Adę in scientia Dei, propter quod non dat.

Ad 4. Ad aliud de tertio Ethicorum, dico, quòd nullus est defectus contractus ab origine increpabilis, nisi iste: & ideo licet omnes defectus alij sint pœnæ non increpabiles: non ita iste.

Ad 5. Ad vltimum dicitur, quòd Adam non corrumpit naturam hanc numero: sicut nec personam hanc numero, sed corrumpit se peccato personali, & in hoc demeritorie totam posterioritatem suam.

AD ARGVMENTA secundæ quæstionis. Ad k

Ad arg. 1. quæst. dist. 31. primum de Adam patet, quòd habuit carentiam huius iustitiæ actu proprio, & iustitię debitę, quia in se acceptę: talis carentia non est peccatum originale. Sed illa quæ habetur actu alieno, & iustitiæ debitę ex acceptatione alterius.

Ad 2. Et ad aliud de Angelo patet, quòd vel non est capax iustitiæ originalis, vel si sic est habet eam. Si enim non respicit per se nisi voluntatem, & non appetitum sensitiuum, & si respiciat finem sub ratione conuenientis, & delectabilis: non est inconueniens ponere, aliquod tale donum in Angelo.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd in baptismo soluitur debitum habendi illud donum in se, & commutatur in debitum habendi donum equiualens. s. gratiam, & istud debitum secundum semper ex tunc manet; nec primum redit: & F qui caret secundo dono, debito grauius peccat, quã qui caret primo: nec tamen est peccator peccato originali: quia non reddit debitum habendi illam iustitiam.

Hoc 4. argu. quare in repertis h. & est auctoritas Aug. de lib. arb. M.

Ad quartum patet ex solutione quartę quęst.

Ad quintum concedo, quòd non est nisi in volũtate. Et cum dicis voluntatem esse immaterialem: & ideo nõ posse pati immediate a carne. Dico, quòd ista iustitia nõ est ibi, quasi in subiecto alterato a carne alterante: sed est ibi, quia iustitia non inest, quæ tamen debita est: quia ista est voluntas filij Adæ.

Ad argumenta in oppositum contra concupiscentiã patet: quia non concludunt oppositum secundum intentionem quæstionis.

AD ARGVMENTA tertiæ quæstionis. Ad primum dico, quòd non est a carne in animam agente. Et per idem ad Aug. super Gen. tantum est enim a carne illa relatio in producto: quia est filius naturalis Adæ: & hanc consequitur debitum ex lege diuina: & carentia est ibi ex negatione causæ. Ad arg. 1. q. 1. di. 31.

Ad 2. Cum arguitur reducendo illud argumentum, ꝙ pœna est causa culpę: verum est principalis causa, si tamen ponatur aliqua infectio in carne, quod non est necessarium secundum istam viam: ipsa potest esse instrumentalis causa culpę: at si nulla sit ibi infectio, adhuc caro põt esse causa instrumentalis, inquantum in ipso semine est vis actiua producẽdi filium Adę, qui per hoc est debitor.

Ad 3. Ad aliud de proximo parente respondeo, quicunque accepisset iustitiam originalem in se formaliter, vel volũ tate cõsequente fuisset debitor pro se, & pro tota sua posterioritate pro quo accepisset virtualiter, & ita si Adam non peccasset, sed Cayn: tamen filij Cayn contraxissent peccatum originale non ab Adam, sed a Cayn: nunc autem nullus accepit formaliter nisi Adam: & ideo omnes alij habuerunt eandem rationem debiti habendi iustitiã: & eandem rationem carentiæ ipsius, quia per actum alterius: & ideo modo a nullo parente proximo contrahitur: ita vt per ipsum posset intendi: sicut nec per ipsum posset per se causari.

Ad rationem in oppo. Ad argumẽta in oppositum patet: quia auctoritates, quæ dicunt, quòd anima inficitur a carne sunt intelligẽdæ modo prædicto: inquantum. s. anima est forma carnis ex quorum vnione resultat filius Adæ, qui est debitor habendi iustitiam, qua caret.

Sed hic facit dubium auctoritas August. de fide ad Petrum, quam adducit Magist. distinc. hic, quæ sonat, quòd istam maculam non transfundit propagatio, sed libido. ergo videtur, quòd non ex hoc solo, quòd iste est filius naturalis Adæ, est sic tali peccato obnoxius, sed ex hoc, ꝙ est filius Adæ libidinose propagatus iste contrahit peccatum origicale.

Respondeo, si fuisset propagatio in statu innocentiæ: non fuisset peccatum originale contractum: & tunc fuisset, omnino sine libidine, quia propagantes habuissent iustitiam originalem: nunc autem quæcunque propagatio communis libidinosa est ex illa, igitur, quia maculosa est maculat prolem: nõ autem, quia propagatio, quia propagatio non est medium inter parentem, & filium, per quod filius maculetur, secundum illam absolutam rationem propagationis, quæ fuisset in statu innocentiæ, sed ex carentia iustitiæ originalis in propagantibus quam carentiam consequitur libido: ita, quòd illa auctoritas debet exponi, vt libido accipiatur pro carentia iustitiæ originalis in propagantibus, quæ est causa libidinis in actu propagandi.

AD ARGVMENTVM q. 4. patet, quod iustitia originalis restituitur in dono equiualenti: immo etiã preeminenti. Ad arg. 1. q. 1. di. 32.

Sed hic dubitatur. Cum enim iustitia originalis non sit formaliter gratia, igitur nec eius oppositum, scilicet priuatio formaliter est priuatio gratiæ: ergo ista priuatio iustitiæ originalis potest stare cum gratia: & ita licet gratia detur, manet tamen peccatum originale, nisi dicatur

quòd

quòd præcisè soluitur debitum habendi iustitiam originalem. Et hoc incidit cum alia responsione.

Scilicet Henrici. Respondeo in statu innocentiæ erant dona ordinata: ita quòd iustitia originalis potuit esse sine gratia non è conuerso: & tunc priuatio prioris includebat virtualiter priuationem posterioris. Cuicunque igitur tunc restituta fuisset gratia sine iustitia originali: si hoc factum fuisset, non habuisset ipse perfectum statum innocentiæ, sed pro statu isto non habent talem ordinem, sed gratia potest inesse sine tali iustitia: & ipsa simpliciter est donum excellentius quam talis iustitia. Ipsa igitur gratia inexistens simpliciter restituit hominem in statu isto ad perfectionem supernaturalem sibi possibilẽ, sed hoc sine iustitia, licet ergo absolutè non contradicant. Vnde non repugnant carentia iustitiæ originalis absolutè loquendo, & gratia pro statu isto, repugnant tamen inquantum illa carentia est culpa auertens a fine vltimo, quia consensio opposita illi pro statu isto nata est inesse filio Adæ per gratiam sine illo dono.

DISTINCTIO XXXIII.

Traditis adijciendum videtur: an peccata præcedentium patrum ad paruulos transeant, &c.

QVÆSTIO.

VÆRO CIRCA distinctionem trigesimamtertiam. In qua Magister agit de peccati originalis punitione. Vtrum peccato originali debeatur sola carentia visionis diuinæ pro pœna. Quod non. Aug. in Enche. 23. Firmissime tene, & nullatenus dubites, qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transeunt æterni ignis supplicio puniendos. (Arg. 1. a. l. de fide ad Petrũ. Cap. 14.)

Arg. 2. Præterea. Paruuli habebunt corpora passibilia: quia non gloriosa, igitur poterunt pati ab actiuo eis præsente, ergo ab igne. Aut si dicis, quòd præseruabuntur ne ignis possit in ipsos agere: saltem videntur posse pati pœna interiori, scilicet famis, & sitis, & ita pœna sensus.

Arg. 3. Præterea. Fomes erit in eis non extinctus, ergo poterunt habere concupiscentias inordinatas secundum eam. Poterunt igitur sibi inordinatè appetere delectabilia propter quorum ablationem, & subtractionem poterunt tristari, & ita pati pœna interiori.

Arg. 4. Præterea. Habebunt vsum rationis, & cognoscent naturam suam, ergo poterunt cognoscere se ordinatos ad vitam æternam: & cum quilibet habens ordinatum appetitum appetat illam secundum Augustinum 13. Trinita. capitul. quinto, ergo ex certitudine carentiæ illius desiderati poterunt tristari: & ita pati pœna interiori.

Arg. 5. Præterea. Existens in puris naturalibus haberet istud damnum, ergo existens deordinatus per culpam cum habeat malitiam, quam iste non habet, debet habere pœnam, quam iste non habet: alioqnin culpa esset impunita, & ita non solum damnum erit pœna istis, sed aliquid aliud.

c. 89. vide d. præsenti. Oppositum vult Magister in litera, & Aug. in Ench. quod mitissima pœna, &c.

HIC VIDETVR Magistrorum esse sententia qd damnati pro solo peccato originali nullam habebũt pœnam sensus exterioris, puta ignis: quia nullam delectationem inordinatam habuerunt, cui delectationi correspondeat acerbitas ignis affligentis vt propria pœna: nullam etiam habebunt interiorem vt tristitiam,

A quia si tristarentur de statu suo, & tristitia secundum August. fit de his, quæ nobis inuitis accidunt, ergo ipsi inuoluntarie sustinerent statum suum, & vellent oppositum: & ita murmurarent contra dispositionem diuinam: & ita haberent inordinatam dispositionem voluntatis, quod videtur absurdum. Nam sententia diuina est dispositum, quòd vbicunque ceciderit lignum, ibi erit. In Ecclesiastes, igitur cum isti nullam inordinatam volitionem habuerunt in isto statu: sequitur φ nullam tristitiam interiorem habebunt. (14. Ci. c. 15) (Cap. 11.)

Præterea. Si tristarentur de carentia beatitudinis, & visionis diuinæ cum desperent de ea: quia non habebunt spem, igitur haberent pœnam grauissimam inter pœnas omnium damnatorum, scilicet tristitiam ex desperatione.

B Videtur etiam quòd simpliciter maior sit pœna tristitia homini: vt distinguitur contra dolorem, quam aliqua pœna alia sensus: quia sicut voluntas est magis appetitus hominis, inquantum homo, quam appetitus sensitiuus: ita quidquid agit, vel patitur secundum voluntatem simpliciter, magis agit, & patitur inquantum homo, quam secundum aliquem alium appetitum, & ita simpliciter magis patitur si tristatur, quam si doleat, & ita non videtur, quòd sit ponenda in eis aliqua tristitia.

C ETSI QVÆRATVR de eis quantum ad cognitionem sine assertione: potest concedi, quòd cum non habebunt intellectum impeditum corpore corruptibili intantũ, quantũm noster intellectus impeditur in isto corpore, nec etiam erit impedimentum per tormenta sicut habebunt damnati poterunt habere cognitionem naturalem rerum, & hoc de nouo acquisitam: quia hoc nõ repugnat immobilitati status eorum, cum hoc etiam non repugnat immobilitati status beatorum: quòd de nouo intelligant aliqua facta contingentia, igitur a simili non repugnat firmitati status eorum, quę est in videndo verbum, quòd de nouo intelligant aliquod verum necessarium, quod prius non intellexerunt, & ex vno vero necessario intelligere aliud verum necessarium. & ita possunt addiscere aliqua vera necessaria de necessarijs in genere proprio: ita igitur & isti cum non habeant ita perfectam cognitionem ut nullam possunt

D recipere, nec sit verisimile ponere in eis impedimentum propter quod istam non possunt acquirere, videtur probabile concedere quòd omnium naturalium cognoscibilium possunt naturaliter cognitionem habere ex cellentius quam aliqui habuerunt pro statu isto: & ita aliqualem beatitudinem naturalem de Deo cognito in vniuersali poterunt attingere. (Specul qui intelli git, & caue ne decipia ris appare ntibus.)

Sed si quæratur de cognitione beatitudinis in particulari, vtrum illam habeant, vel de ea tristentur.

Respondeo sicut dictum fuit in prima quest. primi, ista cognitio non est possibilis homini nisi supernaturaliter eleuetur.

E Vel igitur non dabitur illis illa cognitio supernaturalis in particulari: quia esset eis ad tristitiam, quam non demeruerunt habere, sicut demeruit paganus. Propter quod demeritum sibi cedit cognitio beatitudinis in particulari ad pœnam grauissimam, vt scilicet tristetur desperans se posse ad istam peruenire, vel si istam cognitionem in particulari habuerint non tristabuntur: quia erunt contenti de statu suo scientes Deum de se ita disposuisse: nec suo actu hoc aliquando demeruisse.

AD PRIMVM argumentum respondet Bonauen. dicens quòd August. excessiue loquitur de illis pœnis sicut frequenter faciunt sancti: quia aliqui dixerunt eos nullam habere culpam: & ita nullam pœnam: quia secundum Philosophum sicut in moribus via deueniendi ad medium est aliqualiter procedere vltra medium versus extremum, secundo Ethicorum, ita frequenter sancti extinguendo contra se hereses pullulantes excessiuè locuti sunt volentes de- (Ad arg. 1 Dist. præd lecti ar. 3. q. 1. soluen do 1. princi pale.) (Cap. vlt.)

clinare ad aliud extremū: & ita multum ponderandum est contra quos hæreticos sancti sunt locuti: sicut Aug. contra Arrium videtur quasi declinare ad Sabellium, & è conuerso similiter videtur contra Pelagium declinare ad Arrium, & è conuerso.

Alter posset dici, quòd æterni ignis supplicio in sensu diuisionis, idest, in illo supplicio, quod est in æterno igne sunt cremandi, idest, sunt puniendi pœna damni, & non pœna sensus æterni.

Arg. 2. Ad secundum dicendum, quòd sicut damnatorum corpora patientur ab æterno igne: sed nõ dissoluentur, ita illi carebunt perpetua visione Dei supernaturali sine omni tali passione exteriori, nullam etiam passionē interiorem patientur, per quam possint consumi: ita q ex dispositione diuina corpora illa erunt impassibilia. G licet non ex dote impassibilitatis, ita quòd nec ab extra nec ab intra patientur.

Arg. 3. Ad aliud de fomite dico: quòd sicut fomes iste nullum motum inordinatum suscitauit in eis in via ista: ita nec ibi aliquem suscitabit.

Ad aliud dico, quòd desiderium naturale non causat tristitiam nisi sit electiuum, sed hoc non videtur ponere per se istum magis punitum quam illum, quia sicut non est per se præmium intellectui cognoscere creaturā sed Deum: ita non videtur per se pœna damni intellectui non cognoscere creaturam, sed per se pœna est visione Dei priuari, & quo ad hoc sunt isti æquales.

Et ideo ad quintum dici potest, sicut dictum est dist. 29. huius secundi, quòd alter punitur: alter non enim de H priuatur est iustitiæ, quam accepit isti, & modo nõ hēt, & aliter ille, cui non datur: non pp aliquam culpam suam, & reatum, sicut si duos primo ex equo acceptarem gratuite ad aliquem honorem, vel ad aliquod donum accipiendum postea alter offenderet, per quod demeretur illum honorem, & alter non: tamen non offendenti non datur non propter aliquod demeritum: sed quia non placeret mihi istum honorem sibi dare. Isti vero essent inæquales: quia alter priuatur: quia reus: & alter non: tamen de facto nunquam erit aliquis in puris naturalibus; quia Deus naturam rationalem, quam fecit: semper producit ad finem, si non fuerit ex parte illius impedimentum, vel defectus.

DISTINCTIO XXXIIII.

Post prædicta de peccato actuali diligenti indagine quædam consideranda sunt, &c.

QVÆSTIO

Vtrum peccatum sit a bono sicut a causa.

a. l. Circa dist. 34. 35. 36. & 37 I quibus Magister agit de peccato actuali quo ad diuersa quæruntur 5. qōnes. 8. vtrum &c. Tex. cō. 32.

IRCA distinctionem trigesimāquartam. In qua Magister agit de peccato actuali, quęro de causa peccati: Vtrum scilicet, peccatum sit a bono sicut a causa. Quod non: quia Matth. 7. dicitur, quòd non potest arbor bona fructus malos facere. Et glo. ibi. Nihil dubium, quin causa boni sit bona, & mali mala. k

Præterea. Omne agens assimilat sibi effectum primum de generatione, saltem in remotissimis remotissima assimilatio est, puta in communissimis, ergo ad minus in perfectionibus communissimis assimilatur effectus causæ, ergo & in bonitate: & per consequens a bono vt a causa, non potest esse peccatum: sed a malo.

Arg. 5. Text. 2. Præterea. Quicquid est a bono, vt ab efficiente est ad bonum vt F ad finem: quia deordinat a fine, ergo & c. Probatio maioris: Philosophus 5. Metaph. & 2. Phys. Efficiens & finis sibiinuicem sunt causæ. Tex. 30.

Præterea. Malum in natura non est in effectu ab efficiente sicut a causa: nũquam enim producitur effectus monstruosus, vel malus malitia naturæ nisi a causa imperfecta, ergo ita hic.

Ad 4. Præterea, Aliquod est primum malum vt probabo, ergo ab ipso est omne aliud malum, ista consequentia, probatur de bono dicto in alijs; vt patet dist. 2. primi libri: & ꝓbatur a Philosopho 2. Metaphisicę, de eo, quod est maximum tale, a quo omnia alia sunt talia. q. 1. Tex. 4. Et vlterius si ab illo primo malo non est aliquod bonum, ergo nec malum, quod est a primo malo, est ab aliquo bono, G ista consequentia probatur: quia idem non est a diuersis causis, quæ non sunt ordinatę. Probatio primæ propositionis, quia aut est aliquod summum malum: & ita habebitur propositum, & hoc est primum, aut non: & ita omni malo est accipere aliquod peius in infinitum, sed est inconueniens procedere in infinitum in permanentibus, secundo Metaphisicę, & declaratum est prius d. 2. primi, ergo potest esse vnum malum intensiue infinitũ, quod est propositum. Text. 5. & inde q. 1.

Contra est Magister in litera, vbi adducit Aug. 2. de nuptijs, & concupiscentia.

DISTINCTIO XXXV.

Post hęc videndum est, quid sit peccatum, &c.

QVÆSTIO.

Vtrum peccatum sit per se corruptio boni.

IRCA distinctionem trigesimamquintam quæro. Vtrum peccatum sit per se corruptio boni. a. l. 2. artū. Quod non, Arg. 1. August. 25. contra Faustum, & habetur in litera. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum cõtra legem Dei, quodlibet istorum est positiuum, ergo & cęt.

I Item illud est per se de ratione peccati, secundum cuius distinctionem distinguitur peccatum: sed ipsa distinguuntur ex distinctione alicuius positiui: puta ex conuersione ad tale bonum creatum, vel tale, igitur ipsa conuersio ad bonum creatum in communi ꝰ est conuersio ad ipsum peccatum in communi. Arg. 2. a. l. pertinet.

Arg. 3. Præterea. Quæro cuius boni sit corruptio, non illius in quo est: quia accidens non corrumpit subiectum: quia naturaliter pręsupponit ipsum, quod autem pręsupponit aliquid naturaliter non corrumpit illud: nec etiam alterius boni: quia secundum beatum August. 12. de Ciuit. cap. 6. Malum illud bonum corrumpit cui nocet: sed non nocet nisi illi, in quo est, igitur & cętera.

Ratio ad opp. Oppositum vult August. super illud Ioan. primo. Sine ipso factum est nihil dicit. Peccatum nihil est. Et Ansel. de Concept. virgin. & Casu diaboli ex intentione hoc probat. capitul. 16. Vide eum ibi diligenter.

DISTIN-

DISTINCTIO XXXVI.

Sciendum est tamen quędam sic esse peccata, vt sint etiam pœnę peccatorum, &c.

QVÆSTIO

Vtrum peccatum sit pœna peccati.

a. I. tertio verum. Arg. 1.

CIRCA distinctionem trigesimamsextam quæritur. Vtrum peccatum sit pœna peccati. Quod non Aug. 1. Retract. cap. 25. & 26. Omnis pœna iusta est: omne iustum a Deo est, ergo omnis pœna a Deo est, nulla autem culpa a Deo est, ergo nulla culpa est pœna peccati. B

Arg. 2. Item omne peccatum est voluntarium secundũ August. de vera religione, pęna est inuoluntaria secundum Ansel. de Concept. virg. c. 4. ergo.

Arg. 3. Dic vt in fia de voluntate dupliciter se consequẽte: ad hoc argumentum secũdum. Præterea. Pœna non excedit culpam: quia Deus punit semper citra condignũ, sed quandoque sequens peccatum maius est præcedente. Similiter etiam cum sit statu in peccatis vltimum non punitur per aliquod peccatum, ergo non ita punitur sicut aliquod præcedens: & tamen vltimum potest esse maius præcedente, igitur aliqua pœna minori punitur: quod est inconueniens.

Rõ opp. Contra est Magister in litera, & adducit auctoritates, vt ibi apparet. C

DISTINCTIO XXXVII.

Sunt autem, & alij plurimi longè aliter de peccato, & de actu sentientes, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum peccatum possit esse a Deo.

a. I quarto verum.

CIRCA distinctionem trigesimamseptimam quæritur primo. Vtrum peccatum possit esse a Deo. Secundo vtrum voluntas sit causa totalis sui actus.

Arg. 1. Circa primum arguitur, quòd sic. Cuiuscunq; causa inferior potest esse causa, & causa superior eiusdem erit causa. Quicquid est etiam causa causæ est causa causati: voluntas creata, quę est causa inferior respectu Dei, quia Deus est eius causa, est causa peccati, ergo, & Deus.

Si dicatur, quòd non est causa peccati inquantum est a Deo: sed inquantum est ex nihilo.

Contra, Deus magis coagit causæ actiuæ creatæ superiori, quam inferiori: nulla est causa superior voluntate: sed Deus ita coagit naturæ, quòd nihil est naturale: cui Deus non coagat in natura, igitur ita coagit voluntati q nihil est volitum, cui Deus non coagat in volendo.

Ad 2. Præterea. Ad principale actus substractus peccato in voluntate a Deo est, igitur Deus est causa peccati. Probatio antecedentis. Tum quia est aliquod ens, & non a se, ergo ab alio: & ita a Deo. Tum quia dare eleemosynã: prædicare Christum, facere miracula, generare filium, sunt opera eiusdem rationis in esse naturæ, siue fiant bene moraliter, siue male: ergo habent causam eiusdem rationis quantum ad esse naturæ eorum. Deus autem est causa istorum actuum quando sunt boni moraliter, ergo & quando sunt mali moraliter. Probatur etiam illud antecedens per illud Isaiæ 10. Nunquid gloriabitur securis. Loquitur de Senacherib. Vbi Glo. Sicut instrumenta per se nihil possunt, ita Senacherib nihil per se potuit

A contra Iudęos. Erat igitur instrumentũ Dei in isto actu, & tamen moraliter peccaon: sicut patet 10 c. 14. illũ igitur actum substratũ peccato mortali creauit Deus. Probatio consequentiæ, quia voluntas creata non ob aliud est causa peccati, nisi quia causat actum substratum deformitati: quia secundum Diony. de Diui. no. c. 4. nullus ad malum aspiciens omnino operatur.

Ad 3. Prętetea tertio ad principale. Deus potest subtrahere manutenentiam suam a gratia, & tunc non inerit: imò quandocunque gratia non inest, annihilatur, annihilare conuenit soli Deo, ergo per actionem solius Dei potest anima esse non grata Deo, ergo eodem modo potest esse causa peccati: quia non videtur magis esse ratio mali in peccato, quam in priuatione gratiæ.

B Præterea Deus est causa pœnę, ergo & peccati, probatio consequentiæ: quia pœna ita est per se malum sicut culpa: immo magis per se malum vt videtur: quia pœna opponitur bono naturę, culpa opponitur bono moris. Bonum naturæ est per prius bonum, quam bonum moris, antecedens patet per Aug. 1. Retract. c. 25. omnis pœna iusta est, &c.

In oppositum est Aug. super illud Ioan. Sine ipso factum est nihil. Per verbum non est factum peccatum. Ratio ad opp.

Præterea. Quod non possit esse causa actus substrati peccato. Probatur: quia tunc faceret contra suam prohibitionem. Prohibuit enim Adæ comedere. Nec aliqua delectatio in actu est peccatum, nisi quia prohibetur, ergo si fecisset illum actum positiuum, fecisset immediatè C contra suam prohibitionem, quod vř esse duplicitatis. Prouer. 16

Præterea. Quidquid Deus facit: propter se facit. Omnia enim propter seipsum operatus est altissimus; & ex charitate perfectissima, quæ ipse est, facit: ergo eius actus est ordinatissimus, tam ex fine, quam ex principio operatiuo. Si ergo ille est actus inordinatus a voluntate creata peccante, idem actus videtur ordinatus, & inordinatus: quod videtur impossibile.

Item lib. arbi. non errat, quando in agendo concordat suæ regulæ: regula eius in agendo est voluntas diuina, ergo si Deus vult illud, quod lib. arb. peccans vult: tunc illud lib. arb. quando peccat, non peccat.

ISTÆ QVÆSTIONES licet secundum Magistrum pertineãt ad diuersas distinctiones: tamen sunt D connexę solutiones earum propter quam connexioné possunt hoc modo simul queri. Et inter istas primo soluenda est secũda: quia eius solutio habet locum in alijs. Et licet ibi possit præfigi, quid dicatur per nomen peccati, non probando: quia ante omnem quæstionem de aliquo oportet istam præcognitionem habere, quid scilicet dicitur per nomen. Tamen, quòd peccatum sit formaliter priuatio boni, ostenditur per auctoritates adductas in oppositum: & per rationem talem: quia agens inferius tenetur in agendo conformare se agenti superiori; quia si in potestate eius sit se conformare illi, & non formari illi est peccatum: ideo loquendo de peccato siue contra legem diuinam, siue contra legem humanam aliquid dicitur peccatum: quia peccans potuit E concordari legi superioris agentis, & discordauit, iste igitur actus, qui est in potestate discordantis: & per hoc voluntarius nõ est formaliter peccatũ: quia si ille esset concors regulę superiori non esset peccatũ, ergo in illo actu pręcisa ratio peccati est priuatio illius concordię.

Ex hoc vlterius põt inferri cuius boni peccatũ est formaliter priuatio. Ponitur, q illius boni in quo est: quia illi nocet: sicut arguitũ est per Aug. 14. de Ciui. c. 6. Alio modo ponitur q boni supernaturalis. s. gratię peccatum est priuatio. Tertio modo ponitur, q est priuatio habituum acquisitorum, quibus repugnant actus virtualiter mali: sicut habitus generatus ex actibus formaliter malis, repugnat formaliter habitibus virtuosis. D. Bon. II. 2 d 35. ar. 1. & 2. vide Tho. ꝗ 2 q. 85.

CONTRA primũ istorũ modorũ arguitur, q cũ illud bonũ, in quo peccatũ sit finitũ, p ablationẽ alicuius finiti boni ab eo aliquotiẽs factã totaliter posset cõsumi,

Et si dicatur, quòd ista ablatio fiat secundum partes eiusdem proportionis, ergo fit processus in infinitum.

Contra. Secundum malum potest esse æquale primo in malitia, vel maius eo: ergo corrumpit partem eiusdẽ quantitatis, uel maiorem: igitur sic procedendo in peccatis æqualibus, uel maioribus: sequitur, quòd natura tandẽ totaliter consumetur.

Secúdò, quia natura intellectualis a solo Deo est creabilis: & ex hoc simpliciter est incorruptibilis respectu creaturæ: ita, quòd nulla creatura potest eam destruere, ergo peccans per actum suum non potest aliquid de natura sua destruere: cum illud esset eiusdem rationis, cum tota natura, quãtum ad incorruptibilitatem, quia incorruptibile non componitur ex corruptibilibus.

Præterea. Quod repugnat effectui formaliter nõ destruit causam non necessariam istius effectus. peccatum dicit formaliter deformitatem, & obliquitatẽ repugnantem rectitudini in actu, igitur non destruit causam non necessariam istius rectitudinis. voluntas est causa huius rectitudinis non necessaria, tum quia nõ necessario causat actum suum: sed contingenter, tum etiam quia si causat actum non necessario causat eum rectum. Probatio maioris illius, quia causa cõtingens respectu alicuius potest esse, & non causare, ergo propter non esse istius peccati causari non oportet causam destrui. patet per oppositum in simili: ideo enim precisè alterans inducens aliquid repugnans qualitati corrumpit formam substantialem, quia ipsam necessario concomitatur qualitas talis, igitur, quod est præcisè corruptiuum alicuius contingẽter concomitantis, nõ potest corrumpere illud, quòd sic contingenter concomitatur.

Præterea. Tunc peccata non differrent specie, quia sunt priuationes vnius boni: & priuationes non habent distinctionem specificam: nisi ab habitibus.

EADEM argumenta aliqua probant, quòd peccatum non est formaliter priuatio, seu corruptio gratiæ, licet hoc non probet primum, quia per primum peccatũ mortale gratia tollitur totaliter.

Tamen aliud est hic speciale contra hoc. s. quòd secundum peccatum non erit peccatum, quia nihil corrumperet, quia peccatum natum est per se corrumpere, & gratia non inest, quæ corrumpatur.

Secundũ concludit hic: quia gratia est a solo Deo per creationem: & ab eo solo conseruatur, & quãdo destruitur annihilatur, quia cuius productio est creatio: eius destructio est annihilatio.

Tertia etiam ratio hic concludit, quia gratia est causa contingens respectu rectitudinis in actu.

Quarta similiter, quia peccata mortalia essent eiusdẽ rationis in formali ratione priuationis.

EADEM etiam argumenta aliqua cõcludunt contra iustitiam, siue uirtutem acquisitam: quia licet illud non semper remaneat incorruptibile, sicut natura, nec per vnicum peccatum mortale corrumpitur, sicut gratia: non tamen est peccatũ mortale per se priuatio eius: quia potest stare, tam in isto peccante mortaliter, quàm in illo non peccante.

Et si dicis de illo. Contra intensius potest esse in illo peccante mortaliter, quàm in illo non peccante] puta si iste habuit iustitiam. 9. graduum, & alter 10. graduum: & iste habens iustitiam. 10. gradnum peccat mortaliter: ponamus, quòd corrumpitur in eo gradus. 10. ergo adhuc habet iustitiam æqualem, illi qui non peccauit mortaliter, igitur si alter peccasset mortaliter simili peccato. illud peccatum in eo non repugnasset suæ iustitiæ 9. graduum, & ita non corrupisset æque eam.

Tertium concludit hoc, quia quicunque talis habitus est tantum causa contingens respectu actus peccati.

CONCEDO igitur iuxta solutionem q. præmissam, q peccatum est corruptio rectitudinis in actu secũdo, non autem naturalis, nec cuiuscunq; habitualis, sed non intelligo de corruptione, quæ est mutatio de esse ad

F non esse: potest enim peccatum manere post talẽ mutationem iustitiæ ab esse in nõ esse: sed intelligo corruptionem formaliter, sicut priuatio dicitur formaliter corruptio sui habitus: hoc enim modo peccatum est formaliter corruptio rectitudinis in actu secundo, quæ opponitur illi rectitudini, vt priuatio habitui, non quidem rectitudini, quæ inest: quia tunc duo opposita, simul inessent: nec, quæ prius infuit illi actui: quia actus non manet: ut possit alterari ab opposito in oppositũ: sed quæ deberet inesse. Volũtas enim libera debitrix est, vt omnem actũ suum eliciat conformiter regulæ superiori. s. secundum diuinum præceptum: & ideo quando agit discorditer ab illa regula caret iustitia actuali debita. hæc est iustitia, quæ deberet in esse actu, & non inest, & hæc carentia inquantum est actus voluntatis deficientis, sicut dicetur in alia

G solutione, est formaliter peccatum actuale.

Istud patet per auctoritates. 1. per Aug. de lib. de duabus animabus. Peccatum est voluntas consequendi, uel retinendi, quod iustitia uetat, & a quo liberum est abstinere. hoc est dictum breuiter: peccatum est uelle uetitũ: ita q ipsa voluntas est ibi materialis: & pro tanto totum imputatur volũtati, quia totum est in potestate eius. Vetitum autem, vel prohibitum est ibi formale: quod significat discordiam a regula superiori. a. l. contra Manichæos a. bonum

Similiter Amb. in lib. de Paradiso, & ponitur in litera. Peccatum est cælestium transgressio mandatorũ, &c. Huic etiam consonat, quod dicit Aug. de Ciuit. lib. 12. c. 8. In eo inquit, fit mala uoluntas, quod si nollet, non fieret malũ & ideo non necessarios, sed uoluntarios defe-

H ctus iuxta consequitur pœna. Deficit enim non ad mala, sed male. i. non ad malas naturas: sed ideo, quia cõtra ordinem naturarum ab eo, quod summe est ad illud, quod minus est, &c. Quære eum ibi: quasi diceret iste actus positiuus uolendi creaturam non est formaliter peccatum, sed carentia debiti ordinis in actu illo, quo ad illud finẽ dẽt amari propter summũ bonum, a quo ordine deficit uoluntas quiescens in bono creato, & iste defectus est formaliter peccatum. Cum istis auctoritatibus consonat ratio, quia omne peccatum est iniustitia formaliter, & tale peccatum talis iniustitia: & per consequens priuatio talis iustitiæ, ergo peccatum actuale est formaliter iniustitia actualis: ergo, & priuatio iustitiæ actualis, De ca. diu. c. 5. & 6.

I scilicet iustitiæ, quæ deberet esse in actu.

EX ISTA solutione patet, soluno ad illas. q. de peccato. primo vtrũ magis per se sit de ratione peccati auersio, quàm conuersio. Secundo quomodo possent peccata mortalia distingui specie si formalis ratio est in auersione. Tertio quomodo unum potest esse alio grauius: si sint auersiones ab eodem bono, non enim uidetur priuatio: puta recipere magis, & minus secũdum Anselm. de Concep. Virg. c. 24.

Ad primum dico, q auersio a fine vltimo potest intelligi dupliciter, uel formaliter; uel uirtualiter, formaliter contrarie, uel negatiue: sic, q uoluntas nollit illum finẽ, & tale nolle est odire: uel nõ uelit cum deberet uelle: & tale nõ uelle est omittere illud præceptũ diliges Do. De-

k um. virtualiter sic, q quando aliquid est necessarium ad consequendum finem ultimum, uoluntas auersa ab illo i hoc uirtualiter a fine auertitur, sicut intellectus negans conclusionem uirtualiter auertitur a principio, & sic infirmus dicitur auersus a sanitate, quando auertit se a potu amaro, sine quo non potest habere sanitas. Prima auersio, secundum se est eiusdem rationis: nec includitur formaliter in quolibet peccato: est enim odium Dei speciale peccatum: & omissio illius præcepti. Diliges Dominum. & c. est aliud speciale peccatum. Matth. 22. & alibi sæpe.

Secundo modo auersio est communis omni peccato mortali, quia in omni tali peccato mortali uolũtas inordinate se habet respectu alicuius necessarij ad finem, Vnde autem est illud necessarium. dico, quòd a uoluntate diuina præcipiente illud obseruari, si uis ad uitam ingredi. non ab alio syllogismo practico, hic enim non Matth. 19

oportet

oportet quærere moralem doctrinam Phylosophorum, sed præcepta Dei, in scriptura, hominis auersio a Deo est essentialis ratio peccati cuiuscunque. Sicut enim formalis ratio rectitudinis est propria virtutis in actu finis circa ens ad finem: sic & carentia rectitudinis talis est carentia propriç virtutis a fine, quia propria auersio formalis ab eo, quod est necessarium ad finem, & hoc modo nihil aliud est auersio nisi inordinatio voluntatis circa aliquid ordinatum ad finem ex præcepto diuino, circa quod deberet ordinari.

Ex hoc patet secundum, quia cum priuationes distinguantur specie ex distinctione habituum specifica, & numero ex distinctione habituum numerali: peccata, quæ sunt priuations quædam, scilicet, rectitudinum, quæ deberent inesse actibus distinguuntur formaliter ex distinctione talium rectitudinum, vt quando debent haberi diuersę rectitudines specie sunt carētiæ diuersę specie, & ita non per conuersiones ad obiecta, quæ non sunt mala nisi materialiter, non distinguuntur ipsa peccata: sed formalis ratio in eis distinguitur in comparatione ad rectitudinem aliam, & aliam specie, quæ deberet inesse: ita etiam possunt plura peccata eiusdem speciei inesse, quæ priuant plures rectitudines, quæ deberent inesse in diuersis actibus succedentibus.

A.1. successiue.

Ad tertium etiam patet, quia illud peccatum est grauius ex genere, quod opponitur rectitudini meliori, illa autem est melior, quæ est fini immediatior ceteris paribus. Hoc patet per simile in principio, & conclusione, ille enim error est maior, qui magis redundat in principijs sine quo negatur conclusio verior, & principio propinquior. Loquendo autem in eodem genere peccati mortalis, illud est grauius, in quo voluntas maiori libidine peccat, quia quanto magis conatur tanto perfectiorem actum causaret, & tenetur illi dare rectitudinem proportionalem, si est capax rectitudinis, vel magis cauere, se ab illo. Si non sit capax rectitudinis, quàm ab alio actu minus repugnante: & ita illud omittendo magis peccat. Huius exemplum est si intellectus errans circa vnam conclusionem habeat obiectum magis necessarium, quàm errans circa aliam conclusionem. Error iste peior est pro quanto actus verus oppositus deberet esse perfectior.

Ex isto etiam faciliter apparet, quòd si peccata possent in infinitum continuari, nihil sequeretur inconueniens, quia in infinitum bonum corrumperet non corruptione, quæ est transmutatio: sed formaliter corruptione, quæ est priuatio, & hoc non boni, quod infuit: sed quod deberet inesse. Infinita autem bona hoc est infiniti actus recti sunt debiti a voluntate. Si in infinitum conseruetur, & ideo absque diminutione voluntatis, & cuiuscunque actus primi in ea possunt infinita talia bona priuari.

Et si obijcitur contra istam viam pro alijs duabus, quę ponunt naturam corrumpi, vel gratiam. Quòd natura probatur per illud Luc. 10. Plagis impositis, &c. Glo. Peccatum vulnerat in naturalibus, quod non esset verum si nihil auferret a perfectione naturæ, sed tantum prohiberet tales perfectiones ab actu secundo. Quòd gratia probatur, quia per peccatum mortale destruitur gratia, quod non esset nisi peccatum esset formaliter corruptiuum gratiæ, alias posset stare cum eo, quod est absurdum.

Ad primum respondeo, quòd qui vulneratur nullam partem sui amittit, licet continuitas soluatur, & per hoc reddatur minus habilis ad operationes suas: immo priuetur bono vsu sui. Natura enim integra manens secundum Dionys. de Diui. no. vulneratur quando fit inhabilis ad vsum rectum, quod fit per crebram carentiā rectitudinis actualis.

Ad secundum dico, quòd peccatum non potest effectiue corrumpere gratiam, sed tantum demeritorię: ita quòd prius voluntas auertit se naturaliter, quàm Deus cesset naturaliter conseruare gratiam, necesse est autem omnem priuationem esse alicuius positiui formaliter, cum quo impossibile est ipsam stare: non est igitur peccatum formaliter priuatio gratię, quam non ex incompossibilitate destruit; sed vt demeritum.

AD ARGVMENTA. Ad primum dico, quòd dictum factum concupitum accipitur tanquàm materiale: sed dictum, & factum, vt materiale remotum, sed concupitum dicit materiale proximum, contra legem Dei: dicit formale in peccato.

Vide Henri. quodl. 6. q. 31. circa mediū de progressu peccati.

Ad secundum patet, quòd distinguitur modo priuationum sicut priuationes possunt distingui.

Ad tertium dico, quòd est corruptio formaliter hoc est priuatio illius boni, quod inesset actui nisi ipsa esset, & priuatur per ipsam.

Et ad August. dico, quòd nocet illi in alio non in se auferendo aliquid, quod sit de natura eius, sed ab eo auferendo aliquam perfectionem sibi conuenientem, scilicet, iustitiam actualem.

Et si obijcitur ista iustitia non infuit, ergo non potest corrumpi: patet responsio ex dictis. Sequitur enim, quòd non corrumpitur corruptione, quæ est mutatio ab esse ad non esse, sed corrumpitur formaliter per hoc, quòd eius priuatio inest, & non ipsa sicut peccatum originale corrumpit iustitiam originalem, quam priuat: non tamen prius inexistentem: & ita illam formaliter corrumpit.

AD ALIAM quæstionem, qua primo quærebatur de causa peccati, dico, quòd peccatum eo modo, quo potest habere causam est a bono. Quod probatur, quia nullum est primum malum: alioquin illud in se careret summa perfectione nata sibi conuenire, sed nulli nata est conuenire summa perfectio nisi summo bono in natura, igitur summum malum esset summum bonum in natura, & ita Deus, quia nihil aliud a Deo est summum bonum in natura, & ad hanc hęresim, sequuntur multa alia inconuenientia non tantum contra fidem, sed etiam contra Phylosophiam, quia destruit seipsam, & includit contradictionem, quia si ponatur summum malum primum ex ęquo ad primum bonum, oportet, quòd illud sit necesse esse, & omnino independens, & impartitum, & tamen ista non conueniunt enti nisi perfectissimo, itaque igitur si malum habet causam non potest habere nisi bonum, loquendo de primo malo creato. Hoc patet per August. 12. de Ciui. cap. 6. Ipsi sibijpsis videntur fecisse voluntatem malam, &c. vbi videtur velle, quòd propria voluntas sit causa cadendi immoderate fruendo aliquo bono creato, id est, aliquo, quod est in potestate ipsius voluntatis, ita quòd ipsa voluntas talis sicut ex se potest frui, & non frui, ita moderate potest frui, & non frui aliquo bono sibi conueniente, & ita potest illud peccatum primum esse immediate, & primo a sola voluntate.

f Manichæi.

SED DE MODO ponendi diuersimode dicitur. Vno modo quòd bonum est causa per accidens mali. Et hoc potest intelligi dupliciter, vel quòd accidentalitas sit ex parte causæ, sicut Phylosophus loquitur de causa per accidens. 5. Metaphysicę. & 2. Physicorum, dist. quod Polictetus est causa statuę per accidens: vel ex parte effectus sicut dicitur vbi supra, quòd causæ per accidens sunt casus, & fortuna, vbi non est aliquid accidentaliter coniunctum causæ per se, quod dicatur causa per accidens: sed est aliquid accidentaliter coniunctum effectui per se: quod dicitur effectus per accidens eiusdem causæ, cuius effectus per se est intentus. Primo modo dicitur, quòd voluntas non quidem vnde voluntas: sed vnde defectibilis est causa peccati. Ex hoc vlterius reducitur in hoc, quòd voluntas ex nihilo est.

Quære. D. Go. di. 34. huius. q. 2. 3. & 4 articulo. 2. Tex. 2. Tex. 33. Go. vbi supra.

Et hoc videtur probari per Aug. vbi prius, vbi dicere videtur, quòd si quærat aliquis cur eam fecit inueniet malam voluntatem non ex eo incipere, quod facta est: sed ex eo, quòd de nihilo facta est.

ALITER

D.Bon.di. 44. & q.3. arti.1. ALITER PONITVR ponendo accidentalitatem ex parte effectus: puta, quod voluntas per se intendat positiuum in effectu, cui per accidens coniungitur deformitas, & istam deformitatem non per se intendit uoluntas: sicut est in fortuitis, sicut patet per Diony. de diui.nom.cap.4. Nemo agit ad malum aspiciens: & multa similia ibi. Et similes auctoritates inueniuntur apud Phylosophum. vnusquisque talia eligit, qualia sibi videntur. 3.Ethicorum: & ideo virtuosus bona eligit, & quæ sibi sunt bona simpliciter sunt bona. Ca.5.

CONTRA primam viam arguitur sic: aut defectibilitas in uoluntate est causa peccati, per se, aut per accidens. si per accidens, ergo frustra ponitur. Si per se, & defectibilitas in uoluntate est a Deo, ut a per se efficiente, & quicquid est per se in causato, inquantum causatum, est per se a causa eius. igitur peccatum esset per se a Deo. Probatio assumpti, scilicet, quod defectibilitas sit a Deo efficiente: quia licet defectibilitas consequatur naturam creatam: quia est ex nihilo: non tamen est effectiuè ex nihilo: quia terminus a quo non dat effectui productio aliquam proprietatem sui, igitur defectibilitatem habet talis natura ab ipso Deo: sicut ab ipso efficiente. Si dicatur, quòd uoluntas defectibilis est, causa per accidens peccati propinquior, quàm uoluntas absolutè, sicut secundum Phylos. 5.Metaph. cap. de causa. Ordo est in causis per accidens: propinquior enim est Policletus, quàm album respectu statuę. Tex. cõ. 3.

Contra hoc arguitur, primo, quia uoluntas creata videtur esse conuertibiliter causa, respectu peccati, licet contingens. defectibilitas autem, quæ conuenit alicui, inquantum est ex nihilo, non est conuertibilis, ergo magis proprie causa, respectu peccati est uoluntas talis, quàm voluntas defectibilis.

Confirmatur ratio, quia idem sub eadem ratione propria est proprium subiectum priuationis, & habitus: & etiam in causa libera, quæ potest in opposita, idem sub eadem ratione propria est causa oppositorum: licet vnius per se, & alterius contingenter, & per accidens, vel amborum contingenter, sed voluntas, (vt voluntas) est subiectum proprium, & causa propria bonę volitionis. ergo, & malę.

Confirmatur iterum ratio, quia si uoluntas, inquantum defectibilis peccat, ita, quòd defectibilitas sit per se ratio, vel proxima ratio peccandi, licet per accidens: sequitur, quòd inquantum defectibilis non potest bene velle, & ita si peccat non peccat, quia nullus peccat in eo, quod omnino vitare non potest.

Aug 3 de Lib. arb. Præterea. Non potest poni defectus actualis esse causa per accidens, quia tunc ante primum defectum uoluntatis esset defectus, igitur tantum potentialis: sed non alterius rationis ab illo actuali, qui inerit, quia iste defectus potentialis non est proxima causa per accidens, respectu actualis defectus alterius rationis, igitur erit idem defectus, † vt potentialis respectu suę causæ potentialis per accidens. A.l.&.

A.l.ipõne. Respondetur, quòd non est defectus potentialitas, sed potentialis ad deficiendum, & ita non sunt eadem, sicut nec est idem albedo in potentia, & potentialitas in superficie ad albedinem.

Contra. aut ista potentialitas in uoluntate est actiua, aut passiua. Non passiua, quia uoluntas inquantum passiua non comparatur ad malum, vt causa, sed ut subiectum. si actiua: cum illa non sit, nisi libertas ei concreata, igitur reddit propositum, quòd libertas talis propria uoluntati erit causa per accidens peccati. Sed tantum valet dicere voluntatem istam esse causam per accidens peccati, sicut dicere libertatem eius esse proximã rationem causæ per accidens peccati.

CONTRA secundam viam arguitur sic: quia tũc peccatum videretur esse casuale, sed casuale non est peccatum.

Præterea. Si tantum per accidens est voluntas causa F peccati: quia precisè vult illud positiuum, ad quod sequitur ista deformitas: & Deus per se vult illud positiuum, ad quod sequitur ista deformitas: igitur non magis sequitur, quòd voluntas creata peccet, quàm diuina.

TERTIO MODO ponitur, quòd peccatum non habet causam efficientem, sed deficientem: & sic habet uoluntatem pro causa deficiente non, efficiente: quod confirmatur per Aug. de Ciui.ca.7. Nemo quærat efficientem causam male uoluntatis. Non enim est efficiens: sed deficiens: quia nec illa effectio, sed defectio: deficere namque ab illo, quod summe est, ad id quod minus est: hoc est incipere habere malam voluntatem. Causas porro istarum defectionum, cum efficientes nõ sint, vt dixi, sed deficientes, velle inuenire tale est, ac si velit, G quisquam videre tenebras, vel audire silentium, & in fine: cum inquantum deficiunt male faciunt: & quid faciunt, nisi vana, quæ causas deficientes habent. Et idem ibidem. cap.9. in princ. nec talem voluntatem facit, nisi defectio, qua deseritur Deus, cuius etiam defectionis causa deficit. D. Bon. 2. dist. 44. arti.2.q.2.

CONTRA istud: quia tunc sequitur, quòd Deus sit causa peccati, sicut voluntas creata. Hic enim deficere est non efficere, sicut Phylosophus dicit. 5.Metaph. quòd quemadmodum nautę præsentia est causa salutis nauis. Sic eius absentia est causa periclitationis illius. & utrunque est in eodem genere causæ. Ita igitur non efficere rectitudinem, quæ deberet effici est, quasi causare effectiue, vel defectiue peccatum, sed hoc ita conuenit H Deo, sicut voluntati creatæ: quod probo dupliciter. primo, quia Deus non necessario causat, vel dat rectitudinem actui, quia nihil aliud a se necessario causat: & ita potest non dare, igitur potest esse causa defectiua, respectu peccati, idest, non efficiens positiuum, quod excluderet peccatum. Tex. 3. 1 & 2 Phy lic.1 ca.

Secundo, quia prius naturaliter causaret totam istam rectitudinẽ si inesset, quàm voluntas creata: causa enim naturaliter prior prius naturaliter causat. igitur, quando non inest: Deus per prius non causat, quàm voluntas creata non causat, & ita voluntas creata, ideo deficit: Deus deficit, idest, non efficit aliquid causando.

Hæc ratio excludit quandam responsionem, quę posset fieri ad primam rationem: quia Deus non deficit cũ non causat: nisi prius demereatur uolũtas creata. Istud I non probat nisi, quod est prima non causatio ex parte Dei.

Et si dicatur, secundum Anselm. de Casu diaboli. ca. 3. quòd licet Deus dederit, tamen Angelus non accepit, non tamen, quia Deus non dedit. ideo Angelus non accepit, sed è conuerso. ita hic.

Contra, accipio tempus, in quo voluntas peccat, & diuido in duo instantia naturæ. A. & B. In A. comparatur Deus ad voluntatem, vt causa prior, In B. voluntas comparatur ad se, vt causa posterior. tunc quæro, aut in A. Deus causat rectitudinem, & sequitur si voluntas etiam causat in B. illam: alioquin si voluntas causaret in B. peccatum oppositum rectitudini esset simul in volunk tate. Et per consequens, simul erunt in voluntate illud peccatum, & rectitudo sibi opposita, igitur oportet dicere, quòd Deus non causat rectitudinem, & per consequens, quòd uoluntas in B. non causat. Hoc enim prę exigit naturaliter Deum in A. non causare. A.l. sic recta, & non causat in B. peccatũ alioquin &c.

Præterea. In causis præcisis si negatio est causa negationis, & affirmatio affirmationis, Deum causare rectitudinem in suo ordine causandi: igitur ibi negatio est cã negationis. Maior patet primo poste. de habere pulmonem, & respirare. 1. Posteriorum. t. 30.

Ex his tribus vijs, si bene intelligantur potest colligi vna solutio de modo, quo uoluntas est causa peccati, tamen, quia istud est, solutio quartæ quæstionis: an. s. Deus sit causa peccati dependet ex cognitione actiuitatis voluntatis creatę, respectu sui actus.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrum voluntas creata sit totalis causa, & immediata sui velle, ita quod Deus respectu illius non habeat aliquam efficaciam immediatam, sed mediatam.

A.l.5.quaestiur.

DEO MERITO circa secundú quęsitum quæro sine argumentis. Vtrum voluntas, creata sit totalis causa, & immediata sui velle, ita quòd Deus respectu illius non habeat aliquã efficientiam immediatam, sed tantum mediatam.

Et potest dici, quòd voluntas est totalis causa, & immediata respectu suę volitionis: quod probatur per rationes. Primo, quia aliter ipsa nó esset libera. Secundo, quia etiam aliter nihil contingenter causare posset. Tertio, quia aliter non posset peccare. Quarto, quia aliter omnino nullam actionem habere posset. Quinto ex comparatione eius ad alias causas creatas.

Ex prima via arguitur dupliciter. Primo sic: nulla potentia habet perfecte in potestate sua effectum, qui non potest causari ab ea immediate, nec ab aliqua causa, cuius causatio non est in potestate illius potentiæ, causatio autem Dei, non est in potestate voluntatis **C** creatę. Patet sicut nec virtus agentis superioris est in potestate inferioris agentis, igitur si Deus necessario immediate concurrat, vt causa immediata respectu volitionis creatę: voluntas creata non plene habet in sua potestate illam volitionem. Propositio maior assumpta patet; quia, quod habet in potestate sua perfecte effectum, vel potest ex se solo in illud, vel causatio cuiuscunque concurrentis est in potestate eius, scilicet, quòd illud causat, vel non.

Exemplum de intellectu, qui si concurrat ad causandum volitionem secundum 3. opin. dist. 25. huius lib. nõ tamen causat nisi voluntate causante, ita quòd eius causatio est in potestate voluntatis.

D Iuxta secundam viam secundo, arguitur sic, quòd ab alio determinatur ad aliquid non habet perfecte illud in sua potestate, voluntas creata determinatur ex hypothesi a voluntate diuina.

Ad hoc ergo minor probatur. Quia aut vna voluntas determinat aliam, & non nostra diuinam. Patet, quia temporale non est causa æterni, ergo e conuerso. Et habetur propositum. Aut neutra aliam, & tunc neutra erit mouens mota, nec erit inter istas ordo essentialis, immo si voluntas diuina non determinat nostram sicut arguit secunda ratio posset illa aliquid velle, quod non fieret propter uoluntatem nostram non concordantem.

Scilicet sapiens.

E Præterea. Ex secunda via arguitur sic. Illud non est contingenter propter habitudinem sui ad aliquam causam, ad cuius euentum causa superior est determinata, cuius causæ determinationem necessario sequitur determinatio omnium causarum inferiorum. Exemplum, si voluntas mea esset modo determinata ad vnam partem describendo cras, & non esset impedibilis nec mutabilis: non esset meum scribere cras contingens ad vtrumlibet ex habitudine sui ad manum, quia sicut voluntas est determinata modo ad alteram partem, ita in ipsa virtualiter sunt omnes causę inferiores ad idem, & similiter ex quo illud determinatum est ad cuius determinationem effectus determinatus erit, euentus istius effectus non est simpliciter indeterminatus ad vtrumque, saltem non est eius esse contingens propter potestatem causę inferioris, sed si voluntas diuina sit causa immediata meę volitionis: iam est aliqua causa determinata

A respectu eius: quia voluntas Dei, ęternaliter est determinata ad alterum contradictoriorum: & determinationem huius causæ necessario concomitatur determinatio voluntatis meę respectu eiusdem, alioquin simul starent Deum velle hoc, & hoc non fore, igitur illud velle non est contingens ad vtrumlibet propter potestatem voluntatis meę.

Ex tertia via arguitur sic. Si Deus sit causa immediata volitionis, constat, quòd erit causa prior voluntate, ergo prius natura influit ad effectum quàm voluntas creata, accipio ergo illud signum naturæ, in quo Deus causat velle inquantum est prius illo signo, in quo voluntas creata agit ad illud velle, aut in illo signo Deus causat immediate rectitudinem perfectam in velle, & per con**B**sequens voluntas in secundo signo non peccat: quia nõ causat in effectu oppositum illius, quod prima causa causat: aut in isto primo signo Deus non causat rectitudinem perfectam immediate in velle. Et sequitur, quòd voluntas in secundo signo non peccat, quia non potest tunc in velle rectum. In nihil enim potest ipsa in secundo signo nisi in illud, quod causa prior in primo signo producit, sed non habendo velle rectum: si non potest habere rectum non peccat, ergo, &c.

De his uide 39. dist. pri.

Ex quarta via arguitur sic. Si Deus sit causa istius volitionis erit totalis causa eius, quia volendo causabit eã. Volendo autem est totalis causa perfectioris creaturæ, puta Angeli, vel cuiuscunque creaturæ de nihilo. Ergo si volendo esset causa eius, esset totaliter causa eius: sed **C** cum totali causa alicuius nihil aliud potest causare cum illa in eodem genere causæ, igitur voluntas nullam causalitatem haberet respectu volitionis suę.

A.l. perfectionis.

Ex quinta via arguitur sic. Si aliqua est totalis causa creata respectu sui effectus, hoc maximè concedendum est de voluntate. quia ipsa est suprema inter omnes causas actiuas, sed aliqua potest esse totalis causa respectu sui effectus, ergo, &c. Minor probatur dupliciter. Primo, quia hoc non repugnat creaturæ. Licet enim aliquid sit totalis causa caloris effectiua, hoc tamen non ponit in eo aliquam infinitatem, nec perfectionem repugnantem creaturę. Si enim sit causa vniuoca non oportet, quòd excellat effectum suum in perfectione. Si autem est æquiuoca non oportet in infinitum excellere ef**D**fectum, sed in aliquo gradu determinato.

Secundo probatur minor, quia illud est totalis causa alicuius, quod si esset omni alio per impossibile circumscripto perfecte causaret illud, sed subiectum, si esset, omni alio circumscripto per impossibile adhuc causaret suã propriam passionem, ergo subiectum est totalis causa suę passionis.

Ex hac minori dupliciter probata infertur conclusio, quòd voluntas potest esse totalis causa respectu suæ volitionis.

Et vltra cum præter totalem causam nihil aliud causet in eodem generę causę, alioquin idem his causaretur, vel causaretur ab aliquo, sine quo nihil minus esset: & sic sequitur, quòd Deus immediate non causabit istam **E** volitionem.

Per auctoritates probatur propositum. Primo per illud Eccle. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, & adiecit mandata, & pręcepta ei. Si volueris mandata seruare conseruabunt te: & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit enim ante † te ignem, & aquam, ad quod volueris porrige manum. Ante hominem bonum, & malum, vita, & mors, quod placuerit ei, dabitur ei.

A.l. tibi.

August. etiam. 7. de Ciuit. cap. 30. Sic Deus res quas condidit, administrat: vt eas agere proprios motus sinat.

Ansel. etiam de concordia prę. & genere. dicit. Deus facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipsę facit res, a quibus, & in quibus, & ex quib. fiunt, & nulla res habet vllam potestatem volendi, aut faciendi, nisi ipso dantę.

Ibidem etiam parte secunda: non ea Deus, quæ prædestinat, facit voluntate cogendo, aut voluntati resistendo: sed in suo esse diminuendo.

Ad hoc etiam Commentator. 9. Metaphy. com. 7. super illud. ergo possibile est, vt aliquid habeat potentiã: vbi dicit sic. Moderni ponunt vnum agens omnia entia causare sine medio, scilicet, Deum, & conuenit illis dicere, vt nullum ens habet propriam actionem naturaliter, & cum entia non habuerint actiones proprias nõ habebunt essentias proprias, siue potentias. Actiones enim non distinguuntur, nisi per essentias diuersas, & ista opinio est valde extranea a natura hominis, &c.

SI HÆC VIA esset vera posset, secundum eam faciliter assignari, quomodo Deus non sit causa peccati: Loquendo enim, siue de materiali, siue de formali G in peccato, totum esset causatum à voluntate, sicut a totali causa, & ita nullo modo a Deo, nisi mediatè, quia Deus produxit voluntatem talem, quę posset sic, & sic velle.

Sed contra istam viam obijcitur, quia ista via non saluaret Deum esse causam meriti, cum meritum sit ita liberum, sicut peccatum.

Et similiter non saluaret ordinem essentialem causarum: quia secundum primam propositionem de causis, omnis causa primaria, &c. Sed secundum istam viam causa primaria non influeret in effectum: nisi quia produxit causam istam.

Ad primum istorũ potest dici, quòd Deus aliquo modo est causa meriti, quomodo non est causa peccati, quia H immediatè causat in animam gratiam, vel charitatem, quæ per modum naturæ inclinat ad merendum. Et quãdocunq; forma actiua per modum naturæ est ab aliquo agente, etiam actio formæ illius est ab eo. Et ex hoc etiã pateret, quomodo effectus aliarum causarum, aliter essent a Deo, quàm effectus voluntatis, quia istæ causæ determinatæ acceperunt inclinationem a Deo, & necessitatem ad tales effectus, non sic voluntas.

Ad secundum diceretur, quia licet sit aliquando ordo causarum principalium, & minus principalium, quarum neutra mouet aliam: sicut se habent obiectum, & potentia cognitiua respectu actus cognoscendi. ex dist. 3. primi libri. Aliquando autem fit ordo, ita quòd principale mouet minus principale, uel ad actum secundũ, I vel primum: ita tamen: quòd si istæ duæ causæ sint partiales, & integrent per se vnam causam totalem, sicut manus, & baculus, respectu motus pilę, vel sicut Sol, & pater respectu filij, tamen in causis totalibus, respectu suorum effectuum immediatorum potest etiam esse ordo essentialis, ita quòd causa secunda, sit causa totalis immediata respectu sui effectus: sicut causa prima, respectu sui effectus, & tamen essentialiter sic secunda: quia secũdum suam causationem, sicut secũdum suum esse essentialiter dependet a prima: non tamen ita, quòd ista dependentia sit immediata effectus sui ad ipsam, & ad causam priorem.

q. 7. vel 9.

Et cum dicit illa propositio, ꝙ causa prima plus causat, verum est, quia causat secundam.

Exemplum huius, poni posset in causis essentialiter ordinatis alio modo causandi. Si enim ponamus plures materias ordinatas in cõposito, respectu vltimę formæ non quælibet istarum materiarum, respectu ultimæ formæ, ita quòd quælibet earum perficiatur ab vltima forma, sed solum ultima materia. Quęcunque autem prior sit, perficietur ab aliqua forma priore, quæ constituit materiale, respectu posterioris.

Considera diligenter quanti momenti sint hęc argumenta pro di. 39 pri.

CONTRA ISTAM opinionem arguitur dupliciter. Primò, quia ex ipsa sequitur, quòd Deus nõ sit naturaliter præscius futurorum. Secundo, quòd nõ sit omnipotens. Probatio primę consequentię, quia nõ habet scientiam de futuris contingentibus: nisi quia certitudinaliter nouit determinationem uoluntatis suę respectu eorum, ad quæ voluntas sua est immutabilis, & in- F impedibilis: sed si voluntas creata est totalis causa, respectu sui velle, & ipsa contingenter se habet ad illud velle, ergo quantumcunque voluntas diuina ponatur determinata ad unam partem eorum, quæ dependent a volũtate creata, poterit uoluntas creata aliter velle: & ita non sequitur certitudo ex cognitione determinationis voluntatis diuinæ. Probatio secundæ consequentię tripliciter. Primo, quia quicquid vult omnipotens hoc fit, sed si velit volitionem meam fore: & ista est in potestate voluntatis meę, ut totalis causę contingenter se habentis ad illud, ergo ipsa potest determinari ex se ad unã partem, vel ad aliam indifferenter, & ita potest non fieri illud aliud, ad quod uoluntas diuina eam determinauit. Secundo, quia uoluntas diuina non potest impedire uoluntatem meam, nisi uiolentando eam. si enim ex se determinetur ad unam partem, ex quo determinata est ad unum: non potest impediri, nisi violenter, sed voluntatem violentari includit contradictionem. igitur Deus non potest volitum à voluntate mea impedire. Tertio, quia voluntas omnipotentis producit volitum in esse, pro tunc, pro quando vult illud esse. Non enim est alius actus voluntatis diuinæ, respectu Angeli, vel alicuius alterius creati, quo producitur in esse, sed si volũtas mea est totalis causa huius uolitionis: illa voluntas, nullo modo producit istam volitionem in esse.

PROPTER IGITVR istas duas rationes, de omnipotentia, & omniscientia Dei, non tenendo istam viam restat inquirere, qualiter peccatum possit esse à voluntate creata, quo ad primam quęstionem, & quomodo non a Deo, quo ad quęstionem quartam.

Quantum ad primum dico, quòd ex illis tribus vijs duabus, s. quę ponunt causam per accidens, respectu mali, & tertia, quę ponit, respectu eius causam deficientem potest colligi vna solutio integralis talis. In peccato mortali concurrunt duo actus, s. positiuus, ut materiale, & priuatio iustitię debitę, vt formale. respectu huius priuationis, nulla est causa efficiens: sed tantum deficiens, secundum tertiam viam, voluntas enim, quæ est debitrix dandi rectitudinem suo actui, & non dat deficiendo peccat. hoc est, ergo formaliter peccare, scilicet, causam huiusmodi liberam non dare debitam rectitudinem suo actui, quam tunc posset dare. Ex hoc apparet illa via, de causa per accidens: Licet enim ista causa non causet formaliter, quod est in peccato efficiendo: sed deficiendo causat tamen efficiendo, aliquod positiuum, cui annexus est iste defectus deficiendo causatus, & ita stant auctoritates Dionys. de accidentalitate ex parte effectus. Est etiam accidentalitas ex parte causę non proprię, sicut album dicitur esse causa ędificandi accidentaliter, & vniuersaliter omne quod accidit causę per se: ita, quòd facit vnum per accidens cum ea.

Sed extendendo accidens, ad quodlibet, quod est extra per se rationem alicuius, quomodo differentia dicitur accidere generi. hoc enim modo illud, quo voluntas nostra specificè est hec voluntas accidit voluntati in cõmuni: quia voluntas in communi est perfectio simpliciter, K propter quod ponitur formaliter in Deo. Et voluntas sub ista ratione non est proxima causa etiam cõtingens, respectu peccati: quia tunc quodlibet inferius sub ipsa haberet talem rationem causalitatis, & ita voluntas diuina.

Sed voluntas contracta per differentiam aliquam ad voluntatem creatam, quam circumloquimur per hoc, ꝙ est limitatũ, est proxima causa defectiua, & per hoc causa per accidens, respectu peccati, & ideo accidentaliter etiam ex parte causę, accipiendo voluntatem in communi pro causa: quia pro quanto intelligitur ista differentia superaddi, accidit sibi per accidens esse causę, respectu peccati, sicut si diceretur, quòd animal non est per se causa intelligendi, sed per accidens: quia animal perfectissimum intelligit: non quòd perfectissimum sit propria ratio intelligendi: quia

animali

animali simpliciter accidit: sed rationale, quod animali accidit, vt differentia generi, quod rationale circumloquimus per hoc, quod est perfectissimum: ita in proposito illam differentiam specificam, qua voluntas in communi contrahitur ad voluntatem creatam, quæ contracto, vel differentia nos modo latet: circunloquimur per hoc, quod est esse limitatum, vel defectibile, vel ex nihilo, & isti toti attribuuntur actus illi tanquam causę magis proprię, quàm voluntati de se: quod verum est si intelligatur de hoc contracto, scilicet, de ista voluntate in specie, ei enim conuenit non tantum per accidens sicut voluntati in communi, sed quasi causę propinquę, ita, quòd cuilibet tali voluntati potest conuenire, & nulli alij, & hoc modo debet intelligi prima opi. de defectibilitate voluntatis.

B SED TVNC RESTAT videre, quomodo voluntas defectibilis sit causa deficiens respectu peccati aliter, quàm diuina voluntas, immo, quòd ipsa sit causa, & diuina voluntas non sit causa, & hoc quantum ad solutionem quartę. q. vbi dicitur, & tenetur communiter, quòd uoluntas diuina non potest esse causa peccati. Ad quod possunt poni, 3. rationes istorum.

Prima talis, August. 83. q. q. 3. Nullo homine sapiente auctore fit homo deterior, tanta enim est ista in homine culpa, vt in homine sapiente non cadat. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior. Non igitur Deo auctore fit homo deterior, vt vult ibidem August. quæst. 4.

C Item in eodem lib. q. 21. Qui causa est omni enti, vt sit non est causa non essendi, vel vt non sit, quia illud, quod est ab eo inquantum est, bonum est, est autem Deus causa omnis boni, non est ergo Deus causa non essendi alicui, ergo nec causa peccati alicui, quòd formaliter est non esse.

Tertia ratio est Ansel. de Lib. arb. c. 8. Cum Deus omnem substantiam, &c. Quære ibi.

CONTRA ISTAS rationes instatur primo contra primam, quia homo sapiens tenetur ad seruandum præceptum Dei, & ideo non potest eo auctore alius esse deterior nisi ipse peccet, & ita fiat non sapiens. Non enim in potestate eius est libere cooperari alij ad bene agendum, vel non cooperari, quod si esset, posset non cooperari manens sapiens: & ideo eo auctore, esset alius deterior, idest, eo non efficiente bonitatem in actu alterius, alius non bene ageret. In potestate autem Dei est libere cooperari voluntati creatę ad bene agendum, vel non cooperari, ergo ipso rectę manente potest non cooperari voluntati creatę, & ita ipsa peccabit.

D Confirmatur ista ratio, quia sicut Deus prius naturaliter agit ad actionem rectam, quàm volutas creata. Si actio esset recta, ita videretur, quòd Deus prius non ageret, quàm uoluntas creata non agat quando actio esset non recta.

Contra secundam rationem arguitur, quia causa necessaria, siue naturalis respectu entitatis tãtum non est causa non essendi, quia talis agit secundum vltimum potentię suæ, & ita non potest non agere illud, quòd nata E est agere, sed Deus non est talis causa essendi, creaturarum secundum quodcunque esse, respectu cuius potest esse principium agendi, cuius vlterioris esse carentia est malum, ergo Deus potest esse deficiendo causa mali.

Præterea. Quare potest Deus magis esse causa penę quàm culpę, cum pena sit formaliter malum sicut culpa? Ita enim est simpliciter malum non frui Deo, & per comparationem ad bonum, quod priuat, & per cõparationem ad naturam, cui nocet, sicut non diligere Deum actu meritorio in via, & tamen ista pena conceditur esse a Deo secundum August. primo retractã. 25.

A.l. 16. Præterea. Tantum malum est priuatio gratiæ in se, & in natura illa a qua priuatur, sicut est priuatio rectitudi- A nis iustitię, sed Deus potest esse immediata causa priuationis gratię: immo est causa huius quandocunque gratia annihilatur: quia ipse solus potest aliquid annihilare, & maxime illud, quod ipse immediate conseruat, sicut igitur desistendo ab actione, idest, non conseruando gratiam potest esse causa, non essendi gratiam: ita non agendo potest esse causa carentię rectitudinis in actu elicito.

Contra tertiam rationem arguitur, quia videtur concludere, quòd homo non possit peccare: quod consequens est falsum, igitur ratio non concludit, quòd autẽ illud consequens sequeretur ex illa ratione. Probo, possum peccare. in A. ergo Deus potest non velle me esse rectum. in A. Sequitur enim in illis de inesse. Si pecco B in A. ergo non uult me esse rectum in A. quia ex opposito sequitur oppositum. Si vult me esse rectum in A. sum rectus in A. & ita non pecco. Sed si non uult me esse rectum. in A. non vult me uelle illud in A. quod uult, me uelle in A. Hoc enim est esse rectum secundum rationem eius, uelle, quod Deus uult me uelle, ergo Deus potest non uelle me uelle in A. quod ipse uult me uelle. in A. quod est impossibile.

Quod si dicatur rationem concludere, quòd Deus nõ possit de potentia ordinata auferre rectitudinem uoluntatis sine actu uoluntatis.

Contra, ratio hæc absolute ostendit, quòd sequatur ex ratione illa absolute uoluntatem meam non posse peccare. Similiter si concluderet hoc sine actu uoluntatis C meę concluderet de Deo secundum potentiam absolutam. Intendit enim inferre contradictoria. Vnde subdit. Nihil impossibilius, uel saltem ęque impossibile, sed contradictoria non sequuntur, nec est hoc possibile etiã potentia Dei absoluta, quodlibet enim aliud a se Deus contingenter uult, & contingenter conseruat, quia potest non conseruare.

AD SOLVTIONEM istorum obiectorum, & solutionem principalem istius quæstionis, dico, quòd quando duæ causæ partiales concurrunt ad effectum communem ambarum potest esse defectus in productione effectus ex defectu unius † causæ concurrentis præcise, & non alterius.

Exemplum, ad uelle secundum opinio. 3. dist. 25. hu- A.l. Vel alterius, & nõ vtriusque cãçcõcurrentis. D ius, concurrit intellectus, & uoluntas libera, potest igitur esse defectus in actu isto ex defectu uoluntatis, licet non præcedat defectus in cognitione. Ita igitur si ad uelle uoluntatis creatę concurrunt duę uoluntates, scilicet, uoluntas creata, & diuina, potest esse defectus in ipso uelle ex defectu alterius causę, & hoc quia ista causa posset rectitudinem dare actui, quam tenetur dare: & tamen non dat. Alia autem licet non teneatur eam dare: tamen quantum est ex se daret, si uoluntas creata cooperaretur. Vniuersaliter enim, quidquid Deus dat antecedenter, daret illud consequenter quantum est ex se, nisi esset impedimentum: dando autem uoluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ sunt in potestate uoluntatis, & ideo quantum est ex parte sui, dedit E rectitudinem omni actui uoluntatis, & uoluntati ex cõsequenti daret si ipsa uoluntas quemcunque actum elicitum rectę ageret ex parte sui. Est igitur defectus in effectu duarum causarum non propter defectum causę superioris, sed inferioris, non quia causa superior causet rectitudinem in effectu, & inferior obliquitatem, sed quia causa superior quantum est de se causaret si causa inferior secundum suam causalitatem causaret, & ideo rectitudinem non causari est propter hoc, quia causa secunda, quantum ad se pertinet, non causat.

Et si obijcitur de illis duobus instantibus naturæ sicut obiectum est, quòd Deus in primo daret rectitudinem actui.

Respondeo dico, quòd prioritas, quæ includit ea posse esse sine se inuicem absque contradictione, non est ordo in causis, ut causant effectum communem, sed simul

causant: sicut enim loquendo de diuersis generibus causarum non prius natura materia materiat, quàm efficiēs efficiat: quasi sine contradictione possit esse materiatū, & non effectum. vel è conuerso, sed tantum prius natura, hoc est perfectius vna causat, quam alia: ita in eodē genere causæ diuersæ causæ ordinatæ licet habeant ordinem secundum perfectius, & imperfectius causare, non tamen habent prioritatem naturæ, quæ dicat posse esse, sine se inuicem, respectu tertij: Immo, sicut in vno instanti naturæ materia materiat, & efficiens efficit: ita duæ causæ efficientes ordinatæ in vno instanti naturæ causant effectum communem: ita quòd neutra tunc causat, sine altera, sed quod effectus non rectus causetur. hoc non est nunc propter causam priorem, quę quātum est ex se rectè causaret, si secunda causaret, sed propter defectum causæ secundæ, quæ in potestate sua habet concausare causæ primæ, vel non concausare, & si non concausat illi: vt tenetur, non est rectitudo in effectu communi ambarum.

EX ISTO respondetur ad obiectiones. Ad primam, quòd sapiens non tantum: quia tenetur ex præcepto non subuertere proximum: ideo non potest esse auctor, quo proximus est deterior, sed ex perfectione sapiētis est, quòd manens sapiens, non potest esse prima ratio deficiendi, & quo ad hoc bene tenet ratio Aug. est enim omni sapiente præstantior, idest, voluntas eius est simpliciter perfectior, quia ipse non est prima ratio deficiendi, alicui, cui ipsa potest coagere.

Ad secundum dicitur, quòd, & si non necessario causet entitatem competentem huic actui: tamen ita disposuit, quod quicquid dat antecedenter, dat quantum est ex parte sui consequenter.

Sed tunc est dubium, quantum ad principalem quæstionem, licet enim saluetur, quòd peccatum non ascribatur Deo, sicut causæ: sed voluntati creatę: non tamē ostendit, quòd Deus non possit esse causa prima deficiēdi, ex quo enim libere causat rectitudinem, & per prius, quàm voluntas creata videtur semper stare, quòd prius possit non causare rectitudinem: quam voluntas creata non causet, & ita potest esse ratio deficiendi, licet non sit propter illam legē suam, quàm dedit: quidquid Deus antecedenter dat, &c.

Responsio, quòd Deus in se peccare non possit: patet per hoc, quòd non potest a se auerti, nec formaliter, quia non potest se non diligere summe, & ordinate, & cum omnibus circunstantijs requiritis, alioquin, vel non posset se ordinate diligere, vel posset mutari: quorum vtrunque est impossibile: nec etiam virtualiter potest a se auerti: quia nihil aliud a se est necessarium sibi ad volendum se: quodcunque enim aliud a se est, quia ab eo volitum: & hoc modo volitum, & pro nunc, & pro tunc, ex hoc est sic ordinate volendum.

Sed quare in voluntate increata non potest esse prima ratio deficiendi. *A.l. voluntas.*

Responsio. si Deus non causat libere rectitudinem, quę deberet esse in actu voluntatis creatę, & hoc propter libertatem voluntatis suę: non autem propter defectum voluntatis creatę non voluntarie cooperantis: non est tunc causa peccati in voluntate creata, quia non est ibi carentia iustitię debitę, non enim est iustitia debita à voluntate creata, nisi inquantum in potestate eius rectè agere, ita quòd nulla intelligitur subtractio cāę prioris, propter cuius defectum non possit uoluntas rectè agere. si igitur Deus esset prima causa non agens rectitudinem: actus non rectus non esset peccatum. *A.l. aliqua creata.*

Ad aliam obiectionem de pœna, patebit in q. 3. istarum. 4. quęst.

Ad aliud, de gratia patet ex dictis: quia si Deus immediatè subtrahendo manutenentiā suā annihilaret grām, sine defectu uolūtatis ī operādo, ista carētia nō esset peccatū, quia non esset carentia iustitiæ debitæ: Voluntas. n. non est debitrix istius iustitię, nisi inquantū in ptāte eius

F est conseruare eam, ne s. demeritoriè corrumpat eam: licet igitur maius malum sit priuatio gratię, quàm priuatio iustitię actualis: tamen ista potest esse a Deo non agēte, idest, non conseruante, sed non primo non agente, sed ideo non agente: quia uoluntas demeruit illud, propter quod Deus subtrahit conseruationis suę manutenētiam à gratia: sed respectu illius priuationis rectitudinis actualis: si est primum peccatum, non est aliquod peccatum pręcedens, vel demeritum: propter quod Deus posset se subtrahere: vt illa rectitudo non insit, quātum est ex parte Dei. igitur nec priuatio gratię est peccatum, nisi inquantum est iustitię debitę: qua voluntas demeritorie se priuauit, licet a Deo non causante sit ista annihilatio gratię, sed si ista annihilatio esset non propter aliquam obliquitatem in uoluntate priorem: ista non esset peccatum. *A.l. iam.*
G

Ad illud contra rationem Anselm. potest dici, quòd non concludit contradictionem, quia ęquiuocat de velle. Nam rectum velle includit voluntatem velle, quod Deus vult eam velle, vult itaque voluntate signi, & antecedente, non voluntate beneplaciti, & consequente. Nam pro instanti, pro quo uolūtas creata peccat, Deus non vult eam velle hoc voluntate consequente, vel voluntate beneplaciti, quando igitur infertur, quòd Deus non vult me velle: quod vult me velle, non est contradictio: quia negatur uoluntas beneplaciti, & consequens, & affirmatur voluntas signi, & antecedens: alioquin. n. vt argutum est: videretur absolutè, quòd voluntas creata non posset peccare, quod falsum est; & quòd Deus
H de potentia absoluta non posset auferre rectitudinem a voluntate creata, vel ab actu eius, absque demerito uoluntatis creatę, quorum vtrunque est falsum.

Tamen exponendo rationem suam, ibi potest dici, quod sua ratio probat: quòd Deus actu positiuo non potest auferre rectitudinem uoluntatis: quia tunc uolens auferret, & ita uolens uoluntate beneplaciti, & per consequens voluntate beneplaciti vellet me non velle; quod vult voluntate antecedente me velle.

Sed hoc consequens, licet non includat contradictionem, est tamen falsum, quia quicquid vult voluntate antecedente, hoc vult voluntate beneplaciti, & consequente, quantum est de se, si non ponatur impedimentum in voluntate creata.

Sed si aufertur a uoluntate mea, sine actu meo, ego
I non pono impedimentum, igitur hoc casu posito ipsum Deum velle voluntate beneplaciti me non uelle, quod vult voluntate antecedente me velle: est falsum, licet non includat contradictionem, & tunc non probat plùs ista ratio, nisi quòd sine demerito voluntatis creatę non potest Deus de potentia ordinata auferre uoluntati rectitudinem, sed non probat hoc de potentia absoluta, nec etiam probat, quòd Deus non posset negatiue auferre, & hoc propter demeritum uoluntatis creatę.

AD ARGVMENTA principalia primę quęstionis. Saluator intelligit per arborem actum interio- *Ad arg. 1. Lanio q. 1.*
K rem, & per fructum actum exteriorem, & increpat hypocritas, idest, Pharisęos monens eos, ut conforment actus exteriores interioribus, & è conuerso, vt. s. appareant, quales sunt, & è conuerso.

Ad secundum, quando est causa efficiens similitudo est inter causam, & causatum: licet remota in causis ęquiuocis. hic autem non est causa efficiens, sed deficiens respectu peccati.

Ad aliud dico, quòd illud, quod est ab efficiente non efficiendo, sed deficiendo non est ad finem debitum.

Ad aliud dico, quòd nullum malum est a malo, cum probatur: dico, quòd vno modo potest malum intelligi per priuationem partium eiusdem naturę.

Alio modo per priuationem perfectionum conuenientium tali naturę. Primo modo est processus in infinitum secundum partes eiusdem proportionis, secundum,

dum, quòd finitum diuiditur in infinitum secundum proportionem, & non secundum quantitatem, ita enim posset ab aliqua natura auferri pars, & pars, & sic secundum partes eiusdem proportionis, & sic in infinitum. Secundum autem partes eiusdem quantitatis status est non ad malum, sed ad nihil, quomodo est status in diuisione continui ad nihil, si partes diuisæ destruerentur.

Secundo modo dico, quòd licet illud, quod est bonum alicui, cuius carentia est malum ei posset auferri ab eo ista natura subtracta dupliciter per modum prædictum, scilicet, secundum partes eiusdem proportionis: & sic proceditur in infinitum, vel eiusdem quantitatis, & sic stat ad nihil, alius tamen processus est ibi secundum quē natura perfectibilis est melior, & perfectio sibi correspōdens est melior, qua tamen caret: & hoc modo est status in malo, scilicet, ad vnum bonum creatum carens summa perfectione sibi conueniente, & hoc modo supremus diabolus, vel aliqua creatura factibilis nobilissima, quæ caret perfectione sibi proportionata diceretur summum malum, sed a tali malo summo non sunt talia mala positiue: nec positiuum a positiuo, neque priuatio a priuatione.

B

AD ARGVMENTA quartę quæstionis dicitur, quòd & si peccatum sit a voluntate creata: non tamen est a Deo, quia Deus non primo deficit, sed quantum est ex parte sui omnino non deficit, sed tantum est defectus in actione propter deficere causę secundę in agendo, nec etiam potest Deus prius deficere: ita quòd defectus in effectu sit peccatum, quia si ipse primo non ageret, carentia rectitudinis in actu non esset debita.

C

Cum probatur de causa superiori, & inferiori.

Respondeo hoc est verum de causa efficiente: non deficiente.

Cum confirmatur de alijs, vt de causis naturalibus, dico, quòd istę non possunt causare nisi secundum illam inclinationem, quam acceperunt a causa superiori, & conformantur illi, voluntas autem accepit libertatem, vt possit agere conformiter causæ superiori, vel difformiter, hoc est, quòd quantum est ex se causaret, quod causa superior causat, & hoc sibi conformiter, vel difformiter.

Ad secundum concedo antecedens, & nego consequentiam.

D

Et ad probationem consequentię dicitur, quòd non propter hoc solum imputaretur peccatum volūtati creatę, quia ipsa per accidens causat defectum, sed quia ipsa tenetur agere rectè inquantum effectus est sub potestate sua, & non agit rectè. Non sic autem tenetur voluntas diuina, & ex hoc ipsa in se peccare non potest, neque etiam ipsa potest non causando primo deficere respectu rectitudinis debitę in actu, ita quod tunc fiat debita quādo non est ex defectu voluntatis creatę.

AD ARGVMENTA in oppositum, quæ probant, quòd actus substratus peccato non sit a Deo.

Respondeo ad primum dico, quòd multa vult Deus voluntate signi, quæ prohibuit voluntate beneplaciti, & noluit omnia fieri, quæ præcepit, sicut noluit Isaac immolari, quod tamen præcepit.

E

A. l. Nec in volēdo aliquid voluntate beneplaciti oppositū præcepit, quia hoc est signū, &c.

† Eius autem, quod vult Deus voluntate beneplaciti oppositum aliquando præcepit, & hoc est signum voluntatis duplicis, & duplicitas est, quando aliquis est finis præcepti consonus rectę rationi, sicut ibi fuit manifestatio præcepti Habraę sicut patet Ge. 22. Tentauit Deus Habraam.

Ad aliud dico, quòd illud, quòd est formaliter actus voluntatis meę, quo, scilicet, voluntas mea vult non est actus voluntatis diuinę, sed effectus eius, quia voluntas diuina semper est ordinata, & actus eius rectus, & iste actus voluntatis meę est inordinatus, quia caret rectitudine debita. Iste autem actus a Deo causante, est ordinatæ vnitus sicut materiale respectu causantis, quemadmodum in nobis actus noster materialiter est bonus, quia potest esse ex charitate elicitus, sequitur igitur, quòd velle diuinum sit simpliciter perfectum, quia ex charitate elicitum, & habet finem optimum, & ita opus exterius istius velle, quod est meum velle est ordinatum materialiter, siue secundum quid, inordinatum autem simpliciter inquantum est actus, quo formaliter voluntas mea vult.

Ad vltimum dico, quòd voluntas diuina non est regula voluntatis meę, vel voluntatis creatę quantum ad rectitudinem quo ad ipsum volitum, vt, scilicet, voluntas creata concordans voluntati illi in volito sit recta, sed est regula inquantum est volens voluntatem creatam sic, vel sic velle, & hoc volendo voluntate signi, & antecedente, non autem semper voluntate beneplaciti, & consequente.

AD QVÆSTIONEM tertiam in ordine. Dico, quòd omne peccatum est pęna, & vnum peccatum potest esse pęna alterius. *Peccatum est pœna peccati.* Primum probo, quia pœna formaliter est carentia boni conuenientis voluntati, & volenti, ita quòd si distinguamus in voluntate affectionem boni iusti, & boni commodi. *Vide Aug. de cō cor. c. 2.* Patet, quòd ablatio boni commodi pœna est, quia conueniens ei: sed bonum iustitiæ est magis conueniens voluntati, quàm bonum cōmodi, igitur eius ablatio per se est pęna. Probatio minoris, quanto perfectibile est perfectius, & per consequēs perfectio correspondens, tanto totum maior est conuenientia, & melior, & priuatio peior, sed voluntas inquātum habet affectionem iustitię, id est, inquantum libera est loquendo de iustitia innata est simpliciter nobilior seipsa inquantum habet affectionem commodi. Et hoc conuenit sibi simpliciter; igitur maior, & melior est conuenientia iustitię ad voluntatem absolute, quàm boni commodi ad voluntatem, igitur ablatio istius est simpliciter pœna, & maior pœna, quàm ablatio cuiuscunque commodi alterius a iustitia, & in hoc bene verificatur illud Aug. lib. confessionum. *1. c. 12.* Iussisti Domine, & ita est, vt omnis inordinatus animus pęna sit sibi. Et idem tertio de Lib. arb. Neque enim ad momentum est dedecus culpę sine dedecore iustitię, vt, scilicet, ipsa voluntas seipsam priuans iustitia in hoc se priuat maximo bono sibi conueniente, cuius carentia est sibi formaliter maior pœna, quàm carentia alicuius boni commodi; quæ infertur propter talem culpam, & inde est, q̄ pęna dicitur ordinare culpam, quia ex quo Deus non vult culpam auferre, non potest melius, siue ordinatius anima culpabilis esse, quàm quòd sit in pœna, quæ non est tantum malum formaliter, quantum est culpa, quia naturam manentē sub culpa ordinat.

Et si obijcitur quomodo potest eadem carentia iustitię esse formaliter culpa, & pęna formaliter.

Quere Bon. in 2. sen. ...

Respondet Magister distinguendo carentiam inquantum est priuatio boni actiue, vel passiue. Primo modo est culpa. Secundo modo est pęna. Hoc potest sic exponi, quòd ipsa culpa est a voluntate, vt causa actiua, sed tamen deficiente, & ipsa pęna est in voluntate sicut in subiecto, † quòd per culpam priuatur bono conueniente, quod quidem bonum debitum erat inquantum voluntas secundum primam rationem, scilicet, inquantum potuit agere ad rectitudinem sibi debitam, & non egit, & ideo primo modo est culpa, & sic voluntaria, quia in potestate voluntatis, vt causa actiua. *A. l. quæ.* Sicut † præsentia dicitur in potestate nautę, per quam posset saluare nauem, si præsens diligenter laboraret. *A. l. prora.* Secundo modo formaliter est pęna: quia corruptio, siue priuatio boni debiti in voluntate, & maxime sibi conuenientis, & vt sic non est formaliter voluntaria, quia voluntas inquantum subiectum non habet formam sibi inhęrentem in sua potestate, & ita priuatio iustitię debitę inhęrens voluntati est cōtra inclinationem naturalem voluntatis magis, quàm quæcunque carentia boni commodi non iusti, uel præsentia incommodi.

Secundum probo, quia sicut ablatio gratiæ est pœna pec-

peccati: pro eo, quòd existente primo defectu in uoluntate non agente ad rectitudinem debitam: Deus ex demerito huius defectus subtrahit manutenentiam suam, ne gratia conseruetur; ita ex demerito huius defectus uoluntatis Deus potest se subtrahere a uoluntate ne agat ad rectitudinem in secundo actu: sicut ageret si nullum præcessisset demeritum, & ita ex hac subtractione est carentia rectitudinis in secundo actu, & illa rectitudo erat debita, quia licet non esset in potestate uoluntatis, nunc dare rectitudinem: fuit tamen in potestate eius, prius ante, scilicet, primum peccatum dare, quia priuauit se illa assistentia diuina, qua Deus paratus erat cooperari sibi ad rectitudinem, & ideo imputatur sibi ad peccatum: sicut etiam imputatur, quòd non gratuite agit in secundo actu post gratiam corruptam, quia licet nunc non habet G gratiam, nec possit ex se habere, in hanc tamen impotentiam ex se incidit, potuit enim custodisse eam, & dabatur sibi ad hoc posse, vt custodiret eam.

SED ISTE MODVS, vt videtur est valde difficilis: quòd, scilicet, in aliquo actu elicito carentia rectitudinis possit esse ex parte Dei non causantis propter demeritū alicuius peccati: tunc enim licet uoluntas, prius potuerit non demereri: & tunc Deus sibi affuisset, & quantum est ex parte Dei, in secundo actu egisset ad rectitudinem; nisi in primo actu deuiasset: tamen ex quo semel peccauit: si Deus in secundo actu non assistat ad causandum rectitudinem in eo: videtur, quòd illud peccatum ex tunc non sit in potestate uoluntatis, ita, quòd ipsa tunc non possit non deficere, quod uidetur inconueniens. H

IDEO POSSET dici aliter, quòd licet Deus in actu secundo, quantum est ex se assistat voluntati, sicut & in primo. & in quolibet actu prima causa deficiens: hoc est, non iuste, vel recte agens est uoluntas creata: tamen defectus secundus est pœna peccati primi, pro quãto priuat se bono, maximè sibi conueniente: nec est simile de priuatione gratiæ, & rectitudinis in actu secundo: puta, quòd Deus, sicut propter demeritum non assistit ad causandum gratiam in anima: ita nec ad causandum rectitudinem in uoluntate, quia ipse non dedit gratiam antecedenter, sicut dedit rectitudinem, & ideo potest eam non dare consequenter.

I Carentia etiam gratiæ, est una iniustitia habitualis in anima, non semper propter aliud, & aliud peccatum: sed in actibus malis succedentibus, sibi est semper nouum malum, & ideo oportet ibi quemlibet esse in potestate uoluntatis creatæ, non sic autem carentia gratiæ, post instans annihilationis oportet esse in potestate uoluntatis, quia non est noua iniustitia, sed tantum vna habitualis malitia quiescens in anima.

D. Bon li. 2. dist. 34. art. 3. q. 1. SED PRIMVM argumentum ad quæstionem, habet difficultatem, quomodo peccatum sit pœna: cum omnis pœna sit a Deo.

Ad quod dicitur, quòd & si non semper illud, quod est pœna sit a Deo: tamen inquantum est ordinatiuum culpæ, sic est a Deo, quia ipse ordo est a Deo.

k Contra, si pœna non est aliquod ens, quod possit esse à Deo, nec etiam culpa potest esse a Deo, ergo nec relatio fundata in altero extremorum, & ita nullus est ordo, qui possit esse a Deo.

Præterea. Pari ratione culpa posset esse a Deo, & effectus Dei. Culpa enim ordinatur per pœnam, sicut pœna ordinat culpam, & tamen nullus concedit, quòd pœna sit nihil.

Ideo potest aliter dici, quòd pœna dicitur duobus modis. Vno modo pœna, est solum carentia boni conuenientis naturæ intellectuali, sicut est carentia visionis, & fruitionis Dei, & hæc est pura priuatio. Alio modo potest dici pœna aliquod positiuum, & tamen disconueniens tali naturæ: sicut calor excellens est aliquod positiuum disconueniens carni. Omnes pœnæ, secundo modo dictæ possunt poni a Deo, quia sunt aliqua positi- F iua, & de istis debet intelligi illud primi Retract. ca. 25. & 26. ait enim. In bonis operibus Dei bona opera sunt ista punitiua, licet sint mala istis punitis: quia disconueniunt eis: sed pœnę primo modo non sunt a Deo efficiente: quia non sunt effectibilia, nec deficiente primo, sed tantum propter demeritum uoluntatis in actu peccati non coagendo voluntati † nunc ad illud bonum habendum, ad quod operatus fuisset, quantum est ex se, talis ergo pęna est a Deo non infligente, vel efficiente, nec deficiente primo, sed deserente, idest, naturam, quæ deficit relinquente in suo defectu, & in omnibus defectibus consequentibus ad illum defectum. Vbi includuntur multæ carentiæ perfectionum conuenientium tali naturæ: sic ergo pœna, quæ est peccatum non est a Deo efficiente, vel deficiente primo, sed tantum est a Deo deserente voluntatem ratione primi demeriti, quæ deserta a Deo cadit, in secundum demeritum. A. l. nec coagẽdo ad illud bonum, &c.

Ad secundum argumentum patet per idem, quia si esset pœna inflicta à Deo non esset maius malum, sed minus, ita, quòd secundum peccatum est pœna inflicta à voluntate peccante, & à Deo tantum, vt deserente.

DISTINCTIO XXXVIII.

Post prædicta de uoluntate, eiusque fine disserendum est, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum intentio sit actus solius uoluntatis.

CIRCA distinctionem trigesimamoctauam, In qua Magister agit de his, quæ concurrunt ad peccatum, cuiusmodi sunt voluntas, & intentio finis, quæritur vnum. Vtrum intentio sit actus solius voluntatis. Quod non. omne per se agens agit, propter finem ex 2. Phys. ergo ex intentione. Ad arg. 1. Tex. 49. & inde.

Præterea. Non est distincta visio, sine intentione copulante. secundum Aug. 11. de Tri. c. 2. sed potest esse distincta visio præcedens actum intellectus: & per consequens omnem actum uoluntatis. ergo intentio nõ est actus solius uoluntatis. Arg. 2.

Præterea. Matth. 6. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum erit lucidum. Et ibidem: vide ergo nè lumen, quod in te est tenebræ sint. Glo. exponit oculũ, & lumen de intentione, sed oculus, & lumen pertinent ad intellectum, ergo, &c. Arg. 3.

Præterea. Intentio includit relationem vnius ad alterum, sed referre, sicut & conferre, est solius intellectus. Arg. 4.

Contra Magister in litera. Et præterea Augu. 11. de Trinit. Ratio opinio. cap. 6.

RESPONDEO. primo videndum est, quid dicitur per hoc nomen intendere. Intendere enim dicit in aliud tendere. hoc potest accipi generaliter: siue ab alio habeat, quòd in illud tendat: siue a se mouente se in illud. Potest etiam tendere in aliquid, sicut in obiectum præsens, vel vt in terminum distantem, vel absentem. Primo modo conuenit omni potentiæ, respectu sui obiecti. Secundo modo, magis proprie sumitur pro illo, scilicet, quod tendit in aliud, & non ducitur in illud, sed ducit se in illud & hoc modo non potest esse alicuius potentiæ naturalis, sed tantum liberę: quia secundum Damasce. cap. 23. Appetitus non liber ducitur, & non ducit: & ita est de omni potentia naturali. Hoc ergo modo proprie accipiendo intendere, prout, scilicet, dicit in aliud tendere ex se est principaliter potentiæ liberę: sed cum libere velle sit totius Libe. arbit. quod includit intelle-

Vide D. Bona. dist. præsenti. artic. 1 q. 1. in solutione. Intendere quid significet.

intellectum, & uoluntatem secundum illam opinione. 3.dist.25.huius totius potentiæ erit intendere, & hoc si proprijssime sumatur, & non erit alicuius potentiæ, respectu sui obiecti, sed respectu finis. Et cum in omni volitione, secundum Anselm. sit accipere quid & cur. intendere non respicit quid: sed cur: prout scilicet, dicit tendentiam in aliquid: vt distans per aliquid, tanquam per aliquod medium. erit igitur intentio actus, Libe. arbi. ratione uoluntatis, & erit actus eius, respectu eius, quod vult. quòd si & uoliti, & eius propter quod est volitum sit idem actus volendi idem, actus erit vlus, & intentio. si autem alius: intentio dicet formaliter actum istum, quo tendit voluntas in finem, & materialiter actum vtendi, quo refert aliud in istum finem.

Ad arg. 1. AD PRIMVM. argumentum patet, quòd procedit de intendere, prout dicit tendentiam alicuius determinari, & terminari ab alio. B

Arg. 2. Ad secundum dico, quòd primam visionem non causat intentio uoluntatis copulans, sed tamen illam potest copulare, & concedo, quòd in eodem instanti temporis, & ita firmando illam uisionem, sed posita prima intellectione uoluntas potest se conuertere, & auertere respectu aliarum operationum ad copulandum, vel non copulandum, & ita diuersimode copulare neganda est. Igitur ista maior, quòd nulla visio distincta possit haberi sine intentione copulante, nisi intelligatur ista copulatio non esse actum concomitans, & hoc modo neganda est ista, quòd uisio distincta præcedit tempore omnem intellectionem, sine intentionem: licet ista natura præcedat. C Vel si illa visio, quæ est sine intellectione, & intentioné concomitantibus potest esse sine intentione uoluntatis copulante, sicut illa, cum qua concomitatur intellectio, & uolitio, tunc neganda est ista propositio absolute, quòd visio distincta non potest esse sine intentione copulante, nec istam negare est contra August. Vult enim, quòd ipsa uoluntas potest aciem cóuertere ad obiectum, & tendere in obiectum. Sed non vult, quòd nulla visio possit fieri, nisi intentio sic teneat, & conuertat.

Ad vltimum dico, quòd conferre per modum iudicij est solius intellectus, sicut & intelligere. Vtendo autem, siue ordinando referre vnum amabile ad aliud est voluntatis, sicut enim uoluntas est reflexiua, quia immaterialis, ita & collatiua, vel potens conferre suo modo, vel referre. D

DISTINCTIO XXXIX.

Hic autem oritur quæstio satis necessaria ex superioribus causam trahens, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum synderesis sit in uoluntate. E

Arg. 1. Arg. 2. CIRCA distinctionem trigesimamnonam quæruntur duo, primo. Vtrum synderesis sit in uoluntate. Quod sic. semper enim remurmurat malo. remurmurare est uoluntatis.

Præterea. Voluntas necessario vult commoda, secundum Ansel. de Concordia. 26. & 44. commoda non velle nequit, ergo ęque necessario vult iustitiam, quia iustitia est perfectio ęque conueniens sibi, sicut commodum: sed illud, quo homo necessario inclinatur in iustitiam ponitur synderesis, ergo aliquid est in uoluntate, quod potest poni synderesis.

Præterea. Voluntas naturalis necessario uult illud in quod tendit, quod patet ex 13. de Trin. cap. 5. vbi vult August. quòd certum est omnes velle beatitudinem propter inclinationem naturalem ad illam, quod non esset certum si voluntas non necessario vellet eam, ergo naturaliter volitum est necessario volitum: sed iustitia est naturaliter uolita a voluntate, quia est perfectio ita naturalis uoluntati, sicut commodum. ergo est necessario volita. Debet ergo illud poni in uoluntate: quod ponitur necessario principium inclinandi uoluntatem ad iustitiam. hoc est synderesis, ergo, &c. Arg. 3.

Præterea. Natura inferior: puta irrationalis habet principium tendendi in illud, quod sibi conuenit recte, secundum naturam suam. ergo & uoluntas habebit necessario principium tendendi in iustitiam, quæ sibi conuenit ex natura sua. Arg. 4.

Oppositum vult Magister in litera adducens Hiero. super Ezech. quòd superior portio rationis est synderesis, ergo est in superiori portione rationis, ergo in intellectu, qui intendit contemplationi. Ratio op.

QVÆSTIO II.

Vtrum conscientia sit in uoluntate.

C SECVNDO quæritur. Vtrum conscientia sit in uoluntate. Quòd sic. Voluntas bona, &c. Ad Heb. 13. Bonitas pertinet ad voluntatem igitur, & conscientia. A. l. Confidimus n. q bonam consciētiā habemus. Arg. 1.

Præterea. Si esset in intellectu tunc plus sciens de agibilibus esset plus conscientiatus. Consequens falsum est, ergo, & antecedens. Arg. 2. a. l. Cōsciētiosus.

Ad oppositum Ecclesiastes septimo. Scit enim conscientia tua, qnòd maledixisti ei, &c. Hoc etiam patet de actibus conscientiæ. Qui sunt testificare, accusare, iudicare, &c. Quæ omnia pertinent ad rationem, & intellectum, ergo, &c. Ro opp.

HIC DICITVR, quòd lex naturæ principia D naturalia agendorum continet.

Et dicit, quòd synderesis est pondus uoluntatis, conscientia uero est eiusdem habitus, quære. Mēri. quo. 1. q. 18. quare bo. & alios antiquos hic.

Hic est primo notandum, quòd non sunt idem in operandis ratio recta, & conscientia.

Ex vniuersalibus enim regulis operandorum, quæ sunt de dictamine legis naturæ: quasi ex propositione maiori, & particularibus operandis sumptis sub illis regulis vniuersalibus consilio rationis, quasi ex minori propositione, formatur ratio recta operandorum particularium.

Sed non dum ex hoc habetur operandi conscientia, quia tunc omnis habens operandorum notitiam, haberet de operando conscientiam & hñs maiorē notitiā ha E beret de operando consciam strictiorem: quod falsum est, quoniam uidemus sępius habentes maiorem operandorum notitiam, minorem habere operandi conscientiam.

Et hoc ideo: quia conscientia ad partem animæ cognitiuam non pertinet: sed ad affectiuam: sicut enim in cognitiua sunt lex naturalis, & uniuersalis regula operandorum, & ratio recta, ut particularis: sic ex parte uoluntatis est quidam uniuersalis motor stimulans ad opus, secundum regulas uniuersales legis naturæ, & dicitur synderesis i quæ est in uoluntate quædam naturalis electio, semper concordans cum naturali dictamine legis naturæ.

Et ideo dicitur synderesis, hoc est conelectio: a syn, quod est con: & hæresis, quod est electio.

Et quidam motor particularis stimulans ad opus,

secundum dictamen rationis rectę, & dicitur conscientia: quæ est in voluntate quædam electio deliberatiua semper concordans cum dictamine rationis rectę, & ideo dicitur conscientia, hoc est cum scientia: quia electio in voluntate deliberatiua concordans cum scientia in ratione recta, & quæ sequuntur ibidem. F

Impugnatur. Henri. Quæst 4. CONTRA istud arguitur primo de synderesi, quia si ipsa habeat actum elicitum necessario tendentem in bonum, & resistentem malo, & nihil tale est in voluntate, ergo ipsa non est in voluntate. Probatio assumpti: quia dist. 1. primi lib. ostensum est, quòd voluntas non necessario fruitur fine ostenso, nec aliqua potentia, vel vis, vel habitus in ea potest esse principium necessario fruendi, igitur nec principium necessarium G concorditer volendi principijs practicis, quæ sumuntur a fine.

Præterea. Si esset aliqua talis potentia, vel vis, vel portio in voluntate, quæ actu elicito necessario tenderet in bonum, & resisteret malo: ipsa esset suprema in tota voluntate, quia ipsa respiceret finem vltimum, a quo sumuntur prima principia practica, igitur in potestate eius esset ipsa voluntas, secundum quamlibet vim, & portionem eius inferiorem: ita quòd ipsa mouente, portio, vel vis inferior obediret sibi, & conformiter moueretur, igitur ipsa impediret omne peccatum in voluntate, quia sicut ipsa necessario moueretur, ita tota voluntas necessario moueretur ad eius motum, & ab ea, & si tota voluntas esset recta nullum peccatum esset in H voluntate.

Contra aliud de conscientia arguitur primo, quia habitus appetitiuus non generatur ex vno actu, sed ex vno Syllogismo practico, deducendo euidenter aliquid conclusum ex primis principijs practicis fit conscientia, igitur, non est habitus appetitiuus acquisitus. Patet etiam, quòd non est innatus, neque portio, nec vis.

Præterea. Quod natum est causari ab aliqua causa nõ potest causari ab alia nisi virtualiter contineat perfectionem illius causæ. Habitus voluntatis natus est causari ab actu voluntatis sicut a propria causa, igitur non potest causari ab alio actu nisi iste actus contineat in se virtualiter actum voluntatis: sed actus intellectus non potest continere in se virtualiter actum voluntatis secun- I dum istum, quia actus voluntatis est perfectior, igitur non potest intellectus per actum suum causare in voluntate tale pondus, quòd sit quasi habitus voluntatis.

quoli. 1.q. 14.

Præterea, Aut potest voluntas istud pondus non recipere, & tunc intellectus non erit causa eius sufficiens. Causa enim sufficiente agente sequitur effectus, maximè quando passiuum est debite approximatum: aut non potest non recipere: & tunc stante illa consideratione actuali in ratione, non potest voluntas istud pondus deponere, quia non minorem necessitatem habet ratio in conseruando pondus causatum, quàm in causando.

Præterea. Aut necesse est voluntatem agere secun- K dum illud pondus datum, aut non. Si sic, igitur non est libera, quia agens huius ponderis est naturalis causa, igitur, & effectus eius erit forma naturalis, igitur necessario agens secundum illud pondus non libere agit, quia non est in potestate eius sic, vel aliter agere. Si non, necesse est agere secundum istud pondus, quod etiam videtur velle Apostolus ad Rom. secundum illam Glo. Quidquid est contra conscienciam, &c. Ex quo patet, quòd peccatum aliquod potest committi contra conscientiam: & tunc sequitur, quòd stante conscientia perfecta potest voluntas uelle oppositum eius, quod dicatur secundum illam, & ita nunquàm per actum voluntatis corrumpetur iste habitus, quod videtur absurdum; ponendo, quòd sit habitus voluntatis.

54 Omne qđ. nõ est ex fide peccatum est.

AD QVÆSTIONES istas si synderesis ponatur aliquid habens actum elicitum semper necessario tendentem in actum iustum, & resistentem peccato, cum nihil tale ponatur in voluntate, non potest ibi poni, igitur est in intellectu, & si sic non potest aliud poni, quàm habitus principiorum, qui semper est rectus, quia ex ratione terminorum virtute luminis intellectus naturalis statim intellectus acquiescit illis, & quantum est tunc ex parte intellectus Lib. arbi. natum est concorditer velle istis principijs, licet prout deficit reliqua causa partialis, libere non velit, quia non est ibi aliqua necessitas.

Secundum hoc etiam conscientia potest poni habitus proprius conclusionis practicæ: secundum cuius actum nata est conformari electio rectè in agibilibus, & ita dicitur stimulare ad bonum inquantum Lib. arbit. totum habet vnam causam partialem recte disposi- G tam: & sequeretur recta, & bona volitio nisi esset defectus alterius causę partialis concurrentis, scilicet, voluntatis.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd remurmurat ostensiue, quia ostendit bonum esse volendum, & in hoc est occasio remurmurandi contra malum.

Ad aliud dico, quòd voluntas, quæ est potentia libere agens non necessario vult commodum, sicut nec necessario vult iustum actu elicito: tamen si ista vna potentia consideratur, vt habet affectionem commodi tantum: & non vt habet affectionem iustitię, id est, † quando est appetitus non liber non esset in eius potestate sic non H velle commodum, quia sic præcisè esset appetitus naturalis naturæ intellectualis non liber sicut appetitus bruti est appetitus naturalis naturæ sensitiuæ. A.Lingũ.

Dico igitur, quòd illa propositio Ansel. commoda non velle nequit, debet intelligi non de tota potentia, quæ modo libere potest non uelle non tantum commoda, sed etiam iusta, quia libere potest hæc, & illa velle, & non velle, sed debet intelligi de illa inquantum præcise affecta affectione commodi, hoc est, vt considerata sub ratione talis appetitus: non tamen includendo in appetitu tali libertatem, sed hoc modo nullum actum elicit in nobis: ideo dixi in soluendo, quòd si synderesis est aliquid habens actum elicitum.

Per idem ad tertium, quòd voluntas naturalis, vt ne- I cessario tendit in uolitum non habet actum elicitum circa illud, sed ipsa est tantum inclinatio quædam in tali natura ad perfectionem sibi maxime conuenientem, & ista inclinatio necessario est in natura: licet actus conformis huic inclinationi, & naturæ non necessario eliciatur. Actus enim non elicitur, siue conformis, qui dicatur naturalis, siue difformis, qui dicatur contra naturam nisi a uoluntate libera, quæ quantumcunque pelit oppositum eius, ad quod est inclinatio, nihil minus est necessaria illa inclinatio ad illud, ad quod inclinat, quia stat, stante natura.

Ad ultimum dico, quòd hæc sola natura est libera: & habens modum agendi superiorem omni alia natura creata.

K AD ARGVMENTA secundæ quæstio. dico, quòd habitus intellectus practici dicuntur boni, vel mali propter conuenientiam eorum ad voluntatem, sicut e conuerso: voluntas potest dici recta, uel curua propter conuenientiam eius ad actum rectum, uel non rectum speculatiuum, qui est formaliter in intellectu: tamen bonitas est uoluntatis sicut rectitudo intellectus: sed bonitas magis transumitur ad intellectum practicum, quàm speculatiuum.

Ad aliud responderi potest illud Phylosophi. 7. Ethicorum, capitulo tertio, quòd in passionibus existentes quidam dicunt uerba ęnigmatica, Sciunt autem nequaquàm, & ita posset concedi, quòd simpliciter sciens scientia practica non tantum sciens dicere uerba est conscientiatus: & magis sciens magis conscientiatus. Et hoc maxime videtur debere dici ab

Vide sup. q.17. isto, cuius opi. est iam improbata: quia secundum eum in eodem instanti temporis, in quo est voluntas mala ratio excecatur, vt sic nullus habeat minus de conscientia, etiam si pertineat ad voluntatem, est igitur argumentum commune sibi, sicut alij parti. & solui potest sicut modo prædicto.

DISTINCTIO XL.

Post hæc de actibus adijciendum uidetur, utrum, & ipsi ex fine, sicut uoluntas pensari debeant boni, uel mali, &c.

QVÆSTIO.

Con. mē dacium. Ad arg. 1. Ad 2. Ad 3. QVÆRO CIRCA distinctionem quadragesimam. Vtrum omnis actus sit bonus ex fine. Quod sic Aug. 3. li. cap. 3. litera. Bonum opus intentio facit.

Præterea. Actus intelligendi est verus ex principio, sed finis est hic sicut ibi principium, ergo, &c.

Præterea. Bonitas est ab aliqua vna causa. Nulla alia potest dari nisi finis.

Contra. Aug. contra mendacium ver. Et ponitur in Rō opp. litera. Dicit, quod multi actus non possunt esse boni etiam si propter finem bonum fiant.

RESPONDEO. Primo dicendum est de bonitate naturali. Secundo de bonitate morali.

De primo dico, quòd sicut in corpore pulchritudo est ex aggregatione omnium conuenientium illi corpori, & inter se, puta quantitatis coloris, & figuræ, sicut vult Aug. 8. de Trin. cap. 3. Bona facies, &c. ita bonitas naturalis (non est illa, quæ conuertitur cum ente: sed illa, quæ habet oppositum malum) est perfectio secunda, alicuius rei integrata ex omnibus conuenientibus sibi, & sibimuicem, & omnibus illis concurrentibus est perfecta De diuin. no. c. 4. bonitas. iuxta illud Dion. Bonū est ex perfecta, & causa integra, omnibus autem istis deficientibus, & natura stante, quæ deberet perfici, illis est perfecta mala, quibusdam subtractis est mala, sed non perfecte, sicut de pulchritudine, & turpitudine in corpore. Actus autem naturaliter natus est conuenire causæ suæ efficienti obiecto fini, & formæ, tunc igitur bonus est naturaliter, quādo habet omnia conuenientia, quantum ad ista, quæ nata sunt conuenire sibi naturaliter, & concurrere ad esse eius naturale.

De his, vide copio sius. 16 q. 4. DE SECVNDO dico, quòd bonitas actus moralis est ex aggregatione omnium cōuenientium actui. non absolute ex natura actus, sed quæ conueniunt ei, secundum rectam rationem: quia igitur actui non recta dictat determinatum obiectum conuenire, & determinatum modum, & alias circunstantias, non est completa bonitas ex solo fine: sed prima ratio bonitatis eius est ex conuenientia actus ad efficiens, a quo actus dicitur moralis, quia libere elicitus. & hoc est commune actui bono, & malo: neque enim actus est laudabilis, nec vituperabilis, nisi sit a voluntate.

Secunda conditio est ex obiecto, quod si sit conueniens, tunc est actus bonus ex genere, quia est indifferens ad bonitates vlteriores, quæ sumuntur ex circunstātijs specialibus, sicut genus est indifferens ad multas differentias: post istud. prima circunstantia est ipsius finis, nec ista sufficit sine alijs circunstantijs, sicut est circunstantia formæ: puta, quòd debito modo fiat: quod pertinet ad quartam circunstantiam, & sequuntur circunstātiæ magis extrinsecę. quando, & vbi, & huiusmodi. Patet igitur, quod sola bonitas finis etiam cum intenditur, secundum rectam rationem non sufficit ad bonitatem actus,

A actus, sed requiruntur aliæ circunstantiæ, secundum ordinem prædictum ad hoc, quòd bonitas sit.

AD AVCTORITATEM Aug. patet, quod est ad oppositum, quia & si finis sit conditio principalior Ad arg. 1. pertinens ad bonitatem actus: non tamen est sufficiens simpliciter. loquendo etiam de bonitate meriti, quę addit super bonitatem moralem illa est principaliter ex fine, quia supposita completa bonitate morali superadditur bonitas meritoria ex relatione debita istius actus in finem, quæ relatio debita fit inquantum elicitur a charitate, & quo ad hoc possunt auctoritates de fine exponi, q. l. bonitas meritoria est ex fine.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd causa efficiens actus intelligendi, illa quæ est ex parte intellectus, uel habitus, intel-

B lectus naturaliter agit. Nec potest difformiter agere ipsi obiecto, & ideo semper recte agit: non sic uoluntas sem per conformiter agit suo obiecto, quia est causa libera non naturalis, qn igitur est rectitudo ex parte principij mouentis totus actus est rectus: nō sic hic ex parte finis.

Ad 3. Ad tertium dico, quod illa una bonitas integrat in se perfectiones omnes conuenientes actui: & non est aliqua vna sola, sicut nec pulchritudo in corpore.

DISTINCTIO XLI.

Cumque intentio, ut supra dictum est, bonum opus facit, &c.

C

QVÆSTIO I.

Utrum aliquis actus possit esse indifferens.

Ad arg. 1. CIRCA distinctionem quadragesimamprimam quæritur. Vtrum aliquis actus possit esse indifferens. Q d non: quia inter habitum, & priuationem non est medium. bonum, & malum sunt priuatiue opposita, ergo &c. Maior patet, quia 10. Metaphy.

Te. cō. 15. Opposita priuatiue sunt contradictorie opposita, circa aptum natum, inter contradictoria non est medium. 4.

D Metaphy. ergo, &c. Tex. cō. 27

Ad 2. Præterea. Ex actibus generatur habitus. ergo si inter actum bonum, & malum esset aliquod medium, aliquis esset habitus, qui nec esset bonus, nec malus.

Contra. Ambros. in litera. Affectus tuus operi nomen imponit, sed si nullus actus ex se esset indifferens nō posset ex uno actu esse bonus p se, & ex alio malus.

Rō oppo. HIC DICITVR, quòd nullus † singularis actus est indifferens, actus tamen in communi, † est indifferens: Quære Bon.

A. l. simpliciter. A l. in hoc Th. 1. 2. q. 18. ar. 9. vide Bon. di. præsenti. art. 1. q. 3. c. 1. & inde, ALITER posset dici, quòd aliter potest esse de bonitate, & malitia morali, & de bonitate meritoria, & malitia demeritoria. In prima bonitate, & malitia cōparando ad actum naturalem uidetur posse inueniri actus indifferens. qui scilicet, habeat determinatam speciem in genere naturæ per compositionem ad omnes causas suas, & possit tamen habere indifferenter bonitatem moralem, & malitiam. Quod probatur primo, q a secundum Phylosoph. 2. Ethic. habitus iustitię generatur ex operibus iustis, non tamen iuste factis, iste actus non est bonus moraliter, quia non ex uirtute. Similiter de actibus elicitis post uirtutem, quia non uidetur necessitas, quod uoluntas habēs uirtutem semper utatur ea necessario, sed tamen quando occurrit passio ita vehemens, quæ subuerteret rationem, nisi utatur uirtute.

E

Secundo etiam modo loquendo de bono, & malo vr esse medium inter actum bonum, & malum, supposita enim bonitate morali, ut dictum est in quæst. præcedenti, meritum uidetur esse ex relatione ad finem debitum, quæ relatio est ex charitate inexistente, potest autē actus

referri ex charitate in finem vltimum tripliciter. Vno F modo actualiter, sicut cogitans actualiter de fine diligit illum,& vult aliquid propter illum. Alio modo virtualiter,sicut ex cognitione, & dilectione finis deuentum est ad volitionem huius entis ad finem: puta ex cognitione,& dilectione Dei pertinente ad portionem superiorem. Partim inferior considerat talem actum: puta pœnitentiæ esse assumendum,& postea illum exequitur volendo: non tamen tunc referendo in finem,quia nec tunc actualiter cognoscitur,nec diligitur. Tertio modo habitualiter, puta si omnis actus referibilis in finem manens cum charitate, quæ est principium referendi dicatur referri habitualiter. Tripliei autem modo potest dici actus non referri. Vno modo negatiuè absolutè, quia non refertur actualiter, nec virtualiter. Alio mo- G do priuatiue, quia non est natus referri, sicut peccatum veniale,quia licet stat cum charitate: non est tamen natum cum charitate referri in finem. Tertio modo contrariè, scilicet,quia corrumpit principium referendi,scilicet,charitatem, ut peccatum mortale. De illis duobus membris vltimis certum est,quòd illi actus sunt mali,scilicet, peccatum veniale,& peccatum mortale. De duobus primis certú est, ꝙ primus actus est meritorius, & satis probabile est de secundo. De duobus medijs,s. de actu, qui tantum refertur habitualiter,& negatiuè, i. qui non refertur,nec actualiter, nec virtualiter dubium est,vtrum talis actus sit meritorius,uel peccatum ueniale. Quia mortale peccatum non potest esse,aut sit talis

A. Laltero actus indifferens. Si ponatur † alterum duorum pri- H morum membrorum, uidetur quòd homo existens cótinue in gratia, uel mereatur continue, uel peccet mortaliter,uel saltem uenialiter, quia multos tales actus elicit continue,qui nec referuntur actualiter, nec uirtualiter,secundum dictum modum. Ideo probabile uidetur tales actus indifferentes ponere, quia non habent sufficientem rationem malitiæ pertinentem ad peccatum veniale, quia possibile est nullam deordinationem esse in eis,quæ sufficiat ad rationem peccati. Non enim tenetur homo,nec tentione necessitatis, contra quàm sit peccatum mortale,nec tentione minori, contra quam sit peccatum veniale,referre semper actum suú in Deú actualiter,vel virtualiter, quia Deus non obligauit nos ad hoc. Neque videtur esse in istis actibus sufficiens ra- I tio bonitatis, ut sint meritorij, quia non uidetur minor relatio sufficere ad meritum, quàm relatio uirtualis,qualis non est hic.

Sunt ergo multi actus indifferentes, non tantum secundum esse, quòd habent in specie naturæ, sed etiam secundum esse, quod habent in esse morali, & sunt etiá indifferentes ad bonum meritorium, & malum demeritorium, quia unum indiuiduum potest esse tale, & aliud tale.

Multi etiam singulares actus eliciti sunt indifferentes,qui nec sunt tales, neque tales, & non solum actus non humani,de quibus non est sermo,sicut mouere barbam,leuare festucam,& huiusmodi, quæ procedunt ex sola imaginatione,non ex libero arbitrio impellente,sed K etiam de actibus liberè elicitis.

AD ARGVMENTA.

Ad arg. 1. Ad primum dico, quòd non sunt priuatiue opposita circa actum, loquendo de bonitate, & malitia morali: vel etiam loquendo de bonitate,& malitia meritoria,& demeritoria,non enim est actus malus ex hoc solo, qd caret bonitate tali, vel tali,sed quia caret bonitate,quam debet habere, non autem omnis actus debet habere talem bonitatem.

Arg. 2. Ad aliud concedo, quòd ex similibus actibus generatur similis habitus, & ita ex multis actibus indifferentibus potest generari consimilis habitus ad consimiles actus in genere immobiliter inclinans: nõ tamé inclinat ad eos, vt bonos, nec vt malos, sicut etiam ipse in se, neque est bonus, neque malus, sicut nec etiam generatur ex actibus bonis, vel malis, & ita inconueniens,ad quod deducit ratio, non est inconueniens, sed tanquam verum concedendum est.

DISTINCTIO XLII.

Cum autem voluntas mala & operatio sint peccata, &c.

IRCA ISTAM quadragesimã secundam distin. in qua Magister recitat dictum Hierony. in quo innuitur,quòd peccatum consistit in cogitatione sermone, & opere quæruntur quinque. Primo. Vtrum peccatum possit esse in cogitatione. Secundo Vtrum in sermone. Tertio Vtrum consistat in opere. Quarto vtrum diuisio Hieronym. de peccato sit sufficiens. Quinto posset quæri de distinct. 7. peccatorum capitalium.

Nominatio, ꝙ seq. 4. q. sũt ex reportatis, vt quibusdã placet, sed litera multũ variatur hinc inde : id dic consequenter.

QVÆSTIO I.

Vtrum peccatum possit esse in cogitatione.

IRCA Primum arguitur,quòd nõ, Arg. 1. quia secundum Augustu. de duabus Arg. 2. animabus. Peccatum nusquàm est nisi in voluntate.

Item de vera religione. Peccatum adeo voluntarium est, &c. sed non est voluntarium nisi, quia in voluntate, vel in potestate voluntatis: cogitatio autem non est in potestate voluntatis dicente Aug. 3. de Lib. arb. ca. 25. Non est in potestate nostra, quin visis tangamur, ergo non est in cogitatione peccatum.

Præterea. Nihil est peccatum nisi sit cognitum, quia Arg. 3. non est peccatum nisi volitum, etiam nihil est volitum nisi cognitum, sed cogitatio non est cognita, vel intellecta, quia si sic, aut igitur quando est, quod non contingit, quia tunc duo actus essent simul in intellectu, quod non est necesse ad hoc, quòd aliquis peccet: nec antequam insit, quia tunc de ista intellectione quærerem vtrum esset intellecta, vel non, & si sic iterum quærerem de illa, & sic in infinitum, nec etiam postquàm infuit, quia tunc in illa non esset peccatum actualiter, quod est propositum.

Præterea. In cogitatione non est malum, ergo non Arg. 4. peccatum. Probatio antecedentis, quia si hoc esset verum non esset nisi, quia talis cogitatio est alicuius mali, sed intellectio mali non est mala. Habet enim Deus cogitationem mali, in quo tamen non est malum, vel peccatum. Scientia etiam est eadem respectu oppositorum, & respectu vnius oppositi est bona, igitur, & respectu alterius.

Contra est Hierony. super Ezech, Idem etiam dicit August. 12. de Tri. c. 12. Magister in litera. c. illo. Modi autem, &c. Ratio op.

QVÆSTIO II.

Utrum peccatum possit esse in sermone.

Arg. 1. CIRCA secundum. Vtrum peccatum possit esse in sermone. Arguitur, quòd non. Vtens instrumento ad finem illum, ad quem est ordinatum: non peccat sic vtendo, sed sermo inuentus est ad exprimendum mutuę voluntatis indicia secundum Platonē in Timeo.

Arg. 2. Præterea. Si esset peccatum in sermone, hoc esset, vel inquantum est vox, vel inquantum significatiua. Non inquantum vox, quia tunc in brutis esset peccatum. Nec vt significatiua, quia ad significandum est imposita, & eius impositio non est peccatum. Tum etiam quia ex hoc, quòd est significatiua non imprimitur sibi aliqua qualitas, ergo.

Ratio. op. Cōtra. Matth. 5. Qui dixerit fratri suo Raccha, reus erit iudicio. q. d. sa. &c.

Præterea. Iaco. 3. Si quis verbo non offendit.

Item ibidem. Lingua ignis est.

QVÆSTIO III.

Utrum peccatum consistat in opere.

CIRCA tertium. Vtrum peccatum consistat in opere. Arguitur, quòd non. Quia quod non est voluntariū non est peccatum. Opus non est voluntarium, ad Rom. 7. Non quod volo bonum hoc facio, ergo.

Præterea. In eo, quòd est commune brutis, & hominibus non potest esse peccatum. Per illud enim commune non possumus nos conuertere ad finem: nec auerti a fine: sed in multis operibus in quibus deberet esse peccatum communicamus cum brutis, ergo, &c.

Psal. 61. Contra. in Psal. Reddet vnicuique iuxta opera sua. Et

Cap. 14. Apoc. Opera enim illorum sequuntur eos.

QVÆSTIO IIII.

Utrum diuisio D. Hieronymi de peccato sit sufficiens.

CIRCA quartam. Vtrum diuisio D. Hierony. de peccato sit sufficiens. Proceditur sine argumentis.

AD QVÆSTIONES istas præmitto quoddam generale, scilicet, quòd malitia primo, & formaliter non est nisi in aliquo actu voluntatis, probatio, quia iustitia habitualis, vt distinguitur contra peccatum originale, & actualis iustitia, vt distinguitur E contra peccatum actuale est in voluntate, ergo peccatū originale, & actuale est in voluntate. Hoc satis patet per Anselm. de peccato originali. c. 4.

Ad primam. Item Aug. 3. de Lib. arb. Causa † primo peccandi est voluntas. Nihil enim est peccatum nisi, quod est in potestate facientis, & nihil est in potestate facientis nisi, quod est in potestate voluntatis eius: quia nihil præter hoc est imputabile, & ideo dicit 12. de Ciui. cap. 8. quòd defectus voluntarios sequitur debita pęna. Ex quo sequitur, quòd in solo velle est peccatum primo, & in alijs non nisi mediante velle.

Præterea. Omnis causa actiua in vniuerso præter voluntatem est naturaliter actiua, ergo nulla præter voluntatem est vituperabilis propter suam actionem: hoc enim patet per Aug. 3. de Lib. arb. causa enim naturalis

A secundum eum non agit, nisi secundum, quòd accipit, vt agat ab alio, & ideo in nulla sua propria actione est vituperabilis, & ideo in nulla actione sua est peccatum. Ex quo sequitur, quòd in cogitatione: sermone, & opere, non est peccatum formaliter, & primo: sed hoc est in solo actu uoluntatis.

Secundo dico, quòd licet peccatum non possit esse formaliter nisi in uoluntate, uel in actu eius materialiter, tamen potest esse in istis actibus dictis, scilicet, cogitatione, sermone, & opere, quia secundum Anselm. vbi supra, voluntas est motor in toto regno animæ, & omnia obediunt sibi, sicut ergo voluntas tenetur habere in actu suo rectitudinem: sic tenetur habere illam in alijs actibus exterioribus, ad quos cooperatur, vt motor. Si-B cut igitur mouendo rectè potentias inferiores actus earum sunt recti rectitudine participata. Ita etiam per oppositum mouendo non rectè sunt actus earum non recti, quam rectitudinem debet voluntas illis dare, & ita mouendo eas, non rectè priuat eas illa rectitudine, & hoc habetur expresse ab Anselm. vbi supra, capit. 4. vbi loquens in forma aliarum potentiarum dicit. Dedit nobis dominum, cui obedire non possumus, &c. Et dicit, quòd mouet alias potentias in nobis, sicut instrumenta. Ex quo etiam sequitur, quòd nullus actus possit esse malus etiam materialiter, nisi, qui potest imperari ab actu uoluntatis formaliter malo.

EX ISTIS respondeo ad primam quæstionem. Vbi primo videndum est, si cogitatio sit in potestate uo-C luntatis, & quomodo.

Secundo, quomodo potest esse mala. Primum enim est necessarium ad secundum. Cum enim in cogitatione non sit formaliter malitia, vel peccatum ad hoc, quòd sit aliqualiter mala, oportet, quòd subsit imperio uoluntatis ex qua subiectione contrahat malitiā a malitia volūtatis.

QVANTVM ad primum non videtur, quòd sub sit imperio uoluntatis, quia omnis volitio requirit necessario intellectionem naturaliter priorem, licet simul duratione, quæro igitur, quam cogitationem potest imperare, non illam priorem, Patet, nec aliam secundam, quia ad nihil mouet uoluntas, simul duratione, nisi ad illud, quod fuit præcognitum, igitur si mouet ad cogitationem secundam, illa erat iam cognita, & sic posset pro-D cedi in infinitum. *(An cogitatio sit i potestate uoluntatis. Arg. 1.)*

Aliter deducitur argumentum sic. Si voluntas potest imperare intellectui cogitationem alicuius obiecti, tunc, aut illam, a quo auertit intellectum, aut illam, ad quam conuertit ipsum. Non primum, quia tunc non auerteret ab ea. Nec secundum, quia vt dictum est volitio requirit in intellectu actualem cognitionem simul duratione, & priorem natura. Cogitatio verò ad quā conuertit est posterior natura volitione, per quam intellectus conuertitur ad illam, igitur non videtur, quòd uoluntas possit imperare cogitationem aliquam intellectui, nec ipsum auertere a consideratione alicuius obiecti, & conuertere ad aliud.

Præterea. In per se causis eiusdem speciei non potest esse circulus. ex primo posteriorum: tunc enim idē esset essentialiter prius, & posterius, sed cogitatio in intellectu est per se causa requisita ad volitionem, cum uoluntas non potest velle, nisi præcedente cogitatione in intellectu, ergo nō erit ē conuerso uoluntas cā cogitationis in intellectu, & per cōsequens, nec imperabit illā. *(Arg. 2. Tex. cō. 6. Arg. 3.)*

Dices, quòd cogitatio in intellectu non est per se cā volitionis in voluntate: sed tantum causa sine qua non.

Contra, causa prior non solum non habet esse a causa posteriori, sed nec ad actum suum præsupponit actum causæ posterioris, sed si voluntas imperat cogitationem in intellectu, oportet eam esse causam priorem intellectus. ergo non præsupponit actum intellectus, ut causam sine qua non.

Præterea. Quilibet effectus habens causam sufficientem, potest causari ab ea, sed quælibet intelle-

ctio habet causam sufficientem, scilicet, memoriam perfectam, ad cuius rationem non concurrit voluntas, vt patet in diuinis, vbi ad actum memoriȩ perfectȩ non concurrit voluntas concausans: quia voluntas non concurrit ad productionem filij. ex distin.6.primi libri, ergo non potest imperare, nec intellectum mouere ad actum intelligendi.

Præterea. Causa efficiens intellectionis meȩ videtur esse obiectum intelligibile cum intellectu agente, ex quo sequitur, quòd voluntas non habet causalitatem super illam, quia causȩ naturales habentes causalitatem super effectum communem causant illum totaliter.

Respondeo, & dico, quòd oportet actum intellectus esse in potestate voluntatis, ita quòd possit intellectum auertere ab vno intelligibili ad aliud intelligibile conuertendo, aliàs intellectus staret semper in cognitione obiecti perfectissimi habitualiter sibi noti. Probatio, agens perfectius circa idem passum fortius agit, & impedit minus perfectum, patet de igne, & aqua, quæ si agant circa idem ignis totaliter impediet aquam in sua actione, ita quòd non habebit effectum suum. Sed obiecta intelligibilia respectu intellectionis sunt causæ naturales actiuæ, & intellectus agens, & possibilis, si ponantur agere ad intellectionem: igitur minus perfectum intelligibile præsente magis perfecto intelligibili mouente, nunquàm moueret neque auerteretur intellectus ab illo magis perfecto, & efficacissimo intelligibili.

Præterea. August. 11. Tri. cap. 3. & 15. cap. 27. dicit, quod voluntas vult, & copulat intelligentiam proli. verum est tamen, quòd in 11. loquitur de sensu: sed in 15. de intellectu.

Tex. 60. c. 9. & circiter idē 3. de aia cōmēto. 18.

Præterea secundo de anima. Intelligimus cum volumus, scilicet, quorum notitiam habitualem habemus.

Præterea. Habitus est, quo quis potest vti cum voluerit, primo Ethicorum, ergo.

Dicitur igitur, quòd aliqua intellectio, vel cogitatio est a voluntate imperata, & cum possit distingui cogitatio generaliter in primam, & secundam: de prima probo, quòd non potest esse in potestate voluntatis: quia aliqua cogitatio prȩcedit necessario omne velle, saltem natura, sed quòd præcedit omne velle, & est prius natura saltē, non est in potestate nostra, hoc etiam dicit Augusti. 3. de Lib. arbit. cap. 15. Non est in potestate nostra quin visis tangamur.

Speculare diligenter hoc, quòd multo. latet peripateticos nō solū Theolo.

SED DE secunda cogitatione videtur difficile, quod sit in potestate nostra, cum ad nihil videatur mouere voluntas, nisi ad cognitum. Et dicitur hic multipliciter. Vno modo, quòd sufficit ad hoc, quòd volūtas moueat ad cogitationem alicuius, quòd illud sit cognitum solum habitualiter, non actualiter.

Alio modo dicitur, quòd sufficit cognitio, vel cogitatio alicuius obiecti in vniuersali, vel in aliquo simili, vel contrario.

Alio modo dicitur, quòd sufficit cognitio illius obiecti remissa, vel quòd voluntas remittat intellectum ad cogitationem inexistentem sibi, & tūc illa cogitatione remissa occurrit aliud cogitabile.

Alij dicunt, quòd intellectus habet actum collatiuum: ita, quòd inquantum cognoscit vnum correlatiuum cōparando ipsum ad aliud voluntas mouet ad standum in cognitione illius.

Alij dicunt, quòd in potestate voluntatis non est cognitio simplex sed discursiua: sed ex simplici mouet ad discursiuam, ita quòd intellectui apprehendenti cognitione simplici aliqua duo obiecta voluntas imperat collationem vnius ad alterum.

CONTRA primum modum. Impossibile est voluntatem velle actu, nisi sit actualis intellectio in intellectu. Si n. sufficeret habitualis tunc dormiens, vel quantumcū que distractus posset velle aliquod notum in habitu.

Nec secūdus modus valet, quia tunc cū in lapide intelligatur subiecta corporea intellectio lapidis sufficeret ad volendū auem, vel bouem, quia hec intelligunt in substantia corporea, vt in vniuersali, similiter ad intelligendum auē determinate, vel bouē determinate, & similiter de quacunque alia subiecta corporea.

Item illa intellectio in vniuersali, vel est idem cū intellectione in particulari, vel alia: non pōt esse alia, quia sicut vniuersale in singulari non est aliud quàm singulare: sic nec intellectio vniuersalis in particulari est alia a particulari in particulari, ergo est idem in particulari, sed per hanc non intelligitur nisi aliquid determinatum, ergo.

Præterea. Intelligēdo uniuersale possum uelle quodlibet cōtentum sub uniuersali, quod est volibile, vel appetibile: puta intelligendo aīal possum uelle ouem, uel boué: G hoc tñ nō possum sine specie propria ouis, uel bouis: quā speciem non causat illa intellectio uniuersalis, nec ēt uoluntas, sed obiectum singulare, & intellectus agens, igitur intellectio uniuersalis non sufficit.

Tertius ēt modus nō est cōueniens. Bene. n. concedo, quod uoluntas pōt remittere cogitationem inexistenté, sed tunc a casu accidit, quod occurrit aliud intelligibile, uel cogitatio alterius intelligibilis, vel eiusdē alter, quàm prius, quod quidē intelligibile moueat intellectū, & uoluntaté, & sic solū causaliter, & nō per se esset cogitatio in potestate uolūtatis.

Præterea. Nō saluat propositum, quia quantumcunque uolūtas moueat ad aliud remittendo priorem cogitationem. Hoc tñ nō est per se ad aliquod determinatum, quia hoc solum est ad phantasma fortius, quod fortius mouet, & H hoc per accidens lnq̄nim. s. remittit illam cogitationem.

Quartus ēt modus nō sufficit. Non. n. semper ad hoc quod uoluntas auertat intellectum ab uno, & conuertat ad aliud, oportet, quod cognitio, uel cogitatio sit comparatiua, quia unum obiectum potest cognosci per se sine comparatione ad aliud, & ab intellectione illius potest uoluntas auertere intellectum.

Item in comparatione non est intellectio alterius, sed tantum cointellectio.

Vltimus ēt modus non valet, quia si non est in potestate nostra illud, sine quo non pōt haberi discursus, nec ēt ipse discursus erit in potestate nostra, discursus aūt necessario præsupponit cognitionem apprehensiuam obiecti, & illa simplex intellectio obiecti ad quam debet intellectus discurrere non est in potestate uoluntatis, ut probatum est supra, ergo nec discursus.

I Item contra omnes modos simul, quia nullus eorum potest assignare aliquem actum in intellectu in eodem instanti cum uolitione, qui ad hoc sufficiat. Non primus, quia ille nullum actum ponit, sed solum cognitionem habitualem. Nec secundus, quia uolitio est in se distincta, sed actus, uel cognitio in uniuersali est distincta. Nec tertius, quia remissio intellectionis unius obiecti non ponit aliquam intellectionem alterius obiecti nisi a casu. Nec quartus, quia quando intelligo lapidem absolute non habeo comparationem præuiam, nec absoluta intellectio sufficit ad hoc, quòd uelit † comparatiuam. Nec quintus, quia in instanti in quo uoluntas K conuertit, non intelligit extremum, a quo discurrit; quia ab intellectione illius auertit: nec extremum, ad quòd discurrit: quia illius intellectio est naturaliter posterior uolitione. Stat ergo difficultas prædicta.

a.l. comparatum.

RESPONDEO ergo præmittendo tres propositiones, prima, quòd una intellectione perfecta, & distincta existente in intellectu, multȩ intellectiones indistinctȩ, & imperfectȩ possunt inesse. Patet in exemplo in uisu, qui in pyramide, & infra basim uidet unum punctum in † cono distincte, & tamen in eadem pyramide, & infra eandem basim uidet multa imperfecte, & indistincte, & tamen una est tantum uisio perfecta istius. s. super quod cadit axis pyramidis. Si hoc est possibile in sensu, multo magis in intellectu.

a.l. toto.

Secūda propositio est, quod intellectione inexistente, licet non cognita, ut obiectū pōt uoluntas uelle, & cōplace-

Maxime lib. 9.

re sibi in obiecto illius intellectionis, & in illa intellectio-A ne: & non complacere sibi. Alter enim voluntas non posset copulare patentem cum prole. Quod est contra Augu. quasi vbique in lib. de Trin.

Tertia propositio est, quòd voluntate complacente intellectioni, intellectio firmatur, & intenditur, ipsa autem non complacente, vel nolente infirmatur, & remittitur: & hoc declaratur sic. agens, quod est diuersarum operationum, & actionum si circa vnum, & idem agit, fortius agit, & perfectius: quàm si simul agat circa dispara: virtus enim vnita fortior est, & perfectior, igitur si anima, secundum omnes suas potentias agit, circa idem fortius, & perfectius agit, quàm si circa diuersa, secundū diuersas potentias ageret, & ideo si voluntas operatur, circa idem: circa quod intellectus, confirmatur intelle-B ctus in actione sua: & hæc est ratio, propter quid, quod vero ita sit: Patet per experientiam certam: sicut quilibet potest experiri in se.

Præterea. Agens inferius, perfectius agit concurrente agente superiori, licet non necessario requisito. sed voluntas est agens superius, respectu intellectus: licet nō necessario requiratur ad actionē intellectus, ergo, &c.

Dico igitur, quòd vna intellectione intellectus existēte perfecta possunt ibi esse multę cōfusę, & imperfectę, nisi illa intellectio esset ita perfecta, & actualis, quòd nō pateretur secum aliam, illis ergo confusis, & imperfectis ibi existentibus potest voluntas, secundum propositionem secundam complacere in qualibet earum: etiam si illa intellectio non fuerit cognita, ut obiectum actua-C liter: & ex tertia: uoluntate complacente in aliqua intellectione confirmat illam, & intendit. Illa igitur, quę fuit remissa, & imperfecta fit per istam complacentiam perfecta, & intensa, & sic potest imperare cogitationem & conuertere intellectum ad illam. voluntate autem nolente aliam intellectionem, & non complacente in ea: illa remittitur, vel desinit esse, & sic dicitur voluntas auertere intellectum ab intellectione illius. Et est simile, vt dictum est de oculo, qui stans in comparatione eadem ad aliquod corpus visum sine motu aliquo, & manente eadem pyramide potest virtus visiua in aliud punctum, quod prius videbat: licet imperfecte: nisi forte visio illa esset ita perfecta, quòd non permitteret secum aliam.

Ad arg. 1.

AD ARGVMENTA.

Ad primum dico, quòd volitio requirit intellectionē priorem natura, sed sufficit, quòd illa intellectio sit imperfecta ad hoc, quòd voluntas illi complaceat, ut dictum est.

Ad 2.

Ad secundum dico, quòd non est inconueniens esse circulum, vbi causa superior non est simpliciter necessaria: sed contingenter concurrit cum inferiori, & potest effectus inferioris esse sine illa, sic autem est in proposito. voluntas enim non est causa necessaria intellectionis. In causis autem naturalibus, & necessarijs ordinatis simpliciter illa propositio est vera.

Ad 3.

Ad tertium dico, quòd intellectiones habent causam sufficientem memoriam, quo ad perfectionem, quàm illa potest causare: ipsa tamen eadem causa concurrente † cum superiori, vel habente ordinem essentialem circa illud, circa quod agit, ipsa perfectius agit. Propter quem enim ordinem natæ sunt istę potentiæ se inuicem impedire: cum circa diuersa operantur: ideo circa idem se intendunt, & tunc sequitur operatio intensior, & perfectior, vnde quando intellectus intelligeret aliquid, si esset operatio voluntatis circa idem: & imaginatio circa idem imaginabile, & sensus circa idem particulare: vtputa, quòd esset præsens: perfectior esset intellectio: quia potentiæ distinctæ circa diuersa remittuntur in actionibus suis.

A.l. causa

Aliter posset dici, quòd voluntas habeat Immediatam actionem super intellectum; sed tamen hoc est difficilius.

Decisio q. 1. superior.

A SEQVITVR secundum, quomodo, scilicet, potest esse peccatum in cogitatione. Ad quod dico, quòd ipsius voluntatis sunt duo actus, scilicet, complacentiæ, & concupiscentiæ, & actus complacentiæ prior est: quia prius complacet voluntati ex dilectione in illo cui concupiscit, quàm concupiscat aliquid sibi. Voluntas igitur potest aliquid sibi inordinate concupiscere, & complacere in illo: & etiam potentijs inferioribus potest aliquod inordinatum concupiscibile concupiscere, & in hoc cōplacere in illo, & eodem modo potest, quo ad actum intellectus. quando igitur voluntas imperat cogitationem alicuius illiciti: qua vult, quòd obiectum sit sibi præsens ad continuandum delectationem, & complacentiam in illo, si illud cogitatum sit illicitum in cōplacentia ple-

B na illo modo prædicto est peccatum mortale, & hoc nō solum de carnalibus, vt cogitare luxuriam, sed etiam in actibus intellectus respectu aliorum obiectorum: vt imaginari, & morari cum delectatione in cogitatione mortis inimicorum, & sic patet, quòd cogitatio de obiecto illicito procedens ex complacentia uoluntatis in illo post deliberationem, est peccatū mortale: sicut enim est peccatum mortale voluntati concupiscere sibi delectationē de obiecto illicito, & illam etiam, vel aliam concupiscere potentię Inferiori, sic etiam peccatum est ad hoc velle cogitationem de isto obiecto. Hæc est sententia Augu. 12. de Trin. cap. 1. & Magister allegat dist. 24. capitu. illo Itaque, vt breuiter summam perstringam, &c. Et quòd Augu. ibi intelligat, quòd delectatio sine consensu in o-

Singularis passus plurimos latens præsertim confessores.

11. l. huius. 2.

C pus sit peccatum mortale, patet per illud, quod dicit. si sola mulier cogitat de re illicita totus homo damnabitur: nisi mediatoris gratia interueniente liberetur. quod si esset veniale posset sine gratia opposita liberari. ex quo patet, quòd in eadem cogitatione potest esse peccatum, & non esse, quia quamuncunque cogitatio sit delectabilis: cum tamen obiectum non sit delectabile, non est peccatum: vnde vir sanctus potest delectari in cogitatione alicuius peccati, quod detestatur: delectari tamen In cogitatione alicuius peccati quatenus obiectum sit sibi præsens: ut delectetur in illo, ut in obiecto, est peccatum: & hoc patet per Augu. 9. Trin. cap. 10. diffinire intemperantiam, verbumque eius dicere, pertinet ad artē moralem: esse autem intemperatum pertinet ad illud,

Ad motū.

D quod in illa arte culpatur, sicut noscere, & diffinire quid sit solecismus pertinet ad artem loquendi: facere autem illud vitium est, quod in eadem arte reprehenditur. Sic ergo si cogitatio placet, & continuatur non propter cogitatum: sed vt per eam, quis ad finem debitum deducatur: non est peccatum: sed si propter obiectum illicitum vt in ipso delectetur: sic est peccatum: & isto modo sancti viri detestantur cogitationes illicitas.

Ad arg. 1. q. primæ.

AD PRIMVM patet per prædicta: concedo enim, quòd peccatum formaliter non est nisi in uoluntate, sed materialiter potest esse in alijs actibus: non tamē nisi, vt imperantur a voluntate, vnde prima cogitatio, vt patet sup. non inducit peccatum: sed totiens habet homo primas cogitationes, quotiens sibi occurrunt di-E uersa obiecta, & quotiens surgit a somno.

Ad 2.

Ad secundum concedo, quòd prima cogitatio non est in potestate uoluntatis: sed sic complacere cogitationi, & sic acceptare, & tenere intellectum ibi. bene est in potestate voluntatis.

Ad 3.

Ad tertium dico, quòd non sequitur cogitatio non est prius cognita, ergo nec volita. nam sufficit, quòd actus cogitationis sit præsens in ratione actus, non in ratione obiecti considerati: nec recte, nec reflexe ad hoc, quòd voluntas velit illam: & complaceat sibi in illa. Vnde ad hoc, quòd aliquid sit volitum sufficit eius cogitationem actualiter intellectui inhęrere.

Ad 4.

Ad vltimum patet, ex alio articulo quęstionis, quomodo. s. peccatum est in cogitatione.

AD QVÆSTIONEM secundam soluendam.

Primo videndum est quomodo sermo sit in potestate voluntatis. Secundo quomodo in ea est malitia.

Decis.q.2. An sermo sit in potestate voluntatis. c.3.

Quantum ad primum dico, quòd potentia motiua in homine est inobedientia serui respectu voluntatis, quæ primo politicè vocatur dispotica. Vnde in tantum sibi obedit, quòd nullum membrum habile ad motum nisi sit aridum resistit imperio voluntatis: sed formare voces articulatas est actus potentiæ motiuæ: licet non possit elici nisi præcedente actu imaginationis, vel intellectus, ergo sermo est in potestate voluntatis si lingua non sit impedita: sed disposita ad motum.

Quo malitia sit in sermone, & in voluntate

Quantum ad secundum dico, quòd malitia, vel peccatum est in sermone materialiter, formaliter vero in voluntate. Nam recta ratio iudicat omnes actus humanos debere esse rectè circunstantionatos rectitudine sibi debita, scilicet, participata, loquendo de actibus potentiarum inferiorum, sed actus potentiæ motiuæ subest voluntati, ergo debet esse circunstantionatus, & rectus rectitudine sibi debita, vt quòd transeat super materiam debitam, vt ordinetur ad debitum finem, vt, scilicet, ædificet proximum, & quòd notificet illud, quod est in conceptu mentis: aliter enim esset mendacium. Ex defectu igitur alicuius circunstantiæ, quam debet imperare voluntas est peccatum, & malitia formaliter in voluntate, & materialiter in sermone.

Ad arg. 1. q. 2.

AD PRIMVM argumentum dico, quòd vsus instrumenti ad finem suum: licet in se non sit formaliter malus, potest tamen esse malus materialiter inquantum imperatur a voluntate: in qua est malitia formaliter, vt cum intendit malum finem. Si autem talis vsus sit secundum dictamen rectæ rationis non est in eo malitia aliquo modo.

Ad secundum dico, quòd illa malitia est in voce materialiter prout est significatiua. Et cum dicis, quòd impositio ad significandum nullam qualitatem voci tribuit, concedo nec aliquam intentionem nec aliquem conceptum: vnde nihil valet, quod dicunt aliqui, quòd vox significatiua continet in se conceptum rei, quem causat in animo audientis.

Si enim hoc esset verum: tunc vox significatiua audita mouere posset intellectum audientis secundum illam intentionem inquantum, scilicet, est sic significatiua, & tunc vox latina significatiua mouêret intellectum Græci audientis eam ad conceptum, quem exprimit, quod falsum est. Vnde per hoc, quòd est significatiua, nulla qualitas sibi imprimitur, nec aliquem conceptum in se continet sicut nec in circulo causatur qualitas aliqua de nouo per hoc, quòd imponitur ad significandum vinum.

Ideo dico, quòd vox significatiua solum est signum rememoratiuum ad placitum. Vnde vox tantum immutat sensum auditus, nec habet causare in sensu, vel in phantasia, vel in intellectu nisi conceptum vocis ex se, auditu tamen immutato a voce significatiua immutatur phantasia, & memoria, & rememoratur rei: cui tale nomen fuit impositum, & sic excitat intellectum ad considerationem illius rei: cuius prius habuit notitiam. Aliter enim nihil moueret otiis res, cui imponitur: prius fuerit sibi nota, & quòd ad rem illam significandam imponebatur: & sic reducit intellectum ad actualem intellectionem rei prius nota habitualiter: & isto modo potest esse materialiter malitia in voce, vt est instrumentum voluntatis.

Decis.q.3. superioris.

AD QVÆSTIONEM tertiam soluendam, videndum est primo, vt prius quomodo operationes aliarum potentiarum sunt in potestate voluntatis. Secundo quomodo in eis est malia.

Quantum ad primum dico, quòd opus accipitur in proposito pro operatione potentiarum inferiorum, aliarum a potentia motiua linguæ, licet enim sermo sit quoddam opus, distinguitur tamen contra alia opera, quia secundum illud opus sermonis maxime se habet homo ciuiliter, & politicè.

Dico ergo, quòd potentia motiua est in potestate voluntatis, vt supra visum est, & similiter potentiæ sensitiuæ, & etiam vegetatiuæ quatenus dependent a motiua, sicut potentia vegetatiua quantum ad nutritiuam requirit appositionem nutribilis, & similiter approximationem actiui ad passiuum, & secundum hoc potentia generatiua est in potestate nostra, & in ea potest esse peccatum materialiter inquantum ad actum inordinatum præcedit potentia motiua, quæ est in potestate voluntatis, similiter etiam quantum ad potentias sensitiuas quatenus operationes earum dependent a potentia motiua. Vnde Aug. 11. de Trin. cap. 8. dicit, quòd quia operatio palpebratum necessario requiritur ad visionem, & motus localis palpebrarum obedit animæ eatenus visio est in potestate voluntatis.

Sed sunt ne huiusmodi potentiæ aliter in potestate voluntatis, quàm per principium motiuum?

Dico, quòd sic, inquantum, scilicet, perfectius possunt in actum suum ex hoc, quòd voluntas habet actum suũ circa idem obiectum. Patet in visu. Nam stante eadem dispositione obiecti, & oculi, & potest visus imperari a voluntate, vt absque motu locali intueatur nunc aliquem punctum perfectius, quàm prius, & hoc in eadem pyramide, & infra eandem basem propter copulationem voluntatis.

De secundo dico, quòd malitia est in eis materialiter eodem modo sicut in alijs, scilicet, sermone, & cogitatione, scilicet, quando non sunt cum debitis circunstantijs elicitæ, & carent rectitudine participata, quam debent habere.

AD PRIMVM de apostolo dico, quòd illud debet intelligi quo ad primos motus, de quibus non video quòd sint peccatum, quia præcedunt omnem actum voluntatis: & nulla ratio culpæ est in aliquo præcedente actum voluntatis, delectationes uero, quæ sunt in voluntate tanquam primi motus sunt peccatum: quando tunc de obiecto illicito, ut quando voluntas delectatur appetitui sensitiuo: quia illæ non sunt sine actu rationis, & voluntatis præcedente. Ad arg. 1.

Si dicas, quòd primi motus sunt peccata ex eo, quod voluntas non præuenit. Tunc non est peccatum commissionis sed omissionis, & sic illa opera, quæ sunt peccata formaliter sunt illa opera interiora.

Ad secundum dico, quòd appetitus noster in quo conuenimus cum brutis est liber, & rationalis per participationem: non autẽ per actum suum, sed per actum alterius potentiæ, scilicet, voluntatis, cui subest, & ideo potest conuerti ad bonum, & auerti a bono. In brutis autem licet sit appetitus sensitiuus, non tamen est particeps rationis in eis sicut in nobis. Ad 2.

AD QVÆSTIONEM quartam dicendum, quòd Hierony. non diuidit hic peccatum actuale formaliter, nec subiectum peccati formalis, quia hic est actus voluntatis, & non cogitatio, nec sermo, nec opus exterius, nec etiam originale peccatum, quia illud est solum in anima, sed distinguit hoc tantum subiectum materiale peccati, & posset contineri illa diuisio peccati sub duplici membro, scilicet, quòd quoddam est peccatum in actu interiori: quoddam consistit in actu exteriori. Primo modo est peccatum cogitationis, secundum subdiuiditur, quia sic continet locutionem, & operationem, quia locutio maxime conuenit homini, vt est rationalis, & ut homo, quia vt sic est communicatiuus, & sic circumloquimur actum exteriorem per duo membra: & debet intelligi diuisio positiue quo ad peccatum commissionis: negatiue, quo ad peccatum omissionis in cogitatione, locutione, & opere.

Decis. q. 4. super. a. 1. forma liter.

Vide 2. de aia t.c. 88. & 3. de aia t. cõ. 48. & alibi.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

De diuisione peccatorum capitalium.

quæst. 1.

IRCA quintam, scilicet, De diuisione peccatorum capitalium, est sciendum, quòd eius solutio patet, distin. 6. huius, vbi quæsitum fuit de peccato Angeli. voluntas enim coniuncta appetitui sensitiuo nata est tendere in delectabilia talis appetitus, & maxime in maxima delectabilia, & appetibilia appetitui sensitiuo excellentiori: sicut intellectus coniunctus natus B est intelligere sensibilia, & prius ea, quæ sunt prius sensibilia. Voluntas igitur nostra propter coniunctionem sui cum appetitu sensitiuo, nata est tendere in delectabilia tali appetitui, & secundum ista delectabilia possent assignari peccata capitalia carnalia: spiritualia autem secũdum illud, quod est delectabile uoluntati in se, non propter appetitum sensitiuum. Peccatum autem auaritię non videtur esse nisi circa appetibile vtile, quod ordinatur ad appetibile secundum se altero dictorum modorum, scilicet ad voluptatem, vel honorem, secundum tamen formalem rationem peccatorum, ista diuisio septimembris non est sufficiens: immo esset per se accipienda distinctio peccatorum, uel ex carẽtia, uel ex obliquitate præceptorum: ita quòd sicut sunt 10. præcepta: C ita sunt 10. peccata capitalia: & ex oppositione ad uirtutes: & de hoc dictum est prædicta dist. 6.

DISTINCTIO XLII.

Est præterea quoddam peccati genus cęteris grauius, & abominabilius, quod dicitur peccatum in Spiritum sanctum, &c.

QVÆSTIO I.

Vtrum uoluntas peccare possit in Spiritum Sanctum.

Quæstio secunda ex est reportatio

IRCA istam quadragesimamtertiam distinctionem, in qua Magister agit de peccato in Spiritum sanctum, quæruntur duo. Primo, Vtrum voluntas possit peccare in Spiritum sanctum. Secundo, Vtrum volũtas creata possit peccare ex malitia volendo aliquid non ostensum sibi sub ratione boni veri. i. boni simpliciter, vel boni apparentis, & secundum quid.

Ad arg. 1. Circa primum arguitur, quòd non: quia qui odit me odit, & patrem meum. Ioan. 15. vbi dicit Glo. Quod, qui peccat in vnam personam peccat, & in aliam. Et Io. 15. E Qui diligit me diligit, & patrem meum.

Ad 2. Item si potest esse peccatum in Spiritum sanctũ, hoc erit peccatum, quod opponitur charitati, quia secũdum Magistrum distinct. 17. primi lib. charitas est Spiritus sanctus, & patet prima Io. 5. Deus charitas est: sed charitati opponitur odium, sed volũtas non potest odire Deum: quia in eo nulla ratio mali est.

Ad 3. Præterea. Si est aliquod peccatum in Spiritũsanctum, illud est irremissibile secundum sententiam Saluatoris, Matth. 12. Sed nullum peccatum est irremissibile secun- cap. 19. dum August. primo Retractationum, ergo nullum peccatum est in Spiritusancto.

Contra est Magister in litera.

RESPONDEO. Hic primo videndum est, quomodo potest esse peccatum aliquod præcise in Spiritum A Sanctum. Vbi sciendum est, quòd peccatum est auersio a Deo, & conuersio ad creaturam. Inquantum autem peccatum formaliter, vel virtualiter auertit a Deo, & inquantum cędit in irreuerentiam alicuius personæ. Sic non potest auertere ab vna persona, quin auertat ab alia virtualiter, nec vt sic potest quis peccare in unam personam, quin peccet in aliam. Sed si intelligatur quæstio de auersione actuali posset uideri eadem ratione, quòd nec auersio actualis posset fieri ab una persona, nisi actualiter fieret ab omnibus.

Videtur tamen mihi contrarium. s. quòd posset fieri auersio actualis ab una persona non ab alia. Quod probatur primo sic. Cum enim sint tres articuli respicientes distincte tres personas, possibile est aliquem errare B in uno articulo, & non in alio: & per consequens peccare actualiter in unam personam, & nõ in aliam, quia habita actuali consideratione de vna nõ oportet, quòd habeatur de alia. In qualibet autem persona inuenitur ratio vltimi finis, quia ratio omnis boni, igitur illi, vt sic potest fieri reuerentia, & irreuerentia non habita consideratione ad alias personas: & hoc videtur facere Ecclesia, vt patet in collectis, in quibus includitur in fine per Dominum Nostrum Iesum Christum, &c. Primo enim præmittitur pater, ad quem oratio communiter porrigitur, & in fine subnectitur mediator in cuius nomine petit, & orat Ecclesia: vnde si quis orando. Per Dominum Nostrum Iesum Christum, &c. intenderet petere in nomine Trinitatis nihil peteret, quia petitur ĩ nomine mediatoris, qui Christus est. Videtur ergo Ecclesia in orando C orare vnam personam, & non aliam actualiter. Hoc etiam patet in illo Hymno. Veni creator spiritus: vbi multa ponuntur, quæ non conueniunt nisi Spiritui sancto, veputa, quòd sit donum, & talia.

Præterea. Magis distinguitur persona a persona, quã essentia a persona: quia inter personas est oppositio relatiua: non sic autem inter essentiam, & personam. Sed possibile est aliquem stare in actuali consideratione, essentię diuinę, nihil cogitando de persona: vt patet in Philosophis, & sic considerare essentiam non considerando personam inueniet in ea ratione finis, & omnis boni: & per consequens essentię, vt essentia est, potest facere reuerentiam, vel irreuerentiam non faciendo alicui D personæ, ergo potest facere vni personæ non faciendo alteri.

Dices, quòd non est simile de personis, & de persona, & essentia: quia personæ sunt correlatiuę, & intellectus non potest habere actum circa unum correlatiuũ, quin habeat circa aliud, & sic non potest fieri irreuerẽtia vni personæ, quin fiat omnibus.

Sed hoc non valet: quia quantumcunque sint correlatiua, tamen circa extrema sunt duo actus intellectus, sicut patet de accidente, & subiecto: qui enim intelligit accidens non propter hoc intelligit subiectum eadem intellectione, licet actus comperandi sint unus.

Præterea. Pater sub ratione patris non dicitur correlatiuè ad Spiritum sanctum, igitur patri potest fieri reue E rentia actualiter, licet actualiter non fiat Spiritui sancto, & sic possibile est, quòd actualiter quis peccet in vnam personam non peccando in aliam actualiter, sed tamen virtualiter necesse est ipsum cogitare de omni, cũ facit reuerentiam, vel irreuerentiam vni, & ita virtualiter facere idem omni, etsi eliciat aliquam opin. erroneã circa vnam personã virtualiter elicit circa omnes, quia earum est una bonitas, & una sapientia, non tamen est necesse si actualiter peccat in unam, quòd peccet actualiter in aliam. Sed isto modo non accipitur peccatum in Spiritum sanctum, vt si aliquis peccet in ipsum, & non in aliam personam, sed dicitur peccatũ in Spiritum sanctum non proprie, sed appropriate: vt quia peccatum aliquod est contra appropriatum Spiritusancto, secundum quòd dicimus, ꝙ bonitas est appropriata Spir. San. ideo peccatum ex certa malitia dicitur esse peccatum in Spiri- Vide Magistrum in prim. d. 34.

Spiritum sanctum, patri autem appropriatur potentiā: ideo peccatum ex infirmitate dicitur appropriate contra patrem, sapientia autem appropriatur filio: ideo peccatum ex ignorantia dicitur esse contra filium.

Dico tamen breuiter, quòd omne peccatum quod est in voluntate non præcedente perturbatione, vel passione, nec ex ignorantia in ratione, est peccatum ex certa malitia: & sic forte peccauit Adam, quia in eo non fuit perturbatio ex passione præcedente, nec ignorantia: sed tamen non omne peccatum sic ex malitia, & sine perturbatione voluntatis, & ignorantia rationis commissú est peccatum in Spiritum sanctum, quia sic peccatum in Spiritum sanctum, non esset peccatum grauissimú, peccatum enim ex certa malitia potest esse contra præcepta secundæ tabulæ, quæ non sunt grauissima: quia tantum virtualiter auertunt a fine. Oportet igitur vt sit cōtra præceptum primæ tabulæ: quia tunc actualiter, & formaliter auertit ab obiecto illo perfectissimo, & vltimo fine, nec adhuc omnia præcepta primæ tabulæ sunt in Spiritum sanctum, quia oportet ad hoc, quòd sit peccatum grauissimum, quòd opponatur actui perfectissimo conuersiuo ad Deum: & sic quia actus charitatis vt dilectio Dei est actus perfectissimus cōuersiuus ad Deú, si haberet oppositum, scilicet, odium Dei, hoc esset maximum peccatum. Sed non credo, quòd talis actus charitatis habeat oppositum actum cōtrarium: quia Deus non potest odiri ab aliqua voluntate, vt dixi in quarto. Ergo peccatum in Spiritum sanctum, non est odiū Dei: quia formaliter non potest Deus odiri, cum igitur post dilectionem Dei actus perfectissimus, quo voluntas tendit in Deum sit actus spei oppositum eius, erit peccatú grauissimum. Et hoc est peccatum desperationis, siue obstinationis in malo cū desperatione, & proposito nō pœnitendi, & hoc est peccatum in Spiritum sanctum. Et secundum hoc ad peccatum in Spiritum sanctum, requiruntur tria. s. quòd sit ex certa malitia: quòd sit contra præceptam primę tabulæ: & quòd sit actus oppositus perfectissimo actui conuersiuo, & hoc modo est peccatum in Spiritum sanctum, & est finalis impœnitentia: non quia homo decedit sine pœnitentia, sed quia habet propositum de nunquam pœnitendo. Et oritur ex desperatione: & sic dicit August. de Fid. ad Pet. quòd pessimi homines incidunt in hoc peccatú, vt patet de Cayn, qui dixit Gen. 4. Maior est iniquitas mea, quam vt veniā merear. Credidit enim misericordiam Dei esse minoré suo delicto, & misericordia Dei est bonitas, quæ appropriatur Spiritui sancto, & ideo dicitur peccatum in Spiritum sanctum, vt patet in litera. Eodé modo Iudas Matth. 27. & ponitur in litera. c. illo. Est autem peccati huius assignatio de quo dicit Aug. lib. 1. de Ser. Domini in monte, quòd Iudas desperans facilius cucurrit ad laqueum, quam humiliatus veniam peteret: & de numero isto fuit Achitophel ille.

Dist. 49. q. 9. & alibi. Vide supr dist. 6.

2. Reg 17.

Dicitur autem peccatum hoc irremissibile non simpliciter. Vnde secundum Magistrum in litera hoc peccatum non remittetur hic, nec in futuro, quando non habet pœnitentiam comitem, sed hoc conuenit cuilibet peccato mortali. Verumtamen hoc peccatum dicitur irremissibile, eo modo, quo nullum aliud peccatum dicitur irremissibile dupliciter.

Primo modo, quia nullum peccatum aliud opponitur directè principio remissionis in remintēte nisi istud: quia hoc solum directè aufert a Deo misericordiam, quę est principium remittendi peccata, & non dat sibi nisi iustitiam: & hoc habet inquantum est cum desperatione. Talis enim diffidit, & desperat de misericordia Dei.

Secundo quia corrumpit dispositionem ad remissionē in eo cui debet remitti, quia sicut dictum est, in quarto, principium dispositiuum, ad remissionem peccati in peccatore est aliqualis displicentia de peccato cum conuersione ad Deum.

Dist. 14.

Hoc autem peccatum inquantum habet propositū F de non pœnitendo in tali obstinato tollit omne tale dispositiuum.

AD PRIMVM patet per prędicta, q nonpōt aliquis diligere, nec odire vnam personam nisi virtualiter diligat, vel odiat aliam, potest tamen actualiter diligere vnam non diligendo actualiter aliam. Ad argumenta.

Ad secundum etiam patet responsio in quæstionis solutione: quia illud peccatum est principaliter contra spem, & potest sic dici etiam si teneatur opin. Magistri de charitate.

Ad tertium patet quomodo est irremissibile.

QVÆSTIO II.

G *Utrum voluntas creata possit peccare ex malitia volendo aliquid non ostensum sibi sub ratione boni veri, idest boni simpliciter, vel boni apparentis, & secundum quid.*

T hoc dicitur, quòd non, secundum auctoritatem Dionys. 4. de Diui. nomi. nullus operatur ad malum aspiciens.

Bon. lib. 2. d. 34. art. 2. q. 3. vide Hen. quol. 1. q. 17. optime.

SED CONTRA hoc, quia tunc videtur, quòd voluntas creata nō posset tendere in obiectum sub aliqua rōne, sub qua non posset tē- H dere volūtas diuina. Voluntas enim diuina potest tendere in omne bonum substratum illi deformitati, licet nō in illam rationem malitiæ concomitantem. Et si concedatur, quòd omne volibile ab vna voluntate sit volibile ab alia, quia oīs voluntas hēt obiectum ęque commune. Non tamen illud quod est ordinate volitum ab vna voluntate est ordinate volitum ab alia: quia ordinatú velle non est ex solo obiecto, sed ex conuenientia actus, & obiecti circa illam potentiam. Potest enim conuenire vni voluntati aliquis actus circa aliquod obiectum, qui non conuenit alteri. Aliter arguitur contra illam opin. quia apprehendatur odium Dei ab aliqua potentia intellectiua creata non errante: nec per consequens ostendente illud sub ratione boni: sed tantum mali, si voluntas potest istud velle, patet propositum: quia nulla est bo- I nitas in isto actu prior ipso actu volendi. Si enim assignatur aliqua bonitas propter actum volendi, hoc non est in obiecto vt præcedit actum: sed est in ipso: vt sequitur actum volendi.

Scilicet si hoc dicatur.

Si autem nō potest in illud malum ostensum nisi sub aliqua ratione boni, & nō mali, ergo, vel simpliciter nō potest in illud: vel oportet rationem esse excecatá prius naturaliter, quod videtur inconueniens, & contra illud 7. Ethicorum, stante rōne vniuersali, & particulari, &c. c. 3 & 5.

Si tenetur in ista quæst. quòd sic facile est distinguere peccatum in Spir. sanct. ab alijs peccatis. Volūtas enim quia coniuncta est appetitui sensitiuo nata est condele- k ctari sibi: & ideo peccans occasionaliter ex inclinatione appetitus sensitiui ad suum delectabile peccat ex passione, quod dicitur peccatum ex infirmitate, siue ex impotentia, & est appropriate in patrem, cui attribuitur potentia. Ipsa etiam agit per cognitionem intellectualem: & ideo ratione errante ipsa recte non vult, & peccatú eius ex errore rationis dicitur peccatum ex ignorantia, & est contra filium: cui attribuitur sapientia. Tertium etiam esset peccatum ipsius secūdum se ex libertate sua non condelectando appetitui sensitiuo, neque ex errore rationis, & illud est recte ex malitia, & appropriate contra Spir. sanct. cui appropriatur bonitas.

Si tamen non ponatur voluntas creata posse velle malum sub ratione mali, adhuc potest assignari peccatú ex certa malitia: quando voluntas ex libertate sua absq; passione in appetitu sensitiuo, & errore in ratione peccat. Ibi enim est plenissima ratio peccati: quia nihil

alıud

De ista tri plici differentia peccandi pa tet. 83. q. 26.

aliud est à voluntate alliciens eam ad malum, sed ex pura libertate sine alia occasione extrinseca eligit sibi malum velle, non tamen ex malitia, ita quòd voluntas sic peccans tendat in malum, inquantum malum.

DISTINCTIO XLIIII.

Post prædicta consideratione dignum occurrit. Vtrum peccandi potentia, sit à Deo, vel à nobis, &c.

QVÆSTIO.

Vtrum potentia peccandi sit à Deo.

62. & 3.

VÆRO circa distinctionem quadragesimamquartam, & vltimam secundi. Vtrum potentia peccandi sit a Deo. Videtur, quòd non, secundum Anselm. de Liber. arbit. posse peccare non est libertas, nec pars libertatis, ergo ex hoc, quòd Lib. arb. est a Deo. ergo nullo modo est a Deo.

A. l. Augu. de nat. bo ni, q p̄ p̄tās nocend non est, ni si a Deo: potentia autem nocendi est potentia peccandi. igitur, &c.

Contra. Magister adducit in litera auctoritates. cap. 2. & allegat Paulum ad Roman. 13. vbi vult, q non est potestas, nisi a Deo.

RESPONDEO, aut potentia peccandi dicit immediatum ordinem ad actum peccandi, aut dicit ipsum fundamentum huius ordinis ratione, cuius habens illud dicitur potens peccare.

Si primo modo, aut ordo est ad actum substratum deformitati, aut ad illam deformitatem, quæ est in actu. Si primo modo ille ordo est a Deo, sicut, & vtrumque extremum ordinis, & ad illud etiam substratum Deus habet potentiam: quia ipse illud causat, & non tantum voluntas creata, secundum vnam opin.

Vide sup. dist. 37.

Si secundo modo iste ordo ad peccare nihil est: sicut, & terminus, scilicet, peccare nihil est, & ideo non est à dicto. Si autem loquamur de fundamento huius ordinis. dico, quia aliquid positiuum est fundamentum illius ordinis utroque modo sumpti: sicut enim in potentijs

A passiuis idem est proximum subiectum habitus, & priuationis: ita potentia actiua libera defectibilis est immediatum subiectum agendo, & deficiendo oppositorum. agendo quidem rectitudinis. deficiendo autem peccati: & illud absolutum est propria potentia, respectu vtriusque: eo modo, quo potentia potest esse, respectu eorum, scilicet, effectiue, & defectiue. Hoc modo potentia peccandi est a Deo: hoc est, illa natura, qua habens est potens peccare. potens quidem non efficiendo, sed deficiendo, cuius tamen deficere istud positiuum, est proxima ratio.

A. l. immediata ratio

Et si obijcitur, quòd voluntas semper deficit, inquantum est ex nihilo non per aliquid positiuum in ea.

Responsio. esse defectibile, idest, esse vertibile in ni-
B hil consequitur omnem creaturam: quia est ex nihilo, sed esse sic defectibile, scilicet, peccando, est proprium huic naturæ, & consequitur eam ratione, qua hic natura specifica: quæ potest esse principium oppositorum agendo, scilicet, & deficiendo.

AD ANSELM. dico, quòd libertas absolute est perfectio simpliciter. Vnde formaliter ponitur in Deo secundum eundem libertas in nobis est limitata: potest tamen considerari secundum rationem eius formalem sine illa limitatione, & tunc non est perfectio limitata: sed perfectio simpliciter.

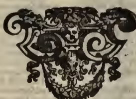
Ad arg. Libertas est p̄fectio simpliciter.

Exemplum, sapientia est perfectio simpliciter, & illius: & ratio absolute est in nobis: non tantum sic: sed cum limitatione, ita, quòd sapientia nostra includit duo,
C quorum alterum est perfectio simpliciter. alterum non ita dico, quòd hic voluntas huius speciei, quæ est in nobis includit libertatem, quæ est perfectio simpliciter: sed non eam solam, sed cum limitatione, quæ limitatio nõ est perfectio simpliciter, ratione primi non conuenit sibi peccare posse, nec est fundamentum proximum huius ordinis ad deficere actualiter, sed ratione secundi.

Ita igitur exponenda est auctoritas Anselm. quia posse peccare nihil est libertatis, ut libertas est perfectio simpliciter: nec aliud probat ratio sua per hoc, quòd non est in Deo. Si autem accipiatur ista libertas causata, secundum ordinem suum; adhuc non est aliquid eius: sed vt dicit fundamentum proximum huius ordinis, est aliquid ipsius. Sicut autem ista potestas est aliquod ens positiuum, ita est a Deo, quoniam ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia, cui sit honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Conformiter diuinæ voluntati, & positiue operabere paup. Mauricì, vt tu, & tua sitis a Deo pře, & cooperāte.

Quæstionum in librum secundum Sententiarum finis.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM,

Fr. Ioan. Duns Scoti, Doct. Subtilis, Ordinis Minorum.

IN LIBRVM II. SENTENTIARVM.

In quibus, ea quæ prolixius, & obscurius ab eo pertractantur, breuius & clarius differuntur.

A R. P. MELCHIORE FLAVIO eiusdem instituti varijs luminibus illustratæ.

DISTINCTIONIS I.

QVÆSTIO I.

Sit ne creaturarum productio a tribus necessario personis.

RESOLVTIO.

Obiectum intellectus & voluntatis diuina duplex.

RIMVM omnium hic obseruandum est, diuini intellectus pariter, & voluntatis duplex esse obiectum; primarium, videlicet seu principale, quod est ipsa diuina essentia, & secundarium, nempe creatura, quæ quidem ex sese non est ipsius Dei obiectum, sed producitur in esse obiecti (quod aiunt) seu fit obiectum per diuinum intellectum, & voluntatem.

I

Instantia duo naturæ in diuinis.

Deinde iuxta illud duplex obiectum assignanda quoque sunt duo naturæ instantia (quæ nonnulli signa, alij ordines nuncupant) sed perinde est. Cum enim constat de re, assertore Augustino, non est facienda vis in sermone.

Primum instans est, cum diuinus intellectus, & voluntas feruntur circa primarium obiectum, nedum actu operatiuo (qui refert actum immanentem creaturæ, ob id vel maxime, quòd nihil eo producitur) sed etiã actu productiuo, quo diuinæ producuntur personæ. Al-

H terum instans est, cùm diuinæ illæ potentiæ, intellectus & voluntas circa creaturas feruntur.

Hinc consequitur productionem diuinarum personarum completam esse prius natura, quàm creaturæ ipsæ cognoscantur, & producantur. Quo circa verbum diuinum non producitur de notitia creaturarum, nec Spiritus sanctus de earum amore, sed solius essentiæ, & naturæ diuinæ. Diuinus igitur intellectus, ac voluntas communicata sunt a patre alijs personis, priusquam producantur creaturæ.

Creatura tribus a necessario personis producitur.

Quamobrem earum productio a tribus est necessario personis, nedum quantum ad earum verum esse, & reale, sed etiam quantum ad esse cognitum, & amatum (ita enim loquuntur.) Hoc autem astruitur ex illo Ioannis, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, Ioan. 5.

I & subsequitur, Quæcunque ille facit, & filius similiter facit, & ex eodem Ioanne, Omnia per ipsum facta sunt, & in Genesi pater alloquitur filium, & Spiritum sanctum, Faciamus hominem &c.

Huc accedit D. Augustinus dicens, Sicut pater, & filius ad Spiritum sanctum sunt vnum principium, sic omnes tres sunt vnum principium creaturæ ad ipsam producendam. Ioan. 1. Gen. 1. Lib. 5. de trin. c. 14.

Ratio adnecti potest, personæ enim diuinæ plus conueniunt, quàm substantia, & virtus in creatura. Atqui hæc in operatione separari nequeunt, ergo nec diuinæ personæ.

Præterea principium duarum productionum, necessariæ videlicet, & contingentis, necessario est prius principium necessariæ, quàm contingentis. In diuinis autem

quod

quodpiam est principium productionis intrinsecæ, quæ est contingens.

Necessario igitur prius est in diuinis principium productionis ad intra, & necessariæ, quàm ad extra, & contingentis. Porro ratio, ob quàm creaturæ a tribus necessario producantur personis, non est propterea quod Filius, & Spiritus sanctus (vt nonnulli perperam asseuerant) sint rationes formales proximæ creandi, hoc est, instrumenta, seu media, quibus creaturæ producantur, aut quòd sint auxilio ipsi Patri, quasi solus id non posset.

Opi. Hen.

Sed idcirco quòd diuina natura prius naturaliter cómunicatur tribus suppositis diuinis, quàm creatura produci possit.

Qua propter in secundo instanti naturæ, in quo creatura est producibilis, vis, (id est, voluntas diuina) productiua illius est in tribus personis eadem, & vnica, ac simplicissima. perinde ac dictum est. 12. distin. primi, Spiritum sanctum necessario a Patre, & Filio procedere, nó ob id, quòd vis spiritiua sit in vna persona imperfectior, quàm in duabus, sed quia fœcunditas illa prius filio conceditur, quàm Spiritus sanctus spiretur.

pag. 52.

Quare cum Spiritus sanctus spiratur (cum vna, & eadem in vtroque sit virtus spiratiua) a duobus producitur.

Quamuis autem creaturæ a tribus necessario creentur personis, nihilominus si vnica esset in diuinis persona, posset illa omnes producere creaturas, quia ipsa omnipotens esset, & infinitæ virtutis, si quidem pater nihil a filio, & Spiritu sancto recipit, sed a seipso habet quidquid est.

Si unica persona esset adhuc posset producere creaturas.

His consentit Richardus, Si tantum (inquit) esset vna persona, adhuc esset in ea plenitudo potentiæ, & sapientiæ.

Lib. 3. de Tri. c. 16.

Obijcies fortasse, Omne essentiale in diuinis prius est personali, atqui creaturarum productio actiua est quid essentiale, cum sit communis tribus, præcedit igitur personarum emanationem, cum earum productio sit actus alterius tantum, aut duarum personarum.

Respondetur, licet quodcunque essentiale ad se, & absolute sumptum notionale præcedat, non tamen vt habet habitudinem ad creaturas producendas, seu quatenus producit creata, sic enim diuinarum productionem personarum præsupponit.

Quando enim est aliquod efficiens actiuum ordinatorium (vt ostensum est 12. distinct. quæst. 1. primi) non prius producit actum remotum, quàm prior actus productus fuerit, vt constat de anima, quæ non prius aliquid amore prosequitur, quàm illud ipsum intellexerit, & nouerit.

Nihil enim est amatum, nisi præcognitum. Constat enim de sole, qui prius illuminat partem orientalem, quàm meridionalem, & occidentalem.

Consimiliter dicendum est de productione personarum, & creaturarum.

DISTINCTIO I.

QVÆSTIO II.

Potestne Deus quidpiam creare?

Creatio rerum latuit Philosop.

NON ab re profecto hæc monetur quæstio, cum eius veritas Philosophos soli naturali innitentes rationi, olim latuerit. Nunc autem cuilibet est manifestata fideli ex sacris literis, maxime ex Genesi, vbi habetur, In principio Deum creasse cœlum, & terram, & ex Ioanne, Omnia per ipsum &c. Quod quidem vt manifestius appa-

Gen. 1.

Io. 1.

A reat, obserua in primis quod creare est aliquid de nihilo producere. i. nullo præsupposito (vt interpretatur Anselmus) creationi enim non præsupponitur aliud efficiens ab ipso Deo, nec aliqua materia.

Creare quid sit.

In monologio. c. 8.

Quocirca præpositio (de) in prædicta definitione denotat habitudinem ordinis tantum, non autem habitudinem causæ efficientis, aut materialis (sic enim loquitur Anselmus) hoc est, quòd non esse creaturæ, præcedat esse.

Hoc autem bifariam intelligi potest. Primo quòd nó esse præcedat esse ordine naturæ tantum, & hoc modo etiam Philosophi admittunt Deum creare posse, & orbem vniuersum creatum fuisse, licet ipsum esse æternú asseuerent, vt patet per Auicennam. Altero modo accipi potest, quatenus denotat ordinem durationis, seu temporis, sic videlicet, quòd non esse præcesserit in aliquo tépore ipsum esse, & hoc pacto Theologi concedunt múdum fuisse creatum de nihilo, nec esse æternum. Philosophi autem diffitentur creationem hoc modo acceptam, quandoquidem asserunt Deum necessario producere, quidquid immediate producit, & nullo præexacto.

6. Met. c. 2.

B

Quòd autem mediate producit aliquo præsupposito illud operatur, quia medio causarum secundarum, quare secundum ipsos Deus nihil contingenter creat.

Sed hac in re pessime ab errarunt Philosophi.

Obserua nihilominus, quòd aliquid de nihilo produci dupliciter accipi potest: Primum vt intelligatur de nihilo omnimode, vt puta tam in esse simpliciter, quàm in esse secundum quid, & sic nihil creatur de nihilo in rerum natura, quia præfuit in esse cognito amato, & possibili in intellectu, & voluntate ipsius Dei.

C

In illo tamen esse cognito, & amato fuere quidem de nihilo producta, sed huiusmodi productio non est creatio, cum non sit productio ipsius rei simpliciter: sed secundum quid.

Secundo accipi potest, vt intelligatur quidpiam fieri de nihilo simpliciter, quod nihilominus est aliquid secundum quid, hoc est, in esse cognito, & hoc modo accipitur ratio creationis, vt puta, quòd sit productio de nihilo, & soli Deo competit, vt patet ex Augustino dicente. Neque boni Angeli, neque mali creatores esse possunt alicuius rei, & multo minus hoc possunt aliæ creaturæ.

Lib. 3. de Tri.

D

Huc accedit, quòd nullum agés potest quidpiam creare, nisi cuius voluntas est sua potentia. Cum enim creatio sit alicuius de nihilo productio, quòd creatur solo voluntatis imperio fit, nullius autem agentis (præterquàm ipsius Dei) voluntas est sua potentia, quare nec creare poterit. Vide latius Resol. dist. 1. quæst. 1. quarti Sent. & c. Arguitur, Si quidpiam recenter producitur, hoc ideo fit, quia aliquid aliter se habet nunc, quàm prius, hæc autem mutatio nequit adscribi ipsi passo, quia nihil illius ex difinitione creationis præfuit, nec ipsi Deo, cum sit immutabilis. Apud quem non est transmutatio, &c. Nihil igitur creari potest. Respondetur, agens voluntarium (cuiusmodi est Deus) antiqua voluntate. i. qua semper habuit nouum, absque sui mutatione effectum producere valet, facta tamen immutatione ex parte creaturæ, quæ acquirit esse, post non esse. Deus itaque voluntate, qua ab æterno voluit creata definita, definito consistere tempore, ipsa iuxta consilium voluntatis suæ æternum, temporaliter produxit. Iuxta illud Apostoli, Qui operatus omnia, secundum consilium voluntatis suæ.

Iaco. 1.

E

Ephe. 1.

Arguitur secundo de generatione, idem manens idé, semper natum est facere idem, vt ignis naturaliter calefacit, non erit igitur in effectu variatio, nisi prius fuerit in natura. Respondetur, Philosophum loqui de agente naturali, non autem de agente libero, cuiusmodi est Deus ipse.

DISTINCTIONIS I.

Quæstio. III.

Patuitne mundus, aut creatura aliqua ab æterno à Deo produci.

RESOLVTIO.

Luc. 1.

ARIANT dubio procul hac in re Theologi, & Scotus problematicè hanc per tractat quæstionem, rationes vtriusque diluens, & cum parui, aut nullius sint momenti, id G latius perscrutari dubij, certitudini illius scientiæ relinquimus, cuius est imperscrutabilis consilij celsitudo, libere profitentes, non esse impossibile apud Deum omnem verbum.

DISTINCTIO. I.

Quæst. 4. & 5.

Vtrum Angeli creatio eadem sit ipsi Angelo.

RESOLVTIO.

Relatio an sit eadem fundamento.

ARIE quoque de relationibus senserũt Doctores, non defuerunt enim in primis, qui negarẽt relationem omnem esse quid in re, sed tantum in actu intellectus, sed hi maxime aberrarunt. Nam hinc consequitur ipsum vniuersum non esse quid vnum, quandoquidem eius vnitas (quæ est quædam relatio) secundum Philosophum consistit in ordine partium adinuicem, & ad primum ens. Quocirca illis obijci potest illud Philosophi, quòd inconnexam faciunt orbis substantiam. Ad hæc destruunt omnem compositionem realem, hęc enim partium vnionem requirit, quæ si solum esset in intellectu, nullum esset prorsus compositum reale. Deinde fuere, qui admiserint, quidem quasdam esse relationes reales, sed negarunt aliquam esse, quæ a suo reipsa I distingueretur fundamento, & illi quoque in secundo errarunt membro: Quod quidem realiter ea distinguũtur, quæ sic se habent, quòd vnum absque alio esse potest, atqui nullæ sunt relationes, sine quibus nullatenus repugnat fundamento earum esse, cuiusmodi sunt paternitas, similitudo, &c. Non omnis igitur relatio est eadem suo fundamento.

Quapropter media hic via incedendum, vt concedamus plerasque esse relationes reales, & re ipsa a suis distinctis fundamentis, & nonnullas esse huiusmodi, quæ eadem sunt realiter suis fundamentis, nec deesse, quæ sint relationes rationis. Relatio tamen communis om- k ni creaturæ (cuius terminus est ipse Deus) eadem est realiter ipsi creaturæ, quæ eius est fundamentum, distincta nihilominus formaliter. Hoc astruitur: nam quod sic alicui cõpetit, vt sine eo ipsum esse, nequeat, est vna, & eadem res cum illo; Atque huiusmodi relatio sic creaturæ in est, vt sine ea creatura esse nequeat, est proindę illi eadem reipsa.

Prima tamen huius ratiocinationis propositio intelligitur, dummodo inter ea non sit essentialis dependentia, quæ manifestam efflagitat distinctionem, vt patet in relatiuis, in quibus est mutua dependentia, quæ profecto realiter distinguuntur, quamuis vnum absque altero esse non possit.

Quòd autem prædictæ relationes a creatura formaliter distinguuntur, patet, quia respectus, assertore Aristotele, non est de ratione absoluti, nec è contrario. Cum

4. Math.

F autem creatura permanere nequeat, nisi a Deo ipso in esse conseruetur, iuxta illud, portans omnia verbo virtutis suæ, &c. Eadem erit relatio creaturæ ad Deũ creãtem. Creatio igitur passiua Angeli ad Deum ipsum terminata, eadem est re ipsa ipsi Angelo.

Heb. 1.

DISTINCTIONIS I.

Quæst. 6.

Differunt ne specie Angelus, & anima?

RESOLVTIO.

NGELVM quidem, & animam specie differre omnibus sane est in confesso, quandoquidem formæ, quæ sunt eiusdem rationis specificę idest eiusdem speciei, eandem perficiendi materiam, & non perficiendi rationem habent. Anima autem suapte natura corporis est perfectiua idest vnibilis corpori per informationem, non ita Angelus.

Differunt proinde specie, non veluti duæ species, cũ anima non sit species subijcibilis, licet prædicabilis, sed pars speciei; nempe hominis. Et sic ratio distinctionis H specificæ, inter Angelum & hominem, cuius est pars. Ratio autem distinctionis specificæ inter Angelum & hominem non est vnibilitatis ad materiam, & non vnibilitas, vt suspicatus est Sanctus Bonauentura. Quando quidem vnibilitas denotat aptitudinem, quæ præsupponit naturaliter essentiam rei. Quocirca nequit esse pręcipua ratio distinctionis specificæ, licet nobis a posteriori illam manifestet, proinde ac propriæ passiones ignotas nobis differentias ostendunt, & multoties eas circũloquimur, nec deinceps diuersus intelligẽdi modus maior in Angelo, & minor in anima potest esse huius distinctionis causa, quemadmodum asseruit Alexãder de Ales dicens, quòd isti gradus, seu modi intelligendi diuersi sunt, intelligere sine discursu in Angelo, & cum discursu in anima. Hoc, inquam, non ponit discrimen I inter Angelum, & animam.

Nam tametsi anima per discursum notitiam conclusionum adsequatur, præmissas tamen sine discursu apprehendit.

Anima item beata Deum sine discursu (vt Angeli) in intelligit, nec est certum Angelum sine discursu simul intelligere præmissas, & conclusionem, in principijs inclusam, quamuis citius operari possit, & intelligere, quam ipsa anima.

Dicendum est igitur cum Scoto, quòd Angelus, & anima specie differunt, propterea quod habeant essentias, & naturas alias, atque alias: Quarum quidem k naturarum diuersarum differentię formales, & essentiales sunt, vt innominatæ, ita, & incognitæ.

Obijcies fortasso Augustinum, qui ait, Angelus, & anima sunt natura pares, sed officio impares. Respondetur, Augustinum loqui non de paritate naturæ secundum rationem specificam, sed de paritate quietationis in bono infinito. Quemadmodum enim Angelus talis est naturę, vt nisi in bono infinito quietari non possit, ita & anima ipsa intellectualis. Vnde Augustinus: Inquietum est cor nostrum donec requiescat in te, satiabor cum apparuerit, &c.

Lib. 3. de lib. arbit.

DISTIN-

DISTINCTIO. II.

Quæst. 1. 2. 3. & 4.

An Angeli existentia æuo commensuretur.

RESOLVTIO.

Mensura rum durationis tres.

PASSIM a Theologis tres enumerantur mensuræ durationis rerum, videlicet æternitas, æuum, & tempus, quæ sic differunt. Æternitas est rei omnino indefectibilis mensura, qualis est Deus. Æuum enim est mensura rei permanentis quidem, seu quamdiu durat non deficientis, defectibile tamen, cuiusmodi est Angelus. Tempus autem est mensura rei formaliter successiuę, continuę deficientis, vt est motus, & existentia rerum corruptibilium, & generabilium. Porro mensurare est ignotã quantitatem per notiorem demonstrare. Hoc autem multifariam fieri potest. Primũ per quantitatem existentem in imaginatione tantum, quomodo artifex perfectus domum, & quodcunq; quãtum sibi obuium solet mensurare imaginatione. Deinceps mensuratur quidpiam per quantitatem existentem in re, & hoc trifariã.

Mẽsurare quid sit.

Mẽsurare quidpiam contingit multipliciter.

Primo per quantitatem excedentem: Et tunc intellectus certior redditur quantitatis minoris per accessum C eius, vel recessum a quantitate maiori, quomodo rerum quidditates mensurantur, de qua quidem mensura dicitur ab Aristotele, quod in vnoquoque genere est vnum, hoc est mensura omnium aliorum, & sic albedo est mẽsura omnium colorum; propterea, quòd alios excedit colores in quãntate perfectionis. Et Deus est omnium, quæ sunt in quocunque genere, mensura.

10. Met.

Secundo per quantitatem excessam, quando videlicet minor quantitas est notior, & per eius reduplicationem mensuratur, quo pacto minor motus, maioris motus potest esse mensura ex natura rei, vt motus, qui fit in hora mensurare potest motum vnius diei, & motus diei motum mensis, &c.

Tertiò mensuratur quantitas aliqua per aliam quan- D titatem æqualem notiorem, tamẽ ex natura rei, vel quãtum ad nos; & hoc fit per applicationem, siue suppositionem, & hoc modo tempus si ponatur alia quantitas a motu, & notior eo potest esse mensura motus ex natura rei. Et illud, quod ex natura rei non est mensura si fuerit, alicui intellectui notius mensurato, poterit esse illis mensura, quo pacto vlna potest esse panni mensura.

Angelorũ mẽsura q. 2. & 3.

In Angelorum autem existentia, cum non sit ponenda pluralitas, sine necessitate, non est necesse ponere aliud quidpiam ab actuali eius existentia, quod sit illius mensura, hoc est, non oportet assignare aliquam mensuram intrinsecam aliam a natura rei mensuratæ, quia nihil est in ipso Angelo notius sua natura, nec absolutũ, nec respectiuum. Nam non expedit in eo ponere aliam E relationem ab illa, quæ est ad causam efficientem, & cõseruantem, velut ad terminum. Illa autem non distinguitur a fundamento. Sed existentia Angeli, & cuiuslibet æuiterni mensuratur; existentia creata simplicissima, & perfectissima, quæ ex ratione sua formali, & in se est certissima, & primo nota naturæ, certiorem intellectum efficere de alijs. Et hoc modo est vnicum æuum omnium æuiternorum, nempe existentia supremi Angeli. Porro ipso æuo nedum Angeli, sed, & substantię generabiles, & corruptibiles per se mensurantur, licet per accidens (vt puta per quantitatem eas consequentem) tempore mensurentur.

Pag. 77.

Substãtia ois creata æuo mensuratur.

Tempore siquidem non solum mensuratur motus, & quies, verumetiam forma accidentalis, secũdum quã potest esse fluxus, hoc est, partis post partem acquisitio, A vtpote quantitas, vel qualitas: quandoquidem eius existentia variabilis est, tametsi actu non varietur.

Tẽpus bifariam accipitur. Quæst. 3.

Obserua nihilominus, quòd quemadmodum tempus sępissime, dicitur intrinseca successiuę rei duratio, & sic quolibet in motu, suum est tempus, nonnunquam vero dicitur duratio mensurantia rei successione, & iuxta hanc acceptationem, est vnum duntaxat tempus. quod est in primo motu supremi, videlicet mobilis. Ita enim bifariam quoque dici potest, prius existentia, seu duratio intrinseca æuiterni, & hoc pacto tot sunt æua, quod æuiterna, cum quodlibet æuiternum suam propriam durationem habeat, & existentiam. Deinde enim dicitur, duratio mẽsuratiua æuiternorum, quæ bifariam intelligi valet, vel duratio simplicissima, & notior simpliciter B in genere æuiternorum, & hoc modo tantum est vnum æuum mensuratiuum æuiternorum, nempe existentia, seu duratio supremi Angeli. Intellige autem vnum secundum speciem, quandoquidem, & mensuratio expendi debet secundum rationem specificam, veluti albedo secundum rationem specificam, est cæterorum colorum mensura. Vel æuum secundo modo acceptum potest esse quæcunque duratio simplicior, & notior respectu inferioris, & minus notæ, & hoc modo plura sunt æua mensuratiua. Nam quælibet existentia æuiterni superioris dici potest æuum mensuratiuum respectu inferioris. Operationes quoque Angelorum mensurantur æuo, quales sunt eorum intellectiones, & actus voluntatis. Et in summa, quæcunque existentia actualis inuariabilis, idest cui repugnat, vt secundum ipsam sit variatio, siue fluxus, vel acquisitio partis, post partem mensuratur æuo. quòd hinc constat, quia quę vniformẽ manendi modum habent dum manent, eiusdem rationis mensuram immorandi habent, licet vnum diutius, quàm aliud permaneat. Atqui Angeli operatio dum manet, vniformem manendi modum cum Angeli existentia habet, licet tantam durationem non habeat. Quapropter eadem mensura, nempe æuo mensuratur.

Æuũ duplicitet capitur.

Quæst. 4.

Angelorũ operationes æuo mensurantur.

DISTINCTIO. II.

Quæst. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

Suntne Angeli in loco.

RESOLVTIO.

TRIFARIAM quidpiam potest esse in loco, Primo pręsentialiter duntaxat, & hoc modo Deus, dicitur esse in loco. Secundo pręsentialiter, & definitiue, sic videlicet, quod vni sit pręsens loco, quòd non alteri, & hoc pacto esse in loco Angelis competit. Tertio pręsentialiter, definitiue, & circumscriptiue, siue dimensionatiue, & occupatiue, & hoc pacto res corporeę sunt in loco, non autem Angeli, cum non sint quanti, & extensi. Non potest autem Angelus esse in loco quantumuis magno, etiam definitiue, quandoquidem hoc infinitam arguit virtutem, & soli Deo conuenit, dabilis est enim locus, quo maiorem propria habere virtute Angelus nequit. An autem possit esse in loco quantumuis paruo, etiam in puncto, variant Doctores. Licet autem Angelus diuina virtute in pluribus esse locis possit sibi adęquatis, non tamen propria, & naturali uirtute. Vnde, & Damascenus asserit, quòd cum sunt in cœlo, non sunt in terra, nec è contrario.

In loco esse contingit trifariam.

Angelus nequit esse i loco quãtũuis magno, aut paruo.

Quæst. 6.

Pag. 17.

Pag. 66.

Angelus ppria uirtute esse i plurib. locis nequit.

Consimiliter dicendum est duos, aut plures Angelos diuina potentia posse esse simul in eodem loco proprio. An autem propria uirtute, id possint dubium est. Scotus tamẽ magis fauere dignoscitur parti affirmatiuę, pro qua, & adduci potest is locus Euangelij, vbi malignus spiritus obsidens corpus cuiusdam, interrogatus a Christo

Quæst. 7.

Angeli plures sua pte uirtu.

se eodem in loco esse valent. Mar. 5. Luc. 8. Quæst. 8. Angelus de loco ad locu͂ mouetur. Quæst. 9. Angelus ppria virtute seipsum mouet. Quest. 10. Angelus nõ mouetur in instanti. Li. 1. Phy. & 3. de gener. Quest. 11. Angelus nõ mouetur ab extremo in extremu͂ immediate. Quest. 12 Indiuisibilium motus. 6. Physic. 4. Physic. Motus a quo hēt successionem.

a Christo quod illi nomen esset. Respondit, Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Angelum præterea de loco ad locum moueri sans superque ex scripturis sacris vtriusque instrumenti constat, vbi refertur missos fuisse Angelos ad Patriarchas, Prophetas, virginem Mariam, Iosephum, & Apostolos. Mouet autem seipsum Angelus propria virtute, non quidem in instanti, sed in tempore, nisi cum acquirit vltimum, vbi & peruenit ad terminum motus. Nã q terminus motus non statim inducatur, ex virtutis ipsius mouentis imperfectione prouenit, quæ sane imperfectio Angelo nequaquam est ad scribenda, nisi aliqua appareret necessitas. Quandoquidē assertore Aristotele dignificanda est natura, quantum apparentia permittunt. Nequit tamen continue moueri de extremo in extremum mediatum, nisi transeundo per medium. Nam ordo præfixus à superiori agente necessarius est cuicunque agenti inferiori, quando circa huiusmodi sic ordinata agit. Instantaneē tamen de extremo in extremum immediatum non trāseundo per medium moueri potest. Quinimmo hoc necessarium est, quandoquidem si transiret per medium non instantaneē, sed continue moueretur. Prædictis obijcies Philosophum asserentem, indiuisibile moueri non posse. Respondetur, Philosophum loqui de indiuisibili prædicamenti quantitatis, punctis, quod non mouetur motu locali proprie dicto, per quem videlicet, acquirit vbi circumscriptiue, non autem intelligit de indiuisibili generis substantiæ.

Obijcies deinde, & illud Aristotelis, Quòd si vacuum esset, non fieret in eo motus localis, propterea quòd nulla esset resistentia medij, atqui Angelo nullum corporeum resistere potest, non igitur continue, & successiue mouetur.

Respondetur, quòd successio, seu continuitas contingit in motu nedum ex medij resistentia, sed etiam ex parte subiecti, & mobilis, quod non est natum statim habere terminum ad quem, & etiam ex parte ipsius termini ad quem, qui non est natus simul omnino acquiri. Ratiocinabens præterea indiuisibile non posse esse subiectum accidentis diuisibilis. Angelus autem est indiuisibilis, & motus diuisibilis, nequit igitur motus esse subiectum motus, seu moueri. Respondetur, maiorem illius ratiocinationis veram quidem esse de accidente diuisibili permanente, idest habēte omnes suas partes simul, cuiusmodi est albedo, & nigredo, non autem de successiuo, quod habet esse in fieri, vt motus.

Aug. sup Gen.

Obijcies tandem, & Augustinum asserētem de Deo, quòd moueat creaturam corpoream per locum, & tempus, spiritualem per tempus tantum, ergo negat a spirituali motionem per locum, & ex consequenti diffitetur esse in loco.

Respondetur, hunc locum, & omnes authoritates, quæ negant angelum esse in loco debere accipi, quòd non sit in loco circumscriptiue, seu occupatiue, & quod non acquirant locum commensuratiuum ipsis.

DISTINCTIO. III.

Quest. 2. 3. 4. 5. & 6.

Quinam sit indiuiduationis principium.

RESOLVTIO.

Indiuiduationis principium.

Varij admodum hac in re fuere docto res, Ocham enim, & cæteri nomina les libere profitentur quod quælibet natura ex se est singularis, & indiuidua, sic quod non oporteat aliam in diuiduationis quærere causam, quā naturam cuiuslibet rei.

Nicolaus Bonetus asserit quod per actualem existentiam ipsius rei, res quælibet sit indiuidua. Gotfredus per quantitatem, Diuus Thomas per materiam. Henricus autem asserit vnamquamque rē esse indiuiduam. Scotus autem, quod per negationem duplicem res quælibet indiuidua, & singularis constituatur asseuerat, seu per singularem aliquam entitatem positiuam determinantem per se naturam ad singularitatem, quæ quidem entitas differentia indiuidualis, seu eccheitas (vt loquutur) nuncupatur. Hæc assertio sic comprobatur. Nam omnis differentia, differentium reducitur ad aliqua primo diuersa (alioqu non esset status in differentibus) sed indiuidua eiusdem alicuius speciei differunt proprie, in aliquo enim conueniunt, in aliquo autem distinguuntur, habent igitur in se aliqua primo diuersa quibus distinguuntur.

Differentia indiuidualis efficit naturā singularem.

Illa autem primo diuersa non sunt natura huius, & natura illius, nam in natura conueniunt. Ergo præter eorum naturas, sunt in illis aliqua, quibus ab inuicē distinguuntur, & illa nequeunt esse materia, & forma. Nam quæ sunt de quidditate speciei constituunt rem in esse indiuidui, alioqui species ipsa esset indiuiduum.

Indiuiduationis causa nõ sunt accidētia.

Huc accedit quod in accidentibus nulla sit materia, inter quæ tamen est materia indiuidualis.

Lib. Met.

Quantitas quoque, aut cætera accidentia nequeunt esse causa indiuiduationis, quandoquidem substantia est prior omni accidente, ergo substantia est prior hęc & indiuidua, quàm aliquo determinetur accidente.

Obijcies fortasse Boetium, qui in libro de Trinitate asserit, quod differentiam in numero accidentium varietas facit, maxime in loco. Respondetur, quod varietas accidentium indicat quidem distinctionem numeralem, propterea quod eam concomittetur, non tamen illius est causa.

5. Metaph. Indiuiduationis causa non est materia.

Obijcies deinde & Aristotelem dicentem, quod illa sunt vnum numero, quorum materia est vna, vnde cōsequitur materiam esse causam indiuiduationis. Respondetur, quòd quemadmodum forma bifariam accipitur: Primo pro forma partis, quomodo dicimus animam esse formam corporis.

Forma bifariam accipitur. 2. Physic. 1. Topic.

Altero modo pro forma totius, quę est ipsa quiditas, quomodo accipitur ab Aristotele quinto & septimo Metaphysic. sępissime, quo pacto humanitas est forma, nō alterius partis compositi, sed totius. Non ab informando, sed a denominando dicitur forma totius. A simili & materia cum opponitur relatiue ipsi formę ex Aristotele. Et quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicatur & reliquum.

Materia dupliciter capitur.

Bifariam quoque dicitur. Primo enim accipitur pro materia, quę opponitur formę partis, & hęc est materia prima constituens cum forma vnum ena per se.

Secundo accipitur pro materia, quæ opponitur formę totius, & ipsi quidditati, & hęc materia est differentia, seu proprietas indiuidualis, & hoc secundo modo accipitur illic materia ab Aristotele, pro ipsa videlicet differentia indiuiduali, quę congrue vocatur materia, quatenus constituitur in vltimo esse subijcibili, & materiali. Et obserua, quòd quemadmodum genus est in potētia ad differentiam specificam, per quam contrahitur ad certam speciem, sic & species ipsa est in potentia ad differentiam indiuidualem, qua singularis, & indiuidua efficitur.

Differētia indiuidualis est materia ipsi Arist.

Quòd si iniquitas, quęnam res sit indiuidualis, an videlicet sit materia, vel forma, aut compositum. Respondetur, quod nullum est illorum, sed vltima (vt aiunt) realitas entis, quod sane est materia, id est, ens vel forma, vel compositum.

DI-

DISTINCTIO. III.

Quęst. 7.

Possunt ne plures Angeli eiusdem esse speciei.

RESOLVTIO.

Angeli plures sũt in ea spẽ. Cap. 2. Cap. 18.

VERITAS huius quęstionis ex Damasceno in elementario patet, asserente, secundum vnamquamque speciem Deum fecisse Angelos: Deinde & ex Augustino in Enchiridio dicente: Placuit itaque vniuersitatis creatori, atque moderatori Deo, vt quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat, illa, quæ perierat in perditione perpetua remaneret, quę autẽ cum Deo perstiterat de sua certissime cognita semper futura fęlicitate gauderet.

Alia vero creatura rationalis, quę in hominibus erat, quoniam peccatis, atque supplicijs & originalibus & proprijs tota perierat ex eius parte reparata, quod Angelicę societati diabolica illa ruina minuerat suppleretur. Ita autem totalitas, & partialitas in Angelis, nõ videtur esse rationabilis, nisi ponatur quòd multa species Angelica quantum ad omnia indiuidua totaliter perierit: Et ita aliqui de quacunque specie corruerunt, & aliqui perstiterunt: Sunt igitur plures in eadem specie Angeli. Quod & ratione non inconcinna astrui valet. Omnis si quidẽ quidditas quantum est de se, communicabilis est, quia nec ex perfectione sibi repugnat, (vt de diuina patet essentia) nec ex imperfectione. Nam & communicari generabilibus, & corruptibilibus conuenit. Nulla autẽ est natura in numerali identitate communicabilis præter infinitam, & diuinam.

Quælibet igitur alia communicabilis est cum distinctione numerali, seu pluribus indiuiduis, ergo quidditati Angelicæ, id non repugnat.

Pręterea, animæ intellectiuæ, licent sint puræ formę, distinguuntur tamen numero in eadem specie: non igitur repugnat formis ipsis pluribus communicari indiuiduis, nam si repugnaret Angelis, ob id, quòd sint puræ formæ, eadem ratione, & animabus repugnaret.

2. de Aĩa.

Obijcies fortasse Philosophum asserentem, quod multitudo indiuiduorum non est nisi propter saluandũ speciem, atqui in incorruptibilibus natura in vno sufficienter saluatur indiuiduo, non igitur ponendi sunt plures Angeli in eadem specie. Respondetur, quod ea ratio Philosophi non est præcisa seu totalis, sed præcipua causa multiplicationis indiuiduorum eiusdem speciei est, quia omnis natura quidditatiua (excepta natura infinita) est plurificabilis in plura indiuidua.

Quod si ratiocineris a simili ex primo Cœli, & mundi, quod in corporibus supercœlestibus non est nisi vnũ indiuiduum vnius speciei, sicut vnus Sol, & vna Luna, igitur, nec in ipsis Angelis. Respondetur, Philosophum ideo asseruisse in cœlestibus corporibus esse vnum duntaxat indiuiduum in specie, propterea quod illud ex tota suæ speciei materia actuali, id est, existenti & potentiali id est, quæ possit esse) constaret. Verum Theologi in hac ratione non subscribunt Philosopho, nec ex consequenti conclusione, si eam intelligat tam de facto, quam de possibili, vt puta quod natura solis de se in plura indiuidua non sit purifica-bilis, quamuis actu tantum sit in vno indiuiduo.

Resol. Quæst. II. Lib. Sentent.

DISTINCTIO. III.

Quest. 8.

Potest ne Angelus per suã essentiã seipsum cognoscere?

RESOLVTIO.

QVEMADMODVM asserit Diuus Augustinus, a cognoscente, & cognitio paritur notitia, intellectus enim, & obiectum sibi debite præsens notitiam comproducunt. Obiectum autem bifariam potentiæ potest esse præsens. Primum in se, seu per propriam existentiã. Deinde in sua specie repręsentatiua, quę in veritate obiecti intellectum mouet.

Obiectum bifariã suę est pręsens potentia.

Quare obiectum in se præsens fortius est motiuum, quam sua species, vnde consequitur quòd Angelus seipsum per suam essentiam cognoscat. Nam vbicunque sunt duo agentia, vnum perfectum, & aliud diminutum respectu eiusdem actus, si diminutum actum producere potest, & perfectum idem poterit. Essentia autem Angeli est agens, & mouens perfectius ipsa specie, ergo cum species Angeli possit esse ratio Angelum cognoscendi, a fortiori & eius essentia. Obijcies ex hoc subsequi, quod anima nostra intelligeret seipsam, cõtra Aristotelem, dicentem quòd anima non est intelligibilis ante intelligere alterius. Respondetur, quòd anima esset sibijpsi ratio cognoscendi seipsam, si non esset impedita pro statu isto ex connexione intellectus cum phãtasia, propter quod cognitio nostra a sensibilibus incipit. Hæc autem connexio non est in ipsis Angelis. Quocirca seipsos immediate cognoscere possunt.

Angelus p suã essentiam seipsum coscis

Lib. 3. de anima. Aĩa immediate seipsã cognoscere nequit.

DISTINCTIO. III.

Quæstio. 9. & 10.

Habet ne Angelus distinctam essentiæ diuinæ naturalem cognitionem?

RESOLVTIO.

PRIMVM omnium hoc obseruãdum est, notitiam (quantum attinet impræsentia) esse duplicem, videlicet Intuitiuam, quæ est quidditatis rei, secundum eius existẽtiam actualem, seu, quæ est re præsens, quatenus actu existit, Abstractiuam, quæ est de quidditate, vt abstrahit ab actuali existentia, & pręsentia, & hæc fit per speciem obiecti repræsentatiuam. Licet igitur Angelus ex puris naturalibus non possit habere intuitiuam Dei cognitionem, vt patet Resol. 49. q. 2. quarti Sententiarum, nihilominus cognitionem abstractiuam naturalẽ illius habere potest, quod hinc manifestissimum euadit.

Notitia duplex intuitiua, & abstractiua.

Potest. n. habere spẽm distinctè diuinã essentiã repræsentantẽ, licet non repræsentet eam, vt in se præsentialiter existentem: Et hanc speciem habuit Angelus sibi inditam a principio suæ creationis. Siquidem nulla apparet in hoc repugnantia. Rationi enim est consonum intellectui Angelico omnem adscribere perfectionem, quæ creato conuenit intellectui, modo non sit repugnãtia. Hoc deinde astruitur. Nam videns diuinam essentiã in raptu, cessante visione obiecti, visi memoriam habere potest, vt patet de Paulo dicente, Scio hominem in Christo annos 14. &c.

Angelus qualẽ notitiam Dei ex sese habere possit

Angelus hẽt cõcreatas sibi species rerũ.

1. Cor. 12.

Hanc autem memoriam habere nequit, nisi per aliq̃ spẽm talis obiecti repræsentatiuam, & nedum ipsius diuinæ essentiæ, habet speciem concretam, sed etiam species oĩum creatorum distinctas, quę ab aliquibus dicuntur habitus, propterea quod tales habeãt rõnem formæ

O perma-

permanentis, quod ꝓbatur, quia Angelus cognoscit res ipsas per aliquid, per ꝗ eas cognosceret, etiam si nõ existerét. Nam hoc est perfectionis intellectui nostro, quod habeat naturalem cognitionem non existentium in se. Ergo multo magis Angelico cõuenit intellectui. Porro huiusmodi cognitio haberi nequit, nisi per speciem, rẽ ipsam repræsentantẽ: Sunt igitur tales species concreatæ.

DISTINCTIO III.

Quæst. Vnica.

Vtrum Angeli proficere possint in scientia accipiendo aliquam a rebus cognitionem.

RESOLVTIO.

Angelorũ cognitio duplex uespertina, & matutina.

Cognitio uespertina

Ngelorum cognitio duplex passim assignatur. Vespertina, videlicet, quæ est rerum in proprio genere cognitarũ: Quæ idcirco vespertina nũcupatur, quod sit obscurior, sicut vespera: Et Matutina, quę est cognitio rerum in verbo, quæ rõne claritatis, & euidentiæ sic nuncupatur. Hæc autem cognitio duplex secundum Aug. intelligitur per vespere, & mane, in Gen. Ait enim, Cur dies illi sex, de quibus ibi loquitur scriptura non intelliguntur in successione temporis, sed in An- H gelica cognitione rerum naturalem ordinem habẽtiũ: Ita quod Angelus primo nouit creaturas in verbo. Secũdo in genere proprio, & non ibi sistendo rediit ad verbũ laudans ipsum ex opere suo, ita quod cum Deus dixit: Fiat lux, nouit se Angelus in verbo ęterno, cum facta est lux: Et cum factum est vespere, vidit se in genere ꝓprio, & cum factum est vespere, & mane dies vnus, ex se exurrexit in laudem Dei, in quo vidit secundam creaturã, & ista notitia sequentis creaturæ, fuit cõsummatio diei præcedentis. Et sic consequenter distinguit August. singulos dies vsque ad septimum.

Cognitio matutina.
Super Genesim.
Gen. 1.

Notitia ẽ matutina duplex.

Porro notitia matutina ẽ duplex, videlicet naturalis, quam per speciem sibi a principio inditam, in verbo habuerunt Angeli, & beatifica, quam habent in verbo intuitiue cognitio. Posterior tamẽ hæc notitia propter claritatis, & ardoris excellẽtiã meridiana sępius nũcupatur. I

His præiactis, manifestum euadit, Angelum non proficere in notitia matutina, quidpiam a rebus accipiendo, sed a Deo, a quo solo est hęc notitia, de qua Dionysius inquit, ꝗ Angeli diuinas illuminationes nõ accipiunt a rebus, sed a solo Deo. In notitia aũt vespertina proficiunt haud dubie Angeli, accipiẽdo a rebus ipsis notitias quasdam; Nam tametsi Angelis sint concreatæ species oĩum quidditatum, non tamen omnium singularium, cũ sint infinita. Quocirca potest Angelus species singularium, per intellectum agẽtem in se acquirere, & in intellectu potentiali recipere. Deinde potest acquirere cognitionẽ ipsorum singularium, & actualis eorundem existentiæ, K ac accidentium, quæ existentiã consequuntur. Per quidditates. n. vniuersales non potest cognosci conclusio cõtingens, qualis est actualis creaturæ existentia. Proficiũt quoq; quantum ad cognitionem intuitiuam, quę requirit obiectum in actuali existentia præsens. Quandoquidem hæc notitia in verbo haberi nequit. Nam Angelus non habet naturaliter intuitiuam uerbi notitiã, sed abstractiuã duntaxat. Aduersus prædicta ratiocinaberis, qđ oporteat receptum denudatum esse a toto genere receptibilis ex Philosopho, atqui Angelus non denudatur a speciebus, quinimo plenus est illis, vt habetur in lib. de causis, propositione decima, vbi dicitur, quod omnis intelligentia est plena formis. Respondetur, Angelum quidem plenum esse formis, seu speciebus vniuersalibus, nõ autem singularibus, sed speciebus repręsentantibus ipsa F singularia distincte. Deinde si obijcies Augu. qui inquit, agens esse præstantius, patiente, sed corpus spiritu nõ est præstantius, vt asserit idem, igitur in spiritum agere nequit: Et ex consequenti a rebus Angelus accipere cognitionem nequit. Respõdetur, assertionem quidem Aug. verissimam esse, de agente totali, & principali, cuiusmodi non est corpus respectu speciei intelligibilis in intellectu Angelico producendæ, immo principalior causa est ipsius Angeli intellectus. Præterea, afferes Dionysiũ asserentẽ, ꝗ Angeli non congregant diuinas illuminationes, vel notitiam diuinam ex rebus sensibilibus. Concedo quidem, ꝗ huiusmodi illuminationes diuinam notitiam ex sensibilibus non acquirũt, quia illam a solo Deo habent. Aliam nihilosecius notitiam ex sensibilibus ha- G bere possunt.

Lib de Angelic. Hierarch.
angelis notitia matutina non accrescit ab ipsis rebus.
Ang. quorundã notitiam acquirere possunt.
2. de aĩa.
12. super Gen. ad literam.
7. c. Ang. Hierar.

Postremo argumẽtaberis, Angelus est medium inter Deum, & hominem, vel animam, atqui Deus non intelligit per aliquas species, anima autẽ intelligit per species receptas, a rebus sensibilib. & intelligentibus, igitur Angelus medio modo intelligit, vtputa per species nõ acceptas ab alijs rebus, sed sibi concreatas. Is autem modus arguendi patet per Philosoph. & Richardum. Respõdetur, ꝗ Angelus habet haud dubie cognitionem aliquã, nempe vniuersalium, quàm a rebus non recipit, in qua, & ab anima differt, & aliquam in qua cum anima conuenit, vt eam, quam a rebus ipsis mendicat.

Lib. 1. de gener. & corrup.
Lib. 1. de Tri.

DISTINCTIO IIII.

Quæstio vnica.

Inter bonorum creationem Angelorum, & eorundem beatitudinem an aliqua interfuerit mora.

RESOLVTIO.

Mora Iter Angelorũ creationẽ, & beatitudinem.

Ariant proculdubio Theologi hac in parte, atqui cũ sit uerisimile primum totã moram, seu spatium in quo fuerũt viatores, fuisse eis æqualem quemadmodum, & ipsis hominibus. Deinde quòd in eodem instãn, & boni meruerint, & mali demeruerint.

Postremò, ꝗ omnes fuerint creati vniformes, nempe omnes in puris naturalibus, vel in gratia, cõsequens est I assignare saltem tres moras, in quarum prima, oẽs fuerunt in gratia, in secunda, boni meruerũt, & mali peccauerunt, in tertia, omnes fuerunt in termino, utputa boni beati, & mali miseri.

Aut si uolueris dicere, ꝗ fuerint conditi in puris naturalibus, operępretium erit quatuor assignare moras, in quarum prima omnes extitere in puris naturalibus, in secunda omnes in gratia, & in eadem boni meruerunt, & mali peccauerunt, in tertia boni perseuerauerunt in bono, & mali in malo, in quarta omnes fuere in termino; verumtamen mitte arcana Dei, ne decipiaris.

Quales verò fuerint istæ moræ, utputa instantaneę, K vel temporarię, verisimilius est eas asserere fuisse temporarias. Nam mali peccauerunt pluribus peccatis diuersę speciei, videlicet inuidia, odio, superbia, &c. ut ait Augustinus. Hos autem actus nequiuerunt omnes simul habere. Insuper prælium illud bonorum aduersus malos, cuius meminit Ioannes, factum est prælium magnum, &cæt. (Quod quidem prælium nihil aliud fuit, quàm quòd malorum peccatum fuit incentiuum tentationis in bonis, qui tentationẽ uicerunt) non potuit, nisi in tempore fieri. Oportuit, siquidem prius malos peccare, quàm eorum peccatum bonos allexerit ad consensum.

Tom. 3. de gen. ad literã. c. 14. & 15.
Apoc. 1. 3.

DI-

DISTINCTIO. V. A

Quæst. 1.

Utrum boni Angeli prius beatitudinem meruerint, quam eam acceperint.

RESOLVTIO.

Angeli beatitudinem meruerunt. Tob. 12. Actuū 12. AMETSI Magister sententiarū asseueret Angelos prius donatos beatitudine, quam eandem meruerint, & quòd postmodum per obsequia hominibus impensa eam mereantur, veluti cum perferunt orationes nostras coram domino.

de correc. & gratia. Item cum liberarunt Petrum a vinculis. Dum præliabantur olim pro populo Dei, &c. Nihilominus Theologi libere profitētur Angelos prius meruisse beatitudinem, quam eam habuerint. At enim Augustinus, Angeli sancti, qui perstiterunt, meruerunt illius vitæ mercedem recipere, atqui non meruerunt illud recipere, posteaquam receperunt, igitur prius meruerunt.

Matt. 20. Adde quòd dispositio debeat præcedere illud, ad quod disponit (perinde ac via terminum ipsum præcedit.) At meritum est dispositio, & via ad beatitudinem (vt patet de laborantibus in vinea, qui post laborem diurnum ve speri mercedem receperunt) idcirco meritum præcedit præmium.

Quod si dixeris, plerosque Angelorum donatos fuisse maiori beatitudine, quam multi mortalium, quam nō potuerunt in tam breui tempore mereri, homo enim est viator longo tempore, & exercet multa bona opera, & difficilia.

Respondetur, quòd maximum meritum fuit Angelorum in actu interiori, quando placuit eis diuinum cōsilium super incarnatione verbi diuini, & sese subiniserunt libere Christo homini illis praeostenso, sese omnino conuertendo ad Deum ipsum, quando mali ab eo auersi sunt per superbiam.

Insuper placuit eis decretum, & ordinatio diuina super eorum conditione facta, nempe quòd ministrarent hominibus iuxta illud Apostoli: Nōne omnes sunt &c.

Heb. 1. Ex exiubuerunt se naturæ humanæ, seu hominibus ipsis pro voluntate diuina obsecutoros. Vt autem quispiā

In merito quid præstet. plurimum mereri possit non requiritur multitudo meritorum, sed multo magis desideratur vnum meritum intensum, quam decem millia remissa. Vnde illud: Di-

Luc. 7. missa sunt, &c. Et hoc patet ex Euangelio in vidua dan-

Mat. 12. & Luca 21. te duo minuta. Porro Angeli conuerterunt se ad Deum actu intensiori, quam homo naturaliter possit, propterea quòd naturalia intellectus, & voluntatis eorū, sunt nostris perfectiora, secundum illud Psalmistæ: Minuisti eum paulominus, &c.

Quantum vero attinet ad operis difficultatem, & hæc sæpius accidit ex inclinatione voluntatis ad oppositum,

Rom. 7. Galat. vt in nobis, iuxta illud Pauli: Inuenio aliam legem &c. & illud euidem: Caro concupiscit, &c.

Item corpus, quod corrumpitur & cæt. hoc modo nō fuit in Angelis. Nonnunquam vero contingit difficultas huiusmodi in opere, propterea quòd obiectum, in quod fertur, ipsa creatura rationalis excedit ipsius naturam.

Et hoc modo beatitudinis consecutio & difficilis & laudabilis fuit in Angelis, quia obiectum ipsius, nempe Deus eorum naturam haud dubie excedit.

DISTINCTIO. V.

Quæst. 2.

Utrum Angeli boni fuerint in primo instanti creationis suæ beati, & Angeli mali miseri.

RESOLVTIO.

ONI Angeli in primo instanti suæ creationis potuerunt beati esse. Nā cum fœlicitas ipsa à Deo donetur, potuit illam eis, cum voluit, conferre. Omnia enim quęcunque voluit fecit in cœlo, & in terra. Mali quoque similiter miseri esse potuerunt miseria pœnę, propter eandem rationem. Vnde Augustinus: Si Deus ab initio fecisset hominem in pœna, non esset propter hoc vituperandus Deus, nec iniustus, quia potest figulus ex eadem luti massa vnum vas in honorem facere, & aliud in contumeliam. Quantum attinet ad miseriam culpæ, negat B. Thomas, Angelos in primo suæ creationis instanti peccare potuisse, quia tale peccatum, inquit, imputatū fuisset creatori Deo, cuius ipse nequit esse author. Angeli quādo fuerint beati, vel miseri. Lib. 13. de lib. arb. Rom. 9.

B

Nihilominus hæc ratio non id astruit, quia defectus secundæ causę non ascribitur primę causæ Deo. Doctor

C oppositum tuetur, propterea quòd non sit necesse causam præcedere effectum tempore, sufficit siquidē quòd præcedat natura, vt patet de sole, & eius claritate.

Huc accedit Augustinus dicens, qui dicunt Angelos a principio fuisse malos, non sentiunt cum Manichæis, qui ponebant vnum Deum malum esse causam mali, & alterum causam boni, vnde subsequitur, quòd licet fuissent a principio mali, eorum malitia non redundasset in Deum, idcirco potuerunt in primo instanti peccare, quia habebant voluntatem perfectam, & non determinabantur ad bene agendum, quare poterant tunc peccare. De facto autem dicitur primum, quòd mali nū quam fuerunt beati. Deinde quòd ipsi non fuerunt miseri in primo instanti suę creationis, nec boni beati, sed

D fuit aliquod interstitium. Lib. 11. de ciui. c. 13.

DISTINCTIO VI.

Quæstio 1.

An potuerit malus Angelus Dei æqualitatem appetere.

RESOLVTIO.

ANTA facultate donata est creaturæ rationali libertas, vt potuerit Lucifer Dei æqualitatem (& si beatus Thomas adnerse-

E tur) repetere, is enim assertore Isidoro, post quam creatus est, eminentiam naturæ & profunditatē scientiæ suę perpendens, in suum creatorem superbiuit, in tantum, quò etiam Deo se equare voluit, vt in Isaia dicitur: Ascendam in cœlum, &c. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per æqualitatem potentiæ, & licet hoc esset Angelo impossibile, nihilominus poterat id velle, cum voluntas sit impossibilium (intellige per actum collatiuum.) Sicut & intellectus actu comparatiuo potest impossibile intelligere, vt hominem esse asinum, & voluntas consimiliter id velle secundū Philosophum, & Damascenum. Ad hæc voluntas potest vti fruendis, & frui vtendis secundum August. Igitur potest frui se, & ex consequenti sibi appetere tantum bonum, quantum summo bono, hoc autem est æqualitas diuina, ergo eam malus Angelus desiderare sibiipsi potuit. Lucifer appetijt Dei æqualitatem. Lib. 1. de summo bono. c. 15. Isa. 14. c. Lib. 3 Ethic.

Et quamuis intellectus nequiuerit præostendere voluntati id esse appetendum, quia errasset, & ita pœna, nempe talis error, fuisset ante peccatum: Potuit nihilominus voluntas præostensis extremis, simpliciter, eadem ad inuicem componere intellectu nō componēte.

DISTINCTIO. VI.

Quæst. 2.

Fuisne primum Angeli mali peccatum, Superbia.

RESOLVTIO.

Angelimali primum peccatum.

DVO hac in re veniunt obseruanda. G Primum, quænam fuit in Angelo peccante malitia. Deinde cuius generis peccatorum, seu speciei esset hæc malitia. Et quidem quantum ad primum. Primus actus inordinatus mali Angeli fuit actus amicitiæ, quo seipsum dilexit, adeo, vt neglexerit Dei consiliū, & præceptum. Hoc autem astruitur per Beatum Augustinum dicentem, quòd duo amores fecerunt duas ciuitates, ciuitatem Dei, amor Dei, vsque ad contemptū sui, & ciuitatem diaboli, amor sui, vsque ad contemptum Dei. Secundus actus deordinatus, fuit actus concupiscētiæ, quo quidem concupiuit primo ipsam beatitudinem affectione commodi immoderate, tanquam summum delectabile sibi conueniens, & hoc ipsum trifariam con tingere potuit, primo expetendo eam intensius, & maiori cum conatu, quàm par esset, & sibi cōueniret, vt puta magis appetendo sibi beatitudinem, quatenus erat sibi bona, & commoda, quàm amando illud bonum in se, in quātum videlicet est tale bonum, in se perfectum, aut plus desiderando tale bonum sibi ipsi, quàm Deo, & in summa hoc est summa voluntatis peruersitas, quæ est vti fruendis, & frui vtendis, secundum August. Deinde potuit peccare volēs beatitudinem statim, & citius, quā sibi conueniret, quia non decreuerat Deus eam concedere ante moram viæ. Hoc modo deliquerant B. Petrus in transfiguratione, & filij Zebedei.

Lib. 4. de Tri. c. 8.

1. quæst. quæst. 30.

Matt. 10.

Matt. 17.

Postremo fieri potuit, vt appetierit beatitudinem ex I naturalibus non gratiose, & ex meritis, sicut decretum erat à Deo illam conferre. Et sic appetijt eam aliter, quā sibi congrueret. Aliquo igitur horum trium modorum verisimile est Luciferum deliquisse, & complices illius, quia voluntas sua libertate, vel iustitia infusa, quæ est gratia, si habent, vel iustitia acquisita, debebat moderari affectionem commodi, quantum ad istas circumstantias, vt minus desiderasset sibi beatitudinem, quàm Deo, & tempore à Deo ordinato, ac ex meritis, ob quæ Deus eam dare statuerit.

Quantum attinet ad secundum, nempe cuius generis peccatorum fuerit, hæc Angelorum malitia, profectò primum illorum peccatum, quo se dilexerunt immoderate amore amicitiæ, fuit luxuria. Nam quemadmodum K amor inordinatus, quo quispiam alium diligit, reducitur ad luxuriam: Sic, & immoderatus suijpsius amor. Deinde, & actus inordinatus, quo cōcupierunt sibi beatitudinem, proprie quoque luxuria dicitur. Nam tametsi propriè luxuria sit in actibus carnis, tamen omne delectabile, immoderate appetitum, inquātum delectabile, potest dici luxuria, nisi fuerit excellentia appetita, qualis non erat ista beatitudinis appetitio.

Deinceps quoq; peccauit superbia volens alijs præesse. Primum quoq; illius peccatum dici potest superbia, lata xato vocabulo (sed non propriè). Iuxta illud August. Malæ voluntatis initiū quid potuit esse, nisi superbia, & pro hat per illud Salomonis; Initiū omnis peccati superbia Eodem quoque capite elationis vicium maxime in diabolo damnari sacris literis edocetur.

Lib. 14. de Ciui. c. 14. Eccl. c. 10.

Postremo cū noluit beatitudinem sibi minus, quam F ipsi Deo, aut noluit expectare eam, vsque ad terminum viæ, vel cum noluit eam ex meritis habere, sed ex se, hic contemptus ad iram, vel inuidiam pertinet.

DISTINCTIO. VII.

Quæst. Vnica.

Vtrum malus Angelus velit necessario male.

RESOLVTIO.

QVO plenius statum Angeli mali explicemus, obseruandum est, præter bonitatem naturalem (quam dicunt entitatiuam actus ipsius voluntatis,) quę competit ipsi actui, & cuilibet en ti positiuo, quatenus est ens, & secundum gradum suæ entitatis, seu perfectionis naturalis magis, & minus, esse triplicem bonitatem in ipsis actibus humanis. Prima bonitas est ex genere, siue obiecto, cum videlicet obiectum est actui conueniens secūdum dictamen rationis, vt dare eleemosynā. Bonitas actuū quotuplex.

Secunda bonitas est ex circumstantia, (quam moralē vocant) cum videlicet voluntas elicit actum, vna cum debitis circumstantijs, de qua, & Dionysius. Bonum est ex integra causa, vt dare eleemosynam indigenti ex pro- H prio propter Deum, &c. Tertia bonitas meritoria, cum videlicet actus vestitus duplici prædicta bonitate elicitur ex gratia, quę reddit hominem, & eius opera Deo grata. Iuxta illud, Respexit Dominus ad Abel, &c. vt cū iustus dat eleemosynam, ieiunat, &c. Huic autem bonitati triplex e diametro respondet malitia eiusdem nominibus nuncupata, & per oppositum directa. Lib. 4. de Diu. nom. Gen. 4.

Vt exemplo, id commonstremus, in odio Dei est malitia ex genere, cum quis dat eleemosynam ob vanam gloriam, malitia ex circumstantia, cū occidit, furatur, &c. malitia demeritoria. Porro inter bonitatem, & malitiā primo modo acceptam non est actus neuter, seu indifferens, sed bene in alijs, dare enim eleemosynam simpliciter, nec bonum, aut malum moraliter. Malitia actus quotuplex.

Item existens in mortali, & venerans parentes, nec meretur propriè, aut demeretur. Cum igitur dicitur, An gelum malum non posse bonum elicere actum, de hac triplici bonitate accipi, valet dictum, bonum primo modo, nempe ex genere, habere nihil vetat, vt cum diligit se, aut pœnam odit. Mereri autem, vbi est bonitas tertio modo, nequit. Nam tametsi liberum habeat arbitrium, quod est vna causa actus meritorij, tamen priuatur altera causa, quæ est præcipua, nempe gratia, quam ex seipso, cum gratiam, & gloriam donet Deus, adsequi nequit. Exemplum desume ab eo, qui esset in tenebris, hic enim licet acutioris sit visus, defectum tamen luminis videre nequiret, nec impedimentum remouere. Eodem modo sese habet malus Angelus, qui in potentia propinqua mereri nequit, licet in potentia remota possit. Angelus malus, an bene velit.

Hæc vero impossibilitas, non est ex repugnantia intrinseca extremorum, qualis est in hac complexione, Homo est irrationalis, se est ab aliquo extrinseco, vt puta ab ipso Deo, qui inordinata sua potentia illi gratiam conferre nequit, quamuis absoluta possit. Sic enim ipse statuit, vbicunque ceciderit lignum, &c. & apud Isaiam, Ignis eorum non extinguetur, & apud Matthęū, Ibunt ij in supplicium, &c. Eccl. 11. Isa. ulti. c. Matth. 25. lib. 21. de Ciui. c. 23. & 24.

His consentit Augustinus. Insuper tametsi naturalia cacodęmonis perfectiora sint naturalib. hominis, nihilo minus ad gratiam obtinendam sese quadamtenus dispo nere nequit, quod tamen homo dum est in uia potest. In causa est, quia Deus, non concurrit cum illo, concurrit autem cum isto; Ex quo facile est colligere causam malitiæ, Dęmones nequeunt ad gratiā se dispone re.

tiæ & obstinationis eorum esse malam ipsorum voluntatem, qua continue male volunt, Iuxta illud, Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. A

Ioan. 15. Deinde & Dei derelictionem, qui disposuit eis gratiā non conferre quantum ad actum bonum moraliter, licet habita ratione naturalium ipsorum, videatur eos sic posse bene agere, tamen verisimilius est oppositum ob vehementem eorum malitiam, quam potius insequitur quàm naturam ipsam: Actum tamen ex genere bonū, & nullis viciatum malis circunstantijs habere est probabile.

DISTINCTIO. VIII.

Quæst. Vnica. B

Potestne Angelus corpus, in quo vita opera exerceat, assumere?

RESOLVTIO.

NGELVM quidem corpus assumere, nō est eidem per informationem, aut hypostatice vniri, sed duntaxat esse intrinsecum talis corporis motorem, & eodem veluti instrumentō, aut organo ad explendas quasdam operationes vti, vt pote ad seipsos manifestandos, & ipsos lætificandos, siue confortandos. Assumit autem non cœleste corpus, aut elementare (quia in illis non posset videri) cum non habeat quatuor primas qualitates, quæ præexiguntur alijs accidentibus, sed assumit corpus mixtum prius a natura, quale est cadauer hominis, aut lapis. C

Angelus quo & quale corpus assumat. Quòd si formet recenter corpus aliquod, sicuti fecit Raphael, illud format ex aere vaporabili, & non est tūc huiusmodi perfectè mixtum. Non enim posset Angelus statim formam talem in materiam inducere, quinimo nec formam inducere valet, sed solum elementa activa & passiua debite approximare cœlestibus corporibus, vt inducatur forma particularis, qualis nata est induci a talibus agentibus, idque virtute cœli ipsorumque indiuisibilium.

Propterea quòd tale corpus non sit perfectè mixtum hinc apparet, quia cum disparet, nihil eius (in suo resolutum fuerit) remanet, Ideo assimilatur impressioni imperfectè mixtæ. D

Angelus assumpto corpore quid agere potest. Quid porro possit Angelus in tali corpore operari, perscrutandum venit. Primum enim potest tale corpus mouere secundum locum, membra quæque, vt manus & palpebras &c. agitare, & omnia agere, quæ anima, vt nutrix in corpore suo operatur, non autem ea, quæ operatur tanquam forma, seu perfectio corporis: quare nequit operationes proprias ipsorum sensuum exercere, quale sunt audire, & videre, &c. Licet enim ipsa obiecta intellectu apprehendat, non tamen sensibus: Ipsa tamen apprehensa formando verba exprimere potest.

Deinde quantum ad actus vegetatiuæ, profectò non competunt illi secundum propriam rationem, fieri siquidem nequit, vt ibi sit nutritio, augmentatio, vel generatio propriè dicta, quia hæc animato corpori, & plene mixto solum competunt. Comedere quidem, seu cibum secare (quod præcedit nutritionem) valet, & in ventrem traijcere, qui cibus postea in humores, vel elementa exhalati potest, & resolui. Insuper potest incubus, & succubus esse, quomodo fertur Merlinum fuisse propagatum. E

DISTINCTIO. XL.

Quæst. 1.

An Angelum possit alloqui Angelus.

RESOLVTIO.

NGELVS Angelum alloquitur, cum in eius intellectu producit immediate speciem intelligibilem, aut conceptum obiecti, cuius eum certiorem reddere vult. Aut vtranque, speciem videlicet & notitiam, seu actum intelligendi. Et tunc Angelus hæc in se respiciens audire dicitur, quia in hoc actu se habet mere passiue, & nullo modo actiue. Cum videt quidpiam in verbo, aut in genere proprio, aut per speciem concreatam, vel acquisitam, non dicitur tunc audite: Sed qui fieri potest, vt vni loquatur, non autem alteri? hoc vtique pacto, Siquidem, quemadmodum subest voluntatis facultati ipsius Angeli, vt conuertat proprium intellectum ad considerandum vnam speciem obiecti, quam habet in memoria, vel aliam, & si haberet plures intellectus posset vni imperare, vt se ad illam conuerteret, & non alteri, sic potest respectu aliorum Angelorum intellectui, videlicet vnius imprimere suum conceptū, non intellectui alterius. Sed quot possint simul loqui, Deus nouit. Angelus quo Angelum alloquitur.

DISTINCTIO. IX.

Quæst. 2.

Potest inferiorem Angelum superior illuminare?

RESOLVTIO.

N confesso est omnibus Theologis superiores Angelos inferiores illuminare, Dionysio & Damasceno contestantibus. Id autem fit cum superior reuelat sibi arcanidiuini conceptum in inferiore causat. Regulariter enim Deus secreta sua superioribus inducat Angelis, & ipsi inferioribus. Potentia tamen absoluta reuelare posset inferioribus, & illi postea superiores possent illuminare. Sed non est verisimile ita fieri. Angelus qualiter Angelum illuminat.

Nam Deus ordinate suas distribuit illuminationes, sicut distribuit Angelos in suis ordinibus, primo illuminando superiores, deinde inferiores.

DISTINCTIO. X.

Quæst. Vnica.

Mittuntur ne omnes cælestes Spiritus?

RESOLVTIO.

Ariant procul dubio in hac re Theologi, quibusdam colligentibus ex illo Danielis, Millia millium, &c. Dan. 7. Lib. de Hierar.

Et Dionysij, Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedunt, quoniam ea, quę præeminent vsum exterioris officij nunquam habent, spiritus superiores nunquam mitti. Alijs contra omnes mitti asseuerantibus, quod & vero similius, & sacris literis magis consonum. Ait enim Isaias, Et volauit ad me vnus de Seraphim. Et Apostolus, omnes sunt administratorij Isa. 6. Heb. 1.

torij spiritus, &c. Insuper Christi Incarnationem ignorarunt multi Angelorum, priusquam Christus reparationem humani generis absoluisset, vnde dicebāt apud Isaiam, Quis est, &c. Et apud Psalmistam, Quis est iste Rex gloriæ? Quinimo Apostolus libere profitetur hanc Dei dispositionem illis, per Apostolorum prædicationē plenius innotuisse, ac plerosque eiusdem effectus: Cuiusmodi fuit gentium vocatio. Ait enim, vt innotescat principibus, &c. In quem locum Hieronymus Angelicas potestates, vel dignitates præfatum dicit mysteriū incarnationis ad plenum nescisse, donec completa esset passio Christi, & Apostolorum prædicatio fuisset gentibus diuulgata. Quod tamen vsque tunc nōn latuit maiores, secundum Augustinum ibidem dicentem; Cōstat autem, quòd Angelum missum ad Beatam Virginem, adhoc nuntiandum non latuit. Quare ille cui hoc patuit erat de superioribus, & non de infimis, quos latuit illud sacrum mysterium.

Isa. 63. Psal. 23.

Ad illud igitur Danielis, & Dionysij, dicendum superiores spiritus in scriptura diuina Deo assistere, & ab intimis, nunquam discedere, non quin aliquando mittantur, sed quia rarissime ad exteriora prodeunt, & nisi causa extra communem dispensationem oborta, ob videlicet mysterij explendi dignitatem, cuiusmodi fuit Verbi incarnatio. Neque tunc ab intimis recedunt, sed Dei potentiæ, & contemplationi semper assistunt, quod et faciunt, qui frequenter mittuntur, Vnde apud Tobiam, Ego enim sum Raphael vnus de septem, qui astamus ante Dominum. Et apud Matthæum, Angeli eorum semper vident, &cæt. Inferiores vero dicuntur mitti, propterea, quòd sæpius, & quasi ex officio iniuncto mittantur. Vnde, & nomenclaturam Angeli, hoc est missi ab Angelo, merito sortiti sunt.

Dan. 7. in Hierarch. Tob. 7. Matt. 18.

Addequòd, & bifariam cœlestes illi spiritus mitti dicuntur, nempe intra, & extra (sic enim loquuntur) Prima missio absque motu fit, cum Angelus Angelum illuminat. Altera vero cum motu, vt puta cum ad nos mittuntur. Deus enim, vt in pluribus arcana sua superioribus reuelat, illi vero inferioribus, qui deinde ad ea hominibus explicanda dimittuntur. Quocirca licet missione exteriori passim non omnes mittantur, mittuntur tamen interiori, & nobis omnes ministrant ex consilio diuino, & maxima Dei erga hominem charitate. Hoc igitur pacto facile scripturæ conciliabis locos pugnantia prætendentes.

DISTINCTIO. XI.

Quæst. Vnica.

Angelus hominem custodiens potest ne aliquid in eiusdem intellectu producere.

RESOLVTIO.

Angelus quid ia in tellectu hominis efficiat. Matt. 18. Psal. 99.

Ngelos bonos deputari ad hominū custodiam satis, superq; innuit Christus dicens, Angeli eorum, &c. In quem locum Hieronymus, Magna dignitas animarum est, vt vnaquęq; habeat ab ortu natiuitatis in custodiā sui Angelum delegatum. Eiusdē quoque sententiæ est Diuus Gregorius. Ait quoque Psalmista, Angelis suis, &c. Quid autem possit in intellectu hominis efficere, diligentius est perscrutandum. Nequit plane speciem intelligibilem, aut rei notitiam imprimere; propterea, quòd homo pro statu hoc naturæ lapsæ hęc ab Angelo immediate recipere nequeat, propter ordinem potentiarum ob quem necessarium est intelligētem phantasmata speculari. Sicut enim sensus moueri nequit, nisi a sensibili, sic nec intellectus, nisi a phantasmate primo mouetur nunc.

Quocirca ad considerationem obiecti pure intellectualis, quale est Deus, rapi nequit homo ipse, nisi a Deo quo modo Paulus fuit raptus. Vnde diabulus nequit hominem rapere, nisi ad fortem imaginationem obiecti materialis. Et homo per assuetudinem rapi potest ad visionem imaginariam, & intellectionem concomitantem illam imaginariam, potest tamen disponere orationibus, & contemplationibus, sicut Diuus Petrus, & B. Franciscus, & B. Bernardus, & cæt. ac illo raptu imaginatio quo quietatur homo ab omnibus extrinsecis, & actibus sensitiuis, vt Deus animum sic tranquillum ad intellectualem rapiat, visionem. Quid igitur Angelus in hominis intellectu potest efficere? Cum astruat D. Dionysius reuelationes fieri hominibus per Angelos, idq; proprium sit, cum ex veteri, tum ex nouo instrumento manifestum euadit, Angelum hominem instruere posse, sicut alius homo id faceret, & adhuc perfectius. Quo nā pacto? primum in corpore humano assumpto, exprimēdo conceptus per voces, & terminos, sicut Gabriel Virginem instruxit, Raphael Tobiām: Aut formādo vocem in aere, aut in alio corpore, nō humano, vt Angelus qui dabat legem Moysi, & qui apparuit Balaam. Deinceps potest res naturales sensibus obijcere, ex quibus cognoscet homo quidnam sit futurum, & hoc modo sæpius instruebantur Prophetæ olim, vt Hieremias videns virgā vigilantem, ollam succensam, & Daniel videns quatuor bestias, &c. Ezechiel videns rotas.

2 Cor. 12. Act. 10. Lib. 4. cœlest. Hierarch. Cap. 1.

Sed quid potest in phantasia? Profecto phantasma nouum absque naturali causa, hoc est obiecto, producere nequit, nec ipse phantasmata ex sensu communi vnius hominis in alterius sensum transferre potest.

Circa vero phantasiam eiusdem hominis id potest, videlicet amouere impedimentum, vt puta si perturbatio humorum, aut spirituum vitalium impediat apprehensionem phantasmatum, illam sedare potest, qua sedata occurrerent ordinate. Præter hæc prædicta, Angelus ut causa partialis, potest notitiam in hominis intellectu cōproducere, coagēdo, videlicet hominis intellectui. Et sic illi duo intellectus efficacius operari, poterunt circa phātasmata, quàm solus ipsius hominis, & speciem intelligibilem perfectiorem producere, quæ exactius obiectum repræsentet.

Adde, q & Angeli a Demonū impugnationibus nos protegant, ut habet Hieronymus.

In 18. cap. Matth.

DISTINCTIO. XII.

Quęst. 1. & 2.

An in rebus naturalibus sit materia a forma distincta, & illa sine ista esse ualeat.

RESOLVTIO.

VM materia a Deo creetur, & sit alterum principium rerum naturalium, seu pars cōpositi cōsequens est, ipsam verum esse ens, actu existens, extra suam causam, etiam si consideretur ab omni forma denudata. Quocirca cum Aristot. asserit eam verius esse potentia, quam actu, intelligit de potētia subiectiua, & negat eam esse actu, inquantum actus dicitur de forma, sed non inquantum actus, & potentia diuidunt ens. Siquidem hoc modo est verum ens actu existens. Quæ insuper cum sit alterius rationis, quàm forma, ab ipsa vtique realiter ipsa secernitur; quocirca per potentiam diuinam absq; forma esse ualet, & tunc esset in loco definitiue, veluti Angelus: & partes substantiales haberet, non autem quantas.

Hic agit de natura elementi.

DISTINCTIO. XIII.

Quæstio. Vnica.

Gignit ne lumen lux ipsa, veluti suam speciem sensibilem?

RESOLVTIO.

Lib. 2. de ani.

LVX cum sit suapte natura sensibilis, assertore Aristotele, non est substantia, sed qualitas quędam consequens substantialem formam cœlestis corporis, cuius species sensibilis est lumen, nisi enim lumen esset species sensibilis, cum supra sensum poneretur, sensationem impediret. Siquidem authore Philosopho sensibile positum supra sensum non sentitur. Ipsum idcirco lumen a luce ipsa gignitur, & per medium diffunditur.

Lib. 2. de ani.

DISTINCTIO. XIIII.

Quæst. 1.

Est ne cœlum ipsum simplex essentia.

RESOLVTIO.

Lib. 9. Met. Cœlū neque materiam habet nec animam.

ARISTOTELES quidem existimauit in cœlo nullam esse materiam, quia ipsa (vt ait) est potentia contradictionis, idest causa quare res possit corrumpi, cœlum autem secundum ipsum est sempiternum, & necessarium, ac incorruptibile per naturam. Quocirca neque animam eidem attribuit, quę sit ipsius substantialis forma, sed duntaxat intelligentiam motricem.

Et hac in re differt ab Auicenna asserente orbes esse animatos, & eosdem habere duplicē motorem, vnū extrinsecum, ipsam scilicet intelligentiam, alterum intrinsecum, videlicet animam ipsius orbis.

Sed Theologi asserunt in cœlo esse materiam eiusdē rationis cum materia horum inferiorum. Nam illud chaos (ex quo producta fuere omnia) pertingebat ad cœlum empyreum. Qua de re cōcedunt cœlum suapte natura esse corruptibile, non tamen corrumpendum, propterea q nullum sit naturale agens maioris virtutis, q̄ sit forma ipsius cœli, quę tamen nequit elementa, aut mixta in se conuertere, quia nequit ea alterare & disponere, vt recipiāt qualitates cęlestes, quas vocāt influētias.

Cœlū corruptibile est.

In 1.c. Isa & 34. Deu ter. 1 illud Audite cœ li. &c. & i illud. Benedicite aquæ. Lib. 2. c. 6.

Quantum ad animationem, non discedunt ab Aristotele potissimum Hieronymus, dicens quòd loquitur ad inanimata, & Damascenus. Cū igitur reperitur aliquan do apud Augustinum hoc esse dubium, dicendum Augustinum loqui iuxta sensa Manichęorum, qui id in dubium vertebant, non autem ipse Augustinus.

DISTINCTIO. IIII.

Quæst. 2.

Est ne aliud mobile a cœlo stellato.

RESOLVTIO.

CVM nullum sydus proprium habeat motū localem, sed motu sui moueatur orbis, consequens est sydera, quę non semper ex ęquo distant, in diuersis esse orbibus, cum hęc varia esse distantia nequeat, nisi à diuersis cœlorum motibus: Atqui septem planetę difformiter mouentur, & nō semper ęquè distant a se inuicem, vt patet in Sole, & Luna, & a stellis fixis, id est quę semper ęqualiter inuicem distant, & eundem situm, & figuram seruant.

A — Cœli quot sunt.

Colligimus inde prę ter cœlum stellatum septem orbes esse planetarum, vnde & Aristoteles hac motus ratione posuit octo cœlos. Deinde astrologi ex vario motu octaui cœli, concluserunt nonum mobile superius. Nam vnius corporis cœlestis est tantum vnus motus ꝓ prius. Motus autem diurnus non est octaui cœli proprius, cum illud cœlum alio moueatur motu quemadmodum ipsi aduerterunt suis considerationibus. Igitur motus diurnus est noni cœli, & in hoc fere conueniunt Astrologi.

B

Sed hęsitant, an cuilibet planetę vnus sufficiat orbis, propterea quod ipsi planetę aliquando distent in latitudine (quę consideratur a polo in polum (sępius in longitudine (quę est ab oriente in occidens, nonunquam eleuantur, id est magis a nobis distant, aliàs deprimuntur, id est nobis sunt propinquiores, sicut probat Ptolomęus in Almagesto. Quo circa operępretium est admittere concentricos, & excentricos, ad epicyclos, vt omnium prædictorum, quæ contingunt planetis, ratio dari possit: Ex quo colligitur cœlos mobiles, circundantes terram, prӕter epicyclos, esse 25. vt puta 23. planetarum, cœlum octauum, & nonum.

C

DISTINCTIO. XIIII.

Quæst. 3.

Vtrum corpora cœlestia agant in hæc inferiora.

IN Genesi dicitur stellas positas esse in firmamento, vt sint in signa, tempora & c. Aristoteles dicit, quod homo, & sol hominem generat, Atque idem dicit quod motus solis in circulo obliquo, id est Zodiaco est causa in istis inferioribus perpetuæ generationis, & corruptionis: ex quibus constat sidera agere in hæc inferiora. Agunt igitur primo in elementa, ea alterando pariter & mouendo secundum locum, quandoquidem Luna est causa fluxus, & refluxus maris.

Gen. c. 1. 2. Physi. Lib. 2. de generat.

D — Stella agunt i hæc inferiora.

Deinde eleuant exhalationes, & vapores. Tertio generant mineralia metallorum in concauitatibus terræ.

Postremo agunt & in corpora animata ea alterādo, vt puta producendo in eis aliquas qualitates conuenientes aut disconuenientes animæ informāti tale corpus. In sensitiuis quoque nam organa possunt sensum alterare, & immutare: Et ita posset organum corrumpi, & lædi Ex consequenti quoq; agunt in intellectu, quia de ordinato sensu in actibus suis deordinat & intellectus, vt patet in phrenetecis, & lunaticis, in quibus est confusa imaginatio. Ex quo etiam consequitur deordinatio in voluntate. Nam possunt sidera sensitiuum alterare appetitum, vt potius propensus sit ad vnum persequendum, quam aliud. Et quia in viatore voluntas elicitur ab appetitu sensitiuo, fit plerumq; quòd voluntas insequatur illud quod appetitus sensitiuus, quia sensus, & cogitatio &c. Et peruersi difficile corriguntur. Et ita planetæ, & corpora cœlestia dicuntur inclinare voluntatem, non autem necessariò impellere aut cogere, quia per liberum arbitrium potest homo adiutus Dei fauore illis obsistere.

E

Hæc idcirco pronitas voluntatis ad insequendū appetitum sensitiuum contradictamen rationis in causa est, quare Astrologi prognosticant de moribus hominum, quod sint alicui dediti sceleri aut virtuti, quia considerant constellationes natiuitatis ipsorum. Sapiens autem dominabitur astris: Vnde Ieremias, A signis cœli

cœli nolite timere: Et apud Apostolum, Nulla creatura potest nos separare.

Item in Genesi, Sub te erit appetitus tuus, &c. Et sic nullus planeta dominabitur voluntati, licet possit eam allicere ad illicita. Quocirca (ait Sapiens) post tuas concupiscentias non eas. & Iacobus, Vnusquisque tentatur a propria concupiscentia.

DISTINCT. XV.

Quæst. Vnica.

Vtrum in mixto maneant elementa.

RESOLVTIO.

AVICENNA existimat vnà cum Auerroe elementa in mixto manere, secundum eorum substantiam, & qualitates: Sed ille putat qualitates elementorum in mixtis esse remissas, non autem ipsorum substantiam, hic autem vtrumque remitti asserit. Neutris tamen assertio Doctori arridet, qui asseuerat elementa non esse in mixto formaliter, id est secundum ipsorum substantiam, aut qualitates, sed solum virtualiter, vt anima sensitiua, & vegetatiua in intellectiua. Nam hæc corpori vnita sensitiuæ, & vegetatiuæ exercet. Ita mixtę operationes elementorum operationibus similes saltem in genere exercent. Manent igitur elementa in mixto, quemadmodum extremi colores (vt albedo, & nigredo) dicuntur in medijs (ut rubeo, & viridi) manere propter maiorem conuenientiam mediorum cum extremis, quàm extremorum inter sese. Ita maior est conuenientia naturalis formæ elementorum cum mixtis, quàm sit ipsorum elementorum adinuicem, propter quam conuenientiam elementa in mixtis dicuntur ab Aristotele remanere?

DISTINCT. XVI.

Quæstio Vnica.

Trinitatis imago an consistat in tribus animæ potentijs, & eadem reipsa distinguantur.

RESOLVTIO.

CVM diuersi actus ab vna, & simplici animę essentia, sine reali potentiarum distinctione esse possint, admittendum est ipsas potentias non distingui reipsa, sed solum formaliter ab ipsa animæ essentia, & inter se. Si quidem illud est ponendum in natura creata, quod melius est modo esse posse ex Aristotele, natura enim semper desiderat, quod melius est, Atqui paucitas, sine multitudine est melior, igitur ponenda. Porro trinitatis imago perfecta, & completa non consistit, in tribus animæ potentijs simpliciter, & absolute consideratis, sed quatenus sunt sub actibus suis ipsæ potentiæ, cum vnitate essentiæ. Anima enim inquantum est vna essentia habens intellectum, & voluntatem repræsentat diuinam essentiam, non sic autem repræsentat tres personas, quia essentia, intellectus, & voluntas, sunt in qualibet persona, sed repræsentat eas, quando potentię eliciunt suos actus, nempe memorandi, intelligendi, & volendi. Siquidem unus actus est ab alio per modū originis, seu

Potentia aīa qūo distinguuntur.

Ex li. 2. de gener.

Hic age ā hominis constet ratione.

K

F positiuè, sicut personæ inter se originantur, Quemadmodum enim verbum a patre producitur, & ab utroque Spiritus sanctus: Sic quodammodo a memoria actus intellectus, seu notitia, & velle ab utroque originatur.

DISTINCTIO XVII.

Quæstio 1.

Ada anima an fuerit in corpore creata.

RESOLVTIO.

G IN eo errore fuit Manichæus, vt probauerit animam rationalem fuisse de substantia Dei productam: Qua de re vide Augustinum: Et innitebatur ei, quod scribitur in Genesi: Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Flatus enim (inquit) est de substantia flantis: Quocirca cum anima sit Dei flatus, sequitur. quod sit de eius substantia. Sed ignorabat expers ipse troporum sacrę scripturæ, tropica locutione dictum fuisse, sufflauit, uel flauit, id est, flatum hominis, nempe animam fecit: quomodo & accipitur apud Isaiam, cum dicitur ex persona Dei, omnem flatum ego feci. Adde, quòd, & dictio Hebræa æquiuoca est ad flatum, & spiritum hominis, seu animam.

Anima ā est de substātia Dei.

Tom. 6. li. de duabus animabus.

Gen. 2.

Isa. 57.

Is autem error multifariam refelli potest. Si enim
H hoc esset, nullo modo homo decipi posset, nec ad malum allici, aut quidpiam ignorare, seu quouis modo mutari ab ignorantia ad scientiam, à vitijs ad virtutes, & è contrario: Immo consequens esset, hominem esse Deum. Quia si anima eius esset de substantia Dei, esset tota Dei substantia, quia Deus est indiuisibilis, ergo esset Deus. Huic errori accedunt Libertini asserentes vnicum esse spiritum per omnia diffusum.

Omisso igitur hoc errore, fatendum est animam à Deo creatam creari, & in ipso corpore, in quo etiā condita fuit anima ipsius. Adde quòd prius natura creatur anima, & per se, existit, quam vniatur corpori: Et in secundo instanti naturæ vnitur ipsi corpori, & in tertio sequitur compositum: hoc tamen Aristoteles non con-
I cessisset, is enim putabat prędicta fieri in eodem instanti naturæ. posset præterea Deus sua omni potentia animam extra corpus, & creare, & conseruare: Sed hoc sola fide apprehendimus. Non enim potest naturali apprehendi ratione, & a priori, sicuti nec eius immortalitas, ut dictum est 43. dist. 4. q. 10.

Anima a Deo creatur, & in ipso corpore.

Postremo colligitur cum Augustino, animas hominum non esse ab initio inter ceteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut fingit Origenes. Hieronymus quoque confutat opiniones omnium phylosophorum hac auctoritate: Anima mea in manibus meis semper.

Lib. de Eccle. dignit. c. vsque ad 20. in lib. de Arca Noe.

DISTINCTIO XVII.

Quæstio 1.

An Paradisus sit conueniens hominum habitationi locus.

RESOLVTIO.

STATVI naturæ rectę conueniens erat locus, ipse Paradisus, vt videre est in primis parentibus: Deinde, & lapsę naturę, quod cōstat per Enoch, ac per Heliam. Huc accedunt Hieronymus, Augustinus, & Ambrosius. Quantum autē ad situ̅, existimauit Ale-

Gene. 2. & 3. & Eccl. 44.

Li. 4. Ro. 2. c. To. 2.

ad Pãma chium, & aduersus errores Io. Hierosolymitani. Super Genes. lib. 8. in Libro de paradiso.

uit Alexander Alensis, & Albertus Magnus, quod attingeret ad globum lunarem. A

Deinceps, quid esset ad orientalem plagam, quantum ad longitudinem, quantum ad latitudinem sub æquinoctiali: Sed eorum rationes diluit doctor, ostendens non esse necesse ipsum tantum a terra eleuari, & quod sit ad orientem concedit, quod tamen sit in regione temperata vbicunque fuerit.

DISTINCTIO XVIII.

QVÆSTIO VNICA.

Est ne in materia ratio seminalis ad formam naturaliter de ipsa educendam? B

RESOLVTIO.

N productione æquiuoca, qualis est cum sol ranam, vel vermem producit; aut vniuoca immediata, quę contingit cum ignis ignem generat, nõ requiritur, ratio seminalis: Sed in generatione solum, quæ fit mediante propagatione. Est autem ratio seminalis, forma substantialis seminis, vel qualitas necessario consequens ipsam formam, sicut forma tritici, & C qualitas consequens formam eius. Semen vero corpus est, cuius forma substantialis non est intenta propter se, sed propter aliud ex ipso producendum. Porro neque semen, neque ratio seminalis sunt coæua materiæ, quia semen fit ex superfluo nutrimenti ad substantiam alio, quare neque semper est in seminante. Insuper neque semen, neque ratio seminalis sunt causæ effectrices generationis, seu vltimæ formæ, quæ est anima viuens, sed virtus diuina; concorrente influentia cœlestium corporum, veluti instrumento diuinæ voluntatis: Vnde & Galenus virtutes seminum vocat diuinas. In alijs quoque ab animalibus sunt rationes seminales, hoc est qualitates; quæ sunt viæ ad vlteriores formas, siue illæ fuerint mixta, siue elementa. Possunt enim, vt ait August. sic misceri, & contemperari adinuicem, quòd ex eis conditur qualitas; quæ erit via ad vlteriorem formam. Ex hoc pacto asserit August. Magnos Pharaonis fecisse ranas. Nam malus Angelus nouit illam qualitatem, & proportionem elementorum, & huiusmodi res naturales obediunt ei absque resistentia quantum ad motum localem. Quare potuit ea contingere, & sic contemperata apponere directe cœlestibus corporibus habentibus influere secundum huiusmodi contemperamentũ, & sic ranas generare. Vnde, & in exodo dicitur de Magis. Et fecerunt, & ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter. D

Semen est ratio seminalis.

Lib. 13. de Tri. c. 8.

d. c. 8. lib. 3. de Tri. & c. 5.

Quantum vero attinet ad costam Adæ, ex qua formata fuit Eua, proculdubio non erat in ea ratio seminalis, qua posset ex ea corpus Euæ, quod fuit perfecta quantitate formatum, formari per quancunque transmutationem, sed omnipotentia, & voluntate diuina, ita factum fuit, præter naturalem creaturæ cursum. Omnis enim creatura cursus habet naturales. Super hunc naturalem cursum creator habet apud se posse de omnibus facere aliud, quam eorum naturalis ratio habet, vt scilicet, virga arida repente floreat, & sterelis pariat, &c. Vide Magistrum sententiarum. E

DISTINCTIO XIX.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrum in statu innocentiæ habuissemus immortalia corpora.

RESOLVTIO.

OMO in statu innocentiæ potuisset quidem mori, quia cum per peccatum non fuerit facta in natura mutatiò, sed duntaxat quantum ad gratuita, sicut modo homo naturaliter est mortalis, & tunc. Insuper ea, quæ post lapsum sunt causa mortis, fuissent & in statu innocentiæ, saltem illud, quod ab intrinseco mortem infert homini, vt mutua actio caloris naturalis, & humidum radicale. Ille enim hoc corrumpit, & reparatur ab eo. Siquidem Phylosopho agens in agendo repatitur, nec id quod corruptum fuisset ipsius, huiusmodi potuisset, (vt quidem volunt) per fructum ligni vitæ in integrum restaurare, quia & is fructus paulatim naturalem imminuisset calorem, & caro recens genita non fuisset aliter perfecta sicut præcedens.

Quare tandem debilitata fuisset, perinde ac vini virtus (quæ primum modicum aquæ in se conuertit). C sæpius posita aqua prorsus extinguitur. Veruntamen si perseuerassent primi parentes in innocentia vna cum cæteris, non accidisset hominibus mors. Siquidem prius fuissent in cœlum empyreum translati, quam eorum natura fuisset improportionabiliter alterata, & corruptioni propinqua. Fuissent autem translati non omnes simul, sed successiue, perinde ac modo vnus post alium ad aliam euolat vitam. Porro alijs modis non extinsissent morti obnoxij, si perstitissent in innocentia, vt puta per subtractionem alimenti necessarij, ac actionem ignis, aquæ, aut aliorum elementorum, quia non se periculis exposuissent, nec vnus alteri nocuisset, secus fuissent nocentes.

D Præterea nullum animal eis nocuisset, quinimo omnia animalia extitissent homini mitia & amicabilia, saltem non inimica. Nec etiam mali Angeli hominibus nocuissent, quia Deus eos conseruasset.

Potuissent quidem homines, quantum ex seipsis a malis lædi, & pati Angelis. Siquidem Iob assertore, non est potestas, quæ ei valeat comparari: atqui Deus innocẽtem conseruasset. Cum igitur, Apostolus dicit, Per vnum hominem intrauit mors in orbem, &c. In omnes, & corpus propter peccatum mortuum est, sic accipiendum est, vt intelligamus peccatum fuisse causam, quare hæc potentia fuerit ad actum reducta, sed nihilominus mortalis fuisset. Rom. 5.

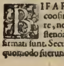
E

DISTINCTIO XX.

QVÆSTIO I.

An filij in statu innocentiæ procreati, mox in iustitia confirmati fuissent?

RESOLVTIO.

IFARIAM potest dici quispiam in gratia confirmatus. Primo quia non potest peccare, non quidem ex natura sua, sed per assistentiam Dei, Et hoc modo beati in bono cõfirmati sunt. Secundò quia nõ peccat, uel non peccabit, quomodo fuerunt aliqui confirmati, in vtero matrum sanctificati,

Confirmatio in bono duplex

Hiero. 1. Luc. 1. 1. Ioan 1. Lib. de natu. & gratia.

sanctificati, vt Hieremias, Ioannes Baptista, qui tamen forte venialiter peccauerunt. Nam si dixerimus, &c. excepta virgine, de qua August. cum de peccato agitur, nullam mentionem facere volo de virgine Maria. F

Et quidem primo modo viator nequit esse confirmatus, hoc enim implicat contradictionem, cum sit in statu merendi, & demerendi, sed solis competit comprehensoribus. Insuper uoluntatis uiatoris capacitas non est ad plenum satiata: Igitur nec perfecte confirmata, vnde. Satiabor cum apparuerit, &c. Augustinus. Inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Lib. confessi.

Secundo vero modo potest viator esse confirmatus, & sic in statu innocentiæ fuissent filij in iustitia confirmati, posteaquam primam tentationem vicissent, similiter, & primi parentes, si primæ tentationi restitissent. G Quæ quidem tentatio in omnibus fuisset à dæmone, quia prima tentatio ex carne nequibat esse. Hanc autem iustitiam non transfudisset Adam in filios, quia cum esset supernaturale donum ex mera Dei liberalitate, proli donata fuisset, sicut parentibus, nec eam parentes filijs meruissent.

Sed fuissent, ne filij prognati in ea confirmati proculdubio? nequaquam, non enim perfectiori modo eam filius recepisset, quam pater, quare eam, sicut pater amittere potuisset. Insuper ipsa iustitia originalis nō cogebat eos ad bene operandum, sed erant liberi arbitrij. Quocirca cum Anselmus dicit: Si primi parentes sic vixissent, ut primo tentati non peccassent, confirmati ita fuissent cum omni progenie sua, vt vltra peccare nō possent, sic accipiendum est: Quòd si parentes perstitissent, filij mirum in modum adiuti fuissent, nec peccassent, tum propter iustitiam originalem, tum propter diligentem curam, & doctrinam parentum. H

Lib. 2. cur Deus hō. cap. 18.

DISTINCTIO XX.

Quæstio 2.

An in statu innocentiæ soli electi fuissent geniti.

RESOLVTIO.

Haud dubie si perstitisset humanum genus in eo statu, in quo a Deo primum fuerat editum, illi duntaxat, qui nunc electi sunt, genio fuissent. Quocirca electi, qui generati fuerunt, aut generabuntur à reprobis parentibus (vt Barbara à Dioscoro) fuissent ab alijs generati parentibus, vt puta ab electis: Et nihilominus fuissent numero ijdem, nedum quantum ad animam, sed & quantum ad corpus organicum. I

Hoc autem sic ostendo. Homo enim generatur, vel ex solo menstruo matris. vt ait Phylosophus, uel ex semine viri simul, & semine mulieris. Semen autem ex superfluo alimenti est tertiæ digestionis, idest, ex eo cibi, quod superest nutrito, & augmentato indiuiduo. Atqui materia ex qua aliquis electus generatur nunc, quæ est sub forma panis, aut alterius cibi, potuit eadem numero in statu innocentiæ esse sub pomi forma, aut alterius fructus: Ergo, & eadem materia potuit tunc conuerti ab electo, qui nunc editur a reprobo, & idem semen numero consequenter generari in ambobus, & ex consequenti idem potuit esse filius reprobi, & electi, & idem potuit esse filius Adæ, & Abrahæ. K

Lib. 2. de gener. ani. Originali iustitia stā te soli electi nati.

Nam vnitas numeralis in effectu pendet a causis intrinsecis (nempe materia, & forma) non a causa efficiente, & eadem forma numero potest induci a diuersis agentibus, ut ex aliquo ligno idem ignis numero a diuersis ignibus generari potest.

Altera ratione sic astruo: Omnis ordinate volens (post amorem finis) immediatè vult id, quod est immediatius, seu propinquius (non quidem ex sua natura, sed ex diuino beneplacito) ipsi fini. Deus est ordinate volens, igitur primo vult seipsum tanquam finem.

Deinde vult suam bonitatē creaturæ rationali communicare, idest, conferre illi beatitudinem.

Tertio vult illi gratiam, quæ ordinatur ad felicitatem consequendam.

Et quarto uult istum sic electum nasci ab his parentibus.

Idcirco cum prius boni prædestinentur, seu deputentur ad vitam æternam, quam quod eorum parentes determinentur, per quoscunque parentes nascantur, ijdem erunt numero, & diuersitas parentum non variabit Dei electionem, siue illos, qui determinati sunt ad perennem gloriam, quia parentes habent rationem posterioris, constat autem posterius non variare id quod prius est. Mutatio enim, seu corruptio accidentium substantiam non variat.

DISTINCTIO XX.

Quæstio 3.

Creuissent ne corpore, & scientia filij, stante originali iustitia?

RESOLVTIO.

VARIANT quidem doctores hac in re: Veruntamen verisimilior est eorum assertio, qui putant primorum parentum liberos nascituros paruos, propter materni vteri necessitatem, ac deinde per tēporum interualla eadem lege, qua & nunc staturæ incrementum, ac membrorum vsum recepturos, ut in illis expectaretur ætas ad ambulandum, & loquendum, sicut modo in nobis. Quod vtique non esset vitio imputandum, sed conditioni naturæ, sicut a cibo abstinere penitus nō valebant, nec tamen illud erat ex uitio, sed ex naturæ conditione.

Originali stante iustitia nati filij creuissent.

I Quòd si dixeris Deum præstitisse multis animalium pullis, ut mox nati currant, matrem sequantur, &c. Ergo, & homini idem præstitisset, non sequitur. Siquidem proles humana habet membrorum teneritudinē, propter complexionis bonitatem, & congruentiam naturæ, quę a debiliorum complexione ad fortiora procedit, etiam quemadmodum in statura corporis, & membrorum usu per temporis accessum profecissent, sic in exordio natiuitatis sensu imperfecti extitissent, & per temporis interuallum in sensu, & cognitione profecissent. Vnde primo fuissent inscij, & rerum ignari: Tamen hæc ignorantia (si ignorantia dici debeat) non K fuisset in eis culpabilis, aut peccati pœna; Immo, nec ignorantia propriè dicenda fuisset. Siquidem ignorantia non dicitur, nisi cum id, quod sciri, & non ignorari debet, nescitur, Dicit enim priuationem scientiæ, quæ est apta inesse pro illo tempore: Et hęc sola est peccati pęna, & culpabilis.

DISTINCTIO XXI.

Quæst. 1.

Potuit ne homo primum venialiter delinquere?

RESOLVTIO.

Adam potuit primũ venialiter deliquere.

CVM originalis iustitia vltimo fini, qui est Deus ipse, hominem non perfectius coniungeret, quàm gratia gratum faciens nunc viatorem coniungat, & contingit eum, qui est in gratia quantumuis perfectus fuerit, venialiter delinquere, præter amissionẽ gratiæ, vt patet ex illo, Si quis superædificauerit, &c. & ex illo, Si dixerimus, &c. & illo, In multis offendimus omnes, &c. Consequens est etiam habentem iustitiam originalem offendere posse venialiter, licet eam non amittat. Secus veniale non minus iustitiæ repugnaret, quàm mortale, si vtrunque eam corrumperet.

1. Cor. 3. 1. Ioan. 1. Iacobi. 3.

Adde, quòd aliquis actus ex genere esse potest veniale, quale verbum otiosum, hoc autem potuit Adam proferre, Igitur, & venialiter peccare. Nam actus ex se venialis non fit mortalis, nisi intercedat præceptum illud prohibens ex necessitate salutis. Quod sanè non interuenisset, quia Deus ipse cuius præcepta grauia non sunt, & iugum suaue, ac onus leue non obligasset ipsum hominem semper ad faciendum, quòd fuisset melius, vel ad vitandum quodcunque retardatiuum a meliori bono. Hoc quippe admodum difficile homini fuisset. In beatis autem nequit esse veniale peccatum, nisi dimitterentur sibi ipsis, & tunc etiam talis actus in ipsis esset mortalis, propterea quòd præceptum sit eis intermisse Deo frui, & semper optima operari. Illi si quidem habent perfecte adimplere præceptum illud, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, &c.

1. Ioan. 5. Matt. 11.

Beati non possunt venialiter offendere.

DISTINCTIO. XXI.

QVÆSTIO 2.

Fuit ne grauissimum Adę peccatum?

RESOLVTIO.

SVO exactius peccati Adę grauitas expendatur, operæpretium fuerit in primis talis peccati qualitatem rimari, quàm vt adsequamur obseruandum est in genere esse duos voluntatis actus, videlicet velle, & nolle, seu amare, & odire: Et peccatum nequit esse primum in nolle, sed in velle. Est autem velle, seu amor duplex, nempe amicitiæ & concupiscentiæ, seu commodi, ille est propter amatum, hic propter aliud.

Li. 1. sup. Gen. c. vlt.

Primum autem Adę peccatum non fuit ex immoderato amore sui, sicut primum Angeli peccatum, sed immoderato amore amicitiæ vxoris. Siquidem, vt ait Augustinus, noluit eam contristari, quam credebat sine suo solatio contabescere, & a se alienatam omnino interire, non quidem carnali victus concupiscentia, quam nondum senserat, sed amicabili quadam beneuolentia, qua plerunque fit, vt offendatur Deus, ne offendatur amicus. Non igitur fuit amor concupiscentiæ, vel libidinis, quia is nondum erat. Ex illo autem inordinato amore grauius sequebatur peccatum, nempe velle explere quod non licuit, id est violare præceptum Dei esu pomi.

A Ex hoc possumus elicere grauitatem huius peccati. Grauitas enim alicuius peccati deprehẽditur, vel ex eo, quòd opponitur maiori bonitati, sicut odium Dei eius dilectioni, vel ex eo, ꝙ pluribus præceptis prohibitum est, vt occidere hominem grauius est quam non obseruare ieiunium ab ecclesia indictum. Quia illud iure naturę, & diuino prohibitum est, istud vero iure positiuo. Neutro autem modo fuit peccatum Adæ maximum, quia non fuit directę contra maximum, & proximum pręceptum, Diliges Dominum Deum tuum, &c. Nec contra, &c. Nec contra huic proximum, quod est de dilectione proximi. Excedere enim in primi dilectione sicut excessit Adam, minus aduersatur tali præcepto, & præcepto de dilectione Dei, quàm proximum odire. Nec fuit B prohibitio illa esus illius fructus de lege naturę, seu prohibitus, quia malus, sicut decem præcepta decalogi. Esus enim illius fructus in se non fuit malus, sed fuit solum malum, quia prohitum ad experiendum eorum obedientiã. Si enim non fuisset prohibitum, ita licuisset eo vesci, sicut alio. Ex quo concluditur peccatum primi hominis simpliciter, & secundum suam naturam minime fuisse grauissimum. Quinimò plerique nunc grauius delinquunt, vt Atheistæ, Libertini, hæretici, blasphemi, &c. qui (nisi resipiscant) grauius punientur, quàm puniretur Adam damnatus pro tali scelere. Si aũt conferamus Adæ peccatũ peccato Heuæ, illud dubio procul peccatum grauius multo fuit, quippe quę vsurpare voluit diuinitatis ęqualitatem, & nimia præsumptione elata credidit, ita C esse futurum. Hæc autem non irrepserunt in animum Adæ, pro quo vide Magistrum.

Adde quod ait Apostolus, Adam non fuit seductus, Inde etiam colligitur, quòd mulier plus peccauit, quia grauius punita est, cui dictum fuit, In dolore paries filios.

Dist. 2. c. ex quo manifeste. 1. ad Tim. 2.

Item fuit peccati viri causa, ergo grauius. Obserua nihilominus (vt plane interpreteris dicta patrum, qui videntur nonnunquam aggrauare magis Adæ peccatum, quam Heuæ) peccatum posse aggrauari ex circunstantia accidentali propter excellentiam, & dignitatem personæ, quæ propterea cauere peccatum magis debet.

Insuper propter fortitudinem, & facilitatem resistendi. Quapropter quia Adam exteriori pulsatus tentatio- D ne cecidit, tanto grauius plectendus erat, quanto leuiore impulsu erat prostratus. Tentatio enim carnis difficilius vincitur, quia de nostro contra nos robotatur. Quia igitur Adam fuit circumspectior, & nobilior, & fortior ad resistendum, ideo per accidens, licet non per se, suum peccatum fuit maius. Tradita enim fuit Adæ iustitia originalis, tanquam digniori, & circunspectiori, ac fortiori, vt ait Augustinus, ita quòd si eam perderet, pro se, & tota posteritate perderet. Non sic autem tradita fuit mulieri, ideo peccatum Adæ accidentaliter fuit grauius peccato Heuæ, formaliter tamen per se mere, & præcise in se peccatum Heuæ fuit grauius. Prædictus tamen videtur aduersari Augustinus, dicens quòd Adã & Heua voluerunt rapere diuinitatem, & perdiderunt E felicitatem. Sed dicendum est, quòd Adam non appetebat Dei æqualitatem directe, & formaliter, seu efficaciter, sed tantum interpretatiue, quia diuinum contempsit imperium, & voluntatem suam diuinæ prætulit voluntati, & iussioni, & se sibi tanquam Deo subiecit, & ex hoc Deo æquari, voluit, & sic omnis peccans, vt ait Anselmus, vult rapere Dei æqualitatem, immo vult esse Deo maior, cum propriam voluntatem diuinæ præfert, non obediendo ipsi Deo. Heua autem formaliter, & efficaciter eam appetijt.

Gen. 3.

Tomo. 2. de meritis. & peccat. remiß. c. 16. In eum locum.

Psal. 68. Quæ nõ rapui tunc exoluebam.

Lib. de casu diaboli.

Insuper si dixeris ob peccatum Adæ maiorem fuisse inflictam pœnam, quia mors ipsius, & totius humani generis, modo pęna infligitur iuxta grauitatem culpæ. Quantum se glorificauit, &c. & secundum qualitatem delicti, Ergo peccatum illius fuit grauius. Respondetur, quòd licet mors sit generalior, quàm quæcunque alia

Apoc. 18. Deut. 25.

pęna

pœna pro peccato homini inflicta, non tamen maior est pœna, quam illa, quæ debetur, & correspondet formaliter peccato mortali in inferno. Peccato autem Adæ non debebatur pœna talis maxima, quinimo si pro hoc peccato solo fuisset damnatus, leuiorem sustinuisset pœnam, quàm multi alij. F

DISTINCTIO XXII.

Quæstio vnica.

Peccauitne primus parens ex ignorantia.

RESOLVTIO.

G

Adam nõ deliquit ignorantię.

MISSIS varijs ignorantiæ acceptionibus, primus parens non deliquit ignorantia erronea, quia error non præcessit peccatum ipsius, sic quòd crederet factum illud esse bonum, aut bonum ex eo sequi. Nam vt ait Augustinus, approbare vera pro falsis, est naturæ lapsę, non institutæ. Deinde non erat in eo ignorantia facti, sciebat enim vesci fructu illo esse contra Dei præceptum. Sed fuit in eo ignorantia circunstantiarum consequentium, quantum ad grauitatem culpæ, & pœnæ, putabat enim ueniale, quòd erat mortiferum. Existimabat siquidem se consequi facile sui peccati remissionem, nec existimabat Deum adeo grauiter vlturum tale delictum in seipso, & in posteris. H

Lib. 3. de li. arb. c. 18.

DISTINCTIO XXIII.

Quæstio vnica.

Potestne Deus uoluntatem creare, quæ per naturam impeccabilis existat.

RESOLVTIO.

Homo, & Angelus nequit esse impeccabilis per naturam.

DONO sanè supernaturali fieri potest, vt sit creatura quælibet rationalis impeccabilis, quale donum virgini fuit concessum, & bonis Angelis, ac beatis nunc collatum est: At per naturam id nulli competere creaturæ potest. Quòd sane magis sacrorum doctorum auctoritatibus, quàm rationibus fulcitur. Ait enim Anselmus respondens discipulo quærenti ab eo, cur non potuit Deus facere creaturam rationalem impeccabilem per naturam, quia non potuit (inquit) ipsam facere Deum, quare nulla creatura potest esse impeccabilis, nisi sit assumpta a supposito diuino. Item Augustinus ait, Angeli peccauerunt, & dæmones facti sunt, & cuicunque creaturæ rationali præstatur, vt peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ. Insuper Hieronymus: Solus Deus est (inquit) in quem non potest cadere peccatum. Hæc quoque ratio afferri potest: Omnis uoluntas, quæ non est sua regula, nec necessario est conformis regulę suę, potest deficere in rectitudine, sed omnis voluntas creata derelicta naturæ suæ est huiusmodi, ergo potest deficere, & per consequens non esse impeccabilis suaptę natura.

Cur Deus homo. Lib 3 c 11.

In tractatu de filio prodigo.

I

k

DISTINCTIO XXIIII.

Quæstio vnica.

Distinguiturne superior portio ab inferiore?

RESOLVTIO.

Portio Superior, & Inferior.

ISTÆ vtique animę portiones non sunt sic acipiendæ, quasi sint duæ animę potentiæ abinuicem distinctæ, superior vna, inferior altera: Quinimo vtraque triplex est iuxta potentiarum animæ numerum, videlicet intellectus, voluntas, & memoriæ, quælibet etenim harum trium superior portio dicitur pariter, & inferior. Cum enim ad Deum ipsum, & æterna appræhendenda sese conuertunt (quod contingit, cum homo Dei memoratur, eiusdem perfectiones contemplatur, ac ipsum diligit) portio superior quælibet nuncupatur. At cum ad terrena sese deijciũt, etiam referrendo eadem ad cœlestia, inferiores vocantur portiones. Vnde & Augustinus: Rationis autem pars superior æternis rationibus conspiciendis, uel consulendis adhæret. Portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Ex his igitur manifestum euadit, superiorem portionem ab inferiori, non reipsa, sed consideratione duntaxat separari, seu ratione actuum, quod & Augustinus asseuerat, dicens: Cum vero disserimus de natura mentis humanæ, de vna quadam re disserimus, nec eam in hæc duo, quæ commemorauimus, nisi per officia geminamus. Vide amplius Magistrum.

Lib. 12 de Trin. c. 8.

Eodem. Lib. 12. de Trin. c. 4.

Quòd si dixeris Augustinum ibidem constituere Trinitatis imaginem in superiori portione, & eam negare in inferiori, hoc vtique ait Augustinus, propterea, quòd in superiori portione sit expressius, quàm in inferiori. Quandoquidem cum animæ potentiæ feruntur circa æterna, habent quandam specialem similitudinem cum personis diuinis æternis, quam non habent, vt conuertuntur ad temporalia. Veruntamen in eis etiam cum afficiantur temporalibus imago consistit, sed non adeo plenè.

Hæc dist. c 6. de sensualitate. Imago Trinitatis in portione superiori.

DISTINCTIO XXV.

Quæstio vnica.

An sola uoluntas sit effectiua sui actus.

RESOLVTIO.

Voluntas sola suum efficit actũ.

IN ea fuerunt hæresi Gotfredus, & Henricus, ut putauerint quidpiam, aliud a voluntate, esse effectiuam causam volitionis, & nolitionis, ille phantasma, iste obiectum cognitum. Sed proculdubio sola voluntas ipsa est totalis causa suorum actuum, vt ostendit Augustinus hoc pacto: Quòd si duo (inquit) sint æqualiter affecti animo, & corpore, & postea tententur eadem pulchritudine, vel obiecto, vnde est, quòd unus cadit (culpabiliter) & alius non cadit? Et dicit, quòd hoc solum est a uoluntate. Idem dicit Anselmus.

Lib. 12. de Trin. c. 6.

Item Augustinus, quòd nisi ea, quę sunt uoluntaria, nobis essent posita in potestate, nostra voluntas, neque esset laudanda, neque vituperanda, neque monenda. Et qui dicit, uel sentit uoluntatem non esse mouendam,

De Concept. Virg. c. a.

Lib. 1 de Lib. arbit.

Lib. de cõcepto vir. c. 4. ueudam, talis est exterminandus ab hominum numero. Præterea Anselmus, voluntas instrumentum seipsum monens, & alibi, voluntas mouet nos tanquam sua instrumenta. Augustinus: Nihil tam est in potestate nostra, quam ipsa voluntas.

Lib. 1. retra. c. 23. Lib. 9. Metac. 8. Lib. 1. Periherm. c. vl. Insuper Aristoteles libere profitetur, quòd potestas rationalis est ad opposita, & subdit: Hoc autem dico appetitum, & prohæresin, id est, electionem. Igitur appellatus est effectiuus suæ volitionis. Adde, quòd aliqua eueniunt contingenter, & euitabiliter, secus non oporteret consiliari, atque negotiari, vt dicit Aristoteles. Sed quæ contingenter eueniunt non fiunt a causa determinata, seu naturali, quia tunc necessario euenirent, quare oportet illa esse a causa indeterminata.

DISTINCTIO XXVI.

Quæst. Vnica.

Vtrum gratia sit in animæ essentia, vel in potentia.

RESOLVTIO.

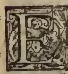
Lib. de cõco. vir. c. 3. Gratia est in potẽtia. ANSELMVS liberius profitetur gratiam esse in ipsa voluntate, dicẽs: Omnis iustitia, & institia (actualis, scilicet, & habitualis) est formaliter in voluntate, Siquidem gratia est quædam iustitia, & rectitudo. Insuper opposita sunt circa idem, atqui gratia, & peccatum opponuntur, & peccatum asserente Anselmo ibidem, in voluntate existit, ergo, & gratia. Præterea gratia est forma aliqua in anima, vt patet ex illo, Charitas Dei diffusa est, atqui non est passio aut potentia, ergo habitus, per locum a sufficienti diuisione data ab Aristotele. Omnis autem habitus est in potentia, quia opus bonum habentis talem habitum reddit, igitur & gratia in voluntate est. Postremo gratia cooperans est in voluntate, ergo & operans, cum sint idem.

DISTINCTIO. XXVII.

Quæst. Vnica.

An gratia sit virtus.

RESOLVTIO.

Gratia est virtus. Auguſt. Lib. 15. de Ciui. c. 18. Gratia & charitas di stinguuntur. EX præcedenti distinctione liquet gratiam esse habitum, atqui non vitium igitur virtus, & eadem ceipsa cum charitate, quandoquidem quæcunque excellẽtiæ gratiæ attribuuntur, & charitati, & contra, vtraque enim diuidit inter filios regni, & perditionis, vtraque insuper coniungit vltimo fini perfecta coniunctione, qualis potest esse in via. Distinguuntur nihilominus ab inuicem formaliter, seu consideratione, siquidẽ charitas dicitur virtus, quia qui eam habet dicitur Deum habere charum, & inquantum concurrit cum voluntate ad diligendum Deum, & bene operãdum. Gratia vero est, qua Deus aliquem habet gratum, & reputat eum beatitudine dignum. Hanc vero distinctionem innuit Apostolus, Gratia domini nostri Iesu Christi, & cæt.

1. Cor 13.

DISTINCTIO XXVIII.

Quæst. Vnica.

Liberum hominis arbitrium, an sine gratia, omne cauere mortale valeat.

RESOLVTIO.

PECCATVM bifariam accipitur (saltem commissionis) Primo quidẽ pro actu ipso deformi, deinde pro macula seu reatu permanente, quoadusque pœnitentia sceleris ipsum deletum fuerit. Et quidem peccatum (iuxta secundam hanc acceptionẽ) omne mortale liberum arbitrium ex se pro hoc statu cauere nequit. Siquidem anima carens gratia aliquo infecta est peccato originali, vel actuali, a quo nisi per gratiam eripi nequit, unde illud: Si filius vos liberauerit, & cætera. Hoc autem non prouenit propter immediatam culpæ, & gratiæ oppositionem: Nam hęc in statu innocentiæ non fuissent opposita, cum tunc potuisset esse aliquis in puris naturalibus. Nec prouenit ex impotentia ipsius Dei, quasi Deus non posset offensam absque gratia dimittere. Nam qualem potuit Deus uoluntatem condere, talem & reparare valet, postea quam deliquit. Sed huius causa est lex illa vniuersalis, qua a Deo statutum est, non remittitur peccatum, nisi infundatur, & gratia. Ioan. 8.

Causa igitur ob quam sine gratia liberum arbitrium non possit mortale omne vitare, non est impotentia, seu infirmitas liberi arbitrij absolute, sed quatenus cooperatur ad Deum, gratiam, libere offerentem, libero tamen arbitrio quadantenus disposito. Illud quoque astrui potest ex eo, quod homo tenetur aliquando elicere actum illius præcepti, Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, Non enim citra mortalem offensam posset illud semper omittere. Cum igitur voluntas (licet careat gratia) adimplebit illud præceptum, & ita de congruo sese ad gratiam disponet, offeretur ei à Deo gratia, cui, vel resistet, & mortaliter offendet, vel consentiet, & iustificabitur ex pacto diuino.

DISTINCTIO XXIX.

Quæst. Vnica.

Eratne originalis iustitia supernaturale donum?

RESOLVTIO.

ORIGINALIS iustitia duo in homine pro statu innocentiæ efficiebat, Primum perfectam in animo tranquillitatem, & harmoniam, quantum ad omnes potentias, sic vt aut appetitus sensitiuus contra indicium rationis in nihil ferretur, aut si ex seipso motus mouerentur, moderabatur profectò, & ordinabatur citra difficultatem a ratione, & absque retinentia, & dolore partis sensitiuæ. Id autem nõ habebat potentia facta in puris naturalibus. Quamobrem operæpretium fuerit asserere iustitiam originalem, quæ id præstabat, donum fuisse supernaturale. Deinde quemadmodum intellectus sensui coniunctus natus est sensibilia intelligere, sic uoluntas sensitiuo appetitui cõnexa, nata est eidem condelectari. Quocirca nequit sensuum appetitum a suo delectabili, aut etiam seipsam a condelectando eidem retrahere absque difficultate. Quapropter, vt delectabiliter id operaretur, oporteret ipsam, Originalis iustitia qd præstabat homini.

fam in aliud ferri sibi delectabile, ut puta in Deum ipsum, cum sit illud delectabile potentiæ inferioris, hoc autem seipsa non potest.

Necesse est igitur eam habere donum supernaturale, nempe originalem iustitiam, quæ Deum illi reddat delectabiliorem delectabilibus sensitiui appetitus. Siquidem, (vt ait Hieronymus.) Nudi, & expediti diuini consortio fruebantur. Si igitur vires inferiores delectabiliter obsequantur rationi; opus est in ipsis ponere supernaturale aliquod donum, quo feruntur magis in delectabile voluntatis, quàm in proprium delectabile, vel oportet ponere specialem voluntatis diuinæ assistentiã, aut aliquid æquiualens. Inter illa tamen dona potissimum fuit iustitię originalis, quę erat in uoluntate, per quam ipsa voluntas cauisset, ne illicitę delectationes insurrexissent in appetitu sensitiuo, qualis est fornicatio, & cętera. Licitas autem imperasset, ut cognoscere suis, & bene eis vsa fuisset, eas in debitum, & ultimum referendo finem, & eis vtendo pro loco, & tempore.

Lib. 1. ad uersus Iouinianum.

Secundum quod homini prestare asseritur iustitia originalis est immortalitas, hoc est, potentia non moriendi, sed hanc non conseruabat sola originalis iustitia, sed pleraque alia, vt esus fructus arboris vitę, diuina protectio, Angelorum custodia, parentum doctrina, bonum regimen intrinsecum: Quod si dixeris hominem ex puris naturalibus habuisse immortalitatem, & tranquillitatem potentiarum, cum horum opposita sint pœnę pro peccato illatę, & proinde iustitiam originalem hęc non contulisse. Respondetur, assumptum falsum esse; Quinimo homo in puris naturalibus sensisset carnis rebellionem, & fuisset morti obnoxius, nec istę fuissent illi pœnę, sed conditiones naturę; pœnę, inquam, propriè dictę, idest, pro peccato inflictę, sicut non est boni pœna mori, sed naturalis conditio.

Deinde si exquiras an iustitia originalis prestet gratiam, an contra.

Respondetur, quòd se habet ad gratiam, sicut excedens, & excessum. Excedens quidem, quia fini ultimo coniunxit firmius uoluntatem, quàm gratia. Ita enim coniunxit, secundum aliquos, nempe Alexandrum, Bonauenturam, S. Thomam, quòd non patiebatur secum aliquod peccatum veniale. Charitas autem compatitur, vel secundum predicta, saltem ita coniunxit, quod facilius, & delectabilius erat pati aliquã tristitiã inferiori, quàm alicui delectationi inferiori acquiescere, recedendo a delectatione finis. Istam facilitatem non facit gratia, cum qua stat istas pronitas ad malum, & difficultas ad bonum: Sed excedit gratia in hoc, quod ipsa coniungit de condigno fini, videlicet, Deo, ut bono supernaturali, & supernaturaliter per meritum attingendo tale bonum: Non sic autem originalis iustitia, sed tantum coniungebat illi bono, ut conuenienti, & delectabili. Si dicas, quod in aliquibus sanctis, ut in B. Francisco, Bonauentura, & alijs, gratiã faciebat hanc facilitatem, vt delectabiliter resisterent passionibus. Respondetur, hoc non esse, secundum legem communem, nec ex gratia inhęrente, sed ex speciali dono.

DISTINCTIO XXX.

Quæstio 1. & 2.

An peccatum originis sit priuatio originalis iustitiæ, & omnes secundum legem propagati ab Adam illud contrahant.

RESOLVTIO.

Prou. 2. q. Lib. de Conce. vir. cap. 27.

ANselmus per peccatum, quod originale dico, aliud intelligere (inquit) nequeo in ipsis infantibus, nisi factam per inobedientiam Adę debitę

F iustitię nuditatem, per quam omnes sunt filij irę, & in iniquitatibus concepti. Hoc astruitur, nam peccatum formaliter, seu propriè est iniustitia, ergo peccatum originale est iniustitia originalis. Iniustitia autem secundum eundem, est priuatio iustitię debitę. Ex his colligitur plena huius peccati definitio, quod sit carentia iustitię originalis debitę, quia acceptę in primo parente, & in ipso amissę.

Originale peccatum, quid. Ephes. 2. Psal. 50.

Quòd si obijcias Apostolum, & plerosque sanctorũ afferentes concupiscentiam esse peccatum originale.

Lib. de Casu diabol. c. 5. & 14.

Obseruandum est concupiscentiam bifariam accipi posse. Primum, ut est actus, aut habitus, uel pronitas in appetitu sensitiuo, & nullum horum formaliter est peccatum, quia est communis nobis, & brutis. Preterea in G parte sensitiua, secundum Anselmum, non est peccatũ. Secundò accipitur, ut est pronitas in appetitu rationali, idest, in ipsa voluntate, ad concupiscendum delectabilia immoderatè, quę nata est condelectari appetitui sensitiuo, cui coniungitur: Et hoc modo concupiscentia est materiale peccati originalis, quia per priuationem iustitię originalis (quę erat uelut frenum ipsam cohibens ab immoderata delectatione) ipsa non positiuè, sed per priuationem, fit prona ad concupiscendum delectabilia, quemadmodum dat analogiam Anselmus de naui, fracto gubernaculo, quę impellitur, quocunque ventus flauerit; & de equo fracto freno, & sibi dimisso, quocunque fert appetitus sensitiuus mouetur. Moderaretur autem, & cohiberetur illa per gubernaculum, hic vero per freH num. Eodem modo se habet uoluntas ad iustitiam originalem, & illi exemplo alludit Anselmus. Si autem equus, &c. Quilibet autem, secundum communem legem (preter Christum) aut non specialiter preseruatus, (preter virginem) ab Adam propagatione hoc contrahit peccatum, vt patet ex illis, per unum hominem, &c. Sicut per inobedientiam, &c. In Adam omnes moriuntur, & eramus nati filij irę: In iniquitatibus conceptus sum, &c. & ex illo Augustini: Firmissime tene, &c.

Concupiscentia dupliciter capitur. D lib. de Casu diaboli c. 3. & 4.

Lib de Casu diaboli. c. 23.

Iac. 3. cap. vero prima q. Originale peccatum in hominis transijt. Rom. 5. D. c. 5. Ro. 1. Cor. 15. Ephes. 2. Psal. 50. Tom. 3. de fide ad Petrum. c. 5. Psal. 19.

Ratione vero sic asseritur, quilibet sic propagatus caret originali iustitia, ut patet ex eius effectis, quia rebellionem in se sentit, nec potest non mori. Et debet eam habere, propterea quod in primo parente eam accepit, & per eius peccatũ ipsam amisit, igitur habet peccatum originale. Ratiocinatio constat per locum a deI finitione, antecedens est ipsius Anselmi.

Ex his colligitur propterea paruulos constringi, & cõtaminari debito iustitię originalis, seu peccato originali, quia Adam pro se, & pro tota natura, quę in ipso causaliter, seu virtualiter erat, iustitiã accepit: Ideo iuste Deus eam a tota exigit natura, vnde Anselmus. Adam peccato personali nudauit naturam iustitia debita, & nudata natura a tali iustitia in quocunque facit, naturam nudam facit, & talem debitricem.

Originale peccatum, quare sit paruulis.

Astruitur preterea, nã omne donum, quod datur ab ipso Deo antecedenter, seu voluntate antecedente, id est, quantum est ex parte Dei, sine speciali gratia, & deK bito, est debitum, licet non detur consequenter, seu de facto. Atqui Deus dans originalem iustitiam de facto ipsi Adę, eam dedit filijs antecedenter, idest, quantum erat ex parte Dei, quia sine speciali merito, aut dono eã illis dedisset vniuersaliter, & quasi naturaliter, nõ quòd eam pater transfudisset, cum esset donum supernaturale, sed quia Deus cooperatus fuisset regulariter, dando iustitiam propagato, sicut nunc corpore perfectè organizato animam intellectiuam creat, & infundit. Quocirca ex tali collatione facta patri filius est debitor iustitię sic datę. Quod autem donum antecedenter datum sit debitum patet. Nam is, cui voluntatem, & gratiam Deus confert, debitor est bonorum operum, quę antecedenter illi in his donis dantur, & virtualiter in gratia continentur, ita quod amittens gratiam, & frequenter peccans, nedum pro amissione gratię ponitur.

(Nam hoc pacto tantũ puniretur, qui semel mortali-

ter

ter deliquit, quantum qui pluries) sed quia non bene v- A fus est gratia. Vnde apud Lucam, Negotiamini donec (Luc. 22.) venio. Item apud Matthæum, arguitur ille, qui talentum (Matth. 25.) domini sui in terram absconderat.

Bifariam igitur iustitia dicitur debita. Primo, quia in se accepta, & a seipso amissa. Secundo, quia ab alio accepta, & opere, seu delicto alterius perdita: Primo modo incurritur actuale peccatum. Secundo modo originale. Si quis igitur cum Iuliano Apostata, & cæteris hæreticis quærat dicens: non peccat, qui nascitur, non peccat ille, qui genuit, non peccat ille, qui condidit, per quas igitur rimas inter tot præsidia innocentiæ peccatum fingis ingressum? Respondetur, ingreditur peccatum per has duas causas positiuas, voluntatem Dei dantis iustitiam originalem, quantum est ex seipso, & patrem propagan B tem, per cuius actionem iste est filius malus Adæ. Hoc astruitur per Apostolum, per vnum hominem, &c. Carentia autem iustitiæ originalis nulla est causa positiua, sicut, & cuiuscunque peccati, assertore Augustino de ciuitate Dei, Mali causa si requiratur non inuenitur, non enim habet causam, sed deficientiam. Deficiens igitur causa huius iustitiæ est Deus non dans iustitiam originalem. Causa deinde quare non det, est ipse Adam, qui suo peccato personali demeruit ne iustitia daretur originalis posteris suis.

DISTINCTIO XXXI.

Quæstio vnica.

Contrahit ne anima a carne infecta originale peccatum?

RESOLVTIO.

NON defuerunt, qui putarint primorum parentum corpora suo peccato, aut serpentis veneno intoxicata, & maculata fuisse. Et proinde generasse filios consimiliter maculatos. Deinceps animam ipsam in instanti suæ creationis, & infusionis a carne [illegible] existimauerunt, perinde ac pulchrum pri- D mum deturpatur, si lutosis contingatur manibus. Et vnguentum, & liquor optimus si infundatur in corruptum vas. Veruntamen longe propius sentit Scotus, cum Anselmo, asserens animam a carne infici, non propter morbidam, aut vitiosam quandam qualitatem corpori inhærentem. Sed quia caro ipsa concupiscibiliter, & cũ libidinis feruore seminatur. Et ex ipsa organicum formatur corpus, cui infunditur anima constituens personam, quæ est filia naturalis Adæ. Hæc autem persona, cum naturalis filia Adæ, originalis est debitrix iustitiæ, propterea quod antecedenter illi data fuerit a Deo, resolutione præcedenti, & caret ea, ex quo fit, vt sit obnoxia peccato originali, quòd nihil aliud est proprie, quam carentia iustitiæ originalis, cum debito habendi eam. Et sic accipiendæ E sunt authoritates scriptorum, & sanctorum, quæ sonant animam a carne infici, vt puta inquantum anima est forma substantialis carnis. Et ex his duobus constituitur naturalis filius Adæ debitor iustitiæ originalis, cuius sane filiationis caro est in causa, quia secundum illam ab Adamo descendimus, non secundum animam, quæ non est ex radice, id est, de parentibus, sed a solo Deo creatur, & infunditur.

DISTINCTIO XXXII.

Quæstio vnica.

Dimittitur ne originale peccatum in baptismate.

RESOLVTIO.

ORIGINALE peccatum in baptismate dimittitur, non propterea, quod iustitia originalis debita, & in primo parente amissa restituatur, (quia nullus vnquam præter primos parentes eam habuit) sed quia in ea gratia confertur virtualiter continés iustitiam originalem: Gratia enim licet non ita perfecte, & delectabiliter hominem vltimo coniungat fini, quantum ad aliquam accidentalem conditionem (nempe delectabilitatem) sicut originalis iustitia, perfectius tamen simpliciter coniungit, & eminentius gratia finis sub ratione finis, hoc est, quantum ad rationem gratitudinis, & meriti, quia reddit hominem Deo ad beatitudinem æternam acceptum, & opera eius meritoria Resolut. 29. Et quantum ad illud secundum, quod originale peccatum ab ipso fine vltimo disiungit, & separat. Originale (Rom.) enim peccatum reddit hominem incapacem æternæ vitæ, gratia uero dignum, vnde illud, Gratia Dei vita æter C na. Licet igitur baptizatus, careat originali iustitia, tamen non imputatur illi ad peccatum, quia non est eius debitor amplius: Siquidem hoc debitum commutatur in debitum habendi gratiam. Baptizatus enim postmodum tenetur collatam sibi conseruare gratiam, & per bona opera in ea crescere.

DISTINCTIO XXXIII.

Quæstio vnica.

Peccato originali debetur ne sola carentia visionis diuinæ in pœnam?

RESOLVTIO.

QVI originali peccato damnantur nullam primum sensus exterioris pœnam sustinebunt ignis, aut alterius afflictiui, nam hæc pœna infligitur pro abusu, & immoderata delectatione creaturarum, iuxta illud de Babylone, quantum se glorificauit, &c. Et illud secundum qualitatem delicti, &c. Hi au- (Apoc. 18; Deut. 25) tem in hac vita nullam inordinatam experti sunt delectationem in appetitu sensitiuo, nec quatenus creaturis sunt abusi. Ideo nec talem sentient sensus pœnam post E hanc vitam. Deinceps nullam habebunt interiorem pœnam, hoc est tristitiam, quia si tristarentur de suo statu, cum tristitia secundum Augustinum sit de his, quæ no- (Lib. 14. de Ciui. c. 15.) bis inuitis accidunt, ipsi inuoluntarie talem sustinerent statum, & ita aduersus diuinam murmurarent dispositionem, & ex consequenti in eis esset inordinatus voluntatis actus, quod est absurdum. Nam diuina sententia sancitum est, quod vbicunque ceciderit lignum, &c. Cum igitur in præsenti vita nullum habuerint inordinatũ voluntatis actum, subsequitur, quod nec in futuro habebũt tristitiam. Insuper si tristarentur ob carentiam visionis diuinæ, & beatitudinis, cum desperent de ea consequenda, haberent grauissimam, quæ fit in damnatis, pœnam, nempe tristitiam prouenientem ex desperatione. Quod autem huiusmodi tristitia sit grauissima pœnarum homini, patet, quia sicut voluntas est perfectissima potentiarum,

tiarum, & est magis hominis appetitus, inquantum homo, quàm sensitiuus: Ita quidquid agit, vel patitur secundum voluntatem simpliciter, magis agit, & patitur, inquantum homo, quàm secundum alium aliquem appetitum: Et ita magis patitur si tristetur, quàm si doleat.

Præterea passiones expenduntur, iuxta nobilitatem, & perfectionem potentiarum in quibus sunt, atqui voluntas subiectum tristitiæ excellentius est, ergo, & eius passio magis hominem affligit: Non debet igitur admitti tristitia in solo originali decedentibus. Cum igitur Augustinus ait: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, qui sine sacramento baptismatis de hoc sæculo trãseunt, æterni ignis supplicio puniendos, sic interpretãdum est, in sensu diuisionis, quod uidelicet puniantur pœna priuationis visionis diuinæ, quæ pœna est in æterno igne, sed non cruciabuntur igne.

Lib. de fide ad Petrum. c. 24.

G Adde, quod Aug. hyperbolicè loquebatur quia plus verbis significabat quã esset in re, quod sanè hyperbole familiaris est sacræ scripturæ, & ipsis doctoribus sanctis, vt apud Ioannem. Sunt aūt, & alia multa signa, quæ fecit Iesus, &c. Ibi libros, & doctores sacri, cum vellent hæreses sui temporis refellere afferebant media adeo vrgentia, ut viderentur ad alterãm hæresim illi oppositam declinare: vt Augustinus scribens aduersus Arrium, videtur ad hæresim Sabellij declinare, & contra. Consimiliter scribens aduersus Pelagium, putatur fauere Manichæo. Quia sicut, assertore Phylosopho, in moribus via deueniendi ad medium, est aliqualiter procedere, ultra medium, uersus extremum, quemadmodum facit & is. qui obliquam lineam, uel virgam ad rectitudinem reducere volens, in oppositam partem eam inflectit: Ita frequenter fecerunt sancti confutantes emergentes uarios errores, ut putarentur a recto declinare.

Li. 2. Ethy. Cap. vlt.

H Ad hæc quemadmodum corpora igne illo cruciabuntur, nec tamen dissoluentur, aut corrumpentur, ita isti perpetua carebunt visione diuina, nec propterea angentur interius tristitia, nec quicquãm patientur interius, vt famem, aut sitim, quo consumi possent, nec exterius, quod eorum corpora ex diuina dispositione impassibilia erũt, licet non ex dote impassibilitatis. Insuper non habebunt aliquam carnis concupiscentiam, siquidem, quem admodum fomes, seu appetitus sensitiuus nullum hac in uia in eis inordinatum suscitauit motum, ita nec illic aliquem excitabit.

I Postremo, quamuis appetitu, seu naturali desiderio beatitudinem appetunt, nihilominus propter carentiã beatitudinis sic concupitæ nullatenus angustiabuntur: Idcirco, quòd tale desiderium, nisi fuerit electorum, tristitiæ nullo modo est causa. Quantum autem spectat ad cognitionem, quam habere potuerunt ipsarum rerum, cum eorum intellectus (sicut noster, iuxta illud corpus, quod corrumpitur, &c.) non grauetur, nec tormentis, vt damnati, impediatur rerum naturalem cognitionem nouam acquirere, & habere poterunt, & excellentius, quàm aliqui Phylosophorum, pro statu ex naturalibus habuerint. Hoc enim immobilitati, aut firmitati status eorum minimè repugnat, sicuti nec beatorum statui. Et ex hoc naturalem quandam beatitudinem consequi valebunt de Deo in vniuersali cognito, hoc est, sub ratione entis infiniti, primi motoris, primæ causæ, quomodo, & Phylosophi ex naturalibus Deum cognouerunt: Inuisibilia, &c. Et fœlicitatem aliqui in contemplatione substantiarum separatarum, idest, ipsius Dei, & intelligentiarum posuerunt, talem hunc decedentes in origine nancisci poterunt. In particulari vero Dei cognitionẽ nequibunt habere, vt puta, quòd sit trinus & vnus, quod miserit vnigenitum humanandum, quod sit inquirentium se remunerator, &c. Quia hæc cognitio duntaxat ex fide, & reuelatione obtinetur, hoc etiam non est obiectum voluntarium. Hæc porro Dei cognitio, seu beatitudinis in particulari, aut non eis dabitur, ne inde contristentur ob eius carentiam (quandoquidem tristitiam non demeruerunt, vt pagani adulti) aut si eis reueletur, & manifestetur, non propterea tristarentur. Nam erunt sua sorte, & statu contenti, scientes Deum de ipsis ita disposuisse, nec seipsos proprio hoc demeruisse actu.

Rom. 1.

K

DISTINCTIO XXXIIII.

Quæstio vnica.

Vtrum peccatum sit à bono, sicut a causa eius.

RESOLVTIO.

ERRAVIT maxime Manichęus, ponens vnum principium malum, a quo essent ueluti a primo principio mala omnia, & peccata: quoniam nullum tale esse potest: Si enim esset, foret necessario independens, & impartitum, quæ tantum summo bono conueniunt. Deinde careret summa perfectione sibi nata conuenire, quæ soli Deo nata est tantum competere. Malum itaque, seu peccatum, nequit esse, nisi a bono, hoc est, a bona ipsius creaturæ uoluntate, quæ sanè, veluti cętera Dei opera, quatenus summi creatura opificis, bona est, secundum illud: Vidit Deus cuncta, quę fecit, &c.

Peccatum non est ab aliquo malo principio.

At quonam pacto ipsa uoluntas sit peccati causa controuertitur, sed facile rei ueritatem adsequemur, si ea, quę sunt in peccato obseruauerimus: Sunt autem duo, videlicet, actus positiuus, qualis est occidere hominem, alienum auferre, & materiale, & priuatio debitę iustitię, seu rectitudinis, ut formale, & pręcipuum. Huius autem priuationis, seu diformitatis, nulla est efficiens causa, sed tantum deficiens, quod patet per Augustinum: Nemo quęrat (inquit) efficientem causam malę voluntatis, non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa effectio, idest, operatio, sed defectio. Deficere nempe ab illo, quod summè est, hoc est, a Deo ad id, quod minus est, nempe ad creaturam, hoc est, incipere habere malam voluntatem. Causas porro istarum defectionum, cum efficientes non sint, sed efficientes, velle inuenire tale est, ac si vellet quisquam tenebras videre, vel silentium audire. Hoc est, ergo formaliter peccare, scilicet, voluntatem non dare suo actui rectitudinem, quã tunc posset dare, & tenetur. Voluntas enim, quę est debitrix eandem rectitudinem suo actui, & non dat deficiendo, peccat.

Peccatũ a voluntate.

Peccati cã qua.

Lib. 12. de Ciu. 7. & 8.

Potest nihilo secius voluntas dici causa efficiens per accidens peccati, accidentalitate se tenente ex parte effectus, quia licet uoluntas non producat formale peccati efficiendo, sed deficiendo, producit tamen actum positiuum effectiuè, & quem per se intendit, cui per accidẽs est connexus hic defectus, sed deformitas, quam per se non intendit uoluntas, sicut is, qui vt inueniat venas aquę, terram fodit, interea tamen thesaurum reperit: Respectu inuentionis thesauri, dicitur causa per accidens, eo quod, id non intenderet. Et illud astruitur per Dionysium: Nemo male agit, ad malum respiciens, id est, nullus intendit malum, vt malum. Hinc Augustinus: Si diligenter inspiciatur, forte ipse peccare, nemo velit, sed propter aliud, emolumentum, vel lucrum, qd vult, peccat. Omnes quippe, qui scientes faciunt, quod non licet, vellent licere facere, vsque adeo ipsum peccare, nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo sequitur. Simile habet Phylosophus: Vnusquisque talia agit, qualia sibi uidentur. & Salomon: Via stulti recta in oculis eius. & alibi: Omnis via viri recta sibi videtur.

De diu. no min. cap. 4. Lib. quæstionum, & recitatur 15. q. 1. can merito in decreto.

Lib. 3. c. 5. Li. 3. Ethic. Prou. 12. Prou. 21.

Potest ẽt voluntas dici causa per accidens peccati, accidẽtalitate se tenente ex parte causę, eo modo, quo Phylosophus

losophus dicit, quòd Policletus est causa per accidens statuæ accipiendo accidens non propriè, sed extensò vocabulo pro omni eo, quod est extra essentiam, & rationem quidditatiuam alicuius, quem propria passio consequitur. & ratio diuisiua generis. Voluntas.n. in uniuersali (hoc est, communis Deo, & creaturæ) non est causa peccati, nam tunc Deus peccare posset. Sed voluntas contracta, & restricta ad voluntatem creatam per id, quod est limitatum esse. Esse autem limitatum non est de ratione voluntatis in communi, cum sit quid inferius, sed accidit ipsi voluntati, quomodo animali accidit contrahi per rationalitatem, propterea uoluntas potest dici causa peccati per accidens.

Matth. 7.

Quòd si objicias illud Matthæi: Non potest arbor bona malos fructus facere, & glosam, quæ dicit: Nihil dubium, quin causa boni sit bona, & mali mala.

Respondetur Saluator intelligit per arborem actum interiorem, & per fructum exteriorem actum, & increpat hypocritas Pharisæos monens eos, vt actus exteriores interioribus conforment, & contra, vt scilicet, appareat, quales sunt.

DISTINCTIO XXXV.

Quæstio vnica.

Vtrum peccatum sit per se corruptio boni.

RESOLVTIO.

Ioan. 1. Peccatum propriè, quid sit.

Lib. de Cōceptu Vir. & casu diabo. c. 3. & 6

AVGVSTINVS, in illud Ioannis: Sine ipso factum est nihil, satis superque ostēdit peccatum per se, seu propriè esse boni corruptiuum, seu priuationem. Ait enim, peccatum nihil est. Anselmus quoque ex professo hoc probat. Cum autem boni peccatum sit formaliter corruptio, variant doctores Bonauentura asserente, quòd sit corruptio eius, in quo est, nempe animæ, seu voluntatis: D. Thoma verò, ꝙ sit corruptio boni supernaturalis, vtputa gratiæ, Henrico, quòd sit corruptio habituum acquisitorum.

Veruntamen hæ opiniones constare nequeunt. Nam ex prima sequeretur animam, cum sit ens finitum, per ablationem alicuius finiti boni ab ea tandem consumi, quod est absurdum. Cum enim à solo Deo creetur, ab ipso quoq; solo destrui potest, & corrumpi valet, seu annihilari duntaxat. Ex secunda quoque assertione consequens foret, secundum actum vitiosum non esse peccatum, quia cum primum peccatum mortale totius gratię perditionis sit causa, secundum nihil gratiæ corrumpit. Deinde gratia, perinde ac anima a solo Deo creatur, & aufertur.

Ex ambabus quoque opinionibus inferretur peccata omnia eiusdem esse speciei, propter ea, quòd forent eiusdem boni priuationes.

Tertia etiam opinio non est veritati consona, quia cū acquisitis habitibus stat mortale in aliquo, vt patet.

Est igitur cum Scoto dicendum, quòd peccatum propriè est corruptio rectitudinis in actu secundo, non quidem rectitudinis, quæ sit in actu, sed eius, quæ debet esse. Vnde nec corruptio propriè accipitur, vt distinguitur a generatione, sed laxato vocabulo pro priuatione. Voluntas enim libera debitrix est, vt eliciat omnes actus suos conformiter superiori regulæ, hoc est, iuxta domini uoluntatem, & eius præceptum. Quocirca cum agit deformiter ab illa regula, caret iustitia, quæ deberet inesse actui, & non inest: Et hęc carentia (inquantum voluntas deficiens est illius causa) est formaliter peccatum. Huic assertioni consentit D. Augustinus: Peccatum est voluntas, seu velle, consequendi, vel retinendi, quod iustitia vetat, & a quo liberum est abstinere. Ambrosius: Peccatum est cœlestium transgressio mandatorum.

Tom. 6. li. De duab. animabus contra Manich lib. de Parad.

A

Ex his infertur actum ipsum voluntatis positiuū non esse formaliter peccatum, sed carentiam debiti ordinis in illo actu, & actum ipsum esse duntaxat materiale peccati. His accedit ratio huiusmodi. Omne peccatum secundum Anselmū est iniustitia formaliter, iniustitia autem priuatio iustitiæ: Igitur peccatum actuale est priuatio iustitiæ actualis, idest, quæ deberet esse in actu.

Hier. 2. Peccati ratio, in quo potissimū consistat.

Subscribit Hieremias dicens: Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ (ecce formale peccati) & foderunt sibi cisternas dissipatas (ecce materiale.) Proinde si quæras vtrum magis per se sit de ratione peccati auersio a Deo, an cōuersio ad creaturas: Respōdetur, ꝙ auersio a Deo, B siue voluntas sese formaliter contrarie a Deo auertat, vt puta nolendo Deum sibi fore propitium, contemnēdo beatitudinem, & tale nolle est odire Deum, aut formaliter negatiue, vt cum tempore debito omittit adimplere præceptum illud: Diliges dominum Deum tuum, &c. Siue virtualiter, quod contingit, cum voluntas negligit id, quod est ad salutem necessarium, nempe pręcepta secundę tabulę, & alia, quę nō directe, & immediate Deū concernunt. Hoc enim modo voluntas formaliter se a tali auertit pręcepto virtualiter, aut a Deo, qui enim alicuius contemnit pręceptum, ipsum quoque spernit pręcipientem, vnde illud Matthęi: Qui vos spernit, &c. Sicut, qui conclusionem inficiatur, negat quoque principia, ex quibus infertur, & valetudinarius, qui amaram respuit potionem, vnde curari posset, sanitatem etiam C negligit.

Matth. 10.

Obserua autem primam auersionem, nempe formalem esse speciale peccatum, quia est odium Dei, aut omissio illius pręcepti: Diliges dominum, &c. Nec inuoluitur in quolibet peccato. Secunda vero, videlicet, auersio virtualis est omni mortali peccato communis, quia in omni tali peccato uoluntas omittit, quidpiam ad salutem necessarium. Necessarium, inquam, non iuxta Phylosophorum doctrinam, sed Dei voluntatem iubentem. Si vis ad vitam ingredi, &c. Et huiusmodi auersio, seu inordinatio uoluntatis est essentialis, cuiuscunq; peccati ratio, perinde ac rectitudo, seu conformitas uoluntatis creatę, ad voluntatem diuinam, (quę vocatur actualis iustitia) est essentialis ratio, & causa pręcipua actus studiosi, & boni.

Matth. 19.

Luc. 10.

D Quòd si aduersus prędicta objicias naturam ipso peccato corrumpi, propterea, ꝙ glosa in illud Lucę. (Et plagis impositis) dicat peccatum vulnerat in naturalibus, & spoliat in gratuitis. Quod non esset verum, si tantum auferret perfectionem ab actu secundo, & nihil a perfectione naturę.

Lib. de diui. nomin.

Respondetur cum Diuo Dionysio, quòd ipsa natura manens integra vulneratur, quando fit inhabilis ad vsum rectum, & bona opera exercenda, quod fit per crebram actualis iustitiæ priuationem. His enim inordinatis actibus, generat in se vitiosos habitus, & redditur ad malum propensa. Deinceps si contendas peccatum E mortale esse gratię corruptiuum, & non rectitudinis, cū eam destruat, aliàs posset eum gratia consistere.

Respondetur, peccatum non corrumpere effectiuè gratiam, sed tantum demeritoriè. Gratia enim propriè non corrumpitur, sed annihilatur, & hoc a solo, qui ēt solus eam creat, & dat, iuxta illud Psalmistę: Gratiam, & gloriam dabit dominus. Homo autem per peccatum demeretur, vt Deus suam gratiam ab eo auferat: Non enim Deus ab homine gratiam aufert, quin prius natura homo id demeruerit: Et ad hunc sensum peccatum dicitur gratiam destruere, quam non ex incompossibilitate, sed vt demeritum destruit. Quocirca cum Augustinus ait, peccatum est factum, vel concupitum contra legem Dei, intelligendum est hęc dici peccata materialiter, non formaliter.

To. 6. li. 2. cōtra Faustum.

DISTINCTIO XXXVI.

Quæstio vnica.

Vtrum peccatum sit peccati pœna.

RESOLVTIO.

Peccatum est pœna. PECCATVM omne vtique pena est seu innexam inseparabiliter habet penam, quandoquidem pena formaliter est priuatio boni conuenientis ipsi voluntati, seu volenti. Atqui peccatum priuat hominem maximo bono, nempe iustitia, & rectitudine debita, quæ sane est perfectio nobilior, & magis conueniens ipsi voluntati, vt est libera, quàm quodcunque commodum. Priuari igitur hac æquitate maius est homini detrimentum & pœna, quàm quiuis dolor, aut tristitia, seu cuiuscunque commodi (alius a iustitia) priuatio. 1. Cōfess. cap. 12. Lib. 3 de lib. arbit. Vnde Augustinus. Iussisti Domine, & ita est, vt omnis inordinatus animus pœna sibi sit, & idem, Neque enim ad momentum est dedecus culpæ, sine dedecore iustitiæ.

Inde prouenit, quòd pœna dicitur culpam ordinare, quia anima peccatrix nequit ordinatius, aut melius esse, quàm in pœna, aliàs relinqueretur inordinatum quidpiam in vniuerso.

Adhæc peccatum priuat hominē summo bono, nempe Deo. Voluntas. n. corporalem quærens delectationē, spiritualem amittit consolationem, desiderans oblectari in creatura, suauitatē & delitias deserit, quæ sunt in summo bono: Peccatum est pœna peccati. Cumque paruum & momentaneum prosequitur bonum, maximo, & perenni priuatur bono. Deinde peccatum vnum est alterius pena. Gen. 15. Nam in Genesi dicitur: Nondum completæ sunt iniquitates Amorreorum, & apud Psalmistam: Psal. 68. Apponit iniquitatem super iniquitatem eorum, & Oseam: Osee. 4. Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato additum est, & Apostolum: Rom. 1. Propterea tradit illos Deus in passiones ignominiæ, & vt impleant peccata sua semper, &c. 1. Thes. 2. Ioanni etiam dicitur per Angelum, 7. Apo. 22. Qui in sordibus est sordescat adhuc. Ratio adduci potest, quia voluntatem sese a Deo auertentem per peccatum, iuste Deus, suam subtrahendo gratiam, deserit, quæ, proh dolor, a Deo sic derelicta in alterum incidit peccatum. Præterea iusto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati demerito, & in alia cadat. Tom. 7. contra Iulianum. Li. 5. c. 3. Proindè, vt Augustinus ait, præcedentis est hæc pœna peccati, & tamen etiam ipsa peccatum est. Iustissimi, enim Dei iudicio traditi sunt, vt ait Apostolus, siue desiderando, siue alio modo explicabili, siue inexplicabili in passiones ignominiæ, vt crimina criminibus vindicarentur: Et supplicia peccantium non tantum sunt tormenta, sed & vitiorum incrementa.

Adde, quòd & voluntas peccans destruit in seipsa habitum seu inclinationem ad bonum, & fit ad malum propensa, quę est ipsi maximum incommodum. Insuper incurrit remorsum, & afflictionem internam, licet distracta eam continuo non præsentiat. In moralibus. Et quemadmodū subsequens peccatū pręcedentis est pena, ita pręcedens subsequentis esse causam oportet. Sap. 1. c. Ezech. Hō. 14. Vnde Gregorius, Peccatū quod per pœnitentiam nō diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, & idem alibi ait; Contemnenti, qui non vult pęnitere, ponit Deus offendiculum, vt scilicet grauius impingat. D. & Isidorus, Tom. 8. Lib. 1. retract. c. 25. & 26. Deus occultam superbiam clericorum vindicat per manifestam luxuriam. Prædictis autem aduersari vr, quod habet Augustinus: Omnis pœna iusta est, & iustum omne a Deo est, ergo & oīs pœna a Deo erit: Sed peccati Deus non est author, igitur peccatum non est pęna. Hoc dubio procul ex Augustino nō colligitur: Qd vt apertius noueris, obiectua duplicē esse

F pęnam, videlicet contractā (vt dicunt) quæ est alicuius boni priuatio, vt rectitudinis actualis, gratię, visionis, & fruitionis ipsius Dei; & inflictam, quę sane est quidpiam positiuum homini disconueniēs, vt tristitia in anima, dolor in corpore. Et hmōi pœna, quæcunq;, est a Deo, vt dictū est Resol. præcedenti, Et de hac intelligit August. ait. n. In bonis operibus Dei, bona opera sunt ista punitiua, licet sint mala istis punitis. Pęna vero contracta nō est a Deo effectiue, cum nullam efficientem habeat causam, nec deficiente primo, sed deserente, & relinquente, ratione primi demeriti ipsam creatam voluntatem (quæ deficit) in suo defectu, & in omnibus defectibus ad illam consequentibus. A Deo. n. sic deserta in secundum cadit demeritum, quia Deus non cogit ad illud bonum, videlicet,
G ad rectitudinem habendam, ad quam quantum est ex se cooperatus fuisset: Id est, Deus non iuuat hominem auxilio illo speciali, quo illi assistebat, cum esset in gratia, licet generale auxilium illi non auferat, ideo prolabitur in varia scelera.

DISTINCTIO XXXVII.

Quæstio vnica.

Potestne a Deo peccatum esse?

RESOLVTIO.

H AVGVSTINVS libere profitetur Deum peccati non esse causam, Tom. 4. lib. 83. qō. q. 3. Ait enim, Nullo homine sapiente authore fit homo deterior, tanta. n. est ista in homine culpa, vt in hominem sapientem non cadat: Est autē Deus omni hominē sapiente perfectior, quocirca eo authore nullus deterior fit, Adde illud Ioannis: Sine ipso factum est nihil, glosa, id est, peccatū, ergo peccatum non est a Deo. Ioan. 1. Præterea Augustinus, qui causa est omni enti, ut sit, non est causa non essendi, quare cum peccatum formaliter sit non esse, seu negatio alicuius boni, illius Deus non erit causa, aut alicuius mali.

I Idem ibidem: Lib. 83. q. q. 21. Vitium est voluntas, quo est homo deterior, quod uitium longe abest a Dei voluntate, vt ratio docet, Caue nihilominus cum audis omnes Doctores Catholicos in hoc consentire, quòd Deus non sit Quæst. 3. malorum author, ne malorum pœnas, sicut peccata, aut actiones ipsas peccato substratas, id est, actus positiuos, qui sunt peccata materialiter, assertore Augustino, cum definit peccatum, includas, pęnarum enim Deus author est, sicut ipse per prophetam Amos ait: Amos. 3. Non esse malum in ciuitates, quod Deus non fecerit, Item apud Isaiam ex persona sua ait. Isa. 45. Ego sum Deus creans malum & faciens bonum. Ecce hic dicitur creasse, & fecisse malum, sed mali nomine pœna intelligitur, non culpa, sicut e conuerso, cum dr Deus non esse author malorū,
K noīe mali peccata intelliguntur. Ideoq; Aug. qui dixerat, Tom. 4. in Lib 83. q. q. 1. 2. Qd Deus author mali non sit, quō id intelligendū sit aperit dicens, videndū est ne male intelligatur, qd dixi, Deus author mali non est, qui & oīum quæ sunt author est, quia inquantum sunt in tm bona sunt: Et ne hinc putetur nō ab illo esse pęnas malorū, quæ utique mala sunt his; qui puniuntur, sed hoc ita dixi, Lib. 1. Retra. c. 26. sicut dictum est, Deus mortem non fecit, cū alibi scriptū sit, Mors & uita à dño est, malorum ergo pęna, Sapien. 1. Eccle. 11. quæ à Deo est, malum est quidem malis, sed in bonis operibus Dei est, quoniam iustum est; ut mali puniantur, & utiq; bonum est omne, quod iustum est. Sic ergo dicitur Deus non fecisse mortem, quia non fecit illud, pro quo mors intelligitur, id est, peccatum. Deinde mala uoluntas, & actus mali, qui dicuntur peccata materialiter, inquantum sunt, uel inquantum actus sunt, bona sunt, & Dei natura bona &

ex Deo authore, licet inquantum inordinatè, & contra legem Dei fiunt, & debito carent, peccata sunt, & nihil sunt: Et ex consequenti Deum non habeant authorem, sed solam voluntatem creatam deficientem.

38. Quæst. q. 21. in tomo 4. Quæst. 14. Enchi. c. 13. Ioan. 15.

Hoc vero ita destruitur primum ex Augustino, Deus boni tantummodo causa, quocirca mali author nō est, quia omnium, quæ sunt author est, quæ inquantū sunt, intantum bona sunt. Idem ibidem: Omne quod est in quantum est, bonum est, & in Enchiridio. Omnis natura bonum est, nec res aliqua mala esset, si res ipsa, q̄ mala est natura non esset: deinde astruitur per illud Ioannis: Sine me nihil, &c. Atqui omnis actio, siue bona, siue mala est ens, igitur absque Dei concursu non fit.

Isa. 10. Isa. 14.

Quod si dixeris illud de bona intelligi actione, ostendo oppositum. Si quidem apud Isaiam dicitur, væ Assur virga furoris mei, &c. Item: Nunquid gloriabitur securis in quem locum glosa, sicut instrumenta nihil per se agunt, ita Sennacherib nihil per se operatus est, vt patet ex Isaia. Si ergo actio Sennacherib mala erat, & crudelis ipse erat, & ipse erat illius actionis instrumētum Dei, igitur talis actio a Deo erat tanquam a primo principio, & principali agente.

Math. 7. Ioan. 11.

Insuper operatio miraculorum est a solo Deo, sed aliquis faciens miracula peccat (vt patet apud Mattheum dicentem: Nonne in nomine tuo prophetauimus, &c.) Cum facit illa propter vanam gloriam, aut alium malum finem, igitur hęc actio substrata deformitati, & peccato est a Deo, & pari ratione quęuis alia. Adde q̄ & verba Caiphę apud Ioannem, quę ipse propter malum finem loquebatur, in quo & peccabat, concurrente Spiritu sancto pronunciabantur, vt patet ex contextu Ioannis.

Iacob. 1.

Pręterea omnis scientia à domino Deo est, tamē multi propter auaritiam discunt, igitur illud addiscere malū erit, & Deo concurrente fit: Ad hęc cum proles ex adulterio generatur, quęritur an Deus concurrat, vel non; si primum, habetur propositum; si non cōcurrat, ergo proles genita non est a Deo, quod est blasphemum. Ratione vero sic comprobatur. Quę sunt eiusdem generis habent eadem principia prima, sed dare eleemosynam propter Deum, & dare ob vanam gloriam sunt eiusdem generis in genere naturę, idcirco si primum fit a Deo, & secundum erit. Huc accedunt duo inconuenientia, quæ affert Scotus, videlicet, Deus non esset pręscius futurorum, nec omnipotens, vt ipse optime deducit in hac distinctione. Non enim est pręscius futurorum contingētium, nisi quia certè nouit determinationem voluntatis suę incommutabilis, & inimpedibilis ad illa producēda. Sed si humana voluntas esset aliquorum totalis causa, posset aliqua velle, aliter quam essent a Deo pręuisa.

Deinceps, quomodo esset Deus omnipotens, si nos possemus quidpiam agere, aut velle contra suum beneplacitum? Quomodo, inquam, omnium rerum essētiarum, accidentium, omnium visibilium, & inuisibilium creator, & cōseruator, si aliquod ens esset, cuius ipse causa non esset?

Sed tunc dubium est, quomodo creata voluntas sit peccati causa, & non diuina, cum vitiosus actus ab vtraque producatur.

Peccati cā Deus non est, licet p̄i mi actus.

Respondetur, quando duę partiales causę concurrūt ad effectū naturalem ambarum, defectus esse potest in effectus productione ex vnius illarum defectu, & non ex alterius. In proposito diuina voluntas, & creata cōcurrunt quidem ad eundem effectum malum, sed defectus, qui est in tali effectu, prouenit ex defectu creatę voluntatis, propterea, quòd non det rectitudinem ipsi actui, quàm posset, & tenetur dare diuina autem voluntas, licet non teneatur eam dare (cum nulli legi sit Deus astrictus) tamen, quantum ex se est, eam vtique daret, si homo cooperaretur. Vniuersaliter enim, quicquid,

Deus antecedenter daret etiam consequenter, seu efficaciter daret, q̄tum est ex se, si non adesset impedimentum: Dans autem homini liberam uoluntatem, dat & opera recta, quę dubio procul, subsunt facultati ipsius voluntatis. Quocirca, quantum est ex seipse omni voluntatis actui debet rectitudinem, & daret ex consequenti, seu reipsa, si ipsa voluntas hominis ex parte sua, quemcunque actum rectè eliceret.

Quamuis igitur primi actus Deus sit causa, non oportet tamen, quod ipse peccet, sicuti non rectè colligimus: est causa mortis, aut tristitię nostrę, aut comestionis, ergo Deus moritur, tristatur, comedit, aut bibit: Et quemadmodum bonus scriptor operans, vel per attramentū fluidum, vel pagina fluida, vel per calamum ineptum est causa bonitatis, si quę relucet ex arte in scriptura illa, sed non est causa maculę in illud scriptum prodeuntis. Hęc nempe oritur, non quia scriptor male scripsit, sed quia papyrus, in qua scripsit, vel vitiata erat, vel calamus ineptus fuit. Sic Deus cum operatur per liberum arbitrium fluidum, vel fugitiuum, a Deo quidem est causa actionis, & entitatis ex libero arbitrio prodeuntis, sed nō est causa deformitatis, secundum quàm liberum arbitrium deniat, ac deficit a regula diuinę voluntatis.

Quòd si inde colligas Deum agere contra suam prohibitionem, si videlicet ad actum concurrat vitiosum. Et potest gratia exempli adduci prohibitio facta Adę esus ligni scientię boni, & mali. Respondetur, Deus cum aliquam prohibet actionem; eam nō sibi, sed alij vetat, nec prohibet suam cooperationem, quàm nō subtrahit creaturę. Quamobrem actio ipsa quatenus actio est a Deo, sed non inquantum prohibita.

Sed inde (dices) consequitur hominem non peccare, propterea, quòd in tali actu sese diuinę conformet voluntati, vult enim actum, quem Deus coefficit.

Distin. vlt. primi. tit. Lect. 61.

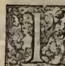
Respondetur, voluntas Dei signi, est regula nostrorū actuum, non voluntas beneplaciti: Ideo, quamuis huic voluntati beneplaciti se homo conformet, non idcircò semper bene agit. Hac de re, vide latius, & Gabrielem,

DISTINCTIO XXXVIII.

Quæstio vnica.

Utrum intentio sit actus solius voluntatis.

RESOLVTIO.

Intētio est actus solius voluntatis.

INTENDERE in pręsentia est in aliud tendere: Hoc autem bifariam accipi potest: Primò generaliter pro actu, cuiuscunque potētię. quę in quidpiam fertur, vel vt in obiectum, vel vt in finem, siue huius modi potentia seipsam in suis actibus determinet, siue non, & sic cuilibet competit potentię, & intellectiuę, & sensitiuę. Secundo accipitur propriè, veluti pro actu potentię seipsam determinantis, quippe, quę non ducitur ab obiecto, sed seipsam in illius consequutionem, vel fugam ducit, vt in finem: Et hoc modo nequit esse naturalis potentię, sed tantum libere, idest, ipsius voluntatis, quatenus liberè seipsam in finem mouet, & non respectu, cuiuscunque obiecti, & quia voluntas actum intellectus vt directiuū pręsupponit, nō secus, ac pedis incedētis operatio actionē oculi viā pręostendentis exposcit. Idcircò intēdere proprijssimè sumptū, erit totius liberi arbitrij intel-

lectum, & voluntatem includentis: Et id quidem ratione voluntatis, perinde ac intelligere competit ipsi homini, sed ratione intellectus. Quod si idem sit actus medii, & finis, vt cum quis vult Dei præcepta propter Dei amoré obseruare, actus ille in finem fertur, erit pater intentio proprie, quatenus in medium ad illum finem fertur dun taxat. Quod si nitaris intellectui intentionem tribuere, cum dicat Christus apud Matthæum, si oculus, &c. Item vide ergo ne lumen, quod in te est, &c. Et glosa, oculum, & lumen, quæ ad intellectum pertinent, de intentione exponant. Respondetur, quòd ibi intentio dicitur actus intellectus, propterea, quòd operatio voluntatis actum intellectus præexigat. Hæc autem latius a magistro pertractantur hac distinctione, qui & intentionem esse ipsius voluntatis asserit, propterea, quòd ex G suo fine cognoscatur, vtrum recta sit, an praua. Deinde finem, quem intendere debet explicat, videlicet, Dei amorem, iuxta Augustinum in Enchiridio, Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatem, de qua Apostolus: Finis præcepti, &c. Præterea quomodo voluntas duos fines suis actibus præstituere absque offensa possit (quamuis alter sit, quid temporale) modo fines subordinati sint, & secundo intentius in vltimum referri possit. Vide Magistrum.

Math 6. — 1. Tim. 1.

DISTINCTIO XXXIX.

Quæst. 1. & 2.

Suntne in voluntate Synderesis, & conscientia?

RESOLVTIO.

Syndere-sis qd. & in quo sit.

SYNDERISIS propriè est habitus principiorum practicorum, id est, quatenus ex contemplatione, & frequentatione propositionum dictantium de praxi, seu operatione aliqua, quibus cognitis terminis mox intellectus virtute luminis naturalis, de quo Psalmista: Signatum est super nos lumen & cet. Et Apostolus: Cum enim gentes, &c. assentit. Qualia principia sunt hæc, & similia, omnia quæ vultis, vt faciant vobis homines, &c. Et quod ab alio oderis, &c. Is autem habitus inclinat intellectum ad assentiendum actu talibus principijs: Et huiusmodi notitia actualis principiorum dictat voluntati, vt exequatur opus conferre tali principio: Propter quod hic habitus (qui proprie est synderesis) dicitur semper, & necessario ad bonum stimulare, & a malo retrahere; & semper esse rectus. Et quantum attinet ad intellectum liberum arbitrij natum est velle conformiter illis principijs, licet ex parte voluntatis liberæ non velit ob id, quod voluntas non cogatur.

Psal. 4. Rom. 2. Matth. 7. Luc. 6. Tob. 4.

Propterea synderesis nequit esse in voluntate. Obserua præterea synderesin etiam capi pro intellectus naturali indistinctu, atq; inclinatione assentiente huiusmodi principijs. Notitia enim talium principiorum synderesis actualis nuncupatur, sicut & ille habitus synderesis habitualis. Vide moralia Hieronymi ab Angesto, vbi quoque reperies adhibito scolio, quod in eum locum dedimus, an synderesis extingui possit, & quam sit hoc homini periculosum. Consimiliter conscientia est habitus conclusionis practicæ, id est, illatæ ex principijs practicis, vt habitus huius conclusionis, Deus est diligendus, cui competunt quæcunque de synderesi præterea dicta sunt. Nam & conscientia sæpius pro synderesi accipitur, est quoque in intellectu: Cætera vero, quæ de conscientia dici debent vide Hieronymum Angestum in moralibus quo, videlicet, se debeat, quis illi conformare, & erroneam deponere, &c. Si ex prædictis elicias doctores meliorem habere conscientiam, cum conscien-

Tea vlt. c. 3. 2. & dubio. — Conscientia. qd & in quo sit. — C. 7. tex. 1 uo. 4.

F tia ponatur habitus intellectus, hoc sane non consequitur, Siquidem sola legis notitia speculatiua etiam exacta non reddit hominem conscientiosum (vt dicunt) sed oportet, quòd sciat practice applicando notitiam ad particulare agibile.

DISTINCTIO XL.

Quæst. Vnica.

Estne omnis actus ex fine dicendus bonus?

RESOLVTIO.

De diuino c. 4.

OBSERVA triplicem esse actuum bonitatem, præter eam, quæ cum ente conuertitur. Naturalem videlicet, Moralem, & Meritoriam. Naturalis est perfectio secunda alicuius rei integrata ex omnibus conuenientibus naturaliter ei rei, & sibi inuicé, iuxta illud Dionysij. Bonum est ex integra, & perfecta causa, quemadmodũ in corpore pulchritudo est, & consurgit ex aggregatione omnium conuenientium tali corpori, & inter se, vt puta quantitatis, coloris, & figuræ, vt habet Augustinus. Malitia vero naturalis est, quando illa desunt, aut aliqua illorum. Propterea actus dicitur bonus naturaliter, quãdo habet ea, quæ sibi naturaliter conueniunt, & ad esse eius naturale concurrũt, nempe causam efficientem, obiectum, finem, & modum, vt cum infidelis motus pietate egeno subuenit iuxta eius indigentiam. Quando aliqua horum quatuor desunt, actus est naturaliter malus, vt si priuatus homo occidat. Bonitas actus moralis consurgit ex aggregatione omnium circunstantiarum actui conuenientium, non quidem absolute ex natura actus, sed quia ei secundum rectam conueniunt rationem. Quæ circunstantiæ sunt causa efficiens libera, obiectum seu materia, finis (quæ est præcipua circunstantiarum) modus, tempus, & locus. Malitia vero moralis est, qñ istæ circunstantiæ, aut aliqua deest, vnde consequens est solam circunstantiam boni finis (etiam si a recta præsumatur ratione) non sufficere ad actus bonitatem, sed aliæ quæque requiruntur circunstantiæ. Afferes fortasse Ambrosium dicentem. Affectus tuus operi tuo nomen imponit, & Augustinũ, Nemo computet bona opera sua ante fidem, ita. n. mihi vr esse, vt magnæ vires, & cursus celerrimus præter viã, quia vbi ipsa fides non erat, bonum opus non erat. Bonum. n. opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Nõ valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit attendat. Hæc proculdubio in bonis operibus generaliter sunt vera, non in malis: Omnia ergo hominis opera secundum intentionem, & causam iudicantur bona, & mala, exceptis his, quæ per se mala sunt, id est, quæ sine præuaricatione fieri nequeunt, non enim facienda sunt mala, vt inde ueniant bona. Vnde licet finis sit præcipua conditio bonitatis actus, non est tamen simpliciter sufficiens. Possunt præterea dictæ authoritates intelligi de bonitate meritoria, quæ adijcit bonitati morali, q actus fit, & eliciatur ex gratia: Hæc. n. bonitas principaliter ex fine consurgit. Posito. n. q actus sit bonus moraliter, fit deinde meritorius, ex debita actus in finem (Deum videlicet) relatione, quæ relatio tunc est debita, cum actus ex inexistente elicitur charitate Respexit Deus ad Abel, &c. Iniquitatem si aspexi in corde meo, &c. Deus peccatores non audit, &c. Qua propter licet Hæretici, Iudei, Turcæ, multa operentur propter Dei amorem, nihilominus non merentur, quia ex charitate inexistente non prodeunt hæc illorum opera, & fide in Christum sincera, sine qua Deo nemo placere potest. Item, nemo uenit ad patrem.

Lib. 8. de Tri. c. 3. — H — Bonitas moralis. — Mali in moralis. — I — Lib. 1 offi. c. 3. 1 cõ. 1. — Super Psal. 31. — K — Genes. 4. — Ioan. 9. — Heb. 11.

DI-

DISTINCTIO. XLI.

Quæſt. Vnica.

An aliquis actus indifferens eſſe plures.

RESOLVTIO.

HAVD dubie inter bonitatem, & malitiam moralem, medius eſt actus naturaliter duntaxat bonus (de quo Reſolutio. præcedenti) qui profecto indifferens eſt inter bonitatem moralem, & malitiam. Deinde inter actum meritorium, & mortale peccatum mediat actus moraliter ſolum bonus, id eſt, qui habet omnes debitas circunſtantias, ſed non refertur in vltimum finem ex charitate, qui etiam in hoc actuum genere indifferens eſt. Quod, & hac ratione aſtrui poteſt.

Primo, cum videlicet, quis Deum cogitat, aut eius perfectiones, ſeu opera, & ipſum diligit, ac propter eius amorem quidpiam vult agere iuxta illud. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.

Ia.14. Secundo virtualiter, ſicut cum quis ex cogitatione Dei, & eius dilectione, quæ prius habuit, peruenit ad electionem alicuius medij ad ipſum Deum perducentis, vt eſt reſipiſcentia, aut perſolutio diuini officij, datio eleemoſynæ. Quamuis enim tunc cum hæc exequitur opera actu, non meminerint Dei, uirtualiter tamen, id eſt virtute prioris conſiderationis, & amoris in Deum referuntur, & propter ipſum fieri dicuntur, modo non interuenerit contraria voluntas.

Tertio habitualiter, vtputa ſi omnis actus ad Deum referibilis manens cum charitate, quæ eſt principium referendi, dicatur habitualiter referri. Econtrario bifariam actus dicitur in Deum non referri: Primò negatiue, quia nec actu, nec virtualiter in ipſum refertur, vt ſi quis non cogitans Deum, eleemoſynam det, de qua etiam antea non cogitaret: Secundo priuatiue, quia non eſt natus referri, vt veniale peccatum: Tertio, quia corrumpit principium referrendi ipſam, videlicet charitatem, vt peccatum mortale: duo autem vltimi modi priuatiue, & qui corrumpit principium referendi peccata ſunt: Et duo uirtualiter, & habitualiter primi meritorij. Intermedij uero moraliter, & negatiue, ſub quibus continetur actus naturaliter tantum bonus, qui nullum eſt peccatum, nec in Deum actualiter, nec uirtualiter refertur, ſed tantum habitualiter, uidelicet, quia natus eſt referri. Indifferenter ſunt, quia fieri poteſt, ut nulla ſit in eis deordinatio, quæ ad rationem peccati ſufficiat, vel venialis. Non enim tenetur homo neceſſario, & ſub mortalis peccati, aut uenialis pœna, ſemper omnes actus ſuos actualiter, aut uirtualiter referre. Quia Deus non obligauit nos ad rem arduam: nec in illis actibus eſt ſufficiens bonitas, vt ſint meritorij, quia minor relatio, quàm uirtualis non ſufficit ad meritum.

1.Cor. 10.
Ad Col. 3.
1.Cor. 7.

Cum igitur Apoſt. ait: Siue manducatis, &c. Eo conſulo, non id præcipit, ſed conſulit ue lut homini optimum, & perfectius, quomodo etiam, & virginitatem conſuluit.

DISTINCTIO. XLII.

Quæſt. 1. 2. & 3.

Conſiſtitne peccatum in cogitatione, ſermone, & opere.

RESOLVTIO.

HIC primum omnium eſt obſeruandum malitiam, aut peccatum primo principaliter, & (vt aiunt) formaliter in voluntatis eſſe actu: Siquidem habitus, & priuatio habent fieri circa idem ſubiectum. Cum igitur habitualis iuſtitia, quæ originali opponitur delicto, & actualis, quæ mortali demeritorie aduerſatur peccato, in voluntate conſiſtant, conſiſtent, & ibi peccata ipſa. Hæc patent ex Anſelmo: Cui Diuus ſubſcribit Auguſtinus: Cauſa prius peccandi eſt voluntas. Huc accedit, quòd omnis actiua cauſa præter voluntatem eſt naturalis, & naturaliter, & neceſſario quantú eſt ex ſe agit. Ex quo fit vt nulla ob ſuam operationem vituperabilis ſit propter ipſam voluntatem. Cauſa ſiquidem naturalis (vt ait Auguſtinus) non agit niſi ſecundú, quod accipit ab alio, vt agat. Igitur in ſua actione non eſt primo peccatum. Vnde conſequitur etiam in cogitatione, ſermone, & opere non eſſe primo, & formaliter peccatum, ſed in uoluntate ſola. Materialiter tamen, & ſecundario in illis eſt peccatum, quatenus, videlicet ſubſunt imperio ipſius voluntatis. Voluntas enim vt habet Anſelmus ubi ſupra Regina eſt, & domina in homine, & cæteræ potentiæ ei obediunt, quamobrem tenetur ipſa nedum ſuos actus recte, & debite elicere, ſed etiam efficere, ut actus aliarum potentiarum æqui ſint, & iuſti.

De pecca. orig. c. 4.
Lib. 2. de li be. arbi. c. 1.
Lib. 5. de lib. arb.

Quemadmodum igitur, cum voluntas recte alias moueat potẽtias, earum actus recti ſunt, & boni, bonitate tamen participata, id eſt, quam habent a bono voluntatis interiore actu. Sic dum eis ad malum vtitur in ipſis malitia eſt, & peccatum participatiue, id eſt, actus illarũ mali ſunt, ob malitiã interioris actus ipſius uoluntatis. His ſuppoſitis expendẽdum eſt, an cogitatio ſit in poteſtate voluntatis, & quomodo, deinde quemadmodum mala ſit. Cogitationem profecto ſubeſſe voluntati libere profitetur Auguſt. dicens: Quod voluntas vult, & copulat intelligentiam proli, id eſt, facit vt intellectus obiecti notitiam habeat, quæ ſanè notitia proles eſt intellectus, quia ab eo producta.

Cogitatio eſt in poteſtate uoluntatis, & quo modo
Libr. 1. de Tri. c. 3. & 15. li. c. 17.

Item Philoſophus, intelligimus cum uolumus. Prima tamen alicuius obiecti notitia, non ſubiacet voluntatis imperio, cum talis uoluntatis actum præcedat neceſſario: Vnde Auguſtinus: Non eſt in poteſtate noſtra, quam viſis tangamur. Sed ſecunda cogitatio ſubeſt uoluntati, quod ſic oſtenditur. Vna intellectione diſtincta, & perfecta exiſtente in intellectu poſſunt eſſe mille aliæ cõfuſæ, & imperfectæ, niſi illa adeo perfecta eſſet, vt contingit in raptu, aut extaſi, quod ſecum aliam nõ pateretur, patet, quia in ſenſu hoc accidit. Senſus enim plura obiecta ſimul percipit, multomagis intellectus. Illis autem plurimorum obiectorum notitijs, in intellectu exiſtentibus voluntas poteſt, in qualibet ſibi complacere, & delectari, & diſplicere, ſecus parentem cum prole non copularet contra Auguſtinum.

Lib. 2. de Anima.
Lib. 3. de lib. arb.

Quando uero uoluntas complacet ſibi, & delectatur in cogitatione aliqua, confirmat, & intendit, quare licet prius foret remiſſa ipſa cogitatio, intenditur tamẽ tunc, & perficitur per complacentiam, & hoc modo uoluntas cogitationem imperare, & ad illam intellectum conuertere poteſt. Voluntate autem nolente aliquam cogitationem, illa vtique remittitur, & tandem eſſe deſinit, & ſic intellectus dicitur auerti a tali cogitatione per uoluntatem.